Kronika Polska Litewska / Zmodzka / y wszystkiey Rusi Kijowskiey / Moskiewskiey Siewierskiey / Wolhińskiey / Podolskiey / Podgórskiey / Podlaskiey / etc.

Ktora przedtym nigdy swiátłá nie widziáłá.

Y rozmaite przypadki woienne y domowe / Pruskich / Mazowieckich / Pomorskich / y inszych krain Krolestwu Polskiemu y Wielkiemu Xiestwu Litewskiemu przyległych / według istotnego y gruntownego zniesienia pewnych dowodow z rozmaitych Historikow y Autorow postronnych / y domowych / y Kijowskich / Moskiewskich / Sławańskich / Liflantskich / Pruskich starych / Dotad ciemnochmurna noca zakrytych Kronik / y Latopiszczow Ruskich / Litewskich / y DŁVGOSZA Oyca dzieiow Polskich z inszymi / z wielka pilnoscia y węzłowata praca (Osobliwie około Dzieiow Litewskich y Ruskich od zadnego przedtym niekuszonych) Przez

MACIEIA OSOSTEWICIVSA STRIYkowskiego dostatecznie napisana / złożona / y ná pierwsze swiatło z wybadanim prawdziwie dowodney stárodawności własnym wynalezienim / przewaznym dochcipem / y nakładem nowo wydzwigniona przez wszystki starożytne wieki / áż do dzisieyszego Roku 1582

A naprzod wszystkich ile ich kolwiek iest ludzkich ná Swiecie Narodow gruntowne wywody.

Złaską y Privileiem Kro: J: M:

Drukowano w Krolewcu v Gerzego Osterbergerá:

M. D. LXXXII.

Historikowie y Autorowie rozmaici z rożnych Bibliotek na dowody y dostateczne opisanie tych Kśiąg zniesieni/ ktorych libros, Capitula, Folia na margines od nas położone obaczysz.

Archilochus.
Aul: Gelius.
Augustinus De Ciuit: D.
Albertus Crantius.
Albertus Magnus.
Actius Sannasarius P.
Apollonius.
Apocalipsis Joannis
Biblia wszystka według potrzeby dowodow
Berosus Chaldeyski Historik.
Blondus Flauius.
Bonfinus Węgierski Histo:
Bulgarska Kronika.
Bielski
Cœlius Rodiginus
Cornelius Tacitus
Cornelius Agrippa
Callimachus
Claudius Claudianus P.
Ciceronowych Kśiąg kilko.
Caius Sempronius
Calepinus.
Cromer oświeciciel dzieiow Polskich.
Cesarzow Constantinopolskich Kroniki. 2.
Censorinus.
Carion.
Cilenius Dominicus Græcus de disciplina militari.
Dawidowe Ps.
Daniel Prorok.
Demostenes.
Diodorus Siculus.
Dion Cassius.
Dzieie Apostolskie.
Dionisius P.
Dubrouius Czech
Długosz oiciec dzieiow Polskich
Decretaty Rzymskie.
Duńska Kronika
Esaiasz Ezechiel Prorocy
Eusebius Cesariensis
Epiphanius Biskup Constantienski de Hæresibus.
Erasmus Stella Tilemanus
Æneas Siluius
Erasmus Stella Saxo.
Erasmus Roterodamus.
Flauius Josephus aut: Hebr:
Florus.
Greckie dzieie rozmaitych Autorow
Grzegorza S. Kśiegi.
Gregorius Nazianzenus
Homerus
Herodotus.
Hieronim S.
Historie Kościelne.
Helmoldus
Hagecus Vencesłaus Czeski Kronikarz
Hispańskie Kroniki 2.
Herbort z Cromera.
Julius Solinus Polyhistor.
Justinus Histor.
Jornandes.
Josius Ludouicus Decius
Jana Tarnowskiego Pana Krakowskiego Kronika Polska pisana.
Joachimus Cureus Slężak.
Joannes Stadius
Joachimus Camerarius
Kadłubek Vincenti Kronikarz Polski pisany.
Kijowskie Kroniki stare. 4.
Liuius Oiciec dzieiow Rzymskich.
Lambertus Salnaburg.
Lucius Fenestella.
Luitprandus.
Leonardus Aretinus.
Litewskich Latopiszczow 12.
Liflantskich Kronik o cżestych woynach z Litwą w Wendzie albo w Kiesi/ w Rydze y w Rumborku nalezionych. 4.
Laertius Diogenes.
Maretan Egipczyk.
Miesilius Lesbius
Monsterus.
Mancinellus P.
Manilius P.
Moskiewskie dzieie.
Miechouius
Orosius.
Ouidius P.
Olaus magnus Arch. Vps.
Philo Żyd ant: Bibl:
Plato.
Plinius natur: Histor:
Pindarus.
Ptolomeus Alexandrin:
Plutarchus o Mężach zacnych.
Pomponius Mela.
Pomponius Lætus.
Paulus Diaconus.
Procopius Cæsariensis.
Platina.
Petrus a Dusburch o woynach Litewskich z Krzyżakami Historik stary pisany.
Propertius P.
Pruskich Kronik o woynach z Litwą y z Żmodzią 3.
Paulus Scalichius.
Paulus Iouius.
Philip. Melanchton.
Quintus Curtius wielkim Alexandrze.
Ruskie Kroniki stare.
Remigius Antisiodoren.
Raphael Volateranus.
Sabellicus.
Spartianus de uitis Cæsarum
Seneca.
Simmachus.
Suetonius
Salustius.
Strabo Geograph.
Silius Italicus P.
Szwedzkie Kroniki.
Sławańska Kronika.
Sleidan.
Sigismundus Herberstein.
Tucydides Hist: Gr:
Tibullus P.
Tureckie dzieie.
Valerius Maximus.
Vapouius.
Virgilius P.
Xenophon de æquiuocis.
Zonaras Hist: Gr:

Nie naydzie tu Czytelnik żadney namnieyszey rzeczy ktoraby kilkiem dowodow pewnych Historikow podparta y vgruntowana nie była/ tylko trzeba Margines pilno czytać/ skąd ludziom vczonym y biegłym w Historiach/ y w rozmaitych Autorow głębokim czytaniu (ktorym na rozsądek te prace nasze ofiaruiemy) nie mnieysza roskosz za odnowieniem pamięci dawnoczytanych rzeczy/ a tym ktorzy się chcą w Historiach ćwiczyć snadna/ a prawie palcem vkazana z trudnowęzłowatą praca naszą droga. Tym zas ktorzy dawnych rzeczy skuteczną prawdę pewny dowod y gruntowny porządek Historiey chce widzieć nie omylną vciecha/ a czarnozębym Zoilussom y zayrzącym przeważney cnocie Arystarchom ten wierszyk:

Jeśli na prawdę stawisz twarz zmarszczoną/
☞ Masz zysk figurę z trzech pálcow tłoczoną.

AD VICTORIOSISSIMVM ET INVICTISSIMVM DEI GRATIA POLONIAE REGEM STEPHANVM PRIMVM, MAGNVM DVCEM LITVANIÆ, RVSSIÆ, PRVSSIÆ, MASOVIÆ, SAMAGITIÆ, KIIOVIÆ, VOLHINIORVM, POMERANIÆ, PODLACHIÆ, PODOLIORVM, LIVONIÆ, &c. TRANSILuaniæq; Principem & Dominum Potentissimum.

Mattiæ Ososteuitij Strijcouij Procemium.

EMO melius aut compendiosius uniuersam Historiæ uoluptatem, dignitatem, ac commoda complexus est SERENISSIME ET INVICTISSIME REX STEPHANE, quam qui eam VITAE MAGISTRAM, ille Romanæ eloquentiæ Princeps CICERO, appellauit. Nam ea uox omnes omnium uirtutum ac disciplinarum utilitates complexa, innuit hominum uitam uniuersam, ad Historiæ leges dirigendam. In quam sententiam Tucydides quoq; HISTORIAM PRAECIPVVM ET SVMMVM VITAE HVMANAE TESAVRVM esse attestatur, qui nunquam è manibus Principum ac Senatorum Reipub: quoquomodo habenas moderantium excidere debeat, ut eo adiuti similia negotia, paresq; casus commodius tractare queant, quando causæ eueniant ferè semper persimiles. Nullaq; est alia humana Prudentia, quam euentorum obseruatio, rerumq; præsentium ac futurarum ex præteritis tanquam ex fonte deriuata scientia, quod ex uniuerso literarum genere sola maximè præstat Historia. Humana prudentia in quo consistat. *Hæc enim ut omnes artes immortalitati uirtute sua dicatas exornat, Ita iuuenes prudentia, rebusq; dextrè gerendis, cum senioribus exæquat, Seniores uerò eorum quos experti sunt casuum comprobatione confirmat, Minus autem prudentes periculorum præteritorum notitia in præsentibus cautiores reddit, & Fœlix censetur ille quem faciunt aliena pericula cautum. Vndè unicum exemplum Historiæ tam in Senatoria classe quam bellicis negotijs, plus ualere certum est, quam uel millè quæstiones Sophisticas: Historia enim imprimis instruit SENATOREM, quomodo optimè consulat Reipub: maiorum leges, mores, euentus, & instituta prosequendo, quæ plurimum ad sententias ferendas, ac arduos quosuis nodos in rebus dijudicandis soluendos ualent.* Senatores quomodo instruantur, lectione Historiarum. *Eadem quoq; IMPERATOREM*

Platonis dictum: Hostes industria magis & arte uinci, quam viribus, quorum alterum Ducis, alterum militum.

exercituum, ad bellum fortiter fœliciterq; gerendum, uarijs præteritorum euentuum exemplis adiuuat, Cum ueluti in tabula picta potentissimorum Regum, bellicosissimorum Ducum, & uariarum nationum ortus & res gestas, mutationes imperiorum, deletos uirtute doloue hostili multiplices exercitus, artes, insidias, stratagemata, quibus maxime falluntur hostes, urbium munitionumq; expugnandarum rationem, proponit. Deniq; spem potiundi, metum amittendi, interdum uero fortuna (nullibi certas sedes figente) mutata, uictorem triumphantem, & profligatis insultantem cadere, uictum autem resurgere, ac eodem pene momento, succedente tristicia lætitiam, tristiciamq; & luctum lætitia pelli. In omni deniq; belli ratione, maiorum nostrorum, antiquorumq; Heroum, ex annalibus res gestæ petitæ, plurimum faciunt. Quod uel unico exemplo M. Luculli comprobatur, Qui nullis olim belli artibus instructus, ex sola eaq; assidua Historiarum lectione in tantum Imperatorem euasit, ut Mithridatis potentissimi Asiæ & Ponti, Tigranisq; Armeniæ, Regum copias instructissimas, ferro & fame ad internetionem deleuerit: Ipsum Mithridatem uiginti duabus nationibus, quarum & linguas apprime callebat imperantem, Ponto expulerit, Asiamq; & Armeniam imperio Romano subiugauerit.

Volateranus Geographiæ lib. 10. & in Antropologia lib. 17. & Plutarch: in Mitridate, & Lucullo, de vir: Illustr:

Atq; utinam & nostri milites eorumq; præfecti aliquando resipiscant, & illud temporis quod interdum Marte respirante, Bacho ac prodigendis alea stipendiarijs pecunijs tribuunt, perscrutandis præstantium Heroum gestis, ac lectioni Historiarum impendant. Quæ solæ incredibili quodam gloriæ studio, atq; immortalitatis amore, homines etiam ignauissimos ad præclare gerenda accendunt, prauos uero pœnarum, & famæ malæ formidine in posteros quoq; deriuandæ a uitijs deterrent distinentq;: Ingenuis autem & generosis calcar addunt, Magisq; exempla antiquitus repetita efficaciora sunt, ad excitandos, flectendos, & assuefaciendos animos, quam uel ipsæ Solonis Licurgiue leges. Trahimur enim omnes laudis & æterni nominis studio, & optimus quisq; maxime gloria ducitur. Vnde & Alexander ille Macedo, cum in Sygeo ad Achillis tumulum castrametatus esset, laudis illius honesta æmulatione stimulatus, exclamasse fertur: O FORTVNATE ADOLESCENS, QVI TVAE VIRTVTIS PRAECONEM HOMERVM INVENERIS.

Virg. Æneid. 4. Fama malum quo non aliud velocius vllum.

Cicero pro Archia Po:

Nisi etenim Homerus extitisset, idem tumulus, qui corpus, gesta etiam & nomen, non ipsius modo Achillis, sed & omnium Argiuorum, Iliacorumq; Heroum, prorsus obruisset: quorum uirtutes, Homeri & aliorum scriptis uindicatæ sunt ab interitu. Vt uere dictum sit a Lucano:

O sacer

O sacer & magnus uatum labor, omnia fato
Eripis, & donas populis mortalibus æuum.

Nam si Historiam solam rerum gestarum memoriam & indicem ab omnibus mortalibus extinxerit aliquis, protinus hominum uita ab ipsis brutis etiam uix secerni posit, & prorsus notitia Dei (quæ ex Moise alijsq; Prophetis, Apostolis & Euangelistis dependet) & animæ immortalitas tollerentur. Cætera namq; omnia ut caduca & fragilia sunt, ita uel ui extingui uel inuidiosa uetustate consumi possunt. Mutantur imperia, succumbunt uarijs casibus Regna, intereunt urbes, patiuntur ruinam Respub: Spartanorum, Ateniensium, Tebanorum, Megarensium &c. At Historiæ nisi Humani generis interitus antecedat, peribunt nunquam, sed in animis agrestium quoq; & imperitorum sola auditione hærere possunt. Vnde Mattiæ illius Huniadis uictoriosissimi Regis Hungariæ (quem tua maiestas & in regno diuinitus assecuto, & in rebus summa dexteritate præclarè gestis, non adæquauit modo sed & plus ultra superauit) talis esse forma Regiorum, dum à militia uacaret conuiuiorum, memoratur, ut aut Historicos mensa sua dignatos uarijs de rebus disserentes audiret, aut Musicos iuberet ad Lyram gesta præstantium uirorum in bellis Turcicis à Poëtis patrio sermone descripta decantare, quam consuetudinem laudatissimam huc usq; in Italia, Tracia, Bulgaria, Seruia, Valachia, utraq; & Transsyluania tua, ipsemet obseruari uidi, ubi nullæ obscenæ cantilenæ, præter Heroum ex Historijs petita gesta, auditores ad uirtutem stimulantia personare audiuntur. Idq; probatissimo more Achillis, cui Homerus inter cæteros Duces Argolicos summam uirtutem tribuens, scribit eum cum in tentorio otiosus sederet Heroum res gestas ad Cytaram cecinisse.

Cureus in Historia Silesica.

Seneca in Troade de Achille: Tinnulas plectro feriente chordas, Tunc quoq; graues acuebat iras, Bella canendo.

Et quoniam ego Serenissime Rex ab ineunte ætate, ignauia otia perosus, Phœbo & Musis ingenuis me totum deuouerim, multaq; & aperta ingenij mei testimonia, tam in Historica quam Poëtica facultate ediderim, Militiæ quoq; ne uel ea in parte patriæ deesse uiderer Marti Apolinem conciliando officium meum sub Interregno Augusti comprobaui. Tandem uerò cum animaduerterem Historica negotia quibus me totum addixeram tractantibus, experientiam rerum uariarum externarumq; nationum lustrationem maximo adminiculo esse, magnam partem Europæ & Asiæ ante & sub utroq; Interregno, terra mariq; à Septentrionalis Oceani sinu Baltico Prussiam, Liuoniam, & Philandiam alluente, ad Pontum Euxinum & Transpropontidem, Helespontiacumq;, AEgeum nec non Ionium usq; & Adriaticum mare

Hermieneus interrogatus, à quo sapientiam didicisset, à labore et experientia respondit.

Peregrinatio Autoris & intentio.

peragraui. Omnia quæ cum aliquo fructu huius nostræ Reipub: coniuncta fore uidebantur, ne cœlum tantum non animum in tantis & tot peregrinationibus mutare arguerer explorando, & in commentarios certos iam olim summo legentium applausu editos redigendo. Cum autem pluribus ab annis Historijs Sarmatiæ nostræ inuestigandis, conscribendis, amplificandis, & perpoliendis (NE INVTILE TERRAE PONDVS FRVGES CONSVMERE NATVM *dicerer, & talenti diuinitus concrediti, terræq; defossi, à iusto iudice Christo olim accusarer) sincerè inuigilauerim, Sarmaticarumq; gentium, & inuictissimorum Heroum clarissimorum Ducum inclita gesta ab interitu uindicauerim, uoluntati tamen addictissimæ, quo minus illa in lucem prodirent illud obstitit quam maximè, quod Aulo Gellio noctes Atticas scribenti, & quod diuino Nasoni de ingratitudine suæ ætatis conquerenti, cum etiam illud de me ingenuè (Rumpantur licet ilia Codro) dicere audeam:*

Dominus: tam eum qui Talentum per ignauiam & desperationem fodit, quã otiosos in foro stantes & virgines dormitantes reprehendit. Math. 20. & 25. &c.

Ouid. 1. Trist. 1. de Ponto ad Ruf. 2. Trist: lib. 1. Eleg. 1. lib. 3. Art.

Ingenio poteram summas uolitare per arces
Me nisi: &c. *Sed:*

Tibull. lib. 1.

Inuia uirtuti nulla est uia
Ipsa quidem uirtus pretium sibi
Fortunæ secura nitet, nec fascibus ullis
Erigitur, &c.

Fortuna Christianis non admittenda, Augustin. lib. Retract:

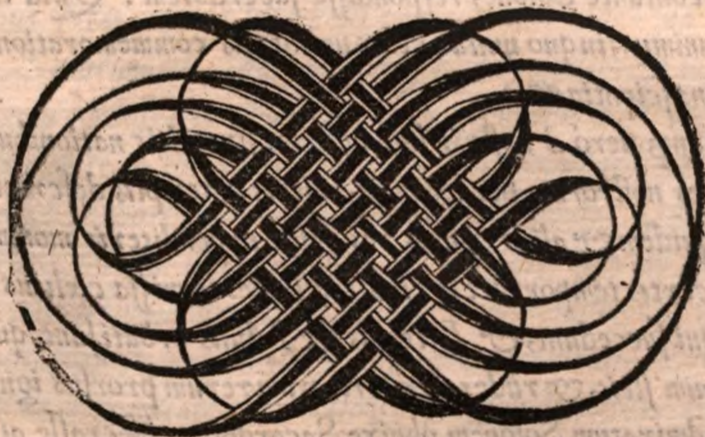
Gellius noctu scribebat, interdiu laborabat.

Qua ego etiam Duce, nulla unquam comitatus Fortuna, quæ perpetuum uirtuti bellum indixit SERENISSIME REX, *duobus ferè lustris dies noctesq; Gelliano labore excubando, probabilibus autoribus undiq; conquisitis, hanc totius Sarmatiæ, Slauorum, Polonorum, Lituanorum, Samagitarum, Russorum, Volhiniorum, & cæterarum totius imperij tui nationum Historiam, propria industria & inuentione ad hæc usq; tempora descripsi, nouaq; luce, quam nunquam antea densissimis & plusquam Cymmerijs tenebris inuoluta uidit, nullis sumptibus parcendo donaui: quam tuæ Sacratissimæ Maiestati uti Regi earum gentium potentissimo, & ultra Heroicas uirtutes etiam optimorum studiorum cultori & promotori clementissimo, iure dedico, offeroq;: Minimè dubitans, omnium bonorum iudicio, illud quoq; tuis amplissimis & celeberimis laudibus (quibus iam caput intulisti astris) adnumerari, quod earum gentium probabilis Historia te feliciter regnante primam lucem aspexerit. Quam à me sincerè & probabiliter ellaboratam, sinceriusq; tuæ S: Maiestati dicatam serena & Regia fronte suscipere non dedigneris, utriusq; Artaxerxis Persiæ Regum non immemor, quorum*

Plutarchus.

primus

primus aquam ab agreste quodam è profluente manu sibi sincerè oblatam, alter uerò pomum ingentis magnitudinis simili modo à simplici ruricola exhibitum, Regia liberalitate (qua sola per tot secula post funera uiuunt) recompensarunt, non quidem propter rerum donatarum utilitatem, sed ob promptam, sinceram, ac humilem offerentium uoluntatem. Interim uerò Deus Opt: Max: Tuam S. Maiestatem quàm diutissimè & optimè ualere, fœlicissimeq́; tot & tantis triumphis cumulatam regnare faciat. Oro.

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO PRÆSVLI ET DOMINO, D. GEORGIO RADIVILO Dei gratia Vilnensi Episcopo, Olicæ & Nesuisi Principi.

PLATO ille diuinus amplissime Præsul in Dialogo de natura, meminit Sacerdotem quendam AEgiptium natu grandem Soloni in Saim regionem AEgypti studiorum gratia commigranti, hæc uerba obiecisse: O Solon, Solon, Græci pueri semper estis, ne quisquam è Græcia Senex. Cur istud diceret percontante Solone, respondisse sacerdotem: Quia iuuenis uobis semper est animus, in quo nulla est ex uetustatis commemoratione prisca opinio, nulla cana scientia &c.

Ægiptij Antiquitatis & rerum gestarum conscribendarum studiosissimi.

Quæcunq; uerò à nostris siue uestris, siue alijs nationibus gesta sunt, modo ad aures nostrorum peruenerint, nostris in templis descripta seruantur. Apud uos quidem & alias gentes res gestæ nuper literis monumentisq; traduntur, sed certis temporum curriculis, illuuies immissa cœlitus omnia populatur, ideo qui succedunt, & Litteris & Musis orbati sunt, quo fit ut quasi iuuenes iterum sitis, & rudes præteritarum rerum prorsus ignari &c.

Ægyptius Græcos semper pueros esse comprobauit.

Tunc admiratum Solonem obnixe Sacerdotes obsecrasse ait, ut sibi diligenter omnia priscorum ciuium opera reuelarent, &c. Hactenus Plato.

Idem Plato in dialogo de legibus. Sermonem igitur aggredi forti animo decet, ac Phœbo Musisq; uocatis, antiquos ciues, excellentes viros, summis laudibus illustrare. Herm: &c.

Quod certè & nostris Sarmatis maximè uerò Lituanis, Samagitis, & Russis meritò obijci possit, quorum famæ, gloriæ, ac uirtuti Fortuna propter penuriam Historiarum huc usq; inuidit, ut illorum clarissimorum Heroum, magnanimorum Ducum, inuictissimorum Principum Martia Herculeaq; gesta, cæca noctis caligine suppressa, nullam hactenus lucem uiderint. Non alia de causa, nisi quod serò literarum cognitio rebus bellicis apud Sarmatas nostros iuncta fuerit, & propter penuriam ingeniorum dum artes ingenuæ earumq; alumni, & cultores, iustis premijs fraudarentur, Gnatones uerò Terentiani, Trasones, & Scurræ in pretio habentur. Quæquidem mala & si me quoq; ab inuestiganda, summisq; tenebris eruenda Historia Lituanica interdum deterrebant, nunquam tamen euicerunt, quo minus ad publicam harum gentium utilitatem, & decus immortale, id quidquid tuæ Reuerendissimæ Celsitudini communicatur operis, conscriberem, animiq; mei sinceritatem uirtutis uindicandæ gratia comprobarem.

Præsertim

Præsertim cum audirem cauillationes quorundam malesanorum sæpius iactari, Lituanos eam ob causam annales temporum suorum luci non prodidisse, quod nihil dignum unquam gesserint. Qui tamen Martijs gestis Clarissimi, Heroum maximorum gesta adæquarunt, & Romuleos triumphos de superbissimis quibusq; gentibus reportarunt. Unde & ipsi modo sua propria uirtute (quæ tantarum uirium est ut se ipsa tueatur) impudentia Zoilorum ora, eorum proprio malo obstruere, & se à conuicio barbariei uindicare magnitudine rerum gestarum possunt, cum docuerint Monarcharum & Ducum Russiæ, Moschorumq; colla iugo suo submisisse, ac in Moschouia ipsa Metropoli triumphasse, Liuoniensium & Prussorum ordines contudisse, Germaniæ uniuersæ, Galliæ, Angliæ, Bohemiæ, Hungariæ, &c. auxilia simul ad excidium suum iuncta, millies repressisse, Marchicas regiones penetrasse, Denicq; Tartaris, quibus Mars ipse Deus belli conceditur, Reges sua autoritate (idq; ductu Atauorum & Auorum tuorum) imposuisse, & id genus uirtutum bellicarum edidisse, strennuè cum uarijs gentibus dimicando, uim ui, arma armis, à capite, à fortunis, saluteq; suorum propulsando, & quod uerè Heroicum est, superbos debellando, subiectisq; parcendo. Quæ omnia & singula amplissime Præsul, hisce in commentarijs meis, quorum te etiam participem, ut primatem huius magni Ducatus esse uolui, quilibet facilè reperiet, ubi etiam nobilissimorum maiorum tuorum frequens fit mentio, eorumq; uirtutes & res summa dexteritate, pace belloq; gestæ prædicantur. Superest igitur ut hos sinceros, bilustresq; labores nostros, tua amplissima Celsitudo, ea qua prædita est Radiuilis innata humanitate Heroica, clementer suscipere, Autoremq; deuotum amplecti non dedignetur, quo nostra studia ad maiora accendantur, & aliud opus eiusdem materiæ à nobis inchoatum diuini numinis gratia, ornatius auctiusq; aliquando edi possit.

Anno Christi 1418. & 19. Vitoldus per Radiuilum Marsalcum, Tachtamissum, Betsubal, et Ieremferdenem Vilnæ coronatos Hordis Zawolhensibus præposuit.

Georgius Radiuil Marsalcus Mag. D. Lit: Eicigereium in solium Hordæ Krimscensis nomine Casimiri Iagelonidis sublimauit, Anno Christi 1439.

Benè ac fœliciter ualeat Illustriss: Cels: Tua

Mattias Osostevicius Strijcouius.

ILLV.

ILLVSTRISS. PRINCIPIBVS AC DOMINIS, D. GEORGIO, SIMEONI, ALEXANDRO, OLELcouicijs Dei gratia, Ducibus Slucensibus &c. Mattias Ososteuicius Strijcouius S. P.

NON vos latet Principes optimi quanta cura & diligentia continuando huic operi laborioso Annalium insudauerim, dum lustro ab hinc exacto Slucię & Siemiaticis splendidissimæ Aulę inclyti piæ memorię Principis Georgij Olelcouicij, & Illustrissimæ Heroinæ ac viraginis lectissimæ Catharinæ Comitissæ à Teczin parentum vestrorum summa humanitate ac liberalitate prosecutus adhærerem. Cuius ego liberalitatis & hospitalitatis vestræ vt par erat semper memoriam habui, & quamprimũ daretur occasio dies omnes ac noctes cogitabam animi mei gratitudinem propensam Illustrissimo Principi patri vestro & vobis patefacere. Sed dum ego illius præclaras virtutes æternitati mandare, hosceq; labores meos eidem dicare (quod semper in votis habebat) gestio: Ecce proh dolor: Duræ & ineuitabilis mortis ne Cressæo quidem auro redimenda iura optimus princeps Nestora ætate quem adæquarat prudentia vincere dignus subiens, uobis & bonis omnibus maximum sui desiderium reliquit.

Cum autem vos Principes magnanimi ad patris Inclyti gloriæ hæreditatem iure optimo successistis, vobis quibus plurimum debeo, hasce decennes vigilias meas alacriter impertior. Vbi Historiarum maximis perceptis fructibus, maiori cum laude vtilitateq; cognoscetis gentis vestræ bellicosissimæ exordia, incrementa, progressus, disciplinas, res domi forisq; præclare gestas, hactenus cœcis & plusquam cymerijs tenebris inuolutas. Considerabitis hic enim propagatores vestræ clarissimæ Olelcorum familię, & quamobrem, quomodo, quando & quibus fatis Itali Duce Palæmone vel Publ: Libone has in oras classe appulerint, rei impossibilitate à nobis Historica fide & probabilibus argumentis discussa. Videbitis hic Bortium, Cunassum, Speram, Ziuibundum, Scirmuntum, Troinatam, maiores uestros bellicosissimos, & Mendolphum Regem Lituaniæ Innocentij summi Pontificis & Friderici II. Imperatoris autoritate Anno 1235. coronatum. Admirabuntur hic benigni Lectores, Narimunti, Troidenis, Vitenenis, Gedimini, Kieystutij, & Olgerdi ataui vestri, Iagelonisq; Regis Patrui Olelcouicij, Herculeos de superbissimis gentibus triumphos. Qui quidem maiores vestri Lituaniam, & Samagitiam, Russiamq; ingenti bellorum vexatione à Crucigerorum Prussiensium & Liuoniensium nec nõ vniuersis Germanorũ Principum viribus annos 500. fatigatam victricibus semper armis defenderunt, ac tantum nomen bellica virtute sibi compararunt, vt virtus & gloria eorum ad cœlum usq; effloruerit. Vt enim aliorum mille triumphos & acerrima bella prætereams, Vnus Olgerdus atauus vester nulli certe Romanorum, Græcorum, & Punicorum Ducum secundus sufficiet, qui subiugatis

Dlugossus & Miechouius lib. 5. cap. 53. fol. 161. Crom lib. 9 & Annales Russorum.

Tartaris

Tartaris Præcopensibus, & tribus eorum Regulis profligatis, Podoliacq; depulsis, Demetrio Iuanouicio Moschorum Principi cum belli denunciatione fomitem accensum misit, è Witebscacq; dotalis Ducatus arce, castra mouens summa celeritate, ad Moschouiam ipsam Metropolim peruenit, qua obsessa vt latebris exiret Moschum compulit, & vi supplicanti offensam condonauit, finibuscq; Lituaniæ vltra Mosaisco promotis hastam ipsemet quemadmodū vouerat arci Moschouiticæ illisit. Idem ille Olgerdus Achilles Lituanicus, sexcentis victorijs cum fratre Kieistuto Samagitico, Lituanocq; Vlysse de Crucigeris fœlici Marte partis, Ludouicum Hungariæ, & Ioannem Boemiæ Reges, Carolum Marchionem Morauiæ, postea Imperatorem Romanorum eius nominis quartum, cum omnibus eorum copijs. Item Comitem de Halles, & omnes Germanię Principes Crucigeris auxilia ferentes, ac Magnos Prussiæ & Liuoniæ cum suis ordinibus Magistros ad excidium Lituaniæ totis viribus Anno 1343. horribili vndicq; Marte uenientes ita profligauit, bellocq; in hostiles terras more Agatoclis Siracusani, & Scipionis Africani translato aflixit, vt Reges & Principes amissis exercitibus, Magistro Prussiæ tanquam huius pessimi euentus auctori conuiciarentur, & triumpho Lituanis relicto inglorij ad sua redirent. Omitto hic Vitoldum Volodimiri Olgerdonidis Kijouiæ Principis, abaui vestri patruelem, Qui Alexandri magni nomine Christianus donatus, & gesta eiusdem expressit, Alcidemcq; viribus & heroicis ausis (dum etiam cum Tamerlane terrore orbis acerrimè conflixit) Vlissem stratagematibus, Annibalem magnitudine animi, Scipiones dexteritate, Leonidem audacia, Cressum thesauris, & quosuis alios Heroas insigni splendore ac liberalitate (cum bis denos principes & Monarchas, trescq; Reges & Cæsarem Sigismundum Vngariæ & Bohemiæ Regem in Lucica Vo[l]hiniæ lautissimis conuiuijs per bimestre spatium splendidissime excepisset) facilè superauit, suspicietis hic quocq; proauum vestrum Simeonem Olelcouicium, Kijouiæ Slucizcq; principem, virtutis ergò bis pro magno Duce Lituaniæ, Russiæ & Samagitiæ suffragijs procerum expetitum, ac electum, eundemcq; cum Tartarorum horrendis copijs millies fœliciter arma conferrentem, & in eorum Hordas victricia signa inferentem, millies victorem de profligatis barbaris euasisse. Vndè à Dlugoso & Cromero memoratur iam iam animam agens, Equum, candidum, quo suus in patriam candor significabatur, & arcum frameamcq; Casimiro Iagelonidi patrueli suo Regi ex testamento misisse, tradens illi filij sui & filiæ tutellam, & ea arma quibus ille viuens prosperè & fortitèr contra Tartaros, Turcas, & Moschos in acie pro aris & foris dimicauit. Oferet se eadem in classe Heroum Lituaniæ auus noster Georgius, qui iuuenis 16. annorum Glinscij patriæ pestis copias Sluciam oppugnantes strennuè repressit, & temporis successu Tartarorum in Rutica 8000. profligauit, eosdemcq; postea ad Holsaniciam fluuium captiuis & spolijs Russia & Lituania abductis onustos, manum iuncta cum Georgio Radiuilo insequutos ad internetionem ferè cruentissima clade prostrauit, vt 40000. barbarorum in acie præter fugam cæsa spolia & captiui liberati, & tres Reguli, multicq; alij Duces Scytici capti triumphum Lituanorum exornauerint. Idem auxilia magna ad Orsam Sigismundo Regi propria in persona tulit, vbi Moschorum 80000, & Tartarorum ad Lopusnam eodem auxiliante 20000 deleta, fugata, castriscq; opimis exuta, & id genus victoriarum illius summa cum laude

Victoria Olgerdi Magni Ducis Lituaniæ.

Ingenti periculo Lituania ab Olgerdo liberata. Dlugossus & Miechouius lib. 4 cap. 24. fol. 25. Cromerus lib. 12.

Vitoldi virtutes.

Conuiuium Vitoldi liberalissimum & splendidissimum.

Anno 1461. Dlugossus & Cromerus lib. 24. &c.

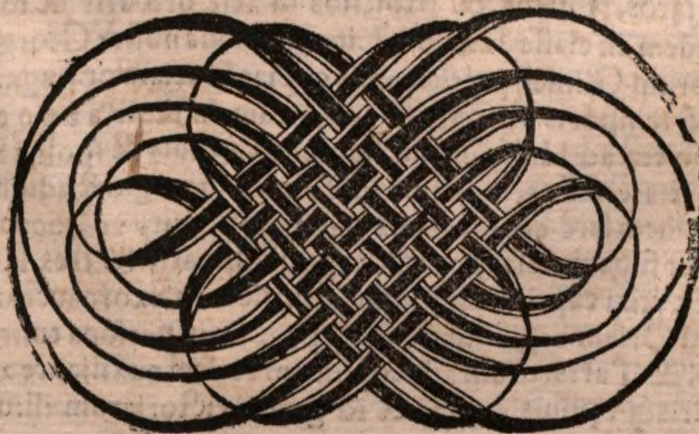
Vltra Kijouiam 40. miliaribus Tartari ad Holsaniam profligati.

laude Olelkouicij nominis memorantur. Taceo hic (quamuis nulla vnquam conticescet ætas) patris vestri fœlicis recordationis in patriam præclara merita, quibus veram principis gloriam reportauit, quiq; non tantum facultatibus quibus largissimè superabundabat, neruos belli contra Moschum reficiebat, sed & ipse præsentia sua Sigismundo Augusto Regi Liuones superbos prodomanti cum quatuor millibus expeditorum equitum præsto affuit, & apud Leplum ac Lebedouam armatus contra Moschum multo tempore excubauit.

Imperatores quoque Romanorum ex Cimbarca Nepta Olgerdi.

Prodibunt hic quoq; ordine pulcherrimo diadematibus redimiti ex vestra Olgerdonida familia Poloniæ, Hungariæ, Bohemiæ Reges, magniq; Lituaniæ Duces, Iagello cum Vladislao, Casimiroq;, Ladislaus, Ioannes Albertus, Alexander, Sigismundus primus, Sigismundus Augustus &c. Ita vt non ad Numas, Fabios, Fabricios, Scipiones, Lucullos, Metellos, Catullos, Decios, Marios, Epaminundas, Leonidas, Aristidas, imitando, sed ad ipsos Iageloniadas, & Olelcouicios, ab Olgerdo procreatos veteres fortissimosq; Heroas, potentissimos Reges, inuictissimosq; Duces animum conuertere vestræ Cels: possint. Et si quid inuenire velint egregium ac imitatione dignum, minimè necesse erit ad alienorum gesta exemplaq; rerum gerendarum extranea confugere, neq; longiùs euagari, domi licet petatis omnium virtutum exempla, cogitando quæ fuerint maiorum vestrorum virtutes, consilia, in pace iusticia, in bellis summa fortitudo, in omni deniq; fortuna domi forisq; summa moderatio, quod si diligentius vestræ Cels: attenderint, nihil maius ad gloriam vel illam virtutis qua ad astra itur viam vobis requirendum videbitis.

Rogo itaq; vt hanc meam vobis semper deditam, & propensissimam animi voluntatem, laboresq;, quorum aliquam partem in aula vestra exegi, serena Principibus digna fronte, innataq; benignitate accipiatis: Quæ si eis grata prospexero, me hoc longè meliora breui daturum expectabunt. Seruet uos tandem Principes magnanimi, Deus Opt: Max: virtutum vestrarum promotor locupletissimus, vna cum Illustrissima parente vestra, Mulierem fortem, quam sacræ concinunt literæ, & quas antiqua miratur ætas re ipsa exprimente, impletoq; vniuerso orbe cuius maximam partem sumptuoso splendore virtutis ergò peragrastis nominis Olelcouicij fama, Nestora ætate superetis precor.

MATTIAS STRIICOVIVS OSOSTEVICIVS C: S: Histor: & Poëta: ætatis suę anno 34. salutiferi partus 1581.

Mattias tali est Strijcouius ore uidendus,
Osthouiana domus quem puerum genuit.

Tak Strijcouius czoło nosił twarz y oczy/
Ktory ty dzieie wyrwał z ciemnogłębszey nocy.

Máciey Strijkowski Ososteuicius/ sam o sobie y przygodách swoich w zwiedzeniu rozmáitych kráin Swiátá.

IEsli kto potym cieniom nászym łáskaw bedzie/
(Gdy sroga Cloto nici lat moich doprzedzie)
A chcesz wiedzieć bieg máły nászego żywotá/
Wiedz iżem sie tám rodził gdzie ma gniazdo cnotá/
W Striȷ́kowie: przodkow moich OSOSTOW z lat dawnych
Dziedzicznym z Herbu Leliw od Piorunow słáwnych/
Venus z Marsem rządziłá rok kiedym sie rodził/
A Phebus w Znáku Rybnym záś w Skopowym chodził/
Naprzod ná mnie Bog dziwną moc swoie obiáwił/
Gdy mię dwá kroc w dziecinstwie od smierci wybáwił/

Genealogia Autoris od Piorunow/ Tulkowskich y Osostow z Herbu Leliwá włásnych z stárodawną dziedziczow Striȷ́kowskich/ ácżkolwiek ták sie to często y w wielkich Monarchiach nierzo koc Fámiliach Slácheckich trafia/ zá czásow odmiennością w insze Domy przeniesiony.

Srzodoposcie.

Ledwom

)( )(

Ledwom pięć lat miał: w wielkim gdym vtonął Stąwie/
 Y nierychłom nąlezion iuß vmąrły prąwie/
Vmąrły: Bo zśiniąłe wywleczono ciąło/
 Ktore śnadź iuß ni Duchą podle sercą miąło/
Ktore potym w Kośćiele ną mąry włożone/
 Długo w smutku trzymąło rodzice ſtrwożone/
Bo iuß zątchnione członki ogień przyrodzony/
 Opuśćił był/ ą w głośne vderzono dzwony/

Dziwna przygodą.

Ali (y ktoby wierzył?) iam ną mąrach zaśię
 Ożył/ ą trup oziebły wziął rumiąność ną śię/

Luc. cap. 7. Matt. 9. Marci 5. Luc. 8. Ioan. 11. Sapien. 16. Rom. 4. Deutero. 32. 1. Reg. 2. Math. 10. Luc. 10. 4. Reg. 13. Ioan. 5. etc.

Jąk on w Naim Młodzieniec/ ąlbo Jairową
 Corką/ y czwartodzienna iuß śmierć Łązarzową/
Mnie trzy kroć potykąłą: Ale Bogu snądnie
 Wßystko spráwić/ Bez niego włos z głowy nie spądnie/
Wßąkżem tydzień nie mowił z srogiego przestrąchu/
 Wroćiwßy śię z ciemnego Proserpiny gmąchu/
Ząś ledwom przeßedł ßeść lat gdym był ząraz wźięty/
 W was (dla vććiwych nąuk) Muse pocżet świety/
Nie chćiał Oćiec by członki subtylne z natury
 Plugiem śię mordowąły porząc rolą z gbury/

Brzeziny fundąment ćwiczenia moiego.

Wam wprzod Dank winien dawąć nąß dowćip Brzeziny/
 Ktore vczone z dawną podawaćie Syny/
Wyśćie mnie Włoską Padwą/ Bononią były/
 V was śię nąß dowćip mdły wzdobył ną swe śiły/

Wtora przygodą.

Lecz y tąm Dzwonem ną śmierć byłem ząbit w głowę/

Exodi cap. 4.

 Skąd iąk Moyżeß kwąpliwą mam y trudną mowę/
Iż kilko wierßow pisąć wolę/ niż dwie słowie
 Wyrzec: bo wierß rozmyślnie wprzod vważam w głowie/
Apollo ząś w opiekę wźiąwßy młodość moię/
 Omył mię w Helikonie y dał Lutnią swoię/
Calliopea mię też zą sługę przyznąłą/
 A mozgorodna dar swoy Minerwą przydąłą/
Y do Cąstiliyskich zrzodł drzwi mi otworzyłą/
 Ktorych napoiem dowćip moy hoynie zostrzyłą/
Zem Parnase dwuwierzchny doßedł ciebie potym/
 Gdziem śię przypątrzył nauk świętych Dąrom złotym/

Rożne o rozmąitych rzeczach wierße y pieśni.

Y ważyłem śię naprzod Titire twych pieśni/
 Y ktore w cieniu gráią Fauni Bogoleśni/

Treny o śmierći Krolą Sigmuntą Augustą y wßystki Interregna od Lechą/ y Polskich Krolow y Litewskich Xiążąt wierßem wystawienie.

Ząśiem śmierć opłąkiwał wierßem Augustowę/
 Y wßystki Interregna y woyny Lechowe/
Lechowe iąk Wandalskie z Czechem ośiadł wzbiegi/
 Y iąk śię Ausonski lud przybił w Zmodzkie brzegi/
Pracą y doświądczenim wßystkiego dochodząc/
 A z głębokich przepąśći dowody przywodząc/

Hermioneską Philosophą gdy pytano/ skądbyś śię nauk y mądrośći nąuczył/ od pilnych prący y doświądczenia odpowiedział/ O czym czytay Volateranum lib. 31. Philolog:

Pracą trudną podobną Gelli Aule twoiey/
 Gdyś też *Atticas noctes* pisał w nędzy dwoiey/
Ars sua quenq; iuuat: tąk ćwiczenie moie/
 Sławić cnotę y wskrześąć dzielnych mężow boie/
Nie pątrząc *Fas per nefas* zyskow wykrętąmi/
 Nim ßynkował v sądow ięzyką funtąmi/
Nie trwąłe to są rzeczy: ą ia myślę o tym/
 Bych ziednał sobie sławę y drugim ną potym/

Ktorą zą

Ktorą zá godność cnocie Poëtowie dáią/
Toż też Historikowie świeci práwo máią/
Dokąd w słony Helespont Simois popłynie/
Dokąd Ide/ Tenedos trwa : Homerus słynie:
Ktory wiek z pierwszą Nawą zámilczy Warona : Pascua rura Duces.
A sławiącego pásterzy/ Role / Boy / Maroná :
Nie vmrze y Ascreus áż Muscz zginie w gronach/
A áż przestáną zboża zbieráć po wszech stronach/
Tibullow/ Catullusow / wdzięczny wiersz trwáć będzie/
Dokąd łuczny Cupido żarkich strzał pozbędzie/
Ennius ipse pater nunquam nisi potus : &c.
Jednák głośniey niż trudnozwięzły słynie Scotus
Z Słońcem z Miesiącem kwitną wierszé ARATOwe/
Accius śmiáłomowny,/ Żarty Zophoclowe/
A Lucrecius wierszem tam nie będzie słynął/
Gdzieby Swiát iednego dnia záraz z Niebem zginął/
Żywą od tysiąc wiekow cni Bohátirowie/
Ktorych sławią Poëte / y Historikowie/
Ktorych iesli nie doydę wżdy zá nimi stánę/
Niedbáiąc zły Zoile ná kłow twoich ránę/
Moia chęć y zábáwá wiersz czynić w pokoiu/ Intentio autoris.
Ták o rzeczach domowych / iák o mężnym boyu/
Zkąd też znam Czytelniku iż ći to rzecz dziwna/
Że nászá Musa zdać śię być sobie przećiwna/
Ktora pirwey pisáłá Ritmem krwáwe boie/
A wzwodziłá z ciemnośći bitne przodki twoie/
Gdy vsilnie wierszem swym z chęći prácowáłá/
Dowodnie Historikow wszystkich skosztowáłá/
Chcąc okázáć Sarmatom spráwy dzielnych Dziádow/
Ják w zwierciedle rozlicznych Historiy przykłádow/
Teraz záś prostą rzeczą pioro swe prowádzi/
Nie wiesz co w tym Minerwie świętey niewiesz wádzi/
Iż składne rytmy swoie porzućiłá ony/
Ktorymi pierwey głośno brzmiáłá ná wsze strony.
Tymże wierszem dáliśmyć pierwey GONCA CNOTY/ Goniec Cnoty roku 1574. wydány.
W ktorym práwych Sláchcicow są własne przymioty/
Są y przykłády dzieiow stárodawnych rożne/
A tytuły chełpliwey Slachty z łotrow prożne/
Gdzie Sapho wszystki Ritmy násze spráwowáłá/
HENRIKOW WJAZD záś sporszym wierszem opisáłá/
A rtale Koronáciey / y iák ziáchał potym/
(Snáść nie mogąc Sarmatskim władáć Sceptrum złotym/
Ktore nie tym co W O L T I táńcuią przystoi/
Lecz temu co Rey wiedzie iák Hercules w zbroi)
Nie wspominam tu Krolow wierszem wystawionych/
Ni Heroes Sarmátskich z prochu wydźwignionych/
Ni Nowochrzczenskich bluźnierstw okázánych składnie/
A ich dowodow zbitych pismem świętym snádnie/
Nie wspominam EVROPSKJEY SARMATJEY králow
Opisanych / y rożnych w ich Páństwach zwyczáiow.
Potym máło wytchnąwszy Musa nászá z pracey/
Wielką rzecz przed śię wzięłá / znowu á bez płacey/

czytáć nie vmie / táka smiáłość złych / ktorych zowią *perfrictæ frontis* ludzi/ wydána roku 1576.

Gdy DLVGOSZA Polskiego wydáciem gotował/
Lecz rzecz nasze przypadek indziey nákierował/
Bo Musæ swiete zwiodwszy w zgode z Marsem krwáwym/
Czyniłem to Oyczycom co przystoi práwym/

Ozel Wyspá ná Morzu Liflantskim 7. mil od brzegu / w ktorey Arsenborg/ Schonenborg dwá Zamki.

Gdym w Rycerskim Rzemieśle zwiedził kray pułnocny/
Moskwy część/ Ruś/ Liflanty/ Memelski port mocny/
Gdzie Kurskie/ gdzie Filandskie/ y Swedzkie rubieże/
A gdzie Ozelskie morzem otoczone wieże/

Hab Kurlándski w Prusiech Morze máłe álbo przásne/ w ktory Niemen wpada.

Gdzie Kurlandski Hab wody z piaskiem burzy sporze
Gdzie Bursztyn bierzą świetny/ gdzie Báltyckie Morze/
Gdzie drogi áni wyrzysz/ Morze zobie stronie/
Niebo zwierzchu koń w piaskach áż do brzuchá tonie/

Miedzy tym Kurskim y Baltyckim Morzem dla piaskow wielkich z obotego morzá wybitych drogi áni vyrzysz/ własnie iáko w Arábiey piasczistey.

Po znakach tylko ścieżki do rzadkiey gospody/
Paszey ni mień/ á słodkiey ledwo kupisz wody/
A chcąc dáley Swiát zwiedzić do Turckem iáchał/
Gdziem iednák oyczyznie swey służyć nie zániechał/

Roku 1574.

Przechodząc Greckie páństwá y Insuły ony/
Moreyskie/ y Bulgárskie/ Serbskie/ Tráckie strony/
A gdzie Multáńskie polá/ y Wołoskie kráie/
A gdzie Besárabska włość stádá owiec dáie/

Iwonie Wołoskiego Hospodárá głowá ná Brámie w Bukorestu stołecznym Dworze y Mieście Multáńskim/ y Drákuliná podle niego / ktorego był wsádził Iwonia ná Hospodárstwo Multáńskie wygnawszy Alexandrá.

Gdziem widział o Iwonia mężny twoie głowe
Z Drakuliną/ ktoremuś dał był páństwo nowe/
Gdzie Multan/ Serbin/ Cygan/ Grek/ Włoch lud zmieszány/
Gdzie Naso do Tomitow srogich był wygnány/
Potym gdzie miedzy Dziurdziow/ Rusciuk płynie Dunay/
Przebylismy/ Gdzie mowią do domu nie dumay/
Gdzie Sigmunt Cesarz woyská vtrácił niemáło/

W ten czás musielismy iácháć niezwyczáyna drogą/ ná Multáńską / Bulgárską/ y Serbską ziemię skáliste dla głodu wielkiego / ktory w Wołoszech y w Turcech roku 1573. y 74. pánował/ ták iáko w Litwie 1570.

Stámtąd w Bulgárskie gory szlismy dwá dni cáłe/
Gdzie skáliste Balchany obłokow sięgáią/
Gdzie Grek/ Alban/ Mácedon/ w niewoli stękáią/
Ciągniem przez wielkie gory/ skáły záwiesiste/
Czássem pod nie musim brnąć/ á wody pieniste
Z wierzchu z szumem gwałtownym/ ogromnie spadáią/

Báwoły kowáne musielismy w wozy ná skáły záprzągáć.

Konie lgną/ áż Báwołow w wozy zákłádáią/
Potym skáły przebywszy ku Helespontowi/

Tráckich pol y Macedońskich Gránic z Greckimi rostoszne położenie

Iusz Tráckie Greckie polá podobne Ráiowi/
Rzadkie tám zimno bywa lássy Cyprissowe/
A Gáie poswiecone Poëtom Bobkowe.
A Pomárańcze złote ná gáłeziach krzywych/
Oliwne y Figowe lássy v wod żywych/
Citryny ktore nigdy swey nie trácą krássy/
A winá ktore słodkie picie dáią z prássy/

Iogiły vsypáne ná gránicach Tráckich / wyiáwszy z gor/ gdzie Włásław Iágełowic Krol Wegerski y Polski Turki dwá kroć poráził/ roku 1443. y 1444.

Stámtąd záś iacháliśmy srzodkiem Tráckich włości/
Gdzieśmy znáki baczyli zbitych Turkow kości/
Twą száblą Władisłáwie: coś zginął pod Wárną/
Gdyś się dał zwieść Włoskich łbow persuásią márną/

Miástá Tráckie wiesławne niż sámy są / bo niktorych od Turkow rozwáloné á insze zniszczone.

Potymesmy zwiedzili Tráckie Miástá stáre/
Ktorych też czásem sławá większa wznosi miáre/
Záś gdzie Andrinopolis nád Hebrusem leży/
A gdzie pod Silibriyski mur Helespont bieży/
Gdzie Nastásius Cesarz mury wielkie wzwodził/
A od Morzá do Morzá Trácią przegrodził/

By Sarma-

By Sarmate do iego pánstw nie náieżdżáli/
Tych murow oczy moie vpadki widźiáły/
Gdźie czterech imion Miásto Constantinie twoie
Oblewa Propont / Helles / Euxin Morze troie/
Nád Bosphorem Gallata / y Kalcedon dawny/
Przeciw Ariusowi gdźie był Sinod sławny/
Gdźiem iák Arion dźiwnie z potopu wypłynął/
Gdy sie z námi Bat w Morzu Propontskim ochynął/
Támżem sie dwiemá Turkom sam wiosłem obronił/
Ktorych by mie przedáli vmysł sie był skłonił/
A wyśiadłem pod hakiem * Wiśniewiecki twoim/
Szánuiąc twoy śmetny grob/ wspoł z przypadkiem moim/
Tám przy nas Zelim Cesarz wźiął Afriki głowę/ 1574.
Tunis/ Golete / sam szedł w gmáchy Plutonowe/
Przy nas Syn iego Morat Cárstwo opanował/
A rázem pięći Brátow młodszych zámordował/
Tám Krol de Fessa przybył / y Popián swoie
Posły z Indiey przysłał/ y podarki dwoie/
Rynoczerá zwierz dźiwny/ ktory walczy z Słoniem/
A Sarnape ktory ma ksztáłt z Sarno y z Koniem/
Tám nas zá Pontskie Morze wieść zásłáć groźiłá/
Zkąd sie w mych Towárzyszach myśl bárdzo trwożyłá/
Jam był temu záśię rad/ ná sławę wzgląd máiąc/
Iż więcey Swiátá zwiedzę/ więźniem ná czás trwáiąc/
Oni mowili czym sie pożywim w więzieniu/
Jam záś miał pewną żywność w swym zmłodu ćwiczeniu/
Bo Swiát zwiedźić chęć máiąc/ (Cá iż skarb/ kleynoty
Złodźiey krádnie/ krom náuk świętych/ rzemiosł/ cnoty)
Náwykłem był rissowáć Figur z przyrodzenia/
Illuminuiąc złotem / fárbą / iák z ćwiczenia
Tymem sie myślił żywić: Bo to w Turcech płáći/
A Slachćic nierobotny tám Prziwiley tráći/
By był Woiewodźicem rob cokolwiek każą/
Woź/ kopay/ orz/ álbo podź do Galer pod strażą/
Lecz do tego nie przyszło przyiął nas łáskáwie/
Nowy Cesarz: Jam bywał iáko w domu práwie/
Potymem dáley ieźdźił morzem ziemią czásem/
Gdźiem widźiał zwierz Cesárski z Ciprisowym lásem/
Gdźie Medea zdrádliwa Oycá oszukáłá/
A gdźie Circes z swą Siostrą czáry wymyśláłá/
A tám gdźie Tyran Trácki gośćinnymi ciáły/
Konie tuczył áż stáyne pełne kośći stáły/
Záś gdźie Herkules Hedrę z Bykiem zábił śmiele/
A gdźie ma imie Morze od twey śmierći Hele/
Gdźie Phaeton przewroćił z sobą woz słoneczny/
A gdźie Icarus tytuł dał Morzowi wieczny/
A gdźie sie w dźiwne rzeczy odmieniał Proteus/
A gdźie sie Dudkiem Trácki stał Krol zły Tereus/
Gdźie Hemus y Rodope Gory nieprzebyte/
Ná ktorych Orpheus grał pieśni rozmáite/ nie/
Stał przed nim Lew/ Niedźwiedź/ Ryś/ Wilk/ Wieprz dźiki/ Łá
Łoś/ Zubr/ Tur/ káżdy źwierz szedł ná wdźięcznych strun gránie

Bisantium / Constantinopole/ Czárigrod / Stambolda / iedno Miásto czterymi przezwiskámi roznoprzezwáne/ ná 7. mil wkoło ze trzech stron murem otoczone.

Gallata álbo Perinthus Miásto murowáne / w ktorych mieszkáią Chrześciáni Włoszy y Grecy / zá odnogą Morzá Propontis/ku pułnocy/á Kalcedon po Turecku Skuder Sinodem Miásto sławne w Aziyskim brzegu ná wschod słońcá zá Bosphorem / ná troygu strzeleniu z łuku od Constantinopolá.

Tu przygodá byłá ná mię w nocy / gdy mię wieźli dwá Turcy w Bacie/ z Galaty do Constantinopolá.

* Szubienicá o sześći hakach nád odnogą morską/ ná ktorych Wiśniewiecki z Piaseckim wiśieli.

O tym masz szerzey w wierszach nászych o Wolnośći Sármátskiey wydánych/ y o Rokoszu Tureckim.

Krol de Fessa z Numidiey z Afriki Murzyn/ y Posłowie od Popiáná.

Rinoceros zwierz dźiwny łuskámi iáko puklerzámi obrosły / rog ma ná nosie/ktorym z spodku Elephantá podchodźi y zábiiá.

Strászono nas zásłáć zá Pontu do Asiey/ áżby nowe° Cesárzá gdy przy nas stáry vmárł obrano/ ktory iednák w tydźień Stolec oycowski ośiadł.

Doświádczyłem ná sobie onego: gdy pytano Plotoná / coby zá rożność byłá miedzy nieukiem / y tym ktory co vmie? Mędrzec odpowiedźiał / áby obudwu nágich w nieznáiome kráiny zásłáli / ták rożność miedzy nimi obaczą.

Czego też y Aristipus nád iednym Bogaczem nieukiem dokazał/ gdy obádwá nádzy Philozoph vbogi y Bogacz wypłynęli ná deskach rozbitego Okretu do Rodissu / gdźie Bogacz wszystko w czym vfał stráćiwszy nędznikiem / á Philosoph vbogi z náuki ktorą záwżdy z sobą nośił/ bogátym został/ O czym czytay Diog: Laert: lib. 8. y moiego Gonćá.

Morze Helespontiacum y Phaetonticum.

Hemus y Rodope Gory w Niebo wyniosłe w stronę od Andrinopolá v Poetow Musicą Orpheusową sławne.

Gdzie Leander do Hery swoiey smiele pływał/
A z nią spolney miłości y smierci vżywał/
Y gdzie Krol Perski Xerxes/ most przez Morze stáwił/
Przez ktory zbroynych siedm̄ kroć set tysiąc przepráwił/
Y gdzie w Termopilskich porażony skáłach/
Y gdzie w máłey po morskich łodce vciekł wáłach/
Y gdzie Jáson do Kolchim przez Morze żeglował/
Gdzie złotey wełny dostał o ktorą prácował/
Gdzie Parnasus/ Helicon / Hipocren przesławny/
Ktore Musom vczonym poświęcił wiek dawny/
Gdzie Grekowie y Troiani toczyli boy srogi/
Y gdzie Vlisses błądził vstąpiwszy drogi/
Gdzie Troyá ktora dziesięć lat woynę wytrwáłá/
Grekom bitnym/ á mury mármurowe miáłá/
Ktorych vpadki oczy ty widziáły moie/
Y nogi plác deptáły gdzie wiodł Hector boye/
Y gdzie Hekube Synow pobitych płákáłá/
Y KASANDRA swe włosy po Brátach tárgáłá/
Y tám gdzie ANDROMACHE Hectorowy kości/
Zbieráłá omdlewáiąc po mężu z żáłości/
Gdzie sławna męstwem SPARTA/ y możne ATENÆ
Cecropijskich rąk praca/ y buczne MICENÆ/
Gdzie Bachus słodkogronne wprzod wino rozmnożył/
Y gdzie Achayskie włości Niemeyski Lew trwożył/
Y gdzie o AMPHIONIE wdzieczna Lutnia twoią/
Mury były zwabione/ dziś vpadłe stoią/
Lecz gdzie ATENÆ były dziś tám tylko znáki/
A Rybitwowie swoie tám wieszáią sáki/
Ony porty gdzie kiedyś Okręty stawáły/
Dziś się tylko Rybitwom w przybytki dostáły/
Páłace Zamki wielkie z ciosánych Mármurow
Vpádły/ ná nich kuczki stoią Greckich Gburow/
Gdzie Ephores miewáli Párlámenty swoie/
Dziś ledwo stoią Gmáchow skruszonych podwoie/
Slawne ACADEMIÆ Philosophow sławnych/
Dziś tylko są vpadku murow znákiem dawnych/
Gdzie się pierwey do Rády zbierkli Oycowie/
Dziś tam trzody chowáią swoie pástuchowie/
Ony Arcus Trophea stoią mchem obrosłe/
A Wieże przedtym w Niebo vpádły wyniosłe/
Vpádły mocne Bramy budowne Kościoły/
Vpádły sławne po wszem Swiecie Greckie Szkoły/
Ktorym się oczy moie często przypátrzáły/
Y ty nogi onych Miast vpadki deptáły/
Gdzie Stimphalidskie wody / y Eleyskie gáie/
Y gdzie bárwę Sarłatom Tyrska koncha dáie/
Gdzie zimy máło co znáć záwżdy Wiosná iásna/
Ni pol trwoży pułnocnych wiátrow trwogá strászna/
Dwá kroć płodne Winnice w rok owoc dawáią/
Dwá kroć się ná swych drzewach iábłká dostawáią/
Dwá kroć Oracz stokrotne z roley żniwo zbiera/
Pásterz Owiec swych zimie w chlewy nie záwiera/

Trogus Pomp: y Justinus z niego: cze^a y Carion lib. 2 poświadcza kłáda 700000 woyská Xerxesowego/ á drudzy piszą 1000000. z własc czá. Valerius / y Hieronim S. y Volateranus lib Geogr. 12. á od 4000 Grekow v Termopil porázony / potym v Salaminy od Temistoclesa wodną armatą pogromion.

Propontis y Pontus Euxinus morze ktore czarnym zowią/ nád ktorym było ku wschodu słońcá Krolestwo sławne Colchorum / z ktorego też niktorzy Sarmati y Sławaki/ przodki násze wywodzą/o czym masz wyższey w wywodzie narodow Sławáńskich.

Troia w Aßiyskim brzegu nád Helespontem.

O tym też czytay Euripidē et Senecam &c. in Troiade.

Atene od Cecropiusá záłożone.

Tebe o ktorych záłożeniu Poetowie pisáli / iż kámienie y cegłá dobrowolnie mury czyniły/ ná wdzieczne gránie Amphionowe.

Vpadki sławnych y przednieyszych Greckich miast nád Morzem Egeum / Jonium/ y Helespontem.

Dwá

Dwá krociem w Niebo wynioſłe Balchany przechodźił/
A po śnieżyſtych Alpes/ Tatrach / dwá kroć brodźił/
Ktorych wierzchy przechodząc czáſem ſie nam zdáło/
Jákby nas Niebo do ſkał tuż przyćiſnąć miáło/
Albo tylko przyſtáwić drábinkę do Niebá:
Wſtąpiłby tám: Lecz pierwey z wrotnim mowić trzebá.
Ná doł záś ieſli poyrzyſz y w roſpádłe ſkáły/
Jáko z Niebá do Piekla przepáśći ſie zdáły.
Ná wierzchu śniegi záwzdy/ á gdy bryłá czáſſem
Spádnie: łomi grábowym y dębowym láſſem/

Skáły krzemieniſte/ y gory w Niebo wynioſłe/ w Bulgáriey/ w Tráciey/ Raſciſkiey/ y Siedmigrodzkiey ziemiach.

Wáłą ſie ſztuki od ſkał / trząſł by Niebo miáło
Vpáść: Czym nieopátrznych częſto zzábijáło.
Częſto w ćiáſnych przechodach śnieg przyćiſkł podrożnych/
Częſtośmy y my łzdeb tám prágneli prożnych.
Częſtośmy brnąc dla zimná ácz w śrzod látá drżeli/
Częſto nogi śćiem pieſzym/ ręce párą grzeli/
Częſty (krzemienie twárde depcąc) guz ná pięćie/
Drugi w mulíſtey glinie ledwo brnął ták w pęcie.
Konie nam lgnąc zdycháły/ záś do páſá pieſzy
Lgnęliśmy/ z gor ná gory tylko nas żárt cieſzy/
Albo káżdy ſwoy ciężar dźwigał winá fláſzkę
Pełniąc ieden drugiemu / nędzę miał zá fraſzkę/
Nie zliczone záś rzeki z wierzchow ſkał ſpadáiąc/
Kámienie wielkie toczą pucz ſobie dziáłáiąc/
A gdzie ſie wyrwie wodá przez wybite ſkáły/
Jdzie rwąc ták ſzalona hucznoſzumne wáły/
Zwłaſzczá gdy Acheloyſkie zdroie wody mnożą/
W Jeśieni á z częſtych dżdżow gwałt wielkich wod ſporzą/
Z przepádłych záś iáſkin ſkał mgły ciemne wychodzą/
Ktore wzbiwſzy ſie wzgorę śniegi y dżdże rodzą/
Albo grádem ogniſte gromy z nich ſie burzą/

Sniegi/ dżdże/ grády y gromy że mgły czáſno geſtey z ſkálnych iáſkiń wychodzące.

Skąd bywa z obłokow trząſł áż ſie ſkáły kurzą/
Tyśmy tedy przebyli wynioſłe w obłoki/
Skáły dwá kroć/ ná gory z gor czyniąc przeſkoki/
Trzykrociem Oceanie widział twoie brzegi/ 1573.
Dwá kroć gdzie Krol Oeta gonieł ſwoie zbiegi/ 1574.
Gdzie Morſkie hucznoſzumne wynieſione wáły/ 1575.
Ják z nawyżſzych gor ná doł wzgorę záś ſkakáły/
A Okręt ták w przepáśći czáſem ſie zákryie/
Czáſem záś áż pod obłok modry nas wybiie/
Raz záſie od rozboiu ſtráſznegom wybáwion/
Dwá krociem z vtonienia do brzegu przypłáwion/
Dwá krociem máło nie był od Moſkwy poymány/
Raz málom ná Gálery nie był záprzedány/
Dwá krociem wytrwał chłopſki gwałt/ ták bárdzo ſrogi/
Trzey towárzyſzow pierzchło/ iam ſam doſtał trwogi/
Dotąd áż broni ſtáło / trzym oſczepy w kroku
Vchwyćił/ dwá pod pachą broniąc z głową boku/
Lecz Mars Bog ieſt wątpliwy: y nie záwżdy pieśći/
Spadł śmat pálcza/ y broń precz śćiętá z rękoieśći/
Miáłem potym ná gárdło ośm Łotrow wydánych/
Ktorychem wolno puśćił więźienim ſkaránych/

Roku 1575. y 1576. przygody.
Ná Czáſnickich polách 1572. y nie dáleko od Vły potym / gdyſmy iácháli z Dunemborku nád Dźwiną do Witebſká.
Ná Gálery miedzy Galatą y Skuderem álbo Kálcedonem ná Proponcu 1574.
Dubia Alea Martis.

Tegoż poki krew wrzáłá / bárdzo częſto było/
Vderzyć ſam ná dzieſięć/ iáko ná miod miło/

Raz w Wilnie/drugi w Turcech/trzeci w Krolewcu 1581. gdym tey Kroniki Fundament zákłádał drukowáć/ gdźiem też o żywot mało obal/tylko áby tá praca moiá nie zginęłá.

Siedm kroć ſtráſznieyſze nád miecz powietrze morowe/
Trzy kroć trwożyło w rożnych mieſcach náſze głowy/
Gdy gdźieś wyſzedł/ gdźieś poyrzał/ ſtráſzne nárzekánie/
Tu leżą zmárli drugich wiozą ná chowánie/
Tám ſmętny Ociec Syná płácze / Żoná Męża/
Tám Brát Brátá/ Gość Gośćiá/ ſtrzeże ſię iák węża/
Jam iednák był beſpieczny/ áż raz z dobrey myſli
Będąc: wſzyſcyſmy zdrowo w Dom z bieśiády przyſli/
Aż ieden co podle mnie śiedźiał / iadł / żártował/
Vmárł: ták że nie ieden tuſz zá nim wędrował/

W Niemcech poſpolicie płáchty ná znák gdźie kto vmrze wieſzáią.

A płáchty ná znák zmárłych wiſzą/ tám záś áli:
Smierć (iák gbur koſą trawę) młodych/ſtárych wáli/
Sto kroć drżący przez zimne ſtrách kośći przenikał/
Ażem w trwodze kędym mogł zdrowych nog vmykał/
Bych w nieznáiomych Ziemiach nie położył głowy/
Lecz z opátrznośći Bożey záwżdym vſzedł zdrowy/
Ták po żeglownym Morzu iák po ſuchey Ziemi/
Przypátrzyłem ſię dźiwnym przypadkom z dźiwnymi/

Rzeki przez ktorem ſię przewoźił/y v niektorych początkow zrzodł y vśćia obecznie był.

Ouid. Metamorph: 1. też ty rzeki wſpomina.

Gdźie Dniepr/ Niemen/ Dźwiná/ Don/ Wolgá/ Boh wſtawáią/
Gdźie Wiſłá/ Narew/ Wartá/ Bug/ Pregel wpadáią/
Gdźie Dnieſtr/ Prut/ Seret/ Buzow/ Dunay dwuimienny/
Gdźie Strimon/ Hebrus/ Neſſus/ piáſek toczą ćiemny/
Gdźie Peneus / Sperchius w Greckie Morze wchodzą/
Gdźie buyni Delphinowie ſkacząc vſſy zwodzą/
Zwiedźiłem Swiát potrzebne znácząc pilnie rzeczy/
Ktorychby proſty Pielgrzym w żadney nie miał pieczy/
Chocby ſzedł zá Ocean/ y Indiyſkie końce/

Cœlum non animum mutant.

Niebo nie rozum mieni/ ták tu/ iák tám Słońce/
A wroćiwſzy ſię do ſwych wſzyſtkom wierſzem ſpiſał/
Com ſam ſwym okiem widźiał / y com właśnie ſłyſzał/

Wierſze moie o Wolnośći Polſkiey/ y W. X. Lit: y o Rokoſzu dźiſieyſzego Tureckiego Ceſárzá przy mnie obłáne: wydáne w Krákowie 1575.

Y wydałem ná świátło tractat o WOLNOSCI/
Iák iey ſtrzedz iák iey bronić z vprzeymey pilnośći/
Wydałem też przeſtrogę o czym Turcy rádzą/
A iák ſię z Amuratem pożrzeć Polſkę ſądzą/
Wydałem ich poſtępki woienne domowe/
Y w Rokoſzu z Cárzem ſwym iák mieli rozmowę/
Tem wſzyſtkę z vprzeymośći pracą podeymował/
Y nákłádow Oyczyznie gwoli nie żáłował/
Máłom dárow Cereri mogąc ſłuſznie vżył/
Bom cnocie ſławie wieczney / nie brzuchowi ſłużył/
Nie przetom żył ábych iadł iák Woł / y Koń: Ale
Tylkom iadł ábych mogł żyć przeſtáiąc ná mále/
Częſtom obiad przerywał vſilnym czytánim/
Y rozmáitych rzeczy w mozgu rozmyſlánim/
Częſtom łyżkę porzućił / á iák w záchwyceniu/
Wziąwſzy pioro ſtráwiłem wieczerzą w ćwiczeniu/
Pirwey ſen oczy zmorzył / niżlim przeſtał czytáć/
Záwżdy mi ſię z Poëty zdáło przez ſen witáć/

Virgil. Egl: 6. Silenum pueri ſomno videre iacentem. Inflatum heſterno venas vt ſemper Iaccho.

Czáſſem mię Bachus poćił nam ſłuſznymi dáry/
Lecz mię rzadko w Roćie ſwey miał Silenus ſtáry/

Rzędzey

Rzędzey Cipryiſka Páni / płomienie iey záwżdy
    Helikonſkich źrzodł trunek gáſił ná cząs káżdy /
Przeto ſie czytelniku dziwowáć nie trzebá /
    Jeſli zemdlał dowćip moy dárowány z Niebá /
A ieſli Muſæ moie w śiłách ſwych zemdláły /
    Ktore ták wiele pielgrzymſtw y przygod wytrwáły /
Zimná / dżdże / pluty znoßąc y wielkie niewczáſy /
    Przez Morzá / Gory / Rzeki / y nieprzeßłe láſſy /
Nie wſpominam ſtráwionych lat w Rycerſkiey ſpráwie /
    A w inßey wychowániu potrzebney zabáwie /
Zámilczę ćięßkich chorob ktore ćiáło moie /
    Częſto zniosło y z śmierćią wiodło trudne boye /
Ták iż Charon kilo kroć czarną łodź náwracał /
    Lecz iż zá przewoz nie wziął przewieść mię odwłaczał /
Sam Homerus co ſłáwił Heroes y Bogi /
    Vſtałby nierzkąc dowćip náß ſtrapion vbogi /
Vſtałby y ſam Oćiec Apollo mądrośći /
    Gdyby ták wiele doznał iáko ia trudnośći /
Przeto poniewaź żywot moy tákie przygody /
    Wytrwał / y nieprzeſpieczne zdrowia zniosł przeßkody /
Może tąſkáwy zemną czytelnik żáłowáć /
    Jż nánk nie mogł więtßych dowćip náß ſprobowáć /
Nie mogł pracą zemdlony / y niemocą ſrogą /
    A po Ziemiach po Morzach nieprzeſpieczną drogą /
Bo cokolwiek ſie teraz prętko nápiſáło /
    Gdy ſie w mdłey ręce pioro ledwo kołyſáło /
Mogłbych był doſtátecżniey wßyſtkiego popráwić /
    A dźieie Oyczyzny ſwey gruntownie wyſtáwić /
(Woyny Krolow y Xiążąt Wodzow ſtárodawnych /
    A przygod zwyćięſtw świeżych zá STEPHANA ſławnych /
A Rycerſtwo przeważne cney ſławie zálećić /
    Mogłyby ich potomkom wiecznie ſpráwy świećić)
Bych mogł przewlec moc wáße PARKI iádowite /
    A nici wieku mdłego od was ſkąpo zwite /
Lecz kiedy iuß kres przyidźie loſſom zámierzonym /
    A iam ſie Bogu ziśćził w Tálencie zwierzonym /
Ty Rytmy proſte kłádę ná ſkwápliwym grobie /
    Ktore cztąc zámną gośćiu drogę toruy ſobie.

Ouid: Otia ſi tollas periere cupidinis arcu Contemptæq; iacent, e ſine luce faces, lib. 1 de Rem; am.

O Diogeneſie y Charonie czytay Eraſ. Rot; in dialogo.

Matt. Cap. 25. Luc. 8. 19. Matt: 22. Mar. 13.

ZKRAZYLEM SWIAT: TV LEZE W NADZIEI BESPIECZNY
    CNOCIE SLAWIE PIOREM SWYM SPRAWIWSZY DANK WIECZNY
W SLAWIE CNOTA PO SMIERCI ZYWIE: to mię ćießy /
    ZAZDROSC SIE DO PLVTONA (ſkąd wyßłá) NIECH SPIESZY.

Virtus poſt funera viuit: Et: Paſcitur in viuis Liuor, poſt fata quieſcit.

Ná Zoiluſſá cnocie y pracy vććiwey nieprzyiáznego: Autor.

ZOile ieſli ná te pracą moie
Pewno pátrzyß / y krzywiß twarz ſwoię/
Wiedz iż cie dawno SAMIVS Pſem zowie/
Twoy vrząd gryźć kość o namędrßey głowie/
Homerus / Plato / Socrates kłem twoim/
Byli ruſzeni: Lecz rozumem ſwoim/
Oni dziś ſłyną ty w Egipcie wiſiß/
Toż też iák Miſtrz twoy / Ty ſczekaczu zwyzßyß/
A Poëtowie y Hiſtoryk káżdy
Ktorych oni ſławią kwitną záwżdy/
Kwitnie Homerus przez ták wieki dawne/
Kwitną Troiáńſkie / Greckie dzieie ſławne/
Żywie Ennius / Ouidius / Marro/
Liuius/ Criſpus / Cicero y Varro/
Kwitną ich piſmá zazdrość prożno ſczeka/
Zazdrośći Piekło: Cnoty chwałá czeka.

Zoilus był ieden złośliwy Poëtá/ ktory przećiw Homeruſſowi piſał kſięgi/ dla czego był názwan biczem Homeruſſowym / po Grecku Homeromeſtix/ Ale gdy ſwoie piſánie Ptolomeuſowi Krolowi czytał / Krol rozgniewawßy ſie żadnego mu słowá (wyrozumiawßy iego obłudną zazdrość) nie odpowiedział/ á gdy Zoilus niedoſtátkiem ſćiſniony Krolá prośił / áby mu co dał ná pożywienie/ Odpowiedział mu Krol: iż Homerus ktory przed tyśiącem lat vmárł/ iednák po śmierći ták wiele tyśiecy ludzi wierßámi ſwoimi karmi / przeto y ty gdy ſie nád niego vczeńßym czuieß/ ſam ſiebie pożyw. Po tym tenże Zoilus / gdy náń Rodzicoboyſtwo przewiedziono / zá wyrokiem Krolewſkim był obießony: ſtąd káżdy zazdrośćiwy/ y ktory ludziom vczonym vwłoczy/ Zoiluſem bywa názywan / iáko Ouid. lib. 1. de Remed. am: nápiſał: Ingenium magni liuor detrectat Homeri: Quisquis es ex illo Zoile nomen habes.
O tym też czytay Eraſm: Rot: in Prouerb:

Ná Niewdzięcznych y sławie dobrze záſłużone zayrzących.

Vczonym / bacznym to ná brák podáią/
Niewdzięcznych Negow ty kſięgi niedbáią.

Kur nálazł w śmieciach perłę ále w ziárnie
Gnoynym ſmák wolał/ Kleynot ſtráćił márnie.

Abſtine Sus non tibi ſpiro.

Nie riy tu świnio / idź do błotney tonie/
Nie tobie wdzięczney ieſt Májeran wonie.

Nic Wieprzom z Złotem / nic z Perłámi ſpráwy/
Niech w gnoiu pátrzą iáko zwykli ſtráwy.

Niech ßuka Kiernoz iák zwykł w plewach ſmáku/
Mądrym należy w perlach pátrzyć bráku.

Nie ßácuy ßczerym ſproſny Gburze Potem/
Nic Kur z Perłámi / nic Wieprz nie ma z Złotem.

Nie ſtráßny twoy kieł Zoile wßeteczny/
Moy wierß od iádu twego ieſt beſpieczny.
Nic twoy czarny ząb / nic y łeb twoy liśi/
Homerus żywie / á Zoilus wiśi.

Ná iednego

Ná iednego nieprzyiáźnego Sacunka-rzá przeważnych dochćipow.

OSmym sie z siedmi Mędrcow Greckich zowie/
Iż ma rozum wßystek w swoiey głowie/
Lecz iż żadnego nie vczy: coż potym/
Bez pożytku gnoy chowáć w ßudzie złotym?
Náuká twoiá nic nieważna iesli
Drudzy mimo cię bez náuki przesli:
Zaden Swiece swey pod korzec nie kładzie/ Mar: Cap. 4.
Lecz kto co vmie: nie wstyd go stáć w rádzie/
TOC IEST VMIEC CO: iż gdy ty rozumieß/
Inßym vżyczaß tego co sam vmieß.
Nie zayrzyß Bracie y mnie ieslim swoie
Zdánie pokazał: Niech też widzim twoie/
A nie maßli sił / nie gryź kości prożno:
Lecz znáć DAR BOZY z kłem psim chodzić rożno.

VALENTINVS MILIVS CHÆRVSCVS CELEBRENSIS,

in Mathiæ Stryjcouij Ososteuitij Historiam.

EGREGIOS quondam Litauum si terra tulisset,
Fortia qui gentis scripsissent gesta poëtas,
Fortis apud Litauos alter legeretur Achilles,
Indignata suis lugeret Græcia fatis,
Cæderet & Litauo Romanus Iulius armis,
Militiæ laudem Latium quereretur ademptam:
Omnis at incassum labor est profusus, & atra,
Nocte latent, qui vate carent, sacrisque Camœnis,
Magna equidem virtus, ad sidera dignaque tolli
Laudibus, auxilium rebus non asper egenis
Ferre, fouere, colant qui dulcia numina fontis
Pegasei, celebrent qui fortia carmine facta.
Nec magno Macedûm (Musis fas vera fateri)
Sceptigero tantum retulerunt Martia laudem
Facta, quod imperio totum subiecerat orbem,
Quanta Pieridum cura indefessa sororum.
Ergo tuum Lituane coles, opibusque iuuabis,
In lucem reuocat, qui nunc tua gesta Poëtam,
Virtutesque refert tenebrarum nocte sepultas.

Tenże Wierß po Polsku: S. B.

ACh gdyby Litwá zdawná cnych Poëtow miáłá/
Ktorychby pismem dzielnosć ich sławę swą bráłá/
Nálazłby dzis z Litawow Achilesow mężnych/
Vyrzałby z Zmodzi/ z Rusi Hectorow potężnych/

Wstydby dziś był Greciey zá Hetmany swoie/
Skryłby Julius Rzymski przed Litwą swe boie/
Y siedzieliby w cieniu łácinscy Krolowie/
Gdyby dank sławy mieli Litewscy Wodzowie/
Lecz ich wßystká przeważna dzielność w cieniu ginie/
Dla niedostátku pismá czym Włoch y Grek słynie/
Wielkać záiste rzecz iest być sławnym do Niebá/
Lecz tych w ktorych mocy iest sławá zdobyć trzebá
Łáską/ wdzięcznością/ hoyną/ niesturczoną reką/
Dałby dziś Olgerd by mogł zá Wierß Jurgielt z dzięką/
Gdyż y wielki Macedon nie ták z męstwá sławny
Jest/ ni z zwycięstw co by wiek iuß był zgłádził dawny/
Jáko z pismá vczonych (ktorych zdobił) ludzi/
Bo Wierß od lat tysiącá zmárłych znowu budzi/
Przeto Litwinie swego Homerá maß zdobyć/
Ktory sie twych dzielności kusił z prochu dobić/
Y wywiodł iuß ná świátło przodkow twoich dzieie/
Z cieniow chmurnych: ktore czytąc áż sie serce śmieie.

IN EANDEM HISTORIAM

EVSTACHIVS TISKIEVITIVS
Palatinides Smolenscensis.

IRA Dei quæ sit causas monstrate seclusas
Seriades Musæ, Syluestres dicite Fauni,
Quid latuit Litauum nomen memorabile sæclis,
Defuerant credo Vates celebresq; Poëtæ,
Qui canerent tristes pugnas & prælia Martis,
Et sua viuaci decorarent sæcula laude.
Ergo Stryicouio grates Lituania soluet
Tantorum laudes præclaraq; facta virorum,
Arma Ducum dextras, ac pectora firma canenti
Heroum innumeras cædes, turmasq; cruentas,
Æquor dum puppes, dum pisces flumen habebit,
Dum grex densus apum legit optima mella,
Mella quibus diues semper Lituania gaudet,
Stryicouio ingentes soluet Lituania grates.

Tenże: O: T:

NJe był zá gniew Boży do tąd Muse świete/
Powiedzcie: co zá czásy ták były przeklete/
Iż krwáwobitne woyny/ y sławne dzielności
Litewskie do tąd były zákryte w ciemności/
Nie było snadź Poetow świetych z Historiki/
Ktorzyby sławnych Xiążąt wysławiáli ßyki/

Stąd

Stąd Striykowiusowi dzięki Litwá będzie
Winna czynić ktory ták głośnym piorem wszędzie/
Woyny przeważnych Xiążąt opisuie krwáwe/
Zá wolność/ zá oyczyznę przeważną zastáwe/
Wynosi z prochow ciemnych dzielney Litwy boie/
Sercá mężne y ręce ich chćiwe do zbroie.
Zá co poki po Morzu będą Nawy chodzić/
Y rzeki łuskonośne Ryby w sobie rodzić/
Poki gęste roie Pszczoł wdzięczne miody robią/
Miody ktore Litewską hoynie ziemię zdobią/
Do tąd y Striykowskiemu Litwá/ Zmodź/ Ruś záwżdy/
Dzięki powinna czynić wiecznie ná czás káżdy.

M. IOACHIMVS CIMDARSVS
Pomeranus Gryphisvvaldensis.

QVID posit vatumq́ labor, studiumq́ virorum,
Quos iuuat historica texere scripta fide.
Mæonii cum vatis opus, tum scripta Maronis,
Facundoq́ potens Liuius ore probat,
Hectora quis nosset, quis fortem nosset Achillem?
Et tot in Ausonio prælia gesta solo?
Cura nisi Aonidum, grauis & solertia vatum,
Hæc à Lethæis eripuisset aquis.
Contra quæ à nullis sunt gesta notata Poëtis,
In tenebris atra nocte sepulta iacent.
Quò magis HVIC debes magnas LITVANIA grates,
Qui tua Lethęis eripit acta vadis,
Et facit, vt constet toti notissima mundo,
Fama tua haud ullo sitq́ caduca die.
Striycouius ualeat longos fœliciter annos,
Acta suæ vt patriæ plura referre queat.

Tenże.

TAk wiele może praca Historikow pilnych/
Y Poëtow do Wierszow z natury przychylnych/
Pokázuią to iáwnie pismá Homerowe/
Y Liuius wymowny/ wierszé Maronowe/
Hectorá ktoby dziś znał/ z Achilessem sławnych/
Y tysiąc bitew Rzymskich w Włoskich ziemiach dawnych/
Gdyby tego z Lætheyskiey chmurney niepámięći/
Historycy/ Poëtæ/ nie wyrwáli świeći/
A ktorych spraw pismá ich Swiátu nie wziáwiły/
Tych w ciemnomglistey nocy przepáśći zákryły/

Przeto

Przeto tym wiecey Litwá masz dáć wielkie dzieki/
Ktory spráwy twe wyrwał wprzod z Letenskiey rzeki/
Y dokazał/ by słáwá twoiá wiecznie trwáłá/
Y po wszech stronach Swiátá głosna trąbą brzmiáłá.
Stricouius niech żywie/ w długi wiek/ by potym
Spráwy Oyczyzny swoiey wydał piorem złotym.

MATTHEVS STRELECIVS Viln:

NVNC ô nunc priscas animosa resumito vires
Littaua ô pubes, fortia bella gere.
Inspice res gestas patrum, durosq́ labores,
Hoc exempla tibi suppeditabit epos.
Quæ nunc Cymmerijs profert extracta tenebris,
Striicouius vatum prima lucerna gregis.
Cui tu perplacido grates persoluere vultu,
Haud cesses Litaui clara iuuenta soli.
Græcia quid tumidis, fert se super æthera verbis
Pellæi iuuenis fortia facta canens?
Cur Teucri Æacidem, tanto dignantur honore,
Curúe suos memorat, Roma superba Duces?
Quæ Ducis Æmatij fuerint insignia, frustra
Iactantur uarijs semper in orbe modis.
Sunt Litauis etiam, celso qui pectore læti
Pro patria diras oppetiere neces.
Quid memorem clari, Mauortia bella Vitenis,
Quidue Olgerdonis fortia facta Ducis?
Non ego Kieistuti Romano sanguine creti
Aut Witoldonis prælia magna canam:
Quæ si scire cupis præsens hoc volue uolumen
Sarmatarum quod continet acta Ducum.

Cosz: J: C.

Nvsz meżna Litwo teraz odnow mestwo dawne/
Weyrzawszy ná dzielnośći przodkow swoich słáwne/
Ná woyny y ná prace przeważne cnych Dziádow/
Ktorych ty księgi tysiąc podáią przykłádow/
Ktore z ciemnych przepáśći Strijkowius wzwodzi/
Ktory Sarmátskich przodkiem Historikow chodzi.
Zá co mu czynić Litwo dzięk nie przestay słáwna/
Gdyż przezeń iest wskrzeszona dzielność twoiá dawna.
Bo czemu sie Grecia bucznosłáwna wznosi/
Gdy Peleyczyká swego dzielność w Niebo głosi?
Czemu Hectorá zdobią ták czcią Troianie/
Czemu pyszni swych wodzow ták słáwią Rzymiánie/

Y boie

Y boie Alexandrá Wielkiego ſą prożne/
Ktore po ſtronach Swiátá ſłáwią dzieie rożne/
Gdyż też Litwá ma tákich ktorzy ſercem śmiáłym/
Przećiw nieprzyiaciołom czynili zufáłym/
Bych tu wſpomniał przeważne Witennowe boye/
Y mężne o Olgerdzie ſłáwne woyny twoie/
Nie mieniąc ſpraw Kieyſtutá z Włoſkiey krwie mężnego/
Ani Witołdá Niemcom / Moſkwi potężnego/
Co ieſli prágnieſz wiedzieć przeczći ty Kroniki/
Ktore Sarmatſkich wodzow bitne ſłáwią ſzyki.

BASILIVS IACINCTIdes Viln:

QVID cum Conſulibus Dictator fecerit olim,
Liuius oſtendit, quem lege, certus eris,
Teutonis at cupias bene ſi cognoſcere mores,
Perluſtres Tacitum, ſic puto certus eris;
Gallica delectat, ſi res, bellumq́ꝫ cruentum
Cæſare perlecto, ſic puto certus eris,
Si Litauum virtus nondum perſpectaq́ꝫ bella,
Ductaq́ꝫ de Latio nota propago minùs
Strÿcouÿ vatis doctum peruolue volumen,
Volue reuolue lubens, ſic puto certus eris.

Toż: S: M:

Jákie z Sabiny z Tuſki / z Peny / Rzym wiodł woyny/
Liuiusći da o tym piſmem dowod hoyny/
Niemieckie zás ieſli chceſz znáć ſtáre zwyczáie/
Tacitus ćo ſwym piorem ſzeroko podáie:
A ieſli Fráncuſkie chceſz wiedzieć bitwy krwáwe/
Julius w Komentarzach dawa ć o tym ſpráwe/
Jeſliże Litewſkie chceſz z Włoch poznáć wywody/
Y Sarmatow ene boie / y rożne przygody/
Striikowſkiego vczone czytay kſięgi o tym.
Ktoreć dowodnie podał práwie piorem złotym.

Priuiley Krolá Jego M: ná ty Kśięgi dány pod zákłádem 600. złotych czerwonych/ ktoby ich śmiał bez woley Autorowey do lat dźieśiąći we wszystkich páństwach Krolestwá Polskiego/ y Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ drukowáć/ álbo przedawáć ták śię poczyna.

STEPHANVS Dei gratia Rex Polonię, Magnus Dux Lituaniæ, Rußiæ, Prußiæ, Masouiæ, Samagitiæ, nec non Princeps Transsyluaniæ, &c.

Inter alia maiorum nostrorum consilia illud haud postremum fuisse comperimus, ut ad Regnorum & ditionum suarum decus atq; dignitatem plurimum pertinere arbitrarentur, Non minus rem literariam, quam militarem disciplinam ornare & promouere, quod literarum monumentis quicquid fortiter & præclare gestum esset illustrari cognoscerent, æternæq; memoriæ consecratum, ad posteros ita transmitti, ut tam exteris quam domesticis exemplo ad uirtutem esse posset. Quodq; optimarum Artium studia literis & contineri & conseruari optime didicissent. Illorum nos laudatis uestigijs insistere summo studio cupientes, dignum inprimis duximus prudenter & acurate cauere, ut si quis ad eam rem quidquam uel laboribus uel impensis, uel ingeniosa industria contulerit, ne huic beneficium publicum desit. Cum itaq; Reuerendus Dominus Mattias Ososteuicius Strijkowski Canonicus in Samagitia Mednicensis, Librum Annalium Magni ducatus Lituaniæ, Rußiæ, Samagitiæ &c. Magno, arduo, eoq; Herculeo, hactenus a nemine tentato labore, & rara ingenij dexteritate, probabiliter descripserit, & maiorum nostrorum Regum, Principum, Ducum, Heroumq; uitas ab interitu uindicauerit, ac eorum Martia bella in nouam lucem ex cœca noctis caligine produxerit, uniuersisq; lectoribus specimen uirtutis imitandæ exhibuerit.

Vereri autem ne ea quæ ille magnis sumptibus & labore integri septennij exarauit, postquam typis excussa fuerint mox ab alijs praua imitatione imprimantur, & diuendantur, in graue damnum & præiudicium Authoris. Ideoq; a nobis petijt, ut contra eiusmodi improbos quorundam lucri cupidorum conatus, fraudem & iniurias, Priuilegij nostri prærogatiua muniri illum dignaremur. Nos igitur eiusmodi Reuerendi Domini Mattiæ Strijkowski petitionibus iustis, & æquis, benigne annuentes, & illius conatus promouere cupientes hoc publico edicto uolumus & sancimus, ne quis cuiuscunq; status, gradus, ordinis aut conditionis fuerit, quacunq; imperij nostri ditiones patent, prædictum librum Chronicorum Domini Mattiæ Strijkowski polonico Idiomate, & alium librum De Sarmatia Europea latine conscriptum, nec non comentarium uulgo Goniec cnoty inscitulatum, ad decennium excudere audeat, aut excussa ab alijs quacunq; regni nostri Poloniæ & magni Ducatus Lituaniæ ditiones patent uendenda importet, Seu quouis modo distrahat manifeste uel occulte, sub pœna sexingentorum aureorum Vngaricorū: Cuius summæ dimidia pars fisco nostro Regio fraudis uindici, residua uero pars prænominato Autori cedet, præter librorum sicut præmittitur ad imitationem impressorum uel ab alijs undecunq; uenum expositorum amisionem, quos idem Dominus Mattias Strijkowski ubicunq; locorum nactus fuerit per se uel suos adiumento Magistratus loci, propria autoritate sibi uendicare, inq; suam potestatem redigere potest, In cuius rei fidem & euidentius supra scriptorum testimonium, ac robur præsentibus manu nostra subscripsimus Sigillumq; nostrum apponi iussimus. Datum Vilnæ in Ciuitate nostra Magni Ducatus Lituaniæ principali die 14. Mensis Iulij, Anno Domini 1580.

Stephanus Rex.

Jaśnie Wielmożnym Xiążętom/ Panom/ Senatorom/ y wßyſtkiemu wobec ſławnie dzielnemu Rycerſtwu/ á prawdziwym Oyczyzny Oycżycom Koronnym y wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ Ruſkiego/ Zmodzkiego/ ꝛc.

Maciey Oſoſtevicius Strijkowski Canonik Zmodzki z winßowániem wßelkiego w łáſce Bożey Błogoſławieńſtwá

S. Z. Z.

NJe bez częſtego á práwie oſmoletnego s krwáwym potem zatrwożenia (Bog ſerc ludzkich y ſcerośći moiey świądek wie) zprácowanego mozgu/ y zemdlonego w ćwiczeniu vſtáwicznym zdrowia do záłożenia fundamentu tey przedſięwziętey Hiſtoriey náßey Litewſkiey/ Ruſkiey/ Zmodzkiey/ y niemáłey częśći Polſkiey od żadnego przed tym niekuſſoney/ przyſtępuię ſławnie dzielne Ricerſtwo/ á łáſkáwy Czytelniku: Poniewaž wßelkie budowánie ná niewárownym gruncie wyſtáwione nie trwáłe bywa. A Hiſtoria iż ieſt naydoſkonálßa Miſtrzinia/ náucżycielka/ zwierciádłem/ żywym wyobráženim/ y nacelnieyßym/ á naprzednieyßym żywotá ludzkiego ſkárbem/ ktory nigdy z ręku mężow zacnych niema bydź ſpußczány: Tedy też ſłußnie záłożenia nagruntownieyßego fundamentu potrzebuie/ ponieważ oná ieſt naprzod wßelkiey dawnośći kluczem/ náuczycielka/ wiádomośći y wiáry o Bogu/ y Miſtrzinia nauk wyzwolonych/ y rękodzielnych/ ſpraw wßelkich/ pochwalenia/ álbo gánienia godnych/ przykłádow/ y przygod rozmáitych/ odmiennośći czáſow/ żywotow Krolewſkich/ Xiążęcych/ y mężow zacnych/ świádkiem nadowodnieyßym/ pochodnia/ pobudka/ oſtnem y oſtroga cnoty/ y przypędzicielka dobrych potomkow do náſládowánia/ y wyráženia przeważnych ſpraw przodkow ſwoich/ dla ſławy y nieśmiertelnośći doſtąpienia/ á zupełnego záchowánia Familiey włáſney w ſwey zacnośći/ złych záś od wyſtępkow/ y ſproſnośći żywotá/ dla boiázni niesławy y zmázy wiecżney/ y dla kázni/ odwodzicielká/ ná oſtátek wßelkiey mądrośći/ y wßyſtkich cnot Hiſtoria ieſt źrzodłem żywym. Ktorey ieſliby niebyło/ wielkie błędy/ y chmurne wßytkich rzeczy ciemnośći przypádłyby ná świecie/ y żywot ludzki máłoby co rożny był od niemego bydłá. Záczymby y nieśmiertelność duße práwie zágásłá/ ieſlibyśmy áni przeßłych rzeczy wpámięći rozmyſláli/ áni przyßłych zdrowa porádá/ y od ſtárßych wziętym przykłádem vprzedzáli. Záczym w rządzie ninieyßych y przedſięwziętych ſpraw wielki á nie wywikłány błąd muśiałby przyść.

Teżbyśmy y o ſtworzeniu Swiátá nieobeßłego/ y człowieká pierwßego przodká náßego Adamá/ á ſnadź y o Bogu y iego Przykazániu/ y náuce zbáwienney żadney wiádomośći niemieli/ by nam był tego Moizeß piſſána z Duchá S. Hiſtoria/ á potym Ezdras/ y Helchias ná potomne czáſy/ nie podáli/ Ná oſtátek o przedziwnym národzeniu y vmęczeniu/ y chwálebnym zmartwychwſtániu/ y inßych zbáwiennych ſpráwach/ Chriſtuſa Páná/ ktoby znas wiedział: by nam o tym czterzey Ewángeliſtowie w Hiſtoriach ſwoich zgodliwie nápiſſánych nie świádczyli.

Co ieſt Hiſtoria?

Tucidides o Hiſtoriey.

Ktoby znał Troiáńſkich / y Greckich mężow krwáwobitne dzielnośći: by ich był Homerus wierßem ſwoim nieſmiertelnośći niezálecił: Ktoby Herculeſſowe przeważność: Alexandrá wielkiego męſtwo w posiadániu Swiátá pámiętał: Ktoby o Rzymſkich Hetmánow / y Ceſſarzow przeſławnych Woynách / y w Rzeczypoſpolitey chwálebnie rządzoney poſtępkach / á przykłádnych dzieiach / y inßych Kroleſtw y Krolow rozmáitych przypadkach / y rożnych narodow / y Monarchiy dziwnych odmiennośćiach dziś wiedział: Pewnieby ty wßyſtki kleinoty z wielkim á nigdy nie opłákánym potomnych czáſow vpadkiem / y nienágrodzoną ßkodą / w ciemnomgliſtey nocy zgáſły / y zginęły / by nam Hiſtorie / y vczonych / á cnotą wrodzoną pobudzonych ludźi pilność o tym świádectwá niedawáły.

Sibilla Cumea.

Odważyłby był on Krol Rzymſki Tarquinius piąty / tyśiąc kroć złotem / nie tylko 300. wielkich złotych / ony Kśięgi Sibille Cumeæ / ktore przed nim (widząc iego ſkąpość niewdzięczną / y zá pracą nieprzepłáconą tárgowánie) ſpaliłá / by był wiedział iákie ſie w nich táiemnice zámykáły / co potym w drugich ktore iey zápłáćił z wielkim żalem ſwoim / y wßyſtkiey Rzeczypoſpolitey Rzymſkiey / y nas wßyſtkich / nie wczás obaczył. Bo tám y Proroctwo iż ſie miał Syn Boży zſtáć człowiekiem / y przypadki / y odmiennośći przyßłe w Rzeczypoſpolitey Rzymſkiey tá Sibilla porządnie ſnadź Duchem świętym wypiſſáłá / ktore Kśięgi potym z wielką vczćiwośćią chowano w ſkárbie Rzymſkim.

Bo záprawdę nie tylko wielkimi á poważnymi przyczynámi / ále oſobliwym nátchnienim Bożym przywodzeni bywáli zdawna ludźie vczeni / ná oſtátek Niewiaſt y Pánienek wiele / iż ſpráwy y dzieie / przodkow ſwych toczące ſie ták ná Woynách / iáko w pokoiu porządnie ſpiſſywáli / á ſpiſawßy ná świátło ich potomſtwu podawáli / Ktorą pracą ſwoią y nieſmiertelność wieczną przodkom zacnym / y náſtępuiącym potomkom w cnotach ćwiczenie y pobudkę przez dzielne ſpráwy / do teyże nieſmiertelnośći ziednáli.

Bo iáko wielkiego świátła / y ßerokiego gośćincá we wßeläkich rádach y ſpráwach pilne czytánie Hiſtoriy ſ dodáie / y iáko do wßelkich poſtępkow ludzkiego obcowánia / poważne á pomocne ſą przykłády przodkow náßych / Rzecz to ſámá y przyrodzony rozum iáſnie okázuie / Gdyż zá powodem przyrodzenia cnotliwego / dowćipy y zmyſły ludźi poważnych / záwżdy do wielkich wyſſokich y trudno przyſtępnych ſpraw vśiłuią / y práwie ná one gorę máłom wſtępną iáko vkázuie Littera Pitagoræ diſcrimine ſecta / Y bicorni zá wodzem cnotą przez wielkie niebeſpiecznośći vpornie ſie wſpináią nie inßym iákiey zapłáty y nagrody zá ták ciężkie prace ſwoie / y niebeſpiecznośći zdrowia pozyſkánim vwiedzieni / iedno nádzieią nieſmiertelnośći y chwálebney ſławy / ktoraby dzielnośći ich świádkiem wiecznym po ſmierći potomſtwu byłá.

Tá ſámá nieſmiertelność ſławy Herculeſſa / Hectora / Achileſſa / Ciruſſa / Philippa / Alexandra / Temiſtocleſſa / Leonideſſa y Alcibiadá / Epaminunda / Scipionow / Hannibalá / Mariuſſa / Sille / Pompeiuſſa wielkiego / Iuliuſſa Ceſarza (ktory wielkimi kśięgámi ſpráwy / y woyny ſwoie ßeroko opiſſał / ſkąd y dziś nieták z częſtych zwyćięſtw iáko z piſania ſłynie) do wielkich á przeważnych rzeczy zápaliłá / y inßych wiele niezliczonych / á dzielnych mężow oſnem ſwoim do cnoty przypędziłá / ktorych przeſławnych ſpraw záwiſna dawność czáſow / nigdy z kśiąg żywotá nie zgłádźi. O ktorey pámięći y nieſmiertelnośći ſpraw ſwoich / gdyby byli wątpili / pewnieby ſie byli ták rozmáitych przypadkow / y ták wiela niebeſpiecznośći zdrowia / y vtrat máiętnośći ſwoich / y pracy

ciężkich

ćieſkich nie podeymawáli. Lecz dla tego ták przeważną dzielnośćią cnotę á ſkutkiem twierdzieli / ſpodziewáiąc ſie iż ich przeſláwne dźieie vczeni Boſkiego dowćipu ludźie piſmem ſwoim iáko nazacnieyſzym iákim vpominkiem / y naywiętſzą nagrodą nieſmiertelnośći poświęćić mieli.

Bo kogożby ku náſládowániu trudnych tropow cnoty dowćip iákożkolwiek vdátny/ y nawrodziwſzy pobudźił: ieſliby on baczył/ iż wſzyſtkich inſzych mężow zacnych/ktorzy ſie w cnotách obieráli / ſławá/ y pámięć tylko do śmierći trwáć będźie/ á potym po wykonániu żywotá doczeſnego/ weſpołek s ćiáłem zágrzebiona być / á iáko Bębel ná dżdżowey wodźie zginąć miáłá?

Dla tego tedy w Ateńſkim y náukámi rozmáitymi y woynámi ták ná Ziemi iáko ná Morzu ſławnym Mieśćie / y w Spárćie álbo w Lácedemonie ten zwyczay świątobliwie záchowywano/ iż z wielkim koſztem y wſzyſtkiego poſpolitego ludu Proceſſiámi pogrzeb tym odpráwowano / ktorzy ná woynach zá oyczyznę mężnie gárdłá dawáli / á po odpráwieniu obrzędow pogrzebowi ſłużących / tedy naſtarſze y nayzacnieyſze Xiążę z Senatu przed zgromádzenim ludu wſzyſtkiego / długą y ozdobną rzecz czyniło/ o onego Ricerzá záſłużonych ſpráwach/ktore też záráżem w Xięgi álbo w Kroniki rzeczy poſpolitey wpiſſywano/ y pieśni o tákich mężách ſkłádano/ ktore przy bieſiádach / y po vlicach poſpolićie śpiewywano / wychwaláiąc dzielność mężow pobitych. A ten z dawná sławnie wźięty obyczay / y dziś w Greciey / w Aziey / w Traciey/ w Ziemi Multáńſkiey/ y Siedmigrodſkiey / w Wołoſzech / w Węgrzech y w inſzych kráinach záchowuią / iákom ſie ſam temu przypátrzył / y właſnymi vſzámi náſłuchał / iż poſpolićie ná káżdych bieſiádach / á w Turcech ná vlicách y ná Bazarach/ poſpolitych rynkach / zacnych Ludzi dźieie ſkłádnymi wierſzámi śpiewáią / przy ſkrzypicach/ ktore Serbſkimy zowiemy / Lutniach / Kobzách / y Arfách / z wielką poćiechą ludu poſpolitego / Xiążąt y Rycerzow zacnie przeważnych ſpraw ſłucháiącego. A v Turkow o namnieyſzey potrzebie / y bitwie z Chrześćiány / záraz pieśni ludźie ná to z ſkárbu Ceſárſkiego opátrzeni ſkłádáią / iákoż y pzry mnie w Conſtantinopolu/ gdy Tunis y Goletę roku 1574. pod Hiſpany w Africe wźięli/ wſzędźie po vlicách Tureckim y Sławáńſkim ięzykiem / y vbodzy w Karwaſſerach domach gośćinnych piękne Pieśni krzykliwym głoſſem o mężnym dokázowániu Janczarow ſturmuiących/ y przeważney śmiáłośći Baſſow / Sendziakow / Czauſzow y Spahiow śpiewáli. Co też y o Mattiaſzu walecznym Krolu Węgierſkim Kroniki świádczą / iż záwżdy przy ſtole miewał Spiewákow/ y Poetow / ktorzy Hiſtorie mężow zacnych / iáko przećiw Turkom dokázowáli wierſzem po Węgierſku złożone śpiewáli / przy inſzey muzyce / áby ſie Zołnierze iego tym więcey do cnoty zápaláli / ſpodziewáiąc ſie / iże też ták o nich miano śpiewáć / z więtſzym pożytkiem / y vczćiwośćią niż v nas ſproſne Rytmy hucząc zá kuflem.

Bo tym wyrządzánim czći y chwały godney vmárłym żywi do cnoty / áby tákiegoż wyſławiánia doſtąpili / bywáli zápaleni / y pobudzáni / widząc iż cnoćie y po śmierći gotowe były záwżdy dáry / y ſławna zapłátá / o ktorey máiąc pewną nádźieię / do oneyże chwały y vczćiwey nagrody záwżdy przez natrudnieyſze ſtopnie z wielkim pożytkiem Rzeczypoſpolitey dárli ſie / y ieden drugiego vprzedzáli.

Przypomina też Demoſtenes in oratione funebri, Iż Ludźi ná woynach ſobie mężnie poczynáiących / y pobitych nád wſzyſtkich inſzych żywiących godźi ſie / y potrzebá godną y záſłużoną czćią wyſławiáć y wychwaláć / áby tá

Demoſtenes in oratione funebri.

cześć y ſławá/ ktorey gdy żyli wielką ſie przeważnośćią dorobili/ y vmárłym byłá wyrządzona.

Demoſtenes in oratione cō. Bæotum pro Dote.

Tenże Demoſtenes in oratione pro Dote cōtra Bæotum, nie włáſnego łoża onych Synow y Potomkow być mánuie/ ktorzy powinną ſławą/ y cześćią przodkow ſwoich nie zdobią: A gdy (powiáda) vmárli inſzych dobr obcowánia y vżywánia mieć nie mogą/ ſłuſzna ieſt rzecz/ áby wżdy w záſłużoney ſławie nie byli oſzukáni od Potomkow/ ponieważ wyſtawiánie onych ktorzy vczćiwie gárdłá dla oyczyzny dáli/ ſą iákoby ich właſna zapłátá/ A zazdrość iuż im w ten czás więcey nie wádzi: Abowiem

Ouidius lib. 1 et 3. de ponto ibidem ele. 4. et lib. 1. de remed. am. et li. 2 metam. Silius Italicus lib. 3. Lucretius lib 3. Propertius lib 2. Horati⁹ lib 1. epiſtol: Cicero in oratione pro Archia Poeta, &c.

Naſcitur in uiuis liuor, poſt fata quieſcit:
Tunc ſuus ex merito quemq; tuetur honor.

Potomkom zás cnotliwym przypátruiącym ſie chwały godnym poſtępkom przodkow ſwoich/ ták ſie ogień w ſercach meżnych zápala/ y niepierwey zgáśnie/ áż ſie ich dzielność y męſtwo z ſławą Oycow zacnych porowna. Dla tego Alexander wielki/ ktory też záwdy woził z ſobą wiele Hiſtorikow coſpráwy iego piſáli/ kiedy iednego czáſu ſtánął w Sigeo v grobu Achilleſſowego (od ktorego Narod po Mátce Olimpiey/ á po Oycu Philipie od Herculeſſa wiodł) rzekł ták weſtchnąwſzy: O ſzczęſliwy młodzieńcze/ ktory dzielności ſwoiey świádká/ rozgłoſzyćielá y wożnego nalazłeś Homeruſſa. A ſłuſznie/ Bo ieſliby Achilleſſowe ſpráwy od Homeruſſa nie były wierſzámi wyſławione/ tedyby onże grob co ćiáło iego zákrył/ tenżeby ſławne imię iego był záćłumił. Ale Alexander ſpodziewáiąc ſie tákiego drugiego po ſwey śmierći Homeruſſa/ ták przeważnie vśilował/ iż nie tylko Achilleſſa przodká/ ále práwie wſzyſtkich woiownikow dzielnośćią ſwoią przeſzedł y przewyżſzył.

Diogenes Laertius in uitis Philoſophorum.

Bo to ieſt rzecz pewna/ iż wielkie ſpráwy przodkow náſzych/ ácz nie ták Bogáctwy/ y Herbámi gołymi/ iáko cnotliwą dzielnośćią ozdobione/ wiele ludzi ku ſławie y tákieyże cnoćie ochotnie bieżących/ iáko dziatki Mámká czácząkiem przywabiły. Wiele też ludzi gnuśnych/ zbytecznych/ y do zacnych ſpraw oſpáłych/ iáko Epimenideſſa od ſiedmdzieſiąt rocznego ſnu obudziły/ y iáko do ſiedzących w ſmrodliwey ciemnicy line ſpuśćiwſzy ná wyſoką y ná weſołą á świátłą wieżę ich wydźwignęły/ ná ktorey oni wyſádzeni obaczywſzy zacność/ y trudność cnoty/ ták ſie do iey ſłużb bráli/ áżby ná iey Dworze przodkow ſwoich godnośći doſtąpili/ y nieśmiertelney ſławy doſtáli.

Wiele ſie też ludzi náyduie/ ktorzy przypátruiąc ſie w Hiſtoriach chwálebney pobożnośći y miernośći przodkow przykłádnie żywiących/ wzięli od nich wzor/ y przykład Bogoboynego obcowánia. A krotko mowiąc ieden przykład Hiſtoriey więcey ważny/ y pożyteczny ieſt Krolom/ Xiążętom/ Hetmanom y Senatorom rzecz poſpolitą porządnie ſtánowiącym/ niż tyśiąc quaeſtiy Philoſophow y Metaphiſicow ſwárzących ſie de principijs rerum, de forma, vacuo, infinito, de æternitate, de fato, de materia cœli &c. Ktore Queſtie ludzi dwornych záwżdy dáley w więtſze á rożne mniemánia/ y wątpliwośći przywodzą/ niż do pewnego doświádczenia prawdy. A Hiſtoria gołą á dowodną prawdą ſwoią (w ktorey ſie záwżdy bez długich á prożnych Argumentaciy y Syllogiſmow kocha) káżdego z nas iáſnie vczy ná przeſzłe rzeczy pámiętáć/ ninieyſze rządźić/ á przyſzłe przygody z przykłádow przeſzłych przepátrowáć/ y z dáleká przeglądáć/ w ktorych trzech czáſach wſzyſtká roſtropność y porządek ludzkiego żywotá/ y Policiey/ iák Seneca piſze/ zámyka ſie. Bo nie dość ieſt

ná tym/

nátym / ábyſmy tylko ninieyſzego czáſu poſtánowienia pilnowáli / y tylko ná docześnych rzeczy doſtátek y poſtępki wzgląd mieli / co ſamego Bydłá niemego przywyknienie / y nałog nieſie / Ktoremu Bog y naturá ſchylone ku ziemi oczy / tákże brzuch iedzy tylko á piciu docześnemu ſłużący dał. Ale Człowiekowi rozumnemu Zwierzęciu / Os ſublime dedit, cœlumq́ videre iuſsit: dał mu Pan Bog y przyrodzenie / twarz wynioſłą / y do Niebá pátrzyć kazał / dla czego y Pánem go inſzych wſzytkich rzeczy ná ziemi / ná powietrzu / y w Morzu żywiących przełożył / ták to dobrodzieyſtwo Dauid Krol wyſtáwia / Omnia ſubiecisti ſub pedibus eius, Wſzytkoś poddał pod nogi iego / etc. Ma tedy człowiek káżdy nie tylko według ciáłá / y doczeſnych rzeczy / ále według Duchá y rozumu ſpráwy ſwoie kierowáć / A rozumu do roſkázowánia ciáłu / ciáłá záś do vſługowánia rozumowi vżywáć: Poniewaſz ták Saluſtius piſze / Alterum nobis cum Dijs, alterum commune cum belluis eſt, Według rozumu mamy nieiáką ſpołność z Bogiem / á według ſamego ciáłá z bydłem. Przeto ieden z nich niechay roſkázuie / á drugi vſługuie. A ták w ſámym iednym człowiecze / y Pan / y Poddány będzie. A iż Pan ma zwierzchność nád poddánym / dla tego ſie naprzod godzi więcey / y ſłuſzniey przyſtoi rozumem / y dowćipem / á niżeli możnością bogactw / sławy wiecznotrwáłey ſzukáć / y nábywáć: Ale iż Pánu bez Poddánego bárdzo płocho / przeto ieſt dar wielki Boży / gdy mu dawa rozum zdrowy w zdrowym ciele / Bowiem co pierwey poczniesz wrozumie vmyślić / á potym ſkutkiem zá vſługowánim ciáłá vczynić rzecz vmyśloną rychło potrzebá.

A iż żywot ten náſz ktorego vżywamy / krotki / ſłáby / y cieniowi podobny ieſt / dla tego pámiątkę po ſobie co nawiętſzą z ſławnych dzielności zoſtáwowáć przyſtoi wſzyſtkim cnotliwym / ſláchetnie vrodzonym Oyczycom / od ktorych ſą bárdzo dáleko rozni owi / (ácz ſie tymże ślachectwem pokrywáią) ktorzy od brzuchá / y leniſtwá będąc zniewoleni / Dobrá cżerſtwego ciáłá náprożnowánie / ſpánie / y zbytki obracáią / á zmyſły rozumu ſwego ná gnuśność / y niedbáłość wydawáią / ktorych żywot y śmierć w iednákiey ſą wadze / bo ták o nim gdy żył / iáko y o vmárłym ſławá / y Hiſtorie milczą / poniewaſz nic godnego nie czynił / ále będąc prożnym / á nie pożytecznym ciężarem Ziemi / tylko ſie do chlebá trawienia vrodził / czym więcey gdy był żyw dowćipnym ludziom ſzkodził / ziadáiąc im przynależący pokarm.

Ale záſie on człowiek ſłuſznie / godnie y prawdziwie żywie ná świecie / ktory vdawſzy ſie s pilnością do iákiey przedſięwziętey ſpráwy vczćiwey / álbo z męſkich y Rycerſkich dzielności / álbo z nauk vczćiwych / ſławy nieśmiertelney oyczyznie y ſam ſobie / tudzieſz potomkom ſzuka / y przeważnie nábywa. Bo iáko ieſt rzecz piękna y chwálebna Rzeczy poſpolitey / álbo w Woynie przeważnym męſtwem / álbo w pokoiu mądra rádą być pożytecżnym / ták też niemnieyſzego pochwalenia ſą godni / ci ktorzy onych oboich / to ieſt Rycerſkie dzielności / y Senatorſkie ſławne poſtępki piſmem ſwoim wiecznośći y nieśmiertelności podáią.

Ná gnuśnych záś y leniwych ziemiá nárzeka / iż ią prożno obciążáią / Dla czego tákowych ſtárodawni Krolowie Egipſcy y on ſławny Seuerus Alexander Ceſarz / iż żadnego pożytku áni ſobie / áni Rzeczypoſpolitey / pracą y dowćipem ſwoim nie czynili / wywołánim y gárdłem karáli / y muſiał káżdego ſtanu Człowiek w Egipcie / przed Stároſtámi raz w rok ſpráwę dawáć / y liczbę czynić / czym ſie kto / y iáką nauką álbo rzemioſłem báwił / y z czego wychowánie miał.

Przeto ia też ábych tákże niebył názwan Inutile pondus terræ fruges conſumere natum, zwłaſzczá z vczćiwych Rodzicow vrodzony w Strykowie przed tym z dawná przodkow moich Oſiedłow / dziedzicżnym w Łeczyckiey Ziemi mieście / á zá poſtępkiem czáſow w Láſkich Dom iák ſie to częſto trafia / od Láſkich

Metamor. Ouid. lib. 1.

Mutantur regna transferuntur Monarchiæ.

 záś

& omnium rerum uiciſsitudo.

záś w Maſkowſkich záwiedzionym / Tedy czyniąc powinność wrodzonego Sláchectwá y nátury/ ktora mi nie do roley / álbo grubych robot członki ſubtylne vformowáłá / z młodośći / y s pierwßych práwie do ćwiczenia godnych lat/ moich/ Bog lepiey drog y żywotá mego wodz y świádek wie/ nigdym ſie w prożnowániu nie kochał / Alem áż do látá wieku moiego ßesnaſtego / miedzy wielkimi ludzi zacnych młodość pirwßą wychował / y wßyſtkem ćwiczenim w naukach wyzwolonych ſtráwił / w ktorychem z łáſki Bożey y oleiu iáko mowią / y czáſu prożno nie ſtrácił. A potym zawodzie pierwßym gdym miał chęć wrodzoną do zwiedzenia dálekich kráin / pierwßa moiá z Łęczyckiey Ziemie byłá do Litwy / á zá pobudką Conſtellaciey Marßowey ná vkráynę Moſkiewſką iázda/ gdziem ná Witebſku żołnierzką kilko lat służył/ Liflantym záś áż do Dunamentu nád morze y Moſkiewſkiey Ziemie część niemáłą zwiedził / gdziem też iednák prożno czáſu nietrawił. Ale będąc w Rocie iednego Włochá ná Witebſku przywiodwßy wzgodę Martem armis rigentem cum muſis / nápiſałem kſięgi niemáłe łáćinſkim ięzykiem / ktorym ieſt Tituł Sarmatiæ Europeæ Deſcriptio, ktore kſięgi tenże Włoch/ ácz nie iákom ia myſlił / śmiał dáć pod ſwoim Titułem drukowáć/ aczkolwiek (Deum Opt: Max: appelo) ne primis quidem Heliconis fontibns labra admouerit. A kto chce tego ſprobowáć/ ſpytay go iáko y ktorym ſpoſobem tám ktora ſie rzecz toczy/ y iáko ſie co rozumie / & unde origo gentis alicuius deriuetur, ac quomodo geſta principum, ſitus prouinciarum, & locorum ibidem contentorum intelligantur, &c.

Tymże rſtałtem Plato Boſki Philoſoph wylicza przyczyny pielgrzymſtwá ſwoiego Epiſtola 7. ad propinquos Dionis.

Potym záś dowćip moy do trudnych rzeczy przeważny / y natura do widzenia rozmáitych kráin chćiwa / ku temu mię przywiodły / iż przes niektory czás máiąc ku temu przyrodzone ingenium przewykłem / y do riſowánia ßtuk zwłáßczá do Matematiki/ Geographiey y perſpectiwy należących / ktore ćwiczenie niemniey mi pomogło do przedſięwziętey Peregrinaciey y opiſſowánia Miaſt y Zamkow Liflandſkich / Moſkiewſkich etc. y inßych ktorem zwiedził kráiny.

Potym Roku 1574. po Henrikowym viáchániu / ktoregom Koronácią wierßem drukowáną w Krakowie / y Gońcá cnoty Carmine Sapphico z niemnieyßą pracą wydał / gdym do Turek in Interregno z zacnym Koronnym Sláchcicem Andrzeiem Taranowſkim záiáchał / iżbych zá morze pielgrzymuiąc / nie tylko iedno powietrza / y niebá odmieniał / ſtárałem ſie o to s pilnośćią / coby było z dobrą ſławą ſpolney Rzeczypoſpolitey náßey / wßyſtkichem ſie poſtępkow / obyczáiow tractatow Tureckich / w oſobie Vliſſeſowey wybádał / ktemu wßyſtki Zamki / Miáſtá / położenie krain / ták Wołoſkich / Multanſkich / Bulgarſkich / Rácżkich / Traciyſkich / y Tureckich porządniem ſobie ſpiſſał/ Y tákem właśnie zá iednym obeyżrzenim wyráził/ iáko ſie w ſobie y murámi/ y wieżámi/ y położenim álbo przyrodzenim mieyscá miáły/ Tákże Biſantium/ álbo Conſtantinopolim/ Skuder álbo Kalcedon/ Galatę/ Silibrią/ Nicopolim/ głownieyße nád Morzem czarnym / Euxinem / Propontidem / y Heleſpontem miáſtá / właſną á przeważną experientią wożąc ſie w koło nich w

Strimon rzeká v Poetow sławná/ inde, Strimoniæ grues, etc.

Bacie z niemałym nakłádem / tákże Andrinopolim nád Strimonem Rzeką ſámem wyriſſował/ iuxta regulas Geometricas & Coſmographicas, iż Czytelnik iákoby tám ſam był wßyſtko snádnie s pracey náßey obaczyć może.

Támżem też com ſam widział/ y com ſłyßał/ y com mogł wyrozumieć porządniem w Comentarz niemáły wierßem ſpiſał / ktoremum dał Tituł o wolnośći Polſkiey / y wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / á ſ.ogim zniewoleniu wiernych pod Járzmem Tureckim / y o Rokoßu dziſieyßego Ceſarzá Amuratá / ktory po śmierći Oycá Zelimá (ktory też przy nas ze Wtorku ná Srzodę vmárł w Conſtantinopolu) piaciu Brátow zámordował etc. y wydáłem to wßyſtko Drukiem w Krákowie Roku 1575.

A iż mię

A iż mię Pan Bog z rozmáitych przygod / y niebeſpiecznośći / w Domu / y w rozmáitych kráinach częſto wyrywał / Bo mię naprzod gdym dziecięciem będąc vtonął / iuß ná márach w Kośćiele leżącego / y od Rodzicow opłákánego / Tákże potym gdy mi iuß 14. lat było Dzwonem w głowę zábitego / iáko onego odzieńcá w Naim / do żywotá przywroćił / Potym w młodzieńſtwie trzy kroć z poimánia od Moſkwy / raz nád Dźwiną zá Vłą / á drugi raz ná Czáſnickich y potym nie dáleko od Sußey polach wyzwolić mię raczył. Záś gdy dwá Turczynowie przewoźnicy ná Morzu czarnym wieźli mię w nocy ſámego iednego w Bacie z Galaty do Conſtantinopola / á vśiłowáli mię iuß ku Skuderowi ná wielkie morze dla záprzedánia záwieść / Dał mi Pan Bog tákie ſerce / żem ſię im porwawßy trzecie wioſło (bo tám bez broni chodzą) obronił / y przypędziłem ich / że mię do brzegu pod ßubienicę Wiśniewieckiego przywieść muśieli. Potym od vtonienia ná Pontus Euxim Morzu / gdy Bat wáły przewroćiły z námi / wyrwał mię iáko niegdy Páwłá S. álbo Arioná ex naufragio.

Kalcedon dziś Skuder Turcy zowią / sławne miáſto Synodem przećiw Ariußowi.

Záś gdym w pußczey wyiáchawßy z Bałchanow gor wielkich v Kazambonaru y Ciatacy Tureckich Miásteczek / vſtąpiwßy z drogi od ſwoich zábłądził / przed ſię mię ná proſtą drogę przywiodł / ácz przez wielkie niebeſpiecznośći / y wybáwił mię z rozboiu Zołnierzow y Haydukow / tákże Janczarow ná ten czás po wźięciu Golety y Tuniſſu roſpuſzczonych do domow.

Bałchany gory.

Záś gdym ſię wroćił z Turek trzeći kroć mię zámordowánego od rozboynikow (ktorych ná mię było gwałtownie zebránych o pięćdzieśiąt ná gránicy Pruſkiey / bom też Pruſką Ziemię wkoło / y morzem / y ziemią zwiedził) wſkrześił. Y z inßych rozmáitych niebeſpiecznośći ſnáść ku czemu lepßemu / álbo poſłudze poſpolitey rzeczy żywot moy mdły przedłużył.

Przeto będąc tego iego niewymownego dobrodzieyſtwá y dziwnego foritowania / y dárow álbo talentu do ßáfowánia zwierzonego wdzięczen / niechciałem ták od leniſtwá zgnuśnieć / áni bez pożytku / y owocu ćwiczenia moiego / y sławy poſpolitey nikczemnie vmrzeć / áni też wieku ſwego do końcá ná iákich inßych zyſk noßących słußbach / y domowych goſpodárſtwach ſtráwić. Ale gdym ſię w zwiedzeniu rozmáitych kráin świátá bytnośćią własną przypátrzył / iż wßyſtki iákmiarz Narody pod Słońcem żywiące / ták Chrześćiáńſkie iáko Pogáńſkie Kroniki álbo Hiſtorie przodkow ſwoich / zá dobrodzieyſtwem ludzi vczonych z nieśmiertelną sławą / y pożytkiem Rzeczypoſpolitey máią / w ktorych iáko w zwierciedle naprzezrzoczyſtßym / wzory cnot / y przykłády mężnych dzielnośći przodkow ſwoich vpátruią / y iáko z żywymi Práprádziádámi tákże z inßymi od kilku ſet lat zmárłymi Xiążęty ſwoimi w Hiſtoriach rozmawiáią / y práwie ich oblicżem w oblicże záwżdy z wielką vćiechą widzą / Dla tegom ſię wßyſtek do czytánia y oſſobliwey zábáwy w Hiſtoriach vdał vważáiąc to v śiebie / iż Człowiek by nád Herculeſſá ktoremu Grekowie Boſtwo dla przeważnych ſpraw przypiſyią / był dzielnieyßy / nád Creſuſſá Lidyſkiego bogátßy / nád Ciruſſá Perſkiego w rządzeniu Monarchiey porządnieyßy / nád Samſoná mocnieyßy / nád Salomoná y śiedmi Greckich mędrcow roſtropnieyßy etc. gdy iego ſpráwy y żywot do ſkárbu Hiſtoriey niebędą włożone / Ták właśnie iáko nieme zwierzę bez sławy y pámięći vmiera / y o tákim ono Job mowi / Fuiſſem quaſi non eſſem de vtero translatus ad tumullum. Bo záraz z ćiáłem y pámięć iego / wdoł ſpołem bywa zágrzebiona. Jáko ſię to naprzod wwáßym głośno sławnym y słußnie wielkim Xięſtwie Litewſkim náyduie / ktore ták wiele Xiążąt / Krolow / y mężow przeważnie dzielnych národziwßy / y wßyſtkiemu ſię Swiátu krwáwobitnym ich potem rozgłośiwßy / wżdy ſtego máło chwały y sławy odnoßą / gdyż onych wßytkich dzielnych Rycerzow przeważne ſpráwy / y onych Xiążąt sławy nieśmiertelney godne dzielnośći / bez świádectwá Hiſtoriey w ćiemnochmurney

moey zawiſną/ dawnośćią czáſow ſą zátłumione/ s ktorychby potomkowie wzo- ry cnot wybieráć/ y narodu ſwego wywod wiedząc poſtronnym ludziom/ y nie- przyiaciołom ſwoim mniemánie dobre o ſobie dáć mogli. Przeto ia Czytelniku łáſkáwy z młodośći moiey ingenuis literis eruditus, cœleſtiumq́ influxu ac di- uino quodam æſtro percitus, & naturali ad quæuis ardua aſſequenda ingenio corroboratus, wziąłem ſie zá to z wielką chętliwą á vprzeymą pilnośćią y prze- ważną pracą/ Jżemći naprzod w Gońcu moim cnoty o dzielnośćiách Litew- ſkich Xiążąt krotkie wierſzem zdánie moie podał. Tákże w Kśięgach de Sarma- tia Europæa. Potym máiąc záwſze w nienawiśći gnuśne prożnowánie/ przes lat ośm prawie vſtáwicznych/ tákem około wybádánia/ y doſtáteczney Hiſto- riey ſkutecznego porządku wywodow/ y dzielnośći narodu Litewſkiego wypiſá- nia vśilnie prącował/ żem śnadź będąc záwſze człowiekiem wolnym ony Zydy

Exod. cap. 5. w pilnośći przewyżſzył/ nád ktorych ſzyiámi w Egipcie przy robocie cegły z biczmi/ y z kijami przyſtáwowie vſtáwicznie ſtali/ A iáko Zydom y plew do oney roboty Cegielney nie dawano/ tylko ſobie muśieli po żdźiebłku ſłomy gdzie kto- ry mogł doſtáć zbieráć/ á przedśię káżdy ſztukę ſwoię muśiał wyrobić/ iáko mu zá- mierzono/ Ták y mnie właśnie żaden do tey roboty nierzkąc plew/ ále námnicy- ſzey rzeczy niedodawał/ á wżdym ia chętliwie/ nie żadną niewolą/ ále vprzeymą á wrodzoną ku temu narodowi życzliwośćią przypędzony kończył/ ſwymi ple- wámi iáko Zydowie/ to ieſt/ ſwym właſnym/ ták ſam ná ſię/ iáko ná pácholętá ktorem chował czás niemáły/ prawie przes lat ośm do ſpiſſowánia po kilu kroć Scriptow moich/ z wielka trudnośćią ſtoſſowánych kilko dzieśiąt Exem- plarzow Ruſkich/ Moſkiewſkich/ y Litewſkich Látopiſzczow/ tákże inſzych łá- ćińſkich/ Greckich/ Szwedſkich/ Duńſkich/ Polſkich/ Pruſkich/ Liflandſkich ꝛc. Hiſtorikow w iedno ich znoſząc y zgadzáiąc/ dla wybádánia prawdy/ dowodu/ y świádectwá dawnośći/ ktorychem dla tego położył wſzędzie/ capitula, libros, folia &c. przy káżdym dowodźie/ Ták iż ſámych raptur rozmáićie y tám y ſam ſpiſánych nie zábrałby ná wielki furmáńſki woz.

A tey záwrotogłowney pracey/ y częſtych á wielkich (wymuiąc ſam ſobie obroku) nakłádow nie w nádźieiem podiął iákiego zyſku/ áni dla okazánia bu- tnego mozgu/ ktory iuż z vſtáwiczney pracey/ y nie dołożnego zdrowia wyſechł/ áni záiákim datkiem/ Co káżdy wiedźieć może/ żem w tym żadnego nienábiegał/ ánim też tego prawie Atlantowego ćiężaru podiął/ chwytáiąc y łowiąc s kąta Beneficia/ Bo ten źwierz trudno ná iednym mieyſcu v Kśiąg śiedząc oſoczyć/ mu- ſi nań vſtáwicznie zá Dworem (gdzie wiele Acteonow) dybáć/ á Muſæ ſeceſſu & quiete gaudentes, tám niemáią wczáſu/ á iednemu trudno iáko mowią rá- zem ná dwoie gody/ ánim też w tym zábiegał/ áni łápał iednego ktorego álbo kilku Patronow łáſki mimo inſzych/ ánim żadnego Priuacie y pokątney woley/ álbo roſkazániu (będąc ſobie záwżdy wolnym) vſługował. Ale iákom powie- dział z vprzeymey ſzczerośći/ y z chętliwego vmyſłu moiego dobrowolniem to iárzmo ná ſię wziął/ w ktorymem ták długo prácował/ oſnem dowćipu wro- dzonego pobudzony/ ażem to pole/ y ſtárzyny záleżáłe/ żadnym pługiem/ áni koſſą od żadnego przedemną nie ruſzone gruntownie wyrobił/ wytrzebił/ y prze- bránym zbożem pośiał/ naprzod ku chwale Bożey/ potym dla miłośći wſzyſt- kiey Rzeczypoſpolitey náſzey ták Koronney iáko wielkiego Xięſtwá Litewſkie- Ruſkiego/ Zmodzkiego ꝛc. zá przeirzenim Bożym/ y dziwnym foritowánim iego nie rozerwánym zwiąſkiem w iedno ćiáło złączoney. Tudźież też ábych śię wſzit- kim W. M. wobecz ták wielkim iáko máłym/ iednego nád drugiego nie przekłá- dáiąc czym mogąc záchował. Też ábych w tym oczekiwániu W. M. y nádźiei obietnice moiey czyniąc doſyć po Gońcu Poſłá wielkiego do W. M. wyprá- wił/ by záś nierzeczono/ Parturiunt montes, prodiit ridiculus mus, co wiec ná

owych

owych mowią/ ktorzy wiele słowy obiecuią/ á máło álbo cále nic skutkiem iszczą/ áby też w tym poznawszy vprzeymą chęć/ y szczerość moię/ chęć chęcią á szczerość szczerością łáskáwie iednákim funtem odważáć raczyli/ gdyż sie nie vpomina żaden baczny wienčá/ y zakłádu/ áż gdy zawod przedsięwzięty wygra.

Gratia gratiam adfert, & beneficiũ parit beneficium.

Sophocles in œdipo Coloneo.

A ponieważ dla tych słusznych przyczyn tę Historią y ty Księgi z własnego mozgu vrodzone/ iuż iáwnie ná świátło wydawam/ zdáło mi sie też przed W. M. wszystkimi iáwnie oświádczyć y obmowić/ Jżem tu nie vmyślił/ żadnego vszom osobliwie vsługowáć/ żadnemu w wysławiániu Familiy stárodáwnych/ álbo nowo wznieconych nie zábiegáiąc/ okrom Domow Xiążęcych pewną Genealogią według Látopiscow y Kronik rozrodzonych/ ktorych zániedbánim wieleby sie prawdźie y porządkowi Historiey vszczerbić musiáło/ y okrom tych Familiy Slácheckich/ ktorych posługi/ y dzielności są złączone s pożytkiem Rzeczypospolitey/ y ktorzy ták ná Woynách iáko w pokoiu znácznie sie pokázowáli/ bez ktorych też wspomnienia Historia nie może być státecznie vgruntowána. Niech sie tu tedy żaden nie spodźiewa osobliwie wychwalánia rodu swego/ chybá ten/ ktorego imię sámy Historie dla iego godności stawią/ Nie naydźie tu żaden gwoli czyiey złożonych/ y przydánych Encomia/ y Panegericos/ nienaydźie też coby sie komu wczym z vmyśloney nienawiśći vbliżyć miáło/ vt Satiricĳ & momici consueuere.

Bo záchowuiąc s pilnością cáłe práwá/ y zupełne własności Historiey/ niechcę iey zámierzonych gránic gwoli żadnemu przeskoczyć. Ale sprostá vsiłuię szczerze prowádźić sáme szczerą Historiey prawdę/ prawdźiwym Oyczycom z Prádźiádow sławnych idącym/ ktorzy máią zá osobliwe kleynoty/ y vciechę dostąpić wiádomośći o stárodáwnych dźieiach przodkow y Xiążąt swoich/ o początku wywodźie/ odmiennośćiach/ y przygodach rozmáitych narodu swoiego/ iáko w tych pułnocnych kráinach z przeyźrzenia Bożego osiedli/ á iáko vstáwicznie przez kilko set lat wielkie y krwáwobitne Woyny z okolicznymi Nieprzyiacioły wiedli/ chcąc ná tych mieyscach potomki swoie w ktorych dziś siedzą spokoynie zostáwić/ y dziedzicznie vgruntowáć.

A ták cokolwiek vczynił Spera/ Konasus/ Borkus/ Dorsprungus &c. Potomkowie Pálemonowi w gruntowániu osad Litewskich/ y cokolwiek Erdziwił Montwiłowicz/ Mingáiło/ Skirmunt/ Ringolt etc. w rozszerzániu Oyczyzny/ á wybiiániu z niewoley Monarchow Ruskich dzielnością swoią pokazáli/ izali to nie wszystkiey Litwie/ y Zmodzi/ y nie káżdemu tey Oyczyzny Dziedzicowi sławá? Albo cokolwiek Mendolphus Krol Litewski zá Innocentiuszá czwártego Papieżá/ y zá Friderika wtorego Cesárzá koronowány/ przećiw Pruskim/ y Liflandskim Krzyżákom mężnie á przeważnie dokázował. Tákże Troynatá/ Troyden/ Witenes/ y Gedimin etc. gdy Roku 1306. Wołyńskie/ Łuckie/ Belskie/ Włodimirskie/ Siewierskie/ Kiiowskie Xięstwá opánował/ y Synowie iego Olgerd/ Kieystut/ Lubart/ dowćipnym męstwem czynili/ á skutkiem Rycerskie powołánie twierdząc páństwá oyczyste/ w ktorych wy siedźićie/ od Tributu Tátárskiego/ Ruskiego/ y s ćięszkiego iárzmá/ y niewoley Krzyżáckiey wyswobodźili.

Jzali też to nie wszystkiey Litwy sławá/ ozdobá y pożytek nieśmiertelny/ gdy Olgerd/ y Keistut roku 1343. tylko z Litwą y Zmodzią swoią/ Ludwiká Węgierskiego/ (ktory był potym y Polskim) y Jana Czeskiego Krolow/ Carolussá Márgrábie Morawskiego/ ktory był potym Cesárzem/ Groffa de Halles/ Dusemera Pruskiego/ y Liflandskiego Mistrzow/ ktemu wszystki Woyská Rzesze Niemieckiey/ ná wygubienie do gruntu Litwy y Zmodzi vsilnie

Dlugosius et Miechouius lib.4.cap.24. fol.203. Cromer. lib. 12.

násadzo-

násadzonych / ták mężnie zátrzymáli / y odpor im dáli / iż Krolowie przerżęczeni z Woyskámi swoimi / Węgierskimi / Czeskimi y Rzeskimi ogromnymi / z nienagrodzoną szkodą vtrátą / y nie otártą nigdy sromotą łáiąc Mistrzowi Pruskiemu / iż ich záwiodł / musieli z Litwy viezdżáć / y vcieczką zdrowie scićić.

Tákże gdy Olgerd Gediminowic po częstych zwycięstwach z Krzyżakow y z Tatarow odniesionych Dimitrowi Iwanowiczu Kniáziowi Moskiewskiemu odpowiádáiącemu / iż miał Litwę zá ieden tydzień zburzyć / żagew zápaloną posłał / oznaymuiąc mu / iż ma ná Moskwi być niżli zgáśnie / á o Zamek iego stołeczny kopią skruszyć / co y zárázem słowá skutkiem twierdząc / wypełnił / iż y kopią do Zamku Moskiewskiego przystáwił / y z Litwą swoią w Moskwi triumphował / Ktorą dzielność nieukowie Historiy Witołdowi Synowcowi Olgerdowemu przypissuią. Aczkolwiek y Witołd Alexándrem ná Chrzcie názwány Alexandra wielkiego w dzielności náśláduiąc / Greckie / Rzimskie / y Cartaginskie Hetmany waleczną biegłością przewyższył / gdy tysiąc kroć z namożnieyszych okolicznych nieprzyiacieli zwycięstwo odniosł / y często kroć Tatarow wstępnym boiem porażał / y z Tamerlanem onym Tatarskim namożnieyszym Carzem (ktory był Baizeta Tureckiego Tiranna poráziwszy mu Woyská dwie ście tysięcy poimał) wżdy y s tym śmiał Witołd bitwę zwieść.

Ten też Krzyżaki Pruskie / y Liflandskie do Proszenia pokoiu przypędził / z Moskiewskiego Kniáziá dwoie zwycięstwo otrzymał / Nahaiską / Prekopską / Zawolską / Krymską / Mankopską Hordy Tatarskie zhołdował / y Carow im według zdánia swego podawał / á hárdych z stolcow zrzucał. Albo gdy sie z Jágełowey głośno po wszystkich stronach świátá rozsłáwioney winnice ták wiele Krolow y Ksiażąt zacnych rozrodziło / iza to nie wszystkiey Litwie / Rusi / Żmodzi / y kászdemu Slachcicowi osobliwa vczćiwość / poniewasz ony wszystki zwycięstwá y ryceyskich dzielności krwáwobitne boie / nie kto inszy / nie Włoch / nie Niemiec / nie Moskwicin / nie Hispan / nie Grek / nie Francuz / áni Angelczyk pokázował / iedno Litewskie Ksiażętá własnie z Litwy vrodzone / z Litwą / Żmodzią y Rusią / bez pomocy inszych narodow / z nieśmiertelną sławą was wszystkich zbroyno nieprzyiacielskie kráiny przechodząc swoie wam potomkom gwoli rozszerzáli.

Cicero pro Archia Poëta.

Ták iż teraz możecie rzec z Ciceronem / Quidquid Marius in profligatis Cymbris, Silla in deuicto Mitridate Lucullus in subiugato Ponto, ac debelata Asia, & Armenia: &c. gesserint, Populi Romani laus est, Nostra sunt trophea nostra monumenta, nostri triumphi, &c.

Kościoł Dianny 200. lat od Xiażąt / Krolow y Ludzi wszystkiey Aziey budowány / spalony od Herostrata łotrá / A ten Kościoł naprzod były Amazones waleczne záłożyły. O czym czytay Gellium / Valerium / y Solinum Polihistorem, &c.

A day Pánie Boże áby wszyscy ták sie o sławę nieśmierteluą z rycerskich w polu y inszych Senatorskich w pokoiu dzielności pilnie stáráli gwoli oyczyźnie / y wszystkiey pospolitey rzeczy / izby o kászdym z osobná było co w Kroniki pisać / ále nie tym sposobem sławy nabywáć / iáko on co Kościoł Diany w Ephezie spalił / iednáiąc sobie nieśmiertelne imię / áczkolwiek przez łotrostwo. Bo w tych Księgach nászych tylko cnocie sławá vczciwa ná práwą stronę głośno trąbiąc świádectwo chwały nieśmiertelney godne wydawa / á skáráde postępki sprośnych wyrodkow lewa teyże sławy trąba z cnotliwych orszaku wywoływa. Co ia wszytko y pracą ośmletnią / nakład / stáránie / niewczászy / y pożytkow włásnych dla pospolitych wzgárdzánie / y opuszczánie Pánu Bogu Censori optimo / y mądrym á bacznym zlecam / niewdzięcznych łáski nie proszę / Fatui, Fatuis, faueant, wieprz w plewach nie w perłach niechay smáku szuka. Zoilussow sie też zawisnych nie lękam / áni hárdych storzypiętkow / y

sprośnych

ſproſnych á beshumnych łápaczow / ktorzy właſney ſwoiey cnoty y ćwiczenia niemáiąc inßych poſpolicie dowćipom zayzrzą / á nád Sędziego nieuká / y grubiáná niemáß w świecie nic nieſpráwiedliwßego / gdy o tym iáko Oſieł miedzy Słowikiem á Kukułką ſądzi / ná czym ſie nie zna.

Ná ktorych ſproſne złorzeczeńſtwá / y potwarzy wiele ſie ludzi vczonych y on mędrzec w Piſmie S. częſto vſkárza / gdzie mowi / Potwarz zádawa trwogę mądremu / y łamie moc ſercá iego. A złorzeczeńſtwo niezbożnych bárdzo gorzkie ieſt vráßenie / zwłaſzczá zá czáſow tey oſtátniey Swiátá ſtárośći / ktora iuß mniey prawdziwych cnot rodzi.

A temu wiele ieſt tákowych ktorych tuczy złorzeczeńſtwo / dla ktorych częſtokroć vczćiwe y ßczęſliwe Ludzi przeważnie ku trudnym wſtopniom cnoty idących dowćipy bywáią zemdlone / iż niewdzięcznością oną obráżone / niechcą ſie ná świátło czáſſem pokazáć.

Czegom też y ia ſam ná ſobie właſną experientią doświádczył / iż moich Comentarzow naprzod Łáćinſkie iedny de Sarmatia Europæa od inßego przywłaßczonych / iákom to wyżßey powiedział. Drugie wierßem polſkim o zdrowey porodzie / trzecie przećiw Nowochrzceńcom / też polſkim wierßem / czwarte o Węgierſkiey Ziemi / y iey Krolach łáćinſkie w Krákowie / á piąte o Tirańſtwie dziśieyßego wielkiego Kniáziá Moſkiewſkiego też łáćinſkie / z wielką pracą Bog wie ná Witebſku vczynione zginęły mi w Chorośćy przy Pánu Alexandru Chodkiewicu ſławney pámięći / gdym tákże dla niewdzięcznośći tych nießczęſnych wiekow / dłużey niż było potrzebá / właśnie iáko ony Niewiáſty Zydowſkie w Egipcie płod donoßony táiemnie przechowywał.

piſſánie moie wierßem y proſą oratione.

Exod. Cap. 1.

A ieſt to przyrodzona v ludzi tych ktorzy co z mozgu czynią / iż gdy iáka rzecz pierwßy raz z ßczęſliwey fantaziey / iáko Iouis mineruę vrodzą / á potym im / iák ſie to częſto mnie trafiáło / zginie / iuß trudno w táką drugą fantazią potráfić vśiłuią. Trafia ſie też to iż Ludzie dowćipni widząc niewdzięczność pracy ſwoich / á miáſto vczćiwey nagrody nágábánia / y prześládowánia od złych odnoßący / czáſſem to czynią / co oná Sibilla Cumea przed národzenim Christuſá Páná 620. lat Tarquiniuſſowi Rzymſkiemu vczyniłá / iż przed nim iáko ſie to wyżßey wſpominało ßeśćioro kſiąg ſwoich ſpaliłá. Tákże też Ouidius vczynił piętnaśćie kſiąg ſwoich Metamorphoſeos názwánym / iż ie tákże ſpalił / gdy był z Rzymu wywołan / iáko ſam piſze / áż drugi Exemplarz potáiemnie ſługá iego / widząc pracą około onych kſiąg wielką Páná ſwego táiemnie záchował / ktory y dziś mamy. Tenże też podobno dla teyże niewdzięcznośći dwoie kſiąg de amore zátáił / y niewydał ich / gdy mowi / libro primo Elegia prima Amorum.

Qui modo Naſonis fueramus quinq; libelli,
Tres ſumus: hoc illi prætulit Autor opus
Vt non vlla tibi iam ſit legiſſe voluptas,
At leuior demptis pœna duobus erit.

A to ſie wßyſtko działo dla prześládowánia zazdrośćiwego y niewdzięcznośći / á dla złego wyrozumienia / y płochego rozſądku o vmyśle onych ktorzy co piſmem ſwoim ná świátło wydawáią. Bo ießcze iáko ſie świát pocżął żaden człowiek ták fortunny niebył widzian / áni ſie ták ßczęſliwym rozumem / y dowćipnym ćwiczenim vrodził / ktoryby káżdemu iednemu z oſſobná wßyſtkim rázem ſie vpodobał / álbo vgodził / y dość według woley káżdego vczynił / zá czym by mogł być od złośliwych ięzykow wolnym.

Bo y Homerus on Poeta ſławny źrzodło y głowá wßyſtkich Greckich y łáćinſkich Poetow / o ktorego ſię Oyczyznę ſiedm Miaſt y Respublik Greckich

po śmierći

po ſmierći iego (ácz zá żywotá y chálubki biedney niemiał) ſwárzyli / y długo walczyli / wżdy y ten będąc ták ßczeſliwego ingenium / nie vſtrzegł ſie Zoiluſſá / ktory iego Iliada złoſliwie ßácował. Ale Zoilus naprzod pſem y ßczekáczem od vczonych y dobrych ludzi názwány / y oſądzony / ná oſtátek po długiey nędzy od Krolá Egipſkiego Ptolomeußá zá ſwoie łotroſtwo / y Rodzicoboyſtwo obwiniony ná ßnbienicy był obießony. Tenże Zoilußom imie od ſwego zoſtáwił / ktorych iáko Miſtrzá iednáka poſpolicie zapłátá ſłußnie potykáć ma. Iáko Owidius pißе:

Ouid. lib. 1. de remed. am.

Ingenium magni liuor detrectat Homeri,
Quiſquis es ex illo Zoile nomen habes.

A Homerus y ſławnie bitni mężowie / y Xiążętá Greccy / y Troiáńſcy iego ſłodkowdzięcznym wierßem wyſławieni / y obiáſnieni / przez ták wiele dawnych wiekow nieſmiertelnoſcią imion ſwoich y dziś znácznie żywią.

Plato tákże ktorego dla ſubtylnośći rozumu / y dobrego mnimánia o Bogu y o nieſmiertelnośći Dußе Boſkim Philoſophem zowiemy / miał przećiwniká ſwoiego Georgium Trapezuntium / ktory przećiw iemu Kſięgi piſał / Ariſtotelesa / Alexandrá wielkiego náuczyćielá przećiwnicy Sepią názywáli / Tákże Socrateſſa / y Anaxagoreſſa etc. Philoſophow. Virgiliußowi po Homeruſie przednieyßemu / miáłki dochćip przypiſſowáli zawiſni Zoiluſſowie. Marcum Varrum człowieká poważnie vczonego Palemon Grammatik wieprzem náżywał / przyczytáiąc mu w piſániu grubiáńſtwo. Herodotum Hiſtoriká zacnego / Ageſilaus / Hellanicum Ephorus / Ephorum Timæus / Ioſephus Appionem / Ioſepha záś Egeſippus w piſániu ieden drugiego prześláduie / etc.

O tym czytay Corn. Agrippam, & Volateranum in uiris doctrina illuſtrib⁹.

Plinius iákoby wiele w kſięgách ſwoich de Rerum natura miał pomießáć był ſtrofowan / Laurentius Valla / ktory Grammatikow wßyſtkich gánił / przed ſię y ſam od Mancinelluſſa był ſtrofowan / Trogus Pompeius Liuiuſſowi w Hiſtoriach Rzymſkich Oraciy kráſſomownych zmyſlenie przyczyta / Pollio Aſinius Saluſtiuſſowi / Saluſtius záś / y Grekowie wßyſcy / y inßy niedawnego wieku Marcus Capella / y Apollinaris Ciceronowi onemu ſławnie záwołánemu Kráſſomowcy Rzymſkiemu / rozmáite wyſtępki / ták w obcowániu z ludźmi / iáko y w piſániu przyczytáią. Cicero záś Saluſtiußowi czći / potym Greckiey wymowy Xiążećiu Demoſteneſſowi w wymowie tákże w piſániu Oraciy wydánych vwłoczy. Quintilianuſſowi Seneca nie we wßyſtkim ſie podoba / ktorego też drudzy przećiwnicy piáſkiem y wapnem názywáli / Mácrobiuſſowi záś niewſtydliwość dowćipu przyczytano. Cromerá Doctorá w wßelkich náukach nie tylko w Hiſtoriach doſkonále doświádczonego dziſieyßego Biſkupá Warmieńſkiego / Cureus Niemczyk in Annalibus Sileſiæ & geſtis Wladislai Loktici iáwnie á nieſłußnie ſtrofuie. Ambrożego świętego wroną y bayobáśnią názywáli / tákże Hieronimá / Auguſtiná / Gregorium / ktorzy ſą cztery Filary Kośćiołá powßechnego / y inßych ktorych tu krotkośći folguiąc tyſiąc ták Pogáńſkich iáko Chrześćiáńſkich Philoſophow opußczam / záwżdy przećiwnicy wywracáiąc ich piſmá ná ſwe kopytá dziwnie ßácowáli / ná oſtátek ábych tym zámknął od ktoregom począł / y ktory ſam ieſt początkiem y końcem wßyſtkich rzeczy / Chriſtuſa Páná Rzymiánie Pogáni (nie wſpominiąiąc Żydow łotrow) Oſłem názywáli / y z oſłimi go vßámi málowáli / iáko o tym Tertullianus w ſpráwach ſtárożytnego Kośćiołá pißе / á Apoſtołow y ich naſlednikow nie Chrześćiány od Chriſtuſa / Ale Aſinarios ab Aſino názywáli.

Co gdy ták wiele zacnych / y wielkiego rozumu mężow nád to Zbáwićielá moiego potykáło / tedy y ia beſpiecznie zá iego tarczą ſtoiąc / żadnych ſie naieżdnikow y ich harcow nie lękam / y owßem ſie iáwnie w iáwnym polu káżdemu / ktokolwiek chce przećiw tey pracy náßey wyiácháć ſtáwię. A ieſli co znáczniey

y ozdobniey

y ozdobniey poda ku ozdobie naßey pospolitey Oyczyzny / zá to mu nierzkąc ia y wßyscy dobrzy dziękowáć / áley Pan Bog nagroda bedzie / y podziękuie osobliwie / kto mię wczym pewnieyßemi dowodámi podeprze / poniewaß to y Cromerus Dlugossowi y Wapowskiemu y inßym / y ia sam Miechowiussowi / Bielskiemu / etc. vczynil.

Wßákżem ia z łáski Bożey ná kożdy dowod kilko / á czásem kilkonaście Historikow / mieysc / capitulla / folia / rozdzialow znosil z wielką trudnością / do zbicia y podpárcia przytráfiáiących sie wątpliwości. A ku potwierdzeniu prawdy nie ważylem sie tárgáć ná żadnego z golym piorem / áni plonnymi slowy / ták to niżey kożdy obaczyć łáskáwie czytáiąc może.

A teraz proßę o to / y wyzywam onymi slowy Didony pomściciela pracey moiey / do tákiegoß w ktorymem sie ia dlugo pocil boiu y zawodu / Exoriare aliquis nostris ex ossibus vltor: Pomści sie kto rączy y po śmierci moiey nie możeli zá żywotá / tego czego tu komu dostawáć nie bedzie / lecz nie golymi / ták Zoilus slowy / ále rußywßy ták iáko ia glowy / poniewaz w teyże cenie pápir / Jncaust / y pioro kożdemu iákom sam kupowal zostawuię.

A iż pospolicie mowią / lepßa ßkodká niżli ßkodá / á zámierzenie lżeyße niß vderzenie / Dla tego ábych ták wielkiey / trudney / á dlugo prácowitey roboty lekce á bez rozsądku ná świátlo nie puścil / wydalem byl naprzod Tablicę Roku 1577. drukowáną / nie z mnieyßym rußenim mozgu / ktorey iest Titul Zwierciádlo Kroniki Litewskiey / gdziem naprzod wywod narodu Litewskiego / prawdziwe Genealogie / żywoty y wßelkie postępki ták w domu iáko ná woynach Xiążąt Litewskich y Krolow Polskich z nich od Jagelá idących dowodnie w swoich kolach kożdego wyrázil. Tám żem też vmyślnie pußczáiąc vßy miedzy ludzie wspominal niektore Domy y Familie Slachetkie / w ktorych gdym z dáleká vslyßal nieco być przeciwnego Historiey / á iż też máło álbo nic nalezáły do porządku tych ksiąg / á tám w Tablicy po stronach były przydáne / iáko zaßkodne appendices / tedym ich też iáko vschle / á niepożyteczne gáłęzi / y nieplodne zielská / kossą naostrzoną Historiey prawdą z tey winnice náßey wycial / á pożytecznym y owoc dáiącym latorostkom mieścem vprząnal / wßákże wywod narodu Litewskiego / successie y genealogie Xiążąt / Woyny y przeważne ich Bitwy / Tám w tey Tablicy náßey prawdziwie / dowodnie / y iásnie / kożdy namniey biegly w Historiach obaczy / y o pilności moiey żadnego mozgiem przedtym niekußoney da spráwiedliwy rossądek / iákoß widzę / iuß dwá nowotni tey moiey Tablice náśláduiąc / y wiele z niey á iáwnie / wyiąwßy w swoie pissanie nákládli / bo im to iuß snádnie przychodzi / czegom ia / Bog lepßy świádek / z wielką trudnością dostąpil: Poniewaß żaden przedemną tą drogą niechodzil.

A iżem też kilko bitew znácznieyßych / ták Ruskich z Węgry / z Litwą / y z Polaki / iáko Jagelowych / Witoldowych y Kazimierzowych z Krzyżakámi / y z Tatary / y Wládislawowey z Turki pod Warną etc. w tey Historiey wierßem nápisal / tedym to vczynil nie inßym vmyslem / iedno dla skutecznieyßego wyrażenia bitwy / y prawdziwey iáko sie toczylá rzeczy / áni tey áni przeciwney stronie folguiąc / ále trybem prostym Historią prowádząc / czegom klado świádectwá iáwne ná margines z łácinskich Kronikarzow. Teß po dlugiey á teskliwey pracy w pisániu prostey Oraciey / czásem gdy nie bylo czym inßym / cießylem sie Poesi innata / opisuiąc wierßem wlasnie á prawdziwie mężow zacnych dzieie / nie Homerussowymi áni Wirgiliussowymi y Owidiussowymi zmyslámi rzecz zdobiąc / Ale prostym gościncem prawdziwą Historią prowádząc /

Co y Ennius opissuiąc spráwy słáwnie dzielnych Scipionow w Africe/ y Archias Poeta woynę Lucullussowę z Mitridatessem Krolem Pontskim/ y Mariussowę z Cimbrámi etc. Y Lucanus w wierszach swoich o Rzymskich woynach czynił/ o ktorym iż wierszem prawdziwie Historią/ y woyny iáko sie toczyły opisał/ iescze y dziś iest wielka zwádá/ y gadká miedzy Grammaticami/ iesliby go Poetą/ iesli Historikiem słuszniey mianowáć mieli. Bo Poetowie z nieiákiego Boskiego nátchnienia wiersze czyniąc skuteczniey prawdę rzeczy niż prosty Orator wyrażáią. Jáko o nich Plato on Boski Philosoph dał swoy rozsądek mowiąc: Omnes itaq; carminum Poëtæ insignes non arte, sed diuino afflatu omnia ista Poemata canunt: A ná drugim mieyscu. Poëtarum adminiculis peragendum, ij namq; nobis tanquam Patres atq; duces sapientiæ sunt. Tenże de legibus: Diuinum enim Poëtarum genus est, dijs agitur, & sacros concinit hymnos, vnde uera passim cum Musis, atq; gratijs tangere solent.

Plato de Poetis.

Tenże ná drugim mieyscu: Prudentiæ & aliarum virtutum genitores sunt omnes Poetæ, &c. Nie wspominam tu zálecánia Poetow z Ciceronowey oraciey/ pro Archia Poëta, áni Ouidiusá lib. I. Amor. & Ele. 10. Ele. 15. lib. 3. Artis, Factorum 6. Amor. 3. Tibullum lib. I. Horat. 4. carm. etc. Abowiem:

Scinduntur uestes, gemmæ franguntur, & aurum
Carmina quam tribuent fama perennis erit.
Carmine fit uiuax virtus expersq; sepulchri
Dignum laude virum musa uetat mori

Zie mol száty/ kámią sie perły/ złoto ginie/
Lecz sławá ktorą wiersz da ná wiek wiekom słynie/
Wierszem iest żywa cnotá/ nie zna w grobie krzywdy/
Nie dádzą vmrzeć wiersze godnym mężom nigdy.

Tymże sposobem y wiersze násze/ ktoresmy tu o niektorych bitwách znácznych w tey Historiey położyli/ nic inszego iedno godnych mężow y Xiążąt godne pámięci wieczney dzielności prawdziwie y szczerze nic nikomu nie przydáiąc/ áni vwłocząc wystawiáią/ y nienaydzie tám żadney namnieyszey rzeczy ktoraby według własności Historiey pewnymi á istotnymi dowodámi vgruntowána/ y podpárta niebyłá.

A iżem około záłożenia fundamentu tey nászey z nátchnienia Bożego przedsięwziętey Historiey tę przemowę do W. M. począł/ tedy iusz terás ku temu przystępuię nie własnym siłom/ ktore są bardzo mdłe/ áni wyschłemu y miątkiemu mozgowi vfáiąc/ áni sie słábymi zmysłámi rozumu dziuráwego podpieráiąc/ ále Dárámi Bożymi/ ktory nátchnie gdzie/ kiedy/ y kogo raczy posilony y pobudzony/ ktoremu ia wszystko/ y iego nieprzebránym skárbom przypissuię/ y ktory Moizeszá záiąkliwego od trzody/ Saula od słow/ Dawidá od Owiec/ Piotrá od sieci/ y od gárbárstwá/ Páwłá od Zołnierstwá/ y od roboty namiotow y tkáctwá/ á v Pogánow Balaamá od roley/ A v Rzymian chłopká prostego Waticaná tákże od roley Reatinskiey/ co y Senecá/ Epistola 7. ad S. Paulum/ et Teophilum pisząc wspomina Pan Bog wszech rzeczy hoyny dawcá/ do wielkich á poważnych vrzędow swoich spráwowania dziwnym foritowániem wezwał. Ktorego terás y my wzywamy/ iáko swiętego wszelkiey mądrości Páná/ áby wspomoc vłomne vbostwo/ y krewkie niedostátki násze/ nátchnienim swoim raczył/ ábysmy nic zdrożnego/ nic gwoli álbo temu álbo owemu Narodowi przypissanego/ álbo viętego/ nic coby pewnymi dowodámi/ y własną á gołą Historiey służącey prawdą podpártego/ y vgrunto-

Exod. cap. 3. 1. Regū 9. 10. 16. et 17. O Pietrze S. Matth. 4. Mar. 1. Luc. 5. Joh. 1. Act. 4. O Páwle czitay Act. 22. 23. 24. ad Philip. 3. Acto. 9. 26. ad Gal. 1. etc. 1. Cor. 1. O Balaamie Nume. 24. 31. 2. Petri 25.

vgruntowánego nie było / nic dawnośći czásow vwłaczáiącego/ álbo opuszczonego w ten nas script niewnośiły / Ale według miárki y talentu od tegoż Páná Bogá zwierzonego ktory sam iest świádkiem trudno vstáwiczney pracey / chęći/ y szczerośći nászey/ áby prawdziwym porządkiem/ dowodnym tribem/ pioro násze sobie gośćiniec prosty torowáło nie skłániáiąc śie w lewo / áni w práwo/ zostátek W. M. swoim Miłośćiwym y łáskáwym Pánom / á wdzięcznym Czytelnikom ná spráwiedliwy rozsądek podáię / offiáruię zálecam / y ná wiecznq potomną pámiątkę y vpominek szczerośći moiey vprzeymie y życzliwie przypissuię. Ktorych Kleinotow áni zazdrośćiwa dawnosć wiekow / áni wielonogich czásow odmiennośći / y częstych przygod nawáłnośći zágáśić zá pomocą Bogá wszech rzeczy naygruntownieyszego fundámentu niebędą mogły. A zátym.

Viuite fœlices si quid mea carmina possunt,
Nulla dies unquam, memori uos eximet æuo.

Bo y łáćinskim iezykiem / ieśli mi Pan Bog młodego żywotá przedłuży / ty rzeczy ktorych iuż mam początek niemáły / wydáć dostáteczniey myślę/ áby y do onych kráin/ ktorych dla dálekośći gránic zbroią y strzáły Litewskie dosiądznie mogły / sławá dośięgnełá/ y dzielnosć ták zacnych Kiążąt rozgłośiłá / poniewaz po wszystkim práwie Swiecie łáćinskie pismo iest w vżywániu / ále y Niemieckim iezykiem spodziewam śie w rychle będą wydáne.

A tę Przedmowę nie do ktorego iednego álbo kilku Senatorow/ ále do wszystkich W. M. obecznie dla tegom dostáteczniey vczynił/ áby tá iedná W. M. wszystkim przynależáłá/ ponieważ pewne częśći tey nászey prácowitey y nakłádney pracey ná kilkonaśćie ksiąg y ich Capitulla rozdzielone/ osobliwiem zás pod imiony wászych M. przypisáć vmyslił/ ná znák vprzeymey chęći moiey/ y ábych tym imioná y záwołánie dzielnych Familiy W. M. wiecznq trwáłey / á ná wsze strony nieskończonych czásow głośno brzmiącey sławie poświęćił/ y do wiecznego Historiy skárbu/ ktory śie rdze/ molu / y złodźieiá nie boi / ná potomne świádectwo záchowáł.

Maciela Striykowskiego
Oſoſteuiciuſſa C. Z. Kroniki Litewskiey
Kſiąg pierwßych Rozdział pierwßy.

W Stworzeniu Swiátá nieobeßkego Ziemie / Niebá / y początkách rzeczy ktore ná nich ſą / rozmáite były Czytelniku łaſkáwy / mniemánia y wywody Philoſophow / y Poetow Pogáńſkich. Bowiem iedni byli / ktorzy ex Chao, to ieſt / z zámießánia rzeczy y Elementow Swiát być vczyniony twierdzili / Co y Ouidius 1. Metam. przywodzi w ty słowá:

Ante mare & terras, & quod tegit omnia cœlum,
Vnus erat toto naturæ uultus in orbe
Quem dixêre Chaos, rudis indigeſtaq; moles, &c.

TAles záś Mileſius / ktory był mądrym miedzy ſiedmią Mędrcow Greckich poczytan / wßyſtki rzeczy z wody być ſtworzone wywodził / náſláduiąc w tym podobno Homeruſſá wßyſtkiey dawnieyßey Philoſophiey Autora / ktory też Iliadum 16. Ocean być początkiem wßyſtkich rzeczy zmyślił.

Hipparchus potym / y Heraclitus Epheſius przećiwnym obyczáiem z ogniá y z wody Swiát być ſtworzony powiádáli. O czym y Ouid. 1. Metam.

Quippe ubi temperiem ſumpſere humorq; calorq;,
Concipiunt & ab his oriuntur cuncta duobus,

Epicurus uacuū & inane, Democritus plenum & uacuum, Parmenides calidum & frigidum, &c.

Empedocles záś / Epicurus / Democritus / Diogenes Libertus / Zeno / Pitagoras Samius / Anaximenes / Hierocles / y inßy Greccy ná wielkie ſie rozumy ſądzący wartogłowowie rożne y rozmáite Swiátá początki kłádli.

Po tych Ariſtoteles / Cicero / Xenophanes / Auerrois / etc. Swiát być wieczny bez początku / y bez dokonánia wywodzili: w ktorey Sentenciey był y Manilius Poetá zacny / gdy mowi:

Hæc æterna manet, Diuisq; ſimillima forma,
Cui neq; principium eſt uſquam, nec finis, in ipſo,
Sed ſimilis toti, remanet perq; omnia par eſt, &c.

Corn. Agrippa cap. 51.

Bo gdy oni Sumimozgowie (iáko Cenſorinus, y Cornelius Agrippa de uanit. ſcient. cap. 51. świádczą) ſwárzyli ſie o to / ieśliby iáycá álbo ptacy pierwey były ſtworzone / ponieważ y iáie bez ptaká y ptak bez iáiá rodzić ſie nie może / po długich ſwarach y queſtiach nie mogąc ſie o iáycá y o ptaki zgodzić / potwierdzili / świát y wßelkie ſtworzenia / być bez początku / y wieczno trwáły. Przećiw ktorey ich ſentenciey Stoicy drudzy wartogłowowie byli. A wßyſcy im nagłębiey rozumy ſwoie okázáć chcieli / tym nabrzydliwiey (bez wiádomośći o wßechmocnośći Bożey ktory wßyſtko z niczego / á prawie ex uacuo plenum ſtworzył) błądzili.

Tylko z nich ieden Plato / álbo iż (iáko ſie niektorzy domniemawáią) Biblią S. czytał / álbo iż to miał z Bożego nátchnienia / iáwnie powiáda in Timæo / Swiát

Swiát być od Bogá vczyniony / y wszystkich inszych rzeczy stworzenia przyczynę / samego Bogá dobroć y wszechmocność kłádzie / Dla czego był Boskim Philosophem názwan. Ouidius też podobno z niego wyczerpnął / gdy mowi met. 1.

Natus homo est, siue hunc diuino semine fecit

Ille opifex rerum, mundi melioris origo. &c.

A tákći iuż bliżey przystąpili / áczkolwiek Pogáni byli / wyznawáiąc Bogá być Stworzycielem y początkiem wszytkich rzeczy / snadź zá dostąpienim pismá Moizeszowego.

Przeto y my inszego pewnieyszego / dawnieyszego / gruntownieyszego / y dowodnieyszego fundamentu / początkow / wywodow / y porządku Historiey nászey Sarmatskiey / Litewskiey / Ruskiey / Słáwieńskiey / Zmodzkiey / y niemáłey częśći Polskiey etc. z wielką pracą / długim y pilnocznynym stáránim / á vsilną y szczerą chęcią przedsięwziętey Czytelniku łáskáwy záłożyć y ná potomną trwáłość wystáwić niemożemy / iedno z Pismá świętego / iáko z studnice y zrzodłá wiadomośći / y nauki o Bogu / ktory iest Stworzycielem / Sprawcą / Rozmnożycielem / y początkiem wszytkich rzeczy.

A ták nas Pismo Duchá świętego przez Moizeszá naprzod vczy / y tymi słowy naypierwsza ze wszech Historia poczyna. Iż ná początku stworzył Pan Bog Niebo / y Ziemię / Słońce / Miesiąc / Gwiazdy / y insze wszelkie stworzenie nápowietrzu /, w morzu / y ná ziemi żywiące etc. Potym szostego dniá z sztuki błotney ziemie pierwszego Adamá / to iest Człowieká stworzył / ku podobieństwu swoiemu z twarzą do Niebá wyniosłą / Ktorego nátchnieniem Duchá swoiego ożywił / iż się ześtał z Duszą żywiącą / y ná wieki nieśmiertelną / rozumem / zmysłámi / dowcipem / y inszymi dárámi Bożymi / nád wszystko insze Stworzenie hoynie ozdobiony. Co y Mancinellus P. lib. 4. wysławia:

Exemplumq́; Dei quisq́; est in imagine parua. &c.

Przydał mu też Pan Bog Towárzyszkę podobną Ewę z kośći / álbo z żebrá iego własnego ciáłá Boku stworzoną / ktorą tymże nátchnienim swoim ożywiwszy postánowił obudwu w społnym towárzystwie obywátelámi / y dziedzicámi w Raiu roskoszy. Dla tego / áby nád insze wszelkie stworzenie będąc wywyszszeni / od grzechu y od śmierći wolni / w Błogosłáwieństwie Bożym / zá niewinnośćią y pobożnośćią / w ktorey byli stworzeni ná ziemi w mieyscu onym roskosznym żyli / y dziedziczyli.

Ale gdy przykazánie od Bogá vstáwione zá podusczenim Wężá zdrádliwego przestąpili / záras się zstáli grzechowi / nędzom y śmierći poddánymi. O czym iż w Bibliey świętey iásne y szerokie świádectwo y náukę mamy / niechcę w tym długo Czytelniká báwić / tylko áby wiedział Swiát ten szeroki być záczęty / y rozmnożony s tych początkow / á Adama y Ewę od Bogá być stworzonych / Ktorzy dwá są násienim / y iedynym á gruntownym rozmnożenim wszystkich narodow ludzkich / gdziekolwiek ná świecie nie obesłym pod Słońcem żywiących / iák to niżey w wywodzie nászym narodu Synow Noego dostáteczńie obaczysz. Záráżem też nápoczątku stworzenia Swiátá Pan Bog wszechmogący iáko porządny Gospodarz vstáwił przełożeństwo / y zwierchni vrząd / kiedy Adamowi dał moc / y władzą nád wszelkim stworzenim w morzu / y ná ziemi będącym / áby wszystkich onych rzeczy vżywał / y dobry porządek w nich stánowił. A to przykázánie Boże iest pierwszym początkiem praw y vstaw porządnych / y wszelkiego przełożeństwá zwierchniego Monárchow / Krolow / Xiążąt / y inszych vrzędow Duchownych y Swieckich / dla stánowienia prawdziwey chwały Bożey / porządku wszystkich rzeczy / kárnośći / y dozoru spráwiedliwośći świętey / wczym wszystkim dla tego roskazánia podánego Adamowi Pan Bog się wielce kocha.

Genesis 1.
Iosephus lib. 1. Cap. 1.
Philo. etc.
Początek nász z błotá.
Genes. 2.
1. Corint. 15.
Mancinelus lib. 4.
Genes. 3.
Ioan. 8.
Przełożeństwo pierwsze.
Pan Bog się kocha w porządku.

Stąd

Kośćiół powszechny.

Stąd też y Kośćiół powszechny Boży prawdziwy w ten czás wziął początek swoy. Bo przykazánie záras było dane Adamowi y Ewie / według ktorego by boiaźń y wiárę swoię przed Pánem Bogiem záchowywáli y okázowáli. Ale skoro zgrzeszyli / obiáwił im Pan Bog moc czártowską / y śmierć wieczną / wszákże zá-raz przećiwko niey z Boskiego miłosierdźia swoiego obiecáć raczył / zbáwien-ne poselstwo o Národzeniu niewieśćim / to iest / o CHRIstusie / iż miał CHRIstus Messias przyść / á zetrzeć głowę Wężowi / y zburzyć Krolestwo Szátáńskie / á nas od grzechu y niewoley śmierći wieczney wybáwić / y ná wolność wyswo-bodźić.

Genesis 3.

Ktorą nádźieią Adam y Ewa cieszyli nędze y niedostátki swoie z Ráiu wygnáni / iáko wesołym á zbáwiennym Proroctwem od sámego Bogá podá-nym / o obietnicy przyśćia Christussá Páná. A ták s tąd w tych tylko dwu o-sobách Kośćiół prawdźiwy powszechny naprzod się począł / czego Epiphanius Doctor S. Biskup Constantienski z Cipru iásnie dowodźi *contra Hæreses libro 1. Tom. 1.*

Genesis 4. Iob 15.

Swiádczy nam też Pismo swięte iáko Kain Syn Adamow dla nienawiśći y zazdrośći wrodzoney zábił Abelá / Brátá rodzonego / męża cnotliwego / y Bo-goboynego / nie dla czego inszego / iedno dla pobożnośći y prawdźiwey chwały Bożey / Ktorey mu Kain zayzrzał / iż Pan Bog iego ofiáry ktore czynił / z do-bytkow / z owiec / y z inszego bydłá / wdźięcznie przyimował / Bo dym prosto ku Niebu szedł / gdy ofiárę ná ołtarzu zápalił. A Cain iż był s przyrodzenia zły / bá-wił się rolą / á gdy też ofiáry palił z zboża / dym się záwżdy po źiemi włokł / A stąd się też zá podusczenim Szátáńskim ná pierwsze prześládowánie Kośćiołá Boże-go powszechnego poczęło.

O tym czytay Philoná Anti: Bibl:

Kain potym / ktoremu w ten czás według Philoná było lat 15 zwąt-piwszy w miłosierdźiu Bożym / zá powodem złego sumnienia / uciekł od oblicz-nośći Oycá swoiego Adámá ná wschod Słońcá / gdźie z Siostry swoiey Temech rzeczoney / ktorą miał zá żonę / spłodźił Syná Enocá álbo Enochá / ná ktorego imię Enochia Miásto wielkie záłożył / y murámi otoczył pod gorą Libanem / o czym Berosus lib. 1. Josephus y Moizesz Prorok S. szerzey swiádczą. A Phi-lon Żyd lib. Bibl. Ant: pisze / iż wszystkich Miast śiedm zbudował / ktorych są ty imioná / Enoc / Mauli / Leed / Tehe / Jesca / Celet / Jebbat / ktore Potop zgłádźił.

Tenże Cain źiemie rozmierzał / y wszystki rzeczy rárgowánia y kupie wynálazł / y wagi álbo ná funt prze-dawánia. Gen. 4. Josephus li. 1. cap 2. Matth. 26.

Kainá potym szosty iego Potomek Lamech ślepy / Syn Matusáelow / zá-bił w łowiech strzáłą s przygody / nie myśląc o tym / tylko iż zá przywodem chłopcá swoiego / iáko Josephus Żyd pisze / ná źwierz mierzył / á Kain w ten czás tráfił się ná cel w chrośćie. A ták tąż śmierćią z tego Swiátá szedł / ktorą y Brátá Ablá zgłádźił / bo kto mieczem woiuie / według wyroku Páná Christusá od mieczá ginie / á wszystkich lat swoich wykonał Kain 730.

Genesis 9.

Caiani Heretici.

Wszákże przed się y Cain nálazł swoich chwalcow / y násládowcow zá po-dusczenim Czártowskim / Bo byli Heretikowie obrzydliwi / ktorzy go zá Patri-archę swoiego wielbili / á zwáli się Caianámi / y twierdźili to iż on słusznie Ablá zábił / etc. O czym czytay Epiphanium lib. 1. Tomo 3. contra Caianos 38. Hæresim.

Wynálezienie Rzemiosł y Gospodárstwá.

Kainowi zás Synowie / y Potomkowie iego Lamechá ślepego Synowie / wynáleźli naprzod wszystkie rzemiosłá / Tubal Musikę / y wszelkie Instrumentá / ná ktorych gráią Jabal namioty y gospodárstwo około bydłá dobytku wszel-kiego y roley. Tubalcaim Kowálstwo / Slosarstwo / Złotnictwo / Málar-stwo / y wszelkie rzeczy do woiennych rinstunkow y rycerskich potrzeb należące.

Noemá

Noemá zás Práwnuczká Kaimowá / á Corká Lamechowá wßelkie przedze z Wełny y Lnu/tákże Tkáctwo/ máſło y Sery/ etc. czynić/ y inße gospodárſtwo domowe/żeńſkie wynálázłá/y wymyſliłá.

Noemá wnuczká Kaimowá goſpodyni pierwßa.

Ten Lamech ſlepy/ ßoſty Potomek Kaimow Syn Matuſaelow miał ſiedmdzieſiąt ſiedm potomkow ze dwu żon/ z Ady y z Sele/ wßákże wßyſcy po⸗wodzią wielkiego Potopu/ dla zbytnich złości ſwoich zgineli/ ták iż wßyſtek na⸗rod Kaimow obrzydliwy do gruntu był wygłádzon / wczym ſie pokázáłá na⸗pierwßa pomſtá Boża ſpráwiedliwa á ſroga/ dla rozlania krwie niewinney brá⸗terſkiey w trzecim/ y w czwartym pokoleniu ßukáiąc viſcenia nieprawości.

Exod. cap. 20. Viſitans iniquitatem patrũ, etc.

Narodził ſie potym Adamowi Roku od ſtworzenia iego / 230. Syn trzeci Set imieniem ná mieyſce onego zábitego Ablá ſpráwiedliwego / y Kaima za⸗boyce. Ten Set w pobożności żywot ſwoy wiodąc / y Potomki ſwoie Patriar⸗chy/ z ktorych Pan Chriſtus Bog y Zbáwiciel náß według ciáłá poßedł/wtych⸗że dobrych y Bogoboynych obyczáiach ćwiczył / y chwałę Bożą prawdziwą vśilnie rozmnażał y rozſerzał.

Set trzeci ſyn Adamow.

Piße Joſephus w dawnościach Hiſtoriy Zydowſkich / iż Adam y Set Syn iego mądrością/á biegłością ſpraw Niebieſkich obiáśnieni / dwie Tablice wiel⸗kie/iednę miedziáną á drugą kámienną vczynili / ná ktorych wyryli wolą Bożą y naukę iego / y Proroctwá/ przez ktore bywa ſłowo Boże záchowáne.

A iż też dwá ſłupy ieden Kámienny á drugi Ceglány poſtáwili/ przeglądá⸗iąc to z Biegow Niebieſkich / iß Pan Bog miał dwiemá plagámi Swiát wßy⸗ſtek ſkaráć/ Potopem y ogniem. Ale nie wiedzieli ktora plagá miáła przyść pier⸗wey / przeto kámienny dla tego poſtáwili / iż ieſliby wodą Pan Bog Swiát pierwey zburzył/ tedyby ſłup kámienny zoſtał / A ieſliby ogniem / tedyby ſie ká⸗mienny ſpádał / á ceglányby ná pámiątkę / y ná znák dawności potomſtwu zo⸗ſtał. Piſzą ießcze iż ci dwá Pátriarchowie Rok álbo Bieg roczny ná dwánaście Mieśięcy porządnie rozdzielili/ y Biegow dziwnych Niebieſkich / y ich obrotow naprzod z nádchnienia Bożego doſtąpili / A Potomkow ſwoich w tychże nau⸗kach wyćwiczyli / bo niepodobna rzecz iżby vmyſł proſty ludzki ták ſubtelnych/ wyſokich/ y przedziwnych rzeczy/ doświádczenia / y wybádania mogł doſtąpić/ ieſliżeby ich wiádomości y vznánia Pan Bog ſam nie obiáwił. A ták naukę ſło⸗wá Bożego/wymyſlenie Liter do piſania / y wßyſtkie ktorekolwiek nauki / na⸗przod Bogu/ potym Adamowi y Setowi powinniśmy przyczytáć. O czym też wiele mamy świádectw v Greckich Hiſtorikow/ iß piſmo/ y nauki/ od Patriar⸗chow Zydowſkich wßyſtkie ſą wynáleźione/ o czym y Herodotus piße w kśięgach piątych/ iß Grekowie nauki wßyſtkie/y Literi od Phœnikow wzięli/ktorzy też ſą z narodu Zydowſkiego / Aczkolwiek Grekowie według ſwoich zwykłych baśni wiele przypiſuią ſwoiemu Kadmuſſowi y inßym.

Litery y Aſtrologia.

Herodotus lib. 5.

Beroſus zás Lib. 1. *Antiquitatum in ipſo operis ſui Exordio* piße dowodnie / iß Kal⸗deyczykowie przed Potopem/ textem Kaldeyſkim ná kámiennych ſłupach przy⸗ßłe plagi wypiſywáli / y wyrzázywáli / hámuiąc złych ludzi obrzymow potom⸗kow Kaimowych od złości/ſkąd ſie też piſmo Kaldeiſkie znáczy być/álbo pierw⸗ße niż Zydowſkie/álbo iedno z drugiego wynáleźione. Był żyw Set Patriarcha Syn Adamow lat 912. według Tilemannum Stellam Signenſem. A gdy mu ſie Syn Enos vrodził / miał lat 105. Ktore Bielſki nie dołożywßy ſie Philo⸗na y inßych ſtárych Doctorow / zá wßyſtek wiek iego poczyta. Adam też czu⸗iąc przyßła śmierć ſwoię z obiáwienia Bożego / wezwawßy do ſiebie Zony / Sy⸗now / Corek / y wßyſtkich Potomkow ſwoich / ćwiczył ich y nápominał / áby

 pilnowáli

pilnowáli y ſtrzegli woley Bożey/ y w boiáźni iego trwáli/ przepowiedział im też dwie plagi ktore miáły przyỽdź ná Swiát / iednę przez Potop / á drugą przez ogień/ dla obrzydliwych złośći ludzkich/ A zátymzáraz dawſzy wſzyſtkim oſtátnie Błogoſłáwieńſtwo / roſtał ſie s ſwiátem / wykonawſzy wieku ſwego Lat 930. przed národzenim Noego Patriarchy lat 126.

Enos Syn Setow Wnuk Adamow / ten też ſtátecznie / y nabożnie ſłużył Pánu Bogu/ modlitwámi y Ofiárámi vſtáwicznymi / y w teyże pobożnośći Synow y potomkow ſwoich ćwiczył / ktorych wywod Genealogią/ y wiek káżdego z nich ná Tablicy od nas s trudnośćią wynáleziony potym obaczyſz / áż do potomſtwá Noego Patriarchy/ y Synow iego / s ktorych ſie wſzyſtkie Narody ludzkie ná Swiecie rozkrzewiły.

Vmárł Patriarcha Enos wykonawſzy lat 905. A tu inſze Hiſtorie Hebreiſkie opuſzczam / ktorych ſie káżdy w Bibliey / y v Joſepha w dawnośćiách Zydowſkich náczytáć może/ bo do náſzego przedśięwzięcia ták dálece nie należą.

Geneſ. 5. et 6. Joſeph. ant. Jud. lib. 1. Cap. 3. Beroſ. lib. 1. Philo etc. Ant. Bibli.

Mamy zás w Piśmie S. Moizeſzowym/ y v Boroſuſſá/ Joſephá/ y Philoná ꝛc. iż Pan Bog Swiát wſzyſtek ſkarał Potopem roku od ſtworzenia Swiátá 1656. Bowiem káżde ciáło ſkáziło było drogę ſwoię ná Ziemi / A ty przednieyſze grzechy ktore Bogá ſrogo obráziły Piſmo wylicza / naprzod wzgárdzenie Bogá Stworzyciela ſwego / Swowoleńſtwo / Cudzołoſtwo / nierządnę porubſtwo/ vćiśnienie y okrucieńſtwo/ możnieyſzych nád ćichymi / vbogimi / y mniey możnymi/ dla tego Pan Bog groził Swiátu zátrácenim przes Potop / wſzákże z miłośierdzia ſwego niżby do tego przyſzło raczył obiáwić Noemu / ktory miał w ten czás wieku lat 500. w ktorym był ſamym dla iego pobożnośći vlubił ſobie/ Aby Gigantow álbo Obrzymow Potomkow Kaimowych od wſzetecznych złośći hámował/ y nápominał áby ſie náwroćili / á zámierzył mu czás do budowánia Okrętu álbo Korabiá/ y dla náwrocenia złych ludzi od grzechow lat ſto. A Joſephus kłádzie 120. Ale ſie niechćieli náwroćić / y owſzem przymnażáiąc złośći do złośći/ náſmiewáli ſie z Noego/ iż ná gorze Korab budował.

Noe Patriarcha do Korabiá wſtąpił.

Przeto Noe Patriarcha wykonawſzy iuſz wieku ſwego 600. lat / według obiáwienia Bożego wſtąpił do Korabia z Żoną ſwoią / y s trzemi Syny Semem/ Chamem y Zaphetem y z Żonámi ich Titeą/ Pandorą / Noelą/ y Noeglą/ ták Beroſus piſze/ nábrał też s ſobą Noe wſzelkich Zwierząt ziemſkich/ y powietrznych żywiących/ czyſtych po ſiedmiu par/ á nieczyſtych po parze / Sámice z Sámcem dla potomnego rozpłodzenia / y żywnośći / k temu potrzebney náſpiżował.

A ták od ſtworzenia Swiátá Roku 1556. mieśiącá Kwietniá dniá 17. otworzyły ſie przepáśći Oceanu głębokiego/ y wſzyſtkie Morzá wſchodnie/ zachodnie / pułnocne / y miedzy ziemſkie/ tákże Rzeki nagłe / á bez wieśći gwałtem wielkim z brzegow ſwoich nád ludzką nádzieię wylały / obłoki też gwałtowny á popędliwy deſzcz/ y roſę kropliſtą zwierzchu ſpuśćiły / ták iż 40. dni y 40. nocy bez przeſtanku leiąc / wodą wſzyſtek Swiát / y wſzyſtek narod ludzki/ zwierzętá y wſzelką rzecz żywiącą zátłumiłá / zátopiłá/ y zánurzyłá / okrom ſam Noe s ſwoimi był záchowan w Korabiu/ w ktorym trwał / y mieſzkał nád wynioſłymi ſkáłámi pływáiąc cáłe trzynaśćie Mieśięcy / bo wodá w ſwey mierze ſtáłá dni 150.

Korab Noego gdzie ſtánął.

A gdy ſie wierzchy gor vkázowáły / y wodá vpadáłá / ſtánął Okręt w Armeniey na gorze bárdzo wyſokiey Taurus / á według Beroſuſſa Gordieus rzeczoney/ á według Epiphaniuſa Doctora S. w Kardienſkiey krainie ná gorach Ararat/ y Lubar názwánych/ gdźie ieſzcze znáki vkázuią tego Korabia.

A gdy iuſz Ziemiá oſſycháłá/ roſkazał Pan Bog Noemu beſpiecznie wyſtąpić z Korabiá / w ktorym mieſzkał cáły rok / y mieśiąc. W tenże czás Pan Bog

iákoby powtore stworzył / y postánowił nowy Swiát / bo naprzod błogosłá-wił Noemu / y Potomkom iego / Y przyrzekł mu więcey się ták srogo niemścić / áni złorzeczyć Ziemi dla człowieká / áni Swiátá zálewáć wodámi / ná co dał znák y potwierdzenie pokoiu y przymierza / y zakłádu wiecznego / miedzy sobą / á człowiekiem Tecze álbo Duhę ná Niebie rumiánobrunatną / ktora się y teraz záwżdy przededżdżem / y po dżdżu pospolicie ná ksztáłt Duhi po wszystkich obło-kach vkázuie.

A gdy iuż ták Pan Bog przyrzekł Noemu / więcey Swiátá Potopem nie-zálewáć / áni ludzkiego narodu wodą ták srogo gubić / przedsię ty condicie przy-dał / iáko Philo pisze w księgach *Biblicarum Antiquitatū*. Iż ieśli ludzie ná Ziemi miesz-káiący grzeszyć będą / rozsądzę ich w głodzie / álbo w mieczu / álbo w ogniu / álbo w śmierci / y morowym powietrzu / y w trzęsieniu ziemie / etc. A gdy się wypełnią láta wieku / tedy odpocznie świátło / y zginą ciemności / y ożywię vmárłych / y pod-niosę śpiące z Ziemie / y odda Piekło dług swoy / y zgubienie wroći część swoię / á-bych ia też (mowi P. Bog) oddał káżdemu według vczynkow iego / y według o-wocow wymysłow ich / dotąd áżbych sądził miedzy duszą y ciáłem / y odpocznie wiek / y zágáśnie śmierć / y piekło záwrze vstá swoie etc. y będzie Ziemiá insza / y Niebo insze / mieszkánie spráwiedliwym ná wieki. To tu iáśnie o Sądnym Dniu / y Zmartwychwstániu sam Pan Bog Noemu przepowiedzieć raczył.

Postánowienie Boże z Nohem.

Zmartwych-wstánie y sądny dzień.

Dozwolił też Pan Bog Noemu / y iego Potomkom mięssá źwierzecego / ál-bo bydlecego / y inszych potraw vżywáć / ktorych przed Potopem ludzie nieználi / áni vżywáli / Bo ieśli się łowem báwili / tedy tylko dla skor.

Vstáwił też Pan Bog ná ten czás práwo / áby Mężoboycowie byli táż śmiercią zábijáni / iáko oni inszych zábijáli / z rozsądku vrzędu zwierzchniego / á krew rozlewáiących / aby tákże byłá rozlana / ponieważ człowiek ná wyobráżenie Boże iest stworzony.

Práwo ná mężoboyce. Genesis 9. Matth. 26.

Záczął też záráżem Noe / będąc sam w on czás Pánem wszystkiego Swiátá / gospodárstwá rozmáite / około spráwowánia ziemie / y dobytku / y szczepienia Winnice / ktorym się winem sam naprzod Stáruszek vwesielił / ták iż zá mar-twego leżał / bez wstydu odkrywszy się / co obaczywszy Cham Syn iego śrze-dni / niezákrył nágości Oycowskiey / ále vkázuiąc drugiey Bráciey náśmiewał się z niego.

Noe naprzod wynálazł wi-no / sam się niem pierwey vpił.

Berosus pisze lib. 3. iż ten Cham obierał się około nauk Czárnoxięskich y Czárownicych / dla czego był názwan Zoroastes / y iákoby w ten czás Oycá pi-iánego vmyślnie miał vczárowáć / iż potym będąc iáko rzezániec / niemogł być do płodu sposobny.

Cham czá-rownik.

Sem zaś y Iaphet drudzy bráciá Chamowi poruszeni miłością prawdziwą synowską / odwroćiwszy wstydliwe oczy swoie / zákryli Oycá swoiego / ktorym po-tym Ociec Noe przecućiwszy się zá ich cnotliwe ku sobie záchowánie błogosłá-wił / A Chamowe potomstwo przeklął mowiąc: Rozmnoż Pánie Boże Sema / y rozszerz Iaphetá y Potomki iego náwieki / á Cham niech będzie sługą ich / z potomkámi swoimi wiecznie.

Błogosłá-wieństwo No-ego Semowi y Iaphetowi / Synom cno-tliwym / á przeklectwo Chamowi.

Támże też záraz náznáczył trzem Synom vrzędy trzy / y powinowáctwá / áby z nich káżdy w stanie / y w záwołániu swoim zágránicżonym trwał / y żył: gdy rzekł do nich. Ty Sem modl się / ofiáry odpráwuy / y pismem się świętym zába-wiay iáko Kápłan. Ty Chamie orz rolą / y inszym Gospodárstwom / y Rzemio-słom przystoyne potrzeby odpráwuy / iáko Chłop: Ty Iáphet rządź y broń tych dwu iáko Krol y Slachcic / á Gránice ich rozszerzay / Bo Iaphet wykłáda się rozszerzenie.

Trzy vrzędy trzech synow Noego.

Łácinskim to iezykiem krotcey mowiemy: *Tu SEM ora, CHAM labora, IAPHET rege & protege.* A ták Noe tych trzech Vrzędow miedzy trzemi Synámi v-

chwalenim

chwalenim/ y postánowienim/ wßelką rzecz pospolitą porządnie vgruntował/ bez ktorego porządku żadna Monarchia/ áni Krolestwo stać długo niemoże/ gdyby ty trzy vrzędy z zágrániczenia y zámierzenia stanow swoich (iáko sie dziś v nas dzieie z wielkim vpadkiem Rzeczypospolitey) wykracáły.

Náuczył też Noe Synow y potomkow swoich Theologiey/ y nauki w rzeczach Boskich/ iáko Berosus pisze/ y księgi im zostáwił/ w ktorych wielkie táiemnice przyrodzonych rzeczy opisał. Náuczył ich też Biegow niebieskich/ y rozdzielił rok według Biegu Słonecznego/ y dwunaście Miesiącow. A s tey nauki przepowiádał im co sie ktorego roku przytráfić miáło. Potym wykonawßy po potopie 350. á wßystkiego wieku od narodzenia swego Lat 950. rozłączył sie z Swiátem/ doczekawßy Wnukow y potomkow swoich/ y oglądawßy Syny z práwnukow/ y s prasczurow/ ktorych wßystkich było dwádzieścia cztery tysiące/ y sto mężow dorosłych/ okrom żon ich y dzieci/ ktorych drugie tyle było. Bowiem iák Berosus pisze/ Lib. 3. vstáwicznie po parze dzieci sie rodziło zá káżdym rodzenim mężczyzną y żeńska płeć/ Także y ony dzieci gdy dorosły lat godnych małżeństwá/ po parze płodu z siebie rázem wydawáły/ *Neq; enim unquam Deus uel natura defuit rerum necessitati, quæ ad uniuersi orbis spectat opulentiam &c. Hæc Berosus.*

Postánowienie Roku. — Noe vmárł. — Berosus lib. 3.

A Synowie przed Oycámi swoimi nigdy nie vmieráli/ ále po śmierci ich ná ichże mieyscá s tákąż płodnością nástępowáli/ okrom Ablá/ ktory nie swoią śmiercią vmárł.

A to Błogosłáwieństwo trwáło iáko Epiphanius kłádzie/ trzy tysiące lat trzy sta trzydzieści y dwie/ iż żaden Syn nie ßczedł z Swiátá/ tylko ieden Syn Aran vmárł przed obliczem Oycá swoiego Tará/ dla Báłwochwálstwá ktore sam w przod dowcipem swoim wynálazł/ lepiąc Bałwany/ obrázy/ y Boßki z gliny.

Aran mortuus in conspectu patris sui Thara. Genes. cap. 11.

Były też inße potopy/ ktore zálewáły pewne części ziemie/ ále nie wßystek Swiát zárázem/ iáko zá Noego Pátriarchy. Bo Xenophon *de Æquiuocis* drugie Potopy ták opissuie/ y tym porządkiem liczy. Potopow (powiáda) wiele było. Pierwße zálanie Ziem wodą/ ktore trwáło dziewięć miesięcy zá Ogigessa dawnego. A tu podobno Noego iáko Pogánin rozumie/ bo wyżßey pirwßego Ogigessa Prádziádem Ninussowym/ ktory narod ludzki w Korabiu záchował od potopu zowie: Acż pismo S. świádczy iż Noe w Korabiu trwał Miesięcy 13. Drugi Potop był Williácki zá Xiążąt Herculessa/ y Promoteußá/ á trwał Miesiąc ieden. Trzeci dwá miesiąca trwał zá Ogigessa Ateńskiego/ Czwarty w Achґiey trzy miesiące. Piąti Tessalicki zá Dewcalioná Krolá Tessalickiego Syná Promoteussowego/ Roku przed národzenim Christusá Páná 1540. według rachunku Karionowego y inßych. Ktorego czásu wßystká Grecia powodzią byłá opłynęłá/ ták iż wiele Miast/ y Zamkow z ludźmi/ y dobytkámi potopiłá/ okrom tych ktorzy byli s Krolem swym Deucalionem wczás ná gory vciekli/ Dla czego Ouidius lib. 1. Metamorphoseos pisze/ iż w ten czás Swiát wßystek Potopem był zgłádzon dla złości ludzkich/ á Deucalion z Pirhą Zoną swoią/ ktorzy tylko dwá sámi byli záchowáni od tey plagi dla swey pobożności/ znowu narod ludzki rozmnożyli/ A iż byli zeßłego bárdzo wieku/ bo Deucalion w ten czás miał lat 82. Náuczyłá ich Themis Bogini/ Aby kości Mátki swoiey przes sie miotáli/ s ktorych ożywią Synowie y Dziewki. A ták Deucalion będąc zmysłnego rozumu/ wyrozumiał ziemię być mátkę/ á kości iey kamienie. Przeto ktory kámień przez się rzucił Deucalion/ sstał sie mężczyzną/ á ktory Pirha Niewiástą. *Inde, Lapideum hominum genus,* á ztąd sie (powiáda) rozmnożył narod ludzki kámienny zły/ vporny/ y zátwárdziáły. Szosty Potop był tych czásow kiedy Paris Helenę vniosł z Lacedemonu do Troicy. Siodmy Potop był/ gdy zálał

Xenophon o Potopach. — *Ouid. Metam. 1. Carion lib. 1.*

Pharos

Pharos ziemie w Egipcie. A od potopu wßystkiego Swiatá zá Noego do národzenia Dewcálionowego tenże Xenophon liczy być lat 700. w czym śie myli.

Wspomina też Plato *in lib. de Natura*, w Mieśćie Egipskim / ktore zowią Saim/ gadkę Solona medrcá / z Kápłanem stárym Egipskim/ ktory mu zádáie nikczemność Historiy Greckich / iż tylko ieden Potop pámięta / ponieważ Potopow wiele przedtym było: mowiąc/ ó Solon, Solon, *Græci pueri semper estis, nec quisquam è Græcia senex, quia iuuenis semper vobis est animus, in quo nulla cana scientia, &c.*

O rozdzieleniu iezykow przy budowaniu Wieże Babel/ y rozmnożeniu rozmáitych y rożnych Narodow od trzech Synow Noego / Roku po Potopie 131. według Berosussá/ á od stworzenia Swiátá według ráchunku Hebreiskiego 1787.

Rozdział wtory.

W Piątym pokoleniu po strásznym Potopie Roku 131. według Berosussá/ Josephá y Epiphaniussá/ gdy śie ták narod ludzki z trzech Synow Noego w wielką á niezliczoną wielkość rozmnożył/ á wßyscy iednych práwie vst y iednego iezyká ludźie byli/ wnet Xiążętá y Wodzowie ich/ ktorych było śiedmdźieśiąt/ y dwá stárßych/ rußywßy śie od gory Lubar/ y od gránic Armieńskich z krainy Ararat rzeczoney/ położyli śie wßyscy ná polach Sennaar/ ktore sobie zá narozkosznieysze obráli. A leżą ty polá y teras pod tymże názwiskiem w Perskiey iedney krainie/ tám tedy ná rádźiwßy śie o budowániu Miástá / y Wieże záczęli budowáć w tychże polach Sennaar Kaldeyskich y Assiryyskich nád Rzeką Euphrates wieże Babilon/ chcąc tám stolicę głowną Krolestwá swoiego záłożyć/ y narody inße pod moc swoię podbić/ A wierzch wieże do niebá wywyßyć/ áby stąd zwano Babilończyki być przednieyßymi w narodźiech ludzkich/ áby też krolestwem nád wßystkimi krolestwy Babilonia byłá rzeczona/ k temu áby śie Bogu w oney wieży obronili/ ieśliby ich chćiał znowu karáć potopem. Chćieli też iáko Philon *Biblicarum Antiquitatum Libro* piße imię y sławę wieczną vczynić sobie ná ziemi/ wyrywßy y nápisawßy káżdy z nich imioná swoie ná kámieniach/ y ná cegle vpaloney. A s tey materiey wieże myślili budowáć / ktoreyby głowá y dách niebá dośięgnąć miał. Ale to ich dźiwne y hárde przedśięwźięćie wniwecz obroćił Pan Bog/ iáko Pismo święte świádczy / bo gdy z fundamentow wieże poczęli ku gorze wywodźić / co przedtym wßyscy iednym iezykiem przyrodzonym oyczystym Hebreyskim / álbo według niektorych Kaldeyskim od Adama pirwßego Patriarchy iednostaynie mowili/ Stáło śie wnet iż śie im zmieniłá przyrodzona mowa/ á káżdy z nich/ inákßym iezykiem począł mowić / zwłaszczá śiedmdźieśiąt y dwá stárßych Xiążąt / ktorzy byli przyczyną/ y Mistrzámi około budowánia oney Wieże/ od ktorych śie też w ten czás ziednego iezyká śiedmdźieśiąt y dwá iezykow odmieniło / od tegoż czásu y rozdźielenie iezykow ziednego/ gdy ieden drugiemu niemogł wyrozumieć stáło śie/ y oná robotá około Babilońskiey wieże niedokończona zostáłá/ á *Epiphanius lib. I. Tomo I.* piße/ iß y wieże Pan Bog gwałtownymi wiátrámi

Babilon wieżá dla czego budowána.

Iezykow zámießánie y odmienienie.

72. Iezyki.

wiátrámi z fundámentow wywroćił/ á Synowie y Potomkowie Noego/ rozbieg li ſie rozno/ iedni w lewo drudzy w práwo/ káżdy narod według ięzyká v Babel odmienionego z Xiążętámi ſwoimi/ ktorym był Noe Pátriarchá ießcze zá żywotá ſwego Swiát ná trzy częśći/ iák Beroſus piße/ rozdźielił/ y náznáczył/ To ieſt Aſią/ Afrikę/ y Europę: A ty ſą początki y wywody potomſtwá y narodow rozmáitych od trzech Synow Noego/ Semá/ Chamá y Japhetá hoyno rozmnożone. Sem ſtárßy Syn Noego/ z ktorego ſie Geneálogiey Pan Chriſtus y Zbáwićiel náß Bog z wiekow człowiek w wypełnieniu czáſow prawdźiwy národźił/ opánował kráiny ná wſchod Słońcá leżące przy Rzece Euphrates/ y

Semowego Potomſtwá oſady. wßyſtkę Siriią wſchodnią narodem ſwoim oſſádźił.

Potomſtwo Semowe
Synow pięć.

ELAM ſtárßy Semow ſyn z ktorego máią wywod Elami-

Perſowie. towie y Perſowie narod męſtwem/ y Monárchią ſławny. Czyni też wzmiánkę pokolenia narodu Elamitow Xenophon w kśięgách ſwoich/ ktore

Cyrus. piße o Cyruſie/ ktory Cirus będąc Monárchą Perſkim y Krolem wßyſtkiego práwie w on czás Swiátá/ pánował według poſpolitych Kronikarzow/ Roku od ſtworzenia Swiátá 4443. A według Karionowego rachunku/ ktory ſie ſcyći Heliaßem roku 3443. Elam rozumie ſie według wykłádu Hebreow młodźieniec lat ſwoich doraſtáiący/ ſtąd rozumiem y dźiś Perſowie/ iákom ſie ſam w Aziey będąc vßámi ſwoimi náſłuchał Roku 1574. od národzenia Chriſtuſá Páná poſpolićie wołáią przy modlitwach ſwoich Hałaha Elam/ álbo Hałahu hali/ To ieſt Boże y Hali/ álbo Elam Pátriarcho náß/ w czym niewiem ieſliże Elamá Syná Semowego Pátriarchę ſwego wſpomináią/ álbo Halego Zięćiá Machometowego/ ktory im Zakon podał/ bo y Turcy Hałaha Mechmet/ á Perſowie ácz máło rożni od wiáry Machometowey/ Hałaha Hali wołáią/ wßákże to pewna iż Perſowie od Elamá Syná Semowego á Wnuká Noego narod wiodą/ etc.

A Sur wtory Syn Semow/ rozumie ſie Błogoſłáwiony według Tilemanna

Vel Aſſur, beatus, elatus, aſpiciens gradiens &c. na Stelle/ ále Remigius Antiſirodenſki Biſkup wykłáda to imię Aſur Elatus to ieſt wynioſły. Dla tego mowi Pan Bog v Eſaiaßá Proroká w dźieſiątym/ Rozgá zápalczywośći moiey Aſſur.

Niniuen. Od tegoż Aſſiriyczykowie narod wiodą/ ten też záłożył y zbudował Miá-

Aſſiriyczykowie/ o tym też czytay Volat. lib. 11. Strab. lib. 16. Geograph. Eſaie 10. et 14. ſto ſławne/ y wielkie w Aſiriey Niniwen rzeczone/ do ktorego ono był Jonas Prorok poſłan/ A wykłáda ſie Ninine Ninow Dom álbo mießkánie/ á Ninus rozumie ſię Syn/ O czym naydźieß Eſaie 14. etc.

Aram trzeći Syn Semow/ ktore imię Aram rozumie ſie zacny y wyſoki/ Od tego ſie poczęli Siriyczykowie/ y Damáſcenowie. A ſtołeczne Miáſto Si-

Damaſceni y Syriyczyko: Act. 9. Eſai. 7. Gen. 10. riyſkie/ w ktorym dźiś Turecki Beglerbeg pánuie ieſt Damaſcus/ álbo Damaßek do ktorego ono iádąc Páweł S. był náwrocon przez ſlepotę/ Acto. 9.

V Eſaiaßá też w ſiodmym nápiſano ieſt/ Głowá Aramſka Damaſcus Miáſto. Synowie Aramowi/ iáko mamy Geneſis 10. byli czterzey/ Mes/ Getter/ Hus/ y Hul/ od Meſſa y Getera/ iáko samá właſność złączonych tych dwu

Maſſagetowie gdźie dźiś Aſtrachan. innon brzmi/ Maſſagetowie poßli/ narod wielki y ſławny nád morzem Kaſpiyſkim przy vśćiu Wolgi Rzeki/ gdźie dźiś Aſtrahańſka Hordá/ ktorą Moſkiewſki trzyma/ O ktorych Herodotus w Hiſtoriey Ciruſſowey/ Y Quintus Curtius w Alexandrowey ßeroko/ y czę ſto pißą/ tákże Ptolomeus y Eneas Silvius.

Arpharat

Arphárat rozumie ſie vzdrawiáiący/ álbo zplundrowánie y zwoiowánie. Czwarty Syn Semow/ od tego ſie poczęli Chaldeicżykowie/ á od iego záś wnuká Heberá álbo Hebra Syna Salemowego/ ktory Hieruſalem záłożył/ poßli Hebreowie/ to ieſt pielgrzymuiący/ z tegoż pokolenia poßedł Abraham Ociec y przodek wßyſtkich Zydow/ iáko czytamy w iedennaſtych kſięgách Rodzáiow v Moizeßá.

Chaldei. Zydowie od Abraamá y Hebera. Geneſ. 11.

Jeſt tedy rzecż iáwna Chriſtuſá páná być národzonego od Arpháratowego pokolenia/ á od Semá Noego Patriarchy pirworodnego Syná.

Zydowie.

Lud to ieſt vrodzony piąty Syn Semow/ od ktorego niektorzy mniemáią być rozmnożone narody Lidiyſkie w Azyey.

Potomſtwo Chamowe.

Cham ſrzedni Syn Noego opánowáł ty kráiny/ ktore leżą ná południe w Africe/ Egipt/ y Murzyńſkie ziemie.

Chus pierwßy iego Syn narody Murzyńſkie rozmnożył w oſtátnich gránicach Afriki/ gdzie ſie Nilus Rzeká ſławna poczyna/ iáko w kſięgach rodzáiow 1. nápiſſano. Chus okrążył wßyſtkie ziemie ꝛc. dla tego też Ptolomeus ktory wßyſtek Swiát opiſſał Chuſitow narody kłádzie byc w ſrzednich krainach Libiyſkich.

Geneſ. 2.

Synowie Chuſego Saba/ y Hewilá: od Saby poczęli ſie Arabowie/ y Sabeicżykowie/ ktorych ono Krolowa Sabá do Salomoná byłá przyiechałá ſłucháć mądrośći iego. Od Hewile záś niektore narody y wyſpy Jndiyſkie ßeroko rośćiągnione ná zachod Słońcá/ y ná południe ſą rozmnożone. Nimbrot álbo Nemrot/ to ieſt gorzki y ſrogi Pan/ ktorego Beroſus pierwßym Saturnuſſem Babilońſkim zowie/ Syn Chuſow z narodu Gigantow álbo Obrzymow/ práwnuk Noego. Ten w Babiloniey naprzod ſam ták ſurowo pánowáć pocżał/ iż przyległe w ſąśiedztwie Narody mocą przymuśił do poſłußeńſtwá/ y złączył wßyſtkich iákoby w iedne Monorchią/ álbo Jedynowładztwo/ y w iedno ciáło pánowánia ſwoiego. Od tego tedy Nemrotá poczęłá ſie pierwßa Monarchia ná świecie Babilońſka/ Roku od Potopu według Beroſuſſá 131. co y Xenophon/ y piſmo S. wſpomina/ od tego ſie też poczęły woyny/ y przymußánie wolnych narodow przez miecz/ y moc/ pod poſłußeńſtwo y rozkázowánie Krolow. Gdyż przed tym więcey ważyłá powáżność/ y vcżćiwość oycow/ iż ſtárßemu Oycowi inßy młodßy bywáli poſłuſzni/ ále potym rychło gdy ſie obycżáie ludzkie mienić/ y pogorßywáć poczęły/ dla przeſtępſtwá y zuchwálſtwá ludzkiego/ wnet też ſtárßy y możnieyßy/ mocą/ woyną/ y gwałtem Kroleſtwá/ y przełożeńſtwá wßelkie ſtánowić poczęli. Dla tego Piſmo święte Nimrotá zowie być mocnym/ y czerſtwym łowcem przed Bogiem/ á łowiec według Doctorow S. rozumie ſie mocą y woyną przymußáiący ludźi do poſłußeńſtwá/ á co przydawa k temu przed Bogiem/ to ſie znácży/ iż mu Pan Bog dodawał/ mocy y śiły/ powodzenia ßcżeſliwego/ y zwyćieſtwá ná woynach w ſtánowieniu/ y vgruntowániu przełożeńſtwá/ y krolowánia nád narody poſpolitymi/ dla rządu/ bogoboyności/ kárności/ poſłußeńſtwá/ y ſpráwiedliwośći/ ktory porządek być niemoże bez zwierzchnośći/ á poſłußeńſtwo zwierzchnośći bez pomocy Bożey prożne/ y nietrwáłe/ iáko mowi Daniel Prorok/ iż Pan Bog przenośi y záś gruntuie/ y vmacnia Kroleſtwá. A Xenophon de æquiuocis piße/ iż Saturnuſſami Krolow ſtárodawnych poſpolicie zwano/ tych ktorzy Miáſtá wielkie y Kroleſtwá fundowáli/ á Syny ich pierworodne Jowiſſami/ á Corki Junonámi etc. Dla czego Beroſus mowi/ iż ten Nemrot pierwßy Saturnus rzeczony pánuiąc w Babilo-

Arabowie. Saba Krolowa/ Regum 10. cap. lib. 3. 2. Paralip. 9. Matt. 12. Jndiyſkie narodi. Beroſus. lib. 4. Antiqut. Nemrot. pierwßa Monarchia Babilońſka. Woyny.

Babilońska Wieżá.

w Babilonie ną polach Sennaar lat 56. wywiodł wieże z gruntu nąd wysokość y wielkość gor/ ną znąk iż tąm miąło być Krolestwo Krolestw ną wieki. Ale go to omyliło/ bo w potomkach Nimrotowych dla przeklectwá onego/ ktorym był Nohe Chamowe pokolenie przeklął/ nie długo trwąło pąnowąnie/ Gdyż v Assiriyczykow nowe sie Krolestwo y Monarchia Assiriyska poczełá/ przez Assura Syna Semowego/ ktory Niniuen Miąsto zbudował/ y Babilonią mocą opánował. O czym też y Diodorus Siculus pisze.

Wtora Monarchia Assiriyska w Niniwen.

Egiptskie krolestwo.

A Pharao z Zydowskiego rozumie sie/ rospraszáiący odzieráiący etc.

MEsraim wtory Syn Chamow opąnował ty krąiny/ nąd czyrwonym y miedzyziemskim Morzem przy Nilusie Rzece/ ktore potym nązwano Egiptem/ od Egiptussa Krola/ ktory wygnawszy brátá Danaa/ krolował w Egipcie lat 68. A Krolowie Egipscy Pharaonámi według godności Krolewskiey/ byli potym rzeczeni/ iąko o tym bárdzo stąrodawny Historik pirwszy po Berosusie Egipski Manetan rzeczony *in lib. de regibus Egiptiorũ* pisze/ ktorego ia mam Exemplarzyk.

Jest też tąm Pharos Wyspá.

Ale iż Egipskie strony Mesraim/ álbo Misraim Syn Chamow naprzod potomkąmi ossadził/ tedy y dziś Turcy y Arabowie Egiptskie Krolestwo nązywąią Misraim álbo Misri y Misser/ á Zydowie Mikraim etc.

Lidowie y Lidia.

Synowie Mizraimowi byli/ Ludim/ Laabim/ Phut/ Enanim/ Kanaan/ Sidon/ Het/ Naphtuim/ Chasluim/ y Phetrusim/ Od Ludima tedy pirwszego Syną Mizraimowego Lidowie/ y Lidiyskie Krolestwo/ w ktorym ono bogąty Cresus pąnował w Aziey sie poczeło/ A nie od Ludą Syną Semowego/ Bo z Egiptu bąrdzo bliskie iest żeglowánie do portu mnieyszey Aziey/ w ktorey leży Lidia/ k temu obyczáie Lidiyskie/ y vbiory bárdzo sie zgadzáią z Egipczykąmi/ iąkom sie sam tym obiemą narodom przypątrzył w Kalcedonie/ y w Constantinopolu/ gdy posłowie od Egipskich Beglerbekow/ y Afrikanskich Krolikow/ y od Lidow v Amurata Zelimowicza Cesarzá Tureckiego nowego dzisieyszego/

Roku 1574.

Roku 1574. po ktorych też byli posłowie od Popiana/ ktorzy przywiezli z sobą Rinocerussa zá vpominek Cesarzomi/ y Krol de Fessa Mauritąński osobą swoią z tegoż Národu Chamowego/ y Mizraimowego/ ktory też niedawno Krolá Portugalskiego Sebastianą porąził y ząbił z wielką szkodą Chrzcściąńską.

Rinoceros.

Libia.

Murzynowie

Jugurtá.

Laabim wtory Syn Chamow/ od ktorego iest nązwaną Lybia w Africe. Phut od ktorego są rozmnożone narody Murzyńskie nazwáne Phutym w zachodniey stronie Afriki przy Mauritaniey/ w ktorey ono Jurgurta waleczny pánował/ gdzie y dziś Rzekę Phut stąrodawnym przezwiskiem zowią/ támeśni obywątele/ ktora Mauritanią od Numidiey dzieli. Plinius też tę Rzekę tymże imieniem zowie Phut/ á Ptolomeus w opisaniu Swiątá Phtut/ ále mi sie zda/ iż ią Plinius lepiey miánuie/ y opisuie/ iest też tąm y Miásto Phitis/ y Krol Epaphus iąko v Poetow czytamy Potykał sie z Phaetontem/ ktore imioną od tegoż Phuta Mizraymowego Syná máią swoie wywody/ ą to imię Phut wykłąda sie po nąszemu Zawiąsą/ Bo y Mauritania iest prąwie zawiąsą/ y ostątnią gránicą ziemie przyległey Oceanowi wielkiemu ná zachod Słońcą/ ączkolwiek ną tymże Oceanie Hispanowie/ y Portugalczykowie/ zą Mauritanią y Afriką/ niewiądome przedtym ludziom y Astrologom/ tąkże Geographom Wyspy y Krąiny nąlezli przeważnym żeglowąnim/ ktore dziś nowym Swiątem zowiemy.

Vel Phut Siriacè interpretatur Crassus, pinguis.

Ananim.

Cirenei álbo Cygáni.

J Enanim/ ąlbo Ananim/ rozumie sie pospolicie studnicą y źrzodło wod/ ten osiadł tę krąinę w Egipcie/ ktorą Cirenenską zowiemy/ y tąm Cirene Miąsto zążył/ skąd Cygáni narod swoy chcą wywodzić/ ą tą Krąiną w Egipskim pąństwie iest naobfitsza/ o ktorey czytay Salustium *de bello Iugurtino.*

A *Pindarus* y *Herodotus* piszą/ iż też w tey krąinie Argonautowie (z narodu onych Ricerzow/ co do Kolchim po złote Runo zeglowąli) ossady swoie vgruntowąli byli.

byli. Ale wiecey tá kráiná iest sławna dla dziwney studnice / Ktora zowia obywátele studnica Słońcá / w ktorey iáko *Quintus Curtius lib. 4. de gestis Alexandri Magni* piße / w południe gdy bywa nagwałtownieyßa / ile tám w tych vpalonych Krainach gorącość / wodá sie sstawa iáko lod zimna / á gdy Słonce záchodzi tedy cieplieie / á o połnocy wra iáko w kotle od zbytney gorącości / im záś dáley idzie ku Słońcá wschodu tedy chłodnieie / áż sie záś w lod práwie w południe obroći. Támże nie dáleko od tey Studnice / álbo źrzodłá słonecznego był on sławny Kośćioł Pogáński Bogá Jowissa Hammona / ktore imie zgadzáie sie z imieniem Chamowym / (bo Egipcycy Chama Hamem / á drudzy Hamonem zwáli) A ztąd Cyreneyczykowie Chama / Jowißem Hamonem nazwawßy / zá Bogá chwalili dziádá Enamimowego swoiego fundatora.

Q. Curtius lib. 4.
Studnicá Słońcá.
Jouis Hammon.

Do tegoż ono Kośćiołá iezdził przez trudne niebespieczności drogi / Alexander wielki dla odpowiedzi y porády / y pisał sie potym z hárdośći Synem tegoż Bogá Jouissa Hamona / O czym v Curtiussa ßeroko lib. 4. naydzieß.

Alexander wielki.

Był też Hamon Krol Libiyski Syn Tritonow / ktory był od Titanow y od małżonki Rehi z Krolestwá do Crety wygnan / iáko Berosus lib. 5. piße.

Beros. lib. 5.

Piąty Syn Chamow Kanaan / to iest Kupiec / Ten osiadł ty Kráiny w Siriey nád morzem miedzy ziemskim / gdzie Sidon y Tyrus / á Sidonczykowie / y Tiriyczykowie byli nasławnieyßy Kupcy / y Zeglarze mocni ná morzu / dla przyległośći morzá miedzy ziemnego.

Tirus y Sidon.

Synowie y potomkowie Kanaanowi są wyliczeni w kśięgach rodzáiow / Zidon albo Sidon Syn Kananeow rozumie sie Łowiec / ten zbudował Sidon sławne Miásto nád Portem morskim / s ktorego Miástá potym wyßedßy obywátele / gdy sie w iednym gniaździe zmieśćić y zgodźić nie mogli / zbudowáli tákże nád Morzem drugie Miásto Tirum niemniey sławne. Aczkolwiek też Berosus lib. 5. piße / iż Tiras Syn Japhetow Tir záłożył. Tych potym Potomkowie Tirij z Elissa / álbo Didoną Krolową do Afriki przyżeglowawßy / Kartago Miásto wielmożne záłożyli / y zbudowáli. Jnßy Synowie y potomkowie Kananeowi / Etheus / Jebuzeus / Amoreus / Geruezeus / Eueus / Araceus / Samareus / etc. częścią kráiny nád morzem Siriyskim opánowáli / częścią też przyległośći gory Libanu osiedli / á s tych sie narod Kananeiski rozno rozpłodził / tákże Philistinowie / ktorych Philon Zyd Allophilami miánuie.

Gen. cap. 10.
Beros. lib. 5.

HEteus syn Kananeow zbudował Miásto Hebron od ktorego Hetei gdzie długo Abraam mießkał / y potym v Heteußowego potomká Ephrona syná Seo / kupił mieysce do pogrzebu żenie swoiey Sarze / iáko o tym mamy in Genesi zá 400. syklow srebrá.

Gen. cap. 23.

Jebuseus záś drugi Syn Kananeow pánował w Hierusalem y w Gabaa / od ktorych są názwáni Gabaonite / co ono Josuego chytro vbłagáli. Jákoż są iásnie opisane y zámierzone gránice kráin / ktore trzymáli potomkowie Kananeowi w kśięgach Geneseos Moiseßowych / Ale potym przez Josuego y inßych Krolow są do gruntu wygłádzeni / dla przeklectwá Noego / ktory ono przeklął wßystko potomstwo Chamowe / iż go iako Oycá nie vczćił / tákże też dla Báłwochwálstwá w ktorym záwżdy trwáli / y dziś trwáią / y dla nieczystych y nierządnych lubośći cielesnych / y inßych złośći od Chamá wrodzonych / wiele ich narodow Pan Bog woynámi y rozmáitymi plagámi wynißczył / iszcząc y pełniąc obietnice swoie / ktorą był Abraamowi / Jakobowi / Moizeßowi / y Josuemu przyrzekł / ná ich mieysce Jsraelity prawdziwe chwalce swoie potomstwo Semowe w támtych krainach Kananeiskich dziwnym foritowánim swoim posadziły rozmnożył / o czym nam kśięgi geneseos / Exodus / Josue iásnie świádczą.

Hierusalem.
Gabaonite.
Josu. 15. 18.
3. Reg. 15.
4. Reg. 23.
1. Paralip. 2.
2. Paralip. 16.
Josu. 10. et 11. et 12. cap.
Genesis 12.
Exod. 14.
Deuter. 34.
Josu. 13.
Num. 32. et 18.

Ták tedy wiedz Czytelniku miły / iż Sem s potomstwem swoim ná wschod Słońcá w Aziey wielkiey rozmnożył y vgruntował ossady swoie / gdzie dziś ieszcze Per-

cze Perſowie y Aſſiriani / ácz niektorzy Tureckim iárzmem zniewoleni ßeroko pánuią.

Aſarmat. Potomek tákże iego drugi Aſarmot Syn Iektanow / wnuk Heberow / práwnuk Sale / Praſczur Arpharatow / ktory był Syn Semow / fundowáł y rozmnożył wielkie á ßerokie narody Aſarmoty od ſwego imienia názwáne / ktorych
Sarmatowie potym zá poſtępkiem y odmiennoſcią czáſow Sarmatámi Hiſtorikowie rozmáicie miánowáli. A pod tym imieniem zámykáią ſie niektore narody Scytiyſkie / v Hiſtorikow / y náßy wßyſcy przodkowie / Moſkwá / Polacy / Ruſacy / Litwá / Żmodź / Pomorzánie / Wołyńcy etc. co ſie y Cromerowi wielkiey nauki
Crom. ca. 12. y doświádczoney biegłośći Hiſtoricowi cap. 12. *de rebus Polonorum* podoba / o tym
Ioſ. ant. c. 14. też Aſarmacie Ioſephus Antiquit. lib. 1. cap. 14. y Moiſes Geneſeos 10. wſpomi-
Gen. 10. na. Ale to ßerzey á dowodniey w wywodzie Narodu Ruſkiego niżey obaczyß / gdziem ia ná to kilkodzieſiąt Hiſtorikow ſtoſowáł.

Hewilla zás drugi prapráwnuk Semow Syn tegoż Iektaná w niektorych ſtronach Indiey nád Rzeką Ganges oſiádł / ktore od ſwego imienia tákże iáko Aſarmot Sarmati Hewillią miánowáł / o czym mamy w kśięgach Rodzáiow gdzie mowi / iß Ganges Rzeká płynie ná ziemię Hewilla.

Potomkowie zás Chamowi trzymáli przes niektory czás Ziemię Kananeiſką / Egipt / Etiopią / álbo Murzyńſkie kráiny y Libią. A potomſtwo Iaphetowo roſproßyło ſie y práwie rozśiało po wßyſtkiey Aziey mnieyßey / A potym rośćiągnąwßy / oſſady ſwoie ßeroko ná połnocy wiele kráin w Europie / á práwie wßyſtkę Europę y część wielkiey Aziey niemogąc ſie zmieśćić w máłey / opánowáli / według ßczęſliwego imienia Oycá ſwoiego Iapheta ktory ſie znáczy rozßerzáiący. A ten ieſt przodek náß wßyſtkich Chrześćian.

O Potomſtwie Iaphetowym.

Iafet dilatatus, dilatatio, pulcher persuadens &c. IAphet wykłáda ſie z Hebreiſkiego po náßemu rozßerzenie álbo Rozßerzáiący y piękny / A ten był młodßy y oſtáteczny Syn Noego / áczkolwiek Beroſus piße / iß Noe we trzech lat po potopie wyßedßy z Korabiá Ionikuſá Syná ſpłodził / ktoremu Ionichuſſowi wynálezienie nauki gwiazdárſkiey / Aſtronomiey / y Aſtrologiey przypiſują Chaldei / y męſtwo wielkie / y dowćipny á oſtry rozum. Ionichus zás miał ſyná Kozdroná á wnuká
Subſirſadebet Krol. Subſirſadebet imieniem / Krolá walecznego / ktory ießcze przed Nemrotem począł woiowáć / á od Rzeki Eufrates áż do Edrooſanu przez wßyſtki Indiyſkie kráiny mocą przeßedßy 67. Miaſt głownych / napierwey przed inßymi walecznikí zburzył / y ſam potomkow ſwoich wßyſtkich rycerſkich poſtępkow náuczył / iáko Chaldei twierdzą / ále iß tego Moiſes niewſpomina / przeto my według dowodu piſmá świętego wywod potomſtwá Iafetowego kończyć będziem.

Gomer, consumās consumens, vel deficiens. Gen. 10. Miał tedy Iafet Syn Noego Synow śiedm / ktorych ſą ty imioná / Gomer / Magog / Madian álbo Madain / Tubal / Tiras / Iawan / y Moſoch / álbo Meſka według Philona. Gomer wykłáda ſie kończący álbo vſtawáiący / ſtárßy ſyn Iaphetow / od ktorego máią wywod Cymmeriowie / ktorzy potym Cymbrámi ſą názwáni / Z tegoż Gomera y potomkow iego Cymbrow / poßli Niemcy / á od Twiſkoná Krolá Teutonámi y Tudeſkámi názwáni / Gotowie tákże / Połowcy / Litwá / Żmodź / Lotwá / Iatwieżowie / Pruſſowie ſtárzy / Kurowie / Duńczycy / Swedowie / y Philandowie / od Syná tegoß Gomora Iafetowica / Togormy z tychże Cymbrow y Gotow prawdziwie á nie omylnie pewną Genealogią poßli / co my niżey ná wielu mieyſcach pewnymi á znácznymi dowodámi y mieyſcami kśiąg z wielu Hiſtorikow przes lat kilko vſtáwicznych z trudnośćią wielką pilnie zebránymi pokażemy / dla czego tu teras dłużey ſie rzeczą báwić przeſtáię.

Magog

MAgog (ktore imię Xarion lib. 3. wykłáda Lud pod Námiotámi mieß-káiący/ bowiem Gog rozumie ſie namiotch álbo Dach) wtory Syn Jáfetow s tego máią wywod narodu Scitowie álbo Tatarowie wßyſcy/ á s tych zás Tur-cy/ czego y Beroſus lib. 5. poświadcza/ iß Magog Aziyſkie Xroleſtwo fundo-wał/ gdźie dźiś Turcy pánuią/ ácżkolwiek ſie też y od Chamowych potomkow hordy ich niektore rozmnożyły. S tychże też Węgrowie álbo Hugrowie od Xzeki Hugry álbo Jugry/ ktora ieſt w Moſkiewſkich dźierżáwach/ poſzli/ á przepráwiwßy ſie przes Wolgę rzekę Gotow álbo polowcow nád Tanais/ álbo Donem Xzeką/ y nád Morzem/ ktore zowiemy Palus meotis mießkáiących przodkow Litewſkich poráźili/ á potym Roku od Chriſtuſá Páná 383. zá Gracianá Ce-sarzá przyciągnęli do Pannoniey z Radiką y Rewą wodzámi y Xiążęty ſwoimi/ á ták wygnawßy drugi raz Gotow z Pannoniey/ y poráźiwßy kilkroć ná gło-wę woyſká Xzymſkie y Niemieckie z Hetmány ich Macrinem y Tetrikiem/ opá-nowáli mocą/ y oſiedli Pannonią wßyſtkę/ ktorą od oyczyzny ſwey z ktorey wyßli Juhariey/ álbo Hugri rzeki/ y od ſwego imienia Juharſką y Wherſką Zie-mią názwáli/ iákoż y dźiś Moſkwá y Ruſacy zową ich Vgrami/ Polacy Węgrá-mi/ Láćinnicy Hungarámi/ á ſámi ße mianuią Magierámi/ Turcy ich zás zo-wą Madźierámi etc. Bo támże w Scitiey niedáleko od Jugry rzeki miedzy Wol-gą y Tanais rzekámi/ ſą polá ßerokie Tátarſkie/ ktore Mádźierſkimi zowią. Ci Vgrowie po ſmierći Rewy/ y Radiki/ wybráli potym ſobie zá Xrolá onego o-krutnego walecznika Atilę/ Roku od Chriſtuſá 428. ktory też iáko Litewſcy nie-ktorzy Latopiſce świádczą/ Palemoná z inßymi Włochy do Zmodźi y do Li-tewſkich polnocnych ſtron/ áż z Włoch zágnał woyną/ o czym będźie niżey/ wßákże ſie ći Węgrowie z Pogáńſtwá iáko y my do Chriſtuſá prawdźiwego Bogá náwroćili/ Roku 950. A przeto tu teras potomſtwo Magogowe y Go-gowe mamy rozumieć/ tylko Tatary y Turki bezbożne Machometany/ kto-rych też Ezechiel Prorok wſpomina s polnocnych kráin wynidź/ á oſtátnich czá-ſow ſeroko zburzyć Jſraelá/ to ieſt/ Xośćioł Boży prawdźiwy/ iákoż záwżdy wiernych nieprześćią naieżdżáć/ co też Prorocy inßy y Jan święty in Apoca-lipſi opowiedźieli/ iż w oſtátnim wieku świátá Gog y Magog máią vdręczyć Xośćioł Boży etc. com ia też o Turcech y ich Practikách/ Xokoßách y poſtęp-kách opiſał w oſobliwych kśiąßkách wierßem lat przeßłych 1575. gdym ſie z Turek wroćił/ ktorym ieſt Titul o wolnośći Polſkiey y wielkiego Xiąſtwá Li-tewſkiego/ etc. w Xrakowie drukowánych.

Gen. 20.
Beroſ. lib. 5.
Apocalip. 20.
Węgrowie.
Atila.
Apocal. 20.
Beroſus lib. 5 piße/ iß Gogus w Arábiey ßcześliwey pánował.

MAdain trzeći Syn Jafetow/ od tego rozmnożeni y názwáni ſą Medo-wie/ ktorzy ſeroko ná wſchod Słońcá pánuiąc dźielnośćią Xicerſką wielce ſły-ną/ iáko to o nich Daniel Prorok y Herodotus Hiſtoryk właśnie świádczy.

JAwan álbo Jon y Jaon czwarty Syn Jafetow/ od tego ſie poczęły ná-rody wßyſtki Greckie/ á iß ſie z Hebreyſkiego Jawan wykłáda *defraudator* po náße-mu zdradzáiący álbo oßukáiący/ dla tego podobno y Grekowie záwżdy ſą po-dobni przezwiſkowi y imieniowi Patriarchy ſwoiego/ dla ktorey przywáry y ſámi ſie pod Tureckie iárzmo doſtáli. A tego Jawaná álbo Jaoná Grekowie y Láćinnicy Janußem mianowáli/ á o dwu czołach y twarzách go málowáli/ ie-dne ſprzodku drugą ſtyłu/ zowiąc go *Ianum bifrontem*, dla tego/ iß y Grekowie y Lá-ćinnicy wßyſcy/ z niego poßli/ y on ich rozmnożył/ á kiedy cokolwiek mieli poczy-náć/ záwżdy tego Janußá iáko Bogá oſobliwemi modlitwámi chwalili y czćili/ A temu rok od niego nowy záwżdy poczynáli/ nazwawßy iego imieniem pierw-ßy Mieśiąc *Ianuarius*. Xzymiánie też Xośćioł iego czáſu woyny otwarzáli/ á w pokoiu záwieráli.

Janus.

A iż Poetowie Jafetá Japetum pospolicie zwáli. Tedy podobna rzecz / iż y Ouidius lib. 1. Metamorphoseos nie inszemu Bogu iedno Synowi Japetowemu Janußowi przypisuie stworzenie pirwßego człowieká/ gdy mowi:

Terra feras cœpit uolucres agitabilis aer,
Sanctius his animal mentisq́ capacius altæ
Deerat adhuc: & quod dominari in cætera posset
Natus homo est siue hunc diuino semine fecit
Ille opifex rerum mundi melioris origo
Siue recens tellus, &c.
Quam satus Iapæto mistam fluuialibus undis,
Finxit in effigiem moderantum cuncta deorum
Pronaq́ cum spectent animalia cætera terram
Os homini sublime dedit, cœlumq́ uidere
Iußit, & erectos ad sidera tollere uultus, &c.

Od tego też Jaoná álbo Jawaná Syná Jafetowego narod Grecki Jonij poßli/ czego mamy gruntownieyße świádectwo w proroctwie Danielowym/ ktory przez to słowo Jon rozumie y zámyka wßystki Greki / Bo wywrociciela y zburzyciela Monarchiey Perskiey własnie zowie Krolem Jawaná Kroła Greckiego y Macedońskiego / ktory był Alexander wielki / á ten Dariußa wielkiego Monarchę poráził/ y Persią y Babilonią opánował / O czym Quintus Curtius lib. 4. & 5. de rebus Alex. Magni, & Iustinus lib. 11. Diodorus Siculus tż. Herodotus piszą ßeroko. Od tego też Jaoná Jonium morze Greckiezowią.

Synowie Jaonowi álbo Jawánowi ći są pierwßy: Cetim to iest bijący/ od ktorego pewną Genealogią poßli Macedonowie / czego nam iáwnie dowodzą kśięgi Machabeiskie/ iż stárodawna/ iáko też Stephanus Historik y Carion lib. 1. piszą/ nie zwano ich Macedonámi/ ále Machetim po Zebreisku/ á po Grecku μακέται/ á stąd zás imie Maceton/ y Macedon urosło / Kussacy ießcze zowią z Greckiego Makiedon y Makiedonia.

Wtory Syn Jawanow Elissa / od ktorego poßli Eholles w máłey Aziey/ á ći są nayprzednieyßy z Grekow.

Trzeci Tarsus / ktory zbudował Miásto głowne w Ciliciey Tarsus rzeczone/ y Ciliki rozmnożył Narod Asiyski.

Dodanim czwarty Syn Jawanow w Epirze Dodaneyczyki rozmnożył/ á z tego Epiru był on sławny Krol Pirhus Epirotski / ktory był Rzimiánom silen / stądże też był y Skanderbeg Castriot / Tureckiey mocy burzyciel: Temu Pirhusowi ták Gabriel Facenus Epitaphion u Iouiussa czyni.

Epirus mihi parua quidem sed martia tellus,
Et patria, & regnum, & generosa bellica menti
Materies fuit, &c.

Delphinaci/ Epirotsci. Wenetowie ich zowią Stradioti. O tym czytay Iustinum in principio lib. 20. tám nayдzieß iż prawie

Bo y teras z tego Epiru Turecki Cesarz nalepße do iezdnego boiu y do harcow męże miewa. Z tychże też Dodoneow obywátele Rodum Insułe opánowáli/ y wiele Portow y Krain w Aziey/ w Europie/ y we Włoßech/ z ktorych też są Cipriotæ/ Kretensowie/ Kalabrowie/ Siciliani/ Massiliani etc. osiedli/ y narodámi Greckimi námnożyli. A tu Czytelniku miły obaczywßy nadawnieyßą / y naprawdziwßą być Historią świętą Moiseßową/ ktory Jawaná Syná Jafetowego y po-

go y potomki iego wyżßey miánowáne/ Geneſ. 10. dziwnie opiſuie/ co też naydzieß Paralipomenon 1. tám obaczyß wielki błąd Hiſtorikow y Poetow Greckich/ ktorzy niewiedząc coby to był zá Jawan álbo Jon ich przodek (bo ießcze w on czás Piſmá S. nie byli świádomi) zmyślili ſobie iákiegoś drugiego Jaoná przodká w kilku wiekow po Jafecie vrodzonego/ z Creuſſy Erichteuſſá Krola Corki. A ták niedoczitánim Hiſtoriy Swiętych/ ácz ſie ná wielkie rozumy ſadzili/ ku ſwoiey hańbie dawnośći początkow narodu ſwego ſámiß ſobie vieli. Miechouius też náß Stáruſzek *Chronicorum Poloniæ lib. 1. cap. 1.* y Wapouius podobno ſie ták/ że zá nikczemnością Grecką zdrogi práwey Hiſtoriey vdawßy/ chcą narody Słáwakow y nas Polakow od tegoż Jawáná przes Heliſſe Syná iego wywodzić/ co *Cromerus acri iudicio* confutuie/ y nißey też o tym w wywodzie narodu Ruſkiego z pewnych dowodow náßych obaczyß.

Wßyſtki Narody Włoſkie z Grekow poßły/ et lib. 24.

O tym też czytay Dialogũ Platonis de natura et legibus/ gdzie ieden Egipczyk Solonowi Philoſophowi nikczemność Hiſtoriy Greckich ná oczy wyrzuca dowodnie.

Tubal piąty Syn Jafetow/ od ktorego Chalibes poßli/ á leży tá Kráiná Chalibow w máłey Azyey názwána od Miáſtá Chalibe/ gdzie ſą ſławne gory dla hoynego wykopywánia krußcu ſrebrnego y żeláznego/ o ktorych y Homerus piſał/ y Virgilius *Chalybeosq; frænos momordit, &c.*

Dla tego też Geneſ. 4. wſpomina Moiſes Tubalkaina być pierwßym Kowalem y rzemieśnikiem krußcu żeláznego. Chalibom przylegli w ſąſiedztwie Iberowie Aziaticcy/ ktorzy też w ſwych kráinach máią doſyć wßelákiego Kruſzcu/ y tym ſie wßyſcy báwią/ ſkąd máią y przezwiſká włáſne/ bo Iberi wykłádáią ſie ná łácińſkie *Foſſores*, po náßemu Kopacze álbo Hawerze/ o ktorych Chalibach y Hiberach *Homerus in Iliad.* 2. *Apolonius in carmine Argonautico* częſtą wzmiankę czynią. Z tych też krain Aziyſkich Iberow y Chalybow Ceſarz Turecki zá dzieſięcinę bárzo wiele ſrebrá ná káżdy rok bierze.

Miechouius ná początku kroniki ſwoiey. Cromerus cap. 14. et 15.

Ci potym Iberowie według niektorych z Xiążęciem ſwoim Herculeſſem z Aziey do Hiſpaniey przez Greckie/ Adriatickie y miedzyziemne Morze żeglowáli/ gdzie Hercules ſłupy dwá w ciáſnościach morzá/ ktore Hiſpanią od Mauritániey y Afriki dzielą/ poſtáwił. A Iberowie Aziaticzcy obaczywßy w Hiſpániey tákże iáko w ſwoiey Oyczyźnie bogáte gory/ Krußcem Złotym/ Srzebrnym y żeláznym/ ktore Juſtinus lib. 44. opiſuie y wyſtawia/ támże oſiedli/ á onę część Hiſpániey Iberią od ſiebie miánowáli. Ci potym złączywßy ſie z Francuzámi/ ktorych w on czás Galatámi y Celtámi zwano/ że dwu narodow w ieden przes ſpolne mießkánie złączonych y ſpoionych ſą rzeczeni Celtiberij/ iákoby rzekł *Celtæ & Iberi*, co Juſtinus pißąc o Iberach porządnie wywodzi.

Gades Herculis.

Iberowie w Hiſpaniey.

Liuius tákże y Florus o częſtych á mężnych dzielnościach rycerſkich Celtiberow bárzo częſto wſpomina. A ták Iberowie Aſiatyczcy y Hiſpańſcy tákże Celtiberi od Tubálá Syná Jafetowego narod wiodą/ Aczkolwiek Beroſus lib. 5. piße/ iß Jubal fundował Celtiberow/ wßákże to wßyſtko iedno. Oſiádło potym bárzo wiele narodow w Hiſpanſkich Kráinach bogátych/ według poſtępkow y odmienności czáſow onego wieku dawnego/ gdy częſte bywáły geſtych narodow/ y rozmáitych przenoßenia z mieyſcá ná mieyſce/ y ſpolne z kráin lepßych/ wcześnieyßych y bogátßych vchodzenia/ y wybijánia. Bowiem Afrikani/ Arabowie/ Mauritani/ Kartaginenſes/ Rzymiánie/ Francy y Galli/ Nortmani/ potym Cymbrowie/ Hunnowie/ Wandalitæ/ Gottowie/ Gepidowie/ Alani/ y inßy Francuſcy/ Niemieccy/ Sławáńſcy/ y Litewſcy przodkowie/ częſto ſie tám o ty Kráiny zachodnie iáko ciepłe/ wcześne y bogáte vbiegáli/ á ktory był Narod mocnieyßy/ ten ſie tám oſiedział. A ták wielka byłá hoyność Krußcu złotego y ſrzebnego w Hiſpaniey/ iß Hannibal Kartaginſki poki tám pánował/ ná kożdy rok dwánaście beczek Złotá czyſtego z dochodow gornych bierał/ iáko to nam Pliniußow ßácunek pokázuie y Juſtinow.

Vide Liuium & Florum ex eodem ac Iuſtinum de rebus geſtis Celtiberorum cum Romanis.

Hannibálowi dochod z Celtiberiey.

Mosoch, extendens, attrahens, prolongans, valens vel saepiens, rosciągáiący/ przedłużáiący przyciągáiący/ otaczáiący álbo ograniczáiący.

MOSoch álbo Mezech rozumie się z Hebreiskiego ná łácinskie *extendens &c.* iáko Tilemannus Stella wykłáda/ po polsku wyciągáiący y rosciągáiący/ szosty Syn Japhetow/ á wnuk Noego/ álbo od wyciągánia łuku/ álbo rozszerzánia dálekich y przedłużonych gránic názwány. A ten iest Ociec y Patriarchá wszystkich Narodow Moskiewskich/ Ruskich/ Polskich/ Wołyńskich/ Czeskich/ Mázowieckich/ Bulgarskich/ Serbskich/ Kárwáckich/ y wszystkich ogołem ile ich iest Słáwienskiego ięzyká z przyrodzenia vżywáiących Narodow/ iáko o tym dosyć szerokimi pewnymi z doswiádczonych y wielkiego záwołánia Historikow niżey w wywodzie narodow Ruskich y Słáwieńskich obaczysz/ A teraz tylkosmy dla tego o mosochu wzmiankę vczynili/ áby się porządek Synow Jafetowych y potomkow iego nie rozrywał.

Traces y Tirigetae.

TIRas wykłáda się ná łácinskie *destructor,* to iest burzyciel/ skáżcá/ y ten ktory budowánie psuie/ y rozwala/ siodmy Syn Japhetow. Ten trzecią Kráinę y Narod Traciyski rozmnożył/ ktorych też niektorzy Geographowie Tirigetámi zowią/ dziś tám ty wszystki narody Tráckie Turcy opánowáli. Obywátele thámeszni po Grecku/ po Turecku/ po Słáwieńsku/ á nád Morzem w Miástach portowych po Włosku mowią. Miástá ty przednieysze są w Traciey/ ktorychem sam swiádom/ Bisantium/ co dziś Constantinopole álbo Czarigrod/ Pera/ dziś Galatą zowią/ Silibria/ Nicopolis/ Kaliopolis/ Lisimachia etć. Ty nád morzem Helespontem/ y Propontidem y Aegeum leżą/ Andrinopole zás nád Strimonem rzeką nieták wielką iáko v Poetow sławną/ w polu leży/ cztery dni iázdy od Constantinopola/ Miásto wielkie po gorach się bárzo szeroko rozwlokło/ gdzie Cesarz Solthan Zelim kosztem przeważnym Kościoł Machometański zbudował/ ktoremu snadź iák wszyscy sławią/ y iákom sam widział/ dzisieyszych wiekow niemász rownego. Gory zás w Traciey ty są sławnieysze/ niektore z nich áż pod Niebo wyniosłe/ Hemus/ Rodope/ Orbelos/ Orpheuszową muzyką sławne/ dziś ich pospolicie Bałchanami zowią/ Zwłaszczá ku Bulgariey iádąc/ iest ich dwie Niedzieli bárdzo złey iázdy/ ia ich będę poki duszá w ciele pámiętał/ A kto tám niebył niech sobie czyta Ptolomeussa/ Plinium/ ále lepiey Caium Julium Solinum Polihistorem/ capit. 16.

Strimonij grues.

Z tych gor wyiáchawszy ia sam s Tatárowskim wwięglią wielkiego Piatku nocowáliśmy vkładszy się tedę ná drugim (Bog wie lepiey) w máley budce z winnych rozgi/ á w wielkich śniegach.

Pisze też Berosus dowodnie y iásnie lib. 5. Isz Tiras zbudowawszy Tyrum trzymał Porty morskie/ y fundował Traces álbo Traki od swego imienia/ zá pánowánia Bela Nemrotowego Syná wtorego/ Krola Babilońskiego. A co niektorzy zwłaszczá Stella Tilemannus Signensis/ od tegoż Tirassa Syná Jafetowego Rzekę Tiras/ ktorą Niestrem zowiemy/ chce być názwáną. Tedy się y temu niesprzećiwiam. Bo áczkolwiek Rzeká Tiras álbo Niestr y Dniestr (wszystko to iedno) z Ruskich się gor poczyna/ dáleko od Traciey/ wszákże zás w Dunay nie dáleko od Traciey/ gdziem się sam przewoził/ wpada. Ale się też mnie zda isz Włoszy *Genuenses,* ktorzy przed tym Taurikę/ gdzie dziś Przekop y insze Zamki w Wołoszech nád tą Rzeką Niestrem trzymáli/ dla wielkiey tey Rzeki bystrośći/ przezwáli ią Tirás/ bo po włosku Tirar álbo tirare rozumie się strzeláć/ á tá Rzeká ile gdzie miedzy skałámi/ ták bystro ná progach kámiennych bieży/ iáko strzáłá z łuku/ ále o tym dosić.

Drwa. Niestr nie wpada w Dunay Opodal Taurica od Dniestru.

Synowie Gomera stárszego Syná Jafetowego byli trzey/ Ascanes ktorego Moises Gen ... zowie Ascenez/ Riphat y Togorma/ A od Askanesa/ ná co się wszyscy Hebrayscy wykłádácze zgadzáią/ Niemieckie wszystki narody poszły/ ktore pierwey Ascanami/ potym przydawszy naprzod tego imienia Artikuł Niemieckiey mowie zwyczáyny Dieskanami/ potym Dwiskonámi/ Twiskonámi/ y Tewtonámi zá postępkiem czássow/ y odmiennością mowy poczęto ich zwáć/ Włoszy ich y dziś Tudeskámi zowią/ á sami siebie ięzykiem własnym Deiczami álbo Dayczami miánuią.

Berosus

Beroſus Babilonius lib. 4. Antiquitatum piße / iß Ianus Ociec w Europie Krolem Sarmatſkim vczynił Tuiſkoná / ktory od Tanais Rzeki / áż do Renu pánował / roku po wielkim potopie 131. Tenże Beroſus libro 5. piße / iß Twiſkon Sarmaty bárzo wielkie narody fundował / roku 25. pánowánia Saturnuſá álbo Nemrotá Krolá Babilońſkiego od potopu 156. Oczymeſmy też nápiſali ßerzey przy Ruſkiey Kronice / wßakże Aſcenes álbo Aſcánes y Twiſkones ieden to był Syn Gomerow dwiemá imiony przezwány.

Byłá też w Aziey mnieyßey kráiná Aſkania miedzy Phrigią y Bitinią nie dáleko od Cimmerium Boſphorum / ſnadź od tego Aſceneſſa álbo Aſcániuſſa názwána.

Wſpomina też Homerus Aſcaniuſſa y kráinę Aſcanią *in Iliadis ſub finem ſecundi libri*, miedzy inßymi Xiążęty / ktorzy byli ná pomoc przyßli Troianom przeciw Grekom / w ty słowá według verſiey Eobani Heſſi.

Fortibus inde Phrygum legionibus imperitarunt.
Phorcisq; Aſcaniusq; ſuperbæ munere formæ
Præditus: Aſcania procul e diſtante profecti
Martis amore feri iuuenes & in arma parati &c.

A iß ſie w on czás poſpolicie rozmáite narody / z rozmáitych kráin ná inße mieyſcá przenośiły / y Oyczyznę odmieniáły ieden drugie° z lepßych gruntow wybijáiąc / tedy też niedziw iß Aſkanowie potomkowie Aſkanuſowi przenieſli ſie ná inße mieyſce / álbo ßukáiąc lepßych kráin / álbo od inßych wyćiśnieni z oyczyſtych pol. Bowiem Sabelicus y Herodotus sławnie ſtárzy Hiſtorikowie pißą dowodnie o potomkach tego Aſkaneſſa: Iż Cymbrowie potomkowie Gomerowi / z ktorych też był rodu ten Aſkanes / wygnáni byli z Aziey od Aliata Krolá Lidiyſkiego / Ale podobno rychley z dobrey woley mieyſcá odmieniáli / á nie tylko ſami Cymbrowie y Aſkanowie álbo Tuiſkonowie Niemcy / ále y Sarmatowie y Getowie / Dakowie / ktorich dziś Wołochámi zowiemy / Alani Gepidowie przodkowie Litewſcy / Sacæ albo Saſſowie y Henetowie wßyſcy z iednego narodu od Iafetowych dwu Synu / iedni z Gomora / drudzy z Moſochá spłodzeni / ſpolną mocą złączywßy ſie weſpoł z Aziey wſchodniey ku pułnocnym kráinom ciągnąc / naprzod oſiedli nád Morzem ktore Meotſkim zowiemy / do ktorego Tanais Rzeká álbo Don z Moſkiewſkich ſtron płynąca wpáda v Aſophu / o ktorym tameſnym w on czás ſpolnym tych narodow mießkániu / Dioniſius ſtárodawny Poeta Greckim wierßem pięknie nápiſał. Ktory ſie ták ná łáćińſkie wykłáda.

Attingunt multæ Mæotidos oſtia gentes.
Germaniq;, Getæq; & Sarmatæ, Baſtarnæq;
Dacorum ſedes & fortia pectora Alani.

Baſtárnæ nád Dnieprem byli.

Przeto tedy iáko z dawná ták y dziś ty narody ſpołecznie mießkáią / przyległością gránic złączone y ſpoione / iáko Germani Niemcy z Gotámi z Sarmatami y Baſtarnámi / to ieſt z Ruſakámi / z Moſkwą / y z Polakámi / y z Alany mężnego ſercá / iáko ich tu Dioniſius piße przodkámi Litewſkimi. A dla tego podobno Beroſus Twiſkoná Krolem Sarmatſkim od Tanais áż do Renu pánuiącego położył / iß záwżdy Niemcy z Sławakámi Sarmatámi / w przyległości y w ſpolnym towárzyſtwie dla ſpolnych gránic mießkáli. Z tychże Germanow y Twiſconow y Gotow / Swiones / ktorych dziś Swedámi zowiemy / poßli / tákże Duńcycy / w ktorych ziemiach y dziś lud ſielſki ná Wſiach wßyſtko ſą Getowie / álbo Gepidowie rożnego ięzyká od Niemcow.

Dla czego Beroſus Twiſkoná Krolem Sarmatſkim zowie.

Swedowie.

Duńczycy.

Záwżdy

Záwżdy też byli w przyległym ſąſiectwie Sace álbo Saßowie Getom/ álbo Sarmatom/ ktorych Ptolomeus Saſonámi zowie/ A Xenophon *in quinto libro institutionis Cyri* Sakow Hirkanom przyległych być wſpomina/ á ći ſą włáſnie Saxonowie/ álbo Saſowie/ á Saſkie kráiny/ y dziś widzimy być Polakom y Czechom przyległe.

Są też w tám tych kráinach w Hirkániey inße narody z Scitow álbo Tatarow/ ktorych Sagas Sages y Sacos Quint: Curtius zowie/ ktorych podobno Xenophon Sacas miánuie.

Drudzy tákże z tegoż narodu Niemieckiego oſiedli w tych Kráinach/ gdzie dziś Margrabſtwo ſtáre y nowe/ drudzy w Pomorſkich krainach gdzie Mekelburg/ Stargrad álbo Stárygrod/ Roſtok/ Lubek/ etć. oſiedli/ ktorych Henetami zowią Hiſtoricy. A tych więtßa część Sławieńſkiego ięzyká vżywa. Plinius też Tewtonow przyległych być Cymbrom piße/ to ieſt Duńczykom/ Pruſſom/ y Litwie.

Titus Liui. Ariouistus Krol Niemiecki.

Drudzy záś iáko Swewi álbo Swabowie/ Frankonowie/ Senonowie y Saſſowie/ niemogąc ſie zmieyśćić w ſwych kráinach ciągneli do Galliey (ktorą dziś Francią zowiemy) z Xiążeciem ſwoim Ariowiſtem/ y tám pod Rzymiány wiele kráin oſiedli/ á potym Octauius Auguſtus Ceſarz Rzymſki dał im oſſady przeſtrone miedzy Renem y Dunaiem Rzekámi áż do Menu ku Franciey/ gdzie ſie dziś wiele Xięſtw y Grabſtw Niemieckich/ rożnych imion námnożyło. A ták

Narody Niemieckie.

Niemieckie wßyſtki narody od Aſcenesſá álbo Aſcaneſſá/ ktory potym był Tuiſkonem názwan/ Syna Gomerowego/ wnuká Jafetowego/ prawnuká Noego początek ſwoy máią. Ktorego też Aſcaneſſá dzielność Ricerſką Homerus ſławny Poeta w Phrigiey y pod Troią iáſnie ſławi y inßy Hiſtorikowie.

Sarmatowie y Sławacy.

RJphat wtory Syn Gomerow wnuk Japhetow/ od ktorego też wſchodni Sarmatowie y Henetowie narody Sławiáńſkie wywod máią. Joſephus też piße/ iß Paphlagonowie w Azyey máłey od Riphatá ſą rozmnożeni/ miedzy ktorymi też Sławacy byli Henetowie przezwiſkiem/ o ktorych Apolonius in carmine Argonautico piße po Grecku/ iß w Paflagoniey był wielki narod Henetow Sławieńſkiego ięzyká.

Homerus też lib. 2. Iliados *in Troianorum ducum catalogo* ták Enety wſpomina:

Principe Paphlagonum uenêre Pylemene turmæ,
Ex Henetis, ubi multorum genus erat agrestum.

Z Xiążeciem powiáda Pylemeneſſem przyßły nápomoc vffy Pafligońſkie z Enetow/ to ieſt z Sarmatſkiego narodu Słowakow/ gdzie był rodzay wielki mężow proſtych á cerſtwych rolą ſię báwiących. Ktorych y dziś więtßy rodzay miedzy námi Sławaki niż Doctorow. A tu Homerus naſtárodawnieyßy Poeta (ktory kwitnął y żył po woynie Troiáńſkiey/ Roku 160. y przed záłożenim Rzymu tákże wiele lat zá czáſow krolowánia v żydow Joſaphata) pieknie ſie zgadza ták o Niemieckim przodku Aſcaneſie/ iáko też o Paflagonach y Henetach/ ktorych Henetow Ptolomeus nawiętßym narodem Sarmatſkim y Sławieńſkim być dowodzi/ gdy piße: *Sarmatarum gentes maximæ Heneti.*

Homerus kiedy żył.

Ptolomeus o Sarmatach.

Stychże też Henetow/ Wandalitowie on narod waleczny poßedł/ Acz wßyſcy rußywßy ſie z Paphlagoniey ciągneli nád Pontem Euxinem álbo czarnym morzem/ áż do vścia morzá Meotis/ y Rzeki Tanais/ á potym złączywßy ſie z inßym potomſtwem Japhetowym y Moſochowym/ nápełnili więtßą część kráin pułnocnych w Europie/ iakoß ießcze do tych czáſow w kráinach tychże potomkowie ich trzymáią oſſady ſwoie/ gdzie teraz Ruſacy/ Moſkwá/ Litwá/ Podláßánie/ Polacy/ y Pruſowie ſtárzy/ A y dziś morze Pruſkie y Pomorſkie od tych Henetow Henetickim/ álbo Wenedickim miánuią/ á narody nád tym morzem mießkáiace/ ktoregom ſam dobrze świádom Henetámi/ Windißámi/ Rugiany/ Wandaliki/ y Kaſſubámi zowią. O czym czytay Długoſſá y Miechowiuſſá lib. 1. cap. 9. fol. 12. A naydzieß iż tám ty kráiny Pomorſkie y inße ktore

Długoſsius lib. 1. fol. 10.

ktore dziś Niemcy trzymáią / wßyſtki były poddáne Polakom / á Leſko trzeci / Xiąże Pogáńſkie Polſkie / máiąc dwádzieściá Synow z rozmáitych nałożnic zá żywotá ſwego / támty páńſtwá był miedzy nich rozdzielił / ktore ſie dáleko nád morzem rościągáły / począwßy od Miſniey / y Weſtphaliey / áż do Olſáciey / Wiſmeriey / Duńſkiego Kroleſtwá / y zá Roſtok / Hamborg / Brzemię / ktore dziś Bremen zową / Lubek etc. Miáſtá.

A od tych ſie Krol Duńſki y Swedſki Wandalſkimi Krolámi piſzą / A Xiążetá Niemieckie od Rugiey (ktora przedtym Serbią od Sławakow Serbow byłá rzeczona) Rzeſkimi ſie Xiążęty tituluią. Bo niechay kto iáko chce rozno twierdzi y piße / przedſię iednák Wandalitowie z Sławieńſkiego á nie z Niemieckiego narodu idą / Gdyż y Carion Niemiec własny / ktory Hiſtorią Niemiecką piſząc / radby był snadź y Boſtwo ſwemu narodowi przypiſał / ták rzecz poczyna o Sławakách Cechach / ktorzy Bohemow Niemcow s tych mieyſc gdzie dziś Czeſka ziemiá wygnáli. *Chronicorum lib. 3. Monarchiæ 4. ætatis 3.*

Wiſmier Miáſto nád Morzem od Wiſſimirá Xiążęciá Polſkiego / o czym nápowſki ſze rzey.

Wandalſkie kroleſtwá / y Rzeße Niemieckiei titul ſkąd.

Illud quoq; notatu dignum est sub hoc tempus uenisse primum omnium in Germaniam Vandalos, in qua etiam hodie magnam partem habent, ut, pote Bohemiæ regnum, quæ olim Germaniæ fuit, &c. To ſię też godzi (powiáda) przypomnieć iż tego czáſu / to ieſt Roku od Chriſtuſa 433. przyßli naprzod do Niemiec Wandalowie / w ktorey / to ieſt Niemieckiey ziemi / máią ießcze y dziś wielką część / to ieſt Bohemſkie álbo Czeſkie Kroleſtwo / Ktora Ziemiá przedtym Niemiecka byłá / názwána Bohemią od Bawarow álbo Bemow Niemcow / á potym Wandalowie Sławacy Bohemſcy (mowi Carion) nie zowią ſie Bohemámi / ále Zeſkami (ma być Czechámi) od Zeſki (ma być Czechá Lechowego brátá od ktorego Polacy) Xiążęciá ſwego imię ſobie y Ziemi dáli. Tu widziß iż własny Niemiec Carion Wandality od Niemcow być rożne piße.

Carion o wywodzi Wandalitow z Sławakow.

Tegoż drugi Niemiec *Cureus Stadius in Annalibus Silesiæ* o Henetach y Wandalitach Sławakach / y *Ioachimus Camerarius minor* tákże Niemiec *in Arithmologia Ethica* poświadczáią. Też *in Decretalibus Gratiani* Concilium Triburienſkie ſamych Skiáwow / to ieſt Sławakow / iáko ich Włoßy zowią / lud być waleczny z Węgrámi wſpomina. Ktorzy nawięcey czáſow dawnych / w zachodnych páńſtwach Chrześciáńſkich woiowáli. Tegoż też iáſnie podpiera Doctor Tilemannus Stella Signenſis drugi Niemiec *in Genealogia Christi de origine gentium*, gdy mowi: *Progressi autem Heneti à littore maris Euxini &c.* A ciągnąc (powiáda) dáley Henetowie Sławacy od czarnego morzá / nápełnili wielką część boku pułnocnego w Europie / y ießcze trzymáią támte kráiny / ktore teras zowią Ruſſią / Litwą (własne słowá iego) y Polſką.

A gdy ci Henetowie / Sławacy / Wandalitowie / z oyczyſtych mieyſc wygnáli Hermundurow y Boiow Niemcow / oſiedli Bohemią / to ieſt Czeſką ziemię / y Sląſkie przyległe kráiny / od tych też Morze w Pruſiech Venedicum zowią. Nápełnili też ci Henetowie wßyſtkie ziemice w Illiriku / álbo od Antenora Troiáńſkiego Xiążęciá po zburzeniu Troiey z Aziey nád Morze Adriáckie przywiedzieni / Bo też byli ná pomoc Troianom przyßli / iák ſie wyżßey powiedziáło / Albo też gdy w Europie w pułnocnych kráinach ſie rozmnożyli / A potym ná zachod Słońcá ciągnąc ty mieyſcá Iliryckie iáko ciepleyſze / á w wino y w chleb żyznieyſze opánowáli / gdzie y dziś wßyſtko Sławáńſkie narody mießkáią / Od ktorych też Henetow Cornelius Nepos iák Plinius lib. 6. cap. 11. wſpomina Wenetow we Włoßech narod rozmnożony być ſie domniemawa. Tákże *Quintus Curtius in Hist. Alexandri Magni.* Ale Tilemannus Stella mowi: *Nomino autem Henetos omnes ubicunq; consederunt, qui lingua polonica utuntur, etiam si Dialectis diferant.* Ja powiádam tych wßiſtkich Narodow zowię Henetámi / ácz

Henetowie Sławacy w Illiricu.

gdziekolwiek

gdziekolwiek osiedli / y ktorzykolwiek Polskiego Języká vżywáią / ácz też czásem słowámi niektorymi są sobie w mowie rożni. A ták od Riphata wtorego Syná Gomerowego wnuká Jafetowego/ prawnuká Noego/ poszli Riphei/ ktorzy są Sarmatowie y Henetowie. A to imię Heneti / iáko w sobie brzmi rozumie się po Hebreisku tułáiący/ iáko też y Grekowie drugich zwáli Nomadas / to iest/ z iednych pástwisk ná drugie się przenoszący. Sarmata też álbo Sauromata wykłáda się Wodz álbo Xiążę wysokości/ álbo Pan wyższey y gorney kráiny / co się rozumie o pułnocnych stronach/ bo się ku gorze podnosi ziemiá idąc ná połnocy. A iáko Miechouius lib. 1. cap. 2. fol. 3. kłádzie / *A montibus Sarmaticis eleuationis poli 49. graduum, usq; ad mare Baltheum siue Venedicum, quod est sinus oceani Germanici 55. graduum, & ubi mare non alluit eleuatur polus 57. graduum & plus*: Ktory rachunek biegłym á dowcipnym Geographom y Astronomom zlecam.

Macieia Strykowskiego

Osostevicziussa Kanonika Zmodzkiego Kroniki Litewskiey Księgi wtore/ Rozdział pierwszy.

AD ILLVSTRISS. ET REVERENDISSIMVM PRÆSVLEM ET DOMINVM, DOMINVM MELCHIOREM

Dei gratia Samagitiæ Episcopum pientissimum, Gedrotiorum Ducem &c. Dominum, Mecœnatem obseruandissimum.

MNIBVS alijs artibus ob excellentem utilitatem honestatis nomen merentibus, Historiæ studium meritò anteponendum, ut res ipsa, ita sapientis illius Etnici sententia (Qui eam VITAE MAGISTRAM pronũciauit) docet, Illustris & amplissime Præsul, mecœnas colendissime. Quis enim uerbis explicare poterit, quantum Historiæ ad formanda gubernandaq; imperia, & sententias in Senatu ferendas, principibus uiris momenti adducant? Quandoquidem ex his cognoscunt, quibus medijs maxima quæq; imperia, ex infimo statu ad summum ascenderint, quibusq; initijs iterum collabi cœperint. Vt interim hic non repetam, de ijs quas singuli cuiuscunq; sint ordinis, ex Historia ad sapienter instituendam uitam commoditates haurire possint, & quæ etiam à nobis copiosè dicta sunt in præliminari proœmio huius operis. Quod ego nemine præeunte, & in tot sæculorum obscurissima uestræ gentis Lituanæ Historia nullo Duce hactenus sese offerente imprimis ag=

mis agressus, uotis nostris eodem qui aurem uellit & admonuit Deo aspirante, ac arduo Atlanteoq; oneri Alcidem, Tuam Celsitudinem submittente, iam iam editurus sum. Quamuis:

: Vndiq; totis
Vsq; adeo turbatur agris: En ipse capellas
Protinus æger ago, hanc etiam uix Tityre duco
Hic inter densas corylos, modo namq; gemellos
Spem gregis, ab silice in nuda connixa reliquit.

Verum priuatis ærumnis Reipub: postpositis, ut tandem Lituaniæ patriæ uestræ inclytæ tantorum Principum, Ducum, Hæroum, Regumq; ac Imperatorum feracißimæ parentis origines, deductiones, gesta martia, Herculeaq; bella, noua luce quam antea nunquam cœcis carceribus inclusæ uidere poterant, gauderent, hunc librum ut cætera alia tuæ amplißimæ Celsitudini, inscribo, dedico, offerro, & ad perpetuam nominis immortalitatem nuncupo, defendendumq; à maleuolorum obtrectationibus trado. Nam haud nescius sum, cum ea quæ summis ingenijs inuestigari antea non poterant, eruenda, publicandaq; susceperim, futurum esse, ut hic meus octennis Herculeusq; labor, uirulentos Zoilorum (quorum ego latratus ui ueritatis fretus contemno) aculeos exagitet, præsertim cum nihil eiusmodi in lucem unquam prodierit, in quo inuida maledicentia non inuenisset quod carperet.

Iam itaq; Mecœnas amplißime, & rationem otij mei iusto calculo redditam considerabis, & gentis Lituanæ ac Samagiticæ, ex Cymbrorum & Gotorum bellicosißimis gentibus, quæ & robore animorumq; ui, & amplißimis, uictoriosißimisq; triumphis semper claruerunt semina antiquitus iacta uidebis. Tandem ex PAlæmone siue P: LIbone principe patricio Romano, hanc in gelidam Arcton diuino quodam fato classe delato, procreatos Ausonio sanguine Duces ueluti facie ad faciem intueberis, Qui uobis posteris suis amplißimam hanc reddiderunt patriam, & Kytaurorum ac Rosarum stemmata Domui quoq; tuæ R. Cels: Gedrotiæ succeßiue & hæreditaria deuolutione feliciter inseruerunt.

Quæ omnia sincerè, longo sudore, nec non minori sumptu nostro, & millies conferendo, legendo, ac relegendo, etiam cum læsione ualetudinis & uisus, ellaborata, tua Reuerendißima Celsitudo innata humanitate quidquid est munusculi, immortalitati tamen nominis tuæ Cels: & familiæ Gedrotiorum dedicatum, clementer accipiat oro. Ouidiani illius non immemor:

Vt desint uires tamen est laudanda uoluntas,
Hac ego contentos auguror esse Deos,
Hæc facit, ut ueniat pauper quoq; gratus ad aras,
Et placeat cæso non minus agna, boue.

Interim Deum Opt. Max. oro ut tuam Reuerendissimam Cels. patriæ & nobis in hoc rerum omnium turbulentissimo statu, quam diutissimè incolumem seruet, & omnes salua libertate in uera religione uiuere ac communi pace in laudem nominis sui gaudere faciat. Valeat itaq; uestra Illustriss. Celsitudo felicissimè, cui ego me quàm humillimè recommendo. Regiomonti Borussiæ, Anno 1 5 8 0. Septembris 16. die.

Vestræ Reuerendiiss. Cels.

cliens

Mattias Iacobi Osostevicius Striykowski Historicus & Poëta Can: Sam:

Kazáliśmy tu iuß dostátecznie y dowodnie / w ktorych krainach Swiátá Synowie Noego y Potomkowie ich osiedli / wywiedliśmy też pewną á prawdziwą Genealogią rozmáitych Narodow początki y rozmnożenia ich / Perskich / Indiyskich / Armeńskich / Greckich / Włoskich / Niemieckich / Sławáńskich / Tureckich / Macedońskich / y inßych z nich idących / y im przyległych rożnych ludzkich rodzáiow etc. Ktore wywody nie tylko ku tey náßey ále ku wyrozumieniu inßych Historikow ták domowych iáko postronnych zgodzić sie bacznemu á w rozmáitym piśmie biegłemu Czytelnikowi będą mogli.

Tu záś o Litewskim sławnym Ruskim y Zmodzkim narodzie (o ktorym przed tym żaden Historik álbo Kronikarz znáczney y porządney Historiey niepisał / áni sie o to kuśił / ále áni o tym myślił / skądby były pewne y dowodne początki y rozmnożenia iego) zá pomocą Bożą / ktory sam lepiey wie / ku temu vprzeymą chęć náße Rzecz poczniemy / Tylko łáskáwego Czytelniká vpomnieć sie naprzod nam widzi / Aby nie w gołey záraz zwierzchu łußczynie orzechowey / ále przegryznąwßy ią dobrze / wśrzodku sámego iądrá / smáku ßukał / ponieważ tu nam trudniey było z wielką pracą tysiąc Historykow ná świádectwo y ná wybádánie prawdziwych wywodow przywodzić / znośić y stossowáć / á niß temu gotowey z rozmáitych Zwierzyn y rożnych pokármow y ziół / przyprawioney potráwy vżywáć. Przeto Látopißczow Ruskich y Litewskich świádectwá / o przyściu Włochow / z Palemonem Xiążęciem w ty strony ná wet zostáwiwßy / teras naprzod prostą potráwę o Cymbrach / Gepidach / Alanach / y Gotach przodkach Litewskich stárodawnych położymy.

Ptolomeus Czytelniku miły on napilnieyßy wßytkiego Swiátá Geograph / w tych kráinách / ktore dziś wielkie Xięstwo Litewskie ßeroko zámyka w sobie /

ącz przed

ácz przed tym ſzerzey zámykáło/ począwſzy od rzeki Tanais/ Dniepru/ Bohu y od czarnego morzá áż do Pruſkiego/ od Dźwiny do Narwie y Bogu ꝛc. rozmáite narody kłádzie/ ktorych dziś imion/ áni znácáni ſłycháć/ zwłaſzcżá w tych ſtronach gdzie dziś Siewierſkie/ Rezańſkie/ Czernihowſkie y inſze pod Moſkiewſkiego pánowánim Xięſtwá/ nád Tanais álbo Donem/ Wolgą y Dnieprem Rzekámi leżące/ tákże gdzie Kijow/ Wołyń/ Podole/ podláſze/ Zmodź y ſámá Litwá.

A naprzod tych obywátelow ſtárodawnych Litewſkich w kráinach przerzeczonych kłádzie/ Galindy/ Bodyny/ Sudyny/ Kariony/ Amarobity/ Stabany/ Sturny/ Sepidy/ Aſſuby/ Wybijony/ Sargaty y Ombrony w tych ſtronach gdzie dziś Lublin y Brzeſcie Litewſkie. O tym też czytay Iodocum Decium/ etc.

Plinius tákże naturalis Hiſtoriæ lib. 4. cap. 12. lib. 6. cap. 13. lib. 11. capite 7. lib. 2. cap. 16. etc. Caius Iulius Solinus Polihiſtor cap. 19. 20. et 23. Crantius Strabo/ Pomponius Mela in Scytia Europea lib. 2. cap. 1. Ty narody w Litewſkich ſtronach kłádą. Eſſedony/ Ewazy/ Cotti (ma być Gotty) Cimery y Cymbry/ Meſſemany/ Roſtoboki/ Litalany/ Choatry/ Korolany/ Gety/ Tuſagety/ Newry/ ktorych nád Dnieprem Solinus kłádzie/ Gelony/ Alany/ Agatyrſſy/ y inſzymi rozmáitymi przezwiſkámi ich názywáią/ ſkąd ſie pokázuie/ iż ty kráiny Litewſkie (iák to ieſzcze ſzerzey y dowodniey czytáiąc wyſzey obaczyſz) nie ieden narod w ſobie wychowáły/ y rozmnożyły. Dla czego też w ięzyku álbo w mowie ſwoiey poſpolitey wiele ſłow/ ták łáćińſkich iák inſzych narodow námieſzánych pełno máią. Wſzákże ty wſzyſtki wyżſzey miánowane narody/ według ſámey rzeczy/ y świádectwá tychże Hiſtorikow/ z Sarmatow od Iapheta Syna Noego y od Gomerá Iafetowego/ Tákże od Togormy Gomerowego Syná wywod máią/ z Gotow y z Cymbrow narodow ſławnych/ z ktorych też Niemcy inſzą Genealogią od Tuiſkoná álbo Aſkaná wtorego Syná Gomerowego narod wiodą/ iák ſie to iuż niżey pokázáło. Swiádectwá | Wywod narodu Niemieckiego.

Od Togormy záś trzeciego Syná Gomerowego/ wnuká Iafetowego práwnuká Noego Gotowie waleczni/ pobrátynowie Cymbryſcy y ſąſiedzi ich Iatwiezowie/ Alani/ Połowcy/ Pienicigowie. Ktorych był poczet s ſámym Togormą Xiążęciem tyśięcy 14000. iák Philo piſze. A ci záraz we trzy ſtá lat po potopie/ gdy ſie po zámieſzániu ięzykow v Babel Wieże w wietſze Narody rozmnożyły/ ciągnęli w pułnocne kráiny z Aſſiriey/ áż przyſzli w ty polá/ gdzie dziś czarne y martwe Morze/ ktore Pontum Euxinum, & paludes Meoticas Hiſtorikowie zowią. Tám w tych polách długi czás mieſzkáiąc Potomſtwo Gomerowe y Togormowe ćiáſności Morzá czarnego gdzie Palus meotica do niego wpada/ Gomerium Boſphorum/ á potym Kymerium po Grecku y Cymerium od ſwego imienia miánowáli/ ſámi też potym Cymeriami/ á zá poſtępkiem czáſow Cymbrámi litere b zá e przemieniwſzy byli rzeczeni: Potym gdy ſie tám w tych polách dla płodnego rozmnożenia zmieyśćić niemogli/ rozbiegli ſie z rożnymi wodzámi w rożne kráiny świátá/ iedni ciągnęli ná zachod y oſiedli nád Propontidem w Aziyſkim brzegu/ gdzie ſam Pontus Euxinus Morze czarne do Heleſpontu morzá Tráckiego v Conſtantinopolá/ Galaty y Calcedonu wpada/ ná ktorym ſie ia Morzu álbo Propontu/ Roku 1574. żegluiąc od Ioſepha Zydá Xiążęćiá de Nexia z Criſtophem Dzierſkiem y z Ianem Buczackim z niebeſpiecznośćią zdrowia woził. Drudzy záś oſiedli w Taurice/ gdzie dziś Prekopſcy Tatarowie y Mankop/ tákże Kapha/ y Krim Miáſtá ſławne/ drudzy do Traciey zászli/ y do Daciey/ gdzie dziś Wołoſzy/ A o tych też Cymbrach iż byli przyległi Grekom y długie woyny z nimi toczyli/ Homerus w ſwoich Iliadach/ y Apolonius in carmine Argonautico, tákże Procopius/ Iornandes y inſzy Greccy y Łáćinſcy Hiſtorikowie doſić ſzeroko piſáli.

Wywod narodow od Togormy. | Cymerius Boſphorus. | O tym czytay Chriſtianum Cilitium Cymbrum de bello Ditmarſico. | Kuſzenie Cimbrow od Ieſiora Meotis | A s tych co w Taurice byli rozmnożeni Połowcy.

Drudzy nád Tanais Rzeką álbo Donem y nád Wolgą w polach mieszkánie obráli. Drudzy nád Bohem Rzeką ktorą Ptolomeus y Solinus Hipanim zowią / y nád Dnieprem / Deszną / Sosną etc. Rzekámi szeroko sie rosrzewili. A drudzy w pierwszych polach gdzie byli wprzod osiedli / zwłaszcza stárszy / ktorym sie nie godziło powłoczyć zostáli nád czarnym Morzem y Jeziorem Meotis / á ci wszyscy Gotámi / Gepidami / Pewcinámi / álbo Piecinigami y Polowcámi / od pol y polowánia álbo Polonow woiennych potym byli názwáni / ktorzy z Ruskimi Xiążęty / iáko o tym będzie niżey / dlugo walczyli.

Drudzy dáley w pułnocne kráiny ciągnąc / osiedli w tych mieyscach gdzie dziś Wołyń / Podole y Litwá / á drudzy nád tym Morzem / ktore *Sinum Balticum* y *Venedicum* y Pruskim zowiemy szeroko sie położyli / gdzie dziś Philandowie / Swedowie / Lotwá / Zmodź / Kursowie / Prussowie stárzy / y Duńczykowie / Ktorzy wszyscy od Japhetá y Gomerá Syná iego iednostáynie narod wiodąc / iezyk álbo mowę / ktorey tylko iedney po zámieszániu Jezykow v Wieże Babel vżywáli / w rożne Jezyki dla rożności ossad y mieysc rożno / iáko dziś widzimy pomieszáli / wszákże záwżdy mężni y do woyny z przyrodzenia vdátni wszyscy byli / co ich rycerskie dzielności (acz ich więtsza część dla niedostátku Historykow y grubości Ludu zginęłá) iáwnie świádczą. Bo gdy dlugo nád tym Morzem / ktore Prussy / Duńska / Swedska / Zmodzka / Lotewską ziemię zálewa / mieszkáli / y ktorem ia też Morze swoią własną bytnością Roku przeszłego 1580. zwiedził / tráfiło sie / iż Ocean y odnogi iego / ták srogo były wylały / iż ty wszystki wyższey miánowáne Kráiny potopem nagłym morskie nawálności zálały / y Ludzi wielkość z Dobytkámi y Miásteczkámi iákie w on czás były / y z Folwárkámi pobráły / zá czym ná kilkudziesiąt mil od brzegow Morskich (gdy y Rzeki wspárwszy sie o Morze nádete wylewáć musiáły) srogą powodź wszystko byłá splundrowáłá. Przeto támtych kráiow Pomorskich narody / Duńczycy / Swedowie / Prussowie stárzy / Gepidowie / Zmodź / y Litwá / Kursowie / Lotwa álbo Lotiháłowie obawiáiąc sie tákiego drugiego Potopu / y sprzykrzywszy sobie mieszkánie w tych zimnych á niepłodnych / iákom sam doświádczył krá[i]nach nádmorskich / ruszyli sie wszyscy z żonámi y z dziećmi z oyczystych mieysc / szukáiąc wcześnieyszych ossad / á wszyscy acz rożnych iezykow dla spolney drużyny iednym przezwiskiem Cymbrámi miánowáni byli. Historykowie wszyscy liczą ich woyská być trzy stá tysięcy / krom Zon y Dzieci / skąd sie pokázuie / iż ták wielki zbor ludzi niemogł sie wyprawić z samey Duńskiey ziemice / ále ze wszystkich okolicznych Kráin pomorskich wyższey miánowánych / co y Carion przyznawa : Bo Duńskiego Krolestwá y Holsáckiego Xięstwá / przy ktorych samych dziś imię Cymbriyskie zostáło / świádomismy dobrze / gdyż nawięcey ośmnaście tysięcy Ludzi Krol Duński / z swego páństwá zebráć może do boiu. Ale w on czás Lotwá / Zmodź / Kursowie / Gepidowie przodkowie Litewscy / Jatwiezowie / Prussowie / Duńczycy etc. wszyscy sie iednostáynie Cymbrámi od Gomera przodká / y Cimeriow Bophorow skąd pierwey wyszli / zwáli. A ciągnąc w spolney drużynie Rzymskie Páństwá vporną śmiáłością y gwałtowną mocą posiádáli / y czterykroć Rzymskie Woyská wielkie ná głowę / z Hetmánámi ich pobili. Ják o tym wnetże Czytelniku miły z pewnych Historykow pewnymi dowodámi rzecz samę obaczysz. Ktorą teraz máło przerwáć muszę / chcąc tego potopu y wylania Morskiego (ktore Cymbrow y Gepidow przodkow Litewskich y Zmodzkich / z Oyczystych mieysc wygnáło) świeżą nászego wieku przygodą podeprzeć.

Przyczyná wyścia do Włoch Cymbrow / Gotow y Gepidow przodkow Litewskich.

Liczbá Cymbrow y Gepidow 300000.

O tym czytay *Christianum Cilicium Cymbru, in bello Dithmarsico.*

Roku od

Roku od narodzenia Chriſtuſa Páná 1570. názáiutrz po wßech Swiętych w nocy/ przyßłá ták ciężka á nieſłychána powodź Morſka/ ktora nagle przypadßy zálałá ziemie Pomorſkie w dolney Niemieckiey ziemi/ iáko ziemię Brabandſką/ y Jeziorną/ ktorą Sellandt Niemcy zowią/ Holandſkie y Flanderſkie Xięſtwá/ y oboię Frizyą. A ſtáło ſie to z ciężkich y długich wiátrow/ dla ktorych ácz ſą brzegi morſkie groblámi wyſokimi z dawná opátrzone/ áby zwykłe podnieſienie Morſkie po odeściu długim/ záś nagle przypadwßy przez nie nieprzelewáło/ Wßákże iż przez cáłą Jeſień wiátr ſrzedni miedzy wſchodem á południem vſtáwicznie ſrodze wiał/ przegnał wodę morſką od tych kráin ku Angliey y Hiberniey/ iż ią iáko gorę nieiáką ná ſobie dzierżał/ Potym gdy záś przeciwny wiátr powſtał/ wielkim pędem iáko z gory oná wodá wſtecz bieżáłá/ ktora ácz ſamá chybko ßłá ná doł/ iescze ią wiátr tym tężey gnał/ pędząc zá nią wodę z brzegu Anglickiego/ ſtądże ták nawáłnie przypádłá/ że przez wßytkie groble przeláwßy/ wielkim ie gwałtem wywrociłá/ á vczyniwßy ſobie weście w rowninę/ zálałá támte kráiny dolney Niemieckiey ziemie/ ták gwałtownie/ że ſie nikt nieſpodział/ ſkąd śmierć nagła ná ludzi y ná bydło przypádłá/ iż w Andorfie/ w Delphru/ w Hercogpuſu/ w Merimedzie/ w Mittelburgu/ w Grenningu/ w Roterodamie/ w Amſterdamie/ y w inych głownych y mnieyßych Miáſtach/ ták wyſoko wodá wyláłá/ że po wßytkich vlicach ná czołniech ieździć muſieli. A niektorych domow wynioſłych tylko dáchy były widziáne/ zwłaßczá tych Miaſt iáko Delphu/ Dortu/ Rotterdamu/ tych Miaſt wieże tylko z ſpicámi Kościelnymi z wody wyglądáły/ á wśi około tych Miaſt/ z ktorych nawiętßa żywność pochodziłá/ iáko nalepße máſłá y Niderlandſkie ſery/ w wodzie zátonęły/ z ludźmi y z bydłem/ bo w rowninie leżąc/ niebyło vcieczki nigdzie/ gdyż ſie wßyſtko z morzem porownáło.

Brabandia Selandia/ Holandia/ Flandria/ Friſia/ kráiny ziemie Niemieckiey zátonęły.

Andorf/ Hercogpuſum/ Merimed/ Mittelburg/ Grenningen/ Amſterdam/ Delph/ Dort/ Roterdam ⁊c. miáſtá sławne zátonęły. Roterdam oyczyzná Eraſmi Roterodami.

Ziemie Holandſkiey Miáſtá/ y Wśi nawiętße záginęły z Ludźmi y z Bydłem/ Abowiem Miáſto Rzymſki wał/ Deukiland weſpoł y z ßeścią wśi zátonęli/ Powiát wßyſtek Tolſki/ iáko Miáſto Sarponnes/ Swiętego Marciná ſtaw/ Miáſto z ßeścią wśi/ Tegoſen z ſiedmianaście wśi/ Benflet/ Hillernes z ośmią wśi/ Sromſlag/ Eſems/ Gentones ze cztermi wśiámi/ Puler z Amerem/ y cztery wśi do gruntu zátonęły/ w Grenningu Mieście Friſlanſkim/ Hetman Hiſpáński Duca de Alba záłożył był twierdzą mocną/ chcąc tám Zamek obronny mieć/ Ale ták oni co tám ſtraż dzierżeli/ iáko y ci co budowáli/ wßyſcy ſie z budowánim ták zápádli/ iż nieznáć gdzie ſie co podziáło/ ále wßędy wkoło ták ludzie/ iáko y bydło potonęło.

Przetom tedy tę przygodę dla dowodu przytoczył/ iż ſie to ták było tráfiło y przodkom Litewſkim/ Zmodzkim/ Pruſkim y Gotſkim/ że muſieli dáley wędrowáć dla powodzi morzá/ przy ktorym mießkáli/ ták w on czás wolno było/ Boby pewnie támci obywátele rádzi Oyczyznę przemienili/ ále iuß dziś wßędy dobrze oſiedziono/ á w on czás gdzie kto chciał tám ſie przenośił/ A narod mocnieyßy/ ſłábßy wybijał.

Y ſtámtych kráin wiele Holandrow tegoż Roku 1570. do Polſki przyßło/ y Niderlandow ktorzy zá dozwolenim Krolá Augustá w Lubeiſkiey ziemi y indzie oſiedli/ iákom ſam widział.

A Titus Liuius Hiſtoryk ſławny Rzymſki/ y Lucius Julius Florus/ z niego opiſuiąc dzieie/ y ſpráwy poſtępkow Rzymſkich/ o woynie Niemieckiey/ Cymbryſkiey/ álbo Gotſkiey (s ktorych Litwá z dawná prawdziwie idzie) ták mowi w kſięgach trzecich w rozdziele trzecim/ Cymbrowie narod pułnocny/ á z nimi Niemcy/ y Tigurini od oſtátnich mieyſc Francuſkich zbiegwßy/ gdy ich ziemię Ocean potopił/ nowych oſſad po wßyſtkim Swiecie ßukáli/ á będąc wygnáni z Franciey/ y z Hiſpaniey/ gdy do Włoch przyciągnęli/ poſłáli poſłow do obozow Sylanowych/ ktory był Hetmánem Rzymſkim/ proßąc áby lud Ricerſki Rzymſki dał im cokolwiek ziemie/ iákoby za żołd/ ták iżby ręku y mocy ich według woli ſwey vżywał. Ale co im (powieda) zá ziemię miał dáć lud Rzymſki/

A tu oſobno mięnute Cymbrow/ á oſobno Niemcow.

Vt Martius Populus R.

> Droga tám Włoską.

gdyżby sie s práwámi rolnymi musieli sámi wádzić: Odegnáni tedy czego prosbą niemogli otrzymáć / bronią vmyślili dochodzić / Ale áni pirwszego gwałtu Bárbárskiego Silanus / áni wtorego Manilius / áni trzeciego Cæpio wytrzymáć mogli / wszyscy trzey Hetmanowie z woyski rospłoszeni / y z obozow złupieni są / źleby było / powiáda / gdyby sie był Marius onego wieku nietráfił. Ale sie y ten ácz szczęśliwy Hetman nieśmiał z nimi záras potkáć / czekáiąc z Rzymskim woyskiem w obozie / áżby sie przes długi czás oną popędliwość y gwałtowność okrutnego narodu Cymbriyskiego vśmierzyłá.

> *Actum esset nisi Marius illi seculo contigisset,* verba Flori.
>
> A właśnie táko y Fabius contra Pænos ták Marius contra Cimbros cunctando restituit rem, ktorego też fortelu Moskiewski chciał záżyć z námi / Roku 1580.

Stadiusowo / Plutarchowo / Deciusowo świádectwo / z inszych Historikow przydánim ná potrzebnych mieyscach / O Cymbrach / miedzy ktorymi też Gepidowie Litewscy przodkowie byli.

Rozdział wtory.

IOannes Stadius in Commentario ad supplendam historiam Flori concinnato, ták pisze o Cymbrach krotką rzeczą / Cymbrowie y Niemcy z Cymbriyskiey Morzem otoczoney Wyspy / ktorą Cymbricam Chersonesum łacinnicy zową / gdzie dziś Krolestwo Duńskie / y Xiestwo Ditmárskie / Holsáckie etc. Roku od záłożenia Rzymu 640. Secundum Tacitum de moribus Germanorum scribentem, á przed zbáwiennym národzenim Páná Christusowym 100. lat / zebrawszy sie z Sąsiády swoimi / iák tenże Tacitus y Strabo / tákże Kroniki Duńskie / y Swedskie świádczą (z Swedámi / z Gotámi / z Gepidy gdzie dziś Zmodź / Litwá y Lotwá / z Vlmigawy / gdzie dziś Prussowie / Połowcy gdzie dziś Podole / y z Wołyńczámi / z Stábany / z Amarobity / z Ombrony / z Jatwiezy / ktorzy ná ten czás według Ptolomeusá y Josta Deciussá w tych mieyscach gdzie dziś Brzeście Litewskie / Lublin / y Podláșe mieszkáli) ciągneli do Illiriku / gdzie dziś Ziemie Słáwáńskie / dla niewczásow zimną nieurodzáiu / y potopu Morskiego. Tám w Illiriku pod Miástem Nortbeią / Curiusá Carboná Ráyce Rzymskiego / ktory ná ten czás ono Páństwo álbo Prouincią trzymał / z woyskiem porázili / y pogromili / stámtąd do Fránciey / álbo Gálliey (ktora iesżcze ná ten czás Rzymskiey mocy nie służyłá) y do Hispániey zbroyną sie reką po onym zwycięstwie obrocili / A gdy ich Fráncuzowie / y Hispani Celtiberowie z Ziem swych wygnáli / do Włoch ciągneli / tám potym gdy mieyscá ku osádzie nie mogli v Rzymian vprosić / Juniusá Syllaná Hetmáná Rzymskiego z woyskiem porázili. A gdy trzeci raz Rzymiánie przećiw im do Fránciey Márká Scaurusá postáli / skoro sie woyská stoczyły / pobili Włochow y Fráncuzow Cymbrowie y Gepidowie. Czwarty Hetman Rzymski Cássius Longinus ná nich sie oburzył / ktorego też Tiguryni / narod Niemiecki / Towárzysze Cymbrow mężnych / ná gránicy Allobrogow / ktorą Ziemię dziś Sáwoyskim Xięstwem zową / miedzy Włochy á Fráncią / porázili / y sámego Hetmana Cássiusá Longiná y Towárzyszá iego Luciussá Pizoná zábili / y woyská Rzymskie ná głowę pogromili.

> Cimbrica chersonesus.
>
> O tym też czytay Jostá Decium in Antiquit. Polon.
>
> Przodkowie Litewscy / Swedscy / y Duńscy naprzod do Illiriku z pułnocy ná południe y ná zachod sie puścili.
>
> Carboná porázili. Do Fránciey y do Hispániey z Illiriku.
>
> Do Włoch sie záś prowádzą Juniusá porázili.
>
> Scaurusá y Fráncusow zbili.
>
> *Allobroges cis Rodani ripā quæ hodie est pars ducatus Sabaudiæ & Delphinatus.*

Wypráwili iesżcze Rzymiánie piąty ras Hetmánow trzech Rzymskich do Fránciey przećiw Cymbrom / Quintusá Cepioná / Caiussá Maniliussá / y Márcá Aureliussá /

> Hetmanow trzey Rzymskich ná Cimbri y Gepidy.

Aureliussa/ á iż wßyscy trzey rządzić chcieli woyskiem / gdy Cepio sobie pierwße mieysce iáko od Senatu zleczone przywłaßczał/ powádzili sie w Franciey dla tego y ziemię Francuską/ tákże woyská káżdy swoie osobno ná troię rozdzielili/ co słyßąc Cymbrowie y Gepidowie Litewscy / złączyli sie z Niemcámi / z Tigurinyy z Ambrany/álbo Ombrony/ ktorych Ludouicus Decius / fol 35. o Familiey Jagełowey pißąc / kłádzie być stey krainy / gdzie dziś Lublin y Brzeście Litewskie/ mowiąc / *statim post Ombrones, id est, Lublinensem Palatinatum &c.* Záraz tedy vderzyli ná niezgodne Hetmány Rzymskie Cymbrowie / y Gepidowie / ktorych wielką porażką pogromili / y zwyciężyli / ták srogo iż ośmdziesiąt tysięcy Rycerstwá Rzymskiego ná plácu poległo / á Woźnic samych y Kuchárzow czterdzieśći tysięcy pobili/ y dwá obozy Rzymskie Cymbrowie/ Prussowie/ Duńczycy / Swedowie / Niemcy / Ombrones / Podlaßánie / y Gepide przodkowie Litewscy wzięli / Hetmáná też Marca Aureliussa poimáli / y dwu Synow Burmistrzowskich zábili. Dla tego pospolstwo Rzymskie/ ktore dawno ná Cepioná waśń miáło/ zá tym iego nowym nießczęśćim osądziło go / y winnym być skazáli/ tey srogiey á nigdy Rzymowi niesłychániey porażki / iż sie/ nieiáko Hetmanowi należy / źle / á nieprzystoynie spráwował. Tákże był do ciemnice wsádzon / gdzie y w więzieniu vmárł. Trup iego ná pole Gemonyskie gdzie złoczyńcow wießano y zábiiano / od Kátá był nági wywleczon / y dobrá iego ná pospolitą rzecz wzięte.

Niezgodá á wiele Hetmánow wiecznim woysku iák rzecz ßkodliwá.

Tymże xtałtē Turcy Chrześciáńskie woyská raz porázili.

Bo ácz ná ten czás ießcze Lubliná y Brześcia nie było/áni o nich słychał Ptolomeus/ále ieydnák ty mieyscá mieni być z ktorych Ombrones wyßli.

Ad scalas Gemonias.

Przyczynę tego srogiego poráženia Rzymskich woisk z Cepionem / Trogus Prompeius y Justinus lib. 32. świetokraydztwo być kłádą / iż był Cepio przedtym złotá z Jeziora Tolossánskiego wyiął/sto y dziesięć tysięcy funtow / á srebrá po pięćkroć dziesięć set tysięcy pondow: ktore skárby vtopili byli z dawná w tym Jezierze Tectosagi Sławacy zá porádą Bogow swoich / bo ich byli zebráli z woyny y z łupow/ o czym czytay v Justinussá.

A Cymbrowie y Gepide przodkowie Litewscy po tym sławnym zwycięstwie ciągneli przez Francią wtory ras do Hispaniey / zkąd gdy ich Celtiberowie wygnáli / ná zad sie do Franciey wrocili / á tám sie z Teutonámi narodem Niemieckim y z Ambronámi/ktorzy byli(iesli Deciusowi wierzymy) z Podláßá złączyli/ á vrádzili y postánowili miedzy sobą/áby Alpes gory wysokie przebywßy Rzymu dobyli/ y wßystkę Włoską ziemię zá ták ßczęśliwym powodzenim opánowáli. Ták tedy z trzemi woyskámi rozno do Włoch przez gory Alpes / ktore są obroną Włochow/ciągneli/po onym sławnym zwycięstwie nád Rzymiány we dwu lat. Co vsłyßawßy Marius Hetman Rzymski/ dziwną prętkością z woyskiem im zábieżał/á naprzod z Niemcámi pod samymi początkámi gor w polu/ ktore zową *Aquas Sextias*, iák Florus piße/bitwę zwiodł tym postępkiem/ iż gdy Niemieckie woysko rzekę y inße wody záśiádło / Rzymskie vphy nárzekáły dla niedostátku wody ná Mariusá Hetmáná/ ktorym Marius odpowiedział / wßákeście mężowie/ono wodę macie v swych nieprzyiaciol/idźcie á weźmicie iey sobie/záras tedy z chęcią wielką z krzykiem/ y z zápalczywością Włoßy do Niemcow/ á Niemcy Teutonowie do Włochow skoczyli/ y ták sie potkáli / iż gdy Włoßy Niemcow przemogli/po zwycięstwie wodę z Rzeki ná poły ze krwią zmießáną pić musieli/ á więcey krwie niż wody wypili. 150000. tysięcy Cymbrow y Gepidow ná plácu poległo pierwßego y wtorego dniá według Welleiusá. A Orosius świádczy/ iż ich 200000. tysięcy zábito / á 80000. poimano / ledwe 3000. vbiegło. Tewtobochus ich Krol / ktory ták był chybki / iż czterech/ á czásem ßeśći koni zwykł był razem z koniá ná koń przeskákiwáć / w ten czás ná iednego gdy vciekał niedospiał wskoczyć/ bo w pierwßym skoku poimány / á iż był wysokiey vrody/ y strzelistego wzrostu/ zá osobliwy dziw był mian / bo gdy go wiedziono miedzy inßymi znákami zwycięstwá / w poyśrzodku nád wßytkimi wyniosłego widáć było.

Wtory raz náßy wedrują z zwycięstwem przez Francią do Hispaniey

Do Włoch ciągną z nowu Cymbrowie y Gepidowie.

Bitwá z Niemcy ad Aquas Sextias.

Viri inquit estis en illic aquas habetis.

Eaq; cædes hostiũ fuit, vt victor Romanus de cruẽto flumine non plus aquæ biberit quã sanguinis Barbarorum. Florus.

Liczbá Niemcow porážonych.

Tewtobochussá Krolá chybkość.

Cymbrowie z Gepidámi do Włoch ciągną.

Gepidowie y Cymbrowie nád nádzieię Włochow zimie Alpes przebyli.

Alpes gory wielkimy śniegámi srogie.

Alpes w Bulgáriey / ktore Bałchanámi zowią Turcy / á Mosk[w]á zie mnoi poiąs.

Sniegi z gor brylámi y kupámi lecące.

Helwetowie w gorach śniegiem woysko Francuſkie zbili.

Cymbrowie z Gepidámi / y Ambronowie náßyńcy / ktorzy ciągnęli z oſobnym woyſkiem do Włoch / vſłyßawßy o porażeniu towárzyßow ſwych Niemcow / ktorych w on czás Włoßy Tewtonámi zwáli / á dziś Tudeſkámi / námniey nieroſpaczáiąc w ſwoiey mocy / y zwycięſtwie / puścili ſie wielką mocą proſto ku Norikowi / á potym ſie przez gory y ſkáły wyſokie / nád nádzieię Włochow / przepráwili / á iż byłá Zimá w ten czás / dziwuie ſie temu bárdzo Florus Hiſtorik Rzymſki mowiąc / ći iuß (to ieſt Cymbrowie) ktoby powiádá temu wierzył / zimie przez Alpes Gory / ktore od śniegow wyżßey ſie podnoſzą / od wierzchu gor Tridentſkich do Włoch z wielkim gwałtem burząc y paląc wciągnęli byli. Dziwowáli ſie Włoßy / zniewieściełi / iß Cymbrowie ważyli w zimne niewczáſy do nich przes wynioſłe ſkáły ciągnąć / bo ty gory ktorychem ſam doznał / wielkimi nád miárę śniegámi záwżdy opływáią / myſmy ich w Bulgáriey Roku 1575. z wielką trudnością y niebeſpiecznością iádąc z Turek przebyli / ták iß nam Konie co milá zdycháły / á ſamiſmy piechotą wßyſcy ile nas było / niebrákuiąc oſobámi / czáſem po pás brnąć w śniegu muſieli / drugi czáſem wpadł po ßyię / ážeſmy go muſieli wywłoczyć. A gdy z wierzchu z śnieżyſtey ſkáły ſtoczyłá ſie brełká śniegu iáko pięść / niż ná doł doleciáłá / byłá iák nawiękßy dom / bo ták ná ſię tocząc ſię śnieg brálá / właſnie iáko owo v nas dzieći bryłę śniegu waláią / á gdy lecząc z gory ony bryły chroſty y drzewá łamią / czáſem poſpolicie ludzi zábijáią. Jáko y Helwetowie álbo Szweicerowie / z ſtrony Ceſarzá Carolußá piątego / ras ták byli wielkie Woyſko Królá Francuſkiego w Gorach Włoſkich pobili / śnieg tylko z wierzchu ſkał ná nich / gdy iuß w śrzodek weßli / zwáláiąc / y ták ich śnieżną bronią do gruntu poráźili / nas ták Pan Bog ſam zdrowych krom koni wcále przenioſł. A to ſie nam ießcze tráfiło tydzień przed Wielkánocą / kiedy iuß tám Láto bywa / y v nas cieplęy / Ale zimá y śniegi w gorách ſamych okrutne były / coß kiedy zimie. A tey wędrowki mieliſmy dzieśięć dni z Traciey / przes Bulgarſkie Bałchany do Dunáiá Multáńſkiego / ktory tám ná milę wßerz płynie / pod Vruściukiem Miáſtem y Dziurdziowem. A tom dla tego przytoczył iß experientia wiele człowieká vczy / *non tamen pœnitebit aliquando meminiſſe malorum*, złą przygodę z ktorey ſie da Bog wywichłáć ſerce żáłośnie wſpomniawßy przymußą dla przykłádu drugim wyráźić / ále ku rzeczy przedśięwziętey pioro obrocę.

Cymbrowie znáć byli z náßych ſtron.

Rzymiánie chcieli przeſcia gor Cimbrom zábronić.

Catulus Ateſin oſſádził.

Mari⁹ przez Padum ſię przepráwił.

Smiáłość Barbarſka Cymbrow.

Et ſi ſtatim infeſto agmine vrbē petiſſent, grande diſcrimen eſſet,

Gránice Weneckie przy Lombardiey.

Ták tedy znáć iż Cymbrowie / Gepidowie / y Ombronowie / byli z náßych zimnych pułnocnych kráin / ktorzy to zimie przez Alpes cierpliwie nieſpodziani gośćie do Włoch brnęli. Co vſłyßawßy Rzymiánie zaras Quintuſá Catulußá towárzyßá Mariuſowego z woyſkiem poſłáli / áby Cymbrom prześcia gor zábronił / Ale ſkoro wyrozumiał iß trudno było ták wielkiemu gwałtowi nieprzyiacielſkiemu odeprzeć / od Alpow ná rowne polá z woyſkiem vſtąpił / á obá brzegi Ateſis Rzeki pod Weroną obronnie oſadził / moſt ku temu przez Rzekę vczyniwßy / áby iego Zołnierze ieſliby ich nieprzyiaciel nágrzewał / s przećiwnego brzegu beſpiecznie mogli do niego prześć. Ale nawáłność y moc Cymbrow y Gepidow Catuluſá z woyſkiem Rzymſkim od Ateſin Rzeki odbili / iß muſiał z Rzymiány vciekáć. Aż ſam Marius nátychmiaſt z Rzymu ſie przećiwko nim wypráwił / á przebywßy Padum Rzekę / woyſko ſwoie z Catuluſowym złączył. Cymbrowie też przez Ateſin Rzekę śmiáłością barbarſką brnęli / bez łodzi / y bez moſtow / á gdy ſie w wodzie byſtrey áni tarczámi / áni rękomá oprzeć mogli / podciąwßy wielki lás gáć vczynili / á ták ſie przećiw Włochom z krzykiem y z hukiem ſtráßnym Cymbrowie / Cymbrowie / wzáſliwym y krzykliwie ogromnym głoſem ſami powtarzáiąc przepráwili. A iáko Florus piße / by byli ták záraz ogromnym ſturmem do Rzymu ciągnęli / w wielkimby á w wątpliwym ſtráchu rzecz byłá. Ale w Weneckiey kráinie / ktorą Stadius zowie *partem Galliæ Togatæ*, z zachodu Ateſis / ze wſchodu Adriatickim Morzem / z południá Paduſem / z pułnocy

z pułnocy Natizonem Rzekámi otoczoney / położyli ſie Cymbrowie obozem / A tá Ziemiá ieſt nád inße Włoſkie Kráiny vrodzáiem/ wczeſnoſcia ziemie/ y pogodá Niebá naroſkoßnieyßa/ w ktorey náßy zlenieli/ á Marius im vmyślnie bitwe zwłoczył/ áż ſie vżywánim chlebá y mięſa wárzonego/ tákże ſłodkiego winá w roſkoßney Ziemi vcießyli / y roſpieſcili / gdyż poſpolicie Żołnierzom roſkoßy wádza/ bo w nich nalepßy Rycerze zniewieſcieią.

Fortel ná bárdzo ſmiáłego y gotowego nieprzyiacielá zwłoczenie po łácinie cunctatio.

A potym náßy mili nieopátrzni Cymbrowie y Gepidowie mnimáiąc iß ſie ich Marius boi/ y tußąc iákoby iuß Włoſką Ziemię opánowáli / poſłáli do niego kilo rázow/ áby ſie z nimi potykał / á dzień bitwy náznáczył. A złożył im názáiutrz drugiego dniá czás y mieyſce potkánia / iáko Florus piße/ ná ßerokim á rownym polu/ ktore *Claudium* zową/ á Plutarchus trzeci dzień od żądánia bitwy *in Mario de uitis Illustrium uirorum* być piße/*tertio nonas Sextiles, in campo Vercelensi.*

Gepidowie y Cymbrowie ná woynę wołáią.

A gdy ſie ták obie ſtronie z wielkim grzmotem / y krzykiem ochotnie potkáły / Marius fortelow chytrych vżywáiąc poráził Cymbrow / iż ich ná plácu 104000. tyſięcy poległo/ á 40000. tyſiąc poimano. Włochow też trzecia część tey liczby vbitych zoſtáło/ ktora bitwá ſroga przez cáły dzień trwáłá.

Cymbrowie poráżeni.

A to zwycięſtwo ktore Florus Bogom przyczyta ſławne/ y wßytkiey Monarchiey Rzymſkiey nawdzięcznieyße y naświętße (gdyż wßyſcy przed Cymbrámi drżeli) Marius otrzymał / nie mocą ále chytrym fortelem z zwłoczenia y z ßykowánia woyſká ſwego/ ktory fortel do dzielnoſci iák prawy Hetman przidał/ náſláduiąc w tym Hannibala/ kiedy ono był Rzymian ſrogo *ad Cannas* poráził.

Per ipsos si credere fas est Deos.

Marius fortelem Cymbrow poráził.

A ták poſtępował / naprzod czekał áż ſie w roſkoßach Cymbrowie iákom pierwey nápiſał/ rozlezeli/ y zlenieli/ potym dzień potkánia obrał mgliſty/ áby ná nieprzyiaciela mogł snádnie bez wieſci vderzyć/ k temu wietrzny/ áby im piaſek od wiátru y koni wzrußony w twarz y w oczy kurzył / ſobie powietrze przyſtęp obrawßy/ też vphy ſwoie ßykował przeciw wſchodu Słońcá / iż gdy mgłá ku południowi vpádłá/ a Słońce ſie iáſnie roſwieciło/ záraz od łſnienia zbroy/ y przyłbic Rzymſkich zdáło ſie Cymbrom/ iákoby ſie Niebo zápaliło / á dla odbijánia błyſkánia/ y promieniow od zbroy y Słonecznego blaſku pátrzyć ná Włochow nie mogli/ gdy ſie im trzey z iednego widzieli / A tu ſie káżdy ſprawcá ludu Ryceſkiego/ y Rotmiſtrz náuczyć może z Hiſtoriey ßykowánia woyſká / czego dáley czytáiąc więcey ſie domáca. A gdy iuß tak poráził y roſpłoßył Cymbrow y Gepidow Marius / niemnieyßą miał woynę z żonámi ich/ iáko z onymi ſamymi/ Bo gdy ſie wozámi y koláſami zewßąd mocno obwárowáły/ ná wierzchu onego obozu ſtoiąc/ iáko z Baßt álbo Zamku iákiego mężnie ſie broniły/ ſpiſſami/ włoczniámi/ y rozmáitymi pociſkámi Włochow ſturmuiących bijąc/ á potym ſmierć ich zacnieyßa ießcze byłá niż bitwá / Bo gdy ich Włoßy niemogli dobyć/ rokowáły z Mariuſem ſamy Cymberki y Gepidanki/ s ktorych Litewki idą/ przez poſły podawßy mu Condicie / áby ie przy ſwych wolnoſciach zoſtáwił/ (pátrz iák niewiáſty grube wolnoſci naprzod przeſtrzegáły) Potym áby Mnißkámi być mogły według zakonu Kápłáńſtwá Pogáńſkiego Rzymſkiego/ Bogiey Weſty gdyż im mężow pobito/ á gdy tego niemogły vprośić / w onym obozie/ podawiwßy naprzod y pobiwßy wßytki dziatki ſwoie / áby w niewolą Włoſką żywo nie przyßły/ ſamy ſie potym mężnie z Włochy do vpadu ſiekły / drugie poobrzynawßy wárkocze álbo włoſy ſwoie / kręciły powrozy/ á ſamy ſie ná drzewách/ y od wierzchow wozow / y ná dyßlach powieśiły / á drugie mężnie Włochow bijąc á niechcąc ſie dáć poimáć/ w polu do gárdłá ſie zbić dáły.

Postępek ßykowánia woyſká Mariuſzowego.

Nec minor cum vxoribus eorum pugna, quam cum ipsis fuit.

Niewiáſty Cymbriyſkie mężnie ſie broniá z obozu.

Cimberki rokuia z Mariuſſem podawßy mu condicie.

Okrutna ſtátecżność Cymberek y przeważne meſtwo.

Tey dzielnoſci podobną nayдzieß Litawow ich potomkow ná zamku Pullenie w Żmodzi/ gdy ich Niemcy dobywáli / zá Olgierdá/ iß tákże náſláduiąc ſtárych mátek ſwych/ żony ſwe y dziatki popalili/ á ſami ſie do gruntu zbili / áby żywo w ręce Krzyżakom hárdym nieprzyßli/ O czym *Cromerus fol. 201. lib. 12. Miecho. fol. 234. lib. 4 cap. 22.* doczytaß ſie/ ále ießcze dáleko ſtąd do oną/ wracam ſie grzeczy.

Beleus

Beleus Krol Cymbryiski.

Ploty s kośćı.

Beleus Krol Cymbriyski mężnie przebijáiąc vphy Włoskie ná plácu zábity został. Ná onym poboysczu potym s trupich kośći ják Kroniki Włoskie/ y Szwedskie dowodzą/ Masillenszowie Włoszy/ płoty koło Winnic czynili/ á ziemiá krwie y tłustośći nápełniona/ nád zwyczay płodna sie stáłá: dobry to był nawoz.

O Gotach/ Getach y Gepidach przodkach Litewskich/ y Sławáńskich/ Rozdział trzeći.

Jak tedy masz Czytelniku miły o powodzeniu/ dzielnośćiach/ y srogim ná ostátek pogromieniu mężnych Cymbrow y Gepidow/ A iż w ich towárzystwie y z ich narodu Litwe/ Zmodzi/ y Lotwe być kłáde/ tedy te rzecz ná pewnym fundamencie prawdą Historiey vgruntowáną/ zákłádam/ ják omći to iuż wyżey dostátecznie podał/ w wywodzie tych Cymbrow y Gotow/ od Gomera Jafetowicá y Togormy Syná iego/ ktorych też narody Ezechiel Prorok S. w tych stronach pułnocnych/ gdzie dziś Zmodź/ Lotwá/ Prussowie stárzy y Litwá/ iásnie opissuie/ gdy mowi: w Rozdziele. 38. *Gomer & Togorma latera Aquilonis.*

Ezechiel. 38.

A ták dzielności Cymbrow sami Niemcy sobie przywłaszczyć niemogą/ poniewaź y Liuius y Florus gdziekolwiek mowią o Cymbrach rożno Niemcow miánuią: Co naydzieś v Florussa lib. 3. cap. 3. gdzie mowi / *Cimbri, Teutoni atq; Tigurini, & Ombrones uel Ambrones.* A tu Cymbrow ná cele położonych masz rozumieć Szwedskie/ Duńskie/ Lotewskie/ y stárych Prussow narody stárożytne/ tákże Gepidy przodki Litewskie y Zmodzkie/ ktorzy w ostátnich kątách y brzegach Oceanu Baltickiego/ ktory dziś Niemieckim Morzem zowiemy/ mieszkáli/ iáko Florus mowi/ y iáko ich Ptolomeus y Jul: Cesar in Comentarijs opissuie/ A ná te wypráwe do Illiriku/ y do Włoch złączyli sie byli z Niemcámi/ álbo Teutonámi iáko z sąsiády y z Ambronámi/ ktorych Ptolomeus y Decius w tych polach gdzie dziś Podlásze etc. z dawná kłádą. A o Gepidach przodkoch Litewskich/ iż byli záwżdy w sąsiedztwie y w towárzystwie ták woiennym / iáko domowym z Cymbrámi/ y z Getámi/ O tym wszedzie naydzieś iáśnieysze nád Słonce świádectwá y dowody / przeto cokolwiek Cymbrowie y Gotowie sławnego czynili/ to też słusznie ma być przypissano y Towárzyszom ich Gepidom.

O tym też czytay Volaterranum/ lib. 2. geogr.

A po tey porażce ácz niemáła część Cymbrow/ Ombronow/ y Teutonow álbo Niemcow zostáłá/ wszákże sie iuż pokrzepić nie mogli/ vtráćiwszy ták wielka moc/ przeto iedni poddawszy sie Rzymiánom/ ná gránicach Włoskich zostáli/ Drudzy w Niemieckich kráinach/ y w Franciey ośiedli/ á drudzy ktorym było trudno o ossady/ názad sie do tych kráin pułnocnych/ z ktorych byli pierwey wyszli/ wroćili/ iáko do Daniey/ do Prus/ do Zmodzi y do Litwy/ á drudzy do Jeziorá Meotim/ y do Rzeki Tanais/ iáko Florus pisze. A iż we Włoszech/ w Franciey/ y w inszych dálekich kráinach walcząc długo sie włoczyli/ z towárzystwem rożnych narodow/ tedy też stąd zá spolnością y zwyczáiem rozmáitych iezykow mowe swoie zmienili/ bo Szwedowie y Duńczycy własni ináczey mowią niż Niemcy/ Kurlandowie tákże/ Prussow stárych ostátki/ Lotwá/ Litwá y Zmodź rożnych iezykow rożne y rozmáite słowá w mowie swoiey iáko słyszymy máią.

Wszákże

Wszakże Cymbrowie/ Gotowie / Gepidowie/ Litwa/ Zmodz/ Lotwa/ Swedowie/ Duńczycy/ iedne· sa narodu od Gomerá/ y Togormy/ ácz iezykiem y obyczáiami nieco ieden od drugiego rozny. Jáko też widzimy/ Wrony/ Gáwrony/ kruki/ kawki/ Kraski/ Sroki/ ktorych też iest ieden/ ácz nieco rozny pierzem y głossami/ rodzay/ wszakże iednego wroniego wszyscy przyrodzenia / á gdzie Gáwroni leca/ tám sie też Káwki/ Krucy/ Wrony miedzy nich mieszáia. Tákże gdy sie Cymbrowie y Gotowie do Włoch wypráwowáli/ ciagneli z nimi y Gepidowie / Litwá/ Lotwá/ Kursowie/ iáko iednego rodu y ziem̄ ludzie / á Russacy záś y Sławacy iáko Sasiedzi etc.

Niechay iuż tedy o tym bedzie dosyć Czytelniku miły / A teras záśie o Gotach samych niemniey rycerska dzielnościa sławnych narodach/ rzecz przedtym poczeta vmyśliłem ći skutecznie á dowodnie wywieść.

Położyłem tedy naprzod w wywodzie Synow Noego y ich potomstwá/ Gotow przodkow Litewskich poczatki od Togormy Syná Gomerowego á wnuká Noego/ ktorych dzielne y zacne spráwy Niemcy / Duńczycy y Swedowie (iáko y Wandalitow/ y Cymbrow) sami sobie przypisuia / w ktorym prożnym mniemániu bárdzo sie przeciw wszystkim postronnym/ náostátek y przeciw swoim własnym Niemieckim Historikom myla.

Bo opuściwszy dla krotkości sławnych y dawnych Historykow Greckich/ Procopium Cesariensem/ ktory o woynie Gotskiey w Księgach pierwszych/ wtorych/ y trzecich/ etc. pisał/ tákże *Agatiam Græcum & Iornandem de rebus Gæticis, Blondum Decadis I. lib. 8. de inclinatione Romanæ Monarchiæ, & eundem lib. I. Decad. I.* y *Cornelium Tacitum*, o położeniu Ziem̄ y obyczáiach Niemieckich etc. *Diuum Gregorium Papam, Raphaelem Volateranum lib. 2.* y inszych wiele stárodawnych á wielce záwołánych Historykow/ Tedy świeżymi ichże Niemieckimi Historykámi/ to ich mniemanie być prożne okażemy. Naprzod *Tilemannus Stella Signensis* Niemiecki Teolog opisuiac *origines gentium in genealogia Christi*, ták pisze o Gotach / zowac ich Getámi: *Gætas autem Gotos esse nihil dubium est, quos etsi multi in insulis maris Baltici tanquam* αὐτόχτονας *natos esse fingunt, tamen cum initia generis humani in oriente fuerint, ut Moises testatur, consentaneum est, completum esse occidentem & septentrionem, paulatim progressis, ex oriente posteris Nohæ &c. &c.* A Geti (powiáda) to iest Prussy stáre/ Litwe / Zmodz y Lotwe / być Gotámi / nie iest namniey rzecz watpliwa / ktorych áczkolwiek wiele Historikow ná Wyspach Morzá Baltickiego / to iest Duńskiego/ Swedskiego/ y Gotlandskiego / przed wieki być národzonych zmyśláia / to nie iest ku rzeczy / poniewaz poczatki narodu ludzkiego ná wschod Słońcá sie naprzod po potopie rozmnożyły/ iáko o tym Moizesz świádczy: słuszny iest tedy dowod / iż zachodnie y pułnocne Kráiny po lekku á znienadzká były dopiero narodámi ludzkimi nápełnione/ kiedy potomstwo Noego ze wschodu Słońcá / to iest od Babel Wieże ku zachodowi y pułnocy postepowáło. To tu masz świádectwo pierwszego nieládá Historiká y Teologá Niemieckiego / ktory Gotow nie z Niemcow/ áni z Swedow / ále z Getow (ktorych Ouidius / Plinius / Ptolomeus / y inszy w Litewskich / w Zmodzkich / w Moskiewskich / Prekopskich/ Podolskich / Wołyńskich y Wołoskich kráinach opissuia) narod być rozmnożony iáwnie świádczy / á iż nie Getowie z nich / ále oni z Getow / y z Gepidow poszli / y Duńskie / tákże Swedskie Wyspy w Skandauicy znienaczká osiedli.

Agatias lib. I. & 2. Procopius Cæsarien. lib. I. 2. & 3. de bello Gotico, Iornandes de rebus Gæticis, Blondus decad. I. lib. 8. & lib. I. Dec. I. Cornel. Tacitus, Diuus Gregorius &c.

Gotow z Sławieńskich kráin wywodzą.

Dáley záś pisze: *Et facilius in arctoo latere processerunt gentes, quia ibi non impediuntur itinera mari, ut in littore maris mediteranei,* y snádniey sie powiáda rozszerzyły y rościagneły narody ludzkie w pułnocnych kráinach/ gdzie dziś Litwá y Ruś / bo tám drogi nie bywáia przeszkodzone Morzem/ iáko sie trafia nad brzegámi Morzá miedzyziemskiego.

Procopius Cæſarienſis.

Procopius też Grecki Hiſtoryk Gotow tákże Getámi zowie *lib. 1. & 2. belli Gotici.* Tenże też Procopius Gotow Wiſſigotow/ Wandalitow/ y Alanow iednym imieniem wßyſtkich Sarmatami zowie/ y ieden ich był narod/ tylko iß powiáda byli trochę rożni Xiążąt y wodzow ſwoich rozdzielenim/ A iß Hiſtorią piſał zá czáſow onych dawnych/ gdy Gotowie płużyli/ tedy też ich oſoby iáko ſam widział ták opiſſuie/ iß ſą białego ciáłá/ włoſy płowe/ oczy wielkie máią/ iákie dziś wßyſtki narody Ruſkie y Sławáńſkie widzimy. Tenże Procopius w kſiegach 5. piße/ iß ci Gotowie wyßli s tych mieyſc gdzie dziś Moſkwá od Donu álbo Tanais Rzeki/ A tę przyczynę kłádzie/ iß ſie (powiáda) tráfiło niektorym młodzieńcom zágonić zá Jeleniem przez Rzekę Don/ álbo Tanais/ á gdy dáley ku zachodowi báwiąc ſie łowámi záßli/ wrocili ſie ná zad do ſwoich/ y powiedzieli im/ iż widzieli bárdzo dobre y okfite polá/ y role ná zachod/ Oni tedy vfáiąc w mocy y broni ſwoiey/ przyßli z woyſkiem áż do Dunáiá wßedzie zwycieſtwo otrzymawáiąc. A potym z Rzymſkimi Ceſarzámi przymierze wzięli/ do Włoch záś przyciągnęli/ á ná oſtátek áż do Hiſpaniey przebyli/ to ták Procopius.

Jákiey vrody byli Gotowie

Proco. lib. 5.

Proco. ad Iſtrum uſq; uincendo peruenerunt.

Spartianus in vitis Cæſarum.

Spartianus też w opiſaniu żywotow Ceſarſkich Getami Gotow zowie/ ktorych 300000. Claudius wtory Ceſarz v Miáſtá Martinopolim w Meſſiey álbo w Bulgariey Sławieńſkiey Ziemi poráził.

A Volateranowi lib. 2. zdádzą ſie być Gotowie z narodu Cymbrow/ o ktorych Florus piße/ iß ſie ich oſtátki po porażce od Mariuſſa wrocili ad Meotidem/ gdzie też dziś nie Niemcow ále Sławakow miedzy Tatarami pełno.

Herby ſtarich Gotow y Cymbrow.

Cornel. Agrippa in arte Heral. cap. 81.

Też y po Herbie okázuią ſie być Getowie ſtárzy właſnie z Ruſkich kráin/ ktorzy Niedzwiedzicę zá Herb ná Chorągwiach y ná Tarczach noſili/ iáko o tym *Cornelius Agrippa in Arte Heraldica capite 81.* piße. Cymbrowie záś Byká ná znák mocy ſwoiey/ á Alanowie Kotá/ Polacy Orłá/ Niemcy Lwá zá Herb vżywáli.

Mowi mniemáło/ to ieſt/ ktorych ſie wiele w mniemániu ſwym myliło.

Toż też Wapowſki y Bielſki z Herberſteinem mowią zgodnie.

Tu iáwnie potwierdza Herberſtein/ iß Gotowie nie z Scandiey áni z Swecziey/ ále z Ruſkich y Litewſkich pol gdzie byli Polowcy wyßli.

Sigiſmundus záś Herberſteinius *in Commentarijs rerum Moſchouiticarum fol. 114.* ták piße o Gotlandiey/ *Gotlandia quoq; inſula regno Daniæ ſubiecta &c.* Gotlandia powiáda Wyſpá morſka Kroleſtwu Duńſkiemu poddána/ ná tey odnodze morſkiey Baltickiey leży/ s ktorey wiele ich mniemáło Gotow wynidż/ gdyż tá Wyſpá dáleko ciáſnieyßa ieſt/ niżli ktoraby ták wielką wielkość ludzi/ iáko byłá Gotow/ w ſobie ogárnąć miáłá: nád to ieſliby Gotowie z Skandiey iák niektorzy wywodzą mieli wynidż/ á potym z Gotlandiey do Sweciey/ tedy pewna/ iß powtore odwrociwßy przes Skandią drogę/ muſieliby ſie ná zad wrocić/ ieſliby chcieli do Włoch ſtámtych ſtron iáko Gotowie ciągnąć. *Quod rationi minime conſentaneum eſt,* co ſie z rozumem áni z rzeczą/ powiáda Herberſtein/ by namniey y żadnym ſpoſobem prawdy nieſtoſuie áni zgadza etc. A tu maß wtore świádectwo iáwne/ iß Gotowie nie z Gotlandiey áni z Scandiey/ áni z Sweciey/ ále z Litwy/ Zmodzi/ y z Moſkiewſkich kráin Meotſkich y Tanayſkich wyßli/ iáko ſie też to pięknie zgadza v Jowiuſſa *libro de legatione Moſchouitarum,* z trzecim wywodem o Gotach/ Demetriuſſa Poſłá Moſkiewſkiego w Rzymie: ktory tákże Gotow więtßą część z Moſkwy y z Zawolſkich Tatarow/ tákże z zebráney drużyny y gminu Lotewſkiego y Litewſkiego wywodzi/ ktorzy przed tyſiącem y kilkiemdzieſiąt lat z Krolem ſwoim Totilą Rzymſkie Ceſarſtwo y Rzym miáſto práwie z gruntu byli wywrocili/ etc.

Paul. Jouius in Moſch.

Totila Krol Gotſki.

O tym też czytay Cromerá lib. 7. et lib. 1. tákże Volateranum in Gotis.

Carion záś Niemiecki czwarty Kronikarz *lib. 3. monar. 4. ætatis 3.* o Gotach piſząc/ zowie ich być Niemcámi z Gotlandiey Wyſpy/ ktorzy powiáda część Lotewſkiey y Litewſkiey Ziemie oſiedli/ bo ty obiedwie kráinie przes morze leżą przeciwko Gotlandiey. Ale w tym co mi kiżdy w Hiſtoriach namniey biegły zezna/ Carion toru vſtąpił/ Bo Gotowie rußywßy ſie s tych pol/ ktore ſą zá Kijowem/ Roku od Chriſtuſa 253. wtárgnęli wielką mocą do Traciey/ w woyſku trzech

ſku trzech

ſku trzech ſet tyſiecy / co ſamże Carion lib. eod. wyżßey przećiw ſobie piße. Tám wouiąc Rzymſkie páńſtwá/ w wálney bitwie Deciuſá Ceſarzá y z Synem zábili/ iák o tym bedźie niżey. A tu ſie záwnie pokázuie/ iß Gotowie s ták wielkim woyſkiem 300000. krom żon y dźieći/ podobniey s tych pol gdźie dźiś Moſkwá/ Litwá/ Wolyń/ Podole y Przekop álbo Tauriká/ wyßli/ á niß z Gotlandiey/ iák ſie Carion domniemawa/ ponieważ z tey wyſpy/ ktorey niemáß więcey iedno ośmnaśćie mil ná dłużą/ ták wielkie woyſká wybráć ſie nie mogły/ co y Wapouius y Bielſki wſpominaią. Bo y dźiś Krol Duńſki niezbierze z niey ledwo kilko ſet/ á nawięcey tyſiąc Ludu gotowego do boiu / y to ná gwáłtowną potrzebe. A co też Carion piße (niemogąc ſie z ſwoimi Gotámi bez Litwy obyść) iżby Niemcy z Gotlandiey Wyſpy przyßedwßy częśc Litewſkiey y Lotewſkiey Ziemie opánowáć mieli / á potym ſie Gotámi názwáli / tedy y to nie ku rzeczy/ ponieważ Gotowie przed tyſiącem lat trzemá ſty czterdźieſtą piącią dośyć ſławni y Rzymiánom ogromni byli / przed kilko wiekow / y przed przyśćiem Niemcow do Lifland / ktorzy dopiero Roku 1234. zá Fryderyká wtorego Ceſarzá/ á zá Grzegorzá 9. Papieżá do Lotewſkiey Ziemie Zakon Krzyżacki wnieśli/ á potym tám ten kray opánowáli/ ále Liflantámi nie Gotámi (ktorych iuß ná ten czás moc byłá do gruntu práwie zgáſłá) byli y ſą názwáni. A tu widźiß nie tylko w ſamey rzeczy ále w ráchunku lat wielki ßfank/ od roku 253. kiedy Gotowie byli męſtwem ſławni/ áż do Roku 1234. kiedy ſie Niemcy do Lifland wnieśli. Z Litewſkich tedy kráin y z Moſkiewſkich / tákże z Wolyńſkich Gotowie poßli/ á nie z Gotlandiey Inſułki/ áczkolwiek też Duńczykow / Swedow/ Cymbrow y Niemcow nád Morzem Pruſkim y ná iego Wyſpách rozmnożonych / w ſpolney drużynie mieli / ktorzy wßyſcy Gotámi / Getami / Gepidámi y Cymbrámi / ácz z rożnych narodow zgromádzeni / iednoſtáynie byli miánowáni/ czego y ſam przećiw ſobie Carion poświadcza / mowiąc: *Non unius autem populi appellatione censentur Gotthi, Vandali, Rugiani, Hunni &c.* Ale nie iednego ludu mamy rozumieć Gotow/ Bo tymże imieniem rozumieią ſie Wandalitowie (narod Sławáńſki) Rugianowie/ Hunnowie z ktorych Węgrzy / Gepidowie z ktorych Litwá/ Zmodź y Lotwa / etć.

Decius Ceſarz od Gotow Sławakow zábit.

Trzy ſtá tyſiecy Gotow.

Carion iuß ná droge práwą przyßedł.

Piße też Carion/ iß Gotow częśc w Aziey nád pontem y propontidem około Conſtantinopola kráin kilká oſiedli / drudzy w Traciey y Węgrzech zoſtáli/ dźiś też ießcze (powiáda Carion) ſławią/ iß w Taurice álbo w Przekopie / gdźie dźiś Tatarowie Przekopſcy / Gotowie mießkáią / ktorzy ięzyká Niemieckiego vżywáią / y Gotámi ſie zowią / Poty Carion.

Słowá Carionowe.

Alem ia ſam był w tych wßytkich kráinach / y w Traciey niedawno Roku 1574. y około Conſtantinopola wßędźiem świádom dobrze/ A támem żadnych Gotow / Niemieckiego ięzyká vżywáiących / niewidźiał / ánim o nich ſłychał. Sławakow tám naßych przodkow wßędźie pelno w Traciyſkich y w Bulgárſkich Ziemiách ßeroko miedzy Bałchanámi gorámi mießkáiących/ tákże w Taurice álbo Prekopie / ſą oſtanki Gotow álbo Getow Litewſkich / y Rorolanſkich / Ruſkich przodkow / Ktorzy Sławieńſkim ięzykiem (nie Niemieckim) mowią / á Bydło álbo Czabany w polách páſſą / á zowią ſie dźiś Beſarábami / Tatami / Sławakámi y Serbami / nie Gotami ani Niemcámi / ktorych tám nievyrzyß/ iżby miedzy Tátárámi y Turkámi oſſady mieli. Ponieważ v nich nád Niemiecki niemáß narodu mierżeńßego / com własnym okiem wßyſtko widźiał/ y káżdyć to powie tám tych kráiow świádomy.

Bałchany gory wyſokie/ ktore Geographowie Rodopeos et Hemum zowią. O tym też czytay Cromera lib. 7 Długoſſa y Miechouiuſſa lib. 5.

Potym Jodocus Ludouicus Decius / Niemiec / świeży Hiſtoryk náßego wieku opiſuiąc *uetustates Polonorum, Iagelonum familiam, & Sigismundi Regis tempora*, ßeroko y dowodnie / ták o Gotach rzecz czyni / wywodząc ich narod s tych kráin

Słowá Deciusowe.

gdzie dziś Ruś/ Litwá y Polskie kráiny. *Vndecunq; autem orta gens illa fuerit, &c.* Ale skądby sie kolwiek począł narod Gotow/ máło nam po długich wywodach/ poniewaj (powiáda) żadnego narodu pod Niebem niemáß/ ktoryby sie słußniey y przystoyniey dzielnościámi Gotow sławnych mogł zdobyć y wielbić/ iáko ty narody ktore są położone w pułnocnych Sarmaciey Europskiey kráinach/ s ktorych byli stárzy Gitonowie/ Getonowie álbo Gepidowie nád Morzem Wenedickim/ ktore dziś Kurskim/ Zmodzkim/ Pruskim/ y Liflandskim zowiemy/ przodkowie Zmodzcy y Litewscy/ s tychże też byli *Getæ* y Dakowie ná południe leżący/ gdzie dziś Wołyń/ Podole/ y Wołoßy. Ciß Gotowie iß w tych wßystkich kráinach mießkáli/ gdzie Morze álbo Jezioro Meotis do pontu Euxinu wpada/ y nád Rzeką Donem álbo Tanais/ tákże gdzie dziś Zawolscy y Przekopscy Tatarowie/ y Rusacy Moskiewscy/ świádczą nam o tym wßyscy Historikowie. A ták powiada tenże Decius/ Gotowie był narod z Sarmaciey Europskiey/ y s tych wyżßey pomienionych kráin záwżdy sie wypráwowáli woiowáć Rzymskie páństwá. Ták tedy Gotowie przez wiele czasow przy Rusi w polach mießkáli/ á Połowcámi od pol álbo polowánia y od Polonow byli názwáni/ á zá Cesarzá Augustá przed národzenim Christusá Páná/ Gotowie s tych pol gdzie my dziś mießkamy/ rußywßy sie/ Rzymskie Páństwá náieżdżáć poczęli/ Lucullus Hetman Rzymski wypárł ich z Misiey/ ále potym dwu Hetmánow Rzymskich Oppiusá Sabina/ y Cornelium Fuscum/ obudwu z Legiámi y z woyskámi Rzymskimi pobili/ z Antoniusem też Caracallą/ y Antoniussámi dwiemá *Probo & Vero*, y z inßymi Hetmanámi Rzymskimi częste bitwy zwodzili/ O czym Orosius sławny y wiáry godny Historik lib.7.cap.7. et lib.7.cap.9. &c. dostátecznie piße. Tákże z Philipem Cesarzem pirwßym Chrześciáńskim/ Roku 247. od zbáwiennego národzenia Christusá Páná woynę toczyli. Tracią y Missią/ máiąc woyská trzy stá tysięcy zburzyli Deciussá kilo kroć porázili/ ná ostátek go y s synem roku 253. zábili/ iák sie o tym wyżßey przypominiáło.

Jam sam nád tym Morzem do Krolewcá trzi dni iáchał z Zmodzi.

O tym też czytay Długosá/ Miechowiusá y Cromera lib.7.etc.

Gotowie/ Połowcowie.

Dzielność Gotow Sławakow.

O tym też czytay Suetonium in Augusto, Dionem Caßium, Procopium, Pausaniá im Aticis &c.

Missia dziś Bulgaria.

Potym gdy Valeriana Cesarzá Sapores Krol Perski poimał/ y wtákgo srogiey niewoley chował/ iß po iego grzbiecie (miásto stołká) ná koń wsiadał/ znowu Gotowie roku 260. z inßymi narodámi Sarmatskimi iáko z Moskwą/ z Rusaki/ z Litwą/ z Łotwą/ z Zmodzią/ Wołyńczámi &c. zebrawßy wielkie woyská/ wodą y ziemią do Aziey ciągnęli/ Bitinią zburzyli/ Nicomedią nád Morzem do gruntu práwie wywrocili/ Y on wielmi sławny Diany w Ephezie kościoł Pogáński od wßystkiey Aziey koßtem przeważnym budowány/ złupili y spalili. Tákże Macedonią y Tracią splundrowáli/ á od tych czásow ia rozumiem Sławieńskie° ięzyká narody być w támtych kráinach rozmnożone/ w ktorych y dziś ßeroko mießkáią/ iákom sam widział. Potym ich *Flauius Claudius* Cesarz w Macedoniey y w Węgrzech práwie ná głowę porázil/ bo ich trzy stá tysięcy ná plácu z poimánymi zginęło/ y dwá tysiącá Gáler álbo Okrętow armaty wodney ná morzu Greckim tenże Cesarz im odiął/ roku 270. od Christusá Páná/ o czym tenże Jodocus Decius/ y Carion lib.3. *Monar.* 4. *Ætatis* 3. y inßy świádczą. Potym gdy lat kilkodziesiąt w pokoiu po tey porażce Gotowie siedzieli/ z nowu sie roku 365. Rzymiánom z mocy wybili. Lupicina y Maxima Hetmanow ich z woyskámi pobili/ Missią y Tracią posiedli/ Valensa Cesarzá pod Constántinopolem porázili/ y samego żywo poimawßy spalili. Constantinopole oblegli/ y Włosczy okoliczne wypalili/ áż ich Cesarzowa Valenßowa Wdowá dárámi y pieniędzmi przeiednáłá/ iß od Constantynopola odciągnęli/ iák Carion piße y Jostus.

Bitinia ktorey iest głowne Miásto Brussa dziś Turcy Burssá zowią/ od Prusse Krolá v ktorego Annibal był zbiegiem.

Gotowie ná ziemi y ná wodzie poráženi. Roku 270. y 273.

Zwycięstwá Gotow roku 381.

Potym ich Teodosius Cesarz Roku 383. v Constantinopolá porázil/ y z Tráciey wygnał. A tych też czásow Hieronim/ Augustin/ y Ambrosius Doctorowie święci kwitnęli/ y Pellagius Heretik wichrował w Angliey/ ktorego Augustin święty pismem S. przekonał. Potym zá Arcadiusá y Honoriusá

Gotowie poráženi.

Doctorowie święci.

Pellagius Heretik.

Cesarzow

Cesarzow Synow Teodosiuszowych Roku od Christusa Pana 405. od stworzenia Swiata 4349. a od założenia Rzymu 1157. znowu Gotowie z Radagostem Krolem swoim do Włoskich krain wtargnęli / ktorych było dwie ście tysiecy. A tych Stilico poraził w ciasnościach gornych / niedaleko od Florencicy v Apenninu / tamże y Radagost Krol ich poległ / a to imię Radagost albo Radogost znać iż iest własne Sławieńskie / iakoby rzekł Radgosciom. Bo Radogost y Dobrogost pospolite są starych Sławakow nazwiska. Ale sie tey porażki y śmierci Radogostowey Alarik drugi Krol Gotski pomścił znacznie / y Rzym Miasto głowę y Panią wszytkiego Swiata wziął y opanował / Roku 412. od Christusa / a od założenia Rzymu przez Romulussa 1164. Kościelnych rzeczy zakazał ruszać Alaryk Krol / ale całe trzy dni Miasto srogo plundrowali Gotowie / potym Kampanią / Brucią / y Lukanią krainy zwoiowali za Honoriussa Cesarza. O czym czytay Claudium Claudianum in Stillicone, & Honorio, Ktory też Gotow albo Getow z tych pol gdzie dziś Russacy / Podolanie / y Bulgarowie nad Dunaiem / wywodzi / Tamże woienny Senat Alarika Krola opisuie w ty słowa.

O tym też nat dzieś apud Claud. Claudianũ in Stilicone etc.

Jest też y teraz zamek Mościewski w Siewierskiey ziemi Radogost.

Rzym od Gotow wzięty. Alarik Krol Gotski.

Crinigeri sedêre patres, pellita Gætarum
Curia, quos plagis decorat numerosa cicatrix,
Et tremulos regit hasta gradus, & nititur altis
Pro baculo contis, non exarmata senectus. etc.

A gdy Alarik vmarł / znowu z Ataulphussem Krolem nowowybranym do Rzymu sie wrocili / y Miasto złupili nad wolą Krola swego / wszakże niepalili. Potym Roku 548. od Christusa / a od założenia Rzymu 1300. w lat sto trzydzieści y sześć po Alariku / ciż Gotowie z Totilą Krolem swoim Rzym trzeci raz / a po Genseriku Wandalskim Krolu czwarty kroć wzięli / Roku panowania Justinianussa Cesarza 21. A potym Narses Persa Ewnuch albo Trzebieniec: Hetman Justiniana Cesarza Totilę y Teię ostatecznych Krolow Gotskich na głowę poraził / y wszytek prawie narod Gotow mężnych z Włoskich stron wygnał / s ktorych iedni w Hispaniey / drudzy we Franciey osiedli / a drudzy do starych pobratynow swoich przez Niemieckie krainy przyszli / w ty pułnocne strony / gdzie byli Prussowie starzy / Zmodź / Litwa / Jatwieżowie / etc. Ktorzy także iednego narodu z Gotami z dawna byli / y z nimi sie iednostaynie na rozmaite woyny do cudzych krain s tych katow zimnych wyprawowali / o ktorych kto chce szerzey czytać naydzie ich dzielności pełno v rozmaitych Historykow. Bo Procopius Cesariensis Grek zacny / ktory w woysku zawżdy sie przy Balisariusie Hetmanie bawił / szeroko ich dzieie z Rzymiany y z Greki w kilku księgach y Tomach dostatecznie wyraził. Także Gregorius / y Paulus Orosius / Suetonius / Jornandes / Guido Ravennas / Blondus / Cornelius Tacitus / Spartianus / Leonardus Aretinus Abbas vrspergensis / Ablavius Marcus Antonius Sabellicus prawie drugi Liuius / Volaterranus / Bergomensis / Tilemannus Stella / Blondus y Olaus magnus Arcibiskup Vpsalenski / obadwa vrodzeni Gotowie / Monsterus / y Nauclerus wielkiey wiary Historyk / Erasmus Stella y inszych wiele zacnych y sławnych tak starego iako niedawnego wieku Historikow / wiele o Gotach acz rozmaicie (gdy każdy swemu narodowi ich dzielności chce przyczytać) pisało. V ktorych pilny Czytelnik chęć swoię snadnie nasycić może. Jam tu tylko to co do Historiey naszey Sarmatskiey / Ruskiey / Polskiey / Litewskiey / należało krotko s pewnych dowodow tychże Historikow przytoczył / o czym sie też niżey w wywodach naszych narodu Litewskiego y Ruskiego dostateczniey wnetże doczytasz / a teras iuż

Drugi raz Rzym Gotowie wzięli.

Trzeci raz Rzym wzięli.

Narses trzebieniec.

O tym czytay Platinam, Decium, Iouium &c. & Volaterranum lib. 7.

ras iuż do sámey rzeczy przystępuiemy/ zákłádáiąc dowodny początek Historiey Litewskiey s Kronik Pruskich / niż do Palemoná albo Publiuszá Libona z Włoch w tyſtrony przyżeglowánia przyſtąpiemy.

O Weidewucie Krolu pierwszym Pruskim z Litalanow wybránym/ y o Litwonie y Samocie Synach iego/ Rozdział IIII.

Erasmus Stella Libanothanus w księgách wtorych dáwności Pruskich / o przodkách prawdziwych Litewskich z Gotow y z Gepidow / y Cymbrow walecznych idących/ y o pirwszym Litewskim Xiążęciu Litalánie/ y o Żamocie Żmodzkim/ ták piſze do Miſtrzá Pruſkiego Fryderyká. Czáſu ktorego Valentinianus Cesarz Rzymski pánował/ to ieſt Roku od Chriſtuſa 366. Alanowie álbo Litalanowie ludzie pułnocni w ſąsiedztwie Pruſom przylegli (ſtąd znáć iż to był Litewski narod) gdy przeciw Rzymskiemu Ceſárſtwu woynę podnieſli / po długich á częſtych w Páńſtwá Rzymskie naiazdách od Sicambrow byli porázeni / etc. A druga część tych Alanow álbo Litalanow moleyszá y nie ták do woyny ſpoſobna/ ktorzy byli w domu zoſtáli / po onéy od Sicambrow porażce / Moloycow bitnych moc ſtráciwszy / niebárdzo vfáli beſpiecznie ſie oſiedzieć w włáſney Oycżyſtey ziemi / przeto z żonámi / z dziećmi / y z wielkim gminem ſług niewolnych / do Boruſſow álbo Pruſſow pogránicznych odeſzli / Sprzęty wſzyſtki domowe y máietność w ten czás ná kárach/ ná kolaſách s ſobą wożąc / tákże dobytki wſzelkiego bydłá wſzytki / ktorym on narod wiecey żył / z ſobą przygnáli / á ſámych ſiebie Pruſákom ſtárym (ktorzy byli z Litwą iednego narodu) w wiárę y w obronę podáli / ktorych Pruſowie wdzięcznie przyięli / Bo ich wielkością przymnożeni / tym śnádniey wſzelkim narodom odpor dawáli / gdyż ſie ná ten czás Niemcow wiecey obawiáli / ktorzy nád Wiſłą gdzie dziś Culmieńſka Ziemiá mieſzkáli / á Pruſow czeſto s tych mieyſc ktore trzymáli wybiiáli.

Sicambrowie był narod niemiecki nád Renem Rzeką możny.

Poſtąpili tedy Pruſſowie Alanom ſpolecznego mieſzkánia w ziemiách ſwoich/ ktorzy też niewiaſt ſwoich Boruſom złączenia pozwolili / bo żadnego Małżeńſtwá niemieli / ále wſzyſcy iednáko ſpolnego obcowánia z niewiáſtámi vżywáli. Dla czego w krotkim czáſie w táką wielkość pretko vroſli / iż wſzytki przyległe narody/ Mázowſzány/ Polaki/ y Niemcow przewyżſzáli/ z tey potym wielkości dla ciáſności gránic poczęli ſie miedzy ſobą ieden drugiego vczyſkáć / ábowiem iáko ſie komu podobáło / y ták ſobie ktory pożytecżno być rozumiał / ták wiele ziemię ſam dla ſiebie y dla koni brał y poſiadał / dla czego miedzy nimi ſwary y nieznaſzki rozmáite powſtawáły / ktorych częſtokroć ſpolnym zábiiániem dokończáły. Tá tedy ſámá rzecz / on lud gruby á niezgodliwy w tym zgodny vczyniłá / iż o poſtánowieniu Krolá ſchadzki poczęli miewáć / gdzie według proſtości poſpolſtwá ſtąd y zowąd rozmáicie o tey rzeczy mowili y roſpráwiáli.

Rzecz y wotű Weideuuta Xiążecia Litalańſkiego ſtárſzego miedzy Pruſſami.

Tám Widuutos/ álbo Weideuutos Litalanus / ktory inſzych y godnością y rozumem przewyżſzał (bo wielkim pocztem ſług obfitował/ ſtąd też ſobie záwołánia w cudzych ziemiách doſtał) rzekł ták / gdybyście Boruſowie nád pſczoły wáſze głupſzimi niebyli/ o tym co miedzy ſobą roſprawiecie żadneby nieznaſki niebyło bo widzicie

widzicie iß pßczoły Krolá máią ktorego roskazánia słucháią/ ktory ich spráwy rozrządza/ kążdą z nich do słußnych robot przystáwuie/ ktory y nie posłußnych/ prożnuiących/ nierobotnych y nikczemnych precz z vlow wyganiáiąc karze/ zá ktorego roskázowánim wßitki wrobocie trwáią/ á dzieła y spráwy swoie kończą/ wy ktorzy to ná kożdy dzień widzicie/ onych iáko wodzow náśláduycie/ á Krolá sobie postánowćie/ y iego woley bądźcie posłußni/ on niech swary miedzy wámi porownywa/ zaboystwá wściąga/ złodzieystwá karze/ niewinności broni/ też sam ná wßytkich bez żadnego wyięcia/ niech práwá/ wyrok y moc zwierzchnią ma. To słyßąc Prusowie zaraz wielkie wołánie podniowßy przyzwolili/ mowiąc/ á chceßże ty nád nami być Boioteros? co ich iezykiem krolá pßczoł znáczy/ ták Weideuutos Litalanus z Litewskiego narodu co y samo imie świádczy/ niegárdząc ich głosami zá wßytkich zezwolenim Krolem pirwßym Boruskim y Litalanskim álbo Litewskim zostáł/ ktory ácz był tákież z prostego á grubego y Pogáńskiego narodu/ wßákże mu Krolewskiey wielgomyslności dostáwáło/ bo iáko skoro od pospolstwá Máiestatem Krolewskim był odłączon/ nie ku inßey rzeczy vmysł swoy nákłonił/ iedno áby Xiążęciá álbo wodzá pßczoł náśládował. Przeto naprzod pospolstwo y tám y sam tułáiące sie w pewnych gránicách ná ksztalt porządku pßczoł zámknął/ ktore w osobnych vlách roboty swoie skończywáią/ y nápomniał ich do robot Sielskich/ áby iedni ziemię spráwiáli/ zásiewáli/ y drzewá owocne sczepili/ drudzy koło pßczoł áby sie báwili/ drugich do bydłá/ dobytkow/ drugich do Ryb łowienia náznáczył/ y práwá vstáwił/ Naprzod áby żaden gospodarz więcey dobytkow/ áni czeládzi niechował/ nád potrzebę dostárczenia robot swoich/ inßych áby przedał/ álbo pobił/ áby też żaden vłomnych/ niepożytecznych/ y do roboty nieprzygodnych nieżywił/ áni wychowywał/ Dał też wolność/ y práwo iż Synowi rodzicá stárością vćiśnionego/ álbo ktoryby dla mdłości/ sił roboty znośić niemogł/ wolno było vdawić/ áby prożno chlebá nieiadł/ á z iedną żoną áby kążdy przestał.

Krol nád pßczołámi álbo Máciorká.

Weideuutos pirwßy Krol álbo Xiąże Borussow/ álbo Prussow stárych y Litalanow przodkow Litewskich.

Godność pospolicie obyczáie mieni.

Porządek stánowienia pospolitey rzeczy Weidewutowey w Prusiech/ y w Litwie.

Práwá Weydewutowe y vstáwy.

To też zá stárych Krolow Egipskich záchowywano.

Potym chcąc on lud gruby z okrutności zwierzęcey do skromnieyßego życia przywieść/ Miodow sycenia sposob wynálazł/ y biesiády częste y kárczmy pospolite postánowił/ wierząc iß tym miał okrutne ich vmysły zmiękczyć/ wczym sie nieomylił/ ábowiem w rychle ku ták wielkiey pießczoney miękkości przyßli/ iß ku czemu chciał ich przywiodł.

Biesiády.

Potym vstáwił/ áby gościom przyiemność/ y ludzkość nawięcey záchowywáli/ gdyż sie tymi rzeczámi namocniey przyiaźń miedzy ludźmi spaia/ ꝛc.

Gościnna vczynność.

Po śmierći swoiey Weidewuto Krol czterzech Synow zostáwił/ ále Kronika inßa Pruska po Niemiecku drukowána świádczy/ iß dwánaście Synow miał/ ktorych były ty imioná Saimo álbo Zaimo/ Neidro/ Sudo/ Slawo/ Natango/ Barto/ Galindo/ Warmo/ Ogo/ Pomezo/ Culmos y Litwos/ álbo Litalanos/ ktorych Ociec Weideuuto/ iák Kroniki Pruskie świádczą/ doßedwßy lat wieku swego 116. rozdzielił tym sposobem/ Saimona álbo Zaimoná stárßego ná stolicy swoiey nád inßymi bráty przełożył/ ktory Zemoidzi dał od siebie przezwisko/ gdy mu sie też ta Ziemicá z wydziału miedzy inßymi Bráty dostáłá. Tenże też y Sambia drugą Ziemicę od siebie miánował/ po Niemiecku Samland/ z ktorych dwu Xięstw ludzi do boiu godnego czásu Pogáństwá 40000. tysięcy iezdnych/ y 40000. pießych wychodziło. A dla tego Saimoną dziedziczney dawności/ Krzyżacy Pruscy pod Litwą Zmodzi przez częste woyny dochodzili.

O tym czytay w Kronikách Pruskich/ y w Cosmographiach/ Casparis Hennenbergeri.

Narod y liczbá synow Weideuutowych.

Saimodz álbo Zemodz y Sábia od Saimoná przezwáne 80 tysięcy ludu do boiu z Zmodzi y z Sambiey wychodziło.

Sudouia od Sudosá Syná Weidewutowego/ też názwána/ Podláßu/ Zmodzi/ y Litwie przyległa/ z ktorey 6000. iezdnych/ á 8000. pießych wychodziło. Natangia trzecia Ziemicá od Natángá názwána. Nadrouia czwarta od Nadra. Slawnia piąta Ziemicá/ ktora zá Xięstwo vdzielne czásu stárych Pruß-

Sudauia od Suda.

Natangia.

Nadrouia.

rych Pruß-

rych Prussow byłá połiczona / od Litwinow / y od Krzyżakow często burzona bywáłá/ dzieli ią od Litewskiego Xięstwá Memel álbo Niemen Rzeká. Bartenland od Bartoná miánowána gránicy z Litwą 70. Jezior y puszczámi/ przeto Litwá te Ziemice iáko przyległą częstokroć z Krzyżaki walcząc burzyłá. Galindia od Galinda názwána Ziemicá wielka y ták ludna byłá / iż obywátele Pogáni rozmnożeni w niey zmieścić się nie mogli / wychodziło 60000. ludu do potrzeby/ do Mázowszá od południá przyległá. Warmia álbo Warmelandia od Warma imię wzięłá / w ktorey iest Warmieńskie Hosiussem y Cromerem sławne Biskupstwo. Hogkierlandia Ziemicá od Hoga názwána. Culmia dziś zową Chełmem od Kulmy názwána. Pomezania iedennasta Ziemicá Pruska od Pomezá Syná Weydewutowego názwána / przez ktorą Wisłá / Elba/ Drużno/ Drobnic/ Wesera Rzeki idą. Gdy tedy ták się podzielili Ziemicámi Synowie Widuutá Królá Pruskiego pirwszego / niektorzy z nich nie będąc contenci ná vdziałach swoich/ walczyli miedzy sobą o zwierzchność pánowánia/ dla czego on lud Pruski/ y Alanski ktory się iuż był pokoiowi dawnemu przyzwyczáił/ do spolnych woien pobudzáli/ y częste bitwy ieden z drugim zwodzili/ Przeto Litalanus álbo Litwos młodszy Syn/ iáko przerzeczony Erasmus Stelle pisze/ z Alanki mátki/ y z oycá Alaná (bo Waideuuto Krol Pruski był Alanus vrodzony) był pomocą Alanow álbo Litalanow swoich podpieran. Ale iż go Borussowie y Brácia inszy/ iáko z inszey Mátki vrodzonego nienawidzieli / ktorzy więtszymi woyskámi możnieyszy náden byli / Litalanus dla wnętrznych rostyrkow vstępić im musiał. Po wielkich tedy boiách z obudwu stron stoczonych/ ten koniec niezgody miedzy sobą postánowili / áby Litwo álbo Litalanus młodszy Weideuutow Syn z mátki Alanki vrodzony/ z swoimi Alany ná zad do Alaniey się wrocił / á Przodkow swych kráiny powtore osiadł / y tám według woley swey w nich pánował/ á Boruską Ziemię Bratom inszym z mátki Boruski národzonym áby wolno zostáwił.

Bartenland. Galindia / s ktorei według Kronik Pruskich sześćdziesiąt tysięcy ludzi zá pogáństwá do boiu wychodziło. Warmia. Hockerlandia Culma. Pomezania.

W tenże sposob Wapowski y inszy o Lechu nászim y o Czechu piszą.

Rosterki y vgodá Synow Weidewutowych.

Przyiął tedy ty condicie Xiążę Litwo álbo Litwos / iáko stárszy/ á z wielką liczbą swoich Alanow (iák niegdy Lech / według Wapowskiego z Karwaciey) z Pruskiey Ziemie wyszedł/ á gdy się nád obyczay byli rozmnożyli / pierwsze y stáre przodkow swoich mieyscá y osady/ ktore puste nálezli / łacwo nápełnili y osadzili/ á od tego ich Xiążęciá Litálaná álbo Litwaná / oni Ludzie ktorzy przed tym byli názwáni Alani/ Litalany są nápotym rzeczeny / á teraz ich pospolicie Litwany názywáią. Ták Erasmus Stella Litewskie imię / od Litalaná przerzeczonego Weideuutowego Syná / Królá Pruskiego wywodzi. A Kroniki insze Pruskie piszą to być po Pánie Christusie Roku 373. ktorey dawności ráchuiąc do Roku dzisieyszego 1580. iuż iest zupełna 1208. lat/ skąd się pokázuie/ iż Litwá w tych mieyscách gdzie dziś siedzą / dawniey niż my Polacy w Polszcze/ ieśliże Wapowskiemu wierzymy / ktory przyście Lechowo do Polski kłádzie/ Roku po Pánie Christusie 550. ktoremu przyściu dziśby było iák Polacy w Polszcze z Lechem zásiedli/ 1028 lat/ ácżkolwiek Cromer y inszy przyście ich bez pewnego czásu kłádą.

Przyczyná wyścia z Prus do Litwy Litalanowey / podobna Czechowey y Lechowey z Karwaciey y z Slawieńskich ziem. Alani Litalanámi od Litalaná Xiążęciá á potym Litwány názwáni. Rok przyścia Litalaná Xiążęciá do Litwy.

Ták tedy Litalanus álbo Litwos w Litwie y w Łotwi pánował Roku po Christusie 373. A Zaimo Brát iego drugi Żemoidzką ziemię (ktorą Strabo Samią zowie/ *Samagitiam exprimere uolens*) od swego imienia miánowawszy szeroko y możnie się w niey zgruntował/ ktorą też niektorzy Historikowie Sudauią miánuią/ o czym y Stella ták pisze/ *Borußij uerò quò à Germanis finitimis tutiores forent se cum Sudinis uel Sudouitis, qui ultra Chronij fluenta sedes habent, eius q; regionis aborigines credũtur societatem iniere, qui tum uirtute & pietate plurimum ualebant.*

Zaimo Xiążę.

Słowá własne Erasmi Stelle.

A Borussowie iżby od Niemcow pogránicznych bespiecznieyszymi byli / z Sudynámi álbo z Sudouity ktorzy zá Cronon według Ptolomeusá/ to iest zá Niemnem

Petrus a Dusburch w Kronice swoiey/ Sudini narod

Niemnem Rzeką mießkánie swe máią / y w tey kráinie s początku Swiátá ich obywátelmi być wierzą towárzystwo wzięli / Ktorzy ná ten czás dzielnością ryćerską / y możnością bárdziey znáczni byli. Támże trochę niżey piße tenże Stella / iß Sudynowie álbo Zmodzinowie / ktorzy też w ten czás iedno byli s Kurámi álbo Kursámi nád morzem mießkáiącymi od Rzymskich woysk więcey kußeni / á niż zwyciężeni byli / *Romanis armis tentati magis quam victi*, Bowiem Drusus Hetman Rzymski / ták Plinius świádczy / Niemcow wodną armatą woiował / ktory sam napierwey niż inßy Rzymscy Hetmánowie / ná Ocean pułnocny Okręty przywiodł / Piße też iß kráinę Pruską Sudinią / ktora byłá z Zemodzką ziemią zá iedno z dawnośći y iednego ięzyká Rzymskie Rycerstwo *pro Sudinia: Suberiam*, łyczáną od łyká / iż w tych kráinách widzieli ludzi iáko y dziś łyká ná obuwie y ná inße potrzeby vżywáć.

Zmodzki zowie Sudowity / od gnoiu / bo po zmodzku sudos gnoi á zmodz miedzy gnoiem wespołek z bydłem w wieśach pospolićie zwłaßczá lud prosty mießkáć zwykł.

Strabo zás przećiw temu Geogra. lib. 7 piße / iß Rzymscy Hetmánowie nie mogli dáley przyść w pułnocne kráiny po Albis rzekę.

Piße dáley Stella / iß ći Sudynowie (pobráczymowie Zemoidzcy / bo y dziś tymże Zmoidzkim ięzykiem wßyscy mowią) dla obfitośći Burstynu / ktory się w Morzu im przyległym hoynie nayduie / często byli woynámi nágábáni od postronnych narodow / ábowiem nie tylko Rzymskiey zbroie skoßtowáli / ále y od Saxonow ktorzy Anglią ośiedli byli mocą náieżdżáni / *à quibus se terra & mari impigrè defensarunt*, od ktorych się czerstwo Morzem y Ziemią vstáwicznie bronili. Piße też o ich obyczáiach y vbierze / Mieli powiáda ći ludzie Kroliki álbo Stárosty swoie / ktorych vstáwom byli posłußni / role spráwowáli / y koło kupiectwá rozumieli / vbior odzienia v nich był / iż mężowie wełniánych / niewiásty płociennym sukien vżywáli / á obrączkámi z Miedzi / álbo z Mosiądzu ßyie obtaczáli / v vßu też kołká wießáli / co wßytko po dziś dzień iáko widzimy / w Zmodzi Morzu przyległey / w Kurlándach / w Prusiech / w Iflanciech pospolstwo záchowuie / skąd się pokázuie / iż to był z dawná ieden narod z Litwą / y iednego / iáko to káżdy y dziś obaczyć może / ięzyká / ktorzy wßyscy z Gotow / Getow / álbo Gepidow / Połowcow / z Cymbrow / z Alanow prawdziwie poßli.

Słowá Erásmi Stelle o Zmodzkiey potężnośći.

Stáre vbiory Zmodzkie.

A tych Alanow / iákoś náprzodku właśnie obaczył / Erasmus Stellá kłádzie w tych kráinach gdzie dziś Zmodź / y gránice Litewskie Prussom przyległe / Acz też niektorzy kłádą ich być z narodu Scytow / Ale y Ptolomeus y Plinius lib. 4. cap. 12. czego y *Iostus Decius in Polonorum Antiquitatibus* ßerzey dowodzi / właśnie Alánow miedzy Sarmatskimi narody kłádą / w tychże mieyscách y gránicách miedzy Roxolanámi / Getami y Prussámi / gdzie dziś Litwá / á záwżdy byli w spolnym towárzystwie / y wypráwach woiennych z Gotami / y z Wandality / iáko y Gepidowie / ktorzy tákże byli iednego narodu z Litwą / Co y imioná y názwiská ich Xiążąt y Krolow iáśnie vkázuią / Bo Zmodź y Litwá pospolicie *in* MVND zá pogáństwá imioná Xiążąt swoich miáłá y Slácheckich Domow / ktore się zgadzáią z stárymi imiony Krolow Gepidowskich / Gotskich / y Wandalskich / ktorzy byli Turismund Krol Gepidow / á ten w Węgrzech z Longobardámi walczył / Gwimund zás / ktorego potym Zięć włásny zábiwßy / z głowy iego ściętey zczałbárki czáßę vczynił / y pił z niey do żony swoiey / Rodiswidy Corki Gwimundowey / ktora mßcząc się Oycá swego nád Mężem okrutnym z nápráwy go zábiłá / O czym ßerzey naydzieß v Volaterana w księgach 7. Ták tedy imioná stáre Krolow Gepidowskich / Turismund / Gwimund / Trásamund / Guntabund / Gylimir / etc. zgadzáią się z Litewskimi / iáko maß Algimunt / Pissimunt / Germunt / Romunt / Narimunt / Dowmunt / Skirmunt / Gundámind / Videswid / Rodiswid / Montiwid / Moriwid / Gyligin / Aligin / etc. á w stárych Historiach / Gilimir / Alarik / Radagost / etc. O czym naydzieß w spráwách Gotskich / Wandalskich / v rozmáitych Historykow tysiąc własnośći / będzießli chciał właśnie rzec z rzeczą / imioná z imionámi conferowáć.

Krolowie Gepidow / To też naydzieß niżey w Kronice Ruskiey o Swentosławie.

Volateranus lib. 7. Geographiæ et Iodocus Decius de Moriuido, id est Volateranus lib. 7.

Zdanie Długossowo y Cromerowo o Litwie/ Rozdział V.

Długossus piße w Kronice swoiey/ czego y Cromerus lib. 3. fol. 61 primæ, secundæ verò editionis 24 folio podpiera. Czássu woyny (powiáda) wnetrzney/ ktora śie miedzy Iuliussem Cesárzem y Pompeiussem toczyłá/ zebrawßy śie niektora Drużyná Rzymská/ y opuśćiwßy Włoską ziemię/ przez długie żeglowánie y pielgrzymstwo/ w tych kráinach pułnocnych nád Pruskim Morzem osiedli/ y tám Miásto fundowáli/ ktore Romnoue álbo Romowe iákoby rzekł Roma noua, Rzym nowy od Rzymu názwáli/ y było to Miásto áż do przyśćia Krzyżakow v Prussow Pogánow/ nagłownieyßym stolcem Ziemie/ ktore też był Bolesław Chabri Polski pod nimi wziął/ mßcząc śie zábićia S. Woyciechá/ Roku 1017. A to zebránie Włochow przyżeglowáło tu Morzem/ z Wodzem swoim Libonem/ y wyśiedli nád odnogą Wenedyckiego Morzá ná brzeg/ gdzie dźiś Zmodź y Liwoni/ álbo Litwá/ á od Libona Liuonia álbo Lituania náзwáne są ty ziemie. A do tego dowodu pomoże mi Rzeká Libá y Miásteczko tegoż przezwiská ná sámym vśćiu tey Rzeki/ gdźie wpada w Báltyckie/ álbo Pruskie Morze/ zá Memlem álbo Kloipedą idąc ku Liflantom/ ktore według domnimánia/ od tego Libona fundowáne być mogło. A ku pewnieyßemu/ y gruntownieyßemu dowodowi tych słow Długoßowych y Cromerowych pokáże to Liuij & Flori de gestis Romanorum testimonio, Qui prosequens tumultum belli ciuilis, inter Pompeium & Iulium Cæsarem, tego Libona być Hetmanem Morskim opisuie z strony Pompeiusowey lib. 4. cap. 2. tymi słowy/ Quippe quum fauces Adriatici Maris iussi occupare, Dolabella, & Antonius, ille Illirico, hic Corcyreo littore castra posuissent, iam maria latè tenente Pompeio, repentè castra eius (scilicet Iulij Cæsaris) Legatus Pompeij, Octauius & Libo ingentibus copijs Classicorum utrinq; circumuenit, Deditionem fames extorsit Antonio etc. A ztąd ia ták mniemam/ iż ßkoro Pompeiusá zwoyśkiem poráźił Cesarz/ y gdy go Egipski Krol potym zábić kazał/ ktemu też woyny srogie w Aziey/ w Africe/ w Europie/ iáko w Greciey/ we Włoßech/ w Hißpániey/ w Egipcie y po wßytkich Morzách długo trwáły/ Towárzyßow y Hetmanow Pompeiußowych prześláduiąc. A ten ktorego tu wspominał Florus/ Publius Libo/ będąc iego Hetmanem/ á máiąc Armatę náwoli wodną gotową/ vmykał dáley z swymi/ przed gniewem nieprzyiaciela Cesárzá/ A iż blizu Włoch niemogł być bespieczen/ słyßąc o pustyniach w pułnocnych stronách/ vmyślnie ßukáiąc sobie wolney osady/ w te strony gdźie dźiś Zmodź/ Prusowie/ Litwa/ Liuones álbo Lotwá/ śiedzą przyżeglował/ á w Kurlandach Libe Miásto od swego Imienia nád Morzem/ y nowy Rzym Romnowe/ dźiś zową Romowe fundował/ iáko też Bisantium/ Constantin wielki/ Romam nouam przechrzćił/ postąpiwßy Papieżowi stárego Rzymu.

Długoß Kroklądźie 1015.

Libo Xiążę.

Litwá y Lotwá od Libona náзwáne/ Libonia/ potym temporis successu Liuonia & Litwonia.

Swiádectwo Liuiussowo y Florussowo o Libonie.

Liba Miásto y Rzeká ná gránicy samey Zmodzkiey.

Roma noua.

Zdánie Miechouiusowo o wywodźie Litwy/ z moią Correcturą.

Máttias Miechouius Doctor w Astrologiey y w Lekárstwie/ Canonik Crakowski/ ktorego Kronika Polska łáćinskim ięzykiem (acz

icy odu.

ky odumárł) w druk wyßłá / ták miedzy inßymi spráwámi krolowánia Jágiełowego/ o początku narodu Litewskiego lib. 4. cap. 39. fol. 270. sprosta á krotko rzecz prowádzi. *Pro ampliori autem cognitione animaduertendum est, quod uetustioribus referentibus, Quidam Itali deserentes Italiam &c.* A dla ßerzego (powiáda) świádectwá wywodu Litewskiego / iż według powieści stárych ludzi / Niektorzy Włoßy opuściwßy Ziemię Włoską do ziem Litewskich weßli / á dáli Litwie według Oyczyzny swey imię Italia/ á Litewskiemu narodowi Itali / ktore przezwiská potomkowie ich Litalią Ziemię / á siebie Litalny zowiąc według czásu przemienili. Potym záś (powiáda) Rusacy y Polacy w sąsiedztwie im przylegli/ większe odmienienie vczynili/ y Ziemię ich Litwánią/ á Ludzi Litwany przezwáli/ iákoß y dziś ták ich zową.

Włoßy do Litwy. Litwá Italia. Litalia/ Litalni.

Piße dáley Miechouius / ácz nie grzeczy / iß ci Włoßy napierwey Wilno Miásto zbudowáli / *Eleuationis Poli 57. graduum,* A od imienia Wilusa Xiążęciá z ktorym naprzod w ony kráiny przyßli / Wilno mianowáli / Rzekom tez ktore pod to Miásto płyną / Wiliey y Wilnie od tegoß Xiążęciá przezwiská dáli / ále sie w tym stárußek omylił / wßákże mu y zá to co s chęci nápisał / powinien Czytelnik dziekowáć.

54. graduum moderni kłádą. Domniemánie o Wilnie Miechouiussowo.

Zmodzką tákże Ziemię (powiáda) swoim iezykiem przezwáli / co sie rozumie niżną álbo niżßą ziemią / *terra inferior,* ále y tu ácz we Włoßech był nietráfił/ bo ieśliby Włoßy názwáli Zemoydź niżną ziemią/ dáliby iey imię włoskie.

Dáley piße Miechouius Stárußek / iuß ku rzeczy mowiąc / *Aliqui autem Hystoriæ ignari, à Lituo quod est cornu, & uenatorum tuba Lituaniam appellare uoluerunt,* A niektorzy powiáda nieświádomi Historyey / *à Lituo,* to iest od rogu / álbo traby łowieckiey (iß oną kráiną báwi sie wielkością łowow) Litewską Ziemię przezwáć chcieli.

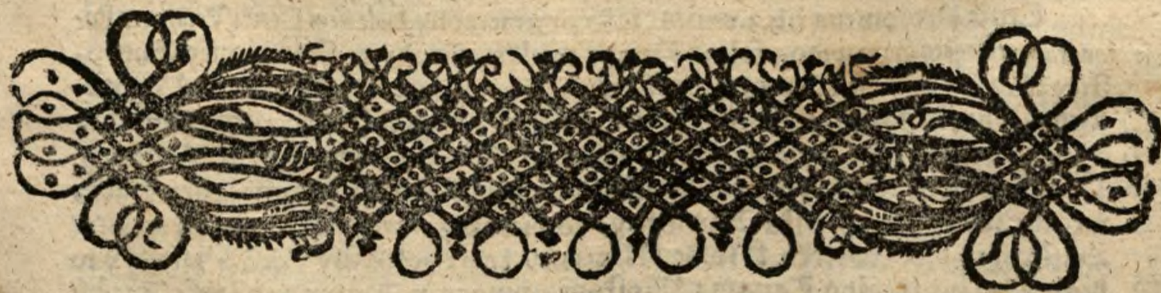
Ná drugim mieyscu wyzßey tenże Miechouius / opisuiąc podbicie Prussow przez Bolesłáwa chrabrego pierwßego Krolá Polskiego lib. 2. Cap. 8. fol. 33. ták mowi. *Aduenerunt deinde ut fama est gentes Romanæ ob bella ciuilia, Italiam deserentes, &c.* Przyßli tez potym iáko sławá iest narody Rzymskie w ty strony Pruskiego Morzá / dla wnetrznych á domowych woien / Włoską ziemię opußczáiąc/ á pomießáne mießkánie s tymi narody pułnocnymi / oni Włoßy przychodniowie vczynili Pruską/ Litewską / y Zemoydzką Ziemię społnie osiadáiąc / zá czym y mowę roznego iezyká z roznym w iedno pomießáli. Dla tego wiele słow łácińskim iezykiem w mowie ich słyßemy zátracáć. Ale ießcze drugi znák dowodzicielowie pewni do tego przydáią / iß nagłownieyße Miásto w Prusiech Romowe názwáli/ wziąwßy imię od Rzymu / w tymże tez Mieście Biskupá swego Pogáńskiego Criue przezwiskiem godności / oni Włoßy postánowili / etc.

Druga opinia Miechouij.

Łácińskie słowá skąd w Litewczyźnie.

O tym tez czytay Kroniki Pruskie.

Criue Biskup Pogáński Litewski.

Swiádectwo o Litwie Iostá Deciusá Ludowiká z moim rzeczy omylnych popráwienim / á potrzebnych przydánim etc. w Ksiegach o Familiey Jagełowey / fol. 34.

Rozdział VI.

Æneas Sylvius prácował Litwe opisáć / ále niemogł ku temu przyść / á też sie potim rozgniewał ná Polaki / iż mu niezyczyli Biskupstwá Warmieńskiego.

LITVAniæ uerò nomen nouum & latinis scriptoribus incognitum est. Litewskie imie (powieda) nowe á v Pisarzow Łacińskich Historiy nieznáiome iest / á ktorego by wieku oná kráiná tego imienia dostáłá / dla długiego przewleczenia czásu to sie nieokázuie. *Æneas Sylvius* Włoch człowiek vczony / *sed Polonis & Sarmatis iniquus*, wiele poselstw w rozmáitych stronách spráwuiac / ktory potym był Papieżem / prácował / powiáda / wiele koło narodu Litewskiego / wszákże wszystká spráwá / y pożytek iego pracey ten tylko iest / iż mieyscá onego położenie wiecey niż poczatek narodu / álbo stárey pierwszey dawności Litewskiey imie opisał. Abowiem gdy názbyt dwornie przed przyieciem wiáry Chrześciáńskiey narodu Litewskiego sposoby obrzedy nabożeństwá Pogáńskie / y obyczáie z Hieronymá iákiegoś wziete wywodzi / ná żadnym mieyscu nieukázuie áni vczy / ktorymby dawnym imienim on narod był miánowan / y iákieby spráwy Litewskie były /

Litwá y Prussowie Phinnámi zwáni.

Sa też (powiáda) y drudzy Historikowie / ktorzy Litwe y Prussow Phinnámi zowia / Lecz ia / iesli godna rzecz wierzyć Ptolomeusowi / niebroniłbych Prussow być Phinnámi / ále izby Litwá miáłá być tym przezwiskiem kiedy mieniona / niewierze / poniewaź Ptolomeus ktory wszystek Swiát iáko ná tablicy wymálował / insze narody w tych kráinach kłádzie / ktorzy sie mnie dziś Litwa wszyscy być zdádza.

Decius.

Watpliwa bedzie wielum ich moiá powieść / wiele narodow ludzkich w Litwie kłádac / Ale oni iesli wspomnia Litwe być okrom Polski żywicielka ták wielkości ludzi / łatwie wyrozumieia / iż Litwá nie iednego przed tym narodu według odmienności czásow záchowawycielka byłá.

Decius.

Rozmáite narody w Litwie.

Wszystká tedy Litewska Ziemiá osiádła / Mátka tych ludzi zdasie być zdawná / ktorych też Ptolomeus zowie Galindæ / Bodini / Genini / Sudini / Niemcy ich zwáli Sudowios / Kariones podobno Kurlandowie / Amaxobiti / Stabani / Sargati / Sturni / Wibiones / Nascij et Assubi podobno Kassubi etc. Ty narody wszytki zdawná w tym położeniu sa od Ptolomeusa wypisane.

Sudouitæ Zmodź.

Tenże Ptolomeus lib. 3. cap. 5. iáko przerzeczony *Ludouicus Decius Vetustates Polonorum prosequendo* powiáda fol. 3. Drugie wielkie narody w Sarmaciey Europskiey kłádzie / pirwsze Wenedi nád wszytkimi Morzá Wenedickiego / álbo Niemieckiego / Dunskiego / Swedskiego / y Liflandskiego brzegámi / z ktorych Wenedow dziś sa Pomorcycy / Kassubiánie / Prussowie / Kurlandowie / Zmodź / Liflánci / y Philandowie / ácz rożnych iezykow. Zásie wyższey Wołoskiey ziemie ktora Dacia według stárego przezwiská Rzymskiego zowie / Ty narody kłádzie / Pewcyny / Bastarny przez wszystko Morze Meotskie / ktore zowiemy *Paludem Meotis*, y w ktore Don wielki álbo Tanais z Moskwy płynacy v Azowu wpada / Jazygi álbo Jaczwingi / y Jatweze / Roxolany / Russaki / Hamaxobity / y Alany / Dziś z tych sa Podoláńie / Cyrcásowie / Kaniowcy / Wołhyniánie od Wolgi Rzeki názwáni /

Narody rozmáite w pułnocnych stronach z Wenedow y z Wandalitow / nie z Wenerow Włoskich.

Bastarnas drudzy kłádá nád Dnieprě / Russaki.

Wołyńcy Podoláńie etc.

nazwani / od ktorey z Moskwy tu swoy narod / gdzie dziś mieszkaią / wwiedli / Lucerionsowie albo Luczanie / Kijowianie / y Litwa z Gotow a z Wenedow (to iest Pomorczykow nie z Wenetow) y z Alanow starych.

Z tych tez Gotialanowie wyszli / gdyż Gotowie / ktorych przedtym Sarmatowie Polowcami zwali / w tamtych mieyscach zdawna mieszkali / ściagaiac sie do Rusi miedzy Tanaim Rzeka / y Morzem Meotskim / gdzie dziś Tatarowie Krymscy / Kirkielscy / y Prekopscy osiedli.

Polowcowie.

A czasem tez Gotowie od Lacinnikow Getami byli nazwani / iako Ouidius Naso bedac wywołany z Rzymu w Taurice gdzie dziś Prekop za tych Getow / ktorych tak wspomina w wierszach swych de Ponto Elegia 19. ad Seuerum.

Nulla Getis toto gens est truculentior orbe,
Tinctaq; mortifera tella sagita madet

Niemasz srozszego w Swiecie narodu nad Gety /
Strzały w truciznie moczą / łuk maiac napiety. &c

Nam didicet Getice Sarmaticeq; loqui.

Przy tych Gottach albo Getach / Gepidach y Połowczach przodkach Litewskich / mieszkali drudzy Alanowie y Piecinigowie / a ci Rusakom / y Polakom częstymi naiazdami dogrzewali / iakoż y dziś tam tego narodu ostatki Podolanie / y Nizowcy / sa ludzie okrutni w woynie sie kochaiacy / y Tatarskim naiazdom odpieraiacy.

Ostatki Gotow albo Getow / Podolanie y Nizowcy.

A iako ludne ty krainy pułnocne gdzie dziś Swecia / Gotlandia / Dania / Norwegia / Litwa / Lotwa y Prussowie były / piszą o tym rozmaici Historikowie y Cosmographi / Olaus Magnus Gottus, Iordanus uel Iornandes Gottus, Paulus Diaconus, Albertus Crantius, Metodius Martir, & id genus alij, kładac s tych stron rozmaite narody wyndz / krom onych od Ptolomeusa wyliczonych / to iest Gotti / Ostrogoti / Westrogoti / Gepidi / Samageti / Massageti / Hunny s Tatarskich pułnocnych krain a ze wschodu Słonca z Moskiewskiego dzierżawy / co Wegierska ziemie przed tym Pannonia zwana osiedli / Cymbry albo Cymery / Parti / Swedy / Longobardy / ktorzy we Włoszech miedzy Wenecia / Werona / Padwa / Mediolanem etc. osiedli. Turcilingi / Awares / Heruli / Swewi / Bulgari / Tachiphali / Dani / Dacij / gdzie dziś Wołoska ziemia / do ktorey tez potym Włoszy wywołańcy przyszli / a Slaui albo Sławacy / Rugi z Pomorskich krain / co iesz czę y dziś dawności Rugiey Miasta wielkiego świadcza / y Margrabiowie Brandenburscy tytułu Xiestwa Rugie dziś używaia / a snadź od Rugiey Rzesza Xiażat Niemieckich zowia / Potym zas Litalani / Sembi / Liuoni / Scyri / Pikti / Karpi / Kibi / Szasi / Waragi / albo Waragowie / y Roxerowie / y Piecinigowie / ktorzy tez z dawna przy Rusi iako dziś Litwa y Lotwa mieszkali / y czesto z onym wielmożnym Carzem Ruskim Monomachem Włodimirzem / ktory miał stolec w Kijowie walczyli / y ziemie Ruskie pustoszyli / a czasem Rusakom przeciw Polakom pomagali / iak o tym Miechouius świadczy lib. 2. cap. 30. fol. 34. etc. Roku Panskiego 999. ktorego tez czasu Bolesława Chrobrego pierwszego Krola Polskiego Otto Cesarz w Gnieznie koronował / a Litwa tez iuż w tych stronach / gdzie y dziś siedzi / znaczna była w ony czasy / A nad Wisła mniey narodow kładzie Ptolomeus.

Pułnocne krainy ludne.

Samagetæ Zemoidz / Hunni albo Vhrik s ktorych Wegrowie / Cymbry albo Cymery, à Cimerio Bosphoro.

Longobardi we Włoszech osiedli.

Bulgari albo Wolgari / s ktorych tez sa Wołyńcy od Wolgi rzeki.

Sławacy.

Rzeskie Xiażeta od Rugiey.

Waragi z ktorych ono mieli Xiażeta Rusacy / trzech bratow / Rurika / Truuora Sinaussa.

Litewski narod był iuż znaczny za Włodimirza Monomacha roku 999.

Wenedom zas albo Henetom przyległe wspomina Girtony od Getow y Gotow / dziś ich ostatki znać w Sambiyskim powiecie albo Parochiey w Prusiech / gdzie był Kościoł Sambiyskiego Biskupa stoleczny. Po tych Ptolomeus Phinny kładzie / Sulany / Frugundiny / s ktorych dziś sa Prusom przyległe narody

Girtonow ostatki w Prusiech.

To iest domniemanie Deciussowo.

Kulmianie /

Kulmiánie/álbo Chełmiánie/Kuiáwiánie/ Páłuczánie/ y Mázurowie / Potym Ombrony / Awaryny / Awartophracti / Brugieny/ y inße narody rozmáitych przezwiſk/ ktorych dziś áni ſłycháć w tych náßych mieyſcách/ Ptolomeus wypiſał.

Gránice Litewſkie dawne.

Granice Litewſkie ták opiſuie przerzeczony Decius / Litwá tymi dziś gránicámi ieſt otoczona/ záraz od Ombronow (ktorzy ono z Cymbrámi we Włoßech broili) to ieſt od Woiewodztwá Lubelſkiego ná pułnocy ku Mázowßu áż do Weneditſkich / y Phineńſkich pol/ to ieſt Pruſkich/ściąga ſie Rubież Litewſki. Támże ſie troche zábáwiwßy wywodem Pruſkim powiáda / iż náßego wieku Litwá Pruſom od pułnocy áż do Żmodzi ieſt przyległa / á Żmodzka ziemia pográniczna Oceanowi pułnocnemu idzie áż do Liflant/ á potym ſie ściąga áż do Wielkiego Xiędzá Moſkiewſkiego páńſtwá / ktore Litwie ze wſchodu Słońcá przyległo. Od południá grániczy z Roxolany wrácáiąc ſie do Polakow/ ktorych ma przyległych z zachodu Słońcá / áż powtore do Ombronow / to ieſt Lubelſkiey ziemie. Okázuie ſie wielkie Xięſtwo Litewſkie być czwartą częścią Sármaciey Europſkiey / w ktorym ográniczeniu nie bez dowodu (Decius mowi) iabych wierzył wyżßey miánowáne narody być obywátelmi.

Gránice Żemoidzkie. Ze wſchodu y Od południá z Litwą. Od zachodu s Polaki. Xięſtwo Litewſkie czwartą częścią ieſt Sarmaciey Europſkiey.

Ale tego niewiem/dla czego Eneas Syluius Maſſagety zá Pruſką ziemią w ſwoim piſaniu położył/ imię tym gránicom niezwyczáyne/ gdyż ich y Ptolomeus ná tym mieyſcu nieprzypiſuie. Abowiem Maſagetæ / ktorych też niektorzy zá Amazony poczytáią / iáwna ieſt rzecz / iż w Scitiey Aziatyckiey Tátárſkich Hordach dálekich mießkáią / ále ia záś przeciw Deciuſowi ináczey rozumiem/ iż to chciał Syluius dobrze nápiſać / ále ſie omylił iáko poſtronny człowiek tych kráin nieświádomy / Bo chcąc położyć *Samagetas*, to ieſt Żemodzinow Pruſom przyległych/ álbo *Maſauitas*, Mázurow/ nápiſał *Maſagetas*, álbo też y Drukarz/ iák to poſpolicie bywa / álbo iego Piſarz ſfánkował.

Moie zdánie.

Samagetæ & Maſſauitæ pro Maſſagetis.

Ták tedy wielkie Xięſtwo Litewſkie według Deciuſſá y Sigiſmundá Herberſteina/ y moiego doświádczenia/ od wſchodu z Moſkwą/ z zachodu z Polſką/ z Podláßym/ z Mázowßym/y s Pruſſy troche ſie ku pułnocy náchyliwßy / grániczy/Od pułnocy Żmodzi y Liflantom pográniczne/ od południá Wołyń / y Podole/ y Ruſkie ziemie ma przyległe / á zá pánowánia Witołdá wielkiego / od Morzá álbo Jeziorá Kurlanſkiego do Liflantow y Pruſow Litewſkie páńſtwo doſięgáło/ á ná wſchod z Moſkwą po Vhrę Rzekę/ y áż zá wielki Nowogrod/ y Pſkow ná pułnocy. Potym zá Putwił / álbo Puczywił / ktory leży zá Kijowem miedzy wſchodem y południem 60. mil wielkich w polach/grániczyło/ á s pułnocy od Morzá Baltyckiego/ álbo Niemieckiego ná wſchod / y ná południe ściągáło ſie áż do Morzá Tátárſkiego/ ktore zowią Pontus Euxinus/ zá Oczákow po ſámy Azow/ gdzie Tanais *in Paludes Meotis* wpada.

Gránice Litewſkie zá Witołtá.

Czarne morze Azow zamek Turecki ná vśćiu Tanais álbo Donu rzeki z Moſkwy płynącey/ktorąby mogł ná morze miedzyziemne y Ocean z Moſkwy żeglowáć do Jeruſalem/ymo Conſtantinopole/y gdzieby kolwiek chciał do Syriey/ Afriki/Hiſpániey/ do Niemiec &c.

Potym Decius o pierwßym przezwiſku y nowym imieniu Litwy z domnimánia rzecz tymi ſłowy prowádzi. Niektorzy s pewnych dowodow wierzą / iż Litwá á Lituo/ to ieſt od rogu trąby myśliwcow ieſt názwána / ále to ich domnimánie iáko baśni nikczemne w náśmiewiſko nie w dowod miánowánia Litwy idzie. Są też drudzy ktorzy powiádáią / iż Włoßy do tey ziemie przyßedwßy/Oyczyzny ſwey imienim / Jtalia tę kráinę/ á onych ludzi ktorych tu zá ſtáli Jtaliany przezwáli/áż potym potomkowie ich / iáko y Miechowius piße L litere przydawßy Litalia / á ſámi Litalany ſie zwáli / á zá poſtępkiem czáſow/ zepſowánym imieniem Litwany od ſąſiádow przezwáni.

Ja záś powiádam (bo Decius znáć áni Miechowius po Włoſku nierozumieli / á iam ſie Włoſkiego ięzyká przes krotki czás przyuczył) á iż Włoßy poſpolicie tych artykułow w mowie ſwey vżywáią / la citta Miáſto / li paieſi kráiny/ il kawallo koń / la mulie / niewiáſtá/ il boſco las/ etc. Tákże ieſli chcieli názwáć

Artikuły włoſkie zwyczáine

názwáć Litwę oyczyzny swey imieniem / záraz ią miánowáli według zwyczáiu ięzyká swego La Italia Włoska ziemiá / áż potym Litalia y Litwania / Bo y Prussow pierwey zwano Bructeri / potym Bruteni / záś Pruteni / Borussy / więc Porussy áż do Prusow przyszło. Tákże też Niemieckie / Polskie kráiny / Włoska też ziemię Ænotriam, Latium, Ausoniam, Italiam, &c. Greki Argolicos, Danaos, Dorios, Pelasgos, Archiuos, Argyuos, Myrmidones, Troiany záś / Dardanidas, Priamidas, Phrigios, Æneadas, Troas, Iliadas, Teucros, &c. według Kráin / Miast / Narodow / Xiążąt / przygody / pożytkow / urodzáiow etc. roznymi przezwiskámi názywano.

Włoszy sámi iesli tu przyszli La Italia Litwę názwáli.
Rozmáite przezwiská iednego narodu.

Potym Decius dáley pisze / ná ostátek powiáda według domnimánia inszych Historikow / to sie okázuie / isz Litwá przedtym z Boruskich gránic álbo z Pruskich z Litalanem Xiążęciem wyszli / A ty osady prożne / ktore byli z dawná opuścili / nápelnili. Bo przedtym dawno kiedyś / ztamtąd ich przodkowie opuściwszy ty mieyscá gdzie dziś Litwá / przenieśli sie byli do Prus. A gdy Litalanus Xiążę z swoimi ludźmi do pirwszych oyczystych sie kráin wrocił / y od siebie Litalanią potym Lituanią ten kray názwał / znáć iż te ziemię zdawná byli opánowáli Alanowie / Gotow mężnych plemię / ktorych też Gotialany zwano.

Litwa z Litalanem wodzem.
To sie też wyższey okázáło ex Erasmo Stella Gotialani, ex Gotis & Alanis oriundi.

Zdánie Bielskiego o Litwie.

Litewski narod zdawná poszedł z zamorskich kráin Morzá pułnocnego / ktorych też Historikowie zową Gepide / po Gotsku lenwi / ábowiem będąc z Gotty walecznymi iednego rodzáiu / nierychło zá nimi do Prus z swymi okręty przyciągnęli / bo iuż Gotty ich przodkowie wyszli byli z Prus do Węgier. A oni tułáiąc sie nád Morzem zá swoimi ciągnąć nie śmieli / nie máiąc słuszney spráwy: A ták niktorzy z nich w Prusiech zostáli / s ktorymi Krzyżacy długo czynili / niktorzy w pustyniach nád Morzem osiedli / gdzie dziś iest Zmodź y Liflanci / niktorzy ku południowi poszli / iáko Połowcy / niktorzy ku zachodowi / iáko Jaczwingowie / á będąc nád Morzem gdzie pierwey byli Cimbrowie / wiele mowy Niemieckiey w swoy ięzyk námieszáli / Niemcy zowią Krolá / álbo Xiążę Konig / á oni Konigos máło odmieniwszy. Po Grecku Bog Theos / á oni zową Dewos / bo też przy Greciey byli nád Morzem Pontskim. Jest y łácinskich słow dosyć miedzy ich mową / bo też zdawná byli ná Morzu blisko Britanniey / ktore dziś zowiemy Angliki / á gdy w tych kráiach osiedli gdzie dziś są / ponieszáli narod y mowę z Rusią / ták isz iuż drudzy máło sobie rozumieią / Bo odmiennie mowią Zmodzinowie / tákież Kursowie / álbo Kurlandowie ináczey niż Litwá / álbo Jatwieżowie y Liflanci. Niemcy záś do Prus y do Liflant ná ich mieyscá przyszli rowno z Krzyżaki z Niemieckich kráin.

Bielski wyznawa Litwę być z Gotow / nie z Prus do Węgier przyszli / ále z pol / ktore leżą zá Kiiowem.
Zmodź / y Liflanci / y Litwá z Gepidow / Połowcy / Jaczwingowie.
Niemiecka mowá skąd u Litwy.
Łácinska mowá w Litewczyźnie.
Jam był sam w Kurlandiej roku 1580 á iedenem práwie ięzyk Kurlandow y Kursow táko y Zmodzki słyszał.

Ptolomeus dawny Chronograph / ná tych mieyscách gdzie dziś Litwá narody ináksze mieni / pirwsze Galindy / Sudeny y Bodiny / á ci precz wyszli do Włoskich kráin z Cymbrámi / z Goty y z Alany / á ná ich mieyscá Litwá przyszłá z Xiążęciem swym Litaon álbo Litwon / od ktorego te ziemie y narod Litwą zową / A gdy sie rozerwáli / iedni do Prus / drudzy w polá / ktorych zwano Połowcámi / iuż ich było snádnie Rusakom przełomić / ktorzy Litwanow po długich z nimi trudnościách zniewolili / y przymusili tribut dawáć / łyká / winniki do łáźniey / żładź / y ine rzeczy / áby iedno zwierzchność czuli nád sobą / bo tám w pustych mieyscách będąc / nie mieli co inego dawáć / ná ostátek sie im áż wysługowáli / Zadźe ieszcze y dziś u nich ten obyczay / isz sie w niewolą dáią / wszákże potym gdy sie zmocnili á obaczyli / z niewoli sie Rusakom wyłomili /

Litaon Xiążę Litewskie / tu sie iuż trzey zgodzili / o Litonie álbo Litalonie Xiążęciu Litewskim Erasmus Stella / Jodocus Decius / Bielski / y Wapowski czwarty.

kozáctwem żywności ßukáli / czyniąc wszędy do Ruśi / do Polski / do Moskwy / y ná Morze / máiąc s Prussy pierwßymi swoimi pobrátynámi porozumienie / etc.

Swiadectwa z Latopiśczow

o przyśćiu Włochow w te strony / ktore Litwa / y Zmodź ma zá pewną Kronikę.

Rozdział VII.

To własna rzecz Latopißczow Litewskich po Ruska pissánych.

* Ma być Tiberiusa Claudiusa / ktory był trzećim Cesarzem Rzymskim / zá ktorego pánowánia Roku 18. Christus pan mękę podiął / roku wieku swego 33.

☿ Ma być Calligula / Claudius 5. Britannicus Nero okrutni roku po Christusie 57. pánowáć począł á był nie własny syn ále pásierzb Claudiussa piątego z Agripiny vrodzony.

Palemon też Grammatik sławny był w Rzymie zá Tibertusa y Claudiusa Cesarzow / inßy od tego náßego / O czym czytai Volateranů lib. 18. Geogr. & Cornelium Agrippam de vanitate scientiarů cap. 3.

Popráwienie moie inter parenteses.

Látopißcze Litewscy niektorzy ták sprostá prowádzą rzecz o przyśćiu Palemonowym z Włoch do Zmodzi y do Litwy / Stáło sie iest wcielenie Syná Bożego przez Duchá S. z Błogosłáwioney Dziewice Mariey od początku stworzenia Swiátá / Roku 5526. onego czásu páństwo Rzymskie było pod Cesarzem Rzymskim Augustem / ktory nietylko w Rzymie ále y wßytkiemu świátu pánował / co nápisano iest / iß zá czásu Cesarzá Augustá Syn Boży wcielił sie / A zá czásu Cyrusá * wtorego Cesarzá po Auguscie wolną mękę przyiął dla zbáwienia y odkupienia narodu ludzkiego / zá ktorego Cyriusá wßytki rzeczy proroctwá wypełniwßy po wstániu od vmárłych wstąpił ná niebo y siadł ná práwicy Bogá Oycá / skąd ma przyść sądzić żywe y vmárłe / y oddáć káżdemu według zasług iego / A po śmierći Cyrusowey był Gaius ☿ Cesarzem / á po Gaiusie Klaudius / á po Klaudiusie Syn iego Nero / ktory był ták okrutny á nieustáwiczny / iß własną Mátkę swą / y Preceptora swego naywyższego Senekę bez przyczyny o śmierć przypráwił / y wiele kroć Miásto Rzymskie kazał zápalić / á nie dla czego inßego / tylko dla tego / áby sie dziwował y ćießył / á Xiążętom y Pánom Rzymskim / y wßystkiey Rzeczypospolitey wielkie krzywdy y vćiski czynił / Przeto kożdy poddány iego dla wielkiey okrutnośći iego / niebył bespieczen / nietylko imienia álbo máiętnośći ále y zdrowia swego / á ták wiele ktorzy opuśćiwßy Máietnośći swoie vćiekáli do rozmáitych kráin / ßukáiąc pokoiu / W ten czás iedno Xiążę Rzymskie rzeczony Palemon / ktory był Neronowi krewny / zebrał sie z żoną z dziećmi swymi / y poddánymi swymi / y ze wßystkimi skárby / s ktorym o pięć set Slachty Rzymskiey było / tákże z żonámi y ze wßytkim / wziąwßy s sobą iednego Astronomá / poßli w Okretach Morzem miedzyziemskim stroną zachodną / chcąc sobie náleść mieysce słußne / kędyby mieli pośiedliwßy sie w pokoiu mießkáć. A miedzy tą Sláchtą były cztery Domy / pirwßy z Herbu Kitaurusa Dorsprungus / Drugi z Herbu Columnow Prosper Cesarinus / y Vrsinus Julianus / y Hector z Herbu Rożey / á ták oni niemáły czás po Morzu chodząc / przyßli w miedzyziemskie Morze (ma być w Niemiecki Ocean miedzy Anglią y Flandrią) y doßli do Rzeki Szuma (ále ma być Zundu nie Rzeki ále ciąsnośći Morskich w Daniy) á tą Rzeką Suma w Morze Ocean / (ma być w Morze Baltyckie álbo Wenedickie) á Morzem Oceanem weßli do vśćia Habu álbo Hawu / Kurlandskiego Morzá / gdzie Niemen Rzeká w to Morze wpadwßy nie dáleko od Kloipedy álbo Memlá Zamku bárdzo obronnego Pruskiego (iákom sam Roku 1580. widział / do Morza Baltyckiego álbo Wenedickiego wpada) á potym weßli Rzeką Niemnem w Morze / rzeczone máłe / álbo przaßne y Kurlandskie

landskie albo Niemnowe / a to dla tego / iż Niemen w to Morze Kurlandskie wpada dwudziesta mieyscy (ma być dwunasta) a kożde nazywaią swoim przezwiskiem/ miedzy ktorymi nazywaią iedno vście Gilia / oni poszli wzgorę przeciwko wodzie/ aż doszli do całego Niemna / kedy iuż sama tylko Rzeka Niemen iednym mieyscem idzie/ y przyszli do Rzeki Dubisy/ a idąc Dubisą/ nad nią naszli gory bardzo wysokie/rowniny wielkie/Dąbrowy piękne rozmaitymi okwitościami napełnione/ y Zwierzęty rozmaitego rodzaiu/ Turow/Zubrow/Łośi/Jeleni/ Sarn/Ryśi/Kunic/Lisow/ Bielek/ Hornostaiow/ etc. Tak też y w Rybach wielka okwitość/y dziwnych Ryb Morskich dla tey przyczyny/ iż niedaleko Morze/ a nad tymi rzekami Niemnem / Dubisą / y Juria tam sie posiedlili/ y poczęli sie rozmnażać/ a ono mieysce miedzy tymi rzekami bardzo sie im podobało/ y nazwalite ziemię Zmodź od mnożenia.

Własne słowa Latopiszczow.

Wtore Swiadectwo z drugiego Latopiszczá.

DRugi záś Látopiszec / ktoregom dostał w Berestowicy więtszey / v ich miłości Xiążąt Zasławskich / ták też Kronikę Litewską y Zmodzską / poczyna prostymi słowy / ktorych ia tu text własny (ácz sie go poprawić godziło) własnie kłade.

Roku Bożego 401. powstał iest Atila / ktory zwan iest Bicz Boży / ktory wyszedł od Rzeki Juhri / a Jura y teraz iest w ziemi Jwaka Cara / Oyca iego zwáli Mandazig / wyszedł z trzema Bráty swoimi / Atzar/ Rohas/ y Bleda/ wyszedł Morzem Oceanem / y przyszedł w Morze ziemskie/ ktore iest miedzy Francią y Hispanią. A gdy wszedł w to Morze / w ten czás niesiono z Britanniey Krolewnę imieniem Orsulę / zá Syna Krolá Angelskiego/ przy ktorey Krolewnie było iedennaście tysiąc Pánien. Atila sam Krolewnę / y tych wszystkich iedennaście tysiąc Pánien przy niey zábił / a ony dla imienia Christusowego ostáły sie Męczennicámi: To pierwsze vczynił okrucienstwo nád narodem Chrześciáńskim. Potym obszedł ziemię Francuską y Włoską / y poszedł Morzem do ziemie Charwackiey/ tám wyszedł z Morzá / y wziął przez moc ziemię Karwácką / Podbił też ziemię Węgierską/ y zbudował Zámek Budzyn / y názwał sie Krolem Węgierskim / á Brácia iego Athar y Rohas pomárli. A gdy budował Budzyn / y obwodził mur około Miástá / w ten czás trzeciego Brátá swego Bledoná zábił / á sam krolował ná wszystkiey ziemi Węgierskiey / y podbił pod moc swoię wiele Państw / y opánował ich / y ieszcze z początku iáko prześládował Chrześciáństwo / ták osiadwszy ná tym Páństwie w żadney rzeczy vmysłu swego nie odmienił / ále sie ieszcze tym więtszym prześládowcą ostał nád Chrześciány. Y zebrawszy pięć set ludu swoiego / pociągnął ná ziemię Włoską / y przyszedł pod Miásto ktore zowią Aquileia / ktore Miásto w ten czás było pod Cesarzem Marcianem/ y obegnał Aquileią / á to Miásto było bárdzo mocne / y Rycerstwem Rzymskim dobrze opátrzone / przeto gdy go niemogł rychło dostáć / niechciał dłużey czásu trawić / pociągnął dáley w ziemię Włoską ku Rzymowi / á Xiążętá y Senatorowie / ktorzy byli w tym Mieście / bacząc ták wielką moc ludu iego okrutnego / byli ogárnieni stráchem wielkim / y rozbiegli sie z Miástá / á niektorzy pobiegli do Ribołowow swych / y poczęli sie budowáć ná Ostrowie / ktore Miásto názwáło sie potym Wenecią.

W Moskwi sa dwie Rzece Juhr.

W ten czás Atilla nie mógł rzem ále zie mię krainy Niemieckie wotował / y Coloniey dobywał / ktora nád Renem leży.

Carion lib. 3. Mon. 4. tego Marciana 47. Cesarzem kładzie/ zá ktorego to Atilla burzył/ y Gottowie y Wandalitowie.

O Weneciey záłożeniu/ Latopiszczow Litewskich zdánie. Ktore sie zgadza z Wo

 Jedno

lateranem libro 4. etc. y s Carionem lib. 5.

Iedno też Xiążę imieniem Palemon / ktore támże w Rzymie ná ten czás mieszkáło/ zebrawszy sie z wszystkim Domem y Krewnymi swoimi/ ták iż wszytkich było pięć set sámey Slachty Rzymskiey / á miedzy nimi czterzy przednieysze rodzáie álbo familiæ / pirwszy Dorsprungus / z herbu Kitauru / á z herbu Kolumnow Prosper Cesárinus / á z herbu Vrsinow Iulianus / á z herbu Rożey hector/ y poszli Morzem miedzyziemnym máiąc s sobą iednego Astronoma / ktory sie znał po gwiazdach / á ták żeglowáli Morzem w okręciech ná pułnocy / y obszedwszy Francią y Anglią/weszli w Krolestwo Duńskie / á tám stąd przypłynęli w ciásności morskie/ ktore Zund názywáią / potym Morzem Oceanem náchyliwszy żagle z pułnocy ku Słońcá wschodu/ y ná południe przybili sie do vściá gdzie rzeká Niemen w Morze wpada / potym Rzeká Niemnem poszli wzgorę áż w morze ktore zowią małe / álbo Morze Niemnowe / iż do niego wpada Niemen dwánaście vściami/ á kàżdy zowie sie osobnym imieniem / s ktorych iedno zowią Gilia.

Ktorym gdy poszli w wierzch doszli cáłego Niemna/ gdzie iuż ten sam wszystek w iednym mieyscu cieczę/ á ták Niemnem doszli do Rzeki Dubissy / nád ktorą nalezli gory wysokie / á ná nich rowniny wielkie / y Dąbrowy roskoszne / y wielka rozmáitość zwierzow rozmáitego rodzáiu / w Rzekach też wielka rozmáitość Ryb / ták tych ktore sie tám hoyno rodzą / iáko tych ktorych wielkość z morzá Niemnem wzgorę przychodzą / gdzie vlubiwszy sobie mieszkánie / záłożyli ossadę pirwszą nád Dubissą Rzeką. Drudzy záś s tychże Włochow nád Niemnem/ y nád Iurą ossady wybráli / iák o tym niżey nápiszemy.

A ták tu ty dwá Latopiszczá / ktorych Litwá y Zmodź zá Kroniki pewne máią/ nie zgadzáią sie s sobą w przyczynie przyściá Włochow / w ty pułnocne strony / Pierwszy pisze iż dla tyráństwá Neronowego / Drugi záś iż dla srogiego á okrutnego Woyská Atile Krolá Węgierskiego / ktory práwie wszytki záchodnie kráiny / y insze mocne páństwá száblą á ogniem w ten czás burzył / iák o tym szerzey Kroniki stáre Węgierskie / y Callimachus Florentinus / tákże Bonfinus y inszy świádczą / y z nászych to wierszow niżey krotko wyrozumiesz / wszákże ty Latopiszcze / ktorychem ia trzynaście / dostawszy ich z rożnych mieysc / zgadzał / concordował / y w iedno mieysce dla wybádánia prawdy znosił / w tym sie wszystki zgadzáią iednostáynie / iż Palemon z Senatu Rzymskiego Xiążę s pięcią set Slachty Rzymskiey / y s przerzeczonymi czterm i Fámiliami w ty kráiny pułnocne Zmodzkie y Litewskie przyżeglował.

Przeto ty przyczyny ktore niedáleko siebie chodzą opuściwszy / iá drugie wierszem tobie Czytelniku miły podáię / á napirwszą z Hispáńskich Kronik / ktore piszą / iż táka wielka suchość czásu iednego w zachodnich stronach bez dządżu kilko lat pánowáłá / że támtych Narodow iáko Włochow / Hispanow / Portugalczykow / y Anglikow bárdzo sie wiele przenieść musiáło do tych stron pułnocnych zimnych / ále iuż czytay Rytmy násze.

Bo w Hispániey gościem bywa deszcz wielki n.

Pierwsza przyczyná przyścia Włochow wty Kráiny dla suchości y głodu.

Hispáńskie dzieie pierwszą przyczynę dawáią/
Ktore suchość w zachodnich stronách wyświadczáią/
We Włoszech/ w Siciliey/ w Krolestwie Hispáńskim/

Deszcz

Deszcz nie był przez kilko Lat/ snaść zá gniewem Páńskim.
Pałáiący Syrius Role szczepał w skiby/
Iż w Rzekách wod niemiáły łuskonośne Ryby/
Látá śmierć przynoszące ludzi/ y źwierz mdliły/
A od bládego głodu vstawáły śiły.
Zwiedłe lássy/ y polá ták niepłodne stáły/
Chlebá kłossy zgorzáłe/ Ludziom niedawáły/
Dári Cereri wyschły/ w Winnicach Bachussa/
Nieznáć było/ ni w sadach strożem Priapussa.
Wszystki rzeczy pokármom słuszne z Winnicámi/
Wypalone ognistym Słońcem z máćicámi/
Skąd wielkość ludzi w zimne pułnocne triony/
Vdáłá sie/ oyczyste opuszczáiąc strony.
A iák Goti/ Gepide/ Połowcy/ z Cymbrámi/
Wygnáni byli s tych stron przed tym powodziámi/
Ná zachod/ ták zachodni záś w pułnocne kráie/
Przed suchośćią tu przyszli w zaiem sie oddáie.
Palemon Xiąże Rzymskie Publius przezwiskiem/
W zachodnych stronach strapion suchośći vćiskiem/
Chcąc narod swoy záchowáć od strásznego głodu/
Mogł też w ten pułnocny kray przyść morzem z zachodu.

Syrius gwiazdá w ktorey pánowániu nagoretsze bywáią czássy/ w srzod látá.

Ktedy ono bywali nászy wyszli s tych stron do Włoch/ dla wylania Oceanu/ y zimnich niepogod/ ták też Włoszy tu przyść mogli dla suchośći.

Wtora przyczyná przyśćia Włochow w ty kráie dla tyráństwá Neronowego/ Roku od Christusa 57. według zdánia Látopiszczow.

TAk Palemon albo snáść Libo Xiąże sławne/
Osiadł Pruskie/ y Zmodzkie Porty naprzod dawne/
Potym w Litwie/ w Iflanciech złączył sie z Gotámi/
Opuśćiwszy z Rzymskimi Włochy roskoszámi.
Snáść vchodząc Tyráństwá Nerona srogiego/
Albo dla burzenia Włoch Atile onego/
Albo dla niezgod wnetrznych w ty pułnocne strony/
Albo głodną suchośćią/ był tu zánieśiony.
Iesliże dla Neroná może być rzecz snádna/
Ktorego srogość byłá nád inszych szkárádna/
Bo mátkę włásną rosprot/ chcąc widzieć gdzie leżał/
Senekę Mistrzá swego też w Wannie zárzezał.
Rzecz pospolita Rzymska przed nim w stráchu drżáłá/
Bo złość záwżdy w tyráńskim sercu sprośna wrzáłá/

Powtorzenie przycżyn.

Seneca dał sobie żyły w wánnie zrzezać y ták vmárł lekko vchodząc srogiey śmierći od Neroná vcznią.

Skarb włáſny ſproſnym zbytkiem ſtráciwßy/ wnet zá tym/
Ná łup ſie wdał/ morduiąc gdzie czuł o bogátym.
Sieći z iedwabiu drugie z ciągnionego złotá/
Kazał czynić/ á záraz ledá gdzie do błotá/
Przyßedwßy ryby łowił choć ich tám nie było/
Byle ſie woley doſić Tyráńſkiey pełniło.
Rzym kazawßy zápalić pátrząc ſie dziwował/
Przyiacioł krewnych wßytkich wybił wymordował/
Piotrá też s Páwłem ſtrácił wiernych prześláduiąc/
Rzymſkie Páłace łamał Dom wielki buduiąc/
Y nieznośne tyráńſtwá ſproſne inße płodził/
Dla ktorych ſláchecki dom nieieden vchodził/
Palemon krewny iego toß muſiał vczynić/
Z oyczyzny miłey gwoli Tiranowi wynidź.

Rzym łamał á pałac ſobie budował ſtąd było vrosło przysłowie/ Roma Domus fiet, veios migrate Quirites.

Trzecia Przyczyná.

Attila Krol Wegierſki z Vgáriey Kráiny zá Moſkwą leżącey/ w ty ſtrony Panońſkie y Rakuſkie z wielkośćią Scytow álbo Tatarow Caucáſiyſkich przyßedßy / wielkie morderſtwá w záchodnich páńſtwách Rzymſkich czynił.

Q Jeśli dla Atile y to też być może/
Ktory z Hunny Europe wßyſtkę zburzył ſrodze
Z Tatar z Hubri kráiny/ ktora w Moſkwie leży/
Przyßedßy oſiadł Węgry. ßczęście zá nim bieży/
Ceſarzá Marcianá po trzy kroć poráził/
Y Maternuſá tákże/ burząc wßytko káził/
Tracią Achaią y Macedonią/
Zburzył Serbow/ Sławakow/ Boſnę/ Bulgarią/
Zá ś z Etiuſem Rzymſkim y s Teodorykiem
Wyſegotſkim/ boy ſtoczył krwáwo bitnym ßykiem/
Gdzie ſto ośmdzieſiąt tyſiąc mężow poginęło/
Z obu ſtron áß Jezioro krwią w polách płynęło.
Potym Francuſkie Miáſtá wßerz y wzdłuż zwoiował/
Y ziemie nád Baltyckim Morzem pohołdował/
Kaletany/ Nortmany/ Olandry/ s Cymbrámi/
Frizy Moryny/ Saſy/ Pomorze/ s Pruſami.
Giulę Hetmaná ſwego pod Kolno wypráwił/
Ktory obozy ſwoie ná czworę rozſtáwił/
Y ták dobywał Miáſtá dniem nocą ſturmuiąc/
Wśi Wołoſcy wokoło ßeroko plunðruiąc.

Sławańſkie páńſtwá przez Attile zburzone.

Attilá Teodoryka Wyſegotſkiego Krolá / y Etiuſſá Rzymſkiego Hetmána poráził.

Liczbá zobu ſtron pobitych 180000.

Francia y wßyſtki ziemie Niemieckie / Niderlandſkie nád Morzem leżące áż do Prus y do Litwy wßerz y wzdłuż częścią mocą częścią ſtrachem Attila zhołdował.

Giula Hetman Attilin Kolno Agripine miáſto wielkie sławne y dawne od Rzymian fundowáne nád Renę rzeką mocno obległ.

(W ten czás Etereus Syn Krolá Angelſkiego począł ſie ſtáráć/ w Małżeńſtwo o Vrſulę Brytańſkiego Krolá dziewkę iedynaczkę/ poſławßy z wielką checią poſły do Oycá iey/ ktorego/ gdy niewiedział coby zá odpowiedź dáć miał/ Vrſulá ſmętnego y troſkliwego nápominálá / áby dawßy fráſunkom pokoy záręczył ią zá Etereuſá / powiedáiąc że ma to obiáwienie od Bogá / áby ſie nie zbraniáłá

Małżeńſtwá

Małżeństwá tego/ wten sposob żeby iey dano ieszcze wolne trzy látá/ przes ktore by odpráwiłá droge swoie/ ná ktora sie byłá obiecáłá: To iest áby szłá do Rzimu/ máiąc przy sobie dziesięć tysięcy pánien. A przetosz tego sie domagáłá/ áby y Ociec y Etereus pánic iey stáráli sie społnie/ iákoby iey náleźli 10 pánien osobney czystości y státeczności/ á káżda znich áby miáłá przy sobie tysiąc pánienek/ y oná sámá áby też tákże przy sobie tysiąc miáłá/ iedno żeby wszytki beły osobliwey cnoty y czystości. Posłowie wziąwszy od Oycá Vrsulinego te odpowiedź z rádością odiecháli.

Przyczyná zboru iedenaścia tysięcu dziewic.

Ták tedy Etereus/ y Britáński Krol Ociec Vrsule/ zebrawszy wedle zmowy ták wiele pánien/ dáli ie Vrsuli w towárzystwo/ ktora przyiąwszy to slachetne towárzystwo/ á spráwiwszy 11. wielkich okretow/ y drugie rzeczy ná ták dáleka droge potrzebne/ puściłá sie morzem z Britanniey áż do tego mieyscá gdzie Ren w Morze wpada/ gdzie teraz iest część Holandiey/ ztąd záśie przeciw wodzie rzeką przyiecháłá do Kolna Agrippiny/ z wielką rádościa miesczánow/ A s Kolná do Bazyleiey. Tám zostáwiwszy okręty y insze sprzęty/ szłá pieszo do Rzyma/ ktora potym obchodziwszy mieyscá wszytki w Rzymie/ iáko byłá obiecáłá/ wrociłá sie do Bazyliey/ á Papież Cyriak prowádził ią z wielką poczciwością áż do mieyscá.

Wędrowká S. Vrsule z iedennaścią tysiąc Dziewic do Rzymá.

Wsiadszy tedy v Bazyliey w Okręty Renem rzeką ná doł iácháłá do Kolná/ Támże wysiádłá ná brzeg nic sie nieprzyiaciela niespodziewáiąc/ ále mniemáiąc áby ták wszytko bespieczno było iáko pirwey/ á gdy sie do miástá przybliżáć poczęłá/ wnet ią Węgrowie ze wszech stron obskoczyli/ á z onymi wszytkimi pánnámi okrutnie pozábiiáli. A ták oná slachetna Pánná z Etereuszem Pánicem swoim/ ktory dowiedziawszy sie/ że Vrsula ná zad iedzie/ z mátką y z siostrą Florentiną y z niktorymi inszymi Biskupy áż do Kolna przeciwko niey był wyiechał/ y z onym Cyriakiem Papieżem/ y ze wszytkimi pánnámi z tego Swiátá zeszłá/ á czystość swą Christusowi prawdziwemu dziewictwá oblubieńcowi ofiárowáłá. Tych pánien ciáłá leżą w Kolnie. A potym kości ich w wielki sklep są złożone. Tą Historiyką dla tegom rzecz przerwał/ isz też w Litewskich stárych látopiszczach około Burzenia Atile y pobicia tych iedenaście tysiąca dziewic/ á przyczynie przyścia Włochow s Palemonem do Litwy/ iakoby przes sen ledwiáko wspominaią. Przetom to *inter parentesim* położył.)

Rycerstwo Atilino/ ktore było obległo Kolno S. Vrsule z iedennaścią tysięcy dziewic zabito.

Volateranus zás pisze lib. 3. Geogr. 11000 *virginum in Galliam ad militum matrimoniū missa per Dinotum Ducem in Britannia Cornubiæ cæsa esse ab exercitu Gratiani*, wiec nie wiem iesli o tych álbo o inszych 11000. Dziewic rozumie.

Do Węgier sie zwrociwszy Bude zámordował
Brátá/ isz Sikambrią od siebie miánował
Buda: ktory iednak dziś też Budzyniem zową/
Ktoremu (Ach Węgrowie) Turek teras głową.
Potym sie do Włoch mocą ogromną wypráwił/
Stirią/ Karintią/ Istry/ Szablą skrwáwił/
Dalmacią z Miástámi poburzył y zgrody/
Kto wypowie pobitych kto wypisze szkody/
A gdy ku Aquileiy z obozem sie toczył/
Hetman Rzymski z woyskámi droge mu zástoczył/
Atila vphy Włoskie posiekł/ pomordował/
Valentinian Cesarz też trzy kroć szwánkował.
Ztąd Wenetowie będąc z rodu Troiáńskiego/
Osiedli wysep morzá Adriatyckiego/
Gdzie Wenecią miásto sławne zbudowáli/
Tákże inszy gdzie mogli zdrowie záchowáli.

Atila poburzywszy páństwá zachodnie y pułnocne zwrociwszy sie do Węgier Brátá Bude zábił.

Wypráwá Atilina do Włoch y do Rzyma według Eusebiusá/ roku 451. á według Sygibertta 454.

Atila Hetmáná Rzymskiego y Cesarza Valentiniana trzy kroć z woyskámi poráził.

Wenetowie ktorzi pirwey ná ziemi mieszkáli/ ná Wyssep Morski przed Atila vciekli/ gdzie pirwey ich rybitwowie żyli/ Támże Venetią záłożyli. O czym czytay Volaterranum lib. 4 y inszych.

Potym

Aquileia.

Potym Aquileią obległ mocą wielką/
Burząc/ paląc około/ s Folwarki Włość wszelką/
Długi czás pod nią trawił/ mocno dobywáiąc/
Y sturmy vstáwicznie dziwne przemyslaiąc.
A isz ták mocna byłá iuszby był odciągnął/

Bocian widząc przyszły vpadek Miástá/ dzieci swe wynosił z wieże ná stáwiſk/ z czego Atila dobrą wroske wyrozumiał.

By go był Bocian wrosłą swoią niepowściągnął/
Ktory z Miástá wynosił dziatki gołe swoie/
Widząc przyszły vpadek przes Węgierską zbroię.

Atila z siodeł ogień koło Miástá vczynił/y wziął Aquileią.

Przeto Atila záras swoich posiliwszy/
A z siodeł ogień wkoło murow zápaliwszy
Tłukł mury á vsilnie częstym sturmowániem

57000. zbitych Mieszczan.

Wziął Miásto/ trzydzieści siedm tysięcy zbił nánim.

Miástá ktore Atila we Włoszech wziął.

Potym Tarnis/ Werone wziął/ y Concordią/
Mantwe/ Bergom/ Kremone/ Ferarz/ y Brixią/
Wicencią/ Rawenne/ Ticin/ Placentią/
Meilan/ Padue/ Mutine/ Parme/ Apulią.
Ták práwie wszystkę Włoską ziemię powoiował/
Włoch ó Dio ó Dio káżdy lamentował/
Drudzy la Dona nostra krzyczą vciekáiąc/
A Węgrowie Beste Freng bąą nágániáiąc.

Lew Papież Atile/ áby Rzymowi dał pokoy/ odwiodł/ wyszedszy ku niemu w stołecznym vbierze Papieskim.

A gdy do Rzymu ciągnął/ Lew on Papież święty/
Odwiodł iego zły vmysł ku temu nápięty/
Zá czym się názad wrocił burząc y morduiąc/

Atila ná zad się wrocił z Włoch do Węgier.

Przeto się nie ieden krył przyszłą trwogę czuiąc.
Palemon ktoremu też o Rzeſt szło iák innym/
Kto się nie strzeże mogąc sam sobie iest winnym/
Mogł też vchodząc trwogi w tę pułnocną ziemię/
Záwieść długim pielgrzymstwem Włoskiey Slachty plemię.

Hardeɍik Krol Gepidow przodkow Litewskich/ Atili był towárzyszem w káżdey woienney wypráwie.

Pisze też w Historiey stárey o spráwách Atilowych/ isz Harderik Krol Gepidow/ przodkow Litewskich/ bárdzo mężny y waleczny/ á dla zacnych spraw sławny/ z Atillą obyczáiem przyiacielskiego żołdu w káżdey potrzebie bywał/ y mężnie á szczęśliwie záwżdy się z Gepidámi swoimi/ Ták we Franciey iák we Włoszech/y w Traciey popisował/y w oney bitwie ktorą miał Atilla z Eciusem Rzymskim/ Ták pisze/ isz Walamir álbo Władamir s práwego rogu z Ostrogotámi wschodnymi ná Eciusa y Rzymskie vphy czelnieysze ostrze nácierał/ Ták że też y Hardarik Krol Gepidow/ Teodoryká y Wyszegotow mężnie nagrzewał etc. gdzie iák Historia powiáda sto y ośmdziesiąt tysięcy poległo.

180000 z obu stron poległo.

A bez wszelkiego wątpienia Gepidowie będąc z Goty walecznymi iednego rodzáiu są przodkámi istotnymi narodu Litewskiego/ ktorzy do kráin pułnocnych Sarmaciey Europskiey przyszedszy á palude Meotis, częśc ich w Prusiech zostáła nád Morzem/ s ktorymi długo Krzyżacy woynę toczyli/ isz ich wykorzenili/ y ktorych był Krolem pierwszym/ iákom powiedział/ Weideuuto. Drudzy gdzie dziś Żmodź/ Litwa/ y Łotwá w pustyniach osiedli/ Drudzy iáko Jaczwingowie ná

Gepide. Zemoidz. Łotwá. Litwá.

gowie na zachod odciągnawszy w Podlaszu oyczyzne sobie obráli. A na południe w polach gdzie dziś Podole/ Kaniow/ Cyrkaszy/ Oczakow/ Krym/ Przekop/ drudzy zászedszy tám sie mnożyli/ ktorzy Połowcámi od polnego mieszkánia byli názwáni. A ták ci Gepidowie Litewscy przodkowie iáko lud waleczny/ drapieżny/ y łupem żyć zwykły/ dobrowolnie y s Krolem swym Harderykiem do Atile iáko do Królá walecznego przystáli byli. Tákże Walamir álbo Wladamir/ ktore słowo y imie iest Ruskie/ iákoby władáiący mirem Ostrogotow ná wschod Słońcá mieszkáiących Krol/ przy Atilli sie z Rycerstwem swym báwił. Tom też nálazł w Historiey Atillowey/ chcąc sie gruntownie spraw Litewskich wybádáć: Iż Atilla áby mogł wiedzieć/ co sie po wszytkich krainach Swiátá dzieie/ postánowił był ná czterzech mieyscách posty álbo podwody/ iedne w Kolnie/ co ie zowią Agripina/ Druga w Jaderze Mieście Dalmackim/ Trzecią w Litwie/ Czwartą v Rzeki Tanais álbo Donu w Moskwi/ s tych mieysc każde máło nie wszytkiego Swiátá sprawy/ przes pomienione ná mieyscách swych posty/ do Sykambry do niego przynoszono/ á on zásię onym wszytkim wolą swoię oznaymował. Tu iuż wspomina że też w Litwie miał posty swoie/ skąd znáć iż iuż w on czás Litewska ziemiá obywátelami osádzona byłá/ zá Atile Roku Pańskiego 428.

Jatwieżowie. Połowcy.

Litwa z Harderikiem Krolem swym dla chciwości łupu dobrowolnie w woysku Atilowym sie báwili.

Walamir.

O tym czytay Historią od Basilica Cypriana przełożoną.

Posti álbo podwodni Cursorowie dla prędkiego przenieśienia listow/ y wieści Atilowi/ z rożnych stron.

Dawność osady Litewskiey.

Czwarta przyczyná iák Florus pisze
Lib. 4. Cap. 2.

Albo gdy Pompeius s Cesarzem boy wiedli/
A wnetrzną woyną Rzymskie dzierżáwy wyiedli/
Gdzie zobudwu stron Domow zacnych wielkość zbito/
Bo w trwodze y niewinny gárdłem płácił myto.
Ziemię y Morze własną krwią oblali wszytki/
Gdy pychá z ambicią mieciłá boy brzydki/ Grzmiáłá/
W Włoskich/ w Greckich/ w Africkich Páństwách zbroiá
A krew po polách wszędzie zbitych vfow wrzáłá.
Pompeius ácz woyská miał z Aziey wielkie/
Lecz iż szczęścia odmienne są postępki wszelkie/
Przegrał zábit z woyskámi/ gdzie o trzy stá tysiąc/
Ludu legło/ potopu morskiego nie licząc.
Cato mądry słysząc porażkę swey strony/
Widząc przez rosterk Rzymskiey vpadek Korony/
Pożegnawszy przyiacioł y miłego Syná/
Zábił sie sam swym mieczem/ ách smętna nowiná.
Zás Marus z Didiusem boy stoczyli srogi/
Pełne krwie Morze było/ pełne polne drogi/
Bo Ocean wzburzony Okręty ich wszytki/
Potopił karząc wnetrzney woyny ich złe zbytki.
Iáka tám trwogá strászna co rozumiesz byłá:
Gdy sie Nawa o Nawę w Morskim tańcu biłá/
Nawáłności/ y zbroie/ miecze strászne brzmiáły/
Africkie y Hiszpáńskie brzegi to poznáły.

Pompeius porázon od Juliussa w Greciey ná polach Thessalickich / gdzie wszystká moc Rzymska zostáłá/ gdyż ci dwá swiátem práwie wszystkim władáli/ 300000. tysiąc Ludzi z obu stron ná plácu legło/ á sam Pompeius gdy vciekł do Egiptu/ zábił go krol Egipski / gwoli Juliussowi.

Cato accepta partium clade nihil cunctatus (vt sapiente dignum erat) mortem etiam lætus acciuit, stricto gladio reuelatum manu corpus, semel iterumq; percussit. Florus.

Druga woyná wnetrzna Marussowa z Deciussem.

Siquidem velut ciuium furorem castigaret Oceanus, vtramq; classem naufragio cecîdit.

Quinam ille horror quum eodem tempore fluctus, procellæ armamenta confligerent: &c. Florus.

Bo Miá-

> Omnium poſtrema certaminum munda ciuitas.

Bo Miáſtá po Potopie tym ſrogo burzyli/
Ná niewinnych ſie ſzkody oney Morſkiey mśćili/
Ceſarz Pompeianow ná Mundzie zámknionych/
Dobywał z zbitych trupow groble czyniąc onych.

> Działo ſie to od záłożenia Rzymá látá 709. á przed Chriſtuſem 48.

A gdy iuſz mocą zoſtał ná Rzymie Ceſarzem/
Triumphował/ y ſrogim ſtáwił ſie zárázem/
Przeto Brutus/ Caſſius z drugimi Slachćicy/
Sprzyſiegli ſie niechcąc być iego niewolnicy.

> In Curuli ſedentem Senatus inuaſit.
> Julius Ceſarz zábit/ o czym ſerzey/ Titus Liuius/ Plinius/ Sueton⁹ etc. świádczą.
> Byłá też w Litwie tey podobna/ gdy Czartoryſki Sigmunta w Trokach zábił.
> Cicero zábit w wnetrzney woynie.

Ták go ná Maieſtacie wnet Senat vbieżał/
Vkłoli go Dekami iſz iáko wieprz leżał/
Dwádzieśćiá y trzy rány/ miał w ſobie ſtychowe/
Co Swiát wſzyſtek krwią oblał/ muſiał też dáć głowe.
Potym wnet Antonius vporny zufáły/
Z Octauianem boy wſczął Ceſarzem niemáły/
Lepidus/ Brutus/ Woyne y Kaſius niećił/
Gdzie on Cicero zábit co wymową świećił/
Dla tych tedy roſterkow y domowey trwogi/
Wiele ich z Włoch vciekło ſczycząc żywot drogi/
Tu do Pułnocnych kráin vchodzili w láſy/
Gdzie dziś Litwá/ Pruſowie/ Zmodź/ Lotwá/ Wáłáſzy.

Piąta przyczyná przyśćia Włochow w Litewſkie strony.

> Banniti, proſcripti, exules.

Byłá też to iáwna kaźń w Rzymie wywołánie/
Zá wyſtepki do cudzych kráin odſyłánie/
Gdzie według winy ſpráwá: ták długo mieſzkáli/
Aż pokute ſpełnili/ álbo przeiednáli.

> Scipio Africanus P. P. P. S. S. S. R. R. R. F. F. F.

Dobrze też wywołano czáſem y bez winy/
Ják Scipio/ Camillus niedawſzy przyczyny
Cierpieli/ Brutus mężny/ Cicero vczony/
Y on Naſo był w Pontſkie wywołány ſtrony.
A drudzy też iuſz názad/ y do Włoch niechcieli/
Gdy ſie ná wywołániu lepiey niż tám mieli/
Ják y dziś od nas z Litwy nie káżdy ſie ſpieſzy/
Lepiey ich hoyna Ceres niż tám Figá cieſzy/

> Dacia Wołoſka ziemiá.
> Tauriká Prekopſka Horda.
> Sio vel Chio Wyſpa ná Morzu Greckim.

Z tych wygnańcow w Daciey Włoſzy ſą ſpłodzeni/
Y w Tauricе gdzie Kapha s tych też rozmnożeni/
Z tych w Sio (kedym ſam był) w Greciey oſiedli/
Niedziw tedy do Litwy iſz też ſwoy rod wwiedli.

Genuen-

Genuenses w Taurice/ Kaphe fundowáli/
Krim/ Azow/ y Kilią gdy Pont zhołdowáli/
Dziś Tatarowie s Turki w tych polách mieszkáią/
Ták sie páństwá z narody zá czásem mieszáią.
W dźikich też polách y dziś Mury stoią stáre/
Gdzie przed tym Grecy żyli rzecz sámá zna wiáre.
A dziś Tatarzyn strzela tám dzikie Kobyły/
Gdzie pierwey mocne Zamki/ Wieże/ z Miásty były.
Y on Eneas z Troiey ták długo żeglował/
Ták v Scyle y Sirtim w stráchu pielgrzymował/
Afryckie pierwey brzegi/ potym Włoskie strony
Osiadł/ narod rozmnożył Troiáński strapiony.

Kilia według niektorych Achilea. Mutantur imperia, regna, tempora, & nos mutamur cum illis. Zwłaszczá Targowiská Miásto vpádle stáre w polach zá Kijowem ku Przekopu.

Multum ille & terris iactatus & alto.

Szosta Przyczyná.

Isz też w on czás Rzymiánie wszystek Swiát trzymáli/
Prouincie Hetmánom swoim rozdawáli/
Gdzie z Legiámi Rzymskiey przestrzegáli szkody/
Litwe też Libonowi mogli dáć w dochody.
Ktorego sámo imie Włochem być wydawa/
Y Maro/ z Persiusem to imie wyznawa/
Jákkolwiek: musiał być Włoch z sámego imienia/
W ten kray pułnocny przyszedł z Bożego przeyrzenia.

Macieia Strijkowskiego

Osostewiciussa C. Z. o wywodzie y poczatku Kiazat Litewskich y Zmodzkich / od Palemona álbo Publiussa Libona Patriciussa Rzymskiego z Herbu Columnow y Synow álbo Potomkow iego / Borciussa/ Cunassa / Speri y Juliana Dorsprunga / z Herbu Kytaurus y od Vrsina y Hectora z Herbu Rozey Slachcicow Rzymskich / dziwnym lossem Bożym w ty strony pułnocne Zmodzkie / y Litewskie Morzem zániesionych.

Ksiegi trzecie / Rozdział pierwszy.

Do iaśnie Wielmożnego Pana / Pana Mikołáia Radziwiłá w Bierzach y na Dubindze Xiażeciá etc. Woiewody Wilenskiego / Hetmana nawyższego Woysk w wielkim Xięstwie Litewskim / Y do Syna Jego Miłości Christofa młodszego / Pana Trockiego / Podkanclerzego y Hetmana polnego W: X: Litewskiego / Starosty Borissowskiego / etc.

Fortunate senex, hic inter flumina nota,
Et fontes sacros frigus captabis opacum.

NIeczkolwiekem iusz iáśnie z wielka praca okazał / z rozmáitych á poważnie záwołánych Historikow / y z stárodawnych Latopiszczow Ruskich y Litewskich / wywody y dowodne poczatki Narodu Litewskiego / y Zmodzkiego / z Cymbrow / z Gotow / Gepidow y Alanow walecznych: Położyłem tesz pewne y wiáry godne zdánia ludzi sławnie vczonych / y rozmáite przyczyny o przyściu Włochow z Palemonem álbo Publiusem Libonem w ty pułnocne strony / rzeczy niepodobność pewnymi á iáśnie podobnymi dowodámi zbijáiac.

Wszákże isz to imie PALAEMON álbo P: Libo / od ktorego wszyscy Latopiszcze Litewscy Historia y wywod narodu swego iednostáynie poczynáia / niktorym (zwłaszczá máłego czytánia y w Historiach niebiegłym) nowe sie być widzi w Historiach / á tylko v Virgiliussa w Bukolikach sławne. Tedy y tu krotko á dowodnie pewnymi mieyscámi Historikow te watpliwość rozbijemy / Bo opuściwszy Bucolica Virgiliuszowe / ktore niktorzy tylko podobno y to ledwo czytáli / y ktory pod tym imieniem (PALAEMON) AEglogam 3. nápisał / ubi introducitur iudex inter Mænalcam & Dametam, Tedy masz y drugiego Palemona sławnego Patriciussa Rzymskiego / ktorego iáśnie Persius y Lucanus w wierszach swoich

Ouid. in Epist. Leandri ad Hero. Et iuuenem

swoich sławią/ niewspominájąc Palemona Morskiego/ o ktorym masz v Ouidiusá ná częstych mieyscách/ y v Volaterana in Philologia w kśięgach 33. Tegoż záś Volaterana Commentariorum Vrbanorum lib. 18. & libro 3. Geogr: in Venetiarum descriptione, y Cornelium Agrippam cap. 3. in Grammat. de uanit. scient. Czytay y inszych/ Naydźiesz iż Palæmon Remnius Vicentinus Patricius w Rzymie był sławnym Grammatikiem zá Tiberiussá Cesarzá/ y zá Claudiussá według rachunku Carionowego/ lib. 3. Roku od stworzenia Swiátá 3983. od záłożenia Rzymu 792. od národzenia Christusá Páná 39. á po Claudiusie był Cesarzem Nero Cesarz okrutny/ Roku od Chriuusá 57. ktorego też czássu Latopiszcze wszystki Ruskie y Litewskie/ by ich chciał o tysiąc znośić/ przyśćie Palemona swego ze Włoch do Litwy opissuią/ etc. Liuius naprzednieyszy Rzymski Historyk/ y Iulius Florus z niego w kśięgach 4. w rozdziele 2. Publiussá Libona być morskim Hetmanem Pompeiussowym przećiw Cesarzowi wspominaią.

possum superare Palæmona nádo.

O czym też świádczą Eusebius & Tranquillus.

Słowá Florussowe. Tum pulsus Etruria Libo etc. Item Octauius et Libo ingentibus copijs claßicorum &c.

Trogus też Pompeius niemniey sławny Historyk/ y Iustinus z niego/ iáko Palemoná/ ták Publiussá Liboná częstokroć wspominaią.

A ieśli o Polemonach/ tedy czytay Volateranum libro 10. lib. 17. et 18. tám ich naydźiesz śiedmi tego imienia.

Tákże sáme rzecz prawdźiwą o tym imieniu PAlæmon, v Claudiussá/ gdźie pisze Roku od Christusá 305. Panegyrim in quartum Consulatum Honorij, ieśli in quarto bedźiesz miał Opus/ tedy ná kárcie 102. naydźiesz ty wiersze:

Et puer Isthmiaci iampridem littoris exul,
Secura repetit portus cum matre PALAEMON,
Castra cruore natant &c.

Cicero tákże Rzymskiey wymowy łáćińskiey Oćiec Epist. Fami. lib. 7. Epistola 4. wty słowá pisze ad M. Marium o Libonie/ in Cumanum ueni cum LIBONE tuo, uel potius nostro, &c. Y w inszych listach często go wspomina. Lucanus też Poeta sławny y Plutarchus de uitis uirorum illustrium, y Ioannes Stadius in Comentarijs in Florum Argum cap. 2. pisze/ P: Dolabella Cæsaris Legatus ab Octauio, & L: Scribonio Libone, Dalmatia pulsus &c. A iżbych inszych Historikow teskliwośći/ łáskáwego Czytelniká folguiąc/ opuśćił/ tedy Petrus á Dusburch Pruski Historyk/ y Laertius Diogenes Włoch/ y Długossus Historiey Polskiey Oćiec / y Miechouius w kśięgach 2. cap. 8. fol. 33. y w kśięgach 4. cap. 39. fol. 270. etc.

Cromerus tákże Polonicæ Historiæ princeps, lib. 3. fol. 61. primæ, secundæ uero editionis 42. fol. iáśnie świádczą o Palemonie álbo Publiuszu Libonie / y o Rzymiánach / iáko w Zmodźi / w Lotwi álbo w Liuoniey / y w Litwie osiedli / y Romowe Miásto od Romy álbo Rzymu oyczyzny swoiey w tych stronach záłożyli etc. sczym śie teras długo niechce báwić / ponieważesmy to iuż y wyżsey dostátecznie okazáli / y niżey według porządku okażemy. A tum ty Dowody iedno dla tego teraz przytoczył / áby ći ktorzy nieczytáli wiecey / tylko Bucolica Virgilij / wiedźieć mogli z prácowitego zawodu náßego / o prawdźiwym przodku Litewskim / o ktorym ták wiele Historikow świádczy / y o ktorym też Látopiśzcze stáre / pewnie sobie z pálcá ták zgołá Historiey niewyssáli: Ale z pewney y istotney rzeczy / rzecz istotną prowádzą / A iáko v nas nie ieden tego imienia Piotr álbo Páweł / y nie ieden tey Familiey Piotrowski / Rzepecki / etc. Ták też w Rzymie y we Włoßech nieieden był tym imieniem názwan Pub: Libo álbo Palemon / ná ktorego imie Virgilius AEglogam terciam nápisał: Ale inßy był / ktorego Lucanus y Persius sławią / inßy ktorego Ouidius y Iustinus wspominaią / inßy od ktorego Grammaticam artem Palæmoniam zwano / inßy ktorego Liuius y Florus / y Cicero / Tákże Miechouius / Długoß / Cromer / Stadius etc. żeglowánie y woyne morską przećiw Cesarzowi Iuliussowi z strony Pompeiussowey wspominaią / y ktory też do Litwy narod Włoski Morzem / iáko Æneas Troiany do Włoch záprowádźił / y od ktorego Litwá y Zmodź początek narodu swego (áczkolwiek ná dość sławnym y vczćiwym od meżnych Gotow y Gepidow wywodźie przestáć mogą) słußniey wywodzą / á niżli Rzymiánie / Grekowie / Francuzowie / Niemcy / Angielczycy / etc. ktorzy dáleko niepodobnieyße Fundatory Narodow swoich sobie zmyślaią / co my iáśnie y dowodnie pokażemy / Abowiem inße Narody z máłych á nikczemnych początkow / zá postepkiem czásow y fortowánim ßczęśćia / w wielką możność rozmnożone / zwykły to czynić / zdobiąc rzecz swoie / iż áczkolwiek z iáwnym vßczerbieniem prawdy: Fundatory Narodow / Krolestw / y Miast swoich z wielkich Ludźi / á snáć z Niebá y z fáłecznych Bogow wywodzą. Iáko Troianie od Neptuna / y Apoliná / Tebanowie od Bachussa / y iáko Orpheus wdźięcznym gránim ná Lutni kámienie do Murow zwabiał. Tákże inßy Grekowie y Egipczykowie / od tych ktorzy nigdy nie byli fáłecznych Bogow wywody Narodow swoich poczynáią.

Traces

Traces Bogá woyny Marſa Oycem ſwym zowią / Perſowie / nieprześtawáiąc ná doſyć sławnych dzielnośćiach Cyruſſowych y ná godnośći Monarchiey / ktora v nich 228. trwáłá / od Perſeuſſa syná Jowiſſowego / ktory ono Andromeden od Smoká wybáwił etc. narod ſwoy wywodzą. Atenienſowie też gdy z máłego zebrániá w Greciey w wielką możność vroſli / poczęli śie piſáć Antochtonas, iákoby z wiekow obywatelmi. Tákże Włoſzy ſtárzy zwáli śie Aborigines, to ieſt / od początku Swiátá / w teyże ziemi Włoſkiey vrodzonemi.

Monarchia Perſka.

Rzymiánie záś gdy z páſtuchow / z łotrow / gwałtownikow / y zbiegow w wielką możność vroſli / wſtyd ich było máłych á proſtych początkow Narodu ſwego / przeto początek Krolestwá ſwego / y záłożenia Miáſtá głowy Swiátá Rzymu od Romuluſſa y Remuſſa z Bogá woyny Marſa / y z Rehy Sylwiey Mniſki Boginiey Weſti / vrodzonych záczynáią / iáko záś od Wilczyce dziwnie byli wychowáni / y iáko potym Romulus był do Niebá miedzy Bogi od Capreæ Palades porwány / co wſzyſtko iáwnie fáłſz / O czym ſzerzey czytay Liuium, Florum lib. 1. cap. 1. Plutarchum, Dionisium, Stadium, Mirsilium, Lesbium, Portium, Catonem, Q. Fabium, Volateranum lib. 6. &c.

O tym czytay Liuiũ et Florum lib. 1. capi. 1. Ale Juſtinus prawdziwie libro 43. piſze / *incertum ſtupro, an ex Marte cõceptos enixa eſt.*

Egipczykowie záś z wiekow śie być przez śiebie sámych ſtworzonych w ſwoiey włáſney ziemi twierdzą / tym sámym proſtym dowodem / iſz żáby / Myſzy / y inſze ziemne zwierzętá / gdy śie Nilus Rzeká wyleie / náyduią w mule żywe z niedoſkonáłymi ieſzcze członkámi / iákoby ich ziemiá rodziłá / O co ſpor y woyny długie wiedli z Parigiycykámi / y z Scytámi ſwárząc śie o dawność Narodow / Wſzákże ich Scytowie przegadáli / y dowodámi prawdy / y Woyną / iſz oni ſą dawnieyſzym Narodem ná Swiecie / O czym czytay Herodotum Trogum, Pomp: & Iuſtinum.

Herodotus in Melpomene & Euterpe. Idem de Phrigibus lib. 2. Iuſtinus lib. 2. &c.

Niemcy záś od Tuiſconá / y Araxa / Mannuſſa / Jngewoná / Hermiona / (z máłego dowodu / iſz oni mowią Herr Pan / Man Mąż) y od Marſſa / iáko Ditmarſowie / od Gambriwa / Swewa / Wandaluſſa / Teutona / Alemana / y inſzych przodkow ſwoich / z rozmáitych domysłow wywodzą / etc. O czym czytay Beroſuſſa lib. 4. & 5. Cornelium Tacitum &c.

Czytaſz Ditimarſowie od Rzymian Columnow y Vrſinow narod ſwoy wywodzą / iáko y Litwá / co Trancius zbiiá lib. 6. cap. 3.

Witikiadus záś Saxonow álbo Saſſow napierwſzych być z Niemcow wywodzi z Narodu Macedonow / y s pokolenia Alexandra Wielkiego / s ktorego wywodu iáko nieprawdziwego

wego/ Cornel. Agrippa capite 5. in Histor. de Vanitate scient. Szydzi. Angelczykowie też y Scotowie práwie z Baśni iáwnych po= czątki swoie wywodzą/ od Albiny Krolewny Syryiskiey/ kto= ra z trzydzieścią y dwiemá Siostr swoich/ pobiwszy męże swo= ie/ wszystki z Syriey y z Żydowskiey ziemie do Angliey Mo= rzem przyżeglowáły/ y rozmnożyły Angelskie Krolestwo.

Drudzy ich wywodzą od Práwnuká Eneassowego Bru= tussa/ od ktorego się być Brytannami rzeczonymi twierdzą. O czym czytay Volateranum lib. 3. &c. in populis Britanniæ &c. Czy= tay też domowego Historyká Bielskiego w księgach 1. wieku 3. ná kárcie 60. o żeglowániu Eneassowym/ y ná kárcie 61. o Bri= tanniey álbo Angliey/ gdzie tegoż Brutussa dáleko niepodob= nieysze żeglowánie naydzieś z Angliey do Greciey/ y do Tro= iey/ potym záś z Troiey do Aquitaniey/ y do Ligeri/ á potym do Albionu/ gdzie dziś Anglia názad etc. Czytay też Kario= na lib. 1. z. 3. y Iustinum o dziwnych przechodach y przenosze= niach rozmáitych narodow.

Francuzowie záś álbo Gallikowie od Comera álbo Gome= ra y Gallussa/ y od Scytow Sycambrow/ drudzy od Priamus= sa młodszego/ y od Francussa Hectorowego Syna/ dziwne wywody zmyśláią/ zwłaszczá Historikowie ich/ Hunibaldus/ Gregorius Turoneń: Rhegius/ Sygibertus/etc. Ktorych też po= dobno imitował R. D. Mattias Clodinius Archie: Sam: in oratiun= cula de Elect. Henrici.

Hispanowie od Iobella/ y Tuballa Syna Iafetowego/ Dru= dzy z Arameow Persow/ y od Herculessa/ Hispala/ Romana/ Cassa/ Gorgoressa/ Habissa/ etc. Fundatory swoie wywodzą. O czym czytay Iosephum antiquit. lib. 4. & 5. Iustinum lib. 44. Plinium lib. 19. cap. 2. Gellium lib. 17. cap. 3. Volateranum lib. 2. &c.

Węgrowie też będąc dosić sławni rycerską dzielnością/ Attile Krolá swego/ ktory się pisał Biczem Bożym y strachem Swiátá/ przedsię oni nie od Atile/ áni od Huhri Rzeki y kráiny w páństwie Moskiewskim/ skąd prawdziwie wyszli/ (y teras Krol Stephan słusznie iáko Węgrzyn Oyczyzny swey Iuhariey/ pod Moskiewskim może dochodzić/ ktorą on sam Węgrom przy= znawa) áni z pol Tatarskich/ ktore y dziś miedzy Pieciborską/ y Astrachańską Hordą Madzierskimi zowią/ áni od Rzeki Hun/ iáko Scalichius wywodzi/ Ale áż od Hunnora y Magera álbo

Magora

Magora synow Nemrota Babilońskiego / y Ninussa pierwszego Assiriyskiego Krolow / od ktorych vstáwiczną genealogią y sucessią/áczkolwiek sie według prawdy rwie/Krole y Xiążetá swoie wywodzą.

A iuszbych nie dziwował inszym możnym y wielkim narodom iż sobie wielmożne fundatory przypisuią / Ale y Ślężacy ktorzy byli / y terazby słusznie być mogli / Prouincią Polskiego Krolestwá/ Bo z początkow swoich iáko sie z Polakow rozmnożyli / ták też ku Polszcze należą / áwżdy ich iákiś Cureus śmie wywodzić z Rayskich ogrodow Poetow zmyslonych / ex Elisijs campis, y zowie ich Elisios, Ligios Luios à leonibus, Manimos &c. A Miástá ich od Polskich Xiążąt/co iáśnie káżdy wie / zbudowáne/ y polskimi imiony názwáne / ináczey sprosnym zfałszowánim przechrzcił / Bo Głogow názwał Lugidunum / Wratsław / to iest Wrotasławne / on zowie Budorgim/ Kożuchow albo Freistad Eleuteropolim Elisiorũ, Gore / Gorą / Brzeg Brigam, Legnicę od legánia woisk Polskich przeciw Niemcom ná gránicách onych názwáną/on Ligniciam à lignis przechrzcił / Zegan od Zegadłá / Saganum, Bytow Betanią/ Jaworow od Jaworu drzewá/ on Iaurium/ Swidnicę y Swiebos od swiebody názwáne Miástá/ on Suibusium à Suionibus & Sueuis sprosnie á iáwnym fałszerstwem / áby nic Sląsko z Polską nie miáło zopákowáł. Ślężacy.

Tákże iuż narody/ktorych tu krotkośći folguiąc liczyć niechcę/ nieprzestawáiąc ná prawdziwey Genealogiey od Synow Noego y ich potomkow/ ktoram ia ná przodku dostátecznie/ ácz zwielką pracą wypisał/ śmieią y ważą sie nie tylko z ludzi/ ktorych świát nigdy iáko iest niewidział/ (coby wżdy byłá rzecz znośnieysza) ále z Gigantow álbo z Obrzymow / ná ostátek y z niebá z zmyslonych Bogow przodki y fundatory swoie wywodzić.

A nászy niebożetá Polacy/ Mazurowie/Litwá/Zmodź/Russacy y Moskwá/ ácz nielatáią po niebach dla wywodu przodkow swoich/ á wżdy im y tego zayrzą sprośni Historiy nieukowie/ iż oni przestawáiąc ná prostych á prawdziwych Genealogiach/ y ná własney á iasney oyczystey cnocie / ći Lecha / oni Palemona álbo Publiussa Libona/ owi zás Mosocha y Russa / y czterech Brátow Waregow/ Rurika/ Truwora / Sinausza / Patriarchami swoimi y fundatorami wszyscy iednostáynie (by ich chciał tysiąc tysiecy ná świádectwo zwodzić) twierdzą y świádczą / Ludzi z Ludzi sobie podobnych/ nie z Bogow áni Obrzymow zmyslonych wywodząc.

A iż to imię Palæmon álbo Publius Libo iest v wielu Historikow y Poetow

y Poetow sławne / tedymći to iuż dostátecznie y dowodnie wywiodł y pokazał / o ktorey pracey moiey szczerey / y wielkim á głębokim czytániu / wierzę iż káżdy mądry á w Historiach biegły da kásztáwy rozsądek / Storzypiętkow sprosnych / co tylko AEglogam tertiam Virgilij ledwo czytáli / y owych co sámi niewiedzą co piszą / iż się nieuczyli / niedbam / y ták im prostym wierszem mowię.

Kiy Swinio w gnoiu á kalay się w błocie /
Nie twoy / lecz bacznych ludzi sąd o złocie.

A ieśli się kto chce głębiey o tym w Historiach bádáć / tedy mu to snádnie przyidzie / co mnie z wielką pracą / ponieważ ma ode mnie mieysca / libros, capitula, folia, &c. iáko w zwierciedle okazáne.

Tu záś ieśliby się komu dálekie y niepodobne morzem zeglowánie Palemonowe álbo Libonowe z Włoskich kráin do Zmodzi y do Litwy zdáło / tedyby tákowy był podobny onemu Domatorowi / ktory gdy ná wierzch piecá wlezie / zda mu się / iákoby ná Alpes / ná Balchany / y ná Pyreneos montes pielgrzymował / y ktoremu może zádáć:

Dic quibus in terris & eris mihi magnus Apollo
Três pateat cœli spatium non amplius ulnas?

Co więcey Niebá niewidział / iedno ná trzy łokcie w studni.

O tym czytay Iustinum lib. 32.

Bo ieśli mu to dziwno gdzie się niemász czemu dziwowáć / tedy się też niechay dziwuie Iasonowemu y Argonautow z Greciey per pontum Euxinum do Kolchis po złote Runo / á potym z Kolchow álbo Istrow do Morzá Adriatickiego / gdzie Aquileią zbudowáli / Didony álbo Elissy z Tyru do Afriki / gdzie Cartago záłożyłá /

Tenże Iustinus libro 18. 24. 45. etc.

zeglowániu / Eneassowemu y Anteronowemu z Troiey do Włoch / gdzie ten Albam Iuliam & Caietam, á on Padwę záłożyli. Tewcrussowemu do Cypru po zábiciu Brátá Aiaxa / á potym iáko do Hiszpáńskich brzegow y do kráiny Galeciey / Greckie ossady dálekim zeglowánim dziwnie záprowádził / Niechay

Volateranus lib. 4. 5. 6. etc.

się też dziwuie / iáko Vlisses po zburzeniu Troiey ná rozmáitych morzách długo błądząc / przybił się áż ná ostáteczne brzegi Oceanum Atlanticum názwáne / gdzie Vlissibonę / ktora dziś iest stołecznym Portugalskiego Krolestwá Miástem / od swego imienia záłożył. Niechay też weyźrzy w drugie Historyki / iáko Aramey áż s Persiey / y Iberowie z Azyey / przyzeglowáli do Hiszpániey / gdzie Hiberow y Celtiberow Narody fundowáli / iáko záś Brutus z Troiey do Angliey / á z Angliey do Troiey / potym ná

Virgilius Eneid.

Iustinus lib. 44.

Volateranus lib. 4.

zad do Angliey się wracał/ Jáko Genuensowie z zachodu áż do Tauriki ná wschod Słońcá przyżeglowáli/ gdzie Teodosią/ ktorą dziś Capha zowiemy y Kilią záłożyli. Niechay się też przypátrzy/ iáko Francuzowie z Xiążęciem Brennonem naprzod Rzym złupiwszy/ potym Macedonią/ Azią/ Grecią/ y Tracią przes ták wielkie dálekości morskie splundrowáli/ Jáko też Phocensowie Narod Grecki z Aziey do vścia Tybru w okretach przyszli/ á potym przes ták wielkie niebespieczności morskie przybili się w ostátnie brzegi Francuskie/ gdzie ná vściu Rhodanu rzeki Massilią Miásto sławne zbudowáli/ Jáko zás Spartanowie álbo Parteni z Lacedemonu wyiechawszy/ Tarentum y Brundusium osiedli we Włoszech/ Tákże Etolienses Grekowie z Diomedesem onym sławnym pod Troią Rycerzem towárzyszem Vlissessowym/ iáko Apulią opánowáli/ Scytowie zás z kráiny Juhri z Kewą y z Radiką/ potym z Atilą Xiążęty prawie od Kaukaziyskich gor wyszedszy// iáko przyciągneli do Pannoniey/ á potym Włoskie/ Francuskie/ etc. ziemie zwoiowáli. Cymbrowie też/ Gotowie/ Alani/ Gepidowie/ Wolgárowie/ Roxolani/ Wandalitowie/ etc. od ciásności Morzá Czarnego/ ktore zowiemy Cymmerium Bosphorum/ y od Tanais y Wolgi Rzek/ y Jezierá Meotis wyszedszy przeszli Pannonią/ Niemieckie/ Włoskie/ Francuskie/ Hispáńskie kráiny/ á przebywszy ciásności Morzá Hispáńskiego/ ktore zowiemy Gades Herculis ledwo się w Africe trzeciey części Swiátá opárli/ okrom tych ktorzy w Ruskich/ w Litewskich polach/ y w Scandamiskich Wyspách/ gdzie Suecia y Dania osiedli.

T: Livius et Justinus lib. 24.

Tucidides et Justinus lib. 43.

Iustinus lib. 5. de mutuis bellis Graeciae.

Scalichius też kłádzie Hun Rzekę miedzy Węgierską y Carwatską ziemią od ktorey chce Hungary wywodzić.

A ponieważ ty wyższey pomienione/ y insze ktorychby niezmierzona praca byłá wyliczáć narody/ z swoimi Xiążęty y Wodzámi/ przes ták wielkie przeciągi Swiátá/ przes ták dálekie y nieprzespieczne Meotis/ Pontu Euxinu/ Elespontskiego/ Egeiskiego/ Jkariskiego/ Adriatickiego/ Siriyskiego/ Libiyskiego/ Ligustickiego/ Miedzyziemskiego/ Francuskiego/ Hispańskiego morzá etc. Atlantskiego/ Aquitanskiego/ Angelskiego y Niemieckiego Oceanu/ z dálekich stron w dálekie y nieznáiome kráiny Swiátá narody y ossady swoie/ ci do Włoch/ drudzy do Hispaniey/ Franciey/ Angliey etc. długim żeglowániem zánieśli. Teras się to zda rzecz dziwna Zapiecolegom/ iż Włosy álbo Rzymiánie z Palemonem álbo Libonem do Zmodzi y do Litwy Morzem przyżeglowáli.

Ktory Palemon álbo Publius Libo / ieśli vchodził domowych wnętrznych zwad / y krwáwych woien / ktore były wony czásy Rzymskie páństwá srogo zátrwożyły / tedy miał słuszną przyczynę / iż musiał vchodzić w ty pułnocne krainy / A o tych Rzymskich domowych srogich á okrutnych rosterkach / w ktorych wiele zacnych Familiy społna woyná wybiłá / czytay Liuium & Florum lib. 3. cap. 13. & 14. w rosterkach Tiberij Grachi, & capite 15. in C. Grachi seditione, & cap. 6. in Appuleiana, cap. 17. in Drusiana &c. seditionibus, & capite 18. o woynie towárzyskiey y o woynie wnętrzney Marussowey / cap. 21. y Sylle álbo Sulle srogim okrucieństwie / gdzie niezliczona rzecz tysięcy Rycerstwá y Familiy Rzymskich ci dwá Hetmanowie Marius y Sylla ieden przeciw drugiemu / wnętrzną woynę z niewymownym krwie wylaniem wybili / wysiekli / y wygłádzili / á drudzy gdzie mogli / ci do Afriki / drudzy do Azyey morzem vciekáli / przed onym dwuch szalonych ludzi okrucieństwem / ktorego też záburzenia Palemon vchodząc mogł wty strony morzem być zániesiony. Tákże dla woyny Sertoriusowey cap. 22. y dla woyny Lepidusowey cap. 23. wiele zacnych domow Rzymskich do inszych się krain przenosiło. O czym też czytay Plutarchum &c. & Carionem de Sylla & Mario lib. 2. Chron. Mon. 3. AEtatis 2. Nuż zás iákom też to iuż wyższey wierszem wyráził / kiedy Julius Cesarz y Pompeius wielki swárząc się o márny á doroczny vrząd Bormistrzowstwá Rzymskiego / wszystkiego práwie świátá mocy ogromnie przeciw sobie zebráli / A gdy Julius Cesarz do Rzymu z wielkim woyskiem przyciągnął / vciekł Pompeius do Greciey / z nim wiele Pánow Rzymskich / ktorzy iego stronę trzymáli / drudzy ná rozmáite wyspy Morzem y Ziemią do Angliey / do Afriki etc. gdzie ktory mogł vciekáli. Bo w ten czás ziemie y Morzá wszystki niewymownie krwáwymi woynámi cáłe lat pięć okrutnie się trzęsły. O czym naydziesz y v Cicerona bárdzo częste á záłosne vskarżánia w listach / zwłaszcza ad Atticum lib. 7. epist. 8. & lib. 7. epist. 20. gdzie pisze: ego quid agam? qua aut mari aut terra &c. Et si terra quidem, qui possum? mari? quo traiciam? &c. lib. 10. epist. 4. lib. eodem, epistola 9. lib. 7. epistola 20. & 9. &c. Item lib. 8. epist. 3. Infero mari nobis incerto cursu, hieme maxima nauigandum est &c. Qui autem locus erit nobis tutus, & iam placitis utamur fluctibus ante, quam ad illum uenerimus? Qua autem aut quo nihil scimus. Nauis & in Caieta est nobis parata & Brundusij, &c. Ták w ten czás y Cicero y inszy Senatorowie Rzymscy w onych wnętrznych woynach sobą okrutnie trwożyli / iż gdzie się miał ktory podzieć / y ktorym morzem nabespiecznicy-

Carion lib. 2. monar. vltima.

Porty Włoskie.

śpiecznieyßé mieysce vćiec niewiedźieli. A Julius Cesarz gdy śie potężnie zmocnił/ gonił Pompeiußá y ztronę iego Morzem y źiemią/ Włoską też źiemię/ w ktorey był Pompeius zamki ośádźił/ prętkim gwałtem pośiadł.

A tu iuż Czytelniku miły po długiey nići kłebká bedźiem dochodźić/ y iuß śie tu iáśnie á dowodnie Publius Libo/ o ktorym tu náße wßystko przedśięwźięcie iest/ okaże/ ktory do Litwy y do Zmodźi narod Włoski zániosł/ y ktory też z Włoch wygnány/ iáko stroná Pompeiußowá/ muśiał w ten czás álbo ná Morze/ álbo wty strony vchodźić. Bo Liuius y Florus Rzymscy przednieyßy Hiśtorykowie/ ták wnetże pißą/ zwłaszczá Florus krotko lib. 4. cap. 1. czym śie dłużey Liuius báwi: Tum pulsus Etruria Libo, Vmbria Termus, Domitius Corfinio. Tedy dopiero (powiáda) LIBO wygnan iest z Etruriey Włoskiego Xięstwá/ gdźie dźiś Florentia/ Pistorium/ Pisæ/ Luca etc. Termus zás z Vmbriey/ Domicius z Corfinium wygnáni. Y skończyłáby śie byłá (mowi) woyná bez rozlania krwie/ by był ießcze mogł dostáć Cesarz Julius Pompeiußá w Brundusium/ Ale on przez zámknienie oblężonego portu/ w máłey á łatáney łodce vćiekł ná Morze/ iáko Florus z żáłośćią ßácuiąc fortuny odmiánę mowi: Turpe dictu: modo princeps patrum, pacis belliq; moderator per triumphatum à se mari, lacerata & pene inermi naue fugiebat, &c. zá Pompeiußem zás Senat wßystek gdźie kto mogł iáko zá głową vćiekał. A Cesarz Julius opánowawßy Rzym pusty/ sam śie przez Miecz/ czego niemogł przez Senatorskie wota/ Borgmistrzem Rzymskim vczynił/ y Skárbnice/ iż ich nierychło Tribunowie otwieráli/ gwałtem wyłomił/ y Skárby ktore oni zwáli swiętymi/ iż śie ich niegodźiło rußáć/ iedno ná wielką gwałtowną potrzebę/ pobrał.

Ku temu mieyscu/ o tym też Libonie czytay Długossá/ y Cromera lib. 3. fol. 61. primæ, secundæ vero editionis 42. Y Miechowiusá lib. 4. cap. 39. et lib. 2. cap. 8.

Zwłaszczá ná Woynę Francuską. O tym czytay Commentarios Stadij/ in lib. 4. Flori.

Wßákże náß Libo ktorego Latopißcze Litewskie Publiußem Libonem y Palemonem zowią/ wiernie pomagał Pompeiußowi/ O czym tenże Liuius y Florus w tychże kśięgach y rozdźiele pißą/ Bo gdy Julius Cesarz Hißpánią y wßystko práwie Morze Miedzyźiemskie Gades/ y Ocean/ poráziwßy Warroná Hetmáná Pompeiußowego/ swoią Armatą ośádźił y opánował/ wnet go po ßczęśćiu przećiwne nießczęśćie od LIBoná podkáło/ Ktory LIBO z Collegą swoim Octauiußem/ máiąc Armatę gotową ná Morzu/ ieden v Corcyry/ drugi w Illiriku z strony Pompeiußowey/ zámknęli miedzy sobą Hetmánow y Towárzyßow Juliußowych morskich/ y porázili Dollabellę/ z

Florus lib. 4. cap. 1.

Libo ná Morzu bitwe zwiodł.

belle/ y Caiussa Antoniussa wielmożnie sławnych pánow Rzimskich/ ktorzy w ten czás ták możni byli/ iáko dziś Hiszpáński y Francuski Krolowie / álbo możnieyszy. Skąd sie też pokázuie niemnieysza możność Libonowá / ktory to w ten czás y Hetrurią

Antonius sie poddał/ z piąćdziesiąt Koł.

przedniey szą część Włoskiey ziemie trzymał/ y ták silen był Cesarzowi Juliusowi/ iż mu dwie Armacie Morskie odbił/ y pierwsze szczeście iego ná Morzu przełomił / iák Florus pisze / Itaq; ultro cedente Varrone &c. Quippe quum fauces Adriatici maris iussi occupare, Dollabella & Antonius &c. repente castra legatus eius (id est Pompeij) Octauius & Libo, ingentibus copijs Clasicorum utrinq; circumuenit. O czym też czytay szerzey Liuiussa / y Lucanum lib. 4. Stadiussa/etc. Ták tedy Libo w ten czás ná Morzu z wielką Armatą Juliussowe strone przesládował/ y trapił. A potym Julius Cesarz ze wszystkimi mocámi Europy/ y Krolámi pomocnymi / á Pompeius ze wszystką Azią / Africą / y Grecią/ Armeny/ Partami/ y z Krolámi ich tákże pomocnymi/ ogromne woyská do Epiru Greckiey krainy zwiedli / y dáli sobie walną bitwę (ácz inszych wiele bitew przez cáłe lat cztery ták ná ziemi iáko ná Morzu z wielkim krwie rozlanim miewáli) ná polach Pharsalickich/ Tessalickich álbo Philipickich w Greciey / gdzie wszystkę moc Rzymskiey Monarchiey vtrácili. Bo áczkolwiek Julius Cesarz

Florus 300000 amplius millia, &c.

zwycięstwo otrzymał/ wszákże z obudwu stron więcey niż trzystá tysięcy ludu Rycerskiego y przednieyszych Hetmanow bárdzo wiele poległo / okrom pomocnych woysk rozmáitych Krolow. Bo ná ten czás ci dwá ludzie zápalczywi / wszystek Swiát práwie rządzili / Dla czego im Krolowie wszyscy y Xiążetá Niemieccy/ Francuscy/ Pontscy/ Aziyscy / Greccy / Egipscy / Afrikańscy etc. pomagáli/ y wszystek Senat Rzymski.

Pompeius vcieka.

Z przegrány bitwy Pompeius / ktory niedawno był ogromny wszystkiemu Swiátu/ledwo ná koniu/ á potym w máłym Báčiku do Egiptu vciekł / do Ptolomeusa Krolá/ spodziewáiąc sie od niego rátunku/ bo był przedtym iego Oycá ná Krolestwo Egipskie wsádził. Ale Ptolomeus Krol zábaczywszy tego dobro-

Pompeius zábity.

dzieystwá / kazał go zábić tuż przed oczymá iego Zony y Dzieci/ chcąc sie tym záchowáć Juliussowi/ ktoremu pułgłowy Pompeiussowey posłał/ y Pierścień iego/ná ktorym było Sigillium Lew z mieczem. Wszákże potym y sam od Juliussa zábity / á Siostrá iego Cleopatra ná Krolestwo wsádzona / Tegoż czásu Julius Cesarz poráził Pharnacessa Krolá Pontskiego Syná Mitridatessowego/ ktory też długie woyny wiodł z Roxolany.

Strone

Strone zaś Pompeiussowę Scipiona / Catona y inszych w Africe woyną prześládował / s ktorymi śię też był Juba Krol Mauritáński złączył / ále gdy Julius zwyćięstwo otrzymał / Juba Krol vćiekł do swego Zamku / támże przygotowawszy hoyną wieczerzą / prośił Petreiussa Senatora Rzymskiego (ktory też z nim był z strony zábitego Pompeiussa) iżby go zábił / á ták spełniwszy ieden do drugiego przyiaćielski trunek / zábił Petreius Królá Jubę tuż miedzy potráwámi ná stole / á sam śię też podle niego tymże mieczem przebił. Scipio tákże sławne Xiążę Senatu Rzymskiego / towárzysz Pompeiussow / gdy w Bacie ná morze vćiekał / á obaczył zá sobą pogonią Armati Juliussowey / sam śię przes wnetrze mieczem przeráźił.

Julius Cesarz w Africe woiuie.

Juba Krol dał śię dobrowolnie zábić.

Q: Metellus Scipio Swieker Pompeiussow.

Cato záś wielki á sławny Senator Rzymski / ktory leżał z woyskiem swoim w Africe v Vtiki / vsłyszawszy o ták srogiey porażce strony swoiey / á pocáłowawszy y pozdrowiwszy Syná y przyiaćoł swoich / w nocy czytáiąc o nieśmiertelnośći księgi Platonowe / przy świecy / wziął miecz ktorym śię sam raz y drugi w odkryte pierśi vderzył / y ták od swych ręku wolał vmrzeć / niżli w ręce Juliussowe przyść. A Julius vspokoiwszy Afrikę / z nowu woynę ná Morze / y do Cypru / y do Hiszpaniey przeniosł / gdźie Syná Pompeiussowego zábił / o czymeśmy iuż wierszem niżey opissáli. Y o ktorych wszystkich postępkach czytay Liuium y Florussa lib. 4. cap. 2. Suetonium in uita Iulij, Plutarchum de uiris illustribus, Plinium, Volateranum lib. 23. Stadium, Carionem lib. 2. mon. 3. Lucanum &c.

Cato sam śię zábił.

Potym Julius Cesarz / gdy iuż wszystki przećiwniki swoie wygubił / vczynił śię pierwszym Monarchą álbo Jedinowładcą / y Cesarzem Rzymskim y wszystkiego Swiátá / Roku od záłożenia Rzymá 706. á od stworzenia Swiátá 3897. przed národzenim Christussa Páná 48. wszákże tylko pięć Mieśięcy ná Cesarstwie wykonał / gdy był zábity ná Maiestacie od Brutussa / y Cassiussa y inszych z Senatu / ták iż miał w sobie ran 23. sztychowych / iáko Florus pisze: Sic ille qui terrarum orbem ciuili sanguine impleuerat, tandem ipse sanguine suo curiam impleuit.

Julius Cesarz zábity.

Skąd potym okrutnieysze woyny vrosły / miedzy Octauiussem Augustem / Antoniussem / Brutussem / Cassiussem / y ony srogie proscriptiæ álbo wywołánia z Rzymu y z Ziemie Włoskiey / w ktorych y Cicero był zábity y inszych wiele Senatorow Rzymskich / O czym ábych śię nie zdał Rzymskiey Historiey

storiey pisáć/ Czytay szeroko Liwiussa/ y Florum in Cæsare Octauiano lib. 4. cap. 3. Bellum Mutinen. cap. 4. Triumuirat. cap. 5. Bellum Cassij & Brutti cap. 6. Bellum Perusinum cap. 7. Bellum cum sexto Pompeio cap. 8. &c. Bellum Actiarum cap. 11. Naydźiesz tám iż w onych krwáwo strásznych á okrutnie záburzonych wnętrznych woynách Rzymskich/ nietylko do Zmodźi álbo do Litwy/ ále y do Piekłá (by był Charon sprácowány przewoźić/ álbo Pluto máiąc iuż dusz zbitich woyst pełne gmachy/ y dźieśiąci piekielnych bram przysionki otworzyć chćieli) radby śie był káżdy schronił.

O piekle. Virgil. Lib. 6. Æneid. Ouid. 4. Met. Silius Italicus lib. 3. Tibullus lib. 1. Claudius lib. 2. in Ruff. &c.

Przeto tedy y nasz PALæmon álbo P: Libo/ o ktorymeśmy iuż dośić skuteczne dowody rozmáitych Historykow podáli/ y ktory iż trzymał stronę Pompeiussowę przećiw Iuliussowi Cesárzowi/ był naprzod z Hetruriey kráiny Włoskiey/ iáko mowi Florus. Tum pulsus Hetruria Libo, wygnány/ przemyślał też o sobie/ gdźieby śie mogł y sam z zdrowim swoim y z miłymi dźiatkámi y przyiacioły przed onym záburzonym krwáwey domowey woyny wichrem/ bespiecznie záchowáć.

A iż był wielce záwinił Cesárzowi/ y srożey go nád insze pomocniki Pompeiussowe rozgniewał/ gdy mu dwie Armacie y Hetmanow iego Morskich Dollabellę/ y Antoniussa poráźił/ iáko śie to iuż dowodnie z Florussa y z inszych vkazáło/ dla tego przed gniewem y waśnią Iuliussową/ iáko zwyćięzce/ gdy iuż Pompeius był zábity/ y inszy pomocnicy/ muśiał dáley od Włoch y Rzymskiego páństwá vchodźić/ poniewaz y Iuba Krol Mauritáński/ y Petreius/ y Scipio/ y Cato/ ták wielkiego záwołánia mężowie teyże strony Pompeiussowey/ chcąc być wolni od oblężenia Iuliussowego/ sámi śie pozábijáli. K temu woyny okrutne we Włoszech/ w Hiszpániey/ w Egipcie/ w Greciey/ y po wszystkich morzách y krainach w Aziey/ w Africe/ y w Europie długo trwáły/ gdy Iulius Cesarz drugich Towárzyszow przyiacioł y Hetmanow Pompeiussowych/ y Syna iego C: Pompeiussa/ y Brátá Sextussa/ Labiena Warrussa/ y inszych wszystkę mocą w Hiszpániey y Ciprze prześládował/ A P: Libo álbo Palemon/ máiąc gotową Armatę ná morzu/ ludem rycerskim/ y porządnymi Okrętámi y nawami dobrze obwárowáną/ s ktorą ono Dollabellę y Antoniussa gromił/ vmykał dáley z swymi/ przed gniewem y woyną nieprzyiaćielá Cessarzá zwyćięzce.

A iż blizu Włoch niemogł być bespieczen w żadney Prowinciey/ bo był wszystki krainy Iulius pod moc swoię/ y w Monarchią álbo iedynowładstwo przywroćił/ puśćił śie dáley ná morze z kilkiem=

z kilkiemnaście okretow/ od vścia Rzeki Tybru/ ktora od Rzymu płynie/ á w morze Siciliyskie wpada/ álbo zportu Hetruriey dzierżáwy swoiey/ od Miástá Pise/ wziąwszy z sobą przyiacioły y pięć set Slachty Włoskiey dobrowolnie ná dobrowolne pielgrzymowánie y szukánie nowych ossad zebránych/ k temu iż ich też toż podobno dolegáło y trwożyło/ co y Libona álbo Palemona/ to iest/ gniew Cesarski y srogie woyny domowe.

A tá przyczyná przyścia Włochow y Rzymskich Slachcicow do Zmodzi y do Litwy/ ktorąśmyć tu z wielką trudnością y częstym ruszenim mozgu z głębokich Historykow/ iáko to widzisz/ iásnie y dowodnie wynáleźli/ podoba sie y Długoszowi Polskiemu Historikowi/ y Miechouiussowi lib. 2. cap. 8. fol. 33. & libro 4. cap. 39. fol. 270. co sie iuż wyższey dostátecznie ná kilku mieyscách nápisáło. Iż dla woyny wnetrzney Rzymskiey/ ktora sie miedzy Cesarzem y Pompeiussem toczyłá/ niemáłe zebránie Slachcicow Rzymskich/ opuściwszy Włoską ziemię w tych stronach pułnocnych gdzie dziś Kursowie/ Zmodź/ y Litwá osiedli/ y Miásto głowne záłożyli/ imieniem Romowe názwáne/ od Romy álbo Rzymu/ ktore powiáda długo było stołecznym Miástem onego (to iest Litewskiego y Zmodzkiego) narodu/ z Włochow rozmnożonego/ y drugie Miásto Libe nád Morzem Zmodzkim/ etc. Toż y Miechouius mowi: Pro ampliori autem cognitione, animaduertendum est, quod uetustioribus referentibus quidam Itali deserentes Italiam terras Lituaniæ ingressi sunt, &c. O czym też iuż masz wyższey dostátecznie tegoż Miechouiussá zdánie o Litwie/ w rozdziele wtorych ksiąg nászych szostym.

Długosz. Ciuili bello quod inter Cæsarem et Pompeium gestũ est manus quædam Romanorũ deserta Italia, in his locis consedit, &c.

Tegoż y Cromer lib. 3. fol. 61. primæ, secundæ uerò editionis 42. fol. poswiadcza/ dziwuiąc sie/ skądby sie łácińskie álbo rádniey Włoskie y Hispáńskie słowá/ w Zmodzką/ Pruską y Litewską mowę wmieszáły. Y támtoż świádectwo Długoszowo o przyściu Włochow do Litwy przywodząc/ podawa też o tym swoię sententią álbo zdánie/ Iż to powiáda zebránie Rzymian musiáło przyżeglowáć Morzem w ty strony do brzegow Wenedickiey (ktora prussy y Zmodź oblewa) odnogi/ z iákim Hetmánem álbo Xiążęciem Libonem/ ktory Libe Miásto záłożył/ poty Cromer: á nie z iákim Libonem/ ále s tym/ ktoregom ia iásnie z Liuiussá/ z Florussá/ Lucanussá/ Stadiussá/ y z inszych/ iáko palcem (iesli go kto do tych czásow nieznał) vkazał/ y ktory był wybrány z Etruriey/ y ktory Hetmánow Iuliussowych ná morzu poráźił.

Pisze dáley Cromer/ iż ci Włoszy y Rzymiánie/ álbo gwałtem

niepogodnych wiátrow przybili ſie w ty brzegi Zmodźkie (co być mogło/gdyż ſie to y Eneaſſowi y inſzym żeglarzom częſto trafiáło y dźiś trafia / iż czáſſem nie tám gdźie chcą przychodzą) álbo pewnym y vmyślnie náproſtowánym okretow ſwoich ku pułnocy wiátrem zachodnim vciekáiąc przed okrutnośćią Ceſarzow tyrannow záżeglowáli w ty Zmodźkie y Litewſkie / won czás máło Rzymſkiemu pánowániu znáczne kąty/ gdźie ſie beſpiecznymi być od Ceſarzow okrutnych Rzymſkich rozumieli / gdyż władza y roſkázowánie ich tych ſtron niedośiegáłá/ czego y Strabo Geographiæ lib. 7. poświadcza. A tu ſie rzecz Cromerowá/gdy mowi/uel certo cursu Cæſarum tyrannorum ſæuitiam fugientem, &c. ſtoſſuie z Litewſkimi Látopiſzcámi/ktore/przyczynę przyśćia Rzymian y Włoſkich 500. Sláchćicow z Palemonem álbo Pub: Libonem w ty ſtrony / iednoſtáynie kłádą być tyráńſtwo Nероná Ceſárzá okrutnego / ktory od Chriſtuſa roku 57. ſrogo pánował w Rzymie. Albo dla okrutnego woiowánia Włoſkich kráin przez Atille Krolá Węgierſkiego / Roku od Chriſtuſa 401. y 428. Cośmy iuż doſtátecznie y włáśnie wyżſzey vkazáli / według rzeczy y prawdy ſámey Hiſtoriey Latopiſzcow / etc.

A iżem iuż niżey niepodobność v Domaturow vrosłą dla dálekośći drogi żeglowánia Włochow wty ſtrony dowodnie roſtrząſnął/y okazałem dálſze á niepodobnieyſze inſzych wiela narodow do rozmáitych częśći świátá żeglowánia y przenoſzeniá / Tedy tu ieſzcze bárdzo łatwe y ſnádne z Włoch wty ſtrony żeglowánie vkażę/ by chciał z ſámego Rzymu do Wilná/ y dáley.

Virg: Gens inimica mihi Tyrrhenum nauigat æquor.

Naprzod tedy ieśli ſie puśćił/od vśćia Tybru Rzeki z Rzymu ná Morze miedzyziemſkie Tirhenum, tedy rzecz słuſzna: wſzákże słuſznieyſza z portu Hetruriey od Miáſtá ktore zowią Piſas Portowego/ z ktorey Hetruriey był wygnan od Iuliuſſa Ceſárzá/ iáko Florus świádcy/Tum pulſus Hetruria Libo, A od Piſas Miáſtá proſto żeglował ku zachodu morzem miedzyziemſkim / po práwey ſtronie Ligurią/ Genuą/ y Maſſilią/ á po lewey Corſikę y Sardinią/ zoſtáwiwſzy/ A iż w ten czás Iulius Ceſarz / y Morzem y Ziemią Hiſpanią woiował/ y ſyná Pompeiuſſowego ná Mundzie dobywał / tedy Publius Libo imo Minorikę y Maiorikę Baleares inſulas przebywſzy Gades Herculis ciáśnośći Morzá / ktore Mauritanią od Hiſpaniey Granatſkiey dźielą / Oceanem zachodnim imo Portugálią / y potym Francuſkim Morzem obroćiwſzy żagle ku pułnocy/ przybił ſie w Ocean Niemiecki/ Anglią y Scotią po lewey / á Inderlandſkie kráiny po práwey rece

zoſtáwiw=

zostawiwszy / aż przyszedł za pogodnym z zachodu wiatrem do Zundu ciásności Morza Duńskiego / ktore przebywszy á powróciwszy żaglow ku wschodowi Morzem nászym Sarmáckim / ktore też Venedicum & Balticum zowią / przybili sie do Brzegow Żmodzkich y Kurlandskich / gdzie dziś Memel álbo Kloipedá / Polongá / Libá / etc. leżą / Ktorą Libę tenże Libo Xiążę od swego imienia w ten czás mogł záłożyć nád Morzem iáko y dziś iest / y iáko był Caietę etc. Eneas we Włoszech tákże záłożył / co sie y Cromerowi y Długoszowi podoba. Cromerus lib. 5.

A ia chcąc wszystkiego y dowodem pismá / y własną bytnością doświádczyć / Roku 1580. iáchałem vmyślnie á przeważnie od tego Miástá Liby áż do Kloipedy álbo Memla wszystko nád sámym morzem / gdzie wżdy iednák porty dobre / Ale potym gdym sie przewiozł przez Kurskie Morze y odnogę Niemnową v Kloipedy / á puściłem sie sámo czwárt dla drukowánia tey Kroniki nászey áż do Krolewcá mil 20. niezwykłą drogą / tedym tám własnie doznał / iákobych był w Arabiey piászczystey / bo iádąc miedzy Kurskim y Baltickim morzem / pod sámy woz wáły morskie biją / á nievyrzysz nic więcey / iedno piáski / wodę / á niebo / pasiiey áni pytay / á gospod tylko trzy przez mil 18. y to dáleko z drogi / do ktorych áż przez znáki iezdzą / znácząc sie po Beczkach y proporczkach wywieszonych ná gorach piasczystych / bo drogi áni znác dla piáskow od sturmow gwałtownych z morzá wybitych y wywianych / też tám ludzie tylko rybámi żywią / Dla tego stámtych kráin niepłodnych częste narody wychodziły przed głodem do Włoch y indzie z Gotámi y z Cymbrámi. Ale gdzie Libá y Kloypedá / tedy wszelkiey żywności dosić / ná ktorych też podobno brzegach Libo álbo Palemon Xiążę z swoimi Włochy (nieinaczey iáko Eneas z Troiany / gdy sie z Afriki do Włoskich kráin po długim pielgrzymowániu y niebespiecznościach morskich przybił) nieco odpoczywał / nábywáiąc żywności z łowow rozmáitego zwierzu / gdyż wony czássy nád morzem wielkie á wżwierz obfite puszcze były / czego y dziś znáki są.

A iáko z Eneassem z Troiey do Włoch / ták też z Palemonem álbo P: Libonem do Litwy miedzy oną 500. Slachty Rzymskiey / cztery przednieysze Fámilie wyszły / ná co sie wszystki Látopiśce zgadzáią. Naprzod Iulianus Dorsprungus z Herbu Centaurus álbo Kytaurus, Prosper Cæsarinus, y sam Libo z Herbu Columnow / Vrsinus y Hector z Gasztoldámi z Herbu Rożey. A ty fámilie były sławne / y dziś są we Włoszech / zwłaszczá w Hetruriey / z ktorey był wygnány od Cesárzá Iuliussá Libo / iáko mowi Florus lib. 4. cap. 2. Tum

pulsus Etruria Libo, &c. A iż był wygnány / tedy ty Fámilie iáko z Xiążęciem swoim ná dobrowolne Exilium / álbo iż tákże vciekáli przed okrucienstwem Cesárskim / wyszli tu do Litwy. A iż ty Fámilie były / y są sławne w Etruriey / w Genui / w Pisach / w Piamoncie etc. czytay o tym Volateranum lib. 5. in Hetruria, & lib. 22. in Antropologia &c. & Iouium in Icombus Heroum &c. naydzieß tám Castaldiow álbo Gastałdow / z ktorych też byli Gastołdowie w Litwie / y z ktorych ono ieden niedawno roku 1560. zábił Rinsfarta Mnichá Opiekuná Węgierskiey ziemie / naydzieß też támże v Volaterana lib. 5. et 6. y v Iouiussá / y inßych Rzymskich Historikow / Fámilie Columnow / Vrsinow / Cesarinow &c.

Volateranus lib. 5. Castuldius magistratus Hetrusiorum.

Tenże Libo pierwßą ossadę swoię fundował ná brzegu Morzá Baltickiego / gdzie y Rzekę ktora tám w to morze wpada / y Miásto ná iey vsciu zbudowawßy / Libą od swego imienia miánował / co sie y Cromerowi libro 3. Cron: w dzieiach Bolesłáwá Chrobrego podoba. Od tegoż też Liboná / kráiná Liflandska álbo Lotewska nád morzem leżąca / názwána iest LIBONIA, á zá czásow postępkiem przemieniwßy b in u Liuonia rzeczona. Bo y w tey tám kráinie / iáko w Prusiech y w Zmodzi gdzie naprzod wysiadł / y w Kursach długo nád brzegámi morskimi przebywał / niżli sie z tutecznymi pierwßymi obywátelmi stowárzyßył. Bo iákosmy iuß o tym ßeroko á dosyć dowodnie y dostáteczníe náprzodku w rozmáitych wywodach narodu Litewskiego nápisáli / tedy z dawná w tych kráinach gdzie dziś Zmodź / Lotwá / Prussowie stárzy / y Litwá / mießkáli Gepidowie / Getowie / Samagetowie / Sudonitowie / Galindowie / Alanowie / Litalanowie / etc. y inßy mężnych Cymbrow y Gotow potomkowie / narody grube / leśne / y źwierzecy narod w tych pułnocnych kątach wiodące. A ci sie bárdzo mylą / ktorzy mowią / iżby tu Włoßy do pustyń bez ludu przyżeglowáli. Owo zgołá ták sie tráfiło temu Libonowi álbo Palemonowi z Włochámi gdy osiadł miedzy tymi narody / iáko Eneássowi z Troiány / gdy sie tákże włáśnie ziednoczył / z niemniey grubym narodem Włoskim / ktorych Aborigines Historie zowią / y o czym pieknie Salustius in coniuratione Catillinæ niebáwiąc sie długimi wywodámi o záłożeniu Rzymu nápisał w ty słowá.

Libonia od Liboná potym Liuonia.

Ptolomeus lib. 5. Geographiæ cap. 3. Erasmus Stella, &c.

Vrbem nouam, sicuti ego accepi, condidere initio Troiani, qui AEnea duce profugi, incertis sedibus uagabantur, cumq; his Aborigines, genus hominum agreste, sine legibus, sine imperio, liberũ, atq; solutum, &c. dispari genere, dissimili lingua, alias alio more uiuentes incredibile memoratu est, quam facilè coaluerint.

Tákże też Włoszy Litewscy z Libonem álbo Palemonem wodzem y Xiążęciem swoim / przyżeglowawszy w ty nieznáiome brzegi/ tułáli się długo po niepewnych mieyscách / do tąd áż pierwszy tuteczni obywátelowie z narodu Gotow y Gepidow (ktorych też Erasmus Stella w Historiey Pruskiey Aborigines zowie) ludzie prości/ y grubi/ bez praw/ bez zwierzchności / wolni/ y rozpustni / nierownego z Włochámi rodzáiu / rożnego iezyká / ieden od drugiego inszym sposobem y obyczáiem żyiący / społnie się potym złączyli / stowárzyszyli/ y w ieden się práwie narod ze dwu rożnych zmieszáli / y ziednoczyli. Zá ktorą vnią y iezyk swoy oyczysty Włoski y łáciński/ y obyczáie Rzymskie pretko miedzy onym ludem grubym zmienili / ponieważ iáko pospolicie mowią/ nie zobyczáymi / ále do obyczáiow (ácz czásem grubych) iezdzić káżdy musi.

Wszákże iednák y dziś iest niemáło słow łácińskich / ále więcey Hiszpáńskich/ gdy się in os kończą w mowie Litewskiey/ Zmodzkiey y Lotewskiey/ iáko Dewos Deus uel Teos z Greckiego / viros uir, mąż/ kielis calles drogá/ Donos donum chleb/ Łaucus po łácinie lucus lás gesty / ouis owcá / pecu bydło / duntes dentes zeby / bludos/ podos y inszych wiele.

Niemász tedy żadnego dziwu (ácz się temu Bielski dziwuie) iż dziś ná Litwie máło Włoskich obyczáiow znáć/ponieważ nie Gepidowie álbo Gotowie we Włochy / ále Włoszy w Gepidy y w Goty/ do ktorych gościámi przyszli/ narod swoy/ mowe/ y obyczáie zá postepkiem czásow wszytkich rzeczy odmieniáiących przemienili / iáko y Eneas z Troiany nie ostáwił we Włoszech Troiáńskiego y Greckiego iezyká / ále Włoski sam y potomkowie iego iáko dziś widzimy przyięli. *Omnium rerum vicißitudo, & Tempus edax rerum: & tu inuidiosa vetustas omnia destruitis, Ouid. 15. meta.*

Ten Potym Palemon álbo Libo/ y Iulianus Dorsprungus/ Prosper Cesarinus/ Vrsinus y Hector towárzyszy iego zmocniwszy się powoli miedzy onym ludem grubym wyższey miánowánym/ á vlubiwszy sobie ossady w tych kráinách/ puścili się od vściá Niemnowego/ ktore iest v Kloipedy przez Hab álbo Haff Curlandski/ áż do práwego vściá Niemnowego / gdzie iusz wpadwszy dwunaściá odnog do Abu Kurlandskiego máłego y słodkiego morzá / sam ieden płynie / áż przyszli do vściá rzeki Dubissy / gdzie w Niemen wpada/ tám też obaczywszy wesołe położenie / y rozłogi wdzięcznych pol / y págorkow zielonymi dąbrowámi nád brzegámi rzek porosłych/ zábawiáli się łowem rozmáitego zwierzu / w ktory won czás Zmodzkie lassy obfite były / á odnawiáiąc

pámiątkę oyczystego Rzymu / záłożyli nád Niemnem Miásto imieniem Roma noua, Rzym nowy/ktore potym potomkowie ich zwáli Romnowe/y Romowe/ y ktore / iáko Petrus à Dursburch świádczy w dzieiach Pruskich/ Krzyżacy spalili Roku 1295. iáko to wyższey w sámey Historiey obaczysz. A przedtym drugie Miásto Romowe od tychże Włochow záłożone w Prusiech/ w ktorym Pogáński Patriarcha Kiriekirieito rzeczony mieszkał/ spalił Bolesław Chrobry Krol Polski Roku 1017. iáko o tym Długosz y Cromerus libro 3. piszą.

Potym záśie ciż Włoszy iáko Látopiszce Litewskie świádczą/ puścili sie z Niemná/ Rzeką Dubissą przećiw wodzie ku wschodu Słońcá y pułnocy w mnieyszych wodnych naczyniách/ á drudzy ziemią ciągnęli/ áż przyszli do tego mieyscá / gdzie dziś Erraigołá stárodawne w Zmodzi miásteczko/ ktore sie od tychże Włochow zda być (ieśliż iest zdániu wiárá) zbudowáne / y názwáne z łáćińskiego iezyká Erraoscolæ, id est Errantium Colonia. Ale ia z domniemánia áni z niepewnego zdánia niechcę Historiey stossowáć. Wszákże to pewna / iż y około Rzeki Dubissy z obudwu brzegow/ y gdzie Erraigołá ossady swoie Palemon z swoimi Włochámi vgruntował / vlubiwszy sobie roskoszne położenie mieyscá / y dostátki wszelkich rzeczy ták z ziemie żywności / iáko z lassow zwierzu y w ryby okwitey Rzeki/ ktore tám z Morzá Niemnem á potym Dubissą przychodziły.

Erraigola/ Błądzących álbo tułáiących sie ossádá.

Ruszył sie potym Palemon álbo Libo od Dubissy y od Niemnu dáley ku południowi y wschodowi Słońcá / á przebywszy Niewiażę przyszedł áż do Wiliey Rzeki / gdzie won czás Litalanowie/ Alanowie/ Gepidowie/ y insze narody/ z ktorych Gotowie poszli/ Stárzy tych kráin obywátelowie w leśiech mieszkáli. Miedzy ktorymi też Włoszy przychodniowie rozumem y vkłádnośćią obyczáiow / y czuyną á porządną spráwą snádnie zwierzchność y pánowánie otrzymáli. A iáko oni pokoiem Litwę y Zmodź osiedli / ták też potym Krzyżacy Niemcy / Prussy y Liflanty / ktorzy iednegoż narodu y iezyká byli z Zmodzią/ y z Litwą/ (co y dziś iásnie káżdy obaczyć może) przez miecz y krwáwe woyny zhołdowáli/ o czym sie niżey doczytasz.

Z tychże też Włochow/ y z onych walecznych Gotow Zmodzka y Litewska Slachtá stárodawna (ile prawdziwa mowię) iáko we Włoszech Włoska od Troianow wywod swoy zda sie mieć. A prośći Ludźie y Czerń z stárych Gepidow / Sudowitow / y Litalanow álbo Alanow mężnych (iáko we Włoszech od Aboriginow)

riginow) prawdziwie są rozmnożeni Gepide y Sudowitowie. Aczkolwiek też zá czásow postępkiem z teyże czerni y prostego Ludu/ większa sie część Slachty prawdziwey Litewskiey y Zmodzkiey/ włásną cnotą/ y przeważnymi rycerskimi dzielnościámi rozmnożyłá: co iest więtsza y zacnieysza właszność prawdziwego slachectwá. Ponieważ:

: non census nec clarum nomen auorum
Sed probitas magnos ingeniumq; facit.
Stemmata quid faciunt? quid prodest pontice longo
Sanguine censeri pictosq; ostendere uultus
Maiorum? & stantes in curribus Aemilianos? &c.
Si coram lepidis male uiuitur? effigies quo
Tot bellatorum, si luditur alea pernox?
Tota licet ueteres exornent undiq; ceræ
Atria, nobilitas sola est atq; unica uirtus &c.

O prawdziwym Slachectwie czytay Gonicá mote & Iuuenalé Satira 8. Ouidium de ponto, Claudium de 4. Honorij consulatu. Persium Sat. 3. Ouid. lib. 13. me. & epistola ad Pisonem Paliagerius Stel: in Zodiaco. Cornelium Agrippam de vanitate scient: cap. 80. &c.

Wiersz nász Polski:

Nic Herb/ nic Titul/ nic wielkiego rodu
Synem być/ gdy w twych sprawach pełno smrodu/
Bo dobry żywot/ sławna dzielność cnotá/
Práwym Slachćicom otwarzáią wrotá/
By ty y z niebá chćiał zwodźić Prádziády/
Nic potym iesli twoy żywot szkárády/
Lepiey Terssites isz ći Oycem będzie/
Gdy cnotą zrownasz z onym Aiaxem wszędzie. etc.

Quid iuuat admota per auorum nomina cœlo Inter cognatos posse referre louem?

Ale ku rzeczy przystępuie.

Rozmáite są záśię mniemánia rozmáitych Historikow skąd by Imię y Przezwisko Litwie vrosło. Naprzod Erasmus Stella, w Historiey Pruskiey pisze/ isz roku od Christusa 373. Litalanus álbo Litwos Syn Weideuuta Królá Pruskiego z mátki Alanki vrodzony/ Litwę Litwą y Lotwę/ á Zaimo álbo Saimo młodszy brát iego Zamodzką álbo Zmodzką/ ziemie/ ktore sie im z wydziáłu dostáły/ od swych imion miánowáli y názwáli. Ktorą też sententią Erasmi Stellæ, y to imię Litwy od Litalaná Vapouius y Iostus Decius/ y Bielski potwierdzáią. Drudzy záś są/ ktorzy à Lituo, to iest/ od trąby łowcey/ isz sie ty narody w łowiech kocháią Litwę być názwáną (co nie ku rzeczy/ y co Miechouius lib. 4. cap. 39. słusznie zbija) mniemáią. Latopisce záś Litewskie à littus tuba, isz nád Wiliyskim brzegiem w długie trąby támeszni obywátele y potomstwo Włoskie grawáło/ Litwie imię dawáią/ O czym też wyszey wnetże szerzey obaczysz.

Litwá od Litalaná álbo Litwoná Kśiążęćiá.

Litwa à Lituo.

Litwá à Littus tuba.

Mnie sie záś zda czego y Długosz y Miechouius dowodnie poświadczáią/ iż ten Palemon álbo P. Libo/ gdy iuż został Xiążęciem tego narodu/ tedy też tym kráinom dał nowe imię od swey oyczyzny Włoskiey ziemie/ La Italia/ Bo Włoszy w mowie swoiey pospolicie tych artikułow vżywáią la citta miásto/ il cauallo koń/ la Polonia, la Italia, &c. á potomkowie ich gdy mowę Włoską y obyczáie z ludem grubym Gepidow pomieszáli/ á oyczystego iezyká zápámietáli/ mowili potym Litalia, Litualia, á zá postepkiem czásow Lituania y Litwá etc. O czym tu niechcę teras długo disputowáć/ poniewazem to iuż dosić dostátecznie/ y dowodnie/ skądby y dla czego Litwá byłá názwána/ podał/ w świádectwie Deciusowym o Litwie.

La Italia, Litalia, et Lituania.

A iż y Rzymiánie sámi od Hetrusków chwały y Ceremoniy Bogow swoich wieszczbiarstw y inszych gusłow Bałwáńskich y ogniá vstáwicznie palenia ná cześć Boginiey Westy sie vczyli/ iáko Volateranus lib. 5. pisze/ Hinc Romanis Deorum cæremoniæ & primus aruspex &c. Tedy też Xiążę Libo z Hetruriey (iáko Florus świádczy) wygnány/ tychże Ceremoniy y wieszczbiarstw/ y palenia vstáwicznego ogniá/ ná cześć Bogow Litwę y Zmodź náuczył: y w Romowie Mieście ná pámiątkę Rzymu nowo w Litwie zbudowánym/ nawyższego Kápłaná álbo Biskupá Bałwáńskiego Kiriekirieito według godności názwánego vstáwił. O czym niżey dostátecznie obaczysz.

Volateranus lib. 5.

A ták Palemon álbo raczey Publius Libo/ według Liuiussa y Florussa/ Xiążę Hetruriey Włoskiey przednieyszey kráiny/ z ktorey był wygnan od Iuliussa Cesarzá/ pierwszy Patriarcha y Fundator Zmodzki/ Liwoński/ á potym Litewski/ zászedł dla wnetrznych domowych woien/ y dla prześládowánia Iuliussowego w ty pułnocne kráiny morzem Roku od stworzenia Swiátá 3897. od záłożenia Rzymu 706. przed národzenim Christusá Páná 48. według rachunku Carionowego lib. 2. monar. 4. ætatis 2. gdy sie Iulius Cesarz pierwszym Monarchą Rzymskim przez miecz vczynił/ iáko sie iuż o tym dowodnie powiedziáło. Aczkolwiek Latopiszcze Litewskie zá czássow Neronowych/ ktory pocżał pánowáć roku od Christusá 57. przyście Włochow w ty strony opowiádáią/ ktoreyby sie dawności 105. lat vięc musiáło. A drugie Latopiszcze przyczynę ich przyścia dla Attile kłádą/ Roku od Christusá 401. wszákże tego niemogą tákimi dowodámi słusznie okázáć/ iákiem ia o Libonie z wielką trudnością zebráne/ ná ten gruntowny fundament Historiey przedsiewzietey záłożył. Bo iesliby

Kiedy Publius Libo w ty strony zászedł.

ieśliby tu Włoszy zászli roku 401. zá czássow Atille/ kiedy iuż byli doskonáłymi Chrześciány/ tedy pewna rzecz/ iżby też byli w ty strony wiárę Chrześciáńską wnieśli/ iáko Niemcy potym do Liflandu y do Prus/ ále iż Pogány zászli/ dla tego też Litwá w Pogáństwie trwáłá áż do roku 1252. gdy sie był ich Krol Mindolph tylko ná Rok dla Korony ochrzcił/ co niżey obaczysz/ á potym áż do Jagełá/ gdy gruntownie wiárę Chrześciáńską przyieli Roku 1387. etc.

O Potomkách Sławnych Kiążąt Litewskich/ Zmodzkich/ y niektorych Ruskich/ z Narodu Palemona Patriciusa y Kiążeciá Rzymskiego.

Wiele po Palemonie stoi Kiążąt zacnych.
Wątpliwych imion/ y spraw ledwo w prochu znácznych/
Jednák ich sławna dzielność świádczy być mężámi/
Y Mars krwáwy wyznawá ich swymi vczniámi.
Gospodárstwem sie żadnym w on czás nie báwili/
W polach łukiem á szablą/ społnie sie żywili/
Przeto swoie żywoty wątpliwie podáli/
Bo częściey swym sąsiádom szablą kby pisáli.
Wolał káżdy w potrzebie mężnie dokázowáć/
Niż pisáć/ skąd w dzielnościách swych muszą szwankowáć/
Z ktorych by Potomkowie dziś bráli przykłády/
Máiąc przed sobą przodkow mężnych mężne Dziády.
Ale wżdy iednák ony cnoty ich przesławne/
Wynurzáią sie z prochu/ bo cnoty choć dawne/
Záwżdy kwitną/ stárość im szedziwa nie szkodzi/
Gdyż sławá głośna záwżdy cne dzielności młodzi.
Przeto oni Heroes choć pismá nieználi/
Jednák potomstwu cnot swych świádectwo podáli/
Iż mężne dzielności ich spisali postronni/
Ci ktorym byli męstwem przezwánym ogromni.
Nie zátái sie sławá nigdy zágrzebiona/
Tłum ią ty ják chcesz iednák będzie wynurzona/
Bowiem ma trąbę głośną/ ktorą obwoływa/
Swych kochánkow/ czym drugich do cnoty przyzywa.

Zábáwká stárey Litwy/ y sposob życia.

Cnotá y sławá godnych spraw niemoże być zátłumiona.

Náliżli

Nálezli Homeruſſa z Grekámi Troiánie/
A Liuiuſſá máią świádkiem cnot Rzymiánie/
Eneas ſwych dzielnośći ma świádkiem Maroná/
Vmie sławą cnym ſpráwom pobudźić pátroná.
Ták też moie pioro mdłe Apollo pobudził/
Bych ku sławie cney Litwy inßych chęć obudził/
Aby meſtwo ich medrßym piorem opiſáli/
A mnie ieſlim w tym co krzyw iednák niełáiáli.
Bom ia tu ſam torował ſobie trudną drogę/
Gdyß niechodził przedemną żaden przyſiądz mogę/
Samem iák pßczołá w rożnych kwiatkach rozno ſperał/
A gdźie dowod y pewność tom w ten ſwoy vl zbierał.

Commẽtarius de Sarmatia Europea & rebus Lituanicis latinè nuper deſcriptus ab Italo quodam iniuſtè vendicatus.

Naydzieß ich iuß po Włosku/ naydzieß po łácinie/
Ale prozno perłámi iák przypowieść słynie/
Mogę rzec/ Ach tempora perfida, ô mores,
Hos ego uerſus feci, wźiął drugi honores.
Lecz poznáć kto ſie vczył/ znáć kto co ſam robi/
Prozno ſie Wroná czarna Pawim piorem zdobi/

Obteſtatio conſcientiæ.

Ja w tym ſumnienie ſwoie Bogu obwiezuię/
Jß y tám w tych/ y tu wtych kſięgach ſam prácuię.
By Jrus chudy zá chęć z chęcią podźiekował/
Gdyż mię Creſus w tym żaden namniey nierátował/
Zoilum niewdźięcznego/ też pot náß dba máło/
Bo v mądrych á zacnych záwżdy vydźie cáło.
Gdyż ia ſam te rzecz z chęcią nie z inßego ſkłádam/
A bez naymu inßym moſt Hiſtoriy zákłádam/
Piß ſobie kto chce lepiey/ ieſli ſądźiß ſrogo/
Latwo o Jnkauſt s piorem/pápir też nie drogo.
A też cię to koßtuie ſam lepiey wieß máło/
Nie twoim ſie nakłádem/ co tu czytaß oſtáło/
Jam ośm lat nád tym ſiedźiał/y ośm lat prácował/
Tyſiąc kroć mozg/ tyſiąc kroć mießek ſie fráſował.
Bo wynáleść co naprzod własną ſwoią ſpráwą/
Y wydźwignąć ná świátło co w prochu pod łáwą
Gdźieś leżáło/ tu rece zásmuknąć potrzebá/
Tu praca wielki to dar/ gdy go da Bog z niebá.

Borkus

Borkus/ Konas/ álbo Kunas/ Spera/ Dorsprungus/ Potomkowie Pálemonowi/ Xiążętá y rozmnożycielowie Narodow Ziemie Zmodzkiey y Litewskiey.

WSzystkie Látopiszce Ruskie / Litewskie y Zmodzkie / ktorychem z roznych mieysc zebránych pietnaście zgadzał/ y w iedno mieysce dla wybádánia á doświádczenia prawdy Historiey znosił / y s pilnością conformował/ ná to sie iednostáynie zgadzáią/ y ták społnie świádczą/ iż Palemon álbo Publius Libo Xiąże przerzeczone / z Włoskich stron / przez dálekie żeglowánia morskie / wty kráiny pułnocne/ Zmodzkie lossem Bożym dziwnym zánieśiony/ cośmy też iuż dosić dowodnie y szeroko wywiedli y okazáli/ spłodził trzech Synow: z ktorych pierwszemu imię dał Borkus álbo Porcius / podobno według oney stárey Familiey Rzymskiey Porciussow: Bo Porciussow álbo Borciussow stárodawna iest Familia Rzymska/ Vnde & lex Porcia, Práwo vstáwione od Porciussow. O czym Liuius/ Cicero/ Salustius/ Pomponius Mella etc. piszą / Lege quoque Porcia cautum erat, ciuem Romanum uerberibus non cedi, iż sie Mieszczániná Rzymskiego biczowáć v Prągi niegodziło/ etc. Ktorym sie práwem y Páweł święty Lisiassowi Tribunowi gdy go był kazał przywiązáć do słupá/ y biczowáć/ obronił/ mowiąc/ Num hominem Romanum & indemnatum licet uobis flagellare? Actorum capitte 22. & Salustius inuehens in Ciceronem, dicit: Cum tu̅ sublata lege Portia, errepta libertate &c. Borkus vel Portius pierwszy Syn Palemonow. Lex Porcia.

Drugiemu synowi Palemon dał imię Kunos álbo Kunassus: A Conon tákże y Konos są stárodawne Włoskie / Lácińskie / y Rzymskie przezwiská/ Był też Papieżem Kunos álbo Konon tegoż imienia co y Xiąże Litewskie/ Roku od Christusá 687. Kunos też był Xiąże Bawarskie / Roku 1040. Konon tákże był Xiąże y Hetman Ateński po Alcibiádzie / ktorego Lysander Lacedemonski Hetman ná głowę poráził. O czym Herodotus/ Xenophon y Iustinus lib. 5. Conos też álbo Conon tenże będąc zás Hetmánem Perskim Lacedemonow srogo poráził / y Ateniensom pierwszą godność przywroćił/ O czym Iustinus lib 6. etc. Kunos wtory syn Palemonow. Kono też álbo Kunos po Zmodzku serce rozumie.

A trzeciemu synowi Palemonowemu było imię Spera z łáćińskiego słowá spes, álbo z Włoskiego speransa / iákoby rzekł nádzieiá po polsku/ Bo Spera z włoskiego Speranza, iáko oni mowią/ Speransa Spera trzeci Syn Palemonow.

mia, A z Łáćinſkiego Spes, à Spera, ſpodziewáy ſie álbo miey nádzieie/ przeto ty wſzyſtkie imioná Synow Palemonowych/ ſą niedálekie od Włoſkich y Łáćinſkich imion.

Dzielnośći y ſpraw ich potocznych máło co znáć dla niedoſtátku Hiſtoriy/ Tylko to Látopiſce wſzyſtki zgodliwie ſwiádczą/ iż gdy ſie tu Włoſzy z ſtáremi obywátelmi Zmodzkimi/ Alanámi/ Gottámi/ y Kurſami rozmnożyli/ Tedy przerzeczone Xiąźetá Zmodzką/ y Kurſką/ álbo Kurſowſką ziemię tym ſpoſobem po ześciu Palemoná przodká ſwego podzielili.

Vdział Borkuſſow. Borkus ſtárſzy wziął vdział ſwoy nád Niemnem: támże gdzie Rzeká Iuria do Niemná wpada/ ná vśćiu Zamek záłożył/ Iurbork. ktoremu dał imię Iurbork złożywſzy imię Rzeki Iuriey/ z ſwoim włáſnym imieniem Bork dla wieczney sławy/ iák to y Cracus Xiąże Polſkie vczynił/ gdy Crakow záłożył. Tákże Romulus gdy Rzym fundował. Tym też ſpoſobem ſrzedni Syn Palemonow Konas álbo Kunas Zamek nád Niemnem/ gdzie do niego Kunoſſow vdział. Wilia wpada/ zábudował/ ktory Konaſſowem od ſwego imienia przezwał/ Kowno álbo Kunaſſow. potym ten Zamek Kownem y z miáſtem zá czáſſow poſtępkiem áż po dziſieyſzy czás zowią. Tákże nád Wilią/ Niemnem/ Niewazą y Dubiſſą Rzekámi ſam Kunas pánował/ á Borkus nád Iurią áż do Morzá Pruſkiego/ y Kurlandſkiego kráiny rządził. Trzeci zás Brát Spera z ludem ſwoim dáley ſie vdał od Bráćiey/ á ciągnąc przes puſzczą ku wſchodu Słońcá y ná południe/ przebył Niewiażę/ Serwentę/ y Swiętą rzeki/ y nálazł mieyſce nád Iezioren puſzczámi/ łąkámi/ y rozłogámi wdzięcznymi okraſſone/ tám záraz SPERA vczyniwſzy oycowſkim obyczáiem Bogom ſwoim modlitwy y ofiáry/ począł Zamek budowáć nád onym Iezioren/ ktoremu weſpołek z Zamkiem dał imię od ſiebie Spera/ á ták miedzy Niewiażą/ Serwentą/ y Swiętą rzekámi vgruntował ſobie oſſádę.

Tymże podobne mamy fundowánie Czechowo z Lechem/ y z Ruſſą/ według Dlugoſſá.

Spera gdzie oſiądł.

Dorſprungus Iulianus. DORſprungus Iulianus też Palemonow Towárzyſz Patricius álbo Oyczyc z Xiążąt Rzymſkich z Herbu y z Fámiliey Centaurуſſow álbo Kitaurуſſow y z Rożey/ widząc porządne oſſády Wnukow ſwoich Synow Palemonowych/ ciągnął dáley z ludem ſwoim nad Swiętą Rzeką/ gdzie nálazł Kopiec wynioſły w roſkoſznym położeniu zamkowi bárdzo przyſtoyny/ tám tedy záraz Bogom zwykłe ofiáry z ludem ſwoim vczyniwſzy/ Zamek ieden niżny/ á drugi ná Kopcu wyżſzy zábudował/ ktory według Látopiſzcow Wilkomirią názwał/ á ſkądby to imię y názwiſko vrosło/ niemáſz pewney wiádomośći.

Tenże

Tenże Julianus Dorſprungus z Herbu Kitauruſſa: niedáleko od Wilkomiriey Dziewołtow / iákoby rzekł / Boże przebywánie / záłożył / y piſał ſie Dziewołtowſkim Xiążeciem / á pánuiąc w Wilkomiriey / zgruntował oſſady ſwoie áż po Wilią Rzekę / y Dźwinne brzegi. Zá Wilią záś ku południowi y wſchodowi Ruſkich Xiążąt w ten czás dzierżáwy były / tákże zá Dźwiną. Acżkolwiek y Lotwá pobrátynowie Litewſcy / iuż w ten czás ſzeroko nád Morzem y za Dźwinſkich brzegach rozmnożyli ſie byli.

Dziewołtow od Bożego imienia / bo Dziewoz po Zmodzku y Litewſku Bog.

Potym gdy Borkus ktory ná Jurborku áż do Kurſkiego morzá pánował / vmárł bez potomſtwá / SPERA Brát młodſzy ná iego mieyſce wſtąpił / á pánuiąc wiele lat w Jurborku / s Pruſſámi ſtárymi (ktorzy byli iednego narodu z Zmodzią) do Polſkich ſtron náiezdżał / potym też zá Brátem Borkuſſem był pozwány / iż bez potomſtwá vmárł. A poddáni iego według ſtárego zwyczáiu Rzymſkiego od przodkow podánego / vczynili mu iáko Pánu pogrzeb vczciwy / iż go ſpalili nád Jeziorem Sperą / á zebrawſzy popioł y kośći / iák był obyczay v Rzymian ſtárych / w trunę włożyli / támże potym Bałwan ná sławę Spery Xiążęciá ſwego poſtáwili / ktory y ono Jezioro obyczáiem Pogáńſkim zá Bogá áż do czáſow Jágełowych chwalili.

Borkus X. vmárło.

v Włochow y Rzymian / y v Grekow / y Troianow ſtárych był zwyczay palić tákże trupy vmárłych.

A gdy ták dwá Bráćia Xiążętá bez potomſtwá zeſli / Kunaſſus ſrzedni ná Xieſtwá oboich zá zezwolenim y głoſſámi oboygá poſpolſtwá wſtąpił / y ſpłodził dwu Synu / z ktorych ſtárſzy Kiernuſſius / á młodſzy Gymbutus byli miánowáni / á ieſzcze zá żywotá obu podzielił / iż Gymbus w Zmodźi / á Kiernus od Niewiazy áż do Wiliey pánował.

Kiernuſſius y Gymbutos Xiążetá.

Kiernus Litewſkie pierwſze / A Gymbut Zmodźſkie czwarte / Xiążętá Kunaſſowicy.

KJernuſus y Gymbut Kunaſſowi ſynowie / á Wnukowie Palemonowi w ſpolney bráterſkiey miłośći y zgodźie / po ześciu oycowſkim / rozſzerzyli Zmodźkie páńſtwo / od Kurſkiego y Pruſkiego morzá áż do Wiliey / á od Serwenty y Niemná áż do Dźwiny. Potym gdy ſie ich ludźie w wielką liczbę rozmnożyli / zá czáſſow poſtępkiem / poczęli naprzod przechodźić zá Rzekę Wilią w Zamiliyſką ziemię / ktorą ná ten czás Ruſkie Xiążętá trzymáły / támże ſie oſſádzáć Zmodź w puſtyniach poczęłá.

Domniemánie wßyſtkich Látopißcow/ iżby Kiernuſſus Litwe miał naprzod názwáć/ á littus & tuba.

czełá. Potym gdy według ſwego obyczáiu ná Dubaſnych álbo Zmodzkich trąbach nád Wilią mießkáiąc grawáli/ Kiernus ktory był ießcze iáko Xiąże iezyká Włoſkiego y Láćinſkiego miedzy narodem grubym do końcá niezmienił/ y Sláchćicow miał przy ſobie niemáło/ z narodu onych pięći ſet/ co byli z Pálemonem przyßli/ názwał on brzeg Wiliey Rzeki/ nád ktorym Zmodź byłá oſiádłá/ łáćinſkim iezykiem Littus tubæ, iákoby rzekł/ Brzeg Trąbny/ á proſći ludzie oney ſwoiey oſſády nieumieiąc ták zwáć łáćinſkim iezykiem Littus Tubæ, zwáli ią Littuba/ potym Litwá/ á zá czáſſow poſtepkiem Litwą ty wßyſtki kráie/ gdzie dźiś Wielkie Xięſtwo Litewſkie/ ták Ruſſacy/ iák Polacy przezwáli. A ná to ſie wßyſcy Látopißcowie ſtárzy Ruſcy/ Litewſcy/ y Zmodźcy zgadzáią/ ácz Miechouius/ Decius/ y Eraſmus Stella/ iákoſmy to wyżßey ßeroko y dowodnie pokazáli/ ná to niezezwaláią.

Kiernow.

W teyże Litwie Kiernuſus napierwßą oſſáde y Zamek záłożył y zbudował/ ktory od ſwego imienia KIERNOW miánował/ nád Rzeką Wilią.

Pierwßa wypráwá do Ruſkich ziem Litewſka.

Brasław y Połocko Litwá woinie.

Potym Xiąże Kiernus máiąc częſte naiázdy w Wiliyſkiey oſſádzie od Ruſkich Xiążąt/ vmyſlił moc mocą/ á gwałt gwałtem odbić/ á złączywßy Woyſká ſwoie Litewſkie Zawiliyſkie/ z Brátem Gymbutem Xiążećiem Zmodzkim/ ćiągneli w Ruſkie páńſtwá ku Brásłáwiu/ ktory dźiś Litewſkim zowią/ á należał w ten czás do Xięſtwá Połockiego. Ták tedy ony wßyſtki wołośći Ruſkie okrutnie ſplundrowawßy łupow y połonu nábráli wielką wielkość bez odporu/ á potym do ſámego Połocká łupy do Litewſkich iáſkiń odesławßy ćiągneli/ iáko Látopißce świádczą/ ktore Xięſtwo wßyſtko wßerz y wzdłuż ſrogo ſplundrowáli/ y Ludu wielkość z niezliczoną źwitośćią łupow w połon zágnáli. A to ſie Litwie y Zmodźi w ten czás s tey przyczyny w Ruśi ßáńcowáło/ iż tákie zwyćieſtwo odnieſli. Bo w ty czáſſy práwie iák Długoß y Miechouius lib.2.cap.21. fol.51. świádczy/ Roku od Chriſtuſá Páná 1058. Połowcy z narodu Gotow tákże Pobrátinowie Litewſcy/ z Xiążećiem ſwoim Sekal Ruſkie Xięſtwá dwá kroć byli ſrogo zburzyli/ iáko o tym niżey obaczyß. Sáme teſ Xiążetá Ruſkie ſpołnie ſobie oczy łupiły/ áż Bolesław Krol Polſki Zasłáwá ná Kiow mocą wprowádźił/ Potym Iſasław

Roku 1065. Maiá dniá 2.

ná Wizesłáwá Xiąże Połockie z pomocą Polską ćiągnął/ á gdy Wizesław vćiekł/ Iſasław śnádnie Połocká doſtał/ y iákie

y tákie srogie stráchy á rosterki dla wnętrzney woyny w ten czás były w Rusi/ iż z desperáciey do Greciey wszyscy chcieli vciekáć/ O czym v Miechouiusa lib.2.cap.18. fol. 45. v Cromera lib.4.y niżey w nászey tey Cronice szerzey naydzieß. Dla tego tedy y Litwá z Zmodzią w ten czás Połockie Xięstwo/ y insze Ruskie Páństwá smiele z zwycięstwem woiowáli/ vpátrzywszy pogodę. O czym Látopiszce żadney wzmianki tych przyczyn niewspomináią/ ktorycheśmy sie my z wielką pilnością ku wielkiemu pożytkowi Czytelnikowi łáskáwemu domácáli: Bo tu iuż obaczy dowodnie/ ktorego czássu Kieruusus y Gymbut pánowáli/ á to sie ozstáło roku 1065. od Národzenia Páńskiego/ gdy to Litwá pierwszą wtarczkę do Rusi vczyniłá. A oni pánowáć poczęli po śmierci Oycá Kunassá 1040. wszákże wten czás skoro sie z Ruskiey woyny szczęśliwie wrocili/ náleźli Zmodzką ziemię od Lotihaiłow sąsiádow zá Dźwiną y nád Morzem mieszkáiących zburzoną. Ktorzy w niebytności Kiernussá y Gymbutá w Zmodzi y w Litwie czás vpátrzywszy bespiecznie broili / y łupy wielkie do Lotwy wygnáli.

Pewne domácánie Lat y czássu pánowánia pierwszych Xiążąt Litewskich.

Lotwá Zmodz zwoiowáłá.

Wszákże Kiernus z Gymbutem Brátem záraz sie swoiey szkody pomścili/ bo z onym gotowym Woyskiem przepráwiwszy sie zá Dźwinę wszystkę Lotewską álbo Lotihalską/ dziś zowią Liflandską/ ziemię wszerz y wzdłuż zwoiowáli/ á z wielkością łupow bez odporu práwie wszystkich Lotihaiłow w niewolą do Litwy y do Zmodzi wywiedli/ Ták iż potym roku od Christusá Páná 1100. Niemcy do Lifland pustych náieżdżáć/ y tám sie osádzáć/ á Wiárę Chrześcijáńską szczepić Roku 1200. przez Meinhardá Kápłáná pobożnego z Lubku pirwszego Arcibiskupá Rigenskiego poczęli/ iák otym będzie niżey szeroko/ gdy przydziem ad 1200. annum, Przeto też tu iuż poydzie nam dowodnie ácz z wielką trudnością porządna á prawdziwa Historia Litewskich Xiążąt y ich dzielności/ kiedy będziem porządnie konkordowáć/ znaszáć y zgadzáć pietnaście Latopiszcow (ktorychem z wielką przeważnością z rożnych mieysc dostał) z postronnymi Kronikámi/ iáko z Długoszem/ Miechouiussem/ Cromerem/ tákże z Ruskimi/ Moskiewskimi/ Pruskimi/ Kurlandskimi/ y Liflandskimi stárodawnymi sprostá á prawdziwie spissánymi dzieiámi: Ale sie do rzeczy pierwszey zwrocimy.

Kiernussus y Gymbut Xiążętem Lotewskie krainy zwoiowáli.

Niemcy do Lifland.

KIERnus Kunássowic pierwsze Xiążę/ y Fundator Litewski niemáiąc męskiego potomká/ przyiął ná Xięstwo Litewskie Ziwibundá Syná álbo Potomká Dorsprungowego z Herbu

Poiáta Kiernussowná. Kitaurussa/ iáko Zięciá/ dawszy mu w małżeństwo Poiętę Corkę iedynę/ á potym gdy w stárośiwym wieku vmárł/ vczynił mu Ziwibund Dorsprungowic zięć/ y Poiátá Corká pogrzeb Xiążęcym według onych czássow obyczáiem/ ná iedney gorze niedáleko od Dziewałtowá przy Swiętey rzece/ támże mu y Báłwan postáwili/ ná słáwę y pámiątkę wieczną/ ktory Litwá y Zmodź zá Bogá długo chwaliłá/ áż potym zgnił/ ále gdy ná tym mieyscu Gay vrosł/ czynili tám ofiáry Pogáni/ y chwalili ony Drzewá zá Bogi/ áż do czássow Jagełowych/ gdzie ogień wieczny snáść Bogiuiey Westy vstáwicznie z Dębowych drew gorzał/ co wszystko Litwá y Zmodź miáłá od Rzymian przodkow swoich/ ktorzy tákże vmárłych palili/ á Xiążętom álbo Krolom y Mężom zacnym słupy/ y groby wysoko vsute stáwiáli/ y Kościoły budowáli/ á potym według Pogáńskiey superstitiey zá Bogi chwalili.

Pogrzeb Kiernussow.

Tych Historikow komu trzebá káżdy v mnie naydźie.

O czym Myrsilius Lesbius de origine Italiæ, Marcus Portius Cato, Archilochus de temporibus, Liuius Romanæ Historiæ Princeps, Berosus Babylonius, Xenophon, Q. Fabius, C. Sempronius de diuisione Italiæ, C. Iulius Solinus Polyhistor; Pomponius Mella de situ orbis, Pomponius Lætus de Antiquitatibus urbis Romæ, Lucius Fenestella de Sacerdotijs Romanorum, &c. &c. &c. dosyć szeroko w swoich Historiach swiádczą.

A tu iuż od śmierći Kiernussowey rzecz przerwáć się muśi/ y odłożyć przes niemáły kres do Ziwibundá Dorsprungowiczá w Litwie/ á do Gymbutá Konassowicá y do Montwilá Syná iego w Zmodźi pánowánia/ dla Kroniki/ y dźieiow Ruskich/ s ktorymi Litewskie dla porządku prawdźiwego Historiey muśimy naprzod conferowáć y stossowáć.

Macieiá Strykowskiego Osostevicziussa

Kronika Polska/ Ruska/

Kijowska/ Moskiewska/ &c. y pewne a dowodne wywody wszystkich Narodow Sławieńskich/ z wielką pilnością y prácowitą trudnością zebráne.

Księgi Czwarte/ Rozdział I.

Do iasnie Wielmożnego Páná/ Páná Ostaphija Wolowiczá/ Páná Wilenskiego/ Canclerzá Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ Brzesciejskiego/ Kobrynskiego/ etc. Starosty.

Y do Jasnie Wielmożnego Páná/ Páná Stephaná Koributowiczá Xiążęciá Zbárawskiego/ etc. Woiewody Trockiego/ etc.

Bog serc ludzkich napewnieyszy świádek lepiey wie/ iákom wielką/ frászowliwą/ przeważną/ trudną pracą/ y węzłowátszą nád on Gordiyskiego wozá od Alexandra rościęty (gdy go niepodobna rzecz byłá rozwiązáć) węzeł/ podiął Czytelniku miły/ stáráiąc sie s pilnością ábychći prawdziwy/ y dowodny wywod Narodow nászych Sarmatskich/ Sławáńskich/ Ruskich/ á przytym Litewskich pokazał/ iáko/ skąd/ ktorym sposobem/ od potomstwá Noego poszli/ iáko też y zá ktorym powodem w tych kráinach pułnocnych osiedli/ á z máłych początkow w ták wielkie narody y szerokość pánowánia wrośli. Ktorego przedsięwzięcia część iżem iuż náprzodku tey Kroniki moiey/ przy wywodzie Narodu Litewskiego szeroko/ y dowodnie z prawdziwych á rozmáitych Historikow pokazał/ ná ostátek Narodow wszystkich pod Niebem ná tym Swiecie żyiących/ á od Noego Synow y Potomkow porządną genealogią idących/ początki y rozmnożenia práwiem s korabiá wywiodł. Tedy znowu gdym przyszedł do Dzieiow Ruskiego narodu stárożytnie sławnego/ á snáść nadawnieyszego źrzodłá Sławáńskich wszystkich ziem/ y narodow/ zdáłá mi sie rzecz być potrzebna/ ná tym pierwszym początku Kroniki Ruskiey/ osobliwie linią narodow Sławańskich Ruskich porządną genealogią według możności mozgu y sił nászych/ z dowodu Greckich/ Łacinskich/ Hebreyskich/ y Kaldeyskich Historikow położyć. Aby ná fundamencie dobrze

záłożonym / snádniey y gruntowniey mogły ſie budowáć y ſtoſſowáć Dzieie Ruskich y Litewskich narodow.

Bowiem wiele Hiſtoriy ktore ſámy nieśmiertelnośćią ſpráwy ludzkie zdobią / ták Polſkich / Litewskich / Ruskich / y inſzych narodow dla niedoſtátku ludźi dowćipnych zginęło / zá czym początkow narodow ſwoich / dźielnośći y pánowánia Xiążąt / y pewnośći czáſſow / ktorych ſie co dźiało / wiedźieć nie mogą: Bo narody náſze Sławáńſkie Sarmatſkie / w zimnych kráinach pułnocnych położone / ſkłonnieyſze były záwżdy do zwad / do woyny / do okrućieństwá / y poſiadánia cudzych Ziem / niż do náuk wyzwolonych / á to zá powodem y włáſnośćią niełáſkáwego Niebá / y warchliwego / ktoremu ty kráiny podległy / Saturnuſſa / y Scorpioná álbo Niedźwiadká iádowitego / ktory Ruſkich Ziem więtſzą częśc zásłonił. Dla czego wiele náſzych przodkow dźieiow ćiemnomglistą nocą záduſzonych / w wiecznochmurnych iáſkiniach / y ſlepych przepáśćiach zginęło / z ktorychby dźiś potomkowie wzory / przikłády y náuki cnot y dźielnośći rycerſkich wybieráć / y poſtronnym narodom dobre mniemánie / y wiádomość o sławnych przodkach ſwych / y sámi o ſobie ku wielkiemu á sławnemu rozgłoſzeniu záwołánia ſwoiego dáć mogli.

Wolgárowie álbo Bulgárowie.

Jednák wżdy Ruſſacy / Moſkwá / y Bulgárowie álbo Wolgarowie od Wolgi rzeki (nád ktorą ſzeroko z dawnych lat mieſzkáli) názwáni / tákże inſzy Sławacy pierwey niż my Polacy piſáć poczęli: Bo Michał Kuroplates Ceſarz Conſtantinopolſki walcząc z Bulgarami Sławaki narodu Ruſkiego / ktorzy wten czás Greckie páństwá náieżdżáli / y Traciey tákże Dalmaciey część wielką opánowáli / po długich bitwach poiednał ſie z nimi Roku od národzenia Chriſtuſa Páná / 790. á ná znák przyiaćielſtwá y ſpolnego ſprzymierzenia przerzeczony Ceſarz Kuroplates wſzyſtkim Bulgarom y Sławakom posłał zá vpominek litery Hlaholſkie Az A Buki Wiedźi etc. ktore ná ten czás z Greckich nowo były wymyſlone y wynálezione gwoli Sławakom.

Michael Curoplates Ceſarz Conſtantinopolſki.

Slawáńſkie littery.

Tych liter / iáko poſpolićie bywa rzecz káżda nowa wdźięczniey ſza / záraz ſie chwyćili Bulgárowie / Serbowie / Dalmatowie / Karwaći y Ruſſacy / y tymi literámi ſpráwy ſwoie y Kroniki dopiero piſáć poczęli / nie tylko tych ſpraw porządek w kśięgi znoſząc / ktore ſie ná ten czás v nich y przes nich dźiały / ále też y ony rzeczy y dźieie / ktore od ſtárodawnych przodkow ſwoich słyſzeli / y ktore przes długą pámięć w zmysłach ſwoich mieli / Hlaholſkim piſmem ku wieczney pámiątce w kśięgi ſwoie ſkárbili y

Ruſkie y Bulgárſkie Narodi naprzod litteri Hlaholſkie przyięły.

bili y spiżowáli/ wyrozumiawszy Historie skárbem być nieśmiertelney sławy.

Polacy záś nászy ledwo pisáć poczęli Roku od Christusá Páná/ 962. zá Miecławá pierwszego Chrześćiáńskiego Xiążęćiá Polskiego/ y zá Chabrego Bolesławá pierwszego Królá koronowánego od Ottoná Cesárzá w Gnieznie roku 999. ktorych iednák Russacy dwiemá sty lat y dziewięćią w dawnośći Historiy/ y pismá swoiego vprzedzili. Bo poczęli pisáć Rusacy/ Roku od stworzenia Swiátá/ iák Grekowie y Ruś ráchuią/ 6406. to iest/ od Christusá 790. álbo máło co pozniey/ á według ráchunku Rzymskiego Roku od stworzenia Swiátá 4745. od záłożenia Rzymu roku 1551. od Christusa Páná 801. Ná co sie też wszyscy Láćinscy y Greccy Historikowie zgadzáią/ y czegom sam włásną bytnośćią Roku 1574. w Konstantinopolu doświádczył/ gdzie bádáiąc sie pilnie o stárodawnośćiách Greckich y Bisantinskich widziałem Słup/ álbo Kolumnę Marmurową z napisem Cesárzá Michałá Kuroplatessa y z liczbą lat wyższey miánowánych/ ták Greckiego iáko łáćinskiego ráchunku / ktorą Kolumnę przerzeczony Cesarz postáwił (do Jedykuły idąc Zamku stárego wielkiego Constantiná) ná znák zwycięstwá z Bulgarow y z Saracenow otrzymánego. Drugą záś Columnę widziałem zá Andrinopolim / ná ktorym mieyscu Bulgárowie niewoziecznie oddáiąc dar pismá Hłaholskiego/ sobie ná znák przyiaćielstwá przysłánego / przerzeconego Cesárzá Michałá Kuroplátá wzruszywszy mu przymierze porázili/ iż z pogromu sam ledwa vciekł/ á potym z desperaciey do Klasztorá wstąpił/ wszákże potym od Bulgárow tychże zábit.

Polacy kiedy pisáć poczęli.

Jedikule Siedmwież.

Cesarz Michał Kuroplat porážon od Sławakow.

Kto bywał w Andrinopolu / álbo będzie/ obaczy znáki tych stárodawnych bitew Bulgárskich z Greki / puklerze z skor y z drzewá ná dziwny kształt vczynione / máczugi okrutne / kule ná łáńcuchach rogáte żeláżne / kije z wielkimi gwoździámi / bełty gwałtowne od Kusz / poćiski z żelázem kończystym ná krzyż záostrzone/ ktorych też pieszy Rzymscy / iák Liuius pisze ná pierwszym potkániu vżywáli / vłomki szábel stároświeckich/ etc. A ty wszystki dziwne woienne Instrumenta są záwieszone ná murze idąc przez Kramnice z Tureckiego Miástá do Andrinopolá murowánego Chreśćiáńskiego / v wielkiey bramy / ktorymem sie ia dobrze przypátrzył.

Od tego tedy Michałá Kuroplatessa Cesarzá Constantinopolskiego Bulgárowie/ Russacy y wszyscy Sławacy krom Polakow á

kow á Czechow litery Hłaholſkie wziąwßy ſpráwy ſwoie piſáć poczęli/ A po zábiciu zás Kuroplatowym pánowáł ná Ceſárſtwie Greckim Leo Ormiáńſki/ ktory Chruná Bulgárſkie Xiążę zábił/ zá czáſow Károluſſa wielkiego Ceſarzá/ roku od Chriſtuſá 801. y zá czáſſow Jana trzeciego w rzędzie 99. Papieżá.

Chruno Bulgárſkie Xiążę Słowieńſkie.

O tym też czytay Cariona.

A ták Ruſſacy ácz od lat ſiedmi ſet y oſmidzieſiąt/ to ieſt/ od roku Chriſtá Páná 801. piſmo y litery Hłaholſkie máią/ iednák wßyſtkie Kroniki Ruſkie tylko tych napierwßych być Xiążąt w páńſtwach ſwoich powiádáią/ Kija od ktorego Kiow/ Scieka od ktorego Sciekáwicá/ Korewa etc. y ſioſtrę ich Lebedę/ tákże Oſkalda y Dira ich potomkow/ á potym według ſwego rachunku roku od ſtworzenia Swiátá 6370. Xiążąt Wareckich trzech Brátow rodzonych/ Rurika/ Truwora y Sinauſſa w Xięſtwach ſwoich Nowogrodckich/ Pſkowſkich/ Jzborſkich/ y Białoiezierſkich pánowáć piſzą. Y od tych iuß porządek y ſucceſſią pewną/ ták Ruſacy wßyſcy/ Wielcy Kniáziowie Moſkiewſcy prowádzą y wywodzą/ á dálßych y dawnieyßych początkow narodu ſwego wywieść niemogą/ dla niedoſtátku Hiſtoriy/ y tych coby ie piſáli.

Pierwße Xiążetá Ruſkie. Kiy/ Sciek/ Korew/ Lebiedź.

Waragowie.

A iß Duch Páńſki gdzie/ kiedy/ y kogo raczy dárem ſwoim świętym nátchnie/ tedy ia też tegom ſie naprzod ważył z vprzeymey ßczerości ku náßym narodom Słowáńſkim/ iżem práwie od potopu z wielką pracą (zá dowodem dwu ſet Hiſtorikow wiáry godnych/ á w iedno mieyſce znieſionych) porządnie opiſał wywody/ Słowáńſkich Ruſkich narodow/ Alem ſie ießcze s tym wydánia teras zátrzymał y záchował/ przedłużyli Pan Bog zdrowia ná inßy czás.

Wßákże to ieſt napewnieyßy nagruntownieyßy fundament/ iß iáko od inßych ſynow Noego y ich potomkow inße rozmnożone ſą rożne narody/ ták też od Moſochá Patriarchy náßego ßoſtego Syná Jafetowego/ y od iego potomkow Ruſſa/ Lecha/ y Czecha/ wßyſcy Ruſſacy/ Polacy/ Moſkwá/ Bulgarowie/ Czechowie/ y ile ich kolwiek Słowáńſkiego iezyká pod Niebem vżywa/ prawdziwy wywod y początek narodu máią. Z ktorym ßerßym o tym dowodem/ iżem ſie dla pewnych przyczyn ná inßy czás záchował/ Tedyć tu tylko o Moſochu Patriarſze Słowáńſkim/ krotko mieyſcá położę v poważnieyßych Hiſtorikow/ ktorzy to imię Moſoch/ Moſcus, Moſca, Moſci, Moſcorum, Moſchouitarum, Modocarum &c. zdawná wſpomináią.

Naprzod Moizeß Prorok y Zakonu Bożego obiáwiciel/ Geneſis cap. 10. y Beroſus Kápłan y Hiſtoryk Kaldeyſki nadaw-

nieyßy

nieyszy lib. 4. et 5. Roku po potopie 131. etć. ták pisze / Moschus uero Moschos simul & in Asia & in AEuropa fundauit, iż Moschus narody Moschowitow záráżem y w Asiey y w Europie fundowáł etc. oczym y ná inszych mieyscách / co tu vmyślnie opuszczam / wspomina / etc.

Potym Xenophon in Historia reditus Græcorum &c. Appolonius in carmine Argonautico, Herodotus, & C. Iulius Solinus Polihistor cap. 20. & cap. 40. Ptolomeus lib. 5. cap. 6. 9. & 13. Plinius nat. Historiæ lib. 5. cap. 27. & lib. 6. cap. 9. & 10. Trogus Pomp. & Iustinus Pomp. Mella in Historia de situ orbis cap. 2. Iosephus Flauius Antiquit. Iud. lib. I. Philo Iude. Ant. Biblic. Cornelius Tacitus, Strabo &c. Y inszy wszyscy stárodawni Hebreyscy / Caldeyscy / Greccy / Łácinscy Historikowie stárodawni / á niedawnego / y drudzy nászego wieku Kronikarze / iáko Miarecius / Vincentius Cadlubcus / Anonimus Gallus / Dlugossus / Miechouius / Iostus Decius in uetustat. Polon. & Famil. Iagel. Vapouius / Cromerus lib. 1. cap. 5. 8. et 12. etć. Bielski / etc. Polscy / Tilemannus Stella / Cesareus / Carion / Philip: Melancton / Cureus / etc. Niemieccy / Eneas Syluius / Volateranus / Datrauius / etć. Włoscy y Czescy Historikowie / Mosocha y Moskwy Patriarchy / y krain tego imienia wzmiánke ná wielu mieyscách dowodnie czynią / Teodorus też Bibliander / de optimo genere explicandi Hebraica ták mowi / Mosoch uel Mesoch partem Asiæ ad ad pontum accepit, ubi Moschitæ, uel Moschouitæ, & Moschici montes, & finitima loca Capadociæ, &c.

A ieśliby tu kto rzekł / iż dzisieysza Moskwá / Białey Rusi Narod / niedawnych wiekow począł sie zwáć Moskwą od Rzeki / Miástá / y Zamku stołecznego Moskwy / tedy ták iest / Bo Moskwá Zamek z dawnych czássow tylko z drzewá zrobiony / y nieznáczny był / Iáko też o tym Herbersteinus in Chorographia principatus Moschouiæ pisze : Aż tám dopiero Wielkie Xiąże Iwan Daniłowicz / przed Lat dwiemá sty y trzydziestą z Włodimirzá Stolec swoy przeniosł / z porády Piotrá Metropolitá / Kijowskiego y Ruskiego / Bowiem ten Metropolit Piotr tám też był przed tym Stolice Metropolitską sobie wybrał / dla iákiegoś świętego Alexeiá / v ktorego grobu w Moskwi cudá sie vkázywáły / zá czym sie Moskwá Miásto rozsławiło / y cudámi onymi / y Wielkich Xiedzow Stolicą / Bo skoro po śmierci Iwaná Daniłowiczá / Tegoż imienia drugi Iwan Iwanowic / tám Stolice trzymał / po nim Dimitr / po

Iwan Danilowic Stolec do Moskwy przemosł.

Piotr Metropolit.

Moskwá dzisieysza kiedy sie rosławiłá y dla czego.

Dimitrze

Dimitrze Baſili/ álbo Waſſilei/ ktory poiąwſzy Corkę v Witołdá W.X. Litewskiego Annotazią/ álbo Zophią/ Waſila oſlepionego po ſobie Dziedźicem zoſtáwił/ z ktorego potym Jwan wielkim Xiedzem Moskiewſkim naſzczęſliwſzym będąc/ wybił ſie naprzod z mocy y z hołdu Tatarom/ Caſanską Hordę/ Pormią/ Sibiriią/ Lapiią/ Juhariią/ ſkąd przodkowie Węgrow/ Bulgarią Aziatycką etc. kráiny częścią podbił pod moc ſwoie/ częścią zhołdował/ od Litewskiego Páństwá 70. zamkow oderwał/ z Swedámi/ y z Jflanty wielkie woyny wiodł/ etc. y ten ſie począł piſáć Cárzem/ y Pánem wſzyſtkiey Ruśi/ etc. Tego dopiero wnuk Waſili wielki Xiądz Moskiewski/ zámek Moskiewski począł murem y wieżámi obwodźić/ ktore mury potym przes lat trzydzieśći cáłe potomkowie iego ledwo dokonáli/ Wſzákże y ſam Sigiſmundus Herberſtein wyżſzey wopiſániu Miáſtá Moskwy ták mowi: A iżby Miáſto Moſkwá inſzym kráinom przezwisko od ſiebie dáć miáłá/ to nie pewna/ ále prawdźie rzecz podobna/ iż od rzeki Miáſto imię wźięło. Nam etsi urbs ipsa olim caput gentis non fuerit, Moscorum tamen nomen ueteribus non ignotum fuisse constat, Abowiem ieſli ſamo Miáſto Moskwá przedtym niebyło Stolicą y głową narodu tego/ wſzákże ieſt rzecz pewna/ iż imię Moskiewskiego narodu było znáczne Hiſtorikom ſtárodawnym od Moſochá. Toż teſz y Cromerus cap.8.lib.1. Cronicorum Pol: po długich wywodach Sarmatskich narodow/ o Moskwi twierdźi/ Y ták caput 8. lib. 1. zámyká/ Nec est incredibile eos (scilicet Moschouitas) cum Moschi, Modocæ siue Amaxobitæ antiquitus dicerentur, aliquando in uicinorum & cognatorum Russorum siue Roxolanorum nomen transisse, Posteà uerò pristinum (id est nomen Moschorum) resumpsisse, &c.

Zwycięſtwá y ſzczęście Jwaná W.X. Moſkiewſkiego.

70. Zamkow od Litwy oderwał.

Herberſtein o Moſkwi.

Moſoch tedy Syn Japhetow ſzoſty/ wnuk Noego zá Sarmatem álbo Sarmatą krewnym ſwoim/ ktorego Moiſes Geneſeos 10. Josephus Antiquitatum Hebreicarum lib. 1. cap. 14. Jſtrowego álbo Jectanowego Syná Wnuká Semowego/ á Práwnuká Noego być świádczą/ Ruſzywſzy ſie od Babilonu po onym zámieſzániu ięzykow z narodem ſwoim wſzyſtkim/ y z ſynámi Jſtrowymi/ to ieſt z Sławaki/ ktorzy ſie do nich przyłączyli/ iáko Beroſus piſze/ ciągnęli obádwá przez Armenskie gory/ y Scitiyskie álbo Tatarskie polá ze wſchodnych kráin ku pułnocnym częściom świátá/ á naprzod nád brzegámi Pontskiego álbo czarnego Morzá oſiedli Roku 131. po Potopie/ A od pánowánia Nemrotowego w Babilonie Roku 25. A według inſzych Hiſtorikow y Geographow od Potopu 175. á od Adamá 1830. narody ſie Ruskie poczęły/

Gen. 10. Ioseph. lib. 1. cap. 14. Philo. Biblic. Antiquit: Berosus lib. 4. & 5. Moscus verò Moschos simul & in Asia et in Europa fundauit.

O tym teź czytay Cromera lib. 1. cap. 21. de Sarmatis.

Sarmatowie kiedy oſiedli nád Czarnym Morzem.

czeły Sławáńskiego ięzyká/ ktorych zdawná pismo S. w Bibliey/ y wszyscy stárzy Historikowie nie Russakámi áni Russámi zwáli/ ále Mosochos, Moschos, Mesech, Modocas, Mossenos, Moschoicoicos &c. od tego Patriarchy ich Mosochá Japhetowicá/ nie od tey dźiśieyszey nowey Moskwy/ ktorzy áczkolwiek też są iednegoż narodu Ruskiego álbo Roxolanskiego/ od tegoż Mosochá/ wszákże byli zániedbáli y zániechali tego imienia vżywáć przez wiele wiekow/ á tylko śie Rusią y Rusakámi ták z onych trzech Brátow Xiążąt Waragskich/ iáko też zá Olhy álbo Heleny/ y Włodimirzá Monarchy/ y drugiego Monomachá y inszych Xiążąt zwáli. A nieznáć było tego imienia Moskwy w ony czássy/ gdy tylko Kijowskie/ Włodimirskie/ Wielgonowogrodzkie/ Cernihowskie/ Halickie/ Smolenskie/ etc. Xiążętá w Ruskich ziemiach płużyły/ iáko śie wyższey dostátecznie náczytasz.

Aż potym przed lat dwiemá sty y kilkiemdźieśiąt/ to stárodawne imię Patriarchy Ruskiego y Sarmatskiego Mosochá wskrześili/ gdy śie Moskwá od Moskwy Miástá y od Rzeki/ zá przenieśieniem Stolice z Włodimirzá/ zwáć poczęli. Ale ku rzeczy przystępuię.

Tenże Mosoch Syn Jafetow/ mieszkáiąc nád Pontem Euxinem czarnym Morzem/ w wielki śie narod rozmnożył/ potym tám w tych polach Colchorum Krolestwo Runem złotym y Jazonowym żeglowánim sławne záłożywszy/ y narod Sławáński Ruski w nim rozmnożywszy/ y szeroko osádziwszy/ ciągnęło dáley potomstwo iego w pułnocne kráiny zá pontskie álbo czarne morze/ gdźie nád Tanais álbo Donem y Wolgą rzekámi/ y nád Jeziorem/ álbo odnogą morzą Meotis/ w ktore Tanais wpada w polach szeroko osiedli/ y w wielkie śie narody zá krotki czás rozmnożyli/ Ták iż śie w potomstwie Jafetowym y Mosochowym własność ich imion wypełniłá/ bo Jafet iż śie wykłáda z Kaldeiskiego y Hebreiskiego ięzyká rozszerzenie/ álbo rozszerzáiący/ á Mosoch rozumie śie rośćiągáiący/ wyciągáiący y dáleki/ tedy też ich potomkowie zá szczęśliwym winszowánim y własnośćią imion przodkow swoich/ y błogosłáwieństwem Noego Patriarchy/ osiádłośći swoie dáleko rozszerzyli y rośćiągneli/ ták iż wszystkie pułnocne kráiny y miedzy wschodnie częśći świátá/ narodámi Sławáńskie° ięzyká nápełnili/ y począwszy od Kapadockich y Kolchinskich krolestw/ y wszędzie około Cimerium, Bosphorũ, y czarne° morzá álbo pontu Euxinu/ Tanais/ Oki/ Wolgi/ Chamy/ Dnieprу/ Bohu/ Desny/ Dniestru/ Dunáiá áż do Dźwinnych y Niemnowych długim przećiągiem źrzodł/ wszystki brzegi

Sławacy kiedy osiedli nád Wolgą y Donem.

Japhet rozszerzenie.

Boh Rzeká/ ktorą Ptolomeus Hipanim zowie/ nie Bug.

brzegi osiedli/ ná ostátek áż do lodowatego y Baltyckiego álbo Wenedyckiego po Moskiewsku Wareckiego Morzá/ ktore dźiś Liflanty/ Philandią y Szwecią oblewa/ y Nortwegiey dosiega/ imię moc y władzą Sławáńskiego iezyká rozszerzyli.

A SARMOT záś álbo SARMATA Syn Iektanow Wnuk Semow á Práwnuk Noego Pátriarchy/ według Iosepha lib.1.cap.14. Antiquit. Hebr. y według Moizeszá Gen. 10. ktory też był wtych stronach pułnocnych z Mosochem Dźiádem stryiecznym osiadł/ Sarmatom dał imię y przezwisko/ iż nas wszystkich Sarmatámi/ to iest/ wysokimi y wyniosłymi narody od niego zowią/ Bo Tilemannus Stella in deductione Genealogiæ Iesu Christi ták Sarmatæ Vocabulum wykłáda: Igitur à Riphat filio Gomeri Riphæi qui sunt Sarmatæ & Heneti, Nomen autem Heneti Hebreis significat Vagabundi, Græci dixerunt Nomades, id est, subinde alia pascua & alia loca quærentes. Sarmata autem interpretatur Dux altitudinis, vel Dux superioris regionis.

Sarmata Dux altitudinis.

Cromerus tákże Episcopus VVarmiensis w Kronice swoiey/ ktorą Polskie dźieie z ciemnośći y z zákryto głębokich przepáśći wygrzebione oświecił/ ták też zdánie y rozsądek mądry o przezwisku y wywodźie Sarmatow ná początku księgi pierwszych w rozdziale 12. pisze pod titułem/ vbi asserit Sarmatas esse Slauos & Venedos, Ipsosq; esse priscos Sarmatas, vel ut Græci dicunt Sauromatas: dispersisq; à turris Babylonicæ edificatione, post diluuium uniuersæ terræ hominibus, has oras occupasse opinentur: Non à Tuiscone sed ab Assarmote seu Sarmate, quem Moses & Iosephus Hebræi scriptores Istri, vel Iectani filium, Semi nepotem, Nohæ pronepotem fuisse memorant, nomen originemq; ducentes, &c.

Sarmatæ & Slaui non à Tuiscone vt uult Crantius, sed ab Asarmote in Europa.

To tu masz Czytelniku miły nád insze moie/ wznoszeniu sentenciy rożnych Historikow/ dowody/ y nád moie pewnymi świádectwy podpárte y vgruntowáne zdánie ták zacnego y wielkiego męża sententią o Sarmatách/ iż od Assarmotá álbo Sarmaty syná Iektanowego wnuká Semowego/ á práwnuká Noego są názwáni/ nie od Tuiscona álbo Asceny Gomerowego Syná/ iák niektorzy nászy z Niemieckich Kronikarzow/ á snać y Długosz pissáli. Ani od Iawaná y Helisse/ iáko Miechouius stáruszek cap.1.lib.1.fol. 1. in deductione primæ originis polonorum położył/ chybiwszy brodu. Bo Iawan y Helissa iego syn Greckie narody rozmnożyli/ y Łácińskie/ nie Sarmati/ ktorzy iezykiem y zwyczáiámi stárodawnymi dáleko są od Grekow/ Łácinnikow/ tákże od Niemcow rożni.

A iż Be-

A iż Berosus Kaldeyczyk pisze lib. 4. Twiskoná być Krolem Sármatskim/ od Tánais áż do Renu rzeki/ tákże lib. 8. wspomina/ iż roku 131. od potopu Twiskon Sármaty wielkie narody fundował/ tedy też tám záraz kłádzie/ iż Moscus Mosoch álbo Moskwá/ Moskiewskie Krolestwá w Aziey wespołek y w Europie záłożył y rozmnożył. Berosus lib. 4. et lib. 8.

Támże też eodem libro pisze: Anno huius Nini quarto &c. Roku czwartego pánowánia Ninusá Królá trzeciego Bábilońskiego Twiskon Gigas álbo Obrzym Sármaty Praw álbo vstaw vczy v Rhenu/ etc.

Tedy Cromer asserens pulcherrimis Argumentis, Slauos & Sarmatas Germanos non esse cap. 6. lib. 1. ták to pieknie słusznymi wywodámi rostrząsnął/ iż y Berosussá przy zupełney wierze iego Historiey zostáwił/ y Sármaty álbo Słowaki/ nie od Twiskoná/ ále od Assarmota álbo Sármata być rozmnożone okazał/ á Cranciussá/ Jornandessá/ y Fránciská Jronicá Historikow Niemieckich/ ui ueritatis uictos ac manus (iák sam pisze) dantes vsilną mocą prawdy zwyciężonych y dobrowolnie ręce podáiących związał/ y zdánia ich iásnymi/ ichże włásnymi dowodámi zburzył y w niwecz obrocił. Czego też Plinius zacnie vczony Geograph y Historyk wielkiego záwołánia natur. Historiæ lib. 4. capite 12. poświadcza tymi iáwnymi słowy mowiąc/ Sarmatæ quidem certe Germani non sunt, &c. Sármatowie záiste nie są Niemcy/ ále od nich Wisłą Rzeką nákłoniwszy sie ku Słońcá wschodu oddzieleni.

Tegoż zdánia y wyroku Pliniussowego o Sármatach podpieráią pewnymi dowody/ Cornelius/ Tacitus/ Strabo/ Ptolomeus y inszy sławni Historikowie y Geographowie.

Drudzy záś zwłaszczá Bielski ná początku wywodu narodu Polskiego piszą/ Sauromatią być názwáną od ludzi z Jászczorczymi oczymá/ Bo Sauros po Grecku Jászczorká/ omma oko/ á ztąd też y nazwisko Sauromatow wywodzi/ iáko ludzi gniewliwych/ y strászliwych/ ktorym popędliwość y iádowita srogość z oczu iáko Jászczorom okrutnym (ktorychem sie ia w Turcech miedzy skałámi nápátrzył) pierszáłá: Wszákże y to swoie mniemánie/ y ono żeby od Twiskoná/ mieli początek mieć Sármatowie sámże Bielski kássuie/ á ná zdániu y rozsądku mądrym Doctorá Cromerá/ iż od Assarmota Syná Jektanowego/ Wnuká Semowego poszli Sármatowie/ przestawa. Gdyż też Tilemannus Stella Doctor vczony iu Tabulla Genealogiæ Christi, Sauromatam non à Sauros &c

So tám Jászczory ná pul torá sążniá czásem/ á drugie ná łokciu.

ros & omnia Greckich słow/ ále z Kaldeyskiego iezyká głebokim ro‑zumem/ Ducem altitudinis uel ducem superioris regionis wykłáda/ to iest wodzem y Xiążęciem wysokośći álbo wyższey kráiny.

Macieiá Osostewiciussa Stryjkowskiego

O Wywodzie sławnego narodu Ruskiego/ Sławanskiego/ Sarmatskiego/ á dla czego są názwani Sławakami/

Rozdział II.

W Sławakách y Sławieńskich Ziemiách narodu Ruskiego álbo Sarmáckie° skąd‑by to ich przezwisko vrosło rozmáite są mniemánia rozmáitych Historykow/ Czytelniku miły/ Wszákże sie to iáwnie pokázuie/ iż Sławiánie/ álbo Sławacy przodkowie nászy byli sławni rycerską dzielnośćią iescze zá czásow woyny Troiáńskiey/ á iż ossády swoie mieli w Paflagoniey kráinie Aziey mnieyszey/ nád Pontem Euxinem/ álbo czarnym Morzem/ gdzie dziś Turcy y Grekowie mieszkáią/ á miedzy nimi Sławakow/ Serbow y Bulgárow práwie więtsza część/ ktorzy nieprzichodniámi iáko Turcy/ ále włásnymi dziedzicámi Paflagońskiey Ziemie z stárodawnych wiekow być sie powiádáią/ oczymem ia też sam z niemi miał częste rozmowy/ Roku 1574. gdym tám był w tych kráinach.

Paflagonia.

Prokopius też sławny y stárodawny Historyk przed tysiącem y sześćidziesiąt lat/ o woynie Gotskiey piszac/ zá czásow Iustiniana Cesarzá Konstantinopolskiego/ roku od Christusá Páná 528. y zá Papieżá 49. Hilariussa wzmiankę Sławakow czyni.

Procopius de bello Gotico.

A Iornandes Alanus niemniey stárodawny Kronikarz pisze/ iż to imię álbo názwisko Sławakow zá iego czásow nowe było/ roku od Christusá 492. ále mowę Słowieńską/ ktorey teraz wszyscy Sławacy vżywáią/ być stárodawną świádczy.

A przed sie tey nowinie tysiąc lat y 88.

Co musiáło być iż ták iest/ Bo po zámieszániu iezykow v Babel Wieże/ napierwszy był iezyk Chaldeyski y Hebreyski álbo Zydowski/ potym Scytiyski/ álbo Tatarski/ zás Egipski/ Etiopski y Indiyski/ potym Grecki y Łáciński nász też Sławieński/ szosty od Mosochá szostego Syná Iaphetowego/ ponim Niemiecki od Twi‑

Iezyki przednieysze po potopie.

od Twi‑

od Twiskoná / to są ięzyki ná wszystkim Swiećie przednieysze / o ktorych iáko źrzodł żywych / insze rozmáitych Narodow ięzyki początki rozmnożenia / własnośći / y rozne dla rożnośći gránic wymowy swoie máią / co ia káżdemu słusznymi raciámi wywiodę / kto mię o to chce pytáć. Aczkolwiek 72. ięzykow według wodzow y Xiążąt zmieniło sie v Babel z iednego. Ale mądry / bywáły / y ięzykow świádomy / sam przez się temu snádny rozsądek dáć może / á ták co Jornandes / ktory przed lat tysiącem / y ſtem pisał Kronikę swoię / świádczy być ięzyk Sławáński stárodawny / w tym sie nie myli / bo iest záraz po potopie Roku 131. według Berosussa. Stárodawność ięzyká Sławieńskiego.

Tenże też Jornandes / ktory Roku od Christusa Páná 584. zá Mauriciussá Cesarzá 55. pisze / iż Sławacy nád Istrem álbo Dunáiem ku połnocnym kráinom mieszkáli / á potym przepráwiwszy sie przez Dunay / Missią oboię / Pannonią / Węgry / y Rákussy / Macedonią / Tracią / Istrią splundrowáli / y zwoiowáli / á vczyniwszy sobie przez miecz bespieczne w onych Kráinach mieszkánie / iedni w támtych ziemiach / á drudzy miedzy Drawą y Sawą rzekámi w Illiriku y w Dalmaciey osiedli / y wszyscy iednostáynie sámi od siebie ony ziemie Sławanskimi / od sławnych swoich dzielnośći názwáli / á rozszerzáiąc Gránice swoie / vstáwicznymi woynámi pokoy sobie y potomkom swoim w nich gruntuiąc / Rzymskie y Konstantinopolskie Cesarstwá do gruntu práwie zwątlili / y szyki ich zemdlili / O czym szerzey naydźiesz v przerzeczonych Historikow / Jornanda / Procopiussa / etc. Jornandes o Sławakách ná drugim mieyscu pisze. Woyny Sławáńskie. Osiádły stárych Sławakow / á dla czego y stąd názwáne. Sławacy Rzymiánom y Grekom silni.

Blondus záś ktory przed lat ſtem y dwudźiestą o náchyleniu ku zgubie Rzymskiego Cesárstwá / Historią pisał / gdźie Arkadiussowego y Honoriussowego pánowánia / ktorzy byli Cesarzámi / Roku od Christusá Páná 298. wzmiankę dawnieyszą czyni / Wspomina też tám Sławiáński Narod iuż ná ten czás być sławny. Sławacy woynámi sławni / Roku 298.

A Trogus Pompeius nád tych wszytkich Historikow stárodawnieyszy Rzymski Historyk / ktory ieszcze przed národzenim Páńskim rozmáitych narodow dźieie pisał / y Justinus z niego lib. 32. o narodźie Sławáńskim / ktorych też Istrámi názywáią / ták piszą / Iż Oeta / álbo Aeta Krol Kolchis ziemie nád Czarnym Morzem leżącey / nie dáleko od Tanais álbo Donu Istrámi Sławakow zwią od Dunaiá. Trog. Pomp. et Iustin. lib. 32. o Sławáńskich przodkach.

Rzeki z Moskwy płynącey / gdy mu Jason z Argonautámi Medeą Corkę z wielkimi skárbámi (ktore skárby Aureum uellus Poetowie zowią) vniosł / posłał zá nim wpogonią dwádzieściá tysiecy ludzi w nawach / Morzem czarnym / Ci gdy przypłyneli do vyścia Dunayskiego / ciągneli wzwode swoie nawy / áż przyżeglowáli do vściá Sawu y Drawu rzek / potym Sawem rzeką pod gory Włoskie Alpes przyszli / á przez gory ná rámionach do brzegow Morzá Adriátyckiego nawy swoie po wałkach przetoczyli / álbo ná rámionach przenieśli / goniąc y szukáiąc Argonautow y Jasona / winowáycow / zdraycow / y łupieszczow Krolá swoiego Oety / ále gdy ich tám nienáleźli iáko sie spodziewáli / tedy porzuciwszy nawy swoie przyszli ná polá Włoskie / gdzie dziś Aquileia Miásto sławne / A tám vlubiwszy położenie wdzieczne ziemie hoyney osiedli / niechcąc sie nazad do Domu Kolchiyskiego Krolestwá wrocić / álbo dla boiáźni Krolá swoiego Oety / iż niepogonili zdraycow iego / álbo iż sie im vprzykrzyło teskliwe żeglowánie y włokita.

Rycerstwa Krola Oety zá Jasonem goniącego żeglowánie. Roku od stworzenia Swiátá 4010.

Ták tedy gdy osiedli nászy Sławacy w polach Włoskich przy brzegach morzá Adriatickiego / ktore dziś Wenecią y iey kráiny oblewa / przezwano ich Istrami od Istru álbo Dunaiá rzeki / ktorą z Morzá y z swey kráiny Kolchidi przypłyneli / iákoby rzekł Istriyczykowie / álbo Dunayczykowie / Bo Sławacy Dunay názywáią Wister / á Łacinnicy Ister: Jako Ouidius Elegia 5. de pōto ad Maximū:

Quæq; aliæ gentes ubi frigore constitit Ister, &c.

Et ad Vestalem Elegia 7. lib. 4.

Iam uides onerata ferox ut ducat Iasis
Per medias Istri plaustra bubulcus aquas.

Ouidius sie dziwował gdy Jatwiezowie wozámi iezdzili po ledzie przez Dunay.

Idem: Binominis Istri, &c. Tákże drudzy Historikowie y Geographowie / Dunay Istrum názywáią / á Sławaki nád nim y nád morzem Adriatickim szeroko mieszkáiące / Istriyczykámi álbo Istrámi zowią / á ztąd dowodnie y iáwnie káżdy obaczyć może / iż Sławacy w Asiey y w Europie zdawná sie rozkrzewili / y Włoskich tákże Greckich kráin wiele osiedli / á wszyscy s potomstwá Japhetowego y Mosocha syná iego początki swoie máiąc záwżdy stych kráin ktore dziś Moskwá trzyma y od iezioră Meotis / y czarnego morzá álbo pontu Euxinu wty kráiny Europskie / w ktorych szeroko y dziś mieszkáią / przychodzili z zimnych stron / szukaiąc pogodnieyszego Niebá / y żyźnieyszych kráin. Naprzod Sarmatowie y Roxolani / álbo Russacy / ktorzy z Mitrydatessem Krolem onym sławnym

Od lat 1800.

Skąd wychodziły Sławáńskie narody.

Sarmatæ Roxolani.

O czym czytaj Volaterranū.

Pontskim

Pontſkim woyny długie wiedli/ po tych záś Gotowie/ Cimbrowie y Wandalitowie/ ktorych część w tych ſtronach gdźie dźiś Litwá/ Zmodź/ y Lotwá oſiádłá/ iák Szwedſkie y Duńſkie dźieie/ y Cilicius Cimber in proœmio belli Ditmarſici, Carion w kśięgach wtorych Monárchiey trzećiey/ wieku wtorego/ y Ioachimus Cureus Freiſtadienſis in hiſtoria Sileſiæ vrodzeni Niemcy ſwiádczą.

Cilicius Cymber et Carion lib. 2. Cron.

A druga część tychże Wandalitow/ Gotow/ y Cimbrow wſzyſtkę iákmiarz Europę/ Węgierſką/ Grecką/ Włoſką/ Francuſką y Hiſpáńſką ziemię z Sławáńſkimi y Niemieckimi/ tákże z Litewſkimi narody mocy ſpolne złączywſzy zwoiowáli.

Ciż Wandalitowie y Africę trzećiey częśći Swiátá/ y Rzymowi nieprzepuśćili/ ktory okrutnie zburzyli/ á w Africe lat dwieśćie mieſzkáli/ o czym iż iáwne wſzędzie Hiſtorie mamy niechcę ſię długo zábawiáć.

Rzym zburzon od Wandalitow/ roku 429. od Chriſtuſá.

Po Wandalitach/ Sarmatach/ Gotach/ y Roxolanach ſzychże pol y krain pułnocnych y wſchodnich Moſkiewſkich/ drugie narody tegoż Sławáńſkiego ięzyká wyſzły/ ktorzy ſię Wolgárámi álbo Bulgárámi od Wolgi Rzeki miánowáli/ á Bulgaria álbo Wolgaria ieſt wielka kráiná z obudwu brzegow rzeki Wolgi/ miedzy Europą y Aſią/ ktora rzeká począ wſzy ſię w Rſowſkiey ziemicy Moſkiewſkiey/ z Jeziorá Wolgo/ á nábrawſzy w ſię wiele inſzych wielkich rzek płynie przes Moſkiewſkie kráiny dáleko/ potym przes Kazáńſką/ Zawolſką/ Nahaiſką/ Aſtrachanſką/ y inſze Tatarſkie Hordy przeſzedwſzy/ zá Aſtrachanią w Kaſpiyſkie/ álbo Hirkáńſkie y Porſkie morze/ ktore Moſkwá Chwalinſkoie morze zowie/ ſiedmiądźieſiąt dwiemá vśćia wpada/ po Moſkiewſku Wolga/ á po Tatarſku Edelſu/ Ptolomeus/ y Grekowie Rho iey imię dáli/ A náſz Bielſki zá iedne ią kłádł z Tanais álbo z Donem/ nie będąc wiádomy Moſkiewskich kráin.

Wolgárowie/ y Bulgárowie.

Rſowá ziemicá w ktorey ſię Wolgá rzeká poczyna.

Wolga rzeká Edel álbo Rha.

Od tey tedy rzeki Wolgi/ y z tych pol (ktorych ſię y dźiś Kniáź Moſkiewski Hoſpodárem Bulgárſkim piſze/ ruſzywſzy ſię z wielką Hordą y mnoſtwem Ludu przodkowie náſzy Sławáńſcy Bulgárowie álbo Wolgárowie/ przyćiągnęli naprzod nád czarne Morze y Jezioro Meotis/ ſzukáiąc lepſzych kráin/ ácz niektorzy piſzą/ iż ich z oyczyſtych pol Tátarowie wyćiſnęli/ co nie ku rzeczy/ iák to niżey dowodnie okażemy/ á tám nád czarnym Morzem miedzy Donem y Dnieprem Rzekámi/ gdźie dźiś Kirkielſcy/ Krimſcy/ y Mankopſcy Tatarowie/ czás niemáły ſpokoynie mieſzkáli.

Ruſzenie Wolgárow od Wolgi.

Wolgárowie w Taurice.

A gdy ſię w tych polach rozmnożyli/ oſiedli zá czáſow poſtępkiem y Táurikę/ ktorą dźiś przekopſki Cárz Stolicą ſwoią opánował.

nował. Potym gdy vsłyßeli o niezgodzie Ceſarzow Rzym-

Wolgárowie Sławacy do Rzymſkich kráin wtárgneli roku od Christ: 420. Wolochy y Multany oſiedli.

ſkich//á iż też Atila w ten czás z Hunnámi álbo Juhrami od rzeki
Juhri s tychże ſtron Moſkiewskich / przeßedwßy większą część
Europy/ opánowawßy Węgierską ziemię/ był zwoiował. Ru-
ßyli ſie y náßy Bulgárowie wodą y ziemią z Kiążęciem ſwym
Dębalem do Daciey ná ten czás Rzymſkiey Prouinciey / gdzie
dziś Wołoßy y Multani miedzy Dunaiem y Dnieſtrem mießká-
ią / á ty kráiny wygnawßy Dakow ſámi mocą opánowáli Ro-
ku od Chriſtuſá Páná 420. Potym Roku 454. vsłyßawßy o
śmierci Teodoſiuſſa Ceſárzá/ przepráwili ſie do Miſiey przez Du-
nay/ á ták oboie Miſsią máłą y wielką/ ſnádnie pod Greckimi Ce-
ſárzámi/ widząc ich niezgody wnętrzne / opánowáli / á od ſwego
nazwiſká ony kráiny Bulgarią miánowáli / ktore y dziś ták názy-
wamy / iákoż y ſámi Bulgárowie dziſieyßy to iáwnie wyznawá-
ią/ iż ich przodkowie z Moſkiewskich ſtron wyßli: A mießká-
ią ci Bulgárowie Sławacy miedzy Balchanami wyniosłymi y
ſkáliſtymi gorámi / zá Dunaiem / wyiáchawßy z Multáńſkiey zie-
mie / od Braiłowá / Dziurdziewá y Vruſciuká/ Zamkow podu-
naiſkich/ gdzieśmy ſie my dwá kroć y tám y ſám przewożili. Ci

Bulgarowie Sławacy Zenoná Ceſarzá porázili.

potym Bulgárowie Sławacy Traciey większą część poſiedli / Ze-
noná Ceſárzá Konſtantinopolſkiego Roku od Chriſtuſá Páná
476. porázili / y Konſtantinopole / vżywáiąc zwycięſtwá vbiegli

Ceſarz Anaſtaſius.

y ſpalili. Dla tego roku 492. od Páná Chriſtuſá/ Ceſarz Ana-
ſtaſius pięcdzieſiąty / widząc wielki gwałt y naiázdy Bulgár-
ſkie / vczynił długi mur od Silibriey / ktora nád Heleſpontem ſá-
mym leży / áż do Pontu Euxinu / álbo czarnego Morzá / chcąc
mieć pokoy z ſwoimi Konſtantinopolitany zá onym murem od
Bulgárow. A Tracią z Andrinopolim opuścił y zoſtáwił bez
obrony / ktorą wßyſtkę poſiedli Bulgarowie / y ony mury roz-
wáliwßy / z nowu dowołości Konſtantinopolſkich náieżdżáli. O

Pomponius Lætus & Cromerus cap. 8.

czym też Cromerus in titulo deductionis Sarmatiæ populorum capite
8. piſząc ná świádectwo ſobie przywodzi Pomponium Lætum, á-
lem ia bytnością ſwoią tego pewnieyßy y oczywiſty świádek:
Bom ſam był dwá kroć w Silibriey / ktory Zamek nád Mo-
rzem Heleſpontem s Tureckim Miáſteckiem z Skáły wiſi / ośm
mil náßych może być od Conſtantinopolá / y tych murow w po-
lách zá Silibrią kilká mil / á naydzie ſie y kilkánaście / y dziś
iáwne znáki z przekopámi y wałámi / y káżdy kto tám tedy po-
iedzie ſnádnie obaczyć może / zwłaſzczá ku Czarnemu Morzu/
od Konſtantinopolá do Białogrodu Wołoſkiego iádąc / Bo

cáłe lat

táke lat dwádzieśćiá y ſześć ty mury budował Anaſtaſius Ceſarz w liczbie pięćdzieſiąty / przez wſzyſtek práwie czás pánowánia ſwoiego / á gdy wykonał lat 26. ná Ceſárſtwie / zábił go piorun. A Bulgarowie z Xiążęciem ſwoim Chrunem trzećim / po iego śmierći Greckie Páńſtwá plundrowáli / y poſiadáli bez odporu.

Mury dla Bulgarow. Anaſtaſiuſá 50. Ceſárzá piorun zábił / o tym czytay Cariona. Chruno Xiąże Bulgárſkie.

Potym Roku od Chriſtuſá Páná 718. Leoná trzeciego Ceſárzá / ktory był názwan Ikonomachus / to ieſt obrázow borzyćiel / przerzeczeni Bulgarowie rátowáli / gdy go Saracenowie dobywáli w Conſtantinopolu ośm lat / ktorych Bulgarowie Słáwacy ná głowę poráźili / bo ich y powietrze y głod iuż był ſtrapił bárdzo / Nád to Saraceńſkie Okręty y Galery ćiż Bulgarowie ná Heleſponćie y Propontidzie miſternym wymysłem zápalili pod wodą ogień podłożywſzy / O czym też y Carion Niemiec w Kronice ſwoiey lib. 3. Monarchiæ 4. AEtatis 3. wſpomina etc.

Leo Iconomachus.
Bulgarowie poiednawſzy ſie z Grekámi Saracenow poráźili /
Carion lib. 3.

Potym roku 796. A od ſtworzenia Swiátá według Rzymſkiego rachunku 4074. od záłożenia Rzymá 1551. Niceforá Ceſárzá Konſtantinopolſkiego ćiż Bulgarowie ze wſzyſtkim woyſkiem Greckim y Rzymſkim poráźili / y ſámego zábili. Potym zás Micháłá Kuroplatá v Andrinopolá / iák ſie o tym ná przodku ſzerzey powiedźiáło / ná głowę poráźili / ták ſrogo iż ſam ledwo vćiekł / á z deſperaciey nie wykonawſzy ná Ceſárſtwie ledwie dwie lećie / do Klaſztorá wſtąpił / támże też wſzyſtkie woyſká Rzymſkie / ktore były przyſzły ná pomoc Grekom poległy / y Asbaldus Hetman Rzymſki poimány żywo ieſt ſpalon od Bulgarow ná ofiáre. Od tegoż to Micháłá Kuroplata przerzeczem Bulgarowie Litery Hłaholſkie ktorych dźiś wſzyſcy Ruſſacy vżywáią / zá podárek wźieli. Po tym zwyćięſtwie Boſnę / Dalmacyą / Illirik / y wſzyſtki kráiny Rzymſkie / nád Egeiſkim Morzem leżące áż do Morzá Adriatickiego opánowáli / y narodámi Słáwieńſkiemi áż do dźiśieyſzych czáſſow nápełnili. Iſtrinopolim Miáſto ná gránicach Włoſkich / ktore dźiś Wenetowie trzymáią mocą wźieli / gdźie piętnaśćie tyśięcy ludu godnieyſzego w niewolą poimáli. A gdy śie ná nich z woyſkiem zebrał Algimundus Krol Longobardiyſki / chcąc ich ſtámtąd wygnáć / poráźili go ná głowę / ták iż w támtych kráinach y dźiś Słáwacy ſzerokie oſſady máią.

Bulgarowie Nicefora Ceſárzá zábili.
Michał Kuroplat poráżon od Bulgarow.
Asbaldus Hetman Rzymſki ſpalon.
Iſtrinopolim Bulgarowie wźieli.
Algimundus Krol Longobardiyſki poráżon.

Oſiedli potym Epirum y Albanią / gdźie Jablanecz / Swatigrod / Iaice / Lyſſá / Mokrą / Biełogrod / Dobrą / Kroią / Nowygrod / etc. Słáwieńſkimi imiony názwane Miáſtá y Zamki záłożyli.

Albania y Epirus / Pirruſem Krolem y Skandebergem sławne.

Roku 8 5 9. Bulgarowie wiárę Rzymſką przyięli Chriſtuſowę.

Papież Rzymſki Mikołay pierwßy / A po Janie trzeci / roku od Chriſtuſa 8 5 9. piſał do nich łágodnymi słowy / áby Chrzeſt ſwięty y Wiárę Chriſtuſowę przyięli / ná co oni rádzi pozwolili / bo miedzy nimi wiele Chrześciánow tegoż Słáwieńſkiego języká było / zwłaßczá Greckiey religiey / posłał tedy do nich Mikołay Papież Legaty ſwoie / y ludzi Duchownych wiele / ktorzy Bulgárow y inßych Sławakow w Traciey y w Miſſiey pochrzćili / y náuczyli wiáry Chrześciáńſkiey / według Rzymſkich obrzędow / á Fortyniany Kápłany Greckie / ktorzy ich też przedtym ná ſwoy zakon byli przywiedli / od nich wygnáli / zowiąc ich odßczepieńcámi.

Bulgarowie Sławacy ſtutkiem wiárę zdobiąc / Saracenow porázili.

Ták gdy wßyſcy Bulgárowie iednoſtáynie przyięli Chrzeſt ſwięty / vsłyßeli iß Saraceni Hiſpanią / y Włoſkie ziemie y Francią ſrogo woiowáli: iuß byli część Hiſpániey oſiedli / y Garganum gorę sławną w Apuliey opánowáli / bo im Ceſarzowie Chreściáńſcy odporu niemogli dáć / zebráli ſie tedy ná nich dobrowolnie Bulgárowie / Sławacy / y ciągneli Morzem y ziemią do Apuliey / gdzie Saracenow trzydzieści tyſiąc porázili / á potym ná Porcie Ankonſkim y Neapolitanſkim zwiodwßy z drugimi woyſkámi Saraceńſkimi bitwę / Okręty im y Galeri dziwnym fortelem popalili / y wßyſtkich Machometanow rozgromili. Działo ſie to od Chriſtuſa roku 8 5 9. zá Ceſarzá Ludowiká wtorego / Syná Lotariuſſowego / á od Machometá Proroka Saraceńſkiego roku 43. według rachunku Carionowego. A Xiążę Bulgárſkie / po tey posłudze Chrześciáńſkiey wſtąpił w zakon Puſtelnicy / Synowi ſwemu ſpuściwßy pánowánie / ktory iß nieporządnie pánował / ktemu ſektą Fortunianow Conſtantinopolſkich był záráżony / dał mu Ociec oczy wyłupić / wyßedwßy z Klaßtorá / á Syná młodßego Bulgarom dał zá Xiążę / á ſam ſie do Klaßtorá wrociwßy / tám żywotá dokonał. Wßákże potym Bulgárowie / y máło nie wßyſcy Sławacy dla ſąſiedzkiey przyległośći w Greckiſie zakon przewiergneli / w ktorym y dziś trwáią.

O tym czytay Cariona.

Ták tedy s tych Ruskiego pokolenia Bulgarow álbo Wolgárow / ktorzy od Wolgi rzeki z ſtron Moſkiewskich wyßli / ty ſie narody Sławańſkie od Morzá Trackiego áż do Weneckiego ßeroko dzielnością rycerską rozkrzewiły / iáko Serbowie / ktorzy te ziemię opánowáli / gdzie byłá przedtym Miſſia máłá / dziś Serbią zowią álbo Seruią / Bulgarowie gdzie przedtym Miſſia wielka / Boſnowie gdzie przedtym byłá Liburnia / dziś Boſſenska ziemiá. A gdzie przedtym był Illirik y Dalmatia dziś Raguzowie / Kar-

Nießczeſliwie ta názwano Seruia / bo wßyſcy ſą in ſeruitute Turcica.

wie/ Karwatowie/ Raſciowie álbo Raczowie/ Karniolani/ Albani/ Jſtriowie y inßy miedzy gorámi mießkáiący/ y nád morzem Adriátickim/ wßyſcy tychże Bulgarow álbo Wolgarow Moſkiewſkich od Wolgi rzeki potomkowie ſą prawdźiwi/ á Słáwáńſkim ięzykiem áż do dźiſieyßych czáſow poſpolicie mowią y Słáwakámi ſie zowią/ zwłaßczá ći ktorzy w Jlliriku/ w Dalmaciey y w Liburniey oſiedli.

Z tegoż Słáwieńſkiego narodu był świety Hieronym Dalmata Doctor y Filar Kośćiołá powßechnego/ ktory świątobliwośćią żywotá kwitnął roku od Chriſtuſa 368. Tákże Cyrillus ktorego Ruſſowie Kirilo álbo Kurilo/ y Metodius pierwßy Słáwienſcy Apoſtołowie/ z tegoż rodu Bulharſkiego byli/ roku 365. zá czáſow Juliana Ceſarzá Apoſtaty/ przećiw ktoremu Cirilus piſał piekne kśięgi Słowáńſkim ięzykiem/ y łáćinſkim/ broniąc wiáry Chrześćiáńſkiey/ ktore kśięgi iák Carion świádczy lib. 3. ſą ießcze y dźiś Słáwienſkie w Bibliotece Janá Reuclina onego sławnego Teologa w Mieśćie Pforzenſkim/ etc. Hieronim S. Dalmata Metodius y Cirillus S. Apoſtołowie Bulgárſcy Slawienſcy.

A dla czego/ z ktorey przyczyny y przymiotow Bulgarowie/ Ruſſacy/ Karwatowie/ Dalmatowie/ Serbowie/ Boſnowie/ Jlirici/ y inßy s tegoż narodu/ náßy przodkowie Słáwakámi ſą názwáni/ rozmáite ſą rozmáitych Hiſtorikow mniemánia/ iákom wyżßey nápiſał.

Suidas w kśięgach ſwoich/ Słáwiáńſki narod być sławny zá Jſtrem álbo Dunaiem kkádzie/ gdzie dźiś Bolgarowie y Serbowie/ á názwáni ſą od ſlachectwá/ y sławnych dźielności Rycerſkich Slawonámi/ y Słáwakámi/ nie Sklawonámi/ iáko Włoßy mowią/ ktorym przezwiskiem chćieli być rożnymi od Scitow y Tatarow. Gdyż Grekowie miedzy Henetami álbo Sarmatami narody Słáwieńſkimi/ y miedzy Tatarami żadney rożnośći nieczynili/ O czym też Joachimus Cureus w Hiſtoriey Slązkiey Niemiec vrodzony wſpomina/ Henety y Wandality Słáwakámi być właſnymi od Moſocha spłodzonymi pißąc/ ktorzy Gotow s tych pol gdzie dźiś Litwá y Ruś Biała wygnáli/ á drudzy z tymiß Gotámi do zachodnich kráin ciągneli/ także z Cymbrámi/ iákoż náßy przodkowie Słáwacy w Ziemiách Niemieckich zdawná oſſády ßerokie mieli/ áż do Roku Páńskiego 1149. gdy ſie ná nich wßyſtki Xiążętá Rzeskie oburzyły/ zá Ceſarzá Conrada/ y wygłádźili ich z Miſniey/ y z gránic Kroleſtwu Dunskiemu przyległych/ Bo przes cáłych lat pieć ſet trwáli w Báłwochwálſtwie. Tenże Cureus Niemiec pißе/ iß ſkoro po śmierći Slawacy Rozrzeczeni.

Attile Krolá Węgierſkiego okrutnego/ narody Sarmatſkie Słá-wieńſkiego iezyká/ od lodowátego Morzá/ y od Jeziora Meotis z kráin Ruſkich/ Moſkiewskich wielką mocą przyciągnąwſzy/ wygnáli s tych pol/ ktore dziś Polſká w ſobie zámyka/ Niemcow/ Senonow/ Hermundurow y Boiow/ O czym też Wapowſki Cantor Krakowski Polak w Kronice ſwoiey/ ktorey niewydawſzy áni dokonawſzy odumarł/ piſze wty słowá: iż Słáwacy álbo Słowiánie náſzy przodkowie od Jeziorá Słowionego/ ktore ieſt w Moskiewskich ſtronach/ ſą názwáni/ á dla tego Polacy/ Czechowie/ Bulgarowie/ y inſzy wſzyſcy Sławacy y Ruſacy máią wywod ſwoy od Mosocha álbo Moskwy Syná Japhetowego/ iż z kráin Moskiewskich wyſzli. To ták Wapowski mowi.

Słowá Wapowſkiego.

Albertus zás Crantius Niemiecki Hiſtoryk mieni być názwánych Słowakow od wielamownośći słow/ co ieſt iáwna nikczemnosć niebácznego zdánia iego. Bo Sławacy máią być włáſnie y prawdziwie zwáni według zdánia mądrych ludzi Sławakámi od sławy/ Ponieważ ſámi Sławacy y Bulgarowie z Ruskiego przyrodzonego iezyká/ to imie ſobie iednoſtáynie dáli od sławy/ y od ſwoich sławnych Rycerskich dzielnośći/ á ták gdy ſie oni ſámi Sławnymi y Sławakámi zwáli/ tedy y Łáćinnicy s ktorymi długo walczyli o Greckie y Włoskie páńſtwá/ poczęli ich zwáć Slauinos & Slauos, á krainy ich Slauonia, nie Slouinos áni Slouos, áni Slouonia od słow/ ále od sławy. Dla tego też Ruſacy/ Polacy y Czechowie ſtárzy náſzy przodkowie/ iż ſie záwżdy więcey niż w skarbach w vczćiwośći/ sławie kocháli/ tedy Xiążetom y Synom ſwoim/ y inſzym narodu ſwoiego ludziom poſpolićie imioná dawáli złączone y złożone z sławą/ iáko Swentosław/ Przemisław/ Stosław/ Borisław/ Presław/ Wyrobosław/ to ieſt/ ktory ſobie ſam ſwą dzielnośćią sławę wyrobił/ Jmisław/ ktory ſie ima zá sławę/ Stanisław ſtánowiący ſobie sławę/ Dziwisław/ Mieczław od mieczá sławny/ Zalisław/ Władisław/ Jarosław/ Bretisław/ Mirosław/ Dobrosław/ Przybysław/ Zasław/ Bolesław/ Wencesław/ etc.

Crantiuſowe mnimánie nikczemne.

Sławacy ſkąd názwáni.

Jmioná ſtáre Słowieńſkie.

Jeſt tedy rzecz prawdzie podobna/ czego też Cromer w Hiſtoriach/ y we wſzyſtkich naukách wyzwolonych Boskich/ y świeckich znácznie doświádczony poświadcza/ capite 13. lib. I. de rebus Polonorum, iż ći Bulgarowie/ ktorzy nád Dunáiem/ y nád Greckim Morzem mieſzkáli/ gdy wielkiey á przesławney dzielnośći rycerskiey przećiwko Rzymskiemu y Conſtantinopolskiemu Ceſárſtwu/ iákom wyżſzey powiedział/ dokázowáli/ y częſte zwyćieſtwá

nád Rzymiány y Grekámi otrzymawáli/ od zacności y chwały sławnie záwołánych spraw swoich/ osobliwie imię sámi sobie dáli/ y zwáli sie Sławakámi álbo Sławnymi.

Albo im też to imię inszy ich narodu ludzie iáko Russacy/ Moskwá y Polacy dáli/ życząc ziemkom swoim dobrey sławy/ tedy od ich fortunnych á sławnych spraw názwáli ich Slauiani álbo Sławaki/ á nasby swych potomkow názwáli Słábaki od słábości/ bosmy bárzo osłábieli.

A w tym sie bárdzo mylą Włoszy y ich Kronikarze/ ktorzy nas y insze Bulgary narodu Ruskiego Sclawonámi/ y Sclauami w łácinskim iezyku piszą/ y zowią/ á we Włoskim Sciauonámi y Sciauami/ miásto Sławakow álbo Slawonow/ ktora obłedliwość y omyłká z nieumiejetności nászego iezyká/ werwáłá sie też y wkrádłá w Historie Prokopiusowe/ Jornandowe y Błondowe/ snadź od pisárzow Włoskich/ ktorzy chcąc iákoby spieszczoty dziecinney łágodniey mowić/ często kroć I litere miásto L pronuncują/ á G częściey z słow ták Włoskich iáko Łácinskich w mowieniu wypycháią dla pieszczoty/ iáko gdy máią mowić digna, mowią dina uel dinia, ignis inis, insigne insinie, placet piacet, álbo po Włosku piace, uel piaze, flatus fiatus &c. Tákże też gdy máią mowić Slauo Slauonia uel Slauones, mowią Siauo, Siauonia, y Siaui & Siauoni, pro Slauoni. A isz v nich niemász żadney rożności/ iesliby kto mowił siauo álbo sciauo y Slauo/ c litere álbo l miedzy s & i wmieszawszy/ tedy stąd snadź nieumieietni pisárze ich/ gdy chcieli mowić álbo pisáć co o nászych przodkach Sławakach/ nie pisáli nas Sławámi álbo Slawonámi/ ále Sclauonámi y Sclauami/ ktorym imieniem teras Włoszy wszyscy/ á zwłaszczá Weneckich kráin obywátele/ niewolniká káżdego y sługę kupnego niewolnego/ Sclauámi y Sciáuami zowią/ á to dla tego/ isz gdy ci Włoszy/ ktorzy nád morzem Adriatickim mieszkáli/ iáko Wenetowie y Longobárdowie/ vstáwiczne woyny o gránice z Bulgárámi y inszymi Sławakámi przodkámi nászymi wiedli/ tedy ná woynie álbo wtarczkámi w niewolą poimánych Sławakow imieniem ich niewolniczym zwáli/ Sclauoni y Sciauani uel Sciaui. Jáko też był przedtym obyczay v Grekow y v Rzymian/ isz niewolnikow swych pospolicie Syrámi y Getami/ isz z Syriey y z Getiey/ gdzie dziś Wołoska ziemiá y Przekopska Hordá/ bywáli poimáni. Jáko też dziś Turcy dawnych rzeczy nie wspomináiąc/ Włochow/ Kalawrazow/ Raguzow y Kandicikow/ tákże nászych Rusakow y Moskwe/ ktorych tám pełno ná gálerách poimánych/ Frenggaur y Vrusgaur niewolnikámi názywáią.

Omyłká Włoskich Kronikarzow isz nas zowią y piszą Sclauonámi y Sciáwami.

Syri, Getae.

Ták tedy

Ták tedy Czytelniku miły Sławacy są názwáni y rzeczeni od sławy y sławnych spraw swoich/ poniewaž že ich y wßyscy Láćinscy Historikowie Slauonámi y Słauami pißą/ álbo tež po tym/ iáko sie dźiś sámi zowią Słowakámi/ mogli to sobie imię dáć iákoby rzekł/ prawdźiwi/ pewni/ stali/ nieomylni w słowie/ od słowá poczćiwego y prawdźiwych obietnic á pewnego przyrzeczenia swego. Gdyž sie to ießcze po dźisieyßy czás v Czechow Karwatow y v nas Polakow záchowywa/ iß sobie dobrym á podćiwym słowem przyrzekáią zápłáćić/ spełnić/ y vyśćić. Stąd sie więc słowá iáko ważnieyßego nierzeczy winney álbo obiecáney wprzod vpominamy/ ktorego niepełnić v ludźi prawdźiwie śláchecktich/ cnotę y sławę dobrą miłuiących/ bywa háńbá wielka/ Ták iżby drugi wolał ránę podiąć/ niż słowu swemu Panem niebyć/ ále dźiś zás zwykli niektorzy mowić/ áza ia Czech słowo trzymáć/ skąd sie pokázuie iß náßy przodkowie w sławie y w vczćiwych á prawdźiwych słowach záwżdy sie kocháli/ zá czym y ták sławne od sławy y od prawdy świętey imię otrzymáli/ iß ich dźiś iedni sławnymi Sławaki/ Slawonámi/ A drudzy Słowakámi zowią.

Druga denominatio Słowakow od słowá.

Jeśli tedy od sławy álbo vczćiwych á prawdźiwych słow są názwáni Sławacy y Słowacy/ wßystko to dobrze y iedná rzecz/ gdyż máłá ieſt rożność w pierwßey syllabie Sła álbo Sło/ Bo y Bulgarowie miasto Słowo mowią Sławo/ tákże Serbowie gdy komu co obiecuią tako mi Boga/ ná mą wiárę/ ná me sławo witeſkie/ ꝛc.

Jornandes onego czássu gdźie mießkáli Słowacy.

Też Jornandes przed tyśiącem práwie y ſtem lat czyniąc wzmiankę narodow náßych w Hiſtoriey swoiey iednáko ich Słowakámi/ Sławinámi y Sławakámi zowie tymi słowy/ iß Słowacy z boku lewego Sarmatskich gor/ ktore Beskid álbo Tatrami zowiemy/ mießkáli zá iego czássow/ á drudzy nád Wisłą rzeką ßerokie ossady mieli/ co sie rozumie o Russakach Halickich/ Oſtrogskich/ Podolskich/ Belskich/ Chełmskich/ Lwowskich/ Przemyskich/ etc. Ktore kráiny y dźiś Podgorskimi zowiemy/ dla tego iß sie poczynáią od gor Węgierskich. A co pißę tenże Jornandes/ iß drudzy Sławacy nád Wisłą zá iego wieku roku 492. osady mieli/ to sie rozumie o náßych Polakach (ktorzy od ßerokich pol y od łowow ktore pospolićie polowánim zowią są rzeczeni) o Pomorczykach/ Kassubiech/ Mazurach/ Czechach/ ꝛc. Ktorzy tákże z Ruskiego/ Bulgarskiego/ Sławáńskiego narodu y kráin początki y wywody swoie máiąc/ z rożnymi wodzámi y Xiążęty rożno

w tych

w tych ziemiach/ przed tysiącem y kilkiem set wybiwszy Niemcow osiedli.

Z tychże Wolgarow álbo Bulgárow od Wolgi rzeki Moskiewskiey/ drugi sie narod Ruski odłączył/ ktorzy w tych kráinach/ ktore dziś Wołhyniem zowiemy osiedli/ á od Wolhy rzeki y od Wolharow Wołhyńczámi z ziemią swoią Wołhyniem są názwáni. Wolhyn y Wołyniánie.

Ktory narod y dziś w Ricerskich sprawach/ niemniey iáko przodkowie ich baczymy być sławny/ iáko są Luczánie/ Wolodimierzánie/ Krzemienczánie/ Hrodlánie/ Howruczánie/ Zitomirzánie/ Korczánie/ Zbárażánie/ etc. Ktorzy potym Kijowskie/ Podláskie/ Podolskie/ y insze przylegle Ruskie strony narodem swym nápełnili. A drudzy w tych polach (gdzie dziś Nizoui Kozacy przebywáią) tákże nád Dnieprem y Donem rzekámi/ y w Taurice/ gdzie dziś Tatarowie Przekopscy/ zostáli. A s tymi Gotowie/ Jatwiezowie/ Połowcy/ Piecinigowie/ y inszy Sarmatowie towárzystwo iáko z pobrátynámi z iednego narodu idącymi mieli. Dziś ich ostátki są nád czarnym Morzem/ miedzy Przekopską Hordą á Wołochy/ ktorzy sie zowią Bessarabami/ Słowieńskim ięzykiem mowiący.

O tych pisał Ouidius Naso Poëta zacny zá ossobliwy dziw do Rzymiánow/ gdy tu był wywołáńcem w Taurice/ gdzie dziś Kapha/ Krym/ y Białogrod Wołoski/ y gdzie Oczakow/ Kániow/ Cyrkassy/ y Kijow.

A ták pisze lib. 1. de ponto Elegia 2. ad Maximum:

Hostibus in medijs interq; pericula uersor,
Tanquam cum patria pax sit adempta mihi, &c.

W pośrzodku nieprzyiaćioł mieszkam niebespieczny/
Jákby mi był z oyczyzną pokoy odiet wieczny/
Ktorzy iádem Jászczorcym mázą strzáły swoie/
By do śmierći przydáli przyczyn tile dwoie/
Tu Rycerz zbroyny mury drecży obleżone/
Włáśnie iák owce w chlewie wilk strászy zámknione.
Dáchy sie od strzał iezą ze wszech stron nátknionych.
Ledwo mocna strzyma gwałt kłotká bram zámknionych.

Ad eundem Maximum Elegia 3.

Aut quid Sauromatæ faciant: Quid Iasiges acres
Cultaq; Oresteæ Taurica terra Deæ?

Albo co Sauromatæ y Jatwieże srodzy/
Czynią: tákże z Tauriki inszy ludzie mnodzy.
Gdzie Dunay zimnem stawa/ tám po grzbiecie wody/
Biegáią pretkim koniem przez rzekę w zawody.
Wietsza część ludzi Rzymie/ áni ná cie dbáią/
Ni sie zbroie Ausonskich Ricerzow lekáią.
Dodáią im serc kuki y pełne Saydaki/
Aby w naydálszą drogę przywykłe Hromaki/
K temu przywykli znośić prágnienie y głody/
Nieprzyiaciel záś goniąc ich nienaydzie wody.

Idem ad Vestalem Elegia 7. lib. 4.

Ipse uides onerata ferox ut ducat Iasis
Per medias Istri plaustra bubulcus aquas, &c.

Sam widźiß srogi Játwież iáko ćieżkie wozy/
Pedzi śrzodkiem Dunayskich wod vfáiąc w mrozy/
Widźiß truciznę z ostrym zmießáną żelázem/
By dwie przyczynie śmierci dáli iednym rázem.

Inßych wiele rzeczy z podziwienim pisał Ouidius o Sarmatách/ y przeważney śmiáłośći Gotow y Getow y Sławakow/ w swoich Elegiach de ponto, y pokázuie to iáwnie/ iż náßy Sarmatæ Rußacy/ Játwieżowie/ Wołhyńcy/ Litwá/ Zmodź/ y Moskwá/ nie byli poddáni mocy áni pánowániu Rzymskiemu/ gdy mowi:

Maxima pars hominum nec te pulcherrima curat
Roma: nec Ausonij militis arma timet.
Dant illis animos arcus plenæq; pharetræ, &c.

Pisał też Ouidius Sławáńskim iezykiem álbo Ruskim wierße: Bo go byłá ku temu wdzieczność mowy przywiodłá/ iż sie iey náuczył doskonále/ gdy mowi:

De ponto lib. 3. Ele. 2.

Hoc uos Sauromatæ iam uos nouêre Getæq;
Nam didici Geticè, Sarmaticeq; loqui, &c.

Herod. lib. 4.

Czego też Herodotus lib. 4. poświadcza: Iß Sarmatowie narodu Ruskiego/ ktorzy nád Missy/ to iest Bulgáry/ y nád Scyty Tatary won czás ozdobnieyßą wymowę mieli/ naprzod pro Barbarismo zá grubą mowę Sollecismos, to iest ozdobność słow wynáleźli.

Skąd sie też pokázuie/ iß Sarmatowie náßy/ rozni byli y obyczáymi/ y narodem/ y iezykiem od Scytow álbo Tatarow: Acżkolwiek stárzy Historykowie Greccy y Láćinscy wßystki Narody

pułnocne

pułnocne/ y miedzywschodnie/ Scytámi y Sarmatámi zá iedno zwáli/ ták Polaki/ Russaki/ Litwę y Moskwę/ iáko y Tatary iednym być narodem omylnie rozumieiąc. W ktory ich błąd przywodziło rowne okrucieństwo w zábawach woiennych/ w ktorych iáko w przyrodzonym rzemieśle Rycerstim vstáwicznie sie ćwiczyli.

Dla tego też Procopius omyliwszy sie/ ták pisze o Sławakach/ Sclauoni gens Scytica Iustiniani tempore in Illiricum irruere, multasq; strages ediderunt. O czym naydzieß szerzey v Volaterana/ lib. 8. in Illirico. Potym sie w swym błedzie obaczyli nierychło Historikowie Greccy/ iáko tenże Volateranus lib. 7. in Sarmatia wspomina/ y tylko potym ty narody Sławáńskie Sarmatámi zwáli/ ktorzy miedzy Wisłą/ Tanais álbo Donem/ y miedzy Morzem Niemieckim/ á gorámi Węgerskimi mieszkáli. Jáko Polaki/ Mazury/ Prussy stáre/ Litwę/ Zmodź/ Russaki/ y Moskwę. A ci wszyscy mocy Rzymskiey máło dbáli/ Acżkolwiek Suetonius y Eutropius piszą/ co y Miechouius lib. 1. cap. 16. y Volateranus lib. 7. wspomináią/ Jż Domicianus naprzod przećiwko im podniosł woynę/ wszákże krwáwe zwyćięstwo odniosł/ bo mu dwu Hetmanu/ Aurelium Fuscum/ y Oppium Sabinum/ z Legiámi y z Woyskámi wielkimi Sarmatowie nászy zábili/ Antonius Pius tákże/ y Antonius Verus Cesarzowie z drugimi Sarmaty Russakámi nád Tanais Rzeką częste bitwy zwodźili/ ále z máłą korzyścią. Z tymiż Sarmatámi/ Valentinianus/ Galenus/ Maximianus/ Galienus/ Diocletianus/ Probus/ Carus/ Drusus/ etc. Cesarzowie/ y wiele inszych Hetmanow Rzymskich długo ále prożno walczyli.

A Proculus sie chwali z swego męstwá/ iż z Sarmaciey sto dźieweczek poimał/ z ktorych dźiesięć iedney nocy zwoiował/ á przez pietnaśćie dni (ilem powiáda mogł) wszystkim przemogł.

Pomponius zás Mella lib. 3. cap. 4. pisze/ iż Sarmatskie narody Sławieńskie/ záwżdy były nieusmierzone y wolne: Dla czego y Augustus Cesarz/ ktory był práwie wszystek Swiát zhołdował/ y zá ktorego sie Pan Christus národźił/ gdy mu rádzono podnieść woynę ná Sarmaty/ ták mawiał: Jż mi sie niegodźi złotą wedą rybłowić/ iákoby rzekł/ niechcę wiecey stráćić niżli zyskáć. O czym szerzey czytay v Suetoniussá in Augusto.

Tenże Augustus Cesarz pisał do Lentulussá Hetmáná swego/ áby sie nie ważył draźnić woyną Sarmatow/ ktorzy y pokoiu nieználi/ y w potężnośći rycerskiey możni byli. O czym Florus w księgach 4.

To było roku od Christusá 525.

Volater. lib. 7.

Miechouius lib. 1. cap. 16.

Rzymskie woyská porażone.

Libido wielká.

Támże też piße ná końcu. Omnibus ad occasum & meridiem pacatis gentibus &c. Gdy iuß ná zachod Słońcá y ná południe vśmierzył Augustus woyną wßystki narody/ Posłáli też do niego posły Scytowie y Sarmatowie przyiáźni ſąśiedzkiey proßąc iáko wolni ludzie.

Wielki dar. Wtenże też czás Gepidowie przodkowie Zmodzcy y Litewscy/ kociełek miedziány obyczáiem ſwoim Pogáńſkim poświecony zá vpominek przyiáźni temuż Cesárzowi Augustowi posłáli/ O czym Cilicius Cymber in Cymbrorum deductione, & Suetonius.

A v Zmodzi/ Lotwy y Kursow/ zwłaßczá v ludzi Sielſkich/ y dziś widzimy naprzednieyßy być ſkarb kociełek/ álbo gárniec miedziány.

Ták tedy Augustus Cesarz on namożnieyßy vważał ſobie wielce przyiaźń náßych Sarmatow Sławakow. Coż też Traianus Cesarz vczynił/ iß gdy Dakow y Jatwieżow zwyciężył/ Sarmaty w przyiaźń ſwoie przyiął/ áby tym beſpiecznieyßy od ich náiázdow był. O czym Dion Caſſius in Traiano.

Pancerze s kopyt końſkich. Pauſanias im Atticis. Broni ich były łuki/ Kuße/ á Rohatyny długie/ Mieczow/ Szábel/ dla niedostátku żeláza/ tákże zbroy długo nieználi/ Bo Pauſanias piße/ iß ſam widział Pancerz Sarmatſki/ z rogow/ kopyt końſkich/ ná ksztalt Karaceny/ álbo łuſki Smokowey vczyniony/ ktory iednák powiáda/ y mocnością y lekkością/ niebył podleyßy od Greckiego (iákie dziś v nas) Pancerzá.

A Justinianus sz. Cesarz/ gdy niemogł áni woyną/ áni przyiáźnią Sarmatow vſkromić/ Zamki y twierdze przeciw im budował/ áby im przebycia Dunáiá zábronił: Ale ich y to nievſtráßyło/ O czym czytay ßerzey Procopium de edificijs Iuſtiniani.

Ciß też Sarmatowie náßy Attile onego przewalecznego Królá/ ktory ſie ſtráchem Swiátá piſał/ w polach Katalanickich porázili: A ná pámiątkę ták zacnego zwycięſtwá ná Tarczach ſwoich dwu Rycerzu iezdnych z dobytymi mieczámi zwykli byli málowáć/ áby tym nád inßych pokazáli dzielność ſwoie rycerſką/ Ktora ták v nich ważna byłá/ iáko Hipocrates w Kśięgach de aëre & aquis piße/ Jß nietylko Meżowie/ ále y Niewiásty báwiły ſie woyną/ á ktoraby trzech Meżow ná woynie niezábiłá/ tákich być do małżeńſtwá niegodnych rozumieli. A iżbych tu krotkośći y teſkliwemu czytelnikowi folguiąc/ y inßych Cesárzow Greckich/ Rzymſkich/ tákże tyśiąc dowodow o Sarmatſkiey Rycerſkiey dzielnośći opuśćił/ tedy to ſámá rzecz pokázuie/ iß pewnie nie leniſtwem/ áni oſpałą gnuſnością ták wielkiego á ßerokiego

rokiego pánowánia dostáli/ od morzá lodowátego dáleko zá Moskiewskimi kráinámi/ y potym od Morzá Báltickiego/ ktore Prussy/ Liflanty y Szwecią oblewa/ áż do Morzá Adriatickiego/ Weneckiego/ y áż do Helespontu/ y pontum Euxinum/ w ktorym okregu dźiś wszędźie narod Sármátski Sławieński osády swoie ma: według niktorych priwileyem Alexandra wielkiego potwierdzone/ s ktorym też y z Oycem iego Philippem przed národzenim Chrystusa Páná roku 310. według Iosepha Antiquit. Hebr. w posiadániu świátá prácowáli. Twierdzą to Czechowie zápewne/ iż iesscze zá Alexandrá wielkiego przodkowie ich sławni byli/ á dla przeważnych dźielnośći od sławy Sławakámi názwáni/ iákoż y ten priuiley Alexandrow w stárodawney Kronice swoiey Słowáńskim iezykiem pisaney vkázuią. Karwáći záś y Bulgárowie twierdzą/ iż sam własny Priuiley ná Pargáminie Alexandrow Sławakom dány/ á złotymi literami w Alexandriey pissány/ iest y dźiś w skárbie Tureckim/ ktory Machomet Cesarz wźiął záraz z Constantinopolim. Bo y Turcy nie inszym narodem ták wiele kráin Swiátá pośiedli/ iedno Sławáńskim/ z ktorego Iánczáry y Adziamaglany etc. czynią.

Szerokość Sławiáńskich źiem.

Sławacy z Alexandrem wielkim.

A iż ty narody Sarmátskie/ Bulgarskie/ Ruskie/ Gotskie/ Polskie/ Wołyńskie/ Wandalskie/ Czeskie od Iaphetowego syná Mosochá spłodzone/ ták bárdzo waleczne były/ iż wszystkę iákmiarz Europę/ Azyą oboię/ y Afrikę woiowáli: Tedy też iezyk swoy przyrodzony Sławiáński dla rożnośći gránic y częstego miedzy cudzymi narody obcowánia pomieszáli/ iż ieden narod drugiemu dźiś ledwo rzecz iezyká spolnego wyrozumieć może/ ácz z tegoż narodu Sármátskiego/ y z tegoż iednego iezyká Sławáńskiego od zámieszánia iezykow v wież Babel poczetego/ y z tegoż Patriárchy Iafetá/ y Mosochá syná iego/ wywod spolny máią: Przeto własny iezyk Sławáński stárodawny zda śie być Ruski/ Moskiewski/ ponieważ ći Russacy ktorych Moskwą zowiemy/ zdawná wtych kráinach pułnocnych y wschodnich gdźie y dźiś zásiadwszy dáley śie niepowłoczyli. Dla czego też iezyká y obyczáiow stárożytnych niemogli zmienić/ iáko śie to inszym Narodom ktorzy s tychże kráin Moskiewskich wyszli tráfić muśiáło/ bo śie po rozmáitych stronach świátá woyną báwili: Przeto Serbowie/ Karwáći/ Raczowie/ Bulgarowie/ z Greki/ z Wegry/ y z Turkámi/ Dalmatowie záś/ Karniolani/ Stiriycikowie/ Istrowie/ Illirikowie/ z Włochy/ Slęzacy/ Morawcy/ Czechowie/ Misnacy/ Pomorzánie/ Kassubiánie/ z Niemcámi/ Russacy Bialli

Idem Cromerus sentit.

z Moskwą/ y z Tatary/ Podgorzánie/ Mazurowie/ Podláßánie/ Russacy czarni/ Wołyńcy/ y Litwy część z Polakámi/ á Polacy ze wßystkimi narody obyczáie/ vbiory/ y po cześći iezyk oyczysty pomießáli. Ták iß nas słußnie Simias, Protheos, & Chamaleones káżdy názwáć może.

Ták tedy iuß maß Czytelniku miły/ wywod narodu litewskiego/ Zmodzkiego/ Sarmatow/ Słowakow/ Russakow/ etc. A iß Sarmatowie są názwáni od Asarmatá álbo Sarmati/ o ktorym czytay Genesis 10. v Josepha Antiquit. Hebr. lib. 1. cap. 14. Albo też są názwáni Sarmatámi/ y Scytow narod Tatarski wygnáli y wybili z Sarmaciey/ ktorych też potym Grekowie/ iáko sie wyżßey powiedziáło/ gdy ich mocy doználi/ miásto SArmatas co sie z Zydowskiego wykłáda wysoki y zacny/ Sauromatas názwáć mogli przećiwnym obyczáiem/ à Sauros, co sie z Greckiego rozumie Jaßczorká/ & omma oko/ to iest narod z Jaßczorcymi oczymá/ dla zápalczywośći woienney/ Sławakámi ich záś zowią/ od sławy/ y od sławney/ á przeważney dzielnośći rycerskiey/ álbo Słowakámi od słowá/ iß wwypełnieniu słowá/ obietnice/ y przyrzeczenia vprzeymie sstali byli. A teras iuß do sámey Historiey Ruskiey w imię wßech rzeczy początku Bogá przystępuiemy.

Macieiá Strykowskiego Osostevicziusa O Białey y Czarney Rußi/ wschodnich/ pułnocnych/ y z południowych Narodach stárożytnych/ y ich Xiążętach Wielkonowogrodzkich/ Jzborskich/ Pskowskich/ Bielołezierskich/ Kijowskich/ Łuckich/ Włodimirskich/ Wołynskich/ Halickich/ Podgorskich/ Podolskich/ etc.

Rozdział III.

Stárożytne wßystkich Sławáńskich narodow źrzodłá y mácice Ruskiey ziemie/ y ich sławne pokolenia/ skądby y z ktorey przyczyny álbo właśnośći/ Rußią názwáne były/ rozmáite są ludzi vczonych o tym mniemánia y wywody: Bo tákże nieznáczni byli Russacy Greckim y łáćińskim Historikom iáko y inße pułnocne narody/ ktorych wßystkich zá iedno Scitámi álbo Sarmatámi zwáli. Acżkolwiek Roxolanow y

now y Roxanow imię / ktore się z Russany albo Rosany y Ruśią zowie: nie było táiemne stárodawnym Geographom. Bo y Ptolomeus wszystek Swiát opisuiąc / tákże Strabo Historik y Plinius kłádą osady y dzierżáwy Roxolanskie w Sarmatiey nie dáleko od Morzá / albo Jeziorá Meotis / w ktore Tanais albo Don wpada / gdzie też dziś Moskiewskie y Bieloruskie narody mieszkáią / y Kaniowcy / Białocerkwiánie / Putiwlanie / Rezańcy / Cerniowcy / etc. A ci Roxolani albo Roxani iáko Volateranus wspomina według Strabona / wielkie woyny wiedli z Mitridatessem Eupatorem onym możnym Krolem przez Tassę Hetmana swoiego / przed Christusem lat 180. A Strabo sam w księgach Geographiey swoiey siodmych ták pisze o stárodawnych Ruskich osádach / Roxani autem, &c. A Roxani albo Russani náchyliwszy się ku miedzywschodnim y pułnocnym stronom / miedzy Tanais albo Donem rzekámi / y miedzy Dnieprem w polach mieszkáią.

Ptolomeus lib. 5. cap. 5. Julius Solinus / et Plinius lib. 4. cap. 12. ktory pisał *Historiam anno Christi 65.*

Volateranus lib. Geogr. 7. O tym czytay.

Strabo o Rusi.

Máło zás potym pisze: Num qui uerò supra Roxanos habitent, ignotum est nobis, Roxani quidem aduersus Mitridatis Eupatoris Ductores belligerarunt. A teraz powiáda coby zá narody dáley po Roxanach mieszkáły / niewiemy / etc. Jednák to pewna / iż Roxani przeciw Hetmanom Mitridatessa Eupatora walczyli / to są włáśne słowá Strabonowe. Cornelius Tacitus potym w Kronice swoiey lib. 17. tákże stárodawny Historyk / gdzie opisuie czássy pánowánia Ottona Syluiussá / ktory był osmy po Juliussu Cesárzu / tymi słowy pisze o Roxolanach: Conuersis ad ciuile bellum animis, &c. Eo audentius Roxolani Sarmatica gens cæsis duabus cohortibus magna spe ad Missiam irruperunt. A gdy powiáda Rzeczy Rzymskie po śmierci Neronowey Galba / y Otto Syluius / y Wittelius do wnętrzney woyny vmysły obrocili / A Otto zostawszy Cesárzem Galbę zábił / y Witteliussa trzy kroć porázył / Tedy Roxolanowie narod Sarmatski poráziwszy dwie woyská Rzymskie tym śmieley z wielką nádzieią do Missiey / gdzie dziś Bulgaria / wtárgnęli / etc. A to się działo Roku od stworzenia Swiátá 4010. według ráchunku Carionowego lib. 3. Monarchiæ 4. ætatis 3. á od záłożenia Rzymu 825. od Páná Christussa 72. Wszákże iescze przed národzenim Christusa Páná w kilku set lat według Ptolomeussá y inszych stárodawnieyszych: Roxolanow y Roxanow imię iáśne było: Wszákże od tego ostátecznego do Missiey albo Bulgariey wtárgnienia Roxolanow y od roku 72. do dzisieyszego 1580. iest iuż pułtorá tysiącá lat y osm.

O tym szerzey czytay tego Cornelium Tacitum lib. 17. Annalium.

Roſs. Ale ſkądby Roxolani/ Roſſanámi/ y Ruſſakami álbo Ruſią
Eſech.38.39. Euſebi⁹ li. 9. Hieronim. názwáni byli/ trudno ſie dohádáć. Naprzod náyduiemy v Eſechi-
elá Proroká w Rozdziale 38. y 39. wzmiankę Xiążęcia Roſs/ Mo-
O Moſochu czytay Geneſ. 10. Joſeph. li. 1. cap. 11. et 14. Beroſum lib. 4. et 5. Ptolo. lib. 7. cap. 9. et 13. Plinium lib. 5. cap. 27. et lib. 6. cap. 9 et 10. Strabonem lib. 11. Volateranū lib. 7. ſochá/ Taballa/ y Togormy/ ná co ſie zgadzáią Euſebius Ceſarien-
ſis/ Teodocion/ Symmachus y ſiedmdzieſiąt wykłádáczow Bi-
bliey. Około czego ſie y Hieronim S. zmyſlą wodźi/ ieſliby ſie wła-
ſnie iákiego narodu to słowo Roſs v Eſechielá znáczyło álbo nie.
Ale iż też Moſoch v Moiſeſſa Moſkiewſkich narodow Pátriarchę
znáczy/ tákże v Joſepha Antiquit. lib. 1. cap. 11. Aſarmot álbo Sar-
mata znáczy Sarmatow/ Aſcanes álbo Twiſcones Niemcow/
Gomer záś Cymbrow/ Togorma Gotow/ Jawan Grekow y
Włochow/ ꝛc. iákoſmy ínſz o tym wyżſzey doſtátecznie powiedźie-
li/ tedy też to imię Roſs v Eſechielá Proroká/ bliſko ſie ſtoſuie z
nazwiſkiem Ruśi/ y Roſſow álbo Ruſſow/ Aczkolwiek to imię
Roſs/ nie náyduie ſie nigdźiey w Bibliey tylko v Ezechiela/ ále áni
v Beroſuſſa/ áni Joſephá. Euſebius też przez to słowo Roſs/
Volateranus lib. 6. Mirſi-lius Lesbius/ Pomponius Laetus/ C. Sempronius etc. Rzym y Rzymiány chce rozumieć/ Ale Hieronym S. coby ſie w
tym znáczyło nienálazł. Rzymiánie też od Romuluſſa názwá-
nych ſie być y fundowánych ſtale mienią. O czym ſzerzey czytay v
Volaterana lib. 6. Item Mirſilium/ Portium/ Catonem ꝛc: Kto-
rzy nigdźiey nieczynią wzmianki deductionis Romæ á Roſs/ áczkol-
wiek ſie ich tyſiąc o to z rozmáitymi wywody ſwárzy/ wywodząc
Rzym od rozmáitych Fundatorow rozmáićie być/ y z rozmáitych
przyczyn názwány. To iednák pewna iż Grekowie ſtárzy y niniey-
ſzy Ruś nie Ruſſią/ ále Roſſią zowią y piſzą/ podobno dla tego/
iż Ruś od tego słowá Roſs v Eſechiela być názwáną rozumieią:
co ia bacznych ludźi/ bacznemu rozſądkowi porucżam.

Długoſz záś y Miechouius lib. 1. cap. 2. fol. 2. Cronikarze ná-
ſzy Polſcy piſzą/ iżby Ruſkie Ziemie były názwáne y rozmnożone
od RVSSA wnuká/ álbo iáko niktorzy powiádáią/ rodzonego
Lech. Czech. Ruſs. Brátá Lechowego/ y Czechowego/ Ták iż LEch Lechycką álbo
Lacką/ co dźiś zowiemy Polſką (od ſzerokich pol y polowánia/ ál-
bo Poleniow Sármátſkich narodow názwáną) Ziemię oſiadł y
rozmnożył. Czech záś drugi Brát Czeskie kráiny/ wygnawſzy
O tym też czytay Carionem de Vandalis. Boemy Niemce/ Słáwáńſkim narodem oſſádźił/ ktorych Cze-
chámi od tegoż Czechá y dźiś zowiemy. Potym Ruſs álbo Ruſſa
(ktorego imię tylko ſie iedną Litterą V niezgadza z Ezechielowym
Roſs) trzeći Brát Lechow/ y Czechow/ włáſny potomek Moſo-
chow od Jafeta wielkie á ſzerokie narody Ruſkie w pułnocnych y
miedzywſchodnich ſtronach y ná południe rozmnożył/ oſſádźił y od

ſwego

swego imienia ty Ziemie Rusią (iáko inszy Bráciá iego Lechy y Czechy) miánował.

Drudzy záś od Roxolanow narodow Sarmatskich Moskiewskich/ ktorzy ono z Mitridatessem Krolem Pontskim walczyli Rusaki/ Roxolany/ y Russany mienią być rzeczone. Niktorzy też chcą ich miánowáć od płći y bárwy smladey álbo z rumiánoczarney/ co iest pospolita płeć Ruskiego/ zwłaszczá Podolskiego y Wołyńskiego narodu/ dla czego też dziś nászy ich zowią Ruskámi/ tákże Russe Włoszy/ to iest rumiánoczarne.

Są ieszcze drudzy ktorzy Ruską ziemię y Rusaki od Rusi miásteczká bárzo stárodawnego od Nowogrodá wielkiego ku půłnocy dwánaście milleząccego/ być názwánych rozumieią/ ále to ich zdánie być bárdzo niepodobne/ niegrzeczy/ y nikczemne sámá rzecz okázuie/ gdyż nie gospodarz od włásnego swymi rękomá zbudowánego Domu/ ále Dom od Gospodárskiego imienia bywa miánowan. Tákże też nie miásteczko Russa/ choć stárodawne Ruskim narodom imię dáło/ ále Russacy miásteczko swymi rękomá zbudowáne/ swoim też imieniem názwáli. Jáko też nie od Rzeki áni od Miástá Moskwy Moskwá/ ále Rzeká y Miásto od Narodu Moskiewskiego są miánowáne/ iáko y Krakow od Kroká/ Romá álbo Rzym od Romulussá/ Antiochia od Antiochá/ Niniue od Ninussa/ etc. są názwáne od swoich Fundatorow nie Fundatorowie od tych rzeczy ktore sámi záłożyli. Wywodzą też niektorzy Rusaki z Kolchis kráiny oney sławney/ do ktorey Jáson po złote runo álbo wełnę żeglował/ o czym się iusz wyższey z Historiey Trogussowey y Justinowey powiedziáło. Łácinnicy ich záś zowią Russos, Rutenos, & Roxolanos.

Lepiey Russos et Roxolanos niż Rutenos łácinnicy ich zowią/ Bo Ruteni iest od nich rożny Narod stárodawny Francuski/ w Aquitaniey/ ktorych Gwáskonámi dziś zowią.

Wszákże Moskwá y wszyscy Białorussacy nieprziymuią tych wszystkich wyższey pomienionych narodu swego Ruskiego álbo Rosieyskiego wywodow/ y nazwisk iáko nikczemnych y z prawdą się niezgadzáiących. A to twierdzą isz Russia álbo Ruskie narody z stárádawná Rossieią/ to iest/ ludem po szerokich częściach świátá rozsianym y rozproszonym názwáne są. A w tym wywodzie Moskwá zgadza się z Greckimi stárodawnymi Historykámi/ ktorzy też wszystkich Sarmatow Nomadámi/ to iest/ z mieyscá ná mieysce się przenoszącymi y Sporámi/ to iest/ Rosproszonymi y Rozsianymi názywáią/ co też káżdy pilnie czytáiąc pismá święte v Prorokow naydzie/ ktorzy pospolicie słowá Rossiania vżywáią/ gdy o rosproszeniu narodow mowią.

A Ruskie

A Ruſkie álbo Roſſieyſkie narody z ſwoimi iezyká Sławáń-ſkiego obywátelmi wietſzą cześć Europy/ y Aziey niektore kąty poczawſzy od morzá Lodowátego áż do morzá miedzyziemſkiego y Adriatyckiego/ gdzie Weneckie dzierżáwy/ Tákże od Liflantckiego/ Pruſkiego/ álbo Balthickiego/ y Wenedickiego morzá/ áż do Kaſpiyſkiego/ Pontſkiego/ Ezeiſkiego/ Heleſpontſkiego ꝛc. morzá poſiáły y nápełniły/ ácz ſie też mieyſcámi inſze narody iáko Litwá/ Lotwá/ Tátárowie/ Grekowie/ Włoſzy/ y Niemcy miedzy Sławakámi według przyległośći y rożnośći kráin zmieſzáły.

Ale ſkądkolwiek Ruſſacy y inſze Ruſkie narody imie y nazwiſko máią/ tedy wſzyſcy Sławáńſkiego iezyká vżywáią/ y wſzyſcy iuſz ſą Chrześciánámi/ iedni według obrzedow (ktorych ieſt wietſza cześć Greckich/ iáko Moſkwá/ Biełoruſſacy Litewſcy/ Bolgarowie/ Boſnowie/ Serbowie ꝛc. Drudzy według Rzymſkiego powſzechnego Kośćiołá nauki/ iáko Polacy/ Mazurowie/ Czechowie/ Morawcy/ Karwaći/ Dalmatowie/ Pomorcycy/ Sleżacy/ Karintiowie/ Stiriowie/ Raguſſowie y inſzych wiele narodow Sławieńſkiego Ruskiego iezyká vżywáiących.

Odonacer X. Ruſkie Rzym wziął według Długoſzá. Volateranus zá libro 2. Odoacer vir Italicus.

Piſze też Długoſz w Kronice ſwoiey ná kárcie 25. w kśiegach pierwſzych/ Iſz Odonacer Xiąże Ruſkie Rzymu dobył y trzymał go/ Com ia też nálazł v Wolaterana lib. 2. Ale to Xiąże zowie imieniem Odoacer máło odmieniwſzy/ wſzákże go nie Ruśinem zowie/ ále Włochem/ y iáko z pomocą Gotow Rzym wziął/ y panował wnim lat 14. A wtym ſie niechay Długoſz z Wolateranem ſpráwuie/ ia ſie w ich rzecz niewdáie/ mieli látá.

A tych Ruſſakow cześć naprzod nád morzem czarnym Pontē Euxinem y nád Tanais álbo Donem y Wolgą rzekámi oſiádłá/ Drudzy/ ná co ſie iednoſtáynie Kroniki Ruskie zgadzáią/ nád Dunayskimi brzegámi kráiny opánowáli/ gdzie teras Wegierskie y Bulgárskie ziemie/ ktore won czás Norci álbo Norici názywano. A potym drugie narody Ruskie Sławáńskie po rożnych ſie kráinach roſpoſtarli y roſproſzyli/ ktorzy rozmáitymi imionámi od Rzek/ Kráiow y Xiąząt ſwoich rożno ſą názwáni/ iáko Wolgarowie álbo Bulgárowie y Wołyńcy od Wolgi/ Morawcy od Morawy Rzeki/ álbo od Morata Xiążećiá/ Połoczánie od Poloty rzeki/ etc. Czechowie od Czechá/ Polacy od pol álbo od Polanow narodow drugich Ruskich/ ktorzy w tych kráinach gdzie dźiś Kijow/ oſſady ſwoie mieli/ á potym gdy nád Dunáiem oſiedli/ wygnáli ich Wołoſzy s tych tám kráin/ A drudzy z tegoż narodu nád Wisłą pod Niemcámi/ y nád Odrą pod Saſſami kráiny mocą opáno-

cą opánowáli z Xiążęciem swoim Lechem/ od ktorego áż do tych czásow nas Lecháми/ á Turcy Lechtámi/ Węgrowie Lengiebami/ Litwá y Zmodź Lynkámi / Lotwá Leissami názywáią. Drugich też zwano Drewkanámi od Drew/ iż miedzy lássy w gęstych y zárosłych pusczach mieszkáli.

Dregowicy záś nád Dźwiną byli/ Drudzy nád Deszną y Sulą rzekámi Siewierskimi / Drudzy gdźie sie Dniepr y Wolga poczyna/ Krzywiczány byli názwáni / ktorych było głowne Miásto Smoleńsko. Tákże Serbowie/ Karwáci/ Bielánie/ Pomorcycy y insze Sławieńskiego ięzyká narody Ruskie / roznymi przezwiskámi od roznych kráin y Xiążąt są názwáne/ wszákże pewnych Historiy o ich spráwach mieć nie możemy áż do Kijá/ Scieká/ y Korewá Xiążąt. Ten Kiy álbo Kig/ Scieg y Korewo Xiążętá Ruskie byli brácia rodzeni á czwarta ich Siostrá Lebeda álbo Lebed z narodu y potomstwá Jafetowego/ y Mosochá Syná iego. A ci pánuiąc nád Ruskimi narody Miástá y Zamki ku obronie zákłádáć y budowáć poczęli. Kiy álbo Kig stárszy/ Zamek y Miásto Kijow od swego imienia nád rzeką Dnieprem záłożył/ gdźie potym byłá głowá y sławná stolicá Jedynowładstwá Ruskiego. Kiy álbo Kig Sciek / Korew Brácia Xiążętá Ruskie / Libeda Siostrá ich. Kijow.

Wtory Brát Sciek niedáleko od Kijowá zbudowáł Zamek y Miásto ná gorze Sciekáwice od swego imienia. Tákże też Korewo trzeći Brát ich Korewice w vdźielnym swoim Xięstwie záłożył/ ktory potym Wyssegrodem zwano. A siostrá ich Libeda nád rzeką Libiedą ossády swoie vgruntowawszy / támże Zamek Libiec álbo Lubiec zbudowáłá ná kopcu wyniosłym. Sciekáwica. Korewicá. Wyssegrod. Libeda Lubiecz.

Ci Xiążętá przednieysze rodzoni brácia mieli drugich Xiążąt pod swoią mocą niemáło/ ktorzy pospolicie v nich Hetmány bywáli/ s tych był przednieyszy Rádzim/ od ktorego są názwáni Rádzimczánie/ nád rzeką sassu/ Wiátko od ktorego Wiátczánie / nád rzeką Wolgą y Wiątką/ Duleba od ktorego Dulebiánie nád Bugiem/ ktorych dźiś Luczany zowiemy / ále ty narody Ruskie/ ktore z Rodzimá/ z Duleby/ y z Wyiatká wywod miáły / obyczáiem źwierzęcym wlesiech mieszkáli/ á s krewnymi bez wszelkiey roznośći y wstydu/ iáko sie ktoremu podobáło pospolicie sie złączáły / o czym Kroniki Ruskie/ Długosz y Miechouius lib. 1. cap. 4. fo. 6. szerzey świádczą. Rádzimczánie. Wiátczánie. Dulebiánie nád Bugiem.

Potym gdy trzey Brácia przerzeczeni Xiążętá Ruskie/ Kiy/ Sciek/ y Korewo żywot z śmiercią przemienili/ synowie y potomkowie ich po nich długi wiek káżdy ná swoim vdziale spokoynie pánowáli / áż po tym ná ich mieyscá Oskald / Askolt álbo Oskolod y Dyr Xiążętá z ichże narodu nástąpili. O tym też czytay Długossá Miechouiusa y Cromerá lib. 2. in Piasto.

Drudzy

Drudzy zásś Rusacy w půłnocnych kráinach ßeroko nád Jeziorem Jlmen álbo Jlmer/ ktorego iest wßerz ośm/ á wzdłuż dwánaście mil náßych/ śiedzieli. A ci Nowogrod wielki nád Wolchową rzeką/ ktora teras śrzodkiem Miástá idzie/ zbudowáli/ á Gostomiśsela z pośrzodku śiebie zá Xiążę obráli. A táka byłá wten czás możność Wielkonowogrodzan/ y wták wielkiey ważnośći y mniemániu v postronnych to Miásto Wielki Nowogrod było/ iż Crantius Niemiecki Historik lib. 1. cap. 1. táką przypowieść o nich wspomina. Quis potest contra Deum & magnam Nouogrodiam? Y kto może álbo śmie co vczynić przećiw Bogu y wielkiemu Nowogrodowi.

Crantius lib. 1. cap. 1. Geogr.

Náyduie śie tez w Kronikach Ruskich stárodawnych/ iż Kosśerowie (ktorzy wiedzieć niemożem co zá narodu byli) niktorym częściam Ruskich kráin zdawná pánowáli/ á miásto dani y hołdu z káżdego domu bielczáne álbo wiewiorcze skorki wybieráli/ tákże też Waregowie albo Waragi pánowáli im czás niemáły/ o ktorych Waregach coby zacz byli/ rozmáite są mniemánia/ bo y Ruskie Kroniki okrom sámego ich nazwiská dálßego/ o nich wywodu nieczynią. Ale poniewaß Moskwá Wielko Nowogrodzánie/ y Pskowiánie Baltyckie Morze/ ktore Prussy/ Swecią/ Danią/ Lifianty/ Filandią y część Moskiewskich kráin oblewa/ wareczkoie morie álbo wareczkim morzem názywáią/ tedy śie rzecz zda być podobna/ iß álbo Swedskie/ álbo Duńskie y Pruskie Xiążętá dla przyległośći spolnych gránic v nich pánowáli.

Jest też Wagria Miásto z dawná wielmi sławne od Wandalitow záłożone niedáleko od Lubku ná gránicách Holsáckich/ od ktorego też Miástá Baltickie Morze Wareckim być miánowáne niktorzy mniemáią.

A iż Wandalitowie tegoż Słowieńskiego iezyká według zdánia niektorych Historykow vżywáli/ á onych czásow bárzo możni wpáństwach swoich z Rycerską dzielnośćią byli/ zda śie być rzecz podobna/ iß Russacy wten czás stychże Wagrow álbo Waragow y Wandalitow z narodu swego Sławieńskiego Xiążętá sobie wybráli/ y zwierzchność im nád páństwy Ruskimi zlecili. Bo gdy w Ruśi ná południe leżącey Oskałd y Dir potomkowie Kijowi ná Kijowskim Xiestwie pánowáli/ narody Ruskie ßeroko śie w půłnocnych y wschodnich kráinach rozmnożyły/ á będąc długo bez zwierzchnych przełożonych spolnymi nienawiśćiámi zápaleni/ ßkodliwe rosterki/ y domowe woyny o zwierzchność y przełożeństwo ná Xiążęce stany społnie miedzy sobą záczynáli/ co obaczywßy Gostomissel

Rádá Gostomisselową.

stomissel mąż zacny/ rostropny y wielkiego záwołánia w Nowogrodzie/ począł im rádzić/ iż poniewaž sie zgodzić niemogli ná wybránie Xiążęciá s pośrzodku siebie dla rozności stanow/ Aby posłáli do Waregow/ á trzech Brátow Xiążąt Wareckich/ ktorzy ná ten czás dzielnością Rycerską sławni byli/ áby ná páństwo Ruskie wybráli y przywabili.

Tę mądrą porádę Gostomisselowę pochwaliwszy Russacy/ wyprawili záras posły do Waragow y do Xiążąt ich/ mowiąc ták sprosta/ Iż Ziemiá y páństwo násze iest wielkie/ y obfite/ á spráwy w nim niemász/ podźcie wy á pánuycie y władaycie nád námi.

Rzecz posłow Ruskich do Xiążąt Wareckich.

To poselstwo przyiąwszy wdzięcznie Xiążętá trzey Waraczcy Brácia rodzeni/ Rurik/ Sineus álbo Siniew/ y Truwor álbo Trubor wyprawili sie do Rusi záraz z Posłámi roku od stworzenia świátá według rachunku Ruskiego 6370. ktory sie zda być Cromerowi od Christusá 861. A gdy przyiecháli do Ruskich gránic z wielką checią od wszech stanow Rosieyskich byli przyięci/ á záras páństwo Ruskie dobrowolnie od ludu wolnego podáne ná trzy części trzey brácia Xiążętá miedzy sie podzielili. Rurik stárszy Xięstwo Nowogrodá wielkiego wziął w vdział/ á Stolice swoie ná wyspie Jeziorá Ladogi (ktorego iest wszerz mil 60. á wzdłuż sto/ iák Herberstein pisze) trzydzieści y siedm mil od Nowogrodá wielkiego záłożył.

Vide Cromerum lib. 3.
A toby musiáło być według Cariona lib. 3. Monar. 4. Ætatis 3. zá Ludowiká wtorego/ Cesarzá Niemieckiego czwartego syná Lotariussowe°.
Ruryk Xiąże Wielgo Nowogrodzkie.

Sinaus zás álbo Syniew osiadł kráiny Ruskie nád Białym Jeziorem/ ktorego iest wszerz y wdłuż mil dwánaście/ od Nowogrodá wielkiego/ y od Moskwy miástá mil sto.

Sinaus Białe Jezioro opánował.

Nád tymże Jeziorem/ w ktore/ iáko sławią/ rzek 360. wpada/ á iedná tylko Sosná rzeká z niego wychodzi/ przerzeczone Xiąże Sinaus zamek swoy stołeczny y miásto zbudował/ gdzie też Xiądz wielki Moskiewski dźisieyszy skárbow swoich/ dla bespieczności mieyscá/ więtszą część zwykł chowáć.

Cromerus lib. 2. in Piasto, Miechouius lib. 1. cap. 16. fol. 17. Herberst. fol. 3. &c.
Tá rzeká Sosna/ zá Mologą miásteczkiem niżey 4. mile w Wolgę wpada.

Trzecie Xiąże Warackie Truwor álbo Trubor wziął Xięstwo Plescowskie álbo Pskowskie w vdział trzydzieści y sześć mil od Wielkiego Nowogrodá/ á stolice swoie záłożył w Sworcech álbo w Izborku/ á według Miechouiussá w Zborku/ ktory ono nászy zá spráwą Kniáziá Alexandra Połubienskie° byli wzięli/ Roku 1566. ále go odzierżeć nievmieli.

Truwor Xiąże Pskowskie.

Swiádczą Kroniki Ruskie/ iż ci trzey Brácia Rurik/ Sinaus y Truwor Xiążętá przerzeczone wywod narodu swego pewną genealogią wiedli z Rzymskich Pánow Cesárskie° pokolenia/

M od ktorych

O tym też czytay Herbersteinem fol. 3. cõmẽt. mosch. Moskiewscy Kniáziowie z Rzymian narod swoy wywodzą.

od ktorych też wielcy Kniáziowie Moskiewscy / y dziśieyszy Iwan Wasilewic Rod swoy być z Rzymian twierdzą / co ieśliby ták było / tedyby ći Xiążętá potomkámi Palemoná álbo Publiussá Libo ná Rzymskiego Xiążęćiá / álbo towárzyszámi iego być muśieli / ktory w ty strony pułnocne / gdzie dziś Zmodz / Liflanci álbo Lotwá y Litwá / z pięćią set Slachty Rzymskiey / y cztermi Fámiliámi przednieyszymi Vrsynow / Columnow / Cesárinow / y Kitaurussow w Okrętach przez Angelski y Báltycki Ocean ciásnośćiámi Zundskimi dziwnym lossem Bożym przyżeglowáł.

Waragia w Sabaudiey Włoskiey kráinie ziemicá.

Eius regionis Cornelius Agrippa meminit, in oratione decima funebri Principis Austriacorum Margaritæ.

Iest też ziemicá Waragia álbo Weragia w páństwie Safoyskiego Xiążęćiá miedzy Włoską y Francuską ziemią / od Latobrogow y Wokonciow niedáleko / ktora też w on czás byłá prouincią Rzymską / s tey ieśli ty Xiążętá z Pálemonem w ty strony pułnocne przyżeglowáły / tedy śie Weragiyskimi álbo Waragskimi Xiążęty od Włoskiey oyczyzny Waragiey zwáli / á kráinę Lotewską w on czás Waragią miánowáli / w ktorey (gdy Palemon w Zmodźi y w Litwie z drugimi Rzymiány osiadł) opánowáli. A s tych Wragow álbo Waragow Russacy tych trzech Xiążąt bráciey pomienionych Ruriká / Sinaussá y Truworá ná páństwá Ruskie wźięli. Acz Russacy y Latopiszcze ich coby zacz byli y iákich ludźi Waregowie powiedźieć nieumieią: bo zgołá ták sprostá Kronikę swoię poczynáią / Posłáłá dźie Ruś do Wragow mowiąc / podźićie wy pánuyćie y władayćie nád námi etc. á przyczyn y wywodow żadnych nieczynią / bo tego ich w on czás dowćip niezniosł / gdyż Historia wielkiego doświádczenia á rozmáitych ksiąg czytánia y porády potrzebuie / kto ią chce dowodnie á rzetelnie ná świátło wywieść / iákośmy śie y my w tym wywodźie Ruskich y Litewskich narodow długo zmysłą wodźić y mozgiem kręćić muśieli / szczerze vsiłuiąc do skutku rzecz przedśię wźiętą przywieść.

Sinaus ná Białym iezierze vmárł.

Gdy tedy Rurik pánowáł ná Wielkonowogrodskim Xiestwie w Ladodze / á Truwor ná Pskowskim w Zborsku / álbo Izborku / Trzeći Brát ich Sinaus ná Białym Jezierze vmárł bez potomstwá / niewykonawszy ná Páństwie Ruskim Biełoiezierskim iedno dwie Lećie. Ktorego Xiestwá władzą po nim Truwor Brát Xiążę Pskowskie przyiął / Ale y ten nie długo śie ná pusćiznie wyśiedźiał / bo wrok po Sinauśie Bráćie vmárł w Pleskowie álbo we Pskowie / Támże obyczáiem Pogáńskim pod wyniosło vsutą Mogiłą pochowan. A Ruryk stárszy Brát Xiążę Wielgonowogrodskie po nich oboie

Truwor Xiążę Pskowskie y Biełoiezierskie vmárł.

Xiestwá

Xięstwá y Biełoiezierskie / y Pskowskie opánowáł / potym dworzánom swoim y przyiaciołom zásłużonym Zamki w Ruskich ziemiach porozdawał / iednemu Smolensk / drugiemu Połocko / Muroml / Białe Jezioro / Rostow etc.

Oskołod y Dyr Potomkowie Kijowi Kiążętá Ruskich Ziem ná południe leżących / á iáko w Greciey woiowáli y Constantinopolá dobywáli.

NA Rusi ná południe leżącey ná Kijowskim Xięstwie Oskołod y Dyr potomkowie Kijowi w ten czás wielmożnie pánowáli / ći zebrawszy wielkie Woysko Ruskie / iáko ich Latopiszcze stáre świádczą / w naczyniu wodnym w okrętach y w galerach / y Wicinach / ciągnęli do Greciey czarnym Morzem / álbo Pontem Euxinem / y obegnáli Czarygrod / álbo Constantinopole / á gdy Grekowie inszey nádzieie / y pomocy okrom w Pánu Bogu niemieli / modlili sie vstáwicznie / áby ich z onego srogiego obleżenia od Russakow wyzwolił / w tym Patriarchá Sergius wziąwszy sukienkę Panny Mariey / ktora tám byłá miedzy inszymi reliquiámi vczćiwie chowána / (iák Kronika Ruska wspomina) omoczył ią w Morzu / y záraz sie Morze wzburzyło / iż sie Okręty Ruskie rozbiły / ták iż Oskołod y Dzir Xiążętá Kijowskie w máłey drużynie ledwo sie do Kijowá wrocili.

O tym też czytay Luitprandum / et Zonarum / w Kronikach Greckich.

Vmárł potym Rurik Xiążę Wielgonowogrodzkie / Pskowskie y Biełoiezierskie / A Syna Ihora zostáwił / ktorego ze wszystkim páństwem Ruskim zlecił w opiekę Olechowi niktoremu krewnemu swoiemu / ktory vsłyszawszy / iż Oskołod y Dzir wrocili sie do Kijowá strácíwszy Armatę pod Konstantinopolem przez potop / záras w naczyniu wodnym wziąwszy z sobą Ikora Rurikowicá / przyciągnął do Kijowá Dnieprem rzeką / y wyzwał do siebie ná rozmowę przyiacielską Oskołodá / y Dzirá Xiążąt Kijowskich / ktorzy nic sie nieprzyiacielskiego od swoich niespodziewáiac / w máłym poczćie wyiecháli do obozu Olechowego y Ikorowego nád Dniepr. Tám Olech vkazał im Ikorá mowiąc / iż to iest dziedzic wszystkich Xięstw Ruskich Syn Rurikow / á mnie krewny / á zátym obudwu Xiążąt Brátow Oskołodá y Dzirá tuż przed sobą kazał zábić / y opánował Kijow y wszystkie Ruskie Xięstwá do niego należące / ták iż szeroko ná wschod / ná pułnocy y ná południe páństwo y iedynowładztwo swoie rościągnął/

Rurik vmárł.

Olech opiekun Rurikowego Syná Ihora.

Oskołod y Dzir zábići.

gnął/ wiele kráin przyległych mocą y fortelámi do posłuszeństwá swoiego y Jhorowego przypędziwszy.

Genealogia Xiążąt Moskiewskich y Ruskich.

A ták sie potomstwo włásnych Xiążąt Ruskich Kijowskich/ y Korewowicow w Oskołodzie y Dzirze/ gdy ich Olech zdrádą pobił/ dokończyło/ á z Xiążąt Wareckich inszy Kniáziowie od Jkorá áż do dźisieyszego wielkiego Xiedzá Moskiewskiego nową sie genealogią poczęli.

Olech ná Drewlany woynę podniosł.

Ciągnął potym z woyskiem Olech ná Drewlany z Jkorem/ ktorzy też byli narodu Ruskiego/ y podbiwszy ich pod moc swoię/ hołd ná nich włożył. A gdy po zwycięstwie wesela używał w Kijowie/ kazał do siebie przywieść koniá/ w ktorym sie nawięcey kochał/ y wezwawszy wieszczkow pytał ich/ coby o tym koniu rozumieli/ ktorzy przyszedwszy rzekli/ iż tobie wielki Kniáziu od tego

Wrozbá Olechowi o Koniu.

Koniá śmierć podiąć/ przeto go kazał od siebie odwieść y osobno chowáć. A zebrawszy więtsze woysko z ziem Ruskich ciągnął wodną Armatą przez czarne Morze do Konstantinopola/ ktorego

Olech Constantinopole obległ.

wielką mocą dobywał/ vstáwicznie morzem y ziemią ná básty y ná mury szturmuiąc. Ktorego wielkiego gwałtu Cesarz Constantinopolski niemogąc wytrzymáć/ á pomocy ná odsiec znikąd sie niespodziewał/ przeiednał Olechá wielkimi dárámi/ odkupuiąc

Olech dárámi Cesárzá Greckiego vbłágan.

pokoy/ á prosząc áby od obleżenia odstąpił: Co też Olech/ widząc trudne dobycie miástá/ dárámi vbłagány vczynił/ á dawszy przymierze Cesárzowi Greckiemu/ y náradziwszy sie z nim/ zostáwił tam (iák Ruś pisze) Scit swoy álbo Herb z Tarczą ná pámiątkę potomną. A ten podobno Herb álbo Scit miedzy inszymi dáwnościámi tym ksztáłtem iákiego dziś Moskiewski używa iam sam tymi włásnymi oczymá widział Roku 1575. nád Bramą Gálátską przeciw Konstantinopolowi/ po stároświecku málowány/ wiozące sie w Bacie prosto od hakow szubienice Wiśniewieckiego pod mury Galatskie/ gdzie klátki drzewiáne stoią/ ále tę Bramę teraz zábudowano/ tylko przedsię Herb ná ksztáłt Moskiewskiey pogoniey málowány dobrze znáć.

Potym sie wrocił z Czarygrodá do Kijowá Olech czásu Jesieni/ y wspomniał ná onego Koniá swoiego/ od ktorego mu Wieszczkowie śmierć podiąć práktykowáli/ y kazał go przywieść do siebie/ á gdy mu powiedziano/ iż iuż był zdechł w iego niebytności/ kazał sie prowádzić do kości iego/ áby ie vyźrzał/ á przyszedwszy ná mieysce gdzie ony kości leżały/ vsiadł ná nich/ á drugie Kroniki piszą y Herberstein/ iż no-

gą won

gą won łeb Końſki vderzył/ mowiąc/ Otoście mi práktykowáli śmierć podiąć od tego Koniá/ á on iuż iáko widźicie zdechł/ nie⸗chćiałbych by ták y Praktikarzow potkáło/ á gdy to wyrzekł wnet źmiiá iádowita z onego łbá końſkiego wyſkoczyłá y viádłá go w nogę/ y od tego vmárł/ wykonawſzy ná Páńſtwie Kijowſkim/ Nowogrodzkim/ Pſkowſkim/ Izborſkim y Biełoiezierſkim lat trzydźieśći y trzy/ pogrzebion ná Scekáwicy gorze obyczáiem Pogáńſkim. Olech według Praktiki vmárł.

Ihor Rurikowic Wielki Kniáź y Iedyno⸗władziec Ziem Ruſkich.

PO śmierći Olechowey Ihor álbo Igor Ruri⸗kowicz począł pánowáć ná Kijowie/ wielkim Nowogro⸗dzie/ ná Pleſkowie álbo ná Pſkowie/ ná Białymiezierze/ y ná wſzyſtkich Xięſtwach y Ziemiach Ruſkich/ w zachodnich/ pułno⸗cnych y ná południe leżących/ A ieſzcze zá żywotá Olechowego opiekuná ſwego poiął ſobie w małżeńſki ſtan Olchę Práwnuczkę Goſtomiſſelowę ze Pſkowá. Ná Drewlany dań wielką á niezno⸗śną włożył/ więtſzą niż Olech iego Opiekun. A zebrawſzy wielkie woyſká/ ciągnął dáley Morzem do Greciey/ gdźie Nicomedią y Heracteą Miáſtá słáwne obległ y opalił/ y kráin wiele Greckiego Ceſárzá Romaná ſplundrował w Bitiniey y w Poncie/ á gdy wielką mocą do Konſtantinopolá ćiągnął/ máiąc s ſobą po pięt⸗naśćie kroć tyśiąc okrętow/ y inſzego naczynia wodnego/ zebrał ſie przećiw im Romanus Ceſarz Grecki z pomocą Rzymſką/ y in⸗ſzych Pánow Chrześćiáńſkich/ á ſtoczywſzy ſrogą bitwę z Ruſką Armatą ná Morzu czarnym/ y poráźił wielkie woyſká Ruſkie ná głowę/ ták iż Ikor ledwo z trzecią częśćią Armaty do Kijowá vſzedł/ y wźiął potym przymierze z Ceſárzem Greckim. O tym poráženiu Ikorowym Látopiſzcze Ruskie wzmianki nieczynią/ Ale Luitprandus zacny Hiſtoryk rerum per Europam geſtarum lib. 5. cap. 6. piſze/ iż Ingerus Ruski Krol/ ták go on zowie chcąc rzec Ikorus álbo Igorus/ gdy z wielką Armatą ciągnął do Konſtan⸗tinopolá wodną bitwą był porážon od Romaná Ceſárzá Kon⸗ſtantinopolskiego/ y wielką porážką był odbity y odpędzony od Czárygrodá.

Zonaras też Grecki Hiſtorik Annalium Greciæ tomo 3. niemiá⸗nuiąc Xiążęciá Igora piſze/ iż Ruſacy/ ktorych on Roſſami zowie/ quindecies mille nauium, máiąc s ſobą pietnaśćie kroć tyśiecy okrętow

Konstantinopolá dobywáli / gdzie od Grekow tak srogo byli porázeni / iż s ták wielkiey lidzby Okretow máło sie ich vwiozło / á ná potym sie Rusacy od naiázdow do Greciey wściągáli. A Jhor Wielki Kniáź wrociwszy sie od Konstantinopola do Kijowá wypráwił sie ná Drewlany w máłym poczcie ludzi / chcąc do nich znowu pobory wybieráć. Tedy Drewlánie z Xiążeciem swoim Niskinią / á według niktorych Malditem názwánym / poczeli myślić / coby około tych częstych poborow y wyderkow / á iákoby sie s ták cieszkiey niewoley wybić / y mowili miedzy sobą / kiedy sie Wilk wneci w Owce / tedy wszystko stádo rosproszy / Przeto widząc Igorá w máłey drużynie / vderzyli nań gwałtem ná vrocisczu v Miástá Korestená / y zábił go Xiąże Drewlanskie Maldit álbo Niskinia / támże pogrzebion w Korostenie pod mogiłą wyniosło vsutą / Roku od stworzenia Swiátá 6458. według rachunku.

Jáko sie Olha pomściłá nád Drewlany smierci Małżonká swoiego Jhora.

PO zábiciu od Drewlanow Małżonká swoiego Jhorá Rurikowicá Xieżná Holha z Synem iedynym Swentosławem Páństwá Ruskie Wielkonowogrodskie y Kijowskie wziełá w swoię spráwę / ktora nieiáko białey głowy mdła płeć / ále iáko nayporządnieyszy Monarcha rządziłá y ze wszystkich stron od naiázdow nieprzyiacielskich Asadmowi y Cieltowi Woiewodom krewnym zábitego Małżonká swego vkrayne obrony zleciwszy / obwárowáłá.

Potym Drewlánie zhárdziawszy w wolności y vrągáiąc Kiiowiánom iż ich Páná zábili / posłáli do Olhy dwádzieściá osob zacnych námawiáiąc ią łágodnie / á potym grożąc y chcąc ią do tego przymuśić / áby zá ich Xiąże Drewlanskie Niskinię / á według niktorych Maldita w małżeński stan poszłá / ktorych oná wysłuchawszy / kazáłá doł głeboki we dworze wykopáć / y wszystkich onych Posłow weń żywych wrzućić / potym sámá náchyliwszy sie nád dołem / pytáłá ich / iáko sie tám macie Pánowie Swátowie y kazáłá ich ziemią żywych záwálić. To spráwiwszy / zárázem Gońcá do Drewlanow wypráwiłá / dziękuiąc im zá to / iż sie o nię iáko o Wdowę osierociáłą stáráią / mowiąc też / iż ia iuż Małżonká swego z martwych wskrześić niemogę / á iżem ieszcze młoda / wászemu

wáſzemu ſię Xiążęciu w małżeńſki ſtan niezbrániam / tylko po mię według moiego ſtanu poślicie ludźi zacnieyſzych / y w więtſzych pocztach / nie iáko pierwſzych. Drewlánie to vsłyſzawſzy z wielką rádością wypráwili do Holhy pięćdźieśiąt ſtárſzych Boiárzow álbo Pánow rádnych przebránych / Drudzy kłádą czterdźieśći śćiośoſu świetnym poczćie.

Ktorzy gdy do Kiiowá przyiácháli w łodźiach y w naczyniu wodnym rozmáitym Rzeką Dnieprem / kazáłá Kniáźniá Holha dla nich łáźnią wielką nágotowáć / y posłáłá do nich prośząc áby śię w łáźni z tego trudu y dálekiey drogi wypoczęli / y ochędożyli / á potym áby s poselſtwem do niey przyſzli. Oni będąc tey wdźięczności rádźi / ſzli do łáźniey / á gdy śię płokáć / y winnikámi aieie woch woch woch chwoſtáć poczęli / kazáłá łáźnią słomą y chroſtem wokoło otoczyć y zápalić / ták iż wſzyſcy / y s sługámi ſwoimi ogniem gwałtownym zgorzeli / A Olha záraz Posłow ſwoich do Drewlanow posłáłá / opowiádáiąc iż iuż do nich iedźie / chcąc być małżonką ich Xiążęciu / á im Pánią / iedno áby nágotowáli miodow doſtátek dla iey przyiázdu / iżby według ślubu ſwego Małżonkowi pirwſzemu Ihorowi Trizne / iák w ten czás zwano vmárłych obchody / álbo ſtypę odpráwiłá / Drzewlánie będąc temu rádźi / iż iuż wſzyſtkie Xięſtwá Ruſkie ich Xiążęciu / z ták wielką Małżonką będą podáne / zá ktorym powodem nád Ruſſaki wzaiem / będąc pirwey poddánymi / Pány być mieli / wnet w Choreſtenie głownym mieśćie ſwoim / Miody y ták wielkie doſtátki ná sławne weſele zgotowáli / Holha też iáko obiecáłá / z Kiiowſką Slachtą / mężámi do bitwy przebránymi / ná czás náznáczony / do Chorośćienia przyiácháłá / A Drewlánie w świetnych pocztach ku niey wyiácháwſzy / przyięli ią z wielką rádością / y poczęli potym pytáć / gdźieby ich pierwſzy y wtorzy posłowie byli / á oná odpowiádźiáłá iż zá nią inſzą drogą po lekku z ſkárbámi iádą / przez mieyſcá świádome iáko Oyczycy / Wyzwoliłá potym ſobie v nich iż poſzłá ná mieyſce / gdźie iey mąż pierwſzy Ihor Rurikowic Xiążę był pogrzebiony / bo go támże w Choroſtinie Drewlánie byli zábili y pogrzebli / á przyſzedſzy nád Mogiłę / poczęłá bárdzo rzewno płákáć / y odpráwiwſzy Trizne [illegible] pisze / Mężowi ſwoiemu / kazáłá ná onym mieyſcu wy[illegible] Mogiłę vſypáć / y rzekli iey Drewlánie / Hoſpodze [illegible] / [illegible] twoieho zabiliesmo / [illegible] był niemiłośćiw / iáko wolk drap[illegible] / á Holha zátrywſzy y zmyśliwſzy gniew w ſercu zá[illegible] / á vbrawſzy śię w świetne ſzáty / iáko ná weſele / p[illegible] częſtowáć Drewlanow / á

swoim Boiárom wszystkim zákazáłá miodu pić/ á skoro sie Drewlánie wszyscy popili/ wnet bes wieści kazáłá ich Kijánom swoim Bohatirom ścináć/ mordowáć/ kłoć/ bić/ siec/ y zábijáć/ y zábito ich w ten czás pięć tysięcy/ A spráwiwszy to/ y powetowawszy śmierći Męzá swoiego/ zákosną swádzbę Drewlanom zostáwiłá/ á sámá sie do Kijowá wroćiłá.

Holha z nowu przećiw Drewlánom.

Potym zebrawszy wielkie woysko w Kijowie ná drugie láto/ wypráwiłá sie z Synem swoim Swentosławem Ihorowiczem przećiw Drewlánom/ zápráwuiąc go áby sie y on też pomśćił zábićia Oycá swoiego Ihorá/ á poráziwszy woyská Drewlanskie/ ostátki vciekáiących s poboiścza goniłá áż do Chorostená Zamku głownego/ gdzie sie byłá wielkość Drewlanow záwárłá/ ktorym oblężenim cáły Rok dręczyłá w Zamku Chorośćienie/ á widząc iż trudno było mocą Miástá y Zamku dostáć/ dla twárdośći z przyrodzenia mieyscá/ vdáłá sie do fortelu przemyślnego/ y posłáłá do Mieszczan y do Grodzan/ mowiąc/ iużem sie pomśćiłá śmierći mężá swego/ wszákże od was nie odstąpię/ áż mi iáką táką dań postąpićie/ á niechcę więtszego podatku/ Tylko mi daycie teraz zá dań po trzy Gołębie/ á po trzy Wroble. Drewlánie s chęćią chudzinowie spełnili wnet condicie/ A Holha onym Gołębiom y Wroblom roskazáłá w ogony wplátáć knoty/ z śiárką y z żagwią/ y zápaliwszy żagiew/ puśćiłá ich wieczor/ ták kożdy gołąb do swego domu y gołębincá/ á wroble w strzechę álbo pod dáchy zwykłe z ogniem názad z woyská Ruskiego przyleciawszy/ w kilkudziesiąt mieścach Zamek y Miásto zápalili záráżem. A Holha też w ten czás do szturmu ze wszystkich stron/ z ogromnym krzykiem y hukiem przypuśćiłá/ gdzie z zapalonego Zamku vciekáiących wielkość Drewlánow pobito/ pośieczono/ y potopiono/ á drudzy z żonámi/ y z dziatkámi pogorzeli/ inszych zás bárdzo wiele do Kijowá w niewolą odwiedziono/ á drugich iáko bydło rosprzedano. A ták Holha pomśćiwszy sie śmierći mężá swoiego znácznie/ y dobywszy wszystkich Zamkow inszych Drewlanskich/ ktore sie iey zá tym stráchem/ y przemysłem niezwykłym áni słycháným/ dobrowolnie podawáły/ wroćiłá sie do Kijowá z wielkim wessélim z Synem swoim Swentosławem Czarewicem.

Holha Chorosten obległá.

Fortel Holhy przemyślny.

Chorosten wroble y Gołębie zápalili.

Holha do Constantinopolá.

Potym Roku od stworzenia Swiátá 6463. wypráwiłá sie wielkim kosztem w Okrętach do Konstantinopolá/ y przyszedwszy z dworem swoim Ruskich Boiar do Cesárzá Greckiego Jáná Zemiski oddáłá mu wielkie dáry/ ktory ią wielkim dostátkiem w Konstantinopolu częstował/ y ważył/ á pod dobrą myśl wzruszony/

żony/vrodą y sławą iey zwycięstw/ tudzież żerokością pąństwá Ruskiego/ rzekł iey : Godnaś być Xiężno Holha ná Cesárstwie Greckim z námi/ w tym nászym Mieście stołecznym Carigrodzie/ y námawiał ią w Małżeński stan/ bo wdowcem będąc żony niemiał. A Holha mu ná to odpowiedziáłá: Cesarzu ia iestem Pogánką/ á tum przyiáchałá/ ábych sie wiáry wászey Chrześciáńskiey náuczyłá/ A ieśliby mię chciał poiąć/ ochrzći mię. Náuczył ią tedy Patriarcha Konstantinopolski w Wierze Chrześciáńskiey/ A potym ią z wielą Boiar Ruskich ochrzćił/ A sam Cesśar Jan/ iáko go prosiłá/ był Oycem iey Chrześnym/ z inszemi Xiążęty Greckimi/ y dał iey imię Helená/ iáko y pierwszey Cesárzowey swoiey/ y błogosłáwił iey Pátriarcha/ mowiąc: Błogosłáwionaś ty miedzy Niewiástámi Ruskimi/ ábowiem cie będą błogosłáwić Synowie Ruscy w poślednim rodzáiu wnukow twoich. Olha sie ochrzciłá. Błogosłáwieństwo Holhy.

A potym wezwał ią do siebie Cessar po chrzćie ná cześć/ y rzekł iey/ żem ia ciebie Heleno obrał/ iákoś mi sámá obiecáłá sobie zá małżonkę ná Cesárstwo Greckie/ á Helená mu odpowiedziáłá/ y iákosz mię masz poiąć ochrzćiwszy mię sam iáko Oćiec/ y názwawszy mię sobie corką/ gdyż w zakonie Chrześciáńskim/ y v Pogánow to iest rzecz obrzydliwa y niesłychána/ áby miał oćiec corkę poymowáć. Y rzekł iey Cesarz/ przechytrzyłáś mię Holha. Dał iey potym dáry złote/ srzebrzne/ zavśnice/ y száty iedwabne y złotogłowowe/ á Holha mu s Kijowá obiecáłá przysłáć Wosków/ skor y czeládzi niewolney. Szłá záś do Patriarchy prosząc go o Błogosłáwieństwo ná dom swoy/ mowiąc/ Syn moy Swentosław iest Pogáninn/ y ludzie wszyscy są Pogáni/ niech mię Pan zbáwi wszystkiego złego/ A Patriarchá rzekł do niey: Corko moiá wierna w Christusie/ żeś sie ochrzćiłá/ y w Christusá iesteś obleczona/ Ten cie sam wybáwić ma/ iákosz y zbáwił pierwszy narod Noego w Korabiu z HVR Chaldeyskie°/ y od Abimelechá/ Lotá od Sodomczykow/ Moizeszá z ludẽ Israelskim od Pharaoná y z domu niewoley/ Dawidá od Saula/ Daniela z paszczeki Lwow/ trzech młodzieńcow Sidrachá/ Misacha y Abdenago z piecá ognistego/ ták też y ciebie wybáwi/ á to rzekszy dał iey błogosłáwieństwo y Presbitera/ Holha też ze wszystkim dworem swoim v siadszy w okręty wroćiłá sie szczęśliwie do Kijowá/ O czym Zonaras Grecki Historik annaliũ to. 5. szerzey pisze. A tá Holha álbo Helena napirwsza byłá chrześciánká miedzy Rusią/ y wiele Rusakow do Christusa nawroćiłá/ Dla tego ią też Ruś przywłaszcza ku Słońcu/ Bo iáko Słońce Swiát oświeca/

Olha Cesárzá oszukáłá. Drugie błogosłáwieństwo Holhy od patriarchy. Abrama/ Genesis 11. cap. 12. 15. et 20. Lota/ Gen. 19. 1. Pet. 2. Esa. 15. Hiet. 50. Amos 4. Moizeszá/ Exodi 14. Dawidá/ Regum 18. 19. 20. 22. Daniela/ Danie. cap. 6. etc. Zonaras Annal. To. 5.

oświeca/ ták też oná Chrztem świętym/ Ruſkie narody naprzod oświećiłá. Ale ſyná Swentosłáwá żadnym ſpoſobem do Chrztu/ y do vznánia prawdźiwego Bogá przywieść niemogłá/ Bo był bárdzo waleczny/ y wßyſtek ſie był ná Ricerſki żywot vdał/ dla czego ſie y Mátce wymawiał/ iß gdybych ſie ia ochrzćił/ Lud moy y towárzyßy moi tego nie będą chcieć vczynić/ y odſtąpią mie/ á ia ſkim będę woiował y oyczyzny bronił: A ták wielkiey dźielności/ y ćwiczenia Ricerſkiego był przerzeczony Swentosław/ iß ſkoro lat ſwoich doroſł/ záwżdy w polu z Ricerſtwem ſwoim mießkał/ żadnych zawad y prożnych ſprzetow w woyſku ſwoim niedopuśćił woźić/ ná oſtátek áni kotłow/ áni żadnego naczynia kuchennego żaden iego żołnierz nie miewał/ wędzone mięſo tylko á chleb ſuchy ſam ze wßyſtkimi záwżdy iadał/ Namiotu y ſam nieznał/ okrom Kotarhy á oponczey/ ná gołey źiemi pod Niebem ſiadał/ tákże ſiodło álbo iárczak pod głowę włożywßy legał/ będąc Monarchą wßyſtkich Ziem Ruſkich/ przeto też roſkoßnych Grekow snádnie bijał/ y ich páńſtwá poſiadał.

Cwiczenie Ricerſkie y cierpliwość woienna Swantosławowá.

Swantosław Yhorowic Wielki Kniáź álbo Carz Kijowſki/ Pereaſławſki/ etc. Jedynowładziec wßyſtkiey Ruſi/ Roku 6463.

Swantoſlaw álbo Swentoſlaw/ Greckie Kroniki zowią go Swendoslabem.

SWantosław Yhorowic wnuk Rurikow gdy mu Matká Olha/ álbo Helená ochrzczona/ wßyſtkie Xięſtwá Ruſkie/ Kijowſkie/ WielgoNowogrodzkie/ Pſkowſkie/ Biełoiezierſkie/ y inße w zupełną władzą puśćiłá/ zebrał wielkie woyſko z Ziem ſwoich/ á naprzod ná Kozary álbo Koſſery ludzi Ruſkiego narodu/ ktorzy mu ſie z mocy wybijáli/ ciągnął y dobył Zamku ich głownego/ ktory Bieławieſią zwano/ ſamych też Kozarow z Xiążęciem ich poráziwßy do posłußeńſtwá przywiodł/ y dań ná nich vłożył/ O czym Długoß y Miechouius lib. 2. cap. 3. fol. 24. świádczą.

Tey wypráwy Ruſkie Kroniki nie máią ná Koſſary.

Swantoſlaw Kozarow zhołdował.

Potym według Kronik Ruſkich y Polſkich zebrawßy więtße woyſko ciągnął ná Bulgary áż zá Dunay/ ktorych kilo kroć znácznie poráziwßy/ wziął pod nimi ośmdźieſiąt Zamkow nád Dunáiem/ á ſwoimi Ruſakámi wßyſtki oſádźiwßy/ w Pereasławiu Stolicę ſwoich páńſtw záłożył/ á do Mátki Holhy y do Pánow ſwoich rádnych Kijowſkich wskazał mowiąc/ iß w Pereasławiu ieſt vlubiona Stolicá moiá/ w pośrzodku Kroleſtw moich/ Bo

Wtora wypráwá ná Bulgary zá Dunay.

Swantoſlaw 80. Zamkow po Dunayſkich wziął.

Stolicá Swętoſlawowá w Pereaſlawiu.

ich/ Bo mi tu z Greciey przywożą złoto/ Srebro/ Kleinoty/ Páwłokę/ Winá/ y rozmáite owoce/ z Węgier też złoto/ śrebro/ y konie dobre/ z Ruśi/ śkory/ miody/ wośki/ y czeladź niewolną.

A w tym czáśie Piecinigowie s tych kráin gdzie Litwá z Gotow/ Jatwieżow/ Połowcow/ y Alanow zmieszány/ przyciągnęli do Kijowá/ y oblegli Miásto/ á ná Zamku Kijowskim záwárłá śie byłá Holha z Jaropołkiem/ Holhą/ y z Włodimirzem trzemi wnukámi/ synámi Swentosłáwowymi/ do ktorego Holha posłáłá o pretki ratunek/ mowiąc/ ty cudzych Ziem szukasz/ á mnie mátki twoiey y z synámi twoimi Piecinigowie máło nie wzięli/ bo iusz byli odciągnęli/ iák Miechouius pisze/ vsłyszawszy wieść od Ruskich iezykow/ iákoby śie ná nich Swentosław z wielkim woyskiem przybliżał/ ále Kronika ruska świádczy/ iż Swentosław richło przyszedł z Pereasłáwia z Rycerstwem swoim/ rozgromił y rozegnał Piecynigi/ wszákże w Kijowie ácz go mátká z Boiárámi vsilnie żądáłá/ niechciał mieszkáć/ A gdy śie do Peresłáwia wracał/ rzekłá mátká Holha/ Już iuż synu miłu ia vmrę/ ty mnie gdzie kolwiek bedźiesz chciał pochowasz/ y ták (iákoby wieszczá śmierći swoiey) dniá trzeciego vmárłá/ pochowána w Kijowie/ ktorey potym kośći Włodimirz wnuk ochrzściwszy śie/ zá święte podniosł y iest miedzy święte policzona/ przez Patriarchę Konstantinopolskiego/ dźień iey Ruś święći iedennastego dniá Lipcá Mieśiącá.

Piecinigowie Pstow oblegli.

Holha vmárłá.

A Swentosław po śmierći mátki swoiey Holhy álbo Heleny rozdźielił Xięstwá Ruskie trzem synom swoim/ Jaropołkowi dał Kijow/ Oldze álbo Olhowi Drewlany z Zamkiem Choroscienem/ y z Pereasławem/ Włodimirzowi Nowogrod wielki/ Bo Nowogrodzánie z namowy niktorey niewiásty Dobrynie Włodimirzá zá Xiążę sobie vprośili/ Bowiem był w Nowogrodźie wielkim Mieszczánin ieden Kalusczá álbo Kálusczá Malec przezwizkiem/ Ten miał dwie Corce/ Dobrynę y Maluskę/ Maluska v Xiężny Holhy byłá w Fraucimerze kluczniczą/ s ktorą miał Swantosław Włodymirzá.

Rozdziały synow Swantoslawowych

Ták tedy Syny opátrzywszy Swantosław y rozdźieliwszy im Xięstwá porządnie/ niemogł gnuśnieć w pokoiu/ znowu śie wypráwił do Bulgáriey/ A ciągnąc nád czarnym morzem przez Dácką álbo Wołoską Ziemię/ przepráwił śie przez Dunay/ gdźie miásto głowne Bulgarskie Pereasław rzeczone/ gwałtownym szturmem wźiął y opánował. Potym Bassilowi y Constantinowi Cesarzom Greckim woynę opowiedźiał roku od Christusá Páná 972. według rachunku Miechouiussowego y Długossowe°/ wtárgnął tedy

Swantoslaw znowu do Bulgáriey.

Swantosław do Greciey.

gnął tedy do Greciey z woyskiem Ruskim/ Ale Cessárowie Greccy Basili y Constantinus/ záraz do niego posły wypráwili/ prosząc pokoiu y przymierza/ á iákoby wiele ludu miał w woysku swoim/ żądáli od niego wiedzieć/ obiecuiąc mu/ iż według liczby ludzi woyská iego dań ná káżdego Rusiná głowę chcieli dáć/ odkupuiąc pokoy/ ále skoro sie wywiedzieli liczby żołnierzow iego/ wnet też woyská swoie Greckie spissáli/ y wiedli przeciw Swentosłáwowi/ A gdy sie obiedwie woyská przeciwko sobie ściągnęły/ vlękli sie Russacy wielkości Grekow/ ktorych gdy Swentosław obaczył zátrwożonych w boiáźni/ rzekł ták/ Iż mieyscá nie widzę o Rusacy/ ktoreby tu nas bespiecznie y zákryć y záchowáć przed nieprzyiacioły nászymi mogło/ A ziemie y sławy Ruskiey w ręce nieprzyiacielskie podáć/ nigdym tego w vmysł swoy nieprzypuszczał/ Zás przeciw tym nieprzyiaciołom mężnie á stale woiuiąc/ álbo śmierć vczciwą podiąć/ álbo sławę nieśmierteleną odnieść/ pewna rzecz iest. Abowiem ieśli przeważnie dokázuiąc y mężnie woiuiąc vmrę/ imienia swego nieśmiertelność/ á ieśli vciekę/ wieczną sromotę y hánbę ztąd odniosę. A iż mi sie wielkością nieprzyiacioł ogárnionemu vciekáć niegodzi/ y wymknąć sie prożno/ przeto ia mężnie á státecznie będę stał/ á głowę moię ná pierwszym potkániu/ zá oyczyznę wszystkim niebespiecznościam zástáwię y záłożę. Ták terzecz Swentosławowę Herberstein fol. 5. de rebus Moschouiticis s stárey Kroniki Moskiewskiey/ ktorey ia też Exemplarz mam/ opissuie. A żołnierze y wszystko woysko Ruskie/ co byli pierwey strwożeni/ tą rzeczą Xiążęciá swego/ iáko przybiciem nowey pomocy posileni/ záraz iednostáynie krzyknęli/ mowiąc/ Hey gdzie Hołowa twoiá Czarska/ tám y nászá niech będzie: Nátychmiast tedy posiliwszy Ricerstwo/ z wielkim pędem rzucili sie y gwałtownie vderzyli ná przeciw stoiące woysko Greckie/ á przerwawszy y przebiwszy vprzeymą nawálnością ich vsy szykowáne/ zwycięstwo otrzymáli/ vciekáiące y strwożone Rusacy bili/ siekli/ drugich imáli. Potym vżywáiąc zwycięstwá Swantosław Greckie páństwá burzył/ plundrował y pustoszył: A gdy go insze Xiążętá dárámi błágáły/ odkupuiąc pokoy/ á Swentosław złotá y Panadokmi Kleinotow (iáko ich Ruskie Kroniki miánuią) niechciał bráć y gárdził nimi/ A tylko száty y broni/ zbroie/ Tarcze/ Miecze od Grekow przysłáne przyimował.

Fortel Grecki przeciw Russakom chytry ále prożny.

Rzecz Swentosławowá do ricerstwá.

O tym czytay Herbersteinn

Ochotá Russakow.

Zwycięstwo Russakow nád Greki.

Panadokmi.

Czym sobie Swantosław Greki zniewolił.

Táką wielką cnotą y dzielnością iego Greckie narody poruszone/ przyszedwszy do Cesárzow y Xiążąt swoich mowili y woláli/ y my

li/ y my pod tákim Krolem prágniemy y chcemy być/ ktory nie złoto/ ále broń y zbroię więcey miłuie. A gdy ſie z woyſkiem Swentosław przybliżał do Konſtantinopolá/ Grekowie odkupuiąc ſie wielką dáńią / od gránic go Greckich odwrocili / iż ich więcey nie woiował / wſzákże z wielkimi łupámi / y ſtádámi Wielbłądow obciążonych złotem / y rozmáitymi ſkárbámi wroćił ſie do Bulgáriey. Tego Swentosławá Zonaras ſtárodawny Hiſtorik Tom. 3. Swentosłabem zowie. A gdy ſie do Pereasłáwia Ruſkiego y do Kijowá wracał/ wielkimi łupámi obciążony / záſtąpili mu Piecinigowie/ s ktoremi ſie Swentosław śmiele potkał ná mieyſcu złym/ á do bitwy ſtoczenia nieprzyſtoynym / Támże poráżony y poimány ieſt. Poimánemu Xiążę Piecinigowſkie Kura álbo Kures rzeczony kazał głowę ściąć / á z ſczałbatki głowy iego dał ſobie czáſſę vczynić / y opráwiwſzy ią złotem/ dał text táki ná niey wyryć/ SZVKAIAC CVDZEGO SVVOIE STRACIL: Y záwżdy kiedy chćiał być przerzeczony Kures dobrey myſli s tey czáſſe pijał/ wznawiáiąc sławę ſwego zwycięſtwá y pámięć.

Swantoſław od Conſtantinopolá dánią poſtąpiona odwrocon.

Swentoſław porążony y ścięty od Piecinigow.

Czáſſá z ſczałbatki Swentosławowey.

O tych Piecinigach / ktorych Zonaras Grek Pacinnikámi zowie/ A Wapouius Pewćinámi / coby zacz byli / wyżſzey naydzieſz około wywodu Połowcow y Jatwieżow pobrátynow Litewſkich/ ktorych wony czáſy rozmáitymi przezwiſkámi miánowano. A ten Kures Xiążę był własny Litwin/ wczym go imię ie° wydawa.

O ſpołnych zaboyſtwach Brátow Synow Swentoſłáwowych.

PO śmierći Swántosłáwá Rurikowicá Jedynowłáyce Ruſkiego / Synowie iego trzey ácz byli dobrze y porządnie zá żywotá Oycowſkiego Xięſtwy Ruſkimi podzieleni/ y opátrzeni/ niemogli ſie miedzy ſobą zgodzić. A naprzod Swadołt niiáki przednieyſzy Pan rádny niebośzczyká Swentosłáwá przyiáchawſzy ná Kijow do Jarozełká Xiążęciá Kijowſkiego ſtárſzego z brátow/ począł mu vśilnie rádzić/ áby Holhe brátá wygnał z Xięſtwá Drewlanſkiego y Pereasłáwſkiego / máiąc nań waśń/ iż mu był ſyná rzeczonego Lute Olech zábił w łowiech.

Swadolt drugi Achitophel

Ták tedy Jaropołk Swadołtową rádą podużczony / podniosł woynę ná Brátá/ y poráził woyſko iego Drewlanſkie / á Olech ſámo Xiążę vćiekáiąc z pogromu ná Zámek ſwoy Waraż (według Miechouiuſſa) niemogł ſie wćiſnąć przed wielkim tumultem ludu

Tego zamku Herberſtein nie miánuie/ áni Kronicá Kijowſka/ tylko Dlugos/ Miechouius/ y niktore Kronicki Ruſkie.

tem Ludu vciekáiącego. A ták od Zołnierzow Jaropołkowych do Zamku ſturmuiących/ z moſtu wyſokiego miedzy inßymi zepchnion/ á gdy wiele ludu nań vpádło/ nedznie był zátłoczony y zádußony/ Roku od ſtworzenia Swiátá 6485. A Jaropełk vbieżawßy zamek Waraż y opánowawßy go/ kazał Brátá Olechá ßukáć/ ktorego pod moſtem miedzy trupámi ledwo trzeciego dniá náleziono vmárłego/ zá vkazániem iednego Drewlanina/ á kazawßy go przed ſiebie przynieść/ rzekł do Swadołtá pátrząc ná trup Braterſki: Swadołcie/ otoś tego pożądał. Potym go pochowano w Owruczey.

Owrucza.

Włodimirz do Waregow vciekł/ álbo do Swecyey/ álbo do Dániey.

Vsłyßawßy to Włodimirz iß Jaropełk Olhę Brátá zábił/ záráżem z Nowogrodá wielkiego vciekł zá Morze do Waregow/ A Jaropełk przyciągnąwßy s Kijowá do Nowogrodá/ namieſtniká ſwoiego ná Kieſtwie Nowogrodzkim przełożył/ y ták ſię vdziáłał Jedynowładcą wßyſtkiey Ruſi/ opánowawßy wßyſtkie Kieſtwá Brátow ſwoich/ iednego zábiwßy/ á drugiego wyſtráßywßy. Ale Włodimirz wziąwßy ná pomoc Waregow/ wroćił ſie do ſwoiego Kieſtwá/ gdzie namieſtniká Jaropołkowego z Nowogrodá wypedził/ á ſwoiego nijákiego Dobrynię przełożył/ á ſam zebrawßy wietße woyſko z Ruſſakow/ á złączywßy ie z Waregámi Brátu Jaropołkowi woynę opowiedział/ vprzedzáiąc go w tym/ bo wiedział/ że też Jaropełk miał woynę przećiw iemu podnieść.

Włodimirz Nowogrod wielki odiſkał.

A w tym czáſie posłał do Rechwoldá Kiążećiá Pſkowſkiego/ (ktory też był z Waregow ná to Kieſtwo przyßedł) proßąc v niego Corki Rochmidy w małżeńſtwo. Ale Rochmidá iß wiedziáłá/ Włodimirzá być nieprawego łożá/ (Bo go Swentoſław z Maluſſą miłoſnicą miał) niechciáłá ná to pozwolić/ ále zá Jaropełká Brátá iego y nieprzyiaciela w małżeńſtwo ſie bráłá/ od ktorego też dziewoſłebow oczekiwáłá.

Rechwold Kiąże Pſkowſkie zábity.

Potym Włodimirz rozgniewawßy ſie iß był wzgárdzon/ wnet z onym woyſkiem gotowym/ ná Rechwoldá Pſkowſkiego podniosł woynę/ ktorego poráziwßy dobył Pſkowá/ á ſámego Rechwoldá y dwu Synow zábił przy nim/ Rochmidę też poniewoli ſobie wziął w małżeńſtwo.

Pſkow álbo Pleſkow Włodimirz wziął.

Potym záraz świeżym zwyćieſtwem y przybáwienim Pſkowſkiego Kieſtwá poſilony do Kijowá przećiw Brátu Jaropołkowi ciągnął/ á gdy mu Jaropełk nieśmiał polá ſtáwić/ záwárł ſie w Kijowie/ Włodimirz też Kijowá vſilnie dobywał/ ále iß go wyrozumiał trudno mocą doſtáć/

Włodimirz Kijow obległ.

wypráwił

wypráwił táiemnego Posłáńcá do Bludá naywiernieyszego Páná rádnego Jaropolkowego/ ktorego zowiąc Oycem y obiecuiąc wielkie dáry/ prosił áby mu dodał rády/ ktorymby sposobem Jaropelká brátá mogł zábić.

Wyrozumiawszy tedy prosbę y żądánie Włodymirowo Blud Woiewodá/ obiecał mu Páná swego zábić/ dodawszy rády Włodimirzowi/ áby Zamku Kijowskiego vsilnie dobywał/ A Jaropełká Páná swego zdrádliwie nápominał/ áby w zamku niemieszkał/ powiádáiąc mu iż iuż wiele Kijowian iego sług do Włodimirzá przystało/ y ná iego sie zdrowie násádziło. Blud zdraycá.

Ták Jaropełk zdrádliwą namową Bludową zwiedziony vciekł s Kijowá do Rodenu Zamku/ ktory leżał ná vściu rzeki Jursy/ gdzie sie być przespiecznym zdrowia swego rozumiał/ y od gwałtu Włodimirzowego. A w tym Włodimirz dobywszy Kijowá/ y osádziwszy go swoimi Nowogrodzány/ y Waragámi/ ciągnął z woyskiem zá brátem Jaropołkiem/ y obległ go w Zamku Rodenie/ á ná błánki y ná wieże vstáwicznie kazał szturmowáć niemáły czás/ zá czym żołnierze y Rycerstwo Jaropołkowe długim obleżeniem/ głodem y vstáwiczną trwogą strapieni y znędzeni/ ná podánie wołáli/ niemogąc dłużey ćierpieć oney nędze. Roden zamek stáry Ruski/ dziś go nie znáć. Kijow wziął Włodymirz.

Y począł rádzić Blud Jaropołkowi znowu/ áby pokoiu v Brátá nád sie dáleko mocnieyszego prosił/ do Włodimirzá też potáiemnie wskazał/ iż mu iuż wnet chce brátá wydáć/ y przeden przywieść. Ták Jaropołk vsłuchawszy przewrotney rády Bludowey/ podał sie w moc ná łáskę y ná wolą Brátu Włodimirzowi/ táką kondicią dobrowolnie ofiáruiąc/ iż coby mu kolwiek z łáski swoiey postąpił/ w dzierżáwę ná wychowánie/ ná tym chćiał wdzięcznie przestáć. A gdy sie tá kondicia podobáłá Włodimirzowi/ wnet Blud począł nápomináć Páná/ áby do Włodimirzá Brátá wyszedł/ á podał sie/ Czego mu zás Werasko drugi Pan Rádny odradzał/ Ale Jaropełk zániedbawszy zdrowey rády Weraskowey/ vsłuchał Bludá/ y wyszedł do Brátá/ á skoro wychodził z Bramy/ wnet od dwu Waragow zábity iest/ ná co sam Włodimirz z iedney wieże pátrzał. A widząc iuż Jaropełká Brátá zábitego/ zárázem do Zamku Zołnierzow swoich Waragow hurmem puśćił/ Zonę Brátá zábitego Greczkę zgwałćił/ s ktorą Jaropełk tákże/ poki ieszcze Mniszką álbo Czernicą byłá/ przedtym niż ią zá żonę poiął/ miał Syná/ Tym tedy sposobem dla łákomey chćiwośći pánowánia Jaropełk Olhá Brátá/ á Jaropełká zás Włodimirz zábił. Zdrádá. Jaropołk zábity. Wzáiemne łotrowstwo. Niemieni sie wyrok P. Christusow/ kto mieczem woiuie etc. Matth. 26. Gen. 9. cap.

Włodimirz wielki Swentosławowic Jedynowładźcá Ruski pirwszy Chrześciánin / Roku 6486. według Ruśi od stworzenia Swiátá.

WŁodimirz Swantosławowic wnuk Jhorow á prawnuk Rurikow / opánowawszy Xięstwá Ruskie Brátow pobitych / Olhy y Jaropełká / wszystkie Ruś pułnocną / wschodnią / y ná południe leżącą / Białą y Czarną / pod swoie moc przywiodł / dla tego śie pisał Cárzem álbo Krolem / Jedynowładcą / y Wielkim Kniáziem wszystkiey Ruśi. Z Nowogrodá też wielkiego do Kijowá Stolice przeniosł. A czyniąc Bogom swoim offiáry / zá dusze Brátow pobitych / Holhy y Jaropełká / bárdzo wiele Báłwanow y Kośćiołow pogáńskich w Kijowie y po okolicznych gorach y polach Kijowskich nástáwiał / y pobudował / á naprzod Báłwan bárdzo wysoki postáwił Piorunowi álbo Porkunowi / Bogowi gromow / chmur / y łyskáwic. Ktorego nabożniey z wielką vczćiwośćią chwalił / sam tułow iego był z drzewá misternie rzezány / głowę miał srzebrzną odlewáną / vszy złote / nogi żelázne / á w ręku trzymał kámień / ná kształt piorunná pałáiącego / Rubinámi y Carbunculussem ozdobiony. Drugie Báłwany były miánowáne / Vslad / Korssa / Dassubá / Stribá / Symaergla / Makosz / etc. Ktorych Russacy Kumerami iednostáynie názywáli / y tym ofiáry czynili / y modlitwy Boskie wyrządzáli.

A od te° Włodimirzá Moskiewski sobie Cárstwo wszey Ruśi przypisuie.

Bałwan Piorunow.

Jáki był ksztalt Piorunow.

Tenże Włodimirz zbudował Zamek y miásto wielkie od swego imienia názwáne Włodimirz / miedzy Wolgą y Oką nád Klezmą Rzeką / w kráinie bárdzo hoyney 36. mil zá Moskwą Miástem ku wschodu Słońcá / y tám Stolice swoie przeniosł z Kijowá / ktora począwszy od tego Włodimirzá trwáłá áż do Jwáná Danilowicá Wielko Ruskiego Xiążęćiá / á ten potym z Włodimirzá do Moskwy Stolicę przeniosł. Obroćił potym myśl wszystkę Włodimirz do woyny y Rycerskiey czuynośći / Naprzod podniosł woynę ná Miecłáwá Xiążę Polskie / y dobył podnim Przemysla / y Czirwena Zamkow / y Powiát Radimicki Polskiego Xięstwá (ma być podobno Radomski) podbił pod swoię moc / y dań ná nich vłożył / ktorą pierwey Polakom dawáli / O czym Długosz y Miechouius lib. 2. cap. 1. et 3. fol. 24. etc.

Ruska Stolicá z Kijowá do Włodimirzá / á potym do Moskwy przeniesiona.

Woyná Włodimirzowá ná Polaki.

Zon miał kilko wespołek Włodimirz / á z Rochmidą Xiężną Pskowską / ktorey Oycá Rechwoldá y dwu Brátow zábił / miał

Synow

Synowie Włodimirzowi.

ſynow trzech/ Izasławá/ Iarosławá/ Wſewoldá/ y dwie Corce z Greczką miał Swantopelką/ z Czeſką Xiężną Swatosławá y Stanisławá/ z Bulgarką Boriſſá y Hlebá. Nád ty żony ieſzcze ná Wyſogrodzie chował trzy ſtá nałożnic/ á w Beroſtowey y w Sebrach dwie ſcie/ á ná Biełogrodzie trzy ſtá/ wſzytkich był poczet 800. Potym Włodimirz będąc iuż zupełnym Jedynowłaycą wſzyſtkiey Ruśi/ zebrał wielkie woyſko/ s ktorym przepráwiwſzy ſie przez Dunay/ opánował ziemie Bulgarſką/ Serbſką/ Karwacką/ Siedmigrocką/ Wijatická/ Iatwieſką/ Dulebſką/ y ty kráiny/ gdzie dziś Wołoſzy/ Multani/ y Tatarowie Bobruczcy/ á wſzyſtkich do posłuszeńſtwá ſwego iedną wypráwą przypędził/ y dań ná nich vłożył/ ktorą pierwey Greckim Ceſſarom dawáli. A gdy ſie tą poſtronną woyną báwił Włodimirz/ wtárgnęli do Ruſkich Xieſtw Piecinigowie/ y oblegli Białogrod zamek ná ktorym było 300. miłośnic Włodimirzowych/ A leżąc pod nim czás niemáły/ niemogli zamku dobyć/ y vmyślili ták długo leżeć/ ážby obleżeńcow głodem wymorzyli/ iákoż ſie iuż chcieli wſzyſcy podáć/ áż ieden ſtáry człowiek ich záhámował/ á co byłá ieſzcze trochá żywnośći/ s tey kazał dwie kádźi kiſielu rozſczynić/ á trzeći ſity miodowey/ to wſzyſtko kazał wywieść Piecinigom do obozu (ktorych też iuż było teſkno prozno leżeć) mowiąc/ ieſli tu w polu nie maćie żywnośći co ieść/ á to wam Biełogrodzánie z łáſki ſwey przysłáli/ poki ſie sámi z Włodimirzem Pánem ſwoim/ dla was przygotuią porządniey: Piecinigowie to widząc rozumieli/ iż ich trudno głodem wymorzyć/ á mocą zamku nielza dobyć/ dla tego odciągnęli od obleżenia/ á Biełogrodzánie ſie máłym fortelem wyſzydzili.

Nałożnic Włodimirzowych 800. Málo mię zrownał z Salomonem/ ktory też miał żon 700. á nałożnic 300. 3. Regum 11.

Fortel Ruſki w obleżeniu.

Potym ſie z więtſzym woyſkiem zebráli Piecinigowie/ y ciągnęli do Kijowá/ á Włodimirz vsłyſzawſzy o nich też ſie poſpieſzał/ áby im odpor dał/ y położyli ſie obozem/ Piecinigowie z iedney ſtrony rzeki Trubieſſy/ A Włodimirz z drugiey ſtrony ſtał z gotowym woyſkiem. Widząc to Piecinigowie/ iż ſie im potężnie Włodimirz ſtáwił/ nieśmieli náćieráć wſtępnym boiem/ ále posłáli do Włodimirzá z táką kondicią/ iż ieśliby ſie ktory mąż z woyſká twoiego Ruſkiego chciał obráć ták śmiáłym/ ktoryby chciał ſam á ſam z iednym ſtrony náſzey zápaśnikiem Piecinigiem zápáſy iść/ tedy Piecinigowie ſwoiego iednego zá wſzyſtkich ſtáwią ná plácu/ á ieſli wáſz Ruśin zmoże náſzego Piecinigá/ tedy my wam będziemy służyć/ ieſli też náſz Piecinig wáſzego Ruśiná ſtłucze/ tedy wy nam hołdowáć y służyć będziecie. A ieſli ſie táki zápaśnik nieobierze

Condicie Ruſſakom podáne od Piecinigow.

miedzy wámi / tedy my będziemy Ruską ziemię trzy látá woyo-
wáć / przetoby wam lepiey nieżycząc spolney krwie rozlewánia /
iednego zá siebie wszystkich ná plác przeciw nászemu zapáśnikowi
postáwić.

Wysłuchawszy tego poselstwá Włodimirz / frásował sie bár-
dzo / myśląc sam w sobie y mowiąc: ieśli nie stáwię zápaśniká / będą
rozumieć Piecinigowie / isz w moich Xięstwach y ieden sie godny
do poiedynkowego boiu niemoże náleść / zá czym wieczna hánbá
ná Russakach moich zostánie / A ieśli zás postáwię swego iákiego
Russaká / á Piecinig go zmoże / tedy sromotę y szkodę / ktemu y pod-
dáństwo Piecinigom vczynić muszę / A gdy sie o tym zmysłą gryzł /
przyszedł ieden do niego Pereasłáwiánin mąż stáry / mowiąc: Cá-
rzu / Kniázie wielki Włodimirzu / iest v mnie syn / ktory sie może
1.Regum 17. skosztowáć zápásy z Piecinigiem / Vsłyszawszy to Włodimirz /
Eccles. ca. 46. był tey wdzięczney nowiny wesoł / y kazał onego Mołoycá przed
1.Macha. 4. Psalm. 77. siebie przywieść / y pytał go nie ináczey iáko Saul Dawidá / wa-
żyłliby sie podkáć z Bohatyrem Piecinigow? Ktory zárázem o-
chotnie wszystko vczynić obiecał zá zdrowie Cárá Włodimirzá /
mowiąc: Ja sługá twoy to dziś pokażę / isz Piecinigowie z Boha-
tyrem swoim przed tobą Carzu przesławny będą pohánbieni. Wi-
dząc Włodimirz wielką ochotę w máluczkim ciele / Bo ten Pere-
asłáwiánin / iáko y Długosz y Miechowius lib. 2. cap. 10. świád-
czą / był śrzedniego wzrostu / wątpił o zwycięstwie / Wszákże sku-
tek woyny szczęściu poruczáiąc / posłał do Piecinigow áby z swo-
im bohatirem ná plác wystąpili / á on iusz z swoim czeka ich / Názá-
iutrz tedy Piecinigowie wspráwie zszykowáni stoiąc / á ná hárdą
każąc / wysłáli swego zápaśniká ná plác náznáczony / chłopá grube-
go / plecystego / rámionámi czerstwość okázuiącego / y wzrostu prá-
wie Goliatowego / ktory hárdo stoiąc / á plecámi y krokiem szermu-
Duellum Rusiná máłego z obrzymem Piecinigiem. iąc / wołał ná Rusaki sromocąc ich y hánbiąc / á co rychley rownego
sobie / á ieśliby nieśmiał ieden / tedy sam ná się trzech wyzywał. Wy-
stąpił tedy on Pereasławiánin z woyská Ruskie° / chłopek máły / ále
záwiązáły / ktorego obaczywszy Piecinig szydził z niego / názywáiąc
go żołwiem / wszákże gdy ku niemu śmiele Rusin postepował / vch-
Virgil. in. Æne. wycili sie obádwá zarko wpássy / właśnie iáko Dares z Entelussem
Eneásowi zápaśnicy / Piecinig grubością ciáłá / Rusin zás czerst-
Fortel. wością nárabiał / á iż był chłop wysoki Piecinig / Russin tym się ni-
żey schylał / rozwiodszy sie vderzył Pieciniga w tłusty brzuch gło-
wą / práwie nád łonem ász vpadł / woyská zobudwu stron stały spo-
koynie pátrząc ná onę biesiádę / chłopká máłego z obrzymem / por-

wał sie

wał sie potym Piecinig/ á gniewem wielkim y wstydem záiußony/ vderzył gwałtownie kułakiem ná Peresławiániná/ ále on chybkością nárabiáiąc/ vskoczył mu z rázu pretko y zmieysca/ á Piecinig iáko chłop ciężki od swoiego popędliwego stossu iż chybił Rusiná/ potknąwßy sie padł o ziemię/ á Peresławiánin przyskoczywßy nie dał mu sie powtore poprawowáć/ ále go záraz osiodławßy począł tłuc wsczeki áż mu zeby wespołek ze krwią pádáły/ zátym go zá gárdło vchwyciwßy/ nieináczey iáko Hercules Anteusá ták długo dusił/ áß ná onym plácu duße z niego wytłoczył. Co obaczywßy Włodimirz/ wnet z woyskiem Ruskim krzycząc y hucząc rzucił sie ná Piecinigi przeciw stoiące/ á oni widząc swe nießczeście pierzchneli po roznych polach. Rusacy vciekáiących bili/ siekli/ kłoli/ imáli/ á drugich w Trubiesie rzece topili/ á odbiwßy wielkie połony y łupow rozmáitych wobozie Piecinijskim nábrawßy/ sławne zwycięstwo przes iednego Pereasławiániná (nieináczey iáko Zydowie przes Dawidá nád Philistinámi) otrzymáli/ Y záłożył Włodimirz ná tym brodzie/ gdzie sie to zwycięstwo sstáło Pereasław drugi/ ná pámiątkę tego/ iż Pereasławiánin nád Bohatirem Piecinijskim zwycięstwo ná onym mieyscu otrzymał. A onego Młodzieńcá vczynił Rycerzem sławnym/ y Oycá iego człowiekiem zacnym.

Piecynig od Rusiná zábity.

Pienigowie porażeni.

Pereasław drugi záłożon.

Ták gdy Włodimirz był wielkim y sławnym po wßytkim świecie Monarchą/ álbo Jednowładcą wßystkich Ziem Ruskich/ á w Pogáństwie báłwany chwaląc bez zakonu żył/ przyieżdżáli do niego w poselstwách od rozmáitych Krolow/ Xiążąt y narodow náuczycielowie rozmaitych wiar/ y zakonow/ naprzod Machometani/ Tatarowie/ Egipcycy y Arabowie z inßymi Krolámi Argawenskimi/ námawiáli go/ áby ich wiárę y zakon od Machometá podány przyiął/ ktory Włodimirz wzgárdził/ iż mu sie zdał być plugáwy y ßkárády. Potym od Papieżá Cesárzow y Xiążąt Rzymskich álbo Łácińskich y Niemieckich był przes cześte posły námawian/ áby ich wiárę y zakon Chrześciáński przyiął/ Ná co też niechciał pozwolić/ iż Ceremonie Łácińskie máło nabożne/ y Kościoły ich niebárdzo ochędożne być mu sie zdáły. Ná ostátek był námawian y od Zydow/ áby ich Zakon Moizeßow przyiął/ ále niechciał/ bo mu sie Moizeßowe vstáwy ćięßkie być zdáły/ Tylko posłowie od Greckich Cesárzow y Patriárchow v niego z wiárą y Ceremoniámi swoimi nieiákie mieysce mieli.

Posłowie rozmáići do Włodimirzá.

Od Machometanow.

Od Papieżá.

Od Zydow.

Od Grekow.

Wßákże widząc rożność rozmáitych wiar y zakonow/ niechciał zgołá ná żadną pozwolić/ Ale posłow swoich dziesięciu wyprawił w dálekie y rozmáite strony świátá/ áby sie o porządkach

 wiáry/

Posłowie Włodimirzowi do rozmáitych ſtron Swiátá.

wiáry y o Ceremoniách wßelkich narodow pilnie wywiádowáli. A naprzod im kazał iácháć do Bulgáriey y doświádczyć wiáry ich/ drugich posłał do Rzymu/ inßych do Niemiec do Afriki/ Egiptu/ y do Scitiey/ ktorzy Posłowie przypátrzywßy ſie rozmáitych narodow rozmáitych wiar y Ceremoniy/ przyiácháli potym do Konſtantinopolá/ y opowiedziano to Ceſárzowi Konſtantinowi/ y Baſilemu/ iż Posłowie od Włodimirzá Monárchy Ruſkiego przyßli wiáry przepátrywáć/ co vſłyßawßy Ceſárzowie weſelili ſie s tego/ y okazawßy Posłom wßyſtkie Ceremonie według Greckich obrzędow/ y vdárowawßy ich odpráwili do Kijowá/ á iżby Pánu ſwemu lepßą pewność o Greckiey wierze dáć mogli/ posłał

Cirus Philoſoph do Kijowá.

z nimi Patriarchą y Konſtantin Ceſarz Kirá álbo Cirusſa Philoſophá Greká Mężá vczonego/ ktory przyiachawßy do Włodimirzá/ wiele z nim rozmawiał o wierze Chrześciáńſkiey/ á potym mu oddał zá vpominek zaponę wielką złotą od Ceſárzow ſwoich/ y od Patriarchow/ ná ktorey był miſternie wyryty ſtráßny ſąd oſtáteczny Boży/ Ktorey przypátrniąc ſie Włodimirz/ prośił Philozopha/ áby mu powiedział/ co ſie rozumieli ci/ ktorzy iedni ná práwicy Sędziego/ á drudzy ná lewicy ſtoią/ y powiedział mu Philozoph/ iż ná práwicy będą ſtáć ci/ ktorzy wierzą w Páná náßego Jezuſá Chriſtuſá/ y czynią vczynki dobre/ zá co po śmierci wieczny żywot y Kroleſtwo niebieſkie otrzymáią/ á ná lewicy ci ſtoią/ ktorzy w Bogá niewierzą/ á bez zakonu y wiáry żyiąc złe vczynki dziáłáią y ſwowolnie żyią/ ci w wiecznym ogniu piekielnym wiecznie potępieni będą. Włodimirz to vſłyßawßy weſtchnął y rzekł/ Błogosłáwieni ci ktorzy ná práwicy ſtáną/ ále o biádá tym ktorzy ná lewicy. Philoſoph odpowiedział/ ieſli ſie

Z máley rzeczy perſuaſio.

ochrzćiß y ty będzieß ná práwicy/ á ieſli w pogáńſtwie żyć będzieß/ ná lewicy twoie mieyſce y ze wßyſtkim ludem ziem twoich/ á potym wieczne potępienie. A Włodimirz ſie obiecuiąc ochrzćić/ odpráwił go vdárowawßy.

Włodimirz miáſto nád Klezmą ſtára ſtolicá po Kijowſkiey Ruſi.

Y przyzwał Panow y Boiar ſwoich Rádnych do Wołodimirzá miáſtá nád Klezmą rzeką leżącego/ do ktorego był ſtolicę z Kijowá przeniosł/ tám im opowiedział/ co z nim zá rozmowę miał około wiáry Chrześciáńſkiey Kirus Grecki Philoſoph/ iż ktoby ſie ochrzćił/ vmárwßy ma wſtáć z nowu/ y krolowáć ná wieki/ á niewiernym y bezchrześnym ma być po śmierci męká y potępienie wieczne Ták ſie byłá Włodimirzowi z wyobráżenia ſą-

Obrázy.

du oſtátniego ná oney zaponie wyrázonego/ Chrześciáńſka wiárá w ſerce wpoiłá/ wßákże iż niemiał tákich ludźi nabożnych ktorzyby iego

by iego przedſięwzięcie záraz do ſkutku byli wiedli/ przeto tego zániedbał.

A zebrawßy wielkie woyſko z wielkich Nowogrodzan y z Kijowian/ wypráwił ſie do Tauriki/ ktorą dziś Przekopem zowiemy/ gdzie dobył Kaphy álbo Teodoſiey Miáſtá sławnego pod Grekámi. A potym głowny wßyſtkiey Tauriki Zamek y Miáſto Korſſun (ktory Sabellicus lib. 2. Cherſoną á Miechouius Korſchim zową) leżący w naprzednieyßym Porcie Pontſkiego morzá naoſobliwßy wten czás Kleinot Ceſárzow Greckich obległ/ y dobywał go wßyſtką mocą czás niemáły/ bo był trudny do niego przyſtęp/ á k temu go Greccy żołnierze przeważnie bronili. Włodimirz potym rokował z oblężeńcámi/ áby ſie podáli/ mowiąc: ieſli ſie dobrowolnie nie podaćie/ będę tu ſtał ieſzcze do trzech lat/ áż was dobędę/ czego potym prożno będziecie żáłowáć/ ále Grekowie tey groźby iego niedbáli/ á Włodimirz potym leżał pod Korſunem ßeść mieſięcy. Gdy iuß tedy obleżeńcow nędzá dokurczyłá/ á przed ſię w vporze ſwoim trwáli/ ieden ich Protopos imieniem Naſtaſius nápiſał ná ſtrzále ty słowá/ Włodimirzu Carzu/ chceßli prędzey Zamku tego dobyć/ tedy wiedz o tym/ iß ſą Rury podziemne ku wſchodu Słońcá/ ktorymi idzie wodá słodka do Korſſunu/ A ták ty zepſowawßy ty Rury/ odeymieß wode Korſſuniánom/ zá czym ſie tobie muſzą podáć/ s tym textem ſtrzałę wyſtrzelił/ ktora proſto iáko mierzył pádłá przed Namiotem Włodymirzowym/ á gdy ią ſobie podáć kazał/ vyźrzał ná niey Piſmo Greckie/ á záwoławßy Tłumáczá/ kazał ſobie on text przeczytáć/ s ktorego rzecz ſłuſzną wyrozumiawßy/ roſkazał wnet rury pod ziemią przekopáć/ A zá tym Korſuniánie niedoſtátkiem wody odiętey ściśnieni/ y vdręczeni/ ná łáſkę z Zamkiem y z Miáſtem/ y ze wßyſtką Morſką y murową Armatą podáć ſie muſieli z Skárbámi Ceſarſkimi.

O tym Kroniki Greckie świádczą/ y Zonaras. Kaphe wziął Włodimirz.

Sabel. lib. 2.

Korſun álbo Koſchim Zamek y Miáſto sławne w Taurice Greckie/ gdzie dziś Kirkiel Tatárſki.

Naſtaſius Protopop zdraycá.

Liſt ná ſtrzále z zamku.

Nápiſano w ſtárych Kronikách Ruſkich/ czego też Sigismundus Herberſtein w kśięgach ſwoich o Moſkwi fol. 75. ſtychże Kronik poświadcza/ Iß Nowogrodzánie Ruſſacy z Xięſtwá y z Miáſtá wielkiego Nowogrodá/ gdy cáłe ſiedḿ Lat Korſuná w Poncie z Włodimirzem dobywáli/ Małżonki ich ſteſkniwßy ſie przyrodzonym Swierzbem y niebytnością długą mężow/ k temu o ich zwroceniu zwątpiwßy/ mniemáiąc iß iuß ná Woynách poginęli/ Sług ſwoich y Niewolnikow zá Małżonki ſpoimowáły/ Potym gdy ſie Nowogrodzánie dobywßy Korſunu wrocili do wielkiego Nowogrodá/ y Bramy Korſſunſkiey

Herberſtein fol. 75.

Przygodá Nowogrodzka.

wrotá

Brámy z Korſonu y dzwon wielki do Nowogrodá przyniesion.

Słudzy ná Pány.

Fortel ná niewolniki.

Chłopi grod nád Mologą.

wrotá miedziáne ná znák zwyćięstwá y bárdzo wielki dzwon (ktory y dziś ieſt v przednieyßego Ruſkiego Kośćiołá támże w Nowogrodzie) z ſobą przywieźli / słudzy y niewolnicy pánow ſwoich / ktorych żony były ſpoimowáły / do miáſtá puśćić niechćieli / y wzburzywßy ſię przećiw włáſnym Pánom / odbić ich bronią vśiłowáli / á gdy z nimi Pánowie Rycerſką bronią bitwę zwiedli / otrzymáli nád nimi gorę Niewolnicy / áż zá porádą iednego ſtárcá porzućiwßy broń Rycerſką / ßable y miecze / kije / y bicze álbo puhi iáko ná niewolniki wźięli / ktorych ſię dopiero Niewolnicy vlękneli / wſpomniawßy iż ich pierwey pánowie tákimi kijámi y puhamy karali / nie ßáblámi / y ták záraz z miáſtá y z polá poczęli vćiekáć / áż przyßli ná iedno błotne mieyſce nád Mologą rzeką leżące od Vglicza dwie mili / y tám ſię okopáli / y Zamek zbudowáli / chcąc ſię pánom ſwoim obronić / ále Pánowie dobywßy ich / iednych powießáli / drugich poczwiertowáli / y godnymi mękámi według záſługi potrácili.

Juſtin[9] lib. 2. Herodotus in Melp.

Przygodá Scitow Ruſkiey podobna.

Tey też włáſnie podobną Hiſtorią opiſſuie Juſtinus ex Trogo Pompeio lib. 2. y Herodotus in Melpomene / o Tátárach / álbo Scitách / gdy ich tákże słudzy zwrácáiących ſię po ſiedmiu lat z woyny do domow y do ich żon włáſnych (ktore iuż były niewolnicy ſpoimowáli) puśćić niechćieli / iáko nieprzyiaćioł y przychodniow / áż ich tákże po długich bitwách z nimi zwiedzionych kiymi / rozgámi y puhami roſpłoßyli etc. Ale do rzeczy przerwáney przyſtępuię.

Włodimirz Taurikę wßyſtkę opánował.

Włodimirz zás doſtawßy przez przymußone zá odięćim wody podánie Korſſunu Miáſtá y Zamku sławnego portowego / inße wßyſtkie Zamki y Miáſteczká / y wßyſtkę Taurikę wyſpę pod moc ſwoię ſnádnie podbił y opánował / z wielkim ſtráchem wßyſtkiey Greciey / y wypráwił Posły ſwoie do Konſtántiná y Baſilego Ceſárzow Konſtántinopolſkich / Synow Janá Zemiſki / Roku od ſtworzenia świátá 6496. oznaymuiąc im to / iż Korſſun ich sławny Zamek y Miáſto portowe wźiął ze wßyſtką Tauriką / á słyßąc iż macie Sioſtrę / daycie mi ią zá żonę / á ieſliż nie chcećie / vczynię ták wáßemu Konſtántinopolowi y inßym Greckim Zamkom / iákom Korſſunowi vczynił. Ceſárzowie odpowiedźieli / iż ſię niegodźi y nie słußna rzecz nam Chrześćiáńſkim Monárchom / zá ćiebie Pogáńſkie Xiążę Sioſtrę rodzoną oddáć / ále ieſli ſię ochrzćiß w wiárę náßę Chrześćiáńſką / á do Chriſtuſſá prawdźiwego Bogá / odſtąpiwßy Báłwánow / przyſtánieß / tedy my tobie Sioſtry náßey w małżeńſtwo święte bronić nie będźiemy. Vsły-

ßawßy

ſzawſzy to Włodimirz/ rzekł/ iżem ia pierwey słał do was Posły/ ktorzy mi opowiedźieli/ y porządną ſpráwę dáli/ o wáſzym Zakonie/ ktory mi ſie podobał/ y ieſt mi miła wiárá y Ceremonie wáſze/ A ták przyſzlicie Biſkupá ktoryby mię ochrzćił/ á ſámi záras przyiedźcie y z Sioſtrą ſwoią do mnie/ álbo mi ią przyſlicie w małżeńſtwo/ á ia wam Korſſun y kráinę wſzyſtkę Taurická y Pontſką wrocę/ Vſłyſzawſzy tę wdźięczną odpowiedź Konſtanti y Baſili Ceſárzowie/ weſelili ſie wielką rádośćią/ y poczęli Sioſtrę Annę z proſbą námawiáć/ iżby ſzłá w małżeńſtwo zá Włodimirzá/ czego ſie oná vśilnie wzbraniáłá. Bráćia iey záś powiedźieli/ nie poydźieſzli/ pewnie co Korſſuniánom y Tauricánom wſzyſtkim vczynił/ vczyni to y Grekom/ á ieſzcze ſie gorzey tey zelżywośći nád námi mśćić będźie/ A ieſli przes ćię Bog Ruſkie źiemie Chrztem świętym oświeći/ A Grecką źiemię/ tymże twoim Małżeńſtwem od plundrowánia wyzwoli/ wieczną sławę y nieśmiertelne Błogosłáwieńſtwo ſtąd tobie vroſćie.

Ná to rzekłá Anná Ceſárzowná s płáczem/ Niech ſie wola Páńſka ſtánie/ á wśiadwſzy v Konſtantinopolá w Okręty/ prowádźili ią Bráćia Ceſárzowie/ iák Długoſz y Miechouius piſzą/ do Korſſuna z wielkim Orſſakiem Xiążąt Greckich y Fraucimeru/ ktorych Włodimirz wdźięcznie przyiąwſzy/ ſkoro Ceſárzownę ná Páłac Korſunſkiego Zamku wprowádzono/ záráзem nań przyſzłá nagła ſlepotá/ iż ná oczy olśnął/ śnáć z woley Bożey/ y począł wątpić ieſliby ſie miał ochrzćić álbo nie/ Bo mniemał/ iżby go Bogowie iego dla tego przedśięwzięcia ſkáráli. Ale Ceſárzowná posłáłá do niego mowiąc/ ieſli ſie nie ochrzćiſz/ niezbędźieſz ſlepoty. A ták Roku od ſtworzenia Swiátá/ według rachunku Ruſkiego 6496. á od Chriſtuſá według Długoſſá y Miechouiuſſá 990. á Cromerus lib. 3. kłádźie 6497. á od Chriſtuſá ráchuie 980. Włodimirz Swentosłáwowic Wnuk Jhorow y Holhy Práwnuk Rurikow ieſt ochrzczon w Korſſunie ná Wiárę Grecką Chrześćiáńſką. A gdy nań Arcibiſkup Korſſunſki ręcę położył/ Błogosłáwiąc mu/ áby przyiął Duchá świętego/ záraz iákoby łuſká z oczu iego ſpádłá/ y przeyżrzał iáſno/ á dał chwałę Bogu/ mowiąc/ Terazem poznał prawdźiwego Bogá/ Chrzćili ſie też przy nim Boiárowie/ Zołnierze/ y wſzyſtko Rycerſtwo iego Ruſkie/ á ſámemu Włodimirzowi dano imię nowe Greckie ná Chrzcie Baſili/ po Ruſku Waſſil.

Włodimirz w Korſſunie oślnął.

Włodimirz ſie ochrzćił.

Jáko ná pr. wlá S. Act. 20.

Włodimirz po chrzcie przeyzrzał.

Wſtąpił

Wstąpił potym w małżeństwo z Anną Cessárzowną Grecką/ z wielką rádością pospolitego ludu/ Támże w Korssunie zbudował Cerkiew ná gorze świętego Basilego álbo Wasila/ ná pámiątkę Chrztu swoiego/ Y wrocił Korssun/ Kaphę/ y wszystkie Taurikę Greckim Cesárzom/ á sam wsiadszy w Okręty z nową Małżonką Cesárzowną/ y pożegnawszy się z Konstantinem y Basilim Cessárzámi/ wrocił się do vścia Dniepru/ á potym ziemią przyiáchał do Kijowá z wielką rádością ludu pospolitego. Przyprowádził też z sobą kości S. Klimunta/ obrázy/ księgi y insze naczynia y apparaty Kościelne/ y Nastasiusá Protopopá z Korssunu/ ktory mu ono był przez strzáłę Rury wodne zepsowáć porádził/ Popow tákże Diakonow/ Spiewakow/ Czerncow/ y rozmáitych rzemieśnikow dla budowánia Cerkiew álbo Kościołow/ hoynym Jurgeltem náiętych z Greciey s sobą do Kijowá przywiodł.

Wlosus Bog Ruski bydlecy. Y kazał záràzem łamáć/ tłuc/ y z gruntu wywracáć Báłwany Charssa/ Stribá/ Mokossá/ á Włossa Báłwaná/ ktory był Pan Deus Arcadiae, Syluestria numina Fauni. mian zá bydlecego y leśnego Bogá (iáko był v Arkádow Pan Faunus etc) kazał w wychod pospolity wrzucić/ y w nieczystościach vtopić. Piorun w Dnieprze/ á Wlos w gownach vtopion. Pioruná też przedniey szego Báłwáná kazał koniowi do ogoná przywiązáć/ y wlec przez Miásto do Dnieprv/ támże go w Dnieprze náwiązawszy kámieni vtopiono.

A Lud pospolity niewierny płakáli Bogow swoich z lamentliwym nárzekániem/ Ale Włodimirz po wszystkich pánstwach swoich Ruskich dał wywołáć/ roskázuiąc áby się wszyscy ná wiárę Chrześciáńską chrzcili/ á dzień pewny náznáczył/ ná ktory ktoryby się nie ochrzcił/ karánie iáko ná nieposłusznych vstáwiono. Russacy się chrzczą. Vsłyszawszy to tedy lud pospolity/ biegli wszyscy z rádością do Kijowá/ á drudzy ná insze mieyscá náznáczone/ po ktorych byli Greccy Popowie dla Chrztu świętego odpráwowánia rozsádzeni. Y mowili/ iesliby to niebyłá rzecz dobra/ y Kniáź wielki Włodymirz/ y iego Boiáre niechrzciliby się. Y vbrawszy się Popowie y Diakonowie w ornaty stáli ná łáwkách k temu przyprawionych ná Dnieprze rzece/ á ludzie gromádámi wchodzili w rzekę/ iedni po pás/ drudzy po szyię/ á Popowie dawáiąc káżdey gromádzie z ossobná imię/ Timochwiey/ Wasil/ Piotr/ álbo Siemion/ polewáli ich wodą/ á modlitwy nád niemi zwykłe odpráwuiąc/ chrzcili wszystkich męszczyznę y niewiásty/ w Imię Oycá y Syná y Duchá świętego.

Synowie Wlodymirzowi ochrzceni. Wten czás od Biskupa Korssunskiego dwánaście Synow Włodimirzowych byli chrzczeni osobliwie/ ktorych miał s kilkiem

żon y

żon y nałożnicámi / Wizesław / Iśasław / Swantopolk / Járosław / Wsewold / Swantosław / Mśćisław / Boris / Hleb / Stánisław / Poświzd / Sudisław / y dał wszystkich przerzeczonych Synow swoich / y przy nich kilko set synow Boiárskich pisma Greckiego y Hłaholskiego (ktorego dźiś Ruś vżywa) vczyć / przełożywszy nád nimi Diaki y Młodźience ćwiczone / y kazał zmurowáć Cerkiew w Kijowie świetego Spassá z kámienia wielkiego / ná tym mieyscu gdźie był Bałwan Piorun przedtym chwalon / y Cerkiew S. Wasiliá ná imię swoie / ktore mu było przemieniono ná Chrzcie / inszych też Cerkwi bárdzo wiele ná tych mieyscach / gdźie przedtym rozmáite Bałwany stały / rozkazał nábudowáć kosztem przeważnym / iedny z cegły y z kámienia á drugie z drzewá / y wziął od Patryárchy z Konstantinopolá / Facia Metropolitá naypierwszego do Kijowá / Leonciá do Nowogrodká Arcibiskupá / A Joachimá Korssunianiná w Wielkim Nowogrodźie Arcibiskupem przełożył / ktory przyszedszy do Nowogrodá / Bałwany wszystkie połamał / á Pioruná wrzućił w Wolchow Rzekę / ktora śrzodkiem Miástá z Wołochá álbo Ilmenu Jeziorá płynie / á gdy tego Pioruná / iáko Ruś pisze / bito poczerewie kiymi (bo był Bałwan dęty) tedy wnim Bies wołał / o biedasz mnie / iżem sie dostał w niemiłośćiwe ręce / á płynąc przećiw wodźie pod wielki most (ták Kroniki Ruskie y Herbersteinus z nich folio 74. in commentarijs Moschouiticis, świádczą) ták rzekł głossem / ktory był od wszystkich słyszan / To wam ná pámiątkę moię Nowogrodzánie / tym sie cieszćie wspomináiąc mnie / á zá raz gdy to rzekł / kiy iákiś z wody miedzy Ludźie ná most rzućił / y powiáda Moskwá / iż sie to y teraz ná pewny czás w roku przytrafia w Nowogrodźie wielkim / y ten głos bywa słyszan / ktory vsłyszawszy oni obywátele / wnet sie z wielkim krzykiem wszyscy zbiegáią / á kiymi sie społecznie tłuką / ztąd ták zápalczywy rostyrk vrasta / iż go czásem Stárostowie ledwo z wielką pracą vśmierzyć mogą. A ták od tego czásu wszystkie Ruskie / Białey y Czarney / wschodniey / pułnocney y ná południe leżącey Ruśi narody / w wierze Chrześćiáńskiey / według obrzędow y Ceremoniy Greckich / pod zwierzchnośćią Patriarchy Constantinopolskiego stale y státecznie trwáią / to iest / od Roku stworzenia Swiátá 6497. według Ruskich y Greckich Kronik wszystkich: w ktorym Lat rachunku Sigismundus ab Herberstein / álbo iego Drukarz bárdzo zsánkowáli / kłádąc Rok ochrzczenia Włodimirzowego fol. 7. in Commentarijs Moschouiticis, 6469.

Cerkiew S. Spassá y Wasiliá w Kijowie.

Facius álbo Tacius.

Metropolit y Władykowie Ruscy.

Bałwany łamią w Nowogrodźie wielkim.

Diabeł w Bałwanie nárzeka.

Słowá Pioruná Bałwaná.

O tym czytay Herbersteinum.

Autorowie o roku ochrzcenia Russakow zno-śeni.

przeciw wszystkim Kronikom Ruskim y Historikom Greckim y Polskim / ktorychem ia ná to zgadzał o kilkonaście. Miechouius też nász lib.2. cap.3. fol.25. Waponius y Bielski z nich ten Rok od Christusá kłádą być 990. ochrzczenia Włodimirzowe-go. Ale Cromerus Doctor lib.3. de Relligionibus Priscorum Slauorum, skossuiąc porządek y ráchunek Lat od stworzenia Swiátá według liczby Greckiey / kłádzie dowodnie Rok ten 6497. á od Christusá 980. co ráchuiąc z dzisieyszym Rokiem Páńskim kiedy to piszę 1579. vczyni 599. Lat. A Holha żoná Jhorowá Bab-ká Włodimirzowá przed tym sie ochrzciłá Roku 6463. od stworzenia Swiátá / to iest / lat trzydzieści y czterzy przed Wło-dimirzem.

Zonaras Graecus annali. Tomo 3.

Aczkolwiek Zonaras Grecki Kronikarz Annalium Tom.3. pi-sze / iż przedtym iescze był posłan do Rusi Biskup / od Basile-go Macedoná (ktorego potym zábił Jeleń rogámi) Cesárzá Con-stantinopolskiego / zá ktorego stáránim Russacy Wiárę Chrześci-áńską przyieli / Bo gdy prosili iákiego Cudá álbo dziwow od Bo-gá Christusá / Biskup księgi Ewangeliey álbo Nowego Testa-mentu wrzucił w ogień wielki / ktore namniey nienáruszone w cále s podziwieniem wszystkich Russakow zostáły.

Basilius Macedo Cesarz od Jeleniá zábity.

Ewangelie w ogniu nie zgorzáły.

Russacy przed Holha przyięli byli wiárę / ále nie długo wniey trwáli.

Ale iż rychło od przyietey Wiáry Chrześciáńskiey odstąpili / stąd sie iáwnie pokázuie / gdy Holha potym do Janá Zemiski / á Włodimirz Wnuk iey do Constantiná y Basilego synow Zemiscinych / Cesárzow Greckich ieździli / dla przyięcia Wiáry S. Chrześ-ciáńskiey / O czym też tenże Zonaras eodem Tomo pisze.

Lambertus Safnaburgensis.

Wspomina też Lambertus Safnaburgensis / ktory przed lat piącią set y dziesiącią Kronikę Niemiecką pisał Roku od Christu-sá 960. Rusciyskie narody do Otoná pirwszego Cesárzá Posły swoie przysłáli / prosząc áby im Biskupá iákiego dla nauki Wiáry Chrześciáńskiey przysłał / y posłał im Adalbertá Biskupá / kto-ry potym ledwo z ręku ich vciekł / gdy go chcieli zábić / ále sie w tym niezgadza Lambertus z prawdą (iák Cromerus do-wodzi) okrom izbyśmy Rugiyskie á nie Rusciyskie áni Rus-siyskie / to być poselstwo rozumieli / bo miásto Rusciae, Rugiae po-łácinie czytáć y rozumieć trzebá. Poniewasz iż ten Adalber-tus (nie nász Albertus Czech Biskup Praski / álbo Pragenski / kto-rego Woyciechem zowiemy / y ktorego Prusowie Pogáni zábili) był Niemiec vrodzony Arcibiskupem pierwszym Magdeburskim / od tegoż Otoná vstáwiony / Ktory Adalbertus z inszymi Bisku-pámi / ktorych było pięć / náwracał ná wiárę Saxony / álbo

Rusciy.

Rusciae, rectius Rugiae.

Sassy /

Sassy / y Sławy álbo Sławaki Pomorczyki / y Kassubiány w Rugiey (nie w Rusiey) ná ten czás wßeroko mießkáiące narody Słowieńskiego ięzyká s pokolenia Polskiego / o czym piße Helmoldus Kápłan / ktory Sławáńską álbo Sławácką Kronikę przed czterma sty y dwunaśćią wieku stárodawnego pisáną zostáwił / á teraz ią niedawno ná świátło wydano. Co ieśliby Rzymskiego kośćiołá Arcibiskup Magdeburski Adalbertus był naprzod Russakow ochrzćił / tedyby też nie po Grecku / ále według Rzymskich Ceremoni záchowywáli obrzędy wiáry swoiey. A ten oto pierwßy Syn Henriká Ptaßniká / ktorego zwano po łáćinie Auceps, dziesiąty Cesarz Niemiecki / począł pánowáć roku od Christusá 955. á pánował 56. lat / ktory to w Sławieńskich Ziemiach fundował Arcibiskupá Magdeburskiego / y Mißnińskiego / Brandeburskiego / álbo Zgorzeleckiego / Mesburskiego y Ceytskiego Biskupow / w ktorych Ziemiach pierwey w ony czásy Sławacy náßego narodu mießkáli / O czym Carion lib. 3. Chronicorũ, Monarchiæ 4. ætatis 3. ßerzey piße.

Helmoldus Historik.

Henricus auceps.

O tym czytay Cariona.

Arcibiskupstwá y Biskupstwá Sławáńskie stárodawne.

Carion lib. 3.

Od tegoż to Otoná Lambertus Ruśćiow być ná wiárę Chrześćiáńską náwroconych przez Adalberta Arcibiskupá Magdeburskiego wspomina. Ale to pewnieyßa co Zonaras y inßy Greccy Historikowie / y Kroniki wßystki Ruskie świádczą / iż Holhá naprzod / á potym wnuk iey Włodimirz ochrzćiwßy się y przyiąwßy wiárę Chrześćiáńską / według Ceremoniy Greckich w Konstantinopolu / gruntownie Ruskie wßystkie Ziemie do vznánia prawdziwego Bogá / y Iesusá Christusá Syná iego iednorodzonego / przez odrodzenie Chrztu świętego przywiedli / roku od Christusá 980. A Polacy náßy 965. zá Miecisłáwá Zemomisłáwowicá Xiążęciá. Węgrowie tákże 990. wßyscy się pochrzćili iednostáynie / áczkolwiek ich Xiążę Geizá Stephaná świętego Syn przyiął Chrzest roku 980. záraz w ten czás / kiedy y Włodimirz / A Czechowie roku od Christusá Páná 895. zá Boriwoiá Xiążęciá pierwßego Chrześćiániná / wßákże áż do roku 929. lud pospolity dopiero gruntownie wiárę przyiął.

Zonaras annal. Tom. 3.

Russacy / Polacy / Węgrowie / kiedy się do Christusá náwroćili.

Czechowie kiedy Chrzest przyięli.

A tu Czytelniku miły rzecz y porządek spraw Włodimirzowych trochę przerwáć muszę / bo też to wiedźieć nie záwádzi / iákimi sprosnymi Bałwochwálstwy Dyabeł był zmámił przodki náße Sławaki / Russaki / Czechy / Polaki / etc. y Litwę / ktore ich Pogáńskie obrzędy od nas z wielką trudnośćią zebráne / y z głębokich dowodow dośćignione / y wybádáne / Tu iáko w zwierciedle / y iákoby ná on stárodawny wiek przodkow swoich pátrząc / obaczyß.

O starodawnych Ceremoniach/ álbo ráczey szalenstwách Ruskich/ Polskich/ Zmodzkich/ Litewskich/ Liflandskich/ y Pruskich obywátelow Báłwochwalcow/ y rozność ich Bogow fałszywych/

Rozdział IIII.

Do Jasnie wielmoznego Páná/ Páná Janá Kiszki z Ciechanowcá/ Stárosty y Generałá Ziemie Zmodzkiey/ Podczászego w Wielkim Xięstwie Litewskim/ etc.

WSzystek iakmiarz okrąg Swiátá szerokiego záraz od wtorego początku/ y rozmnożenia narodu Ludzkiego przez Noego Patriarchę y Synow iego/ po onym wielkim á strászliwym potopie y zálaniu wszytkiey ziemie/ zdrádą chytrą fałszywych kłamcow Diabłow zwiedziony/ prawdziwą Bogá iednego wiecznego/ y wszechmocnego chwałę w niepobożne ku wielu fałszywych Bogow nabożeństwo przemienił był/ ták iż naprzod ludzi vmárłe dla dobrodzieystw od nich wziętych/ álbo dzielności w Rycerskich sprawach dokazánych/ álbo dla wynálezienia rzemiosł/ y naczynia ludzkiemu pożywieniu/ y robocie należących. Iáko Persowie Mitramá Krolá swego y Słońce przy nim zá Bogá chwalili/ ktoremu koniá páląc ofiárowáli/ bo wierzyli/ iż prętki Bog prętkiey ofiáry potrzebował. Egipczykowie zás Iside/ ktora Syná Opisá owáłászyłá/ tákże Krokodile Bestie chwalili. Osiridowi zás Krolowi (ktorego iák Diodorus Siculus pisze/ spráwiedliwie ná Egipskim krolestwie pánuiącego Typhon brát złośliwy zábił/ y ná dwádzieściá sześć sztuk rozsiekał) Kápłani Egipscy y siestrze á zenie iego Isidzie słupy stawiáli: Apissá też ktory ich naprzod oráć náuczył/ chwalili zá bogá z wielkim nabożeństwem/ w osobie Wołowey/ y ták sie tym Wołom kłániáli/ y cześć wyrządzáli/ iáko Bogom/ y Alexander wielki/ y inszy Krolowie czynili mu ofiáry/ O czym czytay Iustinum & Quintum Curtium in gestis Alexandri magni, & Exodi cap. 8. &c.

Mitra Krol Perski zá Bogá mian/ á Słońce w iego osobie chwalili/ Bo Mitra po Persku Słońce.

A ty Báłwochwálstwá Merkurius y Krol Menna Egipcykom vstáwił/ Melissus zás ktory Iowissá wychował Cretencikom/ Faunus á przednim Janus Łácinnikom Włochom/ Numá Pompilius

Pompilius Rzymiánom/ Orpheus y Cadmus Agenorow Syn Grekom/etc. Ceremonie y obrzędy rozmáite około chwalenia rozmáitych Bogow wymyślili.

Nád to iescze złodzieystw/ y cudzołostw bałwany chwalili/ y w piekle Bogow/ Ditem/ Plutonem/ Cerberum/ etc. náydowáli.

Maurowie też Jube Krolá swego mądrego y walecznego zá Bogá wielbili/ Afrikani Neptunusá/ Macedonowie Gabirá/ Rodiyczykowie/ y Masagetowie Słońce/ Pænowie Vranusá/ Láćinnicy Paunusá/ Sabini Sabę/ Rzymiánie Castora y Poluxá/ Jowiszá/ Fortunę/ Febrę álbo Trząscę/ Marsá/ Romulusá/ y Quirinusá etc. nád to bez liczby Báłwanom rozmáitym Kośćiołow kosztem wielkim nábudowawszy/ ná ostátek Florze nierządney niewieśćie/ iż byłá wielkie skárby sprosną miłośćią zgromádzone ná pospolitey rzeczy pożytek oddáłá/ Kośćioł zbudowáli/ y vczyniwszy z niey Boginią raz w rok święto iey Floralia názwáne Miesiącá Maiá obchodźili/ niewstydliwe rzeczy spráwuiąc iáwnie ku iey chwale y wieczney pámiątce. Atenensowie záś/ ktorzy náuk wyzwolonych w Greciey biegłośćią słynęli/ Mineruę chwálili. Grekowie drudzy ná Samos wyspie Junonę/ w Cyprze Wenerę/ w Delphie Apoliná/ w Lemnie Wolkaná chromego/ wszytkich Bogow zmyślonego kowalá/ ktorym zbroie przećiw obrzymom/ á Eneasowi przećiw Turnosowi robił. W Naxos wyspie Liberum álbo Bachusá/ w Krecie Jowisá/ Ormiánie Anaitidá/ Babilończykowie y Asyryczycy Belá álbo Beelzebubá/ Berecyntowie Rheą Boginią/ insze też wszytkie niezliczone kráiny świátá nieobeszłego Bogow swoich rożnych/ y rozmáitych według szaleństwá wrodzonego miáły/ gdy sobie ták z ludźi iáko z bydłá y z Bestiy Báłwany zmyśláli. Ták iż wszytkich Bogow Pogáńskich (y to tylko Greckich/ Egipskich/ á Włoskich/ krom tych nászych Sarmatskich stron pułnocnych) Hesiodus Poetá kłádźie być w liczbie trzydźieśći tyśięcy/ Tertulianus też Doctor S. sámych Jowiszow trzy stá ráchuie. A ći Jowissowie mieli pirwszego Oycá Saturnussá według Poetow y wiáry obłedliwey Pogáńskiey/ s ktorych záś rozmáitych śie Bogow/ ále słuszniey mogę rzec ludźi wszetecznych národźiło/ Co ia ná ten czás/ iáko rzecz máło Chrześćiánom potrzebną opuszczam. Aż potym ony ták sprośne Báłwochwálstwá y strászne ćiemnośći łáská y dobroć Chrystusá Jezusá Bogá y Człowieká prawdźiwego/ iáko naiáśnieysza pochodnia oświećiwszy rozegnáłá/ gdy po wszytkich okręgach Swiátá Apostoły/ Káznodźieie swoie rozesłał/ ktorzy żywotá S. przykłádem/

Malæ Fortunæ ara in Exquilijs, Febri publicum Phanum in palatio.

Floralia.

Despota de Samos.

De Bacho vnde Liber dictus, czytay Franciscum Philelphũ in conuiuio, &c.

30000. Bogow pogáńskich.

Jowiszow 300.

O tym też czytay Xenophõtem in æquiuocis

y rozmáitymi á Boſkimi cudámi/ y od Duchá S. nauką zbáwienną nádchnieni/ narod ludzki w chwale fałſzywych Diabłow ták bárdzo záwikłáli/ od błędow ku prawdzie/ od złości ku niewinności/ od ſproſnego żyćia ku świątobliwości/ ná oſtátek od oney zmyſlonych á kłamliwych Bogow niezliczoney wielkości/ á brzydliwych ich obrzędow ku iednego prawdziwego/ wiecznego/ wſzechmocnego Bogá vznániu/ y ku prawdziwemu á świętemu nabożeńſtwu powſzechney wiáry przywiedli.

Ktore narody naprzod wiárę Chrześciańską przyięły.

Przeto Grekowie/ Rzymiánie/ Włoſzy/ Hiſpani/ Egipczykowie y inſze wſchodnie y zachodnie kráiny/ naprzod ſzczerość y świątobliwość Ewangeliey przyięli/ gdzie iuſz wten czás ony wſzyſtki Báłwany y ich kłamliwe odpowiedzi vſtáły y vpádły/ Atq;:

Ablata eſt pythij uox haud reuocabilis ulli,
Temporibus longis etenim iam ceſſat Apollo,
Clauibus oclusis ſilet &c.

Ale náſzy Sarmatowie/ Polacy/ Ruſacy/ Litwá/ Pruſowie onych ſzaleńſtw ſtárych náſládowáli/ gdyſz ty kráiny pułnocne nád inſze narody w tych ſproſnych błędach dłużey trwáły/ dla wrodzoney ſwoiey ſrogości/ y źwierzęcey okrutności/ dla ktorey wty kráie przyść Apoſtołom y ich posłáńcom trudno było z nauką Ewangeliey/ A też náſzy przodkowie będąc wony czáſſy narodem nawalecznieyſzym w Rycerſkich ſpráwách wſzytek wiek ſwoy trawiąc/ nie diſputowáli ſie około Religiey. Naprzod tedy Polacy/ Pomorczycy/ Mazurowie ty naprzednieyſze Bogi mieli/

Iowis álbo Ieſſa Bog Polſki. Pluto álbo Nija.

Iowiſzá/ ktorego oni zwáli Ieſſa/ tego chwalili zá wſzechmocnego/ y zá dawcę wſzech dobr/ Plutoná też Bogá Piekielnego/ ktorego zwáli Nia/ chwalili wieczor/ prośili też od niego po śmierći lepſzego y wcześnieyſzego mieyscá w Piekle/ y dżdżow álbo vſkromienia niepogody/ ktorego

W Gnieznie Kościoł Plutonow. Marzana álbo Ceres.

Kośćioł był w Gnieznie naświętſzy/ iáko Dlugoſus świádczy. Cerere też Boginią ziemną wynálezycielkę zboża wſzelkiego/ ktorą oni zwáli Marzaná/ tey też w Gnieznie/ iáko Wincenti Kadłubkus Biſkup Krakowſki/ pirwſzy Kronikarz Polſki piſze/ był wielkim koſztem zbudowány kośćioł/ gdźie iey ná chwałę dźieśięciny wſzelkiego zboża po żniwách ofiárowáli/ proſząc ná drugi rok o żyzne vrodzáie.

Wenus Zizilia

Wenerę też Boginią miłości zwáli Zizilią/ ktorey modły czynili dla płodu/ y wſzelkich roſkoſzy cieleſnych od niey żądáli.

Diana Ziewonia.

Dianę boginią łowow ſwym iezykiem zwáli Ziewonią álbo Dziewanną.

Lelus Polelus Caſtor/ Polux.

Caſtora też y Poluxa Rzymſkich boſzkow chwalili/ ktorych Leluſem y Paleluſem názywáli/ co ieſzcze y do dziśieyſzych czáſſow v Mazurow

Mazurow y Polakow ná bieśiádách/ gdy sobie podleią/ iáwnie słyßemy/ kiedy Lelum po Lelum wykrzykáią. Chwalili y mátkę Lelowę y Polelowę Ledę/ ktorą według Greckich baśni Jowis Bog niemogąc iey ináczey dostáć/ przemieniwßy się w Lábęćiá płodną vczynił/ iß iáie zniosłá/ z ktorego się Helená (dla ktorey Troiá zginęłá) y Castor s Poluxem bliźniętá vrodźili/ álbo wylęgli/ á potym miedzy Bogi policzeni/ á zwykli byli mężowie y niewiásty stárzy y młodźi ná Swiętá tych Bogow swoich w iedno się schodźić mieysce/ do tańcow y krotofil inßych/ ktorą schadzkę kupáłą zwáli/ zwłaßczá 25. dniá Máiá Mieśiącá y 25. Czerwcá/ co ießcze do tych czásow w Ruśi y w Litwie záchowywáią/ Bo skoro po niedźieli Przewodney áż do S. Janá Chrzćićielá niewiásty y Panny do tańcow się gromádą schodzą/ tám viąwßy się zá ręce Lado/ łado/ y łádo moiá powtarzáią. Spiewáiąc ná pámiątkę Ledy álbo Ladony Matki Kastorá y Poluxá/ ácz prośći ludźie niewiedzą skąd ten obyczay vrosł/ tákże owy kołyski dźiwne/ o świętym Pietrze y wieczory święte po národzeniu Páńskim/ wßytko z stárodawnych zabobonow Pogáńskich poßło/ bom się też tego y w Turcech sam własnym okiem nápátrzał/ Roku 1575. Decembris 20. die y zás kiedy v nas Srzodopośćie wielkie.

Leda. Kupała Swięto Polskie 25. Junij. Wieczory święte w Ruśi.

Chwalili ießcze Polacy wiátr ßumiący zá Bogá/ ktory názywáli żywie/ tákże Pogodę Bogá iásnych á wesołych dni / iáko słyßał Miechouius od przodkow swoich.

Wiatr ßumiący Bog. Pogodá Bog.

Chwalili też drugi wiátr Pochwist/ ktory/ iáko Miechouius piße (ále Cromer Pochwist niepogodą wykłáda) ießcze y dźiś Mazurowie Pochwiscelem zowią/ przeto kiedy iuß táki się wiátr świszczący tráfił/ pádáli y klękáli.

Pochwist Bog Mazowiecki.

Chwalili nád to y Ruskie Bogi/ to iest Piorunná/ Stribá/ Mokossa/ Chorsumá/ y inßych/ ktorym był Włodimirz Monarchá wßystkiey Ruśi/ Syn Swentosłáwow z nałożnice/ czyniąc ofiáry zá Bráty pobite/ w Kijowie bárdzo wiele Kośćiołow zbudował/ y Bałwanow po gorach okolicznych nástáwiał/ á zwłaßczá Bałwan Piorunowi Bogowi gromow/ chmur y łyskáwic/ (ktorego nawięcey chwalił) naozdobniey wystáwił/ ćiáło sámo y ksztáłt wzgorę wyniosły był z drzewá misternie rzezány/ głowá iego z Srebrá/ vßy ze złotá/ w ręku zás trzymał kámień ná ksztáłt Piorunná pałáiącego/ ktoremu ná cześć y ná chwałę ogień Debowy/ ktory wiecznym zwano/ Kápłani ktemu przystáwieni palili/ co ieśliby dla niepilnośći strożow kiedy zgásł/ tákowych ná gárdle karano/ Co też Litwá/ Zmodź y stárzy Prusowie záchowywáli.

Piorun/ Strib/ Makoß/ Chorsum. Bálwan Piorunow w Kijowie. Ogień wieczny

Tymże ksztaltem Obraz tego Pioruna był w Nowogrodzie wielkim postawiony/ y wielką vczciwością za Bogá chwalony/ ná tym mieyscu/ gdzie teraz iest Manastir Chrześciáński/ Peruński názwány/ Potym gdy wiárę Chrześciáńską Rusacy wszyscy według Greckich Ceremoniy przyięli zá Włodimirzá Swantosłáwowicá Roku od stworzenia Swiátá (według Ruskiego ráchunku) 6497. á od Christusá 980. iákośmy o tym wyższey nápisáli/ záraz ten Báłwan z mostu w Rzekę Wołchowę wrzucili/ iáko Kroniki Ruskie y Herbersteinus z nich fol. 74. in commentarijs rerum Moschouiticarum świádczą.

Peruński monaster w Nowogrodzie w:

Czechowie zás y Bulgárowie Sławacy brácia nászy tysz Bogi chwalili/ ále osobliwie Nerota/ y Radamasá mieli. Napirwszy z Sławakow Bulgárowie miedzy wielkimi skáłámi zá Dunáiem ku Traciey mieszkáiący/ iákom sam od ich Teologow/ gdym tám tedy dwá kroć y tám y sám ieździł/ ále ráczey chodził (bo trudno dla wyniosłych skał pod niebo ná woźie leżeć) słyszał/ y iáko Cromer lib. 3. y Blondus świádczą/ wiárę Chrześciáńską przyięli/ zá Mikołáiá tego imienia Papieżá Rzymskiego trzeciego po Christusie/ Roku 860. Potym mniey niż we trzydzieści lat tym w sąsiedztwie przylegli Raczowie/ Serbowie/ Bośnowie/ Karwáci/ Dalmate/ Illirikowie zá pánowánia Swantopługá Sławáńskiego Xiążęciá wiárę Chrześciáńską y lepsze obyczáie od Grekow/ y Włochow sąsiednich przyięli.

Czechowie y Bulgarowie iákich Bogow mieli.

O tym Swentopługu pisze Wenceslaus Kronikarz Czeski/ iż w Moráwie ná ten czás krolował/ w Wielegrádzie stolec máiąc/ á z Morawcámi swoimi naprzod się ochrzcił/ y wiárę Christusowę vznał/ á potym zá iegoż stáránim y Borzywoy Czeskie Xiążę Chrześciáninem zostáł/ y żonę Ludimilę y wszystek narod swoy ku teyże wierze prawdziwey przywiodł/ látá od Christusá 900. A Długosz zás świádczy/ iż troie Xiążąt Sławieńskich/ Rościsław/ Swantopelk/ y Kocel/ od Grekow wiáry Chrześciáńskiey przyięli Ceremonie/ Roku od Christusá 800. gdy ná wschod Słońcá/ to iest w Constantinopolskim Cesárstwie/ Michał/ A ná zachodnym Rzymskim Arnolphus/ ktorego wszy viádły/ pánowáli.

Swantopług Xiąże Sławáńskie.

Borzywoy X. Czeskie kiedy się ochrzćił

Michal y Arnolphus Cesárzowie.

Ale Cromer w tym ráchunku czásow woli náśládowáć Blondusá y Sabellicá/ niż Długoszá/ iáko pilnieyszych Historikow/ y ktorzy się ná tym lepiey rozumieli/ y w prawdzie się s sobą zgadzáli. A nawięcey około ćwiczenia y náuczenia w nowey wierze tych to narodow Sławieńskich świeżo ochrzczonych Cyrillus y Metodius

Cirillus y Metodius Biskupowie Slawieńscy.

todius

rodius Biskupowie święci prácowáli/ ktorzy też tego zá dozwoleniem Pápieskim dowiedli/ iż Słowakom swoim przyrodzonym iezykiem godzi sie Liturgie álbo Msze y insze obrzedy Kościelne odpráwowáć. Omnis Spiritus laudet Dominum, Aby wszelki Duch chwalił Páná. Ten głos z Nieba być słyszány Historie świádczą.

Polacy záś nászy po Słáwakach inszych Roku od Chrystusá Páná 965. do wiáry Chrześciáńskiey przystąpili/ z tey przyczyny/ iż gdy sie był syn ślepy Zemomisławowi Lestkowicu Práwnukowi Piástowemu Xiążeciu Polskiemu roku 921. vrodził/ á gdy mu iuż lat siedm mineło/ tedy Xiążę Zemomisław wezwał do Gniezná gdzie byłá iego stolicá/ wszytkich Pánow rádnych y Slachty/ áby onemu dziecieciu według zwyczáiu Pogáńskiego włosy przystrzyżono/ bo w siedmi lat v Polakow/ Mázurow y Pomorczykow był stárodawny obyczay dzieciom włosy pirwsze (co dziś v Chreścian Chrzest/ á v Zydow y Turkow obrzezánie waży) postrzygáć y imie dawáć/ á gdy sie ziecháli Pánowie do Xiążecia ná ony Ceremonie/ smetnie ie odpráwowáli/ gdyż y Xiążę Zemomisław niemniey sie frásował/ iáko kiedy bez potomstwá był/ ták y w tę czás/ ponieważ syná ślepego w stárości ledwe doczekáne° widział/ á gdy ták wszyscy miásto wesela żáłośni byli/ wnet oto rádość niespodziána smutnych pociesżyłá y vweseliłá/ bo dziecie bez żadney pomocy lekárzow przeyrzáło/ ktore bez mieszkánia sámá Xiężná mátká przyniosłá z rádością dobrze widzące do oycá przed biesiáduiące. Co vyrzawszy oni goście/ wnet wszyscy z niewymownym weselim zonego cudu dziwnego poruszeni Xiążęciu/ Xiężnie y młodemu dziedzicowi szczęśliwego pánowánia winszuiąc rádowáli sie/ wierząc to być ku swoiemu y wszystkiey Rzeczypospolitey dobremu od Bogow zrządzenie/ Przeto tym ochotniey/ weseley y hoyniey/ ieden zá drugim y káżdy zosobná ráduiąc sie/ zá zdrowie według zwyczáiu pili/ gonitwy stroili/ táncowáli/ krzyczeli/ Bogom dzięki czynieli ꝛc. A dziecięciu onemu imie Mieczysław dáli/ iáko temu ktory sobie mieczem (oyczyznę rozszerzáiąc) miał sławy nábyć/ według Długossowe° świádectwá. Tego potym Miecysławá Mátká y piástunki z pochlebstwá y s pieszczenia/ iáko to bywa/ Mieskiem názwáli/ Acz Vincenti Kadłubkus pisze/ iż go ieszcze Mieskiem przezwano od zámieszánia/ ktore sie było wszczeło gdy go postrzygano/ á potym mu ná Chrzcie imie Miecisław przemieniono. Ociec iego Zemomisław odpráwiwszi wesele/ y goście pány rádne y slachte pospolitą hoynie vdárowawszy opuścił ich/ á od wieszczkow pytał/ cobysie rozumiáło to ślepe národzenie/ y nierychłe áż w siedmi lat oświecenie syná swoiego/ y

Polacy kiedy Chrzest przyięli á dla czego.

Postrzygánie Ceremonia v Polakow.

Miecław przeyrzał.

Miesko.

iego/ y iákieby powodzenie zá iego żywotá być miáło/ ktorzy po- wiedzieli/ iż Polská w ciemnośćiách do tych czásow leżąca zá iego pánowánia oświecona być miáłá/ co Pogánie rozumieli/ iż miáłá być szerokośćią gránic rozmnożona. Przeto ono dziecię zá roská- zánim oycowskim / iáko ná Xiążęcy stan należy było wychowáne. Potym gdy Zamomisław Lestkowic Prawnuk Piástow vmárł/ iáko Długosz ráchuie Roku od Christusá 964. w Gnieźnie go Po- gáńskim obyczáiem pochowano/ á ná iego mieysce Mieczysław Syn sleponárodzony dobrowolnie od wszystkich stanow Monar- chą Polskim piątymnastym od Lechá ráchuiąc/ wybrány. Ten pierwszy swoy wiek w cnotliwym życiu wykonał/ ále iáko skoro dorosł lat swoich y swowolenstwá/rospustnieyszym zostáł/bo żon siedm pogáńskim obyczáiem poiął/ s ktorymi wszetecznośći swo- iey dosyć czyniąc/ iednák potomstwá niemogł otrzymáć/dla czego często sie vskarżał ná nieszczęśliwą niepłodność swoię/ á miedzy Polaki iuż byli niktorzy z wędrowki y kupiectwá z Czech y z Mo- ráwy/ z Sląská/y z Oławy wiárę Chrześćiáńską/ wracáiąc sie do domu/ zánieśli. Było też wiele cudzoziemcow częśćią Xiążęciu Polskiemu ná dworze służących/ częśćią kupiectwá spráwuią- cych/ á częśćią pustelnicy żywot w dálekich á głębokich pustyniach lásow dla spokoyney chwały Christusowey wiele Chrześćian mie- szkáło/ ći tedy poczęli Xiążęciu Mieczysłáwowi rádzić/ przepo- wiádáiąc mu prawdę wiáry Chrześćiáńskiey/ á obiecuiąc mu ná wszystkim szczęśliwe powodzenie y potomstwá rozmnożenie/ sko- roby iedno tę wiárę świętą szczerze przyiął. Opuśćił tedy Miecy- sław ony pirwsze siedm żon/ s ktorymi Pogáńskim obyczáiem długo obcował/ á záraz posłał w Dziewosłęby do Bolesławá Czeskiego Xiążęciá (ktory ono był Wacławá miedzy Swięte policzonego Brátá swoiego w Kośćiele ná modlitwách zdrádą zá- bił) áby mu siostrę swoię Dąbrowkę w małżeństwo oddał/ czego mu Bolesław nieodmowił. A skoro przyrzekł wiárę Chrześći- áńską gwoli Małżonce przyiąć/ posłał mu siostrę swoię Dą- browkę w świetnych pocztach do Gniezná roku od Christusá Pá- ná 965. gdźie tegoż dniá sámo Xiążę Miesko álbo Mieczysław ze wszystkimi Pány Polskimi przed oblicznośćią Dąbrowki oblu- bienice swey/ y przed Czeskimi Pány wiárę Chrześćiáńską przy- iął/ y ochrzćił sie.

Mieczisław 15. Monarchą Polski.

Licentia sumus deteriores.

Wacław S. zábity.

Mieczisław Xiążę Polskie/ ochrzćił sie g woli żenie.

Pisze Miechouius/ iż mu z Mieská Mieczysław imię ná Chrzćie przemieniono/ támże záraz slub małżeństwá świętego z Xiężną Dąbrowką przyiął/ potym wesele z wielką á Krolewską

práwie

práwie hoynośćią przez wiele dni wypełniwßy/ Pány Czeſkie/ ktorzy Dąbrowkę przyprowádźili / znácznie vdárowáne odpráwił/ á wßytek ſie vdał ná rozmnożenie y gruntowánie w páńſtwie Polſkim wiáry Chriſtuſowey / zá nápominánim y vśilnym ſtáránim żony Dąbrowki / Kośćiołow dziewięć ná rożnych mieyſcách z ćioſánego kámienia wnet poſtáwił/ y dochodámi / tákże nádánim Kleinotow vbogáćił / ktore ná dwie Diecesie ſtołeczne rozdźielił/ y dwu Arcibiſkupow w Polßcze Gnieźnieńſkiego / y Krakowſkiego vſtáwił/ Drugie zás Kośćioły y Biſkupſtwá/ iáko Poznáńſkie/ Smogorowſkie / ktore Bicinenſkie/ á potym Wratisłáwſkie przezwáne ieſt/ Kruczwickie tákże/ ktore zá poſtępkiem czáſow do Władsłáwiá ná Kuiáwſkie Biſkupſtwo przenieſiono. Płockie w Mázowßu/ Chełmienſkie w Pruſiech/ Lubuſkie w Sląſku/ y Kámienſkie Biſkupſtwá záłożył / ktorym dźieśięćiny z wßelkiego zbożá / ták z ſwoich iáko z Slácheckich/ y chłopſkich rol/ wiecznym wyrokiem przypiſał/ y nádał. Przy tych Fundaciach był Legat Papieſki/ Egidius Kardinał/ Biſkup Tuſkulanſki/ A ná Arcibiſkupſtwách/ y Biſkupſtwách/ Kanoniach/ y Plebaniach hoynie nádánych / Włoßy / Francuzowie / Niemcy naprzod byli przełożeni / gdyż ießcze Polacy do tákich vrzędow byli dla proſtośći Pogáńſkiey nieſpoſobni. Pirwßy Arcibiſkup Gnieźnienſki był Wilibalmus/ Krakowſki drugi Arcibiſkup Prechorias / Poznáńſki Biſkup pirwßy Iordanus / Wratisłáwſki Gotfridus / Krußwicki álbo Wladisłáwſki Lucidus/ Płocki Angelotus/ Chełmienſki Octanianus / Kamienſki Iulianus / Lubuſki Iacintus Biſkupi etc. zá ktorych pilnośćią y vśilnym ſtáránim wiárá Chrześćiáńſka w Polßce wielkie wźięłá pomnożenie / zwłaßczá gdy ich wiele podárkámi Xiążęcymi/ ktorzy wßytko páńſtwo ſwoie w tey świętey ſpráwie obieżdżał / byli przyłudzonymi. Drudzy zás groźbámi do Chrztu świętego przymußeni bywáli / Zá czym Pogáńſkich onych Bożyſkow Báłwany / w Miáſteczkach/ y po Wśiách były tłuczone/ kamáne/ y palone/ y one ich ſproſne Pogáńſkie obrzędy/ wygłádzone były / od Woiewodow / Stároſt/ Woytow/ y inßych przełożonych.

Dwá Arcibiſkupowie w Polßce/ Gnieznienſki/ y Krákowſki.

Biſkupſtwá w Polßce.

Arcibiſkupi/ Gnieznienſki y Krakowſki ktorzy pierwßy.

A iż ták w ßerokim páńſtwie Xieſtw Polſkich wiele ich było Chrztu álbo odrodzenia z wody y z Duchá s. potrzebuiących/ á lud Polſki był bárdzo proſty / gruby y vporny dla teo Xiążę Miecław iáwnym wyrokiem wywołáć po Miáſtách y Wśiách wßędzie kazał / áby káżdy zoſobná / ták Sláchtá iáko Poddáni / y wßelkiego Stanu Ludźie pod gárdłem y ſtrácenim máiętnośći śiodmego

dniá

dnia Marca Miesiąca pochrzcili sie/ y tak wszyscy przez Chrzest swięty wiárę Chrześciáńską nabożnie przyjęli/ A Báłwany wszytkie popsowáli. A pámiątkę burzenia tych Báłwanow Długosz y Miechouius piszą/ iż zá ich żywotá iáwnie wrok gdy ten dzień przyszedł spráwowano/ co y dziś w wielkiey Polszcze y w Sląsku záchowuią/ ábowiem Dzieci w Niedziele Srzodopostną/ vczyniwszy sobie Báłwan ná ksztáłt Niewiásty Ziewoniey/ álbo Marzanny/ to iest/ Diany Boginiey łowow/ ktory pierwey chwalili wetknąwszy ná kiy długi noszą záłośnie śpiewáiąc/ á ieden po drugim opiewáiąc/ álbo ná wozku wożąc. Potym w káłużę álbo w rzekę z mostu wrzucáią/ á do Domow co wskok vciekáią/ iákoby od Báłwanow do prawdziwey chwały Christusá Páná.

Wyczyściwszy tedy od onych sprośnych Pogáńskich obrzędow Polskę swoię Xiążę Mieczsław/ dla gruntownieyszego znáku/ y zápalczywey chęći wiáry Chrześciáńskiey/ vstáwił to/ áby káżdy Szláchcic/ gdy Kápłan miał Euangelią záczynáć ná Mszey/ Initium sancti Euangelij &c. mieczow do połowice z poszew dobywáli/ ktore zás chowáli/ gdy Chor odśpiewywał: Gloria tibi Domine, iákoby okázuiąc w sobie chęć zápaloną bronić Euangeliey y wiáry nowo przyiętey/ y długo ten obyczay trwał w Polszcze.

Obyczay Polski mieczow ku Euangeliey dobywáć.

Z tey Dąbrowki Czeski zá błogosłáwieństwem Bożym vrodził sie Xiążęciu Miecsłáwowi Syn Bolesław Roku 967. ktory był potym Chrobrym dla dzielnych spraw od Rusakow przezwány Pirwszy Krol Polski/ od Ottoná Cesárzá koronowány/ Roku 999. iák o tym Kroniki Polskie/ Wincenti/ Kadłubkus/ Długossus/ Miechouius/ Wapouius/ Cromerus/ Bielscius/ Herbortus/ &c. y násze wirszyki ná swym mieyscu świádczą/ co ná tym mieyscu opuszczam/ gdyż tu násze przedsięwzięcie tylko około stárych Pogáńskich obrzędow toczy sie/ tudzież około przyięcia wiáry Chrześciáńskiey/ ktora w Polszcze y w Mázowszu kwitnie od Roku 965.

Bolesław Chrobry Krol 1. Polski.

Litwá zás y stárzy Prusowie/ Żmodź/ Kurlandowie/ Lotwá/ Jatwieżowie z iednego narodu iákośmy to wyższey pewnym dowodem dosyć szeroko okázáli idąc/ w iednákich sie też obyczáiách/ ták domowych iák woiennych záwżdy spráwowáli/ y iednákich Bogow swoich Ceremoniy álbo Báłwochwálskich według Pogáństwá obrzędow vżywáli/ á to nabożeństwo Báłwochwálskie naprzod w Prusiech/ y w Litwie (iáko Kroniki Niemieckie y Pruskie świádczą) poczęło sie tym obyczáiem/ Iż gdy Roku od zbáwiennego národzenia Christusá Páná 503. nád Prusámi stárymi

Początek wiáry Pogáńskiey/ w Prusiech/ y w Litwie.

pobrátymy

pobrátyny Litewskimi Krol álbo Xiążę Bruteno rzeczony (od ktorego też niktorzy Pruską ziemię być názwáną mnimáią) pánował/ będąc iuż w wieku zeszłym spokoyny żywot vmyślił prowádźić/ á Krolestwo Brátu Weydewutowi spuśćił/ ktory był z Litewskiego narodu álbo z Alanskiego/ iáko Erasmus Stella/ ácz troche rozniey pisze/ com iuż szerzey ná przodku z niego pokazał. Ten Bruteno był potym wybránym nawyższym Kápłanem y Biskupem około obrzędow álbo Ceremoniy Bogow Pogánskich/ á przemieniwszy mu imię/ názwáli go według godnośći vrzędu onego Kirie kyrieito (Greckim ięzykiem z Bitiniey kráiny/ skąd też Prusow w ty strony Miechouius lib. 2. cap. 8. z Xiążęciem Brusą/ ácz nie ku rzeczy/ wygnánym mnima przybieżeć) Potym zá postępkiem czásow prośći ludźie zwáli tych to Biskupow Kriwe Kriweito nawyższymi/ co się wykłáda bliski nász Pan/ Temu tedy Kirieitowi nawyższemu Biskupowi Báłwanow swoich Prusowie pod Dębem nád podźiwienie szeroko rozłożystym Kośćioł wielkim kosztem zbudowáli/ gdźie ná pierwszym mieyscu po práwey ręce Báłwan/ Perkunos názwány álbo Piorun postáwili/ Támże też (gdźie dźiś Heiligenbeil/ to iest Swięta Siekierká Miásteczko) oni Pogáni stárzy Prusowie głowne Miásto ná onym mieyscu záłożyli/ ktore Romanowa/ álbo Romnowe od Rzymu názwáli/ iákoby rzekł Rzym nowy. Tám ná ofiáre Bogowi Piorunowi/ ták Prusowie iáko Zmodź y Litwá ogień vstáwiczny z dębiny we dnie y w nocy palili/ ktory ieśliby kiedy zá niedbáłośćią przystawow zgásł/ co się rzadko trafiáło/ tácy gárdłem karáni bywáli. Po lewey zás stronie drugi Báłwan stał z miedźi ná kształt Węzá wzdłuż zwitego/ ktory oni zwáli Patrimpos/ to iest Oyczystych Bogiem (v Láciннikow Dij penates) tego zás ták chwalili/ iż káżdy Zmodzin/ Litwin/ y Prusak/ Węzá álbo zmiię w Domu chował/ ktore mlekiem karmili. Ná trzećim rogu trzeći Báłwan stał Diabelski Patelo názwány/ ná ktorego chwałę káżdy w Domu v siebie głowę vmárłego człowieká chował. Czwarty ich Bog był Wirschaitos/ ktorego też z wielką vczćiwośćią chwalili/ á zá Bogá domowego mieli/ w ktorego mocy wszytki rzeczy ruchome y nieruchome/ Bydło y wszelki dobytek być wierzyli/ Piąty Báłwan był Sneibrato názwány/ ktory wszytki Ptástwá/ powietrzne y domowe/ Gęśi/ Kury/ Káczki/ Gołębie/ Pawy/ etc. záwiedał. Szosty Bog był Gurcho názwány/ ktory iáko oni wierzyli/ nád wszelkimi żywiołámi/ zbożym/ y pokármy Ludzkimi moc miał. A to Romnowe

Bruteno y Weidewuto X.

Bruteno nawyższy Kápłan y Biskup Pogánski.

Kirie Kirieito.

Te modłe álbo chwalenie wiecznego ogniá/ znáć iż też Prussowie stárzy y Litwá/ mieli od Rzymian stárych/ ktorzy tákże zá vstáwą Numy ogień wieczny Boginiey Weste palili/ z wielką pilnośćią. O czym Liuiusá czytay lib. 38. Florũ lib. 1. cap. 2. Ouidiũ in Fastis. & Stadium in commentarijs Flori.

Węzow tákże chwalenie od Rzymian mieli/ O czym Virgilius in Eneidorum/ et Ovidius Metamorphoseos libris ná wielu mieyscach świádczą. Doctor Gręc Paleologus mnie vkázował iákiego Węzá z mie

Miásto

Oſi dziwnie żywi cego, ktorego powiáda kupił v chłopá z Crokow w ziemi Wyorániego/ y ćżwierdził go być ſtárym Báłwanem Litewſkim.

Miáſto Pruſkie/ gdzie były ty ich Báłwany/ y ten Biſkup Kriweito Bolesław Chrobry Krol Polſki ſpalił y zburzył Roku 1017. iákoſmy to iuż z Długoſzá/ y z Cromerá lib.z. wyżſzey wypiſáli/ wſzákże ná tym mieyſcu ono Pogáńſtwo y potym modły odpráwowáli/ ktore mieyſce teraz po Niemiecku Heiligenbeil/ to ieſt Swieta Siekierká zowią/ dla tego iż Krzyżacy wybiwſzy Pruſow Pogánow/ ſiekierámi poświeconymi ony ich Báłwany wyſiekli.

Litwá záś y Żmodź ſkoro ſie w wielki narod rozmnożyli/ wybráli też ſobie oſobliwego Biſkupá/ ktorego oni ták ważyli/ iáko dziś v nas Papieżá/ y Rzym nowy w Żmodzi záłożyli/ ſnáć ieſzcze od Palemoná álbo Publiuſá Liboná nád Rzeką Niewiáżą/ ktore Miáſto oni Romowe álbo Romnowe zwáli. Być też może/ iż Włoſzy/ iáko ſie to wyżſzey powiedziáło/ wty ſtrony przyżeglowawſzy to Miáſto Romnowe álbo Romowe záłożyli ná pámiątkę Rzymu oyczyżny ſwoiey/ Jákoſz o tym y Petrus de Duſburch Krzyżak/ ktory Kronikę o woynach Litewſkich z Krzyżákámi Pruſkimi y Liflantſkimi do Miſtrzá Wernerá do Orzele piſał Roku 1326. gdy ieſzcze druku nie było/ zá Witená Xiążęcia Litewſkiego ták mowi: Condiderant Ciuitatem Romnoue trahentem nomen ſuum à Roma, y záś wyżſzey o zburzeniu tego Rzymu Litewſkiego tenże ták piſze proſtą ſtároświecką łáciną. Eodem tempore Ludouicus de Lebentele Commendator Ragnetæ cum ſuo exercitu multa bella geſsit contra Letouinos. Nauale bellum multiplex habuit, unum uerſus Auſtechiam terram Regis Letouiæ, in qua uillam dictam Romoue uel Romene, quæ ſecundum ritus eorum ſacra fuit, combuſſit, captiuis omnibus occiſis, ubi etiam frater Conradus Tuchefelt occubuit. Roku 1295. Ludwik Libentelle Commendator z Rágneti y woyſkiem ſwoim wielkie woyny czynił przeciw Litwie/ Wodną też bitwę z nimi rozmáicie zwodził/ á iednę w Auſtechiey ziemi Krolá Litewſkiego (ták on zowie według ſtároświeckich powiátow) gdzie Miáſto Romowe álbo Romone od Rzymu rzeczone ſpalił/ ktore według ich Báłwochwálſtwá święte było/ ále też tám Brát Conradus Tuchefelt Krzyżak zacny poległ/ etc.

Petrus à Duſburch.

Własne słowá Petri à Dusburch

Tám też ofiáry Bogom ſwoim ſpráwowáli/ y tám ogień wieczny vſtáwicznie palili/ ktory Znic názywáli/ áż do Jagiełá/ ktory ich/ iák o tym będzie niżey/ do Chriſtuſá náwrocił. Ten Kriwe kriweito álbo Kirie kirieito/ Biſkup Pruſki y Litewſki Pogáńſki/ ták był wielkiey zacności/ iż (iáko tenże Duſburch piſze) nietylko

Znicz.

Zacność Biſkupá Pogáńſkiego Litewſkiego

Pruſowie

Prusowie y Litwá/ále też Lotwá/ y inße narody Lotihalskie/ Iatwieżowie y Zmodź/ ná iego roskazánie byli posłußni/ á nietylko on álbo ktorykolwiek z iego krewnych był w tákiey vczćiwośći/ ále też iego namnieyßy posłániec/ z iego láską álbo iákim ná to dánym znákiem/ idąc od onych kráin Xiążąt y Slachty y wßytkiego pospolstwá był wielką vććiwośćią tráctowan.

O zmartwych wstániu ná dzień sądny wierzyli/ wßákże nie dobrze/ bo iáko kto był Slachcicem/ álbo Chłopem/ bogátym álbo vbogim/ wielmożnym álbo chudym pácholkiem/ ták też y po zmartwych wstániu w przyßłym żywocie/ wtymże go stánie być wierzyli/ A dla tego z Xiążęty z Pány/ y z Slachcicámi vmárłymi (iáko tenże Dusburch piße/ co sam zá swego żywotá widział) Sługi/ Służebnice/ Száty/ Kleynoty/ Konie/ Charty/ Ogáry/ Sokoły/ Luk z Saydakiem/ Száble/ Włocznią/ Zbroie/ y inße rzeczy w ktorych sie on nawięcey kochał/ z Rzemieśnikámi tákże/ y z chłopy sielskimi/ ty naczynia ktorymi oni z roboty żywnośći nábywáli/ y co ku ich stanowi należáło/ palili/ ták wierząc/ iż z tymi rzeczámi wespoł mieli z martwych wstáć/ á iáko ná tym Swiecie/ ták ná onym tym sie ćießyć y żywić mieli.

Wiárá Pogáńska Litewska o sądnym Dniu y o zmartwych wstániu.

Rysie też álbo Niedźwiedźie páznogćie palono z vmárłymi/ bo wierzyli/ iß ná gorę wielką á przykrą ku sądnemu dniowi mieli wstępowáć/ ktory sąd nád wßytkim świátem ieden iákiś Bog nawßechmocnieyßy miał czynić/ á dla tego ißby tym snádniey y bespieczniey tám wleźli/ páznogćiámi Rysimi myślili sobie pomagáć.

Tenże Duzburch piße/ iß ten Triwe álbo Kriwe Papież Pruski y Litewski Pogáński/ miał wiádomość wßytkich rzeczy z Diabelskiego snáść przepowiádánia/ bo y Rodźicy álbo krewni vmárłego/ wierząc iß káżda Dußá imo iego Dom naprzod ná on świát wędrowáć muśiáłá/ pytáli go/ ieśliżeby tego dniá álbo tey nocy (to iest/ kiedy on vmárł) tákowego iákiego człowieká y w tákim vbierze/ w iákim oni vmárłego spalili/ Dom iego przemijáiącego widział? Ktory Kriwe záraz vrodę/ ksztalt/ vbior/ Familią/ y obyczáie onego vmárłego bez wątpienia opowiádał/ ácz czásem był w kilkudziesiąt mil od onego mieyscá/ gdźie on vmárł/ á ku więkßey pewnośći vkázował/ iß nád wrotami domu iego Dußá w ksztalćie onego vmárłego iádąc imo/ włocznią álbo ßablą/ álbo iákim inßym instrumentem/ z czym go spalono/ znák vczyniłá/ álbo cokolwiek zostáwiłá/ co zás oni iego przyiaciele od Czártá zmámieni prawdźiwie poznawáli/ y w ták wielkiey zacnośći tego Kriweytá mieli/ iß też po káżdym zwyćięstwie álbo przywieźieniu łupow

z kráin nieprzyiacielskich trzecią częśc wzdobyci iemu oddawáli/ ná ofiárę záś Bogom drugą częśc łupow/y kilko mężow zacnieyszych więzniow w zbroiách iáko byli poimáni palili/ ále koni naprzod biegánim mordowáli/ áż ná nogach stać niemogły/ też ich dopiero palili.

Bogowie Litewscy/ Zmodzcy/ Sambiyscy/ Lotewscy/ y Pruscy.

A ty naprzednieysze Bogi ty narody miáły.

1. Okopirnos/ Bog Niebá y Ziemie.
2. Swaiteslix/ Bog swiátłości.
3. Auschlauis/ Bog niemocnych/ chorych/ y zdrowych.
4. Atrimpos/ Bog Morzá/ Stáwow/ Sadzáwek y Iezior.
5. Protrimpos/ Bog rzek y wszytkich wod ciekących.
6. Gardoaitis/ Bog Okretow. Tego tylko żeglarze y rybołowowie chwalili/ zwłasczá Kurlandowie/ Sambitowie/ y Philandowie niktorzy morzu przylegli/ Bo wierzą iż ten Gardoaitis iest Anioł wielki w poysrzod Morzá y Iezior stoiący/ Bog wiátrow/ tákiego też być Grekowie AEolum wierzyli/ ten wiátry vśmierzá/ á kiedy sie rozgniewa/ tedy iednym chuchnienim Okrety przewraca/ y topi. Ná swięto iego tylko ryby krom chlebá y inszych potraw iedli/ á polewkę pili/ z głębokich k temu przyprawionych misek/ iż ten Bog głębokimi wodámi włada.
7. Pergrubius/ Bog ziol/ iárzyn y trawy.
8. Pilwitos/ Bog ktory dawał bogáctwá/ y nápełniał gumná.
9. Perkunos álbo Piorunos/ bog łyskánia/ gromu/ sniegu y dżdżu.
10. Poklus Bog Piekłá/ Chmur/ záćmienia/ y latáiących Duchow álbo Diabłow. Chwalili záś Parstuki/ y Markopole/ ktore oni ták zwáli/ ludzie máluczkie/ ktorych my Pigmaeos zdá mi sie zowiemy w ziemi mieszkáiące/ á vkázuią sie im ieszcze y dziś ná pewne czásy/ zwłasczá w Sweciey/ w Kurlandach/ w Lotwi/ y w Sambiey Pruskiey Ziemicy/ gdzie ieszcze Pogáństwá stárego zá kał do gruntu sie z prostych ludzi niewykorzenił. A to były Bogi Prusow stárych/ y Kurlandow/ ktorych ieszcze y dziś po części on narod gruby wzywa y chwali.

AEolus. Inde Incute vim ventis &c. sunt verba Iunonis.

Pigmaei.

Litewscy záś y Zmodzcy Bogowie ci byli osobliwi.

Naprzednieyszy Bog ktorego zwáli Prokorimos/ á temu ná ofiáry białe Kápłuny kiymi bili nierzeząc/ ktorych sámi częśc/ częśc záś ich ofiárnicy iedli/ á trzecią częśc palili.

To y dziś w Zmodzi záchowuią.

z. Bog

2. Bog kwáśnych y kisłych potraw Rugucżis / temu kurzycze iárzebáte ofiárowáli.

3. Bog ziemiennik álbo ziemny ktorego w wężow chowániu / y mlekiem karmieniu chwalili / temu też czarne kurzyce bili ná ofiáre.

4. Kruminie Pradziu Warpu / ktory wszelkie zboże dawa / temu ná ofiáre bili kury grzebieniá niskiego á gęstego / y siekáli ich mięso w drobne sztuczki / áby się żyto gęste kłosiste / á niewysokie zrodziło.

5. Lituwanis ktory deszcz spuszcza / temu rozmáitey bárwy kurzyce białe / czarne / iárzebáte etc. ofiárowáli.

6. Chaurirari koński Bog / temu pietuchy rosłe / cerstwe / rożney bárwy ofiárowáli / áby się też konie tákie mnożyły / á kiedy go o pokoy prośili od ich nieprzyiaćioł (bo go też mieli zá Bogá woyny) iák Grekowie y Rzymiánie Marsá / tedy zá piecem ná śiodłach śiedząc ofiáry y modły mu czynili.

7. Sotwaros Bydłá wszelkiego Bog / á temu przed piecem álbo ogniem rożne kápłuny ofiárowáli / iáko rożney śierći bydło mieli.

8. Seimi Dewos / co czeladź záwiedował / temu też kury y kokoszy rożnych farb bito / ktore ofiáre do piecá w ogień miotáli / á nie wymowáli ich áż zgorzáły / prosząc áby się ich słudzy trzymáli. Seimi Dewos

9. Vpinis Dewos / co rzeki miał w swoiey mocy á temu prośiętá bieluchne ofiárowáli / iżby przezrzoczysta wodá płynęłá.

10. Bubilos Bog miodu y pszczoł / tego chwalili zá piecem śiedząc / á Pop ich gárniec nowy wielki pełen miodu w ręku trzymał / á wymowiwszy zwykłe modlitwy / z ogromnym krzykiem vderzył nim o piec / áż się w sztuki rospadł / prosząc Bogá Bubilosá áby się pszczoły hoynie roiły.

11. Dzidzis Lado / to iest wielki Bog / ktoremu bieluchne kápłuny ná ofiáre bijáli / ktorego też Swiętá 25. dniá Máiá áż do 25. Czerwcá obchodzili w kárczmach / á Niewiásty y Pánny ná łąkách y po vlicach tańce viąwszy się około zá ręce stroili / śpiewáiąc záłośnie á powtarzáiąc łado / łádo / ßkho Didis musu Dewie / to iest / wielki nász Boże Lado / co y dźiś/ sze w Litwie / w Zmodzi / w Liflanćiech / y w Rusi czynią.

12. Gulbi Dziewos Bog ktory káżdego z osobná człowieká strzeże / co nászy zową proprium Genium, Anyołá włásnego / temu białe Kápłuny mężowie / á żony Kurzyce ofiárowáły. Genius boruss.

13. Goniglis Dziewos / pásterski Bog leśny / ktore Grekowie y Rzymiánie Satiros Faunosq; zwáli / temu iáycá końskie / wołowe /

kozłowe/ y inßego bydłá stroie ofiárowáli/ kiedy ich wáłáßyli álbo trzebili/ á palili one ofiáry pásstuchowie ná iákim wielkim k temu obránym kámieniu/ mowiąc/ iák ten kámień twárdy niemy y nieruszáiący sie/ ták też O Dziewie musu Goniglis/ Wilcy y wßyscy drapieżni zwierze/ niechay sie niemogą ruszyć/ áby bydłu náßemu/ twoiey obronie zleconemu/ ßkodzić niemogli.

Sposob modlitwy Pogáńskiey.

14. Swieczpuńscynis/ Bog/ ktory kury/ gęsi/ káczki záwiedał/ y wßytki inße ptaki ták domowe iáko powietrzne/ temu nieczynili ofiáry/ mowiąc/ iß to latáiący Bog.

15. Kielu Dziewos/ podrożny Bog/ temu kury białe ofiárowáli/ á łże w ręku trzymáli przepásawßy sie y w łápcie vbrawßy iáko Zydowie Wielkąnoc obchodzący/ á prosili go/ áby ich ßczęśliwie w drodze prowádzić z domu y do domu raczył.

16. Puschaitis/ Bog ziemny/ ktory miedzy drzewem bzowym mießka/ á temu naczęsstße ofiáry y modły wieczor v drzewá Bzowego nabożnie y z wielkim postráchem czynili/ y snadź y dziś ießcze czynią/ bo tákowe drzewo v nich było naswiętße/ y noßą pospolicie chleb y piwo pod krzewine Bzową/ proßąc Bogá Puschaitessa/ áby on Parstuki Aniołki swoie to iest pignæos ludzie máłe/ posyłał do ich Gumien/ ktorzyby zboża przyspárzáli/ y w okwitości záchowywáli/ A o tych Parstukach álbo Pigneach y Augustin S. in libro de ciuitate Dei piße/ iß Pogánow y Chrześcian prostakow wieśniakow/ częstokroć dziwnym vkázowániem swoim zmamili byli/ y teraz ießcze są prawdziwie/ y vkázuią sie w Kurlandach nawiecey/ á w Sweciey prostym ludziom/ w ktorych sie towárzystwie kocháią/ á zwłaßczá tych ktorzy sie im ofiárámi y częstowániem (bo bárdzo rádzi ile wnocy osobliwie iadáią) przypodobáć vmieią/ mnie ich dziwnie ieden Doctor Medicus y Phisicus wykłádał/ co teraz tu opußczam.

Spiritus Familiares.

Olaus też Magnus Archiepiscopus Vpsaleñ. y Cornelius Agripa de oculta Philosophia pißą/ iß Diabli powietrzni towárzyscy niedokończá w naturze swoiey iáko piekielni zepsowáni/ w Sweciey/ w Nortwegiey/ w Philandiey pospolicie ludziom prostym służą/ konie czyszczą/ y inße roboty odpráwuią/ iktorym przyßłe rzeczy y przeßłe opowiádáią/ ktorzy sie im w obcowániu spolnym przypodobáć vmieią. Ja też to powiádam com sam słyßał y widział włásnym okiem w Kurlandskiey/ w Liflandskiey y w Sambiyskiey/ ktorą zową Sudawen Samland w Prusiech/ y w niktorych kątach/ zwłaßczá Morzu przyległych/ Zmodzkiey ziemie y zá Mirumstámi y Insterborkiem/ iß tego Puschaita Diabłá/ ktorego w bzowym drzewie

Toż mi też P. Taranowski powiádał/ iß w Daniey będąc/ widział listy do swego gospodarzá z Sweciey przyniesione/ á ktoby ie przyniosł niewiedział.

drzewie mieszkáć wierzą/ ná pewne święta dwá kroć do roku chwa lą/ y Parstuki ludzie ziemne Aniołki y sprawce iego czczą/ y pokármámi hoduią ná pewne czásy święta ich/ pospolicie stół w Gumnie postáwią y nákryią/ czworo chlebá/ mięsá wárzonego y pieczone°/ ser y másłá ná stół zostáwią/ y wzywáią ich ná cześć álbo kołácią wnocy według zwykłych Pogáńskich ceremoniy álbo czárow/ potym drzwi v gumná mocno zámknąwszy sámi odchodzą/ á oni Párstukowie przyszedszy o pułnocy ony potráwy iedzą/ názáiutrz zás pátrzą gospodarze/ iesli ktorey potráwy więcey ziedziono/ iesli chlebá/ tedy wierzą/ iż im przysporzą oni Boszkowie zboża/ iesli mięsá/ tedy szczęście ná dobytek ꝛc. rozumieią/ á oney potráwy ktora im więcey smákowáłá/ tym więcey niż ná pirwszym było ná drugie święto kłádą/ prosząc ich áby zboża przymnażáli/ Powiádáią też/ iż ci Parstukowie zboże v inszych/ ktorych sobie znáią niewdzięcznych gospodarzow wnocy z gumien krádną/ á do onych ktorzy ich lepiey ważą przynoszą. W Pruskiey też ziemi gorney/ około Choinic/ Kámieniá/ Sempelborká zá Torunie/ y indzie o tim drzewie bzowym po dzisieysze czásy bárdzo świątobliwie według stárożytne° Pogáńskiego zákáłu támeszni obywátele trzymáią/ wierząc iż pod drzewem bzowym ziemni mieszkáią iácyś dziwni duchowie álbo fantásmy/ ktorych oni krasnymi ludźmi zowią/ y widzieć się często w nocy kiedy mięsiąc świeci/ zwłaszczá ludziom chorym dawáią/ o ich vrodzie powiádáią/ iż więcey ná łokieć nieszą wyższy wzrostem.

Naprzednieysze święto v tych Pogánow bywáło/ ktore ieszcze y dziś záchowuią ná niktorych mieyscach w Litwie/ w Zmodzi/ w Liflanciech/ w Kurlandach/ y w Ruskich kráinach niktorych/ ná schodzie Páździerniká mięsiącá/ gdy iuż zboże wszytko pożną/ zgromádzą/ y zwożą do gumien/ tedy sobie kołácyie czynią/ ná ktore się wszyscy czásem ze trzech y ze czterzech śioł skłádáią/ y schodzą do iednego domu z żonámi/ z dziećmi/ y z sługámi/ stoł śiánem á indzie obrusem nákryią/ ná ktorym chlebow kilko/ y cztery wielkie sudziny piwá ná czterech rogách stołu postáwią/ potym przywiodą Cielcá y Cielice/ Báráná/ y Owce/ Kozłá y Koze/ Wieprzá y świnie/ kurá y kurzyce/ gąsiorá y gęś/ y insze ku iedzeniu godne dobytki/ y ptástwá domowe/ sámcá y sámice/ To wszytko tym obyczáiem ná ofiáre Bogu swoiemu Ziemiennikowi biią/ naprzod ich Wieszczek álbo Kápłan Pogáński chłop prosty wymowiwszy modlitwy według zwykłych gusłow poczina kijem bić ktorekolwiek zwierze/ potym wszyscy około stoiący kiymi tłuką ono bydlę po głowie/ po brzuchu/ po grzbiecie/ po szyi/ y po nogach mowiąc: To tobie o

Ziemienniku Boże náſz ofiáruiemy/ y czynimyć dźięki/ żeś nas Roku przeſzłego dobrze zdrowych w okwitośći wſzech dobr zbożá y máiętnośći záchował y ſczyćił/ y od ogniá/ żelázá/ powietrzá morowego/ y wſzelkich nieprzyiaćioł náſzych obronić raczył. To ſpráwiwſzy onego bydłá ná ofiárę pobitego mięſá/ y ptáki wárzą/ piecą y ſmáżą/ á śiadſzy zá ſtoł iedzą/ ále naprzod káżdey potráwy y ptáká ſztuczkę oderznąwſzy/ ich Wieſczek álbo Czárownik miece pod ſtoł/ ná piec/ pod łáwy/ y w káżdy kąt domu mowiąc/ To tobie o Ziemiennik/ Boże náſz rácz ofiáry náſze przyiąć/ á łáſkáwie tych potraw pożywáć/ tákże iedzą y piją áż do obżárſtwá onego Ziemienniká zá káżdą potráwą y trunkiem wzywáiąc/ á w trąby długie y żonki y mężowie huczą/ tákże y śpiewáią ieden drugiemu gębę ku gębie rozdźiewiwſzy/ á ná tych bieśiádách/ y świętach ich tam często bywał w Inflanćiech/ w Kurlandách/ w Zmodźi y w Litwie/ koło Suwieká/ Abelow/ Sobotnik/ Poſwola/ Baſſenborká/ Miáſteczek/ zá Sokołwą/ Moiſą y indźie/ gdźiem śie dźiwnym Pogáńſkim gusłom przypátrzył/ bo tám w tych ſtronách teraz y do tych czáſow práwie o Bogu máło wiedzą.

W Pruśiech záś w Sambiey/ ktorą Ziemię zowią po Niemiecku Sudawen/ Samland/ y około Inſterborku/ Ragnety/ y w Kurlandſkiey ziemi chłopſtwo śielſkie/ ktorzy ſą wſzyſcy Zmodźinowie/ y Zmoidzkim iezykiem áż do Krolewcá/ com ſam słyſzał y widźiał/ mowią/ máią ſwoie Swięto/ ktore zowią Pergrubri ná Wioſnę/ ſkoro śniegi zginą/ iż iuż czás oráć/ á trawá śie też vkázuie/ tedy z kilku ſioł zſypuią słody po czwierći álbo beczce ná piwo/ ſchodzą śie potym w ieden Dom wielki/ tám Wurſchait ich/ to ieſt ofiárnik/ álbo ráczey Czárownik/ weźmie gárniec piwá/ á podniowſzy go wzgorę/ prośi Bogá Pergrubiuſá/ ktory dáie tráwę y láto/ mowiąc o Weſpocie Dewe muſu Pergrubios etc. To ieſt/ O wſzechmogący Boże náſz Pergrubiuśie/ ty precz Zimę przykrą odganiaſz/ á raczyſz ziołá/ kwiatki y trawę po wſzyſtkiey ziemi rozmnażáć/ my teraz ćiebie prośimy/ żebyś zboże náſze záśiane/ y ktore śiać mamy raczył hoynie rozmnożyć/ áby kłośiſto rosło/ á wſzytek kąkol rácz ſam podeptáć. Potym konewkę álbo kubek poſtáwi/ weźmie ią zębámi/ y wypije piwo/ á wypiwſzy rzuca konewkę bez dotykánia ręku przez głowę/ zá nim ſtoi Cziwon álbo ſtárſzy oney włośći/ ktory chwyta konewkę/ y co narychley náláwſzy piwá/ poſtáwi záś przed Wurſchaitá/ álbo onego Czárowniká/ ktory wziąwſzy kufel/ prośi drugiego Bogá Perkunuſá álbo Pioruná/ áby gromy/ grády/ łyſkáwice/ dżdże/ burze/ y chmury ſzkodliwe po-

Modlitwy Zmodzi Pruſkiey.

hámowáć

hámowáć raczył/ y wypije mu ná ofiáre kufel piwá wzeby viąwszy á dopiero zá nim wszyscy piją. Trzeci raz prosi wielmożne° Bogá Swaistixá Bogá świátłości/ áby raczył łáskáwie á pogodnie świe ćić/ ná zboże/ ná łąki/ ná kwiećie y dobytki ich. Záś modli się do czwartego Bogá Pilwitá/ áby raczył dáć wszytki zboża pieknie pożąć y do gumien zgromádzić/ tákże wszytkim Bogom ktorych máią 15. ná chwałe po kuflu piwá wypiją bez dotykánia rąk w zebach trzymáiąc/ á zá tym śpiewáią iákoby wilcy wyli pieśń ku ich chwale. A iesli przeszłego roku był zły vrodzay zboża/ tedy wyznawszy złości swoie iż to dla grzechow zásłużyli/ proszą Auschlawisá Bogá chorych y niemocnych/ áby się przyczyniał do inszych Bogow/ do Pergrubiusá/ Perkunusá/ Swaiteſtixa/ y Pilwitá/ áby im ná przyszły rok łáskáwszymi być raczyli. Támże wtey przerzeczonych Prusow nizney ziemicy/ ktorą zowią Sudawen/ Samland/ chłopi Żmodźinowie z Litewskie° narodu/ byká álbo kozłá tym ktałtem raz do roku święcą/ schodzą się cztery álbo sześć śioł w iedno wybieráiąc pieniądze/ chleb y insze rzeczy/ iákoby kolede/ to przedawszy/ iesli wiele pieniedzy/ tedy záraz y Byká y Kozłá zá ony pieniądze kupią/ y zeydą się w ieden dom/ gdzie sobie ogień wielki vdziáłáią/ tám też żony ich zsypuią mąke pszeniczną/ y hreczyszną/ z ktorey náczynią plackow/ Potym Wurschaitos ich Pop według Pogáńskiego obyczáiu wieniec ná głowe wdziawszy/ położy ręke ná Kozłá álbo ná Byká/ y prosi wszytkich Bogow káżdego z osobná/ ktorem wyższey wyliczył/ áby raczyli od nich miłośćiwie przyiąć obchod y ofiáre onego Swietá/ á viąwszy Byká álbo Kozłá zá rogi/ wiodą go do gumná/ y podnoszą go wszyscy chłopi wzgore/ á Xiądz Wurschait opásawszy się ręcznikiem/ wzywa po wtore wszytkich Bogow/ mowiąc/ To iest chwálebna ofiárá y pámiątká Oycow nászych/ ábysmy zgłádźili gniew Bogow swoich/ potym szepcząc obydźie trzy kroć Byká około/ y zárzeżą go/ á krwie nierozlewáią ná ziemię/ ktorą wypuśćiwszy w vszátek/ czerpáią kauszykiem álbo czárką/ Wurschait kropi ludźi/ á ostátek rozbierzą w gárnuszki/ y kropią káżdy w Domu swoim bydło/ iáko v nas iest obyczay świeconą wodą/ zsiekawszy záś w sztuki Byká/ wárzą w kotlech/ á chłopi siedzą około ogniá/ przed ktorych niewiásty przyniosą placki niepieczone/ á oni viąwszy káżdy po placku rzucą ieden drugiemu w ręce przez płomień/ ták długo chwytáiąc áż się vpieką/ potym iedzą y piją śpiewáiąc y gráiąc ná trąbách długich przez cáłą noc/ Ráno záś idą przez Wieś ná rostánie drog niosąc placek pszeniczny/ y co się zostáło z oney kołáciey/ y kłádą ty w iedno mieysce/

á wszyscy

á wßyscy ziemią przysypuią wzgore / strzegąc pilnie / áby źwierz álbo Pies niemogł tego wykopáć / á spráwiwßy to poruczáią sie Bogom / y idą do Domow swoich.

A kiedy sie iuß ktory smiertelnym czuie / tedy według możności ná beczkę álbo ná dwie piwá każe prosić przyiacioł / y wßytkich co w onym siele mießkáią / ktorych przeprasza y żegna / á oni záś vmárłego w łáźni pięknie wymyią / y vbierzą w białą koßulę dłu- gą / iáko iest obyczay / á posádzą go ná stołku / y piją do niego przy- iaciele tymi słowy smętnymi á lamentliwymi / mowiąc / Ja do cie- bie piję miły przyiacielu / y czemuś vmárł / á wßák maß swoie miłą małżonkę / dziatki / bydło / ⁊c. y wßytkiego dostátek / potym do niego drugi raz piją ná dobrą noc / y proßą go / áby raczył ná onym swie- cie pozdrowić ich przyiacielá / Oyce / Matki / Bráciią / ⁊c. áby też tám z nimi łáskáwie y sąsiedzko sie obchodził / iáko tu oni z nim zá żywo- tá. Vbierzą go potym w ßáty / á ieśli będzie Mąż / przypáßą mu kord álbo siekierę / ręcznik też około ßyie / w ktory mu kilko großy według możności záwiążą ná strawę / chlebá s solą / y konew piwá wstáwią w grob. A ieśli niewiástę pogrzebuią / tedy iey włożą nici y igłę / áby sobie záßyłá / ieśli sie iey co zedrze ná onym swiecie / á kie- dy ią wiozą do grobu / tedy przyiaciele wßyscy idąc processią ßer- muią nożámi wzgorę wielkim głosem wołáiąc / Geigei / begeite Pokkole / to iest / vciekayćie / vćiekayćie / biegaycie precz od tego ciá- łá wy Diabli.

Dziś sie to ießcze náyduie w iednym kącie Liflandskiey ziemie zá Moizą Solkową / y com sam widział przy pogrzebie vmár- łych / w trąby gráią / śpiewáiąc / idź nieboże s tego nędznego swiátá rozmáitych vćiskow ná wieczne wesele / gdzie cie áni hardy Nie- miec / áni drapieżny Leisyß / to iest Polak álbo Litwin / áni Mo- skwićin krzywdźić nie będźie mogł.

Pámiątkę też vmárłych Oycow / mátek y krewnych swoich obchodzą pospolićie Mieśiącá Octobrá / álbo Páździerniká / á czá- sem ná káżde Swięto ná mogiłach lamentliwie iáko y śpiewáiąc płáczą / zwłaßczá żony / wyliczáiąc dzielności / cnoty / gospodár- stwo etć. mężow swoich.

Ktory obyczay nietylko v tych / ále y w Wołoßech / w Mul- tanskiey / y Bulgarskiey ziemi záchowuią / com sam widział w kil- ku Miásteczkách w Buzowie / w Ruscinku w Dziurdziewie nád Dunáiem / y w Bukorestu stołecznym Mieśćie Hospodara Mul- tanskiego / gdzie ku temu świeczki palą / y kurzą kádźidłem ná mo- giłach / á w Turcech záś y potrawy kłádą / ptakom ziárná sypią /

kotki /

kotki / psy karmią zá Dusze vmárłych przyiaciol / drudzy záś drą- gámi płuce po vlicach dwiemá chłopom nosić kążą / zá ktorymi psi y kotki stádámi wespołek chodzą / etc. Nam też iáko gościom / ácześmy tego niepotrzebowáli / Jáłmużnę dawáli w Karwagerach niktorych / to iest Domach gościnnych ná iáłmużnę postáwionych / przynosili wino rużynek / Damascen etc. wespoł wárzonych / kápusty z Bárániną / Ryżu / káße / mleká z Báwolic / chlebá według osob y dwá dzbany wody / bo winá nie dawáią zá Duße. A miedzy grobámi / ktore ná niktorych mieyscách iáko Miásteczká stoią / żony y przyiaciele ná káżdy Piątek / gdy sie dzień iásny tráfi / modlitwy czynią y iáłmużnę vbogim rozdawáią. Jáłmużny nam w Turcech dawano.

W Kurlandskiey záś y Samlandskiey ziemicy / y w Prusiech kiedy czynią vmárłym pámiątkę / tedy s Kościołá prosto do kárczmy idą / álbo do ktorego domu / gdzie sie ná war piwá zsypią / żony zá nimi przynioszą w koszáłkách ryb pieczonych y wárzonych ná zimne / támże bez nożow iedzą / á żony im służą / á káżdy co vmárłemu krewnemu życzy / káżdey potráwy sztukę pod stoł rzuca / y kufel piwá leie.

W Litwie záś y w Żmodzi chłopi tákże ná vpominánie przyiaciol kołácie spráwuią wielkim dostátkiem / á Gospodarz stárszy iuß kiedy máią począć ieść weźmie ná łyszkę wielką mąki rozmáitego zboża / soli etc. y kádzidłá / á zákurzywszy mowi / á zá wissumos Priatelos musu / etc. potym iedzą y piją áż ná nogách niemogą stać / oyczyste stárodawne pieśni spiewáiąc. Przytomnem jam był w Kirianach 2. mili od Wilná / y w Lawariskach.

Drugie záś Swięto w Żmodzi według podánia Pogáńskiego záchowuią / ktore Ilgy zowią: á poczynáią to Swięto práwie o wße Swięte / ná ktore by naubozßy musi piwo w Domu mieć / y ták piją przez kilko Niedziel wspomináiąc vmárłych: á pierwey zá Pogáństwá to Swięto ná cześć Perkunowi Bogowi piorunow y gromow obchodzili / etc. Ale o tych gusłach y niżey przy náwroceniu Litwy y Żmodzi ná wiárę Chrześciáńską nay- dzieß / przeto teraz do rzeczy Ruskich Xiążąt przystępuię.

O rozdziałach dwunaściu synow Włodimirzowych y zaboystwach ich spolnych po śmierći Oycowskiey:

Księgi piąte/ Rozdział I.

Do Jáśnie Oświeconego Páná/ Páná y Kiążęciá Constantiná Kiążęciá Ostrogskiego/ Hrabie z Tarnowá/ Woiewody Kijowskiego/ etc.

Włodimirz Swantosłáwowic Basili álbo Wassil ná Chrzćie miánowány Monarcha wszystkiey Ruśi/ zebrawszy wielkie woysko wtárgnął do Polski Roku od Christusá Páná 985. iáko Długosz y Cromer z niego lib. 3. in Miecislao piszą/ gdzie Zamkow kilko pogránicznych wziął y opánował pod Mieciſławem Kiążęćiem/ Acz sie obádwá dla żon/ ten dla Kieżny Czeskiey Dąbrowki/ á on dla Greckiey Cesárzowny Anny pochrzćili/ Ten roku 965. á ow 980.

Ruskie Kroniki żadney wypráwy Włodimirzowey przećiw Polakom niewspomináią/ okrom nászego Długossá y Miechouiusá/ ktorzy o iego wtarczkach do Polski często ná rożnych mieyscach piszą.

Długossus y Miechouius fol. 34. lib. 2.

Potym Piecinigowie mszcząc sie onego swoiego pogromu pod Pereasławem nád rzeką Trubieſſą/ zebráli sie z wielkim woyskiem y wtárgneli do Ruśi/ y oblegli Wassilow. Przećiw ktorym też Włodimirz w máłym poczćie zbroyno ćiągnął/ á gdy sie obiedwie woyská podkáły/ poráżon Włodimirz ná głowę od Piecinigow/ ták iż gdy z poboyscza sam do Kijowá vćiekał/ ledwo sie skrył pod iákiś most/ ktory mu sie vćiekáiącemu prawie z dobrodzieystwá Bożego ku záśćiceniu tráfił. A ták potym ná pámiątkę tego od Piecinigow wybiegánia Cerkiew Przemienia Páńskiego/ co Ruś zowie S. Spassa/ dał zmurowáć w Kijowie. Bo prawie w ten dzień swiety ná Prażnik tráfiło sie to iego wybiegánie. A Piecinigowie wielkie szkody mieczem y ogniem w ziemiach Ruskich poczyniwszy bez odporu do swych leżysk vszli. O czym Długosz y Miechouius lib. 2. cap. 10. fol. 34.

Włodimirz y Russacy poráżeni od Piecinigow.

Potym

Potym Wołodimirz przestrzegáiąc áby sie po śmierći iego Synowie niewádźili o Páństwá y źiemie Ruskie/ ták miedzy nich Monorchią Ruską rozdźielił/ Wizesłáwowi stárszemu dał Nowogrod wielki pierwszy vdział swoy/ Isasłáwowi Połocko/ Swántopolkowi Turow/ Jarosłáwowi Rostow. A gdy Wizesłáw vmárł/ dał temuż Jarosłáwowi wielki Nowogrod/ á Borissowi Rostow/ Hlebowi Moron/ Swántosláwowi Drewlány/ Wsewoldowi Włodimirz/ Mśćisłáwowi Timutorokány álbo Timutuchány/ Stanisłáwowi Smoleńsko/ Sudźisłáwowi Plesków/ á Pozwizydowi Wołyń/ tymże też iáko młodszym po śmierći swoiey Kijow/ y Berestow Xięstwá náznáczył. Vdźiały Xiążąt Ruskich synow Włodimirzowych.

Posłał potym po Rzemieśniki do Greciey/ y zmurowáł Cerkiew Bohorodźicy/ ktorą księgámi y Obrázámi ozdobiwszy przełożył nád nią Nástásiussá Korsunianiná Kápłaná/ opátrzywszy go wielkiemi dźieśiecinámi/ z miodow y zboża wszelákiego/ Spitalow też bárdzo wiele dla vbostwá y kalekow nábudował y nádał hoynie wielkim dostátkiem. Kośćioł Bohorodźice w Kijowie.

Potym Kronika Ruska wspomina/ iż Włodimirz ciągnął do źiemie Sudańskiey/ y opánował głowne Miásto Sudam/ ále coby to byłá won czás zá kráiná niewiemy. Czynią też wzmiánkę Kroniki Polskie/ zwłaszczá Długos y Miechouius fol. 27. cap. 4. iż Bolesłáw Chrobry Miecisłáwowic pierwszy Krol Polski/ Roku 999. od Ottona wtorego Cesárzá w Gnieźnie koronowány/ vczynił przymierze z Wołodimirzem Xiążęćiem Ruskim/ á sam ćiągnął przećiw Xiążęćiu Czeskiemu Bolesłáwowi Brátu ćiotecznemu/ ktory Polskie gránice około Kłocká náieżdżał/ y dobył Bolesłáw Chrabry Krol Polski Prági/ y sámo Xiążę Czeskie z Synem iego ná Wyszogrodźie poimał. Włodimirz do Sudańskiey Ziemie. Prágá od Polakow dobytá.

A Jarosłáw Xiążę wielkiego Nowogrodá nieprzestáiąc ná vdźiale swoim/ insze kráiny Oycá Włodimirzá y Brátow swoich náieżdżał/ potym gdy sie v niego Oćiec Włodimirz vpominał według postánowienia dwu tyśiącu grzywien/ iż mu Nowogrod wielki po Wizesłáwie Bráćie vmárłym spuśćił/ niechćiał tego vczynić Jarosłáw/ y owszem wzgárdźiwszy vpominánie Oycowskie/ przyćiągnąwszy z Nowogrodá Kijow vbieżał y opánował: pod zákryćim spokoynego wiechánia/ Bo Włodimirz Oćiec wten czás w Berostowie z dworem swoim mieszkał. A vsłyszawszy ten złośliwy vczynek syná Jarosłáwá/ iż Kijow pod nim vbieżał y osiadł/ rozgniewał sie bárdzo/ y zebrał przećiw iemu woyská ze Jarosłáw syn pod Oycem Kijow vbieżał.

wszystkich Xiestw Synowskich y dzierżaw swoich. A Jarosław chcąc sie Oycowi odbić y odpor mu dáć/ przenáiął sobie ná pomoc Waragow y Piecinigow. Y dano znáć Włodimirzowi/ iż Piecinigowie do Ruśi wtárgneli/ á niemogąc sam przeciw im ciągnąć/ bo w ten czás prawie bárdzo chorował/ wyprawił ná nich Borissá Syná/ Xiążę Rostowskie/ ktory przy nim mieszkał/ A sam vmárł rychło potym w kilku dni w Berestowie roku od stworzenia Swiátá 6525. Lipcá dniá 15. Pánowáł po Chrzcie lat 28.

Włodimirz vmárł.

A Swantopołk y Boris dwá Brácia niewiedząc o śmierci oycowskiey zwiedli bitwę z Jarosławem Brátem/ y poráźili go ná głowę/ Potym Boris zá Piecinigámi Pogány dáley sie goniąc poráził ich kilko vfow/ A w tym Brát iego Swantopołk dowiedziawszy sie o śmierci oycowskiey rychley niż Borys/ Kijow vbieżał/ támże Oycá Włodimirzá co rychley/ kwápiąc sie ná pánstwo/ pochował w Grobie Marmurowym/ z wielkim żalem pospolitego ludu y Boiar/ w Cerkwi S. Bohorodzice Dziesiecinney/ ktorą był sam Włodimirz zbudował. A potym miedzy Swiete iáko Apostoł podniesion/ ktorego Swieto Ruś obchodźi 15. dniá Miesiącá Lipcá ná káżdy Rok.

Boris Piecinigow porázili.

Włodimirz pochowan.

Potym Swantopełk opánowawszy stolicę Kijowską/ zmowił sie z Wyssogrodzany ná Borissá Brátá/ áby go iáko mogli zdrádą zábić/ wczym mu obiecáli Wyssogrodzánie (nie Nowogrodzánie/ iáko Miechouius położył) posłużyć. A Boris Swantopelká/ iáko stárszego Brátá/ zá Oycá prawie máiąc/ w wielkiey vczciwośći/ choć mu Boiárowie iego rádzili/ áby dochodził Kijowskiey stolice/ niechćiał żadnym obyczáiem przeciw stárszemu nic złego myślić/ Lecz złość Swantopelká zwyciężyłá. Bo gdy wyspiegował Borissa być w máłym poczcie/ posłał nań Wyssogrodzan y dworzánow swoich łotrow/ á Boris wten czás prawie w dźień sobotny ku wieczorowi kazał przed sobą Nieszpor álbo wieczernią śpiewáć pod Satrem álbo Namiotem (bo sátrami y obozem stał z woyny iádąc) y sam też śpiewał z płáczem/ á potym spáć poszedł. A wstawszy ráno w Niedzielę/ kazał Popowi zaiutrznią śpiewáć/ á sam sie z nabożeństwem Pánu Bogu padwszy ná oblicze modlił/ á wtym mu dano znáć/ iż sie Żołnierze Swantopelkowi przybliżáią/ chcąc go zábić/ co vsłyszawszy począł śpiewáć ten Psalm: Pánie czemu sie rozmnożyli nieprzyiaciele moi/ A skończywszy Jutrznią/ począł sie z płáczem modlić/ oczy wniebo wznosząc/ á pátrząc ná obraz Christusá Páná/ á skoro vsłyszał grzmot y brzek zbroynych Zaboycow swoich do Namiotu wielkim

Swantopełk Kijow opánował.

pędem

pedem náciérájących / vlękł się / y począł słozy pusczáć iáko strumienie / toż tez Popi y Słudzy iego czynili strwożeni / widząc Páná smutnego / á w tym Puscza / Talecz / Jelowicz y Lasko stárszy Zołnierze Swantopelká złośliwego z dobytymi mieczámi y s kopijámi obskoczywszy błogosłáwionego Borissá modlącego się / poczeli go gwałtownie siec y kłoć / Sługá iego álbo Giermek Geor Węgrzyn padł ná nim / y tego przebodziono / wszákże wyskoczyli z namiotu / ábowiem nie byli ieszcze do koncá śmiertelnie zránieni / y poczeli zaboyce mowić / czemu stoiem pátrząc / á nie kończym dziełá co nam roskazano. W tym błogosłáwiony Boris iął się v nich prosić s pokorą / mowiąc: Brácia moi mili / Dayćie mi czás máluczki / ábym się ieszcze Bogu pomodlił / A zá tym weyrzawszy w Niebo z płáczem westchnął gorsko / y iął się modlić / á podniowszy ná zaboycow pokorne oczy / y padwszy ná oblicze z płáczem / rzekł im: Brácia moi mili / kończyćie dzieło wásze / á niech będzie pokoy Pánu Brátu moiemu / y wam Brácia moi mili / Tedy vsłyszawszy zaboycy ony słowá iego / płákáli / á po modlitwie zásnął Boris / y dał Duszę w ręce Pánu Bogu Lipcá 24. dniá. Támże záraz przy nim y Giermek iego wierny Geor Węgrzyn był zábity. A błogosłáwionego Borissá ciáło obwinąwszy ná woz włożyli / y wieźli do Wyssogrodá / á gdy byli w iednym Boru / począł ieszcze głowę podnośić / iáko Kronika Ruska świádczy / co obaczywszy słudzy Swantopelkowi / kazáli dwiemá Waragom serce iego mieczámi przebić / y głowę precz odiąć / á ták przyiął Koronę męczeńską / y pochowáli ciáło iego w Wyszogrodzie w Cerkwi S. Wassilá.

Zaboycy Borissowi.

Nabożeństwo Borissowo y żáłośne słowá.

Boris Xiąże zábit okrutnie.

Srogie okrucieństwo nád Borissem.

A máło ná tym máiąc niezbożny Swantopelk posłał ná Murom do drugiego Brátá Hlebá / mowiąc: Przyiedź rychło kazałći Oćiec / bo iest chory bárdzo / A on ták chytrze táił śmierći Oycowskiey / chcąc dla nienásyconey żądzey pánowánia / Brátow wszystkich w iednym czásie połowić / y wygłádzić. Tedy Hleb Xiążę Muromskie vwierzywszy zdrádliwym słowom Swantopelkowym / záraz z Muromia w máłym poczćie ná koniach do Kijowá się spieszył / á Swantopelk máiąc nád nim szpiegi posłał zaboycow dworzan swoich / ktorym tákże kazał Hlebá Brátá zábić iáko y Borissá / ták gdy odpoczywał Hleb ná Sniadyniu vrocisku w mili od Smolenská (bo był w drodze z koniá máło co przedtym nogę złamał nád Wolgą) przyszli bez wieśći żołnierze Swantopelkowi / y zábili go ná modlitwie będącego / y skryli ciáło iego w mieyscu pustym / miedzy dwiemá

Złość y chytrość Swántopelkowá.

Hleb Xiąże zábity ná modlitwie.

drzewy / Ale Pan Bog (iáko Kronika Ruska świádczy) nieopuszcza swoich wiernych. Bo gdy to ciáło zákryte leżáło w onym niespodzianym mieyscu / tedy ci ktorzy mimo chodźili / widawáli ná oney mogile swiece goráiące / y głosy Angelskie spiewáiące słyszeli. A Swantopelk vsłyszawszy wdzięczną sobie nowinę o zábiciu Hlebowym weselił sie z tego / iż iusz dwu Brátu iednáką smiercią z oyczyzny oddzielił / á sam ich páństwá Muromskie y Rostowskie opánował.

Cudá nád ciáłem Hlebowym

Jarosław zás trzeći Brát w ten czás był w Wielkim Nowogrodzie / y poczeli mu sie sprzećiwiáć y z mocy wybijáć Nowogrodzánie / chcąc Swantopelká złośliwego zá Páná sobie wziąć. Ale Jarosław zebrawszy sie z Rycerstwem swoim / poráził ich tysiąc ná Rossamoy vroćisczu / y ták ony szkodliwe rosterki skarawszy buntownikow vsmierzył.

Nowogrodzánie złośliwi od Páná swego Jarosławá skaráni.

Tegoż wieczorá przyszłá nowiná z Kijowá do Jarosławá od Siostry Przedosławy o smierći Oycá Włodimirzá / á o pobiciu Borissá y Hlebá Brátow od Swantopelká / czego áby sie y on strzegł / ponieważ też iusz nań Swantopelk tákże był náprawił zaboycow z chytrey zásadki. Vsłyszawszy to Járosław zásmućił sie / y zebrał Nowogrodcow / ále mu oni niechćieli być pomocni przećiw Brátu Swantopelkowi. Przeto wnet zá pieniądze Waragow tysiąc przywiodł / á z inszych swoich Xięstw Ruskich iáko ná gwałt zgromádźił trzydzieśći tysiecy ludu / y ciągnął do Kijowá. Swantopelk też przyzwawszy Piecinigow ná pomoc z Kiiany y Wołyńcami wypráwił sie przećiw niemu. A gdy sie obiedwie woyská [...]gnęły przećiw sobie pod Lubiecem Zamkiem / wnet Hetman Swantopelkow Wilczyogon názwány począł ná harcz wyzywáć / háńbiąc y sromocąc Jarosławá y Rycerstwo iego. Blud zás Jarosławow sprawcá pretko sie przez Rzekę Dniepr przepráwił z woyskiem swoim / á Swantopelk z swoimi cáłą noc pił / lekce sobie ważąc Jarosławá / Lecz gdy bitwę zwiedli v Lubieczá / przypárł go Jarosław nád iedno iezierzysko / smiele ná iego vsy náćieráiąc / co obaczywszy Swantopelk záraz z woyská swoiego vćiekł / Zá czym Kijánie y Piecinigowie będąc od Swantopelká wodzá swego wydáni / poczeli vćiekáć ná Jeziorá y Rzeki ćienkim lodem zmárzłe (iáko Miechouius pisze) gdzie ich bárdzo wiele potonęło / ále wiecey ná plácu pobito. A Jarosław otrzymawszy sławne zwyćiestwo / ćiągnął do Kijowá / y opánował go ze wszystkimi przygrodkámi / ktore mu sie dobrowolnie podawáły.

Znáć iż ći Waragowie musieli być álbo z Szweciey / álbo z Lotwy.

Jarosław y Swantopelk bráćia / przećiw sobie z woyskámi.

Swantopelk vćiekł do Polski.

Jarosław Kijow opánował.

Swanto-

Swantopełk zás álbo Stopolk vciekł do Polski prosząc o pomoc Bolesławá Chrobrego pierwszego Królá Polskiego przeciw Brátu Jarosłáwowi/ co Bolesław ná prośbę iego chętliwie vczynił/ częścią dla tego/ áby Swantopełká wygnánego ná Kijow wprowádziwszy sobie hołdownym ná potym vczynił/ częścią też áby Przemysl y Czerwień/ y kráiny insze przez Włodimirzá Oycá Swantopełkowego od Polski oderwáne/ przywrocił pod moc swoię. Ták tedy Bolesław Krol Polski roku 1008. iáko Długosz pisze/ z wielkim woyskiem Polakow (s ktorym sie był świeżo wrocił z woyny Czeskiey szcześliwie) ciągnął do Kijowá prowádząc Swantopełká ná stolicę Kijowską/ A wszedszy do Ruskich ziem/ wszystki kráiny śiołá/ miásteczká/ y dwory Polacy palili/ plundrowáli y burzyli/ zamkom dáiąc pokoy dla prożney zábawki. Już ku Łuczku do Wołyńskiey ziemie Krol z Polakámi y z Swantopełkiem był wciągnął/ áli im bez wieśći nád Bugiem rzeką (ktorą Cosmographowie Axiaces zowią) zástąpił Jarosław z wielkim á gotowym woyskiem Ruskim/ y z pomocą Waragow y Pieczinigow. Tám Blud Jarosławow Hetman począł hánbić Królá Bolesławá/ y groźił mu mowiąc/ zbędzieß tego tłustego brzuchá/ Ktorym vrągánim Bolesław záiußony wnet woyská swoie Polskie przez Bug przepráwił/ nád nádzieię Jarosławowę/ á vderzywszy z ogromnym pędem ná vphy Ruskie y Piecziniskie/ áczkolwiek sie też dosyć mężnie opieráli y zástawiáli/ poráźił ich ná głowę/ ták iż Jarosław w máłey Drużynie vciekł z woyská ná mieyscá błotne miedzy Jezioró/ á potym tylko sámo czwárt vbieżał áż do Nowogrodá wielkiego/ áczkolwiek mu tego vciekánia zábrániał Konstanti Possadnik mowiąc: Jeszcze sie zá twoie zdrowie chcemy bić/ ále złyy strách. Ták Bolesław Krol rozgromiwszy woyská Jarosławowe/ y obozy iego bogáte rozebrawszy/ prowádził do Kijowá Swantopełká. Był Kijow w on czás/ iáko to rzecz sámá/ y Długosz z Miechouiusem świádczą/ Miásto sławne/ bogáte/ budowne/ wielkie y szerokie/ głowá wszystkiey Ruśi/ co iescze y dźiś káżdy iáwnie obaczyć może/ przypátruiąc sie rozmáitym ostátkom Vlic/ Rynkow/ Monásterow y Cerkwi/ ktorych sámych było 300. murowánych/ y ktore tylko sámy są świádkiem oney kiedyś sławney dawnośći y wielmożnośći Kijowskiey/ ták iż káżdy Ruśin dźiś sie tám dźiwuiąc może nárzekáć z Eneasem y z Pantussem/ co Virgilius napisał AEne. 2. Fuimus Troes, fuit Ilium, & ingens gloria Teucrorum, &c.

Bolesław Krol Polski do Kijowá.

Bug Ptolo. Axiaces.

Russacy od Polakow poráżeni.

Jarosław vciekł z bitwy.

300. Cerkwi w Kijowie murowánych.

Są też drudzy [illegible] ludźie á Domatorowie sprosni/ ktorzy śmieią twierdźić/ iż y Troiá byłá/ gdzie dźiś

Kijow/co sprosne ſzaleńſtwo/ ponieważ Troiá byłá nád morzem w Azyey/ gdziem ia sam był roku 1574.

Kijow podan Swantopolkowi od Królá Bolesławá Polſkiego.

Złota bramá.

Jarosław wtory raz porażony.

Bolesław Kijow złupił/ y zamek sam osádził.

Znay Páná.

To nie ku rzeczy zda mi ſie/ bo iuż miał látá w ten czás Krol.

Bolesław słupy żelázne w Dnieprze postáwił.

To Miásto y Zamek Kijowſki/ w ktorym ſie było bárzo wielkie mnoſtwo ludzi y rycerſtwá Jarosławowego záwárło/ Bolesław Krol z Swantopelkiem obległ/ á przez dobrowolne podánie/ dla głodu w Mieście pánuiącego zá krotki czás y miásto y zamek Kijow wziął/ ktory iáko ſtolicę Swantopolkowi wcále oddał/ tylko ſkárby wielkie Jarosławowe po Włodimirzu zoſtáwione/ złoto/ srebro/ perły/ y inſze kleinoty ſobie wziął Krol Bolesław zá nakład woienny/ wſzákże więtſzą część łupow miedzy ſwoie żołnierze rozdał/ á gdy wiezdżał przes bramę/ ktorą zwano Żołota álbo Carſka fortá/ dobywſzy mieczá rościął ią ná znák zwycięſtwá. Potym rozłożywſzy żołnierzow ſwoich po lezach/ ſam vmyślił mieſzkáć w Kijowie przez zimę z máłym pocztem dla beſpieczności Swantopelkowey/ y vtwierdzenia pánowánia iego. Tego wſzyſtkiego poſtánowienia wywiedziawſzy ſie Jarosław/ ciągnął z woyſkiem do Kijowá/ chcąc bez wieści Bolesławá Królá Polſkiego y Swantopelká Brátá obſkoczyć/ á beſpiecznych poimáć álbo pobić. Ale Bolesław przez ſpiegi wczás oſtrzeżony zásádził ſie z Swantopolkiem w ciáſnych mieyſcach/ gdzie znowu Jarosławá ná głowę porážili/ áż do Nowogrodá muſiał vciekáć. Nowogrodzánie iáko byli won czás možni w ſkárby/ y w Lud rycerſki/ Xiążę ſwoie Jarosławá trzeci kroć y pieniądzmi ná żołnierze Waragi/ y oſobliwie ſwoim Rycerſtwem Ruſkim rátowáli/ nápomináiąc go/ áby nieprzeſtawał dobywáć Kijowá/ á w ten czás też práwie Kijánie (iák Kroniki Polſkie świádczą) nie mogąc dłużey ćierpieć Królá Bolesłáwá v ſiebie/ y żołnierzow iego Polakow ná leżach leżących/ poczęli ich iáwnie zábijáć/ y mordowáć/ gdzie iedno ktorego záłápić mogli/ álbo zá pozwoleniem álbo też zá roſkazánim Swantopelkowym.

Tą krzywdą pobudzony Krol Bolesław/ wnet żołnierze ſwoie z leży zgromádził/ ktorym dał ná łup Kijow wſzyſtek/ Zamek też wziął z ręku Swantopelkowych/ á ſwoimi oſádził/ ſkárby pobrał/ Pánow y Boiar Ruſkich przedniey ſzych/ ták Jarosławowych iáko Swantopelkowych pookowywał/ á z dwiemá Xiężnámi Sioſtrámi Corkámi Włodimirzowymi (s ktorych iedną Przedisławę/ iáko Kroniki Ruſkie świádczą/ zgwałćił) do Polſki záprowádził/ inſze Zamki około Kijowá/ gdy Swantopelk vćiekł/ Polakámi vtwierdził/ á ná znák zwycięſtwá dwá wielkie słupy żelázne w pośrzodku Dniepru rzeki/ gdzie Sola weń wpadá/ poſtáwił/ á potym do Polſki ná początku Wioſny z wielkimi łupámi ſie wracał.

Jarosław

Járosław zás máiąc nád nim pilne szpiegi z wielkim woyskiem zá nim ćiągnął/ y dogonił go nád Bugiem Rzeką/ wszákże nieśmiał záraz ná niego vderzyć/ pátrząc czásu y pogody/ dokądby sie żołnierze od niego do Domow roziecháli. Ale Bolesław vsłyszawszy o iego zássadkach/ wnet Zołnierzow y Rycérstwo swoie do spráwy zgromádził/ á nápomniawszy ich piękną rzeczą według czásu/ zszykowánych y pierwszym zwyćięstwem przeciw Rusi zápalonych/ wywiodł do bitwy/ Jarosław tákże z Ruskimi y Waregowskimi vsámi/ po gotowiu ná plácu stoiał/ ták gdy sie ogromnym pedem z obudwu stron podkáli/ Russacy y Waregowie widząc máłe woysko Polakow tym śmieley náćieráli lekce ich sobie ważąc. Ale Bolesław wypełniáiąc sam Hetmáná spráwnego/ y Rycerzá przeważnego vrząd/ rozgromił y przebił wálny vf Ruski/ w ktorym z Waregámi sam Jarosław stoiał/ zá tym Ruskie vfy insze pomieszáne po rożnych polach rożno vćiekáć poczęły/ Bárdzo wiele ná plácu/ ále dáleko wiecey w vćiekániu ich poległo/ ita ut Bugus sanguine cæsorum rubuisse dicatur, iáko Długosz y Cromer lib.3. Miechouius lib.2. cap.6. fol.29. piszą/ Iż Bug rzeká krwią pobitych szczerwieniáłá. Zywych bárdzo wiele w moc Polakom przyszło/ obozy y namioty y chorągwie woienne Polacy pobráli/ Samo Xiążę Jarosław zrzućiwszy z siebie vbior y znáki Xiążęce/ przemieniáiąc konie ledwo vćiekł/ y nieostoiał sie áż w Wielkim Nowogrodźie. A Polacy ták znácznym zwyćięstwem y łupámi vbogáceni/ do Polski sie wroćili.

Bitwá Ruska z Polaki.

Jarosławowe Ruskie woyská trzeći raz porážone od Polakow.

Swiádectwo.

Bolesław Krol Pánu Bogu zá zwyćięstwo y szczęśliwe zwrocenie dźieki czyniąc/ Kośćioł w Gnieźnie z łupow nieprzyiaćielskich hoynie nádał/ y inszych Kośćiołow y Klasztorow wiele nábudował/ Slachtę ktorzy sobie mężnie poczynáli/ y insze Rycerstwo vbogáćił: prostego też rodu żołnierzow niemáło vszláchćił. A od tego czásu Bolesławá Krolá Rusacy Chrobrym/ to iest przeważnym/śmiáłym y wielkiego sercá mężem názwáli. Polacy go dźiś Chabrym zowią. Tenże milá od Wiślice Chroberz Zamek zbudował.

Chrobrym dla czego Bolesław od Rusi názwan.

Ruskie Kroniki wszystki żadney wzmianki nieczynią áni wtorey/ áni tey trzećiey bitwy y poráženia Jarosławowego od Bolesławá/ tylko pierwszą bitwę/ kiedy Swantopełk wziąwszy ná pomoc Bolesławá Xiążę Polskie (iáko oni piszą) poráził Jarosławowe moc etc. O czym sie pierwey iusz nápisáło. A po wyśćiu Bolesłáwowym do Polski Jarosław ćiągnął do Kijowá/ máiąc ná

pomoc kilko tysiecy Waragow. Ale Swantopelk / iáko go Ruś miánuie przeklety / z Piecinigámi záſtąpił mu w ćiáſnym mieyſcu / przeto Jarosław gdy ſtał obozem ná tym mieyſcu / gdzie S. Borisſá Brátá iego y ſwego Swantopelk zámordował / podniosł rece ku Niebu z płáczem y rzekł: Oto krew Brátá moiego woła ku tobie Pánie Boże iáko Ablá niewinnego / ktorey sie ty ſam rácz pomśćić / á to wyrzekßy / vderzył ná woyſko Swantopelkowe z wielkim grzmotem / á Borisſá y Glebá Brátow pobitych / áby ſie zań do Páná Bogá modlili / wzywał. Ták zá pomocą Bożą poráził Jarosław woyſká Swantopelkowe / áż ſam ledwo vćiekł do Piecinigow / z ktoremi zebrawßy ſie z nowu / bárdzo prętko wielką mocą przyciągnął przećiw Jarosławowi / iáko Długoß y Miechouius lib. 2. cap. 11. fol. 25. piſzą: Jarosław też pierwßym y świeżym zwyćięſtwem podnieſiony / podkał ſie z nim nád Olchą rzeką w piątkowy dzień / práwie gdy Słońce wſchodziło / támże ſrogą á krwáwą bitwą gruntownie wßyſtkę moc Swantopelkowę y Piecinigow poráził y pogromił / áß ſam Swantopolk zwyćiężony ledwo vćiekł do Brześćia / do namieſtniká Bolesławowego Krolá Polſkiego / á ſtámtąd do Gniezná do ſámego Krolá iáchał / chcąc go znowu o rátunek żądáć / ále w drodze nagłą mdłośćią záráżony vmárł / y ná mieyſcu nieznácznym pochowány / iáko Cromer / Długoß y Miechouius piſzą / Kroniki záś Ruſkie twierdzą / iß Swantopelk będąc od Jarosławá poráżony vćiekł z poboyscza / á z woley Bożey opętał go Szátan / y rozßárpał / ták iß niemogł ſiedzieć ná koniu / á przebiegwßy Polſką Ziemię / przybiegł ná puſtynią miedzy Czechy y Lachy / y tám ſwego niecnotliwego żywotá (iák go oni ſądzą) dokończył / y ieſt tám przepáść áż do dniá dziſieyßego / gdzie ſie západł / z ktorey wychodzi ſmrod iádowity ná obiáwienie ludziom. Ták po śmierći Swantopelkowey przeſtáły roſterki w Ruśi / á Jarosław począl pánowáć ná wßyſtkiey Ruśi.

Genes. cap. 4.

Jarosław Swantopelká Brátá poráził.

Kroniki Ruſkie tylko iedna bitwa Swantopelká być poráżonego wſpominaią.

Swantopelk drugi raz do Polſki vćiekł.

Smierć Swantopelkowá ſtráßna.

Jarosław

Jarosław Włodimirowic

Jedinowłaycá wszytkiey Ruśi/ Roku 1009.

Rozdział II.

Jarosław Włodimirowic Wnuk Swantosłáwow/ Prawnuk Jhorow y Holhy/ wtory iedynowłaycá Ruski Chrześćiáński/ po śmierći Brátá Swantopelká niesztwornego/ począł bespiecznie pánowáć Roku 1009. od Christusá Páná/ ná Kijowie/ ná Włodimirzu y wielkim Nowogrodzie/ y ná wszystkiey Ruśi.

A żáłuiąc niewinney śmierći Brátá Hlebá/ ktorego złośliwy Brát Swantopelk zábił/ posłał Popy szukáć w puszczy Smoleńskiey ciáłá iego/ ktore gdy náleźli/ kazał ie Jarosław w poczesny grob włożyć/ y prowádził do Wyszogrodá/ támże go położył podle błogosłáwionego Borissá drugiego Brátá/ tych potym brátow/ przemieniwszy im po śmierći imioná/ iednemu Dawid/ drugiemu Roman Metropolit Kijowski/ zá dozwolenim Patriarchy Konstantinopolskiego kośći podniosł/ y zá święte są obádwá poczytáni/ bo w niewinnośći żywotá korone práwie męczeńską od Swantopelká Brátá podięli. Jch świeto Ruś obchodzi ná káżdy Rok 24. dniá Mieśiącá Lipcá.

Xiążętá Boris y Hleb zá Swięte w Rusi podniesieni.

A gdy sie Jarosłáwowi národził Syn Włodimirz/ zbudował ná Zamku Cerkiew ná imię preczystey Bohorodzice/ ná złotych wrociech/ wrotá też złote przez Bolesłáwá Królá Polskiego zepsowáne náprawił/ y Zamek Kijowski nowym budowánim wystáwił/ á przyzwawszy Rzemieśnikow z Greciey/ zbudował wielką Cerkiew Sophiæ, to iest mądrośći Bożey/ ná ksztalt tego iákim ia sam w Konstantinopolu/ dźiś od Turkow zprofanowány widział. Acz czworáko w Konstantinopolu więtszy y kosztowniejszy Marmurami/ Alabastrimi/ Jaspissámi ozdobiony.

Kośćioł Sophie w Kijowie.

Potym przećiw Jarosłáwowi Synowiec iego włásny Bretisław Syn Jsasłáwá Xiążęćiá Połockiego powstał/ y wziął pod nim Nowogrod wielki. Ale Jarosław niedawszy mu sie długo w swoim kokoszyć/ śpieszno z Kijowá przyciągnął/ y poráźił woysko Brzetislawowe/ áż sam ledwo vćiekł/ zá czym Jarosław Nowogrod z mocy iego wydárł.

Tego w Ruskiey Kronice niemász/ tylko v Dlugossá á Miechouiussá Foli. 25.

Tegoż

Miechouius Rededa Ducem de Koſchochon ſingulari certamine Iaroslaus vicit. Jarosław ſie ſam á ſam potikał zá wſzyſtkich/ y wygrał.

Tegoż Roku Rededa Xiążę z Koſchochonu/ iáko Długoſz y Miechouius piſzą/ (ále podobniey ma być z Korſzunu) oborzył ſie przeciw Jarosławowi/ ktorego Jarosław wyzwawſzy ſam á ſam ná rękę zwyciężył/ y ſam ſwą ręką zábiwſzy/ ná iego ludzi Koſchochonſkich (ále lepiey Korſzunſkich) dań vłożył.

Mśćisław Xiąże Wotinutarakanſkie.

Jakuy Xiąże Worachimowſkie.

Jarosław od Mśćisławá dwá kroć porázon.

Záraz potym Mśćisław Brát włáſny Xiążę z Wotmutarakáni ná Jarosławá woynę podniosł/ o nierowność działu/ á zebrawſzy ſie z Kozarámi y z Koſchoiámi ciągnął do Kijowá/ Jarosław też chcąc ten gwałt odbić/ przyzwał ná pomoc Jakuia (á iáko Ruś piſze Afrika Akuna) Xiążęciá Worahimowſkiego/ według Miechouiuſá/ álbo Waragowſkiego/ á gdy ſie podkáli y ſtoczyli bitwę nád Dnieprem/ porażon dwá kroć Jarosław/ á Kijow w moc Mśćisławowę przyſzedł. Ale Mśćisław dobrowolnie posłał do Brátá Jarosławá wracáiąc mu záſię Kijow/ y ſłubuiąc mu zá beſpieczność/ rzekł do niego: Weźmi Brácie miły ná zad ſtolicę Kijowſką/ á pánuy ná niey iáko ſtárſzy według zdánia ſwego/ á mnie niechay będzie wolny vdział z drugą ſtronę Dnieprá w Siewierſkiey ziemi/ y ták ſie łáſkáwie poiednáli. A Jarosław záſię ſiadł ná Kijowie/ á Mśćisław ná Cernieowie. Tegoż czáſu vrodził ſie Jarosławowi Syn Wſzewold. A o tym ſtoczeniu bitwy/ y wzieciu Kijowá/ y iáko go potym Jarosławowi brát Mśćisław wrócił/ Kroniki Ruſkie niewſpomináią/ iedno iſz ſie poiednáli y podzielili/ ten po Dniepr/ á Mśćisław w Siewierze vdział wziąwſzy. Ale Długoſz/ Miechouius lib. 2. cap. 10. y Cromer lib. 3. o tym ſzerzey piſzą.

Tureckie y Tatarſkie pierwſze woyny w Aſiey Chrześćiańſkiey ſtronie.

Hieruſalem Tátárowie wzięli.

Tegoż práwie czáſu Narody Tatarſkie wyſzedwſzy od gor Kaukaſiyſkich/ podbili pod moc ſwoie Armenſkie/ Kapadockie/ y Bitineiſkie Kroleſtwá/ y práwie po wſzyſtkiey Aziey/ y Siriey pánowánie ſwoie rośćiągnąwſzy/ Hieruſalem Miáſto święte Roku od Chriſtuſá Páná 1012. wzięli. A potym z máłych y nikczemnych początkow narodu ſwego ták ſzeroko y wielmożnie iáko dziś widzimy páńſtwo ſwoie Tureckie/ według Machometowey obrzydliwey ſekty/ zá poſtępkiem czáſow zmocnili y rozſzerzyli/ dla gnuśności/ niedbáłości/ y ſpolnych niezgod Ceſárzow y inſzych przełożonych Chrześćiáńſkich.

Woyſko Ruſkie do Conſtantinopolá.

Potym według Kronik Ruſkich Jarosław Monarcha Kiiowſki wypráwił młodego ſyná ſwoiego Włodimirzá y Hetmáná Wyſſotę z woyſkiem do Czárygrodá álbo Conſtantinopolá/ vpomináiąc ſie v Ceſárzow Greckich Korſunu w Taurice. Ale Grekowie zſzykowawſzy ſie porządnie wyciągneli do bitwy w pole/ y

porázili

porázili Ruſkie Wóyſká / y Wyſſote Hetmáná poimáli / á Włodimirz Syn Jarosłáwow ledwo z poboyſcza vciekł do Oycá ná Kijow.

Rußacy od Grekow poráženi v Constantinopolá.

Potym we czterzech lat wziął przymierze Jarosław z Cesárzem Czárigrodſkim / y był wypuſzczon Wyſſotá Hetman Ruſki z więzienia Konſtantinopolſkiego zinſzymi Towárzyſzámi y Boiáry.

Rozdział Trzeci.

NA drugi záś Rok Jarosław ſyná Włodimirzá podniosł ná Xięſtwo wielkiego Nowogrodá. Hilárioná też Greká Metropolitem w Kijowie v S. Sophie przełożył / A Brátá ſwoiego Sudziſłáwá Xiążę Pſkowſkie poimał / y oſádził go do więzienia w Porubiu. Tego też czáſu Pieczory w Kijowie kopáć poczęto / dla grobow / zá powodem iákiegoś Antoniego / ktorego Ruś ma zá świętego.

Sudziſław X. Pſkowſkie od Brátá poimány. Pieczory Kijowſkie.

Potym Jarosław Jedynowłaicá Ruſki / Roku 1018. zebrał wielkie woyſko z Ruſi / z Waregow y Pieczingow / y ciągnął do Polſki bez wieści / przećiw Krolowi Bolesłáwowi Chrobremu. Ale Bolesław Krol wywiedziawſzy ſie o nim przez ſpiegi / vprzedził go do Ruśi / y położył ſie w Ruſkich dzierżawach nád Bugiem Rzeką / niecżekáiąc nieprzyiaciela w Domu.

Hannibálow fortel ná Włochy / á Polſki ná Ruſáki.

Jarosław też przyciągnąwſzy z ogromnymi vſámi / położył ſie obozem z drugą ſtronę Bugá przećiw Polakom / práwie w dzień Niedzielny Páńſki / dla ktorego Swiętá vczćiwośći / Bolesław Krol niemyślił áni chciał bitwy zwodzić. Też dla tego częścią / áby ſie wywiedział o wielkośći liczby nieprzyiaciol / o ich ſpráwie / poſtępkach / y vmyſlach. Ale ſzczęſcie y fortuná máiąc wielką moc w ſkutku woyny / częſto z ledá máluczkich przyczyn vmysły y porády ludzkie (kieruiąc ich ku lepſzemu álbo gorſzemu ſkutkowi) inácżey y opák obraca y odmienia. Bo Máſtálerze / Woźnice y Kucharze / ći konie w Bugu / ktory obozy Ruſkie y Polſkie dzielił / nápawáiąc / á owi mięſo płocząc / naprzod z Rusákámi zwádę záczęli / kámieniámi z proc pociſkámi / y słowy vſzczypliwymi / potym gdy ſie ich więcey ná on giełk z obudwu ſtron zbieráło / ći z Łukow / drudzy z Kuſz do ſiebie ſtrzeláiąc / obiedwie Woyſká do

Woyſká Ruſkie y Polſkie przećiw ſobie nád Bugiem z máłey przyczyny bitwę záczęły.

bitwy pobudźili. Vſy Polſkie zbroyne w ſpráwionym ßyku prętko
Bitwá Ruſſakow z Polaki. ſie przez Rzekę przepráwiły/ ſtoczyli ogromną bitwę z obudwu ſtron/ wßákże Ruſacy iß ſie ießcze byli do bitwy porządnie nieſpráwili/ bez porządnego ßyku niemogli pierwßych y wtorych naiázdow Polakom wytrzymáć/ poczeli vſtępowáć/ y po ßerokich polach/ y bliſkich láſach vćiekáć/
Jarosław z Bitwy vćiekł czwarty kroć od Bolesłáwá Królá Polſkiego porázony. Xiążę też Jarosław od ſwoich práwie przymußony/ vćieczką zdrowiu ſwoiemu pomogł/ á dopiero zá Xiążęciem wßyſtki vſy Ruſkie y Piecinigowſkie rożno gdźie ktory mogł ná beſpieczne mieyſcá vćiekáli. Ná plácu bárdzo wiele/ále ſnadź więcey po rożnych polach roſpierzchnionych poginęło. Obozy też bárdzo bogáte z wielkimi łupámi Bolesław Krol miedzy Zołnierze rozdał. A vżywáiąc zwyćięſtwá dáley w Ziemię Ruſką ciągnął/ gdźie Zamkow niemáło mocą zdobywał/ á drugie dobrowolnie w łáſkę przez podánie wźiął. Potym z Ruſią vczyniwßy przymierze/mierną Dań ná ty kráiny y zamki ktore pod Jarosłáwem wźiął vłożył. A ſam ſie z woyſkiem do Polſki wroćił/gdźie potym roku 1025. Kwietniá dniá 3.3 wielkich prac y
Bolesław Chrobry Krol Polſki vmárł. fráſunkow woiennych zemdlony vmárł/ wieku ſwego 58. á krolowánia 25. látá. Tey woyny y poráženia Jarosłáwowego Kroniki Ruſkie niewſpomináią/ Tylko náß Wincenti Kadlubeus/ Długoß y Miechouius lib.2.fol.29.cap.7. y Cromer lib.3. tákże Wapouius etc.

A w tym Jarosław Monarcha Kijowſki/ y Miecław Brát iego/iedynowładcá Ziem Siewierſkich roku 1025. vsłyßawßy
Jarosław z woyſkiem Ruſkim Polſkę burzy. o ſmierći Bolesławá Chrobrego Królá Polſkiego/ wtárgneli do Polſki z wielkim woyſkiem/ á ty kráiny ktore był Bolesław z mocy Ruſkiey wydárł/ plundrowáli y burzyli/ Cerwena y Przemyſla/ y inßych Zamkow dobyli/ á wybiwßy Polaki/ Ruſſakámi ſwoimi oſádźili/ Polakow też chłopſtwá oraczow y robotnych ludźi bár-
Coloniæ ex Polonia in Rußiam. dzo wiele z Polſki w niewolą nábráli/ áby role oráli/y oſiadáli ty mieyſcá/ktore przed tym dla częſtych woien były puſte. A gdy po
Ruſſacy poráżeni w Polßce. wtore Ruſſacy wciągneli do Polski bez Xiążąt ſwoich ná vrywkę/ porázili ich Miecysław álbo Mieſko Syn Bolesławá Chrobrego/ ktory był nowo wſtąpił ná Kroleſtwo Polskie po Oycowskiey ſmierći.

A gdy vmárł Mśćisław Włodimirowic Brát Jarosławow Xiążę Siewierskie/ pochowano go v S. Spaſſa w Cerkwi/ ktorą ſam zmurował. A Brát Jaroſław opánowawßy iego wßiſtkie dźierżáwy Siewierskie/y przyłączywßy ie do Stolice Kijowskiey/począł ſie dopiero gruntownym y práwym Jedinowłaidcą

álbo Monarchą y Cárzem wßystkiey Ruśi pisáć. A w ten czás/ iáko Długoß y Miechouius cap.12.lib.3.piszą/ Piecinigowie z wielkim woyskiem Kijow oblegli/ Ná ktorych sie Jarosław pretko zgotował/ á przyćiągnąwßy bez wieśći vderzył ná ich oboz/ y ták zátrwożonych nagłym przypadkiem rozgromił/ pobił/ y rozproßył/ w Dnieprze też vćiekáiących wiecey poginęło/ á drugich iáko bydłá poimánych bez liczby w niewolą nábrano. Ná znák tego zwyćięstwá Kośćioł Sophiæ, to iest mądrośći Bożey w Kijowie wystáwił/ y wieżę przy nim pobitą pozłoconymi bláchámi nákrył/ á Kielichámi y naczynim złotym śrzebrznym/ księgámi y vbiorámi drogimi Kośćielnymi nádał/ y dochodámi vbogáćił/ w ktorym Kośćiele pierwßego Metropolitá Greká Hilarioná (cośmy też z Ruskiey Kroniki wyżßey wspomináli) przełożył. Bramę też mieyską od Polski według wielmożnośći swoiey y mieyskiey/ wielkim á práwie zbytnim nakłádem zbudował/ wierzch iey y gałkę bláchámi pozłoconymi ozdobił/ y złotą Bramą álbo złotym wierschem kazał zwáć.

Piecinigowie poráżeni pod Kijowem.

Potym roku 1034. od Christusá Páná/ gdy Miecisław Syn Bolesławá Chrobrego/ Krol wtory Polski nikczemny y leniwy 15. dniá Márcá w Poznániu vmárł/ y tám był pochowan. Zoná iego Krolowa Richßá dla swoich zbytkow v Polakow ohidzona ziecháłá z Polski do Niemiec/ z Synem máłym Kázimirzem pierwßym Dziedzicem iedynym Kroleſtwá Polskiego/ ktory potym wstąpił do Klasztorá w Kluniaku. A Polskę bez zwierchnego Páná kto sie nielenił/ náieżdżał/ y trapił/ ták Czechowie/ Niemcy/ Węgrowie/ iáko y Prussowie Pogáni z Litwą.

Polská biedna zewßąd bez Páná vtrapiona.

Co widząc Jarosław Monarchá Kijowski Jednowładziec wßystkiey Ruśi/ niechciał też pogodnego czássu prożno záleżeć/ ále zebrawßy wielkie Woyská Ruskie/ iednych ziemią puśćił w zagony ná burzenie y plundrowánie Polskich kráin. Drugie też woysko wypráwił w łodziach rzeką Bugiem do Podláßa/ y do tych stron gdzie dźiś Mázowße/ á ták niemáłą część Polski ogniem y mieczem zwoiowawßy/ y Zamkow z Miástámi kilkonaśćie pod moc swoię podbiwßy/ á Ruśią osádźiwßy/ z wielką korzyśćią wroćił sie do Kijowá.

Jarosław z Russakámi Polskę bez Páná osierociáłą zwoiował.

Potym iáko Długoß/ Cadłubcius/ y Miechouius cap.15. fol. 41. lib.2. piszą/ Tenże Jarosław Monarcha álbo Jedinowłaycá wßystkiey Ruśi/ chcąc rozmnożyć tym wiecey skárby y gránice swoie/ y sławy nieśmiertelney prágnąc/ przygotował Armatę

wielką wodną/ Okretow/ Galer/ y Batow ná vściu Dnieprn Rzeki/ gdzie wpada w morze Pontskie/ s tą Armatą wtory raz wypráwił Morzem stárszego Syná swego Wołodimirzá do Konstantinopolá/ y do inszych Greckich Miast/ z wielkim woyskiem Ruskim/ ále gdy sie do Konstantinopolá przybliżał/ wiátry y wáły wielkie ná morzu sie wzburzywszy/ rosproszyły Okrety y Armate Ruską/ ták iż sie ledwo do brzegu Russacy przybili/ á skoro wysiedli ná ziemie/ náiezdzáli ná nich żołnierze Cesárzá Greckiego/ y ták ich długo trapili y vrywáli s ciásnych kątow Grekowie/ áż sie Russacy mężnie zástánowiwszy/ zwiedli bitwe z nimi/ śmierć vczciwą nád żywot sromotny przekłádáiąc/ y ták przeważną śmiáłością Grekow porázili/ á sámi stráciwszy Armate dla nawálności morskich/ do domu sie w pokoiu z Włodimirzem Jarosławowicem Xiążeciem swoim wrocili. To ták Kroniki Ruskie niktore/ Wincentius/ Długossus/ y Miechouius opissuią. Ale Sigibertus w swoiey Kronice Historik stárodawny/ ták powieda/ iż Ruski Krol álbo Carz/ wiedząc Grekow być zábáwionych woyną przeciw Saracenom/ á iż też woyská ich były rozłożone po roznych wyspach Morskich/ dla strażey przeciw Pogánom/ wypráwił z Ruskich ziem tysiąc Okretow álbo wiecey Morzem Pontskim do Konstantinopolá. O czym vsłyszawszy Cesarz Grecki Roman Agiropilus/ wysłał też Armate swoie przeciw Russakom/ tám żołnierze Greccy knoty/ y ogniste kule/ y smołe misternie przyprawną y rospaloną miecąc ná Okrety Ruskie/ wiele ich zápalili/ y potopili/ cześć też ludzi poimánych y z Okretámi záłápionych poścináli/ ták iż ich máło zdrowych do Rusi vbiegło.

Ruskie woysko woda do Constantinopolá wtory raz.

Russacy z desperaciey potkawszy sie z Grekámi porázili ich.

Sigibertus o woynie Ruskiego Krolá z Grekámi.

Wielmożność woyny czássy Ruskiey Armaty ná morzu.

Tego Romaná Agiropilá Cesárzá Greckiego żoná własna w nocy vtopiłá w Morzu.

Tychże też czásow vmárł Włodimirz Jarosławow Syn Xiąże wielkiego Nowogrodá/ támże pochowan w Cerkwi S. Sophiey/ ktorą był sam zbudował/ á Jarosław Monarchá drugiego Syná swego posádził ná Xiestwo Nowogrodzkie/ imieniem Wicesławá.

Wicesław X. Nowogrodzkie.

A gdy Polacy rozmáitych nieprzyiacioł naiázdámi/ y domowymi nieznaszkámi przymuszeni/ Kazimirzá pirwszego Miecisławowicá z Klasztorá Kluniáckiego ná Krolestwo Polskie z trudnością przywiezli/ y w Gnieznie go Roku 1041. vkoronowáli/ záraz Kazimierz Krolem Polskim nowo koronowánym będąc/ zá porádą mądrą Senatorow Koronnych/ przymierze y przyiacielstwo wieczne z Jarosławem Monarchą Ruskim postánowił/ y vtwier-

y vtwirdźił/ wźiąwszy sobie w małżeństwo Siostrę iego rodzoną Mariią Corkę Włodimirzá Swantosłáwowicá/ z Anny Cesárzowny Greckiey vrodzoną/ wesele w Krákowie odpráwiwszy/ támże ią przechrzczono ná Rzymską wiárę/ gdy sámá dobrowolnie Greckiey odstąpiłá/ y dano iey nowe imię Dobrogniewa/ potym ią w Gnieznie koronowano. Wźiął po niey Kázimirz wielki possag w złoćie/ w srebrze/ y w kleinotach rozmáitych/ k temu pomoc przećiw káżdemu nieprzyiaćielowi od Jarosłáwá iey Brátá. Wtenże czás Kázimirz Krol Polski ná znák wiecznego á gruntownego przyiaćielstwá/ wszystko Práwo y Zamki ktore miał Dźiad iego Bolesław Chrobry w Rusi/ Jarosłáwowi Jedinowlaycy Swagrowi swoiemu dárował/ á Jarosław go też záwżdy Rycerstwem Ruskim/ przećiw Niemcom/ Mazurom/ Prussakom/ Litwie/ y Czechom rátował.

Przymierze y spowinowácenie Kázimirzá Krolá Polsk: z Jarosławem.

Potym przyszli do Kijowá trzey Archimendritowie Cerncy/ ludźie vczeni z Greciey/ y podnieśli kośći dwu Xiążąt/ Olha y Jaropełká Swantosłáwowicow/ Stryiow Jarosłáwowych pobitych/ y pogrzebli ie w Włodimirzu w Cerkwi S. Bohorodźice.

Olha y Jaropełk zá Swięte Ruskie podnieśieni.

Przyszedł też z Czarigrodá Metropolit Georgi/ y przeniosł kośći S. Męczennikow Borissá y Hlebá Brátow Jarosłáwowych roku od stworzenia Swiátá 6580. Máiá dniá 2. A Jarosław Włodimirowic Jedinowłaicá wszystkiey Rusi/ czuiąc sie być pracą częstą woienną zmordowánego/ y stárośćią zgrzybiáłą zemdlonego/ nápominał Synow swoich/ áby káżdy z nich przestawał ná swoim vdziale/ áby zgodnie gránic swoich bronili/ Rádnych swoich Boiar ważyli/ áby sie też o to stáráli/ iżby ich poddáni dla łáski więcey miłowáli/ niżli sie ich srogośći bali/ prożnowánia y roskoszy/ ktore są zgubą Monarchiy/ áby sie wystrzegáli/ á potym ták rozdźielił Xięstwá Ruskie miedzy nich. Zásławowi stárszemu dał Kijowską Stolicę/ Swantosłáwowi álbo Stosłáwowi Ciernihow/ Wsewoldowi Pereasław/ Jhorowi álbo Hrehorowi Smolensko y Wołodimirz/ Więcesłáwowi Pskow y wielki Nowogrod. Acżkolwiek Miechouius pisze/ iż sie Hrehorowi Włodimirz dostał. A Więceslawowi Smolensko. Potym vmárł Jarosław śiodmego dniá Nouembra/ wieku swego 76. roku/ pochowan w Kijowie w Cerkwi S. Sophiæ/ ktorą sam zbudował w Kaplicy S. Hrehoria. Rychło potym po nim vmárli dwá Synowie iego/ iák Długosz pisze/ Więcesław Xiążę Smoleńskie/ y Hrehori Wolodimirskie.

Náuká Jarosławowá do Synow.

Vdziały synow Jarosławowych.

Jarosław Jedinowłaicá Ruski vmárł.

Wypuścili też potym trzey Jarosławowicy Bráciá Stryiá swoiego Sudzisławá z Porubiá/ ktory záras został Cerncem.

Synowie Jarosławowi záraz po śmierći Oycowskiey zábaczywszy iego pobożnego o spolney zgodźie y miłośći Bráterskiey nápominánia: woyny wnetrzne/ y naiáżdy ieden ná drugiego vdziały wzniecáć poczeli. Bo Izasław/ktoremu sie był Kijow dostał/ y Wsewold/ktory trzymał Pereasławskie Xiestwo/ zbuntowáli sie ná Wizesławá Brátá Xiąże Połockie/y poimáli go chytrze z dwiemá Synámi iego/ y osádźili do wiezienia w Kijowie. Zá ktorym gdy sie Slachtá Kijowska y Połocka przyczyniáłá/ áby był z wiezienia niesłusznego z Synámi wypuszczon/ Niechćiał tego Isasław żadnym sposobem ná prosbe ich vczynić/ co obaczywszy Slachtá Ruska/ iż sie tiránsko z Brátem obchodźi/ wnet sie wszyscy zbuntowáli/ y wydárli mocą y gwałtem Wizesławá z wiezienia/y dwu Synow iego/ á wygnawszy Izasławá własnego Páná dla iego okrućienstwá/ Brátá iego Wizesławá odbitego z wiezienia/ ná Kijowską Stolice zá Páná sobie przełożyli/ á Isasław zwatpiwszy w mocy swoiey/ y bedąc z pánstwá wygnány/ vciekł sie do powinowátego swego Bolesławá Smiáłego Kazimierzowicá Królá Polskiego/ prosząc go o pomoc. To o tym ták Długossus/ Wapowski/ y Miechouius lib. 2. cap. 18. fol. 44. y Bielski piszą/ ále Kroniki Ruskie tego niewspomináią/ áni o Bolesłáwie Krolu Polskim/ iżby miał ná Kijow Isasławá po dwá kroć przyprowádźić/ żadney wzmiánki nieczynią. Co my tu z wyższey miánowánych Historykow godnych wiáry położymy/ ktorzy sie ná to wszyscy/ iáko Euangelistowie czterzey/ á k temu piąty Cromer lib. 4. in Boleslao secundo iednostáynie zgadzáią.

Niezgody wnetrzne Ruskie.

Wizesław z wiezienia ná Kijowską Stolice posádzon.

Roku od Chrystusá Páná 1058. gdy po śmierći Kazimirzowey Syn Bolesław wtory przezwiskiem śmiáły y hoyny/ ná Krolestwo Polskie był wybrány/ y z małżonką swoią Wizesławą/ Xiążećiá Ruskiego (niewspomináią ktorego) iedyną Corką w Gnieźnie koronowány: Przyiecháli do niego o rátunek troie Xiążąt zacnych z Oyczyzn swoich wygnáni/ Náprzod Bela rodzony Brát Wratisławá Czeskiego Xiążećiá/ y Izasław Jarosławowic z dwiemá Synámi/ Mśćisławem y Swantopolkiem Wielki Xiądz Kijowski/ od Bráciey wygnány. Tego tedy Bolesław Krol naprzod vmyślił ná oyczyzne wprowádźić/ iáko krewnego. A zebrawszy woysko wielkie z Rycerstwá Polskiego/y wszystki potrzeby woienne zpilnośćią porządnie zgotowawszy/ciągnął pro-

gnął prosto do Ruśi gotową spráwą / z Izasławem Xiążęciem y z dwiemá Synámi iego / Mśćisławem y Swantopolkiem. A gdy sie przybliżáli do Kijowá / wnet Wizesław Xiążę z niemáłym woyskiem Ruskim y z pomocnymi vfámi Waragow y Piecinigow zástąpił im v Białogrodá / chcąc sie polem z nimi potkáć / Ale wyrozumiawszy o wielkośći y potężney spráwie woyská Bolesłáwowego Polskiego / y Izásłáwowego / zárazem vciekł z woyská swego potáiemnie w máłey drużynie / ktorym sie tego zwierzył / y nie ostoiał sie áż ná Połocku. Co obaczywszy Rycerstwo iego / iż ich Pan ná mieśne práwie iátki wydał / á sam vciekł / wszyscy sie też rożno z woyská rozbiegli y rosproszyli / wtey trwodze wszystká Ruś strapiona drżáłá / Kijowiánie myślili sie podáć / ále ich záś boiaźń trapiłá rozgniewánego Isasłáwá pierwszego swego Páná / ktorego byli sámi z Xięstwá wygnáli. Prośili tedy Wsowolodá Pereasłáwskiego / y Stosłáwá Cernihowskiego / Xiążąt / o pretki rátunek ná odsiecz przeciw Polakom / czego ieśliby vczynić niechćieli / pretko opowiedźieli im / iż sámi chcieli Miásto Kijow y Zamek spalić / á z żonámi y z dźiatkámi do Greciey y do Tauriki gotowáli sie vciekáć.

A gdy im kazáli być dobrey myśli y nádźieie Wsewold y Stosław Xiążętá / áby s sobą nietrwożyli / sámi posłáli iednaczow do Isasłáwá Brátá / prosząc / áby oyczyźnie miłey / y poddánym swoim przepuśćił / á Kijow podawáiący sie w łáskę przyiął / woysko áby odpráwił y Lachow / co ieśli żáłośći wygnánia swego ná vmyśle rozgniewánym vśmierzyć niemoże / sam według woley swoiey áby karánie wźiął z winnych / á Polakom oyczyzny namilszey / y iáko táko sobie zásłużoney / w niewolą y ná łupiestwo niepodawał / á wspomniawszy sobie áby o tym myślił / iż też Swantopelk Striy ich niewygrał y márnie zginął / ktory tákże przez tysz Polaki był ná Kijowską Stolicę wprowádzony. Ná to poselstwo Isasław Brátom odpowiedźiał / iż ia niechcę żadnego gwałtu oyczyźnie swoiey czynić / tylko poznáć tego po Kijowiánach / co o nich powiádano / á iákieyby myśli y chęći ku mnie byli. Zá tym sie z woyskiem Polskim Krol Bolesław y Isasław do Kijowá przybliżyli. A naprzod Isasław syná swego Miecłáwá posłał s kilkiem vsow Rycerstwá przebránego / ktory gdy był wpuszczon do Kijowá / wnet mieyscá niktore obronnieysze vbieżał y osiadł / á poimawszy przednieyszych buntownikow y przyczyńcow wygnánia Oycá swego Boiar śiedmdźieśiąt / iednych pośćináć / drugich poślepić kazał. Oycowi Isasławowi y Krolowi Bolesławowi

Bolesław śmiáły Krol Polski z Izasławem do Kijowá.

Wizesław od woyská swego vciekł do Połocká.

Trwogá Ruska.

Do Greciey chcieli Russacy vciekáć.

Poselstwo.

Karánie Kijowian.

przes Goncá opowiedział/ rzeczy wßystki być spokoyne w Kijowie/ Przeto Krol y Izasław spokoynie ciągneli do Kijowá/ á Mießczánie y Boiárowie ná siedm mil wzdłuż z Miástá Kijowskiego ku nim wyśli/ wdzięcznie Isasławá/ iáko Páná z poddáństwem przyimuiąc. Ták wtorego dniá Máiá Miesiącá do Kijowá wiecháli. A Krol Bolesław posádziwßy Isásławá ná Oycowskiey Stolicy/ posłał z nim część woyská swoiego Polakow przeciw Wizesłáwowi do Połocká/ ále gdy Wizesław do Wáregow vciekł/ wziął Połocko.

Kijow sie Isasławowi dobrowolnie podał.

Połocko wzięto

A ták Isasław przez dobrowolne podánie ze wßystkimi przygrodkámi dostawßy Xięstwá Połockiego/ swego Syná Miecławá przełożył ná nim Xiążęciem/ á gdy ten rychło potym vmárł/ posádził ná Xięstwo Połockie drugiego Syná swego Swantopełká/ álbo iáko Ruś piße Stopołká Michniłá/ y tám go zostáwiwßy z częścią woyská swego/ sam sie z Polakámi do Kijowá wrocił. Krol też Bolesław żołnierze y rycerstwo swoie Polskie po miásteczkach y folwárkach Kijowskich rozłożywßy/ sam leżał w Kijowie przes láto y przes zime/ rozmiłowawßy sie wesołego położenia mieyscá y rozkoßy Kijowskich/ y dziwney piękności vrody/ y postáwy wdzięczney Niewiastek Rußowłoßych y czarnobrwych. A Isasław wßystkiemu Rycerstwu woyská Polskiego przes wßystki czáßy dawał hoyne wychowánie/ y ßáty/ nád to y Krolá y wßystko iego Rycerstwo według zasług przeważnie vdárował.

Długo odpoczywał.

Rozdział Czwarty.

Wytrwawßy Láto y Zime Krol Bolesław w Kijowie/ rußył żołnierzow swoich z leżey/ á ciągnąc do Polski/ wtárgnął w Ziemice Przemyską Xięstwá Ruskiego/ álbo krzywdą iáką pobudzony/ álbo też iß Przemyskie Xięstwo iego żony Wizesławy Ruskie oyczyste dziedzictwo było. Małe Miásteczká ktore sie mu w drodze tráfiły snádnie osiadł/ zá pierwßym przyściem. Ale skoro do sámego Przemysla przyciągnął/ obaczył do niego trudny przystęp: Bo San y Wiar Rzeki/ ktore Miásto y Zamek oblewáią/ w ten czás były bárdzo wylały/ nád to Miásto Wálámi y Przekopámi obwárowáne było/

k temu

K temu też wielkość ludźi byłá / ták Mieyskich / Sielskich / y Slách= ty broniących sie mężnie / ktorzy tám z żonámi y z dobytki zábiegi byli vczynili z okolicznych kráin dla nieprzyiaciół Polakow. Zá= mek tákże ná wyniosłym kopcu z drugą strone Miástá bronił / wie= żámi / y murámi gwałtownymi dobrze obwárowány / y trudny ku dobyćiu według onych czásow. Wszákże Krol Bolesław prze= práwił sie przes rzekę San ku Miástu dosyć głębokim brodem / ácz mu Russacy mężnie przebycia bronili. Potym wszystką mocą począł do Miástá szturmowáć. Russacy też nieleniwiey sie broni= li / á częstymi wyćieczkámi Polakow około szturmow zábáwio= nych vrywáli / ále záś z wielką szkodą swoią do Miástá od Pola= kow wspárći y wbići byli / Ná ostátek zwątpiwszy w obronie mieyskiey / y niemogąc dłuższych szturmow Polakom zá wáłámi mieyskimi wytrzymáć / do Zamku wszyscy vstąpili. A Krol miá= sto wszelkim dostátkiem skárbow y bogactw rozmáitich nápełnio= ne / czwartego dniá od początku dobywánia wzięte / dał ná łup żołnierzom swoim / á Zamek iż był trudny ku dobyćiu dla twár= dośći y przyrodzenia mieyscá / y wielkośći broniących Russakow / obległ zewsząd wkoło / chcąc obleżeńcow głodem / ile niedostát= kiem wody wymorzyć / bo studniey żadney w Zamku niemieli / tylko z Sanu Rzeki ná gorę wodę nośić muśieli z wielką trudno= śćią y niebespiecznośćią dla Polakow zewsząd strzeláiących / Je= dnák sie dosyć mężnie y przeważnie Russacy długi czás bronili / áż gdy náostátek Bydło / Konie y skory z nich poiedli / á głodem y powietrzym morowym dla smrodow / nędze / y niezwykłych lu= dźiom pokármow do końcá práwie strapieni / Zamek ná ostátku látá podáli / wymowiwszy sobie żywot / y to coby ktory mogł z sobą ná rámionach rzeczy wynieść.

Bolesław Przemyśle obegnał.

Mężne bronienie Russakow ná Przemyślu.

A Krol Bolesław wźiąwszy Zamek Przemyski / kazał go wnet opráwić / y ozdobniey wespołek z Miástem zábudowáć / y tám sam źimował / rozłożywszy żołnierzow po leżach okolicznych. Dźiało śie to Roku 1069. Tego czásu práwie gdy Bela Krol Węgierski trzećiego krolowánia swego roku (ktorego też był Bo= lesław przed Ruską woyną ná Krolestwo wprowádźił y posá= dźił) w Folwárku Demes Kownátą był zábity / gdy nań vpá= dłá. A Synowie iego Geiza / Władisław y Lampert przyiá= cháli z nowu do Bolesławá z Węger / prosząc o pomoc przećiw Salomonowi / ktorego Cesarz ná Krolestwo Węgierskie pro= wádźił z woyskiem Niemieckim.

Przemyśle wźięte od Polakow.

Bela Krol Węgierski kownáta zábity.

Bolesław do Węgier.

Ták Bolesław z gotowym woyskiem z Przemyśla prosto ciągnął do Węgier przez gory práwie we żniwá/ gdzie zgodę miedzy przeciwnymi stronámi táką vczynił / iż Salomon Zięć Cesárzá Henriká Krolem koronowánym ná dwu częściach Węgier zostáł/ á synowie trzey niebosczyká Bele/Geiza/Lampert/y Władisław ná trzeciey częśći Węgierskiey ziemie vdziały swoie wzięli/vżywáiąc tytułu Xiążęcego. A Bolesław Krol wźiąwszy wielkie dáry od Salomoná Krolá/y od Belowicow/ A wroćiwszy sie do Polski/záráżem powtore wypráwił sie z większym woyskiem do Rusi przećiw Swantosłáwowi álbo Stosłáwowi y Wszewoldowi Xiążętom Ruskim/ Pereasłáwskim y Cerniehowskim/ dla tego iż byli drugi raz Brátá Zasłáwá z Kijowskiego Xięstwá wygnáli z żoną y s synámi/ ktorego záś Bolesław ná Kijow przyprowádził/ poráziwszy Wszewoldá y Swantosłáwá: iák Vincentius Cadlubcius in speculo Historiarum, Dlugossus, Miechouius, Bielscius, VVapouius &c. piszą/ ále iż sie Ruskie Kroniki nie w káżdym mieyscu z nimi zgadzáią/ Dla tego tu krotko rzecz sámę z Kroniki Ruskiey/ niemieszáiąc Polskich y inszych postronnych Historikow położę: Ktora sie ták sprostá poczyna: Potym dźie gdy Jarosław Włodimirowic wielki Kniáź Kijowski vmierł/ Synowie iego trzey wypuśćili Stryia swego Sudzisłáwá z porubia/ ktory záraz został Cerncem/ A Jhor w Smolensku vmárł/ y podźielili Smolensko ná trzy częśći/zbudował Jhor w Pereasłáwcu Cerkiew S.Micháłá kámienną. Vmárł też Sudzisław Cerniec/ A v Zasłáwá Kijowskiego Kniáziá vrodził sie Syn Stopolk Micháło. Národził sie Stosłáwowi syn Olech/ á po nim drugi Dáwid/ trzeći potym Hleb. A potym przyszli Połowcy do ziemie Ruskiey/ Przećiwko im wyszli trzey Jarosławicow/ Zasław/ Stosław y Wszewold/á będąc ná Olźie/źieły sie vsy/á prze gniew Boży poráżeni byli Chrześciánie/ y vćiekli Woiewodowie Ruscy z mnostwem ludźi woiennych.

Bolesław smiáły Krol Polski z nowu do Ruskich ziem.

Rzecz sámá Kroniki Ruskiey.

Y národźił sie Wszewoldowi Syn Rośćisław/á po nim drugi Włodimirz. A Stosław posłał Syná swoiego Hlebá do Cmutorokani ná Xięstwo/ á Zasław zbudował Mánaster S. wielkiego męczenniká Dimitreiá.

Ten Włodimirz Wszewoldowic był potym Monomáchem nazwan/ to iest/ktory sie sam á sam potyka in Duelo.

Byłá woyná wielkiemu Kniáziu Zasłáwowi z Połowcámi/ á będąc ná obie stronie bitwá niemáłá/ ná koniec byli zwyćiężeni od Rusi Połowcy/á Zasław z zwyćięstwem wroćił sie do domu.

A Bráćia iego Jarosłáwowicy/ Wszewold y Stosław przestąpili przykazánie Oycá swoiego/ y wygnáli Jzasłáwá z stołecznego zam-

nego Zamku Kijowá. Stosław osiadł w Kijowie / á Wsewold w Pereasławcy / y zbudowána byłá Cerkiew S. Bohorodzice Piecerskiey / y vmárł wielebny Chwiedoßiey Piecerski / á po nim nástał Stephan Humien. A po máłym czásie poiednał sie Xiążę Stosław z Brátem swoim Zasłáwem / y vstąpił wielkiego Xięstwá Kijowskiego Brátu swoiemu / á sam śiadł ná Cerniehowie. Przyszli do Ziemie Ruskiey Połowcy / á przećiwko im wyßedł Zasław / Stosław y Wsewold / y byłá z nimi bitwá / y zábito Kniáziá wielkiego Zasłáwá / á ná Kijowie vśiadł Swietosław / álbo Stosław (drugie Kroniki pißą iß Wsewold) á dźieći iego Dawid y Olha ná Cerniehowie / á Stopołk ná Turowie. Vmárł potym wielki Kniáź Stosław Jarosławowic / pochowan w Cerniehowie v S. Spaſſá / á Brát iego Wsewolo śiadł ná Kijowie. Przyßedł z Greciey Metropolit Joan. A w tym vmárł wielki Kniáź Wsewold / pánowawßy mnoho lat / á ná Kijowie vśiadł Michael Stopołk Zasławowic / Olha y Dawid Stosłáwicy w Cerniehowie / A Włodimirz Monomach Wsewoldowic w Pereasłáwiu.

Tu śie zgadzá z Kronikarzámi Polskimi.

Kniáź wieliki Michael Stopołk zbudował Cerkiew kámienną w Kijowie S. Micháłá złotowierschego. Ten Stopołk Michael wielki Kniáź Kijowski czáſſu pánowánia swego wiele ßkod poddánym bezwinnie poczynił / y wynißczył imion niemáło / á inßym odiął. A ná ten czás był w Kijowie głod wielki / á vćisk srogi po wßystkiey Ziemi Ruskiey.

Chodźił Stopołk Michael Kniáź Kijowski ná Połowcow á z nim Olha Stosłáwic / y Władimir Monomach / y Dawid Jhorowic / y porázili niezbożnych Pogánow / y z korzyśćią śie do domu wroćili. Y byłá potym potarczká Mśćisłáwowi / y Stopołkowi pod Włodimirzem z Dawidem Jhorowicem ná vroćiscżu / y postrzelon był strzáłą Stopołk y vmárł / y śiadł Włodimirz Monomach Wsewoldowic ná Kijowie. Przyßedł z Czárigrodá Metropolit Nikifor. A Włodimirz Monomach zbudował w Smoleńsku Cerkiew władiczą S. Bohorodzice kámienną.

Národźił śie Włodimirzowi Monomachowi Syn Hrehorey. Vmárł też Dawid Stosłáwic Kniáź Cerniehowski / á Syn iego Stoſſá Dawidowic wstąpił w Zakon Cerniecki do Monástirá Piecerskiego / y názwano go Mikułá. Vmárł zás Olha Stosłáwowic Xiążę Cerniehowskie / á Syn iego Stosław śiadł ná Cerniehowie.

Przyszli

Przyßli Połowcy do Trepola/ á Włodimirz ciągnął przećiw-ko im z Brátem swym Rośćisławem/ á gdy śie podkáły vsy/ vćie-
Rod Mośkiewskich Kniáziow kli Xiążętá nasze/ vmárł Kniáź wielki Włodimirz Monomach/ á ná Kijowie śiadł Syn iego Georhei Włodimirowic/ národźił śie Jehorhowi Syn Andrzey/ vmárł Metropolit Nikifor/ przyßedł z Czárigrodá Metropolit Nakata ić. To poty Kroniczká Ruska.

O częstych Bitwach z Ruski-mi Xiążęty Połowcow y Piecinigow/ pobrá-tinow Litewskich/ á o pirwßym wywodźie ich národu.

Rozdźiał V.

Sztu będźie wzmianká o woynie mie-dzy Rusakámi á Połowcy/ zdáłá mi śie rzecz słußna krotko wywod ich narodu iáśniey Czy-telnikowi obiáwić.

Połowcy y Piecinigowie był narod wa-leczny y rycerski/ z narodu Gotow y Cymbrow/ á Cimerio Bosphoro názwánych/ z ktorychem też Gepidi/ Litwę/ y Prusy stáre dowodnie wywiodł. Czego Waponius dowodząc/ y Bielski fol. 239. w Kázimirzá pirwßego z Klasztorá wźiętego Kro-
Litwá y Iáćwieżowie z Piecinigow y Połowcow. lá Polskiego spráwách ták mowi: Narod Piecinigow/ Połow-cow/ y Jatwieżow włásny iest Litwá/ iedno też mieli miedzy sobą máłą rożność w mowie/ iáko Polacy z Rusią/ á mießkáli ná Pod-láßu gdźie dźiś Drohiczyn.

A ći Połowcy y Piecinigowie wony czássy mieli osśády swoie z połnocy ku wschodu śie náchyliwßy nád Jeziorem Meotis/ y Pontem Euxinem/ álbo czarnym Morzem/ tákże około Tanais/ y Wolgi rzek w polách/ y w Taurice/ ktorą dźiś Prekopską Hordą zową/ koczisłá swe mieli. Gdźie zbráćiwßy śie dla sąśiedztwá z Włochy Genuensy/ ktorzy Taurikę trzymáli/ ná ten czás namoż-nieyßymi ná Morzu/ y z Wołochy/ tákże z Bearaby/ Mankop/ Kirkiel/ Krim/ Azoph/ Kaphę od Grekow/ y Łáćinnikow Teo-dosią zwána/ Kilią álbo Achileą/ Moncastrum álbo Białogrod/ Tarhowiscza zbudowáli/ kto bywał w dźikich polach/ tám tych
Nomadæ vel Amaxobitæ rzeczeni od Grekow. vroczysc może być świádom. Bo sámi Połowcy więcey w polach pod namioty mießkáli/ ná wozách wßytki máietnośći wożąc/ iáko dźiś

dziś Tátárowie / iáko Miechouius fol. 120. lib. 3. cap. 31. mowi: Też inßy Historikowie zowią tych Połowcow Gotámi / á práwdziwie. A gdy byli w sąśiedztwie Ruskim Xięstwom / Greckim / Wołoskim / y Polskim kráinom przylegli / wielkie im ßkody częstymi naiázdámi czynili / gdyż cudzą robotą z łupu vstáwicznie żyli / ále więkße woyny z Ruskimi Xiążęty miewáli / dla bliżßey przyległośći społnych gránic / A gdy śię poiednáli / tedy z Ruśią naiázdy do Polski czynili / y przezwáli ich Rusacy Połowcámi / iß w polach mießkáli / álbo iß polowánim / to iest mysliſtwem y łowem źwierzá żyli / álbo Połowcámi / iákoby łupieſcámi / iß z cudzego polonu / y łupow żyli / á iezyk z Ruskim / Litewskim / y Wołoskim zmießány mieli. Połowcy skąd názwáni.

Potym Roku od zbáwionego Národzenia Christuſá Páná Bogá od wiekow / y człowieká w wypełnieniu czásſu prawdziwego 1058. Ná początku pánowánia Bolesłáwá Smiáłego / y hoynego Królá Polskiego / Połowcy narod gruby Pogáński / zebrawßy śię z Xiążęciem swoim Sekal (iák Miechouius lib. 2. cap. 21. fol. 51. świádczy) ciągneli ná Wsewolda Xiążę Ruskie Pereasłáwskie / á stoczywßy zobu stron bitwę 2. dniá Februaria porázili Wsewoldá / y Xięstwo iego Pereasłáwskie srogo zburzyli. A to byłá pierwßa zła porażká / ktorą Ruskie Xięstwá potym długo od Połowcow cierpiáły. Połowcy do Rusi.

Wtárgneli wtory raz ći okrutni Połowcy w Ziemie Ruskie / ktorym trzey Xiążętá / Zasław Kijowski / Swantosław Cirnieowski / y Wsewold Pereasłáwski v Rzeki Olchy záſtąpili / á skoro śię mężnie obie stronie potkáły / zwycięſtwo Połowcy otrzymáli / ktorzy vżywáiąc zwycięstwá wßerz y wzdłuż w kráiny Ruskie zagony rospuśćili / Wśi y Miásteczká ogniem y mieczem burząc. A gdy śie do Cernieiowskiego Xięstwá mocą obroćili / wnet Xiążę Swatosław nieustráßony pirwßą y wtorą porażką / niemáiąc tylko 3000. mężow w swoim woysku Roku Páńskiego 1059. Nouembrá dniá pierwßego pod Snowskiem vroćiſcem / gdzie dziś Miásto Snowskie / ná nich vderzyli / á tám wielkie Pogáńskie woysko od trochy Rusakow poległo / Bo 12000. Połowcow ná plácu vbili / y Xiążę ich Sekala / tákże celnieyße Hetmány / y Rycerstwo poimáli / y łupy wßystki / ktorych byli w ziemiach Ruskich po dwu zwycięstwách dostáli / odgromili im Rusacy z Swatosłáwem Xiążęciem swoim. Połowcy drugi raz Russakow porázili. Snowsko vroćiſce / gdzie Połowcy od Rusi porażeni.

O wnętrz-

O wnętrznych Woynach Ruskich Kiążąt/ á zábiciu Borisá y Zasłáwá Kijowſkiego.

Potym w kilku lat gdy Kiąże Zasław ná Kijowie zá pomocą Bolesławá śmiáłego Królá Polſkiego pánował/ począł ſie roſtyrk miedzy nimi z iedney ſtrony/ á Swentosłáwem y Wſewoldem Xiążęty z drugiey/ o gránice ſpolne/ y miedzy rozdzielenie łupow Połowcow odbitych. Przeto Zasław Monarchá Kijowſki vważáiąc nieuſtáwiczną wiárę ſwego rycerſtwá/ viechał z Kijowá z żoną y s ſynámi do Polſki wtory raz do Królá Bolesławá śmiáłego/ Brátá ſwego ciotczonego/ Roku 1074. ktorego też czáſu Bolesław był z Węgier do Polſki z woyſkiem przyiáchał.

A Swatosław y Wſewold Xiążętá 22. dniá Marcá Mieſiącá wiechawſzy do Kijowá Stolec y Xięſtwo Zasłáwowe opánowáli. A gdy potym w krotkim czáſie Mieſiącá Decembrá 21. dniá roku 1077. Swantosław vmárł/ y pochowan w Cernichowie w Kośćiele S. Spaſa/ záraz Wſewold brát iego po nim ná Xięſtwo Kijowſkie wſtąpił/ Co słyſząc Krol Polſki Bolesław Smiáły/ Zasłáwá pirwſzego Monárchę Kijowſkiego/ Brátá ciotczonego z woyſkiem/ z ktorym ſie był dopiero z Węger wroćił/ do Kijowá prowádził/ A tám pod ſámym Miáſtem z Wſewoldem bitwę ogromną ſtoczył/ y poráził go/ á Zasłáwá wtory raz ná Kijowſką Monárchią poſádził. Stárſzy też Syn Zasłáwow Swantopełk ná Xięſtwo Nowogrodzkie y Połockie wſtąpił/ bo práwie ná ten czás Kniáź Hleb Swantosłáwá Xiążęćiá Cernieowſkiego Syn był okrutnie y złośliwie zábity od ſwoich poddánych. Włodimirz też drugi Syn Zasłáwow śiadł ná Xięſtwie Smolenſkim/ á Iaropołk trzeći Syn ná Wyſzogrodzie/ ktorym porządkiem Ziemie Ruſkie zdáły ſie być iuſz vſpokoione.

O tym wtorim wprowádzeniu Zasłáwowym ná Monarchią Kijowſką przez Bolesławá Królá Polſkiego piſze Dlugoſz/ y Miechouius lib. 2. cap. 19. fol. 46. et cap. 21. fol. 51. lib. eodem/ Cromerus lib. 4. Waponius y Bielſki/ etc. Ale Kronikă Ruſka świádczy/ iż ſie sámi Brácia Stosław z Zasławem poiednáli/ y vſtąpił Stosław Zasłáwowi Kijowá/ á ſam śiadł ná Cernichowie/ etc.

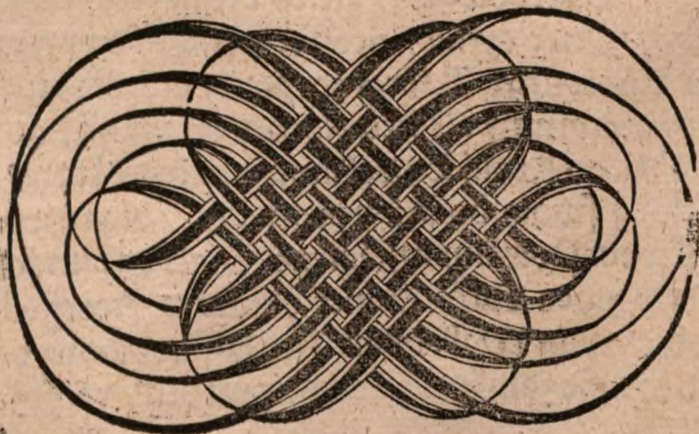
Ale Boris y Olech drugie Xiążętá Ruſkie pobudzeni zazdrośćią/ przyzwawſzy ná pomoc Połowcow/ poczęli burzyć Ziemie Ruſkie/ Przećiw ktorym Wſewold Xiąże Cernieiowſkie zebrawſzy ſie 25. dniá Auguſtá/ dał im bitwę ná vrociſczu rzeczonym Ziecce/ ále zwyćiężony vćiekł/ czym ſtolicę ſwoię Cernieowſką vtráćił. A będąc bárdzo nędzą vćiśniony/ ziechał ná Kijow s ſynem Włodimirzem

dimirzem do Brátá swego Zasłáwá Xiążęciá Kijowskiego/ ktory go wdzięcznie przyiął y chował v siebie vczćiwie/ mowiąc/ Ja Bráćie miły tobie niechay będę ná przykład/ Bom tákże w Polszcze będąc wygnánym z oyczyzny/ muśiał żywnośći y pomocy szukáć/ y zá rátunkiem Polakow záśię wszystko swoie pozyskał. Potym záraz zebrawszy woyská Kijowskie Zasław z Synem swym Jaropołkiem/ y z Wsewoldem Cernieiowskim/ y z Synem Wsewoldowym Włodimirzem/ ciągnął do Czernieiowá/ w ktorym ná ten czás Boris y Olech Xiążętá vfáiąc w mocy Połowcow leżeli. Rádził tedy Borisowi Olech mowiąc/ niepodnośmy woyny przećiw czterem Xiążętom Brátom nászym/ ábowiem są mocnieyszy nád nas/ lepiey od nich zá słusznym postánowieniem pokoiu prośmy. Ná co mu Kniaź Boris w pychę podniesiony odpowiedział/ Niechay ciebie żadne stáránie o zwyćięstwie niefrásuie/ ále z zupełną nádzieią skutku y dokonánia bitwy czekay/ bowiem Połowcow pogánow ná pomoc bárdzo był wielkie woysko przyzwał/ w ktorych vfał.

Ták gdy sie ogromnie zobu stron potkáli/ zábity iest záraz Boris Xiąże syn Cesłáwow álbo Stosłáwow/ ktory pokoiem gárdził. Ale y Zasław Xiąże Kijowskie/ gdy iuż po skończeniu bitwy beśpiecznie sie miedzy pieszym swoim Rycerstwem przechodził/ od iednego żołnierzá Kniáziá Olechowego/ ktory sie był vkradkiem wmieszał iákoby z tegoż woyská miedzy one piesze/ przebit iest przez łopátki oszczepem/ od ktorey rány záraz vmárł/ á przez syná Jaropełká do Kijowá odwieziony/ w Kośćiele pánny Mariey z wielkim płáczem wszytkich poddánych w grobie oyczystym pochowan/ roku od Christusá Páná 1076. A było to Xiąże Zasław wysokiego wzrostu/ wielki miłośnik spráwiedliwośći. O czym Długosus y Miechouius fol. 52. lib. 2. cap. 21. świádczą. A to zábicie Zasłáwowe Kronická Ruska Połowcom przyczyta/ iżby od nich był zábity.

Boris Xiąże Ruskie hardę zábity.

Zasław Xiąże Kijowskie w swoim woysku zábity po zwyćięstwie.

S O roster=

O rosterkach Ruskich Xiąząt o Stolicę Kijowską / y zábiciu Jaropołká Zasłáwicá Xiążęciá Luckiego y Włodimirskiego od Dworzánina własnego.

Sewold zá pomocą zábitego Zasłá-
wá odyskawszy Cerniehow / dał go stárszemu
Synowi Włodimirzowi Monomachowi / á
drugiego Syná ná Xięstwie Turowskim po-
sádziwszy sam Wsewold po brácie rodzonym
Zasłáwie zábitym / wstąpił ná Xięstwo Kijowskie. Dla czego inne
Xiążętá Ruskie zazdrością poruszeni / podnieśli przeciw iemu
woynę / ábowiem Roman Xiąże Ruskie chcąc stolicę Kijowską
opánowáć / náiął Połowcow zá pieniądze ná pomoc / y ciągnął
z nimi przeciw Wsewoldowi / gdzie potym v Pereasławia wto-
rego dniá Augustá / zá słusznym wynálaskiem / y iednánim Pánow
Ruskich pogodzili się / Ale Połowcy vczyniwszy rozruch / iż bez ich
rády pokoy skończył / zábili Kniáziá Romaná.

Roman Xiąże Ruskie zábit.

Powstał zás przeciw Wsewoldowi Jaropełk syn nieboszczy-
ká Zasłáwá Kijowskiego / dla tego iż pod nim wziął y podszczepił
dziedzictwo oyczyste Xięstwá Kijowskiego / á gdy Wsewold trá-
ctował o tym ze wszytką rádą swoią / Jeden Pan Rádny Wsze-
woldá ták náuczył / mowiąc / pośli Syná swego Włodimirzá z
woyskiem przeciw Jaropołkowi / ktorego ia vprzedziwszy / bez
stacżánia bitwy zwalczę / á moią chytrą porádą oszukam / Przyie-
chał tedy on chytry Pan Ruski Rádny do Jaropołká / mowiąc / nie
vfay Pánom swym rádnym / áni Rycerstwu swoiemu / ábowiem
cię chcą wydáć Wszewoldowi / ále co rychley iedź do Polski / iáko
Zasław twoy Oćiec czynił / prosząc pomocy o przywrocenie ná
Monarchią Kijowską. Ktorey zdrádney mowie záraz vwierzył
Jaropełk / á zostáwiwszy Mátkę / Zonę / y Syny ná zamku Luckim
vciekł do Polski / do Krolá Bolesłáwá śmiáłego / ktore° Bolesław
niemogąc osobą swoią do Rusi prowádzić / dla rozruchu miedzy
nim y rycerstwem Polskim wszczętego / posłał z nim żołnierze pol-
skie / zá ktorych mocą Łucko Zamek odyskał / ktorego był po iego
do Polski odiechániu Wołodimir syn Wsewoldow dobył y opá-
nował / nád to insze zamki Wołodimir wrocił / y iesżcze wrocić o-
biecał.

Jaropołk Łucko odyskał.

Potym

Potym Jaropołk rozpuściwßy woysko Polskie/ gdy z Włodimirzá ná sankách do Swinigrodu był wieziony/ od dworzániná y kochánká swego/ ktoremu było imie Nierádziec wspiącki iest zábit/ á ná Kijow odwiezion w Kościele S. Dimitrá pochowan/ przy ktorym pogrzebie był Xiążę Wsewold Kijowskie z Włodimirzem y Rościsławem Synámi/ y z Jwanem Metropolitem/ z Boiary y ze wßytkimi stanámi Rusi Kijowskiey/ Ten Jaropełk/ iák Miechouius piße/ był cichy y pokorny/ miłośnik duchownych/ zwłaßcza Cerncow/ ktorym dziesięciny płácił/ ze wßytkiego zboża/ z trzod/ y z stad wßelkiego dobytku/ y poki żył vstáwicznie w modlitwách był nabożny/ o to Páná Bogá proßąc/ áby táką śmiercią vmárł/ iáką Hleb y Boris Prádziádowie iego byli zámordowáni/ á miedzy święte od Rusi położeni y policzeni/ co y vprosił.

Nierádziec zdrayca Páná swego X. Jaropełká zábił.

Tegoż roku 1079. Bolesław śmiáły Krol Polski S. Stanisłáwá Biskupá Krakowskiego zábił/ á sam też Roku 1081. zjechawßy z Polski do Karintiey w Klasztorze Osſiey pułmile od miásteczká Feltkirchen Mnichom w nieznáczney osſobie służąc żywotá dokonał/ áż dopiero po śmierci Mnißy przy nim list y inße znáki/ iż był Krolem Polskim/ náleźli/ y postáwili ná iego grobie koniá z siodłem z Marmuru vciosſánego/ s tym napisem (ktory Polski Slachcic Valenti Kuzborski sam niedawno widział) Boleslaus Rex Poloniæ occisor S. Stanislai, Episcopi Cracouiensis, &c.

O Burzeniu Polski przez Ruskie Xiążętá z Litwą/ y porázeniu ich/ O czym Długossus/ Wapouius/ Kadłubkus/ y Miechouius fol. 28. lib. 3. cap. 4. Cromerus lib. 5. etc.

RVskie Xiążętá vpátrzywßy pogode Włodimir Nowogrodzkie/ Dawid/ y Olech Pereasławskie/ Wołodor Przemyskie/ y Jarosław Jaropolczyc Łuckie y Włodimirskie Xiążę/ zebrawßy się ná czwore rozdzielonymi woyskámi do Polski wciągneli/ zá pánowánia ná Monárchiey Polskiey Włádisłáwá Hermáná Brátá Bolesłáwá śmiáłego/ ktory był z Krolestwá ziechał/ zábiwßy świętego Stánisłáwá. A ták burzyli Rusacy Polske áż do Rzeki Wisły/ y niewymowne ßkody w ludziach y w dobytkách ogniem y mieczem poczyniwßy/ z wielkim się łupem názad do domow wrá-

Rusacy Polske burzą.

mow wracáli. A iuż byli weßli wſwoie Ruſkie kráiny weſeląc ſie/ y triumphuiąc s ßcześliwego powodzenia ná woynie Polſkiey/ gdy ich Bolesław Krzywouſty Syn Hermaná Monarchy Polſkiego dogonił/ á w niedzielny dźień wnocy práwie w pirwoſpy (bo ináczey oney wielkośći Ruſakow pożyć niemogł) z ogromnym okrzykiem ná nich vderzył/ gdźie przelęknionych y roſproßonych poráził/ y łupy wßytki odgromił/ á z wielką sławą do Polſki ſie wrocił.

Ruſacy poráženi od Bolesławá Krzywouſtego.

Potym Roku Páńſkiego 1082. Waſiłko Rośćisłowic Xiążę Ruſkie Przemyskie/ zebrawßy woyſko z Ruſakow y Połowcow do Polſki wciągnał/ á niktore Zamki Miáſtá y Wśi popaliwßy wielkie łupy kwápliwie do Ruśi wywiodł.

Waſiłko X. Przemyskie Polſkę zwoiowal.

O poráženiu Xiążąt Ruskich od Połowcow.

Rozdział VI.

TEgoż czáſu roku Páńskiego 1083. wielkie powietrze morowe we wßytkich Ruſkich páńſtwach pánowáło/ ktorym zárázony Xiążę Kiiowſkie Wſewold Syn Jarosławow 13. dniá Kwietniá vmárł/ pochowan w Kośćiele S. Sophiæ. Ten był wielki miłośnik śirot/ y vbogich/ zoſtáwił po ſobie dwu ſynow/ Włodimirzá y Rośćisławá. Wołodimirz ſtárßy Monomach rzeczony Xiążę Cerniehowſkie/ boiąc ſie áby Swantopełk Syn Zasłáwow Xiążę Nowogrodzkie ná Xieſtwo Kijowſkie nienáiechał/ poniewaž to był Stolec dziedziczny Oycá iego/ przyzwał go dobrowolnie/ á z Xieſtwá mu Kiiowſkiego vſtąpił.

Wſewold powietrzym vmárł.

Miłośći y zgody przykład.

A gdy przyiáchał Swantopełk ná podánie páńſtwo wniedzielę przewodną pirwßą po Wielkiey nocy / wiechał do Kijowá z wielkimi dárámi y wdźięcznośćią od wßytkich ſtanow przyięty. A Włodimirz Wſewoldowic wſtąpił ná Xieſtwo Cerniehowſkie/ á Brát iego Rośćisław ná Pereasławſkie. Co vsłyßawßy Połowcy/ iż Swatopełk Zasłáwow ſyn ná Xieſtwo Kijowſkie wſtąpił/ wypráwili do niego posły ſwoie/ áby z nimi przymierze vczynił/ iáko y iego Oćiec czynił/ á z zátrzymáney dani áby im odkazał y doſyć vczynił. Ktore poſelſtwo Swantopełk hárde y przikre wyrozumiawßy/ niemogł tego ſćierpieć/ ále ony posły poimał y poſadzał.

Zgwałcenie Posłow wßyſtkiego złego początek.

Czego

Czego gdy sie dowiedzieli Połowcy gniewem y popędliwośćią zápaleni/ záraz wtárgneli w Ruśkie Páńſtwá burząc/ paląc/ y plundruiąc/ Przeto Swantopolk widząc iż źle á niesłusznie vczynił/ posły ony z okowow wypuśćił/ y odesłał do Połowcow prosząc od nich pokoiu/ ktorego gdy niemogł otrzymáć/ posłał do Włodimirzá Cerniehowſkiego y do Rośćisłáwá Pereasłáwſkie° Xiążąt/ prosząc áby mu przyszli ná pomoc/ ktorzy zebrawszy woyſká swoie/ przyciągneli do Kijowá/ gdzie zfukáli Swantopelká/ iż przećiw práwu ludzkiemu posłom Połowcow gwałt vczynił/ A potym wespołek z nim wywiedli vphy swoie woienne do Rzeki Stutnie/ á tám długo wątpili/ ieśliby sie mieli potykáć álbo nie/ ále gdy Kijowiánie wszyscy wołáli ná woyne/ mowiąc/ iż żadnego przymierza z Połowcy niemáią/ spráwili sie przećiw Połowcom Swantopolk z Kijany práwy rog/ Rośćisław s Pereasłáwiány lewy/ á Wołodimir s Cernieowiány srzodek trzymał/ á dwudzieſtego szostego dniá Máiá s Połowcámi sie ogromnie z obu stron z krzykiem/ y z hukiem strászny podkáli/ Swantopolk záraz z swoimi od strzelcow Połowſkich porážony vciekł ná Zamek Ostropol/ wieczor/ á w ciemney nocy przyiáchał do Kijowá. Połowcy potym ná Włodimirzá/ y Rośćisłáwá vderzyli/ ktorych też z woyſki pogromili/ y rosproszyli/ A Xiążę Rośćisław vciekáiąc vtonął w Stutni rzece/ bo byłá ná ten czás wezbráła/ ktorego Włodimir Brát w máłey drużynie przebywszy Rzekę opłákawał/ ná drugim brzegu nálazwszy ciáło iego/ ktore potym w Kośćiele S. Sophie w grobie Oycowſkim pochowano. A Połowcy otrzymawszy zwycięstwo/ z iednym woyſkiem oblegli Zamek Torcz/ á z drugim ciągneli do Kijowá/ przećiw ktorym Swantopelk Xiążę wyiáchawszy/ dał im bitwę/ ále porážony od Połowcow tylko ze dwiemá służebniki do Kijowá vciekł. A Połowcy s tym wtorym zwycięstwem do drugie° woyſká swego pod Torcem leżącego przyszli/ vkázuiąc oblężonym Rusakom więźnie/ y łupy/ y chorągwie Swantopelká wtory raz porážonego/ ktorzy nie mogąc sie dłużey bronić/ dla głodu/ y niemáiąc nádzieie o pomocy Swantopelká Xiążęćiá swego/ podáli Zamek Połowcom/ ktory Połowcy spalili/ á z wielką korzyśćią łupow y więźniow Ruſkich do swych kráin odesli/ gdzie wielkość Rusi dla nágośći zimná/ y rozmáitey nędze poginęło/ y pomárło.

Połowcy Ruśkie Páńſtwá woiuią.

Stutnia rzeká.

Bitwá Russakow z Połowcy.

X. Rośćisław vtonął.

Torcz obleżony.

Swantopelk drugi raz porážon od Połowcow.

Torcz Zamek Połowcy spalili.

A Swantopelk Xiążę Kijowſkie/ tą dwoią porážką zwątlony/ niewczás po szkodzie vpadku żáłuiąc/ przymierze z Połowcámi vczynił/ á dla mocnieyszego przyiáźni potwierdzenia Corkę

Tuhortkaná Xiążęciá Połowczyńskiego wziął sobie zá małżonkę.

Ale y ták niemogł być pokoy w páństwach Ruskich/ Bo Olech Xiążę vprośiwszy pomoc v Połowcow Cernieowskiego Xięstwá wołośći burzył/ Kościoły/ Monastery/ Miásteczká y Wśi ogniem plundruiąc/ Ták długo/ áż Xiążę Wołodimirz muśiał mu Cerniehowá zamku Stolice y Xięstwá Siewierskiego postąpić/ á sam iachał ná Pereasław/ á wszákże kráiny Cerniehowskie y tą vgodą od burzenia nieprzyiacielskiego niebyły wolne/ Bo Połowcowie nieprzestáiąc/ wołośći Ruskie/ ácz w przymierzu plundrowáli/ y bárdzo wiele Chrześćian náimawszy w nędzną niewolą wywiedli.

Olech wnetrz. ne woyny w Ruśi wzniecił.

Połowcy burzą.

Nád to Száráńca wielka w Ruskie strony niewiedzieć skąd przylećiawszy/ wszystki zboża/ y owoce wyiádłá/ wygryzłá/ y wyniszczyłá.

Szaráńca w Ruśi.

O porázeniu Połowcow:

Rozdział VII.

Kitan y Itlar/ dwoie Xiążąt Połowieckich/ zebrawszy woyská swoie podnieśli woynę ná Włodimirzá Xiążę Pereasławskie/ ktorego sámego ieszcze było páństwo od nich nienáruszone/ Przeto Włodimirz posławszy do Połowcow/ vczynił z nimi pokoy/ pod szkodliwymi á niesłusznymi Conditiámi/ dawszy im w zakłádzie Syná swego Swantosławá.

Miechouius lib. 3. fol. 61. cap. 6. et Vincentius Kadlub kus.

A potym zá porádą Rycerstwá swego/ y Słáweti Posłá Swantopelkowego Xiążęciá Kijowskiego/ naprzod Syná swego Swantosławá od Połowcow z zakłádu/ gdy go nieopátrznie strzegli/ wywiodł/ Potym Kitaná y Itlará Xiążętá Połowieckie ze wszystkim ich Rycerstwem pozábijał/ A zebrawszy woysko Swantopelk Xiążę Kijowskie/ y Włodimir Cerniehowskie/ ná kociská y lezyská Połowcow bez wieśći vderzyli/ ktorych pobili/ posiekli/ pomordowáli/ y pogromili bez liczby/ á niewiásty/ dobytki/ dźieci/ trzody/ stádá/ y Wielbłądy ich do Ruśi z zwycięstwem wywiedli.

Połowcy porażeni od Russa. tow.

Połowcy potym zebrawszy nowe woysko Vhrow Zamek Xiążęciá Swantopelká obegnáli/ dobywáiąc go przez cáłe láto/ á nieodciągneli/ áż ich Swantopelk posławszy dáry vbłagał.

Zá Połow-

Zá Połowcámi záś Prusowie/ y Litwá Pogáni/ z Iatwieżá- Litwá y Iatwieżowie do Ruśi.
mi (iáko Długossus y Kadłubcus Vincentius/ tákże Miechouius świádczą) do Ruśi w wielkiey mocy przyciągneli/ 28. dniá Augustá/ Roku Páńskiego 1089. á wszerz y wzdłuż Xięstwá Ruskie około Łucká/ Włodimirzá/ y Lwowá splundrowawszy z wielkimi łupy wyciągneli.

Potym záraz Mániak Xiążę Połowieckie ciągnął pod Kijow/ A Tohortkan drugie Połowieckie Xiążę/ Swiekier álbo Cieść Swatopelkow z synámi przyszedł pod Pereasław/ przeciw ktorym Swatopelk/ y Włodimir wyiáchawszy dáli im bitwę 10. dniá Połowcy poráżeni.
Lipcá/ nád Rzeką Trubossą/ gdzie poráźili ná głowę Połowcow/ y Tohortkan Xiążę ich z Synámi/ ná plácu zábity został.

Ale Połowcy niebędąc tą porażką vstrászeni/ zebrawszy woysko nowe potáiemnie/ przyciągnąwszy bez máłá Kijowá z Zamkiem Połowcy burzą.
nie vbiegli/ A widząc sie w nádziei omylonymi/ Kościoły/ Monásteri/ y Wśi okoliczne/ tákże Dwor Xiążęcy w Berostowie spalili.

O srogich á częstych raz po raz wnętrznych woynách/ y rosterkách szkodliwych Xiążąt Ruskich.

Xiążętá Ruskie chcąc zábieżeć/ y odeprzeć częstym naiázdom do swoich Ziem drapieżnych Połowcow/ ziecháli sie ná Siem do Kijowá/ á wypráwiwszy Posły do Siewierskiego Xiążęcią Olechá/ prośili áby do nich przyiáchał/ dla rády około pospolitey rzeczy Xięstw y Ziem Ruskich/ Ktory náśmiewáiąc sie s posłow ich rzekł/ Nieprzywiedziecie mię ktemu/ ábych ia Włádikom/ Cerncom/ y lekkich osob roskázowániu miał podledz/ y głowę swoię podáć.

Tą odpowiedzią ná poselstwo swoie obráženi Xiążętá Swatopelk y Włodimir Monomach/ pirwey ná Olechá niż ná Połowce woynę podnieśli/ y obegnáli go ná Starodubiu szturmuiąc 32. dni do zamku. Potym Olech głodem vciśniony vprośił od nich pokoy/ ofiáruiąc sie przez Krzyżá pocáłowánie/ y pod przyśięgą roskazánie ich vczynić/ czego żadnym sposobem niespełnił/ Bo gdy był od obleżenia wolny/ przestąpiwszy przyśięgę Xięstwo Moromos/ álbo Moromon náiáchał/ A s tey przyczyny stoczył bitwę z Izasławem Moromon.

Synem Wołodimirzowym Xiążęciá Pereasłáwskiego nie Kijowskiego/ iák Miechouius fol. 62. piße/ bo ná ten czás był Swatopełk Kijowskim/ á zábiwßy Izasłáwá/ wziął Zamek Meromoß/ y Rostowskie Xięstwo wmoc swoie podbił. Potym Mścisław rodzony Brát Izasłáwá zábitego/ Xiążę Nowogrodzkie/ boiąc sie tyrańskwá Olechowego/ przyrzekł/ iß sie miał sam y ociec iego Wołodimirz z Olechem poiednáć. Ale Olech będąc zápalony łákomstwem/ y chćiwośćią opánowánia pod Mśćisłáwem Xięstwá Nowogrodzkiego/ zebrał woysko/ y położył sie obozem w Turowie/ posławßy naprzod Jarosłáwá Brátá swego ná straż/ y ná przespiegowánie/ ktorego gdy przeiął y poimał Mśćisław Xiążę Wielgonowogrodzkie/ vlekł sie Olech/ y odciągnął z woyskiem ná Zamek Rostow/ potym ná Moromoz/ ktorego Mśćisław goniąc/ poiednał sie z nim przez posły/ y rospuśćił woysko.

Olech wtory raz przymierze złamał.

Co vsłyßawßy Olech/ złamał przymierze/ á z vfámi swoimi gotowymi ćiągnął przećiw Mśćisłáwowi/ ktory przed nim vćiekł do Kijowá/ á zebrawßy sie z Kijany/ s Połowcy/ y z Brátem Wencesłáwem/ ktorego mu Oćiec Wołodimirz Xiążę Cerniehowskie ná pomoc posłał/ stoczył ogromną bitwę z Olechem/ y

Olech porážony

zwyćiężył go/ áż vćiekł ná Moromoz/ á rozumieiąc iß niemogł być bespieczen w ziemiach Ruskich/ dla swych często dopußczonych zdrádliwych chytrośći/ vćiekł do Xięstwá Rezanskiego.

A Mśćisław dogoniwßy go/ łágodnymi y miodowymi słowy zupełną nádzieią pachnącymi/ mowił do niego/ sromotna iest rzecz tobie/ sromotna y nam Brátom twoim/ ßkáráda y rycerstwu twemu/ áby miał nędznikiem w cudzych kráinach vlegáć/ Przeto sie wroć do ziemie Ruskiey ná Oyczyznę swoie/ tákże tymi słowy Mśćisław Olechá z Ricerstwem iego/ z vćieczki odwroćił/ y odwiodł.

Potym zás Xiążętá Ruskie vczyniwßy ziazd w Lubieczu/ zámknęli pokoy miedzy sobą/ y spolny odpor przećiw Pogánom Połowcom vchwalili. Ale nátychmiast zgwałćiwßy pokoy Swatopolk Xiążę Kijowskie z Dawidem Hrehorowicem/ spiknęli sie/ y mowili ná Xiążę Wasilká Rośćisławicá Przemyskiego y Podolskiego/ máiąc iego wiarę podeyrząną/ y gdy do nich w pokoiu przyiáchał/ poimał go Swatopolk/ y na obie oczy oślepił. Dla ktorey okrutnośći Xiążętá drugie Wołodimir Monomach/ Olech y Dawid Swatosławowic woynę ná Swatopełká podnieśli/ ktory boiąc sie gotował vćieczkę do Połowcow/ Ale Metropolit/ y pánowie przednieyßy Kijowscy vprośili pokornie tych Xiążąt/ iß sie ziednáli z Swatopołkiem.

X. Wasilko Rostislawicz oslepion/ Xiażat Ostrostich przodek.

A Dawid Hrehorowic Xiąże Wołyńskie/gdy chciał náiácháć Xiąże Przemyskie Wásilká oslepionego/ był sam obleżon od Wołodorá Xiążećiá Przemyskiego Brátá Wásilkowego/ ktory go w tym vprzedził/ á potym pokoy vprośił Xiąże Dawid złożywszy wszytkę winę ná Swatopolká Xiąże Kijowskie/ ktorą potwarzą pobudził ná sie tegoż Swatopolká y Wołodorá.

Ná początku tedy Wiosny Xiąże Wásilko oslepiony z Brátem swoim Wołodorem/ Xiążętá Przemyskie do ziemie Wołhyńskiey przyciągneli/ przećiw Dawidowi Hrehorowicu/ á dobywszy Zamku Wsewoldá zápalili go/ y ludźi w nim náleźionych okrutnie pomordowáli. Potym przyciągneli pod Zamek Wołodimirz/ gdźie wszystkiey wielkośći ludźi obleżonych przepuśćili/ sámych tylko dwu Wásilká y Lázárzá Xiążąt Wołodimirskich wysoko obieśili/ á gęstymi strzałámi z Kusz/ y z Łukow do śmierći vstrzeláli/ dla tego iż powiádano być ich też przyczyną oslepienia Xiążećiá Wásilká Rośćisłáwicá.

Wsewold Zamek spalon.

Dwoie Xiążąt Wołyńskich obieszonych okrutnie.

Swatopolk też Xiąże Kijowskie chcąc sie pomśćić nád Dawidem/ iż nań tákże kłádł winę oslepienia Xiążećiá Wásilká/ iechał do Brześćia/ prosząc od żołnierzow Polskich/ ktorzy ná ten czás Zamek Brzeski trzymáli/ pomocy.

A Dawid nieprzyiaćiel iego co naprędszey mogł iechał do Włádisłáwá Hermáná Monarchy Polskiego/ Oycá Bolesłáwá Krzywoustego/ prosząc pomocy przećiw Swatopołkowi/ ktorych obudwu Włádisław Xiąże Polskie z woyskiem nád Bug Rzekę przyiáchawszy chćiał pogodźić/ ále gdy tego niemogł doweść/ wroćił sie do Polski/ żadnemu z Xiążąt Ruskich niedawszy pomocy.

Władisław Xiąże Polskie nie Krol/ Bo było Koronę y godność Krolenska ná ten czás odięto Polsce dla zábićia S. Stanisłáwá/ przez Bolesłáwá śmiáłego.

A máiąc pogodę Swatopolk/ obległ Dawidá w Zamku Włodimirskim/ ktory potym po śiodmey Niedźieli od obleżenia vćiekł wtory raz do Polski do Włádisłáwá Monárchy Polskiego/ á Swatopolk Zamek Wołodimir opánował. Prowádźił zás Swatopełk Kijowski woysko przećiw Wołoderowi/ y Wásilkowi slepemu Xiążetom Przemyskim/ y Podolskim/ á gdy stoczyli bitwę/ otrzymał zwyćięstwo nád Swatopołkiem Wołodor/ y Wásilko/ Xiążętá.

Włodimirz zamek wzięty.

O przyzwaniu Colomana Krolá Węgierskiego ná pomoc Swatopełkowi/ á poráženiu iego/ y o spolnych bitwach Xiążąt Ruskich/ y vgodzie ich.

Swatopełk Xiąże Kijowskie będąc porážony od Wásilká slepego y Wołodorá brátow/ zbierał y popisowáł nowe woysko w Kijowie/ Posłał też syná Jarosłáwá do Kolomaná Krolá Węgierskiego/ prosząc go o pomoc. Przyiechał tedy Colomanus z osmią tysiecy Rycerstwá/ y ze dwiemá Biskupy Węgierskimi/ á położywszy sie obozem miedzy Rzekámi Wiárem y Sanem/ obległ Przemysł zamek/ w ktorym sie był Wołodor záwárł.

Dlugossus y Miechouius fol. 63. lib. 3. Latopiszcze Ruskie/ y Cadłubkus/ Bielski fol. 350 y Waponius.

Dawid też Xiąże widząc iż niemogł mieć od Polakow pomocy/ vciekł sie do Połowcow/ y podkał w drodze Boniaká Xiążę Połowcow z woyskiem gotowym/ ktorego przeciw Węgrom wielkimi podarkámi przywiodł. A położywszy koszem woysko swoie niedáleko od Przemysla Xiąże Boniak/ sam ieden w pułnocy szedł do lásá bliskiego dla wrożki skutku bitwy/ według zwyczáiu Pogáńskiego/ tám gdy głosem záwył iáko Wilk/ Wilcy też zszedwszy sie záwyli/ ná on sie Boiakow głos odzywáiąc. Stą wrożką przyszedwszy do swoich Połowcow Xiąże Boniak/ kazał sie im do bitwy gotowáć/ obiecując im pewne zwycięstwo z onego wycia Wilczego.

Miechouius

Wrożká zwycięstwá przyszłego z głosow wilczych.

A ták drugiego dniá rozdzieliwszy Boniak Xiąże Połowieckie ná troie woysko swoie/ dwie częsci vsow swoich w zásadce táiemnie zástáwił/ á sam z trzecią częscią ludzi ná Węgry vderzył/ á zmysliwszy sie być zwyciężonym/ y vstrászonym/ począł vciekáć/ co obaczywszy Węgrowie/ mnimáiąc iż iuż Połowcow zwalczyli/ rospusciwszy konie zá nimi sie bez spráwy gonili. A w ten czás Xiąże Boniak z onymi dwiemá częsciámi woyská z zásadki się z okrzykiem wyrwawszy/ wtył Węgrom vderzył/ ktorych przestrászonych/ y strwożonych łátwo poráził y rozgromił/ á ná plácu ich cztery tysiące pobitych/ krom ránnych y poimánych położył. Támże dwu Biskupu Węgierskich zábito/ z ktorych ieden był imieniem Kopanus álbo Kupan/ á drugi Laurenti po nászemu pan

Fortel zásadki.

Węgrowie od Połowcow poráženi.

Dwá Biskupowie zábici.

Wawrzek

Wawrzek/ Wawrzyniec álbo Laurent. Ostátek woyská Węgierskiego po lesiech/ y po gorach sie rospierzchnęli/ ktorych Rusacy/ y Połowcy przez dwá dni gonili/ bijąc/ siekąc/ y imáiąc/ A sam Krol Węgierski Colomanus Tarczam swoich ostátká Rycerzow obroniony y záscżyczony ledwo z pogromu vciekł. Krol Węgierski ledwo vciekł.

Tym zwycięstwem Dawid Xiąże będąc podniesiony Wołodimirski Zamek obegnał/ A Swatopełk Xiąże Kijowskie chcąc obleżonych swoich rátowáć/ posłał im ná odsiecz Puciátę Woiewodę swego/ ktory potáiemnie do Zamku wiechawszy vczynił wycieczkę/ á Dawidá y woysko iego poráził/ iż od obleżenia vciekli/ á przełożywszy Basiliussá álbo Wasilá iákiegoś ná Stárostwo Wołodimirskie/ Puciátá do Kijowá odiechał. Puciátá Woiewodá Kijowski.

Xiąże Dawid po tey porażce vciekł sie do Połowcow/ á ztámtąd znowu z Xiążęciem Połowieckim Boniakiem/ wrociwszy sie do Rusi/ Łucká Zamku dobył/ pod Kniáziem Swietosią Dawidá drugiego Synem/ dla tego iż go według vmowy y postánowienia nieprzestrzegł/ w przyściu vphow Swantopełkowych z Puciátą ná odsiecz Włodimirzanom. Ciągnął potym Dawid z Boniakiem pod Wołodimirz s ktorego záraz Wasiley Stárostá Swatopełkow vciekł. A ták Dawid przez podánie tym łatwiey zamku dostał/ y opánował Wołodimirz y Łucko. Włodimirz y Łucko wzięte.

Záś ná początku Wiosny/ gdy Swatopełk Kijowski ciągnął z woyskiem dla odzyskánia Wołodimirskiego Zamku/ Dawid zwątpiwszy w wierze Rycerstwá swego/ z żoną y ze wszytkim sprzętem skárbow swoich vciekł do Włádisłáwá Monárchy Polskiego/ á Swatopełk według swego przedsięwzięcia/ Włodimirzá Zamku trzeci raz dostał/ y opánował. Dawid Xiąże Ruskie do Polski vciekł.

A gdy sie potym rychło czterzey Xiążętá Ruskie ziecháli/ Swatopełk/ Dawid drugi/ Olech/ y Wolodor/ wálny Sęym w Wieticách mieli/ gdzie miedzy sobą spolny pokoy postánowiwszy/ y zámknąwszy/ przyzwáli z Polski Dawidá wygnánego/ ktory gdy sie skárżył o złupienie z dziedzictwá własnego Wołodimirskiego Xięstwá/ Odpowiedzieli mu przez posły przerzeczeni Xiążętá/ iż mu Stolice Wołodimirskiey wrocić niemogą/ poniewaz często Ruskie Ziemie s tey kráiny woyną náieżdżał/ wszákże áby niebył w naśmiewisko wygnáńcem y zbiegiem v cudzych narodow/ postąpili mu opátrzenie máiętnościámi pewnymi/ y płátámi/ Swatopołk Kijowski náznáczył mu Ostrog/ Dubin álbo Dubno/ ktore dziś Xiąże Basili Constantinowic Woiewodá Kijowski trzima/ Zasław y Czártoriysk/ s ktorego Xiążętá Wietice. Dubin dziś podobno Dubnem zowią.

Zasław=

O tym Miechouius lib. 3. fol. 64. Swantopolk aßignauit Dauidi Ostrog, Dubin, Czarterisk, & postea adiecit Drohobeßa, VVlodimir adiecit 100. marcas &c.

Zasłáwskie / A ná Czártoruskie potym Xiestwo Gedyminowi synowie wstąpili / y potym przydał ku temu Swatopelk Dorohobus / skąd znáć dawność Ostrogu / y Czártoryská / y Xiążąt tych kráin. Wołodimirz też Czerniehowskie Xiążę / Dawid y Olech Siewierskie Xiążętá / postąpili mu po stu grzywien płátu rocznego / przyiął tedy Dawid ty Condicie y opátrzenie / á w Drohobuczu mieszkáiąc rychło potym vmárł. Hæc ex Dlugosio, Vincentio, Cadlubco, Vapouio, Cricio, Matthia Miechouio, Cromero, & Bielscio, nec non Russorum annalibus probabiliter excerpta.

O sławnych á szcześliwych kilku raz poraz zwycięstwách Ruskich Xiążąt nád Połowcy / a o wtárgnieniu Litwy z Prusámi do Rusi / Roku od Christusá Páná 1103. O czym Miechouius lib. 3. fol. 82. cap. 15. Vincentius Cadlubkus, & Bielscius in libro Cronicorum secundæ editionis, ex Wapo. fol. 245.

Rozdział VIII.

Do Jáśnie Wielmożnego Páná / Páná Mikołáiá Rádziwiłá Xiążęciá ná Bierzach y Dubindze / Woiewody Nowogrodzkiego / Mozerskiego / Mereckiego etc. Stárosti.

Stachow.

Pokoy Ruski z Połowcy.

Xiążętá Ruskie / Swatopelk / Włodimirz / Dawid / Olech / Jarosław / vczyniwszy ziazd z Połowcámi w Stachowie / postánowili pokoy / y przymierze miedzy sobą / á ku mocnieyszemu onegó postánowienia potwierdzeniu / dáli sobie w zakłádzie ludźi zacnych z obudwu stron / Wszákże Połowcy niedługo pokoiu záchowáli / Bo Ruskie páństwá vstáwicznymi wtarczkámi náieżdżáli / łupy y pokony nieprzyiacielskim obyczáiem wygániáiąc do swoich namiotow. Dla tego Swatopelk Xiążę Kijowskie / Dawid Swetosłáwowic / Dawid Wsesłáwic / Mścisław wnuk Xiążęciá Hreorego / Wiecesław Jaropolczyc / y Jaropolk Włodimirowic Xiążętá Ruskie / zebrawszy sie zbroyną reką / obesłáli też drugich Xiążąt Czerniehowskich / y Pereasłáwskich / Dawidá y Olechá / áby z nimi wespołek wypráwę woienną przeciw spolnym nieprzyiaciołom

Ruskie Xiążętá zebráły sie ná Połowcow.

ćiołom Połowcom podźieli / záraz tedy Xiąże Dawid z swoim ludem do nich zbroyno przyiechał / á Olech śię zmyśloną niemocą wymowił.

A ták roku od národzenia zbáwiennego Christusá Páná 1105. nieczekáiąc Látá / ty wßytki Xiążętá z woyskámi swoimi / przyciągneli do Schutenu vroczyscza y Zamku Połowcow / co gdy vsłyßeli Połowcy / zebráli śie w wielkiey wielkośći / hárdą / pyßną á buczną myślą / chcąc záraz potłomić vphy Chrześćiáńskie. Ale Pan Bog spuśćił strách wielki ná Połowcow / ták iż y sámi / y konie ich zásmucone drżáły / á żáłobnie zwieśiwßy głowy w ßyku do bitwy postępowáły. Rusacy zás od Páná Bogá o wspomożenie y pośiłek proßąc ze wnętrzną modlitwą wołáli / y iáłmużny vbogim / y Kośćiołom nádawáli / á z wesołą myślą / z rádośćią z zupełną nádzieią przećiw Połowcom / gdy y konie ich wesoło rżáły / postępowáli. Ktorych skoro vyrzeli Połowcy / przeráżeni oziębłym á ogromnym stráchem tył podáli. A Russacy konie po nich rospuśćiwßy bili / śiekli / śćináli / topili / mordowáli / wiązáli / iż pełne polá / drogi / rzeki ich trupow były / á Xiążąt Połowieckich 20. zábili / Rusobe / Koczá / Harslonopá / Kiltanopá / Kumaná / Azupá / ktory ná ten czás trzymał Azoph zamek / Kurtaká / Cernierepá / Sarbora / y inßych wiele / v Rzeki Lubnie / przy nich też wiele tyśiecy ludu poległo / Oboży ich Chrześćiánie zwyćiescy połupili / gdźie Złotá / Perel / Bydłá / Wielbłądow / Koni / y Więźniow wielką obfitość nábrawßy / do Ruśi śię z triumphem wroćili.

Schuten.

Miechouius. Immisit autem Dominus terrorem Polowcis.

Miechouius. Rutenis preces Deo & elemosinas Ecclesijs porrigentibus.

20. duces Polowcenum co precio cesi, Miechouius, Wapouius.

Ale tegoż roku Litwá / Prusowie / y Jaczwingowie Pogáni / ktorzy też z Połowcy iednego narodu byli / woiowáli z drugiey strony Ruskie páństwá mścząc śie swoich pobrátinow / á z wielkimi połonámi do swych leśnych leżysk odćiągneli.

Miechouius fol. 85. & Vapouius cum Bielscio.

Połowcy też chcąc śie pomśćić porażki swoiey / zebrawßy śię wtárgneli potáiemnie wonę kráinę Ziemie Ruskiey / ktorą Zarzeczkiem zwano / przećiw ktorym Swatopełk Xiąże Kijowskie záraz posłał woysko swoie / nád ktorym Jwanká Zácharzyczá / y Kozariná przełożył / á ći dogoniwßy Połowcow v Dunáiá pogromili ich / y łup Ruski wßytek odbili / á ztąd śię okázuie / iż Połowcy y nád Dunáiem / gdźie dźiś Wołoßy / w ten czás mießkáli.

Jwanko Zacharzycz y Kozarin Hetmanowie Ruscy / Połowcow wtory raz porázili.

Potym zás Połowcy ießcze śie mśćić swey porażki grożąc / w wielkiey wielkośći vsow z Boniakiem / z Sarnkanem y inßymi Xiążęty do Ruskich Ziem przyćiągneli / á v Lubnie Rzeki obozem śie położyli. Záraz tedy Swatopełk Xiąże Kijowskie y Włodimir / Olech / Swatosław / Mśćisław / Wiecław / y Jaropołk

Xiążętá Ruſkie z ſwoimi woyſkámi przepráwiwſzy ſię przez Rzekę Sułę Roku Páńſkiego 1107. Dniá 12. Auguſtá ná Połowcow nieopátrznych bez wieśći vderzyli / ktorzy wielkim ſtráchem przeráżeni / niemogli ſię do ſpráwy ſzykowáć / ále drudzy pieſzo / drudzy corychley dopádwſzy koni / w bliſkie ſię láſy roſpierzchnęli / A Ruſacy ich bijąc / ſiekąc / y imuiąc áż do Chorele gonili / y wielkość ich pobili. Tám też zábit Xiążę ich Táſzá rodzony Brát Boniákow z inſzymi / A Wapouius piſze / iż y Boniák z Sarnkánem Xiążętá támże ná ten czás polegli. Ruſacy pobrawſzy Obozy / łupy / dobytki / y wſzytki ſprzęty ich / z wielkim weſelim / y z rádośćią triumphuiąc / do Ruśi ſię wroćili / káżde Xiążę do kráiny ſwey. Chorelá álbo Korelá gdźie to pobili Ruſacy Połowcow / ieſt ziemiá ku Philándiey ná pułnocy zá wielkim Nowogrodem / gdźie Lotewſkim y Igowskim iezykiem obywátele mowią / podobnym Litewskiemu / iákom ſam tego świádom / á ſtąd ſię okázuie / iż Połowcy ktorzy ná on czás w Koreli mieſzkáli / iednego narodu z Litwą byli / dźiś ich ſą ieſzcze oſtátki z Moskwą pomieſzáne / ále przedśię ſwym iezykiem ſtárym Połowieckim mowią / Xiedzu Moskiewskiemu poddáni / á Moskwá ich Igowiany y Woskámi zowie.

Zgodá wielkie rzeczy z máłych czyni.

Ruſacy trzeći kroć Połowcow porázili.

Chorella gdźie ieſt kráiná.

Ruskie Xiążętá nieprzeſtawáiąc ná tych trzech pogromách Połowieckich / zebráli czwarty raz woyská z Ziem Ruskich / chcąc iuż do gruntu Połowcow (ktorym ſię przedtym trudno bronili) zwoiowáć / Ták tedy wſzyſcy ná wtorą Niedźielę wſtąpiwſzy w poſt Roku 1108. ochotnie przećiw Połowcom z pieſzymi y iezdnymi woyskámi wyćiągnęli / á przebywſzy Sułę Rzekę ſpráwili ſię z wozámi y vphámi porządnym ſzykiem do bitwy / á w tey ſpráwie przez Olhę / y Worskłę Rzeki / przyćiągnęli do Rzeki Donu / ktorą Ptolomeus Tanais zowie / ſtámtąd porządnie ćiągnąc roſpuśćiwſzy Proporce y Chorągwie Xiążęce / przyſzli pod Zamek Rukánie / gdźie poſiliwſzy ſię Rybámi y Winem / do drugiego Zamku Połowieckiego Suworowá przyćiągnęli / ktory ſpalili / gdźie też wielkość Połowcow gotowych do bitwy dla obrony Ziem ſwoich nádeſzli / á nápomniwſzy ſię weſpołek Ruſacy / y ſprzyśiągwſzy ſię męznie rádniey vmrzeć niż vćiekáć / vderzyli ná Połowcow / ktorych ſzyki rozerwawſzy pobili / rozgromili / y roſproſzyli.

Podobno rychley Soczalka.

Ruſacy czwarty kroć Połowcow porázili.

W kilku dni potym nowe á świeże woysko Połowcow ſię zebráło / wielą vphow przybáwionych pomnożone / Ale gdy przyſzło do potkánia. Ruſacy tymże iáko pirwey ſzcześćim ná głowę

wſzytkich

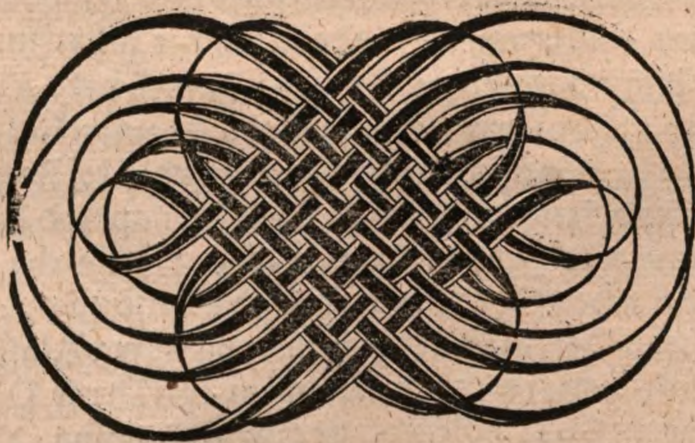
wszytkich Połowcow porazili / y przez cáłe cztery dni bijąc / siekąc / imáiąc / rosproszonych gonili / á zábrawszy Zony / Dziatki / Obozy / Namioty / Wielbłądy / Stádá / Koni / Bydłá / Trzody y wszytki ich sprzety z wielką rádością / y triumphem piąty raz poráziwszy Połowcow / do Rusi sie wrocili / gdzie od Metropolita / Władikow y wszytkiego Duchowieństwá / y pospolstwá s processiámi w káżdym Mieście / y ná drogách byli przyimowáni / chwaląc Páná Bogá / iż im dał gorę nád Pogány / przed ktorych naiázdámi pirwey vlegáli / y były bespieczne nápotym Ruskie Páństwá długo od Połowcow.

Russacy Połowcow piąty raz porázili.

Dobra woyna dobry pokoy vczyniony.

Potym roku od národzenia Christusá Páná 1112. Aprilá álbo Kwietniá Miesiącá dniá 16. vmárł Swatopelk Xiążę y Monarcha Kijowski Swiekier Bolesłáwá Krzywoustego Xiążęciá Polskiego / pogrzebion w Kościele S. Michaiłá w Kijowie / ktory był sam zbudował / y wierzchem pozłocistym ochędożył. Po iego śmierci sstał sie rozruch wielki w Kijowie / od Rycerstwá y żołnierzow / ktorzy zebrawszy sie wybráli dwor Puciáty Woiewody Kijowskiego / y Zydy w Kijowie mieszkáiące połupili / y wszytki im skárby pobráli / iáko dziś Janczárowie v Turkow po śmierci Cesárzow swoich / dokąd im nowego wybierzą / zwykli czynić / dla tego rostyrku corychley ná mieysce stoleczne Monarchiey y Xięstwá Kijowskiego wybran iest / y podniesion Włodimirz Wsewoldowic / Monomach rzeczony / Pereasłáwskie y Cerniehowskie Xiążę / Ktory spiesznie do Kijowá przyiáchawszy ony wszytki burdy vśmierzył y vspokoił.

Swatopelk X. Kijowskie vmárł.

O poráženiu Jatwieżow/ Pobrátinow Litewskich od Rusakow/ y wygłádzeniu ich od Polakow/ á co byli zacz ci Jatwieżowie.

Rozdział IX.

Arosław Swatopelká Xiążęciá Kiiowskiego Syn/ po smierci Oycowskiey Włodimirskie Xięstwo opánował/ á Siostrę iego rodzoną Zbisławę Bolesław Krzywousty Xiążę Polskie poiął w małżeństwo. A gdy Jatwiezowie z Prusy/ y z Litwą często Xięstwo iego Wołodimirskie/ y Wołyńskie naiezdzáli/ zebrał sie ná nich Xiążę Jarosław/ z pomocą inszych Xiążąt Ruskich. Jáczwingowie też zebrawszy się/ w sprawie stoieli/ prágnac bitwy z Rusaki/ Jatwieżowie od Russakow poráženi. ná ktorych vderzył Jarosław/ y porázywszy ich wiele tysięcy/ Ziemie Jatwiezkiey część splundrował/ á z zwycięstwem odciągnął.

O Jatwiezach álbo Jáczwingách ácz się wyższey miedzy wywodem Prusow stárych/ Litwy/ Lotwy/ Zmodzi/ y Połowcow powiedziáło/ wszákże ich narodu osobliwie wyrázić y położyć niezáwádzi. A ci Jatwiezowie/ iák Wapouius y Bielski pisze/ fol. 246. Cronicorum, in libro secundæ æditionis, byli iednego narodu/ y ięzyká z Litwą/ y s Prusy stárymi/ y z Połowcy/ áczkolwiek byli rozni w mowie odmiennością słow/ dla rożnych gránic/ y położenia kráin/ A wywod swoy prawdziwy y początek narodu od Gotow y z ostátkow Cymbrow walecznych mieli/ iáko y Litwá. Miechouius też fol. 84. lib. 3. cap. 15. zowie ich tákże iáko Wapowski/ conformes Lituanis & Prutenis, &c. podobnych we wszytkim Litwie y Drohicin. Prusakom/ ktorych stołeczne Miásto y Zamek było Drohiczyn/ do dzisieyszych czásow trwáiący. A Podlásze wszytko áż do Prus z Wołyniá począwszy osiedli byli/ Nowogrodek też Zamek y okoliczne wołości w Litwie trzymáli. Tych był naprzod Włodimirz Swentosłáwowic Jednowładziec álbo Monarchá wszytkich Ruskich Ziem mocą zhołdował/ roku od Christusá 970. O czym Cromerus lib. 3. Potym ich też Kázimirz pirwszy z Klastorá wzięty Krol Polski Roku 1041. z Maslausem/ y z Prusy Pogány poráził/ gdzie ich 15000. poległo. O czym Długosus/ Vincentius Kadłubkus/ Miechouius fol. 40. lib. 2. cap. 14. Vapouius/ Cromerus etc.

Długosus

Dlugosus zás w swey Cronice czyni ich pogránicznymi Prussom y Litwie/ A mogli też być ci Jatwieżowie z Jázygámi Metanaſtiiednego rodu/ ktorych ieſzcze po cześci ieſt w Węgrzech nád Rzeką Ciſſą álbo Tibiſkiem/ chłopi czyści Hayducy/ á tymże przezwiſkiem Jázygow/ álbo Jatwieżow y dziś ſię miánuią.

Potym Cromerus fol.145. lib.8. o nich piſze/ Iaziges uero siue Iazuingi, eiusdem cum Lituanis linguæ, ut uolunt nonnulli, eorundemq; morum, & religionis fuere, &c. Secundæ editionis.

A Jazigowie álbo Jazwingowie/ iednego z Litwą ięzyká/ iáko niktorzy Hiſtorikowie twierdzą/ y tychże obyczáiow/ y nabożeńſtwá Pogáńſkiego byli/ á mieſzkáli w láſách Litewſkich Poláкom przyległych/ ktorą kráinę dziś Poleſie/ álbo Podláſze/ od przyległośći láſow zową/ álbo też Podláſze/ iákoby pod Láchámi Polakom kráinę przyległą Ruſacy przezwáli. Narod Jatwieżow był ták bárdzo waleczny/ iż y o śmierć/ y zábicie niedbáli/ y dla tego dla chćiwośći woyny y ochoty zbytnie przeważney do bitwy/ wyginęli. Jatwieżowie gdzie mieſzkáli. Podláſze ſkąd názwáne.

Conradus Xiążę Mázowieckie gdy bitwę miał s tymi Játwieżámi/ z Litwá/ y s Pruſámi ſtárymi/ poráźił ich/ á niktory Gotardus Grábiá Łukáſzowic poimał pięći Xiążąt Játwiezkich/ y przywiodł związánych do Conrádá Xiążęciá Mázowieckiego/ ktorych on potym ná okup wypuśćił/ gdy káżdy od ſiebie 700. grzywien ważonego czyſtego á ſzczerego ſrebrá zápłáćił/ á zá tę dzielność Gotard Grábiá przodek Pcháńſkich doſtał Służewá álbo Słuchowá ze wſzyſtkimi wolnośćiámi włośći okolicznych/ y ſtąd ſię Grábiámi z Służewá piſzą.

Ná tych Jatwieżow potym Bolesław Pudicus álbo wſtydliwy Monarcha Polſki/ zebrał woyſko wielkie/ Roku 1264. á gdy w ich Ziemię wćiągnął 21. dniá Mieśiącá Czerwcá/ Jatwieżowie z Xiążęćiem ſwoim Comatem Bárbárſką śmiáłośćią y vpornośćią ták ſię ochotnie z weſołym okrzykiem bili z Poláki/ że ich kilkokroć nierownym pocztem wſpieráli/ y ácz im Xiążę zábito Comata/ przedśię oni poty ſię mężnie opieráli/ áż ich do iednego ná onym plácu Polacy zbili/ z krwáwym zwyćięſtwem ſwoim. A w ten czás/ iáko Dlugosus y Cromerus lib.9. Miechouius lib.3. fol.145. cap. 45. Vapouius Bielscius fol.252. in secunda editione piſzą práwie wyginęli. Ita fortiter dimicantes ad internetionem usq; cæsi sunt, adeo ut ex eo tempore nomen quoq; Iasygum pene deletum sit, quoniam illa natio pedem referre, nec unquam pugnam etiam iniquam detrectare uoluit. Ták ten mężny narod Jatwieżow pobrátimow y iednorodzcow Litewſkich mężnie Bitwá męzna Jatwieżow z Polaki. Miechouius & Cromerus.

skich mężnie przeciw Polakom woiuiąc do wyniszczenia iest zbity/ y porażony/ ták gwałtownie/ iż od onego czásu/ y imie Jatwiezow/ álbo Jazygow práwie iest wygłádzone/ Bo z woyny nietylko by vciec mieli/ ále y nogi nieruszáli/ áni sie od bitwy/ chociaż widzieli przegráną y strácona/ hámowáć chcieli/ ále ná Miecze nieprzyiacielskie/ á ná przelanie krwie iáko ná wesele oslep sie dárli/ znáć iż sie byli niewyrodzili z onych Cymbrow y Gotow/ ktorzy we Włoszech z Rzymiány broili/ s ktorych też oni z Litwą y z Połowcámi prawdziwie á dowodnie idą/ Dziś ieszcze iest ich po części koło Nowogrodká Litewskiego/ tákże około Raigrodu y Jsterborká w Prusiech/ y w Kurlandach/ tákże w Liflanciech/ y ku wielkiemu Nowogrodu Moskiewskiemu iest ich ieszcze Ziemicá/ ktorych Jgowiany zowią/ czegom sam swiádom/ á iáko ich zwano Jatwiezámi y Jazygámi/ ták ich tám dziś od miennością słow Barbarskich/ y czásu dawnego postepkiem od Jazygow Jgowiany miánuią.

Polacy y Mazurowie w Podlászu ná mieysce Jatwiezow wybitych posádzeni.

Gdy ták Jazygow vpornie mężnych Bolesław Polski Pudicus bárdzo poráził/ ostátki ich narodu do przyiecia wiáry Chrześciáńskiey mieczem pod strácenim gárdłá przymuszał/ á iżby oná ich ziemiá gdzie dziś Podláše pusto nie leżáłá/ Polaki y Mazury tám osádzał. Od Vrbaná też tego imienia czwartego (á Miechouius pisze od Alexandrá) Papieżá Rzymskiego/ tenże Pudik Bolesław roskázánie z Bułą złotą do Arcibiskupá Gnieznienskiego otrzymał/ áby nowego Biskupá Jatwiezkiego w Drohiczynie przełożył/ ktorey Buły Papieskiey iest Copia v Długoszá/ ále to ná ten czás do skutku niedoszło. Cromer sie też domniemawa/ iżby to Biskupstwo miáło być Luckie/ álbo Luceorynskie/ ktore potym przez Ludowiká Węgierskiego y Polskiego Krolá fundowáne było. Ostátek tych Jatwiezow Lesko czarny Polski Monarcha wyniścił/ iż iuż wskoráć nápotym niemogli/ gdy ono Litwe z nimi miedzy Narwią y Niemnem poráził/ Roku od Christusá 1282. O czym Dlugosus/ y Miechouius fol. 175. lib. 3. Cromerus lib. 10. etc. gdzie mowi/ in eo prælio reliquæ Iasygum, qui pertinatius nostris resisterant, & à suscepta religione defecerant, penitus deletæ sunt. W tey bitwie ostátki Jazygow/ ktorzy vpornie nászym odpieráli/ y od przyietey wiáry Chrześciáńskiey odstáli/ do gruntu wygłádzeni są etc. O czym Miechouius, Vapouius, Bielscius secundæ editionis historiæ totius mundi fol. 255. O tym też wszytkim w porządku spraw Xiążąt Litewskich według czásu niżey opiszemy/ teraz o tym dosyć/ á pioro do spraw Ruskich Xiążąt/ y Monárchow Kijowskich obrocimy.

O roster=

O rosterkach miedzy Xiążęty Ruskimi/ Miechouius fol. 84. lib. 3. cap. 15.

WOłodimirz Monomach wielki Kijowski Kniaź máiąc podeyrzánego synowcá Jarosławá Xiążę Włodimirskie/ áby go z Xięstwá Kijowskiego niewygnał/ obległ go ná Włodimirzu z woyskiem Kijowskim/ y s pomocą Xiążąt inszych Wasilká/ Rościsławá/ Wołodorowicá y Synow Olechowych.

Járosław tedy Xiążę Włodimirskie nieczniąc sie w niwczym Stryiowi swemu winnym/ z Zamku bez obrony wyszedł/ á słowy pokornymi y vkłádnymi Wołodimirzá Monomachá Stryiá swego Xiążę Kijowskie vbłagał/ y przeiednał/ prosząc go áby podsczuwániu pochlebcow niewierzył/ ktorych pospolicie bywa dosyć w Xiążecych/ y w páńskich dworách/ Ták będąc vbłagány Włodimirz/ wyzwolił Synowcá Járosławá z oblężenia/ y rospuściwszy woysko/ do Kijowá odiáchał. A potym rychło znowu do tegoż Jarosławá Xiążęciá Włodimirskiego/ posłał listy Włodimirz/ áby do niego ná Kijow przyiechał/ słysząc iż go znowu myślił z Stolice Kijowskiey wyrzucić/ álbo śmiercią zágłádzić. Ale Rycerstwo Włodimirzowo przestrzegło Xiążę Járosławá w niebespieczności/ dla tego niechciał iecháć do Kijowá/ á poruciwszy Zamek Wołodimirski swoiemu Rycerstwu/ sam z Zoną/ z Synámi/ y ze wszytkim sprzętem/ y skárbem Xiążęcym do Polski vieschał/ gdzie był wdzięcznie od Bolesłáwá Krzywoustego Swagrá przyięty/ y hoynie opátrzony/ A Wołodimirz Xiążę Kijowskie Zamku Włodimirzá Stolice iego dobył/ y Xięstwo Włodimirskie opánował. Pochlebcy.

O Burzeniu Polski przez Wołodorá y poimániu iego / Miechouius fol. 76. cap. 13. lib. 3. Cromerus lib. 5. &c.

Rozdział X.

ROku od Christuſá Páná 1118. Wołodor Xiążę Ruſkie Przemyskie / zebráwſzy woyſko z Ruſakow / y z Połowcow Polſkę częſtokroć náieżdżał / przećiw ktoremu Bolesław Krzywouſty Monárchá Polſki / wyprawił Hetmány ſwoie z woyſki / ktorzy Wołodorá poráźili / y vciekáiącego ná vroczyſku wyſokim poimáli / á do Krákowá związánego Xiążęciu Bolesławowi przywieźli / Ale go Waſilko oſlepiony Brát wykupił dwudzieſtą tyśiecy grzywien ſrebrá / á dawſzy záraz 12000. grzywien ſrebrá / w oſtátku Syná Jarosławowego Xiążęćiá Ruſkiego w zakłádzie záſtáwił / á potym dał pięćdźieśiąt naczynia ſrebrnego od służby ſtołu Xiążęcego / Greckiey roboty / á tym Wołodorá Brátá wybáwił.

Cromerus decies mile pondo ſeu vities mile marcis argenti ſe redemit.

O prowadzeniu przez Bolesławá Polſkiego / ná Ruſkie Páńſtwo Jarosławá / y zábiciu iego / á wtorym poráżeniu Syná Wołodorá Przemyskiego.

JAroslaw Xiążę Wołodimirskie y Wołyńſkie / będąc wygnány od inſzych Xiążąt Ruſkich / mieſzkał w Polſzce czterzy látá / Dla tego Bolesław Krzywouſty Xiążę Polſkie zebráwſzy woyſko / vmyślił go prowádźić iáko krewnego ná Xieſtwo Kiiowſkie / á v Przemyſla przybyli temuż Jarosławowi ná pomoc Coloman Brát Królá Węgierſkiego Stepháná / y Wołodor z Waſilkiem Xiążętá Przemyskie / y Xiążę Włodimir Włodorowic / á wziąwſzy Jarosław śiedm tyśiecy Węgrow y Polakow / naprzod z nimi przed woyſkiem pomocnikow ſwoich ciągnął / y záraz Zamkow ſwoich / z ktorych go był Włodimirz Kijowſkie

Xiążę

Xiąże wygnał/ Włodimirzá/ Belzá/ y Cerniehowá dobył. A Włodimirz niedufáiąc żołnierzom swoim/ y obronie Kijowskich wáłow/ vciekł do Białey Ruśi/ á w tym Jarosław osádźiwszy ony Zamki swoimi żołnierzámi/ do obozow Colomaná/ y Bolesławá Krzywoustego przyciągnął/ á gdy sie przybliżał do bramy Kijowskiey/ ktorą Lácką zową/ wyskoczyli przeciw iemu Rusacy żołnierze pieszy z Kijowá/ s tymi sie mężnie Jarosław potkał ogromną bitwą/ á rosproszywszy ich/ y rozgromiwszy/ drudzy znowu świeży ná ich mieysce przyskoczyli/ gdźie Kijowiánie wielkość Węgrow y Polakow/ ktorzy przy Jarosławie byli/ posiekwszy/ postrzeláwszy y pozábijáwszy/ Koniá też pod sámym Jarosławem vkłoli y vstrzeláli/ ták iż z Jarosławem padł. Tám dopiero sroga sie bitwá wszczełá/ gdy Rusacy przeważnie vsiłowáli poimác Jarosłáwá/ á Polacy y Węgrowie vsilnie go bronili/ ták długo áż Rusacy musieli do Kijowá vstąpić/ á Jarosław Xiąże kilkiem ran przekłoty w kilku dni potym vmárł.

Ten Cerniehow musiał być w ten czás drugi gdźieś ná Wołyniu.

Sroga bitwá z Kijowiány Jarosławową.

W tym Colomanus z Węgry/ á Bolesław s Polaki z drugimi Xiążęty Ruskimi pod Kijow przyciągnąwszy dobywáli go. Ale Andrzey Stárostá zamkowy od Włodimirzá Xiążęciá Kiiowskiego (ktory był ná Białą Ruś dla boiáźni vciekł) zostáwiony/ wyszedwszy pokoiu pokornie prośił/ á iż Jarosław/ dla ktorego tá woyná byłá podięta/ vmárł/ Colomanus/ y Bolesław zá przyczyną Wołodorá y Wasilká/ Xiążąt Przemyskich/ pokoy Kijowiánom dáli/ á káżdy do swego páństwá rospuśćiwszy woyská odiechał.

Polacy czwárty raz pod Kijowem.

Potym Roku 1124. skoro Bolesław Krzywousty Monarchá Polski do Dániey odiáchał/ Wołodor Xiąże Przemyskie dowiedziawszy sie o iego niebytności/ záraz woysko s Synem swym Włodimirem do Polski wypráwił/ złamawszy przymierze/ ktore był pod Kijowem z Bolesławem vczynił. Ták tedy Włodimirz bez odporu vpátrzywszy pogodę Polskie wołoscżi poburzył/ á z wielkim plonem ludzi/ dobytkow/ y skárbow do Oycá ná Przemyśl przyciągnął.

Russacy Polskę burzą.

A Bolesław wroćiwszy sie z Duńskiego Krolestwá záraz z wielką popędliwośćią/ y z woyskiem od Duńskiey wypráwy gotowym/ w Przemyskiego Xięstwá wołośći wciągnął burząc/ paląc y plundruiąc co sie náwinęło.

Wołodor też Xiąże Przemyskie zebrawszy sie z inszymi Xiążęty Ruskimi chciał zábronić burzenia swego páństwá/ y dał bitwę Bolesławowi ná vroczyscu wilichew rzeczonym/ ále od wielkiego

Bitwá Russákow z Polaki.

woyská

Russacy od Po łowcow poráženi.

woyská Polskiego Ruskie vsy porážone po polách sie rospierzchnęły / Obozy ich Polacy złupili y rozebráli / Poległo w tey bitwie wiele zacnych Pánow Ruskich / zwłaszczá przednieyszy wodzowie Nawrotnik / y Zasczytnik / y Dimitr zábići / Wołodor Xiąże do Háliczą vciekł / gdźie znowu zbieráiąc woysko drugie vmárł / á w Przemyślu w Kośćiele S. Jwaná / ktory był sam zbudował / pochowan / zostáwił po sobie dwu Synu / Włodimirzá ktoremu sie Swinigrod / y Podole dostáło / z vdziału / y Rośćisłáwá / ktory ná Xięstwie Przemyskim został.

O Rosterkach Xiążąt Ruskich po śmierći Wołodimirzá Monomáchá Kijowskiego Jedinowładce.

ROku od národzenia Christusá Páná 1126. Máiá dniá 10. á od stworzenia Swiátá według Ruskich Kronik y Herbersteiná Roku 6633. Wołodimirz Monomach Xiąże Kijowskie y Jedynowładziec / Striy Jarosłáwá pod Kijowem zábitego / á Syn Wsewoldow żywot z śmiercią przemienił / pochowan w Kośćiele S. Sofie przy Oycowskim grobie. Ten Włodimirz Monomach Wsewoldowic wstąpiwszy ná stolicę Kijowską Rzecz pospolitą Ruską vpádłą / y vtrapioną (dla niezgody / zaboystw / y wnętrznych woien synow / y potomkow Włodimirzá wielkiego Jedinowładce Ruskie° pierwszego Chrześćiánina) wydźwignął prawie swoimi rámiony z przepáśći / y wszystki Xięstwá Ruskie rozerwáne y rozno rozszárpáne z nowu dzielnośćią swoią w iedno prawie ćiáło spoił / złączył / y w Monarchią álbo w Jedinowładstwo po stáremu przywiodł / skroćiwszy niestworne Xiążętá / zá czym był potężny wszelkim nieprzyiaćiołom. Połowcow / pogánow kilo kroć poráził / y Genuensow Włochow / ktorzy wten czás w Táurice gdźie dźiś Prekopska hordá pánowáli / y Kaphę álbo Teodosią Miásto stołeczne sławne pod nimi wziął. Tenże gdy sie miał drugi raz potykáć z Genuensámi nád Morzem / wyzwał sam á sam ná rękę Hetmáná ich Stárostę Kapheńskiego / ktorego gdy obádwá do siebie skoczyli / Wołodimir z koniá mężnie kopią wysádźił / á poimawszy związał / y przywiodł go zbroynego do swoiego woyská / ziął

też z niego

też z niego łáncuch wielki złoty / Perłámi y Kámieniámi drogimi misternie sádzony / ktory zostáwił po sobie Wielkim Xiędzom potomkom / y dziś go ma Moskiewski w skárbie / á záwżdy kiedy Moskiewskich Kniáziow poświęcáią / ten łáncuch / ktory Barmai názywáią / ná nich kłádą / pás tákże ze złotem y s perłámi / tákże czapkę Xiążęcą z bláchámi złotymi / perłámi y kleinotámi drogimi kosztownie opráwioną ná poświęcánie ná Xięstwo / y dla Maiestatu koronáciey zostáwił / Ktorych tákże kleinotow y dziś wielcy Kniáziowie Moskiewscy iego potomkowie z wielką vczciwością vżywáią / O czym Herberstein wspomina fol. zz. de rebus Moschouiticis, A iż sie sam á sam ten Wołodimir Monarchá z nieprzyiacioły záwżdy rad potykał / aperto duello, przezwano go dla tego Monomachem po Grecku. Z tego tedy Wołodimirá Monomachá Wsewoldowicá wszyscy wielcy Kniáziowie Moskiewscy / y insze Xiążetá Ruskie narod porządną genealogią wiodą / y dla tego sie Jedynowłaycámi y Carzámi wszey Rusi tytułuią / á żadnemu narodowi w tym przodku pozwolić niechcą. O czym iż niżey ná mieyscu swoim opiszemy / do rzeczy porządney spraw po śmierći Włodimirzowey przystępuię. Po ktorym ná iego mieysce / y ná Stolicę Kijowską Mścisław Syn stárszy wstąpił / Jaropołk záś drugi Syn młodszy Xięstwo Pereasławskie opánował. Mścisław Xiążę Kijowskie.

Rychło potym Połowcy vsłyszawszy o śmierći Xiążęciá Włodimirzá Kijowskiego do Rusi wtárgnęli / ktorych Jaropołk Xiążę Pereasławskie nieczekáiąc pomocy inszych Xiążąt Brátow poráził / y zwyciężył / y vciekáiących w rzekach wiele potopił / A ty sie w ten czás rzeczy y przygody dziáły / ná Rusi ku wschodu słońcá leżącey. Połowcy zosta[?] porażeni.

A w Xięstwach Ruskich zachodnych Polscze przyległych Synowie Xiążęciá Wołodorá Przemyskiego (ktory przedtym niedawno vmárł od Bolesławá Krzywoustego porážony) Włodimirz y Rościsław / powádzili sie koło spolne° działu / y zebráli woyská z cudzych stron ieden przeciw drugiemu / Rościsław miał pomoc od Mścisławá Włodimirowicá Kijowskiego Xiążęciá / y od Hreorego / y Jwaná Wasilewicow Xiążąt / Włodimirz záś drugi Brát zebrał lud służebny / y pomocny z Węgier / á potym sie ziecháli pod Sciriczem dla vgody / gdzie gdy niemogli pánowie miedzy nimi roziąć / y rostirku záczętego viednáć / nieskończywszy pokoiu / Włodimirz Xiąże z Żoną / z Synámi / y wszytką Fámilią swoią do Węgier ziáchał / áby woysko y pomocy nowe przeciw Brátu Rościsławowi przywiodł. A Rościsław z gotowym woyskiem

vdziału

vdziału iego ſtołeczny Zamek iego Swinigrod obległ/ y dobywał mocno/ ále iż go był dobrze trzemá tyſiecy żołnierzow Włodimirz oſádźił/ Przeto Rośćisław z zgubą ſwoiego Rycerſtwá muſiał odciągnąć/ Powtore záś gdy tenże Zamek Swinigrodzki obegnał/ Zołnierze Włodimirzowi kilko kroć vczyniwſzy wycieczke z zamku/ poráźili go/ iż muſiał od obleżenia odſtąpić.

Jaropolk Xiąże Kijowſkie.

Potym Roku od Páná Chriſtuſowego zbáwiennego národzenia 1129. gdy vmárł Mśćisław Xiąże Kijowſkie wybran ieſt y podnieſion ná Stolicę Kijowſką Brát iego Jaropołk Xiąże Pereasłáwſkie. A gdy go drudzy Xiążetá przyrodni ná Kijowie z woyſkámi oblegli/ y dobywáli/ pogodźił ſie z nimi/ Tym ſpoſobem Xiążeciu Andrzeiowi dał Pereasław/ á Jſasławowi Swantosławowicu Włodimirſkie Xieſtwo. Potym Xiążetá Olhowicy wźiąwſzy ná pomoc Połowcow w Ruſkich páńſtwách Wśi/ y Miáſteczká nád Rzeką Sulą burzyli/ á gdy w Pereasławſkie/ Supontſkie/ y Vśćienſkie włośći wciągneli/ zebrał ſie ná nich Jaropołk Xiąże Kijowſkie/ z ſynámi Włodimirzá Brátá ſwoiego/ á ſtoczywſzy z nimi bitwę/ poráźił woyſká Xiążąt Olhowicow y Połowcow/ iż muſieli w kráiny Połowieckie vćiekáć. Ale gdy ich z woyſkiem ſwoim Jaropełk Xiąże Kijowſkie dáleko gonił/ zſzykowáli ſie z nowu Xiążetá Olhowicy do ſpráwy z Połowcámi/ á vczyniwſzy odwrot/ potkáli ſie z zwycięzcą Jaropołkiem/ tám poráźiwſzy woyſká iego/ ſámego poimáli/ y Synowcá iego Xiąże Waſilká z wielkością Boiar Kijowſkich/ ále Jaropołk poimány z więzienia ſie wywikławſzy vćiekł do Kijowá/ gdzie gdy go oblegli Xiążetá Olhowiczy/ ácz miał doſtátek ludźi Rycerſkich Boiar/ y Zołnierzow Kijowſkich iednák ſie niechciał ſprzećiwić/ á ták pod słuſznymi condiciámi vgodę miedzy ſobą zámkneli y ſkończyli/ iż Jaropołk ná ſtolicy Kijowſkiey zoſtał/ á oni tákże do ſwych káżdy vdzielnych Xieſtw odiecháli.

Wnetrzne Ruſkich Kniáziow woyny.

Nieſtatość ſzczęścia/ zwyciſcá zwyciężon/ y poimán/ y záś wyzwolon.

O zrzuce-

O zrzuceniu od Xiążąt Ruskich Jarzmá Polskiego/ O czym Długosius et Miechouius fol. 81. cap. 14. Cromerus lib. 5. y Ruskie Historie.

Rozdział XI.

ROku Páńskiego 1134. Ruskie Xiążętá ziechawszy sie do Kijowá/ poczęli nowe stánowienia przećiw Polakom myślić/ máiąc to zá ćięszkie Járzmo/ iż Bolesław Krzywousty Monarchá Polski/ częste rátunki y pomocy przećiw swym y Polskim nieprzyiacielom Czechom/ Morawcom/ Prusom/ y Pomorczykom od nich wyciągnął/ rozumieiąc też to iż Polacy bez nich żadney woyny zdołáć niemogli.

A powodem tego był Xiążę Kijowskie Jaropołk Włodimirowic/ ktory ná ziezdźie inszych Xiążąt Ruskich táką Oratią (iáko ią Cromer z Długoszá opisał) do wszytkich vczynił/ ktorąm ia tu po Polsku ták położył.

Jáko pod ćięszkimi Condiciámi y przykrymi obowiązkámi Polskiemu Xięstwu służymy/ Jáśnie wielmożne Ruskiego sławnego narodu Xiążętá/ nie potrzebá tego szerokimi słowy wykłádáć/ bowiem ábych was/ ktorzyśćie sie ku roskázowániu inszym/ nie ku służeniu/ vrodzili/ ominął/ y zámilczał/ tedy pewnie záiste wielkośći nászych ludzi poddánych przypátrzyć sie możem/ ktorzy ácz służbie niewolney przywykli/ y bez oprićznego pánowánia zwierzchnośći przełożonych żywotá swego porządnie prowádźić niemogą/ wszákże iáko im przykry postępek y wyrozumienie tey służby iest/ sámi widźićie: Bo kto owszeki ták ćierpliwy iest/ áby to słusznym vmysłem znośić mogł/ y ćięszki podátek płáćić/ y w cudzey Ziemi dáleko od Oyczyzny bez żadney swey potrzeby y pożytku pod cudzoziemską spráwą/ y roskázowánim vstáwicznie walczyć/ y ná iáwne sie niebespiecznośći zástáwiáć/ wydawáć/ á inszy zá to/ ktory nie vznał niebespiecznośći/ y ran niepodiął/ zapłáte bierze? Ale niech tá będźie niewola y powinność przodkow nászych/ ktorzy szkodliwą pożądliwośćią pánowánia/ á wnętrznymi niezgodámi/ y rozerwánim/ tę hániebność y iárzmá sámi ná śie przyzwáli y włożyli/ á napięknieysze kwitnące Carstwo/ y pánowánie Ruskie zá szkárádą niewolą przemienili/ izáli my iuż niebędźiem szukáć żadnego końcá

Rzecz Jaropełká Xiążęćiá Kiiowskiego/ do inszych Xiążąt Ruskich.

Poddáni y Lud prosty niemoże porządnie żyć bez Przełożonych.

końcá wyśćia/ wybáwienia/ y wywikłánia s tey nędze/ A iabych wolał záprawdę vczćiwie vmrzeć/ niż sromotnie służyć/ O zacne Xiążetá/ co też y o was rozumiem: Poddálić ßyie swoie przodkowie náßy pod iárzmo/ więcey swoimi wnętrznymi nißli Polskimi mieczámi zwyciężeni/ gdy domowymi woynámi/ bráterską y oyczystą krwią opływáiącymi/ sámi siebie zobopolnie porażáli/ y wyniſzczáli/ á potym iedni przećiw drugim/ Brát ná Brátá/ Xiążę ná Xiążę pomocy polskiey prośili/ y przywodźili/ nie zmnieyßą ßkodą swoią/ iáko y przećiwney strony/ ná ktorą woynę podnośili/ á miásto pomocnikow Polakow/ ktorych ná rátunek przyzywáli/ nieprzyiaćioły poználi. A my teraz iednostáyną mocą złączeni/ y zgodliwi bedąc/ izáli tego iárzmá niezrzućimy/ y z ßiy swoich nie zbijemy. O Xiążetá: własnie iákobyśmy my niewięcey niż Czechowie/ y Węgrowie/ y też ták bárdzo sámi oni nikczemni Pánowie náßy Polacy/ ważni byli/ Bo ieśli Polacy ßczęśliwie rzecz prowádzą/ y walczą przećiw Węgrom/ y Czechom/ to wßytko iest náßá sprawá/ Náßymić oni śiłámi są mocni/ nie swoimi/ náßáć młodź náßá/ náße czerstwych mołodcow ricerstwo/ pirwße y naostrzeyße naiázdy/ y gwałtowną moc Polskich nieprzyiaćioł/ ná sobie záwżdy czołem zátrzymawa/ á oni sobie folguią/ y záczawßy bitwę/ chronią sie od niey. Co ieśli żadnego czásu nigdy niebyło/ ktoregobyśmy bez trudnośći snádnie do pierwßych wolnośći náßych przydź/ y wnie sie wßrobowáć mogli/ Teras to nam záiste ßczęście/ álbo ráczey sam Pan Bog/ ktorego my świątobliwiey/ y porządniey niß oni chwalimy/ w ręce podał/ gdy Polacy naywiękßymi dwiemá woynámi/ Węgierską y Czeską są zátrudnieni/ y rozerwáni/ ktorych áni tey/ áni owey żadnym sposobem niezrownáią/ áni dostáczą/ ieśli my im ratunki/ y posyłki swoie zwykłe odeymiemy/ tylko tego niedostawa/ áby też náße woynę/ y moc strzymáć mieli. A ia záiste Xiążetá nieták do pewney wolnośći/ iáko do zwycięstwá/ y do nawyżßego/ á namożnieyßego pánowánia y roskázowánia was wzywam/ ieśliże mężámi być chcećie/ Oniby nam niechay służyli/ y zá nas woiowáli/ cośmy im my zdawná wyrządzáli/ y wypełniáli/ ieślibyśćie wy chćieli. A mamy zá pewne/ iáko ná wßytko posłußną/ ták nienawiśćią przykrey niewoley/ y Polskiego imienia zápaloną wielkość pospolstwá Ziem Ruskich nam poddánych. Baczcie wy tylko/ áby im chęći powodu/ y spráwy wáßey do woyny nie zbywáło. Ták tę Oracią skończył Jaropołk Xiążę Kijowskie.

Niezgodá wielkie Páństwá y Monarchie niśći.

Od nabożeństwá y od czásu pogodnego.

Ktorey

Ktorey wyſłuchawſzy inſze Xiążętá Ruſkie/ pochwalili rádę Jaropełkowę/ iáko drugiego Demoſteneſſá y Ciceroná Ruſkiego/ y wſzyſcy záraz obwiązáli ſię ſpołeczną przyſięgą/ y krzyżá pocáłowánim/ według Greckich ceremoniy/ nád to wiárę ſwoię y ſtáteczność ieden drugiemu zapiſámi potwirdźili. Jaropołk Xiąże Kijowſkie/ Demoſtenes y Cicero Grecki.

Rádźili potym o potrzebách/ nakłádach/ y początku podnieſienia woyny ná Polaki/ wſzákże zdáło ſię im zmyſláć/ y táić tę rádę/ y poſtánowienie do czáſu/ ážby pierwey rzeczy przynależące/ y potrzebne ná ták wielką woynę zgotowáli.

O Poimániu Jaropełká

Xiążęciá Kijowſkiego y Włodimirſkiego chytrym fortelem/ y przynieſieniu iego do Polſki.

Rozdział XII.

TA wieść o práktikach Ruſkich Xiążąt/ gdy ſię doniosłá do Bolesławá Krzywouſtego ná ten czás walecznego/ á wſzytkim ſąſiednym páńſtwom ogromnego Monarchy Polſkiego/ zátrwożył ſobą bárdzo/ zwłaſzczá iż w ten czás z Czechámi y z Węgrámi záraz miał woynę/ á tá trzecia z Ruſkimi Xiążęty trwogá niemnieyſza/ á ſnać większa przypádłá. *Fama malum quo non aliud uelocius vllum &c.*

Wezwał tedy bez mieſzkánia Pánow Senatorow Polſkich ná Sient rádząc ſię coby czynić/ á iákoby zábieżeć temu odrzuceniu Xiążąt Ruſkich. Tám gdy Senatorowie według zdánia káżdy ſwego wotowáli/ wnet Piotr Włoſtowicz Grábiá z Xianżá/ Senator mądry w rádzie/ powiedział/ iż niemoże być powciągnion ſtrumień wod/ áż pierwey źrzodło iego zátka/ á poki drzewá s korzenim niewykopa/ poty będzie rosło/ tákże roſtyrki Ruſkie/ y odrzucenie ich poczęte/ niemoże być ináczey záhámowáne/ ážby pierwey głowá tego wybijánia s posłuſzeńſtwá náſzego/ to ieſt Jaropełká Xiążęciá byłá odcięta/ A to fortelem łatwiey może ſpráwić niżli iáwną woyną/ gdyż to niezáwádźi námniey/ ieſli ich zgwałcenie wiáry przez zdrádę będzie od nas pomſczone/ A ku dokazániu tego ſam ſię Włoſtowicz podiął/ y obwiązał Bolesławowi mowiąc/ áby ná iego fortel ze wſzytką Polſką od woyny Ruſkiey ſpał beſpiecznie. Piotr Włoſtowicz Grábiá z Xianżá. Przeważność.

 A wźiąw-

A wziąwszy z sobą niewiele Sług y Dworzan wiernych/ ktorym sie tey rády swoiey zwierzył/ ziechał ná Ruś do Jaropełká/ zmyśliwszy iż go wygnał/ y złupił z Oyczyzny Bolesław Krzywousty okrutny Tyran/ gdzie szeroko iego nieznośną srogość/ y tyrańskwo długimi słowy wywodzić począł/ prosząc Jaropełká Xiążęciá/ o ktorego łáskáwośći y pobożnośći słychał/ y do ktorey sie vciekł/ áby go v siebie raczył záchowáć/ y bronić przed tym okrutnym tyranem/ ktory iuż nietylko sąsiednym Xiążętom/ ále swym wszytkim poddánym Polakom dla niezbożnośći omierzł/ iż go myślą y chcą z páństwá wyrzućić.

Co vsłyszawszy Jaropełk/ bárdzo wdzięcznie przyiął Włosczewicá Láchá/ weseląc sie s tego/ iż mu Pan Bog dał według rády y vmysłu pomocniká y foritarzá do podnieśienia przedsiewziętey woyny ná Polaki/ począł sie też y sam skárżyć ná Bolesłáwá Krzywoustego/ odkrywáiąc z dáleká/ iż też vrádził z inszymi Xiążęty przećiw iemu powstáć. A Piotr Włosczowic Polak tym więcey do wszytkiego mu sie gotowym ofiáruie/ mowiąc/ iż sie też chce przy nich krzywdy swey pomśćić nád bezbożnym Bolesłáwem. Tákże tym chytrym pochlebstwem iuż sie był wkradł w Jaropołkowo táiemney rády towárzystwo/ y społkowánie. Jaropełk też záraz obiáwiwszy to inszym Xiążętom/ y nárádziwszy sie z nimi/ pośpieszáć vmyślił woynę przećiw Polakom. A gdy s przygody do iednego Folwárku ná Sioło odiechał Xiąże Jaropołk w máłym poćie/ Włosczowic też z swoimi Sługámi przy nim iechał/ tám vpátrzywszy czás do dobrego skutku przywiedzienia chytrego swego vmysłu/ gdy Jaropołk w máłey drużynie obiedwał/ dawszy znák swoim Włosczewic/ poimał go y związał/ á ná Koniá iák Báráná włożywszy/ co wskok do Polski viezdzał/ máiąc iuż ná to Konie rozsádzone/ y przewozy gotowe/ A ták go do Bolesławá we zdrowiu przyniosł. Ktory Włosczowicowę pilność/ wiárę/ y przeważną spráwę pochwaliwszy hoynymi go dárámi vććił y vdárował/ á Jaropełká pod strażą w Krakowie osádźić kazał. Ale go tegoż Roku Wasilko Xiąże Przemyskie Synowiec z inszymi Xiążęty Ruskimi wykupił wielką wagą Złotá/ Srebrá/ y Kleinotow drogich/ iż był wypuszczon ná Xięstwo Oyczyste/ Kijowskie y Włodimirskie/ gdy ślubował być ná potym wiernym y powinnym Bolesławowi. Ale tey wiáry niespełnił/ bo przemyślał/ iżby też on fortel fortelem Bolesławowi mogł oddáć.

Otoż tobie Zbieg. Niewierz Wilku wugniey.

Jaropełk X. Kijowskie chytrym fortelem poiman.

Oddánie

Oddánie chytrośći chytrością od Jaropelká Bolesłáwowi.

JAropelk Xiążę Kijowskie y Włodimirskie chcąc oddáć wet zá wet Bolesłáwowi/ nápráwił podobną chytrością Węgrzyná iednego zacnego człowieká/ iáko Cromer/ y Miechouius piszą/ ále Wapowski powiáda/ iż Rusiná chytrego/ iedno po Węgiersku vmiał. Ten przyiáchawszy do Bolesłáwá Krzywoustego/ zmyślił się być wygnáńcem z Węgier/ mowiąc/ mnie Belá Krol Węgierski/ naiáśnieysze Xiążę Bolesłáwie/ ze wszytkich máietnośći złupił/ y wygnał/ dla tego iżem trzymał stronę twoiego wnuká przeciw iemu/ y wotowałem áby Krolem był. Ták Bolesław vwierzywszy onemu chytremu Węgrzynowi álbo Rusinowi/ przyiął go łáskáwie/ y dał mu Stárostwo Wislickie/ á Wislicá Miásto ná ten czás sławne y ludne było/ Nidą Rzeką wkoło opłynione/ y przyrodzenie mieyscá bárdzo obronne/ od Crákowá mil dziewięć/ nád to go y do Rády Senatorskiey przypuśćił/ dla iego wymowy y chytrey rostropnośći.

A wten czás Bolesław wiodł woynę z Węgrami.

A gdy Bolesław z wielkością Pánow Polskich wyiechał do Niemieckiego miástá Bamberku ná rozmowę y vgodę z Cesárzem Rzymskim Lotariusem/ Węgrzyn Stárostá Wislicki bacząc czás słuszny/ áby skutek swego fortelu zdrádliwego okazał/ puśćił głos po włośćiach okolicznych/ iż Ruskie Xiążętá ná burzenie Polski ciągną/ á ták imieniem Krolewskim roskazał/ áby wszyscy Polacy ná bespieczne mieyscá/ do Wislice z skárbámi y z dobytkámi zabieg czynili/ á zdrowie żon/ dziatek/ y swoie z máietnośćiámi bespiecznie záchowáli/ Co wszyscy bárdzo chętliwie/ y bez roskazánia czynili/ iż się wielka wielkość panię[?]/ Sláchty y pospolstwá do Wislice ze wszytkimi máietnośćiámi zebráło. A wtym Roku Páńskiego 1135. dał prętko znáć Węgrzyn Jaropołkowi Xiążęciu Kiiowskiemu/ y Włodimirskiemu/ áby co rychley wtey pogodzie pod Wislicę z woyskiem ná pewny dzień Mieśiącá Lutego przyciągnął/ obiecuiąc mu Miásto ze wszytkim podáć/ co Jaropołk wnet vczynił/ á we dwudźiestu tyśięcy Rusakow ná czás náznáczony przyciągnął pod Wislicę/ ktorą mu w nocy Węgrzyn podał/ brámy wszytki otworzywszy. Tám Ruskie woysko wiecháwszy ono

Jaropełk sie pomścił nád Polaki swego więzienia.

szy ono wielkie zebránie Polakow / niemáiąc báczności ná żaden stan / áni rożności mężczyzny / y białych głow stárych / y młodych / y Dzieci máłe posiekli y pomordowáli / á zápaliwszy Miásto celnieyszych z wielkimi skárbámi y łupámi / do Rusi iáko bydło kwápliwie zágnáli. A onemu zdraycy Węgrzynowi Járopełk Xiążę miásto podárku kazał oczy wyłupić / iezyk vrznąć / y rodzące członki męskie / nád co mu niemogł gorzey vczynić. Táką wziął zapłáte swey zdrády / bo pospolicie Xiążętá y Krolowie / ácz zdrádę z swoim pożytkiem miłuią / ále Zdraycow nienawidzą / iáko Vincentius Kadłubkus / y Cromerus pisze.

Zdraycy zapłátá.

Bolesław zás Monarchá Polski / wroćiwszy sie od Cesárzá z Niemiec / á vsłyszawszy o Wislickim zburzeniu / zebrał wielkie woysko nietylko z Slachty / ále y z pospolstwá Mieyskiego / y Sielskiego / á wciągnąwszy do Włodimirskiego Xięstwá / wszytki włośći wszerz y wzdłuż mieczem y ogniem powoiował / y z wielkimi łupámi do Polski sie wroćił / niemáiąc przećiw sobie z Rusákow ná odpor nikogo / bo był Jaropełk w lásy miedzy Jeziorá / zwątpiwszy w swoiey mocy / vstąpił.

Bolesław Ruskie Páństwá woiuie.

O chytrym porażeniu Bolesławá Krzywoustego od Ruskich Xiążąt pod Haliczem / Roku 1139.

Rozdział XIII.

RVskie Xiążętá chcąc sie pomśćić nád Bolesławem Krzywoustym Monarchą Polskim / zburzenia Włodimirskich y inszych Ruskich ziem / zjechali sie do Włodimirzá / rádząc podnieść woyne / y ruszenie wálne ná Polaki / Ale Járopełk Xiążę Kijowskie y Włodimirskie námowił wszytkich / áby rádniey fortelem niż iáwną woyną przemyslali / o poimániu álbo zábiciu Bolesławá Krzywoustego / ktory był w káżdym postępku Rycerskim szczęsliwy / y niezwyciężony. Wygnáli tedy naprzod Járosławá Xiążę Halickie / dla tego iż z Polaki przestawał / y strone Bolesławowe trzymał / ráde y postępki Ruskich Xiążąt wydáiąc. Ten będąc wygnány / przyiáchał do Bolesławá Krzywoustego / prosząc o pomoc przećiw Xiążętom Ruskim / áby zás

áby záś mogł Stolice swey Xięstwá Hálickiego dostáć. Nápráwił potym chytro Jaropołk Xiążę Kijowskie Haliczány / áby v Bolesłáwá prosili przywrocenia Xiążęciá swego Jarosłáwá ná Halicz / á iżby go sam swą osobą przyprowádzić raczył / nápráwił też y náiął Jaropołk Slachtę Węgierską pogránicżną Halickiemu Xięstwu ku tey zdrádzie / ktorzy tákże iáko Haliczánie zdrádliwie prosili Bolesłáwá / áby ná Oyczyste Xięstwo Jarosłáwá przyprowádził / obiecuiąc mu ná wszytkim być pomocnymi / á mowiąc / iż Xiążętá Ruskie wszytki rozgniewánia twoiego żáłuią / y iuż w Haliczu chcą się s tobą zgodzić / y wiárę s posłuszeństwem przysiądz. Zdrádne posełstwo.

Bolesław Krzywousty iáko był z przyrodzeniá szczery / y łátwy ku wierzeniu / wnet onemu ich żądániu vwierzył / á z máłym woyskiem / niespodziewáiąc się zdrády / Jarosłáwá ná Xięstwo Halickie prowádził / á gdy się do Halicza przybliżał (ktore Miásto y Zámek leży nád Dniestrem pod gorámi Sarmáckimi Tatrámi Ruskie Páństwá od Węgier dzielacymi) naprzod vphy Węgierskie spráwne do bitwy potykáły go / z pozdrowienim / á przeminawszy Polakow / s tyłu im záśiedli / po Węgrach wyiáchali też Haliczánie / á tákże Polakow przeminawszy zá ich Woyskiem w spráwie stáneli. Witánie zdrádliwe pod Haliczem. Co obaczywszy Bolesław / domyslił się iż wpadł w sidłá zdrádliwe / á przyzwawszy Wszeborá Woiewody Crákowskiego Hetmáná Woysk Polskich / począł z nim o oney zdrádzie / y vwiárowániu iey rozmawiáć / á gdy koło tego tractuią / obaczą / áli wielkie vphy Ruskie ná czoło spráwione do bitwy Jaropełk Xiążę popędliwą śpiesznością wiedzie. Záłoby się tylko ná źnáli w dzięczności okázáli. Otoż tobie witánie. Tu dopiero bez wątpienia obaczył się Bolesław być zdrádzonego / y zewsząd nieprzyiacielskim woyskiem wkoło ogrodzonego / Wszákże mężnie vmrzeć / niźli sromotną vcieczką / nieprzyiaciołom zwyćięstwo zostáwić vmyslił / á zszykowawszy vphy swoie przeciw Węgrom / Haliczánom / y Jaropołkowi / y krotkie nápominánie ku śmiáłemu podkániu do Zołnierzow vczyniwszy / Fortel zá fortel Rusacy Polakom oddáią. naprzod ná woyská Ruskie / ktore Jaropołk sprawował / vderzył / stárli się y śćieli ogromnie obiedwie stronie / przebiią obłoki krzyk / y huk Mieżow / rozlegáią się głossy chrápliwych Trąb / y grzmot hucznych Bebnow / zbroie chrzeszczą / Konie rżą / ránni stękáią / z bokow / z tyłu / ná czoło / Polacy dla zdrowia / Rusacy dla zwycięstwá y wásni nácieráią / á w tym Bolesław s swoim ćwiczonym stárym Rycerstwem iuż był Rusakow dobrze wspárł / áż Hetman iego Woiewodá Crákowski Wszebor vciekł / Bolesłáwowá Bitwá niespodziána z Ruskimi Xiążęty pod Haliczem. Wszebor Woiewodá Krákowski Zdrayca.

vciekł/ á zá tym iego przykłádem większa część woyská Polskiego pierzchnełá. Poczynał iednák mężnie broniąc się/ y odpieráiąc Rusakom/ y Węgrom Bolesław Chudziec z máłą drużyną swoich/ á tą iuż zránioną/ y sprácowáną/ A gdy zá rzecz sromotną vciekáć poczytał/ przedsię niechciał vmrzeć/ nie pomściwszy się nád nieprzyiacioły/ áż z przygody pod nim Koń wielą ran vkłoty/ y vstrzelány/ vpadł. Tám ieden prosty/ chudy á nieznáczny Zołnierz podniowszy Bolesławá z ziemie/ ná koniá go swego wsádził/ Nápomináiąc y prosząc/ áby wiecey Oyczyzne/ y Krolestwo Polskie/ á niż sławe y chwałe swego zwycięstwá vważał/ á vcieczką do lepszego szczęścia zdrowie záchował. Tákże Bolesław Krzywousty/ ktory przedtym bitew znácznych polnych á wálnych czterdzieści y siedm z szczęśliwym zwycięstwem otrzymał/ ná ten czás był w chytre sidłá przywiedziony/ y zwyciężony od Rusakow/ á z więzienia álbo zábićia dzielnością prostego żołnierzá wybáwiony/ ktorego potym hoynie wielkimi dáry/ y máiętnośćiámi/ y przełożeństwem Senatorskim opátrzył y vpriuileiował/ y Herb Nowine kotłowe vcho z krzyżem ná Slachectwo nádał/ y potomkom potwierdził. A Woiewodzie/ ktory od niego z bitwy vciekł/ záieczy kożuch/ y kądziel z wrzecionem w podárek posłał/ nikczemność iego á płochość záieczą/ y spráwy niewieśćie nie męskie tym znácząc/ ktory Woiewodá potym się sam z rospáczy ná Dzwonicy v kośćiołá imienia swego obiesił.

Męstwo y niebespieczność Krolá Bolesłá wá.

Lepszy chłopek y prosty Drab niż Woiewodá

Bolesław zdrádą porázon.

Nowiná Herb/ to práwy Slá chcic.

Ten Herb w Litwie naprzod Dawni iest nádány od Jagełła.

Podárek Woiewodzie zdraycy.

Nielepiey że było Zdraycy mężnie á sławnie vmrzeć.

Bolesław też Krzywousty z frásunku wielkiego po oney porażce vmárł/ á w Płocku pochowan/ nád ktorym się Jaropełk Xiąże Kijowskie tym chytrym fortelem pomścił/ onego swoiego poimánia przez Włostowiczá.

Et sic ars deluditur arte, Ták klin klinem/ zdrádę zdrádą/ wybiiáią/ O czym Vincentius, Cadlubcus, Dlugossus, Miechouius fol. 81. cap. 14. lib. 3. Cromerus lib. 6. Bielscius ex Vapouio fol. 245. Herbortus &c.

O śmierci

O Smierći Iaropełkowey/ á o srogich/ częstych á vstáwicznych rosterkách/ y woynách Xiążąt Ruskich o Stolicę Kijowską.

Księgi Szoste/ Rozdział I.

Do Jáśnie Wielmożnego Páná/ Páná Mikołáiá Moniwidá Olechnowiczá Dorohostayskiego/ Połockiego Woiewody/ Wołkowiskiego/ Sereſewskiego etc. Starosty/ Dzierżawce Gondinskiego/ etc.

ROku od Christusá Páná 1140. Iaropełk Włodimirowic Xiążę Kijowskie/ wymowny/ chytry/ w zwádzie y w porádzie dzielny/ ktory to niezwyciężone° Bolesławá Krzywoustego fortelem y chytrą zasádzką pod Háliczem zwyciężył/ y poráził/ z długu przyrodzonego śmierći się vyśćił/ ktora go sámá chytrzeyszą sámołowką podeszłá/ w Kijowie w Kośćiele S. Andrzeiá pochowan. A ná iego mieysce Wiecisław Brát rodzony wstąpił/ y Kijowską Stolicę osiadł. Ale skoro Wsewold Olhowic przyciągnął z woyskiem do Kijowá vlekł się Wiecisław/ á niechcąc się z nim bitwą kosztowáć/ y spolney krwie Chrześćiáńskiey dla doczesney Stolice rozlewáć/ pogodził ich Metropolit/ ták iż Wiecisław z Kijowá vstąpił/ á Xięstwo Turowskie z vdziału wziął/ A Wsewold Monárchią Kijowską w pokoiu otrzymał/ potym ná Stolicę z zwykłymi Ceremoniámi był podnieśiony.

Vincentius Kadłubkus/ Cronicá Ruska y Miechouius fol. 89. cap. 17.

Wsewold Xiążę Kijowskie.

Potym Wsewold Xiążę y Iednowładziec Kijowski wykonawszy ná páństwie puł śiodmá látá vmárł roku Páńskiego 1147. Miesiącá Lipcá 12. dniá/ á Ihor Syn iego po nim opánował Stolicę Monárchiey Kijowskiey/ Kijowiánie zás przyzwáli przećiw Ihorowi Wsewoldowicu Pánu swemu Isasławá Xiążę Pereasławskie/ ktory gdy z woyskiem ku Kijowu ciągnął/ wypráwił się też przećiw iemu Ihor z Swantosławem Brátem/ ále obaczywszy moc iego wielką/ niezwodząc bitwy/ obádwá s polá vciekli/ á Isasław Xiążę Pereasławskie do Kijowá wiechał/ y Stolicę Xiążęcą opánował. We cztery dni potym Ihor Wsewoldowic poimány do Isasławá był przywiedziony/ ktorego do Pere-

Ihor Xiążę Kijowskie.

Isasław Xiążę Kijowskie.

Z Xiażecia Jhora Czerniec.

do Pereasławia odesławszy w więzieniu chował/ á potym iáko sam prosił w Czernce go postrzygł/ y w Monasterze opátrzył.

Co vsłyszawszy insze Xiążętá Ruskie Georgi Brát Jaropełkow/ Olech/ Rościsław/ y Swantosław nienawiścią y zazdrością pobudzeni/ powstáli przećiw Jzasławowi Kijowskiemu/ y Pereasławskiemu Xiążęciu/ chcąc go z Stolcá Kijowskiego zrzućić/ á gdy ciągnęli przećiw iemu spolną mocą/ Jsasław też z woy-

Bitwá wnetrzna Ruskich Xiążąt o Kijow.

skiem ktore miał gotowe/ nieczekáiąc oblężenia/ potkał się z nimi/ gdzie wiele vphow Ruskich zbitych zobu stron poległo/ áż ná ostátek Jzasław od wielkośći poráżony/ widząc woysko swoie pogromione/ pierzchnął do Kijowá/ á stámtąd záraz wziąwszy żonę y syny do Łucká vciekł. A Xiążę Georgi zwycięstwem do Kijowá

Georgi X. Kijowskie.

wiechał/ y siadł ná Stolicy Dziádá swoiego/ á Pereasław dziedziczne Xięstwo Jzasławá wygnánego dał Synowi swemu Rościsławowi.

Potym Xiążę Jzasław tegoż Roku 1147. przećiw Georgemu/ ktory go z Kijowá wygnał począł woysko nowe zbieráć/ prosił też zá wielkie podárki ná pomoc Bolesławá Kędzierzáwego/ Monarchy Polskiego/ Krákowskiego y Mazowieckiego/ y brátá iego Henriká Sendomierskiego/ Xiążąt/ zebrał y Węgrow zá pieniądze niemáło.

Dlugosus/ Miechouius fol 96. cap 21. lib. 3. Cromer⁹ lib 6. fol. 99. secundæ æditionis.

A gdy Bolesław Kędzierzáwy/ y Henrik Brácia z woyskiem Polskim/ Węgrowie tákże ná pomoc mu przyciągnęli/ położyli się obozem v Cemeriná/ gdzie cáłą Zimę leżeli/ á nic godnego dla gnusnośći y nieśmiáłośći Jzasławowey niespráwiwszy/ y Xiążętá Polskie y Węgrowie ná Wiosnę woyská rospuściwszy/ roziechali się káżdy do Páństwá swego.

Cemerin.

Nikczemność Wodzá y Hetmáná.

Czego dowiedziawszy się Georgi Xiążę Kijowskie/ zebrał woysko z dwiemá Synámi swoimi/ Rościsławem y Andrzeiem/ y z Brátem Wiecesławem/ y z inszymi pomocnymi Xiążęty Ruskimi/ y obległ Jzasławá ná Łucku/ ze wszytkich stron/ mocno szturmuiąc. A gdy pokoiu prosił przez Włodimirká Xiążę Hálickie/ vczynił z nim przymierze Georgi Xiążę Kijowskie pod słusznymi condiciámi/ gdy przysiągł więcey niebyć przećiwnym.

Jzasław gnusny oblężon.

Ale potym rychło tę przysięgę złamał/ bo gdy Rościsław Syn Georgego Xiążę Pereasławskie vmárł/ Xiążę Jzasław zebrawszy się z Łuczany y Wołyńczámi/ chciał vbieżeć y opánowáć Pereasław/ A nágotowawszy ku temu wiele Batow/ y łodzi wielkich y máłych/ puśćił się Dnieprem/ gdzie gdy mu Jeorgi Xiążę Kijowskie z pomocą Połowcow y inszych Xiążąt chciał przewozu zábronić/

zábronić/ stoczyli zobu stron bitwę srogą ná Dnieprze w łodziach. Potym Isasław Xiążę z Stryiem swoim Wiecesławem/ mestwem Wołyńcow y Łuczan Georia Xiążę Kijowskie/ y Połowcow/ tákże inszych Xiążąt pomocy wodną bitwą rozgromili/ y porázili/ áż Xiążę Georgi z Synámi/ y z Połowcámi ledwe vciekł/ y záwárł sie w Pereasłáwiu/ A Isasław z Stryiem swoim Wiecesławem po tym zwycięstwie Kijow wziął y opánował/ á záraz z większym woyskiem Georia goniąc/ obległ go mocno w Pereasłáwiu y Synow iego/ szturmuiąc ták długo/ áż Georgi sciśniony y przypędzony ná nowe conditie musiał przysiądz/ y z Pereasłáwia vstąpić Isasłáwowi/ co gdy vczynił/ dał mu pokoy Xiążę Isasław/ y wolno go z Synámi puścił/ á Pereasław Rycerstwem swym osádziwszy/ do Kijowá świeżym zwycięstwem odzyskánego odiáchał.

Bitwá Ruskich Xiążąt ná Dnieprze wodna.

Isasław Kijow strácony odiskał.

Odmienność Fortuny niestáła.

Ták szczęście w ludzkich spráwách dziwnym szykiem włáda/
Zwyciężony zwycięscę bije y posiada/
Ten był wygnan zás wygnał Juria á oboie/
Kijow/ Pereasław wziął dwie Stolicy swoie.
Niemogł tego dokazáć z Węgry y z Polaki/
Zás przez Wołyńskie wszytko odiskał Kozaki/
Przegrał bitwę ná ziemi/ wygrał ią ná Wodzie/
Vmie swych wiernych záwżdy Bog cieszyć po szkodzie.

A gdy ná pomoc Oycowi Isasłáwowi Xiążęciu Kijowskiemu Msćisław Syn Węgry prowádził/ zá pieniądze zebráne/ Włodimirko Xiążę Halickie vpátrzywszy ná nich czás/ v Sapuhoyná/ w nocy náde dniem wszytkich pijánych leżących iáko bydło w spiączki pobił/ porzezał/ y pomordował/ Bo ich Msćisław opitych wzbudzić niemogł/ Miechouius pisze: Omnes tanquam pecora trucidauit.

Sapuhoyno/ gdzie Węgrowie porzezáni są od Haliczan.

Pijaństwo w woysku szkodliwe.

Czym poruszony Xiążę Isásław/ posłał Syná swego Msćisłáwá wtory raz do Węgier z wielkimi podárkámi/ áby Węgrow przeciw Włodimirkowi Halickiemu przywiodł. Dla czego sam Stephan Krol Węgierski chćiwością pomsty pobitych Ludźi swoich zápalony/ przyciągnął z Woyskiem y z Msćisłáwem pod Halicz/ gdzie im Włodimirko bitwę dał/ ále od wielkości Węgrow przemożony/ stráciwszy vssy swoie do Przemysla vciekł/ zá ktorym Stephan Krol Węgierski ciągnął/ y vćisnął go ná Przemyslu ták bárdzo/ áż musiał pokoiu prosić/ ále Isasław Xiążę Kijowskie/ przyciągnąwszy z woyskiem nowym do obozu Stephanowego/ nie przyzwalał ná pokoy z Włodimirkiem Xiążęciem

Włodimir Xiążę pod Haliczę od Węgrow porázony.

żęciem

żeciem Halickim nieprzyiacielem swoim/ wszákże Stephan obu- dwu pogodził/ á z woyskiem do Węgier odciągnął/ Isasław sie też z Synem Mściśławem do Kijowá wrocił.

Tegoż Roku Xiąże Georgi/ álbo Iurgi (ktory był wygnał Isasławá z Kijowá/ á potym Isasław onego) zebrał woysko s Synámi swoimi/ y z Rostowczámi/ z Sudałczámi/ z Połow- cámi/ y Xiążęty Rezáńskimi/ á przyciągnąwszy mocą pod Cernie- how/ dobywał zamku/ ná wieże y ná blanki szturmuiąc/ Ale skoro Isasław ná odsiecz z pomocą Cerniehowiánom przyszedł/ zá- raz Połowcy vlęknąwszy sie pierzchneli/ zá ktorymi też Xiąże Ge- orgi/ nieufáiąc mocy swey/ odciągnął do Nowogrodá/ á nieczu- iąc sie y tám być bespiecznym/ Syná Wasilká w Nowogrodzie dla obrony zostáwiwszy/ sam ná Susdal viechał. A Isasław Xiąże Kijowskie/ gdy niezástał pod Cerniehowem Georgego/ ciągnął zá nim do Nowogrodá/ s ktorego też Wasilko vciekł do Oycá ná Susdal. A Isasław/ gdy ku niemu Nowogrodzánie s pokorą/ y s podarki prosząc łáski wysli/ dał im pokoy/ á do Kijowá sie wrocił.

Cerniehow oblężony y wyswolony.

Wypráwił potym Xiąże Isasław Syná Mściśławá ná Połowcow/ ktory ich kráiny z woyskiem Ruskim zburzył/ y Na- mioty z obozámi pobrawszy/ y Chrześciánow więźniow wielkość wybáwiwszy/ z rozmáitymi łupámi/ y polonámi Ludźi y Bydłá/ z zwycięstwá triumphuiąc do Oycá ná Kijow przyiechał.

Połowcy porażeni.

Tegoż czásu Włodimirko Xiąże Halickie vmárł/ á Isasław chcąc sie pomścić stárey nieprzyiaźni/ podniosł woynę ná Syná Włodimirkowego/ Co słysząc Haliczánie/ zebráli też woysko nie- máłe z Xiążęciem swoim młodym/ áiż był iedynak/ prosili go áby ná Halicz vstąpił/ dla bespieczności zdrowia swego/ slubuiąc mu mężnie y cnotliwie zá iego Oyczyznę Nieprzyiacielowi sie zástá- wić. A gdy Isasław Xiąże Kijowskie ná Haliczány przyciągnął/ potkáli sie z nim Haliczánie ogromną bitwą/ y przeważną á v- porną smiáłością nád Seretem Rzeką/ á gdy zobu stron wielkość vphow poległá/ náostátek pomieszáły sie obiedwie woyská/ iż ie- den drugiego nieznał (bo wszystko Russacy byli) á swoy swoiego bił/ tákże obiedwie stronie zá zwyciężonych sie máiąc z onego po- boyscza odeszli. A skoro sie Isasław do Kijowá wrocił/ viścił sie smierci z długu będąc ná rok záwity pozwány/ Látá od národze- nia Christusá Páná 1158. Nouembrá Miesiącá 13. dniá pocho- wan w Monásterze S. Fiedosiá/ álbo Fiedorá w Kijowie.

Cnota Haliczánow ku Pánu swemu.

Bitwá ogromna y pomieszána.

Po smierci

Po śmierći Jsasławá Xiąźęćiá Kijowskiego/Rośćisław Xiąże Smoleńskie przyiechawszy do Kijowá Stolice iego osiadł y opánował/ á zebráwszy śie z Xiążęty z Swatosławkiem Wszewołdowicem/ y z Mśćisławem Jsasławicem/ ciągnął pod Czerniehow przećiw Jsasławowi Dawidowicu Xiążęciu drugiemu stryjecznemu Brátu niedawno zmárłego Xiążęćiá Jsasławá Kijowskiego/ chcąc go z Czerniehowá wygnáć/ ále Bog ktory zákazał cudzego prágnąć/ one sprosną ambitią skarał. Bo Jsasław Dáwidowic przyzwał ná pomoc Hlebá Juriowicá/ y Połowcow/ ktorzy gdy bez omieszkánia przyśli y złączyli śie z Jsasławem Dáwidowiczem/ záraz Rośćisław Xiąże Kijowskie y Smoleńskie obaczywszy ich moc wielką vlekł śie/ á niechcąc szczęśćia bitwy kosztowáć/ posłał ná rokowánie/ postępuiąc Jsasławowi Dawidowicu Kijowá/ á Mśćisławowi Synowcowi iego Pereasławiá. Co słysząc Mśćisław Jsasłáwowic/ rozgniewawszy śie viáchał z swoim Rycerstwem s polá/ á zá nim wszytkie drugie Xiążętá rozno pierzchnęli/ y vćiekli. A Połowcy vdawszy śię po nich/ wiele ich vphow Boiárow Ruskich pośiekli y poimáli/ Wśi/ Kośćioły/ y Monastery paląc y burząc z wielkim polonem do swoich stron vszli. A Jsasławic Dawidowic będąc bez bitwy zwyćiężcą/ do Kijowá wiechał/ z ktorego mu Rośćisław Smoleński muśiał vstępić/ co był tę woynę/ vwiedziony chćiwośćią pánowánia/ z swoią szkodą záczął.

Rośćisław Xiąże Kijowskie.

Przykład gniewu Bożego y odmienności szczęśćia/ dla prágnienia cudzego.

Et timuerunt ibi, vbi non erat timor.

Pá/rzan dziwney Fortuny odmienności.

Ták gdy cudzego prágnął y swoie vtráćił/
Bo z chćiwą ambicią vpadek śie zbráćił.

Przyćiągnął potym Xiąże Georgi álbo Jurgi z woyskiem do Kijowá (on co był Jsasławá/ á Jsasław iego wypędził) á gdy do Miástá y do Zamku szturmował/ rokował z nim Jsasław Dawidowic/ y postąpił mu Kijowá/ ktory mu był niedawno spuśćił Rośćisław Xiąże Smoleńskie. Ták tedy Georgi wtory raz vśiadł ná Stolicy Kijowskiey Dziádá swoiego/ A ty kráiny Ruskie miedzy Syny rozdzielił/ Andrzeiowi dał Wyszegrád/ Borisowi Turow/ Hlebowi Pereasław/ á Wasilkowi Porsśy.

Georgi odzyskał Kijow.

Potym Georgi Xiąże Kijowskie nieprzestáiąc ná tym iż Mśćisławá Jsásławicá z Pereasłáwiá oyczystego Xięstwá wygnał/ posłał przećiw iemu woysko mocne do Przesopnice/ gdźie ná ten czás Xiąże Mśćisław mieszkał/ ktory przestrászony mocą nieprzyiaćielską/ y bacząc śie być nierownym do potkánia/ vćiekł ná Łucko/ á stámtąd do Polski przyiechał/ prosząc o pomoc Xiążąt Polskich/ Bolesławá Kędzierzáwego/ Miecławá/ y Henriká/ ktorzy

Przesopnicá.

Polacy do Ruśi.

zgromádziwſzy z Kieſtw ſwoich mocy/ ciągneli obyczáiem nieprzyiacielſkim do Ruśi chcąc Mſciſłáwá nietylko ná Pereasłáwſką/ ále y ná Kijowſką Stolicę poſádźił. Co vsłyſzawſzy Xiąże Jurgi Kijowſki/ á obawiáiąc ſię mocy Polſkich Xiążąt/ przeiednał Mſciſłáwá/ y iego rodzone Bráty/ Włodimirá y Jarosłáwá Syny Jſásłáwowy/ Dziedźice y Oyczyce Kijowſkiego Stolcá/ á ták im Włodimirſkie/ Pereasłáwſkie y Przeſopnickie Xięſtwo/ iáko y inſze im ſłużące dzierżáwy/ okrom Kijowá zwroćił/ y przyſięgą tego potwirdźił/ iż ſię nigdy potym ná ty ich páńſtwá tárgáć niemiał.

Włodimirz obleżon.

Ale rychło przyſięgę złąmał/ y obległ Xiąże Mſciſłáwá ná Zamku Włodimirſkim/ gdźie bárdzo wiele Rycerſtwá zábitego z obudwu ſtron poległo/ gdy Polacy ktorzy ſłużyli zá pieniądze Mſciſłáwowi częſte wyćieczki z zamku ná woyſko Georiego Xiążęćiá Kijowſkiego czynili/ y wiele ich zábijáli/ ták iż Georgi kilko vphow ſwoich ſtráćiwſzy z ſromotą muſiał do Kijowá odciągnąć/ Támże rychło potym niemocą zięty świeckiego pánowánia chćiwość łákomą oſtáteczny raz pożegnawſzy vmárł/ pochowan w Kośćiele S. Spáſá Bereſtowſkiego/ Roku od zbáwiennego národzenia Chriſtuſá Páná 1164. Máiá dniá 15.

Georgi Xiąże Kijowſkie vmárł.

Po śmierći Jurgiego álbo Georgego Xiążęćiá Kijowſkiego Jſasław Dawidowic Xiąże Cerniehowſkie Kijowſką Stolicę opánował/ ále go teyże Zimy Mſciſław Jſáſłáwowic z Kijowá wypędźił/ á gdy mu rychło omierzłá Oycowſka Stolicá Kijowſka/ teyże Jeśieni ſpuśćił Kijow Rośćisławowi Stryiowi ſwemu/ Xiążęćiu Smoleńſkiemu/ Ale ſię też y temu Kijowſkie Páńſtwo wnet ſprzykrzyło/ y ſpuśćił ie Włodimirzowi Mśćisławowicu. Co słyſząc Mśćisław Jſasławic Włodimirſkie Xiąże rozgniewawſzy ſię wyrzućił Włodimirzá Mſciſłáwowicá/ á ſam Kijowſką Stolicę Oyczyſtą wtory raz oſiadł y opánował.

Kijow ſię powlocy.

Potym Andrzey Georiowic Xiąże Suſdalſkie niemogąc tego ſcierpieć/ iż Mſciſław ná Kijowie pánował/ do ktorego ſię on bliżſzym po Oycu Juriu czynił/ zebrał woyſko z Suſdalcow/ Roſtowcow/ y Włodimircow/ nád ktorym Syná Mſciſłáwá przełożył/ Przyſzło mu też ná pomoc dźiewięć inſzych Xiążąt Ruſkich/ Hleb Pereasławſkie/ Roman Smolenſkie/ Dawid Wyſzehrodſkie/ Włodimir Andrzeiowic/ Dimitr Juriowic/ Georgi y Sławiec rodzoni Brácia/ Olech y Jurgi Swatosławowicy Xiążętá/ ći wſzyſcy obegnáli y oblegli Mſciſłáwá Jſáſłáwowicá ná Kijowie/ ktory dla długiego obleżenia niemogąc głodu dáley ćierpieć/ vciekł do Włodimirzá Zamku

10. Xiążąt Ruſkich Kijow obległy.

drugiego

drugiego swoiego Xięstwá Wołyńskiego. A Xiążętá przerzeczone dobywszy Zamku/ y Miástá Kijowskiego/ Żonę y Syná Mścisłáwowego poimáli/ á Miásto Kijowskie wszytko ná łup y ná drapiestwo Zołnierzom swoim/ y Rycerstwu dáli/ ktorzy nieprzestawáiąc ná łupie Mieyskim dosyć obfitym y bogátym/ Swięte Kościoły/ Cerkwie/ y Monastery wyłupili/ y wybráli. A gdy sie vskromiło łupiestwo/ záraz Mścisław Andreiowic Hetmánem nád tym wszytkim woyskiem będąc/ Stryiá swoiego Hlebá Xiążę Pereasławskie ná Stolicy Kijowskiey posádźił/ ktory gdy potym dwie lećie ná Páństwie ledwo wykonawszy vmárł/ ná iego mieysce Roman Smoleńskie Xiążę wstąpił/ y Monarchią Kijowską/ o ktorą przodkowie iego/ ieden drugiego zábijáiąc/ y wyganiáiąc/ zá łby chodźili/ opánował.

Russacy sámi Kijow burzą.

Hleb Xiążę Kijowskie.

Roman Xiążę y Monarchá Kijowski.

A gdy Litwá z Jaczwingámi/ Ludźie leśni/ zebrawszy sie spolną mocą do Ruskich Xięstw wtárgneli/ y łupy wielkie pobráli/ z ktorych byli zwykli żyć/ zebrał sie ná nich Roman Monarchá Kijowski/ á s korzyśćią w leśne Jáskinie vciekáiących dogonił/ y poráźił/ rosproszył/ y łupow część większą odgromiwszy/ wielkość Jatwieżow/ y Litawow Pogánow poimał/ á zágnawszy ich do Kijowá/ y do inszych Zamkow Ruskich/ w srogim więźieniu chował/ ciężkie á bydlęce roboty nimi odpráwuiąc/ Drugich kazał okowawszy w pługu záprzągáć/ á iáko Wołámi polá oráć/ Stárzyny/ karcze ná nowinách álbo łádach/ iáko po Rusku zową/ vprzątáć/ Skąd oná przypowieść byłá vrosłá/ gdy ieden Litwin náuczywszy sie ięzyká Ruskiego w pługu ciągnąc/ rzekł/ Romanie/ Romanie lichym sie karmisz Litwinu orzesz.

Litwá to Ruśi.

Litwá Russácy orzą.

Romanie chudym sie karmisz.

Ale sie y ten Xiążę Roman niedługo wysiedźiał ná Stolicy Kijowskiey/ bo Jarosław Jsasławic zebrawszy Woysko z Połowcow/ y z Ruśi/ wygnał Xiążę Romaná/ á sam Kijow opánował/ y Stolicę swoię iáko Monarchá vgruntował/ O czym Latopiszcze Ruskie y Miechouius lib. 3. cap. 22. fol. 98. swiádczą.

Ná tym mieyscu omylił Miechouius/ pisząc Jarosław Járostáwic/ bo ma być Jarosław Jsasławic.

O Woynie Polskiey z Rusią.

Dlugosius et Miechouius fol. 100. cap. 25

Otym Roku 1179. Kazimirz wtory Spráwiedliwy náźwány / Bolesławá Krzywoustego Syn / Xiąże Polskie / widząc pogodne Xiążetá Ruskie / gdy sámi z sobą zátby chodźili / náiechał ich kráiny Polszcze przyległe / ktore częścią podánim / częścią mocą opánował / iáko Brzeście / ktore dźiś zową Litewskie / Włodimirz / Drohiczyn / y Przemyśl / iáko Długosz y Miechouius fol. 100. cap. 25. piszą. Ale Vincentius Cadłubkus Cronikarz Polski pirwszy / zá ktorego żywotá ty sie rzeczy dźiały / niewspomina áby miał wten czás Kázimirz ták wiele Ruskiego páństwá odiąć / tylko iż Brzeście Litewskie / ktore sie było od Polski do Ruśi przedáło / ten Kázimirz zebrawszy sie z woyskiem odiskał / więcey nic / czego y Cromerus lib. 6. podpiera. A Xiążetá Ruskie pogodźiwszy sie / według Lacopiszczow Ruskich y Litewskich / niedáły też długo w páństwách swych Polakom pánowáć / bo y swoie w zgodźie (s ktorą páństwá rostą) odebráli / y kilko Zamkow Polskich vrwáli.

Cazimirz Monarcha Polski Zamki w Rusi pobrał.

Zgodá świeta.

Zátym też Brzeście Litewskie roku od národzenia Christusá Páná 1182. z posłuszeństwá sie Polskiego wybiło / y wszytek on kray do Ruskiego przełożeństwá znowu przystąpił. Co słysząc Kázimirz Xiąże Polskie / obległ Brzeście / á dobywszy go zá 12. dni szturmem vstáwicznym / winnieyszych ná gárdle skarał / y Zamek nád Miástem zbudował / ktory Polskimi Zołnierzámi przeciw Rusakom osádźił / iáko Długosz / Miechouius fol. 103. Wapowski / Bielski fol. 248. świádczą.

Brzeście od Polakow odstąpiło.

Zamek w Brześciu od Polakow zbudowan.

Od Brześcia zárаz Kázimirz Polskie Xiąże z woyskiem ciągnał do Ruśi Podhorskiey / iák Vincentius Cadłubkus w swey Cronice pisze / chcąc posádźić Siestrzenicá swego Mśćisławá ná Xiestwo Halickie / ktorego byli drudzy Bráćia Xiążetá Ruskie z páństwá wygnáli / dawszy mu przygáne / iż był Bekárt / ktora wypráwá byłá przykra / y strászliwa Polakom / iáko Cromerus pisze / Molestè ferebant eam expeditionem pleriq; Proceres, fortaßis recordatione cladis apud illum Oppidum, Crziuousto Boleslao regnante acceptæ.

Bo pámietáli ná one swoie pirwszą nieszczesliwą pod tymże Miástem z Bolesławem Krzywoustym porażke / wszákże zá Xiążećiem swym musieli niebożetá Polacy ciągnąć.

O Bitwie

O Bitwie pod Haliczem z Xiążęty Ruskimi / y porażeniu ich od Polakow.

Rozdział II.

Kázimirz Polskie Xiążę Siestrzeńcá Mściskáwá/
Chcąc posádzić ná Xiestwo dziedzicznego práwá/
Przyciągnąwszy pod Halicz z woyskiem sie położył
Pátrząc iákby y s ktorey strony zamku pożył.
Włodimirz też y Wszewold wnet sie zgotowáli/ — Wszewold y Włodimirz X.
Ten Halickie ten Bełskie Woyská zszykowáli/
Insze im też Xiążętá ná pomoc przybyły/
Chcąc áby z swych stron mocą Polski gwałt odbili.
Ták ciągneli pod Halicz spieszno strászným pedem/ — Cromer: Tunc verò apertè nostri fremere in principem, & queri, se planè prodi hostibus.
A vphy sie po polách rościągnęły rzedem/
Ktore Polacy widząc wnet sie polekáli/
Gdy w tymże mieyscu pierwszy pogrom wspámietáli.
Ale Kázimirz Xiążę wnet wesołą mową/
Iął ich cieszyć nádzieią zwycięstwá gotową/
Aby sie nietrwożyli z tey Ruskiey wielkośći/
A mężnie poruszyli wrodzoney dzielnośći.
By sie ná tymże mieyscu swey Brácieý pomśćili/
Ktorych Rusacy zdrádą nie męstwem pobili/ — Kiedy ono Bolesławá Krzywoustego gromili.
Gdyż z vćieczką sromotá: z męstwem sławá chodźi/
Smiáłych sczęśćie wspomaga/ płochym boiaźń szkodźi.
Ták Polaki Kázimirz posiliwszy swoie/
Zszykował ich/ á Wszewold Ruśi tile dwoie/
Z Włodimirzem wywiedli ogromnych z Saydaki/ — Crom. Concurritur infestis armis.
Ták sie z krzykiem gwałtownym potkáli z Polaki:
Trąby/ Surmy/ y Bębny huczą w káżdey stronie/ — Bitwá sroga Polakow z Ruśią.
Mieżow krzyk/ grzmot zbroy brzmiących/ rżą hasáiąc konie/
Mars zápalczywy wszytkich z obu stron podżega/
Aż Niebo/ Lássy/ Ziemiá/ z trwogi sie rozlega.
Ruskie vphy ná Polski rog lewy nátárły/ — Cromerus fol. 113 Præmebantur nostri in sinistro cornu à sagittarijs, nec satis iam seruabant ordines.
A záraz strzelbą z łukow gęstą Lachow wspárli/
Iż znákow niepátrząiąc vsy pomieszáli
Polacy á w porządku szykow zsfánkowáli.

Ruſſacy grad żelázny tym śmieley pußczáią/
A ſtrzáły z krzywych Łukow świſzczące latáią/
Latáią/ á wco ktory Ruśin zmierzy/ áli
Albo Koń/ álbo ſam Mąż/ ná ziemię ſie wáli.
Kozacy záś Wołyńſcy z bokow ſie zkradáli/
A ſtąd y zowąd Polſkie vphy rozrywáli/
A ieſli rohatiną Mąż w Męzá záwádził/
Záraz duſzę wypłoſzył/ y s koniá wyſádził.

Mikołay Woiewodá Krákowſki.

Woiewodá Krákowſki ten lewy rog rządził/
A iuż przed gwałtem Ruſkim pewnieby był zbłądził/
Byłby Polakow Wſzewold z Wołyńcy potłoczył/

Dzielność Káźimirzowá.

Gdyby Káźimirz z świeżym vphem nieprzyſkoczył.

Vincentius Cadlubeus. Casimirus magno vitæ suæ periculo suis succurrit & inclinatum aciem vix restituit.

Ale przytárwſzy z boku przeważną dzielnośćią/
Wſpárł Ruſakow ácz z wielką ſwą nieprzeſpiecznośćią/
Bo przez vphy Halickie przebił ſie ſam śmiele/
A potym y Wołyńcow ná plácu zbił wiele.
Pośiláiąc ſwych krzyczy/ Hey dzieci do ſpráwy/

Rzecz Kazimirzowá do zámieſzánego woiſká.

A to nam Bog ſzczęśćie przywraca łáſkáwy/
Nietrwożćie ſie wſpomnićie ná ſwych przodkow ſławę/
Ktorzy Ruſaki śiekli/ iák chłop koſſą trawę.

Hetman ſpráwny wiele ważny. Lepſze woyſko Jeleniow gdzie wodz Lew/ niż woyſko Lwow/ z Jeleniem Hetmánem.

Crom. Reprimuntur feroces Rußi.

Ták że ledwo y męſtwem Káźimirz y słowy
Záhámował rog lewy vciekáć gotowy/
Y przywiodł ich do ſpráwy pátrz iák Hetman ſpráwny/
Wiele waży ná woynie/ máſz tu przykład iáwny.
W tym Polacy iuż będąc pośileni w trwodze/
Vderzyli ná Ruſkie vphy gwałtem ſrodze/
Iż ich ná ſtáie wſpárli bijąc/ śiekąc z hukiem/
A niedáli żadnemu roſpoſtrzeć ſie z łukiem.
Juſz nie ſtrzelbą ále wręcz ſwoy ná ſwego godźi/

Szczęśćie od Ruśi do Polakow.

A chęć zwyćieſtwá wſzytkich do męſtwá przywodźi/
Szczęśćie záś ktore y tám y ſám látáć zwykło/
Od Ruśi do Polakow zdrádnym ſkrzydłem znikło.
Iż Ruś ktora zwyćięſtwo w ręku miáłá práwie/
Pomieſzáli ſie w ſzyku y zbłądźili w ſpráwie/
Chrzeſt z nowu/ brzęk od zbroie/ á ránni ſtękáią/
Drudzy Chorągwi ſwoich/ y Hasłá nieznáią.

Crom: Poloni cohortati sese mutuo in fugam Rutenos conciunt, & mox commutata fortuna pedem referre incipiunt.

A Polacy gwałtownie wytchnąć im niedáli/
Lecz ſpołnie biy/ biy zábiy/ á nieżyw wołáli/
Ruſkie vphy pierzchnęły pierwſze z ſtráchem rożno/
A Wſewold by do ſpráwy przyſzli wołał prożno.

To widząc

To widząc drugie woysko Halickie co sprawym
Rogiem Polskim biło się / ieszcze Marsem krwawym /
Podało też tył zaraz / y tam y sam bieżą /
A włosy się na głowie wszytkim z strachu ieżą.
Polacy gonią biią / sieką / tłuką / kolą /
Drugich ietych związawszy wiec pedzą w niewolą /
Y więcey ich w vcieczce / niżli w bitwie zbili /
Y kupow zbitych trupow hoynych nakupili.
Wsewold / Włodimirz / konie przemieniaiąc częste /
Ledwo vbiegli w lasy miedzy gory gęste /
Włodmierz ziechał do Węgier żądaiąc pomocy /
Od Bele / a Wszewold zbiegł na Bełz trzeciey nocy.
Polacy obozy ich złupili okwite /
Y narzędy woienne wzięli rozmaite /
Haliczanie też Zamek y Miasto podali /
A Mścisława za Pana własnego przyznali.

Quo animaduersa caeteri, qui adhuc nostrorum dextru cornu sustinebant, terga vertunt & ipsi.

Maiorem longe in fugientibus quam in resistentibus stragem edunt.

Xiążętá Ruskie ledwo vciekły. Elisit.

Polacy otrzymali zwycięstwo nad Russaki.

Tak tę Bitwę Długosz y Miechouius fol. 103. lib. 3. cap. 25. Cromerus lib. 6. fol. 113. secundae aeditionis, Bielscius ex Vapouio lib. 2. editionis fol. 248. y Vincentius Kadłubkus napirwszy Cronikarz Polski / za ktorego się to żywota działo / ącz troche ieden od drugiego rozniey opisuią.

O złupieniu Kijowa / y porażeniu Xiążęcia Rezańskiego.

Rozdział III.

Wotym rychło / iako tenże Miechouius fol. 107. cap. 27. pisze / Swatosław Xiążę Cerniehowskie zebrawszy wielkie woysko / zazdrością pobudzony / podniosł woynę na Jarosława Jsiasławicá Monarchę Kijowskiego / y obegnał go bez wieści na Kijowie / a gdy Jarosław Jsiasławic zwątpiwszy w obronie z Zamku vciekł / Swatosław Cerniehowski dobył Kijowa / gdzie Zonę z Synem młodym y z Rycerstwem / y ze wszytkimi skarbami Jarosławowymi poimawszy do Cerniejowa zaprowadził / zostawiwszy spustoszony Kijow / y ze wszytkich skarbow złupiony.

Kijow złupiony.

A Jarosław Isasławic Monarchá Kijowski wygnány z dwiemá Wnukámi Rośćisłáwowymi / y z vphami Rycerskimi do Kijowá przyiechawszy / Mieszczan bogátszych / y Metropolitá / Władikow / Archimendritow / Humienow / Czerncow / Czernice / y Popow wszytkich z máiętnośći / y skárbow połupił / wszytkę winę ná nich wkłádáiąc szkody swoiey od Swatosławá Cernieiowskiego Xiążećiá vczynioney / á dla wykupienia Zony z Synem / y Rycerstwá poimánego od tegoż Swatosławá / wielkie podátki ná Kijowiány vłożył / y niektorych záprzedał. Swatosławá też chcąc sie szkod swych pomśćić ná Cernieiowie obległ / ále gdy go niemogł dobyć / vczynił z nim pokoy y przymierze / vmárł potym Jarosław Isasławic Roku 1184. á po nim ná Stolicę Kijowską Swatosław Cernieiowskie Xiążę wstąpił.

Duchowieństwo w Kijowie złupione.

Wielka niewola ná Kijowiány.

Swatosław X. Kijowskie.

Wszewold też potym Włodimirskie Xięstwo opánował po Bráćie swym Michaile / ktory był tegosz wyzszey miánowánego Roku 14. dniá Czerwcá Miesiącá vmárł. Po nim Mśćisław Rośćisłáwic Xiążę Rostowskie / chcąc wygnáć z Włodimirzá Zamku Wsewoldá / zebrał niemáłe woysko z Rostowcow / y Połowcow. Wsewold tákże przećiw iemu / á gdy sie potkáli / poráźił Mśćisłáwá y Rostowcow Xiążę Wsewold / A s tym zwycięstwem záraz ciągnął przećiw Hlebowi Xiążęćiu Rezáńskiemu / máiąc ná pomoc dwu Synu Swatosławowych Monárchy Kiiowskiego / Olhę / y Włodimirzá / y Synowcá swego Xiążę Peresłáwskie Włodimirzá Hlebowicá. Co vsłyszawszy Hleb Xiążę Rezáńskie / z chytrey porády vmyślił vprzedźić woynę Wsewoldá / á ták zebrawszy sie z swoimi ludźmi / y z Połowcy pomocniki / wtárgnął do Włodimirskiego Xięstwá Wsewoldowego / niechcąc w swoim domu nieprzyiacielá czekáć. Dla tego Xiążę Wsewold / ktory iuż był blisko Rezanu muśiał sie názad rátuiąc swoich z woyskiem wroćić / á gdy sie potkał ogromna bitwą z Xiążęciem Hlebem Rezańskim / y s Połowcy w Ziemi swoiey / poráźił woysko nieprzyiacielskie / y sámego Hlebá Rezáńskiego poimawszy po zwycięstwie / w więzieniu zámordował / á dwu Synowcow iego Xiążąt / Mśćisłáwá y Jaropełká oślepił / Połowcow też poimánych iáko Pogánow wszytkich wyśćinał / pomordował / y wygłádźił / Inszych Rezáńcow y pomocy Ruskich Xiążąt wolno rospuśćił.

Woyny wnętrzne Xiążąt Ruskich.

Lepszy ten co vprzedzi.

Okrucieństwo nád swoimi Ruskiego Xiążęciá Wsewoldá.

O Rosterkach Xięstwá Halickiego/ etc.

Wotym Osćisław Xiąże Halickie będąc wsádzon od Kazimirzá Xiążęćiá Polskiego po oney bitwie v Halicza wygráney ná páństwo Oyczyste/ srogo się z poddánymi Ruśią obchodził/ przeto go trzećiego roku 1185. otruli/ á do Włodimirzá Brátá iego/ ktory był z przegráney Bitwy do Węgier vćiekł/ posłáli/ áby co rychley ná Xięstwo Halickie przyiechał/ z ktorey wesołey nowiny Włodimirz poćieszony/ przyszedł do Bele Krolá Węgierskiego/ prosząc go o rátunek Rycerstwem/ Koniámi y nakłádem/ zá czymby mogł oyczyste páństwo odiskáć/ y Kazimirzowi Polskiemu Monarsze odpor dáć. Co vsłyszawszy Krol Węgierski Bella/ nietylko áby mu rátunek miał dáć/ ále sámego Włodimirzá wsádził do więzienia/ A Syná swego Andrzeiá z woyskiem do Halicza wyprawił/ áby co rychley Zamek vbieżał/ ktory zmyśliwszy/ iż Włodimirz/ obawiáiąc się niebespiecznośći/ naprzod go z woyskiem posłał/ á sam pozad ćiągnie/ był wpuszczon ná Zamek Halicki z wielkim weselim wszytkich Rusakow/ A ták vbieżawszy Zamek Andrzey Krolewic Węgierski/ osádził go dobrze Węgrámi/ przymuszáiąc Rusakow/ iż mu przysięgáli/ á ktorzy się wzbraniáli przysięgi/ tych do więzienia wsadzał/ wyganiał/ vrzędy brał/ á swoim Węgrom porozdawał/ zá czym osiadł wszytko Páństwo Halickie.

Pátrzay chytrośći y złośći Węgierskiey.

Fortel Węgierski w vbieżeniu Halicza.

A Włodimirz chudziec własny Dziedzic Halicki widząc się być iáwnie á zdrádliwie oszukánym/ y dwie lećie práwie w więzieniu chowánym od Belle Krolá Węgierskiego/ przenáiął stroże swoie Węgry podárkámi/ y obietnicámi/ á z tymiż strożámi/ wodzámi/ y towárzyszámi z vćieczki do Halicza przyszedł/ ále Zamku niemogł dostáć/ gdy go dobrze bronili Węgrowie.

Włodimirz Halicki Dziedzic z więzienia wyszedł.

Ziecháli się potym wnet y zbiegli do niego Rusacy/ iáko do dziedzicznego Páná swoiego/ á s tymi wszytkie okoliczne Xięstwá burzył/ náieżdżał/ y polony wywodził/ Przemyskie też włośći/ ktore iuż ná ten czás ku Polszcze służyły/ wybrał/ y spustoszył. Czego niemogąc śćierpieć Kazimirz Monarchá Polski/

Polſki/ przez Hetmáná ſwego Woiewodę Crakowſkiego woyſko drapieżne Włodimirzowo poráził/ iż w Gory/ ktore Ruś z Węgierſką Koroną dzielą/ muſiał ſam Włodimirz vćiekáć/ á widząc ſię być zewſząd opuſzczonym/ y vćiśnionym/ vdał ſię z pokorą do Kázimirzá Polskiego Monárchy/ proſząc naprzod przez posły o odpuſzczenie winy/ á żądáiąc pomocy ku odiskániu Xięſtwá Halickiego Oyczyżny ſwoiey pod Węgry/ ſlubuiąc mu ſię ná potym w wierze y w powinności ſtátecznie záchowáć. Co Kázimirz iáko Monarchá práwie ſwięty vczynił/ á przyiąwſzy go w łáskę/ posłał z nim woysko Polskie/ nád ktorym Mikołáiá Woiewodę Crákowskiego przełożył/ dobywáć Halicza. Ruskie też woysko niemáłe ze wſzytkiego Páńſtwá ochotnie iáko do Dziedzicá przybyło. Ták Halicz wkoło obegnáli/ ktorego Węgrowie s początku z dobrą otuchą ſmiele bronili/ ſpodziewáiąc ſię Królá Węgierskiego Belle z wielkim woyskiem co dźień przyciągnąć ná pomoc Synowi ſwemu Andrzeiowi przećiw Ruśi/ y Polakom/ ále w nádziei rátunku będąc oſzukáni/ y głodem vćiśnieni/ podáli Zamek/ wymowiwſzy ſobie wolne odeśćie do Węgier z rzeczámi ſwymi. Ták Węgrowie z Krolewicem ſwym Andrzeiem do Węgier byli odprowádzeni/ A Xiążę Wołodimirz ná oyczyſtą Stolicę w Zamek Halicki s Polſkimi vphámi wiechał/ z wielką rádośćią wſzytkich Ruſakow/ Roku od národzenia Chriſtuſá Páná 1188. ktorego też czáſu Hieruſálem Saladin mocny y waleczny Krol Saraceńſki wziął pod Chrześćiány/ y opánował po 88. Lecie/ iáko w ręku Chrześćiáńſkich było.

Halicz od Włodimirzá/ á Hieruſalem od Saladina Saracená wzięte/ iednego roku.

A w Ruſkich Xięſtwách ſpokoynie ſię wſzytki rzeczy toczyły/ Kázimirz też ſpráwiedliwy Monárchá Polſki Roku 1194. gdy záwołáne á wielką hoynośćią sławne wſzytkim Stanom Ślácheckim/ Duchownym/ Bogátym y Vbogim Gody ſpráwił/ w dźień S. Gotárdá/ gadáiąc ſię pod dobrą myſl z Biſkupy/ y z Pány ſwoimi/ o nieſmiertelności Duſze/ y błogosłáwieńſtwie Swiętych po ſmierci (bo był człowiek vczony) ſkoro ſię nápił/ omdlał/ padł/ y vmárł zárázem z wielkim ſtráchem/ y dźiwnym domnimánim goduiących.

Kazimirz Monarchá Polſki nagle vmárł ná Weſelu.

O porá-

O poráżeniu Połowcow / y złupieniu Kijowá / etc.

Rozdział IIII.

iążętá Ruskie ziechawszy się ná Siem do Kijowá / vrádzili ná Połowcow spolną mocą ciągnąć / á ták dwudziestego dniá Czerwcá roku páńskiego 1194. Połowcow hárdzie vfáiących w swoiey mocy w wielkich zastępách poráżili / A Namioty y obozy ich pobrawszy / z wielkimi łupy / z sławą y zwycięstwem do Rusi się wrocili. Potym Ihor Xiążę Ruskie chcąc tákieyże sławy dostáć z dwiemá Synámi / y z Brátem swoim Wsewoldem Olhowicem / y z Rycerstwem Cernieiowskim ciągnął przećiwko Połowcom nieprzestáiąc ná iednym zwycięstwie / á przepráwiwszy się przez rzekę Don álbo Tanais vmyślił wszytkich Połowcow wygłádzić / Ale Połowcy w wielkim woysku bez wieśći nań vderzyli / y nád Donem go ták srogo poráźili / iż żaden z woysk Ruskich żywy nievszedł / zá czym Połowcy kończąc zwycięstwo do Ziem Ruskich około Pereasłáwia wtárgnawszy / wszytki Zamki nád Rzeką Sulą pobráli / y łupy wielkie do swych kráin wywiedli / O czym Miechouius fol. 114. lib. 3. cap. 29.

Połowcy poráżeni.

Russacy od Połowcow poráżeni.

Potym Roku Páńskiego 1198. gdy vmárł Swietosław Xiążę Kijowskie / y w Kośćiele S. Cirila Cernieiowskiego był pogrzebiony / Xiążę Rurik Mśćisłáwic Xięstwo Kijowskie mocą opánował. Ale gdy zá postępkiem czásu od Kijowiánow był wygnánym / do Połowcow się vciekł / od ktorych dostawszy pomocy / y máiąc z sobą Synow Olhowych w nieżliczoney wielkośći / wtorego dniá Styczniá Zamek Kijowski bez odporu wziął / gdzie Pogáni Połowcy Kośćioł stołeczny swiętey Zophiey / y wszytkie insze Cerkwie y Monastery srogo połupili / stárych y niemocnych część posiekwszy / część poslepiwszy / Popy / Czernce y Czernice / Boiáry / Mieszczány / y Pospolstwo z żonámi / y z Dziatkámi / do swoich Ziem w niewolą odwiedli / Poimáni też byli w ten czás Mśćisław Włodimirowic / y Rośćisław Xiążętá z swoim Rycerstwem / A Rurik ná stolcu Kijowskim ácz zburzonym osiadł.

Cudzoziemska pomoc szkodliwa.

Srogie zburzenie Kijowá od Połowcow.

O dopro-

O Doprowádzeniu przez Polaki Romaná Xiążęciá Włodimirskiego ná Páństwo Halickie.

Roku przerzeconego od národzenia Christusá Páná 1198. skoro Włodimirz Xiąże Halickie przez Kázimirzá Monarchę Polskiego ná páństwo posádzony / niezostáwiwszy po sobie potomká vmárł / sstáły się nowe rostyrki miedzy Xiążęty Ruskimi / gdy się ich wiele domagáło Halickiego Páństwá / á zwłaszczá Roman Xiążę Włodimirskie práwem dziedzicznym / y przyrodzonym / dla tego iż był nieboszczyk Włodimirzkiego Striy / Halicza się imo insze Xiążętá dopierał y vpominał / Polacy zás Halickie Xięstwo vsiłowáli obrocić w Powiát Polskiey Monarchiey / iáko byli niedawno z Przemysłkiego Xięstwá vczynili / ále iż ná ten czás mieli domową woynę z Miecłáwem stárym / ktory Stolice Krákowskiey mocą dochodził / pod Leskiem Białym / młodym Xiążęciem Polskim / vrádzili dáć Xięstwo Halickie Xiążęciu Romanowi Włodimirskiemu / ná ten czás w Rusi mocnieyszemu / ktorego się wtey mierze obawiáli obrázić / boby záraz był podniosł woynę z Rusią ná Polaki / Halicza mocą dochodząc.

Rozrywká Rzymskiey podoona możnieyszym folgowáć.

A ták woysko Polskie z Woiewodą Crákowskim Hetmánem / s ktorym się też Lesko Biały Syn Kázimirzow młody Monárchá nápárł ciągnąć / prowádzili Romaná Xiążę Włodimirskie do Halicza / a skoro wiecháli w Halickie polá / zástąpili im Haliczánie zbroyni / do bitwy przygotowáni / rozumieiąc to iż Polacy Romaná chcą ná Halicz przełożyć / ktorego się oni tyrańSstwá boieli / y nienawidzieli. Polacy też potkáli się z nimi śmiele / á stwożonych rosproszyli.

Bitwá Polaków z Haliczány.

Prosili potym Haliczánie łáski v Leská Monarchy Polskiego / obiecuiąc mu wielkie dáry / gdyby im sam pánował / á Xiążęciu ich Romanowi nie podawał. Ale gdy niemogli skutku prośby swoiey otrzymáć / otworzyli brámy Halickiego zamku / gdzie Romanowi Xiążęciu zá rostazánim Leskowym / wiárę y posłuszeństwo przysięgáć musieli / á on im też łáskáwie y spráwiedliwie pánowáć obiecał / támże w czapce Xiążęcey ná Stolice Halicką z zwykłymi

Roman Halickie Xiąże.

zwykłymi Ceremoniámi od Metropolitá y Włádikow był podniesion/ á Leszko też z woyskiem do Polski sie wroćił.

O poráżeniu Połowcow/ y rosterkách Kijowskich.

Xiążętá Ruskie pomniąc ná częste krzywdy y naiázdy/ tákże ná ono wyższey miánowáne okrutne złupienie Kijowá/ y Monásterow przez Połowce Pogány/ zebráli wielkie woyská przećiwko im/ á w polá ich gdźie mieli swoie kociská ćiągneli/ Rurik Kijowski/ Jarosław Wsewołdowic Pereasławski/ Roman Mśćisławic Xiążętá/ á przyszedwszy bez wieśći ná Połowcow vderzyli/ ná ich namioty álbo obozy/ ktore oni wieżámi zwáli/ gdźie wielką wielkość Połowcow Pogánow z dźiećmi/ y z żonámi żadnemu stanowi nie przepuszczáiąc pobili/ y do Rusi łupy wielkie Wielbłądow/ Koni y rozmáitych dobytkow/ y wyzwolonych Chrześćian więźniow przywiedli. A iż Rurik Xiążę Kijowskie przywiodł był przedtym niedawno Połowcow ná woiowánie Ziemi Ruskich/ y złupienie Kijowá/ tedy zá vchwałą inszych Xiążąt/ od Romaná Mśćisłáwicá Halickiego/ y Włodimirskiego Xiążęćiá był poimány/ ktory go do Kijowá dowiodwszy/ y z żoną wespoł w zakon Czerniecki postrzygł/ A synow iego Rośćisławá y Włodimirzá poimánych do Halicza odwiodł ná więzienie/ tylko Corki wolno puśćił.

Xiążętá Ruskie ná Połowcow.

Y dźiś Domy álbo Namiotu w Żmodźi wieżámi zowią/ mieszkánia Chłopskie/ ktorych iá miał 25.

Co widząc Xiążę Swiętosław Mśćisłáwic/ iż Kijowski stolec bez Xiążęćiá pusto stoi/ wziął Kijow/ chcąc ná nim pánowáć. Ale Roman Mśćisłáwic Halickie Xiążę/ ktory chciał być mian Monarchą wszytkiey Rusi/ y ták sie pisał/ przyćiągnąwszy do Kijowá Swiętosławá Mśćisłáwicá z żelżywośćią z zamku wyrzućił/ á ná Stolcu Kijowskim Rośćisławá Rurykowicá/ ktorego miał v siebie w więzieniu posádźił/ y Brátá iego rodzonego Włodimirzá z więzienia wypuśćił/ chcąc w tym mocy/ łáski vczynnośći/ y miłosierdźia swego sławę rozmnożyć/ A wypráwę woienną do Polski/ ktorą tegoż Roku gotował/ snádniey do skutku przywieść/ o czym będźie niżey/ iáko Polskę z inszymi Xiążęty Ruskimi/ y z Litewską pomocą woiował.

Swiętosław z Kijowá wyrzucon.

Rośćisław Rurikowic ná Xięstwo Kijowskie.

O Tiranstwie Romana/ Włodimirskiego y Halickiego Xiążęciá/ Monarchy Ruskiego/ y o wyprawie iego do Polski.

Pseudo Monarchá.

Rozdział V.

Roman Xiążę Włodimirskie/ ktorego/ iákośmy wyżey nápisáli/ Leszko Biały/ Monarchá Polski/ ná Halickie páństwo ku swey szkodzie wprowádził/ okazawszy się ná początku Haliczánom łáskáwie/ wielkim się rychło Tirannem ościał/ niktorych ścinał/ y czwiertował/ niktorych żywych w ziemię zágrzebywáć/ drugim z skory łupić/ w sztuki rozsiekiwáć/ ná pale wbijáć/ ścináć/ palić/ topić/ piłámi przecieráć/ oczy wymowáć/ y rozmáitymi mękámi práwie tirańskimi mordowáć kazał. A Pánow Ruskich/ ktorzy przed iego tyráństwem vciekáli/ łágodnym ofiárowánim przyzwawszy/ potym ná drzewie záwieszonych káżdego vstrzelał/ przypomináiąc to zwykłe swoie tyrańskie przysłowie/ iż żaden miodu bespiecznie pożywáć niemoże/ ážby pierwey roie pszczoł wygłádził.

Roman Xiążę drugi Phalaris y Nero.

Tyrańska przypowieść.

Wielkie też skárby zebrał/ pobieráiąc dobrá y máiętności vciekáiących/ y wywołánych Pánow Ruskich. A tym się też w Rusi zmocnił ták bárdzo/ iż inszym Xiążętom Ruskim był ogromny/ zá czym iednych zhołdował/ á drugich z Xięstw wygániał/ posłusznych według swego zdánia ná mieysce wygnánych vstáwuiąc.

Litwę też y Jatwieżow/ ludzi leśnych w sąsiedztwie przyległych zwoiował/ zhołdował/ y do posłuszeństwá Ruskiego mocą przypędził. A iż Litwá wybijáłá mu się często z poddáństwá/ iáko Lud Pogáński niewhámowány/ y niespokoyny/ tedy ile vphow Litewskich przez miecz dostał/ wszystkich do bydlęcych robot/ co miáły Konie/ y Woły robić/ przymuszał. A do Háliczá przeniosł Stolec Monarchiey Ruskiey z Kijowá/ przełożywszy z swego rámieniá ná Xięstwo Kijowskie Rośćisłáwá Rurykowicá/ á Oycá iego Ruryká w Czernce postrzygł/ iák się wyżey powiedziáło.

Wtory raz Litwá zniewolora od Romaná Halickiego.

A ták go

A ták go wszytki Xiążętá Ruskie / Białey y Czarney Rusi zniewolone zá postepkiem czásu słucháć musiáły / ktorym on tym práwem / iáko Bocian żábom pánował. Ktorego też ksztáłtu pánowánia dźiś Moskiewski nád Kniążikámi inszymi dźiś vżywa.

Potym Roku 1204. Lubelską y Sendomirską ziemię Kniáź Roman náiechał / podniowszy woynę przećiw Leszkowi Monarsze Polskiemu / á ták bez odporu burząc / paląc / y w połon ludźi Polskich wywodząc / ná wielu mieyscách w Polszcze twierdze pobudował / y żołnierzámi swoimi Ruskimi osádźił.

Roman Polskę woiuie.

A ná drugi Rok 1205. tenże Roman Hálickie / Łuckie / Wołyńskie / y Włodimirskie Xiążę / tituł Monarchiey Ruskiey sobie przywłaszczáiąc / zebrał wielkie woyská iezdne y pieszę / práwie ze wszytkiey Rusi / z Iatwieżow / y z Litwy / grożąc nietylko Polskę zwoiowáć / ále wszytko imię Láćinnikow (iáko Ruś zowie Rzymskiego Kośćiołá nászládowce) z ich pismem y obrzędámi nabożeństwá wygłádźić. Posłał też wielkie dáry Włodimirskiemu Włádice Greckiego zakonu / prosząc / áby mu y Rycerstwu iego błogosłáwił z urzędu swoiego Biskupiego / ná wypráwę woienną do Polski / áby ią mogł przez trzy látá burzyć. Ale Włádiká wzgárdźiwszy dáry powiedźiał / iż sie niegodźi Chrześćiánom ná Chrześćiány niespráwiedliwą woynę podnoszącym tákiego Błogosłáwieństwá dawáć. Co vsłyszawszy Roman / rozgniewał sie grożąc Włádice śmierćią / skoroby sie iedno z oney woyny zzwyćięstwem wroćił. Włádiká zás odpowiedźiał / iż sie ia dla prawdy śmierći podiąć nieboię / gdyż też niewie y sam Xiążę Roman / iesli sie z woyny ma wroćić álbo nie.

Dlugosus Russorum annales, Miechouius 119. fol. Cromerus fol. 125. Vapouius et Ioannes Grotouius in Apophtegmatis Hæroum.

Odpowiedź świętá Włádiki Włodimirskiego.

Dubius Martis euentus.

A Xiążę Roman násromoćiwszy Włádice / z onym woyskiem ogromnym ná początku wiosny do Polski wćiągnął / y obległ Lublin / gdźie gdy mu sie nie powiodło / bo Polacy dobrze zamku bronili / do Sendomirskiey ziemie wszytką sie mocą obroćił / burząc / paląc / wybieráiąc / y plundruiąc / Wśi / Miásteczká / y Kośćioły / á przepráwiwszy woysko przez Wisłę częśćią brodem / częśćią łodźiámi / położył sie obozem pod Záwichwostem 2. mili od Sendomirzá / gdźie vsłyszał / iż sie Polacy przećiw iemu z Xiążęty swoimi przybliżáią / wszákże niewierzył / by sie z nim potkáć śmieli / mniemáiąc / iż Polacy vyźrzawszy iego woysko záraz vćiec mieli.

Roman Polskę drugi raz woiuie.

O Bitwie pod Zawichwo-ſtem z Kiążęciem Romanem Wołodimirskim/ y Halickim/ y o zábiciu iego/ Roku 1205. Mieſiącá Czerwcá/ Dniá 13.

ROman Kiąże vpháiąc hárdzie w ſwoiey mocy/
Y w ßcześciu ktore dziwnie ludzkie ſpráwy toczy/
Pod Zawichwoſtem leżąc beſpiecznie woiował/
W Polßcze przez ſwe zagony lud ſiekł y mordował.
Polacy záś vpadek widząc ten ſwych włości/
Zebráli ſie chcąc odbić gwałt Ruſkiey ſrogości/
Z Leſtkiem/ z Conrádem Bráty ſwoimi Xiążety/
Ktorych moc lekko ważył Kniáź Roman nádęty.
Niewiedząc áby z nim zwieść bitwę polną mieli/
Nietrzebá ważyć lekko mdłych nieprzyiacieli/
Bo y mdła Czáplá czáſem Jáſtrząbá vbije/
Y Wąż rychley vkąsi/ kiedy ſie wkrąb zwije.
Ták y Polacy wten czás biedni vlegáli/
A vyrzawßy pogodę wnet znák bitwy dáli/
Odesławßy Xiążetá ná mieyſce obronne/
Wywiedli ná Ruſaki Poczty ſwe ogromne.
A Kniáź Roman dopiero ſwych w vphy ſpráwuie/
Polſkie woyſko gwałtownym pedem przyſtępuie/
Niedáli mu ſie ſpráwić/ ták zmießánym ßykiem/
Vderzył iednák Roman w Polaki z okrzykiem.
Sam Hetmáná dobrego vrząd wypełniáiąc/
Y ſwą reką Rycerſtwo Polſkie odbijáiąc/
Wiele ich ſam ná on Swiát posłał pirwßym rázem/
Huczy Niebo y Ziemiá przed brzmiącym żelázem.
Huczą chrapliwe trąby/ krzyk śmiáłych rycerzow/
Rżą konie/ świßczą ſtrzáły/ grzmot y chrzeſt páncerzow/
Kniáź Roman zgołą ßáblą ogromnymi słowy/
Pośila ſwych triumph im ſlubuiąc gotowy/
Toż Hetman Polſki czyni ſwych nápominiáiąc/
Obietnicámi/ sławą/ ććią w nich chęć wzbudzáiąc/
Ták ſie obiedwie ſtronie ſieką zápalczywie/
Mars temu y owemu los miece wątpliwie.

Marginalia:

Leſtko y Conrad Xiążetá Polſkie

Neq; tamen credebat pugnandi copiam facturos Polonos.

Przykład iż ſobie żadnego nie mamy lekce ważyć.

Neq; recte explicare ordines poterat.

Romanus inter primas acies verſabatur boni ac ſtrenui Ducis fungens officio.

Chriſtinus Comes gente Gozdouius Palatinus Plocenſis, cuius Lilium inſigne eſt, vir acer, & rei mili-

Lechom Oyczyzná własna przydawa śmiáłośći/
Káżdy sie chce mśćić szkody/ y Ruskiey srogośći/
Roman zás wielkośćią swych Ruskich woysk celuie/
Káżdy swego ná on Swiát posłáć vsiłuie.
A gdy ták długo boy trwał/ á Kniáź Roman wszędy/
Biegáiąc swych posila/ y szykuie w rzędy/
Polacy walnym vphem wszyscy przyskoczyli/
A rozerwawszy Ruskow znowu boy stoczyli.
Z krzykiem z hukiem ogromnym y strászliwym wrzaskiem/
Aż sie Niebo záćmiło poruszonym piaskiem/
Kniáź Roman im odpierał mężnie długą chwilę/
Leżą zbići/ á trupow leży wszerz ná mile.
Potym poczęły vphy Ruskie pierzcháć rożno/
A Roman by stoieli w spráwie woła prożno/
Koń też pod sámym zábit ták pieszo vbieżał/
Potym Kobyłę źrzebną nád rzeką nádbieżał.
Wśiadł ná nię á ták Wisłę przepłynął z pogromu/
Záraz Kobyłę źrzebną porzućił dla sromu/
Vderzywszy iey czołem/ piechotą z swoimi
Vćiekał/ zmieszawszy sie z Rusáki prostymi.
A Polacy gonili/ siekąc/ wiążąc/ topiąc/
A krwią nieprzyiaćielską Oyczyznę swą kropiąc/
Tám y Kniáź Roman zábit w nieznáczney osobie/
Lepsz Kniáźie ná Kobyle vciec było tobie.
Pochowan w Sendomirzu potym z vczćiwośćią/
Ale Ruscy pánowie trup iego z żáłośćią/
Tysiącem grzywien srebrá záraz odkupili/
W Włodimirzu znowu mu pogrzeb vczynili.
Przed tą bitwą śniło sie w nocy Romanowi/
Ano szczygłow niewiele ku Zawichwostowi/
Z Sendomirzá ná wielkość Wroblow przyleciáło/
Y siedli wszytki Wroble/ tákże mu sie sstáło.
Bo gdy Pánom swym ten sen powiedźiał/ wnet stárzy
Mowili/ pewnie Kniáźie licho sie nam zdárzy/
Młodźi zás: Budet dobro Kniáźie howorili/
Budem Láchow sobák bit/ lecz w wrozbie zmylili.
Tákći nász miły Roman iák on Xerxes z Greki
Doznał tych ktorych lekce ważył mocney ręki/
Ano Seneká każe swych nieprzyiaćieli/
Strzedz sie: nanedznieyszymi choćiaszby byc mieli.

taris peritus, Polakom wiele pomogł iako Hetman sprawny/ á z tego Herbu y ia po Bábce mam Herb Lilia/ Gozdowice názwány.

Feruente aliquandiu pugna &c. conspicati id nostri globo facto impetum faciunt.

Cromerus & Miechouius fol. 110 ac fœta equa sibi administrata Wislulam tranauit.

Miechouius: Romanus Dux miles gregarius estimatus occisus.

Roman Xiáże zábit miedzy prostymi gminem vciekáiacym 1205. Iulij 19.

Miechouius & Cromerus mille marcis argenti redemptus Vladimiriã ductus est tumulandus.

Miłość ku swym Pánom v Rusákow/ y po śmierći.

Sen czássem ważny/ czegom y ia sam doznał

Ták to sławne zwycięstwo otrzymáli Polacy pod Záwichwo-stem nád Wisłą/ roku 1205. ná dzień S. Gerwázego y Protaze-/ ná ktorych imię Lesko Biały Monarchá Polski Ołtarz w Krá-kowskim zamku hoynie fundował. A Xiążę Roman zá prostego Drabá zábity ná plátu zostáł/ głowny Polski y Litewski nieprzy-iaciel/ pierwey w Sendomirzu/ á potym w Włodimirzu Wo-łyńskim vććiwie iáko Monarcha pochowány/ zá ktorego ciáło Polakom Rusacy 1000. grzywien srebrá dáli. O czym Dlugosz/ Miechouius y Cromer szerzey świádczą.

Oburzeniu Ruskich Xięstw przez Litwę/ y Zmodzin/ á o ich pierwszym v Historikow obiásnionym imieniu/ Roku 1205.

Rozdział VI.

Gdy ták Roman okrutny w swym szczęściu sfánkował/
A Ruskiey Monárchiey śmierćią swą nádpsował/
Bowiem Xiążętá Ruskie ktorych wiele było/
Wádzili się o zwierzchność co káżdemu miło.
A Litawowie z Zmodzią gdy w leśiech śiedzieli/
Skoro się o porázce Ruskiey dowiedzieli.
W swe długie trąby hucząc iuż się weselili/
Widząc iż Polacy moc Ruską przełomili.
Ziwibunda z Montwilem Hetmány wybráli.
W ktorych dzielność s porządkiem woiennych spraw ználi/
Ták wyszli z gęstych lásow niechcąc prożno leżeć/
Vrádzili dla łupow do Rusi zábieżeć.
A gdy się przez Wilią z woyskiem przeprawili/
Zmodzinow/ y Iatwieżow k sobie przybáwili/
Wszerz y wzdłuż Nowogrodzkie poburzyli włośći/
Morduiąc/ łupiąc Ruski narod bez litośći.
Potym Łuck/ y Włodimirz wkoło opalili/
Cerkwie/ y Monastery Ruskie wyłupili/
Zás ku Mozeru prosto puśćili zagony/
Drudzy Pińskie burzyli Xięstwo bez obrony.
Aż Holhowicy widząc Xiążętá gwałt srogi/
Zebrawszy się záśiedli Litwie ciásne drogi/

Pierwsza przy-czyná wolnośći Litewskich y Zmodzkich.

Litwá Ruskie Páństwá wo-iuie.

Holhowicowie Xiążętá Ruskie.

Gdzie

Gdzie mieli z łupy ciągnąc láſy zárąbili.
Chcąc by ono Pogáńſtwo zdrádą zágnąbili.
Lecz Litwá przeſtrzeżona indziey ſię vdáłá/
A więźniow y dobytki z łupem wielkim gnáłá/
Co słyſząc Olhowicy ſpieſzno ich gonili/
A vtarczką gdźie mogli Pogánow gromili/
A gdy w Słomińſkich polách Litwá koſem ſtáłá/
Wnet ſię z Holhowicámi Ruś ná nich wyrwáłá/
Z Pogány hurmem bitwę ogromną ſtoczyli/
A Litawowie do nich też śmiele ſkoczyli.
Ruś z ſząblámi/ y z łukow/ á Litwá włoczniámi/
Biją ſię krzycząc/ hucząc rożnymi głoſámi/
Mus/ ázumuſz thos Gudos z Zmodzią krzyczy Litwá/
Ták długo z obudwu ſtron rowna trwáłá bitwá.
Aż ſámi Holhowicy Xiążętá gwałt widząc/
A od Pogáńſkiey ręki zwyciężyć ſię wſtydząc/
Przywiedli świeże vphy dwá ná Litwę s tyłu/
Vderzyli wnich áż Swiát záchmurzył ſię ſpyłu.
Dopiero Litwá z czołá ściśniona y z zádu/
Y od Ruſkich ſtrzał włáśnie iák żyto od grádu/
Zbiči pierzcháć poczęli/ á Ruś po nich bieży/
Goniąc siekąc/ trupow ich pełne pole leży.
Drudzy wpław przez rzeki brną/ drudzy ná ſtáwiſká
Vciekli/ drudzy w láſy w ſwe zwykłe leżyſká/
Ták Holhowicy wſzytki odgromili plony/
Acz też nie ieden Ruſki vph był tám zgromiony.
A Litwá vſtáwicznie potym nieprzeſtáiąc/
Czyniłá ſzkody w Ruśi plony wyganiáiąc/
Bo wty czáſy Xiążętá Ruſkie po Romanie/
Wádziły ſię kto miał mieć zwierzchne włodowánie.
Dániło Romanowic Halicza dochodził/
Kijowſki z Czerniecowſkim też Kniáź záłby chodził/
Rzym głową Swiátá vrosł z niſzczego przez zgodę/
W niezgodzie s páńſtwem zniſczał/ y ſtráćił ſwiebodę.
Greckie sławne Kroleſtwá z Xięſtwy wielmożnymi/
Perſom/ Rzymiánom w zgodzie były ogromnymi/
A niezgodá ich Turkom w moc podáłá ſrogą/
Iż ſtráćili wolnośći/ y Oyczyznę drogą.
Stráćili bo niewolnik Pánow ſwoich rządźi/
Co był pierwey páſtuchem dziś vczonych ſądźi/

Bitwá Litewſka z Ruſſakámi.

Litwá od Ruſſakow porázona

W niezgodzie wielkie Páńſtwá gináią/ máłe y nikczemne w zgodzie roſtą

 Philoſo-

Philosophow w Greciey/ gdyż Turcy z pastuchow
Poszli z Kaukazijskich gor Scitijskich motłuchow.
Ták też włáśnie Kijowska Monarchia dawna/
Dzielnością cnych Rusakow w cerstwym mestwie sławna/
Dla niezgody do Litwy swoy stolec przeniosłá/
Litwá z niszczego zgodą w wielki stan vrosłá.

Litwá w zgo- dzie z niszczego v rosłá.

O tych wtarczkách Litawow do Ruskich Xięstw po zábiciu Romaná Xiążecia Włodimirskiego/ Halickiego/ y Pseudo Monárchy Ruskiego/ Vincentius/ Cadłubkus/ Długosius/ y Miechouius fol. 114. lib. 3. cap. 29. ták pisze. Circa hæc tempora nomen gentis Lituanicæ auditum est, prius incognitum. Qui cum serui Ruthenorum forent, pro solutione tributorum peryzomata suberes & pelles quotannis pendentes, circa annum Domini 1205. in magna multitudine glomerati contra Russiam uenerunt. Duces autem Holhouici cum illis campestraliter congressi ferè ad ultimum eos conflixerunt, licet ex Rutenis etiam multi cecidissent, &c. Koło tych czásow Imie narodu Litewskiego dáło się słyszeć pierwey nieznáiome/ ktorzy gdy niewolnikámi Ruskimi byli/ zá podátek vłożony winniki/ łyká y skory z wierzęce ná kożdy rok płácząc/ Roku Páńskiego 1205. w wielkiey wielkości zgromádziwszy się w vphy/ przeciw Ruskim kráinom przyciągnęli/ A Xiążetá Holhowicy polną bitwę z nimi stoczywszy do gruntu ich porázili/ áczkolwiek też z Ruskiego woyská wiele Rycerstwá poległo/ etc.

Láciná Miechowiussowá.

Potym iuż Litwę często ná swych mieyscách Miechouius wspomina/ iák to niżey obaczysz. Inszy też Historikowie tym ztaktem tę bitwę Litewską z Olhowicy opisuią/ iákom ią wirszem wyráził.

Cromerus też záraz po tym zábiciu Romanowym in prima editione Cronicorum, fol. 183. in secunda uerò 126. lib. 7. ták pisze o tym wtárgnieniu Litawow do Rusi. Per hoc tempus Lituani gens fera, syluestris & obscura, Russorum agros prædis agendis infestare cæpere, &c. To iest/ przez ten czás Litwá narod okrutny/ leśny/ y nieznáczny/ Ruskie kráiny łupy wygániáiąc náieżdżáć poczęli/ etc.

Ták Długosus/ Vapouius/ Miechouius/ y Cromerus w swych Kronikach Litewskiego narodu leśnego/ y ich dzielności woienney pierwsze obiáśnienie y oznáczenie opisuią/ Roku od zbáwiennego národzenia Christusá Páná 1205. Nie iżby się Litwá od tego czásu niedawnego począć miáłá/ ktory narod stárodawnych lat w tych mieyscách gdzie y dziś mieszkał/ ták dawno iáko

Rusacy/ albo Polacy/ Ale iż ich Ruscy Monarchowie po dłu-gich á częstych z nimi woynách/ iáko możnieyszy ták srogo byli zwy-ciężyli/ zniewolili/ zhołdowáli/ y ścisneli/ że w lesiech Litwiná z Zmodzinem do tych czásow áni słycháć było/ Bo sie iescze grun-townie nierozkrzewili byli/ A Ruska Monarchia nietylko Lit-wie/ ále y Greckim Cesárzom/ Połowcom/ Piecinigom/ Bulga-rom/ Serbom/ Węgrom/ Polakom/ y inszym też przyległym/ iáko postronnym páństwom/ ile w zgodzie w postrách byłá z daw-nych lat/ zwłaszczá Látá od Chrystusowego zbáwiennego náro-dzenia 861. czásu Holgá/ Igorá/ Ruriká Xiążąt/ tákże zá Swen-tosłáwá/ Włodimirzá y Jarosławá. O czym sie iusz wyszey z dowodu pewnych Historikow powiedziáło/ zá ktorych też Mo-narchow Ruskich iusz Litwá byłá znáczna/ ále Ruśi dla przyle-głośći poddána być musiáłá. Wszákże gdy vpátrzyli czás/ do Ru-skich Xięstw náieżdżáli/ O czym Ruskie dzieie/ y Vincentius Cá-dłubkus pierwszy Historyk Polski świádczy/ iż Litewskie imie od 700. Lat iest sławne/ y Miechouius sam przeciw sobie opisuie woyny Litewskie z Ruśią od 500. lat ná niektorych mieyscách/ bo v niego káżdey rzeczy iáko w Labirincie szukáć/ gdyż wszytko con-fuse nápisał/ á iedne rzecz w czworgu y w pieciorgu Capitulum położył/ dzieląc ią/ co mogł w iednym iáko przystoi odpráwić/ tákże seriem & ordinem temporum & nationum confundował/ Cze-go ieśli komu potrzebá/ ia to z iego Kroniki pokaże. Tu też opisu-ie Roku 1205. pirwsze obiáśnienie y vsłyszenie imienia Litew-skiego/ Cap. 29. fol 114. á wyszey zás sam przeciw sobie Cap. 15. fol. 83. Roku 1103. ták mowi. Eodem tamen Anno Pruteni & Litua-ni terras Russiæ uastarunt &c. Wszákże tegoż Roku Prussowie y Li-twá ziemie Ruskie burzyli/ to sie tu okázuie sławne męstwo Li-tawow/ ktorzy to Ruś burzyli od lat 477. nie od 372. Czego też Vapouius/ y Bielscius z niego in libro Cronicorum secundæ editio-nis fol. 245. dowodzą. Tenże Miechouius wyszey fol. 40. lib. 2. cap. 14. czyni wzmiánkę Litwy/ Zmodzi/ y Lothuálow/ od Roku Páńskiego 1041. skąd sie znáczy Litwá być sławna od Lat 576. Tenże też sam niżey z Włochow ich narod wywodzi stárodawnych czásow iescze przed Chrystusem/ o czym sie wyszey dostátecznie opisáło.

Zywibund Dorsprungowic

z Herbu Kitaurus álbo Hipocentarus / po Kiernusie Kunasowicu Xiadz Litewski / á Montwil Gymbutowic Zmodzkie Xiążę.

Rozdział VII.

Długasmy sie tu byli zábáwili rzeczą /
Czytelniku / Ruskich spraw pilną máiąc pieczą /
Zesmy Litewskich Xiążąt przerwáli porządek /
Lecz mi to snáść odpuścisz iesli masz rozsądek.
Bo isz Ruski narod iest w dzieiach swych dawnieyszy /
K temu y Monarchią Kijowską sławnieyszy /
Tedym też ich dzielności tu ná plác wystáwił /
By káżdy wiedział czym sie ten cny narod báwił.
Boy z Mitridatesem Pontskim Krolem onym /
Ktory w postrách Rzymiánom był niezwyciężonym /
Z tym sámi Roxolani cnych Rusow przodkowie /
Walczyli / swiádczą o tym w swych dzieiach Grekowie.
Lutprandus / Prokopius / Zonaras z lat dawnych /
Piszą w Greckich Kronikach dzielność Rusow sławnych /
Pisze y Sabellicus / kto chce niechay czyta /
Lecz sie y v domowych sławy ich dopyta.
Iák z Greckimi Cesárzmi ná Morzu ná wodzie
Boy wiedli chcąc potomkow swoich mieć w swobodzie /
Taurikę / Korsun gdzie dziś Przekop Grekom wzieli /
Y pod Andrinopolim ich Cesárzá scieli.
Widziałem tez sam w Perze widziałem swym okiem /
Ktore nád Propontidem iest Miásto głębokim /
Herb Ruskiey Monarchiey Mąż ná koniu zbroyny /
Z drzewem / ná znák z Grekámi Ruskiey dawney woyny.
Ná Brámie przytym Greckie Rytmy są wyryte /
Sławiąc Włodimirzowe dzieie rozmáite /
Gdy poiął Cesárzowne Grecką á Chrzest swięty
Wniosł do Rusi / Báłwáński błąd niszcząc przeklęty.
Też sławi Ruskie męstwo Blondus Mąż vczony
Vspergensis / Aretin w dzieiach doswiádczony /
Orosius / Nauclerus / Volateran sławny /

Zonaras annalium Græc. Tomo 3. Luitprandus de rebus per Europam gestis lib. 5. cap. 6. Procopius de Bello Gotico vel Getico &c. Volateranus libro 7. Geographiæ &c.

Pera álbo Galata.

Volateranus lib 7 etc.

Gwido

Guido/ Rauennas/ Luitprand też Historyk dawny/
Ci wszyscy opisuią Ruskie sławne dzieie/
Ná ktore dziś wspomniawszy/ áż sie serce śmieie/
Gdy z Party/ z Greki/ z Swedy/ Scandy/ Nortweyczyki/
Y z Danámi miewáli części krwáwe szyki.
Nowogrodzánie wielcy Philandy trzymáli/
A Pskowiánie zdawnych lat dań z Skándiey bráli/
Won czás gdy Monarchia Ruska wcále stałá/
Przed przyległymi páństwy záwżdy przodek miáłá.
Przeto Litwinie brácie niezayrzy też Rusi/
Gdyż też są niemniey sławni zeznáć káżdy musi/
Bez nich ty porządku spraw swych niemożesz wiedzieć/
Gdyż Rusacy w swych Páństwach zdawná zwykli siedzieć/
Máią stársze świádectwá: Litwá záś z nich rosłá/
Gdy niezgodá v Ruskich Xiążąt rogi wzniosłá/
A Litwá wich oyczyznách zgodą swą osiádłá/
Gdy się wnętrzną niezgodą Ruś biedna wyiádłá.
Służyłá Litwá Rusi záś ich zniewoliłá/
A nieprzemożne páństwo niezgodá zwalczyłá/
Ták Monarchie/ Páństwá wspák sie odmieniáią/
Niewolnicy nád Pány swymi zwierzchność máią.
Wprzod Kiernus Kunasowic Xiądz Litewski lásy/
Osadzał nád Wilią wty pogodne czásy/
Gdy się Xiążętá Ruskie społecznie wádzili/
A iedni przeciw drugim woyská prowádzili.
W Kiernowie ktory z swego imienia záłożył/
Stolcem mieszkał gdzie Xiestwo Zawiliyskie mnożył/
Po lekku sie Rusakom z mocy wybiiáiąc/
A ná świátło Litewskie imię wydźwigáiąc.
Montwil też Syn Gimbutow Brátá Kiernowego/
W Zmodzi po Oycu dostał Xięstwá gotowego/
W Jurborku mieszkał głową czásem w Kunásowie/
Gdzie dziś Kowno/ żywności nábywáiąc w łowie.
Erdziwiłá/ Nemená/ y Wikintá spłodził/
Trzech Synow á káżdy z nich ná cel cnoty godził/
Lud gruby w gospodárstwo Zmodzki zápráwiáli/
Y práwá/ y Bogom swym modły vstawiáli.
Z nicz ogień nád Niewiążą wieczny fundowawszy/
Y wieże dla Báłwanow podle zbudowawszy/
Ják ich won czás Czárt mamił Lásy poświącáli/

W ktorych

O tym czytay Crancinssá.

Omnium rerum vicissitudo, & concordia paruæ res crescunt, Discordia maximæ dilabuntur.

Kiernow od Kiernussá.

Nabożeństwá stáre Litewskie y Zmodzkie.

W ktorych Wężom/ Hadźinam ofiáry wznieciáli.
Ziwibund Dorsprungowic Rzymskiey Familiey/
Mieszkał ná Dźiewałtowie/ y w Wilkomiriey/
Herb Kitaurus

Herb Kitaurus z przodkow miał/ puł koniá puł mężá/
A wogonnego z łuku strzáłę mierzy wężá.
Tákże czterzey Xiążętá w swym vdziale káżdy/
Mieszkáli w spolney zgodźie miłuiąc się záwżdy/
W zgodźie Litwá vrosłá w ták wielkie narody/
A Ruska Monarchia niszczáłá z niezgody.
Kiernus zás Xiądz Litewski w szedźiwey stárośći/
Corkę swoię Poiátę dla godney dźielnośći/
Ziwibundu w Małżeństwo Dorsprungowicowi
Dał z nią Xięstwo Litewskie/ iáko Cieść Zieciowi.
Poniewaź Syná niemiał ktoryby dźiedźiczył/
Corce przy niey Zieciowi Xięstwá swego życzył/
Ták Ziwibund Rzymskiey krwie potomek prawdźiwy/
Po żenie dostał Litwy ták Dźiedźic właśćiwy.
Z dźiewałtowá ná Kiernow wnet się przeprowádźił/
Gdźie z Poiátą one włość Litawy osádźił/
Y pánowáł poddánych skromnie rządząc w zgodźie/
A gdźie vpad gránic czuł/ wczás zábiegał szkodźie.
Kiernusowi gdy śmierći dług zápłáćił s ciáłá/
A Duszá do Charoná ná przewoz leciáłá/
Vsypáli pod Lásem grob wzgorę wyniosły/
Tám iego trup spalili v Jeziorá Zosły.
Spalili iák był zwyczay Pogáński/ á potym
Proch zebrawszy schowáli wyższey naydźiesz o tym/
Ziwibund/ Dźiewałtow/ Wilkomir/ Kiernowo
Osiadł/ ciáło spaliwszy po śmierći Ciesćiowo.
Columny z Kitaurusem Herbem złączył swoim/
Y pieczętował się tym sam Kleinotem dwoim/
Z Muntwilem też Xiążęciem Zmodzkim przyiaźń stale
Chował/ obá przestáiąc ná własnym vdziale.
Ruskim Xiążętom pomoc ná Polskę dawáli/
Y Mazowieckie włośći s kątow náieżdżáli/
Lup wywodząc/ y płony s ktorych się żywili/
A vrwawszy iusz niegoń gdy Narew przebyli/
Tákże też gdy v Ruśi widźieli niezgodę/
A ná wybićie z mocy ich máiąc pogodę/
Náieżdżáli ich páństwá łupy bierząc częste/

Zosłá Gorá y Jezioro było nie dáleko gdźieś od świętey rzeki.

Stym

Z tym w łásy iák do Zamkow vćiekáli gęste.
Jeśliże ich ná polu niedognał/ iuż prożno/
Bo po błotnych śtárzynách rozbiegli się rożno/
Ná ostrowách Jeziornych/ y w leśnych iáskiniach/
Chowáli się y w Jámách iák w nalepszych skrzyniach.
Vbiory ich z wierzęce wszytko były skory/
A máiętność ná sobie co mogł nośić ktory/
Dom kuczká prostym dárnem nákryta/ bo z łyká/
Zwierzęcy łeb obłupił/ y wdział miásto słyká.
Rzekłby był iż to wszytko są Herculesowie/
Ktory też ono skorę Lwią nośił ná głowie/
By był widział áno nász Zmodźin swoie głowę/
Przybrał w Wilcze/ w Niedźwiedzie łbisko y Zubrowe.
A kiedy połupili w Ruskich Ziemiách pługi/
Włocznie z narogow kuli/ potym ná kiy długi
Osádźili/ do strzał też czynili żeleścá/
A niedługo iednego zágrzewáli mieyscá/
Choć ich Rusacy bili/ drugimi oráli/
Lecz do woyny chęć máiąc o śmierć máło dbáli/
Drudzy zás ták przeważnie więźienia się strzegli/
Gdy iuż niemogli vćiec w mężney bitwie legli.
Jeśli też z Ruśi żywo dostáli ktorego/
Wnet go s koniem spalili tuż sámowtorego/
Ná cześć Bogom Pogáńskim pictos Gudos Dziewie
Płák poczisś/ ták wołáli áż szumiáło krzewie.
Zwierzęcy práwie żywot z dawnych czásow wiedli/
Aż Ziwibund y Montwil ná Xięstwách vśiedli/
Ten Litwę/ á ten Zemoidź w porządnieyszey spráwie/
Ćwiczyli/ ták w domowey iák w polney zábáwie.
Ci naprzod náuczyli wołow w iárzmo wprzęgáć/
A Chlebá z wnętrza Ziemie ostrym pługiem śięgáć/
Po rolnych cney Cereri śiemię miecąc skibách/
A pierwey przestawáli zá zwierzu ná rybách.
Więc y Domy budowáć/ y wyniosłe Dwory/
Gospodarz też dobytek swoy gnał do obory/
Co się pierwey po Leśiech błąkáło po polách/
To teraz po oránych iuż się páśie rolách.
Już/mielu/mielu/ w żárnách/ Rugosz/ krusząc śpiewa/
A chlebá s potu ciáłá zás się wrok spodziewa/
On co pierwey łupem żył/ to iuż w swym obrebie/

Cromerus lib. 11.

Vbiory Litew-skie stáre.

Złote wieki w Litwie.

Broń Litew-ska stára.

Kiedy Litwá poczęłá gospo-dárstwo.

Pekármy pier-wsze Litewskie.

Gdy záśiele:

Miał iák Rusin y Polak żywność chćiwey gębie/
A iuż nie ták dla łupow iák dla rozszerzenia

Litwá dla żywności pierwey tylko walczyłá.

Páństwá/ y gránic spolną mocą przymnożenia/
Náieżdżáli do Rusi porządnieyszą spráwą/
Y zwodzili z Ruskimi Kniáźmi woynę krwáwą.
Krwáwą bo się często krwią swoią oblewáli/
Gdy przestrzeństwo swym wnukom száblą vprzątáli/
Obaczywszy się ludźmi być żyli iák ludzie/
Co pierwey káżdy iák Wilk leżał w leśney budzie.
Iuż y Namioty/ iuż y woienne obozy
Zmyślili/ y fortelne przez rzeki przewozy/
Łodzie/ Czołny z Zubrowych skor dziwnie szywáli/
A szwy dla prześćia wody/ łoiem náćieráli.

Przemyślne stárey Litwy przewozy.

Więc gdy gdzie mieli ciągnąć/ dwá łodź iednę nieśli/
A skoro iuż ná mieyscá rzek głębokich weszli/
W tych się Batách woźili/ á Konie w pław wiedli/
Aż ná nieprzyiaćielski brzeg w zdrowiu wysiedli.
Bo w on czás gdy w tych mieyscách leśnych pusto stało/
Iesżcze przewozow bárdzo rzecznych nálazł máło/
Przeto Litwá ty lekkie zmyśliłá przepráwy/
Co Potomkom pomoże do Rycerskiey spráwy.
Bo y Dmitr Wiśniewiecki tey sztuki kosztował/
Gdy się przez Don/ Dniestr/ Dunáy często przepráwował/
Nosząc z sobą ty Baty/ ktore lekcey dźwigáć/
Niż drzewiáne/ y latwiey vćiec y dośćigáć.
Ták Zywibund pánuiąc w Litwie ná Kiernowie/
Vstáwicznie się stárał by iego Wnukowie/
Mogli z iżyć oyczyzny Litewskiey spokoynie/
Przeto ich spráwy wszytki prostował ku woynie.
Ku woynie/ bo przez dobrą woynę pokoy bywa/
Oracz rolnych owocow po pracy vżywa/
Ták po woynie Rycerze bywáli weseli/
Gdy odpędzą naiázdy swych nieprzyiaćieli.

O Rosterkách miedzy Xiążęty Ruskimi / y o naiázdách Litwy do Rusi / A porázeniu ich / Miechouius fol. 123. lib. 3. Cap. 33. y Látopiszcze Ruskie.

Xiążętá Ruskie / Jurgi Wołodimirski / y Jarosław Pereasławski / złączywszy wespołk mocy swoie / podnieśli niesłuszną woynę ná Xiążętá Smolenskie y Nowogrodzkie / ktory gwałt chcąc gwałtem odbić Wołodimir / Constanti / y Mśćisław Bráciá rodzeni / Xiążętá Smolenskie / y Nowogrodzkie / zebráli się z woyskámi swoimi / á gdy obiedwie stronie śmiele á vpornie przećiw sobie ciągnęli / Roku od zbáwiennego národzenia Christusá Páná 1206. dniá 12. Aprilá stoczyli bitwę srogą / tám zá spráwiedliwością / otrzymáli zwycięstwo Smolenskie Xiążętá / Wolodimir / Constanti / y Mśćisław / nád Jurgim Wołodimirskim / y Jarosławem Pereasławskim / gwałtownikámi pokoiu / pobiwszy y rozgromiwszy wszytki vphy ich / z Rusi y z Połowcow zebráne / iż ich ná plácu dziesięć tysięcy poległo.

Zá spráwiedliwa woyna Bog y szczęście.

A kończąc zwycięstwo oblegli Jurgiego ná Wołodimirzu / gdzie się był zámknął vciekszy z bitwy / ktory po długim obleżeniu pokoy vprosił / pod tą condicią / iż Zamek Wołodimirski podał / á sam do nich wyszedł / A oni dáli záraz Wołodimirskie Xięstwo z Zamkiem Brátu swemu Constantinowi / A stamtąd do Pereasłáwiá przećiw Xiążęciu Jarosławowi ciągnęli / ktory záraz od nich pokoiu prosił / nie przećiwiąc się. Co widząc zwycięscy / iż się vpokorzył / vczynili z nim pokoy / y przy Xięstwie Pereasławskim zostáwili / wszákże zá wielkimi podarkámi.

Chciwości cudzego przyszły vpadek.

A potym ná Láto Litwá widząc rostyrki y niezgody wnętrzną miedzy Xiążęty Ruskimi / chęcią łupow zápaleni / wyszli z swoich leżysk gęstych Lásow / á zszykowawszy się z Xiążęty swoimi ná vphy / wciągnęli ogromnym woyskiem w Ruskie strony / burząc / paląc / łupiąc / y plundruiąc co się im potráfiło.

Litwá Ruskie kráiny woiuie.

Ktorych chcąc odeprzeć Wołodimir Rurikowic Xiążę Kiiowskie / máiąc z sobą Rycerstwo Smołenskie / k temu z Xiążęty inszy=

żety inszy=

żety inszymi Romanem Borisowicem/ Constantinem Mścisławem y Rośćisławem/ Synámi Xiążęciá Dawidá złączywszy mocy spolne/ ciągnęli przećiw Litwie Ruskie włości plondruiącey. A gdy im Litwá bitwy niezwłoczyłá/ potkáły się woyská z obu stron ogromnie/ gdzie rownym szczęśćim długi czás rowna bitwá stałá/ aż ná ostátek Litwá porážona po polách pierzcháć poczełá/ á Xiążętá Ruskie rospuśćiwszy po nich zagony w lesiech/ y w skrytych mieyscách Litwę y Xiążętá ich bili/ śiekli y imáli/ á pokon wszytek odgromili.

Lituanorum Duces occidendo fugientes persequendo &c.

Tego też czásu Hleb Xiążę Rezáńskie (ktorych dziś Xięstwo Moskiewski posiadł) łákomstwem vwiedziony/ sześći Brátow rodzonych/ y wielkość Boiárow swoich/ ktorzy ich stronę trzymáli/ okrutnie zámordowáł/ iżby sam zupełne Xięstwo Rezáńskie mogł opánowáć.

Okrucienstwo Xiążęciá Rezáńskiego nád Brátą.

O koronowániu ná Krolestwo Galatskie álbo Halickie y Włodimirskie Colomaná Syná Andrzeiá Królá Węgierskiego 1208. y wypędzeniu iego/ á poráženiu Węgrow y Polakow od Rusi.

Rozdział VIII.

Do Jáśnie Oświeconego Kiążęciá y Páná/ Páná Janusza Constantinowicá/ Xiążęciá Ostrogskiego/ etc. Hrabie ná Tarnowie/ etc.

PO Romanie Halickim Włodimirskim onym/
Monarchą wszytkiey Rusi/ co był przełożonym/
Ktory ná woynie Polskiey zábit/ burdy nowe
W Ruskich páństwách nástáły o mieysce stolcowe.
Bo Kijowski Kniáź chciał być stárszym po stáremu/
A drudzy záś Xiążętá odpieráli temu/
Jeden chciał ná Haliczu/ w Włodimirzu drugi
Monárchą być wszey Rusi skąd rostyrk rosł długi.
Z czym przez wnętrzne woyny mocy ich vbyło/
Bo káždemu pánowáć/ niżli służyć miło/

Dwie Stolicy Monarchiey Ruskiey.

Ták mo-

Ták mocnieyszy słábszego wyganiał z dzierżáwy/
A Litwá wich niezgodzie miáłá pokoy práwy.
Náieżdżáli do Ruśi/ nędzą z káżdey strony/
Gdy Brácia miásto spolney wádzą śię obrony/
Przeto gdy im dogryzło ieli o tym rádźić/
By Xiążę cudzoziemcá Monárchą posádźić.
A iż śię Xiążętámi Polskimi brzydźili/ Cromerus: Et eum à Polonico nomine &c. abhorrerent.
Przez spolne wotá záraz wszyscy śię zgodźili
Hálicząnie/ wziąć sobie z Węgier Colomaná/ Andrzeiá Krolá Węgierskiego Syn wybran ná Krolestwo Ruskie/ Halickie.
Y ná Háliczu Krolem przełożyć zá Páná.
Wypráwili do Węgier by przyiechał posły
Ktory skoro go wdźięcznie ty nowiny doszły/
Niedał śię długo prośić záraz z ludem wielkim
Przyiechał do Halicza z ochędostwem wszelkim.
Tám go Biskupi z Węgier vkoronowáli/ Ab Episcopis quos in suo comitatu habebat.
Y s triumphem Halickim Krolem obwołáli/
Wincent Kadłubek Biskup Krákowski Koronę
Nań kładł támże mu ráił Solomkę zá żonę/
Leszká Białego Siostrę/ ktorą wziął w małżeństwo/
Y nád Halickim/ Ruskim Cárstwem przełożeństwo/
Lecz to niedługo trwáło/ bo Ruś niezwaláłá/
By Rzymskich Ceremoniy Krolá ćierpieć miáłá/
Boiąc śię by Rzymski Krol y Papieskie modły/
Swięto Ruskiey ich wiáry z gruntu tym niezbodły/
A zá wiárą zgwałconą też o swe wolnośći/
Obawiáli śię iákiey Węgierskiey chytrośći.
Bo gdźie wiárá zsánkuie iuż y páństwo ginie/
Czego dźiś Francuskich burd srogi przykład słynie/
Tego też y Rusacy gdy śię obawiáli/
Mśćisławá Mśćisławicá ná Páństwo przyzwáli. Mśćisław Mśćisławic Chrobry.
A iż ten Mśćisław był Mąż Rycerz práwie dobry/
Dáli mu nowe imię dla dźielnośći Chrobry/
K temu Halicki Dźiedźic y słusznie dochodźił
Oyczyzny/ niechcąc by mu w niey Węgrzyn przewodźił/
Przeto gdy iuż Coloman Krolestwem śię báwił
W Háliczu/ á część woyská do Węgier odpráwił/
Mśćisław Mśćisłáwic Chrobry wnet woyská zgromádźił/
Z Połowcow/ z Litwy/ z Ruśi/ iák Lew Lwow prowádźił/
Dobył Hálicza záraz prętkim szturmowánim/
Coloman sam Krol vćiekł/ á Węgrowie zá nim/ Coloman nowo koronowány z Halicza vćiekł.

Radłubek też Krákowſki Biſkup zbiegł z Iwonią/

O tym ßerzey czytay Miechouium et Cromerum lib. 7.

Kánclerzem Polſkim/ drugich záś Ruſacy gonią.
Gonią bijąc imáiąc/ á Mściſłáw zochotą
Wßedł ná Zamek Hálicki/ tám Koroną złotą/

Mśćisław Mśćisłáwic Chrobry wygnawßy Colomaná Krolem y Cárzem wßyſtkiey Ruśi koronowan.

Ktorey Coloman odßedł był koronowány/
Od Władikow wßey Ruśi Cárzem obwołány.
Węgrow / Polakow wiele Ruſacy pobili/
Poimánymi w niewoli iák bydłem robili/
Drugich záprzedawáli/ á Rzymſkie obrzędy
Wyrzućili máiąc ich zá brzydliwe błędy.
A potym Węgierſki Krol Andrzey rozgniewány/
Iż był z Ruśi iego Syn Coloman wygnány/

Węgierſkie woyſko y Polſkie pod Hálicz przećiw Ruſákom.

Posłał z nim woyſko wielkie dobywáć Halicza/
A wyrzućić Mśćisłáwá z niego Mśćisłáwicá.
Posłał y Leſko Biały pomoc Colmanowi/
Z Polſki woyſko niemáłe przećiw Mśćisłáwowi/
Mśćisław też Mśćisłáwowic ſkoro to vsłyßał/
Wielkie vphy z Ruſakow z Połowcow popiſał.

Rośćisław Mśćiſłáwowic Włodimirz Rurikowic/ y Rośćisław Dawidowic Xiążętá Ruſkie przećiw Węgrom y Polakom.

Rośćisław też Mśćisłáwowic/ Włodimirz Rurikowic
Xiążętá y Rośćisław z woyſki Dawidowic/
Przybyli Mśćisłáwowi ná pomoc ochotnie/
Niechcąc zwierzchnośći Węgrom dáć w Ruśi ſromotnie.
Nád to Litwy/ Połowcow/ Iatwieżow przyzwáli/
By Węgrom y Polakom odpor męźnie dáli/
Lecz Polacy z Węgrámi ſkoro przyciągnęli/

Polacy y Węgrowie Hálicz wzięli.

Záraz Hálicz bez wieśći pierwßym ſturmem wzięli.
Tám Coloman Małżonkę ſwoię zoſtáwiwßy/
Z mdleyßym ludem y ſtrzelbą Zamek vmocniwßy/
Zßykował woyſko Węgrow ſwych ná lewą ſtronę/
Polacy ná práwy bok trzymáli obronę.
Ták ciągnęli przećiwko Ruſakom wtey ſpráwie/

Południe.

A Phebus puł Niebá był objechał iuß práwie/
Ogniſtymi włoſámi zbroie oświecáiąc/
Mars tuż ſtoi do bitwy mężow podniecáiąc.
Mśćisław Chrobry z drugimi Xiążęty też śmiele/
Vphy Ruſkie prowádźił ſam ſtoiąc ná czele/
Nápominał by męźnie wßyſcy poczynáli/
A zwyćięſtwá pewnego by śię ſpodziewáli.
Toż też Coloman czyni toż też y Polacy/
A wtym rowem z Dąbrowy przytárli Ruſacy/

Z krzykiem/

Z krzykiem z hukiem ogromnym z Węgry śię potkáli/
A Połowcy Polſki rog práwy náiecháli.

Potkánie ogromne Ruſſakow z Polaki y z Węgry.

Stárły śię woyſká ſpolną śmiáłośćią chrześt ſtráßny/
Aż od ſtrzał záchmurzył śię Słonecny woz iáſny/
Ci z kuß bełty/ ći z łukow/ ći śię záś wręcz śieką/
A z drugich śię iuß trzewá od długich drzew wleką.
Słyßałby był tám ránnych pod końmi ſtękánie/
Obaczyłby y ßykow rożnych nácieránie/
Ano iák kiedy owo pßczoły podkurzone/
Roią śię/ álbo wáły Morskie záburzone.
Pieniſte wody pędzą/ Nawy skaczą rożno/
Sternik śię/ y Bośmani z wiátry biedzą prożno/
Ták y w tey bitwie gdy Mars puśćił koty z głowy/
Rowne były Żołnierzom gory/ rowne rowy.

Bitwá ſroga.

Iuß śię ná oſlep dárli ieden ná drugiego/
Z krotką bronią niemierzył oręża długiego/
Zápalczywy ná męzá mąż vpornie bieżał/
Zginąć niedbał tylko by z nim przećiwnik leżał.

Vt non inultus caderet.

A Charon z czarną łodzią tuß ná porcie ſtoi/
A iuß śię y ſam więcey Duß przewozić boi/
Gdy tyśiąc zá tyśiącem ćieniow mu przybywa/
A Echo ná powietrzu z trwogi śię odzywá.
Fortelu Mśćisław pátrząc krzycząc ieździ wkoło/
A potężnieyßych Mężow wywodźi ná czoło/
Ták śię śieką ná vmor/ Coloman też ćießy
Węgrow/ Fortuná rownym loſem wßytkich śmießy.

Mśćisłáwow Fortel ná Polaki.

Polacy iuß práwy rog byli obronili/
Y Rusákow z pierwßego mieyscá rozgromili/
Do Węgrow też zwyćięſtwo iuß ſwoy los skłániáło/
Ale ßczęśćie odmienne wnet ich okłamało.

Quum in altero cornu ad Vngaros victoria inclinabat.

Bo Mśćisław Chrobry świeżych Połowcow przebrawßy
A Polakom y Węgrom s tyłu záiechawßy/
Sktąd śię nie ſpodźiewáli vderzył wnich pędem/
Kilko vphow iák trawę kosą poćiągł rzędem.
Drugich łátwo pogromił gdy śię pomießáli/
A bez ſpráwy tám y ſám rożno vćiekáli/
Rusacy goniąc śieką/ kolą/ wiążą/ krzycząc/
Węgrowie w gory bieżą tarczámi śię ſczycząc.

Ibi Msczislaus cum Polowcijs eos à tergo adortus facilè ſecuros dißipauit, & magna ſtrage profligauit.

Rusacy záś Chorągiew Polakom wydárli/
Koronną z białym Orłem/ wnet ią roſpoſtárli/

Fortel w odięćiu Chorągwie Polakom.

W swey zasadce: Polacy z roznych mieysc pátrząiąc/
Szli do oney Chorągwie swoich być mnimáiąc.
A ktorzykolwiek do niey z omyłku przybiegli/
Wszyscy iák w sámołowce od Rusakow legli/
Ták ony wszytki woyská Węgrow Lechow zbite/
Dáły z siebie zwycięstwo Ruśi známienite.

Ták tę bitwę Miechowius lib. 3. cap. 31. fol. 119. y Cromerus lib. 7. Długosus etc. opisuią. Iacebantq; cadauera interfectorum, iák Miechouius mowi / circa Halicz, tanquam arena insepulta, iż leżáłá wielkość trupow pobitych niepogrzebionych iáko piasek około Halicza.

Attilius Fileni.

Colomannus Krol nowy Ruski ná Haliczu poiman z żoną Polką.

Przeważność Rusakow w podkopániu Halicza.

Attiliusá Filiniego Woiewodę Węgierskiego Rusacy poimáli/ á Colomanus Krolewic Węgierski/ Krol Halicki y Włodimirski vciekł ná Halicki Zamek/ ná ktorym go Mścisław Chrobry obegnał/ á gdy nieopátrznie Colomanowi Zołnierze bramy zámkowey tylney strzegli/ iedney nocy podkopáli się Rusacy pod nię/ y wpádli do Zamku/ á Węgrowie y Polacy nagle przestrászeni vciekáiąc/ z murow szyie łamáli/ á drugich pobiwszy/ y Zamek opánowawszy Mścisław/ obegnał Kościoł Pereczystey/ w ktorym się był Coloman z Zoną/ z Pániámi/ y z przebránym Rycerstwem záwárł/ ták głodem y prágnienim vciśnieni/ tylko żywot v Mścisławá ná rokowániu vprośiwszy/ drzwi Kościelne otworzyli/ tám zá roskazánim Mścisłáwowym Panięta Węgierscy y Polscy/ tákże Pánie byli wywodzeni/ ktorych wszytkich Mścisław część Połowcom/ część swoim Dworzánom rozdał/ á Colomaná z Zoną Salomką Xiężną Polską do Torská ná więzienie posłał/ w ktorym był chowan pod strażą przez dwie lecie/ według Miechowiusá/ ácz Cromerus tylko Rok kłádzie/ á niebył wypuszczon/ áż po długim stánowieniu y tráctowániu/ Roku od Christusá 1210. pod tymi condiciámi/ iżby Bellá Brát stárszy Colomanow poiął w małżeństwo Marią siostrę Mścisławowę/ á Mścisław po trzech lat miał Halicza Colomanowi vstąpić/ ktore condicie pełniąc Mścisław/ odiechał do Torská/ támże drugiego roku vmárł/ pochowan w Kijowie w Cerkwi S. Krzyżá/ ktory był sam zbudował. A Coloman też nie długo ná Krolestwie Halickim pánował/ Bo Daniel Romanowic vbieżał Zamek Halicki/ y wygnał Colomaná/ ktorego záś Ociec Andrzey Krol Węgierski zá dwoią wyprawą ledwo ná Hálicz przywrocił/ y pánował Coloman ná Háliczu trzy látá/ á Roku 1225. vmárł z podeyrzenim tru-

Coloman Krol z żoną ná więzienie do Torská.

Mścisław vmárł Chrobry rzeczony/ Roku 1212.

Daniel Romanowic/ Xiążąt Ostrogskich przodek.

nim trucizny żądáney. A od tego czásu Krolowie Węgierscy w Rusi włodowánie swe vtrácili / wszákże potym długo vżywáli tytułu Krolestwá Hálickiego y Lodomeryskiego / álbo Włodimirskiego / iáko y dziś Henricus Polskiego / y wszystkiego Xięstwá Litewskiego / etc.

Po śmierci Colomanowey / Dawid Romanowic Halicz opánował / ále Isasław będąc bliższy do Hálickiego Xięstwá / zebrał woysko z Połowcow / y wypędził Dániłá Romanowicá / á Xięstwo Hálickie postąpił Xiążęciu Michałkowi Swiniogrodzkiemu.

O porażeniu Xiążąt Ruskich od Polakow / Roku 1211.

Rusacy gdy po pirwszym zwycięstwie zhárdzieli /
Odmienności fortuny mylney niewiedzieli /
Zebrawszy się wspoł z Litwą / z Zmodzią / z Játwieżámi /
Náieżdżáli do Polski częstymi wtarczkámi.
Lesko tym obrużony posłał Sulisłáwá /
W ktorym męstwo świeciło y woienna spráwá /
Ten z rycerstwem przebránym ciągnął w Ruskie włości /
Oddáiąc też wet zá wet / burzył przez litości.
Ruscy Kniáziowie hárdzi wnet woyská zebráli /
A z Polaki ogromnym pędem się potkáli /
Lekce ich sobie ważąc / á pierwszey fortunie
Vfáli / ktora często zdrádziwszy w lás dunie.
Polacy spráwiwszy się wszyscy wálnym szykiem /
Vderzyli w pośrzodek ich vphow z okrzykiem /
Ták rozerwánych wszytkich bez wieści strwożyli /
W swey mocy vfáiących fortelem pożyli.
Zá czym rożno pierzchneli do lássow Russowie /
A zbitych pełno w polach / pełno w káżdym rowie /
Polacy ich obozy / y łupy okwite /
Wzieli / y krom pospolstwá / więźnie známienite.
Swietsław / Włodmir / Jarosław / Constanti y Jerzy /
Poymáni ich Kniáziowie z swym żołnierstwem w więży /
Lecz potym wypuszczeni gdy Polakom szkody
Nágrodzili / y więźniow wrocili z vgody.

Ták Ru=

Krolowie Węgierscy dla czego vżywáli Tytułu Krolestwá Gallaciæ, vel Hallaciæ, y Laodomeriæ, ma być / Wolodomeriæ.

Burdy znowu o Halicz.

Sulisław Castelan Sendomirski.

Cromerus fol. 128. lib. 7. Michouius fol. 115. Cap. 30. lib. 3.

Swiátosław Mscisławowic Włodimir / Jarosław / Constanti / y Jurgi / Xiążętá Ruskie od Polakow w bitwie poimáne.

Ták Rusacy z Lechy mir wten czás wziąć musieli/
Bo w Domu nieprzyiaciol nowych gorszych mieli/
Nowych srogich Tátárow przed tym niesłychánych/
Ani wtych polách gdzie dziś są/ nigdy widánych.

O pirwszym przysciu Scytow álbo Tatarow wty polá/ gdzie dziś osiedli/ Polowcow wygnawszy y wybiwszy/ zá czym y Ruskie Xiążętá porázili/ y zniewolili/ Roku 1211.

Rozdział IX.

Latopiscze Litewskie stáre bez dowodu słusznego spisáne (gdyż won czás ludzi dowcipnych nie mieli) ták swoie rzecz prowádzą/ czásu pánowánia Montwilá Gimbutowego Syná/ powstał Cárz Tátárski Batti/ y wszytkie ziemie Ruskie Xiążąt niemáło poscinawszy/ zwoiował/ y Stolec wszytkiey Ziemie Ruskiey Kijow spalił/ y pusty vdziáłał/ Aż Xiądz wielki Kijowski Dimitrey ná Czernieow zbiegł/ etc.

A wten czás iákoby miał Wykint Zmodzkie Xiąże Erdziwiłá Syná wypráwić/ ktory Nowogrodek/ Grodno/ Brześć/ y Mielnik opánował. Ale to ináczey było/ y pierwey przed Battim/ czegom z godnych Historikow/ y z sámey istotney rzeczy doszedł.

Batti Cżarż Tatarski kiedy woiował.

Abowiem Batti Roku od národzenia Christusá 1240. w sześciu set tysiecy Ruskie páństwá/ y Polskie wszytkie/ Moráwe/ Sląsko/ áż do Wrocłáwiá/ y Legnice powoiował/ gdzie Pompá Mistrzá Pruskiego/ y Henriká Xiąże Legnickie S. Jádwigi Syná meżnie sie zá wiáre Christusowe broniących zábili Tátárowie/ á w Węgrzech potym trzy látá buiáiąc mieszkáli/ wszytki Węgry/ tákże Rácką/ Bosseńską/ Kárwácką/ Bulgárską ziemie ogniem y szablą zwoiowáli. Ale Litwá (czego sámi dla zániedbánia Historiy wiedzieć niemogli) pirwey sie przed tym z niewoley Ruskiey wybili y strząsneli/ To iest od národzenia Christusá Páná Roku 1211. á według niktorych 1118. Gdy Scytiyski narod Tátárowie álbo od Rzeki Tartar/ álbo od oyczystych mieysc/ álbo od wielkości narodu swego/ co y sámi sobie przywłaszczáią/ ták názwáni/ pierwey zá Kaspuskim Morzem w záwárciu Gory Jmaus/ y Cacausiyskich skał

Cromerus: Circa annum Christi 1202. vel vt alij volunt 1118.

Idem Crom. fol. 125. lib. 7. Tartari enim Scytica gens siue à fl. etc. obscuri ignotiq;. Miechouius vero

ſkich ſkał ná wſchod słońcá / táiemni y nieznáczni iák Grekom ták łácinnikom / mießkáiąc / zábiwßy Krolá Indiyſkiego / ktoremu służyli. Azyą práwie wßyſtkę wielką y máłą z zwycięſtwem wzdłuż y wßerz przeßli / gdzie wiele Kroleſtw / Xięſtw / y kráin ták Pogáńſkich / iáko y Chrześciáńſkich ſplundrowáli / á potym przeprawiwßy ſię przez Wolgę Rzekę / gdzie w Káſpiyſkie Morze álbo Hircáńſkie wpada / v Aſtrachani / ktore Moſkwá Chwalinſkim Morzem zowie / wielką mocą ciągneli ku zachodowi / gdzie naprzod z Połowcámi / ktorzy miedzy Tanaim y Jeziorem álbo morzem Meotis / y nád Pontem Greckim / á dźiś Tureckim Morzem w polách mießkáli / woynę ſtoczyli.

Fol. 120. lib. 3. cap. 31. Nam ſequenti anno gens Tartarorum in eam diem ignorata, conflictis pluribus ſeptentrionis nationibus ad Polowczos uenit, &c.

Chwalinſkoie More.

A to przyśćie Tátárow Cometá bárdzo wielká y niezwyczáyna znáczyłá / y iákoby przepowiedáłá / ktora przez 18. dni Mieſiącá Máiá / Roku 1211. trwáłá / ku Połowcom ná wſchod Słońcá / y ku Ruſkim páńſtwom ogon obracáiąc / czáſem ſię też ku zachodowi obracáiąc / w czym ſię Cromer z Miechowiuſem niezgadza / bo ow mowi / Coma in orientem uerſa apparuit, á ten záś ſupra Polouczos Tanaym ac Ruſsiam girans caudamq; in occaſum porrigens, Ktorego też Waponius y Bieſcius náſláduią / ále iáko było táko było / iednák dáłá pewny znák przyśćia tych złych á przyległych náßych Sąśiádow / ktorzy záraz obie Sarmacie / Azyátycką y Europſką ſrogo ſkaráli / á Ruſkiey z dawná sławney y mocney Monárchiey śiły zniśćili / y práwie wywroćili. A gdy im Połowcy mężnie odpieráli / y woyſká ich porażáli / ná oſtátek od wielkośći Tátárſkiey w mocy ſwoiey byli zemdleni.

Cometá znák przyśćia Tátárow.

Połowcy od Tátárow przemożeni.

Przeto áczkolwiek Połowcy byli vſtáwicznie głowni nieprzyiaciele Ruſakom / wßákże gwałtowną potrzebą przymußeni / pomocy od nich przećiw Tátárom żądáli / rozwodząc im to iż co nam dźiś od Tátárow / to wam iutro będźie. Dla tego ſię im Ruſacy widząc poſpolitą niebeſpieczność nieodmowili / y owßem Tátárſkich Posłow nápomináiących / áby ſię w tę woynę nie wdawáli / áni Połowcom dawnym ſwym nieprzyiaciołom pomocy dawáli / przećiw Práwu Ludzkiemu poimawßy pomordowáli / á wßyſcy Ziemią y Morzem czarnym od Oczakowá / tákże Donem / Worſchlą / Dnieprem / Bohem y Wolgą Rzekámi ná pomoc Połowcom przećiw Tátárom ciągneli / Xiążę Mśćisław Romanowic z Rycerſtwem Kijowſkim / Mśćisław Mśćisławic z rycerſtwem Halickim / y inße Xiążetá Ruſkie Cernieiowskie / Pereasławskie / Włodimirskie / Nowogrodzkie / y Smolenskie z Włodimirem Rurikowicem. Azłączywßy ſię ze wßyſtkimi woy-

Niewola y v nieprzyiaciol ßuka pomocy.

Trzebá dźiś tákiey zgody / ále ſkutku lepßego ná Turki.

Zgwałcenie Posłow záwżdy ßkodliwe.

Wypráwá Ruſkich X. przećiw Tátárom.

Protolce vrocisce.

Kalka Rzeká.

kimi woyskámi Połowcow/ przyciągnęli do Protolcow/ ztámtąd potym zá dwánaście dni iázdy ná Kalkę Rzekę przyszli/ gdzie się iuż byli Tátárowie z namiotámi swoimi położyli. Tám záraz niedopuściwszy im wytchnienia Tátárowie świeży ná sprácowánych y drogą zemdlonych vderzyli/ á pogromiwszy/ y rosproszywszy Połowcow/ potym Ruskie woyská łatwo porázili/ dwoie Xiążąt według Miechouiusá Mścisłáwá Kijowskiego/ y Czerniejowskiego poimáli/ á Bielski pisze zábili/ á inszych rosproszonych (rzecz hániebną y niesłuszną ku wypowiedzeniu) sámiż Połowcowie zdraycy/ przez ktorych ziemię vciekáli/ towárzyszow woyny y pomocnikow swoich iezdnych z koni/ pieszych z szat łupiąc zábijáli/ drugich w Rzekách topili. Sam Mścisław Mścisławic Chrobry Xiążę Hálickie/ ktory ono Colomaná Węgierskiego/ y Polakow poráził/ gdy vciekáiąc do łodzi swoich przyszedł/ przepráwiwszy się przez Rzeki/ á boiąc się pogoniey Tátárskiey/ wszytkie nawy potopić/ posiec/ drugie popalić kazał/ á ták pełen strá-

Połowcy y Rusacy od Tátárow porázeni.

Xiążę Mścisław piechotą wędruie.

chu do Halicza piechotą przywędrowáł. Włodimirz też Rurikowic vcieczką zdrowie záchowáł/ do Kijowá przyszedwszy Stolec Xięstwá Kijowskiego opánowáł. A druga wielkość Ruskich vphow gdy vciekáiąc do swoich łodzi przyszli/ obaczywszy być popalone/ y w niwecz obrocone z frásunku/ z nędze/ y z głodu niemogąc Rzek przebyć/ tám pomárli y poginęli/ krom kilku Xiążąt y niktorego ich Rycerstwá/ ktorzy ná snopkách z Tawołhowych rozg vplecionych (ktorych tám iákom z Turek iádąc widział y dziś pełno) Rzeki przepłynęli.

Bo Xiążę Mścisław Romanowic własny Dziedzic y pan Kijowski był od Tátárow poimány.

W Multánskiey Ziemi około Buzowá Tawołhowych lássow pełno.

A Tátárowie po tym zwycięstwie Twierdze/ Zamki/ y Miástá Połowcow poburzyli/ ták iż wszytkie kráiny około Tanaim y Meotis wielkiego Jeziorá/ y Cherzonezem Tauriki/ co dziś Przekopem od przekopánia Jsztmu nászy zową/ y wkoło Pontum Euzinum Czarnego Morzá Tátárowie opánowáli y osiedli/ gdzie y dziś w támtych polách Miast/ Zamkow/ y wież dawnych murowánych/ ktore Włoszy Genuenses z Połowcámi w towárzystwie budowáli/ stáre opádłe mury/ zwłászczá w Tarhowicy etc. świádkámi są. W polách tákże ktore Mádzierskimi zowią/ skąd też Węgrowie wyszli/ wiele stoi po dziś dzień murow/ Zamkow y Miast zburzonych. A groby świádczą/ iż tám kiedyś Chrześciánie mieszkáli/ Bo ná mogiłách są słupy wyryte Marmurowe/ Mężow zacnych we zbroiách á krzyżyki ná nich/ ále iuż niktore z dawnośći mchem porosły/ drugie się poobaláły/ skąd znáć/ iż tám kiedyś Grekowie/ Włoszy/ y Genuenses z Połowcámi pobrátynámi Litewskimi

tewſkimi mieſzkáli/ Bo tez Połowcowie/ iákom wyżſzey powie- dźiał/ z Gotow narod wiedli. Ták tedy od tego czáſu Tátárowie narod przedtym niesłycháńy Połowcow wybiwſzy/ nam ſąsiá- dy niewdźięcznymi zostáli. Potym y Ruſkie Xiążętá od nich zwo- iowáne/ nietylko tribut z hołdem Tátárom y posłuſzeńſtwo wy- rządzáli/ ále tez niewolnikom ſwym pierwſzym Litwie łupem zo- ſtáli/ iáko Cromerus lib. 7. piſze/ etc.

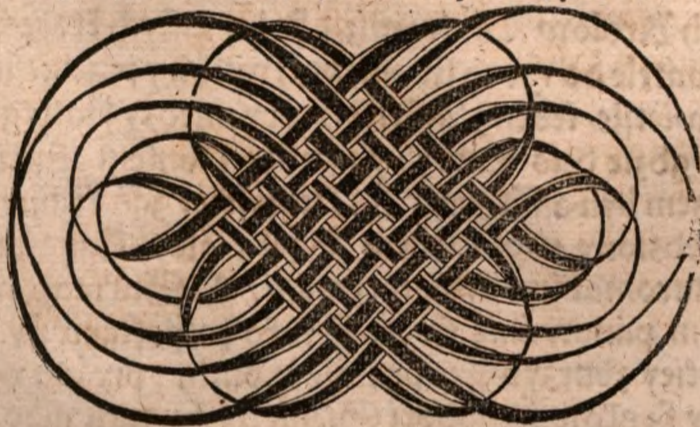
Ale Diodorus Siculus Hiſtoryk bárdzo ſtárodawny/ ktory według Suidi/ piſał kśięgi o ſpráwach rozmáitych narodow zá czáſow Ceſárzá Auguſtá: Ták ſwiádczy o dźielnośći y dawnośći Scytow álbo Tátárow libro 3. wty słowá. Diodorus Siculus o Tátárach.

Narod Scytiyſki Tátárowie/ ácz pierwey mieſzkáli w ćiáś- nych kráinach przy Indiey/ ſkoro ſobie wybráli Krolá walecznego/ y w dźielnośći rycerſkiey biegłego/ wnet gorne ziemie áż do Kaukáſiyſkich ſkał zwoiowáli/ á polne kráiny potym áż do Oce- ánu y Morzá martwego/ álbo Ieziorá ktore zowią Meotis/ y do Tanaim Rzeki/ ktorą po Moſkiewsku Don zowią/ oſiedli. Po- tym záś Potomkowie Tátárſkich álbo Scitiyſkich Krolow dźiel- nośćią rycerſką/ y ćwiczenim woiennym kráiny wſzyſtki od Ta- nais Rzeki áż do Tráciey pod moc ſwoię podbili. A obroćiwſzy ná drugą ſtronę moc ſwoie/ do Niluſſá Rzeki Egiptſkiey przeſli/ á podbiwſzy y zhołdowawſzy narody/ ktore miedzy tymi Rzekámi były/ áż do Oceanu wſchodniego Indiyſkiego/ y do Kaſpiyſkiego Morzá/ w ktore Wolgá wpada (gdźie dźiś Aſtrachan) y do Me- otim Morzá (gdźie dźiś Tátárowie Przekopſcy) oſſády y páno- wánię ſwoie ſzeroko rośćiągnęli. A ták gdy ſię w mocy ſwoiey ten narod rozmnożył/ mieli Cárzow álbo Krolow pámięći godnych/ od ktorych Scytowie w Powiáty álbo w Hordy rozdźieleni/ byli przezwáni iedni Arimaſpi/ drudzy Maſſagetæ/ niktorzy Sacebi, ál- bo Sagæ.

Zá tych Krolow Tátárowie z kráin inſzych ktore woyną po- ſiedli obywátele do Hord ſwoich przywiedli y przenieſli. Ale dwá narody nawietſze/ ieden z Aſſiriey/ ktory miedzy Paflagonią (kráiną Aſiyſką gdźie dźiś Turcy) y miedzy Pontem Euxinem czar- nym Morzem byli oſſádzeni. Z Mediyſkiey záś kráiny drugi na- rod wywiedziony nád Donem Rzeką álbo Tanaim oſſádzili/ ktorzy Sauromatámi byli przezwáni/ Ci Sarmatowie w wie- lu lat potym pánowánie ſwoie ſzeroko roſpoſtárwſzy/ y wielką część Scytiey zburzywſzy/ práwie ią puſtą y prożną bez ludźi v- czynili. Ty ſą słowá Diodori Siculi o Scytach álbo Tátárach/

lib. 3. O ktorego też narodu stárodawności/ obyczáiach y zacnych spráwach/ á iż w Aziey y w Europie zdawná siedzieli nád Tanais y Wolgą Rzekámi/ czytay szerzey Herodotá Greckiego Historiká stárodawnego/ y Melpomenæ szeroko o tym piszącego/ Quintum Curtium de rebus gestis Alexandri Magni, lib. 7. & 8. Trogum Pompeium & Iustinum Historicum lib. 2. Herbersteinum in Commentarijs Moschouiticis, Kroniki Węgierskie/ Callimachum Florentinum in rebus gestis Attilæ, Miechouium de utraq; Sarmatia, Monsterum, Ioannem Carionem lib. 2. Monar. 2. AEta. 2. &c. Wapowskiego y Bielskiego etc. A tám v tych Historikow stárodawnych y świeżych iáśniey się y szerzey náuczysz/ o narodzie Tátárskim nastárodawnieyszym/ ktorzy Asią wielką y máłą/ wtorą á więtszą część Swiátá naprzod męstwem zhołdowawszy/ pánowáli w niey lat pułtorá tysiącá/ począwszy od Wexorá Krolá Egiptskiego/ ktorego gdy od nich hołd chciał bráć porázili/ áż do wieku y pánowánia Ninussá Krolá Assyriyskiego/ etc. A w sąsiedztwie y w wprzyległości ich záwżdy mieszkáli Sławacy nászy przodkowie/ Russacy/ Moskwá ec. Ktorych Historikowie stárzy dla spolnych gránic iednáko y ogułem Sauromátámi y Sarmatámi zwáli/ etc.

A potym iákośmy niżey powiedzieli/ gdy Mśćisław Mśćisławic Chrobry Xiążę álbo Carz Halicki koronowány/ vmárł roku 1212. Coloman Syn Andrzeiá Krolá Węgierskiego z nowu ná Halickie álbo Galátskie Krolestwo y ná Włodimirskie páństwo według condiciy postánowionych był podniesiony/ y pánował w Rusi áż do roku 1225. gdzie potym vmárł/ y tytuł Krolestwá Galatskiego álbo Halickiego/ y Lodomirskiego álbo Włodimirskiego śmiercią swoią skończył/ áczkolwiek y po nim niktorzy Krolowie Węgierscy/ tenże tytuł sobie przywłaszczáli. Przeto my iuż teraz czytelniku miły/ gruntownie pioro násze do porządku Xiążąt Litewskich po długo przerwáney rzeczy obrocimy.

O wyprá-

O wypráwie Litewskiey do Ruskich Kiestw / y poráżeniu ich od Russakow Roku 1216. O czym Kroniká Ruska y Miechouius lib. 3. cap. 33. folio 123. y Długosz etc. świádczą.

Rozdział X.

Do Jáśnie Wielmożnego Páná / Páná Janá Hlebowiczá / Páná Minskiego / etc.

Montwil Xiąże Zmodzkie Roku od Christusá Páná 1216. vsłyszawszy iż Tátárowie Ruskich Xiążąt moc przełomili / sámych porázili / y Połowcow narod waleczny z dzikich pol wygłádzili / zebrał woysko z Zywibundem Dorsprungowym Potomkiem Xiążęciem Litewskim / á ták przełożywszy Hetmány nád oboim woyskiem Litewskim y Zmodzkim / posłáli ich do Rusi ná plundrowánie / vpátrzywszy czás po temu / y Zimę twárdą dla przebycia Rzek / Jeziot y Brodow / á gdy włości Ruskie wszerz y wzdłuż Pogáńską srogością okrutnie splundrowáli / á z wielkimi łupámi do Litwy spiesznie vchodzili / zebrał się ná nich Xiąże Jarosław Wsewołdowic z Nowogrodzany / á dogoniwszy ich / poráził Litwę nád Dźwiną / Plures tamen milites Russiæ desiderabantur, iák Długosz y Miechouius piszą / wszákże więcey Rycerstwá Ruskiego ná plácu poległo. Y Xiąże Dawid Toropiecki támże zábity zostáł. Litwá od Rusi porázona. Mich. Et Dux Dauid Toropiecki occisus iacuit.

Zás powtore rychło potym / gdy drugie woysko Litewskie / Kiestwo Połockie woiowáło / wnet Xiąże Mścisław Dawidowic z Rycerstwem Smolenskim pretko ná nich przyciągnąwszy / pod Połockiem ich nieostrożnych y bespiecznych bárdzo wiele y bez liczby pobił. Drugich w Jeziorach / iż ich máło co vbiegło potopił. Mścisław Dawidowic X. Smolenskie Litwę poráził.

Roku też 1218. Xiążętá Czernieiowskie z swoim Rycer-

ſtwem / y z Mſciſławem Smolenſkim y z Połowcámi Kámie-nieceńſką kráinę bez żadnego odporu zburzyli w Polſce.

O znaczney á pożyteczney

wyprawie Litewskiey y Zmodzkiey w Zawiliyſką ſtronę do Ruſi / z Erdziwiłem Xiążęciem / á opánowániu Nowogrodká / Brzeſcia / Mielniká / etc. Zamkow Ruſkich / Roku 12. 17.

WSzyſtki Látopiſzce Litewskie iednoſtáynie ná tym mieyſcu ták rzecz ſwoię poczynáią / ácz liczby lat kiedy ſię co działo niekłádą / ná żadnym práwie punkcie / bo ták głęboko w inſze Hiſtoryki weyrzeć niemogli / dla proſtości onych czáſſow / ſkądby porządek lat wyczerpneli / ále zgołá proſto brną (co y ia chwalę) tym ſpoſobem.

Zá czáſſu pánowánia w Zmodzi Montwiłá Syná Gymbutowego powſtał ieſt Cárz Batti / y poſzedł ná Ruſką ziemię / y wſzyſtkę Ruſką Ziemię zwoiował / y Xiążąt Ruſkich wiele poſcinał / etc. iáko ſię to niżey pokazáło o przyśćiu Tátárow w ty ſtrony.

A iż lat kiedy ſię co działo Litwá won czás niewiedziáłá / ſtárałem ſię ia ſam o to z pilnością / ábych prawdę Hiſtoriey ich bez wątpienia okazał. A to ſtąd naprzod / iáko Cromer lib. 7. Długoſus y Miechouius cap. 31. lib. 3. fol. 120. Herberſteinus in Commentarijs Moſchouiticis fol. 7. Kroniki Ruſkie etc. świádczą / iż roku 1211. Máiá 18. dniá vkazáłá ſię Kometá wyżſzey pomieniona / ktora Tátárow pierwſze w ty ſtrony przyśćie znáczyłá. Iákoſz potym Tátárowie Komećie poſłuſzni / ná drugi rok 1212. Połowcow poráźili / y Ruſkich Xiążąt / ktorzy Połowcom pomagáli / ná głowę potárli. A potym wytchnąwſzy ſobie trochę / wſzyſtkie Ruſkie páńſtwá ták pułnocne y wſchodnie gdzie Moſkwá / iáko zachodnie y południowe / gdzie náſzy Ruſſacy / plundrowáli / przez lat cztery / łupy do Hordy wywodząc / á potym názad odwroty czyniąc z Bateiem y Kaydanem Cárzámi ſwoimi.

Herberſteinus fol. 7 et 87. etc.

Moſkwá y Herberſtein według ich Greckiego rachunku piſzą od ſtworzenia Świátá Roku 6745. to woiowánie Ruſkich Xieſtw Batteiá Cárzá.

A potym iáko Cromerus/ Długossus y Miechouius fol. 131. cap. 38. lib. 3. piszą/ Roku 1241. ciż Cárzowie Batti y Kaidan/ Trucidatis principibus & tyrannis Rutenorum, Pobiwszy Kniáziow Ruskich do Polski przez Ruskie kráiny przyszli etc.

Ale Montwil Gimbutowic Xiążę Zmodzkie záraz gdy Tátárowie Ruskie páństwá burzyć poczeli roku 1212. wnet też począł o sobie przemyśláć/ iákoby sie mogł z niewoley Xiążąt Ruskich z Litwą y z Zmodzią wyłomić/ y z płácenia onych łyk y winnikow do Kijowá wyswobodzić. Násyłał tedy záwżdy Kozáckimi drogámi z Ziwibundem Litewskim Xiążęciem ná plundrowánie kráin Ruskich/ Roku 1213. tákże 1214. 15. y 16. kiedy ich Ruśsacy porázili pod Połockiem/ iáko sie o tym troche niżey powiedziáło. Ale roku 1217. lepiey sie ná Ruśsaki opátrzył/ Bo słysząc iż Ruska stroná spustoszáłá/ y Xiążętá Ruskie (iáko Látopiszcze świádczą) rozegnáne były/ zebrał woysko z Litwy záspolnym sprzysiężenim/ ktore był vczynił z Ziwibundem Dorsprungowiczem Litewskim Zawiliyskim Xiążęciem/ y z Zmodzi/ tákże z Kurlandow álbo Kursow. Nád ktorym woyskiem przełożył Erdziwiłá Syná stárszego/ Męża w dzielności Rycerskiey doświádczonego/ przydawszy mu dla porády y woienney spráwy/ Mężow y Pániąt przednieyszych/ z Herbu Kolumnow Grumpia álbo Strumpia/ Drugiego z Vrsynow imieniem Kirissá/ Trzeciego z Herbu Rożey Grawzá. A ták Erdziwił Xiążę spráwiwszy sie z Zmodzkim Kursowskim/ y Litewskim woyskiem/ zszykował wszystkich y rozpráwił w vphy porządnie/ Chorągwie y Trebáczow z długimi Zmodzkimi trąbámi/ ná swych mieyscách/ á osobno oboz z kołas skrzypiących postáwiwszy. Rycerstwo wszystko zá zbroie y páncerze (Bo tego ieszcze rysztunku w on czás Zmodz nieznáłá) iedni Zubrze/ drudzy Łosie skory/ Niedźwiedzie/ y Wilcze/ ácz nie wszystko wypráwne nosili. Broń zás łuk prosty/ szablá ledwo v Hetmáná/ włocznia/ kiy opalony/ proce kręcone/ siodłá z debu bez násłánia/ munsztuki z łyká/ etc. ták iáko ony látá ludowi grubemu á leśnemu stroie y naczynie dawáły. A gdy sie nád Wilią wszyscy ściągneli/ wnet z wielkich kłod/ in poczynili płoty/ ná ktorych koláśsy y wszystko woienne narzędzie/ nie długo tráctuiąc/ przepráwili/ y sámi w spráwionych vphach ná Ruską stronę przebyli. Tám dopiero Erdziwił będąc w Ruskim brzegu sam z wálnym vphem ciągnął pozad/ á Hetmánow dwu ná czoło/ trzeciego z trzemá vphcámi w zagony wypráwił. A gdy sie przepráwili przez Niemen/ náleźli we czterech milach gorę krasną/ y wyniosłą/ ná ktorey

Pewne dowáchowánie násze Lat Kroniki Litewskiey.

Stárodáwne fámilie Litewskie.

Porządek wypráwy Litewskiey do Rusi.

Zbroiá y broń Litewska pierwsza.

 był pirwey

był pirwey Zamek stołeczny Nowogrodek Xiążęciá Ruskiego/ przez Bateia Carzá zburzony. Tám záraz Erdziwił záłożył so- bie Stolicę/ y Zamek z nowu zábudował/ á osiadwszy y opáno- wawszy bez rozlania krwie (gdy niebyło komu bronić) wielką część Ruskiey Ziemie/ począł się pisáć wielkim Xiążęciem No- wogrodskim.

Litwá Nowogrodskie Xięstwo osiádłá.

Potym z Nowogrodká wyciągnąwszy/ nálazł tákże stáre Horodziscze nád Niemnem Zamku od Bateiá zburzonego/ á vlu- biwszy Kopiec wyniosły/ y przyrodzenim mieyscá obronny/ zbu- dował ná nim z nowu Zamek/ ktory Grodnem názwał.

Grodno Litwá zábudowáłá.

Od Grodná potym ciągnął ku Podlászu/ gdzie wten czás Jáczwingowie/ álbo Jatwieżowie mieszkáli/ y nálazł tákże Brze- ście/ Mielnik/ Drohiczyn/ Suraz/ Brańsko/ y Bielsko/ Miá- stá z Zamkámi poburzone od Cárzá Batheia/ Ty wszystki Zam- ki ná stárych horodziszczach z nowu Erdziwił wyniosł/ y zábu- dował/ á Russaki Chrześciány/ ktorzy byli po onym nieszczęśli- wym spustoszeniu y zwoiowániu Bateiowym zostáli/ przyiął w obronę łáskáwie/ á oni mu też wszyscy posłuszeństwo przysięgli dobrowolnie.

Mielnik/ Drohiczyn/ Suraz/ Brańsko y Bielsko Litwá osiádłá.

Ták Erdziwił moc y pánowánie swoie w Ruskich Xięstwach y Zamkach przerzeczonych snádnie zá krotki czás rozmnożył y roz- szerzył/ y pisał się tym titułem Erdziwił Muntwiłowic/ Żmodz- kiey y Litewskiey Ziemie Dziedzic/ pierwszy wielki Kniáż Ruski Nowogrodzki. Posłał potym vpominki do Żmodzi Oycowi Montwiłowi/ ktory y z wielkiey á zeszłey stárości/ y niemniey z o- ney wdzięczney Synowskiego szczęścia rádości vmárł w Jur- borku.

Titut Erdziwiłá Xiążęciá Litewskiego.

Iż wiele ludzi vmárło z rádości niespodzianey/ czytay o tym Plinium & C. Iul: Solinũ polihistorem.

Po nim Wikint Syn młodszy wstąpił ná Xięstwo Żmodzkie y ná Kurskie. A Erdziwił ná Xięstwie Nowogrodzkim/ y ná in- szych Zamkach Ruskich y Podláskich od szczęścia podánych páno- wał. Żiwibund też Dorsprungowic z Herbu Kitaurus w Kier- nowie/ w Wilkomeriey y w Dziewałtowie y ná wszystkiey Litwie miedzy Niewiażą á Wilią w pokoiu roskázował/ á wszyscy trzey w spolney zgodzie trwáiąc zá rowno sobie przeciw Russakom/ y Niemcom (ktorzy ich z Liflant w ten czás w Żmodzi nágabá- li) nierozstárgnioną pomoc y pretki rátunek dawáli/ w ktorey zgo- dzie y sámi w sławę/ w możność/ y w potężne pánowánie rośli/ y poddánych swoich strzegąc gránic oyczystych obronili/ á cudze Páństwá (zwłaszczá Ruskie/ ktore się w ten czás w przeklętey niezgodzie sámy iádły y psowáły) posiedli/ iż potym Niewol- nicy Pá-

Wikint Montwiłowicz X. Żmodzkie.

Żywibund X. Litewskie.

Zgodá Litewskich Xiążąt.

nicy Pánom ſwoim zá porządną ſpráwą ſwoią / y przeważną á zgodliwą dzielnośćią pánowáli y roſkázowáli.

Pierwßé Powiáty y Familie w Litwie.

Rozdźiał XI.

ERdziwił Montwilowic Xiąże Ruſkie Nowogrodſkie / bacząc ná to / iż go ßczęśćie nieſpodziane ná Páńſtwie cudzym włáſnym Dźiedźicem vczyniło / Tedy też záraz tym Pánom y Rycerſtwu Zmodzkiemu y Litewſkiemu / ktorzy z nim byli wyßli / zwłaßczá dobrze záſłużonym / dał oſiádłośći w Ruſkich Xięſtwach / ktorzy pobrátawßy ſię y pokumawßy z Ruſią Chrześćiány / ony puſtynie ktore odłogiem leżáły / po Bátego Cárzá ſrogim ſplundrowániu oſadzáli / ták iż ießcze y dźiś máło nie w káżdym kácie Ruſkim / ieſt po częśći Litwy od tych czáſow / s ktorych drudzy rzadko po Litewſku rozumieią.

Ale onych trzech przednieyßych Pánow Zmodzkich z narodu ſtárodawney oney Sláchty Oyczycow Rzymſkich / ktorych mu był dał Oćiec Muntwil Xiąże Zmodzkie przećiw Ruśi zá Hetmány / iák ſię godziło Hetmánow ſwoich dobrze záſłużonych Erdźiwił wrodzoną Xiążęcią hoynośćią opátrzył y hoynie vdárował.

Naprzod Kampeiowi álbo Strumpiuſowi / álbo iák drugie Látopiſzcze piſzą Campaniuſſowi z Herbu Kolumnow dał ten Okrąg y Oſtrow s puſzczámi / gdziekolwiek obiegłá Rzeká Oſmianá / y to wßyſtko cokolwiek dźiś Xiążętá / Pánowie y Rycerſtwo trzymáią w Powiecie Oſmiánſkim. A s tego Kampeiá / álbo Strumpiuſſá / ále ráczey Campaniuſſá włáſnego Oyczycá z narodu Palemonowego / vrodźił ſię Gaſtold álbo Gaſtaldus / o czym iednáko wßyſtki Látopiſzcze świádczą / á Familia Gaſtaldow y teraz ieſt słáwna w Piamoncie Ziemi miedzy Francią y Włoſką / á Safoyſką Ziemiámi leżącey / z ktorych ono ieden zábił onego słáwnedźielnego Męża Mnichá Cardinałá w Budzyniu / Opiekuná Węgierſkiego Kroleſtwá. Tákże tey Familiey y dźiś we Włoßech / ktorzy ſię Gaſtaldi zowią / ieſt kilká

Campeius / Cõpoten / Crompá álbo Strumpa / wziął vdział nád Oſmianą Rzeką.

Naydzieß też o Gaſtaldach v Volateraná libro 5. in Hetrúria, & lib. 22. in Antropologia Caſtaldi, Gaſtaldi & Gaſtoldi.

Domow/ skąd sie okázuie/ iż ten Kampeius álbo Campanius (ácz niktore Látopiſzce podobno z omyłki stároswieckiego piſſánia / iák sie to y w swiętym Piśmie częſto trafia/ Strumpiuſem go zowią) był włáſny oyczyc z narodu Palemonowe° z Herbu Kolumnow/ á iż ſam ieſzcze ſie był niewyrodził miedzy grubą Zmodzią z obyczáiow Rzymſkich/ Przeto też y Syná ſwego Gaſtaldem álbo Gaſtołtem włoſkim imieniem názwał / z ktorego Campaniuſſá y Gaſtolda w Litwie y w Ruśi byli sławni Gaſtołdowie. Drugiemu Hetmanowi ſwoiemu Ewxiuſſowi / álbo Eiſiuſſowi z Herbu Vrſinow dał Erdziwił ten vdział y wſzyſtek s puſzczami okrąg/ ktory dziś iego imienim Eiſzyſkámi z Miásteczkámi zowią/ s ktorego/ iák wſzyſtki Latopiſzcze świádczą/vrodził ſie Moniwid iákiś Pan Litewſki/ á ſtąd ſie záś Moniwidowá Familia w rożne domy rozłoſłá y roſpłodziłá / o ktorey ia niechcę ſądzić / áni żadney wzmianki czynić / lepiey wie káżdy gniazdo ſwoie / w ktorym ſie wylągł/ á Gąſiorá też miedzy Łábeciámi / choćby on był nabielſzy/ tákże Dudká miedzy Kokoſzámi ſnádnie poznáć.

Gaſtołtowie.

Trzeciemu Hetmánowi Grauiſiuſſowi álbo Grawzyuſſowi z Herbu Rożey dał ty wſzyſtki przyległe wołości/ ktore dziś imienim iego zowią Grawziſki / á s tego ſie vrodził Dowoyna / iáko wſzyſtki Látopiſzcze świádczą iednoſtáynie / by ich kto chciał y tyſiąc koncordowáć álbo znośić/nienaydzie ináczey/iedno iż z Strũpiuſſá álbo Campaniuſſá / Gaſtold / z Eixiſſá Moniwid álbo Muntwid / z Grawza Dowoyno. Kto ſie będzie chciał dwornie dowiedzieć o tym / álbo o narodach z tych Familiy rozmnożonych/ naydzie w drugich kſięgach moich/ ktore o tymże wierſzem rzetelniey ſą wyrážone / wſzákże iż proſta oratio proſtośći ku poznániu prawdziwey Hiſtoriey potrzebuie / tedyſmy od dwornego w tey mierze bádánia pioro záhámowáli. Bowiem dziś Kukułek doſyć ſie náyduie / ktore iáycá ſwoie w cudzych gniazdach pokłádáią / á gdy ſie cudzą pracą wylęgą y doroſtą/ tedy y onego ptáſzká / zwłaſzczá wroblıká trzćinnego/co ich wychował y wylągł oſkubą y ziedzą. Przetom ia tákowe Hukułki z tego ſwoiego gniazdá dáleko wypłoſzył.

O porá-

O porażeniu Kaidaná Cárzá Zawolskiego Hetmáná Batego álbo Bakeiowego / przez Erdziwiłá nád Rzeką Dnieprem / gdzie do niego Perepecz wpada.

KAydan Carz Zawolski / Hetman álbo Towárzysz Cárzá Batego (bo go ták Miechouius pisze) iáko był zniewolił Xiążętá Ruskie w ich niezgodzie / y do Tributu álbo Dani włożoney przymusił / y Baskaki álbo Stárosty y Poborce swoie w Ruskich Xięstwach chował / ták y wten czás skoro vsłyszał iż nowe Xiążę Erdziwił / z niesłychánego sobie Zmodzkiego narodu / Nowogrodzkie / Podláskie / Brzeskie / Drohiczinskie y insze / od Wiliey áż do Mozerá Xięstwá Ruskie opánował / posłał do niego iáko był zwykł do inszych Xiążąt Ruskich / Baskaki y Poborce swoie / vpomináiąc sie Dani / dochodow / y posłuszeństwá z tych Xięstw Ruskich ktore trzymał / áby zárázem wszystko zápłácił / iáko Hołdownik. Co vsłyszawszy Erdziwił / wziął sobie ná rozmyslenie / á potym sprosnę boiazń / dla niesmiertelney sławy / y wolności miłey ná stronę odłożywszy / Posłow zátrzymał / obiecuiąc im w rychle dań hołdowną zgotowáć / y odesłáć Cárzowi. A w tym cicho Woyská Ruskie (slubuiąc im ku pierwszey wolności do gárdłá przeciw sprosnym Tátárom pomoc) spissował / y zbierał / Też Brátá Wikintá Zmodzkie / y Zywibundá Litewskie Xiążętá obesłał / prosząc o gwałtowny rátunek według Bráterskiey spolney y powinney sąsiedzkiey miłości. A gdy sie iusz Ruskie woysko niemáłe do niego ze wszech stron wolności checią zápalone zebráło / y pomoc z Zmodzi / y z Litwy przybyłá / záraz onym Posłom Dań wypowiedział / á Cárzowi Kaidanowi pare strzał miásto złotych Kleinotow posłał / y odpráwiwszy ich / sam zá nimi ku Mozerowi nád Pripieczą ciągnął / gdzie miał wieść o Cárzu Kaidanie / iż tám tą stroną przez Dniepr miał sie z Hordą przepráwić ná woiowánie y plundrowánie zwykłe Ruskich kráin. A gdy Posłowie Cárzowi Kaidanowi onę zuphałą odpowiedź Erdziwiłowę y vpominki pare strzał oddáli / wnet sie z oney lekkości hołdowniká swego (iáko mniemiał) rozgniewawszy / woysko Hordy Zawolskiey przez Dniepr przepráwił / á przyciągnąwszy pod Mozer y Zagony ná burzenie Ruskiey

> O tym Kaydanie Cárzu Miechouius fol. 135 cap. 39 lib. 3. pisze / iż też z Batym Cárzem Polskę / y Siedmigrodską / y Węgierską ziemie woiował.

> Poselstwo Cárzá Tátárskiego do Erdziwiłá po Dań.

> Erdziwił Posłow zátrzymawszy Tátárskich / woysko zbiera.

> Pare strzał zá Dań.

ziemie

Tátárowie Ruś woiuie Mozerskie.

Ziemie rospuściwszy/ sam sie kossem położył nád Dnieprem ná vściu Perepiecy. A w tym Erdziwił z Rusią z Nowogrodzany/ Słonimsczany/ Pinsczany/ y z Zmodzkim y Litewskim posziłeczonym woyskiem puszczámi bez wieści przyciągnąwszy/ vderzył ná świtániu z wielkim okrzykiem ná kosz Tátárski/ gdzie sam Carz głową leżał. Tátárowie też ácz sie mężnie zá zdrowie Cárskie y z zuchfálstwá wrodzonego bronili/ wszákże niegotowi á bespieczni od gotowych Russakow/ ktorym szło o przywrocenie wolności vtráconych/ y od Litwy przełomieni/ ták iż rozno y tám y sám po lássach/ po błotach y stárzynach sie rospierzchneli/ ná plácu ich też wielkość poległá/ á sam Carz ledwo w máłey drużynie vciekł/ insszy w Dnieprze y w Perepiecy potoneli/ drugich po rożnych zagonach snádnie/ gdy głowá zfánkowáłá/ Russacy pogromili/ y kupy wszystki z więźniámi wyswobodziwszy/ wrocili sie do Nowogrodká z Xiążęciem swoim Erdziwiłem/ ktory to pirwsze zwycięstwo z Litwą nád Tátáry otrzymał. Rychło potym w zeszłey stárości lat y sławy pełen vmárł w Nowogrodku/ A Mingaiłá Syná ná tych páństwach/ ktore mu szczęście w Ruskich Xięstwach podáło/ Dziedzicem po sobie zostáwił.

Bitwá Erdziwiłowá z Kaidanem Cárzem.

Kaidan Cárz Tátárski porázon.

Erdziwił vmárł. Mingaiło iego Syn.

Máło też co przed tym Wikint Montwiłowic Brát rodzony Erdziwiłow/ Xiążę Zmodzkie y Kurskie vmárł/ álbo iáko niktore Látopiszcze świádczą/ ná woynie Ruskiey był zábity/ A Xięstwo było przyszło słusznie przyrodzonym spadkiem ná Erdziwiłá Brátá Xiążę Ruskie Nowogrodzkie/ Ale iż y ten po onym zwycięstwie nád Tátáry otrzymánym musiał sie vysczyćić śmierći w długu ktory był winien z ciáłá. Tedy Xięstwo Zmodzkie spádło ná Zywibundá Dorsprungowicá Xiążę Litewskie Zieciá Kiernussowego po Poiácie/ z Herbu Kitaurussá/ álbo Hypocentaurussá. A tu iuż z Herbu Kolumnow Xięstwo Zmodzkie y Litewskie przeniosło sie po mieczu do Kitaurussow/ áczkolwiek po kądzieli/ to iest/ po Poiácie Kiernussownie trwáły Kolumny przy Kitaurusie/ áż do Romuntowych Synow Narimuntá/ Dowmantá/ Giedrussá/ Holsze/ y Troydená. Ale przedsie Kolumny począwszy od Palemoná idą po mieczu swoim torem y genealogią nierozerwáną przez wszystki Xiążętá Litewskie/ y z nich idące Ruskie/ áż do Witená álbo Wiczieniá Erraigolcyká/ y áż do ostátniego pokolenia Jágełowego/ iáko to w nászey Tablicy/ álbo zwierciedle Kroniki kázdy snádniey obaczyć może.

Witint Montwiłowic vmárł.

Mingaiło

Mingaiło Erdźiwiłowic / Xiążę Litewskie y Ruskie ná Nowogrodku wtore / á ná Połocku pierwſze.

Rozdział XII.

PO śmierći Erdźiwiłowey Mingaiło syn iego wſtąpił ná Xieſtwo Nowogrodſkie y Podláſkie / Brześć tákże y ty wſzyſtki kráiny Ruſkie od Wiliey áż do źrzodł Niemnowych / gdźie ſię zá Kopylem w pięći mil poczyna / oyczyſtym práwem trzymał. Potym też miał ſąśiedztwo z Połocczány y gránice przyległe / ktorzy w ten czás wolno ſobie pánowáli / y żádney zwierzchnośći nád ſobą niemieli / tylko trzydźieśći Mężow ſtárcow z pośrzodku Rzeczypoſpolitey ſwoiey ná potoczne ſpráwy y ſądy iáko Senatorow przekłádáli / á nawiecey zá znákiem dzwonu wielkiego / ktory w pośrzod Miáſtá był záwieſzony wſzyſcy ſię zbieráli / á tám o ſpráwach y potrzebach Rzeczypoſpolitey ſwoiey / y dzierżaw ſwoich (bo trzymáli ná ten czás Ziemie Ruſkiey ſámi Mieſzczánie Połoczánie ná mil kilkodźieſiąt) rádźili. Teyże wolnośći w ten czás vżywał Pſkow / y Nowogrod wielki / ktorey byli doſtáli zá nieſtwornośćią y niezgodą á wnętrznymi woynámi / zaboyſtwem y morderſtwem Xiążąt ſwoich Ruſkich / gdy ieden drugiego / iáko ſię to wyżſzey w Hiſtoriey Ruſkiey pokazáło / z páńſtwá wyganiał y zábijał / á Tátárowie gdy Połowcow porázili / też Xiążąt Ruſkich niemáło pobili / á potym z Bateiem Cárzem przyćiągnąwſzy oſtátká dopłonili / Zá czym Miáſtá możnieyſze Ruſkie / iáko Nowogrod wielki / Pſkow / y Połocko bez Xiążąt wolno poczęli ſobie żyć / y Xieſtwá Xiążąt ſwych ſámi poſiedli / wźiąwſzy kſztałt ſpráwowánia Rzeczypoſpolitey od onych sławnych Reſpublik Greckich / Athen / Thebow / Sparti álbo Lácedemonu / ꝛc. ktore tákże Ephoros Sędźiow / drudzy trzydźieśći Mężow przełożonych nád ſobą miewáły / dla rządu ſpraw Rzeczypoſpolitey. Bo won czás w Nowogrodźie / w Połocku / y w Pſkowie wſzyſtko práwie Grekowie bywáli Metropolitámi / Władikámi / y Archimendritámi / ktorych tu záwżdy Patriarchá Conſtantinopolski álbo Czárigrodski przyſełał / iáko o tym ſzerzey Ruſkie Kroniki świádczą. Atoż oni Grekowie wnieśli też tu byli obyczáie ſpráwowánia rzeczipoſpolitych Ateńskich / Tebáńskich ꝛc.

Niemen ſię poczyna w pięći mil od Kopyla / niedáleko od Piaſkow Miáſteczká ich M. Xiążąt Słuckich / ná ktorym mieyſcu ſámem był.

Wolnośći ſtárych Połocczánow.

Wiecze álbo Seymiki.

Páńſtwo Połockich Mieſzczan.

Pſkowiánie y Nowogrodzánie Xieſtwá ſwoich Xiążąt poſiedli.

A iż pod-

A iż poddánym w wolnośći (w ktorey sie nie iáko Szláchtá rodźili) rogi rosły / poczeli záraz Pánowie Połoczánie / vfáiąc w swoiey wolnośći / sąśiádow ná woyne wyzywáć. Ktorego swowolenstwá niemogąc dłużey ćierpieć Xiąże Nowogrodzkie Mingaiło Erdziwiłowic / wziął sie zá krzywdy poddánych swoich / ktore często miewáli od Połoczan w przyległośći / á zebrawszy woysko z Ruśi swoiey y z Litwy powiliyskiey / ciągnął prosto do Połocká / chcąc miesczánską hárdość vsmierzyć. Co vsłyszawszy Połocánie / wnet kazáli we dzwon vderzyć / zá czym sie wszystko pospolstwo zebráło z possad y z włośći okolicznych / tákże też z inszych dzierżaw swoich / ktore przed tym do Xiestwá Połockiego przysłucháły / zgromádzili chłopow o kilko tyśiecy / ktore woysko zszykowawszy / oni trzydźieśći Mużowie álbo Senatorowie Połoccy / wyćiągneli przećiw Mingaiłowi z Połocká / niechcąc nieprzyiaćielá w domu czekáć / y położyli sie obozem pod Horodcem zamkiem swoim. A Mingaiło spráwiwszy sie z Nowogrodczány y z Litwą / tym śmieley ná nich z ogromnym okrzykiem vderzył / iż wiedział chłopstwo być bez porządku / y bez woienney spráwy / co obaczywszy Połocczánie / iż im potężnie nieprzyiaciel dogrzewa / zárázem tył podáli / ktorych Rusacy Nowogrodcy / y Litwá goniąc bili / śiekli / y imáli po zaległych stárzynách / Horodziec potym ich zamek spálili / á kończąc zwyćięstwo / do Połocká tegoż dniá przyćiągneli / co widząc strwożone pospolstwo / otworzyli mieyskie y zámku Połockiego wrotá / podáiąc sie dobrowolnie Xiążeciu Mingaiłowi / Ták tedy Mingaiło pirwszy z Xiążąt Litewskich Połockim Xiążeciem y Nowogrodskim skroćiwszy ich hárdość zostáł / á potym wykonawszy ná oboim páństwie sczęśliwy wiek / w stározeszłey śiwiznie vmárł w Nowogrodku / zostáwiwszy po sobie ná dwoie Xiestwá dwu Synu / Skirmunt y Gynwilá.

Przyczyná pierwszey woyny Litewskiey z Połocczány.

Horodziec przygrodek Połocki.

Połocczánie od Mingailá poráženi.

Mingaiło wziął Połocko.

Skirmunt

Skirmunt Nowogrodzkie/ Ginwil pirwszy z Litwy Chrześciánin Połockie/ Xiążetá Mingayłowicy.

kirmunt y Ginwil vczyniwszy przystoyny pogrzeb obyczáiem Pogáńskim Oycowi Xiążęciu Mingaiłowi/ vsypáli kośćiom iego kurhan wyniosły/ niedáleko od Nowogrodká/ á potym Skirmunt/ iáko stárszy/ śiadł ná oycowskiey Stolicy w Nowogrodku/ Xięstwá Ruskiego y Litwy powiliyskiey.

Pogrzeb Mingailow.

Ginwil też iáko młodszy Połockie Xięstwo wziął z vdziału/ ná ktorym szczęśliwie pánuiąc/ poiął w małżeński stan Xiężnę Máriá/ Borissá wielkiego Kniáziá Twierskiego Corkę/ dla ktorey sie ochrzćił w Grecką álbo Ruską wiárę/ y dano mu ná Chrzcie imię Jurgi/ A to napirwsze Xiążę z Litwy zostáł Chrześciáninem. Z Pskowiany y z Smolensczany długą woynę wiodł/ y spor o gránice przyległe/ á potym w niedoszłym wieku lat swoich vmárł/ zostáwiwszy po sobie Syná Borissá.

Ginwil pierwsze Xiąże Litewskie ochrzćił się w Ruską wiáre.

Boris Ginwilowicz Xiąże Połockie.

Oris Xiąże vczyniwszy oycowi obyczáiem Chrześciáńskim pogrzeb vczćiwy/ z wielką sławą y dzielnością rycerską Xięstwo Połocie spráwowáł. Ten chcąc zostáwić po sobie znák wieczny Chrześciáństwá/ vmyślił Kośćoły ku czći Pánu Bogu budowáć/ y zmurowáł naprzod w zamku wyższym Cerkiew świętey Sophiæ/ to iest/ mądrość Bożey/ obyczáiem Greckim/ iákom sam widźiał/ znáć iż kosztem niemáłym. Ná Bielczycy też Monáster z wieżámi ochędożny/ y Kośćioł Borissá y Hlebá Swiętych/ murem ozdobnie wystáwił/ czwierć mile iáko mi sie zda (bom nie mierzył/ tylkom widźiał) od Połocká. Drugi zás Dziewicy

Ná tośie wszistki Látopiszce by ich chciał tysiąc znośić iednostái nie zgadzáią.

Trudno było mierzyć/ bo gdym tám był/ roku 1573. iádąc z Witebská/ Moskwá w ten czás trzymáłá.

Monaſtir w wierzch rzeki Połoty od Zamku puł mile/ w ktorym Kniąż wielki Moskiewski miał ſtánowiſce ſwoie/ gdy Połocká dobywał/ czwarty Kościoł S. Spáſſá zbudował. A ná to budowánie przeważnym koſztem áż z Lifland/ Cegłe/ Wapno/ Alabaſter/ y inſze potrzeby w ſtrugach Dźwiną rzeką wożono. A tego káżdy naydźie y dźiś iáwne świádectwo/ kámień w Dźwinie wyniosły/ od Dźiſny dziſieyſzego náſzey pámięći záłożonego miáſtá milá/ á od Połocká ſiedm/ miedzy Driſſą á Dziſną/ ná niż do Rygi płynąc/ ná ktorym kámieniu ieſt Krzyż Ruskim wyryty ksztaltem táki/ ✠ á tego Xiążęćiá Boriſſá napis pod nim/ Wſpomoży Hoſpody Roba ſwoioho/ Boriſſá Syná Gynwilowego/ ruskimi literámi/ co mnie vkázował ieden Kupiec z Dziſny/ gdy nas kilko Żołnierzow z Witebská w Strugu iecháło do Dinamuntu nád Jnflandckie Morze/ A iżeſmy tám w tym mieyſcu z przygody nocowáli/ Strugi do brzegu przypchnąwſzy/ do tegoſmy ſię Kámieniá w czołnie wozili/ chcąc widzieć ſtárożytną dawność rzeczy.

Gránice Xięſtwá Połockiego z Litwą ſtáre.

Tenże Xiąże Boris skoro odpráwił budowánie ku czći Bożey/ vmyślił też znák wiecznych gránic vmocnić/ między Litwą á Xięſtwem Połockim/ y zbudował Zamek y Miáſto od ſwego imienia názwány Boriſſow nád rzeką Berezyną: Dokąd ſię Moskiewski gránic ſwoich vpomina.

Boriſſow Zamek.

Wiodł też woynę dla ſpolnych gránic z Smolenſczany/ z Witebskim Xiążęćiem/ y ze Pskowiany.

Potym Mieſczánom Połockim przywroćił pirwſze wolnośći/ ktore im był złamał Dziad iego Mingaiło/ iż ſię tákże wiecámi ſámi ſądźili/ á we Dzwon wielki/ gdy ſię mieli do Rády ſchodźić/ dzwonili/ iáko był obyczay w Wielkim Nowogrodźie y we Pskowie. A będąc iuż zeſzły w ſtárośći/ vmarł Xiąże Boris/ y pochowan w Kośćiele S. Sophiæ ná Zamku/ ktory był ſam zbudował.

X. Boris vmarł.

Rechwold X. Połockie.

Po nim pánował ná Xięſtwie Połockim Rechwold imieniem chrzczonym Waſili Syn. Ten Pskowiány długą woyną przymuśił do hołdu/ y poſtąpienia niktorych włośći/ ktore byli od Xięſtwá Połockiego oderwáli/ á gdy potym w pokoiu pánował wiele lat/ muśiał ſię viśćić śmierći z długu ná zawity Rok pozwány.

Pſkowiánie od Połoczan zhołdowani.

Po nim ná Xięſtwie Połockim zoſtał HLEB Syn/ y Corká POROSkawia/ A tá poślubiwſzy Pánu Bogu dziewicy ſtan w czyſtośći chowáć/ poſtrzygłá ſię w Cernice w Monaſterze S. Spáſſá

Porosławia Xiężná Połocka Czernicá.

Spassá nád rzeką Połotą / w ktorym mieszkáłá siedm lat Pánu Bogu służąc / y kśięgi do Kośćiołow pisząc. To poty ku rzeczy o tey Porosłáwi piszą Látopiszcze Litewskie y Ruskie. Ale dáley coś dźiwnego o niey powiedáią / w ty słowá: A potym dźie świetaia Porosławia wezbráłá sie do Rymá / y w Rymie kilko lat mieszkáiąc Bogu pilnie służyłá / y támże vmierłá / y potym dźie sie oświećiłá / ktorą zowią świętą Praxidis / á po Rusku Prasłowia. Ktorey że dźie to w Rymie y Cerkiew zbudowano / ná imię ieie świetoie / y támże ieie ćiało pohrebli. To poty wszyscy Látopiszcze iednáko o tey Porosłáwi Xiężnie Połockiey świádczą. Ale iż sie ia z wielkam pilnośćią stáram / y ná tom śiedmioletną pracą podiął / ábych Litewską y Ruską / tákże Polską Historią nie z domniemánia / ále z pewnych dowodow ná świát pokazał. Tedym też o tey Porosłáwi niemáło kśiąg Kośćielnych zwártował / ktoraby to z Xiężny Połockiey świętą Práxedą w Rzymie zostáć miáłá / álem tego nigdźiey náleść áni sie dopytáć mogł. Tylko tá pospolita iest Historia o S. Práxedźie w Legendach świętych / y w ledá wiatiku: Praxedis uirgo uenerabilis Prudentis Romani filia, amissis parentibus &c. Praxedis Pánná wielebna Prudentiussá Rzymiánina (nie mowi Rechwoldá Wasiłá Kniáźiá Połockohо) Corká / pozbywszy rodźicow / s ták wielkim stáránim / pracą / y s stałośćią / pożytkom Chrześćiáńskim vsługowáłá / iż wiele świętych vbogich swoimi máietnośćiámi żywiłá / etc. vmárłá potym / ktorey ćiáło Pastor Kapłan wedle oycá y śiostry Potentiany ná Cmintarzu Priscilæ S. in uia Salaria &c. pochował / á Rechwold oćiec Porosławie nie w Rzimie ále w Połocku leży / nie in Ciminterio Priscillæ / ále v S. Sophiæ. A tey Praxidy Rzymianki / nie Połoczanki Kośćioł nász Rzymski obchodźi dźień S. Lipcá 26. dniá. O ktorey też czytay Volateranum in Antropologia w kśięgach 18. etc.

Látopiszce o Porosłáwi nie ku rzeczy.

Zbytnie mniemánia Látopiszcow.

A też sie to dźiało roku 140. od Christusá zá Antoniná 13. Cessárzá Piussá rzeczonego / y zá Papieżá Piussá 10. á Połocko w ten czás niewiem iesli było iesżcze / o czim Volateranus in Anthropologia lib. 18. &c. & Carion lib. 3. etc.

Potym Brát tey Porosłáwy HLEB nie długo Połoczánom pánował / Bo w młodym wieku zá oycem Rechwoldem Wasilem y zá śiostrą Porosławią (świętą ták iáko chcą Látopiszcze) muśiał ná on Swiát wedrowáć. Pochowan podle oycá w iednym grobie v S. Sophie ná Zamku Połockim.

A Połoczánie (gdy sie w tym Hlebie ostáteczny potomek Xiążąt Połockich z Litwy zámknął / bo bez potomstwá vmárł) poczęli sobie po stáremu wolno żyć / y wieczámi sie sądźić / á Páná nád sobą niemieli.

O Bitwie y Zwycięstwie Skirmuntowym nád Kniáziem Luckim / Roku 1220.

Rozdział XIII.

Acy byli nikczemni y bez mozgu práwie Pisárze Látopisczow Ruskich y Litewskich / iż swoie Historyki ledá iáko bez baczenia co im ślina do vśt przyniosłá pisáli / á lat álbo rokow / ktorego sie czássu co działo / ná żadnym mieyscu niekłádą / niewważywszy tego / iż ná wiádomości czássow káżdey Historiey nawiecey zależy / á bes tego tedy y Historia (ktora iest sámá świádkiem / źwierciádłem / y Mistrzynią żywotá ludzkiego) y wszystki sprawy Mężow dzielnych zá przeważne cnoty sławie wieczney poświeconych w niweczby sie obrociły.

Ná wiádomości lat y pewności czásow wszystká Historia należy.

A tożem ia tego z dáru Bożego / á zá pilnym w Historiach bádánim doszedł / iże látá y pewne czásy / kiedy sie co działo / w Látopiszczach / tudzież wątpliwych imion Xiążecych / y Osob mężnie dzielnych dochodne á iáwne wywody pokázuie / áczkolwiek mi to / Bog wie lepiey / z wielką pracą przyszło.

Ták tedy Látopiscze rzecz swoie prowádzą: A potym dzie Skirmunt Kniążąc ná Nowohorodku / y Kniáź Mścisław Łucki / y Pinski począł walkę z Kniáziem Skirmuntem etc. Rozumiey tedy Czytelniku miły / iż ten Mściesław był nie ledá Kniáź / ále Monárchá przedtym Kijowski / Mściesław Romanowic rzeczony / ktory ná oney nieszczęśliwey woynie roku 1212. gdy Tátárowie wty dźikie polá náprzod náwiedźiwszy Połowieckie y wszystkich Ruskich Xiążąt woyská porázili / Tedy wten czás poimáli tego Mściesłáwá Románowicá / Monárchę Kijowskiego / y przy nim drugie Xiąże Czernieowskie / iáko o tym Dlugosus y Miechouius lib. 3. cap. 31. fol. 120. pisze / Diffugientibus Polouciis acies Rutenorum disijciuntur, plurimaq; cæde peracta bini Duces, Msczislaus Romanouicz Kijouiensis, & Cirnieouiensis captiuantur. O tymże y Cromerus lib. 7. A iż był przerzeczony Mściesław wwiezieniu v Tátárow / tedy Włodimirz Rurikowic (iák tenże Długosz y Miechouius świádczą) wybiegawszy sie z tey porázki do Kijowá przyszedł y opánował stolicę Kijowską.

Bo mniemieśt Kijowiánie iż by był ich Pan w bitwie zginął co y Wapouius y Bielski z omyłku piszą.

iowską. A Mścisław Romanowic gdy w kilko lat wyszedł z więzienia Tátárskiego/ á Stolice swoiey Kijowskiey niemogł odiskáć/ wziął od Włodimirzá Rurikowicá z vgody Wołyńskie Xięstwo/ ktorego byłá w ten czás Stolicá Łucko/ k temu y Pinskie páństwo. A iż ná tym nieprzestawał/ bo pierwey był Monarchą/ á w ten czás mu iego włásnego vdzielano/ námowił go tenże Włodimirz Rurykowic/ áby pod Skirmuntem Xiążeciem Litewskim/ y Ruskim Nowogrodskim/ dostawał sobie Nowogrodká/ Brześcia/ Mielniká/ Drohiciná/ Grodná/ y inszych Zamkow oyczystych Ruskich. A gdy się zebrał z woyskiem przeciw Skirmuntowi Mingáłowicu Nowogrodskiemu y Litwy powiliyskiey Xiążęciu/ Tedy Skirmunt zwątpiwszy w mocy swoiey/ posłał do Zywibundá Dorsprungowicá wielkiego Xiedzá Zmodzkiego/ y Litwy záwiliyskiey/ prosząc go o pretki przeciw gwałtowney woynie rátunek/ y posłał mu záraz Zywibund Syná swego stárszego Kukowoytá ná pomoc/ ze wszystkimi siłámi Zmodzkimi/ y Litewskimi/ Potym Skirmunt złączywszy moc swoię z Xiążęciem Kukowoytem Zywibundowicem/ ciągneli przeciw Mścisłáwowi Romanowicu/ ktory iuż z Wołyńczámi/ z Pinszczany/ y Kijowiany Nowogrodskiego Xięstwá przygrodki/ około Brześcia plundrował/ A gdy się obiedwie woyská ná oney stronie Rzeki Jasiáłdy podkáły/ záraz Kniáź Mścisław zsánkował/ Pinszczánie pierzchneli/ Kijowska pomoc tákże/ Wołyńcy zá nimi/ á ná plácu y po lássach y szerokich polach wielkość ich poległo zbitych/ ták iż sam Kniáź Mścisław Romanowic/ ztráciwszy wszystkę moc swoię ledwo vbieżał w máłey drużynie ná Łucki zamek/ y wołáłá Ruś (iák Látopiszce świádczą) z wielkim płáczem/ iż ták wielkie woyská ich były okrutnie pobite od bezwierney Litwy. A Skirmunt kończąc zwycięstwo/ wziął przez podánie Pinsko/ y Turow/ Xięstwá Mścisłáwowe. A ták gdy ná swym nieprzestawał/ á cudzego prágnął/ y swoie ztrácił. Działo się to roku od Christusá 1220. A tu iuż masz Czytelniku miły pewność lat/ czássow/ przyczyn woyny/ y wywod osob Xiążęcych w Latopiscżach zátłumionych dowodnie od nas wyrázony.

A tu smy się iuż domácáli pewności lat.

Kukowoyt syn Zywibunda Dorsprungowicza

Bitwá Skirmuntowá z Xiążęciem Łuckim.

Mścisław Romanowic y Rusacy od Litwy porázeni.

Pinsko y Turow wzięte od Litwy.

A po tym sławnym zwycięstwie Skirmunt vczciwszy Kukowoytá rozlicznymi dárámi/ odpráwił go do Oycá iego z wielkimi dziękámi. Ale Kukowoit wrociwszy się do Zmodzi z wielką sławą zástał Oycá Zywibundá Dorsprungowicá bárdzo chorego/ bo był w lećiech bárdzo zeszły/ ták iż potym rychło vmárł bárdzo w zeszłey y szedziwey stárości. Poiátá też Zoná iego Corká Kiernussowá/

Zywibund Dorsprungowic vmárł.

nusowá/ po ktorey był Xięstwo Litewskie z Kiernowską stolicą/ iáka się won czás zeszłá/ zá wiáno wziął/ máło co przedtym vmárłá/ ktorey Syn Kukowoit/ z wrodzoney miłośći postáwił Báłwan nád Jeziorem zosłą obyczáiem Pogáńskim ku wieczney pámięći/ Ten Báłwan Ludzie prośći chwalili zá Boginią/ A gdy Báłwan zgnił/ ná tym mieyscu Lipy wyrosły/ ktore tákże Litwá y Zmodź áż do czásow Jagełowych zá Bogi chwalili/ Pieśni proste o Poiácie śpiewáiąc.

Poiátá Báłwan.

A tu wiedz czytelniku miły/ iż się o tey Poiácie ieden Látopisiec sprośnie omylił/ kłádąc tę Poiátę być Corką Kukowoytową/ á oná byłá mátką/ y iákoby tá Poiátá po śmierći Kukowoytá Oycá swego miáłá mu Báłwan postáwić ná iedney gorze nád świętą rzeką/ áno się myli/ bo oná Kiernusowi oycowi ten słup vczyniłá nád tąż rzeką/ ná co się insze wszystki Látopiszcze zgadzáią/ ktorym podobniey niż iednemu wierzyć/ gdyż od prawdy ná kilko mieyscach iáwnie zfánkował/ y mnie (co wyznáć muszę) zwiodł w wydániu Gonicá cnoty/ Tákże też in eo libro, quem latinè sub titulo descriptionis SARMATIAE Europeæ, de uitis Regum Polonorum, ipsiusq; Poloniæ, Prussiæ, Magni Ducatus Lituaniæ, Russiæ, Liuoniæ, Moschouiæq;, ac Tartaricarum in hordas diuisarum Regionum descriptione, moribus, gentium deductione, Principum gestis &c. anno 1573. exaraui, dum adhuc adolescens in VVitebsca cuidam Italo cohortis pedestris præfecto familiariter adhærerem, ac marte interdum respirante obscœna perosus ocia, ingenuis musis operam nauarem. Wszákże się tego z łáski Bożey teraz popráwiło/ gdym inszych Látopiszczow z rożnych mieysc kilkonaśćie dostał/ K temu in euoluendis multotiesq; enucleandis uarijs Historicis assiduo duroq; superato labore optatam Historiæ Lituanicæ contigi metam. Omnia etenim conando & lentè festinando doctis solertia uincit.

A co się tám komu czásem zda nie pomyśli w przerzeczonych księgach moich de Sarmatia Europea ktorem ná Witebsku (czego Jáśnie Wielmożny Pan Stánisław Pácz Woiewodá Witebski etc. dobrze świádom y wszystko támeszne Rycerstwo) pisał. Tedy o tym rácz wiedzieć/ iż tá praca moiá abortiuum in immatura edenda prole passa est. Illius etenim nostri laboris, cuius testem Deum opt: max: contra conscientiam meam appello, fructu, per quendam Italum, & eundem peditum in VVitebska præfectum, frustratus sum, qui quamuis ipse neprimis quidem musarum fontibus labra admouerit, & prorsus literarum expers fuerit, præfati libri Exemplar, ut populari satiaretur aura, sub nomine suo quibusdam uerbis & sententijs (ut ipsius

inuentio

inuentio inde appareret) facilè immutatis, imprimendum dedit. Et sic nos non nobis.

Ták nie dla siebie w Járzmie robią woły/
Nie sobie biedne miod zbieráią pszczoły/
Nie sobie ptaszek miłych dziatek rodzi/
Y owcá w wełnie nie dla siebie chodzi/
Nie sobie Jábłoń wdzięczny owoc dawa/
Nie sam dla siebie Człek w pracą się wdawa/
Mysmy pisáli/ Mysmy tám robili/
Inszy się sławą nászą przyzdobili/
Ták w Pawie piorá Wronká się vbráłá/
Y mniema biedna by zakład wygráłá/
Ano poznano záraz co nieczyie/
Paw się w swym szerzy/ Wroná w kąt twarz kryie.
Vmie Mistrz o swym Rzemieśle powiedzieć/
A Pártácz w kącie záwżdy muśi siedzieć.

Multa tulit puer sudauit & alsit, Abstinuit Venere & Bacho, Qui Pithia cantat. Tylkoć się to było Jowissowi iáko Bogowi zeszło/ iż iedno się raz w głowę vderzył/ áli wnet Corká pánná Minerwá/ Bogini nauk/ z mozgu iego wyskoczyłá. Ale my nie Jowissowie/ trzebá się nieraz w łeb vderzyć/ kto z mozgu chce co vrodźić. Ja iednák dali Pan Bog nie wątpię/ iż author fruetur debito, & plusquam iustè promerito honore, kiedy tempus ueritatis parens eam ipsam ueritatem è tenebris in lucem educet. A ten ktory to sobie przywłaszcza/ około czego niepràcowáł/ áni się iego ingenium ná to zeydzie/ kiedy go spytáią/ iáko się to álbo to rozumie/ confundetur, & sic suo iudicio sorex peribit, &c. Ale ná ten czás ku rzeczy przystępuię.

Dáley zás tenże Látopiszec tey Poiáty Kiernusowny męża kłádzie nieiákiego Kirussá álbo Giedrussá/ Kniáziá Dziewałtowskiego/ ále insze Látopiszcze chociaby ich tyśiąc concordowáł/ żadnego inszego Giedrussa nie wspomináią/ tylko iednego Syná Romanowego álbo Romuntowego z Herbu Kitaurus/ z ktorego narod Kniáziow Giedrockich poszedł. A iego Brácia byli Narimunt/ Dowmant/ Troiden Holssa. Ják o tym bedzie niżey.

O Kukowoycie Zywibundowicu Zmodzkim y Litewskim Xiążeciu.

Rozdział XIIII.

Vkowoitos álbo Kukowoiczis Zywibundow Syn z Herbu Kitaurussá po Rodzicach zmárłych Zywibundzie Oycu y po Mátce Poiácie Kiernusowie / Zmodzką Stolicę w Jurborku / w Konassowie álbo Kownie / á Litewską w Kiernowie iáko dziedziczne opánował. Niemcom ktorzy byli w ten czás do Lifland Zakon Rycerski dla wiáry Chrześciáńskiey / nowo wnieśli / mężnie odpierał / gdy do Kurlandskiey y Zmodzkiey Ziemie / iáko ná Pogány náieżdzáli. Zá żywotá swoiego Vtenussá álbo Vciánussá Syná ná páństwo náznáczył / ktorego Petrus à Dusburch stárodawny Historyk Pruski / Vtinuerum Regem Lituaniæ pisze.

Vtenus vel Vtinuerus.

O poráženiu Bałaklaia Carzá Zawolskiego przez Skirmuntá / Roku 1221.

Rozdział XV.

Akaklai Soltan Cárz Hordy Zawolskiey / ktora byłá wten czás namożnieysza miedzy inszymi Tátáry / zhołdowawszy zá wnetrzney niezgody powodem Ruskie Xiążętá / nád ktorymi dziś iest Monárchą wielki Xiądz Moskiewski / rosciągnął moc swoię od Morzá Káspiyskiego álbo Perskiego / ktore Moskwá Chwalenskoie more zowie / áż do morzá Czarnego Tureckiego / gdzie rzeká Dniepr in Pontum Euxinum wpada / gdzie też Zamek od swego imienia záłożył / ktory y dziś Bałaklay zowią / kto bywał w dzikich polach y ná nizie / tego może być dobrze świádom / Bo tám ieszcze stoią Horodziscza Báłaklay / czapczakłay / osłam / etc. Aż Xiążętá Litewskie Erdziwił naprzod po nim Mingaiło / Skirmunt /

Skirmunt / y Ginwił posiedli byli wiele Xięstw Ruskich y ná nich pánowáli / á hołdu do Hordy Zawolskiey iáko insze Xiążetá Ruskie nie dawáli / wypráwił Posły swoie do Skirmuntá Mingáiłowicá Nowogrodskiego / Turowskiego / Pinskiego / y Mozerskiego Xiążeciá / Litwy Powiliyskiey Dziedzicá / vpominàiąc sie v niego posłuszeństwá / dani y hołdu / tudzieß do niego záraz z posłámi Báskaki álbo Poborce y Rewizory swoie przysłał / ktorzyby sámi dań z káżdey głowy wybieráli / y przy Skirmuncie záwżdy obecznie mieszkáli / iáko przy hołdowniku / pilnuiąc postępkow iego. Ktory obyczay teraz Cesarz Turecki záchowuie / iákom sam widział z hołdownikámi swoimi.

Skirmunt tedy vważywszy v siebie wolność / niechciał sie pod to poddáć / ále gwałt gwałtem / á moc mocą odbijáć vmyślił. Przeto záraz rozesłał listy po páństwach swoich Ruskich y Litewskich / áby gotowi byli przeciw naiázdom gwałtownym Tátárskim. A gdy wyrozumiał / iż mogł dáć odpor Bałakłaiowi / woyská Ruskie y Litewskie popisał / nieskwápliwie ále bacznie / y rozmyśliwszy sie ná wszystko dobrze / Posłow Tátárskich potym ná cześć prosił / potym wszystkim y Sługom ich geby álbo wárgi / nossy y vszy poobrzynáć kazał / y odesłał ich ták przystroionych do Cárzá Bałakłaia z odpowiedzią / mowiąc / iż táka dań ktoreyeś sie z Rusi vpominał / y ciebie sámego podka. Okrucieństwo Skirmuntowo nád Posłámi Tátárskimi.

A potym Bałaklay Soltan ták srogą odpowiedzią y zelżywością od hołdowniká swego / iáko sie spodziewał obruszony / zebrawszy sie náláto z wielką mocą / ze wszystkimi Hordámi Tatarskimi / poszedł w Ruską ziemię / gdzie wielkie szkody száblą y ogniem poczynił. Skirmunt też Xiąże Nowogrodskie y Litewskie / Ruskie y Litewskie woyská ktore miał gotowe zszykowawszy / podkał Bałakłáiá ná gránicy swoiey v Koidanowá / tám gdy sie obiedwie stronie mężnie á vpornie podkáły / sfánkowáli Tátarzy / ták iż pomieszawszy szyki swoie tańcowe / pierzcháć poczęli / sam potym Carz z wielkością Murzow y Vlanow náplácu poległ zábity / zá czim ostátek Hordy bez wodzá Russacy y Litwá snádnie pogromili / pobili y ná głowę porázili / więźniow / łupy y wszystek połon sowito z wielką korzyścią odebráli. Potym Skirmunt wytchnąwszy ná poboisku po onym zwycięstwie / á máiąc woyská gotowe zárázem ciągnął do Siewierskiey ziemie Ruskiey zá Dniepr / gdzie naprzod stę stronę Mozer wziął przez podánie / potym Starodub / Cyrniehow / Káráczow / zamki stołeczne y miástá z włościámi Xięstw Ruskich Siewierskich przednieysze opánował. A ty páństwá zá żywotá swoie trzem

Bałakłay Cárz Ruś woiuie. Bitwá Litewská z Tátáry znáczna v Koydanowá álbo Kieidanowá. Bałákłay Cárz zábity. Skirmunt Xiąże Litewskie Siewierską ziemię opánował.

trzem Synom swoim rozdzielił/ Lubártowi stárszemu dał Karáczowskie y Czerniehowskie Xiestwo/ Pissimuntowi Turowskie y Stárodubskie/ á Troinatowi álbo Stroinatowi młodszemu ná Nowogrodku y ná Podláskich Zamkach tákże ná powiliyskiey Litwie vdział po śmierći swoiey náznáczył.

Potym Skirmunt rozszerzywszy moc swoię Litewską w Ruskich Xięstwach pełen wieku y sławy/ vmárł w Nowogrodku/ á Synowie iego Lubart/ Pissimont/ y Troinata ná vdzielonych Xięstwach po nim spokoynie pánowáli.

Utenus Zmodzkie y Litewskie Xiąże.

Tegoż thez czássu Kukowoytus Xiąże Zmodzkie/ Syn Zywibundow z Herbu Kitaurussá/ y Zawiliyskiey Litwy Pan/ vmárł/ ktoremu Syn Vtenus álbo Vtinerus/ iák Dusburch pisze/ pogrzeb vczynił pogáńskim obyczáiem/ nád rzeką świętą ná wynioskey Gorze/ nie dáleko od Dziewałtowá/ támże mu y słup postáwił ná ksztáłt ossoby iego/ ktory lud prosty chwalił zá Bogá/ á gdy Báłwan zgnił/ gay ná tym mieyscu wyrosł/ w ktorym tákże temuż Kukowoyciowi ofiáry czynili/ áż do czásow Jagełowych/ y názwáli ten Gay áż do dźisieyszych czássow imieniem Páná swego Kukowoyczis álbo Kukowoytos. A Vtenus álbo Vtinerus pánuiąc w Zmodźi y w Litwie częste wtarczki miewał o Dźwinny rubież z Niemcámi Liflandskimi/ ktorzy swe strone Dźwiny w Zmodzkim brzegu twierdze sobie murowáli przećiw Pogánom.

Kukowoitus Báłwan.

Potym Vciáne álbo Vtene zá Wilią od swego imienia záłożył/ y zamek przy possádzie zbudował nád Jeziorem/ nie dáleko od dźisieyszey Vciany/ zda mi sie pułtory mile/ bom sam ná tym Kopcu był/ ktory dawa iáwne świádectwo stárego Horodźisca. Potym wykonawszy ná oboim Xięstwie większe dźiwy/ vmárł/ á zá żywotá Syná máłego poruczył w opiekę Ringoltowi Algimuntowicu Nowogrodzkiemu Xiążeciu/ ktory naprzod poczał sie pisáć wielkim Xiedzem Litewskim/ Zmodzkim/ y Ruskim/ iák o tym bedzie niżey.

Jáko

Troinata / Nowogrodzkie / Podlaskie / y Litwy powiliyskiey Xiąże / Lubart Karaczowſkie y Czernichowſkie / Piſſimunt Turowſkie y Stárodubſkie / Xiąžętá Skirmuntowicy / porazili Kurdaſſa Soltaná Cárzá Zawolſkiego / zá pomocą inßych Ruſkich Xiążąt.

Vrdas Soltan Carz Zawolski mſcząc ſię zábitego Oycá Cárzá Bałakłáiá / od Litewſkich y Ruskich Xiążąt pod Kaidanowem / zebrał wßyſtki hordy ſwoie / Zawolska / Nahaiską / Kazáńską / y Krymską / á z wielką mocą ciągnął ná Ruskie Xięſtwá / ogniem y ßáblą wielkie ßkody czyniąc. Co widząc Troinata Skirmuntowic Nowogrodskie / podláskie / y Litwy powiliyskiey Xiąże / wnet obesłał Brátow dwu rodzonych / Lubártá Karaczowskiego / y Czerniehowskiego / Piſſymontá Turowskiego y Stárodubskiego / Xiążąt / posłał też do Swantosłáwá wielkiego Xiedzá Kiowskiego / y do Siemioná Druckiego Michaiłowicá / y do Dawidá Mſćisłáwowicá Łuckiego / dziśieyßych Xiążąt Oſtrogskich przodkow / proßąc ich o rátunek / y przywodząc do ſpolney zgody / ktorey w ten czás ták nagły gwałt przećiw ſrogiemu á mocnemu Cárzowi Kurdaſſowi potrzebował.

A ſam Troinatá z Lubártem / y z Piſſimontem bráćią / zebrawßy Nowogrodskie / Podláskie / Litewskie / Stárodubskie / Cernihowskie / Turowskie / ricerſtwo / ruſzyli ſię záraz przećiw Tátárom ku Mozerowi. Swatosław też Kiowski / Siemion Micháłowic Drucki / y Dawid Mſćisławic Łucki y Wołyński Xiążętá ze wßitkimi woyskámi oſſobámi ſwoimi / przybyli im ná rátunek / vważáiąc ſpolną od Tátar niebeſpieczność / á złączywßy ſię weſpoł / tym ochotniey do Koſſá / gdzie ſam Carz leżał zá Mozerem nád rzeką Okuniowką ciągnęli / támże bitwę okrutną z obudwu ſtron ſtoczili / ktora od poránku áż do wieczorá / iáko wßytki Látopiſcze świádczą trwáłá / Bowiem Ruſacy y Litwá dla wolnośći y wybićia z hołdu Tátárſkiego mężnie ſię potykáli / Tátarowie záś broniąc łupow y połonu / y vpornośćią y wielkośćią potężność okázowáli / Aż náoſtátek pierzcháć poczęli / á Ruſacy tym śmieley roſproßonych y vciekáiących gromili / bili / śiekli / kłoli / ſtrzeláli / w rzekach topili / ták iż ná głowę

Sroga bitwá Litewſkich y Ruſkich Xiążąt nád rzeką Okuniowką.

ná głowę ony srogie woyská Zawolskich/ Nahaiskich/ y Krimskich Tátárow szczęśliwie nád rzeką Okuniowką porázili / sam Carz Kurdaskierey Soltan w máłey Drużynie ledwo vbieżał do Hordy/ á Russacy z Litwą połony y łupy sowite wßistki odebráli / y z wielkim á sławnym zwyćięstwem do swoich stron odeśli. Wßákże iák to w Marsowey ßkole być muśi/ Xiążąt y Boiar Ruskich y Litewskich przeważnego męstwá dokázuiących ná plácu wiele poległo od Tátar/ zwłaßczá Lubort Káráczowskie y Czerniehowskie/ Pissimont Turowskie y Stárodubskie / Siemion Michaiłowic Druckie/ Andrzey Dawidá Mśćisłáwowicá Kniáziá Luckiego Syn/ Xiążętá/ y inßych paniąt niemáło/ ktorym mnie sławá y Mars roskazáli. To krotkie Epitaphion ná pámięć wieczną vczynić.

Xiążętá pobite.

Napis ná Groby pobitych Xiążąt.

Slachetne Duße ktoreście w tym boiu/
  Z mężnych ciał wyßły / oyczyznę w pokoiu
  Prágnąc záchowáć: Mieycie Dank dzielnośći/
  Y pámięć wieczną/ bez nieśmiertelnośći.
Nie záwádźi wam nigdy czás zgrzybiáły/
  Ni zawisnych Sióstr kołowrot nietrwáły/
  Juß w Elisiyskich polach dźiś świecicie/
  Gdźie z Anchisessem dzielność swą ćwiczycie/
  Z nas iż dań bierzą Tátárzy ßydzicie.

Potym zwyćięstwie ktore nád Kurdassem Zawolskim Cárzem Troynata Skirmuntowic otrzymał/ Algimuntá Syná w Nowogrodku ná Stolicy swoiey zostáwił/ á sam do Stárodubia/ Czerniehowá/ Karaczowá/ y do Turowá odiechał/ y wwiązał się w ty Xiestwá Siewierskiey Ruskiey ziemie / ktore nań spádły práwem przyrodzonym po Lubárcie/ y Pissimontu Brátach rodzonych/ w przerzeczoney bitwie od Tátar zábitych. Rychło potym wroćiwßy się do Nowogrodká vmárł/ á Syn Algimunt ná iego mieysce wstąpił/ y pánował w Nowogrodku wßystkiey Ruśi y Litwie od Wiliey począ wßy áż do Stárodubia / Czerniehowá/ Turowá y Káraczowá / tákże Podláße wßystko z przyległymi Zamkámi/ Brzesciem/ Mielnikiem/ Drohicinem etc. w spokoyney dzierżáwie trzymał. Acz miał troche zátarczki z Dawidem Mśćisławowicem Xiążęciem Luckim/ y Bełskim o gránice Podláskie/ Brzeskie/ po tym się rychło pośpießył s tego Swiátá zá oycem Troy-

Szerokość páństwá Litewskiego z Algimuntá.

cem Troinátą/á ná iego mieysce y ná wßistki Ruſkie páńſtwá Ringolt Syn zá ſpolnym wßech ſtanow zezwolenim wſtąpił. Ringolt.

Tegoż też czáſſu Vtenus álbo Vtinuerus Xiąże Zmodzkie y Litwy Zawiliyſkiey vmárł/ ktorego Duzburch Krolem zowie Litewſkim/ á zá żywotá ſwoiego zlecił w opiekę Ringoltowi/ Syná iedynaká Swintoroha w dziecinnych leciech/ Xięſtwá też Zmodzkie/ Litewſkie y Kurſkie/ polecił mu w obronę weſpołek z Synem. A ták Ringolt gdy ſie wwiązał w Zmodzką y Litewską Ziemię/ iáko Opiekun/ á k temu miał oyczyſtych Xięſtw Ruſkich kilko/ zwłaſczá Nowogrodzkie/ Siewierſkie/ Stárodubſkie/ Karaczowſkie/ Turowſkie/ Cernihowſkie/ y Podláſkie/ dopiero ſie pocżął piſáć Wielkim Xiedzem Litewſkim/ Zmodzkim/ y Ruſkim/ ktorego tytułu przedtym iego przodkowie nie vżywáli/ áni vżywáć mogli/ bo ty páńſtwá záwżdy oſobne Pány miewáły. Kiedy ſie począł titul wielkiego Xięſtwá Litewſkiego.

Ringolt Algimuntowic pirwßy wielki Xiądz Litewski/ Zmodzki/ y Ruſki/ Roku 1219. od národzenia Chriſtuſá Páná wybrány y podnieſiony. A iáko Ruſkich Xiążąt porázil nád Niemnem ná głowę.

Rozdział XVI.

Ringolt Algimuntowic wnuk Troynácin/ á práſczur Erdziwiłow/ ktory ono był naprzod z Zmodzkich Jáſkin wyßedwßy w Ruśi moc ſwoie rozmnożył/ po śmierci Oycá Algimuntá/ w Nowogrodku ná Xięſtwo Ruſkie/ Podláſkie/ y Siewierſkie podnieſion/ á z ſtrony opieki Swintoroha Vtenuſſowicá w Kiernowie/ w Kunaſſowie/ y w Jurborku/ wielkim Xiedzem Zmodzkim y Litewſkim był wybrány/ y ſpolnymi oboiego poſpolſtwá głoſſy zá Páná potwierdzony. Ktory naprzod Ruſkie/ Zmodzkie/ Kurſkie/ Litewſkie/ y Podláskie páńſtwá/ ktore mu ßczeſcie y práwo oyczyſte podáło złączywßy/ począł ſie piſáć Wielkim Xiedzem Litewſkim/ Zmodzkim/ y Ruskim/ w czym inße przodki ſwoie wßyſtki przewyżßył.

A iż pospolicie zazdrość w káżdey namnieyszey rzeczy okrom sámey nędze bywa/ wnet mu tego Tytułu y ták szerokiego pánowánia Xiążętá Ruskie zayrzáły/ nieináczey iáko też ono Márgrafowie Brandeburscy Przemysłáwowi wtoremu/ wielkiey Polski Xiążęciu ná Monárchią Polską podniesionemu/ zayzrzeli tytułu Krolewskiego/ ktory on był sam odnowił dwie scie lat y szesnaście zániedbány/ od zábicia S. Stánisłáwá przez Bolesłáwá Smiáłego/ y zábili go w Rogoznie zdrádliwie náiechawszy. Ale Ringolt odiął się Ruskim Xiążętom/ bo iednák nie zdrádą Xiążętá Ruskie/ ále iáwnym boiem zazdrości skutek ná swoię zgubę okázowáli/ przeciw Litwie tym sposobem.

S. Stánisław zábit Roku 1079. O czym Miechovi. fol. 49. lib. 2. cap. 20. et lib. 4. cap. 1. fol. 191. Gdy Przemysław zabit roku 1295. Cromerus lib. 11. etc.

Swatosław Monárchá Kijowski/ ktory sobie władzą wszystkiey Rusi/ iáko dziś Moskiewski porządkiem swoich przodkow przywłaszczał/ widząc iż Litewskie Xiążętá Pogáni moc swoię w Ruskich Xięstwach rostrzewili/ á z hołdu się/ ktory z dawná do Kijowá płácić byli powinni/ wybili/ począł rádzić z drugimi Xiążęty/ zwłasczá ze Lwem Włodimirskim/ y z Dimitrem Druckim/ iákoby záś Litwę pod iárzmo pierwsze przywieść mogli/ ktore byli zrzucili/ zá onym spustoszenim Ruskich Xięstw/ przez Cárzá Tátárskiego Bateiá. Zmowili się tedy wszyscy trzey spolną mocą iednostáynie sobie pomagáć/ y walczyć przeciw Ringoltowi Algimuntowicu/ iżby go wygnáli z Nowogrodká/ z Stárodubia/ z Kárączowá/ z Czernihowá/ z Podlásza/ y z Grodná stárodawney oyczyzny swoiey Xięstw Ruskich/ ktore záwżdy do Kijowskiey Monárchiey należáły/ wzięli też pomoc kilko tysięcy Tátárow od Kurdassá Cárzá Zawolskie°/ ktory miał ważń ná Litwę/ iż go ono był Troynátá Skirmuntowic ná głowę poráźił v okuniowki rzeki zá Mozerem. A ták wszyscy trzey z Tátárską Hordą ciągneli z wielkimi Ruskimi woyskámi w Nowogrodzkiego Xięstwá dzierżáwy nád Niemnē leżące/ posiádáiąc y pustosząc co się im náwinęło. Ringolt też wielki Xiądz Litewski/ Zmodzki y Nowogrodzki/ zebrawszy się z Litwą y z Zmodzią/ tákże z Rusáki swoimi/ ácz im niedokończá w tey trwodze vfał/ zástąpił Ruskim Xiążętom nád Niemnem v Mohilney/ á nápomniawszy Boiárow swoich krotkimi słowy do bitwy/ y porządnie ich zszikowawszy/ vderzył ná Ruskie y Tátárskie woyská/ z wielkim okrzykiē/ A oni też tym śmieley vfáiąc swey wielkości odpieráli/ y sstáłá się z obudwu stron sroga á straszna bitwá/ ktora iáko wszitki Látopiscze świádczą/ od poránku áż do sáme° wieczorá trwáłá/ ná ostátek pomogł Bog Ringoltowi iż szczescie się do Litwy náchyliło/ iż ony ogrōne woyská ruskie y tátárskie rosproszyli rozgromili/

Ruskich Xiążąt rádá ná Litwę iáko niegdy Járopełkowá ná Polaki.

Bitwá Ringoltowá v Mohilney z Ruskimi Xiążęty.

rozgromili/ pobili/ potopili/ y ná głowę porázili/ á Kniáziowie Swantosław Kijowski/ Dimitr Drucki/ y Lew Włodimirski ledwo ná podwodnych koniach w máłey drużynie do Lucká vciekli. A Ringolt z wielką korzyścią y zwycięstwem sławnym/ nábrawszy się łupow wodbieżánych y rozgromionych obozach/ y kotarhach rozmáitych/ wrocił się do Nowogrodká/ á ták dobrą woyną wieczny pokoy w swoich páństwach sobie vgruntowáł/ iż mu potym Ruskie Xiążętá z dáleká biły czołem/ po szkodzie mędrszymi będąc. A drugie Látopiszcze świádczą/ iż ná plácu przerzeczone Xiążętá zostáły pobite. Zwycięstwo Litewskie nád Rusią.

Zá tegoż Ringoltá pánowánia Niemcy z Lubku/ z Bremá y z inszych miast y kráin pomorskich roku 1220. w okrętach do Iflant naprzod náwiedząc poczęli/ á zá czásow postępkiem wszistkie ziemie Iflandską álbo Lotewską opánowáli/ y obywátele iey narod gruby y leśny zniewolili/ iáko o tym będzie niżey. Do Litwy potym y do Żmodzi przez Dźwinę/ tákże do Kurland náieżdżáli. Jákoż o tym stára Kroniká Iflandska świádczy/ iż roku 1225. był Hetmanem do Litwy Auigerus Arcibiskup z Kolná Agripiny nád Niemcy/ ktorzy się názwáli Bráćią y Zakonniki miecza Chrystusowego. Ale Litwá zebrawszy się z Żmodzią/ zástąpili Niemcom/ tám stoczywszy bitwę srogą/ zábity iest Auigenus Arcibiskup Kolenski Hetman od Pogánow Litwy/ ktorego wpisáli potym Krzyżacy Iflandscy w swoy Kálendarz/ iáko napirwszego Rycerzá wiáry Chrześciáńskiey/ A ten Kálendarz porządkiem swoim spisány/ á w Rumborku w Kościele náleziony przez Páná/ sławney pámięći/ Jáná Chodkiewicá/ Páná Wileńskiego/ będziesz miał niżey ná swym mieyscu od nas przydány. Bráćia Mieczniey álbo Ensiferi. Auigenus od Litwy zábity.

Wielkie á częste bitwy ten Ringolt Algimuntowic miewał z Iflandskimi Niemcy o gránice Dźwinne/ y o Kurlandy/ Potym wykonawszi ná wielkim Xięstwie Litewskim/ Żmodzkim y Ruskim Nowogrodzkim/ doyrzáły wiek lat swoich/ vmárł/ zostáwiwszy po sobie ná ty páństwá syná Mindauga/ Mindowa álbo Mendolphá/ bo go rożno rożne Kroniki názywáią/ ktory potym był Krolem Litewskim/ z rámienia Papieskiego koronowánym/ roku 1251. iáko o tym s pewnych dowodow niżey nápiszemy. Acz insze Látopiscze tego Mendogá áni wspomináią/ ták zámykáiąc koniec pánowánia Ryngoltowego/ według swoiego zwyczáiu w dowodzie y w docytániu chromego: Kniáził dzie Ringolt ná Nowohorodku mnoho let/ y potym dzię vmierł/ y kazuć nikotoryie żeby trech synow po Ruskieie bicz wie vrobił (ták sprostá pisze) daniet wiadoma kakowoie dzieło/ szietich iego synow było. Rzecz własna Látopisczow Ruskich.

Przeto ia widząc prostotę y leniwy dowcip onych stárych Pisárzow álbo Diakow / to znáczne ácz Pogáńskie Xiążę / włásnego syná Ringoltowego / z dowodu Miechowity / Długoszá / Wapowskiego / Cromerá / z Pruskich y z Liflandskich Kronik / tudzież ze dwu dowodnych Látopisczow / ktory káżdy náleść może w Grodku w skárbie sławney pámięci Páná Chodkiewicá Alexandrá Stárosty Grodzienskiego / y ktorego ieszcze v mnie iest Exemplarz. Ale się tu iuż teras porządek Historiey Litewskiey czytelniku miły dla słusznych przyczyn przerwáć musi / ácz iednák dzieie y spráwy Litewskie poydą swym torem / ále nie według porządku Xiążąt / ktory potym w swoię klobę przyidzie / y tym przerwániem lepszy / iásnieyszy / dowodnieyszy y pewnieyszy się porządek spraw y Historiy Litewskich vgruntuie / á bez tego wszystkoby się pomieszáło. Bo tu iuż poczną się woyny Litewskie / Zmodzkie / y Ruskie / z Krzyżakámi Liflandskimi / y Pruskimi / w ktorych nawięcey Historia nászá przedsięwzięta zależy. Przetoż tu po Ringolcie Algimuntowicu wielkim Xiędzu Litewskim / Zmodzkim / y Ruskim / musimy położyć Kronikę Pruską stároświecką / ktorą nápisał niiáki Kápłan Niemiec Zakonu Krzyżáckiego w Prusiech Brát / imieniem Petrus à Dusburch, łácińskim prostym ięzykiem / Roku od Christusá Páná 1326. zá pánowánia Witennowego y Gediminowego / á przypisał ią Wernerowi de Orzelle wielkiemu Mistrzowi Zakonu Bráciey Domu Niemieckiego w Prusiech / ktory nawiętsze woyny z Zmodzią y z Litwą vstáwicznie wiodł / iák się to niżey z Długossá / Miechowiussá / y Cromerá pokaże. A tę przerzeczoną Kronikę Pruską stároświeckimi literámi ku wyczytániu trudnymi pissáną / nálazł sławney pámięci Pan Jan Chodkiewic ná Zamku Rumborku w Kościele / ktorey ku przeyrzeniu vżyczył naprzod Je° miłości pánu Woytowi Wilenskiemu Augustino Ro: iáko wielkiey nauki y głębokiego dowcipu Doctorowi / Secretarzowi Kro: J. M. A ten potym mnie vżyczył / ktorą prawdziwie przełożoną ná Polski ięzyk tu masz czytelniku miły od nas przypissáną.

Aczem też z przodku musiał przydáć insze dowody o przysciu Krzyżakow w ty strony Pruskie / y Liflandskie / zwłászczá z Długoszá / Miechowiussá / Cromerá / Bredenbachá / Tilmanná / etc. Czego ten Duzburch w on czás dostąpić niemogł / gdyż się zá czásow postępkiem / rozumy y dowcipy ludzkie mnożą / wszákże po kilku kart iuż się samá Historia Duzburchowá pocznie. A tu iuż Appellacią weźmiemy od Ringoltá Wielkiego Xiędzá Litewskiego / áż do Mendoga przerzeczonego Syná iego / ktorego spráwy / y iáko był ná Krolestwo Litewskie koronowan / poczną się po tey Kronice / á od niego záś iuż prostą Genealogią y wywodem poydą Xiążętá Litewskie / y Krolowie Polscy. Vale.

Kroniká

Kroniká Stároſwiecka nálezionа w Liflanciech ná Rumborskim Zamku w Kośćiele.

Piſſána ſtároſwieckimi Literami łáćinſkim proſtym ięzykiem do Miſtrzá Pruſkiego Wernerá de Orſelle / Roku 1326. przez Piotrá Duzburch / Brátá y Kápłaná Zakonu Krzyżáckiego / Zá pánowánia Witennowego y Gedi-minowego w Litwie / á zámyka w ſobie wielkie / częſte / á gwałtowne y vſtáwiczne woyny Krzyżakow Pruſkich z Litwą / ktorych on Letowinámi zowie / tákże z Zmodzią / á Xiążę Litewſkie ná káżdym mieyſcu Krolem / á Litwę Kroleſtwem piße. Pilnie á ſcerze y prawdziwie po proſtu z łáćinſkiego proſtego ięzyká ná Polſki przełożona. Przez Máćieiá Striykowſkiego Oſoſtewiciuſſá.

Kſięgi Siodme / Rozdział I.

Do naivczćiwßego w Chriſtuſie Páná / Páná Mikołáiá Páczá / z łáſki Bożey Biſkupá Kijowſkiego etc. Y do Jáſnie Wielmożnych Pánow / Páná Stániſłáwá Páca Woiewody Witebſkiego / Suráſkiego etc. Stároſty. Y Jáſnie Wielmożnego Páná / Páná Páwłá Páca Woiewody Mśćisławſkiego / Stároſty Wilkomeriyſkiego / etc. Pánow y Dziedźicow z Rożanki / etc.

Poczatku y przyśćiu Zakonu Bráćiey Krzyżakow Domu Niemieckiego Titułu Pánny Mariey w Hieruſálem do Liflandskiey / potym do Pruskiey ziemie / s ktorymi długo Prusowie / Lotwá y Kurlandowie / á nadłużey Litwá y Zmodź Pogáni woyny wiedli / ktorzy ich też z Kázimirzem Jágiełowicem w Pruſiech / á w Liflanciech z Sigmuntem Auguſtem dokonáli y wykorzenili.

Zdáłá mi ſię rzecz potrzebna / ábych ßerzey co nápiſał o początku á przyśćiu Krzyżakow w ty ſtrony / poniewaz wßytká náßá rzecz niżey práwie o ich burdach z Litwą y z Zmodzią / będzie ſię toczyłá.

Roku od národzenia Chriſtuſá Páná 1188. Gdy Balduinus Krol Hieroſolimski Chrześćiáński w Hieruſálem y w Cyprze krolował / powſtáli przećiw niemu Saraceni Secty Machometowey / á z Zamku y Miáſtá portowego / ktore zowią ich ięzykiem Ptolemais / łáćinskim záś Akona / á Niemieckim Akris / niedáleko od gory Ptolomais / álbo Akoná / á lbo Akris.

od gory Karmelus w Zydowſkiey ziemi/ pokolenia Aſſer/ nád Morzem miedzy ziemſkim Syriyſkim leżącego/ nawiecżße ßkody y naiázdy do świętey Ziemie Pogáni czynili. Przeto Krol Balduinus od Papieżá y od Ceſárzá/ y od inßych Pánow Chrześciáńſkich żądał pomocy. Ták tedy Włochow/ Longobárdow/ y Wenetow z inßymi/ ßeśćdzieſiąt ſie Galer wypráwiło/ w ktorych było pięćdzieſiąt tyſięcy mężow godnych do bitwy.

60. Gáler Włochow do Hieruſalem.

Z Fránciey też y z inßych kráin Chrześciáńſkich / ná świętą woynę wiele Xiążąt y Pánow wodą y ziemią ciągnęło/ tákże z Niemieckich Ziem Pielgrzymow z rozmáitych Miaſt zebráło ſie pięć ſet/ ktorzy wßyſcy w ieden okręt wſiadwßy/ przyżeglowáli áż do Ptolomaidi álbo Akony Miáſtá / ktorego gdy vſilną mocą Chrześciáni cáły rok dobywáli/ bárdzo ich wiele v ſturmow było pobitych y poránionych/ ſtrzáłámi Pogáńſkimi. A potym ſie chorzy Chrześciáni y tám y ſám z rozmáitey nędze y niewczáſow/ iák to w woyſku ile wálnym bywa/ tułáli/ á w cudzey Ziemi żadnego ktoby ſie nád nimi zlitował náleść niemogli/ zá czym ich wiele od głodu/ y bez opátrzenia ran pomárło/ co widząc Niemcy/ ktorych przednieyßych pobożnych było ośm Pielgrzymow z Lubká y z Bremá/ miłośierdźim przychyleni wnet z żaglow okrętu ſwoiego namiot vczynili/ do ktorego chorych y ránnych Chrześcian przyimuiąc/ wielkie ſtáránie y pilność o nich mieli/ potym gdy Chrześciáni Akonę pod Sáráceny wzięli/ záłożyli w Mieście Niemcy Spital pod Titułem Pánny Máriey / Roku 1190. Potym też Balduinus Krol w Hieruſálem drugi Spital pod tymże tytułem Pánny Máriey záłożył/ dla chorego Rycerſtwá/ ktorzy byli zránieni pod Akoną / á pierwßy Miſtrz nád tymi obiemá Spitálámi był przełożony Henrik Wapolt Niemiecki Sláchcic/ potym záś roku 1191. Pátriarchá Hieroſolimſki Nazianzenus / y Krol Hieroſolimſki/ y Akonenſki Biſkup/ Miſtrz też Spitalá świętego Janá/ y Miſtrz domu Kośćielnego / y wiele inßych Brátow obudwu domow/ y wiele Pánow Ziemie świętey/ naprzod Adolphus Pan Domu Tiberiadis/ y Hugo Brát iego/ y Rainoldus Pan Sidonu / y Pan Cimarus z Ceſáriey / y Jan z Hibelliná/ y wiele inßych z Kroleſtwá Hieroſolimskiego/ y z Niemiec/ Konradus Moguntinski Arcibiskup/ drugi Konradus Herbipolski/ Wolgerius Pagamenski/ Gardolphus Halberſtatenski y Cicenski Biskup/ Friderik Xiążę Swabskie/ Henrik Pfalcgraff Renski / y Xiążę Brunſwickie/ Friderik Xiążę Rakuskie/ y Henrik Brabantskie/ ktory był wten czás Hetmánem nád wßitkim woyskiem/ Herman Pfalcgraff

Początek Spitalá Niemieckiego.

Niemiecki Spital Pánny Máriey w Akonie y w Hieruſalem.

Henrik Wavolt pirwßy Miſtrz Zakonu Niemieckiego.

Pfalcgraff Saski/ y Landgraff Turingenski/ Albricht Margraff Brandeburski/ Henrik z Kalendinu Marszałek Cesárstwá Rzymskiego/ Konrad Margraff z Landezbergu/ y Henrik Margraff Misnenski/ y wiele inszych Xiążąt y Paniąt/ posłáli do Papieżá Celestinussá (ále druga stára Kronika Pruska świádczy/ iż do Clemensá tego imienia trzeciego) prosząc áby ten zakon y Spital potwierdźił. Dał im tedy Papież ná ten zakon Spitálny potwierdzenie/ y Tituł im przydał/ áby sie pisáli Bratámi Domu Niemieckiego/ Spitalá Pánny Mariey w Hierusálem/ przydał im też Herb Krzyż czarny/ y Odpustow bárdzo wiele/ á pod Regułą zakonu S. Augustiná przykazał im żywot prowádźić. Nie Xiążę Pruskie/ ále inszy tego imienia Poselstwo stáwnie o fundaciey Krzyżakow do Papieżá. Fundacio zakonu Krzyżakow Niemieckich.

Potym záś Patriarchá Hierosolimski wszystkich Brátow przerzeczonych Domu Niemieckiego od Papieżá potwierdzonych/ białym płászczem zobudwu stron krzyżem czarnym náznáczonymi przyozdobił/ y táki wszyscy tego zakonu Rycerze vbior ná potym nośili/ Było ich naprzod/ ktorzy ten habit przyięli/ Brátow Kápłanow śiedm/ á dwádzieśćiá y czterzey Láikow álbo Szláchćicow nie Kápłanow. Tym było dozwolono we zbroi miecz przypasawszy Mszą odpráwowáć/ żaden brody nie strzygł/ á ná worze nátkánym słomy według vstáwy zakonu sypiáli/ ále to rychło potym zmienili. Habit álbo nośenie vbiorow Krzyżackich.

Wtory Mistrz tego Spitalá po Henriku Wapolt był wybran Otto Karpen Szláchćic Niemiecki roku 1200. zá Cesárzá Philippá wtorego/ á zá Papieżá Innocentiussá/ Ten Brátom w pokorze y prostośći sercá służył/ á szostego roku vrząd swoy odpráwił/ pochowan w Akonie. Otto Kárpen 2. Mistrz Niemiecki.

Trzeći Mistrz był wybran Herman Brand Szláchćic Holsanski roku 1206. przez cztery látá vbogim według możnośći chętliwie służył w Akonie pogrzebion. Herman brand 3. Mistrz.

Czwarty Mistrz Herman Salcen Szláchćic Misnenski zá Cesárzow Otto y Fryderyká wtorego/ á zá Innocentiussá trzeciego/ y Honoriussá/ y Gregorzá IX. Papieżow roku 1210. wybran ná Mistrzostwo. Ten bárdzo ważnych Priuileiow y nádánia zakonowi swoiemu od Papieżá y od Fryderyká Cesárzá dostał. Bo gdy Papież z Cesárzem bárzo byli ná wnetrzną á szkodliwą woynę miedzy sobą zádárli/ on to wszystko mądrośćią y przeważnym rozumem swoim miedzy nimi rozią́ł y vspokoił. Zá iego Mistrzostwem Konrad Margraff Turingenski w zakon wstąpił/ dwá tyśiącá Szláchćicow wszistkich rycerzow pássowánych Niemcow w zakonie pod swoią spráwą miał/ ktorych przez 30. lat zupełnych rządźił. Wszákże zá iego 4. Mistrz Herman Salzen. 2000. Krzyżakow Ritterzow Niemieckich.

że zá iego nießczesliwym pánowániem Saraceni Hierusalem z mocy Chrześciáńskiey wydárli y osiedli / á ták gdy byli wygnáni z Ziemie świętey / przyśli do Cesárzá y do Papieżá proßąc / áby im gdzie dáli y wymierzyli ziemice pewną / w ktoreyby Zakonu swego dokonáć według przysięgi y professiey / przeciw Pogánom woiuiąc / mogli.

A w ten czás Konrad Xiążę Mázowieckie / gdy częstemi náiázdámi od Pogánow Prussow strapiony był / vsłyßawßy o tych Krzyżákach / posłał do Papieżá y do Cesárzá Fryderyká / áby ich do

Przyczyná przyścia Krzyżakow Niemieckich do Prus.

Prus przysłáli / postępuiąc im pewny vdział w Ziemi swoiey / iák o tym niżey wyrozumieß.

Naprzod tedy roku Páńskiego 1160. ácz kálendarz Liflandski piße / roku 1111. Kupcy z Lubku y z zamorskich kráin / ktorzy dla zysku w rozmáite strony żeglowáć zwykli / gdy się przybili wiátrem z tráfunku w Połnocny Port odnogi Morzá Baltyckiego / gdzie teras w Liflanciech Dunamund / obaczyli Lotwę (ktorzy z Litwą iákom powiedział / iednego rodu są) Lud prosty / leśny y gruby. A iż pospolicie woßczyny / ktore z miodow wyćiskáli / iáko inße śmieci

Przyczyná przyścia Niemcow do Lifland.

z domow wymiátáli / tedy Niemcy onych śmieci dármo w okręty nábieráiąc / niewymowny zysk miewáli / y częstokroć zás w więtßey liczbie okrętow do Lotwy przyieżdzáli / woszczyny v nich dármo bierząc / á miody / bydłá y skory / ktorych tám hoyność wielka byłá / ledá zá co iáko v dzikiego ludu kupowáli / álbo wymieniwáli. Ták potym roku od Christusá 1200. zá pánowánia Fryderyká Cesárzá tego imienia wtorego / á zá Papieżá Innocentiusá trzeciego / tráfiło się iż s tymi Kupcámi niiáki Meinhardus Kápłan z Lubku / Mąż świętego żywotá / wśiadwßy w okręt do Lifland záiechał / gdzie tylko z iednym sługą miedzy Ludem prostym rok cáły mießkáiąc / á z nienácka z nimi się spossabiáiąc / ięzyká się náuczył / y zbudowawßy sobie Káplicę / á máiąc iuß znáiomość y záchowánie

Meinhardus pirwßy Arcybiskup Liflandski.

z ludźmi / począł im wiárę y rzeczy duchowne przypomináć / y po lekku od prożnych á Báłwochwalskich zabobonow / ku przyięciu Chrześciáńskiey wiáry przywodźić / iákoß Pan Bog pobożne onego człowieká stáránie poßczęśćił / iż ich niemáło dobrowolnie przystáło ná poznánią náukę prawdy / ktorych gdy się záwße przymnażáło / á ludu onego dźikiego sercá chucią / ku rzeczy nowey / y nie-

Dwie mili od Rygi są tego Kośćiołá znáki miedzy Kircholmem.

znáiomey wierze się zápaliły / zbudowáli Kośćioł / ktoregom ruinas álbo znáki stárodawne w mili od Rygi sam widział. A gdy też Niemcow Kupcow y Kápłanow co dzień to więcey do Lifland przybywáło / záłożyli sobie osádę gdzie dźiś Kircholm ná wyspie

Dźwiny /

Dźwiny/ á zá cżáſſu poſtępkiem Meinhardus Biſkupem Liflandſkim był wybran y poświecon od Bremenſkiego Arcibiſkupá/ Roku páńſkiego 1205. Aż potym Niemcy Miáſto Ryge poczęli zákłádáć/ gdzięm ná grobie tego Meinhárduſſá v fáry widział napis. Hic iacent infoſſa, Meinhardi præſulis oſſa. Po nim záś był wybran niákiś Bertoldus ná Arcibiſkupſtwo Liflandſkie/ Zakonu Ciſtercienſow Opát z Bremenu od Arcibiſkupá Bremenſkiego potwierdzony. Ten też z zyskiem słowo Boże rozſiewał. A gdy dług śmierći zápłáćił/ Drugi tegoż imienia Bertoldus wtory ná iego ſtolec Arcibiſkupi wſtąpił/ A zá tego Bertoldá wtorego (áczkolwiek Cromerus/ Miechouius y Długos tych dwu Arcibiskupow nie Bertoldos ále Albertos zowią) Lotwá głupia dopiero ſię obaczyłá/ że Niemcy ná ich ſzyie przybywáią/ y twierdze buduią/ przeto porzućiwſzy wiárę Chrześćiáńską nowo przyiętą/ Litwy ſąśiádow ná pomoc przyzwáli/ á Niemcow vſtáwicznie woynámi náieżdżáli/ y máło ich z ziemie ſwey niewybili. Aż Arcybiskup Rigenski przerzeczony Bertold9 do Niemieckich kráin rozesłał/ zakon bráciey Krzyżakow zbieráiąc/ pod tytułem rycerzow Chriſtuſowych/ Tych gdy naprzod kilko tyśięcy przyciągnęło/ wybrał miedzy nimi Miſtrzá pirwſzego Volquinuſá/ nádawſzy im ku wychowániu trzecią część dochodow Rigenskie° Arcibiskupſtwá/ á noſili ná płászczach miecz czerwony z krzyżem/ skąd ſię piſáli Fratres enſiferos, to ieſt/ Bráćia miecz noſzące/ s tymi tedy Arcibiskup Pogánom mężnie odpierał/ á zamki gęſte/ iáko dźiś widzimy/ zákłádał/ áż ſię zmocnił. A potym przećiw wzburzonym nieprzyiaciołom wiáry chrześciáńskiey/ Litwie y Lotwi pogáńſtwu (iáko Tilmanus Bredenbach piſze) wespołek z obcymi Rycerzmi/ ktorzy z Niemiec dla nabożeńſtwá ná rycerſtwo byli przyſtáli/ woiowáć vmyſlił/ ále gdy ku bitwie przyſzło/ wpadwſzy ná koniu twárdouſtym w poyſrzod woyská nieprzyiacielskiego/ był zábit/ y zátłumion ſzáblámi Pogáńskimi/ ále tę przygodę inſzy Kronikarze y ná Volquinuſá Miſtrzá pirwſzego być świádczą. O czym będzie niżey.

Kircholm gdźie owo Kośćioł ſtoi ná wyſpie/ nie gdźie Zamek.

2. Arcibiſkup Liflandſki Bertoldus.

Cromerus lib. 7 fol 126. Miechouius et Dlugoſſus.

Zakon Bráciey Krzyżakow domu Niemieckiego do Lifland.

Miſtrz pirwſzy Liflandſki Wolquinus.

Vbior Krzyżakow Liflandſkich.

Enſiferi fratres.

V nas táki był pod Newlem Krezá/ wſzákże nie zábit.

Potym 1218. Pruſowie Pogáni z Litwą wtárgnąwſzy do Kulmienskiey ziemie Xiążęćiá Mázowieckiego Konradá/ wſzytkę pod ſwoię moc podbili/ A do Mázowſza znowu wćiągnąwſzy/ mieczē y ogniem wzdłuż y wſzerz burzyli/ ták iż Płocko ſtolec Mázowſza ſpalili z zamkiem y kośćiołem. Przeto Konradus Xiążę nie mogąc ſam przez ſię odeprzeć Pruſom y Litwie/ Krzyżakow przećiw Pogánom zrozmáitych ſtron/ zá przywiedzieniem Chriſtiná mnichá Cyſtercienſow przyzwał/ miedzy ktorimi przełożony był Henrik Xiążę

Cromerus fol. 130. et Vaporius.

Płocko Pruſowie zburzyli z Litwą.

Krzyżacy z rożnych ſtron przećiw Pruſakom.

Slaskie

Hetmánowie zacni ná święta woyne.

Chełmieńska y Lubáwska ziemiá Prussom Pogánom wydárta.

Sląskie/ y Wrocławski y Lubuski Biskup/ y wiele inszych z Slách-
ty Polskiey. Zá tych tedy pomocą gdy Chełmińską/ álbo Kulmin-
ską y Lubáwską ziemię Pogánom odiął Conradus Xiążę Mázo-
wieckie Kristianá Mnichá przerzeconego pierwszym v nich Bisku-
pem vstáwił/ Aby Pogány do wiáry Chrześciáńskiey náwracał/

Christianus pirwszy Biskup Kulmienski.

nádawszy mu y nasledníkom iego część Chełmieńskiey ziemie/ w
ktorey ty zamki były/ Grudziąc/ Wapsko/ Kopriwna/ Wiliszas/
Kolno/ Kuch/ Radzin/ Turno/ Pinowo/ Płochowo/ ze wszytkimi

Nádánie Biskupstwá Chełminskiego álbo Kulmienskiego w Prusiech ná Krzyżaki przeciw Pogánom.

Wsiámi y Folwárkámi/ ku temu ieszcze sto wsi wiecznym práwem
przydał. Nád to mu ieden Biskup Płocki Toruń y Pepow ze wszy-
tkimi onych włości wsiámi/ y wszelkim práwem ták duchownym
iáko y świeckim/ y z dziesięcinámi dárował. To się działo w Lo-
wiczu Roku Páńskiego 1222. Ale iednák ci Krzyżacy niemogli

Cromerus fol. 131. lib. 7.

Prusom Pogánom y Litwie odeprzeć. Przeto Roku Páńskiego
1227. Xiążę Mázowieckie Konradus s Christianem Kulmin-

Krzyżacy z Lifland w białych płaszczach/ z czerwonym mieczá y krzyżem przyzwáni przeciw Prussom pogánom y Litwie.

Bitwá dwá dni trwáłá/ w ktorey Krzyżacy wybići.

Krzyżacy do Liflandśie wrocili przegrawszy.

skim Biskupem/ posławszy do Albrichtá Rigeńskiego Arcibisku-
pá/ Brácią Krzyżakow czerwonego mieczá z krzyżem/ z Lifland
przyzwáli/ ktorym Dobrzyńską ziemię nádáli dla wychowánia/
pod tą condicią/ áby vstáwicznie przeciwko Prusom Pogánom
walczyć gotowi byli/ Ale y ci iedną bitwą/ ktora dwá dni trwá-
łá/ od Prusow y od Litwy zbići y wygłádzeni byli/ ták iż tylko pięć
stárszych Brátow Krzyżakow vbiegło/ ktorzy wzgárdziwszy Do-
brzyń/ do Lifland się wrocili ná lepszy pokoy. Potym gdy Pruso-
wie y Litwá vstáwicznie Mázowsze burzyli y náieżdżáli/ Xiążę
Konradus zwątpiwszy w mocy swoiey ná Seimie wálnym s
Christianem Biskupem vrádzili/ iż Bráciey Krzyżakow Domu
Niemieckiego/ Rycerzow Christusowych/ Tituku Pánny Mári-

Krzyżacy Bożogrobscy Domu Niemieckiego przeciw Prusom Pogánom przywiedzieni.

ey/ noszących ná białym Płaszczu czarny Krzyż/ ktorzy niedawno
od Sárácenow z Sitiey byli wyrzuceni/ z Rzymu przyzwáli/
nádawszy im wszystke Kulmińską ziemię/ y cokolwiek iest miedzy
Wisłą/ Mokrą y Drwiącą rzekámi/ pod tymi condiciámi/ áby
przeciwko Prusom y Litwie Pogánom vstáwicznie wszytkimi si-
łámi walczyli/ A gdyby ich vsmierzyli y zwycieżyli/ tedy Kulmin-
ską ziemię áby wrocili. A wszytki ziemie/ ktorychbykolwiek pod

Condicie z Krzyżakámi o Prussy postánowione.

Pogány dostáli/ áby zárowno z wynalazku godnych ludźi z Xią-
żęciem Mázowieckim y iego Potomkámi dzielili. Polakom też áby
żadnego gwałtu áni krzywdy nieczynili/ áni ich nieprzyiaciołom
rádą áni pomocą pomagáli/ ále przeciwko Pogánom ná káżdą po-
trzebę áby im pomagáć gotowi byli. A iesliby co s tych condiciy
przestąpili/ áby winę y karánie pobránia dobr nádánych/ dla nie-

wdzięczno-

wdzięcznośći podlegli. Táka byłá vgodá y poſtánowienie między Konrádem Xiążęćiem Mázowieckim y przerzeczonymi Bráćią Krzyżakámi/ ktorych był ná ten czás Miſtrzem Hermannus z Salce/ co też Grzegorz dźiewiąty Papież Rzymſki vchwalił y potwierdźił/ ktorego poſtánowienia ſą świádkiem kśięgi ſtáre/ Niemieckim ięzykiem piſáne/ w ſkárbie ná Zamku Lubáwſkim chowáne/ przydał im też Xiążę Konrad Dobrzyńſką źiemię y Neſſowę Zamek w Kuiáwſkiey źiemi/ też Biſkup Płocki Gedeon dał im dźieśięćiny niktore od ſwego Biſkupſtwá/ y Wieś z wyſpą wielką.

Pierwßy Miſtrz Krzyżakow Pruſkich/ Hermannus z Salce.

Gregorius 9. potwierdźił eddicie Krzyżakow.

Neſſowa.

Tego poſtánowienia Krzyżacy táili/ ále przywiley z Bulą złotą Frideriká wtorego Ceſárzá pilnie chowáli/ y vkázowáli/ w ktorym im potwierdźił dźierżáwę Kulmienſkiey źiemie s Pomorſką nádánie/ ktorych im nigdy Konradus niedawał/ Dla tego potwierdzenie Frideriká Ceſárzá (z ktorey przyczyny potym między Zakonem á Polaki wielkie woyny były) máło ważyło/ gdyż tu żádney mocy w rozdawániu tych páńſtw niemiał.

Frideriká wtorego nikczemne potwierdzenie Krzyżakow.

Ták tedy śiedm przednieyßych Krzyżakow álbo Contorow/ máiąc pod ſobą 2000. Zołnierzow Domu Niemieckiego/ naprzod w Dobrzyńſkiey Ziemi z Xiążęćiem Konradem Landiberſkim Landgraffem y Turingenſkim/ ktorego im był Herman z Salce do Rzymu odieżdżáiąc Miſtrzem przełożył/ oſiedli/ wziąwßy ná ſię obronę Mázowßan y Polakow przećiwko Pruſakom.

Potym napirwßy Zamek nád Wiſłą w Kulmienſkiey Ziemi Roku Páńſkiego 1231. poſtáwili/ ktory Fogelgeſang Niemieckim ięzykiem od śpiewánia ptakow przezwáli/ á z tego Zamku z Mázurámi y z pomocą Niemiecką/ ktorzy dobrowolnie ná świętą woynę przychodźili/ Pruſom y Litwie Pogánom odpieráli/ y ich źiemię y włośći czeſto náieżdżáć poczęli. Potym Toruń/ Riſemberk/ y wiele inßych Zamkow z Miáſteczkámi zá krotki czás zbudowáli/ y murem obwiedli.

Fogelgeſang pirwßy zamek Krzyżácki w Pruſiech

Pruſowie też poſtáwili dwá Zamki przećiwko Krzyżakom/ ieden nád Wiſłą/ wyżßey Toruniá/ ktory názwáli Rogow/ drugi podle Toruniá/ ná tym mieyſcu/ gdźie teraz Biſkupá Kulmienſkiego ſtołeczny Kośćioł ſtoi.

Pipinus też Xiążę Pruſkie Chrześćiáńſki wielki morderca zbudował trzećią twierdzę ná Jeźierze/ ktore do tych czáſow Pipinowo Jezioro názywáią. Ale ty wßyſtkie Pogáńſkie Zamecki pobráli Krzyżacy w krotkim czáśie/ á Pipiná Xiążę poimawßy roſproli mu brzuch/ y przywiązawßy kißkę iednę do drzewá/ ták go długo wodźili wkoło/ áż ſię wßyſtkie ielitá obwiły/ y wynatrzyły.

Pipinus Xiążę Pruſkie Pogáńſkie.

Potym

Potym Roku páńskiego 1234. Pruscy Krzyżacy dla gruntownieyszego przeciw Pogánom Prusom y Litwie odporu/ zmocnili się zobudwu stron/ á wieczną Ligę y Vnią z Zakonnikámi rycerstwá Liflandskiego/ y z Mistrzem ich Wolquinusem vczynili/ y do swego ich Herbu álbo znáku przypuścili/ iżby obádwá Zakony białych płaszczow z czarnym krzyżem vżywáli. Pod tą condicią/ áby Liflandski Mistrz Pruskiemu z swym Zakonem posłuszeństwo czynił/ y ná káżdą wypráwę gotow był/ ktore ich ziednoczenie Papież Grzegorz dziewiąty przywileiem z złotą Bułą potwierdził.

Ligá y confoederacio Krzyżakow Pruskich/ y Liflandskich ná Litwę.

Ták tedy zmocniwszy się spolną pomocą y rátunkiem Xiążąt Rzeskich posileni/ do Zmodzi y do Litwy często náieżdżáli.

O Woynie Litewskiey w Kurlandiey/ według Historiey Petri a Duzburch/ y srogim poráženiu Krzyżakow/ roku 1260.

Rozdział II.

Brácia Krzyżacy zakonni z Liflandskiey y Pruskiey ziemie/ Wziąwszy pomoc od Krolá Duńskiego/ z wielkimi woyskámi ciągneli ná odsiecz drugim swoim Krzyżakom/ ktorych Litwá obległá byłá ná Zamku S. Jerzego w Kurlandiey/ chcąc ich obronić y żywności dodáć. A w tym czásie przyszłá wieść/ iż Litwy cztery tysiące ciągnie/ á tuż niedáleko połon z Kurlandskiey ziemie pędzą/ y włości plundruią. Tám wnet Kurlandowie obiecáli pomoc spolnie Krzyżakom przeciw Litwie/ iesliby im żony y dzieci w połon od Litwy pobráne były wrocone/ Ktorym záraz Krzyżacy Pruscy y Liflandscy odpowiedzieli/ iż to być niemoże/ ále według práwá woiennego zwykłego nam ieslize zwyciężymy/ ma wszystek łup y więźniowie przyść/ álbo co kto dostánie. Tą odpowiedzią Kurlandowie záraz ták bárdzo byli obráženi/ iż woleli pomagáć Litwie przeciw Krzyżakom / gdzie bárdzo wiele Chrześcian Litwá poráziłá w dzień S. Małgorzety/ y Mistrz Liflandski Burgardus / y Henrik Botel / Marszałek Pruski / á przy nich sto y piećdziesiąt Brátow/ y Kontorow Zakonnych Krzyżakow co przednieyszych/ á w pospolitym woysku ták wielka porážká byłá/

Szaleństwo/ swárzyli się o dział/ ktorego iesżcze niemieli.

Krzyżacy od Litwy poráženi.

była (iáko tego Dusburchá własne słowá świádczą) quod tres uel quatuor hostes centum christianos & cum magna uerecundia fugarent, iż trzey álbo czterzey Litwinowie nieprzyiaciele/ po stu Niemcow Chrześcian zábiiáli/ y z wielką ich sromotą gonili/ Támże pisze ten Krzyżak nárzekáiąc ná Litwę/ Ecce quomodo confortati sunt inimici nostri, &c. Oto iáko są zmocnieni nieprzyiaciele náßy. Tám wielkośći łupow/ koni/ broni/ y zbroy dostáli/ ktore z ręku ták wielu tyśięcy Chrześćian pobitych wydárli/ á teraz śię chełpią w dzielności swoiey/ Zetrzy Pánie moc ich y rosproß ich/ áby poználi/ iż nieiest inßy/ ktoryby walczył zá nas/ iedno ty sam Bog náß. Támże piße według prostoty onego czásu/ Quod euentus huius belli, iż skutek tey woyny nießczęśliwey był przedtym pierwßey nocy iednemu Krzyżakowi Hermánowi Sarácenowi przepowiedziány y obwieszczony/ od widzenia Pánny Mariey/ ktora mu ták rzekłá/ Hermane, ego ad conuiuium filij mei te inuito. Hermanie ia ciebie ná kołácią do syná swoiego wzywam. Támże piße iż też ten głos słyßáłá iedná Mnißká Siostrá Conradá Mistrzá Pruskiego/ y ieden chłop prosty. W tey śię bitwie tráfiło/ iż gdy ieden vph Pogáński vćiekał/ tedy niiáki Generardus Sáski Slachćic iednemu Kurlandowi álbo Zmodzinowi vćiekáiącemu głowę śćiął mieczem iednym zamachem/ s ktorego śćięcia nie záraz vpadł/ ále z vćiekáiącymi Towárzyßámi bez głowy tąż drogą/ ktorą był począł/ przes máły kres bieżał/ á potym vpadł/ czemu śię Krzyżacy bárdzo dziwowáli/ iż tákiey rzeczy nigdy niewidzieli. W tenże czás ná poboysku Chrześćiáńskim/ ieden Litwin nálazł Kuße nápiętą/ ktorą gdy włożył sobie ná ßyię/ z przygody dłubiąc tráfił náspust/ ták mu ćięćiwá záraz ßyię vćiełá.

Słowá Petri a Dusburch.

Widzenie.

Rzec dziw/ Iuga boum quinque emi &c. non possum uenire.

Nie mowy to dowod wierz iesli chceß.

Cud y dziwny tráfunek.

Drugi tráfunek.

Po tey zás bitwie Sambitowie/ ktorey ziemie dziś Krolewiec głownym Miástem/ y Zmodzinowie wybili śię z mocy Krzyżackiey/ y do pierwßych śię błędow Pogáńskich zwroćili/ á wybráli sobie zá Xiążę niiákiego Glandá/ Tákże też Prusowie drudzy/ iáko Warmienska ziemicá wybráli sobie Xiążę Glappá/ Pogozáńska Autumá/ Bartenlandska Diuaná/ Tákże inße Pruskie ziemice/ w ktorey Apostásiey y w odrzuceniu wiáry Chrześćiáńskiey trwáli przes 15. lat/ s Krzyżakámi Pruskimi wielkie woyny vstáwicznie wiodąc.

Glandos Xiążę Pogáńskie Pruskie.

Xiążętá pogáńskie w Prusiech.

Tegoż roku Zmodzinowie iednego Kápłaná Krzyżaká z domu Niemieckiego/ ktory był do nich posłan/ áby ich ochrzćił/ poimáli/ á wsczepiwßy mu ßyię miedzy dwie deski/ dußyli go áż vmárł. Roku zás 1264. Prusowie Pogáni/ Zmodź y Litwá z wielkim woyskiem

Kápłan vmęczon.

do Sambiyskiey ziemie wtárgneli/ Tám Litwá z iednym naczyniem woiennym/ ktorym dobywáią Zamkow álbo dziáłem (on zowie cum una machina) álbo Táranem Wiłowá Miástá dobywáłá/ przez ßeść dni mury tłukąc/ ále Henrik Tupodel Krzyżak mistrz nád kußámi wiele ich pobił/ y ogień ktory Litwá pod miástem do miástá idąc zákłádáłá/ częstokroć zágásił/ tám też tenże Tupodel iednego Capitaná álbo Hetmáná Litewskiego zacnego bełtem s kuße zábił/ y drugiego mistrzá nád dziáłámi álbo táránámi przełożonego ránił. Ták iż Pogáni odstąpić musieli.

Leży to miásto nád Preglem rzeką murowáne/ 7 mil od Krolewcá/ gdzie ia sam roku 1580. stáre ßáńce Litewskie y kopiec vssypány widział Zamek tám y teraz przy mieście pusty stoi.

Ale iednák Litwá Pogáni Helmeriká Mistrzá y Teodoriká Márßałká wielkiego/ y czterdzieści Brátow Krzyżakow przednieyßych krom pospolstwá/ w Lubáwskiey ziemi z nowu bitwę stoczywßy/ zábili/ y wielkie woysko Chrześciáńskie ná głowę porázili. A tych Krzyżakow pobitych/ iáko tenże Duzburch (według stároświeckich zabobon) piße/ tey nocy widział ieden nabożny człowiek iákoby świece goráiące do Niebá wstępuiących. Potym roku 1265. Xiążę Bránswickie y Landgraff Turingenski z wielką mocą ricerstwá niemieckie° do Prus przyciągneli/ ná pomoc Krzyżakom/ po nich záś roku 1266. Otto Márgraff Moráwski y z synem swoim przirodzonym z woyskiem Czeskim y Moráwskim do Prus przećiw Pogánom Litwie y Zmodzi przyciągnął. A potym roku 1268. Ottokarus Krol Czeski z wielkimi vphámi zbroynych Czechow Polakow/ Slezakow y Niemcow przyiáchał do Prus ná Litwę y ná Zmodź woiowáć/ ále dla zimy ciepłey/ y wielkich rostokow nie mogli przećiw pogánom walczyć/ przetośie do domow swych wro-

Krzyżakow Litwá porázíłá.

Wielkie zebránie Chrześcian ná Litwę.

Potym Nadrowitowie pogáni/ ktorzy mieli kráine swoie (cili. w Prusiech/ będąc zwyciężeni od krzyżakow przenieśli się do Litewskiey ziemie iáko do pobrátinow. Skalowitowie záś Pogáni/ ktorych też ziemicá w Prusiech Zmodźi przyległá. Mieli zamek swoy ná iedney gorze blisku Rágnety/ w ktorym oblegli ich Russacy y dobywáli cáłe lat 60. przed przyściem bráciey Zakonu Niemieckiego do Prus/ potym Russacy sprácowáni/ pytáli obleżencow/ coby wżdy iedli/ oni powiedzieli/ iż mamy sadzáwkę wśrzod zamku/ ná 20. sążni/ z ktorey mamy ryb dostátek/ co vsłyßawßy Rusacy/ od obleżenia odstąpili/ Támże piße ten Dusburch/ Ecce mirum &c. Oto rzecz dziwna/ won czás obfitowáłá tá sadzáwká rybámi poki w tym zamku mießkáli niewierni/ á teraz tylko w sobie płodzi żáby/ gdy wnim mießkáią Chrześciáni: ále nienágánione są sądy Boże/ y niedoścignione drogi iego.

Ták właśnie y dziś v nas w Zmodzi.

W ten czás też Stiragota/ y Sareczká stárostowie Skáłowscy z Zmodź-

scy z Zmodzkiey ziemie iednego brátá Krzyżaká/ y trzech Niemcow zbroynych zábili/ á gdy Sareczká iednemu rámię száblą vciął/ sam też od drugiego był zábity. Tegoż czásu Surbanta/ Swizdetá/ Surdeta Stárostowie Skałowscy/ ktorzy byli iednego narodu z Zmodzią/ zwyciężeni są od brátow Krzyżakow/ á lud pospolity zá wodzámi swoimi/ przez ktorych woyná byłá spráwowana do Litwy się przenieśli. W tenże czás Zmodzinowie Poiezáńskiego Comendatorá z Elbingá/ y Helwiká z Goltbachu Contora z Christburgu poimáli/ y ich towárzyszow/ Ale niiáki Slachcic Litewski Pouidos rzeczony/ wybáwił ich z więzienia. Potym zebráwszy wielkie woysko Mistrz Pruski/ Konrad z Tirburku y Krzyżacy wszyscy/ ziemię Poiezáńską zwoiowáli/ á lud Poiezáński vstáwicznie od Krzyżakow będąc vdręczony/ do Litwy się przenieśli/ y osiedli w ziemicy iedney v zamku Gartiná (podobno chciał rzec Grodná) á ziemiá Poiezáńska Zmodźi przyległa/ byłá wpustynią obrocona/ y zburzona od Niemcow/ A tu się okázuie iż Prusowie Pogáni wszyscy byli iednego rodu z Litwą y Zmodzią/ Ponieważ się przed gwałtem Niemieckim naprzod Nadrowitowie/ potim Skálowitowie/ y Poieżánowie posprowádzáli do Litwy/ iáko do bráciey/ Sudowitowie zás zebráwszy się z Zmodzią/ Chełmieńską ziemię w Prusiech zwoiowáli/ y wielką porażkę w wiernych vczynili. Potym Mistrz Pruski posłał przeciw ich naiázdom brátá Hermaná z Schonenburku Comēdatorá ziemskiego/ mężá w woynie ćwiczone°/ ktory im mężnie dał odpor y poráził ich bez wielkie° woyská.

Rámię iednym ciossem vcięte.

Zmodzkie stáre Fámilie.

Powidos Litwin.

A ci mieszkáli w lesiech gdzie dziś Augustow y Wierbołowo/ y Rangrod.

Ale Stumanus Stárostá Zmodzki ze cztermi tysiącámi ludu swoiego/ y z mocą woyská Litewskiego/ potężnie wciągnęli do Kulmieńskiey ziemie w dzień 11. tysięcy dziewic/ á tám się mścili śmierci swoich pobrátinow rozmáicie/ y Zamek názwány Plowisk nád rzeką Ossą oblegli/ zburzyliby go byli/ ále między nimi táka się vgodá zobudwu stron stáłá/ iż oblężeńcy co byli w zamku/ mieli im dáć dwu mężow świádomych drogi/ ktorzyby woysko ich przez gránice Chrześciáńskie przeprowádzili. Potym zás Zmodź y Litwá Lipanowa/ y Rádiná zamkow dobywáli/ zásię do Weisausu zamku szturmowáli/ y Przedmieście álbo possáde spalili. Stámtąd odciągnąwszy Turmicza zamku dobrze obwárowánego przez dwá dni dobyli. Zásię Zamek S. Klementá spalili/ w ktorym sto mężow Chrześciánow krom żon y dzieci zámordowáli. Potym Grudecz/ wyspę Pánny Mariey/ Satirin/ Christburg zamki y possády zburzyli/ y w popioł obrocili/ á z nieoszácowáną liczbą więźniow/ y mnostwem łupow wszelkich rzeczy do swey się ziemie wrocili.

O Woynie Krzyżakow z Sudowity y Zmodzią y Litwą.

EXpugnatis Deo fauente cunctis gentibus Prussiæ &c. iák tenże Dusburch pisze/ zwalczywszy zá pomocą Bożą wszystki narody Pogáńskie Pruskie Krzyżacy/ zostáłá im ieszcze byłá iedná y ostátnia/ á tá wietsza y możnieysza Sudowitska ziemiá/ ná ktorą sie też Brácia oborzyli/ nie w swey ále w Bożey obronie vpháiąc. A Poiezánowie/ Sudowitowie/ ieden to narod iest.

Brácia Krzyżacy naprzod z tysiącem y piącią set iezdnych ziemice Sudowską Kimenow názwáną splundrowáli/ krom pobitych tysiąc więzniow wywiedli/ Názáiutrz Krzyżacy wracáiąc sie przyszli do lássu Winsze rzeczonego/ gdzie ich Sudowitow trzy tysiące dogonili/ ále y tych Brácia poráziwszy meżnie rozgromili/ z Krzyżakow stárszych sześć poległo.

Tegoż czássu roku 1275. Litewskie woysko wielkie do Polski wciągneło/ á zburzywszy Kuiáwskie Brzeście/ Dobrzyńską y Łeczycką wołości/ ták wielki pogrom zábijáiąc y w niewolą pędząc vczynili/ iż żaden prawdziwie tego niemogł oszácowáć.

Rychło potym ośm set meżow z Litwy iezdnych splundrowáli cześć Polskiey ziemie/ ktorą názywáią Kerszow/ wśi dziesieć spalili/ á z wielkim vphem precz vszli/ w tenże czás nabożne Xiąże Lescelinus Krákowskie (ma być Leszko czarny) poráził ich/ y z ośmi set ledwo ich dziesieć vbiegło.

Konrad też Mistrz Pruski z wielkim woyskiem iezdnych y pieszych woiował ziemie Sudáwską gdzie wołość miruniski/ y zábił pánow tey ziemice sławnych ośmnaście/ á ludu pospolitego sześć set/ á drugich w niewolą wywiodł.

Roku záś 1279. Ernestus Mistrz Liflandski od Litwy iest zábity/ á ná iego stolec Konrad Wuchlwagen wstąpił.

Sudowitowie záś z Litwą w Prusiech Sambiyską ziemie woiowáli/ roku 1280.

Tegoż czássu Brát Henrik Bannarus Kontor z Tapiowá z dwunaśćią Brátow y z dwudziestą piącią iezdnych Sudowską ziemie woiowáli/ ktorego potym Sudowitowie zádawszy mu pięć ran zábili.

Tegoż

Tegoż czásu Malborg roku 1281. zbudowano/ y iedno Sudawskie Xiąże zacne Russigenos názwáne ze wszystką Familią przyiechał do Kontora z Balgi y odrzekł się.

Tegoż czásu Konradus de Tirbig Marszałek Pruski ze wszistkimi bráty do Siliey Sudowskiey ziemice wciągnął/ ták to wielkie woysko Niemieckie było/ iż kilko mil polá zástąpiło.

Roku záś 1283. osm set mężow z Litwy zimie do ziemie Sambiyskiey przez Kurlandy wtárgneli/ gdzie dwá Powiáty Abendę y Pobutę splundrowáli/ á bez odporu wiele ludzi pomordowawszy sto piećdziesiąt niemcow poimáli.

Tegoż czásu przeciw naiázdom Litewskim Konradus Mistrz nád Morzem słonym w Seriey Zamek Nowy dom álbo Nein Haus zbudował.

Tegoż czásu Mistrz Pruski Konrad z wielkim woyskiem do Sudowiey wciągnął/ ktoremu ieden Krzyżak Ludwik Libentele przedtym będąc więźniem v Sudowitow drogę záßedł wiodąc z sobą Páná swego rzeczonego Kaderge/ v ktorego był więźniem/ y sześć set ludu pospolitego Sudowitow/ ktorych on gdy więźniem był do Páná Christusá náwrocił/ Tych vyźrzawszy Mistrz wielce się vrádował/ y kazał im do Ziemie Sambiyskiey iść/ á sam z woyskiem Sudáwską Ziemicę Kimenowską burzył/ y Zamku Kimenowá dobywał/ á gdy obleżeni Pogánie iego mocy wytrwáć niemogli/ podáli mu się/ przyrzekáiąc wiárę Chrześciáńską przyiąć/ ále gdy ich Mistrz wolnych puścił/ y kazał im iść do Sambiey/ oni w drodze przewodniká swego zábiwszy sámi do Litwy poszli. Wszákże Ludwik Libentele onych swoich sześć set Pogan Sudowitow podrzcił.

Tegoż roku Brát Friderik Hole ze stem Reiterow z Christburgu Zamku do Sudawiey wtárgnął/ á gdy z wielkim łupem wyciągał/ dogonili go Pogáni/ y zábili sámego y trzydzieści Reiterow przy nim.

Ták pisze potym Dusburch/ iż wielkie y nieskończone woyny Krzyżacy czynili przeciw Sudowitom y Zmodzi/ ktore powiáda dla krotkości opuszczam. Gdy tedy Jedekoß Stárostá Sudowski z zamku Kimenowá/ człowiek rodu wielkiego/ niemogł mocy wytrzymác Krzyżáckiey/ ze wszystkim Domem y familią swoią/ y z tysiącem piącią set ludzi rozmáitey płci/ do Krzyżakow przyszedł y odrzekł się. Ale Suudo Stárostá drugiey częsci Sudawskiey ziemie/ do Litwy wyiechał/ á ták Sudowska ziemiá áż do tych czásow iest spustoszona. Kończy się woyná Sudáwska y Pruska/ á poczyna się Litewska.

O Woynie Litewskiey / ktora przeciw im Pruscy y Liflandscy Krzyżacy wiedli / vstáwicznie / przez lat dwie scie y dziesięć.

Rozdział III.

IAk poczyna Historia swoie Petrus Dusburch: Tego czásu roku 1283. gdy iuż od záczętey woyny przeciwko narodowi Pruskiemu wyszło lat 53. á wszystki narody w przerzeczoney ziemi zwalczone były / y wykorzenione / ták iż żaden niezostał / ktoryby Rzymskiemu Kosciołowi niepodległ. Brácia Domu Niemieckiego przeciwko narodowi onemu możnemu / y bárdzo twárdey chrzcice / á cwiczonemu ná woynach / ktory był przyległeyszy Prussom zá rzeką Niemnem w Litewskiey ziemi mieszkáiącemu woynę poczęli tym sposobem.

O zburzeniu Zamku Litewskiego Bisseny.

Roku 1283. Konrad z Tierburgu Mistrz Pruski / y wiele bráciey z wielkim woyskiem zimie po ledzie przebyli przez Niemen / á wciągnąwszy do Litwy / Zamku Bisseny począwszy od poránku do południa dobywáli / y spalili go / Druga zás częsć woyská / sáme Ziemice okolicznie zburzyłá / á gdy się z łupem wracáli bárdzo wiele Chrzescian y czterzey Brácia w Niemnie vtonęli / dla cienkosci lodu.

Roku zás 1284. Tenże Mistrz zebrawszy bárdzo wielkie woysko z Stumandem Stárostą przed tym wielkim Litewskim ktory się był niedawno do Krzyżakow przekinął y ochrzcił / do zamku Garty lecie przyszli / á gdy się przeprawili przez Niemen / zszykował Mistrz strzelcow ná mieyscach potrzebnych / á drudzy z drábinámi ná blanki szturmowáli / y ták się sroga bitwá miedzy nimi z obudwu stron zstáłá / iż strách było y pátrzyć / gdy ci mocno dobywáli / owi zás tym mocniey się bronili. Potym Niemcy do zamku się wdárli / wszistkich pobiwszy y poimawszy Zamek zápalili. W zagony zás puscili tysiąc y osm set Reiterow / ktorzy wiele Litwy pobiwszy z wielkim się połonem wrocili / á Stumandus przed tym przesládowcą będąc / teraz zás wodzem Chrzescianskim rychło potym vmárł.

P: D: Quod formidolosum erat inspicere.

P: D: His fortiter impugnantibus illis fortius repugnantibus.

A gdy

A gdy Krzyżacy zamku Garty dobywáli / Litwá do Polski wtárgnęłá / gdzie wielkie szkody poczyniwszy / z łupem się wracáli / Ale dwá zacni mężowie Numo y Dersko Bartensowie z Prus / ktorzy v Litwy wygnáni mieszkáli / widząc iż się Krzyżakom pod Gartą szczęściło / przekinęli się do nich / á gdy byli od Mistrzá łáskáwie przyięci / wnet zástąpili Litwie z Polski połon y łupy pędzącey / y ták ich snádnie porázili.

Roku 1285. Girdylo Litwin ktory się był do Krzyżakow przekinął y ochrzcił / á przed náwroceniem był wielkiego záwołánia v Litwy / Ten się przed Mistrzem chwalił / iż mogł Bráciey przeciw Litwie wiele pomoc / ktorzy gdy z nim ciągnęli do zamku onkaimu / byli od niego zdrádzeni / ábowiem Grodzánie Litwá przestrzeżeni będąc z zamku się wysypáli / y wszystkich Chrześcian pobili.

Pelussa potym ieden z Kiążąt Litewskich będąc vkrzywdzony od Krolá Litewskiego / przekinął się do Krzyżakow do Sambiyskiey ziemie / do Albrichtá Kontorá Krolewieckiego / á chcąc się swey krzywdy pomścić / gdy czás vpátrzył / prosił v Kontorá o dwudziestu Reyterow / z ktorych byli stárszy Martin Golin / y Konrad Tuuil / ták z buntownikámi swoimi ná mieysce gdzie Kiążętá Litewskie wesele małżeńskie spráwowáły wnocy bez wieści vderzył ná bespiecznych / pijánych y śpiących / tám siedmdziesiąt Kiążąt álbo Pánow przednieyszych / y pospolstwá bárdzo wiele oboiey płci pobił / á Páná młodego z małżonką / z pániámi / z pánnámi / z łupámi y kleynotámi kosztownymi do Krolewcá odwiodł. O tym też Miechouius pisze lib. 3. cap. 62. fol. 183.

Potym Krol Litewski z ośmią tysięcy iezdnych Sambiyską ziemię w Prusiech zwoiował / y wszystki budowánia / y zboża popalił / wszákże máły połon wywiodł / bo Krzyżacy o iego przyściu dawno przedtym byli przestrzeżeni / á w piczowániu Brát Henrik fon Dobin 80. Litwinow zábił z swoimi Reyterámi.

Roku zás 1290. w dzień ś. Jerzego Mistrz Pruski Menedo albo Menegáldus z pięcią set Reyterow iezdnych / á dwiemá tysiącámi pieszych zamku Kolainie w Litwie dobywał / w ktorym się był záwárł Surmin pan Litewski Stárostá támeszny máiąc z sobą sto dwádzieściá mężow walecznych / ktorzy mężnie bronili się Krzyżakō / potym wszyscy okrom dwunastu byli zránieni / ták iż krew z błánkow płynęłá / iáko wodá ze dżdżu gwałtownego / á gdy było ná zmierzchániu / 500. iezdnych Niemcow ktorzy byli wplundrowániu ziemice y wpiczowániu / zwrocili się z wielkim grzmotē / y ták strwożyli wszitkich knechtow swoich szturmuiących / iż wszyscy od oblężenia do łodzi pouciekáli / mniemáiąc áby Litwá ná odsiecz przichodziłá / á

Surmin potym Zamek pusty zostáwił/ przysiągwszy przez Bogi/ iż więcey niechciał ná żadnym Zamku oblężenia Krzyżáckiego czekáć.

Tegoż roku około Wniebowstąpienia Bożego/ Brát Ernelio Kontor z Rágnety/ iechał do Litwy w naczyniu wodnym/ chcąc się iákich nowin dowiedzieć/ z ktorym też iechał Brát z wiednia/ y dwádzieśćiá pięć Rycerzow/ á gdy mineli Zamek Kolaine/ wnet Surmin Stárostá Kolainenski począł się rádźić z swoią Litwą/ iákoby mogli Krzyżakow oszukáć fortelem/ Ták ieden Litwin Nodam przezwiskiem/ mąż w woynie doświádczony/ ktory się potym ochrzcił/ tę pracą ná się przyiął/ á vbrawszy się w odzienie niewieście siadł nád Niemnem/ wołáiąc ná Krzyżaki z płáczem po polsku (bo Polski iezyk dobrze vmiał) áby vbogą Chrześciankę z Polski od Pogan poimáną dla Páná Bogá wyzwolili z niewoley. A Litwá druga tuż w chrośćie w zásadce byłá/ A gdy Krzyżacy przybili się do brzegu/ chcąc one Chrześciánkę zmyśloną do Wićiny wziąć/ wnet Nodam onę łodź álbo wićinę vchwyćił/ y dotrzymał iey ták mocno/ áż drudzy Letowinowie z zásadki się wyrwawszy wszystkich Krzyżakow do iednego zbili.

Tym sposobem Hector Nawe Protisilausowe zatrzymał/ O czym Homerus Iliad. lib. 15.

A Litwá druga z Zamku Onkaimu trzydźieśći sześć mężow gdy pod Ragnetę dla wzdobyći przyszli/ od Ludowiká Libentelá/ y Brátá Marquardá z Rewelingu dogonieni/ dwádzieściá y pięć z nich vbitych poległo.

Tegoż roku Jezbuto Pan Litewski z piąćią set iezdnych Polskę woiował/ przeto Mistrz Pruski przeciw im posłał Henriká Sutswertá z dwudziestą dziewiąćią Bráciey/ y z tysiącem dwiemá sty Reyterow/ ktorzy Litwy miedzy Lekiem álbo Ełkiem y Narwią rzekámi przes ośm dni czekáli/ Potym gdy się iuż Litwá wracáłá z wielkim łupem/ á ná gránicy będąc/ ieden z nich puśćiwszy los/ iák to mieli wobyczáiu/ wielkim głossem záwołał/ biádá nam biádá/ źle poydźie spráwá nászá/ ktoremu Stárostá gdy łáiał/ áby milczał/ on przedśię wołáć nieprzestał/ áż się Krzyżacy z zásadki wyrwáli/ gdźie trzy stá czterdzieśći Litwy vbili/ drudzy się rozpierzchneli/ inszy zás od głodu pozdycháli/ á niktorzy się z frásunku sámi powiesili/ ták iż ich máło co vbiegło.

Roku 1291. Ná S. Gromnic Pánny Máriey Bertold Bruhan Kontor Krolewiecki/ y wiele Bráciey z tysiącem pięćią set ludźi do Litwy wtárgneli/ á nálazwszy Zamek pusty Kolaine/ spalili go/ á ziemicę Junigediystą zburzyli/ y siedm set Litwy poimáney z łupem wywiedli.

Tegoż

Tegoż roku Litwá zbudowáli w tey ziemicy zamek Junigede/ ktore budowánie Kontor Krolewiecki Bertold chciał im przekáźić/ máiąc z sobą tysiąc Reiterow/ ále się wielkości Litewskiey nie mogł sprzećiwić/ wszákże Nederabe zamek/ s ktorego Chrześciánom Litwá wielkie szkody czyniłá spalił.

Tegoż czásu Menehe Mistrz z tysiącem Bráciey/ y z wielkim iezdnych woyskiem Postáwską y Gestowską ziemice w Litwie zburzył/ á gdy się z łupem wrácáli/ dogoniłá ich Litwá/ tám naprzod Jezbuto Pan Litewski Henriká Sutsfertá w práwą rękę ránił/ ktorego potym Henrik włocznią przebił/ á Jezbuto iuż leżąc á niemogąc się obroćić/ iednák przez się ná Henriká vderzył/ y vćiął mu pálec mieczem.

Potym o świętym Pietrze y Páwle/ Henrik Sutswert Kontor z Balgi/ z dwudziestą Bráciey/ y tysiącem pięcią set iezdnych do Junigedy zamku przyćiągnął/ tám rozsádziwszy zásadki/ Bráćia z Rágnety/ miedzy ktorymi byli Rycerze przychodni y gośćinni z chorągwią prosto do zamku biegli/ co obaczywszy Litwá wnet z zamku wyskoczyli/ gdźie ich bárdzo wiele od Niemcow poległo zbitych/ y zamek Onkaim Krzyżacy spalili.

Tegoż roku Vtinuerus Krol Litewski Syná swego Witenená posłał do Polski z wielkim woyskiem/ ktorego/ gdy się z wielkim łupem wracał/ dogonieł Łokietek y Kázimierz/ Xiążetá Polskie/ Mistrzá też Pruskiego ná pomoc przyzwáli/ A gdy się Krzyżacy z wielkim woyskiem Litewskim podkáli/ ále gdy Polacy zfankowáli/ y Krzyżacy tył podáli/ gdźie Niemcow bárdzo wiele poległo. Wszákże tey bitwy áni Długosz áni Miechouius wspomináią.

Tegoż roku Witen Syn Krolá Litewskiego/ z ośmią set iezdnych wtárgnął do Polski/ gdźie Łęczycką ziemię zburzył/ Kanoniki y Prełaty z Sacramentámi y z Kośćiołem spalił/ á vczyniwszy wielki pogrom y porażkę w Polakach ná dziale káżdemu Litwinowi dostáło się po dwudziestu Chrześćian/ Kázimirzá też Xiążę/ ktory ich gonił/ zábili ze wszystkim Rycerstwem iego/ krom iednego Rycerzá/ ktory vćiekł/ á to inszym opowiedział.

Tegoż czásu Konrad Stanga Kontor z Rágnety/ pod Jngedinem zamkiem ná woysko Litewskie vderzył/ y wiele ich pobił.

Roku záś 1293. Mistrz sam/ dwoie przedmieśćie/ iedno ná gorze/ drugie wdole pod zamkiem Junigedą spalił. Z tego woyská niktory Prusak vćiekł do Krolá Litewskiego/ y obwiązał mu się pod

ſtrácenim gárdłá / iż mu miał podáć Zamek Skalowitſki ktorego słowom Krol vwierzywſzy / dał mu woyſko / ták przyciągnąwſzy pod Zamek / zábili Brátá Ludowiká Oſſe / á gdy do bramy bez wieśći bliſko przyſli / wnet Konrad y Albricht z Indagine z ſwoimi Knechtámi záſtáwili ſie im mężnie / y ledwo Zamku obronili / A Litwá ſpaliwſzy Przedmieśćie precz odćiągnęli.

Tegoż roku Miſtrz Pruſki Menehο z wielkim woyſkiem Junigedy / y Piſty Zamkow Litewſkich dobywał / ále gdy ſie Litwá mężnie broniłá / odſtąpił Przedmieśćia opaliwſzy.

Roku záś 1294. Miſtrz Geſſowſki y Paſtowſki powiáty woiował.

Tegoż czáſſu Brát Ezbet / y Brát Otto z Bergu / y Otto z Cedelic z trzemá ſty mężow posłáni ná ſtraż do Rágnety / ći potym przed zamkiem Litewſkim Piſtą / wſzyſtki ſtádá bydłá zágnáli / á pobiwſzy Litwy wiele / ſiedḿdzieſiąt żywych poimáli.

Tegoż roku Bolesław Xiążę Mázowieckie ná zamku ſwoim Wiznie Litwę przećiw Chrześćiánom chował / ktorzy wielkie ſzkody w Polſcze / y w Pruſiech czynili / Przeto Miſtrz Pruſki Menegoldus zebrawſzy wielkie woyſko / ten Zamek Wiznę ſpalił / y wywroćił.

Tegoż czáſſu Kontor z Ragnety Ludwik Libentele z woyſkiem ſwoim wielkie woyny czynił przećiw Litwie / też wodną bitwę ná Niemnie częſto z Zmodzią y z Litwą zwodźił / Też w Ziemicy Krolá Litewſkiego Auſtechiey Miáſto rzeczone Romowe álbo Romene / ktore było według Pogáńſkiego ich nabożeńſtwá v Litwy święte (bo tám ich nawyżſzy Biſkup Kriwekriweito mieſzkał) ſpalił / y ludźi bárdzo wiele poimawſzy / drugich pobił / w teyże potrzebie Brát Konrad Tuchefelt był zábity.

Drugie záś woyny tenże Kontor z Zmodzską Ziemią czynił / w ktorey Pograndiyſką włość ták bárdzo zemdlił / y zwoiował / iż przez wiele lat potym ku pierwſzey mocy ſwoiey przyść niemogli.

Tenże bez wieśći przyſzedwſzy do Ziemice Waykenskiey w Zmodźi / z záſadki wiele Sláchty Litewskiey pobił / Niemoże (powiedą) zupełnie wypiſáć / iáko częſte y wielkie woyny czynił przećiw Zmodźi ten Kontor Rágnetski / y ták im był ogromnym / iż przez ſześć lat wſzyſtkę Litwę / ktora mieſzkáłá od Narwie áż do Niemná rzeki / przymuśił do pokoiu z Krzyżaki / y Tribut Miſtrzowi dawáć muśieli / á ku złączeniu przyiáźni z Krzyżaki / Slachtá poſpolſtwo Zmodzkie námowiłá / iż przećiw Krolowi Litewskiemu przy-

mu przyrodzonemu Pánu walczyli/ gdzie iednego czásu w iednym potkániu tysiąc/ dwie ście álbo czásem więcey zobudwu stron ich poległo. Ani się mogł ná potym zá żywotá swego Krol Litewski z Zmodzią zgodźić/ izby wespołek ná woynę przećiw Krzyżakom wychodzili.

Wodna Bitwá Litewska z Krzyżakámi ná Niemnie roku 1295. O czym też Długosz y Miechouius fol cap. lib. wspomináią.

Rozdział IIII.

ROku 1295. w piątek przed świętym Piotrem/ pięć Brátow á z nimi pułtorá stá mężow/ do Garti Zamku Litewskiego się wezbráli/ á gdy iuż nie dáleko byli/ zdáło się im/ áby opuśćiwszy konie Niemnem w łodziach pod Zamek podeszli/ naprzod tedy Wieś iednę ná brzegu wyłupili/ co obaczywszy Litwá/ zbroyną ręką im zástąpili/ á stoczywszy bitwę w łodziach ná pirwszym potkániu/ Brátá Ezbechá y drugiego Werniga zábili/ y inszych Niemcow wiele/ Litwinow też Mężow zacnych mężnie się potykáiących siedmdziesiąt poległo.

A Krzyżacy widząc iż się im pod Gartą nieszcześćiło/ do drugiego Zamku Junigedu żeglowáli/ gdzie gdy łodzie álbo wićiny dla máłey wody dáley niemogły iść y záwiezły/ wnet Litwá ná nich przypadwszy/ iednego Brátá Hewenará Kintá/ y drugiego Listená y dwudziestu Ricerzow Niemcow zábili/ inszy ledwo poućiekáli.

Tegoż roku Litwá potáiemnie przyciągnąwszy do wyspy pod zamek Rágnetę/ ná S. Jan/ wszystki stádá y trzody Krzyżáckie záięli/ przedmieśćie też Rágnetskie y Skalowitskie spalili.

Tegoż czásu Ludwik Libentelle/ z niktorą Bráćią y dwiemá sty mężow zamek Kimel Litewski/ o ktory się często Krzyżacy z wielkim kosztem y vtrátą kusili/ spalił/ á Grodzány pobił.

Roku zás 1296. Brát Sifridus Kontor z Balgi z wielkim woyskiem wćiągnął do Litwy/ á pod zamkiem Gartą przedmieśćie spaliwszy ziemicę zburzył/ y dwie ście ludzi wywiodł.

Tegoż

Tegoż roku y czássu ktorego Krolowie zwykli ná woyne ieźdźić Witenus z wielką wielkośćią Litwy wćiągnął do ziemie Lifландſkiey/ co vsłyszawszy Bertoldus Kontor Krolewiecki/ iż sam Krol z Litwy wyiechał/ wnet też z woyſkiem ná burzenie Litwy Konradá Sutsfertá wypráwił/ ktory Garty Zamku dobywał/ ále wiele ſwoich Chrześćian ſtráćiwszy/ á niewſkorawszy precz odćiągnął.

Roku 1297. wielka niezgodá y nieznaſki zaczęły ſie miedzy mieszczány Rigenſkimi z iedney ſtrony/ á miedzy Miſtrzem y Bráćią Domu Niemieckiego z drugiey ſtrony w Liflanćiech/ y ták miedzy ſobą przes cáłe dwie lećie ſrogą woyne toczyli.

Przeto roku 1298. Krol Litewſki Witenus ná prozbe od Ryżan przyzwány/ Karkuſſá zamku dobył/ gdzie czterech zacnych Brátow y ich vphy poimał/ drugich pobiwszy ziemice ſpuſtoszył. Támże z Witenenem Bruno Miſtrz Liflandſki bitwe ſtoczył 11. dniá Czerwcá Mieſiącá/ nád Morzem przy rzecze Treider/ á gdy iuż był odbił y wybáwił z ręku Litewſkich trzy tyſiące więźniow/ y ośm ſet Litwy vbił/ ná oſtátek Krol Litewſki zwycięſtwo otrzymał/ gdzie Miſtrz sam z tyſiącem pięćią ſet Reiterow/ y z dwudzieſtą dwiemá Bráciey poległ zábity.

Tegoż roku Bertoldus Bruhane Kontor z Krolewcá ná pomoc Krzyżakom Liflandſkim posłány/ Rizanow y Litwy ktorzy dobywáli zamku Nowego młyná cztery tyſiące ná głowe porážił.

Tegoż roku Litwy ſto y czterdzieśći w dzień S. Micháłá do Strasburgu miáſtá náiecháli/ lud wszyſtek/ y iednego Xiedzá zábili/ niewiáſty y dziatki powiązáli/ á imo inſze zelżenie Swiątośći/ ieden kotr w Chrzćilnice náproszył/ Ktorych Konrad Sak Prowinciał Ziemie Chełmienſkiey dogoniwszy porážił/ y Chrześćiány wybáwił.

Tegoż czássu Kunno Kontor z Brandenburgu z wielkim woyſkiem pod Iunigede y Piſte Zamki przyćiągnąwszy przedmieśćia ſpalił. A gdy mu ná pomoc w wićinach przyćiągnął drugi Brát Niemnem z Rágnety/ ſtoczyli wodną bitwe z Litwą/ gdzie tylko ieden proſty Litwin był zábit/ ále wiele ránnych.

Tegoż roku sześć ſet Litewſkich Kozakow/ Nátáńſką ziemice w Prusiech zwoiowáli/ dwie ſćie czterdzieśći więźniow wywiedli.

Tegoż roku Wacław Krol Czeſki był ná Kroleſtwo Polſkie koronowány/ á Litwy zebrawszy ſie sześć tyſiecy/ Dobrzynſką ziemie zwoiowáli/ s tego woyſká ſto mężow przebránych y przeważnie dziel=

żnie dzielnych ważyli się przebyć przez rzekę Drwięcą/ y woiowáli włośći w Chełmienskiey ziemi/ ktorych Krzyżacy porázili/ iż ich 79. ná plácu zostáło/ á 30. vbiegło/ ktorzy gdy powiedzieli o swoiey przygodzie w woysku potrwożyli się/ á ták dniem y nocą vbiegáli/ y wiele ich potonęło w Narwi.

Roku 1301. niáki Litwin Draiko álbo Draikolit názwány Horodnicy Onkaimski/ prágnąc Chrztu świętego/ posłał potáiemnie Syná swego Pinnoná/ do Wolradá Kontorá Ragnetskiego/ ślubuiąc mu Zamek Onkaim podáć. Wnet tedy Kontor porádziwszy się Mistrzá z woyskiem pod Onkaim ciągnął/ á wten czás práwie straż zamkową ná Draikoná przyszłá/ ktory skoro Niemcy przyciągneli/ wnet bramę otworzył/ y posiekli wszystkę Litwę wpadwszy w Zamek bez wieśći/ krom syná Sudagowego iednego wielkiego Páná Litewskiego/ y to szkodliwie ránnego/ ták pobrawszy niewiásty y dziatki Zamek spalili/ á Draiko ze wszystką Fámilią swoią ochrzcił się w Ragnecie.

Tegoż roku Konrad Mistrz z wielkim woyskiem do Zmodzi w Karszowską ziemicę wciągnął/ ktorą splundrował/ ále Zmodź y Litwá wszyscy się byli w lásy pokryli.

Tegoż Roku piećdziesiąt Litwinow bez wieśći w Pruskiey ziemi Lubáwski powiát zburzyli/ á pobiwszy wielkość Chrześcian/ z więźniámi vchodzili/ ktorych dognawszy Krzyżacy/ piętnaśćie ich zábili/ á czterdzieśći Chrześcian wybáwili.

Tegoż roku szostegonastego dniá Augustá strászliwe drżenie ziemie po wszystkiey Pruskiey ziemi było/ trzy kroć się chwiáłá ziemiá z budowánim/ iż ledwo ludzie ná nogach się otrzymawáli/ A co to znáczyło/ to się niżey pokaże.

Roku 1304. Eberhardus z Wirneburgu Kontor Krolewiecki/ z dwiemá tysiącámi Reiterow do Litwy wciągnął. Konrad też de Lichtenhagen Kontor Brandeburski z wielkim woyskiem szedł przed nim do Zamku Garty/ ziemicę około spustoszył ogniem y mieczem/ Eberhardus zás bez wieśći przypadwszy Pograndenską ziemicę spustoszył/ Litwy tysiąc vbili y poimáli.

Tegoż roku pośćie tenże Eberhardus Kontor z Krolewcá z większym woyskiem przyciągnął/ pod Zamek Onkaim/ ktory iuż był Litwá znowu zábudowáłá/ y podał go Krzyżakom niáki Swirtilo Stárostá/ á Krzyżacy posiekwszy mężczyznę wszystkę/ Dziatki y Niewiástypobráli/ á Zamek powtore z gruntu wywroćili/ Ostátek woyská ziemicę plundrowáło/ gdzie Litwá trzydzieśći Niemcow/ y Brátá Henriká de Wolwerstorph zábili.

Roku záś 1305. Philip z Holandiey Woit Biskupá Sambiyskiego / máiąc z sobą iedennaście Brátow / y dwie ście Reyterow trzy wsi Królá Litewskiego spálili / á Krol wten czás miał koło siebie wszystkie Pány Rádne Krolestwá swego ná Seymie / co gdy vsłyszał z pułtorá tysiącem iezdnych gonił Krzyżakow / á Krzyżacy ná tákie mieysce vbiegli / gdzie się bespiecznymi być rozumieli / á złożywszy z siebie zbroie / gdy dwie ście Reiterow z iednym Brátem przed nimi szło / oni w máłey drużynie zá nimi ciągneli / Tám Krol Litewski bez wieści ná nich vderzył / á ná pirwszym potkániu Brát Bollandus od iednego Rusiná włocznią był przebity / co obaczywszy Woyt Sambiyski Krzyżák / wnet Tarcz zá plecá ná grzbiet zárzucił / á obiemá rekomá miecz viąwszy ściął onego Rusiná iednym zámáchem / tákże Krzyżacy / gdy Krol Litewski nie chciał nácieráć / obronną reką vszli.

Roku 1306. Konrad Mistrz vsłyszawszy / iż Litwá z zamku Garty z wielkim woyskiem do Polski wyciągnełá / záraz posłał Albrichtá Indagine y niektorych Brátow z trzemá sty mężow dla vbieżenia zamku Garty / do ktore° gdy się przybliżáli / tákie się zaburzenie powietrza stáło / iż ieden drugiego przed kurzáwą áni widzieć / áni przed gromem słyszeć mogł / á zápaliwszy possáde / ktora ná ten czás wielka byłá / y ludzi wielkość pobiwszy / drugich náwiązawszy s tákim się wielkim łupem do Prus wrocili / iáki w ten czás vwieść mogli.

Co vsłyszawszy Eberhardus Kontor z Krolewcá / iż gdy Przedmieście spalone było / snádnieyby mogł zamku sámego dostáć / záraz ze stem Brátow y szescią tysiecy Reyterow iezdnych pod Garte ciągnął / ále Krol Litewski vsłyszawszy o zepsowániu Przedmieścia / posłał ná odsiecz y ná obrone zamku Litwy niemáło mężow dzielnych / y w Rycerskich sprawach doświádczonych / Przeto skoro Krzyżacy do Zamku sturmowáć poczeli / wnet Litwá meżnie się zástáwiáiąc przeciwko im bić się wyskoczyli / á stoczywszy ogromną bitwe / długą się chwile práwie áż ná vmor siekli / potym od Krzyżakow Litowinowie wspárci vstąpili do zamku / ále wnet po máłey chwili posiliwszy się / y odpocząwszy / tym z wietszą śmiáłością z zamku wyskoczyli do Krzyżakow / á to czynili często / od wschodu słońcá áż do południá / gdy Niemcy Litwe / Litwá záś Niemcow przemagáłá. W tey bitwie wiele Litwy poległo / z Krzyżakow też stárszych y zacnieyszych Brátow dwánaście / y trzydzieści meżow krom ránnych ná plácu zostáło / tákże Herman z Helterburgu w szyie strzáłą postrzelony záraz skonał.

Tegoż czásſu ieden Litwin z Eraigoły będąc poimánym w więzieniu v Królá swoiego/ z namowy iednego Rusiná ktory z nim wespołek ſiedział/ dla wybáwienia swego obiecał ſie ochrzcić/ y z kámieniá wozku swiecę w Cerkwi ſkoroby wolnym był ſlubował postáwić/ Pánu Bogu ku czći/ statimq; catenæ quibus ligatus fuit confractæ, wnet ſie łáńcuchy ktorymi był związány połamáły/ y fortá v ciemnice záraz ſie otworzyłá/ zá czym on więzień vſzedł.

Roku 1307. Hanus von Spanheim Groff/ Adolphus z Wintimlu/ Teodorik fon Elner/ młodſzy y ſtárſzy/ z brácią swoią Arnoldem y Rutgierem/ tákże Arnold/ y Jacob fon Pomerin Rycerze Reńſcy/ y wiele inſzych Slachciców Reńſkich przyſli do Pruſkiey ziemie/ á czásſu zimy zebráło ſie Krzyżakow tyſiąc czterdzieści/ ná burzenie Litwy/ ále niemogli w ziemię dáley ciągnąć/ dla tego iż był lod słáby/ y nievmárzło.

Tegoż czásſu Walerodus Kontor Ragnetſki przez Hilbetá Reherchá Katſowicki powiát w Zmodzi zburzył/ y ludzi ſiedmdzieſiąt poimał.

Tenże Kontor Ragnetſki Walerodus/ w łodziach przyżeglował do Jurgi rzeki/ á płynąc Jurią do zamku Puteby/ w nocy vderzył ná ſpiące mieſzczány/ y wſzyſtkich pobił/ krom tych ktorzy do zamku vciekli/ potym przedmieſcie ſpalił.

Tegoż roku Wieſieni/ gdy iuſz te poſáde Litwá z nowu byłá zábudowáłá/ y zbożá do gumien pochowáli/ Tenże Kontor z swoią Brácią y iezdnymi náiechawſzy/ wſzyſtko ſpalił/ ludzi pobiwſzy/ á drugich powiązawſzy.

Zwyczay ſtáry Litewſki w oſadzániu zamkow.

Ten záchowywano zwyczay v Litwy w ſtrzeżeniu y w oſadzániu Zamkow/ Krol ich obiera pewną liczbę Slachciców/ y poſyła ná ſtraż ktoregokolwiek zamku/ záłożywſzy im czás/ iż tám máią pilnowáć cáły Mieſiąc/ álbo więcey/ á wypełniwſzy swoię posługę ći do Domow odchodzą/ á drudzy ná ich mieyſcá przychodzą ná ſtraż zamkową. Tu Krolem zowie Xiążę Litewſkie.

Tráfiło ſie tedy iednego czásſu/ iż oſmdzieſiąt y pięć Boiárow Litewſkich z Biſſeny zamku do domow zyść mieli/ co vsłyſzawſzy Friderik Libentele Podkontorzy Rágnetſki/ y Brát Albricht fon Oza/ y Brat Thude von Aldenborg/ z dziewiącianaſcie Brátow/ y ſześćdzieſiąt Reiterow/ vderzyli ná Litwę w polu ktore zowią Kalſzeim/ y pobili wſzyſtkich/ á drudzy bárdzo zránieni vciekli. Biſſená zamek w Zmodzi kiedyś był. Kalſſeim pole.

Spudo zdraycá. Putinitá zawiet.

Potym w kilko lat niáki Spudo Pan Litewski Stárostá ná Zamku/ Putinitá posłał do Kontorá Ragnetskiego/ áby z woyskiem przyciągnął/ obiecując mu Zamek podáć/ Ktory gdy przyciągnął/ záraz em Spuda Bramy zamkowe otworzył. A wpadwszy do Zamku wszystki Zmodziny bez wieści y moc Litewską posiekli/ á zamek y possádę spalili. A Spudo z Oycem/ z Bráćią/ y wszystką Fámilią ochrzćił się w Prusiech.

Serowelte/ Biwerwnite zamki Zmodzkie.

A ku Wiesieni Zmodź w Karsowitskim powiecie niemogąc dáley wytrzymáć mocy Krzyżáckiey/ przeniesli się do Litwy/ zostáwiwszy puste dwá Zamki swoie/ Seroweite y Biwerwnite/ ktore potym Bráćia spalili.

Mansto y Sudargos.

Roku záś 1308. w dzień S. Jerzego/ Mansto/ Sudargus/ y inszy Slachćicowie Zmodzscy/ zebrawszy pięć tysięcy ludu swoiego/ do Sambiyskiey ziemie przez Kurlandy wtárgneli/ gdzie Poundiyską/ y Rudomską ziemice zwoiowáli/ á słysząc iż przećiw im Bráćia z woyskiem ciągną/ wnocy z łupem vbiegli.

Tego drugie Kroniki zowią Sofridus de Festuangen. Stolec Krzyżácki z Weneciey do Prus.

Roku 1309. Sifridus von Wulgwangen wielki Mistrz Domu Niemieckiego/ przyiechał do Prus z Weneciey/ á stolice Krzyżácką/ ktora od zburzenia Akony byłá w Weneciey/ do Marienborku przeniosł.

Tu iuż wszędzie Wićienia Xiąże Litewskie Krolem zowie.

Roku 1311. w zapustne dni/ Witenus Krol Litewski/ z wielkim woyskiem Sambiyską/ y Natanginską ziemice woiował/ á pobiwszy Chrześćian bárdzo wiele/ pięć set ich w niewolą poimał. A gdy Krol do Litwy z łupem wyciągnął/ y woysko rospuśćił/ czyniąc Bogom swoim ofiáry zá szczęśliwe powodzenie/ wnet Friderik z Wildenburku Kontor Krolewiecki/ z wielkim woyskiem do Pograndenskiey ziemice ná Zmodź wtárgnął/ ktorą też ták srogo splundrował/ iż zá wiele lat ku pierwszey żyznośći przyść niemogli.

Pograndenská ziemicá w Zmodzi zwoiowána.

Grodzienská.

Tegoż czásu Otto fon Bergen/ y pięć Brátow z czterą set Reyterow/ Gartenską ziemię w Litwie zwoiowáli.

Jáko się Pan Bog pomścił Bluźnierstwá nád Litwą.

Tegoż roku 1311. Witenus Krol Litewski mniemáiąc iż mu się wszistko według myśli miáło wodźić/ z czteremi tysiącemi ludu wciągnął do ziemie Pruskiey/ gdzie Biskupstwo Warmienskie ták srogo zwoiował/ iż nic okrom zamku niezostáło/ Elsberg też został opalony/ á wszystke ziemie do gruntu zburzył. A ták Kośćioły poburzywszy/ Ornaty y insze skárby srzebrne y złote z Kośćiołow połupił/

á krom

á krom inszych łupow tysiąc dwie ście więzniow wywiodł/ á gdy z woyskiem przyszedł do Bartenskiey ziemie ná pole Woipłocz rzeczone/ chełpił sie w mocy woyská swego/ mowiąc do Chrześcian: gdzie teraz iest Bog wász/ czemu was niewspomoże? iáko oto Bogowie nászy nam pomogli. Ná ktore vrągánie Chrześciánie milcząc wzdycháli. Názáiutrz potym 18. dniá Kwietniá/ Henrik de Płock wielki Komendator/ á z nim sto czterdzieści Brátow z wielkim woyskiem zewsząd Królá ogárneli/ á ná pierwszym potkániu Litawowie sześćdziesiąt Niemcow zábili/ ále skoro obaczyli iż Krzyżacy z chorągwią swoią/ y wielkością zbroynych śmiele náćieráią/ wnet tył podáli/ á Bráćia po nich goniąc pobili ich bárdzo wiele/ ták iż Krol ledwo w máłey drużynie vbieżał/ część ich od mieczá zginełá/ część potoneło/ á drudzy po pustyniach od głodu pomárli. Niewiásty też Chrześciáńskie od Litwy poimáne widząc to zwyćiestwo być z Niebá dáne/ á zábaczywszy krewkośći niewieściey/ swoich strożow iáko mogły biły. Ná pámiątkę tego zwyćiestwá Bráćia Klasztor Pánienski w Toruniu zbudowáli. Woipłocz zwyćiestwo. Litwá poráżoná.

Tegoż roku lecie Brát Generardus/ y Mansweld Kontor z Brandenburgu/ wziąwszy z sobą wiele inszey Bráciey/ y tysiąc pięć set Reyterow/ wtárgneli do Pograndenskiey ziemice/ áczkolwiek wiedzieli/ iż Litwá zbroyno byłá przeciw im pogotowiu/ wszákże one włość splundrowáli. A gdy sie wracáli z łupem do Prus/ goniłá Litwá zá nimi/ Ale Mansko y Sudargus/ y Massio vrzednicy Żmodzcy widząc ich vporną śmiáłość/ nie stoczyli bitwy z nimi. Stáre imioná Slachty Żmodzkiey.

Tegoż czásu niktory Litwin Komornik Królá Litewskiego/ ktory był trzyman w więzieniu ná zamku Balga/ pod gárdłem swoim slubował Brátom zamek Gorte podáć/ iesliby go wolno puśćili/ ktoremu vwierzywszy Krzyżacy/ postánowiwszy czás y sposob/ iáko mieli koło tego postepowáć/ puśćili go wolno do Litwy/ Ale skoro do Królá przyszedł/ wnet go w tym przestrzegł/ y ono postánowienie oznaymił. A gdy Henrik de Płock z wielą Brátow y piącią tysiecy iezdnych przybliżał sie do Gorty/ niespodziewáiąc sie zdrády/ poimał iednego Litwiná stárcá/ ktory áby od śmierći vszedł/ przestrzegł Brátow/ iż sie Krol z wielkim woyskiem położył obozem pod Gartą/ ták vrádziwszy/ iż skoroby sie Krzyżakow połowicá przes Niemen przepráwiłá/ miał ná nich z Litwą swoią vderzyć/ á potym drugą połowicę mogłby snádnie pogromić/ co wyrozumiawszy Krzyżacy/ záraz nic niespráwiwszy wroćili sie do Prus. Gartá Grodno. Miłość ku oyczyźnie Litwinowá.

Salſemká Powiát Litewſki.

Tegoż roku tenże Henrik wielki Komendator máiąc z ſobą ſto y czterdzieśći Brátow/ z wielkim woyſkiem iezdnych/ y dwiemá tyśiącámi pieſzych/ ciągneli do Litwy w ziemicę/ ktorą zwano Salſemká/ gdzie przedtym nigdy woyſko Chrześciáńſkie niebyło widziane/ á gdy śie przybliżáli da Zamku Garty/ poimáli czterech meżow/ ſpiegow Krolewſkich/ s ktorych gdy trzech zábili/ czwarty powiedział/ iż żaden w Litwie o woyſku Krzyżáckim niewiedział/ á ku lepſzey pewnośći dał im znáć/ iſz dźiś ma przyść do tego Láſſu piećdzieśiąt oſſocznikow/ áby oſtąpili zwierz Krolowi ſwoiemu dla łowu/ ktorych Krzyżacy zdybawſzy w leśie/ wſzyſtkich pobili/ á potym śie przez Niemen przeprawili/ zoſtáwiwſzy przy łodziach y tłomokach dwánaśćie Brátow y dwá tyśiącá pieſzych/ y roſpuśćili zagony w Garteńſką ziemicę w dzień S. Mártinigná/ gdzie wſzyſtki włośći ſplundrowawſzy/ y trzy Zamki ſpaliwſzy/ przenocowáli/ Potym názáiutrz krom pobitych/ ktorych liczbę ſam Bog wie/ z wielkim łupem/ y śiedmią ſet więźniow do Prus vſli.

Krzyżacy Grodzieńſki powiát zwoiowáli.

Biſſena Zamek Zmodzki nád Niemnem.

Tegoż Roku Marſzałek Pruſki Henrik Płoczk/ ze wſzyſtką mocą woyſk ſwoich pod Zamek Biſſenę przyciągnął/ ktorego iezdni ſkoro Słońce weſzło dobywáli/ zás drudzy ktorzy w náwách Niemnem przyſli/ vczyniwſzy moſt ná łodziach/ y przyſtáwiwſzy naczynia woienne/ z drugiey ſtrony ná blánki ſturmowáli/ ále niewſkorawſzy/ gdy z obudwu ſtron wiele ich poległo/ precz odciągneli nic nieſpráwiwſzy.

Wodna Bitwá Litawow z Krzyżaki.

Rozdział V.

Junigedá Zamek.

Galerá wielká iáko Zamek ná Litwe.

WErnerus Kontor z Rágnety/ kazał zbudowáć Nawę álbo Galerę z Blánkámi/ inſzych też wićin y łodzi bárdzo wiele máiąc pod Junigedę Zamek Litewſki Niemnem przyżeglował/ ále zárázem wiátr ták gwałtowny powſtał/ iż one wielką Galerę do brzegá przybił/ co obaczywſzy Litwá z Zamku/ wnet zbroyną reką wyſkoczyli/ chcąc onę Galerę poimáć/ ále śie też Krzyżacy meżnie bronili/ ſtrzeláiąc

z Gálery

z Gálery iáko z Zamku / w ktorey bitwie więcey Litwy niż Krzyżakow poległo / á Krzyżacy potym vbiegli.

Krol Litewski vsłyszawszy sławę tey nawy / bárdzo się zákłopotał / y wszystká Litwá z nim / á potym po długich námowach y porádach / ktore tráctowáli około zepsowánia tey Nawy / posłał mężá zacnego y walecznego Surminá / ze śiłem wićin y łodźi / w ktorych było sześć set mężow pieszych / á sto iezdnych / á gdy ták do oney Galery szturmowáłá Litwá / bronili się im mężnie czterey strzelcy / ktorzy byli z strzelbą záśsádzeni we wnątrz / potym Litwá przećięłá powroz / ná ktorym Gálerá byłá vwiązána z kotwicą / iż po wodźie ná doł płynęłá / y rozbiłá się o brzeg gwałtownie idąc / ták Litwá oney Gálery dostáłá / y spalili ią zárázem / y Strzelcow Krzyżáckich pobili / wszákże y Litwy wiele poległo / y poránion / Stoldon álbo Gasztołdon Brát rodzony Surminá Hetmáná był w ten czás zábity.

Tegoż roku Wieśieni Brát Henrik Márszałek Zamku Bissesny dobywał / á opaliwszy posśády odstąpił.

Roku zás 1314. po Nowym Lecie tenże Henrik Márszałek z Brácią / Miednicką ziemicę woiował / á w ten czás pięć Litwinow wpádli do ich obozu wnocy / y zábili w namiećiech czterech Niemcow / y dwu Koniu vwiedli / dla czego się Krzyżacy przez wszystkę noc byli strwożyli / á potym splundrowawszy wołość / śiedm set więźniow wźięli.

Tegoż roku o Gromnicach / tenże Henrik Márszałek ze wszystką mocą woysk swoich Miednicką ziemicę woiował / y Zamku Sisditen rzeczonego dobywał / ále się też Litwá mężnie broniłá / y trwáłá tá bitwá długo / w ktorey rodzony Brát Masniow Páná Litewskiego / y inszych dwádźieśćiá y trzey Litewskich Sláchćicow było zábitych / A z Krzyżakow Brát Henrik Ruthenus / Vlrik Tetinge / y czterzey mężnych Reiterow / Spagerot / Quirunda / y Waldow / y Michel Mindotá / Ták tedy zamku niedobywszy / wołość spustoszyli / y odćiągneli do Prus.

Tegoż roku Mieśiącá Wrześniá tenże Márszałek ze wszistką mocą swoią / przyćiągnął do Krziwiczáńskiey ziemie / w ktorey miásteczko Nowogrod wźiął / y z gruntu wywroćił / á ziemicę spustoszył / Názáiutrz zás położywszy się obozem zamku sámego Nowogrodká dobywał / ále gdy się Litwá y Rusacy mężnie bronili / wiele ich z obudwu stron było pobitych / y ránnych / przeto Krzyżacy muśieli odćiągnąć. A gdy przyszli ná mieysce gdźie byli straż swoie przy łupach y inszych ćiężarach zostáwili / náleźli 30. mężow swoich przez Dawidá

Ták pisze po łáćinie / Turbatus est Rex & tota Letouia cum eo.

Surmin iákiś zacny Sláchćic Litewski.

Litwá Galerę spaliłá.

Gasztołdá Stołdonem zowie

Miednicki powiát gdźie dźiś Wornie woiuią.

Przeważność Litewska podobna Lacedemońskiey ad Termopilas y Vlissessowey z Diomedessem gdy Ressussá Krolá w namiećiech zábili / y Konie iego vwiedli.

Znáczni Krzyżacy od Litwy pod Zamkiem Sisditem pobići.

Krzywiczáńska Ziemiá kiedyś w Litwie.

Dawid Stárostá Grodzienski wielki walecznik / ktorego też dzielności rycerskie z Litwą Długosz/ Miechouius/ y Cromer często sławią.

Głodem Niemcy poráženi.

widá stároste Gartinskiego pobitych/ y pułtorá tysiącá koni/ chleb/ żywność rozmáitą ze wszystkim obozem od Litwy pobráne. Potrwożyli się przeto Krzyżacy / gdy żywności nigdziey dostáć niemogli / ták iż bez chlebá kilkánaście dni pościć musieli/ drudzy głodem vtrapieni/ iedli konie swoie / drudzy źiołá y korzenie / drudzy od głodu zdycháli y vstawáli / á máłá ich część znędzona ledwo szostey niedziele do Prus się wróciłá.

Roku záś 1315. o Wniebowzięciu Pánny Máriey / Litwá y Zmodź ze wszystką mocą woyská swego/ przyszli bez wieści pod Rágnete/ á gdy przećiw im Krzyżacy ná wycieczkę wyszli / niemogli się ich wielkośći sprzećiwić/ y musieli do Zamku vstąpić / z wielką szkodą swoią/ bo wiele ránnych zostáło/ y Brát Popa zábit / potym gdy Litwá Zamku dobyć niemogłá / Ragnetskie y Skalowitskie włości spustoszyli / y zboże podeptáli / á z łupem do Litwy vszli.

Litwá pod Ragnetą.

O obleżeniu y dobywániu Christimemlá.

Tegoż roku Miesiącá Wrześniá / Witenes Krol Litewski zgromádziwszy wszystki mocy z Krolestwá swoiego / ktorzy się do bitwy godzili / obegnał Christimemel / y szturmował do niego/ tłukąc ściány dwiemá dziáłámi/ álbo tarañámi / y ze wszystkich stron ná blanki z kusz y z łukow strzelał. A w tym z Sambiey przyszło ná pomoc obleżeńcom dziesięć Brátow Krzyżakow w łodziach/ y sto czterdzieści Rycerzow niemieckich / ále Litwá ták opátrznie wszystki przyśćia drog byłá obwárowáłá/ iż żadnym sposobem rátunku zamkowi dáć nie mogli / dobywáli ich potym Litwá ná wodzie / y vbili ośmnaście Landsknechtow Niemieckich ná Niemnie. Potym Witenes Krol gdy vsłyszał iż Mistrz Pruski z wielkim woyskiem swoim ná odsiecz ćiągnie / kazał w przekop zamkowy słome/ śiáno / y drwá smolne nośić / chcąc Zamek ták zápalić / ále w tym zámiotywániu wáłu / ták wiele Litwy pobito / iż Krol spaliwszy dwá tárany ná zad musiał się do Litwy wroćić.

Litwá pod Christimemlem

Roku záś 1316. Henrik Márszałek z wielkim woyskiem iezdnym do Pástowskiey ziemice bez wieśći wtárgnął / ktorą wszerz

y wzdłuż

y wzdłuż zburzywszy pięć set więźniow krom pobitych z Litwy wywiodł.

Záś vczyniwszy odwrot z Krolewcá z więtszym woyskiem pielgrzymskim/ Miednicką ziemię zburzył/ y dwie scie więźniow wywiodł/ krom wielkości pobitych. Miedniki woiuią.

Tegoż czásu Friderik Libentelle Podkontorzy z Christimemlá z dwudziestą Bráciey/ y sześćdziesiąt Reiterow do Litwy wtárgnął/ gdzie osmdziesiąt Boiárow Litewskich/ ktorzy z zamku Bisseny wytrwawszy swoy czás sciągáli zábił/ krom pięci ktorzy ránni vbiegli.

Tegoż roku Teodrik z Aldemburgu/ y Friderik Kwits sześćdziesiąt tákże Boiárow Litewskich/ ktorzy ná straż śli do Bisseny zamku/ zábili/ á potym nálazwszy Zamek pusty spalili go/ ták iż do tych czássow Bissená iest zburzona. Bissená Zamek zburzon.

Tegoż roku lecie Hugo Woyt Sambiyski z roskazánia Marszałkowego zośmią set iezdnych Miednicką ziemice woiował/ á náwiązawszy więźniow drugich pobiwszy co wskok z łupem wyciągnął/ Bo się Litwá zá nim gomiłá.

Tegoż Roku o świetym Janie tenże Marszałek przyciągnął z Brácią do Pograndiyskiey ziemice/ y rozdzielił woysko ná cztery częśći/ ták iż Brát Hartman/ y Friderik Qwitz/ z sześćiądziesiąt iezdnych mieli niktore wśi pustoszyć/ ále zbłądźili ná drodze/ y nic nie spráwili. Z drugą częścią pięćiądziesiąt Reyterow Fridrik Libetelle Kontor Rágnetski miał Gedimin zamek vbieżeć/ ále Litwá przestrzeżona zamku mężnie broniłá. Trzecia część Albricht Indagine z sześćiądziesiąt Reyterow vderzyli ná Dwor niják iego wielkiego Páná Litewskiego Sudargá/ ktory z włośćią okoliczną ogniem splundrowáli/ żonę iego/ dziatki y wszystkę fámilią z wielkośćią inszych niewiast poimáli/ á mężczyzne pobili. Czwarta część woyská ná koszu pod Chorągwią stoiáłá/ á ták zebrawszy sie do Prus odciągneli. Sudargá Pan Litewski.

Tegoż roku Marszałek Henrik w dźień S. Matheuszá/ z wielkim woyskie Gediminu zamku dobywał/ ále Litwá przestrzeżona odbiłá ich od blankow/ á zápaliwszy w zamku słomy wielką gromáde/ dawáli tym znáć włośći o nieprzyiacielu/ ták iż sie wnet do kupy zbieráli/ y vrywáli Krzyżakow ze wszech stron/ iż niewskorawszy musieli odciągnąć/ gdzie Teodrik Piremont iest zábity. Fortel Litewski.

Roku 1318. Henrik Marszałek z wielkim woyskiem dobywał Zamkow/ Junigedy y Pistená/ gdzie Przedmieścia oboich spalił/ w ktorych w ten czás było pełno zboża nowo náwożonego.

Roku

Roku 1319. gdy byłá wielka powodź/ Dawid Stárostá Gartinski nie pátrzac pogogy/ z osmią set Litwy zburzył w Prusiech ziemice Wohenstorph rzeczoną/ A gdy sie z łupem wracáli/ dogonili ich Krzyżacy z Kontorem Tapiowskim Vlrikiem Drillebe/ tám przerzućiwszy most przez ktory Litwá miáłá przebywáć / vbili czterdźieśći y pięći Litewskich Kozakow / y łup odgromili.

O poráženiu Krzyżakow

v Miednik y Ofiárze Litewskiey.

ROku záś 1320. w Miesiacu Sierpniu trzeciego dniá po S. Jakobie / Henrik Marszałek z iedennaśćią Brátow stárszych y z wielkim woyskiem Miednicką źiemie w Zmodźi woiował/ á gdy przyszli ná iedno mieysce/ gdźie sie Litwá z Zmodźią zszykowáni byli záśadźili/ pogromiłá ich Litwá / potym záś ná drugich ktorzy ná koszu Chorągwią stali vderzyli / gdźie wszistko woysko Niemieckie porázili/ y sámego Márszałká wielkiego Henriká / y Brátow zakonnych dwudźiestu dźiewięći ná plácu zábili.

Litwá Krzyżakow porázilá

Brátá też Gerarda Rude/ Gubernatorá álbo Woitá Sambiyskiego nazacnieyszego z więzniow / wśádźiwszy związánego ná koniá iego żywotniego/ spalili we zbroi ná ofiáre Bogom swoim.

Ofiárá Litewska.

Roku potym 1322. zacne Xiążętá trzey/ Bernard Wrácłáwskie z Polakámi y Slężakámi/ y Grof fon Erodischeke / y synowie Grofá Juliacenskiego/ Wildemburskiego/ y Preglitskiego z wielkośćią Ricerstwá niemieckiego/ y Czeskiego/ przyciągneli do Prus/ z ktorymi złączywszy wszistke moc Krzyżácką brát Friderik z Wildenburgu Wicegerent álbo Namiestnik Mistrzá Pruskiego wielkiego/ máiąc sto y czterdźieśći przednieyszych Brátow ciągneli do Litwy wielką mocą / gdźie waykeńską wołość y zamek Waikeń zburzyli/ y tákie wielkie morderstwo nád Zmodźią y Litwą vczynili/ iż áni pies tám w tey źiemicy niezostał.

Verba ipsius Petri à Dusburch: Quod nec mingens ad parietem non superesset.

Názáiutrz ciągneli do wołośći Rośiańskiey/ á trzeciego dniá przyszli áż do Eraigoły/ ktore wszystki kráiny zwoiowawszy / tegoż wieczorá Zamek Piste obegnáli y szturmowáli do niego bárdzo vśilnie/ Bo ták dobrze Niemcy Pielgrzymi byli vzbroieni/ iż gdy ná błánki wstępowáli / áni włoczniámi / áni mieczámi niemogli być od Litwy

Rośiana y Ergolá zburzone.

od Litwy oblężoney odbići. Aż potym dwá álbo trzey Litwinow vięwszy iedno drzewce álbo włocznią zápieráli o pierśi álbo o grzbiety Niemcom ná blánki wstępuiącym / y ták ich wspieráiąc od Błankow y Baszt odbili. A gdy nocne ćiemnośći záßły / przestáli Krzyżacy od szturmowánia. Názáiutrz záś gdy z nowu Zamku chćieli dobywáć / dáłá Litwá w zakłádźie kilko swoich Sláchćicow / obiecuiąc sie Krzyżakom poddáć / iesliby od Królá swego w rychle odpowiedźi nie vsłyszeli. Ale gdy im Krol Litewski zágroźił / y nápominał / áby sie mężnie bronili / nie strzymáli wiáry Krzyżakom / ták iż muśieli precz od obleżenia odćiągnąć.

Mężne bronienie Litwy ná Zamku Pistieny.

Tegoż czáßu gdy to woysko Krzyżáckie było w Litewskiey ziemi / Litwá też w wielkośći vphow swoich / wtárgneli do Ziemie Liflandskiey / á okrom inszych szkod / ktore w Biskupstwie Derpteńskim poczynili / pięć tyśiecy ludu z wielkośćią łupow wygnáli / ále więcey ich pobili.

Litwá w ziemiem Liflantcy woiowáłá.

O srogiey Zimie / y burzeniu Duńskiey Ziemie przez Litwę / tákże Pruskiey y Dobrzyńskiey.

Rozdźiał VI.

ROku 1323. Grof Kumererg / y Pan z Egerburgu z wielkośćią Sláchty y Rycerstwá z Czech y z Renu przyćiągneli do Prus / ktorego czáßu táka byłá sroga zimá y mrozy / w Liflanćiech / w Prusiech y w Litwie / iż wszystki rzeczy od strászneo mrozu / ná ostátek y láßy poschły / ták iż zá wiele lat do pierwszey swoiey ozdoby / y włásnośći przyść niemogły. Przeto áczkolwiek było wielkie woysko Pielgrzymskie w Prusiech / wszákże dáley ćiągnąć niesmieli áni mogli / iedno miedzy Pruską á Litewską Ziemią leżeli / bo dla zbytniego źimná wszystekby lud był poginął.

Sroga zimá.

Ale tegoż czáßu Dawid Stárostá álbo Kástellan Gartenski nielenieiąc zimie / z wielkim woyskiem Litewskim wtárgnął do

ziemie

> Litwá do ziemie Krolá Duńſkiego ná Ozelwyſpę morſką po ledzie.

ziemie Krolá Duńſkiego/ gdzie okrom inßych ßkod ktorymi Chrześciány vdręczył/ pięć tyśięcy Pánien y Pánienek Slácheckich y inßego poſpolſtwá poimał/ Kápłany też y Mnichy/ tákże mężczyzne Niemcow pośiekł/ y bez odporu do Litwy z wielkim łupem vßedł.

> Memel dziś zowią Kłoipedá.

Tegoż czáſſu trzeciego dniá po S. Jerzym/ Litwá z Zmodzią/ dobyli Miáſtá Memele pod Krzyżaki/ iednego Brátá zakonnego Kápłaná zábili/ á 700. ludźi poimáli/ y opalili wßyſtki Przedmieścia krom Zamku.

> Wielowa od Krolewcá 7. mil miáſto murowáne.

W Wigilią záś S. Piotrá w okowách/ Litwá zwoiowáłá Sambią/ y w powiecie Wiłowſkim ßeść wśi ſpalili/ y Brátá Friderikā Owiczá ſmiáłego y mężnie dzielnego Ricerzá/ á przy nim trzydzieśći y ßeśći Reyterow zábili/ Niewiáſty y Dziateczki iáko trzodę do Litwy z łupámi wygnáli.

> Litwá Dobrzyń zwoiowáłá.

Tegoż roku Litwá widząc iż ſię im ßczęśliwie powodziło/ zebráwßy wielkie woyſko/ wtárgnęli do ziemie ſláchetney Páney Xiężny Dobrzyńſkiey/ gdzie ßeść tyśięcy ludźi oboiey płći/ iednych wiążąc/ drugich śiekąc pomordowáli/ nád to śiedmi Plebanow/ y dwu Zakonnikow S. Benedictá/ á przy nich śiedmdziesiąt Kápłanow/ y inßych w ſzkołach náleziónych pobili. Też dzieśięć Kośćiołow Plebáńſkich wielkich/ y głowne Miáſto Dobrzyń/ pobiwßy y poimawßy w nim dwá tyśiącá ludźi ſpalili/ y wßyſtko ono Xieſtwo zburzyli. Ták iż przez ty lat pułtorá dwádzieśćiá tyśiąc Niemcow/ Mázurow/ y Polakow od Litwy niewierney było poimánych/ y pobitych/ y Miaſt z Zamkámi bárdzo wiele z gruntow wywroconych.

Roku záś 1324. Hanus y Philippus Grofowie de Spanheim/ á z Czech Piotr Pan z Rozenberku/ y Herman Wuy iego/ z wielkośćią Slachćicow y Rycerſtwá/ y wiele inßych Sláchćicow z Renu/ y z Alſaciey przyćiągnęli do Prus/ wßákże nic nieſpráwili przećiw Litwie dla słábey zimy/ y miękkiego lodu.

> Krzyżacy pod Gediminem Zamkiem.
>
> Dzieśięć dni Oher Niemiec chlebá nieiadł.

Tegoż roku w wielki Poſt/ trzey Bráćia máiąc s ſobą ßeść ſet Reyterow/ náiecháli ná Folwárk Dawidá Stároſty Gartenſkiego/ ktory z gruntu ſpalili/ trzydzieśći y ośm Litwy vbili/ y ſto koni z wielkośćią bydłá zágnáli. Potym Brát Teodorik z Aldenburgu máiąc z ſoba 44. Brátow/ y 400. Reyterow/ bez wieśći gdy słońce wſchodziło/ przyßedł pod zamek Gedimin/ y záraz przedmieście ſpalił/ Litwę ktorą tám nálazł pobił/ krom tych co do Zamku vciekli/ z Krzyżakow też piąći Rycerzow zábito/ y Brátá Oherá do Zamku poimano/ Ktory potym dźiwnie vciekł/ y był ná drodze dzieśięć dni bez pokármu.

Tegoż czásſu nijáki Muko Pruſſak z Warmiey máiąc z sobą 19. łotrzykow / álbo Kozakow / wpadł do Litwy / gdzie ſześćdzieſiąt y pięći iezdnych Litewſkich ná puſzczy chytro obſkoczywſzy / wſzyſtkich pobił. Kozaki latrunculos zowie.

Tenże Muko drugiego czásſu tákże z záſadki wiele iezdnych Litewſkich pogromił.

Tegoż roku 1324. Mieśiącá Lipcá Litwá pod Chriſtimemel Zamek przyćiągnęłá / ále Krzyżacy przeſtrzeżeni o nich od nijákiego Piekárzá / nágotowáli śię zbroyno / y wyſli przećiw im / gdzie bárdzo wiele Litwy ſtrzelbą poránili / y pobili / y iednego zacnego Slácheicá zábili / ktorego gdy Litwá porwáć chćiáłá / bronili im tego Krzyżacy gęſtą ſtrzelbą / Ale oni wſzyſcy śię zgromádziwſzy / iedni zá nogi / drudzy zá ręce / drudzy zá rámioná / niktorzy zá głowę onego zábitego gwałtownie ſpośrzodku Krzizakow wyrwáli / wſzákże niż tego dokazáli / ták ich wiele Niemcy poránili / y pobili / iż trudna rzecz ku wypiſániu. Skąd śię pokázuie / iż to był iákis wielki Pan / álbo Xiążę Litewſkie. Przeważność Litewſka o trupá.

O Legatach Stolcá Apoſtolſkiego do Rygi / y do Gedyminá Królá Litewſkiego / á o zburzeniu Mázowſzá / Liſland / y Brandeburſkiego Márgrábſtwá przez Litwę.

Roku 1324. Joannes Papież 22. z námowy Brátá Friderikâ Arcibiſkupá Rigenſkiego / y Mieſczan Ryſkich / posłał do ſtanow Liflandſkich dwu Legatow / Bártłomieiá Biſkupá Electenſkiego / y Bernartá Opátá S. Teofridá Amićienſkiego Diakoná Zakonu S. Benedictá / áby oni Królá Litewſkiego y Ruſkiego ochrzćili.

Ci Legatowie Papieſcy ſkoro przyiecháli do Rygi názáiutrz po S. Mattheuſzu / vczynili przymierze y poſtánowili wieczny pokoy miedzy Gediminem Krolem Litewſkim y Ruſkim / z iedney ſtrony / y iego poddánymi / á miedzy Chrześciány Pruſſámi / y Liflanty z drugiey ſtrony / y przykazáli mocą Papieſką y Apoſtolſką / áby ten pokoy mocnie był záchowány. Przydáiąc to potwierdzenie / iż ktobykolwiek tego pokoiu był gwałtownikiem / álbo by cokolwiek przećiw temu wyſtąpił / słowem álbo vczynkiem / Papież Przymierze ſtánowi miedzy Litwą y Krzyżaki.

f porádą /

Tu też iuż Gedimina wszędzie Krolem zowie. porądą/ albo spráwą/ czymby ty postánowienia zdrowe były przeszkodzone/ táki káżdy miał wpáść w potępienie klątwy/ od ktorey by niemogł być inácżey iedno mocą stolcá Apostolskiego rozgrzeszon. To postánowiwszy Legatowie/ wypráwili zacne Posły

Wiele ná to dbáią Litwá. do Gedimina Krolá Litewskiego/ áby mu spráwę zleconą od Stolcá Apostolskiego opowiedzieli/ y pilnie się wywiedzieli v niego/ iesliby on z Ludem Krolestwá swoiego chciał przyiąć łáskę Chrztu świętego/ á opuściwszy Báłwochwálstwo Imię Christusowo chwalić.

Vmocniwszy tedy pokoy/ gdy brácia Krzyżacy/ y inszy Chrześciánie Liflandscy/ Pruscy/ y insze kráiny sąsiedzkie bez wątpienia wierzyły/ iż od tych czássow iuż więcey woyny niemiáły być/ á iuż miecze swoie ná kroie álbo lemiesze/ á włocznie ná sierspy myslili

Słowá własne Petri a Dusburch. przekowáć. Tenże Gedimin nieprzyiaciel wiernych/ iáko Pádálec głuchy zátkał vszy swoie/ ná zdrowe nápominánie Papieskie. A wypráwił z woyskiem Dawidá Stárostę Gartenskiego do Má-

Połtowsk zburzon od Litwy. zowszą/ Miesiącá Grudniá/ ktory Połtowsko Miásto Biskupá Płockiego/ y sto y trzydzieści wsi iego z dworámi spalił/ y splundrował/ Folwárki też y włości Xiążęciá Mázowieckie°/ y Klasztory/ y Slácheckie máietności poburzył/ Páráfiynych álbo Plebáńskich Kościołow trzydzieści/ z wielkością inszych káplic y kościołow ziemiáńskich spalił/ száty y naczynie święte połupił/ Duchownych/ Slachty y inszego pospolstwá więcey niż cztery tysiące pobił/ á inszych do Litwy iáko bydło w wieczną niewolą wywiodł.

Tegoż czássu tenże Krol Gedimin posłał drugie wielkie woy-

Rossiten. sko do Lifland/ Miesiącá Listopádá/ ktore ziemię Rossitenską

Litwá do Liflant. zwoiowáło. A ty oboie woyská wyprawowáł/ gdy ieszcze Legatowie Papiescy byli przy nim/ stánowiąc pokoy miedzy nim á Chrześciány.

Tegoż Roku ná schodzie Miesiącá Grudniá wrocili się do Rygi Posłowie Legatow Papieskich z Litwy od Gediminá/ á z nimi był ieden Pan Litewski wtory po Krolu/ Ktory według náuki Krolá swego/ w zebrániu y w kole wielkich Pánow Chrześciánskich/ Krzyżakow/ Biskupow/ y inszych Stanow/ ták rzekł

Rzecz y oratia Litwinowá do Legatow y Krzyżakow. podniesionym głossem. Aczkolwiek iákies Listy imienim Krolá Páná moiego/ około przyięcia Chrztu od niego/ y iego Poddánych wyszły/ y od Xiedzá Papieżá są wydáne/ wszákże Krol Pan moy/ przez moc Bogow przysiągł/ iż niechce poki żyw żadnego inszego Zakonu przyimowáć/ krom tego/ w ktorym Rodzicy iego s tego Swiátá zeszli. Toż też Po-

słowie

słowie Papieſkich Legatow co ſámi słyſzeli z vſt Gediminowych powiedzieli przed wſzyſtkimi. Co vsłyſzawſzy Legatowie / s tą odpowiedzią wrocili śię do Stolcá Apoſtolſkiego.

Potym roku 1326. Władisław Lokietek Krol Polſki / proſił Gedyminá Krolá Litewſkiego / ktorego Corkę Syn Lokietkow był nowo poiął / áby mu dał ná pomoc kilko ſet Rycerſtwá Litewſkiego / ktory ná iego prośbe posłał mu tyśiąc y dwie ſcie iezdnych / ći złączywſzy moc ſwoię z Polakámi / wtárgneli do ziemie Márgrafá Brandenburſkiego / y zburzyli wſzyſtki włośći około Frankfordu / ſto ſześćdziesiąt Miásteczek ze Wśiámi ſpalili / tákże też wiele Kośćiołow Plebáńſkich / Klaſztorow / Mnichow Ciſterniensſkich trzy / y dwá Klaſztory Mniſzek zburzyli / Mężczyznę śiekli y mordowáli. Tylko Niewiáſty y Pánie Slachetne / tákże Pánienki y Dziatki w wielkiey wielkośći w niewolą pędzili / Miedzy tymi Pánienkámi byłá iedná Pánná ták piekney vrody / że iey rownia nie było / o tę gdy śię dwá Litwinowie ſpieráli / ieden ią ná poły rozćiął. A ták zburzywſzy do gruntu Márgrábſtwo Brandeburſkie / więcey niż 6000. ludzi w niewolą z wielkimi łupámi zágnáli. Támże ieden Mazur Stároſtę Garteńſkiego Dawidá onego męża walecznego Hetmáná przed tym y ná ten czás Litewſkiego zábił.

Litwá z Polakami Margrabſtwo woiuią.

O tey Pánnie mácżey Dlugoſz / Miechouius / y Cromer piſzą / co niżey obaczyſz.

Dawid Stároſtá Grodzienſki Hetman Litewſki od Mazurá Andrzeiá zábity / O czym też Dlugoſz / Cromer y Miechouius ſwiádczą.

A do tąd śię kończy Czytelniku miły Kroniká Petri de Dusburch, ktory ſproſtą proſtą łáciną ty wſzyſtki ſpráwy zá żywotá ſwoiego opiſał / bowiem żył czáſſow Gediminowych / iákom to wyżſzey pokazał / á przeſtał piſác tey Hiſtoriey Roku od Chriſtuſſá Páná / 1326.

Potym záśię sławney pámięći Pan Wilenski Chodkiewic dał mi ſtáre kśięgi párgáminowe / od dwu ſet y ośmidzieśiąt lat piſáne / ſtároświecką literą / nálezione w kośćiele Rumborſkim Zamku Liflandſkiego / przy ktorych iżem nálazł niktore rzeczy Litwie należące / gdzie też ich Krolá wſpomina / od ſamychże Krzyżakow Litewſtich głownych nieprzyiaćioł ſpiſſáne iákoby Kalendarzyk / tu ich z Láćinſkiego Polſkim ięzykiem prawdziwie przypiſuię. A ták śię rzecz poczyna:

Roku páńſkiego 1111. począł śię Zakon w Liflanciech Bráciey Domu Niemieckiego.

Roku 1225. zábity ieſt od Litwy Auigenus Arcybiſkup z Kolna Agrippiny.

1228. Zburzona iest Liflandska ziemiá od Zmodzi y Kurlandow.

1237. Byłá wielka wypráwá do Litwy od Zakonnikow.

Leonward. 1260. Byłá bitwá z Litwą v Lenwárdu nád Dźwiną zimie.

Dunamunt náſzy zowią Diament. 1263. Parnáwe nád Morzem w dzień Oczyśćienia Pánny Mariey Litwá zburzyłá/ A w octawe tegoż dniá byłá z nimi bitwá v Dinamuntu.

Oziliá wyspá ma zamki dwá Arsumborg/ y Schonenborg/ dziś ią Magnus trzyma. 1270. Byłá bitwá z Litwą pod Ozylią ná ledźie/ Bo tá wyspá iest śiedm mil od Brzegu na Morzu.

1279. Miał bitwe Miſtrz Bulhardus z Litwą/ gdźie Herneſtus Miſtrz y Grof Brulinſki Gilardus polegli z pięćdźieśiąt y śiedmią Brátow zakonnych ſtárſzych dźiewiątego dniá Márcá.

1287. Miſtrz Bulhardus Haren z trzydźieśćią piąćią Bráciey zakonnych od Litwy zábity.

Karkus. Troyden álbo Treiden. 1298. Krol Litewſki zburzył Karkus y wſzyſtkie wołośći iego. A gdy z kupem wyćiągnął/ Bruno Miſtrz v Troytenu rzeki w octawe Swiąteczną bitwę z nim ſtoczył/ gdźie y ſam z wielą tyśiecy ſwoich od Litwy zábity poległ. Tegoż Nowymłyn. roku Ryżánie Nowy młyn zamek oblegli pod Krzyżaki/ gdźie ich wiele potonęło.

W ten czás Ryżánie walczyli z ſwoimi Pány Krzyżakámi/ á Litwá Ryżánom pomagáłá. 1285. Brácia zakonni Dunamunt pod Ryżany wźięli ná S. Jakub.

1287. Byłá bitwá z Litwą przed Rygą.

Dunemborg. 1315. Zamek Dunemborg od Litwy zburzony znowu zábudowány.

Głod podobny onemu 1570. 1315. Wielki głod był w Liflanciech/ w Litwie y w Ruśi/ iż Mátki mięſo Synow ſwoich iádły.

Memel álbo Kłopedá. 1320. Brát Henrik Kontor z Pleczká z dwudźieſtą y dźiewiąćią Bráciey pod Memlem od Litwy zábity.

Dubna Aſcherad. 1305. Byłá woyná z Litwą nád Dubną gdźie Pan Hanus Stowen Hazen Contor Aſcheradenſki zábit.

Gwalezute Kiążę Lit. 1310. Gwalezute Syn Krolá Litewſkiego Liflandſką ziemię woiował/ Drugiego roku ſam Krol obległ Rope zamek.

Ropá. Litwá porażona. 1311. Byłá bitwá w Pruſiech w Kwietną niedźielę z Litwą/ gdźie Litawow dwádźieśćiá trzy tyśiące poległo.

Derpt. 1322. Litwá Tarbate álbo Derpt y Kerompe zamki áż do Rewlá w pułpośćiu zburzyli/ y trzy tyśiące ludźi pomordowáli.

Kerempe álbo Kirempe zamecżek/ ktory też roku 1579. Chriſtoph Radźiwił pod Moſtwa był wźiął. 1323. Pſkowiánie Litwy ná pomoc wezwawſzy ziemię Krolá Duńſkiego zwoiowáli/ y pięć tyśiecy ludu w połon wywiedli. Tegoż roku Litwá Memel ſpaliłá. Tegoż roku Krol Litewſki był obwołány. Tegoż roku Ryżánie Dunamont wźięli.

Karkus. 1328. Litawowie przez Mieſzczány Rigenſkie przyzwáni Karkus z Powiátem zburzyli.

1329. Krol Czeſki z Miſtrzem zakonu Pruſkiego Zmodź woiował.

1330. Litwá z Ruſią Kurlándſką ziemię ſplundrowáli. Tegoż Roku vgodá z Ryżany á z Zakonem poſtánowiona ieſt.

Wielona. 1339. Miſtrz Liflandſki Zmodź przez dwá dni burzył. Tegoż roku Teodoricus z Haldeburgu Miſtrz Pruſki Wielone w Zmodźi obległ/ Ale dla gwałtownego zimná nic nieſpráwił.

1343. Pod Ozelą wyſpą z Litwą byłá bitwá.

Troki y Strawiliſſen. 1348. Duzumenter Miſtrz Pruſki do Litwy wćiągnawſzy Traken álbo Troki obległ/ y Strawiliſſen Zamek. A do tąd śię kończy ten ſpiſſek/ co śię ktorego látá ozstáło.

Potym iáko owo my w Minucyach ſpráwy/ ktorego śię Dniá y Mieśiącá co dźiele/ terminuiemy/ Ták też tám w tych kśięgach imioná pobitych Contorow y Bráciey ſą tymże porządkiem nápiſane.

Dniá

Dniá 4. Januarij Almerikus Márszałek Zakonu ná Memlu z śiedmnaśćią Bratow od Litwy zábit. Memel álbo Kłoipedá.

Ostátnego dniá Januarij Brát Bernardus Contor z śiedmią Brátow ná Welinie zábit. Welimá álbo Welawá od Krolewcá 7. mil.

Alexander Biskup Derpteński w Liflanciech zábit od Litwy.

Mistrz Zakonu Otto ze czterdźieśćią dźiewiąćią Brátow zábit.

Mistrz Hernestus ze czterdźieśćią śiedmią Brátow zábit.

Brát Humerus Comendator z Aschrodu z dwánaśćią Brátow zábit

A potym Brát Hanus Stouen Hasen Contor w Márcu zábity od Litwy.

Brat Henrik Dughe z iedennaśćią Bráciey.

Sofridus Contor z Aschirádu z iedennaśćią Bráciey.

Schenus Lesche z śiedmią Bráciey w Kwietniu pobići.

Friso Contor z dźiewiąćią Bráciey.

Mistrz Wilkinus z trzydźieśćią trzemá Bráciey.

Bruno Mistrz z dźiewiąćianaśćią Bráciey. w Czerwcu pobići.

Brát Buer Arcibiskupá Rigenskiego Woyt z śiedmią Bráciey.

Reinfridus Phlen z trzynaśćią Bráciey.

Deblenus ze dwudźieśćią dwiemá Bráciey. w Lipcu pobići.

Mistrz Burchardus ze trzydźieśćią dwiemá Bráciey.

Henricus Sazendob Comendator Nieschowski ze dwunaśćią Bráciey.

Burchardus Haren Mistrz Zakonu ze trzydźieśćią pięćią Bráciey.

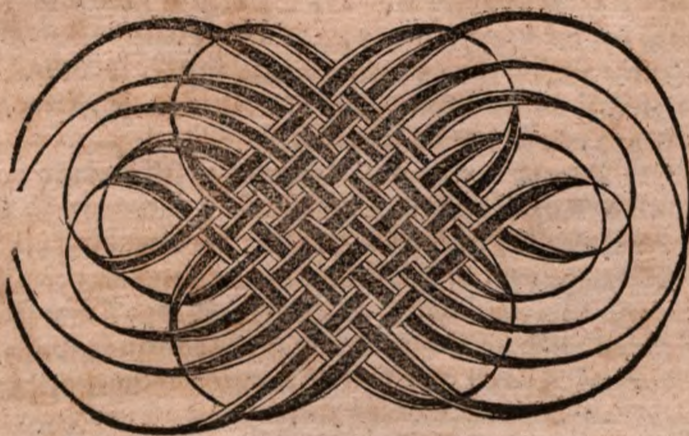
Andrich Namiestnik Mistrzowski ze dwudźiestą trzemá Bráciey.

Wolcher z śiedmią Bráciey.

Mistrz Wolquinus s pięćiądźieśiąt dwiema Bráciey.

Brát Hanus z Hortenhazu z ośmią Bráciey zakonnych od Litwy pobići.

Tym porządkiem Mistrzow Contorow y Bráciey zakonnych od Litawow iák oni zową pobitych / w Metrikę Kośćielną wpiśywáli. A tu nie mienili liczby woysk áni vphow straconych / tylko stárszych Brátow zákonnych Krzyżakow / ktorzy bywáli Hetmánámi / Wodzámi / Tákże Rotmistrzámi vsow y woysk Niemieckich / ták Pruskich / iáko Liflandskich / Bo Mistrz v nich był iáko Krol álbo Xiążę / Comendátor álbo Contor iáko Woiewodá Przełożony nád Powiátem / Bracia też zakonni miewáli Zamki swoie y włośći / iáko v nas Castellanowie y Pánowie wolni álbo Slachćicy znáczni. O czymby śię mogło szerzey pisáć / ále teraz pioro do porządku Xiążąt Litewskich obroćimy.

Mindoph/ Mendolph/ Mendog álbo Mindagos Ringoltowic Wielki Xiądz/ potym Krol Litewski/ Zmodzki y Nowogrodzki/ Roku zbáwienego 1240. według Kronik Pruskich/ y Długossá/ Miechowussá/ Cromerá/ etc.

Księgi Osme/ Rozdział I.

Do Jásnie Wielmożnego Páná/ Páná Janá Hlebowicá/ Castellaná Minskiego/ Podskárbiego Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ etc.

Ringolt Algimuntowic/ Práwnuk Skirmuntow/ Prászczur Erdziwiłá Montwiłowiczá otrzymawszy zwycięstwo v Mohilney nád Niemnem z rozgromionych y porážonych onych trzech Xiążąt Ruskich/ Kijowskiego Włodimirskiego/ y Druckiego/ y wykonawszy z Niemcámi wielkie á częste burdy/ w Nowogrodku vmárł. A Mindaugos álbo Mindow Syn iego/ ktorego Miechouius Mendolphem y Mendogiem/ á Cromer Mindakiem názywáią/ wstąpił ną Oycowską stolicę Nowogrodzkiey Rusi/ y Wielkiego Xięstwá Litewskiego y Zmodzkiego. Ten pánuiąc w Nowogrodku y ná inszych Ruskich zamkach począł ściskáć przyiacioły swoie/ chćiwością pánowánia vwiedziony.

Potym tegoż roku Xiąże Mindagos wypráwił Synowcow swoich ná woiowánie Ruskich Xięstw Arowidá álbo Erdziwiłá/ Wikuntá/ y Cziewćiwiłá álbo Theophilá/ ktory był potym Xiążęciem Połockim/ bo był ochrzczony w Ruską wiárę.

Roskazał im tedy naprzod ciągnąć ku Smolensku/ mowiąc tymi słowy/ ktory z was co wzdobędzie sobie ná Rusi/ to niechay trzyma zá dział/ y zá oyczyznę/ A przy Litewskim woysku z tymi trzemá Kniaziámi wyszło też Zmodzi wiele ná Ruś dla spolnego łupu/ wzdobyći y rozszerzenia granic/ iąkoż się im w Ruskich stronach záraz poszczęśćiło/ Bo Towćiwił álbo Theophil Połocko wziął/ dochodząc práwá dziedzicznego po Wasilu Rechwołdzie/ ktory też był Litwin/ y po śmierci Synu iego/ y został Xiążęciem Połockim/ á Wikunt Witebskim/ á Erdziwił zás álbo Arduidos w Smolenskim Xięstwie y w Druckim kilko przygrodkow z włościámi opánował.

Połocko y Witebsko wzięte od Litwy.

A ták ći trzey Brácia Kniáziowie Litewscy przestawáiąc ná tym/ co im szczęście y losz álbo Rostká woienna przyniosłá/ vgruntowáli się w Ruskich przerzeczonych Xięstwach/ y Zakon Chrześćiáński według Ruskich álbo Greckich Ceremoniy przyięli/ áby tym przychylnieysze sobie poddáne ziednáli.

A o Mendogá Stryiá swoiego Wielkiego Xiędzá Litewskiego niedbáli/ áni iego zwierzchności nád soba mieć chćieli. Czego niemogąc cierpieć Mendog Wielki Xiądz Litewski iáko ná przećiwnych y zmienników/ posłał woysko swoie chcąc ich pobić/ á oney się zelżywości y niewdzięczności nád nimi pomśćić. Co vsłyszawszy Towćiwił Xiąże Połockie z Erdziwidem y z Wikontem Bráty/ osiádzili y

Proste y włásne słowá Látopiszczow.

dzili y vmocnili zamki ſwoie/ a ſami zlękwßy ſię wielkiey mocy Mendogowey vciekli do Dániłá Romanowicá Kiążęciá Kijowſkiego/ ktory ſię wten czás Krolem y Cárzem wßyſtkiey Ruśi piſał (bo też był koronowány od Legatow Papieſkich/ w Drohiczynie raz/ á w Kijowie drugi/ iáko o tym będzie niżey) prosząc go o obronę y pomoc przećiw okrutnemu Stryiowi Mindagowi wielkiemu Kiążęciu Litewſkiemu/ vciekli ſię także o rátunek do Wáſſilá álbo Wáſſilká Hálickiego y Włodimirſkiego Kiążęciá/ ktorzy ná ten czás dwá w Czarney y w Białey Ruśi miedzy inßymi Kiążęty Ruſkimi ſtárßymi y możnieyßymi byli.

Dániło Kijowſki/ Wáſilko Hálickie przedniejße Ruſkie Kiążętá.

Ták tedy Kiążę Dániło Romanowic Monarchá y Cárz wßyſtkiey Ruśi (iáko ſię wten czás piſał) Kiążąt Oſtroſkich przodek/ przyiął w obronę przerzeczonych zbiegow Kiążąt Litewſkich/ y począł woyſká zbieráć z Wáſſilkiem Hálickim y Włodimirſkim Kiążęciem/ przećiw Mendogowi/ ſpodziewáiąc ſię zá táką pogodą y niezgodą Litewſką Nowogrodká/ y oſtátka Ruſkich Kięſtw/ ktore iescze Litwá trzymáłá/ doſtáć/ y do Kijowſkiey Monárchiey iáko zdawná było przywroćić/ á Litwę po ſtáremu do hołdu przymuśić woyną.

Poſłáli też do Bolesławá Wſtydliwego/ Kiążęciá Polſkiego/ y do inßych Kiążąt Polſkich/ prosząc ich iáko ſąśiádow/ y iáko Chrześćiáńſkich Pánow/ o pomoc ludźmi przećiw Litwie Pogánom/ Ale ſię im Polacy wymowili będąc w ten czás od Tátárow ſrogo zwoiowáni/ ktorych było w liczbie ßeść ſet tyśięcy z Kaidanem Carzem Hetmánem Batego/ ktorzy w ten czás przyßedwßy przez Ruſkie kráiny/ Polſkie/ Kuiáwy/ y Slaſkie Kięſtwá/ Moráwę y Węgierſką ziemię okrutnie byli ſplundrowáli. A izby ze wßyſtkich ſtron Litwę Dániło y Wáſſilko vtrapili/ poſłáli Kniáziá Wikintá/ Synowcá Mendogowego do Liflant/ y do Rygi z wielkimi podárkámi/ ktory prośił od Dániłá Monárchy Ruſkiego y od Brátá ſwoiego Towćiwiłá Kiążęciá Połockiego/ pomocy v Miſtrzá Liflandſkiego Andrzeiá (iáko go Látopiſiec zowie/ á po Niemiecku Andrichá) poſtępuiąc mu imieniem ſwoim y Bráciey ſwoiey/ poł Zmodzkiey ziemie do Liflant/ y połowicę Iatwieſkiey kráiny ná Podláßu Krzyżakom Pruſkim/ y nakłády woienne zápłáćić/ ſkoroby Mendogá z Litwy wygnáli/ Oddał też Arcibiſkupowi Rigenſkiemu y Miſtrzowi Andrichowi oſſobliwie wielkie vpominki od Dániłá Monárchy Kijowſkiego/ y od Wáſilká Włodimirſkiego y Hálickiego Kiążęciá.

Polſká od Tátárow zwoiowána.

Wikint Poſłem do Rygi od Dániłá.

Co widząc Miſtrz Liflandſki ſobie ná rękę/ obiecał ſię pomagáć y woiowáć ná Mindogá wielkiego Kniáziá Litewſkiego/ á Dániło też Towćiwiłá drugiego Synowcá Mindágowego/ Kiążę Połockie z woyſkiem wypráwił dla rátowánia Połocká/ ktorego w ten czás Mindagowo woyſko Litewſkie doſtáwáło/ A gdy Towćiwił moc ſwoię złączył z Niemcámi Liflandſkimi/ odbił Litewſkie vphy y odśiekł od Połocká/ y ná kilku Mieyſcach Woyſko Mendogá Stryiá ſwoiego poráźił/ á z wielkimi łupámi y polonem ciągnął z woyſkiem Niemieckim do Rygi/ dźiękuiąc zá łáſkáwą pomoc Arcybiſkupowi y Miſtrzowi Andrichowi Liflandſkiemu/ tám z wielką vczćiwośćią od Ryżan przyięty był Towćiwił/ y ochrzczony z Ruſkiey w Rzymſką wiárę z námowy Krzyżakow/ á potym ſię do Kięſtwá ſwoiego Połockiego wroćił.

Woyſko Mindagowo Litewſkie pod Połockiem porážone.

Towćiwił Kiążę Lit: ochrzczone w Rydze.

Dániło też Monárchá Kijowſki Kiążę Drohickie/ y Wáſſil Włodimirſkie y Hálickie Kiążę/ z drugiey ſtrony gotowáli ſię ná Litwę/ y wźięli Slonim/ Wołkowiſko/ y Mśćibohow pod Mendogiem. Co vſłyßawßy Mendog/ zátrwożył ſobą/ y wypráwił Poſły ſwoie do Dániłá/ y do Wáſilká o przymierze prosząc/ á izby tym śnádniey od nich pokoy otrzymał/ poſłał im w zákłádźie Syná ſwoiego ſtárßego Wolſtinká/ ktory potym Czerncem zoſtał ochrzćiwßy ſię w Ruſką wiárę/ Ale Dániło z Wáſſilkiem posłow nieprzyimuiąc/ áni ich

Slonim wźięty.

ſłuchaiąc

Dániło wzgárdził Posły y Condicye Mendogowe. Zdzitow.

ſłucháiąc/ ciągnęli z woyſkámi pod Nowogrodek / á Syná Mendogowego Wolſtiniká posłáli do Słonim/ á Posły do Wołkowiſká áby tam byli pod ſtrażą chowáni. A ſámi od Nowogrodká puściłi ſię ku Zozytowu burząc y puſtoſząc kráiny Mendogowe/ y bárdzo wiele Zamkow Litewſkich pobráwſzy/ á Ruſią oſádziwſzy wrocili ſię do ſwoich Xięſtw.

Litwá od Ruſacow y od Niemcow zewſząd vtrapiona dla niezgody domowey.

Towćiwił záſię álbo Theophil Xiążę Połockie Synowiec Mendogow / zebráwſzy ſię z nowu z Niemcámi Iiflandſkimi/ wielkie ſzkody poczynił Stryiowi w Litewſkiey Ziemi. A ieſzcze mu wielką pomoc Henrik (ktorego Látopiſiec Ruſki Andrzeiem zowie) Miſtrz Iiflandſki obiecował ná trzecią wypráwę do Litwy/ y ſam oſobą ſwoią gotował ſię ze wſzytkim Zakonem Krzyżáckim. Czego gdy ſię Mendog dowiedział / iż Towćiwiłowi chcą pomagáć Ryżánie/ y Arcybiſkup z Miſtrzem y wſzyſtką ziemią Iiflandſką/ ſtrwożył ſobą bárdzo/ y wſzyſtká Litwá z nim / y wyprawił Posły ſwoie do Andrichá álbo Henriká Meiſterá Iiflandſkiego z wielkimi podarkámi naczynia złotego/ Koni y Kleinotow drogich/ vchodząc go w tym/ y ieſzcze mu więcey obiecuiąc/ gdyby Towcziwiłá Synowcá iego pomogł mu z Połocká wygnáć/ álbo iżby go ſam kazał zábić. Ale Miſtrz Iiflandſki odpowiedział/ iż z námi pokoiu iáko żywo mieć niemożeſz/ ponieważ ieſteś Pogáninem / áni zbáwion będzieſz/ ieſli ſię nie ochrzćiſz w wiárę powſzechną Chrześćiáńſką / á do Papieżá z ofiárowánim poſłuſzeńſtwá nieposleſz/ tedy chociabych ia złotem tym ktore mi dáieſz oſſypał oczy ſwoie / nigdyć ſprzyiáć niemogę.

Poselſtwo Mendogowe do Miſtrzá Iiflandſkiego wzgárdzone.

Poselſtwo Mendogowo do Papieżá.

Potym Mindog álbo Mendog Wielki Xiądz Litewſki vchodząc ták gwałtownych zewſząd naiazdow / posłał do Papieżá chcąc przyiąć Chrzeſt/ ále obłudnie/ bo záwſze ofiáry czynił Bogom ſwoim pierwſzym. To poty z Látopiſcá ſtárodawnego / ktoregom doſtał v Xiążąt Zaſłáwſkich o Mendogu Xiedzu Litewſkim rzecz idzie Czytelniku miły / á teraz záſię z Długoſzá / Miechouiuſſá y Cromerá oſtátek ſpraw iego nápiſzemy dowodnie.

O Koronáciey Mendogowey ná Kroleſtwo Litewſkie/ Żmodzkie/ Kurlandſkie y Nowogrodzkie/ Roku 1252.

Rozdział II.

A pánowánia Bolesłáwá Wſtydliwe° w Polſcze/ á zá Dániłá Romanowicá Krolá Ruſkiego/ Kijowſkiego Monarchy / á zá koſtego Pruſkiego Konradá Popinſſá Oſterlingá / á zá Andrichá álbo Henriká Iiflandſkiego/ Miſtrzow / zá Papieżá Innocentiuſſá czwartego/ zá Friderciká wtorego / y Konradá Syná iego Ceſſarzow/ według dowodu Niemieckich / Rzymſkich / Polſkich y Pruſkich Hiſtorikow/ á zá Arcybiſkupá Gneznieńſkiego Fulká y Prandoty Krákowſkiego Biſkupá / Przemiſławá Poznáńſkiego / Kazimierzá Kuiáwſkiego/ y Łęczyckiego/ Semowitá Mázowieckiego etc. Xiążąt/ od Chriſtuſa Páná 1252. Mendakus ktorego też názywano Mendolph y Mindak przerzeczone Xiążę Litewſkie od Ruſkich Xiążąt y od Synowcow włáſnych / y od Krzyżakow Iiflandſkich

Zá ktorych ſię to Xiążąt dziáło/ pewny dowod.

flandskich y Pruskich vstáwicznymi woynámi vciśniony / á potym od tychże Mistrzow Krzyżáckich częstymi namowámi przywiedziony / przyiął y ochrzćił się w wiárę Chrześćiáńską z niktorymi Pány / y Boiáry Litewskimi / y Żmodzkimi Pogány / O czym Długoß y Miechouius lib. 3. cap. 53. fol. 161. Cromerus lib. 9. fol 153. *secundæ, primæ uero editionis, &c.* Bielski *fol.* 362. *editionis 2. &c.* świádczą. Nád to dał ná się listy y zápissy mocne Niemieckim y łáćińskim ięzykiem pissane Pruskiemu Mistrzowi Konrádowi z Ostrzelingu y wßystkim Krzyżakom Pruskiego y Liflandskiego Domu / w ktorych wywodzi y wyznawa / iż od nich był częstokroć poważan y wspomagan / á dla tego y zá to ziemię ktorą miał pod swoim roskázowánim y mocą / to iest / Żmodzką / Jatwieżką (ktorą Cromer Podláską być wykłada) Kurssowską / y Weizeńską álbo Wizwenską / y wßystkę ziemię Litewską / wiekuistym / y nieodezwánym nigdy dárowánim dárował im y zápissał / wßákże Cromer náß niepiße / żeby miał wßystkę Litwę zápisáć / á słußnie / bo ná czymżeby był sam mießkał / gdyby im wßystko oddał ? á syny też iuß w ten czás doroste miał / Rukle y Repikase.

Mindagowá vgodá z Krzyżakámi.

Potym zá poradą y namową Krzyżakow Pruskich y Liflandskich / wypráwił posły swoie Litewskie z drugimi Posłámi Mistrzow / Pruskiego y Liflandskiego do Innocentiussa czwartego Papieżá / ofiáruiąc mu y oddawáiąc posłußeństwo synowskie / iáko iest obyczay Pánow Chrześciáńskich / y oznaymuiąc iż wiárę Chrześciáńską przyiął / á przeto Korony ná Krolestwo Litewskie od niego prosił.

Ták tedy Innocentius Papież Rzymski widząc rzecz być pożyteczną Kościołowi Rzymskiemu / iż ták wielkie á waleczne páństwo pogáńskie do Christusá dobrowolnie przystąpiło / záraz bez wßelkiego odkłádánia Koronę Litewską poświęcił / y Mendogá Krolá Litewskiego być obwołał / á chcąc mu się tym więcey záchowáć / posłał Legátá swoiego zakonnego Brátá Heinderiká Prouinciałá Polskiego / Armakanskiego przed tym Biskupá / á ná ten czás Kulmienskiego álbo Chełmienskiego w Prusiech / ktory przyiáchawßy do Nowogrodká Litewskiego z Arcibiskupem Rigenskim / y s Krzyżakámi Pruskimi y Liflandskimi Mindaugá álbo Mendoká ná Krolestwo Litewskie według zwykłych Ceremoniy Kościelnych pomázał / obwołał / y z rámienia Papieskiego / y Cesárskiego / Koroną nową Litewską koronował. O czym Cromerus: *Et à Rigensi Archiepiscopo, atq; Culmensi Episcopo, solenni ritu diademate cinctus*, y Miechouius etc.

Ktore ossoby były przy Koronácyey Mendogowey.

Mendog koronowan.

Tegoż roku od Krákowá pięć mil we wsi Bochni sol naprzod náleziono / á potym w Wieliczcze / z ktorego skárbu / Polská bárdzo w ten czás vpádła y zubożáła / rzeczy swoie podpárłá.

Sol w Bochni y w Wieliczce.

Przy teyże Koronáciey Mendogá pirwßego y poslednieyßego Krolá Litewskiego / Vitus niiáki niewiedziec iesli Niemiec álbo Polak ná Biskupstwo Litewskie napierwey był wybrány y poświecony / y potym roku 1253. był przy Kanonizaciey świętego Stánisłáwá w Krákowie / wespołek z Gerardem Biskupem Ruskim Catolickim / Rzymskiego Kościołá obrządu / O czym Miecho. fol. 159. lib. 3. etc.

Wittus pierwßy Biskup Litewski zá Mendogá.

Gerardus Biskup Ruski Catolik.

O Koronáciey dwoiákiey ná Krolestwo Ruskie Daniłá Romanowicá/ Kiiowſkiego/ Halickiego/ Włodimirſkiego/ Drohiczkiego/ etc. Xiążęciá/ Roku od Christusá 1246. á potym 1253.

Rozdział III.

DY byłá cześć Ruſkich Xiążąt/ po ſmierci Romaná Monárchy/ od Polakow pod Zawichwoſtem zábitego/ ná Monarchią Ruſką przyzwáłá Colomaná Syná Węgierſkiego Krolá Andrzeiá/ Záraz go koronowáli Biſkupi Węgierſcy ná Kroleſtwo Halickie álbo Galatſkie/ y ná Włodimirſkie. Ale Mśćiſław Chrobry Xiążę ruſkie/ Mąż wielkiey dzielnośći/ nie mogąc Cudzoziemcá Węgrzyná długo ſcierpieć w Ruſkich Páńſtwach/ zebrał ſię ná Kolomaná/ y poráził go ná głowę/ á przy nim Węgierſkie y Polſkie woyſká wielkie práwie do gruntu pod Haliczem pobił/ y pogromił/ Sámego potym Kolomaná ná Haliczu obległ/ á dobywſzy Zamku/ poimał go z żoną Salomeą Xiężną Polſką/ y trzymał cáły rok obudwu w więzieniu zá ſtrażą/ áż potym od Andrzeiá Krolá Węgierſkiego/ Oycá/ przes posły był wybáwion z więzienia Ruſkiego/ zá pewnymi Condiciámi. A gdy potym trzeciego latá Koloman Háliczá doſtał/ wygnał go z niego wtory raz Dániło Romanowic/ iáko właſny Ruſkiey Monarchiey Dziedzic. A gdy był trzeći raz wprowádzon tenże Koloman ná Kroleſtwo Halickie przez Oycá Andrzeiá/ nie długo ná nim pánował/ bo ledwo trzy látá w ſpokoynym Kroleſtwie wykonawſzy vmárł/ z podeyzrzenim trucizny/ á Halickie Kroleſtwo/ y przyczynę wnętrzney woyny Ruſkim Xiążętom po ſobie zoſtáwił/ Od ktorego czáſſu/ to ieſt roku 1225. Węgierſcy Krolowie z Ruśi gruntownie wypádli/ wſzákże ſię Gálatſkimi y Lodomerſkimi/ to ieſt/ Halickimi y Włodimirſkimi Królámi długo ich potomkowie piſſali.

A Dániło Romanowic y inſze Xiążętá Ruſkie będąc czeſtymi zwyćięſtwy nád Węgry y Polaki otrzymánymi podnieſieni/ złączywſzy ſię z Litwą Polſkę vſtáwicznymi naiázdámi trapili/ Wſzákże im potym Polacy dáli odpor przez Suliſłáwá Hetmáná/ iáko ſię to wyżſzey wierſzem nápiſało.

A Xiążę Dániło Romanowic/ będąc y z rodu Ruſkich Monarchow/ y przybyćim Halickiey Ziemie potężnieyſzym/ inſzych Kniáziow Ruſkich przećiwnych ſobie/ częśćią woyną zhołdował y do poſłuſzeńſtwá przywiodł/ á niktorych też w wiárę ſwoię przyiąwſzy przychylnych ſobie zjednał/ zá czym wielką mocą będąc Monárchą práwie wſzyſtkiey Ruśi ná południe leżącey pánował y roſkázował. A iżby ſobie tym więtſze záwołánie/ moc/ ſławę/ y mniemánie zjednał/ vmyſlił odnowić Kroleſtwo Ruſkie/ nie tylko pod Halickim y Włodimirſkim titułem/ ktorych tylko Koloman Węgrzyn vżywał/ ále wſzyſtkiey Ruśi Krolem álbo Cárzem (iáko ſię dziś Moſkiewſki tituluie) prágnąc być/ wypráwił Poſły ná Concilium do Lugdunu Roku 1240. iáko Długoſz y Miechouius lib. 3. cap. 62. fol. 142. y Cromerus lib. 9. piſzą/ proſząc od Papieżá Rzymſkiego Innocentiuſſá czwartego/ áby był koronowan ná Kroleſtwo Ruſkie/ obiecuiąc że

wſzytkimi

wßytkimi ziemiámi swoimi Rzymską wiárę / Greckiey odstąpiwßy / stale przyiąc / y Stolcowi Rzymskiemu z potomkámi swymi posłußnym być / k temu przeciw Tátárom vstáwicznie obronę ślubował / ktorzy byli w ten czás wßystkim Xiążętom y Ziemiom Chrześciáńskim w postrach. Condicie Dániłowe. Przeto Papież rzecz pożyteczną á wielką być rozumieiąc / posłał ku tey spráwie Opizá Opátá z Mezanu / y Biskupá Madenskiego Stolcá Apostolskiego Legatow / ktorzy przyiáchawßy do Kijowá roku 1246. Dánilá z wielką Pompą y Ceremoniámi przynależącymi ná Krolestwo Ruskie pomázáli / podnieśli y koronowáli / czego im Biskupowie Polscy / zwłaszczá Prandotá Krakowski odradzáli / przekłádáiąc niestáłość y chytrość Dániłowę / co się potym ziściło: Bo Koronę otrzymawßy / Krolem się wßystkiey Rusi tytułował / á w Greckiey wierze (Rzymskiey zániechawßy) po stáremu trwał / y co miał Chrześcian od Tátar bronić / to ich sam przez Hetmány swoie / y Litwę z Swarnem Siestrzeńcem swoim / á z Mendogiem Krolem Litewskim do Polski násyłał. Dánilo ná Krolestwo Ruskie koronowan. Odmiennosć Dánilowá. Co vsłyßawßy Innocentius Papież czwarty / roku 1253. przerzeczonego Opizá z Mezanu Stolcá Apostolskiego Legatá posłał do niego wtory raz / ktory z sobą wziąwßy Prandotę Biskupá Krakowskiego y inße Biskupy Polskie. Tegoż Dánielá znowu w Drohiczynie ná Krolestwo Ruskie koronowáli / á wzięli od niego przysięgę / iż opuściwßy Ceremonie Greckie / ták on sam / iáko wßystek narod Ruski / miał Kościołá Rzymskiego wiernie á ßczerze násládowáć. O czym Długoß y Miechouius fol. 161. cap. 53.

Są też listy ossobliwe tego Dánilá Krolá Ruskiego / przodká Xiążąt Ostrozskich do Papieżá Innocentiussá ßeroko pisáne v Długoßá w Kronice / Tákże ktore do Dánilá Papież pisał ozdobnymi słowy / nápomináiąc go / áby stale w zá wołániu swoim Chrześciáńskim y w stánie Krolewskim trwał. Vmarł potym Dániel przerzeczony Krol Ruski / ktorego Historie Polskie Apostátą dla nieustáwiczności w wierze zowią / Roku Páńskiego 1266. zostáwiwßy po sobie dwu synow / Lwá przerzeczonego / ktory Woyśiełká Xiążę Litewskie zábił / y Románá ktory był ná pomoc z Ruskim woyskiem Bolesłáwowi Wstydliwemu Monárße Polskiemu przeciw Kázimirzowi Xiążęciu Kuiáwskiemu: w ktorych potym Synach Dániłowych Titul Krolestwá Ruskiego vstał. Dánilo vmarł.

Iako Mendog Krol Litewski wiárę Chrześciáńską porzucił / Mazowße / Lubelską ziemię y Prussy zburzył / Mistrzá Liflandskiego zábił / y woyská Krzyżáckie w Kurlandach poráził / Roku 1255.

MEndog Krol Litewski / álbo żalem záwiedziony / y vtrácenia ziem swoich / Zmodzkiey / Litewskiey / Jatwiezkiey / Weizeńskiey / y Kurlandskiey poruszony / ktore był zá Koronę y dla spolney przyiáźni Krzyżakom zápisał / álbo iáką inßą przyczyną vwiedziony do pierwßego się Báłwochwálstwá ze wßystkimi poddánymi swemi nowo ochrzczonymi zwrocił / porzuciwßy wiárę Chrześciáńską nowo przyiętą.

Potym roku 1255. zebrawßy woysko Litewskie do Ziemie Lubelskiey wtárgnął / ktorą wßerz y wzdłuż zwoiowawßy / Zamek Lubelski / ktory był ná ten czás drzewiány / y Miásto spalił / á z wielkimi łupámi y więźniow stádámi do Litwy. Mendog do Lubelskiey ziemie. Cromer. lib. 9. Miecho. ca 53. fol. 162. lib. 3.

Litwy się wroćił. Zá tym Litewskim powodem Danilo Romanowic Krol Ruski do spustoszoney Lubelskiey Ziemie z woyskiem przyciągnął / ktorą Russákámi / (gdy Litwá Polaki byłá wywiodłá) ossádził / Zamek też Lubelski zábudował / y wieżę okrągłą w posrzodku dla obrony ochędożnie y wyniosło zmurował / Miástá insze y twierdze po stáremu obwárowáł / y wszystkę Lubelską ziemię y Sendomirskiey część opánowáł. O czym Długosz y Miechouius lib. 3. cap. 53. fol. 162. Crom. lib. 9. szerzey świádczą.

Danilo R. Lublin opánował / Skąd podobno y dziś ná Zamku w Kościele Ruskie málowánie widzimy.

Potym Mendolphus Krol Litewski według Miechouiussá roku 1260. á według Cromera (co słuszniey) 1255. odrzuciwszy iáwnie wiárę Chrześciáńską / ktorą był ná czás obłudnie przyiął / tym więtszym nieprzyiacielem począł być Chrześciánom w sąsiedztwie przyległym / á zebrawszy wielkie woysko / ktorego było trzydzieści tysięcy woiennego ludu z Litwy / z Zmodzi / z Jatwieżow / y z Prussow stárych / ktorzy záiedno z Litwą przestawáli / Mázowsze wszystko okrutnie zwoiowáł / Miast y Wsi bárdzo wiele / y Stolicę Zamek Płocki bez obrony opuszczony spalił / á wielką wielkość łupow ludzi / dobytku / stad koni y inszych rozmáitych korzyści do Litwy odesławszy / tákąż zápalczywą ogromnością w dzierżáwy Krzyżákow Pruskich wtárgnął / ktore splundrowawszy / wypaliwszy / y wybrawszy / Miástá wszystki nowo od Krzyżákow záłożone z gruntu wywrocił / á wszystkich Chrześciánow w nich nálezionych srogo pomordowáł / gdy Krzyżácy tylko Zamkow ledwo obronili. Ná ostátek chcąc okázáć przerzeczony Krol Mendog srogość swoię / brzydził się bráć ludzi w połon / ále wszystkich ściąć kazał / tylko dobytek y łupy do Litwy wywodził / álbo odsyłał / á sam z woyskiem Litewskim Mázowieckie y Krzyżáckie kráiny vstáwicznie bez odporu woiowáł.

Mendog Krol Litewski wiárę Chrześciáńską porzucił.

Mendog Mázowsze woiuie.

Płocko spalono.

Mendog do Prus z Mázowszá.

Tegoż roku gdy Mistrz Pruski z Krzyżákámi budowáł Zamek Kárszowin ná gorze S. Jerzego w Kurlándskiey Ziemi / Pogáni Prussowie y Litwá chcąc on Zamek zburzyć / oblegli go wielką mocą. A gdy dwie woyská Pruskich y Liflandskich Krzyżákow z pomocą Krolá Duńskiego ná odsiecz swoim Chrześciánom przeciw Litwie przyciągnęły / podkáli się w dzień S. Margáréty nád rzeką Durom w Kurlándiey / gdzie Niemcow wielkość poległá / y Henrik Horsnusen Mistrz Liflandski / tákże Henrik Botel Marszałek Pruski / y inszych wiele Krzyżákow ná plácu zábici. A Pogáni otrzymawszy zwycięstwo Karszowio y Heizburg Zamki wzięli / wymorzywszy głodem obleżeńcow. Potym Krolewiec oblegli / ktory byli Krzyżácy z Otokárem Krolem Czeskim niedawno zbudowáli / nie dáleko odnogi morskiey nád Preglem rzeką roku 1255. A gdy Litwá most ná Preglu zbudowáłá / z ktorego do Zamku szturmowáli / wiele ich zbitych strzelbą od Krzyżákow poległo / ták iż musieli od obleżenia odciągnąć. O tym Petrus Duzburch / Kroniki Liflandskie / Długosz y Miechouius fol. 165. lib. 3. cap. 54. y Cromer etc. lib. 9. piszą.

Tego Mistrzá Duzburch Burgárdem zowie. Henrik Botel / Marszałek Pruski.

To morze iest máłe / á zową ie Habem zá Krolewcem gdzie Bursztin zbieráią / iákom sam widział.

Roku 1258. á Miecho. kłádzie 7. Miesiącá Lutego godziny trzeciey ná dzień strászne á okrutne y niesłycháne áni zwykłe trzęsienie Ziemie w Polszcze było / z wielkim stráchem wszystkich ludzi / co potym wszystkiego złego w Polszcze znákiem było / bowiem záraz y wnętrznymi woynámi / gdy Xiążętá Brácia społnie sobie oczy łupili / y wtarczkámi Pogáńskimi srogo byłá Polská vciśniona.

Trzęsienie ziemie w Polszcze.

A ná drugi rok 1259. po S. Andrzeiu wielkie woyská Tátarskie z rozmáitych Hord zebráne / y Ruskimi tákże Litewskimi posiłkámi przymnożone / z Nagaiem / y Telebugą Cárzámi / do Sendomirskiey ziemie wtárgnęły / z ktorymi też byli Wassilko Brát rodzony / y Roman ze Lwem / Synowie Danilá Krolá Ruskiego / á gdy Wisłę przez lod przebyli / niespodziáną á nagłą prędkością wielkość ludzi zágárnęli / á drugich pomordowáli / Klasztor Zawichwoyski / ktory był

Nagan y Telebugá Cárzowie do Polski.

niedawno

niedawno Bolesław Wstydliwy zbudował/ y dla Pánienek dwudziestę folwárkow nádał/ tákże drugi ná łyssey gorze S. Krzyżá/ y Sendomirskie Miásto spálili/ Potym Zamku ná ktorymsię byłá wßystká Slachtá Sendomirska/ Pániętá y pospolstwo z żonámi/ z dziatkámi/ y máiętnościámi záwárli przez cáłą noc y dzień vsilnym szturmowánim dobywáli/ ále prożno/ bo się Polacy z murom mężnie bronili. Co widząc Ruskie Xiążętá Wasilko y Lew z Romanem Danilowicy/ Tatarom nád Chrześciány vsiluiąc pomoc okrucieństwá/ przywiedli y námowili przez tractaty chytre Woiewodę y Staroste Sendomirskiego Piotrá z Krampey y Zbigniewa Brátá iego izby się Tátarom rączey vpokorzyli/ á dánią się máłą okupili/ niżby márnie wßyscy od ßable okrutney pogáńskiey/ y z zamkiem zginąć mieli/ y obwiązáli im pod zapissami w tym wiárę swoię/ vpewniaiąc ich bespiecznie w swoim przyrzeczeniu/ nád to im swoy gleit/ y od Cárzow ná kilko dni przymierze posłáli. A gdy Piotr Krampa z Brátem Zbigniewem y przednieyßą Slachtą ná ich zdrádliwe słowo z Zamku wyśli/ y przez Xiążętá przerzeczone do Namiotow samych Cárzow byli przywiedzieni/ á cześć ná kolánach klęcząc (iáko iest obyczay v Pogan) onym wyrządzáli/ wnet Pogáni klęczących/ y pokoiu prośących mordowáć poczęli/ á złupionych z vbiorow poscináli/ á potym záraz z ogromnym okrzykiem Zamek gwałtownym zewsząd szturmem vbieżeli/ gdy rycerstwo Polskie sprácowáne odpoczywáło/ á zdrády się w postánowionym przymierzu od Xiążąt Ruskich niespodziewáło. Tám wßystkę onę wielką wielkość Chrześcian okrom pánienek y pánien vrodziwych okrutnie posiekli/ y pomordowáli/ ták iż krew ciepła/ od ktorey się śnieg rozstopił/ strumieniámi z Zamku do Wisły płynęłá/ ostátek gminu stádámi nágnawßy w Wisle potopili. A zápaliwßy Zamek Pogáni/ y korzyści wielkość nábrawßy/ záraz nic nie mießkáiąc do Krakowá prętkim pędem zá przewodnikámi Xiążęty Ruskimi przyciągnęli/ Miásto puste spalili/ chorych y żebrakow posiekli. Bowiem Bolesław Xiążę vsłyßawßy iż Sendomierzá dobyli Tatarowie/ vciekł był z żoną do Węgier. Jnßa zás wielkość ludzi częścią się w lásy pokryli/ częścią się z zamkow y twierdzy bronili. Krákowskiego też Zamku Klimunt Woiewodá obronił. A Tátarowie bez odporu mieczem y ogniem áż do Bitowskich gor Opolskiego Xięstwá w ßerz y wzdłuż wßystko zwoiowáli/ á trzeciego Miesiącá od przyścia swego/ wielkością łupow y więźniow obciążeni/ wrocili się do Ruśi/ á Litwá też do swych leśnych iáskiń. Działo się to roku 1260. iák Cromer lib. 9. piße/ ácżkolwiek Długoß y Miechouius fol. 144. lib. 3. cap. 44. roku przeßłego 1259. tę porażkę y zburzenie Sendomirzá wspomináią. Ale iáko tenże Miechouius świádczy/ y Cromerus ták rozumie/ Tatarowie podwá kroć do Polski w ten czás przychodzili/ pirwßy raz zimie po S. Andrzeiu roku 1259. á drugi raz lecie 1260. Miesiącá Czerwcá. Co się okázuie y z Odpustow wielkich/ ktore nádał Polakom Alexander czwarty Papież/ gdy się przed nim ná okrutność Tátarską skárżyli/ iż ktobykolwiek wtorego dniá Miesiącá Czerwcá náwiedzał do Kośćiołá Sendomirskiego Pánny Mariey (gdzie ná Cmintarzu ciáłá pochowáne pobitych Chrześcian od Pogan leżą) wielkie odpusty ná káżdy rok otrzymawáią/ tákie iákie w Rzymie ma Kościoł ktory zową *Sanctæ Mariæ de urbe*.

Zdrádá y okrucieństwo Tátarskie.

Sendomirz Tátarowie spalili.

Krákow Tátárowie spalili.

Tátárowie áż do Bitewskich gor.

Polacy się przed Papieżem ná Tatary skárżyli/ iákoby Krzyżacy na Litwę Pogány.

Odpusty Sendomirskie.

Tegoż też czássu Michał Paleologus Cesarstwo Constantinopolskie wygnawßy Fráncuzy z Cesarzem ich Balowinem do Grekow przywrocił/ ktore było pod spráwą Francuską lat 58. álbo iáko drudzy ráchuią 63. A teraz zás iáko Turcy Constantinopolim wzięli/ y Greckie Cesarstwo opánowáli roku 1453. iuß iest lat 130. á Páleologá żadnego niesłycháć/ ktoryby zás to Cesarstwo Chrześciánom przywrocił. Rychło potym ná Concilium Lugdunskim tenże Cesarz Paleologus zgodę miedzy Greki y Łácinniki ktora się trzynaście rázow rwáłá/ y potym nie trwále iednáłá/ odnowił.

Cesárstwo Constantinopolskie od Francusow do Grekow.

Zgodá Grekow z Łácinniki.

Tátárowie Chrześcianie.

Tegoż też czásu niktorzy Cárzowie Tátárscy wiárę Chrześciáńską przyięli w Azyey/ y dlugo przeciw Saracenom y Egipczykom w Syriey y w Persiey wielkie woyny wiedli/ pomagáiąc Krolom Armieńskim Chrześciánom stowárzyszonym. Z tych Cárzow Tátárskich iednego Vssan Kassana dziś iest potomstwo Krolow Perskich/ ktorzy táką máią rożność wiáry miedzy sobą z Turki/ iáko Grekowie z Rzymskim nászym Katolickim kosciołem/ com sam widział/ y wyrozumiał oczywiście gdym bywał często w Konstantinopolu/ w Nicenie/ y w Kalcedonie przy ich modłach roku 1574. nád to Persowie Halego/ Turcy Machmetá Prorokow máią/ o ktorą rożność secty nie ták o gránice/ y dziś (á day Boże áby dlugo/ á nam dáli pokoy) s sobą zápalczywie woyny wiodą.

O Woynie Prussow pogánow z Krzyżaki/ Roku 1260.

Tegoż roku 1260. Prussowie Pogáni Zmodzi przylegli zá powodem y zwycięstwem nád Mázury y Krzyżaki Mendogá Krolá Litewskiego/ porzuciwszy wiárę Chrześciáńską nowo przyiętą/ do báłwochwálstwá się pierwszego obrocili/ á wybrawszy sobie Xiążęciem niiákiego Glapiná/ y przyzwawszy Zmodzi sąsiádow ná pomoc/ wszystkich Chrześciánow y Kápłanow okrutnie w krzyżáckich dzierżáwach/ y w swoich włościach pomordowáli/ kościoły popalili/ świątości pogwałcili/ naczynie y vbiory poświęcone rozszarpáli y połupili w wigilią S. Mátheuszá Euangelisty. Potym ná drugi rok 1261. woyská Chrześciáńskie z Krolestwá Polskiego y z Niemiec zebrawszy się z Krzyżakámi do Prus w ziemię Nactáńską ná dzień Gromnic Oczyścienia Pánny Máriey wciągnęli/ chcąc Pogánow Prussy y Zmodź wygłádzić/ wybić/ y wykorzenić. Ale skoro w pośrzodek ziemie Pogáńskiey przyszli/ á ostátek woyská przy tłomokach y sprzętach woiennych zostáwili/ walnym vfem ciągnęli przeciw Pogánom/ Pogáni zás Prusowie z Zmodzią przeminąwszy wielkie woysko Chrześciáńskie/ przez szpiegi przywiedzieni/ vderzyli ná onych co byli w obozie przy tłomokach zostáwieni/ ktorych wszystkich zá máłą trudnością poráżili y pobili/ y obosz z tłomokámi roszárpáli. Potym vfáiąc w swey mocy y w pierwszym szczęściu/ vderzyli ná wálne woysko Chrześciáńskie/ gdzie z obudwu stron gdy się mężnie podkáli/ wątpliwa woyna w zápalczywey bitwie kilko godzin trwálá/ ále zá stáránim Bożym ná ostátek Pogáni zwycięstwo otrzymáli. Tám zacni Rycerze Schinkol Graff z Bitenu/ y drugi Grof z Reideru mężnie przebiiáiąc pogáńskie vffy/ z wielkością rycerstwá Niemieckiey Slachty polegli. A gdy Bogom swoim zá zwycięstwo obyczáiem pogáńskim ofiáry czynili/ Hirchassa Slachcicá Maideburskiego przez miotánie lossow ná spalenie ofiáry wybráli/ á gdy był po dwá kroć od pogánow niktorych ktorzy go przedtym ználi wybáwiony/ trzeci raz gdy ná niego los padł/ sam się dobrowolnie podał/ á ták Hirchas zacny Ricerz w kirysie y s koniem ná ktorym siedział żywo był spalony ná ofiárę złośliwą pogáńską.

Glapin Xiąże Pruskie Pogáńskie.

Fortel Pogáńskie.

Hirchas Slachcic Maideburski od Zmodzi spalon ná ofiárę.

Potym zás Grof Barboigien z nowym woyskie niemieckim ná pomoc Chrześciánom vdręczonym przyciągnął do Prus/ á gdy Sambiyską y Zmodzką ziemię ogniem y mieczem mszcząc się nád Pogány pobitych Chrześcian/ woiował/ wnet się Prusowie pogáni z Zmodzią do kupy zebráli/ á vderzywszy ná woysko niemieckie w dzień S. Agnieszki/ sámego Grofá Hetmáná poimáli/ y woysko Chrześciáńskie trzeci kroć raz poraz poráźili. Potym vżywáiąc zwycięstwá/ Helzberk/ Krutzbork/ Konigsberg álbo Krolewiec/ Bartenstein zamki y Miástá pod Krzyżaki wzięli. O czym kroniki Pruskie/ Dlugosz y Miechouius lib. 3. cap. 54. fol. 165. etc.

Zwycięstwo pogáńskie Pruskie y Zmodzkie.

O zburzeniu

O zburzeniu raz po raz Mázowſzá przez Litwę y Ruſſaki roku 1262. y o śćięćiu Semowitá Xiążęćiá.

Rozdział IIII.

DAniło Krol Ruſki wziąwßy przymierze y zjednoczenie z Mendogiem Krolem Litewſkim/ poſłał z nim Sieſtrzeńcá ſwoiego Swarná álbo Swármirá ná burzenie Mázowßá/ á ták Mendog z Litwą/ á Swárno z Ruſią złączywßy ſpolne woyſká przez láſſy y ſtárzyny wtárgnęli milczkiem do Mázowßá/ roku 1262. á w Wigilią S. Janá Chrzćićielá zdybáli nieſpodziánego Semowitá Xiążę Mázowieckie z ſynem Konrádem y ze wßyſtkim dworem iego w Folwárku Jáßowſku álbo w Jazdowie beſpiecznie mießkáiącego/ tám Swárno Sieſtrzeniec Dánilá Krolá Ruſkiego okrutny ſám ſwoią ręką śćiął Xiążę Semowitá Mázowieckiego/ ktory ſię był doſtał z butinku ná iego ſtronę/ á ſyná ie° Konrádá Mendog Krol Litewſki łáſkáwiey ſię obchodząc zdrowe° záchował/ y potym go dał ná odkup tegoż roku. Ták Ruſſacy y Litwá wßerz y wzdłuż zágony roſpuśćiwßy Mázowße biedne bez Xiążęćiá oſierociáłe okrutnie plundrowáli. Czego niemogąc śćierpieć Sláchtá Mázowiecka zebráli ſię z chłopſtwem we wśi Długośiedli/ y tám śmiele ná Litwę y Ruſſaki vderzyli/ ále gdy ſię mężnie potykáli y przeważnie nieprzyiaćiołom odpieráli/ od wielkośći ſą przemożeni y pobići. A vżywáiąc zwyćięſtwá Ruſſacy z Litwą/ wßyſtki kráiny Mázowieckie/ y część więtßą Kuiáwſkiey ziemie zburzyli/ potym z wielkośćią niezliczoną więźniow/ dobytku/ ſtad/ y inßych rozmáitych łupow wzdobyczą obćiążeni/ popaliwßy Miáſteczká y śiołá z folwárkámi/ wroćili ſię bez odporu do ſwych ſtron.

Swárno okrutny śćiął Semowitá.

Bitwá Mázurow z Litwą y z Ruſáki.

Ták gdy Litwá z Ruſſaki z Mázowßá wyćiągnęli/ przyiáchał ná pogorzeliſká Bolesław Pius Xiążę Káliſkie wożień S. Micháłá zwyćiężony będąc proźbámi Xiężny Gertrudy pozoſtáłey Wdowy po Xiążęćiu Semowićie Mázowieckim od Swárná śćiętym/ y záraz miáſto y zámek Płock od Litwy ſpalony znowu opráwił/ przekopámi y wáłámi otoczył y obwárował/ y podał w ręce Boleſławowi y Konrádowi ſynom Semowitowym. A Litwá z Ruſſaki nie przeſtawáiąc ná łupach y pirwßym zburzeniu Mázowßá/ znowu ná drugi rok do Mázowßá opłákánego wtárgnęli/ w ktorym gdy nic dla pierwßego zburzenia nie náleźli/ dáley w ziemię ćiągnęli/ á przepráwiwßy ſię przez Wiſłę/ ziemicę Łowicką do Arcybiſkupſtwá Gneznenſkiego należącą/ ogniem y mieczem plundrowáli y burzyli/ á z wielkimi łupámi/ gdy ſię im żaden nieśmiał záſtáwić do kráin ſwoich pyśniąc ſię odćiągnęli. Juß bárdzo dußno y ćięßko (iáko Cromer y Długoß pißą) nietylko Mázowßu/ ále y Bolesłáwá Wſtydliwego Xiążęćiá Krákowſkiego y Sendomirſkiego Monárchy ná ten czás Polſkiego kráinom od Litwy było/ by był Pan Bog ſam pomocy y rátunku z niebá zeſłáć nieráczył. Abowiem on zmiłowawßy ſię nád biednym Mázowßem wrzućił wnętrzne niezgody y domowe niezناßki (ácz Pan Bog nieieſt przyczyńcą roſterkow/ iák tu Miechouius piße) miedzy Litwę y Ruſáki/ Bo Mendolphá álbo Mendogá przerzeczonego Krolá Litewſkiego Synowiec iego Stroinat álbo Troinátá ſadząc ſię ná opánowánie Litewſkiey ziemie/ we ſpiączki zábił/ y Synow iego dwu/ Rukle y

Płocko znowu opráwione.

Cromer.

Graues autē Iam admodū non modo Maſouiæ ſed & Boleslai Pudici ditionibus Litwani eſſe cœperant, ni diuinitus auxilium affulſiſſet etc. inteſtini eteni motus reſpirandi ſpacium nobis dederunt.

Mendog zábity z synámi.

Repikasse/ ktorych przy nim zástał porzezał/ á sam Wielkie Xięstwo Litewskie/ y Stolicę krwią Stryiowską oblaną opánował roku 1263. Ale y ten przerzeczony Troynata álbo Stroynat Xiądz wielki Litewski nie był łáskáwszym áni

Stroynat Mázowsze znowu woiuie.

spokoynieyszym przeciw Chrześciánom/ bo záraz na początku pánowánia swoiego Mázowsze około Czerwinská zwoiował/ á dobywszy Zamku Orszimowá/ męszczyznę rosłą posiekł/ á nierosłą młodź popalił/ tylko żeńską płeć z inszymi łupámi do Litwy wywiodł. Wszákże rychło okrucieństwá swoiego wziął zapłáte/

Stroynat zábity.

Bo od Woysiałká álbo Wolstinitá Syná Mendogowego/ ktory się był w Cernice postrzygł/ y od Teophilá álbo Towciwiłá krewnego Synowcá tegoż Mędogá w łowiech iest poimány/ á po długich mękach zamordowány etc. O tym Długosz y Miechouius lib. 3. cap 49. fol 153. Cromerus lib. 9. etc. porządnie ácz ná rożnych mieyscach piszą. Látopisiec záś stárodawny Litewski ieden/ ták o tym zábiciu Mendogá Krolá Litewskiego rzecz swoię prowádzi/ á naprzod iáko się Woysiełk álbo Wolstinik Syn iego w wiárę Ruską ochrzcił y Czerncem został/ pisze/ Iż iáko skoro Mendog Krol Litewski wiárę Chrześciáńską nowo przyiętą porzucił/ á do pogáńskiey się pierwszey wrocił/ niemogl tego błędu cierpieć Syn iego Woysiełk/ ále widząc nieștateczność Oycá swego w Rzymskiey wierze/ ziechał do Halicza ná Dwor Dániłá Krolá Ruskiego/ y Wasilká Brátá iego/ ktorzy byli nieprzyiaciołámi głownymi ná ten czás o spor gránic spolnych Mendogowi oycu iego.

Látopiscze o Woysiełku Mendogowicu.

Tám potym Woysiełk Mendogowic Krolewic Litewski vważywszy obłudność tego Swiátá/ y nietrwáłą chwałę iego/ ochrzcił się z nowu z Rzymskiey w Ruską wiárę/ y potym przyiął zakon Mniski/ postrzygwszy się w Czernce/ w ktorym zakonie mieszkał trzy látá pod spráwą Hrehora Polonina Archimendrita Halickiego Monastera/ ná ten czás świątobliwością żywotá wielce sławnego. Od tego Hrehorá potym Woysiełk wziął błogosłáwieństwo/ y vmyślił był wędrowáć do świętey Gory y do Czárygrodá/ ále gdy dla dálekości drogi niemogł do świętey Gory doyść/ wrocił się do swoiey ziemie do Nowogrodká/ y zbudowawszy sobie monaster nád rzeką Niemnem/ miedzy Litwą y Nowogrodkiem/

Monaster Woysiełkow.

tám mieszkał s kilkiemnaście Cerncow w pobożności żywotá zakonnego. A Oćiec iego Mendog Krol Litewski karał go o tákie życie/ ále on o to niedbał/ y miał oycowi swemu zá złe. Y tráfiło się iż w ten czás vmárłá Mendogowi żoná

Dowmant Kniąz Zánalscząwski.

po ktorey począł bárdzo tążyć/ posłał potym do Swieści Iątrwie siostry żony swoiey/ ktora byłą zá Dowmantem Zánalscząwskim Kniążęciem/ prosząc iey áby przyiáchałá odpráwowáć ostáteczne vpominki śiestrze swoiey przy pogrzebie obyczáiem pogáńskim.

To też mięy obaczyß miedzy Narimuntem y Dowmantem drugim Kniążiem Dciáuskim Bráty.

A gdy przyiáchałá ná pogrzeb/ wnet Mendog Krol rozmiłował się iey/ á chcąc ią zá żonę sobie wziąć/ rzekł do niey/ iż siostrá twoiá á żoná moiá vmieráiąc prosiłá mię/ ábych ćiebie wziął sobie w małżeństwo ná iey mieysce/ y poniewolił ią s sobą mieszkáć. Co vsłyszawszy Dowmant Zanalscząwskie Xiążę/ był z tey niezwykłey nowiny y niesłuszney bárdzo smućien/ myśląc iákoby się mogł pomśćić zelżywośći żenniey/ y lekkośći swoiey/ tákże czuwał y przemyślał o zábiciu Mendogowym/ ále tego niemogł iáwnym boiem dokázáć/ bo iego moc máła byłá/ á ten był Krolem możnym. Zmowił się potym z Stroynatem álbo Troynatą Siestrzeńcem Mendogowym/ ktory ná ten czás w Zmodźi pánował/ a tákże Wuiowi swoiemu stał ná gárdło/ y sprzysięgli się obádwá/ Stroynát z Dowmantem iákoby go mogli zábić.

A gdy Mendog wszystki woyská swoie Litewskie posłał zá Dniepr ná Románá Kniąziá Natbráwskiego/ á Dowmant też iáko Hołdownik z nimi był poszedł ná tę woynę według powinności/ vpátrzywszy czás pogodny wrocił się ná zad z ludem swoim/ wymowiwszy się v Hetmáná Mendogowego wielką á gwałtowną potrzebą. Tym fortelem ziechał się z Troinátem/ ktory też miał pogotowiu woysko Zmodzkie/ á ták obádwá bez wieśći obskoczyli Mendogá Krolá/ gdy

lą/ gdy ießcze ſpał/ y ták ſpiącego zábili/ y dwu Synow iego Rukle y Repikaſſę. Co vſłyßawßy Woyſielk trzeci Syn iego/ ktory był Cerncem Ruſkim/ vciekł do Pinſka/ y tąm w Monáſterze mießkał. A Troynátá począł pánowáć ná Wielkim Xięſtwie Litewſkim y Zmodzkim/ roku 1263. od národzenia Chriſtuſá Páná/ y ták ſię ſkończyło w ten czás Kroleſtwo Litewſkie weſpoł z Krolem Mendogiem/ ná ktorym był lat iedennaſcie/ od roku 1252. ktorego był koronowány.

Troynátá álbo Stroynat wielki Kniáź Litewſki.

A Troynátá będąc iuß Wielkim Xiędzem Litewſkim wypráwił poſły do Towćiwiłá álbo Teophilá Brátá/ Xiążęciá Połockiego/ proßąc go áby przyiechał do niego dla ſpolney rádośći y winßowánia ná nowym pánowániu/ chcąc też z nim ná poły rozdzielić ſię Xięſtwem Litewſkim/ y dobytkiem Krolá Mendogá zábitego.

To według Látopiſczow.

A gdy przyiáchał Towcziwił Xiąże z Połocká/ iął myſlić y rádzić z Ruſſáki ſwoimi/ iákoby mogł zábić Brátá Stroynátę/ á ſam iżby mogł wielkie Xięſtwo Litewſkie opánowáć/ máiąc porozumienie z Woyſielkiem Czerncem Synem Mendagowym/ ktory też ná to wiodł Theophilá/ áby ſię pomſcił nád Brátem ſwoim Pogáninem zábicia Oycá iego/ ſpußczáiąc mu wßyſtko prawo ſwoie przyrodzone/ iáko Chrześciáninowi y Brátu w ſpolney Ruſkiey wierze/ gdyby zábił Troynátę Potym tę Rádę przenioſł Boiárzyn własny Towcziwiłow/ Prokopiey Połoczánin do Troynáty/ przeſtrzegáiąc go áby o ſobie czuł. Co vſłyßawßy Stroynátá/ vprzedził Brátá Teophilá/ y zábił go záraz em/ á Xięſtwo iego Połockie opánowawßy/ beſpiecznie ſam ieden w Litwie/ w Zmodzi/ y w Ruśi pánował/ ále nie długo/ Bowiem páńſtwo Tyrańſkie krwią bráterſką y wuiową oblite/ nierádo bywa trwáłe. Bo ſkoro STroynat álbo Troynátá wypráwił woyſką ſwoie Litewſkie y Jatwieſkie do Mázowßa roku 1264. á Cerwieńſką ziemicę ſplundrował/ y Zamku Orzymowá/ w ktorym wßyſtkę męſką płeć pomordował/ dobył/ iáko ſię wyżßey z Cromerá lib. 9. z Długoſſá y Miechouiuſſá dowodnie pokázáło/ wnet ſię czterzey wierni ſłudzy niebożczyká Mendogá Krolá Litewſkiego ná Stroynátę ſprzyſięgło/ á gdy ßedł do łázniey/ oni vpátrzywßy czás zábili go/ á ſami do Woyſielka Cernczá Syná Mendogowego ná Pinſk vćiekli. Aczkolwiek Cromer/ Długoß y Miechouius pißą/ iż go ſam Woyſielk Cerniec Syn Mendogow z Teophilem Brátem Stryiecznym/ á rodzonym tegoż Troynáty álbo Stroynáty w łowiech zábili.

Prokopiey Boiárzyn Połocki Troynátę przeſtrzegł.
Teophil zábity.

Cromerus lib. 9. piße/ iż Czirwieńſka ziemice Stroynat burzył w Mázowßu/ á Miechouius Cirninſką miánuie. lib. 3. cap 52. fol. 164.

Woiſielk álbo Wolſtinik Syn Mendogá Krolá będąc pierwey Cerncem Zakonu Ruſkiego/ z Monaſteru iáko Kazimirz pierwßy Polſki/ ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie y Zmodzkie wybrány y podnieſiony/ Roku 1264.

Rozdział V.

DY ták ty ſrogie zaboyſtwá y wnętrzne niezgody Xiążąt Litewſkich Ruſkie/ Zmodzkie/ y Litewſkie páńſtwá trwożyły/ y wielkimi á práwie pewnymi niebeſpiecznośćiámi przed tym kwitnącemu w męſtwie y w ſczęśćiu páńſtwu wielkiego Xięſtwá Litewſkiego groziły: obaczyli ſię pánowie/ w ktorych należał porządek y záchowánie Rzeczypoſpolitey/ iż

 bez iednego

bez iednego pewnego wodzá y zwierzchniego ſprawce / ták ßerokie Páńſtwo Krzyżakámi Pruſkimi y Liflandſkimi / głownymi nieprzyiacioły / tákże Ruſią ogrodzone niemogło ſię w cále oſiedzieć. Przeto záraz vſmierzywßy y zágáſiwßy

Ziazd w Kiernowie.

ſpolne miedzy ſobą nieznaßki / ziecháli ſię do Kiernowa / gdzie wßyſcy iednoſtáynie około wybrania y podnieſienia ná wielkie Xięſtwo Woyſielká Cerncá Syná Mendogowego / ktory ná ten czas po zábitym Oycu w Pinſkim Monaſterze mießkał / rádzili. Ale Zmodź y Iatwieżowie / ktorzy Troynácie álbo Stroynácie y Dowmantowi do zamordowánia Mendogá Krolá Litewſkiego Oycá iego pomagáli / przeciw temu byli / boiąc ſię / áby on nád nimi nie mścił ſię śmierci okrutney oycowſkiey. Ruſſacy záś ktorzy byli od Skirmuntá / Erdziwiłá / Algi-

Rosterki o wybraniu wielkiego Kniaziá Litewſkiego.

muntá / y Ryngoltá oycá Mendogowego / Xiążąt Litewſkich zhołdowáni / y do poſłußeńſtwá Litewſkiego y ſpolney iedności zdawná przypędzeni / iáko Połocząnie / Nowogrodzánie / Grodniánie / Podláßánie / y Mozerczánie / zgadzáli ſię iednoſtáynymi głoſſy / ná ktoregokolwiek z Synow Daniłá Krolá Ruſkiego / álbo ná Lwá / álbo ná Romaná / á drudzy ná Swarná álbo Swarmirá Dánilowego Sieſtrzeńcá / ktory ná ten czás w Drohicinie miał Stolicę ſwoię / á z Mendogiem Krolem Litewſkim zábitym wielkie przyiacielſtwo miał / y ſpolną mocą przeciw káżdemu nieprzyiacielowi záwżdy zwykli byli obádwá walczyć.

Przeto iż ty Xiążętá Ruſkie przerzeczone mężne były / k temu Litwie w ſąſiedztwie zewſząd przyległe / rádzili áby ná wielkie Xięſtwo Litewſkie ktorykolwiek z nich był przyzwány. Litewſcy záś wßyſcy Pánowie / Kniáziowie / y Boiárowie ná to y słowá mowić niepozwolili / broniąc w tym y przeſtrzegáiąc zacności / záwołánia / y pirworodnych własności narodu ſwego / ktory począwßy od Palemoná / y Dorſprunga / Xiążąt Rzymſkich / iáko w tych kráinach pułnocnych dziwnym loſſem páńſkim z Włoch zanieſieni oſiedli / y grunt páńſtwá Litewſkiego fundowáli / nigdy poſtronnych Pánow nád ſobą niemieli áni ználi / y owßem ießcze ná Ruſkie Xięſtwá Synow Xiążąt Litewſkich / Litwá y Zmodź wſadzáłá / iáko Erdziwiłá ná Nowogrodzkie / y Podláſkie / Mingayłá y Ginwiłá ná Połockie / Skirmuntá ná Luckie / Karaczowſkie / Turowſkie / Stárodubſkie y Cernihowſkie / Tákże też Piſſimontá / Troynátę / Algimuntá y Ringoltá Oycá Mendogowego Krolá Litewſkiego / ktorzy ſami s potomkámi ſwoimi Litewſkim y Zmodzkim męſtwem w Ruśi moc ſwoię ßeroko roſtrzewili / á gdyby

Rozerwká w Elektiey ſtárey Litwy y Zmodzi.

z ſynow Daniłá Krolá Ruſkiego / ktorego ná wielkie Xięſtwo Litewſkie przełożyli / tedyby Ruśin był życzliwßy Ruſkiemu narodowi / zá czymby Litwá z wielkiego páńſtwá w máły powiát álbo iákie vdzielne Xięſtwo potym do Ruſkiego włodowánia obrocona byłá / Przeto słußniey / pożyteczniey / y sławniey Woiſielká álbo Wolſtinká ſyná Mendogowego / iáko własnego y iedynego Dziedzicá z Monaſteru Pinſkiego wziąć / álbo y gwałtem ieſliby tego byłá potrzebá wydrzeć rádzili / á ná wielkie oyczyſte Xięſtwo Litewſkie podnieść / y ná Stolicy dziedziczney zgodliwie poſadzić / nie ßukáiąc tego v poſtronnych y cudzych Narodow / co w domu mieć snádnie mogli z więkßą sławą y pożytkiem.

Wyprawili tedy Pánowie Litewſcy záraz do Woiſielká poſły imieniem wßyſtkiego poſpolſtwá y Boiar Litewſkich / wzywáiąc go y proßąc ná oyczyſte páńſtwo / ktory ácz ſię powołániem od Bogá ná inßy ſtan / to ieſt Duchowny / á k temu zakonny długo wymawiał / wßákże gwałtowna potrzebą zátrwożoney y ku zginieniu przez wnętrzne niezgody náchyloney oyczyzny zwyciężony / y vprzeymymy proßbámi poddánych zmiękczony wyiechał z Monaſteru Pinſkiego / do Nowogrodká / á potym zebrawßy ſię z Nowogrodczány / w Xiążęcym pocie ru-

Woyſielk Czerniec ná Xięſtwo wielkie podnieſiony.

ßył ſię do Kiernowá / gdzie go wßyſcy Pánowie / Boiáre / y Poſpolſtwo z wielkim weſelim y rádoſnym łado łado ſpiewáiąc z kleſkánim ręku przyięli / y ná ſtolicy

wielkiego

wielkiego Xięstwá Litewskiego/ Zmodzkiego/ Nowogrodzkiego/ Połockiego/ y Kurlandskiego posadzili y zwykłimi ceremoniámi z mieczem w Czapce Xiążęcey podnieśli.

A otrzymawszy iuż gruntownie páństwo oyczyste Woysielk trwał nabożnie w Greckim Cernicym zakonie/ bo záwzdy ná Xiążęcym vbierze z wierzchu Kapicę nosił czarną/ iáko też Kazimierz Miesźkow syn Bolesławá Chabrego Królá pirwszego Polskiego wnuk czynił/ gdy był tákże z klasztornych cieniow ná Krolestwo Polskie oyczyste przywiedziony. Ale Walstinik odmienił się pobożnośćią od onego/ Bo Kazimierz iáki vbior z wierzchu nósił/ tákimi też był y we wnątrz cnotámi ozdobiony/ y ku wydźwignieniu vpádłey Korony święta pobożnośćią vzbrojony. Woysielk záś z wierzchu owcze odzienie nosił/ á wewnątrz wilk się drapieżny táił. Bo záraz ná początku pánowánia wiele pánow Zmodzkich/ Jatwieskich y Litewskich pomordował/ mszcząc się zábićia Oycá Mendogá/ Drudzy záś iáko przed Neronem vćiekáli/ á on swoim dworzánom ich imioná rozdawał/ á tym prześládowániem nieprzyiaćioł wnętrznych/ y łupiestwy poddánych wielkie skárby zebrał/ ktorymi potym przećiw Lwowi Dániłowicu Krolewicu Ruskiemu/ Włodimirskiemu Xiążęćiu walczył/ o spolność gránic Litewskich. Z Swárnem záś Xiążęćiem Droickim siestrzeńcem Dániłowym wielką przyiaźń wiodł/ y spolną mocą obádwá Polskę náieżdżáli/ y áż do Ilzy przećiw Bolesławowi Wstydliwemu Monársze Polskiemu Krákowskiemu y Sendomirskiemu Xiążęćiu walcząc/ wszystki włośći wszerz y wzdłuż wypalili/ y Ilżę miásto zburzyli. Jatwieżow też do Mázowszá y Lubelskiey ziemie kozáctwy drapieżnymi vstáwicznie násyłáli/ ktorych tegoż roku Bolesław wstydliwy poráził y wykorzenił z Podlászá.

Okrucieństwo Woysielká Czerncá.

Woysielk do Ilze Polską woiował.

O porażeniu ná głowę Jatwieżow Pobrátinow Litewskich przez Polaki ná Podlászu/ Roku 1264.

CO był zá Narod ći Jatwieżowie/ á iáką mowę/ obyczáie y sposob żyćia mieli/ tośmy iuż szeroko y dowodnie pokazáli w sprawach y w dzieiach Ruskich/ gdy ich ono Jarosław Swatopełkowic/ Kijowskie y Włodimirskie Xiążę poráził/ Roku od Christusá 1113. co wyższey naydzieß ieśliś zábaczył. Ná tych sie też Jatwieżow Bolesław Pudicus álbo Wstydliwy rzeczony/ Monarcha Polski pospolitym ruszenim Polskiey ziemie zebrał/ pobudzony w gniew słuszny/ ich częstymi drapieżnymi naiázdy/ y plundrowánim ziem swoich.

Ták tedy vsłyszawszy o wnętrznych rosterkach Ruskich y Litewskich Xiążąt/ roku od Christusá Páná 1264. wielką mocą zszykowawszy Woyská Polskie pod Zawichwostem/ ciągnął ná Podlásze/ ostrożną spráwą y porządną. Bo ták rozumiał/ co sie y stáło/ iż Jatwieżowie iáko do zwyćiestwá/ ták do mężney śmierći vporni/ mieli mu dáć bitwę/ choćby też y przegráli/ á kráin swoich przed oczymá niedopuśćić burzyć/ iákoż sie Bolesław nie omylił w swoim zdániu o męstwie Jatwieskim. Bowiem iáko skoro w gránice ich wciągnął 22. dniá Miesiącá Czerwcá/ wnet wszystká wielkość onego Pogáństwá z Komatem álbo Konatem (iák Cromer) ku odbićiu woyny gotowa/ á ledwo od straży Polskiey obaczona gdy Słońce wschodziło do obozow Polskich

Smiátość Jatwieżow v Bitwá ich z Polaki. z ochotną śmiáłością/ y wesołą iáko ná gody rádością zápálczywym á śpiesznym pędem przycieráłá. Co obaczywszy Bolesław/ wywiodł Polskie vphy przeciw im szykowáne/ potkáli się zobudwu stron ogromnie/ iedni ná drugich ślepą á zápalczywie vporną chęcią dárli się/ ták iż kilko godzin wątpliwym zwycięstwem y spolnym męstwem bitwá trwáłá. Potym gdy Polacy wielkością przemagáli/ *Komat Xiąże zabity.* y Xiąże Jatwieżkie Komatá vkłoli (ktory się przodkiem sam potykał) poczęli Jatwieżowie dopiero vstáwáć/ wszákże z nich żaden z mieyscá nie vstąpił/ aż *Jatwieżowie porażeni.* wszyscy do iednego mężnie się z Polaki bijąc/ y nierowny odpor vporną śmiáłością dawáiąc ná plácu polegli/ nie bez pomsty śmierci swoiey. W czym Sabinom/ Samnitow/ Wetentom/ Equom/ Campanom/ Kartaginencykom/ Spartenom ad Termopillas, y inszym rozmáitym narodom/ ktorych Liuius z Rzymiány y Trogus/ etc/ mężne o wolność bitwy wypissáli/ przyrownáni á snadź y sowito w Rycerskich dzielnościach nád nich przełożeni być máią. Bo wżdy oni czassem á máło niewszyscy *sub iugum missi* Rzymiány zwycięsce nád sobą wyznawáli/ á czássem przegráne bitwy (záchowawszy vćieczką zdrowia swoie) nápráwowáli/ y odnawiáli/ á Jatwieżowie Litewscy/ wolności swoie y oyczyzny swobodę/ záráżem śmiercią mężną mężni Mężowie zápieczętowáli. Bo iáko Długosz y Miechouius lib. 3. cap. 45. fol. 145. y Cromerus lib. 9. świádczą / *nec pedem referre in bello, nec unquam pugnam etiam iniquam detrectare consueuerant, nec nouerant quidem terga uertere,* iż áni vciekáć/ álbo nogi vmknąć ná woynie/ áni też bitwy/ choć przegráną widzieli / zwłoczyć álbo wzbraniáć byli zwykli. Dla ktorego voporu ná tey woynie od Polakow práwie byli zgruntu wygłádzeni / zwłaszczá Boiáre álbo Slachtá / iż tylko máło co chłopstwá z nich zostáło/ ktorzy się potym z Litwą zmieszáli/ ták iż dziś imię Jatwieżow nie bárdzo znáiome iest / Ostátki ich Bolesław mieczem do wiáry Chrześciáńskiey przymusił / bo ktory się chrzcić wzbraniał/ káżdego *Ná Podláśu nowe osády.* ścięto. A iżby ták pusta ich kráiná nie zostáłá/ Mázurámi y Polaki z ktorymi się potym Russacy dla przyległości pomieszáli/ Podláśe osadził. Wypráwił też Bolesław Pudicus v Alexandra Papieżá czwartego Priuilegia / áby nowy Biskup Jatwieżom Nowochrzczeńcom był vstáwiony / wszákże to do skutku nie przyszło/ ácz Papież pisał do Arcybiskupá Gnezneńskiego około tego / ktory list Długosz w swoiey Kronice nápisał. Ostátek o tych Jatwieżach iákomći powiedział/ czytay wyższey w Dzieiach Ruskich.

Cometá. Tegoż roku Kometá strászna przez trzy Miesiące trwáłá w Polszcze / zá ktorą potym mor ná bydło wszelákie przyszedł. W Prusiech też Krzyżacy od Pogan Prussow/ Zmodzi/ Kurlandow y Litwy práwie wszyscy byli poráżeni/ á máło z gruntu nie wygłádzeni. *Helmeryk Mistrz Pruski zabity.* Bo y Mistrzá Helmeryká/ y Teodriká Márszałká wielkiego / w bitwie przegráney/ gdzie przednieysze woyská Rzesze Niemieckiey polegly / strácili.

O Wtár-

O wtárgnieniu Swarno, wym z Rusia do Polski / y poráženiu iego przez Polaki / Roku 1265.

Rozdział VI.

ROku 1265. Swarno álbo Swarmir Xiążę Drohiczkie y Luckie z Woysielkiem wielkim Xiędzem Litewskim y Zmodzkim / zebráli woyská wielkie ná Bolesłáwá Pudiká Monarchę Polskiego / chcąc się pomścić zburzenia Podláśa / y porážki Jatwiežow. A ták wielką mocą naprzod do Sendomirskiey ziemie wtárgnęli / paląc y burząc co się náwinęło. Ale Slâchtá y Pánowie Sendomirscy nieráдząc się wtym Monárchy Bolesłáwá / tákże pospolstwo nád nádzieię ich / wnet się iáko ná gwałt do kupy zebráli / á Russakow w rożnych zagonach y w ciásnych kątach záskoczywszy znáczną porážką pogromili / pobili / y poimánych náwiązáli / á łupy swoie sowito odebráli / ták iż Swarno z Russaki / y Woysielk z Litwą / ledwo mydło vwiezli / y obozow odeśli.

Dlugossus et Miechouius fol. 145. cap. 45. lib. 3. Crom. lib. 9. etc.

Russacy y Litwá od Polakow poráženi.

Roku záś 1266. Daniło Romanowic Krol Ruski / dwá kroć z Kámienia Papieskiego raz w Kijowie drugi w Drohicinie koronowány / Rzymskiego Kośćiołá Apostata (iák go Miechouius lib. 3. fol. 168. zowie) przodek Xiążąt Ostroskich żywotá dokończył / Lwá y Romaná Synow zostáwiwszy.

Daniło Krol vmarł.

Tegoż roku Bolesław Wstydliwy Monarchá Polski widząc rosterki dla śmierći Daniłowey w Rusi / vmyślił się y swoich krzywd / y zábićia Semowitá Xiążęćiá Mázowieckiego pomścić nád Swarnem Drohickim Kniáziem. Ruszył tedy ziemię / á wszystkim się kazał śćiągáć dla popisu y szyku do Ropczycz miásteczká. Spráwę wszystkę woienną / y zwierzchnie Hetmáństwo poruczył Piotrowi Woiewodzie Krákowskiemu / á sam Bolesław z Kingą żoną vstáwicznie się modlił / woysko swoie w obronę pewną Pánu Bogu poruczáiąc. Piotr záś Woiewodá wziąwszy pod spráwę woysko / ćiągnął prosto w ziemię nieprzyiaćielską / ále wszystko bácznie / rostropnie y opátrznie spráwował / ostrożnie postępował / straż y spiegi ná wszelkie strony rozsełał / obozom mieyscá y położenia przyrodzenim nád wodámi obierał / á wpiczowánie dla żywnośći / paszey / y dla drew nie puszczał áni posyłał z obozow / tylko s pewną obroną rycerstwá zbroynego / wiedząc iż z chytrym nieprzyiaćielem igrzysko záczął. Nie bárdzo byli dáleko w ziemię nieprzyiaćielską záśli Polacy / Aliśći Swarno Xiążę z wielkim woyskiem Ruskim / Litewskim / y pomocą Tátarską / ná polu ktore Piętą názywáią / ogromne vphy pokazał / y położył się obozem nie dáleko od woyská Polskiego / ále tego dnia Polacy w pokoiu stali. Názáiutrz 19. dniá Czerwcá Miesiącá w Sobotny dzień S. Protazego y Gerwazego Męczennikow (ktorego też dniá przedtym Roku 1205. Romaná dziádá tegoż Swarná oycá Daniłowego Polacy v Zawichwostá byli porázili y zábili / iák się to wyszey wierszem powiedziáło) wywiodł Piotr Woiewodá Polakow zszykowánych do bitwy / nápomniawszy ich / iż ten dzień mieli mieć iáko y przodkowie ich nád tymże nieprzyiaćielem szczęśliwy. Swarno też bitwy niezbraniał / á ták Polacy z dáleká naprzod poczęli strzeláć s kusz ná Russaki / Russacy záś z Litwą y z Tátáry z Łukow / ále iż się lepiey Russakom szczęśćie y zwyćięstwo száńcowáło / gdy niż

Bolesław poszedł ná Russaki.

Spráwnego Hetmáná postępki w ziemi nieprzyiaćielskiey.

Pole Piętá.

Crom. Expeditiori genere armorum plures de Polonis vulnerantium.

raz Polak

Bitwa Polakow z Russaki. raz Polak kusze lewarem náciągnął/ tym Rusin ieden pretkimi strzałámi kilku dziesiąt snadnie ránił/ wnet Polacy z wielkim pędem ná nieprzyiacielskie vffy przytárli/ á z bliská kopyjámi/oszczepámi/y mieczámi Russakow bili/ skąd záraz ich rzecz lepsza być poczętá/vstępuią Russacy/Polacy ná nich przycierąią/Swarno sam vsiłowat znowu bitwę náprawić/ ále widząc iż prożno/popuścił Koniowi wędzidłá/ pierzchnął zá drugimi/ á tu dopiero wszystko woysko Ruskie tył podáło/ ieden vff drugiemu vciekáiąc zástępuie/y záwadza/ pomieszáli rożno rożne szyki/ Polacy sieką y kolą vciekáiących/ wiele ich też odrzucáiących broń imáią/ wiążą/topią/ w powrozach wiodą/ ták iż zupełne á sławne zwycięstwo Polacy otrzymáli/ á rozebrawszy bogáte/y náspiżowáne nieprzyiacielskie obozy/ y Ruskie włości szeroko spustoszywszy/ wrocili się zwycięscy do Polski/ rozmáitymi łupámi obciążeni. A ták bárdzo siły Ruskie z ich myślą hárdą tą porażką były przełomione/ iż potym przez wiele lat nieśmieli nic nieprzyiacielskiego myślić przeciw Polakom. O tym Długosz y Miechouius lib. 3. cap. 45. Cromer. lib. 9. etc.

Swarno vciekł z bitwy.

Cromer. Vastata est hoc anno rursus à Lituanis et Prussis Mazouia. Litwá Mazowsze woiuie.

Ale Litwá tegoż roku mścząc się porażki Russakow/ zebráli się z Pogány Prussámi/ z ktorymi Mázowsze biedne zwoiowáli/ y splundrowáli/ gdy Bolesław y Konrad Xiążętá Mázowieckie tylko Zamkow ledwo obronily.

W tenże czás gdy Clemens tego imienia czwárty Papież świątobliwością żywotá sławny vmárł/ Stolec Papieski był prożny przez trzy látá/ dla niezgod Kárdinalskich.

O zábiciu Woisielka Mendogowicá Krolewicá y Wielkiego Kiedzá Litewskiego/ przez Lwá Dánilowicá Krolewicá Ruskiego/ Roku 1267.

Wonsiełk do Rusi z woyskiem Litewskim.

Po śmierci Dániłá Królá Ruskiego/ gdy się niemáłe burdy wszczęły miedzy Xiążęty Ruskimi/y Synámi iego/ około zwierzchności Monárchiey/ Woysiełk też Wielki Xiądz Litewski y Zmodzki/ máiąc czás po temu/ wziął y opánował w Interregnum kilko Zamkow Ruskich/ á zebrawszy woysko z Litwy y z Zmodzi y z ostatkow Jatwieżow/ ciągnął ná Wołyń/ chcąc Wolodimierz wydrzeć Lwowi Dánilowicu Ruskiemu Krolewicu. Ale Xiążę Lew vchodząc mądrze z Woisiełkiem woyny/ zwłaszczá w zátrwożonym po oycu świeżo vmárłym Interregnum/ dał się w Compromis do słuszney o rożność spolnych gránic vgody z Woisiełkiem Litewskim Xiążęciem/ ktory się wszystkiego Wołyniá vpornie pod Rusią domagał. Rospuścił tedy woysko Woysiełk wziąwszy sobie czás ná spolną rozmowę z powinnymi Lwowymi/ ktorzy zábiegáiąc niebespieczney woynie/ ziechali się byli do Włodimirzá/ Wasilko Xiążę Hálickie/Brát nieboszczyká Dániłá/á Stryi Lwow rodzony/ Swarno Drohickie y insze Xiążętá Ruskie. Woisiełko też wielki Xiądz Litewski przyiechał ná czás złożony do Wrowská Monasterá S. Dániła/w ktorym pierwey będąc Cernecem w zákonie/ támże leżał długi czás/ obozem się położywszy z Pány y Kniáziámi swoimi/ y Boiáry Litewskimi/ czekáiąc wyiázdu Xiążąt Ruskich ná Compromis y vgodę o rożność gránic. Ale Lew Dánilowic Xiążę Włodimirskie záktawáiąc chytrego fortelu Jaropełká Monárchy Kijowskie-

Chytrość Lwowá.

Ziazd Xiążąt Ruskich do Włodymirzá ná vgodę z Woisiełkiem.

Kijowskiego y Włodimirskiego przodká swego/ ktory ono był Bolesławá Krzywoustego Krolá Polskiego niezwyciężonego zdrádnym przemysłem pod Halicem poráził roku 1139. o czym sie wyższey dowodnie pokazáło/ umyślił wyzwáć Woisiełká głębiey w ziemie Ruską/ iżby go ták śnádniey mogł przez noge przerzucić. Posłał tedy ku niemu do Wrowská Wasiłká Stryiá Xiąże Halickie/ y Swarná Brátá siestrzyecznego/ prosząc go áby do Włodimirzá z Rádami swoimi Litewskimi bespiecznie dla przyiacielskiey namowy przyiechał: Wzbrániał sie długo Woysiełko s Pány Litewskimi/ máiąc podeyrzáną wiáre Lwowe/ ponieważ z sobą w nieprzyiáźni z dawná byli/ y tákże chciał áby Lew do niego do Wrowskiego Monásteru iesliby miał potrzebę przyiechał/ gdzieby ták Litwie/ iáko y Rusi iednáko gránice przyległy. Ale gdy Woisiełkowi Swarno y Wasiełko Halicki wiáre swoię obwiązáli/ y zá bespieczeństwo przyrzekli/ dał sie námowić/ iechał z nimi do Włodimirzá/ gdzie go Lew z Brátem Románem w dzień Niedzielny pokrytą z wierzchu przyiáźnią uczćiwie (á w sercu wąż) przyiął.

O tym Wincentius Cadlubcus Dlugossus/ Miechoui lib. 3 ca. 14. fol 81. Cromer. lib. 6. Bielski y Cro nitá nászá.

Miał gospode Woysiełk z swoią Litwą w Monásterze S. Michałá wielkiego. Názáiutrz záś skoro po obmowie/ prosił tych wszystkich Xiążąt ná obiad Márkolt Niemcin Pan Ruski/ ktory był zwierzchnim Spráwcą y Rádą u Dánilá zmárłego Krolá Ruskiego/ támże byli wszyscy weseli/ á pod dobrą myśl podpiwszy Wasiełko (iáko Látopisiec świádczy) Kniáź Halicki iáchał do swey gospody/ Woysiełk tákże Wielki Xiądz Litewski do Monásteru S. Michałá gospody swoiey/ iáchał z Litwą bespiecznie. A potym Lew Dániłowic Xiąże Włodimirskie przyiáchał do niego w Monáster piány/ y wyzwał go z pokoiu álbo z łożnice mowiąc thowárzyskim obyczáiem/ Nápiymo sie ieszcze Kumie (Bo sie byli w ten czás u Márkolta Niemciná pokumáli iákoby dla lepszey/ áno dla zdrádliwey przyiáźni) á skoro do niego Woysiełk piány bespiecznie z pokoiu wyszedł/ niespodziewáiąc sie zdrády/ záraz mu Lew począł wyrzucáć ná oczy okrucieństwá Oycá iego Mendogá/ ktore czynił nád ziemiámi Ruskimi/ tudzież iż y on tákomie á niesłusznie zamkow iego Ruskich oyczystych kilko był ubieżał/ á zá tym z wielką popędliwością kazawszy go swoim sługom oskoczyć/ sam mu rościął száblą głowe/ áż mozg ná ściáne y ná sługi pierzchnął. Tákże zábitego w Monásterze odeśli/ á Pánow inszych Litewskich w gospodach ná possadzie poimano/ Státki rozebrano/ rozszárpano/ Dworzánow też własnych Woysiełkowych piánych/ ktorzy sie tákiey czći niespodziewáli/ posieczono/ á drugich ná Zamek Włodimirski possadzano. A tym sposobem Lew uczynił sobie koniec woyny z Litwą. A Wasiełko Xiąże Halickie Stryi Lwow/ z Swarnem Drohickim/ pokázuiąc z siebie iż śmierci Woysiełkowey nie byli winni/ bo go byli sámi ná swoie słowo z Wroskiego Monásteru wywabili/ z wielką tego żáłością używáli/ máiąc to zá wieczną zelżywość y háńbę Narodu Ruskiego/ iż ták zacne Xiąże przeciw práwu wszech Narodow/ zá złamániem od nich przyrzeczoney wiáry było zábite. Támże go w przerzeczonym Monásterze S. Michałá wielkiego w Włodimirzu Xiążęcą pompą uczćiwie/ ácz zá iego niestáło/ pochowáli. O czym Látopisiecz Litewski y Ruski/ Miechouius tákże lib. 3. cap. 49 fol. 153. Cromerus lib. 9. etc. wspominaią.

Tym kstałtem y Bolesław Polski/ y Kieystut od Iagełá/ y wiele inszych Xiążąt y Hetmánow utrátowiono. Strzeż sie y karz cudzą przygodą.

Woysiełk wielki Kniáź Litewski od Lwá Dániłowicá okrutnie zábity. Otoż tobie cześć y rozmowá.

Pogrzeb Woysiełkow.

W tym Wasiełku zábitym Synu Mendogowym (ktorego z oycem iednáka śmierć podkáłá) Krolewicu y Wielkim Xiedzu Litewskim/ Nowogrodzkim/ Połockim/ y Zmodzkim/ skończyłá sie Fámilia Xiążęciá Rzymskiego Palemoná z Herbu Kolumnow. A Stolicá Litewska przeniesiona po wtore do Kitaurussow Dorsprungowicow/ tychże Potomkow Xiążąt Rzymskich/

Rzymskich / ále inszey Fámiliey / ná ktorą był wybrány Swintorog Vtenusso-wic.

A Lew Dániłowic zábiwszy Woisielká wielką sławę y miłość v Russakow swoich otrzymał / y bez boiázni przespiecznie sam w Ruskich Xięstwach Podlá-
Lwow Miásto záłożone. skim / Wołyńskim / Kijowskim / Swiniogrodzkim / Podgorskim (gdzie y Lwow Miásto sławne z dwiemá Zamkámi od swego imienia záłożył) y Hálickim po śmierci Stryiá swego Wassilká Brátá Dániłowego szeroko á wielmożnie páno-wał z Brátem swoim Romanem. A to są wszystko przodkowie Xiążąt Ostro-skich / y Zasłáwskich.

Swintorog Vtenussowic z Herbu Kitaurus ná Wielkie Xięstwo Litewskie wybrány / Roku 1268.

Rozdział VII.

BDY ták przez wnętrzne niezgody / y szkodliwe domowe rosterki Xiążętá Litewskie Mendog Krol od Stroyná-ty Synowcá / Stroynat też zábiwszy Brátá Towcziwiłá Po-łockie- od Woysielká álbo z iego naprawy / Woisielk záś wygu-biwszy wiele Pánow Litewskich od Lwá Dániłowicá był zá-bity / bárdzo było poszło Wielkie Xięstwo Litewskie ná Woło-skie Hospodárstwo / ále wczás temu Litwá zábieżáłá / widząc
Opátrzność y porządek stárey Litwy. iż się Rzeczpospolita ku vpadku miáłá. Bo zárázem nie czekáiąc áby się Interre-gna zástárzáły / Jedynowładcow álbo Wielkich Xiędzow z własnego narodu porządną y chwálebną (ácz won czás iesz cze byli prostymi bez nauk pogány) opátrznością sobie wybieráli. Jáko y w ten czás opłákawszy obyczáiem pogań-skim / żáłosne zámordowánie Wielkiego Xiędzá swoiego Woysielká Mendogo-wicá / ziecháli się wszyscy do Kiernowá / gdzie po krotkich namowach iednostáy-nymi głossy wybráli ná Wielkie Xięstwo Litewskie y Nowogrodzkie Swinto-rohá Vtenussowicá z Herbu Kitaurus Xiążę Zmodzkie / ktory w szedziwey stáro-ści w ten czás był tylko sam iedyny potomek Xiążąt Rzymskich / Juliana Dor-sprungá y Prosperá Cesariná / y Hectorá Herbu Rożey / ktorzy w ty pułnocne Zmodzkie y Litewskie kráie z Publiuszem Palemonem álbo Libonem / iáko się o tym wyższey powiedziáło / morzem zá dziwną spráwą Bożą byli zánieśieni. A Swiatorog w ten czás iusz miał lat 96. gdy był wybran ná Wielkie Xięstwo Litewskie.

Roku záś 1269. gdy się niezgadzał z Slachtą y Rycerstwem swoim Zemo-misław Kuiáwskie y Łęczyckie Xiążę / ták iż z Poddánymi Pan / Poddáni záś
Litwá Kuiáwską ziemię zwoiowáłá. z Pánem srogim wolności broniąc burdy wnętrzne wiedli / wnet się Litwá ze-bráłá / ácz ich nieproszono ná iednánie / y prosto przez Mázowsze y Pruskie grá-nice do Kuiáwskiey ziemie wciągnęli / á nábrawszy ludzi y dobytku / z wielką ko-rzyścią y łupámi do Litwy się wrocili. O czym Długosz y Cromerus lib. 9. Mie-chouius fol. 170. lib. 3. cap. 56. etc.

Cudá ná Niebie. Tegoż roku 1269. dziwne się cudá w Polszcze vkazáły / ná obłokach woyská wielkie y ogromne potykáiące się widziano / y chrzest iáko od zbroy słyszano.

A potym

A potym ná drugi rok 1270. dwudziestego dniá Stycznia w ziemi Krákowskiey we wsi Nakiel/ trzydzieści y sześć dzieci żywych iednym porodzenim/ Sláchetna Margaretá Małżonká Grossá Wirobostawá vrodziłá/ ktore tegoż dniá pomárły. 36. Dzieci iednym porodzeniu.

Potym też druga Cechná imieniem sześćdziesiąt dzieci tákże iednym rodzenim porodziłá. Wszákże y Auicenná pisze w księgach o Zwierzętach/ iż iedná Niewiástá siedmdziesiąt y ośm dzieci miáłá iednym porodzenim. Tákże Albertus Magnus *lib. 9. de historijs Animalium* pisze / iż iedná Niewiástá pułtorá stá dzieci w Niemieckiey ziemi iednym porodzenim miáłá / ále niedoszonych y martwych / á káżde nie było więtsze iedno iáko pálec máły v ręki męskiey. 60. Dzieci rázem. 78. dzieci rázem. 150. Dzieci rázem.

Julius też Solinus Polihistor cap. 3. pisze / iż w Rzymie zá pánowánia Augustá Cesarzá / iedná Sielanká Fausta imienim / czworo Bliźniąt żywych iednym rázem porodziłá/ dwoie mężczyzny / á dwie dziewce. Julius Solin. Pol. cap. 3.

Tegoż roku 1270. v Kálisza vrodził się Cielec o siedmi nogach / o dwu głowach z psiemi zębomá / s ktorych iedná głowá ná własnym przyrodzonym mieyscu / á druga v ogoná byłá: Scierwu iego áni psi / y ptacy nieśmieli się dotknąć. Cielec dziwny.

Tegoż Roku w rzekach Sląskich w Odrze y w Osie / przez trzy dni wodá krwáwa płynęłá/ á we wsi Michałowice krwáwy deszcz szedł przez trzy dni. Wodá y deszcz krwáwy.

Też od dwudziestego dniá Czerwcá począwszy / áż do pułsierpniá Miesiącá/ deszcz gwałtowny/ w nocy y we dnie bez przestanku szedł/ á gdy rzeki wezbráły / Sioła / Dwory y Miásteczká w niskich polach leżące / zátopiły / iż tylko wierzchy budowánia z wody wygladáły. O tym Dlugossus y Miechouius lib. 3. cap. 56 fol. 170 Cromerus lib. 9. etc.

Wisłá záś y Narew wszystko cokolwiek nád nimi było powywrácáły/ y gwałtownym potopem role popsowáły / skąd potym drogość wielka y głody nástąpiły/ ále się do Litewskich rzeczy wrocimy.

Swinterog Vtenussowic Wielki Xiądz Litewski w zeszłych leciech stáruszek / máiąc pokoy od Krzyżakow Pruskich / ktorzy w ten czás mieli co czynić z Prussy Pogány / spokoynie w Litwie pánował/ á potym Syná Germontá Xiążę Zmodzkie zá żywotá swego / ná Xięstwo Wielkie Litewskie Pánom y Boiárom zálecił y náznáczył / áby go sobie zá Páná wczás wybráli. A gdy z trásunku z Germuntem przerzeczonym synem swoim Wielki Xiądz Litewski Swintorog iáchał w łowy/ podobáło mu się mieysce w puszczy bárdzo ozdobne miedzy gorámi / gdzie rzeká Wilna wpádá w Wilią / y prosił Syná swego Germontá przykázuiąc mu / áby ná tym mieyscu y miedzy tymi rzekámi po śmierci ciáło iego według obyczáiu pogrzebu Pogáńskiego spalił / y áby iuż potym nigdzie indziey / iedno ná tymże mieyscu iednym / ciáłá inszych Xiążąt Litewskich/ tákże Pánow y Boiar zacnieyszych palono / y pogrzeby odpráwowano: Bo przedtym palili trupy martwe ná tym mieyscu gdzie kto vmárł. Potym też Swintorog Vtenussowic rychło dokonał żywotá swego w Nowogrodku / zostáwiwszy Syná Germontá ná páństwo Litewskie / á wykonał wieku swego lat 98. A ná Xięstwie Litewskim tylko 2. Lecie. Palenie Trupow zacnieyszych náznáczone.

h Giermont

Hermont Swintorogowicż

Wielki Kiadż Litewski/ Ruski/ y Zmodzki/ Roku 1271.

Jermont ieszcze zá żywotá oycowskiego będąc ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ Ruskie y Zmodzkie spolnym wszech stanow zezwoleniem wybrány/ po śmierci zás oycowskiey Roku 1272. w Kiernowie był ná Stolicę w czapce Xiążęcey podnoszony/ według obyczáiu zdawná zwykłego/ y od przodkow podánego. Potym czyniąc dosić roskazániu y woley oycowskiey vczynił y záłożył wielkie Zhlisce miedzy gorámi/ ná tym mieyscu gdzie Wilná rzeká do Wiliey wpada/ lassy wszystki okoliczne kazał wysiec/ á vprzątnąwszy plac szeroki/ poświęcił ono mieysce z Worozbitámi swoimi obyczáiem pogáńskim/ nábiwszy bydłá rozmáitego Bogom swoim ná ofiárę/ tamże naprzod ciáło oycá swego Swintorogá Vtenussowicá według zwyczáiu spalił/ vbrawszy go w zbroię y w száty iego co nadroższe/ y Száblę/ Saidak/ Włocznią/ Chártow z Wyżłámi po parze/ Jastrzebá/ Sokolá/ y Koniá żywotnego ná ktorym sam iezdzywał/ y sługę álbo kochánká iego nawiernieyszego y namilszego/ żywego z nim pospołu spalili/ złożywszy wielki stos drew dębowych y sosnowych. Rysie zás y Niedźwiedzie páznogcie Pánowie y Boiárowie około stoiąc w ogień miotáli/ dla tego iż wierzyli o dniu sądnym/ ná ktory vmárli wszyscy z nowu do żywotá przywroceni mieli stánąć/ á iż Bog ieden iákis (ktorego nieználi tylko o nim ták wierzyli) wszechmocny/ y nád wszystkie insze Bogi naywiętszy/ miał wszystkich ludzi dobre y złe spráwy sądzić/ siedząc ná gorze wysokiey y przykrey/ ná ktorą gorę trudno wierzyli wleść bez páznogci Rysich álbo Niedźwiedzich. Ale się o tym wyższey dosić szeroko powiedziáło/ w opisaniu rozmáitych Bałwochwalstw Ruskich/ Polskich/ y Litewskich. Tym tedy spossobem Swintoroha Oycá Wielkiego Xiedzá Litewskiego/ Germont Syn ná on Swiát odpráwił przez ogień/ á kości zebrawszy w Trunę włożono záspuntowáną/ á potym ná tym mieyscu wyniosłą mogiłę vsypano.

Zglisce trupow miedzy Wilną y Wilią.

Worozbitowie Litewscy byli/ iáko v Rzymian Flamines & Augures.

Pogrzeb Swintorogow.

Coż się zda rad, by v niego był Kochankiem? Ták trzymáli o tym Bogu iáko Atenienses de ignoto Deo.

Wiárá Litwy stárey o sądnym dniu.

A ten rtakt y obyczay palenia trupow miásto pogrzebu/ znáć iż Litwá miáłá podány od Palemoná álbo Liboná/ y od inszych w ty strony zániesionych Rzymian/ ktorzy tákże trupy vmárłych zwykli byli palić. Rzymiánie zás y inszy Włoszy ten obyczay od Eneassa Troianskiego wzięty záchowywáli. Bo y Troianie y wszyscy Grekowie Trupy záwżdy palili/ O czym naydziesz v Wirgiliuszá *Æneid. 6. &c.* gdzie poczyna: *Itur in antiquam syluam Stabula alta ferarum &c.* Y v Terentiussa/ Liuiussa/ Ouidiussa etc. A Homerus w ty słowá pięknie opissuie gogrzeb Patroclussa Achilessowego kochánká od Hectorá zábitego/ Iliadum lib. 23.

Terent. in Andria.

Tum queis ea cura laboris
Demandata fuit congesta protinus omni
Materia struxere pyram, quæ partibus esset
Quatuor æqualis, sed quælibet ordine centum

Mensura pyræ.

Longa pedum: & tristes super imposuere patroclum
Exanimem, multas etiam de more bidentes
Incuruosq; pedes, lectißima corpora tauros
Cæsos ante pyram circumposuere, sed horum
Pingui adipe exanimem totum contexit Achilles,
A pede adusq; caput, mactataq; corpora circum
Mellis & unguenti redolentia uasa locauit.
Tum feretro incumbens, gemitumq; è pectore ducens
Quatuor adiecit busto præstantia equorum
Corpora, deq; nouem geminos (quos ipse fouebat
Consueto sibi more) canes: ter quatuor addit
Egregios iuuenes præstanti ex sanguine Troum
Infesto mactans animo, post igne ueraci
Omnia consumente, graui de pectore questu
Suspirans, his uoce uocans, affatur amicum:
Salue (ait) infernis etiam Patrocle sub umbris,
Gaude etiam, quia pollicitis nunc omnia solui,
Debita uota meis. Tecum bis sena cremantur
Corpora Troiani iuuenes, &c.

To też Litwá záchowywáłá właśnie / gdy bydło pobite pálili s trupem.

Y miody ná ogień lali / y stápiáli.

Konie wyborne.

Chartow pare.

To też Litwá wszystko właśnie czyniłá / gdi Krzyżakow ná ofiáre często / przy swoich pobitych palili.

Hectorow zás Pogrzeb ták wyráził żáłosnym wierszem.

Sic ait: Illi alacres mulos currusq; parabant
Et plaustris iunxere boues mora nulla, parati
Conueniunt omnes in eodem limine portæ,
In syluamq; abeunt, sonat icta securibus Ilex
Roboraq; & quercus, ac ter tribus inde diebus
Materiam cædunt, plaustris & curribus omnem
Conuectant: Decima struitur pyra, ponitur Hector
Desuper exanimis, post hæc alimenta ferentes
Subijciunt flammis, & auara incendia miscent
Postera iamq; dies, primo surgebat Eoo,
Conueniunt, nigrosq; ignes extinguere uiro
Incipiunt, multis lachrimis albentia fratres
Ossa legunt cinere è medio, & candente fauilla,
Atq; urnæ includunt, Auro ex meliore paratæ
Quam molli circumseptam uellamine, Terræ

Id est Priamus pater.

Virgil: Itur in antiquam syluam, &c.

A Litwá miodem.

A w Litwie z wybornego Dębu.

Defodiunt, circumq; locant ingentia saxa,
Atq; ita honorati statuunt monumenta sepulchri,

A tu się włáśnie Greckie y Troiáńskie pogrzeby zgadzáią z Litewskimi/ com iá też w inszych ktore mam wierszámi o tym wydáć kśięgach/ właśnie według Homerussa wierszem wiersz wyráził.

Epist. famil. lib. 4.

Tenże też zwyczay palenia trupow Rzymiánie záchowywáli/ á czym opuszczáiąc inszych Historykow/ Seruius Sulpitius do Cicerona ták pisze lib. 4. famil. Epist. o pogrzebie Marká Marcellá Rzymskiego zacnego Patriciussa/ w Atenach od Magia Chilona zdrádą zábitego w ty słowá:

W Mieśćieśmy Ateńskim mieyscá do pogrzebu vprośić niemogli/ gdyż tego przed tym nikomu niedopuśćili/ wszákże w ktoreybyśmy chćieli Szkole álbo Collegium/ tám go nam pochowáć dozwolili/ etc. *Nos in nobilißimo orbis terrarum gymnasio Academiæ locum delegimus, ibiq; eum combußimus &c.* Myśmy powiáda w naslachetnieyszey wszystkiego Swiátá Szkole w Akademiey mieysce obráli/ y támeśmy go spalili/ á potymeśmy się stáráli/ iż mu ná tymże mieyscu grob marmurowy Ateniensowie postáwili. Coż naydźiesz ná wielu mieyscach w Historiach Rzymskich y Greckich/ etc.

Jam też sam widźiał w Constantinopolu y w Niceńie/ w Kalcedonie/ y w Sylibriey/ bárdzo wiele stároświeckich kolumn álbo słupow z mármuru wysoko wymurowánych/ ná ktorych ieszcze y teraz leżą okrągłe truny álbo skrzynie mármurowe/ w ktorych popioły spalonych ciał Xiążąt Greckich y ludźi zacnych były záchowáne/ y napissy ná tychże słupach álbo Epitaphia káżdy po Grecku y po łáćinie może czytáć wierszem vczynione.

Roku 1574.

Swintoroha zgliscę gdzie dziś Wilno.

Fundacio modł pogáńskich.

W Traciey tákże y w Bulgáriey bárdzośmy częste mogiły z kámienia ćiosánego wyniosłe widźieli/ á drugie ná ksztalt gor wielkich vsypáne w ktorych ciáłá Xiążąt walecznych leżą/ o ktorych dźielnośćiach ieszcze y dziś Serbowie powiádáią/ y ná skrzypiczkach przygrawáiąc żywoty ich nam wyśpiewywáli. Ták też y Litwá przykłádem inszych narodow pogáńskich/ Xiążętom swoim pogrzeby przez ogień ná tym mieiscu gdźie Wilna w Wilią wpada/ y gdźie naprzod Swintoroha spalili/ odpráwowáli/ Pány zacnieysze támże palili/ áż do czássow Jagełłowych/ á zwáli to mieysce Swintorohá imieniem Xiążęćiá swoiego/ ná nim naprzod spalonego. A iżby ony zgliská tym więtszey wagi y świątobliwośći były/ vstáwił ná tym mieyscu y fundowáł Xiąże Giermont kápłany y worożbity/ ktorzyby modły y ofiáry Bogom odpráwowáli. Ogień też wieczny z dębowych drew ná tych zgliskach záwżdy we dnie y w nocy gorzał/ ná chwałę Perkunowi Bogowi/ ktory gromámi/ łyskáwicámi/ y ogniem władał. A ieśliby zániedbálstwem kápłanow álbo sług ná ten vrząd wystáwionych ogień kiedy zgásł/ tedy tákowi bez żadnego miłośierdźia iáko świętokraycy bywáli ogniem paleni/ iáko sie o tym wyższey powiedźiáło/ w opisániu Bogow Litewskich pogáńskich.

Litwá Wołyń woiuie.

Potym Giermont vspokoiwszy od Pruskich y Inflandskich Krzyżakow/ tákże od Polski gránice swoie przez przymierze/ zebrał woysko z Zmodźi y z Litwy/ á wtárgnawszy ná Wołyń wdźierżáwy Lwá Danilowicá Włodimirskie/ Kijowskiego y Łuckiego Xiążęćiá/ mśćił sie nád nim zábićia Woyszelká Xiążęćiá Litewskiego/ ktorego był zábił náiáchawszy w Monasterze/ iáko o tym wyższey.

Gierwati.

Miásteczko Giermanty ktore potym Gerwanty/ á dziś Gerwaty zowią/ przerzeczony Giermont od swego imienia w Litwie záłożył.

Bolesław Wstydliwy porázil Pánow

Potym Roku 1273. iáko Długosz y Cromerus lib. 9. fol 165. *editionis secundæ* pisze: Gdy Bolesław Wstydliwy/ Monarchá Polski poráził przećiwną stronę swoich poddánych/ Slachty y niktorych Pánow/ ktorzy

przeciw

przećiw iemu wybráli byli sobie zá Páná Wladisławá Xiążę Opolskie/ wnet Litwá vsłyßawßy o tych wnętrznych rozruchach Polskich/ wtárgnęli do Lubelskiey ziemie/ snadź iáko się domniemawano/ zá podwodem Páwłá Biskupá Krákowskiego/ ktory złością wrodzoną nápełniony wziął był z Litwą porozumienie przećiw Pánu swoiemu Bolesławowi/ á ták Litwá bez odporu Lubelską Ziemię zwoiowawßy/ z wielkimi łupámi ludzi powiązánych do Litwy wywiedli. Bo w ten czás siły máłey Polski ku dániu rátunku bárdzo były osłabiáły oną wnętrzną woyną/ gdy Sláchtę y Rycerstwo swoie przećiwne Bolesław był poráźił v Boguczyná.

Polskich sobie przećiwnych v Bioła Boguciná roku 1273. Czerwcá Mieśiącá dniá 2. Litwá Lubelską ziemię zwoiowáłá.

Ale tá wtarczká do Lubelskiey ziemie nie bez pomsty byłá Litwie/ bo gdy oni Lubelską ziemię woiowáli/ Mazurowie też z Kuiawiány/ Podláską ich ziemię y Pruską wzaiem splundrowáli. Bo w ten czás Prussowie pogáni z Litwą się złączywßy wiele broili/ wielką porażką kilá kroć Krzyżakow poráziwßy/ y Zamkow ich niektorych dobywßy/ z ziemią zrownáli. O czym Długoß y Cromerus.

Cremerus. Polessensis Lituanorum dátio & Prussia vicissim à Masouijs vastata est.

Potym iáko Długoß y Miechouius lib. 3. fol. 171. piße Henrik Mistrz Pruski (máiąc z Germontem wielkim Xiędzem Litewskim przymierze) wßystką mocą oburzył się ná Pogány Prussy/ ktorzy z Zmodzią Kulmieńską ziemię w ten czás woiowáli/ á gdy ich pod Libáwą álbo Lubáwą dogonił/ Pogáni zmyśliwßy vćieczkę do lássa vbiegli/ potym ná niesprawne y gonieniem sprácowáne woysko Krzyżáckie ná łupach odbieżanych zábawione/ gwałtownie z lássa wyskoczywßy vderzyli/ gdzie Mistrzá Henriká y Márßałká Teodriká zábili/ y wßystki vphy Niemieckie poráziwßy/ sowite łupy do swych ziem wywiedli. Aczkolwiek záraz ná pomoc Krzyżakom Krol Czeski/ y Margraff Brandenburski/ y Landgraff Turingenski/ y Xiążę Brunświckie/ z wielkim woyskiem przećiw Prussom/ Litwie/ y Zmodzi Pogánom byli przyciągnęli/ ále dla rostopu zimy nic nie spráwiwßy do domow się roziecháli/ Tylko Margraff Brandenburski/ Brandenburg Zamek imieniem swego Xięstwá w Prusiech zbudował.

Fortel Pogáński.

Brandenburg Zamek w Prusiech.

Germont też Wielki Xiądz Litewski y Zmodzki wty czássy czołem vderzył/ gwoli śmierci s páństwá oyczystego Litewskiego vstępuiąc/ ná ktore dwuch synow/ Gyligina y Trabussa Xiążąt zostáwił.

Germont vmárł.

Giligin álbo Koligin Litewskie y Nowogrodzkie/ Trabus Zmodzkie/ Xiążętá Giermontowicy/ Roku 1275.

Rozdział VIII.

Dy długpowinny z ćiáłá Germont Wielki Xiądz Litewski śmierći zápłáćił. Ziecháli się Litewscy y Zmodzcy Pánowie do Kiernowá/ a tám z Giliginem y Trabussem Synámi iego opłákawßy śmierć Páná przyrodzonego/ wieźli ćiáło ná zgliską poświęcone/ ktore był sam Germont fundował/ támże go obyczáiem zwykłym w ßáty Xiążęce z ßáblą/ z koniem/ z sługą nawierniejßym/ z parą chartow/ y z sokołem vczćiwie z wielką żáłością spalili/ á potym záraz wroćiwßy się do Kiernowá/ rádzili około porządne-

ko porządne-

ko porządnego postánowienia Rzeczypospolitey zátrwożoney śmierćią Xiążęcą. Támże zárázem widząc Giliná y Trabussa Xiążąt dziedzicznych być násládowcow mężnych Oycowskich y Dziadowskich dzielnośći/ Litwá Giligina stárßego ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ á Zmodź Trabussa młodßego ná Zmodzkie Xięstwo wybráli/ y ná Stolicę Xiążęcą według zwyczáiu onego wieku podnieśli/ oddawáiąc obiemá miecz y laskę oycowską w ręce/ áby w domu poddánych spráwiedliwie sądzili/ á mieczem gránic Wielkiego Xięstwá Litewskiego y Zmodzkiego od Prádziádow tymże orężym nábytych/ y vgruntowánych czuynie bronili/ y spolną Bráterską iednośćią y miłośćią godnie rozmnażáli.

Inauguratio Xiążąt Litewskich.

Tegoż roku 1275. dwoie cudá trafiły się w ziemi Krákowskiey: Dziećię zębáte tegoż dnia ktorego się vrodziło głośno y porządnie wymownymi słowy/ ták dobrze iáko dorosły mąż mowiło/ á skoro go ochrzczono/ y zęby y mowę stráćiło/ O czym Długoß y Cromerus *lib 9 secundæ editionis, fol.* 165. Tegoż roku drugie dziećię pod Krákowem ledwo puł Miesiącá máiąc od národzenia/ wymownym głossem nád przyrodzenie/ przyśćie Tátárskie do Polski przepowiádáło/ á gdy wßyscy zdumiawßy się z boiáźnią dziećięćiá onego pytáli/ ieśliby się też y ono Tátárow boiáło/ odpowiedziáło dziećię/ y owßem/ gdyż y moię głowę miedzy inßymi zetną: Co się potym sstáło roku 1287. iż Tátárowie w iedennaśćie lat temu Proroctwu dosić vczynili/ gdy Polskę wßerz y wzdłuż zwoiowáli/ iák o tym ßerzey w Kronice Polskiey.

Cudá w Polszcze.

Dziećię puł Miesiącá wieku máiąc prorokuie o Tátárach.

Niegodźi ßę też milczeniem opuśćić trzećiego dziwu/ ktory się tegoż czásu przy iáwnym y oczywistym świádectwie wiela ludźi trafił. Jeden Slachćic zacny/ máiętny y bogáty w Polsce bárdzo gwałtowny y drapieżny/ ták swoim poddánym iáko cudzym przykry y ćięßki/ gdy bárdzo chorował/ był nápominan od Mnichow y Kápłanow niktorych/ áby vćiekwßy się do miłosierdzia Bożego/ dußy swoiey zbáwieniu porádźił: ále on powiádał/ iże niemiał zostáwionego mieysca przepußczenia grzechow/ ábowiem iuß z sądu Bożego być się podánego Diabelskiey mocy wyznawał. A zátym wnet od około stoiących były słyßáne gwałtownych rázow y bićia trzaski/ y kołatánia/ y częste niewiedziec od kogo ięki/ pęki/ steki/ vkazáły się potym ná ćiele chorego/ ßkárádę siniowizny y degi álbo blizny/ ták iż się wßyscy zdumieli/ á w ten czás on człowiek nießczęśliwy żádnego słowá niemowiąc: áni stękánia pokázuiąc/ po trzy kroć ziewáiąc nießczęśliwą Dußę wydychnął.

Cud wielki o iednym rozpaczáiącym Bogá ezu.

Jek/ pek/ stek/ mek bek/ słowá Mázowieckie.

Roku zás 1277. iáko Długoß y Cromer lib. 9. fol. 167. *secundæ editionis*, Miechouius lib. 3 cap. 53. fol. 123. pißą: Litwá z Prussámi Pogány Mázowiecką/ Chełmieńską y Kuiáwską ziemię zburzyli: A potym Wieśieni tegoż roku ná dzień S. Łukaßá Litwy kilko vphow ludu Kozáckiego/ przez Mázowße do Łęczyckiey ziemie wtárgnęli/ ktorą okrutnie zburzywßy/ Dwory/ Wśi/ y Miásteczká popáliwßy/ á dźiatki máłe/ y stárych ludźi posiekwßy/ bez odporu gdy się im żaden niezástáwił/ wielkie łupy y czterdźieśći tysięcy ludźi/ z rozmáitymi dobytkámi w nędzną niewolą wywiedli/ á Łęczycką ziemię w ten czás Kázimierz brát rodzony Leska Czárnego trzymał.

Litwá Mázowße y Kuiáwy woinie.

Cromerus, Ad 40000. hominum abigerunt. Miechouius, & quasi ad 40000 animatorum æstimando &c.

Tegoż czásu iáko Długoß y tenże Cromer pißą/ vkazał się cud v Krákowá: Abowiem w pułnocy/ ktorey początek był nowego roku/ niebo iásna y wdzięczną światłośćią przez krotki czás iásnie świećiło/ znácząc śmierć Xiążęćiá Bolesławá Wstydliwego Monárchy Polskiego/ co się wnet pokazáło samą rzeczą.

Z Łęczyckiey ziemie Litwá wielkie łupy wywiodłá.

Vkazáłá się też y wziáwiłá pokussa iákaś w teyże Krákowskiey ziemi/ ábowiem iezioro niktore bárdzo ßerokie/ przenágabánim Diabelskim od vżywánia y łowienia ryb ludźiom było odięte: A gdy zimie lodem vmárzło/ zebráli się do niego sąśiedźi/ z processią Kápłanow/ Chorągwie/ z Krzyżámi/ y reliquiámi

świętymi/

świętymi / chcąc tym gwałt Diabelski odpędzić / niosąc / y Letanie śpiewaiąc / przywieźli też z sobą niewody y sieci / y wody święconey ná opętáną. A gdy niewod zápuścili w przerebli / zá pierwszym rázem gdy ciągneli Rybitwowie / trzy máłe Rybki wywlekli / drugim ciągnieniem nic / tylko niewod zwiniony y powikłány / zá trzecim záś rázem Pokusę álbo cudo iákieś okrutnie strászliwe z kozią głową / á ná ksztalt ogniá zpáláiącymi oczymá wyciągneli. A gdy się wszyscy polękli y powiekáli / y Xiężá reliquie z krzyżámi pomiotáli / oná pokussá pod lod się w przerabl ponurzyłá / á po wszystkim iezierze y tám y sám się tłukąc y biegáiąc / strászny trzásk / wrzask / teten y grzmot wypuściłá / niktorych też ludzi gdy ochuchnełá álbo ozięnełá / szkáráde wrzody z oney zárázy ná ciáłach odnieśli. O czym Długosz y Cromer. Cud Pokussy Diabelskiey. Monstrum horrendum, ingens caprino capite.

Roku záś 1279. Bolesław Wstydliwy Monarchá Polski vmárł: Y Otokarus Krol Czeski w przegráney bitwie / ktora zwiodł w Morawie z Cesárzem Rudolphem od swoich wydány / zábity ná plácu. A Rudolph Cesarz po tym zwycięstwie / nie dopierał się żadnego práwá w Czeskiey ziemi / tylko Syná Albrychtá w Augspurku ná ziezdzie Xiążąt y Kurfierstow / pierwszym Xiążęciem Rákuskim tytułował / od ktorego Xiążętá y Cessarzowie z domu Rákuskiego áż do dzisieyszego Rudolphá Maximilianowicá Cesarzá roku przeszłego 1576. wybránego. Ale ku Litewskiey rzeczy przystępuię. Xiążętá Rákuskie kiedy się poczęły.

Giligin álbo Kolegin Giermontowic Xiążę Litewskie ledwo trzy látá ná páństwie wykonawszy / od śmierci ná rok záwity pozwány / musiał z stolice Xiążęcey vstąpić / á vmieráiąc Romuntá álbo Romaná syná Pánom Litewskim ná wielkie Xięstwo po sobie náznáczył y zálecił. Vmárł Roku 1278.

Roman álbo Romunt Giliginowicz Wielki Xiądz Litewski.

Wyprawiwszy według zwykłych pogáńskich Ceremoniy Pogrzeb Gyliginowi Xiążęciu / Pánowie Litewscy / od zglisk Wilnenskich iecháli prosto do Kiernowá / á tám zgodnymi głosy Romuntá Syná Gynwiłowego / widząc go iuż być w meskich leciech / y z potomstwem / wybráli y podnieśli ná Wielkie Xięstwo Litewskie / iáko własnego á iedynego Dziedzicá.

Ten Romunt iescze zá żywotá Oycowskiego pięci Synow spłodził / Narimuntá / Dowmontá / Holsę / Gedrussá y Troydená / álbo Troydenussá. Ci wszyscy ácz iednáko wrodzoną dzielność Rycerską z siebie pokazowáli / wszákże Troyden młodszy / ják niektore Látopiszce świádczą / wszystek żywot swoy do woyny / łupow / y krwie rozlania prostował. Ten thęż iáko Długosz y Miechouius lib. 3. cap. 58. fol. 174. pisze álbo od Oycá Romuntá posłány / álbo też sám swowolnie / zebrawszy wielkie woysko z Litwy / y z Prussow Pogánow / w ktorym było o trzydzieści tysięcy Ludu boiownego / rozdzielił ich ná troie / ieden zagon do Mázowszá / á dwá do Ziemie Chełmienskiey posłał / á zburzywszy y splundrowawszy wszystkę Ziemię Chełmienską / y dobywszy Zamku Bergelową pod Krzyżaki / spalił go / y Miechouius Triknotæ filius Ducis Lituaniæ coadunatis Lituanorum & Prutenorum copijs quæ ad triginta millia pugnatorum explebant, &c.

 wielkość

wielkość ludu z dobytkámi y rozmáitymi łupámi do Litwy w niewolą Litwá w ten czás wywiodłá.

Sudowite wlaſna Zmodź.

Skomand Xiąże iáticź Litewſkie.

Tu piſże Tormentis/ktore by ły rozmáite náczynia dobywánia zamkow/iáko Tárany/ etc.

Tegoż roku Skomand Xiąże z Pruſami y z Sudowity/ tákże Zmodzią Pogány/ powtárzáiąc pierwſze zburzenie/ drugi raz do Chełmienſkiey ziemie wtárgnął/ gdzie dwie Mieśćie Lubáwę y Chełm oblegwſzy/ dziáłámi dobywáiąc wziął pod Chrześćiány. Ziemię też Kuiáwſką około Kowalá ſplundrował. Tegoż roku Miáſto Łęczyckie od Litwy nagłym wtárgnieniem złupione ieſt. O czym Miechouius ibidem.

Romunt też Wielki Xiądz Litewſki/ zostáwiwſzy pięći Synow ſobie podobnych/ Narimuntá/ Dowmanta/ Holſzá/ Giedruſa/ y Troydená/ vmárł tegoż roku ktorego był ná páńſtwo podnieſiony/ nápátrzywſzy ſię zwycięſtwá y łupow Troydená ſyná młodſzego/ ktorego Miechouius Trinotem/ á ná drugim mieyſcu Troydenem zowie. A Trabus záś Xiąże Zmodzkie po śmierći Romuntowey iáko Stryi wziął w opiekę wielkie Xięſtwo Litewſkie.

Trabus Hermontowicz

Xiąże Zmodzkie/ Opiekun álbo Gubernator Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego.

Ak gdy od nievżżytey y vporney śmierći Romunt ledwo rok ná Wielkim Xięſtwie wykonawſzy był pozwány/ á ſynow pięći zostáwił/ ktorych ieſzcze zá żywotá Oycá Gilginá/ niżli był ná Wielkie Xięſtwo po śmierći iego wybrány ſpłodził. Wnet Pánowie Litewſcy zábiegáiąc temu/ áby ſię roſterki iákie miedzy ták wielą Dziedźicow Brátow nie wſzczęły/ zá czym poſpolicie rozerwánie zá rozerwániem/ domowe y wnętrzne woyny/ á zá tym zginienie y vpadek Rzeczypoſpolitey otworzonymi wrotámi ſzkodliwey niezgody przychodzi. Ziecháli ſię do Kiernowá/ á tám nietrawiąc czáſſu długimi á prożnymi mowámi/ podáli zgodliwie Wielkie Xięſtwo Litewſkie/ y Ruſkie w opiekę Trabuſowi Germontowicu Brátu Gilginowemu/ Stryiowi Romuntá niedawno zmárłego/ ktory był ná ten czás Xiążęciem Zmodzkim/ áby ták długo trzymał y ſpráwował wielkie Xięſtwo Litewſkie/ pokiby pánowie ſynow pięći Romuntowych właſnych dziedźicow porządnie roſpráwili/ y podzielili kráinámi wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ coby ktoremu należáło.

Siem w Kiernowie.

Ták tedy Trabus ná początku opieki ſwoiey miáſteczko Traby od ſwego imienia záłożył/ Narimuntá/ Dowmantá/ Holſzę/ Giedruſſa y Troydená Xiążąt młodych wnukow ſwoich przy ſobie w Rycerſkich ſpráwach ćwiczył. A potym tegoż roku vmárł w Nowogrodku/ á od przerzeczonych Xiążąt wnukow ſwoich ná zgliſzcá do vśćia Wilny przywieziony/ według Xiążęciey godnośći zwyczáiem Pogáńſkim z koniem/ z ſługą/ z bronią/ z myśliſtwem/ w ſzáti Xiążęce vbrány był ſpalony.

Ták w ten czás látá były bárdzo zazdrośćiwe Xiążętom Litewſkim/ iż ieden po drugim záraz muſiał ná on Swiát ápelowáć/ ledwo ſie obeyrzawſzy ná Stolicy.

Po śmierći Tribuſowey ziecháli ſię Pánowie Litewſcy/ Zmodzſcy/ y Ruſacy

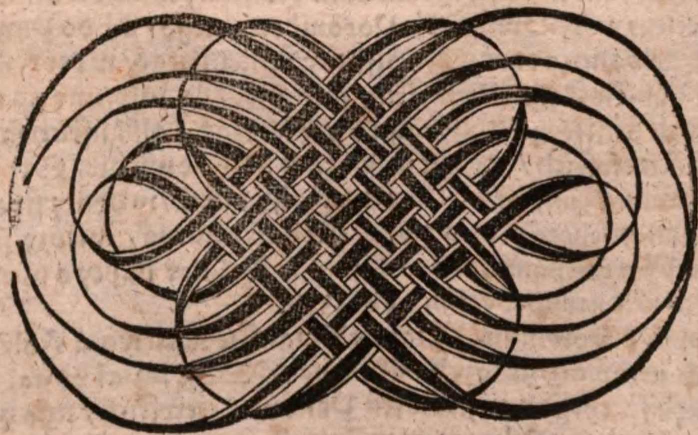
Litewſkie.

Litewskiemu Xięstwu podlegli/ iáko Połoczánie/ Pinsczánie/ Podláßánie y Nowogrodzánie do Nowogrodká/ gdzie ná ten czás Xiążętá Romuntowiczi/ Narimunt/ Dowmant/ Holßá/ Giedrus y Troyden/ dzieląc sie skárbámi Trábusowymi mießkáli. Támże widząc pięći Xiążąt właſnych Dziedziców doroſłych/ á k temu káżdego z nich do władzey y pánowánia godnego/ rádzili o tym iákoby iednák ſtárßy był nád drugimi młodßymi przełożony/ áby wżdy zwierzchność y tytuł wielkiego Xięstwá/ władza/ roſkázowánie/ y porządek wypráwy woienney ná woli y ná zdániu iedney ſtárßey głowy były záwießone. Ták tedy Narimuntá ſtárßego zá ſpolnym zezwoleniem Wielkim Xiędzem y zwierzchnym á nawyżßym Monárchą Litewſkim/ Ruſkim/ y Zmodzkim wybráli/ obwołáli/ y ná Stolicę Nowogrodſką (gdzie było ná ten czás głowne złożenie Xiędzow Litewſkich) podnieśli. A Moniwid Márßałek podawáiąc mu Xiążęcy miecz/ rádził áby nim porządnie ßáfował/ złych karał/ dobrych miłował y od krzywd ßczycił/ á gránic wielkiego Xięstwá dziedzicznym práwem y zezwoleniem wßech ſtanow podánych/ áby mężnie bronił/ y ony przykłádem przodkow ſwoich rozmnażał. Też áby z bráćią w zgodzie nierozerwáney ále miłością przyrodzoną ſpoioney mießkał/ y ták w domowych iáko woiennych wypráwach/ áby ieden drugiemu pomagał/ káżdy ná ſwym dziale prześtawáiąc.

Siem y Elekcia w Nowogrodku.

Moniwid Márßałek.

A tu Czytelniku miły niedziwuy/ iżem w GONCV CNOTY/ ktorym roku 1574. w Krákowie drukowány wydał/ położył tych pięći Xiążąt/ Narimuntá/ Dowmantá/ Holßę/ Giedruſá/ y Troydená być Synow Trabuſowych/ ták też w drugich Księgach moich łáćińſkich *de Sarmatiæ Europeæ deſcriptione*, gdziem też y Kroniczkę Litewſkich Xiążąt y Ziemie opiſánie łáćińſkim iezykiem położył/ ktorą pracą moię Włoch niktory/ iákom wyżßey powiedział/ mnie zwykłą obłudnością ſwoią zmámiwßy/ ſobie przywłaßczył/ ácz káżdy ſnádnie poźna/ iż ſię wroná w páwim pierzu pyßni/ czego ieſt świádkiem Pan Bog *conſcientiarum arbiter*, Y w Goncu omylił mię Látopiſiec ieden Ruſki/ ktoregom tylko ná ten czás iednego był doſtał/ ktory iáko około Kiernuſá y Poiáty Corki iego/ tákże około Kukowoytá/ Vtenuſá/ y Giedruſá/ y tu około tych pięći przerzeczonych Synow Romuntowych/ ktorych on Látopiſiec Trabuſſowymi położył/ bárdzo ſię pomylił. Czegom potym doßedł zá poſtępkiem czáſow/ zá ktorym ſię dowćipy ludzkie mnożą/ gdym zniosł weſpołek dla wybádánia prawdy Hiſtoriey Litewſkiey kilkonaśćie Látopißcow/ ácz z wielką trudnością/ y czáſem z niemnieyßym nakłádem.

Narimunt

Narimunt/ Dowmant/ Holsza/ Giedrus/ Troiden/ Romuntowicy/ Brácia/ Xiążętá Litewskie.

Kśięgi Dziewiąte/ Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná/ Páná Pawłá Pácá z Rożanki/ Woiewody Mśćisławskiego/ etc.

NArimunt Romuntowicz według práwá pierworodnego/ y zá życzliwośćią poddánych/ tudźiesz spolnym zezwoleniem Panow Litewskich/ będąc zwierzchnym Monárchą y Wielkim Xiędzem Litewskim/ imo młodszą Bráćią/ skoro obwárował y opátrzył potoczne spráwy Rzeczypospolitey/ przeniosł Stolicę Xiążęcą z Nowogrodká do Kiernowá/ izby w pośrzodku źiemie Litewskiey/ Zmodzkiey/ y Ruskiey/ dla potężnieyszey obrony/ y snádnieyszey odpráwy sądow/ sam głową záwżdy mieszkał/ y pisał się potym Wielkim Xiędzem Litewskim/ Nowogrodskim/ y Zmodzkim.

A potym gdy się drudzy Brácia Dowmant/ Holsá/ Giedrus/ y Troiden vdziałow swoich oyczystych vpominali/ złożeł iázd álbo Sież ná Pány Litewskie y Zmodzkie w Kiernowie/ gdźie z wynálasku ich Dawmontowi Vciánską źiemię wydźielił/ támże potym Dowmant zamek zbudowawszy/ pisał się Xiążęciem Vcianskim. Vdział Dowmantow.

Holszy zásię od Wilny rzeki áż do Korablá błotnego rzeczyszcza dał vdział z siołámi/ z Dwory/ y z Miásteczkámi/ gdźie naprzod w mili od vśćia Wilny rzeki nálazł gorę ozdobną págorkámi y lásmi zewsząd ogrodzoną/ nád tąż Rzeką Wilną przećiw Rakanczyszkam/ tám Zamek y osadę zbudował/ ktory od swego imienia Holszany miánował. A potym iezdząc stámtąd często w łowy/ záiechał w pusczą dźieśięć mil od pierwszego Zamku/ gdźie nálazł gorę krasną nád rzeką Korablem/ rowninámi wielkiemi obległą/ ktorey rozłogi y wdźięczne won czás położenie mieysca vlubiwszy/ obesłał włości swoie/ y zbudował tám drugi Zamek/ ktory tákże od swego imienia Holssany mianował/ á sam się Holszánskim Xiążęćiem y Synowie tákże Potomkowie iego/ Aż do Pawłá ostátniego męskiego tego domu potomká/ Biskupá Wilenskiego/ w ktorym się Xięstwo y Xiążętá Holszánskie skonczyły męskiey successiey/ co zowiemy po mieczu/ gdyż ieszcze po kądźieli żenskiey płći/ potomkowie Xiążąt Holszánskich są w wielu domach Pánow Litewskich/ zwłasczá Pácow/ Hlebowicow/ Sapihow etc. A względem potomney żenskiey płći Xiążąt Holszánskich/ w domy swoie przez małżenstwá wpoioney ieszcze y dźiś noszą Herb Kitaurus/ miedzy swoie oyczyste Slácheckie Herby wmieszány/ iák to szerzey w Tablicy nászey o Genealogiy Xiążąt Litewskich niedawno wydáney obaczysz. Vdział Holszę.

A gdy iuż ták Dowmant Vciánę y Vcianskie Xięstwo/ á Holsza Holszánskie w vdźielonych źiemicach záłożyli. Giedrus też Xiążę wźiął vdział swoy od Narimuntá Brátá stárszego z wynalasku Pánow Litewskich/ iego dźierżáwá począwszy we dwu mil od Wiliey rzeki w Zawiliyskiey Litwy brzegu/ śćiągáłá się áż do Dźwiny/

do Dźwiny/ y Lotewskiey álbo Liflandskiey ziemie gránic dosięgáłá. A potym Giedrus álbo Giedros/ co się rozumie z Zmodzkiego ięzyká Słońce/ chcąc vgruntowáć Xięstwá swoiego vdźielonego Stolicę/ zbudował Zamek nád Jeziorem Kiemont rzeczonym sześć mil zá Wilią rzeką od vścia Wilny/ ktory Giedroty od swego imienia mianował/ do ktorego wszystki włości okoliczne przysłucháły/ y powinne posłuszeństwo czynili y oddawáli. Ten Zamek záwisna stárożytność dawnych czásow zniszczyłá/ iż dźiś ledwo Horodziszcze znáć/ bo w on czás iáko y dźiś v Litwy był obyczay Zamki y Miástá z drzewá budowáć/ dla czego znákow dawności stárożytnych máło co w tych krámach pułnocnych widźimy/ iákom się ia sam nápátrzył w Greciey álbo we Włoszech onych od lat puł trzeciu tysiecu mchem obrosłych stárożytnych murow álbo słupow z mármurow ciosánych. Kiemont Jezioro sześć mil od Wilná.

Od tego tedy Giedrusá Xiążęciá z Xiążąt stárożytnych Rzymskich/ z Herbu Kitaurusá/ Syná Romuntowego/ Wielkiego Xiędzá Litewskiego począł się y szeroko rozmnożył/ iáko widźimy narod Xiążąt Giedrockich/ iż począwszy od Wiliey we dwu milach áż do Liflandskich gránic tego domu płodna winnicá hoynie się roskrzewiłá.

Gynwił Giedrussowic roku 1283. po zábitym Troydenie Stryiu swoim/ miał wstąpić ná wielkie Xięstwo Litewskie práwem dźiedźicznym/ ále mu w tym młodość wieku przeszkodźiłá/ iż zá porządą Lawraszá Czerncá Syná Troydenowego był wywyższon ná Stolicę Litewską Witenes Eraigolczyk/ á Gynwił wyszedwszy z opieki zá Gedyminá wspokoynym vdźiale Gedrockim spokoynie pánował/ Roku 1315. A potym trzech synow spłodźił/ Hurdę/ Binoine y Bubetę/ imiony pogáńskimi názwanych. Hurdá.

Hurdá Gynwiłowic wnuk Georussow był sławny Roku 1362. w spráwach rycerskich zá Kieystutá/ Ten záś miał Syná Dowmantá wielkiey dźielności Męzá/ ktory z Kieystutem przeważnie á często dokázował przeciw Krzyżakom/ y zbudował był twierdzą nád Rzeką Sessárką ná Gorze przyrodzenim mieyscá obronney/ z ktorey Liflantow częstymi wycieczkámi trapił/ y bił/ Bo w ten czás Krzyżacy Liflandscy po Swiętą Rzekę/ á Pruscy po Kowno/ Litewskie grunty posiadáli. Dowmant. Sessárká rzeká.

Potym gdy Liflanci z Niemieckim woyskiem do Litwy náiácháli/ zwiodł z nimi bitwę Dowmant ná polu dźiedźicznym Widźiniskim/ we dwu milach od Jeziorá Kiámenti/ gdźie wszystkę moc Liflandską ná głowę poráźił/ skąd támto pole y dźiś zowią po Litewsku Kaulis/ to iest/ bitwá/ á oracze y teraz wyorywáią ná tym vroczyszczu/ stároswieckich oręża żelázá/ vłomki szábel/ groty od drzew y włoczni/ strzáły ostrogi/ etc. Widźiniski 8. mil od Wilná. Kaulis pole.

Potym gdy Witold był podnieśion ná Wielkie Xięstwo Roku 1392. Bráty rodzone y Stryieczne/ iednych pobił/ drugich z ich oyczystych vdźiałow/ iáko Skirgoyłá z Trokow etc. Swidrigayłá z Witebská/ y z Horszey/ Dimitrá Koributá Zbárawskich y Wiśniewieckich Xiążąt przodká z Siewierskiego Xięstwá/ Włodimirzá z Kijowá etc. Olgerdowicow Słuckich Xiążąt przodká/ złupił/ y wyzuł Roku 1396. Tedy też w ten czás Dowmant Hurdowic Kniaź Gedrocki wolno sobie mieszkáiąc ná vdźielnym Xięstwie/ y czuiąc się być Xiążęćiem z Xiążąt/ niezábiegał Witołtowi/ áni ná iego Dwor vczęszczał/ ále przestawáiąc ná swoim/ á hoynością stan swoy zdobiąc práwie wszystkę Slachtę Záwiliyską chlebem był zhołdował/ iż się przy nim iedząc y pijąc wszyscy báwili/ *Nam ubi fuerit cadauer, ibi congregabuntur & aquilæ*, á zá chlebem Ludźie idą. Matt. 24. Mar. 13. Luce 21.

Co obaczyw-

Co obaczywßy Witołd/ ſpytał przyiaćioł ſwoich/ czemuby Dowmant Kniáż Geroćki przy nim niebywał/ wnet niktorzy zauſnicy/ ktorych pełne Krolewſkie y Xiążęce Dwory bywáią/ odpowiedzieli/ iż Dowmant z Ruśi (Bo też miał ná Ruśi wielkie włości) ma wiele miodow/ ktore w domu pijąc práwie wßyſtkę Zawiliyſką Litwę przy ſobie báwi/ y wielką zgráię ludzi około ſiebie záwżdy chowa niewiedzieć ná co/ przetoby mu trzebá obroku vjąć. Tę porádę Witołd pochwaliwßy/ co y ſam dawno myślił/ wnet Dowmantá ze wßyſtkich dzierżaw Ruſkich y Zawiliyſkich wyzuł y ogolił/ Tylko vdziały Stryiow iego Binoyny y Bubety zoſtáwił/ ktorych y dziś potomkowie ich vżywáią ná Piſnie y indzie/ á ći ſą Goituſſowie/ Gynwidowie/ Miczkiewiči/ Zdanowiči etc.

Dowmant złupion z oyczyzny od Witołtá.

Potomkowie Giedruſſowi.

A Dowmant będąc ze wßyſtkiego bezwinnie wyzuty/ z wielkiego á ſłußnego gniewu/ ktory iednák bez śiły do pomſty prożny ieſt/ porwawßy ſię iáko Aiax/ gdy go zbroie Achileſſowey nieſłußnie odſądzono/ álbo *Orlandus furibundus*, vćioſał ſobie kół dębowy/ á wyßedwßy ſam ná pole Kaulis rzeczone v Widziniſſek (ná ktorym onobył przedtym Inflantow poráźił) wbiwßy go w ziemię/ á kręcąc nim mowił/ Ty kole kręć ſię y ruſzay ſię iáko chceß/ iednákći zgnić/ á ziemiá będzie ziemią wiecznie ſtałá. A tym podobno ná Witołdá przymawiał/ ktory Bráćkie vdziały poſiadáiąc/ był podobny kołowi w cudzą ziemię wbitemu/ ktory iednák będąc też śmiertelnym/ nie wiecznie miał pánowáć. Potym z fraſſunku wielkiego vmárł/ zoſtáwiwßy dwu Synu młodych/ Woitkoſſa y Petraſſa/ A tym záś część oyczyzny przywroćił Sigmunt Kieyſtutowic w Trokach zábity/ roku 1440. zá ktorego też Wagaiło y Gagulis Xiążętá Gedrockie w rádzie ſiadáli/ iákom to ſam widział w Priwileiach Wielebnego Páná/ Páná Mikołáiá Paczá/ Biſkupá Kijowſkiego/ y potym áż do Sigmunta Królá mieyſce w Senatorſkim kole ich Potomkowie miewáli/ zá ktorego y Xiążętá Słuckie/ y oni/ z nieżyczliwośći niktorych oyczyſte mieyſcá vtráćili.

Vana ſine viribus ira.

Dowmant vmárł.

Woytkos Dowmantowic roku 1454. zá Kázimierzá Królá Polſkiego/ wielkiego Xiedzá Litewſkiego był ſławny/ á ten zoſtáwił po ſobie Syná Bártłomieiá w młodych lećiech roku 1500. Bártłomiey záś Matußá Márßałká Krolewſkiego/ z ktorego Melcher dziśieyßy z łáſki Bożey Biſkup Zmodzki/ Caſper/ Márćin etć. ſą ſynowie.

Rod Matußewiczow.

A o Dowmanćie przerzeczonym/ iż był mąż wielkiey dzielnośći/ y dziś chłopſtwo Litewſkie poſpolićie ſpiewa po Litewſku/ Dowmantas Dowmantas Gedrotos Kunigos/ tabos Raitos luguie/ etć. Tákże o Hurdzie Gynwiłowicu/ ktory miał bitwę z Krzyżakámi Pruſkimi/ gdy Kowno zburzyli/ gdźie w pieśniach Litewſkich płáczliwie nárzeka. Nie tákći mi Zamku żal/ iáko mężnych Rycerzow w ogniu goráiących/ roku 1362. gdźie w ten czás 3000. Litwy zgorzáło/ y Woydat Xiąże Syn Kieyſtutow poiman z trzydzieśćią ßeśćią Pánow przednieyßych Litewſkich/ O czym Długoß y Miechouius libro 4. cap. 27. fol. 243. A iż ſię Giedroczcy Kniáźiowie nie pieczętuią Kitauruſſem oyczyſtym Herbem iedno Różą/ tedy tego ieſt przyczyná zwády miedzy Gedruſſem y Holßą Bráty/ ktoremu Holſſa odiął był ná kilko mil gruntu Gedrockiego nád Jeziorem Seſſol/ ktorych Seſſol y teras potomkowie Holßowi vżywáią iáko Xiężny Dąbrowickie.

Pieśń o Dowmanćie.

Dla czego ſię Różą pieczętuią Kniáźiowie Giedruccy.

Ták tedy w ten czás Roku páńſkiego 1279. Narimunt w Kiernowie ná Wielkim Xięſtwie Litewſkim/ Zmodzkim/ y Ruſkim pánował/ Dowmant ná Vciańſkim/ Holßo ná Holßáńſkim/ Giedrus ná Giedrockim/ Xięſtwach vdzielnych rodzeni czterzey Bráćia Romuntowicy przeſtawáli/ A piąty Brát Troyden/ mießkał przy Wielkim Kniáziu Narimunćie/ niemáiąc vdziału/ bo ſię nie báwił domem/ tylko dworſkimi álbo woiennymi ſpráwámi/ O czym y Miechouius świádczy.

nius świadczy/ gdy iescze zá żywotá oycowskiego Pruśsy y Mázowsze w młodym wieku (máiąc pod spráwą swoią trzydźieśći tyśiecy woyská Litewskiego y Zmodzkiego) splundrowáł.

Potym Narimunt Wielki Xiądz Litewski/ vsłyszał iż Xiążetá Jatwiezkie ná Podlászu wymárły/ y bez potomstwá iáko Látopiszce świádczą zeszły/ ále podobniey od Polakow wybići/ gdy ich ono Bolesław Pudicus Monarchá Polski ná głowę Roku 1264. poráźił (iák śie o tym wyżsey z Cromerá y Długoszá lib. 9. z Miechouiuszá lib. 3. cap. 45. pokazáło) gdźie y Komátich Xiążę poległo z inszymi przednieyszymi Boiáry Jatwieskimi/ á ostátki ich Poddánych Jatwieżow/ ktorzy z pogromu od Polakow żywi zostáli/ bez Páná sobie mieszkáli. Zebrawszy tedy woysko Litewskie Narimunt/ ciągnął ná Podlásze z Troydenem Brátem/ á Jatwieżowie pámiętáiąc iż niedawno pierwszego vporu przypłáćili Polakom gárdły swymi/ nie przećiwili śie/ ále záraz przyięli zá Páná Narimuntá Wielkiego Xiędzá Litewskiego. Potym Narimunt wszystko Xięstwo Jatwieskie y Podláskie dał zá vdźiał Troydenowi Brátu/ ktory vgruntowawszy y obwárowawszy gránice swoie od Krzyżakow Pruskich/ y od Mázurow/ záiechał z przygody w pusczą ná łowy/ y nálazł gorę roskoszną nád Biebrą Rzeką/ ná ktorey gdy mu śię położenie mieyscá spodobáło/ zbudował Raigrod zámek/ y pisał śię Kniáźiem Jatwieskim/ Podláskim/ y Doinowskim. A będąc w sąśiedztwie z Polakámi/ z Mázury/ z Ruśią/ y z Krzyżakámi Pruskimi/ wielkie woyny z nimi czynił/ á záwżdy ziskiwał/ iáko Látopiszcze świádczą/ y bitwy wygrawał/ częste zwyćięstwá odnosząc/ lecz śie w nich tyráńskim obyczáiem obchodźił/ wielkie okrućieństwá w Chrześćiáńskich źiemiach czyniąc/ ták iż go iednostáynie Kroniki Ruskie/ y wszystki Látopiszcze świádczą być okrutnieyszego nád Antiochá Syriyskiego/ y Herodá Hierosolymskiego/ y nád Neroná Rzymskiego/ bo srogiego woiennego okrućieństwá/ ták nád zwyćiężonymi przez miecz/ iáko nád poimánymi y poddánymi vżywał. Przeto też y sam nie vmárł swoią śmierćią/ iáko niżey obaczysz.

Jatwieżowie ná Podlászu od Litwy zhołdowáni.

Okrućieństwo Troydenowo.

O poráżeniu Russakow/ Litwy y Tátarow przez Polaki. Rozdźiał II.

Roku Páńskiego 1279. gdy Bolesław Pudicus álbo Wstydliwy Monarchá Polski vmárł/ wybrány był ná iego mieysce y ná Krákowskie/ Sendomierskie/ y Lubelskie Xięstwá/ Lesko Czarny Xiążę Sirádskie/ przećiw ktoremu záraz ná nowym pánowániu oburzył śie Lew nawyższe Xiążę/ y miedzy Xiążęty Ruskimi namożnieyszy/ Syn Danilá Krolá Ruskiego zmárłego/ przodek Xiążąt Ostrogskich/ ktory też ono Woiśielká Mendogowiczá Wielkiego Xiędzá Litewskiego zábił pod dobrą myśl ná rozmowie w Monásterze Włodimirskim/ álbo iák niektorzy piszą Wrowskim. Ten Xiążę Lew skoro po śmierći Bolesłáwowey wtárgnął do Lubelskiey źiemie z wielkim woyskiem/ Ruskim/ Tátarskim/ y Litewskim/ ktorą zburzywszy/ Sendomirską źiemię potym ogniem y mieczem plundrował/ ále od Zamku y od Miástá Sendomirskiego był odbity/ ták iż z sromotą ná dwie mile

Lew Xiążę Ruskie Polskę woiuie.

od Sendomirzá odćiągnąwszy / położył się obozem v wśi Goślic / gdźie zá roskazániem Leszká czarnego: Warsius Castellan Krákowski / y dwá Woiewodowie / Piotr Krákowski y Janusz Sendomirski / zebrawszy się przećiw iemu w máłym vśie Polakow / ták żołnierzow iáko zbieráney drużyny / támże trzećiego dniá Lutego Mieśiącá w piątek vporną śmiáłośćią / ále dokonániem y skutkiem szczęśliwym / vderzyli ná Ruskie woyská Polacy / z wielkim pędem / á gdy pierwsze ich vśy zgromili y pobili / ná inszych ták wielki strach przyszedł / iż odrzućiwszy broń / y wszystkie woienne oręża / iáko szaleni tył podáli / á vćiekáiąc y Tátáry pomocniki miedzy się pomieszáli / ták iż wszyscy przed máluczką siłą Polską były pomieszáli / Tátárowie wżdy iż vćiekáiąc pospolićie więcey się potykáią / y bić zwykli / stánąwszy / zástánowili się Polakom trochę / ále y Tátárowie opuszczeni od Russakow / gdy im Polacy doćieráli / prawdźiwie vćiekáć poczęli / Vćiekáiących Polacy goniący wielką porażką poráźili / Ná plácu w tey bitwie ośm tyśięcy Russakow z Litwą / y z Tátáry poległo / á dwá tyśiącá poimánych / woiennych Chorągwi śiedm Polacy zwyćięscy dostáli / insza wielkość Russakow y pogan odbieżawszy łupow y obozow poućiekáłá. Dźiało się to Roku 1280. Mieśiącá Lutego etc. Sam też Lew Kśiążę w máłey drużynie ledwo vćiekł.

Russacy y Tátarowie z Litwą porażeni.

A nie przestawáiąc ná tym zwyćięstwie Lesko Czarny / zá krotki czás więtsze woysko zebrał / iż było trzydźieśći tyśięcy iezdnych / á dwá tyśiącá pieszych / s tym woyskiem ćiągnął do Ruśi / áby się krzywd swoich nád Lwem pomśćił / ktory po pierwszey porażce schował się był w głębsze Ruskie kráiny / przeto Lesko bez odporu nieprzyiaćielskie kráiny do Lwowá (ktory Zamek y Miásto od tegoż Lwá był zbudowány) splundrowawszy / wybrawszy / y popaliwszy wiele Siot / y Miásteczek / y niktorych Zamkow dobywszy / y zburzywszy / wielkie łupy y połon do Polski wywiodł / więźniow o cztyrzy tyśiące / á pobitych pięć tyśięcy być powiádáią. O tym Długosz y Cromer lib. 10. Miecho. cap. 58. fol. 174. etc.

O wnetrznych y domowych Rosterkach y Woynach Kśiążąt Litewskich / Roku 1281.

Przyczynę wnetrzney woyny miedzy Bráćią Kśiążęty Litewskimi Látopiszce wszystki stáre iednostáynie te być powiádáią / iż Kniąż Wielki Litewski Narimunt / y Kniąż Dowmant Vćianski / Bráćia / poieli w Małżeńskie stany po Corce v Mistrzá Liflandskiego Flandry / dwá Bráćia rodzeni / dwie Siestrze rodzone. Dáley Látopiszce rzecz ták prowádzą / iż żoná Kniáźia Dowmantowá Corká przerzeczonego Flandry Liflandskiego Mistrzá mieszkáiąc czás niemáły z Mężem swoim / rozniemogłá się / y vmárłá. A Kniąż Wielki Narimunt vsłyszawszy o śmierći Niewiásty álbo Jatrwie swoiey / był żáłosny bárdzo z tego / á będąc sam niemocen / posłał żonę swoię do brátá Dowmantá Kniáźiá Vćianskiego / áby przyżáłowáłá smutku iego / y opłákáłá według zwyczáiu śmierći śiostry rodzoney. A gdy ták przyiecháłá Kniehini Narimuntowá do Dowmanta dźiewierzá (ále rácżey niewierzá) swo-

Ten Flandra mátec przedtem żonę y dźieci / zácne Kśiążę z Niemiec / będąc Wdowcem potom wybran ná Mistrzostwo Liflandskie / z Litwą śię zpowinowáćił.

ćießąc imieniem Małżonká swego w tey żáłośći/ wnet Kniáź Dowmant widząc Jątrew y Brátową swoię Xiężnę Narimuntową/ rozrádował się bárdzo/ y rzekł/ ták iam chćiał żony ßukáć/ á mnie Pan Bog żonę dał/ y wziął sobie gwałtem zá żonę Brátową przećiw práwu Bożemu y Ludzkiemu.

Dowmant Brátu żonę wziął.

Co vsłyßawßy Kniáź wielki Narimunt/ iż go ták hániebna zelżywość od Brátá rodzonego potkáłá: wnet żalem swoim y Małżonki zniewoloney zięty/ obesłał Bráćią swoię/ Kniáźiá Giedrussá/ Holßę/ y Troydená/ y ććia álbo Ciesćiá Oycá żony swoiey Flandrá Liflanoskiego Mistrzá/ y zebrawßy woysko Litewskie z Bráćią swoią/ y z Flándrem Mistrzem/ ćiągnął przećiw Brátu Dowmantowi/ y obległ go ná Zamku Vćianie/ á wyrozumiawßy Dowmant/ iż się niemogł obronić/ prosił Grodzian Vćiańskich poddánych swoich/ áby niepodawáli Zamku/ poki by on przyßedł z pomocą im ná odsiecz: á potym spuśćiwßy się z Zámku w nocy/ przekradł się przez woysko Narimuntowo/ y vciekł áż do Pskowá/ á Pskowiánie obaczywßy go być męża godnego/ y sprawnego/ wybráli go sobie zá Páná ná Xięstwo Pskowskie: A Narimunt wziąwßy Vćianę przes podánie/ y żonę odyskawßy/ woysko rozpuśćił/ y Bráćią podziękowawßy im zá vczynność słußney woienney pomocy/ vććiwie vdárowánych odpráwił/ y pánował ná Kiernowie ná Nowogrodku/ y ná wßytkim Wielkim Xięstwie Litewskim/ Ruskim/ y Zmodzkim spokoynie.

Dowmant vćiekł.

Gedrus też Xiąże Giedrockie/ y Holßa Holßáńskie/ y Troyden Jatwieskie/ y Podláskie/ Xiążętá Bráćia/ wygnawßy Dowmantá Brátá piątego zá iego słußną winą/ bespiecznie ná Oyczystych vdziałach siedzieli. A Dowmant też ná Xięstwie Pskowskim/ ktore mu ßczęśćie y godność ziednáłá/ dáleko się od Bráciey odsiadßy/ wielmożnie pánował. A iż w ten czás Krzyżácy Liflandscy do Nowogrodá wielkiego/ y do Pskowskiego Xięstwa náiezdżáli/ tedy ptzerzeczony Dowmant opádłe mury Zamku y Miástá Pskowskiego pilnie obwárowáł y opráwił/ iákoż tego iego gospodárstwá iest y będzie poki Pskow stoi/ wieczna pámięć murow od Dowmantá Xiążęćiá przerzeczonego wystáwionych/ ktore y dziś Moskwá zowie DOWmantową Sćiáną/ kto chce niech sobie o tym Moskwy/ zwláßczá Pskowian/ álbo co w Pskowie bywáli świádomych ludzi pytáią.

Dowmant Xiążęciem Pskowskim.

Dowmantowá Sciáná.

Tegoż roku miedzy Xiążęty Polskiemi y Sląskimi wnętrzne rosterki/ naiázdy/ imánia/ y bráckiey iedności ßkodliwe zátrzenia powstáły.

W tenże czás Sycyliyczykowie pobiwßy iedney godziny w Nießpor Wielkonocny wßytki Francuzy/ po wßystkich Miástach Sicyliyskiego Krolestwá weolug zmowy postanowioney/ odkinęli się álbo odstáli od Karolussá Francuskiego Krolá/ do Piotrá Aragonskiego/ zá Francuzá Hißpaná przemieniwßy/ skąd potym wielkich woien/ y krwie rozlania/ miedzy tymi dwiemá narody y Włochy/ nießczęsliwe początki vrosły/ iż przes kilko milionow duß Chrześćiáńskich ná on Swiát poßło. Przypowieść też byłá stąd vrosłá v Włochow y Hißpanow/ gdy kto komu łáiał/ O Bogdaycię potkał Nießpor Sycilyski/ Bo w ten czás iednego nießporu Wielkonocnego Sycilianie pobili o ßeśćdziesiąt tysięcy Francuzow. Ják też y Zmodź potym rychło ich pyzykłádem/ Krzyżáckich Stárostow/ Vrzędnikow/ y wßystkich Niemcow tákże iednego dniá zmowiwßy się wybili/ á ná pámiątkę tego dziś ießcze Jlgi święto cáłe dwie Niedzieli piiący y hodniąc po wßech Swiętych obchodzą.

Francuzowie pobici 60000.

Vespera Piculanæ.

Tego też czássu Prussowie z Zmodzią Pogáni/ Krzyżáckie dzierżáwy częstymi naiázdy srogo vtrapili/ á dáleko wßerz y wzdłuż mieczem y ogniem Chrześćiáńskie ziemice splundrowawßy/ Christburgu/ Marienwerderu/ Zantirá/ Plemencá/ Grudencá/ Zamkow dobyli y zburzyli. O czym Długoß/ Cromerus lib. 10. Miechouius lib. 3. Vapouius y Látopiscze Ruskie/ etc.

Litwá s Prussami Pogány Niemcow poráźitá.

Troiden Romanowicz Iatwieskie/ Podláskie y Doynowskie Kiążę ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie/ Zmodzkie/ y Ruſkie podnieſiony.

Rozdział III.

ROku 1281. ſkoro Narimuntowi wielkiemu Xiędzu ſwoiemu Pánowie y Boiárze Litewſcy/ y Zmodzſcy oſtátnią cześć y posługę pogrzebu ná zgliſkách Wilnienſkich odpráwili/ ziechali ſie do Kiernowá/ gdzie według zwyczáiu rádzili/ ktoregoby z trzech Brátow Dziedzicow Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego ná Monarchią wybráć mieli. A po długich namowách zgodzili ſię wſzyſtcy iednoſtáynymi głoſy/ ná Troydená Iatwiezkie Xiążę y Podláſkie młodſzego Brátá Giedruſſowego/ Holſzowego/ y Narimunta zmárłego/ ktory ieſzcze wmłodych leciech zá pánowánia Oycá Romuntá/ y potym będąc na ſwoim Xięſtwie vdzielnym Iatwieſkim wielkie znáki w rodzoney Rycerſkiey dzielnośći z ſiebie pokázował/ gdy z Ruſią z Polaki/ z Mazury/ y Krzyżakámi Pruſkimi vſtáwicznie woyny wiodł/ częſtymi zwyćięſtwy gránic Litewſkich przymnażáiąc.

A Kniaż Giedrus y Holſza ſtárſzy Bráćia iuſz byli w lećiech zeſzli/ y więcey do rády domowey niż do zwády woienney/ w ktorey ſie Litwá záwżdy kochálá ſpoſobni. Ták tedy Troydená iednomyſlnie wybránego/ y od Holſze/ y Gedruſſa Brátow zá dobrowolnym ſpuſzczeniem praw pierworodnych potwierdzonego/ podnieśli ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie/ Nowogrodſkie/ Zmodſkie/ Podláſkie/ y Iatwieſkie/ z wielką rádośćią y kleſkániem (według zwyczáiu) wſzyſtkiego poſpolſtwá.

Co vſłyſzawſzy Dowmant (ktory był ono z Nćiany do Pſkowá zbieżał/ gdzie ná Pſkowſkie Xięſtwo był wybrány) iż Troiden Brát młodſzy Wielkie Xięſtwo Litewſkie nieváciwſzy w tym onego ſtárſzego opánował/ zebrał woyſko z Pſkowſkiey/ y Nowogrodſkiey Ruśi/ chcąc woyną dochodźić práwá ſwego pierworodnego pod młodſzym Brátem/ á przyćiągnąwſzy ze Pſkowá do Połocká/ obległ go y dobył Zamku y Miáſtá Połockiego/ zá życzliwośćią Ruſſakow/ inſzemu ſie też twierdze/ y wſzyſtko Rycerſtwo Ruſkie y poſpolſtwo Połockiego Xięſtwá dobrowolnie podáli/ ták ná Pſkowie/ y ná Połocku Dowmant ſzyroko pánuiąc woyſko roſpuśćił/ nieiáwną woyną/ ále fortelem táiemnym myſląc Brátá Troydená zábić/ á potym oyczyſtey Stolice Litewſkiey doſtáć snádnie mu ſie zdáło/ gdy iuſz Połocko miał w mocy.

Połocko Dowmant wziął.

O poráże-

O porążeniu Litwy y Jatwieżow przez Polaki / Roku 1282.

A Troidenowego w Litwie nowego pánowánia/ Litwa zebrawßy sie z ostátkámi Jatwieżow/ nagłym y gwałtownym wtárgnieniem / rozdzieliwßy woysko ná trzy zagony / Lubelską ziemię okrutnie splundrowáli. A w ten czás Lesko Czarny Polski Monarcha w Krákowie ziemskie spráwy sądził / gdy sie dowiedział o wtárgnieniu Litwy w Polskie kráiny / Wnet tedy bez żadnego mießkánia/ opuściwßy inße wßytkie spráwy/ roskazał sie mieć wßystkim do zbroie/ ktorzy koło niego byli/ y tym ktorych w drodze mogł zebráć/ kazał zá sobą co wskok wßystkim iáko ná gwałt iechać. A ták przez dálekie drogi zbieráiąc Rycerstwo w drodze do Lubliná przyciągnął. Ale Litwá obciążeni łupámi iuß byli vbiegli zá Narew. Frásował sie tedy y gryzł ná sercu swoim biedny Lesko / iż sie áni nád nieprzyiacioły pomścić/ áni swoich powiązánych/ á w niewolą prowádzonych rátowáć niemogł / bo z máłym woyskiem / ktorego ledwo było ßeść tysięcy/ dáleko więtßych vffow nieprzyiacielskich / ktorych więcey niż czternaście tysięcy było/ przez nieznáiome Polakom / á im zás bárdzo swiádome lásow y błotnych káłużysk ścießki vchodzących niesmiał gonić. W tym frásunku gdy częścią z prácey podrożney/ y z niedospánia twárdo zásnął / vkazáło mu sie widzenie Angielskie przez sen / ktore sie być Michałem Archangiołem powiádáło / vpominaiąc go/ áby wßytki frásunki y zábawki porzuciwßy/ nieprzyiacioły swoie gonił/ obiecuiąc mu pewne zwycięstwo. Názáiutrz tedy Lesko wesoło wstawßy / zezwał do gromády wßystkiego Rycerstwá/ á widzenie im opowiedziawßy rzecz do nich czásowi y rzeczy przystoyną vczynił / stąd wßyscy / ktorzy przed tym boiázliwi byli / wnet ochotną śmiáłością zápaleni / y wßystkie inße zawády woienne porzuciwßy/ tylko broń lekką y ná kilko dni żywności wziąwßy / gonili nieprzyiacioł z Leskiem Monarchą swoim / y doßli ich trzynastego dniá Páździerniká Miesiącá/ miedzy Narwią y Niemnem rzekámi/ ábowiem dla zawady łupow/ niemogłá Litwá spießno ciągnąć/ k temu sie też nie bárdzo spießeli/ iż iuß ná swoich śmieciach álbo w swoiey ziemi śmielßymi byli / á skoro obaczyli Polaki tuż zá sobą nagle goniące/ y vpornie nácieráiące/ strwożyli sie byli/ wßákże prętko rzucili sie do broni / zwłaßczá zá powodem Jatwieżow / ktorzy byli wielkiey śmiáłości. W tym vderzyli ná nich Polacy iednym á poprostu zßykowánym vfcem/ bo áni dla mieysca ciásnego lásami ogrodzonego/ áni dla máłego woyská / w ktorym ßeść tysięcy Polakow ledwo było / niegodziło sie wiele vfow ßykowáć. Litwá też śmiele y mężnie pierwße náiázdy y potkánie czelne Polakom wytrzymáłá. A ták sie zobudwu stron z ogromnym krzykiem/ hukiem/ trzaskiem/ y wrzaskiem stárli / ale gdy sie Litwá zápalczywie bitwą zábáwiłá / wnet więźniowie obáczywßy znáki/ proporce y chorągwie swoich/ vderzyli ná Litwę s tyłu pobrawßy z przygody potráfione oręża ich: Drudzy też bez broni y Niewiásty wesoło krzycząc/ y áż do Niebá z rádości nagłey głosy wynoßąc/ śmiáłości swoim dodawáły/ á nieprzyiaciołom stráchu przysparzáły/ Ná ostátek y Psi (ktorych pogáni z sobą miedzy inßymi łupámi z Polski wiedli / á drudzy co zá gospodarzmi swoimi związánymi / mniemáiąc by ná obiad / áno ná niewolą biegli) nieprzyiacioł srogo kąsali. Co obaczywßy Litwá y Jatwieżowie/ iż y s tyłu więźniowie/

Litwá Polskę woiuie.

Widzenie Archangielskie Leskowi.

Bitwá Polakow z Litwą.

Więźniowie ná pomocy Polakom.

Psi wiernie pomagáią Polakom.

y z przodku

y s przodku Leszko z swoim Rycerstwem zewszad ich ogarneli/ pomieszawszy szyki do bliskich lasow vstąpili. W tey bitwie ostatki Jatwiezow/ ktorzy się vpornie Polakom zastawiali/ a przyiętą wiarę Chrześcianską byli porzucili / z gruntu prawie są wygladzone / Z Litwy też ktorych było ludu boiownego czternaście tysięcy/ mało ich vbiegło. Bo ich też wiele ktorzy byli vciekli / częścią dla wstydu/ częścią dla boiązni swoich/ sami sobie śmierć pozadawali. A ztąd się okazuie/ iż przed tym v Litwy musiałá być iakaś wielka a okrutna kaźń y sromota na ty/ ktorzyby z bitwy (choćia przegraney) vciekli / a do domow się niedawszy mężnie na placu gardłá wrocili / tedy takowych sami ich Panowie okrutną śmiercią ktorey się w bitwie vcieczką vstrzegli / w domu karali. Przeto kiedy bitwę przegrali/ mało się ich do domow wracało/ bo drudzy z żałości się sami zabijali/ albo się do vpadu z nieprzyiacielem bili.

Kosciol w Lublinie S. Michala.

A Leszko odiskawszy y odebrawszy wszystek połon/ y sowito łupami nieprzyiaciol pobitych swoich poddanych szkody nagrodziwszy / z zwycięstwem wrocił się do Polski/ a w Lublinie Kościoł na pamiątkę swego zwycięstwa zmurowal/ ktory świętemu Michałowi (ktory mu się ono był przes sen zwycięstwo obiecuiąc okazal) poświęcił. A gdy tak Leszko granice Polskie od nieprzyiacioł postronnych obwarował/ wnet go nad nadzieię w domu przywitała wnętrzna trwoga/ Bo Sendomirska Ziemia za powodem Cristina Castellana / y Pawła Biskupa Krakowskiego / od niego do Konrada Mazowieckiego Xiążęcia była przystała / wszakże temu Leszko wczas madrze zabiezał / y zaczęte wnętrzne burdy vśmierzył.

Glod srogi w Polszcze y w Czechach.

Tegoż Roku głod w Polszcze okrutny panował / iż wiele ludzi z żonami y z dziatkami do Węgier/ y do Rusi wybiegło / chcąc iako tako przed oną niezności nędzą zdrowie zachować / ale vciekli prawie ze dżdża pod rynę / bowiem od Russakow Tatarom za dań byli w niewolą dawani / a od Węgrow w pogańskie strony przedawani/ O czym Długosz y Miechouius lib. 3. cap. 58. fol. 175. Cromerus lib. 10. etc. A w Czeskiey ziemi ieszcze okrutnieyszy głod panował / iż matki vśmierzaiąc łaknienie bez wszelkiego miłosierdzia Dziatki swoie własne rzezały y iadały/ a potym zas powietrze morowe srogie na ludzi przyszło/ s pokarmow/ chwastow/ y zielsk ledą iakich.

O zabiciu Troydená Xiążęciá y Dowmántá / á o śmierci Holsze y Giedrussa Xiążąt Litewskich/ Roku 1282.

Rozdział IIII.

Owmant Romuntowicz Xiążę Pskowskie y Połockie / maiąc zakrwawione serce na Troydená Brata młodszego / iż go w pierworodnym prawie do opanowania Wielkiego Xięstwa Litewskiego vbiezał / starał się wszelkim obyczaiem / iakoby go z Swiata zgładził / Ale gdy tego niemogł iawną woyną dokazać / naprawił nań sześci Chłopow / ktorzy vpatrzywszy czas gdy się Wielki Xiądz Troiden w łaźni mył / pilnowali poki wynidzie / a

gdy tylko

gdy tylko s posługaczámi á skrowopuſkiem z łáźniey wychodźił (bo w on czás niewielkiey powági/ po ktorey też do łáźniey ile Litewſkiey máło/ Xiążętá vżywáły) ſtánęli chłopi rzędem po trzech z obudwu ſtron ſćieżki/ y iákoby ſie ſkárżąc y żáluiąc o krzywdy ſwoie s pokłonem czołem niſko bili/ á gdy miedzy nich wſzedł pytáiąc przyczyny żáłoby/ wnet go wſzyſcy ſześć kiiámi przyłożyli/ y tuż ná mieyſcu zábili/ á ſámi poućiekáli/ ſnáść w tym náſládowáli onych dwu páſterzow/ ktorzy też ono iák Liuius lib. 1. *decadis primæ* piſze/ zábili tymże ſpoſobem Torquiniuſá Krolá Rzymſkiego/ zmyśliwſzy ſobie przed nim ſkárgę/ z naprawy ſynow Ancuſzowych/ ále ći łotrowie nie czytáli Liuiuſſá/ á wżdy ſwego dokázáli/ nie trzebá ná złe vczyć. Troiden od Chłopow zábity.

Tymże też ſpoſobem ſkárgi Clearchus Xiążę Heracliénſkie dla tyráńſtwá od Chioná y Leonidá dwu młodźiéńcow mſczących ſie wolnośći zábity/ O czym Trogus Pompeius y Iuſtinus lib. 16. Galercius tákże s Forcia Xiążę Mediolańſkie od ſwoich trzech Komornikow tymże ktáłtem w Kośćiele miedzy gminem Ludźi y Zołnierzow vkłoty. O czym *Paulus Iouius lib. 3. Elogiorum &c.* Liuius lib. 1. Paulus Iouius lib. 3. Elog. Iuſtin. lib. 16. etc.

Tegoż też czáſſu Holſza Xiążę Holſzáńſkie pierwſze vmárł/ zoſtáwiwſzy ná páńſtwie Algimuntá y Mindowá/ po nim tákże rychło z Swiátem ſie rozſtał Brát Giedrus pierwſze Xiążę Giedrockie/ zoſtáwiwſzy Syná Gynwiłá ná Xiężſtwie Giedrockim. Holſza y Giedrus vmárli.

Co wſzyſtko ná rękę y po myśli tráfiło ſie Dowmantowi/ gdy Troydená przes naprawę zábił/ á drudzy dwá Bráćia pomárli/ Syn też Troidenow Lawras po Litewſku Romunt Czerncem zoſtawſzy/ w Monaſterze Ruſkim mieſzkał/ á Gynwił Xiążęćia Giedruſow y Algimunt Holſzow/ Synowie właśni dźiedźicy Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ dla dźiećinnych lat niebyli ſpoſobni ná rządzenie y oſiedzenie ſtolice ták wielkiego páńſtwá: Przeto widząc/ iż niemiał *Æmulum imperij (paſtore percuſſo & ſublato)* ktoryby mu do opánowánia Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego Oyczyſtego miał przeſzkodźić/ zebrał wielkie woyſko z Ruśi Pſkowſkiey/ Połockiey/ y Witebſkiey y ćiągnął wielką mocą do Litwy/ chcąc gwałtem/ y przez miecz Litewſką y Zmodzką źiemię oyczyſtą/ ieſliby ſie dobrowolnie nie podáli/ opánowáć. Co vſłyſzawſzy Romunt álbo Lawras Czerniec/ Syn Troydenow z Xiężny Mázowieckiey/ wielką á ſłuſzną żáłośćią/ y przyſtoynym gniewem poruſzony/ zrzućił z ſiebie Kaptur álbo Kápice Cernoreſſe Czerniecką/ á wdźiawſzy zbroię/ y ſzablę w rece wźiąwſzy/ przyiáchał do Pánow Litewſkich/ ktorzy ſie byli ze wſzyſtkim poſpolſtwem bárdzo zátrwożyli/ przed Dowmantem y iego woyſkiem/ ále ich wnet ſobą ſwoią/ y przyſtoyną czáſowi rozmową potwierdźił y pośilił Lawras Czerniec właſny Dźiedźic/ z Mnichá Rycerz Hetman/ y Xiążę. Dowmant ná Litwę z woyſkiem.

A zebrawſzy wſzyſtko Rycerſtwo Litewſkie/ Zmodzkie/ y Ruſaki Nowogrodſkie/ ćiągnął przećiw Dowmantowi Stryiowi/ chcąc ſie nád nim pomśćić zoráliwego zámordowánia Oycá ſwego Troidená/ á oyczyznę wielkie Xięſtwo Litewſkie znagłey trwogi wybáwić. A gdy ſie obiedwie woyſká przećiw ſobie śćiągnęły nád iednym ieziorem/ ſpráwiwſzy vſſy porządnie do bitwy/ gdy ieden drugiemu niechćiał złożyć/ potkáli ſie zápalczywie chćiwie iednáką y rowną zobudwu ſtron śmiáłośćią/ y ták wielki boy był miedzy nimi/ iáko wſziſtki Látopiſce zgodliwie piſzą y świádczą/ iż bitwá od poránku áż do wieczorá trwáłá/ náoſtátek Pán Bog Lawroſzowi pomogł/ iż wſzyſtko woyſko Pſkowſkie y Połockie ná głowę poráźił/ y Stryiá ſwego Kniáźiá Dowmantá zábił/ ktorego ſie krwią Oycá ſwoiego śmierći po myśli pomśćił. Dowmant zábity.

Noc rozerwáłá gonienie nieprzyiaćioł/ wſzákże Lawraſz zrycerſtwē Litewſkim Zmodzkim y Nowogrodſkim/ vżywáiąc zwyćięſtwá ćiągnął do Połocká/ ktore-

gdy ſie

Lawraß z Litwą wziął Połocko.

gdy się Russacy po tey porażce y zábiciu Páná swego Dowmántá ztrwożyli/ snádnie dostał/ á osadziwszy Zamek Namiesnikiem y Rycerstwem swoim/ Xięstwo Połockie do Litewskiego páństwá przywrócił/ á sam z zwycięstwem názad do Kiernowá przyiechał.

Z tego Dowmántá Romanowicá álbo Romuntowicá Xiążęciá Pskowskiego/ y Połockiego/ z Vciány przedtym od Narimuntá wygnánego/ á tu zás od Troydenowego Syná Lawraßá zábitego/ Kniáziowie Swirscy (ieśli się geneálogia nierozerwáłá) narod swoy chcą wywodzić/ powiádáiąc iż Swier Zamek nád Jeziorem tenże Kniáź Dowmant záłożył/ ktorego ieszcze y dziś znáki iáwne są/ ácz sam Zamek iáko drzewiány dawnością czásu zniszczał.

A Lawraß álbo Rimunt Troidenowic będąc w Kiernowie/ y wszystkich Pánow y Boiar Litewskich/ y Zmodzkich obesławszy/ tych też ktorzy z nim byli z tey woyny przyiecháli zebrawszy/ vczynił Siem/ álbo Rokoß ná polu Kiernowskim/ támże zdawáiąc oyczyste páństwo/ y wszystkiego się práwá dziedzicznego w Litewskim wielkim Xięstwie wyrzekáiąc/ vczynił rzecz do wszystkiego Rycerstwá/ iż ponieważ się mnie Pan Bog moy dał pomścić krwie y okrutney śmierci Oycá moiego/ nád bezbożnym Stryiem/ y w tym mię sam dziwną á wszechmocną łáską rátowáć/ á woyská nieprzyiácielskie potłumić raczył/ zá czym

Rzecz Lawrásowá do Litwy gdy Páństwo zdawał.

y wy wybáwieni z srogiey niewoley/ y wyswobodzeni od ciężkiego iárzmá/ ktore iuż tuż nád szyiámi wászymi wisiáło iesteście/ iż iáko wolni ludzie/ w wolney oyczyźnie z łáski tegoż Bogá moiego iuż bespiecznie żywiecie/ ktoremu Bogu iżem ia raz przysiągł/ y dla iego zakonu świętego Świátá y roskoszy iego marnych á nie trwáłych wyrzekłem się/ á przyiąłem tę czarnoryzę álbo kaptur Czernecki/ tedy y ná ten czás przez miecz zá pomocą Bożą obronioną oyczyznę moię/ wam cáłą/ wolną/ kwitnącą/ z zupełnym/ á ieszcze przybáwionym Połockiego Xięstwá przybyciem/ práwá dziedzicznego/ y pierworodnego wam vstępuię/ á sam się do Monásteru moiego/ w ktorymem sobie mieszkánie vlubił/ wracam: Wolniście ludzie/ wolnie y według zdánia swego Páná sobie obieraycie/ ktoryby iednáko wszystkiey Rzeczypospolitey wászey był pożyteczen/ Bo izbych wam rádził ktorego z Bratow moich Stryiecznych ná páństwo stołeczne wybráć/ gdyż oto iest Mindow y Algimunt synowie Holszego/ y Ginwił syn Xiążęciá Gedrussa/ włáśni oyczycy y dziedzicy Xięstwá tego po mnie/ wszákże ieszcze máli/ lat po temu niemáią/ dla czego ná ten czás áżby dorośli niegodzą się ná władzą ták wielkiego páństwá/ ktore mężá nie dzieci do porządney spráwy potrzebuie/ Bo Striy moy Narimunt gdy siadł ná wielkim Xięstwie Litewskim/ Herb swoy Kitaurus zostáwił/ y spuścił bráciey swoiey/ á sobie vczynił Herb mężá zbroynego ná koniu z mieczem gołym nád głowę wyniosłym nieprzyiacioł goniącego. A to známionuiąc w tym Herbie/ iż to páństwo męstwem y mieczem rozszerzone/ potrzebuie Páná dorosłego/ y mężá zupełnego/ ktoryby mieczem vmiał bronić oyczyzny swoiey/ á izby nie onego goniono/ ále on gonił y bił nieprzyiacioły vciekáiące. Y ták mi się widzi/ iż ná ten vrząd godnyby był Witenes álbo Wicien/ ktory był Márszałkiem v Oycá moiego/ bo iest mąż do wszystkiego vdátny.

Pogonia Herb Litewski.

Pánowie tedy Litewscy wysłuchawszy tey rzeczy Xiążęciá Lawraßá álbo Rimuntá Páná swego przyrodzonego/ po świeżym zwycięstwie do Monásteru się wracáiącego/ s płáczem go prosili/ áby ráczey sam nád nimi iáko Dziedzic pánowáć raczył/ wszákże gdy on żadnym sposobem ná to zezwolić niechciał/ przestáli ná pożyteczney rádzie iego/ y z iednostáynymi głosy tuż przy nim w Kiernowie wybráli ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ Zmodzkie/ y Nowogrodskie Witená przed tym Márszałká Troydenowego mężá doświádczoney dzielności/ rodem z Eyragoły/ iák niektore Látopiszce świádczą/ z Herbu y Familiey stárożytney

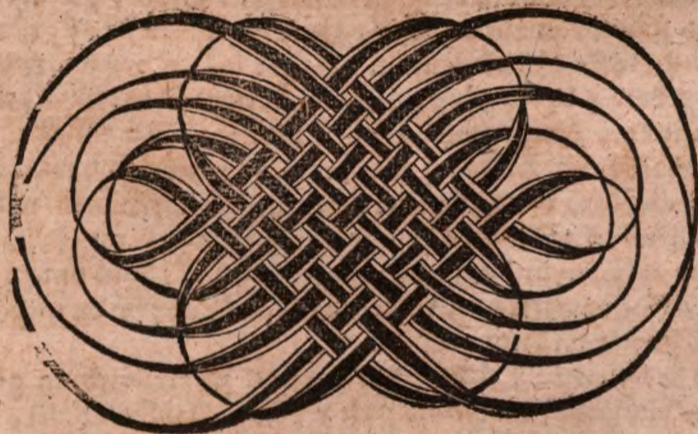
żytney Xiążąt Rzymskich Kolumnow / w ty kráiny pułnocne Zmodzkie s Pálemonem w okrętach morzem zániesionych / iák sie wyższey dosyc szeroko y dowodnie o tym powiedziáło.

Bo Troyden niebędąc iescze ná Xięstwie / tylko Hetmánem v Oycá Romuntá / idąc s Pruskiey woyny przez Eiragołe (ktore iest Miásteczko w Zmodzi nád Dubisą rzeką) obaczył tego Witenná z dziećmi ná piasku igraiącego / á iż było pácholątko vrodziwe / y oblicza pięknością tákże członkow subtylnością ozdobne / wziął go ku sobie / á gdy podrosł / był Komornikiem stárszym ná dworze Wielkiego Xiedzá Troydená w łożnicy y w komorze / á wszelką rzecz Xiążęcą porządnie y chędogo chował y spráwował / potym zá godnością y postępkiem lat był Márszałkiem nawyższym / áż go záś po śmierci Troydenowey szczęście ná Wielkie Xięstwo Litewskie wyniosło. Lawras też álbo Romunt Syn Troydenow w Monásterze Lawrászowie swego záłożenia / nád Niemnem w Nowogrodskiey ziemi / żywota Czerncem będąc szczęśliwie dokonał. A Siostrá iego Corká Troydenowá / iáko Długosz / Miechouius / y Cromerus lib. 10. przypominąią / Bolesławowi Xiążęciu Mázowieckiemu (Synowi onego Xiążęciá Semowitá / ktorego Swarno Ruski Kniąż sciął) w Małżeństwo byłá oddána / iáko ż potym było kilko Xiążąt Mázowieckich Troydenow / tym imieniem Litewskiego Xiążęciá Troydená názwánych. Bo Mázurowie onych czássow częste przes spolne Małżeństwá powinowáctwá z Litwą potwierdzáli / aby od ich przyległych náiázdow wolnieyszymi byli.

Witen álbo Witenes ná Wielkie Xięstwo náznáczony.

Lawras Xiążę w Monásterze dokonał żywotá.

A tu sie iuż dokończył rod Xiążąt Litewskich z Herbu Kitaurussá / á tylko przy vdzielnych Xiążętach Ginwilu Giedrockim / á przy Algimuntu y Mindowie Bráciey Holszánskich Dziedzicach został. A poczęłá sie z nowu Genelogia y Narod Wielkich Xiedzow Litewskich y Zmodzkich z Herbu Columnow / y od Pogoniey Męża ná koniu z mieczem zbroynego / ktorych Herbow od Narimuntá y Mendogá Krolá podánych / Witen y iego potomkowie áż do Alexandrá y Sigmuntá pierwszego Kazimirzowicow / Wnukow Jagełowych vżywáli / y dziś Krolowie Polszczy Wielcy Xiedzowie Litewscy przy Orle koronnym vżywáią.

Witenes

Witenes álbo Wiczien Eiragolczyk/ ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie/ Zmodzſkie/ Ruſkie/ Jatwieſkie/ y Podláſkie/ zgodliwie wybrány y podnieſiony/ Roku 1283.

Kſięgi Dzieſiąte/ Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná/ Páná Jerzego Zienowiczá/ Caſtellaná Smolenſkiego/ etc.

Witenes ktorego czáſſu podnieſion ná wielkie Xieſtwo.

WItenes álbo Wiczien z Eiragoły rodzić/ z Herbu Columnow ſpolnym wßech ſtanow Litewſkich y Zmodzkich/ zezwoleniem y iednoſtáynymi głoſy/ był wybrány y podnieſiony w Kiernowie/ ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie/ Zmodzſkie y Ruſkie. A od Lawraßá Troydenowiczá Czerncá/ własnego Litewſkiego páńſtwá Dziedzicá/ ktory mu práwo ſwoie wßyſtko dobrowolnie ſpuścił potwierdzony. Roku od zbáwiennego Chriſtuſá Páná národzenia 1283. Zá pánowánia Rudolphá Ceſárzá 27. y Papieżá Janá 21. zá Monárchy w Polßcze Leſká Czarnego/ w Ruśi Lwá Dánilowicá/ á zá Miſtrzá Pruſkiego dziewiątego Burchardá Swanden.

A będąc ná nowym páńſtwie Witenes vmyślił pokázáć zárázem ſkutek mniemánia o dzielnośći ſwoiey/ przeto zebrawßy woyſko wielkie/ z Litwy y Zmodzi/ wypráwił s nim Hetmáná ſwego ná plundrowánie Polſkiey ziemie/ chcąc ſię pomśćić oney porážki/ gdy ich Leſko był ná głowę porázil miedzy Narwią y Niemnem.

Roku tedy Páńſkiego 1283. czwartego dniá Octobrá w więtßych niż pierwßego roku vſſach przez Łukowſki powiát/ do Sendomierſkiey ziemie bez wieśći wtárgnęli/ á bez odporu Wśi/ Miáſteczká/ Dwory y Kośćioły mieczem y ogniem ſrogo ſplundrowáli/ łupiąc/ páląc/ morduiąc/ co ſie náwinęło/ ſtárych ludzi y niedoroſłe dziatki ſćináli. A ßeść tyśięcy więzniow Polakow poimawßy/ dobytkow y bydłá z łupámi rozmáitymi nábrawßy názad do Litwy wyćiągáli/ nie máiąc przećiw ſobie odporu żadnego/ Bo Slachtá do Zamkow bliſkich byłá pouciekáłá. Leſko też w ten czás Seymiki álbo wiece w Krákowie odpráwował/ ále ſkoro vſłyßał o tym wtárgnieniu Litewſkim/ wnet ſie porwał do zbroie/ á s Pány y z Slachtą ktorzy ná ten czás przy nim byli/ drugim zá ſobą przes gońce obeſłánym kazawßy co wſkok iácháć/ ſam dniem y nocą gonił nieprzyiaćioł/ Sendomirſką też Slachtę obeſłał/ áby ſię do niego wzbiwßy/ y chłopi iáko ná gwałt zárázem ziecháli.

Litwá Polſkę zwoiowáłá.

Czuynosć y prętkość Leſkowá.

Ták gdy ſię Slachtá y chłopſtwo zewßąd zá zwierzchnią głową y osobą páńſką ſypáli/ ściągnęli ſię ná iedno pole wßyscy/ A iuż nie dáleko od nieprzyiaćioł będąc/ vczynił rzecz Leſko ozdobną/ poważną do wßyſtkiego Rycerſtwá/ zezwawßy ich do kupy/ áby ſie dzielnymi mężámi wßyſtcy być okazáli/ á małżonkom y dziátkom namilßym/ przyiaćiołom/ bliſkim y powinnym/ tákże y kmiotkom ſwoim/ ktorych w ſproſną niewolą Litwá pędzi/ áby dopomogli/ y ratunek

Rzecz Leſkowá do Rycerſtwá przećiw Litwie.

y rátunek związánym pożądliwy dáli/ pobitych ſtárcow/pomordowánych dzia-
tek/ zburzonych gruntow/ popalonych wśi/ folwárkow y miaſt ſplundrowá-
nych/ y zgwałconych Kośćiołow/ y świętych obrzędow/ áby ſię pomśćili/ przy-
wodząc iż to ieſt rzecz náucżćiwſza/ zá Oycżyznę/ zá chwałę Bożą/ y własne
grunty ſwoie/ dáć mężnie gárdło/ á iż dobrey ſławy więcey/ niż żywotá mężowie
cnotliwi/ y mocni máią być pożądliwſzy/ wielka y gruntowna ſłáwá/ w kto-
rey prawdziwy żywot wiecznie trwáły zależy/ nieprzychodzi bez wielkich tru-
dnośći/ y nieprzeſpiecżnośći/ męſtwem á przeważną dzielnośćią ſławy docho-
dzić/ krwią cnotliwie iey ſkutek piecżętowáć potrzebá. Przeto áby ciągneli y
ßli ochotnie/ á pobiwßy nieprzyiaćioły/ ich krwią ſwoich miłych przyiaćioł po-
wetowáli/ á więźniow ktorzy ich wſpomożenia y rátunku płácżliwymi łzámi
vżywáią/ áby wybáwili/ etc. Ták tedy rzecz Leſkowę do Rycerſtwa Długoß
y Cromer opiſuią. A iżby tym z więtßą vfnośćią y nádzieią Boſkiego wſpo-
możenia ná nieprzyiaćioł Bogá wzgárdzáiących odzierżeli/ wßyſtkiemu Ry-
cerſtwu przez ſpowiedź grzechy ſwoie ocżyśćić/ y Sácramentu Páńſkiego przy-
ięćiem ćiáłá y duße vzbroić kazał/ á ſam Xiążę Leſko nabożnie to ſam naprzod
przed nimi vczynił.

Litwie ſię też záwad woiennych/ y ſprzętu ſwoiego Rycerſkiego zoſtáwić
niechćiało/ áni też bacżyli/ gdzieby ſię beſpiecżnie przechowáć mieli/ przeto tylko
w męſtwie á w obronie nádzieię máiąc wßyſcy bitwy ſkoßtowáć/ á śmiáłym po-
tkánim pierwßey niefortuny powetowáć vmyślili/ y poſtánowili. A ták zoſtá-
wiwßy w leśie przy máłey ſtraży mdłych y chorych/ á tłomoki ſwoie y łupy s
Polſki wzięte ná gromádę ſkłádwßy/ więźniow też mocniey niż przed tym zwią-
záwßy/ obawiáiąc ſię áby ich záś s tyłu iáko y ták rok niezátrwożyli/ z wielkim
pędem/ y rożnych głoſow ogromnym okrzykiem przećiw Polakom wyćiągneli/
ktorzy ſtali w ſpráwie ná polu Rowne názwánym: Strwożyli ſię nieco Pola- Rowne pole.
cy zá pierwßym ich obacżeniem/ zwłaßcżá gdy nád nádzieię vyrzeli/ á ono ku
nim idą śmiele ći o ktorych iżby mieli vciekáć pierwey rozumieli. Wßákże gdy
ich ſam Leſko nápominał/ y vſſy porządnie ßykował/ rychło záś ku pierw-
ßey śmiáłośći przyßli/ á naprzod dwá vſſy ſpráwione przećiw Litwie náćierá- Bitwá Polá-
iącey Leſko záſtáwił/ nád iednym był przełożony Zegotá Krákowſki/ á nád dru- kow z Litwą
gim Janus Sendomirſki/ Woiewodowie/ Sam záś ná wßyſtki ſtrony ocży y ogromna.
tám y ſam pilnie obracał porządnie vpátruiąc/ co ſię ná ktorey ſtronie dzieie/ Opátrznosć
iż ieſliby gdzie obacżył ſwoich vpadáiących y ſłábiejących/ záráżemby rátunek Leſkowá.
podeſłał. Ale niedługo ono pierwße náćieránie Litewſkie trwało/ bo mocą
Polakow iáko murem záſtáwionych wnet byli odpárći. Pierwßy ktorzy z
Krákowſkim Woiewodą y z Dwornym Leſkowym Rycerſtwem bitwę zácżę-
li/ pocżęli vſtępowáć/ myśląc o vćiekániu. Co drudzy obacżywßy/ y wnet tył
podawßy/ do láſow ſię mieli/ á potym y ſami y tám popuśćiwßy koniom wędzi-
dłá roſpierzchneli ſię/ kilko tyśięcy ich ná plácu poległo/ á Polacy złożone w le-
śie łupy pobráli/ y więźniow rozwiązáli.

Ták ty dwie raz po raz ſrogie porażki Litewſkie od Leſká Czarnego opiſuią/
Długoß y Miechouius lib. 3. cap. 58. fol. 175. y 176. Wapouius y Cromerus
lib. 10. etc. Wßákże iednák więkße ßkody Polſká zwoiowána y dwie ziemicy Łu-
kowſka y Lubelſka/ y trzećia Sendomirſka od Litwy vćierpiáły.

A Leſko Czarny wßyſtkę winę burzenia y ßkod od Litwy podiętych ná
Páwłá Biſkupá Krákowſkie° ſkłádał/ ktory łotrowſtwá prawie kurćiańſkie/ zá-
pomniawßy ſtanu Duchownego płodził/ Mnißkę ku nierządnemu obcowániu Łotroſtwá Pá-
z Skáły Klaßtorá pánieńſkiego gwałtem wziął/ Myśliwcá włáſną ręką w ło- włá Biſkupá
wie/ iż nieobácżnie zwierz impoń vćiekł/ włocżnią łowczą zabił. A iżby ſię tym Krákowſkiego.
śmieley

smieley Leszkowi Monarsze cnotliwemu Pánu swoiemu opárł / przyiáźnią y powinowáctwem z Litwą sie był ziednoczył / Sendomirską też y Krákowską ziemię przeciw Leskowi buntował. Dla tych tedy rostyrkow potym poimány y w więzieniu ná Sierádskim Zamku był chowány / ále z znáczną nawiązką musiał go Lesko iednáć (ják won czás były bárdzo Xiążętá pobożne) y wypuścić.

Okrucieństwo Przemysławowo nád małżonką.

Tegoż roku Lukardis Xiążęciá przemysławá wielkiey Polski małżonká / od własnych służebnic vdawiona / z podeyrzenim náprawy sámego Przemysławá / gdy bez karánia y pomsty złoczyniec zániechał: iákoż potym pospolicie pieśń śpiewywano w Polszcze (áż do lat Długoszowych y Miechouiusowych / iák sámi wspomináią) ná ksztalt żáłosnego modlenia tey Xiężny / ktora sie modliłá y prosiłá / áby iey niedał okrutnie zábiiáć / ále áby ią w iedney tylko koszuli do domu własnego odpuścił / wszákże też y sam potym Krolem Polskim zostawszy był od Margrábie Brandenburskiego zábity.

Rosterki Polskie.

Roku zás 1285. za powodem Páwłá Biskupá Krákowskiego wszyscy Pánowie y Slachtá máłey Polski / Konradá Cyrnenskiego Mázowszá Xiąże / ná Monarchią Polską przeciw Leskowi Pánu swoiemu (ktorego byli niegodni) przyzwáli. A gdy z woyskiem ciągnął do Sendomirzá / wyiecháli ku niemu Warsius Castellan / y Zegota Woiewodá Krákowski / y Jan Sendomirski Woiewodá / y Cristin Castellan s Páwłem Biskupem / támże mu przysięgę vczynili / y wszystki Zamki y Miástá / krom Krákowskiego iedno Zamku / gdzie sie z żoną Lesko był záwárł. Ale potym widząc iż go wszyscy swoi odstąpili / á Konrad Xiąże Mázowieckie ciągnął wielką mocą do Krákowá / vciekł nieborak Leszko z żoną do Węgier / obronę Miástá y Zamku Krákowskiego Niemcom mieszczánom zleciwszy / ktorzy stale wiárę trzymáiąc Pánu swoiemu / áni groźbą / áni prośbą / áni mocą Konrádową niedáli sie przywieść ku podániu Zamku zwierzonego / y ták sie długo wszystkiey mocy Pánow Polskich y Konradowey bronili / áż Lesko z woyskiem Węgierskim od Krolá Ladisławá ná pomoc im przyszedł / z ktorym Konrad Xiąże Mázowieckie / potkał się wstępnym boiem v Boguczicz nád rzeką Rabą / ále porázony / ledwo sam do Mázowszá vciekł. A ták Pan Bog w ten czás skutkiem tey bitwy pokazał / ktory s nich spráwiedliwiey broń pyzeciw drugiemu podniosł. Leszko miernie vżywáiąc zwycięstwá wszystkę winę niestáteczności Pánom przepuścił / á sam do Krákowá przyiáchawszy Niemcom ná potym wszystkę obronę zamku y miástá Krákowskiego zlecił / Węgry też hoynie vdárowawszy odpráwił.

Lászká Leskowá przeciw Zdraycom.

Mázowiecka z Rusią woyná.

Tegoż Roku Bolesław Płockiego Mázowszá Xiąże / kráiny Ruskie Mázuráni woiował / ále mu też Russacy wet zá wet záráзem oddáli / gdy Mázowsze tákże splundrowáli / mszcząc sie szkod swoich.

Plagá dziwnie iádowitey gádziny.

Tegoż Roku 1285. ná schodzie Czerwcá Miesiącá w Prusiech / w Kursach y w Żmodzi / gádziny álbo chrobáctwá iádowitego z ogonámi iáko v Rákow mnostwo sie námnożyło / á kogokolwiek vkąsił on chrobak / wtorego álbo trzeciego dniá vmrzeć musiał / ták iż żadne lekárstwo niepomogło obrażonym.

Tatarowie Węgrom y Greciá woiuią.

Tegoż Roku Tátarowie Węgierską ziemię ogniem y szablą / áż do Pesztu zwoiowáli / w ktorey począwszy od trzech Krolow dniá świętego / áż do Wielkieynocy / iáko w własney Oyczyźnie mieszkáli. Ci też potym Tátarowie Cesarstwo Constantinopolskie náiecháli / á wielkie krwie Chrześciáńskiey rozlanie vczyniwszy wiele Miast Greckich opánowáli.

O dobyciu

O dobyciu Goſtinina / Sochaczowá / y Płocká / y Dobrzynia przez Litwę. A iáko záś Peluſá Litwin z Krzyżakámi / Pány Litewſkie ná Weſelu pogromił.

Rozdział II.

KOnrad Xiąże Mazowßa Cirnenſkiego / myśląc iákoby pod Władiſławem Łokietkiem Xiążęciem Kuiáwſkim Goſtinſki Zamek y ziemicę opánował / Litwy y Ruſakow przyzwał ná pomoc / á zdraycow w zamku przenąietych náprawił / ktorzy ſkoro Litwá Zamek oblęgłá / y ná blánki ſzturmowáłá otworzyli bronę / á Litwá wſkoczywßy do zamku ludzi ßeść ſet część poſiekli / á część do Litwy w niewolą záwiedli / á Zamek wybrány y złupiony puſto Konradowi Mázowieckiemu Xiążęciu podáli Roku 1285.

Wten czás Litwy do zamkow dobywánia vżywano / iákoby my dziś Węgrow.
Niezgody Xiążąt Polſkich.

Władiſław záś Łokietek mßcząc ſie ſłußney krzywdy / Płocki zamek w nocy pobiwßy ſtraż vbieżał / á niewrocił go / áż przez ſpolną vgodę Konrad mu ßkody od Litwy vczynione nágrodził / y Zamek Goſtinſki oddał.

Potym Litwá z Ruſaki / ktorych był Konrad ná pomoc przedtym ſobie przyzwał / do Mázowßá wtárgnęli / Sochaczowſki y Płocki zamki wzięli y ſpalili folwárki y miáſteczká plundruiąc / wielkie ßkody poczynili / ludzi oboiey płci wielkość pomordowáli / á drugich w niewolą wywiedli.

Litwá Mázowſze zwoiowáłá.
Sochaczow y Płocko Litwá wzięłá.

Roku záś 1286. Pelußá niſáki z narodu Xiążąt Litewſkich / ktorego Długoß y Petrus Duzburch / y Miechouius *Ducem Lituaniæ* piſzą / będąc vkrzywdzony w Xięſtwie Litewſkim / álbo od Witená álbo od Pánow Litewſkich / przekinął ſie do Krzyżakow Pruſkich / chcąc ſie pomśćić krzywdy ſwoiey / á przyiácháwßy do Krolewcá / táiemnie proſił Albrychtá z Miſny Kontora Krolewieckiego / áby mu dał dwudzieſtu Reiterow ná pomoc / poſłał tedy s nim Kontor dwudzieſtu Niemcow iezdnych / nád ktorymi byli ſtárßy Martin Golin / y Konrad Tuwil / á złączywßy ſie Peluſá z ſługámi / y pomocniki ſwoimi / przyiáchał ná iedno mieyſce / gdzie Xiążętá y Pánowie Litewſcy weſele małżeńſkie odpráwuiąc godowáli / y vderzył w nocy ná ſpiących y pijánych / gdzie ſiedmdzieſiąt Xiążąt álbo Pánow przednieyßych / y inßego poſpolſtwá oboiey płci wielką wielkość pobił. A młodego páná z pánią / z pániámi / z pánnámi / z łupámi / y kleinotámi drogimi do Krolewcá vwiodł.

Litwin Pelußá ſwoich pobił.

Roku záś 1287. Litwá / Żmodź / y Pruſſowie pogáni z wielkim woyſkiem kozáckimi drogámi do ziemie Dobrzyńſkiey wtárgnąwßy / głowne miáſto Dobrzyn / w dzień niedzielny gdy ſie mießczánie chwałą Bożą w Kośćiołach zábáwili / vbiegli y wzięli / á pobiwßy ſtáre y dzieći młode poſiliwßy / drugich w mieśćie y we wſiach poimánych (miáſto ſpaliwßy) w nędzną niewolą záwiedli liczbę pobitych ludzi oboiey płći trzy tyſiące obráchowano / á więźniow 9000. wywiedli bez odporu.

Drugiego roku 1288. Leſko Czárny Monárchá Polſki wypráwiwßy liſt v Papieżá ná dobrowolne Rycerſtwo Krzyżakow / przećiw Litwie pogánom / zebrał wielkie woyſko / ták z ſwoich Xięſtw / iáko y z cudzych kráin / ktorzy ze-

Krzyżacy ná Litwę.

wßak za listem Papieskim zbierali sie na Litwe. Z tymi tedy Lesko puściwßy wieść do Litewskiey ziemie ciągnąć / á nád nimi sie Dobrzyńskiego niedawnego zburzenia pomścić / obrócił ono woysko do Mázowßa Czirnenskiego / ktore było w dzierżawie Xiążęciá Konradá. A ták dawßy Litwie pokoy / wßystkę ziemię Mázowiecką ná troie zagony rospuściwßy / ogniem y mieczem powoiował. Zá co Pan Bog Leská zárázem skarał / iż woysko krzyżowe nie ná Litwę / ná ktorych był wziął od Papieżá Krzyż / ále ná swoich obrócił. Bo Tátarowie teyże Jesieni 13. Dnia Grudniá z Carzykami Nagay y Telubugą / w wielkiey wielkości iáko ßáráńcza przez Ruskie krainy pierwey w Lubelską y w Mázowiecką ziemię wtárgneli / potym do Sendomierskiey / Sirádskiey / Krákowskiey ziemi zagony rospuścili / gdzie Miásteczek / Zamkow / Klaßtorow / Folwárkow / Wśi bez liczby popalili / y zburzyli / tylko od Klaßtorá Krzyżá ná Łysey gorze zá porádą Rußakow / ręku drapieżnych powściągneli / A Lesko Czarny zwątpiwßy w sile Rycerstwá swego / uciekł do Węgier z Grifiną małżonką swoią / zá czym Tátarowie bez odporu Polskie ziemie aż po same Tatry Węgierskie swowolnie burzyli / plundrowáli / y palili. A ták wielką liczbę ludzi w ten czás z Polski wywiedli / iż kiedy sie pod Włodimirzem ná Wołyniu butinkowáli y dzielili / dwádzieściá tysiecy y ieden samych dziewecząt álbo pánienek bez mężnych náliczyli / Ale y Rusácy choć towárzyßámi y hołdownikámi Tátárskimi byli / nieußli od nich ßkody. Bo Tátárowie łotrowstwo / z Rusi do Hordy wychodząc / wyimuiąc sercá z pobitych Polakow / á w iádowitey trucíznie ich námoczywßy wtykáli ná rożenki czáruiąc ich ku temu náukámi Czárnoxięskimi / y stáwiáli w rzeki y w stáwy / skąd potym bárdzo wiele ludzi s picia y używánia zákázone / trucizną wody w nieuleczone choroby wpadáli / y okrutnie márli / gdy rychło y nieweczás one trucizne / y łotrowstwo pogáńskie Rusácy obaczyli / O czym Dlugoß y Miech. lib. 3. cap. 60. Cromerus lib. 9. etc.

Tatarowie Polske y Mázowße okrutnie woiuią.

Lesko drugi raz z Polski ucieka.

21000. Pánienek z Polski poimánych.

Czáry y trucizny Tatarskie.

O czestich wtarczkach / y spolnych Woynach Litewskich y Zmodzkich z Krzyżakámi Pruskimi Roku 1289. etc. według Kronik Pruskich / Liflandskich / Długoßá / Wapowskiego Miechouiusa y Cromerá.

Rozdział III.

Roku 1289. woysko Litewskie w ośmi tysiecy rycerstwá iezdne° do ziemie Sambiyskiey w Prusiech wtárgnęło / ktora ogniem y mieczem zwoiowáło / á rosciągnąwßy wßerz y wzdłuż zagony swoie / wielkiemi łupámi obciążeni z więźniámi y trzodámi y rozmáitym dobytkiem do Litwy bez odporu odciągneli / bo Krzyżacy nieśmieli s nimi bitwy stoczyć / tylko piećdziesiąt Kozakow Litewskich w picowániu poimáli.

Sambiyska ziemia / gdzie Krolewiec od Litwy zwoiowána.

Roku záś 1291. Bertold Brunhanim Kontor Krolewiecki chcąc sie pomśćić tey wtarczki nád Litwą / zebrał sie z woyskiem Krzyżáckim / á wtárgnąwßy do Litwy / zamku Koleiná dobył y spalił / y pobiwßy wiele ludzi Litewskich y siedm set ich poimawßy / wrocili sie Krzyżacy do Prus.

A chcąc

A chcąc zagrodzić Litwa droge Krzyżakom aby do ich państw niemogli náiázdow czynić/ poczęli budowáć Zamek Mingedin/ ktorego budowánia chcąc im zágrodzić Bertolo Kontor Krolewiecki/ zebrał woysko nowe y ciągnął do Litwy/ Ale wielkością Rycerstwá Litewskiego/ ktorzy buduiących strzegli prze- strászony/ obrocił się w inszą stronę/ gdzie Zamek Litewski Mederabe názwány wziął/ w ktorym wszystkich Chrześcian więźniow rozwiązał/ Pogánow pobił/ á drugich w więzienie do Prus wywiodł.

Mingedin y Mederabe zamki Litewskie.

Ledwo wyciągnął Bertolo Kontor Krolewiecki z Litwy/ áli wnet Memer Mistrz Pruski z potężnym woyskiem wnet znowu do Litewskiey ziemie wtárgnął/ Pastonow y Gersow dwá powiáty zburzył/ y w popiol obrocił/ á z wielkimi łupámi więźniow y dobytku do Prus się wrocił.

Trzeci raz potym skoro Mistrz wyciągnął Kontor z Balgi wypráwił się do Litwy/ á máiąc z sobą połtorá tysiącá Reyterow/ dwá Powiáty Onkaynski/ y Mengedinski ogniem y mieczem splundrował.

Po kilku zás dni Witenes albo Wicień Xiążę Litewskie/ do Kuiáwskiey ziemie przez Mázowsze zá powodem Xiążęciá Bolesławá wtárgnął/ gdzie ogniem y mieczem około Brześcia Kuiáwskiego wszystkie włości zwoiował/ á nabráwszy wielkość ludu y dobytku/ bez odporu do Litwy ciągnął. A áczkolwiek się ná niego Włádisław Łokietek/ y Kazimirz Kuiáwski/ y Łęczyckie Xiążętá/ y Meinhardus Mistrz Pruski wczás zebráli z swoim Rycerstwem/ y tuż woysko Litewskie dogonili/ wszákże nic dobrego niespráwili/ á tylko się plunduiących nieprzyiaciol nápátrzywszy/ názad się wrocili/ A Litwá z łupámi do Litwy przez Mázowsze uszłá.

Litwá Kuiáwską ziemię zwoiowáłá.

Tegoż roku Włádisławá Krolá Węgierskiego Wołosy álbo Kumánowie ná pokoiu śpiącego zámordowáli dziewiątego dniá Miesiącá Lipcá.

Tegoż roku Włádisław Łokietek/ Łęczyckie/ Kuiáwskie/ y Sirádskie Xiążę/ z Wácłáwem Krolem Czeskim o Monarchią Polską wielkie burdy wiedli.

Roku zás 1292 Menhard Mistrz Pruski z woyskiem Niemieckim ná gránice Litewskie przyciągnął/ ále gdy go o sprzysiężeniu y o zásadce Litewskiey z Prusáki pogány przestrzeżony/ z wielkiey niebespieczności ledwo uszedł/ á dniem y nocą názad ustępuiąc do Krolewcá się wrocił. Bo Litwá miáłá ná woysko Niemieckie wczoło uderzyć/ á Prusowie ktorzy się do pierwszego pogáństwá obrocić chcieli/ z tyłu y z bokow mieli Niemcow ogárnąć wespołek z ich Mistrzem.

Mistrz Pruski z Litwy ledwo uciekł.

Potym Roku 1293. Konradus Strange Kontor Ragnetski/ w dzień S. Jakobá Mingedinu Zamku w Litwie dobył/ w ktorym wielkość Litwy pobił/ á drugich w niewolą pobrał/ zá ktorym tuż w stopy goniąc się Wicień Xiążę Litewskie/ z wielkością Litwy y Russakow/ Pruską ziemię przez ośmdziesiąt dni woiował/ ále od Krzyżakow w ciásnym kącie obskoczony/ y porażony/ ledwo w máłey drużynie sam do Litwy uciekł.

Wicien Prussy woiuiąc porázony.

Tegoż roku Włádisław Łokietek Krakowską ziemię/ Czechy wyganiáiąc woiował/ Tatarowie też Sendomierskie kráiny okrutnie splundrowáli.

Ná drugi zás rok 1294. skoro po Swiątkach Wicien álbo Witenes Xiążę Litewskie z tysiącem y ośmią set iezdnych/ przes lásy y borowizny kozácka drogą do ziemie Łęczyckiey wtárgnął/ Miásto Łęczyckie spalił/ á naprzod ná Tum Łęczycki uderzył/ gdzie się było ná uroczyste święto wiele ludzi ziecháło/ ktorych Litwá posiekłá y pobiłá/ á drugich powiązáłá. Prełaty tákże/ Kánoniki/ y Kápłany w niewolą Wicien pobrał/ ubiory poświęcone/ y naczynia Kościelne srzebrne/ y złote połupił/ A tych ludzi ktorych było ná Kościoł wiele uciekło/ y mężnie się Pogánom bronili/ podusił dymem y ogniem/ okoliczne Domy/ y Kánonicze Dwory wkoło Kościołá leżące zápaliwszy. Potym

Łęczyce Litwá spaliłá y Tum.

Wićien Litwę po wołosciach w zagony rospuściwszy / á wielkość łupow / ludźi / y dobytku nabrawszy / śpiesznie do Litwy vchodził. Ktorego Kazimierz Łęczyckie Xiążę Brát Łokietkow z Rycerstwem swoim dogonił we Wśi Zuchowie / á według niektorych w Troianowie blisko Sochaczowá Miástá / nad Rzeką Bzurą: tám nieuważáiąc namniey śmiáłośći nieprzyiaćioł Xiążę Kázimierz / vderzył też ná nich śmiele / á dokázuiąc mężnie / y sćisnione vfy Litewskie przebijáiąc zábity / wspániáło dźielnego duchá mężny mąż mężnie wypuśćił / wiele więźniow poki trwáłá zápalczywa bitwá vćiekło / wiele też Rycerstwá polskiego / ktorzy z bitwy vćiekáli w Bzurze potoneło / inszy ná plácu polegli / á drugich Litwá poimánych nieborakow w niewolą zábráłá. Gdy sie ták bitwá skończyłá śmierćią zacnego Xiążęćiá Kázimierzá / ná bużynku káżdemu Litwinowi pogáninowi / dostáło sie z działu dwádźieśćiá osob Chrześćian Polakow / O czym Długosz y Miechouius lib. 3. fol. 190. cap. 65. *Peracta pugna cuilibet barbaro uiginti Christiani Poloni in sortem cesserunt.* Cromerus lib. 10. *Tantam uero prædam hominum abduxere tunc barbari, ut uiginti capita singulis cederent.* O tymże Vapouius y Bielski / y onego wieku Historyk Petrus Duzburch ieonostáynie pisze.

Kiążę Kázimierz zábity / y Polacy w swoiey ziemi od Litwy porażeni.

Po 20. więźniow Chrześćian / ná káżdego sie Litwiná dostáło.

A iż tu Miechouius y Długosz wątpią / iesliże v Troianowá álbo Zuchowá tá bitwá byłá / tedym ia sám okiem swoim widźiał / gdy ná Troiánowskim polu / ktore iest rowne y piasczyste niedáleko dworá od Sochaczowá czwierć mile nád Bzurą rzeką (przez ktorąśmy sie raz w korytiech y w złobiech czásu powodźi z Pánem Poznańskim przewoźili / bo promow nie było) oracz pługiem wyorał ostrogi / groty trzy od drzewcow / Buławę okrągłą y kilká żelezcow od strzał stárośw####ieckim dźiałem / ode rdze dawnośćią zbotwiáłe / skąd sie pokázuie / iż pod Troianowem / nie Zuchowem / Litwá z Wićienem Xiążęćiem swoim to zwyćięstwo otrzymáłá.

Moie własne doświádczenie tego / gdym był ieszcze chłopcem pirwszy raz do Litwy iádac / roku 1565.

A od tego czásu Włádisław Łokietek Xiążę Kuiáwskie Brát rodzony Xiążęćiá Kázimierzá od Litwy zábitego Łęczycką ziemię spadkiem wźiął w swoie pánowánie / bo Kázimierz dźiedźicznego potomstwá po sobie niezostáwił.

Tegoż też roku Konrad Xiążę Mázowieckie / Pan Cirnenski / Syn Xiążęćiá Semowitá od Swarná y od Litwy w Iazdowie zábitego vmárł w Klasztorze Czerwienskim / y támże pochowan. Ten w Błoniu Klasztor zbudował y nadał. A po nim Brát Bolesław zięć Xiążęćiá Troydená Litewskiego zábitego zupełne Xięstwo Mázowieckie opánował.

Roku záś 1294. Menhard Pruski Mistrz ná końcu zimy dwá powiáty w Litwie Pastow y Jerschow zwoiował / á dobywszy dwu Zamku / y spaliwszy / gdy trzećiego z trudnośćią dobyć obaczył / odesławszy więźnie Litewskie do Prus / obroćił sie z woyskiem do Wizny Zamku Xiążęćiá Mázowieckiego Bolesławá / ktorego dobywszy spalił / dla tego iż Litwá w Wiznie mieszkáiąc zá dozwoleniem Bolesłáwowym / wielkie szkody w polsce y w Prusiech / częstymi wtarczkámi czynili. A stąd sie okázuie iż ty zamki Litewskie y powiáty Gerschow y Pastow / od Krzyżakow zburzone gdźieś były ná Podlászu nie dáleko Wizny / iákożem y sám kilko horodźisz położeniem mieyscá obronnych zá Augustowem w puszczy ná gránicy Pruskiey widźiał / y dźiś tám ieszcze oracze stárzyny y lásy ná role roskopywáiąc / láncuchy od wzwodow mostowych y zawiásy od Bram álbo wrot / tákże insze znáki stárodawnych Zamkow y bitew wykopywáią.

Niemcy Litwę woiuią / y Wiżnę spalili.

Roku 1575. gdym tám był.

Tegoż czásu Ludwig Kontor z Rágnety Litewski zamek kimel wźiął y spalił.

Kimel Zamek Niemcy wźięli.

Roku potym 1295. po śmierći Henriká Xiążęćiá Wrácławskiego Monárchy Polskiego / Pánowie Polszczy / gdy sie im sprzykrzyło wielu Xiążąt w iednym pánstwie rządzenie / poczęli myślić y rádźić / iákoby zás z wielu Xięstw polskich iedno

Krolestwo

Kroleſtwo y Monarchią álbo iedynowładſtwo vczynili. Bo od Bolesławá Smiáłego Królá Polſkiego / ktory ono S. Stániſłáwá zábił / Kroleſtwo Polſkie y koronowánie vſtáło było / dla klątwy y zákazánia Papieſkiego. Dla tego Kroleſtwo Polſkie ná kilkonaście Xięſtw było rozerwáne / tylko ktory był Krakowſkim Xiążęciem / iáko Władiſław wtory / Bolesław czwarty / Leſko piąty Biały / Bolesław piąty Wſtydliwy / Leſko ßoſty Czarny / y Henrik cnotliwy / Xiążę Wrácłáwſkie / przy tych zwierzchność pánowánia / y iákoby rtałt Monarchiey zoſtawał / Aczkolwiek nád inßymi Xiążęty żadney władzey niemieli / Bowiem Sląſkie / Kuiáwſkie / Wielkopolſkie / Sirádſkie / Pomorſkie / Łęczyckie / Sendomirſkie / Mazowieckie etc. káżdy wolno według właſnych praw / vſtaw / y władzey pánował / zá czym częſte woyny naiázdy / y wybijánia z Xięſtw / miedzy ták wiela Xiążąt powſtawáły / á Litwá / Tatarowie y Ruſſacy z wielkim vpadkiem Polſki biedney częſto ich rozwadzáli.

Przeto gdy ták Polſká od zábicia S. Stániſłáwá lat dwie ſcie y pietnaſcie bez Korony trwáłá: wybráli ſobie Polacy ná Kroleſtwo Przemyſławá wtorego Xiążę wielkiey Polſki / y Pomorſkie / ktory ná ten czás y wielmożnością páńſtwá y dzielnością wrodzoną práwie Krolewſką / inße Xiążętá Polſkie przewyżßał. Koronował go w Gnieźnie Jakob Swinká / Arcybiſkup Gnieźnieński / y z żoną iego Richſą Corką Królá Szwedſkiego / ná odnowione Kroleſtwo Polſkie / Korona ſtároświecką od Otoná Ceſarzá Bolesławowi Chabremu pierwßemu Krolowi Polſkiemu Roku 999. dáną / ktorą przez lat 215. Práłáci Gnieźnieńſcy do tych czáſow w Koscielnym ſkárbie pilnie chowáli. Ale mu tego odnowienia Kroleſtwá inße Xiążętá Polſkie zayrzáły / w ſąſiedztwie też przylegli Saſowie / y inße Xiążętá Niemieckie obawiáli ſie mocy iego / dla tego Margrabowie Brandeburſcy vpátrzywßy nań czás pogodny / gdy w Rogoźnie ná Gránicach Brandeburſkich / zapuſtnę ßalone weſele z Dworzány ſwoimi beſpiecznie odpráwował / w dzień Popielcow bez wieści przes láſſy przypadwßy / vderzyli ná opiłych / y z wczoráyßego pochmiela ſpiących Dworzan iego / támże też ſamego Królá / ácz ſię doſyć mężnie bronił / okrutnie oßczepámi vſtrzelánego y poſieczonego poimáli / ná oſtátek gdy go żywo záwieść s ſobą niemogli / puhinakámi vkłotego zámordowáli. Ciáło iego w Poznániu pochowano / miał wieku ſwego lat trzydzieści y ośm / mieſiące trzy / dni 24. krolował ná odnowionym Kroleſtwie Polſkim Mieſięcy ſiedm / Dni iedennaście. Piße Długoß iż Zarembowie ktorzy Herb máią Lwá z muru / y Nalenczowie / zá Herb chuſtkę zwinioną noßący byli przyczynámi śmierci iego / dla tego Slachcie y Familiam tych Herbow niedopußczono / y zákazano było miedzy Slachtą y Rycerſtwem inßym polſkim w woyſku ſtawáć / áni ſię zá Slachtę liczyć / áni też czerwonego vbioru nośić / áż potym zá Kázimierzá wtorego / gdy ſie ná woynie przeciw Ruſakom znácznie pokazáli / y ſromotę przodkow dzielnością ſwoią zágłádzili do pierwßey godności byli przypußczeni / y przywroceni / á od tąd iuż porządkiem ſwoim idą Krolowie polſcy koronowáni.

Przemysław ná Kroleſtwo Polſkie wybrány.

Przemysław Krol Polſki zábity.

Nalenczowie y Zarebowie Slácheczćtwo byli ſtrácili.

Roku potym 1296. Wicien Xiążę Litewſkie wtárgnąwßy do ziemie Chełmienſkiey / y do powiátu Golubienſkiego / wßyſtki kráiny wßerz y wzdłuż ogniem y mieczem zwoiował / á z wielkimi łupámi do Litwy ſie wrocił. A potym záraz do Liflandſkiey ziemie ciągnął z woyſkiem Litewſkim y Zmodzſkim.

Litwá Pruſſy y Liflanty woiuie.

Ale Sifridus Kontor z Balgi / y drugi Piotr s Krolewcá / wtárgnąwßy do Litwy Gartin Zamek nád Niemnem oblegli. Co vſłyßawßy Wicień / wnet ſie wrocił z Lifland ná pomoc ſwoim / y ná odſiec / Niemcy też przeſtráßeni przybyciem woyſká Litewſkiego co wſkok od Gartiná do Prus vchodzili / tyſiąc ludzi z Litwy poimawßy / O czym Długoß y Miechouius fol. 196. lib. 4. etc.

Grodno Krzyżacy oblegli.

Roku zás 1298. Litwá z Zmodzią miásto Strasburg nowo záłożone w Prusiech w Chełmienskim powiecie zburzyli/ y naczynie poświecone w Kościołach rozszárpáli/ A gdy z łupem vchodzili / dogonił ich w lesie Konrad Sak Kontor z Rycerstwem Chełmienskim / y poráził ich ná głowę/ á łupy y więznie wszystki odgromił.

Litwa w Prusiech poráżona.

Potym ná drugi rok 1299. Gdy sześć set Litewskich iezdnych Kozakow Pruską ziemię woiowáli/ czekał ná nich w zásadce Komendator Brandenburski z wielkością Niemcow swoich w ziemicy Naktanskiey / Ale gdy Litwá podobno przez szpiegi ostrzeżona ná ony mieyscá przyść zámieszkáłá / roziecháły sie woyská Krzyżáckie do domow nie wskurawszy/ A Litwá tym czásem przyciągnąwszy/ Naktanską ziemicę zwoiowáli / dwie scie y pięcdziesiąt Niemcow poimáli/ á drugich posiekli.

Litwá w Prusiech N. tangia zwoiowáłá.

Tegoż roku Mistrz Iflandski z Krzyżakámi swoimi / Janá Quiriná Arcibiskupá Rigenskiego Fundatora swoiego poimáli/ dla tego iż im niedopuszczał Rygi Miástá zniewolić/ álbo do gruntu zburzyć / ná to sie byli násadzili. To tákże byli przodkom tego Arcybiskupá Janowi Wochtowi / y Albrychtowi vczynili. Frideriká też z Hadelzappe przeszłych lat z Biskupstwá Derpskiego byli wygnáli / skąd potym miedzy Ryżany y Krzyżaki wielkie woyny wnetrzne Litwie ná rękę były vrosły. Bo Ryżánie niemogąc sámi wytrzymáć mocy Krzyżáckiey Litwę przeciw Krzyżakom zá pieniądze przywodzili.

Kosterki Iflandskie.

Tegoż roku gdy Ludwik Sippem Mistrz Pruski vmárł/ był wybran ná iego mieysce Eluidus Golobach rodem z Duringu / ktory gdy nie długo żył ná Mistrzowstwie/ miał po sobie successora Konrada Saka.

Roku też 1295. po zabiciu Przemysławá Królá Polskiego/ Pánowie y Rycerstwo Polskie y Pomorskie w Poznániu Władisławá Łokietká Xiąże Kuiáwskie/ Łeczyckie/ Sirádskie / y Sendomirskie ná Krolestwo Polskie wybráli / y vczyniwszy przysięgę/ wszystki Zamki y Miástá w iego władzą podáli/ ále gdy koronácyą niewiedzieć dla ktorey przyczyny odkłádał / vprzykrzył sie stanom koronnym/ ták Duchownym iáko Swietskim / Przeto roku 1300. gdy odiechał do máłey Polski Łokietek/ ziecháwszy sie znowu do Poznániá Pánowie polscy/ trzeciego roku złożyli s Krolestwá Łokietká w niebytności iego / á Wacławá Królá Czeskiego / ktory sie też pisał Krákowskim y Sendomirskim Xiążęciem/ przeciw Łokietkowi ná Krolestwo Polskie wybráli / y koronowáli w Gnieznie Koroną Polską / ktorą ná niego kładł Jakob Swinká Arcybiskup Gnieznieński / á potym w Poznániu poiął w Małżeństwo Elżbietę Corkę Przemysławá Krolá Polskiego zábitego / áby tym stáley vmocnił sobie Krolestwo w Polszcze.

Łokietek z Krolestwá od Polakow złożony.

Wácław Czech Krol Polski.

Potym Wacław Krol Czeski y Polski / przez Henriká Berkę Dubia Czechá Hetmáná swoiego / Sirádskie / Łeczyckie / y Kuiáwskie/ tákże Sendomirskie dzierżáwy Łokietkowi wydárł / á swoimi Czechámi ominąwszy Polaki wszystkie prawie zamki osádził/ y vrzędy rozdał.

Czechowie ná vrzędy Polskie przełożeni.

A Władisław Łokietek chudziná od swoich opuszczony/ y z páństwá złożony/ potym od Czechow wygnány y złupiony/ ziechał do Węgier/ á stámtąd pieszo do Rzymá wędrował/ Potym z Rzymu wroćiwszy sie do Węgier / z Węgrámi do Polski náieżdżał / Czechy trapiąc y morduiąc / Pelcisską też Zamek/ Wiślice y Lelow pod Czechámi wziął / á Węgrámi osádził : Bo Wacław Krol Czeski y Polski w Czechach mieszkał / zostáwiwszy Gubernatorow ná swoim mieyscu w Wielkiey Polszcze Fricza Szlężaká / w Máłey Mikołáiá Xiążę Opawskie/ á w Kuiáwskiey ziemi Tassá Wiszemburgá/ Ják o tym szerzey Długosz/ Miechouius Cromer lib. 11. etc. piszą.

Łokietkowá niedzá.

Crom. lib. 11.

Tegoż też

Tegoż też roku 1300. Witen álbo Wićien Eiragolczyk Wielki Xiądz Litewski y Zmodzki / ktorego Petrus Dusburch Krolem Litewskim / á Synem Vtinnerá Królá Litewskiego w swoiey Kronice piße / Ryzanom y Arcybiskupowi ich / przećiw Krzyżakom ná pomoc kilko tyśięcy Litewskich y Zmodzkich Kozakow zá pieniądze posłał.

Drugie też woysko Litewskie / gdy z łupámi s Pruskiey ziemie do Litwy vchodziło / dogonił ich Kontor Brandenburski w ćiasnośćiach leśnych / ktorych ominąć niemogli. A ták wßystkich Kozakow Litewskich pobił / iż tylko trzey z onego vffczá vćiekli. Litwá w Prußiech poráżona.

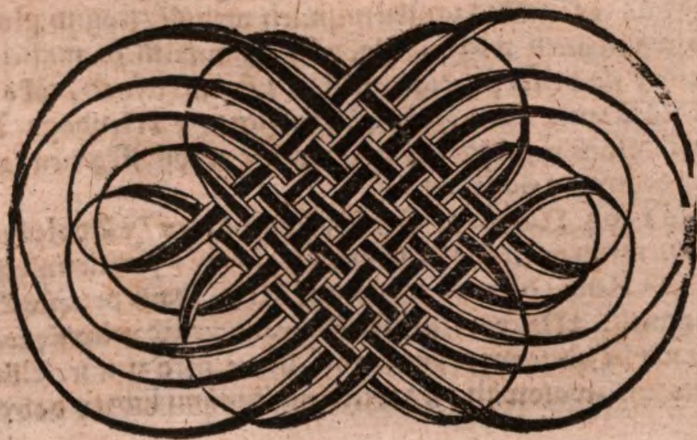
A Draikolit álbo Dracolit Pan Litewski / podawßy Krzyżakom Zamek Onkaim w Litwie / ná ktorym był Stárostá / ze wßystką Litwą ktorzy przy nim w zamku byli / wiárę Chrześćiáńską przeniozwßy śie do Prus / przyiął.

Tegoż też roku 1300. Bonifacius osmy Papież według zwyczáiu y Ceremoniy Zydowskich iubileus álbo miłośćiwe Láto naprzod vstáwił obchodźić. Iubileus kiedy śie począł.

Tegoż roku Ottoman niktory z narodu Tatárskiego s prostych á podłych y vbogich rodźicow vrodzony / dla przeważney Rycerskiey dźielności od Turkow ná ten czás śie w Azyey y sam y tám tułáiących / pierwßym Xiążęćiem álbo Cárzem Tureckim był wybrány / ktory potym przyiąwßy Machometow zakon z Turkámi od Sáracenow / wielkie rzeczy w Azyey czynił / y częste zwyćięstwá nád okolicznymi y przyległymi narody / y Krolámi ich otrzymawał / zá czym potomkom swoim y vmocnione páństwo / y wieczne imię zostáwił / iż śie od niego wßyscy Cesárzowie Tureccy Otomany piszą. Turcy kiedy sławni być poczęli.

Tychże czassow / iák Długoß y Cromer lib. 11. y Miechouius lib. 4. cap. 5. wspominaią / *Lituani cum reliquijs Prussorum aßiduis excursionibus Crucigeros in Prußia, & Liuonia affligebant &c.* Litwá z ostankámi Prussow pogánow vstáwicznymi wytarczkámi / y naiázdámi / Krzyżakow / w Prußiech y w Liflanćiech dręczyli / y trapili. Ktore naiázdy y spolne s Krzyżakámi Litewskie bitwy / iżem wyżßey w Kronice Pruskiey / Petri a Duzburch z Łáćinskiego przełożoney / nápisał / tu ich powtarzáć nie chcę / gdyż tám spráwy inße Witennowe porządkiem wzrázone naydźieß / álboś iuß nálazł / ieśliś s pilnośćią czytał. Litwá Prussy y Liflanty woiuie.

Tegoż czásu Xiążętá Ruskie widząc wnętrzne bitwy / naiázdy / y rozerwánie Krolestwá Polskiego / miedzy Wacławem Krolem Czeskim / y Władisławem Łokietkiem wygnánym / z mocą woysk swoich do Ziemie Sendomirskiey ná ksztalt bystrey Rzeki powodzią co śię náwinie pobieráiący wtárgnęli / gdźie wielkie ßkody poczyniwßy / ludźi y bydłá z inßymi łupámi nábrawßy / do swoich śie Ziem wroćili.

O Burzeniu Dobrzyńskiey Ziemie przes Litwę / y porażeniu Russakow pod Lublinem / Roku 1301.

Rozdział IIII.

Roku 1301. Woysko Litewskie / ktorego było sześć tysięcy rachowano / Dobrzyńską ziemię zburzyło / ktorych z łupami vchodzących Polacy gonili / wszakże im łupow / do lasow złożonych odbić niemogli. Toż woysko Litewskie chciwością więtszych łupow pobudzone / Chełmską ziemię poczęło woiować / na ktore Krzyżacy Pruscy vderzyli / y rozgromili ich / a na placu siedmdziesiąt Litwinow vbili / a inszych rozpłoszyli / Pany tež y Panie Dobrzyńskie odbiwszy im rozwiązali / y inszych więźniow niemało wybawili.

Litwie Niemcy łupy odbili.

Roku zaś 1302. Gdy Wacław Krol Czeski y Polski / zostawiwszy w Polszcze Czechy Gubernatory / sam w Czeskiey ziemi mieszkał / Panowie y Slachta małey Polski / Sendomierska / y Krakowska przeciw Russakom zaiątrzone serca maiąc dla dawnego wydarcia y posiedzenia Lubelskiey ziemie y zamku Lublina. Tudzież też dla niedawnego a świeżego zburzenia y złupienia Sendomierskiey ziemie / dobrowolnie się przeciw Russakom na woynę wyprawili. O czym dowiedziawszy się Russacy / zebrali także wielkie woysko z Xięstw swoich / Litwy też y Tatarow na pomoc przyzwali / a złączywszy spolne mocy / Polakom do Lublina przyciągaiącym zastąpili / tamże vfaiąc w swoiey wielkości dali im bitwę / Polacy zaś acz daleko mnieysze woysko mieli / wszakże się bitwy niewzbraniali / ale vsilną mocą y przeważną śmiałością posileni / ścisnąwszy się w walny vff wielki / rozwleczone y zakrzywione szyki vfow Ruskich / y Tatarskich / gwałtownym pędem / a śmiałym potkaniem / na pierwszym starciu rozerwali / a pomieszanych snadnie pogromili / pobili / y rożno po rolach Lubelskich vciekaiących rozpłoszyli.

Russacy y Litwa z Tatary pod Lublinem porażeni.

Wielka na ten czas porażka była nad Rusią y Litwą z Tatary / y byłaby więtsza by im bliski Zamek Lubelski był / do ktorego vciekali / przechowania y zaszczycenia niedał. Wszakże ich Zamek niemogł długo bronić / Bo obleżeni od Polakow / gdy na wycieczkę z zamku nieśmieli wyniść / srogim głodem vciśnieni / iak to bywa w zawarciu wielkości ludu / y z zamkiem się musieli Polakom podać / Tak Zamek Lubelski po piącidziesiąt y siedmi lećiech / iako był Polakom przez Russaki za Daniła Romanowica Ruskiego / y Mendoga Ringoltowica Litewskiego Krolow wydarty / w ten czas iest że wszystką ziemią Lubelską do Polski przywrocony / y odiskany.

Polacy Lublin Russakom odjęli.

Roku zaś 1304. Wernerus Groff z Honenbergu / y Adolphus z rodzonym Bratem z Wentimelu / y Teodorik Elner Grofowic / y wiele inszych Slachciców y Rycerstwa od Renu / do Prus na pomoc Krzyżakom przeciw Litwie z woyskami przyciągnęli. Mistrz też pruski Konradus rozdzieliwszy woysko swoie na dwoie do Litwy się zimie wyprawił / gdzie Gartenską ziemicę albo Grodzieńską ogniem y mieczem zwoiowali / a z wielkiemi łupami ludzi y dobytkow do Prus się wrocili.

Krzyżacy Litwę woiowali.

Potym poście Komendator Krolewiecki z więtszym woyskiem przyciągnął pod Onkaim zamek Litewski/ gdzie ieden Litwin Swirtył imieniem według taiemney obietnice Krzyżakom vczynioney zamek przerzeczony/ ná ktorym był Burgrábia Krzyżakom otworzył/ ktorzy werwawszy sie do zamku w nocy/ wszystkich iednostáynie kto sie náwinął/ mężczyzny y białe głowy/ stárych/ y máłe dziatki pobili y posiekli/ á zamek zápaliwszy w popioł obrocili. Niemcy przez zdrádę zamek Litewski Onkaim zburzyli.

Stámtąd záś rospuściwszy zagony po okolicznych włościach łupow y ludzi z dobytkami wielkość wybráli/ y do Prus wywiedli.

Tegoż roku 1304. iáko Miechouius lib. 4. cap. 6. fol. 200. pisze Litewskie woysko wtárgnąwszy wielką śmiáłością do ziemie Łęczyckiey w dzień Swiateczny ogniem y mieczem wszystki włości spustoszyli/ y miásto Łęczyce bez odporu wziąwszy y wyłupiwszy spálili/ ktorych obciążonych łupami á do Litwy sie wracáiących/ Kázimierz Dobrzyńskie Xiąże Brát rodzony Łokietkow dogonił/ y srogą bitwę z nimi stoczył/ á áczkolwiek Polacy ná swych śmieciach śmielszy/ gdy Litwá vciekáłá zwycięstwo otrzymáli/ y wszystki łupy wydárli/ wszákże Xiąże Kázimierz/ w iednym vstcu ktory był począł vstáwáć mężnie boiuiąc/ wielkością strzał y włoczni Litewskich skłoty y zrániony/ vrodziwego y przeważnie dzielnego Duchá záraz z żywotem/ iáko y drugi tegoż imienia Brát iego/ wypuścił. Kázimierz Xiąże Dobrzyńskie od Litwy zábit. A ták Włádisław Łokietek według Miechouiusza musiał mieć dwu Brátu Kázimierzow/ iednego Łęczyckie/ drugiego Dobrzyńskie Xiążąt/ obudwu od Litwy zábitych iednego Roku 1294. Łęczyckie Xiąże Kázimierzá v wśi Troianowá/ á drugiego Dobrzyńskie przerzeczone Xiąże 1304. zábili/ wszákże tego wtorego Cromerus niewspomina.

Roku záś 1305. Wacław Krol Czeski y Polski wypráwiwszy z Węgier Syná Wacłáwá/ ktory był ná Krolestwo Węgierskie od niktorey strony pánow Węgierskich wybrány/ vmárł w Prádze Miesiącá Lipcá. Ten Wacłáw będąc ná Krolestwo Polskie z Czeskiego koronowány Roku 1300. naprzod pierwszą monetę srzebrną grosze Czeskie/ ktore dziś po połtorá groszá polskich idą/ do Polski iáko nowinę ná nowe Krolestwo przyniosł/ á potym od niego drudzy Krolowie polscy dopiero poczęli monetę grosze/ połgroszki/ y kwartniki pod swoim koronnym polskim znákiem kowáć. Pierwsza monetá srzebrna w Polszce/ y gospodárstwo. Gdyż przedtym sztuczkami siekánego złotá y srzebrá/ tákże skorkami Kunimi/ Wiewiorczymi/ álbo Bielczánymi/ Lisimi y inszego źwierzá towárámi/ według rozmáitych frymárkow ták Polacy/ iáko Russacy/ Litwá/ y Mazurowie zwykli byli kupie swoie odpráwowáć/ áż sie wten czás Polacy od Czechow/ á Litwá od Polakow y Monety pieniężney vżywáć/ y gospodárstwo domowe porządniey stánowić náuczyli.

Tenże Wacław Krol Czeski Krákowskie miásto naprzod murem otoczył.

A po iego śmierci Włádisławá Łokietká wnet łáskáwsze niż przedtym szczęście ná Krolestwo Polskie/ z ktorego był trzy kroć wyrzucon fortowáć poczęło/ Bożą przychylnością chłopstwá y pospolstwá wszystkiego/ Sendomirską Ziemię wszystkę osiadł/ wybiwszy zewsząd Czeską obronę/ á potym gdy sie zá iego szczęśliwym powodzenim/ Krákowscy y Sendomirscy Pánowie y Slachtá oddáli/ wnet insze twierdze w Ziemi Krákowskiey/ ná ostátek sam zamek Krákowski od Czechow podány wziął. Łokietek Krolestwo odzyskał.

Ná drugi rok záś gdy Wacław Syn Krolá Czeskiego y Polskiego Wacłáwá do Polski sie wypráwił/ chcąc opánowáć Krolestwo Polskie iáko oyczyste/ zábity iest we śpiączki ná pokoiu w Olomuńcu przednieyszym Mieście Moráwskim/ niewiedzieć od kogo/ á od tego Roku 1306. Czechowie Dziedzicá postrádawszy/ postronne Krole y Pány mieć poczęli áż do dźisieyszych czássow. Krol Czeski w śpiączki zábity.

A Włádi-

A Wladiſław Lokietek Krol Polſki trzeci raz wybrány / chcąc ſie pomśćić pierwßey krzywdy ſwoiey nád Henrykiem Glogowſkim Xiążęciem / wßyſtko Sląſko ogniem y mieczem zwoiował.

Krzyżácy też Pruſcy ná ten czás Pomorſkie kráiny pod Xiążęty Polſkimi woiowáli / y wßyſtko Pomorze / potym tákże Kuiáwy przez zdrádliwe práktyki od Kroleſtwá Polſkiego oderwáli.

O burzeniu Kaliskiey ziemie przez Litwę / á częſtych nayázdach miedzy nimi y Krzyżaki / Roku 1306. O czym Długoß y Miechouius lib. 4. cap. 3. fol. 12. 14. 215. &c. Wapouius y Cromer lib. 11. &c.

Rozdział V.

Audientes Lituani &c.

Roku 1305. Vsłyßawßy Litwá o roſterkach y wnętrznych woynach w Kroleſtwie Polſkim / zebráli ſie z Rycerſtwem Wićieniá Xiążęciá ſwoiego / á przez láſy y niezwyczáyne drogi kozáckimi ſwoimi proſtymi drogámi ciągnąc / przeſzli przez Mázowße do Wielkiey Polſki / gdzie Káliß / y Stawißyn miáſtá y wśi okoliczne wyłupili / ſtárych / y niedoroſłe dziatki poſiekli / dwory y włośći wßyſtkie popalili / á z wielkiemi łupámi y s kilkiem tyśięcy więzniow Polakow / bez żadnego odporu do Litwy vbiegli / y wßyſtek polon w cále wygnáli / ſnadź zá pozwoleniem Mazurow / przez ktorych kráiny y tám y ſam chodzili.

Litwá Wielką Polſkę y Káliß woiuie.

Tegoż czáſſu Henriks Pleczká rodem Saßyn / nowo ná Marßalkowſtwo / nie ná Miſtrzowſtwo (iák Miechouius piße) Pruſkie wybrány / woyſko Krzyżáckie do Litwy poſłał / ktore pod Zamek Gartin nád Niemnem leżący przyciągnąwßy / á w dzień mglisty bramę otworzoną nálazwßy / zamek vbieżeli / Litwę poſiekli / drugich powiązáli / á z wielkim łupem wybrawßy Zamek do Prus ſie wroćili. Wßákże Petrus Duzburch / iák to wyżßey w iego Kronice naydzieß / nie piße áby Niemcy Zamek Gartę w ten czás vbiegli / tylko poſádę ktora ná ten czás wielka byłá zápálili. Co y ſam Miechouius *eodem folio* przećiw ſobie świádczy / mowiąc / *Commendator autem de Coniksberg castrum Gartin non fuisse locatum moleste ferens, &c.* A Comendator powiáda Krolewiecki żáluiąc y zá przykre ſwoim máiąc / iż ono woyſko Niemieckie Gartiná álbo Grodna zamku nieoſádło / wnet ſam s tymże woyſkiem wroćił ſie drugi raz do Gartina. Ale gdy od Litwy pierwey być opátrzony y oſiedzony nálazł / nowe łupy poczyniwßy w Litwie do Prus ſie wroćił. A ty też Czytelniku wroć ſie ieſli chceß do Duzburchowey Kroniki / á tám tę zátarczkę Gartinſką od tegoż Duzburchá / ktory też o tym piſał zá ſwego żywotá / rzetelniey wyrázoną naydzieß.

Woyſko Krzyżáckie Pruſkie zamek Grodzienſki vbieżáło.

Potym gdy bárdzo wiele Rycerſtwá pielgrzymſkiego z Rzeße Niemieckiey y z inßych ziem Chrześćiáńſkich do Prus ná świętą woynę przećiw Litwie Morzem y ziemią przyćiągnęło / záraz Krzyżácy ich mocą poſileni / nową woynę ná Litwę podnieſli / á zburzywßy powiát Karßowinſki / y wybrawßy / z wielkiemi łupy wroćili ſie do Prus.

Niemcy Litwę woiuią.

Tegoż Roku Kośćioł w Zamku Krákowſkim bláchą ołowiáną nákryty y

ſam wßy-

ſam wßyſtek zamek z wieżámi/ ktory był ießcze w ten czás máło nie wßyſtek drzewiány/ zgorzał oſmego dniá Máiá.

Potym roku 1307. w dzień S. Gáwłá Litwá do ziem Sirádſkich y Kaliyſkich bez wieśći wtárgnąwßy/ wßiſtkie włośći okoliczne zwoiowáli/ á nabráwßy wielkich łupow/ ogniem y mieczem ßkody niewymowne poczyniwßy/ ſpießno do Litwy wyciągnęli.

Litwá Polſkę woiuie.

Tegoż roku gdy Henryk Báwárſkie Xiążę z ſwoimi ludźmi/ y Rycerſtwem do Prus ná pomoc Krzyżakom przyćiągnął/ Teodrik z Altemburgu Miſtrz Pruſki wypráwił ſie s nim do Litwy z ogromnym woyſkiem Rzeſkim y ſwoich Krzyżakow/ obległ potym zamek Welunią álbo Wielonę rzeczony/ ále gdy kilko ſturmow pod nim ſtrácili/ wnet Miſtrz Pruſki tuż pod zamkiem Welona dwá zamki drugie zbudował/ ieden názwał Frioburg/ to ieſt gorá ſpokoyna/ á drugi Beier/ to ieſt Bawarczyk/ ná ſławę Xiążęćiá Bawarſkiego Henriká/ ktorego wßyſtkę ſtrzelbę w tych zámkach y inße naczynie woienne zoſtáwił/ á Ludem Niemieckim y żywnośćią obádwá zamki vmocniwßy/ kazał Wielony dobywáć/ áżby ſie Litwá podáłá/ ſam potym z Xiążęciem Bawarſkim do Prus wyćiągnął z łupámi przez Zmodzką ziemię.

Niemcy Litwę woiuią.

Wielony dobywáią Niemcy.

A tu ſie w Kronice Miechowiuſſowey álbo iego Piſarz álbo Drukarz omylił/ ktory rok dobywánia Wielony kłądźie/ 1307. co miał położyć 1327. zifrę o. mięſto 2. położywßy z omyłki/ gdyż ná ten czás niebył ießcze Miſtrzem Pruſkim przerzeczony Teodrik (Ale ma być właśnie według Kronik Pruſkich Dietrych) Graff z Aldenburgu/ á Miſtrzem ná ten czás był Sifridus Fechuangen tegoż roku 1307. wybrány/ czáſſu Albrichtá Ceſarzá Xiążęćiá Rakuſkiego y Klementá Papieżá/ ktory był po Celeſtinuſie piątym ná Stolicy Piotrowey/ Po tym Sofriduſie był zás Miſtrzem Pruſkim wybrany/ Karolus Trewir/ Roku 1309. ktory był Władiſławowi Łokietkowi Krolowi Polſkiemu odiął woyną nieprzyſtoyną Pomorſką ziemię/ y część Kuiáwſkiey/ y Michałowſkie y Dobrzyńſkie Xięſtwá od Korony Polſkiey oderwał/ Káliſką też/ Sirádſką/ Łęczycką/ y wßyſtkę wielką Polſkę/ tákże Mázowße zá przywodem onego Wincentego z Pomorzan był zburzył/ y w popioł obroćił/ áż potym nieborak Łokietek spowinowáciwßy ſie z Litwą ledwo ſie Krzyżakom odiął/ iáko o tym Długoß y ſamże Miechouius lib. 4. cap. 11. 12. etc. y Cromerus lib. 11. etc. świádczą ßeroko.

Niktorych Miſtrzow Pruſkich prawdziwy porządek.

Ten potym Karolus Trewir iádąc z Rzymu/ gdźie był od Papieżá pozwan/ vmárł w Wiedniu Roku 1322. O czym Kroniki Pruſkie y Miechouius przećiw ſobie ſam lib. 4. fol. 220. cap. 15. świádczy. Ná iego zás mieſcu Wernerus de Orſele álbo Vrſelenſis Miſtrzem wybran/ ten potym zábity ieſt w Malborku od Krzyżaká Janá Gyndorfa. O czym tenże Miechouius lib. eodem fol. 222. cap. 16. przećiw ſobie/ y Kroniki Pruſkie. Po nim zás wybrány ieſt ná Miſtrzowſtwo Luderus álbo Ludolphus Tulißurzenſkie Xiążę álbo Brunſwickie Roku 1325. zá Ceſarzá Ludowiká 33. á Papieżá Janá 22. Potym dopiero Teodrik álbo Tidrik Grof Aldenburſki máiący wieku ſwego lat 80. wybran ná ſtolice Miſtrzowſką Roku 1329. O ktorym to Miechouius piße/ ſnadź zá omyłką ſwego piſarká/ co poſpolićie raptury (iáko y v mnie chłopiec czyni) przepiſował/ álbo Drukárzową niedbáłośćią/ y niedoyrzenim Correctorá/ iżby Roku 1307. Wieluniey w Litwie dobywał z Xiążęćiem Henrykiem Bawarſkim/ y iákoby Fridburg y Beier Zamki dwá tuß pod Welenią zbudował/ ktorych gdy záraz Giedymin dobywał (*ſupremus Dux Lituaniæ imminens periculum depulſurus*/ słowá to ſą Miechouiuſſowe) był poſtrzelon ſtrzáłą ognistą od Krzyżaká tegoż roku 1307. y támże ná plącu duße wypuśćił.

Ale gdyby

Ale gdyby tego roku był Gedimin zábity/ iák Miechouius piße/ tedyćby tego Kronika musiáłá być sobie przećiwna/ álboby Gedymin musiał po śmierći walczyć w właśney swey osobie zmartwych wstawßy/ ále Gedimin nie był Piotrowinem/ Bo ná drugim mieyscu lib. 4. cap. 10. fol. 209. tenże Miechouius piße/ z czym sie wßystkie inße Kroniki zgadzáią.

Wladislaus Rex Poloniæ, qui toto illo tempore, id est anno 1329. exercitum cum magna diligentia comparabat, cum suis gentibus, cum auxilio Hungarorum, à Carolo Rege Hungariæ misso, cui Vilhelmus Dux Austriæ præerat. Cum exercitu Lituanorum, & Samogitarum, cui Princeps Gediminus personaliter præerat, &c. Władisław powiáda Łokietek Krol Polski/ ktory przes wßystek czás on/ to iest roku 1329. z wielką pilnośćią woysko przećiw Krzyżakom zbierał z swoimi ludźmi/ y pomocą Węgrow/ od Karolussa Królá Węgerskiego przysłáną/ nád ktorymi był przełożony Wilhelm Xiąże Rákuskie/ y z woyskiem Litewskim y Zmodzkim/ nád ktorym był w osobie swoiey Gedymin Xiąże (*personaliter* mowi w swoiey á nie Hetmánowey postáwie) przełożony. Ták wßyscy wćiągnąwßy do ziemie Chełmskiey/ wßystki włośći co sie náwinęło wßędzie poburzyli/ y wypalili etc. y potym áż do Rzeki Drwiącey przeßli etc. A ták zá tą pomocą Gediminową z Litwą y z Zmodzią/ y z Węgrámi/ Włádisław Łokietek przymusił Krzyżakow/ iż muśieli vgody prosić/ ktorey potym niestrzymáli/ iáko o tym ßerzey Polskie y Pruskie Kroniki świádczą. Przetom tedy to czytelniku miły dowodnie ácz s pracą wywiodł/ ábyś wiedział/ gdyćby sie Miechouiusá czytáć tráfiło o tym/ iż sie drukarz álbo iego pisarz omylił/ zá czym bych był tego nieobaczył/ y wßystkiey iego Kroniki nie konkordował/ á inßych Historikow dla wybádánia prawdy Historiey nieznioſł w iedno/ tedyby sie Historia tá Litewska pomießáć/ y opácznie powikłáć wielkim błędem musiáłá/ á Witen muśiałby stać po Gediminie/ potym záś Gedymin iákoby z martwych ksztáłtem Piotrowiná wskrzeßony/ po Witenie/ przećiw Ruskim y Litewskim wßystkim Látopißcom/ y przećiw inßym Historykom y Kronikarzom/ ná ostátekby sie y sam Miechouius/ iáko w niewywikłánym labirinćie/ vwikłał. Ztąd też będźieß wiedźiał według prawdziwego porządku Historiey Litewskiey Czytelniku miły/ iż Gedimin Wielki Xiądz Litewski áż Roku 1316. po Witennie Oycu ná Wielkie Xięstwo Litewskie był wybrány/ á zábity pod Fridburgiem Roku 1328. nie roku 1307. iáko sie tu Drukarz w Kronice Miechowiusowey omylił lat dwudźiestą y trzemá. Przeto gdy będźieß czytał v Miechowiusá to mieśce: *Gediminus autem supremus dux Lituaniæ imminens periculum depulsurus noua castra (id est Fridburg & Beier) forti exercitu circumdedit,* áż do drugiey kárty/ *Magister uero Prussiæ Teodricus eodem anno:* ktory sie v Miechouiusá według drukárskiey omyłki rozumie 1308. á ma być 1328. A gdźie potym nápisał *sequenti autem anno,* ktory sie tám 1309 omylnie rozumie/ bo ma być według porządku Historiey/ y wßystkich Kronik Pruskich Mistrzow 1329: *Olgerd Lituanorũ Dux necem Gedimini Patris sui, & patriæ uastationem ulturus in forti exercitu Prussiã ingressus, eam cædibus & ignibus uastauit, &c.* Także potym/ *Quem Henricus Prussiæ Marsalcus 14 Augusti &c consecutus:* áż do końcá tey sentenciey/ *captiuosq; & pecora relinquere coacti (Lituani scilicet) sunt.* Tedy w tym Czytelniku miły nie Miechouiussowi sławnemu y stateczności Historikowi/ ále Drukárzowi/ álbo pisarzowi iego tę omyłkę lat przyczytay/ á nam dźiękuy żesmy porządku pewnieyßego tego mieyscá z konkordowania kilkunaśćie Kronik/ Polskich/ Pruskich/ Liflandskich/ y Látopißcow Ruskich y Litewskich zá łáską Bożą prawdźiwie dostąpili/ Bo sie iuß potym z Dlugoßem/ Cromerem/ Wapowiußem/ Piotrem á Duzburk/ y z inßymi Historyki/ Miechouius porządkiem lat/ (Tylko go trzebá s pilnośćią y opátrznie czytáć) tákże sama prawdźiwą rzeczą Historiey należącą zgadza. Dla tego iuß ten węzeł rozwiązány opuśćiwßy do pierwßego porządku Historiey przystępuię.

W Kronice

W Kronice Piotrá á Dusburch od nas przełożoney naydzieβ inβe vtarczki Litewskiey Zmodzkie z Krzyżaki wyββey opisane Roku 1306. 1307. 1308. y 1309. etc.

Nálazłem też w stárych Látopiβczach Ruskich z ktorych mam kilko Exemplarzow/ iż Litwá roku 1307. Połocko wzięłá/ ále iáko y pod kim nie piβe.

Roku zás 1310. Gdáńsko Krzyżacy Pruscy przez zdrádę wzięli pod Władisławem Łokietkiem/ Krolem Polskim/ w dzień S. Dominiká/ gdy naywiętβy ziazd ná Jarmark vroczysty był/ gdzie ludzi posiekli/ dobrá ták mieβczáńskie iáko kupieckie/ y inβych gości przyieżdżaiących gwałtownie pobráli/ połupili/ y niewymownie gorzey niż pogáńskim obyczáiem okrucieństwá poczyniwβy/ miásto y zamek Gdáński (ácz go Polacy długo mężnie bronili) swoim Rycerstwem osádzili/ á iák Cromer piβe ná żadnym zamku álbo Twierdzy/ choć od wβystkich inβych pogan dobywánych/ ták sie wiele krwie polskiey nieprzelało/ iáko ná ten czas w dobywániu Gdáńská od pokryto nabożnych Krzyżakow iáłmużnikow polskich/ wzięli potym Tczow álbo Derβaw/ Choynice/ Nowe/ y Swiecie miástá y zamki pod Polaki/ ná ostátek wβystkę ziemię Pomorską osiedli. Okrucieństwo Krzyżakow Pruskich w Gdáńsku dobytym.

Tegoż też czásu gdy ták swowolnie Krzyżacy Pruscy w Polβcze broili/ Inflandscy też Krzyżacy z swoim Mistrzem Rygę miásto y wβystkę ziemice Arcybiskupowi swoiemu fundatorowi y dobrodzieiowi łotrowskie wydárli/ od ktorego przodkow w Inflanciech przed lat stem y czterm álbo pięcią/ dla rozmnożenia wiáry Chrześciáńskiey byli fundowáni. Wiele też złego łotrowstwá y okrucieństwá przerzeczeni Krzyżacy oboyi ták w Prusiech/ w Litwie/ y w Inflanciech w ten czás broili/ y potym vstáwicznie.

Skąd znáć iż sie ráczey stáráli o wygłádzenie niż o rozmnożenie wiáry Chrześciáńskiey miedzy pogány/ ácżkolwiek sie im Litwá y Zmodź sámi przes sie záwżdy odeymowáli/ y wet zá wet/ woynę woyną/ y gwałt gwałtem odbijáli.

Tegoż Roku Miesiącá Styczniá dniá ostátniego/ Słońce sie záćmiło/ á potym dla częstych dżdżow/ niepogod/ y gwałtownych potopow/ głod wielki w Polβcze/ w Prusiech/ w Litwie/ we Włoβech/ w Niemcech/ y w Czechach pánował/ iákowego żaden niepámiętał/ áni od przodkow słychał. Powodzi y głod srogi.

O burzeniu Pruskiey ziemie
przez Wicieniá Kiedzá Litewskiego/ y poráženiu iego dla bluźnierstwá Ciáłá Bożego w Sacramencie etc.

Roku 1311. O czym Petrus Dusburch/ Kroniki Pruskie/ y Miechouius lib. 4. fol. 215. cap. 13. Wapouius etc.

Rozdział VI.

Witenes álbo Wicień Wielki Xiądz Litewski ktorego Petrus Dusburg Krolem zowie/ widząc iż ná ten czás Krzyżacy Pruscy s Polaki/ á Inflandscy s swoim Arcybiskupem y z Ryzany wielkie burdy wiedli/ zebrał sie ze wβystkimi woyskámi swoimi/ wtárgnąwβy do ziem Pruskich/ wielką część włości onych przez żelázo y ogień w popioł y w niwecz práwie obrocił zapustnego czásu/ roku 1311. potym z wielkimi łupámi y pięcią set Niemcow więźniow wro-

niow wrociwßy ſie do Litwy/ Bogom ſwoim ofiáry czynił. A tym czáſem Kontor Krolewiecki z iednym vſcem/ á drugich pięć Kontorow z drugim woyſkiem roznymi drogámi zápalczywie do Litwy wtárgnąwßy wßyſtki włośći y ludzie co ſie im náwinęło burzyli/ zábieráli/ wiązáli/ ſiekli y bili/ y ſamego Witená Wielkiego Xiedzá Litewſkiego/ ná ten czás ſie weſelącego/ y Bogow ſwoich hołduiącego przeſtráßyli. Potym ſie do Prus z wielką liczbą więzniow wrocili.

Tego burzenia y puſtoßenia ziem ſwoich Litewſkich chcąc ſie pomśćić Witenes Xiądz Wielki zárazem przebrawßy z inßego ſwego Rycerſtwá Kozakow cztyry tyſiące męzow wybornych/ wtárgnął do Prus w Wigilią Kwietney Niedzielé/ á wßyſtkę Pruſką ziemię áż do Brunzbergá poburzył/ zwoiował/ y ſpuſtoßył/ Kośćioły z ſkárbow/ z kleynotow/ y naczynia poświęconego złupiwßy wypalił/ Sacrament Ciáłá Páńſkiego ná ziemię z zelżywośćią porzućiwßy oplwał/ y nogámi podeptał. Potym jadąc do Litwy wielką wielkość więzniow/ gdy ná gránicách w iednym leſie położył ſie obozem/ chcąc miedzy ſwoie Rycerſtwo więzniow podzielić y rozdáć/ á przed Pannámi álbo Dziewicámi (ktorych krom męzow y inßych Niewiaſt tyſiąc cztery ſtá poczţu miedzy więzniámi było) Swiątość Ciáłá Páńſkiego z Monſtrancią z Kośćiołá ziem Pruſkich zánieſioną/ włáſną ręką wyiąwßy/ ná ziemię porzućił/ pluiąc y depcąc nogámi/ á pytáiąc/ gdzieby był Bog ich/ ktory ſie onemu niemogł ſprzećiwić/ áni ſwoim chwalcom pomoc. Wßákże Pan Bog niedługo tego bluźnierſtwá ćierpiał/ Bowiem drugiego dniá ktory był ßoſty Mieſiącá Kwietniá ná świtániu we wtorek Henryk Płock Namieſtnik Miſtrzá Pruſkiego (nie Miſtrz iáko drudzy piſzą) zebrawßy ſie z mocnym woyſkiem inßych Narodow Niemieckich/ nád ktorych było ośmdzieśiąt Krzyżakow y Kontorow przełożonych/ vderzył ná woyſko Witennowe ná pierwßym onym kociſku (á to vroczyſce Duſburchus Woypłocz miánuie/ ktorego ty czytelniku wyżßey czytay) tám ácz ſię Litwá przy Xiążęćiu ſwoim doſyć mężnie broniłá/ ále potym mocy Krzyżáckiey wytrwáć niemogli/ ná plácu ich bárdzo wiele poległo/ poimánych zás Niemcy káżdego obieſili/ álbo w Jeziorach y w Rzekach potopili/ ták iż od czterech tyśięcy Litwy máło ich vbiegło zdrowych/ okrom Wielki Xiądz Witeń z dwiemá ſługámi ſwoimi y to ſam w głowę ránny/ á ná pámiątkę ták ſłáwnego zwyćięſtwá Krzyżacy zwroćiwßy ſie do domu/ Klaßtor Dziewiczy Mnißkom w Toruniu zmurowáli y nádáli.

Litwá Pruſſy burzy.

Bluźnierſtwo Witennowo.

Tego Henryká de Plock Petrus Dusburch wielkim Komendatorem zowie.

Litwá od Niemcow porázona.

Dlugoſſus & Miechouius fol. 216. cap. 13.

Wtory raz potym Kontor Brandenburſki wyprawił ſie przećiw Litwie/ á zburzywßy powiát Pogrodenſki ſpießnym ßykiem do Prus odćiągnął.

Trzećią zás wypráwę z woyſkiem Niemieckim Henrik de Płock Miſtrz Pruſki náznáczony ná Litwę vczynił/ á wćiągnąwßy do ziemie Litewſkiey wtorego dniá Lipcá Mieſiącá Powiát Salſemlienſki ogniem y mieczem zwoiował/ támże też trzech Zamkow Litewſkich dobył/ á wybrawßy ich ſpalił/ y Rycerſtwá Litewſkiego wiele pobiwßy/ ſiedmdzieśiąt ich Boiárow poimánych w niewolą wywiodł/ Roku 1311.

Niemcy Litwę burzą.

Potym ná drugi rok 1312. gdy Henrik de Plock z vrzędu Miſtrzowſkiego (ktory iákoby w Interregnum po Sofriduſie Miſtrzu Zakon rządził) vſtąpił/ wybran ieſt Miſtrzem Pruſkim Henrik álbo Karolus Trewir/ Ten zaraz ná nowym vrzędzie chcąc okázáć dźielność ſwoię/ dwu Kontorow do Litwy z woyſkiem wypráwił/ w wićinach y w łodziach rzeką Niemnem do zamku Merzyſtu/ nád ktorą wodną armatą był ſtárßym Hetmanem Werner Kontor z Ragnety/ Sam też Miſtrz Karolus z drugim więtßym Woyſkiem ćiągnął ziemią do Zamku Zmodzkiego Biſſeny/ wßákże y Miſtrz y Wernerus Kontor z wodną Armatą máło co zyſkáli/ okrom trochy więzniow poimánych. O tym ty czytel-

Tu kładźie Miechouius do zamku Merziſtu/ ále podobno ma być do Mereczą/ gdźie też był pierwey zamek.

ty Czytelniku naydzież rzetelniey v Dusburchá ná przodku / gdziem położył ty- tuły. Wodna bitwá etc.

Piąty raz potym wypráwił się do Litwy Henrik Plock Marszałek wielki / z potężnym y wielkim woyskiem Niemieckim / w ktorym niewymowną szkodę y vtrátę popadł / ábowiem gdy niemogł dobyć zamku Bisseny / ktorego Zmodź y Litwá vpornie á przeważnie broniłá / odciągnął od obleżenia / potym woysko ná troie rozdzieliwszy / rospuścił zagony do trzech powiátow / do Miednickie- go / Krzywiczáńskiego / y Trzywiczáńskiego / gdzie gdy żadney żywności dostáć niemogli (bo Litwá przed ich przyściim wszystko byłá pokryłá) záczął się wiel- ki y srogi głod w woysku Niemieckim / ták iż gdy przes sto mil y więcey názad z Litwy do Prus wyciągáli / wielkość ich rozmáita nędzą y głodem nieznoś- nym strapionych ná drodze pozdychało. A tu mi się zda iż w ten czás Litew- skich Miednik zá Wilnem 4. mile położonych Krzyżacy dobywáli / ponieważ Miechouius pisze / *Per centum & amplius miliarium spatium* / sto y kilkonaście mil / bo od nászych Zmodzkich Miednik do Prus tylko 12. mil álbo czássem 15. według zásćia gránic.

Niemcy Zmodź wodzą.

Niemcom w Litwie głod zwoiowáł.

Wypráwił też był tegoż roku 1313. Wielki Xiądz Litewski Hetmáná swe- go Surminá męża chytrego y dowćipnego z armatą wodną sto Wićin / álbo Strugow Niemnem rzeką / dobywáć zamku Trisimemla / ktory Surmin / ná- lazwszy ná Rzece Niemnie wićiny y armatę wodną Krzyżácką / zápalił ie / ále od Krzyżakow po długiey bitwie zwyciężony / vtráćiwszy trzy stá czterdzieśći Rycerstwá swoiego / z ostátkiem stoż Armatą y Wićinámi do Litwy vbie- żał.

Surmin álbo Surwil / od ktorego Surwiliszki w Zmodzi nád Nieważą.

Tegoż Roku Henrik siodmy Cesarz od trućizny zádáney w Sacramencie vmárł / á Kurfierstowie po nim rostárgnieni ná dwie częśći / iedni Friderika Rá- kuskiego / á drudzy Ludwiká Báwárskiego Cesarzámi wybráli / ktorzy potym długo Włoskie y Niemieckie ziemie spolnymi woynámi trapili / ná ostátek Lu- dwig zupełne Cesarstwo otrzymał.

W Sacramencie trućizná.

Tegoż roku 1313. Bolesław Xiąże Mázowieckie Syn Semowitá Xiążęćiá śćiętego od Swarná Ruskiego Kniáziá y Mendogá Krolá Litewskiego vmárł w Wyszegrodzie / á w Kośćiele Płockim pochowan. Ten zostáwił po sobie ná pánstwo trzech Synow Semowitá y Troydená z pierwszey Małżonki Litewki bárdzo vczćiwey / ták Miechouius pisze y Cromer / onego Troydená Wielkiego Xiędzá Litewskiego Corki / y Wecławá álbo Wanká / y iedne Corke z Czeski vrodzonych.

Roku 1314. dwie Komety ná dzień Bożego národzenia y trzy Xiężyce rázem się vkazáły / á Komety áż do ostátniego dniá Miesiącá Lutego pałáły.

Był potym głod srogi w Polszcze / w Mázowszu / w Litwie / y w inszych krá- inach przyległych / ták iż gdy Ludziam zielsk / korzenia z ziemie y inszych pokár- mow sprośnych niestawáło / Mátki y Oycowie Dziatki swoie / Synowie tákże Rodzicow swoich zábijáli y iedli / drudzy trupámi y śćierwem rozmáitym głod nieznośny śmierzyli / iáko Długosz pisze / ktora plagá dwie lecie cáłe Polskie krainy dręczyłá / potym zás okrutne powietrze nástąpiło / y trwáło cáły rok / á ták wiele ludzi pomárło / iż iák Kroniki Pruskie świadczą w Polszcze y w Prusiech wszyst- ki zboża y iárzyny niepożęte ná polach zostáły.

Głod srogi.

Roku zás 1315. Zmodź z wielkim woyskiem Ragnete w Prusiech oblegli / á gdy długi czás pod zamkiem leżąc strawili / á dobyć go niemogli / poburzywszy okoliczne włośći / y zboże wszystko podeptawszy / wroćili się do Zmodzi.

Ragnete Zmodź obległá zamek wielki / iákom sam widział.

A Witenes Wielki Xiądz Litewski záczętą od Zmodzi woynę kończąc / ze- brał woysko bárdzo wielkie / y obległ Trismemel / álbo Christimemel y dobywał

go Tránz-

Triſmemel álbo Chriſtimemel był nád Niemnem Zamek mie dzy Jurborkiem y Tylżą/ iákom ſam doświádczył/ ktory byli Krzyżacy záłożyli w Litwie/ iáko dziś Moſkiewſki ná Ruſi Sachy mieſzcząc.

go Táranámi/ ſturmámi/ y rozmáitą ſtrzelbą/ y podkopy przes cáłe ſiedmnaśćie dni y nocy/ Dwie ſcie też Landſknechtow od Miſtrzá Pruſkiego ná odſiec przyſłánych/ gdy do zamku ná pomoc ſwoim wniść vſiłowáli/ wßyſtkich do iednego zbił y poſiekł. A gdy vſłyßał przes ßpiegi iż ſam Miſtrz przećiw iemu z ßeśćią tyſięcy woyſká Niemieckiego ćiągnie/ do Litwy ſie wroćił/ iáko Miechouius piße. A ty Czytelniku v Dusburchá o tym wyżßey czytay doſtátniey. Gonił potym Witená Miſtrz Pruſki/ ále go niemogł dognáć/ wßákże Litewſką y Żmodzką ziemię burzył y puſtoßył/ y wiele Litwy pobił y w niewolą wygnał. A Litwá tákże oddáłá im wzaiem tymże czáſſem wtargnąwßy do Prus z Żmodzią przewodnikámi.

Miedniki gdzie dziś Worme zburzone.

Tegoż roku Henrich Plock Saßin/ Marßałek Pruſki z włáſnym rycerſtwem ſwoim wćiągnąwßy do Litwy/ powiát Páſtowſki zburzył y wypalił/ á pięć ſet Litwy poimánych do Prus wywiodł. A gdy nálazł w Krolewcu bárdzo wiele rycerſtwá pielgrzymſkiego z Niemiec od Rhenu/ ktorzy przećiw Litwie ná świętą woynę przyćiągnęli/ záraz ſie wtory raz do Litwy s nimi wypráwił/ á dobywßy zamku Biſſeny y ośmdźieſiąt mężow Litewſkich w nim pobiwßy/ powiát Miednicki ſpießnym á prętkim plundrowániem w popioł y w perzyny obroćił.

Tegoż roku 1315. Witenes álbo Wićien Eraigołczyk ktorego ná káżdym mieyſcu Dusburch Krolem piße/ Wielki Xiądz Litewſki/ Żmodzki/ Ruſki/ y Podláſki/ wykonawßy ná páńſtwie wiek ßedziwy/ y częſte woyny/ á gwałtowne ſtoſſy Krzyżakom Pruſkim y Liflandſkim wytrzymawßy vmárł/ á pogáńſkim obyczáiem ná zgliſkach Wilenſkich miáſto pogrzebu z wielkim żalem poſpolitego ludu y Pánow/ tákże wßyſtkich Boiar Litewſkich ſpalon we zbroi z ßablą/ włocznią/ z ſahaydakiem/ w ßácie Xiążęcey/ z parą Sokołow/ etc.

Idem cittat Cureus in Historia Silesiæ, y przyrownywa go Sigeſſowi Lidiyſkiemu.

A tu ſie o śmierci tego Wićieniá Hiſtorykowie Polßcy z Ruſkimi Látopißcámi/ y z Kronikámi Pruſkimi/ tákże Liflandſkimi & cum Petro à Dusburch, bárdzo nie zgadzáią/ bo Miechouius lib. 4. cap. 36. fol. 264. Vapouius y Cromerus lib. 14. ták poczynáiąc genealogią álbo wywod Narodu Xiążąt Litewſkich pißą. Był (powiádá) v Witená Wielkiego Xiędzá Litewſkiego Koniußym Gedimínus mąż pánowánia chćiwy/ y wyſokiey myśli/ ktory zábiwßy Páná ſwego Witená/ Wielkie Xięſtwo Litewſkie ſam też Litwinem będąc opánował/ y ßeroko ie rozmnożył/ niktore Xięſtwá Ruſkie częśćią mocą y woyną/ częśćią też przes vgody y dobrowolne podánia pod moc Litewſką przyłączywßy etc. to ták Miechouius/ Cromerus/ y Wapouius pißą. Petrus záś à Dusburch Kápłan zakonu Krzyżáckiego/ ktory Hiſtorią wieku ſwego/ álbo Kronikę dźiećiow Krzyżakow Pruſkich piſſał/ y wßyſtkie ich woyny z Litwą porządnie wyliczył/ tedy Witená Krolem/ álbo Synem Krolá Litewſkiego záwżdy kłádźie/ Gedimíná záś włáſnym Synem Witennowym/ y iáko włáſnie dziedzicznym práwem nád Litwą páńſtwo otrzymał/ piße.

Látopiſcow rzecz.

Látopißce też wßyſtki Litewſkie po Ruſku piſane/ ktorych Litwá z ſtárodáwná zá Kronikę vżywa/ ták ſproſtá á iednoſtáynie by ich chćiał y tyſiąc ná iedno mieſce znieść świádczą o Wićienie Wielkim Xiędzu Litewſkim. Zaczęło ſie wielkie pánowánie Wićieniowo: Kniáź wielki Wićien pánował wiele lat ná wielkim Xięſtwie Litewſkim/ Żmodzkim/ y Ruſkim/ y vrodził ſie od niego Syn imieniem Gydzimin/ potym vmárł Wielki Kniáź Wićien/ po nim ſiadł ná Wielkim Kniáztwie Litewſkim/ Żmodzkim y Ruſkim przerzeczony Syn iego Gydzimin etc. Támże dáley przerzeczone Látopißcze Litewſkie y Ruſkie/ tákże Kiiowſkie Kroniki Gediminá álbo Gydziminá záwżdy włáſnym być Synem Witennowym świádczą/ á iżby Koniußym iego (iák Miechouius/ Vapouius etc. mienią)

mienia) miał byc/ tego nigdy áni Ruskie/ áni Liflandskie/ áni Pruskie Kroniki/ áni Petrus a Duzburch/ ktory zá czásow Witennowych y Gediminowych Historya pisał y żył/ nie wspomináią. Tákże też áby miał Páná swego zábic/ á po nim Wielkim Xiedzem byc/ tego by z pochodnią v nich ßukał/ iáko żywo nienaydzieß/ wyiąwßy iżby tá rzecz Miechouiussá álbo pierwßego Historyká/ ktorego on zá przewodniká brał vwiodłá/ Gedimin po Oycu Witenie bedąc ná Wielkie Xiestwo wybrány y podniesiony/ zábił Pelußę Syná Troynatowego (ktory też ono Troinata Mendoga Królá Litewskiego zábił/ roku 1264.) á Wnuká Dowmantowego/ ktory Pelußa/ iák o tym Długoß y sam Miechouius fol. 183. cap. 62. lib. 3. y Petrus Dusburch swiádczy/ będąc też Dziedzicem z Xiążąt Litewskich/ iż niebył ná Wielkie Xiestwo Litewskie po Troydenie zábitym wybrány/ á Witen Eraigolczyk Marßałek Troidenow imo Przerzeczonego Pelußę Troinatowicza/ y Gynwila Gedrusowicá był podniesiony/ y dobrowolnie wybrány ná Wielkie Xiestwo Litewskie od Rimunta álbo Lawráßá/ Czerncá Syná Troydenowego y od wßystkich stanow Litewskich/ iákosmyc to wyżßey ßeroko pokazáli z pewnymi dowody. Tedy Kniąż Pelusa Troynátowic żalem vwiedziony vciekł był do Krzyżakow Pruskich/ á wziąwßy pomoc od Albrichtá de Missen Kontorá Krolewieckiego z Martinem Golinem/ y Konradem Tuwilem/ Rotmistrzámi Krzyżáckimi náiáchał był bez wieści Xiążąt y Pánow Litewskich ná małżeńskim weselu goduiących/ y poimał przednieyßych Xiążąt álbo Pánow siedmdziesiąt y Páná młodego małżonká/ z gościámi y wßystkim Fraucimerem swádziebnym/ á do Krolewcá ich z wielkimi łupámi vwiodł/ częste potym wtarczki do Litwy czynił/ y inßych Stárostow vkráynych buntował/ zwłasßczá Draykolitá y Switrylá dwuch Pánow Litewskich ku temu przywiodł/ iż Onkaim y drugie dwá zamki Krzyżakom podáli/ ktorych potym Gedimin Roku 1315. gdy tákże ná nowym iego páństwie do Litwy z Krzyżakámi náiezdżáli iáko zmienników y zdraycow oyczyzny poráziwßy y poimawßy/ dał potrácic. A iż Pelussá był principał/ y pisał się też Wielkim Xiedzem Litewskim/ ácz nim nie był (iáko dziś Henrik Francuski Krolem Polskim/ álbo Bochdan do Moskwy vciekwßy Woiewodą Wołoskim etc.) tedy Gedymin gdy poimał *Æmulum imperij*, á dał go sciąc/ inßy Historikowie mniemáli/ ktorych Polßcy Kronikarze násladowáli/ iżby Páná swego/ to iest Witená/ miał Gedimin zábic/ ktorego on był własnym Synem nierozerwáną Genealogią z narodu y potomstwá Xiążąt Rzymskich od Palemoná álbo Publiußá Liboná z Herbu Kolumnow y od Dorsprungá z Herbu Kitaurus idący.

Sámá też rzecz w tym zda się być sobie przećiwna/ Gdyż w Litwie y w Zmodzi ná on czás było iuż wiele domow zacnych możnych y rodowitych/ iáko byli Gastołtowie Butrimowie/ Rombowdowie/ Moniwidowie etc. Tákże Kniázlow oddzielnych Giedrockich/ Holßańskich/ Nowogrodskich/ Dziewałtowskich/ Vcianskich etc. potomkow Wielkich Xiążąt/ ktorzy iedno Wielkiemu Xiedzu Litewskiemu ná Kiernowskiey stolicy (dziś zá czásow postepkiem to bywa dawnościa znißczáłey) siedzącemu posłußeństwo czynili/ o kilkonascie było/ Zmodź też wßystká dla vstáwicznych woien z Krzyżakámi ná ten czás iáko Slachcic ták chłop iednákiey wolności vżywáli/ Russacy záśię Nowogrodscy y Połoccy/ tákże Podláscy/ ácz Litwie ná ten czás poddáni byli/ iednák iákich tákich wolności vżywáli. Pewna tedy istá gdyby Gedimin álbo Gydzimin będąc Koniußym miał Páná swego Wielkiego Xiedzá Litewskiego Wićienia zábic/ á po nim człowiekiem prostym będąc á nierodowitym Xiestwo Wielkie ták ßerokie á możne páństwo swowolnie osieść/ vtárliby mu záraz rogi inßy Kniáziowie/ Pánowie/ y wßystko pospolstwo/ á poimánego záraz by iáko zdraycę skaráli/ ponie-

li/ponieważby tych s Koniuszego sstało/ ktorzy Rusakom/ Krzyżakom Pruskim y Liflandskim/ Polakom y Mazurom ná ten czás ogromnymi byli/ pewnieby niegodnemu nád sobą zwierzchności niedopuścili. A gdyby niebył własnym Synem Witennowym/ tedy mieli ná to mieysce Xiążętá z Xiążąt Giedrodskie Gynwilá y iego Synow/ y Holszáńskie Mindowhá y Algimunta etc. z ktorychby ná Wielkie Xięstwo iáko własnych dziedzicow podnieśli byli iednego/ á zdraycęby dla swoiey wieczney zelżywośći y przywáry (máiąc władzą wolnego wybieránia od Rymuntá álbo Lawrászá Troydenowicá spuszczoną y potwierdzoną) nád ták wielkim Páńſtwem wyćierpieli.

Zmodź tákże ná ten czás dla przeważnego męstwá/ iákom powiedział/ wielkie wolnośći máiąc/ pod spráwą zdrayce niechciáłaby trwáć/ ponieważ własnych swoich dziedzicow Xięstwá Zmodzkiego Pelusse/ Switrilá y Draikolitá (ktorych to potym Gedimin potrácił) v Krzyżakow Pruskich zbiegow mieli/ pewnieby w tákim rozruchu ktorego s nich zá Xiążę sobie wolnymi ludźmi będąc wybráli. Russacy też Nowogrodzcy y Połoccy máiąc *occasionem diu expectatam ad excutiendum iugum*, máiąc pogodę y czás z dawná pożądány ku zrzuceniu iárzmá Pogáńskiego/ ktore ná sobie zhołdowáni nosili/ Chrześćiány będąc/ y wiárą y ięzykiem rożni/ pewna rzecz iżby byli wźięli sobie zá Páná Monárchę Kijowskiego/ álbo ktorego z Wołyńskich/ Halickich y Siewierskich Xiążąt/ ktorych ná ten czás w Ruskich źiemiach dosyć było/ á wolelíby swego narodu/ wiáry y ięzyká Páná nád sobą mieć/ niźli Pogáninā Litwiná/ ktoryby przez zdrádę Páná swego zábiwszy miałby pánowáć nád nimi.

Władisław też Łokietek/ iáko o tym niżey będźie Krolem Polskim możnym/ sławnym y walecznym ná ten czás będąc/ pewna istá iżby v tákowego ná sławie bárdzo chromego człowieká/ Corki iego Anny Synowi swemu Kazimierzowi Krolewicowi w małżeński stan zá żonę y zá Krolową ná ták sławne Krolestwo niebrał/ A Polacy narod w Slächeckich wolnośćiach okwićie pływáiący (ále nam trzebá ostrożnie żeglowáć/ byśmy w niey nie vtonęli) tákowey by rzeczy Krolowi swemu niedopuśćili/ ániby nád sobą tákiego narodu od oycá zdrayce Krolowey ćierpieli.

Jnszych przyczyn y wywodow byłoby wiele/ by sámá rzecz/ tudźieſz Kroniki Ruskie/ Pruskie/ Liflandskie/ y Latopiszce wszystkie Litewskie/ (by ich chćiał y tilko tysiąc w iedno/ wszákći to wolno/ nośić) tego iáwnie niepokázowáłá/ iż Gedimin álbo Gydzimin nie Koniuszym iákim/ áni zaboycą/ áni sługą Páná swego/ áni gwałtownym pośiedźićielem Wielkiego Xięstwá Litewskiego: ále własnym Synem y Dźiedźicem Witennowym był. Ná ktorego imię ieszcze zá żywotá swego Witenes iáko Oćiec miłuiąc Syná/ y kocháiąc śie w nim záłożył był y zbudował ná gránicy Pruskiey Zamek Gedimin názwány/ ktorego Krzyżacy częstokroć gesto dobywáli/ iák o tym sámże Miechouius/ y Petrus a Dusburch etc. ná rozmáitych mieyscach częstokroć piszą.

Gedimin

Gedimin álbo Gidzimin Witennowic Wielki Xiądz Litewski/ Zmodzki/ Ruski/ etc. Roku 1315.

Księgi Jedennaste/ Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná/ Páná Janá Talwoszá/ Castellana Ziemie Zmodzkiey/ etc.

KNiążiowie/ Pánowie y Boiárowie Litewscy y Zmodzscy odpráwiwszy ostátni obchod pogrzebu/ według zwykłych Pogáńskich Ceremoniy Witennowi álbo Wicieniowi Wielkiemu Xiędzu swoiemu/ ná zgliszkach Wileńskich/ ziecháli sie do Kiernowá/ gdzie po długich námowách widząc iuż syná iego Gydzyminá być mężá w leciech męskich doskonáłego y często w dzielności Rycerskiey przeciw Krzyżakom doświádczonego iednostáynymi głosy wybráli go y podnieśli ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ Zmodzkie y Ruskie/ y poddáność mu wszystki stany/ iáko własnemu Dziedzicowi vczynili/ Roku 1315. zá Cesárzá Rzymskiego Ludowiká/ á Janá Papieżá 22.

Látopisiec Ruski potym ták sprostá prowádzi rzecz swoię: będąc zá Władisławá Łokietká Krolá Polskiego/ á Mistrzá Pruskiego Karolusá Trewir etc. Wielki Kniáż Gydzimin po śmierci Oycá swego Wicieniá ná Wielkim Xięstwie Litewskim/ Zmodzkim y Ruskim/ á siedząc ná stolicy Oycá swego w Kiernowie/ powstáli przeciw iemu Niemcy Prusowie/ y Jflanci/ y wciągnęli z wielkością Ludu Niemieckiego do Zmodzkiey Ziemie/ chcący ią sobie osieść y opánowáć/ A Wielki Kniáż Gydzimin niepospiał rychło woyská przeciw im zebráć/ iáko ná nowym páństwie będąc/ y posłał Hetmáná swego z máłym ludem ná Zamek Kunaszow/ ktory dziś Kownem zowią/ vmacniáiąc go dla gwałtowney mocy Krzyżáckiey/ á ten był Hetmaniem iego Gastołd etc.

Ale Karolus de Trir Mistrz Pruski z Henrikiem de Plock Marszałkiem wielkim/ y z Mistrzá Liflandskiego pomocą/ tákże z inszymi posilecznymi vfámi Rzeskimi rozdzieliwszy woyská swoie ná troie/ Zmodzkie wszystkie ziemice ogniem y mieczem plundrowáli y woiowáli bez odporu/ Jurborku zamku mocą dobyli/ potym Kunasow głowny zamek oblegli/ vstáwicznie w nocy y we dnie szturmuiąc/ y podkopywáiąc wieże/ á gdy sie im Gastołt z Zmodzią y z Litwą dosyć mężnie y przeważnie bronił/ tym Niemcy vsilniey y vporniey ná blánki sie dárli/ częścią po drábinách/ częścią dziurámi tárany wybitymi/ ták iż wielkością swoią Litwę sprácowáną przemogli/ á Zamek Kunassow wzięli/ gdzie wybrawszy go spalili/ ludzi Rycerskich posiekli/ niewiásty w niewolą zábráli/ támże też Gastołtá Hetmáná przednieyszego Litewskiego poimáli. A Gedimin ták pretko przeciw gwałtowney mocy Pruskiey Liflandskiey/ y wszystkiey Rzeszy Niemieckiey/ niemogąc Woyská do stoczenia rowney bitwy zebráć/ vtrapioney Zmodzi niemogł dáć rátunku/ Zá czym Krzyżacy Pruscy wszystkę Ziemię Zmodzską/ á Liflandscy Kurlandską opánowáli/ á od Litwy oderwáli/ y Stárosty swoie ná Zamkach Zmodzskich/ y Sołtysy Niemce w włościach

wßyſtkich przełożyli/ iáko o tym Kroniki Liflandſkie/ y Latopißce Ruſkie ßerzey wzmiankę czynią/ Aczkolwiek Petrus a Dusburch áni Miechouius niepißą/ áby wten czás Krzyżacy wßyſtkę Zmodź oſieść mieli/ tylko iż Bißeńſki/ Miedni. cki/ etć. Zamki ſpalili.

Gedimin Wielki Xiądz Litewſki/ będąc z tey porażki y vtrácenia Zmodz. kiey ziemie bárdzo ofrásowány/ iednák w ßczęſciu nieroſpaczáiąc/ á mężnie prze. ciwną przygodę znoßąc/ woyſko z ſwoich ludzi prętko zbierał/ á okupuiąc Ga. ſtołtá Hetmáná ſwoiego z niewoley Niemieckiey/ poſłał zań trzydzieści tyſięcy złotych Miſtrzowi Karoluſowi/ y ták go wyzwolił/ á wßyſtko woyſko pod iego ſpráwę znowu zlecił: Wßákże tego roku niemogł ſie ſtátecznie wypráwić przeciw Niemcom będąc bárdzo od nich zwątlony/ y zemdlony/ odięciem Zmodzkiey ziemie/ z ktorey przedtym głowna potężność y podporá woyſkom Litewſkim bywáłá.

Ale Miſtrz Pruſki (Karolus ma być nie Henrik/ iák Miechouius lib. 4. cap. 14. fol. 215. piße) pierwßym ßczęſciem w ſmiáłość podnieſiony/ zwrocił ſie do Litwy z więtßymi woyſkámi Niemieckimi/ á rozdieliwßy vſy y zagony zßyko. wáne ná czworo/ ßerzey niż przed tym ná burzenie moc ſwoię rosciągnął/ y wiele powiátow Litewſkich przedtym od Krzyżakow nigdy nienárußonych do dniá onego zburzył/ zwoiował/ á wielki vſiec poimáńcow z łupámi z Litwy do Prus wywiodł.

Potym Roku 1316. gdy ſie iuż zboże doſtawáło ná polach/ á żniwo bliſku było/ czwarty kroć Márßałek Pruſki wielki Henrik Plock do Litwy wciągnął/ á dobywßy dwu zamku Litewſkich Jngydy y Piſteny ſpalił ich/ á zboża po wßyſtkich włoſciach podeptał/ álbo wypalił.

Tey krzywdy chcąc ſie pomścić Dawid niáki Pan Litewſki/ Stároſtá Gartyńſki álbo Grodzienſki z oſmią ſet iezdnych zbroynych wtárgnął do Prus/ gdzie powiát Vnsdorf (iák Miechowius y Długoß/ á Dusburch Niemiec Wo. henſtolf go zowie) zburzył/ y nábrawßy łupow do Litwy ſie wracał. Ale Kon. tor Kapiowſki Vlrik Drilebe/ ma być Tapiowſki/ dogoniwßy go/ á moſt pier. wey rozrzuciwßy/ ſtoczył z nim bitwę/ w ktorey pięćdzieſiąt y pięć/ á Dusburch piße 45. Kozakow Litewſkich Niemcy zábili/ y więźniow odgromili. A ten rok być Duzburch piße 1319 ktorego też czáſu Bolesław Brzeſkie y Legnickie Xiążę z Konrádem Glogowſkim y Oleſnickim Xiążęciem w Sląſku ſpolną woynę wie. dli/ áż ná oſtátek Konradus do tákiego vboſtwę woyną wynißczony przyßedł/ iż niemiał iedno koniká iednego/ á płaßczyk płocienny. Potym zá dwoie Xięſtwo Głogowſkie y Oleſnicke wziął z łáſki Bolesławá zwyciesce/ Lubus y Wołáwę/ dwie Mieście ná podporę vboſtwá/ Bolesław też potym Brzeſkie y Legni. ckie Xiążę dla márnotrátnego ſwoiego żyćia/ do tákiey nędze przyßedł/ iż ſie muſiał Janowi Krolowi Czeſkiemu z páńſtwem poddáć/ y Syny ſwoie Wrocláwſkim Mießczánom w pewney ſumie pieniędzy záſtáwił/ ktore potym pod. dáni iego Legniczánie okupili.

Tapiow iákom ſam zmierzył/ nie Kapiow/ 5. mil od Krolewcá.

Długoß y Cromerus lib. 11. Miechouius etc.

Przygodá ná wielkie ſtany nietylko ná chudé pácholki.

Obßezesli.

O ßczeſliwym powodzeniu Litewſkim/ porażeniu Krzyżakow/ odieciu Zmodzi z mocy Niemieckiey/ y o Ilgach Zmodzſkim Swiećie/ Roku 1315.

Rozdział II.

GDy ſie ták Krzyżakom w Litwie ßáncowáło/ á Zmodzſką ziemię wßyſtkę ſrogim iárzmem/ ktoremu przedtym on narod w wolnośći obſity był nieprzywykł/ zniewolili/ y ćießkimi á prawie bydlecymi robotámi/ nieznośnymi podatkámi/ wydartkámi/ dziewek y żon vbogich według hárdey myſli ſwoiey gwałtámi/ Zmodź vbogą okrutnie obćiążyli/ woyſká ktemu y roty knechtow y reiterow po włośćiach chowáli/ iż káżdy człowiek opiłych trzech álbo pięći Knechtow chowáć y hoynie iáko oni chćieli żywić muſiał/ á ſam chudzina czáſem y putri niemáiąc żony/ dziewek y wßyſtkiey máiętnośći knechtowi obżártemu vſtąpić muſiał/ wſpomináli częſto y gęſto/ z vſtáwicznym wzdychániem ná wolnośći vtrácone/ ktorych z dawna poo Xiążęty Litewſkimi vżywáli/ á nie ináczey iáko oni Żydowie v rzek Babilonſkich ſiedząc z płáczem Sion wſpomináli/ ták y Zmodź wten czás do Litwy pobrátynow dawnych/ o wyzwolenie z onego ćießkiego iárzmá vſtáwicznie wołáli.

Vdręczenie Zmodzi.

Gedymin zás wielki Xiądz Litewſki/ ácz miał pogotowiu nieposlednie woyſko z Litwy/ z Ruśi/ y z Tátar zebráne/ z ktorym miedzy Jurborkiem/ á Konaſowem álbo Kownem obozem leżał/ wßákże vważał potężność y moc częſtokroć doświádczoną woyſk Niemieckich zbroynych/ poniewasz wßyſtká Rzeßá Krzyżakom pomagáłá/ przeto iáwną y potężną wpolu bitwą nieſmiał z nimi zetrzeć/ tylko z kątow ćiáſnych vſtáwicznymi naiázdámi gdźie czás/ mieſce/ y pogodę obaczył/ Niemcow trapił/ czekáiąc nápomoc więtßego woyſká/ z Połockiey y Nowogrodſkiey Ruśi/ gryzł ſie ná vmyſle ſwoim bárdzo/ widząc namilßą oyczyznę ták ſrogo od Krzyżakow być zburzoną/ gdy ſie Dwory/ Siołá/ Folwárki świeżo popalone kurzyły/ włośći też częśćią wybićiem/ częśćią wybrániem/ w połon ludzi z dobytkiem ták puſto ſtoiáły.

Jákom ſam widział zá Jurborkiem wten czás niedáleko/ był zámek Krzyżácki nád Niemnem Chriſtimemel Potym Ragnetá y Tilżá y Kłoypedá áż do morzá/ z ktorich zamkow práwie wßyſtek Niemen Litwie byli odieli.

Potym gdy ſie wßyſtki woyſká Litewſkie/ y Nowogrodcy s Połoczany do niego ściągnęły/ wnet obaczywßy potężność/ liczbę/ porządek/ y chętliwą wßyſtkich gotowość do bitwy/ ćiągnął głębiey w Zmodzką ziemię przećiw Krziżakom/ ktorzy też woyſko wielkie z Prus/ z Lifland/ y z Rzeße niemieckiey pogotowiu mieli z Henrykiem de Plock Márßałkiem/ á ták Gedimin położył ſie obozem nád rzeką Zeimilą/ z drugiey ſtrony od Zeimow dwie mili/ opátrzywßy ſobie mieſce ku temu ſprzyrodzenia obronne. Zmodź też do Litewſkie woyſká vſtáwicznie przybywáłá/ y z włośći okolicznych/ y z Niemieckiego obozu/ dawáiąc pewną ſpráwę o ich ßykach y poſtępkach woiennych/ co obaczywßy Hetman niemiecki Henrik de Plock á obawiáiąc ſie Zmodzi/ áby ſie tym czáſem w ſtoczeniu bitwy/ do Litwy nieprzedáłá/ gotował woyſká ſwoie Niemieckie przećiw Gediminowi/ á Zmodź z Boiáry we ſrzodek vſow Niemieckich vßykował/ nievfáiąc im ná czele/ áni ná zádzie/ á tą ſpráwą ćiągnął ná woyſko Litewſkie/ pewne ſobie y ſwoim zwyćięſtwo obiecuiąc/ Zmodzi też ieſliby ſie mężnie á ſtale przećiw Litwie pokazáli/ wolnośći pirwße przywroćić/ y dáry obiecowáli. Gedimin záſię Tátáry z łukámi ná czoło vßykował/ á Litwę

Szykowánie woyſká Niemieckiego y Litewſkiego.

z Litwę w walny wielki vſſ w ktorym ſam ſtal ſprawił / Ruſſaki zaś Nowogrodce y Połoczany z bokow y na zadzie rozſadził. A gdy ſie obiedwie woyſka iako na dwoim ſtrzelbiſczu złuku nad Zeimile rzekę ku bitwie ściągały / wnet z wielkim a ogromnym wolanim/krzykiem/hukiem y wrzaſkiem/ obiedwie ſtronie zapalczywie do ſiebie ſkoczyły/ rozne głoſy miedzy roznymi narody ſłycháć było/ Niemcy z drzewami/albo kopiami drożonymi/wyſtrzeliwſzy kilko ruſznic/(ktore tego czáſu prawie były wymyſlone) do Tatarow przytarli/ Tatarowie záś zwykłym tańcem/ a na ksztalt połmieſiąca zákrzywionym ſzykiem rozno ſie rozſtrzelili/ vcieczkę iako ich ieſt obyczay zmyſlaiąc/ a nieprzyiaciołom goniącym vmyſlnie ſzyki mieſzáiąc. Ták gdy Niemcy zá Tatárami/ mniemáiąc by vciekáli/ rozno á ochotnie ſkoczyli / wnet Tatarowie do nich ſie z nowu obrocili/ hoynie Grzy ſtrzałami czeſtymi pſuiąc. Gedymin záś z Litwą wielkim pędem vderzył na walny vſ Niemiecki/wręcz ſie wſzyſcy z obudwu ſtron ścieli/ Niemcy zbroią/ Litwá chybkością przemagáłá/ włocznámi/ mieczámi/ pociſkámi ſrogą bitwę zwiedli/ Henryk Márſzalek Niemieckie/Gedymin z Gaſztoltem Hetmánem ſwoim Litewſkie woyſká y vſy naprawuie / krzyk mężow/ grzmot zbroy/ rżánie koni/ dźwięk trąb y bębnow / chrzeſt zbroy y pancerzow miedzy ściſnionymi vſami. Ták z obudwu ſtron długo na dzień z rowną nádzieią zwycięſtwá bitwá trwáłá/ áż potym Żmodź / ktorey było o kilko tyśiecy w woyſku Niemieckim / wſpomniawſzy ná pirwſze wolności ſwoie/ á máiąc czás y pogodę do zrzucenia iárzmá Niemieckiego / widząc też potężność / ktorey dawno czekáli Litwy ſwoich pobrátinow : Prawie gdy ſie bárdziey bitwá z obudwu ſtron zápaliłá / iednomyślnie ná Niemce Pány ſwoie vderzyli / á iż we ſrzodku woyſká Niemieckiego ſtali/ á namniey ſie woyną byli nieſpracowáli / ſnádnie w ſpracowánych y nieſpodzieważących ſie w ten czás tákiey chytrey odmienności / wielką porażkę vczynili. Zámieſzáli ſie wnet Niemcy nową rzeczą ſtrwożeni / pierwſze też vſy co ſie z Litwą ná czele potykáły/ vſłyſzawſzy nowy gielk/ krzyk / huk zá ſobą oglądáiąc ſie pytáli/ coby tám było/ ná oſtátek Żmodź vczyniłá ſobie drogę żelázem przes ſrzodek woyſká Niemieckiego do Litwy / á Niemcy obaczywſzy nieſpodziewáną zdradę/ y gwałtowną nieprzeſpieczność / tym leniwiey nácieráli / Litwá záś z Żmodzią złączona/y nową pomocą poſilona / z Ruſáki y z Tátáry walnym á ściſnionym vſem rozerwáli Niemieckie Reytery iezdne / w ktorych wſzyſtká nádzieiá Krzyżacka byłá / wnet zátym gdy czoło porázili / ſrzodek też vſow Żmodź pierwey przeráziłá y zámieſzáłá/podáli tył Niemcy/ Litwá zá niemi z Żmodzią y z Ruſſaki tym śmieley y ſpieſzniey poſtepowáłá/ Tatarowie też zewſząd ich trapili/ z bokow y w czoło vciekáiącym / á zbroią obciążonym / ná lekkich koniach záchodząc / á Litwie iáko do ſieci náganiáiąc / y więcey ich poległo w vciekániu niż ná placu/ gdzie bitwę ſtoczyli / bo vciekáiących Litwá áż do Okmieny rzeki goniłá/ bijąc/kolac/ ſiekąc / topiąc / y imáiąc / ták iż ná kilkonaście mil po drogach/ po rolach/ y rożnych polach/ trupow Niemieckich wielkości náydowano/ kryiących ſie też po láſach y záległych ſtárzynach / chłopi ze pſy wynáydowáli y bili/ álbo złupionych ná drzewach wieſili.

Roku záś 1320. Władiſław Łokietek z Jadwigą Málżonką ſwoią ná Kroleſtwo Polſkie ieſt koronowány w Krákowie/ przeniozwſzy zá zezwoleniem wſzech ſtanow Polſkich Koronę y Stolicę Krolewſką do Krákowá z Gniezná/ gdzie przedtym począwſzy od Boleſławá Chabrego Roku 999. áż do Roku 1306. Krole Polſkie koronowano / áták od koronácyey Łokietkowey áż do dziśieyſzych czáſow w Krákowie Krolow Polſkich koronuią. Tegoż roku Władiſław Łokietek Krol Polſki Corkę ſwoię Helżbietę poſłał do Budzyniá w małżeńſtwo Krolowi Węgierſkiemu Károluſowi.

Tego

Bitwá Niemcow z Litwą.

Żmodź ſie do Litwy przeciniela.

Koroná z Gniezná do Krákowá.

Tegoż Roku Henrik de Plock Marszałek wielki Pruski/ iáko Miechouius lib.4.fol.219.cap.15. y Kroniki Pruskie świadczą/ z woyskiem Niemieckim potężnym y dobrze vzbroionym / y vszykowánym / nád ktorym było czterdzieści stárszych Krzyżakow zakonnych przełożonych / do Zmodzi wciągnął / gdzie powiát Miednicki iáko mogł nászerzey zwoiował / y zburzył. A tym czásem Litwá y Zmodź námniey onym woiowánim nieustrászeni w ciásności iednego lásu/ przes ktory Krzyżacy z łupámi názad mieli ciągnąć / zástąpili / á co nawiętsze drzewá y kłodziny wkoło drog zewsząd podrąbiwszy / śidłá y zásadkę ná Niemcow vczynili. A gdy iuż Márszałek Pruski y woysko iego niewiedząc o oney chytrey zásadce do lásá wciągnęli / wnet od Litwy obskoczony / naprzod sam / potym wszyscy z woyská Niemieckiego zgłádzeni / pobici / y drzewy potłuczeni y poduszeni byli / á inszych wiele poimánych zostáło / ták iż żaden z onego woyská nievbieżał / ktoryby te nieszczęsną woyne w Prusiech Krzyżakom opowiedział. A Litwá y Zmodź zá to zwyćięstwo y zá hoyne łupy z nieprzyiaciół pogromionych y pobitych złupione / gdy Bogom swoim ofiáry / y zwykłe mody czynili/ iednego zacnego Krzyżaká imieniem Gerardá Rudde Woytá álbo Stárostę ziemie Sambiyskiey / z więźniow przednieyszego / z Koniem ná ktorym woiował / y z zbroią w ktorey był vbrány / y z bronią żywego ná wyniosło złożonym stośie drew spalili / y z dymem dusze do niebá / á ciáło z perzynámi ná powietrze posłáli.

Márszałek Pruski z woyskiem od Zmodzi y od Litwy porażony y zábity.

Woyt bywał v Krzyżakow nád ziemicą przełożony/ iáko v nas dziś Stárostá Zmodzki/ etc.

Tegoż roku Litwá ziemię Dobrzyńską bez wieści przyciągnąwszy zburzyli/ w dzień podnieśienia Krzyżá świętego / ktorą ná ten czás trzymáłá Xiężná Mázowiecka Wdowá Semowitá zmárłego Xiążęćiá małżonká pozostáła/ á spaliwszy Miásto Dobrzyń s poimáńcámi oboiey płci / y z łupámi rozmáitymi spiesznym puczim do Litwy vbiegli bez odporu.

Miech.lib.4. cap. 15.

Cromerus też pisze/ iż y Mázowsze ná ten czás Litwá bez zástáwy zwoiowáłá. Crom. lib. 11.

O Posiedzeniu y opánowániu Włodimirskiego / Łuckiego / Kijowskiego/ Xięstw / y pobiciu Xiążąt Ruskich przez zwycięzce Gedyminá / Roku 1319.

Rozdział III.

Gdy sie ták Gediminowi y Litwie z Zmodzią przyniim po pierwszych onych od Niemcow trwogach szczęśliwiey powodziło / á Fortuná niestała twarz ślepą od Krzyżakow Pruskich y Liflandskich odwroćiłá / iż z ich mocy Gedimin wszystkę Zmodzką ziemię wydárł/ Stárosty ich pogromił y rospłoszył / y wielkie woyská Krzyżáckie zá dzielnością Litewską y Zmodzką/ nád Zeimilą y Okmieną ná głowę poráźił/ Márszałká też wielkiego / y Hetmáná nawyższego Ziem Pruskich Henriká de Plock Zmodź z drugim ogromnym Niemieckim woyskiem plundruiącego w leśie zá Miednikámi / ták Miechouius y Długosz piszą / áż do iednego pogromili / y sámego ze wszystkich Kontorow nasrozszego naieżdżce zábili / iuż ták bespiecznie Krzyżacy iáko przed tym do Litwy náieżdżáć nieśmieli / obaczywszy y doświádczywszy

Miedniki gdzie dziś Worniámi zowią.

świádczywszy ich potężności / y gotowości / y lepszey opátrznośći przećiw sobie. W ten czás też Pomorskiey ziemie gwáltowna á niesłuszna woyna pod Wlадиsławem Łokietkiem Krolem Polskim dochodźili. Przeto z Gedyminem Wielkim Xiędzem Litewskim Karolus Trewir Mistrz Pruski y Kontorowie iego ná dwie lećie przymierze wźięli / áby tym bespiecznieyszymi będąc od Litwy potężniey Polakom śię okazáli. Gedimin też sobie uczyniwszy dobrą woyną dobry pokoy / acz doczesny ále potrzebny od Niemcow / záraz tegoż roku 1320. niesktádáiąc z śiebie zbroie / s tymże woyskiem Litewskim / Zmodźkim / y Nowogrodskim / tákże Połocką Ruśią / ćiągnął przećiw Wołyńskim Xiążętom / ktorzy mu śię z posłuszeństwá wybiiáli / y nád to widząc go być z Krzyżaki Pruskimi zábáwionego / do Litewskich powiliyskich dźierżaw / y Nowogrodskich náiázdy miásto pomocy czynili. Naprzod śię tedy obroćił przećiw Włodimirzowi Xiążęćiu Włodimirskiemu / á przyćiągnąwszy pod Włodimirz / dobywał Zamku y Miástá vpornym szturmem / ále śię też Russacy rowną śmiáłośćią bronili / rozmáitą strzelbą y poćiskámi Litwę od blankow odbiiáiąc. A w tym sam Kniáź Włodimirz Włodimirski z ludem swoim y z pomocą Tátárską ná odśiec przećiw Gediminowi przyćiągnął. Gedymin też przećiw iemu tym śmieley Litwę y Zmodź vszykował. A gdy obiedwie strony bitwy niezwłaczáły / podkáli śię tuż pod zamkiem chęćią zápalczywą / rożnym głossow hukiem / zbroy grzmotem / koni rzániem / áż obłoki przebiiáli / rowną bronią / szablámi / włoczniámi wręcz śię starli / Tátárowie záś z łukow táńcem zwykłym záieżdżáiąc bez przestanku Litwę przerywáli / áż potym Gedimin zszykowawszy kilko set Zmodźi pieszych z włoczniámi / y z poćiskámi / tákże z procámi miedzy iezdną Litwę / y Ruskie y Tátárskie szyki / ktorzy pieszych niemieli przeráźił / poczęli tył podawáć / Litwá po nich biiąc goniłá / śiekąc / imáiąc / z blánkow záś zamkowych y mieyskich Russacy ná swych krzyczeli / wołáiąc y nápomináiąc / áby swoich niewydawáli.

Bitwá Gediminowá z Wołyńczány.

Lecz gdy Tátárowie w ktorych miał nádźieie Włodimirz / pierzchnęli / y Wołyńcow swoich niemogł do pierwszey sprawy przywieść. A gdy śię sam z máłym pocztem Rycerstwá Włodimirskiego Litwie zástáwował / y śmiele náćierał (iáko iest łaćińska przypowieść: *Temerarios ausus, temerarij sequuntur euentus*, co y mnie sámego raz skaráło) gdy śię sam vpornie przebiiał przez vszy Litewskie / Hetmáná dobrego y Rycerzá mężnego vrząd wypełniáiąc / zábity został ná plácu. Co obaczywszy inszy Wołyńcy / iż im Kniáźiá y wodzá nie stáło / wnet z wielkim á żáłosnym nárzekániem / rożno gdźie kto mogł vćiekáli / á drudzy śię do Litwy zwyćiężcow przedawáli. Obleżeńcy też widząc Páná swoiego zábitego / á zwyćięstwo nieprzyiaćielskie / záraz śię y z Zamkiem Włodimirskim y z Miástem Gediminowi zwyćiężcy / Wielkiemu Xiędzu Litewskiemu w łáskę podáli / y przysięgę posłuszeństwá vczynili / tákże wszystko Wołyńskie Xięstwo zá tym zwyćięstwem y dobrowolnym podawániem obywátelow / gdy obaczyli iż śię oprzeć było trudno / Gedimin opánował.

Włodimirz Xiąże zábity od Litwy.

Włodimirskie Xięstwo Litwá mocą opánowáłá.

A osadźiwszy Włodimirski Zamek y Miásto Stárostam swoim / y Rycerstwem Litewskim / ćiągnął do Łucká kończąc zwyćięstwo / przećiw Lwowi Łuckiemu Kniáźiu / Dla tego / iż Drohiczin y Brześćie Litewskie był odiął czássu woyny Krzyżáckiey / á áczkolwiek miał iákie tákie woysko według czásu zebráne Lew przerzeczony Kniáź Łucki / wszákże przygodą Kniáźiá Wołodimirá Włodimirskiego przyiaćielá swoiego / (słysząc iż był porażony y zábity od Litwy) strwożony / nieczekáiąc mocy Gediminowey / vćiekł áż do Bránská Siewierskiego / do Kniáźiá Romaná Bránskiego Zięćiá swoiego. A Gedimin skoro obległ Łucki zamek / záraz Boiárowie y czerń / widząc iż Kniáź ich vćiekł / á onych wydał / niechćieli śię sprzećiwić Wielkiemu Xiędzu Gediminowi / ále śię wszyscy iednostáynie

dnoſtáynie w moc y w pánowánie iego ze wßyſtkim Xięſtwem Luckim/ y z iego przygrodkámi poddáli / y przyſięgę potomnego poſłußeńſtwá vczynili / ktorych Gedimin w łáſkę przyiąwßy Zámek Lucki y inße przygrodki/ dla lepßego vtwierdzenia y vgruntowánia ſwoiego zwycięſtwá / Rycerſtwem Litewſkim y Stároſtámi oſádził/ y obwárował.

Luckie Xięſtwo Gedimin opánował.

Potym do Brześcia z woyſkiem ćiągnął oſtátek Ruſkich przygrodkow Kniáziá Luckiego poſiadáiąc/ Támże w Brześćiu Pány y Rycerſtwo ſwoie dobrze záſłużone vdárowawßy / woyſko Litewſkie y Zmodzkie / ná czás dla wytchnienia z pracey po Krzyżáckiey świeżey y Ruſkiey woynie do domow roſpuśćił/ á ſam w Brześciu przes zimę odpoczywał/ potoczne ſpráwy y potrzeby ziemſkie odpráwuiąc/ przes ktory czás broń y naczynia rozmáite woienne gotował ná nową woynę/ ktorą táiemnie przećiw Stániſłáwłowi Kniąziu Kijowſkiemu przemyſlał.

Z lepßym ten pożytkiem niż my dziś woiowáł/ áczkolwiek Dział niemiał.

Potym roku 1320. obeſławßy wßyſtkie Boiáry ſwoie Zmodzkie Litewſkie/ Połockie/ y Nowogrodſkie/ zgromádził woyſko wielkie/ á ſkoro po wielkiey nocy ktory czás ieſt do woyny naſłußnieyßy/ gdy iuß trawa nowa koniom ſnádne wyżywienie/ á nieodzianemu rycerſtwu wdzięczną wczeſność kwitnąca Wioſná gotuie/ ćiągnął z Brześcia przećiw Kniąziu Stániſłáwłowi Kiowſkiemu/ ktory ſie z przodkow ſam ieden Monárchą álbo Jedynowłaycą Ruſkim w ten czás iáko dziś Moſkiewſki piſał. A przebywßy ſpokoynie Luckie y Wołyńſkie ziemie ſobie poddáne / przyćiągnął naprzod pod Owrucżą zámek Kniąziá Stániſłáwłow/ ktorego mocą dobywßy Litwą oſádził / potym Zitomir / ná ktorym ſie było záwárło wiele Slachty Kijowſkiey / obegnał / ktorego też (vſilnym ßturmowániem / Ruſſáki broniące ſie zmordowawßy) przez podánie doſtał. A Stároſtę Rycerſtwo Ruſkie ſprowádziwßy / Litwę ſwoię ná Zamku y w Mieśćie dla obrony poſtáwił. Ciągnął potym dáley w Kijowſkie włości burząc y paląc co ſie náwinęło. Co widząc Stániſław Kniąż Kijowſki vmyſlił gwałt gwałtē odbijáć/ á Litwie nieczekáiąc ich w Kijowie zbroyno/ iáko pierwßym niewolnikom przodkow ſwoich záſtąpić/ Kniąziowie też inßy Ruſcy y Siewierſcy widząc iż iuß ſąſiedſka śćiáná gorzáłá/ zbieráli ſie do gromády przećiw Litwie/ á ták Kniąż Pereaſławſki Olha/ y Kniąż Lucki Lew od Litwy wygnány/ Roman Brańſki/ z Rycerſtwem y z woyſkámi/ iákie mogli ná ten czás zgromádzić / śćiągnęli ſie ná rátunek do Stániſłáwá Kniąziá Kijowſkiego / ktory obozem leżał nád Pierną rzeką ßeść mil od Kijowá / á złączywßy ſpolne mocy ſwoie w iedno wielkie woyſko/ y pomoc od Tatarow máiąc / ſtali w gotowey ſpráwie / ſłyßąc iż Gedimin z Litwą od Zitomirzá śmiele y ſpießno przećiwko im ćiągnął.

Gedimin z Litwą do Kijowá.

Litwá Owrucżá wzięłá y Zitomir.

Nam tua res agitur, paries quum proximus ardet.

A ták Gedimin máiąc wiádomość od ßpiegow o położeniu y mocy woyſká Ruſkiego/ nąmniey w ßczęśćiu y w dzielnośći Rycerſtwá ſwego nieroſpaczał. A krotkim nápominániem powodzenie ßczęśliwe/ á niedawnego zwycięſtwá nád Krzyżáki/ y Włodimirſkiem Kniáziem/ y Lwem Luckim/ w pámięć Litewſkim y Zmodzſkim vſom przywodząc/ ßykował ich porządnie/ pieße z włoczniámi/ z łukámi drugich/ inßych z procámi miedzy iezdne dla rozerwánia nieprzyiaćielſkich vſow y poſiłku mießáiąc/ tą ſpráwą przyßedł ogromnie tuż nád woyſká Ruſkie v rzeki Pierney leżące w rownym polu. Tám naprzod Kniąż Stániſław Kijowſki z woyſkiem ſwoim/ y s Tátárſką pomocą do Litwy ſkoczył/ Roman záś Brańſki/ á z nim Lew Kniąż Lucki/ y Olha Pereaſławſki lekko po nim dla poſiłku náſtępowáli. Litwá y Zmodź pierwße gwałtowne potkánie Kijowiánom śmiele y ſtale przećiwnymi pierśiámi wytrzymáli/ pierwey ſtrzelbą z łukow y z kuß/ potym włoczniámi/ ßáblámi/ kiymi wręcz ſie śćieli/ mąż z mężem/ koń z koniem/ ćiáſno ſie ſkupili/ krzik/ huk/ grzmot/ zewſząd ogromny/ wątpliwa nádzieiá zwycięſtwá długo iednákim loſem zobudwu ſtron trwáłá/ áż ná oſtátek Gedimin z ſtrwożonym

Bitwá Litewſka z Ruſſaki v Pierney Rzeki.

vſem

vſem odłączywſzy ſię od walnego woyſká ſwoiego/ w bok Ruſſakom ogromnym pędem vderzył/ ták iż ich ſzyki ściśnione przerwał y pomieſzał/ gdy ſię muſieli z czołá do boczney bitwy obrocić. Litwá záś y Zmodź w iednákiey ſpráwie/ y ná czele y po bokach ſtoiąc/ ná zmieſzánych Ruſſakow tym śmieley nácierálá/ niemogł ich gwáłtownego pędu Kniąż Stániſław Kijowſki wytrzymáć/ począł ná zad vſtępowáć/ Litwá zá nim przycierálá/ Olhá też Kniąż Pereaſławſki/ Roman Brański/ y Lew Łucki/ Kniąziowie/ nie długo ná plácu ſtáli/ widząc Kijowiány z Kniąziem ſwoim vſtępuiące/ Wſzákże Kniąż Lew Łucki/ ktoremu ſzło o Łuckie Xięſtwo/ z ktorego był niedawno wygnány/ śmieley nád inſze przeciw Litwie

Dwá Kniáźiowie Holha Pereasláwski / y Lew Łucki zábici.

nácierał/ z Holhą Pereaſławſkim/ ále vporney śmiáłości tuż ná plácu gárdły przypłácili/ bo w zámieſzáney bitwie obudwu zábito. Co obaczywſzy Kniąż Stániſław Kijowſki/ y Roman Brański/ záraz tył podáli/ Rycerſtwo Kijowſkie/ tákże Brańſkie/ y Pereaſławſkie/ częścią pobiciem y vciekániem Kniąziow ſwoich/

Ruſkie Xiążętá porážone od Litwy.

częścią gwáłtowney mocy Litewſkiey niemogąc wytrzymáć/ rożno po rożnych polach pierzchnęli/ drudzy láſy zá opłákáną obronę bráli/ Litwá ich z Zmodzią vciekáiących áż do nocy (ktora ciemnością ſwoią Ruſſakow rátowálá) gonili/ bijąc/ ſiekąc y imáiąc. Názáiutrz Gedimin przez noc z pracey wytchnąwſzy

Miał lepſzą rozrywkę niżli Annibal Kartaginſki/ ad Cannas.

łupy zbieráć z pobitych Ruſkich vſow kazał/ ktore miedzy Rycerſtwo porządnie rozdzieliwſzy/ więźnie obwárowawſzy/ y ránnych opátrzywſzy/ Tegoż dniá niedáiąc Ruśi przewłoki ku zbierániu do Kijowá przyciągnął kończąc zwycięſtwá/ á obegnawſzy Zamek dobywał go vſtáwicznymi ſzturmámi/ oblężeńcom ieſliby dłużey w vporze ſwym trwáli/ á niepodáli ſię dobrowolnie/ wygłądzeniem/ y rozmáitym karániem grożąc. Wſzákże Kijowiánie/ ktorych ſię po świeżey porážce w mieśćie y w zamku z żonámi/ z dziatkámi/ y ſkárbámi wielkość byłá záwárłá/ bronili ſzę długo y mężnie/ ſpodziewáiąc ſię y czekáiąc rátunku ná odſiec od Kniáziá ſwego Stániſławá/ ktory był áż ná Rezan vciekł z przegráney bitwy/ z Kniáziem Romanem Brańſkim/ ále widząc ſię być wydánych od Páná ſwoie°/ y wniádziei oſzukánych/ po długich namowách zezwolili iednoſtáynie ná podánie Zamku y Miáſtá. Ták naprzod Metropolit/ Władikowie/ Archimendritowie/ Protopopowie ze wſzyſtkim duchowieńſtwem nioſąc krzyże y chorągwie proceſſią wyſzli ku Gediminowi/ á zá nimi Pánowie Boiárowie/ y wſzyſtko poſpolſtwo Kijowſkie wyſzło/ bijąc czołey podáiąc ſię w łáſkę y wmoc Gediminowi wielkiemu Xiędzu Litewſkiemu: Támże mu wſzyſtcy á naprzod Metropolit przyſięgę poſłuſzeńſtwá vczynili. Wiechał potym Gedimin z zwycięſtwem przez Miáſto ná Zamek Kijowſki/ wziął też przez dobrowolne podánie przygrodki inſze Kijowſkie

Bo w ten czás w Kijowie byłá ſtolicá Metropolitowá wſzyſtkiey Ruśi.

Gedimin Kijow wziął przez podánie.

Białogrodek/ Slepowrot/ Kaniow/ y Czerkáſy/ dobył też Brańſká Siewierſkie y Pereaſławia Zamkow ſtołecznych Xiążąt Ruſkich/ ták iż zá iednym zwycięſtwem Monárchią Kijowſką/ Wołyńſkie y Siewierſkie Xięſtwá/ áż do Putwilá

Litwá Siewierſkie Xięſtwá y Wołyńſkie opánowálá.

Kijowem mil ſześćdzieſiąt opánował/ y do Litewſkiego Páńſtwá przyłączył.

Ná Kijowie y ná inſzych przygrodkach przełożył ſtárſzym namieſtnikiem ſwoim Mindowá Xiążę Holſzańſkie/ Syná Holſzowego krewnego ſwoiego/ ktory był w Ruſką wiárę ochrzćił/ y pánował ná Kijowie áż do Włodimirzá Olgierdowicá/ Xiążąt Słuckich przodká/ z Wielkich Xiędzow Litewſkich porządną Genealogią idących/ od Holſze Witeneſá Gedyminá y Olgerdá/ etc.

Xiążętá Słuckie.

A Stániſław z narodu ſtárożytnych Xiążąt Ruſkich Monárchow Kijowſkich/ y od Ruryká/ Truworá/ Sinauſá/ Xiążąt Wáreckich/ tákże od Igorá y Olhá narod wiodący/ z ktorych też ieſt narod Xiążąt Oſtroſkich/ będąc porážony

Xiążętá Oſtroſkie.

wygnány y wyzuty z Xięſtwá Kijawſkiego od Gediminá/ vciekł ſię do Xiążęćiá Rezáńſkiego o wſpomożenie/ ktory mu záraz dał w Małżeńſtwo Corę ſwoię Holhę/ á iż męſkiego potomſtwá niemiał/ tylko tę iednę Dziedziczką

dał

dał mu y wßystko Xiestwo Rezańskie z Corką/ w sprawę/ władzę/ y w pánowá-nie/ będąc sam Człowiekiem zeßłym w leciech.

A Rezańskie Xięstwo było z dawną możne miedzy inßemi Xięstwy Ruskie-mi/ iák o tym rzecz sáma kto świádom y Kroniki Ruskie/ tákże Sigismundus ab Herberstein, *in Commentarijs ac Chorographia regionum Moschouiæ Duci subiectarum* świádczą/ fol. 65. 66. etc. Leży Rezańskie wielkie Xięstwo miedzy Oką y Donem álbo Tanais rzekami wielkiemi/ y sławnymi/ z ktorych iedná Tanais/ álbo Don po Moskiewsku rzeczona/ Azią y Europę dzieli/ á wpada w martwe morze/ ál-bo czarne Jezioro/ ktore zowią Cosmographi Pallus Meotis v Azophu Miá-stá Tureckiego/ Skąd potym Kupcy Donem z Moskwy y z Rezanu żegluiąc/ áż do Kaphy/ Prekopu/ Konstantinopolá/ y do wßystkiey Greciey/ Włoch/ Hieruzálem/ Siriey/ y do Afriki Morzem Miedzyziemskim przes Pontum Eu-xinum/ y Helespontum przychodzą/ iákom sam własną experientią y bytnością poczęści tego żeglowánia skoßtował Roku 1574.

Rezáńskie Xię-stwo co iest.

Wßystkie inße kráiny Moskiewskie Rezáńskie Xięstwo hoyności ą żywno-ści y vrodzáiem zboża/ Miodow/ Zwierzu/ Bydła/ y Ryb rzecznych y iezior-nych przewyżßa/ y ludzi czerstwością/ y przyrodzoną śmiáłością woienną vślach-cionych. Bo Tatarom Przekopskim/ y Kazańskim są przylegli/ z ktorymi sie mu-ßą vstáwicznie ćwiczyć. Rezan záś zamek y miásto stołeczne drzewiáne/ niedále-ko od Oki rzeki wielkiey/ od Moskwy miástá 36 mil leży przyrodzenim mieścá o-bronny/ Rzáwzdy sie Kniáź Rezański pisał wielkim Xiędzę iáko dziś Moskiewski.

Rezan Zamek y Miásto.

Potomek tego Stánisłáwá Monarchy Kijowskiego od Gedimina wygná-nego/ Wasiley Wielki Xiądz Rezański/ poiął Siostrę v Wasilá Wielkiego Xię-dzá Moskiewskiego/ z ktorą miał Jwaná y Fiedorá/ Synow. A gdy Wielki Kniáź Wasiley vmárł/ pánował po nim Jwan Syn/ Ten potym zostáwił po swey śmierci trzech Synow/ Wasilá/ Fiedorá/ y Jwaná/ s ktorych dwá stárßy wádząc sie o zwierzchność pánowánia/ stoczyli bitwę wálną w polach Rezáń-skich/ támże ieden porázon y zábit ná placu/ á drugi otrzymawßy zwycięstwo zárazem ná tychże polach vmárł. Trzeci ktory zostáł młodßy dowiedziawßy sie o śmierci stárßych dwu Brátow/ zebrał sie s Tátáry/ y opánował mocą wielkie Xięstwo Rzezáńskie oyczyste/ ktore ießcze Mátka iego rządziłá. Tego potym (ácz przodkowie iego w wolnym páństwie wolno z dawná pánowáli/ á żadne-mu inßemu Monarße niebyli powinni) wnet Wasil wielki Kniáź Moskiewski ktory sie iedynowłaycą wßystkiey Rusi pisał/ pozwał przed swoy Máiestat y o-sadził do więzienia/ á posławßy woyská swoie Rezan zamek wziął/ y wßystko Xięstwo opánował/ á mátkę przerzeczonego młodego á ostátecznego Kniáziá wiel-kiego Rezáńskiego Wdowę postrzygł w czernice/ y do Monástera przystroiwßy ią wegnał. A iżby ná potym Xięstwo Rezáńskie od Moskiewskiego Xięstwá nie odstąpiło/ wielką część Rezáńcow Wasil Kniáź Moskiewski/ po rożnych kráinach swoich rosprowadził/ y porozsadzał. Zá czym zupełną moc y władzą nád możnym y stárożytnym Rezanskim Xięstwem otrzymał. Bo áczkolwiek ten o-státni Kniáź Jwan Rezański vciekł był z więzienia do Litwy roku 1525 gdy Tá-tárowie pod Moskwą Miástem tuż sie byli położyli/ wßákże bez potomstwá w Litwie iáko zbieg vmárł. A tum sie dla tego czytelniku miły ßerzey o tym sławnym á wielkim Xięstwie Rezanskim zábáwił/ áby obaczył iáko páństwá wielkie prętko á nagle przes wnętrzne niezgody vpadáią/ ták sie to tu okazáło/ iż dwá Bráciá wádząc sie o iedyną oyczyznę márnie ią strácili/ sami zginęli/ y trzeciego Brátá vporem swoim y Mátkę w kaleki obrócili/ ták iż wßystek narod wielkich Kniázıow Rezanskich/ ktory trwał y kwitnął przes kilko set lát z gruntu zniß-czał y zginął. Przeto sie iuß do rzeczy przedsięwziętey spraw Gedyminowych zwroćimy.

Przygodá dwu Brátow.

Jáko Moskwá Rezan opáno-wáłá.

Jwan Kniáź Rezanski do Litwy zbiegł.

Gedimin Wielki Xiądz Litewski przełożywszy ná Kijowie Mindową Xiąże Holszáńskie namiestnikiem/ y insze zamki Stárostámi swoimi osádziwszy/ wrócił się do Litwy z wielkim zwycięstwem/ w Kiernowie potym (gdzie ná ten czás byłá stolicá wielkiego Xięstwá Litewskiego) był od wszystkiego pospolstwá z wielką rádością / z zwykłym ręku klesktániem / y łado łado spiewánim / trąb długich huczeniem przyięty/ gdzie Rycerstwo ná onych woynach Ruskich dobrze zásłużone vdárowawszy woysko dla wytchnienia z oney długiey pracey do domow rospuścił. A od tego czásu/ to iest roku 1321. Monarchia álbo iedynowładstwo Kijowskie/ gdy Gedimin Kijow opánował vstáłá. Bo wszystkiey Ruskiey Monarchiey z stárodawná głową był Kijow/ od Kijá Xiążęciá záłożony/ roku po národzeniu Chrystusá Páná 430. według niktorych zdánia/ ácz Kroniki Ruskie dla stárodawności tego Miástá pewnego czásu wywieść niemogą/ wszákże od Olhy/ álbo Heleny/ ktora się w Grecką wiárę Roku od stworzenia Swiátá według ráchunku Ruskiego ochrzciłá/ y od Swántosławá Syná iey/ y od Wołodimirzá Syná tegoż Swátosławá Monárchow Ruskich/ ktory się też w Cárygrodzie ochrzcił/ Látá od Chrystusá Páná 990. á od stworzenia Swiátá/ iák Ruś ráchuie/ roku 6469. tedy Monarchia Kijowska/ to iest wszystkiey Rusi iedynowładziectwo do opánowánia Kijowá od Gedyminá Wielkiego Xiędzá Litewskiego stáłá lat 431.

Potym przedsie Wielcy Kniáziowie Białey Rusi Moskiewscy pisáli się Jedynowładcámi wsiey Rusi (ácz się w tym mylili/ bo Litwá niemáłą część Ruskich Xięstw dawno byłá posiádłá) vżywáiąc tytułu tego/ ktorego dziś Wielki Kniąż Moskiewski w listach swoich vżywa/ wszákże práwa Monarchia Kiiowska wszystkiey Rusi/ tylko zá pánowánia Rurikowego/ Igorowego/ Olechowego/ Swántosłáwowego/ y Włodimirowego/ początkiem swym/ y pewną successią w mocy swey kwitnęłá y trwáłá. A po śmierci Włodimirowey dwánaście Synow iego sroga wnętrzną woyną ná kilkodziesiąt części páństwo y iedynowładstwo Ruskie rozerwáli/ áczkolwiek to był zásię przywiodł w pierwszą klobę y w Monarchią Włodimirz Monomach przezwiskiem Syn Wszewołdow/ Wnuk Włodimirzá wyższey miánowánego/ wszákże się to wszystko po iego śmierci znowu rozerwáło/ iákośmy o tym wyższey w dzieiach Ruskich dowodniey wypisáli/ Przeto do rzeczy Litewskich przystępuiemy.

O záłożeniu Trokow stárich y Wilná przez Gediminá/ Roku 1321.

Rozdział IIII.

Edimin Witenesowic Wielki Xiądz Litewski zbywáiąc w Kiernowie rozmáitymi łowámi przeszłey pracey/ y niewczásow woiennych/ zebrawszy się z Dworem y wszystkim myślistwem swoim iáchał w głębsze puszcze dla weselszey pociechy/ y głownieyszych łowow. A gdy mu się według myśli szcżęśliwie nácieszył y obłowił/ częstował w polu pod kotarhámi pány Dworzány / y myśliwce swoie w piąci milach od Kiernowá / miedzy Waką y Wilią rzekámi/ tám potym vpodobáło mu się

mieysce y plac nie ták bárzo służny ku zamkowi / iáko iemu wdzięczny / iż śie ná tym mieyscu y w okolicznych polach y lasach oblowił / támże záraz em obesławszy włości / zbudował zamek / ktory przekopem y wálem obwárował / y názwał go Troki / dla tego iż co żywo / Záięcy / Lissow / kunic / y inszego máłego źwierzá y ptástwá / ták Dworzánie / iáko osocznicy / myśliwcy / kuchćikowie y chłopiętá / wszyscy byli pełno około tárczakow / przed sobą y zá sobą / y po stronach w troki náwiązáli y náwieszáli. Zwierzu też wielkiego / Łośi / Jeleni / Sarn etc. pełne wozy nákłádli. A ták dla tego szczęśliwego oblowu znácząc w tym sobie wrożkę szczęśliwą (bo w on czás Litwá obyczáiem Rzymskim żadney rzeczy bez wrożki niepoczynáli) záráz em z Kiernowá Stolicę Xiążęćia do Trok nowo budowánych przeprowádził / ktore dziś stáremi Trokámi zowiemy względem nowych od Kieystutá potym iego Syná zbudowánych / iáko o tym niżey nápiszemy. A ták od tego czásu stolec w Kiernowie od stárożytnych Xiążąt Litewskich / zwłaszczá od Kiernusá Kunássowicá Pálemonowego z Rzymskich Xiążąt Potomká w ktorego záłożony vstał / zá czym też to Miásto z Zamkiem dawnośćią czásow záwisnych ták dziś widzimy zniszczało. A w Trokach śie nowa Stolicá Xiążąt Litewskich poczęłá / ále nie długo trwáłá / Bo Gedimin rychło potym záiachawszy w łowy / zwykłym obyczáiem / czynił ostępy nád brzegámi Rzeki Wiliey / ktore wony czásy lásami y pusczámi wielkimi / gęstymi á gwałtownymi záwieśisto zárosłe / leżyskámi tylko y przechowániem rozmáitemu źwierzowi ták wielkiemu iáko málemu były. Ták tedy Gedimin bawiąc śie łowámi / á z ostępu ná ostęp przechodząc / przyiechał ze wszystkim orszákiem Dworu y myślistwá swego ná zgliszká poświęcone przodkow swoich / gdźie rzeká Wilná do Wiliey wpada / od Trok stárych cztery mile / ktore zgliszká / to iest plac palenia ćiał Xiążęcych y Pánow przednieyszych Litewskich / fundował był ná tym mieyscu Swintorog / á po nim Germont Syn iego / iákośmy o tym wyższey nápisáli / gdźie też Kápłani Litewscy obyczáiem pogáńskim Bogom swoim ofiáry zá Dusze zmárłych Xiążąt / (bo o nieśmiertelnośći Dusz / o Dniu sądnym / y o zmartwychwstániu wielce trzymáli) czynili / y ogień wieczny vstáwicznie we dnie y w nocy bez przestanku (iáko też ono był w Rzymie obyczay Ceremoniae Vesti Boginiey) ná tym mieyscu zá pilnośćią Kápłanow k temu vstáwionych gorzał / ktory ogień Litwá y Zmodź / Prussowie / y Łotwá zá osobliwego Bogá mieli y chwálili.

Stáre Troki zbudowáne / á dla czego Trokámi názwane.

Z Kiernowá Stolec do Trok przenieśiony.

Támtedy Gedimin około przerzeczonych zgliszk w pusczy miedzy gorámi / ktore dziś Łysymi zowią polując / miedzy inszego źwierzu mnostwá sam postrzelił Turá wielkiego s kusze / y zábił go ná tey gorze gdźie dziś wyszny zamek Wileński / ktora gorá od tego Turá y dziś Turza gora zowie / á skore y rogi iego złotem oprawione miásto zacnych Kleinotow długo w skárbie chowano / áż do czásow Witołdowych / á Witołd iż pospolićie s tych rogow ná wielkich biesiádách / y częstowániu Posłow postronnych pijał / tedy ieden darował zá w elki vpominek Cesárzowi Rzymskiemu Sigmuntowi / Krolowi Węgierskiemu / ná onym sławnym ziezdźie Krolow y Xiążąt w Łucku / roku 1429. iáko o tym będźie niżey. A teras rzecz przedśię wzięta kończę.

Gedomin Turá postrzelił.

Gedimin sprácowawszy śie łowámi / tudźież iż wieczor był zászedł / á noc ćiemna nádchodziłá / do Trok też omieszkał / poćieszywszy śie znácznie z zábitego ręką własną Turá nocował w kotarhach ze wszystkim Dworem swoim ná zgliszczach miánowánych ná łące Swintorozie od Swintaroha Xiążęćia názwáney / gdźie dźiś puszkárnia / stáynie y niższy zamek / á gdy po pracy iák to bywa twárdym śnem był zmorzony / śniło mu śie iż ná tey gorze y ná tym mieyscu gdźie Turá vbił / y gdźie dziś Wilno z zamkámi stoi / widźiał Wilká wielkiego / y mocnego /

Sen Gediminow.

á prawie

á práwie iákoby żelázna blácha wárownie przeciw wszelkim postrzałom vzbroionego/ w tym Wilku záś słyszał sto Wilkow ogromnie wyiących / ktorych głos po wszystkich stronach roznosił. Ocuciwszy sie tedy Gedimin / wpadł mu ten sen w myśl/ y gryzł sie długo sam z sobą chcąc zgádnąć coby sie przez to znáczyło. Ale iż ná się trudną rzecz obaczył / nie ináczey iáko on Pharao Krol Egiptski o siedmi Krowach tłustych y chudych/ albo Baltazar Krol o oney ręce/ ktorą widział pisząc *Tekel, mane, Phares* / *mensum est, mensum est, ponderauit & diuisit, &c.* Iż był czás przyszedł zginąć Baltazarowi ze wszystkim iego Krolestwem etc. Tym sposobem Gedimin názáiutrz wstawszy/ ten sen wszystkim Pánom y Dworzánom swoim opowiedział/ rádząc sie y pytáiąc /coby sie im ten sen zdał / á coby znáczył: Bo Litwá w on czás iáko Pogáni ledá czemu wierzyli/ á sámi burtámi/ álbo wrozkámi / iáko Rzymiánie *Aruspicijs, extis, auium uolatu, &c.* ták woyne iák domowe spráwy záwżdy odpráwowáli. Lecz ten sen y wykład iego nie dał sie żadnemu ták zgołá gryść/ áż musiáło przyść ná Krywe Kriweita Biskupá Litewskiego pogáńskiego/ ktoremu było imię Lizdeyko.

Lizdeyko naywyzszy Biskup Litewski w orlim gniaździe náleziony.

A ten iáko Látopiszce świádczą zá Witenesá Oycá Gediminowego był nálezion w Orlim gniaździe w iedney puszczy przy gościncu/ á niektorzy powiádáią/ iż w kolebce ochedożney ná drzewie záwieszonego sam Witenes nálazł / y chowáć go dał vcciwie iáko Syná. A gdy dorosł okázował z siebie dzielności nie prostego człowieká/ stąd sie znáczyło/ iż był zacnego iákiegoś álbo Kiążęcego narodu/ ále snadź dla zazdrości pánowánia/ iescze w pieluchach álbo od Macochy/ álbo od Oyczymá był ták do lásu záfłány/ iáko też ono był vczynił Emilius Krol Albáński/ Remusá y Romulusá Bliźniętá z Rehi Silwiey Dziewki Krolewskiey Mniszki vrodzone záfłał był táiemnie do Tibru vtopić/ ktore potym od Wilczyce wychowáne (iák sławią) y od Fausłulusá pásterzá nálezione/ Rzym głowe wszystkiego Świátá záłożyli/etc. Tákże też ono był vczynił Astiages Krol Medski Cirusowi z Corki swoiey y z Kiążęciá Perskiego vrodzonemu/ iż go był w pieluchach kazał głodem vmorzyć Harpagowi Secretarzowi swoiemu/ áby po nim nie krolował / Harpagus potym zlitowawszy sie nád niemowiątkiem krwie Krolewskiey / záfłał go do lássu potáiemnie / y kazał go ná drzewie záwieśić / áby tám zá oczymá Harpagowymi vmárło / wszákże to dzieciątko pásterz (dawszy swoie ná ten czás vmárłe Harpagowi) wychował v siebie / Potym gdy wzrastał/ wybráły go dzieci wespoł pásące bydło Krolem sobie / ná ostátek przez dziwne przeyrzenie Boże (ktoremu sie rádá ludzka prozno opiera) y Astiagessá swego Dziádá wygnał / y Krolestwo iego Medskie y Oyczyste Perskie y Assiriyskie / ná ostátek wszystkę Azią / Sirią / Judską ziemię / y India opánował.

O tym czytay Liuium & Florum, &c.

O tym Iustinus/ Carion etc.

O tym też czytay Volateranũ, Iustinum, Carionem, etc. & Danielis 13. cap. & 14. &c.

Tego też Cirussá pierwszego Monarche Perskiego / Daniel Prorok przywiodł był ku vznániu prawdziwego Bogá/ Roku od stworzenia Świátá 4443. etc. á według Karioná 3443.

Daniel is. 14.

Czytamy też dziwnieyszy tego przykład *apud Trogum Pompeium, & Iustinum lib. 44.* Iż tákże Krol napierwszy Hispáński Gargoras álbo Gorgoras Wnuká y Syná swoiego/ ktorego z własney Dziewki miał: dla wstydu rozmáicie chcąc zátrácić/ kazał miotáć miedzy Swinie / y miedzy Psy głodne by go ziedli / y ná ścieszki chlewow ciásne potym go kłádziono / by go Bydło zdeptało / ná ostátek gdy y ták niemogł zginąć / w Morze go wrzucono/ á wżdy go nawálności Morskie ná brzeg bez náruszenia wybiły / gdzie go potym Jelenicá wychowáłá piersiámi swoimi / potym dziwnym lossem przeyrzeniá Bożego / został wtorym Krolem Hispáńskim / ktoremu było dano imię Habis. Telephus tákże

O tym też czytay Volateranum lib. 2. de Gestis in Hispania ad Gotos.

Habis Krol 2. Hispáński.

Missiyskie

Missiyskie Xiąże álbo Bulgárskie od łániey w puszczy tákże będąc zániesiony ná zgubienie/ był wychowány. Toż czytamy w Kronikach Czeskich/ co y v Bielskiego w kśięgach śiodmych o Czeskim Krolestwie nayodźieß/ fol. 322. Roku od Christusá 909. iż Jwaná Gestimulussá Krolewicá Karwáckiego/ łánia tákże ná puszczy czterdźieśći y dwie lecie mlekiem żywiłá. Parissa tákże Syná Priamussowego/ Krolewicá Troiáńskiego Niedźwiedźicá ná puszczy vchowáłá/ etc. á Romulussa y Remussa etc. Wilczycá/ á Jowissá Syná Saturnussowego Pszczoły/ etc. Tom dla tego przypomniał/ áby niebyło wpodźiwienie świádectwo Látopiszczow Litewskich o Lizdeiku/ Bo śie też ták własnie y z náßym Lizdeikiem w on czás dźiało/ ktory będąc na dworze Xiążęcym wychowány/ w naukách gwiazdárskich według Biegow pogáńskich/ w Wieszbierstwach/ Snow wykłádach/ (iáko niegdy Joseph y Moizesz w wszelkiey mądrośći Egiptskiey) był wyćwiczony/ áż potym był zá Gedyminá nawyższym Biskupem álbo przełożonym Nabożeństw pogáńskich/ ktorego z vrzędu Kriwe Kriweyto zwano/ o ktorym vrzędźie *apud Cromerum, Miechouium, Dlugossum, Erasmum Stellam, Dusburchium,* naydźieß iáśne świádectwá/ Ten tedy Lizdeyko Biskup nawyższy nieinaczey (iáko Joseph Faraonowi/ y onym Towárzyßom więźienia/ Podczáßemu y Piekárzowi/ y iáko Daniel Nabuchodonozor o czterzech Monarchiach/ y potym o oney ręce ná ścienie piszącey Baltasarowi) on Sen o Wilku ná Turzey gorze stoiącym/ y o stu Wilkow inßych w nim wyiących/ tym traktem porządnie y prawdźiwie wyłożył/ iż Wilk ten ktoregoś widźiał iákoby z żeláza vkowánego Wielki Kniąźie Gediminie/ znáczy to/ iż ná tym mieyscu Zglisk przodkom twoim poświęconych/ będźie Zamek mocny y Miásto tego páństwá głowne/ á sto Wilkow w tym Wilku ogromnie wyiących/ ktorych śię głos ná wszystkie strony rozchodźi/ to znácza/ iż ten Zamek/ y to Miásto zacnośćią y dźielnośćią obywátelow swoich/ tudźież wielkimi spráwámi potomkow twoich Wielkich Xiedzow Litewskich/ ktorzy tu będą mieli stolec swoy rozgłoßy śię y rozßerzy z wielką sławą po wszystkich stronach Swiátá/ y cudzym narodom w rychle z tey Stolice z wielką sławą pánowáć będą.

Ták mądry y prawdźiwy á ku rzeczy wykład snu Lizdeykowego Gedimin pochwaliwßy/ y ofiáry Bogom swoim ná Zgliskach odpráwiwßy/ wnet nie długo odkłádáiąc obesłał włośći okoliczne/ Rzemieśnikow też rozmáitych/ Cieślow/ Murárzow/ Kowalow/ Kopaczow/ y máteriey k temu wszelkiey dostátki sposobiwßy/ począł murowáć naprzod wyßny Zamek ná Turzey gorze/ ná ktorey sam z kuße Turá wielkiego był postrzelił. Wymierzył potym plác ná niżny zámek ná Swintoroze/ ktore mieysce w on czás krzywą doliną názywano/ przy vśćiu Wilny rzeki/ gdźie do Wiliey wpada/ támże Zamek niżny z drzewá z wyniosłymi wieżycámi/ y z blankámi Gedimin wielką prętkośćią ále z więtßą pilnośćią zbudował kosztownie/ A dokonawßy obu zamku mianował ich Wilnem/ od Wilny rzeki/ tákże y Miásto prętko śię przy zamkach nád Wilną y Wilią osádźiło/ bo Gedimin z Trok stolicę swoię tegoż roku do Wilná przeniosł/ y tám ią ná potomne czásy vgruntował/ zá czym wielkie zebránie ludźi/ iáko Orłowie do śćierwu prętko śię w wielkie Miásto y rozwlokłe posády zgromádźiło. Pánowie też wszyscy dwory wielkie przy głownym mieśćie/ dla vstáwicznego tám mieszkánia Wielkiego Xiedzá swoiego ozdobnie pobudowáli/ ták iż Wilno z máłych początkow záczęte/ gdźie przed tym tylko trupy Xiążęcie paliwano miásto pogrzebow wielkim y sławnym miástem roku 1322. vrosło/ zá rádą mądrą Lizdeykową/ ktory był potym długo Biskupē Litewskim żonátym/ według pogáństwá y Augurē álbo wieszczkiē iáko był obyczay wźięty y vrząd zacny v Rzymian *Augurij.* Bo y Cicero/ iáko sam świádczy o sobie/ on mąż y Senator zacny Rzimski był też

Telephus od łániey wychowány.

Jwan Gestimullus.

Paris.

Romulus y Remus.

Jouis.

Moizesz tákże był ná Rzekę wyłożon/ w máley skrzyńce. Exodi cap. 2.

Lizdeik Biskup Pogáński.

Genesis cap. 40 et 41.

Daniel cap. 2.

Daniel. cap. 5. *Mane, Tekel, Phares, Mensus est ponderauit et dimisit etc.*

Item Daniel. ca. 7. y czterech wiátrach/ y cztere[ch] Bestiach snie/ y o męzu z słoneczna głową etc widźiánym/ Dan 3. cap.

Wykład snu o Wilnie.

Zamek wyßny Wileński ná Turzey gorze.

Niżny Zamek.

Mathei 24. Mar. 13. Luc. 21. Gdźiekolwiek będźie śćierw/ tám śię zgromádzą y Orłowie.

Augures, hoc est tres sacerdotes, qui auspiciorū disciplinā curarēt,

Augurem

w Rzymie z vrzędu/ to iest Wieszczkiem álbo dozorcą zwierzchnym wieszbiárstwá / według ktorych sie Rzymska rzecz pospolita spráwowáłá / co też Litwá tákoby od Rzymian zwyczay podány záchowywáłá / á iáko Cicero y inszy w Rzymie/ ták też Lizdeiko w wielkim Xięstwie Litewskim był Augurem.

Niezániedbał też Gedimin chwały Bogow swoich wgruntowánym stołecznym mieście swoim potwierdzić/ bo ácz pierwey od Swintorohá y Germontá Syná iego Xiążąt Litewskich wieczny ogień iáko w Rzymie v Westy był fundowány/ ná tym mieyscu gdzie dziś pusskárnia/ y Kápłani/ ktorzy pod gárdłem áby ogień nie zgásł swięcy pilnowáli / byli hoynie nádáni / wszákże Gedimin nádto Lás ciemny Bogom poświęcił / (co zwano v łácinskich pogan y inszych národow Lucus, á Litwá y dziś Lás zowie Laukos) y Kápłany pogáńskim obyczáiem w nim vstáwił / ktorzy tám zá dusze zmarłych Xiążąt ná onych mieyscách álbo zgliszkach spalonych modły czynili/ támże y węże Gywoitos y Ziemienników názwáne kármili/ y hodowáli/ iáko Bożki domowe. A ten lás był nád Wilią poole pusskárniey áż do Lukiszek.

Postáwił ieszcze Gedimin Bałwan Perkunowi álbo Piorunowi/ Kámień krzemieniisty wielki/ z ktorego ogień Kápłani krzosáli w ręku trzymaiący/ temu też ná ofiárę vstáwicznie ogień wieczny z dębiny we dnie y w nocy palono/ ná tym mieyscu gdzie dziś Kościoł (od Jagełá Wnuká Gediminowego fundowány) świętego Stánisławá w zamku.

Byłá ieszcze wielka Salá álbo Bożnicá ná Antokoli wszystkim Bogom/ ktorych Litwá zmámiona gusły czártowskimi chwaliłá / tám świece woskowe po wieczerach we czwartki Kápłani záwżdy stáwiáli / y palili. Alesmy o tych Bałwanách y zabobonách pogáńskich wyższey szeroko z pewnych dowodow y vprzeymego dawności Litewskich wybádánia / w Ruskiey Kronice opisáli/ przeto o záłożeniu Trok y Wilná ná ten czás Czytelniku miły bądź content / bo do inszych spraw y dzieiow zá Gediminá sie toczących przystępuiemy.

apud Romanos erant, à Romulo, auguratis disciplinæ peritißimo lecti. Itidem octo aurußpices qui ex ... erant periti, &c. Flamines quoque tres, & Salij etc. ... Numa instituit ... Dionisium, Liuium, Plutarchum, in Numa, Stadiũ in Florũ, Pomponiũ Lætum &c. Ogień Westy. Boginiey Lucus sacrati. Gywoitos/ y Ziemienniki węże *Dij penates.* Perkunos álbo Piorun Bałwan. Panteon Litewskie.

O woiowániu Litewskich y Zmodzkich Ziem przez Kiążętá Rzeskie/ y Krzyżaki/ á o zburzeniu Lifland áż do Rewlá y Derptu/ przez Litwę/ o splundrowániu Mázowszá y Dobrzyniá Roku 1322. O czym Petrus Dusburch/ Kroniki Pruskie/ Liflandskie/ Długosz y Miechouius lib. 4. fol. 220. cap. 15. etc.

Rozdział V.

ROku 1322. Krzyżacy Pruscy iákoż byli porażeni od Gediminá nád Zeymilą rzeką y nád Okmianą 1319. nie nácieráli potym do Litwy áni do Zmodzi wálnym woyskiem/ tylko Kozáckimi vtarczkámi/ á słysząc iż sie Gedimin Ruskimi woynámi/ tudzież budowánim Wilná był zábáwił/ iákosmy wyższey powiedzieli/ zbieráli wielkie woyská ták z Prus iáko z Lifland/ y z inszych Xięstw Niemieckich.

Bernardus też Xiąże Swidnickie z Rycerstwem swoim Sląskim y z Czechámi/ y Xiąże Szwabskie/ y dwá Grofowie Renscy/ iáko Miechouius pisze y Długosz/

Długosz/ á Dusburch ieszcze przydawa Grofá Grodischeckiego/ y Synow Grofá Juliacenskiego/ Wildemburskiego/ y Preglitskiego/ ktorzy ná woynę święta (ná ktorą był Odpust od Papieżá iákoby do Jerusalem iechał) przeciw Litwie y Zmodzi Pogánom/ z wielkością Rycerstwá Niemieckiego/ Francuskiego/ Czeskiego/ Sląskiego/ Rakuskiego/ do Prus ná pomoc Krzyżakom przyciągnęli/ z ktorymi złączywszy wszystki mocy swoie Krzyżacy Liflandscy y Pruscy/ do ziem Zmodzskich y Litewskich ogromnie wciągnęli/ gdzie trzy Powiáty Wankenski álbo Waykienski/ Rosienski/ y Klogenski zburzyli/ y Zamku Pistenu/ iáko Miechouius pisze/ dobyli/ ále Dusburch świádczy/ iż się Litwá y Zmodź Niemcom vsilnie szturmuiącym ná tym Zamku obroniłá/ O czym ieśli chcesz wyższey czytay w roku 1322. v Dusburchá Krzyżaká. A gdy Litwá y Zmodź chytro poddaństwo y posłuszeństwo obiecáłá Krzyżakom/ wstrzymáli się od mordowánia ludzi Litewskich y burzenia włości/ tákże bránia w niewolą.

Rzeszey Niemieckiey y Xiążąt rozmáitych gotowánie ná Litwę.

Wankieyski/ Rossienski y Klogenski Powiáty w Zmodzi zburzone/ dziś tylko Rosienskiego imię zostáło.

Zmodź się chytro Krzyżakom Rossienská poddáć obiecáłá.

Tegoż czásu gdy Liflandski Mistrz z Pruskim Zmodź woiował/ Xiążę też Litewskie zwoiowawszy Liflanty y wszystko Biskupstwo Derptskie/ y insze Powiáty pięć tysięcy Niemcow y Lotwy/ y wielką wielkość łupow do Litwy bez odporu wywiodł/ ták iż Krzyżakom wet zá wet oddał tile troie/ gdy oni Zmodź przez się pustą pustoszyli/ z więtszą szkodą niż korzyścią swoią.

Litwá Liflanty około Derptu wziąwszy zwoiowáłá.

Tego zburzenia chcąc się pomścić Chrześciáńskie woysko/ gdy iuż zimá nástawáłá/ wciągnęli do Litwy/ wszákże dla okrutnie srogiey zimy/ tego roku nad zwyczay iáko się wszyscy Kronikarze zgadzáią pánuiącey/ nic nie spráwiwszy áni skorawszy zimnem zwoiowáni z wielką szkodą swoią do Prus wrocić się musieli.

Prożna wypráwá woyśk Niemieckich do Litwy dla zimná.

Dauid verò Capitaneus castri Gartin frigore non torpens &c. Ale Dawid Stárostá Zamku Grodzienskiego/ niekurcząc się áni gnuśniejąc przed zimnem z wielkimi woyski Litewskimi/ Liflanty z nowu áż do Rewlá zwoiował/ y wszystek powiát Rewelski około Morzá y názad ciągnąc/ áż do Dźwiny spustoszył/ Kościoły popalił/ naczynia Kościelne srebrne y złote/ y Ornaty pobrał/ Kápłany pobił/ álbo w więzienie wypędził/ á pięć tysięcy więźniow Niemcow y Lotwy krom pobitych z wielkimi łupámi do Litwy przyprowádził. Dusburch pisze/ iż w ten czás Królá Duńskiego ziemię Dawid z Litwą zwoiował/ z ktorey sámych pánienek y pánien Slácheckich pięć tysięcy poimał etc. bo podobno w ten czás (co ku rzeczy) Krol Duński trzymał w Liflanciech Rewel/ iáko y dziś Krol Szwedski.

Słowá Miechowiussowe.

Litwá áż do Rewla Liflanty zwoiowáłá.

Trzymał też ná ten czás Ozilią Wyspę ná morzu Liflandskim ktora też dziś Magnus Duński Krolewic w Liflanciech trzyma.

Potym teyże zimy Litwá y Zmodź Miástá Memele/ y trzech Zamkow wkoło niego pod Krzyżaki dobyli/ w ktorych wielkość Niemcow y inszych Chrześcian pobiwszy/ y w niewolą zábrawszy/ ták Miásto iáko Zamki spalili. Ale podobno nie ták był w on czás mocny Memel/ iákom go sám dziś obrwąrowány widział.

Litwá y Zmodź Memel álbo Kłopede nád morzem wzięłá.

Záraz z tym zwycięstwem zágrzewáiąc się prętkością ná mrozie Wilowski powiát y Sambiyską ziemię zwoiowáli w Prusiech/ á wielką porażkę/ y szkodę Krzyżakow vdręczywszy/ Kontorą z Tapiowá/ ktory ich chciał gromić/ zábili/ y woysko iego ná głowę porázili/ á z wielkimi łupámi y Rotámi więźniow poimánych do Litwy się bez odpory wrocili.

Wilowski Powiát/ iest od Memlá mil 18. Wielowa od Tapiowá 2. mili/ á Tápiow wielki zamek/ imo ktory y z Wilná wiciny chodzą/ od Krolewcá 5. mil.

Mázowieckie też Xięstwo przerzeczony Dawid Stárostá Grodzienski zwoiował teyże zimy/ á wielkość Dworow/ Wsi/ y Kościołow popaliwszy/ y złupiwszy/ bárdzo wiele Oraczow/ Wieśniakow/ Mazurow do Litwy poimánych wywiodł.

Litwá Mázowsze zwoiowáłá.

Tegoż czásu Carolus de Trier álbo Trewir Mistrz Pruski vmárł/ á ná iego mieysce Werner de Orselle nowym Mistrzem był wybrány.

Temu Dusburch Kronikę dedikował/ ktorą masz od nas wyższey przełożoną.

Tegoż czásu Wrotsław miásto głowne Sląskie y z Xięstwem Jan Krol Czeski/ dziwnymi á chytrimi práktykámi ná Henriku Xiążęciu wyszydził y opánował/

á od tego

Wrocławskie y inße Xięstwá Sláskie od Polski do Czech oderwáne.

á od tego czásu Wrocłáwskie Xięstwo do Czeskiego Krolestwá od Polski/ y Xiąząt Sląskich oderwane Czechom przyłączone iest. Legnickie też Xiąże y Bregenskie álbo Brzeskie poddáli się whold y w posłußeństwo przerzeczonemu Janowi Krolowi Czeskiemu/ grozbámi vstráßeni/ y iego potomkom nápotym będącym Krolom Czeskim przysięgli wiárę chowáć/ Roku záś 1323. Litwá táiemnymi drogámi nagle á bez wieści do ziemie Dobrzyńskiey wpadwßy/ wßystkę wßerz y wzdłuż okrutnie zwoiowáli/ stáre y nie dorosłe dziatki zábijáiąc/ á inßych w po=

Litwá 9000. więzniow z Dobrzyńskiey ziemie wywiodłá.

lon zábieráiąc kwápliwie y spießno dźiewięcią tysięcy więźniow obráchowánych do Litwy vbiegli. Dla tego Władisław Dobrzyńskie Xiąże/ rodzony Brát Władisłáwá Lokietká Krolá Polskiego/ w osobie swoiey do Krákowá przyiáchawßy/ Dobrzyńską ziemię ze wßystkimi zamkámi/ włośćiámi y miásteczkámi/ Władisłáwowi Brátu Krolowi y Krolestwu Polskiemu wiecznym práwem oddał y dárowáł/ Bowiem dla częstych náiázdow Krzyżáckich/ y Litewskich/ niemogł iey dłużey bronić/ áni trzymáć: A vprzeymymi y pokornymi prośbámi ziemię Łęczycką do żywotá swego/ bo potomstwá niemiał/ sobie y Mátce swoiey Anastásiey Wdowie po Xiążęćiu Semowićie Dobrzyńskim pozostáłey/ otrzymał z hoynośći Krolewskiey. A ták od tego czásu Dobrzyńska Ziemiá do Krolestwá Polskiego iest przyłączona: ácz o nię potym dość krwáwych burd Polacy z Krzyżáki áż do Kazimierzá Jagiełowicá miewáli.

Dobrzyńska ziemiá do Korony Polskiey.

Potym Roku 1324. Dawid Stárostá Grodzieński/ z roskazánia Gedyminá Wielkiego Xiędzá Litewskiego/ wtárgnął do Mázowßá/ gdzie Miásto Połtowsk Biskupá Płockiego/ y sto trzydźieśći śioł okolicznych w dźień S. Helzbiety náiechawßy/ mieczem/ ogniem/ y łupiestwem zwoiował/ y trzydźieśći Kośćiołow Plebáńskich álbo Párafiynych iáko zową/ ogniem wygłádził/ nád to cztery tysiące ludzi/ iáko Miechouius piße w niewolą do Litwy wywiodł. Drugie też woysko Litewskie/ wciągnąwßy do ziemie Lisflandskiey/ ná kilku mieyscach ią zwoiowáli/ á łupy z więźniámi do Litwy wywiedli/ O tym Długoß y Miechouius lib. 4 cap 16. fol. 221. etc.

Mázowße od Litwy zwoiowáne.

4000. więźniow z Mázowßá.

Litwá Lisflanty woiuie.

Wßákże ty Czytelniku ieśli chceß Historią z Historią stosowáć/ á ßerßą y dostáteczniey ßą rzecz spraw Litewskich obaczyć/ Czytay o tym ná końcu w Kronice Petrá Dusburch od nas s pilnośćią wyżßey przełożoney: Zwłaßczá o poráženiu Krzyżakow v Miednik y ofiárze Litewskiey/ o srogiey zimie y burzeniu Duńskiey ziemie przez Litwę/ tákże Pruskiey y Dobrzyńskiey/ O Legatach Papieskich do Gedyminá: á tám ostátek spraw Gedyminowych do Roku 1326. od národzenia Christussa Páná y koniec Kroniki Dusburchowey obaczyß/ ktorą on czássow Gedyminowych y Witennowych sam będąc Krzyżákiem pisał/ á co sam widział/ y słyßał/ to świádczy/ á świádectwo iego iest prawdziwe.

O spowino=

O ſpowinowáceniu Litwy z Polaki/ á iáko Władisław Łokietek Krol Polski Syná ſwego Kazimierzá w ßeśćienaśćie lećiech ożenił z Xiężną Gediminowną/ Roku Páńſkiego 1325.

Rozdział VI.

Władisław Łokietek Krol Polſki zá trzećim rázem dla wielkich wnętrznych y poſtronnych roſterkow ledwo ſtátecznie koronowány / á od ſrogiego nießczęśćia dziwnie będąc vtrapiony / myślił y z Radámi Koronnymi vſtáwicznie tráktował / ktorymby ſpoſobem po onych trwogach mogł beſpiecznie pánowáć: Stárał ſię naprzod o vſpokoienie częſtych naiázdow Litewſkich/ ktorym woyną odeprzeć niemogł / Fráſował ſię też y o odięćie y gwałtowne wydárćie Pomorſkiey ziemie przez bezbożne Krzyżaki Pruſkie Jałmużniki Koronne/ k temu oddalenie Sląſkiego Xięſtwá od Korony Polſkiey przez Czechy.

Crom: Neq; verò facilè ij domari poterant.

Vtrapienie Polſki zewſząd.

W tych trwogach máiąc vmyſł rozerwány nie wiedział co pierwey czynić y ku czemu ſię obrocić/ Widział iż Krzyżacy nie tylko Pomorſkiey ziemie wzbraniáli ſię wrocić/ Ale gwałtownie y ná Dobrzyńſką ziemię/ ktora też byłá niedawno przez Litwę zburzona vmyſł ſwoy hárdy náſádzili. Baczył też iż Czechowie ták ſię byli ſtowárzyßyli z Krzyżaki / że ich trudno było rozłączyć / zwłaſzczá gdy zá opánowániem Sląſká y Miáſtá Wrotſłáwſkiego w pychę podnieśieni zá pomocą Krzyżácką mieli nádzieię wßyſtkę Polſkę wrychle pośieść / bo obádwá nieprzyiaćiele byli przes ſię doſić ſilni y możni/ á iednego trudno było záczepić/ áżby z obiemá muśiał czynić záraz/ Nád to Saſſowie y Brandeburſcy Margrábiowie ſprzymierzeniem y ſąśiedztwem z Krzyżakámi złączeni/ gotowi im byli pomagáć/ iákoż ſię y ſámi ná Polſkę zá namnieyßey przyczyny okazániem/ gwałtem y zdrádą náſádzili byli. A gdy ſię Krol ná ty woyny z myſlą rozerwáną wodził/ álbo mu było wydáć Polſkę ná drapieſtwo y burzenie Litwie/ álbo też ná odpárćie ich naiázdow zoſtáwiwßy obronę/ muśiałby mocy rycerſtwá ſwego vmnieyßyć/ y woyſká ná kilo części roſtárgnąć / ktore y ták choć cáłe / niemogłyby przećiwko onym drugim nieprzyiaćiołom doſyć vczynić. Abowiem vſtáwicznymi wtarczkámi Litwá raz ty raz ty y owy kráiny Polſkie náieżdżáli y woiowáli / y niedawno przedtym Połtowſko Biſkupá Płockiego Miáſto / y Dobrzyń z włośćiámi byli ſpalili/ y złupili/ y wiele kráin od Polſki woyną oderwawßy pośiedli/ k temu trudno ich było vkroćić / gdyż do bitwy záwżdy byli gotowi / ponieważ ſię woynámi vſtáwicznie báwili. A w domu zawodámi y trudnym przebyćiem Rzek/ Láſow/ y iezior w nieſpráwnych w on czás puſzczach á niewyrobionych ſtárzynach/ iáko w napewnieyßych y mocnych zamkach beſpiecznie żyli/ Ták iż ieſliby kto był chćiał woynę ná nich podnieść/ tenby niemniey z nieprzyiaćielem przemyſlnym/ prętkim/ lekkim/ boiownym y chytrym muśiał czynić / iáko też z trudnośćiámi drog/ gęſtośćią láſow/ z niepogodą niebá/ y głodem/ muśiałby ſię naprzod biedzić. Ták tedy Krol Władiſław Łokietek tey oſtáteczney rzeczy myślił ſkuśić / ieſliby ſnadź mogł iáko Litwę vgłáſkáć/ á w towárzyſtwo ſwoie przywieść. A naprzod ku otrzymániu tey przyiáźni przydawáło mu to niemnieyßey nádzieie/ y otuchy/ iż wiedział Krzyżaki być iáko Polakom ták Litwie poſpolite y głowne nieprzyiaćioły / ktore zdánie y przedśięwzięćie Krolewſkie gdy wßyſtko zebránie Senatorow

Cromer. Vel prœdenda erat Polonia Lituanorum populationibus.

Aßiduis enim excurſionibus, iam has iam illas oras Poloniæ Lituani uexabant.

Z Litwą trudno było walczyć poki goſpodárſtwá nieználi/ á láſow niewyrabáli.

Et domi fluminũ obiectu, ſyluarũque & paludum latebris &c. tuti eſſent.

Ita vt ſi quis bellum eis inferret, ei non magis cum hoſte inſidioſo etc.

Itaq; quod erat reliquum, placuit tentare, ſi fortè ij mitigari vlla ratione, & in ſocietatem pertrahi poſſent.

Instructia y Summa Legaciey Polskiey do Litwy.

Senatorow pochwaliło / y potwierdziło / Wyprawił do Gedimina Wielkiego Xiedza Litewskiego posły / ktorzyby z nim przymierze umocnili / a Corki v niego Kazimierzowi Krolewicowi w małżeński stan prosili / a nie inszego posagu iedno pokoiu wiecznego z obudwu stron / a wypuszczenia więzniow pobranych narodu polskiego aby żądali.

Tych Postow Gedimin wdziecznie w Wilnie przyiąwszy / y naradziwszy się z Kniażiami y Boiary swoimi / a widząc rzecz bardzo pożyteczną / gdyby się przeciw Krzyżakom Pruskim głownym nieprzyiaciołom z Polaki y z Mazurami ziednoczył / spissał y zprzymierzył / nieodmowił Corki swoiey dać za Kazimierza Krolewica Polskiego / Ale ią zarazem z przerzeczonymi Posłami Polskimi y z swoimi / także z posagiem żądanym więzniow do Polski posłał.

Aldona Gedi-minowna do Polski.

Tak tedy Xiężna Gediminowna imieniem pogańskim Aldona / z Posłami Koronnymi y z pocztem niemałym Panow Litewskich / y Dworzan Gediminowych Kozakow / w Niedzwiedzie kożuchy y Wilcze szyki z saydakami ozdobnie a świetno (iak w on czas stroy był) przybranych / przyiachała do Krakowa roku 1325. a za nią y przed nią y wkoło niey possag iey / więzniowie narodu polskiego y Mazowieckiego z niewoley Litewskiey wypuszczeni / tak męszczyzna iako białe głowy / długimi Rotami ciągneli / ktorych samych połonnych oboiey płci ludzi dwadzieścia y cztery tysiące było / co z Litwy iako Żydowie z Babilonu na ten czas byli wypuszczeni / z wielką radością pospolitego ludu Polskiego w orodze wszędzie / y na wiezdzie do Krakowa była przyięta / bo się iuż spowinowaceniem wiecznego pokoiu od Litwy niebożęta spodziewali.

24000. więzniow Polskich y Mazowieckich w possagu. Ezdrae cap. 1. Quae ing nibus omnis conditionis sexus atq; aetatis captiuorum caeteruis commitata &c.

Naprzod tedy była nauczona przerzeczona Xiężna w Wierze Chrześciańskiey od Nankiera Biskupa Krakowskiego.

Gediminowna ochrzszczona.

Potym w Wigilią S. Piotra y Pawła Apostołow / w Kościele Krakowskim iest ochrzszczona od tegoż Biskupa / a imieniem Chrześciańskim Anna mianowana / tamże zaraz Kazimierzowi Łokietkowicu Krolewicowi Polskiemu szesnastego roku wieku swego dochodzacemu / w małżeński stan poślubiona y oddana / A od tego czassu Polska vtrapiona / dopiero osiadleysza / ludnieysza y żyżnieysza być poczęła / ktora przedtym większą częścią spustoszona y zwoiowana od Litwy Poganow była / gdyż Mazowsza przyległego / także Dobrzyńskiey / Lubelskiey / Sendomirskiey / Łęczyckiey / Siradzkiey / Kaliskiey y Kuiawskiey ziemie / więtsza część bez ludzi odłogiem nieruszona pługiem leżała / dla vstawicznych naiazdow Litewskich: Przeto gdy ony dwadzieścia y cztery tysiące ludzi z Litwy wypuszczonych / Krol po rożnych pustyniach rozsadził / tak się ięli roboty z pilnością / iż nie tylko stare puste role osiedli y naprawili / *Sed & nouas villas in cruda radice locatus*, iako Długosz y Miechouius lib. 4 cap. 9. fol. 207. ale y sioła albo wsi na surowym korzeniu wyrobili / lassy roskopali / y ku oraniu y mieszkaniu godne y pożyteczne za krotki czas vczynili / nauczyli się niebożęta w Litewskiey niewoli / żarnami mieląc / Lady rabaiąc / y lassy roskopywaiąc gospodarstwa.

Atq; ex eo tempore Polonia magna ex parte vastata & inculta &c. populosior, & cultior esse coepit, &c. Cromerus lib. 11.

Tak gdy iuż pokoy y stowarzyszenie z Litwą Władisław Łokietek Krol Polski postanowił y vtwierdził / więtsza vfnością y vsilnością począł obmyślawać woynę Krzyżacką. Naprzod tedy vmyślił sprzysiężnikow Krzyżackich Margrabiow Brandenburskich / y Mazurow / ktorzy przeciw Polszcze za Krzyżakami z Wańkiem Xiążęciem swoim pomagali / postraszyć / aby w domu woyną vtrapieni / Krzyżakom pomagać niedużali. Dla tego posławszy do Mazowsza woysko z Krakowskiey y Sendomirskiey Slachty zebrane / mieczem y ogniem wszerz y wzdłuż wszystkie powiaty zwoiował / y Miasto Płockie spalił / Roku 1325.

Wacław albo Wanko Xiąże Mazowieckie bardzo złe y srogie / stąd vrosło przysłowie / poszedłeś na Wańka.
Mazowsze Polacy woiuią.

Na drugi zaś rok 1326. Władisław Łokietek wziąwszy na pomoc tysiąc dwieście Litewskiego Rycerstwa od Gedimina / nad ktorymi był Hetmanem

Dawid

Dawid on ſławny Stároſtá Grodzienſki/ z Wołoch też y z Ruśi poſſiłek máiąc/ á z Polſki k temu więtße woyſko zebrawßy/ ſam ſwoią oſſobą wypráwił ſię do Sáſkiey ziemie y Márgrábſkiey przećiw Woldemárowi Márgrábi Brandenburſkiemu po świętym Janie Chrzćićielu/ á ták gdy żadnego odporu przećiw ſobie nie miał/ od Ody rzeki y od Brandenburgu/ áż do Fránkfortu co nádłużey y nadłużey mogł/ wßyſtki kráiny Márgrábſtwá Brandenburſkiego zwoiował/ potárł/ y w niwecz práwie ogniem/ żelazem/ łupieſtwem obroćił/ Miáſtá obronne y Zamki mijáiąc/ z ktorych tylko ledwie Niemcy wyirzeć/ nie iżby ná odśiecz wynijść śmieli/ gdźie wielkie okrućieńſtwá Litwá pogáni nád Kośćiołámi/ ktorych ſto czterdźieśći zburzyli/ y dwá Klaßtory Mnichow ßárych y Mnißek ſpalili/ okázowáłá/ młode dźiatki/ y ſtárych mężow/ y báby pośiekli/ á godnych do roboty y poſług iáko bydłá/ więcey niż ßeść tyśięcy duß Niemieckich w nędzną niewolą wywiedli/ z wielką okrutnośćią y wzdobyćia wßelákiego dobytku/ y inßych łupow/ á ták do Polſki Krol Władiſław Łokietek ze wßytkim plonem bez odporu wcále odćiągnął. Ná tey woynie tráfił ſię ieden pámięći godny vczynek Mnißki niktorey/ ktora poimána będąc od iednego Litwiná/ gdy iey chćiał gwałt vczynić/ prośiłá go áby iey tey zelżywośći nieczynił/ obiecuiąc go náſto zapłáty y okupu/ tákiego fortelu náuczyć/ iż żadnym ſpoſobem żelazem niemiał być obrážon/ Czego gdy ſię Litwin chćiał chętliwie náuczyć/ podáłá mu ßyię ſwoię wyćiągnioną/ mowiąc/ ieſli nie wierzyß/ ſkoßtuy teo pierwey ßáblą ſwoią ná moiey ßyi. Litwin vwierzywßy á wnet dobywßy ßáble/ zá iednym rázem głowę iey vćiął/ ták oná pánná oſtáłá ßkárádego gwałtu vććiwą śmierćią vßłá/ Pogánin też oßukány wyrozumiał/ iż w więtßey wadze v niey vczćiwość Pánieńſka byłá/ niż żywot docześny. Potym Litwa od Włádiſłáwá Łokietká do ſwey ziemie odpußczona/ ćiągnęli przez Mázowße z Dawidem Stároſtą Grodzienſkim Hetmánem ſwoim/ burząc/ woiuiąc/ y łupiąc co ſię im náwinęło.

Ten Woldemár Márgráf odedat był Krzyżakom Pomorſką ziemię/ do Polſki należącą.

Łokietek Márgrábſtwo woiuie.

142. Kośćiołow Litwá zburzyłá.

6000 więźniow Niemieckich.

Fortel Mnißki ná Litwiná.

Idem uide apud Cureum in Annalibus Sileſiæ, fol. 9.

Litwá przez Mázowße ćiągnąc plundruie.

Niemogł śćierpieć onego plundrowánia á okrućieńſtwá Litewſkiego niiáki Ślachćic Mázowiecki Andrzey imieniem/ ále gniewem wielkim zápalony/ ważył ſię pámięći godnego vczynku dokázáć/ Bo gdy ſię miedzy vſy Litewſkie wmießał/ Dawidá Stároſtę Grodzieńſkiego męża wielce w Litwie ſławnego/ y Páná ná ten czás po Wielkim Kśiedzu Gedyminie pierwßego (ktorego też zá ſobą w Małżeńſtwie Corkę właſną miał) Hetmáná onego woyſká zábił/ w pośrzodku obozu/ á dodawßy prętkiemu Koniowi oſtrog/ przez ſtrwożone vſy Litewſkie/ ácz go kilko ſet Litwy goniło/ vbieżał. A Dawid Hetman ſławny/ ktory ono Pruſkie ziemie y Liflandſkie áż do Rewlá y Derptu woiował/ iákośmy wyżßey nápiſáli/ od iednego Mázowieckiego zámachu wiecznym ſnem záraz vſnął.

Scewola Mázowiecki.

Andrzey Mázur Hetmáná Litewſkiego zábił.

Potym ná drugi rok 1327 Gedimin Wielki Kśiądz Litewſki/ gdy ſię iego lud ná pierwßey wypráwie z Łokietkiem zápráwił/ y wzbogáćił/ zebrawßy woyſko z Litwy y z Zmodźi/ táiemnymi y niezwyczáynymi drogámi/ dźiewiątego dniá Márcá/ do Márgrábſtwá Brandenburſkiego znowu wćiągnął/ á położywßy ſię obozem pod Fránkfortem Miáſtem głownym/ nád Odrą rzeką oſtátki wßyſtkiey ziemie Márgrábſkiey zburzył/ zwoiował/ złupił y ſpuſtoßył/ ludźi támeßnych śiekąc/ zábijáiąc/ á drugich w niewolą biorąc/ á nábrawßy okwitość rozmáitych łupow/ dobytku y więźniow śrzodkiem gránic Pruſkich y Mázowieckich przez mil dźiewięćdźieśiąt y więcey bez naymnieyßego odporu do Litwy ſię wroćił.

Gedimin ſam ʒ nowu do Márgrábſtwá.

100 mil o więcey Litwá ziwem vſtá.

Miechouius piße iż Olger ſyn Gediminow wtey wtorey wypráwie do Brandenburſkiego Márgrábſtwá był wodzem y Hetmánem od Oycá nád Litwą.

Idem ſentit & Cureus in hiſtoria Sileſica.

Tegoż roku 1322. Kśiążętá Sląſkie Opolſkie/ Jaworowſkie/ Teſſyńſkie/ Głogowſkie/ Zegáńſkie/ Námyſłowſkie/ Oleśnickie/ Sprotáwſkie/ Kożuchowſkie/ Stynawſkie/ Brzeſkie/ Legnickie/ Swidnickie y Fálkenberſkie/ z narodu Krolow y

> Xiążętá wßiſtki inße Sląſkie od Polſki do Czechow.

Xiążąt Polſkich idące / zápomniawßy ſwoiey przeſławney Fámiliey Krolewſkiey / zápomniawßy też wolnośći / ktorey do onego czáſſu przy Krolеſtwie Polſkim vżywáli / gruntownie ſię przekinęli do Jáná Krolá Czeſkiego / głownego nieprzyiaćielá Włádiſławá Lokietká Krolá Polſkiego / á co byli przed tym wolni / to wten czás muſieli poſtąpić hołd y poſłußeńſtwo Czechom. Jnßa przyczyná

> Z máłey przyczyny wielka.

tego niebyłá iedno zazdrość nienawiſna / iż Włádiſław Lokietek wziął ná ſię Koronę Polſką bez ich porády y dołożenia / dla czego nie zwáli go Krolem Polſkim / tylko Krákowſkim / y poddanym ſwoim ták go ſławić roſkazáli. Potym záś ná ich wieczną zelżywość Krol Lokietek nárádziwßy ſię o tym z Senatory / dał wywołáć w páńſtwach Koronnych / áby żaden z tych Xiążąt Sląſkich pokiby cudzego Czeſkiego iárzmá hołdu / y poddáńſtwá z ſiebie nie zrzućił / á do

> Bo pierwey miewáli vrzędy y dostoieńſtwá Duchowne y Swieckie w Polßcze.

Korony Polſkiey z nowu ſię nie wroćił / nie był wybieran Krolem / Gubernatorem áni Stároſtą w Polßcze / tákże ich Potomkowie áby żadnego doſtoieńſtwá w Polßcze ná potym nie mieli / á od tego czáſſu Sląſkie wßyſtkie Xięſtwá / y Wrotſław od Korony Polſkiey do Czechow ſię przedáły á wroćić ſię trudno w

> Sigmunt I. Krol Polſki iáko prawem Głogow y Wrotsław trzymał.

pierwßą ſkobę máią / bo áczkolwiek Sigmunt Kázimierzowic był Xiążęćiem Głogowſkim / y Stároſtą Sląſkim / y Opolſkim / tedy to miał z łáſki Włádiſławá Brátá Krolá Węgierſkiego y Czeſkiego / á gdy wſtąpił ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie / y potym ná Kroleſtwo Polſkie po Bráćie Alexandrze / tedy záś ſię wroćił Głogow y Sląſko z Opolim Brátu Włádiſłáwowi do Korony Czeſkiey / tákże y Wrátſław Miáſto / á iákoby vrząd zleconych Xięſtw zdał / ktore przed tym zdawná / oyczyſte y dziedziczne były Xiążąt Polſkich.

O Synach y Corkach Gedyminowych / y ich vdziałech.

Rozdział VIII.

EDJmin Witeneſſowic Wielki Xiądz Litewſki miał ſiedmi ſynow Montiwidá / Nárimuntá / Olgerdá / Kieyſtutá / Lubártá / Jawnutá / y Koriatá / Tych wßyſtkich zá żywotá ſwego porządnie Xięſtwy y Páńſtwy vdzielnymi rozdzielił / zábiegáiąc wnętrzney domowey niezgodźie / áby ſię po śmierći iego z Bráterſkiey miłośći y zgody (w ktorey máłe páńſtwá w wielkie vraſtáią) nierozerwáli / á woyną y mieczem áby ſobie vdziałow nowych nieczynili. Nápomniawßy ich tedy áby káżdy ná ſwey vdzieloney częśći przeſtawał / tym ſpoſobem ich podzielił. Montiwidowi

> Słonim y Kiernow.

ſtárßemu Kiernow y Słonim Zamki z ich włośćiámi y przygrodkámi náznáczył / Nárimuntowi Pinſko ze wßyſtkimi okolicznymi przyległośćiámi nád

> Pinſko.

Przypieczą Rzeką áż do Dnieprú ſię ściągáiącymi / ktorych kráin doſtał był

> Krewſkie włości y gránice ſtáre.

Gedimin woyną pod Włodimirzem Wołodimirſkim / Ruſkim Kniáźiem. Olgerdowi Krewo Zamek / ktorego ſię Páńſtwo ściągáło áż do Berezyny Rzeki

> Vliáná Olgerdowá Witebſk w poſſágu y gránice iego.

ku wſchodu Słońcá idąc. A iż miał Olgerd gránice z Kniáźiem Ruſkim Witebſkim / poiął v niego Corkę iedynaczkę imieniem Vliánę / po ktorey też wziął w poſſágu wßyſtko Xięſtwo Witebſkie / ktore ſię wten czás ściągáło od Berezyny Rzeki áż do Juhry Rzeki w Moſkwi / po ktorą był potym Witołd Synowiec Olger-

wiec Olgerdow gránice Litewſkie z Waſſilem Kniązięm Moſkiewſkim y iego páńſtwy záłożył / iák o tym będzie niżey / á ták Olgerd wten czás od Krewá / y Witebſká áż do Jubri ná Kśięſtwach vdzielnych y wiánowánych ßeroko pánował. Keiſtutowi Troki ſtáre ze wßyſtkim Zmodzkim Kśięſtwem z Grodnem / Rownem / Vpitą / Lidą / áż do Podlaßa przy gránicy Pruſkiey idąc doſtáły ſię z wydziału. Koriatowi był wydzielon Nowogrodek Kśięſtwo / z Wołkowiſkiem / y Mścibohowem / ktorego páńſtwo ſciągáło ſię wten czás do Słuczey Rzeki. Lubárt zás iż był poiął w małżeńſki ſtan Corkę v Włodimirza Kniąźią Wołodimirſkiego y Wołyńſkiego wziął był po niey w poſſagu część vdzieloną ná Wołyniu / á gdy potym Gedimin Ociec Lubártow Włodimirzá przerzeczonego Cieśćią ſyná ſwego iáko hárdego poráził / ták iż ná plácu ſtráćiwßy woyſko był zábity / wziął wßyſtko Kśięſtwo Włodimirſkie y Wołyńſkie / iáko ſie o tym wyżßey nápiſáło / y dał ie Lubartowi ſynowi / ktory też miał tych Kśięſtw dziedziczkę zá Małżonkę / á potym y Luckie Kśięſtwo / gdy był tákże ná Kijowſkiey bitwie Lew Kniąź Lucki od Litwy zábity / Lubártowi ſpadkiem przyßło / á ták ná Ruſkich Kśięſtwach / ktorych ſpadkiem po Małżonce y po zábitym cieśćiu doſtał przeſtáiąc / niemiał żadnego vdziału w wielkim Kśięſtwie Litewſkim miedzy bráćią / wßákże ſtało zá iego / bo potym áż do Lwowá y Węgierſkich gor / iáko Długoß / Miechouius y Cromer pißą páńſtwo ſwoie ſpadkámi y woyną w Ruſkich Kśięſtwach był roſciągnął / o ktore z Kazimirzem Łokietkowicem Krolem Polſkim ßwagrem ſwoim / y z Ludowikiem Węgierſkim y Polſkim Krolem długo walczył / iáko o tym niżey będzie.

Stáre Troki y iego przigrodki.

Nowogrodek y iego przygrodki.

Lubárt w poſſagu wziął Włodimirz ná Wołyniu.

Szerokość páńſtwá y dzierżaw Lubártowá.

Jawnutowi zás álbo Jawnućie młodßemu Synowi / w ktorym ſię Oćiec Gedimin nawięcey kochał / po ſwey śmierći wßyſtkę zwierzchność Wielkiego Kśięſtwá Litewſkiego Ruſkiego / y Zmodzkiego / nád inßą Bráćią nie rozmyślnie zlećił / y zápiſał / y Wilno Miáſto z ſtolicą Wielkiego Kśięſtwá z Zamkámi obiemá iemu oddał. K temu zás Oßmiańſki / Wilkomeriyſki / y Bráctáwſki powiáty przy Woiewodztwie Wileńſkim.

Jawnutá ná Wielkie Xięſtwo.

Jákoż y po dziśieyße czáſſy Wilkomeriyſki / Oßmiańſki / y Bráctáwſkie powiáty przy Woiewodſtwie Wileńſkim ták w domowych iáko woiennych wypráwach z przygrodkámi ſwoimi trwáią.

Woiewodſtwo Wileńſkie y iego powiáty.

Tym ſpoſobem wßyſtkich ſiedmi ſynow pewnymi częſciámi Wielkiego Kśięſtwá Litewſkiego / Gedimin Wielki Kśiądz iáko porządny Oćiec / zá żywotá ſwego rozdzieliwßy / áby ſię po śmierći iego ku zgubie rzeczy poſpolitey z wielką pracą przodkow w ták wielkie páńſtwá złączoney / mieczem y krwáwą woyną nie dzielili / iednák iáko porządny goſpodarz / ták ſynámi y ich vdziałámi / iáko Wielkim Kśięſtwem wßyſtkim Litewſkim / Zmodzkim y Ruſkim władał / y wßyſtkie domowe y polne wypráwy álbo też woienne / zápráwuiąc w przyrodzone rzemioſło Rycerſkie Syny ſam według zdánia ſwego odpráwował.

Corkom zás ktorych miał kilko żadnego vdziału w ſwoich páńſtwach nie zoſtáwił / tylko po dwu miáſto poſſagu pokoy á więźnie dárował / iáko po Danmili / ktora byłá dána w małżeńſtwo Wánkowi Kśiążęciu Mázowieckiemu / y po Annie / ktora poiął Kazimierz Łokietkowic Krolewic Polſki / iáko ſię wyżßey nápiſſáło. Tymże ſpoſobem y Kśiążętá Ruſkie dla pokoiu y ſpowinowácenia z Litwą bez poſſagow drugie Corki v Gedimina Wielkiego Kśiędzá ſpoymowáli / á Synowie iego tákże v Kśiążąt Ruſkich Corki bráli z Kśięſtwy ich / iáko Olgerd Witebſkie / Lubard Włodimirſkie. Jáwnucz Záſłáwſkie / z ktorego Hlebowiczowie narod ſwoy po kadzieli wiodą / y Koriat etc. Tylko ſam Kieyſtut Zmodźkę z Połongi poiął / iáko o tym będzie niżey.

Záſław Litewſki ktory był dan z táſki Jáwnućie z Wilná wyrzuconemu.

O burzeniu Pruskiey ziemie przez Lokietká z Gediminem y z Węgry/ y ostátnim zwycięstwie y zábiciu Gediminowym pod Fridburgiem/ Roku 1328.

WLadisław Lokietek Krol Polski / widząc iż hardzi Krzyżacy Pruscy/ áni ná Bogá/ áni ná Papieskie Posły / y nápominánie iego Comissarzow niedbáli / á Ziemie Pomorskiey gwałtownie od Polski oderwáney wrocić niechcieli / y owszem do stárych krzywd nowe przydawáli / náieżdżáiąc pograniczne kráiny Polskie/ nie zdáło mu się dáley odwłaczáć / ále zebrawszy woysko wielkie z Krolestwá swego/ máiąc też pomoc od Karolussá Krolá Węgierskiego Zięciá swego / k temu Gedimin Wielki Xiądz Litewski ná żądánie Lokietkowo/ iák Długosz y Miechouius lib. 4. cap. 10. fol. 209. piszą/ sam swoią osobą ná pomoc Polakom z wielkim woyskiem Litewskim/ Żmodzkim y Ruskim/ y z Synámi swoimi przyciągnął/ nád Węgrámi też był Hetmánem Wilhelm Xiążę Rákuskie. A ták spolną mocą Lokietek Krol y Gedimin / ogromnie do ziemie Chełmieńskiey wciągnąwszy / wszystki włości ogniem y żelázem práwie w popioł y pustynie obrocili. Potym gdy dáley w Pruską ziemię przez Drwięcę rzekę ciągnąć chcieli / bronił im przepráwiánia Mistrz Pruski z Liflandskim / ktorzy ná kilko mil wszystki brzegi Drwięcey rzeki / pniámi / kłodzinámi y inszymi záwádámi obrabiwszy/ y zátárásowawszy z onych szańcow z Dział y z Rusnic y rozmáitą strzelbą/ Polakom/ Litwie y Węgrom przebyciá ná drugą stronę bronili. Potym ieden Chłop prosty w kilku milach brod Krolowi vkazał wolny/ przez ktory fortelem woyská Krzyżakow oszukawszy/ ze wszystkimi vffámi Koronnymi / Litewskimi y Węgierskimi przepráwił się przez rzekę Drwięcę/ á spráwiwszy vffy do bitwy / ciągnął przeciw Krzyżakom / prágnąc z nimi bitwę zwieść / ále oni obaczywszy wielką moc Lokietkowę / nie śmieli polá stáwić / wnet się rospierzchnęli po rożnych Zamkách/ z ktorych y zdrowia swego y máiętności bronili.

Gedimin z Polaki.

Polacy y Litwá Prussy burzą.

Już się wten czás vżywáli Dział y Rusnice v Niemcow.

Bo iedná część woyská stałá przeciw Krzyżakom / gdzie brodu bronili/ áby się niedomyślili/ iż się ná inszym mieyscu przepráwuią/ ktorym też fortelem Alexander wielki Porussá Indiyskie go w przepráwiániu Rzeki Ori podszedł/ O czym Domin: Cilerius lib. 8. cap. 3 etc.

Ale Lokietek Krol y Gedimin dawszy Zamkom y Miástom obronnym pokoy / wszerz y wzdłuż rospuściwszy zagony/ áż do Ossy rzeki Pruskie kráiny woiowáli/ Krol do Polski / Gedimin do Litwy po kilko kroć łupy y stádá / trzody z więźniámi odsyłáli/ á znowu raz po raz gdzie iescze było cáło plundrowáli. Dobrzyńskiego zamku kilko dni dobywáli/ ále go Krzyżacy przeważnie bronili. Potym się ná drugą stronę rzeki Ossy przepráwiwszy / wszystkie Wsi/ Miásteczká y Przedmieścia Miást murowánych wybráli y wypalili. Co obaczywszy Mistrz Pruski z Liflandskim / wnet Posły do Krolá y do Gediminá wypráwili / pokoiu y vgody prosząc / ták Krol Lokietek ich chytrey pokorze práwie wilczey vwierzywszy/ widząc też iż Krzyżakom wet zá wet / á snádź we czwor sposob oddał/ vczynił z Mistrzem przymierze doroczne pod tą kondicią / áby Krzyżacy Dobrzyńską Ziemię y zamek Dobrzyń / tákże Bydgoszczą Krolowi Lokietkowi y Koronie Polskiey záraz wrocili / á o Pomorską ziemię z Krolem się mieli vgodzić w tymże roku/ do ktorey vgody Krzyżacy z swey strony Janá Czeskiego/ á Lokietek Karolussá Węgierskiego / Krolow / zá iednacze obráli / wszákże potym to iednánie do skutkow nieprzyszło/ dla niebytności y chytrych wykrętow Janá Krolá Czeskiego/ ktory się też Polskim Krolem pisał.

Tegoż

Tegoż czásu Królá Węgerskiego Karolussá nagła niebespieczność zdrowia przestrászyłá / bo gdy wieczerzał ná Wielką noc w Sądzie z żoną Królową Córką Łokietkową y z Synámi / Felician niýáki Slachcic Węgierski z Familiey Zachárow álbo Sachow / dobywszy száble ciął ná Królá / ále chybiwszy gdy się Krol vmknął tylko go trochę w prawą rękę ránił / á Królowey która Królá prętko záſłoniłá / cztery pálce áż vpádły v práwey ręki vciął / Synow zás iego Krolewicow Ochmistrzowie y Bakałarzowie zásłoną osob swoich zásłonili / y obronili / támże nátychmiast on vmyślny złoczyńcá / y zaboycá od Jana Potockiego Slachcicá Polskiego o ziemię vderzony / y od Drábántow Królewskich / którzy się wnet ná onę trwogę zbiegli / w sztuki y ná członki był rozsiekány. O przyczynie tego przedsię wziętego złego vczynku wątpliwa rzecz byłá / niektórzy powiádáią iż Królá zábiwszy sam chciał być Tyrannem / álbo Hospodárem Węgerskim / drudzy mowili / iż się mścił zgwałcenia Siostry swoiey Clary / od Kazimierzá Łokietkowicá Królewicá Polskiego / do którego vczynku iákoby mu miáłá być zwodnicą Siostrá Królowa.

Felician Zachari chciał Królá zábić.

Jan Potoczki.

Rychło zás potym tenże Carolus Węgierski Krol / gdy przez przyczyny podniosł woynę ná Bazaradá Hospodárá Multáńskiego / porážon iest fortelem ná głowę od Multanow y Wołochow / ták iż w máłey drużynie ledwo sam Krol z pogromu vbieżał do Węgier. Ná tym mieyscu gdzie bitwá byłá / Hospodárowie Multáńscy Monaster zmurowáli / y słupy murowáne trzy z kámienia postáwili / ktorem ia sam widział roku 1574. z Turek iádąc zá Giurgiecem Miásteczkiem dwá dni chodu od Sybinowá Miástá Siedmigrodzkiego idąc przez gory. A Włádisław Łokietek postánowiwszy przez woynę vgodę z Krzyżaki / woysko rozpuścił / y pomocy Litewskie y Węgierskie vdárowawszy y podziękowawszy odpráwił.

Carolus Węgierski od Multanow porážon.

Wszákże Krzyżacy zoney nagłey boiázni wybáwieni / máło ná vgodę dbáli / á máiąc od Polakow pokoy ná Litwę y ná Żmodź mszcząc się nád nimi iż Polakom pomagáli / moc wszystkę obrocili / Wielunią Zamek álbo Welonę nád Niemnem oblegli y dobywáli go vstáwicznymi szturmámi / ále gdy się Litwá y Żmodź mężnie z blánkow y ná wycieczkę często wychodząc bronili / á Niemcow kilo kroć od bram y podkopywánia ścian / tákże gdy z drábinámi ná blánki gwałtem się dárli / wielką porážką odbili / odciągnęli od obleżenia Welony. Wszákże Teodrik Grof z Aldenburku Márszałek wielki Pruski Namiestnik Mistrzowski (nie Mistrz iáko Miechouius pisze / tylko iż był ná Mistrzostwo náznáczony od Luderá Mistrzá) złączywszy woyská Niemieckie z Henrykiem Xiążęciem Báwárskim / który był ná pomoc Krzyżakom przyciągnął z nowu Wielunią álbo Welonę obegnáli / á iżby rychley y snádniey bez vtráty ludu swego zamku dobyć przez podánie / zá vdręczenim obleżeńcow głodem mogli / wnet zbudowáli dwá Zamki nowe tuż pod Weloną / z ktorych ieden Fridburg / to iest spokoyna gorá / á drugi Beier / to iest Báwárczyk miánowáli / á náspiżowawszy obádwá ony zamki dostátkiem wszelkiey żywności / y Rycerstwem / y strzelbą porządnie obwárowawszy / tudzież dziáłá Xiążęciá Báwárskiego w nich zostáwiwszy / sámi do Prus odciągnęli / roskazawszy vstáwicznymi wycieczkámi z obudwu zamku Litwę obleżoną ná Welonie dręczyć / áżby się z zamkiem podáli.

Wielunia álbo Welona.

Krzyżacy się ná Litwę y ná Żmodź oburzyli.

Litwá Welony obroniłá.

Krzyżacy dwá Zamki v Welony zbudowáli

Ná tym mieyscu iusz Historie dziáłá wspominá.

Tę gwałtowną niebespieczność y náiázdy Niemieckie / Gedimin wielki Xiądz chcąc odbić á rycerstwo swoie z obleżenia ciężkie° wybáwić / zebrał woysko wielkie z Litwy y Żmodzi z Olgerdem / Jawnuciem / y Kieystutem Synámi / á obegnawszy mocnym woyskiem ony dwá Zamki nowe / Fridburg y Beier / dobywał ich przez dwádzieściá y dwá dni vstáwicznymi szturmámi / podkopy / strzelbą y taranámi / lecz gdy się Niemcy ruśniczną strzelbą ieszcze Litwie nieprzywykłą

Litwá Beieru y Fridburgu dobywa.

Rusnice.

 mężnie

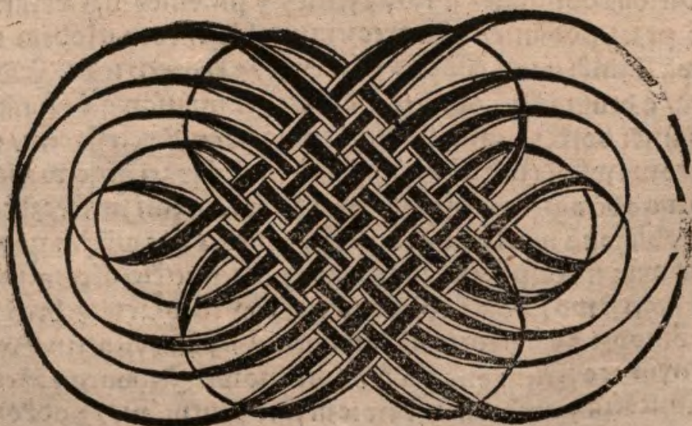
mężnie bronili/ y wiele Gediminowi ludu pobili/ sam Gedimin dodawáiąc Rycerstwu swoiemu ochoty/ bliżey pod ściánę przyiáchawszy/ vkázowal sżáńcom y Táranam mieysce słusznieysze do tłuczenia/ y rozwalánia bászty iedney/ tám gdy się ochotnie stáruszek vwijał/ postrzelił go w grzbiet z Rusnice Niemiec ieden z blánkow/ iáko Pruskie Kroniki świádczą/ á Miechouius pisze/ iż go *ignea sagitta per dorsum trasfixit*, ognistą strzałą/ ále podobno rychley ognistą kulką z Rusnice/ bo tego czásu rusnice Niemcy wymyśláć poczęli/ wszákże iesżcze bez krzosow/ iáko owych kilká ná Zamku Wileńskim w skárbie widzimy/ tákże w Rydze/ w Dunamuncie y w Pruskich zamkach inszych tych stárodawnych rusnic wielem widział. Gedimin od onego postrzelenia nátychmiast duszę wyduchnął/ y skonał/ á zá iego śmiercią Woysko Litewskie od oblężenia Zamkow odstąpiło/ z wielkim smutkiem/ płáczem y nárzekánim synow iego Olgerdá/ Kieystutá/ Jáwnucia/ y inszych/ y pospolitego ludu y Rycerstwá z zwykłym ná kstałt śpiewánia lámentowánim/ y wyliczánim cnot y dzielności iego/ iáko iest obyczay v Litwy opłákiwánia vmárłych.

Niebespieczna rzecz sámemu Xiążęciu pod Zamek chodzić.

Gedimin zábity z Rusnice.

Prowádzili potym do Wilná ciáło iego Synowie y wszytko Rycerstwo/ á tám obyczáiem Xiążęcym według obchodow y obrzędow pogáńskich/ złożywszy wielki stos smolney sosniny w tym mieyscu gdzie Wilná do Wiliey wpada grob mu nágotowáli/ potym gdy się wszyscy siedm Synow Montiwid/ Narimunt/ Olgerd/ Kieystut/ Lubart/ Jawnucz/ Koriat ná ostáteczny obchod pogrzebu Oycowskiego ziecháli/ vbráli go w odzienie y w száty Xiążęce świetne/ w ktorych się zá żywotá sam nawięcey kochał/ Száblę/ Włocznią/ Saidak z łukiem/ Sokołow/ y Chártow parę/ Koniá z siodłem żywotnego/ y Sługę nawiernieyszego iego Kochánká związawszy z nim/ ná stos drew położyli z wielką żáłością zgromádzonego Rycerstwá/ potym wkoło drwá zápaliwszy/ pásznogcie Rysie/ y Niedźwiedzie ná ogień miotáli/ iáko był v nich zwyczay stárodawny/ zbroie też y część łupow Nieprzyiacielskich/ y trzech więźniow Niemcow zbroynych/ żywych z nim spálili/ Potym gdy ciáłá zgorzáły osobno popioł y kostki Xiążęce/ Sługi/ Koniá/ y Chártow etc. zebrawszy y w trunę záspuntowawszy w ziemię ná onymże mieyscu pochowáli. A tu się iuż pánowánie y spráwy woienne/ y domowe/ tudzież śmierć y pogrzeb Wielkiego Xiążęcia Gediminá Witenessowicá dowodnie z rozmáitych Historikow Polskich/ Pruskich/ Liflandskich/ Ruskich y Látopiszczow Litewskich z wielką pracą czytelniku miły zebráne/ y porządnie spissáne dokończyły Roku 1329.

Pogrzeb Gediminow podobny Protoclessowemu/ y Hectorowemu/ o czym Homerus.

Máciejá Osostewiciussá Strykowskiego/ C. Z.

Księgi Dwánaśte/ Rozdział I.

Do Jáśnie Wielmożnego Páná/ Páná Albrichtá Rádziwiłá/ ná Nieświeżu y Olice Xiążeciá/ Marszałká Dwornego Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ Kowieńskiego/ Brásławskiego etc. Stárosty.

Jawnutá Gediminowic/

Wielki Xiądz Litewski/ Ruski/ etc. y Kieystut Xiąże Zmodzkie/ Bráćia/ roku 1329.

Odpráwiwszy zwykły pogrzeb w Wilnie Gediminowi Wielkiemu Xiędzu y Oycu swoiemu/ Olgerd/ Kieystut/ Narimunt/ Jáwnucz albo Jawnutá/ Lubart/ Koriat/ y Montwid Xiążętá Litewskie/ wnet zábiegáiąc szkodom y niebespiecznośćiam spolney oyczyzny od Niemcow/ złożyli Sieym támże w Wilnie ze wszystkimi Pány/ y Boiáry Litewskimi y Zmodzkimi/ ná ktorym nie długo się prożnymi tractaty báwiąc/ porządek Rzeczy pospolitey/ y obronę pográniczną od Prus y Liflant postanowili/ ktorą iednostáynie Olgerdowi y Kieystutowi Brátom swoim/ rycerską dzielnośćią s przyrodzenia ozdobionym zlećili/ Sámi też áby się iáka zwádá domowa o działy miedzy nimi nie wszczęłá/ według woley Oycá Gedimíná/ y náznáczenia iego/ przyrzekli sobie/ y ták się spissáli/ áby káżdy ná swym dziale od Oycá postánowionym przestawał/ á gránic spolnych/ áby spolna mocą od káżdego nieprzyiaćielá iednostáynie bronili. Aiż byłá wola y postánowienie Gediminowe/ áby Jáwnutá álbo Jawnucz młodszy Syn po śmierći iego ná Wilnie stolicy Wielkiego Xięstwá Litewskiego pánował/ y áby zwierzchność nad inszymi Bráty iáko Wielki Xiądz miał/ nie przećiwiáli się y temu postánowieniu woley oycowskiey/ y owszem ácz byli inszy Bráćia dáleko do ták wielkiego vrzędu y mieyscá godnieyszy/ iednák zábiegáiąc spolney zgodzie/ ponieważ Krzyżakow tusz nád szyią mieli/ wszyscy iednomyślnie ná Oycowską Wielkiego Xięstwá Litewskiego stolicę Jawnutá álbo Jawnućiá Brátá młodszego ácz mniey godnego w Wilnie ná Zamku podnieśli/ támże mu Miecz y Laskę znáki zwierzchnośći oddáli/ y czapkę Xiążęcą/ száte y insze własnośći k temu należące ná głowę iego włożyli y Wielkim Xiędzem Litewskim/ Ruskim/ Zmodzkim/ Kurlandskim/ álbo Kursowskim y Siewierskim wyználi/ y zwykłemi Ceremoniámi Pogáńskimi (ácz się było iusz kilko Synow Gediminowych w Ruską wiárę ochrzćiło) według stárodawnego zwyczáiu obwołáli.

Porządek Synow Gediminowych.

Jáwnutá ná W. X. podnieśion.

O Vbieże-

O vbieżeniu Wilná pod Jáwnuciem.

Jążętá Litewſkie Bráciá/ odpráwiwßy Pogrzeb Oycowi Gediminowi / y podniowßy ná Wielkie Xięſtwo Brátá Jawnucia / roziecháli ſię kożdy do vdziałow ſwoich/ Montiwid ſtárßy do Slonimá/ Narimunt do Pinſká/ Olgerd do Krewá / potym ná Witebſk do żony / Kieyſtut do Trok / Koriat do Nowogrodká / á Lubart ná Wołyń do Włodimierzá / á Jawnucz álbo Jawnutá ná Stolicy Wileńſkiey z Pány y z Rycerſtwem ziemſkim zoſtał.

Ale Olgerd y Kieyſtut Bráciá będąc nád inßych ćwiczenim / obyczáymi/ vrodą/ y przyrodzoną dzielnośćią rycerſką / tákże inßymi wſpániáłymi y wielgomyślnymi przymiotámi obdárzeni / tym ſię też więcey obádwá tylko mimo inßych ſpolnie miłowáli/ á máiąc to ſobie zá niegodną y nieſłußną rzecz/ áby nád nimi Jawnucz młodßy pánował / zmowili ſię táiemnie obádwá / iákoby go z Wielkiego Xięſtwá ſpolną pomocą zrzućić mogli / á nárádziwßy ſię porządnie y doſkátecznie / náznáczyli ſobie pewny czás / godzinę y dzień/ kiedy obádwa mieli Wilno vbieżeć y opánowáć / przyrzekwßy ieden drugiego w tym niewydawáć.

Zmowá ná Jáwnutá.

Ták tedy gdy Jawnutá proſtak beſpiecznie ſobie w Wilnie mießkał / Keyſtutus (podobniey Aſtutus) pilnie ſię ná on czás náznáczony gotował / przemyśláiąc y wynáyduiąc fortele rozmáite do vbieżenia Zamkow Wileńſkich / ále gdy Olgerd z Witebſká dla dálekośći drogi ták rychło przybyć niemogł/ według zmowy ná czás náznáczony/ ſam Kieyſtut zßykowawßy ſwoie zbroyne Rycerſtwo Zmodzkie y Trockie/ Nouembrá dniá 22. w nocy przyćiągnął z Trok potáiemnie pod Wilno/ á ná świtániu przyſtáwiwßy drábiny do blánkow / y bramy gwałtownym pędem bez wieśći wyrąbawßy (bo ſię był ná to porządnie zgotował) zamki obádwá Wileńſkie / wyßny y niżny álbo krzywy vbieżał / y bez máłá ſámego Jawnutá / Brátá Wielkiego Xiędzá w pośćieli ießcze leżącego niezdybał / ále w onym gięłku nagłym y nieſpodźiánym / tylko w kożußku boſſo z blánkow ſię ſpuśćił/ y vćiekł ták ſam ieden w gory miedzy láſſy/ tám gdy ſobie nogi ná grudzie zmárzłey odźiebił / był poimán od Żołnierzow Kieyſtutowych / ktorzy go po oney Selinie gonili/ y przywiezion ná koniu do Wilná / gdzie pod ſtrażą w więzieniu vććiwym był chowan.

Kieyſtut obádwá Zamki Wileńſkie vbieżał.

Jawnutá vćiekł boſſo.

Jawnutá poimán niewinnie.

Ták gdy Kieyſtut Miáſto y Zamki Wileńſkie y Jawnutá Brátá dobrze opátrzył / poſłał co wſkok przećiw Olgerdowi gońcá oznáymuiąc mu / iáko y ktorym ſpoſobem Wilno vbieżał y Jawnutá poimał/ przy tym proßąc áby co rychley do Wilná ſię ſpießył. A gdy przyiáchał Olgerd/ wnet Kieyſtut z wrodzoney á snadź więcey niż Bráterſkiey miłośći ßczęśćim go ſwoim poczćił/ oddáiąc mu Wileńſkie Zamki y Miáſto ze wßyſtkimi ſkárbámi/ y zwierzchnośćią iáko ſtárßemu. Olgierd záś niechćiał/ wymawiáiąc ſię rozmáitymi przyczynámi / á oddáiąc to Keiſtutowi Brátu / co mu fortuná y iego dzielność podáłá. Keyſtut tym vſilniey z płáczem z klękánim y łágodnęmi prośbámi Olgerdowi tę godność y cześć zwierzchnośći przywłaßczał. A gdy ſię ták długi czás z bráterſkiey ßczerey miłośći (nieinácżey iáko Oreſtes y Pilades/ kiedy ono ieden towárzyß zá drugiego ná plácu chćiał gárdło położyć) cześtuiąc ſpieráli/ ná oſtátek ieden drugiego czćią poważáiąc/ ták miedzy ſobą poſtánowili/ áby ſię iednoſtáynie páńſtwem y ſkárbámi Jáwnutowymi podźielili / á Olgierd áby w Wilnie

Rzadko dziś tá miłość y ßczerość miedzy brátyą náleść.

Ten też miłośći podobną náydzieß v Juſtinuſſá lib. 2. miedzy Artobarzánę y Xerxeſſem/ gdy ieden drugiemu Kroleſtwá Perſkiego vſtąpił.

w Wilnie y ná wßystkim wielkim Xięstwie Litewskim / Ruskim / y Zmodzkim zwierzchności vżywał / iáko Wielki Xiądz / Jeśliby też ktory z nich iákiey ziemie álbo kráiny przez woyne / y iákimkolwiek sposobem pod nieprzyiácielem dostał / áby wßystko w rowny dział miedzy się obádwá dzielili / ieden drugiemu áby ná gárdło nie stał / áni máietności y działow náieżdżał / ále według możności áby spolne pożytki ieden drugiego spolnie pomnażáli / y ßkod przestrzegáli. Ty tedy condicie sobie obádwá poprzysięgli / y sprzymierznie wiecznie / státecznie á gruntownie miedzy sobą / świątobliwie według oyczystych pogáńskich Ceremoniy w Wilnie ná świętych zgliskach przed Piorunem Bożyscem / ktoremu vstáwicznie święty ogień gorzał / vczynili / postánowili y zámknęli. A Jáwnutowi Brátu wypuściwßy go z więzienia dáli z łáski w Woiewodztwie Mienskim Zastáwską kráinę zá dział / ktory się potym pisał Xiążęciem Zastáwskim y potomkowie iego po nim niedawnych czássow zeszli / dziś ießcze z Wnuczki álbo Práwnuczki Jawnutowey Syná Gedimi'nowego Xiążęciá zastáwskiego potomek został / Castellan Minski pan Jan Hlebowic Woiewodzic Wilenski z Xiężny Zastáwskiey vrodzony / y do tych czássow Zastaw Zamek po mátce trzyma práwem dziedzicznym. A Zastaw ná Wołyniu od tego iest rozny / z ktorego też są Xiążętá Ruskie Zastáwskie / nie od Jáwnutá Gediminowicá / ále od Włodimirzá y Járosławá Kijowskich Monárchow / y od Dawidá Hrehorowicá Xiążęciá Włodimirskiego ich potomká narod wiodący / o czym maß wyżßey w Kronice Litewskiey / y v Długossá y Miechouiusá libro 3. fol. 64. v Cromerá też y Bielskiego o tym ßerzey náydzieß.

Postánowienie miedzy Olgerdem y Kieystutem.

Przysięgá Pogáńska Litewska przed Piorunem bálwanem.

Jawnutá Xiążęciem Zastáwskim Litewskim.

Hlebowic.

Zastaw ná Wołyniu y Xiążętá Zastáwskie.

Olgerd wielki Xiądz Litewski / Ruski / Krewski / Witebski / y Podolski / Kieystut Zmodzki / Trocki y Podláski Gediminowicy / á iáko się Oycowskiey śmierći Olgerd nád Prussaki pomśćił / y trzech Cárzykow Tátárskich poráźił / á Podole ku Litwie przywroćił / Roku 1330.

Rozdział II.

Olgerd y Keistut Brácia vgruntowawßy y obwárowawßy porządnie spráwy wßystki domowe / Wielkiego Xięstwá Litewskiego / miłością y żałością synowską poruszeni / záwżdy o tym myślili / iákoby się nád Krzyżakámi Pruskimi śmierći zábitego pod Welona Oycá Gediminá / y oderwánia częśći więtßey Ziemie Zmodzkiey pomśćili / á ßkod nieznośnych splundrowáney nád Niemnem Litwy powetowáli. Przeto záráżem niedługo seymuiąc Olgerd Litewskich / á Kieystut Zmodzkich / Trockich y Podláskich / tákże Grodzieńskich Boiar y Pánow obesławßy / w kilku niedziel do Kowná się wßyscy zbroyno ziecháli y ściągneli / Brácia też drudzy Xiążętá / według powinności pospolitego ruszenia przybyli im ná pomoc / Montiwid z Słonimiany y z Kiernowiány / Narimunt z Pinská / z Mozerská y Recická Rusią / Koriat z Nowogrodzká / Wołkowiská y Mścibohowská Slachtá /

Bo inß byli odięli Zmodź nád Niemnem áż po Wielonę.

Lubart Fiedor ná chrzcie miánowány z Wołyńczany y z Luczany/ Jawnutá z Zasławiany y z Minsczany/ tákże tesz inszy Kniążowie Holszánscy/ Giedroczcy etc. y Pánowie Litewscy wszyscy z vprzeymey ku oyczyznie chęći/ á przećiw

Wypráwá Xiążąt Litewskich do Prus.

głownym nieprzyiaćiołom Krzyżakom ochotnie się pokazáli. Z tym wielkim á ogromnym woyskiem/ ktorego było tysięcy czterdźieśći y z Bráćią Xiążęty/ Olgerd ćiągnął prosto do Prus: Witebská/ Połocká/ Wilkomierzyská/ Brasławská/ y Dryská Slachtá gránice Dźwinnych brzegow od Liflant obwárowawszy/ áby Mistrz Liflandski wtym czáśie do Litwy nie wtargnął. A gdy iusz do Pruskich Krzyżáckich ziem wćiągnęli/ wszystkiemu woysku ostrożnie w porządney spráwie ćiągnąć kazał/ trzy hufy wálne á pięć posiłkowych vszykowawszy/ w pićzowánie tesz y w zagony dla wzdobyći niepuszczał iedno w tysiącu álbo w

Porządek Olgerdow w cudzey Ziemi.

kilku set koni/ y to zbroynych á przebránych mężow/ pilnie vpátruiąc/ áby z zasadek chytrych w ludziach nieopátrznych Niemcy nie czynili szkody/ ná co się byli zgotowáli/ ále wszystki ich przemyslne fortele (gdy obaczyli wielkie á w porządney spráwie ná do nádźieię swoię woysko Litewskie) w niwecz się obróćiły/ ták iż áni z zassadek/ áni iáwnym polem/ áni wtarczkámi podkáć się smieli/ tylko z Zamkow y Miásteczek obronnych/ w ktorych sámych nádźieię zdrowia y máiętnośći pokłádáli/ bronić się vmyslili. Litwá zás y Russacy z Xiążętámi swoimi dawszy Zamkom pokoy/ wszerz y wzdłuż Miásteczká nieobronne/ Dwory ze Wśiámi y Folwárkámi ogniem y mieczem bez odporu áż do Elbingu/ á potym

Eberhardus Sorcz Contor Insterborski porázony od Litwy.

Sambia gdźie Krolewiec.

Warmia gdźie Biskupstwo Warmienskie.

Pomesania gdźie Wislá Drobnitz/ Wesera etc. rzeki/ áż do Malborku.

Natangia gdźie Brandenburg/ Balgá/ Heiligenbeil/ etc.

áż do Krolewcá y Elsbergu splundrowáli y zburzyli/ Insterborskiego Kontorá Eberhardá Sorczá z trzemá sty Reyterow/ á z pięćią set pieszych Knechtow/ ktorych wiodł z Száskiey ziemie do Krolewcá ná głowę w ćiásnych mieyscach porázil. Potym Sambiyská/ Natańska/ Pomezáńska/ y Warmieńska ziemice/ y Brandenburskie Kontorstwo spustoszyli/ żadney płći áni látom Niemieckiego ludu zaskoczonego niefolguiąc/ stárych y młodych/ niewiásty y mężczyznę okrutnie mordowáli y siekli/ więźniámi się wiele dla iákiey záwády y niebespiecznośći niebáwiąc/ tylko łupy á wzdobyći z dobytkiem wszelákiego bydłá do Zmodźi y do Litwy raz po raz odwroty czyniąc wygániáli/ ktorey zápálczywośći dodawáłá im słuszna y spráwiedliwa żáłość zábitego Gedyminá/ Wielkiego Xiążá á przy nim wielkośći Rycerstwá Litewskiego postrzelánie/ ná własnym gruncie Litewskim pod Fridburkiem y Beierem Zamkámi nád Niemnem od Krzyżakow niedáleko od Welony záłożonymi. Tymi tedy gwałtownymi woyskámi Litewskimi y Ruskimi Krzyżacy Pruscy zwątleni y práwie zemdleni/ pátrząc z zamkow y z wież wyniosłych ná włośći okoliczne wszędźie ogniem swieżym/ y dymem chmurno mglistym się kurzące/ y ná folwárki/ przedtym wdobytek wszelki y w żywność obfite zburzone/ role y zboża podeptáne/ Chrześćiány pomordowáne/ á niemáiąc zkąd mocy ná odpárćie nieprzyiaćielowi/ poniewasz tesz przedtym woysko swoie z Niemiec przybyłe ná burzenie Polskich ziem przećiw Łokietkowi Krolowi z Litwą spowinowáconemu zá przywodem zdrayce Wincentego z Pomorzan byli wysłáli/ vdáli się ná rokowánie z Olgerdem y z Bráćią iego

Wten czás práwie wszystká wielka Polská y máłey się dostáło: Krzyżacy byli zwoiowáli/ y w popioł obroćili.

Xiążęty Litewskimi/ prosząc o przymierze/ y o vgodę słuszną/ przyrzekáiąc tesz Zamki w Litwie y w Zmodźi zá Gedyminá posiedźione/ y nowo zbudowáne/ zwłaszczá Beier y Fridburg (ktore były Litwie nayszkodliwsze) wroćić/ á przymierze postánowione státecznie záchowáć/ tylko áby z Prus z woyskiem wyćiągnęli/ á opłákánym ostátkom zburzonych kráin Pruskich przepuśćili. Nádto

Krzyżacy od Litwy do proszenia pokoiu y wrocenia części Zmodźi/ przymuszeni.

podárki wielkie Olgerdowi y Bráćiey iego/ y Pánom Litewskim przednieyszym Mistrz Pruskich Ziem wielki Ditrich z Aldemburgu/ pokoy odkupuiąc posłał przez Kontory/ z ktorymi Olgerd z Bráćią vgodę y przymierze doczesne vczynił/ wziąwszy od nich przysięgę ná spełnienie kondiciy postąpionych/ ktore záraz

zyscżyli

zyſczyli gdy Beier z Fridburgiem Litwie podáli z niemáłą częśćią Zmodzi. A Olgerd też zwyćiężcą máiąc zá ſwe / pomśćiwſzy ſię znácznie śmierći Oycá Gedimina / odárowawſzy Bráćią z woyſkiem z Prus wyćiągnął / łupámi y wzdobyczámi rozmáitymi obciążony.

Działo ſię to roku od Chriſtuſá Páná 1330. zá Ludowiká 33. Ceſárzá / á zá Papieżá Jana 22. zá Teodriká álbo Ditrichá z Aldemburgu Vicemiſtrzá Pruſkiego ſzeſtnaſtego / zá Włádiſławá Łokietká Królá Polſkiego / á zá Dimitrá Semieczycá Kniázia wielkiego Moſkiewſkiego pánowánia / według dowodu kilkunaśćie Kronik Ruſkich / Pruſkich y Liflandſkich ktoreſmy tu dla pewnośći lat znoſili z pilnośćią.

Potym Roku od ſtworzenia Swiátá według Ruſkiego ráchunku 6865. gdy Zanabek Carz Tátárſki wielki / Syn Azbekow / á Wnuk Battego (ktory ono Baty był Polſkę y Ruś w ſześćiu ſet tyśiąc Tátárow zburzył) w Záwolſkiey / w Prekopſkiey y Krymſkiey Hordzie pánował. Brátow inſzych dla chćiwośći pánowánia pobił / y moc ſwoię ſzeroko w Ruſkich páńſtwach / zniewoliwſzy ich Xiążętá rozſzerzył. Zoſtáwił ná Cárſtwie Tátárſkim Syná Berdebeká / ktory tákże dwánaśćie Brátow rodzonych zámordował / áby mu w páńſtwie nieprzeſzkadzáli / ále y ſam ledwo dwie lećie ná Cárſtwie wykonawſzy vmárł / ſyná też iego Aſkulpe Narus drugi Cárzyk iż ledwo Mieśiąc pánował zábił. Náruſſá záś w rok potym Chidir zábił / roku od ſtworzenia Swiátá 6868. według Kronik Ruſkich / á Chidirá Syn właſny Temerboſcha zdrádą zámordował / ále y ten ná páńſtwie złośliwie nábytym ledwo ſiedḿ dni wykonawſzy / od Cárzá Temniká Mamáiá był wygnány y zábity / Roku 6869. O czym náydzieſz w Kronikach Moſkiewſkich y v Herberſteiná *folio 8. & folio 88. in commentarijs Moſchouiticis* niedáleko chodząc.

O Tátárow Záwolſkich powodzeniu.

Srogie wnętrzne zaboyſtwá Cárzikow Záwolſkich.

O tym czytay Herberſteiná / etc.

Dla tych tedy roſterkow y zaboyſtw wnętrznych pogáńſkich Tátárſkich / gdy ſię ſámo złe biło / wiele Xiążąt Ruſkich zwłaſzczá Simeon Jwánowic Twierſki / y Dimiter Wielki Kniáź Moſkiewſki / iarzmo Tátárſkie ktorym byli ich przodkowie Roku od ſtworzenia Swiátá 6745. przez Batelá Cárzá zniewoleni z ſzyi ſwoich zrzucáli / y w pierwſzą ſię wolność wſrobowáli Tátárſkie woyſká kilkorázow pogromiwſzy. Aż też Tátárowie Prekopſcy y Krymſcy w ten czás wſzyſtki polá dźikie zá Kijowem ſzeroko leżące / y Podole wſzyſtko Litewſkim ziemiam przyległe trzymáli / y Baſzkáki álbo Otomány ſwoie ná ſpołek z Ruſſákámi w támtych kráinach mieſzkáiącymi chowáli / iákoby Stároſtow / ktorzy od nich záwżdy dań wybieráli / y według ſwego zdánia Ruſſákom Chrześćiánom iáko poddánym roſkázowáli / y częſtymi nalázdámi do Litewſkich dzierżaw wielkie krzywdy Olgerdowi wyrządzáli. Przeto roku od Chriſtuſá Páná 1331. Olgerd vmocniwſzy przymierze ná dwie lećie z Krzyżakámi Pruſkimi / y z Liflandſkimi / wypráwił ſię przećiw Tátárom w dźikie polá / ćiągnęli też z nim czterzey Synowcy Koriatowicy Xiążętá / Alexander / Konſtanti / Jurgi / y Fiedor Synowie Koriatowi Xiążęciá Nowogrodzkiego / A gdy przyſzli ná vroczyſczá do Siney wody minąwſzy Kániow y Cirkáſſy / vkazáłá ſię im w polu wielka Hordá Tátárow z trzemá Cárzykámi ná trzy vſce rozdzieleni / ieden vſ wiodł Kutłubách Soltan / drugi ſpráwował Kaczybeykierey / á trzeći rządził Dimeiter Soltan / co obaczywſzy Olgerd iż ſię do bitwy mieli Tátárowie / zſzykował ſwoich ná ſześć vſcow zákrzywionych / rożno ich z bokow y ná czoło rozſádziwſzy / áby ich Tátárowie iáko myſlili tańcámi zwykłymi ogárnąć y ſtrzálámi ſzkodzić nie mogli. A potym zápalczywą chećią Tátárowie grad żelazny z łukow ná Litwę gęſto puśćili / zátoczywſzy tańce po kilkroć / ále im máło Strzelbá záſzkodziłá / dla porządnego zſzykowánia /

Ruſkie Xiążętá y Kniáź Moſkiewſki iárzmo Tátárſkie zrzućili.

Tátárowie Podole trzymáli.

Olgerd ná Tátáry z Litwą.

Kutłubach / Kacibeykerey / y Dimeiter Cárzowie.

Potkánie Litwy z Tátáry.

y przykiego

y prętkiego rozstąpienia. Litwá záś do nich z Russakámi skoczyłá/ wnet włocz- nigmi y száblámi wręcz się potykáiąc/ czoło im przerwáli/ y tańce pomieszáli/ drudzy záś z Ruß bełtámi/ zwłaszczá Nowogrodzánie z Koriatowicy wálili ich z Koni náćieráiąc z boków/ iż lecieli nieináczey iáko snopie od gwałtownego wiátru rozburzone. Niemogli dłużey wytrzymáć Litwy ná czele/ poczęli się mie- száć/ y pierzchliwie vćiekáć po szerokich polach/ ná poboysczu trzey ich Cárzyko- wie/ Kutlubach/ Racibey (od ktorego y dziś iest názwáne Iezioro słone w dzi- kich Polach ku Oczakowi idąc Racibeyskie) y Dimeitr Sołtan zabici zostáli/ á przy nich Murzow y Vlanow bárdzo wiele. Trupow też Tátárskich pełne polá y rzeki rożno pobitych leżáły. Stad końskich kilkodziesiąt y Wielbłądow/ y ko- ćiská álbo obozyská ich/ w ktorych wszystkę máiętność z sobą zwykli Tátárowie z paszey ná paszą wozić/ Litwá z Russakámi po tym zwyćięstwie zábráli. Tár- howicę ktorey ieszcze y dziś w polach znák murow ná vśćiu rzeki Bohu stoi/ Biáłą Cerkiew Swinigrod/ y wszystki polá áż zá Oczakow od Kijowá y od Pu- tiwlá áż do vśćia Donu/ od Tátárow wolne vczynili/ y wypłoszyli ich áż do Wolgi/ á drugich ku Káffie y ku Azofowi/ y Krimowi w srzodek Tauryki álbo Przekopu zágnáli. Potym vżywáiąc zwyćięstwá do Podola ná zad ćiągnęli/ gdźie też Tátárowie ták iáko dziś w Prekopie w ten czás mieszkáli/ zhołdowaw- szy y zniewoliwszy Russakow. Tych iż wodzow áni Cárzá niemieli/ snádnie Ol- gerd pokłumił/ wybił/ y wypłoszył z Podolskich kráin/ ták iż ich ledwo część przes Dniestr vbiegłá nád Czarne Morze y do Prekopu. A ći potym w Dobru- ckich polach osiedli zá Dunáiem ná gośćińcu Tureckim/ ktorymeśmy y my iá- cháli/ przeniozwszy się v Oblucice y Silistriey przez Hordę tych Tátárow Do- bruckich/ ktorych też więtsza część Słowieńskim iezykiem mowią/ y gospodár- stwem się báwią/ y nas wdźięcznie przyimowáli y częstowáli winnymi gronámi y garbuzámi słodkimi/ też to sámi gdym ich pytał powiádáli/ iż przodkowie ich z Podola od Litwy byli wygnáni/ ále się ku rzeczy wracam. Gdy ták sławne zwyćięstwo Olgerd nád Tátáry otrzymał/ y wszystki polá do Kijowá z dawná należące/ od ich łotrostwá oczyśćił/ wroćił się do Litwy z częśćią woyská dobrze zásłużonego/ á drugie woysko w Podolu zostáwił/ nád ktorymi przełożył Sy- nowcow swoich/ Kniaźiow Nowogrodzkich Koriatowicow/ Alexandrá/ Con- stantiná/ Fiedorá y Iurgego/ y wszystki przyległe kráiny Ruskie z Podolem zle- ćił im/ y dał w władzą y w pánowánie/ bo mu się byli dobrze zásłużyli ná tey woynie Tátárskiey.

Nowogrodska Slachta z Koriatowicámi.

Racibeyskie Iezioro/ z ktorego Sol bierzą.

Tátárowie porażeni od Litwy y trzey Cárzowie zábići.

Tátárowie z pol miedzy Dnieprem y Donem leżący wygnáni.

Tátárowie z Podola wygnáni od Litwy.

Tátárowie Dobruczey.

Gárbuzy owoc wielki á słodko wodny/ iáko bánie/ w Traciey się tylko rodzą/ á w Dobruczkich Polach/ ácz kolwiekeśmy ich y w Multańskiey ziemi iadáli ále przinoszne.

Koriatowici ná Podolu.

A iż Zamkow ná Podolu w ten czás ieszcze żadnych niebyło/ á ieśli były te- dy od Tátárow zburzone zostáły. Tedy Koriatowicowie Xiążętá Litewscy zá- budowáli pierwszą twierdzą y zamek w gorze przyrodzenim mieyscá obronney/ ktory Bakotą názwáli/ zbudowáli záś drugi grod Smotric od Smotrice rzeki mimo płynącey názwány.

Bakotá y Smotricz zamki ná Podolu.

Potym przerzeczone Xiążętá Koriatowicy Alexander/ Constantin/ Fiedor y Iurgi/ gdy záiecháli w łowy/ vbili Zubrow/ Ieleni/ Sarn/ y dzikich Kobył bár- dzo wiele nád rzeką Smotricą w tym mieyscu gdźie dziś Kámieniec Podolski. Tám tedy onym obłowem nád nádźieię vćieszeni krotofil Kozáckich z Litewskim y Ruskim Rycerstwem vżywáli/ á obaczywszy mieysce przystoyne do zamku prá- wie ręką Bożą w twárdym á niedobytym horodzisku położone/ záłożyli tám y zábudowáli Zamek y Miásto sławne Kámieniec/ od kámienney skáły názwány. To Miásto y Zamek (w ktorymem sam był dwá kroć) leży od Chocimá Zamku Wołoskiego pogránicznego/ y od Dniestru rzeki dwie mili/ w rowninie piękney/ práwie Bástá koronna/ ręką Bożą zbudowána/ bysmy iey strzedz á máłym kosz- tem opráwić chćieli/ wkoło niego iest przekop przyrodzony bárdzo á przykro

Miewáią tám Kozácy Miod/ ktorym y ia roku 1574. pijał/ ná ktory dźiesięć pszczoł miod noszą/ á 12. wołow wodę wożi.

Kámieniec Podolski záłożony.

głęboki/

głeboki/ przez ktory Smotryc rzeką płynąc Miásto oblewa / zobudwu stron záśię wkoło skáły kámieniste bárdzo przykre iáko vćioſſáne/ Przekop / Rzekę y Miásto otocywáią/ á od polá rownego ßerokim przećiągiem odłączáią / iż gdy z polá w przekop do rzeki weyrzyß zda śię iáko przepáść / z przekopu záś ku skále kámienney ná ktorey we śrzodku Miásto leży przystep bárdzo trudny/ przykry/ y ná weyrzeniu niepodobny : bo skáły kámienne iáko dwie śćiány vćioſſáne y z wierzchu ná doł/ y z dołu ná wierzch są wyniosłe/ iedną Bramą od Zamku przez most do Miástá / á druga do rzeki Smotricy w przekop/ támże w przekopie ná Rzece są Báßty miedzy skáłámi zmurowáne : Zamek też od Miástá odłączony Báßtámi y murámi nienágorzey obwárowány / ále Miásto sámo w lepßym mieyscu.

Opiſſánie ocżowiste Kámienicá Podolſkiego.

Táránowſki tám raz z mostu z koniem spadł/ áwżdy żyw został.

Ci też Koriatowicy Xiążętá Litewskie/ drugie zamki ná Podolu zbudowáli/ Brásław/ Winnice/ Miedzyboż/ Brezánice/ Chmielnik/ Trebowla etc. przećiw częstym naiázdom Tátárskim y Wołoskim / z ktorymi śię często y długo vganiáli niżli Podole wten czás vspokoili/ y do Wielkiego Xięstwá Litewskie° przyłączyli/ o czym niżey czytelniku ießcze będźieß miał dowodnie w sprawach Jágełowych.

Swiádczą potym Látopißcze Litewskie y Ruskie / iż Juriá Koriatowicá Wołoßy ná Hospodárstwo álbo Woiewodstwo wołoskie y Moldáwskie dla iego dźielnośći rycerskich wźięli/ y w Soczáwie ná Stolicę według swego zwyczáiu podnieśli/ wßákże iáko v nich iest wrodzona niestáteczność częstego odmienienia Pánow / Juriá Koriatowicá otruli w Soczáwie / pochowan w Waßinlach Monásterze murowánym zá Berladem (gdźiem sam był roku 1575.) puł dniá iázdy.

Jurgi Koriatowic/ ná Wołoskim Hospodárstwie otruty.

A gdy Koriat Gediminowic Xiążę Nowogrodká Litewskiego vmárł. Fiedor Syn iego od Slachty Nowogrodzkiey z Podola przyzwány zá życzliwośćią Olgerdá Wielkiego Xiędzá Litewskiego Stryiá swego Xięstwo Oyczyste w Nowogrodku opánowáł. Alexander záś y Konstanti dwá Brácia stárßy Koriatowicy Podole rownym dźiałem od Olgerdá Stryiá rozdźielone trzymáli. A gdy potym Alexander z Kázimierzem Krolem Polskim wźiął znáiomość y przyiaćielstwo / dał mu Kázimierz Olesko Zamek y część Włodimirskiey źiemie / O czym Długoß y Cromer. lib. 12. świádczy.

Dlugoſſus et Cromerus lib. 12. etc.

A Constantin Brát iego zá dozwolenim Olgerdá Stryiá wßystkę Podolską źiemię áż do Podgorza/ y Pokućia sam ieden trzymał/ wßákże pewną sumę dochodow z tych tám dźierżaw/ ktore śię od dźikich pol y Wołoch áż do gránic Polskich śćiagáły/ záwżdy płáćił/ ná káżdy rok do skárbu Litewskiego. Dźiało śię to roku 1331. ktorego też czáſſu Włádisław Łokietek Krol Polski był od Krzyżakow Pruskich vtrapiony/ gdy wielką Polskę/ Kuiáwską/ Káliską/ Łęczycką/ y Sirádzką/ źiemię/ srogo y okrutniey niż Pogáni byli zwoiowáli/ y Dobrzyńską źiemię od Polski oderwáli: Wßákże tego przypłáćili/ gdy ich tegoż roku Mieśiącá Septembrá dniá 27. Krol Łokietek Włádisław poráźił tyśięcy czterdźieśći v Blewá álbo v Płowcach pod Rádźieiowem/ ták iż ná placu według Długoßá 40000. trupow Niemieckich leżáło/ á z Polskiego woyská zábitych 500. á według niktorych co y Cromerus lib. 11. przywodźi tylko 30. y to prostego pospolstwá / á Slácheicow przednieyßych 12. W teyże bitwie Florian Sar. Slachcic Polski/ Herb Jelitá trzy oßczepy/ ktorymi był áż do wypłynienia ielit ná poboyśczu przebity / otrzymał/ ktorego śię potomstwo z tymże Herbem ßeroko rozmnożyło: A kozle rogi álbo zerwi kápturow Herb trzy kozie głowy śćięte / ktory przedtym tenże Sari vżywał/ od tego czáſſu był zá trzy oßczepy przemieniony. O czym naydźieß ßerzey v Długoßá y v Miechouinſſá lib. 4. cap. 11. fol. 210. et 211. et cap. 11. fol. 213. v Cromerá lib. 11. v Wapowskiego y Bielskiego / etc.

40000. Krzyżakow porażonych.

Sari Slachcic y Herb Jelitá.

Dowody.

O hárdey

O hárdey odpowiedźi Dimitrá Semeczki Wielkiego Kniáźiá Moskiewskiego Olgerdowi y Wielkiemu Xiestwu Litewskiemu posłáney/ á oddaniu Wielkonocnego Iáiá/ etc. Roku 1332.

Rozdźiał III.

Herbersteinus fol. in Comment. Moschouit.

DIMItr według Herbersteiná y Wápowskiego Semeczką názwány/ potomek własny Rurykow/ Ihorow/ Swatosławow y Włodimirzow Ruskich Monárchow/ bedąc Wielkim Kniáźiem Moskiewskim/ począł się wybijáć z mocy y z posłuszeństwá Tátárom Záwolskim y Krimskim/ ktorym przodkowie iego y wszystki insze Xiążetá Ruskie od Batego Cesárzá Tátárskiego zwoiowáne y zniewolone roku od stworzenia Swiátá według rachunku Ruskiego 6745. hołdowáli przez lat práwie pułtorá stá. Bo skoro vmárł Włodimirz Wsewolodowic Monomach przezwány Monárchá Kijowski/ roku od stworzenia Swiátá 6633. á od Christusá Páná 1126. Máiá dniá 10. zá pánowánia w Polszce Królá Bolesławá Krzywoustego/ iákośmy to wyższey w Kronice Ruskiey z pewnych dowodow Długoszá/ Cromerá y Miechouiuszá etc. opisáli/ tedy áni Synowie áni potomkowie iego nic znácznego ku pożytkowi Rzeczypospolitey Ruskiey nieczynili/ coby było godno pissánia do Historiy ná potomne czássy/ tylko się sámi miedzy sobą wnetrznymi woynámi iedli/ á wybijáli/ ieden drugiego náieżdżáiąc. Záczym się też Litwá w tey ich niezgodźie od Monárchow Kijowskich zdawná zniewolona obaczyłá/ y wybiwszy się Xiążątkom Ruskim z mocy/ páństwá ich náieżdżáć y posiadáć poczęli/ O czym masz wyższey dostátecznie. Batti też Carz Tátárski roku od stworzenia Swiátá 6745. w sześciu set tysiąc woyská Tátárskiego Ruskie wszystki páństwá práwie do gruntu zwoiował/ tákże Polskę áż do Legnice y Węgry splundrował/ Kniążtow wielkich Moskiewskich Dziedźicow Biało Ruskiey Monarchiey/ Iuriego y Wássilá poráźił y zábił/ Wołodimirską y Pereásłáwską ziemię spustoszył. Od tego tedy czássu nieszczęsnego/ wszystki Xiążetá Ruskie y Moskiewskie/ nie tylko hołdownikámi byli Tátárskimi/ ále też od Carzow Tátárskich według ich zdánia y woley/ ná Xiestwá byli wsadzáni/ á nieposłuszni zrzucáni/ spory też wszelkie/ y zwády około vdziałow Tátárowie miedzy nimi rozeymowáli/ tákże sądy y spráwy głowne odpráwowáli Murzowie Tátárscy ná to wysádzáni/ á do Cárzá Tátárskiego bywáłá appellacia.

Włodimirz Monomach kiedy vmárł.

Niezgodá Ruskie Xiążetá ku czemu przywiodłá.

600000. Tátárow.

Xiążetá Moskiewskie pobite.

Wszákże iednák częste rosterki/ wnetrzne woyny y spolne naiázdy/ wygániánia z Xięstw/ y wybijánia z vdziáłow miedzy nimi bywáły/ á zwłaszczá miedzy Siewierskimi/ Moskewskimi/ Włodimirskimi/ Nowogrodzkimi/ Stárodubskimi etc. Xiążety/ Bo Kniáź Andrzey Alexandrowic vprosił był sobie naprzod pánowánie ná Wielkim Xięstwie Siewierskim/ Moskiewskim/ Ruskim Cárzá Tátárskiego/ ktore gdy osiadł y opánował pierwey Dimitr Brát iego/ wnet Andrzey wziąwszy ná pomoc woysko Tátárskie Dimitrá wygnał/ y bárdzo wiele złego w Ruskich ziemiach z pogány poczynił. Potym zásię drugie Xiąże

Dimitr

Dimitr Michaylowic v Tátárow/ będąc w Hordzie zábił Kniázlá Juriego Dánilowicá/ co widząc Azbek Carz Tátárski Dimitrá Michaylowicá ściąć kazał zá ten zły vczynek.

Zabóystwá Xiążąt Moskiewskich.

Był potym spor o Wielkie Xięstwo Twierskie miedzy Bráty y Krewnymi/ ktorego gdy Kniáz Siemion Iwánowic od Zánabeká Cárzá Tátárskiego prosił/ chćiał od niego rocznego hołdu y trybutu Carz. A potym zás gdy się Tátárowie y Cárzowie ich/ iákom trochę wyższey powiedział/ wnętrznymi woynami sámi zabiiáć y mordowáć poczęli/ otrząsnął się im Dimitr Wielki Kniáz Moskiewski/ y Mamáiá Temniká Cárzá Tátárskiego wielkiego/ wstępnym boiem poráził/ y ná głowę práwie pogromił/ y zás potym trzeciego látá tegoż Cárzá Temniká Mamáiá/ gdy się chćiał mśćić/ ták bárdzo srogo poráził Dimitr wielki Kniáz Moskiewski/ iż więcey niż ná trzynaśćie mil trupow Tátárskich pełne polá/ drogi y role leżáły/ O czym Kroniki Ruskie Moskiewskie y Herberstein fol. 8. et fol. 70. etć świádczą.

Dimitr Moskiewski Tátárow srogo poráził.

O tym czytay Herberśtemá fol. 8. et 70.

Tym tedy sławnym zwyćięstwem Dimitr Wielki Kniáz Moskiewski podniesiony/ vmyślił też pod Litwą Pogány Witebskiego/ Kijowskiego/ y Połockiego/ Xięstw Ruskich woyną dochodźić/ y wypráwił do Olgerdá Wielkiego Xiążęćiá Litewskiego posły buczne z odpowiedzią woienną/ á przytym náschwał zuchwáłey hárdośći/ posłał mu száblę y ogień/ obiecuiąc go w Wilnie przywitáć z tymi vpominkámi wielkim álbo krásnym iáiem ná przyszłego roku 1 3 3 2. wielki dzień álbo Wielkę noc zmartwychwstánia Christusá Páná/ y wszystkę Litwę zá rok zwoiowáć/ á okazáć moc y potężną gotowość swoię. Ktorego zuchwáłego poselstwá y hárdey odpowiedzi Olgerd wysłuchawszy/ y náradziwszy się z Keistutem Brátem y z inszymi Xiążęty/ zátrzymał ony posły/ á sam záráżem pospolite ruszenie po wszystkich páństwach wielkiego Xięstwá Litewskiego y Ruskiego obwołáć kazał/ y ziazd do szyku pod Witebsk náznáczył ná pewny dzień Srzodopośćia wielkiego. Bráty też wszystki obesłał/ áby mu pomoc prętką przećiw temu pospolitemu á głownemu nieprzyiaćielowi posłáli/ A ták gdy się wszyscy do Witebská śćiągnęli ná Srzodopośćie/ y okazáli się porządnie iáko do woienney potrzeby/ roskazał záraz Olgerd drogi proste dla spiesznego ćiągnienia z woyskiem ku Miástu Moskwy kilkom tysięcy czerni gotowáć/ przystáwiwszy nád nimi iezdnych dwá tysiącá dla obrony/ á sam ruszywszy się z Witebská ze wszystkim woyskiem Litewskim y Posły Moskiewskie zátrzymáne z sobą wiodąc/ dniem y nocą ćiągnął spieszno do Moskwy/ niebáwiąc się pustoszenim áni palenim ziemie/ tylko żywność potrzebną woysku biorąc/ á drogi wszędzie mośćzono przez błotá y stárzyny co naprośćiey być mogło/ k temu zimá iesżcze wten czás ziemię hártowáłá/ Spiegowie też y straż záwżdy przed woyskiem w kilko milach tákże z bokow/ y stylu byłá. A gdy przyćiągnął do Mozáiská położył się obozem w mili zá Miástem dla wytchnienia y odpocznienia woyskowi strudzonemu/ ośmnaśćie mil od Moskwy Miástá stołecznego/ stámtąd dopiero ruszywszy się w porządney spráwie iáko do bitwy/ posły Moskiewskie odpráwił/ á sam zá nimi tuż ćiągnął do Miástá Moskwy/ á żagwie zápaloney szmát z ogniem kazał im áby oddáli swoiemu Wielkiemu Kniáziowi Dimitrowi/ á opowiedzieli iż Olgerd nięták będąc poważny vprzedzáiąc go w wyrządzaniu poćciwośći/ y nieżycząc mu dálekiego trudzenia do Wilná v niego w Moskwi sam będzie ná Wielką noc/ y odda mu Wielkonocne iáie pierwey niż ten ogień w żagwi zgáśnie/ ktorego było nietrzebá Litwie do Wilná z Moskwy słáć/ gdyż go też sobie do potrzeby z krzemieniá y z żagwie dostáć vmieią. Też chce Kopiią Litewską pod Zamek Moskiewski przystáwić/ áby wiedział Kniáz Moskiewski/ iż

To się tylko w Látopiścach Litewskich po Rusku pisánych náyduie.

Szyk y powoływánie pod Witebskiem.

Porządek y ostrożność w ćiągnieniu.

 nieto wo-

nie to woiennik co do roku odkłada / y co pogody pátrza / ále ten ktory záraz y w niepogodzie myśli / iákoby mogł ſtráte nágrodzić / omieſzkánia powetowáć / y zábiezeć ſwoiey ſzkodzie.

Z tym poſelſtwem y z ogniem w zagwi ledwo Poſłowie Moſkiewſcy máło co pierwey do ſwego Kniázia przyiecháli / ktorego podkáli w dzień Wielkonocny do Cerkwie idącego ná iutrznią: Ali iuſz gdy ieſzcze świtáło Wielki Xiądz Litewſki Olgerd ze wſzyſtkim Woyſkiem ſwoim pod Miáſto przyciągnął / y położył ſię obozem ná Pokłonney gorze / iáko wſzyſcy Látopiſzcze świádczą / by ich chciał ná to tyſiąc znośić / Aczkolwiek tego Ruſkie Kroniki niewſpomináią / áni inſzy Hiſtorikowie / okrom Herberſteiná.

Dimitr Wielki Xiądz Moſkiewſki wyſłuchawſzy poſelſtwá hárdzie wet zá wet oddánego / á nieprzyiacielá tuż nád Miáſtem do woyny zgotowánego / y w vſzykowánych vſzach ſpráwnie ku bitwie ſtoiącego / nievfaiąc obronie zamkowey y mieyſkiey myślił ſię z Litwą w polu potkáć / ále iż ſię ná prętce do bitwy y do odporu ták wielkiemu nieprzyiacielowi niemogł zgotowáć / vdał ſię w rokowánie y poſłał do Olgerdá o vgodę / y záſtanowienie przymierza / poſtępuiąc nakłádow woiennych nagrodę / záchowánie ſtátecznego pokoiu raz potwierdzonego / y gránice z Litwą tákie iákieby ſłuſznie być miáły / y ná ktorych Olgerd z rycerſtwem ſwoim przeſtánie. Po długich tedy namowach dał ſię Olgerd do ſłuſznego iednánia y przymierza nákłonić / vważáiąc w cudzey ziemi zwłaſzczá wątpliwy ſkutek zwyćięſtwá / wſzákże pod tymi kondiciámi / áby mu wolno było do Zamku Moſkiewſkiego z częścią Rycerſtwá Litewſkiego y z Boiárámi przednieyſzymi zbroyno wiecháć / á kopiią do ściány Zamkowey przyſtáwić / á zá beſpieczność y zá ſtáteczne záchowánie poſtánowionego przymierza y gránic Litewſkich z Moſkwą po Vhrę rzekę / áby ſam Kniaź wielki Dimitr z Metropolitem y z Boiáry ſwoimi pochrześćiánym cáłowániu przyſięgę vczynił. Co gdy wſzyſtko Moſkiewſki ſpełnił y potwierdził / vchodząc czego gorſzego. Olgerd też przeſtawáiąc ná kondiciach przymierza poſtáwionego dobrowolnie podánych / bez koſztowánia ſzkutku wątpliwego woyny / według poſtánowienia wiechał w Zamek Moſkiewſki dobrowolnie otworzony / tám w Cerkwi Dimitrá Wielkiego Xiedzá Moſkiewſkiego przywitał / y oddał mu kraśne álbo Wielkonocne iáie / mowiąc: Widziſz teraz Kniázie Wielki Dimitrze / kto z nas rániey ná woynę wſtáie. A potym ſam Olgerd kopiią o ściánę zamkową ſkruſzył / á drugie Látopiſzcze świádczą / iż tylko przyſtáwił / áby Moſkwá pámietáłá / iż Litwá z Olgerdem kopiie ſwoie pod Zamek Moſkiewſki przyſtáwowáłá. Odłożył tedy Olgerdowi Moſkiewſki wſzyſtki nakłády woienne / y inſzymi vpominkámi rozmaitymi w Złoćie / w Szátach / w Koniach / y drogich Kámieniach ták ſámego iáko iego Rycerſtwo vdárował / gránice z Litwą po Mozayſk z iedne ſtronę ośmnaśćie mil od Moſkwy / á z drugą ſtronę po Vgrę álbo Iuhrę Rzekę głęboką y błotną / ktora ſię poczyna nie dáleko od Dorohibuża w leśie zá Smolenſkiem mil ośmnáśćie / á miedzy Kolugą y Worotinem do Oki Rzeki wielkiey wpada: Po tę byłá gránicá z Moſkwą z drugiey ſtrony / O czym też Herberſtein wſpomina fol. 70. in Commentarijs Moſchouiticis. Ták wten czás Olgerd Gedyminowic Wielki Xiądz Litewſki y Witebſki, to ſłáwne zwyćięſtwo y rozſzerzenie páńſtwá ſwego bez zwodzenia bitwy y rozlania krwie otrzymał: A potym ſię z weſelim ná Witebſk do żony Vliány / po ktorey trzymał Xięſtwo Witebſkie / wroćił / á ſtámtąd woyſko roſpuśćił / Rycerſtwo dobrze záſłużone vdárowawſzy.

Drugie Látopiſzce świádczą po Mozayſk / y po Vhrę rzekę.

Máte nakłády woienne w on czás były / bo nie żołnierzámi / tylko właſnymi Litewſkimi Boiáry w on czás woiny Xiążętá Litewſkie odpráwowáły.

O tym też czytay Herberſteiná fol. 71.

Gránice Litewſkie zá Olgerdá od Moſkwy Miáſtá 18. mil y zá Wiołtá.

A tu Czy-

A tu Czytelniku miły wiele niewiádomych y nieukow Hiſtoriy ciemnośćią dla niedbálſtwá ludźi vczonych záſłonionych / te przeważną Olgerdowe pámięći wieczney godną dźielność / Witołtowi Synowcowi iego przypiſſuią nie- bácznie/niepátrząc w tey mierze rożnośći czáſſow / y prawdźiwego doświádczenia iſtotney rzeczy y porządku lat / Bo mnimáią by tylko ieden Witold w Litwie był ſławny / áno tákich Xiążąt Witołtowi podobnych álbo snadź nádeń walecznieyſzych w tym wielkim Xięſtwie o tyſiąc było / wſzákże dźielnośći ich y poſtępki rycerſkie/ktore práwie ſławą niebá doſięgáły / długo w ciemnochmurnych otchłániach leżáły/ dla niewdźięczności czáſſow przewrotnych y niedoſtátku tych ktorzyby to byli ná świátło wydźwignąć dowćipem mądrym mogli. Nálázłoby ſię wiele w Polſzcze / w Litwie y w Ruśi Herculeſſow / Hectorow/ Achileſſow/ Ewripilſſow / Diomedeſſow / Panoaruſſow/ Patrocleſſow/ Neſtorow / Aiarow / Antenorow y Eneaſſow / kiedyby byli Homeruſſowie / álbo Maronowie/ á ku temu hoyni Mecœnaſſowie/Polionowie/Auguſtowie etc. Ale ći wſzyſcy w Litwie gdy iednego drugiego mu niedoſtawáło zginęli.

A ieſliby ſię tu komu rzecz niepodobna zdáłá / áby Olgerd z Litwą / miał ták bez wieśći pod Miáſto Moſkwę przyćiągnąć z Witebſká/ Tedy o tym wiedz Czytelniku miły / iż *Virtuti nihil eſt non peruium*, dźielnośći czynego á przeważnego woiennniká nic nie ieſt trudnego y dálekiego ku przebyćiu / czego tu wiele przykłádow opuſzczam. A Olgerd won czás máiąc zá sobą wtorą żonę Máryą Corkę Xiążęćiá Twierſkiego/ O czym Cromer lib.14.y Bielſcius w kśięgach 8.etc. z ktorey miał Jagełę y inſzych Synow/ á Xięſtwo záś Twierſkie álbo Tuwierſkie won czás było wielce możne Moſkwi przyległe (Bo ſámo Miáſto y Zamek Tuwer tylko 36. mil od Miáſtá Moſkwy) Tedy Olgerd máiąc porozumienie z oycem żony ſwoiey / y ſpolne ſprzymierzenie ná ſpolnego nieprzyiaćielá Moſkiewſkiego/ ktory też won czas Twierſkiego Xięſtwá gránice náieżdżał / á dźiś táko widźimy to wſzyſtko Xięſtwo poſiadł / mogł z Litewſkim woyſkiem przez Twierſkie kráiny przyiaćielſkie/ ſpokoynie przebyć/ á potym bez wieśći pod ſámę Moſkwę przyćiągnąć/ máiąc *Arcem belli* Twier. Ponieważ też niepodobniey dáleko było Gedyminowi roku 1326. y temuż Olgerdowi áż do Odry rzeki y Brandenburgu/tákże Francfortu z woyſkiem Litewſkim przebyć/ á wżdy przebyli zá ſpolną ligą z Polaki/ y zwoiowawſzy Brandenburſkie Márgrábſtwo przez ſto mil záś nazad do Litwy Saſkimi/ Polſkimi / Mázowieckim / y Pruſkimi gránicámi w cále ſię po trzy kroć wracáli. O czym masz v Długoſzá / Cromerá lib. 11. v Miechowiuszá/ Cureuſſá *in Annal: Sileſiæ, &c.* y w tey náſzey Kronice wyżſzey tyſiąc iaśnieyſzych nád Słońce świádectw/ y dowodow / álbo tákże gdy wielką Polſkę/ Kuiawy / Podgorze etc. burzyli y náieżdżáli. Przeto im podobniey było z Olgerdem z Witebſká do Moſkwy przes puſte won czás kráiny bez wieśći przyść / y przez Twierſkie przyiaćielſkie Xięſtwo mil 16. od Moſkwy gránicząc/ niſz do Frankfortu z Wilná przez 100. mil/ gdźie były Zamki y Miáſtá obronne etc.

O tym też czytay Herberſteiná in Commentarijs Moſch: fol. 13. et 14. etc.

Potym Olgerd gdy z Witebſká z żoną iáchał do Wilná / wyſzło przećiw niemu wſzyſtko poſpolſtwo według obyczáiu Pogáńſkiego w rece kleſzcząc / á Łádo Łádo ſpiewáiąc / okázuiąc wdźięczność y rádość wielkiemu Xiedzu ſwoiemu / zzwyćięſtwem ſię z Moſkwy do ſtolice zwrácáiącemu. Támże też y Bogom ſwoim modły y ofiáry ſpráwowáli ná zgliſkach poświęconych / gdźie dźiś Kośćioł świętego Stániſłáwá w Zamku. Ale zárázem po tey rádośći prętka y żáłośna trwogá Wilnowcow podkáłá / Bo Piotr Gáſtołt Pan Litewſki domu ſtárożytnego wielki y możny / będąc ná częśći Podola Polſzcze przyległego Woiewodą/ bywał częſto v Páná Buczáckiego ná bieśiádach ſąśiedzkich / v ktorego potym gdy mu ſię Corká podobáłá/ pojął ią w małżeńſki ſtan/ á porzućiwſzy ſtáre

Olgerd do Wilná z Triumphem.

Gaſtold Piotr Woiewodá Podolſki pierwſzy zá Olgerdá w Rzymſką wiárę w Litwie ochrzczony.

ßy stáre błędy bálwochwálskie Litewskie / ochrzcił się według Rzymskich obrzędow świętych ná wiárę Chrześciáńską / á ná Chrzcie był Piotrem miánowan. Potym iż miał bárdzo wielkie imioná w Litwie y w Wilnie / był Woiewodą wielkim y namiestnikiem Olgerdowym / gdy był ná woynie Moskiewskiey / przywiodł Mnichow Fránciszkanow z Polski do Wilná / áby náwrácáli lud Pogáński Litewski ná wiárę Chrześciáńską / bo się też juß máło nie wßystki Xiążętá Litewskie Gediminowicy ochrzcili byli w Ruskich obrzędow wiárę Chrześciáńską okrom Kieystutá. Olgerd też ácz się był ießcze zá żywotá Oycá Gediminá ochrzcił / gwoli żenie Vlianie / po ktorey y Xięstwo Witebskie otrzymał / ále świeża skorupá tłustością śmrodliwą náwrzała / stárą przywárą woniáłá. Wßákże iednák owie Cerkwi w Witebsku Greckim ksztáltem kosztownie zmurowáł / znáć iákom sam widział niemáłym nakłádem / iednę w niżnym Zamku / á drugą w polu zá Ruczaiem álbo przykopem zamkowym / Zamek też wyßny murem y wieżámi y pałacem ktory dziś złamano ozdobił / támże ná wyßnym zamku w Cerkiewce widziałem własnym okiem obraz Olgerdow y żony iego w Cerkwi ná ołtarzu w długim płaßczu / Greckim ksztáltem málowány / Ale się ku rzeczy wracam: Onym Mnichom Fránciszkanom Gastolt Piotr zbudował był Klaßtor swoim nakłádem w Wilnie / ná tym mieyscu gdzie dziś Dwor Biskupi / y Kościołek S. Krzyżá / y nádał im wßystki potrzeby do wychowánia zakonnego należące / y poczęli byli rozmnażáć wiárę Chrześciáńską z wielką pilnością / pogáństwo od brzydliwych Báłwochwalstw odwodząc / ále gdy Gastolt odiáchał do Tykociná / wnet się pospolstwo wßystko Pogáńskie gwałtownie rzuciło ná on Klaßtor / dobywáiąc Mnichow / á gdy snádnie wrotá drzewiáne wybili / siedmi ich poimáli / y wywiedli ná rynek á ściąć ich kazáli / á drugich siedmi między łysymi gorámi dogoniwßy wßystkich ná krzyże k temu vczynione / gwoździámi zá ręce y zá nogi poprzybijáli / y wrzucili ich do Wiliey Rzeki / mowiąc / pływaycie ná tym naczyniu wáßym / ktoreście nam chwalić kazáli / y o ktorymeście nás vczyli. Pochował ich ciáłá potym Gástolt z wielkim płáczem ná tym mieyscu gdzie dziś Sad Biskupi przed Kościołkiem S. Krzyżá / y słup tám drzewiány nád ich mogiłam stoi. Przeto skoro Olgerd do Wilná przyiáchał z Moskiewskiey wypráwy / ná przełożenie słußney skárgi Gástoltowey dał ściąć pięć set Wilnowcow zá ono ich okrutne morderstwo nád Mnichy Chrześciány / kazał w ten czás y nápotym wywołáć / áby wßędzie wolno y bespieczno było w Litwie mießkáć Chrześciánom / y Mnichom ktorzy wiáry Chrześciáńskiey náuczáli. Przywiodł tedy inßych Mnichow z Polski Gastolt do Wilná y zbudował im bespiecznieyßy y wárownieyßy Klaßtor ná piásku nád kałużą Winkrą / gdzie y dziś iest Klaßtor Fránciszkanow y Kościoł Pánny Máriey / á ci Mnißy wiele pogáństwá náuką swoią / y przykłádnym żywotem od obrzydliwych błędow do Páná Christusá náwrocili. Działo się to w Wilnie Roku 1332. ktorego też czássu Wańko Xiąże Mázowieckie Szwagier Witołtow á Zięć Kieystutow / zły á srogi ná poddáne / y nieprzyiaciel Polski / Confederat Krzyżácki vmárł / á w Płocku pochowan. Syn iego Bolesław z drugiey Litewski Corki Gediminowey vrodzony po nim ná Xięstwie Mázowieckim pánował. Tegoż też roku Włádisław Łokietek Krol Polski Chełmieńską ziemię y inße Powiáty w Prusiech zwoiował / y Mistrzá Luderá do proßenia przymierza ná rok przypędził / gdy polá nieśmiał stáwić po pierwßey porażce. W ten czás też Litwie było lżey gdy Krzyżacy z Polaki mieli co czynić.

Franciszkani Mnißy do Wilná.

Gediminowicy Xiążętá w Ruską wiárę ochrzceni.

Quo semel est imbuta recens seruabit odorem testa diu.

Widblanie zás stárzy powiádáią / iż Xiężná żoná Olgerdowá w niebytności iego zamek zmurowáłá / ále się juß dziś wáli.

Klaßtor pierwßy Franciszkanow.

Franciszkani Mnißy pobici / y pokrzyżowáni od Wilnowcow.

500. Wilnowcow ścięto.

Wolność pierwßa Chrześciánom w Litwie.

Wańko Xiąże Mázowieckie vmárł.

Z tymże woyskiem Krol Łokietek do Sląská przeciw hárdym Xiążętom / y przeciw Janowi Krolowi Czeskiemu ciągnął / tám bez odporu włości ogniem y mieczem splundrowawßy / więcey niż pięćdziesiąt twierdzy y zameczkow

wziął y

wziął y ſpalił. A gdy Kościen Zámek mocny ná bágniſkách y miedzy ieziory pod Czechámi Polacy oblegli / dobywáli go vſilnie / ßydzili z Polakow Czechowie y Niemcy / ktorą zelżywością Kázimier Krolewic Syn Lokietkow Szwager Olgerdow á Zięć Gedyminow poruſzony / wnet z Rotą Rycerſtwá ſwoiego ſam ná przodku idąc / przyßedł śmiele pod ſáme blanki / ktorą przeważność Krolewicową widząc inßy Polacy rzucili ſię wßyſcy ná mury y do bram / á ták przeważną śmiáłością y gwałtownym pędem Zámek mocą wzięli / Czechy y Niemce poścináli / á Zámek ſwymi oſádzili / Mießczánie ſię też z Miáſtem potym poddáli. A to było oſtáteczne zwycięſtwo Lokietkowo / Bo przyiácháwßy do Krákowá z tey woyny / vmárł / Roku 1333. w dzień S. Gregorzá / támże ná Zámku pochowan. Krolował lat 13. wzroſtem był máły / ále ſercá Herkuleſſowego. Po śmierci tego Kázimierz Syn wtory tego imienia wielki názwány tegoż roku 25. dniá Kwietniá był koronowan ná Kroleſtwo Polſkie w Krákowie weſpoł z Małżonką Anną Kśiężną Litewſką Corką Gedyminową / á Sioſtrą Olgerdową y Kieyſtutową / od Iániſławá Arcybiſkupá zá nierychłym dozwoleniem Krolowey ſtárey Mátki Kázimierzowey Iedwigi / ktora potym w Sądeczu ſtárym do Klaßtorá wſtąpiwßy Mnißką Zakonu S. Franciſzká zoſtáłá. Łokietek Sławno woiuie.

Roku záś 1334. dniá 23. Kwietnia w rok po koronáciey Kázimierzowey / śnieg wielki ſpadł w Polßcze / y w Litwie / práwie ná święty Iurgi albo święty Woyciech / ktory gdy ná zbożu poſianym przez pięć dni wyſoko leżał nád nádzieię oraczow ſtrwożonych / dziwna á niewymowna z łáſki Bożey hoyność / buyność / y obfitość wßelkiego zboża iáko po nalepßym nawozie ſtáłá ſię. Snieg wielki w Máiu.

Ale potym drugiego roku 1335. ták wielka moc ßárańcey chrobaſtwá látáiącego práwie we żniwá vſcámi przyßłá / iż gdy gęſtymi gromádámi lecią́łá / Słońcá Ludzie widzieć przed nią nie mogli / á gdy ná ziemię oná gádziná vpádłá / tedy do pułgoleni Końſkich po zbożu leżáłá / á ſtąd / gdy zboże doyrz‚‚ł. rozß: dzie wypáſły y wygryzły / głod wielki y drogość náſtáłá. Száráńcza ſroga.

O Burzeniu Mázowſzá przez Litwę / y przeważney dzielności Litewſkiey / gdy ſię bronili Krzyżakom ná Zamku Pulenie / Roku 1336.

Rozdział IIII.

Lugoß w Kronice ſwoiey / y Miechouius lib. 4. cap. 22. fol. 233. piſzą / iż roku 1336. zá krolowánia Kázimirzá Lokietkowicá w Polßcze / Mieſiącá Nouembrá álbo Liſtopadá / dniá 16. po S. Marcinie Synowie Gedyminowi / Olgerd Wielki Kśiądz Litewſki / Keiſtut Trocki y Zmodzki / Koributh / Patrik / Lubard / Suriwil (podobno ma być Swidrigel) y Butaw / z wielkim woyſkiem wciągnęli do Mázowßa / áczkolwiek powinowáctwo dla ſpolnych małżeńſtw / y pokoy przymierza poſtánowionego mieli z Kśiążęty Mázowieckimi / iednák wßyſtki włośći Mázowieckie nieprzyiacielſkim obyczáiem złupili / zwoiowáli / y wypalili / y

Zda mi ſię iż podobno ma być ná Zamku Punienie álbo Puniach / Bo ieſli Hiſtorik ſtáry nápiſał Punen ſtároświecká litera / tedy zá drudzy miáſto n dwoie ll położyli / á zá Punen Pullen nápiſali.

 więcey

więcey niż tyśiąc y dwie śćie Mázurow Chrześćiánow poimánych z bydłem/ y z rozmáitymi dobytkámi/ do Litwy w niewolą wywiedli. Tegoż roku 1336. gdy wielkie woysko z Niemieckich ziem przyciągnęło do Prus / nád ktorymi byli Hetmánámi Márgrábiá Brandenburski/ Grof Námenski/ y Grof Hennenbergski/ złączywszy mocy swoie z Krzyżakámi/ ciągnęli do ziem Litewskich/ y oblegli zamek Pullen/ w ktorym śię było więcey niż cztery tyśiące Litwy/ z żonámi / z dźiatkámi / z dobytkámi / y z máiętnośćiámi / przed onym wielkim woyskiem Niemieckim záwárło / Dobywáli ich tedy vstáwicznymi szturmámi Krzyżacy / á Litwá śię też mężnie y przeważnie z blankow / y częstymi wyćieczkámi broniłá. Ták áczkolwiek dośić długo mężnie á stale Niemcom odpor dawáli/ wszákże gdy obaczyli/ iż iuż wszystek zamek był práwie rozwálony/ blánki / śćiány/ y wieże/ częstą/ á gęstą strzelbą/ dźiáłámi y táránámi rozmáitymi / y ziemnymi pookopámi wywrocone/ y rozbite/ Wnet wielki stos drew suchych w pośrzod zamku złożyli/ ná ktory wszystki máiętnośći/ száty/ y skárby włożywszy/ zápalili/ á potym żony y dźiatki swoie pośćináli/ y dobytek wszystek pośiekli/ y spalili/ Sámi też Stárośćie swemu zamkowemu dobrowolnie śię śćináć dáli/ áby żywo w ręce nieprzyiaćielskie nie przyszli. Niemcy potym gdy śię do zamku wdárli y wbili / máło co od czterech tyśięcy żywych Litwy zástáli / y to y tych gdy śię dośić mężnie z Stárostą swym bronili práwie do vpadu/ Niemcy pośiekli/ ledwo kilku żywych dostáli / á zápaliwszy Zamek / y do gruntu go spaliwszy / włośći tákże okoliczne zwoiowawszy do Prus śię wroćili: O tym Długosz y Miechouius lib. ut supra, y Cromerus lib. 12 *Libet autem insigne quoddam facinus eorum (id est Lituanorum) commemorare &c.* y Kroniki Pruskie etc. szerzey świádczą. Táka też druga przeważność oblężonych Numidow naydźiesz v Salustiusa *de bello Iurgurtino*, y v Liniusá/ gdy pod nimi Metellus vśilnie dobywał zamku Talle / gdźie tákże Numidowie wiożąc mury porozbiiáne / wszystki skárby od złotá y srebrá / ktore bárdzo wielkie były/ do iednego Pálacu Krolá swego Iurgurti znośiwszy / á sámi śię winem popiwszy/ wszystkie rzeczy y sámych śiebie zápalili / Toż też nászych czásow Węgrowie ná Segecie y Dziule vczynili / gdy ich Soliman Cesarz Turecki dobywał.

Mázowsze zwoiowáne.

Te też podobná naydźiesz in Commentariis Stadij dźielność Illirikow przećiw Rzymiánom/ gdy śię ich było záwárło ná zamku Metulli 3000. O czym Stadius. To też Sodiáni gdy ich Alexander wielki dobywał vczynili/ y Xantiani/ gdy ich Brutus obległ. To też vczynili Sagúntini gdy ich Annibal dobywał 9. mieśięcy iáko Florus pisze lib. 2. cap. 6. *immanem in foro excitant rogum tum desuper se suosque cum omnibus opibus suis ferro & igne corrumpunt* &c. A stąd byłá woyná vrosłá miedzy Kartágineńczyki y Rzymiány/ O czym szerzey czytay Liniusá. Toż vczynili Numantini Hiszpáni gdy ich Scipio dobywał/ *quae ciuitas nullum de se gaudium hosti reliquit*, iáko Florus lib. 2 cap 18. pisze. Toż też Abideni vczynili/ gdy ich Philip Krol Macedoński dobywał. Tákże Petilini/ y Cretenses/ O czym czytay Dominicum Cilenium de re militari lib. 1 cap 9

Roku záś 1337. ná dźień S. Iádwigi Litwá Kozáckimi drogámi do Mázowieckiego Xięstwa bez wieśći wtárgnęłá/ Połtowsk/ y Ciechanow Miástá/ ze wszystkimi ich okolicznymi włośćiámi y przyległośćiámi zburzyli y zwoiowáli/ y ludzi bárdzo wiele z dobytkámi do Litwy wiedli/ ále gdy bespiecznie w nierządney spráwie ćiągnęli/ zebráłá śię wnet Slachtá Mázowiecka / á dogoniwszy ich nád rzeką Nárwią / potkáli śię z nimi / y snádnie Litwę rozgromili/ y porázili/ łupy wszystkie y więźnie odbili / wiele ich też ktorzy z tłomokámi / y zdobyczą przez Narew chćieli vćiekáć/ żáłuiąc oney swey pracy odbieżeć / w błotney rzece potonęło/ ták iż śie ich máło co bez korzyśći wten czás do Litwy wroćiło.

Tegoż roku 1337. Tátárow wielkie woysko z Ruśią zamek Lublin oblegli/ y dobywáli go vstáwicznymi szturmámi przez dwádźieśćiá dni / Ale gdy Cárzá Tátárskiego strzáłá z zamku wypuszczona zábiło / záraz zem z wielkim hukiem / y z trząskiem vderzywszy w Saydaki odćiągnęli / Iam sam widział kortynę málowáną tego dobywánia Lubliná y zábićia tego Cárzá / w Kośćiele Mnichow Lubelskich/ ále kulą z dźiáłá/ nie strzałą/ Bo iuż wten czás Dźiáłá y Rusnice nástáwáły / ktorą też strzelbą y Gedyminá pod Friburgiem v Welony Krzyżacy zábili / iáko śię wyższey powiedźiáło.

Tátárowie pod Lublinem z Ruśią porázeni.

Roku záś 1339. Teodricus z Aldemburgu Mistrz Pruski/ máiąc z sobą ná pomoc w towárzystwie Pfalcgrafá Renskiego y insze Xiążętá/ z wielkim á mocnym á wielkim woyskiem Niemieckim wćiągnął do Litwy zimie / gdźie nád

Niemnem

Niemnem Zamek Wielone obegnał/ ktorego przeważnymi ßturmámi dobywał/ ále gdy się Litwá y Zmodz stale broniłá/ obaczywßy prożną pracą/ y vsiłowánie swoie dáremne/ tákże vtrátę w ludziach podczesto przegránymi ßturmámi/ musiał się do Prus wroćić. A ná láto záś z wielkością Rycerstwá pielgrzymskiego z dálekich stron zebránego do Litwy y do Zmodzi się wroćił/ krainy y włości Litewskie zwoiował/ y więźniow bárdzo wiele wywiodł do Prus. Trzy też groble y wáły vsypał/ y trzy przekopy álbo rowy głębokie przywiodßy w nie wodę wykopáć dał w ten czás/ chcąc tymi zástáwámi/ chytrych á częstych vkradkiem wtarczek/ y naiázdow do ziem Pruskich Litwie y Zmodzi zábronić.

Krzyżacy pod Wielone.

Tegoż roku 1339. Kázimierzowi Krolowi Polskiemu Małżonká vmárłá Krolowa Anna Litewka Corká Gedyminowá/ á Siostrá Olgerdowá y Kiestutowá. Tá iáko Długoß/ Miechouius y Cromerus lib. 12 piszą/ ták się bárdzo kochała w tańcach vstáwicznych y w muzyce/ iż y w drodze gdziekolwiek iácháłá/ záwżdy rotámi wkoło siebie tanecznikow y rozmáitych muzykow wodziłá/ ktorzy ią śpiewániim/ gránim ná dudach/ multánkach/ surmach/ ná skrzypicach y bębnach gráiąc cießyli/ Potomká żadnego męskiego Kázimierz Krol z nią niemiał/ tylko iedną Corkę Helżbietę/ ktora byłá potym wydána w małżeństwo zá Bogusławá Xiążę Stetyńskie. Przeto Krol Kázimierz tegoż roku 1339. Máiá dniá 8. złożył Siem w Krákowie/ ná ktorym o wybrániu/ y náznáczeniu pewnego potomká y successorá po sobie ná Krolestwo Polskie z Pány y Slachtą rádził/ Ponieważ niemiał tylko iedną Corkę z Litewki vrodzoną/ Tám niktorzy ná Janußá/ drudzy ná Semowitá/ Xiążętá Mázowieckie/ á drudzy ná Xiążę Włádisławá Opolskie wotowáli/ iż ći wßyscy z stárodawnä z pokolenia y z narodu Krolow Polskich genealogią wiedli. Ale Kázimierz Krol ty wßystki wotá Pánow Polskich wniwecz obrocił/ powiádáiąc iż Xiążę Opolskie y inße Xiążętá Sląskie/ ponieważ się od Korony Polskiey odłączyli/ á do Czechow (iáko się wyżßey nápisáło) przystáli/ nie byli godni tey vczćiwośći/ z Xiążąt záś Mázowieckich máło godnośći y rozßerzenia Krolestwu Polskiemu przybyć mu się zdáło/ gdyż oni hołdownikámi Krolow Polskich byli/ á w oboich ták w Sląząkach/ iáko w Mázowßánach bárdzo słába potężność/ y obronę przećiw nieprzyiaćiołom być powiádał/ Przeto ná Károlussá Krolá Węgierskiego Szwagrá swoiego/ ktory miał Siostrę iego Annę Krolewnę Polską zá sobą/ wßystkich wotá y zdánia záraz Kázimierz obrocił/ y ná Syny iego Ludowiká/ y Stephaná.

Tymże krztem Anastasius Cesarz Grecki zámurowáć się był od Tátárow/ y Bulgárow Sławakow wywiodwßy mur od czarnego morzá áż do Silibryey nád Helespont/ gdźiem ia sam był Roku 1575 o czym też Cromerus cap. 8. & Pomponius Lætus lib. 2. in Hist. Rom. Imper: Temu też podobne votum było iednego nászego Xiążęciá/ od Tátárow się zámurowáć.

Pomorskie Xiążętá Stetinskie potym się ßeroko rozmnożyło z tey wnuczki Gediminowey.

Electia Successorá ná Krolestwo Polskie.

Crom. lib. 12.

Rospuśćiwßy potym Siem iáchał sam Kázimierz do Węgier z wielkimi á świetnymi pocztámi Pánow Polskich/ á tám w Wyßegrodzie ná Krolestwo Polskie Ludowiká Siestrzeńcá swoiego wnuká Łokietkowego/ á Syná Károlussowego Krolewicá Węgierskiego mimo dwu inßych Brátow náznáczył/ y potwierdził zá przyzwoleniim Pánow Polskich.

Ludwik ná Krolestwo Polskie náznáczon.

Piszą też y świádczą Látopißcze Ruskie/ y Litewskie/ iż Kázimierz Krol y Pánowie koronni/ ná tymże Seymie Krákowskim dla Electiey wyżßey miánowáney zebránym/ miedzy inßymi Kandidaty żadáli y chćieli wybráć ná Krolestwo Polskie Constantiná Koriatowicá Wnuká Gedyminowego/ á Synowcá Olgerdowego/ Xiążę ná ten czás Litewskie w ziemiach Podolskich. A gdy przyiáchał do Krákowá námawiał go Kázimierz Krol/ áby się ochrzćił z Ruskiey w Rzymską wiárę/ chćiałliby być po nim Successorem ná Krolestwo Polskie wybránym/ Czego gdy Xiążę Constantin Koriatowic niechćiał vczynić/ ani ná to pozwolić/ áby miał wiárę odmieniáć/ wzgárdził (powiádáią Látopißcze) successią ná Krolestwo Polskie/ á do Podola się wroćiwßy rychło potym vmárł.

Tego Polskie Kroniki nie wspominaią.

Constantin Koriatowic ná Krolestwo Polskie żądan.

Co vsłyßaw-

Co vsłyszawszy Fiedor Koriatowic Xiąże Nowogrodzkie Litewskie / iż Bráciá iego Constantin Xiąże ná Podolu bez potomstwá vmárł / á Jurgi od Wołochow ná hospodárstwo wzięty / od nichże záś był otruty / wypráwił się do Podola / chcąc ie posieść y opánowáć práwem przyrodzonym / po brátach zmárłych / czego snádnie dokazał / gdy mu y Stryi Olgerd Wielki Xiądz Litewski ten pozwolił. Ale skoro się zmocnił y wszystki zamki Podolskie porządnie opátrzył / záraz zhárdział niechcąc posłuszeństwá áni powinnośći postánowioney oddawáć Wielkiemu Xiędzu Litewskiemu Olgerdowi Stryiowi swoiemu. Co widząc Olgerd / żalem słusznym y niewdzięcznośćią dobrodzieystwá dánego poruszony / ciągnął z woyskiem Litewskim do Podola / chcąc skaráć swowolnego Fiedorá Koriatowicá Synowicá / Ale y on czuł o sobie / bo osádziwszy Wołochámi zamki Podolskie / Kámieniec / Skáłę / y Sokolec / sam z skárbámi ziáchał do Węgier ná dwor Károlussá Królá Węgierskiego / żądáiąc od niego pomocy przećiw Olgerdowi Stryiowi / Ale gdy omieszkał przydź ná odsiecz swoim Wołochom / W tym czáśie Olgerd z Litwą dobył Bráslawia / Skáły / Sokolcá / y Smotrycy zamkow pod Wołochy. Vbieżał potym w nocy Kámieniec y Czerwonygrodek / zá życzliwośćią Kozakow Podolskich / tákże insze wszystkie zamki / y twierdze Podolskie częśćią mocą / częśćią przez podánie posiadł y opánował / ná Kámieńcu też stárszego Woiewodę namiestniká Koriatowiczego imieniem Niestaká poimał / y do więzienia w Wilnie osádził / Wołochy pośćinał / á Gastoltá Páná Litewskiego namiestnikiem swoim y Woiewodą ná wszystkim Podolu vczynił / Kniąż też Fiedor Koriatowic rychło potym w Węgrzech wygnáńcem y wywołáńcem będąc vmárł / zá czym Podole wszystko Olgerd do Wielkiego Xięstwá Litewskiego przyłączył / y wszystki kráiny Ruskie do Lwowá / Krzemieńcá / y Bełzá / tákże wszystko Podláśie zá Brześćie Litewskie y Parczow z Polskim Krolestwem rozgrániczył. Látopiszce Litewskie świádczą / iżby y Alexander Koriatowic záraz po Constantinie y Jurgim Brátach miał vmrzeć / á iżby Fiedor czwarty Brát po ich śmierći miał Podole osieść / ále Cromer świádczy z Długoszá / y z pewnych dowodow / iż był żyw potym Roku 1366. y wziął od Kázimierzá Królá Polskiego część Wołyńskiey ziemie / z łáski podáną.

Fiedor Koriatowic przeciw Olgerdowi Stryiowi.

Olgerd Podole wziął pod Koriatowicem.

Niestak poiman.

Ten Gastołt był przedtym ná części Podola Woiewodą / á potym ná wszistkim.

Dlugosius & Cromerus libro 12. fol. 215. secundæ editionis.

O posiedzeniu Ruskich kráin przez Wielkiego Kázimierzá Królá Polskiego / y vgodzie iego z Xiążęty Litewskimi / Roku 1340.

Rozdział V.

Lib. 12.

Długosz y Cromer ták w swoich Kronikach piszą o postępkach y postánowieniu w Ruskich Xięstwach miedzy Kázimierzem wielkim Łokietkowicem Krolem Polskim / á Xiążęty Litewskimi / iż gdy Potomstwo męskie Dánielá álbo Dánilá Królá Ruskiego / ktorego wielka byłá możność w Rusi / vstáło y zeszło / Lubart Gediminá Xiążęćiá Litewskiego Syn / gdy Włodimirskiego Kniáźiá Corkę zá żonę poiął / wziął po niey Włodimirz Xięstwo ná Wołyniu / á potym wszystkie insze páństwá Ruskie Litwie przyległe opánował /

Xiążętá

Kiążęta Ruskie/ ktorych dla wielkości y niezgod siły były zniszczone częścią zwyciężywszy/ częścią poddánim w obronę przyiąwszy/ ták iż Lwow głowę wszystkiey Rusi czarney Dzierżawom Polskim przyległy trzymał. Druga zás część Ruskich ziem miedzy Lwowem á Haliczem/ Bolesław Kiążę Syn Troydená Kiążęciá Mázowieckiego dzierżał/ spadkiem po mátce Kiężnie Máriey Wnuczce Krolá Ruskiego Dánilá/ ále Russacy dla okrutnego iego pánowánia/ y podatkow/ y dla gwałtow ktore czynił Zonom y Corkom ich swowolnie/ á Mázury ná vrzędy przekłádał/ y wiárę Ruską w Rzymską chciał odmienić/ otruli go/ iż nie długo w Rusi Mázurowie pánowáli.

Lwow Lubárt trzymał.

Mázowieckie K: w Rusi otrute.

A Kięstwá Ruskie/ Lwowskie/ Włodimirskie/ y Hálickie práwem przyrodzonym ná Kázimierzá Krolá Polskiego po Kiążęciu Mázowieckim y Ruskim Bolesławie od Rusi otrutym przypádły. Przeto Kázimierz Krol Polski roku 1340. miesiącá Kwietniá nie długo odwłocząc/ ciągnął do Ruskich ziem z woyskiem/ naprzod Lwow głowę wszystkiey Rusi obległ y dobywał go mocno/ potym gdy przyrzekł Russakom przy stárey Greckiey wierze ich záchowáć/ wziął Miásto zobiemá Zamkámi przez podánie/ gdzie wielka moc Srebrá/ y Złotá/ Pereł/ Szat drogich y wielkość inszego sprzętu y rystunkow stárych Kiążąt Ruskich skarb/ w tych zamkach nálazł/ w ktorym zacnieysze były dwá Krzyżá złote/ wielkością drogich pereł ozdobione/ w iednym byłá sztuká drzewá zámkniona/ ná ktorym Pan Christus wisiał/ ktory y teraz iest ná Zamku w Kościele Krakowskim/ nád to dwie Koronie złote/ wielkością drogich pereł ozdobione z Siodłem złotym/ y z Szátą złotą Perłámi y Kámieniámi drogimi sádzoną. A ten Skarb Kázimierz do Polski z sobą wywiozł/ á zamki iż były drzewiáne spalił/ Aby w nich Russacy vfność máiąc z posłuszeństwá się nie wybijáli.

Lwow Polacy wzięli.

Skárbo Lwowskie. Krzyże/ Siodło Szátá/ o dwie Koronie złote Kiążąt stárych Ruskich.

Zamki Lwowskie spalone.

Potym zás Kázimierz máło w Krakowie pomieszkawszy/ z woyskiem dla podbicia ostátká Rusi práwie we żniwá ciągnął/ gdzie zá máłą trudnością Przemyśl/ Sanok/ Halicz/ Trembowla/ Lubaczow/ Tustan/ y insze wszytkie onych włości Zamki pobrał/ y ták áż do Krzemieńcá z woyskiem bez odporu przyszedł/ o ktory iednák zmowy z Iawnućiem/ Kieystutem/ z Olgierdem/ y z Lubártem Kiążęty Litewskimi/ Synámi Gedyminowymi/ y z iego Wnukiem Iurgam Narimuntowicem zgodził się/ iż Iurgi Narimuntowic miał do pewnego czássu ná Krzemieńcu pánowáć/ A Włodimirskie/ Luckie/ Belskie/ Chełminskie/ Brzeskie páństwá/ do dwu lat nienáruszone przy Litewskich Kiążętach zostáwił/ ábowiem się przestrzegał/ by mu ná przeszkodzie nie byli/ gdyby się do gruntowánia czego inszego vdał/ á potym Kieystut y Olgerd/ to postánowienie wtory raz z Kázimierzem odnowili/ y iest zapis ich teraz w skárbie Krolewskim/ ná Zamku Krákowskim/ w ktorym są wyliczone zamki/ ktore Lubárt ná Wołyniu/ y Kieystut ná Podlásiu trzymáli/ támże przydano/ iż Krol Kázimierz y Lubárt/ mieli sobie zobopolną y wzaiemną pomoc ná káżdego nieprzyiaciela dawáć/ á iesliby się miedzy nimi iáki spor wszczął/ áby to zdánim y rozsądkiem Krolá Węgierskiego bywáło rozstrzygniono.

Kázimierz ostátek Rusi czarney/ o Podgorskiey opánował.

Vgodá Kázimierzowá z Kiążęty Litewskimi.

To odpráwiwszy Krol/ máiąc Siem z Rusią/ Ruskie Kięstwá podbite w powiáty obrocił/ Woiewody/ Castellany/ Stárosty/ Sędzie/ y insze vrzędy obyczáiem Polskim postánowił/ y Russakom iedno práwo z Polaki nádał/ y w iedno ich ćiáło złączył/ y ziednoczył/ iákoż potym oná część Rusi/ w pospolitey rádzie od Polakow nie odstąpiłá/ Ale Litwá niepełniąc vmowy z Kiążęciem swoim Kieystutem tegoż roku Mázowieckie Kięstwo okrutnie złupili y splundrowáli.

Ruskie Kięstwá w powiáty do Polski obrocone.

Litwá Mázowsze burzą.

O burzeniu

O Burzeniu Mázowſza y Pruſkich ziem przez Litwę / y o gwałtowney á prożney woynie Ludwiká Węgierſkiego/ Janá Czeſkiego/ Krolow/ y Károluſſá Márgrafá Moráwſkiego/ y Grofá Haleſkiego/ z Rzeſzą mocą y Miſtrzem Pruſkim ná Xiążetá Litewſkie/ Roku 1341. y 1343. etc.

Rozdział VI.

Oku 1340. Septembrá álbo Wrześniá mieſiącá dniá oſmego / Litwá z Xiążętámi ſwoimi w wielkiey wielkośći ludu Rycerſkiego do Mázowßa wtárgnęli / ktore bez odporu / gdy ſię im kto niemiał záſtáwić / wßerz y wzdłuż zwoiowáli / y więźniow bárdzo wiele z rozmáitymi wzdobyczámi do Litwy wywiedli. Tegoż też roku Jádwigá Krolowa Mátká Kázimierzá Krolá Polſkiego vmárłá w kláßtorze Sądeckim Mnißką będąc. Roku záś 1401. Teodrik z Aldemburgu Miſtrz Pruſki vmárł / á ná vrząd Miſtrzowſki Kontor ſtárßy Rudolph Xiążę Száſkie był wybran zá pánowánia Ludowiká 33. Ceſárzá/ y zá Benedictá 11. tego imieniá Papieżá.

Tego Miſtrzá Pruſkie° Miechouius Luderem zowie.

Ten Miſtrz Rudolph roku 1342. zebráwßy wielkie woyſko Niemieckie/ y Pruſkie/ dobywał nowego Márgrábſtwá pod Polaki y Xiążęty Pomorſkimi/ co vſłyßawßy Litwá/ z wielkim woyſkiem do ziem Pruſkich z Zmodzią wtárgnęli/ ktore práwie wßyſtko do gruntu mieczem y ogniem zburzyli / ſplundrowáli / y w popioł obroćili bez odporu / bo Miſtrz Rudolph ze wßyſtkimi Contory y Rycerſtwem zakonu Krzyżáckiego/ do Márgrábſtwá nowego dobywánia był wyćiągnął/ á ták cudzego prágnąc/ y tám nie wſkorał / y ſwoie ſtráćił: Bo Litwá z wielkośćią więźniow/ łupow/ y dobytkow rozmáitych/ y z zwyćięſtwem wroćili ſię do ſwoich kráin.

A Rudolph álbo Luderus Miſtrz gdy ſię wroćił z woyſkiem do Prus z nowego Márgrábſtwá / chcąc ſwoich od Litwy rátowáć / wßyſtkie kráiny Pruſkie puſtkámi kurzące ſię y od świeżych ogniow wniwecz obrocone ná lazł / s ktorego fráſunku/ widząc złupienie/ pomordowánie/ wybićie/ y wybránie w niewolą ludzi ſwoich Pruſkich przez Litwę/ záráżem oßálał / y bez rozumu y zmyſłow vmárł. Pochowan potym w Mieśćie Marienwerder / iáko Kroniki Pruſkie świádczą.

Miſtrz Pruſki oßálał.

Długoß też z Miechouiuſſem *folio 236 lib. 4. cap. 23.* ták piſze / *Luderus tanta conſternatione de ſuorum cæde, & captiuitate anguſtiatus eſt, ut ſenſu amiſſo delirus amensq; fieret.* Ná mieyſce tego Luderá Henrik Duſemer Miſtrzem Pruſkim był wybran / y przez Clemenſá ßoſtego tego imienia Papieżá potwierdzon.

Ten Miſtrz Pruſki Henrik Duſemer/ chcąc ſię pomśćić onych ſzkod zá przodká ſwoiego w Pruſkich ziemiach przez Litwę vczynionych/ poſłał do Janá Krolá Czeſkiego/ y do Ludowiká Krolá Węgerſkiego / y do inßych okolicznych Xiążąt Chrześćiáńſkich/ tákże do wßyſtkiey Rzeße Niemieckiey / prosząc ich o rátunek przećiw Litwie Pogánom / Nád to v Papieżá Clemenſá ßoſtego/ liſty do wßytkich Pánow Chrześćiáńſkich wyprawił / áby z miłośći Chrześćiáńſkiey

ciągnęli ná świętą woynę przeciw Litwie y Zmodzi / nádawszy im tákie Odpusty / iż ktobykolwiek wten czás do Litwy y do Zmodzi iáchał álbo szedł ná woynę / iákoby też był w Hieruzálem v grobu Christusá Páná / álbo w Rzymie ná miłościwe láto / y v świętego Jakobá w Kompostelli.

Odpusto ná woyne Litewska.

Ták tedy roku od národzenia Christusá 1343. Ludowik Krol Węgerski ná páństwo po śmierci Oycá Károlussá nie dawno koronowány z Węgrámi / y Jan Krol Czeski Grábiá Lucemburski z Czechámi / y Syn iego Károlus Márgrábiá Moráwski (ktory potym był Cesárzem roku 1350.) z Moráwcámi y z Slężakámi / wszyscy osobámi swoimi ciągnęli do Prus przeciw Litwie / Ludowik Krol z Węgerskim woyskiem przez Polskę prosto / bo był Siestrzeniec Kázimierzá Królá Polskiego / á Jan Krol Czeski z Synem Károlussem z Czeskimi / y Moráwskimi / y Sląskimi woyskámi / przez Pomorze / y Kássuby / Potym zás Grof de Halles / y inszych wiele Xiążąt Niemieckich / tákże Hetmánow od wszytkiey Rzeszé Niemieckiey / z niemáłym ludem / y pomoc Angelskiego / y Dunskiego Krolow / Sląskie też / Sáskie / Pomorskie Xiążętá / y Márgrábowie Brandenburscy (ktorzy mieli dawną waśń ná Litwę o zburzenie swoich ziem przez Gedyminá y Olgerdá / iáko się wyższey nápisáło) wszyscy do Prus przyciągnęli przeciw Litwie y Zmodzi Pogánom / chcąc tą wálną á niesłycháną / ták wielu Monárchow wypráwą imię y pámiątkę Litewską do gruntu wykorzenić / álbo zniewolonych woyną / pod iárzmo y moc Krzyżácką przywieść y podbić / iáko Lotwi / Prussom stárym / y Kursom vczynił. Ale Olgerd y Kieystut vsłyszawszy o ták gwáltowney woynie przeciw sobie y ziemiom swoim / záráżem wszystki kráiny Litewskie y Zmodzkie Pruskim gránicom przyległe sámi spustoszyli / bydło / stádá / y wszystkie dobytki z máiętnościámi / tákże Niewiásty y Dziatki / y inszą mdłą płeć / á do boiu niegodną ná zamki / ná Jezierzyscá / ná bágniská / y stárzyny nie przeszłe / záprowádzić kazáli / drudzy też w gęste lássy y w iámy / wszystki máiętności pochowáli swoie / á gdzie kto mogł ná roskazánie Xiążąt swoich / y ná strászliwą sławę ták gwáltowney woyny / wszyscy sobie dla máiętności żon y dziatek bespieczeństwo gruntowáli / á ták ná mil kilkonaście w Litwie / y w Zmodzi sámi pusto y goło vczynili / bez wszelkiey żywności / Zamki też y Twierdze / ktore wony czássy gęste były w Litwie / y w Zmodzi / dobrze obwárowáli / y opátrzyli. A gdy vsłyszeli / iż iuż Krol Ludwig Węgierski / y Jan Krol Czeski / y insze wyższey miánowáne Xiążętá ze wszystką mocą Rzeszé Niemieckiey / Tákże y Henrik Dusemer Mistrz Pruski / y Burchardus Haren Mistrz Liflandski z obiemá zakonámi swoimi / z Kontory y z woyskámi Pruskimi / y Liflandskimi do Zmodzi wciągnęli / wnet Olgerd y Kieystut wszelkie fortele przeciw ták gwáltowney mocy przemyśláiąc / z gotowymi woyskámi Litewskimi y Zmodzkimi ná dwoie się rozdzielili / Olgerd z Litwą wtárgnął do Liflandskiey ziemie / ktora bez odporu / gdy nie było komu bronić (bo wszyscy Krzyżacy do Litwy z Mistrzem byli wyciągnęli) zburzył y zwoiował áż do Habsellá / á potym áż do Derptu. Kieystut zás z Zmodzią / y z Trocką / tákże Grodzieńską Slachtą wzaiem do Pruskich ziem inszą drogą wtárgnął / ktorą tákże iáko Olgerd Liflanty bez obrony nászedwszy woiował / Bo też nie było komu bronić / gdy Mistrz Dusemer ze wszystkim Zakonem y z Kontorámi do Litwy iáko ná wygráną z Krolámi / Czeskim y Węgerskim był wyciągnął / Sambiyską álbo Samlandską ziemicę / w ktorey iest głowne Miásto Krolewiec / do gruntu práwie zburzył / ogniem y mieczem wszystkie okoliczne Miástá plundruiąc / á połony y łupy bogáte z rozmáitymi dobytkámi zábieráiąc / Krolewiec / Fischhaus / Lochstet / Mulmelburg / Gyrmawig / Rudáwę / Neuhaus / Wárgią / Ceilgarbią / Bobecz / Labtaw / Schaktz /

Ludwig Węgerski / Jan Czeski / Krolowie do Litwy.

Károlus cżwarty potym Cesarz do Litwy.

Ten Ludowik był potym y Krolem Polskim / ktorego Corkę Jagieło z Krolestwem wziął.

Grof von Halles Hetman wielki Rzeszé Niemieckiey do Litwy etc.

Przemysł Olgerdow y Kieystutow ná wielkie woyská.

Tegoż też fortelu chciał Moskiewski vżyć roku 1580. ále go nászy vprzedzili iż nie mogłá Moskwá zbożá sprzątnąć z pol.

Ten też był zdradziecki vmysł Ościkow Moskwę z Lifland do Litwy przywieść Roku 1580. skoroby Krol do Moskwy wyciągnął.

Kieistut Prussy wzaiem woiuie.

Chremetz/ Waldow/ Tirenburg/ Bonund/ Rossiten/ Raimen/ Zamki y Miástá opalił/ á niktore z nich ktore mogł vbieżeć/ álbo mocą/ álbo przez podánie wziąć/ zburzył/ skárby wybráwszy/ y ludzi pobiwszy/ á drugich w więzienie záguawszy.

Krolowie zás Ludwig Węgerski/ y Jan Czeski/ y Márgrábiá Moráwski Carolus/ y ony wszystkie woyská Rzeszę Niemieckiey/ gdy w ták ogromnych woysk wielkości do Zmodzi y do Litwy wćiągnęli/ á spustoszone/ y bez wszelkiey żywności wygłádzone nálezli/ bić się też z kim nie było/ bo co Ludzie godnieyszy z Kieistutem w Prusiech/ á drudzy z Olgerdem w Liflanćiech wzaiem/ y wet zá wet woyną woynę oddawáli/ Ná ostátek z wielkim ludem dáley w ziemię Litewską ciągnąc/ gdy żywności żadney dostáć niemogli (bo wszystko przed niewdzięcznymi gośćiámi dobrze było sprzątniono) poczęli od głodu zdycháć/ zwłaszczá Niemcy/ Angelczycy/ Fráncuzowie/ Holandrowie/ co się w swoich ziemiach roskosznie żyć/ miękko legáć/ á winá pić byli náuczyli/ Węgrowie tákże/ Czechowie/ Moráwcy/ Slężacy/ Sássowie/ Pomorczycy/ Duńczycy nędzą y niewczássámi Litewskimi/ y ledá zielskámi/ ktore głod śmierząc ieść muśieli/ zemdleni y záráżeni ná drogach vstawáli/ drudzy biegunkámi/ y czerwonymi niemocámi márli/ á niktorzy Konie swoie tákże z głodu vstawáiące iedli. Olgerd zás w Liflanćiech/ á Kieystut w Prusiech kráinach okwitych/ y wszystkimi dostátkámi opływáiących sobie wolno tym czássem buiáli/ iákoby nijáki frimark/ álbo zamiánę páństwá zá páństwo czyniąc. Co obaczywszy Ludwik Krol Węgerski/ y Jan Czeski/ y wszystkie insze Xiążętá y Hetmánowie woysk Niemieckich/ poczęli Mistrzá Pruskiego Henriká Dusumerá sromoćić/ łáiąc go y háńbiąc/ iż ich ták nikczemnie záwiodł/ zwłoczył/ y znędził/ nie opowiedziawszy im pierwey iáko nie swiádomym/ y gośćiom przychodnim/ sposśobu y zwyczáiu nieprzyiaćielskiego/ y położenia/ tákże niedostátkow ziemie Litewskiey/ y Zmodzkiey/ A ták náswárzywszy się/ á nieprzyiaćiołá w oczy nie widziawszy/ stątkow woiennych bárdzo wiele/ á prożno pomiotawszy/ Koni y dobytkow/ tákże Ludzi głodem y nędzą zmorzonych potráćiwszy/ muśieli wyćiągnąć názad do Prus z Litwy y z Zmodzi/ z nienágrodzoną szkodą y niesławą wieczną/ ták gwaltowney y wielkiey/ á prożney y dáremney dwu Krolow/ y kilkudziesiąt Xiążąt y wszystkiey Rzeszę Niemieckiey wypráwy/ Dusimer też Mistrz Sambiyską wszystkę ziemię/ y kilkonaśćie zamkow w Prusiech przez Kieystutá zburzonych ku tey szkodzie nálazł/ tákże Burchardus Haren w Liflanćiech przez Olgerdá z Litwą nálazł pustki vczynione/ począwszy od Dźwiny do Abselskiego/ y Derptskiego Biskupstwá/ O czym Kroniki Pruskie y Liflandskie stáre świádczą dostátecznie/ y Długosz nász z Miechouiussem lib. 4. cap. 24. folio 23. wspomináią w ty słowá: *Eodem anno 1343. Ludouicus Hungariæ, Ioannes Lucemburgensis Bohemiæ, Reges, Carolus filius eius Marchio Morauiæ, Item Comes de Halles & alij quam plures illustres viri in Prussiam cum eorum potentijs aduenerunt, atq; cum Magistro Prussiæ in Lituaniam descenderunt: Lituani autem interim quo eorum terra vastabatur, cum omni potentia in terram Sambiensem, & in Liuoniam perrexerunt, & eas grassabant, Magistro Liuoniæ absente, & Samagittas oppugnante, Quæ varietas adeò Reges afflixit, ut Magistrum conuiciarentur tanquam huius pessimi euentus auctorem.*

Wy w nászych/ my w wászych.

Woyská wielkie Czeskie/ Węgerskie/ Rzeskie/ Pruskie/ etc. głodem w Litwie poráżone.

Tym też fortelem Agatocles Cartaginensow porobił/ ktory gdy w iego Krolestwie Sicyliyskim miástá stołecznego Siracusas dobywáli/ on z dwiemá synámi/ y co mogł ludu ná pręce zebráć/ przewiozł się do ich ziemie Afriki morzę/ ktora wszerz y wzdłuż zwoiował/ y woyská wielkie Cartagińskie z Hetmány poráźił/ etc. O czym czytay Iustinum lib. 22.

Cromerus tákże lib. 12. ták krotko o tey woynie wspomina: *Contra Lituanos quidem expeditionem Ioannes Boemorum Rex cum Carolo filio Marchione Morauiæ, & Ludouicus Vngarorum hyberno huius anni tempore magnis viribus, sed successu non satis pari apparatui Crucigeris opem ferentes fecisse memorantur.*

Potym

Potym Roku 1345. Henryk Dusemer przerzeczony Mistrz Pruski chcąc jeszcze powetowáć oney pierwszey prożney wypráwy ná Litwę z dwiemá Królámi etc. zebrał woysko wielkie z Prus / z Pomorza / y z Liflant / máiąc ná pomoc pozostáłe Rycerstwo Węgerskie / y Czeskie / y Márgraffá Holandzkiego z Flandrámi y z Angelczyki / á ták ná nowiu Miesiącá Márcá / do Litwy się y do Zmodzi wypráwił / ále iáko Długosz y Miechouius piszą / máło wygrał / częścią dla tego / iż Litwá w zamkach się byłá záwárłá / á drudzy się w gęste lássy zchronili / częścią też iż gołoledź y śliskość wielka / á potym rostoki przystąpiły / gdy śniegi y lodowáte iezhiorá / tákże rzeki ná wiosnę się rospuszcząc Słońcem zágrzane poczęły / á ták się do Prus bez korzyści musiał wrócić.

Scipio tákże Africanus tym żeraitem tych Cártaginensow y Annibálá niezwycieżone zwyciężył / y Afrike opánowáł O czym czytay Liuiussá / y Florussá lib. 2. cap. 6 Plutarchů / Iustinů / Stadium / etc. et Dominicum Cylenium Grecum lib. 8. cap. 4.

Roku zás 1346. tenże Mistrz Pruski Henrik Dusemer zimie czás vpátrzywszy / do Litwy ciągnął z wielkim woyskiem Pruskim y cudzoziemskim / którego Kroniki Pruskie y Długosz z Miechouiussem fol. 238. lib. 4. czterdzieści tysięcy być poczytáią / á ták Zmodzkie y Litewskie kráiny wszerz y wzdłuż woiował / Olgerd też Wielki Xiądz Litewski máiąc z sobą wielkie woysko Smolensczánow / Połoczánow y inszych Xiążąt Ruskich / y Litwę z Zmodzią / w dzień Gromnic álbo oczyścienia Pánny Máriey / ná Mistrzá Dusemerá / y ná woysko iego vderzył / á gdy bitwá ogromnie zápalczywa długo z obudwu stron od poránku áż do nocy trwáłá / ná ostátek Litwá y Russacy od zbroynych woysk Niemieckich przemożeni / poczęli szánkowáć y vpadáć / áż potym pierzchnęli z plácu gdzie kto mogł w nocy / á Olgerd z Połoczány / y z Zmodzią obronną ręką vszedł do Zamku Welony / wszákże ośmnaście tysięcy / iák Miechouius liczy / Litwy / Zmodzi / y Russakow w ten czás ná plácu pobitych legło / á Kroniki Mistrzow Pruskich dziesięć tysięcy kłádą / Skąd się pokázuie / iż też y Niemcy nie wszyscy się z tego zwycięstwá názáiutrz rádowáli / bo też ránnych y pobitych bárdzo wiele poległo / wszákże plác y obozy Litewskie otrzymáli / á wróciwszy się z łupámi do Prus Mistrz Dusemer / y dziękuiąc Pánu Bogu zá to zwycięstwo / Klasztor pánieński dał Mniszkom zmurowáć w Królewcu / Lebenicht názwány / y nádał go dostátecznymi dochody.

Litwę Niemcy woiuią.

Bitwá Litewska z Niemcy.

Litwy / Rusi / y Zmodzi 18000. poległo według Miechouiussá / á według kronik Pruskich 10000.

Klasztor w Królewcu.

Tegoż roku ná láto zebrawszy woysko nowe / wypráwił się drugi raz tenże Henrik Dusumer do Litwy / á ciągnąc przez Zmodzkie kráiny nád Niemnem wodą y ziemią / Wielunią álbo Wielonę Zamek obległ / którego dobywáiąc vstáwicznymi szturmámi / y podkopámi / wszystki blánki y wieże wywrócił. A gdy się Litwá dłużey bronić nie mogłá / wálny szturm przypuścił / y wszytek zamek spalił / potym splundrowawszy okoliczne włości y miásteczká z siołámi wypaliwszy / z wielkością łupow y więźniow do Prus odciągnął.

Wielonà zburzona.

Olgerd też Wielki Xiądz Litewski / zebrawszy mocne woysko z Zmodzi / z Rusi / y z Litwy / do Sambiyskiey ziemie pod Królewiec bez wieści wtárgnął / á zwoiowawszy tákże włości okoliczne Pruskie / y miásteczká niemurowáne / tymże obyczáiem dwory y folwárki wypaliwszy / kilko tysięcy Chrześcian oboiey płci w więzienie z wielkimi łupámi y zdobyczą do Litwy wyprowádził.

Olgerd Prussy burzy.

Tegoż Roku Augustá Miesiącá 27. dniá Jan Krol Czeski ślepy / wielki / á głowny nieprzyiaciel Korony Polskiey / y Litewskiey / był zábit ná woynie gdy wskoczył miedzy vssy Angelskiego woyská pomagáiąc z Czeskim woyskiem Philippowi Fráncuskiemu Krolowi krewnemu swoiemu / przeciwko Edwárdowi Krolowi Angelskiemu / Steyże bitwy Krol Francuski Philip tylko z Synem y z Krolem Náwárskim ledwo vciekł / przyprowádzili potym Czechowie ciáło Królá Janá zábitego z Fránciey do Lucemburku / á tám go pochowáli. A iż tegoż iednego dniá Augustá Miesiącá 27. ácz rocznych lat dwa Krolowie

Krol Jan Czeski zábity.

lowie

Dzień 27. Augusti nieszczęsny v Czechow. lowie Czescy ná woynach byli zábici / to iest Jan slepy / y Ottocárus / dla tego Czechowie ten dzień zá nieszczęsliwy y smutny poczytáią / O czym Cureus in historia Silesiae pisze.

Ná mieysce Jáná slepego Syn Karolus Márgrábiá Moráwski Krolem Czeskim był wybran / á záraz potym y ná Cesárstwo Rzymskie był podniesion od Electorow / y koronowan w Rzymie / á Károlussem czwartym názwan/ Carolus 4. Cesarz / y iego niebespieczność. Tego we Włoszech Mieszczánie Pizánscy prosiwszy go ná cześć / w Ratuszu zápárli / y máło go nie spalili prochy podsádziwszy / ledwo się od tego gwałtu zá mężną obroną Czechow wybiegał.

Krol Polski Kázimierz wielki: wziął z nim przymierze y vgodę w Námysłowie Roku 1345.

Tegoż czásu w Krákowie z Kościołá wszech Swiętych łotrowie puszkę miedziáną pozłocistą / mniemáiąc iż by złota / w ktorey pod ossobą chlebá naswiętszy Sacrament Ciáłá Páná Chrystussowego był zámkniony vkrádli / á gdy poználi iż miedź pozłocista / wrzucili ciáło Páńskie z puszką w błotną káłużę v wsi Bawołá pod Krákowem / á gdy kilko dni y nocy nád onym błotem vstáwicznie ognie iáko pochodnie z wielkim podziwieniem ludzkim / ktorzy nie wiedzieli coby się działo / gorzáły / wnet Biskup Krákowski / Jan Grot posty przez trzy dni vstáwił / á potym od wszystkich Kościołow z processiámi szli ná ono mieysce / á tám náleźli puszkę onę z naswiętszym Sacramentem / ktory záś do Kościołá wszech Swiętych z vczciwością odnieśli. A ná onym mieyscu Kázimierz Krol Kościoł Ciáłá Bożego dał zmurowáć kosztownie / y Miásto nowe murem otoczone ná tymże mieyscu / gdzie byłá pierwey Wieś Báwoł / záłożył / ktore od swego imienia Kázimierzem miánował.

Cudá nád Sacramentem ciáłá Páńskiego w błoto wrzuconego.

Kázimierz miásto v Krákowá.

Roku záś 1348. Henrik Dusemer Mistrz Pruski vmárł / á w Malborku pochowan / ná iego mieysce Winrik álbo Wenrik de Kniprode / iák go Miechowius zowie / á według Kronik Pruskich Henrik Kinpradiensis wielki Comendator był wybrány / ná dzień święty trzech Krolow / á ten był w rzędzie Mistrzow Pruskich osmynasty á naszrozszy naiezdnik Litewski.

Winrik von Kniprode Mistrz Pruski.

O czestych Woynách / v spolnych naiázdach miedzy Winrikiem z Kniprodu Mistrzem Pruskim / Litwą y Polaki.

Rozdział VII.

Winrik álbo Henrik z Kniprodu wstąpiwszy ná Stolicę Mistrzowską Zakonu Krzyżakow Pruskich / zárázem po trzech Krolach Roku 1348. zebrał woysko wielkie z Niemiec / y z swoich ziem Pruskich / á wtárgnąwszy do Litwy Powiát Pistrzymski álbo Pástrzymski mieczem y ogniem srogo zwoiował / y z wielkimi łupámi y z więźniámi do Prus vszedł.

Pistrzymski Powiát w Litwie zburzon.

Olgerd

Olgerd zás Xiądz Litewski z Brácią / y Kieystut Xiąże Trockie y Zmodzkie z Synem Patrikiem / zebráwszy się / tuż w stopy y w świeży ślad / zá Mistrzem y woyskiem Niemieckim do Prus ciągnęli / á skoro się woyská Krzyżáckie rozbiegły / oni z Litwą / y z Zmodzią Pruskie ziemie woiowáli bez odporu / á splundrowawszy ogniem y mieczem kilko powiátow / wielkością łupow y wzdobyczy wszelákich obciążeni / bydłem y z stádámi / ktemu siedm set poimánych Niemcow wiodąc do Litwy się wrocili. Rychło zás potym iák Długosz y Miechouius fol. 239. cap. 25. wspomináią. Xiąże Smolenskie z nowym woyskiem Ruskim y Litewskim do Prus wtárgnęło / gdzie wszystkie włości około Labiowá żelázem / y ogniem szeroko poburzył / Przeciw ktoremu Kontor Lábiowski / ácz dáleko z mnieyszym woyskiem wyciągnął / á gdy się z obudwu stron mężnie potkáli / Krzyżacy zwycięstwo otrzymáli / y łupy wszystki odbili / á Litwá y Russacy z swoim Hetmánem Xiążęciem Smolenskim rozno się pomieszawszy / gdy rzekę nád ktorą bitwá byłá przebydz chcieli z oney trwogi / więcey ich w wodzie potonęło / niż od nieprzyiacioł poległo / nád to y sámo Xiąże Smolenskie támże w tey rzece vtonęło / ktorego śmierć tym sławnieysze zwycięstwo Krzyżakom przyniosłá.

Litwá Prussy woiuie.

Xiąże Smolenskie do Prus.

Litwá porążona / y Smolenszczánie.

Xiąże Smolenskie vtonęło w Prusiech.

Roku zás 1349. Wenrich Mistrz Pruski máiąc w swoim woysku czterdzieści tysięcy ludu Rycerskiego / ktorzy byli ná świętą woynę do Prus przyciągnęli z Franciey / y z Angliey po skończeniu woyny miedzy Philippem Francuskim á Edwardem Angelskim / Królámi / do Litwy y do Zmodzi wciągnął / w ktorych ziemiach wszystki powiáty co się náwinęło / ogniem y mieczem powoiował / wszelką płeć ták męską iáko niewieścią zábiiáiąc / á żadnego nie żywiąc / á gdy się do Prus łupámi obciążony wracał / dogonił go y vderzył ná iego woysko Kieystut / zebráwszy się z Litwą y z Russakámi / bili się zobudwu stron mężnie 24. dniá Miesiącá Januariá / ná ostátek Litewskie woysko od wielkości Niemcow zbroynych przemożone szánkowáć poczęli / á Mistrz z Krzyżakámi zwycięstwo otrzymał / Litwy y Russakow ná plácu ośmnaście tysięcy zbitych poległo. A z Krzyżáckiego woyská zacnieyszy byli zábici / Gerardus de Stegin Kontor Gdáński / y Komendator Gobienski / y sześć przednieyszych Brátow z Zakonu / á piećdziesiąt Reyterow / y inszych wiele Jezdnych y pieszych z rycerstwá y żołnierstwá pospolitego ná tymże poboysczu zostáło / ták iż máło nie wzátem obiedwie stronie bitwę zápłáciły.

Kieystutowá bitwá z Krzyżaki.

18000. Litwy porążono.

Tegoż roku morowe wielkie powietrze pánowáło w Polszcze.

Roku zás 1349. Krol Polski Kázimierz wielki zebráwszy / y spisawszy wielkie woysko z Korony Polskiey / wypráwił się do Rusi chcąc ty kráiny pod swoię moc podbić / ktore iák Długosz y Cromer lib. 12. piszą Keistut Xiąże Zmodzkie / y Lubárt Włodimirskie Gediminowicy sobie przywłaszczáli / y trzymáli. A ták bárdzo zá máłą pracą iednego tego látá / Luská álbo Lucká / Włodimirzá / Chełmá y Brześcia Zamkow pod Litwą y Russakámi / mocą dobył y osádził Polakámi / insze zás zamki y twierdze dobrowolnie się podawáły / Zá czym Wołyńską wszystkę y Belską / tákże Bereścieyską ziemię w moc swoię przywiodł.

Lucko / Włodimirz / Brzeście Polacy wzięli.

Ruskim Kniáziom potym niktorym dobrowolnie się poddáiącym / dopuścił wolnego w ich oyczystych odziałach y zamkach pánowánia / tylko ná przednieyszych y głownieyszych zamkach Polakow przełożył.

A iż y Węgerscy Krolowie stárodawnym práwem Ruskich Xięstw po Kolománie Hálickim / y Włodimirskim Krolu (iákośmy o tym wyższey w Kronice Ruskiey napissáli) dochodzić chcieli / Tedy Kázimierz Krol chcąc w Rusi mieć spokoyne pánowánie / Tegoż roku z Ludwikiem Krolem Węgerskim Siestrzeńcem swoim / ktorego successorem po śmierci swoiey ná Krolestwo Polskie obrał /

y vgodę słuszna około Ruśi postánowił/ ná ktorą y Stephan Brát Ludwikow Xiążę Slawieńskie/ y Dalmátskie przyzwolił.

Wtenże też czás Ludowik Krol Węgerski Mátkę swoię Helżbietę/ Siostrę Kázimierzowę do Polski posłał/ áby imieniem iego przyśięgę od Polakow wzięłá/ iż on po śmierći Kázimierzá Wuiá swoiego/ miał w Polszcze Krolem być.

Wßetecz. Kázimierzowe.

A Kázimierz Krol przyiáchawszy z woyny Ruskiey do Krákowá/ z ßczęśliwego powodzenia/ y z wysławiánia ludzkiego vdał się ná sprośne wßeteczeństwá/ nałożnice w Opocznie y w Kressowie iáwnie sobie gwoli chowáiąc/ Z ktorych występkow gdy go nápominał Bodzetá Biskup Krákowski/ nietylko iego nápominánie wzgárdził/ ále y ludzi włośći iego Biskupich w Sendomirskiey ziemi podátkámi/ y robotámi niepowinnymi vdręczył/ y zniewolił. Co gdy Biskupi Polscy do Papieżá odnieśli/ kazał go Papież swoim imieniem nápominác/ á gdy się tego ważył mimo inßych Xiądz Marcin Báriczká/ Wikáryi Krákowskiego Kośćiołá ná Zamku/ kazał go vtopić Krol Kázimierz w Wiśle/ Ale ten sprośny vczynek niemogł gniewu Bożego długo od pomsty zátrzymáć/ Bo záraz Bodzetá Biskup Krákowski Królá zákłał/ á powietrze morowe okrutnie przez dwie lećie práwie wßystkę Polskę splundrowáło/ iż Miástá y Wśi bez ludzi wßędzie puste stoiáły.

X. Marcin Báryczká vtopion.

Powietrze.

Tegoż roku we wßystkim práwie Chrześćiáństwie nástáłá byłá nowa Sectá/ iż Mężowie y Niewiásty nágo chodzili popás/ biczuiąc się y siekąc rozgámi/ y ták się włoczyli po Swiećie Rotámi/ á chorągwie przed sobą nośili/ głosem lámentliwym wspomożenia Bożego wzywáiąc. Tych też nowych biczowników przyßło było kilá Rot do Polski z Węgier/ ále gdy doznano w ich Religiey błędow y występkow przećiw Bogu/ karánim tę Sectę záwściągniono y zágáßono/ co się prętko wznieciło/ to niedługo świećiło.

Sectá nowa.

O Woynie Litewskiey ná Polaki y zburzeniu Sendomirskiey ziemie/ y o poimániu Kieystutá/ á oßukániu Zdraycow/ &c.

ługosz/ Cromer/ Miechouius/ Wapowski/ Bielski/ y Bonfinus Kronikarz Węgierski/ tákże woynę y iey przyczynę ná rożnych mieyscach opisuią.

Skoro się (powiáda) morowe powietrze w Polßce vćißyło/ Litwá dla wydártey sobie od Polakow Ruśi (ácżkolwiek w ten czás od krzyżakow y ich pomocnikow Niemcow/ Fráncuzow y Czechow ćięßką woyną byli vtrapieni) Sendomirską ziemię częstymi naiázdámi práwie wßystkę zburzyli/ rozgromiwßy y rosproßywßy Polaki/ ktorzykolwiek śmieli się im zástáwić. Ruskiey też ziemie onę część/ ktorą był dawno Kazimierz Lubártowi Gediminowicu wydárł/ pod moc swoię/ wyrzućiwßy Stárosty Polskie/ podbili.

Cromerus lib. 12. fol. 307. primae editionis, secũdae verò fol. 209. Fusis fugatisq; nostris, si qui forte obicere se se ipsis ausi sunt.

Włodimirz tákże w ktorym był Zamek Kázimierz z cegły zmurował/ Chełm/ Bełz/ y Brześćie przez podánie wzięli/ ze wßystkimi ich przyległośćiámi/ A z tych Zamkow według swey woley Polskie kráiny plundrowáli. Stámtąd

Litwá zamki Wołyńskie y Ruskie odebráłá.

záś ßá do

ząż áż do Lwowá zagony puściwszy / gdy obaczyli obádwá zamki Lwowskie przez Polaki zbudowáne / á nowymi murámi obwárowáne / y Polskim Rycerstwem porządnie opátrzone / dawszy pokoy ich dobywániu / okoliczne włości wszystkie mieczem y ogniem powoiowáli / y srogo poburzyli.

Litwá do Lwowá.

Circumiacentem eram omnem ferro & igni fœdè vastarunt.

Tymi ták tedy wielkimi szkodámi Kázimierz Krol poruszony roku Páńskiego 1351. zebrawszy wielkie woyská wespołek z Ludowikiem Krolem Węgerskim / ciągnął do Rusi przeciw Litwie / gdzie poráziwszy ieden zagon Litewski / Kieystutá w zmieszáney bitwie Polacy poimáli / tákże wszystkę Włodimirską ziemię zwoiowáli. Krolowie potym Kázimierz Polski y Ludwig Węgierski teyże zimy woysko rospuścili. Kieystut też był chowan w uczciwey straży / á gdy się slubował ochrzćić rychło potym w nocy z więzienia uciekł oszukawszy Krolow / y strażą.

Kieystut od Polakow poiman w bitwie.

Kieystut z więzienia uciekł.

A záraz em zebrawszy woyská Litewskie z Bráćią / z nowu do Rusi przeciw Polakom ciągnął / tám Włodimirski zamek pod Polaki bez wieści ubieżawszy y złupiwszy spalił / y wszystkie ony kráiny sobie y swym brátom przez Kázimierzá wydarte odyskał / y do Litwy przywrocił / tákże y Hálickie włości ácz dáleko od Litwy ná Węgierskich gránicach y Wołoskich położone z Lubártem Brátem poburzył.

Kieystut Włodimirz odiał wtory raz / o Halicz zburzył.

Cromerus miásto Kieystutá / Lubártá być poimánego od Polakow w przegráney bitwie kłádzie / ále Dlugossus y Miechouius Kieystutá położyli / co podobniey / bo Lubárt iuż się był przed tym dawno ochrzcił w Ruską wiarę gwoli żenie Xiężnie Włodimirskiey / po ktorey y Wołyńskie Xięstwo teszcze zá Oycá Gedyminá wziął w udział / prożno się tedy miał slubowáć ochrzćić / ponieważ iuż był Chrześciáninem / ále Kieystut był Pogáninem záwżdy / y ták umárł / Kieystut tedy á nie Lubárt był poimány w ten czás / á obietnicą ochrzczenia z więzienia się wykręcił.

O tym czytay Miechouium lib. 4. cap. 19. fol. 227. Etiam Kieistutonem ducem Lituaniæ in quodam particulari certamine cœpit &c. ʃ d Reges deludens, noctè effugit.

Bonfinius zás Kronikarz Węgierski pisze / iż tá woyná nie w Rusi / ále w Litwie byłá / gdy káłuże / iezior á / y rzeki umárzły / á ná rostoku zimy Węgrowie y Polacy z Litwy wyciągneli.

A Kieystut z Lubártem zá nimi śládem idąc / trzecią wypráwą Sendomirską ziemię trzeci kroć áż do Záwichwostá z Litewskimi kozaki zwoiowáli / máiąc ku temu wodze / ktorzy pogány ku burzeniu oyczyzny swoiey własney przywodzili / miedzy tymi zacnieyszych Długosz / y Cromer w swoich Kronikach powiádáią być Piotrá Psonkę z herbu Janiny / y Otoná z Czechárowic herbu Toporow / ktorzy bedąc wiádomi iáko oyczycy położenia mieysc / y spraw polskich / potáiemnie náiázdy Litewskie przywodzili / y porády swoich onym wydawáli. Tráfiło się tedy z przygody / iż gdy Litwá w srzodek Polski z swoimi Xiążęty ciągnąć umyślili / Piotrá Psonkę przerzeczonego dla przeszpiegowánia brodu ná Wiśle posłáli / ktory nálazwszy brod przez Wisłę / długie laski dla prostego przeiecháánia w Rzece od brzegu do brzegu wtykał / á spráwiwszy to / Litwę w postudze swey ubespieczył. Máło potym Rybitwowie ná ono mieysce w czołnach przypłynąwszy / ony laski obaczyli / á domyśliwszy się zdrády / co ná nagłębszym y náprzykrzeyszym wirze Wisły ony laski álbo żerdzi powtykáli.

Dlugosz & Cromerus lib. 12.

Przywodźce Litwy do Polski Psonká y Tario.

Et sic ars deluditur arte.

Potym Litwá w ciemney nocy ná ono mieysce z woyskiem przyiáchawszy / áby tym łatwiey bez wieści Polakow z oney strony rzeki zdybáli / y śpiących powiązáli / zá ukazánim Piotrá Psonki po onych znákach w Wiślę wiáchali / gdzie ich bárdzo wiele ná zarliwych wirach y z końmi poginęło / Co Xiążętá Litewskie obaczywszy / obawiáiąc się zdrády / Piotrá Psonkę iáko zdraycę swoiego ná brzegu

Oto ż tobie zapłátá.

 ściśli / A

ścieli/ A bojąc się Polskiey zássadki/ teyże nocy názad odciągnęli. A powiádáią iż Jagelo zostawszy Krolem Polskim/ ták Pszoncyne iáko Otonowe dobrá pobrał był/ dla tego wystepku/ ász zá przyczyną Pánow rádnych vprzeymą/ Otonowemu potomkowi Tárłowi Zakliczemáiętności wrocił/ Bo też był v niego Komornikiem/ á Pszoncyne dobrá/ iáko wieś Krzyżonowo do Lubelskiego Stárostwá przyłączył.

Jagelo Pszoncyne y Tárłowe dobrá ná się wziął.

Olgerd zás Wielki Xiądz Litewski/ z Tátárámi przez Podole przyciągnąwszy/ krainy Podolskie wszystkie Polskiey dzierżáwy ogniem/ y żelázem zwoiował/ á z wielkimi łupámi vszedł/ ktorymi się z Tátáry podzielił.

Miechouius lib. 4. cap. 19. Olgerd Podole do Polski należące zwoiował.

Nád to roku 1353. Lubárt Gedyminowic Brát Olgerdow Xiążę Wołyńskie y Łuckie/ niedbáiąc ná przymierze/ ktore był Kázimierz Krol Polski z Litwą ná czás pewny postánowił/ zebrał się z Kozakámi Litewskimi/ y Wołyńskimi potáiemnie/ y przyszedł bez wieści pod Hálicki Zamek siodmego dniá Lipcá miesiącá/ Miásto Hálickie vbieżawszy/ Mieszczánow y Kupcow/ ktorzy się byli ná Járмárk ziáchali/ bárdzo wiele pobił/ á Miásto spalił/ ktore było w dzierżáwie Polskiey/ á z támtąd y z okolicznych włości zwoiowánych wielkich łupow nábrawszy/ do Litwy spiesznie vszedł. Potym záráżem złożywszy łupy y wzdobycz w chrominach álbo budach Litewskich (iáko te Miechouius zowie) z więtszym woyskiem pod Záwichwost do Polski wtárgnął/ dziewiątego dniá Septembrá/ gdzie wszytki okoliczne włości/ folwárki/ miásteczká/ wsi złupiwszy/ á mieczem y ogniem zwoiowawszy/ niż się Polscy żołnierze we zbroię vbráli/ ták Długosz y Miechouius fol. 227. cap. 19. piszą/ wszystkie łupy y wzdobycz do Litewskich iáskin y taynikow leśnych wwiodł w cále. A to skáránie Korony przez Litwę Miechouius przypisuie wystepkowi Kázimirzá Krolá/ iż on opuściwszy cnotliwą małżonkę Adleidę/ iął się był nierządnych miłośnic/ ktorych miał dosyć po rożnych zámkach rozłożonych/ k temu iż się był rzucił ná dobrá Kościelne/ y ná Biskupá Krákowskiego Bodzentę. Potym Xiędzá Marcina Báryczkę/ co był nań klątwę przynosił dał vtopić w Wiśle. Ták Pan Bog dziwny bicz swoy zá grzechy násze dopuszczáć raczy.

Lubárt Halicz zwoiował.

Miecho. lib. 4.

Miecho. Et antequam milites Polonorum arma sumerent raptam prædam in latibula Lituaniæ deduxit.

Litwá bicz Boży ná Polske.

X: Marcin Báryczká vtopion.

Tegoż roku 1353. gdy w Márcu/ w Kwietniu/ y w Máiu/ bárdzo pogodne á ciepłe dni/ zboża wszelákie pięknie roskocháły/ iż iuż kłossy kwitnęły/ wnet gwałtowne á ostre zimná vderzyły/ á zá tym śnieg spadł ták srogi/ iż ná dwá łokcia wzwyż leżał/ práwie w sobotę Swiąteczną/ y trwał ták áż do szostego dniá okrywszy kwitnące zboże/ żytá/ y iárzyny z wielkim strachem oraczow/ Ale skoro się śnieg rozpłynął/ gdy wszyscy mniemáli/ iż się zboża wszystki popsuią y wniwecz obrocą/ táka się okwitość y hoyna płodność zboża po onym śniegu/ iáko po naylepszym nawozie sstáłá/ iż tákie ledwo kiedy były vrodzáie w Polszce/ w Rusi y w Litwie/ A ktorzy oracze śnieg z zboża zmiátáli/ tám się wszystko w niwecz obrociło.

Snieg wielki ná Swiątki.

Tegoż roku 1353. Olgerd/ Kieystut y Pátrik Xiążętá Litewskie zebráli woysko wielkie/ chcąc się pomścić nád Krzyżáki oney porážki pod Łabiowem/ w ktorey ono y Xiążę Smoleńskie vtonęło/ wtárgnęli tedy do Prus w Powiát Reßelski/ gdzie wszystki włości około Reßlá okrutnie zwoiowáli/ á rospuściwszy dáley y głębiey w Pruską ziemię zagony/ bez odporu ogniem y mieczem/ co się im nawinęło burzyli/ y plundrowáli/ Potym bárdzo wiele ludzi Niemieckich stárych y młodych násiekwszy/ y pomordowawszy z wielkością więźniow y łupow do Litwy się wrocili.

Litwá Prussy zwoiowáłá.

A ná drugi rok 1354. Olgerd z Synem Skiergaykem/ á Kieystut z Pátrikiem do Prus znowu pod Wártemberg ciągnęli/ á wszystki okoliczne włości zá Krolewiec mil piętnaście okrutnie zburzyli/ Miásteczká nieobronne/ dwory/ folwárki/

folwárki/y wśi popalili/ stáre ludźi/ y niedorosłe dźiatki Niemieckie siekli/ nie máiąc odporu áni odsieczy żadney/ Bo iáko Długosz y Miechouius lib. 4. cap. 25. piszą/ Winrik z Kniprodu Mistrz Pruski/ nie śmiał z wielkośćią Litwy bitwy stoczyć/ tylko z zamkow z drugimi Krzyżakámi y z Kontory/ ná kurzące się włośći wyglądał/ á Xiążętá Litewskie z wielkimi łupámi y zdobyczámi/ y rotámi więźniow do Litwy się wcále wroćiły. Litwá 15. mil zá Krolewcem Prussy zburzyłá.

Roku záś 1355. Kázimierz Krol widząc podgorskiey Ruśi kráiny dla częstych naiázdow Litewskich zburzone y puste/ Niemieckiego narodu ludźi w kráinach támtych osádźił/ ktorzy iesżcze y dźiś po Wśiach mieszkáią około Przeworská/ Przemyślá/ Sanoká/ y Járosławia/ á iákom sam widźiał/ są osobliwi gospodarze. Niemcy ná Podgorzu osádzeni.

Tegoż roku Mázowieckie Xiążę Semowit Xięstwo swoie Mázowieckie do Korony Polskiey przyłączył z wielki/ y przysięgę z hołdem Krolowi Kázimierzowi w Káliszu vczynił/ posłuszeństwo też/ y pomoc spolną przećiw kożdemu Koronnemu nieprzyiaćielowi/ ták Chrześćiáńskiemu iáko Pogáńskiemu postąpił/ y ślubował/ Krolá Kázimierzá/ y insze Krole Polskie iego následniki dźiedźicámi y Pány Mázowieckiey ziemie przyznawáiąc/ á siebie y insze Xiążętá Mázowieckie po sobie będące Hołdownikámi Koronnymi być obiecuiąc/ z Biskupem Płockim/ y ze wszytkimi Pány Mázowieckimi. Mázowsze k Polsce.

Tegoż Roku Krol Kázimierz Płockie Miásto w Mázowszu murem nowym y wieżámi otoczył/ y Zamek Płocki drugim murem obwárował/ przećiw częstym kozáckim naiázdom Litewskim. Płocko murem obwiedźione.

O wzaiemnym Burzeniu
Prus przez Litwę/ á Litwy y Żmodźi przez Krzyżaki/ y o troiákim poimániu Kieystutowym/ á o zburzeniu Kowná.

Rozdźiał VIII.

Tegoż roku 1355. Winrik Kniprode Mistrz wielki Pruski/ chcąc się pomśćić nád Litwą swoich ziem przeszłych lat zburzenia/ ciągnął do Żmodźi z wielkim woyskiem Niemieckim/ gdźie powiát Miednicki/ y wszystkę Żmodźką ziemię zburzył/ y zwoiował/ á posiekszy/ y pomordowawszy dźiatki niedorosłe/ y stárych/ co się do robot niegodźili/ pobiwszy/ z wielkośćią więźniow y łupow wroćił się do Rágnety/ ále skoro przyiáchał teyże nocy Zamek Rágnetski z przygody zgorzał/ y Mistrz Winrik spadszy z Koniá rękę práwą złamał/ zá ktorym nieszczęśćim Krzyżáckim Żmodźi z więźienia bárdzo wiele vćiekło. Miednicki Powiát zburzony. Rágnetá zgorzáłá. Winrik rękę złamał.

A ná nowy rok 1356. w wigilią świętey Agnieszki/ Xiążętá Litewskie Olgerd/ Kieystut y Patrik z wielkim á mocnym woyskiem do Pruskich ziem ćiągnęli/ ktore ták wszerz iáko wzdłuż rożno rospuśćiwszy zagony woiowáli y splundrowáli ogniem y mieczem przez dni kilkonaśćie/ ták srogo iż prawie wszystkie Prussy O tym czytay Miechouium lib. 4. cap. 25. fol. 260. in magno et forti exercitu. Miech: Adeò vt ferè vniuersam

Prußiam hostiliter peruagasse crediti sunt. Magistro et Crucigeris in aciem prodire non audentibus.

Prussy nieprzyiacielską zápálczywością zprzechodzili / y poburzyli. Bo Mistrz Winrik y Krzyżacy nie śmieli im odporu dáć / áni się z Zamkow wychylić. A Litwá z wielkością niezliczonych więźniow / y rozmáitych łupow do Litwy się węgle wrócili.

Roku záś 1357. Xiążętá y wßystki stany Rzeße Niemieckiey / y Rycerstwo z Frankoniey / Szwabskiey ziemie / z Angliey y z Fránciey / słyßąc o ták srogim vciśnieniu y zwoiowániu Krzyżakow swoich w Prusiech przez Litwę pogány / zebráwßy wielkie woyská / wßyscy się wyprawili ná święta woynę do Litwy / Żołnierzow też y Rycerstwá dobrowolnego bárdzo wiele przyciągnęło z Czeskiey / Moráwskiey / Pomorskiey / y Sląskiey ziemie ná pomoc Krzyżakom / Winrikus tákże Mistrz Pruski rußywßy wßystkich Prussakow y Kontorow z Rycerstwem zakonu swoiego / gdy sam ná rękę złámáną bárdzo chorował / przełożył nád nimi Hetmánem wielkim Zifridá z Daweltu Márßałká Pruskiego. A gdy ze wßystkimi woyskámi do Żmodzi y do Litwy wciągnęli / á żadnego odporu przećiw sobie nie mieli / burzyli / palili / y plundrowáli wßystki sioła y włości / wßelkiego okrućieństwá nád chłopkámi y ludem prostym wzaiem bez litości vżywáiąc / á potym się do Prus z wielkością łupow y więźniow Litewskich wrócili.

Wielka á ogromna wypráwá Xiążąt Chrześćiáńskich ná Litwę.

Miech: fol. 26. lib. 4.

Litwá y Żmodź zburzona.

Roku 1359. do Kazimierzá Królá Polskiego Stephan Woiewodzić Wołoski z częścią Pánow Wołoskich vćiekł / proßąc o pomoc przećiw Brátu Petrikowi / á obiecuiąc się być ná potym Hołdownikiem Krolestwu Polskiemu.

Pierwßa wypráwá Polakow do Wołoch nießczęśliwa.

Kázimierz tedy Krol / posłał z nim woysko z máłey Polski y z Ruśi zebráne ná nowie Mieśiącá Lipcá. A gdy do Wołoskiey ziemie wćiągnęli / nie śmiał z nimi zwieść iáwney bitwy Petryło Woiewodá / widząc iß nierowno. Ale vdawßy się do chytrych fortelow / w leśie Płoniny rzeczonym / przez ktory Polacy mieli z woyskiem ćiągnąć / záſſádził się z pießymi vfámi Wołochow swoich / z kossámi / z łukámi / z kußámi / y z włoczniámi / drzewá też z obudwu stron drogi podćináć kazał / ták iż się tylko trochę ná pniach trzymáły / á iáko skoro Polskie woysko wonę gęstwinę y w śidłá nágotowáne weßli / wnet Wołochowie z záſſádki wyskoczywßy drzewá podrąbáne poczęli obaláć / á potym iedno drzewo o drugie się powaláło / á tym zdrádliwym fortelem Polakow wßystkich práwie iáko w śieći pogromili / pobili / y zátłumili / á ktorzy żywo zostáli / y tych iednych z nogámi / drugich z rękomá / grzbiety / y inßymi członkámi połamánemi od gwałtu wálącego się drzewá poránionych / y vłomnych poimáli / y chorągwie / y wßystki obozy z naczyniem woiennym pobráli / zwłaßczá trzy czelnieyße wielkie ziemskie Chorągwie / Krákowską z Orłem Koronnym / Sendomirską z trzemi polámi / y z trzemi rzędámi Gwiazd / Lwowską / ze Lwem w złotey Koronie / á dziewięć Chorągwi mnieyßych Fámiliy przednieyßych Szláchećkich / pod Herbámi Toporow / Leliwow / Lissow / Ráwiczow / Griffow / Srzemiánow / Habdánkow / Połukoscow / Strzemienow etc. Sam tylko Nawoy Tęczyński obronną ręką z tego poboyścza / zdrowo vßedł / potym do Rzymá záwędrowawßy Duchownym został / y był Dziekanem Krákowskim / ácz Cromerus piße iż y ten był poiman / wespołek z Zbigniewem Oleśnickim / Dziádem onego Zbigniewá / ktory był potym zá Jagełá Biskupem Krákowskim y Cárdinałem.

Polacy od Wołochow porażeni y Chorągwie pobráne.

Nawoy Tęczyński.

Kázimierz Krol z tey porażki swoiego woyská y potrácenia Rycerstwá zásmucony / posłał do Petriłá Wołoskiego Woiewody / áby więźnie koronne (bo było bárdzo wiele Pániąt Polskich poimánych) dał ná okup / co snádnie zá pieniądze otrzymał / A to byłá pierwßa porażká Polakow od Wołochow / y lás zdrádliwy Płoniny / Roku 1359. á druga ná Bukowinie nießczęsney zá Albrichtá Krolá Polskiego roku 1497. iáko o tym będzie niżey.

Roku

Roku záś 1360. Winrik Kniprode Mistrz Pruski/ przybyćim woyská nowego Niemieckiego z Márgrábią Brándeburskim Ludowikiem Synem Ludwiká Cesárzá posilony/ wypráwił się ná Litwę/ á przełożywszy nád wszystkim woyskiem Schindekopá Márszałká zakonnego wielkiego Hetmánem/ kráiny Litewskie y Zmodzkie woiował/ Potym z wielkośćią więźniow y łupow do Prus się wroćił. Wszákże tegoż roku ná początku zimy/ z nowu się do Litwy w inszą stronę obroćił/ gdźie poburzywszy okoliczne włości/ łupy y więźnie do Prus wywiodł. A trzeci raz odwrot z więtszym Niemieckim woyskiem w trzećią stronę Litewską/ iesżcze nie woiowáną vczynił/ á ták srogo tymi trzemá wypráwámi ony kráiny zwoiował/ iż więtsza część ziemie Zmodzkiey y Litewskiey pustkámi bez ludźi y osad stáłá.

Ludowik Cesárzowic Márgraff Brandenburski ná Litwę. Schindekop Márszałek y Hetman. Litwá y Zmodź okrutnie zburzone.

Kieistut nieborak Xiążę Zmodzkie y Trockie żáłośćią zburzoney oyczyzny vwiedziony/ zebrawszy się iáko mogł naprętcey z swoimi Troczany y z Zmodzią/ vderzył ná woysko Krzyżáckie trzeci raz z łupámi y z więźniámi do Prus wyćiągáiące/ gdźie ácz się dosić mężnie potykał/ od wielkośći zbroynych vfow Niemieckich zewsząd ogárniony/ był poimán. A ták tá trzećia wypráwá krzyżácka do Litwy byłá nád insze sławnieysza poimánim Kieistutowym/ iáko Długosz y Miechouius lib. 4. cap. 26. piszą/ wszákże Kieistut tegoż roku gdy dał zá siebie wiele więźniow Chrześćiáńskich w Prusiech nábránych/ był z więźienia od Krzyżakow wypuszczony/ y wroćił się we zdrowiu do Trok.

Kieistut w bitwie poimán. Kieistut się więźniámi otkupił.

Roku 1361. Niśáki Páweł Mnich Zakonu Dominikanow/ powiádáiąc iáwnie ná kazániu v Fáry w Krákowie/ iż się Pánná Máriá w grzechu pierworodnym národźiłá/ spadł z kázálnice y zárázem skonał.

Cud.

Tegoż roku Kázimirz Krol Polski/ od Vrbaná Papieżá otrzymał/ iż Arcibiskupá w Rusi w Mieśćie Lwowie postánowił/ z Plebániey Cátedrę vczyniwszy y nadawszy.

Arcibiskup we Lwowie tiedy.

Pirwszy Arcibiskup Lwowski/ Cristinus Slachćic Polski był poświęcon od Jakobá Swinki Arcibiskupá Gnieźnieńskiego/ przy bytnośći Kázimierzá Krolá.

Tegoż Roku Winrik z Kniprodu Mistrz Pruski/ przełożywszy nád woyskiem Niemieckim y Pruskim/ Henriká Kramfeltá Commendatorá wielkiego Hetmánem/ wypráwił go ná burzenie ziem Ruskich/ iák Miechouius lib. 4. cap. 26. pisze: A gdy iego przedsięwzięćie potopy z częstych á vstáwicznych dżdżow przeszkodźiły/ áby się prożno oná wypráwa nie zwłoczył/ ćiągnał z woyskiem do Litewskich kráin/ ktore gdy ogniem y mieczem począł woiowáć/ wnet Olgert/ Kieistut/ y Pátrik Syn iego bez wieśći z woyskámi Litewskimi y Zmodzkimi przypadwszy/ vderzyli ná woysko Krzyżáckie bespieczne/ y nieprzyiaćielá niespodziewáiące/ á stoczywszy srogą bitwę z Niemcy/ długo wątpliwe szczęśćie otrzymánia plácu obiemá stronom zwłaczáło/ áż ná ostátek do Niemcow się zwyćięstwo náchyliło/ ktorzy obwárowánym obozem y zbroią Litwę przemagáli/ Nádto poimánie wtore Kieistutowo przymnożyło im zwyćięstwá/ Bo Kieistut nápráwuiąc strácone y pomieszáne szyki Litewskie/ á sam y Hetmáná porządnego y przeważnego mądrą spráwą/ y Rycerzá dzielnego mężną prawicą vrząd wypełniáiąc/ gdy się śćiął sam á sam z Henrikiem Hekierzbekiem Krzyżakiem/ Rycerzem pássowánym/ był od niego drzewem z koniá wybity/ tákże żywy w ręce Niemieckie przyszedł. Pátrik záś Syn iego gdy się przebijał przez woysko Niemieckie/ chcąc Oycá rátowáć/ y odbić z poimánia/ od drugiego krzyżaká Henriká Hoberg był tákże drzewem wysádzony z koniá/ á gdy go chćieli Niemcy poimáć/ rzućiłá się do nich Litwá z wielkim pędem/ á bijąc się z Niemcy ná vmor/ odbili go/ y wyrátowáli z posrzodku woyská Krzyżáckiego/ y vszli z nim obronną ręką z onego poboyścza. Krzyżacy też z łupámi y z zwyćięstwem wroćili się do Prus/

Henrik Kramfelt Hetmanem do Litwy y do Rusi. Bitwá Litwy z Niemcy. Kieistut w spolney poiedinkowey bitwie poimán wtory raz. O tym czytay Miechouium lib 4 cap 26, fol. 263.

wiodąc

Miecho. Kieistut in Castrum Mariemburg delatus, illic in testudine forti vinctus catenatus &c.

wiodąc z sobą poimánego Kieystutá Xiąże Trockie y Zmodźkie / ktorego przywiozwßy do Málborku / łáńcuchem y pętámi związáli / y wsádźili go do mocnego sklepu ná więzienie / wßákże tę nędzę onego więzienia tylko dwá dni ćierpiał / Bo ieden Litwin ktory niedawno ochrzćiwßy się w Málborku mießkał / dodał mu rády / y naczynia / iż się y z pętą / y z łáńcuchá y z sklepu zámurowánego wyłamał / nád to pomagáiąc mu wiernie / dodał mu płáßczá białego / według Krzyżáckiego habitu álbo noßenia z krzyżem czarnym / tákże ßpady y koniá / A ták z Zamku we dnie sobie wyiáchał przez Miásto w Krzyżáckim vbierze / y oßukał wßystkich / Mistrzá / Krzyżakow / Kontorow y Mieśczány Málborskie / iż kto go iedno podkał iádącego sobie drogą / wßyscy mu się iáko Krzyżakowi kłániáli / potym gdy do wielkiey á gęstey pußczey wiáchał / porzućiwßy koniá w iedney błotney káłuży / krył się przez kilko dni w leśie / strzegąc się Niemcow / ktorzy go z Malborku gonili / obaczywßy iż z więzienia vćiekł / á nie śmieiąc dla pogoniey we dnie iść / wßystko nocą wędrował przez gęste lássy przechodząc / Potym chudźiná mniemáiąc iżby do Litwy ßedł / álbo do Zmodźi / zbłądźił w leśiech / bo nie drogą ßedł / ále známionuiąc się po Słońcu przez gęste lássy / y błotne stárzyny dárł się gdźie mogł / áż tráfił do Mázowßa / y przyßedł vbłoćiwßy się y vßárgawßy á iáko łotr oßárpawßy ßáty po chrośćie y zgłodzony do Corki swoiey Xiężny Mázowieckiey Anny álbo Danuty / ktora byłá w małżeństwie zá Janußem Xiążęćiem Mázowieckim. Od tey tedy woney nętzy poznány / był z wielką rádośćią y weselim wdźięcznie przyięty / á odpocząwßy z onego trudu kilko dni / y wychwoſtawßy się w łáźni / á pośiliwßy picim y potráwámi przyprawnymi żywot zemdlony / odprowádzon był do Litwy vczćiwie / ná koniech z wozámi y pocztem dworzan Xiążęćiá Mázowieckiego / z ktorego iego iuß zwątpionego zwrocenia / wßystká Litwá y Bráćia wielce byli poćießeni.

Miłośći przyrodzoney ku swoim przykład.

Kieistut z więzienia vćiekł w Krzyżáckim vbierze.

Kieistut do corki przyßedł.

Magno solatio tam fratribus quàm genti fuit.

Zárázem tedy chcąc się pomśćić swoiego więzienia / zebrał woysko wielkie z Litwy y z Zmodźi / y wtárgnął do Prus / gdźie naprzod Zamek świętego Janá obległ / á ßturmuiąc vsilnie dobył go / gdźie wziął skárby wielkie / Niemcow pobił / drugich powiązał / á Zamek zburzył y spalił. Ztámtąd záś ogniem y mieczem wßystki włośći burząc / do Gdáńská przyćiągnął / tám też Zamku Gdáńskiego dobywßy / spalił go / y Komendatorá zacnego Janá Kollmá ná nim z wiela inßych Krzyżakow poimał. Przyćiągnął potym do trzeciego zamku Hethersberg rzeczonego (ktory trzymał on Rycerz Henryk Heckerberg co go był z koniá wybił y w przeßłey bitwie poimał) przypuśćił tedy do ßturmu Litwę y Zmodź z drábinámi / ták iż Zamek vbiegli y bramy wyśiekli / ktory wybrawßy / á Niemcow w nim pośiekwßy / spalili ich z Zamkiem záraz. A gdy się iuż Kieystut z łupámi y z więźniámi do Litwy zwracał / dogonili go dwá Komendatorowie z woyskiem Krzyżáckim / ieden z Rástembergu / á drugi z Bartensteinu / y vderzyli ná woysko Litewskie z wielkim okrzykiem / podkáli się mężnie z obudwu stron zápalczywie / Niemcom ßło áby łupy odbili / Litwie záś áby ich y sámi siebie w ziemi nieprzyiaćielskiey obronili / ále iż pospolićie pies ná swych śmiećiach śmielßy bywa / otrzymáli gorę Krzyżacy nád Litwą / y łupy y więźniow odbili / tám trzeći kroć iáko Długoß y Miechouius lib. 4. cap. 26. fol. 243. y Kroniki Pruskie tymi słowy świádczą: *Dux ipse Kieistut equo à Wernero de Windeken deiectus pedester audacißime pugnans, deiectoris sui equo interfecto, per Commendatorem de Niessowa vulneratus à Commendatore de Bartenstein capitur, &c.* Kieystut sam Xiąże Zmodźkie / gdy y tám y sám vfy Niemieckie przebijáiąc ieździł / y lud swoy przywodźił ku bitwie / od iednego Rycerzá Wernerá z Windekien był z koniá wysádzony drzewem / ále gdy się pießo bárdzo mężnie y śmiele bronił / y pod Windekenem Wernerem co go zbił / koniá zábił / od Komendatorá z Nießowy rániony / á od drugiego Comendatorá

Popráwił się Kieistut po więzieniu.

Castrum S. Ioannis conquisiuit & incendit.

Miech: Ab inde ad castrum Danczik venit.

Kieistut w Prußiech trzy Zamki wziął.

Multisq; spolijs onustus redibat.

Bitwá Litwy z Niemcy.

Kieistut z koniá wybity pießo się broni.

Kieistut w bitwie rániony y poimany trzeći raz.

z Barten-

z Bartensteinu poiman trzeci raz / wszákże rychło potym gdy go máło opátrznie strzeżono w więzieniu / po trzeci kroć Krzyżakow oszukawszy uciekł z więzienia do Litwy piechotą / dla czego wielkie poswarki / y podeyrzenia v Krzyżakow były vrosły / gdy ieden ná drugiego wkłádał winę niepilnowania Kieystuta w więzieniu. A ty wszystki dzielności / poimánie / y wysiglowánie z więzienia Malborskiego / y z inszych niebespieczności / Kieystutowe nieswiádomi Historiy prawdziwych / á zwłaszczá y Litwá sámá z Rusią / omylnie Witultowi Synowi Kieystutowemu przywłaszczáią / ktory iescze w ten czás ná woynie áni bywał / Tylko Pátrik drugi Brát iego ten iest sławny dzielnością rycerską w Kronikach Pruskich / y v Długoszá tákże Miechouiussá wty czássy. Ale Kieystut drugi Vlisses / Hector / Diomedes / y Carpedon Litewski / y Bracią / krom iednego Olgerdá / y Syny swoie wszystki dzielnościámi rycerskimi y przeważnymi naiazdámi do Prus (ktore áż po Gdańsko etc. woiował) przeniosł y przewyższył / Ale áczkolwiek on ták przemyslnie poki był żyw z więzienia Krzyżáckiego trzy kroć się wysiglował / iednák sławá iego wieczney pámięci godna / przes lat 197. dla niewdzięczności czássow áż do tego roku 1575. gdy to piszemy w ciemnochmurnych iáskiniach siedziáłá / iáko y inszych Xiążąt Litewskich przeważnie dzielnych / o ktorych drugi własny Litwin przedtym áni słychał / ktorychesmy ná ten czás według szczerey á vprzeymey możności / z niegodnego w tych otchłániach więzienia / prawdą pilnie zebránych y porządnie wybádánych Historiy rátowáli.

Miech: Kieystut iterum Crucigeros fallens, de quo apud eos magni morsus habebantur captiuitatem euadens in Lituaniam peruenit.

Roku zás 1362. Winrik z Kniprodu Mistrz Pruski / zebrawszy wielkie woysko Niemieckie ták z Rzesze iáko z dobrowolnych Pielgrzymow z Czech / z Slaská / z Franciey / z Angliey / z Daniey / z Renu / z Westwaliey etc. y z Pruskiey ziemie / wypráwił się sam osobą swoią do Litwy ná początku Wiosny gdzie Kowno Zamek naprzod obegnał / y dobywał go ze wszech stron / A Xiążętá Litewskie Olgerd / Kieystut / y Pátrik / chcąc Niemcow odbić od obleżenia / vderzyli ná ich oboz we Czwartek po Niedzieli wstępney / á gdy się z obudwu stron mężnie y vpornie potykáli / y bili / otrzymáli plac Niemcy / ták iż Litwá vstąpić musiáłá z swoimi Xiążęty : A Mistrz Winrik odpłoszywszy ich / tym vsilniey y gwałtowniey Kowna dobywał / táránámi y podkopámi mury rozwaláiąc / y strzelbę ognistą vstáwicznie pusczáiąc / Potym w Sobotę Wielkonocną podkopawszy mury / y zápaliwszy ná kilko mieyscach strzelbą ognistą sciány / wieże / y budowánie / wzięli Krzyżacy Zamek Kowienski / wszákże kiedy Niemcy biegli do szturmu / mur podkopány ná nich vpadł / y bárdzo wiele ludu z Krzyżáckiego woyská przywálił y podusził / w Zamku też zápalonym wielka wielkość Litwy broniąca blánkow od ogniá zgorzáłá / Trzy tysiące Litwy w tym obleżeniu pobitych y pomárłych zginęło / á Woydat Xiążę Kieystutow Syn z trzydzieścią y szescią przednieyszych Boiar Litewskich / támże w Kownie poimány / był wzięt do więzienia / O czym Miechouius pisze lib. 4. cap. 27. iż y dziáłami y ognistą strzelbą / iáko on zowie *machinarum crebra contusione, & telorum ignitorum proiectione*, w ten czás Krzyżacy Kowná dobywáli / skąd się pokazuie / iż iusz w ten czás strzelbá ognistá / Dziáłá y Rusnice v nich w zwyczáiu być poczęły / y tym więcey Litwę tępili.

Miech. lib. 4. cap. 27.

Kowno obleżone.

Litwá poráżona pod Kownem.

Kowienskie mury podkopem obálone / Niemcow szturmuiącech pobiły.

Y teras Litwá spiewa o Zmodzi o Xiążęciu iednym Giegrockim / ktory w tym obleżeniu lámentliwie nárzeka / mowiąc / nieśćesni my zámku żal / iáko meżnych rycerzow y Boiárow w ogniu goráiących / á to Xiąże Gedrockie był Hetmán ich.

Náząiutrz w Wielkonocną chwálebną Niedzielę / Dzień święty Zmartwychwstánia Páńskiego / támże ná Horodzisću Kowienskim Krzyżacy obchodzili / á Mszą Bártłomiey Sambiyski Biskup odpráwował.

W Poniedziáłek zás Wielkonocny rozwáliwszy do ostátká sciány murow Zamkowych / y wszystki przekopy z ziemią porownawszy / ruszył się Winrikus

Woydat Kieystutowic poiman.

Kowno wzięte w Wielkonocną Sobotę.

[Piſten ſpalon.] Miſtrz do zamku Piſteny z woyſkiem / ktory gdy nálazł od Litwy opuſzczony/
kazał go zápalić/ á przyćiągnąwßy y przyßáncowawßy ſię do zamku trzećiego
[Wielona wzię-ta.] Wielony/ dobył go czwartego dniá/ vſtáwicznymi ßturmámi/ od Wielony po-
tym z wielkośćią więzniow y łupow wroćił ſię do Málborku. Tegoż cząſſu
Kometá ogoniáſta trwáłá pięć niedziel cáłych.

Tegoż roku 1362. w Litwie dla częſtych woien y burzenia Krzyżáckiego/
á w Polßcze dla nievrodzáiu y wymárćia przes powietrze morowe/ gdy niebyło
[Głod w Polßce y w Litwie] komu ziemie wyrobić/ głod wielki pánował. Ale Krol Kázimierz w Polßcze
snádnie ten głod vśmierzył/ máiąc gumna y folwárki ſwoie z vrodzáiu przeßłych
lat wßelkiego zboża pełne/ bogátym zá pieniądze ſłußnie przedawáć kazał/ á
lud vbogi zámiáną bydłá y inßych máietnośći zboże bráli/ drugich záś więtßa
część/ áni pieniędzy/ áni zámiány máiąc/ do robot wßelkich zá żywność przyi-
[Geneſ. cap. 41.] mowáni byli. A ták w ten czás Kázimierz Krol Polſki iáko drugi Pharao
[Goſpodárſtwo Kázimierza Krolá polſkiego] Egiptſki przes Josephá/ bárdzo wiele Miaſt y Zamkow/ álbo wßyſtkich prá-
wie ile ich widzimy murowánych w Polßcze murámi/ wáłámi/ y przekopámi
obwárował/ Stáwow/ Sadzáwek/ Rur/ Grobli/ y Kośćiołow ná cześć y chwa-
łę Pánu Bogu nábudował/ á robotnikom wßyſtkim y vboſtwu nieprożnuiące-
mu z folwárkow Krolewſkich doſtátki dawano/ Ták y ludzie od márćia gło-
dem przez zły czás przechował/ y wieczny pożytek Koronie vczynił/ y do ſkárbu
ſwego wielką ſummę pieniędzy zgromádził/ ktora mu potym wiele ku ſławie po-
mogłá/ gdy tegoż roku zá Károluſſá Ceſarzá y Krolá Czeſkiego Wnuczkę ſwoię
Elżbietę Xiążęćiá Szczecinſkiego Boguſławá Corkę/ ktora byłá vrodzona z
Wnuczki Gediminowey Zelżbiety/ w małżeńſtwo wydawał/ ná ktorym ſław-
nym weſelu przez 20. dni z wielką hoynośćią ſpráwowánym/ Był Karolus Ce-
ſarz z Niemieckimi/ Czeſkimi/ y Moráwſkimi Pány y Grofámi/ Ludwig Wę-
[Sławne weſele w Krákowie.] gierſki/ Sigmunt Duńſki y Gotſki/ Piotr Cypriyſki Krolowie/ k temu Xiążę-
tá Báwárſkie/ Semowit Mázowieckie/ Boleſław Swidnickie/ Władiſław
Opolſkie/ y Boguſław Stethińſkie z Corką ſwoią Zelżbietą Ceſſárzowi poślu-
bioną/ Wnuczką Kazimierzową/ á Práwnuczką Gediminá Wielkiego Xią-
dzá Litewſkiego. Tych też wßyſtkich Krolow y Xiążąt ze wßyſtkimi gośćiá-
mi/ ieden Mießczánin Krákowſki Ráycá Werinek imieniem/ będąc Száfá-
rzem Krolewſkim/ w domu ſwoim kilko dni czeſtował/ y hoynie wßyſtkich
vdárował/ ták iż ſámemu Krolowi Kázimierzowi y Pánu ſwemu dał vpo-
[100000 podarek złotych czerwonych.] minki/ ktore ná ſto tyśięcy złotych we złoćie ßácowano/ ná tymże Weſelu ći
wßyſcy Krolowie y Ceſarz wieczne przymierze miedzy ſobą ſpolnymi przyśię-
gámi vczynili zátárwßy pierwße waśni.

Ná drugi Rok 1363. Winrikus Miſtrz Pruſki/ gdy mu przyćiągnął ná
pomoc Wolffgang Grábiá Báwárſki z woyſkiem Niemieckim/ w dzień świę-
tey Agnießki wypráwił ſię znowu do Litwy/ á roſpuśćiwßy kilkonaśćie zagonow
iezdnych Reiterow w rozne ſtrony/ bárdzo okrutnie Zmodź y Litwę zwoiował/
[Zmodź okrutnie zwoiowána.] zwłaßczá powiáty Panreimſki/ Eroglemſki/ (ma być podobniey Eraigolſki)
Lambimſki/ ogniem/ mieczem/ y łupieſtwy ſplundrował. Miſtrz też Liflandſki
ze wßyſtkim zakonem ſwoim y z woyſkámi Liflandſkimi/ przyćiągnął do Litwy
z drugą ſtronę ná pomoc Winrikowi Miſtrzowi Pruſkiemu/ á rozdźieliwßy woy-
[Miſtrz Liflandſki Litwę burzy.] ſko ná dwoie/ iedny vſy ſam Miſtrz Liflandſki/ á drugie Márßalek iego ſpráwo-
wał/ Potym złączywßy ſię wßyſcy trzey z woyſkámi Pruſkiemi/ y Báwárſki-
mi weſpołek/ wßyſtki kráiny Litewſkie wßerz y wzdłuż woiowáli/ gdy ſię im
Xiążętá Litewſkie nie śmiáły záſtáwić wſtępnym y iáwnym boiem/ dla
ich wielkiey mocy/ tylko z kątow á wtarczkámi śćiekáli ná obozy Nie-
mieckie.

mieckie. A ták Winrik Mistrz Pruski z Grábią Báwárskim do Prus/ á Mistrz Liflandski z Kontorámi swoimi do Lifland obciążeni wielkimi łupámi/ z rotámi więźniow wyciągnęli.

Márszałek zás Pruski wielki Henrik Schindekop rzeczony z nowym woyskiem świeżo z Niemiec przybyłym do Litwy (ledwo pierwsze łupy złożywszy) odwrot vczynił/ á gdy obległ Zamek Gartin álbo Grodno nád Niemnem/ stráćił kilko szturmow/ y był odbity y odpędzony od obleżenia przes Pátryká Xiążę Syná Kieystutowego/ ktory się wten czás był záwárł w Grodnie/ y obronił mężnie Zamku/ zbiwszy Niemcow bárdzo wiele/ A Márszałek Pruski zburzywszy włości Grodzienskie/ wroćił się do Prus z więźniámi y z łupámi.

Niemcy v szturmu pod Grodnem pobici.

Roku zás 1364. Xiążętá Litewskie Zamku Kowienskiego zburzonego/ drzewem y palámi dębowemi opráwowáli/ y most wielki ná rzece Niemnie dla obrony zamkowey zbudowáli/ ktore budowánie Comendator z Rágnety przyciągnąwszy z woyskiem Niemieckim/ gdy Litwá od budowánia zamku vciekłá/ spalił y z gruntu wywroćił.

Litwá Kowno opráwuie prożno.

Tym też czássem Winrik Mistrz Pruski/ z więtszym woyskiem przyćiągnął pod zamek Pistow/ ktory tákże nálazwszy pusty gdy Litwá z niego vciekłá spalił.

Pistow spalon.

Potym do zamku Wielony przyszáńcowawszy się z woyskiem/ á dobywáiąc go vsilnym szturmowánim/ kazał złożyć wielką gromádę drew suchych pod miotem pod blánki idąc/ á zápaliwszy on stog drew/ gdy wiátr k temu gwałtowny pomagał do rozrzążenia więtszego/ Zamek Welonski spalił/ y ták go dobył/ gdzie wiele Litwy w ogniu zginęło. A Starostá zamkowy Gastawdus (iák go Miechouius y Długosz zowią) álbo Gastałdus/ po nászemu Gastołd poimány/ gdy go Landsknechtowie Niemcy wiedli do Namiotu Márszałkowego/ zábili go miedzy rękomá wiodących poswárzywszy się o iego poimánie. A skoro woyská Krzyżáckie z Litwy do Prus wyciągnęły/ zebrał Xiążę Kieistut woysko z Zmodzi y z Troczan/ z ktorymi ścieszkámi táiemnymi wtárgnąwszy do Prus/ wszystki kráiny około Jurgemborku zwoiował y spustoszył/ á nábrawszy łupow y więźniow bárdzo wiele do Litwy się wroćił bez odporu/ tylko Komendator Jurgemborski niktorych z Litwy/ ktorzy się zá woyskiem opozdnili w puszczy poimał.

Znáć iż dylá Litwá znowu Wielonę zábudowáłá. Wielona czwarty raz wzięta od Niemcow. Gastold Stárostá Wielonski poimány y zábite. Miech. fol. 244. Kieistut Prussy burzy. Jurgemborg álbo Jurborg ná gośćincu od Krolewcá 12. mil/ od Insterborku pul mile/ gdziem sam widział roku 1580 baszte iedne v tego zamku od Litwy rozkopána.

Potym gdy Márszałek Pruski Zmodź woiował/ Kieistut Xiążę zebrawszy się z Litwą vderzył ná iego woysko/ ktore pozad ciągnęło/ ktore pobił y poráził/ y łup wszystek z więźniámi Zmodzkimi odbił/ á potym ná wálne woysko Niemieckie/ w ktorym był sam Márszałek wielki Schindekop Henrik zápalczywiey y śmieley ćiągnął/ ále Márszałek widząc żądnie woysko posiłeczne od Litwy porázone/ porzućiwszy ostátek łupow vciekł do Prus z ostátkiem woyská.

Kieistut Niemcow w Zmodzi porázil.

Tegoż roku w Litwie y w Polszcze táka sroga zimá byłá/ iż bydło domowe y zwierzętá w lesiech od zimná wyzdycháły/ tákże ptacy/ y drzewá w sádach owocne poschły.

Zimá sroga.

Roku zás 1365. Kieystut Xiążę Zmodzkie/ Trockie y Podláskie/ zebrawszy wielkie woysko z Litwy y z Zmodzi przes leśne skryte y táiemne ścieszki wtárgnął do Prus/ y dobył mocą zamku Angerborku/ á zburzywszy okoliczne włośći/ do Zmodzi z łupem y z więźniámi viezdzał/ Gonili go z woyskiem Krzyżacy z Woytem wielkim Sambiyskiey ziemie y z niktorymi Kontorámi/ ále gdy łupu zábránego Kieistutowi odbić y odiąć niemogli/ zburzyli też powiát Eroglenski (ma być Eraigolski) y wroćili się do Prus z łupámi wzaiemnymi.

Kieistut Angerborg wziął/ y Prussy zburzył. Eraigolski Powiát od Niemcow zburzony.

Potym tegoż roku czterzey Xiążętá Litewskie Olgerd wielki Xiądz/ Kieystut/ Patrik y Alexander/ zebrawszy wielkie á mocne woyská/ czworákimi vfámi y zagonámi do Prus wćiągnęli/ gdzie wszystki kráiny pográniczne srogim y

Litwá srogo Prussy zwoiowáłá.

Rágnetá Litwá wzietá/ zamek wielki/ y budowny nád Niemnem iákom sam widział/ od Tilze milá.

okrutnym burzenim zwoiowáli / á dobywszy zamku Rágnety y Telze/ y wiele inszych Miásteczek okolicznych popaliwszy / támże w Prusiech Bogom swoim pogáńskim obyczáiem / ofiáry ze krwie bydlecey czynili / Potym niemáiąc przećiw sobie żadnego odporu / ośm set więźniow Chrześcian / y siedmdźiesiąt koni wielkich Frezow z rozmáitymi łupámi do Litwy wywiedli.

Litwę Niemcy woiuią.

Tey szkody mszcząc się Winrikus Mistrz Pruski/ tylko z Zakonem swoim y Rycerstwem Pruskim/ Litwę tákże ná wielu mieyscach zwoiowały á poczyniwszy ogniem y mieczem wiel szkod / gdy się Litwá w lesiech y w Zamkach kryłá/ z niemálą liczbą więźniow do Prus uszedł.

Wspomina potym Długosz y Miechouius lib. 4. cap. 28. fol. 246. iż Switril y Butaw rodzeni Bráćia Olgerdowi y Kieistutowi Xiążąt Litewskich / z niktorymi swoimi Boiáry/ Tego czásu do Prus ziáchali / y przyieli wiárę Chrześciáńską ochrzćiwszy się w Krolewcu. Ale Olgerd y Kieistut nie mieli inszych Brátow iedno Moniwidá/ Narimuntá/ Koriatá/ Lubártá/ á Jáwnutá/ Przeto Switril ma być podobniey Swidrigel / y Butaw / nie Bráćia / ále Synowie Olgerdowi/ á Synowcowie Kieistutowi byli w ten czás dla iákiey krzywdy do Prus mogli ziácháć/ ná co by chćiał tysiąc Kronik y Genealogiy znośić nienaydźiesz ináczey / W czym się musi być Pisarz exemplarzá Miechouiussowego álbo Drukarz ták to pospolita omylił.

Swidrigel y Butaw Xiążętá Synowie Olgerdowi/ do Prus ziácháli/ y ochrzcili sie.

Litwę Niemcy burzą.

Litwá Prussy burzy.

A Mistrz Pruski Winrikus wypráwiwszy się z nowu do Litwy/ kilku zamkow dobył/ y spalił/ á z łupámi do Prus się wroćił. Litwá też záraz em skoro on z Litwy wyćiągnął/ drogámi táiemnymi do Prus wtárgnęli pod zamek Nordemborg/ gdźie zdybawszy ludźi bez wieśći / bárdzo wiele szkody ogniem y mieczem/ y łupiestwy poczynili/ á nábiwszy/ y nawiązawszy Niemcow / y posiekwszy/ drugich związánych z rozmáitymi łupámi do Litwy odprowádźili.

Krzyżacy Litwę y Zmodź burzą.

Roku zás drugiego 1366. Winrik Mistrz Pruski máiąc ná pomoc niemáłe woyská z Rzeszę Niemieckiey / y z inszych Krolestw z Fránciey / z Angliey etc. ná świętą woynę przybyłe / y żołnierzow z Sląská / z Czech / z Saskich Xięstw zá pieniądze niemáło zebrawszy / wypráwił się do Litewskich y Zmodzkich źiem wielką mocą: ktore iednego roku dwá kroć odwroty czyniąc zwoiowáł/ á nábrawszy bárdzo wiele łupow y więźniow do Prus się wroćił / Zá ktorym goniąc się Xiążę Kieistut/ ták milczkiem y potáiemnie do Prus wtárgnął/ iż máło zamku Insterborku nie vbieżał / y Kontor Insterborski gdy w ten czás práwie siadł do obiádu máło w śidłá nie wpadł/ á ták zá ledwie zamku obronili/ y Comendator ledwie się wybiegał / wszákże wszystki konie y máietnośći Commendatorskie Litwá zábráłá/ á spaliwszy Miásto Insterborskie / y dwá powiaty Wielowski y Tápiowski ogniem y żelázem zwoiowawszy / wypaliwszy y wybrawszy z wielkośćią stad/ bydłá/ więźniow y łupow rozmáitych do Litwy się wroćił.

Kieistut Prussy woiuie.
Insterborg zamek wielki y budowny nád Istra rzeka od Krolewca mil 12.
Miech. fol. 246.

Dla tych szkod Mistrz Pruski Winrik trzeći kroć tegoż roku wypráwił się do Litwy / á ćiągnąc dáley w źiemię nieprzyiaćielską / wszystki ony włośći gdźie kolwiek szedł z woyskiem zburzył y zwoiował/ á chcąc ná potym zábronić / y zágrodźić Litwie táiemne y chytre drogi / ktorymi byli zwykli Prussy náieżdźáć/ zbudował zamek Christimemel / y most ná rzece Memlu ma być ná Niemnie. Tego budowánia Kieistut Xiążę chćiał dwá kroć przeszkodźić náieżdżáiąc woysko Niemieckie/ y trwożąc robotnikow/ ále odbity y odpędzony muśiał dáć pokoy.

Christimemel zamek zbudowáli byli Krzyżacy miedzy Kownem y Jurborkiem.

O wyprá-

O Wypráwie Kázimierzá wielkiego Królá Polskiego przećiw Litewskim Xiążetom niktorym ná Wołyń / zburzeniu Mázowszá przez Kieystutá / y o spolnych Woynach Litewskich z Krzyżakámi / Roku 1366. etc.

Rozdział IX.

KRol Polski Kázimierz / wielki rzeczony / postánowiwszy przymierze wieczne y krewność z Cesárzem Károlusem Krolem Czeskim / vmyślił ostátká Ruskich ziem dochodźić á do Polski przyłączyć / zwłaszczá Łucká / Bełzá / Chełmá / Olesłá / y Włodimirzá / ktore źiemie z zamkámi Litewskie Xiążetá od lat czterechnaśćie álbo piątnaśćie ták kłádźie Miechouius / y Cromer / trzymáli / zá życzliwośćią Russakow. A ták roku 1366. po świętym Janie Chrzćićielu zebrał wielkie woyská ze wszystkiego Krolestwá Polskiego / y przyćiągnął naprzod do Bełskiey ziemie / tám do niego przyiáchał Jorgi Narimuntowic Xiąże Litewskie / Bełskiego kráiu dzierzawcá / á vbłágawszy Krolá łágodną przemową / nie nieprzyiaćielem ále hołdownikiem Polskim być się wyznawáiąc / otrzymał w pokoiu Bełską ziemię / oszydziwszy chytrym fortelem Krolá / ták Miechouius pisze / iż Polacy nic nieprzyiaćielskiego w ziemi iego niepoczynáli / nád to iesżcze przydał mu Krol Kázimirz Chełmski powiát y zamek Chełmo Litwie wydárty. A Lubárt Fiedor ná chrzćie rzeczony Xiąże Włodimirskie gdy prosił łáski / niechćiał ná to pozwolić Krol / ále záraz ná Wołyń w dzierżáwy iego z woyskiem się ruszył / y ćiągnął dáley do Włodimirskiego kráiu / gdźie gdy żadnego odporu niemiał / Łucká / Włodimirzá / y Olesłá zamkow mocą dobył / á drugich przygrodkow snádnie przez podánie dostał. A ták Lubártá Gediminowicá Brátá Olgerdowego / y Kieystutowego z Wołynia wygnawszy / y on wszystek kray podbiwszy y zhołdowawszy / podał go z łáski Alexandrowi Xiążęćiu Podolskiemu Koriatá Michałá Xiążęćia Nowogrodzkiego Synowi / Wnukowi Gediminowemu / ták Cromer lib.12. świádczy / áczkolwiek Miechouius lib. 4. cap. 12. fol. 231. tego Alexandrá synem Kieystutowym mężem doświádczoney y szczerey wiáry być świádczy. Ale tenże Alexander był Koriatow Syn nie Kieistutow / ták według Długossá y Cromerá / iáko według inszych Kronik y Látopiszcow Ruskich: A iżby tego to Alexandrá Koriatowicá Kázimierz do chowánia státeczney wiáry y przyiáźni przywiodł / osádźił Polakámi Łucko / y Włodimirz / potym zamek Włodimirski / ktory był przedtym drzewiány / murem ceglánym chędogo zbudował / y wieżámi obwárował / y trwał nápotym Alexander Koriatowic w wierze y w przyiáźni z Krolem Kázimirzem / Ale Jurgi Narimuntowic Wnuk Gediminow / á Synowiec Olgerdow Xiąże Bełskie nie strzymał wiáry / á ná ostátek kuśił się kilo kroć mocą Krolowi Kázimierzowi y Polakom odpieráć / y do Polskich kráin często naieżdżał z Bełzá / z drugimi Xiążęty Litewskimi / iáko o tym będźie niżey.

Zamki ná Wołyniu Polacy pobráli.

Alexandrá Koriatowicá z Polaki záchowánie

Jurgi Nárimuntowic przećiw Polakom.

Tegoż czásu roku 1367. Skarb niemáły Krolestwu Polskiemu zginął / Bo Mieszczánie Bitomscy gdy gwałtowną popędliwośćią Plebaná swego / Piotrá y Mikołáiá Káznodźieie vtopili / wnet ná nich pomstá Boża przyszłá / iż Srebro y Ołow

Kruszec Srebrny zginął w Bitomiu.

bro y Ołow/ ktore krußce przed tym w gorach Bitomſkich hoynie kopano/ záraz zginęły y przepádły/ O czym Długoß y Miechouius lib.4. fol.246. cap.25. Cromer. lib.12. Herbortus et eodem cap. 10. lib.10. etc.

Tegoż roku Winrik Miſtrz Pruſki zebrawßy woyſko niemáłe z własnego Rycerſtwá Pruſkiego/ dał ie pod ſpráwę Henrikowi Schindekopowi Márßałkowi Pruſkiemu wielkiemu/ ktory wtárgnawßy do Litewſkich ziem/ prętkimi zagony pięć powiátow okrutnie zwoiował/ burząc y plundruiąc co mu ſię náwinęło áż do Kowná/ ośm ſet więzniow/ y koni/ tákże bydłá rozmáitego trzody y ſtádá do Prus wywiodł.

Litwę Niemcy burzą.

Aż ſię Litwá domniemáłá ty ßkody podiąć od Krzyżakow z porády Biſkupá Płockiego/ záráżem Kieyſtut Xiążę Żmodzkie roku 1368. zebrawßy ſię z Boiáry Trockimi/ Grodzienſkimi/ Suraſkimi y Branſkimi/ ciągnął do Mázowßa/ Zamek y Miáſto Połtowſk/ Biſkupá Płockiego obegnał/ á iż Miáſto było nieobronne/ ſnádnie ie Litwá wybrawßy ſpaliłá/ zamku potym vſilnie dobywáli/ z ktorego gdy ſię mężnie broniłá Slachtá Mázowiecka/ y Mieſczánie Połtowſcy/ wnet Litwá z oſtátkow ſpalonego miáſtá drzewo bierząc/ obmiotáli zamek y przekopy wokoło/ ßáńcuiąc ſię podmiotámi/ potym gdy ony ſtogi drew zápalili pod murámi y w przekopach/ á wiátr po temu wiał ná zamek/ poczęły ſię mury od ogniá pádáć y wálić/ á ná oſtátek y ludzie ſię w zamku ſkwárzyli/ ták iż ich więtßa część zgorzáłá z zamkiē weſpołek/ á ktorzy z ogniá vciekli/ iednych Litwá poſiekłá/ drugich powiązáli/ potym roſpuściwßy zagony po okolicznych włościach bez odporu łupow y korzyści wielkich doſtáli/ ktore z rotámi więzniow/ trzod y ſtad wßelákiego dobytku pędząc wcále do Litwy vbiegli.

Litwá Mázowße woiuie.

Połtowſk ſpalon.

Roku záś 1369. Winrikus Miſtrz Pruſki ciągnąc z woyſkiem do Litwy/ kazał záráżem Niemnem wzgorę prowádzić wapno/ y cegłę w ſkutach/ chcąc zamek gdzie w Litwie zbudowáć/ a gdy przyßli Niemnem milá álbo pułtory od Kowná/ náleźli máteriey gotowey potrzebney do muru doſtátek od Litwy nád Niemnem tákże dla murowánia zamku nowego/ álbo dla opráwowánia Kowná zburzonego zgotowáne.

Ná onym tedy mieyſcu/ Winrikus Miſtrz záráżem począł zamek murowáć/ y dokonał go zá ßeść Mieſięcy/ z ściánámi/ z wieżámi y budowánim we wnątrz/ á dał mu imię Gotteswerder/ to ieſt wyſpá Boża/ á obwárowawßy go y oſádziwßy mocną obroną Rycerſtwá Niemieckiego/ ſam z woyſkiem ziemię Litewſką wkoło y tám y ſám zwoiował y wypalił ná dzień Swiąteczny.

Gotiswerder Zamek milá od Kowná zbudowány od Niemcow.

Potym ſkoro Miſtrz z woyſkiem Niemieckim do Prus wyciągnął/ wnet Olgerd y Kieiſtut Xiążętá/ gniewem ſłußnym y zápálczywością dla zbudowánia onego Zamku w ſwoiey ziemi pobudzeni/ oblegli Gotteswerder zamek nowy z wielkim woyſkiem Litewſkim/ á dobywáiąc go we dnie y w nocy vſtáwicznie cáłe pięć niedziel/ wzięli go mocą/ gdzie więtßą część żołnierzow Niemieckich pobiwßy/ y poſiekwßy/ drugich do więzienia w ciemnicę wrzucili/ á on Zamek z gruntu zburzyli.

Gotiswerder zburzon.

Potym tegoż roku Henrik Schindekop Márßałek Pruſki/ z wielkim woyſkiem do Litwy wciągnął/ á zamek Beiery obegnał/ ktorego gdy vſtáwicznymi y gwałtownymi ßturmámi dobył/ przyſłał do niego Xiąże Kieiſtut poſły ſwoie/ vpominiáiąc go/ áby mu zamek Beieri záráżem wrocił/ pierwey niżliby go mocą doiſkiwał/ á woyſko Niemieckie pomordował. Tym poſelſtwem zufáłym Márßałek Schindekop záiußony/ wnet tuż przed poſłámi Kieiſtutowymi/ y zamek Beiery/ y dziewięć ſet Litwy z nim ſpalił weſpołek/ á drugich powiązał. Przeto Xiąże Kieiſtut łágodniey z nim poſtępuiąc/ prośił rokowánia/ w ktorym poſtánowili/ iż więzniow z obudwu ſtron ná odmiánę ſobie wypuścili/ Ale wten czás Kieiſtut

Beiery zamek ſpalon.

Miech. fol. 247. Sed tunc Dux Kieiſtut commis

ſię zágroził

ſię zágroźił/ iż też tegoż roku miał do Prus w náwiedźiny przyiácháć. Ktorą groź- *natus eſt pro anno futuro aduenturum, &c.*
bą Winrikus Miſtrz Pruſki obrußony/ dwá kroć iedney zimy tegoż roku do Litwy z woyſkiem wypráwowáł Henriká Márßałká/ ktory zá káżdym rázem okrutnie ogniem y mieczem lud y powiáty Litewſkie y Zmodźkie vdręczył y zwoiowáł.

Kieiſtut też Xiążę roku 1370. chcąc ſię viśćić y ſpełnić obietnice pogróżki ſwoiey tákroczney/ gdy groźił Márßałkowi iż miał wzaiem ná drugi rok Pruſſy náwiedźić/ zebrał woyſko wielkie z Ruśi y z Tátárow ktorych ná pomoc przyzwał/ tákże z Zmodźi y z Litwy/ á ták z tymi wielkimi vfámi iezdnych/ y rotámi pieſzych/ weſpołek z Brátem Olgerdem do Pruſkich źiem ćiągnęli/ gdźie naprzod Sambiyſki powiát rozdźieliwßy woyſká ná dwoie zburzyli/ wybráli/ y wypalili/ potym do zamku Ortelzberku z woyſkiem ſię przyßáncowáli/ ktorego dobywßy ſpalili/ z támtąd záś do Rudowá álbo Rowdiná drugiego zamku przyćiągnąwßy/ położyli ſię w polu obozem y namioty rozbili/ á wzagony po rożnych ſtronach Pruſkich puśćili/ burząc zábieráiąc/ ſiekąc/ y paląc co ſię im náwinęło. W tymże czáſie roku 1370. Winrikus Miſtrz ze wßyſtkimi mocámi ſwoimi Pruſkimi/ ná oſtátek z miaſt y od roley wßyſtkich ludźi do zbroie ruſzywßy/ k temu z wielkośćią ryćerſtwá z Rzeſze y z inßych cudzoźiemſkich ſtron przybyłego/ w niedźielę w ktorą ſpiewáią introit iáko Miechouius piße: *Exurge quare obdormis Domine?* vderzył ná woyſko Litewſkie. A gdy z obudwu ſtron ſroga á okrutna bitwę ſtoczyli/ ták iż rownym ſzczęśćiem do południá trwáło/ ná oſtátek Xiążętá Litewſkie dawßy znák przez trąby/ kazáli obronną ręką w láſſy bliſkie woyſku ſwoiemu z łupámi vſtępowáć/ y ták z polá vbiegli zá niedokończá zwyćiężonych/ A krzyżacy plac otrzymali/ wßákże Henrik Schindekop Márßałek wielki Pruſki/ ſrogi nájezdnik y burzyćiel Litewſki/ tám zoſtał od Litwy zábity/ y przy nim 25. brátow zacnych ryćerzow zakonu Krzyżáckiego poległo/ á Litwy tyśiąc ná plácu pobitych zoſtáło.

Litwę Niemcy burzą.

Sambia gdźie Krolewiec.

Psalm. 43.

Et atroci pugna commiſſa.

Miecho. Duces Lituaniæ dato ſigno receptui.

O małżeńſtwie Kieiſtutowym/ Rozdźiał X.

Małżeńſtwie Kieiſtutowym látopiſzcze Ruſkie ták rzecz prowádzą: gdy powiáda pánował Kieiſtut ná Trocech y ná Zmodźi/ vſłyſzał iż ná Połondze (ktore miaſto ieſt nád morzem Zmodźkim) byłá Pánná Corká niktorego wielkiego Páná Litewſkiego álbo Zmodźkiego bárdzo głádka imieniem Birutá/ ktora byłá Bogom ſwym podług obyczáiu pogáńſkiego poślubiłá chowáć czyſtość áż do śmierći/ ſkąd też ſámá byłá chwalona od ludźi proſtych zá Boginią/ A iádąc z woyny Pruſkiey Xiążę Kieiſtut záiáchał do niey ſam/ y vpodobáłá mu ſię że byłá głádka y doſić mądra/ támże iey proſił áby mu byłá zá małżonkę/ á gdy ná to zezwolić niechćiáłá/ obmawiáiąc ſię iż poślubiłá bogom ſwoim czyſtość chowáć áż do śmierći/ Xiążę Kieiſtuciey zmocniwßy ſię wźiął ią gwałtem z tego mieyſcá/ y prowádźił w wielkiey vczćiwośći do ſtolice ſwey ná Troki nowe/ á obeſławßy brácią Xiążętá vczynił weſele/ y Birutę wźiął ſobie zá żonę/ z ktorą miał Witołtá y inßych ſynow iáko o tym będźie niżey. A w Połondze nád morzem widźiałem ſam vroćiſce gorę wynioſłą tey Biruti/ ktore tákże y dźiś świętos Birutos Zmodź y Kurſowie zowią/ y obchodzą ieſzcze podźiś dźień iey Swięto rocznyſte/ tám ná tym mieyſcu gdźie y Kápłan Rzymſki záieżdża/ á z świec y z ofiar niemáły pożytek biera: Acz nie ſądzę iáko ty ofiáry Bog przyimuie/ gdyż tá Birutá byłá pogánką. Ale ſię do rzeczy wracam.

Rzecz Látopiſczow o Birucie żenie Kieiſtutowey.

Przyciągnął potym Lupoldus Xiążę Rakuſkie z woyſkiem Niemieckim/ z Czechy/ z Węgry/ z Morawcy y z Sleżakami Krzyżakom na pomoc/ ktorego przybycim Miſtrz Pruſki y Zakon iego poſileni/ rozdzieliwſzy woyſka na czworo do Zmodzi wciągnęli/ y wſzyſtki prawie Zmodzkie krainy wypalili/ a pobiwſzy ſtarych ludzi y małe dziatki/ wyroſtkow y tych co ſię do robot godzili w wielkiey liczbie związanych do Prus wywiedli.

Zmodź zburzona.

A Kieiſtut Xiążę Zmodzkie goniąc ſię za Miſtrzem y woyſkiem iego z łupem nazad wyciągaiącym/ zamku Gozenlanken w Pruſiech dobył/ a wybrawſzy go ſpalił/ y powiat wſzyſtek okoliczny ogniem y mieczem wypuſtoſzył y zburzył/ także ludzi Niemieckich bardzo wiele oboiego pogłowia w zaiem drugich nawiązawſzy z łupami y z połonem ſpieſzno do Litwy odciągnął. A ſkoro Kieiſtut z Prus do Litwy ſię wrocił/ wnet Comendator z Inſterborku Wigandus Belderſeim do Litwy z woyſkiem wtargnął gdzie sioła ieſzcze przedtym nigdy niewoiowane wybrał/ y wypalił/ a nabrawſzy więźniow y łupow do Inſterborku odciągnął.

Kieiſtut goni Miſtrza. Kieyſtut Pruſy burzył. Litwa Niemcy woiuią.

Tegoż Roku 1370. Kazimierz Krol Polſki wyiechawſzy na łow w dzień święty narodzenia Panny Mariey (iak Cromer lib.12. piſze/ a Waporwſki y Bielſki kładą iż nazaiutrz) Mieſiąca Septembra 9. dnia padł z koniem y ſtłukł ſobie goleń lewą/ gdy Jelenia w las zapalczywie gonił/ do Sendomirza na wozie przywiezion/ a potym gdy wpadł w febrę/ do Krakowa był doprowadzon/ tamże potym uczyniwſzy Teſtament porządnie/ y przyiąwſzy Sacrament Pański/ umarł dnia 5. Nouembra/ pochowan na Zamku w Kościele S. Stániſława/ w Grobie Marmurowym/ na ktorym y dziś widzimy wyobrażenie iego. Krolował lat 37. a żył 60. lat zupełna.

Kazimierz Krol Polſki umarł.

O burzeniu Polski przez Litwę/ wzięciu y wroceniu drzewa Krzyża świętego od nich/ y o Ludowiku Krolu Węgerſkim y Polſkim.

Rozdział XI.

Do Wielmożnego Pana/ Pana Mikołaia Bielewicza Stankiewicza/ Podkomorzego Ziemſkiego Ziemie Zmodzkiey.

Oku 1370. Xiążęta Litewſkie Kieiſtut z Lubartem/ y z inſzymi Braty uſłyſzawſzy o śmierci Kazimierza Krola Polſkiego/ ciągnęli z woyſkiem na Wołyń/ y oblegli Zamek Włodimirſki pod Polaki/ ktorego gdy niemogli za pierwſzym ſturmem dobyć/ nie ſturmowali więcey iedno ieżeli wokoło blankow.

A był w ten czas Staroſtą y Rotmiſtrzem na Zamku Włodimirſkim niiaki Piotras Turſki z Ziemie Łęczyckiey/ ten acz mogł dłużſze oblężenie wytrzymać/ bo żywności było w zamku doſyć/ a gwałtu żadnego ieſzcze nie było/ wſzakże gdy Xiążę Alexander Koriatowic Synowiec Olgerdow/

Lubártow/ y Kieistutow (ktoremu był Krol Kázimierz dał Wołyńską ziemię/ wydárwszy ią Lubártowi iego Stryiowi) do Krákowá odiáchał/ bo z Polaki dobrze mieszkał/ Piotras Turski nie spodziewáiąc się pomocy z Polski/ groźbámi Litewskimi vstrászony/ Zámek drzewiány stáry/ ktory miał w swey obronie wymowiwszy sobie wolne wyiáchánie z máiętnością własną/ podał dobrowolnie. A Xiążę Lubárt osádził mocno Rycerstwem swoim Litewskim y Ruskim Włodimirski Zamek/ Bo to był własny iego vdział/ y k temu iesżcze posag po żenie Xiężnie Włodimirskiey/ A nowy Zámek murowány/ ktory Kázimierz Krol Polski dwie lecie cáłe wielkim kosztem náiąwszy murárzow/ ozdobnie był z paloney cegły wystáwił/ á tylko go trochę niedokończył/ wszystek z fundámentow áż do gruntu Xiążę Lubárt rozwálił/ zburzył y z ziemią zrownał. A potym Olgerd wielki Xiądz Litewski/ Kieistut Zmodzki/ Trocki y Podláski/ y Lubárt Wołyński/ prosto od Włodimirzá z gotowym woyskiem Litewskim y Ruskim/ ciągnęli do Polski/ á przeszedwszy Lubelską ziemię/ y zwoiowawszy w niey wszystki włości/ wtárgnęli do Sendomirskiey ziemie/ ktorą tákże zburzyli y splundrowáli/ áż do Łyssey gory/ ná ktorey iest Kościoł sławny z bogátym klasztorem/ tám miedzy inszymi łupámi/ gdy Klasztor y Kościoł bárdzo bogáty wybráli/ wzięli też sztukę drzewá Krzyżá S. ná ktorym Pan Christus wisiał w złoto chędogo oprawioną/ A gdy iuż z łupámi y z wielkością więźniow do Litwy się wrácáli/ wnet skoro ná gránice Polskie przyszli/ ktore Litwę od Polski dzieliły/ zstał się cud dziwny y pámięci godny: Abowiem woz on ná ktorym Drzewo Krzyżá S. z inszymi łupámi wieziono/ záraz stánął/ iákoby go wrył w ziemię/ iż żadnym sposobem áni przyprzężenim kilkunaście cugow koni/ y iarzm wołow/ áni żadną pomocą wielkości ludzi niemogł być z mieyscá ruszony/ y owszem iesżcze nád to káżde Bydlę/ Konie woły/ tákże Ludzie ktorzy się kolwiek onego wozá dotknęli/ wszyscy zárázem ná ziemię padáli y vmieráli. Przeto Xiążętá Litewskie zdumiawszy się y przeląkwszy z tego nowego á dziwnego przypadku/ pytáli/ iáko Cromerus pisze/ iednego Rusiná/ á Miechouius fol. 248. lib. 4. cap. 29. kładzie/ iż Kápłaná swoiego ktorego zowie Flamen/ álbo Wieszczká Litewskiego pytáli/ coby zá przyczyná byłá tego dziwnego cudu/ y oney plagi ná swoich ludzi vmieráiących dopuszczoney/ á gdy im powiedział on wieszczek pogáński álbo Ruski Kápłan/ iż żadnym sposobem woz się z tego mieyscá nie ruszy/ áni plagá ná was morowa vstánie/ áż pirwey drzewo Krzyżá S. ná pierwsze swoie mieysce odeślecie. Zárázem tedy Xiążętá Litewskie Slachcicá iednego Polskie° poimánego Chorabałę przezwiskiem z więzienia wolno wypuścili/ álbo Korabołę/ y odesłáli przezeń onę sztukę Krzyżá S. z złotą oprawą do Klasztorá Łyssogorskiego ná pirwsze mieysce/ á sámi z inszymi łupámi y z więźniámi do Litwy vszli.

Turski zamek podał.

Włodimirz Litwá odiełá.

Zamek murowány Włodimirski zburzon.

Litwá Polskę burzy w Interregnum.

Łyssa gorá.

Cud w woysku Litewskim drzewá Krzyżá S.

Dlugosz. et Miechouius lib. 4. cap. 25. Crome. lib. 13. plaustrum enim quo crux cũ cætera præda uehebatur, nulla vi neq; iumentorum neq; hominũ loco moneri potuit.

Podobniey Ruskiego Kápłaná Chrześciánina.

Chorabala Polski Slachcic z Krzyżem S. wolno puszczon.

Semowit też Xiążę Mázowieckie zárázem skoro vsłyszał o śmierci Kázimierzá Krolá Polskiego/ pobrał zamki/ ktore był Kazimierz spadkiem do Polski przyłączył/ iáko Płocko/ Ráwę/ Wyszegrad/ Gostinin y Sohaczow.

Xiążę Mázowieckie Polskę oszárpał.

Hasso tákże Huchtenhain syn Hassonow von Wedel Stárostá Otoná Márgrábie Brándenburskiego/ Santok zamek wziął przez podánie przymuszone/ ácz kolwiek go dosić mężnie bronił Sandiwoy Sleszyński.

Santok wzięty.

Ták Polacy w krotkim czásie bez Krolá będąc ze trzech stron/ nawięcey od Litwy vćiśnieni/ wypráwili Posły Floriána Biskupá Krákowskie°/ y Janá Strzelcá Kanclerzá koronnego do Ludwiká Krolá Węgerskie°/ prosząc go áby zárázem ná krolestwo Polskie od Kázimierzá Wuiá iesżcze zá żywotá náznácone° przyiáchał/ á bytnością osoby swoiey niebespieczności krolestwá polskiego ze wszystkich stron wiszące vspokoił. A gdy się długo Ludowik z tego wymawiał/ mowiąc/ iż niepożyteczno dwiemá trzodom álbo stádom mieć iednego pásterzá/ ták też dwie

Bez Krolá źle.

Mądra odpowiedź Ludowiká Krolá/ Regna plura nõ bene ab vno administrari

rzeczy

rzeczy pospolite/ iedna bez drugiey szkody albo bez vtraty obudwu/ od iednego trudno mogą być rządzone y sprawowane/ na ostatek prosbami zwyciężony przyzwolił y przyiachał naprzod do Sądecza/ a stamtąd od Panow Litewskich do Krakowa przyprowadzon/ tamże koronowan od Jarosława Arcybiskupa Gnieznieńskiego na zamku w Kościele S. Stanisława. A tak począwszy od Lecha pierwszego Xiążęcia y fundatora narodu Polskiego/ aż do tego Kazimierza Łokietkowica wtorego śmierci/ snadź przez dziewięć set lat albo więcey zawżdy Polska miała Xiążęta y Krola z swoiego właśnego Polskiego narodu/ okrom iednego Wacława Czeskiego Krola/ ktory też był przed Łokietkiem nie długo na Krolestwie Polskim. Ale ten Kazimierz wtory/ gdy bez potomstwa męskiego vmarł/ skończył successią albo następnictwo Krolow Polskich z narodu Polskiego od Lecha. Bo od Ludwika Węgrzyna y od Jagieła Olgerdowicza Litwina Zięcia iego/ postronni ieszcze w polszcze pănuią/ ktorego potomstwa ieszcze teraz mamy Krolową Annę drugiemu Węgrzynowi Stephanowi Siedmigrodzkiemu Woiewodzie z Krolestwem Polskim oddaną/ Ktory tego roku ktorego tę naszę Kronikę kończymy 1579. z Krolową Anną prawnuczką Jagełową Corką Sigmunta Krola/ a Siostrą Sigmunta Augusta szczęśliwie pánuie.

Ludwig Węgierski na Krolestwo Polskie.

Wapowski roku od Christusa 550. a Hagecus 650 początek Lechowego pánowánia kłádá/ ácżkolwiek dáwnieyszy czás inszy kłádá

Postronni Krolowie w Polszcze.

Wielką żałość śmierci swoiey Kazimierz Krol wten czás Polakom vtrapionym po sobie zostawił/ Bo Krol nowy Ludwik iáko Cudzoziemiec żadnego do siebie Polaka niepuszczał/ a wszystki rzeczy przez tłumacze odprawował/ k temu co miał krainy oderwane do Polski przybawić/ to ieszcze zarazem po koronacyey kilko powiatow od Polski oddał Władisławowi Xiążęciu Opolskiemu Węgierskiemu Woiewodzie/ iáko Wieluńską ziemię y Ostrzessowską/ nad to Olsztyński/ Krzepicki/ Bobolicenski powiaty z zamkami/ y Brzeznicenską ziemicę w Sieradzkim Woiewodztwie iemu darował. Potym vczyniwszy pogrzeb Kazimierzowi Krolowi wielkim kosztem w Krakowie/ iáchał do wielkiey Polski/ ztamtąd zás zmieszkawszy w Gnieznie dwa dni/ a w Poznaniu także/ rychło do Krakowa przyiachał/ a z Krakowa zarazem się do Węger wrocił/ Matkę swoię Elżbietę Polkę/ Siostrę niebosczyka Kazimierza Krola/ Gubernatorką na swym mieyscu w Polszcze zostawiwszy/ y wszystkę iey sprawę koronną zleciwszy. Tá tedy Elżbietá stara Krolowa Węgerska/ rozumem się niewieścim sprawuiac/ młodych y nikczemnych ludzi do Rády Senatorskiey w Polszcze wybrałá y podwyższyłá/ á godnych/ poważnych/ y stątecznych mężow z vrzędow złożyłá/ a na ich mieyscá pochlebcow y nikczemnikow possadziłá.

Dziś też v nas mewiem iáko.

Polskich powiátow álbo ziemic sześć Ludwik Krol od Polski oddał.

Gubernatorká w Polszcze.

Ták też był vczynił Roboam. 2. Paralip. 10. 3. Reg. 12. 3. Regū 14. et 2. Paralip. 12.

Corki dwie Kazimierza Krola właśnie dziedziczki/ y Krolewny Polskie/ ze wszystkimi skarbami/ ktore im był Ociec Krol Kazimierz bardzo bogate włożcie/ w srzebrze/ w perłach/ y w rozmáitych kleinotach y vbiorach zostawił/ Elżbietá stara Krolowa do Węger zasłáłá/ A tám Ludowik ossadziwszy práwo odsądził ich od dziedzictwa y successiey Krolestwa Polskiego/ twierdząc to niesprawiedliwie/ iż nie z właśnego łoża Krolewskiego były vrodzone/ á wtym temu zabiegał/ áby potym mężow iákich Xiążąt potężnych niedostały/ ktorzyby z nimi dziedzictwa w Krolestwie Polskim dochodzili. A ták ostáteczne ty dwie Polskie Krolewnie Lechowego y Piastowego potomstwa/ od Ludwika Krola powinowatego swego/ nietylko były z skarbow y z Krolestwa dziedzicznego złupione/ ále y niesłusznie osławione. Wydane potym były w małżeństwo/ Anná zá Gwilhelma Grabię Cylyskiego/ á Jadwigá zá Xiążę Romerá Stiriyskiego/ Hołdownikow Węgerskich. Nád to ieszcze Krol Ludwik miasto przybawienia sławy Polakom/ z namowy mátki swoiey wziął Koronę stołeczną/ Sceptrum/ Jabłko/ y Miecz/ tákże insze vbiory y kleinoty Krolewskie/ á to wszytko

Krolewny Polskie niesprawiedliwie osromocone/ y z dziedzictwá złupione/ od Ludwiká.

Koroná Polská złupiona od Ludwiká.

do Węger

do Węger záwiozł / áby Polacy inszego Królá mimo niego / álbo iego potomstwo sobie wybráć / y koronowáć nie mogli. Ty záś Kleinoty potym áż Jagełło Krol Polski / Wielki Xiądz Litewski z Węgier odyskał / iák o tym będzie niżey.

O gestych woynach Kieystutowych / y inszych Xiążąt Litewskich z Krzyżaki Pruskimi y Inflandskimi / y Burzeniu okrutnym Polski przez Litwę.

Rozdział XII.

Tych ostátecznych wtarczek / naiázdek / bitew y woien Kieistutowych / y inszych Xiążąt Litewskich z Niemcy Pruskimi y Inflandskimi / Czytelniku miły / zebráwszy porządek z Pruskich / y z Inflandskich / z Długoszowych y Miechowiuszowych Kronik lib.4. cap.33. fol. 257. et cap. 34. fol. 219. et 260. etc. tum dowodnie nápisał / niechcąc namnieyszey rzeczy należącey Litwie y Zmodzi (ácz mi to z wielką pracą / trudnością / nakłádem y bádánim przyszło) opuścić / ponieważem się iuż ná to záwiodł. A tu iákieś często burzone zamki w Litwie y w Zmodzi będą wspominane / ktorych dziś nieznáć áni słycháć / bo dawnością czásu y częstym burzenim / iż też k temu drzewiáne były zniszczáły / wszákże iesze y dziś bárdzo wiele Horodziśc gęstych w Litwie y w Zmodzi widzimy / ktore są iáwnymi tego świádkámi.

A nie tylko drzewiáne zamki / w Litwie y w Zmodzi zniszczeć miály / ále y murowánych wiele widzimy w Grecien / y w Dzikich polach / ktorych dziś y imion niewiemy.

Roku 1370. Kieistut Xiążę Zmodzkie / Trockie y Podláskie / z woyskiem Litewskim ná prętce zebránym wtárgnął do Prus / á tám powiát Stisteinski zburzył / wybrał y wypalił / potym z wielkością więźniow y łupow rozmáitych prętko z Prus do Litwy wyszedł.

Kieistut Stisteinski Powiát zburzył.

Tegoż roku 1370. Winrikus Mistrz Pruski mszcząc się nád Kieistutem zburzenia powiátu Stisteinskiego / á rozszykowawszy woyská swoie ná czterzy zagony / do Litwy wciągnął / ktorą ná wielu mieyscach zburzywszy / z łupámi wyszedł.

Winrik burzy Litwę.

Po nim záraz Elner Comendator z Bálgi w Ruskie kráiny ná Podláse ciągnął / támi Drewiká zamku dobywał / ktorego gdy niemogł wziąć / zburzywszy onę włość do Prus z płonem uszedł.

Drewik zamek ná Podlásu podobno chciał nápisáć Droicin.

Tegoż roku Károlus czwarty Cesarz Rzymski y Krol Czeski / Syná swego Wencłáwá ná Cesárstwo koronował zá żywotá. A Sigmuntowi drugiemu synowi dał Márgrábstwo Brándenburskie / y Moráwskie / Ten po śmierci oycowskiey / Brátá Wacłáwá Cesárzá poimał / y wsádził do więzienia w Wiedniu roku 1378. iáko o tym będzie niżey. Tegoż roku gdy wiele rycerstwá pielgrzymskiego ná pomoc Krzyżakom przyszło / Comendátor z Insterborku z nimi Litwę burzył / Dersene zamek wziął / y spalił / y wielkie łupy wywiodł do Prus.

Wacław Cesarz nikczemny y piiánicá.

Dersene zamek Dersza po Zmodzku / Kostrzewá.

Ná drugi Rok 1371. Kieistut Xiążę Zmodzkie / wzaiemnym sposobem do Prus wciągnąwszy / Stistenski zamek z włością wtory raz poburzył / A wielkość Niemcow pobiwszy łupy wielkie do Litwy wywiodł.

Kieistut Prussy burzy.

Przeto tegoż roku Wigandus Beldelstein / y Comendator z Insterborku / z dwiemá woyskámi do Litwy wciągnęli / Ale obádwá nie vczyniwszy nic godnego pámięci / nązad odeszli.

Miech. et Długosz nihil memorabile vtergz gestu.

Potym

Wolkowisk zburzony.

Potym roku Pańskiego 1373. Elner Contor z Bálgi Wolkowiská ziemię w Litwie áż do Kámieńcá poburzył / á z wielkim dobytkiem y więzniámi do Bálgi się wrocił.

Omnes custodes Crucigerorum fallens.
Fortel Kieistutow.
Dlugoss. Relictis insidijs in locis opertunis.

A Kieistut tegoż roku poście przed Wielką nocą wszytki straży Krzyżáckie ná gránicach Pruskich rozsádzone oszukáwszy przez pustynie y lássy do Prus wciągnął / Biberstegińskie wszystki włości ludzi siekąc y wiążąc poburzył / á dowiedziawszy się od szpiegow iż blisko było woysko Krzyżáckie / do lássow z łupámi vszedł / zostáwiwszy chytro w ciásnych mieyscach zásadki po sobie / z ktorych by ná Niemcow ieśliby go gonili vderzył. Dla tego Comendator Brandenburski ktory był Hetmánem woyská Rzeskiego y Pruskiego / obawiáiąc się áby w sidłá y w sámołowki Litewskie nie wpadł / przestał Kieistutá gonić / á ták Kieistut w cále z plonem do Litwy vszedł.

Władisław Mnich w Polsce broi.
Dwá kroć Złotoria Władisław Mnich wziął / raz poimawszy Konikłá Stárostę ná polu / á drugi raz Strzypińskiego vpoiwszy winem podesłánym.
Y Zamek y 1000 złotych zá flászę wziął.

Tegoż czásu roku 1373. w Polszcze vtrapioney nowe się burdy poczęły / Bo Władisław Biały Xiążę Gniewkowskie / powinowáty bliski Kázimierzá Królá niedawno zmárłego Polskiego / będąc więcey niż czternaście lat Mnichem y Diakonem w Klasztorze S. Benedicta Diwionskim w Xięstwie Burgundiyskim / przywabiony był od niktorych wielkiey Polski Slachcicow rosterkliwych / A gdy niemogł v Papieżá dispensáciey otrzymáć / wnet sam iáko był niestáteczny Habit zrzucił Mnichowski / á zebrawszy Vlaiow y swowolney Slachty kilko set / trzy zamki iednego dniá w Kuiáwach vbiegł y opánował / Włádisławski / Gniewkowski / y Złotoriyski / á potym Sarleią / y Inowłodsławia zamkow dobył. A Złotoriey zamku nád Wisłą obronnego wtory kroć tym fortelem dostał / ktory się może zgodzić ná przestrogę Pánom Rotmistrzow. Przełożył był ná tym zamku Złotoriey Sendiwoy Generał wielkiey Polski / Strzypińskiego niiákiego Szwagrá swoiego po Siestrze / stárego człowieká / y ktory był sławny zwykłym podchmielánim. Włádisław tedy Biały náprawił nań iego Rybitwy / ktorzy go vpoili Winem z Torunia przywiezionych / á gdy go wino y sen / k temu żonká młoda vkołysáłá y vspiłá / wnet drabi y stroże zamkowi / tákże sludzy iego przykłádem páńskim podweseliwszy sobie posnęli / á w tym Włádisław Mnich swoich z drábinámi podesławszy / wieże / mury / y blánki vbieżał / Pan Stárostá z żoną y wszystką Czeladź iego / tákże żołnierze poimáni / áż potym przyiaciele sámego tysiącem złotych odkupili / O czym Długosius y Cromer lib 13.

Zás w Kuiawach y wielkiey Polszcze tenże Mnich stoczywszy bitwę kilo kroć z Sendziwoiem z Subiná Stárostą wielkiey Polski / y pod Złotorią Kázimierzá Xiążę Stetyńskie / y Dobrzyńskie / y inszych wiele zábiwszy v szturmu / wielkie szkody w Polszcze y w Kuiáwach poczynił / ná ostátek porázony y záprowádzony do Węger. Tám Ludwikowi Krolowi Xięstwo swoie dziedziczne Gniewkowskie w Kuiáwach przedał zá dziesięć tysięcy złotych / k temu wziął bogáte Opáctwo w Węgrzech ná wychowánie / wszákże rychło potym gdy mu się sprzykrzyło mieszkáć w Węgrzech / wrocił się do pierwszego Klasztorá swoiego Diwionskiego do Burgundiey / y tám przyiąwszy z nowu zakon y kápicę vmárł / á pomocnicy iego w Polszcze / iedni więzieniem / y pobrániem imion ná Krolá / drudzy dobrowolnym wywołánim z ziemie byli skaráni.

Weigow Zamek y Powiát álbo Woigow kiedyś był.
Dirsingenská má być podobno Derwanská y Woigowská włości zburzone.

Roku 1374. Komendator z Insterborku z iezdnym y pieszym woyskiem / w Żmodzi Weigowski powiát poburzył / y z łupámi wielkimi do Insterborku odszedł. Potym się oburzyli ná Litwę wszyscy pográniczni Comendatorowie / z Hetmánem swoim Gotfridem de Tilia Márszałkiem Pruskim / á zebrawszy się wielką mocą znowu Dirsingenski y Weigowski powiáty w Żmodzi zwoiowáli / z ktorych siedm set więzniow do Prus wywiedli.

Roku 1375. Krzyżacy dwie woyská zebráwßy / z więtßym w ktorym byli wßyscy Comendatorowie / do Litwy wćiągnęli / á z mnieyßym Comendator z Rágnety do Ruśi wtárgnął / ták z obudwu stron włośći poburzywßy / z wielkimi wzdobyczámi do Prus śię wroćili. A Xiążętá Litewskie Olgerdus / Kieistut y Swerderko (muśi być Swidrihayło) z swoimi y pomocnymi woyski ná troie śię rozdzieliwßy / záraz do Prus wtárgnęli / Olgierd Welowski powiát / Kieistut Ráplahenską ziemię / Swidrigál Insterborskie włośći / ogniem y mieczem zágony po stronach rospuśćiwßy burzyli / y pustoßyli / Dziewięć set Niemcow pośiekwßy / Insterbork zamek wźięli / y spalili / á bez żadnego odporu z wielkimi wzdobyczámi ludzi / skárbow y dobytkow do Litwy śię wroćili.

Muśi być wielkie woysko było gdźie wßyscy Kontorowie byli

Wzaiemność łupow.

Insterborg spalon.

Mßcząc śię tedy tey ßkody Eberhardus Comendator z Rágnety z iedney strony / A Teodoricus Brát zakonny z drugiey / do Litwy weßli / ktorą wtorego dniá Mieśiącá Lipcá kilko dni burzyli / A połtorá stá więźniow poimawßy / do Prus bez odporu vßli.

Tegoż roku 1376. Elizabetá Łokietkowná Krolowa Węgerska stára / znowu ná gubernácią / Krolestwá Polskiego z Węgier przyiecháłá przez Sądecz do Polski / gdźie ku niey wyiácháli Pánowie y Slachtá Krákowskiey y Sendomirskiey ziemie. A gdy przyiecháłá do Bochniey / powiedźieli iey Polscy Pánowie / iż Xiążętá Litewskie ze wßystką mocą swoią gotują śię ná woiowánie Krolestwá Polskiego: A oná im z płochego rozumu niewieśćiego odpowiedźiáłá / áby śię o tym námniey niestáráli / á bespiecznie ná to spáli / ponieważ (powiáda) moy syn Krol Ludwik ták mocne y długie ręce ma / iż ná sámo tylko imię ie° / nie iedno gruba y leśna Litwá / ále y inße wßystkie okoliczne narody drżeć y pádáć muszą.

Miech. Quoniam filius suus tam longam validamq; habe-ret manum &c.

A w tym czáśie bez mießkánia / iáko Długoß y Miechouius lib. 4. cap. 30. fol. 25. Cromer. lib. 13. etc. piszą / Litewskie woyská / z Ruśi / z Zmodzi / y z Litwy zebráne z Xiążętámi swoimi z Kieistutem / z Jágełem / z Witołtem / z Trok / z z Wilná / y z Grodná do Polski wtárgnęli / Lubárt też Fiedor Xiążę Wołyńskie z Łucká y Włodimirzá / y Jurgi Narimuntowic z Belzá z Wołyńcámi / y z Rusſákámi przez wielkie pustynie przyßli do Lubelskiey ziemie / á tám złączywßy wßyscy mocy swoie / y potym rozßykowawßy śię ná rożne zágony / z Lubelskiey ziemie przez Sendomirską ćiągnąc / przyßli áż do Sanu Rzeki ná Podgorze / wtorego dniá Nouembrá álbo Listopádá Mieśiącá / tám wßytki kráiny Polskie miedzy Sanem y Wisłą rzekámi leżące / wßerz y wzdłuż zwoiowáli áż do Tárnowá / y zá Sendomirz dálęko w drugą stronę / A ták pretkośći wielkiey w woiowániu vżywáli / iż bárdzo wielką wielkość Ludzi y Slachty / tákże Bogáczow w domach bespiecznych bráli / y wiązáli / á drugich niewczas vćiekáiących po drogách y polach rożnych imáli. Przeto wielkich łupow y skárbow v nieopátrznych obywátelow onych kráin wespołek z nimi sámymi nábráli. Piotras synowiec Janußá Arcibiskupá Gnieźnieńskiego / porwawßy żonę z dźiećiątkiem dopiero národzonym / ießcze niechrzczonym z Bátánowá śrzodkiem nieprzyiaćioł ná koniu wyskoczywßy / ledwo przez Wisłę z żoną y z onym dźiećiątkiem vćiekł. Grábiná też z Tárnowá Castellaná Wislickiego Grábie Micháłá odumárta żoná / iádąc do Krolowey z wielkim pocztem koßtownie / widząc tuż Litwę zá sobą / ledwo śię wybiegáłá z ręku Litewskich / przez Wisłę w czołnie / od sług pilnych przeprowádzona / á wozy skárbne / Rydwány y Kolebki / tákże Konie ze wßytkim sprzętem y skárbámi / Litwie ná łup zostáwili. Litwá potym ku Wislicy dźiewięć mil od Krákowá puśćili zágony / z ktorych niktore vsy tylko śię w kilku mil od Krákowá łupámi wielkimi obćiążeni wroćili. A Helżbietá Krolowa Węgerska śmierząc y ćießąc on smętek y żáłośne nárzekánie Ludźi dla burzenia Litewskiego / táńce z rozmáitą musiką / y krotofile nakłádone

Kieistut z Trok / Jágeło z Wilná z Olgerdem oycem Witold z Grodná etc. do Polski.

Litwá áż do Sanu ná Podgorze.

Crom. Ita vt per multi de nobilioribus quoq; et locupletioribus, vel in fuga vel in domibus suis incauti à barbaris opprimerentur etc.

Piotras vćieka z żoną iáko Eneas z Troiańskiego pożaru.

Grábina z Tárnowá w stráchu.

Litwá około Wislice burzy.

Krolowa Bábá 80. lat máiac krotofil vżywa.

ſpráwowáłá/ ná Zamku Krákowſkim w niedziele názáiutrz po świętym Mikołáiu/ y táńcowáłá wten czás Bábá ſtára ośmdzieſiąt iuż lat máiąc/ kiedy było o obronie pilnie myślić trzebá.

Litwa 10. niedziel Polſkę bez odporu burzy.

A Litwá też bez odporu cáłe dzieſięć niedziel ſobie w Polſce táńcuiąc/ łupy/ więźniow/ ſtad/ trzod/ y rozmáitych dobytkow wielką wielkość do Litwy názad przez Rádomſką/ y Sendomirſką ziemię pędzili/ Kápłanow/ ſtárych y máłe dziatki co ſię do robot niegodziły y w dáleką drogę vſtawáły/ ſiekli y mordowáli/ Kośćioły łupili y palili/ burząc co ſię im kolwiek náwinęło/ y ták vßli do Litwy w cále/ ále Zmodź od Krzyżakow Pruſkich zwoiowáną náleźli/ y ßeść powiátow zburzonych.

Miedniki gdzie dziś Wornie/ Arwiſten dziś nieznáć/ Geiſſow/ Páſtow/ dziś y tych nieznáć.

Bowiem roku 1376. Winrikus Miſtrz Pruſki/ ſłyßąc iż wten czás Litwá do Polſki wtárgnęłá/ on też vpátrzywßy czás do Zmodzi z ſwoim Rycerſtwem wciągnął/ gdzie bez żadnego odporu ßeść powiátow z zamkámi/ To ieſt Miedniki/ Eraigołę/ Arwiſten/ Rozein/ ma byc Roſieinie/ Gieſſow y Páſtow mieczem/ y ogniem zwoiował. Potym Kowno zamek obległ y dobywał go mocno/ ále gdy v ßturmu wiele zacnych Sláchćicow zakonnikow ſtrácił/ niedobywßy Zamku do Prus odßedł. A Márßałká z dzieſiącią tyſięcy zbroynego Rycerſtwá

Márßałek Pruſki Litwę nád Niemnem burzy.

burzyć Litwę wypráwił/ ktory włośći nád Niemnem leżące zwoiowawßy/ z wielką korzyśćią ludzi y dobytku do Prus ſię wroćił.

Tegoż roku 1376. ſkoro Litwá z Polſki wyćiągnęłá/ Krolowa ſtára Helżbietá Bábá on fráſunek przez dobry trunek ćießyłá/ ná zamku w Krákowie igry rozmáite záwżdy ſpráwuiąc/ namnicy ſię z onego ſrogie° oyczyzny ſwoiey zburzenia niezáſmućiłá/ áż ią drugi wdomu fráſunek nowy zdybał/ Bo Węgrowie ktorzy byli z Krolową przyiácháli/ ſiáno y owies gdy kto álbo ná targ álbo ná ſwoie potrzebę wiozł do miáſtá/ záwżdy gwałtem ſwowolnie bráli/ y inße rzeczy wydzieráli przekupkom ná rynku Krákowſkim. Tego gwałtu áby też nie ćierpiał ieden

Swowoleńſtwo Węgrow w Krákowie ná co wyßło.

Sláchćic Polſki Przedborz z Brzezia gdy mu ſiáno wieziono do Krákowá/ poſtáwił ſługi ſwoie przed domem ſwoim v Stradomſkiey bramy. A gdy tákże Węgrzy iáko byli zwykli ony wozy z ſiánem bráć gwałtownie poczęli/ bronili im tego ſłudzy/ áż ſię z obudwu ſtron powádzili. Krolowa to z zamku widząc/ wyſłáłá Jáſká Kmitę Stároſtę Krákowſkiego/ áby one zwádę vśmierzył y vſpokoił/ á gdy

Kmitá Stároſtá Krákowſki zábity.

iáchał ná koniu miedzy wielki tumult ludzi/ poſtrzelon był od iednego Węgrzyná ſtrzáłą w ßyię/ áż ſpadł záráżem z koniá y vmárł. A tu dopiero przyiáćiele iego zápálczywą żáłośćią záiußeni/ zbiegwßy ſię y zebrawßy zewſząd/ poczęli bić/ śiec/ y mordowáć Węgrow/ nie tylko tych ktorzy ſię w onym gwałćie náwinęli/ ále y drugich z goſpod wywłoczyli/ ktorych z ßat złupiwßy/ y z páſſow ſrzebrnych/ iáko ſię won czás noſili/ áni wielkiego rodu Sláchćicom nie folguiąc zábiiáli/ Ták

160. Węgrow zábitych.

iż tego dniá ſto y ßeśćdzieſiąt Węgrow zábito/ tylko ći żywo zoſtáli/ co do zamku mogli vćiec. Trzy dni potym Krákowſki zamek ſtał záwárty/ od zbroynego rycerſtwá Kmitow obleżony. Działo ſię to iák Miechouius/ Długoß/ Cromerus y Herbortus z niego/ piſzą/ roku 1376. á Wapowſki y Bielſki 1377. co ku rzeczy/ Bo po roku 1376. ktore° Litwá Polſkę burzyłá in Nouembre & Decembre/ náſtał był nowy rok 1377. Tego Kmity widzimy y dziś obraz málowány wychodząc z zamku Krákowſkiego po lewey ręce do Miáſtá idąc. Węgry pobite pochowano wiedney Káplicy w Kośćiele S. Fránćißká/ ktora y dziś Węgierſką zowią. A Krolowa ſmutna z tego przypadku/ odiácháłá do Węgier/ dawßy ná vśmierzenie żáłośći zábitego Oycá Piotrowi Kmićie Stároſtwo Łęczyckie.

Tegoż roku 1376. po śmierći Grzegorzá iedennaſtego Papieżá/ ktory z Fránciey z Auinium Miáſtá ſtolec Papieſki/ gdzie trwał przez 70. lat z wielkim vpadkiē Chrześćiáńſkim/ powtore do Rzymá przenioſł/ zá czym ſię znowu zás nowe á

ßkodliwe

szkodliwe rozerwánie ostáło/ o Papiestwo/ Bo Włoszy wybráli Papieżem Vrbaná szostego/ á ten w Rzymie mieszkał/ przy ktorym też Włoskie/ Niemieckie/ Węgierska y Polska ziemiá przestawáłá/ Fráncuzowie záś wybráli sobie drugiego Papieżá/ ktorego Clementem siodmym názwáli/ á ten mieszkał stolicą w Awinium/ przy ktorym Fráncia/ Hiszpánia/ y Anglia przestawáłá. A ták ci dwá Papieżowie z wielkim vpadkiem wszystkiego Chrześcijáństwá/ ieden drugiego klał/ y prześládował. Aż potym zá tym rozerwániem we dwie lecie/ to iest Roku 1378. Jan Hus w Prádze Stolicy Czeskiey/ przeciw Odpustom y inszym występkom Papieskim iáwnie począł kázáć/ zá ktorym powodem prześládowánie Mnichow y Duchowieństwá w Czechach/ y wnetrzne woyny vrosły. A trwał ten błąd około Stolice Papieskiey lat trzydzieści y dziewięć/ do Concilium Constancienskiego/ ná ktorym Roku 1414. Jan Hus y Hieronim Káznodzieie Czescy spaleni są. A trzey Papieżowie Jan 23. Grzegorz y Benedict/ z Stolcow Papieskich ná ktore się vpornie wdzieráli/ byli zrzuceni/ á ná ich mieyscé wybran Papieżem Otto Columná/ ktory był názwan Márcin piąty/ á pierwszy trzey Papieżowie przerzeczeni rázem będąc/ ieden we Włoszech mieszkał w Bononiey/ Jan 23. Bo Rzym byli wten czás Węgrowie opánowáli/ Grzegorz w Ariminie w Fránciey/ bo był w Awinium Pálac Papieski zgorzał/ á Benedict w Hiszpániey mieszkáli/ á miedzy narody rożnymi/ rożno roskázuiąc/ rożne rożnice/ y rosterki rospustne rozsiewáli.

Dwá Papieżowie iednym rázem.

Jan Hus y Hieronim spaleni.

Trzeo Papieżowie zrzuceni.

Węgrowie Rzym opánowáli.

Roku záś Páńskiego 1377. Ludowik Krol Węgierski y Polski/ chcąc się pomście nád Litwą ták srogiego zburzenia Polskiego Krolestwá swoiego/ zebrawszy woyská Węgierskie/ y wszystkiey Polszce pospolite ruszenie roskázawszy/ sam z Węgier do Polski przez gory Sanockie prosto ku Sendomirzowi przyciągnał/ gdzie też do niego Krákowskiey y Sendomirskiey ziemie/ y inszych powiátow Polskich Rycerstwo przybyło/ nád tymi przełożywszy Hetmánem Sandiwoiá z Subiná/ posłał ich dobywáć Zamku Chełmskiego/ ktorego zá krotki czás Polacy dostáli pod Russakámi/ á Ludwig sam z Węgry do Bełzá się ruszył/ á przy nim Krákowiánie z Sendomirzány/ á drudzy Polacy po wzięciu Chełmienskim/ Grábowczá/ Horodłá/ y Sewolosá/ Zamkow Litewskich dobywszy/ do Ludowiká Krolá pod Bełzem leżącego/ z Sendiwoiem Hetmánem przyciągneli. Tám Kieistut Xiąże Zmodzkie vczyniwszy się z nieprzyiaciela iednaczem/ zá gleitem Ludowikowym przyiáchał do woyská Polskiego/ y Węgierskiego/ y pogodził Krolá z Jurgim Nárimuntowicem Bełskim Xiążęciem/ Synowcem swoim/ tym sposobem/ Aby Litwá wrociwszy więźnie z Polski pobráne/ Jurgi Xiąże áby zamek Bełski Krolowi podał/ ále Krol Kniáziá Juriowymi obietnicámi y łágodnymi słowy vbłagány będąc/ nie tylko mu Bełz wrocił/ ále też y Lubáczow zamek wziąwszy od niego wierności przysięgę przydał/ nád to mu z Bochinskiey żupy ná kożdy rok sto grzywien żołdu postąpił y zápisał/ á ták się dokonáłá vgodá Polakow z Litwą przez Kieistutá iednaczá/ á Chełmská y Bełska ziemiá przy Litwie zostáły. A do tego im pomogło/ iáko Cromerus lib. 13. pisze/ zátárgnienie miedzy Węgrámi y Polakámi/ dla rănienia wtwarz Piotrá Száfránca/ ktoremu zá nagrodę dał záráz̄em Krol Zamek Pieskową skałę/ z ktorey się dziś Száfráńcowie piszą/ á woyská Węgierskie/ y Polskie (obawiáiąc się gorszego rosterku) ktore był ná Litwę zebrał/ rospuścił. Sámych Toporczykow/ ktorych są w Polszce głową Tęczynscy Grábiowie/ było wten czás śiedm Chorągwi. Pisze też Bonfinius/ iż dwá kroć potym Xiąże Litewskie/ ktorego nie miánuie/ Ruskie ziemie pod Węgrámi náieżdżáło/ Bo Ludowik Krol chcąc Ruskie ziemie od Polski oderwáć/ á do Węgier przyłączyć/ rozdał był wiele zamkow Ruskich Pánom Węgerskim/ zwłaszczá Emerikowi Agrienskiemu Biskupowi/ Jurgemu Zuderemu z brácią/

Woyna Ludwikowá ná Litwę.

Polacy Zamkow Ruskich dobyli.

Kieistut iáko Vlisses/ chytry iednacz.

Vgodá Litwy z Ludwikiem.

Lubáczow do Bełzá przydány Nárimuntowicowi/ y Zold z Bochnie.

Arcibiskup Agrienski/ Emerit Dziurdzi/ Zuderi/ Bebek/

Z woli oſſádzony w Ruś: Polskiey wzieli.

mu z bráćią / Emerikowi Bebekowi / y Janowi Zapolemu / ktorzy ze wszystką władzą imieniem Krolá Ludwiká / z strony Krolestwá Węgerskiego w Ruskich kráinach roskázowáli / o ktorą krzywdę nieznośną wten czás Polacy zewszad vtrapieni áni szeptáć śmieli. A Ludwik Krol zostáwiwszy w Polszcze Gubernatorem Władisłáwá Xiążę Opolskie do Węger odiáchał. Wypráwił potym Ludwik v Papieżá Grzegorá potwierdzenie ná Arcibiskupstwo Hálickie / ná Biskupstwo przemyskie / y Chełmskie / ále Arcibiskupi stolec / iáko się zda Cromerowi / był potym przenieśion do Lwowá / á Biskupstwo Lwowskie do Kámieńcá Podolskie* / ták iż w Haliczu iedno Ruski Włádiká został / z Włodimirzá też do Łucká Jágełło Krol Polski stolicę Biskupią potym przeniosł / iák o tym będzie niżey.

Polacy biedni zá Ludwiká.

Lwowskie Arcibiskupstwo.

Łuckie Biskupstwo.

Tegoż roku 1377. Amurat tego imienia pirwszy / trzeci Krol Turecki Wnuk Otomanow / á Syn Orchanow / bárdzo strwożył Weneckie y Genueńskie w Greciey páństwá. A ten był przyzwan przedtym ná pomoc od iednego nie własnego Cesárzá Greckiego Cátákuzená roku 1363. przeciw właſnemu dziedzicowi Cesárstwá Constántinopolskiego Paleologowi / á przewiozwszy się z Aziey v Callipollá przez Helespontskie morze w nawách Genueńskich / bárdzo wiele Miast Greckich posiadł miásto pomocy / potym Bulgárskie / Serbskie / Bossenskie y Albáńskie Xiążętá srogo poráził / y ziemię ich pobrał / á drugie zhołdował / y Andrinopolim Miásto wielkie w Tráciey opánowawszy / stolicę swoię w nim záłożył. A ták był w postrách Włochom / iż Papież boiąc się o Rzym / zewsząd pomocy szukał / y do Polski przysłał Legatá Maioricenskiego Biskupá / ktory roku 1376. złożywszy Sinod w Vnieiowie wyłudził Podátek ná Biskupach y inszym Duchowieństwie / iż Papieżowi postąpili / ná woynę Turecką (niewidząc własney od Litwy w domu) po dwu groszy od káżdey grzywny / nád to po Biskupie Wrátisłáwskim Predistawie / ktory był w ten czás vmárł / wziął 30000 złotych czerwonych / A Papież vstáwił sobie z tego Biskupstwá płáćić ná káżdy rok po 8000. złotych czerwonych / dla tego do siodmego roku zwłoczył Sacrę á sam gdy mu zásmákowáło dochody brał.

Turcy napierwey do Ziem Chrześciáńskich w Europie.

Andrinopolis wzięte.

Idem Cureus citat.

Papieżowi zásmákowáło Biskupstwo Wrátisławskie.

Amurat też Krol Turecki stoczywszy bitwę z Lázárzem Serbskim Despotem w Missiey został ná plácu kopią przebity / wszákże y Lázarz Despot támże mężnie gárło dał / ácz Chrześciánie zwyćięstwo otrzymáli / y dziś iesżcze iákom się sam násłuchał w Bulgáriey pieśni o tey bitwie żáłosne z weselim zmieszáne / Bośnowie y Rácowie Sławieńskim ięzykiem śpiewáią. Teraz do swoiey rzeczy Litewskiey przystępuię.

Amurat Turecki zábit.

Miech. fol. 259. Dolis magis quã viribus &c.

Kieistut Prusy burzy.

Kieistut Xiążę Żmodzkie roku 1377. ktory był więcey zwykł fortelámi / y chytrośćią / iáko Miechouius mowi / niżli mocą walczyć / szkodą pierwszą w Litwie y w Żmodzi przez Krzyżaki vczynioną oburzony / woyská swoie przez Mázowieckie ziemie do Prus przeprowádził / gdzie się Litwy nigdy niespodziewano / A wszystkie kráiny koło Działdowá y Nidborku dwudziestego dziewiątego dniá Septembrá ogniem y mieczem zwoiował / zburzył y spustoszył / A wielkimi wzdobyczámi więźniow / skárbow / y wszelkiego dobytku obćiążony / do Litwy táż drogą przyćiągnął.

Pierwsza wypráwá Witołdowá do Prus. Miech. Vitoldus adoleſcens manu & animo promptus &c.

Ma być podobno do Tapiowá nie Tainowá 5. mil od Krolewcá.

Tegoż roku máło przedtym Witołt Syn Kieystutow młodzieniec vdátny / Ręką y sercem śmiáły / á do woyny chćiwy / pierwszą wypráwą sam przez się do Prus wćiągnął / o świętym Jakobie Mieśiącá Lipcá 26. dniá / Insterborg Zámek y Włości iego poburzył / á rospuśćiwszy zagony áż do Tainowá wszerz y wzdłuż srogo spustoszył / złupił y zwoiował / á záiuszywszy się y zápráwiwszy wielkimi łupámi obćiążony / bez vtráty smego woyská z zwyćięstwem do oycá się wroćił.

Winrikus Mistrz Pruski chcąc tych szkod powetowáć z wielkim woyskiem swych Krzyżakow / w Ruskie kráiny ná Podlásze ćiągnął / á pod Bielskiem kilko

dni leżał

dni leżał. Ale niedobywszy Zamku / burząc y paląc / áż do Kámienicá ciągnął / ztamtąd w Litewską / y w Zmodzką ziemię zagony rospuścił / ktore srogo spustoszywszy / gdy iuż z łupem wyciągał / Litawowie sámolowki tám gdzie miał ciągnąć chytro zástáwili / lás wielki ná wielu mieyscach spodcináli / doły po drogach pokopawszy / á darnem y liściem nákrywszy / gdzie część wielka y przeonieysza woyská Niemieckiego pobili / w ktorym bárzo wiele wodzow zacnych poległo. A drudzy też po lesiech łupy porzucáiąc / vciekáli / drudzy mocą obronieni vszli.

Sámolowki Litewskie ná woysko Niemieckie. Miech. cap. 34. lib. 4. Niemcy poráżeni.

Tegoż roku Olgerd y Kieistut z wielkim woyskiem ná troie rozdzielonym do Prus wtárgnęli / á zburzywszy / spustoszywszy / y w popioł obrociwszy / Wielowski y Insterborski powiáty paląc / siekąc / y plunduiąc / do Salewá zamku Cánonikow Krolewieckich zagony rospuszczáli / A wszytkę Salowską ziemię ogniem / y mieczem zniszczywszy przez Insterborskie włości zburzone z wielkimi stádámi więźniow / łupow y dobytkow do Litwy się wrocili.

Wielowá od Krolewcá 7. mil. Litwá Prussy zburzyłá.

Potym Comendator z Rágnety y drugi z Bálgi / y Brát zakonny Kune Zadenstein / káżdy swoim osobnym woyskiem ze trzech stron Litwę iáko ktory nadáley mogł burzyli / á z więźniámi do Prus odeszli.

Niemcy Litwę burzą.

Tegoż Roku sam Mistrz Winrikus / zebrawszy wielkie woyská z pomocą Xiążąt Rzeskich / y Zakonu swoiego do Litwy ciągnął / gdzie dwá zamki Bartemcurk y Demrin ná gránicy Zmodzkiey zbudował / á niż ich dokonał / wyprawił Márszałká Gotfridá z Lindy z wybránym woyskiem / ktory Litwę zburzywszy / więźniow wielkość wywiodł.

Dwá Zamki przeciw Zmodzi zbudowáne.

A nieprzestawszy ná tey wypráwie Mistrz Winrikus gdy mu przyszli ná pomoc Kákuszánie / do Zmodzi ciągnął / gdzie dwá powiáty Káltánarenski / y Wedulski przez dni dziesięć burząc wielkie łupy do Prus wywiodł.

Ma być Kelstiniáński y Widu klewski powiáty zburzone / ktorych dziś są Párochie Miechowius zowie lib. 4. cap. 34. Kaltaneuen / et Dibure.

Potym roku 1378. Márszałek Pruski Gotfridus z Lindy máiąc dwánaście tysięcy woyská przebránego / wtárgnął do Litwy / ktorą áż do Trok y do Wilná burzył / ktorego mocą Kieystut strwożony / vdał się w rokowánie / y otrzymał to iż Márszałek dáley nieburząc / ná łupach ná ten czás wziętych przestawszy ná zad się wrocił.

Niemcy się áż od Trok y od Wilná wrocili.

Po nim zaraz Comendator z Rágnety Brát Kune de Hattenstein z nowym woyskiem w dzień S. Janá Krzciciela do Zmodzi y do Litwy wciągnąwszy / poburzył Labiowskie / Prewánskie / Arwiskie / Pasterinskie / Eraigolskie / Pernareiskie powiáty / á z wielkością łupow do Rágnety wyciągnął.

Contor Rágnet ski burzy Zmodz. Miech. fol. 260. ták zowie to powiáty / Przewań / Labiow / Arwisch / Pasterin / Ereglen et Pernarei.

A gdy Krzyżakom z Niemiec nowe pomocy z świeżym Rycerstwem ná pomoc przybyły / zaraz Gotfridus de Linda Márszałek Pruski / trzecią wypráwą ná Litwę się oburzył / máiąc w swoim woysku wszytki Comendatori. A ták zá pięć noclegow cokolwiek się tráfiło Mieczem y ogniem psuiąc do Wilná przyciągnął. Tám Xiążę Kieystut / ktory ná ten czás w Wilnie mieszkał / wziąwszy przymierze z Niemcy ná ieden dzień / prosił / áby się wstrzymáli od palenia Miástá Wileńskiego / co ácz mu Márszałek Pruski przyobiecał / wżdy Niemcy połowicę Miástá spalili / A drugiey połowicę Mieszczánie ledwo obronili / á skoro dzienne przymierze wyszło / poczęli Niemcy dobywáć Zamkow Wileńskich / Ale obaczywszy Márszałek iż ich niemogł dostáć / bo się Litwá mężnie bronilá / przestawszy od oblężenia / z woyskiem do Prus odciągnął.

Miech. Habens in suo commitatu omnes Commendatores. Tám woysko Niemieckie wielkie być musiáło. Litwá vol Wilná Miástá y zámkow obroniłá.

A w ten czás Witolt Kieistutow Syn z pięcią set Litewskich Kozakow / Niemieckie woysko vprzedzáiąc / żywność zapasną ktorą byli Krzyżacy w lesiech y w pustyniach ná swoie zwrácánie zostáwili y záchowáli / vbiegł y pobrał / A ostátek popsował / ták iż Niemcy gdy ná one mieyscá przyszli nienálazwszy żywności / przez sześć dni głod srogi cierpieli / ták iż ich wiele vstawáiących ná

Fortel Witoltow ná Niemce.

drogach pomarło / a Litwa ich z Witołtem vstawicznie z katow y w cięższych mieyscach trapili.

Tegoż Roku Karolus czwarty Cesarz y Krol Czeski miesiąca Nouembra 29. dnia vmarł / w Pradze pochowan / a na iego mieysce Syn Wacław Cesarstwem y Krolestwem Czeskim rządził roku 1378. ktorego też czasu Jan Hus v Czechow w Pradze począł kazać. Tegoż roku czego się nie godzi zamilczeć / strzelbe ogromną y straszliwą / ktorą dziśkiem pospolicie zowiemy / ku zatraceniu wiela godnych ludzi / ieden Niemiec v Wenetow wymyślił / z spiże albo z miedzi vlaną / ale Kuśnice przedtym także Niemcy wynaleźli / ktorą strzelba iako się wyższey powiedziało / Gedimin Wielki Xiądz Litewski Ociec Olgerdow / y Kieistutow / Dziad Jagełow / y Witołtow był naprzod zabity. Acżkolwiek *Cornelius Agrippa in libro de vanitate scientiarum*, także Volateranus y inszy tego chcą dowodzić / iż strzelba Kuśniczna ognista z dawnych wiekow była w zażywaniu / co się y z tych wierszow Wirgiliussowych pokazuie / gdzie mowi:

Dział wynaleziony.

Corn: Agrip: De verbo Dei in vanit. Scien: cap. 100.

Virgil. 6. Æneid.

Vidi & crudeleis dantem Salmonea pœnas
Dum flatus Iouis & sonitus imitatur olympi, &c.

Działy trzech Xiążąt Mazowieckich.

Semowit zas Xiążę Mazowieckie Syn Troydenow roku 1381. vmarł / zostawiwszy trzech Synow Janusza / ktory miał za vdział Warszawę / Semowita ktory miał Płocko / a Henryka ktory był Proboszczem Łeczyckim został / a potym Płockim Proboszczem y Biskupem będąc / ożenił się z Siostrą Witołtową Ringalą iako o tym będzie niżey.

Winrik Knyprode Mistrz Pruski vmarł.

Konradus Zolner Mistrz Pruski 20.

Tegoż roku Winrik albo Henrik Kniprodensis Mistrz Pruski / wielki y ze wszystkich Krzyżakow naokrutnieyszy naiezdca y borzyciel Litewski y Zmodzki vmarł w Malborku / a na iego mieysce wybran iest dwudziestym Mistrzem Konrad Zolner / od Wencława Cesarza / a od Vrbana szostego Papieża potwierdzony.

Olgerd vmarł.

Tegoż też roku 1381. według Miechouiussa / Olgerd Gediminowic Xiądz Litewski / w zeszłey starości tak częstym a srogim y gwałtownym Pruskim naiazdom mężnie odpieraiąc żywot z śmiercią przefrymarczył / ktory z Annibalem Cartagińskim / z Scypionem / y Dentatem Rzymskimi / Sirophanesem Egiptskim / z Pirussem Epirotskim / Jugurtą y Jubą Mauritańskim / y z onymi Troiańskimi / Greckimi / Tebańskimi / Lecedemuńskimi / Xiążęty y Krolami sławnymi w męstwie y w dzielności porownał. A acżkolwiek był Pogańskim Monarchą / y Chrześcianow częstymi woynami trapił / wszakże w tey mierze miasto winy / y przygany wieczney sławy Koronę miedzy onymi Rycerzami / ktorych dla dzielności przeważnych / Heroes zwano / otrzymał.

Poniewaz vprzeymość bronienia oyczyzny y prawa woienne mało należą do wiary / a ktory narod w iakim sie nabożeństwie od przodkow podanym vrodzi / tego do gardła rad wiec strzeże: A Olgerd też tym sposobem zaraz y rozszerzenia państwa y chwały Bałwanow oycowskich / iako oyczyznę y pospolita rzecz wontczas potrzebowała chętliwie bronił.

Jagełą Syna ktorego ze wszytkich nawiecey miłował / na Wielkie Litewskie Xięstwo po śmierci swey naznaczył / Kieystut też Xiążę Zmodzkie dzielne / acz był mogł Xięstwo zaraz po Olgerdzie opanować / ale wtym pilnuiąc ślubu swego y miłości Braterskiey / Jagełowi Synowcowi Stolcą Oycowskiego postąpił / acz mu się to źle potym zapłaciło / iako o tym niżey obaczysz.

O Olger-

O Olgierdowych y Kieystutowych Synach y ich vdziáłech.

Rozdział XIII.

OLgerd ieszcze zá żywotá Oycá swoiego Gedyminá/ poiął był pirwszą żonę Vlianę Corkę Xiążęciá Witebskiego iedynaczkę/ po ktorey y Witebská dostał/ á z tą miał sześciu synow w wiárę Ruską álbo Grecką pochrzczonych/ Pirwszy y stárszy był názwan Włodimirzem/ ktory miał Kijowskie Xięstwo zá vdział/ ten záś splodził Alexandrá po Rusku Olelká Syná/ ktory Słucko záłożył/ y Oświeconych Xiążąt Słuckich Narod y Familią sławną Olelkowicow rozmnożył/ Wtory Iwan Zedziewit ktory miał ziemię Podolską/ Trzeci Kniáź Siemion Lingwieniey/ ten miał vdział ná Mscisławiu/ Czwarty Wigunt Andrzey vdział iego był Trupsczek/ á ten był potym Połocká dobył y Lukomla/ z pomocą Krzyżakow Pruskich/ gdy Jagełło do Krakowá ná koronácią viáchał. Potym był od Witołtá porążony y poimány/ á do Chęcin ná więzienie posłány/ gdzie trzy látá siedział/ iák o tym będzie niżey. Piąty Constantyn/ vdział iego Czerniehow Siewierski/ y Czártoryisk/ z ktorego Xiążętá Czártoryiskie/ Szosty Fiedor Sangusko/ z ktorego narod Xiążąt Kosserskich/ y Kowelskich Sanguskow.

Pierwsza żoná Olgerdowá.

Słuckie Xiążętá.

Iwan Zedziewit.

Lingwin Mscisławski.

Ci do Moskwy záśli.

Czártoryiskie Xiążętá.

Xiążętá Sanguskowie.

A gdy vmárłá Kniehini Vliáná/ poiął Olgerd v Xiążęciá Twierskiego drugą żonę Márią imieniem/ z ktorą miał naprzod Jágiełłá/ ktory był potym przechrzczon Włádisłáwem zostawszy Krolem Polskim/ drugiego Skirgayłá/ ktory Káźmierzem/ trzeciego Swidrihałłá/ ktory Bolesłáwem/ Czwartego Koributá/ ktory Dimitrem ná Chrzcie názwány/ z ktorego Xiążąt Zbáráskich/ y Wiśniewieckich narod idzie/ Piątego Dimitrá/ z ktorego sławne y mężne Xiążętá Koreckie. Szostego Wiguntá/ ktory był ochrzczon w Ruską wiárę pirwey/ y názwan Wasilem/ á potym Alexandrem/ gdy się w Rzymską wiárę przechrzcił/ był miánowan/ Ten też miał vdział ná niktorych zamkach Siewierskich/ á w Litwie ku temu Kiernow trzymał. A potym Jágełło zostawszy Krolem Polskim tegoż Wiguntá álbo Alexandrá imo insze Bráty/ iż był w Rycerskich y wszelkich spráwach postronnych dzielny/ miłował go/ y dał mu był Bydgoszczą/ y Inowłodsław w dzierżáwę/ y insze dochody w Polszcze. Ale potym otruty z naprawy Witołtowey/ iáko o tym z pewnych dowodow niżey obaczysz.

Jagełło. Skirgaiło. Swidrigaiło. Koributh. Wisniewieccy y Zbárscy Xiążętá. Koreckie Xiążętá. Wigunt Alexander.

Cromerus lib. 14. y Bielski w kśięgach 5. o Polskim Krolestwie/ Tylko iednę Ruskę Xiążęciá Twierskiego Corkę Olgerdowę być żonę kłádą/ z ktorą sámą miał powiádáią tych dwánaście Synow/ Jágełłá/ Skirgełłá/ Swidrigełłá/ Borissá Koributá/ Wigundá/ Korigellá/ Narimuntá/ Languiná/ Lubártá/ Andrzeiá/ y Butáwá. Alem ia tego z Látopiszcow Ruskich y Litewskich stárych doszedł/ zgadzáiąc ich piętnaście dla wybádánia prawdy/ iż miał dwie żenie Olgerd á obiedwie Rusce/ pirwszą Xiężnę Witebską Vliánę/ z ktorą miał wyższey miánowánych synow/ y ktorey ia obraz tymi oczymá widział po stároświecku roku 1573 málowány wespołek z Olgerdem mężem ná zamku Witebskim wysznym w Cerkiew ce stároświeckiey drzewiáney ná podmurzu/ ktory zamek y wieżę tá sámá Xiężná

Porownánie Látopiszcow z Kronikámi Polskimi.

Witebsk zamek ná ktorymem ia służył żołnierstwo trzy látá.

zmurowáłá w niebytności Olgerdowey / gdy się báwił Pruską woyną / tákże ow Páłac od niznego zamku / ktory dziś złamano / tylko go ściáná iedná gwałtowna ze wschodámi stoi. Też sam Cromerus ná teyże kárcie wyższey tego poświadczáiąc pisze / *Obuenerat etiam Olgerdo in Rußia Witebscensis Dominatus cum unicam ducis eius orae filiam uxorem accepisset &c.*

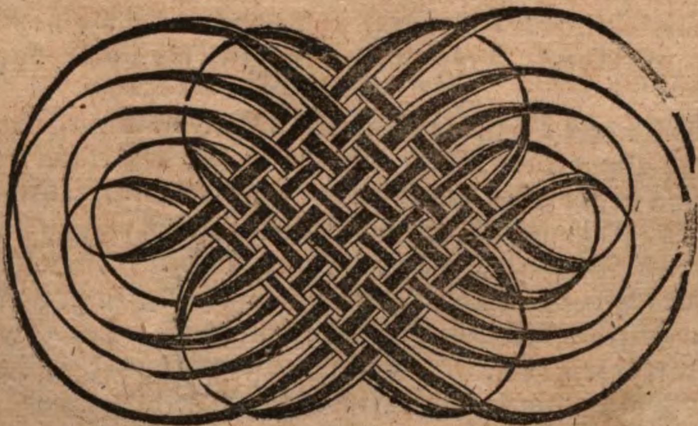
Toż też sam przeciw sobie Bielski wspomináiąc krotko národ Jágełow pisze / iż się Olgerdowi dostáło Krewo: ále po żenie wziął Witebsk / etc. Tegoż y Miechouius lib. 4. cap. 36. fol. 265. poświadcza / *Olgerdo (obuenit) Creua cui Dux Rußiae de Witebsko unica, quam reliquerat filia, in matrimonium tradita, Ducatus quoq; sui succeßionem tradiderat &c.* Ale tá rzecz iż iest przez się sámá iáśnie dowodna / ták dlugiey zabáwki niepotrzebuie / tylkom to przytoczył potwierdzáiąc prawdę Látopiszcow Ruskich / á dla okazánia istotney prawdy.

Synowie y corki Kieystutowe.

Kieistut záś z iedney żony Biruty Zmodki Polongánskiey / miał sześći Synow Witołtá / Pátriká / Totiwiłá / Sigisda álbo Sigmuntá / y Woidatá / y dwie Corce / Ringalę ktora byłá dána w małżeństwo Xiążęciu Mázowieckiemu okrutnemu / drugą Danutę álbo Annę / ktorą był poiął Janus Xiążę Mázowieckie / y do ktorey ono był przyszedł Oćiec Kieystut vćiekáiąc z Malborku / y Witołt Brát tákże z Krewskiego więzienia. Pátrych miał vdział / Bransko / Zuraß / y Strámelę. A ten wykonawszy wielkie woyny z Krzyżakámi Pruskimi / zábit iest od Tátárow roku 1398. Woydat od Krzyżakow gdy wzięli Kowno z trzydzieśćią Pánow poimány / Totiwił gdy z brátem Witołtem zamku wyższego Wilenskiego dobywał / z Dziáłá iest zábity / O czym Cro. lib. 15. A Sigmunt máiąc pirwey w Stárodubiu vdział / potym zostawszy w X: Litewskim / w Trokach zarzezány.

A iáko Olgerd y Kieystut záwżdy się szczerze y vprzeymie áż do śmierći mimo inszych Brátow miłowáli / ták też y Synowie ich Jágełło z Witołtem / áczkolwiek śrzodek ich miłośći był rozerwány / wszákże początek ich bráterstwá skutkiem był potwierdzony. Olgerd Jagełá nád insze Syny miłował / y náznáczył go zá przyzwoleniem Brátá Kieistutá po śmierći swoiey ná Wielkie Xięstwo Litewskie. Kieistut się tákże w Witołćie iwo inszych Synow kochał / iż iego obyczáiow iáko włásny Oćiec násládował / ktewu Oycá twarzą / postáwą / rycerską dzielnośćią / chybkośćią / w sercu y w ręku śmiáłośćią (iák go Miechouius ná kilku mieyscach máluie) włáśnie w sobie zá życzliwośćią nátury łáskáwey wyráził etc.

A tu niechay będzie Czytelniku miły
Xiąg dokończenie.

Máciejá Stryjkowskiego C. Z. Kroniki Litewſkiey Kſięgi XIII. Rozdział I.

O Jágiele Olgerdowicu

Wielkim Xiędzu Litewskim/ Krewskim/ Witebſkim/ etc. Roku 1381.

Do Wielmożnego Páná/ Páná Mikołáiá Sapiehi/ Woiewodi Minſkiego/ etc.

Kieiſtut Xiążę Zmodzkie/ Trockie/ Grodzienſkie/ y Podláſkie/ odpráwiwßy zwykłym obyczáiem oyczyſtym ná zgliſkach Wilenſkich pogrzeb Olgerdowi Brátu/ záráżem przy bytnośći wßyſtkich inßych Xiążąt Litewſkich/ Brátow/ Synowcow/ y Synow ſwoich/ y przy zgromádzeniu wielkośći Pánow y Boiárow Litewſkich/ Zmodzkich/ y Ruſkich/ Jágełá Syná Olgerdowego/ Synowcá ſwoiego ná wielkie Xięſtwo Litewſkie y Ruſkie podnioſł/ y zwykłymi Ceremoniámi w czapkę y w ßáty Xiążęce z mieczem vbránego ná ſtolicę Wilenſką poſádził. Támże mu ſam naprzod z Synámi ſwoimi y z inßymi Xiążęty y z Boiáry przyſięgę poddáńſtwá oddał/ co wßytko czynił Kieiſtut z ßczerey miłośći/ y wierney vprzeymośći/ ktorą ſtale chował ku Olgerdowi Brátu y po śmierći iego/ iż mogąc w ten czás záráżem wßytko wielkie Xięſtwo Litewſkie/ Ruſkie y Zmodzkie opánowáć/ poniewaz iż miał wßytko w mocy/ iednák rzadko w Kronikách ſłycháney ßczerośći ſwoiey doſić czyniąc/ zániedbawßy ſiebie ſámego y Synow włáſnych ſwoich/ tey vczćiwośći y zwierzchniego przełożeńſtwá ná ták wielkim páńſtwie Litewſkim Jágełowi Synowcowi życzył/ y táka mu ſtáruſzek on/ niezwyciężony Krzyżakow Pruſkich burzyciel/ y naiezdnik/ cześć wyrządzał/ iż záwżdy do iego rády/ y do ſtolice/ iáko ieden Xiążątek lekkich vczáſczał/ y wßyſtkę miłość nie ináczey iáko ku Oycu iego Olgerdowi Brátu ſwoiemu zmárłemu/ iemu okázował/ Ale mu ſię tá ßczerość wiáry y miłośći nie ſoremnie zápłáćiłá/ tym obyczáiem.

Szczerość rzadko słycháná w Kieiſtucie ku Jágełowi.

Był v Jágełá w wielkiey łáſce niiáki Woydiło/ człowiek chłopſkiego proſtego narodu chytry y dowćipny. Ten będąc naprzod v Olgerdá Oycá Jágełowego piekárzem/ á według Bielſkiego piwnicznym/ (ktory podobno *inter piſtrinam & pincernam* diferentiey nie zrozumiał) ták ſię pilnośćią porządkiem y dowćipną wkrádźnym poſtępku ſpráwą Xiążęciu zálećił y vpodobał/ iż z Piekárzá Komornikiem/ potym Podczáßym zoſtał/ ná oſtátek wßyſtkich táiemnych rad y ſpraw ſwoich/ vczynił go Olgierd wiernikiem y nawyżßym Secretarzem/ w ktorey łáſce nád inßych Pánow był zacnieyßym áż do śmierći Olgerdowey. Ale y Jagełło zoſtawßy Wielkim Xiędzem Litewſkim zá życzliwośćią Kieiſtutá Stryiá/ namniey go w łáſce oycowſkiey y przyiáźni nie vpoſlédził/ y owßem nád to niedołożywßy ſię Stryiá Kieiſtutá y dobrodzieiá ſwoiego/ dał w małżeńſtwo Woidiłowi Sioſtrę ſwoię rodzoną Xiężnę Márią/ y Lidę zamek w poſſágu ze wßyſtką przyległośćią. Ktore ſtádło nie według godnośći złączone/ bárdzo Kieiſtutá obrußyło/ Co gdy

Woidiło chłop potym Zięć Jágełow.

Crom. lib. 14. *Woidilo ruſticanæ & obſcuræ ſortis homo, callidus et impiger, qui cum primum piſtrinam exercuiſſet &c.*

Maria Olgerdowna Wdowá zá Woydiłá chłopá wydáná.

obaczył

obaczył Woidiło/obawiáiąc ſię áby dla powáżnośći Kieyſtutowey wiąką zelżywość y poniżenie álbo niebeſpieczność zdrowia nie przyſzedł/ począł Kieiſtutá przed Jágełem oſkarżáć/ rozmáite potwarzy wymyſláiąc/ y przywiodł do tego porządą ſwoią y częſtą námową Jágełá Xiążę młode/ iż ſię potáiemnie z Miſtrzem y z Krzyżakámi Pruſkimi zprzymierzył/zprzyſiągł y ſpiſał ná Kieiſtutá/ Ale Pan Bog ktory zdrády y kopánia chytrych dołow pod bliźnim nie lubi/ záraz ty wierutne poſtępki/y ſámołowki Woydiłowy y Jágełowy obiáwił/Bo Auguſtin (á Miechouius piſze Sundſtein) Kontor Oſtrodomſki/ ktory był zoſtał kumem Kieiſtutowi/gdy Corkę iego Danutę álbo Annę ochrzćił wydána w małżeńſtwo zá Januſzá Xiążę Mázowieckie/ przeſtrzegł w tym Kieiſtutá/ iż ſię Jágeło ná iego gárdło zprzymierzył z Krzyżakámi Pruſkimi y Liflandſkimi/ przez tractaty Woydiłowe/ przeto mu rádził áby ſię miał ná oſtrożnośći z Synámi y z Zamkámi ſwoimi.

Rádá przewrotna Woidiłowá/iáko Achitofelowá. 2. Regum 15. 16. 17.

Zdrádne rády Woidiłowe wydáne.

Vſłyszawſzy to Kieiſtut poſłał po Syná Witołtá do Grodná/ ktory tákże właśnie z Jágełem ſię miłował/ iáko przed tym Kieyſtut z Olgerdem/ iżby práwie parę Oreſteſſow/y Piládeſſow/ y Jonátę z Dawidem/ y iedno chcenie y niechcenie/ przyiáciela y nieprzyiaciela/ iáko miedzy Oycámi/ ták miedzy Synámi mogł obaczyć. Gdy tedy przyiáchał Witołt do Trok/ vkazał mu Kieyſtut Oćiec z płáczem liſty przeſtrzegáiące od Contorá Oſterodomſkiego/ mowiąc/ Oto maſz ſkutek miłośći Jágełowey/ ktorą z nim maſz/ iż ſię ná gárdło moie y twoie z Krzyżakámi głownymi náſzymi nieprzyiacioły zprzyſiągł/ Ták mi dobrodzieyſtwo moie oddáie/ iżem go ná Stolicę Oycowſką Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego podwyżſzył/ máiąc to w ſwoiey mocy/k temu ná zelżywość náſzę dał zá Woydiłá Sioſtrę ſwoię y twoię zá chłopá niegodnego/ ktory vſtáwicznie ná mię y ná cię z Jágełem niewdzięcznym dobrodzieyſtwá moiego zdrádliwie śidłá gotuie y ſtáwia.

Nárzekánie Kieiſtutowo ná Jágełá.

Ná to Witołt odpowiedział ſzeroką rzeczą rozwodząc Oycowi/áby temu niewierzył/iżby kiedy Jágeło iemu co złego miał myślić/ á iż to wſzytko plotki lekkich y nikczemnych ludzi/ ktorży ſzepietliwymi ięzykámi vſiluią rozerwáć miłość miedzy Xiążęty przyiacioły. Ták tedy to podeyrzenie ná Jágełá Witołt przed Oycem zátárł y zágłádził/ iż to był Kieyſtut mimo ſię puśćił/Ale ſię rychło tráctáty Woidiłowe wynurzyły. Bo Jágeło ſzukáiąc przyczyny podnieśienia woyny ná Stryiá Kieyſtutá/dał Skiergayłowi Brátu rodzonemu Xięſtwo Połockie/ ktore wten czás trzymał Andrzey Garbaty przedtym Woydat rzeczony/ Syn Kieyſtutow Brát Witołtow. Ale gdy Połoczánie przy pirwſzym Xiążęćiu ſwoim Woydaćie Andrzeiu Kieyſtutowicu ſtátecznie ſtali/ niechćieli przyiąć Skiergáiłá zá Páná/ przeto Jágeło áby ſwoiego przedſięwzięcia dokazał/ poſłał woyſko Litewſkie y Ruſkie/ z Skiergáiłem Brátem/ áby mocą dobył Połocká/ á Andrzeiá Syná Kieyſtutowego wyrzućił. Poſłał też do Miſtrzá Liflandſkiego/ áby według ſpolnych zapiſſow dał pomoc Brátu iego Skiergáyłowi pod Połocko/ Ktory to rad z chęcią vczynił/ y ſam oſobą ſwoią z Kontorámi y z rycerſtwem ziemie Liflandſkiey przyćiągnął pod Połocko/ á złączywſzy moc ſwoię z woyſkiem Litewſkim y z Ruſkim/ dobywáli Połocká vśilnymi ſzturmámi pod Andrzeiem Kieyſtutowym Synem. Jágeło też z drugą ſtronę wtym czáśie miał przywieść woyſko Krzyżakow Pruſkich ná Kieiſtutá ſámego.

Witołt Jágełá obmowił z podeyrzenia przećiw Kieiſtutowi.

Woyná nieskuſzna Jágełowá ná Kieiſtutá.

Połocká Litwá y Niemcy dobywáią z Skirgáyłem.

Ale Kieyſtut ſtáruſzek drugi Vliſſes/ y Neſtor Litewſki/ w wielu przygodach y bitwach wyćwiczony y doświádczony/ czuł pilnie o ſobie/ y rzekł do ſyná Witołtá mowiąc/ iżeś ty wierzył Jágełowi/ á teraz ſię iuż iáwnie zły iego vmyſł okazał/ iż Brátá twoiego/ á Syná moiego Andrzeiá Woydatá z Niemcámi Liflándſkimi ná Połocku dobywa/ á potym mnie y ćiebie/ ieśli o ſobie myślić nie

Ten ono był Woidat w Kownie poiman od Niemcow.

będziemy/

bedziemy rychło z Swiátá zgłádzi/ poniewaz sie z Woydikiem iuż ná to iáko sam widzę náſádził. Ale Witołt w miłości ku Jagełowi trwáiąc áni iáwnymi znákámi áni płáczem oycowskim zmiękczony/ niechćiał temu iáko żywo wierzyć/ áby kiedy Jágełło iemu y Oycowi iego Kieystutowi miał co złego myślić/ y z tym od Oycá odiáchał do Grodná. A Kieystut stáruszek nie czekáiąc áby go nieprzyiaciel ná łożku nie zdybał/ zebrał rycerstwo swoie Trockie y Zmodzkie potáiemnie/ posłał też do Wilná przed sobą o trzy stá Męzow doświádczonych w wierze Slachcicow Zmodzkich/ ktorzy rożno po gospodách iáko gośćie stáneli/ potym o cztery stá podwod zgotował wozow/ ná ktorych tákże ludzi zbroynych zákrył o sześć set/ przykrywszy ich z wierzchu skorámi/ á drugich siánem/ y słomą/ tych do Wilná rożnymi bramámi w párkan (bo ieszcze muru nie było) wesłał/ á sam z Trok bez wieści w tysiącu iezdnych Kozakow zá nimi táiemnie wpadł do Miástá/ potym gdy dał znák swoim/ poczeli sie sypáć z wozow podwodnych/ iáko Grekowie z onego koniá przyprawnego w Troiey/ á drudzy z gospod rożnych wnet sie do gromády zebráli/ y vbiegli nagłym pędem obádwá zamki Wileńskie/ Jágełá Xiążę z Mátką iego/ y Woydiłá Zięciá z żoną Xiężną Márią Olgerdowną poimáli/ ktorych Kieystut dał pod vczciwą straż/ á opátrzywszy Zamki y Miásto Wileńskie Rycerstwem swoim/ Woydiłá ktory był tego piwá nawárzył/ kazał záraz obieśić ná szubienicy vczynioney/ ná gorze łysey pod Zamkiem/ áby był od wszytkich widzian/ iż wziął zapłáte rády przewrotney/ á iż sie ná wysokie mieysce sádził/ ná wysokiey też szubienicy został.

Szczerość Witoltowá.

Tegoż też fortelu chciał był vżyć Comannus ná Massilienſi/ ále sie oszukał/ o czym Iustin. lib. 43.

Kieistut fortelem Wilno vbiegł/ y Jágełá poimał.

Woidiło obieszon.

Alta petiſti, alta tene.

Nálazł też Kieystut w skrzyni Jágełowey zapissy y listy od Mistrzá Winriká y Krzyżakow Pruskich/ y Liflandskich Jágełowi dáne/ ktorymi sie byli sprzymierzyli/ sprzysięgli y spissáli spolną ligą ná Kieystutá. Posłał tedy Kieistut wskok do Witołtá Syná do Grodná/ dáiąc mu znáć co sie stáło/ á iż Jágełá poimał/ y Wilno wziął/ Witołd przyiáchał tegoż dniá z Grodná do Wilná ná Koniách rozsádzonych/ tám go Oćiec począł gromić z prożney wiáry iego y miłości ku Jágełowi/ y vkazał mu zapissy/ y sprzysiężenie Krzyżakow Pruskich y Liflandskich z Jágełem ná sie/ pod pieczęćiámi obudwu stron. Ale Witołd ácz widział iáwne dowody sprzysiężenia y złey myśli Jágełowey/ iednák począł Oycá prośić/ áby mu tę winę przepuśćił/ á w łáskę go pierwszą przyiął/ y z więzienia wypuśćił/ poniewaz to nie z chęći/ ále z przewrotney namowy Woydiłowey (ktory iuż zapłáte swoię wziął) vczynił.

Prussowie Másłáussowi tákże byli vczynili/ o czym Cromer. lib. 4. Dlugoss et Miecho. lib. 2. cap. 14.

Witołd Jágełá drugi raz wyprosił.

Tą przyczyną Witołtá Syná swoiego Kieystut zmiękczony/ wypuśćił Jágełá z więzienia y Mátkę iego/ nád to mu skárby wszystki/ ktore był w Wilnie práwem woiennym wziął/ wroćił/ y oyczyznę iego Krewo ze wszystkimi włośćiámi przyległymi/ tákże Xięstwo Witebskie máćierzyste oddał mu/ á sam sie we wszystko Wielkie Xięstwo Litewskie wwiązał/ y w kráiny iemu przyległe.

Kieistut Wielkie Xiestwo y Wilno opánował.

Kazał potym Jágełowi z Wilná wyiecháć do Krewá/ áby tám sobie iáko vdzielny mieszkał/ poniewaz był niewdzięczen pierwszego dobrodzieystwá. Odprowádził tedy Jágełá Witołd y Mátkę iego do Krewá z wielką vczćiwośćią/ á tám w drodze/ nie ináczey iáko Dawid z Jonátą Synem Saulowym przysięgli sobie spolną miłość Bráterską ieden ku drugiemu státecznie chowáć/ co sie rychło potym zmieniło. Posłał też Kieystut do Skirgayłá Brátá Jágełowego/ y do woyská Litewskiego/ ktore Połocká dobywáło/ rozkázuiąc áby od oblężenia wszyscy odciągneli. A ták woysko Litewskie opuśćiwszy Skirgayłá Kieistutowi sie podáło/ iáko Wielkiemu swoiemu Xiędzu Litewskiemu/ á Skirgáyło widząc iż táka przygodá Jágełá podkáłá/ ziáchał do Lifland/ y báwił sie czás niemáły w Rydze v Mistrzá Liflandskiego/ Jágełło też w Krewie spokoynie z Mátką mieszkał/ á Witołd w Grodnie.

1. Regum cap. 20.

Połocko z oblężenia wyzwolone.

Skirgailo do Rygi ziáchał.

Potym

Kieiſtut ná Koributá Synowcá.

Potym tegoż Roku Kieiſtut Wielki Xiądz Litewſki / wypráwił ſię z woyſkiem do Nowogrodká Siewierſkiego / ná drugiego Synowcá ſwowolnego y nieposłuſznego Dimitrá Koributá Olgerdowicá / Brátá Jágełowego / Ktory áni Kieyſtuta Stryiá / áni żadney zwierzchnośći wielkiego Xięſtwá Litewſkiego nie chćiał przyznawáć / y owſzem kilko zamkow iuſz był od Litwy w tym roſterku Kieyſtutowym z Jágełem oderwał.

Jágeło przyſięgę złamał.

Jágeło Wilno obieżał.

Ná tę woynę obiecał ſię też był Jágeło według powinnośći iácháć / ále widząc ſłuſzny y pogodny czás do odyſkánia Wilná / y Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / z tym woyſkiem ktore zebrał z Witebſkiego y z Krewſkiego Xięſtwá / z ktorym miał ná pomoc Stryiowi ćiągnąć / tedy ſię obroćił do Wilná / złamawſzy vmowę y przyſięgę / ktorą był Kieiſtutowi vczynił. Zmowił ſię też z Háwnutem Horodnicim / y z ſtárſzymi Mieſzczány Wilenſkimi / ktorzy obádwá zamki Wilenſkie w nocy vbieżawſzy / Jágełowi ſkoro przyćiągnął podáli. A w tey trwodze część Rycerztwá Kieiſtutowego w zamkach pobito / drugich do więzienia poſadzano. Poſłał też zárázem Jágeło do Miſtrzá Pruſkiego Konradá Zolnerá / proſząc go o pomoc / á opátrzywſzy dobrze Zamki Wilenſkie / y Wilno / ćiągnął z woyſkiem do Trok / gdzie mu też ná pomoc z woyſkiem Niemieckim przyćiągnął Márſzałek wielki Pruſki / Co widząc Witołt iż nieprzelewki / á boiąc ſię obleżenia od Litewſkiego y Niemieckiego woyſká / vćiekł z Trokow z mátką Birutą do Grodná / á Oycowi Kieyſtutowi dał znáć co ſię działo. Troczánie też wytrzymawſzy przez kilko dni gwałtowne obleżenie / á nieſpodziewáiąc ſię pretkiey odſieczy zniſkąd / podáli ſię Jágełowi z Miáſtem y z Zamkámi.

Jágeło Troki wziął.

Kieiſtut Trokow dobywa.

Kieyſtut záś ſkoro vſłyſzał o tych ſmętnych buroach / dał pokoy dobywániu Nowogrodká Siewierſkiego / ále co wſkok przyiácháwſzy do Zmodzi / zebrał woyſko / á przyćiągnąwſzy z Rycerſtwem Zmodzkim do rzeki Wiliey / ziáchał ſię z Witołtem Synem / y złączył Zmodź ſwoię z Rycerſtwem iego Grodzienſkiey Szláchty / á ták obádwá ćiągnęli pod Troki y dobywáli ich. Jágeło też máiąc pewną nádzieię o pomocy Miſtrzá Pruſkiego y Liflandſkiego / ktorzy iuſz nádćiągáli / wyiáchał z woyſkiem ſwoim z Wilná pod Troki / gdzie też Pruſcy y Liflandſcy Krzyżacy przyſzli mu ná pomoc z wielkim woyſkiem. A Kieyſtut też był poſłał do Januſzá Xiążęćiá Mázowieckiego Zięćiá ſwoiego / prosząc go o pretki rátunek w tey potrzebie / ále Xiążę Mázowieckie w tym czáſie roſterku Litewſkiego máiąc pogodę / miáſto pomocy zebrawſzy ſię z Mázurámi / y z Polaki / wziął zamek Drohićin / potym Mielnik / Suraſz / Kámieniec / zamki / pod Litwą pobrał / y oſádził Mázurámi.

Drohicin / Mielnik / Suraſz Mázurowie wzieli.

Smiáłość ſtárcá Kieiſtutá.

Kieyſtut tedy zewſząd vtrapiony dał pokoy dobywániu Trokow / ále zſzykowawſzy Zmodzkie y Grodzienſkie Rycerſtwo / ktore przy nim ſtátecznie trwáło / wyćiągnął do bitwy w pole przećiw Jágełowym / y Niemieckim ogromnym woyſkom / nie ważąc nic ſobie ich wielkośći / tylko w ſpráwiedliwośći ſwoiey vffáiąc / prágnął zwieść bitwę z nimi. Ale Jágeło chytro poſtępuiąc / poſłał do Witołtá ſtronę ſwoię / proſząc go áby był iednaczem y ſtánowićielem pokoiu miedzy nim / á Oycem ſwoim Kieyſtutem / iżby ſię według ſłuſznych vdziałow pogodzili / krwie ſpolney bráterſkiey nie rozlewáli / á w miłośći zobopolney s ſobą mieſzkáli / Bo tám máło nie wſzytko ſobie znáiomi w obudwu woyſkach byli / ponieważ z Litwy z Ruśi z Zmodzi wſzyſcy ſię zebráli.

Chytre tráctowánie Jágełowo z Kieiſtutem.

Przyiáchał też y Skirgayło do woyſká Kieyſtutowego w teyże rzeczy od Jágełá / y przyrzekł pod przyſięgą Witołtowi zá beſpieczność zdrowia / áby tákże iáchał ná rokowánie do woyſká Jágełowego / co Witołt vczynił / iż gdy obiedwie woyſká przećiw ſobie do bitwy ſzykowáne ſpokoynie ſtały / przyiáchał do Jágełá / y tráctował z nim. Zdáło ſię im potym / áby y ſámego Kieyſtutá do

oney vgody

oney vgody przyzwáli / bo powiádał Jágełło / iż się to bez niego státecznie skończyć nie mogło / á ták y Kieystut skáruszek zá porádą Witołtową / y zá przyrzeczeniem dla bespieczności zdrowia Skirgáyłowym / przyiáchał do woyská Jágełowego / tám dopiero gdy obaczył / iż go woysko Jágełowe / y Niemieckie wkoło iáko wieńcem obstąpiło / wyrozumiał iż nieopátrznie wpadł w Sámołowkę / á gdy się iuż Słonce ku zachodu miáło / począł Jágełło mowić / iż się czás do skończenia vgody skrocił / á iż po temu mieyscę nie było / przeto powiáda lepiey iutro ty rzeczy y vgodę w Wilnie miedzy sobą skończymy / y zámkniemy.

Tákież własnie Bolesławá Krzywoustego Rusaco pod Haliczem máło nie vdowili.

A ták Kieystut z Synem Witołtem trwożąc sobą musieli do Wilná iácháć / á woyská obiedwie ták Kieystutowe iáko Jágełowe / bez namnieyszego bitwy zátárgnienia roziecháły się z polá / mniemaiąc iż się Xiążętá pogodziły. Ale Jágełło złamawszy przysięgę swoię / Kieystutá Stryiá teyże nocy łáńcuchámi y pętámi okowáć kazał / y posłał go do Krewá / á tám był nád wodą do smrodliwey wieże / ktorą ieszcze y dziś widzimy murowáną / wrzucony y osádzony mocną strażą / á Witołt Syn iego tákże w Wilnie pod strażą był chowan. Piątey potym nocy Kieystut Gedimnowic Xiążę przesłáwne dzielne / mężne / w fortelach y w stączániu rozmáitych bitew przeważne / przemyślne / bo y z więzienia Niemieckiego trzykroć poimány wrożnych bitwach / trzy kroć fortelem vszedł / á czwarty raz z Polskiego więzienia vbiegł / murem Litewskim nieprzebitym / y básztą mocną przeciw naiázdom Niemieckim będąc / drugi Achilles / Hector / Aiax / Vlisses y Hercules Litewski / y Zmodzki vdawion iest ná Krewskim zamku w wieży murowány / z rozkazánia Jágełowego / przez Prorę niiákiego / ktory był Podczászym v Wielkiego Xiedzá Jágełá / y przez Brátá iego Bilgená / y Mostewá Getká / Krewlaniná / y przez Kiszyce ktory miał vrząd v Jágełá Swiece zápaláć / y ogień ná kominie skłádáć / zwano go Zibinta / y przez Kuczuká / y inszych ktorym to był Jágełło zlecił / złamawszy przysięgę y práwo ludzkie / nieprzystoynie był z Swiátá Kieystut miły ták gwałtowną śmiercią zgłádzony. Ciáło iego Skirgayło Synowiec / Brát Jágełow do Wilná vczćiwie obyczáiem Xiążęcym przyprowádził / á vczyniwszy wielki stos z drew suchych ná zgliszczach Wilenskich według zwyczáiu oyczystego pogáńskiego / zgotowáli wszystki potrzeby do spalenia ćiáłá / támże vbrawszy go we zbroię y w száty Xiążęce z száblą / z włocznią y z sáydakiem / położyli go ná stos drew / á przy nim sługę wiernego żywego / koniá nalepszego żywotnego vbránego / pare chártow / sokołow / y wyżłow / pázłogćie Rysie y Niedźwiedzie / y trąbę myśliwcą / potym vczyniwszy Bogom modlitwy y ofiáry / y wyspiewawszy dzielności iego co zá żywotá czynił / zápalili on stos drew smolny / y ták wszytko ćiáło zgorzáło / popioł potym y kostki wypalone zebrawszy w trunie pochowáli / á to było dokonánie y pogrzeb słáwnego Xiążęciá Kieystutá.

Jágełło drugi raz przysięgę złamał Kieystutowi.

Kieystut stáruszek w Krewie osádzony y okowány.

Kieystut w Krewie vdawion.

Pogrzeb Kieystutow pogáński.

Potym Jágełło mszcząc się śmierci Woydiłá Zięćiá swoiego / ktorego ono był Kieystut dał obiesić / kazał też wpleść wkoło Wuiá Mátki Witołtowey Biruty / Widimontá Páná Zmodzkiego zacnego z Polongi / Cieśćiá Kieystutowego / w leciech zeszłego / á iego máiętności y wszystki imioná w Zmodzi y w Litwie oddał Jágełło y dárował Moniwidowi álbo Montwidowi Pánu Litewskiemu / ná ktoregoby był łáskaw / iáko Látopiszce świádczą. Zoná też tego Widimontá Vliáná ze wszystkiego dzierżánia Męzá swoiego byłá gwałtownie wybitá ná despect Witołtowi.

Widimunt w koło wpleciony.

Witołtá zás sámego Syná Kieystutowego ná ono mieysce gdzie był vdawion Kieystut iego Oćiec / Jágełło posłał do Krewá z Wilná / y tám był pod vczćiwą ále bárdzo twárdą strażą chowan / bo żadnego Sługi niemogł mieć / Tylko żenie iego Xiężnie Annie z dwiemá pánnámi dozwolono było do niego

Witołd w Krewie osádzony.

chodźić

chodzić ná noc / á záś po rańu wychodzić / A gdy się dowiedziáłá od straży / iż tákaż śmierć Witołtá męża iey potkáć miáłá / iáko y Kieystutá Oycá / y iuż ná to byli sprawcy od Iágełá przysłáni / wnet teyże nocy porádziłá mężowi / iż się w iedney pánny odzienie vbrał / á iż był bez brody to mu niemniey pomogło / bo wyszedł przez wszystkę straż zá Xiężną Anną żoną / miásto pánny służebney / á pánná iedná w wieży ná mieyscu Witołtowym vbrána w odzienie iego zostáłá. Potym skoro noc przyszłá / spuścił się Witołt z blánkow Krewskiego Zamku po powrozie / á dostawszy od życzliwych przyiaciół koniá / vciekł do Mázowszá / do Ianuszá Xiążęciá Mázowieckiego Szwagrá swoiego / od ktorego był wdzięcznie przyięty / á według niktorych powieści / co y Miechouius lib. 4. cap. 37. wspomina / był ochrzczony ná wiárę Chrześciáńską / á Konradem miánowány / y pewną włością z Folwárkámi y Wsiámi opátrzony y dárowány. Ale obawiáiąc się áby go tám Iágełło nie náiechał y nie poimał / ponieważ on czás Mázowsze Litwie było ná łup wydáne / iáko dziś Tátárom Podole / przeniosł się do Prus do Konradá Zelnerá Mistrzá Pruskiego / od ktorego był naprzod zfukan / iż v Krzyżakow zá niewolą dopiero rátunku szukał / gdy go nieszczęście przyćisnęło / potym był wdzięcznie przyięty w Malborku y kazáli mu Krzyżacy być dobrey nádzieie.

Witold z Krewá zá porádą żony vciekł.

Witold się ochrzcił y Konradem názwan.

W tych rosterkach miedzy Xiążęty Litewskimi / Ianusz Xiążę stársze Mázowieckie zięć Kieystutow vpátrzywszy pogodę wziął był Drohiczyn / Mielnik / Suraż y Kámieniec pod Litwą iáko się wyższey powiedziáło. Przeto roku 1383. Iágełło Wielki Xiądz Litewski / przyćiągnął z woyskiem pod Drohiczyn / y dobywał Zamku vsilnymi szturmámi / á w tym czáśie niiáki Saszyn Márszałek Xiążęciá Mázowieckiego / ktory był Stárostą Drohiczkim / przeiechał wielkim pędem przez obozy y przez woysko nieprzyiaćielskie Litewskie / z trzydziestą iezdnych z włoczniámi / á z sześćiądziesiąt z kuszámi / y ták się mężnie przebił pod Zamek / á od swoich Mázurow potym poznány z wielką rádośćią był do Zamku wpuszczony / y długo się mężnie / á przeważnie Litwie szturmuiącey / bronił z blánkow / y częstymi wyćieczkámi. Ale Russacy od Iágełá przeniáieci / ktorzy byli w zamku / w nocy ná kilku mieyscach Zamek zápalili / á sámi się po powrozach z blánkow spuścili / y vćiekli do obozu Litewskiego / w tym Litwa ze wszystkich stron ogromnym pędem do Zamku zápalonego szturmowáłá / trwáłá bitwá cáłą noc / ná ostátek Saszyn Márszałek Mázowiecki / y Stárostá Drohicki długo się á mężnie broniąc / y kilkonaśćie szturmow przeważnie wytrzymawszy / podał się Iágełowi Xiążęciu / á drugich Mázurow bárdzo wiele od ogniá / y od mieczá poginęło / zwłaszczá gdy Zamek gorzał / bo im Litwá żadnego odpoczynku / áni przystępu do gászenia niedopuśćiłá. Dziś tám kośći wyorywáią oracze pługámi / tákże gdzie Zamek był pierwey / byle ziemię ruszył / wiele kośći naydźiesz. Dobywszy Drohiczyná Iágełło ćiągnął pod Surasz / ktory obegnawszy wziął przez poddánie / Mielnik też Litwá vbiegłá á wybiwszy y powiązawszy Mázowieckie Rycerstwo / swoimi ossádzili. Potym pod Kámieńcem tydzień cáły Iágełło z woyskiem leżał / ktory też podał Xiążęćiá Mázowieckiego Stárostá / niemogąc dłuższego obleżenia / dla vstáwicznych szturmow wytrzymáć. Ták Iágełło odebrawszy Zamki y Powiáty Podláskie / wroćił się do Litwy / gdzie nálazł woynę gotową w domu / Bo gdy on tych zamkow dobywał / Witołd też z Żmodzią / ktora przy nim vprzeymie stáłá / y z Mistrzem Pruskim Konradem Zelnerem Litwę zwoiował / y Troki Miásto y obádwá Zamki vstáwicznymi szturmámi / táranámi y strzelbą z dział práwie do więtszey połowice Niemcy potłukli y porownáli / ná ostátek ich dobyli.

Iágełło Drohićin obległ.

Dzielność Saśiná Mázurá.

Mázurowie Drohićiná zápalonego mężnie bronią.

Iágełło wziął Drohićin.

Mielnik / Surasz / Kámieniec Litwá odiskáłá

Żmodź przy Witołcie.

Niemcy z Witołtem Troki wzięli.

A ták

A tak Mistrz Zelner obadwa zamki Trockie Niemieckim możnym y potężnym Rycerstwem osadził/ y żywnością dostateczną naspiżował y opatrzył/ a sam słysząc iż się Jagełło z woyskiem z Podlasza wracał/ wyciągnął do Prus z Witołtem. Jagełło tedy z gotowym woyskiem Troki pod Niemcami obległ/ a pierwey niżliby rozwalone mury oprawić y zabudować mogli/ usilną przeważnością we dnie y w nocy do zamkow szturmował/ ktorego upornego Litewskiego gwałtu/ Niemcy niemogąc wytrzymać/ poczęli z Jagełłem rokować/ aby im wolno było z swoimi rzeczami wynijść/ czego gdy im Jagełło pozwolił/ poddali zamki Trockie niedawno wzięte/ ktore Jagełło znowu pozaprawował. Żmodź też wszystka od Litwy do Witołta przystała/ ktory był przy Krzyżakach w Prusiech. Działo się to roku 1383. ktorego też czasu w Krakowskiey/ w Sendomirskiey/ Sląskiey ziemi/ w Czechach/ w Pomorzu/ y we Włoszech okrutnie morowe powietrze panowało. Jagełło Troki odzyskał.

Potym Jagełło posłał do Witołta na Malborg taiemne iednacze napominaiąc go/ aby się do oyczyzny wrocił/ przyrzekaiąc mu za pokoy/ y przespieczność zdrowia/ postępuiąc mu też Podlaskie zamki na wychowanie Xiążęce/ tylko aby przyiachał/ a u Niemcow się wygnańcem więcey nie włoczył. Dał się tedy namowić Witold/ iż uciekł od Krzyżakow do Litwy/ gdzie się poiednał z Jagełłem/ y wziął od niego za udział Grodno ze wszystkimi przyległościami/ Brzeście/ Drohiczyn/ Mielnik/ Bielsko/ Suraż/ Kamieniec/ Mścibohow/ y Wołkowisko/ miasta y zamki z ich powiatami/ a tym dobrodzieystwem Jagełło wiarę y posłuszeństwo Witołtowe sobie zniewolił/ tak iż bez wiadomości Jagełłowey y posła namnieyszego Witołt nigdziey nie posyłał. A Litewskie Latopiszce świadczą/ iż też w ten czas Witołtowi dał Jagełło Łucko z Wołyniem y wszystko Podole. Witold przeiednany od Krzyżakow uciekł/ y udział iego.

O Woynie Jagełłowey na Polaki y zamiotaniu Kijmi Zawichwosta/ a zburzeniu Sendomirskiey ziemie/ y o wtorym wzięciu Drzewa Krzyża S. Roku 1384.

Rozdział II.

Jagełło Olgerdowic Wielki Xiądz Litewski uspokoiwszy ze wszystkich stron państwo swoie/ y zamki ukrainne od Prussow y od Inflant żołnierstwem Żmodzkim/ y Litewskim opatrzywszy/ wyprawił się z woyskiem do Mazowsza/ ktore ogniem y mieczem na kilku mieyscach zwoiowawszy ciągnął/ do Sedomirskiey ziemie/ mszcząc się nad Polaki iż pomagali Janussowi Xiążęciu Mazowieckiemu dobyć Drohicina/ y Mielnika/ a rozpuściwszy zagony po Sedomirskiey ziemi/ wszystkę prawie wszerz y wzdłuż okrutnie splundrował/ potym gdy się zagony z łupami y z więźniami do Kosza sciągnęły/ przyszedł pod Zawichwost zamek/ w ktorym się było bardzo wiele Slachty z żonami y z dziatkami/ y z maiętnościami zawarło/ tam Jagełło nad Wisłą będąc/ iako Latopiszcze Ruskie y Litewskie świadczą/ począł się Panow y Boiarow swoich radzić/ iakoby mogł woysko przes Wisłę pod Zawichwost przeprowadzić na drugą stronę/ gdzie ieden Pan/ ktorego Latopiszce Ka-

Rádziwił zá ogonem końskim Wisłę przepłynął.

Litwá Wisłę zá Rádziwiłem przebyłá.

piſſce Rádziwiłem zowią/ nie wiele mowiący/ obwinął ſobie ogon końſki około ręki/ á drugą ręką koniá biczem záczął mowiąc/ táki w tych ręku wodze niebywáć/ y wſkoczył z koniem w Wiſłę/ á Rotá iego iezdnych kozakow zá nim/ ktorą miał pod ſwoią ſpráwą/ drudzy tákże ze wſzyſtkim woyſkiem przykłádem Rádziwiłowym wpław Wiſłę przebyli/ iedni w ſiedlech ſiedząc/ drudzy ſię zá ogony trzymáiąc/ á Jágełło ſam w czołnie był przeprowádzon. Tám gdy ſię z wody wſzyſcy otrząſáli/ wnet onże Rádziwił/ ktory im był powodem do przebycia Wiſły/ wziął kilko kijow/ toż też kazał drugim czynić/ ktorzy wſzyſcy nábráwſzy drzewá ſpuſtoſzonego miáſteczká/ y płoty rozebráwſzy ſzáncowáli ſię podmiotem idąc pod Zámek/ y zámiotáli przekop głęboki drzewem/ á potym przez blánki do Zamku uſtáwicznie ciſkáiąc/ zámiotáli go kiymi/ iáko o tym wſzyſtkie Látopiſzcze iednoſtáynie ſwiádczą/ potym on podmiot w przekopie zápalili/ od ktorego ſię y blánki y zámek z wieżámi drzewiánymi zápalił/ tám Polakow bárdzo wiele z żonámi/ z dziatkámi/ y z máiętnościámi pogorzáło/ á ktorzy z zamku uciec mogli przez ogień wkoło ſię rzarzący/ tych Litwá imáłá.

Litwá podmiotem Zawichwoſt ſpaliłá.

Roſpuścił potym Jágełło dáley po rożnych kráinach Polſkich zagony/ iż áż do Wiſlice od Krákowá mil 9. woiowáli/ y Klaſztor świętego Krzyżá/ gdzie ſię też Ludzi niemáło było záwárło/ ná łyſey gorze wybráli/ támże też ſztukę drzewá Krzyżá świętego/ w złoto koſztownie opráwioną/ iedem Pan Litewſki Dowoyno názwány wziął y ſchował go miedzy inſzymi łupámi ná woz do tłomoká. Wrocił ſię tedy Jágełło bez nawnieyſzego odporu/ z wielkością więźniow y łupow do Wilná/ gdzie był od wſzyſtkiego poſpolſtwá z wielką rádością/ y z kleſkánim ręku łádo łádo śpiewáiąc iáko zwyciężcá przyięty.

Litwá wtory raz áż do Wiſlice Polſkę burzy.

Dowoyno wziął Drzewo Krzyżá S.

Jágełło do Wilná z łupámi.

Potym w Ruſkim Látopiſzczu dáley piſze/ iż wten czás w Wilnie w wielkiey ciżbie Ludu/ ktory ſię kolwiek Pogánin dotknął wozá/ álbo tłomoká onego Dowoynowego/ gdzie drzewo Krzyżá świętego leżáło/ káżdy nagle umárł/ á gdy ich ták wiele pomárło/ Jágełło dziwuiąc ſię coby to było/ pytał ſię przyczyny: Tám iedná wielkiego Domu pánná poimána z Polſki z Herbu Habdanku (ktora był tenże Dowoyno wziął/ y chował ią uczciwie) powiedziáłá/ iż Anioł Boży mowił do niey przez ſen/ że Pan Bog przepuścił ná pogány śmierć nagłą/ dla nieuczciwości y zgwałcenia Krzyżá świętego. Co Jágełło uſłyſzawſzy/ tę pánnę w wielkiey uczciwości/ y z dárámi do Polſki odeſłał/ dawſzy iey drzewo Krzyżá świętego/ (nie ináczey iáko Philiſtinowie onę ſkrzynię przymierzą) upewniwſzy ią/ áby go ná toż mieyſce odnioſłá. A oná pánná pámiętáiąc ná ſtáteczność Dowoynowę/ proſiłá go áby z nią do Oycá iey iáchał/ ponieważ byłá iedynaczká/ y iácháwſzy z nią Dowoyno/ ochrzcił ſię/ á onę ſobie wziął zá Małżonkę/ y támże mu dano wten czás Herb Habdaniecz/ A przyłączywſzy do niego krzyż ná znák odnieſienia Drzewá świętego/ názwány ieſt ten Herb Dubno/ ktorego dziś ieſt wiele Fámiliy w Polſzcze/ y ná Ruśi. Támże piſze Látopiſzec/ iż w ten czás Jágełło z Polaki gránice Litewſkie uczynił/ po Białą wodę/ to ieſt po Wiſłę/ Ale tego poſtánowienia gránic ine Hiſtorie nie wſpomináią.

Litwá umiera nagle.

Obiáwienie Krzyżá S.

O tym czytay 1. Regũ cap. 4. 5 6 et 7. w Biblicy. S.

Habdaniecz Herb: U: dwoie W. á Dubno tákże W ále z Krzyżem.

A ták Drzewo Krzyżá świętego dwá rázy było bráne przez Litwę/ raz zá Kieyſtutá y Olgerdá/ Roku 1372. odeſłáne názad Kárábolą Szláchcicem Polſkim/ iáko Miechouius/ Cromer/ Bielſki/ Wapowſki świádczą/ y o czymeſmy wyżſzey nápiſáli. A wtory raz przez Jágełá według Ruſkich y Litewſkich ſtárych Látopiſzczow odeſłány z przerzeczoną Pánną do Polſki z Wilná.

A te wſzyſt-

A te wszystkie wyższey mianowane szkody w Polszcze / y w Mazowszu / Litewskie Xiążętá tym śmieley czynily / iż było ná ten czás Interregnum / postronną y domową woyną záburzone / po śmierći Ludwiká Węgerskiego y Polskiego Królá / ktory vmárł w Węgrzech w Miásteczku Ternawie Mieśiącá Wrześniá / á w Białohrodźie pochowan 1382. Pánowáł ná Polskim Krolestwie 12. lat.

A po śmierći Ludwikowey Węgrzy / ktorym były Ruskie Zamki ná Wołyniu / y ná Pokuciu polecone: Zelesko / Kámieniec / Grodło / Łopaczyn / Sniátin / Rohatin / z ich przyległośćiámi y powiáty przedáli ie Lubártowi Xiążęciu Litewskiemu / ktory ná ten czás Łucko / Wołyń / y Włodimirz trzymał / wszákże ich Krolowa ná gárdle niktore / drugie więzienim zá to karáłá / á od tego czásu Litwá Wołyń sobie przywłaszczáć poczęłá / iáko Kronikarze niktorzy Polscy piszą / ácz kolwiek przedtym zá Mendogá / potym zá Gedyminá Litwá Wołyń mocą pod Ruskimi Xiążęty opánowáłá. Wołyńskie y Pokuckie zamki Litwie przedáne.

Zá tego to Ludwiká w Polszcze żadnego rządu nie było przez niebytność Krolá / ábowiem łupiestwá y rozboie wielkie były / á ktory o krzywdę iechał do Węger / Krol go odesłał do Krolowey / Krolowa záśię do Krolá / potym do Polski przez listy do Gubernatorow wskazano / oni záś ná listy niedbáli / zá listy lepak Węgrzy łupili / á Litwá ich też záwżdy trapiłá / ták iż ze wszystkich stron vćisk wielki był w biedney Polszcze.

O rosterkach Polskich / v roznych Electiach / Ktore naszym dzisieyszym czásom coś podobne były / á o przyzwániu Jágełá Wielkiego Xiążę Litewskiego ná Krolestwo Polskie / y w Małżeństwo z Jádwigą Ludwikowną.

Rozdział III.

Jáko zá żywotá ták y po śmierći Ludwikowey wielkie burdy postronne y wnętrzne nástáły w Polszce / bo był ná to Pánow Polskich / przyzwawszy ich do Węgier / przypędził / Aby koniecznie Zięćiá iego Sigmuntá Márgrábię Brandenburskiego ná Krolestwo Polskie wźieli / y muśieli mu niktorzy w Węgrzech przyśięgáć / zá wierność y posłuszeństwo. A przyiáchawszy do Polski / począł záraz sobie przećiwnych karáć / zamkow pod nimi dobywáć / y máiętnośći ich oyczyste bráć. Semowitá Xiążęćia Mázowieckiego / ktory go niechćiał zá Krolá przyiąć (bo sie sam ná to był násádźił) woyną prześládował / y źiemię Mázowiecką mieczem y ogniem zwoiował / A Janus drugie Xiążę z swoiey częśći Xięstwá Mázowieckiego hołd mu postąpił. Poniewolna Electia. Sigmunt Margraff Branden burski / ktory był potym Krolem Węgerskim y Cesárzem / ná Krolestwo Polskie náiáchał.

Ciągnął potym Sigmunt do Poznániá / gdźie zá powodem Bodzenty Arcibiskupá Gnezneńskiego y Domorátá Stárosty wielkiey Polski / od wszystkich był zá Krolá słusznie przyięty. Sigmunt Margraf od Wielgopolánow zá Krolá przyięty.

Tegoż roku Polacy Siem vdźiáláli w Rádomskim / ná dźień S. Kátárzyny / ná ktorym potáiemnie te rzecz zámknęli / y pieczęćiámi vtwierdźili / iżby imo Sigmuntá Dźiedźiczkę swoię Krolewnę śrzednią do siebie wźięli / á dáli ią zá Małżonkę tákiemu / coby ich Rzecz pospolitą dobrze spráwował / ktoremu ich

postánowieniu był ná odpor Bodzentá Arcibiskup Gneznenski/ y Domárát Stárostá wielkiey Polski/ wßakże potym przyzwolili. A ták gdy Sigmunt chciał do Krákowá przyiácháć/ nie chcieli go puśćić/ zwłaszcza Dobek z Kurozwąk Kásztelan Krákowski/ Przeto stámtąd do Bochni/ potym do Sącza/ á stámtąd záś do Węgier Polskim nakłádem odprowádzon.

Polacy Sigmuntá dawßy mu ná stráwę wygnáli.

A oruozy Polacy ná Seimie Sirádzkim Semowitá Mázowieckie Xiążę zá Królá chcieli wziąć/ Ale tę rzecz do przyiázdu Edwigi odłożyli. Przeto Semowit vczyniwßy potáiemnie zmowę z Bodzentą Arcibiskupem iácháli do Krákowá/ áby się iáko w Krákowski zámek pierwey wwiężáć/ á potym Królewnę z Królestwem osiegnąć mogli. Ale go obaczono w Krákowie: Przeto záwárto miásto y zámek/ ták iż musiał ná Kleparzu zostáć w dworze Bodzenty/ ktory on dał zmurowáć ná Probostwo S. Floriáná/ do ktorego Krákowiánie posłáli/ áby stámtąd wyćiągnął dla niejákiego podeyrzenia/ y musiał to vczynić/ mießkał potym w Korczinie piętnaśćie dni/ czekáiąc przyiazdu Królewny/ ktorą miał wolą gwałtem/ ieśliby z dobrą wolą niechćiáłá/ pochwyćić.

Semowit Królem Polskim wybrány.

Ale gdy Królowa Węgerska przysłánim Królewny Jadwigi czás zwłoczyłá/ Bodzentá Arcibiskup ná Seymie Sirádzkim ná ktory żaden niechciał iácháć/ tylko drobna Slachtá/ Semowitá Xiążę Mázowieckie ná Królestwo Polskie podniosł y słußnie wybránym być Królem obwołał. A dowiedziawßy się tego Królowa Węgerska/ posłáłá wnet Zięćiá swoiego Sigmuntá Márgrábię Moráwskiego y Brándenburskiego we dwánaśćie tyśięcy Węgrow przez Sądecz do Mázowßa przećiw Semowitowi/ á k temu też Polacy z ziemie Krákowskiey y Sedomirskiey przyiecháli do Sigmuntá z niemáłym woyskiem/ A ták ziemię Mázowiecką Semowitowę część okrutnie palili/ y pußtoßyli przez miecz y ogień. Potym Brześćie Kuiáwskie obegnał Sigmunt (bo ná ten czás byli Kuiáwcy pod mocą Semowitową) tám leżąc przez dwánaśćie dni wßystkę ziemię Kuiáwską pogáńskim obyczáiem/ okrutnie Węgrzy woiowáli/ áż Włádisław Xiążę Opolskie miedzy Sigmuntem á Semowitem do czásu wobyczay ziednánia roziął/ to iest do Wielkiey nocy. Domárát záś z Pierzchná/ wielkiey Polski Stárostá/ przywiodßy lud z Sáskiey/ y z Pomorskiey ziemie/ tákież Kuiáwy woiował/ chcąc się w tym Sigmuntowi záchowáć/ Ale iego płon/ y ludzi odbił Włádisław Xiążę Opolskie/ ktory ná ten czás mießkał w Jnowłocłáwiu/ bo się też to tykáło y iego dzierżaw.

Węgrowie y Polacy Mázowße burzą.

Kuiáwy Węgrzy burzą.

Domárát Pierschlinski porázon.

Tymi wnętrznymi woynámi czásu nießczęśliwego *Interregnum* Polacy vćiśnieni/ roku Páńskiego 1384. posłáli do Królowey Helzbiety/ áby ich więcey ná słowie nie trzymáłá/ á Królewnę przysłáłá/ grożąc iey ieśliby dáley odwłaczáłá sobie inßego Páná obmyśliwáć. Królowa tedy tym poselstwem porußona/ posłáłá záraz Królewnę Jádwigę z Zięciem swym Sigmuntem Márgrábią Moráwskim y Brándenburskim/ áby iey był do czásu opiekunem/ y Gubernatorem Królestwá Polskiego/ póki ku látom nieprzyydzie. Tego gdy się dowiedzieli Polacy/ iż ich ták krolowa lekce waży/ á niewiástá im Gubernatory podawa/ zebrawßy się z ludem niemáłym/ śćiągnęli się do Sącá/ y posłáli do Sigmuntá Márgrábie/ ktory iuß był w Lubowli/ áby nie ieździł do Polski/ bo go áni zá Królá áni zá Gubernatorá niechcą mieć/ á powiedzieli nie inácżey iáko z nieprzyiacielem będziemy czynić/ ieśli się będzie ważył do Polski wiácháć. Przeto Sigmunt musiał názad/ wßákże Królowa czyniąc dosyć obietnicy/ posłáłá z inßymi Pány Królewnę Edwigę do Polski/ zwłaszczá z Demetriusem Stringonskim Arcibiskupem Kárdinałem/ z Jánem Biskupem Wárádinskim/ y z inymi Pány Swieckimi/ dawßy iey skárbow od złotá y srebrá dosyć/ y wßytek apparat krolewski/ ku ktorey wiele Pánow y Rycerstwá wyieżdżáło/ y processie wychodziły z wielką rádośćią ná dzień S. Edwigi z Kráko-

Polacy przećiw Sigmuntowi.

Królewná Jádwigá Ludowikowná do Polski.

gi z Krákowá. Tám záraz em przyiáchawßy pomázána ieſt zá Krolowa Polſka przez Bodzente Arcibiſkupá Gneſnieńſkiego/ przy tychże Poſlech Węgerſkich y przy inych Biſkupiech Polſkich y Slaſkich/ ktorey dano moc ſpráwowáć Krolestwo Polſkie do tego czáſu/ poki małżeńſtwu nie będzie podána.

Jádwigá Ludwikowná Krolowa Polſka.

Potym roku 1385. vſłyßawßy Jágeło Wielki Xiądz Litewſki o przyiáchániu y o koronácyey Edwigi/ á máiąc o niey ſpráwę iż byłá vrodziwa/ obyczáyna y mądra/ k temu dziedziczká Krolestwá Polſkiego/ posłał do niey Brátow ſwoich/ Skirgełá/ Boriſá/ y Háwnulá Stároſtę Wileńſkiego z bárdzo wielkimi y koßtownymi dáry/ pytáiąc iey ieſliby go zá małżonká ná Koronny ſtolec chćiáłá przyiąć/ podawáiąc Condicie/ naprzod iż ſię ſam chce ze wßyſtkimi páńſtwy ochrzćić/ wrocić y przyłączyć Polßcze wßyſtkie dzierżáwy/ ktore Litwá zwydzieráłá/ y oderwáłá od Polſki/ ták Zamki iáko y Miáſtá/ zwłaßczá Ruſkie kráiny/ y wßytko Podláße/ nád to ießcze wßyſtkie ludzie z więzienia/ ktore w Ruśi y w Polßce zdawná im przodkowie iego pobieráli wolno puśćić/ k temu Litewſkie wielkie Xięſtwo z Polſką zjednoczyć ná wieki/ Slaſkich/ Pruſkich/ Pomorſkich ziem y Xięſtw zdobywáć/ y do Polſkiego Krolestwá przyłączyć/ ſkárby wßytkie ktore ma y mieć będzie ná rzecz poſpolitą do Polſki obroćić.

Jágeło dziewoſłeby do Jádwigi posłał.

Kondicie od Jágełá podáne Polakom.

Byłá tá rzecz wßytkim Polakom od Posłow Litewſkich wdzięczna/ ſpodziewáiąc ſię ták od nich mieć pokoy/ ále Krolewnie nie bárdzo ſmákowáło/ bowiem ießcze zá Oycowſkiego żywotá byłá poſlubiona Gwilhelmowi Rákuſkiemu Xiążęciu/ y znim ießcze w kolebce pokłádána byłá/ przeto iey był pierwßy oblubieniec ná myſli/ k temu zakład álbo zarękę dwie ſcie tyśięcy złotych/ á ieſliby ktora ſtroná rozrywáłá małżeńſtwo/ tedy tę ſumę przepadáć miáłá/ wßákże y zá tę zarękę Posłowie Litewſcy przyrzekáli/ iż to miał Jágeło zápłáćić. Dla czego Posłowie Koronni iácháli do Węgier/ Włodko z Ogrodzieńcá/ Podczáßy Krákowſki/ y Kriſtin z Oſtrowá z Posły Jágełowymi/ opowiádáć Helżbiecie Krolowey Węgierſkiey Poſelſtwo od Jágełá Wielkiego Xiędzá Litewſkiego/ ktore Krolowa wdzięcznie przyiąwßy/ odpowiedziáłá/ iż ią przeſtánę ná wßyſtkim co Pánowie Polßcy dobrego poſtánowią/ ku pożytkowi Rzeczy poſpolitey.

Rychło potym Krolowa Węgierſka Helżbietá/ gdy iácháłá z drugą Corką Márią Krolewną Sigmuntowi poſlubioną do Kárwáciey drugiego Krolestwá ſwoiego/ ná drodze obſkoczona od poddánego ſwoiego Horuatá Janá Bana Kárwáckiego/ á okrutnie z kolebki wywleczona y zbita byłá vtopiona. Nátychmiaſt tedy Posłowie wypráwieni ſą do Litwy/ Włodko z Ogrodzieńcá Podczáßy Krákowſki/ Kriſtin z Oſtrowá/ Piotr Száfrániec z Łuczyce/ Hinczá z Rogowá/ álbo Roſtowá/ áby Jágełá z obiecánymi Condiciámi przyprowádzili zá Małżonká Krolewnie Jádwidze.

Ban był vrząd w Karwáciey/ iáko v nas Stároſtá Zmodzki/ á ten ſię mśćił śmierći Károluſá Krolá Neápolitańſkiego/ ktory ná Węgierſkie Krolestwo przyzwány/ był zábity od Błáżego Farkaczá/ z námowy tey Krolowey Helżbiety. Crom. lib. 14. Długoß et Miech. lib. 4.

A gdy ſię tych rzeczy dowiedział Gwilhelm Rákuſkie Xiążę/ będąc świádomy ku ſobie chęći y vprzeymośći Krolewniney/ á ſnadź od niey przyzwány/ przyiáchał do Krákowá w ozdobnym poczcie Niemcow z wielkimi ſkárbámi/ á tám długą chwilę mießkał bywáiąc częſto weſoł z Krolewną ná zamku/ Potym mu Dobieſław z Kurozwąk Káſtelan Krákowſki ná zamek chodzić zákazał/ iż muſiał ſtáć w mieśćie/ ále Krolewná chodziłá do niego z ſwoimi Dworzány/ y z Fraucimerem do Klaßtorá S. Fránćißká/ á tám w Refectuarzu bywáłá vććiwie y miernie/ z Gwilhelmem y z inemi Pány/ tákież z pannámi weſołá. Co bacząc Pánowie koronni/ iż wdzięcznym gośćiem był Gwilhelm v Krolewny/ á ku temu miał ßczodrą rękę/ prowádzili go ná zamek/ y chćieli go oddáć w małżeńſtwo z Krolewną według woley Ludwiká iey Oycá niebożczyká/ Ale gdy vſłyßeli iż Jágeło z Litwy iedzie/ kazáli wynidź poniewoli Gwilhelmowi z zamku/ y brámy y forty po-

Wilhelm mało niebył Krolem Polſkim.

Wilhelm Rákuſki z Zamku wygnan. Jádwigá kłotki v bram tłucze.

záwierano zá nim. Krolewná záś żáluiąc Gwilhelmá chćiáłá ná doł z zamku ná wiedzić go/ á gdy nálázłá forty zámknione / porwáłá ſámá ſiekierę v ſtrożá / y chćiáłá ſwymi rękomá zapory y kłotki potłuc : Ale gdy iey to rozwodził piękną rzeczą Dimitr Gorayſki/ Podſkárbi Koronny / iż to ná iey ſtan nieprzyſtußáło/ dáłá ſię prętko hámowáć/ Gwilhelm też Kiążę Rákuſkie boiąc ſię iákiey więtßey

Gwilhelm z Krákowá v wiozł.

zelżywośći / viáchał do Rákus z Krákowá w máłey drużynie potáiemnie / nie bijąc czołem Polakom zá cześć. A ſkárby / kleynoty/ y inße drogie rzeczy v Gnie- woßá Podkomorzego Krákowſkiego zoſtáwił / zá ktore potym ten Gniewoß

Gniewoß ſię wzbogacił.

ſobie był imion wielkich nákupił / bo ſię v niego wßyſtko zoſtáło / wßákże lekko nábyte nie długo trwáło/ Bo potomkowie iego/ ony dobrá prętko rozßáfowáli/ y rozproßyli / iáko Długoß/ y Cromer pißą.

Miáſto tego Wilhelmá Kiążęćiá Rákuſkiego/ ktory ſię to vpornie ſtárał/ o

Omyłká Látopiſcow.

dokonánie Małżeńſtwá z Krolewną Jádwigą Ludwikowną/ Látopiſcze Ruſkie y Litewſkie przeciw iſtotney prawdzie / y wßytkim Hiſtorikom / Fridrichá iákieś Pomorſkie Kiążę bez ſłußnego rzeczy porządku kłádą/ co nigdy *in rei ueritate* nie było.

O przijáchániu Jágełowym do Krákowá / y koronáciey iego ná Kroleſtwo Polſkie / Roku 1386.

Rozdział IIII.

ROku 1386. Gdy ták Wilhelm Rákuſkie Kiążę niewdzięczny v Polakow Swát y Gość / z Krákowá do Rákus vwiozł/ Jágeło Olgerdowic wielki Kiądz Litewſki/ Ruſki y Zmodzki / wiáchał do Krákowá z Spitkiem Melſtinſkim Woiewodą Krákowſkim y z inßymi Pány koronnymi / ktorzy byli ku niemu wyiácháli we wtorek dniá 12. Mieſiącá Lutego.

Wiazd Jágełow do Krákowá.

Byli też z Jágełem Brácia rodzeni/ y ſtryieczni/ Kiążętá y Pánowie Litewſcy / Zmodzcy y Ruſcy z wielkimi á ozdobnie ſwietnymi pocztámi/ y z wozámi ſkárbnymi/ w ktorych długim rzędem ſkárby y ſprzęt wßyſtek nadworny Jágełow był przyprowádzony. Tegoż dniá Kiążętámi brácią otoczony/ Krolewnę Jádwigę ná Zamku Krákowſkim w pálacu witał/ á názáiutrz iey bárdzo wielkie y koßtowne dáry przez Witołtá/ Boriſſá/ y Swidrigełá Brátow poſłał.

Jágeło ochrzczony z brácią.

We czwartek potym dwunaſtego dniá Lutego / ktory był S. Valentego/ Jágeło z Brácią był náuczony około wyznánia y táiemnic wiáry S. Chrześćiáńſkiey/ á w Kośćiele Krákowſkim przez Bodzentę Arcibiſkupá Gneſnienſkiego/ y Janá Biſkupá Krákowſkiego był ochrzczony/ á Włádiſławem miánowány. Támże też przy nim inßy Brácia Kiążętá/ gdy wyználi y przyrzekli bronić y trzymáć ſtátecznie wiárę Chrześćiáńſką / byli ochrzczeni / y nowymi imiony miánowáni. Wigunt Kiążę Kiernowſkie Alexándrem / Skirgayło y Korigeło Kázimierzámi/ Swidrigayło Bolesławem / Witołd też Alexándrem był miánowány/ wßyſcy tákże Pánowie Litewſcy y Zmodzcy záráżem ſię przy Wielkim Kiędzu Jágele ochrzćili/ okrom Ruſkich Pánow / y inßych Kiążąt Olgerdowicow Brátow y Stryiow Jágełowych / ktorzy ſię dawno przedtym w Ruſką wiárę

Greckiego

Greckiego zakonu byli pochrzcili/ iáko Fiedor/ Lubárt/ Sanguszko Xiążę Luckie/ Wołyńskie y Włodimirskie/ Dimitr Koribut Xiążę Siewierskie Zbáráskich y Wiśniewieckich Xiążąt przodek/ Włodimirz Olgerdowic Kijowskie Xiążę/ iáśnie Oświeconych Xiążąt Słuckich rozmnożyćiel/ Narimunt Wasil Pinskie/ Siemion Linguin Mśćisławskie/ Nowogrodzkie/ Siewierskie/ Jurgi Dowgot y insze Xiążętá Litewskie. Tegoż dniá po Chrzćie świętym y przyięćiu Sácrámentow páńskich/ Jágeło wstąpił w święte Małżeństwo z Jádwigą Krolewną/ przy bytności Bráciey Xiążąt przerzeczonych. Támże záraz wielkie wszytko Xięstwo Litewskie/ Żmodzkie/ y Ruskie kráiny/ ktorych był mocą dostał/ do Korony Polskiey práwem wiecznym przyłączył/ y w iedno ćiáło spoił/ potwierdziwszy zápissow swoich przysięgą. Nád to Witołt z Michałem Xiążęciem Zásławskim/ y z Fiedorem Lubártem Wołyńskim Xiążęciem zápisáli się y przyrzekáli Krolowey Jádwidze/ y Pánom Koronnym zá Jágełą Brátá/ iż to miał wszystko spełnić co obiecał. Czwartego potym dniá według Ceremoniy przy koronaciey zwykłych był pomázány ná Krolestwo Polskie od Bodzenty Arcibiskupá/ y koronowány nową Koroną/ bo stárą do Węgier był Ludwik wywiozł z inszymi kleynotámi Koronnymi. Názáiutrz zás był doprowádzon ná rynek Krákowski/ á tám ná Máiestácie przysięgi słuchał od Krákowian/ y od inszych Miast. Xiążętá też insze Litewskie y Ruskie/ ktore ná ten czás w Krákowie były/ przysięgáli Krolowi y Krolowey/ y dawszy ná się zápissy pod pieczęćiámi/ przyrzekli się być wiernymi Krolowi y Koronie Polskiey/ z Xięstwy swoimi. A około tego postánowienia/ y spolnego Wielkiego Xięstwá Litewskiego z Koroną Polską wćielenia/ y ziednoczenia/ są y dziś zápissy ná Krákowskim zamku w skárbie Krolewskim/ z pieczęćiámi Xiążąt Litewskich/ ktore wten czás z Jágełem w Krákowie były/ naprzod Dimitrá Koributá Nowogrodzkiego w Siewierskiey ziemi Xiążęćiá/ y Włodimirzá Kijowskiego Xiążęćiá/ Olgerdowicow/ Xiążąt Słuckich przodká/ Skirgayłá Trockiego/ Alexandrá Wiguntá Kiernowskiego/ Fiedorá Lubártá Luckiego/ Nárimuntá Waśilá Pinskiego/ Siemioná Linguená Mśćisławskiego/ ktorego był Jágeło ná wielkim Nowogrodzie przełożył/ Michaylá Zasławskiego Jawnućiewicá/ y iego Synow Jurgego/ y Andrzeiá Kniáziow Zasławskich/ Jerzego Dowgotá/ y Alexandrá Witoltá etc. Xiążąt Brátow Krolewskich. Było potym wesele odpráwowano/ tańce/ y biesiády przez wiele dni/ gonitwy/ zápasy y insze krotofile/ káżdy kto co vmiał dla vćiwośći ták sławnego Małżeńskiego wesela/ y dla Krolá nowego okázował.

Jágeło zwinczowan. Litwá z Polską ziednoczona. O tym czytay szerzey w státucie Polskim.

Jágeło koronowány.

Zapissy Xiążąt Litewskich zá Jágełá.

O woiowániu Litwy y Ruśi przez Krzyżaki/ y o poimániu Kniáziá Andrzeiá Jágełowego Brátá/ y burzeniu Mśćisławia/ Witebská y Orszy/ przez Swantosławá Smolenskiego Kniáziá.

Jágeło skoro przyiáchał do Krákowá posłał wespołek z Krolową Jádwigą do Prus Dimitrá Goráyskiego Podskárbiego Koronnego/ prośić ná Chrzćiny swoie y ná wesele Małżeńskie Konrádá Zelnerá Mistrzá Pruskiego/ ále on z hárdośći nádętey Niemieckiey/ wzgárdziwszy ono wzywánie ná Wesele Krolá y Krolowey/ wtárgnął do Litwy/

Mistrz Pruski niechćiał ná wesele przyiácháć. A Litwe y Żmodź burzy.

Litwy y do Zmodzi / z dwiemá woyſkámi / ktore páńſtwá ná ten czás puſte bez Xiążąt y Pánow (bo byli do Krákowá z Jágełem wßyſcy wyiáchali) nálazwßy y práwie oſierocíáłe zdybawßy / woiował wßerz y wzdłuż rozdzieliwßy ſię z woyſkámi ná dwoie. Był też przy Miſtrzu z trzecim woyſkiem Ruſkim Xiążę Andrzey Olgerdowic Brát Jágełow / ktory był w ten czás Krzyżakow Pruſkich y Liflandſkich pobudził ná Litwę / chcąc z nimi Wielkie Xięſtwo Litewſkie pod Jágełem y inßymi Bráty oſieść y opánowáć / á miał ku ſobie Ruſkie wßyſtkie zamki / y ludzi przychylnych / bo ſię był dawno w ich wiárę ießcze zá oycá Olgerdá z dziecinſtwá ochrzcił. A ták Pruſki Miſtrz z iedne ſtronę z dwiemá woyſkámi / Liflandſki z drugą od Dźwiny Litewſkie kráiny bez odporu plundrowáli / zá powodem Kniáziá Andrzeiowym. Lukomlę zamek obegnáli / z ktorego iż ſię Ruſacy y Litwá z ſtrony Jágełowey mężnie bronili / przypuścił Miſtrz Pruſki Niemcow ſwoich gwałtownym ßturmem z drábinámi / y z ogniem / y ták długo ßturmowáli / iż zamek wzięli mocą / gdzie wiele Niemcow kołámi y kámieniámi pobitych wkoło blánkow poległo. Tám Andrzey Olgerdowic zoſtał w zamku Lukamli z Rycerſtwem ſwoim / á potym mu ſię y Połoczánie z zamkiem y z miáſtem / y ze wßyſtkim Xięſtwem Połockim podáli: Bo Miſtrz Pruſki Konrad Zolner / y Henrik Miſtrz Liflandſki do tego ich mocą przypędzili. A ták Połocko / Driſſę / Druię / Lukomlą / y niemáłą część Ruśi zá pomocą Krzyżakow opánował. Dziś w Lukomlu tym z ktorego ſię Kniąziowie Lukomſcy pißą / tylko Horodziſcze iákom ſam widział roku 1573. ſtoi / ále znáć iż tám kiedyś był Zamek wielki y gwałtowny / bo to wáły y kopiec ßeroko vſypány świádczy.

Niemcy Lukomlę zamek mocą wzięli.

Andrzey Połocko wziął.

Tegoż iednego czáſſu Swádosław álbo Swántosław Xiążę Smolenſkie / śnadź ná zmowie ſpolney z Xiążęciem Andrzeiem Olgerdowicem / wtárgnął z woyſkiem z drugą ſtronę do Ruſkich ziem Jágełowych / Witebſk / y Orßą dwádzieściá mil od Witebſká leżącą opalił / włości / dwory / śiołá y folwárki ſpuſtoßył / ludzi Ruſkich / áczkolwiek Chrześciáńſkiey wiáry byli / okrutnie ſiec / bić y mordowáć kazał / drugich nágnawßy do izdeb / y do chromin bez miłoſierdzia palił / inßych záś podważywßy domy y budowánia kazał kłáść ßyiámi pod podwáliny podnieſione / á ták ku ziemi ſpuściwßy budowánie byli okrutnie podußeni / y potłoczeni / y inße ſrogie morderſtwá nád Litwą y nád Ruſią podobną Litwie bez wßelkiego miłoſierdzia wymyślał / ták iż Neroná Rzymſkiego y Kámbiſeſſá Perſkiego / y Herodá w okrucienſtwie przewyżßył. A gdy niemogł dobyć Witebſká y Orßey / ciągnął z woyſkiem do Mściſławia / ktory ze wßech ſtron obegnawßy / dobywał go vſtáwicznymi ßturmámi / ściány podkopuiąc y táránámi tákże rozmáitą ſtrzelbą blánki / wieże / y bramy tłukąc.

Kniąż Smolenſki Ruś Litewſką woiuie.

Srogie morderſtwo Kniáziá Smolenſkiego nád Ruſią y Litwą.

Mściſław obleżony.

Co gdy vſłyßał Krol Jágełło / wnet Skirgáiłá Brátá / y Witołtá z Litewſkimi Pány ná rátunek oyczyznie z Krákowá wypráwił / Polakow też dobrowolnych ná ſwą (iáko mowią) ßkodę bárdzo wiele z nimi wyiáchało. A ták o Srzodopoſciu Skirgáiło z Witołtem / zebrawßy woyſko z Zmodzi y z Litwy ciągnęli z Polakámi do Ruśi / ſpodziewáiąc ſię gdzie woyſkom Krzyżáckim záſkoczyć. Ale Miſtrz Pruſki Zelner / y Henrik Liflandſki iuż byli do ſwoich ziem śpießno odciągnęli ſłyßąc o woyſku Litewſkim y Polſkim przeciw ſobie. Oblegli tedy Lukomlę / ktorego dobywßy / zaſtáwę Andrzeiá Xiążęciá y Rycerſtwo iego Niemieckie y Ruſkie poſiekli / drugich powiązáli / á inßy roſpłoßyli / á Lukomlę ſwoimi oſádzili. Stámtąd proſto ciągnęli do Mściſławia przeciw Swántoſławowi Kniáziu Smolenſkiemu okrutnemu / ktory iuż był práwie wßiſtki ściány zamku Mściſłáwſkiego vſtáwicznymi ßturmámi porozwalał / y potłukł táránámi / ále gdy vſłyßał iż przeciw iemu Skirgáiło z Witołtem ciągnie / odciągnął od

Witold Lukomle odiſkał.

gnął od zamku / á wytoczywßy ſię z woyſkiem ſwoim Smolenſkim w pole/ vderzył wielkim pędem ná Litwę. Skirgáyło záś y Witołt vſiłuiąc w ſwoiey ſpráwiedliwośći/ tym mężniey odpieráli/ tám Swántoſław ſam gdy ßyki náprawował włocznią od iednego Litwiná ná wylot przebity ſpadł z koniá /y wziął zapłátę okrućienſtwá ſwoiego/ Co obaczywßy woyſko iego iż im Xiążęciá nie oſtáło/ wnet do bliſkich láſſow pierzchnęli/ Litwá ich z Polaki gonitá/ więźnie/połon/łupy/ y obozy wßyſtkie nieprzyiaćielſkie wzięli/ Támże Jurgi Syn Swántoſłáwow mężnie ſię broniąc był rániony/ y poimány/ á do Skirgáyłá przywiedziony / ále gdy przyſiągł poſłußeńſtwo/ wiárę/ hołd/ y poddaństwo Krolowi Jágełowi / y brátu iego Skirgáyłowi/ y potomkom ich wielkim Xiędzom Litewſkim ſtátecznie y ſtale chowáć / był odprowádzon przez Skirgáyłá do Smolenſká / á ná mieyſce oycá zábitego Swántoſłáwá Xiążęćiem Smolenſkim był podnieſiony. Ciągnęli potym do Połocká Skirgáiło z Witołtem/ ktorego zá krotki czás dobywßy ſwowolnych/ y tych ktorzy byli przyczyną woyny y zdrády/ álbo odſtánia y przeklinienia od Jágełá do Andrzeiá/ mieczem ná gárdle y ná máiętnośćiach ſkaráli/ á oſſádziwßy Połocko zamek rycerſtwem Litewſkim/ wßyſtkę Ruś/ Połocką/ Łukomſką/ Witebſką / Orßeńſką/ Smoleńſką/ Mśćiſławſką / z onych burd vſpokoili/ y do poſłußeńſtwá Jágełowego y wielkiego Xięſtwá Litewſkiego przywiedli. Andrzeiá też Olgerdowicá Brátá Jágełowego y Skirgayłowego/ ktory tych wßyſtkich roſtyrkow był nábroił/ poimáli/ odeſłan potym do Polſki Jágełowi/ á tám ſkarány zá vpor ſwoy trzy látá cáłe ná zamku Chęćinſkim w ćiemney wieży pod ſtrażą śiedział w więzieniu. Potym był czwartego roku ná przyczynę inßych brátow wypußczony. A Skirgáyło y Witołd y Swidrigáyło po onym zwyćięſtwie woyſká Litewſkie y Zmodzkie roſpuśćili/ ſámi ſię też do zamkow ſwoich ſpokoynie roziecháli / Skirgaiło do Trok / Witołt do Grodná/ á Swidrigaiło w Połocku zoſtał.

Bitwa Kniáziá Smolenſkiego z Litwą.

Swantosław Smolenſki zábity.

Jurgi Swántosławowic poimán.

Połocko odſtáne.

Kniáż Andrzey poiman y oſſádzon.

O wypráwie Jágełowey do Wielkiey Polski.

POſtánowiwßy Krol wßyſtko porządnie w Krákowie w máłey Polßcze y w oyczyſtey Litwie / ćiągnął w Srodopośćie do wielkiey Polſki z Krolową Jádwigą / y z woyſkiem dla vſpokoienia roſterkow przez Domárátá Pierſchlinſkiego Stároſtę/ y Vincentego Woiewodę wzburzonych/ ktore záraz ſwoim przyiazdem vſkromił/ dobrá Kośćielne gwałtownie w Interregnum rozerwáne co komu należáło przywroćił/ Bártoßá Koſminſkiego ſwowolnie łotrowſtwem y łupieſtwem żywiącego z Kroleſtwá wywołał/ á Odalenow zamek iego wziął. A gdy do Gniezná przyiáchał / á tám kilko niedziel mießkał/ kmiećiow włośći duchownych / ktorzy niechćieli ſtácyey dawáć/ kazał grábić obyczáiem Litewſkim / á gdy go Krolowa proſiłá/ áby tego obyczáiu do Polſki niewnośił/ á poddánym vbogim gwałtem dobytkow niebrał/ rzekł Jágełło / á toż máią ſwoie Bydło / niech ie ſobie wezmą názad. Krolowa ná to odpowiedziáłá / Bydło im wroćić możemy / ále łzy y płácz ich kto im wroćić y nágrodzić może? Záprawdę święte á pámięći godne Krolowey Bogoboyney przyſłowie. Ták tedy Krol ná ten czás wßytki ßkodliwe roſterki y zaburzenie wnętrzne w wielkiey Polßcze nadobnie / á łágodnie vſkromił / y vſpokoił/ ná czym Láto wßyſtko y Jeśień ſtrawił.

Jmiona Kośćielne wrocone.

Czaſſy podobne náßym 1576. y roku 1577.

Grábieß po Litewſku.

Przysłowie pobożne Krolowey Jádwigi.

O rozmno-

O rozmnożeniu wiáry Chrześciáńskiey w Litwie przez Jágełá/ Roku Páńskiego/ 1387.

Rozdział V.

Oku od zbáwiennego národzenia Páná Christusowego 1387. ná początku zimy/ Władisław Jágeło Krol Polski/ y Wielki Xiądz Litewski/ niechcąc áby Oyczyzná iego Litwá dáley trwáłá w błędzie/ wypráwił się do Litwy z młodą Krolową/ wziąwszy z sobą Arcibiskupá Gnezneńskiego Bodzente/ y Janá Biskupá Krákowskiego/ y inszych Duchownych niemáło/ przy nim też iácháli Janus/ y Semowit Mazowieckie/ Konrad Oleśnickie Xiążętá/ Bártosz z Wiszemborgu/ Woiewodá Poznáński/ Kristin z Kozichgłow Sądeczki/ Mikołay Ossolinski Wislicki/ Kástellanowie/ Zaklika z Miedzygorza Kánclerz/ y Mikołay Moskorowski Podkánclerzy koronny/ Spitek z Tarnowá Podkomorzy/ y inszych Xiąząt y Pánow koronnych bárdzo wiele.

Orszak Pánow z Jágełem do Litwy.

Ták tedy Krol Jágeło Siem głowny w Wilnie złożył/ po Wstępney Niedzieli w Post/ ná ktory się Xiążętá Litewskie ziácháły/ Skirgayło Trockie/ Witołt Grodzieńskie/ Włodimirz Kijowskie/ Dimitr Koribut Nowogrodzkie brácia Krolewscy/ y wiele Pánow/ Boiar y pospolstwá Litewskiego/ y Zmodzkiego. Tám rádzili społnie/ o vgruntowániu wiáry Chrześciáńskiey/ á wykorzenieniu sprośnego Báłwochwálstwá/ Támże w Wilnie cokolwiek Pogan było ná onym ziezdzie/ wszyscy się pochrzcili. A potym Krol iezdząc od ziemie do ziemie/ y od powiátu do powiátu/ kazał się schodzić ludu prostemu ná Chrzest święty do głownych Miast/ á dla lepszey chęci ich/ nákupił był w Polszcze białego sukná bárdzo wiele/ w ktore te ku chrzczeniu obłoczono/ y dárowano suknią nową káżdego. A ták ze wszystkich stron ono pogáństwo szło ná Chrzest słysząc o hoyney swobodzie Krolewskiey/ bo drugi nie ták dla Chrztu iáko dla Sukniey szedł/ gdyż przed tym tylko w koszulach/ á w skorach źwierzęcych chodzili/ száty y vbiory insze rzadko mieli/ krom tych co w Polszcze kozáctwem złupili/ á iżby się Chrztem prędzey odpráwowáli/ ná kilko vphow ich rozszykowono/ á imioná káżdemu vphowi/ álbo gromádzie/ wodą ich święconą kropiąc osobne dawano/ Bo kiedyby ich poiedynkiem było chrzcić przyszło/ nieskończonaby praca byłá/ ále tey gromádzie Stanuł/ drugiey Lawrin/ Matulis/ Sczepulis/ Piotrulis/ Janulis etc. tákież y białym głowam kazano stánąć/ iedney gromádzie Katriná/ drugiey Jádziulá/ A drugiey Anná/ áż poki ich stawáło. A tym obyczáiem ochrzczono ich ná ten czás w Litwie ná rożnych mieyscach około trzydzieści tysięcy okrom tych co przed tym w Wilnie ná Seimie/ y w Krákowie ochrzczeni byli/ y okrom Zláchty/ y Boiar/ ktorym dla vczciwości osobny Chrzest wyrządzano.

Xiążętá Brácia Jágełowi do Wilná.

Litwá się chrzci.

Litwá do Chrztu sukniámi przywabiona.

30000. Pospolstwá Litewskiego ochrzczono.

Sam Krol Jágeło wielką pilność vstáwicznie czynił w náwracániu pogáństwá do Páná Christusá/ gdy nie tylko nápominał/ prosił/ y dárámi ich przyłudzał/ ále też vstáwicznie on lud gruby náuczał/ rozważáiąc im táiemnice/ y wyznánie członkow wiáry świętey Chrześciáńskiey/ Bo kápłani Polszczy ięzyká

nierozumieiąc Litewskiego/ po Polsku słowo Boże przepowiádáli/ á Krol záś od nich tłumáczył/ y wykłádał od słowá do słowá wszystko kazánie pospolstwu Litewskiemu/ wszákże z wielką trudnością Litwá oyczyste przodkow Báłwochwálstwá opuszczáłá/ bo ácz się y drudzy chrzcili/ iednák táiemnie Bożkom swoim ofiáry y modły czynili/ o ktorych Litewskich y Zmodzkich zabobonach/ y báłwánach rozmáitych nápisałem dostátecznie wyższey w Kronice Ruskiey. Ale gdy Jágeło Krol roskazał naprzod w Wilnie/ ogień ktory mieli zá święty/ ná tym mieyscu gdzie dziś Kościoł S. Stánisłáwá/ w zamku zgásić y rozmiátáć/ Kościoł też pogáński w ktorym stał Báłwan Perkunos/ y Ołtarze iego kazał rozwálić/ y wieżę z fortą/ z ktorey Kápłani y Wieszczkowie dawáli ludziom zmámionym odpowiedzi/ y przyszłe rzeczy przepowiádáli/ wywrocić/ węże y gádziny ktore zá Bogi mieli/ pobić/ lássy święte gdzie dziś stáynie/ y pusškarnia/ w ktorych stáwiáli świece/ posiec y wyrąbáć/ bez żadnego obráżenia Polakow/ ktorzy ony Báłwány burzyli/ siekli/ y psowáli/ co się stáło nád nádzieię Litwy Pogan/ bo się spodziewáli/ iż wnet álbo nagle pomrą/ álbo polsnią/ ále gdy widzieli/ iż się im nic nie stáło/ mowili z wielkim podziwieniem/ iż gdyby to ktory z nas vczynił/ zarazby był skaran od Bogow/ Bo się im według wiáry działo.

Bałwány Litewskie burzę.

Tám ieden Czech Kápłan Hieronym imieniem/ żywotá pobożnego/ gdy sam ochotnie rąbał siekierą ieden wielki Báłwan Perkun názwány/ z drzewa záwiłego vczyniony/ záciął się z przygody bárdzo szkodliwie w nogę/ co obaczywszy Litwá Pogáni/ wnet z krzykiem y z płáczem wołáć poczęli/ iż go zá swoię krzywdę ich Bog zgwałcony skarał: ále Hieronim Kápłan rzekł/ iż tá nie iest rána ku śmierci/ ále ku chwale Bożey/ áby przez to Pan Jesus Christus był vwielbiony. Potym klęknąwszy począł nabożnie Páná Bogá prosić/ áby imię swoie święte iákim cudem miedzy onym pogáństwem obiásnić y oświecić raczył/ á wtym wyciągnąwszy onę rániona nogę przed wielkim zborem onego Pogáństwá/ przeżegnał ránę znákiem Krzyżá świętego/ Páná Bogá w Troycy świętey iedynego wzywáiąc/ y wnet się rána zgoiłá/ ktora byłá bárdzo szkodliwa/ iż áni blizny namnieyszey nieznáć było/ á wstawszy zdrowy/ dorąbał do końcá onego Báłwaná/ co obaczywszy Litwá stali zdumiawszy się z dziwnego zágoienia oney szkodliwey rány/ á widząc prożność y nikczemność Bogow swoich/ mowili iż mocnieyszy y dziwnieyszy ieden Bog Chrześciáński/ niż nászych tysiąc/ á ták ochotniey do wiáry Chrześciáńskiey przystawáli.

Tráfunek.

Joan. cap. 11.

Pan Bog cudá czyni kiedy ich potrzebá.

To też Marek S. w Alerandriey vczynił/ o czym czytay Habdiam Babilonium/ w żywocie tego Márká S.

Záłożył potym y zbudowáł Kościoł Biskupi Jágeło w zamku Wilenskim niżnym/ ná tym mieyscu gdzie pierwey gorzał ogień Pogáński vstáwicznie/ ktory Bodzętá Arcybiskup Gnieznenski poświęcił ná pámiątkę S. Stánisłáwá/ y nádał go dochodámi hoynymi y ták ná Biskupá/ iáko ná Kánoniki/ y Wikárie dostátecznie należącymi. Andrzeiá Wásilouá Polskiego Slachcicá/ z Herbu Jástrzębcow/ Zakonu Fránciszkanow Mnichá pobożnego żywotá/ Helżbiety Krolowey Węgierskiey Spowiednika/ przedtym Biskupá Ceretenskiego/ pierwszym Biskupem Wilenskim przełożył y postánowił/ k temu siedm Kościołow Párochiálnych Plebáńskich z dostátecznym nádánim w Litwie fundował. Pierwszy w Wilkomeriey/ w Missogole/ w Niemenczynie/ w Miednikach/ w Krewie/ w Bolciach/ y w Haynie/ ktore też Kościoły Krolowa Jádwigá dosić hoynie Kleinotámi/ Srebrem/ y Krzyżámi/ tákże Ornatámi kosztownymi z skárbu własnego nádáłá.

Kościoł Biskupi w Wilnie ná Zamku.

Andrzey Wásilo Biskup Wilenski pierwszy.

Plebánije w Litwie przednieysze zá Jágełá.

Fundował też Krol Jágeło y zbudował Kościoł S. Márciná ná Zamku wyższnym Wilenskim/ ktory tákże Prebendą y nádánim słusznym opátrzył/ dziś iáko widzimy zniszczał y vpadł/ tylko znáki od łyssey gory málowánego budowánia/ y rozwálonych sklepow stoią.

O ktorym teraz ták możemy rzec:

Quæq; prius sanctos cogebat curia patres
Serpentum facta est, alituumq; domus.
Plenaq; tot paßim, generosis atria ceris
Ipsa sua tandem subruta mole iacent.
Calcanturq; olim sacris onerata trophæis
Limina, distractos & tegit herba deos,
Tot decora, artificumq; manus, tot nota sepulchra,
Totq; pios cineres una ruina premit &c.

Támże też Jágeło z Bráćią swoią Xiążęty / ná tymże ziezdzie Wilenskim/ dał Przywiley y Fundus ná Biskupstwo Wilenskie/ w ktorym to naprzod vchwalił / áby Rusi Greckiego Zakonu z Kátoliki wiáry Rzymskiey nie godziło się w Małżeństwo wstępowáć/ áżby pierwey Ruská/álbo Rusin do Rzymskiego Kośćiołá posłußeństwá przystáli. Wtymże Prywileiu dobrá Biskupstwá Wilenskiego y wßystkiego Duchowienstwá wyzwala / wiymuie y ná wieczne czásy pod przysięgą wolnymi czyni/ od wßelkich podátkow/Serepcizn/podwod/wypráwy woienney / strażey / opráwowánia mostow / Dziakłow y wßelkich inßych ktorychkolwiek powinnośći swieckich/wczym y potomkow swoich wßystkich/ Wielkich Xiędzow Litewskich obwięzuie A ták się poczyna ten Priwiley/ ktoregom kopiey v sławney pámięci Xiążęciá Iuriá Iuriewiczá Olelkowiczá Sluckiego dostał.

O Ruskim małżeństwie z Rzymiány ustáwá.

In nomine Domini amen: Ad perpetuam rei memoriam, Quia tunc multis errorum, & dubiorum prudenter occurimus in commodis &c. Proinde nos Wladislaus Dei gratia Rex Poloniæ, nec non terrarum Cracouiæ, Sandomiriæ, Siradiæ, Lanciciæ, Cuiauiæ, Lituaniæq; Princeps supremus, Pomeraniæ, Rußiæq; Dominus & hæres. Significamus tenore præsentium &c. Quomodo Spiritus sancti præuidenti clementia, errores paganicos relinquentes, fidem sacram deuote recepimus, & fonte sumus renati baptismatis, in terris nostris Lituaniæ & Rußiæ eandem fidem Catolicam uolentes augmentare de concessu & uoluntate fratrum nostrorum charißimorum Ducum, & omnium nobilium terræ Lituaniæ disposuimus & ordinauimus &c. &c. Potym ták zámyka wolność duchowną. Sed ipse Episcopus in suæ Ecclesiæ possesionibus, & cæteri sacerdotes in suis plenam & omnimodam habeant facultatem, alijs omnibus potestatibus ut prefertur sæcularibus omnino exclusis, ut autem præmissa omnia uigorem obtineant perpetuæ firmitatis, præsentes literas fieri fecimus sigilli nostri munimine roboratas. Actum Wilnæ feria 6. post diem cinerum, anno Domini 1 3 8 7. præsentibus inclitis Principibus, Skirgelone Trocensi, Wlodimiro Kiouiensi, Koributo Nouogrodecensi, Witoldo Grodnensi Lituaniæ, Conrado Olesnicensi, Ioanne & Semouito Masouiæ Ducibus, ac strenuis &c. Ták potwierdziwßy Biskupstwo Wilenske Krol Jágeło/ posłał Dobrogostá Biskupá Poznáńskiego do Vrbaná ßostego/ Papieżá/ opowiádáiąc mu posłußeństwo synowskie Kośćiołowi Bożemu powßechnemu należące/ tudzież Wielkiego Xięstwá Litewskiego oyczyzny swoiey do wiáry Chrześćiáńskiey náwrocenie.

Potym Jágeło odesławßy Krolową do Polski Rok práwie cáły po rożnych mieyscach Litewskich z miástá do miástá / y z włośći do włośći iezdził/ ßczepiąc/ y gruntuiąc wiárę świętą chrześćiáńską / á Bałwány Pogáńskie nißcząc y wykorzeniáiąc.

Jágeło do Witebská.

Jáchał zás ná Ruś do Witebská Xięstwá máćierzyste/ y do Połocká/ gdzie nowe rosterki od Sláchty Ruskiey y od pospolstwá wzrußone vskromił y vspokoił/ skárawßy tych ná gárdle ktorzy byli onych burd przyczyną. Stámtąd wroćił się do Wilná/ gdzie zá dobrowolnym zezwolenim/ y iednostáynymi głosy Kniáziow/

Boiar/ y

Boiár y Pánow Litewskich/ Skirgáyłá Brátá rodzonego/ ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ Ruskie/ y Zmodzkie (záchowuiąc sobie ná wszystkim zwierzchność) przełożył/ y ná swoim mieyscu w Wilnie posádził/ przez spolne podnoszenie Stolice Wielkiego Xięstwá/ y oddawánie Mieczá/ Czapki/ y Laski / według stározwykłych obyczáiow podnoszenia Xiedzow Wielkich Litewskich. Támże Siostrę swoię rodzoną Alexandrę / zá Semowitá Mázowieckie Xiąże młodsze wydał/ y wesele wielkim kosztem w Wilnie spráwował/ á Rádomską ziemię w posságu mu postąpił.

Skirgayło ná Wielkie Xięstwo Litewskie podniesion.

Alexandrá Olgerdowná zá Xiąże Mázowieckie/ z ktorey genealogia Xiążąt Rákuskich y Cesárzow po kądzieli.

Z tey Alexandry Olgerdowny Siostry Jágełowey / á Małżonki Semowitá Xiążęciá Mázowieckiego / vrodziłá się Cymbarká/ ktora byłá dána w małżeństwo Ernestowi Arcyxiążęciu Rákuskiemu / Tá vrodziłá Fryderyká trzeciego Rzymskiego Cesárzá / Arcyxiąże Rákuskie/ Frideryk zás Cesarz Práwnuk Olgerdow z Eleonory Edwárdá Królá Portugálskiego Corki vrodził Maximiliáná Cesárzá/ Maximilian z Máriey Cárolussá Xiążęciá Burgundiyskiego Corki iedyney Dziedziczki (po ktorey Burgundia ná Rákuski Dom spádłá) Philippá Królá Hiszpánskiego / Philip zás Károlussá piątego Cesárzá y Królá Hiszpánskiego/ y Ferdinandá drugiego Cesárzá Rzymskiego / Węgierskiego/ y Czeskiego Królá/ Arcyxiąże Rákuskie/ Ferdinand potym z Anny Wnuczki Jágełowey/ Władisławá Węgierskiego y Czeskiego Królá Kázimierzá Jágełowicá Syná Corki / vrodził Máximiliáná Cessárzá Electá Polskiego/ ktory vmárł Roku 1576. z Titułem wybránia ná Krolestwo Polskie/ ktore Stephan pierwszy/ Siedmigrocki Woiewodá szczęśliwiey wybrány szczęśliwiey opánował. A Rudolphus Syn Maximilianow Krol Węgierski/ y Czeski z Alexandry pczerzeczoney Siostry Jágełowey po kądzieli (iáko mowią) od Olgerdá Wielkiego Xiedzá Litewskiego / y potym z Anny Władisławowny od Kázimierzá Jágełowicá Królá Polskiego / y Xiedzá Litewskiego Narod wiodący/ iák to szerzey w Tablicy nászey Genealogiey Xiążąt Litewskich obaczysz Cessárzem Rzymskim Roku 1577. iest wybrány: A po tey Alexandrze Olgerdownie Xiężnie Mázowieckiey / y po Corce iey Cimbarce / Xiążętá Rákuskie/ y Cessárz z tego Domu idący práwá dziedzicznego w Mázowieckim Xięstwie y dziś chcą dochodzić/ ktorego się chciał wyrzec Máximilian wtory Cesarz w Condiciach podánych / iesliby był ná Krolestwo Polskie przyszedł/ ále to y bez tego dawnością wyszło.

Cesarze z Domu Rakuskiego i Karol 5, idą od Alexandry Siostry Jagełły

Rudolph Cesarz.

Práwo dáleckie ná Mázowsze Domu Rákuskiego.

A odpráwiwszy w Wilnie Krol Jágeło Wesele Małżeńskie Siestrze Alexándrze/ z ktorey się ten sławny Narod Cessárzow rozmnożył/ y postánowiwszy porządnie rzeczy Litewskie / wyiáchał do Polski przez Wołyń / gdzie ná Stárostwo Łuckie przełożył Krzesławá z Kurozwąk/ Castellaná Sędomirskiego / nád wolą Pánow Litewskich / ktorzy wolności swoich bronili / áby zwierzchnych vrzędow w Litewskim páństwie Polakom Krol nie dawał.

Krzesław Polak pierwszy Stárostá w Łucku.

Przyiáchał potym Krol Jágeło do Lwowá/ gdzie Piotrá Hospodárá Wołoskiego/ gdy przysięgę hołdownym obyczáiem z Rádámi swoimi pod Chorągwią Koronną vczynił / w obronę przyiął/ bo wten czás Wołoszy odkineli się byli od Węgrow w Interregnum po śmierci Ludwikowey / á do Polakow przystáli.

Wołoszy do Polakow.

A gdy przyiáchał Krol do Krákowá/ pogniewał się z Krolową Jádwigą/ o podeyrzenie wystepku w małżeństwie / ták bárdzo / iż máło nie przyszło do rozwodu szkodliwego/ ále to Pánowie łágodną rádą vhámowáli / á iżby Krol tákich szkárádych á niepewnych rzeczy odnośicielá wydał/vśilnie nácieráli/y przywiedli to/ iż Krol muśiał wydáć Gniewoszá z Herbu Strzegonia/ Podkomorzego Krákowskiego / ktory świętą Krolową śmiał osłárżyć y zháńbić przed Krolem/ iákoby

Gniew Jágełow z Krolową Jádwigą.

lem/ iákoby oná w niebytnośći iego z Gwilhelmem Rákuſkim Xiążęćiem (ktory ſię iey ono pierwey ſwátał) obcowáłá/ ktory był ſłowie potáiemnie/ á nie znácznie do Krákowá przyiáchał/ gdy Krol w Litwie mießkał.

Krolowa przyſięga.

Krolowa tedy wywodem Ochmiſtrzá / y Fraucimeru ſwoiego świádectwem/ tudźież cieleſną przyſięgą / z tego ſię Krolowi oczyśćiłá / y wywiodłá / á Pan Gniewoß/ iż ſię powieśći ſwoiey niemogł záprzeć / áni iey dowieść / tedy w Wiſlicy ná Seymie z wynálezienia Senatu Koronnego / zá táki wyſtępek / muſiał pod łáwą iáwnie głoſſem wielkim iáko pies ßczekáć / á odwoływáć / y wyznawáć / iż łgał y ßczekał niecnotliwie iáko pies / o cnotliwey Krolowey Pániey ſwoiey. Ták potym miłość małżeńſka / miedzy Krolową y Krolem byłá vgruntowána.

Gniewoß pod łáwą ßczeka. Dlugoß & Cromerus lib. 15. etc. Mendacis obtrectatoris pœna apud Polonos.

Skirgáiło Olgerdowic wielki Kiądz Litewski/ Zmodzki y Ruski.

Rozdział VI.

Skirgáiło Olgerdowic będąc podnieśiony w Wilnie ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie oyczyſte Ruſkie/ y Zmodźkie roku 1387. zá dobrowolną życzliwośćią Krolá Jágełá Władiſłáwá Brátá / więcey był przychylny do rozmnożenia modł Ruſkich Zakonu Greckiego / niż do ßczepienia y vgruntowánia powßechney wiáry Chrześćiáńſkiey Kośćiołá Rzymſkiego/ bo ſię miedzy Ruśią zmłodu vchował.

Nieſtateczność Skirgailowá.

Ná nowym páńſtwie vdał ſię do vſtáwicznych bieſiad y pijáńſtwá/ ſtáteczności Xiążęcemu ſtanowi należącey namniey nieprzeſtrzegaiąc / dla czego po odiáchániu Krolá Jágełá do Polſki nie długo trwáły w pokoiu ſpráwy Litewſkie/ Bo Witołt Kieyſtutowic będąc mężem wielkiego ſercá / y wyſokiey myśli/ ſádził ſię też ná wielkie Xięſtwo Litewſkie / zá niegodną y nieſłußną rzecz poczytáiąc / Skirgáyłowi nikczemnemu y ſobie w dzielnośći nierownemu podlegáć (iáko on ſobie według wyſokiey dumy rozumiał) Fráſſował ſię też ná Krolá Jágełá/ iż ná iego zaſługi/ y godność niedbał/ á w ſłowie mu ſię nieżyśćił / ktorym mu obiecował ſpuśćić Wielkie Xięſtwo Litewſkie y Wilno / ſkoroby ſię ſam ná Kroleſtwie Polſkim vgruntował/ y tą go obietnicą z Prus (gdy ono był do Krzyżakow ziáchał z Krewá vćiekwßy) przywabił. Obawiał ſię też Witołd áby go Skirgáyło bez wieśći nieſpodzianego kiedy nie zábił/ bo to do niego wiedział/ iż był języká y ręki do zwády prętkiey/ k temu był okrutny/ á nieſtáteczny/ y nie vſtáwiczny/ á tylko z nim było do obiádá ſiedzieć/ bo ſkoro ſobie podpił ná kogo gniew trzeźwi chował/ tego po pijánu zábił/ y poſpolicie ná ty ktorzy z nim pijáli z bronią ſię tárgał / y wiele przyiaćioł ták pobił mieinácżey iáko Alexander Wielki w Perſiey.

Witołdowe rozmyśły.

Poredliwość pijánego Skirgáiłá.

O tym czytay Q. Curtium & Iuſtinum &c.

Przeto Witołd iáko był mąż ná wßem dzielny / przemyślny / y dowćipny/ ſkoro Skirgayło do Połocká viáchał / zebrał ſię z Grodniány / y Podláßány/ á przyćiągnąwßy bez wieśći pod Wilno / myślił Zamki Wilenſkie vbieżeć/ ále Polacy ſłużebni / ktorzy byli ná wyßnym Zamku / y Mießczánie Wilenſcy prawdziwie ſłużąc Skirgáyłowi / odbili go dwá kroć od Zamkow / iż muſiał názad

Wilnowcy y Polacy Witołtá odbili.

ſiał názad vſtąpić. Widząc tedy Witołd iż mu ſię nie według myſli ßáńcowáło/ wrocił ſię do Grodná/ Potym przyzwawßy Niemcow z Prus zá pieniądze/ y żołnierzow tákże Boiárow ſwoich przyſięgłych niemáło zebrawßy/ oſſádził zamki obádwá Grodzienſkie mocnym rycerſtwem y ſtrzelbą/ tákże Brzeście/ Suraż/ Kámieniec zamki vdzielne porządnie náſpiżował/ y obwárował Rycerſtwem ſwoim/ á ſam z żoną Xiężną Anną y z ſkárbámi wßyſtkimi do Mázowßa wyiáchał/ do Janußá Xiążęciá Mázowieckiego Szwagrá ſwoiego/ od Janußá záś gdy mu ſię v niego nieſpodobáło/ przenioſł ſię do Semowitá Brátá iego do Płocká drugiego Xiążęciá Mázowieckiego/ ktory był poiął Sioſtrę Jágełowę y Skirgayłowę rodzoną Alexandrę/ ále gdy go obádwá y Janus y Semowit niewdzięcznie przyięli/ y nie po myſli czeſtowáli/ ziáchał do Prus z żoną/ y z Boiáry ſwoiemi do Miſtrzá Konrada Zolnerá/ od ktorego był w Málborku wdzięcznie przyięty/ Kontorowie też y wßyſcy Krzyżacy chętliwie mu wyrządzáli gościnną przyiaźń/ y łáſkáwie mu ſię ofiárowáli z dobrą obietnicą/ y potuchą doſtąpienia Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ á to mu tußyli Krzyżacy ná zdrádzie/ bo ſię przezeń (iáko zá wiechą ptaki łowiąc) Zmodzkiey y Litewſkiey ziemie doſtáć ſpodziewáli. Tám w Pruſiech mießkáiąc czás niemáły z żoną/ náuczył ſię goſpodárſtwá domowego y ięzyká Niemieckiego po częśći/ iáko Długoß/ Miechouius y Cromerus lib. 15. pißą. Potym tráctuiąc z Miſtrzem y z Krzyżakámi/ áby mu pomogli doſtąpić Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ ktorego ſię też Oyczycem y dziedzicem własnym miánował/ záſtáwił im y zápiſał zá prácą y nákłady woienne/ Zmodzką ziemię we trzech ſet tyſięcy złotych/ álbo iáko niktore Látopißcze Litewſkie świádczą we trzech ſet tyſięcy kop Litewſkich.

Witołd zamki ſwoię oſſádza.

Witołd do Mázowßa wtory raz ziechał.

Witołd z Mázowßa do Prus

Witołd ſię goſpodárſtwá w Pruſiech vczy.

Zmodzką Ziemię Witołd záſtáwił Niemcom.

A ták Miſtrz Pruſki Zolner z iedney ſtrony od Zmodzi y od Niemná/ á Miſtrz Liflandſki z drugą ſtrony od Dźwiny Litewſkie páńſtwá z woyſkámi Niemieckimi náieżdżáli/ y burzyli/ zá czym ſię też Litwá ná dwie częśći rozdzieliłá/ ták iż iedná część Slachty y poſpolſtwá zá Witołtem ſtáłá/ á drudzy Skirgáyłowi ſprzyiáli. Przeto Krol Jágełło obawiáiąc ſię áby Witołd z Niemcámi/ zá niedbálſtwem y gnuśnośćią Skirgáyłową Wilná nieopánował/ przez podánie Ruſſakow/ ktorzy Witołtowi więcey życzyli/ wypráwił do Litwy Mikołáiá Moſkárowſkiego/ Podkánclerzego Koronnego z rownym pocztem Zołnierzow/ y Drabow Polſkich/ z Ryſtunkiem woiennym y z ſtrzelbą/ áby obudwu Zamkow Wileńſkich bronił y ſtrzegł/ ktoremu też Skirgáyło Wilno wßyſtko w obronę podał/ y z Litwy Rycerſtwá przebránego do ſtrażey około blánkow przydał niemáło.

Krzyżacy Zmodź y Litwę burzą z ſtrony Witołtowey.

Wilno Polakámi przećiw Witołtowi oſſádzone.

Tegoż roku w Jeſieni przyćiągnął znowu Witołd z Niemcámi Pruſkimi y z Liflandſkimi pod Troki/ gdzie dwá ßturmy prożno ſtráćiwßy/ przyßáncował ſię od Antokoley y od łyſſych gor pod zamki Wileńſkie/ ktorych Niemcy zátoczywßy ſtrzelbę Dziáłá nowo wynálezione/ y tárány gwałtownym vporem/ y vſtáwicznymi ßturmámi dobywáli/ ále iż ſię Litwá y Wileńſcy Mießczánie mężnie bronili z niżnego Zamku/ á Polacy z Moſkorowſkim z wyßnego/ ták iż muſiał Witołd z Niemcámi odćiągnąć nie wſkorawßy w dobywániu Wilná. Látopißcze Ruſkie świádczą/ iżby Witołd miał w ten czás niżnego zamku dobyć/ ále to potym zá trzećią Witołtową wypráwą było/ iáko niżey naydzieß/ według Długoßá/ Miechowiuſſá y Cromerá doświádczonych Hiſtorikow y kronik Pruſkich.

Witołd y Niemcy Pruſcy odbici od Wilná.

Potym Witołd odćiągnąwßy z woyſkiem Krzyżáckim/ Litewſkimi łupámi vbogácony/ do Prus/ fráſował ſię ná ſwoie nießczęśćie/ á wyrozumiawßy z pewnego domnimánia y iáwnych znákow wiárę Krzyżakow Pruſkich być ſobie podeyrzáną/ ktorzy nie iego ále ſwoich własnych pożytkow w woiowániu Litwy pátrzáli/ wypráwił táiemnie do Jágełá Krolá wiernego poſłáńcá/ przez

Krzyżacy chytro Witołtowi pomagáli.

którego się z Królem ziednał / bo się też iuż Jágełowi naiázdy Witołtowe były uprzykrzyły / ku temu / iáko Długosz / y Cromerus lib. 15. Miechouius lib. 4. cap. 39. piszą / bojał się / áby Litwá y Russacy nie podáli się dobrowolnie Witołtowi. Posłał mu tedy Król Jágełło przez tegoż táiemnego posłáńcá listy swoie wierne / którymi obiecował / y postępował Witołtowi wszystkę władzą dáć ná Wielkim Xięstwie Litewskim / y ná Stolicy Wileńskiey / tylko áby się co rychley z Prus zwrócił / nie psuiąc więcey oyczyzny właśney / áni iey woiowániem Niemcow karmiąc y bogácząc.

Witold się z Jágełem ziednał.

Ty listy otrzymawszy Witołt / á vfáiąc obietnicy Królewskiey / Krzyżácką też wiárę podeyrzáną máiąc / myślił iákoby się z Málborku wymknął / á ták naprzod żonę Xiężnę Annę do Folwárkow które miał od Krzyżakow / iákoby ná przeiáżdżkę z skárbámi wysłał / sam potym zmyślił sobie / iż miał do Litwy iáko przed tym często czynił dla wzdobyczy z ludem swoim wtárgnąć / A ták zebrawszy się porządnie iáko ná woynę z Kozáctwem swoim Litewskim / którzy z nim z Litwy byli wyszli / żonę wziął z Folwárku potáiemnie z skárbámi / y ciągnął do Żmodzi / á iżby pámiątkę y znak Krzyżakom przemyślnego ziáchánia po sobie zostáwił / á do swoich się z iákim vpominkiem y gościńcem od nieprzyiaciół wrócił / nie ináczey iáko Dawid myślił od Philistinow y Achis Królá / vbieżał trzy Zamki Krzyżáckie ná gránicy Żmodzkiey leżące / Jurgemburg / Mergenburg / y Nawanze álbo Nehinhaus / do których był dobrowolnie wpuszczon iáko przyiaciel / y towárzysz / bo wszyscy mniemáli / iż Litwę po staremu woiowáć iedzie / tám Niemcow y Krzyżakow sámych z Stárostámi ich posiekwszy / y w przekopy pobitych námiotawszy / Zamki wybrał y spalił / á celnieyszych y zacnieyszych Krzyżakow powiązawszy z strzelbą y z łupámi w zamkach onych / y w okolicznych włościach Pruskich prętko zágrábionymi przyiáchał do Litwy / y mieszkał w Grodnie / á Królowi Jágełowi do Polski Krzyżáckich więźniow zacnieyszych w Jurgemborgu / w Mergemburgu / y w Náwánzie pobránych ná znák nieprzyiáźni prawdziwey z Prussy posłał / vpomináiąc się przy tym obietnice podánia Wilná y Wielkiego Xięstwá Litewskiego.

1. Regũ cap. 27 et 2. Regum cap. 2.

Witold trzy Zamki Krzyżáckie vcietáiąc spalił.

Dlugosus et Miechoui⁹ lib. 4. cap. 39. fol. 272. Cromer. lib. 15. Wapo. uius etc.

Witold z Prus do Grodná przyszedł.

Ale gdy długą przewłokę w zyszczeniu obietnice Królewskiey obaczył / począł teskníć w nádziei / á iáko był człowiek strzętny / wielgomyślny / y niecierpliwy / vmyślił Wilno chytrym fortelem vbieżeć. A ták (właśnie iáko on Król Kommanus / który przemyślał Mássilią pod Grekámi vbieżeć / o którym fortelu Justinus lib. 43. pisze) puścił wieść Witołd / iż miał Siostrę swoię Ringáyłę zá Henriká Xiąże Mázowieckie w małżeński stan wydáwáć / á Wesele dla vczciwości w Wilnie odpráwowáć / Przeto wozow trzy stá y podwod nágotował / w które zbroynego Rycerstwá przebránego / y przysięgłego zákrył puł czwártá stá mężow / á mięssá zwierzynnego / Zubrow / Sarn / Wieprzow dźikich / y Jeleni ná wierzch wozow nákładł / k temu bárdzo wiele Boiárow swoich nieznácznie do Wilná násłał / którzy rożno po gospodách obyczáiem gościnnym stáli / czekáiąc skutku fortelu postánowionego według zmowy / wiácháły tedy y ony trzy stá podwod do Wilná / á gdy ieden iákoby sprawcá stárszy / y száfarz Witołtow prosił / áby go z onymi wozámi do Zamku wpuszczono / zwierzynę y insze potrzeby do Wesela należące złożyć / y schowáć / wnet zdrádę wydáli sámiż Boiárowie drudzy Witołtowi / iż żołnierze Skiergáyłowi y Polacy którzy wyżnego Zamku strzegli / tákże Mieszczánie Wileńscy zebráli się prętko iáko ná gwałt / wozy ony poimáli / zbroynych z nich wywłoczyć zpod zwierzyny poczęli / bić / siec / y wiązáć / Boiárowie záś drudzy Witołtowi widząc fortel obiáwiony / á iż trudno dokazáć mieli ná co byli posłáni / vciekli z miástá gdzie

Justinus lib. 43.

Fortel Witołtow do vbieżenia Wilná vrożan / Bo też Oćiec iego Kieystut tymże fortelem był Wilno pierwey vbieżał pod Jagełem.

śtą gdźie kto mogł/ Witołd też sam w nádziei/ y w przemyślnym fortelu omylony znowu do Mistrzá Pruskiego Konradá Walerodá/ ktory był po śmierći Zolnerowey ná Mistrostwo wybrány/ y do Krzyżakow listy y Jednaczow posłał/ prosząc áby mu pierwszą winę odpuśćili/ ślubuiąc im wszystki szkody nágrodźić/ á izby go záśię po stáremu w pierwszą łáskę/ y obronę przyięli. Ták przeiednáwszy Krzyżakow Grodno y insze zamki swoie w Litwie mocno osádźił/ á sam z żoną y z Siostrą Ringayłą y z Corką Anástázią álbo Zophią z przyiaćioły y z wielką częśćią Boiárow y z Xiążęćiem Olszáńskim Janem Algimuntowicem y z Towtiłem Brátem/ do Prus trzeći raz ziáchał/ gdźie dwie lećie cáłe mieszkał/ vstáwicznie Litwę z pomocą Krzyżakow Pruskich/ y Liflandskich náieżdżáiąc. Zołnierze tákże y Kozáctwo Witołtowe z Litwy y z Niemiec zá pieniądze zebráne/ ktorzy byli ná Grodnie/ ná Brześćiu/ y ná Kámieńcu/ zamkach/ dla obrony od niego zostáwieni okoliczne włośći poddáne Skirgáyłowi/ y Krolowi Jágełowi częstymi wyćieczkámi y wtarczkámi trapili/ ták iż Litwá biedna dla Witołtowey niestworności zewsząd byłá vćiśniona.

Witołd z przyiaćioły trzeći raz do Prus ziáchał.

Witołd Litwę burzy.

O wypráwie Jagełowey z Polski do Litwy przećiw Witołtowi/ y iego zamkom/ á o dobywániu Grodná/ roku 1390.

Rozdźiał VII.

WLadisław Jágełło zebráwszy woyská iákie mogł ná prętce z Polski/ ciągnął do Litwy/ áby rosterki wzburzone miedzy Litewskimi/ y Ruskimi Pány vśmierzył/ á moc Witołtowę przełomił/ y vtarczek Krzyżakow Pruskich y Liflandskich powśćiągnął/ ktorzy nowe woyská z Niemieckich ziem dla pomocy Witołtowi zbieráli.

Naprzod tedy Krol Jágełło pod zamki od Witołtá ossádzone podciągnął/ z ktorych częste naiázdy do Polski/ y Mázowsza y do Litwy żołnierze iego czynili/ Brześćie dźieśiątego dniá mocą wźiął/ A Zincę Rogowskiego Polaká z służebnymi ná nim przełożył/ stámtąd woysko pospolitego ruszenia/ ktore zimná y głodu (gdyż tá wypráwá byłá w mieśiącu Lutym) wyćierpieć niemogło/ rospuśćił/ A z dźiewiąćią set iezdnych dworu swego/ Kámieniec Podláski obegnał/ ktorego zá máłą trudnośćią dobywszy/ podał go do wiernego dźierżánia Zindrámowi Máskowskiemu Slachćicowi/ y Miecznikowi Koronnemu.

Brześćie iednáą Jágełło wźiął.

Kámieniec Litewski wźięty y podány Zindrámowi Máskowskiemu.

Potym Krol Jágełło przepráwiwszy się przez Niemen/ pod Grodnem oboz położył/ A iż zamku mocą dobyć niemogł/ głodem zastáwę Niemiecką Witołtowę wymorzyć vmyślił/ Tám mu ná pomoc Skirgaiło y Włodimirz Kijowskie Xiążę Słuckich Xiążąt przodek z niemáłym woyskiem przyciągnęli/ Koributt też Dimitr Xiążę z Nowogrodká Siewierskiego/ Zbáráskich y Wiśniewieckich Xiążąt przodek z kilkiem iezdnych vffow Ruskich kozáckich do Krolá Brátá przyiáchał/ á ták z tym woyskiem Krol Jágełło Grodno ze trzech stron obegnał. A Witołd słysząc oblężenie swoich ná Grodnie/ zebráwszy prętko niemáłe woysko Krzyżakow Pruskich ná pomoc/ y ná odsiecz Grodniánom przyciągnął/ á záraz nád

Grodno oblężone.

Witołtowá pomoc Grodniánom.

Przemysł Witołtow.

Niemnem przećiwko zamkowi oboz położywszy/ nowy Zamek ná kopcu z ziemie vsypánym budowáć począł/ ále tym by namniey oblężonym nie pomogł/ Bo iuż niżny zamek Krolewscy żołnierze/ ná co sam Witołd z żáłośćią pátrzał/ wzię- li byli. Przeto Witołd przestawszy od budowánia nowego zamku/ łáńcuch żeláz- ny miąższy przez Niemen do Grodzienskiego wyższnego Zamku przeprowádził/ y v bramy vwiązał/ á podle łáńcuchá łodzie y wiciny rzędem stawiáiąc most v- czynił/ áby ták łatwiey oblężonym mogł dáć pomoc/ y żywnośći im dodáć/ ráń- ne y niemocne do siebie bierząc/ á świeżą obronę posyłáiąc.

Fortel ná fortel Ktorego thez Gdánszczánie vżyli/ gdy most Krolowi Stephanowi 1578. roku pod Látern ia rozerwáli/ przypuśćiwszy barkę z smolną Sosniną zápaloną/ á potym okręt z kosámi ktory z żaglámi powietrze idąc most z łáńcuchem y z łodziámi przećiął.

Grodno zá dni 50. wzięte.

Vćisk y głod w woysku Jágełowym.

Ten fortel Witołtow obaczywszy Krolewscy żołnierze/ násiekli y nárąbáli wielkich á miąższych kłodzin sosnowych ná wierzchu Niemná/ ktore w płot związawszy puśćili po wodzie y po wietrze ná niż/ á ták zá pędem bystrey rzeki ony sosnie gwałtownie won most Witołtow vderzyły/ y potopiły łodzie y wici- ny z ludźmi prożno się opieráiącymi łáńcuch rozerwawszy/ iż tylko ieden Nie- miec ná brzeg Krolewskiego obozu ledwo wypłynął/ ná ktore° drudzy Niemcy prożno wołáli/ nápominiáiąc go áby ráczey w wodzie zginął/ niżliby miał żywo w ręce nieprzyiaćielskie przyść/ ále on wolał zdrowo zostáć. A ták z tego Niem- cá postępkow Witołtowego woyská y spraw iego Krol się dostátecznie wywie- dział/ A Witołt przyszłey nocy z wątpiwszy o obronieniu Zamku/ do Prus z woyskiem odćiągnął. A ták Zamek Grodzienski przez pięćdziesiąt dni oblężony w moc Krolewską przyszedł. Ale to oblężenie Grodná niemniey tym ktorzy ob- legli/ to iest woysku Krolewskiemu y inszych Xiążąt Litewskich/ iáko y oblężo- nym dokurczyło. Bowiem ták trudno o żywność było/ iż záledwo po trosze chlebá czarnego z słomą/ z plewámi y z kłossámi zmielonego żołnierze dostáć mo- gli/ á koniom liśćie z drzewá y snopki słomiáne z chromin chłopskich miásto ow- sá y siáná po trosze/ y to zá czternaśćie mil wkoło szukáiąc dáwáli. Bo woysko Krolewskie y Litewskie z Skirgáyłem y z Włodimirskiem Kijowskim/ tákże z inszymi Bráty Krolewskimi z iedney strony/ á z drugą Witołd z Niemcámi wszyt- ko byli wypalili y wyplundrowáli. Ták Krol Jágełło wziąwszy Grodno y o- bronę przećiw Witołtowi/ y Krzyżakom w Litwie zmocniwszy/ do Wielkiey

Xiążę Stetyńskie Hołdownikiem się Jágełowi vczynił.

Polski odćiągnął/ gdzie Wárćisławá Xiążę Szczećinskie w obronę przyiał/ y w towárzystwo. A on przećiw Krzyżakom Pruskim przysięgę obyczáiem hołdo- wnym Krolowi/ y Krolestwu vczynił.

Wielkie szczęśćie y zwyćięstwo Jádwigi Krolowey Jágełowey ná Podgorzu. Długosz et Miecho. lib. 4. cap. 40. Crom. lib. 15.

Wten czás też gdy Krol Jágełło w Litwie się około Grodná báwił/ Jádwi- gá Krolowa Małżonká iego zebrawszy drugie woysko z Polski do Rusi się wy- práwiłá/ á tám pod Węgrámi/ y pod Ślężakámi Zamkow Ruskich dobyłá/ ktore im był zlećił Ludwik nieboszczyk Oćiec iey/ Krol Węgerski y Polski/ przo- dek Jágełow/ y wzięłá mocą Járosław/ Przemyśl/ Grodek/ Hálicz/ Lwow/ Trebowlą/ Zidaczow/ y insze Zamki Ruskie/ z ktorych Wę- grow y Ślężakow wygnáłá/ á z zwyćięstwem Ruskich kráin Małżonká Krolá Jágełá z Litwy się zwracáiącego przy- witáłá.

Oburzeniu

O Burzeniu Litwy przez Witołtá z Krzyżaki / O spaleniu Trokow y dobywániu Wilná / y o śmierci Narimuntá / Korigelá / Towtiwiłá / Xiążąt / y o przyieździe Jágełowym do Wilná.

Tegoż roku 1390. gdy sie iuż zboża ná polach dostawáły / á żniwá sie przybliżáły / Lankaster Henriká Królá Angelskiego Syn / z wielką mocą Anglikow / Skotow / Fráncuzow / Niemcow / ná swą szkodę dla świętey woyny przeciw Pogánom Litwie zebránych / do Prus przyciągnął / á zá nim Algardus Grof Hohensteinski z drugim woyskiem Niemieckim przyszedł / mniemáiąc iż Litwá ieszcze w Pogáństwie żyłá. Przeto Mistrz Pruski Conradus Valerodus / ktoremu nie o wiárę / ále o pánowánie wielkiego Xięstwá Litewskiego y Żmodzi / pod pokrywką wprowádzenia Witołtá ná stolec páństwá oycowskiego / grá byłá / zebrał też woyská Pruskie z swoimi Krzyżaki / przyzwawszy ná pomoc Mistrzá Liflandskiego / ták tedy trzemi zagonámi / y z trzemi ogromnymi woyskámi do Litwy z Witołtem ciągnęli / iedno woysko Witołd wiodł / drugie sam Conradus Valerodus Mistrz Pruski / Trzecie Mistrz Liflandski z Lankastrem Krolewicem Angelskim / y z Algárdem Grábią Hohensteinskim / á ściągnęli sie wszyscy v Kowná / gdzie Wilia w Niemen wpada. Ztámtąd prosto pod Troki ciągnęli / ktore z Zamkiem częstym szturmowániem zburzyli y spalili.

Krolewic Angelski ná Litwę.

Chytrość Mistrzá Pruskiego.

Trzy woyská wielkie ná Litwę do Kowná.

Troki zburzone.

Potym do Wilná obozy toczyli / tám ich Żołnierze Krolewscy Polacy nád Wilią z Skirgáyłem / ktory też miał woysko niemáłe Litewskie potkáli / gdzie záraz stoczyli bitwę z obudwu stron ogromną zápalczywością / nie dáleko od Wilná nád rzeką Wilią / w tych polách gdzie dziś dwor Sołtanow / ktore Sisnikámi w on czás zwano / Vgániáli sie potym áż pod gorę gdzie dziś Werki Biskupie / Litwá y Russacy śmiáłością / bo im ná domowych śmieciach było / Niemcy záś zbroią y wielkością przemagáli / bili sie od poránku áż do południá / ták iż trupow y ránnych pełne owy polá rowne zá Wilią z obudwu stron leżáły / ná ostátek żołnierze Krolewscy y woysko Skirgayłowe Litewskie / tákże Xiążętá Ruskie Litwie pomagáiące / od wielkośći Niemcow y Anglikow przemożeni / musieli názad ku Wilnowi vstępowáć y gdzie kto mogł / ále wiele zacnych mężow w bitwie z strony Litewskiey ná placu poległo / miedzy ktorymi znácnieyszy byli / Kniáź Hleb Szwętosławowic Xiąże Smolenskie / Xiąże Siemion Jawnuczewic Zasłáwski / Kniáź Hleb Constantinowic Czártoriyski / Kniáź Jwan Lwowic / y inszych niemáło paniąt Litewskich wielkiego rodu / skąd sie pokázuie / iż tám nie ládá bitwá byłá / ponieważ ták wiele zacnych Xiążąt poległo.

Bitwá Skirgáiłowá y Polakow / z Witołtem y z Niemcámi.

Skirgáiło z Polaki poráżon.

Xiążętá przez Witołtá y trzyżaki poimáne. O tym też czytay Dlugossum et Cromerũ lib. 15. Mie. lib. 4. cap. 40 etc.

Dziś ieszcze tám w tych polach náyduią Ruśnice stároświeckie / szpady / przyłbice / y miecze / tákże ostrogi zárdzewiáłe / y w Werkach w dworze Biskupim wiśi záwieśionych kilko broni / co chłopi wyoráli.

A Xiąże Skirgayło z ostátkiem ludu ná stáre Troki z poboyscza obronną ręką vszedł. Potym zebrawszy sie z więtszym ludem / Niemieckie obozy vstáwicznie pod Wilnem náieżdżał / A w tym gdy Wilenski zamek niżny / ktory Kriwym zowią Niemcy zewsząd oblegli / záraz niktorzy zdraycy z Litwy y z Ruśi dwie Bramie / y Wieże z blankámi zápalili / z ktorego ogniá gdy vciekał Xiąże Kázimierz Korigeło Brát

Zdraycy zamek niżny zápalili.

Korigiel Xiąże ſięty.

14000. Ludzi w zamku niżnym zginęło.

geło Brát rodzony Krolewſki/ był od Niemcow poiman/ á gdy go do Witołtá przywiedziono/ kazał go záráz em ściąć/ ácz mu był Brát Stryieczny/ á głowę iego ná drzewcu nośić. Też czterynaśćie tyśięcy ludzi Litwy y Ruśi w Zamku zámknionych/ częśćią od ogniá/ częśćią od mieczá nieprzyiacielſkiego zginęło. Wyßnego Zamku Polacy z Miſkorowſkim Mikołáiem/ Stárostą Wilenſkim mężnie bronili/ iż áni ſpalenim Zamku niżnego/ áni groźbámi nieprzyiacielſkimi/ áni vkázowánim głowy Xiążęćiá Korigełá/ áni ſrogim á gwałtownym ßturmowánim/ áni vſtáwicznym ſtrzelánim z Dział/ ktorymi więtßa część muru rozrzucona y rozwálona byłá/ do poddánia przywieść ſię dáli. A boiąc ſię zdrády ſámi miedzy ſobą/ Ruſſakow y ludzi podeyźrzánych z Zamku wygnáli/ ſámi ſię mężnie broniąc/ A Niemcow ßturmuiących w nocy y we dnie odbiiáiąc/

Polacy mężnie obronili Zamku wyßnego Wilenſkiego.

mieyſcá ty gdźie były mury od vſtáwiczney ſtrzelby vpádły/ źiemią y gnoiem záprawowáli/ y ſkorámi bydlęcymi/ tákże wáńtuchámi wełną náckánymi záſtaniáli/ á ták ſtrzelbę z dział Niemieckich ośukiwáli/ ná oſtátek ćiáłámi ſwoimi nieprzyiaćielom vśilnie ßturmuiącym/ á do zamku vpornie ſię ćiſnącym/ záſtáwili ſię w dźiurach wybitych/ y zpycháli ich z gory drzewy/ kołámi/ kámieniámi/ y rumem muru potłuczonego/ á Niemcy młyńcem ſię toczyli ná doł pobići iáko piły/ á drudzy ná członkach okrutnie poránieni/ drudzy ßyie połamawßy niż ná doł dolećieli pomárli. Narimunt Xiąże Pinſkie Brát rodzony Jagełow gdy mężnie obudwu zamkow z Litwą/ y z Ruśią bronił/ przechodząc ná rátunek od iednego do drugiego/ był wyzwan od iednego nie podłego Rycerzá Niemieckiego z ſtrony Witołtowey ná rękę ſam á ſam/ á gdy obádwá w pole wyiácháli ná łąkę/ potkáli ſię Drzewy mężnie/ tám Nárimunt z Koniá zbity był poimány/ y przywiedźiony do Witołtá/ ktorego bez litośći Witołt kazał zá nogi obieśić ná drzewie wiązowym ná łące/ miedzy dźiáły y ſtrzelbą Niemiecką/ á ſam go do śmierći okrutnie z łuku ſtrzáłámi vſtrzelał/ nád przyſtoyność przećiw Brátu Stryiecznemu rycerſkiemu Xiążęćiu.

Deniq; corporib⁹ ſuis hoſti irrumpere conanti, aditum obſtruebant.

Duellum Nárimuntá Xiążęćiá z Niemcem.

Narimunt od Witołtá okrutnie vſtrzelan.

Skirgełło też Brát Krolewſki z ſwoimi Ruſkimi y Litewſkimi Kozaki nieprzyiaćioł częſtymi vtarczkámi z wielką ich porażką trapił/ A gdy przez trzy Mieśiące Witołd z Niemcámi Wilenſkich zamkow prożno dobywał/ iáko Cromerus piſze/ á Miechouius od świętego Janá Krzćićielá áż po świętym Michále do piątku oblężenie trwáć kłádźie/ pierwßego dniá Octobrá/ niedokazawßy ná co ſię byli náſádźili/ odćiągnęli/ Włośći okoliczne/ Miáſteczká/ Dwory/ Sioła/ y Kośćioły Chrześćiáńſkie nowo zbudowáne połupiwßy/ á ludźi vbogich co ſię niebroniło poſiekwßy/ y w niewolą náwiązawßy/ do Prus y do Liflant z dobytkámi y łupámi zágnáli. Ale też nie mnieyßą ßkodę w dobywániu Wilná Krzyżacy podięli/ y bárdzo wiele zacnych/ y mężnych ludźi potráćili/ z ktorych był zacnieyßy Algardus Gróbiá Hohenſteinſki/ y Totiwił Kieyſtutowic Xiąże Brát rodzony Witołtow/ z zamku wyßnego poſtrzelony vmárł/ á Witołt mßcząc ſię tego/ Nárimuntá Brátá Jágełowego zá nogi ná wiązie kazał obieśić/ á ſam go z łuku do śmierći vſtrzelał/ y Xiąże Korigełá Káźimierzá Krolewſkiego Brátá drugiego iákom wyżßey powiedźiał śćiąć kazał/ O czym Długoß y Miechouius lib.4. cap. 79. fol. 272. Cromerus lib. 15. etc. Potym Witołt Zmodźką źiemię przyległą Pruſſom z Komendatorem Rágnetſkim y z Stárostą Inſterborſkim/ ktorym to było od Miſtrzá zlecono poburzył/ á z połonem y z łupámi do Prus wyćiągnął.

Trzy Mieśiące Wilná Niemcy dobywáli.

Algardus Graf Hohenſteinſki y Kniáź Totiwił zábići pod Wilnem.

Witołd Zmodź burzy.

Włádiſław Jágełło Krol Polſki/ ſkoro woyſká Krzyżáckie z Witołtem z Litwy wyßły/ chcąc podpomoc vdręczoną oyczyznę ſwoię Roku Páńſkiego 1390. Mieśiącá Nouembrá z wielkim woyſkiem/ y doſtátkiem żywnośći do Litwy ná ten czás dla burzenia Witołtowego/ bárdzo głodney przyiáchał/

gdźie nie-

gdzie nieuſtáwiczne/wątpliwe/y chwieiące ſię ná tę y owę ſtronę z roſpaczy vmyſły Litewſkie/ y Ruſſakow/ tákże Zmodź hoynośćią ſwoią y ſwobodą Krolewſką potwirdził/ zwłaßczá podárkámi białych ßat/ ktorych był wielką moc z ſobą z Polſki przywiozł. A iż Mikołay Moſkorowſki Podkánclerzy Koronny Stároſtwo mu Wilenſkie zdawał/ niechcąc mießkáć więcey ná nim dla pychy/ y okrutnośći Skirgiełowey/ y dla naiázdow częſtych możnych nieprzyiaćioł/ tedy Janá Oleſnickiego ná iego mieyſcu Stároſtą y obrońcą Wilenſkich zamkow przełożył. A Skirgiełowi Brátu áby go z Wilná wyſádził Kijowſkie Kieſtwo dał/ odiąwßy ie nieſłußnie drugiemu rodzonemu Brátu Włodimirzowi przodkowi Kiążąt Słuckich. Jánußowi też ſtárßemu Kiążęciu Mázowieckiemu Drohiczynſką ziemię z Drohiczynem/ Melnikiem/ y Bielſkiem Zamkámi/ dziedzicznym práwem dárował/ pod tą Condicią áby też powinnoſć Krolowi táką z nich czynił/ iáko inße Kiążętá Litewſkie zwykli czynić. Potym zimie Krol do Polſki odiáchał/ A ná pomoc Oleſnickiemu Zołnierzow kilko Rot z żywnośćią y ſtrzelbą do Wilná z Polſki poſłał.

Bo ſię iuż myſlili podáć Witołtowi.

Jan Oleſnicki drugi Stároſtá Wilenſki z Polſki.

Podláßa część wietßa od Litwy oderwáná do Mázowßa.

O trzećim obleżeniu Wilná przez Witołtá z Krzyżaki/ y burzeniu Litwy/etc. Roku 1391.

Rozdział VIII.

ROku záś drugiego 1391. ná początku pierwßym látá/ gdy iuß żniwá przyſpiewáły/ á koniom y woyſkowi łatwe pożywienie bywa/ Witołd z Konradem Walerodem Miſtrzem Pruſkim/ y z woyſkámi Niemieckimi/ Angelſkimi/ y Fráncuſkimi/ do Litwy ziemią/ y Niemnem w naczyniu wodnym ćiągnął/ á máiąc nádzieię podánia zamkow Wilenſkich/ od tych ktorzy mieli w nienawiśći Skirgáiłá/ námowił Miſtrzá iż ſię trzeći kroć dobywáć Wilná obroćili. Co vſłyßawßy Jan Oleſnicki Polak/ Stároſtá Wilenſki/ iż ſię Niemcy do Wilná przybliżáią/ Miáſto Wilenſkie ſpalił/ áby nie było przechowánim y ßáńcámi gotowymi nieprzyiaćiołom/ á ludziom do niżnego zamku kazał ſię ze wßyſtkimi máietnośćiámi znisć/ y z doſtátkiem żywnośći/ poczynił też kobylenia/ y płoty z ſurowey ſoſniny/ y z dębiny około zamkow/ iż nieprzyiaćiel do nich przyſtępu niemogł mieć z żadney ſtrony. A gdy iuß Niemcy wćiągneli ze wßyſtką mocą ná pogorzeliſká miáſtá Wilenſkie°/ y położyli ſię obozem miedzy párkanem mieyſckim v Kośćiołá Panny Máriey ná piáſku/ gdzie dziś ieſt Klaßtor Mnichow Fránćißkanow/ wnet Oleſnicki zßykował ſię w zamku z Rycerſtwem Polſkim y Litewſkim przebránym/ á vczyniwßy potáiemną wyćieczkę/ vderzył z ogromnym okrzykiem bez wieśći ná woyſko Niemieckie/ gdzie ſtrwożonych nád nádzieię bárdzo wiele pośiekł/ poránił/ pobił/ y kilku zacnych ięzykow doſtał/ potym w porządney ſpráwie pod chorągwią Krolewſką/ żadnego z ſwoich nie ſtráćiwßy/ do Zamku ſię wroćił.

Oleſnicki pod Wilnem ná wyćieczce Niemcow pogromił.

Tę śmiáłość przeważną Krolewſkich Polſkich y Litewſkich żołnierzow/ y Wilenſkich mießczan obaczywßy Krzyżacy y Witołd/ wnet zwątpili w nádziei podánia zamkow Wilenſkich w ktorey vpáli/ dla tego iż iuß Skirgáiłko był z Wilná od Krolá wyſádzony/ ktory był v Wilnowcow w nienawiśći á obroná nowa porządniey

Czwarty kroć Witold od Wilná odbity.

porządniey przez Oleſnickiego zmocniona byłá/ przy ktorym ſię Litwá/ y Ruſſácy máiąc dobrego wodzá/ vpornie z błánkow y wytarczkámi bronili. Przeto Niemcy z Witołtem rychło odſtąpili po kilku dniach od oblężenia/ ſtráciwßy dwá ßturmy Knechtow pod Zamkiem/ krom onych ktorych Oleſnicki pod Klaßtorem Fráncißkanow wycieczką pobił.

Nowogrodek nád Wilią y Wilkomiria ſpalone.

Odciągnąwßy Witołd od Wilná z Miſtrzem Pruſkim Konradem Walerodem y z woyſkiem Niemieckim/ y Angelſkim/ niechcąc oney wypráwy dármo podiąć/ okoliczne włości do końcá woiowáli/ y Nowogrodek Zamek nád Wilią rzeką od Skirgayłá nowo zbudowány/ tákże Wilkomeria z zamkiem nád Swiętą rzeką (ktorego dziś tylko kopiec znáć) ſpalili: A żołnierzow Krolewſkich y Skirgáyłowych/ ktorych w zamkach nálezli/ poſiekli y pobili/ mßcząc ſię nád nimi vtráty ſwoiey pod Wilnem. Skirgáyło też przyciągnąwßy z Ruśi z kilkiem vſow Ruſkich y z Litwą ná prętce zebráną/ dał im bitwę/ ále ſtrzelbą y wielkością Niemiecką przemożony/ ledwo vciekł do Trok z pogromu/ á Niemcy z Witołtem máłą korzyść otrzymawßy/ bo iuß w puſtych włościach nie było co więcey bráć/ do Prus odciągnęli.

Bitwá Skirgáiłowá z Witołtem y z Niemcy.

Potym tegoż látá wyſpiegowawßy w Zmodzi ießcze niezwoiowáne dwie włości/ wypráwili ſię Krzyżacy z Witołtem ná dwoie woyſko rozdieliwßy/ á ták iedni Miedniki álbo Wornie/ gdzie dziś Cátedrá Biſkupia/ drudzy Welzany zburzyli/ wybráli/ y wypalili z okolicznymi włościámi.

Miedniki y Welzany zwoiowáne.

Potym iáko Długoß/ y Miechouius lib. 4. cap. 40. fol. 273. Cromerus lib. 15. y Kroniki Pruſkie pißą/ Witołd z Krzyżakámi zebrawßy ſię tegoż roku 1391. zimie przyciągnęli z wielkim woyſkiem Niemieckim/ Fráncuſkim/ y Angelſkim pod Kowno/ ná ktorym byli żołnierze Krolewſcy/ á obegnawßy Zamek Kowienſki ze wßech ſtron/ dobywáli go ſtrzelbą/ podkopem y ßturmámi vſtáwicznymi/ drábiny ná mury y ná błánki przyſtáwuiąc. Ale gdy ſię Litwá y Polacy drabi pießy mężnie z zamku bronili/ y kilko ßturmow Niemieckich odbili/ nie ßturmowáli więcey podiąwßy ßkodę wielką w Rycerſtwie pobitym.

Kowno mocno oblężone.

Odbici od Kowná/ Witołd y Niemcy.

Wßákże izby prożno nie odciągnęli/ vrádzili z Witołtem nowe zamki około Kowná pobudowáć/ á ták záráżem milą od Kowná nád Niemnem zbudowáli Zamek z drzewá/ ktory przezwáli Neuwerder/ to ieſt Nowa wyſpá/ drugi Riterwerder/ to ieſt wyſpá Zołnierzow álbo Rycerzow/ też nie dálekło od Kowná tákże z drzewá prętko z báßtámi wyſtáwili/ trzeci Metemburg/ to ieſt gorá álbo zamek celu y gránic/ z wapná/ z cegły/ z kámienia/ y z drzewá ſpießno zbudowáli.

Trzi zamki około Kowná Niemcy wyſtáwili.

Riterwerder/ y Neuwerder dwá zamki ſámi Niemcy oſiedli/ y ſtrzelbą/ tákże żywnością opátrzyli/ á Metemburg Witołtowi y iego Rycerſtwu podáli/ á ták z tych trzech zamkow okoliczne kráiny vſtáwicznymi wycieczkámi náieżdżáli/ burzyli/ y plundrowáli.

Litwá biedná woiowána.

Jan Oleſnicki Stároſtá Wilenſki chcąc tym gwałtownym á ßkodliwym náiázdom zábieżeć/ wypráwił Alexándrá Wiguntá Brátá Krolewſkiego rodzonego Xiążę Krewſkie y Kiernowſkie z kilkiem vſow Litewſkich iezdnych żołnierzow/ y z trzemá Rotámi pießych Polakow dobywáć onych zamkow nowo od Niemcow zbudowánych/ y obegnał naprzod Ritterwerder/ ktorego dobywał mężnie vſtáwicznym ſturmem/ wßákże rychło od oblężenia nic nie ſpráwiwßy odciągnął/ gdyż iuß blisko tego było/ izby był Zamek wziął/ iáko ſię tego potym dowiedziano. Ták tedy Niemcy/ y Witołt z onych zamkow biedney á zewßąd vtrápioney Litwy woiowáć nie przeſtawáli.

Alexander Wigunt prożno Riter werder dobywa.

O ziedná-

O ziednániu Jágełowym z Witołtem / o śmierći Kniáźiá Wiguntá / y Małżeństwie Siostry y Corki Witołtowych.

SPrzykrzyłá się iuż byłá woyná Jágełowi Krolowi Polskiemu z Witołtem / dla trudnośći koronnych spraw y wielkich nakłádow / ktore podeymował w chowániu żołnierzow broniąc oyczystey Litwy / á nietylko służebnych / ále y sáme Slachtę Litewską s pospolstwem / dla niedostátku żywnośći przez vstáwiczne burzenie nieprzyiaćielskie / muśiał zbożem / iárzynámi / y dobytkiem podeymowáć / áby z rozpaczy nie podáli się nieprzyiaćiołom / á niedopuśćili opánowáć Xięstwá Litewskiego. Przeto Jágeło wypráwił do Witołtá / Henryká Probosczá Łęczyckiego y Płockiego / Biskupá Płockiey Dioceziey náznáczonego Semowitá zmárłego Xiążęćiá Mázowieckiego Syná / áby potáiemnie o pokoiu z Witołdem tráctował.

Nakład wielki Jágełow dla zátrzymánia Litwy.

Henrik Xiąże Mázowieckie Proboszcz Łęczycki etc. do Witołtá Posłem.

Vmárł też w ten czás od trućizny zádáney Wigunt Alexander Xiąże Krewskie Brát Jágełow / ktorego Krol dla dowćipu y dzielnośći á vkłádnych obyczáiow vprzeymie miłował / y dał mu był w Polscze Jnowłocłáw / y Bydgoscią zamki z włośćiámi w dzierżáwę / nád vdział Krewski w Litwie y Kiernowski. A poiął był w Małżeństwo Corkę Władisławá Xiążęćiá Opolskiego / ále potomstwá żadnego nie zostáwił / iego otrućia był podeyrzánym przyczyńcą Witołd / bo społnie nieprzyiáźni miedzy sobą wiedli. A gdy vmárł / łatwieysza vgodá przyszłá Jágełowi z Witołtem / gdyż mu Krol obiecał podáć Xięstwo wielkie Litewskie / inszych dwu Brátow rodzonych Skirgełá y Swidrigełá opuśćiwszy / á inszymi ich vdziáły contentowawszy / ktorych tylko do pijáństwá / á do łowow vdátnych być baczył.

Pod tymi tedy Condiciámi Witołdá z Jágełem Henryk náznáczony Biskup Płocki zieonał / á sam iusz máiąc dwoie święcenie y potwierdzenie z Sacrą ná Biskupstwo od Bonifaciussá dźiewiątego Papieżá / wzgárdziwszy Kápłáństwo Siostrę Witołtowę / iáko Miechouius pisze / Ringáłę poiął zá żonę / y tám mu w Márienborku Witołd y Mistrz Walerodus wesele spráwowáli. Ale do Płocká przyiechawszy / gdy się chćiał z Bráty Xiążęty oyczyzną dźielić / od trućizny rychło vmárł / y wźiął záraz pomstę złamánego ślubu Kápłáńskiego / pochowan w Płocku miedzy Xiążęty Mázowieckimi.

Te Ringáłe Cromerus Corka Witołtowę zowie / ále ma być Siostrá.

Henrik Xiąże Mázowieckie Proboszczem y Subdiaconem będąc ożenił się

A Witołd potym Corkę swoię Zophią posłał był przedtym z Gdańská w małżeństwo Kniáźiowi wielkiemu Moskiewskiemu Wáśilewi Dimitrowicu / ktorą Kniáź Jan Olgimuntowic Holszański z Posłámi Moskiewskimi przez Morze w okrętách do Nárwy portu Liflantskiego y Moskiewskiego doprowádźił / á ztámtąd przez Pskow / y Nowogrod wielki / áż do Moskwy przyiecháli / gdźie Xiężnę Zophią Witołtownę Metropolit Ciprian álbo Cuprian z wielkim Kniáźiem Moskiewskim Wáśilem zwinczał / A wesele z hoynymi Triumpháми cztery Niedźiele trwáło. Witołd też postánowiwszy według myśli swoiey vgodę z Jágełem Krolem Polskim przemyślał / iákoby się od Niemcow mogł wymknąć.

Zophia álbo Nastáśia Witołtowná do Moskwy z Prus niesiona.

Iáko Witold od Krzyżakow ziednawszy się z Jágełem viáchał/ trzy Zamki ich spalił/ á Niemcow pobił/ O czym Długosz Kroniki Pruskie y Miechouius lib. 4. cap. 40. fol. 273. Waposuius et Cromerus lib. 15. etc.

Rozdział IX.

Witold mieszkawszy v Krzyżakow Pruskich zá trzecim ziáchánim z Litwy do Prus owie lecie cáłe/ á zwoiowawszy z nimi práwie do gruntu biedną oyczyznę Xięstwo Litewskie/ y Zmodzkie/ długo się w wątpliwey nádziei dostąpienia zá pomocą Krzyżakow Xięstwá wielkiego Litewskiego wieszáiąc/ skoro się przez Henrik三 Biskupá Płockiego Swagrá swoiego ziednał z Jágełem Krolem/ y postánowił z nim według myśli rzeczy swoie/ záraz przemyślnym fortelem/ taiemnie á nieznácznie wysłał z Prus żonę naprzod z skárbámi/ y sprzętem domowym do Zmodzi ná pewne mieysce. Sam zás zmowiwszy się z przyiacioły y z Boiáry swoimi Litewskimi/ á zwierzywszy się im rády swey/ iż miał do Litwy ná wielkie Xięstwo ziácháć/ iáchał z Márienborku do Riterwerderu Zamku swego pod Kowno. Tám Kupcow Niemieckich/ Krzyżakow y Reyterow/ ktorzy z nim w Riterwerderze Zamku mieszkáli/ bez wieśći obskoczonych pobił/ posiekł/ y w Niemen wrzućić kazał/ á drugich co zacnieyszych powiązawszy/ á zápaliwszy Zamek Ritterwerder do Wilná z nimi viezdzał/ Co obaczywszy drudzy Krzyżacy y żołnierze Niemieccy/ ktorzy w Metenburgu/ y w Nauwerderze Zamkach byli/ záraz się w pogonią zá Witołdem iáko zá zdraycą swoim (Szelmem go názywáiąc) vdáli/ á gdy go dáley w Litwę ku Wilnowi gonili/ wnet Witold więzniow pierwszych Niemieckich w Ritterwerderze poimánych ná pewnym mieyscu pod strażą zostáwił/ á sam się z swoimi ná Niemcow goniących w ciásnym mieyscu zásádził/ ktorych sprácowánych gonienim gdy w zásadkę przyszli snádnie do iednego pobił/ posiekł/ á drugich powiązał/ y do Litwy odesłał. Potym wyrozumiawszy iáko świádomy z liczby pobitych y poimánych/ iż nie wiele Niemcow ná Metemburgu/ y Neuwerderze Zamkach zostáło/ wrocił się dobywáć onych Zamkow/ ktorych mocą dobywszy spalił/ á Niemcow ostátek pobił/ drugich powiązał/ á ták ony trzy Litwie bárdzo szkodliwe około Kowná Zamki Niemieckie spaliwszy y vprzątnąwszy/ wrocił się do pierwszych więzniow/ ktorych rzędem długim związánych/ z strzelbą/ z ristunkiem woiennym/ y z wielkimi łupámi z Krzyżakow nábránymi prowádząc/ do Wilná szczęśliwie z wielką rádością wszystkiey Litwy pokoiu długo pożądánego prágnącey przyiáchał: Gdzie od Jáná Oleśnickiego Namiestniká Jágełowego Stárosty Wilenskiego był vczćiwie przyięty/ iáko mu był Krol Jágełło przez Listy roskazał/ Zamki mu też Wilenskie obádwá iáko Pánu dziedzicznemu podał/ z strzelbą y z rinstunkiem wszelkim/ y cokolwiek należáło do skárbu Wielkich Xiędzow Litewskich.

Witold od Krzizakow vciekł trzeći raz.

Witold vciekáiąc trzy Zamki spalił Krzyżáckie.

Witold do Wilná vrzyiáchał od Krzyżakow.

A Krol Jágełło vsłyszawszy o przyiácháníu Witołtowym z Prus do Wilná z wielką rádością co rychley do Litwy się wyprawił/ ná końcu Miesiącá

Lipcá

Lipcá Roku 1392. wziąwßy z ſobą Krolową Jádwigę/ Witolt też przyimowáł Królá v Oſtrowá z dworem ſwoim y z żoną Kniemą Anną/ Tám ſię Krol Jágeło Witołtowi łáſkáwie y vkłądnie ofiárowáł/ y z Skiergáyłem go Bráthem ſwoim poiednał/ Jákoß ießcze dziś ſą zápiſſy Witołtowe ná zamku Krákowſkim w ſkárbie Krolewſkim/ ktorymi wyznawa/ iż ſię poiednał/ y pogodził z Skirgáyłem Brátem ſtryiecznym/ o zwierzchność wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ y też z nim towárzyſtwo przyiął przećiw káżdemu nieprzyiacielowi okrom Królá Polſkiego/ A iż ſam Witołd Xięſtwá Kijowſkiego doſtáwáć miał nákłádem ſwoim/ pod Włodimirzem Brátem Jágełowym/ y Skirgáyłowym przodkiem Xiążąt Słuckich/ y oddáć go Skirgełowi y dziedzicom iego. Támże ſię też zápiſał Krol Jágeło za ...mu Wilná/ Witebſká/ Mereczą (w ktorym był w ten czás Zamek/ co y kopiec dziś nád Niemnem pokázuie) Garteny álbo Grodną bez woley Witołtowey nie podawáć/ A Skirgełowi do Kijowſkiego Xięſtwá/ y do Trok/ Krzemieniec y Stoſko przydał/ Przeto iż oyczyzny ſwoiey Wilná y wßyſtkiego Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego vſtąpił Witołtowi/ folguiąc w tym łáſce Krolewſkiey y ſpolney zgodzie/ O czym Długoß/ Miechouius/ Cromer/ y dawne zápiſſy w ſkárbie Krolewſkim świádczą. A poſtánowiwßy tę vgodę Jágeło/ wziął Stároſtwo Wilenſkie Janowi Oleśnickiemu/ á Witołtá ná Wielkim Xięſtwie Litewſkim/ Zmodzkim y Ruſkim przełożył/ wziąwßy od niego przyſięgę/ iż miał chowáć wiárę y przyiaźń Kroleſtwu Polſkiemu/ áby też Polſki w ßczęśliwych y niewßczęśliwych przygodách nieopußczał/ áni wydawał/ Ale z iednego ſpolne dobrá rozmnażał. Toż też Anná żoná Witołtowá zá ſiebie ſámá/ y zá męża ſwoiego ſlubowáłá/ y ręczyłá/ y liſtámi pod pieczęćią dánymi potwierdziłá/ iáko Długoß y Cromer piſzą.

Vgodá Jágełowá y Skirgáiłowá z Witołtem.

Krzemieniec y Stoſko do Kijowá Skirgełowi.

Witołt Alexander Kieiſtutowic Xiądz Litewſki/ Zmodzki/ y Ruſki/ Roku 1392.

Kſięgi Czternaſte/ Rozdział I.

WLádisław Jágeło Krol Polſki poſtánowiwßy wdzięczną vgodę z Witołtem Brátem ſtryiecznym/ oddał mu wßyſtkę zwierzchność y władzą ná Wielkim Xięſtwie Litewſkim/ Ruſkim y Zmodzkim/ y Bráty rodzone ſwoie Włodimirzá Kijowſkie/ Dimitrá Koributá Siewierſkie/ Swidrigayłá Połockie y Witebſkie Xiążętá/ tákże Skirgáyłá złożonego z wielkiego Xięſtwá pod iego poſłußeńſtwo podał/ co niedługo dla ich vkrzywdzenia trwáło. Podał mu też Wilno ze wßyſtką własnośćią/ Troki/ Krewo/ Kiernow/ Grodno/ Suraß/ Kámieniec Podláſki/ Brześćie/ Lucko/ Włodimirz/ ze wßiſtkim Wołyniem/ y inße zamki wßyſtkie Litewſkie/ Ruſkie/ Zmodzkie/ y Podláſkie/ okrom vdziałow pewnych inßych Xiążąt Brátow ſwoich rodzonych. Potym przy bytnośći Królá Jágełá/ y Krolowey Jádwigi/ przy Skiergáyle/ y przy wielkośći Pánow y Rycerſtwá/ y Boiárow Litewſkich/ Ruſkich/ y Zmodzkich był ná ſtolicę wielkiego Litewſkiego Xięſtwá z máieſtatem przypráwionym/ w Kośćiele świętego Stániſławá ná zamku Wilenſkim podnoßony od Andrzeiá Waziloná Biſkupá

Wilenskiego/ według Ceremoniy Chrześćiáńskich/ á záchowuiąc stározwykłe obyczáie podnoßenia wielkich Xiędzow/ był wczapkę Xiążęcią/ y wßáty ktemu należące vbrány/ támże mu miecz/ y láskę Márßałek Litewski wielki/ y pieczęć Xiążęcą oddawał/ według zwyczáiu. Anná tákże Xiężná záraz czáßowi y Ceremoniom tákim należące/ znim byłá podnoßona/ potym triumphy/ krotofile/ y wesele czáßowi y Ceremoniom tákim należące Krol y Pánowie Litewscy odpráwowáli/ będąc wßyscy rádzi pokoiowi/ ktorego się przy Witołcie spodziewáli. Ale ich nádzieiá omyliłá/ Bo skoro Krol Jágełło z Krolową do Polski odiáchał/ zárázem Skirgáyło y Swidrigáyło Brácia Jágełowi/ iż nád nich Witołtá stryiecznego Brátá przełożył/ nowe burdy y wnętrzne woyny záczęli/ á Skirgáyło iż był więkßey śmiáłośći y sercá popędliwßego/ ktemu miał skárby wielkie/ y życzliwość v wßystkiey Ruśi/ zebrał woysko przećiw Witołdowi/ chcąc go znowu z Wilna wybić/ y z Wielkiego Xięstwá Litewskiego (do ktorego się bliżßym/ y godnieyßym być mienił) wyrzućić.

Podnoßenie Witołtowo ná Wielkie Xięstwo.

Skirgáyło ná Witołtá woyśko zbiera.

Bolesław záś Swidrigáyło Xiążę Połockie y Witebskie Brát Skirgáyłow/ iż niebył ták śmiáły áni możny/ ktemu co więkßy skarb/ záchowánia y życzliwośći miedzy swoimi nie wiele miał/ vciekł przeto do Prus do Krzyżákow Pruskich/ y do nowego Mistrzá Konrádá Jungingená po zmárłym Walerodźie wybránego/ á ten Walerodus iáko Kroniki Pruskie świádczą był zły/ y okrutny/ Mnichy y Kápłany sam będąc Zakonnikiem prześládował/ y vmieráiąc żadnego do śiebie nie przypuśćił.

Swidrigáyło do Prus zjechał

Walerodus Mistrz niezbożny.

Przyięli tedy Krzyżácy Pruscy bárdzo wdźięcznie Swidrigáyłá/ bo mieli waśń y gniew nieuśmierzony ná Witołdá/ iż ich trzeći kroć zá dobrodźieystwo zdrádźił/ Zamki trzy spálił/ y wiele zacnych Krzyżákow w nich pobił. A ták zárázem zebráwßy woysko/ do Litwy z Swidrigáyłem wćiągnęli/ gdźie bárdzo wiele włośći ogniem y mieczem zwoiowáli/ Suraż/ Grodno/ y Strámele Zamki Witołdowe oyczyste mocą wźięli/ á poimawßy trzy tyśiące ludu oboygá pogłowia/ z wielkimi łupámi do Prus się wroćili.

Krzyżácy Litwę burzą z Swidrigáyłem.

Vsłyßawßy ty żáłosne nowiny Krol Jágełło záraz roku 1393. z Krolową Jádwigą do Litwy śpiesżno z Polski przyiáchał/ á przyzwawßy Skirgáyłá Brátá z Ruśi/ vprośił go/ iż się z Witołtem poiednał/ á ták do spolney miłośći Bráterskiey obudwu powtore przywiodł/ á iżby serce zápálczywe y popędliwe Skirgáyłowe vbłagał/ iáko Długoß y Miechouius piszą/ przydał Krol w dźierżáwę Skirgáyłowi zá dozwoleniem Witołdowym do Kijowskiego Xięstwá Stárodub Siewierski/ Krzemieniec Wołyński/ y stáre Troki Zamki y powiáty zich włośćiámi/ á nápotym iesliby się co tákiego miedzy nimi ku zwádźie przytráfiło/ tedy się ná to obádwá Witold y Skirgáyło zápisáli/ iż rozsądkiem Krolowey Jádwigi mieli być rozstrzygnieni bez wßelkiego záwodzenia.

Skirgáyłowi do Kijowá Stárodub przydány etc.

Litewskie Látopißcze ná tym mieyscu Skirgáyłá nie wspomináią/ iżby miał z Witołtem mieć záśćie/ ále Koributá Brátá Jágełowego/ y Skirgełłowego od Witołtá iáko nieposłußnego zwyćiężonego być y poimánego świádczą. A iż się Witold wten czás roku 1393. z Skirgáyłem po pierwßey zwádźie przez Krolá Jágełłá/ y przez Krolową Jádwigę poiednał/ zbráćił/ y przećiw káżdemu nieprzyiaćielowi okrom Krolá Polskiego sprzymierzył etc.

Rychło też potym Andrzey Olgerdowic Brát rodzony Jágełłow/ ktory ono był z Krzyżákámi Pruskimi y z Liflantskimi Łukomlą y Połocko wźiął/ y Litwę zwoiował/ w koronácią Jágełłowę z więźienia iest wypußczon/ w ktorym ná Zamku Chęcinskim w wieży smrodliwey trzy látá śiedźiał/ Zá przyczyną y proßbą Witołdową/ y inßych Xiążąt Bráciey/ gdy Krolowi zá niego ręczyli/ y ślubową

y ślubowáli / iż się niemiał mśćić więzienia y kaźni. Potym w Litwie miernym vdziałem ná wychowánie był opátrzony z łáski.

Tegoż też czássu Fiedor álbo Lubárt Sangußko Olgerdowic Xiąże Włodimirskie / od Królá Brátá wziął w dzierżáwę Siewierskie páństwo / obiecuiąc się Krolowi Polskiemu Jágełowi w wierze y w mocy iego záwżdy być / ná co y listy pod pieczęćiámi inßych Xiążąt Bráciey ná się dał. A ták Krol Jágeło poiednawßy Witołtá z Skirgayłem / y inßych Xiążąt brátow do zgody z Witołtem przywiodßy / odiáchał do Polski z Krolową. Fiedor Sangusko.

O woiowániu Litwy y dobywániu Wilná przez Swidrigáyłá z Krzyżaki / Roku 1394.

Skoro po odiáchániu Królá Jágełá do Polski / Swidrigáiło Xiążę Połockie y Witebskie / będąc zbiegiem w Prusiech / pobudził wtóry raz Krzyżakow Pruskich przećiw Witołtowi / á ták roku 1394. Mistrz Pruski Konrádus Jungingen zebráwßy wielkie woysko z Niemieckich ziem y Prus / ku temu iáko Długoß y Miechouius cap. 40. lib. 4. pißą / miał bárdzo wiele Fráncuzow / Anglikow / y inßych cudzoziemcow ná Litwę dobrowolnie zebránych / ćiągnął Niemnem rzeką w naczyniu wodnym / y ziemią do Litwy / włości wßystkie mieczem y ogniem woiuiąc / záczym y twierdzy / tákże zameczkow w Zmodzi y w Litwie kilko wzięli.

Potym Swidrigeł będąc przewodnikiem ze wßystkim woyskiem Niemieckim / y Fráncuskim / y z Mistrzem Konrádem Jungingen / przyćiągnęli pod Wilno / ktorego cáłe dwá Mieśiącá dobywáli vstáwicznie ßturmuiąc / y strzeláiąc ná obádwá zamki / á gdy niemogli mocą / vdáli się do zdrády / y przenáiął Swidrigáyło Czerncow Ruskich ktorzy w zamku byli / áby ná pewny czás potáiemnie obádwá zamki zápalili / Ná co iuż gdy się Swidrigáyło z Krzyżakámi iáko ná pewne zwyćięstwo spodziewáli / omyliłá ich nádzieiá / Bo ieden Czerniec będąc lepßego sumnienia onę rádę stárßym / y przełożonym zamkowym opowiedział / á ták gdy one drugie Czernce iáko zdrayce skarano / Krzyżacy y Mistrz Pruski z Swidrigáyłem niedokazawßy ná co się byli násádzili muśieli precz odćiągnąć. Swidrigáyło z Krzyżakámi dwá Mieśiącá Wilná dobywa. Czerncy Ruscy zdraycy skaráni.

Witołt też áczkolwiek miał niemáłe woysko z Litwy / z Ruśi y z Polski zebráne / wßákże nieśmiał wálney bitwy iáwnie dáć Krzyżakom / ktorzy mocą y wielkośćią przewyżßáli / tylko vstáwicznie woysko ich náieżdżał / trapił y trwożył / drugich w picowániu y w zagonach gromił / w ćiásnych zás mieyscach zasádką bárdzo wiele ich pobił / y poimał / á czássem do Pruskich kráin wtarczki czynił wzaiem / ich bogáte Folwárki łupiąc / y woiuiąc / ták iż nie mnieyßą ßkodę Krzyżacy w woysku y w ziemi swoiey podięli / iáko w Litwie vczynili / bo sobie wzaiem wet zá wet oddawáli. Witold zkałow Niemcow trapi.

Tegoż roku zimie Wernerus Tetingar Márßałek wielki Pruski / vczyniwßy odwrot Litwę znowu woiował / á z łupámi y z więźniámi vßedł. Po nim zás Vlrikus Jungingen Woyt Sambiyski rodzony Brát Mistrzá Pruskiego (ktory y sam będąc Mistrzem potym od Jágełá porážony był y zábity) z więtßym woyskiem Zmodzką ziemię około Miednik / y Rośieni splundrował. Krzyżacy Zmodź woiuią.

Witołd Inſterborg poburzył.

Tego zwoiowánia kráin ſwoich mśćząc ſię Witołd wtárgnął też do Prus z woyſkiem Litewſkim / gdźie około Inſterborku wßyſtki bogáte włośći gburſkie y folwárki Krzyżáckie / ogniem / mieczem y łupámi zburzył / y bez odporu z wielką korzyśćią y zdobyczą do Litwy ſię wroćił. Konradus zás Koborg Komendator z Bálgi z woyſkiem Niemieckim ná Podláſze Litewſkie wtárgnął / á Drohicką ziemię tákże zwoiował / y łupy z więźniámi do Prus wywiodł.

Krzyżacy Podláſze woiuię.

O bitwie Witołdowey z Koributem / y odięciu Kijowá Włodimirzowi Xiążąt Słuckich przodkowi z nieſłuszney waśni / á o śmierci Skirgiełłowey / y o poimániu Koriatowicá ná Podolu / á opánowániu Zamkow Podolſkich przez Witoltá.

Rozdźiał II.

Itołd częſtymi woynámi á vſtáwicznymi trwogámi y włoczęgámi będąc wyniſzczony / y ſkarb bárdzo zubożony / á ku temu iż nowo ná páńſtwie zewſząd ſpuſtoßonym y zwoiowánym oſiadł / przemyślał iákoby wielkiego Xięſtwá Litewſkiego Stolec ku pierwßey zacnośći y wielmożnośći mogł wydźwignąć / y do ſkárbu wyniſzczone dochody ſtározwykłe / y imioná ſtołeczne w onych woynach y trwogach wnętrznych rożno rozßárpáne / y od ſtołu Xiążęcego oddalone (iáko ſię y v nas dziś dźieie) przywroćić.

Auaritia, goſpodárſtwo / ægeſtas, dochćiwy przemyśl.

A ták gdy go náuczyłá *ingenioſa ægeſtas* porządnego goſpodárſtwá / naprzod ſię tám vdał gdźie co wziąć rozumiał / przeto nálazł przyczynę ná Xiążę Dimitrá Koributá Olgerdowicá / Krola Jágełá rodzonego / á ſobie ſtryiecznego Brátá / przodká Xiążąt Zbáráſkich y Wiśniewieckich / ktory wten czás miał vdział ná Nowogrodku Siewierſkim / do ktorego poſłał / áby mu hołd y przyſięgę wierności / y poddáńſtwá / iáko Pánu zwierzchnemu á wielkiemu Xiędzu Litewſkiemu vczynił / á iżby dawał dań zwykłą do ſkárbu wielkiego Xięſtwá / iáko przedtym zdawná bywáłá dawána z Siewierſkiego Xięſtwá / ſtymże też poſelſtwem y do Xiążęćiá Włodimirzá Olgerdowicá / drugiego Brátá Krolá Jágełá rodzonego / Xiążęćiá Kijowſkiego przodká Xiążąt Słuckich odpráwił / y do Fiedorá Koriatowicá / ktory wten czás Podole trzymał / áby mu wßyſcy poſłußeńſtwo y przyſięgę poddáńſtwá z hołdem oddáli.

Witołd nálazł przyczynę ná Bráty ſtryieczne.

Dimitr Koributh Xiążę Siewierſkie / czuiąc ſię być Olgerdowym Synem y rodzonym Brátem Krolewſkim / á bliżßym do wielkiego Xięſtwá niżli Witołd / nie chciał ſię w hołd podawáć / áni przyſięgi czynić / y owßem do Witołdá wſkazał iż też miał część w Wilnie bliżßą niż on. Tym iego śmiáłym á hárdym odkazánim Witołd obrußony / chcąc go do poſłußeńſtwá przywieść / wypráwił ſię z woyſkiem Litewſkim y Zmodzkim przećiw niemu do Siewierſkiey ziemie / co vſłyßawßy Koributh Olgerdowic / niechciał czekáć nieprzyiaciela w ſwoiey ziemi / ále zebrawßy woyſko z Ruśi / y máiąc pomoc od Xiążęćiá Twerſkiego / ćiągnął też do Litwy przećiw Witołdowi / nie żądáiąc mu do Siewierá dálekiey drogi / A gdy ſię obiedwie woyſká śćiągnęły / v Niedokudowá podkáli ſię wſtępnym

Bitwá Koributowá z Witoltem.

pnym boiem ná szerokich polach ogromną zápalczywością/ Koribut z swoimi Russaki śmiáłością/ Witołd záś z Litwą y z Zmodzią / y śmiáłością y wielkością woyská iego przewyższał/ ná ostátek gdy bitwá kilko godzin w wątpliwym szczęściu zobudwu stron trwáłá / poczęły się vsy Koributowe trwożyć/ mieszáć/ y z plácu vstępowáć / á Witołd tym śmieley z Litwą nácieráiąc pomieszánych rozerwał / y rozgromił / co obaczywszy Koribut dodał koniowi ostrog / chcąc się záchowáć ná drugi raz do lepszego szczęściá/ á ták w máłey drużynie z pogromu vbieżał do Nowogrodká Siewierskiego głownego Zamku vdziału swoiego / ná ktorym się z żoną y z dziećmi záwárł / blánki y wieże Rycerstwem y strzelbą porządnie opátrzywszy.

Fugiens iterum pugnabit.

Koribut z bitwy przegráney vciekł.

A Witołd vżywáiąc zwycięstwá / máło co wytchnąwszy poki łupy z pobitych żołnierze/ y rycerstwo iego zebráli / á swoich pochowáli/ ciągnął zá nim do Nowogrodká Siewierskiego / á obegnawszy go ze wszystkich stron ná wieże y ná blánki vstáwicznie szturmował / ściány podkopuiąc / y ognie podkłádáiąc / ták długo áż Zamek mocą wziął / gdzie Koributá z żoną/ y z dziećmi poimał / á pobrawszy skárby / máiętność / y rysztunki iego / Zamek swoimi osádził / y w kráinach iego Siewierskich Stárosty / y namiestniki swoie vstáwił / á sámego Koributá z żoną Corką Xiążęciá Rezáńskiego y z dziećmi do Wilná ná więzienie odesłał / gdzie długi czás pod strażą ná Zamku wyższym Wileńskim siedział / áż go potym Alexander Xiążę Rezáńskie álbo Holhá Cieść iego v Krolá Jagełá/ y v Witołdá wyręczył / y wyprosił/ ślubuiąc im od niego zá pokoy/ iż się mścić tey krzywdy niemiał / iákoż tego Xiążęciá Rezáńskiego są y dziś zápissy około tego postánowienia w Skárbie Krolewskim ná zámku Krakowskim/ zá ktorymi Jagełło/ y Witołd Dimitrá Koributá z więzienia Wileńskiego wypuścili. O ktorych zápissach Cromerus lib. 15. wspomina.

Koribut z żoną y z dziećmi poiman.

Holhá Kniáź Rezáński cieść Koributow.

W tenże czás Siewierskie Xięstwo Koributow vdział y Nowogrodek z Bránskiem Witołd sobie do wielkiego Xięstwá Litewskiego przywłaszczył / á Koributowi dał z łáski w odmiánę ná Podolu y ná Wołyniu ty Zamki/ Brásłáwiec/ Winnice/ Sokolec/ y Krzemieniec/ potym sam Dimitr Koribut / Wiśniewiec y Zbáraz Zamki zbudował. Jego potym Syn Sigmunt Koribut był ná Krolestwo Czeskie wybrány / á potym w przegráney bitwie / ktorey pomagał Swidrigáyłowi wróciwszy się z Czech/ był poimány y vtopiony w Swiętey rzece pod Wilkomierią/ od Kniáziá Micháiłá syná Sigmuntá Kieystutowicá wielkiego Xiedzá Litewskiego zábitego w Trokach. Drugi záś Syn Koributow Fiedor álbo Fiedko máiąc pomoc od Wołochow y Tátárow/ chciał Jagełowi Krolowi Polskiemu Stryiowi woyną odpieráć / potym porážony musiał Krolowi podáć Krzemieniec/ y Brásław / Roku 1430. iáko o tym będzie niżey / á sam ná Zbárázu/ Wiśniowcu/ ná Kołodnie y Snulizniczach przestał/ Z tego potym y z iego syná Xiążęciá Dániłá álbo Dáśká w Rycerskich spráwach doświádczonego/ Xiążętá Zbárázkie y Wiśniewieckie etc. są rozmnożone.

Przeniesienie práwie Bábilonskie Koributowo / z Siewierskiego Xięstwá ná Wołyń.

Genealogia Xiążąt Zbárázkich y Wiśniewieckich.

Potym Witołd czyniąc sobie przestrzeństwo / y wolne pánowánie w Litwie / y w Ruśi / á práwie vmiátáiąc y vpátrzáiąc záwády sobie przeciwne z wielkiego Xięstwá Litewskiego / y z Ruskiego / skaráwszy Koributá / nálazł przyczynę ácz niesłuszną y ná Włodimirzá Olgerdowicá Xiążę Kijowskie vdzielne/ przodká Xiążąt Słuckich / á zádawszy mu winę nieposłuszeństwá / iákoby się miał wybijáć z zwierzchności Wielkiego Xięstwá Litewskiego / wypráwił się z woyskiem do Kijowá vdziału iego własnego / máiąc z sobą w towárzystwie Skirgáyłá Xiążę Brátá Włodimirzowego rodzonego / á sobie stryiecznego/ ktoremu był Witołd obiecał y obwiązał się Kijow podáć/ iż mu Stolice wielkiego Xięstwá Litewskiego w Wilnie postąpił/ iákośmy wyższey o tym nápissáli. A ták w ten czás Witołd nálazł ácz niesłuszną przyczynę woyny / y ná

Báránie nie męż wode.

Xiąże Włodimirzá/ áby go z Kijowá *fas per nefas* wyzuł/ á Skirgáykowi ſię w obietnicy/ y w zapiſſach vięczył/ miał też ſtárą waśń y zápalisty gniew ná Włodimirzá y ná Koributá/ iż poki był v Krzyżakow/ przeßkadzáli mu do Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ Grodno też/ Suraż/ Brzeście/ y Kámieniec Podláſki pod nim wzięli/ Krolowi Jágełowi Brátu pomagáiąc/ iákoś o tym miał wyżßey. Przeto ſię tego wßyſtkiego chćiał nád Koributem/ y Włodimirzem záráżem pomśćić/ zoſtawßy Wielkim Xiędzem Litewſkim/ á obchodząc ſię z nimi iáko Lew z Oſłem w dziale/ álbo Wilk w ſpowiedzi z Báránem.

Włodimirz záś rozumieiąc ſię być Synem Olgerdowym y Brátem Krolá Jágełá rodzonym/ á Xiążęciem z Xiędzow Wielkich Litewſkich vrodzonym/ y máiąc wolny vdział ná wolnym Xięſtwie Kijowſkim od Oycá Olgerdá/ k temu będąc bliżßy do Wilná y do Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego po Oycu y po Brácie Jágele/ á niż Witołd/ ktory ſtryiecznym Brátem będąc/ rodzonych poſiadł/ niechćiał hołdu/ áni przyſięgi y poddáńſtwá niewolnego/ ktore ná nim Witołd wyciągał poſtąpić/ ále odzywáiąc ſię do świętey ſpráwiedliwośći w ktorey vfał/ y do práwá przyrodzonego/ y do poſpolitey wolnośći/ vmyślił ſię bronić/ á gwałt nieſłußny iáko mogąc/ ſłußną obroną odbijáć.

Woyná Witołtowá ná Włodimirzá Kijowſkiego.

A wtym Witołd z Skirgaykiem ná początku Wioſny Owrucza y Zitomir zamki iego przygrodki Kijowſkie mocą wzięli/ ktore Witołd záraz Skirgáykowi podał/ á gdy Witołd do Kijowá z woyſkiem ciągnął/ nágotował ſię Włodimirz przećiw iemu/ chcąc mu bitwę dáć/ Ale Krol Jágeło ktory też był tey zmowy táiemnym vczeſtnikiem ſłowie broniąc/ y hámuiąc krwie Bráterſkiey rozlania/ przywiodł do zgody Włodimirzá z Witołdem przez Poſły Koronne/

Włodimirz Kijow podał Witołdowi.

Ták iż Włodimirz muſiał Kijow puśćić Witołdowi/ ná ktorym według zmowy Skirgayłá Brátá Włodimirzowego Xiążęciem Kijowſkim záraz przełożył/ y Kijow ze wßytkimi przygrodkámi wmoc iego podał/ á Włodimirzowi

Inßo vdział Włodimirzowi Kopyl etc. zá Kijow.

Xiążęciu dał zamiáne Kopył zamek z wielkimi włośćiámi/ z pußczámi/ z folwárkámi/ z dworámi/ y z ieziorámi/ począwßy od Kopylá zamku/ y od tego mieyſcá gdzie ſię Niemen poczyna (ná ktorymem mieyſcu ſam był) áż do Piotrkowic Miáſteczká/ y gdzie Słucza w Prepiec/ á Prepiec do Dniepra wpada/ w obrębie ná długą y ná ßerzą przez trzydzieśći y kilko mil/ to mu wßyſtko wten czás z wynalazku Comiſſarzow od Jágełá Krolá przyſłánych wydzielił/ y oddał w wolne ná wieczność z potomki vżywánie/ wßákże potym Synowi tego Wło-

Kijow záſię Olelkowi Xiążęciu wrocon.

dimirzá Olgerdowicá Alexandrowi álbo Olelkowi Xiążęciu/ od ktorego ſię Xiążętá Słuckie Olelkowicámi pißą/ Kázimierz Jágełowic zoſtawßy Wielkim Xiędzem Litewſkim/ Kijow ze wßyſtkimi przygrodkámi wroćił/ y przy Kopylu go zoſtáwił/ iáko o tym będzie niżey.

A Skirgáiło Brát Włodimirzow zoſtawßy przez Witołdá Xiążęciem Kijowſkim/ ćiągnął z woyſkiem pod Kániow/ pod Cirkaſſy/ y pod Zwinigrod zamki/ ktorych Włodimirz niechćiał puśćić áni Witołdowi/ áni Skirgaykowi/ áż ich Skirgáyło mocą dobył y opánował/ á ták wteń czás Skirgayło otrzymał pod Brátem Włodimirzem Kijowſkie Xięſtwo Zitomir/ Owrucza/ Kániow/ Cyrkáſſy/ y Zwinigrod zamki ze wßyſtkimi przygrodkámi y przyległośćiámi Kijowſkimi. Ale ſię nie długo ná nowym páńſtwie pod Brátem ſtárßym

Skirgaiło Xiążęciem Kijowſkim zoſtawßy otruty.

nieſłußnie podßczepionym weſelił/ Bo rychło potym gdy wyiáchał zá Dniepr w łowy/ proſił go do ſwoiego folwárku Humien Kijowſkich Czerncow/ namieſtnik ná ten czás Metropolitow/ támże gdy ſobie podweſelił/ á bez kredencu z towárzyſtwem y z dworzány ſię nápijał/ zádał mu on Humien truciznę iádowitą w pićiu/ od ktorey w Kijowie rychło vmárł. Potym z wielką vczćiwośćią y żáłośćią wßyſtcy Kijowiánie (ktorych był ſobie hoynośćią zniewolił) odpráwowáli mu

wáli mu

wáli mu pogrzeb obyczáiem Xiążęcym / z processiámi y z inszymi Ceremoniámi Popow Ruskich / pochowan w Pieczurach Kijowskich / ktore są sławne grobámi zacnych Xiążąt Ruskich / á Długosz w swoiey Kronice nápisał / iż Skirgáyło był zábity od swoich poddánych ná Zamku Wissegrodzkim / dla nieznośnego okrucieństwá / Ale Látopiszcze Ruskie y Litewskie / Wapowius / Cromerus y Miechouius otrutego być ná część zdrádliwey od Humiená Kijowskie° świádczą.

Skirgayło w Pieczurach pochowan.

A ták czterzey synowie Olgerdowi Brácia Jágełowi / nie swą śmiercią zeszli z Swiátá / Bo Witold Wiguntá Alexandrá Xiążę Krewskie otruł przez nápráwę / Narimuntá zá nogi obiesił y vstrzelał pod Wilnem / á Korigela śćiął. Skirgáyło záś przez Humieńá otruty / A Kieystutowi Synowie Totywił pod Wilnem z dziáłá zabity / á Sigmunt zostawszy Wielkim Xiędzem w Trokach zárzezány / iego też Syn Michálko gdy do Moskwy ziáchał w Prásturze od Popá otruty / Ná woynie záś gdy Witołdá Tátárowie porázili / vczćiwie dla obrony oyczyzny / polegli dwá Olgerdowi Synowie / Andrzey ktory ono w Checinach trzy látá siedział / y Dimitr Koribut z dwiemá Synámi / przodek Xiążąt Zbáráskich y Wiśniewieckich / y Pátryk Syn Kieystutow z dwiemá Synámi / iáko o tym będzie niżey.

Szeście Olgerdowicow y Kieistutowicow.

Po śmierći Xiążęciá Skirgáyłá w Kijowie otrutego / Witołd przełożył ná Xięstwo Kijowskie od siebie namiestnikiem Xiążę Holsánskie Jwaná Algimuntowicá / ná ktorego był bárdzo łáskaw / bo z nim y w Prusiech przez wszystek czás mieszkał / y Corkę iego Anástásią álbo Zophią Moskiewskiemu Wasilewi w małżeństwo z Málborku odprowádził / y do Wilná dobycia wiernie we wszystkim Witołdowi pomagał.

Jwan Algimuntowic Kniáź Holsánski / namiestnikiem Kijowskim.

Potym się Witold do Podola z woyskiem Litewskim y Ruskim wypráwił / ná Xiążę Fiedorá Koriatowicá / ktory się z poddáństwá / y z powinnośći wielkiego Xięstwá Litewskiego y z Witołdowey zwierzchnośći wybijał. A skoro Witold pod Brásław Podolski przyciągnął / chciał mu mocą odpieráć Koriatowic / ále iż się tárgał z motyką ná Słońce / záráżem był od Witołtá porážony / ták iż sam ledwo vciekł do Kámieńcá / á Witold vżywáiąc zwyćięstwá pobrał ty Zamki Podolskie częścią mocą / częścią przez podánie / Bráclaw / Smotric / Czerwonygrod / Bekotę / y Skáłę / gdźie y teraz vkazują mogiły / vroczyśca y száńce Witołdowe / iákom sam widział roku 1575. gdym iáchał z Turek przez Podole. Obległ potym Witold Kámieniec głowny zamek Podolski / ná ktorym się był Fiedor Koriatowic záwárł / máiąc pomoc od Wołochow sąsiádow. Ale gdy obaczyli obleżeńcy vpornie násádzoną myśl Witołdowę do dobywánia zamku / powádźili się sámi miedzy sobą Podolánie z Wołoskimi żołnierzámi / A wtey niezgodźie (ktora pospolićie namocnieysze zamki y páństwá więcey niż nieprzyiaciel burzy) Witold wziął przez podánie Kámieniec Zamek y Miásto przyrodzenim mieyscá bárdzo obronne / y ieśli się w rozsądku oczu własnych nie mylę / nie dobyte / gdźieby ku temu porządne obwárowánie przystąpiło.

Witold do Podola ná Koriatowicá.

Witold Podole wźiął.

Witold wźiął Kámieniec Podolski.

Támże Witold poimał Xiążę Fiedorá Koriatowicá / y odesłał go ná więzienie do Wilná / á sam wszystko Podole z Zamkámi / y z przygrodkámi opánował / y Stárostámi / namiestnikámi / y żołnierzámi Litewskimi osádźił / á do wielkiego Xięstwá Litewskiego przyłączył.

A iáko Olgerd Stryi Witołdow roku 1331. naprzod Podole osiádł / á Tátáry y ich Baskaki z niego wygnał / y dał ie w dźierżáwę Koriatowicom / tedy do tego roku / gdy ie záś Witold potomkowi Koriatowemu Fiedorowi wydárł y wźiął wyszło lat 64. A przedtym ieszcze / ná co się wszystki Látopiśce Litewskie zgadzáią / Olgerd sam był wygnał drugiego Fiedorá Koriatowicá z Podola / tákże dla nieposłuszeństwá / y Zamki wszystki pod nim pobrał / y Niestaká iego Na-

mieśniká

mieśnika poimał/ a sam Fiedor Koriatowic do Węger vciekł/ y tam będąc wygnańcem na dworze Karolussa Krolá Węgerskiego vmárł/ roku 1340. iákosmy o tym wyższey w spráwach Olgerdowych z pewnych dowodow nápissáli. A ták Podole dwiemá Fiedorom Koriatowicom dwá kroć było odięte dla niepostuszeństwá / pierwszy raz przez Olgerdá roku 1339. á potym wtory y ostátni raz przez Witoldá roku 1395. kiedy iuż Podole skutecznie w Prouincią álbo w powiát/ y w Woiewodztwo było do wielkiego Xięstwá obrocone.

O Podolu szerszе świádectwo. Rozdział III.

Látopiszce o Podolu.

Wszystkie Látopiszcze Ruskie y Litewskie stáre/ tymi słowy świádczą o Podolu: Iż Krol Władisław Iágełło / słysząc o opánowániu ziemie Podolskiey przez Litwę/ prosił Witoldá/ áby mu z miłości bráterskiey ku sławie iego / y Korony Polskiey rozszerzeniu/ postąpić częśc Podola w pewney sumie pieniędzy / iákoż Witold według vgody spuścił Iágełłowi Krolowi we dwudziestu tysiecy kop Polskich (bo Cromer tey sumy 40000 złotych kłádzie) ty zamki Podolskie / Kámieniec/ Smotric/ Skałę/ y Czerwonygrodek / A w inszych zamkach Podolskich Stárosty swoie Witold osádził/ iáko w Winnicy / w Brásławiu / w Bekocie / w Sokolcu etc. A potym Krol Polski wyższey miánowáne zamki Podolskie od Witoldá postąpione dał w sumie Pánu Spitkowi.

Cromerus lib. 15.

Ale Cromer lib 15. omylnośc Látopiszczowi Ruskiemu álbo vmyślne zepsowánie porządku przez pisárzá przyczytá / á dáley ták pisze/ chceli (powiáda) Litwá ábyśmy im pozwolili tego/ iż Koriatowicy Podole od Tátar spustoszone osiedli/ y Zamki wnim pobudowáli/ Niechayże tez nam pozwolą/ iż Kázimierz Krol Polski wszystkę Ruś ná południe leżącą / y Podole áż do Krzemieńcá przez miecz opánował / czegośmy (powiáda) z pewnego dochodzenia doszli/ y z sámych Xiążąt Litewskich zapisow / miedzy ktorymi był ieden Iurgi Koriatowic / ktory potym od Wołochow / iáko Historia Litewska świádczy/ był otruty álbo zabiey/ tegośmy doświádczyli. A potym Ludwik Krol Węgierski y Polski/ iáko ná wszystkich Ruskich Zamkach / ktore ná ten czás ku Polszcze służyły / ták y ná Podolu Węgry Stárosty przełożył/ y są powiáda w skárbie Krolewskim w Krákowie listy Teodorá álbo Fiedorá Koriatowicá Xiążęciá Podolskiego/ y Páná Węgerskiego z Munkaczu máło po tym czásie pisáne / ktorymi listámi świádczy/ iż się z Władysławem Krolem Polskim pogodził/ á z Podolim mu się w obronę podał / nád to iest kopia Priuileiu tegoż Krolá Władisłáwá Iágełłá pod titułem y pieczęcią Woyciechá Arcibiskupá Gneznieńskiego z Priuileiu Krolewskiego przepisána/ w ktorey Krol okázuie / iż Zamek z włością Kámieniecką Witoldowi/ y dziedzicom iego dał Mánskim álbo Hołdownym obyczáiem/ á to było roku 1394. ktory się (powiáda) czás zgadza z onym ktorego Látopiszec świádczy / Kámieniec z inszymi Podolskimi Zamkámi mocą przez Witoldá być opánowáne. Potym Cromer dáley pisze / stąd powiáda podobnieysza rzecz ku prawdzie iest / iż Witold gdy onę częśc Podola / w ktorey iest Zidomir/ y Cyrkássy w moc swą podbił / Kámieniec tez pod Pánem z Munkaczu Węgier.

Cromer o Podolu.

Kázimierz częśc Podola osiadł.

czu Węgierskim/ ktory od Ludwiká trzymał/ Witołd opánował/ Ale to zá prozbą v Królá Jágełá odzierżał/ gdyż powiáda oná część Podola do Królestwá Polskiego należáłá/ á ostátek Podola przerzeczony Pan z Munkaczu Węgrzyn trzymał zá dozwolenim Krolewskim/ iáko to Cromer szerzey wywodzi. Ale Witołd iáko wziął Podole mocą/ y Tátáry z niego płoszał/ Ták go áni v Królá Brátá/ áni v Węgrow/ ktorzy tám y przyległości/ áni dziedzictwá żadnego nie mieli/ nie prosił/ Ale iesli ktore Zamki od Ludwiká Królá Węgrowie ná Podolu trzymáli/ słusznie im to po iego śmierci iáko właśnie dziedzictwo Witołd wydárł/ Poniewaz tez iesżcze dawno przedtym Olgerd Stryi Witołdow wielki Xiądz Litewski/ y Koriatowicy w Podolu (Tátáry wygnawszy) pánowáli ꝛc. y tám Zamkow w pustyniach Podolskich nábudowáli/ y osádzili Litwą/ iáko w Kámieńcu/ w Skále/ w Bekocie/ y w inszych przygrodkach/ Aż kiedy Olgerd nieposłusznego Fiedorá Koriatowicá Synowcá stámtąd wygnał/ ktory do Węgier vciekwszy według Historiey Litewskiey Podolskie Zamki Wołochámi y Węgrámi był osádził/ ktorzy też do czásow Witołdowych niktore twirdze trzymáć mogli. Potym Cromer sam pisze lib. 16. tymi słowy: Iż Jágełło Krol Polski/ iedná iąc Swidrigełá brátá niespokoynego/ áby wiecey Litwy oyczyzny swoiey z Krzizakámi niewoiował/ przyzwał go z Prus zápłáciwszy zań wielką summę pieniędzy/ ktore tám był nátráwił/ y co był ná woynę przeciw Witołdowi wyłożył/ A Podole odkupiwszy od synow Spitká Melsztinskiego w piąciu tysiąc grzywien Práskich álbo Czeskich/ iemu dał ná wychowánie. A o tym iáko było zászło Podole w dzierżáwę Spitká Melsztinskiego Látopiscze Ruskie ná drugim mieyscu ták świádczą/ w roku 1423. posłał Jágiełło do Witołdá mowiąc tymi słowy/ Ktoreś mi był Zamki dał we dwudziestu tysięcy kop/ iam ie oddał Spitkowi/ A iż Spitká Tátárowie zábili/ tedy żoná będąc Wdową z máłymi dziateczkámi nie może obronić Zamkow od Tátar/ Ale pobierz Zamki swoie/ á mnie odday dwádześciá tysięcy kop ktoreś mi opisał/ co Kniáź Witołd vczynił/ y posłał pieniądze Krolowi Jágełłowi/ przez ręce Páná Nimiry/ y Páná Dimitrá Wásilewicá/ A ták Witołd Zamki Podolskie ku Litwie pobrawszy/ Stárostą ná nich vczynił Gronowskiego/ A potym dał Podole wszystko Deygoldowi/ A w máłym czásie dał Dedygoldowi Smoleńsk/ A Podole oddał Dowgirdowi Woiewodzie Wileńskiemu/ ktore on trzymał ze wszystkimi Zamkámi/ áż do śmierci Witołdowey/ A gdy Witołd vmárł/ tedy iáko sam Cromer ná początku ksiąg 20. Kroniki Polskiey pisze/ Długosz tákże/ y Miechouius lib. 4. cap. 48. fol. 288. pánowie Polscy Páweł Biskup Kámieniecki prostego narodu/ ále dowcipny y chytry/ Teodrik Michał/ y Mussilo Brácia rodzeni Buczaczcy/ y Crussiná Gálowski/ poki się śmierć Witołdowá nie rozsławiłá/ wyzwáli do siebie obyczáiem przyiacielskim Daugerdá Woiewodę Wileńskiego z Kámieńcá Podolskiego w rzeczy ná porádę/ ále nie wiele rádząc skoro do nich wyiáchał poimáli go/ á Kámieniec Zamek/ y insze Podolskie Zamki wmoc swoię wzięli/ á od tego czássu pisze Miechouius/ Podole do Polskiego Krolestwá przyłączone iest/ wszákże nie piszą/ gdzie podzieli Dawgerdá poimánego/ ále się ná to Látopiscze Litewskie zgadzáią/ iż go zábito/ co być mogło/ ieśli się bronił/ obaczywszy iż wpadł w niespodziáną sámołowkę/ działo się to Roku 1430. á pod mocą Litewską Podolská ziemiá/ iáko ią Olgerd opánował z Koriatowicámi Roku 1331. byłá sto lat y rok/ wszákże y potym Swidrigáyło zostawszy wielkim Xiędzem Litewskim po Witołdzie/ długie burdy wiodł o Podole z Polaki/ y potym trwáło przy Litwie/ áż do Alexandrá Królá zupełnie/ ták o tym będzie niżey ná swoich mieyscach.

Moie zdánie iáko Witołd Podole odiskał.

Podole Swidrigełowi podáne.

O ziednániu

O ziednániu Jagełowym z Swidrigayłem / á iáko pod nim záś Witołd wziął Witebsk y Horszą / dlaiego rosterkow / o poddániu y hołdzie Xiążąt Odruckich / y Juriá Swentosłáwowicá Smolenskiego / o wźieciu Smolenská iemu / y iego Brátu Hlebowi / o zwoiowániu Xięstwá Rezánskiego / porázeniu Tátárow / y o przyieździe Wasilá W: Kniáźiá Moskiewskiego do Witołdá ná Smolensk / Roku 1396.

Rozdział IIII.

ROku 1396. Włádisław Jágełó Krol Polski podniosł słuszną woynę ná Włádisławá Xiążę Opolskie / ktory bárdzo wiele Jmion y Zamkow w Polszcze od Ludwiká Krolá Węgerskiego y Polskiego nádánych trzymał / á Jágełá gánić sobie ważył / y zwierzchności iego niechciał znáć / przeto go Jágeło prętko skarał / iáko y Witołd Brátow / y wziął mu Jágeło tylko zá siedm dni siedm Zamkow przednieyszych / Holstein ná skále / Krzepicę / Wieluń / Bobolice / Brzeźnicę / Ostrzessow / y Grábow / Ale pod Zamkiem Bolesławcem nád rzeką Prosną w mocnym mieyscu leżącym / siedm lat Polacy leżeli / áż się ná osmy rok obleżeńcy poddáli.

Polacy 7. lat Bolesławcá dobywáli.

A Włádisław Xiążę Opolskie wetuiąc szkod swoich y Zamkow pobránych / Polskie vkráinne włości vtarczkámi częstymi drapieżył / do czego mu pomagáło wiele Polakow wywołáńcow / y tych ktorzy máiętności swoie potrácili. Przeto Krol Jágeło ciągnął z woyskiem do iego oyczystego Xięstwá / Opole Zamek y Miásto przednieyszy obległ / Olesno / Strzelec / y Lubliniec Zamki mocą wziął / ktore Spitkowi Melsztinskiemu w dzierżáwę dárował / áż potym Włádisław Xiążę Opolskie / widząc iż trudno przeciw osnowi wierzgáć / v Krolá Jágełá łáski prosić musiał / ktorą otrzymał zá przyczyną Krolá Czeskiego / y záreikomią Wenclawá Biskupá Wrátisławskiego / tákże Ludwiká Breskiego / Konradá Plesnickiego / y Kozlenskiego / y Przemysławá Opáwskiego Xiążąt / O czym Długosz / Miechouius y Cromer lib. 15. *æditionis secundæ fol.* 250. & 251. szerzey piszą.

Fiedor Sangusko Siewierską Ziemię otrzymał.

Tegoż czásu Fiedor Tanguszko Xiążę Włodimirskie v Krolá Jágełá y v Witołdá z łáski otrzymał Xięstwo Siewierskie / dawszy ná się listy y mocne zápissy / iż miał nápotym záwżdy być pod mocą Krolewską / iák Cromer pisze.

A Xiążę Bolesław Swidrigayło Brát Jágełow będąc zbiegiem w Prusiech / zebrał się z nowu ná Witołdá / A ták roku 1403. iáko Długosz y Miechouius lib. 4. cap. 42. etc. piszą / z Mistrzem Pruskim Conradem Jungingen / y z wielkim woyskiem Niemieckim ná dzień S. Doroty do ziem oyczystych Litewskich przyciągnął / ktore ogniem y mieczem zwoiowawszy y połupiwszy / wrocił się z Mistrzem do Rágnety. A skoro Mistrz Pruski odciągnął z łupámi / wnet záráżem z drugiey strony Mistrzá Liflantskiego woysko do Zmodzi wtárgnęło / á nábrawszy bárdzo wiele łupow y więźniow / do Lifland się bez odporu wrocili.

Swidrigáyło z Niemcy Litwę burzy.

Przeto Krol Jágeło vżaliwszy się ták gwałtownego woiowánia oyczyzny swoiey / posłał iednácze do Swidrigáyłá / ktorzy go z Prus pod pewnymi Condicjámi

dziećmi wyzwáli do Polski. A ták Krol Jágeło vgadzáiąc w to pilnie/áby więcey Swidrigáyło w Litwie przećiw Witołdowi nie wichrzył/ dał mu Podolską/ y Zydáczowską ziemię w vdział/ y k temu w Polszcze ty Miástá y Zamki z Powiátámi/ Striy/ Sidłow Grábstwo/ Stobnicę/ Drugnią/ y Vście/ Nád to iészcze tyśiąc cztery stá grzywien rocznego płatu w Zupach Krolewskich mu náznáczył/ Ale iednák tá hoyność y vczynność Jágełowá nie mogłá vbłágáć strzetnego á wichrowátego Swidrigáyłá/ iáko Długosz y Miechouius lib. 4. cap. 41. et 42. y Cromer lib. 15. tákże Látopiszcze Ruskie y Litewskie świádczą. Swidrigaiłow vdział w Polszcze niewdzięczny.

Bo skoro w tym práwie czáśie vmárłá Xiężná Vliáná Witebská dziedziczká Zoná Olgerdá Niebosczyká/ á Mátká Jágełowá y Swidrigiełowá/ Tedy Krol Jágeło niiákiego Fiedorá Wiosnę Ptásniká álbo łowczego swoiego posłał od śiebie do Witebská Námiestnikiem. Co widząc Swidrigáyło/ iż pod nim Witołd pierwey oyczyznę ośiadł/ á potym go Mácierzystego dziedzictwá Krol Jágeło oddalał/ znowu vciekł do Prus/ á potym do Liflánd/ á wziąwszy pomoc od Mistrzá Liflándskiego y Boiar Ruskich/ tákże Kozakow bárdzo wiele zbuntowawszy/ ciągnął do Witebská/ ktorego prętko zá życzliwośćią Russakow dostał/ támże poimawszy Stárostę Jágełowego Fiedorá Wiosnę zrzucił go z blánkow/ áż szyię złamał/ á sam Witebsk opánował/ y Orszey potym dobył/ Tákże insze przygrodki Ruskie częśćią mocą/ częśćią przez poddánie pobrał. Swidrigáyło Witebská dostał.

Co vsłyszawszy Krol Jágeło wnet despectem tákim od niewdzięcznego brátá obruszony/ posłał do Witołdá Wielkiego Xiedzá Litewskiego/ prosząc áby śię tey iego zelżywośći y szkody pomśćił/ nád Swidrigáyłem spolnym nieprzyiaćielem. A ták Witołd zebrawszy woysko z Litwy/ y z Ruśi/ ciągnął naprzod do Orszey/ ktorey zá kilko dni szturmem dobył/ á potym Drucko obięgnął/ ále Druczcy Kniáziowie z Boiáry swoimi/ ácz pierwey stronę Swidrigáyłowę trzymáli/ łáski záráżem prośili/ y przyiáchawszy w oboz do Witołdá poddáli mu śię w moc z Zamkiem/ y że wszystkimi dzierżáwámi dobrowolnie/ y vczynili przyśięgę hołdu y posłuszeństwá/ ták Witołdowi/ iáko inszym iego ná potym následnikom Wielkim Xiedzom Litewskim. Witołd Orszę wziął. Hołd Kniáziow Druckich.

Potym Witołd máiąc iuż Orszánców y Kniáziow Druckich ná pomoc zhołdowánych/ z ktorych mu przybyło pomocy/ ciągnął tym vśilniey do Witebská/ ktory zewsząd wielką mocą obięgnął/ támże też do niego ná pomoc przyciągnął Xiążę Jurgi Swentosláwowic Smolenski/ y postąpił mu hołd y posłuszeństwo do Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ á ták szturmem/ y strzelbą vstáwicznie obudwu Zamkow Witołd dobywał/ ále śię też Swidrigáyło z Niemcámi Liflándskimi mężnie y przemyślnie bronił/ ták iż zá cztery Niedziele niżnego Zamku ledwo Witołd dostał/ á záśádziwszy Działá v Cerkwie murowáney ná niżnym Zamku w mocnych száńcach/ tłukł mury wyższego Zamku we dnie y w nocy bez przestanku/ Czego iészcze dźiś iest świádkiem wieżá murowána ku Dźwinie/ wyszny Zamek murowány z niżnym drzewiánym złączáiąca/ ktorey y dźiś połowá przez Witołdá odbita y práwie odćięta stoi/ ále przez Kniáziá Stephaná Koributowicá Zbáráskiego/ y przez Páná Stánisłáwá Pácá Woiewodow drzewem zábudowána/ ktorym vpadkom y iam śię przypátrował/ gdym tám połtorá látá żołnierską służył Roku 1573.

A gdy Swidrigáyłá pospolstwo dla niedostátku żywnośći odstąpiło/ tym snádniey Witołd dobył y wyższego Zamku murowánego/ y poimał Bolesławá Swidrigáyłá Brátá Stryiecznego/ ktorego Jágełowi Krolowi do Polski ná więzienie odesłał/ á sam Witebsk swoim Rycerstwem osśádził/ y wszystko Witołd Witebská dobył y Swidrigáyłá poimał.

Witebskie

Witebskie Xięstwo / Orszą y insze przygrodki / tákże Odruckich Kniáziow do posłuszeństwá Litewskiego przywiodł / y przypędził.

A Krol Jágiełło Swidrigáyłá poimánego ná Krzemieniec do więzienia posłał / ále Miechouius pisze / iż go sam Witołd iáko y poimał ták y posádził w Krzemieńcu / co więcey ku rzeczy / gdyż Wołyń y Krzemieniec w ony czásy był Litewski pod władzą Witołdową / á nie Jágiełową / Wszákże potym Swidrigeł zá życzliwością Russakow w nocy z pęt rozwiązány uciekł w Wielki piątek / Roku 1418. y zábił Stárostę Krzemienieckiego Conradá Polaká / á sam ziáchał naprzod do Wołoch / z ktorymi w Rusi szkody czynił / y ná Podolu / á z Wołoch do Sigmuntá Rzymskiego y Węgierskiego Królá (ktory był potym Cesárzem) do Węgier ziáchał.

Swidrigeł z więzienia uciekł w ktorym siedział lat kilko.

Potym zá przyczyną Brátá Jágełá przyiął go Witołd w łáskę / y dał mu Brańsko / y Nowogrodek Siewierski w dzierżáwę / Ale on iáko niespokoyniczek y tám nie długo wytrwał / bo trzeci kroć do Krzyżakow / potym do Moskiewskiego ziáchał / O czym niżey ná swym mieyscu przypomniemy / á teraz do rzeczy pierwszey przystępuię.

Swidrigeł broi.

Po wzięciu Witebská y Orszey / y poimániu Swidrigelá / y po hołdzie Xiążąt Druckich / dał nowey woynie przyczynę Jurgi Swentosłáwowic Xiążę Smoleńskie / ktory ácz był przyszedł ná pomoc Witołdowi pod Witebsko / wszákże skoro się z nim roziáchał / wziął kilko włości Orszeńskich Witołdowych / y dał w dzierżáwę swoim Boiárom / k temu zá namową Holhy Xiążęciá Rezáńskiego / począł iescze więtsze rozruchy wzniecáć / y hárdzie przeciw Witołdowi kázáć. A ták Witołd wczás małym początkom woyny ná potym szkodliwey zábiegáiąc z gotowym woyskiem Litewskim / ktore go prowádziło od Witebská ku Wilnu / wrocił się názad / y ciągnął prosto do Smoleńská / Co usłyszawszy Kniaź Jurgi Swentosłáwowic Smoleński / uiáchał do Holhy Xiążęciá Rezáńskiego / A Witołd przyciągnąwszy pod Smoleńsk / wziął Miásto / potym y Zamek przez podánie. A gdy Hleb Brát Juriá pierwszego Xiążęciá własny Dziedzic Smoleński / łáski u Witołdá prosił / y hołd posłuszeństwem do Wielkiego Xięstwá Litewskiego czynić poprzysiągł / przyiął go Witołd w łáskę / y dał mu oyczyste Xięstwo Smoleńskie pod Chorągwią swoią. Swiádczą też drugie Látopiszcze / iż w ten czás Witołd wziąwszy Smoleńsko Juriowi Swentosłáwowicu nieposłusznemu / dał mu ná Wołyniu Zasław z łáski / z ktorego dziś są Xiążętá Zasłáwskie.

Smoleńska woyná Witołdowá.

Witołd wziął Smoleńsk.

Zasławskie Xiążętá ná Wołyniu.

Swiádczą zás Látopiszcze wszystki / iż ten Kniaź Hleb Swentosłáwowic / gdy był posádzon ná Xięstwo Smoleńskie oyczyste od Witołdá / nie był wdzięczen dobrodzieystwá iego / iáko y Brát Kniaź Jurgi / Bo skoro Witołd z Smoleńská wyiáchał / niechciał znáć żadney zwierzchności iego / á to wszystko z námowy y buntow Kniáziá Holhy Rezáńskiego Cieściá swoiego / ktory był ná ten czás wielce możny.

A ták Witołd gryząc się sam w sobie ná Hlebá niewdzięcznego Kniáziá Smoleńskiego / przedsię nie iáwną woyną / ále fortelem ná to godził / iákoby mogł ony rosterki Smoleńskie raz po raz wzniecone uśmierzyć / y uspokoić.

Zebrał się tedy znowu z woyskiem Litewskim / á puścił wieść / iż miał ciągnąć ná Zawolskiego Cárzá Tátárskiego onego sławnego Támerlaná (ktorego Látopiszcze Temirkuciem / á Tátárowie Temirkutlu (to iest szczęśliwe żelázo) á Moskiewskie Kroniki / y Herberstein fol. 88. Temiraszak / to iest żelázem chromym go zowią / bo ná szczudle chodził / A skoro Witołd pod Smoleńsk przyszedł / wyzwał do siebie Kniáziá Hlebá Swentosłáwowicá Smoleńskiego z Bráty /

Fortel Witołtow ná Smoleńsko.

Tamerlanes álbo Temircutlu / Cesárz Tátárski sławny.

z Bráty / ná przyiácielską rozmowę / chcąc się z nim iákoby porádźić około wypráwy ná Tátáry / y wprowádzenie ná Cárstwo Záwolskie Táchtámisszá Cárzá / ktory był wten czás wygnáńcem w woysku Witołdowym. A gdy Kniáź Hleb Swentosłáwowic do obozu Witołdowego przyiáchał / przyiął go wdźięcznie / á potym podweseliwszy znim / záhámował go w obozie / á sam z Rycerstwem Litewskim przebránym do Zámku wiáchał / y ták Smolensko opánował / y nieposłusznego skarał fortelem / bez krwie rozlania / coby było muśiáło być / by go był mocą dobywał. Dał potym z łáski Kniáźiu Hlebowi Połony Zámek ná wychowánie z niemáłą włośćią / á sam ná się wszystko Xięstwo Smolenskie (ktorego się wten czás dźiedźicy Wielkimi Kniáźiámi pisáli) wźiął / y Litwą tákże Russakámi ktorym vfał osádźił / á namiestnikiem wnim przełożył Kniáźiá Iamuntá Wássilá Boreikowicá.

nny ktory ono Báiázetá Tureckiego poráźił / y Constantinopole od iego oblężenia wybáwił / woyská miewał 1200000. noge mu było przetracono / gdy zmłodu z máłego rodu będąc złodźieystwem się báwił. O tom też czytay Miechowiussá lib. 4. cap. 41.

A Kniáź Iurgi Swentosłáwowic Brát Hlebow starszy / ktoremu był Witołd pierwey Smolensko wźiął / był ná ten czás v Kniáźiá Holhy Rezáńskiego.

A iż ten Kniáź Holhá Rezáński tych wszystkich buntow y rosterkow Smolenskich był przyczyńcą / posłał Witołd záráżem z Smoleńská część woyská Litewskiego y Ruskiego wiego dźierżáwy / przełożywszy nád nimi Hetmánem Kniáźiá Siemioná Lingwieniewicá Mśćisławskiego / ktory bez odporu wszystek kray Rezáński miedzy Oką y Donem álbo Tánáim Rzekámi leżący mil 36. od Moskwy zwoiował / á z zwyćięstwem / y z wielką korzyśćią / (gdyż ten kray iest bárdzo vrodzáyny / O czym czytay Herbersteiná fol. 65.) do Witołdá się wroćił.

Litwá Rezáńskie Xięstwo zwoiowáłá.

Druga záś część woyská Litewskiego y Ruskiego przełożywszy nád nim Hetmáná Olgerdá Páná Litewskiego / wypráwił Witołd w dźikie polá / do Hordy Záwolskiey / y Zádonskiey / chcąc Tátárskiey mocy sprobowáć / y ich położenia wyszpiegowáć. A ták gdy iuż Olgerd Hetman z woyskiem Litewskim / y z Kozaki Ruskimi przyćiągnął nád Don Rzekę / ktorą my Láćinnicy / y Ptolomeus Tanaim zowiemy / zástąpili mu trzey Cárzykowie Bráćia / Krimski / Kirkielski y Mánkopski / ktorzy z Podolá (iáko y Cromer z Látopiszczow lib. 15. wspomina) dań w ten czás bráli.

Tám Tátárowie ná swych śmiećiach będąc śmielszy z wielkim okrzykiem ná Litwę vderzyli / Litwá też ktorym y o sławę y o zdrowie szło / gdyż dáleko było do oyczyzny vćiekáć / nie zmnieyszą śmiáłośćią Tátárom pierwszym y wtorym tańcem odpor dáli / ná ostátek Tátárowie widząc nowych gośći / á przed tym nie świádomych / y sobie bárdzo śilnych y potężnych / nie mogli wytrwáć trzećiego tańcu / poczęli pierzcháć po polach szerokich / gdźie ktory mogł zdrowie vnieść. Litwá záś záłuszywszy się zá nimi gonionego táncuiąc tym śmieley biłá / Ták iż ony trzy Hordy zá łáską Bożą y szczęśćim Witołdowym / á męstwem Litewskim ná głowę były porażone / y zbite / y trzey Cárzykowie / ná co się wszystki Látopiszcze zgadzáią ná placu zostáli zábići. A Olgerd Hetman z Litewskim woyskiem wroćił się do Witołdá szczęśliwie / ktory ieszcze w Smolensku wten czás leżał. A to był pierwszy Credenc bitwy Litewskiey z Tátáry.

Litwá w dźikich polach Tátárow poráźiłá.

Tegoż czássu Básili álbo Wásil Wielki Kniáź Moskiewski Zięć Witołdow / słysząc o ták szczęśliwym powodzeniu Witołdowym / przyiáchał do niego ná Smolensk / bijąc mu czołem / y winszuiąc szczęśliwego pánowánia iáko Ciesćiowi / ktorego Witołd wdźięcznie przyiąwszy długi czás v siebie częstował / támże przymierze miedzy sobą / y pánstwy swoimi potwierdźili / y przećiw Támerlanowi álbo Temirkutłowi Tátárskiemu Cárzowi spolnie się spissáli / potym vczćiwszy się podárkámi wzaiemnymi / odpráwił Witołd Wásilá Wielkiego

Moskiewski do Witołdá przyiáchał.

kiego

kiego Kniáźiá Moskiewskiego do Moskwy / á sam też z Smoleńská do Litwy się wrocił / á od tych czássow roku 1396. Smoleńsko było pod mocą Litewską / áż do Roku 1514. gdy ie záś Wásil Prawnuk tego Wásilá wziął przez praktiki Glinskiego.

Smoleńsko kiedy do Litwy przyszło / y záś odeszło.

Witołd też przyiáchawszy do Litwy zbierał znowu woysko wielkie ná Tátáry / chcąc wprowádźić ná Cárstwo Záwolskie Tachtámissá pierwszego Cárzá Záwolskiego / ktory od Támerlaná wygnány do Witołdá był vciekł / y mieszkał w Litwie ze wszystkimi Vlany / y Murzámi swoimi ná Lidźie.

Tegoż Roku 1396. Sigmunt Krol Węgerski chcąc Turkow wyprzeć z Misiey / álbo Bulgáriey / ktorzy iuż byli z Báiázetem Trácią y Grecią opánowáli / zebrał wielkie woyská z Chrześcian / y potkał się z Báiázetem / ále poráżon ze wszystkim woyskiem Chrześciáńskim / Sigmunt w łodźi Dunáiem vciekł ná Czarne Morze / y przyszedł do Constantinopolá / potym do Rodissu / á ztámtąd záś do Dálmáciey / y do Węgier się wrocił / było też w tey nieszczęsliwey bitwie niemáło Polskich Slachćicow / z ktorych tám ieden przeważność dźielnośći Sármáckiey skutkiem pokazał Scibor Sciboricz herbu Hostoia / Ten z Krolem y z Węgry do Dunáiá vciekáiąc / gdy niemogł do łodźi zdążyć / ták iáko był zbroyny / w Dunay wskoczył / y przepłynął ná drugą stronę / zá co będąc potym w łásce v Krolá Sigmuntá / zostáł Woiewodą Siedmigrodzkim / ten przeszedł Orátiusá Rzymskiego / ktory ono Tiber przepłynął / Bo iákom sam widźiał Dunay w Bulgáriey / y w Tráciey / iest iáko dźiesięć Tibrow / od brzegu go do brzegu ledwie przeyrzeć / zwłaszczá v Vrusciuká / Dziurdziewá / etc. Gdźieśmy się my też przewozili / y gdźie tá porażká Chrześciáńska byłá / ná ktorycheśmy mogiły (wzgorę zdawna od Chrześcian Bulgárow vsute) sámi pátrzyli.

Sigmunt Cesarz od Turkow poráżon.

Sciborz Polak Dunay w zbroi przepłynął.

Roku 1574.

A tom dla przeważnośći tego Polskiego Slachćicá przypisał. Potym Węgierski Krol Sigmunt po oney porážce od Turkow będąc v swych Węgrow wzgárdzonym / przyiáchał do Krákowá do Krolá Jágełá / y Krolowey Jádwigi / y postánowił z Jágełem y z Krolową przymierze ná lat 16. Roku 1397.

O wtorey wypráwie Witołdá sámego ná Tátáry według Cromerá / Długoszá y Miechouiussá / Roku 1397.

Rozdźiał V.

Witołd chćiwy y sławy / y páństwá wielkośći /
Postánowiwszy Litwę / y Ruś w bespiecznośći /
Zebrał woyská / á ciągnął polmi od Kijowá /
Aż przyszedł przez Tanaim do Zamku Azowá:
Tám nád Donem y Wolgą Tátárow pogromił /
Zdybawszy ich bez wieśći pobił y rozgromił /
Obozy ich / Wielbłądow / y Báchmátow stádá
Pobrał / y cokolwiek ich Hordá rodźi rádá.

Azow Zamek Turecki ná vśćiu Tánais. Tanais po Moskiewsku Don.

Ták

Ták Nahayſkich / Zawolſkich dwie Hordy poráźił /
Y do vtarczek Ruſkich droge im przekáźił.
Don / Worſchłá / Siná wodá / Wolgá krwią płynęły /
Czym Litwy z Ruſią mężne dzielnośći słynęły.
Horde iedne do Litwy Witołd przyprowádźił /
Ktorą nád Waką rzeką ná rolach poſádźił /
Gdźie y dźiś nád tąż Waką ſzeroko mieſzkáią /
A powinność Rycerſką z vchwały dźiáłáią.
Drugą cześć oney Hordy posłał Jágełowi /
A ći przez Chrzeſt imioná dáli Chriſtuſowi /
Acz mowią iż ich Witołd nie przymuśił woyną /
Ale przećiw Krzyżakom namową przyſtoyną.

Długoſz y Miechouius ták o tym Hord Tátárſkich do Litwy przyprowádzeniu piſzą / iż Witołd Alexander Wielki Xiąd Litewſki / vſpokoiwſzy ná ten czás Litwe roku 1397. wypráwił ſię ſam ná Tátáry z znácznym woyſkiem / á przebywſzy rzekę Tanais / ktorą Tátárowie y Moſkwá Don náżywáią / y náſzedwſzy wielkość Tátárow / vderzył ná nich / gdźie ich wiele tyśięcy z żonámi / dźiatkámi y z dobytkámi poimał / y przywiodł ich áż do Litwy / ktorych iednę część Brátu Jágełowi Krolowi do Polſki poſłał / á ći ochrzćiwſzy ſię / ſtáli ſię iednym ludem z Polaki / á drugą ich część w Litwie oſſádźił nád Waką rzeką y indźie. Miechouius lib. 4 cap. 41. fol. 275. Litwá áż zá Tanais woiowáłá.

Cromerus záś według Látopiſczow Litewſkich lib. 10. piſze: iż cáłą Horde Tátárow Witołd do Litwy w ten czás przygnał / áczkolwiek ſię oni tego przą / powiádáiac iż nie przymuſzeni żadną woyną / ále dobrowolnie dla wnętrznych woien / w Hordach ſwoich / y od Witołdá przećiw Krzyżakom przyzwáni / do Litwy przyſzli / Co máło nie ku rzeczy / ponieważ y dźiś iednákich praw y wolnośći z Slachtą Litewſką vżywáią / Ale iákokolwiek było / przedſię Witołd otrzymał zwyćięſtwo w ten czás nád Tátáry / y z triumphem ſię do Litwy wroćił.

O wtorey wypráwie Witołdowey przećiw Tátárom niefortunney / Roku Páńſkiego 1399. á od ſtworzenia Swiátá 6906. y o Cárzu Támerlanie / álbo Timirkuciu.

Witołd będąc zwyćięſtwem pierwſzim záiuſzony
Nieśmiertelney pochodnią sławy zápalony /
Zbierał woyſko cáły rok / ácz Krol y Krolowa /
Tego mu odradzáli y woyná domowa.
Domowa ktorą hárdzi Krzyżacy wzniecáli /
Lecz Witołdowey chęći nie vhámowáli /

Bo iednák przedsięwzięciu czyniąc swemu dośić/
Nie dał się ni Krolowi/ ni Niemcom vnośić.
A gdy wziął pokoy z Niemcy wnet mu pomoc dáli/
Reiterow pięć set zbroynych ktorych mężnych ználi/
Zmodzką też Slachtę k temu Witołd wszystkę ruszył/
Bo máiąc od Prus pokoy dobrze sobie tuszył.
Bráty tákże zgromádził Xiążętá vdzielne/
Iż się zbiegli iák roie do máciory pszczelne/
Ták wszystkę moc Litewską/ á Polaki k temu
Miał gotowe ku boiu ná pomoc świętemu.

Pánowie Polszcy y rycerstwo ná pomoc Witołtowi/ Ráphał Grábiá z Tarnowá/ Ian Głowacz Woiewodá Mázowiecki/ Sendiwoy Ostrorog Dobrogost z Sámotuł/ Ian Dąbrowski/ Warszo Michocki/ Sochá Woie: Płocki Tomasz Werinek/ á z nich przednieyszy Spitek z Melsztiná Woiewodá Krákowski/ y Pan nizney Rusi álbo Podola etc.

Ráphał z Tárnowá Grábiá: y Spitek z Melsztyná
Krákowski Woiewodá/ y Ian z Głowaczyná
Mázowiecki Woywodá/ Sámotulski mężny/
Ostrorog też miał poczet w zbroi świetney iezdny.
Ian Dąbrowski/ Wárszycki/ Dobrogost/ Michocki/
Pilik/ Wokasz/ y Sochá Woiewodá Płocki/
Inszey Slachty niemáło wszyscy Witołtowi/
Przybyli ná Pogány Bożemu wodzowi.
W ten czás Támerlanes Carz pánował w Aziey/
Pan wszystkich Hord Tátárskich/ Pontu/ Bitiniey/

Apud Stellam montem Armeniæ.

Bayzet Turecki Carz z nim zwiodł w Persiey woynę/
Tám sam poymány/ strácił wszytki woyská zbroyne.

Piszą Historikowie iż miał w woysku swoim Támerlan po dziesięć kroć sto tysięcy ludu/ á drudzy kłádą 1200000. zwłaszczá nász Cromer.

Támerlan związawszy go łáńcuchy złotymi/
Woził w klatce iák ptaká z triumphy wielkimi/
Turkow dwieście tysiecy ná plácu położył/
Persy/ Syri/ Armeny/ Medy/ Egipt strwożył.

Tachtamis Cárz Záwolski ktory w Litwie mieszkał/ od Támerlaná wygnány/ Roku od stworzenia Swiátá według Kronik Moskiewskich 6890.

Táchtamis Carz Záwolski przed nim też vbieżał
Do Litwy/ tákże insze Cárzyki wyrzezał/
Wszytek wschod Słońcá osiadł wżdy z nim Witołd miły/
Skosztował z Litewskimi Kozaki swey siły.
A máiąc iuż gotowe woyská z potrzebámi/
K temu piećdziesiąt Xiążąt Ruskich z Polakámi/
Ciągnął áż do Kijowá/ Táchtámis też z swymi
Wygnániec był vphámi przy nim Záwolskimi.
Tám v Kijowá wszytkich Witołd rozszykował/
Táchtámisá posádzić ná stolcu slubował/
Wygnawszy Támerlaná: ták w Tátárską ziemię
Ciągnął Witołd: wygubić z gruntu chcąc ich plemię.

Cromerus. *Iamq; transmissis Sola & Psola fluminibus.*

A iuż Psole y Sule przeszli byli Rzeki/
Niebacząc przeciw sobie do odporu ręki/

Lecz gdy

Lecz gdy nád Worschłe przyszli wnet obaczą áli
Po polach się Tátárskich woysk wielkich ćmá wáli.
Ædigą Cárzem wodzem / woysk Támerlanowych/
Strách przenikał przez kośći vssow Witołtowych/
Spitká ná rokowánie do Tátar posłáli/
Miru prosząc czego im oni nie wzbraniáli.
Lecz młodych Paniąt nászych ochotá do boiu/
Niechćieli (s krzykiem łáiąc stárszych) wziąć pokoiu/
Wszyscy bić/ bić/ wołáią/ bić bić Pogan krzyczą/
Będziem bić powtarzáią/ będą bić nieliczą.
Ták zuffálstwo przemogło száble w ręku gołe
Dzierżą/ A Witołd do nich ty słowá wesołe
Rzekł/ iż gdyż bacżę wászę o Rycerstwo cnotę/
Y te do boiu śmiáłość y mężną ochotę.
Serce mi obiecuie przez was dziś zwyćięstwo/
Nád tą wielkośćią Pogan: tylko spolne męstwo
Okażcie / ia nie wydam: pierzcháćći im w pole:
Będą pomnieć iż byli w Chrześćiáńskiey szkole.
Łátwoć im Báiázetá Turkow było gromić
Pogánow/ ktorych Pan Bog niechćiał złośći bronić/
Ale nas będzie bronił: bo nas ma zá syny/
Y te woynę wznośimy dla iego przyczyny.
Gdy ten nas bronić raczy: ktoż przećiw nam będzie?
Nic tá wielkość v niego wygramy plác wszędzie/
Tylko iemu vfaymy/ á iuż teraz śmiele
Biyćie/ kolćie / y śieczćie swe nieprzyiaciele.
Ták rzekł: zá tym ogromnie skoczyli do śiebie/
Z krzykiem/ z hukiem/ áż Eho odzywał się w Niebie/
Trąby chrápliwe głossy/ Bębny kołát dáią/
Konie rżą/ Háłá Háłá Tátárzy wołáią.
Nászy száblámi/ strzelbą ruśniczną ich biją/
A Tátárowie z łukow bez przestanku szyią/
Dimitr Koribut w srzodek Tátar z swymi wskoczył/
Śiekł śię długo áż go gmin on koniámi stłoczył.
Krzyk/ y szum vssow zewsząd rożnie śię wálących/
Podobni morskim wáłow / dla wiátrow burzących/
Gdy śię do krzywych brzegow od pułnocy toczą/
A Eholus ich pędźi Blazbáłkow swych mocą.
Strzáły iák deszcz świszczące lecą z káżdey strony/
W polach iák roie pszczelne krzecą śię zagony/

Ædiga Cárzyk woyská Támerlanowego Hetman. Ibi consternatis nostrorũ animis.

Rzecz Witołdowá do Rycerstwá.

Tráfiłá śię tá bitwá z Tátáry w dzień Wtorkowy po S. Wáwrzyńcu názáiutrz/ Augustá Miesiącá dniá 14.

Dimitr Koributt Olgerdowic Xiążąt Zbáráskich y Wiśniewieckich przodek od Tátar zábity.

Száble

Tátárowie náßych ogárnęli.

Száble/ miecze brzmią/ zbroie chrzeßczą/ ránni ieczą/
W tym náßych opaſſáli Tátárzy iák tęczą.
Iż poczęli mdleć przed ich gwałtowną wielkością/
Lecz długo mężną bili Tátárow dzielnością/
Aż Witołd widząc iż źle vciekł z Swidrigielem/
Z Oſtrorogiem/ z Samtulſkim przemyſlnym fortelem.
Tátárzy biią/ ſieką/ co ſię náwinęło/
Acz ſámych kilkodzieſiąt tyſięcy zginęło/
Woiewodá Krákowſki Spitek choć mogł zbieżeć/
Obroćił ſię ſiekł Pogan wolał z ſwymi leżeć.
Kupią ſię wkoło niego chcąc poymáć żywego/
Lecz ſię bronił poki mogł do vpadu ſwego/
Przeßedł Greckie/ y Rzymſkie dzielne męże ony/
Godzien áby sławie był wieczney poświęcony.
Bitwá cáły dzień trwáłá/ náßyby wygráli
Męſtwem: lecz Tátárowie woyſki przewyżßáli/
Jágiełowi niktorzy Brácia tám polegli/
Y Kiążąt Ruſkich wielkość/ á drudzy vbiegli.

Crom: Melſtinius inter confortißimos hoſtes honeſtißimè occumbere maluit &c.

Pobići zacnieyßy z Polakow/ Spitko z Melſtiná Woiewodá Krákowſki/ y Podolſkiey ziemie dzierżawcá/ Sochá Woiewodá Płocki/ Pilik Woiewodá Wárßáwſki/ Wárßo z Michałowá/ Jan głowacz/ y Pan Boguß. A z Litwy y z Ruśi/ Andrzey Kniąż Połocki Olgierdowic/ z Brátem Dimitrem Koributem/ przodkiem Kiążąt Zbárázſkich/ y Wiśniewieckich/ Jwan Skinder/ y Andrzey Dimitrowicy Koributowicy/ Jwan Jewłáſkowic/ Jwan Boriſowic Kijowſki/ Hleb Swietoſłáwowic Smoleńſki/ Hleb Koriatowic z Brátem Siemionem/ Michayło Podbereſki/ Dimitr y Fiedor Pátrikiewicy Wolſczy/ Jámuntowic/ Jwan Jurgiewic Bielſki/ etc. A Witołd z Dobrogoſtem z Számotuł/ y z Sandiwoiem z Oſtrorogá/ ktorzy byli ſtrażą boku iego/ y z Swidrigielem zbiegli koni przemieniáiąc.

Epitaphium Paniąt pobitych.

Mężni Rycerze coście polegli wtym boiu.
Życząc oyczyźnie miłey sławy y pokoiu/
Wam dank moy mdły wierß dawa/ y ſam Mars łáſkáwy/
Zápiſał w kſięgi wieczne wáße święte ſpráwy/
Dzielnośći ſwych nagrodę macie w Niebie hoyną/
Zdobi was cna Bellona koroną przyſtoyną/
Wam obrázy w Kościele ſwym sławá ſpráwiłá/
Wáßych cnot nieśmiertelną pámięć wyráziłá.
Ty Sármácki Rycerzu wiedz co to czyść będzieß/
Raz ſię rodziß/ raz w łodkę Charonowę wſiedzieß/

Broń oy.

Broń oyczyzny ktora cie w sobie wychowáłá/
Aby też ták o tobie wieczna sławá brzmiáłá.

Tátárowie kończąc zwycięstwo zagony w Ruskie y Litewskie Páństwá rospuścili/ y Kijow obegnáli / ále się Kijowiánie trzemi tysiecy Rublow odkupili/ Drugie zagony áż do Łucká/ wszystek Wołyń splundrowáły. A Támerlan potym zwycięstwie tegoż roku vmárł/ ktory będąc z rodu chłopskiego / zá szczęściem y spráwą rycerską wszystek Swiát strachem był nápełnił / *in cuius conspectu terra siluit*, iák Miechouius pisze / Tátárowie go zowią Temirkuto/ to iest/ szczęśliwe żelázo/ á drudzy Temir Akszak / żelázo obronne. Kijowiánie się okupili Tátárom.

Witołdá szczęście záwżdy głáskáło łáskáwe/
Niewierz mu: bo odmienia zdrádnie swoie spráwe/
Jednák mu potym zá te nágrodziło szkode/
Iż záwżdy Tátárow bił/ bo trafiał w pogode.

O śmierći Krolowey Jádwigi/ y o wtorym Małżeństwie Jágełowym/ á o potwierdzeniu páctow z Litwą/ y Witołtem/ 1399.

Rozdział VI.

Tegoż Roku po nieszczęsney woynie Witołdowey z Támerlanem/ Jádwigá Krolowa Jágiełowá práwie świętá Páni porodziłá Elżbietę/ Corkę pierwszą/ ktora trzeciego dniá vmárłá/ á sámá też Krolowa rychło po niey w świątobliwośći żywotá z Swiátem się rozstáłá/ y w Krákowie ná Zamku pochowána przed wielkim Ołtarzem. Tá w Prádze w Czeskim Mieście głownym / dla Litewskich Pácholąt w náukach wyzwolonych ćwiczenia zbudowáłá byłá Collegium dwor wielki y nádáłá/ bo iesżcze w Krákowie Collegium niebyło. Litewskie Collegium w Prádze. A iż z niey żadnego dziedzicá Krol Jágiełło niemiał/ zwątpił był bárdzo o Krolestwie Polskim/ przeto do Ruśi wyiácháć/ chcąc się ná wielkie Xięstwo Litewskie wroćić/ á Krolestwo dobrowolnie zdáć/ nizby miał być z niego gwałtem wypędzonym/ ále go w tym Pánowie koronni poćieszyli/ y wszyscy mu wiárę/ y vprzeymość szczerą z poddáństwem iák przedtym ták y ná potym slubowáli. Jágiełło chciał Krolestwo polskie opuśćić. A ták zá rádą ich posłał w dziewosłęby do Wilhelmá Maná Węgierskiego/ Hrábie Cylijskiego/ ktory mu dał Corkę swoię Annę / wnieczną Siostrę niebosczki Edwigi. Tá tedy przyniesiona byłá do Krákowá przez Janá z Obychowá Srzemskiego Kastellaná/ y przez Hincę z Rogowá/ y Janá z Ostrowcá/ miesiącá Lipcá dniá 16. Látá 1400. Tá nievmiáłá ináksze. iezyká iedno Niemiecki/ wszákże zá ośm Niedziel náwykłá po Polsku / gdzie się temu wszyscy dziwowáli. Gniewał się o to Jágiełło ná Dziewosłęby / iż mu ią przynieśli/ bo się mu nie cudna zdáłá/ przeto ślub niezárázem był / Koronácia też iey áż we dwie lecie byłá/ áżby po polsku dobrze mowić vmiáłá. Krolowa Anná po Polsku náwykłá za 8. niedziel.

A Krol Jágiełło tym czásem Roku Páńskiego 1401. do Litwy iechawszy z Witołdem/ y z Pány Litewskimi postánowienie vmowy/ y przymierze pierwsze imieniem Rad Koronnych odnowił / Támże iáko Cromer pisze / lib. 16. o postánowie-

postánowieniu spolnymi zapiſſámi obwárował/ iż ieſliby Witold bez potomſtwá ſzedł/ áby wſzytko cobykolwiek on trzymał/ w moc Krolewſką y koronną przyſzło/ weſpołek y z wielkim Xięſtwem Litewſkim/ wyiąwſzy połowicę Nowogrodzkiego Xięſtwá/ y czterzy Folwárki/ ktore miáły przyść ſpadkiem ná Zyndá/ álbo Sigmuntá Brátá Witołtowego/ pod tą Condicią/ áby y on był Kroleſtwu poddány/ wyiąwſzy też dobrá wiąná Anny Zony Witołtowey/ ktore też iednák po iey śmierći ná Krolá y ná Koronę przyść miáły/ ták tedy biedna Litwá ná ten czás nie máiąc potężnych á mądrych Senatorow w niewoli práwie vwikłána byłá/ iák Długoſz y Cromer piſzą.

Litwá biedna práwie vlowiona.

Ale Látopiſzce Ruſkie y Litewſkie to postánowienie ináczey opiſuią/ ácz sproſtá ále ku rzeczy w ty słowá.

A po onym czáſie ná zimę ziechał ſię Witold z Jágiełem Krolem Polſkim w Przemyſlu/ y támże ſtánowienie z ſobą vczynili tym obyczáiem/ Jeśliby Witold dzieci nie miał/ á Jágieło miał/ tedy Dzieći iego ná Koronie Polſkiey/ y w wielkim Xięſtwie Litewſkim pánowáć miáły/ tymże ſpoſobem ieſliby Jágieło dzieci nie miał/ á Witold miał/ tedy w Koronie Polſkiey y wſzytkich ku niey należących páńſtwach/ Witołtowe Dzieci/ Wielkie Xiążętá Litewſkie/ pánowáć miáły/ iákoż y zapiſſy miedzy ſobą vczynili/ y Pánowie Koronni tákże/ y Litewſcy przyſięgę miedzy ſobą ná tym vdziáłáli/ iż inſzych Pánow ſobie nie obieráć/ tylko z Potomſtwá Jágiełowego/ álbo Witołtowego. A ták to zda ſię podobnieyſza być rzecz/ ponieważ oni niebożętá ſtárzy Litewſcy piſárze ták ſproſtá prawdy przeſtrzegáiąc brnęli. A potym Witold z Xiężną Anną Małżonką ſwoią był ná weſelu v Jágiełá/ gdy brał ſlub z przerzeczoną ſwoią wtorą Małżonką Grofowną Cyliyſką Anną.

O záłożeniu Academiey Krákowſkiey/ y poſtronnych burdách/ Roku/ 1401.

Tegoż roku Krol Jágełło Akádemią Krákowſką według Teſtámentu Krolowey Jádwigi fundował y hoynie nádał przyzwawſzy do niey Doktorow y Miſtrzow wſzytkich nauk wyzwolonych z Prági.

W Litwie y w Polſce ná ten czás wſzytko ſię ſpokoynie powodziło/ ále w Niemczech/ y w Czechach ináczey/ Bo Wencław Ceſarz od Korfirſtow y od włáſnych Mieſzczan Wiedeńſkich był poimány/ y w Wiedniu w więzieniu chowan/ ktory był ták wielki piiánicá/ y roſpuſtny/ iż gdy mu powiedziano o zgorzeniu iednego Zamku bárdzo bogátego/ tylko ſię o piwnicę winną ieſliby ieſzcze niezgorzáłá pytał. Robertus potym Woiewodá Renſki ná iego mieyſce był wybrány.

Wencław Ceſarz piiánicá od ſwoich poimany.

Węgrowie też Sigmuntá Krolá ſwoiego Szwagrá Jágiełowego ná ten czás poimawſzy w więzieniu chowáli.

Sigmunt od ſwych poiman.

A we Włoſzech Xiąże Mediolanſkie Galeacius przećiw Florentinom walcząc wſzyſtkę Włoſką ziemię do woyny wzburzył/ y Robertá Ceſárzá poráził.

Papieżowie też Rzymſcy ná ten czás dwá byli: Bo Fráncuſcy Cárdinałowie w Awinium wybráli Benedictá Arágonczyká/ á Włoſcy Cárdinałowie Bonifáciuſá dziewiątego z Neapolitanſkich Krolow w Rzymie podnieśli/ ktory tylko

Dwá Papieżowie.

tylko 34. látá ná ten czás miał/ A ćiná śię klatwy z obu stron sláli/ y wszytkiego Swiátá rzecz pospolita Chrześćiáńską zámieszáli/ y záburzyli/ ieden przećiw drugiemu Krolow y Xiążąt pobudzáiąc/ á Kárdinałow przećiwnych topiąc/ dawiąc/ y zábijáiąc/ á nowych co im pochlebowáli wybieráiąc. Papież młody.

W Polszcze też Grot Sulpecki Herbu Ráwá/ y Jan Herbu Rogalá/ Cástellan Włádisłáwski rozbijáli/ ktorych Krol zaraz powśćiągnął/ y Cierstene Zamek/ ná ktorym śię przechowywáli/ wziął/ á Kongry drugi Zamek Rogalin w Sendomirskiey ziemi zburzył. Grot y Rogalá rozbijáią.

O przyśiędze Woiewod Wołoskich/ O nieprzyięćiu Krolestwá Węgierskiego/ y dobyćiu trzeći raz Smolenská przez Witoldá.

Rozdział VII.

Swidrigieł Brát Jágiełłow ná Podolu mieszkáiąc poimał był Woiewodę Wołoskiego Románá Petrilowiczá/ á gdy go Krol Jágiełło z więzienia iego wyzwolił/ przyśiągł wespołek z Brátem Alexandrem y z Rádámi swoimi być posłusznym Krolestwu Polskiemu/ y Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu. Swidrigieł Woiewodę Wołoskiego poimał.

Węgrowie też ktorzy mieli ná ten czás Sigmuntá Krolá swego w więzieniu/ podawáli śię dobrowolnie z Krolestwem Krolowi Polskiemu Jágiełłowi/ Ale on ná swym przestáiąc według szczerośći wrodzoney/ niechćiał im na to przyzwolić/ y owszem śię uprzeymie skrał/ iż Sigmuntá Szwagrá z więzienia wybáwił/ á ná iego potrzebę dźieśięć tyśięcy grzywien polskich pożyczył/ czego iest świádectwo w skárbie Koronnym/ gdźie Jágiełłowi Scibor Sciboricz Polak/ ná ten czás Woiewodá Siedmigrodzki imieniem Krolá Sigmuntá w przerzeczoney sumie Márgrábstwo nowe zápisał/ y Moráwę. Moráwę y nowe Márgrábstwo Jágiełło zákupił.

Potym roku 6909. od stworzenia Swiátá/ á od Páńskiego národzenia według Cromerá 1403. Kniáż Jurgi Swietosłáwowic y Kniáż Holhá Rezáński ciągnęli z woyskámi do Smolenská: A wten czás w Zamku Smolenskim wielka niezgodá miedzy Boiáry y pospolstwem byłá/ bo iedni chćieli mieć zá Páná Witoldá/ á drudzy Kniáźiá Jurgiá Swietosłáwowicá/ iáko oyczycá Smolenskiego. A wten czás iuż był od Witoldá ná Zamku Kniáż Roman Bráński/ wszákże go Smolniánie zábili/ Tylko żonę y dźieći wolnie puśćili/ A namiestnikow Witoldowych/ y wszystkich Boiar Smolenskich/ ktorzy Kniáźiá Jurgiego niechćieli/ pozábijáli. Rosterki Smoleńskie.

Przeto Witold żáłośćią uwiedziony/ wziąwszy pomoc od Krolá Jágiełłá/ tegoż czásu z woyski swymi Smolensko obległ/ á Kniáźiá Jurgego Swietosłáwowiczá/ y Holhę Rezáńskiego poráźił/ y wygnał/ zá czym Witold Smolensk powtore ośiadł/ y Xięstwo/ áby więcey w nim burdy niebyły/ w Powiát álbo w Woiewodztwo obroćił ku Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu/ skárby też ktorych wielka obfitość w Zamku nálazł miedzy zásłużone żołnierze rozdał/ á drugie Krolowi Jágiełłowi z więźniámi do Polski posłał. O tym Láthopiscze y Dlugosz y Cromerus lib. 16.

A Kniąż

A Kniąż Jurgi Swietosłáwowic do Węgier vßedł/ gdźie potym ná posługách Krolá Sigmuntá pod niktorym Zamkiem postrzelony vmárł.

O Woynie z Krzyżakámi zá Swidrigiełową niestwornośćią/ y vgodźie z nimi/ á oddaleniu Zmodzi od Litwy.

BOlesłáw Swidrigiełło Brát Krolewski/ skrzętny á nieustáwiczny/ po wtore do Krzyżakow zbiegł/ z ktorym Conradus Jungingien Mistrz Pruski Roku Páńskiego 1403. w Mieśiącu Lutym o świętey Dorotij ziemie Litewskie z wielkim woyskiem popustoßył/ y do Rágnety z łupámi vßedł. Zá nim zás Mistrz Liflantski zdrugą stronę do Zmodzi wtárgnął/ gdźie wielkie ßkody poczyniwßy z plonem do Liflant wyciągnął. A Witołd vważáiąc mądrze moc Niemiecką/ gdy iego ziemię burzyli/ nieśmiał im odporu w swoiey ziemi dáć/ ále skoro wyßli/ zaraz Liflanty wßerz y wzdłuż mieczem y ogniem powoiował/ y Dunemborg Zamek obronny nád Dźwiną z Miásteczkiem wziąwßy/ y spaliwßy/ z więkßą wtroy nasob korzyśćią niż oni do Litwy się wrocił Krzyżacy też Pruscy y Liflantscy rychło potym Litwę burzyli/ y wielkość ludu w niewolą wywiedli/ ktorych Witołd odmiáną więzniow Niemieckich wyzwolił.

Długoß et Miechouius lib. 4. cap. 42. fol. 277. Crom: lib. 16.

Zamki Swidrigiałowi vdźielone w Polßcze.

Potym Krol Jágełło zlutowawßy się nád vdręczoną oyczyzną Litwą/ przyzwał wtory raz Swidrigiełłá z Prus/ á dał mu wßytko Podole/ odkupiwßy ie od Synow Spitká Melstinskiego od Tátar zábitego w piąci tyśiącach grzywien Czeskich/ Sumę też wielką pieniędzy/ ktorą w Prusiech Swidrigeł nátrawił/ y ná woyny nałożył/ Witołd y Jágiełło Niemcom zápłáćili zá niego/ Nád to mu Krol Jágełło w Polßcze y w Ruśi postąpił Striy/ Żydaczow/ Sidłow/ Drugnią/ Stobnicę/ Powiáty y Zamki z Miástámi/ y tyśiąc czterzy stá grzywien rocznego płátu z Żup Solnych/ á wżdy iednák tá hoyność Krolewska vpornego Swidrigiełłá nie vbłágáłá/ bo przedśię do Krzyżakow vciekł. A potym roku Páńskiego 1404. Krol Jágiełło y Witołd z Pány Litewskimi/ tákże Conradus Jungingen Mistrz Pruski/ ziecháli się ná Swiątki do Rációżá dla spolney vgody/ y ostał się pokoy miedzy nimi/ pod tymi Condiciámi/ iż Jágiełło y Witołd Ziemię Zmodzką Mistrzowi y Zakonowi Pruskiemu postąpili/ A Krol Jágiełło Ziemię Dobrzyńską miał v nich okupić we czterdźieśći tyśiącach złotych/ też áby zbiegow v śiebie z obudwu stron więcey nieprzechowywáli/ á więźnie powracáli. Aby też Krzyżacy wßystkiego práwá/ ktore się ná Litwę mieć vkázowáli/ odstąpili/ A nie dopußczáli żadnemu woysku obcemu przez swoie ziemię do Litwy wtárgáć/ kupiectwá też w Litwie z Prussy áby wolne były. To concludowawßy Jágiełło był ná czći w Toruniu v Mistrzá/ gdźie gdy się po Mieśćie przeieżdżał/ kuchárká wßytkiego pomyiámi plugáwymi z kámienice zlałá/ álbo z tráfunku/ álbo z naprawy/ á gdy byłá zá to ná gárdło osádzona/ Krol iey zdrowie vprośił/ y winę odpuśćił.

Swidrigieł vciekł do Krzyżakow.

Ziazd z Krzyżaki y vgodá.

Zmodzka ziemiá Krzyżakom dána.

Bo vkázowáli zápiſſy onego Mendogá co go byli vkoronowáli ná Litewskie Krolestwo/ á on im był po śmierci swey páństwá Litewskie zápisał.

Krol pomyiámi zlan.

Witołd Zmodź Krzyżakom dał.

Potym roku 1405. Witołd miał drugi ziazd z Krzyżakámi v Kowná gdźie z nimi pokoy więcey potrzebny niż vczćiwy przyiął/ bo im powtore Zmodzkie páństwo wiecznym dárowániem zápisał/ dawßy im ná się dwá listy/ ieden Łáćinskim/ drugi Niemieckim ięzykiem pisáne/ á gdy się Zmodź vbogą Niemcom

służyć

służyć wzbraniáłá/ y ich vrzedniki w nocy dawili/ y zábijáli/ prosząc Witołdá áby ich Niemcom okrutnym niewydawał. Witołd ich sam pod Járzmo Niemieckie mieczem przyganiał/ A iżby ich Krzyżacy snádniey zniewolili/ trzy Zamki w Zmodzi zbudowáli/ dwá nád Niewiaza Rzeka / á trzeci ná vściu Dubissy gdzie w Niemen wpada. A ten pokoy z Niemcy Witołd musiał podobno przyiąć dla Moskiewskiey woyny / á Swidrigiełowey niestworności.

Witold sam Zmodź Krzyżakom służyć mieczem przymuszał.

Zamki Krzyżacy w Zmodzi buduią.

O trzecim zbieżeniu Swidrigiełowym do Prus / á wzięciu Podola ku Polszce / Roku 1405.

Swidrigieł nápełniony vporu y złości/
Nie będąc content żoney Krolewskiey hoyności/
Podolskie Zamki swymi żołnierzmi ossádził/
Sam do Prus zbiegł trzeci raz / by ich z bráty zwádził.
Przeto Jágiełło zebrał woysko z Polski wielkie/
Wziął Kámieniec Podolski/ y w nim skárby wielkie/
Piotrá Száfránicá ná nim Stárostą przełożył/
A potym obleżenim Zamkow inszych pożył.
Swidrigiełowe wszytkie wyrzucił obrony/
A Podole przyłączył mocą do Korony/
Támże mu Alexander Hospodar z Wołochy/
Przysiągł hołd: á Swidrigieł wichrzył w Litwie płochy.
Chcąc Witołdá wypędzić: lecz go Mistrz nie chował/
Gdyż to był Jágiełłowi w Ráciążu slubował/
Wziął potym pierwszy vdział Swidrigieł w Siewierze/
Bransk/ Stárodub / w wątpliwey kołysząc się wierze.

Swidrigieł do Prus ziechał/ nád posiánowienie.

Krol Jágiełło pod Swidrigiełem wziął Podole.

Podole do Polski przyłączone.

Alexander Woiewodá Wołoski.

Bransko y Starodub dan Swidrigiełowi.

O pierwszey Woynie Witołdowey z Zięciem Moskiewskim Kniaziem Wásilem / Roku 1406.

Rozdział VIII.

Witołd w dobrey przyiáźni z Zięciem swym mieszkáiąc
Moskiewskim / dáry społnie sobie posyłáiąc/
Záchowáli z obu stron z sobą pokoy záwżdy/
Ták Litwin iák Moskwicin miłował się káżdy.

Ná vroczyſcu cichey ſoſny/ nie dáleko od Putiwlá/ ktory leży zá Kijowem mil 60. ná południe ku dzikim Polom.

Lecz gdy Moſkwá Siewrukow Litewſkich rozbiłá/
Pod Putwilem dwu Bobru/ kadź miodu im wzięłá/
Dwie śiekierze/ y trzy z nich złupili Siermiegi/
Wnet Litwá to w czwor ſpoſob zápiſáłá w kśięgi.
Y ſkárżyli ná Moſkwę przed Witołtem w Wilnie/
Inſtiguiąc o rozboy gwałtowny vśilnie/
Chłopſkim xtałtem przydáiąc co niebyło czáſſem/
Iż káżdemu z nich Rublow ſto vrwáli z páſſem.
Witołd do Zięćiá posłał dla ſpráwiedliwośći/
A zięć tego zániechał dla ſkarg nikczemnośći/
Zá nic to ſobie ważąc/ á Witołd rzekł zá tym/
Zhárdziałeś bárdzo Dudku z ſwoim łbem czubátym.
Zebrał woyſká Litewſkie/ Smolenſkie/ Witebſkie/
Ciągnął burząc y paląc gránice Moſkiewſkie/
Wáśil widząc w páńſtwách ſwych nieodpártą ſzkodę/
Posłał wnet do Witołdá prosząc o vgodę.

Witold ſámi á ſámi z Moſkiewſkim Wáſilem tráctuią koło pokoiu.

Witołd mu nieodmowił: á ták śię ziecháli
Sámi w puł Vhri Rzeki/ tám konkludowáli
Pokoy y mir/ á ſzkody woienne odłożył/
Moſkiewſki Witołdowi cokolwiek nałożył.
Tám Andrzey Litwin krzyknął gdy śię pomierzyli/
Niemir Niemir gdyśmy śię wręcz z Moſkwą nie bili/
Ztąd niemirą ieſt názwan ſtan ſwoy ochedożył/
A Niemirow sławny Dom z niego śię rozmnożył.

Niemir niemir.

Dom Niemirow w Ruśi/ w Litwie/ y ná Podláſzu.

Gránice Litewſkie po Vhre.

Witołd wten czás gránice po Vhrę Litewſkie
Záłożył: łupy rozdał Zołnierzom Moſkiewſkie/
Bo ácz śię pogodzili ále łupy wſzytki
Pobráli przed vgodą z ſkárbámi z dobytki.
To śię tu o Siewruki ſroga woyná wſzczęłá/
Dziś ćme chłopow/ ćme Slachty Moſkwá nam odięłá/
Ziemie Ruſkiey/ Siewierſkiey/ ná ſto mil vrwano/
(Byś dziś wſtał o Witołćie) ſkarb z ludźmi pobrano.

Swidrigeł Brát Stryieczny Witołtow/ nie przeſtáiąc áni w Polſzce áni w Litwie/ áni ná Podolu ná słuſznym vdziale/ vciekł był trzeći raz do Krzyżakow Pruſkich/ y dawáł im iuſz puł Litewſkiego Xięſtwá/ ktorego w mocy ſwey nie miał/ áby mu tylko Witołtá z Wilná wygnáć dopomogli. Ale gdy go Krzyżacy nie przyięli dla vgody ktorą byli vczynili z Jágiełłem Krolem/ y z Witołtem w Ráciążu/ znowu záś do Litwy śię wroćił/ y począł nowe bunty z Ruśią ſobie przychylną przećiw Witołdowi ſtroić/ A gdy mu śię nie powiodło/ vciekł do Polſki do Brátá Jágiełá/ ktory iego wrodzoną złość łáſką Bráterſką głáſzcząc/ ziednał go czwarty kroć z Witołtem/ y dał mu Witołt w Siewierſkiey

Ziemi/

Ziemi/ ktorą dziś Moskiewski posiadł/ vdziały Xiążęce/ Stárodub/ Bransko/ y Nowogrodek Siewierski. Lecz iż przyrodzona złość trudno vkrocić/ vciekł do Moskwy spaliwszy Bransko/ y Stárodub/ á Nowogrodek Siewierski Moskiewskiemu podał/ dla czego Witołd tę wtorą woynę musiał ná Moskiewskiego Kniaźiá Zięciá swoiego podnieść. O czym Długosz y Miechouius lib. 4. cap. 42. fol. 277. Crom. lib. 16. et Miechouius fol. 317. cap. 41. etc.

O wtorey Woynie Witołdowey z Zięciem Básilim Moskiewskim/ á o złości Swidrigiełowey/ 1407. & 1408.

Swidrigieł ktory wichrzyć zwykł w oyczyźnie záwżdy/
Gárdząc w Polszce/ w Podolu/ w Siewierze dział káżdy/
Widział iż mieysce w Prusiech v Krzyżakow strácił/
Kręcząc się y tám y sám z Moskiewskim się zbrácił.
Prosząc go by mu pomogł oyczyzny dochodźić/
Aby iuż więcey Witołd wniey niemogł przewodźić/
Zbiegł do Moskwy Stárodub y Bransko spaliwszy/
Nowgrodek Wasilewi Siewierski spuśćiwszy.
Witołd zárazz woyskámi począł się gotowáć/
Chcąc się despectu pomśćić y szkod powetowáć/
Krol mu Jágieł ná pomoc Márszałká z Polaki
Przysłał/ á Mistrz też Pruski Landsknechtow z Krzyżaki.
Woysko Litewskie z Ruskim zlećił Rumbowdowi/
A dworne vssy rządźić kazał Mońwidowi/
Zás Jwan Boreikowic prowádźił Smolniany/
Olelko Włodmirowic wiodł swoie Kijany.
Ták wszytkich v Smoleńská Witołd zszykowawszy/
Y zagony plundrowáć w Moskwę rozesławszy/
Sam z Niemcámi/ z Polaki burzył áż do Oki/
Gdźie mu Swidrigieł on port zástąpił głęboki.
Ták przepráwy zá Okę mężnie mu obronił/
Y z kątow Litwę/ Niemcow/ y Polakow gromił/
Lecz iednák łupy wiercie y więźniow nábráli/
Wśi/ Miásteczká/ włośći/ wszerz wzdłuż zwoiowáli.
Gdźie Niemcy z Rusnicámi/ y pieszy Polacy/
Więcey niż iezdni wten czás ważyli Kozacy/
Bo konie Litwie lgnęły w lesiech onych błotnych/
Tylko im śmiáłość Drabow pomogłá ochotnych.

Swidrigieł zbiegł do Moskwy.

Zbigniew z Brzezia Márszałek Koronny/ Hetman nád Polaki/ ktorych było 1000 z włocznikámi/ á Niemcow iedná chorągiew.

Xiąże Olelko Włodimirowic Xiążąt Słuckich przodek/ Wnuk Olgerdow.

Oká/ rzeká wielka w Moskwi/ ktora wpada w Wołgę v niżnego Nowogrodá.

Swidrigieł Witołdowi zábronił przepráwy przez Okę.

Crom: Pedestri magis quã equestri prelio victi pulsiq; sunt hostes.

Kniáż Moskiewski Básili záś ßukał vgody/
Widząc nieopłákáne Xięstwá swego ßkody/
Potwierdził záś z Witołtem pierwße stánowienie/
Y chrześnym cáłowánim przymierza zámknienie.
Wrócił zamki co był wziął y przyrzekł strzedz wiáry/
Y po Vhre záchowáć z Litwą rubież stáry:
A Witołd skoro pokoy z zieciem concludował/
Ná rozsądzonych koniach k Wilnu áppelował
Do żony/ bo go Venus piekłá ná dzień káżdy/
A też zwyczay przed woyskiem ieżdżác miewał záwżdy/
Woyská w nieprzyiacielskiey ziemi sie zostáły/
Ktore bez wodzá zewßąd ßkody potykáły/
Przez puste mieyscá ciągnąc z głodu vstawáli/
Z Swidrigiełem Tátárzy też ich z kątow rwáli/
Zwłaszczá Polacy koniow stradáli y zbroie/
Y skárbne cięßkie wozy porzucáli swoie.
Cięższą woynę niż z Moskwą mieli z niewczásámi/
Litwá wżdy z lekczeyßymi vßłá z kolásámi/
Witołd ßkodę Polakom nágrodził sowito/
Y Pruskim Knechtom według żołdu oddał myto.

Miecho. Tandem restitutis possessionibus &c.

Crom: Vt erat in Venerem pronus.

Poloni amißis armis & equis, &c.

O nowych burdách Litewskich y Polskich z Krzyżaki Pruskimi/ 1408. á o wzięciu Zmodzi przez Witołdá.

Rozdział IX.

Krol Jágiełło y Witołd/ chcąc Krzyżakow Pruskich od woyny ná ktorą się vpornie przeciw Litwie gotowáli/ odwieść/ złożyli ziazd z Mistrzem Pruskim v Kowną/ gdzie gdy się ziecháli/ y długo około spolnego pokoiu rádzili/ ále dla pychy y hárdości zufáłych Krzyżakow nic gruntownego nie zámknęli/ y ták się prożno roziecháli.

Potym roku Páńskiego 1409. gdy był nievrodzay wielki w Litwie/ Krol Jágiełło Witołdowi Brátu do Litwy posłał Wisłą dwádzieściá ßkut wielkich náládowánych zbożem/ ktore wßytki Krzyżacy pobráli/ á gdy ich Krol przez Posły vpominał/ áby to wrocili/ Szydzili z tego mowiąc/ iż Polacy dodawáli obrony Pogánom/ przeciw Krzyżakom Chrześciánom: A nád to ieszcze ku więtßey krzywdzie Kupcom Litewskim w Rágnecie gwałt vczyniwßy/ niektorych pobili/ y kupie ich wßytkie rozßárpáli. Przeto Witołd tymi krzywdámi poruszony od niezbożnych Krzyżakow/ wypráwił

Witołdowi Krzyżacy ßkuty z zbożem wzięli

Kupcy Litewscy w Rágnecie pobici.

z woyskiem

z woyskiem Márßałká swoiego Rumbowdá / ktory bez wieśći do Zmodzi przyßedwßy / wßytki żołnierze y vrzędniki Krzyżáckie (ktorzy byli przy Michąelu Kochmeisteru/ Comendatorze y Stąrośćie nowey Márchiey) pobił/ powiązał/ y z Zamkow Zmodzkich powyrzucał/ á wßytkę Zmodź/ ktora sobie dawno była zbrzydziłą pąnowánie hárdych Niemcow/ do Litwy przywroćił. Przyiechąli potym Posłowie od Krzyżakow do Krolą Jągiełą skárżąc się ną Witołdą o wydárcie Zmodzi/ y o pobicie swoich żołnierzow/ á woynę záraz opowiedąiąc/ ponieważ Witołd niechciał Zmodzi wroćić/ áni ßkod nągrodzić. Pytąli też Krolá iesliżeby przy Witołcie chciał stáć: Wczym się Krol z myślą długo biedził/ iż iesliby Witołtą opuśćił/ iużby y iego y Oyczyznę miłą wielkie Xięstwo Litewskie Krzyżakom niezbożnym ną łup musiał wydáć/ á iesliby wespołek z nim przećiw Krzyżakom stał/ tedyby ną się y ną Koronę Polską pobudził wielki gwałt Niemieckiey/ Pruskiey/ y Węgierskiey woyny/ czego mu też Pąnowie koronni vprzeymie odradząli/ mowiąc/ iżby rączey Zmodź pustą niżli Polskę we wßytko hoyną Krzyżakom wydał.

Rumbowd Krzyżakow w Zmodzi pobił.

Krzyżacy Litwie y Polakom woynę opowiedzieli.

Crom: Et abhorrebant ab eo bello Polonorum animi.

Odprąwił potym Krol z Seymu Łęczyckiego do Mistrzą Pruskiego Posłow/ z ktorych był przednieyßy Mikołay Kurowski / Arcibiskup Gnieźnieński/ chcąc się przyiaćielsko o krzywdy przez Witołdą vczynione z nim zgodzić/ Ale Mistrz hárdy z wielkiey popędliwośći woynę záraz ną Litwę podnieść groził. Ktorey pychy Mistrzowey nie mogąc dłużey śćierpieć Arcibiskup rzekł: Przestań nas woyną stráßyć/ bo iesli się ty oburzyß ną Litwę/ o tym wiedz/ że też nas z woyną v siebie záraz w domu będzieß miał: Ną co Mistrz dobrze / dobrze / powiáda/ gdy iuß wiem tę wolą Krolewską / wolę się też zą głowę niż zą ogon iąć/ A ták záraz tych słow swych skutkiem potwierdził/ bo Posły odprąwiwßy/ Dobrzynia wielką mocą dobył/ y spalił/ y Stąrostę Jakobá Płominskiego ze wßytkimi Zołnierząmi kazał pośćináć/ Potym Rypiną/ y Lipiną Miast zą pierwßym ßturmem dobył/ Mießczan/ Oraczow/ Sląchtę z żonąmi/ y z dziatkámi pogáńskim obyczáiem siekąc y morduiąc. Bobrowniki też przez podánie Płomykowskiego Bártłomieiá z Herbu Lissow wziął. Złotorią zás obległ/ ktorey ośmego dnią dobył/ Bydgoßczą tákże gdy iey mocą niemogł dostąć/ przez podánie przeńáiętego Burgrąbiego wziął/ á widząc Krol iż nieprzelewki / kazał się wßytkiey Polßcze/ Ruśi/ y Litwie/ ną woynę rußyć przećiw Krzyżakom/ zą czym się mąli Polacy z Russaki do Wolborzą zebrąli/ á wielcy do Łęczyce.

Smiáła odpowiedź Arcibiskupá Posła Mistrzowi.

Okrucieństwo Mistrzá Pruskiego nád Polaki.

Potym Krol v Rądzieiowá woyską zßykowawßy ciągnął pod Bydgoßczą ostątniego dniá Wrześnią / ktorey ośmego dnią dobył.

Mistrz też Pruski pod Swieczem swoim się zbieráć kazał/ o czym Krol dowiedziawßy się / część woyská tąm swego posłał / gdzie Polacy Niemcow rozgromili/ y Obozy im z namiotąmi pobrąli. A wtym Posłowie od Krolą Czeskiego Wacłąwá przyiechąli / ktorzy tę woynę miedzy Krolem Włądisławem Jągiełem/ y miedzy Witołdem á Pruskim Mistrzem vhąmowąli/ vtwierdziwßy z obudwu stron przymierze do dwudziestego czwartego dnią Czerwcą Roku przyßłego. Ale Sigmunt Koribut Brątą Krolewskiego Dimitrá Koributą syn/ gdy ießcze o tym przymierzu nie wiedział/ z Litewskim woyskiem do Prus wtárgnął/ á trzy Zamki z Miástámi wziąwßy / wiele wśi y włośći popalił / á z łupąmi/ y z wielkośćią więźniow Niemieckich do Litwy przyßedł.

Polacy Niemcow porázili.

Sigmunt Koribut do Prus wtárgnął.

Przeto Krzyżacy nie prziymuiąc żadney wymowki niewiádomośći o przymierzu/ potáiemnie przeprąwiwßy się przez Rzekę Nietupę do Litwy wtárgnęli/ á pobiwßy straż Litewską v Jskrow/ ktorą dym wydał/ Roku Páńskiego 1410. ną Wołkowisko Miesiącą Márcą ßostego dnią vderzyli w dzień Niedzielny/ gdzie wielkość ludzi co się byli do Kośćiołow zeßli w niewolą pobrąli/ y Miásto spalili/

Nietupá Rzeká.

Krzyżacy do Wołtowiská.

Witold ſię w leſie kryie.

ſpalili/ A Witold gdy tylko w ſiedmi milach od Wołkowiſká był/ nie śmiał Niemcow odeprzeć/ Ale w puſzczy z żoną ſwoią áż wyſzli ſiedział. Potym przez kilko Mieſięcy w Litwie y w Polſzce pokoy był/ gdy obie ſtrony wyroku Wacławá Krolá Czeſkiego czekáły.

Początek Sekty Huſowey.

Tegoż Roku Jan Hus z Hieronymem Collegą álbo vczniem ſwoim nowe burdy około wiáry w Czechach zámieſzáli/ widząc wielkie nieſtworności Papieżow Rzymſkich/ ktorych wten czás kilko o Stolec ſię Papieſki wádziło/ zá czym y Duchowni wielkie zbytki płodzili.

Wyrok ſproſny Krolá Rzymſkiego.

Potym gdy czás przymierzu wyſzedł z Krzyżáki ná dzień S. Jáná Krzciciela/ Krol Czeſki vczynił wyrok/ áby mu w moc dáli do Roku Dobrzyńſką ziemię/ á on potym miał ią ſpuścić temu/ kogoby rozumiał kniey więtſzą ſpráwiedliwość mieć/ Skazał też áby Polſkie Kroleſtwo/ nigdy ze wſchodniego kráiu/ iáko z Litwy y z Moſkwy/ nie wybieráło Krolá/ iedno z zachodniego/ mieniąc tám być wſzyſtko Pogány. A Krol Władiſław nie czekáiąc wyroku Czeſkiego Krolá/ do Litwy odiáchał/ gdzie z Brátem Witołtem potáiemnie ſię zmowili/ Pruſkim Krzyżakom woyną odpieráć. Ale pierwey poſłał Krol Witołdá do Sigmuntá Krolá Rzymſkiego/ y Węgierſkiego/ przymierze ſtánowić.

O Witołdowey do Węgierſkiego Krolá wypráwie.

Witold do Węgier.

Witołd náradziwſzy ſię o woynie Pruſkiey z Brátem Jágiełem/ á ſpodziewáiąc ſię ſam przez ſię co lepſzego około pokoiu poſpolitego ſpráwić/ z kilkiem pánow Litewſkich/ z Gáſztołtem/ z Rumbowdem/ á Rádiwiłem Vrzędnikámi ſwoimi Litewſkimi/ iechał do Sigmuntá Krolá Węgierſkiego/ ktory też był wten czás ná Kroleſtwo Rzymſkie potym ná Ceſárſtwo od Rzeſzy po śmierci Robertá Ceſárzá wybran/ dla czego folguiąc Niemcom ſtronę Krzyżakow trzymał.

Tám Witołd z Sigmuntem Krolem ſzeroko tráctował/ y vżywał go wtym iáwnie/ y w potáiemney rádzie/ áby ták przymierze trzymał/ iákie był wziął do ſześcinaście lat z Polaki y z Litwą/ á ieſzcze czterzy látá nie wyſzły były. Krol záś Sigmunt powiedział/ iż nieſłuſzno mi to dzierżeć/ ieśli Brácią Zakonną w Pruſiech prześládowáć będziecie.

Ceſarz łowi Witołtá.

Witold nieżegnáiąc Ceſárzá odiechał/ y przewiodł iż zá nim muſiał ſam Ceſarz iezdzić.

A zátym námawiał Witołtá/ áby odſtąpił Brátá Jágełá/ chcąc go Krolem Litewſkim vczynić/ ieſliby z nim/ y z Krzyżakámi przeciw Polakom ſtał. Ale Witołt wyrozumiawſzy iego chytrą zdrádę/ nie żegnáiąc go/ áni czołem zá cześć biiąc/ odiáchał do Polſki/ áż go ſam Ceſarz Sigmunt w mili dogonił/ támże łáſkáwie z Witołdem rozmawiał/ y vdárowawſzy go wielkimi vpominkámi vczciwie odpráwił. A Witołd przyiáchawſzy do Sądeczá/ Brátu Jágiełowi wſzytki namowy y práktiki Sigmuntowe obiáwił. Co Krol wyrozumiawſzy/ iż ináczey być niemoże/ kazał ná woynę rozeſławſzy liſty do Wići przywiązáne przeciw Krzyżakom wołáć. Witołd też do Litwy tákże woyſká zbieráiąc odiáchał.

A od tego czáſu liſty woienne/ iáko Długoſz y Cromer piſzą/ Wiciámi zwáć poczęto.

Osławney

O sławney woynie/ y ßczęśli-
wey bitwie Jágiełowey y Witołdowey z Krzi-
żaki Pruſkimi/ y Xiążęty Niemieckiey Rzeßę/
Roku 1410.

Kſięgi Piętnaſte/ Rozdział I.

Z Broię y mężow dzielność wysłáwiam Sarmáckie y/ — O ſkutkách pychy/ y pokory czytay ßerzey/ Lu. 1. et 18. cap. Eſa. 14. Daniel. 4. 1. Reg. 15. Heſter 3. et 13. Eccl. 10. Tob. 4. Rom. 8. 1. Pet. 5. Jacob. 4. Philip. 2. Gen. 3. 1. Reg. 5. et 9. etc.
Y potłumioną hárdość wielkich ſił Krzyżáckich/
Hárdość ktorą Bog niſczy/ á pokorę lubi/
Cichych ná ſtolce wſadza/ pyßnych z Cárſtwy gubi.
Xiążę Witołd y Jágieł on Krol práwie święty/
Widząc Miſtrzá Pruſkiego zły vmysł nádęty/
Jż chciał Polſkę y Litwę do gruntu wygłádzić/
A w ich oyczyznách hárdy ſwoy zakon oſſádzić.
Rozesłał wnet Krol wici wołáiąc ná woynę/
Aby wßytkie powiáty zebráły ſię zbroyne/
Oznáymuiąc Krzyżakow tuż być przede drzwiámi/
Y wßyſtkich Niemcow mocy z Rzeſkimi woyſkámi.
Przeto áby ſię wßyſcy ták ná gwałt zbieráli/ — Zle nieprzyiacielá w domu czekáć/ Bo to było votum y Annibálowo/ iż Rzimian niemogł ináczey woiowáć/ iedno w ich domu właſnym
Nieprzyiacioł w ich ziemiách/ nie w domu witáli/
A gwałt gwałtem odbili/ y oyczyznę miłą/
Wyzwolili z páßczeki Krzyżáckiey ſwą śiłą.
Wnet tedy Woiewodztwá ięły ſię gotowáć/ — Polacy ſię gotuią ná woynę.
Páncerze zárdzewiáłe/ y zbroie ßorowáć/
Brzmią wárſtaty Platnerſkie/ pukawki Sloſárze/
Tarcze/ Drzewcá á Trzoſſy brząkáią Száfárze/
A Sláchćicy też Polßcy co w Węgrzech mießkáli/ — Cnotá Polſkich Sláchćicow y miłość ku Oyczyznie.
Y wielkich máiętnośći tám byli doſtáli/
Widząc iż Sigmunt ich Krol przeſtawa z Krzyżaki/
Wyſli precz czuiąc ſię być práwymi Polaki.
Zawißowie/ Gárbowſcy/ Brogłowſki/ y Kolſki/ — Dlugoſſus & Cromerus.
Puchálá/ Skárbek/ Gorſki/ y Nalenczyk Malſki/
Przyſli do Krolá gárdząc nádáne włośći/
Dla oyczyzny ſwey Polſki wrodzoney miłośći.
Támże Arcibiſkupá w Polßcze Gnieznieńſkiego — Gubernator ná czás Mikołay Kurowſki Arcibiſkup.
Poſtáwił y zdał mu moc Stolcá Krolewſkiego/
Bieckiey/ Sczyrickiey Sláchćie od Węgier obronę — Zbigniew z Brezia Marßałek Koronny od Węgier dla obrony poſtá-
Zlećił: ták vgruntował że wßech ſtron Koronę.

A ſam w Słupiey Miáſteczku dwá dni odpoczywał/

Nabożeńſtwo Iágielowe.

Gdzie Bogá vſtáwicznie z wielką ſkruchą wzywał/
W Kośćiele przez cáły dzień ná modlitwách trwáiąc/
A wieczor áż pokármu troche pożywáiąc.

Potym ſie pod Czerwieńſkiem przez Wiſłe z woyſkámi

Witold rok cáły Záwolſkich Tátárow w Litwie podeymował dla tey woyny. Szik Litewſkiego woyſká y okázowánie pod Czerwieńſkiem.

Przez moſt z łodźi przepráwił/ z ſtrzelbą z obozámi/
Tegoż dniá Witołd z Litwą/ y z Tátáry ſwymi
Przyćiągnał/ y z Hordámi dwiemá Záwolſkimi/
Záwolſkimi ktorych rok nakłádem ſwym chował/
Támże ich ſam Krolowi tańcem okázował/
Litwe też zbroyno ſwietno rozſzykował ſwoie/
Kozakow rozdzieliwſzy z Vſarzmi ná troie.

Semowit Mázowieckie y Jánuſz Xiążetá/
Przy nich Biſkupie vſſy/ y Polſkie Panietá/
Ná dzień Piotrá y Páwłá/ Swietych ſie ziecháli/
Tám Krolowi Oyczyznie chęć ſwą obiecáli.

Tátárzy z Litwą pogáńſkim obyczáiem burzą. Luterberg miáſto od Litwy ſpalone.

Z Czyrwieńſká proſto w Pruſkie ćiągneli włośći/
Gdzie Tátárowie z Litwą bez żadney rożnośći/
Co ſie im náwinęło ſiekli y palili/
Y Kośćioł z Swiątośćiámi w Ludbergu złupili.

Przeto Witołd z Jágełem wnet tákich ſkaráli/

Witli ſie ſmierde budet ſie Kniáź gniewáti.

A dwu winnieyſzych Litwow z poyſrzodku wydáli/
Ktorzy ſie ſámi wieśić ná drzewie muſieli/
Tym drudzy vſtráſzeni iuſz broić nieſmieli.

Wukrá rzeká/ ktora Pruſſy y Mázury dzieli.

Ruſzywſzy ſie od Wukry ſtáneli w rowninie/
W polu Turzym ktore krwią Pruſką y dziś słynie/
Tám ſam Krol zſzykowawſzy woyſká w rownym plácu/
Wziął Chorągiew Koronną wzdycháiąc od płáczu/

Oſwiádczánie Krolewſkie przed Bogiem. Cromerus & Dlugoſſus, Acceptumq; manu vexillum maximũ, ſonora voce lachrimabũdus ita fatur, &c.

Rozwinął ią y rzekł ták: Ach wſzechmocny Boże/
Przed ktorym zła dobra rzecz ſkryta być niemoże/
Ktory ſam myſli ludzkich w ſkrytośćiach doznawaſz/
Dobrym dobrą odpłáte/ złym záś źle oddawaſz.
Ty ſam znaſz ſerce moie/ wieſz iego ſkrytośći/
Wieſz żem nie myſlił woyny tey wznieść z vporności/
A zwłaſzczá z Chrześćiány iákimi tákimi/
Ktorzy mie pobudzili krzywdámi wielkimi.

Ty wieſz ráde/ myſl/ y chęć moie do pokoiu/
Zem vchodził krwáwego ze wſzytkich śił boiu/
Vchodziłem: lecz ludu bronić muſzę twego/
Pokąd mi śił/ y gárdłá będzie ſtawáć mego/

Ten vrząd

Ten vrząd ktory's mi sam zlecił pełnić muszę/
Boć winien liczbę będę dáć zá káżdą Duszę/
Iußbych był odkupił rad pokoiem tę woynę/
Acz mam krzywdę y pomsty przyczyny przystoyne/
Kiedyby byli chcieli hárdzi Zakonnicy/
Pychy przestáć/ iák Polscy zdawna Iáłmużnicy/
Ale nienásyconą chćiwośćią iuß swoią/
Przywiedli mię iż muszę zbroię odbić zbroią.
Nie mogłem ich pokorą vbłágáć ćierpliwą/
Podnieśli ná mię woynę hárdzie zápálczywą/
Przeto ten lud ktorys dał mnie w obronę Pánie/
Niech dziś pod skrzydły twoiey wielmożnośći stánie.
Rácz ich sam ze mną bronić/ bo iuß w imię twoie/
Rozwijam tę Chorągiew z Orłem Pánie swoie/
Ty spráwiedliwą stronę rozsądz/ kto przyczynę
Dał woynie: Rácz mu tey krwie dáć rozlania winę.
Gdy to Krol mowił z płáczem: wszyscy też płákáli/
Też Witold y Xiążętá z Mázowszá dziákáli/
Bogu się świadcząc/ potym łzy otárli/
A chorągwie z Powiátow wszytkich rospostárli.
Zindram Máßkowski woyská spráwowáł Koronne/
Ian Zárnowski Czech rządził żołnierze postronne/
Litwę Iwan Zedziewit/ y Ian Gastołt wiedli/
Tátárowie poboczną obronę záśiedli.
Potym od Drwięcey wzgorę pod Dziáłdow ciągnęli/
A tám Sácráment Páński nabożnie przyięli.
W dzień Święty Rozesłáńcow/ potym się puśćili/
A v Wśi Grunwáldá Namioty rozbili.
Było pole szerokie Dąbrowámi wkoło
Opasáne/ Págorki zielone wesoło
Stały/ krzywymi w śrzodku rowy rozdwoione/
Ná tym obozy Polskie były położone.
Záś przećiw Role stały ktore przedtym były/
Gęstym lássem y krzewim wkoło się okryły/
A niżiná zielona ná pięć mil pátrzáłá/
Gdzie kiedyś żyzne bydłu pástwiská dawáłá.
Ná tym Litewskie stały obozy szeroko/
Ktorych wáły broniły kopáne głęboko/
A z Polskim się obozem dotykáły rogi/
Iż sobie spolny rátunk mogli dáć dla trwogi.

Zindram Máßkowski Hetman Koronny.

Szykowánie pierwsze wszystkiego woyská.

Grinewald Wieś Pruska.

Położenie mieyscá.

Przećiw zás gorá stálá wielka y wyniosła/
Gestym krzewim debowym ze wßech stron obrosła/
A z wierzchu gdy tám wstąpił wßystko widáć było/
Ják sie Polskie z Litewskim woysko położyło.
Ná tym rozbite Satri Niemieckie stoiáły/
A łáńcuchy y rożny wkoło ich spináły/
Mieyscá słußne do boiu/ y do krwie przelania/
Y do vssow w ßerokie połki ßykowánia.
Krol w Namiecie Mßey słuchał z wnetrznymi słozámi/
Oneravit aetera votis. Ták iż Niebo obciążył swymi modlitwámi/
A iuß po rownych polách woyská w sprawie były
Zßykowáne/ á zbroie od Słońcá swiećiły.
Woysko Krzyżáckie. Konie rzą w dekách swietnych zbroią ládrowáne/
A ná Giermkách iedwabne ßáty áftowáne/
Wßyscy włossy golone sturmaki okryli/
Zá Contory Ośczepki z znákámi nośili.
A Reiterowie czarni hárde wspárwßy boki/
Ná Frezach Hop Hop krzyczac buczne stroią skoki
Zás ćmy knechtow z spissámi pod stem Fendlow kroczą/
Potym zá Mistrzem oboz y Dział dwie scie toczą.
Witołd woyská obieżdża swoie y obaczy/
Ano ogromne vssy iuß wiodą Krzyżacy/
Ogromne/ bo od zbroie polá sie swiećiły/
A słoneczne promienie blásk od nich niećiły.
Choragwie Krzyżáckie. Chorągwie rostoczone/ pirwßa z białym Krzyżem/
Y z Orłem w złotym polu/ druga z białym brizen
Czerwona/ ná trzeciey Lew w białym polu srogi/
W czwartey Orzeł dwugłowny ro[illegible]ywßy nogi.
Piećdziesiąt y iedná Krzyżáckich Chorągiew á Fendlow pießych sto. Inßych piećdziesiąt iedná rożnych/ [illegible]cbow było/
Aż od nich wßystko pole G[illegible]ndwaltskie swiećiło/
Táratan Tárá Tárát[illegible]n trąby zewßąd brzmiáły/
A bebny grzmo[illegible] hucznym vßy zágłußáły.
Frezy rżą/ głoss[illegible] mężow spolnie sie cießących/
Zewßąd T[illegible]en á Echo po lássach ßumiących/
A pod Ni[illegible]o huk niossąc/ głos sowito dwoi/
Niemcy [illegible]rzyczą wołáiąc/ iż sie ich Krol boi.
Te trwoge Witołd bacząc wskok do Królá bieżał/
Witold Jágiełá Brátá vsłukał. Ktory Krzyżem modląc sie przed Ołtarzem leżał/
Co czy[illegible]iß Ehey prze Bog porzuć iuß ty modły/
Czy czekaß by paćierze/ Pruską moc odbodły?

Ták go z fukał: lecz święty Krol nie wstał z modlitwy/
Aż po Mszey/ skutek Bogu polecáiąc bitwy/
W tym Máskowski Polaki/ Witołd Litwę spráwił/
A ná práwy rog wszy Litewskie postáwił.
Ták Litwá pod czterdzieśćią Chorągwi stánęłá/
Smoleńska z Połocką trzy Slachtá rozwinęłá.
A Polacy lewy rog od Litwy trzymáli/
Piećdziesiąt też Chorągwi swych rozszykowáli.
Czelnieyszych wystáwiwszy y zbroynych ná czoło/
Bogá Rodzicá wszyscy krzyknęli wesoło/
Ták Litwá z Polakámi chuć y ręce máiąc/
Stali á znáku trąby do bitwy czekáiąc.
Serce w ochotnych mężach skacze do potkánia/
A nieśmiertelney sławy męstwem otrzymánia/
A Krol się ieszcze modlił oni nie czekáiąc/
Wyieżdżáli ná harce Niemcow wyzywáiąc.
W tym Krol po Mszy wśiadł ná koń Turecki cisáwy/
By go był wten czás widział rzekł by Hector práwy/
Xiężę w oboz odesłał/ á zátym w te słowá/
Do wszytkiego Rycerstwá byłá iego mowá.
Teraz/ teraz/ potrzebá o sławni Mężowie/
Oyczyzny miłey bronić iák włáśni Synowie/
Teraz/ teraz/ potwierdźić macie swych wolnośći/
A pomśćić się niezmożnych onych doległośći.
Ktore wam źli niezbożni Krzyżacy działáli/
A oyczyzny wászey część gwałtownie pobráli/
Ledwie to Krol wymawiał/ y obaczyli
Dwá Posłowie od Mistrzá bucznie przyiecháli.
Ná frezach kośmonogich/ kussych hássáiących/
A zbroię ládrowáną ledwo dźwigáiących/
Sámych też by był widział: włáśni Cyclopowie/
Albo ktorych się Ionis lękał Obrzymowie.
Ieden Krolá Rzymskiego miał Orłá czarnego
W Tarczy: drugi Xiążęćia z Grifem Stetińskiego/
Miecze dwá dzierżąc rzekli: Mistrz nász Krolu ciebie
Z Brátem twoim rátuie/ bronią w tey potrzebie.
Dwáć mieczá przez nas przysłał byś sobą nie trwożył/
A zbroię do potkánia śmieley ná się włożył/
A iesli ciásne pole masz wstąpić swego/
W ktorym boiu dokażesz w nim przedśięwziętego.

Zindram Máskowski Polskie/ Witołd Litewskie woyská szykuie.

Litewskich chorągiew 40 á Smoleńskich 3.

Polskich Chorągwi 50 ná lewym rogu.

Bogá Rodźicá stárodawna polska pieśń ktorą byli zwykli przed potkániem záwżdy wszyscy śpiewáć

Rzecz Krolowá do Rycerstwá.

Ouid. 1. Metam.

Hárde Poselstwo z krwáwymi mieczámi/ ktore ieszcze y dziś są w skárbie Koronnym.

Pokorna odpowiedź.

Krol wziął miecze mowiąc ácz v mnie dosyć broni/
Lecz y zá ten dar Brát moy ze mną ſie pokłoni/
Dziekuię zá podárek: á co ſie tknie plácu/
To Bogu ſwemu zlecam/ zá tym oczy z płáczu
Otárwßy/ kazał w bebny/ w trąby dáć znák woyny/
Sam vſtąpił miedzy vph Polſki w ſrzodek zbroyny.
Teraz iuß wiedzcie wierß moy pánny z Helikoná/
Wſpomnicie ktora ktorą przemagáłá stroná/
Ktorzy Rycerze mężni dzielność pokázáli/
Wam to Bog ſam pomnieć dał: my od was doſtáli/
Wſpomnicie Muſæ/ Litwá iż z przodkiem ſkoczyłá

Litwá ſie przodkiem podkálá.

Z Tátárámi/ á ſrogi boy z Niemcy ſtoczyłá.
Bogá rodzicá náßy/ Niemcy dástycht krzyczą/
Z Dział/ z Bebnow/ z Trąb/ trzaſk/ krzyk/ zbroy brzek/ konie rżą/ (kwiczą/
Niemcy iż wyżßey ſtáli/ z dwu Dział vderzyli/
Ale żadnego w woyſkách Polſkich nietráfili.
Litwá tym śmieley do nich z okrzykiem nátárli/
Aż ſie konie z koniámi boki o bok tárli/
Witołd ſam miedzy Litwą tám y ſám ſie ſnuie/
Nápomina/ á ßykow krzycząc popráwuie.
Grzmot ſtráßny/ właśnie iák gdy Sodomá gorzáłá/
Gdzie Dom Dom/ Wieżá Wieże lecąc rozbijáłá/
Albo gdy ſie Troiáńſki mur od Grekow kurzył/
Albo mocne Kártago gdy Scipio burzył.
Vſy ſie z vſy tłoczą iák gdy owo czáſſem
Niedźwiedź ránny ogromnie bieży komiąc láſſem/
Sieką ſie iuß wręcz/ Niemcy zbroią przemagáią/
Tátárowie záś z Litwą z łukow ich wſpieráią.
Frezy pod nimi pſuiąc á ktory w co zmierzy/
Lub w bok/ lub w czoło dármo iednák nievderzy/
Stráßny ſie ze wßąd nieſie chrzeſt y grzmot od zbroie/
Zołnierze też rozdárwßy wßyſcy gárdłá ſwoie/
Krzyczą/ huczą/ á ránni pod końmi ſtekáią/

Miechouius piße/ y Siluius/ iż rowna bitwá Litewſka z Niemcy godzine trwáłá/ á Cromerus puł godziny kłádzie

Drudzy ſie ná bałuku iuß bez ſił czołgáią/
Bitwá z obu ſtron rowna puł godziny trwáłá/
A fortuná wątpliwa tám y ſám latáłá.
Kurzy ſie pył do Niebá z prochow porußonych
Końmi/ á Mars wznieca chęć w Mężąch záiußonych/
Aż Litwá vſtąpiłá plácu iák ná ſtáie/

Litwá vſtąpiłá plácu ná ſtáie.

Witołd ſam ná nich woła proßąc/ drugim łáie.

Lecz zbroy-

Lecz zbroynym Niemcom ręczney bitwy nie wytrwáli/
Tylko z łukow vffy ich z boku przerywáli/
Część ich w pole pierzchnęłá/ áż do sámey Litwy/
Powiedáiąc przegráney skutek nászych bitwy.
Lecz nie trzebá dziwowáć gdyż ná pierwszym czele/
Potkáli się dość mężnie y czynili śmiele/
A wszystek gwałt ná sobie zbroynych zátrzymáli/
Musielić biedni wytchnąć gdy się sprácowáli.
Smolensczánie Russacy czyście zástáwili/
z Wilnowcámi/ z Troczany sławy popráwili/
Pod trzemi Chorągwiámi vderzyli z boku/
A Krzyżácki wálny vff wnet vstąpił kroku.

Śmiáłość y dzielność Smolensczan. Wileńskiey y Trockey ziemie Slachtá zástánowiłá się z chorągwiámi swymi/ ći z czerwoną/ á owi z bieкitną.

Czym wieczną cześć od sławy wzięli nieśmiertelney/
Pomagáiąc Polakom z vprzeymośći wierney/
záś Czech Zárnowski pierzchnął wnet z Cudzoziemcámi/
W pierwszym potkániu zmowę miał zdraycá z Niemcámi/
W tym Chorągiew Krolewską Niemcy gwałtem wzięli/
Ale ią wnet Polacy przytárwszy odięli/
A zwłaszczá Sirádzánie/ zá co godność czuią/
Iż się woskiem czerwonym wszyscy pieczętuią.

Czech Zárnowski z Chorągwią S. Jerzego vciekł. Chorągiew Polakom wydárta Martin Wrocimowski był Chorążym Králowskim. Sirádzánie skąd máią wolność pieczętowánia czerwonym woskiem.

Smoleńska/ Trocka Slachtá/ Wileńska z Grodniány/
Widząc iuż Litewski szyk słáby y zmieszány/
Ciesząc ieden drugiego wnet przyśli do spráwy/
A z Krzyżakámi znowu stoczyli boy krwáwy/
A w tym wszyscy z Chorągwią odbitą wesoło/
Krzycząc przerwáli Niemcow nazbroynieyszych czoło/
Trambá też Podkánclerz wiodł z obozu vff nowy/
Podkał w lesie z Zárnowskim Czechow: gdźie wnet słowy
Ogrownymi ich sfukał iż wiárę złamáli/
Czechowie Zárnowskiego winnym być wydáli/
Ták się wroćić muśieli názad do Polakow/
A przyśćim przestrászyli swym bárdzo Krzyżakow/
Bo mniemáli iż woyská nowe przybywáły/
Polakom: ták od stráchu łytki im drygáły/
Támby był widział nową spráwę oney woyny/
Gdy vderzył Niemcom w bok Polski vffiec zbroyny/

Mikołay Trambá Podkánclerzy Koronny/ Czechow vciekáiących wroćił.

Ten Zárnowski był potym czći odsądzony / ták iż go y żoná porzućiłá / brzydząc się iego zdrádą.

Smolensczánie ácz ieden vff swoich strácili/
Iednák się we dwu vffach z Polaki zbráćili/
Bili/ siekli Krzyżakow z grmotem iák gdy owo
Wieżá wielka vpádnie przez wiánie wiátrowo/

Smolensczan pierwszy vff porażeno.

Południe było.

Szum/ krzyk/ y grom od zbroie z nowu powſtał ſtráßny/
A Phebus iuß puł Niebá był obiechał iáſny/

Pirwße woyſko w ktorym było 50. Contorow/ náßy porázili.

W tym kilko dzieſiąt Pruſkich Contorow zginęło/
Zá czym Niemcy pierzchneli źrzodło krwią płynęło.
A náßy ich gonili bijąc/ koląc/ ſiekąc/

Crom: Leni pluuia delapſa.
Deßczyk ſie puśćił práwie náßym goniącym ná pomoc.

A zacnieyßych ſtryczkámi powiązawßy wlekąc/
Tęczá też z brunatnym ſie vkazáłá łukiem/
A deßcz wdzięczny ſpuściłá zá ktorego hukiem
Kurzáwy vcichnęły náßym ſnádnie było
Gonić Niemcow po chłodzie gdy wiátr chwiał áż miło/
Mgłá tákże z prochu wßytká zá deżdżem vſtáłá/
Co pierwey pierzcháiących Niemcow záſłaniáłá.
Náßy ich grzbiety kłoli długimi drzewámi/
Iż z nich wnętrzności ſládem pádáły z trzewámi/
W tym drugi vff náſtąpił Krzyżácki ták z nowu

Wtorego woyſká Pruſkiego porázenie.

Lecą kule ruśniczne z lanego ołowu.
Swißczą y gęſte ſtrzáły/ brzmią ßpady o miecze/
A pod ſtrumieniem y krew zbitnych Mężow ciecze/
Trocka/ Wilenſka Szláchtá z Zmodzią ſtale trwáli
Z Witołdem / á Polakom mężnie pomagáli.
Lecz iuß inße powiáty Litewſkie zemdlone/
Rozbiegły ſie gdzie kto mogł vwieść wktorą ſtronę/
Y głowney z świętym Ierzym Chorągwie nie oſtáło/
Ná ktorą wßyſtko woyſko Litewſkie pátrzáło.
Iuß było dußno Litwie/ lecz Witołd ná czele/

Łęczycánie/ Ráwiánie/ Kuiáwiánie y Płocka Szláchtá ná oſtátku ſie potykáły mężnie.

Z Nowogrodczany ſtoiał/ y z Wołyńcy śmiele/
Łęczyczánie záś ſtoiąc z Kuiáwiány rzędem/
Vderzyli w Krzyżáckie vffy wielkim pędem.
Xiążętá Mázowieckie też z boku Płoczanow
Przywiedli y z Wárßáwſkim powiátem Ráwianow/

Skárbek z Gory poimał Kázimirzá Xiążę Stetyńſkie/ od ktorego też był Poſeł z mieczem krwáwym z Herbem Grifem do Krolá Iágiełá.

W tym Skárbek náß Stetyńſkie Xiążę poymał śmiáły/
Ktory niedawno z Grifem ſwoim był zufáły.
Vff Niemiecki ßfánkował á náßy ich bili/
Knechćiſká po ßelinie iáko wilcy wyli/
Trzeci vff wielki w ktorym był ſam Miſtrz z Contory/
Szeſnaście miał Chorągwi á z rożnymi wzory

Trzecie woyſko Pruſkie z Miſtrzem náſtąpiło.

Przyßedł á znowu woynę po czwarty raz wznięćił/
A z Ruśnic trząſkáiących ogień wßędzie świećił/
Sam Krol Iágieł chciał ręką ſkuśić bitwy ſwoią/
Skacząc ná koniu łſniącą ozdobiony zbroią.

Lecz go

Lecz go Mikłaβ Kiełbáſá ſprawcá pohámował/
A z Oleśnickim przy nim ſtraż zbroyną zgruntował/
Chorągiew też gdzie Krol ſtał dla znáku zákryli/
A zá tym pięći náβy Kontorow vbili.
Contorow ktorzy mieli woyſká pod ſwą ſpráwą/
Ták trupy wβędzie Knechtow leżáły ják káwą/
W tym Grof Dipold Kikierzyc Rycerz páſowány/
Wβyſtek od głowy do nog we zbroie vbrány/
Pás złoty przez rámioná/ biały Káptur máiąc/
Dárł ſie do Krolá vſſy Polſkie przebijáiąc/
Juβ bliſko Krolá przyβedł y drzewo nań złożył/
Krol też mierzył by mu βtych on βtychem odłożył.
Lecz Zbigniew Oleśnicki vprzedził go drzewem/
Iż ſpadł z koniá/ áż fláki z niego wyβły s trzewem/
A gdy mu Helm odkryto ſam go Krol vderzył/
Mowiąc od tego vmrzeβ ná ktoregoś mierzył.
Mężnego Mężá/ mężny mężu mocą zginieβ/
A iż cie ſam Krol zábił/ śmiercią mężną ſłynieβ/
Drábánci go dobili zá tym Niemcy bieżą/
Vćiekáiąc po polách trupow kupy leżą.
A náβy biją/ ſieką co ſie im náwinie/
Właśnie iák kiedy w powodź z gory rzeká płynie/
Nie oprze ſie iey ogrod/ ni zbuczniáłá kłodá/
Ni młyn/ ni Dom: Bo wβyſtko rwie βalona wodá.
A Niemcy iák gdy w puβczy Jelenie y kánie
Huczney trąby głos ſłyβą/ y łowcow wołánie/
Chwytáiąc on dźwiek w vβy/ brnie gdźie może ktory/
Ten w lás/ ten w błotne łoży/ byle vmknął ſkory/
Miſtrzá Vlryká proſty Drab oβczepem przeβył/
Ktory ono Mieczámi hárdzie Krolá cieβył/
Skrynninſki iego łáńcuch z Krzyżem przyniosł złoty
Do Krolá odiąwβy go v Drabá z Kleinoty.
Miſtrz ſie wala złupiony trup oziebły leży/
A krew wrząca ſtrumieniem z ciepłą duβą bieży/
Z Duβą ktora wiele duβ ná on Swiát posłáłá/
Hardością ſwą ſámá też ich ſládem lećiáłá.
Werner Tetinger Contor w lás pierzchnął zuſáły/
Drudzy w obronę wzieli obozowe wáły/
Ktore były rożnámi w koło otykáne/
I łáńcuchámi wozy z wozámi związáne.

Mikołay Kiełbáſſá Herbu Nałęcz.

Dipoldus Lusacius Kikierzyc Grof von Decber Rycerz páſowány/ y mąż śmiáły ná Jábłkowitym koniu.

Zbigniewá Oleśnickiego męſtwo/ zá co był potym Krákowſkim Biſkupem y Kárdinałem/ á tylko puidrzewcá miał w ręku ſemifractā hasta ktorym go zbił.

Vlrik Junginger Miſtrz Pruſki/ od proſtego Drabá zábity.
Mſcziug Skrynninſki.

Werner Tetinger Contor Elbinſki/ ktory nahárdziey wołał ná woynę/ vciekł.

To náßy rozerwawßy ſiekli ich iák bydło/
Ták w ſwoie ktore pletli wpádli Niemcy ſidło/
Z obozow ich krew ćiekłá: ćiekłá hárda oná/
Iż wßytká Grundwálſka włość krwią byłá ſkropioná.

Tomiris Tátárſkiey Krolowey ſyná tym fortelem byl Cyrus Krol Perſki vłowil/ zoſtáwiwßy winá doſtátek w oboziech/ ſam zmyślnie vciekal/ á gdy ſie Cárzyk z Tátáry winem nálezionym vpil/ wrocil ſie názad Cirus/ á piiánych pobil/ O czym Iuſtin. lib. 1. Carion lib. 2. Herodotus etc.

Krol kazał Winá zśiekáć kuphy nálezione/
Od Cyruſſá fortele pomniąc wymyślone/
Acz Tomiris ſámego záś potym zábiłá/
A głowę iego śćiętą w iegoż krwi moczyłá.
Mowiąc piy krew ktoryieś prágnął śię náſyćić/
Ták też wten czás Krzyżakow oboz niemogł ſczyćić/

Kontor Newenſki Grof Wendenſki zábit od Litwiná/ á ten rádzil vſilnie ná pokoy z Polaki/ áż go Werner Tetinger Cõtor Elbinſki zſukal przyczytáiac mu ſerce záięcze/ á ſam nayrzod vciekł.

Kontorá Newenſkiego Litwin iákiś ſtrzáłą
Zábił/ ktory odradzał woyne myślą ſtałą.
A ták Kontorow pierwßych trzy ſtá z Miſtrzem legło/
Pięćdzieśiąt tyśiąc zbitych/ áż źrzodło krwią biegło/
Stetinſkie/ Oleſnickie/ y Kierczdorf Xiążetá
Poimáne/ przy nich Rzeſkie/ Krzyżáckie Panietá.

Wßitki Xieſtwa y Páńſtwá Rzeſkie/ y ile ich kolwiek pludrow vżywa ná oſtátek Węgrzy y Czechowie ná Polſke y Litwe ſie byli oburzyli/ Sam Kierczdorf Xiąże Grof ze czterdzieśćią paniąt Czeſkich poimany.

Saſkich/ Renſkich/ Liflantſkich/ Pruſkich/ y Lusáckich/
Friſkich/ Swabſkich/ Moráwſkich/ Czeſkich y Holſáckich/
Duńſkich/ Slaſkich/ Moráwſkich/ Swedſkich Niemcow (zbili/
A z ich hárdych obozow ſkárbow nákupili.

Liczba więźniow 14000 tyſiecy/ á Cõtorow 300 według Silviuſſá/ ácz inßy Hiſtorikowie 400. ich kłádą/ á Decius fol. 40. piße/ viri nobiles & Cõmendatores 600 periere 140000. tyſiecy Niemcow było według iſtotnego dowodu Cromerowego/ etc. Chorągwi Pruſkich wziętych 51.

Więźniow czternaśćie tyśiąc iáko bydłá gnáli/
A Chorągwi pięćdzieśiąt y iedney doſtáli/
Ty dziś w Krákowie wiſzą ná Zamku w Kośćiele/
Coż rozmieß iák pod káżdą ludzi było wiele?
Bo ſto czterdzieśći tyśiąc nieprzyiaćioł było/
Ktorych śię hárdzie ſerce ták było ſpiknęło/
Wybić/ wyśiecz/ wyniſczyć/ y imię wygłádzić/
Polſkie/ Ruſkie/ Litewſkie/ á Niemcy oſádzić.

Naczynie ná męke Polakow.
Toż ſie przidáło y Gdańßczánom pod Tczowem.

Náleźli płotná z ſmołą wiele pełnych wozow/
Ná náßych zgotowánych káńcuchow/ powrozow/
Bog záwżdy hárdość karze/ iż ſámi ty petá/
Y káńcuchy noſili w Polßcze niebożetá.
Paniąt wßytkich do Polſki poſłał ná więźienie/

Witołd kazał śćiąć dwu Contoru / ták iż ich Krol wyprośić niemogł/ iż pod Kownę ná ziezdzie mátce iego ſromoćili / Marquardá Salezbáchá Contorá Brandenburſkiego/ y Sumbergá/ bo choć iuß byli poimáni / námniey hárdych słow przeciw Witołdowi nieopuśćili.

Tylko dwu Contoru wziął Witołd ná ſtrácenie/
Márkwárdá Salizbácha/ Sumbergá dla tego/
Iż w Siem pod Kownem Mátce ſromoćili iego.
Ná kilko ich mil náßy gonili ścigáiąc/
A oni vćiekáli pludry z nog zrzucáiąc/
Drugi też wnie nápoćił/ porzucáli broni/
Y zbroie/ drugi z błotney pátrzył iák wilk toni.

Strách

Strách im kośći przenikał ieden ich sto gonił/
  Aż Phebus z złotym wozem w Ocean się skłonił/
  Y Jeziorá błotnego kilko ich Rot było/
  Pieszych Knechtow w szelinę záległa się skryło.

Słońce záſzło.

Bláſk ich od zbroie wydał: nászy przyskoczyli/
  Niemcow iák omamionych wszytkich potłoczyli/
  A drudzy dobrowolnie ręce podawáli
  Do wiązánia/ y bronie od siebie miotáli.

Knechtow zbroia wydáłá.
Cromer.
Quędam autem in loco paluſtri aliquot turmæ latitantes armorum ſplendore producæ.

Nie ináczey iák owce gdy w chlewie niebogi/
  Wilk głodem wysuszony prześláduie srogi/
  Jedná się k drugiey tuląc cicho w kupie stoią/
  A ku tey stronie gdzie Wilk y poyrzeć się boią.
Nie było w ten czás słyszeć dastichtvnd Polsz: áni
  Wyzywáli w Kiryssach kśniących ládrowáni/
  Ják pierwey/ gdy ták całkiem nászych pożrzeć chcieli/
  Lecz Bog chciał iż swe petá ná swych nogách mieli.

Cromer:
Abiectis armis pecudum in morem noſtris præ ſe agentibus in caſtra compulſi ſunt.

Ták ich do Królá gnáli/ Witołd też Tátáry
  Puśćił burzyć włośći/ co ich zwyczay stáry/
  Ktorzy wszerz wzdłuż gwałtowney ná kształt wpowodź wody/
  Mieczem/ ogniem/ nieznośne poczynili szkody.
Potym Krol kazał trąbą znák wydáć pokoiu/
  Y Zołnierzow zwoływáć od chćiwego boiu/
  Bo iuż dosyć krwie ziemiá dosyć się nápiłá/
  A z Winem rozsiekánym iák rzeką płynęłá.
Przywieziono do Królá Chorągwie z Dziáłámi/
  Y z bogátych obozow z wielkimi łupámi/
  Krol zásłużonych dzieli butynkiem Rycerzow/
  Pełno złotá/ y Srebrá/ szat/ zbroy/ dział/ páncerzow.
Krol więźniow inszych puśćił ślubem záwiązawszy/
  Zacnieyszych ná więzienie w Zamki rozesławszy/
  Gońcowie się rozeszli do Polski z weselem/
  Powiedáiąc zwyćięstwo nád nieprzyiaćielem.
W wszystkich Kośćiołách/ w wszystkich włośćiách rádość wstáłá/
  Z nabożeństwá áż ziemiá/ y z powietrzem drżáłá/
  W wszystkich Kośćiołach wszędzie Te Deum śpiewano/
  A chwałę Bogu w Polszce/ w Litwie powtarzano.
Zá tym Niemcy z Málborku smętni przyiecháli
  Do Królá/ á pogrzebu pokornie żądáli/
  Mężom zbitym/ á zwłaszczá z Contory Mistrzowi/
  Y przedniejszemu Paniąt Niemieckich zborowi.

O pogrzeb proszą.

 Do ktorych

Odpowiedź Krolewská.

Do ktorych ták dobry Krol rzekł krotkimi słowy/
Jżem był záwżdy z wámi do zgody gotowy/
Tedybych rad y teraz tym żywot dárował/
Ktorych zá ich przyczyną Mars krwáwy zmordował.
Płácząc wzdychał Krzyżakow pobitych żáłuiąc/
Przygody/ śmierć/ odmienność fortuny ẛácuiąc/
Zá tym ciáło Mistrzowe ná Málborg wieziono/
Y pobitych Kontorow gdzie ich pogrzebiono.

Liczbá woyská Niemieckiego.

Kontorow ktorych trzy stá / drudzy ẛeść set kłádą/
Drudzy iż ich cztery stá legło / z prawdą iádą/
Woyská wẛystkiego było sto czterdzieśći tyśiąc/
Woźnic/ Kuchárzow/ Niemkiń/ Jungerow nielicząc.
Ták tym sławnym zwycięstwem ozdobić Polaki/
Y Litwę Bog sam raczył/ iż zbili Krzyżaki/
Zbili y Xiążetá ich y obozy twárde
Pobráli/ y Hetmány powiązáli hárde.

Jákubowski z Herbu Roża y Jmbráim Ciulicki zábici.

Polskich Szláchćicow tylko dwá przednich zginęło/
Jákubowski z Cziulickim / ktorych wspomnieć miło/
Jż męźnie zá oyczyznę walcząc gárdło dáli/
Potomkow k temuẛ budząc w sławę wẛrobowáli.
Z Litwy/ y z Ruśi wiele Boiárow zostáło/
Gdyż ich woysko Polakom wprzod kredencowáło/
Niech máią dank dzielnośći poki Phebus koło
Słoneczne będzie woził po Niebie wesoło.

Widzenie Kroiá y Mnichá walczących/ ktorych gdy sam Krol Jágiełło widział/ wołał ná S. Stánisłáwá/ o nuẛ ich miły święty Stásku.

Długoẛ/Miechouius/y Cromer/y wẛyscy Kronikarze/ to zwycięstwo Bogu (iąkoẛ ták iest) przypisuiąc/powiádáią/ iż z obudwu stron przez wẛytek czás bitwy (ktora byłá w dzień wtorkowy w Swięto świętych Rozesłáńcow) widziano ná powietrzu Męzá poważnego w Biskupim vbierze/ ktorego być mniemáią S. Stánisłáwem / náẛych posiłáiącego / A Niemcow stráẛącego/ Przeẛłey też nocy widziano ná Niebie przy okręgu Mieśięcznym/ Kroiá y Mnichá społnie się biiących/ á Mnichá ná ostátek zwyciężonego/ y z niebá zrzuconego / Czego Cromer ẛerzey dowodzi/ iż to zá skutkiem obrotu Plánet Niebieskich być mogło.

O odebrá-

O odebrániu Zamkow y Miast po zwycięstwie / á obleżeniu Marienborku.

Rozdział II.

W Otym sławnym zwycięstwie trzy dni ná onym pobojscu náßy leżeli / przećiwko rádźie mądrych rycerskich ludźi / Bo gdyby byli záraz Málbork oblegli / tedyby go y wźięli iáko nieobwárowány ludem / y wßyscyby sie Prussácy Krolowi zwyćięzcy podáli / gdyż Krzyżácy y woyská drugiego niemieli / y Mistrzá im zábito / áż ich trzećiego dniá Henrik z Pláwná Contor Swiecki strwożonych przybyćiem z kilkiem vffow Niemieckich nowo zebránych poćießył / y Márienborg osádźił.

To też zászkodźiło y Annibálowi gdy Rzimiány ad Cannas poráźił / iż Rzymu niewźiął / mogąc tego záraz dokázáć / bo vmiał zwyćiężyć / ále zwyćięstwá vżyć nie vmiał.

Ruszył sie potym Krol z woyskiem w Pruską źiemię dáley / gdźie Hohenstein / Morang / Preyßmark / Zyrgony Miásteczká z Zamkámi wźiął przez podánie / támże wielkie bogáctwá Krzyżáckie nálezione rozdał miedzy żołnierze / á ßostego dniá pod Márienborg przyćiągnął / ktory ze trzech stron oblegli / náßy od Nogatu Polacy / á od Wisły Litwá / á s południá Russacy / Wołyńcy / y Podolánie / tákże z dźiał vstáwicznie mury tłukli / á w tym obleżeniu Slachtá wßystká Pruská / Kulminská / y Pomorská / y czterzey Biskupowie / Culmienski / Wármienski / Pomezánski / y Sambiyski / dobrowolnie sie Krolowi podáli / tákże Miástá / y Zamki / Gdánsk / Elbing / Toruń / Chełmno / Krolewiec / Swiecie / Gniewo / Tczewo / Nowe / Brodnicá / Brandenborg / Koprziwno / Grábino / Wenceslawowo / Gołubin / Grondec / Allenborg / Osterodá / Nidborg / Dźiałdow / Scytno / Kurentinig / Brátianow / Kowale / Hamerstein / Bytow / Lomborg / Holándia / Pisgária / Rogozno / Stumá / y Tuchola.

Málbork náßy oblegli.

Zámki Pruskie Jágiełowi podáne.

Z tych Miast y Zamkow dał Witołdowi Krolewiec / y Holándią / á Xiążetom Mázowieckim / Jánußowi Hosterode / y Nidborg / A Semowitowi Dźiałdow / y Scytno / á Xiążeciu Stolpenskiemu Bytow / Hamerstein / Szypelbein / Fridland / y Balgenborg. Jnße zás Stárostámi swoimi Polaki y Czechy osádźił. Márienborku tym czássem vstáwicznie mocno náßy dobywáli / y iuż żołnierze Krzyżáccy myślili sie poddáć / ále Krol wzgárdźiwßy porádę zdrową Podkánclerzego / Mikołáiá Tramby / od obleżenia odćiągnął / czemu byli Krzyżacy bárdzo rádźi / á to im więcey rádośći przydáło / gdy pod Krolem Koń vrodźiwy / y wychowáły pięknie hásáiący / skoro nań wśiadł záraz padł y zdechł / co było złą wrożką v wßystkich / Ale potym Krol wźiął Rádin Zámek bárdzo obronny przez podánie / ktorego Zolnierze Polscy od Grundowálskiey Bitwy prożno długi czás dobywáli. Támże piętnaśćie zacnych Krzyżakow Pániąt Niemieckich poimáli. A Witold też z woyskiem swoim Litewskim obćiążonym łupámi Niemieckimi do Litwy sie wroćił z zwyćięstwem.

Krolewiec Witoldowi podány.

Przygodá Jágiełowá.

Ale Krol słyßąc iż Herman Mistrz Liflandski z pięćią set Reiterow krom Knechtow ná pomoc Krzyżakom Pruskim ćiągnął do Prus / wnet Witołdá z Litwą / y dwánaśćie Proporcow Polskiego Rycerstwá przećiw iemu

 wypráwił.

wypráwił: A gdy Witołd chciał nań vderzyć nád Rzeką Passarią/ zá Holandią Miástem/ záraz(em) Mistrz Liflantski widząc iż bitwą nie mogł wygráć/ vdał się chytro w rokowánie z Witołdem/ ofiáruiąc mu się być nápotym przyiacielem/ y z strony Żmodzi/ tákże Kursow/ y Sudonow wieczne mu przymierze/ y pokoy sam od siebie/ y od Krzyżakow Pruskich obiecał. Ktorą chytrą namową y miodowymi słowki dał się Witołd zwieść/ a máiąc w ręku nieprzyiaciela/ przepuścił go wolno. Ták tedy Mistrz Liflandski Herman wykręciwßy się v Witołdá/ á zostáwiwßy Knechtow pießych v Bálgi y Brandenburgu/ iáchał do Málborku z pięcią set Reyterow iezdnych/ gdzie ießcze Królá y woysko Polskie zástał/ ále tákże słowy łágodnymi Królá vbłagał/ ofiáruiąc się być iednaczem/ y námowcą do podánia/ nie nieprzyiacielem/ á ták srzodkiem woyská Polskiego/ ktoremu był podobno mgłę w oczy puścił/ wiáchał wolno do Málborku/ gdzie znowu Krzyżakow strwożonych potwierdził.

Witołd się dał zwieść.

Náßy iáwnie ośydzeni/ iż im słußnie mogli Niemcy mowić kuku Polac/ kuku Litaw.

W ten czás też gdy náßy pod Málborkiem leżeli/ Pleban Gdański bárdzo stáry/ ktory był w Málborku/ zmysliwßy iákoby nie mogł dłużey oblężenia scierpieć/ wyiáchał sam z woyskiem z Zamku przez wßystko woysko Polskie/ bo się w nim żaden zdrády niespodziewał/ á Kápłáństwu y stárym látom wßyscy deferowáli/ á on miedzy księgámi/ y inßym státkiem swoim wywiozł trzydzieści tysięcy złotych czerwonych podwoynych od Henriká Pláueniußá Namiestniká Mistrzowskiego/ ktore dał do ręku Gdańskiemu/ Słochowskiemu/ y Swiecienskiemu Komendatorom/ áby zá to Knechtow y Reiterow zbieráli. A tom dla tego przyłożył z Cromerá/ y z Długoßá/ iż nie káżdemu Duchowi ile w woynie y w oblężeniu trzebá wierzyć/ gdzie káżdy o sobie dziwnymi fortelámi przemyslą.

Niewierz Wuiu Wuynem.

Xiądz stáry náßych oßukał.

A w ten czás iuß Krzyżacy nie mieli iedno ośm Zamkow w Prusiech/ Rádyński/ Gdański/ Słochowski/ Swiecenski/ Brandenburski/ Bálgę/ Rágnetę/ á Kłoypedę. Rágnetę iákom sam widział Zamek wielki nád Niemnem/ ále Kłoipedá prawie niedobyta/ gwałtownym wáłem nád vściem Kurskiego Morzá álbo Kurlándskiego/ y Niemnowego otoczona/ ćwierć mile od słonego Morzá/ gdziem się ia też przewoziłw gwałtowny sturm Roku 1550. gdym tám vmyślnie iezdził/ chcąc własną bytnością doznáć prawdy Látopißczow Litewskich o przyżeglowániu Włochow do Litwy z Pálemonem.

O wtorym y trzecim Krzyżáckich woysk porażeniu Roku 1410. y czwartym zwycięstwie nád Węgry/ y piątym nád Mistrzem Liflandskim/ raz porazʼ tegoż roku.

Rozdział III.

Henryk z Pláwna gdy Mistrzem Pruskim był wybrány/
Chciał się mśćić nád Polaki niezleczoney rány/
Od oney przeßłey bitwy woysko popisował/
Aby Zamki odebrał/ y ßkod powetował.
Michel Kochmeister zebrał rożnych cudzoziemcow/
Czechow/ Sásow/ Morawcow/ Holßatow/ y Niemcow/
Wßystkich

Wszytkich dziesięć tysięcy/ też Krolá Rzymskiego
Pomoc/ y pięć set iezdnych Mistrzá Liflandskiego.
Krol to w Niessowie słysząc/ wnet Dwor swoy wypráwił
Ku ktoremu się Szláchty wielki zbor przybáwił/
Iż ich było sześć tysiąc: szli pod Koronowo/
Gdzie Michel Kochmeister stał dáć bitwę gotowo.
A gdy był Phebus práwie w pułniebieskiey drogi/
A w mężach chęć do bitwy Mars podniecał srogi/
Stánęły woyská przeciw: w rowninie Polacy/
Z Czechy zás/ z Węgry/ z Niemcy/ z Slężaki/ Krzyżacy
Idąc ku sobie piasek/ z pyłem poruszáią/
Fendle/ Proporce wzgorę zobu stron wznaszáią/
Jezdni miecze/ y drzewá/ rusznice zás pieszy/
Y z spissámi oszczepy/ á druh druhá cieszy.
W tym Konrad Niemczyc Slężak káreri biegáiąc/
Z strony Krzyżáckiey wołał ná hárc wyzywáiąc/
Frez pod nim kosmonogi/ rusnice ná łęku/
Szpadá tuż/ á drożyste drzewo trzymał w ręku.
Zelázny mu kápálin otoczywał głowę/
A páncerzem okryły Brzuch kolcá drotowe/
Wszystek w łsniącym kirysie iáko okowány/
Frez tákże bláchą zewsząd dla strzał ládrowány.
Ták w tey zbroi hárcuiąc rzekł/ ieśli tákowy
Jest z was/ ktoryby ze mną bić się był gotowy/
Sam á sam poiedynkiem/ ią placu dostoie/
Hey kto cerstwy niech dzielność tu pokaże swoie.
Wyiedź owo ia czekam/ broń ná broń niech będzie/
Wnet się tu rostrzygniemy/ kto ná kogo wsiedzie.
Ták rzekł on Slężak koniem tám y sám ruszáiąc/
Po Niemiecku/ á czássem po Polsku wołáiąc.
W tym Jan Scicicki Polak nie wiele hárcuiąc/
Ale męstwo/ y cnotę dzielną w sobie czuiąc/
Záraz ku niemu ná plac z kopią wyskoczył/
Gdzie ieden z drugim drzewy ochotnie hárc stoczył.
Strącił Polak Slężaká y poymał żywego/
W tym woyská do potkánia chćiwe ogromnego/
Trąbámi znák wydáli krzyk/ huk/ y trzask wszędzie/
Chorągwie rozwinione chwieią w káżdym rzędzie.
Skoczą społnie do siebie w piersi mierząc drzewy/
Krzyk/ huk/ z drugich wnętrzności krwáwe płyną z trzewy/

Woyská Polskie y Krzyżáckie znowu bitwę zwodzą.

Konrad Niemczyc Slężak ná hárc woła/ á iáki był tego strony słowá.

Jan Scicicki Slężaká zbił.

Dlugossus & Cremerus.

Potkánie Niemcow z Polaki.

Wrecz záś ścieli sie wszyscy/ grzmot od mieczow srógi/
Kto wypisze śmierć Mężow/ kto wyliczy trwogi.

Michel Kochmeister Hetman Pruski.

Michel Kochmeister Niemcow pobudza do woyny/
Sam y tám y sám ieżdżąc wszytek w kiris zbroyny/

Hetmánowie y Rotmistrzowie Polszcy.

Polakow Miezerecki/ Ostrowicki śmiáły/
Y Marcin Zábiszyński vffy spráwowáli.
Bronie y zbroie miecze od Słońcá błyskáią/
A vffy iedny drugich mocą wyciskáią/
Wálą sie trupy mężow/ wálą sie y konie/
A szczeście rowne trwáło ná obiedwie stronie.

Obiedwie stronie záwoławszy frit/ zgodziły sie ná przymierze/ do puł godziny dla wytchnienia ták iż z woyská do woyská iákoby sobie nic złego iák żywo nie myślili ieden do drugiego pił.

Sieką sie zápalczywie żywot odważywszy/
Aż Hetman Michel Frid Frid krzyknął wystąpiwszy/
Nászy też przyzwolili ták sobie vsiedli/
A ránnych y śmiertelnych ná strone odwiedli/
Rány ich opátrzywszy y pili do siebie/
Nász do Niemcá: áż y Bog sam śmiał sie im w Niebie/
Widząc zgode tych co sie pierwey srogo bili/
Lecz nie długo wtey zgodzie ták wytchnąwszy byli/

Było sie czemu dziwowáć/ gdy ieden z drugim bił sie ná vmor/ A potym do siebie pili.

Skoczyli záś do siebie z wielkim krzykiem z trzaskiem/
Aż sie Niebo záćmiło poruszonym piaskiem/
Juz sie ták w oslep sieką zámrożywszy oczy/
Chęć w nich y gniew dobywa zápalczywy mocy.
Wtory sie raz Frid Frid Frid wołáiąc zgodzili/
Siadwszy obiedwie stronie z pracy sie chłodzili/
Pełnili szysakámi Wino/ drudzy Piwo/
A pogladáią ná sie z obudwu stron krzywo.
Záś do siebie skoczyli z srogim stráśnym pedem/
Aż ták trupy leżáły ná gromádach rzedem.

Mestwo Janá Ostrowickiego Miązszego z Herbu Toporow.

Z bebnow/ z trąb/ z dział/ z ruśnic trzask w tym Jan Ostrowicki
Miąszy rzeczon: Niemieckie vffy przebił wszystki/
Ściął Chorążego y wziął Chorągiew od niego/
A przebił sie z nią ná zad do woyská swoiego.
Zá tym Niemcy bez znáku pobłądzili szykiem/
A nászy ich przerwáli z ogromnym okrzykiem/
Oni bieżą pierzcháiąc po szerokich polách/
A drudzy po brozdzistych waláią sie rolách.
Ośm tysiąc Niemcow legło ná plácu pobitych/
Nászy sie zbogácili z ich łupow obfitych/

Michel Kochmeister Hetman poimány.

Więźniow też kilko vffow z Kochmeystrzem Hetmánem/
Rzedem długim przed Krolem stáwili swym Pánem.

Więźniow Krol wßyſtkich puśćił ſlubem záwiązawßy/
A Kochmeiſtrá Hetmáná do Chęcin záſławßy/
Tám go chował w więzieniu/ á według godnośći
Rycerſtwo vdárował z Krolewſkiey hoynośći.
Trzeći raz pod Tucholą Száfrániec fortelem/
Pomśćił ſie wźięćia Zamku nád nieprzyiacielem/
Trzy ich vſtow poráził y poymał ich wodze/
Iż ich trupow gromády leżáły po drodze.
Hans Xiąże Monſterberſkie/ z Wircburſkim Biſkupem
Eberhárdem vćiekli: á náßy ich łupem
Zbogáćili ſie hoyno/ iż potym Krzyżacy
Nie wſkoráli z tych trzech ran długo nieboracy.
Krol też Iágiełło ſluby Bogu odpráwiwßy/
Y w Gnieźnie zá zwyćięſtwo dźięki vczyniwßy/
Znowu wielkich Polakow w Pomorze wypráwił/
Ktore poburzył ogniem/ y mieczem pokrwáwił.
Rádin też Zamek náßy mocny vbieżeli/
Gdźie Niemcy iáko bydło pobići leżeli/
Bo gdy náßy k ſzturmu wſli/ Xiądz z dźiáłá vderzył/
Náßych chybił/ ſwych pobił/ iż głupie wymierzył.
Co drudzy Niemcy bacząc: wnet broń pomiotáli/
Bo ſámi miedzy ſobą zdrádę być mniemáli/
Y podáli ſie náßym: wtymże ßczęśćiu Nowe/
Zamek y Miáſto wźięli náßy przez vmowę.
A w tym Sigmunt Węgierſki Krol w zmowie z Krzyżaki/
Ze dwunaśćią Chorągwi woyſko ná Polaki/
Z Sciborem Siedmigrodzkim posłał Woiewodą/
Ktory Sądecką burzył włość drapieżną ßkodą.
Lecz ſie Slachtá Podgorſka wnet z Slachtą zebráli/
Pod Bardionem z Węgry mężnie ſie potkáli/
Náßym ßło o oyczyznę á o łupy onym/
Siekli ſie wßyſcy ſpołnie ſercem zápalonym.
Náßy otrzymáli plác ácz z krwáwym zwyćięſtwem/
Lecz przemogli Rákußan y Węgrow ſwym męſtwem/
Łupy im odgromili ſámych náwiązáli/
Y wołośći wet zá wet Węgierſkie wybráli.
Wroćili ſie z zwyćięſtwem piąte ſie tráfiło/
Triumphy po triumphách dawa Bog áż miło/
Bo Herman Miſtrz Liflantſki z Niemiec/ z Czech/ z Morá-
Wielkie woyſká wiodł dla Prus zburzonych záſtáwy. (wy
Pod Go-

Piotr Száfrániec Podkomorzy Krákowſki trzeći raz Krzyżakow zaſádką poráził/ 28 dniá Octobrá.

Jan Xiąże Monſterberſkie/ z Biſkupem Wircburſkim ledwo vćiekł.

Rádin wtory raz od náßych vbieżony.
Crom:
Bombarda à ſacerdote quodam temere ſuccenſa, &c.

Głupſtwo właſne Niemcow oßukáło.

Nowe wźięli náßy.

Ten Scibor był vrodzony Polak/ ále mu dał Woiewodztwo Siedmigrodzkie Krol Sigmunt/ gdy ono Dunay w zbroi przepłynął.
Cromerus piße/ iż w tym woyſku Węgrow nie było/ tylko Czechowie/ Morawcy/ á Rákußánie/ bo Węgrowie wymowili ſię właſnemu Krolowi Przymierzym ktore mieli z Polaki.
Náßy porázili woyſko Królá Węgierſkiego pod Bardiowem y wźiąłem źiemię ich przyległą Polßcze zwoiowáli.
Podobny temu fortelowi naydźieß apud Quintum Curtium lib. 9. de reb. Alex. magni.

Szoste zwycięstwo nászych nád Hermanem Mistrzem Inflandskim.

Pod Gołubem obozem z nimi się położył/
Lecz Dobiesław Puchałá fortelem ich strwożył/
Fortelem á śmiáłością kilko Rot záſádził/
W skrytych mieyscách / á sam się przeciw im wysádził
Z iedną Rotą pod Gołub: Niemcom się wnet zdáło
Nászych gonić á pobić widząc ich ták máło/
Rzucili się zá nimi nie bacząc zaſádki/
Ták ich Puchałá nágnał zewſząd w chytre siatki.
A iż nászych nie wiele było: wnet Puchałá
Trębáczow w puszczą posłał/ ktora blisko stałá/
Drugich kilku po gorach rozsádził z bebnámi/
A przy nich po trzech iezdnych chwieiąc Proporcámi.
Strwożyli się Niemczyská trwogą niezwyczáyną/
Nászy ich náganiáią z dziury w dziurę táyną/
Siekąc/ koląc/ y wiążąc drudzy vciekáią/
Do Miástá nászy pod mur śmiele ich scigáią.
Straż Bramy wnet záwárłá / boiąc áby nászy
Miástá ták nievbiegli zá nimi w ty czáſſy/
A nászy zászoczywszy im z tyłu y z zádu/
Bili ich/ iáko bydło ná rzeź do vpádu/

Crome: Et quadruplo maior numerus captiuorum &c.

Tám ácz Niemcow w czwor sposob wiecey w liczbie było/
Niż nászych/ wżdy ich własne ich głupstwo pobiło/
Bo drudzy niewpuszczeni przed Miástem zostáli/
Polakom dobrowolnie wiązáć się dawáli.
Káżdy Lách czterzech/ pięći Niemcow związał łyki/
Więźniow w czwor sposob gnáli przed sobą iák byki/
Wiedli rzędem związánych/ á Fendle przed nimi/
Ich własne rospuściłi z Triumphy wielkimi.
A gdy ich do Ryppiná związánych przywiedli
Nászy/ á ile było ich wszyscy się zbiegli/
Dopiero plwáli Niemcy widząc nászych máło/
Bo w bitwie sto z iednego nászych się im zdáło.

Postępkow tey woyny z Krzyżaki / y inszych przedtym opisánych bitew prawdziwie dowodzą / Eneas Siluius, postea Pontifex Romanus, Dlugossus, Cromerus lib. 17. Miechouius fol. 279. & 281. lib. 4. cap. 43. y po nich Herbort lib. 13. fol. 123. Waponius lib. 3. fol. 272. A zwłaszcza Cromer ták tę ostátnią bitwę opisuiąc mowi.

Ita Exclusi oppido hostes, quum cæderentur paßim in medio, proiectis armis supplices nostris se dediderunt, & quadruplo maior numerus captiuorum, quam eorum qui eos ceperunt fuisse proditur, uerum illi re inopinata perculsi alium longè maiorem exercitum nostrorum in syluis latitasse crediderunt, Rippinum tandem captiui cum appulsi essent ingenti cum dolore ac pudore errorem suum cognouerunt.

A tu się

A tu śię vcz Żołnierzu iáko przez fortele/
Nawiętße woyská vſſy máłe biją śmiele/
Ták ten rok triumphom był wßytek poświęcony
Węgrzyn/ Krzyżak/ Czech/ Liflant mężnie był ſtrocony.
Dziś tám wtych wßytkich mieyſcach gdźie chłopkowie orzą
Olekáiąc/ lemießem w ſtiby ziemię porzą/
Wykopuią ſturmaki/ ßpady zárdzewiáłe/
Siekierki/ włocznie/ bláchy z Kieryſow zbuczniáłe.
Y Mężow ściete głowy w ßyßakách náyduią/
A wyłożywßy wokom zbiegwßy śię dźiwuią/
Odmiennośćiam złych czáſſow y chćiwośći ludźi/
Ktora dla márnych rzeczy w Królách woyny budźi.

Kilko Triumphow zacnych w iednym roku.

Ná drugi rok 1411. ſtáłá śię vgodá miedzy Krolem Polſkim Jágiełem y Witołtem / á miedzy Miſtrzem Pruſkim Henrikiem z Pławná / y Kontory iego wdźięcznieyßa zwyćiężonym niżli zwyćięzcom / tym obyczáiem. Iż Krol Polſki miał wßytki Miáſtá y Zamki wroćić Miſtrzowi Pruſkiemu / cokolwiek przez walkę wźiął/ y więźnie wßytki wypuśćić/ á Krzyżacy Zmodzkie páńſtwo Litwie/ á Dobrzyn Polakom wroćić przyrzekli. Tegoż roku piße Cromer / iżby Jágiełło miał dáć nád wolą Pánow Koronnych Witołdowi Podole/ złożywßy z niego Stároſte Piotrá Wołodká Chárbinowſkiego z wielkim vßczerbieniem Polſkim. Ale to ináczey Látopißcze Ruſkie śpiewáią / ják o tym będźie niżey. Potym też Zmodzka źiemiá po śmierći Krolewſkiey / y Witołdowey miáłá być zápiſána wiecznie ku Pruſſom. A Pruſki Miſtrz Krolowi Polſkiemu miał dáć ſumme zá iego vtráty dwie śćie tyśięcy złotych/ płáſkich Czeſkich großy. A te vgodę Jágiełło z námowy Witołdowey vczynił / iżby mu Krzyżacy Zmodź wroćili.

Vgodá náßych z Krzyżakámi.

Tegoż Roku ná dźień S. Kátárzyny / Krol Włádiſław ßedł piechotą z Niepołomic do Krákowá / náwiedzáiąc mieyſcá święte / á przed nim nieśiono Chorągwie Pruſkie / ktore w Kośćiele ná Zamku/ ná pámiątkę zwyćięſtwá powießono: Ktorych ießcze y dźiś káżdy śię nápátrzyć może.

O Wypráwie Jágiełłowey do Węgier/ y przynieśieniu Kleynotow Koronnych/ y o Weneckich/ y Tátárſkich Poſłách.

Rozdźiał IIII.

Roku Páńſkiego 1412. Wenetowie przysłáli Posły do Krolá Włádiſłáwá Jágiełłá/ poſtępuiąc mu ná pięć set Żołnierzow Węgierſkich żołd/ iżby podniosł woynę ná przećiwko Sigmuntowi Krolowi Węgierſkiemu / ktory był ná ten czás wybrány ná Kroleſtwo Rzymſkie/ á Wenetowie z nim walczyli/ o Dálmáckie Páńſtwá. Czego dowiedźiawßy śię Sigmunt posłał też do Krolá Włádiſłáwá / proßąc go ná źiázd do Lubowli/

bowli / vczynił to na prosby iego Władisław / iż sie wyprawił do Lubowli/ Tam po długim ofiarowaniu Sigmuntowym Krol Jagieło potwirdził z nim przyiaźń/ y przymierze zobopolna przysięga. Potym za prosba Sigmuntowa iechał do Budzynia / gdzie go Węgierscy Panowie z wielkimi Triumphy przyimowali. Tamże Tatarskiego Carza Posłowie z wielkimi podarkami do niego przyiechali / ofiaruiąc mu sie y obiecuiąc że wszystkimi siłami Tatarskimi być gotowymi przeciw każdemu nieprzyiacielowi Krolestwa Polskiego / y Wielkiego Xięstwa Litewskiego / ktore poselstwo było bardzo wdzięczne Krolowi Jagiełowi / zwłaszcza na tak wielkim ziazdzie rozmaitych narodow / a k temu w postronnym Krolestwie. Tam Krol Jagieło / gdy sie obiadł sera Bawolicz swieżego / a potym sie w ciepło napaloney łaźni długo z winnikiem iako miał zwyczay parzył / y w Dunaiu sie kapał / wpadł w cięszką Febrę / z ktorey za pilnoscią Doctorow Sigmuntowych był iednak vleczony.

Tatarowie sie ofiaruią służyć Jagełowi.

A po długim częstowaniu piątego Miesiąca po wyiechaniu z Polski z wielkimi a z zacnymi darami od Sigmunta Krola Rzymskiego wziętymi / przez Morawę do Krakowa przyiechał / A to był nawiętszy dar miedzy inszymi Kleinoty Korona / Jabłko / Sceptrum / y Miecz Bolesława Krzywoustego / skarby Koronne / ktore był Ludwik z Matka swoia Elżbieta do Węgier wyniosł. Darował go też Sigmunt wielka statuła srebrna pełna kości Swiętych z rozmaitymi kleynotami / to wszytko kazał przed soba do Krakowa z wielkimi triumphami wieść / a nie długo zmieszkawszy w Krakowie / przez Sędomirska / y Chełminska ziemię / do Kubieszowa nad Bug przyiechał / gdzie Witołdowi y Panom Litewskim oznaymił to co postanowił z Sigmuntem Krolem Węgierskim. A rosprawiwszy sie z Witołdem / Zamki Ruskie obieżdżał / gdzie do niego Arcibiskup Strigonski / y Michel Kochmeister od Sigmunta Krola w poselstwie przyiechali / prosząc aby mu ośmdziesiąt tysięcy kop Czeskich pożyczył / na dostąpienie Cesarstwa Rzymskiego / zastawiwszy Sczepuzyńska ziemię z trzynascia Miast / krom Zamku Sczepuza / ktora Summę Krol Jagieło Sigmuntowi odliczywszy / wwiązał sie w Sczepuzyńska Ziemię ktora y teraz pod panowaniem Korony Polskiey trwa / ale niewiem czemu sie w tey summy liczbie Historykowie omylaią / bo Cromer libro 17. *Octoginta milia Sexagenarum Pragensium* kładzie / a Miechouius fol. 282. *quadraginta millia latorum grossorum Pragensium*. Herbort zaś ktory Cromera imitował / *octoginta milia florenorum Pragensium, Sigismundum à Iagielone mutuo accepisse asserit fol.* 124. *lib.* 13. Wapouius czterdzieści tysiąc kop groszy szerokich Polskim iezykiem zprosta rachuie / w czym go y Bielski naśladuie. Ale iako tako było / iednak znać iż won czas naszy y walczyli y wygrawali / y pieniedzy dostatek mieli / tak iż ich wielkim Monarchom pożyczali / a dziś wszytko opak.

Tu albo Cromer albo Herbort / albo y Pisarze y Drukarze szantowali.

O wtorym

O wtorym zjednoczeniu Litwy z Polską/ y nádániu wolnośći Slácheckich z Herbámi Fámiliom Litewſkim/ á o przywiedzieniu Zmodzi do Chrztu y Wiáry Chrześćiáńſkiey.

Rozdział V.

ROku 1413. w Litwie y w Zmodźi Zimá táka byłá ćiepła nád zwyczay (zwłaszczá w kráinach pułnocnych zimnych) iż w Mieśiącu Styczniu/ y w Lutym z wielkim podziwienim/ kwiatki/ Fiołki/ Roża/ y ogrodne Járzyny/ z Sády kwitnęły. Krol potym Jágiełło przyiechał do Litwy/ á v Grodlá miał ziazd z Witołtem/ y z Pány rádnymi wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ tákże z Xiążęty vdzielnymi Kijowſkimi/ Wołyńſkimi/ Giedrockimi/ Zbáráſkimi/ Wiśniewieckimi/ Zaſłáwſkimi/ etć. y z Boiáry ziemſkimi.

Tám Krol Jágiełło z Brátem Witołtem przymierze y ziednoczenie tych dwu narodow/ Polſkiego y Litewſkiego odnowili y potwirdzili/ nád to nádáli Slácheie Litewſkiey (tym tylko ktorzy náſládowáli Kośćiołá Rzymſkie°) wolnośći/ ſwiebody/ y prerogatiwy/ Tákże Herby/ znáki/ y Sigilia obyczáiem Sláchty Polſkiey/ wyiąwßy krom tego/ áby ná potym ná roſkazánie wielkiego Xiędzá/ byli powinni Zamki budowáć/ y gośćince náprawowáć/ y dani zwykłe dawáć/ do ſkárbu Xiążęcego. Ale Senatory/ Woiewody/ Vrzędniki/ y inße przełożone ziemſkie/ áby tym rtaktem záchowáli przy ſwych wolnościach/ iáko y w Polßce. Wielkiego Xiędzá Litewſkie° áby nie wybieráli iedno według zdánia Krolá Polſkiego y Rády koronney/ ták teź Polacy áby bez woli y wiádomośći Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ y Senatorow iego/ tákże Sláchty Litewſkiey Krolá ſobie wybieráć nieśmieli/ pod przyſięgámi ſpolnymi y rozerwánim Vniey. Seymy y ziazdy poſpolite ileby kroć potrzebá było/ áby álbo w Lublinie/ álbo w Párczowie álbo gdzieby ſie kolwiek Senatorom oboiego páńſtwá według ſpolnego zezwolenia zdáło/ ſkłádáć y odpráwowáć/ Stany teź Duchowne áby tegoź práwá/ y tychże wolnośći y ſwobod iáko inße w Polßce vżywáły. Ty wßyſtkie Condicie koło wolnośći Herbow y ſwobod Slácheckich przyięćia/ tákże Vnijey z Koroną Pánowie Litewſcy z wielkim Xiędzem ſwoim Witołdem pochwalili/ potwierdzili/ y pieczęćiámi ſwoimi vmocnili.

Támże w tym Priwileiu y poſtánowieniu/ Witołd ták opiewa/ *Praeterea Nos Alexander aliás Witowdus de conſenſu Sereniſsimi &c.* Nád to my Alexander álbo Witołd/ zá zezwolenim naiáśnieyßego Xiążęćiá y Páná Władiſłáwá Krolá Polſkiego/ Brátá náßego namilßego/ wybieramy do Herbow y Kleinotow Sláchty Kroleſtwá Polſkiego/ Sláchte Ziem náßych Litewſkich niżey opiſſána. Ktorych ſámi Kroleſtwá Polſkiego Sláchćicy/ weſpołek ze wßyſtkimi/ ktorzy z ich pokolenia narod wiodą/ do Bráterſtwá y krewnośći ſtowárzyßenia przyięli.

A naprzod Sláchćicy Herbu Leliwá/ przyięli Moniwidá Woiewode Wilenſkiego. Slachćicy Herbu Zadorá Lawuná álbo Háwnulá Woiewode Trockiego/ Sláchćicy Herbu Ráwá Minigáiłá/ Caſtellaná Wilenſkiego/ Sláchtá Herbu Liſſy

Herb Leliwá Mieſiąc á Gwiazdá.
Ráwá Pánná ná Niedźwiedziu.

bu Lissy Sunigała / Castellaná Trockiego. Jastrzebcy albo Lazanki albo Bolesti Nagora názwány Herb Niemirom / Trabki Hostikowi / ktorych dziś Radziwiłowie vżywáią / Topor Butrimowi / Łabec albo Skrzinsci Goliguntowi / Porąie Mikołáiowi Biliginowi / Dąbno Korewom / Dorowąs Wissegerdowi / Wadwic Piotrowi Montigerdowi / Drija Mikołáiowi Tawtigerdowi / Zabdániec Janowi Gásztołdowi / Polkozia Wolczkonowi Kukste / Grif Butowdowi / Srzeniawá Zadałdowi / Pobodze Kalonowi / Grzimałá Janowi Rimowidowicu / Zarebá Gynitowi Koncewiczu / Pierschálá Dawri / Nowiná Mikołáiowi Boinarowi / Działossá Wolczkowi Kokutowiczu / Kopacz Gedorwochowi / Kola Dangelowi / Syrokomia Jakobowi Mingielowi / Kot Morski Woysnarowi Wilkolewiczu / Powala Jurgemu Sangawowi / Pomian Sakowi / Doliwa Naczkonowi / Sarza Twerbutowi / Dolangá Monstwildowi / Bogoria Stánisławowi Wissiginowi / Janiná Woissimowi Dancikowiczu / Bycháwa Monstoldowi / Swinká Andrzeiowi Dowknetowiczu / Kolda Minimundowi Sesnikowiczu / Sulima Bodiwiłowi / Nalencz Koczanowi / Lodzia Miczussowi / Jelitowie Gerdudowi / Korczakowie Guppowi / Biała Moidilonowi Czussołowiczu / Wężyk Koiczanowi Sukowiczu / Cząłek Janowi Ewilnowi / Godzamba Stánisławowi Butowtowiczu / Osmorogola Goraltowic Surgutom z Kieslinná / etc.

Zarebá Lew z muru. Kopacz Orle skrzydło z nogą. Kola trzy kroście z Rożey.

Tych Surgutow y Dusburch wspomina zá czássow Witenessowych

Z ktorych Herbow / y Kleinotow przerzeceni Slachcici / Pánowie / y Boiárowie Ziem Litewskich od tego czássu y ná potym niechay sie weselą / y ich vżywáią / iáko ich przerzeczeni Slachcicy Korony Polskiey vżywáć zwykli. A iżby vgruntowánia y obwárowánia okwitszego ty wszystki wyższey miánowáne rzeczy moc wzieli / Vmocniliśmy ten Priwiley wárunkiem pieczeci nászych / Bedacych przytym y zezwaláiacych Pánach / etc. Nawielebnieyszych w Christusie Oycach / Mikołáiu Gnieznienskim Arcibiskupie / Wociechu Krákowskim / Janie Władisławskim / Pietrze Poznánskim / Jakobie Płockim / Mikołáiu Wilenskim / Janie wybránym Lwowskim Arcibiskupie / Máciciu Przemyskim / Michále Kijowskim / Grzegorzu Włodimirskim / Sbigniewie Kámienieckim / Chelmienskim etc. Biskupach. Y przy bytności wielmożnych / meżnych / y rycerskich Meżow / Cristiná Krákowskiego / etc / etc. Działo sie to w Miásteczku Hrodle / przy Rzece Bugu / ná Seymie wálnym dniá wtorego Miesiącá Octobrá / Roku Pánskiego 1413. etc.

A tu sie káżdy po Herbie może domácáć snádnie przodkow swoich.

Potym Krol z Witołtem wypráwili sie do Zmodzi / á tám on narod ktory ieszcze był Báłwochwálstwá nie przestał / do Wiáry swietey Chrzesciánskiey z wielką pilnoscią y vsilnoscią przywodzili. Báłwány ich / Lássy swiete / Weże y insze zabobony Pogánskie (ktore z Litwą iákom przed tym opisał iednákie mieli) wysiekli / y popsowáli / á zwłaszczá ogień wieczny / ktory oni znicz názywáli / ná wielkiey Gorze nád Rzeką Niewiąza / Krol zálac y zágásić kazał / o co sie oni z wielkim nárzekánim frásowáli przeklináiąc Polakow / y Litwę Chrzesciánow / á dziwuiąc sie / iż sie nád nimi oni ich Bogowie krzywdy swoiey nie mścili. Ale Krol z Witołtem częscią dárami / częscią grozą / y káránim / przygániáli ich do vznánia práwego Bogá / y Chrztu swietego.

Ogień swiety pogánski nád Niewiąza.

A ponieważ Xieża Polscy z nimi mowić nie vmieli / sam Jágieło z Witołdem z wielką pilnością / y pracą / iáko dwá Apostołowie naprzod ich Modlitwy Pánskiey náuczyli / potym wyznánia Wiáry Chrzesciánskiey. Tak tedy Zmodź obaczywszy prożność Bogow swoich / wypráwili iednego nastárszego Meżá z poysrzodku siebie do Krolá / przyzwaláiąc ná Chrzest / ktory

tak od

ták od nich mowił: Skorosmy poználi naiáśnieyszy Krolu Jagiełło / y naoświecz eńsze Xiążę Witołcie Pánie nász / iż Bogowie nászy iáko niemocni y mdli / od Bogá wászego Polskiego zwalczeni / y zgłádzeni są / opuszczamy ich / á do Bogá wászego Polskiego iáko mocnieyszego przystawamy. Zátym Krol kazał ich iáko przed tym Litwę ná gromády rozszykowáć / á w imię Oycá / y Syná / y Duchá świętego / wodą kropić / dawszy káżdey gromádzie osobliwie imię Piotrul / Stánul / etc. Tákże Niewiástom Hanulá / Mágrulá / Jádzulá áż do końcá.

Rzecz Zmodźkiego posłańcá do Krolá.

A potym chrzcie Mistrz Mikołay Wężyk Zakonu Káznodzieiow Mnich / Káznodzieiá Krolewski / przez tłumáczá powiádał Słowo Boże nowo ochrzczoney Zmodzi / o Wierze / o stworzeniu Swiátá / y vpadku Adámowym: To słysząc ieden Zmodzin stárszy rzekł do Krolá / Welna azyn tassai Kunigs / meluy / Milastiwas Karalau etc. Bredzi powiáda ten Xiądz Miłościwy Krolu / ktory powiáda o stworzeniu Swiátá / będąc sam niedawnego wieku / bowiem miedzy námi iest dosyć stárszych ludzi / ktorzy y sto lat wieku przeszli / á żadnego stworzenia Swiátá nie baczą / tylko iż Słonce y Miesiąc / tákże Gwiazdy według biegow swoich nam świecą powiedáią. Ná to mu Krol odpowiedział / iż on nie twierdzi tego / áby był Swiát zá iego lat stworzony / ále przedtym zdawná / to iest / od sześciu tysięcy lat / y dáley według zrządzenia Boskiego etc. A tey się prostocie ludzi onych czásow niepotrzebá dziwowáć / gdyż się to niedawno zá nászego wieku y w Kownie tráfiło / iż gdy ná Wielki Piątek Bernárdinski Káznodzieiá według zwyczáiu o męce Páńskiey kázáć / znák vmęczenia Páná Chrystusowego gdy przyszło *ad flagellationem* miotełką / y biczem siekł / Zmodzin chłop prosty pytał towárzyszá / á ka tatay muschi Kunigas / on mu odpowiedział / Pana Diewa / á on záś pytał / ar ana kuris mumus padare piktus rugius / bo się było tego Roku zboże źle zrodziło / odpowiedział mu Towárzysz / anu / á chłop záraz krzyknął ná Káznodzieię / gieray milas Kunige plak schita Diewa / piktus mumus dawe rugius. Ták tedy w ten czás Jágiełło z Witołdem tegoż roku 1413. Zmodzki narod pochrzciwszy / y Bałwochwalstwo wygłádziwszy (ácz niedokońcá) fundowáli Biskupstwo Zmodzkie w Miednikách / przełożywszy im pierwszego Biskupá Máciejá Wilnowcá / dla tego iż iężyk Zmodzki vmiał / A Kośćioł Kátedralny pod Titułem Piotrá y Páwłá S. Apostołow / nie Alexandrá áni Teodorá / y Ewánciusá / iáko Miechouius nápisał / fundowáli y nádáli. Fundował też Witołd w Zmodzkim Xięstwie / y zbudował dziewięć Kośćiołow Párochiálskich według powiátow / ktore w ten czás przednieysze były / Eraigołá / Kroże / Miedniki / Rosienie / Widukle / Wielona / Koltiniany / Cetrá / Lukniki etc. Tego potym Biskupstwá Zmodzkiego Kánonie y Párochie áż czwartenástego roku po záłożeniu Jan Arcibiskup Lwowski / y Piotr Biskup Wileński potwierdzili według Cromerá y Długoszá. A przełożywszy Krol Jágiełło / y Witołd Kieyzgáłá zacnego Slachcicá Litewskiego Stárostą Zmodzkim / rozieckáli się / Jágiełło do Polski dla ziazdu z nowym Mistrzem Pruskim Michelem Kochmeistrem / A Witołd ná gránice Pskowskie / 1414.

Tá Cetrá niewiem gdzieby byłá.

O podbiciu Xięstwá wielkiego Nowogrodá y Pskowá przez Witołdá ku Litwie.

Rozdział VI.

Oku 1414. Witołd wielki Kniáź Litewski / postánowiwszy z Krolem Jágiełem porządek Chrześcijáński w Zmodzi / y opátrzywszy gránice od Krzyżakow / zebrał woysko pospolitego ruszenia z Litwy y z Rusi: A przepráwiwszy się przez Dźwinę Rzekę v Drissy / obległ naprzod Siebież przygrodek Pskowski / Bo w ten czás Pskowiánie nie máiąc nád sobą Xiążęciá wolno sobie bez zwierzchności żyli / wiecámi się sądząc / á Moskiewskiemu / y Krzyżakom Liflandskim dla spolnych gránic y kupiectw záwżdy byli przychylnieyszy / y pomagáli im często przeciw Litwie. Przeto Witołd ktory y własnym Brátom rzadko wolności życzył (Bo przedtym Włodimirzá Xiążąt Słuckich przodká z Kijowá / y Dimitrá Koributá Zbárázkiego z Siewierá / y Dowmántá Giedrockie Xiążę etc. z oyczyzny ich był wyzuł) vsiłował też y Pskowian ná ten czás wolnych / pod iárzmo swoie przypędzić / á wziąwszy Siebież Zamek przez poddánie / obległ drugi przygrodek Pskowski / Porchowo rzeczony / pod ktorym sześć Miesięcy leżał. Potym Pskowiánie widząc iego vpor násadzony / á iż nie mogli mocą woyskom Litewskim odeprzeć / dobrowolnie się poddáli z Miástem Pskowem y ze wszystkim Xięstwem Witołdowi / y hołd mu ná káżdy rok postąpili płácić / y potomkom iego Wielkim Xiędzom Litewskim / á to byłá ich dań 5000. Złotych Czerwonych / Frezow Niemieckich / ktorych dostawáli z Nárwy Portu

Dań z Pskowá. swoiego y Liflandskiego 50. y wszelkich futer y skor źwierzęcych káżdego zosobná po puł soroká / zwłaszcza Wilkow / Niedźwiedzi / Rysiow / Lissow / etc. á Kun / Soboli / Białek / Hornostáiow / etc. po soroku. Włożywszy tedy tę dań ná Pskowiány Witołd / Stárostę nád nimi przełożył Kniaziá Juriá Nossá. A potym záraz z gotowym woyskiem ciągnął do wielkiego Nowogrodá: Co obaczywszy Nowogrodzánie iż mu się Pskow nieopárł: wyiácháli ku niemu dobrowolnie / y poddáli się pod słusznymi vmowámi z Zamkámi / z Miástem / y ze wszystkimi kráinámi y Xięstwy do wielkiego Nowogrodá należącymi. Bo o tym wiedz Czytelniku miły / iż wielki Nowogrod ták był możny z stárodawná / iż pięć Xięstw ossobliwych mieli pod swoią mocą Nowogrodzánie sámi / y wszystkiey tám práwie Rusi bywał skład kupiecki / Mieli też pod swoią mocą ná wschod Słońcá Dwinę álbo Diwinę kráinę ná 150. mil áż do Morzá Lodowátego szeroka / tákże Wołochdę / ktore kráie ácz dla zimná są z więtszey części puste / wszákże w kosmáte towáry wszelkie bárdzo hoyne / mieli też połowicę Miástá Terszak / nie dáleko od Twierá / ná południe / y áż do Nortwegiey ino Swecią y Filandią gránice ich były / y Chłopigrod Zamek niegdy od ichże niewolnikow zbudowány / etc. O czym też czytay *Herbersteinum Comment. Mosch: fol. 73. 75. & 78. &c. Munsterum & Crantium*, Ktory też pisze o tákiey wielkiey możności Nowogrodzan / iż to przysłowie v nich było pospolite: *Quis potest contra Deum & magnam Nouogrodiam?* Kto może przeciw Bogu y wielkiemu Nowogrodu? Ale Witołd iáko drugi

Dań z Nowogrodá. Hercules Litewski tę niepodobność skutkiem w niwecz obrocił / y przypędził ich do tákiego hołdu / iż ná káżdy rok musieli płácić do skárbu Litewskiego dziesięć tysięcy czerwonych Złotych z sámego iednego Miástá Nowogrodá / po stu Frezow Niemieckich / po dziesiąci sorokow wszelkich Futer / Kunich / Sobolich / Rysich / Lisich / Hornostáykowych / Bełczanych / etc. ácz drugie Látopiszcze kłádą po soroku. A przełożywszy nád nimi Namiestniká swoiego Stárostą Kniaziá Siemioná Algimuntá Holszáńskiego / Szwagrá swego / Y Przygrodki wszystki

Nowogrodz-

Nowogrodzkie / y Pſkowſkie / Litwą oſádziwßy / wrocił ſię do Wilná z zwyćięſtwem y wielkimi wzdobyczámi: ktorych też część Jágiełowi do Polſki poſłał.

O nowey wypráwie z wielkimi woyſkámi Jágiełowey z Polaki / y z Xiążęty Sląſkimi / á Witołdowey z Litwą / y z Tátárámi do Prus / Roku Páńſkiego 1414.

Jchel Kochmeiſter Woyt nowey Márchiey / poimawßy á wſádziwßy do więzienia Henriká Plauemuſá Miſtrzá / był ná Miſtrzowſtwo Pruſkie wybrány / á niechcąc z Krolem vgody / záraz w Dobrzyńſką ziemię wtárgnął / Chrześćian poimánych nie tylko chłopkow / ále y Slachtę gorzey niż Pogáńſkim obyczáiem wießáiąc / we Gdáńſku też Krzyżacy Kupcow Poznáńſkich / á w Trismemlu y w Ragnecie Litewſkich y Zmodzkich okrutnie nád dánie wiáry pomordowáli / y dobrá ich pobráli. Przeto Krol Władiſław Jágieło / y Witołd nie mogąc tey krzywdy dáley znośić / woyſká ze wßytkich powiatow / ten z Polſki / á ten z Litwy / y Tátárow zebrawßy do Prus ćiągnęli / nádto Xiążętá Slaſkie / y Pomorſkie ná pomoc Krolowi y Witołdowi przybyli / Bernárd Opolſkie / Jan Rátiborſkie / Bolesław Czeßynſkie / Conrad Oleśnickie / Wacław Zegáńſkie / Jan Lubienſkie / Conrad Biały Kozlenſkie / y Wencław Opáwſkie. Latikus też Krawarius Moráwſki Stároſtá iednę Chorągiew Rycerſtwá Moráwſkiego y Czeſkie ná pomoc przyſłał / ták iż z onym woyſkiem nie tylko Pruſſy / ále (iáko Cromer lib. 18. powieda) y niemáłą część Swiátá mogł był pośieść. Ale máło nie ták wiele iáko Xerxes w Greciey zyſkáli / tylko Miáſtá niktore częśćią mocą częśćią przez podánie wzięli / Nidburg / Hohenſtein / Allenſtein / Gutteſtat / Zirgony / Prábutę / Biſioffswerder / y Kreicburg / á gdy Litwá nieporządnie / y łupy / y połon do obozu gnáłá / vderzyli ná nich Niemcy / gdźie Butrimá Márßałká Litewſkiego / y iákiegoś Mikitę zacnego człowieká poimáli / wßákże iednák wzdłuß y wßerz włośći poburzywßy y ſpuſtoßywßy / Krol pod Toruń / Witołd z Litwą pod Kulmę álbo Chełmo ćiągnęli / ktoreby ſię były záraz podáły / by ich był Miſtrz Chytrym fortelem od przedſięwzięćia nie odwiodł / Bo zmyślił liſt iákoby od Contorá Brodnickiego do śiebie piſány / iż ſię dłużey bronić nie mogę ná Brodniczy Polakom dla głodu / y słábośći murow / y niedoſtátku ſtrzelby / y poſłał on liſt Kurſorem vmyślnie tám gdźie woyſko náßych leżáło. Poimáli go tedy náßy y do Królá przywiedli. Tám wyrozumiawßy z liſtu łatwe dobyćie Brodnicze (ktora byłá we wßytko dobrze opátrzona obroną mieyſcá / ſpiżą / ludźmi / y ſtrzelbą) oblegli ią / y leżał pod nią prożno Krol z Witołtem cáły Mieśiąc. Tám do nich przyiechał od Janá Papieżá Legat Jan Lanßenſki Biſkup / y vczynił pokoy do dwu lat miedzy Polaki y Litwą z Krzyżakámi / ażby było po Concilium w Conſtanciey / ná ktorym Huſá Janá / y Hieronymá z Prági ſpalono / á potym ſam Papież miał mieć z nimi zgodę vczynić. Tákże Krol y Witołd woyſká ony prawie Xerxeſowe rozpuśćili / y z Prus / ten do Polſki / á on do Litwy z wielkimi łupámi wyćiągnęli.

Krzyżacy woyne podnieśli.

Litwá porażona w piczowániu nieporządnym.

Fortel chytry Miſtrzow / z ktorego ſie może náuczyć / iáko od słábego Zamku do mocne° nieprzyiaćielá odwieść y zwłocżyć.

Jan Hus ſpalon.

O pierwszim Poselstwie Jágiełowym y Witołdowym do Turká 1415.

Gdy Krol Rzymski y Węgierski Sigmunt był ná Concilium Constáncieńskie odiáchał/ Turcy Krolestwo iego Bosnę náieżdżáli/ y plundrowáli/ Węgrow pobiwszy. Przeto Włádisław Jágiełło/ y Witołd (ktorym był Sigmunt zlecił odieżdżáiąc w obronę Węgierskie Krolestwo) posłáli do Tureckiego Krolá Máchometá/ ktory iuż był w ten czás w Andrinopolu stolec swoy vgruntował/ grożąc mu srogo á surowo woyną/ iesliby nie przestał Węgrow y Bosny náieżdżáć. A tym swym Poselstwem/ ktorego się Turek vląkł/ wszystki więźnie Węgierskie wybáwili/ y Bosieńskie Krolestwo z mocy Pogáńskiey wyięli/ Tákże miedzy Turki á Węgry do sześći lat przymierze vczynili. A tu możem záspiewáć onę stároświecką.

Byli nászy Turkom groźni kiedyś/
A coż potym kiedy to iuż nie dziś.

Początek przyiáźni Tureckiey z Polską. A od tego czásu mnie w Constantinopolu roku 1574. Mnich Węgierski poturczony Amurat Czaus Cesárski/ człowiek vczony/ vkázował z Kronik Tureckich początek przyiáźni z Polską y z Litwą Tureckiey.

Hołd Wołoski. Tegoż roku 1415. gdy był Krol w Sniatyniu/ przyiechał do niego Alexander Woiewodá Wołoski z wielkością Boiar/ á porzućiwszy Chorągiew pod nogámi Krolewskimi iáko był obyczay/ przysiągł hołd y posłuszeństwo.

W ten czás Posłowie od Cesárzá y Pátriárchy Constantinopolskiego przyiechali prosząc o wspomożenie żywnością/ bo ich Turcy zmocniwszy się w Andrinopolu srogo náieżdżáli/ y Constantinopole obleżenim dręczeli. Przeto Krol z Kácibeiski Port Litewski nie dáleko Oczákowá. Rusi/ y Witołd z Litwy Dnieprem (miłością Chrześćiáńską wzruszeni) posłáli im do Kácibeiá portu Morzá Pontskiego (ktory Port był ná ten czás w dzierżáwie Litewskiey) zboża y żywności dostátek.

O Dárách Witołdowych/ y vgodzie Litwy z Krzyżaki/ o trzeciey żenie Jágiełowey/ y zburzeniu Kijowá przez Tátáry.

Rozdział VII.

Wielkie podárki Witołdowe Jágiełowi: ktore podobno iáko się mnie zda z Nowogrodá wielkiego y ze Pskowá miał. Krol Jágiełło z Sniátyniá prosto do Litwy przyiáchał/ gdzie go Witołd z Pány Litewskimi w Wilnie wielmożnie częstował/ y dárował mu dwádźieśćiá tysiecy grzywien Czeskich/ y czterdźieśći nawybornieyszych Szat z futrámi Sobolimi/ y sto koni żywotnych Frezow/ y sto Szat długich według onego wieku noszenia złotogłowowych. Dźiśby nász skarb tego nieznosił. A wziąwszy to Krol Jágiełło iáchał do Krákowá/ gdźie odpráwiwszy pogrzeb Annie Krolowey/ ktora mu wten czás byłá vmárł.

byłá vmárłá/zás przyiechał do Litwy. A złożywszy ziazd wálny z Witołtem Pánomy Slachcie Litewskiey w Zmodzi pod Welona/ tám chciał postánowić pokoy wieczny z Krzyżakámi. Ale gdy się Krzyżacy Zmodzkiego Xięstwá od Litwy hárdzie domagáli/ Condiciy od Królá/ y od Witołtá podánych nieprzyimowáli/ bo im zprzysiężenie z Tátáry śmiáłości dodawáło/ A niespráwiwszy nic roziechali się.

Krzyżacy się z Tátárámi ná Litwę zprzysięgli.

Rychło potym Roku 1416. wielkie woyská Tátárskie z Ediga Cárzem swoim do Kijowskiego Xięstwá wtárgnęły/ Miásto sámo Kijow splundrowáli/ złupili/ spalili/ iż od tego czássu ku pierwszey ozdobie przyść niemoże/ ále iednák Zamku ácz vsilnym dobywánim wziąć niemogli.

Ten też Edigá pierwey. Witoltá poráził/ będąc Hetmánem Támerlánowym.

Krol Jágiełło kiedy miał nieprzyiaciołom odpor czynić/ tedy wesele małżeństwá w Sanoku spráwowáł/ gdzie przeciw woley wszytkiey Rády Koronney/ y przeciw práwu małżeńskiemu poiął trzecią żonę Elżbietę Gránowską Wdowę/ Bábę stárą domu Pileckich/ Mátkę swoię Chrzestną/ bo oná gdy go chrzczono záń według zwyczáiu przyrzekáłá/ á tá miáłá przedtym trzech Mężow/ Wisławá/ Łączká/ Kráwáriusá Stárostę Moráwskiego/ y Gránowskiego. Vprosiłá záraz v Królá/ iż Syn iey Jan Granowski z Pilce ná Grabstwo Járosłáwskie był podniesiony/ o co się Slachtá bárdzo ná Królá gniewáłá. Ale potym to Grábstwo było rychło skázone przez Pány.

Grábstwo Jarosławskie.

Koronowáł Elżbietę Jan Rzesowski Arcibiskup Lwowski/ bo Mikołay Arcibiskup Gnieznieński był ná ten czás ná Concilium w Constanciey/ gdzie też obawiáiąc się/ áby ná potym żaden inszy Biskup nie śmiał krom Arcibiskupá Gnieznieńskiego/ Królá áni Krolowey koronowáć/ v Papieżá to y v Concilium otrzymał/ y Titułu *Primatis regni* dostał. Wszákże ten Priwiley zá nászych czássow szyię złamał/ zá Królá Stephaná dzisieyszego.

Dzieździe Litewskim z Krzyżaki á nieprzespieczności Jágiełłowey/ y wtorym Małżeństwie Witołtowym/ Roku 1418.

KRol Wládisław Jágiełło/ przyiechawszy do Litwy záraz z Witołtem Siem złożyli w Zmodzi w Wielonie z Krzyżaki/ rádząc o spolnym pokoiu/ ále nic dla hárdości Niemieckiey nie concludowáli Potim gdy Krol sám v Wigrow pusczey łowem się zwierzu báwił/ máło nie wpadł w sidłá Comendatorá Rástemberskie/ ktory się był ná to násádził/ by Królá poimał/ tylko Królá przestrzegł/ Niemcy też widząc iż ich obaczono/ vciekli boiąc się zebránia dworzan Krolewskich/ y Witołdowych.

Dlugossus & Cromerus folio 250. lib. 18. secundæ editionis.

Tegoż czásu gdy Witołtowi pierwsza Anná żoná/ Kniáziá Swietosłáwá Smolenskiego Corká vmárłá/ poiął drugą Xiężnę Vlianę Wdowę pierwszey żony Ciotkę rodzoną/ ktore małżeństwo iż było niesłuszne/ niechciał im ślubu dáć Piotr Biskup Wilenski. Ale Jan Kropidło Biskup Kuiáwski/ ktory był wten czás z Krolem do Litwy przyiechał/ nieprzystoynie/ á niebácznie ich zwinszował. Witołt miał trzy żony/ pierwszą Annę Smolensczankę/ co go ono byłá z więzienia wybáwiłá/ wtorą Márią Corkę Kniáziá Andrzeiá Łukomskiego/ y Stárodubskiego/ Trzecią Vlianę Corkę Kniáziá Jwaná Olgimuntowicá Holszánskiego Siostrę rodzoną Kniáziá Siemioná Lutego/ y Kniáziá Andrzeiá Wiazienskiego/ v ktorego też potym Jágiełło Corkę Zophią poiął Mátkę Włádisławowę y Kázimierzowę/ iáko o tym niżey będzie.

Tego też Roku 1415. iáko Wapowius fol. 273. piſze Witold máiąc w podeyrzeniu Brátá Swidrigiełá/ ktory ſię był z Moſkwy wroćił/ wtory raz wſádźił go ná Krzemieniec/ ále gdy mu Ruś pofolgowáłá/ vciekł do Węgier do Królá Sigmuntá/ potym ná iego przyczynę dał mu Witold Nowogrod Siewierſki/ gdźie mieſzkał ſpokoynie áż do śmierći Witołdowey. Ale Miechouius lib. 4. cap. 51. (iákom to wyżſzey powiedźiał) piſze/ iż ſkoro Swidrigáło z więzienia Krzemienieckiego w wielki Piątek vćiekł/ do Węger zábiwſzy Stároſtę zamkowego Konradá Polaká/ potym zá przyczyną Sigmuntá Rzymſkiego y Węgierſkiego Królá/ y Brátá Jágiełá/ przyięty był w łáſkę/ y wziął Nowogrod Siewierſki y Bránſko dwoie Xięſtwo od niego ná wychowánie. Ktore dźiś Moſkiewſki poſiadł Litwie wydárwſzy.

O wypráwie Jagiełowey y Witołdowey ná Krzyżaki/ y zprzyśiężeniu z Krolem Duńſkim/ y Swedzkim/ y przeſtráchu Jágiełowym/ Roku Páńſkiego/ 1418.

BO Krzyżacy bezbożni nieprzeſtawáli z Litwą y z Polſką gwałcząc przymierze zátarczek/ Krol Jágiełło z Witołtem zebrawſzy woyſká z Polſki y z Litwy/ gdy wćiągnęli do Pruſkiey ziemie/ Tám do nich przyiechał Bártolomeus Capra Arcibiſkup Mediolanſki od Papieżá/ ktory one woynę rozwiodł/ zwłaſzczá zá namową Witołdową/ y przymierze do dwu lat miedzy nimi á Krzyżakami vtwierdźił.

Támże Krol Erik Duńſki/ Swecki/ y Nordweiſki/ y Xiążę Pomorſkie przyiechawſzy ná dźień trzech Krolow do obozu Krolewſkiego z Krolem Jágiełem y z Witołdem vczynili ligę/ y ſprzymierzenie pod przyſięgámi ſpolnymi/ przećiw Krzyżakom/ y przećiw káżdemu nieprzyiaćielowi wſzytkich trzech ſtron/ iż gdyby też chćiał ktory Krol álbo Witold onego towárzyſtwá przeſtáć/ iednák poddáni áby nie byli od oney przyśięgi y zprzymierzenia wolni/ Ale żeby ieden bez wiádomośći drugiego woyny nie zácżynał. A gdy ſię z tey woyny y vgody Witold do Litwy wroćił/ Krol też iáchał do wielkiey Polſki/ á kiedy z Poznánia iechał do Srzody/ tráfiło ſie w dźień ktory był wſzytek iáſny/ przed wieczorem/ iż Niebo od chmur znagłá ſczerniáło/ zá czym częſte á ſtráſzne trzáſkáwice powſtáły/ zá tym piorun vderzył ogromnie ná woz Krolewſki ná ktorym ſiedźiał/ á iednym rázem zábił czterzech woźnikow/ y dwu pobocznych Drábántow Krolewſkich/ Tákże Poznáńſkiego y Sedomirſkiego Woiewody/ y dźiewiąći inſzych Dworzan Krolewſkich konie pobił/ y Krolewſkiego Dźiánetá/ ná ktorym Giermek z kopią z znákiem Krolewſkim ſiedźiał/ ſámym iezdnym nic/ tylko ná Giermku Száty rozdárł/ Krol też chwilę iákoby bez Duſze (obyczáiem onego Száwłá) leżał/ potym gdy ku ſobie przyſzedł/ nic mu nie wádźiło/ iedno iż kilko dni nie dobrze ſłyſzał/ á w ręce práwey trochę bolu czuł. Dawáli niktorzy przyczynę tego przeſtráchu od Bogá dla nieſłuſznego Małżeńſtwá z Gránowſką.

Jágieło Krol gromem z Niebá ſrogo przeſtráſzony.

O Sawlu álbo Páwle przeſtráſzonym z Niebá czytay w Dźiejach Apoſtolſk: cap. 9. 5. 22. 26 Corint. 15. Galat. 1. etc. Dlugoſſus et Cromerus fol. 281. Herbertus 128.

O podawániu Cárzow Tátárskich przez Witoltá / Roku Páńſkiego 1418. y 1419.

Rozdział VIII.

WItołd ſwoią dzielnością y meſtwem wrodzonym/
Práwie iuż był po wßytkim Swiecie rozsławionym/
Tátárſcy go Cárzowie też wßyſcy słucháli/
Iż bez iego woley Hord ſwych nießáfowáli.
A gdy Zoldan Zeledin vmárł Cárz Zawolſki/
z ktorym Witołd przyiaźń miał y Jágieł Krol Polſki/
Y z Hordámi im służył ná Pruſkie wyprawy/
Kieremberden Syn iego oſiadł ſtolec krwáwy/
Krwáwy ſtolec oycowſki: bowiem go dochodził/
Száblą gdy Witołdowę moc odgromić godził/
Witołd tego nie cierpiał począł ſie gotowáć/
Chcąc mocą Kieremberdá z páńſtwá wyforowáć.
Tachtámiſá Betsbulá w Wilnie koronował/
Jáko Zawolſkich Tátar zwyczay potrzebował/
W złotogłow go vbrawßy ſtyk nań wdział perłowy/
Wołáiąc iż Táchtámis Zawolſki Krol nowy.
Ták go posłał do Hordy z Krolewſkimi dáry/
Dawßy mu woyſko z Litwy/ y z Wáki Tátáry/
Część też Hordy Zawolſkiey przy nim przyſtawáłá.
Część zás Kieremberdeiá zá Ceſárzá miáłá/
A ſkoro woynę z ſobą o Cárſtwo ſtoczyli/
Y długo krwáwe Száble w włáſney krwi moczyli/
Kieremberden zwyciężył Táchtámiſſá Brátá/
Scigł ſámego chcąc imię iego zgłádzić z Swiátá.
Jeremferden Brát iego co vciekł z tey bitwy/
Przyßedł z Murzámi ſwymi/ z Hulany do Litwy/
Tegoż zás Witołd w Wilnie koronował z nowu/
Dał mu ßáblę y ßáte nań wdział z złotogłowu.
Márßałká Rádwiłá z nim do Hordy wypráwił/
Aby go ná oycowſką ſtolicę poſtáwił/
Przyiąwßy od niego hołd ták w polá ciągneli/
A Kieremberdenowi część Hordy odięli.

Keremberden Soltan Carz Zawolſki przeciwny Witołtowi.
Miecho. fol. 317. lib. 4. et Dlugoſus, Wapouius fol. 273.

Tachtamis Betſubul Soltan Carz Zawolſki od Witoldá ná Cárſtwo Záwolſkie w Wilnie koronowan/ iáko niedawno czáſſow náßych Magnus ná Kroleſtwo Liflantſkie od Moſkiewſkiego/ iáki Coronator táki Coronatus.

Tachtamis Carz od Kieremberdená brátá ſcięty.

Witold drugiego Cárzá Jeremferdená ná ſtolicę Zawolſką z Rádiwiłem wwieſcim posłał.

Potym

Litwá ná pomoc Jeremferdenowi przybywßy Kierembérdená porázili.

Potym nád Wolgą srogi boy obádwá zwiedli/
Gdzie gdy z Litwy Kozacy w záſadce záſiedli/
Wnet Kieremberdenowe Hordę przeráźili/
Bez wieśći przyſkoczywßy wielkość vſſow zbili.

Jeremferder Cárz Zawolſki/ Litewſki Hołdownik od Witołdá przez Rádziwiłá ná Hordę poſſádzony.

Ták Jeremferder wygrał/ Cárſtwo opánował/
Kieremberdená iąwßy słuſznie zámordował/
A Witołdowi przyſiągł ſłużyć z ßczerey wiáry/
Y przez Rádziwiłá mu posłał wielkie dáry.
Y potym ták był ßczery Witołdowi záwżdy/
Iż mu ſam z Hordą służył w potrzebny czás káżdy/
A ták Litwá Tátárom won czás pánowáłá/
A podług woli ſwoiey Cárow im dawáłá.

Dlugoſſus & Cromerus lib. 18.
Ten Edigá był pierwey Hetmánem Tamerlanowym/ gdy ono Witołdá poráźił/ Roku 1399.

Tegoż Roku Edigá Carz Przekopſki sławny/
Ktory ono z Witołdem miał też boy niedawny/
Z ſtrony Támerlanowey/ lecz gdy ſam pánował/
Witołdá ták Syn Oycá z ßczerośći miłował.
Przysłał mu dáry wielkie proſząc o mir wieczny/
By w Przekopſkiey Hordzie żył od Litwy przeſpieczny/
Przyſiągł wierność y pomoc dáwáć Witołdowi/
Gdzie każe ku káżdemu nieprzyiaćielowi.
Dobrowolnie służyli nie zá vpominki/

Odmienność czáſſow/ & ſerui noſtri dominati ſunt nobis.

Niedawał im nic Witołd poniewoli z ſkrzynki
Dziś niesłużą: wżdy gwałtem wyćiągáią płáty/
O Witołcie by ty wſtał dziś z ſwoimi láty.

Iż Litwá Tátárom Zawolſkim naprzod/ potym y Przekopſkim Cárzow podawáłá Czytelniku miły/ maß o tym w Látopißczach Ruſkich y Litewſkich iáſne świádectwá/ ktorem iak tu krotko wierßem melancolią wrodzoną miáſto lutniey cießąc wyráził prawdziwie/ Ale y Długoß/ y Miechouius lib. 4. cap. 51. fol. 317. ták o tych roſtyrkach Tátárſkich rzecz prowádzi. *Sub eodem anno &c.* Pod tymże (powiáda) rokiem gdy był Witołd poimał Swidrigáyłá/ etc. gdy vmárł Zoldan Zeledin Tátárſki Carz/ ktory Jágiełowi Krolowi Polſkiemu/ y Witołdowi wielkiemu Kniąziowi Litewſkiemu przećiw Krzyżakom záwżdy wiernie pomagał. Keremberden Syn iego/ ná ſtolec Oycowſki podwyżßony/ nieprzyiacielſkie ſię Witołdowi ſtáwić począł. Przećiw ktoremu Witołd drugiego Cárzá Betſubulaná (ktorego Tátárowie Tachtamis Carz zowią) koronowawßy go w Wilnie/ y w Złotogłow ná Máieſtacie vbrawßy/ poſtánowił/ á woyſko ſwoie Litewſkie z Hordą iego złączywßy/ posłał go áby ſię bił z Keremberdenem/ ktory w ſrogiey bitwie od Keremberdená zwyciężony/ y ściety ieſt. W kilku potym dni ſam Keremberden od Brátá rodzonego Jeremferdená zábity. A ten Witołdá Wielkiego Kniąziá/ nieináczey iáko iego Oćiec Zeledin/ cźćił y ſłuchał etc. y ná káżdą práwie woienną potrzebę ſam Litwie z Hordą służył/ etc.

Tegoż czáſſu Edigá Carz Tátárſki poſławßy Witołdowi dáry (iáko Cromer lib. 18. etc. pißę) prośił v niego pokoiu/ Zá czym przymierze miedzy nim y Litwą było vtwierdzone.

O nieprzy-

O nieprzyięciu Krolestwá Czeskiego dobrowolnie ofiárowánego Jágiełowi/ y Witołdowi/ y o śmierci Krolowey Helżbiety.

Roku 1419. Krol Władisław Siem w Łęczycy złożywszy (ktorego czásu vmárłá mu Helżbietá Krolowa trzecia/ á z wielką rádością wszytkich stanow koronnych/ ktorym byłá omierzłá w Krákowie w Mansionarskiey kaplicy pochowána) wten czás w Czeskim Krolestwie wielkie záburzenie było koło wiáry / bo Wiclefowo y Husowo kácerstwo wszystkie one kráine z wielkim vpadkiem Chrześciáństwá było zátrzęsło. A zwłasczá Jan Zyská zebrawszy 40000. tysiecy Heretikow ná Taborze gorze zmocnił się był bárdzo/ y Sigmuntá Krolá Rzymskiego y Węgierskiego poráziwszy dwá kroć ná głowę wiele złego/ plundruiąc Miástá y Kościoły/ nábroił. Zyská wolnie.

Przeto Roku 1420. do Krolá Włádisławá Jágiełá przyiecháli Posłowie zacni od Korony Czeskiey / podawáiąc mu się z Krolestwem / y z Moráwskim Márgrábstwem / y z Sląskimi Xięstwy / prosząc áby ich Krol przyiął / á bronił przeciw Sigmuntowi Rzymskiemu. Krol im zá tę chęć podziękowáł y pomoc obiecowáł/ Ale Krolestwá niechciał przyiąć (zwłasczá dla tego nawięcey iż byli Heretycy) á bez porády Brátá Witołtá powiedział iż tego vczynić niemogł. Przeto Posłowie oni z wielkimi dárámi iácháli do Witołdá / ktorego nálazwszy w Wilnie / vpominki mu oddáli / prosząc tákże pokornie / áby ich Krolem Czeskim/ y Márgrafem Moráwskim y Sląskim raczył być/ Ale im Witołd podziękowawszy/ powiedział/ iż ná swym przestawam / á v nieposłusznych Kościołá Rzymskiego krolowáć się wzbraniał. Cnotá Witołdowá.

Przyiecháli tegoż Roku drudzy Posłowie od Korony Czeskiey do Litwy/ á w Mereczu Krolá Jágiełá y Witołtá koło łowow zábáwionych náleźli/ á o to ich/ o co y pierwey prosili / podawáiąc ty condicie / iż gdy się Czeskie Krolestwo z Koroną Polską/ y z wielkim Xięstwem Litewskim złączy/ nie tylko Krzyżaki/ ále napotężnieyszego Monárchę kążdego / zwłasczá Sigmuntá Rzymskiego pospolitego tych pánstw nieprzyiacielá / ná ktorego miał Witołd wárk zwyciężyć mogą / á co się tknie Religiey álbo wiáry/ tedy we wszytkim woley Krolewskiey/ y Witołdowi się podawáli/ y do wszytkiego gotowymi się ofiárowáli / tylko áby ktory z nich Krolem ich być raczył/ álbo Krol álbo Witołd. Drugie Podawánie Korony Czeskiey Witołdowi y Jágiełowi.

Długo ich Witołd w nádziei trzymał / niewymawiáiąc się im do końcá/ zwłasczá áby się mogł z nimi pomścić krzywdy swoiey y korony Polskiey nád Sigmuntem Krolem Rzymskim y Węgierskim / ktory przeciw Litwie y Polszcze z Krzyżakámi zdrádliwie / á niecnotliwie záwżdy postępował. Ale potym z Lubelskiego Seymu odpowiedziano posłom Czeskim od Krolá y od Witołtá/ iż oni ácz się znáią być bárdzo obrążonymi od Sigmuntá / wszákże niemáią tego z wrodzoney cnoty w myśli / áby mu mieli złość złością (mogąc) oddáć/ ále się ofiárowáli poiednáć ich z Papieżem / y z Sigmuntem / we wszystkich á w słusznych potrzebách pomagáć się im nie odmowili.

O czwartim Małżeństwie Jágiełowym. Rozdział IX.

WOtym roku 1422. Krol Jágiełło iáchał do Litwy/ A tám zá poradą Witołdową (przeciw woli Rády koronney/ ktorzy mu Eufemią Corkę Włádisławá Królá Czeskiego nie dawno zmárłego poiąć rádzili) wziął w Małżeństwo czwartą żonę Zophią / Andrzeiá Kijowskiego Xiążęciá/ á Siostry Witołdowey Corkę / krásną y vrodziwą w Nowogrodku według Miechowiusá z Ruskiego zakonu w Rzymski przechrzczoną/ w Zapusty/ ktorych Máciey Biskup Wilenski winszował. Po tey Krol żadnego posagu nie wziął/ ále stało zá iego/ gdy mu Włádisławá y Kázimirzá dwuch Synow porodziłá. A tu niktore Látopiszcze Litewskie iáwnie bárdzo błądzą/ y czásem/ y rzeczą/ ktore to kłádą roku 1405. po wzięciu Smolenská/ y iákoby Zophia miáłá być Corką Andrzeiá Olgimuntowicá Holszańskiego/ álem ia tego z dziesiąci inszych Látopiszczow Ruskich y Litewskich kilku / tákże z Cromerá lib. 18. z Długoszá/ z Wapowskiego fol. 273. z Miechowity 235. z Herbortá 129. etc. bádáiąc się prawdy Litewskiey doszedł / iż to byłá Corką Andrzeiá Iwanowiczá / przedtym Kijowskiego/ á ná ten czás Druckie° Xiążęciá/ z ktorych też Ostrogskie/ y Zasłáwskie Xiążętá idą / Witołdowá wnuczká z Siostry. A to Małżeństwo było prawdziwie Roku 1422.

Miechouius folio 285. y w Nowogrodku powiáda. A Wapouius omylkwszy się w Grodku przechrzczoną.

Tegoż czásu gdy się Krol z Litwy wracał/ záiácháli mu Posłowie Xiążęcia Cliwenskiego/ Montenskiego/ álbo Bergenskiego podawáiąc mu się dobrowolnie/ áby go z Witołdem w obronę przyiął. Ale im odpowiedzieli Pánowie Koronni / iż tá rzecz áni Krolowi / áni Xiążęciu niemoże być pożyteczna / dla rożności/ y dálekości gránic / bowiem to Xięstwo iest nád Rhenem práwie w wnętrzney ziemi Niemieckiey ku Fránciey.

O posłániu Sigmuntá Koributá Dimitrowicá/ Xiążęciá Litewskiego ná Krolestwo Czeskie od Witoltá/ y o woienney wypráwie Jágiełowey z Polaki/ á Witołdowey z Litwą/ z Zmodzią/ y z Rusią do Prus/ Roku 1422.

Rozdział X.

GDy Posłowie Czescy trzeci kroć álbo Jágełá álbo Witoltá ná Krolestwo Czeskie żądáli / Witołd im odpowiedział/ iż niechce być żorawiem/ co ná dwu drzewach chciał gniazdo swoie budowáć/ toż też y Jágełło Krol vczynił/ Wszákże áby Czechow dobrowolnie się álbo Litwie álbo Polakom podawáiących y przyłączáiących zá wzgárdzonych nie opuscili. Tedy Witołd wielki Xiądz Litewski / zá spolną zmową z Já-

gełem

gdem Krolem / wyprawił na Krolestwo Czeskie Sigmunta Koributa Dimitrowicza Synowcá swoiego / z niemałym woyskiem Litewskich / Polskich y Ruskich vssow / áby bronił Krolestwá Czeskiego przeciw Sigmuntowi Rzymskiemu / Węgierskiemu / y w ten czás nowo koronowánemu Krolowi Czeskiemu / Márgrábi Brandenburskiemu / ná ktorego Witold miał dawna á słuszna waśń / bo Krzyżaki Pruskie ná Litwę / y ná Zmodź / y ná Polskę záwżdy buntował / y pomagał im vsilnie. Przeto Sigmunt Koribut Zbárázkich y Wiśniewieckich etc. Xiążąt narodu / z Litewskim / Polskim / y Ruskim woyskiem potężnym / y z Posłámi Czeskimi / naprzod do Moráwy przyciągnął. Bo w ten czás Krol Sigmunt z wielkim woyskiem Niemieckim / y Węgierskim dobywał pod Czechámi Ostrogu Zamku y Miástá. Ale skoro vsłyszał / iż Koribut Xiążę imieniem Witołdowym przeciw iemu ná Krolestwo Czeskie był posłány / záraz iáko Długosz / Miechouius lib. 4. cap. 46. fol. 285. y Wapouius etc. piszą / wszystki naczynia / oboży y strzelbę / wozy / y insze narzędy woienne popalił / y pomiotał / y vciekł od obleżenia / boiąc się áby nań Koribut nie vderzył.

Płochość Sigmunta Cesárzá. Miechouius. Singulos apparatus bellicos concremauit, ne in ipsum irruisset pertimescens &c.

A Koribut ciągnąc dáley przez Morawę / dobył mocą Wincżową Miástá obronnego / ktore go przyiąć dobrowolnie nie chciáło / ktore dawszy wszystko ná łup żołnierzom do gruntu splundrował. Potym do Prági stołecznego Miástá Czeskiego przyciągnął / gdzie go więtsza część Slachty Czeskiey / y Mieszczánie wszyscy Prágenscy zá Krolá y Páná przyięli / y z podániem kluczow / podáli mu wszystkę władzą w Prádze Mieście / y w Zamkach obudwu. Zá tą tedy życzliwością Czechow / Koribut wszystkę Czeską ziemię práwie / Moráwskie Márgrábstwo / Sląsko / y Bitom opánował. A Sigmunt Cesarz Rzymski / Węgierski / y Czeski Krol koronowány / widząc Koributowę potężność y opátrzność ná páństwie Czeskim / nie kusił się więcey o Morawę / áni o Czechy / ále ná Włádisławá Jágełá Krolá Polskiego / y ná Witołdá Wielkiego Xiędzá Litewskiego zgrzytał zębámi / iż mu tę lekkość przez Koributá wyrządzili. A iż się sam nád nimi nie mogł mocą pomśćić / vstáwicznie buntował Krzyżaki Pruskie / y Iflantskie / áby do Polski y do Litwy náieżdżáli / á potym áby Polakom y Litwie z przymierza się nie wymawiáli / dotąd áżby co pewnieyszego od Cesárzá Sigmuntá vsłyszeli / álbo od Papieżá / záczymby Polakow y Litwę vbespieczonych bez wieśći oszukáli. A iżby z nimi Cesarz Sigmunt mogł bespieczniey woynę ná Polaki stánowić y tráctowáć / tedy Posły swoie / y insze szpiegi w żebrace odzienie / iáko Cromer y Długosz piszą / vbierał / ktorzy przez Polskie y Litewskie páństwá listy y tám y sám do Krzyżakow y od Krzyżakow nosili. Ale gdy ieden tákowy Spiegierz żebrak w Koninie vmárł ná drodze / náleziono przy nim listy / zdrádliwe Sigmuntá Cesárzá do Krzyżakow / w ktorych się spolne zprzysiężenie ná Polaki y na Litwę zámykáło: Przeto Krol Jágeło y Witold doznawszy tych zdrádliwych praktych Sigmuntowych y Krzyżáckich / záraz nie táiemnymi buntámi / ále iáwną woyną fortele chytre nieprzyiacielskie vprzedzáiąc / zebráli woyská sto tysięcy z Polski / z Litwy / z Ruśi / y z Tátárow iezdnych y pieszych / z ktorymi do Prus dwiemá drogámi / Jágeło z Polski / á Witold z Litwy / y z Zmodzi wciągnęli. A ták w spráwie iáko do pewney bitwy wszędzie szli / Bo y Krzyżacy / ktorzy mieli trzydzieśći tysięcy ludu boiownego / niechcąc pátrzyć ná burzenie ziem swoich / chcieli dáć iáwną bitwę nászym / By im był Conradus Nemcius Slężák / Mąż w rycerskich rzeczách biegły nie rozrádził. Przeto Krzyżacy odmieniwszy swoie przedsięwzięcie / do bronienia się Zamkow vdáli / zostáwiwszy część woyská Knechtow y Reiterow / ktorzyby przepráwiánia przez Drwiącą Rzekę nászym bronili / ále y tych Polacy z Litwą snádnie rozgromili / pobili / y wiele ich poimáli. Potym do burzenia włośći

Fálszywe przymierze Krzyżáckie.

Zamkow y Miast zagony rospuścili. Fridek albo Wambrzezno / gdźie była Stolicá Biskupá Kulmienskiego / y Golubiow Miástá wźieli / złupili / y spalili / y dwu Zamkow Golubskich niżnego y wyższego dostáli / gdźie Knechtow y Reyterow więcey niż czterystá / y Krzyżakow samych 15 poimáli / y do więzienia osádzili.

Támże do Krolewskiego y Witoldowego obozu przyiáchał Poseł Biskup Korbáwski od Cesárzá Sigmuntá / prosząc áby Koributowi z Czeskiego Krolestwá Krol Jágiełło wyiáchác kazał / á Krzyżakow áby woyną nie prześládował / co ieśliby oni co Krolowi zákrzywdźili / áby sobie z nich dochodźił spráwiedliwośći v stolcá Cesárskiego / A ieśliby śię też czuł być od Cesárzá obrażonego / tedyby to niechay wźieli w Compromis Pánowie Węgierscy y Polscy zobudwu stron / etc.

Nád to mu odpowiedźiano / iż co śię tknie Krzyżakow / tedy iuż Krol dość dobrze wiáry y spráwiedliwośći Cesárskiey doznał / wszákżeby y ná iego nayniespráwiedliwszym Decrecie był przestał / gdyby go Krzyżacy naprzod byli nie wzgárdźili / y przymierzeby z nimi był dłużey trzymał / kiedyby był zdrády chytrey z Listow Cesárskich nie doszedł / etc. przeto Krol muśi woyną swego dotskiwáć / gdy ináczey być nie może: A Koributnie z wolą Krolewską w Czechach z woyskiem mieszká.

Zá tym porwał śię wnet Witołd y rzekł / żem go ia sam tám posłał / áby śię nád Cesárzem krzywd nászych y zgwałconego przymierza pomśćił / y będźie tám iescze y ná potym mieszkał / áby sobie wyrozumiał Cesárz / iákich ludźi pod pokrywką przyiáźni zdrádliwymi śidłámi omyla. A z tą odpowiedźią Poseł był odpráwiony. Potym nászy nie przestawáli burzyć nieprzyiaćielskich krain / wszerz y wzdłuż zagony rospuśćiwszy.

Tám z przygody czterystá wybornych Wołochow (bo ich ták wiele był Woiewodá ná pomoc Krolowi przysłał) pod Málborkiem łupy bráli / y woiowáli / Ná ktorych Krzyżacy w wielkiey liczbie z Zamku śię wysypawszy gwałtownie vderzyli / co obaczywszy Wołoszy iż im nierowno / á nieprzyiaćioł ich wielkość goni / wnet do bliskiego lássu obronną ręką vbiegli / á z koni skoczyli / niezwyczáynym Niemcom sposobem miedzy gęstym drzewem chcąc śię pieszo (co ich obyczay) bronić. Niemcy záś weszli zá nimi / chcąc ich z lássow iáko kryiących śię wywłoczyć / bo ták mniemieli iż śię kryią. Ale wnet gęstym gradem strzał y rohátin od Wołochow zátłumieni / poczęli vćiekáć / Wołoszy ich co przednieyszych bárdzo wiele pobili / y poimáli / á drugich vćiekáiących bijąc / áż do Zamku gonili. Ták z zwyćięstwem / z łupem y z więźniámi do obozu śię wroćili.

Fortel Wołoski w leśie bić.

Niemcy od Wołochow porażeni.

Tymże też szczęśćim Andrzey Brochocki Herbu Ossoria Mąż niemniey mężny / iáko pobożny Stárostá Brzeski ośm set Krzyżáckich Reyterow iezdnych y Knechtow niemáło poráźił ná głowę v Orłowá y Murzynowá / ktorzy byli gwałtem vderzyli ná iego straż wyćiekwszy z Nieszowy. Támże namiestnika Comendatorá Toruńskiego (bo sam był Comendator vćiekł) y dwánaśćie stárszych Krzyżakow / krom prostych Reiterow y Slachćicow poimał / á drugich chłopi po lássach błądzących bili y łupili.

Potym Krol Drahimow Zamek niedawno vbieżony od Niemcow odiskał / zá pomocą Páwłá Wenzyká Niemcá / ktory w nocy Polakow do Zamku wćiągnął śiecią łowiecką / zá co był żołdem rocznym w Wieliczce opátrzony.

Nászy Dráhimow wźięli.

Ciągnął záś Krol z Witołtem od Zamku Kowalewá po Niemiecku Schonesee názwánego / ktorego niemogł dobyć / pod Toruń. Tám śię dowiedźiał od szpiegow / iż Krzyżacy mieli woysko niemáłe pogotowiu / á iż chćieli zwieść rowną bitwę / lecz tylko czássu á pogody pátrzyli. Przeto Krol y Witołd záraz em przećiwko nim

ćiwko nim wypráwili szesnaście Chorągwi Polakow / á szesnaście Litwy y Russakow / ále pierwey niż Niemcy woysko nászych vyrzeli / wnet z polá do Zamkow vćiekli. A Krol wyrozumiawszy iż w ten czás powietrze morowe pánowáło w Toruniu / zgrázem dla zápowietrzenia zburzywszy przedmieście y okoliczne włości / z Witołdem do Kulmieńskiey ziemie ćiągnął / chcąc ią álbo zburzyć álbo pod moc swoię podbić. Ale Krzyżacy widząc iż trudno przećiw ośnowi wierzgáć / á poddánych ku temu swoich nárzekánim y płáczem zfrássowáni / wypráwili Posły do Krolá y do Witołdá o pokoy prosząc. Czego im Krol y Witołd snádnie pozwolili / dla miłości Chrześćiáńskiey / y znáczyli czás dzień przenieśienia S. Stánisłáwá Krzyżakom / y mieysce v Mielná Jeziorá w obozie nád rzeką Ossą / á kondicie pokoiu ty były przednieysze z obudwu stron podáne / áby Krzyżacy wiecznie się wyrzekli y odstąpili Żmodzkiey ziemie / Sudowskiey / y Niestowskiey / ktore z dawná ku Litwie należáły (á Sudawskie Xięstwo przy Żmodzi z drugą stronę Niemná / ktore dziś Xiąże Pruskie trzyma / byłá kráiná bárdzo obfita w chleb y zwierz / á do boiu 6000. iezdnych / á 8000. pieszych zá pogáństwá z niego wychodziło / wszákże dziś tylko kilkonaście śioł w tey ziemicy iest / bo wszystkę Krzyżacy w niwecz obroćili) Druga Condicio tego przymierza byłá / áby Krzyżacy połowę mytá przewoźnego ná Wiśle v Toruniá Krolowi postąpili / á Krol im też miał wroćić / tákże Witołd / cokolwiekby tą woyną pośiedli / á z obudwu stron wszystki nieprzyiáźni áby były zátárte. Też iesliby ktora stroná ná drugą woynę podnieść chćiáłá / áby w tym poddáni nie słucháli Pánow swoich / ták Polacy Jágełá Krolá / iáko Litwá Witołtá / y Prussowie tákże Liflandscy Krzyżakow y Mistrzow swoich / á woienne nakłády áby Krzyżacy Witołdowi y Jágełowi odłożyli. A tę vgodę y postánowienie y Eberhardus nawyższy Mistrz Krzyżacki listámi swoimi potwierdził. Ale skoro Krol Jágełło do Polski / á Witołd do Litwy z woyskámi odiácháli / niechćieli Krzyżacy dbáć áni spełnić condiciy postąpionych v Mielná : zá námową Cesárzá Sigmuntá.

Przeto Krol Jágełło z Polaki / á Witołd z Litwą znowu chćieli Krzyżakow do spełnienia słowá woyną przypędzić. Co baczac Sigmunt Cesarz / iż nászym nie słow ále broni więcey dostawa / posłał wnet do Krolá Jágełá / á ossobliwie y do Witołdá / prosząc / áby do niego przyiácháć raczyli ná spolną przyiaćielską rozmowę y vgodę / do Kiezmárku / ále Krol Jágełło tylko posły swoie do Kiezmárku odprawił / ktorzy z Pány Węgierskiemi o spolney vgodzie tráctowáli / á potym sam Krol Jágełło / ziáchał się z Cesárzem Sigmuntem v Stárego słołá / gdzie z sobą pokoy y przymierze z obudwu stron po długich sporach odnowili / y Krzyżakom roskazano postánowieniu v Mielná dosyć vczynić / y áby Litwie Żmodzką / Sudáwską / y Nestowską / ziemię wroćili / á Zamki ktore byli czássu woyny zbudowáli ná Litewskich grunciech / áby rozburzyli / á sobie rum y materią pobráli / etc. A Krol Jágełło y Witołd / áby Koributá Sigmuntá Siewierskie / Zbárąskie / y Wiśniewieckie Xiąże / áby z Czeskiey ziemie / gdzie się w ten czás zá Krolá nosił / wyzwáli / y áby mu roskazáli do Litwy álbo do Polski wyiácháć / etc.

Bo mu Jágełło w Polszcze miał postąpić Dobrzyńską ziemię.

O Koronáciey Zophiey/ czwartey żony Jágiełowey/ y przyieździe Sigmuntá Koributá z Czech/ y o zacnych gosciách/ á wtorym Korybutowym do Czech zwroceniu 1424.

Rozdział XI.

Krol Władisław Jágiełło y Witołd według vgody z Cesárzem w Kieżmárku y stárego sioła vtwierdzoney/ y według Condiciy v Mielná z Krzyżakámi Pruskimi odnowienia/ przyzwáli przez Posły Sigmuntá Koributá Dimitrowiczá Brátanká swego/ gdzie iuż był prawie wszytko Krolestwo Czeskie/ Morawę/ y Sląsko opánowal/ Prágę Miásto stołeczne/ tákże Pány Koronne (okrom facciey Sisczyney) vkłádnością swoią zmieszána z srogością/ iáko Eneas Sylvius pisze/ do posłuszeństwá był swego przywiodł/ y z woyskámi Sigmuntá Cesárzá kilko kroć szczęśliwie porázil/ y z Czech wygnał. A gdy mu Krol w Polszce Dobrzyńska ziemie obiecał/ á niedał/ z nowu myślił do Czech/ y iuż popisował woysko/ áż go Krol y Witold łagodnie vhámowáli.

Stáry fortel obiecáć á niedáć. Si tibi Dominus montes promiserit auri, Mellea si dederit verba dedisse puta.

Tego też roku według postánowienia v Mielná/ Zmodzkie páństwo y Sudáwska ziemia zupełnie Litwie y Witołdowi przywrocili Krzyżacy/ y gránice z obu stron Witolt z nimi náznáczył.

Potym 12. dniá Februárij Krol Władisław Zophiey Krolowey w Krákowie koronácią spráwował/ ná ktorym weselu był Cesárz z Barbárą Cesárzową/ (ktorego Sigmunt Koribut/ przyiechawszy z Czech witał w pięci set koni Czechow y Litwy.)

Ericus Krol Duński.

Goście zacni.

Ericus też Krol Duński ktory w ten czás z Hieruzálem iechał/ Brándá Kárdinał/ y Julianus Cesarianus Legatowie Papiescy/ Ludwik Báwárskie/ Semowit/ Władisław/ Kázimierz y Alexander Brácia Mázowieckie/ Bernard Opolskie/ Bolesław Cieszyńskie/ Jan Ratiborskie/ Kázimierz Oświecimskie/ Wencław Opáwskie/ dwá Conradowie Czarny y Biały Kozlinskie/ Wencław Zegáńskie etc/ y dwá Comendatorowie Elbinscy/ y Toruńscy. A Witold nie wiedząc dla czego gniewáiąc się ná Krolową/ niechciał przyiecháć/ tylko posłow swoich y wiele Pánow Litewskich y Ruskich przysłał.

Koributá záś Czechowie proszą ná Krolestwo.

Po tey koronáciey przyiecháli Posłowie od Korony Czeskiey do Władisłá wá y Witołdá/ prosząc ich gdy sámi niechcieli/ áby im záś Koributá ná Krolestwo posłáli/ bo się im był dobrze przeszłego czásu w dzielnościách Rycerskich y spráwách domowych záchował/ á gdy ná to Krol niechciał przyzwolić/ y owszem im woyną groził/ tedy Koribut sam zebrawszy wielkość ludzi wolnych/ y służebnych zá pieniądze/ przeciw woli Krolewskiey y Witołdowey/ do Czech ciągnął przez Morawę/ A tám z Czechámi swoimi przeciw Cesárskim woyskom mężnie poczynał/ skąd było nowe podeyrzenie Cesárzowi vrosło ná Krolá/ ácz mu się tego słusznie wywiod/ gdy wszystki dobrá y Xięstwá Koributowe w Litwie y w Rusi ná się z Witołtem pobráli/ á sámego ná wieczne wywołánie osądzili etc.

O národzeniu pierwszego Syná Włádisłáwá / y Kázimierzá Jágiełowi / etc.

ROku 1425. ostátniego dniá Octobrá národził się z Krolowey Zophiey Syn Włádisław z wielką rádością oycowską á czwartego áż Miesiącá ochrzczony był / ná ktorych Chrzcinách od wszytkich Monárchow y Xiążąt Chrześćiáńskich Posłowie byli / ktorzy wielkie dáry Krolowi / y Krolewicowi przynieśli. Witołd sam niebył ále mu przysłał kolebkę srebrną sto pundow srebrá ważącą. Dar Witołdow sto pundow srebrá / Kolebká.

Krol potym iáchał do Litwy / á iż powietrze srogie pánowáło / ták w Polszcze iáko w Litwie / musiał z Witołtem y z Krolową długi czás wpuszczách mieszkáć / gdzie báwiąc się łowem goleń złamał / ná ktorey lekárstwie kilko Miesięcy w Krasnym stáwie zmieszkał. Vrodził się potym drugi Syn Jágiełowi Roku Páńskiego 1426. Máiá 16. dniá á wtorego dniá Czerwcá ochrzczony / y Kázimierzem názwány. Ale zás Roku 1427. Márcá 2. dniá vmárł / w Krákowie pochowány. Jágieło goleń złamał.

Piszą też Długosz y Cromer iż Roku 1426. Witołd zebrawszy wielkie woysko żołnierzow z Polski zá pieniądze y z Litwy / wypráwił się wtory raz przećiw Pskowiánom / ktorzy mu się z posłuszeństwá wyłámowáli / ále mu się tá wypráwá ná przodku źle száncowáłá dla niepogody / y dżdżow częstych / á wszákże Pskowiánie wielką sumą złotá y srebrá w pieniądzách / y w kleinotách v Witołdá się dla pokoiu wykupili.

Tegoż Roku Włádisław Jágieło przećiw Turkom pięć tysięcy iezdnych Polakow / y Litwy z Russakámi ná pomoc Cesárzowi Sigmuntowi posłał do Wołoch / ále zás iáko przyszli ták wyszli / gdy Cesarz w Czechách zábáwiony prożno leżał. A tych ktorzy byli ná tę wypráwę iácháć niechcieli / zwłaszczá Russakow Krol więzieniem karał.

O Successiey Syná Krolewskiego Włádisłáwá / y o pomowie ná Krolową o cudzołostwo przez Witołdá.

Rozdział XII.

ROku wyższey mienionego 1426. ná dzień Swiętecżny / Krol Włádisław Jágieło / ná Seymie Łęczyckim stárał się o to pilnie / v Slachty y Pánow koronnych / áby mogł otrzymáć Successią ná Krolestwo Polskie po sobie Synowi Włádisłáwowi / obiecuiąc im zá to popráwę y nádánie hoyne inszych wolnośći / ále gdy tego iáwnie otrzymáć ná Seymách żadnym sposobem niemogł / porządził mu Sigmunt Cesarz / áby

Niedopiero Monluk ten fortel do Polski wniosł. Y w Weneciey Xiążęciem Weneckim tákże prosty Mieszczánin został.

sarz áby potáiemnie á poiedynkiem z Pány Koronnymi koło tego tráctował. Ták tedy vczynił/ iż gdy wszytkich po iednemu potáiemnie námowił/ obiecuiąc im nádánia imion/ y wolnośći/ pobrał od nich zapissy/ á gdy było ná Seymie/ tedy wszytek Senat zezwolił ná successią Synom Krolewskim/ Tym też rzáłtem raz Xiążęciem Niemieckim chudziuchny Sláchcic został. Zá podobno y Monluk tego był zákroił w Electią Henrikowę.

A iż w ten czás Krolowa Zophia trzećim płodem byłá obciążona/ vlękł się Witołd/ áby zá ták częstym rodzenim Wielkie Xięstwo nieprzyszło ná Krolewskie Syny/ przeto obmowił Krolową przed Krolem Jágiełem o iey cudzołostwie/ mowiąc mu/ iż ty Krolu będąc iuż wieku zgrzybiáłego/ nie mogą to być twoi własni ták raz po raz Synowie. Vwierzywszy tedy Krol kazał czynić opytkę o zachowániu Krolowey/ poimáne były dwie Pánnie/ Kátárzyná y Elzbietá Siostry Sczuikowskie/ ktore były w táiemnych spráwách Krolowey/ ty boiąznią męki przydáną wyznáły o Krolowey zbytkách/ ále iesli prawdziwie álbo nie/ wątpliwa rzecz byłá/ Wydáni też miánowicie byli skim rádá obcowáłá/ naprzod Hincá Rogowski/ Piotr Kurowski/ Wáwrzyniec Zarembá/ Piotr Kraską/ Jan Konieczpolski/ y Piotr/ y Dobiesław Szczekoczynscy/ z tych trzey ostátni záraz vciekli/ á drugich trzech do więzienia wsádzono/ Krolową też chciał Krol do Litwy ná więzienie odesłáć/ y iuż były wozy nágotowáne. Ale to Pánowie ná Seymie Hrodelskim (ktory był Witołd ná to złożył) Krolowi rozwiedli/ zwłaszczá Jan Tarnowski/ Woiewodá Krákowski/ pytał Królá coby myślił czynić z Synámi swoimi/ gdy ták Mátkę ich Krolowa osławi/ powiedział Krol/ iż przy mnie będą/ áby záś po mnie krolowáli: A Tarnowski rzekł: Boże vchoway/ áby ty nam miał tych ná krolestwo podawáć/ ktorych Mátkę sławiß/ á ich zá swe Syny nie przyznawaß. Potym to Rádá koronna vhámowáłá/ iż się Krolowa przysięgą swoią/ y z kilkiem pań świádectwem z potwarzy wywiodłá. A wrychle potym Syná trzeciego vrodziłá/ ktoremu Andrzey Kázimierz imię ná chrzcie dano.

Polscy Sláchcicy o Krolową osłárzeni.

Janá Tarnowskiego poważne słowá.

Roku záś 1428. Sigmunt Cesarz Krol Węgierski/ wypráwiwszy się ná Turki do Bulgáriey z wielkim woyskiem/ wnet skoro Tureckie vssy vyrzał/ nie stoczywszy bitwy/ vciekł sromotnie z częścią woyská ná Dunay/ á drugą część ludu ná mięsne iátki Turkom wydał. Tám Jan Záwissá Czarny/ Polak/ Stárostá Spiski/ gdy mu też Cesarz áby zá nim vciekał czołn przysłał/ niechciał do niego wstąpić/ woląc sławnie vmrzeć/ niż sromotnie brácią swoię Chrześciány wydawszy vciekáć/ á rozbodwszy ostrogámi koniá/ vderzył ná ściśnione vssy Tureckie/ á zábiwszy ręką swoią kilko Turczynow/ gdy większey dzielnośći dokázował/ skupili się Turcy wkoło niego/ y poimáli żywego/ á gdy był wiedzion w pozłocistey zbroi Mąż vrodziwy zá wielki dar do Cesárzá Tureckiego/ poswárzyli się oń dwá Turczynowie/ gdy obádwá poimánie iego sobie przyczytáli/ támże od iednego ścięty iest/ Mąż przez wszystek żywot rycerskimi dzielnośćiámi/ y Senatorską rádą sławny/ y pámięci wieczney godny.

Tegoż czássu Witołd wielki Xiądz Litewski/ máiąc ná pomoc wiele Polakow/ ták woluntarow iáko zá pieniądze náiętych/ wtory raz podniosł woynę ná Wielkonowogrodzany Russaki/ ludzi wolnych sąsiádow Pskowskich/ dawszy im przyczynę woyny o wzruszenie gránic/ á gdy nád ich nádzieię z woyskiem Litewskim y Polskim trudność drogi przebył/ położył się pod Opoczką Zamkiem ich z Polskimi y z Litewskimi woyski obozem. Tám do niego z pokorą przyszli Nowogrodzánie podawáiąc mu się z Miástem y z Zamkámi y Xięstwy/ wielkie też dáry we Złocie/ w srebrze y w kleynotách poddawániu oddáli/ y przysięgę vczynili/ y dań wielką ná káżdy rok płáćić postąpili. Byli z Witołdem ná tey

Nowogrodzánie wtory raz zhołdowáni.

wypráwie

wyprawie/ jako Długosz y Cromer piszą zacnieyszy z Polakow/ naprzod Kazimierz Xiążę Mazowieckie/ Wincenti Samotulski/ Castellan Miedzyrzecki/ Hetman woyska/ Jakob Kobylenski/ Jan Cizowski/ Mscigąg Skrzynski/ Mikołay Brzeski/ Zik Radolubski/ Maciey Uski/ Jan Scieklocinski/ Jan Lopata Kalinowski/ Jacob Prekora Morawianski/ Mikolay Sepinski/ etc. A tak Witold już za tą wtorą wyprawą Nowogrodzany wielkie gruntownie zhołdował.

O zacnym ziezdzie/ y osławnym Weselu w Łucku/ y jako Witold przemyślał z Xięstwa Litewskiego Krolestwo vczynić za powodem Cesarskim/ Roku Pańskiego 1429.

Rozdział XIII.

Zygmunt Cesarz/ Węgerski y Czeski Krol po oney porażce od Turkow w Bułgariey/ gdy ludzi swoich wydawszy Donkiem sam sromotnie vciekł bitwy niezwiodwszy/ iżeby jako tako pokrył zelżywość y vtraty swoie/ vskarżał się na Krola Jagiełę/ jakoby mu on według obietnice y zmowy na pomoc ludu swoiego nie przysłał. Ktorych iednak Jagieło y Witold posłali byli rok przed tym aż nad Dunay do Braylowa/ ostatecznego y pogranicznego Miasta z Turki Wołoskiego/ a Cesarz sam omieszkawszy w Czechach naszych prożno zwłoczył.

Cesarz tedy Sigmunt będąc wielkim acżkolwiek tajemnym nieprzyiacielem Jagiełowi y Polakom/ starał się o to vsilnie naprzod/ aby Witolda y Litwę mogł jako z Polaki y z Jagiełem zwadzić/ y spolne ich ziednoczenie rozerwać. Przeto Witolda y Jagieła Krola prosił o spolny ziazd y pewne mieysce na rozmowę/ co snadnie vprosił/ iż mu Witold złożył mieysce w Łucku na Wołyniu/ na szosty dzień Stycznia Roku 1429. A w tym czasie Synowie Semowita Xiążęcia Mazowieckiego/ w przeszłym roku zmarłego/ przyiachawszy do Sendomirza przysięgę y hołd Krolowi Jagiełowi oddali/ Jan też Striy ich Warszawskie Xiążę w kilko dni potym vmarł.

A Cesarz Sigmunt według zmowy y czasu przyiachał do Łucka z żoną swoią Barbarą y z wiela Xiążąt/ y Grofow Rzeszę Niemieckiey/ także Węgerskich/ Karwackich/ Czeskich/ Rakuskich etc. paniąt/ ktorzy wszyscy przy Cesarzu więcey na sławę Witoldowę nie tak na on ziazd przyiachali. Krol też Jagieło z Krolową/ y z Xiążętami Mazowieckimi/ y z Pany koronnymi/ etc. y z Xiążęty/ Legnickim/ Brzeskim/ y Pomorskimi. Przyiachał też na prośbę Witoldowę jako Latopiszce świadczą/ Wasil wielki Kniaź Moskiewski Zięć iego/ y Boris Twierski/ y Rezański/ y Odoiewscy Kniaziowie Białey Rusi. Ericus też Krol Duński/ y Szwedski/ y Prekopski/ y Zawolski Carzowie/ y Hospodar Wołoski wygnany/ Ruzdorf Mistrz Pruski/ y Sifridus Liflandski z swoimi Comendatori/ Paleologus też Cesarz Grecki przysłał swoie Posły/ y inszych Xiążąt y Paniąt postronnych okrom swoiey Litwy/ Russakow y Polakow bardzo wiele do Łucka się ziachało/ tak iż na kilko mil po wsiach y folwarkach około Łucka pełno było gości/ ktorych wszystkich Witold wielmożnie przyiąwszy/ tym wielmożniey częstował/ y podeymował.

Tam gdy

Tám gdy ſię dla rozmowy zeſzli/ mowili ſobie Ceſarz/ Krol Jágełło/ y Witołd jáwnie w oczy/ o ſpolnych krzywdach y przyczynach nieprzyjáźni/ á náwięcey Ceſarz o Wołochy náćierał/ żądáiąc áby Krol y Witołd według opiſánia w przymierzu weſpołek z nim Wołoſką ziemię mocą pod poſłuſzeńſtwo poobili/ y áby ſię nią wſzyſcy trzey podzielili/ powiádáiąc/ iż ten narod żadnemu nie ieſt wierny/ y iż ná woynę Turecką iemu dawno nie przybyli ná pomoc. Krol záś Jágełło odpowiedział/ iż ia tego niechce czynić/ y owſzem Wołochow bronić bę- dę/ ktorzy mnie z dawná ſłużą y hołdują/ A ieſli ná pomoc Ceſárzowi nie przy- byli/ tedy to nie ich/ ále ſámego Ceſárzá winá/ ponieważ oni przedtym weſpołek z Litwą/ z Wołyńcy/ y z Podolány wyćiągnęli byli rok przed tym ná Turki áż do Brayłowá/ ále ich ſam Ceſarz omylił. Przeto Ceſárz muſiał przeſtáć ná od- powiedźi Jágełłowey/ wſzákże táiemnie począł z Witołtem rokowáć/ y oſobli- we ſchadzki miewáć/ obiecuiąc mu iáko ták wielkiemu/ dzielnemu y ſławnemu Kśiążęćiu Koronę ná Kroleſtwo Litewſkie/ támże ſię z nim ſtowárzyſzył/ ſpiſſał/ y zprzymierzył/ áby go z Krolem Jágełłem/ y z Polaki zwádził. Witołd też iáko był wielgomyſlny/ y ſławy prágnący/ nie odmowił tego Ceſárzowi/ ále powie- dział/ iż korony przyiąć nie może/ áni mu ſię godźi bez przyzwolenia Jágełłowe- go. Ceſarz tedy chytrze y łágodnie weſpołek z żoną ſwoią poczęli námawiáć Krolá Jágełłá/ áby on dla uczćiwośći/ ozdoby/ y ſławy oyczyzny ſwoiey dozwo- lił Koronę przyiąć Witołdowi/ ktorą namową Krol zmiękczony/ nie bronił tego/ wſzákże pod tą condicią/ ieſliby Senat koronny Polſki ná to zezwolił. Czeſtował potym Witołd hoynie przeważnym kosztem/ y niewymownym do- ſtátkiem/ hoynośćią dzielnośći ſwoich nádſtawiáiąc/ Ták iż ná co ſię wſzyſtki Látopiſzcze zgadzáią/ áczkolwiek rzecz wielka/ ále y według zboru gośći podo- bna/ ná káżdy dzień wychodziło śiedm ſet beczek Miodu/ okrom Winá/ Málmá- zyey/ Piwá/ y inſzych trunkow do picia/ Wołow y Jáłowic z śiedm ſet/ Báránow czternaśćie ſet/ Żubrow/ Łośi/ Swini dzikich po ſtu/ okrom inſzych do kuchni przypraw/ y rozmáitych potrzeb/ y rozchodow/ á cále śiedm Niedźiel trwał ten ziazd w Łucku/ ſzácuyże ſobie tę przeważność/ y koſzt Witołtow/ y zebránie ták wiela zacnych gośći y Monárchow przednieyſzych do Łucká.

Potym Witołd poſtánowiwſzy z Ceſárzem Sigmuntem czás pewny przy- nieśienia Korony od Papieżá ná Kroleſtwo Litewſkie/ proſili drugi raz obá- dwá łágodnie Włádiſłáwá Jágiełłá Krolá/ áby dla ozdoby y ſławy Litwy oy- czyzny ſwoiey/ korony Witołdowi y Litwie niebronił. A gdy ná tym Krol z Senatory záſiadł/ Witołd też ſobie chytro mieyſce w Rádźie koronney uproſił/ áby przy bytnośći iego przećiw iemu wotowáć Polacy nie śmieli. Tám Woy- ćiech Jáſtrzębiec Arcibiſkup Gnieźnieńſki/ iáko Primas/ długą to rzeczą rozwo- dził/ nic pewnego nie concluduiąc. Po nim Zbigniew Oleśnicki Biſkup Krá- kowſki poważnymi ſłowy to przedśięwzięcie Witołdowe zgánił/ áby rozumiał ten dar y uczynność Ceſárſką ofiárowáną/ być nie ku ozdobie y ſławie Kśięſtwá Litewſkiego/ doſyć przez ſię z dawná rycerſkimi dzielnośćiámi ſławnego/ ále ku rozerwániu y zwádźie z Koroną Polſką/ zá czymby ich rozłączonych snádniey mogł poiedynkiem z Krzyżaki pożyć: Proſił też áby Witołd iuſz pełen będąc ſławy/ á ku temu ośmidźieśiąt lat wieku máiąc pámiętał ná przyſięgę ſwoię/ ktorą Litwę z Polſką ziednoczył/ á iżby pewnie wiedział *frigidum latitare Anguem in herbis*, á w tym Ceſárſkim przyſmáku zdrádliwą truciznę poznał.

Potym Jan Tarnowſki Woiewodá Krákowſki/ y inſzy áż do końcá Sena- torowie/ Witołdowe przedśięwzięcie długim tráctowániem zbili. A Witołd po- rwawſzy ſię zgrzytáiąc zębámi gniewliwy wyſzedł z kołá grożąc ręką/ iż gdy ſię ták onym zda/ poſtára ſię tego co raz umyſlił/ inſzą drogą dochodźić/ Senat też

Witołdow forteł dla czego miał mieyſce w Rádźie/ dla czego podobno y Kśiążętom Sluckim y inſzym tego dziś bronią.

Votá przećiw Witołdowi Pánow Koronnych w Łucku.

Witołd ſię z kołá gniewliwy porwał.

Krolá zfukał / iż ták swowolnie nieprzyiacielowi swoiemu głownemu Cesárzowi dopuszcza w páństwie swoim przewodzić / zá tym się z Lucká roziecháli. A Cesárz potym kilko dni przy Witołcie mieszkał / ále boiąc się iákiey zdrády od Polakow rozgniewánych / prętko do Węgier vmknął / wziąwszy wielkie dáry od Witołdá / á miedzy tymi Rog Turzy / (ktorego ono był Gedimin vbił / ná tym mieyscu gdzie dziś wyszny Zamek Wilenski) we złoto opráwiony y kámieniámi drogimi osádzony.

Sigmunt Cesarz z Lucká od Witolda vdárowány wyiáchał.

O ofiárowániu Korony Polskiey Witołdowi.

Rozdział XIIII.

Witołd potym posłał Gásztołtá Woiewodę Wilenskiego / y Rombowdá Marszałká swego / do Krolá y Senatu koronnego ná ziazd Korczynski / opowiedáiąc iż Witołd chociaszby Pánowie Polszczy chcieli / álbo niechcieli / iáko wolny wolnego ludu Pan / chce Krolem Litewskim być. Wypráwili też Koronni Pánowie do Witołtá Zbigniewá Biskupá Krákowskiego / y Mikołáiá Michałowskiego / Woiewodę Sędomirskiego / vpominaiąc go / áby się od nich nie raczył rozrywáć. A iesliby od przedsięwzięcia nie przestał / ręką mu zbroyną tego bronić odpowiedzieli. Ale Witołd ná to niedbáiąc tym częściey przez Posły Cesárzá corychley o koronę prosił / y z Krzyżakámi się zprzymierzył. Co skoro Polacy zpoimánych Cursorow Witołdowych z listámi wyrozumieli / ziechawszy się do Sendomirzá gdzie ná ten czás Krol leżał / posłáli do Witołdá znowu Zbigniewá Biskupá Krákowskiego / y Jáná Tarnowskiego z tym poselstwem / iż gdy ináczey Witołd od przedsięwzięcia nie mogł być odwiedziony / á Krolestwá ták wielce prágnął / Krolestwo mu Polskie ze wszystką władzą y mocą zupełnie z dozwolenim Jágiełowym / y wszytkich stanow Koronnych oddawáli. Tylko áby z Litewskiego Xięstwá Krolestwá nie czynił / á iżby rádniey od przyiaciół / á nie od nieprzyiaciół zdrádliwych Krolestwo y Koronę przyiął. Jágiełło też prácą ciężką y látámi zemdlony / iáko mężnieyszemu y dowćipnieyszemu Witołdowi Krolestwo / ná ktorym się iuż był náżył / imo dwu máłych Synow swoich / Włádisłáwá y Kázimierzá dobrowolnie spuszczał / rozumieiąc iż po śmierći iego ná nichże miáło przyść / poniewaz też iuż Dziedzicow swoich dla stárości mieć nie mogł.

Posłowie Litewscy do Polski.

Odpowiedź posłow Polskich sroga Witołdowi.

Witołtowi Polacy Krolestwo oddawáią Polskie pod Jágiełem.

Toby był tylko Gubernatorem á nie Krolem.

A to Pánowie niektorzy Polszcy foritowáli / iáko Długosz y Cromerus lib. 19. &c. piszą / ktorym było zásmákowáło bráć podarki od Witołtá / y ktorych był Witołd hoynością swoią zniewolił &c. ták iż chcieli Jágiełłá z krolestwá złożyć / á Witołtá ná iego mieysce podnieść. Y iuż się Witołtow áczkolwiek stały y vporny vmysł / tym poselstwem máło nie dał nákłonić do przyięcia Korony Polskiey / by go byli Pánowie Koronni drugiey fáctiey / ktorzy (iáko Cromerus pisze / *priuata compendia publicæ rei præferentes, ut largitiones eius in se assentando magis augerent &c.*) własne pożytki y obrywki / nád pospolitey rzeczy dobrá przekłádáiąc / áby tym więcey przymnożyli sobie podarkow od Witołtá pochlebuiąc mu / potáiemnie go

byli przez

byli przez posłańce swoienie nąpominąli / áby trwał w swoim przedsięwzięciu / y wiedział záwzdy pierwey to poselstwo / przedtym niż do niego Posłowie koronni przyiáchali. Ták y won czás Senatorowie koronni iedni pochlebiáli Witołdowi / áby Krolem Polskim był / á drudzy go záś podżegáli áby z Litewskiego Xięstwá Krolestwo vczynił / lecz się w tym wszyscy zgadząli / áby co wziąć. A ták:

Propert. lib. 3.

Auro pulsa fides, auro uenalia iura,
Aurum lex sequitur, mox sine lege pudor, &c.

Virg. 5. Æne.

Quid non mortalia pectora cogis
Auri sacra fames?

Horatius lib. 2. serm:

Virtus, fama, decus, diuina, humanaq; pulchris
Diuitijs parent, quas qui construxerit, ille
Clarus erit, fortis, iustus, sapiens, etiam & Rex,
Et quidquid uolet, &c.

Práwie Chrześciáńska odpowiedź Witołdowá Posłom Koronnym.

Ale Witołd ták krotko odpowiedział Posłom koronnym / ktorzy mu Krolestwo Polskie pod Jągełem podawáli: Iż ia niechce być ták niewstydliwym y niezbożnym / ábych miał Brátá Jągełá z Krolestwá iego złupić / ále od przedsięwzięcia moiego / ktorymem się iuż po wszystkim Swiecie / y v wszystkich Krolow y Xiążąt osławił / y do ktorego mu był powodem sam Jągeło / zda mi się rzecz szkárádá / y nie vczciwa przestáć. Nic przeciw Krolowi y Polakom złego nie myślę / ále iesliby iáką woynę ná mię podnieśli / wszelką vsilnością będę się bronił.

Smok srebrzny y złoty w podarku Witołdowi od Cesárzá.

Przy tych Posłach od Cesárzá przyniesiono podárek Witołdowi Smoká pięknym á misternym działem od złotá y srebrá vrobionego / ktoryby był vpominkiem spolnego ich towárzystwá y zprzymierzenia / ták z Cesárzem iáko z Krzyżakámi / y żądáli od niego przysięgi Posłowie Cesárscy pod słusznymi condiciámi / ná stowárzyszenie z Cesárzem. Ale Witołd odpowiedział / iż ia Smoká zá przyiacielski y gościnny podárek á nie zá vpominek towárzystwá z Cesárzem przyimuię / á przysięgi mu żadney nie mogę vczynić / lecz iednák od przedsięwzięcia koronowánia nie dał się Polskim posłom odwieść / y owszem pewny dzień koron iemu y żenie iego przysłánia od Cesárzá miał náznáczony / co Krol z Pány koronnymi wyrozumiawszy iego nieprzełomiony vmysł / y zprzymierzenie z Krzyżaki Pruskimi y Lisłandskimi / posłał do Papieżá prosząc / áby korony nie dawał do Litwy / iákoż Papież zá częstym dokurczánim Pánow Polskich / Sigmuntowi Cesárzowi / y Witołdowi o koronę się wiecey stáráć zákazał / listy do nich posławszy. Ale tym Witołdowe przedsięwzięcie vhámowáć się nie dáło / zwłasczá zá potuchą iáko się powiedziáło Pánow koronnych sámych / ktorym podárki częste od Witołtá miłe bywáły / ktemu iż ták wielka byłá powáżność y zawołánie Witołdowo w Polszcze / z ktorego porády długi czás Jágieło wszytko spráwował / iż Polacy Witołtá wiecey niż Krolá czcili y ważyli / y obawiáli się go.

O poimá-

O poimániu Posłow Cesarskich do Witołtá idących.

Rozdział XV.

Złożył potym Krol Jágełło Siem w Jedlnie we wśi powiatu Rádomskiego/ Roku 1430. ná ktorym wolności Slácheckich potwierdził/ y więtße nádał/ chcąc tym sobie koronne Stany zniewolić/ dla succeßiey drugiego Syná ná Krolestwo/ ktorą succeßią otrzymał/ ále widząc Jágiełło/ iż Witołtá niemoże od przedśięwziętey koronáciey ná Krolestwo Litewskie odwieść/ ktorą było złożono w Wilnie ná 16. dźień Miesiącá Septembrá/ posłał Janá Czárnkowskiego Podkomorzego Poznáńskiego ná straża/ v gránic Polskich/ y Sląskich/ áby Posły Witołdowe y Cesárskie tám y sám przez Prußy często idące przeymował/ iákoż mu sie záraz poszczęśćiło/ iż poimał Baptistę Cigallę Doktorá w práwie/ Genuenczyká/ y Sigmuntá/ Rotá Slężaká/ do Witołtá z listy idących/ ktorych wytrząsnąwßy niebácznie puśćił/ á listy Cesárskie od nich wziąwßy/ do Krolá przyniosł/ á w tym byli posłáni do Witołtá/ áby go z wątpienia o koronie wybáwili (bo Witołt wątpił ieśliby miał moc Cesarz álbo Krol Rzymski/ ktory był sam ieszcze Korony Cesárskiey nie dostąpił/ nowych Krolow czynić/ y potwierdzáć) nieśli tedy ći Posłowie Witołtowi priwileie Cesárskie/ ktorymi postánawiał nowe Krolestwo w Litwie/ y Witołtá Krolem czynił/ á inßy posłowie zá nimi korone przywieść mieli/ były też listy drugie o sprzymierzeniu Litwy z Krzyżákámi Pruskimi/ y Liflantskimi przećiw Polakom.

Jágełło przybáwienim wolności Slácheie succeßią otrzymał ná Krolestwo/ á ták zá wolność wolność przedano.

Posłowie Cesárscy poimáni.

Priuileia ná Krolestwo Litewskie odiete.

O zábronieniu przyniesienia Korony Witołtowi.

Gdy Czárnkowski dla niesposobnego zdrowia oney straży pilnowáć nie mogł/ záraz wßytká Slachtá wielkiey Polski/ bez żadnego roskazánia/ y wiádomośći Krolewskiey zebráli sie zbroyno iáko ná woyne z wodzámi swoimi/ Sendiwoiem Ostrorogiem/ Woiewodą y Stárostą/ y Dobrogostem Számotulskim/ Castellanem Poznáńskim/ y Járándem Brudzewskim/ Woiewodą Włádisłáwskim. A ták v Turzey Gory/ drogi wßytki/ lásy y rzeki zbroyno záśiedli. A iuß Posłowie Cesárscy/ Niemieccy/ Węgierscy/ Czescy/ y Papiescy/ z wielką pompą y z koronámi Witołtowi/ y Xiężnie iego Vlianie idąc/ mineli byli Fránkford nád Odrą/ gdy vsłyßeli od Polakow wßytkie drogi być záśiedzione/ dla tego nie śmieiąc sie wdáć w niebespieczność/ á czekawßy roziechánia woyská Polskiego dwá Miesiącá prożno/ do cesárzá sie wroćili.

Polacy sie wielcy zebráli dla odiecia Korony.

Dał sie Papież námowić zá pieniądze.

CC Z wielkim

Z wielkim tego frasunkiem Witold vżywał / a wßakże przed gośćiami cießac ich / żałość swoie pokrywał / y aż do końcá Miesiącá Wrzesniá hoynie ich częstował / á byli ći gośćie do Wilná ná koronacia wezwáni / iák Cromer *secundæ editionis fol.* 294. *lib.* 19. y Długoß piße / Dwa Mistrzowie Páweł Rusdorf Pruski / á Sifridus Liflándski z swoimi Comendatory / y Zakonniki / Xiążęty y Grofámi Rześkimi / Wasil Moskiewski Kniaż wielki / Zięć iego / Twierski / y Odoiewski / Xiążętá / y Cárzowie Zawolskich / y Prekopskich Tátarow z Murzami / y z Hulany / etc.

Goście zacni v Witoltá w Wilnie na Koronácia.

A Látopiścze Litewskie bez dowodu ináczey to być świádczą / iákoby Posłowie Witołtowi / trzy látá mieli mießkáć we Włoßech / bo Korony nieść nie śmieli dla wielkich woien ná ten czás w Włoskiey ziemi wzburzonych. A potym iákoby im Polacy Koronę we Lwowie mieli odiąć / niezyczac tey Litwie / ále Polskie Kroniki / y Pruskie ináczey á dowodniey świádczą / Bo y Miechowius fol. 288. lib 4. ták o tym przeciw Látopiscżom piße. *Legebatur & nunciorum regis Sigismundi* (*scilicet in literis interceptis*) *cum coronis transitus per Saxoniam* (*non Leopolim*) *Prussiam uersus. Et Dlugosus nec non Cromerus lib.* 19. *Iam Frankfordiam quæ supra Odram est, legati prætergreßi* (*scilicet cum coronis*) *erant, cum obsideri uias omnes à Polonis acceperunt, & non ausi periculo sese committere, cum duobus mensibus frustra expectarent, ad Cæsarem reuersi sunt.* Tákże też Vapouius / Herbortus / Bielscius / & *alij*. A tym sie podobno omylił Látopisiec / nie wiedząc rożnośći czáßow / Bo też Kázimierz wielki Łokietkowic / Krol Polski / wziął był we Lwowie dwie Koronie złote / inßy skarb Xiążąt Ruskich Roku 1340. iáko maß wyßßey w spráwach Olgerdowych.

O wyzwániu Jagełowym do Litwy przez Witołtá / y o Smierći iego.

Rozdział XVI.

W Ten czás Witołd álbo z frásunku / álbo z iákiey inßey przyczyny wpadł był w niemoc / ktorą Antrax Lekárze zową / á wßákże nic stáránia o Koronie nie opuśćił / á gdy widział / iż k temu dla niechęći Polakow / przyść mu trudno było / czego niemogł iáwnym násádzenim / tego fortelem dochodźić vmyślił. Prosił Krolá do siebie w łowy do Litwy / przyrzekáiąc iuß onych wßytkich przeßłych burd zábaczyć / y o Koronie stáránie opuśćić.

Miło Krolowi było do miłey Oyczyzny iecháć / ále było ono Witołtowo wezwánie ná cześć Pánom koronnym podeyrzáne / przeto kilko Senatorow przy nim postáli / y Zbigniewá Biskupá Krákowskiego / ktorych wßytkich z Krolem Witołd wdzięcznie y łágodnie / krom Biskupá (bo ten był nawietßy iego przećiwnik) od sámych gránic Litewskich do Wilná prowádźił / A skoro w Wilnie byli / z wielką prosbą Witołd Krolowi nálegał / áby mu Korony ku ozdobie / y sławie spolney Oyczyzny / ná Krolestwo Litewskie nie bronił. A gdy mu Krol odpowiedział / iż tego bez dozwolenia Pánow Koronnych vczynić nie może / stárał sie naprzod / iákoby sobie Zbigniewá Biskupá ziednał.

Do ktorego

Do ktorego imieniem swoim posłał / wielkimi go dáry y obietnicámi obciążáiąc / áby on sam sławie y vćciwośći iego niebył przećiwien / grożąc mu też / iż iesliby vporu swego nie przestał / y nogámi / y rękomá (iáko mowią) ze wszytkich śił o to sie stáráć przysiągł / áby był z Biskupstwá zrzucon.

Ná co mu odpowiedział Zbigniew / iż go być rozumie nagodnieyszym Xiążęciem Korony / iedno iż tego bez naruszenia / y złamánia przyiaźni zprzymierzenia / y ziednoczenia / y zápisow spolnych wielkiego Xiestwá Litewskiego z Koroną vczynić nie może / Też áby sie w tym obaczył / iż mu ná to Cesarz y Krzyżacy / głowni oboygá páństwá nieprzyiaciele / rádzą / nie iżby go ozdobili / Ale áby te dwá narody / ktorych w zgodźie świętey pożyć nie mogą / rozerwáli / y zwádźili / gdyż też to záwżdy Cesarz miał w przysłowiu / iż chce wrzućić kośći miedzy dwu psu / ktorychby on potym spolnie sie iedzących snádniey mogł rozwádźić y pożyć.

Ták to Witołtowi Zbigniew szerokimi słowy rozwodźił / A niemoc też ták go byłá bárdzo ziętá / że z rospáczy dłuższego żywotá / ono wszytko stáránie o Koronę Litewską opuśćił / á do śmierći / iák Chrześćiáńskiemu Pánu należy / z wielkim sie nabożeństwem y z skruchą gotował / co obaczywszy Krol / záraz Zbigniewá Biskupá / y Pány Koronne do Polski odpráwił / bo to rozumiał / że przy nich Swidrigiełá Brátá ná Xiestwo Litewskie (iáko był vmyslił) nie mogł przełożyć.

W sławnych Triumphách Rzymskie przeszedwszy Hetmány /
Greckie / Troiáńskie / Perskie ony zacne Pány /
Zmárł sławny Witołd w Trokách w ośmdźiesiątym lećie / (W Trokách śie vrodźił / w Trokách y vmárł / nie w Łucku / iák Báiopiszę powiádá.)
Ktory imię rozszyrzył męstwem po wszem Swiecie.
Nie obcymi lecz z Ruśią walczył Zmodźią / Litwą /
Wżdy Triumphy przesławne odniosł mężną bitwą /
Tátárskich Cárzow zrzucał / inszych vstáwował /
Iż mu káżdy Carz z Hordą swoią vsługował.
Bo gdy Zoldan Zeledin vmárł Car Záwolski /
Z ktorym Witołd przyiaźń miał y Iágieł Krol Polski /
Táchtámiszá w Wilnie sam Witołd koronował / (Táchtámis od Witołtá ná Cárstwie posádzon.)
Y Oycowskiego páństwá stolec mu zgruntował.
Tego zás Kierembeden Brát gdy z Swiátá zgłádźił /
Witołd Ieremferdená ná Stolec posádźił /
Ten Kierembedá zábił też dla Cárstwá Brátá /
pánowáłá Tátárom Litwá w one Látá.
Przekopskim też Tátárom podał dwu Soltanu /
Potym Dewletkiereiá też z Cárskiego stanu /
Máhometá ná Cárstwo Kirkielskie posádźił /
Y z sławnym Támerlanem o zwierzchność sie wádźił.
Páństwo swoie rozszerzył od Morzá Pontskiego /
Z Oczakowá do Morzá wzdłuż / wszerz Niemieckiego /

Litwá kwitnełá w ßcześciu / w sławie / y w wdzięczności /
z Ruſkim Rycerſtwem máiąc gránice w cáłości.
Łáſkáwe go trzymáło ßczeście ná ſwym łonie /
Wyrywáiąc go z dziwnych śideł w wßelkiey ſtronie /
Fortelem męſtwá ſwego wſpierał bácznie záwżdy /
Też mu w potrzebie wßelkiey / padł ßczęſny los káżdy.
Nie mogł nigdy prożnowáć ták iż przy potráwách /

Obyczáie Witołdowe.

Gdy iadł ſądził poddáne w natrudnieyßych ſpráwách /
Y posły odpráwował poſtronne przy ſtole /
Albo z Pány roſpráwiał o Rycerſkiey ßkole.
Miał thez to w obyczáiu / iż ſwe Przełożone /
Lupił / niſczył / z Vrzędow / z Stároſtw wzbogácone /
A pobrawßy wßytko przełożył ich znowu /
Ná on Vrząd ták ſkarb ſwoy mnożył z ich obłowu.
Swych Poddánych y Pánow więcey groźą záwżdy /
Niż dobrocią zniewolił / iák grał ſkákał káżdy /
Do poſtronnych był hoyny / lecz názbyt w Wenerze /
Służył ták iż w miłości nie folgował mierze.

Vrodá Witołdowá.

Wzroſtu był ſubtylnego / y niſkiego ciáłá /
Lecz zá Obrzymſką wielkość iego dzielność ſtáłá /
A choć był Bábiey twarzy / lecz brodaczow záwżdy
Vganiał iż przed nim drżał nieprzyiaciel káżdy.
Gdy ſię raz miał potykáć nád Dnieprem z Tátáry /

Apophtegmata, álbo vrzysłowie Witołtowe.

Rádził mu bitwy niedáć iákiś Kniáźik ſtáry /
Bo wielkie źimno było / Witołd mu rzekł ná to /
Námyli ciepłá czekáć ießczeć nie tu láto.
Ale ſię dźiś ácz źimno z Tátáry potkamy /
A ieſli zwyciężymy iuß ſię ſpodziewaymy /
Iż y z źimná y z Tátar będziem mieć zwycięſtwo /
Przegramyli iuß dwoie nas zwycięży męſtwo.
Nie ták wielka ſromotá przed dwiemá vciekáć /
Ale záwżdy tráći czás kto chce czáſu czekáć /
Tákże zá tą namową mężnie ſię potkáli /
A z źimná y z Tátárow triumph otrzymáli.
Niktorzy mu to zá złe ſtrophuiąc go mieli /

Tatarowie ná Wace.

Iż Tátárow bogátych ná Wace widzieli /
Ktorych on vbogácił mowiąc iż niedobrze /
Pogánow ták rozmnażaß w ſwoim páńſtwie ſcodrze.
Witołd rzekł / iż dobrocią y na ſrożße źwierzę
Vgłaßczeß / y Lew bierze z człowiekiem przymierze /

Z tym

Z tym ktory mu ieść dawa także Tatarowie/
Z tey hoynośći będą iak właśni Litwinowie.
Przed nim chwalono Paná iednego wymowę/
A piękną orácią/ y słowá miodowe/
Witołd rzekł iż ia wolę kto mowi po prostu/
A w prostośći nie chybia świętey prawdy mostu/
Winá/ Piwá nie pijał ták záwżdy żył trzeźwo/
Też mu wszytko po myśli co począł szło rzeźwo/
Nie leżał nigdy prożno/ powołánia swego
Rycerskiego pilnie strzegł kleinotu zacnego.
Ztąd sławá nieśmiertelna iego trwa w cáłośći/
Wiecznie ktorey dostąpił/ z swey włásney dzielnośći/
Procz obcych doydzie Rycerz káżdy iego torem/
Kresu sławy rycerskiey ćwicząc się tym wzorem.

O Bolesławie Swidrigaille Olgerdowicu/ Wielkim Kiedzu Litewskim/ Ruskim/ y Zmodzkim. Księgi XVI. Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná/ Páná Alexandrá Kiążęciá Prunskiego/ Woiewodzicá Kijowskiego Stolniká Wielkiego Xięstwá Litewskiego.

Dy ták Witołd sławne/ dzielne/ przeważne/ y przemyślne Xiążę w Trokach żywotá dokonał/ długo się z wątpliwymi namowámi Pánowie Litewscy/ Ruscy/ Zmodzcy/ y Wołyńscy wieszáli/ dziwnie y rozmáicie myśląc/ y rożne zdánia iáko to pospolicie bywa podżiąc/ kogoby ná Wielkie Xięstwo podnieść mieli.

Wotowáli iedni ná Alexandrá álbo Olelká Włodimirowicá/ Xiążąt Słuckich przodká/ drudzy ná Koributá Sigmuntá Dimitrowicá Siewierskiego y Zbáráskiego Kniáziá Wnukow Olgerdowych/ á Synowcow Jágiełowych/ ále Koribut ná ten czás w Czeskim Krolestwie zá Krolá się nosił/ áczkolwiek nie był koronowány/ y częstokroć wielkie woyská Sigmuntá Cesárzá włásnego Krolá Czeskiego/ y Rzeszę Niemieckiey wielkie wszy porażał/ y bijał/ ktorą dzielnością ták się był po wszystkim práwie Swiecie rozsławił/ iż mu y Wielkiego Xięstwá Litewskie^e^ większa część Pánow życzyłá. Byli też drudzy zwłaszczá Russacy/ ktorzy ná Bolesławá Swidrigáyłá Brátá Jágełowego wotowáli/ poniewaź był Ruskiey Religiey przychylnieyszy/ áczkolwiek był w Rzymską ochrzczony/ A ten był do Węger ziáchał do Sigmuntá Cesárzá/ boiąc się Witołtá/ ále w łáskę przyięty potym od niego przyiáchał máło przed tym do Litwy/ wszákże był nikczemny/ pijánicá/ y gniewu pop-

Votá rożne Pánow Litewskich.

Koributowi Sigmuntowicu większą część Xięstwá Litewskiego życzyłá.

Swidrigáyłowá nikczemność.

wu pop-

wu popędliwego / tylko hoynością ſwoią wiele był Litwy y Ruśi ſobie zhołdował. A Krol też Jagełło był iemu iáko Brátu rodzonemu (áczkolwiek o tym Swidrigayło niewiedział) przychylnieyſzy. Y dla tego Krol záraźem z Trokow

Polacy z Litwy odesłáni.

Polaki wſzyſtki / zwłaſzczá Zbigniewá Biſkupá Krákowſkiego odpráwił do Polſki / áby mu nie przeſzkadzáli do przełożenia ná Wielkie Kśięſtwo Litewſkie Swidrigáyłá Brátá / Ktory vmyſł Krolewſki Litwá y Ruſſacy obaczywſzy / wnet ſámego Królá opuśćili / ták iż około niego bárdzo máło śię ich zoſtáło / á wſzyſcy śię do Swidrigáyłá vdáli / y ziezdzáli / życzliwośći / poſługi / pomocy / wierność / dáry temu oddawáiąc. A Jágełło ſam práwie / gdy y Polakow od śiebie odpuśćił / zoſtał.

Swidrigáyło do Wilná.

Przyiáchał potym ná pogrzeb Witołtow do Wilná Swidrigáyło / wielkim gminem Pánow Litewſkich / Ruſkich / y Zmodzkich / y Szláchty poſpolitey otoczony / á tegoż czáſſu zá życzliwością ſwoich ludźi / Wilenſkie / Trockie y inſze przednieyſze Zamki vbiegł y opánował / y począł śię y piſáć / y nośić zá Wielkiego Kśiędzá Litewſkiego / nieczekáiąc w tym áni żądáiąc woley Jágełłá Królá. A

Witołdow pogrzeb.

potym Witołd był pochowan obyczáiem Wielkich Kśiędzow Litewſkich w Kośćiele S. Stániſłáwá ná Zamku Wilenſkim z wielką żáłością Vliany żony iego (ktora też ſkárby ſwoie do Polſki wyſłáć chćiáłá) Pánow y ludu poſpolitego / y

Swidrigeł Jagełá Krolá zelżył.

Jagełá Królá / á z dawno oczekiwáną rádością Swidrigáyłową / Ktory záráźem po odpráwieniu pogrzebu / iáko był popędliwy / począł Królá Jágełá Brátá nieuczćiwymi słowy ſromoćić y háńbić / przypomináiąc mu iáko go przed

Swidrigaiło był lat 9. w więzieniu.

tym częſto z Witołtem z oyczyzny wyganiał / y do więzienia y ćiemnic przez dźiewięć lat ſadzał / á mowiąc iż też czás teraz przyſzedł / gdy śię słuſznie pomśćić może nád tobą / y czyśćie wet zá wet oddáć. Polakow też ktorzy przy Krolu byli tym więcey ſromoćił / y zelżywośći im wyrządzáć kazał / drogi wſzyſtki ſtrażą

Swidrigeł broi.

O Nieſporze Sicilijſkim máſz wyżſzey.

oſſádził / liſty Krolewſkie y Polakow / ták do Polſki / iáko z Polſki noſzone / bráć / otwieráć / y drapáć / á Curſorom ieść y trząść ich y bić kazał / ták iż blizu było Nieſzporu Siciliyſkiego / álbo Jłgow Zmodzkich: Ale wżdy Krol Jágełło według czáſſu vlegáiąc / Swidrigełłowę popędliwą onę furią vkłádnością ſwoią / y łágodną odpowiedźią nieiáko zmiękczył / y vgłaſkał. Przytym też z zwykłymi

Mollis reſponſio mitigat iram.

Swidrigayło ná W. X. Lit: podnieſion.

Ceremoniámi w Száty Kśiążęce y w Czapkę vbrány Swidrigayło był podnieſion ná Stolicę Wielkiego Kśięſtwá Litewſkiego przez ſámego Krolá Jagełá / y Mikołáiá Biſkupá Wilenſkiego / Y iuż śię był począł łágodniey ſtáwić Krolowi y Polakom / álić wnet nowiná przynieſiona znowu zápalczywą furią iego zápaliłá. Bo Pánowie Podolſcy przednieyſzy / iáko Páweł Biſkup Kámieniecki / człowiek máłego rodu ále dźielny / y Ryſko Kierdey / Fiedor / Michał / y Mirſiło

O tym też czytay Długoſzá y Miechowiuſzá lib. 4. cap. 48. fol. 288. Cromerum lib. 20 etc. y Látopiſzce.

Brácia Buczaczcy / y Kruſzná Gałowſki / vſłyſzawſzy prętko o śmierći Witołdowey / podiáchali pod Kámieniec / á wyzwawſzy ná przyiaćielſką rozmowę Dawgerdá Dedigołdowicá Woiewodę Wilenſkiego / ktory ieſzcze o śmierći Witołdowey nie wiedźiał / á ná ten czás był Generałem Podolſkim / y nawyżſzym Spráwcą od Witołtá / poimáli go / á iáko Látopiſzcze Ruſkie y Litewſkie ſtáwią zábili / lecz śię tego Polacy nie ważyli / czego im pobożność ſámá Chrześćiáńſka iednák broniłá / y ſámy Látopiſzce przećiwneby ſobie były / ktore Dawgerdá Woiewodą Wilenſkim być kłádą / potym Roku 1440. gdy Sigmuntá Kśiążę w Trokach zábito / co niżey obaczyſz / y czegom śię y ia ſam nierychło domácał / prawdę Hiſtoriey vprzeymie wynáyduiąc / wyiąwſzyby to był záś Syn iego Woiewodą Wilenſkim álbo Brát tegoż Domu / lecz słuſzniey iż go tylko poimáli Polacy / á nie zábili / A zátym Kámieniec Podolſki / Smotric / Skáłę / Czerwonygrod / Zamki / y więkſzą Część Podolſkiey Ziemie snádnie pośiedli / chcąc to wſzyſtko Krolowi y Polakom podáć / áby nápotym Podole przy Litwie nie było.

Podole Litwie odięte.

Ná toſie y Długoſz y Miechouius y Cromer etc. zgadzáia.

Miechouius piſze iż od te° czáſu dopiero Podole do Polſki ieſt przyłączone.

Co vſłyſzaw-

Co vsłyszawszy Swidrigayło/ dopiero począł z wielką zapalczywośćią Krolá łáiáć/ sromoćić/ złorzeczyć/ y záraz z oną furią popędliwie rzućił mu śię do brody/ ná iego stan Krolewski y szedźiwość niebacząc/ á Polakom obecznie stoiącym y więźienim/ y szubienicą/ y śmiercią rozmáitą grożąc/ tákże Krolowi iesliby mu zárázem Podola Oyczyzny iego Litewskiey zdrádliwie wydártey y vkrzdzioney (iáko mowił) nie wroćił. Ták iż Polacy záwżdy muśieli niebożętá nie spáć/ á sámi śiebie y Krolá około pokoiu iego leżąc strzedz. Ale Swidrigáyło potym y onych y Krolá pilnieyszą strażą swoią osádźił/ iż áni tám áni sam żaden niemogł wynidź z oney straży álbo ráczey więźienia/ Aczkolwiek iednák Polacy myślili śiebie y Krolá choć ich máło było do gárdłá bronić/ niektorzy odważyli byli Swidrigayłá sámego iákokolwiek zábić/ by ich był Jagełło nie pohámowáł/ ktory więcey miłośćią ku Brátu/ niż onym od niego hániebnym więźienim był obruszony.

Swidrigáyło śię ná Krolá rzućił.

Niebespieczność ná Krolá y Polaki w Wilnie.

Przedtym też czásem Sigmunt Koributh Xiążę Zbáráskie/ y Siewierskie nosząc śię zá Krolá v Czechow/ poráźił wielkie woysko Niemieckie y Angelskie/ y Curfierśty Niemieckie z Xiążęty Sląskimi/ zá ktorym zwyćięstwem Sląsko wszystko zburzył/ Miástá z Zamkámi/ Głogow/ Cigenhals/ Weidnę/ Falkenberg/ Paczkow/ Kámienc/ Henrichow/ Opolę/ Breg/ Frankenstein/ Hainhainow pobrał/ y Przedmieśćie Wrátisłáwskie spalił/ zá pomocą Prokopá Czechá/ y Biedczyscha Hussitow Heretikow. Potym roku 1431. iáko Długosz y Miechowius lib. 4. cap. 52. fol. 299. piszą/ Curfierstowie Cesárstwá wszyscy z wielkim woyskiem iezdnym y pieszym/ Niemieckim/ Włoskim/ y Angelskim/ do Czech wćiągnęli/ przed ktorymi ćiągnął z vsem swoim Julian Cardinał pobocżny/ iáko Hetman/ Przećiw ktorym też wyszedł Sigmunt Koributh Xiążę Zbáráskie z Prokopem Kápłanem/ z niewielkim vsem Czechow/ á ledwo ná dwádźieśćiá tyśięcy stáiań od śiebie woyská były/ gdy wielka boiaźń y strách/ ktorego niebyło przyczyny/ ná Niemcow przyszedł/ iż tylko z wieśći przychodzących nieprzyiaćioł/ gdy naprzod Margraf Brandenburski pierzchnął/ wszyscy stráchem strwożeni tył podáli/ Obozy/ Námioty/ Wozy/ Spiże/ Skárby/ y wszystek sprzęt woienny porzućiwszy/ y zostáwiwszy/ co wszystko Sigmunt Koributh z Czechámi pobrał/ támże też Czechowie Niemcow y Curfierstow goniąc/ dostáli Krzyżá y Vbioru Cardinálá Juliáná/ ktory był vćiekáiąc zrzućił/ áby go nie poznano/ y ktory potym Czechowie zwyćięscy ná szyderstwo okázowáli/ á biiąc w beben z skory Zyski Hetmáná swoiego pierwszego po śmierći obłupionego vczyniony/ gonili ony woyská Niemieckie áż do Lusackiego Xięstwá/ ktore z Koributhem ogniem y mieczem zburzyli/ y wybráli. Ták iż śię potym áni Papież/ áni Cesarz/ ná nich długo nie tárgáli/ á Koributh śię tym potężniey zá Krolá Czeskiego nosił/ ponieważ był z Litwy y z Polski wywołány.

Sigmunt Koributh Sląsko opánowáł.

Roku 1431.

Tento Julian záwiodł y Władisławá nászego v Warny zábitego/ gdźie y sam zábit.

O chytrich Liſtách.

Rozdział II.

Otym Krol Jágiełło gdy ták kilko niedziel zá ſtrażą był od Swidrigiełá w Wilnie chowány / muſiał mu przyrzec Podole wrocić / álbo dla ſtráchu / álbo iż życzył rozmnożenia oyczyznie ſwey Wielkiemu Xięſtwu Litewſkiemu więcey niż Koronie Polſkiey / w tey tedy rzeczy poſłał Tárłę Záklikę z Sczekárzowic z domu Toporow / dawßy mu liſt ſwoy do Buczackiego / ná ten czás Stároſty Kámienieckiego / á roſkázuiąc áby Podole záraz ze wßytkimi Zamkámi Kniáziu Michájłowi Bábie / imieniem Swidrigáiłowym / ku Xięſtwu Litewſkiemu podał / co ſkoro vſłyßał Andrzey Tęczyńſki / y Mikołay Drzewicki Cuſtos Sędomirſki / ktoremu ſię był Krol pieczęci ſwoiey zwierzył w niebytnośći Kánclerzá / y Podkánclerzego koronnego / nápiſáli liſty do Buczackiego / y Slachty Kámienieckiey / opowiedáiąc co ſię działo / iż to Krol poniewoli vczynić muſiał / á w świecę woſkową zálepiwßy / dawßy mu trochę pieniędzy / (gdyż w ten czás żadnych liſtow áni do Litwy żaden nieść iáwnie niemogł / bo Swidrigieł kazał y żebrákow wytrzęſáć) oddáli temu Komornikowi Krolewſkiemu / proßąc go áby naprzod oddał tę świecę Buczackiemu / á mowił / iż ieſliby nie chciał błądzić z Slachtą y Vrzędem támeßnym / áby świátłá tey Swiece ßukał. To gdy Tárło według ich roſkazánia vczynił / Buczacki zwątpliwey iego powieśći / myśląc coby to było / rozłomił woſk y nálazł liſty / z ktorych wyrozumiawßy poſtępek przygody / y przymußoney woley Krolewſkiey / záraz Tárłę chudzinę co ſam ná ſię miotełkę przyniosł / y Kniáziá Micháłá Bábę / od Swidrigayłá ná Stároſtwo Podolſkie poſłánego poimał / y zá ſtrażą chował / á Zamki Podolſkie lepiey opátrzył / y ták Podole przy Polßcze ná ten czás zoſtáło.

Temu też podobny fortel nayd-zieß v Iuſtinuſſá lib. 2. fol. 33 in quarto / kiedy Demaratus Krol Lacedemońſki wygnány / z Perſiey do Lacedemonu liſty przyſłał / ná drzewiáney Tablicy piſſáne / á woſkiem zwierzchu zámázane / dla poznánia / przeſtrzegáiąc ſwoich / gdy ſię ná nich Xerxes gotował / z tyſiącem tyſięcy woyſk ſwoich do Grecyey.

Rozeßły ſię były nowiny o záhámowániu y więzieniu Krolewſkim przez Swidrigayłá / po Polßcze y po inßych páńſtwách poſtronnych / y do Papieżá Márciná piątego były donieſione / ktory záraz do Swidrigiełá Legatá z liſty ſwymi przyſłał / áby Krolá Jágiełá brátá ſtárßego wolno wypuśćił z nieſłußnego więzienia y ſtraży. Polacy też byli złożyli Siem w Wárcie ná ßoſty dzień Decembrá / ná ktorym vrádzili mocą Krolá z Litwy wyzwolić / ácz byli niktorzy / co mowili / iż ták dobrze ná Krolá / gdyż tego ſam ſobie náwárzył wßákże wywołáli áby wßytcy ná piątynáſty dzień Stycznia ſtáwili ſię zbroyno pode Wſią Kijanámi nád Wieprzem rzeką / iednákże pierwey przez Poſły vmyślili ſprobowáć przedſięwzięcia Swidrigiełowego / Ale Swidrigieł iuß był Krolá Jágiełá przeiednał / y przeprośiwßy z ſtráży wypuśćił / nád to mu dárował tyſiąc grzywien ſrebrá / y inße wielkie vpominki z ſkárbu Litewſkiego / ktore Krol przed ſobą do ſkárbu koronnego poſłał / przez Janá Oleśnickiego Márßałká ſwego / ſam też zátym do Polſki przyiechawßy Siem w Sędomirzu złożył / dla tego / iż ſkoro po wyieździe Krolewſkim wielki Kniáź Swidrigiełło zebrawßy woyſká Litewſkie / w Podolu Winnicę / Skáłę / Bráſław / y Czerwonygrodek był wziął / y Smotric mocno ácz z ſwoią vtrátą dobywał / nád to Lwowſkie / y Trebowelſkie włości burzył / záraz tedy Rádá y Slachtá koronna ná woynę przećiw Swidrihaiłowi / y Litwie wołáli / y Krolá vſtáwicznie ku temu przyciągáli / ále ich iednák Krol zwyciężył / áby pierwey przez Poſły Swidrihayłá nápominęli.

Wypráwieni

Wypráwieni tedy Posłowie do Litwy Stánisław Poznáński/ y Jan Chełminski Biskupowie / y Sendiwoy Poznáński / y Jan Lichmiski/ Brzeski Woiewodowie / z tym roskazánim / áby Swidrigieł Zamki pobráne Podolu wroćił/ z Wołyniá / y z Lucká / tákże z Podláśa / áby Polakom vstąpił / do Królá z Pány Litewskimi / áby ná dźień pewny przyiechał / á od niego Xięstwo Wielkie porządnie przysięgę vczyniwszy/ pod pewnymi condiciami przyiął/ ktore niesłusznie ośiadł/ ináczey ieśliby vczynił/ mocą y woyną práwá swego z Krolem ná nim y ná Litwie dochodźić odpowiedźieli. Ale im też ná to Swidrigieł srożey odpowiedźiał / mowiąc/ iż cokolwiek czynił álbo czyni/ w tym dobrze słusznie/ y według práwá postępuie/ á nietylko iżbych co miał Polakom dáć/ álbo wroćić z Oyczyzny swey/ ále się y ostátká Podola z Kámieńcem od Krolá vpominał/ áby mu było wrocono / woyną też wzaiemną grożąc Polakom/ gdźieby go namniey záczepieli.

Srogie Poselstwo Polakow do Swidrigałá.

Swidrigaylowá odpowiedź Polakom.

W ten czás też Sigmunt Koribut z Czechámi (v ktorych był po Zyśce wodzem) Lusáckie Xięstwo zburzywszy Sląsko plundrował/ á potym wygnánym będąc z Prági/ do Krákowá do Krolá Władisłáwá Jágiełá przyiechał z Horstkiem wielkim Czechow Hussytow/ ktorzy się Sirotámi po Zyśce zwáli/ Krol ich potym dla niezgodności Heretickiey odpráwił/ iż záś z nimi y Xiążę Koribut/ ktory się był przy nich łupem żyć náuczył/ wyćiągnął. A y Polska Slachtá iuż od nich byłá náwykłá łotrowáć y Kośćioły łupić/ iákoż y w ten czás niktorzy/ ktorych był wodzem Jacob Nadobny Rogowski/ y Jan Kuropátwá Herbu Szreniáwá/ Klasztor w Częstochowey z obrázem Pánny Mariey sławny/ wybráli/ á iżby się ná Czechy domyślano/ á nie ná nich / obraz ná twarzy przećieli/ Krol potym z Polaki ná woynę się przećiw Swidrigáiłowi z Biecza gotował.

Obraz Częstochowski przecięty.

O Woynie Polakow przećiw Swidrigáyłowi / Roku 1431.

KRol Jágiełło będąc vstáwicznie pobudzan od Pánow Koronnych / áby woynę o krzywdę odięcia Zamkow Podolskich / przez Litwę / ná Swidrigáyłá podniosł / zebrawszy woysko z Polski przyćiągnął do Biecia/ á stámtąd chcąc Swidrigiełá od przedśięwźiętego / á hárdego vmysłu odwieść/ posłał do niego Janá Brzeziński ego / ktoremu Swidrigieł przećiw práwu ludzkiemu zelżywość vczynił/ czym Krol poruszony/ ćiągnął prętko pod Miásteczko Grodło/ nád Bugiem leżące / gdźie dwánaśćie dni czekáiąc wielkiey Polski Slachty / obozem leżał / potym się przez Bug przepráwił / á wtym pospolstwo Ruskie / y Litewskie / ony włości dla boiáźni Woyská Polskiego / ná bespieczne mieysca rozno z dobytkiem / y sprzętem swym domowym vćiekáli / zá przestrogą / iák się domniemawano / Krolewská / ktory Oyczyzny swey żáłował / ále Polakom gwoli muśiał czynić. Przyiechał też ná odpor Swidrigieło z sześćią tyśięcy Rycerstwá Litewskiego / A Zamek Łucki Spiżą / Zołnierzámi / y Strzelbą przećiw Polakom dobrze obwárowawszy/ potykał się kilko kroć z woyskiem Polskim lekkimi vtarczkámi / gdźie z obudwu stron rowni sobie byli / tylko iż iákiś Kniáź Sieńko Litwin wbitwie poległ / woiowáli zátym Polacy Wołodimirskie włości y Miásto

Swidrigáyło posłá Polskiego zelżył.

Woyná z Swidrigayłem.

Miásto Wołodimir z Zamkiem spalili/ Potym się Krol Jágieło z woyskiem przepráwił przez Stir Rzekę/ ktora pod Łucko idzie/ z wielką trudnością y vtrátą swoich/ bo był Swidrigieł most rozrzucił/ á widząc iż nie mogł wielkiemu woysku Polskiemu iáwnie wstępnym boiem odeprzeć/ z kątá ich trwożył/ potym widząc nierowno/ Miásto Łucko spalił/ A Zamek Jurdze Rusinowi Stárośćie swemu w obronę zleciwszy/ sam z Litwą swoią ná mieyscá bespieczne vstąpił/ wszákże wiele Litwy Polacy niespráwnie vstępuiących pobili y poimáli/ miedzy ktorymi byli zacnieyszy Rumbowdus Márszałek Litewski/ y Gásztołd/ ktorych záś w rychle Swidrigiełło wybáwił/ pod pewnymi condiciámi/ iż ich miał stáwić Krolowi do Krakowá/ Polakow też wiele zginęło y poległo/ ktorzy nieopátrznie Litewskich Tátárow gonili/ Bełską ziemię drugie woysko Polskie w sześciu tysięcy z Káźimierzem Mázowieckim Xiążęciem burzyło.

Juraha Rusin Łucki Stárosta.

Potym Krol ze wszytką mocą Koronną Łucki Zamek ná dzień Swiętey Máłgorzáty obległ/ á gdy część muru wielką z dział zbili y zrzućili/ iednák prożno Polacy z vtrátą swoią szturmowáli. Wzięłá potym Litwá co byli ná Zamku z Polaki do trzech dni przymierze/ iżby się rozmyślili y nárádzili w tym czáśie o podániu Zamku/ ále insza v nich byłá w sercu/ á insza w słowiech rádá/ bo przes te dni mur zbity záprawiáli/ baszty z blánki mocnili/ wody ktorey im Polacy bronili/ y kámieni nánośili/ y według potrzeby dobrze się opátrzyli/ Ták iż tego przymierza Polacy nie wczás żałowáli/ ná Krolá wszytko składáiąc/ gdy ich dobyć vśilnymi szturmámi nie mogli.

Ale y w woysku Polskim/ iáko Długosz y Cromer lib. 20. piszą/ było też wiele miedzy Pány przednieyszymi y Senatory Proditorow/ ktorzy w nocy táiemnie z oblężonymi rozmowy miewáli/ y iáko mowiono/ broni/ y żywnośći im dodawáli/ iákoż to był potym wyrzućił ná oczy Stánisław Cwikłá Herbu Łabęć/ Wáwrzyńcowi Zarębie/ Cásztellanowi Sierádzkiemu/ iáko on zá podárkámi był Krolewskimi/ y Koronnego woyská zdraycą/ álbo proditorem/ ia niewiem ktore nazwisko lepsze/ ieśli Polskie/ ieśli łácińskie/ kto się wczym kocha niech sobie obiera/ á gorsze porzući.

Zarębie zdrádę zádano.

Przyiechał też potym Swidrigieł do Krolá chcąc tráctowáć o przymierzu/ ále nie z sercá/ tylko áby woynę odwlokł/ á oblężeńcom ná Łucku pomocy dodał/ Bo czekał woyská z Wołoch y z Tátar/ Polskę wet zá wet woiowáć/ w ten czás też Litewskie zagony Ratno Polski Zamek przez podánie Ruśi wzięli/ A żołnierze Krolewskie posiekwszy y Zamek wybrawszy spalili.

Potym Chełmińską ziemię zwoiowáli/ ále ich Ciołek Podstárośći Chełmiński z Zamku we stu y trzydzieśći koni wyskoczywszy bez wieśći bespiecznie leżacych náiáchał/ y trzy stá z Litwy/ y z Tátáry vbił/ á czterdzieśći poimał/ pod Kámieńcem ich w ten czás Polacy zasádką gromili/ ták się spolnie Litewskie y Polskie woyská trapiły.

Dobywáli drudzy Polacy Łucká/ á Rusacy/ y Litwá ktorzy z nimi byli Greckiego Zakonu/ ktorychkolwiek w Zamku nálezli Narodu Polskiego/ álbo y swoich ktorzy bykolwiek Rzymskiego Zakonu byli/ wymęczywszy ná blánkách y ná wieżách/ ták iżby Polacy widzieli/ okrutnie mordowáli/ y ktorychkolwiek poimáli ná pale wbijáiąc z blánkow wytykáli/ á czáruiąc według nauki niezbożney Zydowskiey (ktorzy z nimi w Zamku byli) iednego vrodziwego młodzieńczyká Poláká w gárdło nożem przebili/ á krew wycádziwszy/ y wnętrznośći z członkiem męskim z niego wytárgnąwszy/ w sztuczki drobne zśiekáli/ y ná węgle rospalone włożywszy kurzyli/ ktorym kurzenim wszytkie kąty zamkowe z záklinánim Czárownicym okadzáli. Polacy też chcąc ich wet zá wet oddáć Russakow okrutnie mordowáli y prześládowáli. A iuszby się byli Pánowie Polscy o przymierze

Polacy Łucká dobywáią.

Dlugosus et Cromerus lib. 20. fol. 299.

przymierze zgodzili / iedno Swidrigieł niechciał ich condiciy przyiąć / bo dufał w towarzystwie Wołochow / y Krzyżakow Pruskich z Liflantskimi.

Jakoż w ten czas Alexander Woiewoda Wołoski zabaczywszy przysięgi swey / Sniątińskie / Halickie / y Kamienieckie ziemie / y włości burzył k woli Litwie / ale gdy łupem obciążonym wyciągał / Buczaccy zebrawszy się z woyska Krolewskiego rozgromili Wołochow / y pobiwszy łupy odbili / tak iż sam Woiewoda ledwe przez Niestr uciekł / a z frasunku w rychle umarł.

Tymże sposobem Krzyżacy złamawszy ono postanowienie u Mielna / ktore byli Jagiełowi y Witołtowi potwirdzili trzymać / z drugą strone Kuiawską / y Dobrzyńską ziemię gwoli Swidrigaiłowi burzyli / Ale Slachta zebrawszy się porazili wszytki zagony Krzyżakow / Toruńskich / Słuchowskich / Swiecienskich / tak iezdnych / iak pieszych / y k temu siedm set Reiterow Liflandskich na głowę zbili / tak iż y odrzucaiącym broń nie przepuszczali / Teodorika Marszałka Liflantskiego / y siedm Comendatorow Pruskich poimali / y cztery chorągwie odieli / ktore na znak zwycięstwa w Krakowie zawiesili / a iednak w ten czas Krzyżacy w Kuiawskiey y Dobrzyńskiey ziemi 24. Miasteczek spalili / Miedzy ktorymi Niesowa / Włodsław / y Jnowłodsław sławnieysze były / czego krwią swoią hoyno przypłacili. Niessowski też Zamek przez podanie zdradliwe Mikołaia Tumigrały Siekowskiego Krzyżacy wzięli / ale Brześcia prożno dobywali.

O przymierzu z Swidrigiełem. Rozdział III.

Gdy Polacy Łucka niemogli dobyć / wziął Krol z Swidrigełem miedzy Polaki a Litwą przymierze do Gromnic przyszłego roku. A skoro Krol do Polski viechał / Wołyńcy wszelkie okrucienstwa y morderstwa nad Polaki (ktorzy tam byli po zamknieniu przymierza zostali / a drudzy też osiadłości mieli) okazowali / Kościoły też wszystkie ktorekolwiek nie były zakonu Ruskiego okrutnie popalili.

A gdy do Krola wielkość Slachty / Kuiawskich / y Dobrzyńskich ziem przyszła prosząc o wspomożenie po burzeniu od Krzyżakow. A niemogąc ich czym inszym Krol poratować / gdyż mu skarb wszystek Litewska woyna była wyssała / kazał im wiechać w dobra Xiężę / y Biskupie / a używać ich przez zimę z żonami / y z dziećmi.

Potym Roku 1432. Krol złożył ziazd w Parcewie / na ktorym się starał z Pany Koronnymi o vgodę wieczną z Swidrigaiłem / y z Litwą / ale niemogł nic otrzymać dla hardości Swidrigełowey / bo mu Krzyżacy potuchy dodawali / przes Contora Toruńskiego / aby przymierza z Polaki nie brał. Siem w Parczewie z Litwą prożny.

Zas w ten czas na drugi Siem Siradzki przyiechał do Krola Jagieła / od Janusza Krola Cypriyskiego / Hierosolimskiego / y Armeńskiego Poseł zacny Balduinus de Noris / Marszałek Krolestwa Cypriyskiego z dwiema synami swymi / y z Piotrem Polakiem z Bnina we dwu set koni / ten oddawszy podarki Krolowi y Krolowey / prosił v nich Corki Jadwigi (bo nie wiedział / iż była przed tym niedawno vmarła) w Małżeństwo Synowi Krola Cypriyskiego / prosił też aby Jagie- Posseł Cypryiski do Krola Jagieła.

Piotr Bninski w Cyprze

áby Jágieło Krolowi Cypriyskiemu dwu set tysięcy złotych czyrwonych pożyczył / zástáwuiąc mu w tym trzecią część Krolestwá Cypriyskiego / ále go z niszczym odpráwiono / gdyż Krolewná vmárłá / á o pieniądze się Krol wymowił / iż mu skarb osierociał / dla częstych woien. Tom dla tego przypisał / iż to były Włoskie chytre / á tákowe spráwy / ták *per magnum chaos, y per tanta maria & regna* v Polakow pieniędzy nábywáć / podobniey ich onym v nich było szukáć / gdyż się tam iák Włoszy powiádáią złoto rodzi / y dwá kroć álbo trzy kroć do roku pożytki z ziemie zbieráią / ácz tego Miechouius słuszną przyczynę kłádzie / iż musiał ná to námowić Krolá Cypriyskiego Polak Piotr z Bniná / ktory w Cyprze był dawno osiadł / Bo wszędzie nászych pełno.

Sigmunt Kieystutowic wielki Xiądz Litewski / Ruski / Zmodzki / Stárodubski / etc. Roku 1432.

Rozdział IIII.

BOR ták vporny á niespokoyny Swidrigayło Bolesław hárdzie kasał / á do przymierza y wieczney zgody z Polaki náwieść się żadnym sposobem nie dał / áżby mu Polacy wszystko Podole / y część Wołynia odiętego wrocili. Wnet Krol Jagełło zá namową Pánow Koronnych / posłał do Sigmuntá Kieystutowicá Brátá Witołtowego / ktory w ten czás ná Stárodubiu mieszkał / áby przyiáchał ná Wielkie Xięstwo Litewskie / chcąc mu wiernie pomoc przeciw Swidrigayłowi / áżby go wygnał. Posłał też y do Swidrigáyłá Wawrzyńcá Zarębę / Castellaná Sirádzkiego / áby go słowie do zgody námawiał / ále prawdziwą rzeczą / áby potáiemnie Pány Litewskie przeciw Swidrigáyłowi zá Sigmuntem buntował / ktorym też iusz był Swidrigáyło omierzł dla okrucieństwá / y iż Russakom y Moskwi więcey życzył / y vrzędy im rozdawał z namowy żony swoiey Ruski Xiężny Twiereńskiey.

Poseł zmyslny.

Ták tedy Pánowie Litewscy wyrozumiawszy wolą Krolá Jágiełá / wnet posłáli do Sigmuntá Kieystutowicá / ktory skoro przyciągnął do Litwy / wyiácháli ku niemu Pánowie Litewscy / z ktorymi y z woyskiem gotowym Sigmunt vderzył ná Swidrigáyłá ná ten czás w Osimianie mieszkáiącego. Ale go w tey zdrádzie przestrzegł Moniwid Woiewodá Trocki / iż vciekł śpieszno y od żony ná Ruś / gdzie był wdzięcznie przyięty od wszystkich Russakow / á nawięcey od Smoleńsczan / y z tymi potym y Litwę náieżdżał y woiował / Zá czym też Połoczánie / y Kijowiánie Russacy zá Xiążę go przyięli. A Sigmunt Żonę iego Ruskę Twerenskiego Kniáziá Corkę poimał w Osmianie / y wszystkę Litwę / Wilno / Troki / y insze Zamki / tákże Żmodzką ziemię snádnie osiadł y opánował / O czym dawáiąc znáć zárаз do Krolá Jágełá posły odpráwił / prosząc o potwierdzenie ná Wielkie Xięstwo. Dla tego siedmi pánow koronnych Krol do Wilná przysłał / ktorzy przysięgę od Sigmuntá przyięli / y z nowu vnią z Litwą Korony polskiey odnowili. Ale y to w kondiciach inszych przydáli / áby Sigmunt przeciw woley Polakow / Korony ná Krolestwo Litewskie / choć dobrowolnie

Sigmunt Kieystutowic do Litwy.

Swidriget z Osmiany vciekł.

Sigmunt Xięstwo Litewskie osiadł.

wolnie ofiárowáney od żadnego nie przyimował/ Też áby nikogo inßego/ tylko Królá/ y Syny iego/ ná Xięſtwo Litewſkie dziedzicámi y nasledniki zoſtáwił/ á Michał Syn iego áby tylko ná Trokach y ná Stárodubiu miał vdział/ y to áby był poddány Królowi/ á ieſliby ſczedł bez potomſtwá/ áby Krol y Królewſtwo po nim dziedziczyli. Wołyń áby trzymał do żywotá/ á po śmierći iego/ áby w moc Koronną przyßedł. To gdy wßytko Sigmunt/ y Syn iego Michał/ y Pánowie Litewſcy zá wßyſtkiey Slachty zezwolenim przyięli/ y pod pieczęciámi vtwierdzili. Vczyniono potym Máieſtat w Kośćiele S. Stániſłáwá ná Zamku/ ná ktorym Sigmunt był podnieſion/ z zwykłymi Ceremoniámi ná wielkie Xięſtwo Litewſkie/ támże mu Zbigniew Biſkup Krákowſki miecz oddawał imieniem Krolewſkim. Dał też Liſt álbo Bulę Pánom Litewſkim/ Ruſkim y Zmodzkim od Papieżá/ ktory ich rozgrzeßał od przyśięgi Swidrigáyłowi vczynioney/ zá czym znowu przyśięgáli Sigmuntowi/ przyczym też był Ludwik Comendator Toruńſki/ z trzemá Collegámi Krzyżaki/ ktory śię ſtárał w niwecz obroćić poſtánowienie y condicie od Polakow Litwie podáne/ y przymierze nowe chćieli z Sigmuntem przyiąć/ w czym im pomagał Butrim Zmodzki Pan/ mąż wielkiey dzielnośći/ y chytry/ y ktory był wiele kráin poſtronnych zwiedził. Ale záraz em poſłom Krzyżáckim iáko nieprzyiaciołom kazano precz z gránic wynieść.

Pacta Koronne z Sigmuntem.

O Wołyniu.

Litwá od przyśięgi rozgrzeßoná.

Butrim.

A Swidrigáyło oſádziwßy Połocko/ Smolenſk y Kijow/ práwie wßyſtkę Ruś opánował/ Bo wßyſtkich Ruſſakow hoynośćią/ y iż śię z nimi rad nápiiał/ ſobie zniewolił/ á ku temu iż ich nabożeńſtwá więcey náśládował/ áczkolwiek według Rzymſkich obrzędow w Krákowie ochrzczony.

Swidrigeł Ruś opánował Biało.

Potym też Fiedor álbo Fiedko Xiążę Oſtroſkie/ Mąż wielkiey dzielnośći y waleczny/ trzymáiąc ſtronę Swidrigáyłowę/ dobył Smotryći/ Bráſławia/ y Skáły Zamkow pod Polaki/ zá czym Swidrigáiło przez ſpráwę tegoż Xiążęćiá Oſtroſkiego Fiedorá/ wßyſtko práwie Podole wydárł Polakom. Przeto Krol Jagełło do Lwowá wyćiągnąwßy/ poſłał woyſko koronne do Podola/ ktore dobywßy Oleſká/ snádnie inßych Zamkow doſtáli/ A Bráſław ſam Kniąź Oſtroſki Fiedko ſpalił/ áby cáło Polakom w moc nie przyßedł. Potym zebrawßy śię z Ruſſáki ſwoimi y z Wołocháml vſtáwicznie z kątow woyſko Polſkie trapił y náiezdżał. A gdy iuż Polacy dla bliſkiey zimy do domu śię wracáli/ wnet Kniąź Oſtroſki Fiedko/ máiąc ná pomoc więcey Tátárow/ Wołochow/ y Beſſárábow/ táiemnie zá nimi ćiągnął/ czáſſu/ mieyscá/ y pogody gdzieby ná nich vderzyć pátrząc. Jeſt Moráwá rzeká ktora do Dnieſtru wpada/ błotna/ y ßeroko wylewáiąca/ y przez leśne mieyscá płynąca/ á iuß ćienkim lodem zmárzła byłá/ przez ktorą áby Polacy snádniey przebyć mogli/ gáćili ią y mośćili chroſtem. Ná ono tedy mieiſce Kniąź Oſtroſki Fiedko inßą drogą pierwey przebywßy/ záſádził śię ná drugim brzegu z woyſkiem ſwoim w leśie. A iuż byłá część Polakow ćiáſną śćieſzką przez ony trudne mieyscá przebyłá/ á wozy y inße naczynia woienne miedzy woyſko zßykowáne zá nimi ßły/ gdy on nagle y bez wieśći z wielkim gwałtem y okrzykiem/ y rożnogłośnym trąb/ ſurm y bębnow gránim/ hukiem y trzaſkiem ná pierwey przepráwionych Polakow vderzył. Polacy záś ſtrwożeni przygodą nową y nieſpodźiáną/ gdy áni názad do ſwoich/ dla rzeki y zawády wozow wroćić śię mogli/ á rátunku śię máłego od nich ſpodziewáli/ iednák gwałt nieprzyiaćielſki iákokolwiek ná ſobie záſtrzymawáli. Co obaczywßy drugi vf Polſki oſtátni/ wnet opuśćiwßy ſtrách y niebeſpieczność/ iedni w pław lod łamiąc/ á drudzy wozy ſwoie z gáći porzucawßy y poprzewracawßy przybyli śpießno ſwoim ná rátunek/ y z nowu ogromną bitwę záczęli. Ale Xiążę Oſtroſkie woyſkiem przewyżßał Polakow/ k temu ſtrwożonych/ y bez ſpráwy pomießánych y z rzeki wyieżdżáiących Ruſſacy ſpráwni mieyſc onych błotnych świádomßy/ zewſząd nágrzewáli/ bili/ topili/ y imáli/

Fiedko Kniąź Oſtroſki Podole Polakom odiął.

Oleſko wźięte.

Morąwá rzeká.

Záſadzká Fiedkowá.

Cromer: Trepidi noſtri re noua & inexpectata.

Bitwá Kniáziá Oſtroſkiego z Polaki.

Zła rzecz przed zwyćięſtwē nie dokonánym / do łupow ſię bráć. Crom. Deplorata res noſtrorū erat.

imśli/ á drudzy iákoby iuż zwyćięſtwo otrzymawſzy/ do łupow ſię bráli/ y do wozow Polſkich w rzece ſtoiących. Zła iuż byłá y práwie opłákána rzecz Polſka/ gdy oto iákoby od Bogá rátunek im przyſzedł. Bo Kemlicki niják Rotmiſtrz/ ze ſtem iezdnych żołnierzow iáchał był naprzod w pięzowánie. Ten gdy vſłyſzał z dáleká bitwę/ z trąbámi y grzmotem zbroy / wnet ono ſto iezdnych zſzykował/ á z wynioſłym okrzykiem vderzył w tył nieprzyiaciołom/ ktorzy ſię iuż ná łupach byli zábáwili/ á drudzy Polakow biednych bitwą dokonywáli. A ták y Ruſſakow z Wołochámi iuż práwie zwyćięſcow ſtrwożył / y ſwoim ſercá y śmiáłośći dodał / gdy y z zádu y z czołá znowu Polacy bitwę odnowili/ záczym Kniáź Oſtroſki z ſwoimi mniemáiąc iż wielka pomoc Polakom przibyłá/ począł obronną ręką/ co pierwey bił y gonił vſtępowáć/ pierſchnęli potym wſzyſcy gdzie kto mogł/ á Polacy ich áż do pułnocy/ ktora byłá ná ten czás żaropoświetna żadnego nieżywiąc gonili y bili. Jeſt to mieyſce gdzie tá bitwá byłá mil wielkich 40. ode Lwowá/ á wżdy ktorego ſię dniá tá potrzebá ſtáłá/ to ieſt oſtátniego Nouembrá/ gdy Krol w Kośćiele był we Lwowie / gdzie ſię przez wſzyſtki dni modlił zá woyſko ſwoie/ wiedząc z iáko potężnym y chytrym nieprzyiacielem bitwę miáło zwieść/ tegoż dniá wieść wſziſtko Miáſto nápełniłá o zwyćięſtwie náſzych / á niemożono wiedzieć ktoby tę nowinę przynioſł/ ták iż ſię ludzie prożną rádośćią zdáli weſelić. Lecz iż wieść ieſt rzecz bárdzo prędka / czytay o tym Wirgiliuſá / y Juſtinuſá Hiſtoriká o woynie Xerxeſſowey z Ateńſkimi etc.

Kemlicki niják Rotmiſtrz náſzych dobrze rátował. Wielki to á záwżdy potrzebny fortel.

Polacy zwyćiężeni/ zwyćięſcow pobili.

Virg. Fama malum quo nō aliud velocius vllum.

Dwánaśćie chorągwi odięto ich.

Potym názáiutrz rzecz wſzyſtkę iáko ſię dźiáłá/ opowiedziano pewnie Krolowi / y Chorągwi dwánaśćie Wołoſkich / Swidrigayłowych / y Kniáziá Oſtroſkiego z pogromionego woyſká ich przynieſiono / ktore potym w Krákowie ná Zamku miedzy Krzyżáckimi ná znák zwyćięſtwá záwieſzono / á Krol z Rycerſtwem / y z Duchowieńſtwem we Lwowie Triumph obchodził nabożnie.

Tegoż czáſſu práwie druga weſſoła nowiná Krolá vweſſeliłá / Bo Kniáź Swidrigáyło máiąc wielką pomoc z Moſkiewſkiey Ruśi od Cieśćiá ſwoiego Kniáziá Boriſſá Twierſkiego / Tákże z Połoczan / Smolenſczan/ z Kijowian y Wołyńcow woyſká pięćdzieſiąt tyſięcy zebrawſzy ćiągnął inſzą ſtroną do Litwy/ burząc/ y paląc co mu ſię náwinęło/ a gdy ſię położył obozem v Oſmiany/ Zebrał też Sigmunt przećiw iemu woiſko z Wilnowcow / y z Trockiey / Grodzienſkiey/ Nowogrodzkiey/ y Zawiliyſkiey y Zmodzkiey Slachty / ktorzy przy nim wiernie przeſtawáli / okrom Moniwidá Woiewody Trockiego ſámego / y niktorych Pánow / ktorzy byli zá Swidrigaiłem. A gdy Sigmunt z ſwoimi vderzył ná Swidrigaiłá v Oſmiany leżącego / ſtáłá ſię ogromna bitwá z obudwu ſtron/ gdy obiemá potężnym ſzło o Stolicę Litewſką/ Ná oſtátek Sigmuntowá ſtroná Swidrigełowę przemagáć poczęłá / pierzchnęli Ruſſacy Połocżánie/ Smoleńſczánie / y Twiercy po rożnych polach / á Swidrigáyło koni przemieniáiąc w máłey drużynie áż ná Kijow ledwo vbieżał / ná plácu Swidrigełowych vſow dzieſięć tyſięcy poległo zábitych á 4000. poimánych/ miedzy ktorymi wiele było Pánow y Kniáziow Ruſkich / Támże też poiman Dedigold y Kniáź Jurgi Siemionowic / y Fiedor Odzincewic / y Rombowd Márſzałek Litewſki/ y Moniwid Woiewodá Trocki/ ktorych dwu poślednich dawſzy im winę zdrády/ záraz dał Sigmunt ſtráćić / oſſądziwſzy o nich práwo. A ná pámiątkę zwyćięſtwá zbudował Kośćioł w Oſmianie Collegiatſki y nádał. To tedy zwyćięſtwo Wielki Kniáź Sigmunt Jágełowi Krolowi oznaymiwſzy/ znowu pacta vniey/ y ſtowárzyſzenia Litwy z Polſką odnowił. A Jágeło ná dzień Národzenia páńſkiego do Krákowá zwyćięſtwem dwoim vćieſzony piechotą wſzedł ſtáruſzek / y pierwey niż ná Zamek wſtąpił / wſzyſtki Kośćioły Pánu Bogu dźięki czyniąc obchodził.

Bitwá Sigmuntowá z Swidrigaiłem.

Swidrigaiło ná Kijow vciekł.

10000. Ruſſakow porážonych.

Jan Moniwid y Rombowd ſcięći.

Tego

Tegoż roku gdy iuż Krol Jagełło dla stárośći prawie był y wzrok strácił / á Krzyżakow hárdych do słusznego pokoiu przywieść nie mogł / wypráwił Sendiwoiá Ostrorogá z wielkiey Polski Slachtą / y z Czechámi Heretikámi do nowego Márgrábstwá / ktora Ziemice y dwánaście Miast przednieyszych y obronnych pod Krzyżaki zá krotki czás wzięli / y osiedli.

Sigmunt też wielki Kniáż Litewski tegoż czássu zebráwszy się z Litwą y z Zmodzią / do Liflánd wciągnął / ktore przez dwánaście dni prętkimi zagony burząc y plundruiąc / wielkie łupy y wzdobycz do Litwy bez odporu wyprowádził. Litwá Liflánty burzy.

A w Ruśi ná Wołyniu Rysko Kierdey Mąż w woynie ćwiczony / poráził y poimał Hetmáná drugiego Swidrigayłowego Kniáziá Nossá / ktory był niedáwno Łucki Zámek vbieżał ná Swidrigáyłá. A ták y Łucko y Wołyń przez tegoż Kierdeia z nowu było Litwie przywrocone. Ale ie potym Kniáż Ostroski Fiedko vbieżał y oddał Swidrigayłowi. Łucko dwá kroć raz po raz wzięte.

Tegoż czássu Polacy z Czechámi Prussy przez kilko Miesięcy woiowáli / y Pomorze prawie wszystko zburzyli / Tczow spalili / gdzie więcey niż dziesięć tysięcy więźniow poimáli: Czechow ktorzy Krzyżakom przeciw Polakom służyli Cziapko Hetman Czeski Polski złożywszy wielki stos Drew okrutnie spalił / wyrzucáiąc im ná oczy zdrádę / iż przeciw Polakom ktorzy są z nimi iednego ięzyká y narodu zá Niemcámi walczyli. Polacy Prussy burzą.

Tákże też Jan Strasz Freybiterow Krzyżáckich y Holándrow poimánych w wielkim budowániu záczyniwszy / á słomą oblokwszy zápalił / á pánie / pánny y biáłłogłowską wszystkę płeć z vczciwośćią przez Wisłę przewiozwszy wolno odpuśćili. Spalili potym nászy Oliwę Klasztor bogáty / y Jáśieniec Zamek / gdzie więźniow wszystkich żadnego nieżywiąc pośiekli / mszcząc się Jáná Lewiná Wilcinskiego w dobywániu Zamku zábitego.

Zburzyli potym práwie wszystki Pomorskie kráiny áż do morzá Polacy / á gdy do morzá przyszli / ták się rádowáli / iż y wodę z morzá á zwłaszczá Czechowie w Flászki / chcąc ią ná znák zwycięstwá do Domow nieść bráli. A Krzyżacy zwątpiwszy bárdzo o sobie / vprosili stánia pokoiu ná trzy Miesiące. Więźniow też zacnieyszych gdy się zá stánowić przyrzekli puszczono / á prostych knechtow Polacy y Czechowie po dwá złote ná okup przedawáli / álbo ná zamiánę dawáli. *Cromer: Captiui binis florenis redempti.*

Tegoż czássu Stephan Woiewodá Wołoski / Krolowi Jágełłowi w Sczáwie przy Postach Koronnych przysięgę vczynił. A iżby się tym lepiey przysłużył / Tátarow ná Podole ciągnących poráził / y Brásławiá Zamku pod Swidrigáyłem dobył / y oddał Krolowi. Stephan przysięgł.

Potym Krol Jagełło Stáruszek pospolite ruszenie koronne vchwalił do Prus ná zime przyszłą / ále gdy Slachtá bez żołdu zá gránice ciągnąć niechciáłá / á pieniędzy ktore są *Neruus belli*, iáko y v nas dziś nie było / postánowiono táki sposob / áby Woiewodowie káżdy w swym Woiewodztwie Slachcie o zápłáceniu żołdu przemyśláli / Czego gdy się dowiedzieli Krzyżacy / wnet do Kroláá posły wypráwili / á przyiąwszy condicie podáne ktorych się pierwey wzbraniáli / przymierze ná dwánaście lat vtwierdzili. W tenże czás Márszałek Liflandski był wypuszczony z więzienia / á zá niego był dány Fiedor Buczácki / ktorego był poimał Kniáż Fiedko Ostroski y do Liflánd Mistrzowi zá więźniá z roskazánia Swidrigayłowego posłał. Sposob płácenia żołdu. Przymierze z Krzyżaki.

O Burzeniu Litwy przez Swidrigáyłá y o śmierći Królá Jagełá.

Rozdział V.

Egoż roku 1433. Swidrigáyło Bolesław Brát Jagełow / máiąc ná pomoc woyſko Liflandſkie / Tátáry / y bárdzo wiele Ruśi Moſkiewſkiey / Twierſkiey / Smoleńſkiey / Siewierſkiey / Kijowſkiey / y Połockiey ze trzemá wielkimi zagonámi do Litewſkich ziem wćiągnął / burząc / paląc / śiekąc / co mu śię nawinęło / Kniąż też Fiedko Dimitrowic Koributowic Zbáráſki / y Kniąż Noß z drugą ſtrony Wołyń y Podole ktore było ku Polſcze woiowáli / y Záſław / Łucko / Bráſław y inße Zamki wzięli. A Swidrigáyło Miáſto Wileńſkie / Troki oboie / Krewo / Mołodziecżno / Lidę / Eyſiſki / Merecz ze wßyſtkimi włośćiámi okrutnie wypalił y wypłonił / Sláchtę poimáną ná pale wbijáiąc / ćwiertuiąc. Potym Piotrá Mongerdowicá álbo Mondigierdowicá Hetmáná Sigmuntowego poráźił / y woyſko Litewſkie rozgromił / záczym Wielki Kniąż Sigmunt niemogąc mieć rátunku z Polſki / á ſwoim nie bárdzo vfáiąc dla przyiaćioł Moniwidowych y Rombowdowych / ktorych był dał ſtráćić w láſſach / z żoną y z ſynem vlegał / á tylko vtarczkámi woyſko Swidrigáiłowe z kątow trapił.

Swidrigáyło Litwę burzy.

Potym Swidrigáyło wielką mocą ktorey mu záwżdy przybywáło ćiągnął do Witebſká / ktory wziąwßy przez poddánie / poimał ná Zamku wyßnym Kniáźiá Siemiona Holßáńſkiego / y dał go vtopić w Dźwinie / ná ktorym mieyſcu y dźiś kamień wielki ſtoi w Rzece z Krzyżem wyrzezánym zá Zamkiem / iákom ſam widźiał / Roku 1573 Támże też poimał y Metropolitá Ruſkiego Kijowſkiego Haráßima y dał go ſpalić.

Kiáże Holſáńſkie y Metropolit hániebnie ſtráceni.

Z drugiey ſtrony záś Kniąż Fiedko Koributowić Zbáráſki / y Kniąż Noß Brześćia Litewſkiego y Mielniká dobywáli / y iußby obudwu Zamkow byli doſtáli / ále Mázurowie Litwie y Polakom z roſkazánia Jagełowego ná odśiecz śię gotowáli.

Tatarow też Prekopſkich przywiodł był Swidrigáyło zá wielkie podárki náiętych / áby oni zburzyli oſtátek Ruſkich ziem Sigmuntowi poddánych / ále Tatarowie ſkoro śię dowiedzieli / iż Sigmunt Stolicę Wileńſką Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego zá przyiáźnią Królá Jagełá opánował / y z Polaki dobrze mießkał / wnet odmieniwßy vmyſł ſwoy / Swidrigełowe kráiny Kijowſkie / y Cernihowſkie zwoiowáli.

A ták w ten czás biedna Litwá y Ruſkie ziemice dla Swidrigáykowey nieſtwornośći zewſząd / y od ſwoich / y od Moſkwy / od Tatarow / Wołochow / Liflantow / Pruſſow / od Polakow / Podolan / Wołyńcow / Smoleńſczan / ſrogo były vtrapione / y zwoiowáne.

A tym śmieley Swidrigieł ná ten czás Litwę woiował / iż wiedźiał być Sigmuntá w nienawiśći / v Pánow Litewſkich dla ćięßkiego iego pánowánia / y łupieſtw / też iż widźiał Polakow z Krzyżakámi zábáwionych / á brátá Królá Jagełá bárdzo ſtáre° / też śię boiał przyiaćioł pánow Litewſkich pobitich / ktorych iákom

powiedźiał

powiedział dał był przed tym niedawno stráćić / iáko Jana Moniwidá Woiewode Trockiego / y Rumbowdá / Márszałká wielkiego ziemskiego Litewskiego / mężow w rádzie y w woynie dobrze zásłużonych / dawszy im winę iákoby go mieli z strony Swidrigielowey zdrádźić.

Teyże Jeśieni Sigmunt zebrawszy wielkie woysko z Litwy / y z Polski chcąc wetowáć szkod swoich nád Swidrihaylem / y Ruskimi Xiążęty / ciągnął w Ruskie páństwá / á Mśćisław oblegszy dobył go zá czterzy niedziele / potym zwoiowawszy okoliczne włośći wroćił się do Litwy. Mśćisław Litwá wźięłá.

Potym roku 1434. Krol Jágieło w zeszłey stárośći ná prośbę Sigmuntowę do Litwy ostáteczny raz przyiechał / A w Krinkách Sigmuntá ná Xięstwie Litewskim z zupełną mocą postánowiwszy / y wielkie podárki od niego wziąwszy / do Korczyná iechał / gdźie miał Sejm przez wszystek post wielki / z ktorego Seymu ná Concilium Bázyliyskie wyprawił / á sam odiáchał do Krakowá. Potym do Grodká ná Rus czterzy mile ode Lwowá iáchał / gdźie miał przyiąć hołd y przysięgę od Stephaná Woiewody Wołoskiego / á w drodze według zwyczáiu w leśie słuchał Słowiká szczebiecząćego do pułnocy / á iż było láto nád zwyczay zimne / przeźiabł / ztąd wpadł w febrę / á przyiechawszy do Grodká w wigilia Swiątecżną v stołu śiedząc / przy posłach Woiewody Wołoskiego srogo się roznie mogł / Ták poleciwszy Syny Pánom koronnym / y testámentem Litwę y Polskę rozpráwiwszy / y Swiątośći Páńskie przyiąwszy / vmárł w poniedźiałek Swiąteczny ostátniego dniá Máiá śiedmnastego dniá po rozniemożeniu / á w Krákowie pochowan w grobie Marmurowym / ktory y dźiś widźimy. Krolował lat czterdźieśći y ośm / y trzy Mieśiące / á iáko długi wiek miał niewiedźieć / lecz był stárszy niż Witold / ktory vmárł w ośmidźieśiąt lat wieku doskonáłego. Jágieło Krol vmárł. Wiek Jagełow watpliwy.

Ták on Krol święty w Grodku śmierći dług zápłáćił / Obyczáie Jágiełowe.
Męstwem / cnotliwym żyćim z Herohy się zbráćił /
Słucháiąc szczebietánia Słowiká wdźięcznego / Słowiká rad słuchał.
Szedł do chorow Angielskich śpiewánia wiecznego.
Zimno / głod / posty znośił / w kożuchu báránim / Cierpliwość y Száty.
Soboli / złotogłowu nie vyżrzałeś ná nim.
A był ták bárdzo hoyny iż wszytko rozdawał / Z hoynośći Prodigum go zowie Miechouius.
A z zyskiem gdy co komu dał on dźień wyznawał.
Łowámi się z młodośći áż do śmierći báwił / Łowy.
A spráwiedliwość prętką káżdemu odpráwił / Spráwiedliwość.
A niżli ná dwor wyszedł trzy kroć się vwinął
W koło ná iedney nodze / by go zły raz minął. Zabobony.
Káżdy post w chlebie w wodźie w nabożeństwie znośił / Posty.
A tego dał połowę kto go o co prośił / Sposob dawánia.
A dla tego sowito muśiał więcey prośić / Obyczay prośby.
Kto chćiał połowę skutkiem prośby swey odnośić.
Winá / Miodu niepijał ták trzeźwo żył záwżdy / Trzeźwość.
Przezedni się w Łáźni mył álbo ná dźień káżdy / Łáźnia y zwykle w niey winnikiem chwostánie.
A winnikiem się chwostał mowiąc á / ie / ie / ie
Po Litewsku / á w cieple ná zwierzchnicy zieie.

Dar y oddáro-wánie. Dar namnieyszy ták wdziecznie káždego przyimowal/
Artaxerxes. Jž w czwor sposob sowito hoynie oddárowal/
Postronnym hoyny. Ná postronnych byl hoyny/ Koscioly nádawal/
Ospálość. A czásem áž ná obiad ledwe z loža wstawal.
Wroda. Wzrostu sam byl miernego/ twarzy/ szyie dlugiey
Day nam Boze Jágielki tákiey dostáć drugiey
Ják tá Litewska byla ktora oświecila/
Polske/ y w Litwie prawde Boza rozmnožyla.

Wladislaw trzeci Jagiello,
wic Krol Polski/ á potym y Wegierski/
Roku Páńskiego 1434.
Księgi XVI. Rozdział I.

Do Wielmožnego Páná/ Páná Eustáchiusá Tiskiewicá/ Woiewodzicá Smolenskiego.

Ják gdy sie Jágelá Krolá śmierć po wszistkim páństwie rozstáwilá/ wnet Zbigniew Biskup Krákowski z wielgo Polany w Poznániu miánowáli y wybráli ná Krolestwo Polskie Wládisláwá stárszego Syná Jágelowego/ ná co potym Pánowie y Rycerstwo máley Polski/ áczkolwiek nierychlo zezwolili. A byl zlozon dzień koronáciey ná Swiety Jakob Roku 1434. ná ktory sie wielkość Pánow Duchownych y Swieckich y Rycerstwá ziechálo do Krákowá. Sigmunt tež Wielki Kiądz Litewski sam ná ten czás bedąc chory/ y wielką niemocą zlozony/ przysłał zacnych Poslow/ z Pánow Litewskich/ y Ruskich z strony swoiey ná one Koronácią/ Coż tež Woiewodá Wolo ski Stephan/ y Xiążetá Mázowieckie/ Semowit/ Káźimierz/ y Boleslaw vczynili. (Electia Wládislawá Jágelowicá.)

A gdy iusz koronáciey dzień przyszedl ná świety Jacob/ wnet Spitko z Melstiná/ y Derslaus Ritwáński/ y Abram Zboski/ y Jan Straž z Koscielniká zástáwili sie y wzruszyli wielkie burdy mowiąc/ iž sie niegodzi ták mlodego/ á iesżcze dziecieciá koronowáć/ ktory nie može státecznie poprzysiąc praw/ y wolności pospolitych/ ále im to wnet Zbigniew Biskup Krákowski z inszymi Senatory rozwiodl/ gdy vkazáli księgi stáre pisáne Kroniki Polskiey z Kościolá Krákowskiego/ ná ktorych bylo wymálowano osobe mlodą á niezárostą Kázimirzá wielkiego y spráwy iego zacne wypisano/ ktory w tych leciech byl koronowan.

Ták przestáli oni Pánowie wartoglowni wiecey wichrzyć/ á tu može káždy obáczyć z domowego przykládu iáko iedná namnieysza rzecz Historiy stárych wiecey wáży w powáżnych/ á trudnych/ y wielkich rzeczach/ niž tysiąc questiy Philozophow.

Potym przy koronáciey w niedziele ná dzień S. Jacobá/ gdy iuž miano ná Wládisláwá korone klásć/ nowe burdy powstály/ gdy Pánowie niktorzy y Poslowie ziemscy rostyrkliwi záwolali/ iž ná to nie zezwaláią/ poniewaž bez ich woli (Ten máto nie podobna bylá y Henrikowá Coronacia gdy sie)

Krolá

Królą koronują. To wnet vhámował Jan Oleśnicki Głowacz Márßałek wielki/ ktory stronie przeciwney od Senatu powiedział/ iż ktoby zezwalał ná Włádisłáwá Jágiełowicá/ áby wystąpił ná práwą stronę/ á ktoby rozumiał ináczey ná lewą/ to gdy vsłyßeli/ ostáło się iż wßyscy iednostáynymi głosy zá onym fortelem przyzwolili/ á Melstinski/ Sbąski/ y Straß/ ktorzy byli wysoko wstąpili/ niechcąc przyzwolić/ sromotnie ná doł zrzuceni. A iż się długo swárzyli/ Mßa áż po południu byłá/ á koronácia przez Wociechá Jástrzębcá Arcibiskupá Gnieznienskiego ledwo się przed wieczorem skończyłá.

Swar wszczął o confederatią około Religiey.

Fortel ná zezwolenie coronáciey

Miechouius fol. 301. post meridiem missa incepta

Támże też ná tey Koronáciey Ruska y Podolska Sláchtá z Polską w iednákich wolnościach y práwach od nowego Królá byłá porownána y ziednoczona/ Bo przedtym Podolánie/ Wołyńcy/ Chełmiánie/ y Bełzánie/ zdawná tę powinność czynić musieli/ iáko Długoß y Cromer lib. 21. pißą/ iż gdziekolwiek álbo kiedykolwiek Krol álbo Wielki Xiądz Litewski kazał im ná woynę iácháć/ tedy musieli/ bez żadnego żołdu/ też Zamki ziemskie budowáć y opráwowáć byli powinni/ á z káżdego stáiá zásianego roli ná kożdy rok Krolowi álbo Wielkiemu Xiędzu musieli dawáć dwá korcá owsá/ y dwá żytá/ y po czterzy große. Támże też Sigmunt Wielki Xiądz Litewski z nowu páctá odnowił Litewskie z Krolem nowym y z Koroną przez Posły.

Cromerus fol. 310. Sole ad vesperū declinante.

O rożnych Woynách w Litwie/ y poráżeniu Mistrzá Liflandskiego w Zmodzi/ etc. Roku 1434.

Swidrigieł wichrząc záwżdy zebrał się z Russaki/
Tákże z Mistrzem Liflantskim/ z Contory z Krzyżaki/
Ciągnął áż do Brásłáwiá burząc/ paląc włości/
A nád włásnym narodem vżywał srogości.
Lecz w ten czás z gwałtownych dżdżow były wielkie błotá/
Zá czym Swidrigiełowá vstáłá ochotá/
Odciągnął do Połocká tám woysko odpráwił/
A Mistrz Liflantski kupem w Zmodzi się zábáwił.
A gdy z płonem wyciągał/ záraz ciemne lássy/
Ktore były legowiskiem zwierzow w one czássy/
Gdzie Niemcy mieli ciągnąć Zemodź podrąbiłá.
A gdy iuß w śrzodek przyszli drzewá obáliłá.
Trzask y łom gdy się sosnia o dębinę wáli/
Krzyk męzow áż obłoki głosem przebijáli/
A Zmodź Niemcow ták kole/ bije/ wiąże/ siecze/
Aż krew po gęstym krzewiu y kłodzinách cieczе.
Drugich drzewá okrutnym przywaláią pędem/
Leżą trupi oziębli przytłuczeni rzędem/
A ránni ięczą Herr Gott Herr Gott nárzekáiąc/

O tym też czytay Długoßá y Cromerá lib. 21 y Miechowiusá.

Zmodź zás mus vsmus krzyczy w kąt ich náganiáiąc.
Y Reyterowie zbyli Frezow kosmonogich/
Y rystunkow woiennych/ strzelby/ sátrow drogich/
Mistrz ránny ledwo vciekł/ zá czym Zmodźinowie/
Łup wszytek odgromili ná chytrym obłowie.

Krzyżacy Pruscy skoro vsłysze li o poráżeniu Mistrzá Liflandskiego w Zmodźi musieli wziąć przymierze z Polaki/ y z Litwą.

A gdy ták zbici byli od Zmodźi Krzyżacy/
Już mieli snádny pokoy od Prusow Polacy/
Wziąwszy spolne przymierze z młodym Krolem potym/
Zgruntowáli w pokoiu Polskie sprawy złotym.

O tym *Dlugosus & Cromerus lib. 21. Fefellerat enim Crucigeros euentus Samogitici belli. Nam Liuonienses præda onusti è Samagitia reuertentes, in sylua quadam succisis arboribus, impediti à Samagitis & circumuenti magnaq; strage profligati erant, &c.*

Fiedko Koributowic od Swidrigáiłá poimán.

W ten czás też Swidrigáiło poodle z Ruską y Moskiewską pomocą burząc poimał był Teodorá álbo Fiedká Koributowicá Xiążę Nieświeskie/ ktory był do Krolá przystał/ ále Polacy záraz Swidrigiełowi przez Michałá Buczáckiego odpor dáli/ y Kniáziá Fiedká Nieświeskiego/ przodká Xiążąt Zbáráskich wybáwili/ ktory Krolowi Władisłáwowi/ dobrowolnie Krzemieniec/ y Brásław podał/ Ale mu zásię ty Zamki Krol wrocił w dożywotne vżywánie/ gdy mu się z żoną y z dziećmi w obronę skutecznie podał/ Cromerus fol. 311. tego Fiedká táwnie *Ducem Nieśwießensem* zowie/ á dziś zás Nieśwież w Dom Rádziwiłow/ iáko iest wszystkich rzeczy odmienność/ przyszedł/ skąd się też zá priwileiem Cessárskim Xiążętámi ná Nieświeżu y Olike piszą.

O Poráżeniu Swidrigiełowym z wielkimi woyskámi/ y vtopieniu Koributá/ Roku 1435. w dzień S. Simoná y o Hołdzie dwu Woiewodow Wołoskich.

Rozdział II.

Potym Swidrigieł z nowu w Witebsku mieszkáiąc/
Zebrał wszystkę Ruską moc/ y sąsiad wzywáiąc/
Z Kniáziem Twierskim/ z Moskiewskim/ y z Mistrzem Liflandskim
Ciągnął w Litwę y z Cárzem woiuiąc Kázáńskim.

Sigismundus Rot Sleżak był wielki nieprzyiaciel Polakom/ bo go był Czárnkowski poimał/ gdy iáchał od Cesárzá do Witołtá.

Sigmunt Rot Sleżak/ Polski prześládownik srogi/
Ktory w Polscze y w Litwie czynić był zwykł trwogi/
Przywiodł Swidrigáyłowi ná pomoc lud wielki/
Z Prus/ Z Czech/ z Sląská/ y strzelby rożney ristunk wszelki.

Oboz Swidrigełow pod Brásłáwiem Litewskim nád Jeziorem.

W tym Swidrigeł z Liflandskich y z Ruskich woysk zborem
Przyszedł pod Brásłáw ktory leży nád Jeziorem/
Tám się koszem w zagony rożno ślac położył/
A włásny Syn Oyczyznę włásną mieczem trwożył

Koribut

Koributt też przybył z Czech do niego z Ślężaki/
A ták śię zšykowáli ná Litwe z Krzyżaki/
Burząc/ paląc włośći srogo Sigmuntowe/
Litwe práwie zniszczyli przez woyny domowe.
Krol Włádysław ośm tyśiecy Polakow wypráwił/
A Jacobá z Kobylan Hetmánem vstáwił/ Jacob Kobylinski.
Ná pomoc ich do Litwy posłał Sigmuntowi/
By srętnemu odpárli ták Swidrigaiłowi.
Sigmunt też woyská swoie Litewskie zšykował/
Y potrzeby do bitwy porządnie zgotował/
Syná swego Michałá Hetmánem vstáwił/
Aby śię ták w Rycerskim ćwiczeniu záprawił.
W ten czás Wilkomeriey Swidrigeł dobywał/
Ktorą krzywym puszczim brzeg Swietey otoczywał/
Kniaź Micháyłko z Polaki y z Litwą przybieżał
Ná kosz tám gdzie Swidrigieł z swoim woyskiem leżał/ Bitwá Kniázia Micháiłowá z Swidrigaiłem.
Spráwiwszy śię vderzył náń z wielkim okrzykiem/
A Polacy Vsárskim z kopijámi szykiem/
Przerwáli woyská iego á Litwá zás z łukow
Szyie/ odzywa śie lás y niebo od hukow.
Titan w ten czás złoty woz swoy z Morzá wytaczał/
A promienie ogniste po Niebie rozwłaczał/ Práwie gdy Słońce wschodziło Swidrigaiło porázony.
Gdy Kniaź Michał trzy vphy zbił Swidrigiełowy/
Pełne polá pobitych/ pełne trupow rowy.
Polacy też Liflantow/ y Czechow przerwáli/
Koributá z Sigmuntem Rotą zás poymáli/
Michałá Wiązemskiego też Kniáźiá zábito/
Támże Járosław Twierski Kniaź dał śmierći myto.
Mistrz Liflantski z Marszałkiem swym poległ zábity/
Y wszystká moc Liflantská ległá z Moskowity/
Wielkość ich w Swiętey rzece z końmi potonełá/
A wodá zmieszána z krwią pobitych płynełá.
Inszych Kniáźiow czterdźieśći w poboiu poymano/
Jednych więźienim/ mieczem/ drugich pokarano/
Tám Koributt vtopion z Rotem w Swietey rzece/
Drugich wiedźiono rzędem powiązawszy ręce.
Swidrigieł w máłym poczćie ledwe vwiozł mydło/
A więźniow ták pędzono do Wilná iák bydło/
Sigmunt Smoleńsk/ Połock wziął/ y Kijow tą spráwą/
Swidrigieł do Wołoch zbiegł máiąc náń myśl krwáwą/

Sigmunt Koribut y Sigmunt Rot poimáni. Twierski y Wiázemski Kniáźiowie zábici.
Crom: ibi robur omne Liuoniensium cum Magistro et Marsalko concidit, &c.
Sigmunt Koributt Dimitrowic Kniaź Zbárászki/ ktory śię też zá Królá Czeskiego nośił/ y Sigmunt Rot Ślężak vtopieni w Swietey. Miechoui. fol. 307 lib. 4. Crom. fol. 312. lib 2.
Sigmunt potym zwyćięstwie Ruskie Xięstwá odzyskał.

Miechouius pisze/ iż siedm lat pásł Owce w Wołoszech.

Támże wełnonoszne pásł kilko lat Czábany/
Tu obácz iák przygodá mieni wielkie stany/
Z Xiążęciá wnet Skotopás/ szczęście sie ták wije/
Dziś Cresus/ iutro Irus/ głászcze/ zás vbije.
Nie dufay nigdy w szczęściu/ nie rospaczay w smutku/
Bo ty dwie rzeczy fatum wiedzie k swemu skutku/
Gdyż nieczosána Cloto wszytko dziwnie miesza/
A ná cieniuchney nitce ludzkie spráwy wiesza.

Policrates bárdzo szczęśliwe Xiąże ná wyspie Samos/ gdy zá szczęściem swoim wiele inszych wyspow y kráin opánował/ á prágnąc áby go też kiedy áby raz nieszczęście potkáło/ pierścień bárdzo wielkiego kosztu w morze wrzucił/ ktory w vłowioney rybie záráżem nálazł/ á wżdy potym wisiał/ tákże Cresus od Cyrussá zwyciężony etc. O czym czytay Herodotum, Iustinum, Xenophontem, Plutarchum &c. Strabonem Libro 14. Volateranum lib. 18. etc.

Policrat szczęścia kuszącz/ pierścień w Morze wrzucił/
Ktory mu w vłowioney rybie wnet sie wrocił/
Skąd szczęściu hárdzie vfał/ lecz go wnet zdrádziło/
Bo go ná szubienice potym wprowádziło.
Ták też y nász Swidrigieł w swym sie szczęściu spárzył/
Gdy pod Wilkomierią boy mu sie nie zdárzył/
Wszytkie Xięstwá ktore miał ná Rusi vtrácił/
A sam sie z Haydukámi łupem żyiąc zbrácił.

A tu Cromer wątpliwie pisze o vtopieniu Koributowym: *Tametsi de Coributo (scilicet aquis suffocato) fama uariat, nam & ueneno in medicamentum infuso à Sigismundo extinctum esse uulgatum est.*

Cesarz Sigmunt ktory był Swidrigiełá ná tę woynę prożnymi obietnicámi pobudził przeciw Wielkiemu Xiędzu Sigmuntowi/ przysłał posły swoie do Krolá Władisłáwá Jágiełowicá do Krákowá zá Swidrigiełem prosząc/ ále sie iuż byli tą woyną dobrze rostrzygnęli/ gdy Swidrigiełá Sigmunt wypędził. Poszło było w ten czás wielkie Xięstwo Litewskie ná Hospodárstwo Wołoskie.

Burdy Wołoskie.

Tegoż roku Heliasz Woiewodzic Wołoski vciekł táiemnie z Zamku Sierádzkiego/ ná ktorym był chowan pod strażą Piotrá Száfránicá/ gwoli Stephanowi Brátu/ á przyszedwszy do Wołoch/ záráżem woysko ná brátá Stephaná zebrał/ zá czym ieden drugiego wyganiáiąc/ wszystkę Wołoską ziemię krwią oblali. Aż potym roku 1436. Krol Władisław obudwu przez posły pogodził/ y rozdzielił im ná dwie częśći Wołoskie kráiny/ Stefan wziął zá vdział Białogrod z portem Morzá czarnego/ Tehinią/ Kilią/ Silistrią/ y Obłucice/ ktore dziś Zamki/ iákom sam widział/ Turcy opánowáli. Heliasz zás otrzymał tę stronę od Niestru/ Chocim/ Szocáwę/ Jassi (gdzie dziś Stolicá z Soczáwy po zábitym Despocie przenieśiona) Breilow/ Berlad/ Vszi/ Tehucz/ etc. Ktore Miástá przy mnie był Jwonia wypalił roku 1573. Ták potym przyiáchał Heliasz do Lwowá/ gdzie z częśći tey Wołoch Krolowi Władisłáwowi Hołd vczynił/ y dań ná káżdy rok z teyże częśći postąpił/ naprzod dwie śćie wozow wyżiny ryby Dunayskiey/ cztery stá Wołow do Krolewskiey kuchniey/ y cztery stá szárłatnych szat álbo purpurowych/ y sto koni/ zá pewny tribut/ á Krol mu postąpił Zamku Hálickiego dla chowánia skárbow. Stephan zás miał płáćić z drugiey częśći 5000. Złotych czerwonych ná káżdy rok/ á 400. konnych ná káżdą potrzebę Krolowi stáwić/ á to dziś wszystko Turcy oziędli.

Hołd y Tribut Wołoskiey ziemie/ O czym czytay Dlugoszá y Miechowiuszá lib 4. cap. 53. etc.

Odpámię-

O vpámietániu Swidrigiełowym/ y iego nędzy/ Rozdział III.

ROku Páńskiego 1437. Xiąże Swidrigayło gdy wszystko przez swoię niestworność vtráćił/ nie wczás ná stá-rość tego żáłuiąc do Krákowá 13. dniá Augustá obecznie z pokorą przyszedł/ prosząc Królá Władisławá/ y Pánow Koronnych/ áby go w łáskę przyięli/ á z Sigmuntem Brá-tem Stryiecznym Wielkim Xiędzem Litewskim ziednáli/ iżby wżdy w Litwie gdziekolwiek iáki kącik spokoyny ná stárośći podporę otrzymał.

Dlugosz & Miechouius lib. 4. cap. 56. fo. 508. Crom. lib. 21.

A ták tą vkłádnośćią/ y pokorą swoią poruszył był Swidrigieł Królá y wszytkich Pánow Koronnych/ gdyż y Łuczko ktore ieszcze ná ten czás trzymał/ oddał do Korony Polskiey. Ale Sigmunt posławszy posły swoie Litewskie do Krákowá/ nie dał ná zgodę z Swidrigiełem y słowá rzec/ grożąc się z Xięstwem Litewskim rozłączyć od Polski/ iesliby Swidrigáyłá chćiał Krol ná Xięstwo Ruskie przełożyć.

Ták tedy biedny Swidrigieł gorzko ná swoie nie wczás ony burdy z słozámi płácząc y nárzekáiący był z Polski wypędzon iáko nieprzyiaciel/ iż się y tám y sám własnie iák on Jowinianus Cesarz/ álbo Krol Nábuchodonozor/ ná ostá-tek iákom pierwey pisał/ musiał páść Owce w Wołoszech przez siedm lat. O czym też Miechouius pisze/ będąc pierwey Wielkim Xiędzem Litewskim/ y Ru-skim/ y Zmodzkim. A Łuczko od niego podáne Krol Sigmuntowi/ y Xięstwu Li-tewskiemu wroćił ze wszystkim Wołyniem/ pod tą condicią/ áby po śmierći Si-gmuntowey záś było y z Wołyniem do Korony przywrocono. Dowgierd też bę-dąc ná ten czás vczynionym Woiewodą Wileńskim y Stárostą Łuckim przysiągł imieniem wszystkiey Litwy/ po śmierći Sigmuntá Wielkiego Xiędzá/ Wileńskiego Zamku żadnemu inszemu nie podáwáć/ iedno Władisławowi/ y iego Nástępni-kom Krolom Polskim. A tu Czytelniku obacz/ iż Dawgerd y teraz iest Woie-wodą Wileńskim/ ktorego ono Polacy byli poimáli/ wyzwawszy go z Kámień-cá Podolskiego po śmierći Witołtowey/ przeto nie był zábity w on czás/ iáko Látopiscze świádczą/ ponieważ teraz żyw iest/ á Piotrowinem nie mogł być/ wyiąwszyby to był powinny álbo Brát tegoż imienia y Fámiliey.

Swidrigayło pásł Owce 7. lat w Wołoszech áż do vpo-nieśienia ná wt. Xięstwo Lit: Kázimierzowi/ ktoro go záś w łáskę przyiął.

Roku záś 1437. Sigmunt Cesarz Krol Czeski y Węgierski iádąc z Prá-gi vmárł w Znoymiey/ y pochowan w Wárádzynie. A ná iego mieysce wstą-pił Albricht Xiąże Rákuskie. Czechowie záś niktorzy posłáli do Krolá Pol-skiego Władisławá/ áby im zá Páná vstáwił Brátá Kázimirzá/ ktoremu było trzynaśćie lat/ zwłaszczá Taborowie Heretici/ ktorych byłá moc więcsza/ drudzy też Krolá Rzymskiego Albrichtá wybráli/ ktorego Prázánie przez Filibertá Bi-skupá Konstantieńskiego w Prádze koronowáli. Dla tego Krol Władisław Brátá swego Kázimirzá z Woiewodą Poznáńskim Ostrorogiem Sędiwoiem/ y z Janem z Tęczyná Woiewodą Sendomirskim posłał do Czech/ dawszy im lu-dzi niemáły poczet/ ktorzy w Czechách skáráli tych ktorzy ná Kázimirzá nieprzy-zwalali. A ták Albricht wezwawszy ná pomoc Xiążąt Niemieckich/ tákież Elektorow/ y Węgrow/ y inych/ ciągnął do Taboru z trzemidziesty tysiąc ludzi/ gdzie Polskie woysko leżało/ ktorych też mogło być czternaśćie tysiąc/ k temu

dobrze

dobrze okopáni byli / tám ná káżdy dzień hárce czynili / Taborzánie z gory Polakom byli ná wielkiey pomocy / przeto ich nie mogli pożyć / Ale głodem strapione obie woysce będąc / ruszyli się precz / Albricht do Pragi / Polacy do Taboru. Władisłáwá potym Królá spráwili Woiewodowie przez listy o wielkiey mocy Albrichtowey / przeto Władisław zebrawszy woysko Polakow y Litwy ciągnął do Czech przez Sląsko / A gdy było v Opáwy / przyiechał k niemu Jan z Tęczyná Woiewodá Sedomirski / powiádáiąc iż się woyská precz ruszyły / Krol Władisław zásię ná zad ciągnął czyniąc w Sląsku wielką szkodę.

Władisław sam do Czech.

Spitko z Melstiná / y Dersław Ritwianski zhárdziawszy z wielkich bogactw y máiętności / w Polszcze broili / Tátárowie też Zawolscy do Podola z Sachmatem Cárzem wtárgnąwszy wielkie łupy y polon wzięli roku 1438. á gdy wyciągáli zebrawszy się Slachtá Ruska / y Podolska stoczyli z nimi bitwę / ále w złym á błotnym mieyscu / przeto od Tátárow przemożeni / gdzie moc wszytká Slachty Podolskiey / y Michał Buczacki / Stárostá Kámieniecki polegli.

Tám niják Jan Włodek Slachcic zacny Herbu Sulimá / znák pámięci godney cierpliwości okazał / gdy będąc wielkością ran zemdlony między trupámi się vtáił / A gdy go Tatarzyn z szat odzierał / iáko vmárłego / bo żadnego nie żywili / ták w sobie duch żywiący zátrzymał / iż gdy mu z nog nożem vbránie Lundskie prół y z ránámi częstymi obrzynał / y pálec ná ktorym miał Sygnet vcinał / áni się ruszył / á niewymowną cierpliwością żywot záchował / o ktorym Dlugosz pisząc powiáda / iż go sam widział z pálcem vciętym / y z nogámi według szwu vbránia poprotymi / *Egregium fortis uiri facinus, tolerantiæq; exemplum singulare*, Cromerus dziwuiąc się to być świádczy.

Włodek dziwna cierpliwością żywot záchował.

Tego też Roku ná Seymie Piotrkowskim w Miesiącu Grudniu / Krol Władisław Jágiełowic był ná Krolestwo Polskie skutecznie potwierdzony / y z opieki wypuszczon / gdyż iusz miał lat piętnaście / w ktorych leciech pospolicie v Polakow opiekunowie vstawáią / á práwá y wolności wszytkim Stanom Duchownym y Swieckim poprzysiągł czwartego roku po koronáciey.

Władisław ná Krolestwo potwierdzon.

Sigmunt też Wielki Xiądz Litewski z Pány Rádnymi vgodę postánowioną przez Jágiełłá y Witołtá Litwy z Koroną Polską odnowił / y zapisem potwirdził.

W tenże czás Concilium Basiliyskie acz się z Ewgeniusem Papieżem niezgadzáło / y z vrzędu go zrzuciwszy / inszego wybráło / wszákże przez Posły o pokoy między Krolem Polskim / y Cesárzem Albrichtem Czeskim / y Węgierskim Krolem stáráło się / áby tym snádniey mogli dáć rátunek Grekom / y Węgrom od Turká vciśnionym / á gdy Posłowie z obudwu stron o pokoy z Polaki tráctowáli / dla hárdości Niemieckiey nie mogli nic pewnego skończyć / tylko ná cztery Miesiące przymierze wzięli / ále iednák w ten czás był pokoy od postronnych nieprzyiacioł.

Eugenius Papież od Concilium Basileyskiego złożony.

O burdách

O burdach w Polscze przez Melsztińskiego/ y przyięciu Korony Węgerskiey. Rozdział IIII.

Potym Krol Władisław Jágiełowic złożył Siem w Korczynie álbo w Nowym Mieście nád Nidą roku 1439. ná ktory gdy się wiele Pánow Polskich y Ruskich ziecháło/ y od Sigmuntá Xiędzá Litewskiego Posłowie/ Spitko z Melsztiná zebrawszy potáiemnie woysko niemáłe z przyiaciol zá pieniądze/ y z poddánych chłopow swych włości/ á zszykowawszy się zbroyno v Piastow więtszych wśi swoiey/ gdzie mi iego okop Pan Czechowski dzisieyszy z iego Fámiliey potomek vkázowáł/ wiechał gwałtownie bez wieści w Nowe Miásto/ tám gospody Biskupá Włádisłáwskiego/ y Mikołáiá Łásockiego Dziecaná Krákowskiego/ ráno gdy wszyscy iesscze spáli wyłupił. To też Klasztorowi vczynił szukáiąc tám Jana Koniecpolskiego Kánclerzá/ y Jana Oleśnickiego Márszałká/ ná ktorych miał wárk/ ále oni zá przestrzeżenim vstąpili/ to zbroiwszy z Miástá wyciągnął/ á przeciwko gdzie Nidá w Wisłę wpada/ począł się z woyskiem obozem otoczywáć y okopywáć/ gdziem y dziś tego znáki iásnie widział/ y znáć tám iż dobrze wał sypiąc robili/ ále niż tego dorobił/ záraz wszyscy co około Królá byli ná woysko iego gwałtem vderzyli niezbroyni ná zbroynych/ á strácíwszy bitwę Spitko w pirwszym potkániu mężnie się zástawiáiąc vmárł/ zá czym inszy bez wodzá pierzchnęli. Krol chłopkom włości iego/ ktorzy to musieli z przymuszenia zá Pánem czynić/ przepuśćić kazał/ wszákże ich wielkość zá gwałtem w Nidzie rzece ktora zá sobą mieli potonęło/ ná Spitká iesscze się ruchaiącego wyrok vczynion/ y czći iáko wzburzyciel/ y zgwałciciel pospolitego pokoiu odsądzon/ trzy dni nági y niepogrzebiony rownie leżał. A Kapsztin Zamek iego ná się Krol wziął/ tylko Melsztiná żenie iego zá prosbą Krol pozwolił/ á iż to iáko powiedano z szaleństwá vczynił/ tedy ná żądánie Pánow Rad/ Krol/ áby to potomkom iego nie wádziło/ decretowi swoiemu o odsądzeniu czći zfolgował.

Pan Czechowski z Tarnowá Hrabiá.

Spitko Melsztinski zábit/ y czći odsądzon.

Ná potomki Melsztińskiego o cześći wzgląd.

W wielkiey też Polscze ná ten czás nie mnieysze záburzenie było/ przez Abráhama Zbaskiego/ ktory Czechow Heretikow przechowywał/ y s nimi przestawał/ wszákże Biskup Poznański zebrawszy blisku tysiącá iezdnych ná Zbászynie go Zamku obległ/ á przymusił mocą/ gdy ná klątwę niedbał/ iż mu pięć Xiężow Czechow wydał/ ktorych rownie w Poznániu spalono/ Sam też Zbaski z frásunku wrychle vmárł. Ták ci dwá gwałtownicy pokoiu pospolitego/ żywotá dokonáli/

Zbaski w wielkiey Polscze broi.

Tego też roku ná Concilium w Florencyey ná ktorym był Cesarz y Patriarchá Constantinopolscy/ y Prełatowie stárszy z Greciey/ zstáła się iedność vżywánia Ceremoniy w Kościele Rzymskim y Greckim/ ále to nie długo trwáło. Támże Zbigniew Biskup Krákowski/ y Jsidor álbo Sidor Metropolit Kijowski Cardinałámi byli poczynieni.

Zbigniew Krákowski/ Sidor Kijowski/ Cardinałowie.

Tegoż Roku gdy Albricht Cesarz Krol Węgierski y Czeski z płynienia żywotá vmárł/ zostáwiwszy żonę brzemienną. Węgrowie vważáiąc gwałt woyny Tureckiey/ vrádzili wziąć ná Krolestwo Włádisłáwá Jágiełowicá Krolá Polskiego/ Wyprawili tedy do niego Posły zacne z Rády koronney/ y od

Albricht Cesarz vmárł obiadwszy się barzo grzybow.

Miast Węgierskich / Jana Biskupa Signieńskiego / Matka z Taloncżu Dalmatskiego / y Karwackiego Bana / Emerika Marcella Ochmistrza dworu Krolewskiego / Janusza Pereniego / y Ladisława z Paloncżu / ktorzy przyiachawszy do Krakowa sprawili poselstwo w Kościele na Zamku do Krola Władisława od wszytkich stanow / żądaiąc go na Krolestwo Węgierskie / Dalmatskie / y Karwackie. Tam Panowie Koronni niktorzy mu odradzali / aby Krolestwa ofiarowanego nie przyimował / a na swym przestał / vważaiąc w tym trudność dwoiego państwa rządzenia / y gwałt woyny Tureckiey wieczny. Ale Panowie drudzy odrzuciwszy ofiarowanie Tureckie / y strach ich woyny na strone / przewiedli dla ozdoby y sławy Polskiey / tudzież dla snadnieyszego pokoiu od Turkow za cudzą ścianą / iż Władisław Krolestwo Węgierskie przyiął.

Byli też na ten czas w Krakowie posłowie od Tureckiego Carza Amurata / ktorzy trzy Miesiące odprawy czekali / bo byli przyiechali ieszcze za żywota Albrichta Cesarza / obiecuiąc Władisławowi Krolowi Polskiemu na pomoc sto tysięcy woyska / y pieniędzy co potrzeba na żolnierze / iesliby począł woynę (ku ktorey się było nachyliło) z Cesarzem Albrichtem o Krolestwo Czeskie.

Patrz Tureckiego ofiarowania aby się sami Chrześcianie iedli.

A tak o świętym Woyciechu Roku 1440. wyiechał Władisław z Krakowa do Węgier przez Sądecz z wielkością ludzi Polskich / w Sobotę S. Troyce / a gdy wiachał na Budzyń / od Węgrow był przyięt poczciwie / a w ten czas Krolowa Węgierska Albrichtowa Cesarzowa Elżbieta porodziła Syna / ktoremu dano imię Ladisław / ta vkradszy Koronę / zarazem go kazała na dzień Swiąteczny Dionizemu Kardinałowi w Białogrodzie koronować / także y Dziecię y Koronę potaiemnie zasłała do Rakus / y dała ku wychowaniu Fridrikowi Cesarzowi powinowatemu swemu.

Korona Węgierska iako przedtym Polska vkradziona.

Ale Panowie Węgierscy / ziachawszy się na Budzyń / chcieli koronować Władisława na Krolestwo Węgierskie / tam gdy Korony nie naleźli / nie chcieli nigdzie puścić z Miasta Ladisława Gary / takiez Dionisiusa Kardinała / y drugich co byli z strony Krolowey przyiechali na gleycie / azby Zamek Wyszegrod podali / a Koronę wrocili / ktora była poruczona Garze przerzeczonemu.

Tak Gara gdy musiał z Arcibiskupem przysiądz Władisławowi Krolowi Polskiemu / wnet wszyscy z wielkim triumphem do Kościoła go prowadzili / tamże go Arcibiskup Dionisius według zwyczaiu Węgierskiego na ramiona swoie wziął / y podniozwszy obwołał go być Krolem Węgierskim / Karwackim / y Dalmatskim. Iachali potym do Białogroda na koronacią z Budzynia: Tam gdy Gara po Koronę szedł na Wyszegrod nie nalazł iey w skrzyni / bo ią była przez iego wiedzenia Krolowa vkradła / dla tego był Władisław koronowan z Swiętego Sczepana głowy Sczałbatka Koroną w Białogrodzie na dzień S. Alexego. A stąd były wielkie rożnice miedzy Krolową Elżbietą / a Władisławem Krolem Węgierskim.

Władisław koronowan Koroną z Sczałbatki S. Sczepana.

Ozabiciu

O zábiciu Sigmuntá Wielkiego Kiędzá Litewſkiego przez Kniáźiá Iwaná Czártoryſkiego 1440. á od ſtworzenia Swiátá 6948.

Rozdział V.

Sigmunt Kieyſtutowic Kniáź Wielki Litewſki/ po onym zwyćięſtwie nád Swidrigáyłem otrzymánym/ gdy Swidrigáyłá z páńſtwá wygnał/ y Smolenſkie/ Podolſkie/ Kijowſkie/ Połockie/ Witebſkie/ Mśćiſławſkie etc. Xięſtwá Ruſkie iemu przychylne częśćią mocą/ częśćią przez podánie pobrał/ á Korybutá/ Moniwidá/ y Rombowdá/ ktorych ſię też obawiał/ potráćić dał/ pocżął tym pilniey przemyſláć/ áby oſtátek tych/ ktorych moc podeyrzáną rozumiał/ wygłádził/ ſtąd potym pochodnią łákomſtwá (ktore gdy mu raz wodzy popuśći miáry nie ma áni ſię vhámowáć da) zápalony/ vdał ſię ná okrutne tyráńſtwo/ áby tylko ſam ná wſzyſtkim według woley ſwey pánował/ á iżby żaden nic włáſnego w Wielkim Xięſtwie Litewſkim nie miał/ tylko to komuby on ſam co do łáſki dał/ áby ták ſobie wſzyſtkich zniewolił. Tyráńſtwo Sigmuntowo.

Naprzod tedy Moniwidowi y Rombowdowi wielkie máiętnośći y ſkárby pobrał/ potym Iuriá Lingwieniewicá Xiąże Mśćiſłáwſkie poimał y oſádził go w Trokach/ á wſzyſtko Xięſtwo Mśćiſłáwſkie y ſkárby iego wziął ná ſię. Tegoż też czáſu poimał ná Kopylu Xiąże Olelká Włodimirowicá Olgerdowicá Synowcá ſwoiego/ z żoną Anhinią/ y z Synámi Siemionem y Michaiłem/ á wziąwſzy Kopyl Zámek/ y wſzyſtki Słuckiego Xięſtwá włośći vrzędnikámi ſwoimi/ ktorych był z Máſztálerzow y chłopow gwoli ſwoiey nácżynił/ oſádziwſzy/ wſádził do więzienia Xiąże Olelká w Kiernowie/ á żonę iego Xiężnę y dwuch Synow/ Siemioná y Micháyłá do Vciany ná więzienie tákże záſłał/ dawſzy im wſzyſtkim przycżynę niewinnie/ iż ſię ná niego z Swidrigáyłem znowu buntowáli. Xiąże Słuckie poimán.

A myśląc ieſzcze inſzych Kniążiow y Pánow wygubić y wytráćić/ złożył Siem wálny w Trokach/ ná ktorym miał wſzyſtkich ſobie podeyrzánych poimáć y wytráćić/ A ná ich mieyſcá/ páńſtwá/ y vrzędy/ chłopy/ niewolniki/ y záuſzniki ſwoie przełożyć/ ktorzyby záwżdy według woley iego ſkákáli. A záwżdy ſam z okná ná Miáſto Trockie pátrząc/ gdźie więcey mieſzkiwał/ gdy vyrzał ano dwá álbo trzey gádáią/ wnet do ſiebie pozwánych/ pytał poiedynkiem/ o czymby rozmawiáli/ á ieſli ſię w czym ktory námniey potknął/ dał wſzyſtkich záráżem bez práwá potopić/ y tym ſpoſobem gdy nikomu nie wierzył/ y wſzyſtki rozmowy o ſobie być mniemał/ á wſzyſtkich ſię bał (co ieſt własność káżdego Tyránná) dał bárdzo wiele Słáchty y poſpolſtwá Litewſkiego potráćić. Pozwał tedy nań Siem do Trok mandatem Kniążiow inſzych y Pánow niektorych. Ale Kniáź Iwan Czártoryſki Olgerdow Wnuk á iego Synowiec/ Brát ſtryjeczny Xiążęciá Olelká Kopylſkiego álbo Słuckiego/ tákże Dawgerd Woiewodá Wileńſki/ y Leluſſá Woiewodá Trocki/ kárząc ſię y będąc oſtrożnieyſzy cudzą á świeżą inſzych przygodą/ poczęli o ſobie przemyſláć/ áby w nágotowáne śidłá nie wpádli/ przeto pocżęli rádzić weſpołek/ iákoby mogli Wileńſkie y

Okrutne przedſięwźięcie Sigmuntowe.

Cato: Conſcius ipſe ſibi de ſe putat omnia dici.

Czytay też o tym Saluſtiuſzá in Iugurta &c.

Rádá Czártoriyskiego ná Sigmuntá.

lenskie y Trockie Zamki/ vbieżeć/ á ná Swidrigáyłá w Wołoßech się ná ten czás tułáiącego ony trzymáć/ Sigmuntá zás y z Synem iáko Tyranná ktorymkolwiek obyczáiem zgłabić/ y zátráćić.

Był Skobieyko Kijowiánin v Sigmuntá Száfárzem/ y Koniußym záraz ná dwu vrzędach/ tego tedy wielkimi obietnicámi námowili/ iż się z nimi ná zábicie Páná swoiego spissał/ y sprzysiągł/ á naprzod zgotowawßy trzy stá wozow siáná/ zákryli w nich po dwu zbroynych/ y posłáli ich do tegoż Skobieyká do Trok (máiąc iuß z nim ná to zmowę) iáko do Koniußego siáno Dziakelne

Fortel ná zábicie Sigmuntá.

z włości ná konie Wielkiego Kniázia wybráne/ á sam Kniáź Czártoriyski Jwan/ z Dawgerdem y z Lelussą Woiewodámi/ przyiáchawßy pod Troki/ w Sobotę w nocy ná Niedzielę Kwietną/ zostáwili poczty swoie w owym lesie/ ktory y dziś widzimy tuż przed Zamkiem nád Jeziorem/ á sámi nieznacznie weśli z kilkądziesiąt sług do Zamku ráno skoro brámę otworzono/ á oni drudzy w sienie iáko w koniu Troiáńskim ná zmowie po gotowiu leżeli/ owi też iáko Boiárowie y sługi Wielkiego Kniázia po Zamku chodzili. A ták nie długo rádząc skutkiem vmysł przedsięwzięty potwierdzili.

Virgil. lib. 2. Æneid.

Niedźwiedzicá omyliłá.

Miał Sigmunt W: Kniáź Litewski Niedźwiedzicę ták z młodu vgłaskáną y w domu wychowáną/ iż záwżdy przy nim v łożká ná pokoiu iáko pies legáłá/ á gdy wyßłá ná dwor/ zás miáłá zwyczay nogą drápáć we drzwi/ gdy chćiáłá do Páná wniść. A w ten czás práwie gdy Słońce weßło/ tá Niedźwiedzicá po Zamku chodziłá/ z pokoiu wyßedwßy/ ná ktory pokoy do Wielkiego Kniázia rzadko kogo pußczano/ bo był Melánkolik/ y ludzi nierad widział przy sobie/ á w ten czás iáko w Niedzielę Kwietną ráno sam ná pokoiu Mßey słuchał. Przeto Kniáź Czártoriyski kazawßy drugim záczynić Zamek/ sam drápnął we drzwi pokoiowe iáko Niedźwiedzicá/ á gdy mu otworzono/ wnet krzyknąwßy z kilkiemnaście sług swoich zprzysiężonych/ y z Kobieykiem Kijowczykiem zdraycą Páná własnego wskoczył do pokoiu/ y záwárł zá sobą/ oni też własnie iáko z koniá Troiáńskiego w Troicy wysypáli się z wozow trzech set siáná/ y opánowáli Zamek Trocki wielki przy Mieście/ á Kniáź Jwan Czártoriyski wyrzucáiąc z furią popędliwą sámemu Sigmuntowi Wielkiemu Xiędzu tyráństwo/ y iego niespráwiedliwe/ á niesłußne dla wygłádzenia Domow Xiążęcych/ y Slachty Litewskiey/ Seymu onego złożenie/ vchwyćił go zá gárdło/ y vderzył o ziemię/ Skobieyko zás Kijowczyk/ iego własny Koniußy/ porwawßy widły żelázne z kominá/ vderzył go w głowę/ áż mozg ná ściánę y ze krwią skoczył/ ktorey krwie znák mnie vkázowano w tey wieży Roku 1576. W tym Sławko Komornik táiemny y kochánek Sigmuntow vpadł ná niego/ chcąc zdrowie iego/ iáko wierny Slugá/ swoią śmiercią záßcyćić/ ále Czártoriyski porwawßy Sławká wyrzućił go oknem z wieże áż ßyię złamał/ Támże potym Sigmuntá sámego nie ináczey iáko Juliusá Cesárzá Brutus z Cassiussem/ Kniáź Czártoriyski z Skobieykiem kilkunaście ran zádánim zábili/ á włożywßy ciáło iego ná sánie z Zamku ná Jezioro wypchnęli/ á chorągiew z teyże wieże wywieśili.

Sigmunt zábity.

Sławko.

W ten czás práwie nioczym nie wiedząc Kniáź Micháyło álbo Micháyłuśko syn Sigmuntow pilnował processiey zwykłey niedziele Kwietney w kościele v Fary/ Pánow też Litewskich żadne° ná ten czás przy wielkim Kniáziu Sigmuncie nie było/ bo się go wßyscy boieli: Ale Zydowie co w mieście mießkáli vsłyßawßy onę trwogę/ naprzod się do Zamku iáko ná gwałt rzućili/ bo inßy Mießczánie wßyscy iáko Chrześciánie tey godziny nabożeństwem się báwili. Potym Kniáź Micháyłuśko vsłyßawßy więtßą trwogę/ y wieść o Oycu zábitym/ vciekł do mnieyßego

Trwogá.

Y ztąd máią Priwiley Zydowie Troccy.

mnieyszego Zamku ieziorem wkoło otoczonego / y tám się záwárł / Lelussá záś Woiewodá Trocki z Kniáziem Czártoriyskim Zamek większy opánowáli y osádzili ná Swidrigayłá. Dawgerd tákże Woiewodá Wilenski niżny Zamek w Wilnie ná tegoż Swidrigáyłá wziął y osádził. A Narbutt teyże nocy wyszny Zamek Wilenski vbieżał ná Kniáziá Michaiłá Sigmuntowicá / tákże o insze Zamki Litewskie rozmáici Vrzędnicy / rozmáite śiewki gráli.

Trocki y Wilno ossadzone.

Narbult.

Drudzy záś Pánowie Litewscy ktorzy ná dálekich vrzędach śiedzieli / nie rychło się o tym srogim záburzeniu dowiedzieli. A Gasztołt do Trok ná Siem iádąc z Smolenská / tákże Kieżgal z Żmodzi / dopiero się dowiedzieli o tym zábiciu Sigmuntá wielkiego Kniáziá w drodze. Potym wszyscy Pánowie ziácháwszy się do Trok / iedni z żáłością przyrodzoną ku Pánu przyrodzonemu / á drudzy z rádośćią / ktorzy stronę Swidrigáiłowę trzymáli / prowádzili ciáło Sigmuntowe do Wilná / támże go w iednym grobie z Witołtem Brátem w Kośćiele S. Stánisłáwá ná Zamku pochowáli.

Miechouius pisze lib. 4. cap. 57. Iż zá iego wieku Litwá śpiewáłá pieśń żáłobną o Sigmunćie: Smiáłe Kniążętá Ruskie zábiły Wielkiego Kśiedzá Litewskiego Sigmuntá. Tegoż też roku w Krolestwie Polskim y w Kśięstwie Litewskim / y w przyległych páństwách źimá strászna á wielka byłá / y mor álbo powietrze ná bydło wszelkie / zá czym srogość niewymowna wszelkiey żywnośći vrosłá / Sláchtá y Chłopkowie stáre / poszycie z domow / y z chlewow odzieráli / á tym iáko mogli rył y głod bydłá / y dobytku domowego vstáwicznie ryczącego / rżącego / y kwiczącego podpieráli / sámi też ludźie z liśćia / z korzenia ledá iákiego / y lepu Iemiołowego / ktory Miechouius *uiscum* łácinskim ięzykiem zowie / chleb dźiáłáli / á to ochotnie y smácznie iedli / ktorzy potym látá przyszłego zdycháli / bowiem złe korzenie / y źiołá niezwyczáyne ku iedzeniu po onym głodźie / y drogośći / choroby w ludźiech nie vleczone vczyniły / ktore Niemcy y *Galenus in principio Euchimiæ & kachochimiæ* opisuie. A był ták wielki głod w Litwie / y w Ruśi po Wśiách / y po Miástách / iż drudzy rozchodząc się z Miast / y ze Wśi / po pusczách się błąkáli / ktorych záś źwierz iadał / A w Zamku y w Mieśćie Smolenskim y po vlicách / Drugich pśi iadáli / nogi / ręce / y głowy włoczyli / iż dla wielkiego głodu człowiek człowieká źieść muśiał / A Mátki też dźieci swe iadáły / co się też zá nászego wieku / iák o tym będźie niżey / tráfiło.

Czartoriyski Kniáź nie był Rusin / ále Litwin. Olgerdowic tylko miał vdział ná Ruśi / y wiárę Ruską trzymał.

Głod srogi w Litwie.

Tegoż roku Isidorus Greczyn rodem / po Rusku Sidor Metropolit / álbo Arcibiskup Kijowski / Kárdinałem nowo od Papieżá Eugeniuszá we Florentiey vczyniony / w poselstwie Stolicá Apostolskiego od Papieżá do Ruśi był posłan / Mąż stały y vczony / máiąc Buly Apostolskiego Stolicá ołowiáne / á Cesárzá Constantinopolskiego złote / przez Sądecz do Ruśi iádąc / miał Mszą álbo Liturgią w Kośćiele Rzymskim obyczáiem Greckim / czego mu dozwolono po vniey Rzymskiego Kośćiołá z Greckim / ktora nie długo trwáłá / gdy Grekowie / y Russacy násmiewáiąc się z Rzymskich Ceremoniy vnią wzgárdzili. Isidor Metropolit albo Arcibiskup Kijowski y Kardinał nowy Ruski / skoro przyiechał do Biáłey Ruśi / y do Moskwy / do swoich Diocesiy Biskupow / y Sufráganow / po Rusku Włádikow / á iedności im onę przepowiádał / tám ze wszystkich dobr y skárbow / ktorych był bárdzo wielkość w Ruskich Diocesiach zebrał / złupiony y odárty / od Kniążąt Moskiewskich był poimány / y w więźienie wsádzony / ále potym z więźienia vciekł / y ták zdrowie swoie záchował / á vniey Grekow z Rzymiány więcey nie przepowiádał.

Rzymskie Ceremonie od Russakow y Grekow wzgárdzone.

Sidor Kárdinał poimany od Ruśi.

Tegoż Roku Kniáź Swidrigieł vsłyszawszy o zábiciu Sigmuntowym / przyszedł z Wołoch / tákże Łucko Zamek przez podánie Russakow pod Litwą opánował / á Kniążętá ktore były od Sigmuntá do więźienia wzięte / To iest Olelko

Swidrigayło Łucko odzyskał.

Kniążąt

Xiążąt Słuckich przodek do Kiernowa/ á żoná iego z dwiema Syny z Siemionem/ á z Michaylem do Ucianny/ A Kniaź Jurgi Lingwieniewic Mściśławski do Trok/ Tych po śmierci Sigmuntowey z więzienia wypuszczono/ iákoż Kniaź Lingwieniewic iechał do Zamku swego Mściśławia/ A Kniaź Olelko z żoną y z synámi do Kopyla. A Pánowie wszyscy Litewscy/ y Kniaź Jurgi Holszański naprzod do Holszan/ potym do Brześcia się ziechali/ chcąc tám oczekiwáć Kazimirzá Krolewicá Polskiego.

Kazimirz Jagiełowic/ wielki Xiądz Litewski/ Zmodzki/ Ruski/ Wołyński/ y Podláski/ Roku Páńskiego 1440.

Rozdział VI.

Do Wielmożnego Páná/ Páná Stanisłáwá Naruszewicá/ Ciwoná Wilenskiego/ etc.

Gdy ták po zábitym wielkim Xiędzu Litewskim/ Sigmuncie/ Xięstwo Litewskie w wielkim rosterku zostáło (Bo iedni ná Michayłá Syná iego/ drudzy ná Swidrigayłá/ y ná Olelká Xiąże Kopylskie álbo Synow iego/ drudzy zás zwłaszczá więtsza część ná Kazimirzá Jágiełowicá Brátá Włádisłáwowego wotowáli) wnet Pánowie przednieysi Litewscy/ y Xiążętá z Wołyniá y z Rusi/ obawiáiąc się áby w tym rostyrku Kniaź Michaylo Sigmuntowic zá życzliwością niktorych Wielkiego Xięstwá nie opánowáł/ á ná nich się zábicia Oycá swoiego nie mścił/ wypráwili z pośrzodku siebie dwuch Kieizgalow Panow Zmodzkich Brátow rodzonych do Polski/ Michałá/ y Janá/ áby żądáli ná Wielkie Xięstwo Litewskie Kazimierzá Jágełowicá Krolewicá Polskiego/ ktory ná ten czás był w Sędomirzu/ á Krol Włádisław Brát iego odiáchał był máło przedtym ná Krolestwo Węgerskie. Ale Pánowie Koronni/ niechcieli go mieć Wielkim Xiędzem Litewskim/ tylko Gubernatorem/ áby ták snádniey Wielkie Xięstwo Litewskie do Korony Polskiey przyłączyli. Przeto Xiążętá Mázowieckie Kazimirz y Bolesław y wiele Panow polskich wziąwszy pieniędzy z skárbu koronnego prowádzili Kázimirzá ná Gubernácią Wielkiego Xięstwá Litewskiego we dwu tysiącu koni. Litwa zás niechcąc mieć Gubernátorow żadnych wybráli go y podnieśli ná Wielkie Xięstwo Litewskie w Wilnie przeciw woli Pánow koronnych/ w lat wieku iego szesnaście/ Nie trzynaście iáko Látopisiec świádczy/ bo go Czechowie 1437. chcieli ná páństwo we trzynaście lat/ á ná Xięstwo Litewskie wstąpił 1440. O czym Miechouius fol. 309. lib. 4. Dlugosus et Cromerus lib. 21. Vapouius fol. 275.

Rożne wotá Pánow Litewskich zo wybránu Páná.

Kázimierz ná Wielkie Xięstwo wybrány.

Kázimierz się z zamku spuścił

A Látopisiec Litewski świádczy/ iżby się táiemnie miał z Zamku Sędomirskiego spuścić/ do Pánow Litewskich/ bez wiádomości Pánow Polskich/ gdy mu Kieżgał lowy w Litwie schwalił/ á iáko go w Brześciu Pánowie Rádá Litewska ná Wielkie Xięstwo Litewskie podnieśli/ á nie w Wilnie/ ktorzy byli ná onym zieździe przednieysi/ Mikołay Rádziwił Márszałek wielki ziemski/

Kieizgał

Kieizgal Pan Wilenski/ y Stárostá Zmodzki/ Jan Gastolt/ Kniáz Jurgi Holszánski / y Mikolay Niemirowic.

A potym powiáda w tenże czás przyiecháli z Wolynia do niego Xiążętá Sankuskowscy / Zbárásscy / Wisniewieccy/ Czártoriyscy / Kowielscy / Koszerscy Olgerdowicy/ etc. y insze Xiążętá z Boiárámi Wolynskimi / y vczynili przysięgę Kazimirzowi służyć mu wiernie ku Xięstwu wielkiemu Litewskiemu. A Kniáz Wielki Kazimirz przyiąwszy Wolyńcow / y ze wszytkimi Xiążęty y Pány Rádnymi Litewskimi iáchał do Wilná ná Stolec Oycá swego Jagiełá / y Stryiá swego Witoltá/ czego dowiedziawszy się Syn Sigmuntow Michaylo zá pewne/ iż Litwá wzięli z Polski Kazimierzá zá Páná / y podnieśli go ná Wielkie Xięstwo Litewskie w Brześciu/ tegoż czássu z Trockie° Zameczku vciekł/y bieżał ku Mázowszu do Ciotki swoiey Xiężny Mazowieckiey Bolesłáwowey/ á gdy iáchał przez bor Rudnicki / bez wieści potkał się z W: Kniáziem Kazimirzem / A tam zpadszy z koniá prosił o łáskę / iákoż go Kazimirz w łáskę przyiął / y obiecał mu oyczyznę iego wrócić. A gdy Kazimirz przyiáchał do Wilná/ y opánował wielkie Xięstwo Litewskie/ Ruskie/ Zmodzkie/ Wolyńskie / y Podláskie / Ná ten czás był ieszcze Stárostą od Sigmuntá Drohickim / y Mielnickim Jurgi Nazut álbo Nossutá. Ten skoro vsłyszał / iż Kazimirza podniesiono ná Wielkie Xięstwo Litewskie / á Michaylo Syn Sigmuntow vciekł do Mázowszá / záraz z tymi Zamkámi / z Bielskiem / z Drohicinem / y z Mielnikiem podał się Michałowi Sigmuntowemu Synowi / tákże y Pánow Rad Litewskich y Boiar niemáło námowił przy sobie/ iż przystáli do Kniáziá Michayłá.

Xiążętá Wolynskie z Olgerdá.

X. Michaylo z Trok vciekł/ y w łáskę przyięty.

Nossuta.

Vsłyszawszy tedy o tym Kazimirz z Pány Rádnymi Litewskimi / tegoż czásu odprawili z woyskiem Janá Gastoltá / ktoremu przy podniesieniu ná Xięstwo Kazimirzá poruczili/ áby v niego był Ochmistrzem / gdyż ieszcze był młody ná ten czás / A ták Jan Gastolt przyciągnąwszy pod Zamki wyższey mienione Podláskie/ y zásię wszytkich mocą dobywszy / do Xięstwá Litewskiego po stáremu przywrocił/ A Jurgi Nossutá vciekł do Mázowszá / gdyż był rodem Mázowszánin / y przyiáchał Gastolt z wielkim triumphem do Wielkiego Xiedzá Kazimirzá / A zá przyiáchániem iego Dawgierd Woiewodá Wilenski spráwował się przed Kazimirzem o zámordowánie Sigmuntá / iákoby nie miał być w tey rádzie z Luluszem Woiewodą Trockim/ y instigował Dawgierd ná Lelusze że nie godzien w Rádzie siedzieć / gdyż ná Zamku Trockim Woiewodztwie iego/ á snadź z naprawy iego był Xiążę Sigmunt zábit / A ten Dawgierd był możny w przyiaźni ludzką/ y niemáło miał powinnych w Radzie / zá ktorych pomocą Kazimirz v Lelussy Woiewodztwo Trockie wziął/ á Janowi Gastoltowi dał: Ták to Látopiszec świádczy.

Długosz y Cromer pisza/ iż te Zamki Bielsko/ Drohicin y Mielnik Kazimierz z Litwą nie Michayłowi/ ále Bolesławowi Xiążęciu Mázowieckiemu wydárł / ktore był przed tym dał Jagieło Dziádowi iego Xiąż Januszowi etc.

Przymowká Lelusie od Dawgerdá.

A iżby się ięzyká Kazimierz náuczył / do Litewskich go tłumáczow Pánowie dáli/ Czego im prożno Polacy bronili/ przekłádáiąc zprzymierzenia z Polską naruszenie / y przeciwną wolą Królá Włádisłáwá / ktory odieżdżáiąc do Węgier w gubernácyą/ tylko Xięstwo Litewskie zlecił był Brátu Kázimirzowi/ Ale więcey v Pánow Litewskich ważyłá trwogá/ y boiaźń ná ten czás po zábitym Sigmuncie będąca / bowiem się obawiáli / iż iesliby Kazimirz tylko miał być Namiestnikiem Wielkiego Xięstwá Litewskiego / iáko Polacy chcieli/ záraz by Kniáz Michaylo Sigmuntow Syn zá przyiáźnią Zmodzi / ktora przy nim mocno stáłá/ y zá inszych stron życzliwością / Stolec Xięstwá Wilno vbieżał/ y opánował / á śmierci Oycowskiey nád nimi się pomścił/ gdyż iusz y ná Rusi nowe burdy y rozruchy powstawáły.

Casimirus Wilna Dux magnus à Lituanis renunciatus est, nec quisquam reclamantibus Polonis.
Oczym Cromer.

O burdach

O burdách Smoleńskich y Żmodzkich. Rozdział VII.

W Smoleńsku skoro po Wielkiey nocy we środe pospolstwo się wszystko/ Kupcy y Rzemieśnicy wzburzyli/ gdy vsłyszeli o śmierci Sigmuntowey/ á chcąc Andrzeiá Sákowicá/ Namiestniká Gásztoltowego z vrzędu Woiewodzkiego wyrzucić/ do Zamku zbroyno szturmowáli/ Ale Andrzey Sákowic z Boiáry Smoleńskimi/ y z dworem swym wpadszy ná konie z kopiiámi/ potkáli się z pospolstwem przed Kościołem S. Borisá w Zamku/ gdzie wielkość ludzi prostych kopiiámi pozábiiáli/ y porázili/ Wszákże boiąc się áby większa gromada nie nádbiegłá/ teyże nocy Andrzey ze wszytkimi Boiáry Smoleńskimi z Zamku wyiechał/ y byłá niezgodá wielka w Smoleńsku/ iż Smolanie poimáli Pietriká Márszałká Smoleńskiego/ y vtopili w Dnieprze/ A obráli sobie Woiewodą Smoleńskim Kniáziá Andrzeiá Dimitrowicá Dorohobuskiego. A Boiáre Smoleńscy niechcąc być posłuszni Kniáziu Dorohobuskiemu/ iácháli do Kniáziá Wielkiego Kázimirzá/ vskárżáiąc się ná lud pospolity/ iż oni bez woley ich Woiewodę sobie obráli.

Dimitrowic Dorohobuski ná Xięstwo Smoleńskie Woiewodą.

Co vsłyszawszy lud pospolity/ á boiąc się Kázimirzá/ y szukáiąc sobie większey obrony/ obráli sobie zá Hospodárá Kniáziá Jurgiá Lingwieniewicá Mścisłáwskiego/ ktory był w więzieniu v Sigmuntá/ ten przyiáchawszy ná Smoleńsk Boiar máło nie wszytkich dał wyściąć. A drugich w więzienie pobrał/ y imienia v nich poodeymował/ y podawał ich swoich Boiárom/ wyłomiwszy się z posłuszeństwá Kázimierzowego/ y Litewskiego. A Kázimirz będąc bárzo z tego żałościw/ posłał Pánow Rad Litewskich z woyskiem pod Smoleńsk/ ktorzy pod Smoleńskiem stáli trzy niedźiele/ ále Zamku nie mogli dobyć/ wszákże Monástyry y posády Miástá Smoleńskiego popálili/ ludźi wiele w niewolą pobráli/ á drugich obyczáiem nieprzyiacielskim bili y siekli. Co też Cromer lib. 21. y Długosz wspominaią.

Jurgi Lingwieniewic ná Xięstwo Smoleńskie.

Litwá Smoleńská dobywa.

A potym Kniáż wielki Kázimirz teyże Jesieni pociągnął sam z woyskiem Litewskim ku Smoleńsku/ y Zamek z Miástem mocą wziął/ Zá czym Kniáż Jurgi Lingwieniewic vciekł do Nowogrodá Wielkiego. A Kázimirz dawszy Woiewodztwo Smoleńskie Andrzeiu Sakowicu/ sam się zwrocił ná zad do Stolcá swoiego do Wilná.

Smoleńsko wzięte.

Potym Kniáż Jurgi Lingwieniewic będąc w Nowogrodzie obaczył że źle vczynił/ á Kázimierzá rozgniewał zápomniawszy łáski iego/ iż mu oyczyznę wrocił/ ktorą mu był Sigmunt wziął/ posłał do Janá Gásztoltá Kumá swoiego/ prosząc go áby mu gniew v Kázimirzá przeprawił. A Jan Gasztolt námowiwszy wszytki Pány Rády Litewskiey/ prosił Kázimirzá zá nim/ ktory ná prośbę Gásztoltowę/ y ná przyczynę drugich Pánow Rad Kniáziu Jurgiemu Lingwieniewicu gniew odpuścił/ y wrocił mu záś Oyczyznę iego Mścisław.

A potym przyszłá nowiná do Kázimirzá/ iż mu Żmodź służyć nie chce/ y z mocy się Xięstwá Litewskie wybiiá/ oczekawáiąc/ Micháylá Syná Sigmuntowego/ iákoż y Vrzędnikow Kieżgáłá Stárosty Żmodzkiego wygnáli/ y vczynili sobie Stárostą powinnego Kontowtowego Dowmontá/ gdyż Dowmont był rodem Żmodzin zda mi się z rodu onego Dowmontá Xiążęciá Litewskiego/ Romuntowicá

muntowicá álbo Dowmontá Gedrosťiego. A Kázimierz będąc záłośćią obruszony/ zebrawszy woyská wszytkie Litewskie/ Ruskie y Podlaskie/ ciągnął do Zmodzi/ y położył się v Kownä. Zmodź też zebrawszy woyská swe stánęli obozem ná gránicy Zmodzkiey nád Rzeką Niewiążą/ chcąc bitwę dáć Kázimirzowi. Aż potym Jan Gasztolt rozwodził to Kázimirzowi mowiąc/ iż się tobie nie godzi walki wieść z poddanymi swymi/ Bo ieśli oni ciebie porążą/ z niesławą twoią będzie/ á ieśli ty ich porążisz/ przetśię sławy nie otrzymasz/ żeś swoie poddáne poráził: Ale vczyń ták/ poślij im Stárostę Kontowtá/ gdyż iego powinny Dowmánt w Zmodzi zá obránim ich spráwuie. A on ich námowi że oni tobie ku Xięstwu Litewskiemu służyć będą/ bo ieśli w ziemię ich pociągniesz/ tedy ich sámych wyplenisz/ y ziemię zepsowawszy pożytku żadnego z tego sobie nie vdziáłasz. Ták tedy Kázimirz vczynił według rády Gasztołtowey. — Zmodź przeciw Kázimierzowi. — Gasztolt mądrą rádą bitwę rozwiodł.

A gdy Kontowt do woyská Zmodzkiego przyiechał/ naprzod powinnego swego Dowmontá/ ktorego sobie byli zá Stárostę obráli/ námowił/ áby Kázimirzowi służył/ gdyż Michaylo Syn Sigmuntow vciekł do Mázowszá. Potym Zmodzinowie wszyscy ná to przyzwoliwszy/ przyiácháli do Kázimirzá do Kowná/ á tám mu przysięgę vczynili/ gdy im też Kázimirz przysiągł práwá/ y wolności w cále chowáć/ á Kontowtá im dał zá Stárostę. — Zmodzkie wolności.

Wszákże we trzech leciech wziąwszy ten vrząd od Kontowtá/ dał záś Stárostwo Zmodzkie Kiezgáłowi po stáremu. Ták się rostyrki szkodliwe wnętrzne vćiszyły/ ktorych się Pánowie Litewscy ná on czás obawiáiąc/ y wielkiey szkody vchodząc/ muśieli Kázimirzá Krolewicá/ przećiw woli Władisławá Polskiego y Węgierskiego Krolá/ y przećiw zápisom/ y ziednoczeniu z Polaki/ ná Xięstwo Litewskie wybráć.

Wszákże tegoż roku Kázimirz przez posły swoie/ Rádziwiłá Márszałká/ y przez Kieizgáłá vżywał Brátá Krolá Władisłáwá/ áby te spráwę/ y postępki Litewskie potwierdził/ ále nic nie vprośił/ y tym więcey obruszył Władisłáwá/ gdy Kázimierz Kniáźiá Micháyłá Sigmuntowicá ze wszystkiey oyczyzny wyzuł/ y Bielsko/ Mielnik/ Drohicin ze wszystkimi włośćiámi Bolesłáwowi Xiążęciu Mázowieckiemu odiął/ ktore był Zamki Jagiełło od Litwy oddaliwszy dárował Dziádowi Bolesłáwowi/ ále gdy mu ie był Witołd záś wziął/ y do Xięstwá Litewskiego przywroćił/ znowu Bolesław/ ták iom wyższey powiedział/ po śmierći Sigmuntowey máiąc pogodę w zátrwożeniu Litewskim/ bez Xiążęćiá/ przez Nossute podáne ty Zamki był opánował.

A w Parczowie Pánowie Polscy z Litewskimi ziazd mieli/ gdźie długo á prozno o zgodę między Kázimirzem Wielkim Xiędzem Litewskim/ y Bolesławem Mázowieckim Xiążęty/ tákże Micháyłem Sigmuntowicem tractowáli/ gdy Litwá condiciy nie przyimowáłá/ y ták się roziecháli nie spráwiwszy nic/ á Mielnik/ Bielsk/ y Drohicin przy Litwie został. — Litwá wonno Podlasze odięłá.

O porąże-

O porażeniu Moskwy przez Kiskę Stánisłáwá / y niebespieczności Kazimierzowey.

Rozdział VIII.

Moskwá Ruś Litewską burzy.

Kazimirz do Moskwy.

Kiská Hetman burzy Moskwę

Zienowic y Rádziwiłowie z Kiską.

W Otym Roku 1442. Kniáź Moskiewski nie trácąc czássu y pogody w tych burdach y zátrwożeniu Litewskim / zebrał wielkie woyská / przyzwawszy ná pomoc Cárzá Kázáńskiego / y ciągnął pod Wiazmę / ktorą ná ten czás Litwá trzymáłá / burząc / paląc / y plundruiąc okoliczne włości. Co vsłyszawszy Wielki Xiądz Kazimierz / zebrał woysko z Litwy y z Zmodzi / y żołnierzow zá pieniądze / nád ktorym ludem przełożywszy Hetmánem Stánisłáwá Kiskę / sam został w Smolensku / á Stánisław Kiská ciągnął z woyskiem przeciw Moskiewskim vsom / chcąc ich gdzie záskoczyć / ále Moskiewscy Hetmánowie iuż byli woysko z Litewskich dzierżaw vwiedli. Przeto Stánisław Kiská w tárgnąwszy w Moskiewskie włości burzył ich wszerz y wzdłuż bez obrony / potym Mozaysko / Koziesko / Wiercie y Koluhę Zamki opalił / y spustoszył / á gdy ták przez dziewięć dni vstáwicznie plundrował / gotował się z wielkimi łupámi názad odciągnąć / A w tym woysko Moskiewskie / ktorego stawiono być tysięcy piętnaście / ná odsiecz przyszło / y zewsząd Litwę ogárnąć się szyko wało. Co widząc Kiská Hetman / náradził się z swoimi / ktorzy wszyscy gdy łupow nábránych porzucić / á sromotnie vciekáć nie chcieli / przyzwolili ná bitwę z Moskwą. A ták Kiská máiąc z sobą Zienowicá y dwu Rádziwiłow w towárzystwie / rozsádził ich w chytrych zásadkách / do Kazimirzá też Wielkiego Kniáziá posłał o rátunek prosząc. A gdy się zdał Moskwi vciekáć / wnet Moskwá w wielkości vfáiąc ogromnym pędem ná Litwę vderzyłá. Litwę zás Kiská rostropnie vwodząc / przywiodł Moskwę ná Roty Zienowicowe / y Rádziwiłow / ktorych był vmyslnie w zásadkách rozszykował / á potym sam z Litwą ná czoło podkal się z Moskwą / á Zienowic y Rádziwiłowie z bokow vsy ich nád nádzieię przerwáli / ktorą nową rzeczą Moskwá strwożona / mniemáiąc iż lud wielki / nie długo ná plácu trwáli / ále Moskiewscy Hetmánowie / gdy im Litwá ze trzech stron dogrzewáłá / wnet tył podáli / y rospierzchnęli się rożno po lássach y szerokich polách / á Litwá ich gonilá ná dwie mili / biiąc / siekąc / y imáiąc / zá czym sowito więcey łupow y więźniow nábrawszy / bes szkody swoich Stánisław Kiská Hetman z zwycięstwem wrocił się do Kázimirzá ná Smolensko.

Bitwá nászych z Moskwą.

Kiská Hetman Moskwę pogromił.

A to zwycięstwo w ten czás nád Moskwą tráfiło się w niebytności Kniáziá Moskiewskiego iáko Látopisce świádczą / Bo był sam wyciągnął ze wszystką mocą przeciw Cárzowi Tátárskiemu Machmetowi / y Synowi iego Momocziaku pod Murowlą / á tám gdy stoczył bitwę v Susdalá Zamku przy iednym Monastyrze / przegrał Moskiewski y sam był poimán (ále ráczey iż w máłey drużynie ledwo vszedł) ktorymi dwiemá porażkámi od Litwy y od Tatarow Moskiewski zemdlony / musiał przymierza v Wielkiego Xiędzá Kazimirzá prosić / ktore pod przysięgą dáną y pewnymi condiciámi otrzymał.

Przymierze z Moskwą.

A gdy ták Wielki Xiądz Kazimierz vspokoił Litwę y Ruś od Moskwy y od Tatarow / wrocił się do Wilná / gdzie czyniąc sam z siebie spráwiedliwość /

postał

posłał do Kniażia Michayła / Sigmuntá zábitego w Trokách Syná / ktory ná ten czás w Mázowszu mieszkał / áby się wroćił bespiecznie do Oyczyzny. A gdy ná słowo y gleit dány przyiáchał do Litwy / pogodził się z nim Kazimierz y oddał mu wszystkie Oycá iego pierwszą dzierżáwę / naprzod w Siewierskiey ziemi / Brańskie y Stárodubskie Xięstwá / nád to Bielsko / Surasz / y Brańsko / drugie ná Podlászu / w Rusi zás Kłecko / ktory dziś Pánowie Rádziwiłowie trzymáią / á w Zmodzi Kieydany / dziś w Dom Pánow Kiszkow obrocone / chcąc go tymi rożnymi vdziały w státeczney wierze ku sobie zátrzymáć. Vdział Kniáziá Michaylow.

Ale Kniaź Michaylo skoro wziął ty vdziały / będąc w Kłecku przypadł mu płácz serdeczny / z wielkim tego żalem vżywáiąc / iż mu iego własnego vdziełáiu / y zmowił się z Kniáziámi Wołozyńskimi Suchtámi ná Kazimirzá / iákoby go mogł z świátá zgłádźić / á sam áby oyczyste Wielkie Xięstwo cále po nim osiadł. Wołozyńscy zdraycy.

Przeto gdy się Kázimierz báwił łowámi pod Trokámi / posłał Michaylo Kniaziow Wołozyńskich w pięći set koni zbroynych mężow / áby się w puszczy v Trokow y v Miedzyrzeca rozsádzili / á Kazimierzá álbo iáwnie / álbo ze krzá áby iáko mogąc zábili / iákoż máło do tego nie przyszło / ále Osocnicy ktorzy zwierz w puszczy gwoli Kázimierzowi obstępowáli / obaczywszy lud zbroyny rożno vsćámi po puszczy rozsádzony / wnet vskoczyli y opowiedzieli to co ná oko widzieli Andrzeiowi Gastoltowicu Márszałkowi nadwornemu / á ten zás nie trwożąc Wielkiego Kiędzá Kázimirzá / oznaymił to Oycowi swoiemu Janowi Gastoltowi. A ták Jan Gastolt z Synem Andrzeiem Marszałkiem / y z dworem Kázimierzowym wsiadwszy ná konie bieżeli ná ono mieysce chytrych y zdrádliwych zássádek w puszczy / y ták náleźli / vderzyli tedy ná zdraycow / ále oni rożno się rospierzchnęli / wszákże sámych Wołozyńskich Kniáziow Suchtow pięći Gastolt dogonił / áż miedzy Krewem y Oszmianą / y poimał ich / Ktorych potym ossádziwszy w Trokách iáko zdraycow dał Kázimierz pośćinąć / á Wołozin y insze ich imioná ná Wielkiego Kniaziá wzięto. Zásadzká Michaylowá ná Kázimierzá. Wołozyńscy poimáni y pośćinani.

O czym vsłyszawszy Kniaź Michaylo / iż mu się nie według myśli szczęśćiło / zbiegł záraz do Moskwy / á wziąwszy pomoc od Moskiewskiego / przyciągnął pod Kijow / y wziął Zamek z Miastem Kijowem przez podánie / y ossádził go swoimi. Ale Kázimierz záraz wyprawił woysko Litewskie do Kijowá z Janem Gastoltem / ktory zás Kijow odiskał / y ossádził Litwą / Brańsko też potym w Siewierskiey ziemi wziął / A Michailo nie máiąc mocy ná odpor Litwie / drugi raz do Moskwy ziáchał / támże go Humion Ruski w iednym Monásterze Proskurem otruł / po koronácyey Kázimierzowey ná Krolestwo Roku 1448. nie ináczey iáko onego Henriká śiodmego Cessárzá Mnich w Florencyey otruł w naswiętszym Sacramencie Páńskim / O czym też Sabinus ták nápisał wierszem. Michaylo z Moskwą wziął Kijow.

Tuscia conduxit sceleris mercede ministrum,
Dominici tonso de grege frater erat:
Toxica qui præbens illi sub corpore Christi,
Manducanda sacro pane uenena daret, &c.

Illi: id est Henrico septimo.

Tegoż roku Xiąże Alexander álbo Olelko Włodimirowic Olgerdowic Xiążąt Słuckich przodek / ktorego Oycowi Włodimirzowi Olgerdowicu odiął był Witolt bez przyczyny Kijowskie Xięstwo vdzielne / przyiáchał ozdobnie do Wilná do wielkiego Xiędzá Kázimirzá z Siemionem y z Michałem synámi / gdzie w Senatorskim Cnotá Wrosłá y pobożność.

natorskim kole vpominal się iáwnie vdziału swoiego oyczystego Kijowá. Co obaczywszy Xiądz Wielki Kazimierz/ iż się słuszney rzeczy vpomina/ zá przyczyną Pánow wszystkich wrócił mu Kijow ze wszystkimi przygrodkámi/ iáko własną oyczyznę iego.

Tegoż też czásu Swidrigayło przedtym Wielki Kniaź Litewski/ od Sigmuntá wygnány/ gdy w wielkiey nędzy wszystko vtráciwszy/ w Wołoszech pasł owce siedm lat/ wrocił się do Litwy/ ktoremu tákże Kazimierz iáko Stryiowi dał Łuckó ná wychowánie do śmierci z okoliczną włością.

Roku 1443. Dowgierd Woiewodá Wileński vmárł/ á Kazimierz dał Woiewodztwo/ y Namiestnictwo Janowi Gasztołtowi/ A Trockie Jwanowi Montiwidowi albo Moniwidowi.

Tegoż roku Tátarowie Prekopscy/ Bokrinowscy/ y Syrinowscy/ gdy im Carz bez potomstwá vmárł/ przysłáli do Kazimierzá Wielkiego Xiędzá Litewskiego/ prosząc aby im dał ná Cárstwo Aczkiereiá/ ktory zbiegwszy z Hordy w Litwie ná ten czás mieszkał/ trzymáiąc Lidę ná wychowánie/ z hoynośći Pánow Litewskich/ przeto Kazimierz ná dzień náznáczony w Wilnie tego to Aczkiereiá ná Maiestácie w Zamku przyprawionym/ ná Cárstwo Tátarskie z pány Litewskimi podwyższył/ y posłał go do Hordy Prekopskiey z Rádziwiłem Marszałkiem/ ktory go tám ná stolicę Oycowską posádził skutecznie.

O powodzeniu Władisławá Jagiełowicá/ Krolá Polskiego/ y Węgierskiego/ z nieprzyiacioły wnetrznymi/ y postronnymi w Węgrzech/ y o Woynie z Turki szczęśliwey.

Rozdział IX.

Skoro Władisław Krol Polski był koronowan ná krolestwo Węgierskie/ iákośmy wyżey opisáli/ záraz Elżbietá Cesárzowa Wdowá po Albrichcie Cesárzu Krolu Węgierskim/ chcąc stolec Węgierski ná Syná swego dziecię otrzymáć/ poczęłá się buntowáć przeciw Władisławowi máiąc po sobie Vlriká Grábię Cyliyskiego/ nawiętszego wzburzyciela pokoiu pospolitego/ y Telephusá/ tákże Jskre Czeskich Hetmánow/ A ták po częstych z obu stron vtarczkách/ Węgrowie y Polacy z strony Władisławá Krolá/ oblegli Vlriká Grábię Cyliyskiego ná Zamku Jaurinie/ y poimáli go Polacy/ gdy vciekał z Zamku/ á ten był powodem wszytkich rosterkow. Porázili też Ládzisławá z Gary z iego towárzyszmi/ Andrzeiá Botos y Eriká zábili pod Batta. Dla tego Krol Władisław Siedmigrodzkie Woiewodztwo Vlakowi Mikołáiowi y Janowi z Huniadá obiemá dobrze zásłużonym Hetmánom dał/ tákież y pogránicźne Zamki od Turkow dał Huniádowi/ przełożywszy go ná Hetmáństwo Węgierskie. Krolowa záśię Elżbietá Janá Jskre Czechá z Brandisu ná tych Zamkách przełożyłá Stárostą ná Koszycách/ Bárdiowie/ Kremnicy/ Zolenie/ Lurszey/ y wszędzie w gornych Węgrzech/ ktory też pieniędzmi przenáymowáł stronę Władisłáwowę/ y wziął pod Krolem zdrádą Operiak/ Scharisz/ Kiszyk/ á potym y Kieżmark pod Polaki osiadł/

Zwyćięstwo Polakow.

Woiewodztwo Siedmigrodskie Huniadowi y Vlakowi oddáne.

Węgry rozerwáne.

Mikołáiá Czayke/y Komorowskiego złupił/y poimał/ktorzy byli ná Podolińcu. Talesus záśię do Agru przyciągnąwßy/ dobył go/ y złupił Węgry/ á Polaki ktorzy byli ná nim poimał. Ale drudzy Polacy y Węgrzy zebrawßy się poscignęli go/ poráźili/ y poimáli sámego z niektoremi Czechy/ á dáli w moc Agierskiemu Biskupowi.

Krol Włádisław dobył záśię Zamkow ktore byli pośiedli Rákußánie ná gránicach. A w tym Julianus Cardinał od Papieżá przyiechał/y poiednał Krolową Elżbietę Wdowę z Włádisławem/ słußnym obyczáiem. Rychło potym Elżbietá Krolowa Albrichtowá żoná z niemocy czerwoney z żáłością Włádisławową vmárła/zostáwiwßy po sobie dwie Corce/ y Syná Włádisławá.

Potym Krol Włádisław Jágiełowic pozástáwiawßy w Polscze Zamki y Cłá gránicżne ná potrzebę Węgierską/wypráwił się przeciw Turkom roku 1443. y z Kárdinałem Julianem/ gdzie záśię Zamkow od nieprzyiacioł w ziemi Rackiey zdobywał. A gdy się dowiedział iż Turcy ciągną przeciw iemu/posłał z woyskiem Janá z Huniádá przeciw nim/ktory bez wieści przyßedł ná Turki/poráźił ie y rozproßył/ á czterzy tyśiące więźniow poimawßy 9. Chorągwi Tureckich wźiął. Potym náßy prześli przez wßytki kráiny Sławáńskie/ áż do Mácedoniey/ Turek zás posłał woysko ná gory bronić Romániey/y Mácedoniey/gdzie tám miedzy gorámi z nowu z Turki vtarczkámi czynili/ Abowiem Turkom przybył był ná pomoc Báßá Nátoliyski Karambey zięć Amuratow/przeto iż wielki ich lud był/ z ciásnych kątow strzeláli ná náßych śmiele. Báßá Karambri bacząc swoich ludzi więcey niż náßych/ potkał się z náßymi/ ále porażon/gdzie wiele Turkow poimánych było/ drudzy ná gory vciekli/wßákże náßy dla mieyscá ciásnego/y trudnego przebycia gor/ wrocili się do domu. Kroniká Węgierska piße/żeby sam Krol w ten czás nie był/ iedno Jan z Huniádá/ktoremu wßytkę sławę sámemu przypisuią á nie Krolowi/ ále Kálimách ktory w ten czás był z nimi/ ináczey tę ßostą porażkę Turkow zá Krolá Włádisławá opisuie/w ktorey Kurámbey nawyżßy Báßá álbo Beglerbeg Hetman woysk Tureckich był poiman/á Włádisław Krol ácz był we zbroi/ále gdy Turkow ná iedney gorze vprzeymie áż do wieczorá dobywał/ kilko strzáłámi w piersi ácz nießkodliwie był obrażon/ á w tymże poboyścu Turkow trzydzieści tyśiecy ná plácu poległo/ á pięć tyśiecy poimano/ bo ich Polacy pießy naywięcey oscżepámi w gorách pobili. Bulgária też wßystkę zá tym zwyćięstwem/ ták Bonfinus piße/ Krol opánował/ bo się dobrowolnie podawáli Sławacy dla podobieństwá iezyká Polskiego.

Krol Włádisław Zamki Polskie dla Węgrow pozástáwiał.

Huniádes Turkow poráźił.

Węgrowie y Polacy wtory raz Turkow poráźili.

O tym też czytay Callimachá Bonfiná/ Dlugoßá/ Cromerá y Miechowiußá.

Wielkie to są y wysokie gory/ á nawyżße skáły/ ná ktorych tá bitwá z Turki byłá/y sławne v Poetow/y Historikow Greckich/ktore Mácedonią y Trácią od Missyey/Dardániey/y Trabalitow/ tákże Bulgárow dzielą/ wßytki Sławieńskimi narody Serby/Ráczami/á Bulgáry y Grekámi osiedli/dziś się iuß Turcy/ com sam widział/z nimi pomießáli. Miásteczká y Wśi ná wysokich práwie pod obłokámi skáłach siedzą/ Zamki murowáne Turcy potłukli/ ieszczesmy ich znáki widzieli/Bo gdy był głod wielki w Tureckich y támtych ziemiách/ Roku 1575. właśnie iáko ono w Litwie/mysmy tám tedy z drogi práwie dwádzieściá dni iázdy musieli iecháć/ á czásem ledwosmy się ná iednę gorę álbo skáłę ze trzemi wozámi wbili zá dzień iesienny. Bo Bulgáry y Ráce Chrześciány Jánczárzyn przistaw náß przymußał/ iż ná Báwołach musieli náße ciężary wozowe ná skáły wieść/ Grekowie/ y Historicy Hemum, y Rhodopeios montes ich názywáią/czásem kiedysmy się iuß wbili ná wierzch skáły/ tylko było do niebá drábinkę przystáwić/ ták się nam zdáło/iżby tám był ná śniadánie/á w Piekle spadwßy z skáły rychley niż ná obiad/ á támesmy musieli iecháć dla łatwieyßego nábycia żywności. Tylko we dwoię przeście tych gor iest/w iednym mieyscu ku Traciey y ku Andrinopolu/gdzie kupcy

Hemus & Rodopey montes v Historikow y Poetow sławne.

Ff z mnieyßą

z mnieyßą trudnośćią pospolicie ieżdżą/ á drugie ku Mácedoniey y Albániey ktoredyśmy my iechāli/ przez wielkie ćiásnośći z wielką trudnośćią y niebespiecznośćią.

A potym ſłáwnym zwyćięſtwie przyiechāli posłowie z Polski do Węgier do Królá Włádisłáwá/ prosząc áby do Polski przyiáchał/ opowiádáiąc mu/ iż Tátárowie/ y Ślężacy wielkie ßkody w króleſtwie czynili przez łupieſtwo. Rádzili też áby odpoczynął ná czás/ á z Turkiem bitwy nie zwodził swą wolą. A w tym czáśie przyiechāli Posłowie Tureccy do Królá/ gdy był w Segiedzyniu z Kárdynałem Julianem/ żądáiąc przymierza wiecznego/ y postępując wroćić wßytki dzierżáwy w Ráśćiey/ które był wziął Cesarz Turecki Irzemu Despotowi/ tákież dwu Synu iego wypuśćić z więzienia/ ácżkolwiek oślepionych. Ták Pánowie Rádni s Królem vrádzili wziąć przymierze z Turkiem do dziesiąci lat/ ponieważ sie go z słußnymi condiciámi modlił/ áby wroćił Despotowi ty Zamki w Ráśćiey/ Golubiec/ Zárnow/ Smiderow/ Anißowiec/ Krowin/ Sewerin/ Srebrnik/ Ostrwic Nowobárdo/ Szurzyn/ Kosnik/ Lásłowiec/ Zelenygrod/ Prokopia/ y inße w Albániey/ álbo w Ráśćiey twierdze pobráne/ á Bulgáriey część z Andrinopolem przy Turku zostáć miáłá. Co postánowiwßy Posłowie pod przysięgámi spolnymi/ wroćili sie do Turek/ á czyniąc dosyć przymierzu/ y vgodzie wroćili Zamki przerzeczone Despotowi/ y dwu synu iego/ które iuß był poslepił Amurat. Bacząc tedy to Julian Kárdinał/ zwieśił głowę/ á záraz dał znáć Papieżowi o tákim przymierzu z Turki Włádisłáwowym/ co sie Włochom y Papieżowi niepodobáło/ gdyż w ten czás zá ßczęśliwym powodzenim y zwyćięſtwem częstym Włádisłáwá Królá Polskiego y Węgierskiego/ iáko zá ściáną mocną Włoßy/ Fráncuzowie/ Hißpani/ y Niemcy śiedzieli.

Turecki Cesarz przymierza prośił.

Przymierze z Turki ná 10. lat.

O złamániu Przymierza Turkom z námowy Papieskiey/ á o zacney z nimi bitwie Królá Włádisłáwá Jagełowicá/ y zábiciu iego v Wárny/ Roku 1444.

Księgi Osmnaſte/ Rozdział I.

Do Jáśnie Wielmożnego Páná/ Páná Mikołáiá Rádziwiłá/ ná Bierzách y Dubindze Xiążęćiá/ Woiewody Nowogrodzkiego/ Mozerskiego/ Mereckiego/ etc. Stárosty.

NIeopłákáną wsławiam śmierć Włádisłáwowę/
Y iák broiło zacne plemię Jágiełowe/
Broiło Turkow mężnie z Greciey płoßáiąc/
A sławę nieśmiertelną przodkow swych wskrzeßáiąc.
Włádisław Jágiełowic w Węgrzech Rákußány
Zgromiwßy/ skroćił potym hárde Czeskie Pány/
Turkow z Ráckich/ y z Serbskich wołośći wygonił/
Zamki pod nimi pobrał y moc ich przełomił.
Przez Huniádá też z nich często brał zwyćięſtwo/
Sławne było v Turkow w ten czás Polskie męſtwo/

Ciągnąc

Ciągnął sam z Węgry/ z Láchy áż do Romániey/
Przez Macedońskie polá wszedł do Albániey.
Tám w gorách z Nátoliyskim Bászą woynę stoczył/
Gdzie sto tysięcy Turkow krwáwym Marsem skłoczył/
Prosił Amurat Cesarz v niego pokoiu/
Widząc Iágłowe plemię niezwalczone w boiu.
Wroćił Ráckie/ y Serbskie Despotom dzierżáwy/
A Krol do dziesiąći lat miał z nim pokoy práwy/
Władisław ná Sacrament przysiągł mir záchowáć/
A Turek ná Alkoran przyrzekł go nie psowáć.
Ták gdy z Turki przymierze iusz skuteczne było/
Záraz sie Włochom/ Grekom/ Wenetom sprzykrzeło/
Gdyż zá Polską y Węgrzy bespiecznie siedzieli/
Lecz iák przysięgę trzymáć tego nie wiedzieli.
Iulianus Kardinał będąc przy Władsłáwie/
Dał záraz Papieżowi znáć o iego spráwie/
Rozgrzeszył go Papieskim imieniem z przysięgi/
Lecz Bog krzywoprzysięstwá záwżdy mściciel tęgi.
Władisław iáko młody dał sie wnet námowić/
A záraz począł woynę ná Turki stánowić/
Wnet popisawszy woysko/ Dunay v Orszáwy
Przebył á ciągnął prosto w Bulgárskie dzierżáwy. V Orszáwy przewoz 3. dniá Nouembrá.
Do Callipollá ciągnąc z Hetmány vrádził/
Aby sie tám z woyskámi Włoskimi zgromádził/
Lecz trudno było przebyć gory w Albániey/
Przeto przez Bulgárią ciągnął do Tráciey.
Tákże dwudziestego dniá przyciągnął szostego/
Do Nicopolim Miástá (z woyskiem) Bulgárskiego/ A to Miásto Nicopolis było głową w ten czás Bulgáriey/ dziś iákom sam widział mnieysze niż iego sławá.
Tám sie dla odpocznienia obozem położył/
A przysięgi złamáney záwżdy go mol trwożył.
Tám Drákulá Multanski Hospodar ku niemu
Przyiáchał/ dziwuiąc sie ták woysku máłemu/
Bo piętnaście tysięcy ledwe iezdnych było/
A pieszych mniey y to sie z chłopstwá zgromádziło.
Rzekł mu iż więcey Turek gdy ná łowy iedzie/ Drakuły Multanskiego Woiewody prawdziwa rádá y przysłowie.
Ludzi pieszych/ y iezdnych koło siebie wiedzie/
Odradzał mu tey woyny/ ále trudno było/
Gdy sie w Krolu wrodzone męstwo zápaliło.
Dracul sie też wymowił/ lecz Syná zostáwił/
Z czterm i tysięcy ludu/ czym woyská przybáwił.

 Dał też

Proroctwo Orakulu.

Dał też dwu koniu pretkich winßuiąc Krolowi/
By vciekał gdy przydzie ku złemu ſkutkowi.
Dał y dwu przewodnikow co tám ználi drogi/
By Krolá vwodzili gdy ſie tráfi z trwogi/

20000. woyſká iezdnego v Władisławá.

Jerzy też Deſpot Serbſki ſwoy lud przyprowádził/
Ták wżdy dwádzieſcią tyſiąc Krol iezdnych zgromádził.
Tych zßykowawßy ciągnął proſto w Trácką ziemię/
Gdzie Tureckie z Grekámi zmießáło ſie plemię/
Wziął kilko Miaſt y Zamkow mocnych przez podánie/
A poddánym dał dobr ſwych wolne vżywánie/
W Sumenu / y w Petraſu Turcy ſie bronili/
Ktorych náßy iedunym dniem ßturmámi dobyli/

Jan Tarnowſki bramic Sumenſkiego Zamku/ ácz podiał dwie ránie/wyſiekł.

Tarnowſki Polak bramę ſam wyſiekł Zamkową/
Czym do ßturmu ſwym dziurę vczynił gotową.
Ale gdy Bramę rąbał/ podiął tám dwie ránie/
Wßákże náßy ſczeſliwe mieli ßturmowánie/
Bo zá Tarnowſkim idąc Sumeńſki grod wzieli/
Gdzie broniących ſie Turkow o kilko ſet ſcieli.
A Leſko záś Bobrzycki ná Petráſkie mury/
Pirwßy wſkoczył z Chorągwią gdy nie było dziury/
Ták dwá Polacy dzielność sławną okazáli/
Zá czym Węgrowie z Krolem dwu Zamku doſtáli.

Wapowſki ſto / á Paulus Jouius ośm dzieſiąt tyſiecy Turkow licża.

W tym Amurat Turecki Carz ſto tyſiąc ludzi/
Przepráwił przes Heleſpont / á Włoſka ſtraż łudzi/
Genuenſes z Weneti co tám portu ſtrzegli/
Przenáieci od Turkow rożno ſie rozbiegli.

Franciſcus Cardinał Weneckiey Armaty Hetman / co miał Turkom przewozu morſkiego bronić/ ſam práwie ich przewiozł w ſwoichże okrętách/ batách/ Gálerach/ á Turcy vpłácili po czerwonemu złotemu od głowy.

A drudzy záś łotrowie Włoßy w Bárkách ſámi/
W ſwoichże ich wozili zmamieni dárámi/
Wierzże Włochom wierzże tu Weneckiemu słowu/
Ktorzy y duße trácą dla złotego łowu.
Władisław vsłyßawßy dopiero ſie trwoży/
Wßytkim ná Włoſką zdrádę z oczu płyną słozy/
Jednák ſwych pośiliwßy wnet woyſko zßykował/
A do Wárny ták w ßyku drogę ſwą proſtował.

Warná po ſtáremu Dionyſiopolis/ ktorą Władisław Krol wziął 9. die Nouembris.

Ták wziął Wárnę podánim / á ſwymi oſádził/
A z Turkámi ſie potkáć w tym mieyſcu vrádził/
W nocy náßy obaczą áno ognie niecą
Turcy/ áż ſie y Morze/ Niebo/ z Ziemią świecą.

Proſto gdy Słońce weßło Turcy do bitwy ſie zgotowáli.

A ſkoro Titan złoty woz wytaczał z Morzá/
A słoneczna po gorách świeciłá ſię zorzá/

Godziná

Godźiná iedná ná dzień y obaczą náßy/
Ano Tureckie woyſká idą iáko láſſy/
Krol ná noge záchorzał/ ále Węgrzy krzyczą/
Bić Turkow bić bić/ vphow wielkośći nie liczą/

Szyk woyſká náßych.

Tákże Huniad woyſko pod gorámi ſpráwił/
A Węgrow ná práwy rog z Multany wyſtáwił/
Deſpot z Serby/ Iulian Kardinał też z Krzyżem/

Ierzy Deſpot Serbſki.

Przy nich ſtał á Chorągiew biała z złotym bryzem/
Wárádzinſki/ Agierſki przytym Biſkupowie/
Z Frankobanem Bulgárzy/ Racy/ Kárwatowie/
Sam Huniad lewy rog trzymáć obrał ſobie/
A Krolewſkiey w poyſrzodku dał mieyſce Oſobie/

Waradinſki/ Agierſki Biſkupowie. Frankoban z Karwaty y z Bulgáry. Krol we ſrzodku.

Wozow zás dwá tyſiącá ná zádzie zßykował/
W obozie mdłych/ y chłopiąt dobrze obwárował.

Oboz.

Ieſt pole gdzie ſię kończą gory Macedońſkie/

Położenie mieyſcá.

Z iedney ſtrony/ z południá morze Heleſpontſkie/
Wárná wielkie Iezioro od ktorego zową/
Miáſto dziś twoią sławne Władisłáwie głową.
Tákże miedzy Ieziorem/ Morzem/ y Gorámi/
Ná mile pole ſtoi rowne z págorkámi/
Przyſtoyne ku boiowi/ y woienney ſpráwie/
Ktore ſobie poświęcił Mars Bog woyny krwáwie/
Ná to pole dwie mili ták w ßyku ciągnęli
Náßy/ á potym w ſpráwie porządney ſtánęli/
Chorągwie roſpuśćili ktore wiátr powſtawßy/
Rozdrápał po powietrzu rożno rozmiotawßy.

Rzecz dziwna/ Wiátr Chorągwie náßych rozdrápał w ćichy y pogodny dzień powſtawßy.

Stráßny znák ſkutku woyny gdy Proporce legą/
A wichry z wiátrem ſrogim/ y z gromy ſię miecą/
Amurat ſię dziwował też Władisłáwowi/
Iż ták śmiał złamáć słowo ſwemu Chriſtuſowi/
Rzekł gdyś mu ty nie dufał weźmę go ia ſobie
Ná pomoc/ á nauke dam przyſięgáć tobie/

Amurat ſam nárzekał ná złamánie przymierza/ y słowo iego.

Ták náßy trzy godźiny w onym polu ſtáli/
A Turkow do potkánia ochotnie czekáli.
Ci potym wielką mocą od Gor przyſli z krzykiem/
Hała Hała/ wołáiąc z zákrzywionym ßykiem/

Bo Turcy poſpolicie ná rzałt put Mieſiącá ſię ßykuią.

W práwy rog vderzyli náßym wielkim pędem/
W ktorym Węgrzy z Multany ſtáli długim rzędem.
Nie dotrzymáli plácu/ Multani/ ná gory
Pierzchnęli/ á vciekał záraz gdzie mogł ktory/

Multani vciekli z bitwy.

Krol zásie z Huniádem wnet sie popráwili/
A Turecką krwią pole wszytko pokrwáwili.

Naszy pierwszy vf Turecki rozgromili.

Wspárli Turkow ná czterzy Włoskie bijąc mile/
Záwoiow pełne polá z oney krotofile/
Pełne y rowy śćietych głow Tátarskich leżą/
A nászy rospuśćiwszy konie po nich bieżą.
Oni podobni Sárnom gdy ich łowiec trwoży/
Vciekáią ná Błotá/ y niedoszłe kozy.
Záś ná drugie ich woysko vderzyli śmiele/
W ktorym wnet trzech Sándziakow vbili ná czele.
Krzyk huk Hałá/ Hała/ brzmi/ brzmią o száble miecze/
A strzáły z wierzchu lecą iáko gdy deszcz ciecze/
Konie rżą/ trąby huczą/ á bębny trzáskáią/
Chorągwie/ zbroie/ broni z słońcá sie błyskáią.
Nászy męstwem/ á Turcy wielkośćią wzmagáią/
Z Dział trzask/ z zbroy grzmot/ á ránni/ pod końmi stękáią/
Widziałby tám był/ áno zbywszy Pánow konie/
Błąkáią sie/ á Echo brzmi ná káżdey stronie.
Widziałby był/ áno ten bez głowy bez ręki/
Słyszałby był áno tám y tu smętne stęki/
Zbići iáko drwá leca drudzy náćieráią/
Ci z bokow/ ći ná czoło/ ći wzad szyk stacząią.
Rosproszyli wnet nászy Turkow iż pierzchneli/
A wszytkę Trácką ziemię strachem nápełnili/
Vciekáią tám y sám gonią ich záś nászy/
Pełne gory y polá/ pełne trupow lássy.
Wszyscy iezdni Tureccy pobići ná głowę/
A zwyćięstwo iuż w ręku v nászych gotowe/

Wątpliwa rzecz o Huniádzie. Bo y Turcy vciekáli y Węgrowie będąc zwyćięscámi práwie w stronę pierschneli z Huniádem/ á iedē Turczyn iáko Crom: pisze/ woiáł ná Węgry/ Ey gdźie vciekaćie mężowie węgierscy/ ponieważ wásze iest zwyćięstwo.

Lecz Huniad z Węgrámi álbo Turkow gonił/
Albo iák nászy piszą/ z częśćią woyská stronił.
Nie przyszedł ná rátunek gdy vćiekł z Wołochy/
Ták snadź Bog chćiał iż vmysł dał zwyćięscom płochy/
Lecz Krol bił y śiekł Turki w zad vstępuiące/
Krzycząy máiąc z śmiáłośći serce pałáiące/

Władisłá wowe nápominánie do Ricerstwá.

Woła o Towárzyszy/ o gdźie vćiekaćie/
A to zaporę Morską vćieczki swey maćie/
Zámknieniśmy w tył Wárną/ á ziemie niestáło/
Wszák śmiáłych w męstwie szczęśćie wspomoc obiecáło.

Smiáłych szczęśćie wspomaga.

Przez was/ y mężne spráwy/ á wszák z śmiertelnymi/
Walczymy/ nád nas wiárą/ męstwem podleyszymi/

Lata ná bystrym koniu/ á gárdłem chrápliwym
Prozno woła/ siekł Turkow sercem zápalczywym.
Iák Lew Armeński gdy go łowcow gmin obskoczy/
Ná włocznie śmiele idzie vfáiąc swey mocy/
Albo iák rozdrázniony Niedźwiedź gdy lás łomi/
Albo Tigris złodzieiá/ gdy swych dziatek goni/
Bieży śmiele ná ogień/ bieży y ná miecze/
Nie dba ácz z zránionego dla dziatek krew ciecze/
A gniew/ dzielność y żáłość wzad vciekáć bronią/
Ták Krol Władsław nácierał/ á Multani stronią.
Iuż był Phebus z swym wozem chłodzić sie zátoczył/
Gdy Krol czwarty raz miedzy vphy Turskie skoczył/
Wyniosłym mieczem siekąc/ kto mu się náwinie/
Z niego pot/ á krew z zbitych Pogan źrzodłem płynie.
Polacy w koło niego/ toż co Krol dziáłáią/
A Węgrzy by śmiáłości tey przestał wołáią/
Tám Báße meżnie zábił Aziátickiego/
Swą ręką nawyższego wodzá Tureckiego.
Amurat iuż chciał biegáć gdy iezdni vciekli/
Turcy szyki zmieszawszy krzeczą sie iák wściekli/
W tym Władsław ná Iánánczárską moc znowu vderzył/
Krzyk/ huk/ kołát/ grzmot znowu ktoby to wymierzył.
Huniad z Węgry vbiegł/ Krol zostáł z Polaki/
Bił Turkow áż sam przyszedł ná ich zdrádne haki/
Bo Iánczárowie przekop darnem wnet nákryli/
Y chrostem/ á zá nim sie z Cesárzem bronili.
A gdy Krol krzycząc do nich miecz wyniozwszy skoczył/
Wpadł w on doł/ támże go gmin Iánczárski potłoczył/
Potłoczył/ meżnie meżne pokolenie ginie/
Stąd Iágłowych potomkow wieczna sławá słynie.
Byłem sam tám w tych polách/ gdzie nászy przodkowie/
Turki bili/ śpiewáią dziś o nich Serbowie/
Widziałem Wárnę z płáczem nád nią oracz krzywy/
Náyduiąc zgniłe w roli zbroie ma zá dziwy/
Wyorywa szyszaki/ tarcze y puklerze/
Groty/ száble zbotwiáłe/ buławy/ páncerze/
W Gorách Hemu w Albáńskich/ Mácedońskich polách/
Y ná Tráckich Orpheus gdzie wdzięcznie grał rolách.
Widziałem to swym okiem/ tym widziałem okiem/
Y w przekopie gdzie Krol wpadł chodziłem głębokim/

Podobieństwá śmiáłośći Władisławowey.

Krol sam zábił nawyższego Hetmáná Tureckiego.

Sidło ná Krolá.

Samem tám był roku 1575.

Hemus Gory y Rodopaiy názwáne Orpheusowa muzika ále więcey męstwem Władisławowym sławne.

Chodziłem / á Greczyn mi mieyſcá vkázuie/
A pobitych Chrześcian y Królá żáłuie.
Lecz iednák ono świete Jagiełowo plemię/
Własną ręką ſkropiło krwią Turecką ziemię/
Zá co mu obraz wieczny sławá poſtáwiłá/
Y imię niezgwałcone ná wieki ſpráwiłá.

Cromerus lib. 21. Miechouius lib. 4 cap. 37. Wapouius fol. 276. Herbortus ex Cromero fol. 176. lib. 15. Iostus Decius, Æneas Syluius, Bonfinus, Węgierſcy Kronikarze/ y Demetrius Bulgárſki. Tákże Greckie y Tureckie Hiſtorie / ktorychem od iednego Węgrzyná poturczonego / Mężá vczonego / s ktorymem miał towárzyſtwo w Conſtantinopolu doſtał/ ták te bitwę opiſuią/ iákom ia ią wierſzem prawdziwie wyráził. Ale Callimachus Włoch ktory przy tym był / á w Krákowie v świętey Troyce w Kościele Dominicanow leży / trochę ináczey porządek tey Hiſtoriey ſtośuie/ mowiąc/ iż Jan z Huniádá Woiewodá Siedmigrocki / á Hetman Węgierſki / nie miał pewnego mieyſcá w ſzykowánym woyſku Krolewſkim / ále z Multany álbo z Wołochy zagornymi pilnował ſtrony ku rátunku ſwoich/ ieſliby gdzie ſzſánkowáli náſzy. A iż Węgrowie ktorzy ná práwym rogu ſtáli / od geſtych á podobnych gwałtownemu dżdżowi ſtrzał Tureckich/ zwłaſzczá Janczárow wſpárci byli/ á ná przyległe gory vciekli/ z ktorych potym od wielkości nieprzyiaciół w wąwozy zegnáni byli/ á tám gdy ſię mężnie długą chwilę bronili/ roſpłoſzeni od Turkow / tám też Biſkupowie Agierſki / y Wárádzinſki w vciekániu zábići/ á Legat Papieſki Julianus Cárdinał / z Deſpotem/ y z Frankobanem w obozie ſię záwárli/ y długo Turkom rowną bitwą z obu ſtron odpieráli / áż Leſzko Bobrzycki Polak / ktory śmiáłością / y nápominánim moc nieprzyiacielſką zátrzymawał / był zábity.

Walachi Transalpini.

Dwá Biſkupowie zábići.

Leſzko Bobrzycki zábity.

Támże gdy vſtępowáli Węgrowie/ Turcy ſzturmowáli ná obóz/ Co gdy Krol z Huniádem obaczył/ przyſkoczyli/ á Turkow ná dwie mili Włoſkie wſpárli. Potym gdy odwrot Pogáni vczynili/ kilko raz ſię ná rożnych mieyſcách z nimi náſzy potykáli / á wſzytkie iezdne woyſká Tureckie roſproſzyli/ á gdy ſię náſzy iákoby po otrzymánym zwycięſtwie do łupow rzućili/ tráfili ná Kárawan Wielbłądow obciążonych tłomokámi / ktorych ſię konie vlękły / y potu ich woniáiącego ſtrzymáć/ tákże w vſtráſzeniu koni iezdni náſzy zátrzymáć áni rządzić / potym ni władáć mogli. A w ten czás Krol z trochą iezdnych ná Jániczáry / w ktorych oſtátnia obroná byłá Ceſárzá Tureckiego / vderzył / gdzie ſię powiádá krwáwa bitwá znowu záczęłá / y iuſz Turcy myſlili vciekáć/ áż obaczyli náſzych częścią vſtráſzenim koni od Wielbłądow / częścią z niepewney wieści zábicia Królá ſtrwożonych/ záraz Janczárowie poczęli ſię nápomináć / y bitwę wznawiáć. Huniades obaczywſzy zátrwożenie ſwoich / y vciekánie / wnet Królá z pośrzodku geſtych nieprzyiaciół bijącego Turkow vśiłował odwieść/ ále nie mogł/ bo gdy go nápominał áby vbiegał/ á lepſzego ſzczęścia czekał / Krol mu odpowiedział / iż vciekáć ieſt rzecz ſzkárádna / á mnie / y narodowi moiemu nieprzyſtoyna / á też nie godzi ſię temu vciekáć przed tym kto ná kogo woynę podnieſie. To rzekſzy á miedzy ſkupionemi nieprzyiacioły mężnie poczynáiąc/ ſam ſwą ręką wielkość ich pobił.

Zła rzecz ná łup ſię vrwáć.

Konie ſię Wielbłądow zlękły.

Smiáła á przeważnie vporna dzielność Władisławowá.

Odpowiedź Władisławowá.

Támże potym gdy ſię ku wieczorowi nákłoniło Krol zbity z zránionego koniá ſzablámi Jánczárſkimi był roźśiekány. A Huniádes niemogąc Krolewſkiego ciáłá doſtáć / gdy wſzyſcy rożno vciekli / ſam też z trochą Wołochow vbieżał. A Turcy zbywſzy y ſtráciwſzy iezdne woyſká / nie gonili vciekáiących Węgrow/

y Woło-

y Wołochow/ y do obozu przez trzy dni sturmowáć nie śmieli/ ábowiem w nocy wątpliwe iescze zwycięstwo máiąc/ obawiáli się zásadki nászych. Trzeciego áż dniá obozu dobyli/ z ktorego dwá tysiącá wozow z wielkimi skárbámi wziąwszy/ ránnych y niemocnych okrutnie pomordowáli.

Iulianus Cardinał vciekáiąc z obozu od iednego Multaná ktory go przez Dunay vciekáiącego przewoził/ dla wielkości złotá ktore z sobą dźwigał złupiony był zábity y vtopiony. Polacy tylko dwá z tey bitwy nieszczęśliwey vbiegli/ Ian Rzeszowski/ ktory był potym Biskupem Krákowskim/ á Grzegorz Sanocki/ ktory był Arcibiskupem Lwowskim/ Tarnowscy Bráciá dwá zábici/ y Synowie Zawisze Czarnego/ ze wszytkiego woyská Węgierskiego/ ktorego dwádzieściá tysięcy było/ ledwe piąta część w bitwie zginęłá. A Turkow ośmdziesiąt tysięcy/ iáko Długosz y Miechouius fol. 307. świádczą/ nászy pobili/ á według Bonfiná trzydzieści ich tysięcy ná placu poległo. Y gdyby był Krol nie zginął/ nászychby było zwycięstwo.

O tym też czytan Volatera. num lib 8 Geograph: iż gdy koniá nápawiał był zábity od Węgrow.

Ian Rzeszowski y Grzegorz Sanocki.

Poimánych Polakow Szláchciców dwádzieściá y czterzey było/ z ktorych dwunaście vrodziwych młodzieńcow Amurat sam dla ich osobliwey vrody y pięknośći/ obrał sobie w Andrinopolu/ do łożnice/ á ci záraz sprzysięgli się Tyránná zámordowáć/ y vczyniliby byli dosyć przedsięwzięciu przesłáwnemu/ ále ich ieden Bulgárzyn wydał/ ktorego też byli do tey rády niebácznie przypuścili/ á gdy się to ták wynurzyło/ oni Szláchcicy Polscy boiąc się żywo przyść w ręce Tyráńskie/ zápárwszy drzwi dobrze sámi/ á wziąwszy broń w ręce bili się spolnie/ áż się do vpadu posiekli/ y od swych ran polegli/ czym przeważność Polskiey cnoty v Pogánow okazáli.

Dwánaście Polskich Szláchcicow sámi się zbili.

A tráfiłá się tá nieszczęśliwa porażká/ Roku Pańskiego 1444. Krolestwá Włádisłáwowego w Polszcze iedennastego/ A w Węgrzech piątego/ wieku swego ledwe dwudziestu lat doszedł/ ále Miechouius fol. 307. lib. 4. pisze/ iż dwudziestego pierwszego Roku zginął wieku swego.

Był vrody wysokiey/ oblicza smládego Greckiego/ ále wdzięcznego/ y poważnego/ włosow russich/ w pracy/ y w postách bárdzo cierpliwy/ y trzeźwi/ bo winá nie pijał/ hoyności zbytney/ cnotliwy/ vkłádny/ y łáskáwy/ też y ku nieprzyiaciołom miłosierny/ wielkiego vmysłu/ y sercá wysokiego/ ták iż nigdy nic niskiego nie myślił/ á żadną trudnością nie dał się od tego odwieść/ co raz porządnie postánowił/ ná ostátek wszytki cnoty/ ktore nawiętszym Xiążętom y Monárchom należą/ w nim świeciły. A tu masz w czwor sposob większego mi Achilessá/ śmiercią y dzielnością Iágiełowicá/ z narodu Litewskiego.

Przymioty Włádisławá Iágełowicá.

Interregnum po Włádisłáwie przez pułtrzeciá látá/ á o burdách przyięciá Krolestwá z Kazimierzem/ y z Litwą.

Rozdział II.

Skoro się rozniosłá wieść o zábiciu Włádisłáwowym w Polszcze/ wielka żáłość y smutek sercá ludzkie/ z śmierci Páná przyrodzonego záfrásowáłá/ wszákże iescze niktorzy twierdzieli/ z właszczá Węgrowie/ iż we zdrowiu vszedł/ álbo do Constantinopolá/ álbo do Weneciey/ álbo do Wołoch/ álbo do

Mniemieli że bo ták vciekał/ iáko ono Sigismunt Cesarz y Krol Węgierski/ gdy

przegrawſzy bitwę z Turki do Conſtantinopolá pierwey/ potym do Rodiſſu/záś do Weneciey z ſtráchu vciekał.

álbo do Multáńſkiey ziemie. Drudzy też powiádáli / iż ieſzcze ieſt w Albániey álbo Ráſciey z woyſkiem dobrze zdrowy / wierzyli temu náſzy coby byli rádzi widzieli/ Ale ſkoro tá ſłáwá/y wieśći w niwecz ſię obróćiły/ dopiero Pánowie Polſczy wypráwili do Tráciey / Bulgáriey y Greciey / Jáná Reſowſkiego / y Egidziego Suchodolſkiego/ pytáć ſię o Krolu / ále nic pewnego o nim dowiedzieć ſię nie mogli.

Kazimierz wybran ná Krolestwo.

A gdy ſię Polacy dowiedzieli/ iż Węgrowie inſzego ſobie Krolá wybráli Włádiſłáwá Syná Albrichtá Ceſárzá/pięć lat tylko máiącego/złożyli też Siem walny ná Electią Krolá inſzego w Sirádzu Roku 1445. ná dzień S. Woyciechá. Tám z ſentenciey Zbigniewá Kárdinałá vrádzili/ áby Káżimierzowi Wielkiemu Xiedzu Litewſkiemu Włádiſłáwá zábitego Brátu Kroleſtwo oddáli.

Posłowie Polſczy do Kázimierzá.

Wypráwili tedy Poſły do Litwy / áby Káżimierzá przyzwáli ná Siem w Piotrkowie złożony/ gdzieby ſię z obudwu ſtron ſpolnie około Rzeczy poſpolitey Polſkiey bez Krolá oſierociáłey náradźili / y námowili. Ale Káżimierz Poſły Koronne bez pewney odpowiedźi odpráwił/ á ſwoich do Piotrkowá / iáko Rádziwiłá/ Kieżgáłá / y Páca Mieſiącá Septembrá z tym roſkazánim przyſłał/ powiedáiąc ſię być zemdlonego żáłością y ſmętkiem z przerzeczoney przygody Bráckiey / dla czego ná on Siem ſam przyiecháć nie mogł / á też niedoſzłe y nieſłuſzne być wźięcie inſzego Krolá powiádał / gdy ieſzcze wſzyſtkie rzeczy ſą niepewne/ á iż on áni Kroleſtwá/ áni ſpráwowánia żadnego nie chce przyiąć / wſzákże by mu ſię zdáło/ áby ći namieſtnicy/y Gubernatorowie / ktorych Włádiſław do Węgier odieżdżáiąc ná ſwym mieyſcu poſtánowił / Rzecz poſpolitą rządzili do czáſſu.

Drugie prożne poſelſtwo do Kázimierzá.

A gdy ſię tá odpowiedź ziázdowi Rycerſtwá y Senatu koronnemu nie podobáłá/ wypráwili do niego po wtore oſm Pánow Rádnych/ áby go iuſz práwą rzeczą ná Kroleſtwo przyzwáli / co ieſliby niechciał / y odwłoczył / áby mu powiedzieli iż inſzego ſobie Krolá ſzukáć muſzą. Ale Káżimierz przedſię w ſwoim vporze ſtał/ gdy go Pánowie Litewſcy zátrzymawáli / ktorym ſię był ná wſzytkim w ſpráwách woiennych/ y domowych podobał / przeto Poſłowie Polſczy z niſczym muſieli názad ſię wrócić.

Siem w Wilnie.

Grożne poſelſtwo do Polakow Kázimierzowe y Litewſkie.

Krolowa też ſtára Jagiełowá Káżimierzá iáko Syná nápominałá / áby w tey rzeczy zdrowſzey rády vżywał / ále go námowić żadnym ſpoſobem nie mogłá/ wſzákże Káżimierz prośił Poſłow koronnych / áby poczekáli dokądby ſię o tym ná Seymie z Pány Litewſkimi y Ruſkimi námowił/ ktory złożył po národzeniu Páńſkim 1446. w Wilnie Mieſiącá Styczniá/ á ſkoro ten czás przyſzedł/ zebráli ſię Pánowie koronni z Slachtą wtory raz do Piotrkowá / ná ktory ziázd od Káżimirzá ſześć Poſłow Pánow Litewſkich przyiácháło / proſząc áby ieſzcze Electią odłożyli/ czego ieſliby niechcieli vczynić/ woyną grozili Polakom / gdyż Káżimierz z Litwą chce ná nich práwá ſwego mieczem dochodźić / ieſliby z dobrą wolą czekáć go nie chcieli / wſzákże przydáli / iż on ná Wielkim Xięſtwie Litewſkim przeſtawá / á Kroleſtwá nie żąda.

Trzecie Poſelſtwo do Kázimierzá prożne.

Przeto Polacy będąc záiątrzeni ták ſrogim poſelſtwem / inſzego Krolá ſobie wybráć vmyślili/ále ſię tego obawiáli/iż gdyby zwádę z Litwą záczęli/ Krzyżacyby Polſkę nátieżdżáli. Dla tego ieſzcze Káżimierzowego vmyſłu ſkuśić ſię im zdáło / wypráwili tedy do niego Predborá Koniecpolſkiego Sędomirſkiego / y Sciborá Sárleiá Jnowłodſłáwſkiego/Kaſztellanow/ ále y ći tákąż / iáką y drudzy odpowiedź wźięli.

Od nabożeńſtwá záczęta Electia.

Dla tego Senat koronny y Rycerſtwo ná dwudzieſty oſmy dzień Márcá do Piotrkowá ſię ziecháli / á wſzyſcy Sacrament Páńſki nabożnie przyiąwſzy/ áby tym świątobliwiey o Rzeczy poſpolitey tráctowáli / poczęli Electią no-

wego

wego Krolá stánowić/ wszákże pod tymi Condiciámi/ iż Kázimierzowi pierwsze mieysce w przyieciu Krolestwá zostáwili. A wotowánia Biskupow wszytki sie skłániáły/ ná Friderika Márgrábie Brandenburskiego/ ktory był przed tym zieciem y nasledznikiem Jágiełowym námieniony/ krom Páwłá Kozickiego Biskupá Płockiego/ ktory ná ktoregokolwiek z dwu Brátu Xiążąt Mázowieckich wotował/ ná Włádisłáwá álbo Bolesłáwá. Przyczym też stáli Jan Czyżowski Castellan/ y Jan Tęczyński Woiewodá Krákowski/ Lukasz z Gorki Woiewodá Poznáński/ y wielkość Rycerstwá ná Bolesłáwá sie zgodziło. Ták tedy z zezwolenia wszystkiego Senatu/ Bolesław Xiążę Mázowieckie/ od Wincentego Arcibiskupá Gnieźnieńskiego/ był Krolem náznáczon/ iesliżeby Kázimierz przed Swiątkámi woley swoiey odmienioney nieoznaymił. Votá ná Márgrábię. Votá ná Xiążę Mázowieckie.

A Kázimierz vsłyszawszy to co sie ná Seymie Piotrkowskim stáło/ posłał do Mátki Krolowey potáiemnie/ áby Pánow znowu ku niemu námowiłá/ ktora tego łatwo dostąpiłá/ iż Máli Polacy záraz nań przyzwolili/ y do wielkiey Polski posłáli/ áby wolą swoię od Electiey Bolesławowey ku Kázimirzowi skłonili/ ktorzy też to ochotnie vczynili/ á znowu Posły do Kázimierzá Wielkiego Xiedzá Litewskiego wypráwili/ áby dniá ostátniego Septembrá w Parczowie z nimi sie ná Siem ziechał/ iákoż sie Pánowie Polscy ziecháli/ ná dzień náznáczony do Parczowá/ ále Kázimirzá długi czás prożno czekáli/ á gdy go nápominali/ áby przyiáchał/ powiedział iżesmy ieszcze żadnego obiáwienia woley swey/ o przyieciu Krolestwá nie oznaymili/ wszákesmy do Brześcia przyiecháli/ ále iesli Pánowie Polscy chcą co stánowić/ niechayże do nas do Brześcia przyiádą. Zieźd w Brześciu Kázimierzow z Polaki.

Ták tedy Pánowie Polszczy sześć Senatorow z Parczowá do Brześcia posłáli do Kázimierzá/ ktory ty Condicie Legatom podał/ iż ináczey niechce Krolestwá przyiąć/ ážby pierwey Podole/ Łuczko/ Olesko/ Lopáczyn/ Wietle/ Hrodło/ Litwie od Polakow były wrocone Ziemie z Powiátámi y z Zamkámi. Vprzeymość Kázimierzowá ku Litwie.

Tych Condiciy gdy Polacy nie chcieli przyiąć/ y roziecháć sie niespráwiwszy nic gotowáli/ Kázimierz potym ná ich żądánie przyzwolił przyiecháć do Krákowá/ ná przyszły rok/ ná dzień S. Janá Chrzcicielá/ dla przyiecia Krolestwá Polskiego/ gdy mu niektorzy z Pánow Polskich cicho potuszyli/ iż mu to wolno będzie Litwie wrocić/ y odiąć od Korony cokolwiek będzie chciał/ gdy iuż Krolem zostánie/ iák o tym Cromerus lib. 22. szerzey pisze/ á Długosus swiádczy/ iż Lomázy/ y Połubice od Stárostwá Párczowskiego/ y od Polski odiąwszy do Litwy przyłączył. Lomázy y Połubice Litwie wrocone.

Kázimierz trzeći Jágiełowic/ Krol Polski/ y Wielki Xiądz Litewski/ Roku 1447. Czerwcá Miesiącá dniá 25.

Rozdział III.

Ak tedy Kázimierz Wielki Xiądz Litewski/ ná czás náznáczony koronáciey/ przyiáchał do Krákowá z wielkimi y swietnymi pocztámi Pánow Litewskich y Ruskich/ y z Swidrigaykłem Stryiem swoim/ tákże z Olelkiem Słuckim y Kijowskim Xiążęciem/ etc. Ktorego Mátká Krolowa y Pánowie Koronni/ y Mázowieckie Xiążętá/ Włádisław y

sław y Bolesław Brácia we dwu tyśiącu koni/ y Ratiborskie/ Cesinskie/ Oświęcimskie y Brzeskie Xiążętá/ y wiele Pánow Czeskich/ Węgierskich y Sląskich/ y Henrik z Elbingu/ y Ludwig z Mewe Kontorowie/ Posłowie od Mistrzá Pruskiego Erlichshausená/ z wielką vczćiwośćią y triumphem przyimowáli. A názáiutrz Czerwcá Mieśiącá dniá 26. był koronowány według zwykłych Ceremoniy w Krákowie ná Zamku w Kośćiele S. Stánisławá. Ale práwie w koronácią stáłá się trwogá strászna/ gdy Niewiast ze Wśi Klasztorá Tinieckiego wielka gromádá z płáczem/ krzykiem/ y lámentliwym hukiem/ Kośćioł S. Stánisławá nápełniły/ dla pobránia bydłá ná stáćią Krolowi nowemu/ ktore ich nárzekánie záledwie vskromiono/ á potym się Msza y koronácia dokonáłá swym porządkiem przez Wincentego Arcibiskupá.

Kazimierzow wiazd do Krákowá.

Trwogá od Niewiast.

Názáiutrz záśię gdy Krol według zwyczáiu był prowádzon ná Máiestat w Rinku Krákowskim wystáwiony/ poswárzyły się Xiążętá Mázowieckie Włádisław y Bolesław z Biskupámi o mieysce śiedzenia po práwey ręce Krolewskiey/ ták iż Krol muśiał ná zad do Zamku się wroćić/ przyśięgi od Mieszczan nie przyiąwszy/ wszákże potym Xiążętá vstąpiły Biskupom.

Swar Biskupow z Xiążęty.

Dawno mowią Da locum mulieribus, vstąp twarogowi.

Potym gdy Krol Kázimierz zárázem chciał vśilnie do Litwy odiácháć/ zátrzymáli go Pánowie Koronni/ iż muśiał pierwey do Poznánia náwiedźić dla potrzeb wielkiey Polski. Wszákże Pány Litewskie áż zá Bramę Krákowską dla vczćiwośći wyprowádźił sam Krol/ á potym do wielkiey Polski z Mátką odiáchał. A gdy był w Kálisżu przyszedł do niego Kniáź Micháyło Sigmuntowic/ dźiedźic Xięstwá Litewskiego/ y vpadł v nog Krolewskich/ prosząc pokornie áby mu oyczyznę iego wroćił/ ále nie mogł nic słusznego vprośić/ y owszem od Kázimirzá Krolá był chudzinká nie práwie słusznie odpędzon. A tu iusz czytelniku miły obaczysz porządnie ode mnie zebráne powodzenie chudziny Kniáźiá Micháyłá/ nie tylko według Látopiśczow/ ále według Cromerá/ Długoszá/ Miechouiuszá etc.

Vczćiwość Pánom Litewskim.

A ten Kniáź Micháyło gdy nie mogł mieć mieyscá w Litwie/ y Stolcá Oycowskiego dostąpić/ k temu obaczywszy iż mu Kázimierz ná gárdło stał/ zá iego rosterkámi vciekł naprzod z Litwy do Mázowszá do Szwagrá swoiego Xiążęćiá Bolesławá/ iáko o tym wyższey/ potym do Prus/ á gdy y tám nie mogł być bespieczny/ zbiegł do Sląská/ á z Slezaki/ y z Czechy Polskę náiezdżał/ łupieżnym á vrwáńskim obyczáiem. Potym/ iáko ia rozumiem/ skoro vsłyszał/ iż Xiążę Mázowieckie Bolesław Szwagier iego był ná Krolestwo Polskie náznáczon/ przyszedł do Polski/ spodźiewáiąc się zá iego koronną pomocą Xięstwá Wielkiego Litewskiego dostąpić. Ale gdy Kázimierzá Polacy koronowáli/ widząc iż nádźieiá dziuráwa/ vdał się w pokorę/ á w Kálisżu iáko Cromer pisze/ vpadszy Krolowi Kázimirzowi v nog prośił o zwrocenie oyczyzny/ iákoby rzekł/ ponieważ ciebie Pan Bog opátrzył Krolestwem Polskim oyczystym/ wroć też moię własność/ ná ktorąś podemną po Sigmuncie Oycu moim wstąpił/ Potym *cum nihil æqui impetrare posset*, Niewskorawszy ná swoiey pokorze/ y owszem sromotnie był chudziná odegnány/ vciekł do Piotrá Wołoskiego Woiewody/ A gdy się go Krol przez Odrowąžá Woiewodę Ruskiego/ y przez Koniecpolskiego vpominał/ áby był wydan/ niechciał go Hospodar Wołoski Piotr wydáć/ mowiąc: *neq; ex fide sua, neq; ex dignitate Regis Michaelem quasi clientem prodendum fore, sed iussurum se deinceps, ut is finibus suis excederet.* Ták się Woiewodá Wołoski wolał z wydánia Kniáźiá Micháyłá wymowić/ á niż z przyśięgi/ y hołdu/ ktory postąpił Kázimierzowi. A Michał nieborak widząc iż niemiał mieyscá y v Wołochow/ vciekł do Prekopskich Tátárow/ ktorzy potym zá iego powodem Podole okrutnie zburzyli/ Acz to ná Litwę y ná Krolá Polacy kłádli/ iákoby oni podárkámi Tátárow ná Polskę

Michaylá Sigmuntowicá Kieystutowego wnuká tułánie.

Pokorá Kniáźiá Micháiłowá.

Iżby to áni iego áni Krolá cześćo/ tego kto śię do kogo vciecze wydáwáć.

Micháyło do Tátárow.

Polskę podburzać mieli/ co iest nie pewny dowod/ gdyż *omne regnum in se diuisum desolaretur.* Ale to wszystko broił Kniąż Michayło Sigmuntowic z Tatarami/ mszcząc się nád Kázimirzem krzywdy odięcia Oyczystego Wielkiego Xięstwá Litewskiego. Jákoż potym Roku 1449. s tymiż Tatáry zebrawszy się do Siewierskiey ziemie wciągnął/ O czym też Dlugossus y Cromerus świádczą/ y wziął Stárodub/ Nowogrod Siewierski/ Pucziwil/ Serpieśl/ Bransko/ y inszych Zamkow Ruskich/ Moskiewskiemu páństwu przyległych łatwo iáko dziedzic przez podánie dostał/ *tumultuarijs aliquot copijs Regis fusis,* poráziwszy kilko zagonow Krolewskich ná vtarczkę wyciekáiących/ y pisze dáley Cromer: *Maiore mole Rex contra eum arma mouit,* Iż się wyprawił Krol przeciw iemu większą mocą/ á wygnawszy go/ y wyrzuciwszy z Siewierskiego páństwá/ Zamki zás wszystki odebrał/ y ku Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu przywrocił. O tym też czytay Cromerum lib. 22.

A potym spodziewáiąc się więkßego posiłku Michayło od Moskiewskiego/ zwłasczá dla dobycia przerzeczonego Siewierskiego Oyczystego páństwá/ Stárodubiá/ Bráńská/ Nowogrodká/ etc. vciekł do Moskwy/ gdźie iuż więcey nie pielgrzymował/ bo go tám Jumien w Ruskim Monásterze Prásturem otruł/ y tám vmárł. Ktoryby się był mścił śmierci Oycowskiey y swego wygnánia/ gdyby był Stolec Oycowski po ták dziwnym pielgrzymstwie opánował. Ale się to tylko Witołtowi Stryiowi iego ledwo zwiozło. Bo Sigmunt Oćiec iego od Czártoryiskiego zábity/ z Stárodubskiego Siewierskie° vdźiału wźięt był ná Wielkie Xięstwo Litewskie. Kniąż Michayło otruty ná Moskwi.

O odieździe Krolewskim do Litwy/ y Seymie Párczowskim/ y Nowogrodzkim/ y rosterkách Wołoskich.

Rozdział IIII.

Do Wielmożnego Páná Janá Glebowicá Castellaná Minskiego/ Podskárbiego W. X. Litewskiego.

Wybiáchawszy Krol Wielką Polskę/ złożył Siem w Piotrkowie/ chcąc burdy miedzy Litwą/ y Polaki nowo wszczęte vśmierzyć/ bo Buczacki Fiedor Stárostá Podolski wziął był Litwie niktore Zamki ku Podolu y Wołyniu śiedzące. A gdy Krolá Pánowie Polscy prosili/ y námawiáli/ áby Litwie onych Włości odiętych niedopuszczał/ áni wracał/ ktore iuż były w dzierżáwie Koronney/ nie przyzwolił im ná to Krol z námowy niktorych Pánow Litewskich/ ktorzy byli przy nim/ ále śpieśno do Litwy viechał/ wziąwszy z sobą kilko Pánow koronnych. Támże się v Wingrowy w Anyszyńskich pusczach vstáwicznymi łowámi báwił/ opuściwszy y porzuciwszy spráwy Koronne/ dla czego wielkie rozboie po drogách y okrutne swowoleństwá w Polsce vrosły/ iż też Wsi y Miásteczká łotrostwo/ zwłasczá Slachtá náiezdżáli y plundrowáli. Buczacki Litwie Zamki Podolskie/ y Wołyńskie pobrał. Kázimirz Polakom nie przyzwolił przeciw Litwie. Rozboie w Polsce.

Ná drugi Rok 1448. ná schodzie Miesiącá Máiá/ á Miechouius pisze fol. 311. iż po Bożym ciele złożył Siem Krol Kázimirz w Lublinie Polakom/ y Litwie/ Tám Xiążętá/ Pánowie/ y Slachtá Litewská prosili áby rownym y iednákim práwem sprzymierzenie s Polaki mieli/ áby też ony zápissy ziednoczenia Litwy Siem w Lublinie/ y żądánie Pánow Litewskich.

 nia Litwy

nia Litwy / Zmodzi / Ruſi z Polſką były zmienione / áby im Podole y Zámki z Powiátámi Oleſko/ Wiethle/ Lopáczyn / y Ɀrodło były wrocone / ná co Pánowie Polſcy odpowiedzieli / iż co ſię tknie ſprzymierzenia / tedy to dobrze ieſt poſtánowiono/ przez Witołtá y Jágiełłá / dla czego niemáią ſię o co ſkárżyć pánowie Litewſcy / też ſię im tego nie godzi vczynić / co ieſt mocnie zapiſámi y przyſięgámi przez Krole náſze vtwierdzono / zwłaſzczá przez Jágiełłá ktory ſię obwiązał / y potomki ſwoie mocnemi zapiſámi y przyſięgámi ty czterzy artikuły dzierżeć / pierwey niż Krolewnę Edwigę z Kroleſtwem wziął. Pirwſzy artikuł / iż miał święty Chrzeſt przyiąć z Bracią / y z poddánymi / y vczynił temu doſyć. Drugi iż wſzytko ſwoie Xięſtwo / y ine dzierżáwy ktore miał / y ktorych potym nábyć miał / ku Kroleſtwu Polſkiemu przyłęczyć y przywłaſzczyć obiecał / y tákże vczynił. Trzeci / wſzytkie ſkárby ſwoie ná potrzeby Kroleſtwá Polſkiego obrocić. Czwarty iż miał wſzytkie więźnie Chrześciáńſkie wypuścić/

Odpowiedź Pánom Litewſkim od Polakow.

4. przednienſze obwiąſki Jágełłowe.

Polacy dowodzą Kroniką/ iż Podole ku Litwie nie było nigdy.

A co ſię tknie Podola / tedy Podolſka ziemiá nigdy nie byłá ku Litwie / áni iey też Polacy mieli od Litwy / co iáwnie ieſt opiſano w Kronikách / iż Krol Cázimirz Wtory doſtał iey część ſpadkiem przyrodzonym / á część pod Tátary/ ktorą kiedy chcieli brali / Ale Cázimirz poczyniwſzy twierdze drzewiane/ w Kámieńcu/ w Bákocie/ w Bráſłáwiu / w Miedzybożu/ y w Włodimirzu/ dzierżał Podole ſpokoiem / po iego záś śmierci przyſzły ty ziemie ná Ludwiká / y były w dzierżeniu iego / po Ludwiku potym przyſzły ná Krolá Jágiełłá / iáko ná Krolá Polſkiego / ktore rozdawał ku dzierżeniu ſwoim záſłużonym / naprzod Spitkowi z Melſtina. Dawał też z łáſki dzierżeć Bráciey niktore Zamki w Ruśi Witołtowi y Swidrigáyłowi do żywotow ich tylko á nie ná wieczność. Przeto dla tego ſczodrobliwośći doczeſney / nie mogłá nam wieczność zginąć / Xiążę też wáſze Sigmunt niebośczyk dzierżał okrem á nie wiecznością ty Zamki przerzeczone / iákoż y liſt iego tego poświadcza.

Witołt Podole trzymał dla vdánia z łáſki wieczność nie ginie. Sigmunt Kieiſtutowic W. X. L. iáko Podole trzymał.

Prośił potym Krol Cázimirz Pánow Koronnych / áby przyiáźni pánow Litewſkich nie obrażáli / á łáſkáwą y ſłuſzną im odpowiedź dáli / o czym gdy ſię Senat koronny nárádził / odpowiedzieli Krolowi / iż łatwieyſzey drogi ku zátrzymániu vmysłow Litewſkich niemáſz / iedno áby oni / y Ruſſacy wſzyſcy Polſkim imieniem / y titułem Kroleſtwá / odrzućiwſzy y oddaliwſzy tituł y władzą Wielkiego Xięſtwá ſwego / nápotym ſię zwáć y miánowáć chcieli / ná co pánowie Litewſcy nieprzyzwolili / á Polacy wywodzili záś Podole z dawná do Korony przynależeć.

Polacy chcieli tituł W. X. Litewſkie° y imie Litewſkie zágłádzić/ áby ſię koronnym imieniem titulowáli.

Ale Látopiſcze Ruſkie y Litewſkie ſtáre / ktorychem ia dwánaście concordował / ináczey á iednoſtáynym dowodem świádczą / iákom to wyżſzey opiſał przy Gediminie / Olgierdzie / Jagielle / y Witołcie / iż napierwey Xiążętá Litewſkie/ Koriatowicy Tátary z Podola wygnáli/ y Kámieniec / Skáłę / Bekotę/ y inſze Zamki zárąbili / á do Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego dzielnością ſwą przyłączyli / ták tedy w ten czás Pánowie Litewſcy od Polakow odpráwieni / do Litwy odiecháli / y s tym ſię Siem ſkończył / á Krol Cázimirz do Krákowá iechał.

Látopiſcze Litewſkie nie zgádzáią ſię s Polſkimi o Podolu.

Roku 1449. gdy vmárł Stephan / y Zelias Woiewodowie Wołoſcy/ Hołdownicy Polſczy/ ná iednego Stolec Petrilo / á ná drugiego Roman Synowie wſtąpili / Potym Petriło máiąc pomoc od Janá Huniádá / Gubernatorá Węgierſkiego / wygnał Romaná Brátá Stryiecznego / ktorego záś ná páńſtwo Kazimirz vśiłował wprowádzić / ále gdy vſłyſzał w drodze / iż od trućizny zádáney Roman vmárł / tym ſpieſzniey ciągnął do Kámieńcá Podolſkiego/ ruſzywſzy Przemyſkie/ Lwowſkie / Chełmenſkie / y Podolſkie Woiewodztwá.

Kazimierz z woyſkiem do Woloch.

Z Kámieńcá

S Kámieńcá potym posłał do Petriłá Woiewody / áby do niego przyiechał / á hołd y przysięgę vczynił / ná co Petriło przyiecháć obiecał / by tylko miał gleit od Królá / Krol tego nie czekáiąc / zostáwiwszy w Chocimu posty ktorzyby przysięgi Petriłowey przysłucháli / śpiesznie się do Litwy obrocił / gdzie w Nowogrodku s pány Litewskimi seymowáć ledwe począł / około przywrocenia wyższey mienionych powiátow od Korony do Litwy / gdy Tátarowie do Podola wtárgnęli / ogniem y mieczem srogo wszytkie włości plundruiąc / ktorych iednák Teodor Buczácki kilko połkow y zagonow poráźił / y więźniow wiele wybáwił. Ale insze zagony Tátárskie v Bráślawiá hoynie / y łáskáwie były przyięte / y częstowáne od Jurzego álbo Jurgi páná Litewskiego / skąd było Polakom podeyrzenie vrosło / iż álbo zá wolą Krolewską / álbo zá przywiedzieniem pánow Litewskich / Tátarowie Podole / y Ruś / ktore Polacy Litwie odięli / burzyli. Chocim Zamek Wołoski 2. mili od Kámieńcá. Tátarowie Podole burzą. Jurgá.

O wymowieniu z Przysięgi Kázimierzowey Polakom gwoli Litwie / y porázeniu Polakow w Wołoszech.

Rozdział V.

Potym Miesiącá Grudniá / Krol ná Siem Piotrkowski iechał / ná ktorym się wiele rzeczy potrzebnych y pożytecznych postánowiło / co się záś wnet rozerwáło / bo gdy pánowie Koronni Królá k temu przyciągnęli / áby im przysiągł według ich praw y vchwał Krolestwo spráwowáć / y spráwy Krolow przeszłych / tákże nádánia / y dobrodzieystwá ich iáwnie / y osobliwie pozwolone / áby gruntownie záchował / A Litwie odiętych powiátow nie wracał / czego im Krol nie chciał pozwolić áni vczynić / áby w czym Litwie / ktorą vprzeymie miłował / nie vszczyrbił.

Ná drugi Rok 1450. Krol miał Siem w Krákowie z máłymi Polaki / około wywiádowánia / y powściągnienia łotrostwá / y rozbojow przez Sláchtę wznieconych / co się było pánom Rádnym podobáło. Ale Jan Tęczyński Woiewodá Krákowski tę rzecz rozrádził / nie iżby sprzyiał złodzieiom / ále iż niechciał nic stánowić / iáwnie z Krolem przećiwko wszytkiey Rzeczy pospolitey Polskiey przyzwoleniu / ábowiem się byli przed tym pánowie ná wyższym Seymie ziecháli / aby Kázimierzá zá práwego Krolá nie przyznawáli / ázby im przysięgę / ktorey od niego żądáli / vczynił. Ták z tego Seymu gdy się roziecháli nic nie spráwiwszy / większa moc y swowolenstwo łotrostwo wzięło / y byłá sławá / iż też iuż Piotr Száfrániec zásadkę ná gárdło Krolewskie czynił. Slachtá rozbiia w Polszcze. Száfrániec myślił Krolá zábić / *Cromerus secundæ editionis fol. 354. Et iam Regi quoque ipso Safranicceius insidias tendere dicebatur.*

Po śmierci Petriłá Wołoskiego Woiewody / Bohdan ktory się liczył być Synem / ácz nie własnego łożá Alexandra Woiewody Wołoskiego / páństwo Wołoskie opánował / przed ktorym Alexander máły Syn Heliászow z Mátką do Polski vciekł / ktorego záś Sienieński / zá roskazánim Krolewskim ná Hospodárstwo wprowádził / á Bohdaná wypedził / Ale skoro Sienieński z woyskiem z Wołoch wyciągał / Bohdan ktory był w Gory vciekł zebrawszy się znowu Alexandrá z páństwá wyrzucił / Przeto záś Krol Odrowążu Koniecpolskiego wy- Rostárki Wołoskie.

 práwił /

prawił/ ktorzy Alexandrá z Wołochy/ z Ruſſaki / y z Podolany ná páńſtwo wprowádzili. A Bohdan widząc ſię być nierownym do ſtoczenia bitwy/ w láſy ſię z ſwoimi ſkrył/ y pokoy od náßych vprośił/ tym ſpoſobem/ áby Hoſpodárſtwo Wołoſkie rządził/ dokąd doroście piącinaście lat Alexander dziedzic/ á iżby ſiedmdzieſiąt tyſiecy złotych czerwonych/ Tureckich (iák Długoß/ y Miechouius piſzą) y 200. Koni y Wołow 200. á Wyzuny 300. wozow ná kożdy Rok Krolowi Polſkiemu obyczáiem hołdownym dawał.

Hołdu Wołoſkiego Krolowi Kazimirzowi podaczká powinna/ á dziś to Turcy ſowito bierzą.

Ták [illegible]niwßy pod tymi Condiciámi pokoy/ náßy wracáli ſię do Polſki/ A Bohdan obwiodwßy woyſko ſwoie w leſie/ v Wśi Kraſnego ná Polaki vderzył/ Polacy też woląc mężnie vmrzeć/ niż ſromotnie vciekáć/ á zdrádliwemu nieprzyiacielowi zwycięſtwo oddáć/ mężnie ſię z Wołochy potkáli/ y bili ſię od poránku áż do wieczorá rownym ſczęściem/ áż przedſię náßy krwáwy plác otrzymáli/ bo wielkość Slachty Ruſkiey poległo/ y wodzowie przednieyßy Piotr Dorowąz Woiewodá/ y Michał Buczacki/ y Páráwá Mikołay zábici/ pochowáni we Lwowie z płáczem poſpolitego ludu.

Bitwá náßych z Wołochy. Pugnatum à mane ad veſperam. Hetmánowie Polſczy pobici/ Crom. fol 335. Długoß/ Wapouius 277. Herbort 187. y Miechouius.

Rychło potym Roku 1451. iák Cromer á Wapouius zmyliwßy 1452. Tátárowie ſłyßąc o porążeniu Slachty Ruſkiey w Wołoßech/ wielkim gwałtem do Podola y do Ruśi wtárgnęli/ burząc y paląc áż zá Lwow do Grodká/ á z wielkimi łupámi y zdobyczámi ludzi y bydłá/ do Hordy wyßli.

Tátárzy burzą. Grodek 4. mile ode Lwowa.

A tymi dwiemá złemi przygodámi przez Wołochy/ y Tátáry/ nie tylko Podolánie y Ruſſacy/ ále y wßyſcy Polacy ſrogo byli vtrapieni/ gdy żaden nie był ktoryby ich (ieſliby ſię co złego przygodziło) rátował/ bo Krol Kazimirz w Litwie ná ten czás mießkał/ Seymuiąc z Pány Litewſkimi około przywrocenia Łucká y Podola.

Vtrapienie Polſki w niebytnośći Krolewſkiey. Kazimirz w Litwie z Pány Seymuie.

Przyiechał potym Krol do Krákowá/ gdzie go Zbigniew Biſkup zfukał/ oświadczáiąc z iego przyczyny być wßytkie przeßłe y przyßłe porażki iego ludzi/ y zgubę kráin koronnych/ wßákże to namniey Krolá nie rußyło/ ktory po wtore záraz do Litwy ná łowy viechał.

Zbigniew Krolá zfukał. Kazimirz do Litwy znowu.

O Seymie podeyrzánym Pánom Litewſkim w Parczowie z Polaki.

Rozdział VI.

Litwá ná Siem Párczowſki niechciáłá. Cron: Ad quæ Comitia Lituani non veniebant niſi fides publica illis à Polonis daretur, verum ea negata eſt.

Łożył potym Siem Krol w Parczowie/ ná ktory Pánowie Litewſcy przyiecháć nie chcieli/ O czym też Długoſus y Cromerus piſzą/ ážby im pierwey gleit wolnego ſpokoynego y beſpiecznego przyiáchánia y odiáchánia pánowie koronni dáli/ ále im tákowego gleitu Polacy dawáć zábronili/ áby ſię co nie vlżyło ſprzymierzeniu oboygá narodu. Potym Krol ſam ku pánom Litewſkim áż do Lomázow wyiáchał/ á do Parczowá ich z ſobą przyprowádził/ wßákże Gaſtolt niechciał iácháć. A ná tym Seymie Pánow Litewſkich tożbyło żądánie co y pierwey około wrocenia Podola/ Łucká/ y inßych onych páńſtw Zamkow/ y wołośći/ też koło popráwienia ſprzymierzenia/ ktore powiádáli/ iż Pánowie Polſczy bez ich wiádomośći z wielką Litewſką zelżywośćią/ y iáko powinney álbo obwiązáney niewoley oświádczenim nápiſáli.

Krol Kazimirz ku Pánom Litewſkim wyiáchał. Litwá ſię Podola y Wołynia vpomina. Obnoxiæ ſeruitutis.

Ták tedy

Ták tedy ná tę ich rzecz Zbigniew Biskup Krákowski wßystkiey Polski imieniem odpowiedźiał/ zbijáiąc im to dowodnie/ iż oni bez swey wiádomości sprzymierzenie być powiádáli: Abowiem Máciey Biskup Wilenski/ y inßy Pánowie Rádni Litewscy nie mogli śię tego záprzeć/ iż to sprzymierzenie potym pochwálili/ y przyśięgą potwierdźili/ y wespołek też o Podolu/ y inßych Zamkách wyználi/ do Polskiego práwá ich przynależeć. Pozwolili im też tego Polacy/ áby sobie w tych rzeczách wybráli Comissarzow/ álbo Sędźiow/ y iednaczow do spolney vgody/ choćiażby chćieli y sámego Krolá spolnego Páná. A gdy ná to Pánowie Litewscy nie przyzwolili/ á iżby z záiątrzonymi vmysły nie odiácháli/ zdáło śię Polakom przez cáły Rok tę spráwę záwieśić do drugiego Seymu ná tymże mieyscu.

Odpowiedź ná żądánie Litewskie.

A Látopiśćże Ruskie/ y Litewskie wßytkie ktorychem dwánaśćie ná to zgadzał/ ináczey skutek tego Seymu opisuią sprostá tymi słowy: K będąc dźię Kaźimirzowi ná Koronie Polskiey/ y ná Wielkim Kniąstwie Litewskim/ w rok po koronáciey vczynił Siem wálny w Piotrkowie/ ná ktorym Seymie Pánowie koronni prośili Krolá/ áby im złożył drugi Siem w Párczowie/ ná ktorym áby y Pánowie Litewscy byli: vmyśliwßy to táiemnie sámi w sobie bez wiádomośći Krolewskiey/ Pánow Litewskich poimáć y osſádźić/ á Xiestwo do Korony przywroćić/ ták iáko przed tym z Pány Ruskimi y Przemyslkimi vczynili/ Przemyśl záśiedli. A gdy śię ná ten Siem Pánowie Polscy/ y Litewscy do Parczowá ziecháli/ Tám Pánowie Litewscy stánęli wßyscy w okopie obozem/ á przez dwá dni ieźdźili do Pánow Polskich do Rády/ A trzeciego dniá niiáki Andrzey Polak Rohátyński dowiedźiawßy śię miedzy swymi zá pewne/ że Pánow Litewskich miano poimáć/ wezwawßy ich do rády/ przestrzegł w tym Jáná Gástołtá Woiewodę Wilenskiego/ y Kieżgáłá Stárostę Zmodzkiego/ ktorzy zmowiwßy śię z inßymi Pány/ nie powiádáiąc nic Sługom swoim/ wyiácháli z obozu/ y vćiekli do Brześćia. A chcąc doświádczyć powieśći Rohátyńskiego/ zostáwili ná mieyscu w Párczowie oboz/ y nieco sług/ A w tym Pánowie Polscy nie máło ludźi w liczbie posłáli/ ktorzy ná oboz Pánow Litewskich náskoczyli/ Ale w obozie nikogo nie zástáli/ tylko Sług máło/ á woźnice/ y tym dáli pokoy. A rozmyśliwßy śię że to byli źle vczynili/ tegoż czásu wozy y sługi zá nimi do Litwy odpuśćili/ y od tego powiáda czásu stáłá śię wielka niemiłość miedzy Pány Litewskimi/ y Polskimi/ Jákoż Jan Gastolt Woiewodá Wilenski/ y Jwáßko Moniwid Woiewodá Trocki/ Herbu Leliwá/ y Kieżgał Stárostá Zmodzki/ y Piotras Mongierdowic Márßałek Ziemski/ y namiestnik Nowogrodzki/ y Rádziwił/ Herby ktore ná Bráterstwo byli od Polakow zá Jágiełá pobráli/ zás im ná zad odesłáli/ á swymi stárymi pieczętowáć śię poczęli/ y wiele złego Polakom zá to myślili/ wßákże Krol Kázimierz w to śię pilno włożył/ y Polakow z Litwą do zgody przywiodł/ bo y Cromer piße/ iż Krol rospuśćiwßy Siem/ do Litwy záraz ná łowy/ ále podobno rychley dla spolney oboygá narodu zgody w tym záiątrzeniu/ iechał.

Swiádectwo Látopisczow o skutku Seymu Párczowskiego.

Litwá w okopie v Parczowá stánelá.

Andrzey Rohátinski przestrzegł Litwę. O tym też mowi Cromerus: *Gastoldus tamen venire renuit*, podobno śię tego przestrzegał.

Słowá Látopisczow.

Przyczyná niénawiśći Litwy z Polaki.

Jnßy to był Jwáßko Moniwid nie on co go dał sćiąć Sigmunt Brát rodzony.

Litwá Polakom Herby odesłáli.

O Lucku przez Litwe vbieżonym / y śmierci Swidrigiełowey.

Rozdział VII.

Litwá Lucko po Swidrigaile wzięłá.

Oku páńskiego 1452. Miesiącá Lutego Xiąże Bolesław Swidrigayło Olgerdowic Brát Jágiełow / wielką niemocą zemdlony w Lucku vmárł / á Zamek Lucki Litwie/ktorzy záraz wielkim pedem przyiecháli/podáć kazał.

Swidrigieł y Michájło Sigmuntowic w Wilnie iednym rázem pochowáni.

Tegoż też czásu Kniáż Micháyło Sigmuntowic/ktory był do Moskwy/iákom iusz dwá kroć wyszey opisał/zbiegł/ w Monásterze otruty vmárł/obudwu ciáłá do Wilná przywieziono/ y w Kościele S. Stánisłáwá ná Zamku pochowáne są/ á Litwá Lucko osádziłá / y włości przyległe z przygrodkámi osiádłá / y Włodimirz Zamek z Miastem spalili / skąd wielkie burdy vrosły / gdy Polacy zgrzytáli ná Królá/ iż zá iego wolą Litwá Lucko wzięłá/ iáko powiedano. Y vrádzili to áby Slachtá Máłey Polski Wołodimirski Zamek przez Litwę spalony z nowu zábudowáli/ y Lucká wszelkim sposobem pod nimi dobywáli/ ále nic nie spráwili pánowie Polscy stą swoią rádą dla boiáżni obráżenia Krolewskiego / wszákże Podskárbiemu koronnemu Zupnikowi solnemu przykazáli/ áby żadney broni do Lucká/ choćby też sam Krol kazał / nie dopuszczał dodawáć/ czego gdy się Krol dowiedział/ srogo się rozgniewał ná Zbigniewá Cárdinałá/ y ná Crákowskiego y Sędomirskiego Woiewodę/ y posłał ná nich skárżyć się ná ziazd Wielkich Polakow/ iż go oni Krolestwá vpornie odsądzáli. Jákoż potym w Sędomirzu ná Swiątki Krol miał Siem dla pomszczenia się tey krzywdy swoiey/ ná ktorym z Pány spolnie o zelżywość swoię expostulował / ále mu Zbigniew Cárdinał ná wszytko szeroką rzeczą odpowiedź vczynił/ strofuiąc go z tego iż Litwie więcey niż Polakom życzył / y z nimi vstáwicznie w biesiádách/ y w porządách obcował / y Lucko z Podolim gwoli im od Polski dopuścił oderwáć.

Polacy chcieli Litwie Lucko odiąć.

Polacy Litwie zákazáli obrony dodáwáć.

Kázimierz skárży ná swoię rádę.

Siem w Sędomirzu

Krol Kázimirz więcey Litwę miłował.

Rychło potym Tátárowie do Podola wtárgnęli/ á Rowu Zameczku dobywszy (ktory potym Boná Krolowa znowu zbudowáłá/ y Barem przezwáłá) z wielkością łupow wyszli.

Bar przedtym zwano Rowem

Siem w Sirádzu z Litwą.

Rozdział VIII.

Cromerus: Eadē quæ pridem cantilena, à Lituanorum Legatis superbè non sine minis repetita.

A Seymie Sirádzkim Pánowie Litewscy przez posły swoie tegoż czego y pierwey srogo / y zufále z pogrożką woyny rozerwánia vpomináli się od Polakow / ktorym pánowie koronni łágodną y vkłádną odpowiedź dáli / á Królá vpornym nálegánim do przysięgi / y potwierdzenia praw / y wolności Koronnych przywodzili / ktory iusz od nich zewsząd ściśniony / z ośmią przednieyszych Pánow koronnych rádę táiemną miał/ á gdy to

Táiemna rádá o Litwie. Cro: fol. 338 y Dług. Herb. 189.

gdy to przywodźił / iż ná ten czás nie mogł dosyć pánow Polſkich żądániu vczynić / dla niebeſpiecznośći głowy ſwoiey / y oderwánia Litwy / vprośił v nich ná rozmyślenie rok ieden / áby tym czáſſem Łucko / y przednieyſze Zamki Litewſkie w moc ſwoię pobrał / y ſkárby wßytkie Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego do Polſki przeniosł / y przywiedli ná to pánowie Polſcy Królá / iż im tę obietnicę zápiſem ſwym z pieczęćią / y podpiſem ręki potwierdźić muśiał / do czego też oni pieczęći przyłożyli / á Arcibiſkupowi do záchowánia zwierzyli / y s tym ſię z Seimu roziecháli.

Cromer. Teſaurumq; Lituanicum in Poloniam transferet.

Pod tymże czáſſem Tátárowie znowu do Podola wtárgnęli y włośći wßytki áż do Lwowá zburzyli / á gdy ſię iuß z plonem wyćiągáć do Hordy zmyślili / po czterzy kroć ſię wrácáli / á ludźi ktorzy byli z ſkrytych mieyſc ná żniwo wyſzli / w nędzną niewolą pobráli. Dla czego Krol Ruſką Szláchtę z Janem Cyzewſkim / y z Tęczyńſkim Woiewodą Krákowſkim / y z Wołochy posłał / áby Tátárſkiey ſrogośći odpárli / á ſam do Litwy / choć w ten czás wielkim powietrzem morowym vdręczoney / ná łowy odiechał. Ale niż ſię náßy ná Tátáry zgotowáli / oni z wielkim plonem do Hordy vßli. A byłá rzecz podeyźrzána / iż Pánowie Litewſcy tych Tátarow przywiedli / bo nátychmiaſt Gaſtold z Moniwidem wyprawili Rádźiwiłá Márßałká z wielkimi podárkámi do Sachmátá Cárzá Záwolſkiego / dźiękuiąc mu zá tę posługę. Ale gdy do nich iáchał Rádźiwił / tráfił w dźikich polách ná woyſko Ecigereiá Cárzá Prekopſkiego / ktory był poráźił Sadachmátá Záwolſkiego / z Podola z łupem ćiągnącego / tám tedy był złupion ze wßyſtkiego Rádźiwił / á ledwo nági wolno pußczony.

Tátárowie ſię po czterzy kroć wrácáli ná Podole.

Powietrze morowe w Litwie.

Polacy ná Tátáry omießkáli.

Rádźiwił do Tátarow z podárkámi.

Carz Prekopſki Záwolſkiego pogromił.

Rádźiwił złupion. Cromer. fol. 339. ſecundæ editionis.

Sádachmat też Carz Záwolſki vciekáiąc z dźiewiąćią Synow / y z Murzámi / tákże z Hulany przednieyßymi ſwoimi Pány do Litwy / iáko do przyiaćioł przyiechał / ále go nádźieiá omyliłá / bowiem był poiman od Pánow Litewſkich (co ſámo Litwę z podeyrzenia przywiedźienia iego ná burzenie Podola wywodźi) y potym gdy chćiał vciec / zá Kijowem dogoniony / á w Kownie pod ſtrażą áż do śmierći był chowan od Litwy / áby ſię tym záchowáli nieprzyiaćielowi iego Ecigierowi Przekopſkiemu.

Sadachmat do Litwy vciekł / y poimány od nich.

Pod tymże czáſſem roku 1453. dniá 29. Máiá / Machomet Turecki Ceſarz poráźiwßy Karámáńſkie waleczne Xiążę / wźiął w przymierzu Conſtantinopole / Miáſto ſławne / wielkie / morzem ze trzech ſtron otoczone / Stolicę y głowę Ceſárſtwá Greckiego / A do tego Turkom pomogł nijáki Gertuká zdraycá / Pan Grecki / ktory do Turkow vćiekwßy / vkazał im ſpoſob ßturmu / y gdźie były snádnieyße mieyſcá ku wźięciu Miáſtá / ktorego potym Machomet Ceſarz miáſto podárku dał ſćwiertowáć / obrzydźiwßy ſię iego zdrádą.

Conſtantinopole wźięte.

Gertuká álbo Gerluká zdraycá.

Jſidorus álbo Sidor Metropolit Kijowſki / ktory ono był Cardinałem ná Sinodźie w Florenciey / od Eugeniuſá Papieżá vczyniony / zebrawßy niemáło Szláchty y Rycerſtwá Ruſkiego / przebił ſię przez wielkie woyſká Tureckie / y przyßedł był ná pomoc Páleologowi Ceſárzowi do Conſtantinopolá / Támże mężnie dokázował z Ruſſaki / gdźie y Ceſſarz ſam Paleologus v ßturmu / gdy chćiał z inßymi z Miáſtá vćiekáć w Bramie był vtłoczony / á potym vmárłemu głowę śćięto / ktorą przyniosł Jánczárzyn ieden zá wielki podárek Ceſſárzowi Máchometowi. Ták to Miáſto ſławne y po Rzymie pierwße ná Swiećie / Hellespontem y Propontidem Morzámi podlane / wielkie / iż go ieſt w okrąg ná ßeść mil álbo więcey w murze / pogáni áż do dźiśieyßych czáſſow z wielkim vpadkiem wßyſtkiego Chrześćiáńſtwá trzymáią.

Jſidor Metropolit Kijowſki do Conſtantinopola / O tym też czytay Cureum in Hiſtoria Sileſiæ, in geſtis Wladislai Poſtumi.

O ktorego Miáſtá wźięciu / y iego położeniu / y zacnośći / opiſałem w inßym Commentarzu moim ßeroko y dowodnie / ktory potym ieſli Bog mdłego żywotá przedłuży wydam ná świátło / bom ſam w tym mieśćie roku 1574. mießkał niedźiel

20. gdziem też wiele inszych Miast y krain Tureckich w ten czás zwiedził / á teraz to opuszczam / ábych się nie zdał Greckich álbo Tureckich Historiy pisáć. Przeto do Litewskich spraw przedsięwziętych przystępuię.

Tegoż czássu Iwan Xiąże Ostroskie y Jan Lascz w dzień Wielkonocny Tátárow według Miechowiussá v Trebowle poráźili ná głowę y pobili / ták bárdzo iż żaden Pogánin nie vszedł / czego y Cromer lib. 22. w ty słowá poswiádcza / *Ita ut ne unus quidem euasisse existimetur*, á więźniow 9000. nászy odbili y insze łupy.

O trzecim Seymie w Párczowie Polakow z Litwą y w Piotrkowie.

Rozdział IX.

ROku Páńskiego 1453. Miesiącá Czerwcá / gdy Mátias Biskup Wilenski vmárł / złożył Krol Kázimirz Polakom y Litwie Siem w Parczowie / ná ktory pánowie Litewscy nie przyiácháli / obawiáiąc się y dáiąc przyczynę pánom Polakom / niewiem iákich zdrádnych zássadek / podobno onych co ich Látopisiec wyższey świádczy / Cromerus też *fol. 340. secundæ editionis* mowi / *Insidias nescio quas causificantes*. Ale iednák posłow przysłáli / Janá Chodkiewicá / Namiestniká ná ten czás Witebskiego / Rádziwiłá / Mikołáiá Pácá Stárostę Lidskiego / y Márszałkow trzech s powiátow / tákże posłow z Woiewodztw.

Posłowie Litewscy ná Siem.

Vpominali się ci posłowie v pánow Polakow tegoż co y ná pierwszych y przeszłych Seymach / áby było poprawienie sprzymierzenia / á Podole / y Wołyń Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu iáko własność iego wrocili. Vkázáli im ná to pánowie Koronni Priuileia Jágiełowy / Witołtowy / y Swidrigiełowy / á ich sámych dowodámi Litwę z tey własności zbijáli / gdyż oni sámi mowili / Podole y Wołyń od Jágiełá Krolá Polskiego Witołtowi być zástáwione we czterdzieści tysięcy czerwonych złotych / skąd iáwnie się okázowáło / iż ony ziemie práwá Polskiego były / á po śmierci Witołtowey wespołek s pieniędzmi w dzierżáwę Jágiełowe słusznym spadkiem przyszły. Podawáli im k temu Polacy Compromissarzow / iáko y pierwey / álbo Krolá / álbo Papieżá / álbo ktoregoby inszego páná Chrześciáńskiego chcieli / Litwá záś Tátárskiego Cárzá / álbo Cesárzá Chrześciáńskiego podawáłá / ktora rzecz gdy się Polakom zdáłá nieprzystoyna / z niśczym odpráwili posłow Litewskich. Kosztował też sam Krol / y pátrzył w tey rzeczy śrzodku z niktorymi pány Koronnymi / áby to było ná drugi Siem odłożono / ále tego nie dopuścili Polacy.

Odpowiedź Pánow Koronnych Litwie.

Compromissarzow ná vgodę z Litwą podánie.

Potym słuchano posłow Xiążąt Mázowieckich / Władisłáwá / y Bolesłáwá / ktorzy się vpomináli Tykociná y Goniądzá od Litwy wziętych / ktorym gdy Krol bez Rády pánow Koronnych srogo z pogroszką odpowiedział / iż to Litwá słusznie vczyniłá / był zfukan od Zbigniewá Cardinałá / iż się Krolowi przykrymi słowy áni vczynki żadnego obrażáć nie godzi / przytoczywszy tę przypowieść / *inter apes quoq; Regem aculeo carere*, iż y Krol miedzy pszczołámi żądłá nie ma / ktorymby miał kęsáć swoich / zwłaszczá Xiążąt Mázowieckich towárzyszow y przyiacielow Koronnych / ze krwie Krolow polskich idących.

Krol zá Litwą.

Krol Pszczelny albo Máciorá nie ma żedłá.

Z Parczowá

Z Parczowa na drugi Siem Krol do Piotrkowa zaraz iáchał/ ná dzień S. Jana Chrzciciela náznáczony. Tám Krolowi Arcybiskup Gnieznienski vkazał ony obietnice y zapis/ ná ktorym sie był Krol przymuszony zapisał/ y obwiązał Polakom ná odiecie Zamkow niktorych Litwie/ y ná przysięgę/ iákom to wyższey w zámknieniu Seymu Sirádzkiego położył/ według Długosza/ y Cromerá/ żądáli tedy Pánowie koronni od Krolá/ aby wżdy iuż oney obietnicy swoiey dosyć vczynił. Potym wziąwszy sobie Krol ná rozmyślenie dzień/ odpowiedział pánom/ iż sie mnie nie godzi przeciwney przysięgi czynić/ nád pierwszą przysięgę/ ktoram Litwie vczynił/ gdy mię ná Wielkie Xięstwo wybráli/ y podnieśli/ wszákże mogę dáć wam przysięgę/ ále táką iáko Krol Polski/ á nie iáko Wielki Xiądz Litewski.

Dlugosus/ Cromerus fol. 34. Herbort 291.

Krol zá Litwą

Zdałá sie tá przysięgá pánom Polskim niestáteczna/ podeyrzána/ y sámolowna/ przeto poczeli nálegáć wespołek z Zophią Krolową/ Mátką Krolewską/ áby Krol tych kluczek poniechał/ á poruczywszy komukolwiek Xięstwo Litewskie/ Rzecz pospolitą Polską sam przez się áby pilniey spráwował/ Litwanow áby od swego obcowánia/ y społkowánia oddalił/ czterech Pánow przednieyszych z Senatu koronnego iáwnie náznáczonych/ y miánowánych áby do swey rády przypuszczał/ á z ich wyroku y zdánia wszytko spráwował/ á coby krom ich zdánia było spráwiono álbo vchwalono/ áby ty wszytkie rzeczy iáko nikczemne/ y nieważne były/ ieśliby tego Krol nie vczynił/ powiedzieli/ iż niechcą dłużey czekáć/ niżby siebie/ y Rzeczy pospolitey inszym sposobem opátrzyć nie mieli/ á záraz ty słowá swoie vczynkiem y skutkiem potwirdzili/ gdy sie zobopolnie wiárą y ślubem ieden z drugim obwiązáli/ żadnym sposobem Oyczyzny swey nieodstępowáć. Tym potym ták vpornym żądánim/ y też groźbámi poruszony Kázimirz/ przysięgę iákiey prosili dał.

Cromerus Captiosum id ius iurandum re uera zowie.

Lituanos à suo contubernio amoueret.

Condicie Krolowi od Polakow podáne.

Do dziewiątego dnia w ten czás trwał ten Siem/ ktory iáko nową y niezwyczáyną rzecz/ iż ták długo trwał/ Długosz wspomina/ cożby sie dziś temu dziwowáł/ gdyby kilko Miesięcy násze Seymy przewłoczone być bez pewnego skutku rzeczy widział.

Siem 9. dni długi.

Potym Krol Kázimirz z tego Piotrkowskiego Seymu do Krákowá przyiechawszy á kilko dni zmieszkawszy do Litwy odiechał.

Kazimirz do Litwy.

Tego też Roku Oświecimskie Xięstwo w moc Korony Polskiey przyszło/ y Slachta wszytká onego kráiu Krolowi przysięgłá/ A Jan Xiąże Oświecimskie władzey wszytkiey musiał vstąpić/ wziąwszy pewną sumę pieniędzy.

Xiąże Oświecimskie stupione

O rozruchu Prussakow przeciw Krzyżakom/ y o Małżeństwie Krolewskim/ á przyięciu Prussow w poddánie.

Rozdział X.

Na ten czás Roku 1454. wielkie rozruchy záczęły sie w Prusiech od Slachty/ y Mieszczan przeciw Krzyżakom/ ktorzy wielkimi krzywdámi od nich vćiśnieni/ spiknąwszy sie miedzy sobą wiele Zamkow y Miast wyrzuciwszy z nich Krzyżaki pod moc swoię przywrocili.

A wyprá-

A wypráwiwszy do Krolá Kázimirzá zacne posły/ z ktorych był stárszy Jan Bássenus / ony wszytki Zamki / z Miásty / y wszystkę Pruską ziemię/ Pomorską/ Culmienską / y Michałowską w moc mu podáli.

Tegoż też czásu 9. dniá Februaria pirwsza Małżonká Kázimirzowi do Krákowá przywieziona / Elizábetá Albrichtá Cesárzá Rzymskiego Corká / á Siostrá Ládisłáwá młodego Czeskiego y Węgierskiego Krolá. A iż się Cardinał Zbigniew / y Arcibiskup swárzyli / ktoryby z nich godnieyszy był / Małżeństwo dáwáć/ włożyli tę vćciwość potym ná Janá Capistraná Włochá/ Káznodzieię vczonego/ y práwie Mężá świętego / Zakonu Bernárdinow / ktory był z Rákus przez Zbigniewá Kárdinałá proszony przyiechał do Krákowá / ále iż áni Niemieckiego áni Polskiego ięzyká rozumiał / Zbigniew to Cárdinał odpráwił / á Arcibiskup nową Krolową pomázał y koronował.

Swar o dawánie Slubu.

Słuchano potym posłow Pruskich w Senatorskim kole / ktorzy długą orátią skárżyli się ná Krzyżaki o srogie á práwie źwierzęce zniewolenie / Dobr y Máiętności własnych pobieránie / y wyniszczenie / żon y dzieweczek hániebne posromocenie / y insze nieznośne vćiski od Mistrzow/ Contorow/ y ich Stárost ták że Vrzędnikow wyliczáiąc. Prosząc áby ich Krol / y Senat koronny w obronę y w poddáństwo przyiął. Tymi tedy ich prosbámi Krol / y pánowie Polszczy przypędzeni / áby ták piękney y niespodziewáney occásiey nie opuścili / ktoraby się potym trudno tráfić miáłá / y zá ktoraby to co ich przodkowie do Krzyżakow przed tym vtrácili / łatwie odiskáć á do Korony przywrocić mogli/ przyięli Prussakow w poddánie y w obronę. Posłał tedy Krol záraz Andrzeiá Biskupá Poznáńskiego / y Janá Koniecpolskiego Kánclerzá Polskiego do Prus/ przed ktorymi Slachtá/ y Mieszczánie Pruscy/ Culmieńscy y Michałowscy wierność / posłuszeństwo y poddáństwo Krolowi Kázimirzowi/ y Koronie Polskiey vczynili / y Zamki wszytki tym ktorym Krol kazał podáli.

Skárgá ná Krzyżaki.

Jáchał potym Krol do Litewskiego Brześcia / gdzie krotki czás z Pány Litewskimi Seymował/ y łáskáwie się im ofiáruiąc prosił/ áby bronili prześcia przez Zmodź Liflantskim Krzyżakom ná pomoc Pruskiemu Mistrzowi. To postánowiwszy záraz do Łęczyce ná drugi Siem w Miesiącu Máiu złożony iáchał. Tám Xiążętá Mázowieckie vpomináły się v Krolá / y v Litewskich pánow/ áby im Goniądz y Tykocin/ tákże Węgrow były wrocone/ obiecuiąc Krolowi wszytkie woyská swoie ná pomoc przeciw Mistrzowi Pruskiemu posłáć/ ále się prożno vpomináli/ bo Litwę Krol przy tym zostáwił / obawiáiąc się ich rozgniewáć/ áby nie wzięli iákiego porozumienia z Krzyżaki Pruskimi/ y Liflantskimi / á iż też te Miástá z dawná do Litwy służyły.

Siem w Brześciu Litewskim

Siem w Łęczycy.

Goniadz/ Tykocin/ y Węgrow Litwie przysądzone.

Z Łęczyce záraz Krol iáchał do Prus w wielkim á ozdobnym poczcie pánow koronnych/ Tám w Toruniu/ w Elbingu/ y we Gdańsku od Senatorow Slachty / y Miast według świętego obrzędu Przysięgá odnowiona byłá / w słowá Krolá Kázimirzá / y potomkow iego Krolow Polskich / Biskupi też trzey / Culmieński / Pomezáński / y Sámbiyski przysięgli / á czwarty Biskup Warmieński był przy Krzyżakách w Márienborku / wszákże Cápitułá iego álbo Collegium przysięgę vczyniłá.

Podánie Prussow skuteczne.

Miał potym Krol w Grudziądzu Siem z Prussaki / tám podatek álbo pobor vchwalili z pogłowia dla zápłácenia Czechom Zołnierzom / ktorzy byli Málborg od Slachty Pruskiey pod Krzyżaki oblegli/ á płácono im po 26. złotych ná koń/ ná trzy Miesiące/ tych tedy rospuszczono / álbo dla tego iż byli drogo náięci / álbo dla wątpliwey wiáry / á ná ich mieysce Krol swoy dwor pod Málbork wypráwił.

Málborg prożno obleżon.

Támże Pruskie ziemie wzięły vnię z Koroną iáko w iedno ciáło spoione/

Szesnaście

Szesnaście też Pánow Rádnych z Slachty y z Miast wybrano/ ktorzyby záwżdy z Krolem o Rzeczypospolitey Pruskiey rádzili/ támże im Cłá wszytki/ y mytá ná ziemi y ná wodzie/ y podatki od wagi álbo funtá/ ktore po Niemiecku zwano Funtzol/ álbo Frinczol/ dwá pieniądzá od káżdey grzywny/ y Narzas/ ktorą dań pospolicie wieprzem zwano/ Krol im odpuścił. A Gdańszczánom/ ktorzy Krolá ze wszytkim dworem wielkim kosztem vczciwie przyjęli/ osobliwie Krol odpuścił siedm set grzywien z Mieyskiego dochodu/ ktore Krzyżakom ná káżdy rok płacili/ k temu młyny wszystki Mieyskie/ y Zuławę mnieyszą/ ktorą Wisłá/ Morze/ y Gory otoczyły/ dárowáł im/ tylko sobie trzynaście Wśi/ á dwá Folwárki wyiął/ á podatek Mieyski z tego wszystkiego iedno dwá tysiącá złotych czerwonych im vstáwił/ z czego pirwey 60000. złotych czerwonych/ iáko Wapowius pisze/ y Cromer z iego świádectwá/ przychodziło. Też áby ná káżdy Rok Mieszczánie przez cztery dni Krolá ze wszystkim Dworem kosztem swym podeymowáli/ á miásto Zamku skłuczonego/ áby Krolowi páłacz kosztowny w Mieście/ tákże Spichlerz dla sypánia zboża/ y Stáynią zbudowáli.

Nádánie wolności Prussom/ y płátow vlżenie.

60000. dani Krzyżakom z Gdańská.

Przyiecháli potym posłowie od Papieżá/ od Cesárzá/ Curfierstow/ od Philippá Burgundiyskiego/ Ludowiká Báwárskiego/ y od wszytkich Niemieckiey Rzesze Xiążąt/ prosząc Krolá/ áby Krzyżakom iesli co wystąpili odpuścił/ á Prussy im wszytkie wroćiwszy sam ná woynę Turecką/ dla odiecia Constantinopola/ áby z nimi woyská swoie złączył. A Krol Cázimirz (iżby dłużey Niemieckich Xiążąt/ ktorzy przećiw niemu woynę zá Krzyżaki podnieść myślili/ ná słowie záwieśił) nic inszego nie odpowiedział/ iedno iż w tych rzeczách ma wypráwić ná Siem Fránkfordienski/ ktore Miásto iest nád Rzeką Menem/ Posły swoie.

Frankford nád Menem.

O nieszczęśliwey Bitwie Kázimirzowey z Mistrzem Pruskim v Choynic/ Roku Páńskiego 1454.

Księgi XIX. Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná Jáná Wołminskiego/ Castellaná Połockiego/ Krewskiego Stárosty.

Krol Kázimirz gdy przyiął w obronę Prussaki/
Zaraz podniosł myśl swoie ná hárde Krzyżaki/
Stumę/ Brodnicę obległ/ y Málbork ich głowę/
Zás pod Choynicę woyská wiodł z Polski gotowe.
Stumę wziął przez podánie swych Żołnierzow męstwem/
Litwá też rátowáłá Polakow Rycerstwem/
Pięć tysiecy iezdnych im ná pomoc posłáli/
Sudimuntowicu ich pod spráwę podáli.
Kuczuk/ Stanko Kosciewic/ z Janem Jlinicem/
Przy tych z Bohdanem Jurgi Wol/ Andruskowicem/

Stuma podána.

Olechno Sudimuntowic Hetman nád 5000 Litwy y Tátarow pod Choynice przyciągnął.

Kuczuk/ Stanko Kosciewic/ Jan Jlinic/ Bochdan Andruskowic/ y

Roty

Iurgi Wol Rotmistrzowie Litewscy.

Roty wiedli ktorych Krol obaczywszy w spráwie/
Weselił sie/ y Litwie dziekował łáskáwie.

Łukasz z Gorki Poznáński Stanisław Ostrorog Káliski/ Mikołay Szarley Inowłodzláwski/ Woiewodowie/ y Dersław Rytwiański Cástellan Rosperski/ Hetmánowie Polszczy.

Polakow Łukasz z Gorki z Ostrorogiem rządził/
Szárleiowi z Ritwiáńskim Krol dwor swoy przysądził/
Bo ci czterzey Hetmáństwo sobie przywłaszczáli/
Acz co woyná y bitwá bez humny nie ználi.

Káncler z Koniecpolski.

Káncler z vsilnie Królá á mądrze odwodził/
Widząc młode Hetmány by bitwy nie zwodził.
By z pięcią tysiąc czekáć Czárnkowskiego raczył/
A iż wątpliwy skutek woyny by obaczył.

Dubia Alea Martis.

Vt vel aurigarũ suorum flagellis hostes in fugam actũ iri iactarent

Ale Wielcy Polacy rzekli/ iż woźnice
Nászy Niemcow zápędzić mogą przez swe bicze/
Ták gdy bitwy wołáli/ Krol ná ich żądánie
Przyzwolił widząc w nich chęć z Niemcy ná potkánie.

Straż Polska Niemiecką poráziłá.

Z przygody straż Niemiecka ná násze tráfiłá/
A iedná z drugą bitwę ogromną stoczyłá/
Nászy iednák odnieśli zwycięstwo ácz krwáwe/
A Krolowi o Niemcách dáli pewną spráwę.

Wieczor bitwá

Iuż Phebus tchniące Konie do Morzá prowádził/
A Hesperus też chmury obłoczne zgromádził/
Gdy Ludwik Mistrz Krzyżáckie vphy wywiodł swoie/
Przy nim Zegáńskich Xiążąt/ Rudolph Baltzár dwoie.
Bernard/ Sumberg Czech Niemcow/ Morawcow/ z Saxony/
Ośm Fendlow miał pod spráwą/ z nim Rzeskie zagony/
Nászy też z Litwą w siedm sie Połkow zszykowáli/
A z obudwu stron trąbą znák do bitwy dáli.

Cœperuntq; trepidare, ij qui nunquam armatas acies aspexerunt.

Lecz w nászych oná pirwsza chęć záraz vstáłá/
Gdyż ich więtsza część zbroynych nigdy nie widziáłá/
Ktemu ná błotnym mieyscu/ y chrástim stáneli/
Wszákże śmiele do siebie z obudwu stron brneli.
Niemcy dasticht vnd krzyczą/ Polß ßelm/ áż grzmią lásy/
Gárdłá też rozdzieráli głosem wrzeszcząc nászy/
Bębny y trąby głośne dźwięk dawáią huczno/
A Niemcy zás z spiszámi pieszy idą buczno.

Bitwá sroga.

Konie rżą/ grzmot gdy zbroie o zbroie chrzęściáły/
Z ruśnic trzask dym/ á strzáły pierzyste świszczáły/
Kopie nászy łomią/ Niemcy też swe drzewá
Drożyste w nászych topią/ áż z koni szły trzewá.
Proporce y chorągwie z obu stron sie chwieią/
Zbici lecą á ránni zás stękáiąc mdleią/

Nászym

Naszym Mars w pierwszey bitwie potuszył łaskawie/
Rozgromili Niemieckie vphy w przedniey sprawie.
Baltzar Zegańskie Xiążę zábit/ Sumberg żywy
Poiman/ skąd naszy triumph sądzili prawdziwy/
Ale záś w tym Krzyżacy gwałtem naskoczyli/
A znowu z zwycieżcámi srogi boy stoczyli.
Kurzy sie pył do Niebá z prochow poruszonych/
A gniew śmiałość podnieca w meżach záiuszonych/
Aż Niemcy naszych wspárli walczących bez sprawy/
Gdzie sie dopiero wszcząl huk/ krzyk/ trzask y boy krwáwy/
Bo Hetmánowie naszy swym rátunek dáli/
Niemcy naszych/ naszy záś Niemcow w tył wspieráli/
A Litwá bez przestanku psowáłá im Frezy
Z Łukow/ w tym Niemcow wálny vphiec przyszedł świeży.
Tych poślední vph naszych widząc gdzie Krol stoiał/
Pierzchnął/ gwałtu niemáiąc snáć sie cieniá boiał/
Vciekli/ á Krol krzyczy áby w spráwie stali/
Lecz niepohámowánym nogam wolą dáli.
Co widząc drudzy ktorzy w przednim byli szyku/
Vstrászeni z strásznego Niemieckiego krzyku/
Pierzchneli po szelinie zá drugimi rożno/
Krol zá nimi hey stoycie/ stoycie woła prożno.
Bo porwawszy sie wszyscy z ordinku swoiego/
Bieżą bystro po niwách polá Choynickiego/
Własnie iák kiedy w puszczy Sárny álbo łánie/
Lowcowa trąbá trwoży y chártow szczekánie.
Ony lekliwe w vszy dźwiek strászny chwytáią/
Głowy wzgore podniozwszy po skáłách pierzcháią/
Ták naszy rospuścili swym koniom wedzidłá/
A száty wiátr zá nimi chwieie iáko skrzydłá.
Krol ich z vcieczki głosem chrápliwym hámuie/
Y gdyby sie zwrocili zwycieństwo slubuie/
Tám máło y sam nie był ná plácu poymány/
Aż od tych co go strzegli był ledwo przygnány.
Iż też pierzchnął/ á Niemcy po nim bystre konie
Puścili/ chcąc go w ktorey iák záłápić stronie/
Támże naszych co z Krolem biegli rozerwáli/
Iż sie rożno od Krolá wszyscy rozbłąkáli.
Sámych Pánow Litewskich pieć sie zástáwili/
Aby Niemcow ná sobie goniących báwili/

Znowu bitwá sroższa.

O tym też czytáy Cromerá.

Naszy pierzchneli.

Podobieństwo vciekáiących.

Cromer: Quod nisi vi abstractus esset vivus in hostium potestatem venisset.

Litewscy Rotmistrzowie przi Krolu zostáli.

Zá czymby Krol viáchał wprzod Sudimuntowic/
Kuczuk/ Ilinic/ Stanko/ Bohdan Andriskowic/
Z Niemcy sie śmiele ściąwszy meżnie poczynáli/
Y długą ich ná sobie chwilę zátrzymáli/
Z łukow im odpieráiąc/ potym od wielkości/
Poymáni okazáli znák sławney dzielności.

Ná to sie wszistki Látopiszce zgadzáią.

W tym gdy iuż Titan złotą skrył do Morzá głowę/
Noc z iáskiń wywodziłá ciemność Charonowę/
Lecz Miesiąc świecił iásny/ nászych Niemcy sczuiąc/
A po polách pierzchliwych promieniem skázuiąc.

Niemcy nászych gonili po Miesiacu.

Krol od swoich zbłądziwszy sámoczwárt vchodził/
Aż sie Litewski Sláchcic Woł k niemu przygodził/
Támże ich w iednym mieyscu gdy Niemcy dognáli/
Máło wszytkich y z Krolem rázem nie poymáli.
Lecz ná błoto vbiegli/ tám Woł z koniá zsiadwszy/
Począł strzeláć z sáydaká/ strzáły rozsypawszy/
Gdy kilko Niemcow ránił/ nácieráć nie śmieli/
W tey sie też máłey liczbie Krolá nie spodzieli.
Wrocili sie do swoich Krol też wybrnął z błotá
Piechotą/ ruszyłá go w niewoli ochotá/
A gdy iuż był z przestráchu wolny ná swiebodzie/
Woł Wáłáchá świeżego máiąc ná powodzie/

Látopiszce kłádą/ iż Czechow postrzelał/ co być mogło/ tych ktorzy Krzyżakom służyli/ bo y Málborg nászy v Czechow żołnierzow Krzizáckich kupili.

Dał Krolowi/ bo Drigant pod nim sprácowány
Vstał był/ gdyż w vcieczce lepszy koń rzezány/
Tákże z Krolem Woł vszedł Niemieckiey pogoni/
Y z oney gdzie więzienie y śmierć byłá toni.

Krol Kazimirz ledwo vszedł.

Do Nieszowy przybiegli dysząc z oney kaźni/
A Rytwiański iął witáć Krolá idąc z łáźni/
Dziekuiąc Bogu iż go wyniosł z oney trwogi/
Acz nieprzyiacielski miecz inszych pobił srogi.

Ná to sie też wszystki Látopiszce Ruskie y Litewskie zgadzáia.

Krol rzekł: tyś sie w łáźni mył/ á Rycerze mili
Polacy z Litwą przy mnie krwią sie włásną myli/
Záś płácząc rzekł o Boże ktorego obroną/
Zdrowie moie iest cáłe z zupełną Koroną/

Odpowiedź Rytwianskiemu.

Ktoryś mie dziś sam z ręku nieprzyiacioł hárdych
Wyrwał/ y ludzi moich z ich okowow twárdych/
Acześ mie zá grzech skarał ále iednák Pánie/
Wyrwałeś mie przes sługi cnego rátowánie/
Przez moc wiernego sługi/ wiernego o Boże/
Bo ktoż co dzielnieyszego kiedy spráwić może/

Dziekczynienie Kazimierzowo zá wyzwolenie z ręku Krzyżáckich.

Iák dzielny Woł ktory mnie od śmierci wybáwił/
A krwią nieprzyiacielską strzáły swe pokrwáwił.
Teraz widzę o Boże iżeś nie przebaczył/
Jeszcze mnie s páństwem moim / gdyś tákiego raczył
Dáć mnie strożá w zginieniu mogę rzec nie Wołá/
Ale w iego postáwie podobno Aniołá.

Bo według Látopisczow wszistkich/ Woł Ruski Sláchcic obronił go z łuku strzeláiąc ná Krzyżaki/ zá czym wiersza pomoc Krolowi przybyłá.

Ták tey Bitwy nieszczęśliwey postępki / Pruskich Krzyżakow pisáne stárodświeckie Kroniki / Ruskie / y Litewskie Látopiszcze niktore/ y Długosz opisuią/ Cromerus tákże lib. 23. fol. 347. *secundæ editionis*, Miechouius fol. 316. lib. 4. cap. 50. Wapouius fol. 278. Herbortus fol. 295. lib. 6. etc. wzmiánkę czynią.

A Cromerus/ Miechouius/ y Długosz tę porażkę nie ták szkodliwą iáko sromotną być świádczą/ bo ledwe 60. Sláchcicow vbito/ z ktorych byli zacnieyszy/ Piotr Szczekocinski Podkánclerzy / Mikołay Morski Chorąży Sendomirski/ Jan Záwisze czarnego Syn / Stárostá Kolenski / y Jan Rizinski/ A trzy stá y trzydzieści poimánych/ miedzy ktorymi byli zacnieyszy / Lukász Grábiá z Gorki / Mikołay Szarlewski Woiewodá Jnowlodsłáwski / Jan y Szczęsny Tarnowscy / Jan y Mikołay Rytwiánscy (á trzeci iák Látopiscze Ruskie świádczą Dersław Rytwianski Krolá w ścierczę z łáźniey wyszedwszy witał) Jdzi Suchodolski/ Jan Melstinski/ Sendiwoy Lezenski / Piotr Strykowski y Bártłomiey Ogrodzienski/ A ci w Málborku w ciásnym więzieniu byli chowáni.

Pobitych nászych trupow powiązawszy zá nogi w rzekę końmi włoczyli/ y miotáli przeciw ludzkości / ktora y nieprzyiacioł pogrzebem vczcić każe / obozu też wszytkiego Niemcy dostáli/ w ktorym 4000. wozow skárbnych wzięli.

A Látopiszec Ruski bez dowodu nápisány tę bitwę przegráną z Jerzykiem Krolem Czeskim pod Wráckáwiem być kłádzie / á szykowánie / y vcieczkę Krolewską do Choynic prostuie / w czym się názbyt myli / co ia dowodnie pokaże.

Omylki Látopisczow Litewskich czásem/ mieyscem/ y nieprzyiacielem o tym poráženiu Kazimierzowym.

Rozdział II.

Pirwsza / iż Jerzyk Podebrándski ná ten czás ieszcze Krolem Czeskim nie był / gdy się tá bitwá / y porażká tráfiłá/ Bo tego czássu Ládisław młody Syn Albrichtá Cesárzá zmárłego (ná ktorego był mieysce Ládisław Jágiełowic Krolem Węgierskim wzięty) krolował w Czechach / y w Węgrzech/ ktorego Siostrę rodzoną Helżbietę Cesárzownę z przerzeczonych Krolestw Dziedziczkę poiął Kázimirz Krol Polski w Małżeństwo / máło co przed tą swoią porażką.

Wtora / iż tá porażká według wszytkich Cronikarzow pod Choynicámi byłá / do ktorych trudno miał Kazimirz vciec / bo Krzyżacy iescze ną ten czás Choynice trzymáli.

Trzecia/ iż *magnum chaos*, dáleki przeciąg vciekáć z Wrátſłáwiá do Choynic/ co ták żywo *in rerum natura* nie było.

Czwarty/ iż ſámiß Látopiſzcze przećiw ſobie być tę bitwę pod Choynicámi świádczą mowiąc/ y wyćiągnął dzie Krol Kázimirz ze wßytkimi woyſkámi Polſkimi/ y Litewſkimi/ do Choynic/ á pod Choynicámi ich zßykowal etc. Potym dáley mowi ták w ſpráwie ćiągnął ku Wrocłáwiu.

Piąta omyłká Látopiſczow/ iż co miał nápiſáć *defectionem*, odrzucenie álbo przekinienie Sláchty y Miaſt Pruſkich od Krzyżakow/ á poddánie w moc y w obronę Kázimirzowi/ dla ktorych tá pirwßa bitwá byłá/ nápiſał/ przyſłáli powieda Wrocłáwiánie/ y Slężacy do Krákowá poſły ſwoie/ proßąc Krolá Kázimirzá/ áby v nich Pánem był/ á od Krolá ich Czeſkiego bronił/ ná co Krol Kázimirz przyzwolił/ y woyſkom ſię ſwym gotowáć kazał/ Ták Látopißec.

Ale przećiw temu dowodniey piße Miechouius lib. 4. Cap. 60. fol. 317. mowiąc: *Anno autem Domini 1459. Rege Caſimiro Lanciciæ commorante &c.* To ieſt/ Roku Páńſkiego 1459. Gdy Krol Cázimirz w Łęczycy mießkał/ (nie w Krákowie ják Látopißec mowi) przyiecháli do niego w piątek w dzień S. Bárthłomieiá Rádá y Stárßy Miáſtá Wrátſłáwſkiego/ ktorzy ſwoim y Namyſłáwſkich obywátelow imieniem proſili/ áby ich w moc y w obronę ſwoię przyiąć raczył/ ábowiem w ten czás gdy vmárł Ládiſław Krol Węgierſki/ y Czeſki/ Jerzyk álbo Georgi z Podebrandu/ Huſſową Sectą zárázony/ począł był krolowáć w Czechach/ A tym dano táką odpowiedź/ iż Krol woyną Pruſką ták ſię bardzo vwikłał y zátrudnił/ że ich żadną miárą przyiąć w obronę nie może. To Miechouius.

Długoß záś o tym ßerzey/ y Cromerus lib. 24. ták mowi: *Sub finem Menſis Auguſti, uenit ad Regem Lenciciam Wratiſlauienſium, & Namiſlauienſium legatio deditionem Oppidorum ſuorum offerens, &c.* To ieſt/ ná oſtátku Mieſiącá Sierpniá/ á Roku 1459. przed tym ná *Margines* kłádzie/ przyßło do Krolá w Łęcycy będącego/ od Wrátſłáwſkich/ y Namyſłowſkich Mießczan poſelſtwo/ offiáruiąc mu poddánie Miaſt ſwoich/ iż pod roſkázowániem Gerzego Krolá Czeſkiego Heretiká ze wßyſtkim Sląſkiem być niechcieli. Byłá powieda zálecona ich pobożność/ y nabożeńſtwo/ ále im powiedziano/ áby ſobie ſtąd inąd pomocy/ y opátrzenia zádáli/ Dla tego iż Kazimirz Krol bronić ich nie może/ Pruſką woyną záwikłány/ wßákże ieſliby pokoy z Krzyżaki vczynił/ przyiąć ich może.

Wratsłáwiánie y Namysłáwiánie ſie podáią.

Wapowius tákże twierdzi/ y Bielſcius z niego *ſecunda & tertia editione fol. 278.* iż ſię im Krol z tego potrzebą Pruſką wymowił. A ták Látopißec Litewſki dowodną prawdą/ ták poważnych Kronikarzow z drogi vſtąpił. Ná oſtátek to pokaże/ iż Jerzyk álbo Gerzy Podebrandſki/ Krol Czeſki/ nigdy woyny iáwnie áni vtarczki z Cázimirzem nie miał/ ále záwżdy przed nim vlegał/ y łáſce iego dla boiáźni Matiaſſá Krolá Węgierſkiego folgował.

Naprzod Cromerus lib. 24 Miechouius fol. 360. y Długoß pißą/ Anno 1458. przyiecháli poſłowie od nowego Krolá Czeſkiego Jrzego do Cázimirzá przymierza proßąc/ y wielkie pomocy przećiw Krzyżakom Pruſkim/ y Kroleſtwá Czeſkiego ſucceſſią po śmierci ſwoiey Krolowi y iego Potomkom Krolewicom Polſkim obiecuiąc. A tym odpowiedziano/ iż Krol záwżdy przyiaźń z Czechy záchował/ zá co też żąda áby ſię mu to wzaiem od nich oddawáło/ etc.

Przyiaźń Kázimirzowá z Czechy.

Potym 1460. nie walcząc z ſobą ſprzymierzeli ſię przez poſły/ á mieli ſię zieCháć do Glogowá dla vgody o Poſag Helżbiety Krolowey Zony Cázimirzowey/ ktora byłá *Infans Bohemiæ, & Hungariæ Regnorum legittima.*

Ziecháli ſię potym 1462. do Glogowá gdzie ſię ſprzymierzeli przećiw Turkom/

y vgodę spolnych Krolestw concludowáli. Długosz y Cromer lib.24. Wapouius y Miechouius 319. lib.4.

Potym Roku 1466. Krol Jrzyk posłał woysko swoie ná Wrátisłáwiány/ ktorzy go niechcieli słucháć/ Ale Hetman iego Scibor Towáczowski Morawczyk/ od Wrátsłáwiá do Polski wtárgnął/ á Częstochow Miásteczko y Klasztor wylupił/ y wołość okoliczną spalił/ álbo swowolnie/ álbo z roskazánia Krolá swego Jrzego/ ktory się też boiał szczęśliwego ná ten czás powodzenia Kázimierzowego nád Pruskimi Krzyżáki. A gdy Krol Kázimirz przez Posły spráwiedliwości żądał v Krolá Jrzyká/ záprzał się iż o tym nie wiedział/ ále iednák chcąc wszytki szkody nágrodzić Kázimirzowi w Bitomiu ná dzień S. Andrzeiá ziazd złożył. O tym Cromer *fol.* 387. *secundæ editionis.* Tenże Jrzyk Krol Czeski *arbitrem* álbo iednaczem brał sobie záwżdy Kázimirzá/ O czym tenże *Cromerus fol.* 392. *editionis secundæ.*

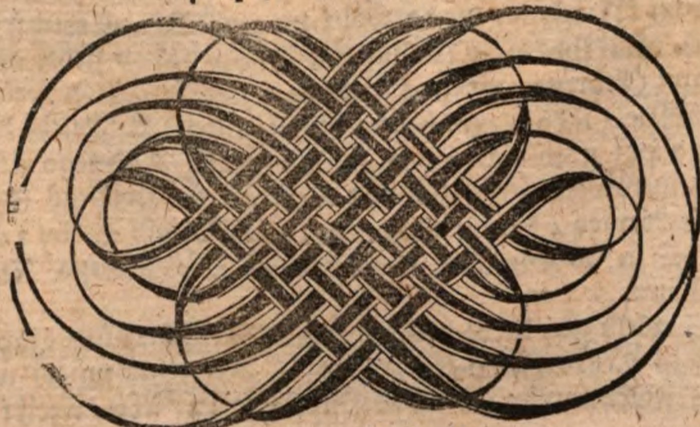
Częstochowski Klasztor złupiony.

Potym Roku 1468. zá iego dozwolenim nád własne Syny Ládisław Syn stárszy Cázimierzow ná Krolestwo Czeskie przeciw Mátiaszowi Węgierskiemu był náznáczon/ O czym Długosus y Miechouius/ tákże Cromerus piszą/ pod tą condicią/ áby Ludomilę Corkę Jrzykowę poiął.

Vmárł potym Jrzyk 1471. z puchliny nog w Heretyctwie Hussowym/ á kazał wziąć ná Krolestwo Czeskie Syná stárszego Kázimirzowego Ládisłáwá/ O czym Miechouius fol. 320. Cromerus lib 27. Długosus/ Wapouius/ Bonfinus/ Bielscius etc. y Kroniká Czeska osobliwie świádczą przeciw Látopiscżom/ iż z początku Krolestwá Gerzy z Podebrandu Krol Czeski áż do śmierci z Cázimirzem Polskim żadney Bitwy nie miał. A tom dla tego ácz z wielką trudnością mieysca Historikow iák w gęstych pusczách zbieráiąc przypisał/ ábych prawdę Choynickiey bitwy okazał/ y áby Litwá prawdziwiey z postronnych Historiy spraw swoich postępki/ y porządek według czásow mieysc y osob/ poznáłá.

Krzyżacy sławą tego zwycięstwá Choynickiego więtsza niż byłá wszytki Niemieckie ziemie nápełnili/ ále się Krol záraz stárał/ áby to ich wesele nie długie było/ bo zebrawszy lud służebny z Czech/ z Sląská/ y z Moráwy zá pieniądze/ tákże Polskie powiáty ruszywszy/ Zamki wszytki w Prusiech osádził/ y niktorych Miast z Zamkámi/ ktore się były podáły Krzyżákom zwycięscom/ dobył/ á potym Miesiącá Stycznia/ Slachtę z Powiátow zimą vdręczoną do domow rospuścił/ gdy z káżdey włoki postąpili 12. groszy dáwáć ná Służebne/ Sam też Krol do Polski odiechał/ zostáwiwszy Andrzeiá Tęczyńskiego Culmienskiego/ Piotrá Számotulskiego/ Pomorskiego/ y Janá Kolde Czechá niżney Ziemie Pruskiey Stárostow z woyskiem służebnych Zolnierzow ná swym mieyscu przeciw Krzyżákom.

Pobor po dwánaście groszy.

O rosterkách w Litwie przez Gastoltá / y o smierći Olelká Włodimirowicá Xiążęcia Kijowskiego / Xiążąt Słuckich przodká.

Rozdział III.

Cromerus fol. 349. nie wspomina coby to były zá rosterki Litewskie / tylko mowi / Nouos quosdam motus à Gastoldo excitatos.

Pomoc Litewska Polakom.

ROku 1455. Jan Gastołt Woiewodá Wilenski poburzył był insze Pány y Slachtę Litewską ku temu / áby Podola / y niktorych Zamkow Wołyńskich pod Polaki mocą dochodzili / poniewaz Polacy niechcieli ich dobrowolnie ná kilku Seymách wroćić. A tey smiáłośći dodawáłá Litwie zábawká woyny Pruskiey / co słysząc Krol Cázimirz / záraz do Litwy iáchał / á ty rostyrki vkłądnośćią swoią y obietnicámi vsmierzył / y k temu przywiodł Pány Litewskie / áby spolną moc swoię złączyli z Polaki przećiw Krzyzakom / z czego się pierwey wymawiáli / ále potym iáko Látopisiec Litewski świádczy / z Janem Chodkiewicem Namiestnikiem Witebskim wielką pomoc Polakom / to iest / 8000. Jezdnych Litwy y Tátar posłáli / y 30000. czerwonych złotych ná służebne pożyczyli z skárbu Litewskiego / iák o tym będźie nizey / ácz tego Polscy Kronikarze nie wspominaią.

W ten czás w Wilnie cáłą Wiosnę Krol z mieszkał / gdźie od wielu Xiążąt postronnych poselstw słuchał / zwłaszczá od Ecigiereiá Cárzá Prekopskiego sprzymierzonego przyiaćielá / ktory mu pomoc przećiw Krzyzakom obiecował / á izby Wołyń y Podole Zamkámi zá iego zywotá opátrzył / nápomináli / przećiw niestałośći Synow iego Cárzykow / y ludu Tátarskiego swowolnego / ábowiem się sam powiádá stárzał / á oni pokoiu y proznowánia nie są ćierpliwi.

Tegoz Roku 1455. od národzenia Christusá Páná / á według ráchunku Ruskiego od stworzenia Swiátá 6964. Alexander álbo Olelko Włodimirowic Xiąze Kijowskie / y Kopylskie / Wnuk Olgierdá Wielkiego Xiędzá Litewskiego / Ruskiego / y Zmodzkiego / mądry / dzielny / y ná wszytkim sprawny pan / dług z ćiáłá śmierći zápłáćił / zostáwił po sobie dwu Synow / Kniáziá Micháyłá / y Kniáziá Siemioná. A ći gdy się chćieli po Oycu dźielić Xięstwem Kijowskim / y Kijowem Miástem / nie dozwolił im tego Krol Cázimirz / przed ktorym mieli o ten dźiał spráwę w Wilnie / ále Kijow dał od siebie dźierzeć Kniáziu Siemionowi (ktorego potym Pánowie Litewscy chćieli wziąć ná Wielkie Xięstwo Litewskie / iáko o tym będźie wnetze nizey) A Kniąz Micháyło ná Kopylu y iego przygrodkách wziął swoy vdźiał. A od tego Alexandrá álbo Olelká Włodimirowicá Olgerdowicá Xiążęćiá Kijowskiego Słuckie Xiążętá piszą się Olelkowicy / ktorzy Pogonią / y Columny herby z Czapką słusznie noszą / gdyz są od Olgierdá Gediminowicá Wielkiego Xiędzá Litewskiego potomkámi.

Xiąze Olelko Słuckie vmárł.

Xiążętá Słuckie skąd się Olelkowicámi piszą.

Tegoz tez czásśu gdy Krol w Litwie mieszkał / Zbigniew álbo Zbiszek Cárdinał / y Biskup Krákowski pierwszego dniá Kwietnia vmárł w Sędomirzu 66. lat wieku wykonawszy / á ná Biskupstwie 32. lećie / wielki nieprzyiaćiel Litewski /

Zbigniew Cárdinał vmárł.

Litewſki / Bo y Korony Witołtowi ná Króleſtwo Litewſkie nie dopuścił. W tenże czás Bolesław Xiążę Mázowieckie pobożnie vmárł / czterzech Synow Conrádá / Cázimirzá / Bolesłáwá / y Jánuſzá / y dwie Corce Anne y Zophią zoſtáwiwſzy.

W Pruſiech też Kӧnigsberg álbo Krolewiec do Krzyżakow ſię przedał / y Knypow ſię podáć muſiał. Tákże Sławecki Mázur Działdow Zámek y Miáſto Krzyżakom wydał / ktorego mu był Krol do Litwy odieżdżáiąc zwierzył / ále go zás rychło Czech Kolda z Krolewſkiey ſtrony vbieżał / y wiele Niemcow poſiekwſzy ſpalił / gdy był wpuſzczon vbráwſzy ſię iáko Contor Elbinſki w krzyżáckie odzienie. Cromer. fol. 749. ſecundæ editionis. Sortel.

Toruniá też Miſtrz Pruſki máło nie vbieżał w nocy / máiąc zmowę z przednieyſzymi Mieſczány / y z Plebanem / y z Mnichy Dominikany / ále gdy ſię zdrádá odkryłá / zdraycow pokárano / á Miſtrz pie wſkoráwſzy włość okoliczną ſplundrował. Zá tym Krol poſtánowiwſzy rzeczy Litewſkie w Mieśiącu Máiu / z Wilná do Piotrkowá ná Sięm przyiechał. Pleban y Mniſzy zdraycy.

Przyiecháwſzy Krol z Litwy / złożył Sięm w Piotrkowie / ná ktorym tráctował z Pány Rádnymi / o doſtániu pieniędzy żołnierzom ná woynę Pruſką / ktorych gdy ták wiele iáko było potrzebá doſtáteczyć z inſzych poborow nie możono / vrádzili áby Krol weſpołek / tákże Duchowne y Rycerſkie ſtany wſzytki po połowicy rocznych dochodow znieśli / nie wyimuiąc vczćiwośći / áni godnośći / y rożnośći / áni przełożeńſtw pożytkow. A Mieſczánie według ſzácunku ruchomych máiętnośći / po dwu groſzu od grzywny áby dawáli. Kmiecie zás álbo Chłopkowie wieśniacy po groſzu 1. z głowy / ták Niewiaſt iáko Mężczyzny. A Sláchćicy ktorzyby nie mieli żadnych poddánych / áni płatow / po 24. groſzy áby płáćili. Ná co byli wybráni Poborcowie / ktorzyby tymi pieniędzmi według pożytku Rzeczypoſpolitey ſzáfowáli. Pobor wielki ná woynę Pruſką.

Nád to złotá y ſrebrá z Kośćiołá Crákowſkiego Zámku Krol ſię vpornie domagał / ále mu tego Biſkup Tomás Strzempienſki ſtále odmowił / y zábronił. Był potym Krol vbłagan 5000. złotych / ktorych Biſkup y Cápitułá ná ſwą wiárę v Kupcow doſtáli / pod tą Condicią / áby ich potym Krol zápłáćił.

Mieli potym náſzy Zołnierze / ktorych było zá ty pieniądze náięto / częſte vtarczki z Niemcámi / y záwżdy nád nimi gorę otrzymáli / Jáko Długoſz y Cromer piſzą / tilko też Zámkow pod nimi wzięli / á pod Fridlandem Czech Scubella 500. Reiterow ich poráził / á 100. poimał żywych.

O oſádzeniu Zámkow Podolſkich przećiw Litwie / y ich ſurowym poſelſtwie do Krolá / á iáko chćieli imo Krolá Kázimirzá podnieść ſobie ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie Siemioná Olelkowicá / Xiążę Kijowſkie / Słuckich Xiążąt przodká.

Rozdział IIII.

Do Wielmożnego Páná Jáná Jáſieńſkiego / Podkomorzego Wilenſkiego / Piſárzá W. X. Litewſkiego.

 pánowie

Anowie Koronni dowiedziawszy się/ iż Litwá przemyśláłá/ iákoby Zamkow od Wielkiego Xięstwá odiętych dostáć/ wypráwili záraz z Seymu Piotrkowskiego do Podola posłow/ ktorzyby przeciw Litwie Zamki wszytkie żołnierzámi/ spiżą/ strzelbą/ y bronią obwárowáli/ á przysięgę od Stárost ná imię koronne/ y Krolewskie wzięli. Słáli też pánowie Litewscy posły swoie do Krolá/ vpomináiąc się Podola od Polakow/ á nápomináiąc go áby się im viścił w przysiędze ktorą im był vczynił/ gdy miał iecháć ná Krolestwo Polskie z Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ Czego iesliby nie vczynił/ powiedzieli iż pánowie Litewscy tey krzywdy dłużey znosić nie mogą/ á przydawáli im tey śmiáłości/ iák Cromer pisze/ Krzyżacy/ z ktorymi się byli sprzymierzyli.

A potym tegoż Roku większa część Xiążąt/ Pánow y Slachty Litewskiey obrusseni niebytnością Krolá Cázimirzá/ y zápaleni chęcią ku odięciu Podola Polakom/ gdy ináczey tego otrzymáć ná kilku Seymach niemogli/ vrádzili wziąć y podnieść ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ Zmodzkie/ y Ruskie Siemioná Olelkowicá/ Xiążę Kijowskie/ przeciw Cázimirzowi Krolowi Polskiemu/ gdy ná ten czás inszego po Cázimirzu bliższego nie było do Wielkiego Xięstwá Litewskiego. A tego byli przednieyszym powodem Jan Gastolt Woiewodá Wilenski/ Swiekier Kniáziá Siemionow/ y Jurgi Xiążę z Ostrogu/ y Alexander álbo Olelko Sudzimuntowic/ ktorego był wielkim człowiekiem Cazimirz vczynił z chudego Slachcicá/ iż był Námiestnikiem Połockim/ y Podczászym Wielkiego Xięstwá ziemskim/ zá one posługę v Choynickiey bitwy/ gdzie się był zá zdrowie Krolá vciekáiącego dobrze popisał/ y poimáć się z inszych pięcią pániąt Litewskich dał/ áż Krol z Wolem vbieżał/ iákom to wyższey wyráźił wierszem. Czego Cromer zámilczał/ á ná tym go mieyscu zowie/ *Alexander quispiam humili loco natus, sed singulari Regis gratia in sublime evectus*, Ci tedy Pánowie Litewscy ná podnieśienie Kniáziá Siemioná Olelkowicá vsiłowáli/ Ale Moniwid Woiewodá Trocki z swoimi krewnymi/ y z drugimi Pániety/ y Slachtą strony Krolá Cázimirzá bronił.

Strona Siemioná Kijowskiego Olelkowicá.

Moniwid zá Kázimirzem.

Przeto Krol Cázimirz słysząc o tych rosterkách Litewskich/ á skończywszy Siem Piotrkowski/ do Litwy się gotował/ ácz mu się ná ten czás pierwszy Syn Władisław vrodził pierwszego dniá Márcá/ według Miechouiusá/ y Jostá Deciusá fol. 42. y Cromerá. Pánowie go też koronni zátrzymawáli/ vsilnie prosząc áby do Litwy nieieździł/ á z nimi mieszkáiąc/ Pruskie burdy trudne/ y spráwy záczęte áby pierwey skończył. Ale Krol opuściwszy ich prosby do Litwy iáchał/ gdzie pánow Litewskich/ iednych vkłádnością y obietnicámi przywrocenia Podola/ y inszych Zamkow/ Drugich nádánim Jmion y hoynością swoią vbłagał/ á on rostyrk koło podnieśienia ná Wielkie Xięstwo Kniáziá Siemioná Olelkowicá wiecey ná czás zátrzymał niż vśmierzył/ Bo potym tegoż Kniáziá Siemioná ná wielkie Xięstwo wziąć chcieli/ iák o tym niżey będzie/ y o czym Długosz y Cromerus lib. 24. świádczą.

Władisław Kázimirzowic vrodzon.

A wszytká winá tych rosterkow ná ten czás wszczętych ná Gástolcie zostáłá/ wszákże o to karánia nie wziął/ iż był wielkiego záwołánia y możności/ dla gorszego záburzenia.

Tegoż czássu gdy Krol w Litwie był/ we Gdánsku wszczęły się szkodliwe rostyrki miedzy pospolstwem/ zá poduszczenim Marciná Rogá nieznácznego/ ále chytrego Niemcá/ ktory Krzyżakom sprzyiał/ ále go potym ścięto zá ten wystepek/ y ták się rostyrk vspokoił.

Gdáński rosterk.

Tegoż czásu Jan Huniades z Capistranem Mnichem przy ktorym się 600.

Polakow

Polakow dobrze y sławnie popisowáło/ poráźili Machometá wtorego Cesárzá Tureckiego/ pod Białogrodem Serbskim/ áż sam ránny sromotnie ledwo vciekł. Rychło też po tym zwyćięstwie ći dwá sławni wodzowie Chrześćiáńscy żywot z śmierćią przemienili.

Machomet pod Białogrodem Serbskim porażony.

Tegoż też czásu Ládisław Krol Węgierski/ y Czeski młody/ gdy się miał żenić/ trućizną vmárł/ ktorego śiostrá Helżbietá byłá zá Kázimirzem/ Ná iego mieysce Jrzyk podebrándski Secty Hussowey Krolem Czeskim zostáł.

Rzecz iadł ná noc/ á po niey pięc rozniemogł się/ O czym czytay Cureum.

A Węgrowie w tenże czás Matiássá Syná Huniádowego ná Węgierskie Krolestwo wźięli/ ktory był w więzieniu przedtym v Podebrándskiego Jerzego.

Matias ná Krolestwo Węgierskie.

Roku zás 1457. ná Wiosnę przyiechali posłowie Pruscy/ y Polscy do Kázimirzá Krolá/ w ten czás się w Wilnie około spraw Litewskich báwiącego/ zá ktorych prośbą do Polski z Litwy wyiechał/ ná Siem Piotrkowski/ á z Piotrkowá zás ná ziazd Wielkich Polakow do Kolá iechał/ á tám od Slachty Wielgopolskiey vprośił/ iż gdy pieniędzy ná Służebne niedostawáło/ Słochowá/ Swiećia/ y Tucholey/ Zamkow Pomorskich bronić się sámi podięli. Potym się Krol do Prus ruszył/ á ku Gdańskowi prosto iechał/ gdźie go Carolus Krol Duński/ wygnány ná ten czás z Krolestwá/ piechotą z Gdańská wyszedwszy witał/ y od Gdańszczan był wdźięcznie y hoynie przyięt.

Krol do Gdańská.

A Pruski Mistrz nie máiąc czym zápłáćić służebnym swoim/ nád ktorymi był stárszy Vdalrikus Czerwonká Czech/ Polakom przychylny/ y życzliwy/ dzierżał ie ná słowie dawszy im w moc Zamek Malbork/ pokiby im nie zápłácono. Ale boiąc się służebni oblężenia od Polakow ná Málborku/ ktorych było sześć tyśięcy/ posłáli do Krolá áby im pieniądze zásłużone dał/ obiecuiąc mu Zamek Malbork podáć. Krol Cázimirz nie miał ták wiele pieniędzy/ ále vłożył dań ná Duchowne/ y ná Swieckie/ y k temu z Kośćiołow Wielkiey Polski Srebro pobrano krom Krákowá/ bo ná ten podátek Tomas Strzempczyński Biskup Crákowski niechćiał przyzwolić. Zgromádzono potym one summę pieniędzy: Naprzod sámi Gdańszczánie dáli czterdźieśći tyśiąc Złotych czyrwonych Vlrikowi Czerwonce: Potym Polacy dwádźieśćiá y pięć tyśiąc temuż Czerwonce z iego Towárzyszmi/ á ostátek pieniędzy/ y o wyzwolenie Zamku/ tákież więźniow odłożono było do wielkiey nocy. A po Wielkiey nocy Czerwonká wziąwszy ostátek pieniędzy od Krolá Polskiego/ á Pruskiego Mistrzá do Tczewá wyprowádziwszy/ Krolá Kázimierzá z Pány Polskimi fortą od Rzeki Nogátu ná Zamek Malbork puśćił/ ná ktory Krol z Gdańská prosto s pokoiem wiechał

Summá ná Malbork złożona.

Látá 1457. we Srzodę Swiąteczną. A ták tym służebnym zá Malbork
dano wszytke Sumę 476000. złotych/ Ale Miásto Málborskie nie
rychło się poddáło/ áż im dotłuczono z Zamku/ ći też Służebni
z Málborkiem Gitáwę y Derszáwę álbo Tsczow
Zamki z Miásty Krolowi záraz podáli.

Malbork wykupiony.

O porázeniu Russakow/ y Polakow ná Podolu przez Tátáry.

Rozdział V.

Bárthłomiey Buczácki/ Stárostá Podolski/ y Jan Łászcz Podkomorzy/ Herbu Pomian.

TAtarski Carz słysząc iż Krol sie w Prusiech báwił/
Bez wieści ná Podole woyská swe wypráwił/
Lecz Bárthłomiey Buczacki z Łáscżem swoie dwory/
Złączywszy vmyślili gwałt ich odbić skory.
Ná dwoie sie Tátárskie woysko rozdzieliło/
W większym połku do bitwy godnych máło było/
A w mnieyszym wszytko byli rycerze przebráni/
Czym nászy od nich byli zdánim oszukáni.
Bo mniemáiąc iż w większym woysku moc ich stałá/
Ná to pierwey vderzyć rzecz sie słuszna zdáłá/
Tákże w nocy bez wieści w pierwszego snu czássy/
Ná bespieczne Pogáństwo vderzyli nászy.

Bitwá nászych z Tátáry.

Z krzykiem/ z hukiem ogromnym áż obłoki grzmiáły/
A cienie nocne głossy w lesiech rozdwaiáły/
Bili/ siekli Tátárow y wiązáli śpiących/
A z nagłego przestráchu bez obrony drżących.
Ták ono większe woysko do gruntu zgromili/
A drugich bijąc/ siekąc w ciemnościách gonili/
Drugie ich woysko mnieysze/ słysząc huk z tey trwogi/
Ná insze mieysce z kosza vderzyli w nogi.
A nászy szli zá nimi po onym zwycięstwie/
Chcąc ich bić á mniey dzierżąc niż o pierwszych męstwie/
Y zbiliby ich byli gdyby ná strwożonych
Vderzyli/ po pirwszych zbitych w nocy onych.
Ják Łászcz rádził/ lecz gdy sie nászy zábawiáli/
Tátárom onym ná sie śmiáłości dodáli/

Dlugosus & Cromerus fol. 543. Herbortus 299.

Bo widząc nászych máło/ śmiele przyskoczyli/
A wkoło ich iák wieńcem zewsząd otoczyli.
Acz sie mężnie bronili ále przemożeni/
Od wielkości do gruntu wszyscy potłoczeni/
Ták ich szczeście zdradziło po pierwszey pogodzie/
Medrszy záwżdy iest Polak iák mowią po szkodzie.
Bo gdyby sie im pierwey rospostrzec nie dáli/
Snádnieby ich iák pierwszych nászy skołátáli/

Przewlokłá

Przewłoka w woysku szkodzi/ czasem zwyciężeni/
Zwycięzcow swoich biją/ zwłaszcza przymnożeni.
A Hannibal gdy Rzymian ad Cannas porazil/
Snadnieby był wszytkę moc Rzymską zaraz skazil/
By zwycięstwa vżywać vmiał/ Tak też naszy
Zwycięzcy zwyciężonym podlegli w ty czassy.

O wyprawie Polskiey do Prus niepożyteczney. Rozdział VI.

Roku 1458. Krol Kazimierz z Seymu Piotrkowskiego wszitkiey Polski pospolite ruszenie Slachty y Miast do Prus postanowił. A tak gdy wszytki woyska sciągnęły się do Gniewkowa/ stamtąd przeprawili się przez Wisłę vczyniwszy most na łodziach/ a Papowią Zamek/ ktory byli nie dawno Krzyżacy wzięli/ oblegli/ y dobyli go vsilnym szturmowaniem. Ruszyli się potym pod Malbork/ bo Krzyżacy Miasto Malborskie przez zdradę byli vbiegli y osadzili/ pod ktorym naszy przez dwa Miesiąca leżeli/ gdzie wielkie vciski y szkody podięli dla długiego mieszkania/ tak iż od smrodu/ głodu/ y inszych niedostatkow 8000. ludzi vmarło/ a koni 7000. zdechło/ skąd wielkie narzekanie na Krola od Slachty powstało/ iż musiał dać na dwadzieścia Miesięcy przymierze Krzyżakom/ a Slachta też wszytka skrzeniwszy się długim w polu leżenim bez woli Krolewskiey do domow się rozjechali. Krol potym za rozbieżanym woyskiem y sam do Polski odiechał/ acz go Gdańszczanie prożno vsilnie zatrzymali aby pod Malborkiem leżał/ obiecując mu na 4000. żołnierzow pieniądze. Ale się do żony ktorey dawno nie widział więcey spieszył/ tak Długosz powiada/ ktora mu też na ten czas vrodziła wtorego Syna Kazimirza w Crakowie Roku 1458. Octobra dnia 3. według Josta Decius fol. 42. Tamże też Krol słuchał Posłow Gerzego z Podebrandu Krola Czeskiego nowego/ iakom to wyższey napisał.

Popow Polacy wzięli.

Slachta się z woyska rozbiegła.

Krol od Malborku odstąpił.

Na początku zas Roku 1459. w puł Miesiąca Januaria Siem w Piotrkowie Krol złożył/ na ktorym o pokoiu/ y o woynie z Krzyżaki radzono/ abowiem była wieść/ iż Krzyżacy chcieli przymierze vczynić pod tymi condiciami aby 100000. złotych za nakład woienny Krolowi dali/ a hołdownym obyczaiem na kożdy rok 20000. złotych płacili/ a dwa Proporca żołnierzow na każdą woynę Krolowi stali/ y wszyscy Mistrzowie aby Krolom Polskim na potym przysięgali/ a Pruską ziemię z takimi granicami trzymali iakie były przed tą woyną.

Condicie od Krzyżakow podane.

Pochwaliła wielka część Senatorow ty Condicie/ ale Postowie Pruskiey Slachty y Miast prawie na ten czas trafili/ prosząc Krola y Senatu/ aby ich w obronę y w wiarę przyiętych/ okrutnym Krzyżakom na męki/ y w srogą niewolą nie wydawali.

Na tym tedy po długim tractowaniu stanęło/ nieopuszczać ani wydawać Prussow/ Ale o sposobie kończenia woyny z Krzyżaki na powiatowe Seymiki odłożono/ abowiem Slachta Polska przeszłą wyprawą Pruską bardzo obrażona/ y pieniędzmi

Slachtá sie wzbrania poboru ná woyne.

niedzmi pomocy niechcieli dáć/ y z wypráwy woienney ná potym sie wzbraniáli/ ktorey y sam Krol niechwalił dla zbytnego y szkodliwego swowoleństwá od Rycerstwá.

Podieździe Krolewskim do Litwy/ y wypráwie do Prus.

Litwá chciáłá mocą Podola dochodzić.

KRol Kázimirz vrádziwszy w Piotrkowie woyne kończyć przeciw Krzyżakom/ odiechał do Litwy z Krolową/ gdzie vmysły Pánow Litewskich od dobywánia mocą pod Polaki Podola vkłádnością swoią pohámował.

A iż w ten czás bárdzo był zubożał w skarb/ y Koroná/ tákże y Pánowie Polscy dla częstych nakłádow woyny Pruskiey z niedzeni byli/ vprosił v Pánow Litewskich pomocy ludem y pieniedzmi/ co mu przyobiecáli/ ácz Cromer nie pisze co w Litwie czynił/ mowiąc: *Interea Rex in Lituaniam cum Regina excurrit.* Ale to rzecz sámá y gwałt potrzeby iego ná woyne Pruską/ tákże Látopiscze Ruskie/ y Litewskie okázuią/ iż dla pomocy do Litwy ieździł/ Bo w ten czás nie tylko z poddánych Mieszczan/ z Wieśniakow/ z Slachty/ z Kościołow/ y ze wszytkich duchownych/ y świeckich dochodow pobory wybierano/ dochody/ czynsze/ máiętności ruchome y nieruchome/ z káżdego stanu ráchuiąc/ y szácuiąc/ álebo było mogło być y z kámieniá Krol radby był pieniądze kował/ ná żołnierze przeciw Krzyżakom/ gdyż sie iuż Slachtá z podátkow/ y pospolitego ruszenia z wielkim nárzekánim y rostyrkiem/ iák to wyższey Cromer świádczy/ wyłámowáłá. A tám Litewscy Pánowie Krolowi obiecáli pożyczyć 80000. Złotych czerwonych/ y pomoc ludem rycerskim.

Vcisk na Polske dla woyny z Krzyżaki.

Ośmdziesiąt tysiecy Złotych czerwonych Litwá postąpiłá.

Od stá grzywien trzey ná woyne / ieden z drzewcem dwá z kuszámi.

Odiechał potym Krol z Litwy do Kołá ná ziazd Wielkich Polakow/ v ktorych też vprosił wypráwe do Prus według káżdego máiętności/ y rocznych dochodow/ iż káżdy Slachćic z káżdego stá grzywien dochodu rocznego miał iezdnego z drzewcem ná woyne wypráwić/ á pod iednego iezdnego z drzewcem imieniem y osobą zámykáli sie trzey iezdni w ten czás v Polakow/ Bo iezdny ieden zbroyny z drzewcem musiał mieć przy sobie dwu drugich iezdnych strzelcow z kuszámi/ iáko Długosz pisze. Ták od káżdego stá grzywien káżdy Slachćic trzech musiał ná woyne wypráwić.

Miásteczká záś y Miástá Krolewskie ná te woyne pieszych wypráwowáć musiáły. Vczynili tedy Wielgopolánie dosyć woley Krolewskiey/ iż woysko do Prus wypráwili/ ále máło pożytku vczynili/ tylko iż Prussakow czássu żniwá od naiázdow Krzyżáckich obronili/ á w Jesieni nie czekáiąc rospuszczenia do domow sie roziecháli.

Mistrz Ludwik porážon.

Po 20 Złotych czerwonych z łupow ná káżdego.

Tego też czássu Zołnierze álbo Rycerstwo służebne/ zacne y sławne zwycięstwo z Krzyżakow w niżney Ziemi Pruskiey gdzie Krolewiec/ odnieśli/ y máło w tey bitwie Ludwik Mistrz Pruski żywy nie był poimány. Tám łupy wielkie z obozu Niemieckiego/ y z pobitych wzięli nászy/ ták iż gdy sie dzielili/ po 20. złotych czerwonych z butynku ná káżdego służebnego przyszło.

A to zwycięstwo Zołnierze Polscy otrzymáli zá pomocą Litewską/ iáko Látopiszec świádczy/ ácz záprawdę ktokolwiek dzieie Litewskie w ony czássy znáczył/ y postępkiem czássow/ y potoczney spráwy porządkiem zmylił/ y szánkował/ przypisuiąc porażenie Kázimirzá Krolá pod Choynicámi Jrzykowi Krolowi Czeskiemu/ iákom to wyższey pewnymi ráciámi confundował/ y prawdę

rzeczy

rzeczy okazał/ Ták też y tu piße pomoc od Pánow Litewskich przećiw temuż Jrzykowi Czeskiemu/ ále śię Diácisce omyliło nie wprawdzie/ iedno iż byli ná on czás pisárze Litewscy/ y Ruscy prostaczkowie/ á nawięcey Moschowitowie v nich płużyli w pisárstwie/ *rerum externarum prorsus ignari*, wßákże prostą prawdą Látopißec ták rzecz prowádzi o pomocy Litewskiey Cázimirzowi Krolowi/ y Polakom przećiw Mistrzowi Pruskiemu/ á on chudziná nápisał przećiw Jrzykowi Krolowi Czeskiemu/ ktory nigdy z Cázimirzem nie walczył.

V Litwy przed tym wßystko Moskwá pißárzámi bywáli.

A po oney dzie bitwie/ to iest Choynickiey/ będąc Krol Cázimirz żáłośćien że go porázono/ myślił iákoby nieprzyiaćielowi swemu oddał/ y posłał do Pánow Litewskich/ żądáiąc áby mu pieniędzy pożyczyli ku tey potrzebie iego. A przy posłech Pánowie Koronni posłáli do Pánow Litewskich/ áby ich w ludzie zápomogli weyrzawßy ná ten vpad ich.

Słowá włáśne y rzecz Látopisczow Ruskich z moią correcturą.

A w ten czás Pánow nikogo nie było blizu Wilná/ tylko Jan Gásztołt Woiewodá Wilenski/ A w Trocech Moniwid Woiewodá Trocki/ á ći dwá Pánowie ziechawßy śię/ y widząc potrzebę Krolewską/ y Pánow Koronnych/ záraz nieobsyłáiąc śię z inßymi Pány/ odpráwili do Krolá Podskárbiego Litewskiego/ Páná Alexandrá Jurgiewicá/ ktorego ono Cromer zowie *Alexander quispiam humili loco natus*, A wziąwßy z skárbu ziemskiego Litewskiego ośmdziesiąt tysięcy czerwonych złotych/ przezeń posłáli w pożyczkę Krolowi/ á Pánom Koronnym ná prośbę ich posłáli ośm tysięcy ludzi konnych/ To iest/ pięć tysięcy Xiążąt/ Pániąt/ y Dworzan Litewskich/ á trzy tysiące Tátar/ Nád ktorymi posłáli Hetmánem stárßym Páná Jwáná Chodkiewicá/ Namiestniká Witepskiego/ iákoż Krol Cázimirz przyiąwßy Zołnierze/ y zebrawßy woyská Koronne z pomocą woyská Litewskiego/ posłał ich ná Krolá Jrzyká Czeskiego (ále ma być ná Ludwiká Mistrzá Pruskiego) ktory zá pomocą/ y łáską Bożą/ we czternaśćie niedzielách (ma być we czterzech látách) po pierwßey porážce/ porázili woyská Jrzykowe ná głowę (ma być Ludwikowe) A sámi fortunnie z máłą ßkodą otrzymawßy zwycięstwo/ do Krolá śię Kázmirzá wroćili. A poimáli w tey bitwie w woysku Jrzykowym wiele Pánow Czeskich/ y Sląskich/ miedzy ktorymi był Pan z Perstiná/ ktorego poimał Kniáź Glaziná Xiążę Smolenskie/ ktory był potym Okolniczem Smolenskim/ z czego był Cázimirz poćießon/ y chwałę Pánu Bogu dał/ iż ták w krotkim czáśie nieprzyiaćielowi odpor vczynił. To Látopißec właśnie mowi/ w czym nie trzebá dziwowáć/ iż śię ták Látopißcow Litewskich Diak w imieniu iáko prostak omylił/ Bo ponieważ w ten czás Czechowie ták v Polakow iáko v Krzyżakow pospolićie służyli żołnierzką zá pieniądze/ O czym Długoß/ Cromer/ Miechouius/ Wapowski/ y Krzyżáckie Historie świádczą/ iáko dziś v nas Węgrowie/ tedy iż w ten czás Litwá będąc ná pomoc Polakom bili śię z Czechámi żołnierzámi Krzyżáckimi/ y zwycięstwo z nich odnieśli/ á Diak to nápisał w Látopißec mnimáiąc iż tá bitwá z Krolem Czeskim byłá/ Bo w ten czás Litwá postronnych narodow nieznáłá/ ledwo Moskwę á Polakow/ y Mázurow/ ktorzy v nich w wielkiey wadze bywáli/ y wysługowáli.

Dlugossus & Cromerus lib. 26 primæ verò editionis fol. 385. ták o tym piße: *Nec paruis incōmodis nostros afficiebant: id est, Crucigeri Polonos: donec submißis à Rege Lituanis ac Tartaris equitibus liberiores eorum excursiones inhibitæ sunt*, toż ná wielu mieyscách o pomocy Litewskiey wspomina.

Pan z Perstiná od Kniáziá Glaziny poimán.

A y dziś to bywa/ czegom ia sam/ y káżdy Rycerski człowiek świádom/ iż czásem Polacy y Tátarowie Pietihorscy etc. żołnierze z Moskwą śię biją/ á wżdy wßytko Litwie Moskwá przyczyta/ ktora im żołd płáći. Tákże Magnus Krolewic Duński z Niemcy w Liflanciech broił/ á wßytko Moskiewskiemu przypisowano/ Seremiet tákże przy mnie z ośmią tyśiąc Tátarow Nahayskich Witebsk był obległ z strony Moskiewskiego (ktorych Stánisław Pácz Woiewodá Witebski mężnie odbił) á wżdy mowiono Moskwá Witebsk obległá. Ták też gdy Czechow Krzyżáckich Rotmistrzow/ y Zołnierzow Litwá pobiłá/ y wiele ich poimáłá żywych/ z ktorych tu mieni Páná z Perstiná. Tę porážkę Jrzykowi

Krolowi Czeskiemu omyliwßy się Diak iákis przypisał/ Bo Bernhardus Sumberg miał w tey bitwie dwę tysiącę Czechow/ y Morawcow/ z ktorymi iáko Hetman Czeski Krzyżakom zá pieniądze służył.

Stáráli się też o to Krzyżacy vsilnie wßelkim sposobem y Sumberg ich Hetman z inßymi/ áby mogli Jrzyká Czeskiego Krolá z Kázimirzem zwádzić/ iák Dlugossus/ y Cromerus lib 24. piße/ *quo facilius Crucigeri bellum cum Polonis haberent, si eos Bohemico quoq; bello implicassent*, áby tym łatwiey woynę z Polaki mieli Krzyżacy/ ieśliby ich też Czeską woyną vwichłáli. *Nihil enim intentatum ij reliquebant, quod ad perniciem Polonorum pertinere existimarent*, ále tego nie dokazáli Krzyżacy/ Bo Jrzyk Czeski záwżdy w przyiáźni áż do śmierci z Kázimirzem mießkał/ y przymierze miedzy sobą często przez Posły odnawiáli y potwierdzáli.

Krzyżacy żadney rzeczy nie opuścili ktoraby Polakom ßkodzić nie myślili/ y Tátáry przenáymowáli/ áby Podole burzyli.

Też sámá przyległość gránic tego poświadcza/ iż Litwie podobniey/ łatwiey/ snádniey/ y bliżey było dáć rátunek/ ludem Rycerskim Krolowi do Prus sąsiedztwem przyległych/ przeciw Mistrzowi Pruskiemu Ludwikowi/ zwłaßcza *ad inferiorem Prußiam*, iáko Cromer piße/ gdzie był głownieyßym/ y stołecznym Miástem w ten czás Krzyżáckim Krolewiec po opánowániu Malborku przez Kázimirzá/ á niż do Sląská pod Wrotsław/ przeciw Czeskiemu Krolowi Jrzikowi/ co nigdy w ten czás iáko żywo nie było/ wyiąwßy kiedy ono potym ná Sląską wypráwę przeciw Mátiássowi Krolowi Węgierskiemu Litwá stáłá pomoc temuż Cázimirzowi/ ále to dáleko od siebie czásem/ mieyscem/ y osobámi nieprzyiaciół/ y przyczynámi woyny było/ iáko o tym niżey nápißemy. Tom dla teo wtory raz przytoczył/ ábych Látopißec Litewski oczyścił z omyłki w czásie/ y w osobie woyny Choynickiey y teo poráženia Ludwiká Mistrzá Pruskiego/ nie Jrzyką Krolá Czeskiego. Tegoż roku 1460. Jan Gastołt Woiewodá Wilenski vmárł.

Tegoż Roku Krol Cazimirz złożył Siem w Piotrkowie/ ná ktory Posłowie Krákowskiey ziemie przyiecháć niechcieli/ áżby im Krol gleit wierny wolnego przyiechánia/ y odiecháńia pierwey dał/ ábowiem się dowiedzieli/ iż Krol dwornemu swoiemu Rycerstwu kazał być zbroyno ná Seymie/ będąc nápomniony iż Slachtá Krákowska buntowáłá się przeciw iemu.

Posłowie Krákowskiey ziemie gleitu proßą.

Byłá to rzecz nowa y niesłychána/ wßákże áby się iáka większa burdá nie wzburzyłá/ dał im Krol gleit. A przednieyßy poselstwá tego Sprawcy byli/ Jan Rytwiáński Stárostá Sędomirski/ Jan Tarnowski/ Jan Melstinski. Tám Jan Rytwiánski/ ktoremu ięzyká y sercá wielkiego dostawáło/ záraz w Senacie do Krolá długą rzecz od wßytkich mowił/ strofuiąc go iáwnie o krzywdy pospolitey Oyczyzny/ ktore zá iego pánowánia Koronę y ich sámych potykáły. Vpominał się też áby Krol Polakom to wßystko co Litwá zá iego dozwoleniem odiełá wrocił/ zwłaßczá Łucko/ y wielką część hoyney Ruskiey ziemie/ y Goniądz/ tákże Węgrow/ Miástá z włościámi/ ktore też Litawowie przyiaciołom koronnym Xiążętom Mázowieckim wydárli/ áby też Mince máłoważney y nikczemney nie kował/ fálßywą monetę wniesioną z cudzych stron áby wywołał/ Wdowam y Sierotam spráwiedliwość czynił/ Przełożonym swowoleństwá/ y wßeteczney władzey powściągnął/ Krolestwo wßystko według powinności swoiey od złodzieystwá/ y łotrowstwá wyczyścił/ pożytkow Polskich/ y ozdoby Koronney nie więcey niż Litewskich vważał. Co ieśliby Krol vczynił/ gotowymi się do wßytkich prąc/ nakłádow/ y chętliwey ná woynę wypráwy ofiárowáli/ á ieśliby ich żądánie odrzucił/ opowiedzieli się iż nád porządek rzeczy Krol od nich prożno ma czego się spodziewáć.

Surowa rzecz Ritwiańskiego do Krolá.

Ná to im Krol skromnie y vkłádnie odpowiedział/ wßystkę winę z siebie skłádáiąc/ ále iednák rzeczy nie skończywßy roziecháli się z Seymu/ gdy Wielgo polánie po ßeści großy z Włoki poboru ná Żołnierze postąpili/ z czego się

Máłey

Máley Polski Posłowie wzbronili/ opowiedáiąc/ iż im Slachtá żadney mocy nie dáłá ciężaru niyákiego ná swoie wolności przyimowáć. Máłey Polski Slachtá poboru nie postapiłá po 6 groszy.

Przeto drugi Siem ná tymże mieyscu złożono ná św. Pietry dzień Decembrá/ gdźie gdy zá wolą Krolewską/ y Senatu koronnego/ dwádźieściá Pánow przednieyszych ktorzyby o Rzeczy pospolitey rádźili/ y stánowili/ byli wybráni/ á Krol się też ná potym z wystepkow od Slachty w oczy wyrzucáiących popráwić obiecał/ po 12. groszy z Włoki pobor postapili/ y Cłá ze wszytkich ná rok ustáwione kupi ktoby się kolwiek zyskiem báwił/ á od Duchownych y Rycerskich stanow ośma część dochodow ná Zolnierze Pruskie obiecána byłá Krolowi. Krol zfukány popráwić się obiecał. Pobor drugi.

Z tego też Seymu Jacob Seneński Proboszcz Gnieźnieński do Papieżá Piusá wtorego Aeneásá Syluiusá przed tym rzeczonego/ był posłan/ áby mu wszystkiego dobrego winszował/ á Krolá w posłuszeństwie iego być opowiedźiał. Támże uprosił rozgrzeszenie z klatwy Prussakom/ ktora byli do poddáństwá Krzyżakom przyciągáni. Prussacy z klátwy rozgrzeszeni.

Prosił też imieniem Krolewskim/ áby Krzyżacy Pruscy byli przenieśieni ná Wyspę Tenodos do Greciey przeciw Turkom/ gdyż tu iuż po nich máło było/ miedzy Litwą/ Polską/ y inszymi Chrześciány/ z ktorymi nád przysięgę/ y powinność Zakonu swego ustáwicznie woyny z hárdości swey wiedli. A Machomet Cesarz Turecki wziąwszy Constantinopole/ wszytkę Grecią srogą woyną ná ten czás trwożył/ y Corintu Miástá nacnawnieyszego dobył/ Tákże Lemnum y Miteliny wyspy opanował/ Peleponesum też iusz Eubeiskie Insuly náieżdżał/ ále w tym Papież więcey Niemcom niż Polakom życzył/ iż Poseł Krolewski nic nie uprosił/ á Krzyżakom się też stąd nie chciáło bo trudno Wilkámi oráć. Krzyżacy do Tenodos niechcieli z Prus. Turcy Corint wzieli.

Tego też czásu Krzyżacy przeciw postánowieniu przymierzá Pássenheymeńskich mieszczan námawiáli/ áby się od Krolá do nich przedáli/ co gdy Mieszczánie obiáwili Michałowi Sromotnemu Stároście/ y Rotmistrzowi swemu od Krolá dánemu/ záśli chytro ná Krzyżaki/ á kazáli áby im ná obronę przeciw Polakom żołnierze swoie Niemieckie posłáli/ obiecuiąc im Miásto podáć. Posłał tedy Mistrz 500. iezdnych Reyterow z wielkością Knechtow pieszych/ A naszy wiedząc o tym/ y nágotowawszy się z Mieszczány zbroyno/ inszym kazáli przed Miástem stać/ á trzy sta ich iezdnych do Miástá wpuściwszy bramę o nich záwárli/ tám wszytkich záraz do iednego zbili/ drudzy obaczywszy zdrádę vciekli. Wierność Pruska. Reyterowie Krzyżáccy fortelem zbici.

Tegoż Roku 1460. dniá 27. Decembrá Krolowá Helżbietá Janá Albrichtá trzeciego Syná Kázimirzowi urodziłá. Jan Albricht urodzon.

Tegoż roku 1460. Krol Cázimirz do Rusi z Polski wyiáchawszy wypráwił posły do Ecygiereiá Prekopskiego Cárzá/ y do Stepháná Wołoskiego Woiewody/ prosząc o pomoc przeciw Krzyżakom/ co mu obádwá chętliwie obiecáli/ á obiechawszy Ruskie ziemie/ złożył Siem w Brześciu Litewskim/ ná ktorym s Pány Litewskimi potrzeby y spráwy Wielkiego Xięstwá stánowił/ y umysły ich ubłagał/ y odwiodł od podnieśienia woyny przeciw Polakom/ gdy Podolá mocą chcieli pod nimi dostáwáć/ zwłaszczá gdy się oni Pruską woyną zátrudnili byli. Potym do Sędomirzá odiáchał/ gdźie Seymował z Polaki około woyny Pruskiey/ á záraz ná drugi Siem w tey rzeczy do Łęczyce iecháli. Siem w Brzesciu Litewskim. Siem po Seymie.

Málborskie też Miásto tego czásu się Polakom pod ktorym 4. Miesiące leżeli ku Zamkowi podáło.

Quizyn tákże y Warmia Miástá ktore Marienwerder y Fraumberg Niemcy zową Polszcy Zolnierze w nocy vbiegli/ gdźie się ták zbogáćili/ iż z butynku ná káżdego osobę 200. Złotych przyszło. Dwie scie Złotych ná kożdego Drabá y Zolnierzá.

O Seymie Wilenskim/ y wtorym żądániu Kniáziá Siemioná Olelkowicá/ ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ y o Woynie z Krzyżaki / Roku 1461.

Rozdział VII.

Do Wielmożnego Páná Stánisłáwá Siemiotá Kuchmistrzá W: X: Litewskiego.

Dlugossus & Cromerus fol. 363. lib. 24.

Rol Kázimirz z Seymu Brześcia Kuiáwskiego/ przez Rádom do Litwy ná Wielkanoc przyiechał/ gdzie Pánom Litewskim Siem w Wilnie złożył/ ktorzy go o to vśilnie żądáli/ áby z nimi albo sam obecznie mieszkał w Litwie/ álbo żeby im ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ Zmodzkie/ y Ruskie Kniáziá Siemioná Olelkowicá Kijowskiego przełożył/ iáko własnego Dziedzicá z Wielkich Xiędzow Litewskich idącego/ ále Krol to ich żądánie vbłagał/ y ná inszy czás odłożył/ prosząc áby mieli cirpliwość pokiby woynę Pruską skończył/ álbo vspokoił.

Wyiáchał potym Krol z Wilná do Sędomirzá ná Siem/ á stámtąd dorwał się do Crákowá/ potym záraz ciągnął do Inowłodsłáwiá/ gdzie się wszytkiey Slächcie ná Pruską woynę kazał ziecháć/ A nászy żołnierze zebrawszy się z Mieszczány Elbingskimi/ y z Skálskim Czechem wodzem swym/ przewieźli się przez

Sambia násży zwoiowáli.

Habum máłe morze do Sambiyskiey ziemie/ ktorą wszerz y wzdłuż ogniem y mieczem zwoiowáli/ y łupy wielkie wzięli/ zwłaszczá gdy wtárgnęli bez wieśći w te kráiny/ ktore dla dálekośći od nieprzyiacioł Polakow nie spodziewáły się woyny/ iam iáchał mil 20. nád tym morzem Roku 1580.

Alexander vrodzon.

Tego też czássu Helżbietá Krolowa Cázimirzowi czwartego Syná vrodziłá Alexandrá/ roku 1461. Sierpniá Miesiącá piątego dniá. Przed tymże czásem w kilku dni Miesiącá Lipcá/ Andrzey Grábiá z Tęczyná stárodawnego domu w Polszce/ á wielkiego y zacnego záwołánia/ vderzył Płatnerzá Climuntá w Crákowie/ iż mu zbroie nie rychło wygotował/ ktory gdy gwałtu záwołał/ wiele ludzi pobudził. A Ráyce do Krolowey Elżbiety szli skárżyć ná Zamek w niebytnośći Krolewskiey/ ktora do zaiutrza kazáłá być obiemá stronom w pokoiu/ ále

O voliczet ná gwałt.

niżli Ráyce zeszli z Zamku/ pospolstwo zámknąwszy bramy ná gwałt dzwoniło/ gdzie się wiele zbroynego ludu zeszło/ Tęczyński mogł był vbieżeć ná Zamek zá nápominánim Krolowey Elżbiety/ niż się gwałt zebrał/ iedno mu się zdáłá rzecz szkárádna vstępowáć przed wielkośćią wzburzoną chłopstwá zápalczywego/ co się y mnie tráfiło raz roku 1576. że ták ná mię bez przyczyny ná gránicy Pruskiey gwałtu wszytko Miásto záwołáło/ á niechcąc sromotnie vciekáć zástáwiłem się sam ná trzy stá pospolitego ludu broniąc się ták długo dokąd broni w ręku stáwáło/ y áż mi ią z rękoieśćią ná ostátek vcięto/ gdziem też máło tey krotochwile/ iáko y Tęczyński/ nie przypłáćił/ bo záwżdy *nocuit temeraria uirtus.*

Tęczyński tedy przed tym gwałtem záwárł się był w domu Kizlinkowym ná Bráckiey vlicy/ ále gdy tám temu mieyscu nie dufał/ vszedł do Kośćiołá S.

Fránćiszká

Fránćiszá z Synem Janem / y z Secygniowskim / y z Spitkiem Melsztinskim / á tám ná wieżę wleźli / Potym sam Teczyński vciekł do Zákristiey towárzystwá ná wieży zániecháwszy / pospolstwo Mieyskie bez żadnego baczenia świętego mieyscá y osoby zacney rzućili się á dobyli gwałtem Zákristiey / támże go hániebnie vsiekwszy zámordowáli / y ciáło ná Ratusz wlekli vmárłe tłukąc / dwá dni v Ratuszá leżáło. Syn iego gdy się w piecu v iedney Wdowy zátáił w nocy vciekł z Miástá. Trzeciego dniá doniesione było ciáło do Kośćiołká S. Wojciechá w rynku / á czwartego przyiaciołom wrocono / ktore pochowáli w Xiążu. Ná drugi Rok pozwáni byli Ráyce Krákowscy przed Królá w wigilią trzech Krolow / ktorzy prośili ná Roku áby byli sądzeni práwem Niemieckim Mágdeburskim przed Woytem według ich Prywileiow / ále Krol z Rádámi swymi powiedział im / iż nieboszczyk Teczyński odzywał się też z wámi ná to práwo / á niechćieliśćie mu go złożyć / ále bez práwá zámordowáliśćie go hániebnie / Tám tedy skazano ná śmierć czterzech z Rády / to iest / Conradá Langá / Stánisłáwá Lamitter / Járosłáwá Szárleiá / Márciná Belze / á s pospolstwá Jáná Teśnárá / Jáná Wolfrámá Kuśnierzá / Jáná Málárzá / Jáná Scherlangá Slosárzá / y Cechmistrzá Ratusznego / á on zdraycá Płatnerz vciekł. Ná Zamek potym do wieże wsádzeni / ktorą zwano Teczyńską wieżą / á szostego dniá przyiąwszy Páńskie Swiątośći támże ná Zamku pod tąż wieżą piętnastego dniá Styczniá pośćináni / sześć / á trzech z nich wziął ná Kápstyn Jan Kápstinski / to iest / Jáná Teśnárá / Jáná Wolfrámá / Márciná Belze / ktore chował pod strażą długo áż dwu wypráwiono / á trzeći vmárł. Senat też Krákowski 6000. złotych zápłáćił Janowi Castellanowi Krákowskiemu Brátu / y Janowi Synowi zábitego Andrzeiá Teczyńskiego.

Teczyński zábity okrutnie.

Sześć Krákowian ścięto.

Tegoż czásu Krol Cázimierz Fridland Zamek y Miásteczko / wziął pod Krzyżaki ośmego dniá od obleżenia. Pod Choynice záś z woyskiem przyszedwszy piętnaśćie dni ná milę od Miástá prożno leżał / A część woyská z sześćią set Tátárow Litewskich / ktorych byli Pánowie Litewscy przysłáli / Eriká Stetinskiego Xiążęciá ziemię / ktory z Krzyżaki przestawał / zburzyli / y splundrowáli / á gdy iuż z plonem / y z łupámi wielkimi wyciągáli / vderzyli Niemcy ná nich z wielką mocą / ktorych Polacy / y Litwá do gruntu porázili / á z wielką sławą więźniow do Królá przywiedli. Tegoż też czásu gdy Krol pod Choynicámi leżał / przyszłá żáłosna nowiná o śmierći Mátki Krolowey Sophiey / ktora iáko Jágiełowi byłá w Małżeństwo poślubioná lat 41. wykonáłá / niewiástá wielkomyślna / nabożna / ále gniewliwa / pochowána w Kośćiele S. Stánisłáwá ná Zamku Krákowskim w Káplicy S. Troyce / ktorą sámá zbudowáłá y wielką hoynośćią skárbow y ośmią Mánsionárzow nádáłá. A byłá Wnuczká Witołtowá z Siostry / Corká Andrzeiá Jwanowicá przedtym zdawná z Xiążąt Kijowskich idącego ná ten czás Kniáziá Druckiego (nie Holszánskiego iák Látopiszec kłádzie) z ktorego też Domu on święty á sławny Hetman Constanti Xiążę Ostroskie poszedł / Bo Xiążętá Ostroskie y Zásłáwskie z Kijowskich / y z Druckich własną Genealogią idą.

Fridland wźięty.

Tátárowie Litewscy Stetin zwoiowáli.

Niemcy porázeni.

Sophia Jágiełowá vmárłá.

Xiążętá Ostroskie.

Potym Krol Cázimirz do Głogowá się z Pány koronnymi wypráwił / gdźie ku niemu ná milę Gerzy Krol Czeski z Głogowá wyiechał / z Wrátisłáwskim / y Olomuńskim Biskupámi / y ze cztermi Xiążęty Sląskimi / á skoro się spolnie z koni zśiadwszy przywitáli / Kázimirz był ná Zamek Głogowski odprowádzon / á Krol Czeski Jrzy w Ratuszu Mieyskim stał / támże dziewięć dni potym z sobą tráctowáli / y przymierze z obudwu stron áż do śmierći nie zgwałcone potwirdzili.

Ziazd Kázimierzow z Jerzym Krolem Czeskim.

O poráženiu Woyská Krzyżáckiego przez Polakow y Tátárow Litewskich pod Niessowa / y Puckiem.

Rozdział VIII.

KRol z Głogowá do Polski wielkiey przyiáchawszy/
Trzy niedziele w Poznániu ná ziezdzie zmieszkawszy/
Do Inowłodskawiá sie ruszył/ stamtąd swoie
Dworzány ná Krzyżaki pobudził do zbroie.

Dworzánie Krolewscy Kulmienską ziemie woiuią.

W Kulmienską ich włość posłał / by zboże psowáli/
Práwie w żniwá / á Niemcom wet zá wet oddáli/

Zboże Tátárowie w Prusiech podeptáli.

Posłał też y Litewskie przy nich Krol Tátáry/
Iż zburzyli wszytke włość y Cerery dáry.

Krolowa Tátárowie Litewscy odprowádzili do Niessowy.

Jechał zás do Toruniá Krol/ stámtąd Krolową/
Z Litewskimi Tátáry posłał ná Niessową/
Gdzie ią często náwiedzał/ á Sumberk z Krzyżaki/
Przemyslał by gdzie nászych przywiodł ná swe haki.
Wypráwił w łodziách wielkość Niemcow pod Niessowe/
Wisłą / w nocy á máiąc przypráwy gotowe/

Krzyżacy zápalili Niessowskie Przedmieście.

Zápalili przedmieście strwożyli się nászy/
Gdyż Krolowa leżáłá w Niessowie w ty czássy.

Crom: Tartari cum perpaucis aulicis ad persequendum hostem emißi.

Z Litewskimi Tátáry z Miástá wyskoczyli/
A Niemcow ony vphy záraz potłoczyli/
Tátárowie ich z Litwą z łukow przeszywáli/
Polacy zás w recz drugich siekąc pokłádáli.

Litwá y Polacy Niemcow porázitá.

Drudzy nád Wislne brzegi do łodzi pierzcháią/
A nászy ich w tym siekąc zewsząd zábiegáią/
Wszytki łodzie pobráli y wielkość ich zbili/
Tylko ich sześć w dwu łodziách z tey bitwy vpłyli.

Crom. Sex modo viui cum duabus nauibus de omni illo numero euaserunt.

W tenże czás pod Warmią gdy Pruski Mistrz leżał/
Piotr Dunin z Zołnierzámi rátowáć swych bieżał/

Piotr Dunin z Herbu Janoská álbo Báronow.

Co Mistrz słysząc wnet vciekł odbiegwszy obozow/
A nászy wielką wzdobycz wzieli z iego wozow.

Prussy Krzyżáckie nászy woiuią.

Támże Dunin w Stargradskie y w Lemburskie włości
Wtárgnął burząc/ y paląc w pierzchliwey pretkości/
Bytowskie / Puckie tákże pokupił ziemice/
Aż do Morzá plundruiąc Krzyzáckie gránice/

Co widząc

Co widząc Krzyżacy iż w ciásne mieyscá nászy
Weszli/ miedzy Jezierá/ Morze/ Rzeki/ Lássy/
Vrádzili tám ich w tych ciásnościách zástoczyć/
A snádnie Polakow zbić/ posiec y potłoczyć.
Tákże ich Hetmánowie Fricz Ráwnechey z Niemcy/
Y Casper Nostwic z Czechy/ z Rzeszey z Cudzoziemcy/
Szykowáli sie zbroyno z inszymi Krzyżaki/
A ná burzące prosto ciągneli Polaki.
Záśiedli wszytki drogi/ lássy zárąbili/
Ták nászy iáko w klatce ogrodzeni byli/
Krol chcąc swoich rátowáć z dworem swym Gorskiego
Posłał przy nich Tátáry Xiestwá Litewskiego.
A Niemcy przećiwko im Wisłe osádzili/
By sie ná rátunek swym nie przeprowádzili/
Lecz sie Gorski ná inszym mieyscu wnet przepráwił/
A Tátáry Litewskie ná czoło wystáwił.
Niemcy záś wkoło wszytki zárąbili lássy/
Aby sobie rátunku niemogli dáć nászy/
Gorski chciał do Duniná/ Dunin do Gorskiego/
Ale trudno dla woyská było Niemieckiego.
Tákże Dunin widząc iż ináczey niezbieżeć/
Jedno sie meżnie potkáć/ álbo słáwnie leżeć/
Vmyślił do swych droge otworzyć żelázem/
Y począł Rycerstwo swe szykowáć zárázem.
Prosząc nápominájąc by ná to pomnieli/
Że zá oyczyste grunty potykáć sie mieli/
Zá słáwe/ y zá wolność/ y zá zdrowie miłe/
Przeto áby okazał káżdy meżną siłe.
Aby sie nie lekáli Niemieckiey wielkośći/
Niemcy też toż czynili z wrodzoney hárdośći/
Zprzysiegli sie iż żaden nie miał z nich vciekáć/
A Polakow do gruntu wszytkich w kesy zsiekáć.
Ták w bebny vderzyli w trąby krzycząc huczne/
A Knechći postepując stáwią kroki buczne/
Pod boki sie vjąwszy dasticht vnd Posz krzyczą/
Pod Reiterámi Frezy zbroyne skacząc kwiczą.
Dunin Piotr też swych iezdnych ná czoło wystáwił/
A Draby y Kusżniki zá nimi postáwił/
Skoczył do Niemcow/ Niemcy też do nászych śmiele/
Tám Knechtow vph ná pirwszym nászy stárli czele.

Fricz Ráwnecki álbo Rawnechey Rákuszánin/ á Casper Nostwic Slężak/ Hetmánowie Krzyżáccy Polakow obskoczyli.

Crom: Gorscium cum comitatu suo ac Tartaris Lituanicis ad succurrendum suis mittit.

Ciásno Polakom.

Crom: Ferro per medios hostes viam sibi aperire statuit.

Nápominánie Piotrá Duniná do swoich.

Crom: Inuicem se adiurarent ac deuouerant, vt qui de suis pedem retulisset &c.

Wielkie woyská Niemieckiego.

Bitwá nászych z Niemcy.

Crom: Paulus Iaſienius gente Gosdouius armatus ab latere inter duas acies magno impetu procurrens, haſtas hoſtium in noſtros intentas auertit.

Páwel Jaſienſki zbroyny Dworzánin Krolewſki/
Widząc z drzewy vph iezdny ná náſzych Niemiecki/
Z boku miedzy dwá vphy ich wſkoczył/ á one
Drzewcá Rzeſkie obrocił ná ſwych náſádzone/

Fortel y ſmiáłość Jaſienſkiego.

Eodemq; momento noſtri inopinata re perturbatos ſumma vi adoriuntur.

Tákże iego dzielnością Niemcy ſzyk zmieſzáli/
A náſzy drzewcá ſwoie o nich połamáli/
Káżdy Reiterá ſwego wyſádził kopiją/
A Litwá ich z kuſz z łukow bez przeſtanku ſzyią.

Niemcy co mieli vderzyć ná náſzych ſwoimi kopiámi w czoło/ tedy ich ná ſámego Jaſienſkiego w bok obrocili/ á náſzy w ten czás ná obroconych y pomieſzánych vderzyli.

Smiáłością náſzy/ Niemcy wielkością przechodzą/
A ieden ná drugiego zápalczywie godzą/
Krzyk/ huk rożnych iezykow/ broń z zbroią brzmi wſzedzie/
Konie rżą/ bebny/ trąby/ huczą w káżdym rzedzie.

Crom. Cumq; totas tres horas dubio marte pugnatum eſſet.

A gdy ſię trzy godziny rownem Marſem bili
Niemcy/ Polacy rożno/ z plácow vſtąpili/
Włáſnie iáko z vgody ták odpoczywáli/
Záś ſię do ſiebie wſzyſcy ochotnie porwáli.

Rurſus vna hora dimicatum eſt.

Bili ſię záś godzinę/ áż Fricz był rániony/
Zá czym vciekáć vph był Niemiecki ſkłoniony/
Gdy ich drabi z kuſz náſzy bez przeſtanku ſzyli/
Jezdni też Polſzcy ſmiáłe ſercá záiuſzyli/

Interim dum ciet pugnam animatq; ſuos Fricius interfectus corruit.

Fricz Hetman zábity.

Pierzchneli Niemcy áż ich záś Fricz záſtánowił/
Y z nowu by z náſzymi bitwę był odnowił/
Lecz ſámego drab zábił/ zá czym Niemcy rożno/
Pierzchneli widząc iż iuſz opieráć ſię prożno.

Crom: Pars caſtra, pars ſtagna, lacusq; propinquos petiuêre.

Z Noſtiwicem Hetmánem drudzy vciekáli/
A Láſſy y Jeziorá zá obronę bráli/
Drudzy do bliſkich Zamkow zdrowie ſwe ſkłonili/

Noſtri pernicitate equorum freti fugientes perſecuti.

A náſzy roſpuściwſzy konie ich gonili/
Záś ná ich oboz byſtrym vderzyli pedem/
Ktory rożnámi wkoło był otykan rzedem/

Oboz Krzyżácki náſzy wzieli.

Rozerwáli wnet rożny dział pietnaście wielkich
Wzieli/ y dwieście wozow/ zbroie ſprzetow wſzelkich/
W tym gdy ſię v obozu zábáwili náſzy/
Niemcow wiele vciekło iezdnych przes ty czáſſy/
Jeden ich vph w lás ktory ſámi zárąbili/
Przyſzedł á tám ich náſzy do iednego zbili.

Cæſa hoſtium 2000. Capti 600. De noſtris 100. gregarij ceciderunt, á Sláchcicá iednego Hectorá Chodoroſiyſkiego zábito.

Wſzytkich dwá tyſiąc zbili ná plácu Krzyżakow/
Sześć ſet poymáli żywych Knechtow nieborakow/
Náſzych proſtych żołnierzow tylko ſto zoſtáło
Vbitych/ Sláchcic ieden/ lecz ránnych niemáło.

Dunin

Dunin sam w vd y w reke ránion w tey potrzebie/
Bo z garscią swych Polakow czynił dosyć z siebie/
Erik Stolpeńskie Xiąże / ná pomoc Krzyżakom/
W ten czás z ßeścią set koni ßedł przeciw Polakom.
Lecz słyßąc ich porażke iż ich Dunin skrocił/
Názad sie do Pomorza vciekáiąc wrocił/
Náßy po tym zwycięstwie zá nim sie gonili/
A żádnych vphow iego niemáło zgromili.
Drugich poymáli w wieży/ á ták dzielnym męstwem/
Osłáwili się w ten czás dwoiákim zwycięstwem/
Iż iednych pod Niessową/ á drugich tu stárli/
Y Stolpeńskie wzad Xiążę vciekáć przypárli.

Xiąże Stolpeńskie vcieka/ á iego woysko zá-dnie náßy pobili.

Stáłá sie tá sławna bitwá v Pucká Roku 1462. w piątek 17. dniá Septembrá / O czym Dlugosus / y Miechouius z 19. fol. lib. 4. Cromerus lib. 25. Herbortus fol. 204. lib. 16 A Wapouius y Bielscius z niego fol. 279. piße / iż náßy w ten czás ná ßeść mil Niemcow gonili bijąc. A od tego czássu iuß Prussowie nie mieli nigdy mocy nád Polaki.

Tegoż czássu práwie ná trzech drugich mieyscách náßy ßczęśliwą bitwę z Krzyżaki mieli / y Gołubie Miásteczko Czerwonká Czech z strony Krolewskiey wziął/ Krzyżáckich żołnierzow część poimawßy / á część pobiwßy / dla ktorych ßczęśliwych postępkow wiele się było zásię nákłoniło z Krzyżáckiey dzierżáwy Prussow ku Krolowi.

Krzyżacy trzykroć porażeni z nowu.

Tegoż czássu Ráwę y Gostinin Krol Cázimirz wziął spadkiem od Xiążąt Mázowieckich.

W tenże czás ná Seymie Piotrkowskim wielki spor á ßkodliwe zátárgnienie o Biskupstwo Krákowskie miedzy Jacobem Senneńskim / á Janem Grusczińskim był pomiárkowány/ bo Krol Grusczińskiemu vsilnie sprzyiał/ mowiąc/ iż wolę Krolestwo strácić á niżby Senneński Biskupem miał być. A Legat zás Papieski Hieronym Arcybiskup Creteński mowił / iż lepiey áby trzy Krolestwá Polskie zginęły/ niżby sie co Stolcowi Apostolskiemu (od ktorego iuß miał Senneński potwierdzenie) vbliżyć miáło / wßákże Krol ná swym przewiodł/ iż Senneński vstąpił Biskupstwá / á Grusczinskiemu czterzy tysiące złotych odliczył zá vtráty / Od tądże wolne wybieránie Kápitulne ná Biskupstwo w swych wolnościách zá narußenim gwáłtownym priwileiow ßwánkowáło/ iáko o tym ßerzey pißą Długossus/ Miechouius lib. 4. cap. 61. fol. 317. Cromerus lib. 25. Herbortus lib. 16. Cap. 13. Wapouius/ Bielscius etc. Ná tymże Seymie Xiążętá Mázowieckie prosiły przez posły/ áby Krol o wrocenie Płockiey ziemie łáskáwiey z nimi postępował. Litewscy też Pánowie y Rycerstwo wßytko przez zacne posły swoie Totiwiłá y Ruczká z pogrozką woyny vpomináli się Podola / k temu Bełskiego/ Oleßeńskiego/ y Rátneńskiego powiátow / tym nic inßego Pánowie Koronni odpowiedzieli / iedno iż mieli ná ich Siem posłow swych wypráwić/ iákoż záraz skoro Krol Cázimierz z Rádomiá z Krolową do Litwy wyiechał/ posłáli zá nim w tey spráwie Stánisłáwá Ostrorogá Woiewodę Káliskiego / y Janá Kitwiańskiego Márßałká koronnego / ktorzy to wywiedli / iż się prożno Podola/ y przerzeczonych Powiátow Litwá vpomináłá od Polakow / ále gdy Pánowie Litewscy tego się z pewnymi dowodámi (iák Látopißce Ruskie ßerzey świádczą / czego Cromer zániechał) dopieráli / Krol wßytkę tę spráwę do Seymu wálnego

Furia Legatá Papieskiego.

Totiwił y Kuczut Posłowie Litewscy. Cromerus lib. 25. & Dlugossus.

mu wálnego

Krzyżacy dwá kroć porażeni. mu wálnego Piotrkowskiego odłożył. Tegoż czásu z żołnierzámi Krolewskimi Jan Skálski Krzyżáckie trzy vphy pod Orneta poraził. Vlrik też Czerwonká Czech pod Skampa Miásteczkiem trzy stá Reyterow Mistrzá Pruskiego ná głowe zbił/ iż ich máło co vbiegło/ á ośmdziesiąt żywych poimano.

Tego látá roku 1463. pięć set nászych Ruskich żołnierzow/ ktorzy zá dozwoleniem Krolewskim od Káfienskich Mieszczan náięci ciągnęli przeciw Turkom/ dla wyzwolenia Káphy Miástá z oblężenia/ tám v Brásławiá od Litwy/ y Wołyńcow są porażeni/ z tey przyczyny/ iż gdy przyciągnęli żołnierze do Brásławiá Wołyńskiego/ Litewskiey ták Cromer pisze dzierżawy/ powádziwszy się z Mieszczány niebácznie/ iednego z nich z przygody zábili/ á skoro obaczyli iż się ná nich gwałt gminu záburzonego co dáley to więcey buntował/ zápalili posáde/ áby tym snádniey vbieżeć mogli/ gdyby się koło gászenia Mieszczánie zábawili. A Namiestnikiem Brásławskim był ná ten czás Michał Xiążę Czártoryyskie/ Ten zápaliwszy się żałością y gniewem wespołek/ z zebránym iáko ná gwałt vscem/ gonił Russakow żołnierzow/ po czterzy kroć ná nich nácierał/ á po czte-

Bitwá Kniáziá Czártoriyskiego z swoimi. rzy kroć z niemáłą szkodą swoich był odbity/ áż gdy się práwie wszytká włość ćwiczona w Rycerskich postępkách dla náiázdow Tátárskich zebrálá/ zewsząd obstąpionych nád Boh ich rzekę przypárwszy pobił/ y poddáiącym się nie przepuszczáiąc/ tylko ich pięć od pięci set vbiegło/ łup wszytek ktory Michał Xiążę Czártoriyskie wziął/ ná trzydzieści tysięcy złotych szácowano.

Boh rzeká ktorą Ptolomeus/ y Solinus Hipanim zowie.

Tegoż czásu Turcy Lezbon Wyspę/ y rychło potym Krolewstwo Bośenskie/ Sławáńskie w skárby bárdzo bogáte y w Zamki potężne posiedli/ á Królá ich Stephaná poimawszy ná przednieyszym Zamku Iáycy/ Máchomet nád przyrzeczenie wiáry kazał v słupá vwiązáć/ y vstrzeláć z łukow/ á potym z skory obłupić/ á w nię czerwonych złotych z iegoż skárbu násypáć/ wyrzucáiąc mu ná oczy iego gnuśność/ y nikczemność/ iż ze złotem y Srebrem/ ktorego byłá wielka moc w skárbach iego náleziona/ wolał zginąć/ niżli s tym sam siebie y poddánych swoich bronić. A od tego czásu Iániczáry Rycerstwo piesze Máchomet postánowił z Sławáńskiego narodu/ przebrawszy trzydzieści tysięcy Bośeńskich mołoycow do tego/ Było ich pirwey práwych Iánczárow tysięcy czternaście/ ále teraz przy nas Amurat dzisieyszy roku 1574. przydał do ich liczby dwá tysiącá.

Bośenski Krol odłupion z skory.

Tego też Królá Scalichius w swoiey Genealogiey sobie powinnym kłádzie.

O Seymie Polakow z Litwą prożnym/ y o porażeniu Liflantow fortelem Zmodzkim.

Rozdział IX.

Dy sie Litewscy Pánowie vpomináli raz po raz v Pánow Koronnych Podola/ y inszych Zamkow odiętych/ złożył oboiey stronie Krol Siem w Parczowie/ pirwey ná dzień Národzenia Pánny Máriey/ potym ná S. Marcin odłożony/ ná ktory prosto z Piotrkowá iáchał/ y ziecháło się było bárdzo wiele Senatorow y Pánow z obudwu stron/ ále gdy Litewscy Pánowie do Parczowá ku Polakom á Polacy ku nim do Brześcia zbronili się wyiácháć/ w Łomázách się potym ziecháli/ gdzie też nic sprawić nie mogli/

Prożny ziazd Litwy z Polaki.

nie mogli dla niewczásności mieyscá onego / y dla niepogody / przeto tę rzecz do roku odłożyli / Krol też rospuściwszy on ziazd / z Krolową do Litwy odiechał / á iż w Wilnie ná ten czás powietrze panowáło / w Grodnie mieszkał niktory czás. Potym się do Kowná ruszył / gdźie większą część zimy strawił / O tym Długosz y Cromerus lib. 25. primæ editionis fol. 558. secundæ uero 378. Tego też Roku Matias Krol Węgerski Bośneńskie Krolestwo Turkom wydárł / y Jayce zamek głowny / Miast też Rackich / y Bośneńskich dwádzieścia y pięć przez poddánie wziął. Matias Krol Węgerski Bosnę odiszał.

Tegoż Roku 1465. Nowe Miásto w Prusiech długi czás będąc w oblężeniu / poddało się Krolowi / ktorzy chcieli wolno wyniść dopuszczono im / y wywieźli pięćdźieśiąt y trzy wozy swoich rzeczy / Jan też Skálski Czech Holstein wielkie Miásto Krzyżáckie bez wieści ná Krolá vbieżał. W tenże czás Mikołay Zalinski gorę Dobrzyńską osádził / z ktorey wiele mogli szkodzić Niemcy nászym w Nowym będącym / co obaczywszy niewczás Krzyżacy / ták ich to strwożyło / iż w poswarku gdy ieden ná drugiego winę zániedbánia około oney gory vbieżenia kładł / dwánaście się ich zábiło. Tegoż czássu śiedm set Reiterow Krzyżáckich nászy pod Kolberkiem w Pomorzu ná głowę zbili. Stáráli się potym o vgodę Krzyżacy / ále sámisz dla swey hárdości wszystko zámieszáli / w tym Gdańszczánie dobywáiąc Pucká / Morzem y ziemią cáłe sześć Miesięcy pod Krzyżáki dostáli go przez poddánie.

Krol Cázimirz skoro przyciągnął przez Łęczycę y Rádom do Litwy / przyiechał do niego Ludwik Patriarchá Antiocheński / od Ecikiereiá Tátárskiego Cárzá iádąc / v ktorego imieniem Papieskim y Cesárskim to poselstwo spráwował / áby Ecikierey Machometá Tureckiego Cesárzá od woyny ná ktorą się przećiw Chrześciánom gotował odwiodł / á iesliby ináczey być niemogło / áby przećiw Turkom woynę podniosł / obiecuiąc mu hołd od Papieżá / y od Cesárzá Chrześćiáńskiego / iákoż mu y w ten czás bárdzo wielkie podárki oddał / ále gdy Ecygierey odpowiedźiał / iż on koło woyny ná Turki podnieśienia / według woley y porády Kázimirzowey iáko przyiaciela y sprzymierzonego swego / powinien postępowáć / dla tego Patriarchá Antiocheński prosił Kázimirzá / áby iáko Pan Chrześćiáński Chrześćiánow rátowáć raczył / poniewasz to w mocy swoiey miał / ále Krol odłożywszy tę spráwę ná Siem Koronny Piotrkowski / posłá bez pewney odpowiedźi odpráwił. Poselstwo od Papieżá do Tátárskiego Cárzá. Więszy ogon pod się ciął. Siedliście y Władysławá.

Tegoż Roku Długosz y Cromer fol. 382. secundæ editionis, primæ uero 565. lib. 2. y Miechouius etc. piszą Miesiącá Lutego Liflantskich Niemcow śiedm set iezdnych y pieszych / gdy ciągnęli ná pomoc swoim Krzyżakom do Prus / iáko skoro do Zmodzkich gránic poczęli wchodźić / á przes lássy / ktore Zmodź ná drogách y wszytkich przechodách záwálili / przebyć nie mogli / vdáli się inszą drogą ku Morzu / co Zmodzinowie obaczywszy / doły ná támtych mieyscách bárdzo głębokie wykopáli / około Polongi / á darnem y ziemią nákryli / w ty tedy iámy Liflánci głodem / stráchem / zimnem strapieni / od Zmodzi nágnáni / nieopátrznie powpadawszy pobići sa / máło ich ktorzy wywikławszy się z onych sámołowek / ná lod wyszli / ále y ći gdy się lod słáby záłomił / potonęli / dwá tylko Niemcow ze wszystkiey liczby żywych zostáło / ktorzy powiedźieli iż niedawno przedtym czterdźieśći Okretow pełnych Zołnierzow z Niemiec do Prus żegluiących potopem zginęło. Zmodź 700. Inflantskich Krzyżakow zbiła. 40. Okretow Niemcow potonęło.

Tegoż czássu Biskup Wármieński Páweł ze wszytkimi Zamkami swoimi od Mistrzá do Krolá / widząc iego szczęśliwe powodzenie / przystał.

Tegoż czássu Jan Skalski w máłey Drużynie wziął Zamek Melsak pod Krzyżáki / y Pláweniussá Commendatorá poráził.

Ná drugim

Nieszczescie Krzyżakow Pruskich.

Na drugim zas mieyscu żolnierze Polszcy kilko vsow Pruskiego Mistrza/ ktore były wyszły z Choynic y z Stargardu na głowe pobili/ y Osiek Zamek wzięli.

Drugich tákże wstępną bitwą pod Kesłą Zamkiem szczęśliwie pogromili/ ták iż kilko Rot Niemcow iezdnych y pieszych ná plácu poległo.

Tegoż czássu Krol Kázimierz do Bidgoszczey przyiáchał/ vsłyszawszy o vbieżeniu Słuchowá Zamku: Ktory fortel dla nauki Pánom Rotmistrzom y Stárostom ktotko przypiszę.

Fortel.

Gerzy Dabrowski Stárostá Słuchowski poimał był iednego Slachcicá Pomorskiego bogátego Márciná Sissowicá/ ktorego v siebie w Zamku Słuchowskim chował/ ták długo áżby mu się okupił. Ten się potym ták był stowárzyszył z Stárostą/ iż wolno po Zamku chodził/ á widząc iż nászy cierpieli niedostátek w żywnośći/ począł tráctowáć z Dabrowskim Stárostą/ áby go wolno puśćił/ obiecuiąc mu przywieść z domu swego álbo imienia mąki zpotrzebę/ á przedtym się zmowił z Pomorczykámi o podánie Zamku/ ktorzy też pospołu zá Draby miedzy Polaki służyli. Dabrowski tedy Stárostá prętko vwierzywszy oney obietnicy/ wypuśćił onego Slachcicá Sissowicá/ ktory iákoby się iszcząc w słowie przywiozł cztery wozy pełne mąki do Słuchowá/ á przy káżdym wozie po czterech mężow pieszych wybránych y zbroynych/ krom woźnic/ ktorzy nie podleyszy byli przystáwił/ iákoby dla bespiecznośći y obrony w drodze/ áby ich Krzyżacy gdzie nie zászkoczyli. Z tą tedy mąką y z onymi stáfirámi gdy był do Zamku wpuszczony/ wnet Stárostę sámego y Towárzysze/ tákże sługi iego bez wieśći poimał / zá pomocą Pomorczykow Drabow / z ktorymi się był przed tym zmowił / y wsádził ich ná doł w wieżę głęboko / á Zamek Słuchow w moc swoię wziął / á ták z więźniá chytrego Pan / á z Páná nieopátrznego wnet więzień zostáł.

Otoż to máta.

Sissowicz Pomorczyk máłym fortelem wielki Zamek wziął.

Tegoż czássu Starigrod Zamek y Miásto Krzyżáckie Mieszczánie Krolewskiemu nád woyskiem przełożonemu Gotárdowi Radlinskiemu podáli. Ktorą wesołą nowiną Krol będąc pocieszony / záraz pod Choynicę woysko Polskie wypráwił / z Duninem y Sinowockim Hetmány / á sam w Bydgoszczy zostáł.

Násmiewáli się Krzyżacy obleżeni z nászych / iż tylko ziedne stronę Miásto byli oblegli/ á gdy zás około Miástá szańce czynić poczęli / wyciekáli ná nászych Drabow szańce kopáiących / drugich też z murow rozmáitą strzelbą z Dział y z Rusnic / ná ostátek strzałámi iádem nápoionymi trapili / drugich nieopátrznie się tułáiących z zásadki chytro przeymuiąc imáli / y niemáłymi niewczássámi / iáko Długosz y Cromerus lib.26. etc. pisze: nászych drączyli / áż im Krol przysłał ná ratunek Litewskie y Tátárskie iezdne Rycerstwo / toż dopiero ich ony swowolne wycieczki były powściągnione.

Cromer: Donec submissis à Rege Lituanis ac Tartaris equitibus &c.

A w tym czásie Słuchowá Zamku nászy zá pomocą szczęścia/ szostego dniá od vtrácenia iego dostáli: ktory Zamek y wielkośćią y obroną prawie się rowna Málborkowi/ Bo gdy nászych czterdzieśći koni przyszło ná pole Słuchowskie/ áby czego dostáli / wyrwał się ná nich Syssowic Márcin z Zamku ze wszystkim Rycerstwem / iż tylko dwá Xiężá / á Mistrz szkolny s kilkiem młodzieńcow żákow w Zamku zostáli/ Ci będąc nászym przychylnieyszy Zamek zátárássowáli/ á wyłamawszy drzwi do wieże Dabrowskiego Stárosty pierwszego / y szesnaście iego towárzyszow z wieże sieciámi łowczymi wyciągnęli/ potym wstąpiwszy ná blanki okrzyk wielki vczynili/ Co vsłyszawszy Pomorczycy / do Zamku názad chcieli/ ále oni Xiężá y żacy z nászymi kámieńmi ich z wierzchu bili / onych też iezdnych nászych czterdzieśći obaczywszy co się dzieie / z tyłu im nágrzewáli / ták iż ledwo Pánowie Pomorczycy mydło vwiezli/ á nászy zá máłą pomocą ták wiel-

kiego y zacnego Zamku dostáli / iáko go byli y strácili. Fridlandziánie też y Hamersztandziánie w ten czás poddáli się Krolowi. A oni żacy y Xiężá od Krolá dobrze vdárowáni.

O dobyciu Choynic / y o wiecznym pokoiu z Krzyżaki Pruskimi / á skończeniu Woyny z nimi / ktora trwáłá lat 150. zobu stron / á zá Káźimierzá 14. lat.

Rozdźiał X.

Roku 1466. Gdy nászy długo leżeli pod Choynicámi Miástem Krzyżáckim / Mieśiącá Wrześniá / vczynili Niemcy wycieczkę / ále stoczywszy bitwę od nászych do Miástá wspárci / rychło potym gdy nászy obiedwáli / wyrwáli się z Miástá / á gdy kilo godzin mężnie się potykáli / wiele swoich strácìwszy názad pierzchnęli / á nászy ich bijąc gonili / czego boiąc się nieprzyiaciele / áby nászy z Miesczány wespoł z nimi do Miástá się nie werwáli / záwárwszy pretko bramy bárdzo wiele swych ná polu zostáwili / ktorzy częścią pobici / częścią poimáni / częścią gdy zbroyni w przekop pełen wody skakáli / potonęli / wnet potym nászy strzałámi ognistymi strzeláiąc Miásto zápalili / ták iż go czwarta część z spichlerzámi y zbożym zgorzáłá / czym gdy był zwycieżony vpor nieprzyiacielski / posłáli Vlriká Eisenouená Commendatorá wielkiego / y Janá Zaylusá podáiąc się Krolowi / zdrowie y máiętności tylko wymowiwszy / á przeciw Polakom przysięgli nigdy broni nie podnośić / á ták zostáwiwszy strzelbę / y wszytek ristunek woienny / nárzekáiąc zpłáczem z Miástá wyszli / á woysko Polskie z zwyćięstwem (osádźiwszy Choynice) do Krolá w Toruniu ná ten czás będącego przyćiągnęło. Tám wszytko Rycerstwo wdźięcznie y hoynie było przyięte. Sámym Choynicom Miástu Krol winę odpuśćił / ácz wszyscy rádźili z źiemią ich zrownáć. To vsłyszawszy Krzyżacy / zwątpili w swey hárdośći / á záraz boiąc się áby wszytká Pruska źiemiá od nich nie odstąpiłá / stáráli się o pokoy wieczny przez Rudolphá Legatá Papieskiego / ktorego im Krol łáskáwie pozwolił. Potym Mistrz sam Ludwik z Comendatory był do Toruniá przyzwány Octobrá dniá 10. y sstáłá się vgodá y pokoy wieczny przysięgą z obudwu stron vmocniony / ktorego postánowienia priwiley ręką Legatá Papieskiego / y trzech Pisárzow vchwalonych / ktorych Publicos Notarios zowią podpisan / á pieczęćiámi Krolewską / Mistrzowską / y Pánow Rad Duchownych y Swieckich vmocniony. Mistrzá y Contorow Krol z wielkimi podárkámi opuśćił / y nád to mu dowiedziawszy się o iego niedostátku 15000. Złotych dla zápłácenia Zołnierzom / obiecał.

Niemcy poráženi v Choynic.

Choynice podáne.

Pokoy wieczny z Krzyżakámi.

Nie stáło zá iego.

W ten czás Pomorska / Chełmieńska / y Michałowska źiemie do Korony są przywrocone / o ktore 150. lat woyná trwáłá / Biskupstwo też y Kośćioł Chełmieński do własney Mátki Gnieznieńskiego Arcibiskupstwá przywrocon / ktore Biskupstwo od Polski oderwáne przez dwie śćie lat w Liflanciech Rigenskiemu Arcibiskupstwu niesłusznie od Krzyżakow było przydáne / W ten czás się też woyná / ktorą Kázimirz wiodł z Krzyżaki lat 14. (iák Miechouius fol. 320. lib. 4.

Ziemie Pruskie do Polski.

lib. 4. piſze) ſkończyłá/ ácz Cromer lib. 26. y Herbortus z niego fol. 311. lib. 16. cap. eodem rokiem mniey kłádą.

Sigmunt ſię vrodził.

Roku záś 1467. pirwſzego dniá Ianuáriá/ Sigmunt piąty Syn Kázimirzowi Krolowi vrodził ſię w Kozinicząch Miáſteczku nád Wiſłą od Stężyce 2. mili práwie ſzczęśliwą wroſką / w ten czás gdy ſię Pruſkie burdy vśkromiły/ ktorych on potym gdy byli z nowu Krzyżacy ożyli dokończył. A Krol ná trzeci dzień Máiá w Piotrkowie miał Siem/ ná ktorym po śmierci Ludwiká Miſtrzá oſtátek Pánow Pruſkich / ktorzy ná vgodzie Toruńſkiey nie byli / Krolowi y Koronie przyśięgáli.

Czechowie Kroleſtwo Kázimirzowi ofiáruią.

Gdy Krol z Seymu Piotrkowſkiego do Niepołomic przyiáchał / Pánowie Czeſcy prośili go áby bez dłuższego odkłádánia/álbo ſam Kroleſtwo ich przyiął/álbo ktorego Syná z tyśiącem nic więcey iezdnych do Czech poſłał / obiecuiąc go ſámi mocą ſwoią ná Kroleſtwo poſádzić / podźiękowal im Krol / ále tę rzecz dla niebytności wſzyſtkiego Senatu ná inſzy Siem odłożył.

Friderik Cárdinał vrodzon.

Tegoż czáſu Krolowa Elżbietá ſzoſtego Syná Fryderiká 27. dniá Kwietniá vrodziłá.

Comety.

Tegoż czáſu gdy Krol we Gdáńſku / y w Malborku z Niepołomic przyiácháwſzy mieſzkał / koło ſtánowienia Pruſkich rzeczy / Cometá wielka miedzy wſchodem Słońcá y pułnocą / piętnaśćie dni ſię vkázowáłá/ á tá znáczyłá Tátarow przyśćie/ktore wnet potym było do Litwy y do Podolá. Po tey Comećie vkázáłá ſię druga ná zachod Słońcá znácząc wielkie rozlánie krwie w Niemieckich ſtronách niżnych Niemcow / bo Carolus Kśiążę Burgundiyſkie gdy Leodenſczy Mieſzczánie iego Sieſtrzenicá Biſkupá á Páná ſwego/ poimawſzy w więzienie wſádźili / dobywáiąc ich ſtráćił v ſzturmu czterdzieśći tyśięcy ludźi/ á dobywſzy lud wyśiekł/á Miáſto z źiemią zrownał.

Kśiążę Burgundiſkie 40000. ludźi v ſzturmu ſtráćił.

Stephan Woiewodá Wołoſki przyśiągł.

A Stephan Woiewodá Wołoſki będąc zátrudniony dla niebeſpieczności Tureckiey / iż niemogł do Lwowá gdźie go Krol Cázimirz pułtorá Mieſiącá czekał przyiecháć/ vczynił przyśięgę poſłom iego Koronnym Ianowi Muzyłowi Woiewodźie Podolſkiemu/ y Spitkowi Iároſłáwſkiemu Podkomorzemu Przemyſkiemu.

Tátárowie woiuią.

Potym Krol poſtánowiwſzy Pruſkie/Wołoſkie/ y Polſkie ſpráwy w Gdáńſku / we Lwowie / y w Rádomiu / przez Wołyń y Łucko do Litwy iáchał / á w Grodnie z Litewſkimi Pány ſeymował/ktorego czáſu Tátárowie Záwolſcy/ktorzy zá Wolgą Rzeką mieſzkáli / z Cárzem ſwoim Mániákiem przepráwiwſzy ſię przez Dniepr/ á ná trzy woyſká ſię rozdźieliwſzy / do Litwy iedni / drudzy do Podola/y do Wołoch wtárgnęli/ á w Litwie/ y w Podolu Litewſkiey dźierżáwy y ná Wołyniu/ wſzytek kray koło Kámieńcá/Zitomirzá/Kuzminá/Zidowá/Włodimirzá ſplundrowáli / y dźieśięć tyśięcy ludźi wźięli / gdy im Litwá dla máłego zebránia ſprzećiwić ſię iáko Cromer piſze niemogłá.

Wołoſzy Tátárow porázili.

Odpráwá Poſłow Tátárſkich od Stephaná.

Przeſtrzegł był w tym Krolá Mendlikierey Cárz Prekopſki iáko przyiaciel/ ále Litewſkich Pánow ácz Krol kazał/nie wiele ſię było zebráło/ w Podolu Polſzce należącym máło ſzkody vczynili / bo Polſkie / y Ruſkie woyſká záraz ſię do Trebowli zebráły z Ráphalem Iároſłáwſkim Lwowſkim/y z Páwłem Iáſieńſkim Bełſkim y Chełmińſkim/ Stároſtámi/ dla czeº Tátárowie vſtępić muśieli/ á w Wołoſzech trzy kroć poráżeni od Stephaná Woiewody Wołoſkieº/iż ich máło vſzło/y Cárzowic ſtárſzy poiman od Wołochow / ktorego Cárzowicá gdy ſię z pogrożką y odpowiedźią poimánego Cárz Záwolſki iáko Oćiec Syná vpominał przez poſły ktorych było ſto koni / kázał go Stephan przed ich oczymá rozśiekáć/ á 90. poſłáńcow ná pale powbiiáć/iednego tylko puśćił z tą nowiną do Mániáká Cárzá obrzezawſzy mu vſzy y nos / áby wſzyſtek poſtępek z Cárowicem y poſłámi

Cárowi

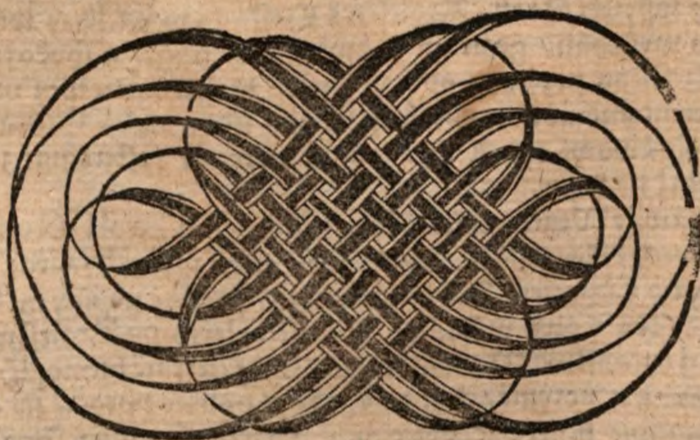
Carzowi swemu powiedział/ O tym Dlugossus y Cromerus *lib. primæ editionis* 26. *fol.* 588. *secundæ uero editionis fol.* 397. *Miechouius fol.* 335. *lib.* 4. *&c.*

A Krol przyiáchawszy z Litwy miał Siem w Piotrkowie przez dni 40. ná ktorym Henryk z Pláwna nowy Mistrz Pruski z dwiemá Commendatory Krolowi przysięgał/ y podle Krolá po lewey ręce śiedział/ ále y ten rychło potym Apoplexia odiechawszy do Prus vmárł/ á inszy ná iego mieysce Henrik Richtembergius w Krolewcu Mistrzem wybran/ ktory też ná Siem Piotrkowski przyiechawszy Krolowi przysięgę vczynił. Hold Mistrzow Pruskich.

Z Seymu Piotrkowskiego znowu Krol do Litwy z Krolową odiechał/ ná początku Grudniá/ gdzie się łowámi z Pány Litewskimi náciészywszy/ nowego Látá 1470. máiąc pogodną zimę Połocko/ Witebsk/ y Smolensko obiechał/ w ktorych Zamkách przez szesnaście lat/ iáko ná Krolestwo z Litwy wyiechał/ niebył/ Pánow też Litewskich wiele przy nim ieździło/ á postánowiwszy rzeczy Litewskie/ ná początku Wiosny do Polski się wrocił. Krol Kázimierz Zamki Ruskie Litewskie obieźdza.

Zás 1471. ná początku nowego Roku według zwyczáiu Krol z Krolową do Litwy ná łowy przyiechał/ gdzie nád obyczay dłużey mieszkał około stánowienia spraw Litewskich/ Abowiem Liflánci skoro Mistrz ich vmárł/ szesnaście Wśi Litewskich splundrowáli byli/ y v Kijowian po śmierci Siemioná Olelkowicá Xiążęciá rostyrki się wszczęły/ bo ácżkolwiek Simeon Xiążę zostáwił był po sobie Syná Wasilá/ y Corkę iedne/ ktorych vmieráiąc Krolowi przez posły polecił/ postawszy mu w podárku koniá białego/ iák Długosz pisze/ y łuk ná ktorym przeciw Tátárom zá niego boiował/ wszákże Krol zá porádą Pánow Litewskich w Powiát Kijow obrocił/ á Marcina Gásztoltá Litwiná Stárostá álbo Woiewodą ná Kijowie przełożył/ iáko się o tym wyższey według Látopiszcow wyráziło/ O czym Dlugossus y Cromerus *lib.* 26. *fol. primæ editionis* 591. *secundæ* 400. Ale Kijowiánie mniemáiąc rzecz być niegodną służyć człowiekowi nie Xiążęcego rodu/ áni zgadzáiącemu się w wierze/ y Litwinowi ktemu/ ktory narod przed tym hołdował przodkom ich/ Gásztoltá po dwá kroć przyieżdżáiącego nie przyimowáli/ á od Krolá prośili áby im Xiążę Michałá Siemionowego Brátá/ ktory w ten czás był ná Nowogrodzie wielkim Namiestnikiem imieniem Krolewskim/ álbo ktorego Greckiey wiáry/ álbo ná ostátek ktorego z Synow swych áby im przełożył/ wszákże potym gdy Krolá z przedśięwźięćia zeprzeć niemogli/ Gásztoltá przyięli/ á od tąd Kijowskie Xięstwo w Woiewodztwo iest obrocone. Liflánci w Litwie broią. X. Siemion Olelkowic vmárł. Kijowskie Xięstwo w Woiewodztwo obrocone.

Liflánci też wybrawszy sobie nowego Mistrzá/ á wypráwiwszy do Krolá Posły/ Litwie dosyć zá szkody vczynili/ y pokoy spolny potwierdzili/ á spráwiwszy to Krol do Polski odiechał.

O koronáciey ná Krolestwo Czeskie Włádisłáwá Kázimirzowicá / á odpedzeniu Kázimirzá drugiego Syná Kázimirzowego od Krolestwá Węgierskiego przez Matiaszá.

Księgi XX. Rozdział I.

Do Wielmożnych Pánow Wacłáwá y Jana Sieniotow / Castellanowicow Zmodzkich.

ROku 1471. skoro Irzyk Podebrandski Krol Czeski vmárł / záraz się ná Siem do Prági Pánowie Czescy ziáchali / dla wybránia Krolá nowego. Co vsłyszawszy Cázimirz / wyprawił posły swoie do Prági ku Pánom Czeskim / vpominając ich áby pomnieli ná obietnicę swoię / y ná práwo Cázimirzowo ktore miał ná Krolestwo Czeskie po żenie. A gdy o tym długo się toczyłá sprawá 25. dniá Máiá / Włádisłáwá pirworodnego Syná Cázimirzá Krolá Polskiego / y Wielkiego Xiędzá Litewskiego Czechowie Krolem Czeskim obwołáli / áczkolwiek temu byli ná odpor drudzy z Senatorow / ktorzy Mátiaszowi Krolowi Węgierskiemu Janá Huniádá Synowi życzyli: wnet tedy wybráli Czechowie posłow z przednieyszych Pánow / z Slachty / y z Miástá Prágenskiego nie máło ludzi zacnych / áby Włádisłáwá co rychley z Polski ná Krolestwo przyprowádzili. A Matiasz widząc się być oszukánym w nádziei / Czechy y Moráwę obyczáiem nieprzyiacielskim srogo trapił / przeto dla tych przyczyn áby się co rychley kwápił z wypráwą / Włádisłáwá Czechowie prosili / ktory wziąwszy od Oycá siedm tysięcy iezdnych / á dwá tysiącá pieszych / nád ktorymi był Hetmánem Páweł Jasienski 25. dniá Juliá z Crákowá wyiechał. Ociec go też Kazimirz przez dwá dni prowádził. Jecháli przy nim ludzie zacni / Biskup Kámienski / Mikołay / Wincenti Enenski / Páweł Łkodicki Biskupi (ktorzy go w Prádze koronowáli) Stánisław Ostrorog Káliski / Mikołay z Kutná Łęczycki Woiewodowie / y Jan Długosz náuczyciel iego / Xiążąt też Slązkich sześć z nim poczty swoie złączyli / á v Kłocká Zamku Pánowie Czescy / y wszystki Stany Krolestwá Czeskiego w wielkiey wielkości pocztow ku niemu wyiecháli / gdzie im práwá poprzysiągł / á spokoyną dzierżáwę Krolestwá Czeskiego przyiął / od Biskupow Polskich wyższey miánowánych zwykłymi Ceremoniámi koronowány / y pod iedną osobą Sacrámentem Ciáłá Páńskiego sprawowány. A Matiasz domowemi rosterkámi zábáwiony w Węgrzech został ná koszu.

Włádisław Kazimirzowic Krolem Czeskim.

Co vsłyszawszy Węgrowie iż Włádisłáwá Syná Krolá Cázimirzá Czechowie opuściwszy ich Matiaszá ná Krolestwo Czeskie wybráli / záraz też sámi wypráwili posły do Cázimirzá Krolá Polskiego / prosząc go áby im Syná drugiego Kázimirzá (ktory owo w Zamku Wilenskim leży) ná Krolestwo Węgierskie dał / dla tego iż tyrańskiwá Matiaszowego dłużey cierpieć niemogli / czego iesliby niechciał Cázimierz vczynić / choć od Turkow pomocy prosić się opowiedzieli / á nakłády woienne sámi dáć obiecáli. Przeto Cázimirz Krol ich prosbą

Węgrowie drugiego Syná Kázimirzowego ná Krolestwo proszę.

niegárdząc

nie gardząc Cazimirzá Syná z niemáłym woyskiem / nád ktorym był Piotr Dunin Hetmánem / do Węgier posłał z wielą Pánow koronnych. A Máthiasz Krol Węgierski dowiedziawszy się o tych práktikách / Pánow swoich / s pilną kwápliwośćią ktorekolwiek w Morawie y w Sląsku miał woyská do Węgier ich zebrał / A przednieyszych Pánow częśćią grozbą / częśćią wielkimi obietnicámi ku sobie záśię przywiodł / ktorych drudzy náśláduiąc wiárę Cázimirzowi zmienili. A Cazimirz Krolewic Polski minąwszy Koszyce położył się z woyskiem v Nitry Strigonskiego Arcibiskupá Zamku / gdzie żaden z Pánow Węgierskich do niego nie przyiechał. Matiasz zás máiąc szesnaśćie tyśięcy ludzi w woysku v Budzyniá / zástępuiąc Cazimirzowi przyćiągáiącemu przez trzy mile od niego położył się obozem / ále iednák bitwy Polakom nie dał. A gdy ták czás prożno zobu stron trawili / przyiechał do Cázimierzá Krolá Polskiego Tilemannus Slechtus Cánonik Kolenski / Komornik Papieski / nápomináiąc go ku zgodźie z Matiaszem / izby go od woyny Tureckiey nie odrywał. Niechcąc się tedy Cázimirz w tym sprzykrzyć Papieżowi / przy Tilemanie przerzeczonym posłał Janá Wątrobkę do Cázimirzá Syná y do Pánow Węgierskich z listámi / á wtym żołnierze pieniężni dla niezápłacenia żołdu poczęli się z obozu od Cázimirzá Krolewicá rozchodźić / dla czego Pánowie co przy nim byli rádzili mu / áby się gdźie ná mieysce bespieczne przenioſł / ktore przenoszenie vciecżce bárdzo prętkiey (iáko Długosz / Cromer / Herbort / y Miechouius piszą) było názbyt podobne / bo nie stánęli ná mieścu áż do Giláwy przyszli / ná drodze sześćdźieśiąt wozow wielkich od chłopow wydártych porzućili. A słusznie ná ten czás tá zelżywość od Bogá Polakow potkáłá / bo ciągnąc do Węgier rospustnie bez kárnośći rycerskiey wszelkie krzywdy / y nieznośne háńby ludźiom wyrządzáli. Ták tedy Cázimirz Krolewic do Oycá przyiechał / Pawłá Jasieńskiego ná Nitrze ze cztermi tyśięcy ludzi zostáwiwszy / iáko Cromer pisze / ále Wapowski y Bielski trzy tyśiące kłádą / ále y ten od Matiaszá nágrzewány iednák wżdy obronną ręką á przeważną śmiáłośćią sam śiebie záchował / y lud do Polski w cáłośći vwiodł / trzy stá ich w Nitrze dla obrony osádziwszy. A Cázimirz Krolewic mieszkał osobliwie z roskazánia oycowskiego w Dobśiczách trzy mile od Krakowá / dla wstydu podiętey zelżywośći w Węgrzech / strzegąc się świátłośći y widzenia ludzkiego / á izby też oycowskiey łáski ktorą ná ten czás wielką miał oblicznośćią y okázowániem swoim tym bárziey nie zásiątrzył / bowiem to frássowáło bárdzo Krolá Cázimierzá / ku temu też niemniey go drugie stáránie gryzło / iż nie miał skądby żołnierzom z niszczym z Węgier zwroconym żołd zásłużony zápłáćił / bowiem dochody z Stárostw ná przeszłe bárdzo nákłádne dwu Synow do Czech y do Węgier wypráwy ták był wyciągnął / iż też áni ná powszechne wychowánie stołowe nákłádow niedostawáło. Dla czego żołnierze ktorym żołdu nie zápłácono po gośćińcách rozbijáli. Przeto ná ziazdach Kolienskim y Korczyńskim vstánowiono Pobor po dwunaśćie groszy z káżdey włoki / á Biskupstwá Gnieźnieńskie / Krákowskie / Kuiáwskie y Poznáńskie / tákże wszystki stany Duchowne połowicę dochodow według stárodawnego szácunku postąpili / czym się Krol porátował. Potym Cástellan Sádecki posłan do Węgier / á z Matiassem Krolem doroczne przymierze wziął. Po nowego potym roku 1473. początku Cázimirz Krol z Helżbietą Krolową z Toruniá wyiechawszy przez Gostinin y Wárszáwę do Litwy iechał / á w pułpostu miał Siem z Pány Litewskimi w Wilnie / gdźie mu po sześći groszy Pruskich / to iest / po 9. Polskich z káżdey sochy Pobor Litwá postąpiłá.

Tegoż Roku Klimunt prostego rodu ále świątobliwego żywotá Biskup Kijowski vmárł / á Woyciech Narburt zacnego rodu Litwin ná iego mieysce wstąpił.

Węgrowie Kázimierzá opuśćili.

Sią strách.

Cromerus secundæ editionis lib. 27. fol. 402. Herbort. fol. 318. lib. 17. cap. 4.

Jasieńskiego dźielność.

Kiedy iem było lepiey być.

Żołnierze rozbijáią.

Pobor ná Żołnierze.

Woyciech Narburt Biskup Kijowski.

Suchość wielka.

Jam sam świádom trzy kroć wielkiey głębokości Niemnu v Rágnety/ y v Tylze.

Węgrowie Podgorze zwoiowáli.

Potym 1473. wielka suchość pánowáłá w Polßce y w Litwie/ á iáko Miechouius piße fol. 337. lib.4. we wßytkiey Europie/ ták iáko y Kroniki Pruskie świádczą/ w brod koniem przeieżdżano zá Rágnetą/ lásy y bory z korzenia wygorzywáły/ zboża y iárzyny wßystki w niwecz dla zbytniego gorącá obrócily się etc. ogniem też bárdzo wiele Miast pogorzáło. A Máthiaß Krol Węgierski (z ktorego się náprawy popalenia Miast Polskich w przerzeczoney suchości domniemawano) zebrawßy ßeść tysiecy woyská/ pod spráwą Tomaßá Tarcego ná Podgorze do Polski posłał/ ktore wßytko mieczem y ogniem poburzył/ ná co práwie Krol Kázimirz pátrzał Seymuiąc w Wislicy/ gdzie ná woynę Węgierską pobor z Włoki po 12. großy vchwalono/ y ruszenie Slachty według możności y dochodu káżdego/ á iż to w ten czás ießcze według woley Slachty było/ dla tego roskazánia Krolewskiego mało dbáli/ á Krol w Opátowcu długi czás prożno czekał. Aż w tym Pánowie Polscy y Węgierscy posyłáiąc do siebie z obu stron częste posły/ przymierze ná trzy látá z Węgierskimi/ Polskimi/ y Czeskimi Krolámi postánowili/ pod tymi Condiciámi/ áby Zamki y więźniowie wzięci z obu stron były zwrocone/ o ßkod też vczynieniu áby wzmianki żadna stroná nie czyniłá. A to przymierze pod słußnymi Condiciámi Krol Mathiaß dla tego przyiął/ iż Siedmigrockie Woiewodztwo od niego do Kázimirzá przystáć miáło/ iákoż w tey spráwie iuß byli posły do Polski wypráwili/ Koni/ Zolnierzow/ y pieniedzy przeciw Tirannowi Mátiaßowi obiecuiąc/ iáko Długoß/ Miechouius y Cromer świádczą/ Nád to Máchomet Turecki Cesarz Bosseńskie Krolestwo plundrował/ y Iáyce Zamku z wielkim woyskiem dobywał/ ále sam rániony potopiwßy w Rzecze Dziálá z wielką sromotą odegnány musiał vstępić.

Siedmigrodzka ziemia do Kazimierzá chciáłá.

A Hussankássan Krol Perski/ porázíwßy Máchometá Cessárzá Tureckiego kilo kroć/ ták iż mu zá káżdym po kilkudziesiąt y kilku tysiecy woyská pobił/ y Trápezundskie mu Cessárstwo w Aziey/ tákże Sinapolim w Natoliey wydárł/ Roku 1474. Kateriná Zená Wenetá Człowieká Slachetnego y spráwnego z listámi Káldeyskimi literámi pisánymi przysłał/ prosząc áby Kázimierz przeciw Machmetowi Turkowi nieprzyiacielowi wiáry Chrześciáńskiey (ktorego on przed tym kilo kroć zwyciężył) z drugimi Krolmi Chrześciáńskimi ná przyßłą Wiosnę woynę podniosł/ zá pewne slubuiąc/ iż sam Hussankassan pięćdziesiąt kroć sto tysiecy woyská swoiego ná wygłádzenie Turkow/ á ná pomoc Chrześciánom miał przyprowádzić/ á to poselstwo táwnie było spráwowáne/ á táiemnie Corkę Hussankassanowę stárßą z Cateryny Corki Cesárzá Trápezundskiego vrodzoną/ iednemu ktoremukolwiek z Synow Cázimierzowych zá żonę podawał/ á w posągu Grecią y Constantinopole obiecował/ ktore sam Husankassan mocą swoią y ręką zbroyną miał Turkom wziąć/ á z Corką w Małżeństwo záraz oddáć/ przeciw Węgerskiemu też Krolowi ludu y nakłády woienne obiecował/ ále prożne y máłoważne to się poselstwo zdáło/ y nic mu inßego nie odpowiedziano/ iedno iż Krol Hussenkassanowi przez posły swoie miał dáć odpowiedź/ O tym też Miechouius *fol.* 328. *Cromerus lib.* 28. *fol. primæ editionis* 608. *secundæ* 408.

Poselstwo Kroiá Perskiego do Kazimierzá.

5000000. woyská Perskiego więcey niż Xerxessowego.

O Woynie

O Woynie Kazimierzowey z Polaki y Władisławowey z Czechy przeciw Węgierskiemu Krolowi Mátiaszowi nieszczesliwey/ y zburzeniu Ruskich kráin od nikczemnego woyská Tátárskiego.

Rozdział II.

Dy Krol Kázimirz miał Siem w Piotrkowie w pułmiesiącá Czerwcá / przyiecháli do niego Posłowie od Syná Władisłáwá Krolá Czeskiego wspomożenia prosząc przeciw Mátiaszowi Krolowi Węgierskiemu / ktory złamawszy przymierze Morawy y Slaská plundrowáć nie przestawał. Posłał tedy Kazimirz Synowi dwádzieściá czterzy tysiące Złotych czerwonych ná podporę woienną / ktorey summy iáko Látopiscze Ruskie y Litewskie świádczą / z skárbu Litewskiego pożyczył / A przeciw Slaskim Xiążętom ktorzy też Polskę náieżdżáli y stronę Mátiaszowę trzymáli vrádzono pospolitym ruszenim wszytkiego Krolestwá postępowáć / y roskazał Krol wszytkim się ziecháć do Mostowá ná puł miesiącá Augustá / A skoro Krol z Seymu do Korczyná odiáchał / chcąc się stámtąd gotowáć ná woynę / przyniesiono mu wieść iż Tátarowie z Cárzikiem Aidorem Ecikiereiem Cárzá Prekopskiego Synem do Podola ciągną / wszákże Krol żadney rzeczy ku temu pożyteczney nie opátrzył / zá czym od siedmi tysięcy Tátarow y tych nikczemnych bezbronnych (iáko Miechouius pisze) *pannosos*, oszárpáńcow / wszytki kráiny koło Kámieńcá/ Halicza / Glinian / Dunáiowá / Gologor ná sto práwie mil wzdłuż á wszerz ná 30. żelázem y ogniem nędznie á okrutnie bez odporu poburzyli/ y ludzi bárdzo wiele iáko bydłá pomordowáli y w niewolą zágnali.

Litwá Krolowi pieniędzy ná woynę Węgerską dáłá.

Od Dunáiowá Miásteczká swego Grzegorz Arcibiskup Lwowski mężnie ich odbił/ á Pomorzánow Swinká Mąż czystego sercá / z sześcią tylko towárzyszow obronił/ gonili ich naszy ále niewczás y z większą swoią żáłością / gdy Tátárowie chorych/ stárych / y mdłych przed ich oczymá siekli / á sto tysięcy ludzi poimanych od siedmi tysięcy Tátárow (iáko Długosz y Cromerus rachuią) w niewolą zágnáli. Tego też czásu Krol Kázimirz Lubelskie Woiewodztwo/ktore przed tym nie było/ postánowił/ odiąwszy część powiátu od Sędomirskiego Woiewodztwá.

Tátarow 7000. oszárpáńnych/ 100000. naszych poimáli.

Lubelskie Woiewodztwo postánowione.

Zaraz potym Krol Kazimirz vdawszy się ná Sląská woynę według czásu postánowionego do Mostowá ciągnął / ále woyská nie rychło się sciągáiącego cáłe sześć niedziel czekał/ zá czym przystoyny czás woyny nikczemnie przeszedł/ ták w ten czás kárność y ćwiczenie Rycerskie było v nas zániedbáne. Potym gdy kilkonaście tysięcy Litewskiego woyská y Tátarow Litewskich / nád ktorymi był Hetmánem Jwan Chodkowic Namiestnik Witebski/przyciągnęło / 26. dniá Septembrá / ruszył się Krol do Sląská ze wszytką mocą / máiąc ludu Rycerskiego sześćdziesiąt tysięcy zbroynego / iáko Cromer pisze / ále Wapowski y Bielski czterdzieści tysięcy kłádą. A wciągnąwszy do Opolskiego Xięstwá / Cruciborg / y Bicinę Miásteczká wziął / záś przebywszy Odrę Rzekę w brod pod Wrátsław ciągnął/ słysząc iż go tám Matiasz nieprzyiaciel czekał.

Krol Kázimirz przeciw Mátiaszowi.

Podobno przytym Cromer Litewskie pomocy kładzie.

Położyli ſię obozem Polacy v Oławy / á gdy w piczowániey ná wzdobycz zagony roſpuścili / záraz Matiaß rozdzieliwßy woyſko ſwoie przeiął náßych / ktorych bez ſpráwy wołości okoliczne plundruiących śnádnie rozgromił / iż vciekáć muſieli. Co widząc Tátárowie Litewſcy wnet z bliſká przyſkoczyli / zá czym Polacy vciekáiący ſtánęli / á przyßedwßy ku ſobie y pierwßey śmiáłości / podkáli ſię znowu z Węgry / Krol też Cázimirz dowiedziawßy ſię tego / wnet im ná pomoc posłał Dwor ſwoy z Páwłem Jáſieńſkim Podſkárbim / á ſam z drugim woyſkiem zá nimi ſię ſpießył. Nieprzyiaciele tedy ſkoro obaczyli iż Polakom mocy przybywa / pierzchnęli / á nie ſtánęli áni ſię obeyzrzeli áż do Wrátſłáwiá przyßli. Zábito w tey potarczce z nieprzyiacielſkiego woyſká tyſiąc / á Slachcicow 60. poimano / miedzy ktorymi byli zacnieyßy Hugwicz Páweł Karwat / y drudzy Bánowie y Woiewodowie / y Vlrik álbo iáko Długoß y Cromer pißą / Wilhelm Perſtinſki Czech.

Náßy poráźili Węgrow.

Potym 24. dniá Octobrá Włádiſław Krol Czeſki / o ktorego rzecz ßło / do Oycá Cázimirzá przyiechał 20000. woyſká máiąc / ále więcey pießego / tám przywitawßy ſię ſpolnie / do Wrátſłáwiá ciągnęli / á przed Miáſtem obie ſię woyſká położyły rozbiwßy namioty / ále prożno á nikczemnie y bez rády / y bez zwády czás trawili / Mathiaß też obwárował był oboz ſwoy pod Miáſtem v Klaßtorá S. Wincentego / z ktorego pátrzał milczkiem / coby Krolowie z nim poczynáć chcieli / z wzdychánim y rwánim włoſow często mowiąc / iżby śnádnie mogł wßyſtek okrąg Swiátá opánowáć / gdyby ták wielkie y tákie woyſká miał / tákie y iáko wielkie przeciw temu nieprzyiaciele tego Krol Polſki y Czeſki przywiedli / ále wßyſcy leniwie á nikczemnie czás trawili / żadney rzeczy pożyteczney nie ſtánowiąc / w piczowániu náßych nie porządnie ſię tułáiących bárdzo wiele vſtáwicznie chwytano / ták iż pełne Wieże y Turmy wßytki Wrácłáwſkie więźniow były / nád to ſię oboz náßym zápalił w gwałtowny wiátr / gdzie wiele ludzi / ſprzętow woiennych / koni y wozow pięć ſet / namiotow / y żywności pogorzáło. A iáko pißą Długoß / Miechouius / y Cromerus *lib.* 25 *fol.* 612. *primæ editionis. ſecundæ uero* 410. iż w woziech ná poły zgorzáłych náydowano Monſtrancie álbo noßenie naświętßey táiemnice wiáry Chrześciáńſkiey Ciáłá Páńſkiego / dla czego tę plagę przepußczoną być wierzyli. A Matiaß widząc złą ſpráwę náßych / ktorych ſię pirwey bárdzo boiał / wziął ná nich ſerce / y posłał część woyſká ſwego / rozdzieliwßy ich ná dwoie / iedno do Wielkiey Polſki / drugie do Wieluńſkiey ziemie / gdzie wielkie ßkody mieczem y ogniem Węgrowie poczynili. Opolſkie też / Głogowſkie y Kożuchowſkie Xiążętá z ſtrony Matiaßowey Sirádzką ziemię y Wielką Polſkę áż do Poznániá ſplundrowáli bez odporu / Miedzyrzecze ſpalili / á Zamek Miedzyrzecki / iáko Długoß piße y inßy Kronikarze / Sendiwoy Czárnkowſki Staroſtá zá złoto przedał / dla czego był potym ná oyczyźnie ſkarán. Potym zimá nádeßłá / głod też wielki / y czerwone niemocy ſrogo w woyſku náßych pánowáły / ták iż muſieli z Mathiaſſem do dwu lat y ßeści Mieſięcy przymierze wziąć / tákże czás y nakład prożno ſtrawiwßy / á nic nie ſpráwiwßy / rozieckáli ſię náßy / á Mátiaß iáko był iego chełpliwy obyczay / triumphuiąc do wßytkich Pánow Chrześciáńſkich o ſwoim zwycięſtwie roſpiſał / iż dwu Krolow możnych poráźił / á iż wßytkie ich woyſká mogł śnádnie wygłádzić / by ſię był Chrześciáninem będąc nád Chrześciány nie zlitował. Ludzie też vczeni w ktorych ſię bárdzo kochał / y hoynie opátrował / wierßámi y piſániem ſławę iego rozgłaſſáli / iákoß y ná Polaki w ten czás Gabriel Biſkup Agrienſki piſſał wierße ſkáluiąc ich nikczemność / á ten był Włoch z Mnichá vbożuchnego dla nauki (bo był Poetą) Biſkupem / á potym Cárdinałem.

Náßy Wrátſław prożno oblegli.

Mattiaſſowe słowá.

Fortel Olgerdow y Kieyſtutow.

Sendiwoy Czárnkowſki Miedzyrzecze przedał.

Bruma uenit, nix alba ruit migrate Poloni,
O fugite ad proprios algida turba lares &c.

Ktoremu záś Grzegorz Arcibiskup Lwowski odpisał.

Garrula lingua tace nec sensu, nec ratione,
Vlla uales, uerba pudenda uomis, &c.

O srogim poráženiu Turkow przez Stephaná Woiewode Wołoskiego.

Rozdział III.

Roku 1475. Machomet Turecki Cesarz/ gdy Rádułowi Woiewodzie Multáńskiemu przeciw Stephanowi Wołoskiemu Hospodárowi hołdownikowi Polskiemu pomagał/ y zhołdował go sobie/ posłał też sto y dwádzieścia tysięcy woyská Tureckiego z Tátáry / y z Multany do Wołoch ná burzenie/ chcąc też Stephaná zhołdowáć. Ale Stephan Woiewodá Wołoski wziąwszy pomoc od Cázimirzá Królá Polskiego dwá tysiącá iezdnych/ Wołochow też czterdzieści tysięcy zebrawszy/ y pięć tysięcy Czáklow / ktore był Matiaszowi Krolowi Węgerskiemu odiął/ z tym ludem więcey fortelu niż mocy vżywáiąc/ Tureckie strászliwe á wielkie woysko zewsząd trapił. A tym ich więcey zdziáłał/ iż nadolną ziemię/ gdzie Turcy mieli ciągnąć/ przedtym był sam wypalił/ y wygłodził/ y trawę ogniem posuszył / zá czym sámi y konie ich roskoszne zgłodu vstawáli/ Potym gdy ich przywiodł w niebespieczne mieyscá nád Jezioro Rákowiec v Rzeki Berladu / vderzył ná nich / y tám Turkow y Tátárow zá pomocą Bożą máłym ludem sto tysięcy ná głowę poráził / trupy pobitych kazał spalić / z ktorych ieszcze dziś znáć kości wielkie á wysokie gromády / com sam do Turek iádąc roku 1575. własnym okiem widział/ y trzy krzyże ná znák tego zwycięstwá murowáne stoią/ kilko też Bassow Hetmánow przednieyszych zábito/ Chorągwi woiennych więcey niż sto wzięto / poimánych wszytkich kazał ná pale powbijáć/ á czterzech przedniejszych więźniow/ y 36. Chorągwi woiennych/ tákże część łupow nieprzyiacielskich celnieyszych Cázimirzowi Krolowi w Litwie ná ten czás mieszkáiącemu przez Pány swoie posłał. Fortel ná Turki Wołoski. Turkow sto tysięcy porázil Stephan.

A Matiasz Krol Węgerski według zwykłey chelpliwośći pisał do Papieżá/ do Cesárzá/ y do inszych Pánow Chrześćiáńskich wysławiáiąc swoie zwycięstwo/ iż wielkie woyská Tureckie Hetman iego Stephan Woiewodá Wołoski (ktorego się sam boiał) poráził. Ale Stephan z tego się zwycięstwá nie wynosząc srogo zákazał / po wszytkiey ziemi swoiey / áby żaden tego zwycięstwá iemu nie śmiał przypisowáć/ ále sámemu Pánu Bogu / przez czterzy też dni cále pokornie pośćił. Matiaszowi też chelpliwemu y Papieżowi z łupow y więźniow wielkie vpominki posłał. Do Tureckiego też Cesárzá Machometá przez zacnego Posłá dáry posłał / skárżąc się ná łotrzyki y wywołáńce Tureckie/ ktorzy mu wielką szkodę poczynili w ziemi iego nád wolą Cesárską / o ktorych iego Cesárska miłość nie wiedział/ áni im tego roskázował/ ácz em ich skarał/ ále zá moie nie stoi / przeto proszę aby y ći byli wydáni / ktorzy tám do ziemie wászey Cesárskiey miłośći poućiekáli. Cnotá Stephanowá. Szyderstwo Stephanowe z Turká.

Tym posel-

Tym poselstwem Turecki Cesarz po oney porażce zżiatrzony/ posadził posły do więzienia/ ále obaczywszy iż niesłusznie vczynił/ gdyż Poseł ma pokoy y mieysce v wszech ludzi/ puścił ich boso zabrawszy im wszytko/ O tym Długosz Cromerus libro 28. primæ editionis fol. 614. secundæ uero, fol. 411. Bielski fol. 279. Herbortus fol. 326. &c. á Miechouius lib. 4. Cap. 70. fol. 339. ták pisze z podziwieniem go wychwaláiąc/ O Stephanum uirum admirabilem &c. O Stephan Mąż dziwny y częstym zwycięstwem nád Turki sławny/ ktory nászych wiekow ták sławne zwycięstwo sam pirwszy miedzy Pány Chrześciáńskimi nád nimi otrzymał.

Tego też Roku 1475. Machomet Cesarz Turecki Kaphe álbo Theodosią Miásto wielkie/ á sławne nád Morzem Pontskim w Taurice álbo w Prekopie leżące/ ktore ná on czás Genuensowie Włoszy trzymáli/ opánował/ przez zdrádę y podánie zdraycow Włochow złotem zepsowánych. A broniło się to Miásto Turkom lat 24. od wzięcia Constantinopola/ Slachtá wszytká z żonámi/ y z dziatkámi/ tákże z onymi zdraycámi Włochy do Constantinopola przeniesiona/ á zdrayce do więzienia wsádzeni/ lud prosty ná połowie máietności skarány/ ná swych mieyscách zostáwieni/ ieden tylko Okręt w ktorym było pułtorá stá młodzieniasztow napięknieyszych y vrodziwszych z Kaphy/ ná sromotne spráwy Tureckie Tyranná przebránych z drogimi łupámi w rece Stephaná Woiewody Wołoskiego przyszedł. Tám też Machomet Cárzá Prekopskiego Mendligereiá z dwiemá Bráty w Káphie poimał/ ktory iáko przyległy Sąsiad z polá dla lepszey bespieczności do murow się Włoskich był przenioſł.

Kápha wzięta.

Carz Prekopski poiman.

Ták Miásto Genueńskie Slachetne Kaphá/ z inszymi okolicznymi Zamkámi od Tureckiego Cesárzá Machometá opánowáne iest przez podánie zdraycow Włochow w nim mieszkáiących. Co vsłyszawszy Biskup Káphinski Simon (iák Látopiszcze świádczą) ktory był ná ten czás w Kijowie/ rátunku żądáiąc v Marciná Gásztołtá Woiewody Kijowskiego/ zá skolem z frásunku nagle vmárł/ y támże w Kijowie pochowan.

Włoszy zdrádzili.

A Máchomet prosto od Káphy do Białogrodá Wołoskiego/ ktory nád Niestrowym vściem gdzie w Morze Pontskie wpada leży/ przyciągnął/ y wziął go tákże przez podánie/ A Stephan Woiewodá Wołoski widząc się być nierownego przeciw Machmetowi Cessárzowi/ po lesiech/ y po gorách vlegał/ Zamki vmocniwszy. Tá wieść gdy nagle do Polski przyszłá/ ták wszystkich sroga boiaźń strwożyłá/ nie ináczey iákoby iuż w Podolu/ y w Rusi Turcy plundrowáli. Stephan zás Woiewodá Wołoski (iák Cromer y Wapowski piszą) skoro woysko Tureckie y Tátárskie odciągnęło/ Białogrod odiskał/ á Turecką osádę ná nim wysiekł. Tegoż Roku powodź z wylania Wisły ták sroga byłá/ iż Kázimirz y Stradom Miástá przy Krákowie wodá zákryłá/ iż do wirzchow Ołtarzow w Kościołách dosięgáłá. Tegoż też czásu Szárańczey srogie mnostwo w Sierádzkiey/ y w Łęczyckiey ziemi/ tákże w Mázowszu pánowáło/ iż nie tylko łąki y zboże/ ále y gáłęzi z drzewá obiadáłá/ gęstość ich roiu ledwo Słońce przenikáło/ iáko Cromer y Miechouius lib. 4. fol. 341. Cap. 71. piszą/ ták iż iáko obłok Niebo záſtániáłá.

Białogrod wzięty.

A Kázimirz Krol potym Jádwigę Corkę stárszą do Poznániá odprowádził w Małżeństwo Jerzemu Xiążęciu Báwárskiemu s posągiem trzydzieści y dwá tysiecy złotych námienionym/ ku ktorey nie tylko Oblubieniec/ ále y Cesarz Fryderik z Kurfierstámi w tysiącu koni wyieżdżał.

Przyiechał potym rychło drugi poseł od Hussánkászaná Krolá Perskiego do Cázimirzá/ Jsaak z Trapesandu/ prosząc áby się wyprawił przeciw Machmetowi Tureckiemu Cesárzowi ná Wiosnę/ przyrzekáiąc gruntowne wygłádzenie Turkow z Greciey/ y z Aziey/ ten odpráwion łáskáwie/ tákże drugie Pány Chrześciáńskie obieżdżał/ ále máło wskorał. A gdy

A gdy Krol z Polaki y z Litwą w Lublinie Seymował/ słał vstáwicznie posły iedne zá drugimi Stephan Woiewodá Wołoski/ prosząc Krolá o rátunek przećiw Turkom/ bo Máchomet v Andrinopolá wielkie woyská zbierał do Wołoch/ y rádzili Pánowie Litewscy (iák Cromer pisze/ *& suadebant quidem Lituani &c.*) áby Krol tákiey potężney á zacney przećiw Turkom od Litwy y Polski Bászty Wołoskiey ziemie wszystką mocą bronił/ á niżliby ią márnie strácíwszy/ álbo ráczey ná mięsne iátki wydawszy/ nie wczás ostátká páństwá swego z niebespiecznośćią bronić miał/ ále to Krolá nie ruszyło/ ácz o tym cáłe dni pietnaśćie tractowáli.

Roku zás 1476. Máchomet Cesarz Turecki z wielkim woyskiem Turkow y Tátárow do Wołoch wćiągnął/ przećiw ktorym zebrał się Stephan Woiewodá Wołoski/ Tátáry naprzod poráźił sczęśliwie/ potym ná Turki gdy się przez Dunay przepráwowáli vderzył/ ále od wielkośći przemożon/ wszákże obronną ręką vszedł/ nic więcey iedno dwie śćie swoich strácíwszy/ trapił potym Turki z ćiásnych kątow/ á Turcy zwoiowawszy Wołochy áż do Chocimá/ do Podola wtárgnęli/ y kilko wśi spalili/ co vsłyszawszy Kázimirz záraz ruszył Ruską/ Podolską y Bełską Slachtę/ ále nászy gdy leżeli długi czás v Kámieńcá obozem/ á bez Krolá zá gránice nie chćieli/ áni do domow wroćić się śmieli/ nie mnieyszą szkodą Podolską ziemię ták o y nieprzyiaciel vtrapili/ áż Cázimirz z Korcyná do Bełzá się ruszył/ áby swoią osobą sercá swoim dodał/ á Turkow postrászył/ ále Turcy bez mieszkánia z Wołoch wyćiągnęli/ bo Gálery y Okręty ná ktorych dźiáłá y insze rynsztunki do Zamkow dobywánia wieźiono y z Iánczárámi Cessárzá Máchometá/ práwie też w ty czásy ná Morzu Czarnym potonęły/ y od wiátrow rozrzucone. A Máthiasz Krol Węgierski rozpisał listy chełpiąc się/ iż skoro się zebrał ná Turki/ vćiekli z Wołoch/ z tey przyczyny posłał mu Papież/ y Miástá/ tákże Kśiążętá Włoskie dwá kroć sto tyśiecy Złotych we złoćie ná pomoc przećiw Turkom. Rychło potym Turcy z Bosny/ w Węgrzech pięć Zamkow wźięli nád Dunáiem/ y wszytki kráiny okoliczne Sláwieńskie y Włoskie splundrowáli/ záczym Włosy kłamstwo y prożną chlubę Mátiaszowę niewczás obaczyli. Mátiaszowá chełpliwość. Witay moto ná bláznach. Otoż tobie chlubá.

Rychło potym Roku 1477. Stephan Woiewodá Wołoski Multáńską ziemię zburzył/ y Rádulá álbo Drákulę Woiewodę Multáńskiego od Brássowskich Mieszczan wydánego poimał/ á poráźiwszy y wygnawszy Tureckie załogi/ Cypulissę iednego z swoich Pánow rádnych Woiewodą Multáńskim vstáwił.

O wźięćiu Nowogrodá wielkiego pod Litwą przez Kniáźiá Moskiewskiego Iwaná Wásilewicá/ Roku 1477.

Rozdźiał IIII.

Iwan Wásilewic Xiądz Moskiewski/ mąż wielkiey dźielnośći/ zebrawszy wielkie woyská ćiągnął pod Nowogrod wielki Litewski/ á Nowogrodzánie nieczekáiąc go w zámknieniu/ zszykowáli się/ y zwiedli z nim bitwę v Rzeki Solony iáko Herberstein pisze/ ále od wielkośći Moskwy przemożeni/ do Miástá pierzchnęli/ ktore przez niedbáłość Litewską y Krolá Solona Rzeká. Cázimirzá/

Kázimirzá/ y złe osądzenie Iwan Moskiewski Xiądz wziął/ gdzie trzy stá przednieyszych Mieszczan dał ściąć/ y ich wszytkie wielkie á bogáte máietności pobrał/ Mieszczány też wszytki insze złupił/ tylko trzecią część káżdemu swego dobrá wracał/ y Arcibiskupá álbo Metropolitá Nowogrodzkiego skárbnice / Złotem/ Srebrem/ Perłámi/ Kámieniámi drogimi / y wszelkim rodzáiem bogactw przez wiele lat zebránych nápełnioną złupił / á sámego tylko Złotá / Srebrá / Perel/ Kámieni drogich/ y Kleinotow trzy stá wozow wywiozł do Moskwy z Nowogrodá/ á szat y inszych státkow bez liczby było pełno wozow.

300. wozow Kleinotow z Nowogrodá.

Ten Iwan Wásilewic ácżkolwiek był ná szyrokie páństwo po swych przodkách wstąpił/ ále było w niewoli y pod hołdem Tátárskim / tych Tátarow ktorzy zá Wolgą mieszkáią / á ták srogo był zniewolony od nich káżdy Kniąż Moskiewski/ iż gdy Posłowie álbo Gońcowie Tátárscy po tribut álbo w tákiey inszey spráwie przyiecháli do Moskwy/ sam Xiądz Wielki piechotą musiał przeciw Posłowi wychodzić/ á Kobylego mleká (ktore picie Tátárom iest nawdzięcznieysze) kubek z wielką vkłoną y czołem biciem ná koniu siedzącemu Tátarzynowi podawał / á iesliby iáka kroplá ná grzywę końską z wąsow Tátárskich álbo z kubká vkápnęłá / to Xiądz Wielki musiał lizáć / Tłumáczowi záś czytháiącemu listy Cárskie/ dla siedzenia Szátę nawybornieyszych Sobolow podściełał/ á sam z Rádnymi Pány swoimi stoiał/ á potym czołem biiąc słucháiac listow ná kolaná vpadał/ y klęczał/ áni się z żadney posługi Tyráńskiey wymawiał/ też choćiaby woynę przeciw własnym przyiaciołom powinnym á Chrześciánom podnieść mu kazał/ musiał wszytko czynić.

Niewola Tátárska Kniążow Moskiewskich.

Tey ták srogiey á ciężkiey niewoley Iwan Wásilewic Mąż wielkiego sercá y Rycerz waleczny/ dla czego iest słusznie wielkim názwan / nie mogł ścierpieć / á zá pobudką Żony Greczki wybił się z niey / pogránicżne też insze y przyległe Ruskie Xiążętá powinowáte swoie więcey fortelem niż mocą pod moc swoię podbił/ tákże też Zámkow Litwie zdawná służących wiele pobrał. A rościągnąwszy páństwo ná zachod y Nowogrod wielki Miásto bárdzo szerokie/ludne/y skłádem kupi ze wszytkich stron pułnocnych nabogátsze/ y nasławnieysze opánował. A ná káżdy rok sto tysięcy czerwonych złotych / iáko Wapowius y Bielski świádczą/ álbo Rubli iák Długosz y Cromer piszą/ Wielkiemu Xiędzu Litewskiemu do tego czásu płáciło / O czym Długosz / Miechouius lib.4. cap.27. fol. 343. Cromerus lib. 29 *primæ editionis fol.* 632. *secundæ verò* 422. *fol.* Bielski 2. *editionis fol.* 281. *Herbortus fol.* 33. *lib.* 17. *cap.* 9. *Wapouius &c.* Ale Ruskie Látopiszcze y Litewskie tribut z Nowogrodá wielkiego ták ráchuią/ iákośmy wyzszey nápisáli/ iż z Nowogrodá wielkiego dawano do skárbu Litewskiego/ liczonych pieniędzy dziesięć tysiąc złotych Czerwonych/ Frezow wielkich Niemieckich sto / skąd znáć iż Nowogrodzánie Liflándską ziemią/ zwłaszczá gdzie iest port v Nárwy/ iáko y Moskiewskie Kroniki świádczą/ władáli / od ktorych zá Dań Frezy z zamorza miewáli/ á Xiędzom Litewskim w tribucie dawáli/ nád to Rysiow czterdzieści Sorokow / Soboli / Kun / Lissow/ Marmorkow / Wilkow / y wszelkiego rodzáiu Futer/ káżdego po czterdzieści Sorokow. Pskowiánie záś polowicę tego tributu płácili/ to iest po pięći tysiąc czerwonych złotych/ po 50. Fresow / y 20. Sorokow káżdego rodzáiu futer.

Dań Litwie szwdła z wielkiego Nowogrodá.

Tym łupem niewymownym y opánowánim ták sławnego Miástá Iwan Wásilewic podnieśiony/ ná wszytki kráiny y Xięstwá Ruskie y Litewskie myśl swoię násádził/ widząc iż się Kázimirz inszymi spráwámi w dálekich stronách Polskich báwił. Ale Pánowie Litewscy przez vstáwiczne posły wnet go przyzwáli/ iż vmocniwszy przymierze z Matiaszem Krolem Węgierskim / y przysięgę od Marciná Pruskiego Mistrzá/ z ktorey się wyłámował/ wziąwszy/ A Ianowi Biskupowi/

Biskupowi y Jakobowi Debinskiemu Castellanowi y Stárośćie Krákowskiemu/ tákże Páwłowi Jasieńskiemu Castellanowi Sedomirskiemu Koronne spráwy zlećił/ sam z Krolową y z Krolewicámi do Litwy spiesżno iechał/ gdźie stánowiąc Litewskie spráwy dłużey nád zwyczay w Wilnie mieszkał/ y posłał záraz Dworzániná swego Streth do Cárzá Záwolskiego Sachmatá prosząc go o pomoc przećiw Moskiewskiemu. Záwolski tedy Cárz z wielkim woyskiem Ordy swoiey ciągnął do źiemie Moskiewskiey/ á położył się ná Rzece Vhrze/ Ale áczkolwiek Pánowie Litewscy nalepsza rzecz być rádźili (iáko Długosz pisze) woyną swego dochodźić/ y odiskiwáć/ wszákże Krol z srogim Kśiędzem Moskiewskim wolał spokoynie postępowáć/ widząc go ták wyniesionego y potężnego/ przybyćim wielkich bogactw y kráin pośiedzenim/ tákże wielkośćią niezliczoną Rycerstwá ćwiczonego vstáwiczną woyną/ y wspámiętánim przeszłych zwyćięstw mocy swey vfáiącego/ á swoich długim záleżenim nikczemnych y zniewieśćiáłych do woyny być powiádał/ pieniężnymi ludźmi przećiw ták możnemu nieprzyiaćielowi woynę wieść potrzebá/ ktorych z Polski y z innych sąśiednych stron ná ten czás ták prętko wywieść nie mogł/ Dla tego z Moskiewskim ná kilko lat Kázimirz przymierze wźiął/ A Nowogrod wielki y kilo Kśięstw Ruskich od Litwy oderwánych przepádło.

Kázimierz do Litwy prożno.

Vhrá Rzeká.

A Car Záwolski stał ná Vhrze niemáły czás oczekawáiąc náuki Krolewskiey/ á potym Kniąż Moskiewski dał wielkie dáry Hetmánowi Cárskiemu Kniáziu Timiru/ y wszytki vpominki/ y osobne wielkie dáry co były zátrzymáne kilká lat z Moskwy Cárowi odesłał. Car też nie máiąc náuki od Kázimirzá/ y będąc námowion od Hetmáná swego Tymirá/ zwroćił się do Cárstwá swego/ ktorego tenże Tymir Hetman iego zá podárki Kniáźiá Wielkiego zárzezał/ á Krol Kázimirz do Polski odiechał.

A tu Látopiszec Ruski w czáśie/ y w przyczynie o odiázdu Krolá Kázimirzá z Litwy do Polski sszánkował/ powiedáiąc iż iáko Krol Jrzyk Czeski vmárł/ posłáli do niego Pánowie Czescy/ prosząc áby im Władisłáwá Syná dał ná Krolestwo Czeskie. Przeto Kázimirz opuśćiwszy spráwy Litewskie y woynę z Moskiewskim/ zá námową Pánow Polskich iáchał do Polski chcąc odpráwić Syná ná Koronę Czeską etc. To nie ku rzeczy/ Bo Jrzyk Podebrándski Krol Czeski vmárł Roku 1471. á Władisław Syn Cázimirzow był koronowan ná iego mieyscze záraz w Prádze/ iák się o tym wyższey námieniło/ á Moskiewski potym Roku 1479. Nowogrod wźiął/ á ták tu Látopiszec sszánkował w ośmi lećiech/ gdy rzecz przeszłą zá przyszłą kłádźie.

O poráżeniu Turkow stá tyśięcy przez Stephaná Batorego Woiewodę Siedmigrodzkiego. Rozdźiał V.

Tegoż Roku 1479. o S. Háwle w Jeśieni/ Tureckiego woyská sto tyśięcy/ nád ktorymi było pięć Bászow Hetmánow/ máiąc z sobą pomocne vphy Multanow/ do Siedmigrockiey źiemie wćiągnęli/ á v Sobinowá álbo Sibinowá Miástá obozem się położyli/ ná ktory gwałt Batori Jsztphan Woiewodá z swoim woyskiem zebrawszy się ciągnął

przećiw

przećiw Pogánom / ktorzy w swey wielkośći dufáiąc zewſząd go ogárnęli / Stephan też Batory widząc iż sie miał trudno bitwy vwárowáć / á z dwiemá vſámi Węgrow inſzych od Mátiaſzá Krolá przyćiągáiących złączyć sie trudniey widział / wſzákże dał im znáć o swoiey bitwie z Turki gwałtowney / żołnierze też y wſzytko Rycerstwo Batorego dobrowolną przysięgą spolnie się obwiązáli / iż rączey pirwey vmrzeć á niż vćiekáć / wſzyscy przyrzekli / kazał zátym Batory dáć znak woyny / á rośćiągnąwſzy Proporce / y w Trąby / tákże w Bębny z obu stron

Bitwá Węgrow z Turki.

ogromnie vderzywſzy stoczyli bitwę srogą / ktora prawie trzy godziny trwáłá / y iuż Węgrowie wspárći od wielkośći Turkow poczęli byli vstępowáć / á Batory ich też iuż ledwo zátrzymał / obwięzuiąc ich poćiwośćią / drugich łáiąc á świeżą im nie dawno spolnie vczynioną przysięgę ná pámięć przywodząc / gdy oto w tym dwá ostátnie vphy w ktorych byli Dworzánie Krolá Mátiaſzá / tákże Raczowie / ktorych było z Hetmánem Járiczem y Kniáziem Páwłem dziewięć set gwałtownie prętką iązdą nátárli / w bok nieprzyiaćioł vderzyli / á Turcy z niespodziáney rzeczy zdumiawſzy się / obroćiwſzy koniámi zástáwiáli się ná máłą chwilę / potym zátrwożeni y wspárći vćiekáć poczęli / Tám wielka w vćiekáiących porażká stáłá się / ábowiem żadnego okrom pięćdziesiąt zacnieyſzych poimánych Węgrowie nie żywili / poległo Turkow ná rożnych mieyscach y ná plácu w ten czás pobitych dziewięćdziesiąt tyśięcy / bo ich gonili Węgrowie od Sibinowá do Sturgeczá Miástá Multáńskiego nád Buzowę Rzekę / ktore poboysczę mnie sámi Multani co słycháli od swych Dziádow vkázowáli / gdym tám tędy do Turek Roku 1575. iáchał.

90000. Turkow poległo zbitych.

Ták w ten czás to sławne á káżdego wieku pámiątki godne zwycięstwo Batory Stephan Mátiaſzowi Krolowi Węgierskiemu z Turkow odniosł / ktory sam w ten czás Pedogrą ná śmierć práwie strapiony w Węgrzech leżał / ták iż pospolićie ćwierdzono wſzędzie iżby vmárł / ále się dał Niemcom znáć być żywym / gdy Rákuską ziemię ná drugi Rok przez Tomaſzá Tarczego zwoiował. O tey sławney bitwie y zwycięstwie Batorego nád Pogány Kroniki Węgierskie / zwłasczá Bonfinus / á z náſzych Miechouius lib. 4. fol. 343. Cap. 72. Cromerus lib. 29. *primæ editionis* fol. 632. *secundæ verò* 423. Herbortus lib. 17. Cap. 19. fol. 331. etc. A ten Rok przeſzły / y drugich lat kilko / iáko Cromerus / á Látopiſzec siedm lat świádczy / Krol Kázimirz z Krolową y z Synámi iuż będąc zeſzły w stárośći / w Litwie około łowow w ktorych się rad kochał strawił / áni się żadna rzecz godna pisánia w ty czásy tráfiłá w Polſzce / y w Litwie / ponieważ był pokoy ze wſzytkich stron / tylko iż Jan Długoſz Roku

Długoſz vmárł

1480. Cánonik Krákowski Náuczyćiel Synow Kázimirzowych vmárł / skoro miał wstąpić ná Arcibiskupstwo Lwowskie / pisał Kronikę Polską ſzeroko łáćińskim ięzykiem / tákże położenie Ziemie Polskiey / áż do tego czásu iego śmierći / ktora ácz dla zazdrośći ná świátło nie wyſzłá / wſzákżem iey ia iáko prawdziwie á sczerze nápissáney w tey náſzey Kronice według Cromerá y Miechowiusá násládował.

Powietrze morowe w Polſz. etc.

Roku potym 1482. powietrze wielkie morowe z Węgier do Krákowá przynieśione / w máłey y w wielkiey Polſzce pánowáło / w ktorym ludzi wielkość niezliczona pomárłá / Simon też z Lipnice Bernádyńskiego Zakonu Kaznodzieiá świętego żywotá tego czássu w Krákowie vmárł / v tego grobu wiele chorych vzdrowionych być powiádáią.

Swięty Simon z Lipnice.

Roku záś 1483. w wstępny czwartek postu rostał się z tym świátem Xiążę Kázimirz wtororodny Syn Krolewski / w Wilnie támże pochowan w Káplicy Kośćiołá S. Stánisłáwá / ktorego pogrzeb Oćiec vczćiwie obchodził v iego

grobu

grobu sławią też być świątobliwości cudá doświádczone/ á powiádáią go w tá-
kiey czystości żywot swoy prowádzić/ iż gdy mu lekárze ná *concubitum* ieśliby chciał Kázimierz S. vmárł.
być zdrow rádzili/ odpowiedział/ iż wolał śmierć podiąć niż práwo czystości po-
ślubioney przestąpić. Ták on do wiecznego Błogosłáwieństwá był vprzeymy/
álbo z iedney oney woyny Węgierskiey/ doświádczywßy/ gdy był od Máciaßá
wspárty/ nieustáwiczności y prożney omylności tego Swiátá.

Tego też czásu bez Królá swowolenstwá się w Polßce było námnożyło/ iż
pospolicie Sláchtá zacnieyßa łupiestwem y rozboystwem żyłá/ z ktorych Chri-
stoff Száfrániec zacnego rodu y wielkimi máiętnościámi obdárzony/ zebrawßy Száfrániec rozbiiał.
łotrowstwá bárdzo wiele z Pieskowey Skáły Zamku swoiego (iák Cromerus/
Miechouius/ Wapouius y Bielski pißą) ná dobrowolnych gościncách rozbijał/
y Kupcow Crákowskich niemáło bogátych y zacnych ná Lublinski Iármárck
iádących pobił/ y połupił we Zborowku v Wiślice/ dla czego był wywołány/
á gdy wywołánia nie dbał/ obskoczony był w Sarczowie Miásteczku Sierádz- Száfrániec ściety.
kiey ziemie/ y poimány/ á w Crákowie z roskazánia Krolewskiego ścięty/ záczym
się spokoynieyße goścince zstáły.

W Czeskim też Krolestwie w ty czásy srogie wnętrzne rozruchy były/ bo He-
retikowie pobiwßy Kápłany/ y rospędziwßy ich/ ná Pány Swieckie/ y ná sáme- Rostyrki Czeskie.
go Włádisławá Królá swoiego Cázimirzowego Syná buntowáć się poczęli/ ták
iż Krol widząc niebespieczność zdrowia swego/ w gory Kutnenskie musiał vie-
cháć/ á pospolstwo rozburzywßy się Senatory álbo Pány Rádne stárey y no-
wey Prági gwałtownie pobili/ y Klaßtory połupili.

Tegoż czásu Máchomet Cesarz Turecki Rodissu dobywał/ ále odbity z
zelżywością/ do Apuliey Włoskiego páństwá wtárgnął/ tám Bestią y kilko
Miást inßych zburzył. A Hidrunt Miásto portowe sławne Turkámi osádził.
Potym gdy z woyskiem do Siriey ciągnął/ vmárł v Nikomediey/ á po iego śmier- Máchomet Cesarz Turecki vmárł.
ci Turcy się ná dwie części rozdzielili/ bo iedni Baiazetowi stárßemu/ á drudzy Ze-
limowi młodßemu Synowi iego życzyli/ y wnętrzną woynę wiedli/ zá czym Al-
fons Syn Królá Neapolitáńskiego Hidrunt záś Pogánom odiął.

O przyśiedze Stephaná prze- sławnego Woiewody Wołoskiego Krolowi Kázimirzowi/ y o iego Bitwách z Turki.

Rozdział VI.

Baiazet Cesarz Turecki skoro ná stolec Máchometá
Oycá wstąpił Roku 1484. do Wołoch z wielkim woyskiem
morzem y ziemią przyciągnął/ chcąc się pomścić nád Stepha-
nem krzywdy/ porażki y zelżywości Oycowskiey/ Kilią y Biá- Turcy Wołoską ziemię zwoiowáli.
łogrod ácz z wielką ßkodą swoich Zamki portowe posiadł/ y
Wołoską ziemię wßystkę zburzył/ ále nie opánował iáko Io-
uius omyliwßy się nápisał. Bo Stephan Woiewodá widząc
się być nierownego mocy Tureckiey/ w gorách y w lásach vlegał/ Turkow vrywką záwżdy trapiąc. Potym drugiego Roku 1485. iák Miechouius/ Cromer/
y Wapowski/ etc. á od stworzenia Swiátá 6994. iák Látopißcze Ruskie

 świádczą/

świádcza / posłał do Kázimirzá Krolá prosząc go o rátunek przeciw Turkom/ obiecuiąc mu przysiądz wiecznie hołd y posłuszeństwo z potomkámi swymi. Kázimirz tedy niechcąc tey pogody opuścić/ áby sobie zhołdował tákiego Monárchę/ ktory Turki / Tátáry y Węgry czesto wielkimi porażkámi zwyciężał / á do tąd się z przysięgi skuteczney iemu wyłámował / ruszył się do Lwowá ná początku Jesieni/ gdzie ná roskazánie iego wszytká Slachtá Ruska/ Podolska/ Pánow też Polskich y Litewskich bárdzo wiele do Kołomiey przyciągnęli / zbroią y Końmi stroynie ozdobieni/ ták iż wszystkiego woyská iezdnych do woyny godnych tysięcy dwádzieściá było / A w ten czás *Formidabile erat Turcis nomen Polonorum*, iák Cromerus pisze / Strászne było imię Polskie Turkom. A położył się Kázimirz obozem v Kołomiey ná szerokim polu / á Stephan według náznáczonego dniá w kilku tysiący iezdnych z Pány y z Boiáry Wołoskimi przyiechał do Krolá / á tylko sam od Pánow Rádnych Koronnych y Litewskich wprowádzon vczćiwie do Namiotu/ w ktorym Krol ná Máiestácie w Koronie y w vbierze Krolewskim siedział / Tám Stephan Woiewodá trzymáiąc w ręku Chorągiew z Herbem Wołoskim / y vczyniwszy z vkłonnością poczćiwość Krolowi ná kolána vpadł/ y Chorągiew przed nogi iego porzucił / támże przysięgał według zwykłych Ceremoniy że wszytká Wołoská ziemia być záwżdy w wierze y w posłuszeństwie Krolá Polskiego Kázimierzá y iego následników Krolow Polskich / Ani żadnego Páná inszego krom iego nieznáć / przeciw káżdemu nieprzyiacielowi ze wszystką mocą iemu być po gotowiu / áni pokoiu / áni woyny z żadnym bez roskazánia Krolewskiego nie czynić / podniesiony potym z ziemie od Krolá y pocáłowány z trzynaścią Pánow Wołoskich przednieyszych v stołu posádzon / y dosyć vczćiwie czestowan / ná ostátek gościnnymi vpominki vdárowány do Wołoch odiechał / wziąwszy od Krolá trzy tysiące iezdnych przebránych ná pomoc przeciw Turkom / nád ktorymi był Hetmánem Jan Polak rzeczony / ácz Látopiszec świádczy iż Syná swego Janá Albrichtá s tym ludem Krol był posłał / A s tym posiłkiem Stephan Turkow bárdzo czesto meżnie porażał / y wielkie ich woyská pobiiał / ták iż ich z Wołoch wygnał / y wytorzenił / á pokoy długo miał od Cesárzá Tureckiego.

Krol Kázimierz ná Turki.

Stephan Turki z Wołoch wygnał.

Tegoż Roku Kázimirz Krol iáko Látopiszec świádczy przyiáchał do Litwy/ gdzie przybieżał do niego Kniąż wielki Michayło Borysowic Twierski / á Xięstwo iego Twierzycá podáło się Kniaziu Jwánu Wásilewicu Moskiewskiemu/ z tego Xięstwá czterdzieści tysięcy iezdnych ná woynę wychodziło záwżdy/ iák Herberstein pisze.

Kniąż Twierski do Litwy.

Tegoż látá Miesiącá Máiá 21. dniá vpadł śnieg wielki do goleni / y było zimno bárdzo wielkie w Litwie/ á potym Krol Cazimirz był w wielkim Xięstwie Litewskim siedm lat nie wyieżdżáiąc / gdyż rádniey mieszkał w Litwie niżli w Polszce dla roskosznych łowow/ y rozmáitych źwierzow/ bo był bárdzo mysliwy.

Potym Krol Kázimirz Roku 1489. vsłyszawszy iż Tátárowie w wielkim woysku Ruskie y Podolskie ziemie srogo woiowáli / wypráwił przeciw im Janá Albrichtá Syná swoiego z przebránym Rycerstwem koronnym / do ktorych też Litewska/ Ruska/ y Podolska Slachtá przybyłá/ á Tátárowie z łupámi/ y z więźniámi iuż wychodzili do Ordy / rozdzieliwszy się ná dwá vphy wielkie / co gdy vsłyszał Albricht/ ná pierwszy vph przodkiem szedł / á było w nim konnego ludu iák Wapowius pisze piętnaście tysięcy/ ná ktory z wielką śmiáłością vderzyli nászy/ y ná głowę Pogánow poráził / y łupy y więźniow odbił.

Ná drugich potym ktorzy pozad szli ciągnął Jan Albricht á niespodziánych bez wieści gwałtownie obskoczył/ tám koląc/ bijąc/ siekąc Pogánow iáko było/ ktorych było dziesięć tysięcy pogromił z swoim Ricerstwem áż do zmordowánia/ iż z káżdego

Jan Albricht 25000 Tátarow poráził.

iż z káżdego od pracey pot ßedł/ á práwie cále puł dniá bijąc ich ſtráwił. W tym też vphie ieden Carz zábity poległ/ á drugi vciekł.

Byłá tá porażká Pogánow nád Rzeką Sauorunem álbo Sáfranem gdzie do Bogu wpáda.

Ná zimę záś Tátarowie mßcząc ſię tey porażki do Podola wtárgnęli/ ale Lytwá y Podolánie/ tákże Wołyńcy prętko ſię zebrawßy porázili ich zá Bożą pomocą/ bo przed wielkim ſniegiem vciekáć nie mogli/ ták iż ich ná plácu dziewięć tyſięcy zoſtáło/ A w ten czás Ian Albricht dla tey ſwoiey ſpráwney w Rycerſkich ſpráwách dzielnośći (ácz nie był w tey poſledniey bitwie/ ktorą Litwá wygráłá) począł być w ſławie y w miłośći/ ták v Rycerſtwá iáko v więźniow/ ktorzy iego męſtwo/ mądrość/ y roſtropne baczenie wyſławiáli. *Litwa Tátárow 9000. poráziła.*

Tegoż czáſu Krol Kázimirz z Bájacetem Tureckim Cárzem przymierze przez Mikołáiá Firleiá poſtánowił/ ktory był potym Hetmánem Koronnym.

O Woynie y vgodzie miedzy Ianem Albrichtem y Władisłáwem Krolem Czeſkim/ Kázimirzowicy rodzonymi Bráty/ á przekinieniu Xiąząt Siewierſkich od Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego do Moſkiewſkiego Xiedzá/ A o śmierći Krolá Kázimirzá.

Rozdział VII.

Athiaß Krol Węgierſki Roku 1490. zburzywßy y opánowawßy Rákuſką Ziemię/ y Wiedeń głowne Miáſto pod Friderikiem Ceſárzem wziąwßy/ gdy Nowego Miáſtá dobywał/ vmárł Apopleria. Po iego śmierći Pánowie Węgierſcy rozdwoili ſię ná rożne częśći około wybránia Krolá nowego/ bo iedni Janá Albrichtá Krolewicá Polſkiego wybráli/ á drudzy záś ktorych więcey było/ Władiſłáwá Brátá iego Krolá Czeſkiego prętko przyzwawßy w Budzyniu koronowáli. Co vſłyßawßy Jan Albricht/ wnet zá porádą Oycá Kázimirzá Krolá Polſkiego/ y Wielkiego Xiedzá Litewſkiego/ y zá iego nakłádem woyſká dwánaśćie tyſięcy z Chorągwiámi koronnymi zebrał/ y wyciągnął z Krákowá Mieſiącá Czerwcá do Węgier/ A gdy przyiechał do Peſtu/ nálazł Miáſto oſádzone ſtrzelbą/ tákże brzegi Dunayſkie: Potym z porády ſwoich odciągnąwßy od Peſtu/ obegnał Koßyce/ záczym Saris/ Operiaß/ y Sibinow Miáſtá pobrał/ á Koßyc ſtrzelbą y ſturmámi przez cáłą Jeśień áż do puł zimy dobywał. A Koßycánom gdy ſię oblężenie ſprzykrzyło poſłáli do Krolá Władiſłáwá o rátunek proßąc. Rußył ſię tedy do Koßyc Krol Władiſław z woyſkiem przećiw Brátu/ ále Węgrowie widząc Albrichtá z Polaki potężnie ſtoiącego/ ná vgodę táką rzecz przywiedli/ iż Krol Czeſki Władiſław miał być Krolem cáłym Węgierſkim/ iáko doſtátecznie wybrány y koronowány/ á Olbrichtowi poſtąpił w Sląſku Xięſtwo Głogowſkie/ Kozuchowſkie/ Wratſławſkie/ y inße dzierżáwy ktore trzymáło przed tym Xiążę Zegáńſkie/ y zárázem mu w ty páńſtwá zupełne wwiązánie przez Stároſtę Głogowſkiego Polaká dano. Ták tedy Jan Albricht Krolewic odciągnął od Koßyc ná Aperiaß/ á Węgrowie ſię też

Ten Friderik Ceſarz był ták waleczny/ iż go Florentini Włoßy ná Rátu málowáli/ z tym napiſem/ Tendimus in latium, ßydząc z iego nikczemnośći.

Jan Albricht Xięſtwá Sląſkie wziął z vgody.

Ociec sam Synow wadził.

wie się też roziecháli. A gdy zá porádą máło mądrych y roskazánim Oycowskim (Ktory go k temu pobudzał y obiecował mu ná pomoc z wielkim woyskiem Polskim / Litewskim / y Tátárskim przybyć) wßytki okoliczne włości w Węgrzech Albricht burzył / Władisław Krol Brát iego częstymi skárgámi swoich wzbudzony ośmnaście tysięcy (iáko Cromer piße / ále Bielski dwánaście tysięcy kłádzie) pießych wespoł y iezdnych przeciw Albrichtowi posłał / nád ktorymi Stephaná Batorego Woiewodę Siedmigrodzkiego przełożył / A Jan Albricht ledwe iuß miał w woysku swoim czterzy tysiące żołnierzow / iáko Cromer piße / á Miechouius lib. 4. fol. 325. tylko dwá tysiącá kłádzie / wßákże namniey z sobą nie trwożąc z wielkości przyciągáiących nieprzyiacioł / nápomniawßy swoich áby mężnie á nie bez pomsty iáko Mężom poczciwym y mocnym przystoi potykáiąc się ráczey śmierć sławną podieli / niżby sromotnie vciekáiący / álbo kryiący

Bitwá Albrichtowá z wielkim woyskiem Brátá Władisławá.

się iáko bydło pomordowáć się dopuśćić mieli / wywiodł ich w pole pirwßego dniá Styczniá Miesiącá / roku 1492. á gdy trąby zobu stron znák bitwy dáły / ścieły się obiedwie woyská wręcz / gdzie mężnie sobie poczynáli Zołnierze Albrichtowi / áż pirwßy vph nieprzyiacielski na zad wspárli / ále od wielkości przemagáiącey / wiele Mężow zacnych stráćiwßy vstąpili / potym sam Albricht Krolewic

Pod Albrichtem trzech koni w bitwie zábito

gdy długą chwilę prożno vśiłował bitwę náprawić / á swoich do sprawy przywieść / gdy dwu koniu w zápalczywości bitwy pod nim zábito / á trzeciemu / ná ktorego się przesiadł / brzuch przebodziono / ledwo ná Aperiaß viechał. Tám

Miecz się przepadł Albrichtowi / iáko Turnussowi gdy się bił z Eneasem.

dwá Czechowie co się byli po nim vdáli / gdy iuß Słońce záchodziło máło go nie poimáli / bo się był od swoich w ciemney nocy odłączył / á broniąc się Czechom / miecz mu się przepadł ná dwoie / y iuß się nie miał czym bronić / áż mu

Krupski Slachcic.

Krupski mieczá dodał / ktorym on záraz obudwu nieprzyiacioł Czechow poprzebijał. Polskich Zołnierzow y Litewskich Noc rátowáłá / iż ich wiele vbiegło /

Męstwo Albrichtowo.

Fortel.

Sámi vciekáli á słowie gonili.

tráfił potym Albricht ná inße Vsárze Węgierskie / ktorzy gdy go obskoczyli / począł z nimi rokowáć / A żołnierze iego co też rożno vciekáli / poznawßy go po mowie biegli ieden zá drugim miedzy Węgry wołáiąc / biy zábiy / biy zábiy / dla tego Husárze Węgierscy mnimáiąc by nášych było więcey / nocą omylni vciekli opuśćiwßy Krolewicá Albrichtá / tákże wybáwiony z tych złych dwu toni z swoimi / ktorych było przy nim niewiele / vbieżał ná Aperiaß.

Władisław Krol Węgierski y Czeski vsłyßawßy o tym nie z zwycięstwá ále z dobrego zdrowia Brátá swego rádował się / á postawßy do niego vczynili táką vgodę / iż Jan Albricht wziął wielki Głogow w Sląsku / Kożuchow / Sprotáwę / Zieloną gorę / Swebodzą / skąd sukná Swiebodzińskie / Giurę / Krosno / Scenáwę / Opáwę / Kárnow / Tosko / Bitom / Swietlenicę / y Kozłę z Miástámi z Zamkámi / y ze wßytkimi włościámi / ktorych miał ták długo z dziećmi swoimi vżywáć dokądby Krolem nie został. A to miedzy sobą postánowiwßy y pieczęciámi z obu stron vmocniwßy / Jan Albricht do Krákowá przyiáchał z ktorego nie wyieżdzał áż do śmierci oycowskiey / Bo Krol Kázimirz w Litwie ná ten czás mießkał stánowiąc z pány Litewskimi iakoby woiennym obyczáiem pod Moskiewskim swoie páństwá odebráć / ktore był od Litwy oderwał. Abowiem skoro

Kiążętá Siewierskie przekinelisie do Moskiewskiego.

Nowogrod wielki opánował / Xiążętá Siewierskie z Wielkich Xiężow Litewskich od Olgierdá narod wiodąc / do Moskiewskiego Wielkiego Xiędzá Jwaná Wasilewicá przystáli byli / ácz nie bárdzo wielką rzeczą obráżeni / to iest dla tego / iż gdy do Wilná ku Krolowi Kazimirzowi przyiecháli / niktorego czásu niechciano ich do niego ná pokoy wpuśćić / A gdy ieden z nich vpornie się dopierał wniść / Odźwierny mu pálec v nogi drzwiámi przyćisnął / y złamał / zá to ácz kolwiek Odźwierny był ścięty / wßákże tym gniew Xiążąt onych nie mogł być vbłagan / bo prosto do Moskiewskiego z Wilná odiácháwßy sámi siebie z Xięstwy

swoimi

swoimi iemu się poddáli. A iesli tá przyczyná ich przekinienia byłá / álbo ráczey oná / iż obaczyli być się wzgárdzonymi v Pánow Litewskich / á w nabożeństwie y w obrzędach Kościelnych od nich rożni byli / á z Moskwą się zgadzáli / iednák táką pogodę y tę przyczynę máiąc / o czym dawno przemyśláli / to w ten czás vczynili / tá tedy przyczyná woyny byłá Kázimirzowi przeciw Moskiewskiemu / ále więcey będąc zápalony chęcią wywyższenia Albrichtá Syná ná Krolestwo Węgierskie / skoro vsłyszał iż go Włádisław drugi Syn / ná ktorego się o niewdzięczność dobrodzieystw swoich gniewał / poráził / y zgody oney nie lubiąc wziął przymierze z Moskiewskim / á sam woynę Węgierską chciał z Synem odnowić / á zelżywości się Albrichtowey pomścić. Ruszył się z Wilná chcąc záraz Annie Corce poslubioney Xiążęciu Bogusłáwowi Szczecińskiemu wesele vczynić / y Rusi Podgorskiey y Podolskiey rátunek dał / Bo w ten czás Mucha niyáki chłopskiego rodu zebrawszy Wołochow / y Rusi Pokuckiey dziesięć tysięcy / Ruś y Podole plundrowal / ktorego zá łáską Bożą Mikołay Chodecki Ziemelką názwány / Mąż dzielny / y w Rycerskich sprawách biegły / z służebnym ludem Polskim poráził / á ono chłopstwo rozgromił / sam potym Mucha od Ruskiey Szláchty v niktorey Ruski ktorą miłował poimán / y do Krákowá przywiedzion / w więzieniu żywotá dokonał.

Mucha Wołoszyn drugi Podkowa.

A Krol Kázimirz skoro po Wielkieynocy tegoż Roku 1492. z Wilná do Trokow iáko Cromer pisze iednym dniem przyiechawszy zachorzał / z Trokow potym do Grodná przywiezion / tám mu przypádłá niemoc Czerwona / z ktorey co dáley to był mdleyszy / á gdy go Doctorowie vleczyć nie mogli / Bernádini go leczyli grubym chlebem / y pieczonymi gruszkámi / zá tym począł puchnąć / Y spytał Doctorá swego Jacobá Zaleskiego iesliby iescze byłá iáka nádzieiá zdrowia / á gdy mu odpowiedział / iż nie może być żyw / wnet iáko nievstrászony bojownik rzekł / WIEC TEDY VMRZEC: A ták przyiąwszy z nabożeństwem Sacramentá páńskie / Testáment vczynił / á w osobliwym táiemnym záchowániu sto tysięcy złotych czerwonych vkazał / ktore miedzy Syny rozdzielił / á Pánow Litewskich s płáczem prosił áby ná Wielkie Xięstwo Litewskie wzięli sobie Syná iego Alexandrá / ná co przyzwolili / widząc y pámiętáiąc ná ie° porządną spráwę y miłość ku sobie.

Kázimirzowá śmiáła odpowiedź gdy miał vmrzeć.

Aczkolwiek vstáwicznie wálczył / á wżdy 100000 Złotych czerwonych zostáwił.

Pánow tákże Koronnych żądał / áby Janá Albrichtá drugiego syná iego ná Krolestwo Polskie koronowáli / Włádisłáwá zás Węgierskiego y Czeskiego Krolá / tákże Janá Albrichtá przyszłego Polskiego Krolá Synow obwiązał / áby Brátá swego młodszego Sigmuntá nie opuszczáli / á dáli mu iáki vdział miedzy páństwy swymi / vmárł we Czwartek ná Zamku Grodzieńskim siodmego dniá miesiącá Czerwcá tydzień przed Swiątkámi / iáko Miechouius pisze / á Látopisiec tydzień przed Bożym Wstąpienim kłádzie / odwiezion potym vćciwie do Krákowá przez Pány Litewskie y Koronne / á tám iedennastego dniá Lipcá w Grobie Mármurowym ktory był sam zbudował ná Zamku v S. Stánisłáwá pochowan z wielką pompą zwykłych Ceremoniy / ktore Krolowa Elżbietá z Synámi / z Biskupámi / y z Pány Koronnymi y Litewskimi obchodziłá.

Testament Kázimirzow.

Pogrzeb Kázimirzá.

Był wzrostu wysokiego strzelistego / długiey á suchey twarzy / łysy ná głowie / mowy sczepietliwey / obyczáiow prostych / myślistwem około zwierzu / y ptástwá wszelkiego náder się báwiący / dla tego w Litwie więcey mieszkiwał / ták iż gdy wielkie podárki z Litwy posłał Synowi Włádisłáwowi Krolowi Czeskiemu / á Rybnickie ie Xiążę Posłom odiął / Potym widząc zły vczynek / łáski y odpuszczenia v Kázimirzá Krolá prosił / iedno to rzekł / niech tylko psy wroci / á insze podárki niech sobie trzyma / nie pyszny / trzeźwi / bo Winá / Piwá / y Miodu nie pijał / vtrátny / nie budowny / w łáźni się z winnikiem záwżdy chwostał

Vrodá y obyczáie Kázimierzowe.

Ták też właśnie vczynił Wacław Cessarz / gdy mu Zamek ieden zgorzał bogáty / nie pytał

Rie o wieccy/ tylko / á Piwnicá z pitim czy zostáłá/ bo był náß brát.

chwostał/ pracey/ zimná/ wiátru/ dimu/ vpalenia Słonecznego cirpliwy/ á we wßytkim Oycu Jágiełowi podobny/ Małżonkę swoię Elżbietę nád obyczay miłował/ oná tákże iego. Potomkow trzynaście wßytkich zostáwił/ ßeść Synow/ á siedm Corek/ ktorych národzenia y małżeństwá widziß od nas porządnie wyráżone.

Synowie.

1. Włádisław Krol Czeski y Węgierski	vrodził się roku	1456.	Mieśiacá/ y dniá	1. Márcá. (ká
2. Kazimirz		1458.		3. Pázdzierni.
3. Jan Albricht Krol Polski		1460.		27. Grudniá.
4. Alexander W. X. Lit: y Krol Polski		1461.		5. Pázdzierni:
5. Sigmunt pirwßy Slaskie Xiąże etc.		1467.		1. Styczniá.
6. Friderik Biskup y Cardinał *in 7. folijs*		1468.		27. Kwietniá.

Krolewny.

1. Jádwigá stárßa	oddány w Małżeństwo	Xiążętom	Jerzemu Báworskiemu.
2. Zophia			Janowi Márgrábi Brandenburskiemu.
3. Elżbietá (Pomárły w dźiećinstwie)			
4. Elżbietá (Pomárły w dźiećinstwie)			
5. Anná			Bogusławowi Stolpenskiemu.
6. Bárbárá			Jurkowi Myßyńskiemu.
7. Elżbietá			Friderikowi Legnickiemu.

Trzy Słońcá.

Turcy poráženi.

Znáki ktore się przed śmiercią Kázimirzową okázowáły ná Niebie/ po pełni Grudniá Miesiącá widziano trzy Słońcá ná południe. Potym Cometá przez dwá práwie Miesiącá trwáłá. Krolował Kazimirz lat 45. á wieku swego wykonał ßeśćdziesiąt czterzy látá. Tegoż czássu Włádisław Kázimirzowic Turkow wielkie woyská Bośnę y gránice Węgierskie náieżdżáiące poráził/ y od oblężenia Sałaczyc odpędził.

O Podniesieniu Alexandrá ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ Ruskie/ Zmodzkie/ etc. A Janá Albrichtá ná Krolestwo Polskie Kázimirzowicow/ 1492.

Księgi XXI. Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná Marká Wnuczká Ciwoná Krolá J. M. Retowskiego.

Ziazd Xiążąt Litewskich.

PAnowie Litewscy skoro po śmierći Krolá Kázimirzá Wielkiego Xiedzá Litewskiego/ złożyli Siem w Wilnie/ ná ktory przybyli Wasił/ y Michał Kniáziowie Glinskie/ y Siemion Xiążę Słuckie Olelkowic Michałowic w pięći set koni/ Xiążętá też Holßáńskie/ Mścisłáwskie/ y Wagáyło Gedrockie/ Tám záraz spolnymi głosy Alexandrá (ácz też Siemion Olelkowic/ Michałowic Xiążę Słuckie z strony swoich przyiacioł

miał votá

miał votá ná się) Kázimirzowego Syná czwartego według żądánia y prosby Oycowskiey/ tudzież zá godnością y dzielnością iego/ ktorą po sobie okázował/ ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ Zmodzkie y Ruskie wybráli / podnosili go z stárodawno zwykłymi Ceremoniámi ná Zamku Wilenskim S. Stánisłáwá/ w Czapce Xiążęcą Perłámi y Kámieńmi drogimi osádzoną / tákże Száta zwykłą / iáka dziś Kurfierstowie Rzescy przy koronáciey Cesárskiey noszą / przybránego. Tám gdy go iuż ná Máiestacie posádzili / á Biskup Wilenski Tabor nád nim Błogosłáwieństwo y nápominánie pásterskie według zwyczáiu odpráwił / wystąpił Litawer Chreptowic Wielkiego Xięstwá Márszałek nawyższy / ten mu goły miecz ták był obyczay podawáiąc zá roskazánim wszytkich Pánow Litewskich ty słowá mowił : Weźmi Xiążę naiáśnieysze / ktoregośmy cię zá Xiedzá y wodzá sobie wybráli/ ten miecz/ y przy nim zupełne pánowánie miey nád námi/ á pámiętay iż nád Litwą iesteś przełożony/ co iesli ty sam y sercá ku temu mężne° / y Rycerskiey dzielnośći wodzem będzieß / stániec to Xięstwo zá wszytki zosobná Cesárstwá y Krolestwá postronne / tylko ty obiemá rękomá nád námi chciey pánowáć/ w iedney Miecz/ w drugiey łáske záwżdy nosząc / to iest / złych vczynkow srogością / y spráwiedliwością áby powściągał / á cnotę y spráwy dobrych ludzi dobre/ vczynnością y łáskáwością áby odpłacał / ná ostatek zá wszytkich Stanow tego Wielkiego Xięstwá zezwolenim prosimy cię / áby nie Włoskim/ ktore iest obłudne / áni Czeskim / álbo Niemieckim obyczáiem/ ále prawdziwym Litewskim y Witołdowym przykłádem nas rządził y sądził / czego iesli będzieß przestrzegał/ káżdemu zosobná Krolowi rowny będzieß/ A iesli od tey náuki/ y tego przedsięwzięcia odstąpiß / tedy y sam swoiego / y nászego zginienia ty sam przyczyną będzieß/ á to wyrzekwszy/ goły ktory w ręku trzymał podał mu miecz/ ktory on wziąwszy zá dobrowolne ná Wielkie Xięstwo y Stolec przodkow swoich podniesienie/ Xiążętom y Pánom Litewskim podziękował / ofiáruiąc się im być we wszytkim gotowym według oráciey Litauerowey / ktorą Jodocus Decius w księgach *de Iagielonum familia fol. 48. Waponius &c.* opisáli.

Podnoszenie ná W: X: Lit: Alexandrowo.

Litawer Chrzptowic Márszałek wielki Litewski / y iego słowá do Alexandrá.

Decius. *Altera manu frameam altera gratiam gestans.*

Podánie Mieczá.

Pánowie też Koronni vczyniwszy pogrzeb Krolowi swoiemu Kázimirzowi / ziecháli się ná Siem do Piotrkowá pod pełnią Miesiącá Augustá / A tám rożne były votá y zdánia około Electiey nowego Krolá / bo Pánowie y wszystko Rycerstwo Koronne rozdwoieni ná Syny Kázimirzowe rożno wotowáli/ iedni Janowi Albrichtowi iáko stárszemu / y dla zwycięstwá ktore był otrzymał niedawno nád Tátáry/ życzyli/ drudzy záś iego pychą y przegráną bitwą w Węgrzech obruszeni / ná Alexandrá Wielkiego Xiedzá Litewskiego / łágodnieyszymi obyczáiámi y hoynością ozdobionego rádzili / nád to / iż sprzymierzenie y ziednoczenie Litwy z Polską wieczne / ktore był Jágiełło z Witołtem vczynili/ potwierdziłoby się / y byłyby ty dwie Monarchie pod iednego roskázowánim/ gdyby Alexandrá wzięli/ ktorego iuż byli Pánowie Litewscy ná Wielkie Xięstwo Litewskie podnieśli/ skądby wielki pożytek Koronie Polskiey przyszedł. Ale inszy záś tego odradzáli/ przywodząc iż Litewscy Pánowie przeciw vgodzie / y spolnym zapisom wystąpili / ponieważ bez porády Koronnych Stanow Polskich Wielkiego Xiedzá wybráli/ dla czego też byłáby rzecz niesłuszna náśládowáć ich zdánia w wybieraniu Krolá sobie. Drugich wielka część ná Sigmuntá się zgadzáłá/ zwłaszczá Zbigniew Arcibiskup Gnieznienski/ Ráphał Járosławski/ Márszałek Koronny/ y Pánowie z Tęczyná/ tákże wszyscy z Herbu Toporow. Xiążę też Mázowieckie Jánuß sádził się ná Krolestwo / iáko ten ktory z stárożytney Fámiliey Krolow Polskich narod wiodł / y przyiechał był ná Siem w tysiącu iezdnych z Brátem Conrádem / co vsłyszawszy Elżbietá Krolowa stára / iż się rzecz ku gwałtowi miáłá / zárazz tysiąc y sześć set iezdnych w Krákowie zá swoie pieniądze

Rożne votá Pánow Koronnych w wybieraniu Krolá.

Ná Albrichtá.

Ná Alexandrá.

Ná Sigmuntá.

Jánuß Xiążę Mázowieckie.

Moc ná moc.

pieniądze zebrawszy / ná pomoc ich Friderikowi Biskupowi Krákowskiemu y inszym ktorzy strone Albrichtowe trzymáli posłáłá. Ták tedy gdy moc ná moc przyszłá / á wzięłá gore stroná Albrichtowá / dwudziestego śiodmego dniá Mieśiącá Augustá Albricht Kázimirzowic Krolem Polskim wybran y obwołan.

Jan Albricht Krolem wybran.

W Krákowie potym koronowan przez Zbigniewá Oleśnickiego Arcibiskupá Gnieznieńskiego / ktory rychło po koronáciey z puchliny vmárł. A Friderik Brát Krolewski Biskup Crákowski ná Arcibiskupstwo Gnieznieńskie wybrány po nim / ták iż obiedwie *Beneficia* zá potwierdzenim Alexandrá szostego / Papieżá otrzymał / y od tegoż Papieżá Cardinalstwá pod titułem *in septem solijs* dostał / roku 1493. wszákże mu Czapki nie posłał czerwoney Cárdinalskiey do Crákowá / áż Roku 1495. ná przyczyne Albrichtá Polskiego y Włádisłáwá Czeskiego / y Węgierskiego Krolow Brátow / iák Miechouius fol. 356. pisze / *galerum cum non misit ei, &c.* podobno áż zá dobrym podarkiem. Przyiecháli potym do Albrichtá posłowie od Wenetow / y od Tureckiego Cesárzá Báiazetá winszuiąc mu szczęśliwego pánowánia ná nowym Krolestwie. Tureccy záś posłowie od Báiazetá przymierza prosili / y wielkie podarki przynieśli / ktorych Krol práwie cáły Rok ná słowie trzymał / y pozwolił potym Turkom przymierza ná trzy látá / ktore z obudwu stron przysięgámi było vtwierdzone.

Friderik Kázimierzowic Arcibiskupem y Biskupem Krákowskim.

Posłowie Tureccy z podárkámi.

Tegoż Roku 1493. Jesień y zimá przez wszytki dni Stycznia y lutego Mieśiącow ták ciepłe były zá Słońcem łáskáwie grzeiącym / iż Sády kwitnęły / trawy zimie wielkie były / role się y łąki zieleniáły / ptacy drugie / y wtore ptaszątká płodziły się y wylągáły / potym w Márcu zimno przez 15. dni ták srogie vderzyło / iż ono wszytko poschło / y w niwecz się obrociło.

Jesien y Zimá dziwnie ciepła / á Wiosná zimna.

Tegoż Roku 1493. niemoc Fráncuska (ktora pospolicie Fránca zową / iáko Miechouius lib. 4. y Bielski piszą) Niewiástá iedná z Odpustu Rzymskiego do Crákowá zá vpominek przyniosłá / ktora niemoc w Polsce iáko osobliwa plagá Boża zá wszeteczeństwem ludzi swowolnych prętko się rozmogłá. Potym z Węgier Roku 1495. y 1496. ludzie służebni tym wrzodem záráżeni do Polski przychodzili y rozmnożyli ią / á naprzod nász Xiądz miły Cárdinał Friderik credencował.

O woynie Moskiewskiego ná Litwę / y przymierzu z nim / y o małżeństwie Alexandrowym z Corką iego Heleną / o ziezdzie w Lewocy / y poráženiu nászych v Wiśniowcá od Tátárow.

Rozdział II.

Egoż Roku 1493. iák Látopiszcze Litewskie y Ruskie świadczą / Jwan Wasilewic wielki Kniąż Moskiewski / máiąc czás y pogodę zá nowego Pánowánia Alexandrowego / ná początku zimy podniosł woynę ná páństwo Litewskie / y wziął Wiązmę / Chlepien / Mieszczosł / Lubocieśł / Mszczeńsko / Serpokoch etc. Zámki Ruskie Siewierskie ku Litwie od Olgierdá / y od Witołtá służące / y włości inszych bárdzo wiele w krotkim czásie opánował. Co widząc Alexander y Pánowie Wielkiego Xięstwá Litewskiego iż było trudno z ták możnym nieprzyiacielem

cielem woynę záczáć/zwłaszczá zá tym nowym przyiechánim Alexandrowym ná páństwo/ wyprawili do niego Posły wielkie/ Páná Piotrá Janowicá Białego/ y Stánisłáwá Gásztołtá Janowicá Páná Trockiego/ Stárostę Zmodzkiego/ y Márszałká Litewskiego Dwornego/ Wojciechá Janowicá/ á Pisárzá Hospodárskiego Fiedorá Hrehorowicá dzierżawcę Stoklis kiego/ktorzy przyiechawszy do Moskwy ziednáli przymierze wieczne miedzy Alexandrem Wielkim Xiedzem Litewskim y Iwanem Wasilewicem Moskiewskim/ y miedzy obiemá páństwy/ tákże potomkámi ich/ ná co przysięgę od Kniáziá Wielkiego Moskiewskiego wzięli/ wszákże Nowogrod wielki/ Wiązmá/ y insze wyższey miánowáne Zamki od Litwy oderwáne przy Moskiewskim zostáły/ tylko nieco Kupcow Smolenskich ná tych Zamkách pobránych wolno odpuścił.

Posłowie do Moskwy Litewscy.

Zá tymże przymierzym ciż Posłowie zmowili w Małżeństwo zá Alexándrá Corkę Kniáziá Wielkiego Moskiewskiego/ Helenę imieniem z Anny Kniehiney Małżonki iego/ z Corki Tomaszá Páleologá Pelepomskiego/ Despotá vrodzoną/ ktorey Siostrá druga byłá zá Woiewodą Wołoskim Stephanem walecznym.

Helená Moskiewká.

Roku 1494 gdy się to w Litwie działo/ ziechali się potym do Lewocy Miástá w Spiskiey ziemi Krolowie Brácia/ Władisław Czeski y Węgierski/ Jan Olbrácht Polski z Bráciá swoią Sigmuntem y Friderikiem Cárdinałem. Był też Siestrzeniec ich Friderik Márgrábiá Brándenburski z Pány Rádnymi Węgierskimi y Polskimi/ rádząc ikoby się mogli wszyscy spolną ręką pomścić okrutney śmierci Stryiá swego Władisłáwá Krolá Węgierskiego nád Turki/ y puścili głos iż nie nie postánowili/ ácżkolwiek mieli w głowie káżdy swoy vmysł/ ále go nie obiáwiáli.

Máło to fortel ná Turká.

Wiedział to dobrze Turecki Cesarz/ z tey przyczyny wielki Poseł iego przyiechał do Crákowá tegoż Roku/ chcąc potwierdzić przymierze/ A stał gospodą w Xiążecey Kámienicy/ á Wielbłądy ktorych wiele było w rynku pod Ratuszem karmili/ przeto stárzy ludzie w ten czás/ ktorzy pámiętáli kázánie Kapistránowo/ wspominali ie/ ktory powiádał iż we czterdzieści lat ieśli się nie polepszycie/ Turcy v was swe Wielbłądy srod rynku postáwią/ tákże się ztáło ácz nie sam ále Poseł iego.

Proroctwo Kápistranowo/ ieśli nieczarno teby biało.

Tegoż też czásu plagá przyszłá wielka przez ogień/ ábowiem się zápaliło od Piekárzow podle nowey brony w Niedzielę Miesiącá Czerwcá/ y wszytko wygorzáło cokolwiek było domow od nowey Brony áż do Swieckiey kromia rynku/ y z tymi Bronámi/ S. Mikołáiá/ S. Floriáná/ Sławkowska etc. S. też Márká Kościoł z Klasztorem/ y ze wszytkimi wieżámi ktore były w murze/ tákież dzwonnicá y dzwony S. Sczepáná/ y z Plebánią zgorzáły/ A Turcy ná Wielbłądy vłożywszy swoie rzeczy/ y wziąwszy odpuszczenie v Krolá iecháli precz.

Krákow pogorzał.

Mieszczánie Krákowscy wkłádáli tę plagę ogniową ná Zydy/ dla tego ich Krol wygnał do Kázimirzá/ gdzie było złożone Collegium/ od Kázimirzá wielkiego.

Zydowie do Kázimirzá wygnáni.

Tegoż Roku ná schodzie Wrześniá Miesiącá/ Tátárowie Prekopscy do Podola y ná Wołyń wtárgneli/ czego záraz dowiedziawszy się Krol Albricht Dwor swoy przeciw im posłał/ á gdy się Dworzánie złączyli z służebnymi ktorych ná ten czás máło było/ ná Tátáry pod Wiśniowcem Xiążąt Wiśniewieckich Zameczkiem vderzyli/ ále od Pogan prętko ogárnieni/ y strzałámi práwie zátłumieni y porażeni są/ gdzie wiele mężow zacnych poległo/ miedzy ktorymi zacnieyszy byli Henrik Kámieniecki/ y Dersław Głowiński. W ten czás dwoie dziwy w Krákowie były/ bo iedná Niewiástá ná vlicy S. Duchá dzieciątko martwe vrodziłá/ ná ktorego grzbiecie Wąż żywy wpił się był/ gryzący/ kąsáiący y trawiący ciáło dzieciece.

Nászy porażeni od Tátárow.

Cudá srogie w Krákowie.

dziecięce. Druga Niewiástá ná Przedmieściu Crákowskim w czarney Wsi tegoż czásu dziw drugi vrodziłá / Dziecię ktore miáło być y vszy iáko Záiąc / á iedno wielkie Jelito wszytek brzuch zásłaniáiące / rozdziewiwszy gębę dychálo / O tym też Cromer lib. 30. fol. 644. primæ editionis, secunda uero 430. Miechouius, Bielscius, &c.

Plockie Xięstwo do Korony.

Ná drugi Rok potym / to iest 1495. Janusz Płockie Xiążę bez żonáty vmárł / po ktorym Xięstwo Płockie w Mázowszu do Korony ná Albrichtá Królá spadkiem przypádło.

O przyniesieniu Heleny Xieżny Moskiewskiey do Wilná w Małżeństwo Alexandrowi / á wypráwie iego próżney do Woloch. Rozdział III.

Potym w Roku od národzenia Chrystusá Páná 1495 Kniąż Wielki Alexander / posłał do Moskwy po Małżonkę Xiężnę Helenę Pány Rádne swoie / to iest / Páná Wileńskiego Namiestniká Grodzieńskiego / Kniáziá Alexandrá Juriewicá / á Páná Trockiego Namiestniká Połockiego / Páná Janá Jurgewicá Zabrzezieńskiego / A Namiestniká Brásławskiego / Páná Juriá Zienowicá / przy nich Pisárzá swego dzierżawcę Stoklińskiego / Fiedorá Hrehorowicá / ktorzy Xiężnę Helenę przynieśli do Litwy. A Ociec iey Kniąż Jwan Wásilewic Moskiewski posłał z nią Posły: Naprzod Kniáziá Siemioná Ropáłoskiego / Michálá Rusálkę / Jwaná Skurátowá / y Pisárzá swego Jwáná Kuleszyná / A przynieśli ią w tymże roku wyższey pomienionym do Wilná przed Zápusty Rzymskimi dwie niedzieli. A Kniąż Wielki Alexander ze wszytkimi Pány Rádnymi y ze wszytkim Dworem swym y z wielą zebránia ludzi / podkał ią wyiáchawszy z Gor Wileńskich / y społem wiechali w Zamek Wileński / tám przez kilká niedziel byli Posłowie Moskiewscy / A potym z wielką czcią y z wielkimi dáry odpuszczono ich do Moskwy.

Posłowie po Helenę.

Posłowie Moskiewscy z Heleną.

Krolowa z Synem y z Corkámi do Wilná.

Tegoż Látá po Wielkieynocy Mátká Kniáziá Alexandrá Elżbietá / z Synem Friderikiem / ktory był Cárdinałem / y z dwiemá Corkámi Krolewnámi Bárbárą y Elżbietą przyiecháli do Alexandrá do Wilná / ktory z wielką rádością Mátkę / Brátá y Siostry przyiął / gdzie czás niemáły w Wilnie mieszkáli / A potym z wielką czcią y z wielkimi dáry odpuścił ich do Polski.

Teyże Jesieni Krol Polski Jan Albricht posłał do Brátá swego Kniáziá Wielkiego Litewskiego Alexandrá / prosząc go / áby Siem z nim vczynił w Párczowie / Ale iż Alexander z Xiężną Heleną / y ze wszytkimi Pány Rádámi Litewskimi iezdził w obiázd po Zámkách vkráynych Ruskich / y był w Smoleńsku / w Połocku / w Witebsku / w Horszey etc. z tych przyczyn ták rychło ziázd w Párczowie być nie mogł / Wszákże w Roku 1496. iáchał Alexander do Brześcia z Pány Litewskimi / á Krol Albricht z Brátem Sigmuntem do Lubliná / á potym tedyż ze wszytkimi Pány swymi Koronnymi / y Litewskimi ziecháli się ná Siem do Párczowá / gdzie táiemnie krom Pánow Rad Koronnych y Litewskich námowiwszy się / iáko y w Lewocy z Władisłáwem Krolem Węgierskim y Czeskim przed tym vczynił / roziecháli się precz / że o tym żaden człowiek nie wiedział po co się ziezdżáli.

Tá wszystká ráda bylá ábo Woiewodę Wołoskiego Stepháná wygnáli / á Sigmuntá brátá ná iego mieyscę posádzili.

O Woynie

O Woynie Albrichtá Królá y Alexandrá Wielkiego Kiedzá Litewskiego przećiw Turkom poſtánowioney/ á wypráwie ich do Wołoch/ y o dobywániu prożnym Szocáwy w Wołoßech/ a o poráženiu Polakow ná Bukowinie.

Rozdział IIII.

An Albricht Krol Polſki wedlug ziazdu y zmowy w Lewocy/ z Wládiſłáwem Brátem Krolem Czeſkim/ y Węgierſkim/ y z drugim Brátem Alexandrem Wielkim Xiędzem Litewſkim w Parczowie rádę táiemną zámknąwßy/ gotował ſię ná woynę przećiw Turkom nieprzyiacielom ſtráßnym wßytkiego Chrześćiáńſtwá/ álbo dla nábycia ſławy/ álbo dla pomſczenia śmierci Władiſłáwá Jágiełowicá Stryiá ſwego Krolá Węgierſkiego y Polſkiego/ v Wárny od Turkow zábitego/ y áczkolwiek ſię tey chytrey á táiemney ze wßytkimi Bráty zmowy poſpolicie domyſlano/ y ták wßyſcy wierzyli/ iż myſlił Albricht Krol Wołoſką ziemię ná Sigmuntá Brátá opánowáć/ oßukawßy Stephaná Woiewodę Wołoſkiego fortelem zmyſloney wypráwy przez Wołoſką ziemię przećiw Turkom ciągnąć/ iákoż ták było/ ále ſię mu nie powiodło/ bo Cromerus k temu wiedzie y Látopiſce Litewſkie ták świádczą/ iż Albricht ciągnął ná Stephaná.

Kto pod kim doł kopa ſam weń wpadnie/ á to wßyſtko byłá rádá przewrotna Callimáchá Włochá.

Ná tę tedy woynę Alexandrá wielkiego Xiędzá Litewſkiego/ y Janá Tiſieniuſá Miſtrzá Pruſkiego/ tákże Conrádá Xiążę Mázowieckie/ y Sigmuntá Brátá według ſpiſſánia ſpolnego/ y ſprzymierzenia powinnego/ námowił y przywiodł/ Sláchcie też wßytkiey Koronney/ y Pruſſom/ Pomorzánom/ y Slęzakom mieśiącá Máiá do Lwowá poſpolitym rußenim kazał ſię ziácháć/ nád to zá pieniądze ſłużebnych żołnierzow wielkość zgromádził/ tákże do Woiewody Wołoſkiego poſłał/ nápominaiąc go y proßąc/ áby ſię z nim ná Turki zgotował/ obiecuiąc mu pod Turki Białogrod y Kilią odiſkáć.

Wielkie zebránie woyſk.

Ruſzył ſię tedy Krol Albricht z Sigmuntem Brátem/ y z ludem ſłużebnym/ á v Przemyſla woyſká czekáiąc/ kilko dni leżał/ tám go Kreſław z Kurozwąk Kánclerz y Biſkup Kuiáwſki náznáczony/ ſwoim y Friderika Kárdinałá imieniem od tey woyny pięknymi á ſłußnymi przyczynámi odwodził/ ále Krol złáiawßy go ſrogo kazał mu idź precz mowiąc/ iż Xiędzu Mßey nie woyny pátrzáć przyſtoi/ w ktorey y koßulę ſwoię ieſliby iego przedśięwzięcie wiedziáłá ſpalić ſię przyrzekł.

Alexander też wielki Xiądz Litewſki w táiemnicy ná Seymie Párcowſkim z Brátem był poſtánowił/ iż miał ciągnąć z Litwą do Wołoch przez Bráſław y Sorokę. A ták Alexander z drugiey ſtrony ruſzył Litwę/ Zmodź/ Ruſſaki/ Wołyń y Podláßány/ á gdy ku rzece Bohu przyciągnął/ Pánowie Litewſcy pytáli go gdzieby ßedł/ gdyż z nimi o tym nie rádził/ á Alexander proſił Pánow áby mu zá złe nie mieli/ że im tey táiemnice otworzyć nie może/ dawáiąc im tę przyczynę/ iáko Albricht Polakom/ gdyby y koßulá moiá o tym wiedzieć miáłá/ pewniebych ią ſpalił/ gdyż te rzeczy muſzą być w táiemnicy chowáne com z Brátem ſwym Krolem Polſkim poſtánowił/ ſkąd ſię okázuie iż ſię to wßytko śćiągáło ná Stephaná niebo-

phaná nieboraká. Tym bedąc Pánowie bárdzo obruszeni od Alexandrá/ powiedzieli mu ná to/ ponieważeś ty przed námi rádę swą zátáił przedsięwzięcia swego/ myz tobą dáley nie poydziemy/ y woiowáć nie będziemy. Dla tego Alexander nie mogąc iuż vmowie swey ktorą vczynił z Krolem Olbráchtem dosyć vczynić/ Gdyż Pánowie Rádá y wszystko Rycerstwo Litewskie nie chcieli z nim iść/ odpráwił ná pomoc Albrichtowi Márszálká swego Námiestniká Lidzkiego/ Páná Stánisławá Piotrowicá Kiszkę/ á Kniążę Siemioná Iwánowicá/ á z nimi kilká tysiąc Xiążąt/ Paniąt/ y Dworzan ludu przebránego/ á sam kazał budowáć Bráslaw Zamek ktory był pierwey spalon od Woiewody Wołoskiego.

Stánisław Piotrowic Kiszká Hetman do Wołoch.

A Posłowie ktorzy do Wołoch byli posłáni/ powiedzieli Krolowi/ iż Stephan Woiewodá ná tę wypráwę przeciw Turkom wszytkiego Chrześciáństwá/ y swemu gwałtownemu nieprzyiacielowi bárdzo rad przyzwolił/ obiecuiąc Krolowi stáć ná woysko iego/ y sam się z swoimi Wołochy y z Cáklámi do niego przyłączyć/ tylko áby Krol pierwey do nadolney ziemie pod Białogrod/ y pod Kilią swoią mocą przyciągnął. Ale Węgierscy Pánowie widząc iż Wołoska ziemiá z obrony y opieki ich miáłá wyniść zá tą woyną/ wnet Stephaná Woiewodę przez listy y posły swoie nápominali/ áby się ostrzegał/ gdyż Krol Polski to woysko nie ná Turki ále przeciw iemu sámemu wiedzie/ áby iego wygnawszy Brátá Sigmuntá Wołoskim Hospodárem postánowił. Zá tych tedy Pánow Węgierskich przestrzeżenim/ Stephan Woiewodá pocżął pilniey przepátrowáć przez spiegi coby Krol chciał poczynáć. A Krol zszykowawszy woyská Koronne v Lwowá ostátniego dniá Czerwcá Miesiącá ciągnął prosto do Wołoch/ gdzie się złe znáki przyszłey porażki nászych iáwnie okázowáły/ bo Srobski Ziemiánin ktoremu się kázitá głowá we Lwowie woław/ iż nászy ná swe złe idą/ pod Krolem też sámym gdy iechał przez máły potoczek Koń żywotny bieluchny ná wybor vrodziwy padł y vtonął w troszę wody/ w ktorym się Krol nawięcey kochał/ pod Námiotámi záś grom zábił iednego Szláchcicá y Koni dwánaście/ Kápłan tákże gdy miał Mszą/ nieopátrznie zwálił Ciáło Boże z Ołtarzá/ ktore áż sam Krol iáko Wapouius/ Bielski/ y Miechouius piszą/ obaczywszy vkazał.

Nic nie iest táiemnego coby sie nie wyiáwiło.

Proroctwo Srobskiego száionego.

Złe znáki.

Grom.

A Stephan Woiewodá Wołoski máiąc ná Albrichtowo przedsięwzięcie ku czemuby się ściągáło pilne oko/ iáko skoro obaczył iż nie ku Kámieńcowi gdzie byłá bliższa y prościeysza drogá do Kiliey y Białogrodu Zamkow Tureckich/ ále ná Pokucie ciągnie/ począł tym więcey być ostrożnieyszym/ y posłał trzech zacnych Pánow Wołoskich do Krolá/ dowiáduiąc się/ iesliby przyiacielskim álbo nieprzyiacielskim obyczáiem ciągnął do Wołoch/ co iesliby ná Turki chciał woynę wieść/ tedy to mogł dosyć prościeyszą drogą vczynić/ y do gránic Tureckich przyść/ obiecuiąc woyskom iego Polskim y Litewskim żywności dodáwáć/ y sam z swoim ludem záraz ku pomocy przybyć/ gdyby się iedno ná Tureckich gránicách położył/ A iesliby chciał Krol przeciw iemu woynę niewinnie podnieść/ tedy się chce o to stáráć/ iż będzie Krol żałował że kiedy ná Stephaná miecza dobywał. Tym poselstwem hárdym Krol będąc obruszony/ posłow onych nád prawo ludzkie poimawszy do Lwowá pod strażą odesłał/ á sam nie czekáiąc woysk Litewskich/ áni Prussow/ áni Mázurow/ wciągnął nieprzyiacielskim obyczáiem do Wołoch/ gdzie Socżáwę stołeczny Zamek ze czterzech stron obegnał/ y mocno strzelbą mury tłukąc dobywał/ spodziewáiąc się/ iż Wołoszy oprzykrzywszy sobie srogie y Tyráńskie pánowánie Stephánowo/ do niego mieli przystáć/ ále go to omyliło/ bo áczkolwiek ośmdziesiąt tysięcy ludu Rycerskiego Koronnego było/ krom Woźnic/ kuchárzow/ y inszych zászkodnych ludzi/ ktorych o czterdzieści tysięcy było/ bo y Wozow

Ostrożność/ y szczerość Stefanowá/ y záráżem odpowiedź.

Dla zgwałcenia Posłow Ruskie ziemie od Polakow/ táko masz woysko Kiliantu od Polakow/ y Mosky rc. vpádły.

Y tu był niewinnien Stephan.

Liczbá woyská Koronnego.

piczowánych

piczowánych trzydzieśći tyſięcy w obozie było / wßákże Wołoßy mężnie ſię bronili / á gdzie náßy dziurę we dnie wybili / to oni w nocy gnoiem orzewem y kámieniámi zátáráſowáli. Ták gdy náßy długo około Soczáwy czás trawili / Stephan zebrał thez był woyſko z ſwoich Wołochow / z Turkow / z Multanow / y Czaklow / z ktorym ludem ácz iáwnie polá nie ſtáwił / wßákże náßych vſtáwicznie z kątow trapił / zwłaßczá w nieporządnym piczowániu bito ich wßędzie / imano / mordowano / dla czego Slachta wołáłá áby ich Krol do domow puśćił / widząc iż im zewßąd wßelka nędzá dogrzewáłá / Nád to áni Litwá / áni Mázurowie nie przyſli ná pomoc. Miſtrz też Pruſki Tiſienius chory we Lwowie leżał / y tam vmárł / A Stephan wßytki drogi kazał pozárębowáć / y oſſádzić / áby náßym áni żywność / áni pomoc przybyć nie mogłá. Polacy też nieopátrzni w ſwey zwykłey beſpieczności byli / iż ſobie drog ktorymi przyßli nie obwárowáli / A w tym Posłowie przyiácháli od Władiſłáwá Krolá Węgierſkiego y Czeſkiego / do Brátá Krolá Albrichtá / proßąc áby miłośćiwie z Woiewodą Wołoſkim Stephanem poſtępował / áby ſię on z roſpáczy do Turkow o pomoc nie vdał / przyzwolił tedy Krol Albricht snádnie ná vgodę / gdy ſam y febrą záchorował / y ßkodę nieſpodzianą w ſwoim woyſku zá złą ſpráwą obaczył / ále gdy ſię w condiciách około ſpolnego pokoiu zgodźić niemogli / ſtanie doczeſne postánowili / w ktorymby około vtwierdzenia pokoiu tráctowáli / ták tedy od oblężenia Soczáwy náßy odciągnęli / Krol też posłał do Alexandrá Brátá Wielkiego Xiędzá Litewſkiego v Brásłáwia leżącego / áby iuß z woyſkiem Litewſkim dáley ſię nie trudził / Potym wyciągnienie y wrocenie z Wołoch do Polſki ná pewny dzień w woyſku wywołano / y náznáczono.

Otoż wam Wołochy.

Miſtrz Pruſki we Lwowie vmárł.

Wygráliśćie obádwá.

A Stephan Woiewodá Wołoſki ſkoro wyrozumiał iż Polacy inßą drogą nie tą ktorą przyſli názad do Polſki wyciągáć chcieli (álbo iż proſcieyßą one drogę być rozumieli / álbo iż tám tego kráiu ießcże byli nie ſpuſtoßyli / zá czymby woyſko snádniey żywności doſtawáło) nápominał Krolá przez posły iżby tą drogą ktorą przyciągnął záſię ſię názad wroćił / powiádáiąc támtę drogę ktorą vmyślił ná lewą ſtronę wyciągáć / być nie ták iáko pirwßa ßeroka / ále láſſow gęſtośćią / gor wyſokich przykrośćią / y wąwozow ciáſnośćią zálęgłą y záwáloną / dla czego trzebá ſię obáwiáć / áby ludzie Wołoſcy ſrodzy / okrutni / y nievſmierzoni / ktorych trudno miał Woiewodá w posłußeńſtwie zátrzymáć / ile rozdrażnionych / w onych ciáſnośćiách czego ſię przećiw Polakom wetuiąc ßkod ſwoich nie kuśili. Ale temu nápominániu Polacy wiáry nie dáli / mowiąc iż ná to Stephan zdraycá chytro záchodzi / áby mu y iego poddánym támty kráie nieſpuſtoßone á w cále od nas zoſtáły / ßli tedy gdzie kto chciał bez ſpráwy / y bez rządu / łupiąc / drapiężąc co ſię im nawinęło / A ták zá czwartym ſtánowiſkiem przyciągnęli do Bukowiny / ktory lás ieſt Bukowy bárdzo gęſty / ná dwie mili ßeroki drogę wąwozyſtą / gorzyſtą / y dla ſkał kámieniſtych bárdzo ciáſną máiąc / przez ten Lás nießczęſny kazał Krol Polakom wielkim zząſkodnymi wozámi naprzod ciągnąć / y przeiecháli go bez żadney ßkody. A Miechouius y Bielſki pißą / iż Krol z Wielgo Polany zaraz naprzod iáchał / ále ſam Krol iák Cromer świádczy / drugiego dniá zá nimi (postawßy naprzod dziáłá y wozy) wyiechał tylko z Dworem ſwoim / zá Krolem potym máłey Polſki Slachtá / y Ruſka bez ſpráwy / bez ßyku / bez zbroie goli iáko w domu beſpiecznie ſię wlekli / ná oſtátku záś żołnierze iácháli. A Bielſki pißę iż dziáłá we ſrodku nád obyczay ku włáſney ßkodzie puśćili. A iuß były wozy Krolewſkie / y inße ciężary ryſtunkow woiennych w puł láſſá przyßły / gdy oto Wołochowie chłopſtwo pieße ze wßyſtkich ſtron wyrwawßy ſię zdrádliwie / y z iáſkiń leśnych ná obóz Krolewſki vderzyli / náßych śieką / kolą / morduią / Ocide / Ocide / krzyczą / wozy rozbiiáią / rozmiá-

Y tu wielka ßczerość Stephanowá / gdy ſam przeſtrzegał

Co zá zdraycá iż ſwego broni.

Náßy vrżeż Bukowinę.

Co głupſtwo wielkie bo gdyby ſie byli chcieli ſtrzelbą bronić iſe w ciáſności / tedyby ſię ſámiß pobili naprzod.

Ocide po Wo-

Rostu zábity z tá-cinſkiego occide.

tąią / łupią / á nád to drzewá wielkie ktore byli vmyſlnie ſpodcináli / snádnie obaláią / drogi záwaláią / áby oſtátnie vphy náßych dáley poſtąpić / áni ſię przednieyße ná rátunek ſwoim wrocić nie mogły / wnet też bez mießkánia ſam Stephan Woiewodá nieſpodziány z wielkimi y potężnymi vſámi iezdnych / y pießych przybył / ácz niktorzy piſzą / zwłaßczá Ruſki Látopißec / iż ſię kazał ná ſániách wieść / bo ná Pedágrę chorowáł / ták z wielkim okrzykiem ná oſtátni vſiec

Wołoſzy ná-ſzych biią iáko Wilkow w ſie-ci.

náßych z tylu y z bokow vderzył / zámießáli ſię náßy rzeczą nieſpodziáną ſtrwożeni / iednák ſię kążdy mężnie bronił / ále bez woiennych znákow / y bez ſpráwy wßytko ſię działo / á ieden drugiego niemogł głoſſu ſłyßeć / przed hukiem / krzykiem / koni rżánim / drzew obalánim / y łomotem / broni / y zbroy dźwiękiem /

Echo ná Bu-kowinie.

ktory tym głośniey po láſách ßerokich ſtráßliwie Echo roznośił / ná oſtátek gdy iuß náßym Wołoßy dogrzewáli / wrocili ſię do obozu ſwego od ktorego byli nie dáleko odiecháli / ále y tám otoczeni iuß zwątpiwßy w obronie y w zdrowiu tylko z Niebá drżąc y nárzekáiąc pomocy żądáli / drudzy ſię do Częſtochowey / drudzy do świętego Krzyżá / drudzy do S. Jakobá grobu obiecowáli / Ale ich Wołochowie ná Odpuſty puśćić niechcieli / á tym więcey zewßąd ich bili / Aż Krol Dworu ſwego Rycerſtwo przebráne ná rátunek im poſłał / ktorzy prętko z Láſá wyiechawßy Trąb / y Bębnow dźwiękiem / y zbroie świetnośćią / nieprzyiaciol

Znowu bitwá náßych z Wo-łochy.

ná ſię obrocili / ſtoczyli bitwę znowu / á w tym czáſie oni co byli obleżeni w obozie / porzućiwßy wozy / zbroie / y inße záßkodne ćiężáry gdzie kto mogł vćiekáli / tákże przez Láſ do pirwßego wálnego vphu przyßli / do ktorego iuß był y

Dwor Krolew-ſki plác otrzy-mał.

Krol przybył / Wołochowie też niewytrzymawßy bitwy Dworowi Krolewſkiemu pierzchnęli / á Dworzánie ſię z zwycięſtwem przez láſ do Królá wrocili. Drugiego dniá Krol ná tymże mieyſcu ze wßyſtkim woyſkiem obozem ſtał / czekáiąc ieſliby kto z ſwoich w leſie ſię zátáił / álbo zábłądził / ále bárdzo wiele Szláchty Polſkiey / y Ruſkiey zginęło / częśćią pobitych / częśćią poimánych. Y dziś ießcze ná tym mieyſcu widziałem ſam Mogiłę bárdzo wielką y kośći ſprochniáłe / Roku 1574. A Stephan Woiewodá więcey niż Pogáńſkiey ſrogośći vżywáiąc / wßytkich ktorzykolwiek w moc iego przyßli / przed oblicznośćią ſwoią pobić kazał / á ktorych Turcy álbo Tátarowie poimáli / tych w niewolą zágnáli / z tych był zacnieyßy Mikołay Grábiá z Tęczyná Woiewodá

Mordérſtwo nád więźniámi

Ruſki / y Gábriel drugi Tęczyńſki / z Moráwice Dziedzic / y Auenius Herbort mężnie ſię broniąc zábići / á Jánuß Zbigniewá z tegoż Tęczyná Grábie / Podkomorzego Krákowſkiego / y Stároſty Málborſkiego (ktorego Látopißec Márßałkiem wielkim zowie) Syn do Turek był záwiedziony / ále potym z Turek vćiekł / y przyßedł do Oyczyzny / iáko Miechouius lib. 4. piße. Piotr tákże Prochnicki / iák Cromer świádczy / y inßych wiele z Turek / y z Tátar

Zacni Pánowie Polßcy po-bići.

18. roku Odro-wąż ſię z Turek wrocił.

povćiekáli. A o Synu Odrowążá Woiewody Ruſkiego wątpiono / oſmnáſtego potym Roku y ten ſię wrocił / á od Mátki wdzięcznie przyięty / y do máiętnośći Oyczyſtych przypußczony był / ále powiádano / iż nie był Odrowązowym Synem / ále iego poddány / wßákże ſię tym być twierdząc zá Syná vßedł / wiek ſwoy wßytek potym w pijáńſtwie y ná zbytkách iáko wyrodek ſtrawił.

Dawno po ßkodzie Polak mądr.

Potym náßy po ßkodzie mędrßy porządnym ßykiem rußywßy ſię od Bukowiny ciągnęli / wßákże ich Wołoßy zewßąd trapić nie przeſtawáli / á gdy iedney nocy był wielki wiátr / zápalili trawę ſuchą nie dáleko od obozu / ták

Tegoż fortelu Moſkwá ná Turki vżyłá / gdy do Aſtráchani ciągnęli.

ogień gwałtownym wiátrem wzniecony / czym dáley tym ſię więcey do obozow przybliżał / y pewnieby był náßym iáką wielką ßkodę vczynił / by byli prętko koſ nie porwáli / á trawy w koło nie poſiekli / y vprzątnęli. Mázurow w ten czás ßeść ſet od Xiążęćiá Conrádá z Krzyżáckim vphcem inßą drogą według

zmowy

zmowy y powinności na pomoc Krolowi do Wołoch ciągneli/ przeciw ktorym Stephan Woiewoda trzy tysiące przebránego Rycerstwá posłał/ ktorzy (?) uderzyli ná nich v Sepnicz Wołoszy/ Mázurowie też ácz nierowną widzieli/ dosyć się meżnie bronili/ ále od wielkości przemożeni/ ná głowę zbici ná plácu polegli/ ktora bitwa szczęśliwa Stephan podnieśiony/ brzegi Prutu Rzeki ze wszytkim woyskiem swoim záśiadł/ áby nászym prześcia zábronił/ tám gdy nászy przyciągneli stoczywszy bitwę bili się zobu stron wszytką mocą/ gdźie dźielnością Polską Wołoszy wspárci/ y wielką porażką odpędzeni w lásy zwykłe vciekáli/ á potym się więcey ná Polaki nie kusili/ tám Krol choruiąc v Czarnowicz trzy dni obozem leżał/ á nászy wszerz y wzdłuż wkoło burzyli/ á w tym wieść przyszłá/ iż wielkie woyská nieprzyiaćioł przychodzą/ á iż Krol opuśćiwszy woysko potáiemnie chce viáchać/ tá wieść ktorey prętko vwierzyli ták wszytkich strwożyłá/ zwłaszczá Wielgopolany/ iż naprzod poczęli w tłomoki vkłádáć/ á ná konie ich przywiązowáć/ *turpem fugam* iák Cromer pisze *parantes*/ chcąc sromotnie porzućiwszy wozy y insze sprzęty vciekáć. Czego dowiedźiawszy się Krol ácżkolwiek chory/ y zemdlony/ muśiał się woysku vkázowáć/ á Sigmuntá Brátá do Pánow posłał/ áby ty wieśći vskromił/ á vmysły chćiwe vciekáiących potwierdźił/ co vczynił pilnie Sigmunt z zápalonymi pochodniámi/ y lanymi świecámi koło woyská przez cáłą onę noc ieżdżąc/ wszytkich kogo potkał ćiesząc/ y do Namiotow pániecych wchodząc/ tákże się oná trwogá vćiszyłá.

Mázurowie meżnie się biiąc od Wołochow zbići.

Iest tá Rzeká Prut trochę więtsza niż Niewiązá w Zmodźi/ tákom sam widźiał/ ále Cromer łáćinie foluiąc kłádźie v Zornowicz.

Wielgopolánie strwożeni.

Trwogá wwoysku Polskim.

Sigmunt trwogę vśmierzył.

Názáiutrz gdy się iuż chćiał Krol z obozu ruszyć przyciągnęło kilko tysięcy iezdnego Rycerstwá Litewskiego od Alexandrá Wielkiego Kśiążá przysłáni/ *Regemq; & exercitum omnem spe meliore*/ iáko Cromer pisze/ *impleuerunt*, á Krolowi y wszystkiemu woysku Polskiemu lepszey nádźieie y sercá dodáli. Látopisźec Litewski kłádźie przyczynę w ktorey Cromer wątpi/ iż Litwá nád ktorymi był przełożony Stánisław Piotrowic Kiszká/ y Kniáż Siemion Olsimiácżic dla tego ná rátunek do Bukowiny omieszkáli/ bo skoro Dniestr przebyli/ potkało ich woysko Wołoskie/ iáko y Mázurow/ co ku rzeczy/ z ktorymi Litwá wielką bitwę zwiodłá/ y ná głowę Wołochow zá pomocą Bożą poráźili/ czego Kroniki Polskie zámilczáły. Pisze záś Cromer: *Petiuerunt à Rege Lituani, &c.* Prośiło Krolá Litewskie Rycerstwo/ áby ich sámych puśćił w Wołoską źiemię burzyć/ ále im tego zábronił/ chorym się zdrowim wymawiáiąc/ dla ktorego się opátrzenia do Polski śpieszył. A w Sniátyniu woysko rospuśćił/ A Litwá názad pociągneli do Brásłáwia/ y zá Brásłáwiem we dwunastu milách poráźili kilká set Tátárow/ iáko Látopisźec świadczy/ á potym odiácháli do Litwy.

Litwá Wołochow poráźiłá/ onych co Mázurow pobili.

Litwá się ochotnie chćiáłá Polskiey porażki mśćić ácż w máłe.

Litwá Tátárow poráźiłá.

A Krol Albricht przyiáchawszy do Crákowá z Wołoch po oney porażce sromotney/ iákoby co dobrego spráwił/ kołáćie/ bieśiády/ tańce stroiąc był wesoł/ powiádáią iż raz w nocy tylko śámotrzeć po Mieśćie ceklował/ á gdy piány ná piáncow tráfił/ powádźił się z nimi/ támże go rániono/ z ktorey rány długo chorował/ práwie go był Bog tym sztánkiem sromotnym skarał/ gdy godnośći y vrzędu swoiego zábaczył/ wszákże nic pożytecznego nie postánowił/ niedbáiąc ná zelżywość podiętą w Wołoszech/ áni pomniąc iák srogiego y śmiáłego nieprzyiaćielá Stepháná ná się pobudźił/ skąd potym wielkie szkody/ y ćięszkie smutki Polakom y Russakom vrosły. Tę porażkę Polakow ná Bukowinie Miechouius lib.4.fol.352. cap.75. y Bielski tákże Wapowski zdrádźie Stephanowey przyczytáią/ ále Cromer *lib 30.fol.649. primæ, secundæ uero editionis fol. 434. Herbortus lib. 18 fol. 341.* tákże Látopiszce więcey niespráwie nászych przypisuią/ á iż chćiał wygnáć Stepháná Albricht Krol według táiemney oney z Bráty vgody. Wiele smutku y żáłośći spolu wszytkim w Polszce tá wypráwá nierządna á niespráwna ná ten czás przyniosłá/ słysząc o cnych á zacnych Pániech tákież Rycerzach/

Rospustość Albrichtowá.

 iedny być

iedny być w Turcech / drugie w Tátarzech / w Aziey / w Kápadocyey / y zá Morzem / ktorzy swą krwią y więzienim zdrowie Krolewskie odkupili / wiele ich co ten vpadek wkładáli ná Philippá Kállimáchá / ktorego rády Krol Albricht więcey słuchał niżli swoich obywátelow / á pospolicie ná to przychodzi tákim ktorzy Cudzoziemcom więcey wierzą / y ná nie przekłádáią spráwy wszelákie niż ná swoie / ktorzy záwżdy lepsze doświádczenie / tákież spráwy położenia / y obyczáie swego nieprzyiaciela wiedzą / niż cudzoziemiec. Był ten Kállimách rodem Włoch z Miástá Florenciey człowiek vczony / náuczyciel Krolá Albrichta / wiáry rostárgnioney / rády płochey / dla tego był vciekł do Polski z Włoch prze niktory wystepek / y z Polski był vciekł po tym vpadku zá Morze / wszákże przez list Krolá Albrichtá názad do Polski się wrocił / y tu vmárł / á w Krákowie w Kościele v Swiętey Troyce pod Mosiądzowym przykrycim leży / vmárł 1496. Roku.

Philip Callimach Włoch.

Tegoż Roku 1498. po porażce Polakow ná Bukowinie / był głod wielki w Litwie / y poczelá się mnożyć w ludziách niemoc wielka y niesłychána Fráncá do Polski z Rzymu / á z Polski do Litwy przyniesiona.

Głod á zá głodem FRANCA gość do Litwy.

O wybrániu ná Hetmáństwo Litewskie Kniázia Constantiná Ostroskiego / y o srogim zburzeniu Podola / y Rusi / od Wołochow / Turkow y Tátarow / á o pozdychániu czterdzieśći tysięcy Turkow od zimná.

Rozdział V.

Alexander Wielki Xiądz Litewski wrociwszy się od Brásłáwia Wołyńskiego do Litwy / przyiáchał do Trok iáko Látopiszec świádczy / náwiedzáiąc chorego Woiewodę Trockiego Piotrá Iwanowicá Białego / bo był ná ten czás Woiewoda Trockim / y Hetmánem nawyższym Litewskim / tám widząc Alexander iż iuż Piotr Biały z tey choroby wynidź nie mogł / rádził się v niego / komuby Hetmáństwo po iego żywocie dáć miał / on powiedział iż iest tu Kniąż ieden ktory poszedł z Kniąziow Druckich / á mieszka ná Wołyniu imieniem Constantin Iwanowic / temu Hetmáństwo zleć / á podpomoż go imiony / bo iest godny człowiek / iákosz Alexander tak vczynił / y miał z niego Hetmáná godnego / ktory się potym zwał Constantin Ostroski Xiąże z Ostrogu.

Constantin Kniąż Ostroski Hetman.

A Stephan Woiewodá Wołoski chcąc się pomśćić krzywdy / y niewinnego podniesienia woyny przeciw sobie od Janá Albrichtá / zebrał woysko niemáłe z Wołoch swoich z Multan / z Turkow / y z Tátarow / z ktorymi Roku 1498. do Podola y do Rusi wtárgnął / á minąwszy Lwow do Kánczugi Miásteczká / y do Rzeki Wisłoká wszytki włośći / wśi / y miásteczká wszerz y wzdłuż bez odporu splundrował / Przemyśle / Rádzimin / Przeworsko / Lanczut / Miástá spalił / gdzie wielkość ludzi oboiey płci / w nędzną niewolą Turcy / Tátarowie / y Wołoszy wywiedli / ták iż Trácia / Mácedonia / Tátarskie Hordy / Azia / y Grecia brańcámi Ruskimi / y Polskimi były nápełniony / bo o sto tyśięcy ludu iáko powiedáią

Stephan Wołoski śrogo Polskie kráiny zwoiował.

100000. ludzi w niewolą wźięto.

powiedáią w ty czásy wzięli / z niezliczoną bydłá y łupow wszelákich wielkość, cią / Tátárowie potym złożywszy łupy w Przekopskiey Hordzie Miesiącá Lipcá tyż Ruskie kráiny vczyniwszy odwot bárdzo okrutną wtárczką poburzyli. Tymi tedy ták wielkimi szkodámi y nárzekánim ludzkim (bo iusz y z Polski chcieli vciekáć / iáko Cromer pisze) Krol Albricht poruszony / Slachcie wszytkiey kazał się ná woynę ruszyć / á v Sędomirzá bez omieszkánia zbroyno stáwić / ná co gdy się nászy leniwo zbieráli / nieprzyiaciel obciążony łupámi do Hordy się w cále wroćił / co vsłyszawszy nászy do Domow się też wroćili / gdy nie mnieysza iáko Tátárowie Sendomirski kray szkodą vtrapili / tylko co wżdy ludzi w niewolą nie bráli. Nászo swoich dowoiowáli.

Tegoż Roku po Tátarach ná schodzie Miesiącá Nouembrá / Turkow iáko Cromer pisze / siedmdziesiąt tysięcy przez Wołochy do Podola wtárgnęli / á wszystki włości koło Dniestrá / Halicza / Zidaczowá / Drohobycy / y Samborá ogniem y żelázem woiowáli / á nie przestáliby byli burzyć / gdyby ich Pan Bog sam był nie skarał / ábowiem przyszły ná nich ták wielkie zimná / y śniegi / iż zewszad zaspámi ogárnieni / áni dáley ciągnąć / áni się wrocić nie mogli / gdzie krom koni ich / y dobytkow / y inszych więcey niż czterdzieści tysięcy Pogan od zimná zdechło / y wiele ich potym náydowano / ktorzy bijąc konie / w brzuchy ich rosprote grzeiąc się ciepłą krwią ále prożno wlázili.. 70000. Turkow do Podgorza. 40000. Turkow od zimná zdechło.

Drudzy záś ktorzy do Wołoch vciekli od Stephaná Woiewody Wołoskiego / ktory woysko swoie w ony száty ná Bukowinie złupione po Polsku vbrał (iákoby ich w słowie Polacy gonili / á oni spáli) pobici są Roku 1499. Fortel Stefanow ná Turki.

Tegoż Roku vrodził się miedzy Zydámi w Kázimirzu v Krákowá Cielec ze dwiemá głowámi / iedná byłá ná ogonie / á druga ná przodku / á ogon we śrzodku grzbietá był / nog miał siedm ná práwym boku / á ná lewym żadney / á był ná ksztalt Bliźniąt rozdwoiony. Cud w Krákowie.

O vgodzie brátow Krolow / Władisłáwá Węgierskiego z Albrichtem Polskim / y Alexandrem W: X: Litewskim / á o vdziale Sigmuntowym w Slasku / y przymierzu z Stephanem Wołoskim / Iwanem Moskiewskim / Báiazetem Tureckim / Monárchámi.

Rozdział VI.

Roku 1499. Przyiecháli po wtore Posłowie od Krolá Władisławá Czeskiego y Węgierskiego do Krolá Albrichtá w Krákowie będącego / ktorzy stánowili obronę przeciw Turkom / y Tátárom / y káżdemu nieprzyiacielowi Korony Polskiey / Czeskiey / Węgierskiey / y Wielkiego Xięstwá Litewskiego / ále iż pokoy tym páństwom być niemogł / dla nieprzyiáźni Stephaná Woiewody Wołoskiego / ktory wszytki nieprzyiaciele zwlasczá Turki y Tátáry ná Polskę y ná Litwę pobudzał / dla tego prosił zá nim Krol Władisław Brátá Albrichtá / áby z nim łáskáwie postępował / gdyż sam Stephan

Ziednoczenie Krolestw Węgierskiego/ Polskiego y Czeskiego/ W:X: Litewskiego.

tego żądał. Támże się odnowienie y potwierdzenie vgody Krolá Władisłáwá z Krolem Albrichtem zstáło/ Węgierskie° tákże y Czeskiego z Polskim Krolestw ziednoczenie/ y obroná spolna przeciw Turkom vtwirdzona byłá/ do tego się też y Alexander Wielki Xiądz Litewski z Ruskimi/ Litewskimi y Wołyńskimi Xiążęty y z Pány Rádnymi/ tákże ze wszytkim Rycerstwem Litewskim przyłączył/ iż się też z Brátámi Krolámi y Krolestwy ich ziednoczył y sprzysiągł.

Támże się zstáło odnowienie vgody/ y ziednoczenia Wielkiego Xięstwá Litewskiego z Koroną Polską/ ták przez sámych Jáná Albrichtá Krolá/ y Alexandrá Wielkiego Xiędzá Brátow przedtym dawnego postánowienia/ iáko też ieszcze zá Jágiełá/ y zá Witołtá potwierdzonego/ to wszystko ná ten czás ták Koronni iáko Litewscy Pánowie przy Monárchách swoich vchwalili stale trzymáć/ nád to iescze przydána byłá declarácia około obieránia Krolá y Wielkiego Xiędzá Litewskiego/ to iest áby obádwá ty narody ieden bez drugiego Páná sobie nie obieráli/ áni podnosili/ skąd znáć iż byłá náruszoná zgodá miedzy Albrichtem y Alexandrem/ y Polaki á Litwą ná ten czás/ podobno o to iż był Albrichtowi ná pomoc Alexander z Litewskimi woyskámi do Wołoch nie przyszedł według zmowy/ O czym też Miechouius/ Wapouius/ y Cromerus *lib.* 30. *fol.* 653. *primæ, secundæ uero editionis fol.* 436. y Bielski fol. 284. wspominaią/ y listy w skárbie Koronnym ná Zamku Crákowskim pod pieczęciámi Pánow Litewskich też świádczą.

Declaratio Electien Polskiey y Litewskiey.

Z Stephanem też Woiewodą Wołoskim/ y z Synem iego Bohdanem pokoy y przymierze Krol Albricht vczynił/ z strony Koronney/ Tákże Alexander z strony Wielkiego Xięstwá Litewskiego. W tenże czás Moskiewskiego Wielkiego Kniáziá Jwáná Wásilewicá o przymierze y przyiaźń Posłowie w Crákowie v Albrichtá Krolá byli/ ktore otrzymáli/ á dla czegoby tego przymierzá Moskiewski Kniaź prágnął/ gdyż Moskwá od Polski ták wielkim przeciągiem ziem inszych iest dáleko rozłączona/ ia nie rozumiem/ iedno podobno ná to łowił/ gdy myślił ná Wielkie Xięstwo Litewskie woynę podnieść/ ktorym sprzymierzeniem rozumiał/ iż pomoc od Polakow Litwie powinna (iáko też o tym Wapouius świádczy/ á Cromerus się domnimawa) miał odiąć.

Fortel Moskiewski.

Tegoż Roku Władisław Krol Węgierski/ y Czeski/ tákże Albricht Polski/ trzeciemu swoiemu Sigmuntowi Brátu/ Głogowskie/ y Opáwskie Xięstwá w Slązku postąpili/ y nád wyższym Slązkiem Starostą go przełożyli/ ná ktorym páństwie będąc/ ku poddánym y pogránicznym ludziom z wielką sławą dosyć się sprawnie záchował/ y łotrostwá/ tákże rozboie vskromił. Rychło potym Władisław krol Węgierski y Czeski brátie° przydał Łużáckie Márgrábstwo do Slązká.

Sigmunt Xiążęciem y Stárostą Slązkim.

Rychło potym Turecki Cesarz Báiązet/ vsłyszawszy o tákim ták wielu Monárchow y Xiążąt ziednoczeniu/ y sprzymierzeniu/ zacne Posły do Jáná Albrichtá Krolá Polskiego przysłał/ pokoiu álbo przymierzá ná czás przedłużenia prosząc/ bo w tym mądrze postępował/ iáko rozumny y ostrożny woiennik/ áby iednego czásu ták wielą woien nie był zábáwiony/ gdyż w ten czás Weneckie páństwá Morzem y Ziemią woiował/ y Metonę z ktorey się Biskupámi Wilenscy Sufrágánowie piszą/ tákże Koronę/ y Januam Miásto zacne portowe nád Morzem/ wydárł im/ Egeiskiego tákże Jonuskiego y Helespontskiego Morzá Wyspy ktore były w dzierżawie Weneckiey woiował/ ták áż pokoy v Turkow odkupić musieli.

Wenetowie pokoy odkupili v Turká.

W tenże czás y Roku 1500. wielkie woyny we Włoszech były/ gdy Hiszpani z Fráncuzy o Krolestwo Neápolitáńskie/ Maximilian też z Szweycerámi/ tákże Papież z Florentyny/ Wenetowie z Genuensámi/ Mediolánczycy z Pánem swoim Ludowikiem Sforcią Dziádem Bony Krolowey Polskiey rozmáite woyny wiedli.

Woyny srogie we Włoszech.

O Woynie

O Woynie Moskiewskiego przećiw Zięciowi Alexandrowi Wielkiemu Xiędzu Litewskiemu/ y porázeniu Litwy ná Wiedrossi.

Rozdział VII.

ROku tegoż 1499. Jwan Wasilewic wielki Xiądz Moskiewski/ więcey rozszerzenia páństwá prágnący niż przymierza strzegący/ nálazwszy przyczynę bárdzo máłą ná Litwę/ iż Alexander Wielki Xiądz Litewski Corce iego Helenie ktora byłá zá nim nie zbudował Cerkwie Ruskiey ná Wileńskim Zamku/ żądawáiąc też to/ iż Litwá iego Condicie przymierza przestąpiłá/ nád to prawem niewiem iákim stárodawnych przodkow swoich vpominał się Ruskich páństw wszytkich od Litwy áż po Berezinę Rzekę/ zmowił się z Medlikiereiem Carem Prekopskim/ y z Szwagrem swoim Woiewodą Wołoskim Stephanem/ y podniosł woynę przećiw Litewskim páństwom. Posłał też do Kniáziá Siemioná Jwánowicá Mozáyskiego/ y do Kniáziá Wásilá Jwánowicá Osiemiátczycá/ námawiáiąc ich z prośbą/ áby ze wszytkimi Zamkami swoimi Siewierskimi od Zięciá iego Kniáziá wielkiego Litewskiego odstąpili/ á iemu służyli/ ktorzy wnet postánowienie y przysięgę z Moskiewskim vczynili/ áby Wielkie Xięstwo Litewskie z pomocą iego woiowáli bez przestánku/ á coby Zamkow Litewskich wzięli/ to im Kniáź Moskiewski wszytko obiecał sámym dáć/ A gdy im to poprzysiągł spełnić Kniáź Wielki Moskiewski/ posłał záraz Woiewodę swego Jákowá Zachárinicá z wielą ludzi swych ná pomoc im/ z ktorymi poszli do Brańská y do Siewierskiey ziemie/ A gdy przyciągnęli pod Brańsk/ á Woiewodá Brańśki Stánisław Bartoszowic w ten czás był z Brańská odiáchał do dworu Alexandrá Wielkiego Xiędzá Litewskiego ná Vszczyży będącego/ wnet Brańszczánie niktorzy wiedząc o Moskwie/ vmyślnie ná zdrádzie Zamek zápalili. Co Moskwá widząc iż Zamek zgorzał/ pośpieszyli się ku Zamkowi/ y támże w iedney Wsi Páná Stánisławá Bártoszewicá y przy nim wiele Brańskiey Slachty poimáli/ á niktorzy Brańczycy przysięgę vczynili służyć Kniáziu Moskiewskiemu. Támże Kniáź Siemion Jwánowic Mozáyski/ y Kniáź Wasili Jwánowic Osiemiáczyc przed Woiewodą Moskiewskiego Jákowem Záchárinicżem ná rzece Rontowi przysięgli służyć wielkiemu Kniáziu Moskiewskiemu ze wszytkimi zamkámi swoimi: To iest/ z Czerniehowem/ z Stárodubiem/ z Nowym horodkiem Siewierskim/ z Rilskiem y ze wszytkimi włośćiámi/ cokolwiek mieli pod páństwem wielkiego Xięstwá Litewskiego. A Kniáź Siemion Jwánowic Bielski/ przed tym iescze niż był Brańsk wzięty/ podał się Moskiewskiemu ze wszystką oyczyzną swoią. To ták Látopiszcze Litewskie świádczą.

Máła przyczyná woyny.

Woyná Moskiewskiego ná Litwę.

Słowá Látopiszczow.

Brańszczánie zdrácy sámi się podáli.

Mozáyski y Osiemiánic Kniáziowi Moskiewskiemu przysięgli.

A Alexander będąc ták wielką żálością zięty dla niesłuszney woyny Oycá żony swey Xiędzá Moskiewskiego/ y dla zdrády tych wyższey pomienionych Kniáziow/ ktorzy z Xiążąt Litewskich idąc od niego się do Moskwy przekinęli/ zebrawszy woyská Litewskie/ posłał z nimi Hetmáná swego Xiążę Constantiná Jwánowicá Ostrośkiego/ y Márszałká swego dwornego Namiestniká Mereckiego/ y Onikscienskiego Páná Hrehorá Stánisłáwowicá Oscika/ y Pod-

czászego

Litewskie woysko do Moskwy.

cząszego Wielkiego Xiestwá Litewskiego/ Namiestniká Bielskiego/ Páná Mikołáią Mikołáiewicá Rádziwiłá/ y Márszałká swoiego Páná Litowárá Chreptowicá Namiestniká Nowogrodzkiego/ y Słominskie°/ y inszich wiele Xiążąt/ Pánow/ Boiar/ y Dworzan Litewskich y Ruskich/ A sam zá nimi pociągnął do Mieńská/ á z Mieńská do Borisowá/ y támże niemáły czás stał/ A Hetman iego Kniáź Constantin Iwánowic Ostroski/ ze wszytkimi Pány wyższey pomienionymi/ pociągnął ku Smolensku/ á ná Smolensku ná ten czás od Kniázia wielkiego Litewskiego Woiewodą był Pan Stánisław Piotrowic názwány Kiszká/ y przyszłá nowiná do Smolenská/ iż Woiewodá Kniázia Wielkiego Moskiewskiego Jákow Zácharinic stoi z ludźmi ná Wiedrossy. Co vsłyszawszy Kniáź Constanti Ostroski/ wziął z sobą Woiewodę Smolenskiego Páná Stánisłáwá Piotrowicá Kiszkę/ y wszytki Smolany/ á ták prosto ciągnął do Dorohobuzá/ y napierwey przyszedł do Jelney/ A tám poimáli iednego od Woyská Moskiewskiego imieniem Hermaná/ ktory był Diiakiem v Bochdaná Sapihy przed tym niż był vciekł do Moskwy/ tenże powiedział iż Woiewodá Moskiewski Jákow Zácharinic z máłymi ludźmi pod Dorohobuzem leżał/ niżli iáko trzeci dzień przyszli k niemu drudzy większy Woiewodowie/ To iest/ Kniáź Dániło Wásilewic Szczeniá/ A Kniáź Jwan Micháiłowic Przemyslki y z inszymi wielą Woiewod/ y ludzi/ y iusz się wszyscy ná iednym mieyscu zgromádzili.

Stánisław Kiszká Woiewodá Smolenski.

Moskiewskie Woysko.

A przeto w tym nie rádził áby mieli bitwę z Moskwą zwodzić/ gdysz nászych było máło/ wszákże nászy nie dáiąc mu w tym wiáry dáli go obiesić/ á sámi ná Moskwę pociągnęli/ y przeszedwszy Wieś Lopáczynę/ á niedoszedwszy Rzeki y Siołá Wiedroszy/ we dwu milách od woyská Moskiewskiego stánęli/ gdzie dowiedzieli się zá pewne/ iáko Moskwy bárdzo wiele/ á iż iusz czekáią nászych stoiąc w sprąwie/ y w szyku ku bitwie ná Wiedroszy. A Constantin vczyniwszy rádę z Pány/ y z Rycerstwem Litewskim/ przedsię poszli chcąc zwieść bitwę z Moskwą/ á ták ciągnęli dwie mili ciásnymi lássy/ y błotną drogą/ á skoro wyszli ná pole/ potkáli się z Moskwą/ gdzie wiele ludzi z obudwu stron pádło/ A Moskwá vstąpiwszy názad/ y przedobywszy się przez Rzekę Wiedrossę ku swoim wielkim vfom/ máło zárazem wszyscy tyłu nie podáli/ bo się nádziewáli więcey ludzi Litewskich z Lásá przybyć/ á gdy Litwá do Rzeki Wiedrossy przyskoczyli/ Moskwá obaczyłá woysko Litewskie być bárdzo máłe/ á posiłku żadnego z lássu ku nim nie baczyli/ gdyż było Litwy tylko pułczwártá tysiącá/ A Moskwy było czterdzieści tysięcy konnych krom pieszych/ y dziwowáłá się Moskwá ták wielkiemu męstwu Litewskiemu. A potym widząc ich máły poczet skoczyli ku Litwie/ á tám ich porázili ná głowę/ poimáli też miedzy inszymi Hetmáná sámego Kniázia Constantiná/ y Hrehorá Stánisłáwowicá Osczyká/ Litowárá Chreptowicá Márszałká/ Mikołáiá Jurgiewicá Hlebowicá/ Mikołáiá Zienowicá/ y wiele inych Pánow pobito y poimano/ y odesłano do Moskwy. A iáko insze Látopiszcze świádczą Jácynicza Jwáná/ Jurgego Wołowicá/ Fiedorá Niemirę/ Bochdaná Máskiewicá Setnikow/ gdy się mężnie bronili poraniono/ wszákże obronną ręką vbiegli w lássy. Kniáź Constanti Ostroski był w cięższym więzieniu chowan/ ták iż iáko powiádano miał ręce opák ołowem ná zad zálane/ y nogi okowáne/ Bo gdy nie mogł dobrocią/ tedy go ciężką niewolą Jwan Moskiewski do przysięgi wierności przymuszał/ ktorą mu potym ále z nieprawego sercá zmyslnie musiał vczynić/ y był opátrzon práwie Xiążęcymi máiętnościámi w Moskwi/ y wielkie bitwy nád Tátáry zyskiwał/ y wygrawał.

Spiego obieszon.

Bitwá nászych z Moskwą.

Pułczwártá tysiącá Litwy ná 40000. Moskwy.

Litwá porázoná y Pánowie przednieyszy poimáni.

Tá nowiná o porážce woyská Litewskiego przyszłá do Kniázia Litewskiego Alexandrá/ ktorego náleziono ná Rzece Bobrze/ powiádáiąc iż woyská iego pobite/ Hetmáná y Pánow Rádnych poimano/ z czego był bárdzo zásmucon/ y

poszed

poszedł z ludźmi swymi do Obolecz ku Witebsku/ tám stał niemáły czás/ á będąc mu w Obolczách/ przyszedł do niego Goniec Moskiewski z listy odpowiednymi/ ktorego on odpuściwszy/ poszedł do Połocká/ y tám przez wszytkę Jesień w Połocku był/ A vmocniwszy Połock/ Witebsk/ Orszą/ y Smolensk/ wrocił się do Litwy.

Odpowiedź Moskiewskiego

Teyże Jesieni Woiewodá Kniáziá Wielkiego Moskiewskiego Jakow Zácharinic/ á Carewic Kazáński Machmecieley/ y Kniáź Wásiley Iwánowic Mozáyski/ y Kniáź Wásiley Iwánowic Osiemiáczyc Zamek Litewski Puciwł wzięli zá Kijowem mil 60. w polách/ á od Czernihowá 30. mil leżący/ tám namiestniká Puciwlskiego Kniáziá Bohdaná Fiedorowicá Sapihę/ tákże wszytkę Slachtę Puciwlską w więzienie pobráli/ y wszytkę ziemię Siewierską posiedli/ Zamki też Dorohobus/ Zalidow/ y Toropiec wzięli/ A práwie tego látá wielką y okrutną szkodę Alexandrowi Zięciu swemu/ y Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu Kniáź Moskiewski nád przysięgę (iáko Látopiszcze świádczą) vczynił.

Moskwá Puciwł wzięłá.

Dorohobus y Toropiecz wzięty.

Teyże Jesieni z nápráwy Wielkiego Kniáziá Moskiewskiego Mindikirey álbo Menolikerey Car Prekopski posłał Syná swego Achmatkireiá Soltaná z inszymi Synámi swymi/ y z mnostwem Tátar w Polskie y w Litewskie páństwá/ ktorzy zwoiowáli ziemię Wołyńską/ Podláską/ y Polską/ y spalili Miásto Włodimirz/ Brzeście spustoszyli/ w Polszce też około Bełzá/ Kraśniká/ Turobiná/ Krasnego Stáwu/ Lubliná/ Vrzędowá/ áż do Rzeki Wisły burzyli/ przeciw ktorym zebrał się Albricht Krol/ ále gdy niemogł Pogan dogonić/ wrocił się do Krákowá. Ci Tátárowie rychło potym złożywszy łupy w Prekopie Miesiącá Wrześniá wrocili się w tyż kráie/ gdzie Ruskie strony ná południe leżące/ y część Litwy z nápráwy Moskiewskiego zwoiowáli/ w Polszce też koło Łańcutá/ Leżeyská/ Zawichwostá przebywszy Wisłę od Opátowá/ áż do Brześcia Litewskiego ná zad ciągnąc wszytki włości splundrowáli/ á znáczyłá tę srogą plagę Pogáńską Cometá osmnaście dni przed pirwszym wtárgnieniem Tátarskim trwáiąca.

Tátarowie Polskie y Litewskie kráiny woiuią.

Cometá.

Tegoż czássu wielki Xiądz Litewski Alexander dał Márszałkowstwo dworne Kniáziu Michałowi Lwowicu Glinskiemu/ ná ktorego był bárdzo łáskaw.

Glinski Márszałkiem.

Potym Roku 1500. Wielki Xiądz Litewski Alexander posłał do Korony Polskiey/ do Czech/ y do Niemiec lud służebny zbieráć zá pieniądze Litewskie przeciw Moskiewskiemu/ ktorych zebrał poczet niemáły/ á w Poznaniu im Podskárbi Litewski pieniądze dawał/ Nád tymi żołnierzámi był Czech imieniem Jan Czerny stárszym/ á zwáli się wszyscy Brátámi/ ále ci Pánowie Brátrzykowie máło pożytku á więcey szkody Litwie vczynili leniwym swym ciągnienim/ bo iusz zimno nádchodziło/ wszákże Alexander z tymi ludźmi y z woyski swymi Litewskimi/ pociągnął do Mińská/ á tám mu przyniesiono nowinę/ iż Kniáź wielki Moskiewski Iwan Wásilewic odpráwił Syná swego Kniáziá Dimitrá Zykę z wielkimi Woyski/ y z Dziáły pod Zamek Smolenski/ y iusz Smoleńská mocnie dobywał/ á vsłyszawszy to Alexander/ posłał przeciw iemu Stánisławá Janowicá Białego/ ktory był Pánem Trockim y Stárostą Zmodzkim ze wszytką Ziemią Litewską/ Tákże y Czernego Czechá ze wszytkimi Cudzoziemcy. A Syn Kniáziá Wielkiego Moskiewskiego sam mocnie Smoleńská dobywał/ czyniąc szturmy w nocy y we dnie/ A nie tylko z Dział obijáli Zamek/ ále też Turámi/ iák Látopiszec miánuie/ násypuiąc piaskiem y ziemią niewymowny szturm do Zamku czynili. Wszákże zá pomocą Bożą/ y pilną obroną Stánisławá Kiszki Woiewody/ tákże Juriá Pácá Namiestniká iego/ y Mikołáiá Sołohubá Okolicznego Smolenskiego odbici byli/ y wielką trudność podiąwszy/ y v káżdego szturmu bárdzo wiele ludu stráciwszy/ z wielką hánbą y sromotą od Zamku odstąpili. A Stárostá Zmodzki ze wszystką

Litwá lud w Polszce zbiera.

Moskwá do Smoleńská.

Niewiem co to zá Turi podobno Kosze.

Moskwá od Smolenská odbita.

mocą

mocą Litewską/ Tákże y Czerny Czech ze wßytkimi Cudzoziemcy przeßedwßy Rzekę Dniepr pod Orßą pociągnął z Tátárámi Záwolskimi/ Co vsłyßawßy Kniąź Dimitrey Zyłká/ iż Litwá idzie przeciwko niemu/ co rychley pobieżał do Moskwy do Oycá swego/ A Litwá się położyli ná Gorách/ y leżeli tám ná ten czás przez wßytkę Iesień.

Náßych zwy-
ćia leża.

A práwie tego czásu Kniąź Siemion Iwánowic Mozáyski od Litwy przekińczyk/ z wiela ludzi Moskiewskich przyciągnął pod Zamek Mścisłáw/ á w ten czás Litewskiego woyská niemáło ná Mścisławiu było/ y Kniąź Micháyło Lingwieniewic Mścisławski z nimi/ á niedobywßy Zamku odeßli precz/ A Litwá też z gor rospuszczeni byli do domow swych gdy zimá záßłá. Dwoiá tedy ßkodá iáko Miechouius y Wapouius zá ktorych się to żywotá działo/ y Cromerus piße/ Litwę biedną w ten czás podkáłá/ pirwßa od Kniąziá Iwáná Moskiewskiego/ druga iż pieniądze prożno wydáli ná Zołnierze/ ktorzy miásto posługi czego nieprzyiaciel nie zwoiował/ to oni wracáiąc się plundrowáli/ y zwoiowáli. To też y Cureus w Sląskiey Kronice wspomina.

Miechouius
lib. 4. cap. 69.

Szkodliwe
przypadki ná
Litwę.

O Sprzysiężeniu Tátarow Záwolskich z Litwą/ y z Polską przeciw Moskwi/ y Przekopskim Tátárom/ á o sćieciu Piotrá Woiewodzicá Wołoskiego/ y o śmierći Iáná Albrichtá Królá.

Rozdział VIII.

ROku 1501. iedennastego dniá Iánuariá skoro Krol Albricht odpráwił posły Tureckie z przymierzem/ ktorego rok cáły czekáli w Krákowie/ záraz po nich przyiecháli też Posłowie Cárzá Záwolskiego Sachmatkiereiá/ ktorzy sprzysiężenia y ziednoczenia z Polskim Krolestwem y wielkim Xięstwem Litewskim przeciw Moskiewskiemu y Przekopskiey Hordzie wiecznym ich á głownym nieprzyiaciołom żądáli/ co było Krolowi wdzięczno/ y vczynił przysięgę ná to z Pány Koronnymi/ y z posłámi wielkiego Xięstwa Litewskiego od Alexandrá ku tey spráwie posłanymi/ przysięgáli też Posłowie Tátárscy zwykłym obyczáiem ná Száble gołe/ leiąc ná nie wodę/ pili ią mowiąc tymi słowy/ Ktoby tę przyiaźń y to sprzysiężenie przyiacielskie złamał/ álbo przeciw iemu był/ niechay od Száble ták zginie/ y w niwecz się niech obroći iáko tá wodá. Odpráwieni tedy ći posłowie do Hordy z wielkimi podarkámi/ á przy nich Jan Albricht Krol posłał Christophá Cieślicá/ á wielki Xiądz Litewski Micháłá Chąleckiego/ obudwu w iezyku Tátárskim biegłych do Cárá Záwolskiego Sachmátá w poselstwie/ dziękuiąc zá tę iego przyiaźń/ á postępuiąc mu Iurgieltu zá trzydzieśći tysięcy złotych kożuchow/ y sukná/ á on miał z woyskiem swoim/ ktorego był powinien stáwić trzydzieśći tysięcy/ záwżdy gotow być przeciw káżdemu Polskiemu y Litewskiemu nieprzyiacielowi. Przyiecháli też Posłowie od Woiewody Wołoskiego Stepháná ná ten Siem/ proßąc áby mu według sprzymierzenia Krol wydał zbiegá Piotrá Syná Woiewody Heliaßá przed Stephanem pánuiącego/ dla tego iż się sádził ná Hospodárstwo Wołoskie/ O tym gdy się

Przysięgá Tátárska.

Iurgelt Cárzowi Záwolskiemu z Polski y z Litwy.

długo Krol z Pány rádził / niewinnego wydáć zdáłá się rzecz okrutna / záś chowáć nieprzyiaciełá swego towárzyszá Woiewody / ktorego on chciał woyną odiśkiwáć / zdáłá się rzecz niebespieczna / poniewaź się Krol w ten czás do Prus wypráwował / A niechciał sobie nieprzyiaciełá Stephaná okrutnego ná zad zostáwić. Przeto Piotrá Woiewodzicá kazał ściąć / ná co pátrzyli Posłowie Wołoscy / á iżby się iego ściecie nie zdáło być bez przyczyny / rozsławiano pospolicie acz niewinnie / iż się był fałszu w listách Krolewskich dopuścił / iák o tym Cromerus lib. 30. *primæ editionis fol.* 657. *secunda verò* 439. Miechouius / Vapouius / Bielscius / Herbortus etc. świádczą. Piotr Woiewodzic Wołoski w Polszce niewinnie ścięty.

Ták tedy Krol Albricht odpráwiwszy Posłow Wołoskich / do Torunia się wypráwił / áby przysięgę wziął od nowego Mistrzá Pruskiego Friderikà / ktory się długo z posłuszeństwá wymawiał / á gdy do niego Krol posłał / on zwłoczył czás ode dniá do dniá / w tym Krol Jan Albricht vmárł Apoplexią w Toruniu / ktorego ciáło do Krákowá odwiezione / w dzień S. Anny w Kościele S. Stánisławá ná Zamku vczćiwie iest z zwykłymi Ceremoniámi / y processiámi pogrzebione. Jan Albricht Krol Polski vmárł.

Był Jan Albricht wzrostu wysokiego / kościsty / w pismá czytániu / zwłasczá koło Historikow pilnie się báwił / hoynością ku káżdemu skłonny / w Láćinskim y Niemieckim ięzyku krásomowcá wielki / Dworu niechciał więcey iedno tysiąc y sześć set chowáć / Mieczyk záwzdy przy boku miewał / był dochćiwy / śmiáły / wielgomyślny / ále się fortuná z nim nieprzyiaćielskie obchodziłá / krolował lat ośm według Miechouiussá / ktory v niego był Doctorem w lekárstwie / Miesięcy ośm y 24. dni / ále Cromerus y Herbort z niego pisząc / dziewięć lat krolowánia iego ráchuią / miał lat wieku swego 40. y Miesiąc. Vrodá Albrichtowá y obyczáie.

Teyże Jeśieni iáko Látopiszcze Ruskie / y Miechouius świádczą Car Záwolski Sachmatkierey Soltan Syn Achmátá dawnego przyiaciełá Litewskiego / przebywszy Wolgę y Don álbo Tanais Rzeki ze wszytką Hordą Záwolską przyciągnął ná pomoc Litwie przećiw Moskiewskiemu / á przy nim poseł Kniáźiá Wielkiego Litewskiego Alexandrá Pan Michayło Chalecki. Cromer sto tysięcy być (według powieśći posłow Cárskich) Tátárow Záwolskich iezdnych opissuie. Sachmatkierey ze stem tysięcy Hordy ná pomoc Litwie.

Wciągnął tedy prosto w ziemię Siewierską Sachmat / y stał pod Nowogrodkiem Siewierskim / y pod inymi Zamki / y spustoszył páństwá Moskiewskie áź do sámego Bránská / y dobył Nowogrodká Siewierskiego / á insze Zamki podáły się dobrowolnie. A Car Záwolski poruczywszy ony Zamki Pánu Michałowi Chaleckiemu / áby ich trzymał ná Alexandrá Wielkiego Kśiędzá Litewskiego / sam stánął ná Dnieprze miedzy Czernihowem y Kijowem. Tátárowie z strony Litewskiey Moskwe woiuią.

Tám naprzod woyská Hordy Cárzá Prekopskiego Mendlikiereiá gdy mu onych pol chciał bronić stoczywszy bitwę poráźił Záwolski Car Prekopcow / y rozgromił / iż ich máło vbiegło. A po tym zwyćięstwie odpráwił Páná Michałá Chaleckiego z Posły swymi do Litwy / powiádáiąc / iż im przyszedł ná pomoc we stu tysiącu koni Hordy swoiey / przećiw Cáru Prekopskiemu / y przećiw Kniáźiu Moskiewskiemu / prosząc Alexandrá áby się z nim ziáchał / y nieprzyiaćiele swoie woiował / á w ten czás Polacy Alexandrá ná Krolestwo wybráli. Ktory opuśćiwszy walkę z nieprzyiaćioły swymi / y ná mieśne iátki wydawszy Cárá Záwolskiego / gotował się z Pány Litewskimi do Krákowá ná koronácią.

O Alexandrze Kazimirzo, wicu Wielkim Xiedzu Litewskim ná Krolestwo Polskie koronowánym / Roku 1501.

Ksiegi XXII. Rozdział I.

Do Wielmożnego Páná Janá Abramowicá Wolskiego Wilenskiego / Stárosty Lidskiego.

Koro po smierci Albrichtá Krolá / záraz wedlug zwyczáiu Siem dla wybránia nowego Krolá Friderik Arcibiskup y Cardinał Brát Albrichtow w Piotrkowie złożył / ná ktorym się Senatorowie y Ricerstwo Koronne rozmáite votá y zdánia podawáiąc nie zgadzáli / Bo iedni ná Włádisławá Węgierskiego y Czeskiego Krolá rádzili z strony swoiey / y iuż byli posłáli do niego ná Budzyń Piotrá Kmite Márszałká Koronnego / prosząc áby przyiechał ná Dziádowskie / y Oycowskie Krolestwo / ná co Włádisław bárdzo rad był przyzwolił / y do Cesárzá Maximiliana / tákże do Ludwiká Francuskiego Krolá / y inszych Pánow Chrzesciáńskich rospisał listy / iż go Pan Bog nie tylko ná Czeskie y Węgierskie Krolestwo wywyższyć raczył / ále y ná oyczysta Koronę Polską. Drudzy záś Sigmuntá Opáwskiego / y Glogowskiego Xiążęcia stronę trzymáli / ále ci przewiedli / ktorzy Alexandrowi Wielkiemu Xiędzu Litewskiemu sprzyiáli / bowiem to y pewnymi dowodámi / y przykłádámi okázáli / iż Włádisław pożyteczny nie mogł być Polszce z swoimi Krolestwámi Węgierskim y Czeskim / przywodząc pámięć nierządu y vpadku swoiego zá Ludwiká / ktory też to dwoie Krolestwo trzymáiąc / á w Węgrzech mieszkáiąc / Polskę był práwie w niwecz obrocił / ktorą záś áż Jágiełło Litwin rámionámi swoimi z vpadku wydźwignął.

Rożne votá Electiey.

Tenże Jágiełło z Witołtem Litewskie wielkie Xięstwo z Koroną Polską wiecznym sprzymierzenia zwiąskiem iáko iedno ciáło złączyli / y stowárzyszyli / ktore gdyby záś były rozłączone / wielkieby ztąd szkody Koronie vrosły / przywodzili też to iák Cromer pisze / *Omnibus bellis priscis iuxta ac recentioribus Lituanos multum momenti Polonorum viribus attulisse, &c.* iż we wszytkich woiennych ták stárodawnych iáko w swieżopámiętnych potrzebách Litwá ná wielkiey á znáczney pomocy záwżdy Polakom bywáłá / á iáko oni bez Polakow / ták Polacy bez nich rozdwoieni będąc máłoby czego słáwnego poiedynkiem dokázáć mogli / iáko się to nie dawno iáwnie ná Wołoskiey potrzebie okázáło / gdzie bez Litwy iż się vpornie Albricht Krol spráwował / wiecznym tego swiádkiem Bukowiná będzie / á gdzieby kto inszy był Krolem Polskim mimo Alexandrá / rozerwáłáby się iuż Litwá z Polską / y nie mogłoby to być bez wielkiego spolney krwie rozlania / bo się iuż Alexander brał z woyskiem Litewskim / chcąc dochodzić práwá Koronnego Oyczystego mocą / iáko Waponius pisze / by go byłá Mátká Elżbietá Krolowa stára od tego nie hámowáłá. A w tym práwie ná czás Litewscy Pánowie przyiáchali / Woiciech Tabor Biskup Wilenski / Jan Zabrzezinski / Márszałek wielki / Mikołay Rádziwił Podczászy wielkie° Xięstwá / á drugich dwu Litewskich Pánow imion Cromer nie wiedząc pisze / *& alij quidam duo.*

Pożytki złączenia Xięstwá Lit: z Korono.

Posłowie Litewscy ná Electię.

Ci tedy

Ci tedy Pánowie z roskazánia/ y z náuki Wielkiego Xiędzá Alexandrá/ y wszytkiego Senatu Litewskiego/ mieli długie tractaty z Pány Koronnymi około wybierániá Królá według spisków spolnego oboygá państw sprzymierzenia/ przywodząc im dowodnie szeroką rzeczą wielkie pożytki spolney iedności Litwy z Polską/ á zás wielkie szkody y vpadki złączenia Korony Polskiey z Węgierską/ oznaymuiąc też pewne rozłączenie Litewskiego Wielkiego Xięstwá z Polską/ z tey przyczyny/ iż gdyby iuż z Węgry iedność Polská wzięłá/ iużbyście Pánowie Polacy chcieli obyczáiow Węgierskich wyknąć/ y násládowáć/ námi wzgárdziwszy/ coby nam wielką nieprzyiaźń przyniosło/ snadźbyście potym tego żałowáli/ ále pozdno/ á też obyczáiow Węgierskich doświádczyli wászy przodkowie zá Królá Ludwiká/ tákież Włádisłáwá/ ktorzy nie tylko skárby wásze z Polski wyciągnęli/ ále y was sámych w wielkim vdręczeniu/ trápieniu/ y mordowániu chowáli. Rzecz posłow Litewskich.

Puścili też wieść ci Pánowie Litewscy przerzeceni/ iż Alexander z woyskiem zá námi ciągnie/ y táwnie koło odnowienia sprzymierzenia stárodawnego z Koroną listy vkazáli/ pod pieczęcią Alexandrową/ y dwudziestu pięci Pánow Litewskich/ w ktorym sprzymierzeniu to pomiárkowánie niktore przydano/ áby z Litwy y z Polski ieden był nápotym Narod/ pod iednego Páná władzą/ á Krol áby w Polszce był wybieran y koronowan/ ná ktorym ziezdzie też Pánowie Litewscy káżdy według mieysc swoich w Senatorskim kole wotowáć álbo zdánia swoie czynić mieli/ Rádá iedná áby v obu narodow/ towárzystwo tákże spolne w szczęśliwych iáko w nieszczęśliwych przygodách iednákie było/ tylko Sądy według zwyczáiu stárego w Litwie/ y w Polszce áby sprawowano.

Ták tedy y drugie articuły potrzebne spisawszy/ y postánowiwszy/ wnet Pánowie przerzeceni Koronni Alexandrá Wielkiego Xiędzá Litewskiego Krolem Polskim iednostáyne y spolnymi głossy obwołáli/ y záraz do Brześcia ku niemu Pánow z Senatu przednieyszych wypráwili. Andrzeiá Rożego Arcybiskupá Lwowskiego/ Janá Lubráńskiego/ Biskupá Poznáńskiego/ Andrzeiá z Számotuł Poznáńskiego/ y Janá Tarnowskiego Grámá przezwiskiem Lubelskiego/ Woiewodow/ ktorzy od Alexandrá y od Pánow Litewskich przysięgę wziąwszy około záchowánia praw y spisków sprzymierzenia Litwy z Polską zwykłych/ Krolestwo mu oddáli. Posłowie Koronni do Alexandrá.

Ták Alexander bez mieszkánia w tysiącu/ y czterzech set iezdnego poczttu do Krákowá przyiechał/ bo się obawiał áby mu Brát Włádisław Czeski y Węgierski Krol od niktorey części ná Krolestwo Polskie wybrány nie przeszkodził/ á on nietylko żeby się miał o to gniewáć/ ále y pochwalił Polaki/ iż Litewę Narod wielki y waleczny znowu do siebie tym sposobem przyłączyli. Szczerość Włádisławowá.

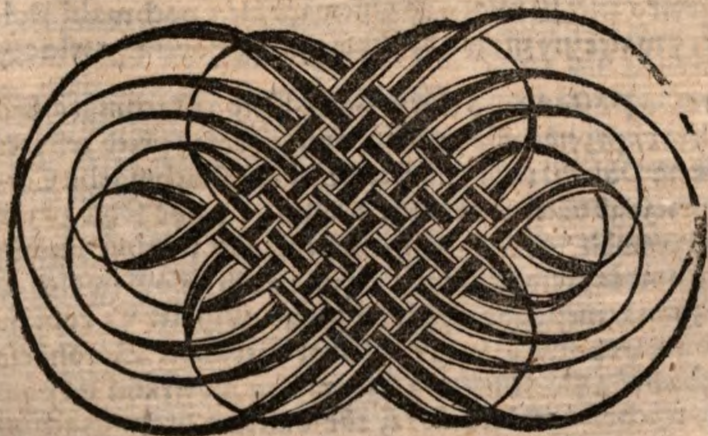
A w ten czás Posłowie od Cárzá Zawolskiego Sachmatá/ ktory w Kijowskich polách leżał/ przyiácháli do Krákowá/ ktorzy przed wszytkim Senatem skárżyli się ták ná Polaki/ iáko y ná Litwę/ iż oni Sachmathá Cárzá ich/ z wielkimi woyski przez ták dálekie á trudne drogi ná pomoc sobie przeciw Tátarom Prekopskim przyzwáli/ á sámi z nimi mocy swoiey według zmowy y sprzysiężenia ták długo odwłaczáią złączyć/ czym towárzyszow swoich w polách niepłodnych od zimná/ niepogod/ y głodu ginąć wespołek y z koniámi ich dopuszczáią: Ná co im odpowiedziano/ iż Krol Alexander Koronácią odpráwiwszy/ miał się spieszyć z Polskimi/ y z Litewskimi woyskámi ná pomoc Sachmatowi/ o to się też chce Krol stáráć/ iż ták dálekiey drogi Sachmat Carz żáłowáć nie będzie. Z tym tedy poselstwem Tátárowie biedni przydawszy im vpominki kto- Posłowie z skárgą od Sachmátá.

Zoná Sachmá-tá Carzá zdrádziłá. minki/ ktoreby Cárowi swemu odnieśli/ odpráwieni. A w tym czáśie práwie/ Zoná Cárzá Sachmátá sprzykrzywßy sobie nędze/ głod y niepogody zimne w polách/ z większą połowicą iego Rycerstwá do Mendlikiereiá Prekopskiego Cárzá vciekłá.

Ktorey przybyćim będąc śmielßy Car Prekopski Mendlikierey/ zebrawßy woyská swe/ bez wieśći vderzył ná Cárá Zawolskiego Sachmatá/ y poráźił go ná głowę/ y Hordę iego wßytkę wźiął/ A sam Car Zawolski Sachmat z Brá-Sachmat porázon. tem swym Hazak álbo Kozák Soltanem/ y z niktorymi Kniáźmi y Vlany przybiegł do Kijowá (według Látopißcá) á stánąwßy nie podáleku Kijowá/ posłał do Kniáźiá Dimitrá Puciáczycá Woiewody Kijowskiego/ powiádáiąc mu o przygodźie swey/ A Woiewodá Kijowski wiele dni go ćcił/ y dáry wielkie dawał/ A potym Sachmat Car bez wiádomośći z Kijowá we trzech set koni iáko Miechouius piße/ ziáchał do Białogrodu. Chciał potym do Báiázetá Cesárzá Tureckiego vciec/ á podáć się mu w moc/ etc. y żądáć pomocy przećiw Krolowi Polskiemu/ chcąc się nád Polaki y Litwą/ dla ktorych wßytko vtráćił/ krzywdy swoiey mśćić. Ale gdy się dowiedźiał/ iż Cessarz Turecki gwoli Mendlikiereiowi Cárzowi Prekopskiemu/ kazał go Sandziakowi Białogrodzkiemu poimáć/ á sobie do Constantinopolá przysłáć/ skokiem záśię do Kijowá Sachmat biedny w Wilnie osádzon. przybieżał. A Woiewodá Kijowski obskoczywßy go do Wilná przyprowádźił/ gdźie tám był w więźieniu áż do Seymu Brzeskiego/ iák o tym będźie niżey.

A Alexander Wielki Xiądz Litewski od Friderïká Brátá Arcibiskupá Gnieznienskiego/ y Kárdinałá dwunastego dniá Decembrá w Kośćiele Krákowskim zwykłymi Ceremoniámi pomázány/ koronowan ná Krolestwo Polskie/ przy bytnośći wßytkich Biskupow Koronnych/ y Wilenskiego Woiciechá Taborá/ y przy Elżbiećie Krolowey Mátce swoiey/ y przy Xiążęciu Conrádźie Mázowieckim. Też z Litwy przy Xiążęciu Mozáyskim/ y Michále Glinskim/ y Jurgim Grodzienskim/ y przy wielkośći inßych Pánow y Posłow postronnych. Rychło potym 18. dniá Decembrá Sigmunt Xiążę Głogowskie/ y Opáwskie z Węgier/ Brát Alexandrow przyiáchał/ y Jan Baduarius Poseł Wenecki zá nim/ winßuiąc Krolowi nowemu ßczęśliwego Krolowánia.

Przyiecháłá też potym Krolowa Alexandrowa Helená Wielkiego Xiędzá Moskiewskiego Jwáná Wásilewicá Corká/ z Litwy ná drugiego Ro-Heleny nie koronowano. ku 1502. początku do Krákowá 4. dniá Februáriá/ ále nie byłá koronowána Krolewską Koroną/ dla tego iż w Greckim zakonie trwáiąc Kátolicką się wiárą brzydźiłá.

Odiez,

Odieździe Alexandrowym do Litwy/ o poselstwie iego do Moskiewskiego/ y przymierzu z nim/ woiowániu Ruskich kráin przez Tátáry/ á o poráženiu ich przez Siemioná Olelkowicá Xiążę Słuckie zá Bobroyskiem.

Rozdział II.

KRól Alexander Roku 1502. w Zapusty záraz ruszył się do Litwy/ z Krolową Heleną/ słysząc o tym iż Kniaź Dimitr Żyłká Szwager iego/ Syn wielkiego Xiędzá Moskiewskiego/ Smolenskie włości woiował/ ták zostáwiwszy Fryderiká Brátá Kárdinałá Gubernatorem Krolestwá Polskiego/ przyiechał do Wilná/ á w tym czásie Stánisław Kiszká y iego Namiestnik Sołohub wtory raz Moskwę od Smolenskiego Zamku odbili/ wszákże iáko Miechouius fol. 364. lib. 4. cap. 51. pisze/ wiele Moskiewski włości Litewskich ná ten czás posiadł/ zá niedbáłością Alexandrową. Moskwá wtóry raz od Smolenská odbita.

Teyże zimy Krol Alexander posłał do Cćiá swego wielkiego Kniáziá Moskiewskiego Posły swoie/ ták Látopiszec świádczy/ To iest/ z Korony Woiewodę Łęczyckiego/ Páná Piotrá Mysłowskiego/ A Janá Buczáckiego Woiewodzicá Podolskiego. A z Litwy Woiewodę Połockiego Páná Stánisławá Hlebowicá/ A Márszałká y Pisárzá Krolowey Heleny/ Namiestniká Brásławskiego Páná Iwáná Sapihę/ ktorzy przymierze wzięli ná sześć lat z Moskiewskim/ A Zamki odięte y więźnie ná Wiedroszy poimáni w Moskwi zostáli. Acżkolwiek Cromerus pod tą Conditią przymierze to być pisze/ iż więźniowie mieli być wroceni. Herbersteinus tákże świádczy/ iż Kniaź Constanti Ostroski/ przed skończenim tego przymierza/ gdy był zmyślnie przysięgł Moskiewskiemu wiárę záchowáć/ y opátrzenie z wielką máiętnością ná Moskwi w dzierżáwę wziął/ y w kilku bitew zwycięstwo nád Tátáry otrzymał/ potym vpátrzywszy czás do Litwy vbiegł. Przymierze z Moskwą. Kniaź Constanti Ostroski z Moskwy vciekł.

Tegoż Roku 1503. nie wtorego iáko Látopiszec położył/ przyszli Posłowie od Kniáziá Moskiewskiego do Krolá Alexandrá/ Piotr Plesczeiow/ Constantin Zámycki álbo Semeczká/ y Zięć iego Michayło Klápist/ Mikitá Holubin Dyák/ y vtwierdzili przymierze do sześći lat stale trzymáć. Posłowie Moskiewscy.

Teyże Jesieni doszłá nowiná Krolá Alexandrá/ iż Tátárowie przeszedszy rzekę Przypiecz pustoszą włości Litewskie/ á Krol przećiwko nich posłał Xiążę Michaylowicá Olelkowicá Słuckiego/ á Woiewodzicá Podolskiego Páná Janá Buczáckiego/ y przy nich Dworzan Litewskich/ y Rácow niemáło/ ktorzy zá Litewskie pieniądze żołnierską po Vssárśku ná ten czás służyli. Z tymi Xiążę Słuckie Siemion dogoniwszy Tátárow zá Bobroyskiem w sześći milách ná rzece Vzie/ poráźił ich ná głowę/ y łupy wszytkie tákże więźnie sowito odebrał/ y z zwyćięstwem się do Krolá wroćił. Tátárowie poráżeni.

Teyże Jesieni ná Rzece Vssy/ Kniaź Fiedor Jwánowic Járosłáwowic/ y Kniaź Jurgi Jwánowic Dubrowicki/ y Kniaź Hrehori Hlinski Stárostá Owrucki/ stoczyli bitwę z Tátáry Prekopskimi/ A tám z dopuszczenia Bożego poráżone było woysko Litewskie od Tátar/ y zábito Kniáziá Hrehorá Hlinskiego/ y przy nim Hornostáiá. Litwá od Tátárow poráżona.

W tymże Roku 1503. Augustá trzydziestego dniá/ Cárzewic Prekopski Bitikierey Soltan/ Syn Cárzá Mendlikiereia/ wpadł bez wieści w páństwá Litewskie/ máiąc z sobą sześć tysięcy ludzi/ y przyszedł naprzod do Słucká/ A Xiąże Słuckie Siemion Michaylowic był ná ten czás w Słucku/ ktorzy Tátárowie wiele złego w Słucku vczynili/ A od Słucká ciągnęłá ich część do Kopyla/ A iż ludzi przy sobie Kniąż Słucki nie miał/ záwárł się ná Zamku/ A Cárzewic sam położył się koszem pod Słuckiem w polu zá Vmlem/ gdzie dziś Nowy Dwor Xiąże Jurgi Słuckie Wnuk iego zbudował. Z támtąd Cárzewic Tátarow rospuścił w zagony/ y woiowáli około Klecká/ y Nieświeżá/ y Zamek Klecko spalili/ y wrócili się áż w sześci milach od Nowogrodká ná Kolczy vroczyscu/ y wiele krwie Chrześciáńskiey rozlawszy/ bez odporu z plonem vszli do Hordy.

Tátárowie v Słucká.

Klecko spalone.

Máło co przed tym Tátárowie Prekopscy/ Podolskie/ Ruskie y Sędomirskie kráie zwoiowawszy/ splundrowáli też Rzeszow/ Járosław/ Rádzimin/ y Bełz/ á przepráwiwszy się przez Wisłę/ Opátow/ Łagow/ y Kunowo Miástá zburzyli/ y spalili/ áż do Pacianowá potym bez odporu przyszli. Gdzie Jan Wapowski zebrawszy Strzelcow ile mogł/ przed tym się im Miástem Paciánowem śmiele zástáwił/ Ale Tátárowie będąc obciążeni wszelkim rodzáiem łupow do Hordy się wrócili/ gdzie potopili przez tysiąc więzniow nászych/ przepráwuiąc się przez Wisłę.

Tátárowie Polskę woiuią.

Wapowski.

Tegoż też czássu przymierze z Báiazetem Tureckim Cárzem Krol Alexander potwierdził/ przez Mikołáiá Firleiá z Dąbrowice Stárostę Lubelskiego.

Przymierze z Turki.

Tegoż Roku 1503. Tátárow trzy tysiące pod Słuck bez wieści wpádli/ y woiowáli áż pod Nowogrodek/ á szli ná zad przez błoto Hricziński/ ná ktorych Xiąże Słuckie Siemion/ á przy nim Pánowie Litewscy/ Stánisław Piotrowic Kiszká/ Olbracht Gasztolt/ y Jerzy Niemirowic wnet się zebráli/ y dogonili ich zá Rzeką Przypieczą zá Grodkiem w mili/ y tám zá pomocą Bożą ná głowę ich porázili/ y plonu kilká tysięcy odbili/ z zwycięstwem ná zad się wrócili/ w ktorey bitwie zábici są Dworzánie Krolewscy/ Rák álbo Ráczko Máśkiewic/ y Zyniew z Wołkowiskiego powiátu.

Tátárowie pod Słuck.

Tátárowie ná Hriczinskim od Litwy porázeni.

Tegoż też Roku wrociwszy się z tey bitwy Xiąże Słuckie Siemion/ szczęśliwy zwycięzcá nád Tátáry vmárł.

Siemion Xiąże Słuckie vmárł.

Teyże Jesieni Car Kazáński Machmetcieley/ porzezał w Kázáni wszytkich Kupcow Moskiewskich.

Tegoż Roku 1503. Friderik Krolewic Alexandrow Brát/ Cárdinał tituli sanctæ Luciæ in septem solijs, y Arcibiskup Gnieznieński/ Biskup Krákowski/ Gubernator Koronny vmárł/ długą niemocą Fráncuską zemdlony/ w Krákowie ná Zamku przed wielkim Ołtarzem pochowan w Mosiądzowym grobie/ był Friderik wzrostu wysokiego/ weyrzenia wdzięcznego/ á godności pełen/ ále rozumu nikczemnego/ prożnuiący/ w piáństwie y vstáwiczny wiek swoy w dimie/ y w smrodliwym mieszkániu trawiąc/ z niktorym sobie podobnym towárzystwem/ iáko Miechouius pisze lib. 4.

Friderik Kárdinał vmárł/ y nikczemność iego.

Tegoż iednego czássu Conrad Xiąże Mázowieckie vmárło/ po nim Jan/ y Stánisław Xiążętá Synowie w dziecinstwie zostáły. A Mátce ich Xiężnie Annie Wdowie po Conrádzie Xiążęciu/ Krol Alexander dozwolił Xięstwo Mázowieckie do lat Synow iey spráwowáć/ ktorzy potym sámi w Mázowszu mieli pánowáć/ á ieśliby bez potomstwá męskiego zeszli obádwá/ tedy wszytko Xięstwo Mázowieckie ná Krolá Polskiego przypáść miáło/ á Corki Xiężny ieśliby były/ tedy ich z posągiem według stanu Xiążęcego w małżeństwo wypráwić/ Táka byłá o Mázowieckie Xięstwo ná ten czás ná Seymie Piotrkowskim vgodá.

Postánowienie o Mázowszę.

Tegoż Roku Woiewodá Kijowſki Kniąż Dimitrey Puciáczyc / y Kniąż Siemion Jurgiewic Holßáńſki Stároſtá Łucki pomárli / y dał Krol Woiewodztwo Kijowſkie Jurgiewi Montowtowicu / álbo Montultowicu. A ŁuckO dano Kniáziu Micháylu Iwánowicu Oſtroſkiemu / ktory w rychle vmárł / A potym dano Łuck Piſárzowi Fiedorowi Jánußowicu.

Tegoż Roku Tátárowie wtárgnęli do Podola o S. Márcinie / gdzie wiele korzyśći nábráli / A gdy z płonem ciągnęli / ſpadł śnieg wielki / w tym zebráli śię ná nie onych kráin Rycerſtwo z Zemelką Hálickim y z innymi / ßli zá nimi ſlákiem ich torowánym / á oni do brzuchá w śniegu brodzili / pośćignęli ich zátym / y snádnie poráźili / iż żadny nie vciekł / y płon odięli / ále w ten czás zábity Zemelká Hetman ich od Tátárzyná z łuku / ktory iuż ná ziemi leżał / poſtrzelony.

Tátárowie poráżeni.

Zemelká zábity.

Potym Stephan Woiewodá Wołoſki / poſtawßy woyſko ſwoie / ſtrony Ruſkie wßytki Wołochom przyległe / miedzy Dnieſtrem / y gorámi Sármáckimi álbo Tátrámi leżące / ktore Pokuckimi zową / bez odporu powoiowáł / y w moc ſwoię podbił / powiádáiąc iż ten kray Polacy nieſłußnie byli Wołochom odięli. Przeto Krol Alexánder Roku 1503. przyiáchawßy z Litwy / złożył Siem wálny w Lublinie ná dzień S. Simoná Judy ná Rycerſtwo Korony Polſkiey / ná ktorym rádzili około Pokucia / ktore ſobie przywłaſczał Wáłáſki Woiewodá Stephan / y przyięli w ten czás ſłużebne obyczáiem Rackim álbo Vſárſkim z Drzewcy y z Tarczámi / tych żołnierzow Krol Alexánder do Wołoch posłał ná Wioſnę przyßłą / Roku 1504. ktorzy Wołoſką ziemię wzaiem woiowáli / ták długo áż Stephan Woiewodá Wołoſki muśiał vſtąpić z Pokuckich Zamkow / ktore był ſwoimi oſádził / zwłaſczá gdy ſam w ten czás ná nogi Pedágrę chorował / z ktorey potym niemocy tegoż roku vmárł. Ten Stephan Woiewodá Wołoſki był chytry y fortunny / bo Turkow pułorá ſtá tyśięcy iednym rázem poráźił / krom inßych częſtych á znácznych z nimi vtarczek. Ten też Máciaßá Krolá Węgierſkiego walecznego z ziemie Wołoſkiey y z Czakielſkiey wygnał / porázíwßy przy nim wielkie Woyſko Węgrow / y ránìwßy ſámego trzemi ſtrzałámi / w Mieśćie Báni / zá ktorym zwyćięſtwem odiął mu y Czakielſką ziemicę. Ten też Tátáry wiele kroć porażał / Też y Polſkiego Krolá Albrichtá ná Bukowinie nád nádzieię náßych pogromił. Ktorego może káżdy Hiſtoryk z tą Fortuną wielką á máłym páńſtwem ſłußnie wyſłáwiáć. O tym Wołoßy y Multani ſpiewáią vſtáwicznie w káżdey bieśiedzie ná Serbſkich ſkrzypicách przygrawáiąc ſwoim ięzykiem: Stephan / Stephan / Woiewodá / Stephan / Stephan / Woiewoda / bijał Turkow / bił Tátárow / bijał Węgrow / Ruś y Polakow. Gdym iáchał do Turek / widziałem w Bukoreſtu ſtołecznym Mieśćie / y w Dworze Hoſpodárá Multáńſkiego / v ktoregośmy byli ná czći / Obraz wymálowány z poſſochem ſtároświeckim / wzroſtu wyſokiego / tego Stephaná w Koronie Krolewſkiey / ná murze w Swietlicy Hoſpodárſkiey pokoiowey / zowią go też Wołoßy Kárá Bochdan / to ieſt drogi Bochdan Stephan / á dla iego niewymowney dzielnośći / máią go zá Swiętego. Zoſtáwił po ſobie Syná Bochdaná iednookiego.

Polacy Wołochy burzą wzaiem.

Woyſká Węgerſkieo kłádzie Cromer czterdzieśći tyśięcy / ná ktore Stephan wnocy zápaliwßy Miáſteczko w ktorym leżeli vderzył / gdzie ich náplácu 10000 legło / krom ránnych y poimánych / y wßyſtki obozy z łupámi wziął / ták iż Matis Krol ſam tor ledwo vciekł ránny.

Kara Bochdan Stephan. Carus po łáćinie po Wołoſku Cara drogi.

Tegoż Roku 1504. Krol Alexánder w Krákowie przezimowáwßy / iáchał do Prus ná Wioſnę / gdzie od Miaſt Pruſkich przyśięgę wziął / á Miſtrz Pruſki nowy Friderik niechcąc przyśięgi vczynić / do Niemiec Oyczyſtego Sáſkiego Xięſtwá ziáchał / áby miał ſłußną wymowkę.

Miſtrz Pruſki wymowił śię z przyśięgi.

O Seymie w Brzeſciu Litewſkim/ y nieſkußnym gniewie Alexandrá Kroln ná Pány Litewſkie z oſkárzenia Kniáziá Glinſkiego.

Rozdział III.

Roku 1505. nie 4. iák Látopißec kłádzie/ złożył Krol Alexander Siem w Brześciu Litewſkim/ ná ktory przyiechał z Krákowá iedennaſtego dniá Stycznia we Czwartek/ máiąc ná Pány Litewſkie gniew bez przyczyny/ A to tym obyczáiem/ iż Alexander zá przyczyną Kniáziá Micháłá Glinſkiego/ dał niyákiemu Andrzeiowi Drozdzy Lide/ iák Cromerus pißc powinnemu tegoż Micháłá Glinſkiego/ odiąwßy ią od Jlinicza/ A Jlinic vciekł ſię w tym do Pánow Rad Litewſkich/ Naprzod do Woyciechá Taborá Biſkupá Wilenſkiego/ do Mikołáiá Rádziwiłá Woiewody Wilenſkiego/ do Woiewody Trockiego Jana Zabrzezinſkiego/ y do Stániſłáwá Janowicá/ ktorego Miechouius y Cromer Zárnowcem miánuią/ Stárosty Zmodzkiego/ do Woiewody Połockiego Stániſłáwá Hlebowicá/ y do Stániſłáwá Piotrowicá Kißki/ Namieſtniká Smolenſkiego. A ták ći Pánowie wzięli Priwiley Krolewſki/ iáko Látopißec świádczy/ ktory im dał kiedy go podnoſili ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie/ w ktorym to Priwileiu ták ſtoi/ Jż nie ma żadnemu vrzędu bráć/ tylko ktoryby występkiem ſwym záſłużył ſtráćić poczćiwość/ y gárdło. Przeto Pánowie wedla Priwileiu nie dopuśćili Drozdzy Stároſtwá Lidſkiego/ ále záś wroćili Lide Jlinicowi. A Krol będąc w Krákowie vſłyßawßy o tym/ rozgniewał ſię ná Pány/ Glinſki też vſtáwicznie Krolá námawiał/ áby ſię tego nád Pány Litewſkimi mśćił/ á zwłaſczá ná Zabrzezinſkim/ iákoß będąc ná Seymie w Brześciu Glinſki przewiodł to ná Krolu/ máiąc łáſkę Krolewſką/ iż v Zabrzezinſkiego Troki wzięto/ y dano ie Synowi Woiewody Wilenſkiego/ Mikołáiowi Mikołáiewicu Rádziwiłu/ ktory był Podczáßym v Krolá Alexandrá y Namieſtnikiem Bielſkim. Jlenicá też Stároſtę Lidſkiego kazał poimáć/ y w więzienie oſádźić/ A Pánom Rádom nie kazał do ſiebie ná oczy chodźić/ to poty Látopißec prowádzi rzecz ſwoię/ Ale Miechouius lib. 4. fol. 364. cap. 81. zá ktorych ſię to żywotá działo. Cromerus też lib. 30 *primæ editionis* fol. 66. *secundæ verò* 441. Herbortus lib. 19. cap. 5. Bielſki fol. 285. etc. doſtáteczniey piſzą/ iż Krol tym przerzeczonym Pánom Litewſkim kazał ná Siem przed ſię ſtánąć/ rozgniewawßy ſię ná nich/ o tęż przyczynę iáko Látopißec świádczy/ iż nie dopuśćili Lidſkiego Stároſtwá przerzeczonemu Drozdzy/ A Kniáż Michał Glinſki Márßałek dworny Litewſki/ człowiek w cudzych ſtronách we Włoßech/ w Hiſpániey/ y ná Dworze Maximiliana Ceſárzá/ tákże w woyſkách iego bywáły/ w rzeczách Rycerſkich biegły/ y v Monarchow poſtronnych dobrze záchowáły/ Ruſkiego zakonu będąc/ wielkie dzierżáwy y z Zamkámi/ á práwie puł Litewſkiego Páńſtwá trzymał/ zá czym wiele Slachty zwłaſczá Ruſkiey ná ſwoię ſtronę był ſpoſobił. Dlaczego ſię obawiáli Pánowie Litewſcy/ áby Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego vpátrzywßy czás nie opánował/ á do Ruśi Stolice nie przenioſł/ wzgárdziwßy Alexandrá/ iż potomſtwá nie miał/ y powiádano poſpolicie iż on ſądząc ſię ná Wielkie

Jlinic z Stároſtwá Lidſkiego zrzucon.

Stániſław Janowic Zarnowiec Stároſtá Zmodzki/ albo Zárnowſki.

Pánowie Litewscy śmiele ſię w ſłußney rzeczy opárli Krolowi.

Zabrzezinſkiemu Troki wzięto.

Jlinic poiman bezpráwnie.

Wielkie Xięstwo stało ná gárdło zdrádliwie Alexandrowi / y był w wielkiey nienawiści v Pánow Litewskich. Ale Glinski będąc naprzednieyszym w łásce Królá Alexandrá / namniey tego ich osławienia nie dbał / y owszem iáwną nieprzyiaźń z Pány Litewskimi wiodł / á máiąc tę przyczynę ná nich / iż zábronili Lidy Drozdzy / oskárzył ich v Królá iáko oni tego Maiestatowi byli przeciwni y nieposłuszni / tákże mu vstáwicznie w vcho szepcąc przywiodł go do tego / iż Krol Alexander Zabrzezinskiemu / Stánisłáwowi Kiszce / Hlebowicowi / Zárnowskiemu stał ná gárdło / y chytre sidłá ná to gotował / mowiąc Krolowi / iż poki w Litwie ci Pánowie (namniey trzey) gárdłá nie dádzą / poty w tym Xięstwie rostyrki będą: A torádził Glinski przewrotnie / izby tym snadniey zbywszy przeciwnikow głownych / mogł Wielkie Xięstwo Litewskie / ná ktore się sádził / z Rusią pod Alexandrem opánowáć. Ale iż Krol Alexander niemogł tego dokázáć co mu Glinski rádził / iáko Cromer pisze w poysrzodku Litwy / dla wielkiey możności / y potężności tych Pánow / y pospolitego żalu wszytkiey Litwy: Przeto ich wyzwał ná ten Siem do Brześcia / chcąc ich tám skaráć / Zamek o nich zámknąwszy / y zleby iuż o ich zdrowiu / vrzędách y poczciwości było / kiedyby ich był Jan łáski Kanclerz Koronny / iák Miechouius pisze / nie przestrzegł. Przeto Pánowie Litewscy przestrzeżeni ná Zamek nie chcieli wniść. Tenże też Kanclerz Łáski z Janem z Oświecimia Kánonikiem Krákowskim / Spowiednikiem Krolewskim Alexandrá Krolá od tego przedsięwzięcia odwodzili / y oświadczał się Kánclerz Koronny Łáski mowiąc / iż ia wolę do Polski się wroćić / á niż przy tym szkodliwym rosterku być / Ták się Krol skromnieyszym ostał / w oney zapalczywości przeciw Pánom Litewskim / tylko Zabrzezinskiemu Trockie Woiewodztwo wziął. A záraz z Brześcia Krol Alexander posłał po Cárá Záwolskiego Sachmata / ktory chodziec od Prekopskiego Cárzá porázony / był ná ten czás w Wilnie pod strażą chowan. A gdy przyiáchał Car Sachmat do Brześcia / podkał go Krol Alexander przed Miástem w pięci milách / z ozdobnymi pocztámi Pánow Koronnych / y Dworu swego / y stánął namiotem ná polu / á kazał sukien wiele nástáć / tám gdzie Car miał z koniá zsieść / y tym suknem áż do Namiotu Krolewskiego szedł / Krol záś potkawszy wziął z sobą do Namiotu / y posádził go po práwey stronie / iáko towárzyszá / A tám siedząc Krol Alexander / y Car Zawolski / pásowáli ná Rycerstwo wiele Polakow / Litwy / y Tátárow / Potym go Krol wziął do Polski ná Siem Rádomski / nie Sędomirski iáko Látopisiec kłádzie.

Glinskiego z Pány Litewskimi nieprzyiaźń.

Przewrotna rádá ku czemu przywodzi.

Pánowie Litewscy máło nie wpádli w niebespieczność zdrowia w Brześciu.

X: Łáskie° Kanclerzá Koronnego szczerość ku Pánom Litewskim.

Zabrzezinskiemu Trockie Woiewodztwo wzięto.

Vczciwość Sachmatowi Cárowi.

O śmierći Wielkiego Jwaná Wasilewicá Moskiewskiego Kniáziá / po Seymie Rádomskim. Rozdział IIII.

Roku 1505. iáko Wapowius y Miechouius lib. 4. fol. 376. cap. 85. y Cromer świádczą / ácz Látopisiec 1503. vchybiwszy dwu Lat kłádzie / Jwan Wasilewic Wielki Xiądz Moskiewski ná schodzie Miesiącá Nouembrá vmárł. Nayszczęśliwszy to był po Włodimirzu Monárchá Ruski nád insze / bo się z Tátárskiey niewoley / ktorą przodkowie iego z dawná cierpieli / dzielnością swoią wybił / y

Dzielność y powodzenie Iwáná Wásilewicá Moskiewskiego.

wybił/ y sámych prawie Tatárow kilko Hord zhołdował/ Kázáńskie/ Permyskie/ Sibirskie/ Láponskie/ Hugierskie/ zkąd Węgrowie wyßli/ y Bulgárskie/ Astráchánskie/ Zawolskie kráiny w Aziey ná wschod Słońcá/ áż do Morzá Kaspiyskiego/ po Moskiewsku Chwalinskiego/ częścią zhołdował/ częścią pod moc swoię podbił/ z Swedámi/ z Liflanty/ z Filandy ßczęśliwie woyny wiodł/ Litewskiemu Xięstwu 70. Zamkow y Miast z Nowogrodem wielkim odiął/ y straßny był wßytkim sąsiednym Narodom/ w Moskwi pijáństwá zábronił y zákazał/ pięci Synow Wásilá/ Iuriá/ Dimitrá/ Siemioná/ Andrzeiá spłodził/ á Helenę Corkę ktorą dał Alexandrowi wielkiemu Xiędzu Litewskiemu/ potym Krolowi Polskiemu w małżeństwo.

Dimitr Wielkim Xiędzem Moskiewskim náznáczon y podniesion.

A iż iest obyczay w Moskwi stárßemu Synowi wstępowáć ná stolec Oycowski práwem dziedzicznym/ Tedy gdy ten vmárł zá żywotá Oycowskiego Iwan Wásilewic Syná iego á Wnuká swego Dimitrá/ iák Herberstein piße/ náznáczył/ y zwykłymi Ceremoniámi podniosł/ po śmierci swoiey być wielkim Xiędzem Moskiewskim/ potym zá porádą wtorey żony Greczki/ odmieniwßy swoie pirwße postánowienie/ Gábrielá Syná/ ktorego z tą Grecką miał/ ktory potym był miánowan Wasilem/ ná Wielkie Xięstwo po śmierci swoiey vstáwił/ á Dimitrá Wnuká do Vgliczá ná więzienie posłał/ záś vmieráiąc Iwan Wásilewic tegoż Dimitrá Wnuká z więzienia do siebie przyzwał/ á przeprosiwßy go/ pirwße mu mieysce po śmierci swey pánowáć ná Wielkim Xięstwie Moskiewskim wroćił/ ále skoro sam Moskiewski vmárł/ wnet Wásil Syn iego własny/ Dimitrá w więzienie wsádził/ á sam zupełnie Wielkie Xięstwo Oyczyste opánował/ ktorego Syn dzisieyßy Iwan Wasilewic tegoż imienia iáko y Dziad áż do tego czásu torem iego idąc pánuie/ Bo y ten nie mnieyßą część Litewskiego pánstwá był opánował/ Tátárom też Prekopskim drogę do swych pánstw zágrodził/ Y Liflantow więkßą część (ktore mil 90. wzdłuż á 40. wßerz pánstwo swoie zá pánowánia Mistrzow od Zmodzi do Filándiey rościągáło) Roku 1577. osiadł.

Czotem zá cześć.

Krol Alexander tegoż Roku 1505. przyiechał z Seymu Brześcia Litewskiego ná Siem do Rádomiá/ ná dzień wßech Swiętych/ ná ktory wziął z sobą Sáchmátá Cárzá Zawolskiego/ y postáwił go naprzod w Nowym Mieście w Mázowßu pod strażą/ potym gdy się Pánowie Polscy y Litewscy ziáchali/ przyzwan do koła Senatorskiego Sachmat Car Zawolski/ ktory śmiele/ dowodnie/ poważnie/ y z wielką wspániáłością skárżył się długą rzeczą ná Kroá Alexandrá/ y ná Pány Polskie y Litewskie/ iż od nich prożnymi obietnicámi był przyzwan przeciw Cárzewi Prekopskiemu ná pomoc/ z dáleckich stron Scytyiskich Zawolskiey Hordy/ áż od Morzá Káspiyskiego álbo Perskiego/ potym gdy z woyskiem im ná pomoc przyciągnął/ opuśczony á práwie ná mięsne iátki wydány/ zá czym dla nich od Cárzá Prekopskiego porážony/ woysko wielkie/ y wßytki státki Rycerskie/ y skárby vtráćił/ ná ostátek gdy do nich iáko przyiaciol/ y do towárzyßow sprzysiężonych vciekł/ nie mnieyßą wczásność/ iákoby v nieprzyiaciol głownych otrzymał/ bo nád święte záchowánie przysięgi/ zá więźniá y poimáńcá od nich mian/ pod strażą/ á práwie w ciemnicy będąc áż do tych czássow chowány/ Ale Bog (ták rzekł lámentliwie ręce wzgorę podniozwßy) dobrych wßytkich y złych rzeczy odpłáciciel/ mnie y Krolá/ przed ktorym rowno stániewá/ w tey spráwie kiedy rozsądzi/ á nędze y vtráty moiey y zgwałconey przysięgi pomści się sam spráwiedliwie/ ná potępienie Krolá Alexandrá zgwałcicielá przyrzecenia/ y obietnic swoich/ Ná ostátek prosił/ áby mu było wolno odiácháć/ y wroćić się do swoiey Hordy Zawolskiey. Ná to odpowiedź wziął od Rády Polskiey y Litewskiey/ iż áni ná Bogá/ áni ná Krolá/ áni ná nas tey

Sachmat iáwnie mowi w Senatorskim kole.

Nárzekanie Sachmatá Soltaná.

Tylko wolności prosi.

Odpowiedź Sachmátowi Cárzowi.

winy

winy wkłádáć niemaß/ iedno sam ná się/ á to przeto/ iżeś vmowie/ słowu y przysiędze swoiey dosyć nie vczynił/ ábowiem gdyś v Kijowá leżał/ miásto obrony álbo pomocy/ twoi ludzie nászym poddánym ßkody dziáłáli/ iáko iedni nieprzyiaciele/ około Kijowá/ y byłeś proßon od Kijowskich Mießczan/ y od nas ześ przyzwolenie miał/ ábyś leżał z swoim ludem ná gránicy Moskiewskiey pod Stárodubiem/ á tám sobie korzyści zdobywał z kráin nieprzyiacielá nászego/ niżli tu blisko Przekopu/ gdzieć záwżdy Mendlikierey Prekopski Carz o gárdło stał/ tám będąc/ dáleko przespieczniey ßyby był záwżdy/ ludzi/ státku by był nie vtrácił/ áni zawiodł/ ták swoich iáko Krolewskich/ y Wielkiego Xięstwá Litewskiego Rycerstwá/ ktoreś swym vporem strácił. Trzecie co gorßego/ iżeś był do Turek poiáchał bez nászey woley/ ácz nie dobrze wiemy poco/ ále to sam domysł okázuie/ że ku nászey ßkodzie.

Zá tym Sachmat zwiesił głowę/ á prosił iuß nicz innego/ iedno áby mu dopomogł státku swego zdobyć pod Prekopskim/ álbo by mu dopuścili Brátá iego posłáć do ziemie Tátarskiey/ do Bráciey Nahayskich Carow o pomoc/ przez ktoreby mogł zásię do swey blizkości przyść/ w tym go pocießono/ iż to Krol vczyni/ by iedno mogł ták rychło ná to ludzi zebráć. A w ten czás poyzrzał po ludziech/ ktorych było dosyć około Krolá iáko ná Seymie/ á vkazawßy ręką rzekł/ á ci ázaby się też nie bili kiedy trzebá/ ná co ie chowacie. Odpowiedziano mu/ iż tu nie w Tátarzech/ nie wßyscy v nas ná woyny ieżdżą/ iedny chowáią do roley/ drugie ná rzemięsłá/ drugie ná służbę Bożą/ drugie ná spráwy sądowe y ná opátrzenie Zamkow. Potym dopußczono mu Brátá Kozaká posłáć do Bráciey iego Nahayskich Cárzow zá Wolgę rzekę/ ták iáko prosił/ áby go Brácia rátowáli/ á pomogli mu zásię ku iego státkom/ y ludziom przyść od Prekopskiego Cárzá/ bowiem był tey pewney nádziei o swych Tátárzech/ iż skoro vyzrzą czapkę iego/ zásię k niemu przystáną/ z tey przyczyny był wesoł z dobrey odpráwy.

Prosbá Sachmátowá.

Słowá Sachmatowe ná zgráię ludzi.

Ná tymże Seymie około obrony przeciw Tátárom Pánowie Koronni z Krolem stánowili/ á niktorą Szláchtę o rozboystwo/ y łotrowstwo potrácono/ Osuchowskiego y Mysowskiego ścięto/ nie Myskowskiego cnotliwego Szláchcicá/ y stárożytnego/ iáko się Drukarz w pirwßym wydaniu Bielskiego omylił/ á Rusinowską Ziemiánkę w skorzniách z ostrogámi z mieczem w vbierze Męskim/ iáko ią poimano/ obießono. A ná obronę pospolitą Máłey Polski Szláchtá po 12. großy z włoki ná żołnierze postąpili/ ále Wielgo Polanie ná to pryzwolić niechcieli. Ná tymże Seymie w Rádomiu Pánowie Litewscy chcąc niewinność swoię okázáć/ á niechcąc dłużey w niesłußnym gniewie być v Krolá Alexandrá/ dla oskárżenia przewrotnego Michálá Glinskiego/ prosili o przyczynę Pánow Polskich do Krolá/ iákoß Pánowie Polacy zá nimi prosili Alexandrá/ żeby im gniew swoy odpuścił. A Krol zá przyczyną Pánow Polskich obiecał ich w łáskę przyiąć/ skoro się do Litwy wroci ich ziemie przyrodzoney. Tám Biskup Wilenski Wociech Tabor począł Krolowi mowić/ iáko Látopißec świádczy tymi słowy: Miłościwy Krolu niewinnie gniew twoy Krolewski był ná nas/ zá przyczyną niktorych ludzi/ bośmy my przeciw tobie Pánu swemu nie stali/ ánismyć się sprzeciwiáli/ álesmy bronili Praw y Priwileiow nászych/ żebyśmy przy nich zostáli/ A ták Miłościwy Krolu/ ia iáko Litewskiego páństwá/ y twoy iáko Wielkiego Xiędzá á Páná nászego Pásterz/ powinienem y ciebie Páná swego od tego odwodzić/ ábyś ty Pan nász práwá násze/ y listy swoie/ y przysięgę nam zupełnie záchował/ A iesliby chciał ich kto łámáć/ Boże bądź pomstą káżdemu tákowemu/ y skoro to Biskup wymowił/ nátychmiast Krolá záráziłá niemoc páráližowa/ iák tenże Látopißec świádczy.

Szláchte Rozboynikow potrácono.

Pobor po 12. großy.

Słowá Biskupá Taborá według Látopißcá.

Krol Alexander Páráližem zárázon.

Przeto

Sachmat do Trok.

Sachmat Carz z Trok vciekł/ y poimán od Olechná Moniwidá.

Posłowie od Cárzá Prekopskiego do Litwy.

Sachmat chudzina prorokuie

Przeto Krol Alexander páráliżem záráżony y schorzáły/ z Rádomiá do Krákowá iáchał/ dla lekárstwá/ A Pánowie Litewscy będąc z lepszą nádzieią pewni łáski Krolewskiey/ do Litwy Sachmata Cárzá prowádzili wedle roskazánia Krolewskiego/ á w Trokách go vczciwie y hoynie do przyiazdu Krolewskiego postáwili/ y inszych też iego Murzow y sług po leżách rozdzielili/ gdy Sachmat sam przyrzekł y ślubował Krolá stale czekáć. Potym przyiecháli Posłowie w ośmdziesiąt iezdnych Tátarow od Naháyskich Cárzykow do Wilná/ w poselstwie do Sachmatá/ do ktorego ná rozmowę byli wolno przypuszczeni/ A gdy ták długo z nim w łowy y ná przeiezdżki iezdząc obcowáli/ będąc wszyscy hoynym wychowánim/pieniędzmi/y szátámi od Pánow Litewskich opátrzeni/vpátrzywszy czás Sachmat nád przyrzeczenie y ślubowánie ze wszytkimi swoimi Tátáry/ktorychkolwiek mogł mieć/z Trokow táiemnie vciekł/ále od Olechná Moniwidowicá namiestniká Trockie°/y od inszych Dworzan Krolewskich Litewskich nocą y dniem v Kijowá dogonion/ związan/ y ná Troki odwiezion/ gdzie pod strażą pilnie był chowány. A w ten czás gdy Krol Alexander w Polszce chorował/ przyiecháli posłowie do Pánow Litewskich od Mendlikiereiá Cárá Prekopskiego/ nápominaiąc/ iż ieśliby rozumieli/ áby Sachmátá w więzieniu chowáli/ iáko też przodkowie ich pirwszy Litewscy Stryiowi tegoż Mendlikiereiá byli vczynili/ co ieśliby się chcieli w tym Mendlikiereiowi záchowáć/ obiecował im pokoy/ y wieczną pomoc ná kążdego ich nieprzyiacielá/ w ktorey się im iáko przyległy/ y Sąsiad bliski/ rychley á niż Sachmat z dáleká Hordą swoią zgodzić mogł. Vwierzyli tedy zdrádliwym słowam Mendlikiereiowym Pánowie Litewscy/ wszákże żądánie y poselstwo iego do przyiazdu Krolá Alexandrá odłożyli. A Sachmat Carz Zawolski nieborak/ w więzieniu v Litwy będąc/ gdy o sobie Tragedią czynioną widział/ nápominał Pánow Litewskich áby zdrádliwemu Mendlikiereiowi Prekopskiemu nie wierzyli/ mowiąc/ iż się on tym moim niewinnym więzienim nie vskromi/ áby nie miał do wászych kráin ściąć ná plundrowánie/ iákoż się wnet spełniło proroctwo Sachmatowo.

O srogim zburzeniu Litewskich państw przez Tátáry około Słucká/ Nowogrodá/ Minská/ Witebská/ Połocká/ Loiowey gory/ Do Wileńskiego Miástá obmurowániu.

Rozdział V.

Do Wielmożnego Páná Wácłáwá Agrippy/ Pisárzá Wielkiego Xięstwá Lit: Stárosty Niemonoyskiego.

Roku 1506. iák Látopiszec świádczy/ ále ma być 1505. według Cromerá/ Miechouiussá y inszych/ przyszedł Cárewic Prekopski Syn Mendlikiereiá Cárá Prekopskiego Machmetkierey Soltan/ z Brácią swą z Bitikierey Soltanem/ á Burnas Soltanem/ y ze wszytkimi siłámi Tátarskimi/ y przyszli ku Dnieprowi ná Loiową gorę/ y tám się przez Dniepr przepráwiwszy/ sam Mach-

ſam Machmetkierey Soltan poßedł pod Zamek Mienſk / w ſrzodek Litwy / A pod Słucko poſłał dwu Brátu ſwoich / Bitikierey Soltaná / y Burnas Soltaná / y przyßli w dzień świety ná dzień Pánny Mariey w Niebowzięcia w Piątek pod Słucko / ná ktorym ſię byłá Anáſtaſia Xiężná záwárłá z Dzieciątkiem Jurgim Siemionowicem / dziſieyßych Xiążąt Słuckich Dziádem / á ták w koło Słucká burzyli / y do Zamku / wiedząc iż tylko w nim Xiężná byłá ßturmowáli / podmioty czyniąc / y ogień podkłádáiąc / ále ſię mężnie bronili Słuczánie / ktorych obwiązowáłá ſlubem y proſbą Anáſtaſia Xiężná / áby iedynego Dziedzicá ſwego od gwałtu Pogáńſkiego ſtale bronili / tákże wielkość Tátárow pod Zamkiem poległá / Bo Slachty y Kniáziow inßych ná ten czás wiele v tey Xiężny Anáſtáſiey ná Słucku ſłużyło. A ſam ſtárßy Carz Machmetkierey ſtánął tegoż dniá pod Mienſkiem koßem / á puścił w zagony pod Wilno / y w Zawiliyſką ſtronę / Tákże k Witebſku / Połocku / k Odrucku / y ná wßytkie ſtrony Litewſkie / y Ruſkie. A ci dwá Cárzewicy Brácia iego minąwßy Słucko / poßli ku Nowogrodku / á ná ten czás Pánowie Litewſcy wßyſcy byli w Nowogrodku / rádząc z ſobą / coby mieli z tym czynić / że ſię Krol z przyczyny Glinſkiego gniewał ná nich / A iż ich obiecował zás do łáſki przypuścić ná Seymie Rádomſkim ſkoroby przyiechał do Litwy / zmawiáli ſię też iákoby to Glinſkiemu oddáć mieli. A dowiedziawßy ſię Tátárowie o Pániech w Nowogroku / tym ſię rychley poſpießyli ku Nowogrodku / iż im onę rádę nie około obrony Rzeczy poſpolitey / ále o priuacie záczętą / rozerwáli. Pánowie też widząc gwałt z Nowogrodká wyiecháli zá Niemen / A Tátárowie przyßedwßy ku Nowogrodku nie náßli nikogo / y gonili zá Pány do Niemná y dáley / y wielką ßkodę vczynili przeßedwßy zá Niemen w Litewſkiey ziemi / á z więźniámi y z dobytkiem názad ſię wrocili / A Zamku Nowogrodzkiemu nie mogli nic vczynić / Bo ná ten czás w Nowogrodku Woiewodą był Albricht Marcinowic Gaſtolt / ktory będąc ſam w Nowogrodku Zamek dobrze oſádził / á przy nim Máſkiewic Horodniczy / Jwan Trizná / Niemirá / y inßa Slachtá Nowogrodzka / wyieżdżáiąc z Zamku káżdego dnia / y biiąc ſię z Tátáry / nie dáli im Zamkowi y Miáſtu ßkody czynić. Bárdzo też wiele ſtrzelbą z Zamku ſámych Tátar pobito / Co widząc tedy Tátárowie / iż Zamkowi y Miáſtu nic niemogli vczynić / odeßli precz.

Tátárowie od Słucká odbici.

Tátárowie w Nowogrodku máło nie zdybáli Panow Litewſkich.

A Machmetkierey Cárowic / ktory ſtał pod Zamkiem Mienſkim koßem / wßytki włości okoliczne zburzył / Miáſto Mieńſko ſpuſtoßył / tylko Zamku z inßymi obronił / Manaſtery y Cerkwi ogniem wypalił / w ziemi Litewſkiey / y w Połocku / w Witebſku / y w Odrucku wiele ßkody poczynił / y ſrogie krwie rozlanie w ten czás nád rodzáiem Chrześciáńſkim vczynił / y niepodiąwßy w ludziách ſwych ßkody / wrocił ſię ná zad.

Okrucieńſtwo Tátárſkie.

Tákże Brát iego Bitikierey Soltan / y Burnas Soltan wrocili ſię od Nowogrodá z wielkim plonem / y dobytkiem / ludzi ſámych przez ſto tyſięcy / iáko Miechouius fol. 368. lib. 4. cap. 82. Wapouius / Bielſki / y Cromerus lib. 30. fol. 669. *primæ, ſecundæ verò editionis* 444. świádczą / z Ruśi y z Litwy wywiedli / ták iż ſię ná káżdego Tátarzyná po dwudzieſtu y pięći Chrześcian więźniow doſtawáło / krom pobitych: á nie liczą przerzeceni Hiſtorikowie Polßcy Tátarſkiego woyſká / iedno *quinq; milia expeditorum Tartarorum*, pięć tyſięcy przebránych Tátarow / ácz Látopißce świádczą / iż ná troię koß mieli / y poßli mimo Słuck do Hordy máło ludu ſwego vtráciwßy / á po odeściu Tátar było powietrze w Mieńſku / y w inßych Miáſtach Litewſkich.

100000 więźniow Chrześcian / od 5000. Tátárow wziętych.

Teyże Jeśieni Wielki Kniáż Wáſiley Jwánowic Moſkiewſki / poſłał Brátá ſwego Kniázia Dimitrá Zylkę / á z nim Woiewodę ſwego nawyżßego Kniázia

Fiedorá Iwánowicá Bielſkiego / y inßych wiele Woiewod / ze wßytkimi śiłámi Moſkiewſkimi konnymi / y pießymi ludźmi / ná Wićinách Rzeką Wolhą / ná Machmetcieleią Cárá Kázáńſkiego / á przyßedwßy ku Kázáni / obſtąpili Zamek ze wßytkich ſtron ziemią / y wodą ßturmuiąc. Potym wyßli ludźie zbroyni z Wićin z wody ná brzeg pod Zamek / ná ktorych vderzywßy Tátárowie wßytkich pobili / á inßy vciekáiący potonęli w Jezierze Pochánym / y w Wołdze rzece / á ći ktorzy w Wićinách ná wodźie zoſtáli / przyßły ná nich burze wietrzne wielkie iż máło nie wßyſcy potonęli / Tylko Kniáź Dimitrey Brát Kniąźiá wielkiego Moſkiewſkiego / z Kniąźiem Fiedorem Woiewodą w máłych pocżciech ledwe vciekli / A ktorzy byli Moſkwá konni brzegiem przyßli pod Zamek / tych tákże máło nie wßytkich Tátárowie pobili / iż ich bárdzo máło vciekło / zá czym wielka ſię ßkodá w Ludźiách / y w Ryſtunkách woiennych od Tátar ná ten czás Kniąźiu Wielkiemu Moſkiewſkiemu ſtáłá.

Moſkwá do Kazáni.

Moſkwá v Kazáni poráżona.

Tegoż Roku Elżbietá Krolowa Kázimirzowa / świętego á pobożnego żywotá Páni / ktora Rzeczy poſpolitey Polſkiey / y Litewſkiey wiele dobrego oświeconym ſwoim potomſtwem vczyniłá / dług oſtátni z ciáłá śmierći zápłáciłá / w Krákowie támże ná Zamku od Syná Alexandrá Krolá Polſkiego / Wielkiego Xiędzá Litewſkiego / pochowána vććiwie / w tey Káplicy / gdźie Krol Kazimirz leży Małżonek tey ſławney pámięci.

Krolowa Helżbietá vmárłá.

A w tym Roku 1506. Wilnowcy y Pánowie Litewſcy / tym przeſtráchem Tátárſkim / iáko Miechouius y Cromer świádczy / ſtrwożeni / mur około Wilná obwodźić / y Zamkow opráwowáć poczęli.

Wilno obmurowáne.

Tegoż Roku Wołoſki Woiewodá Bochdan iednooki / poſłał w dźiewoſłębſtwie do Krolá Alexandrá / prosząc / by mu byłá Krolewná Elżbietá Sioſtrá iego daná zá Małżonkę / poſtępuiąc záśię wroćić ty Powiáty / ktore gwałtownie był poſiadł iego Oćiec / iáko Cieſchybieſy y Tyſmienicę / á Krol to dał ná wolą Krolewnie / ktora żadną miárą nie chćiáłá przyzwolić / iż był inßey wiáry / y ku temu iednooki / á to też k temu przekáziło / iż tego czáſſu Krolowa Kázimirzowa Elżbietá vmárłá Mátká iey.

A Krol Alexander Roku 1506. pilnośćią Lekárzow z niemocy wyzwolony / Miesiącá Liſtopádá do Lubliná ná Siem z Krákowá przyiáchał / ná ktorym Seymie wſczął ſię ſpor miedzy Swieckimi Pány / y Duchownymi / około ſpoſobu y porządku ſiedzenia w Senatorſkim kole / bo ſię domagáli Pánowie Swieccy / áby Biſkupi ieden bok Krolewſki chociaż práwy ſobie obráli / á im iednego oſobnego dopuśćili / A żeby też z imion ſwoich / y dochodow Kośćielnych / ktorych więcey niż Krol z Slachtą trzymáią / wypráwę poſpolitą woienną odpráwowáli. Tám po długich ſwarzech Krol zá Duchownymi ſkazał / áby oni przy ſwych Priwileiach y włáſnośćiách w cále zoſtáli. Támże vchwalono monetę nową kowáć ná poſpolitą obronę / y kowano pułgroßki. Duchowni też pobor poſtąpili ná żołnierze / ktorych Krol wypráwił przećiw Bochdanowi Woiewodźie Wołoſkiemu Synowi Stephánowemu / gdźie poſługę wielką vczynili / gdy Zamki niektore nád Nieſtrem pod Wołochy záśię pobráli. W ten czás dwá Młodźieńcy vrodźiwi Struſſowicowie / Sczęſny á Jurek / odłączywßy ſię od woyſká / ßli w kozáctwo do Wołoch w pięćdźieſiąt koni / gdźie tráfili ná wielkość Wołochow / á mogąc viecháć potkáli ſię z nimi / tam od wielkośći przemożeni / Szczeſny záráżem zábit / Jurek mogł viecháć / ále niechćiał mowiąc / Boże tego nieday ábych przy ſwym miłym Brácie gárdłá nie dał / bił ſię z nimi ták długo / áż go poimáli / potym śćięli / ktorych wßytek narod Polſki żałował przez długi czás / wßákże ſię tego pomśćili ſłużebni záráżem nád Wołochy / gdy tákże Kámieniecki ſámych Wołoſkich Boiárow (poráziwßy ich dwá vſſce) dał ná tym mieyſcu pięćdźieſiąt ſćiąć.

Spor o mieyſcá w Senacie.

Duchowni przy ſwoich Priwileiach zoſtáwieni.

Pułgroßki moneta.

Wypráwá do Wołoch.

Dźielność Struſſowicow

W tyże

W teyże bitwie Stárostá / álbo Barkolab Chocimski zábit / á Kopacz Hetman ledwo vciekł / Aż potym Bochdan musiał przymierza prosić / ktore pod Condiciámi otrzymał / ácz Miechouius / y Wapowski / tákże Bielski tey bitwy skutku nie kłádą / Ale Cromerus lib. 30. fol. *primæ editionis* 668. *secundæ verò* 445. kłádzie / iż się tá woyná przymierzem skończyłá / dowodząc tego listámi tegoż Bochdaná / ktore w skárbie Koronnym widział.

Wołoszy porázeni.

O przyiezdzie Krolá Alexandrá do Wilná / osádzeniu Sachmatá Cárza w Kownie / Niemocy y smierci Krolewskiey / á fálszywym Lekárzu / y burzeniu Litewskiego Xięstwá od Tátárow / á porázeniu ich przez Litwę zá Hetmáństwem Glinskiego v Klecká.

Rozdział VI.

KRol Alexander Roku 1506. á według Látopiszcá 7. prosto z Seymu Lubelskiego do Litwy / ná dzień S. Grzegorzá przyiechał / bo go tám iák Cromer pisze Posłowie Cárzá Prekopskiego / y od Nahayskich Cárzykow drudzy czekáli. Też słysząc iż roku przeszłego Kniąż Moskiewski Iwan Wasilewic rostał się z Swiátem. Dla czego Alexander po iego smierci gotował się odiskáć onych Zamkow / y Xięstw / ktore był iego Ociec Kázimirzowi / y iemu sámemu od Wielkiego Xięstwá Litewskiego oderwał / Bo w ten czás rostyrki były wielkie / iák się to wyższey pokazáło / miedzy Synem iego Wasilem / y Wnukiem Dimitrem / około Stolcá Wielkiego Xięstwá Moskiewskiego / y miedzy inszym pospolstwem / y Boiáry Moskiewskimi / wielkie nieznaszki. Ale gdy się Alexander dowiedział / iż Wasil Ociec dzisieyszego / Wielkim Xiędzem został / niechciał go drażnić / y owszem bystrze zápalczywy gniew swoy (iáko ono mowią miły ieżu nie kol) vsmierzywszy / one przeciw Moskwi wypráwę ná inszy czás odłożył. A chcąc vczynić dosyć żądániu Cárzá Prekopskiego / y záchowáć mu się według iego poselstwá / zebrał Pány wszytkie Litewskie do Wilná / y kazał do siebie Sachmatá Cárzá Zawolskiego z Trokow przyprowádzić / ktory stał przed Wilnem w rozbitych Namiotách z swoimi / y z onymi co byli do niego posłáni od Nahayskich Cárzykow Tátarow / Tám go wnet Krol Alexander osádził być zgwałcicielem przymierza / y zdraycą / iż chciał z Litwy vciec / á iż też przed tym będąc przyiacielem szkody wielkie Litewskiemu páństwu koło Kijowá poczynił / przeto zá wyrokiem Pánow Litewskich y Ruskich / od Kniáziá Michałá Glinskiego poimány / do Kowná ná więzienie odesłan / gdzie potym vmárł / á drudzy Tátarowie iego po inszych Zamkách rozłożeni.

Sachmat Carz nedznie vmárł.

Rychło potym pięć tysięcy Tátárow Prekopskich Podole / Ruś / y Litewskie páństwá srogo zwoiowáli / y przez sto tysięcy Więzniow Chrześciáńskich wtory raz w nędzną niewolą do Hordy bez odporu wywiedli / krom stárych y młodych więzniow / ktorych wielkość posiekli / y pomordowáli.

Tátarowie wtory raz 100000 Chrześcian wywiedli.

A Krol Alexander w Wilnie leżąc / co dáley to gorzey chorował / páráliszowym powietrzem záráżony / á w ten czás ozwał się ieden Lekarz / álbo rádniey

Bálinski Doctor Mátácz.

mátácz niják Bálinski/ ktorego ták zwano po żenie / gdy v niákiego Bálinskiego pod Ilkuszem Corkę poiął. A ten Mátácz gdy był vrodzonym Polakiem/ mianowáł się być Grekiem z oyczyzny y z iezyká / z Familiey Láskárow / snáć przestrzegáiąc wyroku Christusowego / iż Prorok nie bywa przyiemny w oyczyznie swoiey / á ták się był swoim mátáctwem rozsłáwił / iż ze wszytkiego Krolestwá / á zwłaszczá Miesczánie z Krákowá do niego się ćisneli / á tám w Bálinie w chłopskich chrominách pełni nádzieie á zdrowia prożnych lekarstw y czárow iego vżywáli / od bogátszych nie brał iedno po stu czerwonych złotych / dla czego inszy Medikowie názywáli go Setnikiem / á do Krákowá / iáko Miechouius pisze / nigdy się dla inszych Doctorow / iáko Sowá ná swiátło/ vkazáć nie smiał.

Lascares y Paleologowie przednieysze Fámilie Greckie.

Przeto Krol Alexander gdy mu niemoc przyćisnęłá / posłał z Wilná po tego Bálinskiego sławą iego fałeczną vwiedziony/ ktory nie chciał się z mieyscá ruszyć / áż mu napierwey dano trzy stá złotych czerwonych / á wziąwszy z sobą Aptekę Krolewską iáchał do Wilná / gdzie Krolowi przyprawił łáźnią (snadź ná zmowie z Michałem Glinskim) do ktorey rozmáitych zioł mocnych w kotliki / drugie w gárnce nákładł / á z wirzchu nád párą Krolá położył/ przyprawiwszy k temu mieysce/ áby się pocił/ k temu Málmázyą y Winá co namocnieysze kazał mu pić / co iest przećiw wszytkim Lekárzom. A gdy z zbytniego pocenia był zemdlon / vpominał drugi Doctor Krolewski z Błonia Kánclerzá Łaskiego/ áby go gwałtem odwiedli od tego lekárstwá smiertelnego / ále gdy z dobrey woley nie chciał (bo go w tym Kniáź Glinski bronił) Kánclerz Łaski z swego vrzędu widząc Krolá ná poły vmárłego / kazał Lekárzá poimáć/ á wsádzić/ y chowáć go áż do przyiazdu Sigmuntá z Sląská / wszákże przez pomoc Michałá Glinskiego vciekł on Mátácz / á przez Pruską ziemię przyszedł do Krákowá / gdzie áż ná Zwierzyńcu w Klasztorze przy żenie Bálinskiey mieszkał/ potym ná Skałce v Mnichow / stámtąd go záśię Miedzileski Pisarz z Káncelláriey wziął/ y wsádził do Dworu Biskupiego / wszákże potym puszczon po długim więzieniu by nie vmárł/ Pátrzył záśię Alchimiey potáiemnie/ ná ktorą zádłużywszy się w pieniądze v Miesczan Krákowskich/ iák Wapouius y Bielski z niego / piszą / vciekł precz od żony / tyloś go było widáć.

Bálinski Mátácz Krolá leczy.

Ták Krol Alexander w Wilnie leżąc co dáley tym gorzey páráliszem zemdlony/ częśćią z przepuszczenia Bożego / według onego wyroku Taborá Biskupá Wilenskiego ná Rádomskim Seymie/ częśćią dla zdrádliwego y fałszywego lekárzá Mátáczá chorował. A Pánowie Litewscy iáko Cromer pisze / wnętrznymi nienawiśćiámi/ zwłaszczá przećiw Glinskiemu spolnie się gryząc/ y k temu Krolewskim gniewem obruszeni/ káżdy z nich swoiey priuaty/ y właśney spráwy pilnował / á żadnego stáránia około Rzeczy pospolitey nie mieli / ktore ich rosterki Tátárowie Prekopscy bacząc/ wnet złożywszy ony pirwsze niedawne łupy / á máło co wytchnąwszy / z większą mocą z nowu w Litewskie páństwá wtárgnęli Miesiącá Augustá. A w ten czás Krol z Wilná ruszył się do Lidy / dwánaście mil od Wilná. Cromer wątpi dla ktorey przyczyny / Bo Miechouius pisze / iż Krol vsłyszawszy o tym wtárgnieniu Tátárskim / kazał się wszytkiemu Rycerstwu Litewskiemu przećiw im ruszyć. Ale gdy tego vczynić Litwá nie chciáłá/ zá vporem Glinskiego/ ktory ná to wiodł áby się sam Krol osobą swoią ácżkolwiek chory przy woysku ruszył/ kazał się Alexander w Lectice / á Cromer pisze ná wozie do Lidy prowádzić/ chcąc to pokázáć/ iż on y w ostátnym skonániu przy poddánych swoich stáć był gotowy/ Wapowski też w swoiey Kronice ktora ná swiátło nie wyszłá pisze/ iż do Polski vmyślnie ciągnął/ chcąc tám brátu Sigmuntowi Xiążęciu Głogowskiemu wszytkę władzą Polskie° y Litewskie° pánowánia zlećić

Krol Alexander gorzey choruie.

Tátárowie z nowu do Litwy.

Krol do Lidy.

y zdáć/

y zdać / áby sam dla nieuleczoney choroby co dáley to sie weń przymnażáiącey ostátek żywotá w pokoiu strawił.

Zniesienie Historikow.

Látopiszcze záś Litewskie świádczą / iż Krol Alexander Roku 1507. (ále ma być 6.) skoro przyiáchał do Wilná z Polski / niemocen będąc bárdzo chorobą páráliżową / vczynił Siem w Lidzie / wielka też Kniehini Helená widząc śmiertelnego / zá nim przyiecháłá. A gdy w Lidzie byli / oto ieden iákiś / iák Cromer pisze Slácheic przyiáchał / opowiedáiąc / iż Tátárowie ledwe ná ieden dzień iázdy od Lidy burzą / y plundruią / vkázował też ránę co go Tátárowie strzáłą w twarz postrzelili / á zá ledwe prętkością koniá z ich ręku vszedł / záś druga nowiná tákaż przyszłá / iż Cárewicy Prekopscy Bitikierey Soltan / A Burnas Soltan / przyszli z dwudziestą tysiecy ludzi / A Cromer y Miechouius kładzie ich być w liczbie trzydzieści tysiecy pod Słuck / ktorzy się bráli ku Nowogrodku. Ale temu Pánowie ieszcze nie dokońcá wierzyli. Dla tego Kniáż Michał Glinski ktory przy Krolu mieszkał / kilko Ráczow swoich mężnych żołnierzow posłał / áby się pewniey wszytkiego wywiedzieli / Ale y Ráczowie nie dáleko odiáchawszy ná vsiec Tátárow práwie wpádli / á stoczywszy z Pogány śmiele bitwę / dziewięć ich zábili / inszych rozgromili / á zábitych głowy ścięte do Páná swego ná kopiie wetknione przynieśli. Był strách wielki około Krolá w Lidzie chorego / zdáło się potym wszytkim áby Krol do Wilná w Lektice dla trzęsienia y niewczásności drogi kámienistey był odnieśion. Slachtá też wszytká dopiero widząc gwałt / ku Lidzie do Krolá się zbieráłá / Tám Krol gniewáiąc się sam ná się / iż ná koniu nie mogł śiedzieć / Stánisłáwowi Kiszce Hetmánowi wielkiemu / y Michałowi Glinskiemu / wszytkę spráwę nád woyskiem Litewskim / ktorego się było według Látopiszcow dziesięć / á według Cromerá / Miechowiusá y inszych śiedm tysiecy zebráło / zlecił / Do Brátá też Sigmuntá posłał áby co rychley przyieżdżał do Litwy. Bo chociażby też Krol był żyw álbo vmárł / chociażby też Litwá wygráłá álbo przegráłá / potrzebá byłá iego bytności ná ten czás wielka. A wieśći zá wieśćiámi vstáwiczne przychodziły / iż Tátárowie przebrawszy dwádzieścią tysiecy ludu ná wybor mężnego / do Lidy vprzeymie ciągną / przeto Krolá ná poły vmárłego Woyciech Tabor Biskup Wilenski / Jan Zabrzezinski / y Jan Łaski Kánclerz z Krolową Heleną dniem y nocą do Wilná prowádzili / á nieśli go w Lektyce miedzy dwiemá koniámi przemieniáiąc ich często / ná ktorych śiedzieli miásto Woźnic / Mikołay Rusocki ktory był potym Pánem Biechowskim / y Jan Sobotká Kánclerzá Łaskiego przyiaciel.

Wieść nagła o Tátárach.

Pewnieysza wieść o Tátárach od Ráczow.

Krol do Wilná vnieśion z Lidy.

Woźnice zacni.

A Tátárowie przyszedszy do Nowogrodká przepráwili się przez Niemen / á położyli się około Zamku Lidy w mili / á drudzy wpuł mili / támże Kościoły / Dwory / y Siołá pálili / co widząc Pánowie Litewscy / bárdzo byli záłośni z ták wielkiego okrucieństwá / y zebráło się ich ná iedno mieysce dziesięć tysiecy / gdyż nie mogło być więcey w ták krotkim czáśie / y posłáli nieco ludzi dla ięzyká / ktorzy w mili od Lidy nálezli kilká set Tátárow palących w zagoniech / y támże ich ná głowę porázili / y niemáło żywych poimáli / Drugich głowy z własczá Ráczowie w táistrách przynieśli. A Tátárowie obaczywszy że iuż lud nád nimi / wroćili się názad. A Pánowie Litewscy poszli zá nimi ku Nowogrodku chcąc vderzyć ná kosz / gdzie sámi Cárzewicy stáli pod Zamkiem Kleckiem / máiąc wiádomość od więźniow Tátárskich / iż ieszcze do Carzewicow Tátárowie z zagonow nie przyszli. Przeto wnet poruczywszy się Pánu Bogu / wyiácháli z Nowogrodká Miesiącá Augustá czwartego dniá w poniedziáłek wieczor iuż przed zmierzkániem / ciągneli mimo Ostrożyno / y názáiutrz we wtorek przybieżáło niemáło ludzi od Cyrtná y od Połonki / powiádáiąc że ludzie Tátárscy tuż nie dáleko woyská chodzą / á násżby nic nie odpoczywáiąc ciągneli ku Połonce / y przyszedwszy wskok

Pierwsze szczęście ná Tátáry.

przedni ludzie Litewscy/ potráfili ná pięć set Tátarow idących z zagonow do Klecká/ y tám ich wszytkich ná głowę poráźili/ y wiele więźniow wzięli/ A ci ktorzy vciekli ná kosz/ Cárowicom spráwę dáli/ iż woysko Litewskie idzie/ Przeto Cárowicowie do bitwy się zgotowáli/ y iuż tám nászych oczekiwáli: A nászy ze wszytkim woyskiem/ ktorego nie było więcey 10000. we Wtorek we Wsi Lipicy nocowáli/ á názáiutrz we Srzodę Miesiącá Augustá szostego dniá/ gdy Stánisław Kiszká Hetman Wielkiego X: Lit: bárdzo á nagle záchorzał/ zlecił wszystek swoy vrząd Michałowi Glinskiemu/ ktory on chętliwie przyiąwszy/ będąc świádomy sposobu bitwy z Tátáry/ y iuż máiąc od nich pewne spiegi/ ciągnął śmiele ná kosz Tátárski pod Klecko/ Slachty Litewskiey y Zołnierzow siedm tysięcy á trzy tysiące motłochu zebránego porządnie zszykowawszy/ ták iż wszystkich było 10000.

Wtora szczęśliwa bitwá z Tátáry.

Bitwá z Tátáry pod Kle, ckiem sławna.

Rozdział VII.

Ták gdy okrutnym Marsem Pogáństwo burzyło/
Y z chromonogim włości Wulkanem kurzyło/
Strwożyłby się y Jowis/ iák Obrzymskich czássow/
Gdy do Egipskich pierzchał/ z swym Senatem lassow.
Lecz Michał Glinski w spráwách rycerskich Mąż spráwny/
Widząc vpadek tuż być Litwy wszytkiey iáwny/
Dziesięć tysięcy Litwy z Russaki zszykował/
A z nimi się pod Klecko co rychley gotował.
Gdzie koszem Cárzykowie dwá spolnie leżeli/
A inszy się w zagony od nich rozbieżeli/
Przeto w tych chciał vderzyć pierwey dwu Cárzyku/
Niżliby się zebráli z rożnych stron ku szyku.
Bo ich dwádzieściá tysiąc burzyło w zagonách/
Rozbiegwszy się po Minskich/ Lidskich/ Słuckich stronách/
Drudzy Ośmiańskie/ Krewskie włości plundrowáli/
Drudzy po Wołkowisko/ Grodno woiowáli.
Ták Michał Glinski prosto ciągnął pod Kleck w spráwie/
Gdzie Kosz Tátárski leżał przy błocistym stáwie/
Y pobił kilko vphcow Pogáńskich ná drodze/
Drudzy Cárzykom dáli wnet znáć o tey trwodze.
Przeto wnet Biczykierey Soltan zápalczywy/
A przy nim zás Brát Burnas Cárzyk bitwy chciwy/
Wielkie woyská Tátarow w vphy zszykowáli/
A Litwy w spráwie stoiąc ták oczekiwáli.

O tym czytay Ouidiussá lib. 1. Metamorphoseos.

Crom: Priusquã cuncta agmina eó sese recollegissent.

Szerokie zagony Tátárskie.

Cárzykowie do bitwy gotowi.

Ziedney

Ziedney strony Staw błotny Oboz ich oblewał/
Przeto sie Cárzyk ztámtąd gwałtu nie spodziewał/
Lecz Ráczowie Litewscy pretko przyskoczyli/
A z strażą ich nád Stáwem smiele boy stoczyli.
Ráczom ná rátunk pieć set wnet Litwy przybyło/
Ták Tátárow nád stáwem mieysce omyliło/
Iż im Litwá záráżem odgromiłá konie/
Zá czym pretko Pogánom zeszło ná obronie.

Litwá Tátá-rom konie od-bitá.

Ták Tátarowie pieszy iuż koni niemáiąc/
Iednák sie koło stáwu z Litwą vganiáiąc/
O lepsze mieysce długo z sobą szermowáli/
Lecz wspárci do Cárzykow swych áppellowáli.

Tátárowie nie bez koni.

Byłá zás rzeczká támże nie bárdzo gleboka/
Lecz błotna y z brzegámi przykrymi szeroka/
Zá tą sie Tátárowie vphcámi zmocnili/
By prześcia przez nię Litwie do siebie bronili.

Crom: Erat prope statiua hostilia amnis non magnus, sed limosus.

Ták Litwie niechcąc brodu dopuścić grad z łukow/
Zelázny wypuścili/ áż Niebo brzmi z hukow/
Swiszczące strzáły iák deszcz zewsząd leca pedem/
Lecz Glinski rozwlekłym był Litwe spráwił rzedem.

Crom: Denso sagittarum imbre Lituanos transitu prohibebant.

Ták im strzáły Tátarskie máło zászkodziły/
A iesżcze ná ich sámych nászym sie zgodziły/
Tákże sie koło Rzeki długo vganiáli/
A Tátarowie sie iuż tym wiecey zmacniáli.
W tym z kilku Rusnic ktore w woysku nászy mieli/
Vderzyli w Pogány áż wszyscy zádrżeli/
Ráczko też miał Harkábuz/ Rádziwiłow drugą
Márszałek miał Rusnice (zá dziw w on czás) długą/
Z tych Rusnic wnet od Rzeki Pogánow odpárli/
A sámi pedem wielkim zá nimi przytárli/
Drudzy zás leśne rozgi siekąc w Rzeke skáli/
Drudzy deski/ gáłezie/ gácąc brod miotáli.

Crom: Habebant Lituani bombardas aliquot. Ráczko y Páná Rádziwiłá Woiewodi Wilenskiego Márszałek tylko z dwu rusnic ktore długie mieli Tátarow strwożyli.

A nász Ráczko Hospodin tym smieley hárcuie/
Z Rusniczką swoią gdy w niey wielką godność czuie/
Nábijáiet raz poraz/ á gdy tolko puknie/
Alić Niechrześć Pohániec leczuc áni huknie.
Glinski też Michał widząc iż iuż most gotowy
Przez Rzeke wnet nápomniał swych krotkimy słowy/
By dla miełey Oyczyzny meżnie poczynáli/
A iey vpadek sobą smiele zásłaniáli.

Słowá niebosczyká Ráczká ktory iáko bawia/ widząc iż sie Tátárowie Rusnic zlekli/ choć z nienábitą kilko Tátárow gonił.

Przywodził im poćciwość / sławe y wolnośći /
Dziatki / Zony / Rodzice / Brácią / Máietnośći /
Aby sie zá ich zdrowie potężnie potkáli /

Rzecz Glinskiego do Rycerstwá.

A Brácią w polon wziętą z niewoley wyrwáli.
Ták nápominał wszytkich obieżdżáiąc wkoło /
A potym śmiele krzycząc sam skoczył ná czoło /
Krzycząc nuż zá mną Brácia : Litwá zá nim z krzykiem
Wielkim pedem skoczyłá zákrzywionym szykiem.
Huk / grzmot / kołát / trzask strászny / Niebo brzmi y lássy /
Gdy gwałtownie w Tátáry vderzyli nászy /
Kurzy sie pył końskimi wzruszony kopyty /
A Echo głos rozdwoia po polách sowity /

Pirwszy Koń pod Glinskim zábity.

Glinski sie miedzy nimi okrył z vphcem swoim /
Tám postrzałem vbito pod nim koniá dwoim /

Męstwo Glinskiego.

Ná drugiego sie przesiadł / tám z wielkiey śmiáłośći /
Ják Hetman / y ják Rycerz odniosł dank dzielnośći.
W tym Nowogrodzka Sláchtá pod Chorągwią swoią /

Nowogrodzkiey Slachty męstwo.

Widząc iż Cárzykowie w wálnym vphie stoią /
Vderzyli w nich z boku z tákim wielkim pedem /
Aż Pogan wielkość pádłá ták lás pociął rzedem.
Cárzykowie gwałt widząc / wnet z swymi Murzámi /

Wálny vff Tátárski z Cárzykámi znowu ná Litwe vderzył.

Wysádzili sie wszytką mocą / naprzod sámi /
Tańcem zwykłym ná wálny vph nászych przytárli /
A wszyscy krzycząc / hucząc / gárdłá swe rozdárli.
Hała / Hała / wszedzie brzmi / zewszad głossy strászne /
A strzáły zásłaniáły lecąc słońce iásne /

Minskiey y Grodzienskiey Slachty dzielność.

Lecz Minská / y Grodzienská Slachtá wspolney sprawie /
Vderzyli Pogánom w bok ná ten czás práwie /
Iż im taniec zmylili / y szyk rozerwáli /
A zá tym sie Polacy zbroyni vkazáli
W świetnych zbroiách / á wszytkich trzy stá było koni /
Wszyscy też po Vsárstu mieli łśniące broni /

Fortel.

Kopie z Proporcámi / Tarcze z Skophiámi /
Stáneli ná págorku długimi vphcámi /
Iż sie ich wielkie woysko z dáleká być zdáło /
A w bebny vderzyli ták áż niebo grzmiáło.

Sendiwoy Czárnkowski Woiewodzic Poznáński z Dworem Krolewskim.

Nád nimi był Czárnkowski Hetman przełożony /
Ktorych záraz Pogáński vph widząc strwożony /
Mnimáiąc iż wielki lud przybył wnet pierzchneli /
A po błotnych niwinách vciekáiąc lgneli.

Polacy

Polacy ácz śie sámi w ten czás nie potkáli/
Ale sercá przybyćim swym Litwie przydáli/
W Trąby y w Bebny tylko strąśąc Pogan bili/
Co w was zá gnuśność byłá o Dworzánie mili.
Ja áczby mię przywiązał ku tákiey potrzebie/
Vgryzłbych śie z powrozá/ iednák dosyć z śiebie/
Spráwiliśćie gdy stráchem Tátárow strwożyli/
Zá czym Litwowie snádniey strwożonych pożyli.
A Tátarowie bieżą rożno vciekáiąc/
Litwá zás po nich pedźi śmiele doganiáiąc/
Siecżą y kolą grzbiety ich długimi drzewy/
A krew po polách pluscży záraz płynąc z trzewy/
Huk y krzyk po śelinie/ po śerokich polách/
Pełno trupow po drogách/ y brozdźistych rolách/
Więźniow zás rozwiązáli ktorzy gorśy byli/
Ná Pogány bo wśytkich áż do śmierći bili.
Kniáź też Glinski iák Hetman y iák Rycerz práwy/
Otrzymał sam nád inśe dank dla dzielney spráwy/
Bowiem trzech koni pod nim zábito w tey trwodze/
Gdy bił Tátárow włásną ręką y śiekł srodze.
Ták ich bijąc po polách Litwá mordowáli/
Aż ich do Cepry Rzeki błoćistey przygnáli/
Gdźie więcey niż pod Kleckiem Pogánow zginęło/
Bo práwie źrzodło ich krwią po łąkách płynęło.
Cześć ich zás vciekáiąc potonęło w Ceprze/
Drugich w błocie Gráźistym bito iáko wieprze/
Aż śie Rzeká od Trupow ich záhámowáłá/
Bo ich przez kilko tyśiąc w sobie záchowáłá.
A dziś w tych com sam widźiał pługiem ostrym polách/
Oracz krzywy náyduie znáki iáwne w rolách/
Wyorywa Páncerze y Strzáły zbotwiáłe/
Kopije/ Száble/ Słyki dawnośćią zbotwiáłe/
Bitikierey/ y Burnas dwá Cárscy Synowie/
Widząc iż śie im w onym nie śáncuie kowie/
w Jeziorze błotnym zbyli vciekáiąc koni/
Tákże vśli przez łáśy z oney strásney toni.
Dwádźieśćiá tyśiąc Tátar poległo w tym boiu/
Ták iż kilko lat role ony miásto gnoiu/
Z trupow ich nápoione długo były płodne/
A przedtym bez nawozu ták leżáły głodne.

Crom: Itaq; stastim terga verterųt.
Nec segnius instabant Lituani.

Tátárowie rozgromieni.

Crom: Tribus equis sub eo confoßis.
Pod Glinskim trzech Koni zábito.

W Ceprze Tátárow bárdzo wiele potonęło.

Crom: Soltani duces exercitus, equis in palude relictis ægrè euasere.
Cárzykowie koni zbyli y vciekli.
Liczbá Tátárow pobitych.

23000. Koni Tatarskich odięto.

Koni też dwádzieściá trzy tysiecy odięli/
Y korzyść wßytkę w cále ná koßu ich wzięli/
Więźniow też wyzwolili kilko dziesiąt tysiąc/
A poimánych Tátárow trzy tysiące licząc.

Poimánych Pogan 3000.

Crom: Nec tamen hac Glinscius contentus victoria fuit.

A Glinski ná zwycięstwie nie przestáiąc onym/
Ale ku więkßey sławie będąc zápalonym/
Wiedząc iż sie rozeßli inßy w rożne strony/
A do koßá sie wßyscy mieli wracáć z plony.

Fortel Glinskiego ná inße zagony Tátárskie.

Przeto sie ná Tátárskim koczisku położył/
A straż gdzieby vciekáć chcieli wnet rozłożył/
Ták czwartego dniá z plonem iáko byłá zmowá/
Do Koßá sie ściągáli gdzie byłá ich głowá.
Nie wiedząc o pogromie swych wpádli w swe śidło/
A Glinski ich z Litwą bił iáko błędne bydło/
Bo iáko bez pásterzá trzodá ták y oni
Vciekáli iák błędni odrzucáiąc broni.

Zagony Tátárskie pobite.

Nástasia też Xiężná Słucka swych Boiárow/
Rozesłáłá przeymowáć pierzchliwych Tátárow/
Ták iż ich pod Kopylem bárdzo wiele zbito/
Y v Piotrowic gárdłem zápłácili myto.

Słuczánie Tátárow znowu gromili.

Tákże Pogáńskie wßytkie woyská porážone/
Drugie w Rzekách/ w Jeziorách błotnych pogrążone/
Dáli zacne zwycięstwo Litwie sławney z siebie/
Jż snaść lepße przyczyńce niż dziś mieli w Niebie.
(Lecz Ráćko więkßy odniosł dank z ruśnicą swoią/
Y Rádwiłow Márßałek tákież strzelbą dwoią/
Dwá tylko ze dwu Ruśnic/ Tátar názad wspárli/
A nam zás dziś tysiąc Dział zá to ćiß wydárli)
Wroćili sie z triumphy y z wielkimi łupy/
A Pogáńskie ná pokarm ptakom były trupy/
Ták iż ich część dla smrodu zágrzebáli náßy/
Jnßych Psi/ inßych Wilcy rozwłoczyli w láßy.

Trupy Tátárskie.

Jesli co wierße mogą cne Rycerstwo moie/
Niech będą poświecone sławie wáße boie/
Jż was żaden nie złupi wiek z przeważney cnoty/
Mieycieß godną zapłáte w Niebie swey roboty.
W ten czás Krol Alexander testáment spráwiwßy/
Y z nabożeństwem Páńskie Swiątośći vćiwßy/
Potwierdził Duße przez Chleb Anyelski prawdziwy/
W ktorym sie nam Christus Bog sam okazał żywy.

Już konał á Duszá się ná on Swiát spieszyłá/ Alexander Krol konáiąc te Nowine wesołą vsłyszał.
Gdy go wdzięczna nowiná z woyská pocieszyłá/
Iż Tátarow pobiłá Litwá/ á zwycięstwo
Sławne nád nimi wzięli przez wrodzone męstwo.
Więźniow/ polon odbili/ á sámi w cáłośći/
Wyswobodzili z stráchu Krolewskie włości/
A Krol był mowę zámknął iuż práwie konáiąc/
Acz niemowił lecz wzdychał/ Bogu chwałę dáiąc.
Wznośił ręce á słozą słozę z oczu toczy/ Alexander ácz mowę zámknął Bogu czyni dzięki.
Ták z sercá milczkiem Boskiey dzięki czynił mocy/
Wzdychał długo/ chcąc się iák podnieść/ ále prożno/
Bo z Smierćią niż z Tátáry walczyć było rożno.
Rękę dawał káżdemu/ stoiącym około/ Dawał około stoiącym rękę.
W Niebo z płáczem/ ná ludzi záś pátrząc wesoło/
Z tym triumphem dał winny tribut Smierći z ciáłá/
Ale sławá przed Kosą iey w cále zostáłá.
Bo z dwiemá záraz w ten czás sam Nieprzyiacioły
Woynę wiodł/ á z iednego wziął triumph wesoły/
Lecz zwycięscá zwyciężon záś od Smierći potym/ Alexander vmarł.
Ktorey się nie odkupi y Krol skárbem złotym.

O vrodzie/ obyczáiách/ y pogrzebie Alexandrowym w Wilnie/ y podnieśieniu ná Wielkie Xięstwo Litewskie Sigmuntá Brátá iego/ Głogowskiego y Opáwskiego Xiążęciá.

Rozdział VIII.

Ak Krol Alexander Kázimirzowic Wnuk Jágiełow vmárł ná Zamku Wileńskim / po tym sławnym zwycięstwie nád Tátary Roku 1506. Augustá Miesiącá 19. dniá/ we Srzodę w noc czwartey godziny/ wieku swego czterdzieśći y sześć lat/ iák Cromer pisze/ á Miechouius 45. kłádzie y dni 14/ wykonawszy ná Wielkim Xięstwie Litewskim lat 14. Miesięcy dwá / A ná Krolestwie Polskim 4. Látá/ Miesięcy 5. pánował. Smierć iego Cometá znáczyłá/ ktora się ná pułnocy máło co przed tym vkázowáłá / też okrągła kulá ognista bárdzo iásna z obłokow ná Wieże Krákowskiego Ratuszá iedney nocy spádłá. Cometá. Cud z Niebá.

Był Alexander śrzedniego wzrostu/ twarzy przydłuższey/ włosow smłádych/ kośćisty/ rámion szerokich/ y śił wiele męźnych/ ále dowcipu / y rozumu przytępszego/ dla czego był milczący/ Hoynośćią wszytkich inszych Brátow przewyższył/ Vrodá. Hoynosć.

zá rozkosz

zá rozkoſz to ſobie wielką poczytáiąc / gdy co dobrego Mężnym / Rycerſkim / Dworſkim y vczonym Ludziom vczynił / w Muſice y w Trębáczách tèż ſię bárdzo kochał / dla czego więcey zá márnotrátnego niżli zá hoynego od wielu ludzi był mniman / ták iż práwie wczás vmárł / póki ieſzcze wſzytkiey Polſki / y Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego márnie nie rozſzáfował / bo y Krolewſkich imion wielką część był pozáſtáwował.

Był potym ſpor około pogrzebu iego / bo Ian Łaſki Káncler vſiłował Ciáło Krolewſkie do Krákowá prowádzić / ponieważ y ſam zá żywotá o to proſił / záś Pánowie Litewſcy w Wilnie go podle Kázimirzá Brátá pochowáć chcieli / obawiáiąc ſię tego / áby Glinſki człowiek pánowánia chćiwy / y świeżym zwycięſtwem nádęty Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego zá przyiáźnią y pomocą ſwoich Ruſſakow nie poſiadł / y nie opánował / vbieżawſzy snádnie Wilno w niebytności Pánow Litewſkich / dokądby oni ciáło prowádzili do Krákowá / y záś ſię názad wrocili. A w tym Sigmunt Márgrábiá Łuſácki / Xiążę Glogowſkie / Opáwſkie / y Stároſtá Sląſki / vſłyſzawſzy od Gońcow Litewſkich w drodze o śmierći Brátá Krolá Alexandrá / we dwunaście mil od Wilná / iáko Decius piſze / co rychley ſię do Wilná poſpieſzał. Tám ku niemu Kniąż Michał Glinſki napirwſzy ze wſzytkich Pánow Litewſkich w siedmi ſet koni wyiechał / A z Xiążęciem Sigmuntem więcey dwu ſet iezdnych niebyło / támże Glinſki piękną Oráćią vczyniwſzy / wiedząc iż iuſz był w podeyźrzeniu v Sigmuntá / wymawiał ſię / y ſpráwował z niewinnego oſkárżenia / y domniemánia Pánow Litewſkich / iákoby ſię on miał ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie ſádzić / á oczyśćiwſzy ſię z tego podeyźrzenia / poddánośc / wiernośc / y poſługi chętliwe Xiążęciu Sigmuntowi iáko Pánu przyrodzonemu obiecował / zá co mu tèż Sigmunt podziękowawſzy / we wſzytkim mu ſię łáſkáwie ofiárował. Potym wſzyſcy Pánowie Litewſcy z wielkimi y świetnymi poczty przyiechali / á przywitawſzy Xiążę Sigmuntá / y Wielkim Xiędzem Litewſkim pozdrowiwſzy / do Wilná go vććiwie prowádzili / Tám rychło potym zgotowawſzy wſzytkie zwykłe potrzeby do Ceremoniy pogrzebu Krolewſkiego należące / pochowáli Alexandrá nád wolą iego ná Zamku Wilenſkim / w Kośćiele S. Stániſłáwá / w teyże Káplicy w ktorey y Brát iego Kázimierz Xiążę cudámi świątobliwośći słáwny był pogrzebiony / y gdzie przed tym Witold niż iego kości Walerian Biſkup Wilenſki przenioſł / leżał / tákże Sigmunt y iego Syn Michäylo / y Swidrigayło Xiążętá.

Tegoż Roku 1506. odpráwiwſzy vććiwie pogrzeb Alexandrow / wſzyſcy Pánowie y Xiążętá Litewſkie / zgodliwymi głoſſy Sigmuntá Kázimirzowicá Brátá Alexandrowego iáko Páná przyrodzonego ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie wybráli. A czás podnieśienia iego był złożon Octobrá álbo Liſtopádá Mieśiącá według Miechowiuſſá dwudzieſtego / według Deciuſſá Ioſtá 26. we wtorek ná dzień przenieśienia S. Woyćiechá / tákże godziny ſzeſnaſtey z wielką vććiwośćią / Ceremoniámi y triumphy / podnoſił go ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie / y Czapkę nań Xiążęcą Aksámitu czerwonego w ſtrefy złote Kámieniámi drogimi oſſádzoną według zwyczáiu ſtárodawnego / kładł Biſkup Wilenſki Woyćiech Tabor / potym mu Miecz podawał Michał Glinſki iáko Márſzałek / támże mu wſzyſcy Pánowie Litewſcy / Zmodzcy / y Ruſcy / y Poſłowie z Woiewodztw / y Powiátow / zá wiernośc / poſłuſzeńſtwo / y poddánośc przyśięgáli.

Rozrywká Pánow Litewſkich.

Sigmunt do Wilná.

Glinſki ſię obwawia.

Pogrzeb Alexandrow.

Sigmunt ná Wielkie Xięſtwo Litewſkie podnieſiony.

Sigmunt

Sigmund pirwszy Jagiełow

Wnuk/ á Syn piąty Kázimirzow/ Głogowskie y Opáwskie Xiąże/ Stárostá Sląski/ z Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ ná Krolestwo Polskie po Brácie Alexandrze/ według dziedzictwá y godnośći koronowány/ Roku 1507.

Księgi XXIII. Rozdział I.

Do Wielmożnego Kniáziá Alexandrá Pokubinskiego Dzierzawce Wilkiyskiego/ etc.

Pánowie Koronni y wszytko Rycerstwo/ iáko skoro sie dowiedzieli/ iż Alexander dniá 19. Augustá Miesiącá Roku 1506. w Wilnie ostátni dług śmierći z ciáłá zápłácił/ ziechali sie ná Siem do Piotrkowá/ dla Electiey Krolá nowego/ Decembrá álbo Grudniá Miesiącá dniá ośmego/ támże ná dzień świety poczecia Pánny Máriey/ Sigmuntá Kázimirzowego piątego Syná Wielkiego Xiedzá Litewskiego/ Ruskiego/ Slaskiego/ Opáwskiego/ Głogowskiego etc. spolnymi głossy Krolem Polskim obwoláli/ y wybráli/ ktora Electia dla trzech przednieyszych przyczyn skutku rychlego doszłá/ naprzod iż Władisław Krol Czeski y Węgierski Brát iego spuścił mu dobrowolne práwo przyrodne ná Krolestwo Polskie/ przez Posłá swego Oswáldá Kárkáczá/ Druga rzecz k temu pomogłá/ iż iuż Sigmunt był podniesion ná Wielkie Xięstwo Litewskie/ Ruskie y Zmodzkie/ ktore páństwá snadźby sie były pewnie oderwáły od Polski/ gdyby był inszy wzięty ná Krolestwo Polskie/ Trzecia iż sobie Pánowie Koronni w pámięć bráli/ święte pánowánie Jágiełowe y Kázimirzowe/ tudźieś obeczną dzielność/ y cnoty wrodzone Sigmuntá Syná iego Xiedzá Litewskiego. Przyczyny dla czego Sigmunt ták rychło ná Krolestwo wybran.

Wypráwili tedy záraz Pánowie Koronni do Litwy Posły/ ktorzyby Sigmuntá ná Krolestwo Polskie Oyczyste y Dziádowskie przyprowádzili/ to iest/ Wincentego Przerebskiego/ Kuiáwskiego/ Janá Lubráńskiego Poznáńskiego/ y Máciejá Drzewickiego/ Przemyskiego/ Podkánclerzego Koronnego Biskupow/ przy nich Andrzejá z Számotuł Poznáńskiego/ Janá z Tarnowá Belskiego/ Woiewodow/ y Janá z Łaská Kánclerzá Koronnego/ ktorzy Sigmuntá w Mielnku z Pány Litewskimi Seymuiącego zástáli/ y tám go ná Krolestwo Polskie od wszech stanow iednostáynie iáko Páná dziedzicznego żądáli/ ktore on z wielką ochotą y rádością przyiąwszy/ á triumphy zzwykłymi ceremoniámi z weselim pospolitego ludu w Kościelech ná chwałę Pánu Bogu odpráwiwszy/ nie mieszkáiąc do Krákowá z Pány Litewskimi y Postámi Koronnymi przyiáchał/ Roku 1507. Januáriá dniá 20. gdzie większa część pocztow pánięcych iáko Jostus Decius pisze/ *Lituanico ritu instructa*, Litewskim álbo Kozáckim stroiem z wielkim kosztem przybrána byłá: Bo y to dziś po trzech Krolách sámi widzimy/ iż iáki Krol/ y z ktorey kráiny/ táki y vbior nász iáko *Simiæ* nosza. Posłowie Koronni po Sigmuntá do Litwy.

Ták tedy dwudziestey wtorey godziny ná Zámek Krákowski z rádością wszytkiego Rycerstwá y ludu pospolitego/ z niewymownym triumphem był

pp prowádzon/

prowádzon/ á po zgotowániu wszytkich potrzeb koronáciey należących/ w Kośćiele świętego Wacłáwá y S. Stánisłáwá zwykłymi Ceremoniámi przyiąwszy zbáwionne Swiątośći pomázan/ y koronowan ná Krolestwo Polskie/ przez Andrzeiá Rożego Arcibiskupá Gnieznienskiego/ przy bytnośći Bernhardá Wilczká/ Arcybiskupá Lwowskiego/ Janá Konárskiego/ Krákowskiego/ Maciejá Drzewickiego/ Przemyslkiego/ Janá Lubrańskiego/ Poznańskiego/ Wincentego Przerebskiego/ Kuiáwskiego/ Erasmá Witeliusá Płockiego/ Łukaszá z Toruniá Warmienskiego/ y Janá Amicinusá Láodickiego/ Sufrágana Krákowskiego/ Biskupow/ y przy Pośle Władisłáwá Krolá Węgierskiego/ y Czeskiego/ Stephanie Telecłim. Nád to Xiążąt y Pánow Litewskich wiele było/ Ale nastroynieyszy był ze wszytkich Pocztem okázáłym Kniąż Michał Glinski/ tákże Jan Zabrzezinski/ Jerzy Rádziwił/ Alexánder Chodkiewic/ Wirszał Hośćikowic/ y inszych bárdzo wiele. Tá Koronácia Sigmuntowá tráfiłá śię dniá 24. Styczniá/ Roku odkupienia nászego 1507. Zás po odpráwieniu tych Ceremoniy Krolewskim obyczáiem/ drugiego dniá w Száty Krolewskie vbrány/ w Koronie ná Rynek Krákowski z Zamku wielkośćią Pánow y Rycerstwá otoczony iáchał/ támże ná Máiestacie przyprawionym/ od Mieszczan zá wierność y poddáność przyimował przyśięgę/ gdźie też y wszytko pospolstwo podnieśienim pálcow przyśięgę wiernośći przyznawáło.

Witelius po nászemu Ciołek.

A odpráwiwszy Koronácią/ záraz Krol z Koronnymi y Litewskimi Pány/ spolną chęćią obmyśliwáć poczęli/ iákoby vpadek Rzeczypospolitey ná ten czás práwie w skárbie (ktory iest *neruus belli*/ siłá woyny) y w inszych rzeczách zniszczáłey nápráwić mogli.

Siem w Krákowie.

Złożył tedy Krol Siem wálny w Krákowie/ ná ktorym o tym byłá rádá/ áby iesli śię co przeszłych czássow niedbálstwem nie dawno zmárłych Krolow w Rzeczypospolitey/ zwłasczá nieporządną oną do Wołoch wypráwą vszczerbiło/ zás śię to pokoiem wziąwszy ná czás przymierze z nieprzyiacioły/ nágrodźiło: A iesliby z ktorey strony woyná nádeszłá/ tedy iż dla wyniszczenia skárbu porządnie spráwowána być nie mogłá/ podátek pospolity vchwalono/ iż wszyscy poddáni Sielscy ták Krolewscy/ iáko Slácheccy po 12. groszy z włoki dáwáć mieli/ według stárego zwyczáiu/ Mieszczánie zás po 6. groszy/ Slachtá/ Woytowie y inszy ktorzy ná Arendach pieniądze máią/ czynszow swoich czwartą część/ Duchowni tákże według stárodawnego zwyczáiu/ y Biskupi osmą część Dźieśięcin mieli płáćić ná pospolitą obronę. Ná tymże Seymie monetę iáwnym decretem grosze/ pułgroszki/ y szelągi vchwalono kowáć Krolowi.

Pobor.

Monetá.

Stephan też Telecki Władisłáwá Węgierskiego/ y Czeskiego Krolá Poseł/ zá przyzwoleniem Sigmuntá Krolá/ y wszytkiego Senatu do Wołoch odiáchał/ áby Przymierze y Condicie spolnego pokoiu miedzy Bochdanem/ y obiemá Krolámi/ Władisłáwem y Sigmuntem postánowił/ do Węgier tákże Posłowie Koronni Biskup Poznański/ Márszałek Koronny/ y Kánclerz Jan Łáski/ y Christoff z Szydłowcá posłáni/ ktorzy z Krolem Władisłáwem y Krolestwy iego Węgierskim/ y Czeskim/ przymierze postánowili/ á od Prussow ná ten czás był pokoy.

Posel do Wołoch.

Do Węgier.

O rozruchách

O rozruchách Glinskiego w Litwie / y o początku woyny Moskiewskiego z Sigmuntem / á wykupieniu przezeń imion Krolewskich / y poráženiu Tátárow pod Wronowem.

Rozdział II.

W Litwie tegoż roku 1507. wielkie rozruchy były miedzy Kniążiem Michałem Glinskim / y Janem Zabrzezinskim / Bo Glinski będąc Mężem wielkim śmiáłym / ná wßem dzielnym / rozumu dochćipnego / y do káżdey potrzeby sposobnego (bo w Niemcech więcey niż dwánaście lat v Albrichtá Sáskiego Xiążęciá / gdy w Frisiey woynę wiodł / dobrze sobie poczynał / y wßytki stopnie Rycerskiey godnośći przeßedßy / iák *Herbersteinus in Cōmentarijs Moschouiticis fol. 106.* piße / wielkie á sławne imię otrzymał / we Włoßech też w woyskách Máximiliáná Cesárzá żołnierską służył / zá czym miedzy wßytkimi Krolmi / y Xiążęty postronnymi dobrze był znáczny / y wielce záchowáły) A gdy się do Litwy oyczystey wroćił / v Alexandrá wielkiego Xiędzá Litewskiego / potym Krolá Polskiego naprzednieyßą łáskę y prawie towárzyskie obcowánie miał / przyiacioł zás wielkością / ktorych sobie hoynością y datkiem sczodrym bez liczby był sposobił / tudzież máiętnośći y skárbow práwie Xiążęcych dostátkiem / z wielkiego sczęścia w pychę / potym w Ambicią álbo pożądliwość zbytnie chćiwą ná opánowánie wielkiego Xięstwá Litewskiego / iáwnie się był podniosł / co iednák Sigmunt po śmierći Alexandrowey prętkim swoim przyiáchánim do Wilná vprzedził / y ná czás iáko táko vśmierzył / gdy mu Glinski zá wierność á poddáność z inßymi pány Litewskimi przy podnoßeniu ná wielkie Xięstwo Litewskie przysięgał. Ale się potym rychło vmysły y przedsięwzięcie Glinskiego / zá dowodem Janá Zabrzezinskiego / wielkiego Xięstwá Litewskiego Márßałká okázáły / y spráwy iego iáwnie się ku vpadku náchyliły / *eamq; tunc mortalibus communem Glinscius expertus est*, iáko Jodocus Decius piße *fortunam* / tákiego też ná ten czás sczęścia ludziom pospolite. Glinski ná sobie doświádczył / iż czássow sczęśliwych przyiacioł wiele miał / á skoro się iedno trochę fortuná iego záchwiáłá / żadnego przyiacielá nie było / ták iż ich iuż y zá pieniądze niemogł dostáć / ktorych pirwey gdy Alexander pánował / dármo wielkimi Rotámi zá nim y przed nim dudkuiąc chodziło. A gdy się z Zabrzezinskim o zádánie zdrády / iáko z potwarcą przed Krolá pozywał / złożył obiemá Krol rok pewny ná dowod y odwod / ále iż widział rzecz wielką miedzy dwiemá wielkimi przećiwniki / dla tego odwłoczył / ażby się snadź iáko poiednáli / álbo iżby się tym iáwniey zá pewnieyßym dowodem o Glinskiego postępkách wywiedział.

Dum fueris Felix multos numerabis amicos.

Glinskiego z Zabrzezinskim zaście.

Potym Glinski 27. dniá Miesiącá Márcá / do Władisławá Węgierskiego y Czeskiego Krolá / v ktorego też miał pierwey wielkie záchowánie Brátá Sigmuntowego / ná Budzyń dla porády y przyczyny odiáchał / gdzie widząc iż się w nádziei omylił / bez pociechy do Litwy się zás wroćił / wßákże przyniosł od Krolá Węgierskiego listy / y Posłowie Węgierscy / iáko Herbersteinus świádczy / dla tego z nim przyiecháli / áby tá przewłoká máiętnośći / sławie / y poćiwośći iego nie ßkodziłá / y prosił Krolá Glinski / áby wżdy iuż kiedy wyrok miedzy nim

Glinski do Węger.

Glinskiego oświádczenie o nieucżynienie spráwiedliwośći.

Glinskiego listy do Moskiewskiego.

á Pány Litewskimi/ zwłaszczá z Zabrzezinskim vczynił. Ale gdy obaczył iż Krol onę spráwę po stáremu zwłoczył/ álbo snadź przeciwney stronie więcey folgował/ gniewem wielkim pobudzony/ Glinski Krolowi powiedział/ mowiąc/ iż się pokusze o táką rzecz/ ktora tobie Krolu/ y mnie ná potym będzie żáłosna. A odiáchawszy do domu z gniewem/ wnet iednego swoiego wiernego sługę z listámi do Moskiewskiego posłał/ w ktorych to pisał/ iż ieśliby mu Wielki Xiądz Moskiewski dobrowolnego do siebie przyiáchánia dozwolił/ á ná to mu przysiągł/ y listy gleitowne przysłał/ tedy z Zamkámi ktore w Litwie trzymał/ do niego się przekinąć obiecał/ z czego się Moskiewski vrádowawszy/ gdy słyszał y znał wielką dzielność Glinskiego/ wnet ná iego żądánie przysięgę vczynił/ y czegobykolwiek od niego potrzebował/ to skutecznie przyrzekł wypełnić/ y ná to mu wieczne listy táiemne posłał.

Moskwá Litwę woiuie.

Litwá Gzikow wzięłá.

Ośmdziesiąt tysięcy Tátárow ná pomoc Litwie prożno.

W tymże czásie wnet przerzecony Wásil Iwánowic Kniáź Moskiewski z woyskiem wielkim minąwszy Smolensk ná mil trzydzieśći/ w Litewską ziemię wciągnął/ przeto Krol Sigmunt vspokoiwszy Krolestwo Polskie od Węgier/ Wołoch/ y Prussow/ ruszył się do Wilná z woyskiem Polskim/ potym z Rycerstwem Litewskim/ Zmodzkim y Ruskim/ Tátárow ktemu Przekopskich przyzwawszy/ ciągnął przećiw Moskiewskiemu/ ktory záraz vsłyszawszy iż Krol z Litwą y z Tátary się przybliża/ niechcąc kuśić bitwy do Moskwy się z woyskiem swoim wroćił/ zá czym Litwá od Moskwy Gzykow Zámek odyskáłá/ á splundrowawszy niemáło Miásteczek y włośći Moskiewskich/ łupy wielkie z plonem wywiedli. Sigmunt też Krol widząc/ iż nieprzyiaciel bitwy się chronił/ ku temu woysko Litewskie niedostátkiem żywnośći/ y zbytnią gorącośćią było strapione/ do Wilná się wroćił. Tákże y Carz Prekopski ktory ośmdziesiąt tysięcy Tátarow w woysku swoim/ iáko sławá byłá/ miał/ nic spráwiwszy do Prekopu się wroćił.

Ian Bonar.

Zamki/ Włośći y insze dochody Krolewskie wykupione.

Sigmunt Krol potym Siem w Krákowie złożywszy/ z Litwy do Krákowá Roku 1508. Styczniá 24. przyiechał/ á ná tym Seymie o postánowieniu spraw Koronnych rádzono/ ktore z łáski Bożey spokoynie trwáły zá domowym pokoiem przez cáły rok/ wszákże nowego Páná nowe przygody y frásunki náchodziły/ gdy skarb ták Rzeczypospolitey/ iáko y własny Krolewski/ tákże y v Pánow/ iáko y dziś był wyniszczał/ dobrá Krolewskie k temu záwiedzione/ á co wiekszá żołnierze Czechowie/ Niemcy y Polacy/ ktorzy v Albrichtá y Alexandrá Krolow służyli/ żołdu zápłácenia vpornie się domagáli/ lecz iednák Krol zá pomocą Bożą/ y Iáná Bonárá pilną spráwą/ ktory był v niego sprawcą wielkim/ y stárszym nád Mienicą/ bárdzo prętko sam siebie y rzeczpospolitą vpádłą podpárł/ bo napierwey nákowawszy monety/ Krolewskie dobrá w wielkich sumách pieniędzy zástáwione wykupił. Napierwey Ziemię Spiską/ ktora byłá we 12. tysiąc Złotych czyrwonych od Iáná Iordáná z Zaklicziná/ Oświecim y Żupy Ruskie/ ktore były we 14. tysiąc złotych czyrwonych od Páwłá czarnego/ Mieszczániná Krákowskiego wykupił. Proszowice od Iurká Langá dziewiąćią tysiąc złotych czyrwonych/ Niessowa od Stánisłáwá Kościeleckiego dziewiąćią tysiąc. Od Krákowskich Rádziec co ku wielkim rządom Zamkowym przysłuszáło/ straż Rybitwia/ Młyny/ Iátki y ine dochody dwiemánaśćie tysiąc/ y z żup obudwu Krákowskich solnych wiele długu skupił/ Olborę Olkuską/ to iest dziesięcinę od Kruszczu v Seweriná Betmáná Mieszczániná Krákowskiego pięćią tysiąc złotych/ Siradz 5. tysiąc/ Gostinim dwiemá tysiącámi y trzemá sty/ Rádom trzemi tysięcy/ Sochaczow siedmią tysiący/ Piotrkow tysiącem y dwiemá sty/ Drohobycz pięćią tysięcy/ Rabstym pułtorem tysiącem/ Ritter zamek tysiącem/ Cło Lubelskie tysiącem y cztermi sty/ Słuchow 4. tysięcy. Tuchola 11. tysięcy. Sądecz 4. tysięcy. Inowłodsław 5. tysięcy. Mostowe y Cło Toruńskie dziesiącią tysięcy złotych wykupił etc.

Służebnym

Służebnym też żołnierzom ktorym sie byli Bracia Albricht y Alexander zadłużyli zapłácił/ ná ktore wyszło więcey niż dwie ście tysięcy złotych czerwonych/ Nád to Zamek Krákowski/ ktory był prawie vpadł/ wielkim kosztem zmurowáł/ zwłasczá one strone od zachodu Słońcá y ine ściány. 200000. złotych czerwonych ná żołnierze.

Tegoż Roku dniá 5. Kwietniá/ Zyd niiáki z swoimi pomocnikámi Sacrámentu Ciáłá Bożego w Krákowie nie vczcił/ y insze sprośne rzeczy bluźnierstwem złośliwym popełnił/ poiman potym/ á ná drábinie w Kościele Pánny Máriey przywiązány y rościągniony przy zgromádzeniu wielkim ludzi vczonych/ tám piśmiem dowodnie/ ácz też wiele y śmiele z strony swoiey mowił przekonány/ zwierzchności świeckiey podány y spalony iest. Bluźnierczá Zyd spalon.

Tegoż Roku nád mniemánie/ iák Decius pisze/ Astrologow nászych/ powietrze morowe srogo pánowáło/ ktorym mnostwo ludu pospolitego pomárło. Mor.

Tegoż Roku Tátarow puł trzeciá tysiącá do Wołyńskich kráin vkrádkiem wtárgnęli/ przeciw ktorym Ian Kámieniecki Mąż sławney pámięci/ Lwowski Castellan/ Stárostá Buski z pięcią set iezdnych żołnierzow był posłány/ Ten Miesiącá Lipcá 23. dniá do Miedzyboża przyciągnąwszy/ á Koniom y Rycerstwu sprácowánemu ledwo trzy godziny wytchnąwszy/ z Winnickim/ y Brásławskim Stárostámi/ tákże z Slachtą Wołyńską/ y Podolską zá Tátáry ciągnął/ ktorych nászy czarną drogą śpiesznie idąc tegoż dniá dogonili v Woronowá Horodziscá/ gdzie ná nich/ gdy iuż wielkie łupy więźniow/ y dobytku gnáli/ mężnie y śmiele vderzyli/ porázili/ y rosproszyli/ ták iż Pogan dwá tysiącá ná plácu poległo/ á łupy wszytki odgromiwszy/ y sowito odebráwszy/ z zwycięstwem do Miedzyboża sie wrocili. Tátárowie porázeni.

Tegoż Roku 1505. Kniaź Constanti Ostroski/ Hetman pámięci sławney/ Wielkiego Xięstwá Litewskiego z Moskwy wyszedł/ gdzie był w więzieniu srogim przez lat siedm/ od oney porażki ná Wiedrosse zá Alexandrá Roku 1500.

O zábiciu Ianá Zabrzezinskiego/ Márszałka Wielkiego X: Lit: przez Michałá Glinskiego/ y burzeniu iego około Słuckā/ Kijowá/ y inszych kráin Litewskich/ y do Moskwy zbieżeniu/ á rozgromieniu Moskiewskiego woyská pod Orszą/ Roku 1508.

Rozdział III.

Kniaź Michał Glinski skoro po odieździe Królá Zigmuntá z Litwy do Krákowá/ widząc iż mu sie nie po myśli sżáncowáło v Królá/ vdał sie ku rostirkowi szkodliwemu/ á naprzod zbuntowawszy stáre towárzystwo y pomocniki swoie/ w siedmi set iezdnych zbroynych/ przepráwił sie przez Niemen z Lisková/ y prosto do Grodná wiáchał/ máiąc wiádomość przez szpiegi/ iż tám Zabrzezinski Ian Márszałek Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ iego nagłownieyszy nieprzyiaciel w ten czás mieszkał w Dworze swoim v Grodná/ á ná większe nieszczęście iego teyże nocy potkał w drodze przed Grodnem Miłośnicę iego/ ktora od niego iácháłá/ á poimawszy ią kazał iey pytáć mękámi strasząc o wszystkich táiemnicách Zabrzezinskiego/ ktora dla To Lisowo dziś Xiążętá Słuckie trzymáią.

 strachu

Zabrzezinski obskoczon. strachu wszystko musiała powiedzieć/ Tak Glinski oskoczywszy go w Dworze niespodzianego takich gości/ kazał do iego pokoiu drzwi wybić/ tamże iego nayWiernieyszy przyiaciel y dworzanin Schleinic Slachcic z Missinskiey ziemie Niemiec/ werwawszy się z inszymi/ nalezli Zabrzezinskiego w pościeli leżącego prawie w pierwospy/ y kazali go sciąć Turczynowi/ a wetknąwszy głowę iego na Szablę/ przynieśli przed Glinskiego/ ktory ią kazał na Drzewce wetknąć/ y niesiono ią przed nim 4. mile/ aż do Jeziorka iednego ku Wilnu iadąc/ tamże ią kazał vtopić/ gdzie teszcze y dziś słup murowany przy gośćincu/ nad tymże Jeziorkiem w boru stoi/ potym wnet maiąc przez dwa tysiąca iezdnych/ rozesłał ich część po Litewskiey ziemi szukać Panow Litewskich/ ktorych kazał zabijać/ y mordować/ a sam zebrawszy więcey ludu/ ciągnął do Nowogrodka/ gdzie mieszkaiąc/ Slachty bardzo wiele pomordował/ ktorych sobie być przeciwnymi rozumiał.

Schleynic Niemiec. Zabrzezinski sięty. Glinski w Nowogrodku Slachtę morduie.

Potym Glinski widząc iż tym okrutnym vczynkiem/ y Krolą y wszytkę Litwę przeciw sobie sto kroć więcey niż pierwey obruszył/ rozumieiąc też iż Krolowi tego ledz iako mimo się puścić dla przyiacioł Zabrzezinskiego nie przystało/ zwątpiwszy w łasce/ wnet do wielkiey woyny myśl nakłonił/ a Krolowi mocą odeprzeć vmyślił. Przeto kilko Panow Litewskich/ y Slachty Ruskiey na swoię stronę obietnicami/ darami/ y nadzieią opanowania Wielkiego Xięstwa przyciągnął/ a zwłaszcza z Wasilem Glinskim Bratem rodzonym złączył moc swoię/ ktory mu też zaraz kilko Zamkow swoich y Krolewskich/ nad ktorymi był przełożon podał/ oblegli zas Minsko/ ale widząc iż go dobrze broniono/ ciągnęli z woyskiem pod Słucko/ stamtąd Wasili iego Brat ku Kijowskim się przygrodkom obrocił/ Zytomirą/ y Owrucią dobywał/ namawiaiąc Ruską Slachtę y Boiary/ aby do iego Brata dobrowolnie przystali/ ktory się na to vdał/ y w tym mu Bog ktory go k temu sam pobudził poszczęści/ iż od Litwy do Rusi Wielkie Xięstwo iako przedtym było z starodawna przeniesie/ y Monarchią Kijowską odnowi/ y iuż był tymi obietnicami bardzo wiele Boiar Kijowskich zwiodł/ iż mu niktorzy przysięgali. Sam zas Kniaź Michał Glinski Słucki Zamek obległ/ spodziewaiąc się za poradą swoiey strony/ iż Xiężna Anastasia iako Wdowa na ten czas po Xiążęciu Siemionie będąca (tylko z iednym Synem Xiążęciem Jerzym dziśieyszych Xiążąt Słuckich Dziadem) albo z strachu albo z namowy łagodney iemu w Małżeństwo przyzwoli/ ktorą poiąwszy (bo żony niemiał) tak rozumiał iż mu mocy nie mnieyszey tudziesz skarbow za przybyciem Xięstwa Słuckiego/ y Kopylskiego przybyć miało/ y iuż sprawiedliwie Kijowskiey Stolice/ iako vdzielnego Xięstwa przedtym Włodimirzowi Olgierdowicu Xiążąt Słuckich przodkowi po żenie lub prawem lub woyną dochodzić mogł. Ale widząc iż Zamku meżnie tak z blankow/ iako częstymi wycieczkami broniono/ a iż też ani w łagodney namowie/ ani w zdradliwym słowie nie wskorał/ rozgniewawszy się vmyślił przymiotem Zamek spalić/ ale gdy mu wiele ludzi zbito/ wnet zagony rospuścił po wszystkich Słuckich/ y Kopylskich włościach/ mieczem/ y ogniem więcey niż Tatarską okrutnością Ludzi/ Dobytki/ Sioła plundruiąc/ tak iż wszytki dzierżawy wzdłuż/ y wszerz Xiężny Słuckiey mszcząc się załości iey nad poddanymi wypustoszył. Od Słucka zas y od Kopyla odciągnąwszy/ ciągnął do Turowa/ ktorego wnet dobył/ a swoimi osadził/ y przysięgę od Boiarow Ruskich wziął/ Potym Mozer obległ/ ktory też częścią mocą/ częścią podaniem od Slachty Kijowskiey wziął/ y osadził. Tam potym Wasil Wielki Xiądz Moskiewski przysłał mu na pomoc Ostaphija Daszkiewica onego sławnego kozaka (ktory się był do niego przedał/ iako miał obyczay) z dwudziesta tysięcy ludzi Moskiewskich iezdnych/ z tymi pod insze Zamki Ruskie Glinski ciągnął/ a tak k niemu przystali Kniaziowie Druccy z Zamkiem swoim Druckiem/ y Kniaź

Glinski Minsko obległ. Glinski Slachtę buntuie Ruską. Glinski Słucko obległ. Okrucieństwo Glinskiego około Słucka. Turow y Mozer Glinski wziął.

Michayło

Michaylo Mścisławski Lingwieniewic z Zamkiem Mścisławiem/ k temu Horßa/ Kryczow/ Homel/ poddáły mu się/ ktore Glinski Moskwą osádźił/ Sam záś názad wrocił się do Słucká/ spodziewáiąc się iż Xiężná Anastasia stráchem y iego szczęściem vwiedziona/ miáłá mu się poddáć z Zamkiem Słuckim y Kopylskim/ ále go tá nádźieiá iáko y pirwey omyliłá. Od Słucká záś ciągnął znowu do Nowogrodká/ á stámtąd zagony áż pod Wilno rospuścił/ bo w ten czás wielkie zabiegi do Wilná były przed nim. A widząc iż ieszcze ták wielkiey mocy nie miał/ áby mogł Krolowi Sigmuntowi odeprzeć/ wnet Zamki swoie wßytki osádźił/ á sam postawßy naprzod Brátá Kniáziá Wásilá Glinskiego z skárbámi y z przyiacioły do Moskiewskiego Wielkiego Xiędzá Wásilá ziáchał według postánowienia/ ktore był sobie przedtym v niego przez listy ná to przysłáne obwárował/ Tám záraz Michał Glinski będąc od Xiędzá Moskiewskiego wdzięcznie przyięty/ tráctowáli iákoby naprzod Smolenská dostáć/ zá czymby snadniey iuß inße Xięstwá Litewskie osieść mogli. Było ich też iuß z Rusi y z Litwy bárdzo wiele/ iáko Jodocus Decius piße/ ktorzy tego Glinskiemu pomagáli/ y chętliwieby przy nim do końcá byli stáli/ y tego ná co się sádźili dowiedli/ by był po temu czás dłużßy/ ále Sigmunt Krol początkom ßkodliwey woyny zábiegáiąc/ Mikołáiá Firleiá z Rycerstwem służebnym co naprędzey przed sobą wypráwił/ sam też zá nim vspokoiwßy Koronne spráwy rußył się spießno do Litwy/ czwartego dniá Máiá ná dzien S. Floriana.

Glinski z Brátem do Moskwy ziáchał.

A w tym czásie Michał Glinski wziąwßy pomoc od Moskiewskiego z wielkim woyskiem ciągnął pod Minsko/ y dobywał Zamku vsilnym ßturmowániem/ ále widząc iż się mężnie á stale Slachtá Minska broniłá/ k temu słyßał iż Sigmunt Krol z woyskiem ciągnie/ Przeto co rychley posłał do Moskiewskiego prosząc go o więkßą pomoc/ ktory mu wnet posłał ná rátunek ßeśćdźiesiąt tysięcy iezdnego woyská/ nád ktorym właśnych swoich Hetmánow przełożył/ Jacobá Záchárynę/ y Kniáziá Sczenię. Co vsłyßawßy Krol Sigmunt w Brześciu Litewskim/ wnet pięć tysięcy Żołnierzow/ y Dworzány swoie przeciw Glinskiemu posłał. Litewskie też woyská/ y Ruskie według pospolitego ruszenia/ y Tátarow kilko vph v Nowogrodká się ßykowáli/ z ktorymi złączywßy się Krol z ludem służebnym/ ciągnął przeciw Glinskiemu do Minská. Co słyßąc Michał Glinski przestráßony osobą Krolewską y iego przyciągánim z woyskiem Litewskim/ záraz od Minská odciągnął/ á pod Borissow z Moskiewskim ludem prosto się vdał. Krol też zßykowawßy znowu v Mienská vphy wßytkie Litewskie y służebne ciągnął po nim/ y dogonił go v Orßey/ nád Dnieprem/ gdźie mu iuß ono drugie woysko Moskiewskie w ßeściudziesiąt tysięcy z Danilem Szczenią/ y Jacobem Zacharinem było przybyło.

Glinski Mieńská wtory raz z Moskwą dobywa.

Pomoc wielka z Moskwy Glinskiemu.

Krol Sigmunt z Litwą ná Glinskiego.

Przeto przerzeceni wodzowie Moskiewscy wyrozumiawßy iż Michał Glinski vcieka/ á Krol zá nim z Litwą y z służebnymi tym śmieley goni/ wnet z niespodźiáney trwogi vpádło im ono serce hárde/ y záraz vwodźili woyská swoie w sámey vcieczce nádźieię pokłádáiąc/ á przepráwiwßy się názad z wielką trudnością y ßkodą przez Dniepr/ osádźili mocno wßytki brzegi/ chcąc náßym przebycia zá sobą obronić/ á sámi się położyli w mili z oney strony Dnieprá między lásy. A w tym czásie woysko náßych nád Dniepr przybyło w łsniących Zbroiách/ Tarczámi/ Drzewy/ Proporcámi/ vbiory świetnymi/ pierzem etc. bárdzo ogromni/ y położyli się obozem ná tym mieyscu/ gdźie Moskwá przez Dniepr vciekáłá/ á ten dzień był ná ten czás świętey Máłgorzácie poświęcony. A w tym kilko set/ á potym kilko tysięcy/ potym kilko set iezdnych y pießych Litewskiego Rycerstwá ochotnego/ y żołnierzow ná dwu rożnych mieyscách w brod przebyli Dniepr/ iedni ná dole drudzy ná gorze.

Moskwá vcieka y Glinski.

Dzień bitwy.

Ták tedy

Ták tedy Moskwá bronili nászym brodu y przepráwowánia w iednym mieyſcu gdźie przeciw im nászy bręli/ ále drudzy co ſię byli wniz y wzgorę ná dwu mieyſcách rożno y dáleko od ſiebie przepłáwili/ bez wieśći przyſkoczywſzy ná Moſkiewſki oboz mężnie z weſołym á ogromnym okrzykiem vderzyli/ y od potraw ich/ bo w ten czás ieść práwie byli poczęli/ rozgromili/ á pobiwſzy ich oną ſzczęſliwą vtarczką bárdzo wiele/ z korzyścią y z łupámi okwitymi w cále ná czás práwie do ſwoich Dniepr przebywáiących/ á z Moſkiewſką záſſádą o brod ſię vganiáiących przybyli/ á złączywſzy ſię/ wnet Moſkwę ſpolną mocą od Dnieprу wſpárli/ y odbili/ ták iż śmiáłą przeważnośćią brod ſobie wolny żelázem vczynili/ y tám nád brzegiem Dnieprowym bárdzo wiele Moſkwy porázili.

Náſzo ná Moſkwę vderzyli/ z iedney ſtrony.

Bacząc to Krol Sigmunt ktory z drugiey ſtrony bitwie ſię záczętey dziwowáł/ wnet z weſołą poſtáwą we zbroi przez Dniepr ná koniu ſię przepráwił/ gdźie ſwoim ſercá dobrego przydał/ á Moſkwie ſzyki zmylił/ bo zá Krolem zewſząd co żywo krzycząc/ hucząc ochotnie iáko ná weſele pieſzy y iezdni w brod ciągneli/ Ale iż iuſz Słońce záchodźiło/ przeto Krol mądrze poſtępuiąc/ dla iákiey zdrádliwey záſadki/ kazał ſwoim zbroynym w ſpráwie ná koniách ſtáć po gotowiu/ áby ták śnádniey ná wielkie woyſko Moſkiewſkie ktore nie dáleko leżáło vderzyć porządnym ſzykiem mogli/ ſkoroby świtáć poczęło/ á ták poſtánowiwſzy porządnie ſtraż w woyſku ſwoim/ ſam ſię do obozu o trzeciey godźinie w noc wroćił/ y áż w nocy obiedwał.

Sam Krol Sigmunt w zbroi przez Dniepr.

A Michał Glinſki ktory oſtátecznego ſzczęśćia ſwoiego y zwyćięſtwá w tey bitwie vśiłował ſkoſztowáć/ nápominał Hetmánow Moſkiewſkich áby Krolowi walną bitwę dáli/ obiecuiąc im pewne y bárdzo śnádne zwyćięſtwo/ ieſliby według iego rády poſtępowáli. Ale Hetmánowie iż im ináczey był Wielki Kniáź Moſkiewſki roſkazał/ álbo iż wierze y męſtwu ſwoiey Moſkwy nie do końcá vpháli/ nie chćieli Glinſkiego w tym ſłucháć/ przeto o puł nocy ruſzyli ſię vćiekáć wielkim ſtráchem potrwożeni/ á porzucáiąc ćiężáry y konie vſtawáiące/ y inſze záſzkodne ſtátki/ y żywnośći/ przez błoćiſte láſſy/ y nieprzeſzłe káłuże ono wielkie woyſko vwodźili. Michał też Glinſki hárde ſzyki zmyliwſzy áż ná Stárodub zá nimi muśiał pierzcháć/ obawiáiąc ſię áby gdźie od náſzych nie był przeięty/ iákoż iednák by ich nászy byli gonili/ bárdzo śnádnie Moſkwę bez ſpráwy ſtrwożoną po leśiech vćiekáiącą porázilіby/ ále iż częśćią dla drog niebeſpiecznych/ y inſzych niewczáſow woiennych Pánowie Rádni tego Krolowi bronili/ przeto proſto od Orſzey ruſzył ſię do Smolenſká/ á tám ná przedmieśćiu oboz położył/ Sierpniá Mieśiącá dniá pierwſzego.

Glinſki chćiał z Krolem bitwę zwieść.

Moſkwá vćieká.

Wſpomina też Herberſtein *in Commentarijs rerum Moſchouiticarum*, dźiwną przygodę czáſſu tey woyny niiákiego Pierſtinſkiego/ ktorego gdy Krol z woyſkiem leżał miedzy Dąbrowną y Smolenſkiem/ koń twárdouſty wniosł w puł Dniepru Rzeki/ á potym go zrzućił z ſiebie/ á Pierſtinſki áż zá kolána w kiriſſową zupełną zbroię vbrány/ do dná w głębokość ſię Rzeki byſtrey pogrążył/ y iuſz go wſzyſcy byli opłákáli/ mniemáiąc iż vtonął/ gdy ná to y Krol ſam Sigmunt/ y ludźi przez 3000. pátrzáło/ á w tym Pierſtyńſki iáko był w ćięſzką zbroię opięty/ pod wodą po źiemi idąc/ przeſzedł áż ná drugą ſtronę Dniepru/ á tylko ſię dwá rázy wody nápił/ iáko ſamże powiádał/ y był potym v Krolá w łáſce. A to ſię było y mnie tráfiło ſámemu/ gdym był vtonął ieſzcze máłym dźiećięćiem w ſtáwie wielkim Striykowſkim/ á gdy mię iuſz zá vmárłego z wody wyrwano/ położono w Kośćiele z żáłoſnym płáczem rodźicow ná márach/ támże potym po długich poſpolitego ludu modlitwách/ y kádzeniu rozmáitym/ iáko mi Rodźicowie powiádáli/ z nowum ná márach ożył/ z nienaczká ſię rumieniéiąc/ A to ſam baczę/ gdy Rodźicowie Pánu Bogu dźiękuiąc/ záraz przyniozwſzy mię zmartwychwſtáłego z Kośćiołá/ vbogich y inſzych ludźi zebránych czeſtowáli.

Potym

Potym Krol námowiwßy ſię z Pány Litewſkimi y Koronnymi / vrádzili Hetmáná wielkiego Xięſtwá Litewſkiego Xiążę Conſtantiná Oſtroſkiego / y Mikołáiá Fierleiá z Dąbrowice Hetmáná żołnierzow Polſkich ná woiowánie Moſkiewſkiey ziemie poſłáć / á Krol ſam tym czáſem izby w Smolenſku leżał. Ale gdy tá wypráwá iáko v náßych obyczay dłużey byłá niż rzecz potrzebowáłá odwłoczona / w tym ſię dwá Pánowie (ktorych Hiſtorie nie miánują) miedzy ſobą powádzili / y táką trwogę á niewymowną y nienágrodzoną ßkodę Rzeczypoſpolitey vczynili / iż nie tylko ono poſtánowienie do ſkutku przyßło / ále też Moſkiewſkie woyſko ktore ſię po láſách y tám y ſám ſtrwożone błąkáło w cále vßło / á zá ſobą náßym gdzie mieli w ich ziemię ciągnąć / drogi wielkie drzewá podcináiąc pozárębowáli y záwaláli / y Drohobuż Zamek zá Smolenſkiem mil 18. widząc iż go trudno bronić mieli ſpalili. Ták tedy dla onego záwichrzenia ßkodliwego / dwu wartogłowow / z woyſkiem wßytkim Xiążę Couſtanti nie mogł do Moſkwy ciągnąć / ále iednák żołnierze y zagony Litewſkich Kozakow wielkie ßkody częſtymi wtarczkámi ogniem / mieczem / y łupow wywodzenim w Moſkiewſkich włościách poczynili. Kißkę też Hetmáná polnego Litewſkiego Krol poſłał z kilkiem tyśiecy Litwy / y Polakow / pod Wiazmę (nie Wioſnę iáko Bielſki y Decius pißą) Zamek Moſkiewſki zá Dorohobużem nád Dnieprem leżący / ktory one wßytkę włość Wiazmieńſką wßerz y wzdłuż bárdzo prętkimi zabiegi ogniem / y mieczem wyplundrował. Co bacząc Xiądz Moſkiewſki wnet áby onę niebeſpieczność nagłą odbił / woyſko ſwoie przeciw Kißce wypráwił / o ktorym woyſku Kißká wywiedziawßy ſię przez ſpiegi / á rozumieiąc ſię być dáleko nierownym ku nieprzyiacielowi / co rychley Krolowi oznaymił / wnet tedy Krol áby ſwoich w oney niebeſpieczności rátował / ludu ſłużebnego Polſkiego kilko vphow z Mikołáiem Firleiem Hetmánem Koronnym ná pomoc Kißce poſłał / ále Fierley dłużey niż rzecz nagła potrzebowáłá / báwiąc ſię przebywánim zárąbionych láſſow / omießkał ſwoim rátunku dáć y Kißkę w nádziei omylił / ktory iednák ſtrách ná ſtronę odrzuciwßy kilko rázow ſtraż Moſkiewſką / y záſadki ich częſtymi vtarczkámi poráźił / pobił / y pogromił. Druga záś Moſkwá ránna vciekáiąc dla ſromoty / álbo rádniey ſtráchem ſtrwożeni / powiedzieli ſwoim Hetmánom iż wielkie woyſko Litewſkie / y Polſkie przeciw im tuß przyciąga. Co oni vſłyßawßy / zaraz porzucáiąc ciężary záſkodne / nocą y dniem áż do ſámey Moſkwy vciekáli / drudzy po láſach y geſtych ßelinach vcieczką zdrowie ſwoie ſczyćili. Ták w ten czás Kißká nie wálną bitwą tylko ſtráchem mocy Polſkiey y Litewſkiey dwá kroć zwycięzcą nád Moſkwą zoſtał / wßákże y ſam gdy mu zbiegowie Moſkiewſcy o wielkim woyſku Moſkwy zá Litwą goniących powiedzieli / coś vciekáiącemu y zwycięzcy był podobny / bo niechcąc niebeſpiecznego ſczęścia bitwy wątpliwey z możnym nieprzyiacielem (niewiedząc iż pewnie vciekał) koßtowáć / ná trzy mile vwiodł woyſko Litewſkie / ále iednák z wielkim łupem y połonem dobytku y więźniow wcále z Litwą do Krolá przyciągnął. A wielki Xiądz Moſkiewſki Waſil Iwánowic dowiedziawßy ſię o nieſczęſliwym powodzeniu woyſká ſwoiego / wiele pobitych Boiar y Ricerſtwá / tudzież ludu poſpolitego zábránego widząc / y włości Wazmienſkie / Możáyſkie / Bielſkie / y Rſowſkie wßerz y wzdłuż mieczem / y ogniem ſplundrowáne bacząc / poſłał gońcá do Krolá przymierza ná czás proßąc / zá czym Poſły wielkie z pewnymi Condiciámi dla poſtánowienia wieczne° pokoiu przyſłáć obiecował. Krol też mądrze pożytki wßytkiey Rzeczypoſpolitey z Rádámi ſwoimi vważáiąc / y bacząc iż zimá nádchodziłá / Nieprzyiaciel záś bitwy iáwney zwieść ſię chronił / woyſko Litewſkie y Polſkie z wielkim koßtem á z máłym pożytkiem / y z więkßą vtrátą prożno po láſách y błotách nieprzeßłych mordowáć / k temu iż pilne á wielkie ſpráwy Koronne bytności Krolewſkiey bárdzo ná ten czás potrzebowáły / przyzwolił

ná proſbę

Niezgodá dwu wßyſtko woyſko zátrwożyłá.

Drohobuż Moſkwá ſámá ſpaliłá 18. mil zá Smolenſkiem.

Kißká Wiazmienſkie włości zburzył.

Kißká Moſkiewſkie woyſká rozgromił.

Moſkiewſki pychę złożywßy przymierza proſi.

Temu máło nie podobna Wielitolucka wypráwá/ Roku 1580.

ná prosbę Moskiewskiego / á w tey spráwie posłał do niego Páná Iwáná Sapihę táiemnego pisárzá swego / Namiestniká Witebskiego / ktory snádnie ono doczesne przymierze z Moskiewskim woyny się boiącym vtwierdził. A ty przednieysze Conditie w tym przymierzu były zámknione / áby Zamki wszytki ktore

Condicie przymierza z Moskiewskim.

Michał Glinski przedtym zdawná dziedzicznym práwem w Litwie trzymał / y ktore zá tą woyną y zdrádą swoią pobrał / á swymi osádził / były Krolowi ku Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu wrocone. Glinski iáko zbieg / áby w Litwie iuż wszytkich dzierżaw postradał/ y z nich był wyzuty / á w Moskwi sobie mieszkał/ Więzniowie też wszyscy z obudwu stron áby byli wypuszczeni/ iákoż wypuscił w ten czás Moskiewski zacnych Pánow Litewskich z więzienia / ktorych ono było z Kniáziem Constantinem ná Wiedroszy poimano / Litawerá Chreptowicá/ y Hrehorá Bártoszowicá Oscicá / y inszych wiele. Przyiecháli potym z Mo-

Przyiaciele Glinskiego z Litwy do Moskwy wzięci.

skwy Posłowie / ktorzy Zamki od Kniázia Glinskiego osádzone według przymierza zámknionego Litwie wrocili / y podáli. Przyiacioły też Glinskiego z żonámi y ze wszytkim narodem Wasilá Brátá iego z żoną / ciż Posłowie płaczących y lámentuiących (bo się im z oyczystey Litwy nie chciáło) do Moskwy pobráli/ bo ták było w przymierzu postánowiono. Ták w ten czás Litwá y Ruś z Kniaziow Glinskich byłá oczyściona/ iż ich y dziś znáku niemász/ ácz się niktorzy Lichodzieyskimi Kniążmi w Litwie y ná Wołyniu z tego pokolenia odzy-

Lichodzieyscy Kniáziowie z narodu Glinskiego.

wáią/ wszákże rychło potym gdy się im mieszkánie w Moskwi nád nádzieię więzienim srogim zdáło/ do Litwy názad vciekli/ á do Drucká Zamku Kniáziá Constantinowego dwie scie ich názad przyszło/ miedzy ktorymi byli zacnieyszy Ostaphi Dászkowic Kozak/ y Rycerz częstymi zwycięstwy nád Tátáry sławny/ y Vlrik

Glinskiego stroná názad z Moskwy do Litwy.

Scelndorf Glinskiego Poborcá. A Ostáphi wziąwszy gleit od Królá do woyská Litewskie° przyszedł/ drudzy przeiednawszy winę v Królá do Kniáziá Constantiná Ostroskiego/ drudzy do swoich pirwszych Pánow rozeszli się/ Sapihá też Iwan z Moskwy to poselstwo y przymierze porządnie spráwiwszy/ do Królá się wrocił.

A Krol widząc iż się przymierze według woley iego stáło / woysko rospuścił bo zimá nádchodziłá / ták część Zołnierzow z Krolem do Wilná / á druga część z Kniáziem Constantinem Ostroskim ná Wołyń ciągnełá / bo tego czásu Tátarowie Prekopscy mnimáiąc iż się Krol z Moskwą dłużey zábáwi/ do Li-

Kniaż Constanti y Polus Tátárow pogromili.

twy byli wtárgneli / ktorych część Kniąż Constanti poráził y ná głowę pobił/ á drugą część ich zagonow Polus Ruski sławny Kozak y Rycerz pogromił/ y łupy odbił. Lukasz zas Moráwiec Rotmistrz ná dwiemá sty pieszych ná trzeci zagon Tátárski tráfił / á widząc iż álbo vciekáiąc álbo mężnie się broniąc iednáko zginąć było / zdáłá mu się rzecz poćciwsza smiele ácz nierowno z Pogány bitwę stoczyć/ Ták wnet nád Słuczą Rzeką ktora pod Słucki Zamek płynie zátoczywszy wozy porządnie/ potkał się z Tátáry/ gdzie nie ták mocą iáko fortelem y prze-

Lukasz Moráwiec Tátarow nád Słuczą pobił.

myślnym dowćipem / nád Pogánow ogromną wielkością zwycięstwo otrzymał. Tátárowie porzućiwszy polony rospierzchneli się / ktorych gdy pieszy dogonić nie mogli/ wypádli im ná rátunk iezdni Boiárowie z Zamku Słuckiego / ktorych Anastasia Xiężná w ten czás przy sobie miáłá / á ci dogoniwszy Pogan ná błoćistych mieyscách/ część ich pobili/ y potopili/ część poimáli/ á drudzy rosproszeni/ drugich bijąc ná kilkonaście mil gonili/ drudzy vcieczką zdrowie záchowáli. A ták Litewskie Wielkie Xięstwo ná ten czás od Tátarskich y Moskiewskich srogich dwu nieprzyiacioł naiázdow było iednym rázem wybáwione. Krol potym do Wilná dniá 12. Nouembrá álbo Listopádá przyiáchał/ gdzie Pánu Bogu zá szczęśliwe zwycięstwo z hárdych náiezdnikow podziękowawszy / y Rycerze dobrze zásłużone w tych obu potrzebách opátrzywszy odiáchał do Polski ná Siem. Tákowe tedy było ná ten czás roku 1508. w Litwie/ w Rusi y w Polszce wszytkich rzeczy postánowienie.

O woynie Wołoskiey z Bohdanem Woiewodą y wzięciu Pskowa przez Moskiewskiego / Roku 1509.

Rozdział IIII.

Do Wielmożnego Pana Michała Wołowicza Starosty Słonimskiego / etc.

KRol Sigmunt przyiachawszy z Litwy po Moskiewskiey oney woynie y przymierzu / złożył Sąm w Piotrkowie / na ktorym miedzy inszymi rzeczami Pánowie Koronni Krolá námowili / áby sie w małżeński stan wstąpił dla nádzieie potomstwá / przeto skoro Krol do Krakowá z Piotrkowá 19. dniá Kwietniá przyiáchał / wyprawił Posłow do Xiążęciá Mekielburskiego / zá zezwolenim Pánow Rádnych / żądáiąc su niego Corki Anny w Małżeństwo.

Amáło co przed tym 22. dniá Márcá Stradom Miásto miedzy Krakowem y Kázimirzem do gruntu zgorzáło / tylko trzy Kościoły S. Jádwigi S. Jágnieszki / y Bernadinski zostáły / y Krakowá ledwo od tey niebespiecznośći obroniono. Wyiecháli potym zgotowawszy sie porządnie Czerwcá Miesiącá z Krakowá Posłowie do Xiążęciá Mekielburskiego w dziewosłebstwie / Jan Lubránski Biskup Poznański / y Jan z Łaská Kánclerz Koronny / y Christoff Szydłowiecki / ále z drogi názad wroceni byli / iż snadź ták wola Boża byłá / bo to małżeństwo Koronie pożytku máło przynieść miáło / ále tey odmiennośći więksża przyczyną byłá nagła á niespodziewána woyná Wołoska / Bowiem Bochdan Woiewodá Wołoski złamawszy przymierze y posłuszeństwo według hołdu / do Podolskich y Ruskich Ziem ná początku Miesiącá Lipcá z wielkim woyskiem wtárgnął był / mieczem / ogniem burząc y plundruiąc okoliczne włośći. Hálickiego Zamku potym dobywał / gdzie kilko szturmow prożno stráciwszy do Lwowá prosto ciągnął / á záśádziwszy Dziáłá ná gorze z dáleká ná Miásto y ná Zamki z wierzchu strzelał / ále gdy wielką szkodę w ludziách swoich z Miástá pobitych obaczył / trzeciego dniá od obleżenia odstąpił / bo słyszał iż Krol Sigmunt przeciw iemu ná odsiecz ciągnął / wszákże wielkie łupy wziął z przedmieśćia Lwowskiego / bo srebrne y złote naczynie z Kośćiołow / Száty y Dzwony połupił / tákże z inszych Cerkwi Ruskich. Rohátin Miásteczko 7. mil zá Lwowem przez podánie wziął / y spalił / á lud wszytek wpolon z wielką korzyśćią zágnał. Co gdy Krol vsłyszał zániechawszy swátánia iáko co naprędzey mogł / gotował sie ná woynę przećiw Wołochom. Ták tedy Zołnierzow zá pieniądze zebrawszy wyiáchał z Krakowá po S. Jakobie dniá 26. Lipcá Miesiącá / á v Lwowá położył sie obozem / gdzie też bárdzo wiele Podgorskiey / Ruskiey / Podolskiey / y Polskiey Slachty do niego przybyło.

Wtym Władisław Krol Czeski y Węgierski przez listi swoie prosił brátá Krolá Sigmuntá / áby od tey woyny Wołoskiey przestał / á z Bochdanę sie Woiewodą poiednał / przywodząc mu ná pámięć one niesczęśliwą porażkę Albrichtá brátá ná Bukowinie od Stephaná oycá Bochdanowe° / też to snádź vważał sobie Władisław / iż

Stradom zgorzał.

Posłowie do X. Mekelburskiego prożno.

Wołoski Woiewodá Bochdan Podole y Poruście burzy.

Lwow oblegli Wołoszy.

Rohátin spalon

Krol do Lwowá z woyskiem.

sław//iż gdyby Polacy Wołoską ziemię zwoiowáli/ y spustoszyli srozszegoby potym nieprzyiacielá Turká ná się przywiedli / ktoryby w sąsiedztwie ták Węgierskiemu iák Polskiemu Krolestwu dogrzewáć mogł / Wołochy puste Turkámi osádziwszy. Ale Krol Sigmunt żadną miárą áni rádą áni prożnym strachem niedał się od przedsięwzięcia swoiego odwieść / á zszykowawszy woysko wszytko Koronne/ zlecił ie pod spráwę Mikołáiewi Kámienieckiemu Krákowskiemu Woiewodzie/y nawyższemu Hetmánowi Koronnemu/ bo sam dla niesposobnego zdrowia febrą zemdlony nie mogł z woyskiem ciągnąć. A ták Mikołay Kámieniecki z wesołym y wspániáłym sercem przyiąwszy on sławny vrząd przepráwił

Nászy wzaiem Wołochy. się przez Dniestr / Wołoską ziemię wzaiemnym sposobem wet zá wet ogniem y mieczem burząc.

Byli też pod spráwą Cernego Czechá Cudzoziemcy żołnierze Czechowie y Niemcy/ ktorzy wiele Sioł/ Folwárkow/ y Miásteczek spalili y w popioł obrocili/ iáko Czarnowce/ Dorohim/ Botussany/ Sczepanowce / Chocim etc. á zburzywszy wszerz y wzdłuż/ tych Miast przyległe włości / pod Soczáwę stołeczny Zamek przystąpili/ ále iż prożno szturmowáli/ też nieprzyiacielá do stoczenia wálney bitwy wywabić nie mogli/ bo Woiewodá w lesiech się krył / przeto Kámieniecki Hetman nie máiąc co więcey plundrowáć (bo cáłe dwádzieściá dni rospuściwszy zagony Wołochy bez odporu burzyli) woysko Polskie wcále ku Dniestrowi odwiodł / w ciągnieniu y wyciągániu / Mężow/ Niewiásty/ Stárych y Dzieci/ tákże bydło ktore się przygodzić nie mogło / y ktorego wielkich trzod trudno zágnáć było/ posiekli y pobili.

Po tym splundrowániu Wołoskiey ziemie Władisław Krol Węgierski do

Ozwald Karlacz y Bornomissá do Krolá Posłowie. Brátá Sigmuntá Krolá wtory raz przysłał zacnych Pánow Węgierskich Ozwáldá Karlacá/ y Betlemá Bornomisse/ prosząc áby miłościwiey postępował/ á pogodził się z Bochdanem Woiewodą Wołoskim/ á gdy około przymierza Posłowie Węgierscy z nászymi tráctowáli/ á iusz się przez Dniestr do Podola Szláchtá Polska práwie wszytká przepráwiłá/ tylko żołnierze pieniężni á Dwor Krolewski w Wołoskim brzegu zostáli/nád ktorymi Tworowski z Buczaca Rycerz y Mąż doświádczony był stárszym / nátychmiast z zasadki wypádło woysko Wołoskiego Woiewody / A Zołnierze Polszcy y Dwor Krolewski namniey nie strwożywszy sobą/ wnet się smiele á ochotnymi sercy do bitwy szykowáli/ do ktorey też Wołoszy ochotnie się stáwili/ á gdy zobu stron obie woyská mężnie y rowną smiáłością boy okrutny stoczyły/ ná ostátek Wołoszy ktorych mniey było szfánkowáli/ rozgromieni / pobici / y rosproszeni / drudzy poimáni byli/ z ktorych zná-

Wołoszy pogromieni. cznych Burkołabow/ y zacnieyszych Wołoskich Pánow trzydzieści było poimánych/ Máciey Legofet/ to iest Kánclerz álbo Namiestnik/ Kierza / y Humienik

50. Szláchciców Wołoskich ścięto. wielcy dwá Száfárze álbo Nadwornicy/ Pátryká y Dobrosteph etc. pięćdziesiąt zás Szláchcicow Wołoskich poimánych Kámieński Hetman sciąć kazał / á dla tego tę srogość okazał/ iż też przedtym Stephan Woiewodá Wołoski teo Bochdáná Ociec/ żołnierzow Polskich w Trebowli poimánych / dał był w Podháycách siekierą poscináć/ ktorych grob álbo mogiłę wysoko vsutą/ gdzie byli wespoł zágrzebieni/ widząc raz Kámieniecki z płáczem poprzysiągł/ iż kiedy tedy miał się ich smierci niewinney pomścić/ czego y w ten czás dokazał.

S. Fránciszká dzień Polatom swięty. Tráfiłá się tá bitwá nád Niestrem w dzień S. Fránciszká 14. dniá Octobrá/ ktore Swięto Polacy potym vczciwiey obchodzić poczęli / w Wołoskim woysku przednieyszy Pánowie y Szláchtá/ tákże Rycerstwo nawybornieysze było/ k temu

2000. Turkow z Wołochy. Turkow iezdnych Delijunakow dwá tysiącá/ ktorych większa część ná plácu poległá. Ták tedy nászy z zwycięstwem sławnym y z wielką korzyścią łupow wszelákich z Wołoch do Lwowá przyciągnęli / gdzie Krol leżał. A iż zimá nádchodziłá/ á

dźiłá/á Włádisław Krol Węgierski o vgodę á ziednánie zá Bochdanem prosił/ przeto Krol woysko rospuśćił. A Posłowie Węgierscy Ozwáldus Kárlacki/ y Betlem Bernomisá pokoy y przymierze miedzy Bochdanem Woiewodą Wołoskim y Sigmuntem Krolem pod tymi Condiciámi vmocnili/ áby Bochdan ßkody Krolowi nágrodźił/ y łupy wßytki ktore był z Ruskich ziem gwałtownie wywiodł wroćił/ Krol tákże miał więźnie y dobytki wroćić/ ktore postánowienie posłowie Woiewodzini mieli potwierdźić. Tákie tedy dokonánie Wołoskiey woyny ná ten czás było/ á Krol się do Krákowá wroćił.

Przymierze z Wołochy.

Tegoż czássu Prekopski Carz Nahayskich Tátárow Hordę z wielkim woyskiem náiáchał/ ná ktorego Nahayscy pretko się zebrawßy stoczyli z nim bitwę sroga/ y wßytko woysko Prekopskie porázili ná głowę/ gdźie też dwá Cárzykowie Wnukowie Cárzá Prekopskiego ná plácu polegli/ á sam w máłey drużynie ledwo vciekł.

Tátarowie Náháyscy Prekopskich porázili.

Tegoż Roku wielkie á stráßne ziemie trzęsienie w Tráciey/ w Greciey/ w Bosienskim/ y Dalmatskim Krolestwie/ y we Włoßech było w Constantinopolu ták wßytki práwie budowánia drżáły/ iż Cessarz Turecki Baiazet dźisieyßego Amuratá Prádziad boiąc się w murze mießkáć ná pole wyciągnął/ y tám długi czás w namieciech stał. Jam bárdzo wiele vpadkow właśnym okiem w Constantinopolu Roku 1575. widźiał/ od tego trzęsienia/ y słupow kilko ktore zwano *triumphales* zá stárych Cesárzow Greckich/ y wieże trzy/ tákże pałac Constántiná wielkiego/ od ktorego ma imię Constantinopole/ w ten czás vpadł/ y S. Sophie Kośćiołá połowá vpádłá/ w ktorim iuß dźiś Turcy swoim kstałtē modły czynią.

Trzęsienie ziemie srogie.

Tegoż czássu posłowie od Krolá Rzymskiego Maximiliáná/ Vitus Fürst/ y Jan Kuchemeister w rzeczách Pruskich do Krákowá przyiácháli.

Wásil też Wielki Xiądz Moskiewski iśćząc się w postánowieniu przymierza/ ktore był z nim Jwan Sapihá z strony Krolewskiey Roku 1508. vczynił/ posły swoie wielkie do Litwy posłał/ ktorzy do Wilná 18. dniá Januariá Miesiącá we trzech set koni pocztu swego wiácháli/ potym zobu stron wieczne przymierze przysięgámi y listámi vtwierdziwßy/ vczćiwie byli odpráwieni/ á więźniowie wßyscy wypuśczeni/ Moskwy poimáney zacnych osob pięćdźiesiąt Krol posłom dárował. A Pánowie y Slachtá Litewska co stronę Michałá Glinskie go dáli się trzymáć/ poimáni byli/ á z tych przednieyßy Gasztołt Poborcá wielkiego Xięstwá Litewskiego/ y Michał Koniußy/ Brát rodzony Kasztołtow/ y Zięć Kniáziá Glinskiego/ przy tych inßych wiele Dworzan Litewskich/ y Ruskich było/ zacnieyßy byli chowáni pod strażą w Wilnie w Slácheckich Domách/ á inßych ná Trockim Zamku w więzienie posádzono.

Posłowie Moskiewscy do Krákowá.

Pánowie y Slachtá Litewska dla Glinskiego poimáni.

Tegoż Roku 1509. Wásil Jwánowic wielki Xiądz Moskiewski (nie Jwan Wásilewic iák się Herbersteinus omylił/ ktory iuß był dawno vmárł) Miesiącá Octobrá Pskow Miásto wielkie/ ludne y bogáte przez zdrádę niktorych Popow Ruskich wziął/ bo naprzod zacnieyßich Mieśczan y Popow/ y Slachtę/ tákże námiestniká wielkiego Xięstwá Litewskiego do siebie wyzwał w oboz/ á zátrzimawßy ich y łágodnie námowiwßy/ potym y pospolstwo gdy im rádę odiął snádnie przyzwoliło/ iáko się to y w Połocku zá náßych czássow było zstáło. A był w poysrzodku rynku Pskowskiego z stárodawną wielki Dzwon/ ná ktorego dźwięk wßyscy się do rády y ná wßelki gwałt zbieráli. Ten Dzwon Moskiewski do Moskwy wziął/ á sam ták sławne Xięstwo y Miásto bogáte opánował/ Wey nienágrodzona ßkodę skarb Litewski popadł.

Moskiewski Pskow opánował.

Leży Pskow nád Jeziorem wielkim z ktorego rzeká Pskowska portowa srzodkiem Miástá płynie/ á w ßeśći milách zá Pskowē w Jezioro Czuczko ku Liflántskiey ziemi wpada/ to sámo iedno Miásto we wßytkiey práwie ziemi Moskiewskiey iest

Położenie Pskowá.

ſkiey ieſt murowáne/ y ná cztery częśći rozdzielone / leży od Rygi mil 60. od Nowogrodá wielkiego 36. od Nárwy y Iwánowego Horodá Zamkow portowych mil 40. tákże wiele y od Wielkich Łukow. Miewáli z dawná ſwoie włáſne Xiążę/ y Rzeczpoſpolitą ſzeroko w pułnocnych kráinach pánuiącą.

O rozmáitych Poselſtwách Chrześciáńſkich y Pogáńſkich Pánow do Kro-lá Sigmuntá. Rozdział V.

Roku nowego 1510. gdy Posłowie Maximiliáná Krolá Rzymſkie° w Krákowie odpráwy czekáli/ przyiáchał też Legat od Papieżá Iuliuſſá wtorego Iacobus Piso do Krákowá dniá 6. Styczniá / ſummá iego poselſtwá byłá do Krolá Sigmuntá / iż Papież Iulius iáko páſterz ſtáráiąc ſię o rozmnożenie owczárniey Chriſtuſowey/ wſzytki Chrześciáńſkie Pány Krole y Xiążętá do zgody przywiodł / chcąc y ſtáráiąc ſię o to pilnie z vrzędu ſwego / áby ony y miecze ktore sámi ná ſię do tąd obrácáli / ná nieprzyiaciela S. Krzyżá Turká wſzyscy iednoſtáynie ſpolną zgodą obrocili. Przeto y Sigmuntá Krolá przez wiárę nápominał / áby też on vſpokoiwſzy przez ſpolne przymierza Polſkie od Wołoch/ á Litewſkie od Moſkiewſkiego woyny y ſzkodliwe zobu ſtron naiázdy/ z Władiſłáwem Brátem Węgierſkim y Czeſkim Krolem woyſká ſwoie Polſkie/ Litewſkie y Ruſkie złączył/ á do Tráciey przećiw Turkowi ſpolną mocą ciągnęli.

Poselſtwo od Papieżá.

Táke ście ziedli y Władisławá w Warnę.

Krol Sigmunt wyſłuchawſzy z Senatory poselſtwá/ á widząc rzecz poważną y wielką/ odłożył to ná Siem bliſki Piotrkowſki. A gdy iedney Niedźiele Posłowie do Kośćiołá Pánny Máriey w Rynku przyſzli/ Vitus de Fürſt (nie Piso iáko Bielſki nápisał omyliwſzy ſię/ gdy iednego zá drugiego położył) poseł Ceſárzá Maximiliáná Krolá Rzymſkiego wyrzućił z pirwſzego mieyſcá Legatá Papieſkie° Pisoná/ á gdy o to ſpor miedzy nimi był przed Krolem / á Piso dowodził iż Papieżowi y iego Legatom pirwſze mieyſcá máią być pozwolone: Odpowiedział Vitus Furſt/ iż Ceſarz w ſpráwách świeckich więcey ma być ważon / nád to tego dowodził / iż Piso niemiał zupełney mocy od Papieżá / ále ſię tego ſam domyślił iáko zwykli Włoſzkowie przewrotni/ áby co wyludził y wymátał ná Krolu. A ták ten Iacobus Piso nie był Ceſárſkim ták Bielſki dwá kroć kłádzie zomylki / ále Papieſkim posłem/ czego Iodocus Decius w ſpráwách Sigmuntowych fol. 71. ktorych był lepiey świádom dowodzi. Był potym Siem w Piotrkowie/ ná ktorym Posłow Ceſárſkich/ ktorzy z Pruſkiego Miſtrzá ſtrony y od wſzytkiey Rzeſzy Niemieckiey / Pomorſkiey y Pruſkiey ziemie vpomináli ſię / á odpráwy cáłe trzy Mieśiące czekáli/ z tym odpráwił Krol Sigmunt y Pánowie Koronni/ iż Pruſki Miſtrz prożno ſię Pruſſow y Pomorſkiey ziemie vpomina / gdyż tám nigdy z przodkow ſwoich dźiádźicámi Miſtrzowie y Krzyżacy nie byli / ále ich Xiążętá Polſkie y Mázowieckie przywabili z Niemiec/ iáko inſzych Iáłmużnikow y Zakonnikow / dawſzy im w Chełmienſkiey ziemi oſſádę y opátrzenie ſłuſzne ku wychowániu / áby ich pomocy przećiw Pruſſom y Litwie Pogánom/ ponieważ to byłá ich profeſſia/ vżywáli.

Cesárſki Poſſel Papieſkiego z mieyſcá wyſzego wyrzućił.

Posłowie Cesárscy o Pruſſy odpráwieni.

Ták posłowie Ceſárscy wziąwſzy podárki vććiwie od Krolá ná compromis y vgodę z ſtrony Miſtrzá Pruſkiego Albrichtá do Poznániá iecháli/ gdzie im był

Krol

Krol z postánowienia Seymu Piotrkowskiego mieysce náznáczył / á stámtąd wrocili się do Cesárzá Maximilianá.

Odpráwiono też Pisoná Posłá Papieskiego z tym odkázem / iż się Krol Sigmunt z Brátem Włádisłáwem Krolem Węgierskim miał przez Posły námowić o tey woynie przeciw Turkom / á potym postánowienia spolnego spráwę Papieżowi obiecował oznaymić przez Posły swoie. Przeto z tegoż Seymu Posłowie Jan Łaski Kánclerz Koronny / y Mikołay Firley Woiewodá Lubelski do Włádisłáwá Krolá Węgierskiego y Czeskiego wypráwieni / ktorzy tráctowáli o wypráwie spolney do Tráciey przeciw Turkowi. Posłowie do Węger.

Tegoż Roku 1510. Posłowie od Krolá Duńskiego przyiácháli do Krákowá żądáiąc v Krolá Sigmuntá Siostry Elżbiety w Małżeństwo swoiemu Krolowi / ále gdy to Brát ná wolą Krolewnie Siestrze podał / odpowiedziáłá / iż ią wolę przy grobiech przodkow swoich głowę położyć / niż się przez ták dáleką nieprzespieczność Morską nowego páństwá w cudzym Krolestwie szukáiąc niebespiecznie trudzić / przeto Posłowie Duńscy dosyć hoynie vdárowáni z vczciwością wielką byli odpráwieni. Posłowie Duńscy.

Dziesiątego potym dniá Márcá / Poseł Cesárzá Tureckiego Báiázetá do Krákowá przyiáchał / ten oddawszy podárki zacne Krolowi Sigmuntowi imieniem Cesárzá swoiego / winszował mu iżgo Pan Bog ná Stolicę Oycowską / y Dziádowską wywyższyć raczył / życząc mu tego vprzeymie / áby nád tymi páństwy długo pánował / y Rzeczpospolitą ku nieśmiertelney sławie imienia swoiego rozmnażał / prágnąc z nim przymierze vmocnić / ktore z Oycem iego Kázimirzem y Bráciá Krolámi Narodu Polskiego stale trzymał. Poseł Turecki.

Zá Tureckim Posłem przyiecháli też Posłowie Bochdáná Woiewody Wołoskiego / 12. dniá Márcá / á czwartego dniá po przyieździe byli słucháni / oddáli Złoto / Srebro / ktore był Woiewodá Wołoski Bochdan przeszłą woyną pobrał w Ruskich Cerkwiach / tákże wszyscy więźniowie z obudwu stron byli wypuszczeni / á vtwierdziwszy przymierze wespoł z Posłámi Włádisłáwá Krolá Węgierskiego przez Węgierską ziemię do Wołoch odiecháli. Posłowie Wołoscy.

Trzynástego záś dniá Máiá / od Krolá Włádisłáwá przyiechał w poselstwie Proboszcz Białogrodzki / Bochdan też Wołoski Woiewodá drugiego Posłá przysłał / ktorzy z Krolem y Pány Koronnymi około wypráwy do Tráckey przeciw Turkom tráctowáli. Poseł Węgerski y Wołoski.

Máło co potym od Wasilá wielkiego Xiędzá Moskiewskiego posłowie do Krákowá przyiácháli / rzeczy Litewskie y Moskiewskie stánowiąc / ktorym wielkie dostátki dawano / ále Cybule y Czosnku nie możono im dostáczyć. Posłowie Moskiewscy.

Zá tymi od Cárzá Prekopskiego posłowie przybyli / chcąc przymierze zdawná z Kázimirzem Krolem Polskim Wielkim Xiędzem Litewskim záchowáne odnowić y vmocnić. Poseł Prekopski

Tegoż roku dniá 20. Kwietniá / Andrzey Rożá Arcibiskup Gnieźnieński vmárł / ná iego mieysce Jan Łaski Kánclerz Koronny 23. dniá Máiá wstąpił. Łaski Arcibiskup.

Potym záś ziazd w Poznániu ná dzień S. Janá był złożony / ná ktory posłowie od Cessárzá Maximilianá / Opát Fuldeński / y Grof de Mánsfeld / Poseł też Włádisłáwá Węgerskiego y Czeskiego Krolá Jan Turzo Biskup Wrocłáwski / á od Krolá Sigmuntá y Senatu Polskiego Jan Łaski Arcibiskup Gnieźnieński / Wincenti Przerebski Kuiáwski / Lubrański Poznański / y Łukász Wármieński Biskupowie / Andrzey Számotulski Poznáński / Gárdziná Káliski Woiewodowie / Łukász z Gorki Poznáński / Pámpowski Málborski / Stárostowie przyiácháli / z strony záś Mistrzá Pruskiego / y od Friderická Saskiego Xiążęciá / y od Zakonu Krzyżáckiego Jop Biskup Pomezáński / y inszy Zakonni Contorowie Posłowie Cesárscy / Czescy / y Węgerscy.

Condicie od Krzyżakow podáne.

byli. A ci ſię vpominali po wtore / áby Pruſka ziemiá wßytká / y Pomorſka Zakonowi Krzyżáckiemu byłá przywrocona / też áby od przyśięgi y hołdu Polſkiego wolni byli / Trzećia áby wypraw woiennych z Polaki nie podeymowáli / Czwarta áby Polacy do Zakonu nie byli przyimowáni / á po długich tráctatach ná tę czwartą condicią Polacy snádnie przyzwolili / inße trzy ich condicie iáko ſię niegodne być zdáły / ták też od Senatu Polſkiego gruntownie odrzucone były / ná oſtátek domagáli ſię áby y nowy ich Miſtrz záraz według powinnośći przyśięgę hołdu vczynił. Ták náſwárzywßy ſię á nic nie ſpráwiwßy Posłowie Ceſárſcy / Rzeſcy y Pruſcy odiecháli precz. Ku tey ſpráwie był też posłan od Papieżá Legat Achilles *de Graßis* / ále iż dla dálekośći drogi omießkał / iednák do Krákowá przyiecháwßy przed Sigmuntem Krolem y Senatem inße poſelſtwo ſpráwował / námawiáiąc Krolá vśilnie áby woynę z Władiſłáwem Brátem Krolem Węgierſkim / przećiw Turkom podniosł / Bo ſię do Włoch z Armatą wodną

Poseł Papieſki.

w ten czás Baiazet gotował / w ktorey też ſpráwie przedtym był od Papieżá Iakobus Piſo przyſłány. Ale gdy Krol wyrozumiał iż tá wypráwá iáko niepotrzebna / ták niepożyteczna ſię być zdáłá / ponieważ y ſam Ceſarz Turecki przyśięgę przymierza ſpolnego przedtym iuż był dobrowolnie przyſłał / Byłoby to przećiw práwu wßech narodow / gdyby Polacy áczkolwiek Pogáńſkiemu Pánu wiárę ziamáć mieli / nád to niemnieyßaby ſtąd niebeſpiecznośc vrosłá / Turecki miecz od cudzey woyny ná ſię obroćić / á poſtronną ßkodę ſwoiey nie vleczywßy zćierpować / pewnieby Ceſarz y Papież z Xiążęty Włoſkimi wydawßy Polaki ná mięśne iátki nie wczás ná rátunek przybyli / iáko to y Władiſłáwowi Iágiełowicu v Wárny z żáłośćią wßytkiey Rzeczypoſpolitey zábitemu wyrządzili byli Roku 1444. ktorego tákże Papież namowámi łágodnymi y rozgrzeßenim od przyśięgi do nießczęſliwey woyny przywiodł. Przeto Krol y Senat Koronny Tureckiemu Ceſárzowi przymierze záchowáć / ponieważ go ſam prośił vmyślili / Wßákże kiedy Papież y Ceſarz / y inßy Pánowie Chrześćiáńſcy według zmowy ná gránicy Tureckiey będą z woyſkámi / tedy też Krol z Polaki y z Litwą do nich może przybyć.

Odkaz Papieżowi o woynę Turecką.

Tegoż też czáſu Carz Prekopſki pámiętáiąc onę ſwoię pirwßą porażkę od Nahayſkich Tátarow / zebrał ſię z wielkim woyſkiem / y ciągnął wtory raz przećiw Cárzowi Nahayſkiemu / ktorego ná głowę poráził / y wßytki Nahayſkie / y Záwolſkie Hordy zá Wolgą rzeką y Kámą leżące ták ſplundrował / poburzył / ſpuſtoßył / y ludu Nahayſkiego w polon ták wiele wygnał / iż drudzy Nahayczycy y Záwolczycy nie máiąc z kim w wypuſtoßonych ſwoich Hordách zoſtáć / ći zá żonámi / ći zá Synámi / ći zá Oycámi / y Brácią dobrowolnie ßli do Prekopſkiey Hordy zá woyſkiem nieprzyiacielſkim / á gdy wßyſcy oni Połońcy w Tauryce álbo Prekopie ośiedli / iuż ſię snádnie rozmnożyłá / rozßyrzyłá / y zmocniłá Hordá Prekopſka / ták iż wßytkim przyległym narodom ſtráßnymi Tátarowie Prekopſcy być poczęli.

Carz Prekopſki Záwolſkich y Nahayſkich zwoiował.

Tegoż czáſſu v Wieliczki w Gorze ſolney / ieden łotr ſtaplowánie zdrádą / podrzućiwßy ogień / zápalił / z ktorego dymu w podźiemney iáſkini / iáko w piekle wiele ſię ludźi zádusiło / á drudzy chcąc wyleść ßyie połamáli / Andrzey Kośćielecki ná ten czás Zupnikiem będąc / gdy ſię w iáſkinią gorną żaden z gminu wpuśćić nieśmiał / on ſam z Sewerinem Betmánem Krákowſkim Bormiſtrzem / ktory iuż miał lat 90. w Gorę ſię wpuśćił / y ći dwá podawßy żywoty ſwoie w wielką niebeſpiecznośc iáko drudzy Kurciuſowie Rzymſcy / on ogień bárdzo ßkodliwy przeważną pracą vgáśili.

Gorá ſolna v Wieliczki zápalona.

Kośćielecki y Betman ogień vgáśili.

Potym 7. dniá Nouembrá od Bochdaná Woiewody Wołoſkie° poseł przyiáchał do Krákowá / proßąc Krolá Sigmuntá o pomoc przećiw Tátarom Prekopſkim /

kopskim / prosił też áby Postá Wołoskiego do Wasilá Wielkiego Xiędzá Moskiewskiego przez páństwá Litewskie przepuścił / czego Krol záraz dozwolił / y Postá odpráwił. A gdy ledwo Postá Wołoskiego odpráwiono / wnet Turecki Poseł Jmbraim przyiechał dla przymierza rocznego/ktore Krol Sigmunt przed tymże Postem przysięgą potwierdził / Bowiem Báiázet Cesárz Turecki pierwey też w Constántinopolu toż przysiągł przed Skarzewskim Postem Krolewskim. Poseł Wołoski. Poseł Turecki.

O wtárgnieniu Tátarow do Litwy / y do Wołoch / etc. Y o pierwszym Małżeństwie Krolá Sigmunta.

Rozdział VI.

Spráwy Litewskiego wielkiego Xięstwá spokoynie trwáły przez ten Rok cáły/ ále Tátarowie Prekopscy z Cárzykiem Bitikiereiem / czás vpátrzywszy wtárgneli w Ruskie strony/á widząc iż odporu niemieli/burzyli Xięstwo Litewskie áż do Wilná / y zá Wilno dwanaście mil w stronę rospuścili zagony / gdzie nábrawszy ludu y dobytku wielką moc/ vszli w cáłości do Hordy z łupámi/ bez wszelákiego odporu. Tátárowie burzyli áż do Wilná.

Tym szczęśliwym powodzenim będąc śmielszy do Wołoskiey Ziemie wtárgneli z tymże Bitikiereiem Cárzykiem / ktorą wszerz y wzdłuż splundrowawszy/ przez siedmdziesiąt tysięcy ludzi y bydłá w polon iáko byłá sławá wzieli / á gdy iuż chcieli Dniestr przebywáć wrácáiąc się do Przekopu/bo się boieli Wołoskiego woyská po sobie goniącego / tám Cárzyk Bitikierey z kilkiem tysięcy Tátarow / y więźniow wielkością potonęli w Dniestrze / gdy ich ćisnących się prumy znośić nie mogły / á w tym czásie Kopacz Woiewody Wołoskiego Hetman zebrawszy iáko ná prętce mogł/nie wiele Rycerstwá/ dogonił Tátarow v przewozu/z ktorymi bitwę więcey vpornie niżli bácznie stoczył/ bo od nieprzyiaciół ogárniony/ gdy się meżnie bronił / zábity poległ. Wołochow więcey niż siedm set ná plácu zostáło/ á przez trzy stá ich vcieczká zdrowie záchowáli/ wszákże więźniow y polonu wten czás wiele odbili. Ták Tátárowie większą porażkę od potopu w wodzie niż od Nieprzyiaciół podiąwszy/ do Hordy się wrocili. Tátárowie w Dniestrze potonęli.

Tegoż Roku 1511. Papież Julius wtory Jubileus álbo miłościwego Látá Odpusty z listámi párgáminowymi z bulámi dla budowánia Kościołá S. Piotrá w Rzymie/ do Polski posłał/ á przy tym skrzynie żelázną ná pieniądze / tákże też do Niemiec/ y do inszych kráin rozesłał był ty skrzynie / á przy nich Kupcow z Augspurku Fogárow przystáwił. Tych Odpustow Polski Senat y Rycerstwo niechcieli przyiąć/ y długi spor około onych Jubileuszow był/ áż to przewiedli / iż dwie części pieniędzy wybránych za ty Odpusty wzieli Polacy ná obronę przeciw Pogánom/ y opátrzenie vkrayny/ A Fogárowie Kupcy Papiescy trzecią część oney Summy w skrzynię żelázną wzieli ná Papieżá. W Niemcech záś á zwłaszczá w Száskim Xięstwie/ y Langrábstwie Heskim/ ácz przyimowano ony Jubileuszy/ y kupowano drogo/ zwłaszczá lud prosty/ bo ie rozwieszawáli Włoszy po Cmintarzách iákoby tákie towáry/wszákże gdy Martinus Luter Doctor w Teologiey/ Mnich Dominiká S. w Witembergu/ niewiem iákim Duchem pobudzony przeciw tym Fogerowie álbo Fotierowie Familia sławna Kupcow z Augspurku. Marćin Luther poczat wichrzyć.

O tym ßeroko czytay Sleida. ná/Jouiußá, etc.

cie tym Odpustom/názywáiąc ie ßyderstwy/ począł kázáć/ á potym písáć/ tedy ony skrzynie żelázne Xiążętá/ zwłaszcá Sáskie záhámowáły/ w ktorych bárzo wielka summá pieniedzy byłá zebrána/ á Luther od tych czássow z Secta swoią począł plużyć.

Xiąże Słuckie Tátárow 8000 poráził.

Tegoż Roku 1511. Jurgi Xiąże Słuckie Siemionowic/ ácz młodego wieku ále sercá prawie meskiego bedąc/ Tátarow ktorzy około Kijowá wiele włości byli zwoiowáli/ poráził ná głowę y rozgromił/ ták iż ich ná placu ośm tysięcy poległo/ ná Rutku vrocisću zá Kijowem mil 20. ktorych fortelem nocnym pożył/ z Andrzeiem Niemirowicem Woiewodą Kijowskim/ á Murzowie trzey stárßy ledwo vciekli/ Aria Sieniag/ Adziga/ Tokßor/ etc. w polách potym zá nimi goniąc porázili ich stráży siedḿ set.

Monetá fálßywá ná Pioruná.

Tegoż Roku Miesiącá Lutego Siem Koronny w Piotrkowie był złożon/ ná ktorym Krol z Senatory pobor z Rycerskich y Duchownych dochodow postánowił/ dla podpory skárbu pospolitego/ támże vchwalono áby monety więcey nie kowano/ bo iż sie iey było wiele á nie wárowney w ten czás námnożyło/ tedy czerwone złote wzdrożáły były/ á w fálßowániu tey Monety był obwinion niejáki Piorun Senator y Podskárbi Koronny/ ktorego gdy go było o to obwiniono/ y ná Siem pozwano/ nie stánął/ przeto był wywołan z ziemie/ á zjáchawßy do Rákus mießkał w Wiedniu/ támże vmárł/ ciáło iego do Sanicza przywieziono/ gdzie iest pochowany/ od tego Pioruná ießcze owo stáre pułgroßki Polskie Piorunkámi zowią.

Piorunki.

Ná tenże Siem do Piotrkowá Anná Xiężná Mázowiecka z dwiemá Synámi/ Stánisłáwem y Jánußem przyiecháłá/ gdzie zá dozwolenim Krolewskim y Senatu/ Wiznenską ziemię Mázowßu przyległą od Janá Łáskiego Arcibiskupá Gnieznienskiego/ ktory był Opiekunem niejákiego Glinki krewnego swego/ we dwunaście tysięcy złotych wykupiłá.

Zjazd w Wrátisławiu.

W tenże czás gdy Krol Sigmunt w Piotrkowie mießkał/ Włádisław z Ludwikiem Synem Węgierscy y Czescy Krolowie/ do Sląskiego Wrátisławia 29. dniá Stycznia przyiecháli/ tám był spor wielki miedzy Węgierskimi y Czeskimi Pány/ przy ktorymby Krolestwie Sląskie Xięstwo/ y Wrátisław miał zostáć/ y ktoremu Krolowi posłußeństwo mieli przysięgáć/ y powinność hołdu záchowáć/ iesli Czeskiemu/ iesli Węgierskiemu/ gdyż przedtym zdawná Sląsko Polskiemu Krolestwu należáło/ ále to náßy niedbále przespáli. W ten czás też Włádisław pewnieby go był Sigmuntowi nie bronił/ gdyby práwem bliskości dochodził Sląská/ ále vchodząc tego áby y sám y Sigmunt trudności ná potym z Synem Ludwikiem/ ktory iuż Krolem Czeskim był koronowan/ niemiał/ puścił to imo sie. A nie postánowiwßy nic/ wyiáchał z Wrátisławia z Synem 15. dniá Márcá.

Przespánie Sląská.

Tegoż czássu Wrátisłáwiánie otrzymáli Priwiley od Włádisłáwá Krolá/ y od Ludwiká Syná iego/ iż postánowili kupieckich wßytkich rzeczy skład w Wrátisłáwiu/ ták Niemcom iáko Polakom/ y publikowáli ty listy/ áby żaden Kupiec z Polski/ y z Niemiec Wrátisłáwia nie śmiał mijáć z kupiámi/ iedno ich tám przedáwáć y tám kupowáć. Przeto Sigmunt Krol Polski z Pány Rádnymi/ widząc iż tá wielka á niezmierna ßkodá/ y zelżywość vrosłáby Polakom/ zákazał áby żadnych towárow z Polski do Wrátisłáwia nie wożono/ ále przez Czeską ziemię wßyscy Kupcy Polscy dobrowolnie do Niemiec ná handle iezdzili. Co widząc Wrátisłáwiánie stárali sie o to/ iákoby y inßym te drogę zámknąć/ ále nie mogli/ bo Pánowie Czescy Polakom dla swego pożytku więcey życzyli/ czynili záś niezmierne nakłády Wrátisłáwiánie áby tego obronili/ á swoie priwileia otrzymáli/ dawáiąc podarki iuż Cesárzowi/ iuż Węgierskiemu y Czeskiemu Krolowi Włádi-

Spor Polakow z Wrátisłáwiá ny o skład Kupiecki.

wi Włádiſłáwowi (ktory też był w tym zábaczył miłośći oyczyzny ſwoiey Korony Polſkiey) y Xiążetom Niemieckim/ ktorzy przekupieni ácz vſiłowáli/ ále nie wſkoráli/ bo Polacy ná ſzkode ich przewiedli/ ták iż to zámknienie ziemie trwáiąc przez cztery látá ſprzykrzyło ſie Wrátſłáwiánom/ bo dłużey przez towárow Polſkich wytrwáć nie mogli/ z nienágrodzoną ſzkodą y vpadkiem ſwoim/ ták ich Krol Polſki Sigmunt w ten czás ſiedząc w domu práwie był zwoiował/ bo ten ſkład w niwecz był potym obrocon ná ziezdzie onym Preſporſkim z Ceſárzem Krolow/ Polſkiego/ Węgierſkiego/ y Czeſkiego/ iáko o tym będzie niżey.

Z ziemie Polſkiey Towáry zámknione przez 4. látá.

Tákżeby mogł y Gdańſczánom y inſzym vczynić.

Potym z Piotrkowſkiego Seymu Krol odiáchał do Krákowá/ ſkąmtąd záś 2. dniá Máiá ruſzył ſie do Brześcia Litewſkiego/ gdzie ná proſbę Pánow Koronnych y Litewſkich/ onę Slachtę Ruſką y Litewſką/ zwłaſczá Gaſztołtow/ ktorzy dla towárzyſtwá/ y porozumienia z Glinſkim Michałem byli poimáni/ z więzienia wyzwolił/ y ku pierwſzey łáſce ich przyiął.

Gaſztołtowie y inſza Slachtá Ruſka y Litewſka z więzienia wypuſzczeni.

Przyiecháli potym od Cárzá Przekopſkiego Mendlikiereiá Posłowie/ przez ktore Syná ſwoiego tákże Wnuká ſlubował dáć w zakłádzie Sigmuntowi Krolowi według poſtánowienia/ Też ná káżdy Rok przećiw nieprzyiaciołom iego Polſkim y Litewſkim trzydzieśći tyſięcy Tátárow záwżdy miał ſtáwić/ A Krol Sigmunt Prekopſkiemu Cárzowi ná kożdy rok piętnaście tyſięcy Złotych czerwonych żołdu miał dáwáć/ ktorey ſummy połowicę z Polſkiego/ á połowicę z Litewſkiego ſkárbu miano płáćić. Ale potym Mendlikierey wziąwſzy Jurgielt/ złamał wiárę/ y Syná áni Wnuká w zakłádzie nie posłał/ y owſzem do Wołoſkiego páńſtwá hołdownego Krolowi Polſkiemu/ z wielkim woyſkiem wtárgnął/ gdzie wielką ſzkodę vczynił/ potym do Moſkwy ciągnął/ ſkąd wielki polon ludzi y dobytku wygnał/ A Krol Sigmunt poſtánowiwſzy Litewſkie ſpráwy w Brześciu/ do Polſki ſię wroćił/ á wiáchał do Krákowá 30. dniá Páździerniká.

Ná 30000. Tátárow 15000. złotych czerwonych żołdu.

Tegoż czáſſu Lubczánie (ktore Miáſto Lubek ieſt ſławne y mocne nád Baltyckim Morzem/ od przodkow náſzych Polakow zbudowáne/ y Bukowczem według Kronik Niemieckich názwáne/ á przed 700. lat od Károluſſá wielkiego Ceſárzá podbite) ći ſkárbow doſtátkiem y Miáſtá obroną/ tudzieſz ſpoſobnością portu iáko y náſzy Gdańſczánie w pychę podnieſieni/ z Krolem Duńſkim ná ten czás walczyli/ y wielkimi á częſtymi porażkámi nád nim zwyćięſtwo otrzymawáli/ áż ná oſtátek Morſką woynę z nim wiedli. Tráfiło ſię też iż Holandrowie w ten czás do Gdańſká ná S. Dominik według zwyczáiu portem Krolá Duńſkiego/ czego im Lubczánie chcieli zábronić/ przyiácháli/ á nábrawſzy kupi Polſkich w Okręty/ Miedzi/ Moſiądzu/ Ołowu/ Wánczoſow/ Zbożą etc. názad chcieli żeglowáć/ ále iż wiátru pogodnego niemieli/ przeto v Hále Krolá Polſkiego Miáſteczká ná kotwicách ſtánęli/ wiátru y pomocy Krolá Duńſkiego czekáiąc/ a w tym dwádzieśćiá y pięć Okrętow Lubczánow ſtrzelbą y Freybiterow dobrze k temu oſádzonych/ zá wiátrem pogodnym ráno przypádli ná Holandrow/ á bez wieśći ná beſpiecznych vderzywſzy ſnádnie ich rozgromili/ czterdześći Okrętow Holánderſkich vciekáiących ſpalili/ y potopili/ á ſześćdzieſiąt y ośm Okrętow cáłych poimáli/ ktore z kupiámi do Lubká triumphuiąc przyprowádzili/ inſzy podniowſzy żagle ku Gdańſkowi/ drudzy ná Morze głębokie pouciekáli/ nawięcey kupi Fokárom Kupcom Augſpurſkim w ten czás pobráli/ zwłaſczá Miedzi y Moſiądzu/ ktore byli przedtym z Polſki do Gdańſká Wiſłą przyprowádzili. Krol Sigmunt ſkárżył ſie ná Lubczany Ceſárzowi Maximilianowi/ y piſał do Lubczan/ ále ledwo trzecią częśc y to Moſiądzu/ á Miedzi Kupcom/ zwłaſczá Fokárom wroćili.

Lubczánie Holándrow ná Morzu rozbili.

Tegoż czásu Tátarowie Prekopscy/ ácz Ruskich ziem dla przymierza w Brześciu Litewskim postánowionego/ nie náieżdżáli/ wszákże zebrawszy woyská więcey niż trzydzieści tysięcy iezdnych do Wołoch wtárgnęli/ przeciw ktorym Bochdan Woiewodá z woyskie Wołoskim ciągnął. Polakow mu też ná pomoc cztery tysiące z Hetmánámi Stánisłáwem Lándskorońskim/ y Tworowskim przybyło/ k temu Węgrow więcey niż ośm set/ Bulgárow tákże Serbow/ y Turkow/ Vsárzow zá pieniądze z Tráciey Bochdan przyzwał/ á zszykowawszy wszytkich porządnie/ mieli wszyscy Chrześcijánie pewną nádzieię zwycięstwá. Ale w ten czás Nahayscy Tátarowie/ słysząc iż Prekopscy do Wołoch wyciągnęli/ záraz wtárgnęli do Prekopskiey Hordy/ ktorą wszerz y wzdłuż srogo zwoiowáli/ Czego gdy się dowiedział Carz Prekopski/ wnet się z Wołoch bronić swoiey Hordy wrócił/ ále niż przyciągnął/ tedy Nahayscy nábrawszy się zá Wolgę vbiegli z wielkimi łupámi. A ták Wołoska ziemiá w ten czás od wielkiey porażki zá własną szkodą Pogáńską wyzwolona byłá.

Tátarowie Nahayscy Prekopską Hordę zwoiowáli.

Tegoż czásu w Tureckich páństwách wielkie zámieszánie było / bowiem Salembeg álbo Selim Syn Cesárzá Báizetá / stoiąc ná zdrowie własnemu Oycowi/ y chcąc pod nim Cesárstwo Tureckie opánowáć / Káfe Miásto zacne portowe nád czarnym Morzem w Prekopie leżące (ktore był Machomet Dziad iego przedtym Genuensom wziął) pod Oycem vbieżał/ y opánował/ Białogrodu też y Kiliey Miást portowych w Wołoszech dobył / á swoimi Iánczary Porty Morzá Czarnego osádziwszy / buntował się z Prekopskim Cárzem ná Oycá Báizetá / ktory w ten czás stárością zemdlony miał y ták dosyć biedy / od Sophiego Krolá Perskiego / ták iż woyská wielkie od Persow pobite strάciwszy z Constantinopolá do Andrinopolá ku Polsce pięć dni iázdy leżącego Miástá viáchał / á iż Andrinopole nie iest ták obronne iákom sam widział / bo mury rozwálone á rozwlokło się ná trzy mile po gorách. Przeto Zelim widząc pogodę/ zebrawszy woysko z Tátar Prekopskich/ z Serbow / Bulgárow/ y niktorey sobie życzliwey strony Turkow/ ciągnął przeciw Oycowi Bayzetowi do Andrinopolá. Co vsłyszawszy biedny Ociec Báyzet/ wyciągnął przeciw złemu Synowi z woyskiem/ á stoczywszy bitwę srogą poraził go/ ták iż ledwo Zelim z Cárzá Prekopskiego Synem vciekł/ ná ktorey porażki mieyscu dzień iázdy od Andrinopola myśmy nocowáli/ y widziałem sam iáwne bitwy znáki/ ktore mi Bulgárowie vkázowáli/ Roku 1575.

Rozterki w Turcech.

Selim Syn ná Oycá Báizetá.

Andrinopole nád Strimonem Rzeką.

Baizet Zelimá Syná poráził.

Wszákże rychło potym Roku 1512. Bayzet Cesarz zeszły w stárości vporowi Syná swego (gdy się do niego wszyscy Iánczárowie przekinęli) vstąpił/ y spuścił mu Cesárstwo Tureckie zá żywotá/ á sam Hámázią Miásto y kráinę w Syriey sobie ku wychowániu obrał / gdzie potym wtorego dniá po przyieździe vmárł. Po iego śmierci drugi Syn Achmat Soltan/ z wielkim woyskiem / máiąc Persow ná pomoc / przeciw Brátu Zelimowi przyciągnął / á gdy z obudwu stron bitwę o Stolicę Cesárską szczęścia pátrząc zwiedli/ poráżon Achmat z Persámi/ ktorego poimánego záraz Brát Zelim kazał ściąć siekierą / á ták po srogim krwie rozlaniu zupełne Cesárstwo Tureckie zbywszy Oycá y Brátá opánował. Syn zás Achmatá zábitego do Perskiego Krolá vciekł / ktoremu on dał Corkę swoię w małżeństwo / á ten potym dochodząc dziedzictwá / y mszcząc się śmierci oycowskiey / częstokroć Zelimá porażał / y niewymowne mu szkody woyną poczynił.

Amasia kráiná w Siriey/ do ktorey zawżdy Cesarz Turecki stárszego Syná ná wychowánie odsyła.

Zelim po tym zwycięstwie / przysłał Posłá swoiego do Sigmuntá Krolá Polaká poturczonego Lászkowskiego z Mościsk Miásteczká Woytowicá / Ten Tureckim iezykiem przez Tłumaczá tymi słowy krotkimi poselstwo odpráwił mowiąc: Salembeg Turecki nowy Cesarz/ pokoy ten z tobą Sigmuncie Krolu/ ktory

Lászkowski Poseł poturczony Posset.

ktory Dziad y Ociec iego záchowywáli/ chce trzymáć. A Krol Sigmunt tákże śię ośięgwiąc Tureckiemu Cesárzowi/ posłá odpráwił Roku 1512. Mieśiącá Lipcá.

Tegoż Roku Krol Sigmunt námowiony będąc od Brátá Włádisłáwá Królá Węgierskiego/ y od Xiężny Jádwigi/ z Treczyná Wdowy po Woiewodźie Siedmigrodzkim Stepháńie zostáwioney/ Corkę tey Bárbarę zmowił w małżeński stan/ po ktorą Roku 1512. Janá Lubráńskiego Biskupá Poznáńskiego/ Christoffá Szydłowieckiego/ Kásztellaná Sędomirskiego/ Lukaszá z Gorki wielkiey Polski Stárostę wypráwił. A ći w świetnych y okázáłych pocztách wyiechawszy z Krakowá przez Sląsko y Moráwę do Treczyná przyiácháli/ tám wziąwszy z sobą nową Oblubienicę Krolowi Sigmuntowi/ wroćili śię do Polski/ ktorą też Edwigá Mátká y Brát Janusz Woiewodá Siedmigrodzki/ potym Krol Węgierski (zá ktorym zás ono Jsábellá Sigmuntowná byłá) y Kázimirz Wuy Xiążę Cżeszińskie w ośmi set koni prowádził/ á gdy przyiecháli do Moráwice blisko Krákowá piątego dniá Lutego/ tám nocowáli/ Názáiutrz w piątkowy dźień ráno Krol Sigmunt dosyć z ozdobnymi pocztámi wyiechał przećiw tey. A wtym też Xiążę Bergieńskie Jerzy/ ná to wesele proszony/ w śiedmi set koni świetnych zbroiámi przyiechał/ ktorego Krol skoro vczćiwie przywitał/ zátym Xiężná Bárbará nowa oblubienicá z mátką ná woźie ozdobnie zgotowánym przyiecháłá/ á gdy z wozu ná źiemię wystąpiłá po sukniе ku Krolowi byłá prowádzona/ przywitał ią naprzod Jan Láski Arcybiskup Gnieznieński od Krolá y od Senatu/ potym ią pozdrawiał Láćińską Orátią Jan Staphileus Legat Papieski etc. Potym Krol Sigmunt wziąwszy ią do śiebie ná sánie iácháli ná Zamek Krákowski/ á w niedźielę ostátnią Zápustow byłá oddána Krolowi w małżeństwo/ y koronowána przez Janá Láskiego Arcibiskupá Gnieznieńskie°/ przy ktorych Ceremoniách był Bernhard Wilczek Arcibiskup Lwowski/ y wszyscy Biskupowie Polscy y Pruscy/ Opátowie tákże y Pánowie Koronni z Litewskimi/ Od Włádisłáwá Węgierskiego/ y Ludwiká Czeskiego/ Krolow/ y od Xiążąt Slaskich/ y Mistrzá Pruskiego Posłowie/ Tákże Jerzy Brzeskie/ Bártłomiey Slaskie Xiążętá/ Jan Turzo Biskup Wrocłáwski/ Staphileus Legat Papieski/ Mázowiecka y Rátiborska Xiężny/ Wdowy/ y posłowie od Biskupow Węgierskich/ y Czeskich/ y od Száskiego Xiążęćiá Jerzego/ y Márgrábie Brándenburskiego Fryderiká/ y Wołoskiego y Siedmigrodzkiego Woiewodow/ y inszych Litewskich/ Ruskich Xiążąt/ y paniąt bárdzo wiele/ á odpráwiwszy zwykłe Ceremonie/ y obiad hoynośćią Krolewską/ iák ten czás potrzebował przygotowány/ długo káżdego dniá táńce y krotochwile rozmáite/ gonitwy/ szermowánia/ y insze Rycerskie igrzyská były spráwowáne. W gonitwie z drzewy miedzy inszymi mieli przednieysze mieysca y dank dźielnośći Jan Tárło/ y Járocki Polacy/ y Rechemberger Slężak Dworzánin Krolewski.

Xiążę Bergenskie w 700 koni ná wesele.

Jan Tárło/ Járocki/ Polacy/ Jan Rechemberger Slężak/ Gońcy osobliwi.

Opdráże

O porázeniu 25000. Tátarow Prekopskich pod Wiśniowcem / Roku 1512. przez Polaki y Litwe.

Rozdział VII.

Mendlikierey Carz.

GDy Krol Sigmunt w Krákowie był z Krolową nową/
Wnet przyßłá wieść/ Prekopski iż Carz ciągnie głową/
Mendlikier w Ruskie strony z woyski ogromnymi/
Słyßąc iż Krol był wesoł z Pány Koronnymi.

Pater patriæ.

Lecz Krol czuyny y Ociec oyczyzny swey práwy/
Chcąc odbić od swych włości miecz Pogáński krwáwy/
Posłał dwor swoy co rychley ná pomoc żołnierzom/
Ktorzy przed tym tám byli po Podolskim leżom.
Slachtá też y Rycerstwo Ruskie z powinności/
Iácháli wßyscy przeciw Tátarskiey srogości/

Kniáż Constanti Ostroski Hetman Litewski.

Kniáż Constanti zás Hetman ciągnął z drugiey strony
Z Litwą y z Wołyńcámi dla spolney obrony.

25000. Tátárow.

Tátárow dwádzieściá pięć tysięcy / y więcey
W liczbie było/ ktorzy ták srogości źwierzęcey
Vżywáiąc/ Ruski kray z gruntu zburzyć chcieli/
Bo Mendlikierá Cárzá tuß przy sobie mieli.
A gdy iuß áż pod Bielke puścili zagony/

Stanisław Landskoroński Hetman polny.

Wnet Landskoroński polny Hetman doświádczony/
Z służebnymi Zołnierzmi siedm̄ set ich poráził/
Czym nászym sercá dodał á Pogánom skáził.
Iż żadnego żywego z nich nie zostáwili/
A plon y więźniow wßytkich w cále wybáwili/
Zá czym zwycięstwo pewne sobie winßowáli/
Y ochotniey w gromáde wßyscy się zbieráli.
Polskie y Ruskie woysko też się iuß ściągáło/
A pod Wiśniowcem w polu obozem leżáło/

Litwy 3000. ochotney.

Kniáż też Constanti Hetman trzy tysiące Litwy/
Przywiodł Mężow ochotnych y prágnących bitwy.
Przy nim Kniáż Wiśniewiecki Michał był z Synámi/
Y Kniáż Andrzey Zbáráski / z ktorych Hetmánámi

Kniáż Constanti od wßytkich zá Hetmáná obran.

Káżdy mogł być: lecz Xiążę on Constanti święty/
Był od wßytkich zá Sprawcę zwierzchnego przyięty.

Landsko-

Landskoronski Stánisław Rycerz sławny w męstwie/
Będąc śmielszym po świeżym z Tátárow zwycięstwie/
Z połkiem swoich żołnierzow woyská ich śpiegował/
A ják ich wiele w liczbie pilnie vpátrował.
Kniáź też Constanti z Pány Koronnymi rádził/
Jákby przeciw Tátárom vphy swe rozsádził/
Fortele przeciw mocy zwykłe wynáydował/
Bo iuż z Pogány sto kroć przed tym się kosztował.
Wykłádał ich postępki y sposob potkánia/

Rozrywká mą-
dra Kniázia
Constántina.

Vważał też y słuchał inszych pilnie zdánia/
Ják mądry Hetman wszytko rozumem spráwuiąc/
Ják w spráwie stáć/ iák gonić/ iák bić/ vkázuiąc.
W tym Landskronski przyiechał z straży w oboz wnocy/
Dáiąc znáć o Pogáńskim woysku y ich mocy/
Iż w ten czás iuż leżeli ná koszu spokoynie/
A ták bespiecznych możem bić záraz przystoynie.
Tą nowiną wnet wszyscy ták się pocieszyli/
Y sercá ná Pogány chćiwie záiuszyli.
Ci dla Oyczyzny vmrzeć/ ći zwycięstwá śmiele/

Ochotá nászych.

Winszuiąc sobie káżdy chciał wprzod stáć ná czele.
Ták Kniáź Constanti widząc w nich táką chęć bitwy/
Do Polakow przyłączył woysko swoie z Litwy/
Ledwo wszytkich sześć tysiąc z Wołyńcámi było/
Lecz káżdemu z dziesiątkiem Pogan bić się miło.
Ruszyli się z Wiśniowcá ku Tátárom drogą/
Tám w ciągnieniu niezgodá wnet zátrzęsłá trwogą/
Hetmánowie swar wszczęli o pirwsze potkánie/
Polacy wprzod/ Litwá wprzod chcieli skoczyć ná nie.
Kniáź Constanti Ostroski przod przywłaszczał sobie/
Mowiąc iż o ich szyku wiedział y sposobie/
Iż ná tym wiek swoy strawił/ znał ich wszytki spráwy/
Swiádom ich rády wszytkiey y w koszu zastáwy/

Cromerus in oratione funebr: Cum nostri sex milium equitum numerum nō excederent. Iodocus autem Decius fol. 81. Lituanorum autem copiæ Polonis adiunctæ vix sex millia equitum fuisse perhibentur.

Przeto (mowił) mnie z Litwą iż to wprzod przystoi/
Bo kto czego kosztował iuż się nie ták boi/
A gdyby się Polacy wprzod mieli potykáć/
Nie świádomi ich szykow pewnieby nam mykáć.

Mądra rádá Constantego.

Bo skoroby się naprzod co źle popisáło/
Iużby się y ostátek woyská zámieszáło/
Ták Kniáź Constanti mądrze rádził/ lecz Polacy
Mowili iż też v nas są dobrzy Iunacy/

O tey niezgodzie á swarze nászych czytay też Decyussá.

Có y w Niemcech/ we Włoszech w Franciey bywáli/
Y w szermierskich sie szkołách znácznie probowáli/
Constanti przeciw temu mądrzey odpowiedział/
Inszy Szpad/ inszy Saydak/ chociá w domu siedział/

Odpowiedź Kniáziá Constantiná.

Insza we Włoszech insza w Niemcech w woynie spráwá/
Ináksza nieprzyiaciel ináksza zábáwá/
Wiec inaczey z Tátáry postępowáć trzebá/
Niż z Włochy/ tylko ieden Bog niech będzie z Niebá.
A gdy to Kniáź Constanti rozwodził szeroko/
Wnet wieść przyszłá iż Tátar widziano ná oko/
Tusz ciągnących wnet nászy porzućiwszy spory/
Bo drugi co chciał wprzod bić sstał sie z trwogi chory/
Zszykowáli sie prętko y stáneli w spráwie/
A Kniáź Constanti naprzod iák Hector w postáwie/
Z Buláwą ieżdżąc wszytkich pocieszał wesoło/
A ná prawy bok Litwę zszykował ná czoło.

Szyk nászych.

Mikołay Kámieniecki Woiewodá zátym/
Krákowski iák Annibal w Sturmaku czubátym/
Jeżdżąc Polskie ná lewy Rog woyská zszykował/
Srzedni zás vph celnieyszym ludem obwárował.
W ktorym Slácheckie poczty y paniece stały/
A we wszytkich do bitwy sercá áż skakáły/
Przed srzednim vphem Roty zás żołnierzkie były/
Káżdy męstwo okázáć chciał wrodzoney siły.
Ták stali gotowi sie potkáć w spráwnym szyku/
Słucháiąc Tátárskiego z káżdych stron okrzyku/
A Kniáź Constanti Litwę z Wołyńcy ná strone
Odwiodł/ chcąc sam zá wszytkich wziąć ná sie obrone.
Dáleko od Polskiego woyská stánął czołem/
Chcąc ná Tátáry przypáść przez págorki dołem/
Iák Hercules Buláwą ku gorze ciskáiąc/
Káżdego Brátem zowie sercá im dodáiąc/

Xtałt/ vbior/ koń/ y mowá Kniáziá Constantiná.

Koń pod nim hasa bystry/ wrony/ białonogi/
Podkową ziemię kopa ochotny do trwogi/
Sam w Bechterze/ Sturmakiem obwárował głowę/
A czyniąc chęć do bitwy ták vczynił mowę:
O towárzysze moi towárzysze mili/
Iusz nam potrzebá nagła przypádłá w tey chwili/
Każe mi głossem przerwáć milczenie przed wámi/
Byście wszyscy wiedzieli co sie dzieie z námi.

Ach ach

Ach/ach iák podeptána/ y iák vdreczona/
Cudzą nogą y ßáblą iák ieſt potłoczona/
Tym czáſem Ziemiá náßá/ ktora nam być miáłá/
Pewną nádzieią zyſku/ teraz iuß zniſczáłá.

Rzecz do Ryc erſtwá/ z Ruſkiey Polſkim wierßem prawdziwie wyrázona.

Juß ſpuſtoßona leży/ zyſk weſpoł z nádzieią
Zniſczony/ á z tego ſie źli Pogáńcy ſmieią/
Widzicie iák ſie nedzni Oracze błąkáią/
Wygnáni domy ſwoie ſpuſtoßone máią.
Widzicie iáko drugich ćmą wiodą w powrozách/
A Pánie/ Pánny wiozą ná ich włáſnych wozách/
Ku háńbie/ á mężow ich tuż w łáńcuchách pedzą/
Aż mu płácz nie da mowić przed ták ſrogą nedzą.
Bo widze iáko Brácia náßy nárzekáią/
Związáni Niebo płáczem gorzkim przenikáią/
W ſámych nás te nádzieie tylko pokłádáiąc/
Z żonámi y z dziatkámi w niewoli wzdycháiąc.
Ze ießcze ich żywoty bedą obronione/
Acz domy tákże polá iuß ſą potłoczone/
Widźicie nieprzyiaciel iák ſie w polu błyſczy/
Role/ zboża/ poſády wßytko ſpołem niſczy.
Juß Miáſtá y Folwárki ktore náße były/
Zburzone w páſtwiſká ſie końſkie obrociły/
Ktoß to bedzie mogł znośić/ kto bedzie tákiego/
Cierpiąc to/ ſercá tákże/ vmyſłu podłego.
Przyßedł nam żáłobliwy czás/ widzim ktorego/
Nád ſobą Tátarzyná Pohánicá ſrogiego/
Przeto potrzebá przypiąć teraz ná ſie zbroie/
Alſniące ßáble porwáć w mężne rece ſwoie.
W czym ieſli przez nas iákie omießkánie bedzie/
Siádłá rzecz náßá iuß nas Pohániec oſiedzie/
Lecz ſie długo niebáwiąc broń do reku bierzcie/
A co rychley ná rátunk Bráciey ſie ſwey ſpießcie.
Gdy to mowił vsłyßą okrzyk/ Potym áli
Tátarow kilko vphow od koßá ſie wáli/
Krzyk/ huk/ Háłá/ Háłá brzmi/ z trąb/ z bebnow grzmot ſtráßny/
A świtánie rozganiał zorzą Titan iáſny/

Potkánie z Tátáry.

Ná Kniáziá Conſtantiná zwykłym táńcem owym
Vderzyli/ á on też wnet z woyſkiem gotowym/
Stárł ſie z nimi ochotnie ſtrzáły iák grad lecą/
A Kniáź Conſtanti máiąc o ſwych pilną pieczą/

Smiáłosć Constantego.

Krzyczy nuż teraz Brácia checia iednákową/
Czyńcie / ia was zástáwię naprzod swoią głowę/
Ták sie ná vmor siekę áż sie pomieszáli/
Litwá y Wołyńcowie mestwem przewyzszáli.
Tátarzy zás wielkością / wszyscy dla zwycięstwá/
Dokázuią iák Litwá ták Tátarzy mestwá/
Kniáź Constanti ná wszytko oko máiąc pilne/
Obaczył Tátary być Litwie bárdzo silne.
Przeto do Polskich vphow od swych sie wysádził/
By Polakow Tátárom w bok zás przyprowádził/
Polacy w spráwie stali gdy sie Litwá biłá/
Przeto Constantin krzyknął/ Hey w kim mężna siłá/
Brácia mili rátuycie / Hey ná coż czekacie/
A to mnie y cześć moie tu w zakłádzie macie/
Wiecie iż szczęście Druhom pomahaiet smiáłym/
Mężnym sławá dank dawa/ hánbę zniewieściáłym.

Nápominánie Kniáziá Constantiná.

A Tátárowie Litwie ták iuż dogrzewáli/
Iż też drudzy vcieczkę z gwałtu gotowáli/
W tym Woyciech Sampoleński/ y Bernhard z Potoku/
Smiele Litwę z lewego rátowáli boku.
Z Rotą swoią przypadwszy/ Kniáź Constantin przodkiem
Jeżdżąc woła/ zás miedzy Litwę skoczył srzodkiem/
Nápomina do bitwy / bo iuż pierzcháć chcieli/
Lecz przy dobrym Hetmánie smiáłość ná sie wzdzieli/
Iż znowu ná Tátáry wpádli wielkim pędem/
Aż ich záraz przez tysiąc położyli rzędem/
Wnet sie szczęście Pogánom zmieniło omylne/
Iż im serce vpádło y vphy posilne.
A Kniáź Constantin z Litwą tym smieley náciera/
Wołáiąc hey w kim miłość iest oyczyzny szczera/
Teraz ią niech okáże / teraz sławę swoie/
Potwierdź / kożdy owo ia przed wszytkimi stoię.
Ták zápaleni słowem Hetmáńskim/ wnet potym
Gdy iuż Słońce promieniem rozswieciło złotym/
Kilko vphow Tátárskich pobili ná głowę/
A drudzy vciekáli máiąc konie zdrowe.
Widząc to Cárzykowie co v koszá byli/
Wnet ná rátunek swoim Tátárom przybyli/
Z wálnym woyskiem Hordińskim z Vlany/ z Murzámi/
Iż ich máło zostáło w koszu nád więźniámi.

Gwalt ná Litwę.

Woiciech sam Potomski y Bernart Potocki.

A iż w Kniáziu Constantim moc wßytkę być ználi/ Tátarska moc ná Constantiná.
Przeto śię przećiw iemu wnet wßyscy vdáli/
Rozumieiąc to/ gdyby Constantin vćiekał/
Iużby wálny vph Polski Tátarow nie czekał.
Ták ná práwy rog z hukiem/ y z krzykiem nátárli/
Ale Constantinowcy wnet ich názad wspárli/ Znowu bitwá.
Znowu śię bitwá wsczęłá strzáły świßczą stráßne/
Od kurzáwy Słońce śię áż záćmiło iásne.
W tym Polacy dopiero/ widząc iż gwałt srogi/
Ná Kniáziá Constantiná/ wnet śmiele bez trwogi/
W czterzech rotách ná rátunk zbroynych mu przybyli/
A ći śię miedzy woyskiem Pogáńskim zákryli.
Iuß nie widáć Rot Polskich bo w srzodek ich śmiele/
Przebili śię Tátarow káżdy dwu trzech śćiele/
A Kniáź Constantin krzyczy sercá im dodáiąc/ Męstwo Polakow.
Z swym kozáctwem Tátarskie tańce przerywáiąc.
Potym iuß Roty Polskie wnet iedná po drugiey/
Nástępuią zá nimi bez zábáwy długiey/
Srzedni vph wálny w ktorym moc Polska stoiáłá/
Vderzyli w Tátáry áż źiemiá zádrzáłá.
Bębny/ Trąby brzmią/ zbroy grzmot/ z ruśnic trzask/ rżą Konie/
Hey/ hey/ náßy/ Hałá zás brzmi w Tátárskiey stronie/
Ták bitwę odnawiáli Pogáni raz trzeći/ Trzeći raz bitwá.
A Kniáź Constanti krzyczy/ Hey nuß teraz dźieći/
Náßeć zwyćięstwo iuß iest/ iedno doćieraycie/
Ná wolność/ ná swą brácią w pętách wspámiętaycie/
W tym iedná Rotá Polska przez srzodek Tátárski
Przebiłá śię do więźniow tám gdźie był koß Cárski/
Vderzyli ná Tátar co przy więźniach byli/
A wßytkich do iednego támże w koßu zbili/
Drudzy rozwięzowáli więźniow ktorzy ręce/
Płácząc w Niebo wznośili będąc w oney męce.
Potym ieden drugiego gdy rozwiązał/ áli
Z Więźniow nędznych Rycerze wnet śię mężni zstáli/ Z Więźniow Rycerze.
Co kto mogł ten śiekierę/ ten zás kiy dębowy
Porwawßy rátunk dáli swym z tyłu gotowy.
A Pogáni ni w nocy/ ni w sczęśćiu nádźieie/
Nie máiąc káżdy z stráchu vćiekáiąc źieie/
Bieżą rożno po polách náßy po nich gonią/
Chłopi v Rzek Pogánom zás przebycia bronią.

 Ták pełne

Tátárowie poráženi.

Ták pełne polá trupow Pogáńskich leżáły/
A do Hordy bez rány rzadki vßedł cáły/
Sam też Carz w máłe vßedł/ lecz przedni Murzowie/
Pobići y Cárski Zieć/ y trzey Cárzykowie.
Z dwudziestu pięći tysiąc máło ich vbiegło/

Polakow y Litwy sto zábitych.

Náßych z Litwą ledwo sto w tey bitwie poległo/
Ták przez dobrych Hetmánow to Bog dziwnie spráwił/
Nie w mocy lecz w swey łásce zwycięstwo obiáwił.
Więźniow ßesnaście tysiąc Mężow/ Zon z Dziatkámi/
Wybáwili y polon wßytek z dobytkámi/

Łupy z Tátar.

Tátárskich więcey á niż dziesięć tysiąc koni/
Łupow/ Satrow/ Wielbłądow/ ßat rozliczney broni.
Po Łopußáńskich polách gdzie tá bitwá byłá/
Ziemiá się krwie Pogáńskiey ták bárdzo nápiłá/
Iż długo bez nawozu zbożym role płodne/
Zywiły swych Oraczow w ony látá głodne.
A dziś tám ießcze porząc Oracz ziemię pługiem/
Dziwnie się Kopiom pokrußonym długim/
Wyorywa Saydaki/ Strzáły/ Włocznie rdzáwe/
Náyduie y sczalbatki/ y Iarmolki krwáwe.

Tom sam widział roku 1574 gdym támtędy z Turek iáchał.

Tráfiłá się tá sławna Bitwá/ y pámięci godney zwycięstwo Roku 1512. w dzień S. Witálißá 25. dniá Kwietniá pod Łopußną/ w ktorey Constanti Iwánowic Ostroskie sławney á świętey pámięci Xiążę/ Wielkiego Xięstwá Litewskiego Hetman/ naprzednieyßy dank odniosł/ gdyż zá iego spráwą y przywodem wßytek ten porządny triumph do skutku ßczęśliwego Pan Bog przywiodł. Z Polski zás byli ći Pánowie przednieyßy nád woyskiem Koronnym y Ruskim/ Mikołay Kámieniecki Woiewodá y Stárostá Krákowski/ Hetman Koronny/ Ian Odrowąz ze Sprowey/ Otto z Chodcza/ Woiewodá Podolski/ Stánisław z Chodcza/ Marßałek Koronny/ Stárostá Lwowski/ Marcin Kámieniecki/ Ian Amor z Tarnowá/ Stánisław Landskoruński/ Ian Swircowski/ Ian y Mikołay Pilecki/ Piotr y Stánisław Kmitowie Mężowie dzielni y w Rycerstwie doświádczeni/ y wiele inßych Paniąt/ y Slachty Koronney/ w ktorych chęć niezwyciężona ku obronie Oyczyzny w ten czás znácznie się pokazáłá. Z Xiążąt zás y Paniąt Litewskich ći przednieyßy byli przy Kniáziu Constantynie Ostroskim: Andrzey Xiążę z Zbárázu/ y Kniáź Michał Wiśniewiecki/ z Kniáziem Iwánem/ y Alexandrem/ Kniáź Alexander Czártoriyski/ Iurgi Rádziwił etc. y Poczty inßych Xiążąt y Paniąt. Też ná drugich inßych mieyscách zagony Tátárskie ktore w ten czás z Wołyniá/ y z Podola/ do Lwowskiey/ Bełskiey/ Buskiey/ Lubelskiey/ y áż pod Krásny Staw záchodziły/ przez dwánaście vtarcznych bitew od Polakow były poráżone.

Łopußna.

Pánowie Polscy w bitwie z Tátáry.

Gdy o tym zwycięstwie Krolowi do Krákowá znáć dano/ y Więźniow wielkość przywiedziono/ czyniono z wielkimi Ceremoniámi dzięki Pánu BOGV zá tákie dobrodzieystwo niezásłużone/ Powiádáią też/ ná co się y wßyscy Historikowie y Ludzie stárzy zgadzáią/ iż od tego czássu po tym

zwycięstwie

zwycięſtwie Polacy grube obyczáie porzućili/ vbiorow długich á ciáſnych z wynioſłymi nád głowę kołnierzámi (ktore záś dziś widzimy znowu náſtáiące) poprzeſtáli/ włoſy ktore przedtym w wárkocze plecione długie noſili/ ácz ſię im były po oney w Wołoſzech ná Bukowinie porażce obrzydziły/ poczęli wyſoko ſtrzydz/ picia zbytniego/ y bieſiádowánia vſtáwicznie zwykłego zániecháli/ á trzeźwośći przykłádem Królá pobożnego/ y inſzych cnot náſládowáć poczęli/ ták iż ſię práwie od tego cżáſſu Polacy w inſzą ſkorę byli przeoblekli/ y znowu z grubych obyczáiow w wypolerowáne odrodzili.

Odmienienie obyczáiow v Polakow.

A gdy ták Tátárowie zá pomocą Bożą znácznie od náſzych ſkaráni byli/ Mieśiącá Máiá dniá 13. poſel od Cárzá Prekopſkiego Mendlikiereiá do Krákowá przyiáchał/ áby przymierze ktore Roku przeſzłego w Brześciu Litewſkim było poſtánowiono odnowił/ á iżby Krol temu pewnieyſzą wiárę dał/ powiedział iż Wnuk Cárſki Dialaldin Soltan w zakłádzie do Wilná iedzie/ co gdy ſię ſpełniło/ vczynił Krol przymierze z Tátáry/ ále Dialaldin Cárzyk nieoglądawſzy Królá w Wilnie vmárł febrą Roku 1513. Mieśiącá Lutego.

Tepſzy karány.

Tátárowie też nád przymierze iáko narod Pogáńſki nieuſtáwiczny częſte wtarczki do Litewſkich/ y Koronnych kráin czynili.

Sigmunt Krol z Krákowá do Piotrkowá z Krolowa ná Sem iáchał/ ſtámtąd záś do Poznánia ſię ruſzył/ á w ten cżás Zamek Piotrkowſki poczęto murowáć/ ktorego potym áż Roku 1519. dokończono.

Zamek Piotrkowſki murowány.

Tegoż Roku Krol pilnośći około opráwienia Zamku Krákowſkiego przyłożył/ obraz też S. Stániſłáwá ſrebrny ryty w Norimbergu dał miſternie wielkim koſztem vczynić/ ktory w Krákowie ná Zamku w Kośćiele S. Stániſłáwá zá kratą widzimy/ y grob Moſiądzowy Brátu Friderikowi Kárdinałowi/ támże wyſtáwił przed wielkim Ołtarzem.

Obraz S. Stániſłáwá.

Tegoż Roku Ceſarz Maximilian wziął wielką waśń ná Królá Sigmuntá/ częścią iż ino Wnuczkę iego Corkę Philippá Królá Hiſpáńſkiego Oycá Károluſſá piątego/ ktorą mu ſam rait/ Bárbarę poiął/ częścią iż ná ziezdzie Poznáńſkim/ ná ktory ono był poſły ſwoie wypráwił/ iáko ſię wyżſzey powiedziáło/ Krol nie chćiał wroćić Miſtrzowi Pruſkiemu Pomorſkiey y Pruſkiey ziemie/ przeto ſię przez poſły ſprzymierzył z Waſilem Xiędzem Moſkiewſkim/ obiecuiąc mu życzliwe we wſzytkim przećiw Litwie y Polakom pomagáć. Jákoż Moſkiewſki w tę nádzieię zápomniawſzy przymierza przez Janá Sapihę/ y potym przez wielkie Poſły ſwoie w Krákowie y w Wilnie potwierdzonego/ wielkie ſzkody częſtymi vtarczkámi przez Micháłá Glinſkiego w Litewſkich páńſtwách czynił/ y o Smolenſko ácz nieſzczęſliwie częſto ſię kuśił/ á ten był Polſkich y Litewſkich ſpraw Roku 1512. poſtępek.

Zátárgnienie z Maximilianem Ceſárzem.

Tegoż Roku 1512. Albricht Margraf Brandenburſki z Zophiey Kazimierzowny Krolewny Polſkiey Sioſtry Sigmuntowey vrodzony/ Miſtrzem wielkim Zakonu Krzyżáckiego w Pruſiech był obrány/ y w Krolewcu ná ſtolec z zwykłymi Ceremoniámi y triumphy był podnieśiony/ Sigmuntowi Krolowi Wuiowi ſwoiemu/ powinney przyśięgi y Hołdu ku Koronie Polſkiey należącego nie chćiał vczynić/ y owſzem zá potuchą Ceſárzá Maximiliáná/ y inſzych Xiążąt Rzeſkich/ oſſádziwſzy Zamki Pruſkie od Litwy y Polſki/ Knechtámi y Reiterámi/ chćiał Krolowi Polſkiemu mocą odpieráć/ iáko o tym niżey opiſzemy.

Albricht Margraf Brandenburſki Miſtrz Pruſki.

Roku záś 1513. Marcá 25. dniá Bárbara Krolowa w Poznániu vrodziłá pirwſzą Corkę/ ktorey dano imię Jadwigá.

Tegoż Roku Jan Laſki Arcibiſkup Gnieznienſki/ z Stániſłáwem Oſtrogiem Caſtellanem Káliſkim/ byli poſłáni ná Concilium Lateranenſkie od Juliuſſá Papieżá złożone/ á gdy Julius vmárł w tym cżáśie/ á ná iego mieyſce Leo

Posłowie ná Concilium.

 dziesiąty

dźieśiąty wstąpił. Sprawowáli potym Łaski z Ostrorogiem poselstwo v Wenetow od Krolá / tákże v Papieżá nowego w Rzymie odpráwili potrzeby Koronne przećiw Krzyżakom Pruskim.

A Krol Sigmunt gdy ná ten czás w Poznániu mieszkał / przynieśiono mu nowinę / iż Wielki Xiądz Moskiewski Wasil przez Michałá Glinskiego / częste naiázdy do Litewskich stron czynił / przeto Krol kazał się Litwie pospolitym ruszenim ná woynę gotowáć do Moskwy.

Pospolite ruszenie do Moskwy

Helená vmárłá

Tegoż Roku 1513. Styczniá 29. dniá Heleną Krolowa / Iwáná przedtym Moskiewskiego Corká / po Krolu Alexandrze Wdową zostáwiona vmárłá w Litwie. Potym też Zamek Wilenski niżny / pięknym y kosztownym dźiełem / y rozmáitym budowánim acz z drzewá máło co przedtym wystáwiony zgorzał 21. dniá Lutego. A Kniáź Moskiewski słysząc o śmierci Śiostry swoiey Heleny / tym więtsze przyczyny woyny ná Sigmuntá Krolá / y ná Litwę począł wynáydowáć / Do Maximiliáná Cesárzá przez Inflantską y Pruską ziemię posły swoie wypráwił / prosząc go o Koronę ná Krolestwo Moskiewskie y wszytkiey Ruśi. Też według sprzymierzenia námawiał go áby on ziedney stronę z Rzeszą Niemiecką / y z Krzyżakámi Pruskimi ná Polskę / á on z drugą stronę z Inflantskim Mistrzem ná Litwę woynę podnieśli. Glinski záś Michał posłał Schleinicá Niemcá do Slaská / do Czech / y do Niemiec / ktory zá pieniądze bárdzo wiele Reyterow y Knechtow náprzyimował / y do Moskwy przez Inflanty przywiodł. Byli też y miedzy nászymi niktorzy / zwłasczá chłopskiego narodu / ktorzy potáiemnie od Glinskiego pieniądze bráli / á z tych był przednieyszym Rotmistrzem Látá álbo Lada Czech / Mieszczánin Krákowski / á ten poimány ná gránicy Moskiewskiey / y do Krákowá odesłány / był śćięty.

Zamek Wilenski drzewiány zgorzał.

Moskiewskiego ná Litwę gotowánie.

Prussowie też y Inflanci buntowáli się z drugą stronę / przeto tym złym początkom szkodliwey woyny Krol wczás zábiegáiąc / złożył Sięm Koronny Polakom w Rádomiu miesiącá Czerwcá / ná ktorym postánowiwszy / y w pokoiu opátrzywszy / y przymierzem z Prekopskim Cárzem nie dawno postánowionym vbespieczywszy spráwy Koronne / prosto z Seymu do Litwy odiechał.

Sięm w Rádomiu.

A w tym czásie Wáwrzyniec Myszkowski / Mąż w spráwach Rycerskich biegły / y záwołány / máiąc krzywdę od Ianá Xiążęćiá Zatorskiego / prośił pokornie w Rádomiu Krolá o spráwiedliwość / ále to Krol ná przyiazd swoy z Litwy odłożył / wszákże do Xiążęćiá Zatorskiego pisał / áby Myszkowskiemu w tym czásie krzywdy nie czynił / ále Xiążę ná to niedbáło / y owszem vsłyszawszy iż Krol do Wilná odiáchał / záraz wodę od iego Stáwow odiął / tedy Myszkowski nie mogąc oney krzywdy dłużey cierpieć / odważywszy sobie ná ostátek y zdrowie dla gruntu oyczystego położyć / iáchał sam do Xiążęćiá ná ten czás poluiącego / á gdy tylko sámi dwá dáley od Sług gadáiąc odiácháli / począł pokornymi słowy prośić Myszkowski Xiążęćiá / áby mu krzywdy więcey nie raczył czynić / ále Xiążę iescze nád to więtsze mu szkody wyrządźić groził / ktorą odpowiedzią Myszkowski záiuszony / dobywszy mieczá przebił Xiążę ná obiedwie stronie miedzy łopátki / mowiąc / iż ták gdy spráwiedliwośćią nie mogę / koniec sobie woyny vczynię. Xiążę záraz spadwszy z koniá niż Sludzy przypádli skonał / á Myszkowski znáiomymi śćieszkámi viáchał / iż go nie mogli záskoczyć. Ták potym Xięstwo Zatorskie od tego czásu w Stárostwo iest obrocone ku Krolestwu Polskiemu / poniewaz Xiążę bez potomstwá zeszło według stárodawnego z Kázimirzem Krolem postánowienia. A Myszkowski nieborák w wielkiey niebespieczności żywotá swego będąc / długi czás v Krolá y v przyiaćioł Xiążęćiá zábitego łáski rozmáitym obyczáiem szukał / ktorey nie mogąc pozy-

Myszkowski X. Zatorskie zábił.

Xięstwo Zatorskie do Polski.

gąc pozyskáć/ zjáchał do Litwy/ áż potym Roku 1514. ná oney sławney woy-nie z Moskwą pod Orszą stoczoney męstwá wielkiego dosyć przeważną śmiáłością/ woyská nieprzyiacielskie przebijáiąc dokazał. Z ktorey dzielnośći gdy go Hetmánowie y Rotmistrzowie záleciáli/ był przyięt od Krolá w pirwszą łáskę. Potym przieiednał sobie przyiaciele Xiążęciá zábitego/ ále o tey bitwie będzie niżey.

Skoro Krol Sigmunt do Litwy wyiáchał naprzod w Mielniku miał Seymik/ rychło potym w Wilnie nárádziwszy się z Pány Rádnymi Litewskimi/ posłał do Moskiewskiego szukáiąc z nim wszelkim obyczáiem zgody/ ále gdy Moskiewski zhárdziawszy pomocą Liflantską/ Cesárską y Pruską/ páństwá Litewskie woiował/ niechcąc ná przymierze z Litwą áni słowá rzec. Krol Sigmunt widząc iż gwałt gwałtem odbić potrzebá/ posłał vpominek Cárzowi Prekopskiemu/ ktory według powinnośći do Moskiewskich ziem wćiągnąwszy/ wielką korzyść ludu y dobytku wygnał/ y wołośći wszerz y wzdłuż áż do Stárodubiá spustoszywszy/ kilko zastępow Moskiewskich porázil/ á tymi vtarczkámi Moskiewskiego od woiowánia Litewskich Ziem Carz Prekopski tego Roku 1514. odwiodł/ tylkoż było godnieyszych ku pisániu rzeczy Roku 1513. Moskiewski przymierza nie pozwolił. Carz Prekopski Litwie dobrze posłużył.

O wzięćiu Smoleńská.

NA drugi Rok 1514. Sigmunt będąc w Wilnie z Pány Rádnymi Litewskimi pobor vchwalił/ zá ktore pieniądze prętko pilnośćią Poborcow dobrych zgromádzone/ Żołnierzow náprzyimowano iezdnych y pieszych/ Pánowie też Litewscy gotowáli się z pocztámi wielkimi ná woynę. Ale Moskiewski Xiądz Wasił woysko bárdzo wielkie do Litwy postawszy/ niż się nászy zgotowáli wszerz y wzdłuż kráiny Litewskie powoiował. Smoleński też Zámek położenim y przyrodzenim mieyscá/ y śćiánámi/ błánkámi/ k temu izbicámi z dębu zrąbionymi/ á ziemią náfásowánymi dobrze opátrzony/ nád Dnieprem leżący wielką mocą obegnał 1514. Máiá 16. dniá/ y powiedáią iáko y Decius pisze/ iż pod Smoleńskiem miał w ten czás wielkich Dział trzy stá/ z ktorych do Zamku vstáwicznie strzelano cáłe dwánaśćie Niedziel/ ále iż się Sołohub/ ktory tám był w ten czás Namiestnikiem/ dobrze y dosyć mężnie bronił/ y kilko szturmow Moskiewskich pobił/ tedy Moskiewski odćiągnął od Smoleńská. Moskwá Litwę zwoiowáłá. Smoleńsko obłężone. 300. Dział pod Smoleńskiem. Moskwá przez Sołohubá od Smoleńská odbita.

A tym czássem z woyskiem y tám y sám chodził/ czyniąc szkody Xięstwu Litewskiemu/ potym záś z nowu pod Smoleńsko przyćiągnął/ y dobywał go przemyślnie wszelkim sposobem/ vstáwicznie szturmy przypuszczáiąc/ ále gdy powtore kilko tyśięcy Ludu strácił/ iuż był myślił odćiągnąć ná końcu Mieśiącá Lipcá/ Bo y Sigmunt Krol wyćiągnął był z Wilná ná odśiecz Smoleńszczánom dniá 22. Lipcá/ y Sołohub się mężnie bronił. Ale Gliński Michał/ gdy mu Moskiewski Smoleńskie Xięstwo ze wszystkimi przyległośćiámi podáć obiecał/ ieśliby go dostał/ wnet się vdał ná Práktiki z Żołnierzámi y inszymi Smoleńskimi Boiáry/ á ták czego niemogł Moskiewski mocą/ to Gliński przez chytre Condicie/ y zdrádliwe obietnice (ktorego sámy potym Sołohubowá pilność w bronieniu Smoleńská.

 omyliły)

Bo mu Moskiewski obiecował Xięstwo Smoleńskie iesliby Zamku dostał / ále zá to wziął pętá / y więzienie.

omyliły) otrzymał / vstawicznie tractuiąc z oblężeńcy / iż się w Zamku zdraycow
bárzo wiele náydowáło / náostátek gdy práwie wszyscy ná podánie Zamku
przyzwolili / Sołohub ich od tego hámował / obiecuiąc im prętki rátunek od
Krolá / bo iuż był przyciągnął do Mieńská. Ale gdy wszyscy Smolniánie ná
podánie wołáli / nie mogł Sołohub ich niesfornośći więcey vhámowáć. Ták
tedy Xięstwo y Zamek Smoleński sławny y niedobyty / ktory iáko go Witold
był dostał / trwał przy władzy Xięstwá Litewskiego lat sto / á Moskiewskiemu
się opierał lat 12. był podan Michałowi Glińskiemu według vmowy Miesiącá
Lipcá dniá 30. iáko Jodocus Decius pisze / A názáiutrz sam Wielki Xiądz Mo-
skiewski Wasiley wiechał ná Zamek / gdzie w Cerkwi przednieyszey modły zwy-
kłe obyczáiem Ruskim odpráwiwszy / wszytek Zamek ze wszytkich skárbow z zło-
tá / z Srebrá / z Pereł y inszych kleinotow drogich złupił / á wielkie łupy do Mo-
skwy odesłał / ále ták wiele ludu pod Smoleńskiem vtrácił / y szkody popadł / iż
był mogł tákie dwá Zamki snádnie nowe zbudowáć.

Nie raz się ten Smoleński Zamek krwią Moskiewską y Litewską oblał / bo
przedtym zá Kázimirzá / Albrichtá / y zá Alexandrá Krolow / Jwan Wasilewic
Dziad dzisieyszego Moskiewskiego Kniáziá / dobywał go práwie przez lat 12.

Hleb Wiazowic Montwidowic Smoleński Woiewodá / y Jurgi Hlebowic Syn iego Smoleńská lat 12. bronili.

pod Hlebem Wiazowicem / y potym pod Jurgim Hlebowicem Montwidowi-
cem Synem iego / ktory był on czás po Oycu Hlebie Wiazowicu Woiewodą
Smoleńskim od Alexandra. A gdy Jwan Jwanowic Moskiewski vmárł / zno-
wu Syn iego Wasiley Jwanowic Smolensko wielką mocą pod tymże Hlebowi-
cem obegnał / ále vtráciwszy kilko szturmow / odiáchał sam do Moskwy / Hetmá-
now dwu Kniáziow Siewierskich Siemiatczicow / ktorzy się byli od Litwy do
Moskwy przedtym przekinęli / ná swym mieyscu zostáwiwszy / ktorzy gdy vstá-
wiczną á gwałtowną strzelbą iuż byli Blanki zbili / y dziurę wielką w ścienie do
szturmu vczynili / wnet Mikołay Hlebowic tegoż Jurgego Syn / ktory był nie
dawno z Moskwy wypuszczon / po onym poimániu ná Wiedroszy / wziąwszy ná
się rząd Zamkowy / w zeszłey stárośći oycowskiey bronił się mężnie czás niemáły /
ále gdy Moskwá tym vsilniey wieże y blánki strzelbą psowáłá / y iuż drugą dziurę
znowu wybili / rokował Mikołay Hlebowic z ich Hetmánem / prosząc máłey
folgi / áżby się rozmyślił o podániu Zamku / pozwolił mu tedy Moskiewski Het-
man przez iedne noc rozmyślánia / pod tą condicią áby siekierą námniey około
Zamku opráwowánia nierobił / á názáiutrz aby się ze wszystkim podał. A wtym
Hlebowic pełniąc condicią podáną / niekazał siekierámi robić / ále vmyśliwszy
się do gárdłá bronić / z Rycerstwem Litewskim y Ruskim Smoleńskim z Sapi-
hámi / Kopciámi / Mielestkámi / Hricinámi (z ktorych Woynowie) Masalski-
mi / etc. (ktorzy ácz im Moskiewski máiętnośći pobrał przy Litwie stali) wiernie

Fortel Mikołáiá Hlebowicá piłá zá siekierę.

sobie poczynáiąc Tárássy mocne z drzewá y Izbice przez onę noc piłámi miásto
siekier robiąc zrąbili / y ony dziury záprawili / Moskwá názáiutrz gdy to oba-
czyli / vpominálí się słowá v Hlebowicá / ktory odpowiedział / iż conditiey podá-
ney vczynił dosyć pod przysięgą siekierą nie robiąc / á piłą robić iż się nie wyrze-
kał / tedy w tym nie winien / iż w niewoli ktora przemysłow vczy / piłámi Zam-
ku opráwił / co widząc Moskiewski Hetman stárszy / á iż mu v pirwszych sztur-
mow ludu bárdzo wiele zbito / y przekopy wszędzie pełne trupow były / násromo-
ciwszy Hlebowicowi obyczáiem swoim / á plunąwszy / odciągnął z woyskiem od

Moskwá od Smoleńská przez Hlebowicá / á od Mścisławia przez Kniáziá Sołomiereckiego odbita.

oblężenia pod Mścisław drugi Zamek Litewski Roku 1501. ále y tám nie wsko-
rał / odbity przez Kniáziá Sołomiereckiego Stárostę. A tu się y v Litwiná nie
iezdząc do Włoch / iákiego tákiego fortelu może náuczyć. Wszákże potym ten
Mikołay Hlebowic Práwnuk Montwidow rychło ná Smoleńsku támże vmárł.
A Ociec iego dla stárośći y żálośći Synowskiey Jurgi / Smolensko Krolowi

Alexandrowi

Alexandrowi oddał/ wziąwszy od niego Wołkowisko/ ale się do rzeczy wracam. Wszakże zaraz Moskiewski w śmiałość podniesiony/ że wszytkich Zamkow swoich Moskiewskich Boiarow y Ludzi woiennych zebrał/ tak iż wszytkiego woyska na sto tysiecy zgromadził/ a vfaiac w swoiey mocy/ sam w Smolensku został/ a z Hetmanami swoimi ośmdziesiąt tysiecy iezdnego woyska na burzenie Wielkiego Xięstwa Litewskiego wyprawił/ y ciągneli ku Orszey/ y ku Drucku/ a stamtąd obrocili się prostą drogą ku Wilnu. Co słysząc Krol Sigmunt ruszył się z Mieńska do Borissowa/ maiąc z sobą trzydzieści tysiecy ludu wybranego pieszego/ y iezdnego. Przydawał też w ten czas dobrey nadzieie Michał Glinski Krolowi/ ktory go zaś vsiłował przeiednać/ y od Moskiewskiego do Litwy zbieżeć/ Bo iakom pierwey napisał/ co też Herberstein świadczy fol. 107. *in Cōmentarijs Moschouiticis*, takie miał postanowienie z Moskiewskim/ iż gdyby iakimkolwiek obyczaiem Smolenska dostał/ miał mu go Moskiewski z Zamkiem/ y wszytkim Xięstwem dać w dzierżawę/ Ktorego postanowienia skutku gdy się vpominał Glinski po wzieciu Smolenska/ Moskiewski go tylko prozną nadzieią karmił/ czego nie mogąc scierpieć Glinski/ a niewątpiąc w łasce Krola Sigmunta/ za poradą Władisława Węgierskiego y Czeskiego Krola/ posłał iednego wiernego Sługę do Borissowa/ prosząc Krola o łaskę/ iż ieśliby mu pierwsze przewinienie odpuścić raczył/ chciał się do Litwy od Moskiewskiego wrocić.

Moskwy 80000. ku Wilnu.

Glinski Krola iedna.

Było to poselstwo bardzo wdzieczne Sigmuntowi Krolowi/ bo rozumiał iż bez Glinskiego porady mogłby snadniey Moskiewski śmiałość y szyki swoie zmylić/ ale skoro się tego Krol trzema Panom/ ktorym więcey vfał/ zwierzył/ obiawiono to Moskiewskiemu/ Ten posłańca pirwszego z listami Krolewskimi/ ktore był posłał Glinskiemu/ obiecuiąc go w pirwszą łaskę przyiąć/ Straż Moskiewska poimała/ a gdy go z listami do Kniazia Moskiewskiego pretko przywiedziono/ odkryła się rada Glinskiego/ Także go wnet Kniaź Wielki kazał poimać/ y do Moskwy na więzienie odesłać. W tenże czas niektorego Slachcica Polskiego Trepkę posłał był Krol z drugimi listami do Glinskiego/ vpewniaiąc go w łasce swey/ nie wiedząc co się tuż z nim y z pirwszym posłańcem działo. Trepka chcąc aby tym lepiey Krolowi y Glinskiemu posłużył/ zmyślił się być Zmiennikiem/ a iako drudzy powiadaią/ iż się Legatem Papieskim co więcey g rzecy czynił/ Bo w ten czas był Legatem Piso zacny Człowiek v Krola w Wilnie od Papieża Leona/ staraiąc się o to iakoby Moskiewskiego poiednał z Krolem/ ale Krol niechcąc iednania z podziekowaniem nazad Legata do Papieża odprawił.

Rada wydana

Glinski poiman

A ten Trepko vczynił się był w ten czas zmyślnie Legatem Papieskim/ bo po Węgiersku y po Włosku dobrze vmiał/ ale go ten fortel omylił/ bo go Moskwa poimała/ Dano go potym na probę/ a przywiązawszy nagiego do wielkiego rożna żelaznego/ pieczono go obracaiąc ku ogniowi nie inaczey iako pieczenią/ na to mu głowę/ y paznogcie/ y goleni wierciano/ y insze męki rozliczne nad nim wymyślano/ ktory iednak tak bardzo taiemnice Krolewską zachował/ iż inaczey nie powiadał/ iedno iako y pierwey/ y tak go Moskiewski po długich mękach wyleczywszy/ vdarowanego hoynie do Litwy odpuścił/ skąd się okazuie iż się on Legatem Papieskim czynił/ a nie Zmiennikiem/ w czym Herbersteinus vchybił/ Bo gdyby się był zmiennikiem czynił/ pewnieby go było na zad nie puszczono/ Ale iako Posła Papieskiego/ vbłagawszy go za ony męki y zelżywości/ aczkolwiek za iego nie stało/ vczciwie nazad odpuszczono/ Czegoby nigdy Zmiennikowi nie vczyniono/ co się to tuż y z Glinskiego/ a to zacney y wielkiego zawołania Osoby pokaże/ kthorego wnet Moskiewski

Męka Trepkowa od Moskwy y wierność y cierpliwość iego.

Xiążę Słuckie sławney pamięci Jurgi sam iako mi powiadał widział potym tego Trepkę iuż starego z tymiż znakami tey męki.

Moskiewski kazawszy przed się do Smolenská przywieść / Tymi go słowy przywitał / iák Herbersteinus pisze / Perfide, Zdrayco / wnet godne karánie zá swoie zásługi weźmiesz. Potym przy zgromádzeniu wielkości ludu do Wiazmy Zameczku z roskazánia Wielkiego Kniázia był odesłány / Tám nawyższy Hetman woysk Moskiewskich / porzuciwszy w pośrzodek ciężkie / ktorymi miał być zwiazány łáńcuchy / rzekł do Glinskiego / ták Kniaź wielki Michayle / bárdzo wielka iáko sam wieß łáskę pokiś mu wiernie służył tobie okázował / ále iáko przez zdrádę chciałeś się zmocnić / tym cię według zasług vpominkiem dáruie / á to wymawiáiąc kazał nań záráżem łáńcuchy wrzucić. Potym do Moskwy z Wiazmy ná więzienie w okowách odesłan / O ktorego wybáwienie wiele się Krolow / y Cesarz Maximilian ktorym był dobrze záchowáły stáráli / przez posły y listy / y wnuczká iego z Brátá Wasilá Glinskiego / ktorą był Kniaź wielki poiął / tá się też vstáwicznie przyczyniáłá zá nim / był potym wypuszczony z więzienia / á bacząc iego dzielność y we wszytkich postępkách Rycerskich y domowych porządną sprawę Moskiewski / vczynił go Opiekunem Synow swoich / máiąc tę nádzieię o nim / iż zá iego pilnością Synowie iego iáko dzisieyszy Iwan Wasilewic / y Dimitrey spokoynie pánowáć ná Xięstwie Moskiewskim mieli. Ale skoro vmárł Wasił wielki Kniaź / wnet Zoná iego Sinowicá Glinskiego Wdową będąc / poczęłá rospustnie żyć mieszkáiąc z Owczyną / z czego gdy ią nápominánim karał Glinski / zmowiłá się nań z Owczyną / iákoby Stryiá o gárdło przypráwić / á iż ináczey nie mogłá / zádáłá mu zdrádę / iż słowie chciał z nowu do Litwy vciec / ták go poimano y oślepiono / iż ostátká żywotá w więzieniu nędznie dokonał.

Moskiewski Glinskiego poimánego vita.

Glinski okowány.

Glinski Opiekun Moskiewskiego X.

Glinskiego nędzne zeście.

O sławnym zwyćięstwie nád 80000. tysięcy woysk Moskiewskich pod Orszą przez Litwey Russaki / z pomocą Polakow / Roku 1514. Miesiącá Wrześniá dniá 8.

Księgi XXIIII. Rozdział I.

Do Jásnie Wielmożnego Páná / Páná Mikołáiá Rádziwiłá ná Bierzach y ná Dubindze Xiążęciá / Nowogrodzkiego Woiewody / Mozerskiego / Mereckiego etc. Stárosty.

Wasil Iwánowic Wielki Xiądz Moskiewski / osádziwszy Glinskiego / á vsłyszawszy od szpiegow o máłym woysku przy Sigmuncie Krolu w Borisowie / wnet posłał do onego woyská swoiego / ktore był wypráwił osmdziesiąt tysięcy ná burzenie Litwy / áby prosto przećiw Sigmuntowi Krolowi do Borissowá ciągnęli / á ostátecznego szczęściá skoczywszy wálną bitwę skosztowáli / álbo obstąpiwszy woyská Litewskie y Polskie / z Krolem do Moskwy iáko bydło przygnáli. Posłał też do Cesárzá Maximiliana confederatá swoiego / y do inszych Pánow Chrześćiáńskich / rádząc się coby miał z Sigmuntem Krolem Polskim czynić / ktorego iuż sobie pewnie poimánego / y związánego przywieść obiecował.

Hárdość Moskiewskiego.

Moskiewski ná Niedźwiedziu skorę przedáie.

obiecował. Ták tedy ony buczne woyská Moskiewskie zá roskazánim Kniaziá Wielkiego pod oboz Krolewski nád Berezinę Rzekę przyciągnęły / Krol też zostáwiwßy przy sobie czterzy tysiące ludu w Borissowie / bez mießkánia przeciw im sławney á świętey pámięci Hetmána Kniaziá Constantiná Ostrozkiego / ktory we wßytkim mądrze postępuiąc / przebywßy Berezinę / strzelbą z Dział y z Hakownic począł gromić woysko nieprzyiacielskie / á 27. dniá Augustá stoczywßy z nimi vtarczkę bitwę po dwá kroć / iż kilko vphow poráził. Tegoż czásu Straż Moskiewska potkáłá się z Litewską ná Rzece Bobrze / gdzie też Litwá plác otrzymáłá / y Więzniow bárdzo wiele do Hetmáná przywiedli. Ná Drowi tákże iedná Rotá Litewska trzy vphce Moskiewskie poráziłá / gdzie Moskwy o kilko set poległo / zá spráwą Iwáná Sapihy / ktory był potym Woiewodą Witebskim / y Więzniow Ludzi bárdzo zacnych do Krolá przyprowádzono. A ták náßy záiußywßy się / śmiele sobie zwycięstwá nád onym wielkim woyskiem Moskiewskim winßowáli / y z dobrą nádzieią ná nieprzyiaciela vstáwicznie nácieráli.

Szczęśliwe vtarczki Litwy z Moskwą.

Hetman záś wielki Moskiewski Iwan Andrzeiewicz Celádin / ze wßytkim woyskiem swoim ruszył się názad zá Dniepr / chcąc tám sobie mieysce słußne do bitwy stoczenia obráć. A Kniaż Constantin zá nimi z woyskiem Litewskim y z Poláki ciągnął áż nád Dniepr pod Orßą / tám Litwá y Polacy zápaleni wrodzoną chęcią do stoczenia bitwy z nieprzyiacielem / widząc iż nie mogą Dniepru ináczey przebyć / iedno w tym mieyscu przeciw ktoremu Moskwá leżáłá / wnet poczynili mosty z płotow y z łodzi / á ná niktorych mieyscách czynili gáći / wiążąc drzewá łáńcuchámi y wiciámi / przez ktore mosty / Działá y inße rystunki woienne w cále przeprowádzili. Iezdne záś woysko Litewskie ktorego było ßesnaście tysięcy / ći prosto w brod pod Orßą porządnym ßykiem z wesołymi sercámi ochotnie przepłáwili się przez Dniepr wßyscy w cále / iż tylko ieden vtonął. Polskie też woysko / nád ktorym był Hetmánem Jan Swierczowski przy Litwie / ßczęśliwie Dniepr z dobrą nádzieią przebyło / tákże Pánięce Poczty Polskie Tęczyńskich / Pileckich / Kmitow / Zborowskich / Myßkowskich / y inßych ktorzy z wrodzoney chęci ku Krolowi dosyć ozdobnie á wielkim kosztem vphy w ten czás przeciw Moskwi byli wywiedli / ták iż wßytkich Litwy y Polakow było dwádzieściá y pięć tysięcy do bitwy godnych. Piße też Herberstein / iż gdy się połowicá woyská Litewskiego przepráwiłá przez Dniepr / powiedziáłá o tym straż Moskiewska Iwánowi Andrzeiewicu Celádinowi Hetmánowi naywyżßemu Moskiewskiemu / y rádzili mu inßy Woiewodowie / áby ná tę połowicę woyská Litewskiego vderzył / Ale on odpowiedział / iż ieślibychmy tę część woyská Krolewskiego pobili / tedy ießcze druga ich połowicá zostánie / do ktorey drugie vphy mogłyby się przyłęczyć / z czegoby nam więkßa niebespieczność vrość mogłá / przeto lepiey doczekaymy áż się wßytko woysko przepráwi / bo táka iest moc náßá / y bez wątpienia á z máłą pracą / to ich woysko álbo w niwecz zetrzeć / álbo otoczonych do Moskwy iáko bydło y z Krolem ich puhámi zápędzić / á zá tym o co nam grá idzie wßytkę Litwę snádnie opánuiemy / co ich omyliło / iáko o tym wierßem niżey obaczyß.

Celádin Hetman Moskiewski.

Woysko Litewskie przez Dniepr.

Jan Swierczowski Hetman Polski.

Poczty Pánow Polskich.

Hárda myśl Celádinowá y wßetecżna.

Bitwá

Bitwá sławna z Moskwą.

Rozdział II.

Wyſze ktore porządnie wiecie przeſzłe rzeczy/
Dzielnych Rycerzow sławę w pilney máiąc pieczy/
Otworzcie Jelikońſkie teraz źrzodłá ſwoie/
Wſpomnicie bitne Męże y ich krwáwe boie.
Powiedzcie iáko naprzod Kniáź Conſtantin sławny/
Hetman (ktory narod ſwoy wiodąc ſtárodawny/
[Rod Kniáziá Conſtantego.] Z Ruſkich wielkich Monárchow) Litwę k bitwie ſpráwił/
[Szyk Litewſki y Polſki.] A ſzeſnaście ich tyſiąc w práwy rog poſtáwił/
Przepráwiwſzy ich przez Dniepr zſzykowáni ſtali/
[Strzelbá y Pieſzy.] A Dziáłá z inſzą ſtrzelbą ſpráwnie rozſtáwiáli/
W poſrzodku iedny/ z bokow záś y z tyłu drugie/
Pieſze naprzod co nieſli hakownice długie.
[Páwezniccy.] Z páwezámi Rot kilko Polſkich z bokow ſtało/
[Jezdni.] Zołnierzow też y Pocztow Paniecych niemáło
Koronnych/ Jan Swiercowſki Mąż dzielny ſpráwował/
A poſileczny vph w nich y wálny zſzykował.
Ták obá Hetmánowie Litewſki z Koronnym/
Ciągneli ſpolną mocą w porządku ogromnym/
[Kropiwna Rzeká.] Zá Orſzą cztery mile gdzie Kropiwná płynie/
Stáneli/ gdzie Moſkiewſkim pogromem włość słynie.
[Czás potkánia.] A gdy iuſz trzy godziny ná dzień práwie było/
A Phebus twarz vkazał złotą świecąc miło/
[Szyk woyſk Moſkiewſkich.] Moſkiewſkie woyſká Jwan Celádin ſzykował/
Wſzytkich ośmdzieſiąt tyſiąc długo rozſtáwował.
[Przemysl prozny Celádinow.] A chcąc náſzych ogárnąć widząc ich być máło/
Z tyłu Litwie záſkoczyć naprzod ſie mu zdáło/
Ták ſwych dwá vphy posłał ktorzy długim rzędem/
Chcieli z tyłu zábieżeć Litwie wielkim pędem.
Tám naprzod Moſkwá w Trąby/ w bębny vderzywſzy/
Proporce y Chorągwie buczno roſpuściwſzy/
[Potkánie Litwy z Moſkwą.] Ná Litwę vderzyli/ lecz Conſtantin śmiele/
Dał im wnet odpor mężny ſam ſtoiąc ná czele.
Nápomina do bitwy ſwoich ták ochotnie/
Wſpárli Moſkwę iż názad pierzchneli ſromotnie/

Polacy ich długimi wálą drzewy z Koni/
Swiszczą strzáły od zbroie grzmot/ y reczney bróni.
Ták sie nászym ná przodku szczeście száńcowáło/
Skąd nádzieie zwycięstwá wszytkim przybywáło/
Przeto zá Moskwą Komiom puściwszy wedzidłá/
Bieżą/ gdzie ich násiekli po polách iák Bydłá.
A drudzy do wálnego woyská vciekáli/
Celádin prożno woła áby w sprawie stali/
A widząc iż źle/ wnet im ná rátunk wypráwił/
Drugi vph Moskwy iezdney by bitwę nápráwił.
Ták Moskiewski vph świeży stárł sie z Litwą znowu/
Litwá zás odpieráłá stoiąc po gotowiu/
Pieszy też ná pomocy wielkiey Litwie byli/
Bo z Rusnic skradáiąc sie Moskwy wielkość zbili.
Co widząc Kniáź Constantin iż sie nászym miele/
A Moskwá trwoży sobą/ wnet ták krzyknął śmiele/
W Litwie swoiey y w mężnych Polakách chęć niecąc/
Hey nuż teraz nuż Deti/ zátym Koniem kręcąc/
Nápomina ich pięknie pocieszynymi słowy/
Oto násze zwycięstwo y triumph gotowy/
Już nieprzyiatel mdleiet/ przeto Brácia mili
Odnowte zwykłe meztwo w tey szczęśliwey chwili/
Tepir budte mużámi/ tepir w mężnym ciele/
Niech káżdy wzbudzi dzielność/ gdysz nieprzyiatele
Szyki myla á sam Bog stoit z nászey strony/
Już nam sam tepir z Niebá dodawa obrony/
Nuż teraz wszyscy zá mną śmiele postepuyte/
A w meztwie sławnych Oycow Synámi sie czuyte/
Owo ia sam przed wámi swoiu hławu stáwie/
A w pirwszym z nieprzyiatoł wnet száblę pokrwáwie.
Ták rzekł Hetman przesławny á káżdy tą mową/
Posilony wzdział ná sie śmiáłość sercá nową/
Zápalili sie zátym z wielkim pędem skoczą/
A potrwożoną Moskwę biiąc końmi tłoczą/
A Kniáź Constantin ieżdżąc z bułáwą w Bechterze/
Woła/ y nápomina/ O meżni Rycerze/
Teperże doterayte/ teper meżne śiły
Okażcie przodkow meżnych vpominek miły.
Jan Zborowski (rzekłby był iż to Aiax drugi)
Nie máiąc áni Giermká przy sobie ni Sługi/

Polacy z Kopiámi.

Wtore potkánie Moskwy z Litwą.

Rzecz Kniáziá Konstantiná do Rycerstwá.

Kniáź Constanti znowu swych posila.

Jan Zborowski y iego dzielność

Sam od vphu swoiego miedzy Moskwę skoczył/
A drzewem dwu przebiwszy koniem ich potłoczył.
Potym mieczá dobywszy siekł kto sie náwinie/
Podobny bystrey Rzece ktora z gory płynie/
Gdy częstym dzdzem y wielkim wod swoich przymnoży/

Jan Zborowski y Wawrzyniec Myskowski syn Piotrá z Mirowá Woiewody Łęczyckiego z Herbu Jastrzębcow/ gdy wywołánia dla zábicia X. Zatorskiego poprawowal.

Z powodzią wszytki polá/ wszytki włości trwoży/
Wáwrzyniec zás Myskowski idąc iego sládem/
Nie ináczey iáko gdy kiedy żyto grádem
Bywa zbite/ ták też on Moskwę zbijał z koni/
Y ná zad sie zás przebił mężnie przez ich broni/
Potym drudzy Polacy z Swircowskim przytárli/
A w srzodek sie Moskiewskich wálnych vphow wdárli/

Męstwo Polakow.

Siekąc koląc ná vmor co sie náwinęło/
Aż krwią źrzodło pobitych Moskwitow płynęło.
Kniáź też Constantin Dziáłá w chroście był rozsádził/

Fortel Kniáźiá Constantinow.

A chcąc by Moskwę ná hak ostátni wprowádził/
Pierzchnął z Litewskim vphem od Polakow chytrze/
Rozstáwiwszy w zásadce wprzod pieśe Rotmistrze.
Moskwá głupia mniemáiąc iżby vciekáli/
Wnet sie z wálnego woyská zá Litwą porwáli/

Fortel/ ktorym też Turcy Węgrow v Mohaczá porázili/ gdzie Ludwik Krol zginął.

Goniąc ich w tym Constanti vskoczył ná strone/
A Dziáłá wystrzelono zátym rozsádzone.
Drżáło Niebo y Ziemiá págorki od trzasku/
Powietrze sie záćmiło zwruszonego piasku/
Kule z Dział świszczą hucznych á Moskwá sie wáli/
Bo tákiey strzelby ná sie przedtym nie miewáli.

Moskwá strzelbą pogromiona.

Ták strwożeni po polách wnet sie rospierzchneli/
A drudzy vciekáiąc w błotach z końmi lgneli/
Celádin Hetman prożno pierzchliwych hámował/
Bo káżdy ten ná błoto ten w lás apellował.
Litwá zás y Polacy rospuściwszy konie/
Gonią trupow pobitych pełno w káżdey stronie/
Słyszałby był tám ránnych á oni stękáią/
Ci dobiy/ drudzy nie siecz hołowy wołáią/

Kniáźiá Constantiná śmiáłość y postáwá

A Kniáź Constanty krzyczy trzesąc brodą długą/
Hey Detki teper káżdy okaż sie z posługą/
Okaż káżdy szto vmie/ á sam száblą gołą/
Ná Koniu Turskim skakał z postáwą wesołą.
Krzyk/ huk/ trzask/ á kurzáwá końmi wzruszona/
Swiát záćmiłá Litwá też z szczęścia záiuszona/

Sieką

Sieką Moskwę pierzchliwą y długimi drzewy
Kolą/ á krew z pobitych zaraz płynie z trzewy.
Jest Kropiwná Brzezista Rzeka y piasczysta/
Nád nią zás ziemiá chrostem porosła hrázista/
Miedzy Horszą Dąbrowną krzywym pędzim płynie/
Tá Moskiewską porażką y dziś znácznie słynie.

Kropiwny Rzeki opisánie.

W tey to vciekáiąca Moskwá ták tonełá/
Iż wodá przedtym bystra ná trupiech stánełá/
Ják Groblą zástáwiona tám krwáwe Bechtiry
Potonęły z bucznymi rázem Bohatiry.
Celádin Hetman iesżcze stał ná plácu śmiele/
Niedbáiąc nic ná Dziáłá/ ni Drabskie pisżczele/
Aż gdy Polski vpł z drzewy nań przytárł z okrzykiem/
Przy nich Jurgi Rádziwił z swym Kozáckim szykiem.
Ci nátárwszy ná Moskwę wnet ich rozgromili/
Iż ná pierwszey hárdości oney pomylili/
Co chcieli Litwę zágnáć do Moskwy ják bydło/
Sámisz przed nászych mestwem wpádli w swoie śidło.

Piąte potkánie nászych z Moskwą.
Jurgi Rádziwił przy Polakách.

Vciekáią po polách z oney krotochwile/
A Litwá y Polacy áż ná czterzy mile
Gonią siekąc/ żadnego z gniewu nie żywili/
Chybá co się w zaległe łássy ránni skryli.
Cáły dzień práwie bitwá tá ogromna trwáłá/
Aż się nád Moskwą biedną noc vlitowáłá/
Wywiodłá chmury ná Swiát á Słońce też potym/
Skryło twarz niechcąc ná krew pátrzyć okiem złotym.

Moskwá poráżona.

Ták noc strwożoną Moskwę w ten czás rátowáłá/
Wszákże záiuszona chęć w nászych nie vstáłá/
Aż do pułnocy Moskwę gonili po polách/
Pełno zbitych po polách y brózdzistych rolách.

Noc Moskwi pomogłá vciekáiącey.

Drudzy się áż názáiutrz wrócili z pogromu/
A łupow/ szczęście lossem co przyniosło komu/
Wzieli z Moskwy pobitey Szat/ Zbroy/ Wozow/ Koni/
Bechterow/ Dzieniegi/ Złotá y rozliczney Broni.
Nád to obozy wszelkim ostátkiem bogáte/
W spiże/ w strzelbę/ y w skárby y w futrá kosmáte/
Nieprzyiacielskich łupow ták wiele nálezli/
Iż dla ciezarow wtorą częśc ledwo záwiezli.
Ostátek ná łup dano/ żołnierzom w obozie/
Gdzie Dzieniegi srebrnych pełno nászli w káżdym wozie/

 Sobol/

Soboli/ Kunic/ z Kámchy ßat y złotogłowu/
Nábrał ſie chudy Drabik/ iż z kotrá Pan znowu.
Tám Litwá y Polacy meſtwá dokazáli/
A w sławę mężnych przodkow Dank ſwoy wßrobowáli/
Wßyſcy w ten czás vsilnie pomagáli ſobie/
Iż káżdy z Achilleſem mogł zrownáć w oſobie.

Tráfiło ſie to ſławne á wieczney pámięci godne zwycięſtwo nád oſmiądzieſiąt tyſięcy Moſkwy Roku 1514. w dzień Národzenia Pánny Máriey Wrześniá dniá 8.

Więzniowie Moſkiewſcy powiedzieli dowodnie/ iż więcey niż czterdzieści tyſięcy ná plácu/ y ná rożnych mieyſcách Moſkwy poległo/ krom tych co w Kropiwnie potonęli/ ták iż od ośmidzieſiąt tyſięcy ledwo ich co vbiegło. Z woyſká záś Litewſkiego y Polſkiego czterzey Pan:ąt y Slachcicow zacnieyßych/ á poſpolitych Zołnierzow y Slachty máło co więcey czterzech ſet vbito/ ácz ránnych w tey Trágediey iáko to bywa niemáło było. Z Więzniow przednieyßy byli: Hetmánow y Woiewod głownych dzieſięć/ z ktorych celnieyßy Iwan Andrzeiewic Celádin. Po nim Kniąż Michayło Iwánowic Bułhakow/ y Brát iego rodzony Dimitr/ záś Kniąż Iwan Dimitrowic Prunſki/ Dimitrey Wáſilewic/ Kitáiew/ Danilo Andrzeiewic Leſczeiew/ Iwan y Włodimirz Siemionowicy Kołyczowie/ Kniąż Boris y Syn iego/ Piotr Románodowſki/ Kniąż Iwan Siemionowic Sielechow/ Kniąż Boris/ y Syn iego Iwan Stárodubieccy/ K. Piotr Puciączyc/ y Synowiec iego/ Siemion Iwánowic/ y Andrzey Siemionowic Syn Kołyczow/ Boris Iwánowic/ Pleſczeiow/ Iwan Wáſilewic Kaleßow/ Philip Iwánowic Kiſielow/ Iurgi Dimitrowic Lykczow/ Andrzey Philipowic Náſczokin/ Iwan Andrzeiewic Járopin/ Mátwiey Iwánowic Wnuk/ Czimochwiey Dimitrowic Hubárow/ K. Iurgi Iwánowic Piwá/ Iwan Dimitrowic Kopnik/ Hárcziom Lupamdzin/ Niekludá Parchwieniewic/ Olnieiew Kopczámiczyn Syn Jáſielniczego/ Bulay Kuczakow/ Fiedor Iwánowic Nowoſielcá/ Siemion Fiedorowic Wuſki/ Hrehor Boriſowic Bezumny/ Mikitá Oſáierow/ y inßych Pánow Rádnych y Dumnych Boiar niemáło. Vrzędnikow záś rozmáitych wielkiego Kniáziá y Boiárſkich Dzieci więcey niż dwá tyſiącá poimano. Názáiutrz Kniąż Conſtanti posłał ich trzy ſtá y 80. do Boriſſowá Krolowi/ inßych więzniow motłochu proſtego było bárdzo wiele/ ktorich Slachtá y Zołnierze rozebráli/ á przednieyßych po Zamkách Litewſkich rozſádzono.

Więzniowie Moſkiewſcy zacni.

Krol Sigmunt záraz z Boriſſowá dał znáć o tym zwycięſtwie Leonowi Papieżowi/ Więzniow też bárdzo wiele do inßych Pánow Chrześciáńſkich rozesłał/ á do Papieżá czternaście Slachcicow Moſkiewſkich posłał przez Mikołáiá Wolſkiego ná pewny znák zwycięſtwá/ Potym gdy Wolſki przyiechał ná ſchodzie Mieſiącá Styczniá do Hale/ był záhámowan od Reyterow Ceſárzá Maximiliáná Confederatá Moſkiewſkiego/ tám mu Moſkiewſkich więzniow okowy im odbiwßy odięto/ ná zelżywość Krolowi Polſkiemu/ y Papieżowi/ ktorych poimáńcow vdárowawßy Ceſárz przez Lubek y Liflantſką Ziemię do Moſkwy odesłał/ Wolſkiego też názad do Polſki wrocono w cale z vczciwością.

A Wáſil Wielki Xiądz Moſkiewſki vſłyßawßy o ták ſrogiey á nieſpodziáney porażce onych hárdych y wielkich woyſk ſwoich/ záraz oſádziwßy Zamek Smolenſki do Moſkwy w máłym poczcie ludzi vciekł/ á obawiáiąc ſie iżby Litwá Dorobużá nieposiądłá/ ktory leży zá Smolenſkiem nád Dnieprem mil 18. ſam go zápalić kazał/ Smolnian też wßytkich wywiodł do Moſkwy/ y

Moſkiewſki vciekł.

Drohobuż ſpalon od Moſkwy.

tám im

tám im imioná porozdawał w Moſkiewſkich włościách/ á Moſkwie podawał imioná Smolenſkie. A Kniáź Conſtantin Oſtroſki námowiwßy ſię z Krolem po onym zwycięſtwie/ ciągnął z woyſkiem Litewſkim pod Smolenſko/ gdzie dla niepogod/ niewczáſow/ y zaległych drog/ z wielką ßkodą ledwo we czterzy Niedziele przyciągnął/ bo ſámych wozow piczownych w Litewſkim woyſku było tyſięcy więcey niż ßeſnaście/ przy ktorych bárdzo wiele koni náßym pozdychało/ dla czego y wozy po drogách drudzy porzucáli. A Kniáź Conſtanti iáko Hetman vrzędowi ſwemu czyniąc doſyć przedſię Smolenſká przeważnie dobywał/ ále iż po temu ſtrzelby niemiał/ poſády Smolenſkie wypuſtoßywßy/ y włości okoliczne wypaliwßy/ trzy Zamki pod Moſkwą wziął/ á z wielką korzyścią/ y ſławą názad ſię do Wilná wrocił.

Prożne zawádo 16000. wozow piczownych pod Smolenſko.

Potym Krol woyſko roſpuścił gránice żołnierzámi oſádziwßy/ á Kniázia Conſtantiná z Triumphem godnym w Wilnie przyimował/ y vdárowawßy hoynie do Oſtrogá odpuścił. A Krol Sigmunt rozłożywßy część żołnierzow po Zamkách vkráinnych/ drugich po leżách/ wrocił ſię z Krolową Bárbárą do Polſki.

Kniáź Conſtanti w Wilnie triumphuie.

Rozdział III.

TEgoż czáſſu Mendlikierey Carz Prekopſki gdy był wziął żołd od Kroľá Sigmuntá/ y miał ciągnąć záraz z Litwą ná tę woynę przećiw Moſkiewſkiemu/ tedy w tym chytrze poſtępuiąc/ położył ſię nie dáleko od woyſká Krolewſkiego/ czekáiąc komuby ieſli Moſkwie ieſli Litwie ßczęście poſłużyło/ á ktoby z nich bitwę wygrał/ tego ſtronę trzymáć był vmyślił/ á tym czáſſem zwłoczył rozmáitymi wymowkámi ná rátunek Litwie przybyć/ bo y Moſkiewſki poſłał mu był vpominki/ wßákże widząc iż Krol zwycięſtwo otrzymał/ wnet Litewſkiego ßczęścia náſláduiąc ze wßytką Hordą ſwoią ciągnął do Moſkwy/ á roſpuściwßy zagony po wßytkich Moſkiewſkich włościách/ ták ich ſrogo bez odporu ſplundrował/ y zwoiował/ iż co nigdy w pámięći ludzkiey przed tym ſię nie tráfiło/ przez ſto tyſięcy ludzi krom dobytkow/ łupow/ y połonu rozmáitego do Hordy wyprowádził. A tymi porażkámi ſrogimi/ y ſpuſtoßenim ziem ſwoich/ Waſil Kniáź Moſkiewſki pychę hárdą złożył/ ktory ono przedtym iuß był do Ceſárzá y do inßych Pánow roſpiſał/ coby mu rádzili z Krolem Polſkim Sigmuntem poimánym czynić.

Zdrádliwa pomoc Tátárſka.

Tátarowie 100000. więźniow z Moſkwy wywiedli.

Skorę ná Niedźwiedziu przedáwáć nie dobrze.

Ale Ceſarz Maximilian Confederat Moſkiewſkiego/ widząc iż ſię z łáſki Bożey Krolowi Sigmuntowi y Litwie zá ſpráwiedliwością przećiw Moſkwi ßczęſliwie powodziło/ wypráwił do Sigmuntá Polſkiego/ y do Władiſłáwá Brátá iego Węgierſkiego/ y do Ludowiká Syná Władiſłáwowego Czeſkiego Krolow poſły/ chcąc z nimi wieczne przymierze poſtánowić/ á proſił áby ſię do niego ziáchali do Preſporku. A ták potym Krol Sigmunt y Władiſław z Ludwikiem Synem dogadzáiąc ſpolnym pożytkom wßyſtkiego Chrześciáńſtwá/ mieli ſławny ziazd z Ceſárzem Maximilianem w polu zá Preſporkiem miedzy Hamburgiem y Brugiem Miáſteczkámi Roku 1515. Lipcá dniá 16. przy czym też Poſłowie práwie wßyſtkich Monárchow/ Krolow/ Xiążąt z rozmáitych ſtron byli/ á potym 19. dniá Lipcá do Wiedniá wßyſcy wiáchali/ gdzie Ceſarz Maximilian Annę Corkę Krolá Władiſłáwá Węgierſkiego Sinowicę Sigmuntowę/ Ferdinandowi Synowi w Małżeńſtwo poſlubił/ y záraz ią ſam koronował. Támże też inßy Pánowie Koronni y Litewſcy ná tym ziezdzie wielkiey dzielności ſławne danki odnieśli/ bo káżdy co kto vmiał przeważnie w zebrániu ták wielkich á rozmáitych narodow okázował: Zwłaſczá Rádziminſki Mázur

Sławny ziazd z Ceſárzem trzech Krolow.

wielki zapásnik. Mikolay też Rádziwil/ y Stánislaw Gasztolt z wielkim kosztem z Polski w Musice ćwiczonych mieli przez sto/ po Moskiewsku/ y po Tátarsku/ y Kozácku przybránych młodzieńcow/ ktorzy z Instrumentámi rozmáitymi musices z Száblámi y z Saydakámi ná krzywych botách przed Cesárzem w Kościele figurą záwzdy Msze y Nieszpory śpiewáli/ z wielkim podziwieniem postronnych Narodow/ y Niemcow/ y Włochow/ ktorzy w tych stronách Litewskich narod być gruby przedtym rozumieli. A potym Krol Sigmunt/ ktory był wyiáchał z Krákowá dniá 5. Márcá/ záś z Wiednia do Polski wyiáchał 6. dniá Augustá/ pożegnawszy się z Cesárzem.

Summá postánowienia Presporskiego ziazdu.

A tá byłá Summá rzeczy postánowionych/ y społnie vchwalonych ná tym sławnym ieździe/ iż Cesarz opuściwszy y vmorzywszy ony pirwsze nieznaśki z trzemá naymożnieyszymi Krolámi/ przymierze wieczne y spowinowácenie zobudwu stron vczynił. Przymierze też z Moskiewskim przeciw Litwie postánowione miał wypowiedzieć/ álbo go przywieść do tego przez Posły/ áby wieczną vgodę z Krolem Polskim y z Litwą postánowił. Mistrzá tákże Pruskiego do vczynienia y wypełnienia powinności y do posłuszeństwá/ y áby Koronie Polskiey/ y Krolowi przysięgał/ przywieść/ álbo go odstąpić miał iáko spolnego nieprzyiaciela/ Záś pewnego czásu ná Turká woynę spolną mocą podnieść postánowili. A skład też Kupieckich towárow w Wrocłáwiu niedawno ku szkodzie Polakom postánowiony w ten czás był wniwecz obrocony. O czym też dosyć szeroko możesz czytáć *Iostum Decium in Sigismundo.*

Skład Wrocłáwski zepsowan.

Tátarowie do Rusi.

Tegoż czásu w niebytności Krolewskiey Tátarowie Prekopscy do Rusi wtárgneli/ przeciw ktorym siedm set Zolnierzow iezdnych Pánowie Koronni/ ktorzy byli ná mieyscu Krolewskim/ wyprawili/ á gdy się ich ledwo połowicá do Trebowley sciągnełá/ wnet Tátárow dwá tysiącá 13. dniá Márcá ná nich w Miásteczku bez wieści gdy nászy iesżcze spáli vderzyli/ Ale Jan Tworowski z Buczacá/ ná ten czás Hetman Ruskiego Rycerstwá Mąż dla dzielności Rycerskiey godny wieczney sławy/ wnet swoich Zolnierzow do zbroie pobudził/ ktorzy zá meżnego Hetmáná spráwą niewymowną śmiáłością Tátárow z Miástá wysiekli. Tátarowie záś obaczywszy/ iż Zolnierzow nászych nie wiele/ Miásto obstąpili/ y zápalić chcieli/ áby ták nászych snádniey pożyć y poimáć mogli.

Jan Tworowski Mąż spráwny.

Bitwá z Tátáry.

Co widząc Tworowski Hetman iż się nie miał z kim oprzeć/ á w Miásteczku też żadney obrony nie było/ wszytkich Zolnierzow przez Most wcále vwiodł krom dwu zábitych. O ktory Most nászy bili się z Tátáry cáły dzień/ á ták Tátarowie nie vczyniwszy nic Trebowli odciągneli do Hordy.

Kossessowie y Dracussowie Rzymscy.

A Bárbara Krolowa wtorego dniá Lipcá drugą Corkę Annę vrodziłá.

Tátarscy też posłowie gdy się im ná Podolu po myśli nie száncowáło/ przyiecháli do Krákowá/ ktorzy Krolewskiego przyiazdu w Kázimierzu czekáli.

Krol potym Sigmunt wyiechawszy z Wiedniá 6. dniá Augustá 19. dniá/ tegoż Miesiącá do Krákowá przyiechał/ gdzie Krolowa Bárbarę niedołożnego zdrowia dla niedawnego rodzenia zástał/ ktora potym Octobrá dniá 2. dług śmierci zápłáciłá.

Mor w Krákowie.

W Krákowie też ná ten czás wielkie powietrze morowe pánowáło/ ktorym wiele ludzi zacnych y pospolitego gminu pomárło.

Sigmunt Krol do Litwy.

Ták Krol Sigmunt owdowiáły po śmierci Krolowey Bárbáry dniá 6. do Litwy się z Krákowá wrocił/ bo tego w ten czás spráwy Ruskie y Litewskie potrzebowáły/ á wziąwszy z sobą Jádwigę y Annę Krolewny/ Corki máluczkie/ y Helżbietę Siostrę Kázimierzownę do Sedomirzá przyiechał/ stámtąd

Helżbietę

Helżbietę Siostrę zmowioną y poślubioną Fryderikowi Legnickiemu Xiążęciu w małżeństwo z vczćiwym pocztem odesłał.

Potym Krol do Brześcia Litewskiego przyiechawszy niemáły czás zmieszkał/ rádząc o obronie y inszych potocznych rzeczách z Pány Litewskimi.

O Burzeniu Ziem Ruskich przez Tátáry/ y Woynie Pruskiey.

Rozdział IIII.

Do Jego Miłośći Páná Wociechá Przetockiego Horodniczego Wilenskiego/ etc.

Roku zás 1516. Cesarz Maximilian według postánowienia y vgody ná ziezdzie Presporskim y Wiedeńskim/ słał do Wasilá Moskiewskiego Posłow zacnych kilko/ przywodząc go do vgody z Krolem Sigmuntem/ y z Wielkim Xięstwem Litewskim. Ale Moskiewski w swym vporze przedśięwziętym trwał/ obciążáiąc ná Cesárzá iż go opuśćił y pirwsze przymierze zrzućił. Krol iednák Sigmunt iáko Pan pobożny z woli Cesárzowi hámował się od podnieśienia Woyny ná Moskiewskiego/ wszákże gdy obaczył iż Litewskie Xięstwo inączey pokoiu od Moskwy otrzymáć nie mogło/ iedno przez woynę/ posłał do Cárzá Prekopskiego/ áby się ná przyszłą Wiosnę do Moskwy z Hordą swoią gotował według powinnośći. Tátarowie ná Moskwę.

W ten czás Włádisław Kázimirzowic Krol Węgierski y Czeski/ Brát Krolá Sigmuntá/ przyiechawszy od Cesárzá z onego ziazdu/ máiąc wieku swego lat 60. vmárł/ á Ludwiká Syná ieszcze zá żywotá swego ná obiedwie Krolestwie koronowánego Namiestnikiem y Krolem Czeskim/ y Węgierskim zostáwił. Przeto Pánowie Koronni w niebytnośći Krolewskiey posłáli do Węgier Jáná Łaskiego Arcibiskupá Gnieznienskiego/ y Krystophá Szydłowieckiego Woiewodę Krákowskiego/ á do Czech Andrzeiá Grábie z Tęczyná Woiewodę Lubelskiego Senatorá rozumu dochćipnego/ y Rády wielkiey/ ktorzy Ludwikowe rzeczy w Węgrzech y w Czechach bárdzo náchylone postánowili/ y vspokoili. Włádisław Krol Kázimirzowic vmárł. Posłowie Polscy do Węgier.

Maximilian też Cesarz áczkolwiek w ten czás wielką woyną we Włoszech z Wenetámi był zábáwiony/ wszákże czyniąc dosyć postánowieniu y zprzymierzeniu w Wiedniu z Krolámi/ iedny posły swoie wypráwił do Węgier/ y do Czech dla stánowienia rzeczy Ludwikowych/ á drugich z strony Sigmuntá Krolá/ y Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ posłał do Moskiewskiego/ iáko Sigmuntá Herbersteiná/ y Piotrá Mraxinsá. O tym też czytay Iouium/ Volateranum/ Carionem/ Philippum etc.

Potym Carz Prekopski ná Nowie Czerwcá Miesiącá/ ktory miał według postánowienia y powinnośći do Moskwy wtárgnąć/ obaczywszy iż Krol Sigmunt w Litwie się zábáwił/ do Podola się zdrádliwie gotował/ o czym gdy częste wieśći do Stárostow y Pánow Koronnych przychodziły/ nie wierzyli temu/ spuszczáiąc się ná to/ iż Prekopski był w przymierzu z Koroną y z Litwą/ ále gdy wieśći zá wieśćiámi przyszły/ iż iusz Tátarowie ciągną/ wnet Márcin Zdrádá Tátarska.

Kámieniecki Podolski Woiewodá iáko czuyny Senator / y Mąż dzielności sławnych przodkow godny / wziął sam ná się obronę Oyczyzny / á zebrawszy Rycerstwo Podolskie w niewielkich pocztách / złączył się z Stánisłáwem Lándskorońskim / y z Janem Tworowskim. A zá tym Miesiącá Lipcá Tátárow więcey niż trzydzieści tysięcy ze cztermi Cárzykámi do Rusi y do Podola ogromnie wtárgnęli / á położywszy się koszem nie dáleko od Buská / w zagony po wszytkich stronách rospuścili pálac / łupiąc / zábijáiąc / wiążąc co się im náwinęło. Potym przepráwiwszy się przez Dniestr áż do Tátrow Gor Węgierskich wszytkie kráiny splundrowáli / co się nigdy w pámięci ludzkiey nie przytráfiło. Pisze Jodocus Decius iż więcey niż sześćdziesiąt tysięcy ludzi w ten czás w niewolą zábráli / krom Dziatek / y Stárych / ktorych z okrutności Pogáńskiey siekli y ścináli. A Krol w ten czás stánowiąc obronę przeciw Moskiewskiemu z Pány Litewskimi w Wilnie Seymował. Wszákże Szláchtá Ruská y Podolská z wrodzoney ku oyczyznie miłości zebráli się chcąc odpor dáć Pogánom / ále nie wczás / Jednák gdy do Buská szturmowáli / y usilnie go (nád obyczay Tátárski) dobywáli / byli odbici od nászych. Názáiutrz zás gdy ich u szturmu nie máło zbito / spaliwszy przedmieście / łupámi obciążeni / ciągnęli ku Wiśniowcu / gdzie ná czterdzieści mil wszytki włości wszerz y wzdłuż ogniem y mieczem splundrowáli. Mikołay Fierley z Dąbrowice Hetman wielki Koronny z Pány y z Szláchtą Ruską / y Podolską gonił ich áż do Wiśniowcá / ále iż nie rowną widział / musiał dáć pokoy. A Tátárowie w cáłości od Wiśniowcá z wielkim polonem do Hordy uszli / Tylko ieden ich uphiec w ktorym było Tátárow dwie ście wszyscy w bláchowe zbroie nád obyczay iáko Niemcy uzbroieni / gdy się byli od wálnego odłączyli / od Kniáziá Wiśniewieckiego Kozakow do iednego pobici / ták iż żaden nie uiechał. Marcin też Kámieniecki z niewielkim pocztem żołnierzow wyciągnąwszy z Miedzyboża / A Jan Tworowski z Buczacá z Lándskorońskim / u Trebowley ieden zagon Tátárski mężnie porázili / Drugi tákże ich uphiec w ktorym było Tátárow pięć set / wszytkich do iednego ná głowę szczęśliwie zbili y pogromili / wszákże Tátárowie gdy usłyszeli iż nászy po nich gonią / wnet biedne Białegłowy / Pánny / y Dzieci ktorzy niemogli uciekáć posiekli / y okrutnie pomordowáli.

Ták tedy to Pogáństwo gdy z wielką korzyścią bez odporu y utráty swoiey uszli / skoro Dniepr przebyli połon wszytek do Hordy odesłáli / á sámi drugi raz odwrot do Rusi znowu uczynić chcieli. Ale Sigmunt Krol z Litwy posłał do Cárzá Prekopskiego / uskarżáiąc się o ty szkody y splundrowánie Páństwá swoiego / á o złamánie przymierza. Tátárski zás Carz przez Posły swoie wymawiał się z tego / ná młodź nieuhámowáną / ktorey on nie mogł powściągnąć / wszytkę winę wkłádáiąc / wszákże pirwsze przymierze chciał odnowić / á ná Moskiewskiego ze wszytką Hordą y Rycerstwem swoim ślubował się obrocić / á Litwę od Moskiewskiey woyny sam przyrzekł zástąpić.

W ten czás też práwie Rycerstwo Ruskie / Wołyńskie y Podolskie z Kozakámi zá gránicę Turecką wtárgnąwszy / pod Białogrodem y Tehinią przez kilko tysięcy trzod Czabáńskich Owiec / y stádá Końskie / y Bawołow zaieli / A Turcy dogoniwszy nászych stoczyli z nimi ręczną bitwę / tám nászy widząc iż inszą drogą nie mogli ubieżeć / iedno się mężnie biiąc bronią sobie przeście wolne uczynić / wnet porzuciwszy boiaźń / śmiele się Turkom zástáwili / á gdy ták długo zobudwu stron / Turcy o záiste dobytki / nászy zás o zdrowie y o wzdobycz mężnie czynili / nászy położywszy ná plácu Turkow nie máło ostátek ich rozgromili / á przy wszytkiey korzyści zostawszy / zdrowo do Podola (acz zá ono splundrowánie Tátarskie nie stało) uszli.

Gdy się ty burdy w Rusi y ná Podolu toczyły / wnet Moskiewski Xiądz

Wásil

Pánowie Podolscy przeciw Tátarom.

Tátarowie áż do Tatrow burzą.

60000. wiezniow z Polski.

Tátarowie szturmuią.

Okrucieństwo Tátarskie.

Tátarowie w Kirissach nád obyczay ubráni / pobici.

Nászy Tátárow gromią.

Wymowka Tátarska.

Bitwá nászych z Turkámi.

Turcy poráżeni

Wasil posłał z drugiey strony woysko swoie ná plundrowánie Xięstwá Litew-skiego / ále máło z łáski Bożey w Litwie vczynił / Bo Litewscy Zołnierze ściekáiąc z Zamkow vkráinnych / często Moskwę trwożyli w piczowániu imáli / wszák-że do wálnego stoczenia bitwy nieprzyszło / bo áczkolwiek było kilko tysiecy Litewskiey Slachty po gotowiu do potkánia / wszákże Moskwá spárzywszy się ná oney Horszáńskiey bitwie nie śmiáłá náćieráć. Moskwá do Litwy. Moskwá się stoczenia bitwy strzeże.

Tátárski też Carz chcąc Krolá Sigmuntá zá ono splundrowánie Ruskich kráin ktore nád przysięgę vczynił vbłágáć / y przeiednáć / zebrawszy ośmdziesiąt tysięcy / iáko byłá sławá / woyská z Hordy swoiey / bez wieśći do Moskwy wtárgnął / co vsłyszawszy Wásil Wielki Xiądz Moskiewski strwożył sobą bárdzo / wnet woysko ono z Litwy wroćił / á przećiw Tátárom wszytkę moc swoie posłał. Tátárowie też z łupem y polonem do Hordy się wroćić chćieli / y iuż wyciągáli / w tym czásie Moskwá ná nich przytárłá / wywabiáiąc ich do wálney bitwy / Tátárowie záś wspomniawszy ná świeże szczęśćie swoie / ktore ich na Podolu potkáło / y ná one pirwszą porażkę Moskwy zá Orszą od Litwy / obroćili się tańcem zwykłym do Moskwy / á gdy się wálne woyská zobu stron potkáły / Moskwá nie dotrzymawszy plácu pierzchnęli po polách / á Tátárowie przy wszytkich łupách zostawszy z sowitym polonem do Hordy vszli / Powiádáią / iż w ten czás Moskwy ná poboyscu więcey miáli dwádześćiá tysięcy poległo. Tátárowie z Litwy Moskwę zwroćili. Moskwá od Tátárow porážona.

Tegoż czásu Albricht Margraf Brandenburski / Mistrz Pruski / nowe burdy przećiw Krolowi Polskiemu Wuiowi swoiemu hárdzie wznieczał / á chcąc Zmodzką ziemię od Litwy ku Prussom oderwáć / posłał był kilko vphow Reyterow y Knechtow ná burzenie Zmodzi / Ale Jan Mikołáiewic Rádziwił / Zmodzki Stárostá bez mieszkánia wnet się zebrał z Slachtą / y z Rycerstwem Zmodzkim / ktorzy w iednym kącie ćiásnym nie dáleko od Rágnety dwie ście Knechtow záskoczywszy / ná głowę ich zbili. Co vsłyszawszy Mistrz Pruski / iż się Slachtá Zmodzka ostrożnie miáłá / wroćił ostátek woyská do Krolewcá nie wskorawszy. Poczatek woyny Pruskiey. Niemcy od Zmodzi poráženi.

Tegoż czásu Pánowie y Slachtá Mázowiecka / sprzykrzywszy się srogim pánowániem y roskázowániem nieprzystoynym Biáłey głowy Xiężny Anny Wdowy po Conrádzie Xiążęciu zostáwioney / chćieli wziąć y podnieść ná Stolicę Xięstwá Mázowieckiego Xiążę Stánisłáwá stárszego / á gdy im Xiężná tego broniłá / oblegli ią ná Zamku Mączkowie / gdzie się byłá z Synámi Xiążęćiem Stánisłáwem y z Jánuszem zámárłá / tám gdy szturmowáli / chcąc sobie gwałtem wziąć ná Xięstwo Xiążę Stánisłáwá stárszego / z przygody ták to bywa w tákiey trwodze / strzáłá z łuku do Zamku z polá wystrzelona / Czapkę ná głowie v Xiążęćiá Stánisłáwá przebiłá / á ták on ktorego wszytká Slachtá y pospolstwo Mázowieckie prágnęło ná pánowánie / od swoichże ácz niechcących máło gárdłá nie dał. Ale to szkodliwe zámieszánie Arcibiskup Łáski vspokoił / wszytkę te spráwę do przyszłego Seymu odłożywszy. Burdy Mázowieckie. Niebespieczność Xiążęćiá Mázowieckiego Stánisłáwá.

Tegoż czásu Leo Papież / wtory raz Miłośćiwe Láto y Odpusty do Polski przysłał / ále Ludźie ná Papieżá iuż w ten czás máło dbáć poczęli / przeto przez dwie Lećie w Polszcze y w Litwie nie bárdzo wielką summę Legatowie zgromádzili / ktorych iednák czwartą część ná opráwę Zamku Kámieńcá Podolskiego / á trzech ostátnich częśći połowicá rozdźielona / iedná część Rzeczypospolitey Koronney / ku obronie przećiw Tátárom / druga ná wystáwienie Kośćiołá Arcibiskupiego Gnieźnieńskiego miáłá być oddána. Miłośćiwe Láto.

Tegoż czásu Woyćiech Fontinus Włoch Mnich Zakonu S. Fráńciszká pobożny / y wielkiey náuki Człowiek / nie dawno od Papieżá przysłány do Krákowá / Woyćiech Fontinus zábit.

Krákowá / gdy był w Klaſztorze S. Fránciſzká ſtárßym Miniſtrem przełożony/ á inßych Mnichow z roſpuſtnośći hámowáć pocżął / oni wnet ſprzyśięgli śię/ á ták Mieśiącá Wrześniá dniá piątego w nocy wybili do niego v Celle drzwi / á porwawßy nágiego wywlekli / tám Káznodzieiá vderzył go kijem w ßyię áż mu kárby ſpádły/ y ták go okrutnie zámordowáli.

Okrucienſtwo Fránciſzkanow.

Tegoż Roku gdy Krol w Litwie mießkał / roſtyrk ßkodliwy zácżął śię był w Pruśiech miedzy Gdáńſkimi Mießcżány y Szláchtą Pruſką/ wßákże Krol pocżątkom ßkodliwym wcżás zábiegáiąc / wßytko to záraz vſpokoił przez Mácieiá Drzewickiego Biſkupá Kuiáwſkiego.

Roſterki Gdańſkie y Pruſkie.

Potym ná ſchodzie Nouembrá/ Tátarowie ktorzy z Moſkwy wyciągnąwßy/ położyli śię byli v czarnego láſſu/ rozdzielili zagony ná cżterzy woyſká/ z ktorymi do Ruśi y ná Podole wtárgnęli. Pirwße woyſko ciągnęło do Kámieńcá Podolſkiego/ Drugie do Litáwicżá/ Trzecie do Miedzyboża/ Cżwarte w Szynkowſki Powiát zagony roſpuśćiło / ktory gwałt widząc Pánowie Koronni/ wnet z dwiemá tyśiącmi iezdnych Zołnierzow ktorych gotowych po oney pirwßey ßkodźie mieli / rußyli śię przećiw Tátarom / Szláchtá też wßytká Ruſka widząc iż śię im pirwßa niedbáłość znáć byłá dáłá / niechcieli więcey w domách nieprzyiacielá czekáć / zebráli śię wßyſcy ochotnie / śmiele zábiegáiąc Pogánom. Stániſław Landſkoronſki Kámieniecki Stároſtá wziął ná śię obronę Miedzyboſkiego/ y Litawickiego powiátow/ á potkawßy śię dwá kroć z Tátary poráźił ich ßcżęśliwie y pobił / y wßytek połon wyſwobodził / Murzow też y Vlanow przednieyßych kilko poimał.

Tátarow cżtery woyſká do Ruśi.

Stániſławá Landſkoronſkiego dźielność.

Záś Xiążę świętey pámięći y wiecżney ſławy godne Roman Kniáźiá Conſtantiná Oſtroſkiego Synowiec ná drugi zagon Tátarſki vderzył/ á gdy Tátárowie rozgromieni iuß vćiekáć chćieli / Kniáż Roman z wielkiey zápálcżywośći w śrzodek ich ſkoczył / tám gdy włáſną ręką Pogánow kilko zábił / wnet zá nießcżęśćim koń pod nim padł / A Tátárowie przyſkocżywßy Kniáźiá Romaná w ßtuki rozśiekáli / wßákże náßy zá łáſką Bożą onych wßyſtkich Tátarow potym y ich zagony pogromili / y ná głowę ich poráźiwßy łupy wßyſtki y połony odbili/ gdźie Jakob Secygniewſki y Páweł Farurey wodzowie dank dźielnośći odnieśli.

Kniáż Roman zábity.

Tegoż cżáſſu Waſiley Wielki Kniáż Moſkiewſki włośći vkráinne Litewſkie woiował: Przeto Krol Sigmunt Roku 1517. wypráwił przećiw iemu Kniáźiá Conſtantiná Oſtroſkiego Hetmáná z woyſkiem Litewſkim y Ruſkim/ y Janá Swiercowſkiego z Polſkimi / Cżeſkimi / y Moráwſkimi żołnierzámi / o ktorych vſłyßawßy Moſkiewſki záráżem vſtąpił z woyſkiem ſwoim / pámiętáiąc ná Horßeńſką przeßłą porażkę / Wßákże náßy zá nim goniąc wiele iego ludu ná rozmáitych mieyſcách zbili / y wßyſtkę Siewierſką ziemię ogniem y mieczem zwoiowáli.

Moſkiewſki vćieka.

Lepßy karány.

Potym zwoiowawßy Siewierſkie kráiny ná południe y ná wſchod leżące/ obroćili śię do pułnocnych kráin Moſkiewſkich ku Pſkowu / á przepráwiwßy śię przez Dniepr / Dźwinę / y inße Rzeki / przyciągnęli áż pod Opoczkę Zamek drzewiány/ ále przyrodzenim mieyſcá obronny/ do ktorego gdy Czechowie ßturmow kilko nie vczyniwßy dziury przypuśćili/ wiele ich Moſkwá z blánkow zbiłá/ obćináiąc kłodziny záwießone/ tákże kámieńmi y rozmáitą ſtrzelbą. Dla tego náßy popadwßy niemáłą ßkodę w ludu pießym / á nie wziąwßy Zamku / ktory pierwey Swinim karmnikiem názywáli / názad odciągnąć muśieli / wßákże wielkie ßkody w Ziemiách Moſkiewſkich bez odporu pocżynili / y ták długo wßerz y wzdłuż woiowáli/ áż ich zimá do domu wroćić śię przymuśiłá/ z ktorey wypráwy Litwá wielkie korzyśći y łupy odniosłá. Dźiało śię to Roku 1517.

Náßy Moſkwę burzą.

Náßy pod Opoczką poráżeni.

Potym Roku 1518. Boną Xiążęćiá Mediolanſkiego Janá Sforciego

Corkę/

Corká/ zá náręienim Máximiliáná Ceſárzá przynieśiona ieſt do Krákowá w Małżeńſki ſtan Sigmuntowi Krolowi/ przez Jáná Konárſkiego Archidiakoná Krákowſkiego/ y Stániſłáwá Oſtrorogá Caſtellaná Káliſkiego/ tegoż Roku koronowána byłá przez Jáná Łaſkiego Arcibiſkupá Gnieźnienſkiego/ przy wielkośći rozmáitego zebránia Pánow Polſkich y Litewſkich.

Boná Krolową.

Roku 1519. Mieśiącá Sierpniá Tátarowie zwoiowawßy Bełſką/ Lubelſką y Chełmſką ziemię/ poráźili náßych v Sokala. Bo niechćieli ſłucháć zdrowey rády Kniążiá Conſtantiná Hetmáná Litewſkiego ſpráwnego/ ktory był z Litwą y z Ruśią ná rátunek Polakom przybył. Tám Fredro Mąż wielkiego ſercá (iáko drugi Decius Pater przećiw Látinom/ y Decius Filius przećiw Tuſkom) mogąc vbieżeć ſkoczył miedzy Tátáry z kopią zábiwßy ich kilku/ bił śię ták długo poki mu śił zſtawáło/ á nie dał śię poimáć áż go w ſtuki rozśiekano. Z tego ſą y dźiś Fredrowie zacni w Przemyſkiey ziemi. To też był vczynił Melſtinſki Spitek/ gdy ono Tátarowie Witołtá poráźili.

Náßy v Sokala porażeni.

Fredrus drugi Decius.

Tegoż Roku Albricht Miſtrz Pruſki Śieſtrzeniec Krolewſki czynił ßkody ná vkráinie Polſkiey y Zmodzkiey ziemi/ y iáwną woynę przećiw Krolowi Sigmuntowi Wuiowi ſwoiemu wzniecał. Przeto Krol zebráwßy lud ſłużebny z Polſki/ z Czech/ y z Moráwy wypráwił ich do Prus/ Litewſkich też Xiążąt y Pánow/ tákże Szláchty bárdzo wiele wyßło Polakom ná pomoc/ do Prus z Hetmánem ſwoim Jurgim Mikołáiewicem Rádziwilem Stároſtą Grodzienſkim/ ktory był potym Pánem Wilenſkim. Ták tedy Polacy złączywßy ſpolne mocy z Litwą y z Ruśią ná kilku mieyſcách Pruſſakow poráźili ßczęśliwie/ y dobyli tych Zamkow/ Holándu/ Prabuty/ Kwidzyná/ Mielzáká/ Milmkyná/ Siekierki/ Piśi/ Lubáwy/ Ornety/ y wiele inßych Miaſt/ y Wśi ſpuſtoßyli/ y Brandenburg Zamek obronny y Miáſto wźięli.

Woyná Pruſka.

Polacy y Litwá do Prus.

Náßych ßczęśliwe powodzenie.

Potym Roku 1520. Wolfgang Schonenburg Hetman Miſtrzá Pruſkiego máiąc Knechtow dźieśięć tyśięcy z Niemiec/ á iezdnych cztery tyśiące/ wźiął Tczow Miáſto nád Wiſłą dobrowolnie podáne. A oſádziwßy Tczow ciągnął do Gdáńſká/ y położył śię obozem ná gorze Biſkupiey/ cztery tyśiące kul/ iáko Kroniká Pruſká opiewa/ do Miáſtá z dźiał wielkich wypuśćił/ á námnieyßey ßkody nie vczynił obleżonym.

Tczow wźięty.

4000. Kul do Miáſtá Gdáńſkiego prożno.

Ná oſtátek táka nędzá przyßłá ná Knechty/ iż kto śię iedno z Miáſtá wyrwáć nie lenił/ ten ich bił/ y imał/ y chłopiętá ich wiązáły y biły/ gdy chłopi zgłodnieli/ włáśnie iáko pod Połockiem Roku 1579. A gdy ich bárdzo wiele zbito y poimano/ muśieli od obleżenia nieboziętá vciekáć. Krol też Sigmunt Gdáńſczánom ná odśiecz poſłał był dwánaśćie tyśięcy iezdnych przebránych Polakow y Litwy/ ktorzy oſtátek onych Niemcow vciekáiących pobili/ y poráźili/ drugich Káßubiánie/ y Pomorzánie potopili/ ták iż śię ich máło do Niemiec wroćiło. A Polacy y Litwá zá tym ßczęśliwym powodzenim/ wźięli Tczow/ Choynicę y Stárygrad. Inße Zamki y Miáſtá dobrowolnie śię Krolowi podáły/ á Krzyżakow y ich Stároſty wyrzućili.

Knechti pod Gdáńſkiem porażeni.

Radwáńkowſki tylko Ornetę Miſtrzowi álbo dla dárow álbo dla boiáźni podał/ dla czego był czći odſądzon ná wálnym Seymie Piotrkowſkim.

Radwankowſki czći odſądzon.

Tegoż Roku w Krákowie Bormiſtrzá y dwu Ráycow Kázimirſkich śćięto/ iż nie ſłußnie poimawßy Szláchćicá niiákiego Słáboſſá dáli byli ſkwápliwie ná goracym práwie śćiąć.

Tegoż Roku 1520. Boná Krolowa wtora Sigmuntowá/ vrodźiłá Sigmuntá Auguſtá pierwßego dniá Auguſtá Mieśiącá w Krákowie/ á Krol w ten czás był w Toruniu/ dla woyny Pruſkiey/ gdźie iednego práwie czáſſu y o zwyćięſtwie nád Krzyżáki/ y o Synu ßczęśliwie národzonym otrzymał nowinę.

Sigmunt August vrodzony.

A Miſtrz

A Mistrz Pruski widząc iż prożno przeciw osnowi wierzgáć / prosił przez przyiacioły łáski y przymierza do czterzech lat v Kroll / czego mu Krol łáskáwie pozwolił Roku 1521.

Posłowie Moskiewscy do Krákowá.

Roku zás 1523. Posłowie Moskiewscy od Wasilá Wielkiego Kniáziá do Krákowá w pięći set koni przyiáchali / y wzięli przymierze z Krolem y z Litwą do pięći lat.

Turcy y Tátarowie Podgorze zwoiowáli.

Roku 1524. Turcy y Tátarowie Lwowską / Sanocką / Bełską / y Podolską ziemie okrutnie raz po raz zwoiowáli / á Polacy z nimi zetrzeć nie śmieli / pámiętáiąc Sokalską porażkę. Zá czym Pogáni nieopłákáną szkodę we wszystkiey Rusi Podgorskiey vczynili.

Tegoż Roku Iwan Wasilewic Kniaź Moskiewski Hordę Kazáńską y zamek / skąd się Cárzem pisze / opánował.

Zakon Krzyżácki w Prusiech vstał.

Potym Roku 1525. Márcá Miesiącá dniá 10. Albricht Mistrz Pruski Margrábie Brandenburski vczynił hołd y Przysięgę Krolowi Sigmuntowi w Krákowie zrzod rynku ná Máiestacie siedzącemu / támże zrzućił płaszcz Zakonu Krzyżáckiego / á ná Xięstwo Pruskie od Krolá iest przełożon / á od tego czásu Zakon Krzyżácki / z ktorym Litwá przez kilko set lat rozmáite woyny toczyłá / w Prusiech vstał.

Rance Gdáńskie skaráni.

Roku 1526. Krol Sigmunt do Gdáńská przyiáchawszy burdy nowo wszczęte vspokoił / tych ktorzy byli przyczyną rosterkow dał śćiąć sześći / á potym siedmi / inszych do Zamkow ná więzienie rozesłał / á drudzy ná morze vciekli.

Tegoż Roku Albrichtowi Xiążęciu Pruskiemu przyniesiono w małżeństwo Dorotheę Siostrę Krolá Duńskiego do Krolewcá.

Mazowsze do Polski wcielone.

W tenże prawie czás gdy Ianusz Xiążę Mázowieckie vmárło w młodym wieku po Brácie Stánisłáwie we dwu lat / Krol Sigmunt przyiáchawszy z Gdáńská do Wárszáwy / wwiązał się w Xięstwo Mázowieckie zzupełną mocą / y wćielił ie y przyłączył do Korony Polskiey / áczkolwiek przećiw temu wiele Szláchty y Pánow Mázowieckich było.

Tegoż Roku 1526. Ludowik Krol Węgierski y Czeski Xiążę Sląskie etc. Wnuk Kázimierzow / á Synowiec Sigmuntow porażon iest od Tureckiego Cesárzá Solimáná v Mohárza z wielkim y ostátnim vpadkiem Węgierskiey Korony / sam gdy vciekał z przegráney bitwy od własnego koniá przytłoczony vtonął y zádusźon w błotnym potoku 27. dniá Miesiącá Sierpniá w dźień śćięćia S. Iana. Soliman potym wziął Budzyń y insze Zamki y Miástá vżywáiąc zwyćięstwá. O tey nieopłákáney Bitwie czytay Paulum Iouium / Herbersteinum / Cureum / Bielskiego etc. O ktorego żáłosney śmierći możemy własnie on wiersz de Pallante przypomnieć Wirgiliuszow:

Quem non uirtutis egentem
Abstulit atra dies & funere mersit acerbo.

Roku 1527. gdy Tátarowie wielkie szkody częstymi wtarczkámi w Rusi / w Polszcze / y w Litwie przyległey czynili / wnet Pánowie Litewscy z miłośći oyczyzny zebráli się przećiwko im ochotnie / z Rycerstwem Wołyńskim / á naprzod Kniaź Constantin Ostroski Hetman / y Iurgi Siemionowic Xiążę Słuckie / y Iurgi Mikołáiewic Rádziwił Stárostá Grodzieński / Kniaź Fiedor Sanguszkiewic Włodimirski / Kniaź Iwan y Alexander Wiśniewieccy / Kniaź Alexander Czártoryski / Andrzey Niemirowic Woiewodá Kijowski / Ostafiey Dászkiewic Stárostá Czyrkaski / y Kaniewski / y wiele Pániąt y Szláchty ochotney z Litwy y z Rusi / ktorzy przyciągnąwszy do Kijowá / gonili Tátarow zá Kijow mil 40. áż ná Holsanicę / ktorych było z wielą Cárzewicow trzydzieśći y czterzy tysiące /

tysiące / ktorych zá pomocą Bożą Litwá y Russacy śmiáłą á mężną bitwą szcześliwie ná głowę porázili / á polonu związánych Chrześcian oboiey płci z Rusi / z Podola / y z Podgorza ośmdziesiąt tysięcy odgromili / y łupy wszytki z dobytkiem sowito odięli. Tátarow ná plácu pobitych zostáło 24000. miedzy ktorymi też Turkow wiele było z Imbraimem Woiewodą Prekopskim / A Cárewicowie stárszy Obuszak Soltan / y Dziwsub Sultan / y Kohuczuk Biy / w máłey drużynie vbiegli. Inszych Murzow y Vlanow bárdzo wiele zbito / á drugich poimano. Iurgi Siemionowic Xiążę Słuckie / drugi ich zagon poráził v Kaniowá y v Cyrkasz z Ostaphiem Daszkiewicem. Litwá Tátárow poráziłá ná Holszánicy.

Tegoż Roku 25. Miesiącá Septembrá Janus Waidá Krol Węgierski / ktory był po Ludwiku koronowan od niemáłey części Pánow Węgierskich / porázony iest v Tokaczá od ludu Ferdinandá Królá Rzymskiego y Czeskiego / ktory też bliskością dochodził Krolestwá Węgierskiego po żenie swoiey Annie Práwnucce Jágełowey / Corce Włádisławá Krolá Węgierskiego y Czeskiego Kázimierzowicá. Janusz Waydá porázony naprzod do Kámieńcá Podolskiego przybieżał / potym do Tárnowá / gdzie kilko Miesięcy czekáiąc pomocy / y pogody mieszkał / á potym zá foritowánim Hieronimá Łaskiego (ktoremu potym dobrodzieystwo niewdzięcznie więzienim płácił) był wprowádzon ná Krolestwo Węgierskie / przez pomoc Solimáná Tureckiego / zkąd Węgierska ziemiá w podawánie / á potym w władzą Turecką przyszłá. A my się też cudzą á sąsiedzką przygodą karzmy. Janusz Waydá porázon. Węgierska Ziemiá w Tureckie podawánie.

Nam tua res agitur paries dum proximus ardet.

Ktory wierszmnie często w podrożney Tureckiey rozmowie zá Andrinopolim / Alexander Kinoi dzisieyszego Krolá nászego Stephaná z Siedmigrodzkiey Ziemie Poseł / z ciężkim wzdychánim vpadku swoiey oyczyzny przypominał.

Tegoż Roku 1527. w Brankowie v Rádomiá vrodził się wielki á strászny dziw człowieczego kształtu / ktory miał Lwią głowę / pierśi kosmáte / á zębomá strászliwie zgrzytał / rycząc ogromnym głossem / ośm godzin trwał żywy. Dziw srogi vrodzony.

Tegoż Roku Borbonius z woyskiem Cesárskim Rzym wziął / y Papież ná Castrum Angeli oblężony / podał się ná łáskę Cesárską. Ale Borbonius tám zábity został v szturmu. Rzym wzięt. O tym czytay Jouium et Sleidanum.

Roku záś 1528. Krol Sigmunt z Krolową Boną do Litwy wyiáchał Miesiącá Márcá / postánowiwszy y vspokoiwszy Pruskie / Mázowieckie / y Podgorskie rzeczy / tákże Koronne ná Seymie Piotrkowskim.

Támże gdy Krol w Wilnie mieszkał / przyiácháli do niego Posłowie Moskiewscy / skárżąc się ná zboycę Morskiego Seweriná Nordwedá / ktory Moskwi wielką szkodę czynił / ále Krol do niego nie miał nic / bo był nie Lifland / iáko Bielski pisze / ále Nordweyczyk / przedtym Krolá Duńskiego Christierná Morski Hetman. O ktorym czytay Herbersteinum *in rebus Moschouiticis fol.* 54 *de Ieiunio.* Seweryn Nordwed.

Roku potym 1529. Oslan Carz Tátárski w polach pod Oczakowem nászych ktorzy w kozáctwo chodzili nád vmowę poimał / Mikołáiá Sieniáwskiego Hetmáná Koronnego / Jerzego Latalskiego / y inszych wiele Rotmistrzow z ich Rotámi / ktorych Tátárowie po rokowániu prosiwszy ná część powiązáli / ták iż się iedni musieli okupowáć / á drugich do Turek przedáli. *Sero sapiunt phriges,* po szkodzie Polak mądr. Násży poimáni od Tátárow ná czci.

Tegoż Roku 1529. ná dzień S. Łukaszá Sigmunt August Krolewic máiąc lat dziewięć wieku swego / był ná Wielkie Xięstwo Litewskie / Ruskie / y Zmodzkie / Sigmunt August ná Wielkie Xięstwo.

Zmodzkie od Pánow y Rycerstwá Litewskiego wybrány/ y podniesiony/ ná Zamku w Kościele S. Stánisłáwá/ przy bytnośći Oycá Królá Sigmuntá y Krolowey Bony/ y wielu Xiążąt y Pánow Duchownych y Swieckich.

A potym tegoż Roku odiáchał Krol Sigmunt z Litwy do Polski ná Siem Piotrkowski/ ktory odpráwiwszy/ iáchał do Krákowá/ w wielkich poczċtách Pánow y Rycerstwá ták Polskiego iáko Litewskiego/ ná Koronácią Syná swego Sigmuntá Augustá/ Roku 1530. Ktorego czássu Wilno ták srogo pogorzáło/ iż go ledwo trzecia część zostáłá/ Kościoły też ták Rzymskie/ iáko y Ruskie wielki vpadek przez ogień wzięły.

Wilno zgorzáło.

Tegoż Roku 1529. Turcy Wiedeń oblegli/ gdźie ich zbito osmdziesiąt tysięcy v szturmow/ ták iż zá łáską Bożą z sromotą odciągnąć muśieli.

Turcy v Wiednia prożno.

O Koronáciey Sigmuntá Augustá Wielkiego Kiedzá Litewskiego ná Krolestwo Polskie/ Roku 1530.

Rozdział V.

BDY się Xiążętá y Pánowie Koronni y Litewscy/ tákże postronni do Krákowá ná ceremonią Koronáciey vchwaloney ziecháli/ Roku 1530. Februariá álbo Lutego dniá 21. Sigmunt August był koronowan y pomázan ná Krolestwo Polskie/ przy bytnośći Xiążąt Albrichtá Pruskiego/ Jrzyká Opolskiego/ Fridrichá Legnickiego/ y inych/ z wielkimi triumphy/ rádośćią/ y weselim wszystkiego zebránia.

Tegoż Roku Węgrowie y Turcy porázili sześć tysięcy Knechtow y Hiszpanow Ferdinandowych pod Budzyniem/ gdy Janá Waydy wtory raz dobywáli. A Jan się od tych czássow otrząsnął/ ácz z szkodą wszystkiey Rzeszė Niemieckiey.

Knechci poráżeni.

Tegoż Roku Tátarowie wtárgnęli do Litwy/ ktorych Kniąż Jwan Dubrowicki z Rycerstwem Litewskim poráźił ná vrocisku Pułozorze/ y łup wszystek odgromił.

Tátarowie poráżeni.

Tegoż Roku Litwie y wszystkim kráinom do Wielkiego Xięstwá przyległym dáne są práwá pisáne z vchwałą wszystkich Stanow ná S. Michał.

Práwá Litwie pisáne.

A w Wilnie powietrze morowe srogie pánowáło.

Roku potym 1531. Petriło Woiewodá Wołoski/ złamawszy hołd y przysięgę/ wtárgnął z wielkim woyskiem do Pokuckich kráin Koronnych/ z Wołochy/ z Węgry/ z Turki y z Multany/ Sniátin/ Kołomyią/ Tiśmienicę y insze Miásteczká y Włośći áż do Halicza zwoiował.

Woyná Wołoska.

Przeto Krol Sigmunt zebrawszy Zołnierzow sześć tysięcy zá pieniądze/ posłał ich przeciw krzywoprzysiężcy Petrikowi/ z Hetmánem pámięci sławney Janem z Tarnowá Herbu Leliwy.

Naprzod tedy Zołnierze Polscy mieli bitwę z kilkiem tysięcy Wołochow ná vrocisku ktore Gożdziem zowią/ gdźie zá pomocą Bożą fortelem ich porázili/ y łupy odbili.

Potym Jan Tarnowſki Hetman / widząc iż ſam Woiewodá z wielkim woyſkiem przećiw iemu ciągnie / położył ſię z ßeśćią tyśięcy żołnierzow ſwoich v Obertiná ná mieyſcu obronnym / obwárowawßy oboz dobrze páſiekámi / y wozámi zprzężonymi. Wołoſki Woiewodá vfáiąc w wielkośći woyſká ſwoiego / ktorego miał pięćdźieśiąt tyśięcy / przybliżył ſię śmiele tuż pod oboz náßych / á ku więtßemu ſtráchowi z onymi ogromnymi vſámi vkazał ſię z gory / potym ná hárc náßych kazał wywabiáć / y z Dźiał wielkich ſtrzeláć / ktore namnieyßey ßkody w náßych nievczyniły / bo iż niżey leżeli / tedy ich kule przenośiły. Szydźili Wołochowie z náßych / Ale Tarnowſki nárychtowawßy Dźiáłá ſwoie porządnie / y lud ſpráwnie vßykowawßy v Bram obozowych / kazał też ná Wołochow ſtrzeláć. Stáſkowſki ſtárßy nád Dźiáłámi / zá pierwßym ſtrzelenim pod Dźiáłem Wołoſkim oś vtráćił áż vpádło / y Pußkarzá obráźił / wytoczyli ſię potym z obozu Polßcy Rotmiſtrzowie Bálicki / Mikołay Sieniáwſki / Máciey Włodek y inßy / podkáli ſię meżnie / iáko Leonides z Perſámi / z Wołochy / náßy męſtwem / Wołoßy wielkośćią przechodźili / krzyk Mężow bitnych zobudwu ſtron / trzáſk z Dźiał y z Ruſnic / ránnych pod końmi ſtekánie / koni bez Pánow zbitych ogromne rzánie / Echo w leśiech y po gorách rozdwoiał. A w tym Prokop y Alexander Sieniáwſcy z Herbu Leliwy rodzoni Bráćia / przypádwßy z Rotámi świeżymi w bok Wołochom / rozerwáli ich / z obozu zás ſtrzelbę geſtą ná drugich Tarnowſki Hetman kazał wypuśćić / á rozrzućiwßy páſieki obozu ſwoiego ſámi Polacy / ſkoczyli wßyſcy zápalczywie do Wołochow / ktorzy záraʒem tył podáli / rozno po polách vciekáiąc / Polacy ich gonili dáleko / biiąc / ſiekąc y wiążąc. Ták iż zá dziwnym ſortowánim Bożym one pięćdźieśiąt tyśiąc Wołochow y Turkow / náßych ßeść tyśiąc / á prawie gárść ludźi pobiłá / y rozgromiłá / Więźniow zacnieyßych tyśiąc poimáli. Oboz wßyſtek wźięli / y Dźiał wielkich 50. krom máłych y ręczney ſtrzelby / To wßyſtko z triumphem do Krákowá prowádzono. A Woiewodá Petriło ránny ledwo ſámowtor vćiekł.

Náßych oboz v Obertiná.

Bitwá náßych z Wołochy.

Sieniáwſkich dźielność.

Wołoßy poráżeni.

Tegoż Roku Jan Łáſki ſławney pámięći prawy Oyczyc Oyczyzny Arcybiſkup Gnieznienſki vmárł / ná iego mieyſce wſtąpił Máciey Drzewicki Biſkup Kuiáwſki.

Roku 1533. Hetman Wielkiego Kśięſtwá Litewſkiego drugi Annibal / Pirrus / y Scipio Ruſki y Litewſki / Kniáź Conſtantin Oſtroſki Jwánowic Woiewodá Trocki / Mąż świętey pámięći y trudno wyſtáwioney dźielnośći / nád Tátáry y Moſkwą częſty á ßczęśliwy zwyćięzcá vmárł / po Wniebo wźięciu Pánny Máriey / ná iego mieyſce Jurgi Mikołáiewic Rádziwił Hetmánem wielkim wybran.

Kniáź Conſtanti vmárł.

Tegoż Roku w Moráwie nád Ołomuńcem trzy Słońcá vkazáły ſię ná Niebie.

Tegoż Roku Piotr Opaleńſki poßedł do Turek / ziednał przymierze z obiemá Krolámi dożywotne / od Turkow / Tátárow / y Wołochow.

Przymierze z Turki.

Tegoż Roku Mieśiącá Czerwcá Turecki Ceſarz Soliman we dwu ſet tyśięcy woyſká / do Rákuſkiey Ziemie przyćiągnął / gdzie pod Gunßem Miáſteczkiem trzynaśćie ßturmow ſtráćił / zá meżnym dokázowánim Mikołáiá Juriſchicá Węgrzyná / ktory ſię potym Turkom ſam dobrowolnie podał ná rokowániu / czym y Lud nędzny y Miáſto wybáwił od oblężenia.

Turcy do Rákus.

Roku 1534. Tátárowie ná Wołyniu plundrowáli / z ktorymi kilko bitew Rotmiſtrzowie Polſcy zwłaſzczá Jazłowieccy zwodźili. Wszyk też Kozák Chmielnicki poráźił ich zagon pod Záſławiem.

Potym Roku 1535. Waſiley Jwánowic Wielki Kniáź Moſkiewſki vmárł / zoſtáwiwßy ná ſwym mieyſcu Jwáná ſtárßego Syná dźiśieyßego wielkiego

Waſil Moſkiewſki vmárł.

Xiedzá Moſkiewſkiego / ktory ſię vrodził Roku Páńſkiego 1528. z Waſilowny Glinſczanki / według Herberſteiná / ále w ten czás ieſzcze był dziecięciem w opiece v Owczyny / ktory miał porozumienie z Kniejnią Wdową. Dla czego wielkie zámieſzánie w ten czás ná Moſkwi było / y ſzkodliwe roſterki / zá czym y Michał Glinſki w więzieniu vmorzon / od Kniejney Wdowy Corki Brátá ſwoiego / y wiele Kniáziow y Boiar pomordowano.

Roſtyrki w Moſkwi.

W ktorym rozruchu przyiecháli do Litwy ná łáſkę Krolewſką z Moſkwy Kniáź Siemion Bielſki / y Jwan Lacki. Dał tedy Krol Sigmunt Bielſkiemu Zizmory / Stokliſki / y Kormiałowo / á Jwanowi Láckiemu z Synem / dał wyſoki Dwor y Zołudek w Trockim Woiewodztwie. A Owczyná Opiekun Wielkiego Kniáziá młodego Jwaná Waſilewicá z wielkim woyſkiem wtárgnął do Litwy tegoż Roku 1535. gdzie wielkie á práwie Pogáńſkie okrucieńſtwo ogniem y ſzablą vczyniwſzy / dziatki niewinne y Białe głowy ná koły wtykáiąc / y oboię płeć rozmáicie morduiąc / áż ſię w pięćinaście mil od Wilná wrocił.

Bielſki y Lácki.

Okrucieńſtwo Moſkiewſkie.

Krol Sigmunt zebráwſzy ludu ſłużebnego y dobrowolnego iezdnego y pieſzego z Polſki kilkonaście tyśięcy / przełożył nád nimi Hetmánem Janá Tarnowſkiego / y Páná Andrzeiá z Gorki Stároſtę wielkiey Polſki / y poſłał ich Litwie ná pomoc. Xiążętá też Pánowie y wſzyſtko Rycerſtwo Litewſkie y Ruſkie / zebráli ſię ochotnie dla ſpolnego rátunku z Hetmánem ſwoim Jurgim Rádziwiłem / Pánem Wilenſkim / Stároſtą Grodzienſkim. A ták złączywſzy ſię z Polaki ciągnęli zá Moſkwą / wzięli Zamek Homel w Siewierſkiey ziemi nád Rzeką Sos. Potym Stárodub Zamek głowny / mocny / y wielki w izbice zrąbiony oblegli / ná ktorym ſię był záwárł Owczyná / Koluczow / y Soyſki / Spráwcy Moſkiewſcy / y ludu o ſzeſćdzieſiąt tyśięcy / gdy go nie mogli pożyć ſtrzelbą z dział / podſádzili prochy / y ták zápalili Zamek / gdzie Owczynę / Soyſkiego / Koluczowá / y inſzych wiele Woiewod / Kniáziow y Boiar zacnych poimáli / ták iż Więźniowie Polſkie y Litewſkie woyſko przewyżſzáli. Przeto ich więkſzą część zwłaſczá ſtárych y mniey godnych Jan z Tarnowá Hetman Koronny kazał ściąć. Było wſzyſtkich przez ſzeſćdzieſiąt tyśięcy. Tám też ſkárbow y inſzych rozmáitych wzdobyczy Litwá y Polacy bárdzo wiele doſtáli / wſzákże ogień nie máło popſował. Woyſká ſię potym z zwycięſtwem y z korzyścią do domow roziecháły. A Krol z Polſki tegoż Roku do Litwy przyiáchał / oddáwſzy Corkę Jádwigę zá Joáchimá Margrábię.

Litwá z Polaki do Moſkwy.

Stárodub wzięty.

Roku záś 1537. znowu ſię woyná zácżęłá Polakow z Wołochy / Bo Petriło Woiewodá Pokuckie Włośći częſtymi wtarczkámi po oney obertinſkiey porażce woiował / przeto Krol Sigmunt po Rokoſzu ktory miał z Rycerſtwem we Lwowie / wypráwił do Wołoch ludu ſłużebnego kilko Rot / po S. Márćinie / ktorzy wzaiem ſpalili y wybráli / Czarnowce / Botuſſany y inſze Wśi y Miáſteczká áż do Soczáwy.

Woyná Wołoſka wtora.

Ná drugi Rok potym 1538. Petriło Woiewodá z woyſkiem ſwoim Wołoſkim / y z Turkámi wtárgnął ná Podole / Mieśiącá Lutego / ſpaliwſzy Cerwonę / obległ Jágelnicę / y Czarnokozince. Tám ſię Polſzcy Rotmiſtrzowie prętko przeciw iemu zgotowáli / zwłaſczá Andrzey Tęczyńſki / Mikołay Sieniáwſki Hetman polny / y inſzy. A gdy bitwę ſtoczyli zobudwu ſtron śmiele / zſánkowáli náſzy / y muśieli przez Seret obronną ręką vchodzić / bo konie mieli boſſe / á w ten czás byłá wielka gołoledź / ná ktorą byli Wołoſzy y Turcy oſtro Konie vkowáli. Wſzákże ták wiele Wołochow iáko Polakow legło / miedzy ktorymi Pilecki y Węglinſki Rotmiſtrzowie zábići / á Włodek poiman.

Wołoſka woyná.

Náſzych nieſortunna bitwá z Wołochy.

Przeto Krol Sigmunt tegoż Roku wypráwił do Wołoch znowu lud służebny z Hetmánem Koronnym Janem z Tarnowá / ktory obegnawszy Chocim nád Niestrem dobywał go rozmáicie/ y iuszby go był dostał przes podsádę prochow / ále Woiewodá Petrilo łáski y pokoiu pod pewnymi condiciámi prosił/ co otrzymał / gdy znowu vczynił przysięgę Krolowi Sigmuntowi. Náśćie pod Chocim.

Jest Chocim Zamek piekny y obronny ná Skále/ podobny Kokonhauzowi w Liflánciech iákom sie sam obiemá przypátrzył / wszákżem iuż Turkámi ossádzony widział roku 1574. Ale w nim przedsię ma Woiewodá swego Borkołabá/ ktory nas tám dwá kroć imieniem Hospodárskim podeymował.

Roku 1539. Woiewodá Wileński Albricht Gasztołd vmárł / pochowan w Kośćiele S. Stánisłáwá ná Zamku Wileńskim w Káplicy swoiey.

Tegoż Roku Isabellá Corká Królá Sigmuntá w Małżeństwo Janowi Waydzie Krolowi Węgierskiemu ná Budzyń odnieśiona / przes Pereni Petra posłá iego/ y Stánisłáwá Tárłá / Biskupá Przemyskiego. Isábellá do Węger.

Tegoż Roku Malcherowá Raycyna Krákowska o wiárę Zydowską spálona śrzod rynku Krákowskiego.

Roku 1541. Jurgi Mikołáiewic Rádziwił Pan Wileński Hetman Wielkiego Xięstwá Litewskiego vmárł po Wielkiey nocy.

Tegoż roku Bernat Pretwic Stárostá sławny Barski/ mszcząc się nád Tátary zwoiowánia Winnickich włośći/ wtárgnął do Prekopu z Ceremissámi/ gdzie Tátarskie żony y dzieći wyśćinał y potopił/ y z wielką korzyśćią w cále vszedł raz po raz odwrot do Hordy czyniąc. Pretwic Hordę woiuie.

Roku 1542. Miesiącá Styczniá / Jan Mikołáiewic Rádziwił Stárostá Zmodzki vmárł.

Tegoż też Roku po Wielkieynocy Jurgi Siemionowic Xiąże Sluckie/ mąż wielkiey dzielnośći rozstał się z Swiátem.

Járosław też Láski Woiewodá Sierádzki z przeważnych spraw y poselstw sławny śmierć z żywotem przemieniał.

Tegoż roku Krol Sigmunt stáry z młodym Augustem / iádąc z Litwy porozdawáli Vrzędy niktore ziemskie w Wilnie Pánom Litewskim dobrze zásłużonym pospolitey rzeczy/ szostey Niedziele po Wielkiey nocy. Pánu Janowi Juriewicu Hlebowicowi/ Oycowi dziśieyszego Páná Minskiego/ dał Woiewodztwo Wileńskie / y Bobroysko / Dał też Woiewodztwo Trockie Stánisłáwowi Albrichtowicu Gásztołtowi / á Vpite od Trokow w ten czás odłączono. Pánu Máciejowi Woyciechowicu Janowiczá Stárostwo Zmodzkie / Kniáziu Iwánu Dabrowickiemu Woiewodztwo Kijowskie/ Stánisłáwowi Dowoynie Woiewodztwo Polockie/ Jurgiewi Naszyłowskiemu Woiewodztwo Witebskie/ Hieronimowi Chodkowicu Podczástwo y Radoń/ y Ciwońtwo Wileńskie/ Woyciechowi Jondziłowi Márszałkostwo Nadworne. Vrzędy Pánom Litewskim. Vpita od Trokow.

Tegoż roku Száráńcá w Polszce około Krákowá/ w Ruśi y w Litwie około Mielniká/ Swierzyná/ Kieydanowá/ Iwieńcá y Wilná/ stádámi iáko Spacy latáłá/ á gdzie vpádłá/ tám Zytá/ Járzyny y trawę z ziemią wyiádłá y wygryzłá. Száráńcá.

Teyże Jeśieni Miesiącá Octobrá dniá 10. czwartey godziny w noc cudá ogniste ná obłokach były widziáne.

W tymże roku Stánisław Albrichtowic Gásztołd Woiewodá Trocki vmárł/ w tydzień przed Bożym Národzenim.

Roku 1543. Miesiącá Kwietniá vmárł Stárostá Zmodzki Máciey Woyciechowic.

Tegoż Roku Máiá dniá 15. Elizabetá Corká Ferdinandá Królá Rzymskiego y

Pierwsza małżonká Augustá Królá.

skiego y Czeskiego / przyniesiona iest do Krákowá w Małżeństwo Krolowi młodemu Sigmuntowi Augustowi.

Tegoż Roku 1543. srogie powietrze morowe w Krákowie pánowáło / w sámym iednym Mieście ludzi dwádzieściá tysięcy vmárło.

Zaćmienie Słońcá y Miesiącá czwory.

Roku 1544. Ianuáriá álbo Styczniá 24. dniá przed południem w godzinę przyszłá ciemność wielka iákoby się znagłá zámierzkło / á Słońcá tylko ledwo był znák iákoby Sierp / álbo młody Miesiąc / rogámi ná zachod / á potym się ony rogi obrociły ná wschod Słońcá / á dwie Gwiazdzie / iedná biała druga czerwona od zachodu się vkazáły / trwáło to záćmienie Słońcá o pułtory godziny zegárowych. Potym y drugie záćmienie Słońcá było / ták iż tego iednego Roku cztery się Eclipses álbo záćmienia / Słońcá dwoie / á Miesiącá dwoie przytráfiły. Zá czym był głod wielki w Wilnie / iáko się to won czás drogo zdáło / pułbeczek żytá po pułtory kopy kupowano.

Siem w Brześciu.

Tegoż Roku Krol Sigmunt stáry z Krolem młodym z Seymu Piotrkowskiego przez Wárszáwe iádąc (ktore Miástá w ten czás pogorzáły) przyiáchał do Brześciá Litewskiego dziesiątey Niedzieli po Wielkieynocy / gdzie Siem wálny Pánom Litewskim złożył / ná ktorym Seymie postánowiwszy insze potrzeby Rzeczypospolitey / spuścił wielkie Xięstwo Litewskie Synowi Krolowi młodemu / w tydzień po Ruskiey Pokrowie Bohorodzicy. Támże vrzędy Pánom Litewskim rozdał. Wierszułowi Páństwo Wileńskie / Kniáziu Iánuszowi Dubrowickiemu Woiewodztwo Trockie / Hieronimowi Chodkowicowi Páństwo Trockie / Mikołáiowi Ianowiczu Rádziwiłłowi Márszałkostwo Ziemskie / Alexandrowi Chodkowicu Woiewodztwo Nowogrodzkie / Kniáziu Siemionowi Prunskiemu Rzeczypospolitey przeciw Tátarom dobrze záslużonemu Woiewodztwo Kijowskie / Stánisłáwowi Piotrowicu Kiszce Mężowi ná wszem dzielnemu Woiewodztwo Witebskie / Pánu Mikołáiewi Iurgewicu Rádziwiłłowi Podczástwo / ktory po wschodzie cnoty Hetmáństwá wielkiego / y Woiewodztwá Wileńskiego dziś szczęśliwie doszedł / Ianowi Ianowicu Rádziwiłłowi Krayczostwo / Hrehoremu Chodkowicu Podkomorstwo / ktory był potym zá nászego wieku Hetmánem polnym y Pánem Wileńskim.

Wielkie Xięstwo Augustowi spuszczone.

Vrzędy Pánom Litewskim.

Z Seymu Brześciejskiego Krol stáry Sigmunt iáchał do Polski / á Sigmunt August młody do Wilná z Krolową Helżbietą młodą.

Tegoż Roku Carolus Cesarz po długich woynách ziednał się z Krolem Fráncuskim Fránciszkiem.

Helżbietá Krolowa vmárłá.

Potym Roku 1545. Miesiącá Czerwcá dniá 15. Helżbietá Krolowa młoda vmárłá bez potomstwá w Wilnie / z wielką żálością wszystkich Stanow. Pochowána ná Zamku Wileńskim w Káplicy S. Kázimierzá Sierpniá Miesiącá dniá 24.

Tegoż Roku Augustá 31. dniá / Krol młody Sigmunt August dał Stárostwo Zmodzkie Pánu Trockiemu Hieronimowi Chodkowicowi.

Slub Augustow z Bárbárą Rádziwiłłowną.

Potym Krol młody rychło po pogrzebie Małżonki pirwszey Helżbiety / począł się swátáć y zálecáć Bárbárze Rádziwiłłownie / ktora też byłá świeżo Wdową zostáłá po Stánisłáwie Gásztołcie Woiewodzie Trockim / á ná ten czás mieszkáłá przy Mátce swoiey Pániey Wileńskiey Iuriowey Rádziwiłłowey / do ktorey Krol często chodził ná biesiády vczciwe / vczyniwszy z Pálacu Zamkowego przez ogrod do iey dworu przechod / támże z nią potym wziął slub / ktory im wydawał Pleban Pánow Rádziwiłłow / przy bytności Mikołáiá Rádziwiłłá / ktory był potym sławney pámięci Woiewodą Wileńskim / Márszałkiem Ziemskim / y Kánclerzem Wielkiego Xięstwá Litew: Brátá iey Stryiecznego /

y przy

y przy bytnośći Stániſłáwá Kieizgáłá Ciotecznego/ y Mikołáiá Rádziwiłá ná ten czás Podczáßego Brátá rodzonego/ y przy niktorych Pániach y Dworzánach. Po ſlubie małżeńſkim mießkáłá Bárbárá długo przy Mátce. Bo Krol roku 1547. przed Bożym Národzenim odiáchał z Wilná do Polſki náwiedźić Oycá Królá ſtárego/ y Mátkę Bonę Krolową: Támże to ożenienie ſwoie z Bárbárą Rádziwiłowną obiáwił Samuelowi Máciejewſkiemu Biſkupowi Krákowſkiemu/ ktory mu to małżeńſtwo potwierdził/ y Janowi Gróbi z Tarnowá Pánu Krákowſkiemu/ ktory też iáko mądry Senator raz ſpoionego małżeńſkiego ſlubu nie rozradzał. Aczkolwiek przećiw temu w Polſce/ y w Litwie práwie wßyſcy Pánowie byli. A Krol ſam Sigmunt ſtáry y Krolowa Boná Mátká tego mu ſrogo bronili/ y paſqwiluſſe rozmáite piſſano.

Potwierdzenie ſlubu Małżeńſkiego z Bárbárą.

Tego też roku 1547. Carolus Ceſarz z Xiążęty Saſkimi/ z Langrafem Heſſkim y z inßymi ßkodliwe Chrześćiáńſtwu woyny wiodł. O czym czytay Paulum Jouium/ Sleidanum y inßych.

Woyny Carolussowe z Xiążęty.

A Krol Sigmunt ſtáry złożywßy Siem wálny w Piotrkowie ná S. Márćin/ poſtánowił wßyſtki ſpráwy Koronne około praw/ y obrony gránic/ Támże Mázowße y Pruſſy oddał ná wychowánie ku Wielkiemu Xięſtwu Litewſkiemu Synowi Krolowi młodemu Auguſtowi/ ktory z Seymu Piotrkowſkiego pożegnawßy Oycá przyiáchał do Wilná poſcie Roku 1548. gdzie go też Pánowie Litewſcy niktorzy z nowu fráſſowáli o Małżeńſtwo z Bárbárą/ y máło roſterkliwe nieznáßki do ſkutku onych wierßykow nie przywiodły.

Mázowße ná wychowánie Auguſtowi.

Combußit Phrygium paſtorem, Pergama Græcos,

A Veneris ſurgens faculis amor, ignis, & ira, &c.

Archilremus.

Tegoż Roku Januarij 13. widziano ná obłokách ſtráßne Cudá w nocy/ iákoby vſſy zbroyne ogromną bitwę ná pułnocy ſtaczáiące.

Cudá ná Niebie.

Tegoż Roku 1548. Mieſiącá Lutego Krol ſtáry Sigmunt przyiáchawßy do Krákowá z Seymu Piotrkowſkiego chory/ tym bárdziey począł mdleć y chorowáć/ A ták przyiąwßy z wielką ſkruchą y nabożeńſtwem Páńſkie Swiątośći/ y rozrządziwßy porządnie oboię Rzecz poſpolitą ták Koronną iáko Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego/ przemienił ten żywot doczeſny z wiecznym/ w dzień chwálebny Wielkonocny/ godziny 9. wieku ſwego Lat ośmdzieſiąt y rok/ Mieſięcy dwá/ dni ſiedm/ á ná Wielkim Xięſtwie Litewſkim/ Ruſkim/ Zmodzkim etc. y ná Kroleſtwie Polſkim lat czterdzieśći/ y pułtorá ßczeſliwie wykonawßy.

Krol Sigmunt vmárł.

Tę ſmutną nowinę przynieſiono z Krákowá do Wilná ráno w Przewodną Niedzielę Krolowi młodemu/ ktory y wßyſtki Stany Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego z żáłoſney Oycá Oyczyzny ſmierći z ſerdecznym opłákiwánim czynili obchod żáłobny w tymże tygodniu w piątek Krolewſkim obyczáiem z márámi/ z ſwiecámi/ y z koniámi koßtownie vbránymi po wßyſtkich Kośćiołách.

Obchod w Wilnie Sigmuntowi.

A potym tegoż czáſſu Niedziele trzeciey po Wielkiey nocy/ y po ſmierći Oycowſkiey Mieſiącá Kwietniá dniá ſiedmnaſtego/ godziny 19. Krol Sigmunt Auguſt/ wezwawßy do ſiebie Pánow Rad niktorych Litewſkich poſłał ich do Dworá Páná Rádziwiłowego/ po Pánią Bárbárę Rádziwiłownę Trocką Woiewodziną Wdowę/ z ktorą iuß był wziął Slub/ iáko ſię wyżßey powiedziáło. A ták Pánowie Litewſcy vczyniwßy iey vczćiwość zwykłą/ prowádzili ią do Páłacow Krolewſkich ná Zamek Wilenſki/ Krol ią potykał w Sieni v Drzwi/ y tám ſię witáli. Opowiedział to potym Krol ozdobną rzeczą wßyſtkim Pánom/ iż zá wolą Bożą y dziwnym zrządzenim iego iuß

Bárbará Rádziwiłowná ná Páłac przyprowádzona.

z Bárbárą Rádziwiłowną iáko z Domu przednieyszego w Litwie zzacnego Dycá vrodzoną / brał ślub obyczáiem powszechnym Chrześćiáńskim. Przeto tey potym y przećiwnicy powinną cześć muśieli wyrządzáć/ iáko Krolowey swoiey.

Potym Krol záráżem w tydzień wyiáchał z Wilná do Krákowá ná pogrzeb Oycowski/ w żáłobnym poczcie Pánow y Dworzan Litewskich. Koronni też Pánowie/ y Woćiech Pruskie / y Cieszinskie Xiążętá / y Márgrábie Brandenburski/ y Posłow bárdzo wiele od Krolow y Pánow Chrześćiáńskich. Był potym pogrzeb odpráwowan z wielką á Krolewską Pompą / z Chorągwiámi zbroynych Chorążow / z ziemskimi y powiátowymi Chorągwiámi / y z inszymi Ceremoniámi / iáko iest obyczay w Polszce Krolow chowáć. Pochowan tedy 26. dniá Lipcá Roku 1548. ná Zámku Krákowskim w Kośćiele S. Stánisłáwá/ w Káplicy/ ktorą potym Krolowa Boná wielkim kosztem z kámieniá ciosánego z wierzchu/ á we wnątrz z Figurámi Mármurowymi ozdobnie iáko widzimy wywieść dáłá.

Pogrzeb Sigmuntow.

Po Ceremoniách pogrzebu / Krolowa Boná vstáwicznie Krolá młodego z Pány Koronnymi frássowáłá / wiodąc go do rozwodu z Bárbárą Rádziwiłowną/ Ale w tym Krol odiáchał do Litwy / gdzie w Wilnie będąc z Małżonką Bárbárą krotofil rozmáitych według młodośći vżywał.

Tátarowie Wołyń burzą.

Roku 1549. Tátarowie Prekopscy ná Wołyń wtárgneli Mieśiącá Wrześniá/ gdzie bárdzo wiele Slachty y połonow rozmáitych nábráli/ y Kniáźiá Wiśniewieckiego z Małżonką poimawszy do Hordy záwiedli.

Tegoż Roku w wielki post vmárł Kniáź Janus Dubrowicki Woiewodá Trocki.

Tego też Roku JAN GLEbowic Woiewodá Wilenski Káncłerz Wielkiego Xięstwá Lit. doczesnemu świátu podźiękował rychło po Wielkieynocy.

O Koronáciey y śmierći Krolowey Bárbáry Rádziwiłowny/ y Seymach Wilenskim y Piotrkowskim/ Roku 1550.

Rozdźiał VI.

Krol Sigmunt August chcąc do skutku przywieść Koronácią Małżonki swey Bárbáry / złożył Siem w Piotrkowie Roku 1550. ná ktory śię bárdzo wiele Pánow Koronnych y Posłow ziemskich ziecháło. Tám byłá pierwsza propositia Krolewska / Iż káżdy Pan ná iednym vrzędzie álbo dostoieństwie miał przestáć/ á *pluralitas dignitatum* miáłá być odbieráná / Executia też odbierániá dzierżaw Imion Krolewskich grożono. Co nie iednego ruszyło w sádno / bo WRDC nie káżdemu było smáczne. Przeto Posłowie ktorzy byli posłáni z powiátow / y inszy / nie śmieli śię woley Krolewskiey przećiwić/ iedni boiąc śię stráćić/ á drudzy zábiegáiąc łáski. Byłá tedy ná tymże Seymie vchwalona Koronácia Bárbáry Rádziwiłowny/ ktora tegoż Roku w tydzień po S. Bárbárze byłá koronowáná w Krákowie ná Zamku w Kośćiele S. Stánisłáwá ná Máiestácie według zwyczáiu przypráwionym/ przy zebrániu Biskupow y Pánow Koronnych / y Litewskich / ktorá

Krolowa Bárbárá koronowána.

tęż koro-

też Koronácią vczcili Xiążętá Legnickie/ Cieszyńskie/ y inße/ y posłowie od Xiążęciá Pruskiego Albrichtá/ ktory też w ten czás hołd Krolowi vczynił przez Posły y przysięgę potwierdził.

Rychło po Koronáciey tegoż Roku rozniemogłá się Krolowa Bárbárá/ z podeyzrzenim trućizny zádáney/ przez zdrayce iednego Włochá Doctorá/ y chorowáłá przez wßystkę zimę y Wiosnę.

Roku 1551. po koronáciey Krolowey/ dał Krol Woiewodztwo Trockie Pánu Mikołáiowi Jurgewicu Rádziwiłowi/ y Kieydanow w oyczyznę ze wßystkimi Folwárkámi ku niemu przyległymi.

A Pánu Mikołáiowi Janowicu Rádziwiłowi Márßałkowi/ Kánclerstwo wielkiego Xięstwá Litewskiego.

Tegoż Roku zimá názbyt ciepła w Litwie byłá/ iż przez wßystki czásy Grudniá/ Styczniá y Lutego Miesiącow dżdże ciepłe ßły/ Zytá ná polach pięknie się okazáły/ á skoro ná Wiosnę wßystko záś mrozy y dżdże zimne popsowáły/ skąd drogość wielka vrosłá.

Tegoż roku 1551. w Swiątki Krolowa Bárbárá vmárłá w Krákowie/ Krol z wielką żáłością prowádził iey ciáło do Wilná/ á odpoczywáiąc z ciáłem w Olkinikach/ dał Woiewodztwo Wilenskie Pánu Mikołáiowi Rádziwiłowi Márßałkowi/ y Kanclerzowi wielkiego Xięstwá Lit: Potym Krol przyiáchawßy do Wilná/ pochował Krolową Bárbárę/ z wielkim żalem y z Pompą Krolewską ná Zamku w Káplicy S. Kázimirzá podle pierwßey Małżonki Krolowey Helżbiety Ferdinándowny. *Krolowa Bárbárá vmárłá. Pogrzeb Krolowey Bárbáry.*

Teyże Jesieni gdy Krol wyiáchał w łowy po onym smutku do Wigrow/ przyniesiono mu nowinę iż Carz Prekopski Zamek Brásław ná Wołyniu spálił/ y wßystkich ktorzy ná nim byli/ ták Slachtę iáko pospolity gmin w połon bez odporu wywiodł. *Brásław spálon.*

Potym Krol przyiáchawßy do Wilná złożył Siem wálny Pánom y Rycerstwu Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ o swiętym Michále/ ná ktory Siem przyiácháli Posłowie Koronni/ námawiáiąc Krolá/ áby Pánow y Rycerstwo Litewskie/ Ruskie y Zmodzkie wiodł do Vniey z Koroną Polską/ zá ktorym ziednoczenim wielkie pożytki y obronę przećiw Tátarom y káżdemu nieprzyiacielowi/ Wielkiego Xięstwá Lit: podawáli y obiecowáli. Wßákże Pánowie Litewscy áni Condiciy przyięli/ áni Vniey pozwolić chcieli/ y máło co potrzebnego ná tym Seymie postánowili/ tylko Serepcyznę ná wßystkę Ziemię Litewską/ Ruską y Zmodzką/ ná trzy látá od Sochy po 5. großy Lit: dla obrony przećiw Nieprzyiaciołom/ ktore pieniądze dawano potym z skárbu Rotmistrzom iezdnym y pießym ná vkrainę Moskiewską y Tátarską. *Siem w Wilnie. Stáránie o Vnią prożne. Serepcyzná po 5. großy.*

Ná tymże Seymie máło się wiele złego nie zstáło/ miedzy Pánem Mikołáiem Rádziwiłem Trockim/ ktory miał z strony swoiey Kieżgáłá/ y miedzy Pánem Stánisłáwem Kißką Witebskim/ Woiewodámi/ wßákże ich potym Krol pogodził/ iż pirwßą przyiaźń potwierdzili.

Roku 1552. był głod wielki w Polßce: A Krol po trzech Królách z Wilná wyiáchał do Piotrkowá ná Siem. *Głod w Polßce.*

W tenże czás Jsábellá Krolowa Węgierska Siostrá Krolewska po śmierci Męzá swoiego Janußá Waydy Krolá Węgierskiego/ ktory vmárł roku 1540. w rok po oddániu Małżeńskim/ vcierpiawßy oblężenie ná Budzyniu od Ferdinándá/ y gdy Turcy Budzyń y Węgierską ziemię pogromiwßy Niemcow opánowáli/ Roku 1542. vstąpiwßy Solimanowi z Budzyniá do Siedmigrodzkiey Ziemie/ przyiácháłá potym ná gránice Slaskie z Synem Janußem Krolewicem do Krzepic/ potym do Wieluniá/ gdzie gdy mießkáłá/ ieden *Janus Krol Węgierski vmárł.*

Czech

Ná Krolewicá strzelono. Czech zdraycá strzelił z Rusznice ná Syná iey máłego Krolewicá Janusá/ wszák że zdraycá skaran záraz em. Przyiáchálá potym do Piotrkowá Roku 1552. gdzie Krol w ten czás Seymowáł/ ktory Siem trwał do Wielkieynocy. Támże Posłowie Tureccy z Wegier do Isábelle y do Krolewicá przyieżdżáli/ prosząc áby sie wrocili do Weger ná swoie Krolestwo. Jáchálá potym Isábellá do Wárszáwy z Krolewicem Janusem do Krolowey Bony Mátki swoiey/ gdzie czás niemáły zmieszkawszy/ wrocilá sie do Wegier z Synem Krolewicem/ gdy iey posłowie Tureccy przyrzekli pod przysięgą zá przespieczność/ ktorzy sie iey lepiey niż sámi Węgrowie ná wszystkim zachowáli/ támże y żywotá dokonálá. A Opiekuná iey y Krolewicowego Biskupá Wáradinskiego Mnichá Kintsártá/ ktory był nowo Kárdinałem vczyniony/ zábił potym zdrádliwie ná pokoiu w rozmowie Włoch Jan Báptistá Gástaldus/ Roku 1560.

Krolowey Isábelle pielgrzymowánie.

Mnich Kintart zábity.

A Krol Sigmunt August tegoż roku 1552. skoro po Wielkiey nocy skonczywszy Siem wyiáchał z Piotrkowá do Gostininá/ stámtąd zás ruszył sie do Toruniá/ á potym do Gdańská skoro po Swiątkách wyiáchał/ y mieszkał w Gdańsku áż do S. Bártłomieiá/ z Gdańská zás wrácáiąc sie do Litwy/ przyiáchał do Krolewcá/ gdzie był wdzięcznie y wesoło przyięty y częstowan od Albrichtá Xiążęciá Pruskiego/ Ale potym gdy strzelbę ognistą/ y rozmáicie przypráwioną z Dział Xiąże Pruskie okázowáło/ z trafunku kulá z dzáłá tuż zá Krolem zábiłá zwierzchu Kniáziá Wiśniewieckiego ná ten czás Giermiká Krolewskiego/ y głowę mu rostrąciłá/ ták áż mozg ná Krolá skoczył. Xiąże Pruskie bárdzo sie o to frásował/ obawiáiąc sie áby ná niego Polacy iákiego domniemánia złego o to nie mieli. Ale Krol obaczywszy iego słuszną wypráwę/ á vważywszy nie doscigłe sądy Boże/ vskromił to wszystko. A Pusz kárz zdraycá vciekł. A potym Xiąże weseląc sie z przyiázdu Páná swego/ y śmierząc one strászną przygodę/ krotofile rozmáite spráwowáło.

Krol August do Prus.

Xiąże Wiśniewiecki zábit/ o Krolewska niebespieczność.

Wyiáchał potym Krol z Krolewcá ná Rágnetę do Ziemie Zmodzkiey ná Jurborg/ ná Skierstomoń/ Wielonią/ Wilkią nád Niemnem/ á potym ná Kowno do Wilná. W Wilnie będąc/ włożył z Pány czwarty pobor ná wszystkę Slachtę/ z kożdego koniá wiele ktory powinien ná woynę koni stáwić po kopie Litewskiey: O czym Slachtá máło wiedziáłá/ ále zá niewolą musieli dáć/ á kto nie oddał wczás z grábieżą bráno. A ty kopy do skárbu dawano/ nie do Poborcow obránych.

Pobor ná Slachtę.

O Koronáciy trzeciey Krolowey Kátárzyny/ y rosterkach około Ostrogá/ Roku 1553.

Rozdział VII.

Krol Sigmunt August będąc młodym Wdowcem vmyślił znowu przyiáźń odnowić z Domem Rákuskim przez małżeńską powinność. A ták roku 1553. skoro po Bożym Národzeniu wyiáchał z Wilná do Grodná/ gdzie ná ten czás Krolowa Boná Mátká iego mieszkáłá/ z ktorą námowiwszy sie iáchał do Krákowá. Z Krákowá zás wypráwił Posły w swątánie do Krolá Rzymskiego y Czeskiego Ferdinándá/ pierwszey Mał-

ſzey Małżonki Helżbiety Oycá / miedzy inſzymi poſłámi był przednieyſzy Mikołay Radziwił Woiewodá Wilenſki / Kánclerz y Márſzałek wielkiego Xięſtwá Litewſkiego.

A potym tegoż Roku w Sobotę po S. Jakobie / Corkę Ferdinandowę Káterinę Sioſtrę rodzoną Helżbiety pierwſzey Krolowey Wdowę / przyprowádził z inſzymi Pány ozdobnie do Krákowá. A tá Cáteriná Ferdinándowná byłá przedtym tylko ſześć Niedziel zá Fránciſzkiem Gonzágą Xiążęciem Mántuánſkim Włoſkim / ktory potym vtonął ná wielkim Jezierze názwánym po Włoſku *Laco de Garda*. Przyiáchał też z nią Ferdinand Arcirążę Rákuſkie / Brát rodzony / y wiele Grofow / y Paniąt Czeſkich y Niemieckich z Fraucimerem ſtroynym.

Káteryná Krolowá.

Krol też Sigmunt Auguſt ná to Weſele z wielkością Pánow y Rycerſtwá Koronnego y wielkiego Xięſtwá Litewſkiego wielkim / świetnym / á przeważnym koſztem poczty dziwnie ozdobne przygotował / ták iż ſię wſzyſtko świeciło od Złotá / Srebrá / Złotogłowow / Altembáſſow / Axamitow / Szárłatow / Atłaſow / Pierza / Tarcy / Zbroy pozłoćiſtych / koni przybránych etc. tákie Wirgilius Turnuſſowy *in Æneidis* Homerus Mennowy v Troiey / y Euripides Reſuſſá Krolá Tráckiego etc. opiſſuią. A Bárwy napodleyſze były Szárłatowe / Wſzákże miedzy Pány Koronnymi Pánowie z Gorki / Synowie Páná Poznáńſkiego / á miedzy Litewſkimi Rádziwił Woiewodá / á Hrehory Alexándrowic Chodkiewic Podkomorzy Wielkiego Xięſtwá Litewſkiego Stároſtá Kowienſki dziwnie nakłádnie y ſtroynie inſzych przewyżſzáli / áczkolwiek máło było czym brákowáć. Názáiutrz tedy w Niedzielę pierwſzą po S. Jakobie było oddawánie Małżeńſtwá miedzy Krolem y nową Krolową / ktora tegoż dniá byłá koronowána / á potym weſele z rozmáitymi turnieiámi / triumphy / y krotofilámi odpráwowano.

Pompá Weſelá.

Małżeńſtwo y Koronácya.

Tegoż Roku ſrogie á iádowite powietrze w Wilnie pánowáło / dla ktorego byli Mieſczánie powciekáli gdzie kto mogł. Márło też w Trokach / w Eyſiſkach / w Miednikach / y Zizmorach / y w inſzych okolicznych Wſiach y Miáſteczkach.

Mor w Wilnie.

Teyże Jeſieni dniá 6. Wrześniá / Kniáż Dimitr Sanguſzkowic Stároſcic Włodimirſki / wziął Xiężnę Helſkę Oſtroſką gwałtem ná Oſtrogu / á Xiążę Conſtantin Zamek Oſtrog ſam opánował.

A gdy Xiężná Jliyna y Pan Zborowſki Woiewodá Káliſki / y inſzy Pánowie Polſzcy ktorzy ſwym koſztem iey pomagáiąc byli przyiácháli / inſtigowáli y prośili o wyrok ná Kniáziá Dimitrá Sanguſzkowicá / iáko na nieposłuſznego Mandatowi / bo pozwány nie ſtánął / y iáko ná wzruſzycielá poſpolitego pokoiu: Krol cáły tydzień z Pány Rádámi Litewſkimi ná tym ſiedział / potym wyrok od Krolá wyſzedł przez Páná Mikołáiá Rádziwiłá Woiewodę Wilenſkiego y Márſzałká wielkiego / ná Kniáziá Dimitrá / zá winę Krolewſką / Iż on zá Mándatem nie ſtał / Dla czego był wywołan z ziemie / á Máiętność y Jmioná iego ná Krolá / Knieiniey záś Jliyniey gárdłem go wydano / y Jmioná y Zamek Oſtrog kazał iey Krol wroćić / á po Xiężnę Helſkę Corkę iey poſłano Ludźi zacnych / ktorym ią kazano wziąć od Kniáziá Dimitrá / y oddáć Mátce.

Kniáż Dimitr wywołan.

A w tym Kniáż Dimitr przez Spiegi oſtrzeżony / tylko ná iednym Roczym z Xiężną Helſką vbrawſzy ią y poſtrzygwſzy iáko páchołę ziáchał do Czech.

Pánowie Polſzcy z Pánem Zborowſkim Woiewodą Káliſkim pomagáiąc Xiężnie Jliyney prawdziwie / ácz z wielkim koſztem y pracą / dogonili go

gonili go

gonili go w Czechach ßeść mil od Prági/ w Miásteczku Lyssey Gorze/ támże go przez zdrádliwe Gospodarzá tego wydánie/ zdybáli tylko iednego/ y zránili/ y vstrzeláli okrutnie/ bo sie mężnie porwawßy łáwę/ gdy nie miał czym inßym bronił/ támże w tych ránách y w więzieniu vmárł/ y od tychże Mießczan z wielką vczćiwośćią iáko ná Kiążę przystało pochowan/ ktoremu y grob *cum Epitaphio* ozdobnie wystáwili. A Kięźná Helská przynieśiona y oddána Mátce przez tychże Pánow Polskich. O ktorą potym miedzy Pánem z Gorki á Kiążęćiem Siemionem Słuckim było zwad y rosterkow wiele.

Kniaź Dimitr zabity.

Krol też mießkáiąc z Krolową przez zimę w Knyßynie dla powietrza w Litwie pánuiącego/ złożył Siem wálny w Lublinie ná ktory skoro po Mięsopuśćiech Roku 1554. wyiáchał/ ále sie máło Pánow y Rycerstwá Koronnego ná ten Siem ziáchało/ tylko Posłowie z Powiátow/ ktorzy sie o to zástáwowáli/ iż nigdy Seymy w Lublinie nie bywáły/ dla czego sie żadne postánowienie o Rzeczpospolitą ziemską ná tym Seymie nie skończyło.

Siem w Lublinie prożny.

Tegoż Roku Iwan Wasilewic Wielki Kniaź Moskiewski Astrachan Zamek y Hordę nád Morzem Kaspiyskim/ ktore Moskwá zowie Chwalinskoie Morze/ wziął y opánował/ skąd sie Cárem Astrachańskim piße.

Astrachan Moskiewski wziął.

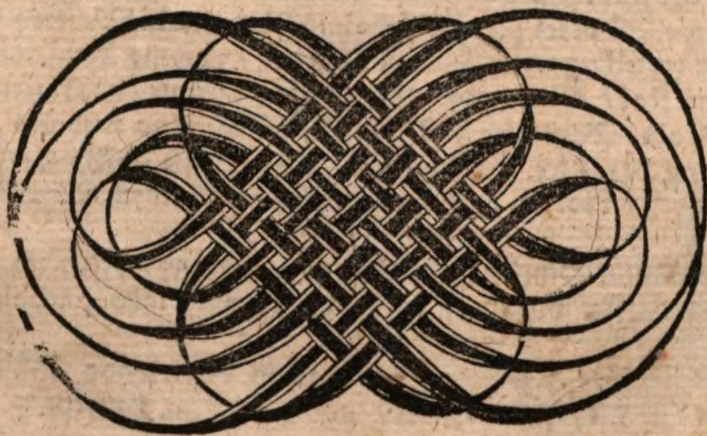
Tegoż Roku Stánisław Dowoyna Połocki Woiewodá w poselstwie od Krolá do Moskwy iáchawßy/ wziął przymierze z Wielkim Kiędzem Moskiewskim ná dwie lecie/ od Zwiástowánia Pánny Máriey Roku wyżßey miánowánego 1554. A Poseł Moskiewski z ktorym było tysiąc koni Moskwy do Lubliná przyiáchawßy potwierdził to przymierze ná dwie Lecie z Krolem.

Dowoyna Poseł do Moskwy.

Miał też to ná Instructiey od wielkiego Kniáziá Poseł/ iż iesliby Krol Kniáziá Moskiewskiego chciał pisáć y wyznáć go Hospodarem y Cárem wßytkiey Ruśi/ tedy z nim chciał pokoy mieć wedle woley Krolewskiey/ y Pánow Rad wielkiego Kięstwá Litewskiego/ choć ná wiekuiste czásy/ álbo ná czás pewny. Ná co Krol zezwolić nie chćiał/ á zá Titul prożno chlubny pokoiu nie kupował/ ktorego woyną záwżdy mogł dostáć. Odpráwiwßy tedy Posłá Moskiewskiego/ wyiáchał Krol z Krolową z Lubliná do Litwy skoro po Wielkieynocy/ y zmießkał w Brześciu dni pięć/ potym názáiutrz po Wniebowstąpieniu Páńskim/ wyiáchał z Brześćia do Grodná/ gdzie też mießkał dni pięć/ w Olkinikách tákże zábáwił sie dni pięć/ A w Wigilią Bożego Ciáłá przyiáchał do Wilná/ gdzie go wßyscy Pánowie Litewscy/ y Rycerstwo/ y Dworzánie w świetno ozdobnych pocztách potykáli/ á potym w Niedzielę v Krolá Pánowie ná obiedzie byli.

Moskiewski zá Titul przymierze ofiárował.

Krol do Wilná.

O woynie

O Woynie z Liflanty / y z Moſkwą potym dla Liflantow.

Kſięgi XXV. Rozdział I.

Do Wielmożnego Paná Paná Janá Wołminſkiego / Caſtellaná Połockiego / Stároſty Krewſkiego.

ROku 1556. Wilhelm Furſtemberg Miſtrz Liflandſki / iáko ſkoro ze wßyſtkimi Kontorámi y z Zakonem Krzyżakow ſwoich wiárę Luterſką przyiął / záràzem ná Arcibiſkupá Rygenſkiego Márgrábię Brándenburſkiego Wilhelmá / rodzonego Xiążęciá Pruſkiego Albrichtá / á ciotczonego Krolá Sigmuntá Auguſtá Polſkiego Brátá powſtał / iż mu bronił Kośćiołow Katolickich pſowáć / y wiáry nicowáć. A ßukáiąc ná niego przyczyny złożył Siem wálny w Wendzie ſtołecznym Zamku ſwoim / ktory dziś náßy Kieſią zowią / ná ktorym poſtánowił woynę ná Arcybiſkupá podnieść / kłádąc nań tę potwarz / iákoby on Liflanty chćiał wydáć Krolowi Polſkiemu / á Kurlandy Brátu Xiążęciu Pruſkiemu.

A ták Roku 1556. po S. Janie Chrzćićielu ſam Wilhelm Furſtemberg ze wßyſtkim Zakonem ſwoim / y z Hermanem Derptſkim / y z Rewelſkim / y Habſelſkim Biſkupámi / y z Slachtą Liflandſką wćiągnął w Ziemicę Rigenſką Arcibiſkupią obyczáiem nieprzyiaćielſkim.

Woyná wnętrzna Liflandſka.

Arcybiſkup też ácz ſię był vmyślił polną bitwą potykáć / bo miał przy ſobie Slachty niemáło / ále widząc nie rowną / vchodził obronną ręką do Kokenhauſu Zamku ſwoiego nád Dźwiną / támże ſię záwárł. A Miſtrz go wielką mocą dobywał / lecz iż był Zamek dobrze obwárowány / y położenim mieyſcá obronny (iákom ſam widział Roku 1573. iádąc tám tedy Dźwiną do Rygi áż z Witebſká) przeto mu ſtrzelbá máło wádziłá / ták tedy áż głod Oblężeńcow do poddánia przymuśił / iż oſmego dniá od oblężenia Zamek y Miąſteczko kazał Arcybiſkup otworzyć / poddáiąc ſię dobrowolnie. Ale Miſtrz nie bacząc áni ná iego pokorę / áni ná Xiążęcią godność y primátſką / náßydziwßy ſię z niego / trzymał go w więzieniu máło nie cáły rok / wßyſtki mu Miąſtá y Zamki / y máiętności pobrawßy.

Arcibiſkup Liflandſki Rigenſki poimány.

Przeto Krol Auguſt naprzod poſłał Káſprá Łączkiego do Miſtrzá / dla wyſwobodzenia Arcybiſkupá Rigenſkiego / Brátá Ciotczonego. Ale Liflánci zgwałćiwßy práwo Boże y Ludzkie / Łączkiego w drodze zábili / niß do Miſtrzá doiáchał.

Łączki Poſeł zábity.

Zá tym Deſpectem poſłał ießcze Krol Biſkupá Zmodzkiego do Miſtrzá / ktory tákże o zábićie Łączkiego / iáko o wyzwolenie Arcybiſkupá wiele prácował / ále dla hárdośći Niemieckiey prożno záś do Krolá przyiáchał.

Tymi tedy deſpectámi nieznośnymi Krol Auguſt ſłußnie pobudzony / Roku 1557. zebrawßy woyſká práwie wybornego ták z Litwy iáko z Polſki przez ſto tyśięcy / wyćiągnął ſam oſobą ſwoią do Poſwola z Dziáky / y z wielkim Ryſtunkiem woiennym / Pánowie też Koronni y Litewſcy wielkie poczty

Krol Auguſt do Lifland.

Xiążąt Słuckich Poczet/ 4000.

Wóysko Liflándskie.

Mistrz Liflándski łáski prośi

stáwili/ tákże Jurgi y Siemion Olelkowicy Xiążętá Słuckie/ cztery tyśiące iezdnego y pieszego Rycerstwá ozdobnym kosztem przywiedli. A przed tym ieszcze Woiewodá Trocki Mikołay Rádziwił iuż był ná gránicy/ y pocżał był w Ziemię Liflándską wtarczki czynić. Mistrz też Liflántski Furstemberg trwáiąc w swey hárdośći zebrał był śiedm tyśięcy Reyterow/ y sześć Proporcow pieszych Knechtow/ tákże Lotwy gburow kilko tyśięcy/ y Biskupi trzey Derptski/ Habselski/ y Rewelski vffy swoie przećiw Krolowi byli wywiedli. Ale gdy obaczyli iż prożno przećiw ośnowi wierzgáć/ wnet złożywszy hárdość nádętą/ vdał się Mistrz do pokory/ á przez Posły Cesárzá Ferdinandá/ y swoie prośił łáski y pokoiu/ ktory snádnie otrzymał. Bo Krol August národziwszy się z Pány Rádámi/ odpowiedział Posłom łáskáwie/ iż gdyby nam o Sieroty/ y niewinne Wdowy nie szło/ nigdybyśmy pokoiu Mistrzowi nie pozwolili/ Wszákże iżby wyrozumiał nas krwie Chrześćiáńskiey rozlania nie prágnąć/ sam Mistrz ieśli pokoiu prośi/ niechay tu do Obozu nászego przyiedzie/ á Arcybiskupá z sobą przyprowádzi.

Pokoy Liflántom dány.

Ták tedy Mistrz vdawszy się ná łáskę/ przyiáchał do Królá z Arcibiskupem we trzech set iezdnych/ tám gdy vczynił pokorę y vpadwszy v nog Krolowi/ postąpił hołd/ y Arcibiskupá ná pirwsze mieysce przywroćić/ y szkody mu wszystki nágrodzić/ á Krolowi woienne nakłády odłożyć. Ktore Condicie ácżkolwiek się zdáły ćięszkie Stanom Liflántskim/ wszákże zá Mistrzem muśieli wszyscy przyzwolić/ obawiáiąc się czego gorszego. A zá tym był pokoy z obudwu stron vtwierdzony/ y woyská rospuszczone/ Roku 1558.

Siem w Krasnym stáwie.

Tegoż Roku po Swiątkách Krol Siem złożył w Krasnym stáwie/ ná ktory Polskich Pánow máło przybyło/ bo się vpominali przez Posły/ áby Siem był w Piotrkowie/ á Krol potym wyiáchał do Wárszáwy/ á ztámtąd do Krákowá do Krolowey pospieszył. A w tym czáśie Jwan Wáśilewic W. Kniáź Moskiewski nálazł też przyczynę ná Liflanty/ ták o wzruszenie przymierza z Nárwy/ iáko o nie oddanie pewnych płátow pieniędzy z Biskupstwá Derptskiego/ ná ktore práwo dziedziczne sobie przywłaszczał.

Moskiewski Liflanty zwoiował y Zamki pobrał.

A zebrawszy sto y trzydzieśći tyśięcy woyská z Moskwy y z Tátar wielkim gwałtem nie máłą część Liflántskich kráin zá krotki czás zwoiował/ y Nárwę Miásto y Zamek portowy wziął/ tákże Wisemburg/ Heberpol/ Talkonlais/ Taurnest/ Hadzel/ Falkenach/ Neinhaus/ Kirempe/ Ollentorn/ Kanelicht/ Talkoffen/ y inszych Zamkow z włośćiámi przez trzydzieśći/ tákże Derbet álbo Derpt Miásto y Zamek Biskupi z wielkimi skárbámi posiadł/ y opánował/ á więźniow y łupow rzecz nie oszácowáną Hetmánowie iego do Moskwy wyprowádzieli/ y Biskupá Derptskiego z Kánoniki.

Burdy o Xiężnę Ostrogską.

Roku zás 1559. Siemion Olelkowic Xiążę Słuckie przyiáchawszy nieznácznie do Lwowá/ wziął ślub z Xiężną Halską Jlianką Ostrogską/ poślubioną przed tym Łukaszowi Pánu z Gorki/ o co wielkie burdy między nimi z obudwu stron były vrosły/ áż to Krol w Krákowie ledwo vhámował/ y to ná czás.

Obrona Liflántom postąpiona

Mistrz też Liflándski od Moskiewskiego zewsząd vtrapiony w lekce do Krákowá tegoż Roku przyieżdził/ prosząc Królá o obronę/ przeto Krol August wyiáchawszy z Krákowá do Litwy/ złożył Siem wálny w Wilnie/ ná ktorym potwierdzenia wolnośći y przywileiow swoich/ tudzież poprawienia Státutu Slachtá się Litewska/ Zmodzka y Ruska domowiłá/ Zá czym obroná Liflántom przećiw Moskiewskiemu byłá vchwalona/ ná ktorą Serepczyznę po dziesiąći groszy Litewskich od Sochy ná dwie Lecie postánowiono. A Mistrz Liflándski 6. Zamkow Krolowi postąpił w summie dziesiąć kroć sto tyśięcy

złotych/

złotych/ to iest/ Bowsko/ Zelbork/ Trezicze// Newenmil/ Lucen/ y Bassenborg/ ná ktore zamki Krol záraz przedniki swoie posłał y iezdnych 500. á 500. pieszych dla obrony/ nád ktorymi był przełożony Jan Chodkiewic Stolnik W. X. Lit. y Jurgi Zienowic Stárostá Propoyski y Ciecierski.

Roku záś 1560. około trzech Krolow Woysko Moskiewskie Liflanty plundrowáło/ y Marienborg zamek z inszymi wzięli/ przeciw ktorym wszytká Litewska ziemiá byłá ruszona dla obrony Liflant/ ále Moskwá nábrawszy się z wielkimi łupámi do Moskwy vbiegli. Woysko Litewskie do Liflant.

Tegoż Roku przed Swiątkámi Hieronim Chodkiewic Pan Wileński/ Stárostá Zmodzki/ máiąc tysiąc ludu pieniężnego/ y osm Márszałkow powiátowych/ tákże wszytkę Slachtę Zmodzką/ Kowienską/ y záwiliyskie powiaty/ y Páńskich pocztow niemáło/ przepráwiwszy się pod Zelborkiem przez Dźwinę ciągnął przeciw woysku Moskiewskiemu/ ktorego było pod Kiesią 50000. ktorzy vsłyszawszy o nászych vbiegli do Moskwy/ dawszy ziemi Liflantskiey pokoy/ wszákże Kniaź Alexander Połubienski miał z nimi dwá kroć bitwę pod Marienborkiem/ y nie dáleko Kiesi/ gdzie straży Moskiewskiey 400. ná głowę poráził/ y Woiewodę iednego Kniaziá Iwáná Meskierskiego poimał/ ktory był posłan z inszymi zacnymi więźniámi od Páná Wileńskiego Krolowi do Wilná przez Hrehorá Trizne Márszałká y Rotmistrzá Krolewskiego.

Roku záś 1561. wszytká ziemiá Litewska do Lifland przeciw Moskwi byłá ruszona z Hetmánem wielkim Mikołáiem Rádziwiłem Woiewodą Trockim/ przy ktorym byli Pánowie Hieronim Chodkiewic Cástellan Wileński/ Hrehor Chodkiewic Pan Trocki/ Páweł Sapihá Nowogrodzki/ Wasil Cziskiewic Podláski Woiewodowie/ y insze Rycerstwo Litewskie/ á gdy się pod Zelborkiem wszytko woysko przepráwiło przez Dźwinę/ wnet Moskwá ktorych stáwiono być woyská 108000. vstąpili z Lifland do Moskwy. A Mikołay Rádziwił Woiewodá ná on czás Trocki/ Hetman wielki Litewski/ posłał z Rumborku pod zamki Moskiewskie Juriá Tiskiewiczá/ y Hrehorá Triznę Márszałkow y Rotmistrow Krolewskich/ dawszy im pod spráwę pięć tysięcy Slachty Litewskiey/ ktorzy plundrowáli áż do Derptu/ Włości Moskiewskie. Woysko Litewskie do Lifland pod Taurus.

A pod zamkiem Taurusem/ z ktorego Moskwá częste náiázdy czyniłá trzy Niedziele práwie leżeli prożno. Aż potym Mikołay Rádziwił Woiewodá Trocki Hetman/ ze wszystkim woyskiem Litewskim przyciągnawszy/ dobył go podsadą prochow z wielką pilnością y niemnieyszą trudnością ostátniego dniá Lipcá Miesiącá/ gdzie się wielka á przeważna dzielność Rycerstwá Litewskiego iezdnego okazáłá/ ktorzy z wodzem swoim Janem Wołminskim dzisieyszym Castellanem Połockim zsiadwszy z koni z kopijámi do dziury wyrzuconey/ á od Moskwy potym zárabioney śmiele się dárli/ támże mężnego Rotmistrzá Modrzewskiego zábito. Taurus wzięty.

Tegoż Roku w Jesieni Mistrz Liflantski nowy Gotard Ketler po Furstembergu ná Felinie od Moskwy wziętym wybrány/ z Arcibiskup y Ryżánie/ do Wilná do Krolá przyiácháli/ y tám Krolowi ziemię Liflantską w obronę y sámych siebie w opiekę podáli/ ná czym y przysięgę vczynieli. Ziemie Liflantskiey podánie.

Teyże Jesieni Pan Hieronim Chodkiewic Pan Wileński vmárł. Potym Pan Woiewodá Wileński Mikołay Rádziwił był posłan do Rigi przed Miesopusty/ dla przyięcia przysięgi od Miástá Rygi/ ále oni áni zamku áni Miástá postąpić Krolowi nie chcieli/ tylko poddáność á wierność ofiárowáli.

A Krol też w ten czás z Seymu Lomzienskiego przyiáchał do Wilná przed Missopusty.

Potym Roku 1562. Moskiewski zátrzymawszy v siebie posłáńcá Krolewskiego/

lewſkiego/ poſlał woyſko ná Gránice Litewſkie/ ktore Witebſk/ Dąbrownę/ Orßę/ Kopyß/ Sklow opaliło. Przeto Krol záraz wypráwił Woiewodę Trockiego Mikołáiá Rádziwiłá Hetmáná wielkiego z woyſkiem ná Gránice/ ktory

Woyſko Litewſkie ná gránice.

położywßy ſię nie dáleko Orßy/ wypráwił częśc niemáłą woyſká w ziemię Moſkiewſką/ ktore ſię potym wrociło wypaliwßy wßyſtki włośći czterzy mile od Smolenſká. A potym z Witebſká Mikołay Rádziwił Hetman ſtał pod Wieliż/ ktory tákże náßy opaliwßy/ á nie dobywßy Zamku ná zad ſię wrocili.

Hrehory też Chodkiewic Pan Trocki Hetman dworny/ z Slachtą Ziemie Zmodzkiey/ y z ludem pieniężnym do Liflant był przećiw Moſkwi wypráwion.

Deſpot z Łaſkim do Wołoch

Tegoż Roku Albricht Łaſki Deſpotá Iakobá Heraclidá ná Wołoſkie Hoſpodárſtwo przeważnie wprowádził/ gdy Alexander Woiewodá włáſny do Tátar vćiekł.

Tegoż czáſſu z Leśniowolſkim Stániſłáwem/ Polakow tyſiąc iezdnych y pießych Florian Zebrzydowſki Caſtellan Lubelſki Hetman Koronny ſam będąc chory z Iezierzyſc wypráwił pod Newel Zamek Moſkiewſki/ z kilkiemnaśćie Dziáłek/ á przy nich było dwie śćie Zołnierzow Litewſkich/ y Dwor Dowoyny Woiewody Połockiego/ tákże Kozakow niemáło/ iż ſię wßyſtkich o pułtorá tyſiącá zebráło. Ná tych przyßło woyſká Moſkiewſkiego 45000. A Polacy záſtánowiwßy ſię w błotnym/ w ćiáſnym y z przyrodzenia obronnym mieyſcu/ y dziáłá porządnie rozſádziwßy/ ſtoczyli bitwę z onym wielkim woyſkiem Moſkiewſkim/ ktora trwáłá od poránku áż do wieczorá/ gdzie Moſkwy więcey niż trzy tyſiące ná plácu poległo/ á náßych tylko piętnaśćie lekkich oſob zábito.

Náßych bitwá pod Newlem z Moſkwą.

Potym Roku 1563. Iwan Waſilewic wielki Kniáż Moſkiewſki odpráwiwßy Gońcá Krolewſkiego/ y vbeſpieczywßy Litwę/ y Krolá liſtem gleytownym ná wielkie poſty dánym/ zebrał woyſká ze wßyſtkich ziem ſwoich iezdnego iáko ſtáwią dwie śćie tyſięcy/ á pießych 80000. y dział 200. á przyćiągnąwßy pod Połocko w Sobotę Mieſiącá Grudniá 31. dniá/ obległ Miáſto y Zamek ze wßytkich ſtron/ dobywáiąc go gwałtowną ſtrzelbą. A Krol ná ten czás w Polßce ſeymował. Przeto Hetman wielki Litewſki Mikołay Rádziwił będąc w Mienſku/ zbierał woyſko iáko napilniey mogł/ ále gdy ſię máło powiátow ták gwałtownie zebráło/ ćiągnął iednák ná odſiecz z Hrehorym Chodkiewicem Pánem Trockim/ Hetmánem polnym y z Brátem Stryiecznym Mikołáiem Rádziwiłem Woiewodą Wilenſkim/ máiąc Litewſkich Zołnierzow dwá tyſiącá/ á Polakow czternaśćie ſet/ á przebywßy Berezynę y Czernicę Rzeki/ położyli ſię od Połocká 14. mil/ A potym w ośmi milach/ Zá czym kilko zagonow Moſkiewſkich w piczowániu náßy pogromili. Moſkiewſki záś tym vſilniey Połocká dobywał/ w ktorym oblężeniu Ian Hlebowic Woiewodzic Wilenſki/ dziſieyßy Pan Minſki/ y Hrehory Hołubicki Rotmiſtrz wielkiey dzielnośći/ Piotr Dorohoſtinſki/ Ießmánowie/ Korſakowie/ y Polßcy Rotmiſtrzowie dośić ſię przeważnie y mężnie bronili/ y z Zamku częſtymi wyćieczkámi Moſkwę wſpieráli. Ale gdy Hołubickiego ßtuká drzewá Dziáłem wytrącona zábiłá 1. dniá Lutego/ Dowoyna Woiewodá kazał Miáſto y Párkan zápalić/ áczkolwiek mu tego Pan Ian Hlebowic odradzał/ ſlubuiąc ſam ná ſię wziąć obronę wielkiey poſády. Czerni też proſtych ludzi o 20000. z Zamku wygnáli/ co wßyſtko było Moſkiewſkiemu ná rękę/ Bo zá przywodem onych Chłopkow z Iam leśnych wielkiey żywnośći Moſkwá doſtáłá/ y zá ſpalenim Miáſtá pod ſámy Zamek Dziáłá burzące przyßánowáłá w nocy ná poniedziáłek/ á ſtrzeláiąc gwałtownie bez przeſtanku zápaliłá Moſkwá Zamek/ ták iż o 40 Horodzien wygorzáło/ y ludu w Zamku gáßenia broniąc bárdzo wiele ſtrzelbą zbito/ W tym Dowoyná Woiewodá Połocki z Włádiką wyßli z Zamku/ podáiąc ſię ná łáſkę Wielkiego Kniáziá/ Wierſchlinſki

Moſkiewſki Połocko obległ.

Náßy ná odſiecz z prożno.

iednák

iednák Rotmistrz meżnie sie bronił / zástawiwszy sie w dziurze z Polakámi y z Slachtą Połocką. A potym z nimi Moskiewski długo tráktuiąc przez Woiewody y Boiárow swoich / á ták Polakow iáko Rycerstwo Litewskie y Ruskie / gdy sie iuż prożno bronic rozumieli do podánia przywiodł / gdy wszystkich przyrzekł zdrowo z máiętnościámi wypuśćić. Ták tedy 15. dniá Lutego Moskiewski Połocko opánowáł / gdźie Tátarowie Mnichow Bernárdinow posiekli / Żydow tez wszystkich w Dźwinie potopiono / á Woiewodę Połockiego Dowoynę z żoną / y Włádikę y Páná Ianá Hlebowicá Woiewodzicá Wileńskiego / Niemierowicow / Ieśmanow / Korsakow / y wiele Slachty zacney / tákże wszystkich Mieszczan Połockich z wielkich skárbow złupionych nád vmowę do więźienia wźięto / y do Moskwy potym iáko Żydow do Bábilonu záprowádzono. Rotmistrzom sámych Polskich czterzech po Sobolim kożuchu złotogłowem powleczonych dárowawszy częstowáł / y wolno ich wypuścił ze wszystkimi Rotámi ich. A Moskiewski zostáwiwszy Kniáźiá Piotrá Soyskiego z wielkim ludem ná Połocku sam do Moskwy z niezliczoną rzeczą skárbow y więźniow odiáchał. Połocko wźięte. Rotmistrzowie Polscy wypuszczeni.

Potym Roku 1564. Litewskie woysko y Polskie leżáło pod Połockiem kilko Niedziel / chcąc wywabić Moskwę do stoczenia bitwy ále prożno / Dział też dla dobywánia Zámku trudno było z Wilná wywieść przed gwałtownym powietrzym morowym / przeto máło ná oney wypráwie wskoráli. Nászy pod Połockiem prożno.

O porażeniu 25000. Moskwy ná Vle / etc.

Rozdźiał II.

Tegoż Roku 1564. Wielki Kniáź Moskiewski zátrzymawszy Posły Litewskie zebrał wielkie woysko / ktore tuż zá posłámi Litewskimi wypráwił z Piotrem Serebrnym y z Cárzewicem Kazáńskim ná burzenie Litwy w piąćdźieśiąt tysięcy iezdnych / A z Połocká insza drogą ruszył sie Piotr Soyski ze trzydźiestą tysięcy / á miáły sie obiedwie woysku ściągnąć ná Druckich polach. Położył sie tedy obozem Serebrny dwie mili od Orszey nád Rzeką Kropiwną / A Soyski ná Czásnickich polách w Sieliszu Iwáńskim Burkolábowim / o ktorym máiąc pewną spráwę od śpiegow Mikołay Rádziwił Woiewodá Trocki / Hetman wielki / z Hrehorym Chodkowicem Pánem Trockim Hetmánem polnym / y z Ianem Chodkowicem ná on czás Stolnikiem wielkiego X. Lit. y z Bogdanem Sołomiereckim / Romanem Sanguszkiem / Bohuszem Koreckim etc. Xiążęty / prętko sie zgotowáł / máiąc po temu sprawnych Rotmistrzow / Iuriá Zienowicá / Mikołáiá Sapihę / Janá Wołminskiego / Iuriá Tiskiewicá / Bakow / Burkolabá / y inszych dźielnych Pániąt y Rycerstwá Litewskiego y Ruskiego nie więcey do boiu godnego o cztery tysiące: Z tymi ná ono wielkie woysko po Niesspornych godzinách 26. dniá Styczniá we śrzodę náząiutrz po náwroceniu Páwłá S. Rádziwił Mikołay Hetman vderzył / zá przywodem Hrehorego Chodkiewicá / gdźie zá pomocą Bożą y przeważnym mestwem nászych / Moskwy 25000. było rozgromionych y pobitych / ták iż do Połocká ledwo 5000. vbiegło / y to ránnych / bo y w pogoni przez cáłą noc gdy Mieśiąc świecił / y potym w rożnych mieyscách tułáiących sie Serebrny Hetman Moskiewski. Moskiewskie woysko porażone.

bárdzo wiele Chłopi y Kozacy pobili. Támże nawyżßy Woiewodá Połocki Kniaź Piotr Soyski od chłopá siekierą zábity poległ / ktorego potym w Wilnie w Cerkwi przeczystey pochowano. Y Siemion Wasilewic y Jakow Lew / Jwan Wasilewic Sieremiet / Kniaź Alexander Porozowski Woiewodá przedniego połku / Kniaź Dawid Wasilewic Skuntorow / Mikitá Romanowic Odoiewski / Woiewodá wielkiego Hrodu / Kniaź Siła / y Mikita Kuntorowicy / y Wasili / y Fiedor Woiewodowie / Daniło Kuliczow / y Osiph Chwiedorowic Bykow mąż wzrostem wielki połtorá sáżnia wielkie / pod ktorego spráwą Dziáłá bywáły / y Kniaź Jwan Zachárin / Kniaź Fiedor y Siemion Páleccy / y inßych Pánow bárdzo wiele Rádnych / y Boiar zacnych pobito ná plácu / á poimánych z obozem / y z wielkimi łupámi / Hetman / Pánowie y Rycerstwo Litewskie miedzy się rozebráli / przednieyßych Więźniow do Królá ná ten czás w Wárßáwie będącego odesławßy. Jam tám sam w tym polu Jwánskim widział ieszcze stog wielki kości Moskiewskich złożony / iádąc z Witebská Roku 1573.

Drugie woysko więtße / ktorego 50000. leżáło z Serebrnym od Orßy dwie mili / Filon Kmitá dziśieyßy Woiewodá Smolenski tym fortelem strwożył / posłał do Dubrowná z listámi / dáiąc znáć o zwycięstwie świeżym nád Moskwą / y zábiciu Soyskiego ná Jwánskim / á kazał vmyślnie onym posłáńcom támiáchác / gdzie rozumiał iż ich miáłá poimáć straż Moskiewska / y ták się stáło / iż ich Moskwá z onymi listámi poimáłá / ktore gdy przeczytał Serebrny Hetman Moskiewski / ták sobą strwożył / iż porzuciwßy wßystki obozy / namioty / y záwády woienne / ze wßystkim woyskiem zárázem począł vciekáć / á Filon Kmitá Stárostá Orßánski z Osciķiem Jurgim Woiewodą Mścisławskim nie máiąc więcey dwu tysiącu Rycerstwá po nich gonili z okrzykiem bijąc / siekąc / y imáiąc / potym gdy ták Moskwá rozgromiona byłá / náßy wzięli wozow 25000. ná koßu / y bárdzo wielkie łupy / y wzdobycz ßat y vbiorow rozmáitych / y żywnośći / tákże pánćerzow y bechterow ktore wieziono zá woyskiem ná 6000. Osob / náßy wzięli. A ták ty dwie woyská Moskiewskie wielkie / ktore się miáły sciągnąć ná Druckich polach / á potym spolną mocą ku Wilnu ciągnąć w ten czás dziwną mocą Bożą y dzielnością Litewską były rosprußone / á drugie ná głowę pogromione y pobite / y z obozow złupione.

Stánisław też Pác wielkiego X. Lit. ná ten czás Namiestnik / á dziśieyßy Woiewodá Witebski / w dzień S. Małgorzáty / zebrawßy ze dwá tysiącá Ricerstwá ták Zołnierzow iáko Slachty y Kozakow Witebskich / posłał ich ná odsiecz pod Ozierisczá Zamek / ktorego Tołkmak Jurgi z trzynaśćią tysięcy Moskwy dobywał / tám zá pomocą Bożą y przywodem Janá Snieporodá náßy / gdy im Kozakow przybyło Moskwy 5000. ná plácu położyli / inßych rozgromili / powiązáli / y strzelbę z obozem y łupámi wielkimi pobráli / A sam Jurgi Tołkmak ledwo vbieżał / ktory iednák tegoż roku popráwiwßy się / wielką mocą y ßturmámi dobył tegoż Zamku Ozierzysc / gdzie Jan Dzierzązinski Rotmistrz przeważnie Zamku broniąc mężnie dał gárdło / y inßych wiele ludzi zacnych przy nim. A Krol Szwedski Erik práwie też w ty czásßy Rewel y Biały Kámień w Liflanciech mocą wziął.

Roku záś 1565. Rycerstwo Koronne y Pánowie Polßcy Pan z Gorki / y Leśniowolski / Jakob Secygniowski / y wiele inßych pod Krasnogrodek Moskiewski Zamek chodzili / gdzie poczyniwßy ogniem y mieczem wielkie ßkody Zamku iednák nie wziąwßy názad się wrocili. Poczepow też Zamek z Filonem Kmitą opalili / y Miásto zburzyli / gdzie wielkich skárbow y łupow dostáli / Bo tám y Karawany Kupcow Tureckich zástoczyli / tákże áż do Stárodubia wßistki włośći splundrowáli.

Mikołay

Soyski zábity.

Drugie więtße woysko Moskiewskie fortelem porażone.

Moskwá pod Ozieriscżámi porażona.

Ozieriscże wzięte.

Polacy pod Krasnogrodek.

Mikołay też Talwos dziśieyszy Pan Zmodzki Szwedskie woysko porázil/ pod Moizą y Wsią Kiriempe rzeczoną w Liflanciech / á pobiwszy ich kilko v- sow ná plácu/ gonił drugich rozgromionych áż do Rewlá / potym do Wilná więźniow 400. z Strzelbą y z Chorągwiámi / y z Bębny przyprowádził / Lu- kasz tákże Bolko Kniaź Swierski z Ośćikiem Kárkus y Holmet Zamki przeważ- ną dzielnośćią z Moskiewskich gwałtownych ręku odrátował.

Swedowie od Talwosá porázeni.

Lukász Bolko Kniaź Swierski pod Kortusem.

Roku też 1566. Kozacy Witebscy z Birulą zá spráwą Stánisławá Pacá Woiewody Witebskiego wielkie szkody w Moskwi czynili / y łupy wywodzili. Ná Sitnie tákże Moskwy 300. pogromili Roku 1567. y Dział ek kilko / tákże Hakownic 120. wzięli / y prochu z kulámi moc wielką. Tegoż záś czásu pod Wielizem bárdzo wiele Moskwy y Dworzan Kniáźiá wielkiego ná głowę po- rázili 12. dniá Grudniá.

Moskwá porázona od Kozaków.

Tegoż Roku 1567. 20. dniá Lipcá Kniaź Roman Sangusko máiąc pe- wną wiádomość od szpiegow o woysku Moskiewskim / ktorego było z Tátáry 8000. ruszył się z Czasnik do nich máiąc z sobą poczet Hetmáná Hrehorá Chod- kiewicá 200. Koni/ nád ktorym był Fracz Zuk/ y Kniaź Rozinski / Kniáźiá też Constantiná Wiśniewieckiego koni 200. Juriá Zienowicá koni 200. nád ktory- mi był Sczigiel/ Kniáźiá Janusza Zbáraskiego / y Kniáźiá Sokolinskiego 400. Juriá Tiskiewicá 150. á sámego Kniáźiá Románá 200. iezdnych / á pieszych Rusieckiego y Dimitrowskiego Rotmistrzow 400. Kozakow też pieszych z Czieli- czą Bohdanem/ y z Ostierką 150 Z tymi ze Czwartku ná Piątek w nocy naprzod pogromił sto koni straży Moskiewskiey / potym nádedniem bez wieśći ná woy- sko przypádli rozrućiwszy kobylenia/ tám ná głowę ono woysko Moskiewskie y Tátárskie nie dawszy się im rozpostrzeć porázili / zbili/ y więźniow bárdzo wie- le/ tákże rozmáitych łupow ze wszystkim obozem nábráli / Piotr Serebrny Het- man ránny ledwo vciekł. Amurat Hetman Tátárski zábity/ Kniaź Wasili Pa- lecki poimán/ ále od ran vmárł/ á z nászych tylko 12. zábitych/ á ránnych 30 by- ło/ A Moskwy od 8000. máło co vbiegło.

8000. Mieszkow rozgromionych.

Tegoż roku gdy Moskwy sześć tysięcy z Oziffem Sczerbátym / y z Jurgim Kniáźiem Boratinskim/ z Vły do Suszey ciągnęło / á przy nich Tátárow 3000. z Segit Murzą w porządnym do bitwy szyku było / Wnet Kniaź Roman San- gusko máiąc o nich pewną spráwę/ zszykowawszy Roty iezdne porządnie/ vderzył ná nich z wielką zárkośćią/ ták iż się Moskwá strwożona mieszáć bez spráwy po- częłá/ á nászy ich tym śmieley przerywáli/ bili/ śiekli/ y imáli / gdzie Kniaź Sczer- báty Ozif/ y Boratinski przednieyszy Woiewodowie byli poimáni / y przy nich przez 80. osob zacnych/ krom pospolitych Boiar/ á ná plácu ich bárdzo wiele po- legło/ z nászych też 30. ránnych/ á trzey zábitych było.

Moskwy y Tátárow 9000. porázonych.

Potym roku 1568. Sigmunt August Krol zebrawszy woyská wybornego więcey niż sto tysięcy / z wielką á nakłádną Armátą woienną wyciągnął osobą swoią pod Rádoskowicze zá Wilno mil 24. skąd się do Moskwy miał ruszyć wszystką mocą / ále strawiwszy leniwie pod Rádoskowicámi kilko Niedziel/ część woyská rozpuszczono/ á sam Krol do Grodná się wroćił / odpráwiwszy słu- żebnych z częśćią woyská pod Vłe Zamek Moskiewski/ nád ktorym ludem był przełożony Jan Chodkiewic Stárostá Zmodzki / Gubernator Liflantski / kto- ry dosyć przemyślnie y przeważnie gwałtowną strzelbą Zámku Vły dobywał/ ále gdy przyszłá Oblężeńcom pomoc z Połocká/ Moskwá się tym vśilniey broni- łá/ gdźie wiele ludźi nászych do szturmu niezwyczáynie przypuszczonych (bo dźiw- ry nie było) zbito / y Jana Kurnickiego Rotmistrzá pieszego / gdy lud przywo- dził/ postrzelono / ták iż nászy od oblężenia muśieli odciągnąć.

Postá byłá tá wypráwá Augustá Krolá do Moskwy ná one Friderika Cesárzá do Włoch gdy go Florentini málowáli ná Rátu z tym napisem: *Tendimus in Latium.*

Nászy od Vły prożno.

A Filon Kmitá Stárostá Horsenski/ z Láckim/ Páłuskim/ Wásilowskim/ y Iwanem Presturą/ tákże z Stárostą Skłowskim Ionolzilem Ierzym/ y z Stárostą Páná Hlebowicowym z Dąbrowná/ zebrawszy ludu o 4000. chodził áż pod Smolensko/ Gdzie przed Miástem ná harcu Moskwy bárdzo wiele poráźił/ y znácznych ludzi poimał/ á potym nászy kilkonaście mil zá Smolensko burzyli ziemię Moskiewską bez odporu.

Smolenskie włości splundrowáne.

Iurgi też Zienowic Castellan Połocki z Synem Kristofem pod Lepleu Moskwy kilko tysięcy poráźili/ y rozgromili.

Tegoż Roku 1565. Miesiącá Wrześniá dniá 20. Roman Sanguszko Hetman polny fortelem przemyslnym nocnym Vlę Zámek Moskiewski mocno obronny wziął y spalił/ naprzod Kozaki w Czołnach pod Zámek przypuścił/ á sam zástąpiwszy z ludem Rycerskim od Połocká y Turonley/ Raczkowskiego y Tárnawskiego Rotmistrzow z drábinkámi do Blánkow przypuścił/ Kozacy zás z Bierulą/ Minkiem/ y Oskierką/ strzelbę ziemną vbieżeli/ drudzy Brámy y forty poczęli siec/ á drudzy Zámek zápalili. Bo Moskwá ráduiąc się strzelcom nowo przybytym popili się byli/ A gdy się potym z nászymi wręcz z Zámku zápalonego y w bramách poczęli siec/ wnet Mikołay Sołohub Rotmistrz przeważnie mężny y smiáły nie szukáiąc brodu/ przebył Rzekę Vlę ze wszystką Rotą swoią/ y dodał pieszym posiłku/ ktorzy ná blánki po drábinách leźli/ y w Bramách się z Moskwą siekli/ potym sam Kniáź Roman posłał Rotę swoię gdy iuż Zámek gorzał/ tákże Woynę y Tiskiewicá/ y Kniáziá Łukomlskiego Rotmistrzow/ ktorzy gwałtownym zewsząd pędem Moskwę vpornie się w ogniu broniącą pogromili/ pobili/ y Zámek wzięli/ gdzie dwu Woiewod Welaminow/ y Więźniow zacnych 300. poimáli/ á Strzelcow z Rusinicámi 500. było/ ále korzyści y inszych skárbow/ y żywności bárdzo wiele zgorzáło/ wszákże nászy Zámek z nowu zábudowáli.

Kniáź Roman pod Vlę.

Vlá wzięta.

Tegoż Roku Styczniá Miesiącá dniá 5. y 17. Kozacy z Witebská z Bierulą zá spráwą Stánisłáwá Pácá Woiewody Witebskiego/ Vsmiát/ Wielis/ y Biele/ Zámki y Włości Moskiewskie srogo opalili/ y spustoszyli/ á potym 28. dniá Styczniá/ Dworzan Kniáziá wielkiego pod Wielizem (spaliwszy possády) pogromili/ gdzie wiele Osob zacnych Dworzan/ y Podczászego wielkiego Kniáziá/ Piotrá Hołowiná poimáli/ á z wielkimi łupámi do Witebská przywiedli/ y ták przez cáły ten Rok vstáwicznie zimie y lecie okrutne szkody w ziemiach Moskiewskich pod rozmáitymi Zámkámi ci Kozacy Witebscy czynili. Przeto Miesiącá Wrześniá dniá 29. ná S. Michał Moskwá z sześcią tysięcy Tátar Nahayskich pod Witebsk przyciągnęli/ z trzemá przednieyszymi Woiewodámi Sieremietem/ Wazilem Buturlin/ y Hrehorem Soborom/ ktorzy przez dwá dni posády Miesckie we dwoię zápaliwszy pod Zámek náieżdżáli/ ále przemyslnym fortelem Woiewody Witebskiego Pácá Stánisłáwá/ gdy zmyslił iż mu ná odsiec przybył Kniáź Roman odbici/ y częstymi wycieczkámi strapieni/ przeto trzeciey nocy odciągnęli/ A Widblanie zá nimi idąc trapili ich w ciásnych mieyscach gdzie mogli.

Kozacy Witebscy.

Moskwá pod Witebsk.

Potym Roku 1569. był Siem wálny w Lublinie/ ná ktory przyiáchał Hosius Cardinał/ y Wincenti Porticus Legat Papieski/ y Posłowie od Cesárzá Maximiliáná/ y od Iáná Krolá Szwedskiego Szwagrá Krolewskiego/ Oznaymuiąc iáko go Pan Bog po długim więzieniu ná Krolestwo wywyższył. Byli też Posłowie od Xiążąt Pomorskich/ y od Tureckiego Cesárzá/ tákże Goniec Moskiewski/ Xiążę też Legnickie potym przyiáchało/ y oddał zá vpominek Krolowi dwu Lwu młodych. Ná tym Seymie skończyłá się gruntownie Vnia/ álbo ziednoczenie Wielkiego Xięstwá Litewskiego/ z Koroną Polską/ Wołyń też/ Podlásze/

Siem Lubelski.

Vnia wielkiego Xięstwá Litewskiego z Koroną.

Podláße/ y Kijowskie Woiewodztwo / do Korony się przyłączyły. Aczkolwiek przeciw temu wiele Pánow z Litwy było. Támże Kniąż Roman Sanguszko wziąwszy Vle / Działá y Więźnie Moskiewskie przyprowádził do Królá. Támże Mikołáiewskiego ścięto / ktory dobrowolnie wolał dáć gárdło niż cześć vtráćić / o zábicie Jáná Lutomirskiego Castellaná Sierádzkiego/etc.

Mikołáiewski ściet.

Támże Mieszczánie Gdáńscy á zwłasczá Klefelo byli pozwáni criminaliter, iż Biskupá Kujáwskiego Posłá Krolewskiego nie vczcili/ k temu nowe burdy wznieciáli/ y Freybiterow Krolewskich poscinali.

Burdy Gdáńskie.

Xiąże też Mekielburskie w Inflanciech poimáne / á ná Zamku Rawskim pod strażą chowáne / w ten czás wypuszczono / gdy przysiągł Krolowi zá wierność y pokoy.

Xiąże Mekielburskie puszczono.

Támże y Mieszczánie Krakowscy byli pozwáni o ścięcie gwałtowne Collegiatá Mistrzá Wolskiego.

W tenże czás Piotr Zborowski Poseł Koronny w Turcech zátrzymány/ (iż ono Laski Albricht z Jakobem Secygniowskim Tátarow áż pod Oczakow gonili) z przymierzym dożywotnim przyiáchał.

Zborowski z przymierzem z Turek.

Ná tymże Seymie 19. dniá Lipcá Albricht Friderik Márgrábiá Brandenburski wtore Xiąże Pruskie Hołd / y przysięgę Krolowi Augustowi ná Máiestacie siedzącemu vczynił / támże go Krol y inszych wiele przy nim ná Rycerstwo pássował.

Hołd Xiążęciá Pruskiego.

Potym Roku 1570. głod wielki w Litwie y w Polszce pánował / ták iż ludzie prości ścierwy zdechłych Bydląt/ y Psow / ná ostátek vmárłych ludzi trupy wygrzebuiąc iedli/ áczkolwiek Zboże nie názbyt drogie było.

Głod.

Tegoż Roku Turkow 25000. iezdnych / á Jánczárow 8000. Tátarow 30000. á Galer 150. Zelim Cesarz Turecki dobywáć Astrachani pod Moskiewskim ziemią y wodą wypráwił / ále im Moskwá naprzod Galery z strzelbą odięłá/ ná Rzece Donie v Perewłoki/ y Janczárow pobiłá / potym iezdni v Astrachani/ głodem y nędzą strapieni gdy názad ciągnęli / pozdycháli / drudzy potonęli / drugich Moskwá pogromiłá / ták iż y Tátarowie sámi ichże własni towárzyßy oney woyny/ bili ich/ przeto od tey wielkiey liczby vtráciwßy wßystkę Armatę/ ledwo się ich 2000. do Constantinopola wrociło.

Turcy od Moskwy porażeni.

Roku záś 1571. Woiewodá Jnowłodzkawski/ y Mikołay Talwos Castellan Zmodzki / Posłowie wielcy z Moskwy do Wárßáwy przyiácháli ná Sieni/ vtwierdziwßy przymierze z Moskiewskim ná trzy látá z obudwu stron/ áczkolwiek tám sámych niemáłe despecty potkáły niesłußnie nád Boże y ludzkie prawo.

Posłowie z Moskwy.

Tegoż Roku Roman Sanguszko Hetman sławny Litewski polny vmárł gorączką dniá 12. Máiá wieku 34. Roku.

Kniąż Sanguszko vmárł.

Tegoż Roku Tátarowie Prekopscy Moskiewskie kráiny okrutnie zwoiowáli / y ná dzień Bożego Wstąpienia / Miásto stołeczne Moskwę y niżny Zamek do gruntu spalili / gdzie Ludzi bárdzo wiele zgorzáło y podusiło się / tylko iednego Zamku Kitaygrodá obroniono / á Tátarowie z wielkimi łupy vßli bez odporu.

Moskwá zwoiowána.

Roku záś 1572. Bochdan Woiewodá od Jwonie z Wołoskiego Páństwá wygnány / był potym prowádzon od sławnego y przeważnie dzielnego Hetmáná Mikołáiá Mieleckiego Woiewody Podolskiego do Wołoch / y dokazałby był swego przedsięwzięcia (Bo się iuß był Jwonia áczkolwiek wielkie woysko miał strwożył) ále więcey ßło o przymierze z Turkiem / á Bochdan potym do Moskwy ziáchał.

Woiewodá Podolski do Wołoch.

Tegoż

Posłowie Tátárſcy w Moſkwi poſcináni.

Tegoż czáſſu gdy Pan Haraburdá z poſelſtwem był od Moſkiewſkiego do Królá odpráwion / Posłowie Tátárſcy we trzech ſet koni przyiácháli do Moſkiewſkiego / vpominájąc ſię dani / których Moſkiewſki 300. kazał poſcináć / á ſtárſzym noſſy / vſzy / y wárgi oberznąć / y ták ich do Cárzá Prekopſkiego odeſłał / poſławſzy mu ſiekierę miáſto dáru / z odpowiedzią / iż mu miał ſzyię tą ſiekierą vciąć.

Król Auguſt vmárł.

Potym tegoż Roku 18. dniá Lipcá Mieſiącá / Sigmunt Auguſt Król Polſki / pobożny / bogoboyny / y pokoy (co było nie bárdzo granicom Litewſkim zdrowo) miłuiący / zápłácił śmierci dług z ciáłá w Knyſzynie / wieku ſwego roku 50. A iáko ſię ſam pokoiem rad báwił / ták też po iego śmierci nád nádzieię wſzyſtkich ludzi / ze wſzech ſtron był mile pożądány pokoy / przez wſzyſtko práwie

Interregnum ſpokoyne.

Interregnum / w którym przez cáły Rok były rozmáite ziazdy ná rożnych mieyſcách ták Pánow Koronnych w Polſzce / iáko Litewſkich w Litwie / około Electiey Królá nowego / ná które wiele Poſłow od Monárchow poſtronnych / zwłaſzczá Competitorow przyieżdżáło.

Tátárowie pogromieni.

Tylko ſię było Tátárow z Báką y Siedzą ná Podole werwáło 1500. Roku 1573. w Sobotę Wielkonocną / ále y tych Stároſtá Bárſki Buczacki Mikołay / y Stároſtá Kámieniecki znácznie pogromili /

Mor.

wſzákże po głodzie wielkie powietrze morowe pánowáło / ták w Litwie iáko w Polſzce ná wielu mieyſcách.

Henrik Królem wybrány y Posłowie do niego

Potym tegoż roku 1573. Kwietniá dniá 7. poczęłá ſię głowna Electia nád Wisłą v Wárſzáwy / ná którą ſię Pánowie y Rycerſtwo Polſkie y Litewſkie ziácháło w wielkich pocztách / Tám po długich tráctatách / y oddawániu poſelſtw rozmáitych Competitorow / Henrik Xiąże Andegáweńſkie / Brát Królá Fráncuſkiego Carolusá był Królem Polſkim y Wielkim Xiędzem Litewſkim wybrány Máiá dniá 14. Po którego z Condiciámi Electiey byli wypráwieni Adam Konárſki Biſkup Poznáńſki / Albricht Łaſki / Jan Hrabiá z Tęczyná / Andrzey Pan z Górki / Jan Tomicki z Mikołáiem Synem / Jan Herbort / Stániſław Kriſki / Mikołay Chriſtof Rádziwił Xiąże z Ołiki y z Nieświeżá / Alexánder Xiąże Prunſkie Woiewodzic Kijowſki / Jan Zamoyſki / Jan Zborowſki / y Mikołay Firley. A do wielkiego Kniáziá Moſkiewſkiego Andrzey Tárnowſki Gońcem był posłan.

Pogrzeb Auguſtá Królá.

Potym Roku 1574. odpráwiwſzy pogrzeb z zwykłymi Ceremoniámi Krolowi Sigmuntowi Auguſtowi w Krákowie / Mieſiącá Lutego dniá 15.

Henrik do Krákowá y iego Koronácia.

Król Henrik wybrány wiáchał do Krákowá z Bálic wieczor dniá 18. Lutego we Czwartek / á Koronácia iego byłá w Niedzielę oſtátnią Zapuſtną dniá Lutego 21. ktorey tu Ceremonie opuſzczam / tákże pompę iego wiazdu do Krákowá / ponieważem to doſić ſzeroko wierſzem ná on czás vczynił Polſkim y łácińſką rzeczą /

Wierſze moie o Koronáciey Henrikowey.

gdziem wſzyſtko doſtátecznie opiſał według potrzeby / tákże też pogrzeb Auguſtá Królá / A potym to w oſobnych kſięgách ponowię / gdzie wydam gruntownie wſzyſtki ſpráwy zá żywotá Sigmuntá Auguſtá.

Wápowſki Caſtellan Przemyſki zábity.

Potym z ſtrony zábitego Wápowſkiego ná Zámku Krákowſkim od Sámuelá Zborowſkiego toczyły ſię ſądy práwie przez cáły poſt. A Król Henrik nie wykonawſzy ná Króleſtwie ledwo 16 Niedziel / iáko ſkoro mu nowiná przyſzłá o śmierci Brátá Carolusá Królá Fráncuſkiego / nátáńcowawſzy ſię przedtym wolt / y ná drugie ſię krotochwile w Ogrodzie Królewſkim nakłádnie przygotowawſzy / zbiegł potym z Zamku potáiemnie w nocy z piątku ná Sobotę tydzień

Henrik Król wiáchał do Fránciey.

przed S. Janem / y wiáchał z Polſki z kilkanáſcie Fráncuzow (którym ſię tylko był tego zwierzył) ná rozſádzonych koniach / potym przez Wiedeń / Wenecią y Xieſtwo Safoyſkie do Fránciey przyiáchał / gdzie ná Oyczyſte Króleſtwo vſkromiwſzy burdy z Vgonoty wſtąpił.

Tegoż czásu Iwonia Hospodar Wołoski/ ktory Bochdaná wygnał/ po długich á przeważnie mężnych bitwach z Turki y z Multany / był od swoich Turkom wydány/ y ná czterzy częśći rostárgány / iego głowę widziałem sam Roku 1575 przybitą ná wrociech w Bukoreśtu Stołecznym Mieśćie Hospodárá Multanskiego Alexandrá/ ktorego Brát Petrilo ná Iwoniowo mieśce Wołoskim Woiewodą został. Iwonia Turkom wydány.

A Táránowski Andrzey z ziazdu Wárszáwskiego / tegoż Roku 1574. Wieśieni o S. Michále do Turek był posłan / dla potwierdzenia przymierza z Krolestwem Polskim y Wielkim Xięstwem Litewskim bez Krolá. Iam też przy nim ieździł/ ále dla wielkiego głodu w Wołoszech / y ná wszystkich Tureckich gośćincach pánuiącego / muśieliśmy iácháć nie zwykłą drogą / przez Multáńską/ Bulgárską / Tribálską ziemię / áż do Traciey przez wyniosłe áż pod Niebo kámieniste y wysokie Skáły Balchány názwáne.

Przy nas Turecki Cesarz Soltan Zelim vmárł / skorośmy do Constantinopola wiácháli / á przed tym dwie Niedźieli triumphował po wźięćiu Tunisu y Golety w Africe pod Hiszpány. Tunis y Goletá wźięte.

Przy nas też ná mieśce Zelimá / Amurat Syn stárszy w niebytnośći od Baszow wybrány Cesárzem Tureckim / ktory przyiáchawszy do Constantinopolá Morzem z Amáśiey kráiny Siriyskiey / dał zaraz pięći Brátow młodszych zámordowáć/ y położono ich wszystkich pięći rzędem w wyniosło ozdobnych Złotogłowem przykrytych grobach/ w nogach grobu Oycowskiego ná Cmintarzu Kośćiołá Sophiey/ ná com sam własnymi oczymá pátrzał/ y com wszystko porządnie wierszámi Polskimi opisał / ktorym iest Titul O Wolnośći Polskiey / y Wielkiego Xięstwá Litewskiego/etc. Amurat Cesarz Turecki dźisieyszy. Wiersze moie o Turcech.

A myśmy też przyiácháli do Polski Roku 1575. po Wielkieynocy z vtwierdzonym przymierzym / miedzy nowym Cesárzem Tureckim Amuratem / y Koroną Polską / á Wielkim Xięstwem Litewskim / ták z strony Wołochow iáko y Tátárow. Przymierze z Turki.

Wszákże Tátárowie tegoż Roku 1575. Mieśiacá Wrześniá y Páźdźierniká wielkie á nie oszácowáne szkody w Ziemiach Ruskich/ Wołyńskich/ y Podolskich vczynili. Bo okrom pobitych stárych ludźi/ y máłych Dźiatek / Ludźi Chrześćiáńskich pięćdźieśiat y pięć tyśiecy z 40. wywiedli w niewolą / á koni y klacz pułtorá kroć sto tyśiecy/ Bydłá rogátego pięć kroć sto tyśiecy / á owiec dwie śćie tyśiecy / okrom inszych łupow/ szat/ Złotá/ Srebrá/ y Skárbow tákże rozmáitych sprzętow domowych. A táką spráwą wyciagáli z tymi łupámi z Podolá. Naprzod Cárzykow śiedm Synow Cárzá Przekopskiego wszystki woyská Hordińskie spráwowáli. Tátárowie Wołyń y Podole zwoiowáli. Szyk y spráwá woyská Tátárskiego.

Alikierey Soltan z Chorągwią Kitayki białey y czerwoney wszerz ná dwá sążniá/ á ná wierzchu kutas z końskiego ogoná fárbowány / ludu było pod nią 15000.

Lazikieray Soltan z Chorągwią kitayki zieloney á białey / pod nią było Tátar 10000/ á Murzowskich Chorągwi 5.

Alichwierczey/ z Chorągwią czerwoną o dwu ogonách/ pod ktorą było Tátar 10000. á Murzowskich Chorągwi 10.

Sackurczi z Chorągwią kitayki czerwoney y białey/ z kutásem / pod ktorą było ludu 15000. á Murzowskich Chorągwi 25. Zá tymi szli Sabayscy Tátarowie/ nád ktorymi był stárszy Solotay Kikierey Bakart z Chorągwią kitayki białey y zieloney o czterech ogonach/ ludu było pod nią 8. tyśiecy.

Zá tymi szli Cerkassowie Pietihorscy drugim Bakartem z Chorągwią Kitayki białey á zieloney/ z kutasámi / ludu pod nią było 7000. Cerkássowie Pietyhorscy Chrześćiánie.

Pobruccy

Bakay.

Dobruccy y Białogrodſcy Tátárowie pieſzo ſzli przed woyſkiem z Bákáiem/ ktorych było 10000. po práwey ſtronie/ Drugi záś Murza 12000. miał Tátar pieſzych z Chorągwią białego y zielonego Hatłaſu po lewey ſtronie woyſká.

Komunnicy.

Zięć Cárſki z dwunaśćią tyſięcy ludu z Chorągwią białą / zá tymi Derwiſz Murza ſzedł w pozad woyſká w pułmilu z dzieſiąćią tyſięcy ludu / zá tymi záś Komunnikow o iednym koniu chłopow wybornych ſzło 12000. A gdy tą ſpráwą z połonem ciągnęli/ vrywáli ich náſzy gdzie mogli/ ále do wálney bitwy nie przyſzło/ dla wielkiey mocy pogáńſkiey/ ták iż w cále do Hordy vſzli z łupámi / z ktorych dzieſięćinę Cárzowi dawáli.

Electia w Stężycy prozna.

Tegoż Roku Pánowie Koronni y Litewſcy złożyli ziazd w Stężycy/ ná Electią Krolá nowego / ále zá vporem niktorych Senatorow / y Poſłow Krolá Henriká odwłoczenim nie przyſzłá do ſkutku Electia.

Electia v Wárſzáwy.

Przeto znowu w Wárſzáwie był ziazd dla gruntowney Electiey/ ná ktorą Poſłowie od Ceſárzá Maximilianá/ y od Xiążęćiá Ferarſkiego/ y od Woiewody Siedmigrodzkiego/ y inſzych Xiążąt Rzeſkich przyiácháli/ ktorzy rozmáite Condicie podáiąc / káżdy Poſeł zá Pánem ſwoim ták mogł / áby był ná Kroleſtwo wybran vſiłował/ lecz w tym náſzy pámiętáiąc ná poſtępki y Oracią Monlukowę po ſzkodzie oſtrożnieyſzy byli. A naprzod od Ceſárzá / álbo od Syná iego Erneſtá ty Condicie podawano.

Condicie od Ceſárzá podáne.

Rozdział III.

Condicie Ceſárſkie.

1. Wſzyſtki Práwá/ Priwileia / y Wolnośći ſtáre poprzyſiąc / y mocno trzymáć/ nád co ich według zdánia Rzeczypoſpolitey wiecey przymnożyć.
2. Vrzędow ták Duchownych iáko Swieckich żadnym Cudzoziemcom / okrom właſnych obywátelow nie rozdawáć.
3. Spor o Pruſką y Iflantſką ziemię z Rzymſkim Ceſárſtwem ná wieki vśmierzyć / y ieśliby tákie práwo Dom Rakuſki ná Xięſtwo Mázowieckie miał dobrowolnie ſię go wyrzec.

To Práwo Rákuſkie Arcyxiążętá ná Xięſtwo Mázowieckie przywłaſzczáią ſobie/ po Cimbarce Wnuczce Olgerdowey Xiążęcia Mázowieckiego Corce.

4. Zeglowánie do Nárwy z Krolem Duńſkim y z Miáſty Zamorſkimi poſtánowić / y ſprzymierzenie z ſiedmidzieſiąt Miaſt Niemieckich wolnych vćwierdzić.
5. O Bárſkie Xięſtwo y dochodach Neapolitanſkich / áby Krol Hiſpanſki Kroleſtwu Polſkiemu doſić vczynił pilno ſię ſtáráć.
6. Z Krolem Hiſpáńſkim Koronę Polſką/ y Wielkie Xięſtwo Litewſkie/ tákże Węgierſkie y Czeſkie Kroleſtwá / y inſze wſzyſtki páńſtwá ſwoie Ceſárſkie ſpołecznie ſprzymierzyć.
7. Przyiaźń y przymierze wieczne z Ceſárſtwem Rzymſkim z pomocą przećiwko káżdym Nieprzyiaćiołom / tákże ſprzymierzenie y towárzyſtwo z Duńſkim y Swedſkim Krolámi y wſzyſtkiey Rzeſze Niemieckiey Xiążęty vtwierdzić.
8. Kupiectwá obywátelow tych wſzyſtkich Kroleſtw z Koroną Polſką tym wiecey przymnożyć.
9. Stánowienie z Turkiem ieśliby ſię ták Stánom Koronnym zdáło vczynić.
10. Ieśliby ſnadź w Węgrzech woyná miáłá być/ Nie będzie vżywał Ceſarz Polſkich áni Litewſkich Zołnierzow / okrom dobrowolnych zá pewny żołd.

11. Dla

11. Dla obrony Gránic Koronnych cztery Zamki vkráinne według zdánia Rzeczypospolitey ná potrzebnych mieyscach zbudowáć.
12. Academią Krákowską nowym nádánim pomnożyć.
13. Ktorzy będą godni z Polski y z Litwy ná Woiennych y Dworskich vrzędach Xiążąt Rákuskich będą przełożeni.
14. Pierwszego Roku trzy stá tysięcy złotych do Korony Polskiey wnieść/ dla obrony Gránic/ y zápłácenia żołdu żołnierzom.
15. Długi wszystki Koronne/ ták też Zołnierzom y Dworzánom zátrzymáne żołdy gruntownie zápłáćić.

Condicie od Xiążęciá Ferarskiego Alfonsá podáne.

1. Wolności y Priwileia wszystki w cále záchowáć.
2. Nic nie odnawiáć áni odmieniáć/ áni spráwowáć iedno zá dozwolenim wszystkich Stanow.
3. Godności áni przełożeństw żadnemu z cudzoziemcow nie dawáć.
4. Pokoy miedzy Stanámi wszystkimi y około sporu Religiey záchowáć.
5. Krákowską Academią ludzmi vczonemi ozdobić/ y Rzemieśniki dla budowánia y obrony Zamkow swoim kosztem z Włoch przywieść y záchowáć.
6. Dla pożytkow więtszych Koronnych/ nowy sposob y port Kupcom Polskim vkazáć y spráwić do Włoch.
7. Iesliby przeciwko Moskiewskiemu álbo ktoremu inszemu nieprzyiacielowi pieszych Zołnierzow było potrzebá/ tedy czterzy tysiące Strzelcow Włoskich przez sześć Miesięcy swoim nakłádem wywieść y chowáć obiecuie.
8. Iesliby się czego Boże vchoway tráfiłá niebespieczność ná Krolestwo/ on wszystkich Xięstw y powinowátych swoich mocy y posiłki iáko ná własnego zdrowia obronę obroci.
9. Woynę wszelką zá zdrowie Koronne/ y dobycie vtráconych Gránic sam w swey osobie záwżdy odpráwowáć będzie.
10. Czásu pokoiu vrząd dobrego Krolá według vstaw y potrzeb Koronnych/ álbo ná mieścu mieszkáiąc álbo wszystki kráiny Koronne obieżdżáiąc będzie wypełniał.
11. Długi Koronne zá rozsądkiem wszystkich Stanow zápłáci.
12. Ná káżdy Rok z Włoch do Polski wszystki dochody swoie będzie wnosił/ zostáwiwszy część dla obrony onego páństwá potrzebną.
13. Xięstwo Kornutskie ktore trzyma práwem dziedzicznym we Fránciey Kroleſtwu Polskiemu ná wieki dáruie y wcieli. Grusztá ná Wierzbie.
14. Piećdziesiąt Slachcicow Polskich w Ferariey álbo w inszym ktorym Mieście páństwá swego ná naukach wyzwolonych álbo dla ćwiczenia Rycerskiego Rzemiosłá własnym nakłádem będzie chował.
15. Nád ty wszystki Condicie obiecuie zá dwá Miesiącá dla obrony Koronney trzy stá tysięcy złotych przysłáć/ á sam co rychley przybyć/ áby osobą/ porádą y máietnościami swymi Krolestwu mogł być pomocny.

Condicie Batorego Woiewody Siedmigrodzkiego krotkie.

1. Práwá poprzysiąc y mocno strzymáć.
2. Długi Koronne zápłácić.
3. Cokolwiek Moskiewski posiadł zdobywáć.
4. Wieczne przymierze z Turki y z Tátáry vczynić.
5. Gránice wszystki osádzić.
6. Przed swym przyiazdem sto tysięcy złotych przysłáć.
7. Więznie nie dawno od Tátarow pobráne wyswobodzić.

Dwá Candidaci od Rycerstwá.

Maximilian Cesarz Krolem miánowan.

Anná Krolowá/ á Stefan Batory Woiewodá Siedmigrodzki Krolem Polskim.

Po tych Condicyi podániu y rozbierániu/ część Senatorow y Rycerstwo niemal wszystko Koronne/ nie zezwaláiąc zadnym sposobem ná Cesárzá/ áni Dom Rákuski/ á Xiążę Ferárskie y iego Condicie záráżem opuściwszy/ Miánowáli dwu Cándidatow swoich/ Woiewodę Siedmigrodskiego/ y Andrzeiá Grabię z Tęczyná Woiewodę Belskiego. Arcybiskup záś Gnieznienski z niktorą częścią Senatorow wyszedszy z mieysca okopem Electiey náznáczonego/ 12. dniá Grudniá miánował Krolem Polskim Maximiliáná Cesárzá. Potym po długich sporach/ gdy Pan z Tęczyná Woiewodá Belski/ wymowił się áby nie był Cándidatem/ ofiáruiąc w czym inszym posługę swą Rzeczypospolitey/ záráżem więtsza część Rycerstwá y Senatorow/ wybráli y miánowáli Krolową Polską Annę Krolewnę Sigmuntownę własną Dziedziczkę/ Jágiełowę Práwnuczkę/ przydawszy iey zá Krolá y Málżonká/ Stephána Batorego Woiewodę Siedmigrodzkiego/ á wypráwiwszy Posły do niego áby ná Krolestwo Polskie y Wielkie Xięstwo Litewskie (á[illegible]lwiek przy tey rádzie Pánowie Litewscy nie byli) przyiácháł/ żądáli. A [illegible] gruntownieyszego postánowienia tey Electiey

Ziazd w Andrzeiowie.

złożyli ziazd w Andrzeiowie 18. dniá Styczniá/ ná ktory się wszyscy iáko ná woynę ziácháć mieli/ dla gotowości y odporu przeciw káżdemu/ ktoby się chciał nád ich Electią ná Krolestwo sádzić/ iáko wszystko szerzey opiewa Vniwersał Andrzeiewski. A ná przyimowánie Krolá obránego ná gránicach byli náznáczeni Biskup Krákowski/ y Sędomirski/ Ruski/ y Belski/ Woiewodowie/ Pan Woynicki/ y Hetman Koronny polny Sieniáwski etc. Koronáciey záś y slubowi dzień 4. Márcá náznáczony w roku 1576. A ták gdy Pan Bog sam/ zá mądrych

Koronacia Stefánowá.

Senatorow porządną spráwą ony burdy rozerwánim grożące vsmierzył/ Koronowan iest STEPHAN pierwszy/ Woiewoda Siedmigrodzki z Fámiliey Batorych ná Krolestwo Polskie/ y W. X. Lit: wespołek z poslubioną y oddáną Małżonką Anną Krolową Sigmuntowną/ w Krákowie przez Biskupá Kuiáwskiego Stánisłáwá Karnkowskiego/ Bo Arcibiskup Gneznenski Jakob Vchánski trzymáiąc iescze stronę Cesárską wymowił się niedołożnością zdrowia.

Ziazdy Litewskie.

Tegoż też czásu y potym Pánowie Litewscy y Rycerstwo w Gieranoynach/ w Grodnie/ y we Mścibohowie ziazdy miewáli/ rádząc o potwierdzenie/ y zupełne záchowánie wolności/ praw/ y priwileiow swoich od Krolá nowo nád wolą niktorych koronowánego/ y o przyiściu iego ná Wielkie Xięstwo. Bo też Cesarz Maximilian przez częste iáwne y táiemne posły stronę swoię/ od ktorey był wybrány przybyciem swoim ná Krolestwo cieszył/ Ale mu wyszło ná to iáko y Prádziádowi iego Fridericowi trzeciemu/ ktorego Florentini ná Ráku do Włoch ciągnącego málowáli z tym napisem/ TENDIMVS IN LATIVM.

Georgius Sabinus de Cesaribus Germanicis in Carolo V.

Bo y Jan Kochciecki Czech/ ktory był przyiáchał ná ziazd do Mścibohowá z zupełną mocą y z listámi Cesárskimi po Wielkiey nocy/ musiał

nązad

názad viezdżáć nocą / gdy iuż Pánowie y wßystko Rycerstwo Litewskie Królá Stephána zá Páná przyználi. A Cesarz też Maximilian Electorow swoich wydał / gdy śię rychło potym tegoż Roku ná Krolestwo Niebieskie zániechawßy Polskiego pospießył. A Rudolf Syn Krol Rzymski y Węgierski ná iego mieysce Cesárzem wybran. Cesarz Maximilian Elect Polski vmárł.

Pánowie też Litewscy / Pan Wileński Jan Chodkiewic / y Pan Trocki Ostáfi Wołowicz / Jan Kißká Krayczy wielkiego Xięstwá Litewskiego / Alexander Chodkiewic Stárostá Grodzieński / y inßy do Wárßawy przyiechawßy Mieśiącá Máiá Stephána Królá imieniem wßystkiego Wielkiego Xięstwá Litewskiego zá Páná pozdrowili y przyználi.

Krol potym stánowiąc porządek y pokoy Koronny / złożył Siem w Toruniu tegoż Roku 1576. ná ktorym Gdánszczánie dla hárdych rozruchow swoich byli wywołáni / y nieprzyiacioły / y winnymi obráženia Maiestatu Krolewskiego byli osądzeni / Bo trzymáiąc strone Cesárską woysko z zamorskich ludzi zbieráli / wziąwßy sobie zá Hetmáná Hanusá von Cöllen: Wßákże Pan Bog ich hárdość znácznie skárał przez Janá Zborowskiego Castellaná Gnieznieńskiego / Hetmáná Koronnego / ktory nie máiąc służebnych żołnierzow więcey pułtoru tyśiącu z Haydukámi pießymi / poráźił ich woyská 12000. ktore było dobywáć Tczowá z Dźiáły wyciągnęło / ták iż Knechtow y Reyterow / tákże Mieszczan bucznych y hárdzie przed bitwą kážących ná plácu 4000. zábitych poległo / okrom ránnych / y tych ktorych bárdzo wiele w Stáwach y w Jezierze Labiśewskim nád ktorym bitwá byłá / y w Wiśle potonęło / Capitanowie też y Fendrichowie wßyscy zbići / y ći ktorzy między gory y lássy vciekli / Dźiał 40. (krom ręczney strzelby) y inßych łupow / y zbroie bárdzo wiele náßy wźięli. A Hanus von Köllen ledwo vbieżał ná rączym. Dźiało śię to Roku 1577. Kwietniá dniá 18. Siem w Toruniu. Gdáńskie woysko pod Tczowem poráżono.

A potym Krol przyćiągnąwßy sam z lekkim woyskiem pod Gdáńsko / y Láterniey ich twierdze portowey vsilnie dobywáiąc / skroćił ich hárde buczne ßyki / y do posłußeństwá przypędźił / Ták iż ná Condicie od Krolá podáne przyzwolić muśieli / y nakłády woienne postąpić / 200000. złotych w Malborku 2. dniá Listopadá.

Ale Tátárowie Prekopscy tegoż Roku máiąc pogodę / nie opłákáne ßkody ná Podolu / y ná Wołyniu poczynieli. Tátárowie ná Podole.

Moskiewski też áczkolwiek do niego byli wypráwieni Posłowie wielcy tegoż Roku / Stánisław Kriski Woiewodá Mázowiecki / y Mikołay Sapihá Woiewodá Minski / y Fiedor Skumin Tißkiewic Podskárbi Nadworny Wielkiego Xięstwá Litewskiego / nád nádźieię náßych z wielkim woyskiem do Liflant osobą swoią z stárßym Synem / y z Mágnusem przyćiągnął / Mieśiącá Sierpniá / gdy Krol był pod Gdáńskiem / gdźie wźiął Kieś / álbo Wenden zá niewiernością Niemcow przez podánie / tákże Westen / Erlen / Nitaw / Jorgenburg / Sonsel / Rumborg / Marienhaus / Tákże też Dunemborg pod Kniáźiem Sokolinskim / Zámek kopcem wyniosło w rowninie vsutym obronny / y Creutzborg / Kokenhaus Zámek y Miásteczko / Ascherad / y Lonward Zámki nád Dźwiną przez wystrászone w lárwie podánie pobrał / y kilkonaśćie inßych Zámkow (iáko ptaki ná lepie zbieráiąc) opánował / gdźie wielkie morderstwá Moskwá y Tátarowie nád Niemcámi czynili / Mężow / Pánie / y Pánny okrutnie gwałcąc / śćináiąc / y w sztuki siekąc / zwłasczá w Kieśi y w Kokenhauśie / ktore w lárwie Magnusowey połowił. Posłowie do Moskwy. Kniáź Moskiewski w Liflanciech Zámki pobrał.

Byli iuż w ten czás ná gránicách Moskiewskich Posłowie náßy / Kriski Mázowiecki / y Mikołay Sapihá Minski / Woiewodowie / y Fiedor Skumin

 Tißkiewic

Tiſkiewic Podſkárbi nadworny wielkiego Xięſtwá Litewſkiego / gdy vſłyßeli o tym ſplundrowániu Liflant / dla czego ſię byli chcieli názad wrocić / Ale z roſkazánia Krolewſkiego potym iácháli do wielkiego Kniáziá / przed ktorym gdy ſpráwowáli poſelſtwo / nie dał im áni wzmianki czynić o Liflantſkiey ziemi / y owßem ſię ieſcze vpominał wßyſtkiey Kurlándſkiey ziemie / y kráin inßych Pomorſkich áż do Prus / twierdząc ſię mieć práwo dziedziczne nie tylko ná to ále y ná wßytkie Pruſſy / y ná Polſkie y Litewſkie páńſtwá / po Pruſie Brácie Octauiuſá Ceſárzá / ktory iáko żywo nie był ná Swiecie / od ktorego ſię on według zmyſlonych baśni czwartymnaſtym pokolenim bez wſtydu być zmyſlnie mienił. O czym gdy Poſłowie náßy niż z Moſkwy wyiácháli Krolowi dáli znáć / poſłał znowu Krol do Wielkiego Kniáziá Gońcá y Dworzániná ſwoiego Piotrá Haraburdę / przywodząc go wßelkim ſpoſobem pod ſłußnymi Condiciámi do pokoiu z obudwu ſtron vtwierdzenia. Ale Moſkiewſki według wrodzoney hárdośći / nie tylko ſię dał do przymierza nákłonić / ále y Gońcá Krolewſkiego ledwo wyſłuchawßy / dáleko od ſiebie odeſłał / y práwie zá więźnia chował.

O tym Pruſie żaden Hiſtorik iáko żywo nie wſpomina / chybá o Krolu Bitiniey / od ktorego ieſt Miáſto Pruſſa / y do ktorego ono był Annibal vciekł.

Litwá pod Zelborg.

Rußyli ſię byli tegoż Roku Pánowie y Rycerſtwo Litewſkie ochotnie ná odpárcie Moſkiewſkiego gwałtu / ále prożno / Bo y niepogody záßły / A Moſkiewſki też Zamki pobráne oſádziwßy z Liflant wyciągnął.

Cometá.

Tegoż Roku Cometá ſtráßna vkazawßy ſię 13. Nouembrá długo trwáłá / A náßy też potym Dunenborg z Kozakiem dzielnym Žábą odiſkáli / y Wenden álbo Kieś przed tym Stolicę Miſtrzow Liflantſkich pod Moſkwą wzięli. A gdy ſię Moſkwá we dwudzieſtu tyſięcy woyſká znowu dwá kroć o dobycie Kieśi kuśiłá / porázili ich náßy w máłym poczcie y rozgromili / złączywßy ſię z poſiłkiem Swedow ná ten czás przybyłym y Dział więcey niż 20. wielkich burzących / á zwłaſcza Wolką odięli / zá ſpráwą y Hetmáńſtwem Andrzeiá Sapihi Woiewodzicá Nowogrodzkiego / gdzie też Woiewod y Boiárow zacnych bárdzo wiele krom pobitych ná plácu w więzienie pobrano / Roku 1578. zimie / Dziáłá do Wilná / ktorymi nieſłußnie Zamkow Krolewſkich dobywał / á Więźnie do Grodná przyprowádzono / A Moſkiewſki też po tey kaźni dopiero Gońcá Krolewſkiego Haráburdę Piotrá do ſiebie wezwawßy / vczciwßy tráctował y potym odpráwił.

Moſkwá poráżoná y Dziáłá odięte.

Tegoż Roku Alexander Chodkiewic Stároſtá Grodzienſki świętey pámięći dług śmierći z ciáłá zápłáćił.

Tegoż też Roku Mieſiącá Sierpniá Jurgi Jurgewic Olelkowic Olgerdá Wielkiego Xiędzá Litewſkiego potomek Xiążę Słuckie wieczney pámięći godne / z Swiátem ſię rozſtał.

Tego też czáſſu Poſłowie Moſkiewſcy do Krákowá przyiácháli / ktorych w zebrániu Senatorow gdy Krol do ſpráwowánia poſelſtwá vczćiwie przyprowádzonych przypuśćił / wnet od wrodzoney hárdośći poczęli niechcąc żadną miárą poſelſtwá ſpráwowáć / ážby ku nim Krol pierwey powſtał / á ziąwßy Czapkę / o zdrowiu Cárzá przeſtáwnego pytał. Czego gdy im iáko rzeczy nieſłußney Krol pozwolić niechciał / odiácháli do Moſkwy nic nie poſtánowiwßy / áni poſelſtwá ſpráwiwßy.

Hárde Poſelſtwo Moſkiewſkie.

Rozdział

Rozdział IIII.

Do Jego Miłości Kniążiá Lukaszá Bolká Swierskiego / Marszałká Krolá Jego M. etc.

Otym Krol przyiáchawszy z Wárszáwy roku 1579. przed Zapusty do Grodná / był witan imieniem wszystkiey Rzeczypospolitey Litewskiey od Mikołáiá Rádziwiłá Woiewody Wileńskiego w polu ozdobną Orátią / támże w Grodnie po długich namowách nie obronę iáko przed tym Litewskich Gránic / ále Woynę przeciw Moskiewskiemu w iego ziemię Krol z Pány Litewskimi postánowił / ktora też iuż byłá ná Seymie Wárszáwskim wszytkich Stanow zezwolenim vchwalona / Do czego wielkie y gotowe pomocy Pánowie y Rycerstwo wszystko Wielkiego Xięstwá Litewskiego ochotnie ofiarowáli / y potym to nád Serepczyzny y podátki insze z imion swoich wydáne / tym ochotniey skuteczną rzeczą znácznie pokazáli / z miłości wrodzoney iáko práwi oyczycy ku Rzeczypospolitey y Pánu swemu. A ták Krol porządnie we wszystkim postępuiąc / posłał Gońcem Wacłáwá Lopácinskiego do Wielkiego Kniáziá Moskiewskiego z listámi / opowiádáiąc mu słuszne przyczyny woyny z strony swoiey y Wielkiego Xięstwá Litewskiego. Krol do Grodná. Woyná przeciw Moskiewskiemu. Lopácinski do Moskwy Fœcialis.

Potym Krol postánowiwszy wszystki postępki y potrzeby woienne / z Pány Litewskimi w Wilnie / wyiáchał ostátniego dniá Lipcá do Swira / dla popisu y szykowánia woyská / ktore się tám było według náznáczenia w ty polá ściągnęło / Stamtąd záś Krol ruszył się przez Głubokie / y postáwy do Dziśny / á potym do Połocká przyciągnął ze wszystkim woyskiem wielkiego Xięstwá Litewskiego / Zmodzkiego / y Ruskiego / nád ktorym był Hetmánem wielkim Mikołay Rádziwił Woiewodá Wileński / á nád Zołnierzámi Syn iego Christof Hetman polny / Pan Trocki / Nád Polskim záś Rycerstwem Mikołay Mielecki Woiewodá Podolski / nád Węgry Caspar Bekieś / á nád Niemcámi pieszymi Christof Grof Rozrzarzewski Starostá Łęczycki. Popis v Swirá.

A w ten czás práwie Rycerstwo y Kozacy Litewscy y Ruscy vprzedziwszy wielkie woysko trzy Zamki álbo Twierdze Moskiewskie / Cosiany / Krasne / y Sitno / nagłą żarkością vbiegli y spálili. Trzy Zamki Moskiewskie spalone.

A Krol gdy ze trzech stron Miásto y Zamek Połocki obegnał / 11. dniá Augustá názewnątrz Miásto nie mniey przekopámi / wałem / y ściánámi / tákże basztámi obronne / Węgrowie / y lud pieszy Kánclerzá Koronnego Jáná Zamoyskiego / tákże Litewscy Háyducy y Kozacy zápalili / gdzie Moskwy bárdzo wiele pobili / á drudzy do Zamku vciekli. Potym pod sáme ściány y Brámy Zamkowe nászy się przyszáńcowáli / ze trzech stron w Wieże y w Baszty / tákże ná Blanki ogromną strzelbę pusczáiąc / ále y Moskwá nie mnieyszą vpornością y strzelbie gęstey / y szturmom nászych śmiele się we dnie y w nocy zástáwowáli / y niktore strony Zamku zápalone przeważnie gásili / ku temu dżdże gwałtowne ná wielkiey przeszkodzie nászym były / áż potym dniá Augustá 29. Słońce wesoło iásne / promieniámi długo pożądánymi Swiát oświeciło / ktorego dniá nászy Polacy / Litwá y Węgrowie pieszy / przeważną śmiáłością z ostátnią niebespiecznością swoią / przekopy y Połotę Rzekę przebywszy / y ná wyniosły Kopiec pod sáme ściány ognie podniowszy / Zamek zápalili / ktore zápalenie gdy moc wzięło / wnet ochotne Rycerstwo piesze Węgierskie / y Polakow Rotá Kánclerzá Koronnego Połocko obległe. Miásto Połockie spalone. To wszystko ięto srogimi dżdżámi zeszło.

Janá Zamoyskiego/ tákże Litewscy Háyducy dárli się przez ogień y strzelbę Moskiewską do Zamku/ ále przed gwałtownym ogniem y niezgodą swoią/ á strzelbą nieprzyiacielską 27. swoich vtráciwszy krom rannych/ vstąpić ná zad musieli/ ále iednák z Moskwy Strzelcow 200. zábili. Názáiutrz tedy w Niedzielę 30. dniá Sierpniá gdy nászy znowu ogień podłożyli/ á Sciány się tym gwałtowniey palić poczęły/ strzelbá też vstáwiczna z trzech száncow nászych/ Moskwę trápiłá/ y obronę wszystkę gászenia odięłá/ poddáłá się Moskwá z Zamkiem ná łáskę Krolewską/ gdy ich przyrzekł/ ktorzyby chcieli z máietnościámi wolno do Moskwy wypuścić/ á ktorzyby się oddáli Krolowi służyć/ tym też łáskę y żołd obiecano y spełniono. Tylko Ciprian Archiepiskop Wielkołucki y Połocki/ y Wasil Iwanowic Mikolinski/ Dimitr Sczerbáty Obolinski/ Máthiey Rzowski/ Iwon Suffyn/ Piotr Wołynski Woiewodowie/ y Lukian Tretiakow Pisarz Wielkiego Kniáziá/ nie chcieli się dobrowolnie poddáć/ ácżkolwiek iuż Zamek w mocy Krolewskiey widzieli/ przeto ich też poimano y pod strażą osádzono. A wszystkiego ludu Moskiewskiego do boiu y bronienia Zamku godnego/ było więcey niż sześć tysięcy. Ták tedy Zamek sławny Połocko Stolicá dawnych Xiążąt Ruskich vdzielnych y niktorych Litewskich/ z ręku Moskiewskich iest wydárty Roku 1579. Sierpniá dniá 30. godziny 20. ze wszystką żywnością/ strzelbą/ y prochow okwitym dostátkiem.

Połocko poddáne.

Vporność Moskwy.

Przed tym też máło sławney pámięci Jan Chodkiewic Cástellan Wileński/ Stárostá Zmodzki etc. moy Dobrodziey Swiátu podziękowáł.

Potym gdy iuż Krol Połocko práwie wrotá Litewskie od Moskwy wybáwił/ Rossiany też/ Sitno/ y Krásne 9. mil od Połocká nászy spálili/ zostáły były ieszcze dwá Zamki ná przeszkodzie wielkiey/ Sokoł nád Drissą y Nissą Rzekámi 5. mil ná drodze Pskowskiey ku pułnocy/ y Turowla nád Dźwiną 4. mile ku Vle y Witebskowi od Połocká idąc.

Pod Sokołem leżáło woysko práwie wyborne Moskiewskie z Dworu/ y z celnieyszych Boiárow Wielkiego Kniáziá/ y z Kozakow Donskich álbo Tánayskich strzelcow przebráne/ nád ktorymi byli Hetmánámi Fiedor Wásilewic Sieremiet/ Andrzey Pálecki/ Michayło Liká/ Wasil Krzywoborski y inszy zacni Woiewodowie/ ktorzy wszyscy myślili byli przebić się do Połocká swoim ná odsiecz przez Oboz Krolewski/ ále temu byli mądrze Woiewodá Wileński Mikołay Rádziwił Hetman wielki/ z Synem Christofem Hetmánem polnym zábieżeli/ gdy drogi wszystki porządnie opátrzyli. Naprzod tedy Jan Wołminski Cástellan Połocki/ Stárostá Krewski/ Mąż wielkiey dzielności/ y w Rycerskich spráwách/ y bitwách/ z Moskwą częstym á dawnym ćwiczeniem doświádczony/ był posłan pod Sokoł z kilkiem vsow/ á zá nim Christof Rádziwił Hetman polny z Zołnierzámi Litewskimi przybył/ Ale iż woysko Moskiewskie pod Zamkiem y pod strzelbą leżáło w okopie/ á bitwy wálney zwłaczáli zwieść/ tylko vrywkámi á hárcámi/ y wycieczkámi częstymi bitwy zobudwu stron kosztowáli/ wszákże nászy Moskwę áż do sámego okopu z kopiámi wspieráli. A w tym Woiewodá Wileński Mikołay Rádziwił Hetman wielki zá wolą Krolewską wypráwił kilko vsow Kozakow z Kniáziem Constantinem Lukomskim pod Turowlą/ ktorych obaczywszy Moskwá/ á mniemáiąc iż wszystko woysko dobywáć ich ciągnie/ wnet inszą Bramą Woiewodow sámych zostáwiwszy vciekli. A ták Woiewodowie od swych opuszczeni 4. dniá Wrześniá Zamek cáły poddáli ze wszytką strzelbą/ prochy y spiżą/ ktory potym nászy w kilku dni (ledwo mu się obrádowawszy) gdy Kniáż Lukomski kazał z więtszych Dział pod dobrą myśl strzeláć spálili/ ták iż lekko nábyte/ lekce zginęło.

Jan Wołminski pod Sokoł.

Turowlá wzięta/ y spalona.

W tenże czás Mikołay Woiewodá Podolski Hetman Koronny z Polskim

y z Niemie-

y z Niemieckim woyskiem przebywßy przez most z strugow vczyniony Drissę rzekę/ pod Sokoł przyciągnął/ á tegoż czássu pod Zamek się przyßáńcował/ bo Polacy od Nissy/ á Niemcy od Drissy ßáńce porządnie á prętko vkopáli. Januß zás Zbárászki Woiewodá Brácłáwski zá Nissą Rzeką/ gdzie było snádnie Moskwi vciekáć/ z vsem swoim stánął/ potym kulámi żeláznymi rospalonymi náßy ná kilku mieścách Zamek zápalili/ á gdy ogień wziął moc/ wnet Moskwá zwątpiwßy w obronie Zamkowey/ przez Bramę od Nissy wytoczyli się ku bitwie. Ale ich Polacy z ßáńcow/ á potym Niemcy pießy strzelcy w Zamek y w ogień zásię wpárli/ sámi też zápalczywiey Moskwę goniąc do Zamku się werwáli/ tám wnet krátę Moskwá spuściłá z bramy/ ták iż Polacy y Niemcy w Zamku zápalonym z Moskwą zámknieni ná oślep się rowną niebespiecznością siekli. A gdy zás náßy od ßáńcow kratę w bramie z wielką pracą przełomili/ dopiro się Moskwá z Zamku gorąiącego wysypáłá/ tákże náßy ránni y opaleni wespołek z nimi/ tám się dopiro okrutna bitwá ostáłá/ bo Niemcy żadnego Moskwicina nie żywili/ ták iż ich cztery tysiące zbitych ná plácu poległo/ miedzy ktorymi przednieyßy Woiewodowie/ Boris Sein/ Andrzey Pálecki/ Michayło Lyk/ Wasil Krywoborski zábici/ á Sieremiet Hetman Mąż wielkiey dzielności/ y Miesoied stárßy sprawcá Kozakow Donskich żywo poimáni/ inßych więzniow kupow/ tákże ßat drogich/ koni/ pieniędzy/ y rystunkow koßtownych bárdzo wiele náßy dostáli/ á Zamek do gruntu zgorzał. Z náßych też pod Sokołem ludzi zacnych/ iáko z Christofem Rádziwiłem Hetmánem polnym/ y z Janem Wolminskim/ ták też w tey potrzebie mężnie gárdłá dáli/ Kámienski Rotmistrz/ y Wysocki/ Jakob Swiecinski/ Jakob Bornkowski/ y Mikołay Kloczewski.

Sokoł obleżony. Niebespieczność náßych. Moskwá pobita. Sokoł spalony. Náßy pod Sokołem pobici.

Potym Woiewodá Połocki/ Mikołay Dorohostayski Moniwid po odiáchániu Krolewskim z Połocká wziął Sussą Zamek nád wielkim Jeziorem obronny/ przez dobrowolne podánie tráctuiąc z Woiewodą Rutaiem Suskim y z Moskwą przez Fracá Zuká/ A gdy im przyrzekł dobrowolne wyście z ruchomymi máiętnościámi do Moskwy/ wyßło ich w liczbie 6000. A Woiewodá Połocki z Rycerstwem Litewskim y z Polskim do Zamku Sußey wiáchał dniá 6. Pázdziernika/ gdzie wziął Dział więtßych 21. Hakownic 136. Rusnic długich 123. prochu beczek 100. ktore 400. Cetnarow ważyły/ Kul żeláznych więtßych od Dział 4822. y inßego sprzętu zakowego/ y żywności bárdzo wiele.

Sußa się podáłá.

Przed tym też Philon Kmitá Stárostá Orßeński/ máiąc z sobą ludu Rycerskiego/ iezdnego y pießego/ y Kozakow vkráinnych niemáło/ włości Smolenskie okrutnie ogniem y mieczem zwoiował/ przez 2000. Sioł spálił/ y sámo Smolenskie przedmieście w popioł obrocił/ á bez namnieyßey ßkody swoich/ lud Rycerski z wielkimi łupámi/ y stádámi więzniow y bydłá do Horßey vwiodł.

Philon Smoleńsk opalił.

Z drugiey zás strony Constántin Xiążę Ostrogskie z Kniáziem Michałem Wisniewieckim Castellanem Brácłáwskim/ y z Synem Janußem przepráwiwßy się przez Dniepr/ á rospuściwßy przed sobą wßerz y wzdłuż Kozakow swoich/ y Tátarow w zagony/ oblegli Czernihow Zamek Stolicę dawnych Xiążąt Siewierskich/ ále iż się Moskwá przeważnie broniłá/ á pießych do ßturmu máło było/ przeto spaliwßy sámo Miásto Czernihowskie/ zagony práwie po wßystkiey Siewierskiey Ziemi áż do Stárodubia/ Rádohoscza/ y Poczepowá rospuścili/ á potym z wielkimi łupámi bez odporu do domu się wrocili. Tymże sposobem Stárostá Mścisławski Járosławskie miásto/ y bárdzo wiele sioł włości Moskiewskich poburzył.

Czernihow y Siewierskie kráie zwoiowáne.

A Krol potym przyiáchawßy z Połocká do Wilná/ w Grodnie też máło odpocząwßy/ pospießył się ná Siem do Wárßawy/ w ktorym czásie listy przyniesiono do Mi-

no do Mi-

Listy do Pánow Litewskich od Rády Moskiewskiego

no do Mikołáiá Rádziwiłá Woiewody Wilenskiego / y do Ostáfiá Wołowiczá Páná Trockiego / od dwu Pánow Rádnych Moskiewskich / Kniaziá Iwáná Mscistawskiego / y Mikity Romanowicá Zachariná 28. dniá Wrześniá pisáne ze Pskowá / gdzie ná ten czás z woyskiem wielki Kniaz leżał / w ktorych listách to się osobliwie zámykáło / áby Pánowie Litewscy y Koronni Krolá swoiego od rozlania krwie Chrześciáńskiey do zgody przywodzili / á oni tákże wielkiego Kniáziá swego / áby się nie mścił szkod od Krolá poczynionych / hámowáć / y do pokoiu przywodzić się ślubowáli / á izby też tym czásem Postowie z obudwu stron chodząc dobre rzeczy stánowili. Ale to wszystko Krol ná Siem Wárszáwski odłożył / gdzie znowu po długich namowách zá mądrą rádą y persuásią Janá Zamoyskiego Kánclerza Koronnego woynę przeciw Moskiewskiemu kończáć vchwalono / y pobor postánowiono.

Woyná przeciw Moskiewskiemu.

Niescierdá vbieżona.

Tegoż Roku Grudniá Miesiącá 13. dniá Jan Dorohostayski Moniwid Woiewodá Połocki Niescierdę Zamek od Moskwy niedawno vgruntowány vbieżał / y spalił / gdzie czterech Woiewod / á Mężczyzny / Niewiast y Dzieci 1000. nászy poimáli / á od mieczá y od ogniá gdy Zamek zewsząd gorzał / przez 2000. Moskwy vpornie się ále prożno broniącey zginęło.

Potym gdy Krol z Wárszáwskiego Seymu do Wilná przyiáchał Roku 1580. á około kończenia woyny przeciw Moskiewskiemu z Pány Litewskimi gruntownie postępował / wnet Moskiewski gdy mu mocy iáwney nie stawáło / vdał się do chytrych prá ktyk / á naprzod po Swiątkách przysłał w osobie Gońcowey szpiegow swoich z Nasczekinem / ktory Nasczekin Goniec nálazwszy po swey myśli / aczkolwiek z Fámiliey zacney / ále z przyrodzenia wyrodká Hrehorzá Ościka / często z nim táiemnie tráctował w Wilnie kuiąc zdrádę przewrotną przeciw Wielkiemu Xięstwu Litewskiemu / y zdrowiu Krolewskiemu.

Goniec.

Nasczekin z Oscikiem.

Miecz y Czapká od Papieżá.

A w tym też czásie Máiá 29. dniá w Niedzielny dzień Náchwálebnieyszey Troyce S. Miecz poświęcony y Czapká / przez Páwłá Vchańskiego od Papieżá Grzegorzá 13. przysłány / ná skutek błogosławieństwá był oddan Krolowi Stephánowi przed wielkim Ołtarzem w Kościele Zamku Wilenskiego klęczącemu / przez ręce J.M.X. Biskupá Zmodzkiego Melchiorá Xiążęciá Gedrockiego z zwykłymi Ceremoniámi.

Oscikowá zdrádá y fáłsz.

Oscikowá się też potym zdrádá przeciw Krolowi y Oyczyznie iáwnie okazáłá / ktorey gdy nie mogł więcey przeć áni wymawiáć / á iáwne lice / fáłszow / y zdrádnego / tudziesz sámy práwá / oyczyzná / spráwiedliwość y kaźń grzechu pomsty ná niego wołáły / wziął godną vczynkow zapłátę 18. dniá Czerwcá w Sobotę.

Oscik scięty.

A Krol sam odpráwiwszy przed tym Násczekiná Gońcá Moskiewskiego ruszył się z Wilná 15. dniá Czerwcá ná woynę potym przez Minsko y Borysowo do Czasnik / gdzie do Krolá Goniec Moskiewski przyiáchał / posły wielkie opowiádáiąc / przeto prosił áby się Krol do Wilná ich poselstwá słucháć wrocił ná zwykłe mieysce. Ale Krol widząc szyderstwo z Czasnik áż do Lukomlá iáchał / gdzie się Zołnierze przebráni okázowáli / y Márszałek Krolá Duńskiego Farensbek z pocztem Reyterow. Potym Krol do Witebská 29. dniá Lipcá przyciągnął / gdzie też Pánowie y Rycerstwo Litewskie / y od Xiążąt Słuckich / tákże Ciwonowie y Vrzędnicy Ziemie Zmodzkiey ozdobne poczty okazáli. Tegoż dniá Jan Zamoyski Kanclerz Koronny wyciągnął z Witebská do Wieliżá Zamku Moskiewskiego z ośmią tysięcy ludu pieszego y iezdnego / á obegnawszy on Zamek szesnaście mil od Witebská / przyrodzenim mieyscá nád Dźwiną y mocnymi Sciánámi y Básztámi / tudziesz Rycerstwem Moskiewskim obronny / pierwszego práwie dniá zbił zastáwę y obronę Moskiewską z blánkow / y z Baszt / ták iż się prętko ná rokowánie vdáli / á ták piątego dniá od oblężenia przez podánie przy-

Szyderstwo Moskiewskie.

Obaz w Witebsku.

Wieliż wzięty.

dánie przymußone 6. dniá Sierpniá w Sobotę wziął Pan Jan Zamoyski Kánclerz Koronny Wieliß/ (ktory práwie nád ßyią wisiał wßystkiey vkráyny Ruskiey Krolewskiey) ze wßystką strzelbą / żywnością / y rozmáitą spiżą / támże dwá Woiewodowie poimáni/ Párolin Bruczow/ y Wasil Baßmakow/ á inßá wßystká Moskwá według wiáry dáney wolno puszczona.

Potym Krol 8. dniá Sierpniá do Wieliżá przyiáchał / A Pan Mikołay Rádziwił Woiewodá Wilenski / Hetman wielki z Synem Christofem Hetmánem Polnym/ Pánem Trockim/ y z Pánem Wilenskim Ostáfiem Wołowiczem/ y z inßymi poczty Pánow y Rycerstwá Litewskiego przedtym przyciągnąwßy pod Vświát drugi Zamek Moskiewski / á ßańce porządnie spráwiwßy / skoro do nich Krol przybył / wzięli tákże Vświát porządną spráwą 6. dniá Sierpniá przez podánie wystráßone y przymußone pod Moskwą / gdzie też poimáni dwá Woiewodowie Michał Welodzeminow / y Jwan Asczarow/ inße pospolstwo wolno puszczono. Vświát wzięty.

A ten Zamek był zdawná Stolicą Olgerdá Wielkiego Xiedzá Litewskiego/ kiedy Xięstwo Witebskie otrzymał po żenie / y z tego Zamku wypráwiwßy się z Litewskim woyskiem ná Dimitrá Wielkiego Kniáziá Moskiewskiego przyciągnął był áż do sámey Moskwy / y gránice Litewskie áż zá Mozaisk 6. mil vgruntował. Olgerd do Moskwy.

Przed tym też 8. dniá Augustá Mikołay Moniwid Dorohostayski Woiewodá Połocki pod Newel trzeci Zamek Moskiewski z Slachtą ziemie Połockiey/ y z Rycerstwem swoim ciągnął. A Pan Kánclerz Koronny Jan Zamoyski ku Wielkim Łukom / Támże Wielki Kniaż Moskiewski Gońcow swoich z listámi słał / hámuiąc Krolá od krwie Chrześciáńskiey (człowiek nabożny y spokoyny) rozlania / wywodząc to z pismá świetego / y z Psálmow Dawidowych/ áż Posłowie wielcy z dobrymi łády/ opowiádáiąc / przeto áby się do Litwy wrocił ich poselstwá słucháć prosił. Woiewodá Połocki do Newlá. Listy Moskiewskie nabożne.

Ale Krol widząc iáwne ßyderstwo / á Wieliż y Vświát Rycerstwem swoim osádziwßy / obrocił się ze wßystkim woyskiem do Wielkich Łuk/ wypráwiwßy ná pirwßą straż/ y rozdawánie Stanow wßystkiemu woysku / Páná Jáná Wołminskiego/ z domu Nassutowego Castellaná Połockiego/ Stárostę Krewskiego z kilkiem Rot/ y Tátárow Nahayskich połkiem / y z piącią set Haydukow / ták iż miał w swym połku dwánaście set iezdnych y pießych/ ná pierwßey straży. Zá nim ciągnął Hetman Polny Christof Rádziwił / Castellan Trocki / z trzemá tysiącmi Zołnierzow/ przy ktorym też był Stárostá Zmodzki / Jan Kißká máiąc 400. Jezdnych/ á 100. pießych / y Jánuß Xiąże Ostrozskie z osmią set połku. Pan Mikołay Rádziwił / Woiewodá Nowogrodski. Pan Jan Hlebowic / Castellan Minski. Eustachi Tyskiewic / Woiewodzic Smolenski. Márek Wnuczek Ciwon Retowski / y inßy Ciwonowie / Vrzędnicy / y Rycerstwo Zmodzkie / w ktorym połku było 2000. iezdnych. Potym Trocki/ Wołynski Woiewodowie/ y Alexander Xiąże Prunskie Stolnik/ ktorych było 800 Zá nimi Mikołay Rádziwił Woiewodá Wilenski / Hetman wielki z trzemi tysiącmi iezdnych. Potym Pan Wilenski Ostaf Wołowicz / Woiewodá Minski / Mikołay Sapihá / y inßych Pánow y Rycerstwá Litewskiego 2000. Potym Rot Polskich iezdnych 5000. Zás Węgrow 4000. iezdnych / Dopiero sam Krol z Dworem ktorego było 1000. iezdnych. Zá Krolem Dziáłá y inßa Armata / á przy nich pießych 20000. Zá tymi zás ßło w pozad z Janußem Xiążęciem Zbáraskim Zołnierzow iezdnych 6000. A przepráwiwßy się przez Rzekę Dolżą/ Krol do Wielkich Łuk. Jan Wołminski ná pierwßą straży. Sposob ciągnienia woyská pod Wielkie Łuki.

Połzą / Dowiedział się od poimáney Moskwy Pan Wołminski Castellan Połocki / iż Tátarowie z Wielkich Łuk mieli nań vderzyć w nocy / przeto chcąc ich vprzedzić wypráwił przeciwko im Syná swego Jerzego Podkomorzego Vpitskiego Rotmistrzá / á przy nim Kniáziá Hawriłá / Hołubká / y Drobyssá Rotmistrzow / ktorzy o pułnocy potkáli się nád Jeziorem we dwu milách od Wielkich Łuk z onymi Tátary / ktorych szczęśliwie porázili / y rozgromili / y przywiodł kilko więźniow Jerzy Wołminski do Królá / z ktorych wszystkę sprawę o Wielkich Łukách wyrozumiał.

Tátarowie rozgromieni.

Krol Wielkie Łuki obległ.

A ták przez wielkie á trudne przebycia lássow / Krol pod Wielkie Łuki przyciągnąwszy 26. dniá Sierpniá Miesiącá / obległ Zamek ná kopcu w rowninie nád Rzeką Łowácią y Jeziorem położony / á Miásto bárdzo wielkie y budowne sámá Moskwá dla snádnieyszey obrony spaliłá. Támże Posłowie Moskiewscy przyiácháli z zwykłymi básniámi / bo naprzod powiedzieli / iż Poselstwá od Cárzá przestawnego spráwowáć nie mogli / áżby Krol od Zamku odstąpił / á do Wilná się ná zwykłe mieysce słuchánia Posłow wrócił. Ná co gdy im odpowiedziano / iż to być nie może / áni się też godzi / odeśli do swych Namiotow / iákoby w słowie chcąc precz iecháć / á gdy ták kilko dni prożno milcząc strawili / á iż Zamek iuż gore z wieści vsłyszeli / wnet poczęli audienciey do spráwowánia poselstwá prosić / ktorey gdy im dozwolono / po stáremu baśni práwili / wyliczáiąc z obudwu stron poselstwá / y krzywdy wielkie od Królá Wielkiemu Kniáziu vczynione / ktorych áby potym więcey nie czynił / żądáli / oznáymuiąc iż też iuż Kniáź Wielki wszystek gniew y zápał swoy przeciw Krolowi vśmierzył / á w ten czás z Dział trzask y grom strászny około dobywánia Zamku słycháć było. Potym według zwyczáiu Moskiewskiego / w inszym Namiecie przed Pány y Senatory Litewskimi ostátek poselstwá / ále ráczey szyderstwá odpráwowáli / to iest / áby Krol Połocko y insze Zamki wzięte Wielkiemu Kniáziu wrócił / á pokoy wieczny iesliby chciał z nim vtwierdził / co gdy się im nie powiodło / pozwolili záś áby Krol Połocko trzymał / y w Inflanciech ty Zamki ktore teraz dzierży / á zá Więźnie Moskiewskie áby Vświát Zamek ktory iuż Krol wziął / przy Litwie został. A iesliby się o co zgodzić nie mogło (iákoż nie podobno było według tych ich baśni) áby przez Gońcá swego Wielkiemu Kniáziu oznaymili. Czego im Krol dozwolił / iż z ich Gońcem swoiego Gońcá z listámi práwie Chrześciáńskimi posłał. A Moskiewski sam ná ten czás w Alexandrowey słobodzie zá Moskwą 36. mil / y sam swoie y Syná stárszego wesele Małżeńskie odpráwował. Krol záś z iedne stronę z Litwą / z Węgrámi / á Kánclerz Koronny Jan Zamoyski / z drugich bliższych száńcow Zamku tym vsilniey dniá pierwszego Wrześniá dobywáć poczęli / stáráiąc się áby go cáło dostáć mogli. Ale gdy Moskwy áni łáská Krolewska / áni Condicie słuszne do podánia przywieść nie mogły / á do gardł się bronić przysięgli / Zamek záś nie tylko przyrodzenim ná wyniosłym Kopcu w rowninie między Jeziory y Rzeką Łowácią / tudzież przekopem z drugiey strony głębokim obronny / ále y wáłem z darnu myślernie vsypánym obwárowány był / musiał się Krol vdáć do zápalenia / A ták naprzod z száńcow Węgierskich z wielką pracą / y niebespiecznością Haydukow był Zamek zápalony / ále Moskwá przez trzy dni práwie mężnie y przemyślnie gásiłá / á w tym z száńcow Polskich pod większą Básztę y drzewiáne ściány przez proch podkopem podsádzony Zamek się gruntownie y Wieże ze wszystkich stron zápaliły w nocy / á názáiutrz 5. dniá Wrześniá ráno Moskwá się nie wczás podawáć poczęłá / ále iż ná ofiárowánie łáski Krolewskiey pierwey nie dbáli / wnet Węgrowie do Zamku wielką żarkością wskoczywszy / ták Czerncow z Krzyżámi processią idących / iáko inszą Moskwę słusznym gniewem (mszcząc się swoich

Posłowie Moskiewscy.

Baśni Posłow Moskiewskich.

Wielkie Łuki zápalone.

się swoich morderstwá) zápaleni / śiekli / máło rozność Męskiey y żeńskiey płći máiąc / ták iż krew indźie strumieniámi płynęłá / y kopytá końskie okrywáłá / Bo przez 7000. głow Moskiewskich zá máluczki czás poległo / ták iż krzykiem / płáczem / lámentem / záb[...]ánim wszystek Za[...]k był nápełnion / tylko Mężom niektorym stárym / á Dźiatkom / y Niewiástom żyw[...] był záchowan / zwłasczá ktorzy śie miedzy Litwę y Polaki dostáli. Woiewodowie Zamkowi poimáni Fiedor Łykow / Michał Kassin / Jurgi Athissakow / y Wasil Jsmaelow Syn przywiedźieni do száńcow Kánclerzá Koronnego / Janá Zamoyskiego / á Wielko ktory był nawyższym Woiewodą od wielkiego Kniáźiá nád inszymi przełożon / został w Zamku zábity / Więźniow inszych bárdzo wiele y łupow tákże żywności wszelkiey wielkie dostátki. Z nászych zás Piotrá Kloczewskiego Castellaná Záwichoyskiego / y Rusinskiego / y Drobyssa Rotmistrzá / y Leskiego zábito strzelbą z Zamku.

Moskwá w Zamku śćináná

Woiewodowie Wielkoluccy.

Nászy pod Wielkimi Lukámi zábici.

Opráwowáł potym Krol Zamek wáłem przez czás niemáły / á w tym też Janusz Woiewodá Brásłáwski Xiążę Zbáráskie / y Jurgi Barbi z Węgrámi / Samuel Zborowski / y inszy pod Toropiecz 16. mil od Wielkich Luk przyszedwszy / woysko Moskiewskie y Tátarow porázili ná głowę / tuż pod sámym Zamkiem przećiw nászym zgotowáne / tám łupow y więźniow bárdzo wiele dostáli / á Moskwá sámá Miásto spaliłá / támże w pogromie gdy iusz Moskwá rozno vćiekáłá / Demecin Ceremissá łáską Wielkiego Kniáźiá nád insze sławny / y Nászczekin ktory był niedawno w Wilnie v Krolá Gońcem poimáni / ktory Nászczekin związány vyrzawszy Mikołáiá Oleśnickiego Dworzániná Krolewskiego / ktorego w Wilnie był poznał / rzekł do niego / Jáko rozmáite y rożne są przygody Oleśnicki / Oto mnie ku ktoremuśćie nie dawno wszyscy wyieżdżáli teraz zás związánego widźiećie.

Moskwá y Tátarowie pod Toropcem porázeni.

Demecin y Nászekin poimáni.

Mikołay też Moniwid Dorohostayski Woiewodá Połocki dobywáiąc Newlá Zamku práwie od tego czássu kiedy y Krol pod Wielkie Luki przyciągnął / wźiął go potym przez podánie wielką mocą y zápalenim częstym przymuszone / gdy mu przyszedł ná posiłek Janus Bornemissá Węgrzyn z kilkiem set Haydukow Węgierskich / gdźie Woiewodowie Jwan Kramsza / Mindzan Kołyczow / Jwan Bibikow / Stephan Bobron / byli poimáni / inszych Boiárow Moskiewskich y pospolstwo z máiętnośćiámi wolno wypuszczono. Támże z nászych dwu Rotmistrzow zábito / Bernatá Gołubickiego / y Stánisłáwá Rudzkiego.

Newel wźięty.

Filoná też Kmitę Woiewodę Smolenskiego / Stárostę Orsenskiego / ktory pierwey z łáskáwym / á potym rozgniewánym szczęśćim Smolenskie włośći burzył / y Moskiewskie vssy gromił / przełożył Stárostą ná Zamku Wielko Luckim ze wszytką władzą / Dźiáły y Rycerstwem. A Kánclerzá Koronnego Janá Zamoyskiego z częśćią woyská Záwolocia Zamku dobywáć wypráwił. A sam do Newlá ciągnął / támże potym Jezierzyscza Zamek przyrodzenim mieyscá / budowánim y strzelbą wárowny / y dźiwnie obronny / ná Jezierze wielkim podáłá Moskwá dobrowolnie / ná wiárę Mikołáiá Rádziwiłá Woiewody Wilenskiego Hetmáná wielkiego ze wszystką strzelbą / dźiáły / prochy / y okwitą żywnośćią.

Filon Stárostá ná Wielkich Lukach.

Jan Zamoyski pod Záwolocie.

Jezieriscza podáne.

Támże też Gońcowie Krolewski y Moskiewski od Wielkiego Kniáźiá dopiro przyiácháli / z obyczáynieyszym po kaźni odkázem / Bo wszystki Zamki nád Rzeką Dźwiną (ktorey przedtym brzegi srebrne / á dno złote v śiebie być powiádał) Krolowi postępował.

Zawołocie Zámek obronny wzięte.

A Krol postawszy świeżą pomoc iezdnych y pieszych Kánclerzowi Koronnemu pod Zawołocie/ sam sie ruszył do Połocká / á potym do Dzizni / gdzie mu przynieśiono wdzięczną nowinę / iż Zawołocie Zamek ná kopcu wysokim / wodámi zewsząd otoczony / ludem y strzelbą vmocniony / á trudny do dobycia/ wziął Kánclerz Koronny Jan Zamoyski porządną á przeważną spráwą/ przez podánie gwałtem przymuszone ze wszystką strzelbą / dziáły / spiżą / y żywnością w cále / gdzie też Wasil Soborow (ktory Kazáńskie y Astrahanskie Hordy pod Járzmo Moskiewskie podbił) Jwan Zlobin/ Wasil Nazimor / Woiewodowie są poimáni / á inszy według wiáry dáney wolno pusczeni. Ale z nászych/ iáko w tákiey Tragediey bywa/ niemáło ludzi Rycerskich poległo / Zwłaszczá Christof Grof Rozrzarzewski Stárostá Łęczycki w głowę postrzelony/ Mąż rodzáiu zacnością / dowćipem / bywáłością / y wielką dzielnością sławny / Tákże Marćin Weiher Syn Ernestá Weierá Męża w Rycerskich spráwach po wszytkiey Europie sławnego. Ale znáczne y pámięći wieczney godne rzeczy bez znáczney vtráty skutek swoy trudno otrzymáć mogą / bez niebespiecznośći iákożkolwiek możem sie vwárowáć / ále śmierći żaden sie vstrzedz nie może.

Grof Rozrzarzewski y Weyher zábići.

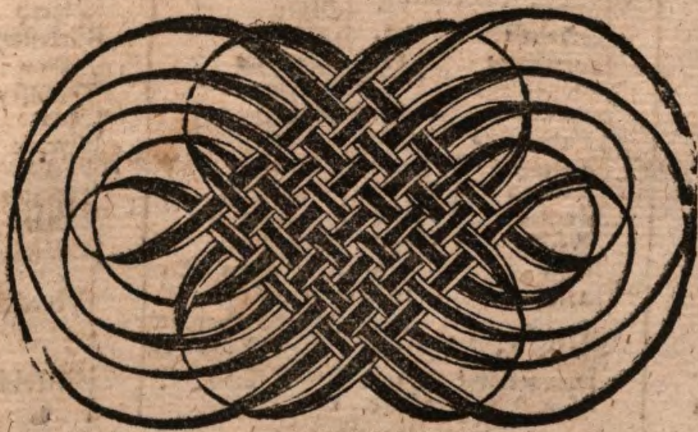
Ták tedy Krol zá tą wtorą sczęśliwą wypráwą / Wielis / Vswiát / Wielkie Luki / wszystkich Moskiewskich kráin Spiżárnią / Ceikhaus / skład potrzeb woiennych / y mieysce zbieránia woysk / Newel / Jezierzyscza / Zawołocie / z wielką sławą Polskiey dzielnośći / Litewskiego męstwá y w bitwie żarkiey prętkośći / y Węgierskiey przeważney śmiáłośći z ręku Moskiewskich wydárwszy/ osádził ich Litewskim y Węgierskim Rycerstwem/ á Roty Polskie / w Ziemi Zmodzkiey y w Litwie z wielkim vdręczenim pospolitego Ludu były rozłożone.

Potym z Seymu Wárszáwskiego Roku 1581. Posły Moskiewskie odpráwiono / y podatki ná woynę przećiw temuż Nieprzyiacielowi vchwalono ná dwie lećie. A w tym też czáśie nászy Chełmo Zamek Moskiewski wzięli / y Russę spalili.

A Już do tego kressu zawod sie nász skończył Czytelniku łáskáwy / gdzie iżem krotko spráwy zá Krolá Sigmuntá/ Augustá/ Henriká/ y Stepháná dziś sczęśliwie kroluiącego przytoczył/ tedym to vmyślnie vczynił/ Bo iż ty Xięgi nád nádzieię moię ták wielkie z druku wyszły / z niemnieyszą pracą y nakłádem moim włásnym/ tedyby sie ich było tym sowito więcey przymnożyło/ gdybych tu był teraz przyłożył żywot dostátecznie opisány Sigmuntá Augustá/ y rozmáite zá iego krolowánia przypadki/ tákże Interregna po nim y po Henriku/ y zá Krolá dziśieyszego Stepháná / ktore wszystkie rzeczy mam iusz porządnie y práwie dostátecznie spisáne: Ale iżby tego tyle drugie á snáść więtsze księgi były / ku temu też iż żywych ludzi spráwy á świeżey pámięci rzeczy/ nie bárdzo bespiecznie bywáią ná świátło wydawáne / gdzie iesliby co komu słusznie godney chwały y sławy zá iego vczćiwe y pámięći wieczney godne spráwy przypisał/ to wnet pochlebstwo przećiwnicy y zazdrośćiwi przyczytáią / á iesli zás

co w kim

co w kim dla iego sprosnych postępkow prawdziwie zgániß / y ná potomne czássy ná przestrogę inßym podaß / wnet się o prawdę (á zwłaszczá prawdziwie źli) gniewáią. Przeto iż nie możemy dáć zupełnego y bespiecznego rozsądku iedno o przeßłych rzeczach / iam się też z tym ná ten czás záhámowáł / Wßákże ieśli Pan Bog mdłego żywotá przedłuży / á náß dla vstáwicznych pracy mozg wyschły wdzięczności skutek od bacznych (bo sprosnych y niewdzięcznych Beanow łáski nie prosi) pozna / tedy y támty rzeczy w rychle od nas Czytelniku łáskáwy otrzymaß / gdzie wßystki á wßystki przygody zá Augustá Krolá ták domowe iáko woienne / y Sąsiádow przyległych / y Seymy tákże ziazdy w Interregná dwoie rozmáite / y wßystki zosobná woyny Stephaná Krolá / y iego przeważne á sczęśliwe spráwy gruntownie opisáne / y co komu zá iego dzielności sławá powinna / obaczyß. A teraz w tey vprzeymo sczerey y osmoletniey pracy náßey ieśli się co komu nie po myśli zda / Tedy iż ták wiele iest smysłow y mniemánia rożnego ná Swiecie / ile y głow ludzkich / trudno ode mnie iednego táką potráwę ktoraby wßystkim iednáko smákowáć miáłá przyprawić było. Przeto ná ten czás vprzeymie chętliwą dobrą wolą náßę / ktorą y Bog sam wdzięczniey niż ofiáry złotorogie przyimuie / łáskáwie przyimi Czytelniku miły.

Do Czytelniká.

JAko w káżdych ile ich kolwiek wyßło y wychodzi Księgach z Drukárni/ omyłki się w Literach/ y w syllábach álbo ich przenieśieniu/ odmienieniu/ opußczeniu/ zopákowániu/ álbo vmnieyßeniu/ tráfiáią Czytelniku mili/ ták iż żadnych Xiąg Duchownych y Swieckich/ bez omyłki w Literach/ czásem y w słowach nie naydzieß/ tedy y tu w drukowániu tey Kroniki moiey tráfiło się kilko omyłkow w literach y w syllábach niktorych/ czego się vstrzedz nie może ten ktory sádzi litery/ by był napilnieyßy/ tákże y Corrector/ by miał sto oczy w głowie/ iáko on Argus/ ktory iáko Ouidius Metam. I. piße/ *Centum luminibus cinctum caput Argus habebat*, á przedśię Krowy iedney nie mogł vstrzedz/ á coż ten ktory tu káżdą literę/ ile ich w tych wielkich Księgach nászych widziß/ po iedney z ołowu lanego/ parę tylko oczu mdłych máiąc/ sádził/ przeto tych omyłkow poprawienie/ tumći Reiestrzyk położył/ á ostátká się baczny á pilny Czytelnik dogada.

Omyłki w Druku.

Słow		Osłow w Prefaciey.	
stáromił		stánowił	fol. 2.
Monorchia		Monarchia	fol. 10.
w Dunay		Morze czarne	17.
Repha	czy/	Rapha	24.
retos		vetos	51.
Raletany		Kaletany	támże.
Chriuußá	tay	Christußá	58.
Vitikiadus		Vitikindus	60.
od Capreæ		ad Capreæ	60.
Archie		Archid:	6.
Oraciuncula		Oratione	támże.
Tákże iuß narody		Tákże inße	62.
Kozuchow		Wschowa	62.
Scandamiskich		Skandawiyskich	64.
Mari	czy/	Mare	65.
Bellum Actiarum		Actiacum	69.
Tibustus		Tibullus	támże.
wybrány	tay	wyguány	70.
Icombus		Iconibus	73.
Vrbem nouam		Romam	73.
Erraoscolæ		Erranscola	76.
Zamiliyska		Zawiliyska	82.
Zbarawskiego		Zbaraskiego	
wydánia		wydánim	89.
Datrauius		Dubrauius	90.
Annotasia		Anastasia	91.
Pormia	czy/	Parmia	támże.
Porskie		Perskie	97.
RHO		RHA	támże.
versar		versor	105.
Accus	tay	Arcus	106.
Paratis		Pacatis	105.
Táballa		Tuballa	112.
Lengtebami		Lengtelámi	115.
Drewkanámi		Drewlanámi	támże.

Zonarum,		Zonaram.	119.
Ikora		Ihora	támże.
Heractea		Heraclea	121.
Bobruckich	czy/	Dobruckich	133.
Protopos		Protopop	137.
Volcana		Vulcaná	145.
Moluxem		Poluxem	147.
łaska		laska	
Pigneach	tay	Pigmeach	158.
Præcio		prælio	201.
Apophtegmatis		Apophtegmatibus	259.
Gorta		Garta	913.
Vesperæ Piculanæ		Siculanæ	349.
Galercius		Galeacius	363.
Liewie	czy/	Litwie	367.
Bitwá		Litwá	384.
Na margines			
Sigessowi		Gigessowi	támże.
Do W: P. Janá Talwossá	tay	Mikołáiá	387.
Olger		Olgerd	406.
z Mosky		z Moskwy	420.
Dum flatus		flammas	460.
Zbarscy		Zbárascy	461.
Iwo		Imo	462.
Ociec		Oyczyc	
k tewu	czy/	k temu	támże.
Xiazatek		z Xiazatek	463.
ogrownymi		ogromnymi	527.
z woyskiem		z Wozkiem	534.
Xiażeciem Niemieckim	tay	Veneckim	558.
Do Wielmożne° Páná Jana Jasieńskiego czytay		Mikołáiá	fol. 629.

Reyestr

Reyestr/ álbo krotkie náznáczenie mieysc osobliwszych/ dla rychleyszego y snádnieyszego ználezienia.

A

B

RR ij

Bossenski

Eugenius

Konſtántin

M.

Niemen

Pieczory

R.

Sedomirz

Szyk y

T.

W.

X.

Z.

KONIEC.

CANDIDO LECTORI S.

EN iam legisti bone lector gesta, nec unquam
Quæ tibi, quæ nec auis nota fuêre prius.
Hæc dedit in lucem Stricouius arte peritus,
Nobilis ingenio, uir pietate grauis.
Annæus uates laudatur, Cæsar & ipse,
Liuius & laudem, qua celebretur, habet.
Ast hic dignus erit maiori laude, quod atra
Nocte sepulta prius quæ latuêre diu:
Autore adiutus nullo conscripserit, ecquid
Lector quod carpas hic reperire potes?
Non potes, hunc igitur grata cape mente laborem,
Autori grates & reuerenter age.

Iohannes Stanczykiewicz
Samogita.

